

Wilkins
Concilia
Britanniae

Volum: I.

EJ. III. 1.

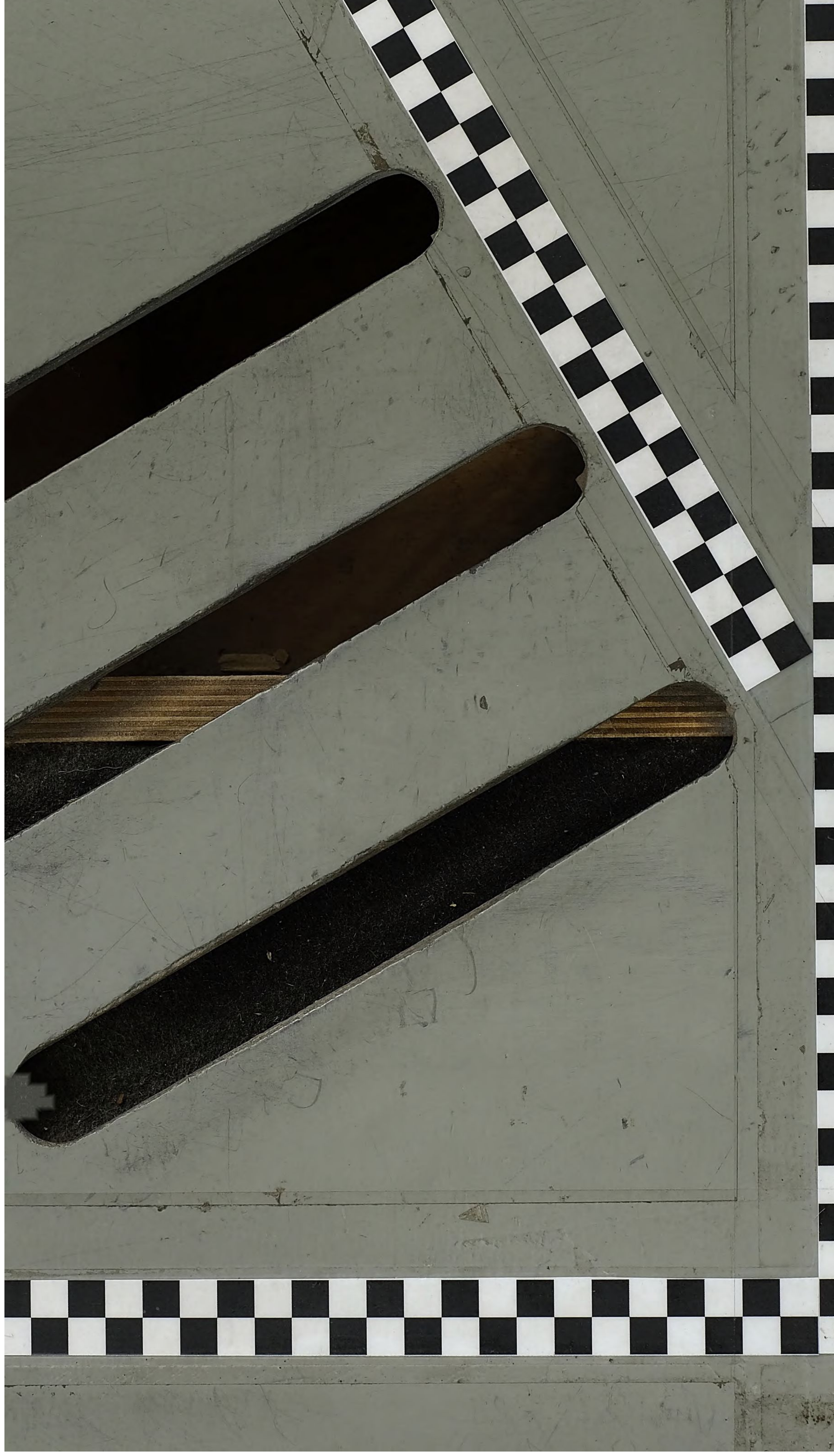

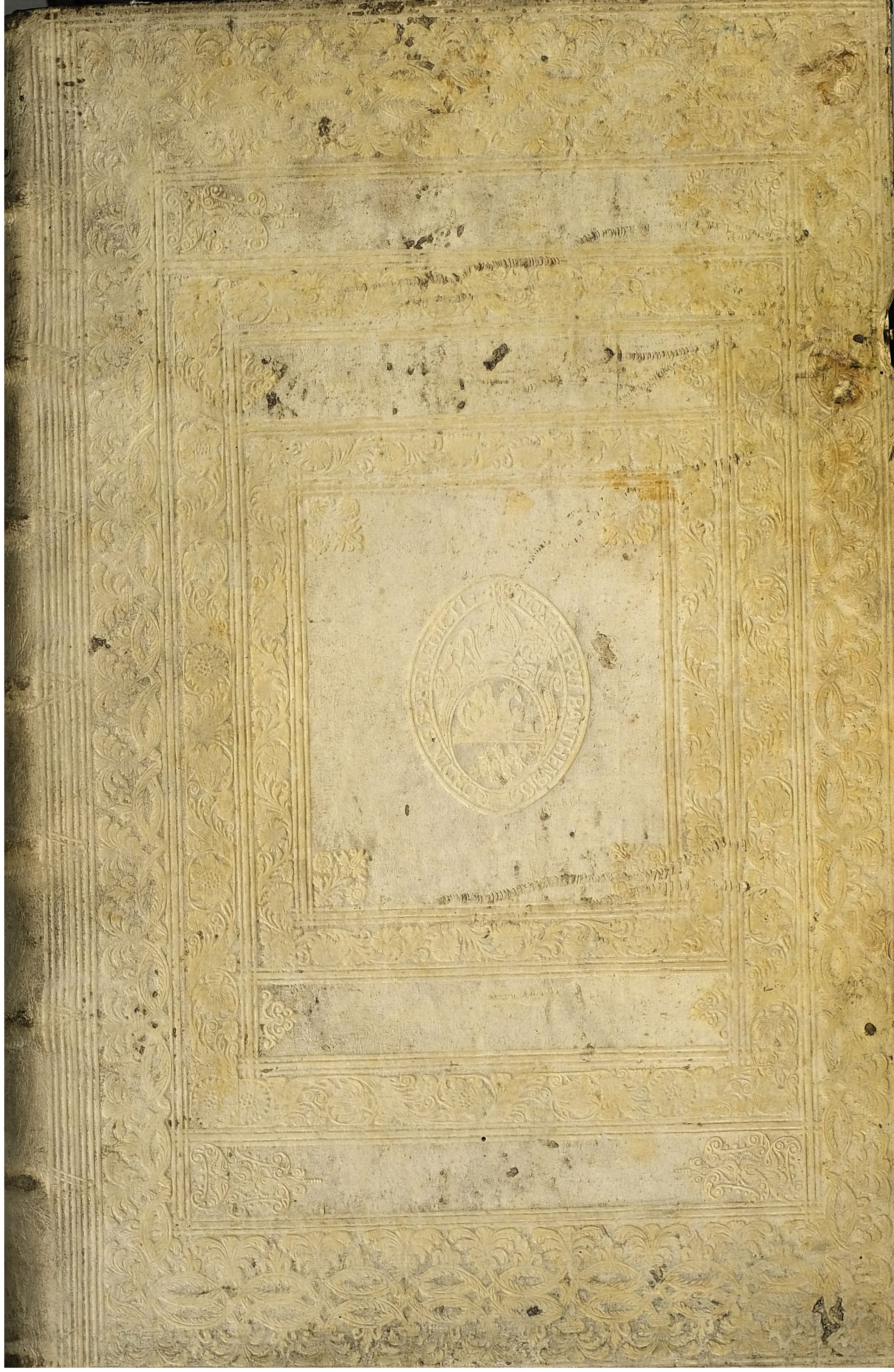

Q. III. 1-4.

25 C 79

CONCILIA
MAGNAE BRITANNIAE
ET
HIBERNIAE,
QUATUOR VOLUMINIBUS
COMPREHNSA.

CONCILLIA

MAGNAE BRITANNIAE

ET

HIBERNIAE

QUATUOR VOLUMINIBUS

COMPREHENSIS

CONCILIA

MAGNAE BRITANNIAE

Biblioth. ET *Ab.*

HIBERNIAE,

Parth. A SYNODO *1741.*

VEROLAMIENSI

A. D. CCCC XLVI.

A D

LONDINENSEM

A. D. CIO IDCC XVII.

ACCEDUNT

CONSTITUTIONES

ET ALIA AD

Historiam ECCLESIAE ANGLICANAE spectantia:

A

DAVIDE WILKINS, S. T. P.

ARCHIDIACONO *Suffolciensi*, et CANONICO *Cantuariensi*, collecta.

VOLUMEN PRIMUM

Ab ANNO CCCC XLVI. ad ANNUM CIO CCLXV.

LONDINI,

Sumptibus { R. GOSLING, in vico, dicto Fleet-Street;
F. GYLES, in vico, dicto Holborn;
T. WOODWARD, inter duas Templi portas, Fleet-Street; et
C. DAVIS, in vico, dicto Pater-Noster-Row.

M DCC XXXVII.

CONCILLIA

MAGNAE BRITANNIAE

ET

HIBERNIAE

SYNODORUM

VERO LAMBERTI

A. D. CCCXIV

A. D.

LONDINENSEM

A. D. CIOCCXVII

ACCORDUNT

CONSTITUTIONES

ET ALIA AD

Historiam Ecclesiae Anglicanae spectantia

A

DAVIDE WILKINS S.T.P.

Archidiacono Suffoloniae, et Canonico Cantuariensi collectis

VOLUMEN PRIMUM

Ab Anno CCCXIV ad Annum CIOCCXV

LONDINIA

R. Gosling, in vico, dicto Fleet-street;
T. Gyles, in vico, dicto Holborn;
T. Woodward, inter domos Terrelli portae Fleet-street; et
C. Davis, in vico, dicto Parson's Church-lane.

MDCCLXXVI

SERENISSIMO ac POTENTISSIMO PRINCIPI et DOMINO,

DOMINO

GEORGIO II.

DEI GRATIA

MAGNAE BRITANNIAE,

FRANCIAE, et HIBERNIAE

REGI,

FIDEI DEFENSORI,

S. R. I. ARCHITHESAURARIO et ELECTORI, etc. etc. etc.

SYNODOS ecclesiasticas MAGNAE BRITANNIAE et HIBERNIAE annalibus ab ultima vetustate ad nostra usque tempora digestas, ad genua TUA provolutus, REX CLEMENTISSIME, et SUPREME EARUM MODERATOR, Tibi summa cum reverentia offero; haud temere sperans, scientiam rerum in illis gestarum, quippe quae antecessorum TUORUM aut jussu, aut saltem assensu coactae fuerint, decretaque illarum tantum non omnia regiis edictis confirmata, REGIAE TUAE MAJESTATI non ingratham fore. Cum autem tanta sit hujus argumenti copia, ut in quatuor Volumina fatis magna hoc opus excreverit, rerum in eis praecipue contentarum historiam summatim perstringere, nec a proposito meo erit alienum, nec MAJESTATI TUAE forte injucundum.

DEDICATIO.

DECUMANAE imperatorum Romanorum persecutiones primos Christianorum coetus religiosos ad cryptas et latebras per tria, post Christum natum, secula ablegabant, nullamque iis concedebant facultatem quaestiones a Neophytis motas synodica auctoritate dirimendi, haeresesque etiam tum emergentes expugnandi, donec CONSTANTINUS M. pacem ecclesiae, debacchantibus tot tyrannorum insidiis, fere ad incitas redactae, redderet, eamque ab erroribus et schismatibus suis auspiciis repurgaret.

PRIMUS hic imperator Christianus, ut veram Redemptoris nostri religionem longe lateque per universum orbem extenderet, et a pestifero Arian dogmate vindicaret, praecipuos ecclesiarum per omnem Asiam, Africam, et Europam antistites ad concilium oecumenicum Nicenum convocabat; in quo ipse praeses pia ac erudita oratione disputantium argumenta diluit, fallacias elusit, fervorem repressit, ac in confesso cccxviii. episcoporum sententiam dixit summus ille fidei stator ac defensor. Et quod in maximum orbi Christiano cessit commodum, piissimus hic monarcha adeo felici consortio cum summa potestate junxerat pietatem et sapientiam, ut successoribus non in bellis tantum gerendis se strategum, et in summa rerum administratione dynastam, sed inprimis in propaganda orthodoxa fide strenuum se athletam praebuerit omnibus. Unde laudatissima ipsius vestigia pressio pede insequentes THEODOSII ambo, MARCIANUS, JUSTINIANUS, et alii imperatores, veteres sectas, quarum dogmata jam tum multoties damnata fuissent, tunc autem a quibusdam rerum novarum in religione studiosis instauratas ac renovatas, in septem conciliis generalibus, suis auspiciis indictis, extirpare sunt conati.

BRITANNIA, quae priscis temporibus Romani imperii provincia cluebat, fidemque in mundi Salvatorem jam inde ab exordio seculi Christiani susceperat, non tam festinos faciebat progressus, paganismi farcinis undique impedita, ut in venerandis antiquitatum monumentis ulla posteris reliquerit vestigia conciliorum provincialium ante seculum V. coactorum; sed cura ecclesiae praefectorum illa tempestate in eo cumprimis versabatur, ut, spissis infidelium, et haereticorum tenebris discussis, lumen Evangelii, Novique Foederis rudimenta panderent populo; et, si quae errorum exurgerent capita, ea reserarent; ac si, devictis his, alii vel callidiores vel doctiores succederent haeresium fautores, opem, quam ipsi in concilio Arelateni in causa Caeciliani et Donatistarum vicinis praefulibus tulerunt, in refellendis gentis suae haeresiarchis sibi pollicebantur. De illis loquor Galliae episcopis, qui iteratis studiis, repetitisque itineribus Agricolam, Pelagii discipulum, in conciliis Britannicis refutaverunt, insulamque hanc a Pelagianismi labe reformare moliti sunt.

DEDICATIO.

HAC aetate concilia nostra extraneorum formam induere coeperunt, et multis in nomen Christianum meritis inclaruissent, nisi e Germania advenae Saxones Angliam ingressi, resplendentem veritatis evangelicae lucem tetra superstitionum caligine obfuscare, et episcopos, e sedibus suis deturbatos, ad Cambriam et Cornubiam amandando, Christianorum synodos dispergere nisi fuissent.

SED fruebantur BRITANNI nostri votis ad invidiam felicibus, cum singulari Dei saluti humanae invigilantis beneficio Augustinus, vir pius, ac in praeceptis et ritibus Christianae religionis ab incunabulis enutritus, a Gregorio M. in Angliam mitteretur, ut, debellata idololatrarum barbarie, fines regni Christi per totam insulam extenderet, et fidelium animos, paganorum cladibus undique exagitatos, salubribus monitis juvaret, erigeretque. Praestitit hoc divino suffultus praesidio, dum nave cum sociis in Cantium appulsus, mitibus ac pacificis sermonibus ferociam superstitionis emolliebat, Aethelbertique regis animum a fide Christiana alienum, benevolum, ac ad recipienda praecepta Christi expeditum reddebat; adeo ut, detumescantibus sensim odiis, rex, procures, et subditi verum Dei cultum amplexi sint.

CUM hoc modo sub rege Saxonico religio Christiana fausta de novo in Cantio cepisset incrementa, multi in diversis Angliae et Walliae partibus dispersi episcopi, Augustino et sociis se junxerunt; quorum auxilio, benigna Dei assistente gratia, per caeteras heptarchiae ditiones est propagata, fidesque, charitas, et devotio stabilitae sunt decretis sancitisque conciliorum, quae consensu primum, deinde jussu, et ut plurimum in praesentia regum, nonnunquam ab archiepiscopo Dorobernensi, raro per legatos papae, summum in Anglia exercentis imperium, celebrabantur.

NORMANNORUM victoria multas in ecclesiam Anglicanam introduxit innovationes, moribus Saxonum e diametro oppositas. Horum enim principes, magna accensi devotione, privilegia et redditus ecclesiae augebant; illorum autem reges omnia haec a nutu et arbitriis suis pendere volebant.

GUILLIELMUS CONQUESTOR sua auctoritate concilia cogebat, ac constitutiones ecclesiis injungebat; spretisque paparum decretis, et sanctionibus legatorum apostolicae sedis neglectis, ne quisquam e sibi subditis ulla statuta, se inscio vel non consentiente, a curia Romana reciperet, vel tempore schismatis ulli adhaereret pontifici Romano, inhibebat.

FILIUS ejus WILLIELMUS RUFUS regni fasces, durante schismate papali, arripuit; et licet astu Urbanum II. agnosceret, ideoque frequentia a papa monita acceperit, ne patris inhaereret vestigiis; nullum tamen eorum apud ipsum vim vel auctoritatem unquam habuit;

D E D I C A T I O.

habuit; nam rex supremus rerum et secularium et ecclesiasticarum administrator, turpi ex omnibus lucro adeo inhiabat, ut sedes episcopatum et abbatiarum diu vacantes, non bene merentibus, sed aere onustis non gratis dederit, sed venales exposuerit.

REX HENRICUS I. summus controversiae de primatibus archiepiscoporum Cantuar. et Ebor. arbiter, tandem primas in dirimenda ea partes papae dare fuit coactus; cujus graves admodum hoc tempore resonabant querelae, quod multum dignitati, sanctitatisque sedis Romanae subtractum fuerit a rege et episcopis Angliae. Et ut quaecunque jus in ecclesia Anglicana retineret, cum beneficia ecclesiastica suae donationi reservare non posset, in homagiis tantum ab episcopis et abbatibus sibi praestandis cum animi tranquillitate acquievit.

TITUBANTE folio, ac nutante diademate, rex STEPHANUS velis remisque in curiam Romanam, more majorum, invehiri haud potuit, his et aliis ingentibus remoris impeditus, quas frater ejus, dominium papae dilatare cupiens, ipsi et archiepiscopo Cantuar. ac episcopis, atrocibus patriam lacerando malis, objecit. Donec post diutinos discordiarum tumultus potestas legatina a papa Coelestino II. episcopo Wintoniensi erepta, archiepiscopo Cantuar. ceu sedis Romanae munus, donata fuerit. Ea tandem mirum in modum invaluit, ut pontifices auctoritati regiae et ecclesiasticae infidati sint, ac utramque pedibus conculcaverint.

HENRICUS II. cum pontificibus Romanis et Anglicanis contentionum ferras de jurisdictione obtinenda vel conservanda reciprocabat, nihili aestimans eorum minas, et excommunicationis fulmen, quod contra constitutiones Clarendonienses emisit Becketus. Vir hic privilegiorum ecclesiae tenacissimus, patriam potius, quam auctoritatem deferere volens, Romanae sedi se totum commisit; astutissimo licet ipsius patrocinio suffultus, atroces tamen perduellium manus effugere nequibat. Sub hoc rege Hiberni Anglorum imperio subjugati, de restituendis Anglis a piratis in Hibernia venditis, et de stabiliendo papae Romani dominio, Anglorum more, in synodis tractabant. Reliqua, quae, hoc rege imperii fasces tenente, in conciliis ventilabantur, argumenta suppeditabat controversia inter Richardum, Cantuar. et Rogerum, Ebor. archiepiscopos, de ecclesiis et privilegiis ab Eboracensi metropolitano ereptis, de immunitatibus ecclesiis Scoticis a papa Romano concessis, et de subjectione ecclesiarum Scoticarum sedi Eboracensi.

RICHARDUS I. sacrae cruciferorum militiae e clericis et laicis conflatae, arma ad debellandos in Judaea Saracenos ministravit; cujus antesignanus Baldwinus, archiepiscopus Cantuar. Hierosolymas abiturus, ecclesiae et provinciae curam episcopis London. et Roffensi

D E D I C A T I O.

in concilio Westmonasteriensi concredidit. Hoc tempore ecclesiae Scoticae privilegia sua sub rege Guilielmo a papa recuperaverunt.

HUBERTUS, archiepiscopus Cantuar. auctoritatem suam metropolitanam in condendis de disciplina ecclesiastica canonibus, in provinciam Eboracensem intulit; et, non obstante prohibitione regis JOHANNIS, de reformandis ecclesiae Anglicanae moribus concilium in sua provincia coegit; cujus rei gratia Johannes cardinalis in Scotia et Hibernia synodos legatinas collegit. Rex Johannes, papae Romani suprematu in electione archiepiscopi Cantuar. despicatui ducto, innumeris regnum et ecclesiam mactavit damnis; animusque ejus odio contra clericos praeceps, crescente malitia consiliariorum, per longiora temporum intervalla grassatus fuisset, nisi rex Gallicorum magis armorum, quam papalis interdicti fulgura metuens, ne regni faceret jacturam, sedi Romanae se subjecisset, ac novo Romae conjuncto foedere, pacem inter regem et sacerdotium stabilivisset. Gladius hic inimicitiarum, qui jugulum et animam civium, maxime clericorum, petebat, ut eo latius coruscaret, rex Johannes primus subsidium a clero Angliae ad milites conscribendos et alendos exegit. In Scotia iter Hierosolymitanum regis populi que animos in opibus ejus gratia conquiendis distentos tenebat.

SUB rege HENRICO III. quamplurimae synodi Hibernae, Scotiae, et Anglicanae varios canones de doctrina et moribus edebant; nonnullaeque in Anglia ad refraenandam violentiam Lewellini, principis Walliae, cogeantur. Hac tempestate bullae papales De decimis colligendis, trium regnorum ecclesias, et singulos domorum angulos querulis de oppressionibus Romanis impleverunt clamoribus; non ea de causa solummodo, quod illae omnes omnium ordinum homines argento emungerent, sed quod etiam legatorum papae alter contra pluralitatem, reclamantibus licet episcopis, alter ad diminuendam auctoritatem episcopalem constitutiones in conciliis promulgaverit.

CLERUS Anglicanus avaritia fastuque curiae Romanae depauperatus, patrocinio regis EDWARDI I. sese commisit; qui, spretis papae postulationibus, collationes episcopatum sibiipso reservabat; provisiones, in concilio Radingensi factas ab episcopis, revocari jubebat; statutumque de Mortua manu, ad cohibenda divitiarum ecclesiasticarum incrementa, ne bona temporalia absque consensu regis in manus clericorum venderentur, publicabat. Attamen sub praesidio regio haud tuto quievit clerus, sed nimis crebro iteratis petitis de subsidiorum concessione, et injuriis damnisque ecclesiae per curiam regiam illatis, ubique vexabatur; quibus tandem resarciendis rex praesens remedium pollicebatur. Memoriae proditi sunt hac aetate diversi generis processus in conciliis habiti contra Lewel-

DEDICATIO.

linum, Walliae principem; contra episcopos Hereford. Winton. et Johannem Peckham, archiepiscopum Cantuar. necnon de Almarico de Monteforti. Occurrunt etiam duo insignia negotia; unum, quod clerus ad comitia regni a rege fuerit evocatus per breve cum clausula PRAEMUNIENTES; alterum, quod nova taxatio omnium beneficiorum ecclesiasticorum in Anglia, Scotia, Hibernia, et Wallia a papa Nicolao IV. introducta sit, quae nomine LINCOLNIENSIS TAXATIONIS, uti illa anno xxxviii. regni regis Henrici III. approbata, NORWICENSIS venit.

EDWARDUS II. multis modis regno suo exosam papae auctoritatem atterere tentavit; timens autem, ne subditorum suorum animos, quos pontifex privilegiis demulcere studuit, contra semetipsum irritaret, ab incepto desit, ac ad castra Romani papae transiit, ut sub ejus tutamine a civium insidiis malevolentiaque securus esset. In conciliis hujus temporis multa contra Templarios, et Robertum de Brus, ac de decimis pro subsidio terrae sanctae et contra Scotos levandis tractabantur.

EDWARDUS III. ut dominium suum ab exactionibus papalibus extricaret, beneficia ecclesiastica sedis Romanae praesentationi eripere coepit, brevique contra recipientes bullas et provisiones pontificias emisit. Papa e contrario, ut eandem gratiam redderet, vix literis regis, reginae, et magnatum adduci poterat, ut electioni Simonis Mephram in archiepiscopum Cantuar. consentiret. Ut autem omnis morae aut incommodi hujusmodi ansa praecideretur, negotium electionis et provisionis sequentis archiepiscopi, Johannis Stratford, a rege papae transmissum est. In conciliis, praeter subsidia regi contra Scotiae et Franciae reges concedenda, constitutiones Nigrorum monachorum et canonicorum regularium ordinis S. Augustini promulgabantur. Archiepiscopi Cantuarienses multa curiae suae statuta observanda tradiderunt, conventumque Dovorensem ad obedientiam sibi praestandam adegerunt.

PAPA extraneis plurima in Anglia beneficia conferens, ut Edwardi III. regis animum olim, ita jam nepotis RICHARDI II. commovebat, ut regem edicta quaedam contra impositiones papales divulgare coegerit; non multo post autem, mutata rerum facie, Anglorum animos ita sibi devincire scivit, ut Henricus, Norwicensis episcopus, galea militari indutus, ensen contra hostes ejus stringeret, aliosque Angliae antistites ad defensionem juris pontificii perduceret. Auctoritate hujus regis munitae, synodi quamplures processus contra Johannem Wycliffum, aliosque Lollardos fecerunt. Ab historicis hujus aevi atro carbone notatur, quod archiepiscoporum Cantuariensium alter proditoris instar interfectus, alter sede metropolitana expulsus, biennium in exilio egerit.

HENRICUS

DEDICATIO.

HENRICUS IV. provisionibus papalibus, decessorum suorum more, strenue sese opponens, statutum PRAEMUNIRE dictum, ab Edwardo III. et Richardo II. stabilitum, confirmabat. In conciliis ecclesiasticis clerici longas de enormibus ecclesiae illatis malis protrahabant querelas, ac frequentes instituebant processus contra Lollardos, quos Henricus IV. primus regum Angliae, magno religionis zelo incalescens, igni tradi iussit, ut ecclesiae fideique illaesa servaret documenta. Dum autem ingentibus undique premeretur periculis, privilegiorum ecclesiae immemor, in clericorum beneficia manus injicere tentabat; sed archiepiscopus Cantuar. molimina haec retudit.

TOTUM HENRICI V. regnum in statuendis legibus ac poenis contra Lollardos infumebatur: quibus addi meretur controversia Martini V. cum Henrico Chichleio, archiepiscopo Cantuar. de detractatione auctoritatis papalis.

HENRICUS VI. princeps pius, regni et ecclesiae habenas sub justo fati moderamine consiliariorum suorum tenuit; erga clericos benevolum sese praestitit, petitis eorum de tollendo statuto PRAEMUNIRE FACIAS, et de falsis indictamentis assurgendo, chartamque, privilegia ecclesiae confirmantem, divulgando. In conciliis haereticorum extirpandorum, subsidiorum ad bellum contra Gallos et Scotos prosequendum, ac conciliorum Basileensis et Ferrariensis causa agebatur.

SUB EDWARDO IV. frequentia concilia de subsidiis levandis, et de rebus, ad statum et libertatem ecclesiarum utriusque provinciae spectantibus, congregata sunt. Turcarum saevitia adversus Christianos Pii II. papae Romani liberalitatem excitavit insignia indulgentiarum munera, arma contra eos portantibus elargiri. Successori ejus, Sixto IV. ecclesia Scotica archiepiscoporum ordinationem debet.

HENRICI VII. aetas bullis papalibus multum inclaruit. Innocentius VIII. munifica manu erogabat quasdam contra rebelles regis; alias indulgentiis confertas pro contribuentibus ad bellum contra infideles; alias pro reformatione monasteriorum; alias ecclesiae Glasguensis abbatibus et cancellario facultatem impertientes absolventi eos, qui in Jacobum III. regem Scotiae, insurrexerant. Alexander papa VI. bullas largitus est de canonizando Anselmo, archiepiscopo Cantuar. de privilegiis ecclesiae Cantuar. et capellae regiae Windesoriensis; et de concilio praelatorum Hibernorum habendo; quam excepit alia Julii II. papae pro capella regia Westmonasteriensi.

REGNANTE HENRICO VIII. qui primus ecclesiam Anglicanam a squalidis errorum et idololatriae fordibus repurgare coepit, in conciliis subsidia saepius repetitis vicibus concedebantur; de matrimonio clericorum tractabatur; statuta contra haereticos edebantur; clerus regem

DEDICATIO.

gem supremum ecclesiae caput agnoscebat; causa divortii inter regem Henricum et Catharinam, ac postea inter eum et Annas Bolenam et Clivensem ventilabatur; item de extirpandis erroneis opinionibus, et de stabilienda doctrina disciplinaque ecclesiastica. Cardinalis Wolseius ad summum honoris fastigium evectus, auctoritatem exercuit in indictione concilii legatini; in promulgandis constitutionibus, jus canonicum continentibus; in ordinandis canonicorum regularium S. Augustini monasteriis; in exquirendis et damnandis libris Martini Lutheri; in visitandis clericorum, cujuscunque ordinis, ecclesiis et monasteriis; et in degradandis clericis. Praeter Rosam Auream regi Henrico VIII. a Julio II. donatam, titulus DEFENSORIS FIDEI a Leone X. eidem datus, a Clemente VII. confirmabatur; a quo etiam licentiam obtinuit secundas nuptias contrahendi, et monasteria supprimendi, ac ecclesias cathedrales erigendi. Biblia sacra in alienas linguas transferri eo tempore vetabantur; declinante autem non multo post papae auctoritate, imo penitus extirpata, eadem in vulgari imprimi, et in qualibet ecclesia legi jubebantur. Tandem, ut rex religionem Romanam e regno suo omnino tolleret, vicarium generalem in rebus ecclesiasticis constituit; monasteriis leges, sedi Romanae interitum minitantes, praescripsit; ac cum clero in fide, doctrina, et disciplina bene instructo, ad reformandam ecclesiam Anglicanam egit. Hujus rei ergo a Paulo III. rex damnabatur, sed modico exacto tempore bulla haec suspensa, tandem executioni mandabatur.

EDWARDUS VI. paterna vestigia premens, ritualia ecclesiae Romanae colligi, et haereticae pravitatis negotia examinari jussit; visitationes ecclesiarum, reformationemque legum ecclesiasticarum urfit; librum Precum Communium, cum S. synaxeos ordine et modo, ac catechismum instituit; imagines e templis amoveri, et altaria destrui mandavit; et praedicatoribus regulas modumque praedicandi injunxit. In Scotia duo concilia provincialia, mores doctrinamque ecclesiae reformandi causa, habita sunt.

MARIA regina, dogmatum Protestantium fautores cane pejus et angue detestans, ut religionem Romanam, in qua nata et educata erat, tutaretur, ac ab oppressionibus vindicaret, papae auctoritatem, mediante legatione cardinalis Poli, rursus in Angliam introduxit, cujus beneficio plenaria indulgentia toti regno larga manu distribuebatur. Postea visitationes ecclesiarum episcopis injungebantur; extranei, qui a papali jugo abhorrebant, e regno, cives autem sedibus et officiis praecipites exturbabantur. Hoc facto, regina velis remisque invehebatur in religioni reformatae addictos, statuta decessorum suorum de haereticis divulgata, inaudita crudelitate exequendo, et archiepiscopum CRANMERUM, ac alios episcopos, multos clericos, multosque laicos utriusque sexus ad rogam damnando,

DEDICATIO.

damnando, Gardinero et Bonnero focum ministrantibus. In synodis doctrina et cultus ecclesiae Romanae vinculis igneque stabiliebatur; ecclesiae Anglicanae professores accusationum mole oppressi, obtorto collo ad supplicia detrudebantur; forma presbyteros conjugatos restituendi praescribebatur, ac libelli haeresim illo tempore sapientes prohibebantur.

ELIZABETHA, regni sanguine Protestantium in dedecus Christiani nominis cruentati successor, mitiore animo ecclesiam Anglicanam a dogmatibus Romanis repurgare coepit. Postquam sibi suprematum ecclesiae vendicasset, omnia regis Edwardi VI. edicta papam exauctorantia renovavit; liturgiam Edwardianam castigatius in manus sibi subditorum tradi, ac, ut cultus divinus in lingua materna perageretur, auctor fuit; sermones ad populum absque licentia haberi interdixit; catechismum junioribus explicari, et confirmationis episcopalis usum illos doceri voluit. Clerici in uniformi doctrina, disciplina, et habitu erudiebantur; ac ut praeter salubria praecepta et consilia, quae animis ab ecclesia Anglicana adhuc alienis impertiebantur, nihil eorum ad gremium ecclesiae reditum retardaret, libelli, seditione ac superstitione repleti, in regnum Angliae illati, apprehendebantur; articuli fidei anno regni iv. capitula, ac canones ecclesiastici anno xiv. et xxxix. promulgabantur. In Scotia tria concilia provincialia contra Protestantium doctrinam, regnante in Anglia Elizabetha, celebrata sunt.

JACOBUS I. ecclesias Anglicanam et Scoticanam uniendi gratia, concilia episcopos inter et superintendentes, utriusque ipse praeses, instituebat, ut uniformem doctrinam et disciplinam utrique regno inferret; Romanae ecclesiae addictos publicis exterminare edictis conabatur, privatis tamen ausibus iis favere videbatur; constitutiones ecclesiasticas anno regni primo approbabat; Biblia nova interpretatione Anglica donare jubebat; Academiae utrique theologis ad synodum Dordracenam euntibus, praedicatoribusque universis certos praescribebat articulos. In Hibernia anno xiv. regni articuli religionis ecclesiae illius publicati sunt.

CAROLUS I. ecclesiae Anglicanae doctrinam et disciplinam tenaciter in Anglia conservatam, suisque canonibus et instructionibus confirmatam, in Scotiam, sed frustra, introducere molitus est; unitatemque ecclesiae contra Recusantium oppositiones firmo stabilire pede tentavit; ad quod arduum negotium archiepiscopi Cantuar. non deerat ipsi auxilium; uterque tamen spe ac successu excidit. In Hibernia constitutiones et canones ecclesiastici clericis observandi exhibebantur.

Quantum autem detrimentum ecclesia Anglicana sub occasum regni regis hujus passa sit, cum contra episcopatum et primaria ecclesiae dogmata rebellium vota et conamina execrabilia grassarentur, aliunde ex historia profana constat.

DEDICATIO.

CAROLUS II. multis edictis publicis Romanae ecclesiae se infensum exhibuit, ipse (si fides fratri Jacobo) fidem ejus corde professus. Ecclesiae tamen Anglicanae et liturgiam et ministros, et ecclesiasticam jurisdictionem summa cura ab inimicorum vindicabat tentaminibus, Protestantibus exosis.

JACOBUS II. latam portam Romanae ecclesiae aperuit, inhibendo concionatoribus publicas de religione Anglicana controversias; offerendo libertatem conscientiae universis subditis, et permittendo Papistis securam librorum contra ecclesiam Anglicanam impressionem, non obstantibus et episcoporum et aliorum clericorum oppositionibus. Archiepiscopus Cantuariensis tamen suo satisfactorius officio, de ordinationibus et constitutionibus clericorum, et aliis ad disciplinam ecclesiasticam pertinentibus, multa egregie statuebat.

GUILIELMUS et MARIA, regni post abitum Jacobi II. successores, ut religioni decus, ecclesiae Anglicanae puritatem, virtutibus pretium, civibusque libertatem restituerent, plurima omnium ordinum hominibus salutaria edicta publicabant. Horum votorum ut piissimum principem aliquo modo compotem redderet synodus Cantuar. sub examinis et censurarum incude revocabat libros, qui totis viribus, cuniculis, et machinis veritatem religionis Christianae oppugnatum ibant. Et quod augustissimae DOMUI HANNOVERANAЕ, quam necessitudo sanguinis, aeterna regni lex, suprema populi salus, et heroicae virtutes ad diadema Britannicum destinaverant, tam proclivis, divino favente Numine, patuerit aditus ad sublime illud fastigium, gloriosissimo regi GUILIELMO gratis animis acceptum ferimus.

REGNANTE ANNA, insanabile scribendi cacoethes multos invasit; quorum aliqui plurimas chartas impiis suis dogmatibus contra bonos mores, contra religionem Christianam, doctrinamque ecclesiae Anglicanae illinebant, quae examen ac censuram synodi sunt expertae; alii, grassante indies conscribillantium gangraena, e gremio inferioris domus Convocationis, nescio quae privilegia crepantes, prorogationem synodi, tempore sessionis Comitiorum regni a regina factam, aegre ferebant; adeo ut litem primum modeste fatis, sed audacius postea praefidi et episcopis moverint, ob praetensam auctoritatem aliquam iis denegatam. Quae contentiones, accrescente malitia, metropolitanum et suffraganeos exauctorare quaerentes, tanta cum mordacitate protrahebantur, ut, pictorum instar, qui velo id obumbrant, quod penicillo exprimi haud decet, certaminis illius historiam, supparo silentii velatam, posteros celare malimus. ANNA pacifica, ut nascentia haec jurgia cohiberet, certa ipsis praescripsit negotia in synodo tractanda; scil. de excommunicatione, de mulctis poenitentiae loco imponendis, de forma visitationis captivorum, de admissione converforum, de decanis ruralibus, de conscribendis

DEDICATIO.

bendis terrariis, ac ratiociniis decimarum et praediorum ecclesiasticorum, et de licentia pro contrahendo matrimonio. Circa quae synodus multas in diversis sessionibus instituit consultationes.

REX GEORGIUS I. sacrum illud CAPUT, nunquam sine summa veneratione mihi nominandum, unitatem ecclesiae, puritatem fidei, pacemque regni stabiliturus, synodum Cantuar. de forma consecrationis ecclesiarum et capellarum; de ordinatione, moribus, et residentia clericorum; ac de confirmatione adultorum commentarios conscribere iussit.

SED de his haecenus. Praestat jam vela contrahere, quam altius provehendo limites transgredi epistolae. Diutius namque illis immorari instituti nostri ratio haud patitur. Sufficit summis labris degustanda propinasse perpauca ex multis, quae tredecim seculorum annalibus nostris includuntur.

SUPREMUM Numen, regum regnorumque Praesidem et Custodem, ex intimis praecordiis veneror, ut MAJESTATEM TUAM, firmissimum religionis Christianae praesidium, certissimum Protestantium tutamen, ac inexpugnabile TIBI subditorum propugnaculum, per multa annorum curricula conservet. Deus T. O. M. inoffenso tenore felicitatis consilia TUA ad ampliandam divini Nominis gloriam, ad augendum ecclesiae Anglicanae solatium, prosperumque regnorum statum confovendum secundet. Faveat propitius tot tantisque TUIS beneficiis, quibus nihil optabilius aut populus accipere, aut dignius princeps dare, aut omnino utilius homo homini conferre potest; illisque addat perennitatem. Sera sit, et nepotibus nostris demum innotescat dies illa, quae, cum TIBI quid humanitus contigerit, tam illustre depositum, fulgentissima immortalis gloriae corona redimitum caelesti patriae redonabit, ut “in innumerabilium Angelorum Synodo, et in Concilio Primogenitorum, quorum nomina in caelis conscripta sunt,” in aeternum regnes.

SED ne animo meo, MAJESTATI REGINAE CAROLINAE devotissimo, injuriam inferam, concedas obsecro, REX CLEMENTISSIME, ut debitam AUGUSTISSIMAE IPSIUS PERSONAE observantiam contestandi causa, illustria pietatis ejus, religionis, sapientiae, charitatis, morumque suavitatis documenta, quibus nomen suum aeternitati consecravit, tacitus admirer, quia dicendo dignitatem eorum assequi haud possum. Non habent exterae omnium terrarum gentes, quod cum hac nostra felicitate componant; et habet aevum nostrum, quod superioribus seculis anteponat, et quod futuris mirandum relinquat; cum universas optimarum regni hujus reginarum virtutes heroico plane animo CAROLINAM, imperii Britannici et sexus sui reginam, complexam esse conspexerit, et quas singulas in aliis magnificet, in EA junctim veneretur.

DEDICATIO.

ET quod tanquam auctarium omnis felicitatis caelitus nobis superadditur, nunquam vidit aetas hominum ab ultima monarchiae Anglicanae vetustate; nunquam fortasse videbunt anni consequentes cunctis caelestibus donis, gratiisque magis repletam regiam sobolem, prae ea, quae radiis divinarum animi dotum aulam, urbem, regnum, orbem hodie illustrat; ut quot regni, tot regiarum virtutum haeredes, quot principes, tot splendidissimas coronae Britannicae gemmas dixeris; quibus summa votorum, quae mortales unquam beatos reddere queunt, obtigit, nasci maximis parentibus, et illorum auctoritate ac exemplo ad summae fortunae culmen et cultum erudiri.

FAXIT Deus, cum a salute et incolumitate UTRIUSQUE VESTRAE MAJESTATIS et AUGUSTISSIMAE VESTRAE FAMILIAE salus et incolumitas ecclesiae ac regni dependeat, ut gloria haec imperii Britannici, tanquam sol in circulo meridiano, ad extremum mundi finem resplendescat. Ita precatur inter subditos

SACRAE MAJESTATIS TUAE

Gradu et censu pluribus impar,

Obsequio tamen et devotione

Nemini secundus,

LONDINI,

Ineunte anno Salutis Humanæ

MDCC XXXVII.

DAVID WILKINS.

Reverendissimo in CHRISTO PATRI ac DOMINO, DOMINO

G U I L I E L M O,

DIVINA PROVIDENTIA

Archiepiscopo CANTUARIENSI,

Totius ANGLIAE Primati et Metropolitano,

Synodorum CANTUARIENSIS Provinciae Praefidi, etc.

DAVID WILKINS salutem et officia.

SISTO Reverendissimae Dominationi Tuae ex instructissima Tua Bibliotheca lemmata omnium Magnae Britanniae et Hiberniae Conciliorum ac Constitutionum ecclesiasticarum a prima synodo Anglicana Verolamienfi, ad ultimam illam Londinensem sub auspiciis Augustissimi Regis GEORGII PRIMI coactam, quae res ad doctrinam disciplinamque Ecclesiae spectantes, Te Praeside, pertractavit.

Quanta cum industria ac fidelitate codices Tuos evolverim, quantoque cum iudicio ac methodo res in conciliis gestas ex ingenti schedarum Tuarum mole, quas vel ipse descripsisti, vel descriptas examinavisti, congesserim, uno intuitu dignosces.

Omnes illustrissimi Parkeri, Tui in sede Cantuariensi decessoris, eruditionem et doctrinam miramur, qui ex quamplurimis situ obductis crassaque obscuratis caligine libris, vitas archiepiscoporum Cantuariensium contexuit; quanto magis mirabuntur posteri Tuam, ORNATISSIME PRAESUL, qui cunctas fere Angliae Bibliothecas, tot annorum decursibus post Parkerum auctas, tot temporum et rerum vicissitudinibus locupletatas, excussisti, et incredibili cura, antiqua aequae ac moderna Ecclesiae monumenta ad novam Magnae Britanniae et Hiberniae Conciliorum editionem adornandam collegisti? Nam quo longiori filo historiam hanc ecclesiasticam deduxisti, eo pluribus parasangis Tua illius studia jure ac merito antecellere videntur.

Novit, ac cum summa et laude Tua et congratulatione sua, ERUDITISSIME PRAESUL, meminit Ecclesia Anglicana quam fortiter, quam feliciter in certamine illo infausto, quod ante hos triginta annos in ipsa synodo exortum est, contra Novatores illos, qui antiqua metropolitani et episcoporum jura labefactare studebant, decertaveris, et, plaudentibus etiam adversariis, palmam reportaveris. Aureus ille Liber Tuus de Statu Ecclesiae et Cleri Ecclesiae Anglicanae nunquam peritura pietatis eruditionisque Tuae encomia ad seros usque posteros transmittet; qui eo imprimis nomine mihi prae caeteris auro contra et gemmis charior est, quod silentium et finem imponendo acerrimis illis contentionibus, ortum juxta ac otium dederit collectioni Tuae elaboratissimae; cujus ope ut eliminata, et, quantum fieri potuit, omnibus numeris absoluta redderem Concilia nostra, omnes animi intendi nervos; grata devotaque recolens mente, quod quicquid dignitatis religioni, quicquid honoris hierarchiae Anglicanae, quicquid incrementi reipublicae literariae ex studiis meis accessurum est, illud totum Tibi, DIGNISSIME PRAESUL, acceptum ferendum sit.

Ne autem sicco, quod aiunt, pede praeteream ea, quae Tuo consilio ac auctoritate, et ope atque auxilio aliorum ad Concilia haec perficienda aliunde selegi, pace Tua, VIR REVERENDISSIME, breviter rem totam expediam.

Cum ante sedecim et quod excurrit annos in celeberrima Oxoniensi Academia studiorum gratia versarer, Concilia quaedam et Constitutiones ab Henrico Spelmanno divulgata, cum codicibus MSS. in Bodleiana, aliisque ejusdem Academiae Bibliothecis latentibus, Tuo hortatu contuli, ac nonnulla statuta ecclesiastica haecenus inedita, exinde descripsi. Triennio post exacto ad Universitatem Cantabrigiensem reversus, in Collegio Corporis Christi (cui societati felicitatem perpetuam et prospera quaeque ex animo apprecor) codices Anglosaxonicos evolvi, et quae huic operi inserviebant, in scrinia mea retuli. Tandem cum, posthabitis aliis occupationibus, ante triennium fere elapsum, omne tempus Conciliis expoliendis et publicandis consecrasset, multa illustria Ecclesiae Anglicanae lumina, literarumque antistites hortatu ac monitis suis susceptum opus confirmaverunt. Vir maxime reverendus honoratissimusque Edmundus, praesul LONDINENSIS, juris ecclesiastici et synodi Anglicanae vindex integerrimus, suo calculo nostrum approbavit propositum; ad id promovendum Archiva sua reserari jussit, inde excerptendi, quae ad res nostras facerent, plenam concedens potestatem; et, quod grato recordor animo, perbenigne, ut solet, quaedam de cleri conciliis ineunte hoc seculo celebratis, monere dignatus est. Virum celeberrimum, magnumque studiorum patronum, Edwardum, episcopum DUNELMENSEM, operi huic adjuvando expertus sum fautorem perinsignem, qui non solum codices quosdam MSS. e Bibliotheca Dunelmensi Londinum asportavit, sed etiam ex schedis antiquitatis peritissimi viri Christophori Hunter, Medicinae Doctoris, statuta Collegii olim Dunelmensis in Oxonia exscribi curavit, suoque dem perlustravit calamo. Quod beneficium memori mentis sacrario reconditum nunquam non servabo. Ut vir admodum reverendus et colendissimus, Richardus, episcopus LINCOLNIENSIS, luculentissimum propensae suae erga me meaque studia voluntatis ederet indicium, ex vetustis ecclesiae suae scriniis nonnulla ad perficienda Concilia nostra perlubenter congeffit. Officium tanto praesule dignissimum! munus nulla tempo-
rum

rum injuria obliterandum! Multum etiam me debere fateor humanitati ac favori admodum reverendi et doctissimi viri, Stephani, episcopi EXONIENSIS, qui quamplurima concilia et constitutiones, vitiis erroribusque scribae undique scatentia, quam dexterrime ex Archivis ecclesiae suae restituit. Amplissimo et eruditissimo viro, Thomae, episcopo ASSAVENSI, qui ingentibus me beneficiis per multos retro annos maclavit, publicas hic persolvo grates, quod Concilia nostra undiquaque conquiriti consilium ac auxilium quam amicissime impertiri voluerit. Ex maxima sua quantitatis pretii monumentorum supellectile vir ille summus (quem cuncti vivum omnium gentis nostrae Antiquitatum Gazophylacium suspicimus) praestantissimi olim Hibernorum praesulis Armachani, Jacobi Ufferii emendationes MSS. in Spelmannum, necnon reverendissimi quondam Cantuar. archiepiscopi, Guilielmi Sancroftii codices de nostris synodalibus agentes rebus, atque alia quamplurima multo suo labore ex chartulariis autographis undique eruta, mihi benigne describenda permisit. Clarissimus vir Johannes Walkerus, archidiaconus Herefordensis, in restituenda vera lectione maxime vetustae operis instituti partis, quam temporis injuria vel hiatibus, vel male sensum exprimentibus periodis implevit, operam suam gnaviter contulit, felices pro sagaci, quo pollet ingenio, addendo emendationes, ubi libri tum impressi, tum manu exarati locis corruptis sanandis nihil obtulerunt medicinae. Pro quo amicitiae genere maximas jam meas vir ornatissimus habuit, et longe majores a republica literaria reportabit grates. Eaedem summo jure debentur reverendo et pererudito viro Johanni Lewisio, cujus multa praeclaraque in perscrutandis et exscribendis Antiquitatum nostrarum Archivis extant documenta, qui haud pauca egregia instrumenta publica, ex Bibliotheca sua propria manu descripta, mihi donavit. Praeterea quae ipse ex Bibliothecis Regia Westmonasteriensi, Cottoniana, et Lambethana, ex Tabulis publicis ecclesiae Cantuariensis, ex MSS. Somneri, ibi asservatis, ac ex nonnullis libris impressis in usus meos decerpsti, suo quaeque loco, aequo habito delectu, inserui.

In conquiendis Hibernae Ecclesiae monumentis tam felici mihi esse non licuit, cum avaram seculorum superiorum iniquitatem ecclesias illas diripuisse, sacrilegasque malefactorum hominum manus Archiva tantum non omnia abstulisse conquerantur maxime reverendi in Hibernia praesules, dominus archiepiscopus Dublinensis, domini episcopi Waterfordensis, ac Lismorensis, et Dromorensis, quorum benevolentiam et magnam animi erga me propensionem devinctissimo exosculor animo. Praeter illa tamen, quae a Spelmanno adferuntur, supersunt adhuc, in summum ecclesiasticae Antiquitatis commodum, nonnulla ex doctissimi Jacobi Waraei in splendidam illustris DUCIS CHANDOSII Bibliothecam allata, quae magnus hic musarum Moecenas ex singulari erga literarum studia voluntate, amica Bibliothecae suae praefecti manu, mihi transcribenda comiter concessit.

Publice hic etiam repeto, quas privatim saepius retuli, gratias maximas admodum reverendo et humanissimo viro Johanni, episcopo CLOCHERENSI, qui ex Collegio SS. Trinitatis Dublinensis (quod eum Vicecancellarium suum veneratur) ac ex registris ecclesiae suae et manuscriptis Maddenianis cuncta, quae ad expeditiorem studiorum meorum progressum faciebant, scite descripta mecum communicavit.

Pro

Pro quo beneficio et aliis benevolentiae testimoniis me aetatem ipsi obstrictissimum fore profiteor.

*Unicum adhuc restat, antequam colophonem epistolae huic nuncupatoriae impo-
suero, quod Reverendissimam Dominationem Tuam latere nolui; sc. cum quaedam
in duobus Spelmanni voluminibus Conciliorum contineantur, quae nihil ad rem fa-
cere videntur, et idcirco a me non sunt recensita, ne haec quis frustra in Conciliis
nostris exquirere tentet, Appendicis loco ultimo Volumini adjicere statui.*

*Quodsi haec industriae meae documenta archetypas Tuas curas haud infeliciter
expresserint, summopere mihi gratulabor; qui maximo semper studio allaboravi, ut
vitae meae rationes beneficiis Tuis non indignae viderentur. Vale, ecclesiae et li-
terarum decus ac ornamentum, meisque studiis, quod soles, fave.*

Dabam Londini 4. die Septembris, anno
Orbis Redempti MDCCXXXIII.

VIRO

VIRO maxime reverendo et honoratissimo DOMINO, DOMINO

E D M U N D O,

DIVINA PERMISSIONE

Episcopo L O N D I N E N S I,

Synodorum provinciae CANTUARIENSIS decano, etc. etc.

EXIGIT a me, Praesul Honoratissime, eminens Tua in synodis provincialibus Cantuar. dignitas, justitiaque imperat, ut quae ex Synodo Tua Anglicana ad conscribendam Dissertationem Epistolarem de veteri et moderna synodi Anglicanae constitutione utraque manu hauserim, Tibi praecipuo ejus auctori acceptum referam et reddam. Hoc praeterea ut facerem, compellebat, et quasi jure debitum postulabat summa tua in Antiquitatibus Ecclesiasticis auctoritas, qui in hoc studiorum genere regnas, et me vivae vocis oraculo in locis dubiis docuisti, ac industriam meam in obscuris explicandis omni officiorum monitorumque genere sublevasti. Quam saepius in me contestatam Tuam benevolentiam ut grati animi significatione, sinceroque observantiae erga Te testimonio prosequerer, Dissertationem hanc celeberrimo nomini Tuo inscribere ausus sum, ut sub ejus patrocinio, facemque praeserente Synodo Tua Anglicana, in lucem publicam prodiret.

Maxime reverendae dominationis Tuae

Cultor devotissimus,

D. WILKINS.

Viro maxime reverendo et honorabilissimo Domini, Domini

E D M U V D O

DIVINA ERMISIONE

Episcopo L O N D I N E N S I

Synodorum provinciae CANTUARIENSIS decano, etc. etc.

EXIGIT a me, Praefat. Honorabiliss. Dominus, Tui in Synodo Anglicanae
Cantuar. diocesis, Synodum habentem, in qua ex Synodo Tui Anglicanae
ad considerandum, Dissertationem habentem de veteri et moderno sensu dog-
matum constitutionis utriusque veteris et modernae, Tui Praefat. Dominus, Tui
revertens et reddens. Hoc Praefat. Dominus, Tui Praefat. Dominus, Tui
pulsabat summa tua in Antiquitatis Ecclesiasticae auctoritas, qui in hoc
tuo genere regas, et me regis veteris et modernae in locis debitis docuit, ac
meo in istius explicandi cum officio meo ministeriumque genus sublevari.
Quam sapientia in me constituta, Tui doctrinam in qua animi sapientia
interdum observantia erga Te testimonio proferret, Dissertationem hanc cele-
berrimo nomini Tui illustrare vult, in his tuis pariter, Tui Praefat. Dominus,
reus Synodo Tui Anglicanae, in lucem publicam producit.

Maxime reverendus dominus Tui

Canon deinde

D. WILKINS

DISSERTATIO

EPISTOLARIS

DE VETERI ET MODERNA

SYNODI ANGLICANAE

CONSTITUTIONE.

ANTE QUAM ecclesiastica haec imperii Britannici et Hibernici monumenta e scriniis summa cura, improboque labore descripta, tuis, lector benevole, concredam manibus, non diu mihi nec solícite deliberandum fuit, quaenam in operis vestibulo ad conciliandam mihi aequitatem iudicii benevolentiamque tuam differenda essent. Statim enim animo obversabatur cogitatio, ex ingenti vastaque, quam tibi trado, chartarum congerie nihil utilius, nihil jucundius, quam historiam formae et constitutionis veterum ac recentiorum conciliorum, concinnari posse; in qua, velut in promptuario, incrementum, decrementum, vicissitudinesque auctoritatis et privilegiorum ecclesiae Anglicanae comprehendantur, quam ut succinctiore (si tamen ob quamplurimas occupationes satis accurato) stylo conscriptam benigne perlegas, etiam atque etiam te oro.

Non multum immorabor describendae diversae vocum Synodi, Convocationis, Conventus, Colloquii, Capituli, etc. acceptationi, cum statim subsequens historia, adjunctaque saepenumero nomina, vel substantiva vel adjectiva rem totam discriminant explicantque. Sufficit tribus verbis adnotare, vocem Convocationis plus trecentis abhinc annis pro congregatione seu conventu archiepiscopi utriusque provinciae, ac suffraganeorum, clerique acceptam fuisse, et hodie pro Concilio provinciali ecclesiastico sumi.

Vetustiora nos edocent tempora, clerus ecclesiae Anglicanae primum ad magna regni concilia, quae Comitia seu Parliamentum vocantur, per breve regium (quod archiepiscopis Cantuariensi et Eboracensi inscriptum, ab alterutro eorum suffraganeis, praelatis, totique clero provinciae auctoritate metropolitana transmittebatur) convocatum fuisse ad consulendum necessitatibus regni, et ad averruncanda pericula ei ab hostibus internis vel externis intentata.

Postea per mandata archiepiscoporum Cantuar. et Ebor. abbates, et alii praelati, cum omnium ordinum religiosi, rectoribus, vicariisque parochiarum ad concilium provinciale summonebantur, in quibus res ad salutem et disciplinam ecclesiae, moresque clericorum et parochianorum formandos ac reformandos spectantes examinabantur, atque auctoritate canonum et statutorum ibidem promulgatorum, intra cancellos religionis et decori continebantur.

Praeter haec duo conciliorum genera, quilibet episcopus auctoritate gaudebat omnes clericos, beneficia ecclesiastica in sua dioecesi obtinentes, tam regulares quam abbates et monachos, archidiaconos, presbyteros, vicarios, et capellanos congregare in synodo dioecesana; in qua, juxta formam receptam primum disquisitiones fiebant de statu fabricae ecclesiarum, de doctrina, vitaeque clericorum universorum singulis parochiis praefectorum; dein querelae de injuriis quovis modo, quibuscunque personis infra dioecesim illatis proponebantur, discutiebantur, ac determinabantur. Praeterea in his synodis dioecesanis constitutiones in conciliis provincialibus, sub auspicio archiepiscopi, cum consensu suffraganeorum, totiusque cleri editae, publicis suffragiis confirmatae, a quolibet presbytero et aliis clericis (quantum ad quemlibet eorum spectabat) observari jubebantur. Tandem cum specialior occasio enata fuerat, episcopus novas condebat constitutiones, provincialibus tamen haud dissonas, quas in synodo lectas, confirmatasque, per totam dioecesim servandas emittebat.

Reperiuntur etiam in hoc opere nostro nonnulla concilia, ad quae archiepiscopus solos episcopos suffraganeos sua auctoritate convocavit. Alia, quae ex auctoritate legatorum pontificum Romanorum celebrabantur. Alia, in quibus soli episcopi iussu regio absque solenni et usitata metropolitani citatione conveniebant. His adduntur congregationes priorum, monachorum, abbatum, et religiosorum, quae Capitulorum nomine veniunt.

Qui autem, quando, et quomodo ad ea fuerint convocati, et quid ibidem tractaverint, proxime dispiciendum erit.

Vetustissimis annalium nostrorum monumentis proditum est, episcopos ecclesiasticorum conciliorum in Anglia praesides egisse, negotiaque religionis et fidei Christianae adversus haereses ingenti multitudine populi, nulla tamen regis aut magnatum auctoritate stipatos, tractavisse et decidisse.

Postquam Saxones insulam hanc suo subjugassent imperio, reges eorum cum magnatibus et episcopis concilia celebrabant, in quibus res ecclesiae et regni salutem concernentes dijudicabant, legesque de utriusque pace et disciplina conservanda condebant, quarum sanctiones mutua praelatorum et laicorum dignitate stabiliebantur; et saepenumero priusquam in huiusmodi congregationibus proponerentur, aut confirmarentur, a regis consiliariis praescribebantur.

Praeter haec concilia tempore Anglo-saxonum ad expedienda reipublicae negotia coacta, clericorum etiam synodi convocabantur, quibus episcopi velut iudices ecclesiastici praeerant, regulas et statuta pro rebus mere ecclesiasticis promulgantes. Et si aliquando necessitas urgeret tempore civilium conciliorum de negotiis ecclesiasticis ratiocinari, tunc episcopi comitiis regni se subtrahentes in ecclesiasticam synodum confluebant, ea, quae ad ecclesiae emolumentum tenderent, sancituri; quorum decreta interdum assensum Parliamenti, et hoc modo auctoritatem legum regni, aeque ac canonum ecclesiae obtinebant.

Synodicis his aevi Saxonici congregationibus addamus alia ecclesiastica concilia, quae, dum civilia haud habebantur, ab archiepiscopo summonita, assistentibus episcopis suffraganeis et praelatis celebrabantur: illis reges magnatibus suis stipati frequenter intererant invitati; et si calculo suo ea, quae ibidem gesta erant, approbarent, assensum impertiebantur regium. Si autem, rege absente, canones nonnulli ecclesiastici in synodis conditi fuissent, in proximis comitiis ex custodis ac principum regni consiliariorumque regionum decreto universo clero Anglicano injungebantur: nullae enim sanctiones conciliorum ecclesiasticorum publica tanquam statuta ab Anglis observabantur, nisi suprema principis potestate approbatae et confirmatae.

Non autem ad edendas tantum leges et canones concilia haec convocabantur, sed proceres regni nonnunquam ad dedicationem ecclesiae, abbatae, vel monasterii, et ad publicandas solennes chartas et privilegia clericorum conveniebant, quae rex cum episcopis, nobilibus, et praelatis, astante magna populi, inprimis clericorum, turba, manuum subscriptione confirmabat.

Ab incunabilis regiminis huius ecclesiastici conciliis regni vel ecclesiae causa celebrandis statuta tempora non erant assignata. In septimo capitulo concilii Herudfordensis, anno Domini dclxxiii. cavetur, "ut bis in anno synodus congregetur; sed quia diversae causae impediunt, placuit omnibus in commune, ut calendis Augustis semel in anno congregetur." In concilio Calcuthensi, anno Domini dclxxxv. cap. 3. "duo concilia quolibet anno secundum canonicas institutiones celebrari jubentur, ut episcopi sicut boni agriculatores furculos nascentes spinas de cordibus delinquentium radicitus amputare valeant." Deinde successu temporis tres solennes et anniversariae ecclesiae feriae conciliis cogendis destinabantur, in quibus reges Saxonici et Normanni praesentiam praelatorum et optimatum suorum requirebant.

Guilielmus Conquestor tria haec anni festa maxima cum pompa, splendidoque comitatu archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, comitum, thanorum, militum, et aliorum, quos breve regium ad Parliamentum illis temporibus habendum convocaverat, celebrabat. Summo cum luxu peractis feriis, praefixo die magnum concilium primordia sumebat, in quo cuncti, qui virtute baroniae bona sua a rege tenebant, magnates, episcopi, et praelati summoniti comparebant. Et si eodem tempore res ad ecclesiasticum et non ad civile forum pertinentes occurrerent pertractandae, legatus papae vel archiepiscopus cum consensu, interdum iussu regis, mandatum de synodo celebranda publicari fecit; quae ut plurimum conveniebat tempore vel comitiorum vel festorum curialium, ut rex praesens processus eorum dirigeret, et vel cohiberet vel confirmaret. In regionibus transmarinis agens rex, archiepiscopo auctoritatem concedebat episcopos et praelatos, etiam dum concilium magnatum non habebatur, convocandi.

His temporibus papa Romanus sua confusus auctoritate, imperium in ecclesiam exercens, concilia legatina celebrare incepit; quorum alia ad dirimendas controversias habebantur, ut in concilio Wintoniensi MLXX. pro depositione Stigandi, archiepiscopi Cantuar. per Hermenfredum, Johannem, et Petrum; et in synodo Westmonasteriensi MCLXXVI. ad conciliandos archiepiscopos Cantuar. et Ebor. per Hugonem cardinalem. Alia ad introducenda vel confirmanda disciplinarum genera, ut in concilio Londinensi MCXXVI. per Johannem de Crema, legatum Honorii II. et in Westmonasteriensi MCXXXVIII. per Albericum Ostiensem, Innocentii II. legatum; et in Londinensi MCCXXXVII. per Ottonem, Gregorii IX. legatum; item in alio Londinensi MCCLXVIII. per Othobonum, Clementis IV. legatum. Alia convocabantur ad colligenda, vel extorquenda potius vectigalia subsidiaque pro Romanis pontificibus; qualia erant concilium Westmonasteriense MCCXXVI. Londinense MCCXXXIX. aliud Londinense MCCXLVI. et alia quamplurima.

Haec synodi ecclesiasticae erant vel provinciales, ad quas non nisi episcopi suffraganei, abbates, et priores, qui universam ecclesiam Anglicanam repraesentabant, citabantur; vel dioecessanae,

fae, ad quas clerus inferior convocabatur, ut conjunctim cum episcopo de rebus ad dioecesim et parochias spectantibus tractaret.

Quamdiu in hujusmodi synodis abbates, decani, vel priores synodicas tantum argumentationes de fide et moribus exercebant, propria auctoritate res quascunque determinabant, nullaue capitulorum suorum commissione vel instructionibus indigebant; cum autem subsequenter annis possessionum et privilegiorum secularium ratio in synodis exquireretur, capitula et conventus jura pecuniaria, et a praelatis suis separata habentes, absque mutuo totius corporis consensu non poterant ab antistite suo comprehendi; idcirco potestatem largiebantur abbati, decano, vel priori illorum vice, locoque et nomine aequae ac suo determinandi et concludendi, quicquid in his synodis ventilatum fuerit. Haec olim erat causa et ansa commissionum abbatibus, decanis, vel prioribus a capitulis et conventibus concessarum. Si autem contingeret, quod propter res dubias et controversas praelatis non satis ampla auctoritas delegata esset nomine capitulorum et conventuum suorum quaestiones dirimendi, a synodis ad abbatias et monasteria dimittebantur, ut consiliis cum membris eorundem habitis, ad concilia cum instructionibus sufficientibus redirent, donec ad evitandas has itinerum molestias Bonifacius, archiepiscopus Cantuariensis, A. D. MCCCLVII. literas procuratorias a capitulis et conventibus abbatibus et prioribus tradi jussit.

Verum cum sensim abbatiae et conventus haud bene personam et vices suas a praesidibus suis geri suspicarentur, ad conservandam in societatibus illis concordiam, et ob rationes politicas iis concedebatur facultas procuratorem ex fratribus vel membris suis, omittis praelatis, seligere, eique literas procuratorias ad interessendum synodis, de rebus mere secularibus tractandi causa coactis, tradere.

Archidiaconi non semper ex officio comparebant in synodis ecclesiasticis, sed raro tantum, non ut procuratores agerent, vel personas clericorum parochialium exhiberent, sed ut numerum inferiorum praelatorum adaugerent, donec censuum spontaneorum et subsidiorum solutiones in congregationibus illis a quolibet sacerdote parochiali exigerentur. Cum scilicet bona ecclesiastica simul cum secularibus taxari inchoarentur, cum decima vel alia ecclesiasticorum beneficiorum pars primum pro papa Romano, et non longe post pro rege requireretur; tum cuilibet presbytero certa census portio assignabatur, cum expresso ipsius consensu describenda et colligenda. Hoc ut eo commodius effectui daretur, decimae et oblationes simul ac domicilia, glebae, sive fundus ecclesiasticus, et seculares clericorum possessiones aestimabantur; unde saepissime occasio enascebatur presbyterorum parochialium juribus aut possessionibus, veris vel praetensis, litem movere. Et quia quilibet Angliae subditus singulari hoc fruitur privilegio, quod nullus nisi ab ipso speciatim concessus census exigi queat; propterea ad colligenda hujusmodi subsidia et tributa necesse erat inferiorum clericorum suffragia et assensum expetere. Quomodo vero consensus hujusmodi obtineri et colligi posset, non statim occurrebat; absentes etenim non nisi ingenti sumptu ad concilium, a quo nonnulli multis distabant parasangis, convocari poterant. Ut igitur taxatio haec spontanea appareret, ac ut solutio libera et prompta praestaretur, archidiaconi a synodo ad diversas jurisdictionis suae parochias mittebantur, ut negotium hoc cum clericis expedirent, et postea cum plena assensus potestate ad eam reverterentur. Haec consuetudo, uti antea circa abbates et priores, ita et circa archidiaconos obtinuit usque ad annum MCCCLVII. Bonifacius namque, archiepiscopus Cantuar. ut discrimina itinerum, moram negotiorum et gravamina synodi evitaret, anno MCCCLVII. expeditiorem invenit viam consensum absentium clericorum assequendi. Dedit nempe in mandatis, ut archidiaconi iter ad concilium parantes, literas procuratorias a clericis exposcerent, potestatem illis concedentes eorum nomine et loco ibidem tractandi et concludendi, quicquid in salutem et commodum singularum ecclesiarum propositum fuerit. Ideo archiepiscopus Cantuar. in literis suis summonitoriis dat. die Dominica prox. ante festum B. Jacobi apostoli, ad concilium provinciale Londini, in octavis assumptionis beatae Mariae celebrandum praecipit, "ut decani, abbates, et priores cum literis procuratoriis nomine congregationum suarum confectis, ac archidiaconi cum literis similibus factis ex parte clericorum, qui subsunt eisdem, super ratificatione eorum, quae, opitulante Domino, ad honorem Dei et ecclesiae inter nos communiter tractabuntur, omnibus aliis praetermissis, dictis die et loco personaliter debeant interesse."

Haec potestas per literas procuratorias ab inferiori clero archidiaconis impertita, non includebat consensum vel suffragia eorum in rebus ecclesiasticis determinandis, vel in edendis canonibus ac constitutionibus, sed tantum consensum vel dissensum illorum in censibus aut tributis in comitiis regni vel synodo ecclesiastica imponendis et colligendis. Cum autem periclitante salute publica, subsidia et census clericorum frequentius solito exigerentur, maximoque pondere presbyteri parochiales se praegravatos et tantum non oppressos viderent; tunc sicuti capitula et conventus praesides suos eligere cessaverant, eorumque loco uni ex fratribus et membris suis literas procuratorias concesserant; ita etiam inferiores clerici illorum vestigia prementes, archidiaconos suos haud bene personas et vices ipsorum sustinere credentes, quibusdam ex suo ordine, quorum fidem et merita perspecta habebant, auctoritatem tradebant eos in synodis repraesentandi, eorumque nomine sententiam et judicium ferendi. Hoc cleri inferioris propositum cum Johannes Peckham, archiepiscopus Cantuar. praevideret, in synodo provinciali apud Novum Templum Londini, Ann. Dom. MCCCLXXXIII. injungebat, ut clerus cujuslibet dioecesis duos mitteret procuratores, plenam et expressam habentes facultatem ipsorum nominibus tractandi et consentiendi cum ipso et fratribus suis coepiscopis. Et praesens haec expeditiorque methodus colligendi nummos communiter observabatur in synodis provincialibus, et gradatim in conventibus parliamentariis sive comitiis regni.

Haftenus archiepiscopi concilia et fynodos provinciarum suarum sua auctoritate convocabant. Ast circa finem anni MCCCLXXXII. rex Edwardus I. in expeditione sua adversus Wallenses, prospero belli eventu victoriisque elatus, magna tamen penuria oppressus, et tantum non ad incitas redactus, breve suum ex castro Rothelanensi in comitatu Flintiae, principatus Walliae, ad archiepiscopum Cantuar. dat. 22. Novemb. anno regni xi. direxit, in quo rogando mandabat ei, ut convocaret suffraganeos suos, abbates, priores, et alios praelatos religiosos cum procuratoribus decanorum et capitulorum ecclesiarum cathedralium, ad comparandum coram rege vel ejus commissariis in Parlamento apud Northampton. in octavis S. Hilarii prox. sequentibus. Archiepiscopus Cantuar. virtute hujus brevis committebat executionem mandati regii episcopo London. ad summonendum episcopos, praelatos, et clerum provinciae suae ad diem et locum in brevi expressum, per literas suas citatorias dat. apud Hereford. Dec. 10. MCCCLXXXII. Consimiles literae (verba sunt rotuli Parliament.) et de eadem data dirigebantur archiepiscopo Eborum, quod suffraganeos, etc. venire faciat coram rege apud Eborum in octavis praedictis vel coram fidelibus ejus, quos, etc. Ast clerici superioris ordinis literis his citatoriis, inauditis plane et improvisis, morem gerere noluerunt; ideo ne novum hoc comitiis regni interessendi onus in humeros suos devolverent, major eorum pars aberat. Ne autem res haec mali ominis esset, regisque iram in clerum concitaret; archiepiscopus Cantuar. ad servitia regi praestanda, et gratiam cleri sibi conciliandam; alia commodiore et paratiore via incedere meditabatur, concilium provinciale ad alium locum et tempus alioque stylo convocando. Ideo literas suas citatorias Northamptona, 12. cal. Febr. MCCCLXXXII. ad episcopum London. dirigebat, ut summoneret episcopos, praelatos, etc. sua auctoritate in fynodo provinciali apud Novum Templum in tres septimanas post Pascha, A. MCCCLXXXIII. ad subveniendum regis necessitatibus. Hoc ut eo felicius et promptius obtineret archiepiscopus, in memoriam revocabat suffraganeis de summa pecuniae per regem ab ipsis postulata, cum clericis pro more solito in fynodis dioecesanis tractare.

Ab his primordiis consuetudo inolefcebat inferiores clericos per provincialia metropolitanorum mandata ad comitia regni censuum describendorum et colligendorum gratia convocare. Cum autem regi Edwardo I. innotesceret, auctoritatem papae Romani archiepiscoporum Angliae animos a regiiis desideriis alienos reddere, adeo ut clericos juxta beneplacitum suum tantum congregarent, eosque rursus a conciliis dimitterent, nulla necessitatum regni habita ratione; xxiii. anno regni brevi suo ad concilium provinciale convocandum superaddebat aliud breve cuilibet episcopo inscriptum, cum clausula PRAEMONITORIA ad summonendum praelatos et alios inferiores clericos suae dioeceseos ad Parliamentum, ad tractandum de rebus statum et salutem regni concernentibus. Novum hoc brevis regii cum adjuncta dioecesana praemonitione genus excogitatum erat, ut patrocineretur mutuumque praestaret auxilium et auctoritatem brevi provinciali ad archiepiscopum directo. Satis enim clare rex perspexit breve provinciale propositis regiiis haud bene respondere, idcirco ne episcopi metropolitani sui dignitatem vilipenderent, singulis misit breve parliamentarium cum clausula PRAEMONITORIA. Et iterum ne breve hoc singulis episcopis transmissum fine suo excideret, adjunxit breve comitiarium, quo archiepiscopus episcopos suffraganeos, necnon episcopi clericos dioecesanos ad parliamentum et concilium convocarent. Gemino hoc nexu clerici regi aeque ac metropolitano morem gerere obstringebantur.

Verum haec inferiorum praelatorum et clericorum ad comitia regni convocatio tot gravaminibus eos undiquaque fatigabat, ut saepius onera hujusmodi publice exposuerint, seque ab iis exonerari petierint; quorum votorum frequenter in Parliamentis sub Edwardo I. et Edwardo II. compotes reddebantur. Et sub Edwardo III. clerici perspicientes unicum ad comitia regni convocationum institutum esse census imponere atque colligere, unanimi consensu et foedere statuebant subsidia hujusmodi in conciliis provincialibus, et non alibi elargiri; ut hac ratione propositum et fervor regum eos ad Parliamentum convocandi pedetentim elanguesceret, ipsique a talium itinerum molestiis excusarentur. Quod et factum est: ita tamen ut reges Angliae breve suum parliamentarium cum clausula PRAEMONITORIA retinuerint, ejusque executionem cum procuratorum nominibus in curia cancellariatus consignatam requisiverint, eum in finem, ut si in conciliis provincialibus imperii necessitatibus succurrere negligerent clerici, in comitiis regni ad ea subsidia concedenda moveri vel compelli possent. Lentis igitur gradibus consuetudo brevia haec cum executione eorundem emittendi, antiquata obsolevit; adeo ut in rotulis parliamenti ab Edwardo III. ad Henricum VIII. unicum tantum (si recte memini) appareat exemplum procuratorum inferioris cleri in initio comitiorum regni comparentium.

Sub exordio reformationis ecclesiae Anglicanae rex Henricus VIII. ad inhibendum typhum arrogantiamque cleri ecclesiae Romanae addicti, provincialia concilia juxta formam consuetam, eodem, quo comitia regni convocavit, prorogavit et dissolvit tempore; et a nonnullis episcopis executionem brevis sui parliamentarii, clausulam continentis PRAEMONITORIAM in cancellaria sua cum nominibus clericorum certificari sibi decrevit. Ut autem episcopi onus hoc quodammodo allevarent, clericis suis auctores fuerunt iisdem procuratoribus capitulorum et dioecesium duplicem impertiri potestatem tam virtute brevis parliamentarii in comitiis, quam ex mandato archiepiscopi in conciliis provincialibus comparendi.

Postquam autem ecclesia Anglicana jugum Romanum plane excussisset, et religio Reformata, opitulante Deo, jam altas in Anglia egisset radices, breve parliamentarium rursus in desuetudinem abiit; et licet forma literarum procuratoriarum ad interessendum tam parlamento regio, quam convocationi archiepiscopali ab actuariis in instrumentis publicis retineretur, episcopi tamen nul-

lam clausulae hujus PRAEMONITORIAE, aut brevis parliamentarii executionem principi certificaverunt; cum tale quid a ministris regiis ea tempestate haud exigeretur, et usus ille ab initio reformatae ecclesiae Anglicanae sensim exoleverit; adeo ut post restitutionem regis Caroli secundi forma plane defueverit, cum substantia ejus multos ante annos cessavisset.

Ex horum mandatorum auctoritate clerici per CD. annorum spatium sibimetipsis census in conciliis provincialibus imponebant, donec in sessione parliamenti anni MDCLXIV. inter ecclesiae antistites et membra domus inferioris parliamenti prudenter convenerit, ut quiete et absque strepitu a clericis derelicta seipso separatim a laicis taxandi consuetudine, omnia ecclesiastica beneficia eadem ratione et methodo, qua aliorum Angliae subditorum bona taxarentur, juxta tenorem senatusconsulti eo tempore in comitiis propositi. Nulla, quod noverim, conditio vel causa mutationis hujus publicae assignata fuerat, nisi quod clerici a solutione duorum residuorum subsidiorum, suamet ipsorum auctoritate impositorum, eximerentur; uti statutum 16, 17. Caroli II. cap. I. enarrat.

Et haec perpetua erat forma regionum ac archiepiscopalium mandatorum clerum Anglicanum ad ecclesiasticas synodos convocantium. Ut autem nomina et officia eorum nobis distinctius innotescant, veterem et modernum catalogum praelatorum et cleri utriusque provinciae, Cantuariensis et Eboracensis, ad concilia convocatorum hic adferre lubet. Antequam tamen eum recensuero, tribus verbis lectorem moneam necesse est, speciali de causa etiam cancellarios utriusque universitatis anno MCCCCXXI. illis annumeratos fuisse.

Ex registro Kempe, archiep. Cantuar. fol. 229. et MS. collegii Corporis Christi Cantabrigiae vocat. Synodalia.

HIC inferius describuntur nomina eorum, qui ut ab antiquo debent comparere in convocationibus praelatorum et cleri Cantuar. provinciae per singulas dioeceses Cantuariensis provinciae, A. MCCCCCLII.

Cantuarien.

Prior ecclesiae Christi Cant.
Capitulum ejusdem ecclesiae.
Archidiaconus Cant.
Abbas sancti Augustini Cant.
Abbas de Feversham.
Abbas sancti Radegundis.
Abbas de Langedon.
Abbas sancti Gregorii Cant.
Prior Dovor.
Prior de Folkeston.
Prior de Leedes (al. Ledis.)
Prior de Combewell.
Clerus ejusdem Dioeces.

London.

Decanus ecclesiae S. Pauli London.
Capitulum ejusdem ecclesiae.
Archidiaconus London.
Abbas monasterii B. Mariae de Gratiis juxta Turrin London.
Prior prioratus S. Trinitatis London.
Prior prioratus S. Barthol. in Smithfield.
Prior prioratus hospitalis B. Mariae extra Bishopsgate.
Prior hospital. five prioratus de Elfinge Spittle.
Magister domus de Acon.
Magister hospital. S. Barthol. in Smithfield.
Magister coll. S. Laurentii Putney, London.

In archidiac. Essex.

Archidiaconus ibidem.
Abbas monasterii B. Mariae de Stratford.
Abbas monasterii de Byleigh.
Prior de Lees (al. Leghes.)
Prior de Pritwell.
Prior de Blackmore.
Prior de Toby.
Prior de Stangate (al. Stainesgate.)
Prior de Bicknacre.

In archidiac. Middlesex.

Archidiaconus ibidem.
Abbas Westmonasterii.
Abbas monasterii S. Crucis de Waltham.
Abbas monasterii de Tiltey.
Prior de Dunmowe.
Prior de Hatfield Regis.
Prior de Royston.
Prior de Latton.

In archidiac. Colcestriae.

Archidiaconus ibidem.
Abbas monasterii S. Johannis Colcest.
Abbas monasterii sancti Osithae.
Abbas monasterii de Cockshall (al. Coggeshall.)
Abbas monasterii de Walden.
Prior S. Botulphi Colcest.
Abbas de Maldon.
Prior de Colne.
Prior de Armehall (al. Tremhall.)
Prior de Hatfield.
Clerus civitatis London.
Clerus ejusdem dioecesis.

Winton.

Prior ecclesiae cathedralis Winton.
Capitulum ejusdem ecclesiae.
Abbas de Hida.
Abbas de Bello Loco regis.
Abbas de Tycheffeld.
Abbas de Little (al. Letley five Leto Loco.)
Abbas de Quarreia in insula Vecta (al. Quarrera.)
Abbas de Waverlee.
Abbas de Bermondsey.
Prior de Southwike.
Prior ecclesiae Christi de Tyneham (al. Twynham.)
Prior de Bromore (al. Brommer.)
Prior S. Dionysii juxta Southampton.
Prior de Selborne.

Prior

Prior de Merton.
 Prior B. Mariae de Overie in Southwarke.
 Prior de Novo Loco juxta Riple.
 Prior de Rigate.
 Prior de Tanrige.
 Archidiac. Winton.
 Archidiac. Surr.
 Prior de Motesfonte (al. Montisfont.)
 Clerus archidiac. Winton.
 Clerus archidiac. Surr.

Roffen.

Prior ecclesiae cathed. Roffen.
 Capitulum ejusdem ecclesiae.
 Archidiac. Roffen.
 Prior de Tunbridge.
 Abbas de Lefnes.
 Clerus ejusdem dioecesis.

Bathon. et Wellen.

Decanus ecclesiae cathed. Well.
 Capitulum ejusdem ecclesiae.
 Prior ecclesiae cath. Bath.
 Abbas Glaston.
 Abbas de Kenesham.
 Abbas de Muchilney.
 Abbas de Achelney (al. Athelney.)
 Abbas de Clyva.
 Prior de Bruton.
 Prior de Taunton.
 Prior de Monte acuto.
 Magister hospitalis S. Johannis de Bridgewater.
 Archidiac. Wellen.
 Archidiac. Taunton.
 Archidiac. Bathon.
 Abbas sancti Salvatoris.
 Clerus ejusdem dioecesis.

Lincoln.

Decanus ecclesiae Lincoln.
 Capitulum ejusdem ecclesiae.
 Archidiac. Lincoln.
 Archidiac. Northampton.
 Archidiac. Oxon.
 Archidiac. Huntingdon.
 Archidiac. Leicestr.
 Archidiac. Bedford.
 Archidiac. Stowe.
 Archidiac. Buckingham.

In archidiac. Lincoln.

Abbas de Kyrkefede.
 Abbas de Remesby (al. Revefby.)
 Abbas de Parro Lude.
 Abbas de Villa Dei (al. Valle Dei.)
 Abbas de Newhouse.
 Abbas de Hagubye (al. Hagneby.)
 Abbas de Tuppholme.
 Abbas de Newbo.
 Abbas de Croyland.
 Abbas de Bardney.
 Abbas de Humbreston.
 Abbas de Thornton.
 Abbas de Welhowe.
 Abbas de Brunne.
 Prior de Sompingham.
 Prior de Bulington.

Prior de Sickhill (al. Syxyl.)
 Prior de Ormesby (al. Mimormesby.)
 Prior de Alingham.
 Prior S. Katharinae extra Lincoln.
 Prior de Haverholme.
 Prior de Cattley.
 Prior de Novo Loco (al. Newfted.)
 Prior de Belvero.
 Prior de Spaldinge.
 Prior S. Leonardi juxta Stamford.
 Prior de Keme (al. Kyme.)
 Prior de Markby.
 Prior de Elshull.
 Prior de Parro Notton.
 Prior de Novo Loco juxta Stamford (al. Newfted.)

In archidiac. Northampt.

Abbas de Pypwell.
 Abbas de Sulby.
 Abbas de Burgo S. Petri.
 Abbas S. Jacobi juxta Northampt.
 Prior S. Andreae Northam.
 Prior de Luffield.
 Prior de Daventry.
 Prior de Chancombe (al. Chacum.)
 Prior de Asheby canonicorum.
 Prior de Fynnestede.

In archidiac. Oxon.

Abbas de Thama.
 Abbas de Bruera (al. Bruern.)
 Abbas de Regali Loco juxta Oxon.
 Abbas de Eynesham.
 Abbas de Ofeney.
 Abbas de Dorchester.
 Prior sanctae Fridiswidae.
 Prior de Burcestr.
 Prior de Wroxton.
 Prior de Calverton.

In archidiac. Buckingham.

Abbas de Bitlefden.
 Abbas de Medmenham.
 Abbas de Lavenden.
 Abbas de Nettle (al. Noteley.)
 Abbas de Muffenden (al. Missenden.)
 Prior de Tykeforde.
 Prior de Ravenstone.
 Prior de Chetwell.
 Prior de Newport.
 Prior de Snelshall.

In archidiac. Huntingdon.

Abbas sancti Albani.
 Abbas de Saltreia (al. Swatre.)
 Abbas de Ramesey.
 Prior de Hertford.
 Prior de sancto Neoto.
 Prior canonicorum Hunting.
 Prior de Wilmundely.
 Prior de Stonley.
 Rector de Ashrugge.

In archidiac. Leicestr.

Abbas de Garwedon (al. Garadon.)
 Abbas de Croxton.
 Abbas Mariae de Prat. Leicestr.

Abbas de Oefnefton (al. Olvefton.)
 Prior de Landa.
 Prior de Kyrkby.
 Prior de Ulvefcroft.
 Magifter de Burton fancti Lazari.

In archidiac. Bedford.

Abbas de Warden.
 Abbas de Wonborne (al. Woborne.)
 Prior de Chickfounde (al. Chicksand.)
 Prior de Bello Loco.
 Prior de Newenham.
 Prior de Caldwell.
 Prior de Dunftable.
 Prior de Byffmede (al. Bushmede.)

In archidiac. Stowe.

Abbas de Barlinge.
 Prior de Thorneholme.
 Prior de Torkfeye.

Elien.

Prior Elien.
 Capitulum ejufdem ecclefiae.
 Archidiac. Elien.
 Abbas de Thornefey (al. Thorney.)
 Prior de Barnewel.
 Prior de Anglefey.
 Clerus ejufdem diocefis.

Norwic.

Prior ecclefiae cathedr. Norwic.
 Capitulum ejufdem ecclefiae.
 Archidiac. Norwic.
 Archidiac. Norfolc.
 Archidiac. Sudbury.
 Archidiac. Suffolc.
 Abbas fancti Edmundi.
 Abbas fancti Benedicti.
 Abbas de Sybeton.
 Abbas de Leyfton (forte Beefton.)
 Abbas Wymundham.
 Prior de Buttley.
 Prior de Walfingham.
 Prior de Bromeholme.
 Prior fanctae Fidis de Horfhame.
 Prior de Pentney.
 Prior de Bynham (forte Burnham.)
 Prior de Caftleacre.
 Prior de Weftacre.
 Abbas de Longley.
 Abbas de Weftderham.
 Prior de Ixworthe (al. Cokkesforth.)
 Prior de Ely.
 Prior de Thetforde.
 Decanus coll. de Stoke.
 Clerus ejufdem diocefis.
 Clerus archidiac. Suff. et Sudbury.

Exon.

Decanus ecclefiae cathedr. Exon.
 Capitulum ejufdem ecclefiae.
 Archidiaconus Exon.
 Archidiaconus Totton.
 Archidiac. Barn.
 Archidiac. Cornubiae.
 Abbas de Tavetock.
 Abbas de Herlonde (al. Hurtlande.)
 Abbas de Torre.

VOL. I.

Abbas de Buckfeftor (al. Buckfaftor.)
 Abbas de Forda.
 Abbas de Nyweham.
 Abbas de Dunkewell (al. Dunkefwell.)
 Abbas de Buckland.
 Prior de Plympton.
 Prior de Launcefton.
 Prior fancti Germani.
 Prior de Bodmyne.
 Prior de Fuchelstock (al. Frethilftoke.)
 Prior de Totton.
 Clerus ejufdem diocefis.

Sarum.

Decanus ecclefiae cathedr.
 Capitulum ejufdem ecclefiae.
 Archidiac. Dorfet.
 Archidiac. Barkfhire.
 Archidiac. Sarum.
 Archidiac. Wiltfhire.
 Abbas de Middleton.
 Abbas de Cerne.
 Abbas de Sherborne.
 Abbas de Abbotsbury.
 Abbas de Abbendon.
 Abbas de Redinge.
 Abbas de Malmesbury.
 Abbas de Stanley.
 Prior de Wallingford.
 Prior de Bristlefhame (al. Buftlefhame.)
 Prior de Hurley.
 Prior de Farleighe.
 Prior de Ederofe.
 Rector ecclefiae conventualis de Edingdon.
 Clerus ejufdem diocefis.

Coven. et Lich.

Prior ecclefiae cathedr. Covent.
 Capitulum ejufdem ecclefiae.
 Decanus ecclefiae cath. Lich.
 Capitulum ejufdem ecclefiae.
 Archidiac. Coventr.
 Archidiac. Derby.
 Archidiac. Stafford.
 Archidiac. Ceftr.
 Archidiac. Salop.
 Abbas Ceftr.
 Abbas Salop.
 Abbas de Burton fuper Trent.
 Abbas de Derley.
 Abbas de Whalley.
 Abbas de Valle Regali.
 Abbas de Cundermere (al. Cumbremere.)
 Abbas de Roucefter (al. Rowceter.)
 Abbas de Dien Loucres (al. De-la-cres.)
 Abbas de Heighmonde.
 Abbas de Littlehal.
 Abbas de Hilton.
 Abbas de Cumba.
 Abbas de Myra Valle (al. Merywall.)
 Abbas de Stonley.
 Abbas de Dala.
 Abbas de Bello Capite.
 Prior de Kenylworthe.
 Prior de Tattebury.
 Prior de Stone.
 Clerus ejufdem diocefis.

* D

Wigor-

Wigornien.

Prior ecclesiae cath. Wigorn.
 Capitulum ejusdem ecclesiae.
 Archidiac. Wigorn.
 Archidiac. Gloucestr.
 Abbas de Evesham.
 Abbas de Pershore.
 Abbas de Bordesley.
 Abbas de Hailes Owen.
 Abbas de Alyncestre.
 Abbas monasterii S. Petri Glouc.
 Abbas de Tewkesbury.
 Abbas de Cirencestr.
 Abbas de Winchcombe.
 Abbas sancti Augustini Bristol.
 Abbas de Hailes.
 Prior de Stedeley.
 Prior majoris Malverne.
 Prior minoris Malverne.
 Prior de Lanthonye.
 Prior de Dirhurst.
 Decanus ecclesiae collegiatae de Warwick.
 Abbas de Kingeswode.
 Clerus ejusdem dioecesis.

Cicestren.

Decanus ecclesiae cathedr. Cicestren.
 Capitulum ejusdem ecclesiae.
 Archidiac. Cicestr.
 Archidiac. Lewen.
 Abbas de Bello.
 Abbas de Bigham.
 Abbas de Ponte Roberti (al. Robertsbridge.)
 Abbas de Durford.
 Abbas de Quawe.
 Prior de Lewes.
 Prior de Sela.
 Prior de Michilham.
 Prior de Hastings.
 Prior de Boxgrave.
 Prior de Tortington.
 Clerus ejusdem dioecesis.

Hereford.

Decanus ecclesiae cathedr. Hereford.
 Capitulum ecclesiae cathedr.
 Archidiaconus Hereford.
 Archidiac. Salopienfis.
 Abbas de Flaxley.
 Abbas de Dora.
 Abbas de Wigmore.
 Prior Hereforde.
 Prior de Monmouth.
 Prior de Wormesley.
 Prior de Liomystr (al. Leominstre.)
 Prior de Bromfield.
 Prior de Chuberie.
 Prior de Wenlake.
 Clerus ejusdem dioecesis.

Meneven.

Praecentor ecclesiae Meneven.
 Capitulum ejusdem.
 Archidiac. Meneven.
 Archidiac. de Kermarden.
 Archidiac. de Brechon.
 Archidiac. Cardigan.
 Abbas sancti Dogimaelis.
 Abbas de Alba Landa (al. Whiteland.)

Abbas de Strata Florida.
 Abbas de Talley.
 Abbas de Comhire.
 Abbas de Kermerden.
 Prior de Haverforde.
 Prior de Pulla.
 Prior de Brechon.
 Prior de Langthonia Prima.
 Clerus ejusdem dioecesis.

Affaven.

Decanus ecclesiae Affaven.
 Capitulum ejusdem ecclesiae.
 Archidiac. Affaven.
 Abbas monasterii de Conway.
 Abbas de Bassingworke.
 Abbas de Strata Marcella.
 Clerus ejusdem dioecesis.

Bangor.

Decanus ecclesiae cathedr. Bangor.
 Capitulum ejusdem ecclesiae.
 Archidiac. Bangor.
 Archidiac. Anglesey.
 Archidiac. de Meryoneth.
 Praepositus de Clannock (al. Clunockvaur.)
 Praepositus castri Tubii (al. castro Cubii.)
 Abbas de Bardefia.
 Prior de Perimon (al. Penmon.)
 Prior de Bethkelerth (al. Bethkylherte.)
 Clerus ejusdem dioecesis.

Nomina domus superioris et inferioris convocationis provinciae Cantuariensis, prout hodie citantur.

Dominus archiepiscopus Cantuariensis.

Decanus Cantuar.
 Archidiaconus Cantuar.
 Procurator capituli Cantuar.
 Procuratores cleri dioecesis.

Dom. episcopus Affaven.

Decanus Affaven.
 Archidiaconus Affaven.
 Procurator capituli Affaven.
 Procuratores cleri dioecesis.

Dom. episcopus Bangor.

Decanus Bangor.
 Archidiac. Bangor et Anglesey.
 Procurator capituli Bangor.
 Archidiaconus Merioneth.
 Procuratores cleri dioecesis.

Dom. episcopus Bath. et Wellen.

Decanus Wellen.
 Procurator capituli Wellen.
 Archidiac. Wellen.
 Archidiac. Taunton.
 Archidiac. Bathon.
 Procuratores cleri dioecesis.

Dom. episcopus Bristol.

Decanus Bristol.
 Archidiac. Dorset.
 Procurator capituli Bristol.
 Procuratores cleri dioecesis.

Dom. episcopus Cicestren.

Decanus Cicestren.
 Procurator capituli Cicestr.
 Archidiaconus Cicestren.
 Archidiaconus Lewen.

Procuratores cleri dioecesis.
 Dom. episcopus Elien.
 Decanus Elien.
 Procurator capituli Elien.
 Archidiaconus Elien.
 Procuratores cleri dioecesis.
 Dom. episcopus Exon.
 Decanus Exon.
 Procurator capituli Exon.
 Archidiac. Cornubiae.
 Archidiac. Totton.
 Archidiac. Barum.
 Procuratores cleri dioecesis.
 Dom. episcopus Gloucestren.
 Decanus Gloucestren.
 Procurator capituli Gloucestren.
 Archidiac. Gloucestren.
 Procuratores cleri dioecesis.
 Dom. episcopus Hereforden.
 Decanus Hereford.
 Procurator capituli.
 Archidiaconus Hereford.
 Archidiac. Salopiae.
 Procuratores cleri dioecesis.
 Dom. episcopus Landaven.
 Decanus Landaven.
 Procurator capituli.
 Archidiac. Landaven.
 Procuratores cleri dioecesis.
 Dom. episcopus Lichen. et Coven.
 Decanus Lichfeld.
 Procurator capituli Lichf.
 Archidiac. Derbiae.
 Archidiac. Staffordiae.
 Archidiac. Coventr.
 Archidiac. Salopiae.
 Procuratores cleri dioecesis.
 Dom. episcopus Lincoln.
 Decanus Lincoln.
 Duo procuratores capituli conjunctim et divisim.
 Archidiac. Lincoln.
 Archidiac. Bucks.
 Archidiac. Stow.
 Archidiac. Huntingdon.
 Archidiac. Leicestr.
 Archidiac. Bedford.
 Procuratores cleri dioecesis.
 Dom. episcopus London.
 Decanus S. Pauli London.
 Procurator capituli.
 Archidiac. London.
 Archidiac. Middlesexiae.
 Archidiac. Essexiae.
 Archidiac. Colchestr.
 Archidiac. S. Albani.
 Procuratores cleri dioecesis.
 Decanus Westmonasteriensis.
 Archidiac. Westmonast.
 Procurator capituli.
 Dom. episcopus Meneven.
 Praecentor Meneven.
 Archidiac. Brecon.
 Archidiac. Meneven.
 Archidiac. Carmarthen.
 Cancellarius Meneven.
 Procuratores capituli duo conjunctim et divisim.
 Procuratores cleri dioecesis.

Dom. episcopus Norwicen.
 Decanus Norwicen.
 Archidiac. Norwicen.
 Archidiac. Norfolc.
 Archidiac. Sudburiae.
 Archidiac. Suffolciae.
 Procurator capituli.
 Procuratores cleri dioecesis.
 Dom. episcopus Oxon.
 Decanus ecclesiae Christi Oxon.
 Archidiac. Oxon.
 Procurator capituli.
 Procuratores cleri dioecesis.
 Dom. episcopus Petriburgen.
 Decanus Petriburgen.
 Archidiac. Northampton.
 Procurator capituli Petriburg.
 Procuratores cleri dioecesis.
 Dom. episcopus Roffensis.
 Decanus Roffen.
 Archidiac. Roffen.
 Procuratores capituli duo conjunctim et divisim.
 Procuratores cleri dioecesis.
 Dom. episcopus Sarum.
 Decanus Sarum.
 Procurator capituli.
 Archidiac. Berks.
 Archidiac. Wilts.
 Archidiac. Sarum.
 Procuratores cleri dioecesis.
 Decanus de Windsor.
 Procurator capituli de Woolverhampton.
 Dom. episcopus Wigorn.
 Decanus Wigorn.
 Archidiac. Wigorn.
 Procurator capituli.
 Procuratores cleri.
 Dom. episcopus Winton.
 Decanus Winton.
 Procurator capituli Winton.
 Archidiaconus Winton.
 Archidiac. Surriae.
 Procuratores cleri dioeces.

*Nomina in convocationem cleri Ebor. provinciae
 vocandorum A.D. MCCCCXXIV. Ex regist. dec.
 et capit. sede vacante, fol. 361.*

Dom. archiepiscopus Ebor.
 Dom. episcopus Dunelm.
 Dom. episcopus Carliol.
 Decanus ecclesiae Ebor.
 Archidiac. Richmond.
 Archidiac. Ebor.
 Archid. East-riding.
 Archid. Cleaveland.
 Archid. Nottingham.
 Capitulum ecclesiae Ebor.
 Capitulum Beverl.
 Capitulum Rypone.
 Capitulum Southwell.
 Capitulum Howden.
 Praeposit. Beverlac.
 Abbas monasterii B. Mariae Ebor.
 Abb. de Selby.
 Abb. de Sallay.
 Abb. de Rupe.

Abb. de Kirkstall.
 Prior S. Oswaldi.
 Prior de Boston in Craven.
 Prior de Monkbretton.
 Prior de Drax.
 Prior de Pontefract.
 Prior de Helags Park.
 Prior S. Trinitat. Ebor.
 Prior S. Andreae juxta Ebor.
 Officialis archidiac. Ebor.
 Procuratores cleri ejusdem.

Eastrideing.

Abbas de Melfa.
 Prior de Bridlington.
 Prior de Kirkham.
 Prior de Watton.
 Prior de Wartre.
 Prior de Ferriby.
 Prior de Hanton Price.
 Pr. de Ellerton.
 Pr. Carth. juxta H.
 Officialis archidiac. East-riding.
 Procuratores cleri ejusdem.

Cleaveland.

Abbas de Whitby.
 Abb. de Bellalanda.
 Abb. de Rievall.
 Prior de Gisburn.
 Pr. de Newburgh.
 Pr. de Malton.
 Pr. de Morton.
 Officialis archidiac. Cleaveland.
 Procuratores cleri ejusdem.

Nottingham.

Abbas de Welbeck.
 Abb. de Rufford.
 Prior de Thurgarton.
 Pr. de Wirkfopp.
 Pr. de Newstede.
 Pr. de Shelforde.
 Pr. de Lenton.
 Officialis archidiac. Nottingham.
 Procuratores cleri ejusdem.

Richmond.

Abbas de Torneys.
 Abb. de Fontibus.
 Abb. de Jorevall.
 Abb. S. Agathae.
 Abb. de Coverham.
 Abb. de Egleston.
 Abb. de Cockerland.
 Minister S. Roberti.
 Pr. de Cartmell.
 Officialis archidiac. Richmond.
 Procuratores cleri ejusdem.
 Officiales praepositi Beverlac.
 Custos spiritualit. de Howden et de Howdenshire.
 Procuratores cleri ejusdem.
 Prior ecclesiae Dunelm.
 Procuratores cleri ejusdem.
 Archidiaconus Northumberland.
 Officialis ejusdem.
 Procuratores cleri ejusdem.
 Prior ecclesiae Karliol.
 Archidiac. Karliolen.

Officialis ejusdem.
 Procuratores cleri ejusdem.
 Abbas de Holme Cultrum.
 Abbas de Shap.
 Prior de Lenercoft.

Praeter hos A. D. MDXXX. vocati sunt [Ex
 regist. eodem, fol. 638, 640.]

Abbas de Abbalanda.
 Prior de Breteborn.
 Decanus de Derlington.
 Decanus de Aukland.
 Decanus Lancastriae.
 Decanus de Cestria.
 Prior de . . . .
 Praepositus de Graystake.
 Praepositus de Kirk Oswald.

In convocatione anni MDXLV.

Archiepiscopus Ebor.
 Episcopus Dunelm.
 Episcopus Carliol.
 Episcopus Cestrenf.
 Custos jurisdictionis Manniae.
 Decanus eccles. cathedr. Ebor.
 Capitulum ejusdem ecclesiae.
 Archidiaconus Ebor.
 Clerus jurisdic. capituli Ebor.
 Officialis archidiaconi Ebor.
 Clerus ejusdem archidiaconatus.
 Archidiaconus Eastriding.
 Officialis archidiac. Eastriding.
 Clerus ejusdem archidiaconatus.
 Archidiaconus Cleaveland.
 Officialis ejusdem.
 Clerus ejusdem archidiaconatus.
 Archidiaconus Nottingham.
 Officialis archidiaconi Nottingham.
 Clerus ejusdem archidiaconatus.
 Praepositus ecclesiae Beverlac.
 Capitulum ecclesiae collegiatae Beverlac.
 Officialis jurisdictionis ejusdem.
 Clerus jurisdictionis ejusdem.
 Capitulum ecclesiae colleg. de Howden.
 Custos jurisdictionis de Howden.
 Clerus jurisdictionis de Howden.
 Capitulum ecclesiae colleg. de Ripon.
 Custos jurisdictionis de Allerton, etc.
 Clerus jurisdictionis ejusdem.
 Capitulum ecclesiae colleg. de Southwell.
 Clerus jurisdictionis ejusdem.
 Decanus ecclesiae cathedr. Dunelm.
 Capitulum ejusdem ecclesiae.
 Archidiaconus Dunelm.
 Officialis archidiaconi Dunelm.
 Clerus archidiaconatus Dunelm.
 Archidiaconus Northumbriae.
 Officialis ejusdem.
 Decanus de Dainton.
 Decanus de Chestre.
 Decanus de Langchestre.
 Decanus ecclesiae cathedr. Carliol.
 Capitulum ejusdem ecclesiae.
 Praepositus ecclesiae collegiatae de Graystocke.
 Archidiaconus Carliolen.
 Officialis ejusdem.
 Clerus ejusdem archidiaconatus.

Praepo-

Praepositus de Kirk Oswald.
Decanus ecclesiae cathedr. Cestrenf.
Capitulum ejusdem eccles.
Archidiaconus Cestriae.
Clerus archidiaconatus Cestriae.
Archidiaconus Richmondiae.
Robertus, episcopus Sodorensis.
Archidiaconus Manniae.
Clerus ejusdem archidiaconatus.

In convocatione A. D. MDCXXVIII. Maii 20.

Dominus archiepiscopus Ebor.
Episcopus Dunelm.
Episcopus Carliol.
Episcopus Cestriens.
Decanus Ebor.
Decanus Dunelm.
Decanus Carliol.
Decanus Cestriae.
Archidiaconus Ebor.
Archidiac. Eastriding.
Archidiac. Cleaveland.
Archid. Nottingham.
Archid. Dunelm.
Archid. Northumbriae.
Archid. Carliol.
Archid. Cestriae.
Archid. Richmond.
Capitulum Ebor.
Capitulum Dunelm.

Capitulum Carliol.
Capitulum Cestriens.
Capitulum Southwell.
Capitulum Rippon.
Clerus archid. Ebor.
Clerus archid. Nottingham.
Clerus archid. Eastriding.
Clerus archid. Cleaveland.
Clerus archid. Dunelm.
Clerus archid. Northumbriae.
Clerus archid. Carliol.
Clerus archid. Cestriae.
Clerus archid. Richmond.
Clerus jurisdictionis decani et cap. Ebor.
Clerus jurisdic. capituli de Southwell.
Custos jurisdic. peculiaritatis de Howden.
Custos jurisd. peculiar. de Allerton, etc. spect.
ad episcopum Dunelm.
Custos jurisdic. peculiar. de Allerton, etc. spect.
ad decanum et capit. Dunelm.
Clerus jurisdictionis pecul. de Howden.
Clerus jurisdictionis pecul. de Allerton episcopi
Dunelm.
Clerus jurisdictionis pecul. de Allerton decani et
capituli Dunelm.

Adicere his placet nomina membrorum conciliorum provincialium cleri Scotici et Hiberni.

In concilio provinc. Scotici cleri Edinburgi celebrato A. D. MDXLIX. comparebant, uti patet ex MS. biblioth. regiae Paris. n. 3887. Codd. Baluzian. n. 38.

JOHANNES, S. Andreae archiepiscopus, totius regni Scotiae primas, legatus natus, monasterii a Pasleto abbas, et concilii provincialis praefes.

Episcopi.

Willelmus, Aberdonensis.
Patricius Moraviensis, commendatarius a Scona.
Andreas Candidae Casae, et capellae regiae Strivilingensis.
Willielmus Dunblanensis.
Robertus Orcadensis, commendatarius a Kinlos.
Willelmus, electus Lesinorensis confirmatus.
[N. Brechinensis.
N. Rossensis.
N. Cathanensis.]

Vicarii generales sedium vacantium.

Mag. Gavinus Hamylton, ecclesiae metropolitanae Glasguensis decanus, et ejusdem sede vacante, vicarius generalis.
Mag. Jacobus Herven, decanus Dunkeldensis, et ejusdem sede vacante, vicarius generalis.

Abbates, priores, et commendatarii.

Jacobus, prioratus ecclesiae primatialis S. Andreae commendatarius.
Jacobus, a Kalco et Melros commendatarius.
Georgius, a Dunfermlyng commendatarius, archidiac. S. Andr. primatialis.
Malcolmus, prior de Quhithorne.
Donaldus, abbas a Cupro.

Quintinus, abbas monasterii Crucis Regalis.
Gualterius, abbas Vallis Lucis.
Alexander, prior Pluschardenfis.
Willelmus, commendatarius de Culros.
Jacobus, abbas de Newbottle.
Adam, abbas de Dundrayman.
. . . . abbas de Deyr.
Johannes, prior de Mungster.

Doctores in theologia, licentiati, et baccalarii.

Mag. Petrus Sacellarius, collegii S. Salvatoris infra civitatem S. Andreae canonicus et praepositus ejusdem coadjutor, doctor theologus.
M. Johannes Gryson, sacrarum literarum professor.
M. Johannes Wynrame, ecclesiae metrop. primatialis S. Andreae canonicus regularis, et subprior, theologiae doctor.
F. Richardus Marshall, Anglus, divinarum literarum professor.
F. Robertus Leeche, ordinis Praedicatorum in theologia licentiatus.
M. Willelmus Cranston, praepositus de Scypuy in theologia licentiatus.
M. Alexander Anderfone, collegii Aberdonensis univers. subprimarius in theol. licentiatus.
M. Alexander Dick, sacrarum literarum baccalarius.
M. Johannes Mayr, decanus facultatis theologiae univers. S. Andreae; et Martinus Bal-

[ ] His inclusa nomina MS. omisit: exprimuntur tamen pag. 6. seqq.

four, doctores in theologia, annosi, grandaevi, et debiles, comparuerunt per procuratores.

Ordines Praedicatorum.

Johannes Gersouin, provincialis.

F. Robertus Leeche.

F. Andreas Abercromby.

Ordines Minorum de observantia.

F. Johannes Paterfon, minister generalis.

F. Andreas Cottis, guardianus dicti ordinis apud S. Andream.

F. Jacobus Winchester, guardianus apud Perth.

F. Johannes Scott.

Ordines Conventualium: ordines S. Augustini: ordines sanctissimae Trinitatis de redemptione captivorum: ordines Carmelitarum.

M. Johannes Spittel, praepositus B. Mariae de campis, officialis S. Andreae principalis, ac rector universi S. Andreae.

M. Abraham Weichtoun, praepositus de Dungalas, officialis S. Andreae infra archiepiscopum...

M. Jacobus Hamyltone, decanus Brechinensis.

M. Johannes Sinclair, decanus a Restalrig.

M. Gregorius Hay, decanus de Dunbar.

M. Wilhelmus Lamb, rector a Coreis.

M. Johannes Thornton, praecentor Moravienf.

M. Johannes Stevenfon, praecentor Glasguenf.

D. Georgius Cryhton, praepositus SS. Trinitatis prope Edinburgum.

M. Patricius Myrtoune, archidiaconus Aberdon.

M. Alexander Erkyne, subdecanus et officialis Dunkeldensis.

M. Archibaldus Boyne, praepositus de Dalzeil.

M. Alexander Ferret, praepositus de Fidolis.

M. Johannes Maccale, archidiaconus Lesmourensis.

M. Arthurus Talzefere, canonicus Aberdonenf.

D. Nicolaus Roch, praepositus de Taynes.

D. Andreas Dickson, canonicus Dunkeldenf.

D. Hugo Curroye, commendatarius de Strathphillan.

D. Andreas David, eruditus et studiosus in theologia.

M. Johannes Macquin, divinarum scripturarum interpres.

D. Robertus Leddal, subprior de Melros, ordinis Cisterciensis.

Secretarius et notarius in concilio Andreas, Elephantus.

Nomina superioris et inferioris domus convocationis in Hibernia, prout hodie citantur.

In provincia Armachana.

DOM. archiepiscopus Armachanus.
Decanus Armachan.

Archidiaconus Armachan.

Procurator capituli Armachan.

Procuratores cleri dioecesis.

Dom. episcopus Meathensis.

Decanus Clonmacnoicenf.

Archidiaconus Meathensis.

Procuratores cleri dioecesis.

Dom. episcopus Clocherenf.

Decanus Clocherenf.

Archidiaconus Clocheren.

Procurator capituli Clocheren.

Procuratores cleri dioecesis.

Dom. episcopus Raphonenf.

Decanus Raphonen.

Archidiaconus Raphonen.

Procurator capituli Raphonen.

Procuratores cleri dioecesis.

Dom. episcopus Downenf. et Connorenf.

Decanus Downenf.

Archidiaconus Downenf.

Procurator capituli Downenf.

Procuratores cleri dioecesis.

Decanus Connorenf.

Archidiaconus Connorenf.

Procurator capituli Connoren.

Procuratores cleri dioecesis.

Dom. episcopus Kilmorenf. et Ardacenf.

Decanus Kilmorenf.

Archidiaconus Kilmoren.

Procuratores cleri dioecesis.

Decanus Ardacenf.

Archidiaconus Ardacen.

Procuratores cleri.

Dom. episcopus Dromorenf.

Decanus Dromorenf.

Archidiaconus Dromoren.

Procurator capituli Dromoren.

Procuratores cleri dioecesis.

Dom. episcopus Darenf.

Decanus Darenf.

Archidiaconus Darenf.

Procurator capituli Daren.

Procuratores cleri dioecesis.

In provincia Dublinensi.

Dom. archiepiscopus Dublinenf. et Glandelacanus.

Decanus aedis Christi.

Decanus S. Patricii.

Archidiaconus Dublin.

Archidiaconus Glandelacanus.

Procurator capituli aedis Christi.

Procurator capituli S. Patricii.

Procuratores cleri.

Dom. episcopus Kildarenf.

Decanus Kildaren.

Archidiaconus Kildaren.

Procurator capituli Kildaren.

Procuratores cleri dioecesis.

Dom. episcopus Fernenf. et Leighlinenf.

Decanus Fernenf.

Archidiaconus Fernenf.

Procurator capituli Fernen.

Procuratores cleri dioecesis.

Decanus Leighlinenf.

Archidiaconus Leighlinen.

Procu-

Procurator capituli Leighlinen.
 Procuratores cleri dioeces.
 Dom. episcopus Ossorienfis.
 Decanus S. Kennys Kilkennensis.
 Archidiac. Ossorienfis.
 Procurator capituli Ossor.
 Procuratores cleri dioeces.

In provincia Cassellensis.

Dom. archiepiscopus Cassellensis et Emlyensis.
 Decanus Cassellensis.
 Archidiac. Cassellen.
 Procurator capituli Cassellen.
 Procuratores cleri dioeces.
 Decanus Emlyensis.
 Archidiac. Emlyensis.
 Procurator capituli Emlyen.
 Procuratores cleri dioeces.
 Dom. episcopus Waterfordensis et Lismorensis.
 Decanus Waterforden.
 Procurator capituli Waterforden.
 Procuratores cleri dioeces.
 Decanus Lismorensis.
 Archidiac. Lismoren.
 Procurator capituli Lismoren.
 Procuratores cleri dioeces.
 Dom. episcopus Killaluenfis.
 Decanus Killaluenfis.
 Archidiac. Killaluen.
 Procurator capituli Killaluen.
 Procuratores cleri dioeces.
 Dom. episcopus Limericensis, Ardfertensis, et Achaduensis.
 Decanus Limericensis.
 Archidiac. Limericen.
 Procurator capituli Limericen.
 Procuratores cleri dioeces.
 Decanus Ardfertensis.
 Archidiac. Ardferten.
 Procurator capituli Ardfert.
 Procuratores cleri dioeces.
 Archidiaconus Achaduensis.
 Procuratores cleri dioeces.
 Dom. episcopus Cluanensis.
 Decanus Cluanensis.
 Archidiac. Cluanen.

Procurator capituli Cluanen.
 Procuratores cleri dioeces.
 Dom. episcopus Corcensis et Rossensis.
 Decanus Corcensis.
 Archidiac. Corcensis.
 Procurator capituli Corcensis.
 Procuratores cleri dioeces.
 Decanus Rossensis.
 Archidiac. Rossen.
 Procurator capituli Rossen.
 Procuratores cleri dioeces.

In provincia Tuamensis.

Dom. archiepiscopus Tuamensis et Kilfenorensis.
 Decanus Tuamensis.
 Archidiac. Tuamen.
 Procurator capituli Tuamen.
 Procuratores cleri dioeces.
 Decanus Kilfenorensis.
 Archidiac. Kilfenorensis.
 Procurator capituli Kilfenoren.
 Procuratores cleri dioeces.
 Dom. episcopus Elphinensis.
 Decanus Elphin.
 Archidiac. Elphin.
 Procurator capituli Elphin.
 Procuratores cleri dioeceseos.
 Dom. episcopus Kilallanus et Achonryensis.
 Decanus Kilallanus.
 Archidiac. Kilallanus.
 Procurator capituli Kilallan.
 Procuratores cleri dioeces.
 Decanus Achonryenf.
 Archidiac. Achonry.
 Procurator capituli Achonry.
 Procuratores cleri dioeces.
 Dom. episcopus Clonfertensis et Kilmacduacensis.
 Decanus Clonfert.
 Archidiac. Clonfert.
 Procurator capituli Clonfert.
 Procuratores cleri dioeces.
 Decanus Kilmacduacensis.
 Archiac. Kilmacduac.
 Procurator capituli Kilmacduac.
 Procuratores cleri dioecesis.

Hae convocationes superiorum et inferiorum clericorum in eodem loco ut plurimum colligebantur, ubi consilia de subsidiis et rebus ecclesiasticis inibant. Interdum tamen reperimus praelatos et clerum inferiorem iussos fuisse ab archiepiscopo et episcopis, cum res secreto tractanda occurrebat, in alium secedere locum.

Ita anno MCCCCLXXVI. 5. id. Febr. dominus cum confratribus suis, exclusis omnibus aliis personis, secrete deliberavit. Et proximo die, exclusis omnibus aliis personis, super praemissis deliberavit. Et rursus anno MCCCCLXXVIII. Nov. 16. aliis praelatis adtunc ibidem in multitudine copiosa existentibus, de mandato praesidentium se interim retrahentibus ad partem domus capitularis huiusmodi.

Primaria recessus eorum occasio enascebatur ex variis negotiis, quae de tempore in tempus consultationibus illorum ab archiepiscopo et episcopis committebantur; et mos dudum invaluit, quoties archiepiscopo vel ejus commissariis sub primordiis, aut alio quocunque tempore synodi visum fuerit expediens ablegare clericos inferiores a domo capitulari, ad examinandas causas synodi ab archiepiscopo ipsis propositas.

Locus clericis inferioribus ad deliberandum assignatus, non semper fuit idem. Nam anno MCCCCLXIX. undecimo cal. Febr. rogavit dominus religiosos, quod se infimul traherent ad aliquam partem ecclesiae; et clerum suae dioeceseos et provinciae, quod ad aliquam partem ejusdem ecclesiae se traherent, tractarent et deliberarent. Et 4. calend. Februar. ejusdem anni injunxit procuratoribus cleri religiosorum huiusmodi, exhortando eosdem, quod se ad partes in dicta ecclesia transferrent et concordarent, etc. Anno MCCCCLXXXII. Nov. 19. locus secessus ipsorum relinquatur electi-

oni; quod convenirent in aliquo loco decenti et honesto, et de praemissis tractarent invicem. Anno sequenti, Decemb. 3. procuratores jubentur ad aliquem locum, in tali negotio hactenus consuetum, se declinare. Anno MCCCXXXIV. Maii 24. procuratores in domo scholarum in coemeterio dictae ecclesiae situata, adinvicem de negotiis ipsis tractabant. Anno MCCCXCIV. Febr. 6. post tractatum super principali causa convocationis inter episcopos et clerum, separato clero ad claustrum subtus eandem domum capitularem, de subsidio consultabant. Anno MCCCCII. Oct. 30. archiepiscopus injunxit iis coetum selectum eligere, ut in aliquo privato loco convenirent; et ad hunc selectum coetum colligendum dicuntur in basso sub dicta domo capitulari infimul congregati. Anno MCCCCXIX. decani, archidiaconi, et procuratores jubentur secedere in domum suam solitam. Et post biennium, MCCCCXXI. Maii 7. in domum suam inferiorem. Anno MCCCCXXII. injungitur, quod recederent de domo capitulari, et adirent domum inferiorem; sub quo nomine in sequentibus synodis locum secessus inferiorum clericorum invenimus adnotatum.

Crescentibus autem negotiis synodorum, hae secessuum, et a domo capitulari separationum causae frequentius occurrebant. Ne tamen crebriores clericorum inferiorum secessus et reditus cum responsis et petitionibus, juxta formam consuetam conceptis, ulteriorem et haud necessariam singulis utriusque domus crearent molestiam, archiepiscopus et episcopi ORATOREM CLERI, legitimo modo electum et confirmatum, nomine totius domus inferioris ad negotia synodalia inter eos pertractata exponenda admiserunt, ipsique sua decreta et beneplacita aperuerunt, domui inferiori communicanda.

Non omnes tamen tractatus in separatis duabus synodi domibus habebantur. Interdum namque archiepiscopus et episcopi urgentibus de causis inferiores clericos, vel omnes, vel oratorem eorum cum nonnullis membris ad se accersiverunt, qui, finito pro re nata colloquio, dimissi ad domum suam redierunt.

Cum autem oratoris clericorum inferiorum mentionem modo fecerim, de ejus electione et officio aliqua hic delibare libet.

Postquam clerici in suis recessibus diversas exercuissent argumentationes super iis, quae illorum consultationibus ab archiepiscopo et episcopis concredebantur; officii eorum ratio requirebat rationcinia sua reverendissimo et confratribus suis exponere. Hoc ut quam commode fieri posset, et iterati secessus reditusque totius domus evitarentur, unus ex toto coetu eligebatur, qui opiniones et consultationes singulorum nomine, suo ore eloqueretur; unde nomen PROLOCUTORIS, et organi cleri fortiebatur; et quia praesidi synodorum ac episcopis deliberationes eorum enarrabat vel referebat, REFERENDARIUS vocabatur.

Primum hi prolocutores speciali de causa seligebantur; qua cessante, electio aequae ac officium cessabat. Anno MCCCXCIV. Febr. 17. clerici praesentes subsidium domui superiori offerebant per venerabilem virum magistrum Johannem Barnet, officialem curiae Cant. ad hoc specialiter electum. Anno MCCCXCIX. Octob. 13. dominus archiepiscopus accersivit caeteros praelatos et procuratores cleri, quod venirent de domo capitulari ad capellam B. Mariae coram eo et dictis suffraganeis suis, gravamina, si quae haberent, de et super quibus praetendebant se gravatos, ac reformanda, si quae scirent, proposituri. Quibus ad dictam capellam venientibus, surrexit quidam venerabilis vir mag. Johannes Maydenheth, nomine cleri provinciae antedictae, et certos articulos ex parte cleri provinciae antedictae conceptos, et quamplurima gravamina continentes, perlegebat. Anno MCCCC. Nov. 10. archiepiscopus clericis in mandatis dedit, articulos exponere, quos in scripta redactos, ex eorum communi consensu per manus venerabilis viri mag. Roberti Hallum, archidiaconi Cant. coram dicto reverendissimo patre, et suffraganeis suis unanimiter produxerunt. Et cum anno MCCCCVIII. opinio cleri de negotio synodali exquireretur, ipsi de clero eodem nomine et vice suis per venerabilem virum mag. Henricum Ware, officialem curiae Cant. in legibus licentiatum, praefatis majoribus praelatis, etc. Triennio elapso, anno MCCCCXI. Dec. 7. mentio fit duorum prolocutorum, cleri vices eodem tempore et circa idem negotium sustinentium: "Archiepiscopo cum confratribus suis in domo capitulari congregatis, venerabilis vir mag. Henricus Ware, curiae Cant. officialis, et Philippus Morgan, utriusque juris doctor, nonnullas inconvenientias et gravamina pro et ex parte cleri, cujus gerebant organa vocis, exposuerunt, et in scriptis redacta exhibuerunt." Non autem clerici tantum inferiores in genere, sed etiam procuratores domuum religiosarum in specie consultationes suas per prolocutorem exponere dicuntur; uti anno MCCCCXXXVII. Maii 10. concesserunt iidem religiosi, etc. sub certis modis et formis in quadam schedula, per abbatem Gloucestriae, prolocutorem ipsorum religiosorum, porrecta, content.

Vir juris canonici peritissimus Guilielmus Lyndewode primus, qui in annalibus ecclesiasticis occurrit, fuit clericorum prolocutor, sub initium convocationis publico modo electus, quem his verbis descriptum recitant archiva:

Anno MCCCCXXV. April 24. "reverendissimus pater causas convocationis suae exposuit et explanavit. Quibus expositis, decani, archidiaconi, et procuratores capitulorum et cleri de mandato dicti reverendissimi patris traxerunt se in domum inferiorem sub domo praedicta capitulari, ut de hujusmodi causis tractarent, et unum referendarium sive prolocutorem ex seipsis eligerent, qui vice eorum omnium et singulorum causas exponeret et responsa. Qui in domum praedictam se recolligentes, mag. Willelmum Lyndewode, utriusque juris doctorem, officialem curiae de Arcubus, in referendarium et prolocutorem hujusmodi elegerunt."

Post eum multos in diversis synodis deprehendimus officium prolocutoris data occasione exercentes, ad responsa et petitiones domus inferioris archiepiscopo et episcopis repraesentanda.

Anno

Anno MCCCCXXXIII. Nov. 12. "reverendissimus fecit ad se vocari clerum provinciae suae antedictae. Quo clero comparante, dictus reverendissimus pater interrogavit venerabilem virum mag. Thomam Bekyngton, prolocutorem cleri, si clerus communicasset et conclusisset super istis punctis sive dubiis." Et anno MCCCCXXXVIII. "idem clerus per magistrum Thomam prolocutorem suum de contribuendo ad expensas transmittendorum ad concilium petiit, et dictis dominis supplicavit humiliter excusari." Anno eodem secunda vice se a concedendo subsidio excusabant per mag. Johannem Lyndefeld suum prolocutorem. Anno MCCCCXXXIX. Richardus Andrew, curiae Cant. officialis, licet ab initio convocationis non electus, quater officio prolocutoris functus esse dicitur, legendo schedulas domus inferioris coram archiepiscopo et episcopis, et proponendo illis petitiones clericorum. Idem de Johanne Byconil, archiepiscopi Cant. officiali, eodem de nomine legitur, anno MCCCCXLIV.

Omnes hi officio defungebantur prolocutoris; nulla autem ullius post Lyndewodum in forma conscripta facta fuit electio ante annum MCCCCCLII. quando archiepiscopus, ut antea praesente Lyndewodo, causas convocationis aperuit, clerumque ad domum suam prolocutorem eligendi causa recedere iussit; qui, testantibus archivis, egregium virum Johannem Stokys, in prolocutorem cleri electum, reverendissimo patri, reverendisque patribus praesentabant. Ille officium in se suscipere recusabat, "usque adeo quod dictus reverendissimus pater sibi in virtute obedientiae praedictum onus, ut assumeret, injunxit. Quo audito, dictus electus onus hujusmodi in se nolens volens assumpsit." Hic primus fuit prolocutor, qui in forma expressa archiepiscopo et episcopis in domo capitulari praesentabatur. Ita etiam anno MCCCCCLX. eadem occurrunt circumstantiae. "Reverendissimus demandavit omnibus de inferiori domo, quod illuc accederent et prolocutorem eligerent." Illi officialem archiepiscopi eligebant, ac ipsum (ut moris est) coram archiepiscopo et aliis confratribus et praelatis praesentabant. Tandem ad mandatum dicti reverendissimi patris hujusmodi onus in se suscepit. Proxima, quae hanc excipit, convocatio exordium sumpsit ab electione prolocutoris juxta formam modo memoratam, solo archiepiscopi mandato de acceptando officio excluso, cujus loco id registro additur: "quam praesentationem dominus admisit." Et in aliis hanc sequentibus synodis dicitur, "admisit et acceptavit;" et propius ad nostram aetatem, "approbavit et confirmavit de consensu confratrum," qui ab initio vel expresse vel tacite datus est.

His gradibus methodus hodierna eligendi et confirmandi prolocutorem, quam doctissimus Parkerus, archiepiscopus Cantuar. suo jam tempore observatam esse ait, introducebatur: "Ipse reverendissimus solet illos ex inferiori domo monere atque hortari, ut statim se conferant in dictam inferiorem domum, ibique de viro docto, pio, et fideli in prolocutorem suum assumendo consultantes, unanimiter consentiant et eligant, sicque electum ipsi reverendissimo in eadem domo capitulari, prox. in sequente sessione, debita cum solennitate praesentent." Et cum prolocutor praesentatur, "reverendissimus — ipsam electionem sua archiepiscopali auctoritate expresse confirmare et approbare non dedignabitur."

In archivis Cantuariensibus legimus archiepiscopum nonnunquam hujus vel illius viri merita prae aliis magnificando, particulares personas clero inferiori ad obeundum munus prolocutoris commendasse. Ita anno MDLXII. antelaudatus Parkerus archiepiscopus clerus ad electionem prolocutoris procedere iussit, commendans illis maxime decanum ecclesiae cathedralis D. Pauli London. Alexandrum Nowell; quem in proxima sessione praesentatum et confirmatum invenimus. Anno MDLVIII. decanus S. Pauli "ex parte reverendissimi patris Johannis, Cantuar. archiepiscopi significavit, ut ad electionem futuri prolocutoris procedere licite et libere valeant et possint; et commendavit eis venerabilem virum magistrum Johannem Styll, tunc ibidem praesentem. Unde omnes tunc praesentes uno ore eundem magistrum Johannem Styll sine mora in eorum et dicti coetus inferioris domus cleri prolocutorem et referendarium concorditer, unanimi consensu nominarunt et elegerunt, nemine contradicente." Et anno MDCV. in excerptis registorum domus superioris archiepiscopus dicitur commendasse doctorem Johannem Overall, decanum S. Pauli, in prolocutorem in loco doctoris Thomae Ravis, ad episcopatum Gloucestrensem evecti.

Prolocutores non tantum sub initio et in medio synodi, sed etiam alio tempore in locum, vel mortui, vel ad altiores honorum gradus evecti, jussu archiepiscopi sufficebantur. Ita anno MDXLI. "reverendissimus evocari fecit clerus inferioris domus, quibus exposuit illos debere eligere novum prolocutorem propter mortem dom. Richardi Gwent. Et anno MDCLXXVII. clerici hujus domus coram reverendis dominis episcopis personaliter comparantes, et requisiti ut recederent in domum suam propriam, et eligerent aliquam personam idoneam e gremio ipsorum in prolocutorem sive referendarium convocationis praesentis, loco ultimi [dom. Wilhelmi Sancroft.] nuper in archiepiscopum Cantuar. promoti."

Ad officium prolocutoris quod attinet, accurate illud in "Forma sive descriptione convocationis celebrandae, prout ab antiquo observari consuevit," describitur his verbis: "Quoniam si in rerum tractandarum serie unusquisque ex inferiore domo suam ipse sententiam, quoties visum esset, diceret, aut si omnes aut plures simul loquerentur, pareret confusionem, igitur semper hactenus observatum fuit, ut unus aliquis doctus et disertus ex gremio dictae inferioris domus in eorum omnium locum ad hoc munus assumatur; ut is, intellectis et scrutatis caeterorum omnium votis, tanquam unum eorum omnium os et organum loquatur, et consonam eorum sententiam eidem reverendissimo, cum ad hoc rogatus seu missus fuerit, caeteris silentibus, fideliter referat; qui ex hoc munere Referendarius, sive Prolocutor communiter denominatur." Postquam autem consulta-

tiones clericorum in frequentiores secessus atque privatos tractatus extenderentur, ipsisque permiffum effet opiniones et determinationes suas domui superiori exponere per organum cleri, ab archiepiscopo confirmatum et admissum; exinde alia prolocutori accrevit provincia, scil. monita et decreta archiepiscopi et episcoporum cum domo inferiore communicare. Hoc officii genus a praesule eruditissimo Parkero in "Forma convocationis" omiffum (eo enim tempore primaevam tantum prolocutoris institutionem explicare proponebat) postea in oratione ipsius anno MDLXII. habita exprimitur, "qui [prolocutor] vestra nobis desideria, nostraque vobis vicissim monita exponat atque referat."

Cum autem usu veniret, quod canones et alia ecclesiastica negotia, quae antea in synodis episcoporum tantum tractabantur, jam in convocationibus ventilarentur ac determinarentur; commercia clericorum cum episcopis, secessusque abinvicem multiplicabantur, adeo ut servata argumentationum et rerum forma ac ordine, alius ipsis locus assignandus esset, in quo a praesentia auctoritateque archiepiscopi visibili remoti, moderamini subessent prolocutoris; de quo Parkerus in oratione sua ait, "qui et vestras disceptationes, ne aut longius producantur, aut acius vehementiusque tractentur, temperet."

Auctoritati huic prolocutoris ab archiepiscopo et episcopis suffraganeis stabilitae accedunt multa alia privilegia, ipsi totique ecclesiae Anglicanae clero a rege concessa, quae nemini impune lacessere aut infringere licuit. Testatur hoc edictum regis Henrici VI. A. D. MCCCCXXIX. "Because the prelates and clergy of the realm of England called to the convocation, and their servants and families that come with them to such convocation, oftentimes and commonly are arrested, molested, and inquieted; our said lord the king, willing graciously in this behalf to provide for the security and quietness of the said prelates and clergy, at the supplication of the same prelates and clergy, and by the assent of the great men and Commons aforesaid, hath ordained, and established; That all the clergy hereafter to be called to the convocation by the king's writ, and their servants and families, shall for ever hereafter fully use and enjoy such liberty or defence in coming, tarrying, and returning, as the great men and commonalty of the realm of England, called or to be called to the king's parliament, do enjoy, and were wont to enjoy, or in time to come ought to enjoy."

Excerpta actorum convocationis anno MDCIV. habitaef. xix. et seq. memoratu dignum hujus negotii documentum nobis exhibent: "The prolocutor complains to the bishop (presiding) that he had two Subpoenas served upon him by Harrington and Walker, notwithstanding his privilege. The president answers, that the king was acquainted with it, and that Walker was arrested for it by a serjeant at mace, and a warrant gone for Harrington. Sess. xx. Walker above-said convented before the bishops, sent to the lower house to beg pardon of the prolocutor and house, which he did, and was dismissed pro tempore. Sess. xxxii. Harrington brought upon his knees for serving a Subpoena upon the prolocutor."

Ne autem ob necessariam prolocutoris absentiam rerum agendarum series in domo inferiori turbaretur, bona cum venia archiepiscopi et episcoporum licuit prolocutori unum vel duos ex clericis in suum substituere locum. Ita anno MDXXXIII. Sess. iii. in commentariis actorum domus superioris dicitur: "Ibidem dominus prolocutor D. Wolman affirmavit se aegrotum esse, et petiit, ut durante infirmitate ejus, magister Fox [archidiaconus Leicestrensis] si vellet adesse, vel mag. D. Bell [archidiaconus Gloucestrensis] exerceret officium suum; et concessum est. Ad cujus petitionem dictus dominus praesidens, cum consensu dominorum episcoporum et praelatorum et cleri tunc praesentium, licentiavit D. Wolman nunc abesse pro tempore infirmitatis suae." In fine Actorum domus superioris convocationis anno MDLIV. haec notula reperitur: "Memorandum quod vicesimo octavo Novembris dominus prolocutor [Henr. Cole, archidiac. Elien.] substituit loco suo, durante ejus absentia, magistros Hugonem Weston, Nicolaum et Johannem Harpsfield conjunctim et divisim ad exercendum officium prolocutoris." Hoc autem archivis domus superioris insertum non fuisset, nisi ea auctoritatem substitutioni impertita esset. In alia convocatione ejusdem anni haec de subprolocutore narrantur: "Die Jovis 5. Aprilis, praesidente episcopo London. praesentatur praedictus prolocutor [Hugo Weston, decanus Westmonast.] per Nic. Harpsfield, et Johan. Wimblesey, ubi tractarunt de eligendis quibusdam de clero, qui vice totius cleri mitterentur Oxoniam ad tractandum cum domino Cranmero, domino Ridlejo, nuper praetenso episcopo London. et Hugone Latymer, de quibusdam articulis religionem concernentibus; et delecti sunt D. Weston, Oglethorp, Chedsey, Seton, Cole, Jefery, Fecknam, et Harpsfield ad effectum praedictum. Et quum praedictus prolocutor non potuit adesse dictae convocationi, substituit N. Harpsfield, et Johannem Wimblesey, conjunctim et divisim in loco suo."

Nemo praeter prolocutorem et legitimum ejus vicarium ex inferiori convocationis domo auctoritate gaudet negotia ac tractatus eorum episcopis exponere. Unde cum anno MDCCI. April. 8. D. Leop. Will. Finch internuncium agens clericorum, decreta archiepiscopo et episcopis proponere conaretur, dimissus fuit a praeside, utpote nulla stipatus auctoritate, et prolocutor jubebatur negotium illud cum synodo communicare; quod, "salvis juribus hujus domus," factum est. Et licet etiam ab initio convocationis anni MDCLXXXIX. res per privatos nuncios tractatae fuissent, dum tamen in ix. sessione irregularitas haec ab episcopo London. synodi praeside, observata fuisset, decretum fuit in domo superiori "quod apparet per recorda domus superioris convocationis, quod, quoties et quando aliquid fuit per dictam domum inferiorem superiori domo convocationis propositum, prolocutor semper comparuit in propria sua persona, aliis dictae domus secum comitantibus."

Haecenus

Haftenus membra convocationis eorumque officia ex archivis Cantuariensibus descripsimus, jam ad negotia in synodis tractanda progrediemur.

Ex iis, quae supra allata sunt, dilucide patet, clericos, cujuscunque dignitatis, a rege, a legato papae, ab archiepiscopo, episcopisque convocatos fuisse ad imponenda et colligenda subsidia, quae ab anno MCCVII. ad ann. MDCLXIII. regi concessa sunt; primum quidem in comitiis regni cum subsequenti confirmatione in synodis facta, uti apparet in annis MCCCXVI. MCCCXXX. Deinde autem annis, sc. MCCCXXXIV. MCCCXXXVII. et seqq. in convocatione tantum. Non autem regi solum, sed etiam papae subsidia a clero Anglicano concedebantur, ut in concilio Westmonasterienfi 2. dominica post Pascha, anno MCCXXIX. ubi renitentibus laicis, episcopi, praelati, et alii clerici prae metu excommunicationis decimas donabant, testante Matth. Parisio. Ita etiam in parlamento Oxon. anno MCCXLVII. ad quod (M. Parisium audis) “rex Henricus III. praelatos maxime vocaverat arctius, quia videbat eos tam frequenter depauperari per papales extorsiones. Sperabatur autem certissime aliquid salubre ecclesiae et regno ibidem statuendum, quod tamen omnes hoc sperantes fefellit; nam cum antea aliqui praelatorum praetactae papali contributioni proposuissent contradicere, ibidem omnes in contributionem undecim millium marcarum consenserunt, exceptis exemptis, et tribus clericis.” Ita et in convocatione anno MCCCXXXIII. Dec. 4. vicarius collectoris papae synodum ingressus, subsidium expetiit, et archiepiscopus sua auctoritate comuniens petitionem, praecepit procuratoribus, quod super eodem negotio diligenter tractarent. Idem et alias clerici in multis legatinis conciliis pro expensis nunciorum apostolicorum taxati largiebantur.

Occurrit etiam in conciliorum nostrorum voluminibus subsidium vel donum gratuitum archiepiscopis a clero concessum: idem pro euntibus ad concilium generale colligendum jubebatur, uti anno MCCCXIV. ubi in synodo provinciali ab Henr. Chichleio, archiepiscopo Cantuar. coacta, duo denarii pro libra cleri procuratoribus ad concilium generale proficiscentibus concedebantur. Eadem etiam inter alia fuit materia tractatus in synodo provinciali anno MCCCXVI. et alias saepe.

Praeter hoc subsidiorum vel caeterarum secularium rerum negotium archiepiscopus sub exordio convocationis clericis causas congregatae synodi explicabat; quae vel ad promovendam salutem ecclesiae in genere, vel ad corrigendos mores particularium personarum, vel ordinum, ad extirpandas haereses, etc. tendebant. Ex maxime vetustis Actorum convocationis commentariis exploratum habemus, clericos plerumque res quieti et privilegiis eorum insidiosas, quarum mole multum premebantur, coram praeside et episcopis exposuisse, earumque reformationem devotis precibus efflagitavisse; quae gravaminum et articulorum cleri nomine exprimebantur, et maximam partem jurisdictionem et bona ipsorum civilia attingebant, et erant v. g. quaestuosae depredationes officiariorum laicorum, exactiones, et aliae fraudes curiarum ecclesiasticarum, quae alio nomine injuriae vocitantur. Horum gravaminum onera ut reformarentur aut allevarentur, specialis interdum conditio subsidii concedendi facta fuit; idcirco ea simul cum libello subsidii regi vel consiliariis ipsius offerebantur, et benignum responsum regis, per praesidem synodi transmittendum, expectabatur. Exhibebantur autem ea per formam supplicationis nonnunquam regi soli; interdum regi in concilio, vel regi in parlamento. Anno MCCCXLIX. “concesserunt domino regi decimam biennalem solvendam, eidem domino regi infra biennium a tempore dictae concessionis numerandam. Sub istis tamen conditionibus adjectis et additis per dictum clerum, viz. quod dictus dominus rex injurias et violentias, ac alia gravamina viris ecclesiasticis in enervationem libertatis ecclesiasticae per ministros regios multipliciter attentata, et per ipsum clerum in scriptis redigenda, et dicto domino archiepiscopo et per eum domino regi porrigenda, corrigat et reformet. Et tunc dictus dominus archiepiscopus voluit, quod clerus et religiosi praedicti petitiones suas super dictis injuriis, violentiis, et gravaminibus in scriptis redigerent, et sibi porrigerent, etc. quod super eis cum suis confratribus poterit consulere et deliberare, et eas, habita deliberatione hujusmodi, una cum concessione decimae biennalis praedictae dicto domino regi intimare; et assignavit dictis clero et religiosis diem Sabbati prox. sequ. ad comparendum coram eo in dicta capella hora prima, voluntatem regiam super dictis petitionibus, et etiam grates regias pro dicta concessione, quas reportabit, audituris. Et ad hoc faciendum continuavit dictam convocationem ad diem Sabbati supradictum.” Et cum anno MCCCXXIII. Dec. 2. clerici gravaminum reformationem a rege expeterent, de concessione subsidii monebantur; “et quod interim informarent petitiones suas super reformatione injuriarum, ut eas conciperent in scriptis, quodque responsiones darent die prox. sequenti.” Dec. 8. coram episcopo London. praeside “procuratores cleri ibidem comparentes, decimam, etc. concesserunt, ac dictam concessionem in scriptis dicto domino London. episcopo porrexerunt, una cum quibusdam supplicationibus pro reformatione quarundam injuriarum ecclesiae Anglicanae illatarum, in eadem scriptura content.” Anno MCCCXXIX. 4. cal. Martii, “praelati et clerus concesserunt domino regi, etc. rogando dominum regem, quod injurias et gravamina illata ecclesiae et viris ecclesiasticis faceret revocari.”

Non omnia autem gravamina cleri regi tantum offerebantur, sed nonnulla curias archiepiscopalem vel episcopales attingentia in synodis exhibebantur. Interdum etiam articuli cleri papae Romano mittebantur ab ipso reformandi; uti legimus anno MCCCXCIX. Octob. II. cum decanus ecclesiae Hereford. articulos de mandato domini archiepiscopi palam et aperte perlegebat. Et quia in dictis articulis continebantur certa gravamina per sedem apostolicam reformanda, visum fuit satis honestum et expediens domino archiepiscopo accersire collectorem papae; cujus consilium fuit, quod rex, archiepiscopus, et episcopi literas ad papam exararent pro reformatione eorundem.

Haec

Haec gravamina in synodis proposita et examinata, erant nonnunquam generalia, quae salutem totius ecclesiae, episcoporum simul et clericorum inferiorum respiciebant, et communi omnium nomine offerebantur; unde in registris appellantur Reformanda in convocatione; Reformanda in parlamento. Alia erant particularia, quae ad hos aut illos episcopos vel clerum tantum spectabant; ea in domo superiori convocationis discussa; regi vel parlamento nomine gravaminum vel articulorum cleri exhibebantur.

Singula illa gravamina cleri bona cum venia et jussu archiepiscopi, ac episcoporum in domo capitulari in scriptis proponebantur certo tempore, quod iis maxime commodum videbatur. Anno MCCCXLIX. 10. cal. Febr. "archiepiscopus voluit, quod clerus et religiosi petitiones suas super injuriis, violentiis, et gravaminibus in scriptis redigerent, et sibi porrigerent die Veneris." Anno MCCCCLXXIII. clero injungebatur, "quod interim informarent petitiones suas super reformatione injuriarum, ut eas conciperent in scriptis, quodque responsiones darent die prox. sequenti." Et anno MCCCCLXXVII. 2. id. Novemb. "praeses praemunivit, quod unus clericus de quolibet episcopatu dictae provinciae Cantuar. veniret ad ecclesiam S. Pauli London. et ibidem inter se post prandium, etc. deliberarent super petitionibus formandis de singulis gravaminibus communiter clerum cujuslibet episcopatus tangentibus."

Aliquando tamen accidit, quod nullum ab archiepiscopo de gravaminibus hujusmodi proponendis, praeivum mandatum domui inferiori insinuatum fuerit; unde viva primum voce a prolocutore generalis eorum fiebat mentio, et quid amplius de illis statuendum sit, ab archiepiscopo et episcopis in mandatis recipiebant. Anno MCCCCLVI. primo, quo synodi negotia tractabantur, die jubetur clerus die crastina proponere petitiones suas, quae in proxima sessione fiebant per clerum tam viva voce, quam in scriptis. Et anno MCCCXCI. Dec. 2. "archiepiscopus mandavit procuratoribus cleri, quatenus si aliqua essent gravamina ex parte eorum reformatione indigentia, quod vellet et deberent citra diem Veneris extunc proximo futur. coram convocatione dominorum in domo capitulari serius intimare. Quo die (Dec. 4.) comparuerunt procuratores cleri, qui plura referebant gravamina, allegantes, quod de tot et tantis se sentit clerus malis praegravatum, quod nisi in scriptis contineantur, non possent de facili recenseri." Abeuntibus procuratoribus, archiepiscopus et episcopi de illo negotio consultabant. "Procuratores, etc. reintrarunt circa horam undecimam; quibus per dominum archiepiscopum adtunc mandabatur, quod citra proximum diem convocationis exhiberent et declararent articulatim gravamina sua in scriptis redacta. Ideo Dec. 7. duo eorum membra nonnullas inconvenientias et gravamina, pro et ex parte cleri, cujus gerebant organa vocis, exposuerunt, quae in scriptis redacta exhibuerunt." Et anno MCCCCLX. "propositis ibidem coram dicto reverendissimo patre, et aliis in dicta domo capitulari protunc ibidem existentibus, quibusdam articulis per prolocutorem viva voce, dictus reverendissimus pater decrevit hujusmodi articulos, sic viva voce declaratos, in scriptis redigi."

Gravaminum horum in articulos digestorum et in superiori convocationis domo exhibitorum examen, ulterioris deliberationis causa, interdum in aliud tempus differebatur: uti anno MCCCXCI. Dec. 7. "omnes isti superscripti articuli, quorum reformatio deliberationis et dierum exegit inducias, de consilio et assensu expressis dominorum in convocatione praesentium, positi fuerunt adhuc in suspenso." Onera haec cleri, si eorum reformatio in potestate convocationis sita erat, post fidele examen debitis correctionum remediis e medio tolli jubebantur; si vero a synodo reformari haud possent, regi vel ejus concilio vel comitiis regni offerebantur.

Praeter gravamina, nonnulla etiam in synodis exhibebantur reformanda, quorum mentionem ut plurimum injiciebat archiepiscopus sub exordio convocationis inter causas summonitionis. Anno MCCCC. Jan. 29. "archiepiscopus explicuit causas et negotia celebrationis sui concilii provincialis, convocationis cleri vulgariter nuncupati, viz. pro defectibus ejusdem provinciae tam in clero quam in populo juxta juris exigentiam canonice reformandis." Et anno MCCCXXXIX. archiepiscopus declarabat causas convocationis, "viz. qualiter jurisdictio ecclesiastica per brevia regia, et praecipue per brevia illa de PRAEMUNIRE FACIAS, plus solito extitit perturbata, impedita, atque enormiter laesa— qualiter personae ecclesiasticae, tam seculares quam regulares, per falsa indictamenta et alias vias exquisitas plus solito vexatae et gravatae sunt his diebus— Et proxima sessione dominus mandavit praelatis et clero, quatenus super praemissis et aliis materiis quibuscunque reformatione necessaria indigentibus; videl. qualiter illud breve de PRAEMUNIRE FACIAS, et ipsa falsa indictamenta, quae hodiernis diebus falso, nequiter, et malitiose usitantur et continuantur, in aliquo mitigari aut pro perpetuo deleri, et finaliter extinguere valeant— et billas et alia advisamenta in hac parte necessaria ad praemissa reformanda conciperent."

Inter reformanda haud injusto titulo enumerandi sunt processus contra haereticos et transgressores canonum ecclesiasticorum. Hi ex forma consueta primum fiebant in curiis ecclesiasticis cujuslibet dioecesis, juxta receptas statutorum constitutiones. Quodsi autem episcopus penitiori criminis habita ratione et examinatione fonticam haud deprehendebat causam maleficum seculari tradere jurisditioni, ob suspicionem tamen criminis, reum in carceres detrudere poterat, ut si ante non abjurasset haeresin, severiori hac lege ad id expeditius faciendum compelleretur; vel si hoc jam fecisset, inter arctiora tamdiu detineretur vincula, donec sinceræ retractationis documenta publicaverit. Totus hujus negotii processus ex inferioribus curiis ad archiepiscopalem trans mittebatur, proximae convocationi praelatorum et cleri exhibendus; inprimis, si hujusmodi criminis reus post palinodiam in errorem relapsus esset; ubi integra series prosecutionis, ipso praesente, publice ab archiepiscopo vel episcopo dioecesano enarrabatur. Haec consuetudo contra haereticos procedendi diu

diu jam ante constitutionem ab Henrico Chichleio, archiepiscopo Cantuar. anno mccccxvi. editam obtinuit, ex qua nonnulla ad rem nostram facientia hic recitare haud pigebit. Postquam enim archiepiscopus episcopos, archidiaconos, etc. ad diligentius exquirendum haereticos monuisset, pergit: "Et si quas personas convictas forsitan curiae seculari non relinquunt, ipsos ad carceres perpetuos sive temporales, prout rei qualitas exegerit, ad minus usque ad prox. praelatorum et cleri Cantuariensis provinciae convocationem duratur. realiter committant, et in eisdem secundum juris exigentiam fervari faciant, ac de omnibus et singulis supradictis, quomodo videl. inquisierunt, reperierunt, ac in processibus se habuerunt, personas hujusmodi convictas, diligentiaque aut negligentis archidiaconorum sive commissariorum praedictorum, aliisque omnibus et singulis circumstantiis praemissis quomodolibet concernen. ac praesertim de abjurationibus, si quos interim haereticos abjurare contingat, in prox. praelatorum et cleri convocatione sub forma publica, distincte et aperte nos et successores nostros certificare curent, et eosdem processus officiali curiae nostrae Cantuar. effectualiter liberent, penes eundem seu in registrario curiae nostrae Cantuar. remansur. sic videlicet, quod quemlibet, cujus interest, pro executione ulteriori eorundem processuum, ad eundem officialem recur. habere poterit cum effectu."

Quia tamen singulis clericis etiam incumberebat omnibus viribus allaborare, ut salus et emolumentum religionis promoveretur; ideo quaedam occurrebant, quorum gratia petitiones archiepiscopo et episcopis in conciliis offerri debebant. Harum aliae exhibebantur de condendis canonibus et decretis, quarum seculo demum sextodecimo exempla in registris apparent. Anno mxxxix. sess. vii. prolocutor in domo superiori comparens, voluit, ut ordinatio fieret de appropriationibus ecclesiarum, et de pensionibus vicariis persolvendis.

2. Aliae de restituenda auctoritate veterum canonum et constitutionum, quae in neglectum abierant. Uti anno mccccxix. "ultimo die convocationis dominus ad petitionem cleri quandam constitutionem provincialem per Rob. Winchelsey, praedecessorem suum editam, quae sic incipit: "Capellani stipendiarii," etc. cum omnibus suis capitulis, verbis, clausulis, et dictionibus in eadem ad totam provinciam suam Cantuariensem extendi, et omnes arctari debere, ex consensu fratrum suorum et auctoritate totius concilii declaravit et pronunciavit."

3. Aliae de abolendis et suspendendis legibus vel consuetudinibus, multum incommodi et oneris adferentibus. Anno mccccxxviii. ultimo die convocationis "dominus ex assensu confratrum suorum, et ad petitionem cleri poenam in constitutione propter excessiva stipendia capellanorum, tam contra dantes quam recipientes latam, pro parte dantium suspendit usque ad proximam convocationem, et ipsos hujusmodi poena minime involutos fore decrevit." Et anno mdlv. sess. iii. post concessionem subsidii "clerus illic exposuit tres petitiones; primum, quod omnes beneficiati, qui spe remissionis primorum fructuum ex communi rumore sacerdotia assecuti sunt, non obligentur rependere duplos, etc. secundo, ut possint diplomata apostolica pro sacerdotiis retinend. assequi; postremo, quod statutum tollatur pro decimis solvendis, etc. et quod decimarum causae emergentes coram ordinario examinentur et decidentur."

4. Aliae de indicendis novis diebus festis vel corrigendis servitiis veterum. Ita anno mccccxxxiv. Octob. 9. "dominus ex consensu confratrum suorum, et ad petitionem cleri ordinavit, quod dies S. Frideswidae cum ix. lectionibus, et aliis, quae ad hujusmodi festum cum regimine chori secundum usum Sarum pertinent, per totam provinciam suam perpetuo celebraretur. Et anno mccccxliv. Octob. 24. "mag. Willelmus Byconil, officialis curiae Cantuar. totius cleri prolocutor, supplicabat domino ex parte cleri, ut dies translationis S. Edwardi, etc. sub duplici festo per suam provinciam solemnizari posset, de confratrum suorum consensu concedere dignaretur."

5. Aliae petitiones exhibebantur archiepiscopo, ut apud regem intercederet de cohibendis officariis laicis clerum opprimentibus, vel de auxilio brachii secularis in exequendis legibus ecclesiasticis. Ita ann. mcccxciv. supplicatio cleri archiepiscopo Cantuar. et archiepiscopo Ebor. cancellario Angliae, praesentabatur, ut de suppressione Lollardiae apud regem intercederent, ut dignetur extendere cum effectu brachium suae majestatis. Anno mccccclxiii. Jul. 18. "petitum fuit per mag. Johannem Stokys, prolocutorem, a domino, ut ipse regiae majestati scriberet pro liberatione certarum personarum ecclesiasticarum, in custodia laicali incarceratarum et custoditarum; ut secundum chartam alias per regem viris ecclesiasticis concessam, suis ordinariis possint liberari."

6. Aliae insinuabantur, ut disciplina ecclesiastica strictius observaretur. Ita anno mdlxxxvi. Mart. 15. excerpta ex domus superioris registris referunt, quod clerici inferiores episcopos supplicaverint, ut curam agerent ordinationum, officarios suos ab excessivis pensionibus reprimerent, et ut quemlibet clericum ad beneficia admissum sive institutum, compellerent inductionem in ecclesiam suam expetere, sub poena sequestrationis fructuum ecclesiae. Aliae, quarum tituli anno mdlv. sub finem synodi allegantur, variis de rebus ecclesiam et ecclesiasticas personas concernentibus tractabant. Omnes hae petitiones archiepiscopo et episcopis exhibebantur, ut eorum calculo approbatae clericorum praxi et observationibus commendarentur.

Quia autem variae totius domus inferioris argumentationes in nonnullis casibus haud necessariae, in aliis vero intempestivae videbantur, ideo archiepiscopus et episcopi saepius, cum negotia clericis committerent, selectum ex iis coetum fieri jusserunt, ut inter se ratiocinia inirent soli, vel ut certo episcoporum numero aggregati, de rebus publicis agerent. Interdum numerus coetus selecti clericorum definitus, nonnunquam vagus erat. In nonnullis discussionibus nomina clericorum ad eas electorum domui superiori offerebantur, in aliis haud item. Quandoque coetui clericorum selecto tempus responsi dandi praefigebatur ab archiepiscopo et episcopis, intercum l-

lud absque stato tempore exposcebatur; et si haud satis accurato adhuc examine negotium exploratum fuisset, in aliud, donec paratiores essent, tempus differebatur.

Praeter consultationes et discussiones utriusque domus convocationis, episcopi auctoritate gaudebant in processibus aliqua difficultate obseptis, imprimis iis, quorum circumstantiae statutis et consuetudinibus regni circumscriptae erant, consilium juris civilis vel statutorum regni peritorum exquirere, et juxta eorum sententiam rem decidere. Hoc postulabatur vel admittendo illos ad audiendas ratiocinationes convocationis, vel communicando iis dubios et difficiles negotium expediendi modos. Ita anno mccccxix. sess. iiii. coram archiepiscopo, etc. adductus fuit quidam Richardus Walker, etc. quem, ut asserebatur, prior ecclesiae cathedr. Wigorn. tanquam sortilegum, et de sortilegio suspectum, etc. apprehenderat; qui post examinationem ad carceres remittebatur, usque dum deliberari posset per jurisperitos, qua poena talis sortilegus esset per jurisperitos puniendus. Et anno mdclxi. Jan. ult. quaestio ventilabatur in synodo, "whether the bishops might be present in the house of lords in causes of blood? concordatum et ordinatum fuit, de et cum consensu totius domus superioris ad consulend. jurisperitos tam in foro seculari, quam in curiis civilibus et ecclesiasticis versatos, de et super dicta quaestione sive argumento, erga proximam convocationem." Et anno mdclxii. April. 12. "habito tractatu de subscriptionibus clericorum instituendorum, etc. dominus episcopus London. praesidens, etc. curam commisit reverendis patribus, etc. ad consulendum jurisperitos de concipienda forma in scriptis in et circa subscriptionem praedict." Postquam negotium aliquod ab utraque convocationis domo discussum, lectum, et approbatum fuerit, prolocutor cum clero in domum capitularem accersitur, ut in illorum praesentia ea, quae haecenus junctis consiliis tractata fuerant, in actum synodicum transeant. Consensus episcoporum et cleri libellis subsidii, literis synodalibus, etc. postquam diversa instrumenta publice perlecta fuissent, concessus exprimebatur manu et sigillo archiepiscopi, et unius vel plurimum notariorum publicorum. Canones, articuli, et constitutiones semper assensum convocationis obtinebant (quantum ex Archivis colligere licet) per subscriptionem episcoporum et cleri. Canones et constitutiones olim auctoritate synodi ex decreto metropolitani semper promulgabantur; hodierno autem tempore juxta statutum xxv. Henrici VIII. c. 19. post archiepiscopi, episcoporum, et cleri consensum, regi vel reginae exhibentur, nullaue statuta ecclesiastica vim, pondus, et robur legis publicae fortiuntur, praeter ea tantum, quae per literas patentes, magno sigillo Angliae sigillatas, a rege vel regina admittuntur, approbantur, et confirmantur.

Clericorum inferiorum consensus adeo necessarius est ad approbanda omnia convocationis negotia, ut nihil absque praevia eorum consensione ab archiepiscopo vel episcopis statui vel definiri possit. Maximo enim prae aliis nationibus presbyteri synodi Anglicanae fruuntur privilegio in concilio provinciali, ut dissensus eorum universa domus superioris decreta irrita reddere valeat. Specialis hujus auctoritatis origo e foro civili in ecclesiasticum hoc modo derivabatur. Cum se in convocationibus pristinis bona clericorum secularia absque expresso illorum consensu (qui innatum subditorum Angliae jus arguit) taxari non possent, vox cleri negativa summam illa aetate auctoritatem nanciscebatur; unde consuetudo haec pedetentim in condendis canonibus, constitutionibus, et aliis ecclesiasticis negotiis, quae antea in archiepiscopi ac episcoporum synodis tantum tractabantur, in convocationem introducta fuit. Attamen hoc dissentiendi privilegio, quod hodie in jus cleri Anglicani abiit, nonnisi maxima cum veneratione erga superiores suos semper usi sunt; dissensum suum modeste et humiliter explicantes episcopis, cum petitionibus annexis, ut hac vice eos excusarent, et his vel illis rationibus inductorum repulsas benigne interpretarentur. Anno mcccclvi. 12. cal. Jun. clerus libellum supplicem archiepiscopo et episcopis porrigebat, ut dissensum suum haud aegre ferrent: "Vobis reverendis in Christo patribus dominis, Dei gratia archiepiscopo Cant. vestrisque suffraganeis, ad celebrandum concilium provinciale juxta sacrorum instituta canonum congregatis, supplicat humiliter et devote clerus Cantuar. provinciae, quatenus pio sibi compatiens affectu, rationes suas et motiva infra scripta clementer auscultare dignemini, et eis in examine circumscriptae discretionis vestrae diligentius ponderatis, petitiones ejusdem cleri admittere gratiose." Dein enumeratis rationibus concludit: "Placeat benignitati vestrae absque ulteriori onere hac vice ecclesiae imponendo ipsum clerum, qui dicto domino regi semper devotus extitit, et ipsum nunc in quantum potuit, ne deterioris conditionis existat, quam communitas laicorum, habere se libeat excusatum, et praemissa pro plena et finali responsione cleri admittere, ipsi quoque clero assistere, et ipsum erga dominum nostrum regem in hac parte excusare." Et anno mccccxxv. Jun. 8. "clerus insufficientiam suam allegans, et paupertatem, se de hujusmodi subventionem concedenda ea vice pro viribus instanter excusavit, et se protunc excusari petiit et humiliter supplicavit."

Antequam autem dissertationi huic finem imposuero, unicum adhuc restat, quod hic omnino non est praetereundum; quod sicut archiepiscopus virtute brevis regii, cui ex veneratione principi debita morem gerere, et quod legis instar exequi tenetur, auctoritate sua summonitoria ad convocandum concilium uti semper consuevit; ita iisdem obedientiae vinculis astringitur ad prorogationes et dissolutiones synodorum, auctoritate ejusdem brevis suffultus, procedere, quod mandatum regium schedulae archiepiscopali pro proroganda vel dissolvenda convocatione includitur, et ipsius nomine ab archiepiscopo, vel a suffraganeo, aut commissario in praesentia episcoporum et cleri pronunciatur.

CLARISSIMI AC REVERENDI VIRI

THOMAE INNESII, SCOTO-BRITANNI,

Epistola ad editorem Conciliorum M. BRITANNIAE et HIBERNIAE
de veteri apud SCOTOS habendi fynodos modo.

UT de veteri apud Scotos tenendi fynodos modo ex pauculis illis, quae ex Knoxiana strage evaserunt, monumentorum ecclesiasticorum reliquiis distinctius aliquid differi possit; notandum inprimis, non unum eundemque in fynodis tenendis in Scotia modum fuisse servatum, sed varium pro vario ecclesiae Scoticae per secula diversa statu. Visum est ergo, ad maiorem hujus materiae perspicuitatem, res ecclesiasticas Scotiae in quasdam periodos, et quasi aetates distribuere.

AETAS PRIMA.

Ad primam aetatem reduci potest omne illud tempus, quod effluxit ab ortu evangelicae lucis in iis Britanniae partibus, quae Scotiae regno continentur; hoc est, ab initio circiter seculi post Christum natum iii. sive ab anno Dom. cciii. juxta vulgares Scotiae scriptores, usque ad conjunctionem regnorum, Pictorum scilicet et Scotorum, in unam Scotiae monarchiam, quae anno Domini dcccxliiii. a Kennetho II. rege effecta est.

In hac prima aetate etsi modo nihil superesse videatur ex actis conciliorum Scotiae, praeter quosdam Adamnani canones contra esum sanguinis et suffocatorum; dubitari tamen vix potest, habita tunc fuisse inter Scotos concilia, praesertim ad componendas acres illas de Paschate, tonsura, et aliis disciplinae capitibus contentiones, quas Beda memorat. Notandum etiam canones Hibernicos, sicut et alia disciplinae illorum temporum capita communia olim plerumque fuisse Scotis in Britannia cum Hibernis. Horum canonum ampla habetur in Spicilegio R. P. Dacherii collectio. Sed parum aut nihil inde lucis ad nostrum de forma conciliorum institutum derivari posse videtur.

AETAS SECUNDA.

Secunda quasi aetas ecclesiae Scoticae continebat annos 281. a conjunctione regnorum Scotici et Pictici facta sub Kennetho II. rege, anno Dom. dcccxliiii. juxta certiore computationem, ad initium usque regni Davidis I. anno Dom. mcxxiv.

Conventus, sive concilia hac aetate apud Scotos habita, speciem potius habent comitiorum illorum, seu conciliorum Gallicanorum, quae tempore Caroli magni et successorum ejus habita sunt, in quibus edita sunt capitularia, quam conciliorum sive fynodorum episcopaliū. In iis utique intererant non episcopi modo, sed et proceres, una cum ipso rege; et capitula seu statuta edita, non ad ecclesiasticam tantum, sed etiam aliquando ad politiam civilem spectant. Sic etiam in Anglia hisce temporibus, id est seculis nono, decimo, et undecimo, habebantur quandoque concilia, quibus non tantum episcopi, sed et reges, et duces intererant, ut ex eorum subscriptionibus patet. Conventus autem, sive concilia habita his temporibus in Scotia, ejusdem videntur fuisse generis; quippe leges, sive canones ab iis editi, non ad res sacras tantum pertinebant, sed et ad civiles; et in eorum convocatione et sanctionibus regia magis, quam episcopalis eminere videtur auctoritas. Hujus generis septem in Scotia hac aetate habita traduntur concilia, sive conventus, in quibus leges tam ecclesiasticae quam civiles editae sunt.

Primum habitum fuit post conjunctionem regnorum circa A. D. dccccl. In eo editae sunt celebres illae olim in Scotia leges ecclesiasticae et civiles, dictae Macalpinae, a rege Kennetho II. Alpini filio, primo totius Scotiae monarcha. Earum praecipua capita referuntur ab Hectore Boethio in historia Scotorum, fol. 200. sed ex traditione vulgari, ut videtur, potius, quam ex autentico aliquo monumento.

Secundum convocatum est apud Forteviot, regiam olim Scotorum sedem, circa A. D. dcccclx. regnante Donaldto ejus nominis secundo, Kennethi regis fratre. In hoc confesso, sive concilio idem rex leges a rege Ethfino, sive Aetho Albo, filio Ecdachi, superiori seculo conditas, innovavit. Sic enim habet fragmentum veteris chronici Scotorum in appendice ad "Conatum Criticum" N. iii. editum^a. "In hujus [Donevaldi, fratris Kennethi] tempore jura ac leges regni Edi, filii Ecdach, fecerunt Goedeli [Scoti] cum rege suo in Fothertavaicht. Verum hae leges videntur ad statum potius civilem regni spectasse, quam ad ecclesiasticum.

^a Critic. Essay, p. 783.

Tertium

Tertium concilium apud Forfar habitum est, regnante Gregorio, circa A. D. dcccclxxviii. In hoc concilio, five confessu editae sunt leges tam ecclesiasticae quam civiles, quas idem Boethius refert^b.

Quartum concilium apud Sconam habitum est circa A. D. dcccclvi. regnante Constantino, filio Aethi. In hoc concilio, juxta fragmentum supra laudatum veteris chronici Scotorum, "Idem rex, et Kellachius episcopus [S. Andreae] leges, disciplinasque fidei, atque jura ecclesiarum, evangeliorumque pariter cum Scotis in Colle Credulitatis prope regali civitate Scoan devoverunt custodiri."

Quintum concilium apud Bertham, five Perth celebratum est, regnante Malcolmo II. circa ann. Dom. mxx. Leges in eo editae, tam ecclesiasticae quam civiles habentur apud eundem Boethium^d.

Sextum, regnante Macbetho, habitum est circa ann. Dom. ml. Leges tam sacrae quam civiles in eo concilio editae, habentur insertae in ejusdem Boethii historia^e.

Sub rege denique Malcolmo III. circa ann. Dom. mlxxiv. hortatu potissimum S. Margaretae, conjugis ipsius, ad disciplinae et morum reformationem habita sunt aliquot concilia, quorum praecipua capita inserta sunt in auctentica ejusdem reginae vita ab auctore coaevo scripta^f.

AETAS TERTIA.

Tertia aetas constat annis circiter centum, ab initio nimirum regni Davidis I. anno Domini mxxiv. ad ann. Dom. mccxxv. Honorii papae III. ann. decimum, et Alexandri II. regis Scotorum annum undecimum.

Haecenus, quae indicavimus, concilia speciem plerumque habent comitiorum regni magis, quam synodorum ecclesiasticarum. At quae hac tertia aetate et sequentibus duabus habita sunt, erant revera concilia ecclesiastica proprie dicta; in quibus utique tam in indictione quam in sanciendo decretis ecclesiastica auctoritas maxime eminebat. Habebant autem concilia Scotica uniuscujusque sequentium trium aetatum aliquid unicuique aetati peculiare, et speciales inter se differentias tum in auctoritate, qua convocata five indicta sunt, tum in modo procedendi, et in decretis sanciendo. Haec autem omnis variatio in disciplina ecclesiastica, praesertim in synodis, major apud Scotos, quam in aliis plerisque Christianis regionibus ex tribus potissimum causis oriebatur. Et quidem 1. ex paucitate episcoporum olim nostrorum; 2. quod episcopi nulli certae sedi essent plerumque addicti; 3. quod metropolitano proprio carerent.

Quod attinet ad paucitatem episcoporum: etsi in nulla regione subsistere diu possit Christiana religio absque verbi Dei et sacramentorum ministris legitimis, qui a Christo per apostolos, eorumque successores, episcopos potestatem suam omnem spiritualem derivent; fatendum tamen est, ante S. Ninianum episcopum, cujus Beda meminit, qui primus fidem Christi Pictis australibus circa seculi quarti finem, aut initium quinti praedicavit, nullius episcopi in Scotia nomen ad nos pervenisse. Post Ninianum vero Palladius, Patricius, Servanus, Ternanus, Kentegernus, Winninus, Baldredus, et alii deinceps per singulas aetates episcopale ministerium juxta scriptores nostros in Scotia exercuisse memorantur. Sed et aliorum plurimorum episcoporum inter Pictos et Scotos nomina, et dies festi in calendariis nostris antiquis et libris ritualibus passim occurrunt; etsi quisque tempore et loco sederit, aut episcopale munus gesserit, post tot ac tantas monumentorum in Scotia, praesertim ecclesiasticorum clades nihil fere certum statui potest.

Fatendum est etiam serius apud Scotos, nec nisi post regnorum Scotici et Pictici in unam monarchiam conjunctionem, canonicam in distinctas dioeceses coepisse fieri regni Scotiae divisionem, et quidem pedetentim tantum et sub diversis regulis.

Prima et institutionis ordine et loci celebritate extitit sedes S. Andreae. Haec erigi coepit ab Hungo, Fergusii five Urgusti filio, septuagesimo secundo, juxta vetustiores indices, Pictorum rege, occasione translationis quarundam reliquiarum S. Andreae ex oriente ad terram Pictorum in locum, qui Kilrigmund five Kilrcuil olim vocabatur. Eum locum Deo dicavit Pictorum rex, Hungus sub invocatione S. Andreae apostoli, et in civitatem erexit, extructa ibidem ecclesia S. Andreae, cum ea praerogativa, ut esset deinceps "caput et mater omnium ecclesiarum in terra Scotorum^h."

Aucta est non parum loci celebritas, cum post aliquot annos, ut referunt scriptores nostri, sedes episcopalis Pictorum sita olim apud Abernethy, primariam Pictorum civitatem, a Kennetho Magno, Alpini filio, devictis Pictis, ad S. Andream translata esset. Hinc factum est, ut quemadmodum Pictorum et Scotorum regna in unam monarchiam sub rege Kennetho conjuncta sunt, et uterque populus paulatim in unum coaluit; ita eandem primariam totius Scotiae episcopatus sedem uterque populus in unum coadunatus agnosceret, et veneraretur.

^b Boeth. histor. fol. 208, 209.   ^c Crit. Essay, p. 785.   ^d Boeth. hist. Scot. fol. 245.   ^e Ibid. fol. 250.   ^f Acta sanctior. Bolland. vita S. Margaretae, reginae Scot. ad diem 10. Junii, num. 14, 15, 16.

^g Non levibus momentis et auctoritatibus probari posset, habuisse olim tam Pictos quam Scotos ante regnorum conjunctionem unum saltem pro unoquoque regno episcopum proprium; atque etiam sedem episcopalem Pictorum fuisse apud Abernethy in Stratherne, sedem vero episcopi Scotorum in Jona insula sitam. Quemadmodum et apud Anglofaxonem usque ad Theodori Cantuarien. tempora plerique episcopi erant regionarii (unus nimirum in unoquoque Saxonum regno) potius quam dioecesani.

^h Usserius de Antiq. Britan. eccles. pag. 343.

Secunda sedes episcopalis post regnorum conjunctionem a Malcolmo secundo rege circa annum Domini MX. erecta Murthlaci, unde postea a Davide I. rege Aberdoniam translata, dicta est Aberdonensis. Tertio loco instaurata fuit per eundem regem circa A. D. MCXVII. (dum adhuc erat Cumbriae princeps) regnante fratre Alexandro I. sedes Glasguensis, olim a Sancto Kentegerno fundata. Quarto demum loco sub idem tempus restituta fuit sedes Candidae Casae, a S. Niniano episcopo primitus fundata.

Ad has quatuor sedes episcopales idem piissimus rex, David I. verus ecclesiae Scoticae nutritus, adjecit quinque alias; nimirum Dunkeldensem, Moraviensem, Cathanensem, Brechinensem, et Rossensem. Circa idem tempus Dumblanensis a comite Palatino de Stratherne fundata est. His decem episcopalibus sedibus additae sunt postea diversis temporibus aliae tres; Lismorenensis, Orcadenensis, ac demum, occupata ab Anglis insula Mona, in qua episcopus Insularum seu Sodorensis sedem habebat, ejus loco erecta est in Yona insula sedes Hyensis, quae et Insularum dicta est.

Ex his tredecim episcopis una cum abbatibus et majoribus prioribus, inter quos praecipuus erat prior S. Andreae, qui omnes etiam abbates in conciliis praecedebat; adjunctis etiam capitulorum, collegiorum, et conventuum procuratoribus, necnon decanis et archidiaconis, ex his, inquam, omnibus constabant concilia Scotica.

Inter omnes autem Scotiae episcopos primatum, ut diximus, sibi vendicabat, etiam a Pictorum temporibus, et ab ipsa sedis institutione, episcopus S. Andreae, eoque nomine alios Scotiae episcopos de consuetudine observata usque ad Innocentii papae III. temporaⁱ consecrare solitus erat, aliaque metropolitani munia obire. Verum quia honorem pallii nondum fuerat consecutus a summo pontifice, sicut nec Armachanus, nec alii in Hibernia metropolitani usque ad^k A. D. MCCL. coeperunt Eboracenses archiepiscopi sub finem seculi undecimi et initio sequentis litem movere episcopo S. Andreae de episcoporum Scotiae ordinationibus, synodis congregandis, et aliis juribus metropolitans.

Ut finis imponeretur huic controversiae, quae disciplinae ecclesiasticae in Scotia, et praesertim habendis synodis non parum oberat, magno zelo laboravit idem rex noster David, ejus nominis primus, non minus in defendendis ecclesiae juribus strenuus, quam pietate et sanctitate inter omnes suae aetatis principes illustris. Is igitur statim atque fratri suo Alexandro I. in regnum successit A. D. MCXXV. primo regni sui anno legatum^l ad Honorium II. summum pontificem, misit Johannem, episcopum Glasguensem, qui jam antea multa passus erat pro libertate et juribus ecclesiae Scoticae; cui rex hoc praecipue in mandatis dedit, ut suo nomine pallium a summo pontifice peteret pro episcopo S. Andreae. Verum obstante totis viribus Thurstino, Eboracensi antistite, viro dilatandis metropoleos suae terminis unice intento, litis decisio in aliud tempus dilata est.

Concessione itaque pallii pro episcopo S. Andreae in tempus indefinitum remissa, factum est, ut defectu proprii archiepiscopi concilia provincialia in Scotia hac tertia aetate et rariora essent, et ea, quae sunt habita, nequaquam aliarum ecclesiarum more juxta canonicas regulas mandato proprii archiepiscopi convocarentur, nec illius auctoritate, aut ipso praeside, tractarentur negotia, et ederentur decreta; sed omnia, aut fere omnia per legatos pontificios, et ipsorum auctoritate gererentur.

Septem omnino hac tertia aetate habita sunt in Scotia concilia provincialia, quorum index, five notitia inserta habetur “^m Conatui Critico de antiquis Scotiae incolis” Anglice edito Londini A. D. MDCCXXIX. His septem conciliis octavum addi potest, habitum “A. D. MCCLXXX. ab Alexio, legato pontificio, de lite inter Hugonem et Johannem de episcopatu S. Andreae contententes.

AETAS QUARTA.

Quarta aetas continet annos CCXLVI. ab anno scil. Domini MCCXXV. Honor. papae III. decimo, et Alexandri II. Scotorum regis undecimo, ad A. D. circiter MCCCCLXX. Jacobi III. Scot. regis undecimum.

Novus et omnino singularis hac quarta aetate tenendi concilia provincialia modus in Scotiam introductus est. Cum enim ex una parte Eboracenses archiepiscopi regis Angliae praesidio fulti, mordicus perseverarent in sua apud Romanam curiam intercessione, ne pallium, cum ordinationibus episcoporum Scotiae, et aliis metropolitans juribus, praesertim synodos tenendi episcopo S. Andreae concederetur; nec minori animi constantia tam reges, quam episcopi Scotiae praedecessorum vestigiis inhaerentes, omnino abnuerent archiepiscopo subesse Eboracensi, aut conciliis mandato ipsius convocatis adesse: cumque ex alia parte frequentiores legatorum ad tenenda concilia in Scotiam introitus, sicut superiori aetate contigerat, subditis, et praesertim clero oneri essent, et ob hanc causam regi nostro Alexandro II. non admodum grati (ut patet ex responso regis paulo acriori^o facto Othoni legato volenti in Scotiam intrare A. D. MCCXXXVII.) hinc factum est, ut jam fore omnis spes concilia provincialia tenendi in Scotia sublata videretur; proindeque disciplina ecclesiastica et canonica regulae, quarum cura et observantia in singulis regionibus ad concilia potissimum spectabant, retro indies viderentur lapsurae. Ut huic tanto malo obviam iret, Honorius papa III. in haec verba ad episcopos Scotiae rescriptum misit A. D. MCCXXV.

ⁱ Innocent. Papae III. epistola 121. lib. 3. edit. Baluzianae.

praefat. ad Historiam Angliae.

^m Critical Essay, p. 589, 590.

VOL. I.

^k Chron. Maylros ad A. D. MCCL. — Guil. Neubrigen.

^l V. Dissertation. de libertate eccl. Scot. et ab Ebor. metrop. immunitate nondum editam,

ⁿ Chron. Maylros ad A. D. MCCLXXX.

^o Matth. Paris. ad A. D. MCCXXXVII. p. 101.

“Honorius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, universis episcopis regni Scotiae, salutem et apostolicam benedictionem. ^p Quidam vestrum nuper auribus nostris intimavit, quod, cum non haberetis archiepiscopum, cujus auctoritate possitis concilium provinciale celebrare, contigit in regno Scotiae, quod est a sede apostolica remotum, statuta negligi concilii generalis, et enormia plurima committi, quae remanent impunita. Cum autem provincialia concilia omitti non debeant, in quibus de corrigendis excessibus, et moribus reformandis diligens est adhibendus cum Dei timore tractatus; ac canonicae sunt relegendae regulae ac conservandae maximae, quae in eodem concilio generali sunt statutae; per apostolica vobis scripta mandamus, quatenus, cum metropolitanum noscamini non habere, auctoritate nostra concilium provinciale celebretis. Datum Tyberii cal. Junii, pontificatus nostri anno nono.”

Hujus auctoritate mandati convenientes episcopi regni Scotiae, de concilio provinciali singulis annis celebrando sic statuerunt, ut ex ^a generalibus ecclesiae Scoticae statutis, et ^r aliis documentis antiquis colligitur.

I. Quod annis singulis unus episcopus communi reliquorum consilio conservator eligeretur, qui de concilio ad concilium suo fungeretur officio, praesertim in concilio provinciali quotannis in dicendo auctoritate conservatoria per literas ad singulos episcopos; quibus eos requireret, quatenus die et loco praescriptis aessent in habitu decenti, una cum praelatis, id est, abbatibus et majoribus prioribus suae dioecesis; necnon cum capitulorum, collegiorum, et conventuum procuratoribus idoneis, decanis, et archidiaconis, ut per triduum, si necesse fuerit, in eodem concilio valeant pro necessitatibus divinis et ecclesiasticis commorari, et, invocata Sancti Spiritus gratia, statum ecclesiasticum ibidem ad modum debitum et placentem Deo reformare. Si quis vero canonica praepeditione fuerit impeditus, procuratorem vice sua sufficientem substituat; non autem veniens personaliter, cum venire potuerit, auctoritate concilii et arbitrio puniatur.

II. Quod idem conservator pro tempore concilio praesideret, materias tractandas proponeret, suffragia colligeret, cum majori et saniori parte patrum concluderet, et decretum interponeret. Omnibus denique expeditis, et concilii proxime futuri die et loco indictis, solebant omnes episcopi praesentes decretis sive definitionibus concilii sigilla seu chirographa sua apponere.

III. Quod idem conservator pro tempore manifestos ac notorios ejusdem concilii seu alicujus statuti in eodem violatores puniret, et ad debitam satisfactionem per censuram ecclesiasticam secundum juris exigentiam efficaciter compelleret.

Denique, quod ad ritum externum ab episcopis nostris observatum in tenendis conciliis auctoritate conservatoria, habetur ille praefixus statutis generalibus ecclesiae Scoticae, sed recentiori scriptura tenoris sequentis.

^s Modus procedendi in concilio cleri Scotici.

Primo induantur episcopi albis, amictis, cappis solennibus, mitris, chirothecis, habentes in manibus baculos pastores; abbates insuper pelliciis et cappis; mitrati cum mitris; decani et archidiaconi in superpelliciis, almutiis, et cappis: alii vero clerici sint in honesto habitu et decenti. Deinde procedant duo ceroferarii albis et amictis induti cum cereis ardentibus ante diaconum, qui legit evangelium, “Ego sum pastor bonus,” etc. quem comitetur subdiaconus; et petat diaconus benedictionem a conservatore, si praesens fuerit, vel ab antiquiori episcopo, si sit absens conservator. Perlecto evangelio, osculetur liber a conservatore et singulis episcopis. Deinde incipiat conservator hymnum, “Veni, creator Spiritus,” etc. et ad quemlibet versum incensetur altare ab episcopis. Quo facto, qui habet dicere sermonem^t, accepta benedictione a conservatore, incipiat sermonem ad cornu altaris. Finito sermone, vocentur citati ad concilium, et absentes puniantur secundum statuta. Quibus statutis ibidem perlectis in publico, excommunicent episcopi secundum statuta, habentes singuli in manibus candelas.

Caeterum ex omnibus hisce conciliis hac quarta aetate auctoritate conservatoria convocatis (quorum numerum, cum ^u singulis annis convocari deberent, oportebat fuisse maximum per annos 246.) ad meam notitiam pauca tantum haecenus pervenerunt, quorum index habetur in Conatu Critico.^w Pleraque reliqua Knoxianis temporibus perierunt, aut haecenus latent.

Ex his autem, quae hac quarta aetate de institutione, officio, et potestate episcopi conservatoris dicta sunt, manifestum est, quod etsi propter intercessionem regum Angliae, et antistitis Eboracensis apud summum pontificem concessio pallii, et proprii metropolitani (qui per annos plusquam centum a regibus et clero Scotiae flagitabantur) in tempus magis opportunum dilata fuerit; revera tamen jura fere omnia et privilegia metropolitana collata fuerunt episcopo conservatori, et ab eo, durante sua administratione, exercita, praesertim quantum ad concilia provincialia.

Constat etiam aliunde praecipuum illud jus metropolitani, nimirum sententias, sive decreta episcoporum suffraganeorum per appellationem ad eum delata, denuo discutiendi et reformandi episcopo conservatori in reliquos Scotiae episcopos tributum fuisse; ut constat ex decreto trium^x regni Scotiae statuum in plenis comitiis, A. D. mcccc. magni schismatis tempore edito.

^p Chartular. vet. Aberdonen. fol. 25. b. — Item Chartul. vet. Moravien. fol. 11. b. ^a Chartular. vet. Aberdon. fol. 39. — Item Chartular. Moravien. ^r Item Chartular. Brechinen. ^s Chartular. vet. Aberdon. fol. 24. b. ^t Statut. general. eccl. Scot. can. 2. ^u Ibid. can. 1. ^w Critical Essay, fol. 590. et seqq. ^x Ex actis originalib. trium regni Scotiae comitior. habit. apud Sconam 21. Februar. A. D. mcccc.

Quinta quasi aetas ecclesiae Scoticae continet 90. circiter annos; nimirum ab A.D. MCCCCLXX. Jacobi regis III. undecimo, ad A.D. MDLX. Mariae reginae xviii. quo catholica in Scotia religio, una cum hierarchico ordine a Calvinianis vi et armis oppressa et everfa est.

Varios haecenus pro rerum et temporum circumstantiis vidimus in Scotica ecclesia habendi synodos modos. Verum hac quinta aetate, erecta tandem in metropolitanam ecclesia S. Andreae, res ecclesiasticas in Scotia, praesertim quantum ad synodos, constantiori tenore, et canonicis universalis ecclesiae regulis congruentiori processuras deinceps spes erat.

Quod spectat inprimis ad erectionem sedis S. Andreae in metropolim, sic se res habuit. Defuncto A.D. MCCCCLXVIII. viro nunquam satis laudato, Jacobo Kenedy, episcopo S. Andreae, regis cognato, successus est in ejus locum Patricius Graham, defuncti antistitis ex fratre nepos. Is Romam profectus, opportunitate usus barbarum in Anglia de regni successione, ipso etiam antistite Eboracensi in carcerem ab adversa factione coniecto, haud difficulter impetravit a Sixto IV. summo pontifice, pallium cum dignitate metropolitani, primatis, et legati nati Scotiae pro se et suis successoribus, subjectis aliis duodecim regni episcopis Scotiae in suffraganeos.

Hanc subjectionem episcopi quidam aegre tulerunt. Nulli enim haecenus metropolitano, sed ecclesiae tantum Romanae, nullo mediante, juxta tenorem rescriptorum summorum pontificum, subjecti fuerant; et per annos plusquam ducentos assueti munia metropolitani sub titulo conservatoris, ut supra diximus, vicissim exercere. Advertentes igitur, se ab hac honoris praerogativa per erectionem metropolitani in perpetuum excludendos, quidam ex ipsis privatis magis commodis studentes, quam ecclesiae Scoticae honori et utilitatibus, coeperant inter se murmurare, deinde in apertas querimonias erumpere, regis et aulicorum animos contra novum archiepiscopum occupare. His se adjungentes archiepiscopi hostes et aemuli, tot eum criminationibus onerarunt non tantum apud regem, sed apud summum pontificem, ut utrique aulae, tam Scoticae, quam Romanae invisum reddiderint. Tandem vero exauctoratus, et in monasterium inclusus, tot calamitatibus fractus obiit A.D. MCCCCLXXVII. vix ullum dignitatis suae aut jurium liberum exercitium nactus: vir plane, ut mihi videtur, meliori forte dignus.

Patricio archiepiscopo in coadjutorem primo, deinde in successorem datus Willelmus Scheves, vir astutus, ac praecipuus, ut ferunt, Patricii praedeccessoris ipsius hostis et insectator, sed in rebus gerendis dexter et impiger. Is, conciliatis sibi animis aulicorum tum in Scotia, tum etiam in Romana curia, Romam profectus, nova ab Innocentio VIII. papa diplomata impetravit, data Romae 6. calend. Aprilis, A.D. MCCCCLXXXVII. His metropolitana dignitas denuo sedi S. Andreae confirmata est, una cum pallio et dignitate primatis, et legati nati Scotiae "ad instar ecclesiae Cantuariensis in Anglia," cum iisdem juribus et privilegiis.

A.D. MCCCCLXXXIX. Robertus Blacader, episcopus Glasguensis, Romam profectus cum literis commendatitiis Jacobi IV. regis, et trium regni statuum supplicaturus pro erectione sedis suae Glasguensis in metropolitanam "ad instar metropolis Eboracensis in Anglia," cum iisdem juribus et privilegiis, supplicationi annuit Innocentius papa VIII. concessio diplomate pontificio, dato idibus Januarii, A.D. MCCCXCII. quo ecclesia Glasguensis in metropolitanam erecta est, et antistiti Roberto pallium concessum pro se et successoribus suis, distractis a metropoli S. Andreae, et Glasguensi in suffraganeos subjectis quatuor episcopis; nimirum Dumkeldensi, Dunblanensi, Candidae Casae, et Lismorensi.

Anno vero Domini MCCCXCVIII. loco sedis Sodorensis in insula Mona, quae ab Anglis fuerat occupata, erecta est in Jona insula sedes Hyensis, quae et Insularum dicta est, et olim ante conjunctionem regnorum Pictici et Scotici, et foundationem sedis S. Andreae creditur fuisse praecipua sedes episcopi Scotorum. Haec igitur sedes Hyensis five Insularum, una cum episcopis Candidae Casae et Lismorensi, assignata est in suffraganeam metropolis Glasguensis, a qua distractae sunt sedes Dunkeldensis et Dumblanensis, et metropoli S. Andreae denuo restitutae.

Constituta tandem in hunc modum in ecclesiis Scotiae eadem canonica dispositione episcoporum sub metropolitani, quae in reliquis ecclesiis per orbem Christianum diu antea vigerat, modus etiam synodos habendi universalis ecclesiae disciplinae congruentior in ecclesias nostras introductus est, et stabilitus. Qualis autem ille fuerit, colligere licet ex actis potissimum trium posteriorum conciliorum provincialium, quae habita sunt A.D. MDXLIX. MDLI. et MDLIX. sub Johanne Hamilton, ultimo Scotiae primate; quae sola ex omnibus conciliis nostris provincialibus post erectionem metropolis S. Andreae ad meam notitiam pervenerunt.

Ex horum conciliorum actis, praesertim vero ex literis indictionis concilii postremi per primatem ad archiepiscopum Glasguensem transmissis, necnon ex mandato ejusdem archiepiscopi ad suos suffraganeos servatam fuisse constat in convocandis et habendis synodis nostris provincialibus formam, quae sequitur.

Archiepiscopus S. Andreae, Scotiae primas, hortante (non autem jubente, aut literis ad eum datis mandante) regina regente, indicit et convocat auctoritate sua metropolitana et regni primatiali concilium provinciale — generale totius cleri Scotici habendum, ipso primate praefide et proponente, loco tali, inchoandum die tali, cum continuatione dierum, pro conservanda libertate ecclesiastica, pro catholica religione sustentanda, pro suppressione haeresium, pro moribus reformandis, etc. missis in hunc finem literis convocationis tum ad suos suffraganeos episcopos, tum ad archiepiscopum,

piscopum Glasguensem, qui eodem modo suos etiam suffraganeos ad idem concilium convocaret. Injunctum est etiam singulis episcopis, ut abbates, priores, commendatarios, etc. requirerent die et loco praescriptis concilio adesse.

Quantum vero ad membra constituenta (si fas ita loqui) conciliorum nostrorum provincialium, five ad personas, quae ad concilia nostra vocari solebant, five ad consultandum, five ad determinanda et definienda ea, quae proponerentur, praeter episcopos ipsos (quorum in omnibus primae partes erant) abbates, majores priores, decanos, praepositos, archidiaconos, etc. qui erant quasi delegati nati, five ordinarii ad concilia provincialia, praeter hos, inquam, ad posteriora nostra concilia, praesertim vero ad ultimum, quod anno Dom. MDLIX. habitum est (quoniam jam de summa rerum, et vere de aris et focus, deque ipsius fidei et catholicae religionis in Scotia integritate et incolumitate agebatur) injunctum est episcopis per primum, ut praeter deputatos, five delegatos ordinarios, ex singulis dioecesibus secum ad concilium adducerent viros prudentia et doctrina insigniores tam ex clero, quam ex omnium ordinum regularibus, quatenus conjunctis studiis remedia magis opportuna et efficacia ad avertendam cladem ecclesiae Scoticae atque etiam monarchiae imminentem proponerent, et concordibus votis decernerent adhibenda.

Quam studiosè istud praestitum fuerit in postremo illo concilio provinciali anno Dom. MDLIX. Edinburgi habito, probant luculenter pauca illa, quae adhuc supersunt ex ipsis actis; quibus proposita et decreta sunt efficacissima, quae per ea tempora licebant, remedia ignorantiae praesertim, et corruptis ecclesiasticorum et religiosorum moribus, aliisque abusibus, qui contra canones et ecclesiae catholicae sensum et spiritum, dormientibus, ut ita dicam, et in otio et luxu sopitis pastoribus, in ecclesia Scotica succreverant, quique catholicis scandalum, et ansam in ecclesiam insurgendi novatoribus praebebant.

Quominus autem ista cleri nostri decreta et canones de reformatione tam felicem haberent exitum, quam fuerant sapienter condita, ut nihil dicam de socordia aliisque vitiis eorum, quibus incumberebat invigilare decretorum executioni; ex ipsa rerum in Scotia his temporibus gestarum historia omnibus nota manifestum est, tam subitaneo impetu a novatoribus nostris omnem ordinem tam ecclesiastici status, quam civilis (introducendae novae reformationis praetextu) subversum esse, ut exequendis de vera et canonica reformatione decretis nullus jam locus superesset; deturbatis praesertim dispersisque huc illuc episcopis, et viris omnium ordinum ecclesiasticis, antiquae fidei cultoribus, ante diem 23. Februarii (dominica Septuagesimae) anno Dom. MDLX. qui dies ex postremo statuto ultimi concilii praescriptus erat habendo novo provinciali concilio; in quo diligenter discutiendum erat, utrum decreta postremi concilii anno superiori habiti, executioni fuissent demandata, vel novae rationes ineundae, quibus disciplina ecclesiastica restitueretur, et canonica reformatio, quantum rerum et temporum circumstantiae paterentur, pacifice et paulatim introduceretur, donec concilium generale jam inchoatum (cujus continuatio bonorum omnium votis ardentissimis postulabatur) remedia efficaciora ecclesiae malis suprema auctoritate praescriberet.

Parisiis 23. die Novembris,
A. D. MDCCXXV.

THOMAS INNESE.

LECTORI

LECTORI BENEVOLO

Editor Conciliorum MAGNAE BRITANNIAE et HIBERNIAE

SALUTEM.

VIR celeberrimus, et antiquitatum Britannicarum indagator solertissimus, HENRICUS SPELMANNUS, Eques auratus, operis hujus, quod tibi jam exhibeo, fundamenta jecit; cujus, tanquam peritissimi architecti, amussim in exequendo schemate, in delineandis limitibus, et colligenda rerum materia secutus, fabricam, ut vides, historiae ecclesiae Anglicanae construxi. Ipse seculi ultimo elapsi anno tricesimo nono Volumen Primum publici juris fecit, hoc titulo: "*Concilia, Decreta, Leges, Constitutiones in re Ecclesiarum orbis Britannici; viz. Pambritannica, Pananglica, Scotica, Hibernica, Cambrica, Mannica, Provincialia, Dioecesana*, ab initio Christianae ibidem religionis ad nostram usque aetatem; uti reperiuntur in eorundem Actis, Canonibus ecclesiasticis, regnorum Constitutionibus, Senatusconsultis, principum Rescriptis, Libris impressis, et antiquae MSS. in regum etiam priscorum Diplomatum, Chartis, Schedis, et Monumentis veteribus, studiose congesta opera et scrutinio HENRIC. SPELMAN. Eq. Aur."

In praefamine hujus Tomi collectionem suam in tres insignes epochas distribuit, quibus totidem volumina destinavit: Primo ea, quae ab initio Christianae religionis usque ad Anglofaxonicae ditionis periodum, i. e. A. D. MLXVI. habita; Secundo ea, quae post subactos a Normannis Anglofaxes, usque ad exutum papam et monasteriorum catalysim acta; Tertio ea, quae deinceps in ecclesiis Britanniarum reformatis usque ad nostra tempora acciderunt, complecti voluit. Secundum Volumen post obitum viri doctissimi ex schedis ipsius cura nepotis publicam aspexit lucem anno Domini MDCLXIV. sed incendium Londinense biennio post plurima ejus exempla devoravit; et mors studia tertio impendenda Tomo nobis subtraxit.

Ambo haec Volumina (exceptis iis, quae Appendicis loco Quarto Tomo adjecimus) tribus prioribus nostris absolvimus, multis hinc inde additis, et nonnunquam propter chronologiae errorem transpositis. Et licet nunquam mihi animus fuerit defunctorum herorum naevos infectari, aut detectis de erroribus triumphare; ut tamen quod res est dicam, chronologia Spelmanniana saepe dubio aut falso constabat calculo; versio Latina constitutionum et legum ecclesiasticarum Anglofaxoniarum, nescio unde hausta, nunquam fere, ut oportuit, sensum genuinum exprimebat, sed periphrastica doctrinae et disciplinae primitivae specimina exhibebat; multaue concilia, bullae, aut constitutiones Secundi Voluminis incuriam scribae vix grammaticae docti redarguunt, cui propter multas omissiones in originalibus hodie comparentes, bellum indicare possem, quod orbem literatum hactenus defraudando, negligentiae suae culpam in humeros eruditissimi Spelmanni devolverit.

Universis his mendis pro viribus medendis ab exordio instituti operis me accinxi. Quorum consilio ac monitis in perficiendo eo usus fuerim, jam ex epistola nuncupatoria ad reverendissimum dominum archiepiscopum Cantuar. apparet. Horum catalogo grato infero animo clarissimos viros Thomam Innesium, et Thomam Ruddimannum, Scotobritannos; quorum ille ex MSS. regis Parisiensibus et codd. Baluzianis, hic ex Bibliotheca Juridica Edinburgensi ea, quae ad concilia provincialia vel dioecesana, constitutionesque ecclesiae Scoticae spectabant, benigne mihi suppeditavit; adeo ut praeter paucula, quae ὀδύνη Spelmanno ex Hectore Boethio, et Dempstero, vel proprio Marte ex Chronico Passlatensi, et Joh. Lessaeo, episcopo Rossensi, congereram, omnia binis hisce amicis, in republica literaria optime notis, accepta referam.

Diversimoda nomina propria vel appellativa scribendi ratio in eodem capite, et pagina, immo interdum linea, haud parum laboris mihi sub initio operis facebat. Tandem in hoc conveni, quod omisis erroribus grammaticalibus, ab oscitante vel imperito scriba commissis, verba vel nomina ex MSS. coaevis, prout sunt, exprimenda; ex libris vero impressis, et codicibus MSS. inferioris aetatis uno eodemque modo exhibenda essent. Hoc tamen in nominibus episcopatum vel aliorum locorum uniformi stylo observari haud potuit.

In collocanda chronologia, ordinem anni, mensium, et dierum, quoad ejus fieri potuit, servavimus; rejicientes tamen plerumque synodos Eboracenses ad finem anni. Si autem alicubi ob computationem

putationem ecclesiae Anglicanae, in Italia et Gallia non usitatam, ac propter diversas paparum Romanorum aeras pontificatum dispar anni calculus in bullis, et synodis, vel literis occurrere videtur; sciendum est, nos malefanas codicum nonnullorum chronologias vilipendisse, et chronologiae paparum Romanorum juxta Laertii Cherubini Bullarium Romanum, edit. Romae MDCLXXIII. firmiter adhaesisse. Chronologia imperatorum Romanorum a Theodosio juniore ad Carolum Magnum, regumque Angliae ubique recepta est; regum autem Saxoniorum ex Tyrellii Historia Angliae deprompta, qua clarissimus eques Andreas Fountainius in explicandis nummis Saxonis usus est.

Quod ad impressionem operis hujus attinet, scias velim, lector, quatuor typographica quatuor ejus volumina quindecim mensium spatio absolvisse; et me singulas schedas per typographorum castigatores ab erroribus repurgatas, bis, quanta potui diligentia, perlegisse; semel examinando eas ad exemplar archetypum, distincta voce praelegente, et residua menda corrigente ornatissimo juvene, *Samuele Littlemore*, in lingua Latina et Graeca, ac elegantiori literatura apprime versato, et altera vice solus relegendo, et quasi ultimam apponendo manum bis emendatis schedis. In emaculandis Conciliorum nostrorum chartis tantam adhibuimus sedulitatem, ut si typographi iterata typorum specimina sollicita manu emendaverint, et officio suo debite defuncti fuerint, vix ullus liber castigatior ex officina typographica prodierit. Tu, Lector benevole, his frui, et vale.

I N D E X

TITULORUM VOLUMINIS PRIMI.

☞ Quae uno asterisco notata sunt, ex clar. Spelmanni, quae duobus, ex dom. archiepiscopi Cantuar. quae tribus, ex nostris collectaneis desumpsimus.

- S**YNODUS Verolamiensis, pag. 1. *
 Concilium Britannicum, 2. *
 Synodus S. Patricii in Hibernia, *ibid.* *
 et * *
 Synodus alia S. Patricii, 4. * et * *
 Canones S. Patricio adscripti, 6. * *
 Concilium Cambricum, 7. *
 Synodus Britannica, *ibid.* *
 Conventus Britannicus, *ibid.* *
 Synodus Menevensis, 8. * et * *
 Synodus Victoriae in Wallia, *ibid.* * *
 Gregorii M. papae epistolae Britannicae, 9. *
 Alia ejusdem iisdem, *ibid.* *
 Epistola Gregorii M. Theodorico et Theodeberto,
 regibus Francorum, de Augustino, 10. *
 Gregorius M. Brunichildae, reginae Francorum,
ibid. *
 Epistola Gregorii M. Augustino, episcopo Anglo-
 rum, *ibid.* *
 Gregorius Aldibergae, reginae Anglorum, 12. *
 Gregorius Aldiberto, regi Anglorum, *ibid.* *
 Epistola Gregorii M. Quirino, episcopo, et cae-
 teris episcopis in Hibernia catholicis, 13. *
 Alia Gregorii M. Augustino, episcopo Anglorum,
 14. *
 S. Gregorii studium in convertendis Anglis, 15.
 *
 Adventus Augustini, Anglorum episcopi, 16. *
 Synodus Landavenfis, 17. *
 Synodus alia Landavenfis, *ibid.* *
 Synodus tertia Landavenfis, 18. *
 Responsiones S. Gregorii ad Augustinum, *ibid.* *
 et * *
 Synodus Wigorniensis, 24. * et * *
 Responsio abbatis Bangor. ad Augustinum, 26. *
 et * *
 De celeberrimo coenobio Bangor. et Augustini
 cum Dynocho abbate collatio, 27. *
 Concilium Cantuariense, 28. *
 Londinensis synodus ab Augustino et coepiscopis
 habita, 29. * *
 Decretum regis Aethelberti, *ibid.* * et * *
 Concilium Cantianum, 30. *
 Epistola Bonifacii papae V. Edwino, regi An-
 glorum, pag. 30. *
 Epistola Bonifacii papae V. ad Justum, Rossen-
 sem episcopum, 31. *
 Alia epistola Bonifacii V. ad Justum, 32. * *
 Epistola Bonifacii V. ad Edelburgam, Edwini
 regis conjugem, 33. * et * *
 Synodus Lechleniensis, 34. * *
 Epistola Honorii papae I. ad Edwinum regem,
ibid. *
 Epistola Honorii papae I. ad Honorium, archi-
 episc. Cantuar. *ibid.* *
 Epistola Honorii papae I. Honorio, archiepiscopo
 Cantuar. 35. *
 Epistolae Honorii papae I. et Johannis papae IV.
 ad Scotorum gentem pro observatione Paschae,
 36. *
 Epistola Johannis papae IV. ad episcopos, presby-
 teros, et abbates Scotiae, *ibid.* *
 Constitutio Earcomberti, regis Cantiorum, 37.
 *
 Conventus archiepiscopi, episcoporum, etc. de mo-
 nasterio Petriburgensi consecrando, *ibid.* * *
 Synodus Pharensis, *ibid.* * et * *
 Epistola Vitaliani papae ad Osiunum regem, 40.
 * et * *
 Vitaliani papae I. epistola Theodoro, archiepisc.
 Cantuar. 41. * *
 Concilium Herudfordense, *ibid.* * et * *
 Privilegium, quod Cantuariensibus monachis ab
 Adeodato papa concessum fuisse dicitur, 43.
 * *
 Concilium Romano Britannicum, 44. *
 Decretalis epistola Agathonis papae, 48. * et
 * *
 Concilium Hedtsfeldense, 51. * et * *
 Synodus Lateranensis, 52. *
 Synodus Northumbrensis, 55. * *
 Twifordensis Synodus, *ibid.* * *
 Concilium Baccanceldense, 56. * *
 Aliud exemplar Baccanceldensis concilii, 57. *
 et * *
 Leges ecclesiasticae Inae, 58. * et * *
 Concilium

Concilium Berghamstedense, pag. 60. * et * *
Constitutio quomodo damna---sacris ordinibus il-
lata compensanda, 62. * *
Privilegium Withredi regis, 63. * et * *
Epistola Sergii papae ad Ceolfredum, ibid. * *
Concilium sub Alfrido, rege Nordanhymbrorum,
64. *
Synodus Merciana, 66. * et * *
Concilium Niddense, 67. *
Concilium Adderbournense, 68. * *
Epistola Johannis papae VII. ad Aethelredum,
regem Merciorum, ibid. *
Synodus sub Ina rege, 70. * *
Synodus alia sub Ina, ibid. * *
Bulla Constantini papae Birtwald, archiepi-
sco Cantuar. 71. * *
Synodus Alnensis, 72. * *
Concilium Londinense, ibid. * et * *
Concilium omnium episcoporum et principum, 74.
*
Bulla Constantini papae de privilegiis ecclesiae
Cantuar. ibid. * *
Epistola Ceolfredi abbatis ad Naitanum, regem
Pictorum, 75. *
Decretum Naitani, regis Pictorum, pro catho-
lico Paschate, et Romana tonsura, 79. *
Charta Inae regis Glasterburiae monachis con-
fecta, ibid. *
Gregorii papae II. epistola episcopis Angliae, 81
* *
Dialogus Ecgberti, archiep. Ebor. 82. * *
Concilium Wigorniese, 86. * *
Concilium Cloveshoviese, ibid. * et * *
Epistola Bonifacii, Moguntinensis archiepiscopi,
87. * et * *
Epistola Bonifacii ad Heresfridum episc. 90. *
Epistola Bonifacii ad Cuthbertum, archiep. Can-
tuar. ibid. * et * *
Concilium Cloveshoviese, 94. *
Privilegium Aethelbaldi regis, 100. *
Excerptiones D. Ecgberti, archiep. Ebor. 101.
* et * *
Poenitentiale D. Ecgberti, arch. Ebor. 113. * *
Synodus generalis sub Cuthberto, archiep. Cant.
144. *
Pauli, Rom. pontificis, ad Eadbertum, regem
Nordanb. epistola, ibid. * *
Kinewulfi, occidentalium Saxonum regis, ad
Lullum epistola, 145. * *
Albredi, Nordanb. regis, ad Lullum epi-
stola, ibid. * *
Concilium Calcutbense, ibid. * et * *
Lichfeldensis episcopatus in archiep. designatur
ab Offa rege, 152. *
Concilium Finchenbalense, 153. * et * *
Synodus Acleensis, ibid. *
Caroli M. ad Athelardum, Cantuar. arch. epi-
stola, 154. * *
Offa, rex Merciorum, decimam ecclesiae conce-
dit, ibid. *
Collatio Verolamii sub Offa rege, ibid. *
Concilium Verolamiese, 155. *
Denarius annuus scholae Anglorum Romae col-
latus, ibid. *
Concilium Calcutbense, 157. *
Concilium aliud Verolamiese, ibid. *
Synodus ab Athelard. arch. Cant. coacta, 158. * *

Caroli M. ad Offam, Merciorum regem, episto-
la, pag. 158. * *
Alcuini ad Athelardum, Cantuar. archiep. epi-
stola, 159. * *
Leonis papae III. epistola ad Athelardum, ar-
chiep. Cantuar. 160. * *
Synodus Finchenbalensis, 161. *
Concilium Cloveshoviese sub Athelardo, ibid. *
Concilium Baccanceldense, 162. * *
Concilium Cloveshoviese, ibid. * *
Epistola Kenulphi, regis Merciorum, ad Leo-
nem III. papam, 163. *
Responsio Leonis III. papae ad epistolam Kenul-
phi, 165. *
Omnium totius Britanniae episcoporum---epistola
ad Leonem III. papam, 166. * *
Concilium Cloveshoviese, ibid. * *
Decretum Athelardi archiep. de libertate ecclesi-
arum, 167. *
Constitutio in concilio Cloveshoviese, 168. *
Synodus Merciana apud Winchelcumbam, 169.
* *
Synodus Calcutbensis, ibid. * *
Concilium sub Wulfredo, arch. Cantuar. 171. *
Concilium apud Oslavesklen sub Wulfredo, arch.
Cantuar. ibid. *
Concilium synodale Cloveshoviese, 172. * et * *
Concilium Cloveshoviese, 173. * *
Concilium Cloveshoviese, 175. * *
Concilium Londinense, 176. * et * *
Concilium Kingstonense, 178. *
Concilium Kingstonense, ibid. *
Leges ecclesiasticae Kenethi, regis Scotorum, 179.
*
Concilium Benningdonense, 181. *
Concilium Kingesburiense, ibid. *
Concilium Wintoniese, 183. *
Concilium Wintoniese, 184. *
Exemplar hujus donationis ab Aethelwulpho re-
ge factae, ibid. *
Diploma Aethelwulphi regis, 185. *
Praefatio seu apparatus regis Aelfredi M. ad
leges suas, 186. * et * *
Leges ecclesiasticae Aelfredi M. regis Anglorum,
191. * et * *
Johannis VIII. papae Rom. epistola ad Athelre-
dum, archiepiscopum Cantuar. 195. * *
Synodus Landavensis sub Gurvan x. Landav.
episcopo, 196. *
Synodus Landavensis sub Berthguino xiv. ibi-
dem episcopo, ibid. *
Synodus alia Landavensis sub Berthguino, 197.
*
Synodus Landavensis sub Cerenbiro xviii. ibidem
episcopo, ibid. *
Synodus alia Landavensis sub Cerenbiro, 198.
*
Synodus Landavensis sub Gulfrido xx. episcopo,
ibid. *
Synodus Landavensis sub Civeilliauco xxii. epi-
sco, 199. *
Synodus alia Landavensis sub Civeilliauco, ibid.
* *
Synodus a rege Edwardo seniore congregata, ibid.
*
Epistola Formosi papae ad episcopos Angliae, 200.
* et * *

Leges

- Leges ecclesiasticae Edwardi senioris*, 202. *
et * *
Concilium Scoanense in Scotia, 204. * *
Concilium Grateleanum, 205. * *et* * *
Leges ecclesiasticae Hoeli Dda, 208. * *
Constitutiones Odonis, archiep. Cantuar. 212. *
et * *
Synodalis epistola Odonis ad episcopos suffraganeos, 214. *
Concilium Londinense, ibid. * *et* * *
Constitutio de nuptiis, 216. * *et* * *
Charta donationis et privileg. ab Edmundo rege ecclesiae S. Mariae Glaston. concess. 217. *
Concilium Londinense, ibid. *
Leges presbyterorum Northumbrensum, 218. *
et * *
Synodus Landavenfis sub Patre, 222. *
Alia sub eo, ibid. *
Privilegium Johannis XII. papae, Cantuar. monachis concessum, 223. * *
Aliud ejusdem Johannis XII. privilegium eisdem, 224. * *
Concilium Brandanfordense, ibid. * *
Canones editi sub Edgardo rege, 225. * *et* * *
Edgari regis Anglorum charta de Oswaldestlaw, 239. *
Leges monachis Hydensibus ab Edgardo rege datae, 240. *
Alia charta Edgari regis de monachis Wintoniensibus, 244. *
Leges ecclesiasticae Edgari regis, 245. * *et* * *
Oratio Edgari regis pro monachatu propagando, 246. * *et* * *
Concilium generale sub Dunstano, 247. *
Canones Aelfrici ad Wulffinum episcopum, 250. *
et * *
Concilium Londinense, 256. * *et* * *
Johannis XII. papae Glastoniensi coenobio concessum privilegium, 257. *
Johannis XII. papae ad Aelfricum ducem epistola, ibid. *
Charta Edgari regis monasterio Glastoniensi concessa, 258. *
Concilium Bathonense, 259. * *
Charta Edgari regis Malmesburienfi coenobio confecta, 260. *
Concilium Wintoniense, 261. *
Concilium magnum Kyrtlingtoniae, 262. * *et* * *
Concilium Calnense, 263. * *et* * *
Concilium Ambresbiriae, ibid. * *
Synodus Landavenfis sub Gucano, 264. *
Concilium Siricii, archiep. Cantuar. ibid. * *
Epistola Johannis XV. ibid. *
Liber legum ecclesiasticarum, 265. * *et* * *
Privilegium regis Aethelredi ecclesiae Cantuar. 282. * *et* * *
Privilegium idem, juxta exemplar Latinum priscum, 284. *
Concilium Aenhamense, 285. * *et* * *
Concilii Aenhamensis synodalia decreta, 292. *
et * *
Leges ecclesiasticae Aethelredi regis, 295. *
Diploma Canuti regis Angliae, 296. *
Concilium Wintoniense, 297. *
Epistola Canuti ad Anglorum archiepiscopos, etc. ibid. *
Vol. I.
Charta regis Canuti Glastoniae concessa, 298. *
Leges ecclesiasticae Canuti regis, 299. * *et* * *
Synodus Landavenfis sub Joseph. 310. *
Leges ecclesiasticae Maccabaei, regis Scotorum, ibid. * *et* * *
Leges ecclesiasticae S. Edwardi regis et confessoris, ibid. *
Leges Willielmi Conquestoris, 313. * *et* * *
Synodus Landavenfis sub Hergualdo, 314. *
Bulla Nicolai papae II. confirmans privilegia Dorcastren. ecclesiae, 315. * *
Alexander papa II. Stigandum, archiep. Cant. interdicat. *ibid.* *
Conventus Westmonasteriensis sub Edwardo Confessore, 316. * *et* * *
Charta regis Edwardi Confessoris ecclesiae B. Petri Westmonaster. confecta, ibid. * *et* * *
Alia charta sancti Edwardi de alio privilegio eccl. Westmonast. confecta, 319. * *et* * *
Epistola regis Edwardi Confessoris ad Nicolaum papam II. ibid. * *et* * *
Bulla Nicolai papae ad S. Edwardum pro privilegiis, ibid. * *et* * *
Concilium generale Wintoniae habitum, 322. *
Litterae citatoriae ad concilium legatum apud Wintoniam celebrandum, 323. * *
De placito apud Pinendenam, ibid. * *
Concilium Pedredae, 324. * *
Concilium Windlesborensis, ibid. * *et* * *
Epistola Alexandri II. papae Willelmo, regi Anglorum, 326. * *
Lanfranci archiep. Cantuar. epistola ad Alexandrum papam II. de primatu eccl. Cant. ibid. * *
Epistola Alexandri II. papae ad Lanfrancum Cant. archiep. 328. * *
Constitutiones Lanfranci, archiepisc. Cantuarien. ibid. * *
Lanfranci, Cantuar. arch. litterae Donato, Hiberniae episcopo, 361. * *
Epistola Thomae, Ebor. arch. ad Lanfrancum, 362. * *
Epistola Lanfranci, Dorob. eccl. arch. ad Wolstanum Wigorn. ibid. * *
Concilium generale sub Lanfranco habitum, ibid. * *et* * *
Concilium Londini celebratum, 363. * *et* * *
Concilii Londinensis aliud exemplar. 364. * *
Concilii Wintoniensis capitula et injunctiones, 365. * *et* * *
Concilium Wintoniense tempore Lanfranci, 367. * *
Concilium Westmonasteriense, ibid. * *
Concilium Londini a Lanfranco, arch. Cant. celebratum, ibid. * *et* * *
Lanfranci, arch. Cant. epistola Stigando, 368. *
Synodus Glocestrensis, ibid. * *
Charta regis Willielmi primi, ibid. * *et* * *
Concilia celebrata per Lanfrancum archiep. 369. * *et* * *
Acta synodi apud Wigorniam a S. Wulstano habitae, ibid. * *
Conventus omnium episcoporum Angliae, 370. *
Concilium Rockinghamense, 371. *
Wolstani, Wigorn. episc. epistola Anselmo, Cant. arch. 373. *
* K
Anselmi

Anselmi, Cant. arch. literae Urbano II. ibid. *
Concilium habitum in Hibernia, 374. *
Concilium ecclesiasticum in causa matrimonii R. Henrici, 375. *
Epistola Paschalis papae II. episcopis et regi Angliae, 376. * *
Literae Paschalis papae II. quibus Henr. I. Angliae regem, monet de electo Ebor. ibid. * *
Paschalis II. papae epistola ad archiep. et clerum Angliae, 377. * *
Alia ejusdem epistola ad Roffensem episc. ibid. * *
Litera Paschalis II. summi pontif. quibus primatum, etc. ibid. *
Paschalis papae II. epistola Osberno, Exon. episcopo, 378. * *
Ejusdem epistola Anselmo, ibid. * *
Ejusdem epistola Anselmo, arch. Cant. ibid. * *
Anselmi, Cant. archiep. literae Paschali II. ibid. * *
Paschalis papae II. epistola Anselmo, 379. * *
Paschalis papae II. literae Anselmum exhortantis, ibid. * *
Paschalis II. papae epistola Anselmo 380. * *
Paschalis II. papae epistola Anselmo archiep. ibid. * *
Paschalis papae II. epistola Anselmo, Cantuar. archiep. 381. * *
Concilium Windesorense, ibid. * *
Concilium Londinense, 382, * et * *
Concilium Londinense super eccles. investituris, 384. *
Gerardi, Ebor. arch. et aliorum episc. epistola, ibid. * *
Rescriptum Anselmi, archiep. Cant. ad literas praecedentes, 385. * *
Paschalis papae II. rescriptum ad Henr. I. Angliae regem, ibid. * et * *
Concilium Londinense, 386. * et * *
Dispensatio de promovendis presbyterorum filiis, 387. *
Concilium Londinense in festo Pentecostes, ibid. * et * *
Anselmi, Cant. arch. literae Thomae, arch. Ebor. 388. * *
Thomae, arch. Ebor. electi responsum, ibid. * *
Anselmi, arch. Cant. responsum ad literas Thomae, 389. * *
Ejusdem literae Paschali II. papae de pallio, ibid. * *
Rescriptum Pasch. II. ad literas Anselmi, 390. * *
Concilium Londinense, ibid. * *
Anselmi, arch. Cant. epistola Willelmo, Excestrensi episcopo, 391. * *
Synodus Usneathensis in Hibernia, ibid. * *
Inquisitio facta per David. principem Cumbriae, de possess. eccl. Glasguen. ibid. * *
Alex. Scotorum regis, epistola Radulpho, Cant. arch. 393. * *
Concilium Saresburienae, ibid. * *
Leges ecclesiasticae sub rege Henrico I. 394. *
Alex. regis Scotorum, epistola Radulpho, Cant. arch. ibid. * *
Radulphi, Cant. arch. literae Henrico regi Anglorum, ibid. * *
Rescriptum regis ad literas Radulphi, archiep. Cant. 395. * *

Radulphi, Cantuar. arch. literae Alexandro, regi Scotorum, ibid. * *
Alex. regis Scotorum, epistola Radulpho, ibid. * *
Radulphi, Cant. arch. literae Alexandro, regi Scotorum, 396. * *
Radulphi, arch. Cant. epistola Callixto II. papae missa, ibid. * *
Synodus Glocestrensis, 404. * *
Eadmeri epistola Alex. regi Scotorum, ibid. * *
Radulphi, Cantuar. arch. literae Alexandro, 405. * *
Edictum regis Henrici I. de viduatis ecclesiis, ibid. *
Bulla Honorii papae II. Alex. Lincoln. episcopo, 406. * *
Concilium Londinense, ibid. * et * *
Concilium Roxburgense episcoporum Scotiae, 409. * *
Bulla pro legatina potestate arch. Cant. data, ibid. * *
Concilium generale Westmonasteriense, 410. * et * *
Concilium Londini habitum, 411. * et * *
Conventus sive placitum Londinense, 412. * *
Constitutio Thurstoni, Ebor. arch. ibid. * *
Concilium Westmonasteriense, ibid. * *
Charta regis Stephani de libertatibus eccl. Anglicanae, ibid. * et * *
Synodus Herefordensis, 413. *
Concilium Northamptoniae, ibid. *
Synodus Westmonasteriensis, ibid. * et * *
Concilium Londinense idem, 416. *
Idem Londinense concilium quod et Westmonasteriense, ibid. *
Concilii Londinensis canones, 417. * *
Concilium Carliolense, 418. * *
Innocentii II. papae epistola ad Henr. Winton. episcopum, ibid. * *
Alia ejusdem conventui Westmonast. de canonizat. regis Edwardi, 419. * *
Concilium Wintoniense, ibid. *
Concilium Londinense, ibid. * *
Concilium Wintoniae, 420. *
Concilium Westmonasteriense, 421. *
Concilium Londinense, ibid. *
Concilium Wintoniense, 422. * *
Bulla Lucii II. papae, 423. * *
Constitutio Theobaldi, arch. Cant. de fugitivis et ejectis de monasterio, ibid. * *
Concilium Londinense, 424. * *
Epistola Eugenii papae III. Anglorum regi Stephano, ibid. *
Epistola ejusdem Eugenii papae Matildi, Angl. reginae, ibid. *
Capitulum Cisterciensium, ibid. *
Concilium Hibernicum, 425. * et * *
Constitutio Willielmi, arch. Eborac. ibid. *
Concilium Londinense, 426. *
Charta R. Henrici II. de libertatibus eccl. et regno concessis, ibid. *
Privilegium Hadriani papae IV. regi Henr. II. concessum, ibid. *
Synodus Northamptoniensis, 427. * *
Synodus Cicestrensis, ibid. *
Synodus Roscomaniae, 431. *
Alex. papae III. epistola ad omnes episcopos Angliae de sua electione, 432. * *

- Concilium Anglicanum episc. Normanniae apud Novum Mercatum, 433. **
Bulla papae Alex. III. de canonizatione S. Edwardi regis Angliae, 434. * *
Concilium Londinense, ibid. *
Concilium Clarendoniense, 435. *
Concilium Northamptoniense, 436. * *
Bulla papae Alex. III. Eboracensi archiep. 437. * *
Alia eidem super eadem materia, ibid. * *
Charta Tho. Becket, Cant. archiep. de privilegiis Cant. ecclesiae, ibid. * *
Concilium Oxoniense, 438. * et * *
Acta concilii apud Chinun, 439. * *
Epistola beati Thomae, Cant. archiep. ad Alex. summum pontif. 441. * *
Epistola beati Thomae, Cant. archiep. ad suffraganeos suos, ibid. * *
Epistola Alex. papae ad Henricum regem Angliae, 443. *
Epistola Alex. papae ad Gillebertum, London. episcopum, pro beato Thoma, ibid. *
Epistola Gilleberti, London. episc. ad Alex. papam, 444. *
Epistola beati Thomae ad regem Henricum, 445. *
Bulla Alex. III. Thomae, Cant. archiep. primatum concedens, 446. * *
Epistola beati Thomae ad Rob. Herefordensem episcopum, 447. *
Epistola beati Thomae, Cantuar. arch. ad Alex. III. papam, 448. *
Epistola Alex. papae III. ad Henr. II. regem Angliae, 449. *
Epistola suffraganeorum Cantuar. ecclesiae ad B. Thomam, ibid. * et * *
Epistola B. Thomae ad Gillebertum, London. episcopum, 451. * et * *
Epistola suffraganeorum Cant. ecclesiae ad Alex. summum pontificem, 453. *
Epistola B. Thomae, Cant. archiep. ad Gillebertum, London. episc. 454. *
Epistola B. Thomae, Cant. archiep. ad capitulum London. eccles. 455. *
Epistola B. Thomae ad Rob. Hereforden. episc. ibid. *
Epistola Alex. papae III. ad Henric. II. regem, 456. *
Concilium Londinense, 458. * *
Litterae Alex. papae III. arch. Cantuar. et aliis episcopis, ibid. * *
Litterae Alex. papae III. arch. Ebor. 459. * *
Bulla Alex. III. papae arch. Ebor. ibid. * *
Litterae Alex. III. papae suffraganeis Cant. ecclesiae de suspensione, ibid. * *
Bulla Alex. III. papae, infligens poenitentiam quibusdam episcopis, 460. * *
Bulla Alex. III. papae episcopo S. Andreae, 461. * *
Epistola Alex. papae ad Rogerum, Eborac. arch. ibid. * et * *
Epistola Thomae, archiep. Cant. de injuriis sibi factis. 465. * *
Epistola Lodowici, regis Francor. ad Alex. papam de morte B. Thomae, 467. *
Epistola Will. Senonensis archiep. ad Alex. papam de morte ejusdem, ibid. *
Epistola Theob. comitis Blesensis, ad Alex. papam, 468. *
Epistola Will. Senonensis archiep. ad dom. papam, 469. *
Concilium Ardmachiense, 471. * et * *
Concilium Cassiliense, ibid. *
Epistola Alex. III. papae ad Bituricensis arch. 473. *
Concilium Westmonasteriense, 474. *
Canones concilii sub Richardo, ibid. *
Canonizatio S. Thomae, Cant. arch. 475. * *
Finalis concordia inter Rogerum, Ebor. arch. et Hugonem, Dunelm. episc. 476. *
Concilium Westmonasteriense, ibid. * et * *
De subjectione ecclesiar. Scotie. ecclesiae Anglicanae, 479. *
Bulla papalis de subjectione episc. Scotiae Eboracensi ecclesiae, 480. * *
Concordia inter arch. Cant. et Ebor. 482. *
Concilium apud Wodestock, ibid. * *
Concilium Windeshorensis, 483. *
Concilium Dublinense, ibid. *
Concilium Northamptoniense, ibid. * et * *
Synodus Westmonasteriensis, 485. *
Concilium Northamptoniense, ibid. *
Concilium Westmonasteriense, 486. *
Concilium Edinburgense, ibid. *
Bulla Alex. III. papae, Ebor. archiep. et Dunelm. episc. 487. * *
Controversia electionis episcopi S. Andreae, ibid. *
Concilium apud Marlebergiam, 488. * *
Synodus episcoporum et cleri Angliae, ibid. *
Concilium Dublinense, ibid. * *
Conventus episcoporum et cleri Angliae Windeshorensis, ibid. * *
Charta regis Henr. II. super restauratione ecclesiae Glasterbur. 489. *
Ordinatio Henr. II. regis Angliae, et Phil. reg. Franciae, 490. *
Concilium apud Egenesham, ibid. * *
Concilium Gaintingtonense, 491. *
Concilium apud Pipewell, 492. *
Concilium Cantuariense, 493. * *
Concilium Westmonasteriense, ibid. *
Concilium Glocestrense, ibid. * *
Privilegium ecclesiae Cantuar. a Coelestino III. datum, 494. * *
Concilium Londinense et Cantuariense, ibid. * *
Decretalis epistola papae Coelestini III. 495. *
Concilium Cantuariense, ibid. * *
Constitutiones sive statuta ecclesiae Lichfeld. 496. * *
Concilium Eborac. ab Huberto, arch. Cant. celebratum, 501. * *
Coelestini III. papae privilegium eccl. Eborum indultum, 503. *
Concilium Westmonasteriense, 504. * *
Concilium Londinense, 505. * et * *
Conventus Westmonasteriensis, 508. * *
Concilium Perthusanum in Scotia, ibid. * *
Charta confirmationis — de ecclesiis monachorum de Chelcho, 509. * *
Compositio facta inter episcopos S. Andreae et Glasguen, etc. ibid. * *
Constitutio de cautiori celebratione diei dominicae, 510. *
Colloquium Oxonii, 511. * *

- Bulla papae Innoc. III. et literae regis Johannis de episcopatu Carleolensi, 512. * **
Literae Johannis regis universo Hiberniae clero, ibid. * *
Bulla seu sententia diffinitiva Innoc. III. papae de archiep. electione, ibid. * et * *
Synodus generalis apud Perthum, 514. * *
Concilium Albanense, ibid. * *
Synodus Radingensis, 515. * *
Concilium Londinense et Oxoniense, ibid. * *
Bullae papales de electione Steph. Langton in arch. Cant. et aliae literae de statu eccles. Anglicanae, ibid. * *
Innocentii III. indulgentia papalis omnibus, qui ad S. Edw. ecclesiam Westmon. accesserint, 530. * *
Incipiunt constitutiones provinc. dom. Stephan. Langton, ibid. * * et * *
Concilium Londinense, 531. * *
Concilium Northamptonense legatinum, ibid. * *
Concilium provinciale apud Perthum in Scotia, 532. * *
Charta Bricii Douglas, Moravien. episcopi, ibid. * *
Constitutiones Lincoln. ecclesiae, 534. * *
Charta Lincoln. ecclesiae de consuetudinibus et libertat. ejusdem ecclesiae, 537. * *
Concilium Albanense, 540. *
Concilium Londinense, ibid. *
Concilium Westmonasteriense, ibid. * *
Concilium Radingense, ibid. * *
Charta Innoc. III. papae regi Johanni pro regno Angliae, 544. * *
Forma pacis inter regem Angliae et sacerdotium, 542. * *
De pace Stephano, archiepiscopo Cantuariensi, per regem Johannem concessa, 543. * *
Concilium Dunstapense, 544. *
Concilium Londinense, ibid. *
Charta regis Johannis de libera electione praelatorum, 545. * *
Bulla Innoc. III. chartam dicti regis Johannis confirmans, ibid. * *
Literae regis Johannis, quibus jus patronatus Rossensis ecclesiae archiepiscopo Cantuariensi concedit, 546. * *
Conventus apud Radyng, ibid. * *
Bulla papae Innoc. III. qua capellas regias a jurisdictione episcopali eximit, ibid. * *
Concilium Bristolense legatinum, ibid. * *
Constitutiones factae per Simonem, episcopum Midensem, 547. * *
Canones synodi Dublinensis, 548. * *
Historia et acta capitulorum ecclesiae Sarum, 551. * *
Bulla Honorii III. papae de dissolutione unionis Bathon. et Glaston. ecclesiarum, 569. * *
Constitutiones editae a Will. de Bleys, episcopo Wigornensi, 570. * *
Concilium Cantuariense, 572. *
Concilium Dunelmense, ibid. * et * *
Concilium praelat. regni Scotiae, 584. * *
Bulla Honorii III. de plenaria remissione apud Cantuar. ibid. * *
Alia ejusdem archiepiscopo Cantuariensi de beneficiis ecclesiasticis, ibid. * *
Concilium Cantuariense, 584. *
Concilium Oxoniense, 585. * * et * *
Statuta legenda in synodo edita in concilio Oxon. 593. * *
Constitutio domini Stephani, Cantuariensis archiepiscopi, super casibus --- absolutionis, 597. * *
Bulla Honorii III. papae decano et capit. Lichefeld. ibid. * *
Decretum seu sententia lata---de exemptione monasterii Westmonast. 598. * *
Constitutiones Richardi Poore, Sarum episcopi, 599. * et * *
Concilium Londinense, 602. * et * *
Concilium Londinense, 606. * *
Walteri, archiep. Ebor. litera de amovendis clericis, ibid. * *
Concilium Westmonasteriense, 607. * *
Concilium provinciale Scoticanum, ibid. * *
Canonizatio sancti Laurentii, archiepiscopi Dubliniensis, 619. * *
Litera regis episcopo Cicestrensi de auxilio sibi a clero praestando, 620. * *
Concilium Westmonasteriense, ibid. * et * *
Bulla Gregorii IX. Rom. pontif.---super electionibus praelatorum, 621. *
Alia ejusdem de observando et celebrando festo beati Edwardi, 622. * *
Concilium Westmonasteriense, ibid. * *
Constitutiones Will. de Bleys, 623. * *
Inquisitiones per archidiaconatus episcop. Lincoln. 627. *
Literae regis Henrici de immunitate praelatorum Angliae, 628. * *
Regis literae episc. Lond. de Lewellino, 629. * *
Concilium Albanense, ibid. * *
Gregorii IX. bulla de beneficiis ecclesiasticis, ibid. * *
Regis Henrici III. charta libertatum ecclesiae Cantuariensis, 630. * *
Henrici III. regis literae archiepiscopo Eborac. de concilio London. ibid. * *
Modus constituendi abbatem exemptum, 631. * et * *
Charta regia pro archiepiscopis, episcopis, etc. 634. * *
Constitutiones provinciales S. Edmundi, 635. * * et * *
Constitutiones Alex. de Stavenby, Coventrensis episcopi, 640. * et * *
Concilium Londini habitum, 647. *
Constitutiones Othonis cardinalis, 649. * * et * *
Constitutiones quaedam synodales, 656. *
Concilium Londinense, 663. * *
Synodus legatina Londinensis, ibid. * *
Statuta synodalia Sodorensia, 664. * *
Concilium legatinum Edinburgense, 665. * *
Constitutiones Walteri de Cantilupo, Wigorn. episcopi, ibid. * et * *
Concilium Radingense, 678. * *
Concilium Northamptonense, 679. * et * *
Synodus celebrata per episcopum Fernensem, 681. * *
Concilium Oxoniense, 682. * *
Conventus abbatum Angliae ord. Cisterciensis, 683. * *

- Statutum Jocelini, episcopi Bathon. de ecclesia S. Andreae, pag. 683. * **
Concilium provinciale Scoticum apud Perthum, 684. * *
Concilium Londinense, ibid. * *
Synodus Roffensis, 685. * *
Bulla papae Innocentii IV. qua redarguit praelatos Angliae, 686. * *
Bulla alia ejusdem de confirmatione privilegiorum m--- eccles. Angl. et Hibern. ibid. * *
Concilium Londinense, ibid. * *
Statuta synodalia Rich. de la Wich, Cicestrensis episcopi, 688. * *
Querela archiep. et episcop. provinciae Cantuar. super provisionibus papalibus, 694. * *
Canonizatio S. Edmundi, Cantuariensis archiep. ibid. * *
Charta Reynardi, archiep. Armachani, de indulgentiis, 696. * *
Litterae decani et capituli Cicestrensis de prae-bendis decedentium canonicorum, ibid. * *
Synodus Oxon. in qua litterae regis de capellis regiis legebantur, 697. * *
Bulla Innocent. IV. de revocando statuto Hiberniae, ibid. * *
Innocent. IV. papae relaxatio sententiae excommunicationis, ibid. * *
Constitutiones provinciales Eboracenses per dom. Walt. Gray, 698. * et * *
Bulla Innoc. IV. Roberto, Lincoln. episcopo, de vicariis instituendis, 699. * *
Bulla Innocent. IV. quod familiares clerici regis non coarctentur, ibid. * *
Alia bulla ejusdem de querela facta per clerum Angliae de gravibus oppressionibus, 700. * *
Bulla ejusdem pro clericis familiaribus regis de non residendo, 701. * *
Bulla ejusdem de orando pro rege Angliae, ibid. * *
Concilium Londinense, 702. * *
Bulla Innoc. IV. de statutis ab ordine S. Benedicti observandis, ibid. * *
Bulla ejusdem privilegium speciale priori Dunelm. concedens, ibid. * *
Sententia excommunicationis contra violatores libertat. ecclesiastic. 703. * *
Constitutiones W. de Kirkham, episcopi Dunelm. 704. * et * *
Synodus Norwicensis, 708. *
Concilium Londinense legatinum, 709. * *
Bulla Alex. IV. pro archiepiscopo Armachano, 710. * *
Concilium Londinense, 711. * *
Concilium Westmonaster. legatinum, 713. * *
Constitutiones Aegidii de Bridport, episc. Sarum. 713. *
Aliae constitutiones Aegidii, Saresbiriensis episcopi, 714. * et * *
Alex. IV. papae bulla, quod episcopi solvant decimam de maneriis propriis, 720. * *
Alia ejusdem, quod fructus benefic. vacant. colligantur ad opus R. Angliae, ibid. * *
Bulla papae Alexand. IV. quod praelati Angliae compellantur ad taxationem, 721. * *
Ejusdem bulla de episcopis taxandis per totum regnum, ibid. * *
Bulla Alex. IV. episcopo Norwicen.---quod colligant decimam, ibid. * *
Ejusdem bulla pro Job. le Despenfer de capella constituenda in fundo proprio, 722. * *
Concilium Londinense archidiaconorum coram legato papae, ibid. * *
Concilium provinciale Cantuar. 723. * *
Bulla Alex. IV. de electione Abraam, archiep. Armachanensis, 730. * *
Alia ejusdem confirmans privilegia eccles. arch. et episc. Angliae, ibid. * *
Statuta synodalia Walteri et Simonis, Norwicensium episcoporum, 731. * et * *
Concilium Mertonense, 736. * *
Synodus Oxoniensis, 740. * *
Concilium Scoticum, 741. *
Bulla Alexandri IV. pro episcopo Elfnensi, ibid. * *
Conjuetudines et statuta ecclesiae Sarisburiensis, ibid. * *
A. Brechinenfis episcopi, et archidiaconi ejusdem charta, 742. * *
Canonizatio S. Richardi, episcopi Cicestr. 743. * *
Concilium Lambethense, 746. * et * *
Concilium Londinense et Beverlacense, 755. * *
Compositio litis inter Bonifacium, archiepiscop. Cantuar. et capitulum Lincoln. 756. * *
Concilium Pontanum in Hibernia, 757. * *
Compositio de jurisdictione sedis Londinensis exercenda, 758. * *
Urbani papae IV. bulla de disponendis oblationibus, 759. * *
Convocatio cleri Angliae apud Westmonasterium, ibid. * *
Bulla Urb. IV. de statutis per archiep. Cantuar. editis inconsulto rege, 759. * *
Alia ejusdem condemnans omnia statuta magnatum Angliae Oxoniae facta, 760. * *
Praeceptum regis Henrici III. episcopo Hereford. contra non residentiam praelatorum, 761. * *
Walteri, episcopi Exon. litterae pro utilitate ecclesiae et regni Angliae, ibid. * *
Bulla papae Clement. IV. de fratribus Minoribus, 762. * *
Concilium Northamptonense, ibid. * *

N A M E S

O F T H E

S U B S C R I B E R S.

A

JOHN Agar, Serjeant at Law.
 The honourable Sir *John Fortescue Aland*
 Knight, one of His Majesty's Justices of
 the Court of *Common Pleas*.
Anthony Allen Esq; one of the Masters in Chan-
 cery.
 The late Lord Bishop of *St. Asaph*, 2 Setts.
 Lord Bishop of *St. Asaph*.
 Rev. Dr. *William Ayerst*, Prebendary of *Can-*
terbury.

B

The Rev. Dr. *Baker*, Canon Residentiary of
St. Paul's.
 Lord Bishop of *Bangor*.
 Rev. Mr. *Barnard*, Prebendary of *Westminster*.
 Lord Bishop of *Bath and Wells*.
 Rev. Mr. *Tho. Bence*, M. A. Rector of *Kelshall*,
Suffolk.
 Dr. *John Bettefworth*, Dean of the *Arches*.
 Rev. Dr. *Thomas Bishop*, Minister of *St. Mary*
 at *Tower* in *Ipswich*.
 Rev. Dr. *Barrington Blomfield*, Rector of *Bad-*
dingham, Suffolk.
George Bowes Esq;
 Rev. Mr. *William Bowles*, Fellow of *Winche-*
ster College.
 Rev. Mr. *Mich. Bull*, one of the Six Preachers
 of *Canterbury*.

C

The right honourable the Lord *Carteret*.
 Sir *John Cheshire* Knight.
 Lord Bishop of *Chester*.
 Lord Bishop of *Chichester*.
 Rev. Mr. *Edward Collins*, Vicar of *Breage*
 and *Germo* in the County of *Cornwall*.
 Mr. *Commings*.
 The honourable Sir *John Comyns* Knight, one of
 His Majesty's Justices of the Court of *Com-*
mon Pleas.
 Rev. Dr. *John Conybeare*, Dean of *Christ-*
Church, Oxon.
 The Rev. Dr. *Creswick*, Dean of *Bristol*.

D

Monseigneur *Daguesseau*, Chancelier de *France*.
 The right honourable the Earl of *Darnley*.
 Lord Bishop of *St. Davids*.

Rev. Dr. *John Denne*, Archdeacon of *Roche-*
ster.
 Lord Bishop of *Durham*.

E

Rev. Dr. *William Egerton*, Prebendary of *Can-*
terbury.
 Lord Bishop of *Ely*.
 Sir *Richard Ellys* Baronet.
 Rev. Mr. *John Emerson*, LL. B.
 Lord Bishop of *Exeter*.

F

The right honourable the Lord *Fairfax*.
 Rev. Dr. *Fanshaw*, of *Christ Church, Oxon*.
 Rev. Dr. *Fleetwood*, Prebendary of *Ely*.

G

Rev. Mr. *John Gaudy*, Vicar of *Tuddenham*,
Suffolk.
 Rev. Mr. *Timothy Geers*, of *Bishops Frome*.
 Rev. Dr. *Claudius Gilbert*, Vice Provost of *Tri-*
nity College near *Dublin*.
 Lord Bishop of *Glocester*.
 Rev. Dr. *Gooch*, Master of *Cajus College Cam-*
bridge.
 Mr. *George Grafton*, Bookseller, 4 Setts.
Thomas Greene of *Westminster* Esq;

H

Rev. Dr. *Jonathan Hall*, Prebendary of *Dur-*
ham.
 The right honourable the Lord *Hardwick*, Lord
 Chief Justice of His Majesty's Court of *King's*
Bench.
 Rev. Dr. *Samuel Holcombe*, Prebendary of *Can-*
terbury.
Charles Hornby Esq; of *Grays Inn*.
 The right honourable the Earl of *Huntington*.

I

Charles Jennens Esq; of *Queen's-square, Or-*
mond-street.
 The honourable and reverend Mr. *Ingram*.

K

Rev. Dr. *Scawen Kendrick*, Prebendary of *West-*
minster.
 Rev. Dr. *John King*, Master of the *Charter-*
house.

Lord

NAMES of the SUBSCRIBERS.

L

Lord Bishop of *Landaff*.
Michael Lebeup Esquire.
 Sir *Francis Leicester* Baronet.
 Mr. *William Leman*, N. P. Deputy Register of
 the Archdeaconry of *Suffolk*.
Darcy Lever of *Alkrington* in *Lancashire* Esq;
 Library of the Cathedral Church of *Canterbury*.
 — of the Cathedral Church of *Durham*.
 — of the Cathedral Church of *Ely*.
 — of the Cathedral Church of *Exeter*.
 — of the Cathedral Church of *Norwich*.
 — of the Cathedral Church of *St. Paul, London*.
 — of the Cathedral Church of *Worcester*.
 Library of *All Souls College, Oxford*.
 — *Bennet College, Cambridge*.
 — *Cajus College, Cambridge*.
 — *Catharine Hall, Cambridge*.
 — *Clare Hall, Cambridge*.
 — *Corpus Christi College, Oxford*.
 — *Doctors Commons, London*.
 — *Emmanuel College, Cambridge*.
 — *Eton College*.
 — *Exeter College, Oxford*.
 — Honourable Society of *Grays Inn*.
 — *Jesus College, Cambridge*.
 — *Jesus College, Oxford*.
 — *St. John's College, Cambridge*.
 — *St. John's College, Oxford*.
 — *King's College, Cambridge*.
 — publick of *Manchester*.
 — *Peter-house, Cambridge*.
 — *Queen's College, Cambridge*.
 — *Queen's College, Oxford*.
 — *Sion College, London*.
 — *Trinity College, Cambridge*.
 Lord Bishop of *Lincoln*.
 Rev. Dr. *Lisle*, Archdeacon of *Canterbury*.
 Lord Bishop of *Litchfield* and *Coventry*.
 Lord Bishop of *London*.
 Lord Bishop of *Londonderry*.
 The right honourable the Lord Viscount *Ly-
 mington*.
 Rev. Dr. *John Lynch*, Dean of *Canterbury*.

M

Rev. Dr. *Tho. Mangey*, Prebendary of *Durham*.
 His Grace the Duke of *Marlborough*.
 Rev. Dr. *Mawson*, Master of *Corpus Christi Col-
 lege, Cambridge*.
Richard Mead, M. D.
 Mr. *Daniel Midwinter*, Bookseller.

N

Rev. Dr. *Charles Naylor*, Dean of *Winchester*.
James Newsam Esq; of *Chadsunt* in the County
 of *Warwick*.

O

The right honourable the Earl of *Oxford*.
 Lord Bishop of *Oxford*.

P

Rev. Dr. *Pardoe*, Principal of *Jesus College,
 Oxford*.

Lord Bishop of *Peterborough*.
 Sir *Erasmus Philips* Baronet.
John Plumtree Esq; of *Nottingham*.
 His Grace the Duke of *Portland*.

R

Right honourable Lord Chief Baron *Reynolds*.
 Lord Bishop of *Rochester*.
 The right honourable *Lewis* Earl of *Rocking-
 ham*.
Henry Rolle Esq; of *Stevenstone* in the County
 of *Devon*.

S

Lord Bishop of *Salisbury*.
Samuel Sandys Esq;
Maurice Shelton Esq; of *Birmingham Hall* in
 the County of *Suffolk*.
 Right Revd. *Adam Steinmetz*, Superintendant
 General of the Dukedom of *Magdeburg* in
Germany.
L'Abbe Strickland, Bishop of *Namur*.
 Rev. Mr. *Sturges*.
 Rev. Dr. *Arthur Ashley Sykes*, Dean of *Burien*
 in *Cornwall*.

T

The right honourable *Charles* Lord *Talbot*,
 Lord High Chancellor of *Great Britain*.
 Rev. Mr. *John Tanner*, Commissary to the
 Lord Bishop of *Norwich*.
 Rev. *John Taylor*, LL. D.
 Rev. Dr. *Tho. Tenison*, Chancellor of *Oxford*.
 Rev. Dr. *Thistlethwaite*, Warden of *Wadham
 College, Oxford*.
 Mons. *de Thom*, late Envoy from the Duke of
Saxe Gotha.
Mark Thurston Esquire, one of the Masters in
 Chancery.
 Dr. *Robert Tomlinson*.
 Honourable and reverend Dr. *Trevor*, Canon of
Christ Church, Oxford.
 Rev. Dr. *David Trimnel*, Archdeacon of *Lei-
 cester*.
 Rev. Dr. *Tyrwhit*, Archdeacon of *London*, and
 Canon Residentiary of *St. Paul's*.

W

Right honourable *Horace Walpole* Esq;
 Rev. Dr. *Daniel Waterland*, Archdeacon of
Middlesex.
 Mr. *Philip Careret Webb* of *Cornhill*, At-
 torney at Law.
 Rev. Mr. *William Wheler*, M. A. Vicar of
Learnington Hastings, Warwickshire.
 Mr. *Richard Wilkes* of *Willen Hall, Stafford-
 shire*.
 Lord Bishop of *Winchester*.
 Rev. Mr. *Robert Woodford*, Treasurer of the
 Church of *Wells*.
 Lord Bishop of *Worcester*.

Y

His Grace the Lord Archbishop of *York*.

CONCILIA

CONCILIA MAGNAE BRITANNIAE, ET HIBERNIAE.

Papae Rom.
LEO. MAG. 7.

Anno Christi
446.

Imperat.
THEODOS. JUN. 39.

Synodus Verolamensis *. Ex Matth. Westmonast. in ann.

ANNO gratiae 446. haeresis Pelagiana, per Agricolam Pelagii discipulum illata, fidem Britonum foeda peste maculavit. Verum Britanni, cum neque suscipere dogma perversum, gratiam Christi blasphemando, ullatenus vellent, neque versutiam nefariae persuasionis refutare verbis certando sufficerent, inveniunt salubre consilium, ut a Gallicanis episcopis auxilium belli spiritualis inquirant. Quamobrem collecta ibidem magna synodo, quaerebatur in commune, qui illuc in succursum fidei mitterentur. Tandem omnium iudicio, eligebantur apostoli sacerdotes, Germanus Altissiodorensis, et Lupus Trecafinae civitatis episcopi, qui ad confirmandam fidem in Britanniam pergere maturarent. Qui cum prompta devotione preces et praecepta sanctae ecclesiae suscepissent, intraverunt oceanum, et licet cum labore et periculo, decursis in brevi pelagi spatiis, optato littore quiete potiuntur. Collecta itaque apud Verolamium synodo, immensa mul-

titudo virorum etiam cum conjugibus et liberis illuc excitata convenerat. Aderat populus, expectabatur futurus iudex; astabant partes dispari conditione consimiles; inde divina fides, hinc humana praesumptio; inde Christus, hinc Pelagius auctor perversae pravitatis. Primo in loco, beatissimi sacerdotes copiam disputandi proponendique adversariis praebuerunt, loquacitatisque garritum evomere permiserunt, qui sola nuditate verborum, diu et inaniter, audientium aures cum temporibus occuparunt. Deinde antistites venerandi torrentes eloquii, cum apostolicis et evangelicis imbribus, perfuderunt. Miscbatur sermo proprius cum divino, et assertiones modestissimas lectionum testimonia sequebantur. Convincitur vanitas, perfidia confusa refutatur, ita ut ad singulas verborum objectiones, errasse se, dum nequeunt respondere, confiteantur. Populus arbiter vix manus continet, iudicium cum clamore contestando. Et paulo post.

Antistes vero omnibus ad votum feliciter consummatis, et quae prius dissipata fuerant,

* Synodus haec Verolamii adversus Pelagianam haeresin ab Agricola in Britannia fuscitam, celebrata est; cui e Galliis aderant Germanus Altissiodorensis et Lupus Trecafinae ecclesiae episcopi, a synodo etiam in hac causa illic habita delegati. De tempore huius concilii male convenit inter auctores. Beda nullum assignat definitum. Ait vero "Saxones Britanniam advehi tempore Martiani imp. qui cum Valentiniano regnum adeptus anno ab incarnatione Domini quadringentesimo nono, illud tenuit septem annis. Pelagianam haeresin paucos annos ante eorum adventum, per Agricolam huc illatam, et Britanos tunc e Gallia, in tuitionem fidei, Germanum et Lupum episcopos accepisse." Ex quo sequitur hoc concilium celebratum fuisse circa annum Dom. 409. Baronius has Germani actiones sub anno posuit 429. et Camdenus Verolamii synodum fuisse refert in eodem anno. Huntingtonius ait, "Saxones advehi in anno 449. cum Martianus et Valentinianus imperarent, Germanum autem venisse, circa annum octavum post adventum eorum, qui est annus Christi 457. imperante tunc Leone." Matthaeus Westmonasteriensis (meo iudicio veritati propior) sub anno collocat (ut supra vides) 446. moderante tunc imperium Valentiniano: et eidem suffragantur non solum annalium nostrorum scriptores, sed quoad annum Domini, et ipse Beda suae restitutus integritati. Mendose enim cum in veteri tum in recentiori ecclesiasticae suae historiae editione, lib. I. cap. 15. legitur, ut hic supra, anno ab incarnatione Domini quadringentesimo nono; sed ut ipsemet lucidissime in breviario suo: anno quadringentesimo quadagesimo nono, Martianus cum Valentiniano imperium suscipiens, septem annis tenuit. Quorum tempore Angli a Britonibus accersiti, Britanniam adierunt. Emendandus igitur in hunc modum prior locus, et quoad annum Domini bene tunc convenient Beda ipse, et Mat. Westm. qui synodum istam triennio praecedentem ponit.

Supra positae autem narrationis partem primam praetermissis plurimis Mat. Westmon. e Beda transtulit, et Beda utique ex Constantino quodam antiquiori. Partem inferiorem Matthaeus solummodo ex eodem Constantino, cujus integram, de Germano et Lupo in Britannia versantibus, relationem, suis annalibus intexuit Baronius sub anno Christi 429. Num 11, 12, et seq. ubi fusius videas. Sed nos ideo Matthaeum infecuti sumus, quod hic solus inter istos, praeter Camdenum, synodi meminit, et sessionis loci. Haec SPELM.

rite ordinatis, ad propria cum gaudio remeavit, Dei et beati Anglorum protomartyris Albani, cui victoriam ascripsit, gratus acceptor beneficii

magnalia praedicando. Et his ita gestis, innumera utriusque sexus multitudo ad Dominum est conversa.

Papae Rom.
LEO. MAG. 10.

Anno Christi.
449.

Imperat.
THEOD. JUN. 42.

Concilium Britannicum*. Ex M. Westmon.

EODEM anno (viz. 449.) nunciatum est in Britannia Pelagianam perversitatem iterum, paucis authoribus, de novo pullulasse. Rursusque ad beatum Germanum preces Britannorum deferuntur, ut causam Dei, et belli spiritualis certamen assumere dignaretur. Quorum petitioni festinus obtemperans adjuncto sibi Severo probatae sanctitatis viro, qui erat discipulus beatissimi patris Lupi, et tunc Treveris ordinatus episcopus, mare conscendit, et consentientibus elementis tranquillo navigio littus attigit Britannorum. Praedicationis igitur antidoto vulnera sanat incredulitatis, et apostema blasphemiae doctrinae curat medicina, omniumque sententia, pravitatum cum suis authoribus condemnatur. Factumque est ut in illis locis, multo ex eo tempore fides intemerata perduraret. Ita compositis omnibus, beati sacerdotes ea qua venerant prosperitate, redierunt. Haec Matth. Westmonast.

De incestuosis Vortigerni cum filia nuptiis, sic inter alios Nennius, cap. 38. Historiae.

Et super haec omnia mala, adjiciens Guorthi-

gernus accepit filiam suam propriam in uxorem sibi, quae peperit ei filium: hoc autem cum compertum esset a sancto Germano, venit corrumpere regem cum omni clero Britonum. Et dum conventa esset magna synodus clericorum et laicorum in uno concilio, ipse rex praemonuit filiam suam, ut exiret ad conventum, et ut daret filium suum in sinu Germani; diceretque quod ipse erat pater ejus. Ac ipsa fecit sicut edocta erat. Sanctus Germanus eum benigne accepit, et dicere coepit, Pater tibi ero, nec te permitam nisi mihi novacula cum forcipe pectineque detur, et ad patrem tuum carnalem tibi dare liceat. Mox ut audivit puer, obedivit verbo senioris sancti, et ad avum suum patremque carnalem Guorthigernum perrexit, et dixit illi, Pater meus es tu, caput meum tonde, et comam capitis mei pecte; ille autem filuit, et puero respondere noluit, sed surrexit, iratusque est vehementer, et ut a facie sancti Germani fugeret, quarebat; et maledictus est, et damnatus a beato Germano, et omni concilio Britonum.

Papae Rom.
LEO. MAG. 17.

Anno Christi.
456.

Imperat.
MARCIAN. 6.

Synodus S. Patricii, &c. in Hibernia†. Ex MS. Coll. Corp. Chr. Cantab. O. 20.

Incipit synodus episcoporum, id est, Patricii, Auxilii, & Ifernini.

GRATIAS agimus Deo Patri, et Filio, et Spiritui Sancto. Presbyteris, et diaconibus, et omni clero, Patricius, Auxilius, et Iferninus episcopi, salutem.

Satius nobis negligentes praemonere, quam culpae quae facta sunt; Salomone dicente, "melius est arguere quam irasci." Exempli definitio nostrae inferius conscripta sunt, et sic inchoant:

1. Si quis in quaestionem captivis quaesierit in plebe, suo jure sine permissione meruit excommunicari.

2. Lectores denique cognoscant, . . . unusquisque ecclesiam in qua psallat.

3. Clericus vagus non sit in plebe.

4. Si quis permissionem acceperit, & collectum sit pretium, non plus exigat quam quod necessitas poscit.

5. Si quid supra manserit, ponat super altare pontificis, ut detur alii indigenti.

6. Quicumque clericus ab hostiario usque ad sacerdotem sine tunica visus fuerit, atque turpitudinem ventris et nuditatem non tegat, et si non more Romano capilli ejus tonsi sint, et uxor ejus si non velato capite ambulaverit, pariter a laicis contempnentur, et ab ecclesia separentur.

7. Quicumque clericus negligentiae causa, ad collectas mane vel vespere non occurrerit, alienus

* Concilium hoc Britannicum S. Germanus Altissiodorensis episcopus cum magno clericorum et laicorum numero celebravit contra renascentem Pelagianae haereseos pravitatem, et contra incestuosas regis Vortigerni cum filia sua nuptias.

† Extrat hujus synodi vetustissimum exemplar MS. in bibliotheca S. Benedicti Cantabrigiae: pluries autem male sanum, et in locis quibusdam criticorum implorans sagacitatem. Sub quo autem anno vel ea reponenda sit, vel ea etiam quae mox est secutura, S. Patricii synodus altera, haud quidem reperio. Sed cum illi ipsi qui S. Germani in Britannia res gestas priores contra Pelagianam haereseos in anno Domini 429. collocaverint; Palladium et Patricium ferant, non fuisse a Coelestino missos ad convertendum Hibernenses ante an. Dom. 430. ut Baronius habet, vel 432. ut Marianus Scotus, et Sigebertus; ego has Patricii synodos, post concilium illud S. Germani Verolamii habitum, reponendas censeo. Multis etiam (si me non fallat conjectura) annis interpositis. "Hibernenses enim (inquit Probus in vit. Patric.) immites et feri homines recipere nonlebant doctrinam: et Logareus insulae rex praecipuus Patricio adversatus est tanquam Pharaon Moysi." Paucorum igitur non videtur fuisse annorum opus, ecclesiam ita in Hibernia constituere, ut ad synodorum celebrationes propere veniretur. Haec SPELMAN.

^a In Spelm. addita hic fuit vox "usus" et in margine "usus," pro qua Salmasius legere maluit "injusta," i. e. qui non habet justam negligentiae causam. Walkerus noster eam potius delendam existimat, utpote ex ultimis literis verbi praecedentis male repetitam.

habeatur, nisi forte iugo servitutis sit detentus.

8. Clericus si pro gentili homine fidei iussor fuerit in quacunque quantitate, et si contigerit (quod ^b mirum non est) per astutiam aliquam gentilis ille ^c clericum fallat, rebus suis clericus ille solvat debitum; nam si armis compugnaverit cum illo, merito extra ecclesiam computetur.

9. Monachus et virgo, unus ab hinc, et alia ab aliunde, in uno hospitio non commaneant, nec in uno curru a villa in villam discurrant, nec assidue invicem confabulationem exercent.

10. Si ^d quis inceptum boni operis ostenderit in psallendo, et nunc intermisit, et comam habeat, ab ecclesia excludendus, nisi statui priori se restituerit.

11. Quicumque clericus ab aliquo excommunicatus fuerit, et alius eum susceperit, ambo coequali poenitentia utantur.

12. Quicumque christianus excommunicatus fuerit, nec ejus eleemosyna recipiatur.

13. Eleemosynam a gentibus offerendam, in ecclesiam recipi non licet.

14. Christianus qui occiderit, aut fornicationem fecerit, aut more gentilium ad aruspiciem meaverit, per singula crimina annum poenitentiae agat; impleto, cum testibus veniat, anno poenitentiae, et postea resolvetur a sacerdote.

15. Et qui furtum fecerit, dimidium; poeniteat viginti diebus cum pane, &, si fieri potest, rapta repraesentet; sic in ecclesiam ^e revertetur.

16. Christianus qui crediderit esse lamiam in speculo, quae interpretatur striga, anathematizandus, quicumque super animam, famam istam imposuerit; nec ante in ecclesiam recipiendus, quam ut idem criminis, quod fecit, sua iterum voce revocet, et sic poenitentiam cum omni diligentia agat.

17. Virgo quae voverit Deo ^f permanere casta, et postea nupserit carnalem sponsum, excommunicationis sit, donec convertatur: si conversa fuerit, et dimiserit adulterum, poenitentiam agat, et postea non in una domo, nec in una villa habitent.

18. Si quis excommunicationis fuerit, nec nocte pascharum in ecclesiam ^g introeat, donec poenitentiam recipiat.

19. Mulier christiana, quae acceperit virum honestis nuptiis, et postmodum discesserit a primo, et junxerit se adultero; quae haec fecit, excommunicationis sit.

20. Christianus qui fraudat debitum cujuslibet, ritu gentilium, excommunicationis sit, donec solvat debitum.

21. Christianus cui deliquerit aliquis, & provocat eum in iudicium, et non in ecclesiam, ut ibi examinetur causa; qui sic fecerit, alienus sit.

22. Si quis tradiderit filiam suam viro, honestis nuptiis, et amaverit alium, et consentit filiae suae, et acceperit dotem, ambo ab ecclesia excludantur.

23. Si quis presbyterorum ecclesiam aedificaverit, non offerat antequam adducat suum pon-

tificem, ut eam consecret; quia sic decet.

24. Si quis advena ingressus fuerit plebem, non ante baptizet, neque offerat, neque consecret, nec ecclesiam aedificet, donec permissionem accipiat ab episcopo: nam qui a gentibus sperat permissionem, alienus sit.

25. Si quae a religiosis hominibus donata fuerint, diebus illis quibus pontifex in singulis habitaverit ecclesiis, pontificalia dona, sicut mos antiquus, ordinare, ad episcopum pertinebunt, sive ad usum necessarium, sive egentibus distribuendum, prout ipse episcopus moderabit.

26. Si quis vero clericus contra venerit, et dona invadere fuerit deprehensus, ut turpis lucri cupidus ab ecclesia sequestretur.

27. Clericus episcopi in plebe quislibet novus ingressor baptizare et offerre illum non licet, nec aliquid agere; qui si sic non faciat, excommunicationis sit.

28. Si quis clericorum excommunicationis fuerit, solus non in eadem domo cum fratribus orationem faciat, nec offerre nec consecrare licet, donec se faciat emendatum; qui si sic non fecerit, dupliciter vindicetur.

29. Si quis fratrum accipere gratiam Dei voluerit, non ante baptizetur quam ^h quadragesimum agat.

30. Episcopus quislibet, qui de sua in alteram progreditur parochiam, nec ordinare praesumat, nisi permissionem acceperit ab eo, qui in suo principatu est; die dominica offerat tantum susceptione, et obsequi hic contentus sit.

31. Si quis conduxerit e duobus clericis quos discordare convenit per discordiam aliquam prolatum uni e duobus hostem ad interficiendum, homicidam congruum est nominari, qui clericus ab omnibus rectis habetur alienus.

32. Si quis clericorum voluerit juvare captivo, cum suo pretio illi subveniat, nam si per furtum illum ⁱ juvare voluerit, blasphemantur multi clerici per unum latronem; qui sic fecerit, excommunicationis sit.

33. Clericus qui de Britannis ad nos venit sine epistola, et si habitet in plebe, non licitum ministrare.

34. Diaconus nobiscum similiter qui inconsulto suo abbate sine literis in aliam parochiam absentat, nec cibum ministrare debet, et a suo presbytero, quem contempsit per poenitentiam vindicetur, et monachus inconsulto abbate vagulus debet vindicari.

“ Immediate post finem praedictae synodi S. Patricii sequitur in MS. Benedictino liber integer canonum e sacra scriptura, aliis conciliis et sanctis patribus excerptorum, inter quos sequentes isti S. Patricio attribuuntur, viz.”

I. De unitate subditorum.

Quis ergo audet scindere unitatem quam nemo hominum solvere vel reprehendere potest.

^b Pro mirum Spelm. legere voluit monstrari. Pro potest lego est. Salmasius mirum videri non potest. ^c clericus fuit in Spelm. ^d Walkerus addit quis omisum in Spelm. ^e Spelm. olim legebat reuuetur. Salm. vult recipitur. ^f Spelm. permanet — adulterium legebat. ^g Cum Salmasio particulam non in Spelm. additam omitto. ^h Ut quadragesimum agat Spelm. ⁱ Spelm. inviolaverit, pro quo Salmasius involaverit, addens: “Involare illo aevo pro furari et rapere: Unde “ hodieque in idiotismo nostro volere, et volens, latrones,” H. J. Walkerus rem acu tetigisse mihi videtur, legens juvare voluerit. De pretio vid. supra num. 4. “ et collectum sit pretium.” Confess. S. Patricii, p. 20. “ censo enim non minimum pretium quindecim hominum distribui illis.”

Multitudinis^k autem credentium erat cor unum et anima una," &c. — usque ad inclusive, "Ananias audiens haec verba cecidit & expiravit."

II. De furto in ecclesia perpetrato.

Qui furatus fuerit pecuniam ab ecclesia sancta, ubi martyres et corpora sanctorum dormiunt, illius manus vel pes circumcidatur, aut in carcerem mittatur, aut in peregrinationem ejiciatur, et restituat duplum, et jurabit quod non revertetur donec impleverit poenitentiam.

III. De veris viduis.

De veris viduis Paulus. "Vidua eligatur non minus annorum 60. unius viri uxor." Nota. Si plures viros habuerit, vidua non fit.

I. ¹ De eo quod non repudianda sit, si sterilis, si deformis est, si aetate vetula, si foetida, si temulenta, si iracunda, si jurgatrix, tenenda sit, velis nolis; qualiscunque accepta sit, tenenda est.

II. Omnis adulter sive a concelebratione, sive a communicatione mensae, sive a conloquio, sive a comitatu, usq; dum poeniteat, excludendus est.

Et hi utique e Gilda desumpti.

De excommunicatione dicit Gildas.

Non Noe Cham filium suum magicae artis

scribam, aut arca, aut mensae communione voluit arcere. Non Abraham Aner et Ezcol in debellatione V. regum exhorruit. Non Loth Sodomitarum convivia execratur. Non Isaac mensae participationem Abimelech, et Ahuz-zath et Phicol duci militum negat, sed post cibum et potum juraverunt sibi mutuo. Non Jacob extimuit communicari filiis suis, quos novit venerari idola. Non Joseph renuit Pharaonis mensae et scipho participari. Non Aaron sacerdotis idolorum Madian mensam repulit. ^m Nec Moyses simul cum Jethro hostias et convivium pacificum init. Non Dominus noster Jesus Christus publicanorum convivia devitabat, ut omnes peccatores et meretrices salvaret.

De abstinentia ciborum.

Abstinentia corporalium ciborum absque charitate inutilis est; meliores sunt ergo qui non magno opere jejunant, nec supra modum a creatura Dei se abstinent, cor intrinsecus nitidum coram Deo sollicitè servantes, à quo sciunt exitum vitae, quam illi qui carnem non edunt, nec cibis secularibus delectantur, neque vehiculis equisque vehuntur, et pro his quasi superiores caeteris se putantes quibus mors intrat per fenestram elevationis.

Synodus alia S. Patricii*.

Anno incerto.

CAP. I. De habitatione cum fratribus peccatoribus.

DE eo quod mandastis de habitatione cum fratribus peccatoribus audite apostolum dicentem: "cum hujusmodi ne cibum quidem sumere;" non ^a ergo escas sumas cum eo. Caeterum si bos sis et trituras, hoc est, si doctor es et doces, non obturatur tibi os, et dignus es mercede tua; sed oleum peccatoris non impinguet caput tuum, sed corripe adhuc et argue.

CAP. II. De oblationibus eorum.

Contentus tegmento et alimento tuo, caetera dona iniquorum reprobata, quia non sumit lucerna nisi quo alitur.

CAP. III. De poenitentia post ruinas.

Statuitur ut Abbas videat, cui attribuetur potestas alligandi et solvendi, ^b sed aptior est juxta scripturae exempla, veniam. Si vero cum fletu et lamentatione et lugubri cum veste sub custodia poenitentia brevis quam longa et remissa cum temperamentis.

CAP. IV. De excommunicato repellendo.

Audi Dominum dicentem: "Si tibi non audierit, fit tibi velut Gentilis et Publicanus." Non maledices, sed repelles excommunicatum a communione et mensa, et missa, et pace; et si haereticus est, post unam correptionem devita.

CAP. V. De suspectis causis.

Audi Dominum dicentem: "Sinite utraque crescere usque ad messem." Hoc est, donec veniet qui manifestabit consilia cordium, ne judicium ante diem judicii facias: vide Iudam ad mensam Domini, et latronem in paradiso.

CAP. VI. De vindictis ecclesiae.

Audi item Dominum dicentem: "Qui effuderit sanguinem innocentem, sanguis ipsius effundetur," sed ab eo qui portat gladium; ^c Dictator autem vindictae innocens habetur. De caeteris autem per legem evangelicam ab eo loco in quo ait, et eum "qui aufert aliquid a te, ne repetas," sed libenter, si ipse quid referat, humiliter recipias.

^k Act. iv. 32. ¹ Adjiciuntur deinde mox sequentes duo canones: sed an S. Patricii, vel cujus sint, e MS Benedictino non liquet. Eorum vero posterior in codice Cottoniano canonum tit. 66. diserte synodo *Hiberniensi* adscribitur. ^m Rectius et legendum pro *nec*.

* Quae synodus alia S. Patricii dicitur, non tam synodus videtur, quam responsio ad quaesita aliqua: Quare ipso initio "de eo quod mandastis" quod et in caeteris capitulis subintelligitur. Corruptissima sunt pleraque omnia, quae non nisi melioris codicis ope possunt emendari: pauca per conjecturam paulo tolerabiliora facere conati sumus. Secundam hanc S. Patricii synodum ex Andegavensi bibliotheca transcriptum D. Hothaeo communicavit aliquando Jacobus Sirmondus, quorum ille eam ad reverendissimum patrem D. Jacobum Armachanum Archiepiscopum Primate Hiberniae misit, et eandem mihi praeful idem eruditione et pietate spectatissimus 1. Aprilis 1628. De tempore autem, quo fit habita, neuter meminit, nec e synodo deprehenditur. Haec SPELMANNUS.

^a ejus Spelm. ^b Salmas. ita legit: "sed aptius est juxta scripturae exempla veniam sumere cum fletu." Spelm. loco vocis *veniam* legere maluit *venia*. ^c Spelm. *dictatur aut.* Laetius *ductatur* (i. e. supplicio afficiatur) maluit.

CAP. VII. *De baptismatis incertis.*

Statuunt ne rebaptizati [sint] qui symboli traditionem a quocunque acceperunt, quia non inficit semen feminantis iniquitas. Sin vero, non est rebaptizare, sed baptizare. Non absolvendos autem lapsos a fide credamus, nisi per impositionem manus accipiantur.

CAP. VIII. *De reis autem abstractis ab ecclesia.*

Non ad reorum defensionem facta est ecclesia, sed iudicibus persuadendum est, ^a ne spiritali morte eos occiderent, qui ad finum matris ecclesiae confugiunt.

CAPUT IX. desideratur.

CAP. X. *De lapsis post gradum.*

Audi canonica instituta. Qui cum gradu cecidit, sine gradu surgat. Contentus nomine tantum amittat ministerium: nisi qui tantum a conspectu Domini peccans non recessit.

CAP. XI. *De separatione sexuum post lapsum.*

Consideret unusquisque in conscientia sua, si amor et desiderium cessavit peccati, quia corpus mortuum non inficit corpus alterius mortui; sin vero, separentur.

CAP. XII. *De oblatione pro defunctis.*

Audi Apostolum dicentem; “est autem peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis.” Et Dominus; “nolite donare sanctum canibus.” Qui enim in vita sua sacrificium non merebatur accipere, quomodo post mortem illi poterit adjuvare?

CAP. XIII. *De sacrificio.*

In nocte Paschae^e fas est ferre foras; non foras fertur, ^f sed fidelibus defertur. Quid aliud significat quod in una domo sumitur agnus, quam quod sub uno fidei culmine creditur, et communicatur Christus?

CAP. XIV. *De abstinentia votiva vel legali a cibis.*

Statutum ut $\therefore$ Christi adventum sponsi nullas ratas leges inveniat jejunii. Quid autem inter Novatianum et Christianum interest, nisi quod Novatianus indefinenter, Christianus vero per tempus absteineat; ut locus, et tempus, et persona per omnia observetur.

CAP. XV. *De relinquenda vel docenda patria.*

Docenda patria prius per exemplum Domini, et derelinquenda postea, si non proficiat juxta exemplum apostoli. Sed qui potest proficere, licet periclitatur, ubique doceat, et se ostendat; qui vero non potest, taceat et abscondat; alius quippe ab Jesu in domum suam mittitur, alius sequi jubetur.

CAP. XVI. *De falsis episcopis.*

Qui non secundum apostolum electus est ab altero episcopo, est damnandus, et deinde ad reliquam plebem declinandus et degradandus.

CAP. XVII. *De praeposito monachorum.*

Monachi sunt, qui solitarii sine terrenis opibus habitant sub potestate episcopi vel abbatis. ^g Non sunt autem monachi sed vactro periti, hoc est contemptores solliciti ad vitam perfectam in aetate perfecta. Hoc est a viginti annis debet unusquisque constringi non adtestando sed voto perficiendo, ut est illud, “unusquisque sicut proposuit corde suo faciat,” et ut, “vota mea reddam in conspectu Domini,” et reliqua; ^h quo voto vivitur, situs locorum coartat, si superabundantia in omnibus devitetur in vita, quia in frigore et nuditate, in fame et siti, in vigiliis et jejuniis vocati sunt.

CAP. XVIII. *De tribus seminibus evangeliorum.*

Centesimum episcopi et doctores, qui omnibus omnia sunt; sexagesimum clerici et viduae, qui continentes sunt; tricesimum laici, qui fideles sunt, qui perfecte trinitatem credunt. His amplius non est in messe Domini. Monachos vero et virgines cum centesimis jungimus.

CAP. XIX. *Qua aetate baptizandi sunt.*

Octavo die catechumeni sunt, post ea solemnitatibus Domini baptizantur, id est, Pascha, et Pentecoste, et Epiphania.

CAP. XX. *De parochiis.*

Cum monachis non est dicendum, quorum malum est inauditum, qui unitatem vero plebis non incongrue suscepimus.

CAP. XXI. *De retinendis vel dimittendis monachis.*

ⁱ Unusquisque fructum suum in ecclesia, in qua imbutus est, perfruatur, nisi causa majoris profectus ad alterius ferre permissio abbatis cogat. Si vero extiterit causa utilior, cum benedictione dicatur, “Ecce agnus Dei,” non quae sua sunt singuli quaerentes, sed quae Iesu Christi: vocationis autem causam non permittant subditos discutere ^k.

CAP. XXII. *De sumenda eucharistia post lapsum.*

Post examinationem ^l carnis sumenda est, maxime autem in nocte paschae, in qua qui non communicat, fidelis non est. Ideo breviter sunt et stricta apud eos spatia, ne anima fidelis intereat tanto tempore jejuna medicinae; Domino dicente, “nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis”.

CAP. XXIII. *De juramento.*

“Non jurare omnino.” De hoc ^m conse-

^a Cum Laetio lego *ne*. Spelm. *ut* male olim. ^e Spelm. *si* fas. ^f Laet. pro *sed* legere vult *si* — addens *quod* omis- sum in Spelm. ^g Haec admodum mendosa sunt, nec sanare possum. Credo tamen sequentia ita legenda “in aetate perfecta, hoc est, a virginis annis, &c. Et priora forsitan ita: sed voto irretiti, hoc est, contentores (*a* *contendo*) solliciti ad vitam perfectam. Laet. Cotelerius sic corrigit. (Non sunt autem monachi, sed vactro—periti, hoc est contemptores) solliciti &c. Vid. annot. n. 95. in Herm. pastor. prooem. lib. ii. p. 84. ^h Quo voto — in vita Waraeus omisit. ⁱ Walkerus caput hoc ita legit. Unusquisque fructum suum in ecclesia, in qua inductus est, perfruatur, nisi causa majoris profectus ad alterius ferre permissa abbatis cogat. Si vero—Jesu Christi. Vacationis autem causa non permittant subditos discutere. ^k Spelm. *discutere*. Laetius *discutere*. ^l Carceris Spelm. optime Walk. *carnis*. ^m Salmas. *consequenter* vel *consequentis*.

quente lectionis series docet non adjurandam esse creaturam aliam, nisi creatorem, ut prophetis mos est, "Vivit Dominus, et vivit anima mea, et vivit Dominus cui affisto hodie." Finis autem contradictionis est ⁿ in Domino. Omni enim quod amat homo hoc et juratur.

CAP. XXIV. *De contentione duorum absque testibus.*

Statuunt, ut per quatuor sancta evangelia antequam communicet, testatur, quid probatur et deinde sub iudice fama relinquitur.

CAP. XXV. *De thoro fratris defuncti.*

Audi decreta synodi: "Superstes frater thorum defuncti fratris non ascendat." Domino dicente, "erunt duo in carne una," ergo uxor fratris ^o [tui] soror tua est.

CAP. XXVI. *De meretrice conjuge.*

Audi Dominum dicentem; "qui adhaeret meretrici, unum corpus efficitur." Item; "adultera lapidetur," id est, huic vitio moriatur, ut definat crescere, quae non definit moechari. Item, si adulterata fuerit mulier, numquid revertitur ad virum suum priorem? Item, "non licet viro dimittere uxorem, nisi ob causam fornicationis," ac si dicat ob hanc causam, unde si ducat alteram velut post mortem prioris, non vetant.

Papae Rom.
LEO. MAG. 17.

Anno Christi
456.

Imperat.
MARCIAN. 6.

Canones S. Patricio adscripti *, ex opusculis S. Patricii, per Jac. Waraeum, p. 39.

I. *De iudicio clericorum, ut non sit apud iniquos aut apud infideles.*

OMNIS mundialis sapiens, si sapiens sit, non iudicet iudicia ecclesiae.

II. *De subiectione populi principi.*

Ministri vos estis, et unusquisque vestrum principem suum, cui adfuit et ministrat, timeat.

III. *De poenitentia blasphemantis principem bonum.*

Qui murmurat verba blasphemiae contra principem bonum, per odium aut invidiam, cum aqua et pane poeniteat septem diebus, exemplo Mariae contra Moysen murmurantis.

IV. *De eo quod incertum sit utrum priorem gradum episcopus post lapsum recipiat.*

Patricius episcopus dicit: qui sub gradu peccat, debet excommunicari, quia magna est dignitas hujus nominis; tamen potest redimere animam suam post poenitentiam; ad priorem

CAP. XXVII. *De voluntate virginis vel patris in conjugio.*

Quod vult pater, faciat virgo, quia caput mulieris vir. Sed requirenda est a patre voluntas virginis, dum Deus reliquit hominem in manu consilii sui.

CAP. XXVIII. *De primis vel secundis votis.*

Eadem ratione observanda sunt prima vota, et prima conjugia, ut secundis prima non sint irrita, nisi fuerint adulterata.

CAP. XXIX. *De consanguinitate in conjugio.*

Intelligite quid lex loquitur, non minus nec plus: quod autem observatur apud nos, ut quatuor genera dividantur, nec vidisse dicunt, nec legisse.

CAP. XXX. *De vindicandis adfuetis.*

^p Nunquam vetitum; licet. Verum observandae sunt leges jubilaei, hoc est quinquaginta anni, ut non infirmetur incerta vice ratio temporis, et ideo omnis negotiatio subscriptione Romanorum confirmanda est.

CAP. XXXI. *De gentilibus qui ante baptismum credunt quam poenitentiam habeant.*

Remittuntur quidem omnium peccata in baptismo, sed qui cum fidei conscientia ^q infidelis temporarius vixit, ut fidelis peccator iudicandus est.

gradum venire difficile. Nescio annon. Deus scit.

V. *De recipienda adultera post poenitentiam, et de quantitate poenitentiae.*

Si alicujus uxor fornicata fuerit cum alio viro, non adducet aliam uxorem quamdiu viva fuerit uxor prima. Si forte conversa fuerit, et agat poenitentiam, suscipiet eam, et serviet ei in vicem ancillae, et annum integrum in pane et aqua per mensuram poeniteat, nec in uno lecto permaneant.

VI. *De alienis adeundis ad iudicandum.*

Si quae quaestiones in hac insula oriantur, ad sedem apostolicam referantur.

VII. *De poenitentia agenda in ultimo spiritu.*

Si quis infirmatur, agat poenitentiam, etiam ex necessitate, quia misericors est Deus.

VIII. *De eo quod insipientes praeesse non debent.*

Synodus totius mundi et Patricius decrevit: qui

ⁿ Spelm. nisi pro in. ^o tui deest Waraeo. ^p Walkero nostro veram capitis hujus lectionem debemus. ^q Salm. infidelitatis tempore vixerit. Walk. Infidelitatis more vixit.

* Adjungi his potuissent capitula nonnulla sive fragmenta ex antiqua canonum collectione facta in Hibernia ante seculum, ut fertur, VIII; quae Acherius spicilegii tomo IX, ex duobus vetustissimis codicibus, Corbeiensi uno et Parisiensi S. Gerbilothecae Bigotianae. Ast quia nomen et aetas synodi ac canonum ignoratur, multique jam canones S. Patricio adscripti, vel a synodis dictati, ejusdem fere tenoris ex opusculis ipsius nostro sint inserti operi, incerta haec fragmento studio omisi.

insipiens est, nullo modo praeesse liceat, sed sub manu abbatis catholici opus suum exerceat.

IX. *De collectura pecuniae non vituperanda, necessitate cogente.*

Patricius ait: si quis acceperit permissionem pontificis, et collectum sit pretium captivi, non

plus exegerit, quam necessitas poposcit. Si quid supra remanserit, ponat super altare, et indigentibus detur et captivis.

Item si quis colligit pecuniam sub nomine misericordiae, non audeat spoliare ecclesiam Dei; sed reges et plebiles, quibus melius est dare quam recondere.

Papae Rom.
HILARII 5.

Anno Christi
465.

Imperat.
LEO. 9.

Concilium Cambricum *.

MATTHAEUS Westmonasteriensis, anno 465, postquam recitasset prophetias Merlini, quibus Vortigerno regi exitum denunciat, et Aurelium Ambrosium fore regem auguratur, conventus cujusdam meminit. "Nec mora (inquit) cum crastina dies illuxisset, applicuit Aurelius Ambrosius (e Britannia minori) cum fratre suo Uterpendragon cum innumera manu armatorum.

Convenerunt itaque Britones undique dispersi, et convocato regni clero, Aurelium in regem erexerunt. Sublimatus autem ecclesias ad solum usque destructas, ut potuit, reparare vacavit. Erat largus in muneribus dandis, sedulus in divinis obsequiis, modestus, mendaces cum suis adulationibus postponens, pede fortis, equo fortior, et ad regendum militares exercitus peritus."

Papae Rom.
SYMMACHI 15.

Anno Christi
512.

Imperat.
ANASTASII 9.

Synodus Britannica †.

BALAEUS Cent. 1. in Theliao. 58. Contigit ut Dubricius, Landavensis protopraeful sedis, auctoritate synodi archiepiscopus urbi Legionum ad Iscē fluēta, anno Dom. 512, designaretur. Non diu caruit suo gubernatore Landavia, ut Lelandus etiam narrat. Nam Thelias, ut eo

munere dignus, a patribus continuo surrogatus est. Ille quippe huic functioni sollicitè invigilans, egregium se pastorem exhibuit, ac bonis artibus ecclesiae suae ministros erudiendos anxie curavit.

Papae Rom.
HORMISD. 3.

Anno Christi
516.

Imperat.
ANASTASII 26.

Conventus Britannicus ‡. Ex Galf. Monum. lib. 9. c. 14.

CONSUMPTIS ergo primis in hunc modum tribus diebus, instante quarto, vocantur cuncti qui ipsi [regi Arthuro] propter honores obsequium praestabant, et singuli singulis possessionibus, civitatibus videlicet atque castellis, archiepiscopatibus, episcopatibus, abbatibus, caeterisque honoribus donantur.

Beatus igitur Dubritius in eremiticam vitam anhelans, sese ab archiepiscopali sede deposuit, in cujus locum sacratur David regis avunculus, cujus vita exemplum totius bonitatis erat his, quos doctrina imbuerat. In loco vero Sampsonis Dolensis archipraefulis destinatur Thelias illustris presbyter Landaviae, annuente Hoelo rege

* Ex Matth. Westmonaster. colligere licet, Concilium hoc fuisse celebratum circa montes Eir apud Ordovices in Carnarvoniam, ad eligendum Aurelium regem Britonum.

† Certum licet annum synodo huic Britannicae assignaverim, haud dubie tamen lis mihi moveri posset ex Balaeo et Godwino, de anno quo S. Dubricius archiepiscopus urbis Legionum et Thelias Landaviae episcopus constituitur. Chronologia nostra multo tamen verisimilior videtur, quam aliorum, qui tradunt Dubricium a S. Germano et Lupo episcopis Gallicanis, in archiepiscopum hujus provinciae consecratum esse circa ann. Dom. 446. dum ad conterendam Pelagianam haeresim, in Britannia versarentur. Ego in Aegyptiaca hac caligine non luctabor. Capgravii verba referam. "Exorta tandem, ut praemittitur, haeresi Pelagiana, mittitur de Gallia S. Germanus cum Lupo episcopo, ad compescendam eam. Corrupta namque fuerat christianitas Britonum, tum propter paganos Saxones, tum propter Pelagianam haeresim, cujus venenum in ipsis pluribus serpsit diebus. Itaque sancti episcopi praedicti, consentiente rege Ambrosio Aurelio, nec non et omni clero, Dubricium archiepiscopum consecrarunt. Idem autem rex, ut memoriale procerum Britanniae, quos Hengistus Saxonesque sui complices, nefanda prodicione in monte Ambrosii (qui nunc vulgo *Stanhenges* dicitur) trucidaverat: viz. quadringentorum octoginta consulum atque Baronum, aeternum fieret; pergrandes lapides, qui ibidem in horum memoriam usque in praesens positi sunt, ab Hibernia cum magna manu, germano suo Uther illuc transmissis, deportari fecit. Qui cum allati fuissent, congregati sunt in monte Ambrosii, edicto regis, magnates cum clero, ut cum magno honore dictorum nobilium sepulturam praepararent. Die autem praefinita impositum est diadema capiti regis Aurelii Ambrosii, et de communi consensu, sedem Eboracensem contulit Sampsoni viro sancto; urbis vero Legionum archiepiscopatum inclyto Dubricio dedit," &c. Haec ille; sed achronice: asciscendus est Florilegus. "Anno (inquit) gratiae 507, floruerunt in Britannia sanctus Sampson Eboracensis archiepiscopus, et S. Dubricius urbis Legionum archiepiscopus."

‡ Conventus hic celeberrimus omnium potestatum Britanniae, viz. archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, &c. ad coronationem inclyti regis Arthuri solemnizandam habitus fuit, in quo S. Dubricius archiepiscopatu cedit, et alii ad episcopatus promoventur.

Armoricorum Britonum; cuius vita et boni mores virum commendaverunt. Episcopatus vero Silcestriae, Mauganio: et Guintoniae Diuvanio

decernitur. Decernitur quoque Pontificalis insula Alclud Elidanio.

Papae Rom.
HORMISD. 6.

Anno Christi
519.

Imperat.
JUSTIN. SEN. 2.

Synodus Menevensis ‡. Ex Balaeo et Giraldo Cambrensi.

DAVID Menevensis Britannus, vigente adhuc post Germani episcopi labores, qui ob id in Britanniam bis venerat, Pelagiana labe, ac desperato pene remedio, ex universae gentis synodo praeful constitutus anno Christi 519, diutina praedicatione ac disceptationibus publicis eandem profligavit, atque aream ecclesiae purgavit. Cambriae metropolitae et primas propterea factus, tantam cum rege Arthuro gratiam iniit, ut ab urbe Legionum ad suam Meneviam archiepiscopalem transferret sedem, ut lib. 1. cap. 52. fusius tradit Ranulfus Cestriensis: quod ita permanfit ad Normannorum usque tempora, et omnes ab ipso Cambrorum episcopi ut a suo primate, consecrationem acceperunt, adhibito deinceps nominis sui titulo, ut Davidis fanum ea urbs diceretur. Ut Balaeus refert Centur. 1. cap. 55.

Giraldus Cambrensis in vita S. Davidis lect. 8. mentionem facit synodi totius Walliae apud "Brevi" contra Pelagianam haeresin convocatae, ex episcopis, abbatibus, viris religiosis et laicis; in qua S. David electus et consecratus fuit archiepiscopus totius Walliae. "Non longis autem post haec temporibus Pelagiana labe et haeresis detestanda per B. Germanum Antifiod. et Lupum Trecensem in insulam transmissos olim extincta, redivivo morbo, redivivaque malitia in fidei catholicae perniciem jam resuscitata, universali totius Kambriae synodo colligendae occasionem dedit. Unde et collectis in Keretica regione apud "Brevi" episcopis, et abbatibus, virisque religiosis diversorum ordinum multis, nec non et laicis principibus ac populis de universa regione collectis, cum a pluribus in publica audientia sermo factus populum haeretica pravitate pene irrevocabiler infectum ad fidei reducere tramitem non praevaluisset, tandem Paulinus episcopus, cum quo David olim liberalibus disciplinis in pueritia studuerat, ut propter episcopum nuper a patriarcha consecratum, virum sanctum, discretum pariter et disertum, qui

nondum advenerat, communiter ab omnibus ad tantum ecclesiae discrimen mitteretur, verbis quidem suasoriis peroravit. Mittuntur itaque nuntii semel et secundo, nil proficientes. Erat enim vir sanctus contemplationi deditus, de temporalibus rebus aut secularibus, nisi necessitate urgentiore compulsus, aut nihil aut parum curans. Tandem vero duo mittuntur viri sanctissimi ac fidelissimi, Daniel videlicet et Dubricius. David autem eorum adventum in spiritu praevidens, magnos ad se viros in craftino venturos fratribus praedixit. Advenerunt itaque mane viri praedicti, sicut et vir sanctus praeviderat, hospitio pro facultatibus honorifice suscepti et exhibiti. Quorum ob sanctitatem et synodi pariter auctoritatem demum monitis obtemperans, una cum ipsis die sequente versus synodum iter arripuit. Quo facto congregationem adeunt cum gaudio suscepti maximo et gratulatione. Praedicationis igitur officium patri David ab omnibus injungitur. Qui stans in terrae planitie cum alii tamen ante praedicantes ibidem congestarum cumulum vestium ascendere consueverint, tam clara voce et gratiosa cunctorum pariter tam remotissimorum quam prope positorum auribus intonuit, ut omnes eum communiter in tanta concione et salubriter audirent. Juxta illud "Aperi os tuum, et ego adimplebo illud^a". Et alibi. "Cum steteritis ante reges et praefides, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini." Et subsequenter. Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis^b". Quibus ita patris, sermone completo, tota, cooperante gratia, haeresis evanuit, discussa penitus et deleta. Pater autem David communi omnium tam cleri scilicet quam populi electione pariter et acclamatione, cui et honorem antea destinatione Dubricius cesserat, in Kambriae totius archiepiscopum est sublimatus."

Synodus Victoriae in Wallia. Ex Giraldo Cambr. de vita S. Davidis, lect. 9.

Anno incerto.

IN hac synodo acta praecedentis synodi Menevensis confirmantur, et nonnulla in emolumentum ecclesiae consultabantur. "Processu vero temporis et alia synodus collecta est, cui nomen "Victoriae"; in qua convocato denuo totius Kambriae clero, ea quae in priori synodo firmata fuerant, adjectis quoque quibusdam super ecclesiae commoditatibus, firmo rigoris examine sunt

renovata. Ex his itaque duabus synodis omnes Kambriae totius ecclesiae modum et regulam, ecclesia quoque Romana auctoritatem adhibente et confirmante, susceperunt. Quarum decreta, quae ore promulgaverat praeful David, sua quoque sancta manu literis mandavit; suaeque ecclesiae aliisque per Kambriam pluribus reservanda commendavit. Quae quidem sicut et alii

‡ Synodus Menevensis contra fecem Pelagianae haeresis adhuc redolentem celebrata, sub Davide archiepiscopo Menevensi, qui sedem illam ope et licentia inclyti regis Arthuri a Caer Legionum urbe Meneviam jam transfulerat.

^a Psal. lxxx. 11.

^b Marc. xiii. 9.

quamplurimi nobilis bibliothecae thesauri egregii tam vetustate quam incuria, piratarum quoque crebris insultibus, qui de Orcadam insulis

aestivo tempore longis navibus advecti maritimas Kambriae provincias vastare consueverant, evanuerunt."

Papae Rom.
GREGOR. M. 3, etc.

Anno Christi
592, etc.

Reg. Sax.
ETHELBERT. 33, etc.

Imperat.
MAURIT. 10, etc.

Gregorii M. papae Romani epistolae Britannicae.

Epistola Gregorii M. universis episcopis per Hiberniam, de causa trium capitulorum *, de quibus in synodo actum est: e lib. 2. epist. 36. indict. 10. anno Dom. 592. ipsius Gregorii 2. viz. ann. 6. ante adventum Augustini Cantuariensis episc.

SCRIPTA vestra summa cum gratulatione suscepimus: sed erit in me uberius valde laetitia, si mihi de vestra contigerit reversione gaudere. Prima itaque epistolae vestrae fronte, gravem vos pati persecutionem innotuit. Quae quidem persecutio, dum non rationabiliter sustinetur, nequaquam proficit ad salutem. Nam nulli fas est retributionem praemiorum expectare pro culpa. Debetis enim scire, sicut beatus Cyprianus dixit, quia martyrem non facit poena, sed causa. Dum igitur ita sit, incongruum nimis est de ea vos, quam dicitis, persecutione gloriari, per quam vos constat ad aeterna praemia minime provehi. Reducat ergo charitatem vestram tandem integritas fidei ad matrem, quae vos generavit, ecclesiam; nulla vos animorum intentio a concordiae unitate dissociet, nulla persuasio repetendo vos a recto itinere defatiget. Nam in synodo, in qua de tribus capitulis actum est, aperto liquet, nihil de fide convulsum esse, vel aliquatenus immutatum, sed sicut scitis, de quibusdam illic solummodo personis est actitatum: quarum una, cujus scripta evidenter a rectitudine catholicae fidei deviant, non iniuste damnata est.

Quod autem scribitis, quia ex illo tempore, inter alias provincias maxime flagelletur Italia, non hoc ad ejus debetis intorquere opprobrium; quoniam scriptum est: "a quem diligit Dominus castigat; flagellat omnem filium, quem recipit." Si igitur ita est, ut dicitis, ex eo tempore magis dilecta est apud Deum, et modis omnibus approbata, ex quo Domini sui meruit sustinere flagella. Quia vero non ita sit, quem-

admodum vos in ejus insultatione affirmare conamini, rationem attendite. Postquam recordandae memoriae Virgilius papa in urbe regia constitutus, contra Theodoram tunc Augustam, et Acephalos damnationis promulgavit sententiam, tunc Romana urbs ab hostibus adita et captivata est. Ergo bonam causam habuerunt Acephali, et iniuste damnati sunt, post quorum damnationem talia contigerunt? absit. Hoc enim nec nostrum quempiam, nec alios, qui catholicae fidei mysteriis instituti sunt, vel dicere, vel aliquo modo confiteri convenit. His denique cognitis, ab hac quandoque jam deliberatione recedite. Ut igitur de tribus capitulis, animis vestris ablata dubietate possit satisfactio abundanter infundi, librum quem ex hac re sanctae memoriae decessor meus, Pelagius papa scripserat, vobis utile judicavi transmittere. Quem si posito voluntariae defensionis studio, puro, vigilantique corde saepius volueritis relegere, eum vos per omnia secuturos, et ad unitatem vestram reversuros nihilominus esse confido. Porro autem si post hujus libri lectionem in ea, qua estis, volueritis deliberatione persistere, sine dubio non rationi operam, sed obstinationi vos dare monstratis. Unde iterum habita locutione charitatem vestram admoneo, ut quoniam, Deo suffragante, fidei vestrae integritas in causa trium capitulorum inviolata permansit, mentis tumore deposito, tanto citius ad matrem vestram, quae filios suos expectat et invitat, ecclesiam redeatis, quanto vos ab ea quotidie expectari cognoscitis.

Alia ejusdem epistola.

Hortatur eos qui Angliam proficiscuntur, ut nullis laboribus perterreantur, sed inchoata perficiant.

GREGORIUS episcopus servus servorum Dei, servus Domini nostri Jesu Christi. Quia melius fuerat bona non incipere, quam ab his, quae coepta sunt, cogitatione retrorsum redire, summo studio, dilectissimi filii, oportet, ut opus bonum, quod coepistis, auxiliante Domino, compleatis. Nec labor

vos ergo itineris, nec maledicorum hominum linguae deterreant, sed omni instantia omnique fervore, quae inchoastis, Deo auctore, peragite, scientes quod laborem magnum major aeternae retributionis gloria consequetur. Remeanti autem Augustino praeposito vestro, quem et abbatem

* Causa trium capitulorum, quae pluribus annis et in nonnullis conciliis dissidium inter Romanam et Constantinopolitanam ecclesiam suscitavit, christianumque orbem usque ad extremos occidentis populos (uti hic vides) lacecessit, paucis non est complectenda. Sufficiat igitur (lector) ut haereticam capitulorum illorum pravitatem e quinto generali concilio sub Justiniano imper. Constantinopoli habito anno gratiae 552. intelligas, ubi cum auctoribus suis Theodoro episcopo Mopsvesteno, Theodoreto episcopo Cyrensi, Iba episcopo Edessae, et Nestoriani dogmatis subdolis aliis assertoribus damnantur, exploduntur et anathematizantur. Vide etiam concilium Chalcedonense, et quid praeterea de his Cyrillus. Haec SPELMANNUS. In collocandis epistolis Gregorii M. nulla temporis ratio habita est; ex iis quae a Clar. Spelmanno editae sunt, illas quae res Britannicas inprimis spectant, excerptimus.

^a Hebr. xii. 6.

vobis constituimus, in omnibus humiliter obedite, scientes hoc vestris animabus per omnia profuturum, quicquid a vobis fuerit in ejus admonitione completum. Omnipotens Deus sua vos gratia protegat, et vestri laboris fructum, in aeterna me patria videre concedat; quatenus etsi vobiscum laborare nequeo, simul in gaudio

retributionis inveniat, quia laborare scilicet volo.

† Deus vos incolumes custodiat, dilectissimi filii. Dat. die decima kalendarum Augustarum imperante domino nostro Mauritio Tiberio piissimo Augusto, anno decimo quarto, post consulatum ejusdem domini nostri anno decimo tertio, indictione decima quarta. Id est anno Dom. 596.

Papae Rom.
GREGOR. M. 3. etc.

Anno Christi
592, etc.

Reg. Saxon.
ETHELBERT. 33, etc.

Imperat.
MAURIT. 10, etc.

Epistola Gregorii M. Theodorico et Theodeberto regibus Francorum, de Augustino servo Dei. Ex Gregor. M. lib. 5. epist. 58.

POSTQUAM Deus omnipotens regnum vestrum fidei rectitudine decoravit, et integritate christianae religionis inter gentes alias fecit esse conspicuum, magnam de vobis materiam praesumendi concepimus, quod subiectos vestros ad eam converti fidem per omnia cupiatis, in qua eorum nempe reges estis et domini. Atque ideo pervenit ad nos, Anglorum gentem ad fidem christianam, Deo miserante, desideranter velle converti, sed sacerdotes vestros e vicino negligere, et desideria eorum cessare sua adhortatione succendere. Ob hoc igitur Augustinum servum Dei praesentium portitorem, cujus zelus et studium bene nobis est cognitum, cum aliis servis Dei praevidimus illuc dirigendum. Quibus etiam injunximus, ut aliquos secum e vicino debeant presbyteros ducere, cum quibus eorum possint mentes agnoscere, et voluntatem admonitione

sua, quantum Deus donaverit, adjuvare. In qua re ut efficaces valeant atque idonei apparere, excellentiam vestram paterna salutantes charitate quaesumus, ut hi quos direximus favoris vestri invenire gratiam mereantur. Et quia animarum causa est, vestra eos potestas tueatur et adjuvet, ut Deus omnipotens, qui vos in causa sua devota mente, et toto studio solatiari cognoscit, causas vestras sua protectione disponat, et post terrenam potestatem ad caelestia vos regna perducatur.

Praeterea dilectissimum filium nostrum Candidum presbyterum, et patrimoniolum ecclesiae nostrae, quod in illis partibus est constitutum, ut commendatum excellentia vestra habere debeat postulamus: quatenus beatus Petrus Apostolorum princeps sua vobis intercessione respondeat, qui mercedis intuitu, tuitionem in rebus pauperum ejus impenditis.

Gregorius M. Brunichildae reginae Francorum.

De conversione Anglorum, et Augustino. Ibid. epist. 59.

EXCELLENTIAE vestrae christianitas ita nobis veraciter olim innotuit, ut de bonitate ejus nullatenus dubitemus, sed magis certum modis omnibus teneamus, quia in causa fidei devote et studiose concurrat, et religiosae sinceritatis suae solatia copiosissime subministret. Ex qua re bene confidentes paterna charitate salutantes indicamus ad nos pervenisse Anglorum gentem, Deo annuente, velle fieri christianam, sed sacerdotes, qui in vicino sunt, pastorem erga eos sollicitudinem non habere. Quorum ne animae in aeterna damnatione valeant deperire, curae nobis fuit praesentium portitorem Augustinum servum Dei, cujus zelus et studium bene nobis est cognitum, cum aliis servis Dei illuc dirigere, ut per eos possemus ipsorum voluntates addiscere, et de eorum conversione, vobis quoque annitentibus, in quantum est possibile, cogitare.

Quibus etiam injunximus, ut ad agenda haec e vicino secum debeant presbyteros ducere. Excellentia ergo vestra, quae prona in bonis consuevit esse operibus, tam pro nostra petitione, quam etiam divini timoris consideratione, eum dignetur in omnibus habere commendatum, atque ei tuitionis suae gratiam vehementer impendat, et labori ejus patrocinii sui ferat auxilium: et ut plenissime possit habere mercedem, ad supra scriptam Anglorum gentem sua tuitione securum ire praevideat: quatenus Deus noster, qui in hoc seculo vos bonis sibi placitis decoravit, sic et in aeterna requie cum suis vos sanctis faciat gratulari. Praeterea dilectum filium nostrum Candidum presbyterum, et patrimoniolum ecclesiae nostrae, quod illic constitutum est, vestrae christianitati commendantes, petimus ut tuitionis vestrae gratiam in omnibus consequatur.

Epistola Gregorii M. Augustino episcopo Anglorum.

De conversione gentis ipsius: et ut non gloriatur in operationum virtute, quas plerumque faciunt et mali. Ex Gregor. M. lib. 9. epist. 58.

GLORIA in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis: quia granum frumenti mortuum cadens in terram, multum

fructum attulit, ne solum regnaret in caelo, cujus morte vivimus, cujus infirmitate roboramur, cujus passione a passione eripimur, cujus amore

† Quae in epistola praecedente sequuntur hunc characterem † non reperio in veteri Gregoriano registro; sed a nobis sunt hic apposita juxta exemplare istius epistolae apud Bedam eccl. hist. lib. 1. cap. 23. Passim enim omisit registri auctor (ad damnum et injuriam antiquae historiae studiosorum) istiusmodi datorum inscriptiones. Haec SPELM.

in Britannia fratres quaerimus, quos ignorabamus, cujus munere quos nescientes quaerebamus, invenimus. Quis autem narrare hic sufficiat, quanta laetitia in omnium corde fidelium fuerit exorta, quod gens Anglorum, operante omnipotentis Dei gratia, et tua fraternitate laborante, expulsis errorum tenebris, sanctae fidei luce perfusa est, quod devotione integerrima jam calcant idola, quibus prius vesano timore subjacebat, quod omnipotenti Deo puro corde subternitur, quod a pravi operis lapsibus sanctae praedicationis regulis ligatur, quod praeceptis divinis animo subjacet, et intellectu sublevatur, quod usque ad terram se in oratione humiliat, ne mente jaceat in terra? Cujus hoc opus est, nisi ejus qui ait: "Pater meus usque nunc operatur, et ego operor? Qui ut mundum ostenderet non sapientia hominum, sed sua se virtute convertere, praedicatores suos, quos in mundum misit, sine literis eligit, hoc etiam modo faciens, quia in Anglorum gente fortia dignatus est per infirmos operari.

Sed est in isto dono caelesti, frater charissime, quod cum magno gaudio vehementissime debeat formidari: scio enim quia omnipotens Deus, per dilectionem tuam in gente, quam eligi voluit, magna miracula ostendit. Unde necesse est, ut de eodem dono caelesti et timendo gaudeas, et gaudento pertimescas. Gaudeas videlicet, quia Anglorum animae per exteriora miracula ad interiorum gratiam pertrahuntur: pertimescas vero, ne inter signa quae fiunt, infirmus animus in sui praesumptione se elevet, et unde foras in honore attollitur, inde per inanem gloriam intus cadat. Meminisse etenim debemus, quod discipuli cum gaudio a praedicatione redeuntes, dum caelesti magistro dicerent: "Domine in nomine tuo daemonia nobis subiecta sunt;" protinus audierunt: "nolite gaudere super hoc, sed potius gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in caelis." In privata enim et temporali laetitia mentem posuerant, qui de miraculis gaudebant. Sed de privata ad communem, de temporali ad aeternam laetitiam revocantur, quibus dicitur: in hoc gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in caelo. Non enim omnes electi miracula faciunt, sed tamen eorum omnium nomina in caelo tenentur adscripta. Veritatis enim discipulis esse gaudium non debet, nisi de eo bono quod commune cum omnibus habent, et in quo finem laetitiae non habent.

Restat itaque, frater charissime, ut inter ea, quae, operante Deo, exterius facis, semper te interiorius subtiliter judices, ac subtiliter intelligas, et temetipsum qui sis, et quanta sit in eadem gente gratia, pro cuius conversione etiam faciendorum signorum dona percepisti. Et si quando te creatori nostro seu per linguam, sive per opera reminisceris deliquisse, semper haec ad memoriam revoces, ut surgentem cordis gloriam memoria reatus premat. Et quidquid de faciendis signis acceperis vel accepisti, haec non tibi, sed illis depones donata, pro quorum tibi salute collata sunt.

Occurrit autem menti ista cogitanti, quid de uno Dei famulo actum sit, etiam egregie electo. Certe Moyses, cum Dei populum ex Aegypto

educeret, mira, sicut tua fraternitas novit, signa in Aegypto operatus est. In Sina monte quadraginta diebus et noctibus jejunans legis tabulas accepit, inter coruscantes tonitruos, pertimescente omni populo, omnipotentis Dei servitio solus familiari etiam colloquutione conjunctus est, rubrum mare aperuit, in itinere ducem habuit nubis columnam, esurienti populo manna de caelo deposuit, carnem desiderantibus usque ad satietatem nimiam in eremo per miraculum ministravit. Sed cum jam sitis tempore ad petram ventum fuisset, diffusus est, seque de eadem aquam educere posse dubitavit, quam, jubente Domino, percussit atque aquas effluentes aperuit. Quanta autem post haec per triginta et octo annos in deserto miracula fecerit, quis enumerare, quis investigare valeat? Quotiens res dubia animum pulsasset, recurrens ad tabernaculum, secreto Dominum requirebat, atque de ea protinus, Deo loquente, docebatur. Iratum populo Dominum placabat suae precis interventione, surgentes in superbia atque in discordia dissidentes dehiscens terrae hiatus absorbebat, victoriis premebat hostes, signa monstrabat civibus. Sed cum jam ad repromissionis terram ventum fuisset, vocatus in montem est, et quam culpam ante annos triginta, ut dixi, et octo fecerat, audivit: quia de educenda aqua dubitavit. Et propter hoc quia terram repromissionis intrare non posset, agnovit. Qua in re considerandum nobis est, quam timendum sit omnipotentis Dei iudicium, qui per illum famulum suum tot signa faciebat, cuius culpam longo tempore adhuc servabat in cogitatione. Igitur, frater charissime, si et illum agnoscimus post signa pro culpa mortuum, quem omnipotenti Deo novimus praecipue electum: quanto nos debemus metu contremiscere, qui necdum adhuc novimus si electi sumus?

De reproborum vero miraculis quid dicere debeo, cum tua fraternitas noverit quid in evangelio veritas dicit: "multi venient in illa die dicentes mihi: Domine, in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo daemonia ejecimus, et in tuo nomine virtutes multas fecimus. Sed dicam illis, quia nescio qui estis; recedite a me operarii iniquitatis!" Valde ergo premendus est animus inter signa et miracula, ne fortassis in his propriam gloriam quaerat, et privato suae exultationis gaudio exultet. Per signa enim animarum lucra quaerenda sunt, et illius gloria, cuius virtute illa eadem signa geruntur. Unum vero Dominus nobis signum dedit, de quo et vehementer gaudere, et electionis gloriam in nobis possumus agnoscere, dicens: "in hoc sciatur quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem." Quod signum propheta requirebat, cum diceret: "fac mecum, Domine, signum in bonum, ut videant qui oderunt me, et confundantur." Haec autem dico, quia auditoris mei animum in humilitate sternere cupio. Sed ipsa tua humilitas habeat fiduciam suam. Nam peccator ego spem certissimam teneo, quia per omnipotentis creatoris ac redemptoris nostri Dei et Domini Jesu Christi gratiam jam peccata tua dimissa sunt, et idcirco electus es, ut per te dimittantur aliena. Nec habebis luctum de quolibet

libet reatu in posterum, quid de multorum conversione gaudium conaris facere in caelo? Idem vero conditor et redemptor noster, cum de poenitentia hominis loqueretur, ait: "ita dico vobis, majus gaudium erit in caelo super uno peccatore poenitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, quibus non opus est poenitentia." Et si de uno poenitente grande sit gau-

dium in caelo, quale gaudium factum credimus de tanto populo a suo errore converso, qui ad fidem veniens, mala quae egit poenitendo damnavit? In hoc itaque caeli et angelorum gaudio repetamus ipsas, quas praediximus, voces angelorum. Dicamus igitur, dicamus omnes: "gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis."

Papae Rom.
GREGOR. M. 3, etc.

Anno Christi
592, etc.

Reg. Saxon.
ETHELBERT. 33, etc.

Imperat.
MAURIT. 10, etc.

Gregorius Aldibergae reginae Anglorum*.

De conjugē ejus ad meliora exhortando. Ex Gregor. M. lib. 9. epist. 19.

QUI post terrenam potestatem regni caelestis gloriam cupit acquirere, ad faciendum lucrum creatori suo debet enixius laborare, ut ad ea, quae desiderat, operationis suae gradibus possit ascendere, sicut vos fecisse gaudemus. Re-meantes igitur dilectissimus filius noster Laurentius presbyter, et Petrus monachus, qualis erga reverendissimum fratrem et coepiscopum nostrum Augustinum gloria vestra extiterit, quantaeque illis solatia charitas vestra impenderit, retulerunt. Et omnipotentem Deum benediximus, qui conversionem gentis Anglorum mercedi vestrae dignatus est propitius reservare. Nam sicut per recordandae memoriae Helenam matrem piissimi Constantini imperatoris ad christianam fidem corda Romanorum accendit, ita et per gloriae vestrae studium in Anglorum gentem ejus misericordiam confidimus operari. Et quidem jamdudum gloriosi filii nostri conjugis vestri animos prudentiae vestrae bono, sicut revera christianae, debuisse inflectere, ut pro regni et animae suae salute fidem, quam colitis, sequeretur: quatenus et de eo, et per eum, de totius gentis conversione digna vobis in caelestibus gaudiis retributio nasceretur. Nam postquam, sicut diximus, et recta fide gloria vestra munita, et literis docta est, hoc vobis nec tardum, nec debuit esse difficile.

Et quoniam, Deo volente, aptum nunc tempus est, agite, ut divina gratia cooperante cum

augmento possitis, quod neglectum est, reparare. Itaque mentem gloriosi conjugis vestri in dilectione christianae fidei adhortatione assidua roborate, vestra illi sollicitudo augmentum in Deum amoris infundat, atque ita animos ejus, etiam pro subjectae sibi gentis plenissima conversione succendat, ut et magnum omnipotenti Domino de devotionis suae studio sacrificium offeratis, et ea quae de vobis narrata sunt, crescant, et vera esse modis omnibus approbentur: quia bona vestra non solum jam apud Romanos, qui pro vita vestra fortius oraverint, sed etiam per diversa loca, et usque Constantinopolim ad serenissimum principem pervenerunt. Unde sicut nobis de christianitatis vestrae solatiis laetitia facta est, ita quoque de perfecta operatione vestra angelis fiat gaudium in caelis. Sic vos in adjutorio supradicti reverendissimi fratris, et coepiscopi nostri, et servorum Dei, quos illuc missimus in conversione gentis vestrae devote ac totis viribus exhibete, ut et hic feliciter cum glorioso filio nostro, conjugē vestro regnetis, et post longa annorum tempora futurae quoque vitae gaudia, quae finem habere nesciunt, capiat. Oramus autem omnipotentem Deum, ut gloriae vestrae cor ad operanda quae diximus, gratiae suae igne succendat, et aeternae mercedis fructum vobis de placita sibi operatione concedat.

Gregorius Aldiberto regi Anglorum.

Congratulatur de conversione gentis ipsius. Ex Gregor. M. lib. 9. epist. 60.

PROPTER hoc omnipotens Deus bonos quoque ad populorum regimina perducit, ut per eos omnibus, quibus praelati fuerint, dona suae pietatis impendat. Quod in Anglorum gente factum cognovimus, cui vestra gloria idcirco praeposita est, ut per bona, quae vobis concessa sunt, etiam subjectae vobis genti superna beneficia praestarentur. Et ideo, gloriose

fili, eam quam accepisti divinitus gratiam sollicita mente custodi. Christianam fidem in populis tibi subditis extendere festina, zelum rectitudinis tuae in eorum conversione multiplica, idolorum cultus insequere, fanorum aedificia evertē, subditorum mentes in magna vitae munitia exhortando, terrendo, blandiendo, corrigendo, et boni operis exempla monstrando ae-

* In dubium veniat quaenam sit Aldiberga ista regina Anglorum, nam regis Edilberti uxor Bertha dicebatur, ut Beda refert, lib. 1. cap. 25. Ego vero eandem esse utramque censeo, sed (ut plerumque solet) exotica nomina perperam reddi ab alienigenis, et hic Berga pro Bertha. Ald enim et Aldi corrupte aliquando dicitur in propriis nominibus pro Edil et Aethel, nobilem et honoratum apud Saxones significantibus, quod et videre est in titulo subsequēntis epistolae, ubi Gregorius etiam regem vocat Aldibertum, quem Beda passim Edilberthum, alii plerique Ethelbertum. Ald etiam, quod proprie *seniorem* significat, per translationem *honoratum* notat: addique videatur Bergae vel Berthae nomini, tanquam honorarium attributum, ut sit Aldi-berga idem quod nobilis vel honorata Berga seu Bertha. Haec SPELM. Quibus addit Uffer. in MSS notis ad locum. D. Jamesius in vindiciis suis Gregorianis (pag. 137) docet in MSS nostris Anglicanis inscribi hanc epistolam Berthae reginae Anglorum, non Aldibergae, et sequentem Adelberto vel Athelberto, non Aldiberto. H. I.

difica: ut illum retributorem habeas in caelo, cujus nomen atque cognitionem dilataveris in terra. Ipse enim vestrae quoque gloriae nomen etiam posteris gloriosius reddet, cujus vos honorem quaeritis et servatis in gentibus. Sic enim Constantinus quondam piissimus imperator Romanam rempublicam a perversis idolorum cultibus revocans, omnipotenti Domino Deo nostro Jesu Christo secum subdidit, seque cum subjectis populis tota ad Deum mente convertit. Unde factum est, ut antiquorum nomen principum suis vir ille laudibus vinceret, et tanto in opinione praedecessores suos, quanto et in bono opere superaret. Et nunc itaque vestra gloria cognitionem unitus Dei Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, regibus ac populis sibimet subjectis festinet infundere, ut et antiquos gentis suae reges laudibus ac meritis transeat; et quanto in subjectis suis aliena peccata deterferit, tanto etiam de peccatis propriis ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat.

Reverendissimus autem frater noster Augustinus episcopus in monasterii regula doctus, sacrae scripturae scientia repletus, bonis, auctore Deo, operibus praeditus, quaeque vos admonet, libenter audite, devote peragite, studiose in memoria reservate: quia si vos eum, qui pro omnipotente Deo loquitur, auditis, idem omnipotens Deus hunc pro vobis exorantem celerius exaudiet. Si enim, quod absit, verba ejus postponitis, quando eum omnipotens Deus poterit audire pro vobis, quem vos negligitis audire pro Deo? Tota igitur mente cum eo vos in fervore fidei stringite, atque adnifum illius virtute, quam vobis divinitas tribuit, adjuvate: ut regni sui vos ipse faciat esse participes, cujus vos fidem in regno vestro recipitis, et facitis custodiri.

Praeterea scire vestram gloriam volumus: quia sicut in scriptura sacra ex verbis Domini omnipotentis agnoscimus, praesentis mundi jam terminus juxta est, et sanctorum regnum venturum est, quod nullo unquam poterit fine terminari. Appropinquante autem eodem mundi termino, multa imminet, quae ante non fuerunt; videlicet immutationes aeris, terroresque de caelo, et contra ordinem temporum tempestates, bella, fames, pestilentiae, terraemotus per loca. Quae tamen non omnia nostris diebus ventura sunt, sed post nostros dies omnia subsequuntur. Vos itaque, si quae ex his evenire in terra vestra cognoscitis, nullo modo vestrum animum perturbetis: quia idcirco haec signa de fine seculi praemittuntur, ut de animabus nostris debeamus esse solliciti, de mortis hora suspecti, ut venturo iudici in bonis actibus inveniamur praeparati. Haec nunc, gloriose fili, paucis locutus sum, ut cum christiana fides in regno vestro excreverit, nostra quoque apud vos locutio latior excrecat; ut tanto plus loqui libeat, quanto se in mente vestra gaudia de gentis vestrae perfecta conversione multiplicat. Parva autem xenia transmisi, quae vobis parva non erunt, cum a vobis ex beati Petri apostoli fuerint benedictione suscepta. Omnipotens itaque Deus in vobis gratiam suam, quam coepit, custodiat atque perficiat; atque et hic vitam vestram per multorum annorum curricula extendat, et post longa tempora in caelestis patriae congregatione suscipiat.

Incolumem excellentiam vestram gratia suprema custodiat, domine fili. Dat. die decima kalendarum Juliarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto, anno decimo nono, post consulatum ejusdem anno decimo octavo, indictione quarta. Id est, an. Christi 601.

Papae Rom.
GREGOR. M. 3, etc.

Anno Christi
592, etc.

Reg. Saxon.
ETHELBERT. 33, etc.

Imperat.
MAURIT. 10, etc.

Epistola Gregorii M. Quirino episcopo, et caeteris episcopis in Hibernia catholicis.

De his, qui ab haereticis in trinitatis nomine baptizantur, non rebaptizandis, qui in occidente per manus impositionem, chrismate vero in oriente, sanctae ecclesiae reconciliantur. De his vero, qui in trinitatis nomine non baptizantur, rebaptizandis. Scribit etiam de sancta Maria, quare dicatur mater et ancilla. Et de haereticis reversis quid promittere debeant. Ex Gregor. M. lib. 9. epist. 61. indict. 4.

QUIA charitati nihil longe est, quos dividunt loca, jungat epistola. Lator itaque praesentium ad beati Petri apostolorum principis ecclesiam veniens, fraternitatis vestrae se asseruit ad nos epistolas accepisse, easque in Hierosolymorum urbe cum rebus quoque aliis perdidisse. In quibus, sicut ipse ait, studuistis inquirere, sacerdotes ac plebes, quae Nestorianae haereseos errore confusae sunt, cum ad matrem electorum omnium catholicam ecclesiam revertuntur, utrum baptizari debeant, an certe solius verae fidei confessione ejusdem matris ecclesiae visceribus adungi. Et quidem ab antiqua patrum institutione didicimus, ut qui apud haeresin in trinitatis nomine baptizantur, cum ad sanctam ecclesiam redeunt, aut unctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei ad sinum matris ecclesiae revocentur. Unde Aria-

VOL. I.

nos per impositionem manus occidens, per unctionem vero sancti chrismatis ad ingressum sanctae ecclesiae catholicae oriens reformat. Monophysitas vero et alios ex sola vera confessione recipit: quia sanctum baptisma, quod sunt apud haereticos consecuti, tunc in eis vires emundationis recipit, cum vel illi per impositionem manus Spiritum Sanctum acceperint, vel isti propter professionem verae fidei, sanctae et universalis ecclesiae visceribus fuerint uniti. Hi vero haeretici, qui in trinitatis nomine minime baptizantur, sicut sunt Bonosiani et Cataphrygae: quia et illi Christum Dominum non credunt, et isti Sanctum Spiritum perverso sensu esse quendam pravam hominem Montanum credunt, quorum similes multi sunt, et alii tales, cum ad sanctam ecclesiam veniunt, baptizantur: quia baptismum non fuit quod in errore positi

E

in

in sanctae trinitatis nomine minime perceperunt. Nec potest hoc ipsum baptisma iteratum dici, quod, sicut dictum est, in trinitatis nomine non erat datum. Nestoriani vero, quia in sanctae trinitatis nomine baptizantur, sed eos Judaicae perfidiae similes, incarnationem unigeniti non credentes, suae haereseos error obscurat, ad sanctam ecclesiam catholicam venientes, de verae fidei firmitate, et confessione docendi sunt, ut unum eundemque Dei et hominis filium, Deum Dominum nostrum Jesum Christum credant, ipsum existentem in divinitate ante secula, et ipsum factum hominem in fine seculorum: quia "verbum caro factum est, et habitavit in nobis." Verbum vero carnem dicimus factum, non amittendo quod erat, sed suscipiendo quod non erat. Incarnationis enim suae mysterio unigenitus Patris nostra auxit, sua non minuit. Una itaque persona est verbum et caro, sicut ipse ait: "nemo ascendit in caelum, nisi qui de caelo descendit, filius hominis, qui est in caelo." Qui filius Dei in caelo, erat filius hominis qui loquebatur in terra. Hinc Joannes ait: "scimus quia filius Dei venit, et dedit nobis sensum." Qui nobis quem sensum dederit, illico subjunxit: "ut cognoscamus verum Deum." Quem hoc loco verum Deum insinuat, nisi Patrem omnipotentem? Sed quid etiam de omnipotente Filio sentiat, adjungit: "et simus in vero ejus Filio Jesu Christo." Ecce, ait, verum Deum Patrem, verum ejus Filium Jesum Christum. Quem verum Filium quid esse sentiat, apertius ostendit: "hic est," inquit, "verus Deus, et vita aeterna." Si igitur juxta errorem Nestorii alius verbum, atque alius esset homo Jesus Christus, qui verus est homo, utique verus Deus non esset, et vita aeterna. Sed unigenitus Filius verbum ante secula factus est homo. "Hic est (ergo) verus Deus, et vita aeterna." Certe cum hunc sancta virgo conceptura esset, et loquentem ad se angelum audiret, ait: "ecce ancilla Domini, fiat mihi sicut dicis." Quae cum eum concepisset, et ad Elizabeth cognatam suam pergeret, ab eadem Elizabeth protinus audivit: "unde ego digna, ut mater Domini mei veniat ad me?" Ecce eadem virgo et ancilla Domini dicitur et mater. Ancilla enim Domini, quia verbum ante secula unigenitus aequalis est Patri; mater vero; quia

in ejus visceribus ex Sancto Spiritu ejusque carne factus est homo. Nec alterius ancilla, alterius mater: quia dum unigenitus Dei existens ante secula, ex ejus utero natus est homo, investigabili miraculo facta est et ancilla hominis per divinitatem, et mater Dei per carnem. Non autem prius in utero virginis caro concepta est, et postmodum divinitas venit in carnem; sed mox ut verbum venit in utero, mox verbum servata propriae virtute naturae factum est caro. Et perfectus homo, id est, in veritate carnis et animae rationalis, natus est per uterum virginis unigenitus Filius Dei. Unde et unctus prae participibus dicitur, sicut psalmista ait: "unxit te Deus, Deus tuus, oleo laetitiae prae confortibus tuis." Unctus quippe est oleo, dono videlicet Spiritus Sancti. Sed prae confortibus unctus est: quia omnes nos prius peccatores homines existimus, et postmodum per unctionem Sancti Spiritus sanctificamur. Ipse autem qui existens Deus ante secula, per Sanctum Spiritum in utero virginis homo conceptus est in fine seculorum, ibi ab eodem Spiritu unctus est, ubi conceptus. Nec ante conceptus, et postmodum unctus est, sed hoc ipsum de Spiritu Sancto ex carne virginis concipi, a Sancto Spiritu ungi fuit.

Hanc ergo nativitatis ejus veritatem, quicumque a perverso errore Nestorii revertuntur, coram sancta fraternitatis vestrae congregatione fateantur, eundem Nestorium cum omnibus sequacibus suis, et reliquas haereseos anathematizantes. Venerandas quoque synodos, quas universalis ecclesia recipit, se recipere et venerari promittant, et absque ulla dubitatione sanctitas vestra; servatis eis propriis ordinibus in suo coetu recipiat, ut dum et per sollicitudinem occulta mentis eorum discutitis, atque eos per veram scientiam recta, quae tenere debeant, docetis, et per mansuetudinem eis nullam contrarietatem vel difficultatem de propriis suis ordinibus facitis, eos ab antiqui hostis ore rapiatis. Et tanto vobis apud omnipotentem Deum aeternae gloriae crescat retributio, quanto multos colligitis, qui vobiscum in Domino sine fine gloriantur. Sancta itaque trinitas orantes pro nobis sua vos protectione custodiat, vobisque in amore suo dona adhuc multipliciora concedat.

Papae Rom.
GREGOR. M. 3, etc.

Anno Christi
592, etc.

Reg. Saxon.
ETHELBERT. 33, etc.

Imperat.
MAURIT. 10, etc.

Alia Gregorii M. Augustino episcopo Anglorum.

De usu pallii, et Londoniensi et Eboracensi ecclesia. Ex Beda l. i. c. 29. et Gregor. M. l. xii. ep. 15.

REVERENTISSIMO et sanctissimo fratri Augustino coepiscopo Gregorius servus servorum Dei. Cum certum sit pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia aeterni regni praemia reservari; nobis tamen eis necesse est honorum beneficia tribuere, ut in spiritualis operis studio ex remuneratione valeant multiplicius insudare. Et quia nova Anglorum ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam, eodem Domino largiente, et te laborante perducta est, usum tibi pallii in ea ad sola missarum solemnia agenda concedimus, ita ut per loca singula duodecim epi-

scopos ordines, qui tuae subiaceant ditioni: quatenus Londoniensis civitatis episcopus semper in posterum a synodo propria debeat consecrari, atque honoris pallium ab hac sancta et apostolica, cui Deo auctore deservio, sede percipiat.

Ad Eburacum vero civitatem te volumus episcopum mittere, quem ipse judicaveris ordinare: ita duntaxat ut si eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque duodecim episcopos ordinet, et metropolitani honore perfruatur: quia ei quoque, si vita comes fuerit, pallium tribuere, Domino favente, disponimus,

nimus, quem tamen tuae fraternitatis volumus dispositioni subjacere.

Post obitum vero tuum ita episcopis, quos ordinaverit, praesit, ut Lundoniensis episcopi nullo modo ditioni subjaceat. Sit vero inter Lundoniae et Eburacae civitatis episcopos in posterum honoris ista distinctio, ut ipse prior habeatur, qui prius fuerit ordinatus. Communi autem consilio, et concordii actione quaeque sunt pro Christi zelo agenda, disponant unanimiter, recte sentiant, et ea quae senserint, non sibi met discerpando perficiant.

Tua vero fraternitas non solum eos episcopos quos ordinaverit, neque hos tantummodo qui

per Eburacae episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Britanniae sacerdotes habeat, Deo Domino nostro Jesu Christo auctore, subjectos: quatenus ex lingua et vita tuae sanctitatis et recte credendi et bene vivendi formam percipiant, atque officium suum fide ac moribus exequentes ad caelestia, cum Dominus voluerit, regna pertingant.

Deus te incolumem custodiat, reverentissime frater. Dat. die decima kalendarum Juliarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto, anno decimo nono, post consulatum ejusdem domini anno decimo octavo, indictione quarta. Id est, anno Dom. 601. *

Papae Rom.
GREGOR. M. 3, etc.

Anno Christi
592, etc.

Reg. Saxon.
ETHELBERT. 33, etc.

Imperat.
MAURIT. 10, etc.

S. Gregorii studium in convertendis Anglis.

Gregorius studet Anglo-Saxones convertere. Augustinum mittit cum plurimis monachis, et formidantes solatur literis, et in rem eorum multas scribit epistolas. Ex Beda in vita et obitu Gregor. hist. lib. ii. c. 1.

NEC silentio praetereunda opinio, quae de beato Gregorio, traditione majorum, ad nos usque perlata est, qua videlicet ex causa admonitus tam sedulam erga salutem nostrae gentis curam gesserit. Dicunt quia die quadam, cum advenientibus nuper mercatoribus, multa venalia in forum fuissent conlata, multique ad emendum confluxissent, et ipsum Gregorium inter alios advenisse, ac vidisse inter alia pueros venales positos, candidi corporis, ac venusti vultus, capillorum quoque forma egregia. Quos cum aspiceret, interrogavit (ut aiunt) de qua regione vel terra essent adlati? Dictumque est quod de Britannia insula, cujus incolae tales essent aspectus. Rursus interrogavit, utrum iidem insulani christiani, an paganis adhuc erroribus essent implicati? Dictumque est, quod essent pagani. At ille intimo ex corde longa trahens suspiria: heu proh dolor, inquit, quod tam lucidi vultus homines tenebrarum auctor possidet, tantaque gratia frontispicii, mentem ab interna gratia vacuum gestat. Rursus ergo interrogavit: Quod esset vocabulum gentis illius? Respondum est, quod Angli vocarentur. At ille, bene inquit: nam et angelicam habent faciem, et tales Angelorum in caelis decet esse cohaeredes. Quod habet nomen ipsa provincia, de qua isti sunt adlati? Respondum est, quod Deiri vocarentur iidem provinciales. At ille, bene, inquit, Deiri de ira eruti, et ad misericordiam Christi vocati. Rex provinciae illius quomodo appellatur? Respondum est, quod Aella diceretur. At ille adludens ad nomen, ait: Alleluia, laudem Dei creatoris illis in partibus oportet cantari. Accedensque ad pontificem Romanae et apostolicae sedis (nondum enim erat ipse pontifex factus) rogavit ut genti Anglorum in Britanniam aliquos verbi ministros, per quos ad Christum converteretur, mitteret; seipsum paratum esse in hoc opus, Domino cooperante, perficiendum,

si tamen apostolico papae, hoc ut fieret, placeret. Quod dum perficere non posset, quia et si pontifex concedere illi quod petierat, voluit, non tamen cives Romani, ut tam longe ab urbe recederet, potuere permittere. Mox ut ipse pontificatus officio functus est, perfecit opus diu desideratum. Alios quidem praedicatores mittens, sed ipse praedicationem ut fructificaret, suis exhortationibus ac precibus adjuvans.

Siquidem ^a anno ab incarnatione Domini quingentesimo octogesimo secundo, Mauricius ab Augusto quinquagesimus quartus imperium suscipiens, viginti et uno annis tenuit. Cujus anno regni decimo Gregorius, vir doctrina et actione praecipuus, pontificatum Romanae et apostolicae sedis sortitus, rexit annos tredecim, menses sex, et dies decem. Qui divino admonitus instinctu, anno decimo quarto ejusdem principis, hoc est, Domini nostri 596. adventus vero Anglorum in Britanniam anno circiter centesimo quinquagesimo, misit servum Dei Augustinum, et alios plures cum eo monachos, timentes Dominum, praedicare verbum Dei genti Anglorum. Qui cum jussis pontificalibus obtemperantes, memoratum opus aggredi coepissent, jamque aliquantulum itineris confecissent, perculsi timore inertis, redire domum potius quam barbaram, feram, incredulamque gentem, cujus ne linguam quidem nossent, adire cogitabant; et hoc esse tutius communi consilio decernebant.

Nec mora, Augustinum quem eis episcopum ordinandum (si ab Anglis susciperentur) disposuerat, domum remittunt; qui a beato Gregorio humili supplicatu obtineret, ne tam periculosam, tam laboriosam, tam incertam peregrinationem adire deberent. Quibus ille exhortatorias mittens literas, in opus eos verbi, divino confisos auxilio, proficisci suadet.

* His subjungit Ufferius sequentia in MSS not. ad locum. In MSS Anglicanis Gregoriani registri exemplaribus epistola ista non habetur, ab editoribus vero ad indictionem vii. (lib. xii. c. 15.) perperam est relata, cum ad quartam referendam fuisse *ἡμετέρας* a Beda nobis conservata clarissime demonstret. H. I.

^a Ex Beda hist. eccles. lib. i. c. 23.

Papae Rom.
GREGOR. M. 7.Archiep. Cantuar.
AUGUSTIN. I.Anno Christi.
596.Reg. Sax.
ETHELBERT. 37.Imperat.
MAURIT. 14.*Adventus Augustini Anglorum episcopi.*

Augustinus Britanniam advenit; ab Edilberto, sive Ethelberto rege Cantiorum benigne excipitur; vitam et doctrinam primitivae ecclesiae imitatur; regem baptizat; et sede episcopali donatur.
Ex Beda lib. i. cap. 25. et seq.

ROBORATUS ergo confirmatione beati patris Gregorii Augustinus, cum famulis Christi, qui erant cum eo, rediit in opus verbi, pervenitque Britanniam. Erat eo tempore rex Edilbertus in Cantia potentissimus, qui ad confinium usque Humbrae fluminis maximi, quo meridiani et septentrionales Anglorum populi dirimuntur, fines imperii tetenderat. Est autem ad orientalem Cantii plagam Tanatos insula non modica, id est, magnitudinis juxta consuetudinem aestimationis Anglorum familiarum sexcentarum, quam a continenti terra secernit fluvius Vansumu, qui est latitudinis circiter trium stadiorum, et duobus tantum in locis est transmeabilis. Utrumque enim caput protendit in mare. In hac ergo adplicuit servus Domini Augustinus, et focii ejus viri (ut ferunt) ferme quadraginta. Acceperunt autem, praecipiente beato papa Gregorio, de gente Francorum interpretes, et mittens ad Edilbertum, mandavit se venisse de Roma, ac nuncium ferre optimum, qui sibi obtemperantibus aeterna in caelis gaudia, et regnum sine fine cum Deo vivo et vero futurum, sine ulla dubietate promitteret. Qui haec audiens, manere illos in ea, quam adierant, insula, et eis necessaria ministrari, donec videret quid eis faceret, jussit. Nam et antea fama ad eum christianae religionis pervenerat, utpote qui et uxorem habebat christianam de gente Francorum regia, vocabulo Bercta. Quam ea conditione a parentibus acceperat, ut ritum fidei ac religionis suae cum episcopo, quem ei adiutorem fidei dederant, nomine Liudhardo, inviolatum servare, licentiam haberet.

Post dies ergo venit ad insulam rex, et residens sub dio jussit Augustinum cum sociis ad suum ibidem advenire colloquium. Caverat enim ne in aliquam domum ad se introirent, vetere usus augurio, ne superventu suo, si quid maleficae artis habuissent, eum superando deciperent. At illi non daemonica, sed divina virtute praediti veniebant, crucem pro vexillo ferentes argenteam, et imaginem Domini salvatoris in tabula depictam, letaniasque canentes pro sua simul et eorum, propter quos et ad quos venerant, salute aeterna, Domino supplicabant. Cumque ad iussionem regis residentes, verbum ei vitae, una cum omnibus, qui aderant, ejus comitibus praedicarent: respondit ille dicens, pulchra sunt quidem verba et promissa quae adfertis, sed quia nova sunt et incerta, non his possum adsensum tribuere, relictis eis quae tanto tempore cum omni Anglorum gente servavi. Verum quia de longe huc peregrini venistis, et ut ego mihi videor perspexisse, ea quae vos vera et optima credebatis, nobis quoque communicare desiderastis: nolumus molesti esse vobis, quin potius benigno vos hospitio recipere, et quae victui

sunt vestro necessaria, ministrare curamus, nec prohibemus, quin omnes, quos potestis, fidei vestrae religionis praedicando societis.

Dedit ergo eis mansionem in civitate Dorovernensi (quae imperii sui totius erat metropolis) eisque, ut promiserat, cum administratione victus temporalis, licentiam quoque praedicandi non abstulit. Fertur autem quia appropinquantes civitati, more suo, cum cruce sancta, et imagine magni regis Domini nostri Jesu Christi, hanc letaniam consona voce modularentur: “deprecamur te, Domine, in omni misericordia tua, ut auferatur furor tuus, et ira tua, a civitate ista, et de domo sancta tua, quoniam peccavimus: Alleluia.”

At ubi datam sibi mansionem intraverunt, coeperunt apostolicam primitivae ecclesiae vitam imitari; orationibus videlicet assiduis, vigiliis, ac jejuniis serviendo, verbum vitae, quibus poterant, praedicando, cuncta hujus mundi, velut aliena, spernendo, ea tantum, quae victui necessaria videbantur, ab eis, quos docebant, accipiendo, secundum ea, quae docebant ipsi, per omnia vivendo, et paratum ad patiendum adversa quaeque, vel etiam ad moriendum pro ea, quam praedicabant, veritate animum habendo. Quid mora? crediderunt nonnulli et baptizabantur, mirantes simplicitatem innocentis vitae, ac dulcedinem doctrinae eorum caelestis.

Erat autem prope ipsam civitatem ad orientem ecclesia in honorem sancti Martini antiquitus facta, dum adhuc Romani Britanniam incolerent, in qua regina, quam christianam fuisse praediximus, orare consueverat. In hac ergo et ipsi primo convenire, psallere, orare, missas facere, praedicare, et baptizare coeperunt, donec rege ad fidem converso, majorem praedicandi per omnia, et ecclesias fabricandi vel restaurandi, licentiam acciperent. At ubi ipse etiam inter alios delectatus vita mundissima sanctorum, et promissis eorum suavissimis, quae vera esse miraculorum quoque multorum ostensione firmaverant, credens, baptizatus est; coepere plures ad audiendum verbum confluere, ac relicto gentiliter ritu, unitati se sanctae Christi ecclesiae credendo sociare. Quorum fidei et conversioni ita congratulatus esse rex perhibetur, ut nullum tamen cogeret ad christianismum, sed tantummodo credentes arctiori dilectione quasi concives sibi regni caelestis amplecteretur. Didicerat enim a doctoribus auctoribusque suae salutis, servitium Christi voluntarium, non coactitium esse debere. Nec distulit, quin etiam ipsis doctoribus suis locum sedis, eorum gradui congruum, in Dorovernia metropoli sua donaret, simul et necessarias in diversis speciebus possessiones conferret.

Papae Rom.
GREGOR. M. 8.

Archiep. Cantuar.
AUGUSTIN. 2.

Anno Christi
597.

Reg. Sax.
ETHELBERT. 38.

Imperat.
MAURIT. 15.

Synodus Landavenfis *.

Synodus Landavenfis ab Oudoceo tertio Landavenfi episcopo convocata: qua Mouricus rex Glamorganiae ob perfidam Cynuetu interfectionem excommunicatur, etc. Ex vet. MS. Landav. ecclesiae; citante Spelmanno.

MOURICUS rex et Cynuetu convenerunt infimul Landaviae, et praesente Oudoceo episcopo juraverunt antepositis reliquiis sanctorum, ut firmam pacem inter se tenerent. Facta juratione, post intervallum occidit rex Mouricus dolo Cynuetu, et postea episcopus Oudoceus convocavit omnes clericos ab hostio Taratyryn Guy usque ad Tyui cum tribus abbatibus suis, Concen abbate Carbani vallis, Catgen abbate Ildute, Sulgen abbate Docguinni, et plena synodo excommunicavit regem Mouricum propter homicidium ab eo perpetratum, et propter pactum factum praesentia sua, et super altare Petri apostoli et sanctorum Dubricii et Teliavi, transgressum: et ita inclinando cruces ad terram simul et patriam, dimisit sine baptismo, et communionem christiana maledixit regem cum progenie, confirmante synodo et dicente: "fiant dies ejus pauci, et fiant filii ejus orphani, et uxor ejus vidua." Et remansit rex cum tota regione sua spatio duorum annorum et eo amplius sub eadem excommunicatione.

Post haec rex non potuit tam diu durantem excommunicationem tantam amplius sustinere, videns perditionem animae suae et damnationem regni, veniam requisivit apud sanctum Oudoce-

um Landaviae, et effusis lachrimis cum inclinato capite, et coram tribus abbatibus, Oudoceus episcopus imposuit ei jugum poenitentiae ad modum qualitatis et quantitatis, commendans ei ut tribus modis emendaret apud Deum et ecclesiam Landaviae, videlicet jejunio, et oratione, et elemosynis.

Rex Mouricus accepto jugo poenitentiae dedit quatuor villas pro redemptione animae suae, et pro anima Cynuetu, ecclesiae Landaviae, et in manu Oudocei episcopi et omnibus suis successoribus, cum tota sua libertate, et ab omni servitio liberas in perpetuo, cum tota communionem per patriam suam manentibus in his terris, in campo, et in sylva, in pascuis et in aqua. Prima, Ripugraenauc, II. Nantauan, III. est in qua occisus est Cynuetu, ultra Nadauan, IIII. trans Nadauan ubi filius regis moechatus est, a palude Elleti usque Nadauan, id est, villa Gurberdh. De illis quatuor, vigintiquatuor modii terrarum.

De clericis testes sunt Oudoceus episcopus, Concen abbas Carbani vallis, Catgan abbas Ilduti, Sulgen abbas Docunni, etc. De laicis, Mouric rex cum filio suo Frioc, et nepote Morcant filio Arthrui, etc.

Synodus alia Landavenfis.

Synodus alia Landavenfis ab Oudoceo praedicto (tertio Landaviae episcopo) ad Podum Carbani vallis conciliata in Morcanti regis absolutionem. Ibidem.

INSINUANDUM est quod S. Oudoceus cum sua congregatione, et Concen abbas S. Catoci, et Sulgen abbas Docunni, et Catgen abbas Ilduti, cum omni sua congregatione, et Morcant rex, et Frioc patruus suus venerunt omnes ad Podum S. Ilduti, et ambo Morcant rex et Frioc praesentibus illis omnibus super altare S. Ilduti antepositis sanctis reliquiis juraverunt, ita ut simul firmam pacem inter se sine dolo tenerent. Et ita tali conventionem, ut si unus alterum occideret, aut ei dolum inferret, nullo se alio modo redimeret, agro nec argento, sed regnum suum quietum clamaret, et vitam suam totam duceret in peregrinationem. Post multum vero temporis, suadente diabolo, occidit rex Morcant Frioc patruum suum dolo, et eo occiso, venit rex Morcant ad Oudoceum episcopum, veniam requirens de perjurio facto, simul cum homicidio perpetrato, ad ecclesiam Landaviam.

Et audita ejus petitione, mandavit episcopus Oudoceus propter abbates trium congregationum suarum, Concen abbatem Catoci, Sulgen abbatem Docunni, Catgen abbatem Ilduti, cum suis clericis congregatis in unum in sancta synodo, omnibus ab hostio Taratyryg Guy usque ad hostium Tyui. Et venit rex cum senioribus Morcannuc obviam illis ad Podum Carbani vallis, ad recipiendum judicium de malefacto suo cum summa satisfactione.

Et plena synodus, praesentia Oudocei episcopi, judicavit propter orbitatem regni, ne fieret sine protegente clipeo domini naturalis, peregrinationem illius jejuniis et orationibus, et elemosynis redimere, simul cum homicidio perjurium expurgare. Et rex Morcant assensu seniorum Morcannuc posuit manum suam super quatuor evangelia et reliquias sanctorum, tenente illa Oudoceo, et promittit in primis se emenda-

* Clar. Spelmannus tres sequentes synodos Landavenses circa an. Dom. 560 celebratas fuisse asserit. Meliora a magno Usserio in notis MSS. ad locum edocti ad secundum Augustini archiepiscopi Cantuar. annum reponimus easdem. En verba viri summi. "These three synods of Landaff should have been placed after St. Gregory's time, and the coming of Augustin into England. For by the register of that church (out of which these synods were transcribed) it most clearly appeareth, that Oudoceus received his consecration from the archbishop of Canterbury: whereof see my treatise of the religion of the antient Irish, pag. 81. edit. Lond. 1631." H.I.

turum de praedicto facinore sicut praedictum est, jejunio et oratione et eleemosyna: et insuper promittit se nunquam tale quid amplius facturum, et se in omnibus regalem justitiam misericorditer acturum. Injuncta ei poenitentia ad modum facinoris, et ad illius qualitatem, quantitatem, potentiam, et data sibi communionem christiana, ablata prius sibi ab episcopo Oudoceo, clamavit tres congregationes Catoci, Il-

duti, Docunni, liberas ab omni regali servitio, Deo et sanctis Teliavo, Dubricio, Oudoceo, et omnibus successoribus suis: et ita cum omni sua dignitate et privilegio SS. Dubricii, Teliavi in perpetua consecratione ecclesiae Landaviae, et uterem mellis, et lebetem ferreum, quae ecclesia S. Ilduti regi debebat reddere, quietam rex Morcan clamavit, etc. Fol. 74.

Papae Rom.
GREGOR. M. 8.

Archiep. Cantuar.
AUGUSTIN. 2.

Anno Christi
597.

Reg. Saxon.
ETHELBERT. 38.

Imperat.
MAURIT. 15.

Synodus tertia Landavensis.

Synodus tertia sub Oudoceo tertio Landavensi episcopo, ab hostio Gui, usque ad hostium Tiui, Landaviae congregata, qua Guidnerth fratrem in causa regni interficiens, excommunicatus est. Ibidem.

SCITOTE, charissimi fratres, quod in tempore Oudocei episcopi diabolica admonitione occidit Guidnerth fratrem suum Merchion causa contentione regni, et perpetrato homicidio, fratricida excommunicatus est a beato Oudoceo, et a synodo simul congregata ab hostio Guy usque ad hostium Tivi Landaviae, et ita remansit depositis crucibus ad terram simul, et cimbaliis versis tribus annis sub eadem excommunicatione, et ex toto, sine aliqua christianorum communionem. Finitis tribus annis requisivit veniam apud beatum Oudoceum, et data ei venia misit eum in peregrinationem usque ad archiepiscopum Dolensem in Cornugalliam propter veteranam amicitiam et cognitionem, quam sancti patres habuerunt antecessores sui inter se, S. Teliavus, et S. Samson archiepiscopus primus Dolensis civitatis. Et propter aliam causam eo quod ipse Guidnerth, et Britones, et archiepiscopus illius terrae essent unius linguae et unius nationis, quamvis dividerentur spatio terrarum, et tanto melius poterat renunciare scelus suum et indulgentiam requirere, cognito suo sermone.

Post haec data sibi remissione cum sigillatis literis, redit ante caput anni ad patriam, et ad beatum Oudoceum. Et quia nondum fecerat annum, quem promiserat in exulatu neque finierat, noluit illum absolvere, sed potius in eadem fieret excommunicatione, non servato ab

eo primo iugo poenitentiae. Manente eo in eadem praevaricatione et excommunicatione, ante finem anni S. Oudoceus famosissimae vitae episcopus Landaviae transivit ad Dominum. Cui successit Berthguinus Landaviae, quem Morcant rex simul et Guednerth requisierunt apud Landaviam cum multis senioribus Morcannuc uno ore deprecantes episcopum, videntes cruces adhuc depositas ad terram simul et reliquias cum cimbaliis super Guednerth, ut veniam daret Guednerth fratricidae, et ut solveret excommunicationem, elevando cruces de terra et reliquias sanctorum.

Post haec Guednerth promittens emendationem vitae suae amplius in jejunio et oratione, et eleemosyna, fufis lacrimis cum magna devotione absolutus est de episcopo, injuncta sibi poenitentia plenaria ad modum culpae. Postmodum Guidnerth memor divini sermonis; "sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna peccatum;" donavit Deo et SS. Dubricio, Teliavo et Oudoceo, et in manu Berthguini episcopi, et omnibus successoribus suis ecclesiae Landaviae Lann, Catguala, Tye, cum omni sua tellure, cum silva et cum maritimis, et cum omni sua libertate sine ullo censu homini terreno, nisi ecclesiae Landaviae, et pastoribus ejus, et cum refugio suo in perpetuo. De clericis testes sunt, etc. Fol. 82.

Papae Rom.
GREGOR. M. 12.

Archiep. Cantuar.
AUGUSTIN. 6.

Anno Christi
601.

Reg. Sax.
ETHELBERT. 42.

Imperat.
MAURIT. 19.

Responsiones S. Gregorii ad Augustinum.

Responsiones S. Gregorii papae ad quaesita per nuntios Augustini primi Cantuariensis archiepiscopi, pro nascenti jam apud Anglo-Saxones ecclesia gubernanda. Ex Beda hist. ecclesiast. lib. i. cap. 27.

INTEREA vir Domini Augustinus venit Arelas, juxta quod iussa sancti patris Gregorii acceperat, et ab archiepiscopo ejusdem civitatis Aetherio, archiepiscopus genti Anglorum ordinatus est.

* Clar. Ufferius in MSS. notis ad locum; Praefamen hoc Bedae omitti, Gregoriique prooemium ejus loco substitui vult, uti in Pet. Crabii tom. ii. concil. Colon. ann. 1538. fol. 93. b. edit. reperitur. "Per dilectissimum filium meum Laurentium presbyterum, et Petrum monachum fraternitatis tuae scripta suscepi; in quibus me de multis capitulis requirere curasti. Sed quia praedicti filii mei podagrae me invenerunt doloribus afflictum; et cum urgerent se citius dimitti, ita relaxati sunt, ut in eadem me dolorum afflictione relinquerent: singulis quibusque capitulis, ut debui, latius respondere non valui."

Quid de his B. Gregorii responsionibus ad Augustinum sentiendum sit Clar. Ufferius in notis MSS. ad locum penes rev. episc. Assaven. explicat, dicens. Libellus iste responsionum (ut Beda lib. ii. hist. c. i. appellat) in Gregorianorum operum editione hanc praefert *in scriptis*. "Incipit epistola de expositione diversarum rerum B. Gregorii papae urbis Romae, quam transmisit in Saxoniam transmarinam ad Augustinum, quem ipse pro se ad praedicandum misit." De eadem Bonifacius Mo-

Rever-

Reversusque Britanniam, misit continuo Romam Laurentium presbyterum, et Petrum monachum, qui beato pontifici Gregorio, gentem Anglorum fidem Christi suscepisse, ac se episcopum factum esse, referrent. Simul et de eis, quae necessaria videbantur, quaestionibus ejus consulta flagitans. Nec mora, congrua quaesitui responsa recepit, quae etiam huic historiae nostrae commodum duximus indere.

I. Interrogatio beati Augustini episcopi Cantuariorum ecclesiae.

De episcopis, qualiter cum suis clericis conversentur, vel de his quae fidelium oblationibus accedunt altario, quantae debeant fieri portiones, et qualiter episcopus agere in ecclesia debeat?

Respondit Gregorius papa urbis Romae.

Sacra scriptura testatur (quam te bene nosse dubium non est) et specialiter beati Pauli ad Timotheum epistolae, in quibus eum erudire studuit, qualiter in domo Dei conversari debuisset. Mos autem sedis apostolicae est, ordinatis episcopis praecepta tradere, ut in omni stipendio quod accedit, quatuor debeant fieri portiones: una videlicet episcopo et familiae, propter hospitalitatem atque susceptionem, alia clero, tertia pauperibus, quarta ecclesiis reparandis. Sed quia tua fraternitas monasterii regulis erudita, seorsum fieri non debet a clericis suis in ecclesia Anglorum, quae, auctore Deo, nuper adhuc ad fidem adducta est, hanc debet conversationem

instituere, quae initio nascentis ecclesiae fuit patribus nostris, in quibus “ nullus eorum, ex his quae possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia.”

II. Secunda interrogatio Augustini.*

Opto enim doceri, an clerici continere non valentes, possint contrahere. Et si contraxerint, an debeant ad seculum redire?

Responsio beati Gregorii.

Si qui vero sunt clerici extra sacros ordines constituti^a, qui se continere non possunt, sortiri uxores debent, et stipendia sua exterius accipere. Quia et de iisdem patribus, de quibus praefatus sumus, novimus scriptum, quod “ dividebatur singulis, prout cuique opus erat:” de eorum quoque stipendio cogitandum atque providendum est, et sub ecclesiastica regula sunt tenendi, ut bonis moribus vivant, et canendis psalmis invigilent, et ab omnibus illicitis et cor, et linguam, et corpus, Deo auctore, conservent: communi autem vita viventibus, jam de faciendis portionibus, vel exhibenda hospitalitate, et adimplenda misericordia, nobis quid erit loquendum? cum omne quod superest in causis piis ac religiosis erogandum est, Domino omnium magistro docente, “ quod superest, date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis.†”

III. Interrogatio Augustini.

Cum una sit fides, cur sunt ecclesiarum di-

guntinus in xv. a. ad Nothelmum Cantuariensem archiepiscopum epistola. “ Diligenter obsecro, ut illius epistolae qua continentur, ut dicunt, interrogationes Augustini pontificis ac praedicatoris primi Anglorum, et responsiones sancti Gregorii papae, exemplar mihi dirigere curetis, in qua inter caetera capitula continetur quod in tertia generatione propinquitatis fidelibus liceat matrimonia copulare; et ut scrupulosa cautela diligenter investigare studeatis, si illa conscriptio supradicta patris nostri sancti Gregorii esse comprobetur, annon: quia in scrinio Romanae ecclesiae, ut affirmant scrinarii, cum caeteris exemplaribus supradicti pontificis quaesita non inveniebatur.” Haec ille ad Nothelmum; eundem ipsum, qui, dum Londoniensis ecclesiae esset presbyter, perscrutato eodem Romanae ecclesiae scrinio, nonnullas ibi B. Gregorii papae simul et aliorum pontificum epistolas invenit; quas Bedae (ut in praefatione ipsa indicat) historiae suae inferendas attulit.

In vetustis sane registri Gregoriani MSS. exemplaribus epistola haec non extat: et in antiquioribus etiam editionibus, non in ipso corpore, sed post registrum habetur collocata. Romanis tamen editoribus ad lib. 12. indict. 7. epist. 31. referre placuit, cum ad indictionem quartam et annum Christi 601. eam pertinere constet, utpote eodem tempore cum epistola ad Virgilium Arelatensem episcopum exarata; ut tam ex responsione ad IX interrogationem patet, quam ex Bedae verbis illis in ipso fine capitis 27. libri i. “ Hucusque responsiones beati Gregorii papae ad consulta reverendissimi antistitis Augustini. Epistolam vero quam se Arelateni episcopo fecisse commemorat, ad Virgilium Etherii successorem dederat.” Quamquam lapsus hic sit Beda, Virgilium Aetherii successorem in episcopatu Arelateni constituens, quum diversarum sedium episcopos illos fuisse constet; et in Arelateni quidem ecclesia mortuo Licerio substitutum fuisse Virgilium confirmet Gregorius Turo-nensis lib. ix. histor. Franc. cap. 23. in Lugdunensi vero Aetherio defuncto Secundinum episcopum successisse testatur in chronico suo Fredegarius Scholasticus. In registro quoque Gregoriano, integro annum de quo nunc agitur decennio, et ante missionem Augustini quinquennio, inter epistolas mensis Junii indictionis ix. habetur 45. libri i. Virgilio Arelateni episcopo directa: et libro iv. epistola 50. proximo ante missum Augustinum anno alia die vi. Junii indictione xiii. data, in qua pal-lium eidem transmissum memoratur; itemque 52. Galliarum episcopis die xi. proximi mensis Augusti a Gregorio scripta, de obedientia Virgilio Arelateni civitatis episcopo, cui vices suas commiserat, ab illis praestanda. Quin et in hac ipsa indictione iv. et anno 601. liber registri nonus duas nobis exhibet epistolas, quadragesimam nonam Virgilio inscriptam, et proxime sequentem Aetherio die x. Julii datam: in qua utraque monachorum ab eo ad Augustinum transmissorum habetur commendatio. Ubi observare liceat hanc ad Aetherium ipsi xviii. datam fuisse, post alteram illam, quam ad Virgilium scriptam Beda lib. i. cap. 28. commemorat, ut de epistola vii. et viii. libri xi. registri nihil dicam, quae mense Novembri indictione vi. anno videlicet Domini 602. Aetherium adhuc superstitem fuisse demonstrat. Res est enim minime dubia, Virgilium Aetherii successorem cum Beda omnino statui non posse.

Porro in editione operum Gregorii, quae Antverpiae anno 1572. est excusa (quam et Romani editores hic sunt secuti) inter ix. et x. interrogationem intrusa est illa Augustini de transmittendis S. Sixti reliquiis obsecratio: quae in prioribus editionibus, uti etiam in Beda et Johanne Tinmuthensi (ejusque exscriptore Capgravius in vita Augustini) omnino non comparebat. Vetustus vero ille codex, ex quo descriptam eam fuisse significat Jacobus Pamelius, exemplar omnino fuisse videtur collectionis Isidori Mercatoris, cui veterum pontificum epistolas fingere et refingere ludus erat. In qua non solum obsecratio illa hic inserta cernitur, sed etiam interrogationibus et responsionibus hisce omnibus praefixa legitur epistola, hoc habens initium: “ Reverentissimo et sanctissimo fratri Augustino Gregorius servus servorum Dei. Desiderabilem mihi a te missus Denna religiosus presbyter attulit nuncium, cum te sospitem narravit, et ex ministerio pro quo missus es (favente Deo) proficere nunciavit.” Verum eam non Gregorii I. ad Augustinum Cantuariensem, sed Gregorii II. ad Bonifacium Moguntinum archiepiscopum fuisse deprehendimus: resecta tantum posteriore parte epistolae, una cum *verso 477*, quae anno Domini 726. scriptam eam fuisse demonstrat. Vid. epist. Bonifacii num. 126. Baron. ann. 726. sect. 49. Tom. i. conciliorum Gal-liae pag. 519. Haec ille.

* Haec Beda non habet, sed responsiones ad 1. et 2. interrogationes conjungit. Nos haec adjecimus ex editione Parisiensi. An. Dom. 1518. ^a Parte 1. di. 32. c. Si qui vero. Item 12. q. 1. tua. § Si qui vero. Dist. 32. c. Si quis vero. Item 12. q. 1. c. quia tua. § si quis vero. † Luc. 11.

verſae conſuetudines, et altera conſuetudo miſ-
ſarum in ſancta Romana eccleſia, atque altera in
Galliarum tenetur?

Respondit Gregorius papa.

Novit fraternitas tua Romanae eccleſiae con-
ſuetudinem, in qua ſe meminit nutritam^b. Sed
mihi placet, ſive in Romana, ſive in Galliarum,
ſeu in qualibet eccleſia, aliquid invenisti quod
plus omnipotenti Deo poſſit placere, ſolicite e-
ligas, et in Anglorum eccleſia, quae adhuc ad
fidem nova eſt inſtitutione praecipua, quae de
multis eccleſiis colligere potuiſti, infundas. Non
enim pro locis res, ſed pro bonis rebus loca a-
manda ſunt. Ex ſingulis ergo quibuſque eccle-
ſiis, quae pia, quae religioſa, quae recta ſunt,
elige, et haec quaſi in faſciculum collecta, apud
Anglorum mentes in conſuetudinem depone.

IV. *Interrogatio Augustini.*

Obſecro quid pati debeat, ſi quis aliquid de
eccleſia furtu abſtulerit.

Respondit Gregorius.

Hoc^c tua fraternitas ex perſona furis penſare
poſſeſt, qualiter valeat corrigi. Sunt enim qui-
dam, qui habentes ſubſidia furtum perpetrant,
et ſunt alii, qui hac in re ex inopia delinquant.
Unde neceſſe eſt, ut quidam damnis, quidam
vero verberibus, et quidam diſtrictius, quidam
autem levius corrigantur. Et cum paulo diſtri-
ctius agitur, ex charitate agendum eſt, et non
ex furore, quia ipſi hoc praefatur qui corrigi-
tur, ne gehennae ignibus tradatur: ſic enim nos
fidelibus tenere diſciplinam debemus, ſicut boni
patres carnalibus filiis ſolent, quos et pro culpis
verberibus feriunt, et tamen ipſos, quos dolori-
bus affligunt, habere haeredes quaerunt, et quae
poſſident ipſis ſervant, quos irati inſequi viden-
tur. Haec ergo charitas in mente tenenda eſt,
et ipſa modum correptionis dictat, ita ut mens
extra rationis regulam omnino nihil faciat. Ad-
des etiam, quomodo ea quae furtu de eccleſiis
abſtulerint, reddere debeant. Sed abſit, ut ec-
cleſia cum augmento recipiat, quod de terrenis
rebus videtur amittere, et lucra de vanis quae-
rere.

V. *Interrogatio Augustini.*

Si debeant duo germani fratres ſingulas ſoro-
res accipere, quae ſunt ab illis longa progenie
generatae?

Respondit Gregorius.

Hoc fieri modis omnibus licet. Nequaquam
enim in ſacris eloquiis invenitur, quod huic ca-
pitulo contradicere videatur.

VI. *Interrogatio Augustini.*

Uſque ad quotam generationem fideles debe-
ant cum propinquis ſibi conjugio copulari? Et
novercis et cognatis ſi liceat copulari conjugio?

Respondit Gregorius.

Quaedam terrena lex in Romana republica
permittit, ut ſive frater et ſoror, ſeu duorum
fratrum germanorum, vel duarum ſororum fi-
lius et filia miſceantur. Sed experimento didi-
cimus, ex tali conjugio ſobolem non poſſe ſuc-
creſcere. Et ſacra lex prohibet cognationis tur-
pitudinem revelare. Unde neceſſe eſt, ut jam
tertia vel quarta generatio fidelium licenter ſibi
jungi debeat. Nam ſecunda, quam praedixi-
mus, a ſe omni modo debet abſtinere. Cum
noverca autem miſcere grave eſt facinus: quia
et in lege ſcriptum eſt, “^d turpitudinem patris
tui non revelabis:” Neque enim patris turpitu-
dinem filius revelare poſſeſt: ſed quia ſcriptum
eſt, “^e erunt duo in carne una,” qui turpitudi-
nem novercae, quae una caro cum patre fuit,
revelare praefumpſerit, proſecto patris turpitudi-
nem revelavit. Cum cognata quoque miſcere
prohibitum eſt: quia per conjunctionem prio-
rem caro fratris fuerit facta. Pro qua re etiam
Johannes baptiſta capite truncatus eſt, et ſan-
cto martyrio conſummatus. Cui non eſt dictum,
ut Chriſtum negaret, et pro Chriſti confeſſione
occisus eſt; ſed quia iſdem Dominus noſter Je-
ſus Chriſtus dixerat, “^f ego ſum veritas,” quia
pro veritate Johannes occisus eſt, videlicet et pro
Chriſto ſanguinem fudit.

VII. *Interrogatio Augustini.*

Declarari poſco an ſi turpiter conjunctis ſit
indicenda ſeparatio, et ſacrae communionis de-
neganda oblatio?

Responsio beati Gregorii papae.

Quia vero ſunt multi in Anglorum gente, qui
dum adhuc in infidelitate eſſent, huic nefando
conjugio dicuntur admixti, ad fidem venientes
admonendi ſunt, ut ſe abſtineant, et grave hoc
eſſe peccatum cognoscant, tremendum Dei ju-
diciuſ timeant, ne pro carnali dilectione tor-
menta aeterni cruciatus incurrant. Non tamen
pro hac re ſacri corporis ac ſanguinis Domini
communionem privandi ſunt, ne in eis illa ul-
ciſci videamur, in quibus ſe per ignorantiam
ante lavacrum baptiſmatis aſtrinxerunt. In hoc
enim tempore ſancta eccleſia quaedam per fer-
vorem corrigit, quaedam per manſuetudinem
tolerat, quaedam per conſiderationem diſſimu-
lat, atque ita portat et diſſimulat, ut ſaepe ma-
lum quod averſatur portando et diſſimulando
compescat. Omnes autem, qui ad fidem veni-
unt, admonendi ſunt, ne tale aliquid audeant
perpetrare. Si qui autem perpetraverint, cor-
poris et ſanguinis Domini communionem privandi
ſunt, quia ſicut in his qui per ignorantiam fece-
runt, culpa aliquatenus toleranda eſt, ita in his
ſortiter inſequenda, qui non metuunt ſciendo
peccare.

VIII. *Interrogatio Augustini.*

Si longinquitas itineris magna interjaceat, ut
epiſcopi non facile valeant convenire, an debeat

^b Diſt. 32. c. novit.

^c 12. q. 2. ca. fraternitas.

^e Interrogatio haec non eſt in Beda, ſed ut ſupra ex editione vet. Pariſienſi edita. Haec SPELM.

^d Levit. xviii. 7.

^e Gen. ii. 24.

^f Joh. xiv. 6.

sine aliorum episcoporum praesentia episcopus ordinari?

Respondit Gregorius.

Et quidem in Anglorum ecclesia, in qua adhuc solus tu episcopus inveniris, ordinare episcopum non aliter, nisi sine episcopis potes. Nam quando de Galliis episcopi veniunt, qui in ordinatione episcopi testes assistant? Sed fraternitatem tuam ita volumus episcopos ordinare^h, ut ipsi sibi episcopi longo intervallo minime disjungantur, quatenus nulla sit necessitas, ut in ordinatione episcopi, alii convenire non possint. Pastores quoque alii quorum praesentia valde est utilis, facile debeant convenire. Cum igitur, auctore Deo, ita fuerint episcopi in propinquis sibi locis ordinati per omnia, episcoporum ordinatio sine aggregatis tribus vel quatuor episcopis fieri non debet. Nam in ipsis rebus spiritualibus, ut sapienter et mature disponantur, exemplum trahere a rebus etiam carnalibus possumus. Certe enim dum conjugia in mundo celebrantur, conjugati quique convocantur; ut qui in via jam conjugii praeceperunt, in subsequenti quoque copulae gaudio misceantur. Cur non ergo et in hac spiritali ordinatione, qua per sacrum ministerium homo Deo conjungitur, tales conveniant, qui vel in provectu ordinati episcopi gaudeant, vel pro ejus custodia omnipotenti Deo preces pariter fundant.

IX. Interrogatio Augustini.

Qualiter debemus cum Galliarum Britanniarumque episcopis agereⁱ?

Respondit Gregorius.

In Galliarum episcopis nullam tibi auctoritatem tribuimus: quia ab antiquis praedecessorum meorum temporibus pallium Arelatenfis episcopus accepit, quem nos privare auctoritate percepta minime debemus. Si igitur contingat, ut fraternitas tua ad Galliarum provinciam transeat, cum eodem Arelatenfi episcopo debet agere, qualiter (si qua sunt in episcopis vitia) corrigantur. Qui si forte in disciplinae vigore tepidus existat, tuae fraternitatis zelo accendendus est. Cui etiam epistolas fecimus, ut cum tuae sanctitatis praesentia in Galliis et ipse tota mente subveniat, et quae sunt creatoris nostri iussioni contraria, ab episcoporum moribus compescat. Ipse autem extra auctoritatem propriam episcopos Galliarum judicare non poteris; sed suadendo, blandiendo, bona quoque opera eorum imitationi monstrando, pravorum mentes ad sanctitatis studia reforma. Quia scriptum est in lege: “^k per alienam messem transiens, falcem mittere non debet: sed manu spicas contere et manducare.” Falcem enim iudicii mittere non potes in ea segete, quae alteri videtur esse commissa: sed per affectum boni operis frumenta dominica vitiorum suorum paleis exspolia, et in ecclesiae corpore monendo et persuadendo, quasi mandando converte. Quicquid vero ex auctoritate agendum est, cum praedicto Arelatenfi epi-

scopo agatur, ne praetermitti possit hoc, quod antiqua patrum institutio invenit. Britanniarum vero omnes episcopos tuae fraternitati commitimus, ut indocti doceantur, infirmi persuasione roorentur, perversi auctoritate corrigantur.

Obsecratio Augustini^l.

Obsecro ut reliquiae sancti Sixti martyris nobis transmittantur.

Concessio Gregorii.

Fecimus quod petisti, quatenus populus, qui in loco quondam sancti Sixti martyris corpus dixerunt venerari: quod tuae fraternitati nec verum nec veraciter sanctum videtur, certa sanctissimi et probatissimi martyris beneficia suscipiens, colere incerta non debeat. Mihi tamen videtur, quia si corpus, quod a populo cujusdam martyris esse creditur, nullis illis miraculis coruscat, et neque aliqui de antiquioribus existunt, qui se a parentibus passionem ejus audisse fateantur: ita reliquiae quas petisti, seorsum condendae sunt, ut locus, in quo praefatum corpus jacet, modis omnibus obstruatur, nec permittatur populus certum deferere, et incertum venerari.

X. Interrogatio Augustini.

Si praegnans mulier debet baptizari? Aut postquam genuerit, post quantum tempus possit ecclesiam intrare? Aut etiam ne morte praeeccupetur, quod genuerit post quot dies hoc liceat sacri baptismatis sacramenta percipere? Aut post quantum temporis huic vir suus possit in carnis copulatione conjungi? Aut si menstrua consuetudine tenetur, an ecclesiam intrare ei liceat? Aut sacrae communionis sacramenta percipere? Aut vir suae coniugi permixtus, priusquam lavetur aqua, si ecclesiam possit intrare; vel etiam ad mysterium communionis sacrae accedere? Quae omnia rudi Anglorum genti oportet haberi comperta.

Respondit Gregorius.

Hoc non ambigo fraternitatem tuam esse requisitam, cui jam & responsum reddidisse me arbitror. Sed hoc quod ipse dicere et sentire potuisti, credo quia mea apud te volueris responsione firmari. Mulier etenim praegnans cur non debeat baptizari, cum non sit ante omnipotentis Dei oculos culpa aliqua foecunditas carnis? Nam cum primi parentes nostri in paradiso deliquissent, immortalitatem, quam acceperant, recto Dei iudicio perdiderunt. Quia itaque isdem omnipotens Deus humanum genus pro culpa sua funditus extinguere noluit, et immortalitatem homini pro peccato suo abstulit: et tamen pro benignitate suae pietatis, foecunditatem ei sobolis reservavit. Quod ergo naturae humanae ex omnipotentis Dei dono servatum est, qua ratione poterit a sacri baptismatis gratia prohiberi? In illo quippe mysterio, in quo omnis culpa funditus extinguitur, valde stultum est, si donum gratiae contradicere posse videatur. Cum vero^m enixa fuerit mulier, post quot dies debeat eccle-

^h Parte I. dist. 80. ca. fraternitatem.

Beda, nec in Capgravijs, aut edit. vet. Paris. sed in nova.

ⁱ 25. q. 2. ca. in Galliarum.

^k Deut. xxiii. 25.

^l Haec non sunt in

^m Parte I. dist. 5. ca. cum enixa.

fiam intrare, testamenti veteris praeceptione manifestum est, quod ita habet: “¹ mulier si suscepto semine pepererit masculum, triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suae. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purgationis suae. Sin autem foeminam pepererit, sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suae.” Quod tamen sciendum est, quia in mysterio accipitur. Nam si hora eadem qua genuerit, actura gratias intret ecclesiam, nullo peccati pondere gravatur. Voluptas etenim carnis, non dolor in culpa est. In carnis autem commixtione voluptas est, nam in polis prolatione gemitus. Unde et ipsi primae matri omnium Dei praeceptum transgressae dictum est: “² multiplicabo aerumnas tuas, et conceptus tuos, et in doloribus paries.” Si itaque enixam mulierem prohibemus ecclesiam intrare, ipsam ei poenam suam in culpam deputamus.

Baptizare autem vel enixam mulierem, vel hoc quod genuerit, si mortis periculo urgetur, vel ipsam hora eadem qua gignit, vel hoc quod gignitur eadem qua natum est, nullo modo prohibetur: quia sancti mysterii gratia sicut viventibus atque discernentibus cum magna discretione providenda est; ita his quibus mors imminet, sine ulla dilatione proferenda est, ne, dum adhuc tempus ad praebendum redemptionis mysterium quaeritur, interveniente paululum mora, inveniri non valeat qui redimatur.

Ad ejus vero concubitum vir suus accedere non debet, quoadusque qui gignitur, ablaetatur. Prava autem in conjugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradant. Quod videlicet ex sola causa incontinentiae videtur inventum: quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare quos gignunt. Hae itaque quae filios suos ex prava consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis tempus transferint, viris suis non debent admisceri: quippe quia et sine partus causa, cum in suctis mensuris detinentur, viris suis misceri prohibentur, ita ut morte lex sacra feriat, si quis vir ad menstruatam mulierem accedat. Quae tamen mulier dum consuetudinem menstruam patitur, prohiberi ecclesiam intrare non debet: quia ei naturae superfluitas in culpam non valet reputari, et per hoc quod invita patitur, justum non est ut ingressu ecclesiae privetur. Novimus namque quod mulier, quae fluxum patiebatur sanguinis, post tergum Domini humiliter veniens, vestimenti ejus fimbriam tetigit, atque ab ea statim sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita laudabiliter potuit Domini vestimentum tangere, cur quae menstruum sanguinis patitur, ei non liceat Domini ecclesiam intrare? Sed dices, illam infirmitas compulit; has vero, de quibus loquimur, consuetudo constringit. Perpende autem, frater charissime, quia omne quod in hac mortali carne patimur ex infirmitate naturae, est digno Dei iudicio post culpam ordinatum. Esurire namque, sitire, aestuare, algere, laceffere, ex infirmitate naturae est. Et quid est

aliud contra famem alimenta, contra sitim potum, contra aestum auras, contra frigus vestem, contra lassitudinem requiem quaerere, nisi medicamentum quidem contra aegritudines explorare? Foeminae itaque et menstruus sui sanguinis fluxus aegritudo est. Si igitur bene praesumpsit, quae vestimentum Domini in languore posita tetigit, quod uni personae infirmanti conceditur, cur non concedatur cunctis mulieribus, quae naturae suae vitio infirmantur?

Sanctae autem communionis mysterium in iisdem diebus percipere, non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere non praesumit, laudanda est. Sed si perceperit, non judicanda. Bonarum quippe mentium est, et ibi aliquo modo culpas suas agnoscere, ubi culpa non est: quia saepe sine culpa agitur, quod venit ex culpa. Unde etiam cum esurimus, sine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis factum est ut esuriamus. Menstrua enim consuetudo mulieribus non aliqua culpa est, videlicet quae naturaliter accedit: sed tamen quod natura ipsa ita vitiata est, ut etiam sine voluntatis studio videatur esse polluta, ex culpa venit vitio, in quo se ipsam qualis per iudicium facta sit humana natura, cognoscat, ut homo qui culpam sponte perpetravit, reatum culpa portet invitus. Atque ideo foeminae, cum semetipsas considerant et si in menstrua consuetudine, ad sacramentum Dominici corporis et sanguinis accedere non praesumant, de sua recta consideratione laudandae sunt. Dum vero percipiendi ex religiosae vitae consuetudine ejusdem mysterii amore rapiuntur, reprimendae (sicut praediximus) non sunt. Sicut enim in veteri testamento exteriora opera observabantur, ita in testamento novo, non tam quod exterius agitur, quam id quod interius cogitatur, sollicita intentione attenditur, ut subtili sententia puniatur. Nam cum multa lex, velut immunda, manducare prohibeat, in evangelio tamen Dominus dicit: “³ non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quae exeunt de ore, illa sunt quae coinquinant hominem.” Atque paulo post subjecit exponens: “⁴ ex corde exeunt cogitationes malae.” Ubi ubertim indicatum est, quia illud ab omnipotente Deo pollutum esse in opere ostenditur, quod ex pollutae cogitationis radice generatur. Unde Paulus quoque apostolus dicit: “⁵ omnia munda mundis, coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum.” Atque mox ejusdem causam coinquinationis annuncians, subjungit: “⁶ coinquinata sunt enim et mens eorum et conscientia.” Si ergo ei cibus immundus non est, cui mens immunda non fuerit, cur quod munda mente mulier ex natura patitur, ei in immunditiam reputetur? Vir autem cum propria conjuge dormiens, nisi lotus aqua, intrare ecclesiam non debet, sed neque lotus intrare statim debet. Lex autem veteri populo praecepit, ut mixtus vir mulieri et lavari aqua debeat, et ante solis occasum ecclesiam non intrare, quod tamen intelligi spiritualiter potest: quia mulieri vir miscetur, quando illicitae concupiscentiae animus in cogitatione per delectationem conjungitur. Quia nisi prius ignis concupiscentiae a mente de-

¹ Levit. 12. 4. 5.² Gen. 3. 16.³ Mat. 9. 20.⁴ Mat. 15. 17.⁵ Ibidem.⁶ Tit. 1. 15.⁷ Ibidem.

ferveat,

ferveat, dignum se congregatione fratrum aestimare non debet, qui se gravari per nequitiam pravae voluntatis videt. Quamvis de hac re diversae hominum nationes diversa sentiant, atque alia custodire videantur: Romanorum tamen semper ab antiquioribus usus fuit, post admixtionem propriae conjugis, et lavacri purificationem quaerere, et ab ingressu ecclesiae paululum reverenter abstinere. Nec haec dicentes culpam deputamus esse conjugium; sed quia ipsa licita admixtio conjugis sine voluptate carnis fieri non potest, a sacri loci ingressu abstinendum est: quia voluptas ipsa esse sine culpa nullatenus potest. Non enim de adulterio, sive fornicatione, sed de legitimo conjugio natus fuerat, qui dicebat: “^uecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea.” Qui enim in iniquitatibus conceptum se noverat, in delicto se natum gemebat: quia portat arbor in ramo humorem vitii, quem traxit ex radice. In quibus tamen verbis non admixtionem conjugum iniquitatem nominat, sed ipsam videlicet voluptatem admixtionis. Sunt etenim multa quae licita probantur esse ac legitima, et tamen in eorum actu aliquatenus foedamur, sicut saepe irascendo culpas insequimur, et tranquillitatem in nobis animi perturbamus: et cum rectum sit quod agitur, non est tamen approbabile, quod in eo animus perturbatur. Contra vitia quippe delinquentium iratus fuerat, qui dicebat: “^wturbatus est prae ira oculus meus.” Quia enim non valet nisi tranquilla mens in contemplationis se lucem suspendere, in ira suum oculum turbatum dolebat. Quia dum male acta deorsum insequitur confundi tamen atque turbari a summorum contemplatione cogeatur. Et laudabilis ergo est ira contra vitium, et tamen molesta, qua turbatum se aliquem reatum incurrisse aestimabat.

Oportet itaque legitimam carnis copulam, ut causa prolis sit, non voluptatis; et carnis commixtio, creandorum liberorum sit gratia, non satisfactio vitiorum. Si quis vero sua conjugem, non cupidine voluptatis raptus, sed solummodo creandorum liberorum gratia utitur, iste profecto, sive de ingressu ecclesiae, sive de sumendo Dominici corporis sanguinisque mysterio, suo est iudicio relinquendus, quia a nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Cum vero non amor procreandae sobolis, sed voluptas dominatur in opere commixtionis, habent conjuges etiam de sua commixtione quod defleant. Hoc enim eis concedit sancta praedicatio, et tamen de ipsa concessione metu animus concutit. Nam cum Paulus apostolus diceret: “^xqui se continere non potest, habeat uxorem suam,” statim subungere curavit, “hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.” Non enim indulgetur quod licet, quia iustum est. Quod igitur indulgere dixit, culpam esse demonstravit. Vigilanti vero mente pensandum est, quod in Sina monte Dominus ad populum locuturus, prius eundem populum abstinere a mulieribus praecepit. Et si illuc ubi Dominus per creaturam subditam ho-

minibus loquebatur, tanta provisione est munditia corporis requisita, ut qui verba Dei perciperent, mulieribus mixti non essent, quanto magis mulieres quae corpus Domini omnipotentis accipiunt, custodire in se munditiam carnis debent, ne ipsa inaeestimabilis mysterii magnitudine graventur. Hinc etiam ad David de pueris suis per sacerdotem dicitur, ut si a mulieribus mundi essent, panes propositionis acciperent, quos omnino non acciperent, nisi prius mundos eos David a mulieribus fateretur. Tunc autem vir qui post admixtionem conjugis lotus aqua fuerit, etiam sacrae communionis mysterium valet accipere, cum ei juxta praefinitam sententiam etiam ecclesiam licuerit intrare.

XI. Interrogatio Augustini.

Si post illusionem, quae per somnium solet accidere, vel corpus Domini quilibet accipere valeat, vel si sacerdos sit, sacra mysteria celebrare?

Respondit Gregorius.

Hunc quidem testamentum veteris legis, sicut in superiori capitulo jam diximus, pollutum dicit, et nisi lotum aqua ei usque ad vesperam intrare ecclesiam non concedit. Quod tamen aliter populus spiritalis intelligens, sub eodem intellectu accipiet quo praefati sumus: quia quasi per somnium illuditur, qui tentatus immunditia veris imaginibus in cogitatione inquinatur, sed lavandus est aqua, ut culpas cogitationis lachrymis abluat. Et nisi prius ignis tentationis recesserit, reum se quasi usque ad vesperam cognoscat. Sed est in eadem illusionem valde necessaria discretio, quae subtiliter pensari debet, ex qua re accadat menti dormientis. Aliquando enim ex crapula, aliquando ex naturae superfluitate et infirmitate; aliquando ex cogitatione contingit ita. Et quidem cum ex naturae superfluitate vel infirmitate evenit, omnimodo haec illusio non est timenda: quia hanc animus nescientem pertulisse magis dolendum est, quam fecisse. Cum vero ultra modum appetitus gulae in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula gravantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen usque ad prohibitionem percipiendi sancti mysterii, vel missarum solemnium celebrandi. Cum fortasse aut festus dies exigit, aut exhiberi mysterium (pro eo quod sacerdos alius in loco deest) ipsa necessitas compellit. Nam si adsunt alii qui implere ministerium valeant, illusio pro crapula facta, a perceptione sacri mysterii prohibere non debet: sed ab immolatione sacri mysterii abstinere (ut arbitror) humiliter debet, si tamen dormientis mentem turpi imaginatione non concusserit. Nam sunt quibus ita plerumque illusio nascitur, ut eorum animus etiam in somno corporis positus turpibus imaginationibus non foedetur. Qua in re unum ibi ostenditur, ipsa mens rea, non tamen vel suo iudicio libera, cum se, etsi dormienti corpore nihil meminit vidisse, tamen in vigiliis corporis meminit in ingluviem cecidisse: sin vero ex turpi cogitatione

^u Psal. L. 6.

^w Psal. vi. 7.

^x I Corinth. vii. 9. 6.

vigilantis oritur illusio dormientis, patet animo reatus suus. Videt enim a qua radice inquinatio illa processerit, quia quod cogitavit sciens, hoc pertulit nesciens.

Sed pensandum est, ipsa cogitatio utrum suggestionem, an delectationem, vel, quod majus est, peccati consensu acciderit. Tribus etenim modis impletur omne peccatum, videlicet suggestionem, delectationem, consensu. Suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum. Quia et primam culpam serpens suggestit, Eva velut caro delectata est, Adam vero velut spiritus consensit. Et necessaria est magna discretio, ut inter suggestionem atque delectationem, inter delectationem et consensum, iudex sui animus praesideat. Cum enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omnimodo perpetratum non est. Cum vero delectari caro coeperit, tunc peccatum incipit nasci. Si autem etiam ex deliberatione consentit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestionem igitur pec-

cati semen est, in delectatione fit nutrimentum, in consensu perfectio. Et saepe contingit, ut hoc quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen anima eidem delectationi consentiat. Et cum caro delectari sine animo nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans, in delectatione carnali aliquomodo ligatur invitus, ut ei ex ratione contradicat, ne consentiat, et tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se vehementer ingemiscat. Unde et ille caelestis exercitus praecipuus miles gemebat dicens: “video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, et captivum me ducentem in lege peccati, quae est in membris meis.” Si autem captivus erat, minime pugnabat, sed etsi pugnabat, quare captivus erat? Repugnabat igitur legi mentis, cui lex quae in membris est repugnabat. Si autem pugnabat, captivus non erat. Ecce itaque homo est (ut ita dixerim) captivus et liber. Liber ex iustitia quam diligit, captivus ex delectatione quam portat invitus.

Papae Rom.
GREGOR. M. 12.

Archiep. Cantuar.
AUGUSTIN. 6.

Anno Christi
601.

Reg. Sax.
ETHELBERT. 42.

Imperat.
MAURIT. 19.

Synodus Wigorniensis *. Ex Beda l. 2. H. E. c. 2.

INTEREA Augustinus, adiutorio usus Edilberti regis, convocavit ad suum colloquium episcopos sive doctores proximae Britonum pro-

vinciae, in loco qui usque hodie lingua Anglorum Augustinae ac, id est, robur Augustini in confinio Huiciorum et occidentalium Saxonum

* Rom. vii. 23.

* Synodus ab Augustino primo Doroberniae seu Cantuariæ archiepiscopo, Ethelberti regis ope convocata ad Augustinae locum in Wigornia, unde et ipsa synodus Wigornensis alias appellatur: praesentibus praeter Augustinum et Romanum suum clerum, episcopis septem, et doctoribus plurimis Britannicis, duabus scilicet sessionibus. In quibus, Augustinus primo poscit obedientiam Romanae ecclesiae: postea ut Britones sint Romanis conformes in tribus istis. 1. In paschate celebrando. 2. In baptismo ministrando. 3. In praedicando Anglo-Saxonibus.

In hac Synodo, quam Spelmannus Pambritannicam appellat, non solum Saxones sub Augustino et Romanis suis, sed et Britannorum multitudo, Scoti etiam et Pictorum nonnulli de paschate litigantes congregati sunt. (Sigeo. an. 602. Hunt. lib. 3.) Nomina assidentium in prima sessione ignorantur: in secunda affuisse perhibetur (antiq. Brit. Baleus in Dinot.) septem hi Britannici episcopi. Herefordensis. Tavenensis, alias Llan-tavenensis, q. ecclesia Tavenensis. Paternensis. Banchorienensis. Cluiensis, alias Eluiensis. Uniacensis, alias Wiccenensis. Morganensis.

Nulla hic mentio archiepiscopi Menevensis, qui antiquiori plerumque titulo Caerlegionis episcopus et archiepiscopus nuncupatus est. Septem enim his episcopis praefuisse dicitur, ordinationesque, more Asiatico, eisdem contulisse. Ad synodum tamen ideo forte non venit, ne metropolitica suam dignitatem, peregrino, in provincia sua, contra canones subderet metropolitano. Discesserat ante haec dignitas a Caerlegione ad Landaviam sub Dubritio primo Landavenensis ecclesiae (quae hic Tavenensis dicitur) archiepiscopo, anno Christi 512. et mox item a Landavia ad Meneviam cum S. Davide proximo ejus successore annos plus minus 80. ante istam Augustini synodum, translationi aspirante Arthuro rege invictissimo: sed retento pariter Caerlegionis titulo. Haec per transfennam, dum minus liqueat quinam essent tres isti episcopatus, Paternensis, Cluiensis et Morganensis. Scribi Godwinus suspicatur Morganensis pro Menevensis. Ego facile non assentior, cum praeter 7. hos episcopatus, archiepiscopum habuisse perhibetur Cambria: cujus prima sedes in urbe legionum super Ocam fluvium in Glamorgantia, posterior in Menevia (ut praediximus) collocata est. Ad hanc synodum (inquit, reor, e Lelando Baleus) vocati venerunt Britannorum episcopi septem. Nam illis diebus sub Menevensi metropolitano ad eum numerum, Asiaticorum more, principales ecclesias cum ordinationibus habebant: quorum tunc erant nomina, Herefordensis, Tavenensis, Paternensis, Banchorienensis, Eluiensis, Wiccenensis, et Morganensis. Haec ille. Num quis igitur Menevensi archiepiscopum et provinciae metropolitum sub aliquo suffraganeorum suorum nomine larvatum putet, aut detrudi eos inter ad locum infimum?

Adierat praeterea et ad hanc eandem synodum celeberrimi monasterii Banachorensis abbas celeberrimus Dionotus (alias Dinotus et Dunotus) et e septemplex conventu ejus qui in singulis partibus 300. vel eo supra continebat monachos, doctorum grandis numerus. “Inter quos” (Baleus iterum audis) “Dionotus omnium primus graviter et docte de non approbata apud eos Romanorum auctoritate disputabat. Fortiter praeterea tuebatur Menevensi archiepiscopi in ecclesiarum suarum rebus ratam jurisdictionem: concludens non esse in Britannorum commodum futurum, in communionem admittere vel Romanorum fastum, vel cognitam Anglo-Saxonum tyrannidem.”

Ranulphus Cestrensis hanc synodum ponit in anno Dom. 599. Angelocrator in anno 601. Sigebertus et Baleus in 602. Wigornensis in 603. Ego potius annum 601. amplector, tum quod Augustinus antea non acceperat archiepiscopatus pallium: quo in Britones Cambriam habitantes, et suum habentes archiepiscopum, jurisdictionem exerceret: tum quod immediate post acceptionem pallii (ut e Beda intelligitur) hanc indixit synodum; de ea autem sic Sigebertus in an. 602. “Augustinus episcopus Anglorum, habita synodo cum Brittonum et Scottorum episcopis, qua sacerdotes et monachos invenit adversarios aequitatis quos voluit habere socios praedicationis, terruit eos vaticinio futurae super eos calamitatis.

Synodi etiam locus perperam hic editur Augustineizat pro Augustini-ac, id est, janua Augustini, pro robore vel quercu Augustini: [ita legunt et antiquissima MSS. exemplaria Augustinefac, id est, Robur Augustini, quod Anglicani illius interpretes Augustines strength inepte reddiderunt. Haec USSER.] et in dubio est, an de arbore dicitur, an de villa. Antiqui enim moris fuit sub dio convenire. Nec jam aliter (reor) nam sub tecto metuebant Britones fascinari, ut e Beda lib. 1. c. 25. lib. 8. cap. 17. et 19. supra videas in conventu Ethelberti regis cum hoc ipso Augustino. Quercum tamen appellat Sozomenus locum ubi conscripta erat synodus a Theophilo contra Johannem Chrysostomum, cum esset Chalcedonis suburbium. “Ad quercum” (inquit)

appellatur;

appellatur; coepitque eis fraterna admonitione suadere, ut pace catholica secum habita, communem evangelizandi gentibus pro Domino laborem susciperent: non enim paschae dominicum diem suo tempore, sed a quarta decima usque ad vicesimam lunam observabant. Quae computatio octoginta quatuor annorum circulo continetur. Sed et alia plurima unitati ecclesiasticae contraria faciebant. Qui cum longa disputatione habita, neque precibus, neque hortamentis, neque increpationibus Augustini ac sociorum ejus assensum praebere voluissent, sed suas potius traditiones universis, quae per orbem sibi in Christo concordant ecclesiis, praeferrerent, sanctus pater Augustinus hunc laboriosi atque longi certaminis finem fecit, ut diceret: obsecremus Deum, qui habitare facit unanimes in domo Patris sui, ut ipse nobis insinuare caelestibus signis dignetur, quae sequenda traditio, quibus sit viis ad ingressum regni illius properandum. Adducatur aliquis aeger, et per cujus preces fuerit curatus, hujus fides et operatio Deo devota atque omnibus sequenda credatur. Quod cum adversarii, inviti licet, concederent, allatus est quidam de genere Anglorum, oculorum luce privatus, qui cum oblatus Britonum sacerdotibus nil curationis vel sanationis horum ministerio perciperet, tandem Augustinus iusta necessitate compulsus flectit genua sua ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, deprecans ut visum caeco, quem amiserat, restitueret, et per illuminationem unius hominis corporalem, in plurimorum corde fidelium spiritalis gratiam lucis accenderet. Nec mora, illuminatur caecus, ac verus summae lucis praeco ab omnibus praedicatur Augustinus. Tum Britones confitentur quidem intellexisse se, veram esse viam justitiae, quam praedicaret Augustinus, sed non se posse absque suorum consensu ac licentia priscis abdicare moribus.

Unde postulabant, ut secundo synodus pluribus advenientibus fieret. Quod cum esset statutum, venerunt (ut perhibent) septem Britonum episcopi, et plures viri doctissimi, maxime de nobilissimo eorum monasterio, quod vocatur lingua Anglorum "Bancornaburg," cui tempore illo Dinooth abbas praefuisse narratur, qui ad praefatum ituri concilium, venerunt primo ad quendam virum sanctum ac prudentem, qui apud eos anachoriticam ducere vitam solebat, consulentes an ad praedicationem Augustini suas deferere traditiones deberent: qui respondebat: si homo Dei est, sequimini illum. Dixerunt: et unde hoc possumus probare? At ille, Dominus, inquit, ait: "tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum, et humilis corde." Si ergo Augustinus ille mitis est, et humilis corde, credi-

bile est, quia jugum Christi et ipse portet, et nobis portandum offerat. Sin autem immitis ac superbus est, constat quia non est de Deo, neque nobis ejus sermo curandus est. Qui rursus aiebant: et unde vel hoc dignoscere valemus? Procurate, inquit, ut ipse prior cum suis ad locum synodi adveniat, et si vobis appropinquantibus adsurrexerit, scientes quia famulus Christi est, obtemperanter illum audite. Sin autem vos spreverit, nec coram vobis adsurgere voluerit, cum sitis numero plures, et ipse spernatur a vobis. Fecerunt ut dixerat. Factumque est ut venientibus illis sederet Augustinus in sella. Quod illi videntes, mox in iram conversi sunt, eumque notantes superbiae, cunctis quae dicebat contradicere laborabant.

Dicebat autem eis, quia in multis quidem nostrae consuetudini, imo universalis ecclesiae contraria geritis: et tamen si in tribus his mihi obtemperare vultis, ut pascha suo tempore celebretis: ut ministerium baptizandi, quo Deo renascimur, juxta morem sanctae Romanae et apostolicae ecclesiae compleatis: ut genti Anglorum una nobiscum verbum Domini praedicetis. Caetera quae agitis, quamvis moribus nostris contraria, aequanimiter cuncta tolerabimus. At illi nihil horum se facturos, neque illum pro archiepiscopo habituros esse respondebant: conferentes ad invicem, quia si modo nobis adsurgere noluit, quanto magis si ei subdi coeperimus, jam nos pro nihilo contemnet. Quibus vir Domini Augustinus fertur minitans praedixisse, quia si pacem cum fratribus accipere nollent, bellum ab hostibus forent accepturi. Et si nationi Anglorum nolissent viam vitae praedicare, per horum manus ultionem essent mortis passuri.

Quod ita per omnia (ut praedixerat) divino agente judicio patratum est. Siquidem post haec ipse, de quo diximus, rex Anglorum fortissimus Edilfrid, collecto grandi exercitu ad civitatem Legionum, quae a gente Anglorum Legacaestir, a Britonibus autem rectius Carlegion appellatur, maximam gentis perfidae stragem dedit; cumque bellum acturus videret sacerdotes eorum, qui ad exorandum Deum pro milite bellum agente convenerant, seorsim in tutiore loco consistere: sciscitabatur qui essent ii, quidve acturi illo convenissent? Erant autem plurimi eorum de monasterio Bancor, in quo tantus fertur fuisse numerus monachorum, ut cum in septem portiones esset cum praepositis sibi rectoribus monasterium divisum, nulla harum portio minus quam trecentos homines haberet, qui omnes de labore manuum suarum vivere solebant. Horum ergo plurimi

"profectus est; est id suburbium Chalcedonis, quod a Ruffino consulari jam cognomen habet, in quo et regia est, et ampla ecclesia, quam ipse Ruffinus in honorem apostolorum Petri ac Pauli extruxit, et apostoleum ex ipsis appellavit." Ut ibidem cap. 17. In aliis nostris auctoribus expresse scribitur Augustini-ac, et apud Cestrensem hodierna dialecto Augustins-oc: sed ubinam habetur incertum est. In confinio inquit Huntingtonius, lib. 3. pag. 325. Wicciorum et occidentalium Saxonum, id est, Wigornensium et Herefordensium. Nec hoc me expedit, ni forte villa Ausfric in Wigorniae margine versus Herefordiae comitatum, quae contracte dicatur pro Austinfric, id est, Augustini ditio, lucis aliquid in re dubia ferat. Et videtur locus sine dubio esse in Wigornia, nam et ipsa haec synodus, alias ab auctoribus Wigornensis dicitur. "Anno Mauritii 19. qui est Christi 601. Augustinus Anglorum episcopus e Britonum et Scottorum episcopis in synodo in Wigornienfi provincia postulavit, ut deinceps non Asiano, sed Romano more praedicarent, baptizarent, et pascha celebrarent. Quum autem visa illius superbia parere recusarent, calamitates imprecatus est." Vide Dionotum in alphabetario meo, et in scriptoribus Anglicis Joannis Balaei. Haec M. Daniel Angelocrator. in epitome conciliorum ab incarnat. Domini nostri Jesu Christi usque ad Dordrechtanum Belgicum anno 1618. et 1619. celebratum. Haec SPELM.

ad memoratam aciem, peracto jejunio triduo, cum aliis orandi causa convenerant, habentes defensorem nomine Brocmailum, qui eos intentos precibus a barbarorum gladiis protegeret. Quorum causam adventus cum intellexisset rex Edilfrid, ait: ergo si adversum nos ad Deum suum clamant, profecto et ipsi, quamvis arma non ferant, contra nos pugnant, qui adversis nos imprecationibus persequuntur. Itaque in hos primum arma verti jubet, et sic caeteras nefandae militiae copias, non sine magno exercitus sui damno, delevit. Extinctos in ea pugna fe-

runt de his, qui ad orandum venerant, viros circiter mille ducentos, et solum quinquaginta fuga esse lapsos. Brocmailus ad primum hostium adventum cum suis terga vertens, eos quos defendere debuerat, inermes ac nudos ferientibus gladiis reliquit. Sicque completum est praesagium sancti pontificis Augustini, quamvis ipso jam multo ante tempore ad caelestia regna sublato, ut etiam temporalis interitus ultionem sentirent perfidi, quod oblata sibi perpetuae salutis consilia spreverant.

Papae Rom.
GREGOR. M. 12.

Archiep. Cantuar.
AUGUSTIN. 6.

Anno Christi
601.

Reg. Saxon.
ETHELBERT. 42.

Imperat.
MAURIT. 19.

Responsio abbatis Bangor ad Augustinum monachum petentem subjectionem ecclesiae Romanae*. Ex MS. Cott. Cleop. E. 1. fol. 56. collat. cum MS. Cott. Claudius A. viii. fol. 76.

BId ispis^a a diogel i chwi yn, bod ac ynnostingedig^d i eglloys^e Duw,
Notum sit et absque dubitatione vobis, quod et subditi ecclesiae Dei,
Be it known and without doubt unto you, that and subjects to the church of God,

in holl vn ac arral^b yn^c wid ac ir paab o Ruvain, ac i boob
nos omnes sumus et quilibet nostrum obedientes et papae Romae, et unicuique
we all are and every one of us obedient and to the pope of Rome, and to every

* Descripti responsionem hanc abbatis Bangor ex duobus MSS. Cottonianis, sed audiamus quid Clar. Spelmannus de suo olim exemplari differat.

Haec ex veteri manuscripto codice Petri Mosten Cambrobritannii generosi (antiquiorem proculdubio imitante) multis ab hinc annis ipsemet transcripsi: (verba sunt Spelmanni) ea quidem cura et diligentia, ut ne in apice ab exemplari discederem. Sed cum hoc in Cambrobritannico tantum idiomate, et interlineari Anglico (verbo ad verbum reddito) exaratum esset, ego eodem servato more, in alienigenarum beneficium Latinum addidi. Quo autem tempore confectus fuit codex ille, vel quo auctore, nec mihi in eodem constitit, nec alias certe explorare potui: sed haberi codicem censo in Cottoniana bibliotheca.

Abbas vero Banchorensis, qui Augustino hoc responsum dedit, sine dubio fuit celeberrimus ille Dionothus, de quo supra in notis ultimis memoravimus. Manifestum etiam est, cum ex hac sua responsione, tum ex illis quae ab ipso Beda hic in praecedentibus referuntur, Britannicam ecclesiam nullam sub hoc tempore agnovisse subjectionem aut Romano ipsi pontifici, aut extraneo alicui alii patriarchae, vel communionem aliquam cum Romana ecclesia coluisse. Subdebatur autem, ut ab Eleutherii aevo, proprio suo metropolitae (tanquam alterius orbis papae vel patriarchae) Caerlegionis archiepiscopo, qui, ut hic suggeritur, superiorem non agnovit in ecclesiae gradibus, at "*yn oligwr dan Duw*," id est, sub Deo absque alio intermedio, plebem et ecclesiam sibi creditam gubernasse, Orientales etiam ritus et Asiaticos, potius quam Romanos imbibisse. Nec hoc quidem e schismatica aliqua pravitate (quam auctores proculdubio illius seculi perstrinxissent) nec contra sanctorum patrum institutiones, auctoritate tertiae synodi oecumenicae Ephesi habitae (Act. 7. p. 425.) anno gratiae 431. corroboratas: Cypriotis causam similem contra patriarcham et clerum Antiochenum promoventibus. Non est instituti nostri rem differere, occurrentia tantum libo et praetereo: piaculum ducens, omni non agnoscere gratitudine insignes illas bonitates quas a veteri Romana ecclesia, et episcopis ejus, majores nostri olim aliquando acceperunt.

Praeter charitatis vero suavitatem actum esse ab Augustino cum pauperculis his Britannis quis non judicabit; dum veteres eorum consuetudines subito tollere, novas subito nixus sit ingerere? Praesertim cum hoc cautius faciendum monuisset sanctus ipse magister suus Gregorius magnus, qui in diversis ecclesiis diversas pertulit consuetudines, nec Romanas ipsas ubique voluit imponendas, sed pro more loci, temporis, et credentium indolis. "Non enim, inquit, pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt." Vide responsionem ejus ad tertiam Augustini interrogationem.

Inter haec, illud quaero, qui factum sit, ut Caerlegionenses, alias Menevenses episcopi, successoresque sui, qui ab aevo Lucii regis usque ad Augustini dies istos (hoc est, 400. pene annos) metropolitici florere privilegiis, et archiepiscopi nuncupati sunt, nulla (quod sciam) pulsati synodo, sine crimine provincia sua et antiqua jurisdictione deinceps sunt exuti et spoliati? Sufficit si ab Augustino factum fuerit, nam sua omnia tumentur sui mordicus: atque istud una quod in clerum Britannorum machinatus esse dicitur, lugubre excidium. A Deo enim immisum praedicant, ad confirmandum traditiones & doctrinam suam; cum contendunt alii, Augustinum ipsum facti praebuisse fomitem, et Ethelbertum regem ad eundem excitate. Sin indicium rei (ut plerique gestiunt) ab eventu steterit, longe aliter de hoc excidio cogitandum est, quam illi tradidere: Deumque ipsum hanc exhorruisse crudelitatem. Nam cum vindex irae Augustini rex Northumbrensis Edilfridus, innocuos istos Banchorenses monachos tanta strage ad Legecestriam sustulisset, et exultans telis festinantius pergeret ad reliquias eorum cum nobili suo monasterio excindendum; occurrunt ei irae Dei vindices, Britannorum duces tres, qui Northumbriae regem, cum toto suo exercitu innocentium cruore madefactum, sternunt, decem millia et sexaginta jugulant, vulneratumque regem, cum perpaucis aliis, in fugam adigunt. Sicut Deus ipse pro innocuis illis Banchorensibus contra Augustinianos istos in aciem descendisse videatur, et vindictam sanguinis eorum suscepisse. Faxit bonus ille Deus, ut praeter veritatem, ego nihil suggeram.

Meam igitur ut fidem liberem, sine obsecro ut quod in vita Augustini, sub fine libri de antiquitate Britannicae ecclesiae Londini impressi, anno Dom. 1572. et mihi obvenientis, dum in hoc ipso argumento versaretur praelum, tuo sistam arbitrio. "Nonnulli etiam, inquit, scribunt, ipsum Augustinum hujus quod praedixi, belli, non modo conscium, sed et impulsorem extitisse: regibusque; ad id accinctis obvium eidem Legiocestriae interfuisse, etsi id omnibus modis celare student pontificii, qui fictam et a se fabricatam parenthesim Bedae historiae, a suis typographis, contra omnium manuscriptorum Saxonorum librorum fidem nuper impressa intexuerunt (quamvis ipso Augustino jam multo ante tempore ad caelestia regna sublato) cui errori, imo manifesto, ac contra ipsius Bedae, si quem sibi in tanta orationis vanitate patrocinari vellent, testimonium inendacio redarguendo, locus deinceps erit." Haec illic: ego manuscriptos codices Saxonicos non lustravi. Audi vero ut frater dominicanus Nicholaus Trivet (coenobita de coenobitis) historiam hanc commemorat in Gallico suo chronico, ante 300. annos manuscripto.

^a yspys. ^b arall. ^c ynuvydd. ^d ynnostyngedyg. ^e eglwys.

kyar

kyar ^f	grifsdion	dwyuol,	y ^g	garu	uwyddod ^m	hwn	ir	iddin ⁿ	ni	yn	varod ^o
vero	christiano	[et] pio	ad	amandum	obedientiam	nos	fumus		parati		
true	christian	and godly	to	love	obedience	we	are		ready		
pawb	yn	i	radd	mewn	kariad	yw	rod-di	ac	yw	dal-u	id-do
unumquemq;	in	fuo	gradu	in	charitate	dare	et	folvere	ei	et	
every one	in	his	degree	in	charity	to	give	and	to	pay	to him and
perfaith,	ac	i	helpio		paub	i	pob	krifdion	yn	dragwiddol ^p .	Heuid ^q
perfecta,	et	ad	juvandum	unumquemque	cuique	christiano	continuo.	Preterea			
perfect,	and	to	help	every one	to every	christian	continually.	Besides			
o honaunt,	ar	air	a	gweithred	i	vod	ir	ydy-m	ni ^r	dan	lywod-rath ^s
eorum,	verbo	et	facto	fore	nos	fumus	sub	gubernatione	episcopi		
of them,	by	word	and	deed	to be	we	are	under	the	government	of the bishop
ynn	blant	y ^h	Duw:	ac	amgenach	Kaerllion	ar	Wyfc,	yr	hwn	
filios	Dei:	et	aliam			Caerlegionis	super	Ofca,	qui	est	
the children	of	God:	and	other		of Kaerlion	upon	Ufk,	who	is	
vuyddod ⁱ	no-	hwn	nidadwen	i	vod	yfidd ^t	ynolygwr	dan	Duw	arnom	
obedientiam	quam	istam	non	scio	debitam	ad supervidendum	sub	Deo	super		
obedience	than	this	I do not know	due	to oversee	under	God	over			
ir	neb,	ir	yddich ^k	chwi	yn	henwi	in	y	wueuthud	i	in ^u
ei,	quem	vos	nominatis				nobis,	ad	faciendum	nos	fervare
to him,	whom	you	name				us,	to	cause	us	to keep the way
yn	baab,	ne	in ^l	daad	o	daade:	yfbrydol.				
esse	papam,	nec	esse	patrem	patrum:	spiritualem.					
to be	pope,	nor	to be	the father	of	fathers:	spiritual.				
yw	gleimio	ac	yw	ovunn	ar						
vindicari	et	postulari,	et	istam							
to be	claimed	and	to be	demanded,	and	this					

Papae Rom.
GREGOR. M. 14.

Archiep. Cantuar.
AUGUSTIN. 8.

Anno Christi.
603.

Reg. Sax.
ETHELBERT. 44.

Imperat.
PHOCAE I.

De celeberrimo coenobio Bangor, et Augustini cum Dynocho abbate Bangorensi colloquio. E chronico fratris Nich. Trivet prisca Normannorum dialecto, manuscripto. Citante Spelmanno.

DONC puis que seint Augustin estoit venuz, troua en Wales un arceuesqe et un abbeie tresnoble en la cite de Bangor^a, e estoit devisee en sept portions, e en chescune estoient treis cenx moines q' vivoient de lur labour. Lur abbe fu apele Dinooth, sage clerc, e ben apris en les sept arz, que sont liberals apelez. E quant seint Augustin a li avoit perle, li demaunda subjection a li com a celi q'estoit mande legat en la terre per le pape e per la court de Rome. Et outre ceo, li priaist q'il li eidaist de praeher. Mes il li denia l'un e l'autre. Puis apres la mort seint Augustin, Adelberd roy de Kent, trop corouce, entisa Ethelfrid roy de Northumbre e les autres rois de Sessons, encountre le dit Dinooth abbe de Bangor, com apres sera contee, pour ceo qu'il avoit despit seint Augustin, com avaunt est dist.

CUM igitur venisset S. Augustinus, invenit in Wallia archiepiscopum, et nobilissimam abbatiam in civitate Bangor, divisam in septem portiones, quarum singulis trecenti erant Monachi e labore suo viventes. Eorum abbas appellatus est Dynothus, clericus prudens, et bene eruditus in septem artibus, quas liberales vocant. Conveniens autem ipsum Augustinus, postulavit ut subjectionem sibi praestaret, tanquam legato a papa et curia Romana in (hanc) terram misso; rogatque praeterea ut auxilium ei ferret in praedicando: sed unum atque alterum ille denegavit. Deinde, post mortem S. Augustini, Adelbertus rex Cantii, graviter accensus, Ethelfridum regem Northumbriae et Saxones suos contra praefatum Dynothum abbatem Bangorenssem (quod infra declarabitur) excitavit, eo

^f kyur. ^g i. ^h i Douw. ⁱ vuyddod. ^k yddych. ^l yn. ^m uwyddod. ⁿ yddym. ^o barod.
^p dragwyddol. ^q hevyd. ^r in. ^s lywodraeth. ^t yfydd. ^u ni.

^a Vide de hoc Bedam hist. eccl. lib. ii. cap. 2.

E fest a savoir, que les Engleis furent convertis a la foi par seint Augustin l'an de grace cincenz nonantimesme, l'an del lur venue en Engleterre centime quarantime octime, l'an de l'empire cist Morice quaturzime, e l'an del pontification S. Gregoire quarte. Post aliquot de rebus extraneis sic progreditur.

En le temps cist Boniface le quart, morust seint Augustin apostle des Engleis, e archevesque de Quanterburs en Engleterre l'an de grace sis cenze e unze, e fu fet son successor, Laurens. A cel temps Ethelfrid roy de Northumbre, a la request Adelberd roy de Kent, sen ala oue graunt ost sur les Britouns, com avaut est dit en le prochaine estoire, et venant par Leycestre dona bataille a la mestre de la cite Brocmaill, e puis q'il avoit ses genz tue e naufre: adrein lenchassa, e puis q'il estoit entre la cite, troua leinz graunt nombre de moines e de heremites q'estoient Bretouns, e pour ceo les ocist trestuz al nombre de mil, e deus cenx, dont li avint male fortune. Quar alant outre vers Bangor encountre treis ducs de Bretons, cest a savoir, Blederik duc de Cornwaile, Margeduc duc de Demetbe, q'ore est Southwales, e Cadwan duc de Venedoce, q'ore est dit Northwales: lur dona bataille, mes il le naufrent e tuerent de ses genz dis mil e sessaunte. Lors se aniverent les princes de Britons e par acord fesoient Cadwan le duc de Venedoce lur roy. Puis Cadwan pursui Ethelfrid jusques a Humbre, mes il acomparnant a li les rois de Sessons le revint encountre, mes acordee estoit par amis, qe Cadwan regnast de sa Humbre, q'ist de part le south, e Ethelfrid de la q'ist de part le north.

quod S. Augustinum, ut supra dictum est, depexisset. Intelligendum autem est, Anglos conversos esse ad fidem opera S. Augustini, anno gratiae quingentesimo nonagesimo sexto: anno ab adventu eorum in Angliam 148. anno imperii istius Mauricii decimo quarto, et anno pontificatus sancti Gregorii quarto. *Post aliquot de rebus extraneis, sic progreditur.*

Tempore hujus Bonifacii quarti moritur S. Augustinus, Anglorum apostolus, et archiepiscopus Cantuariæ in Anglia, anno gratiae 611. factusque est successor ejus Laurentius. Ea tempestate Ethilfridus rex Northumbriae, rogatu Adelberdi regis Cantii, grandem exercitum in Britannos ducit (ut in historia proxime supra dictum est) veniensque juxta Leycestriam, Brocmaillo urbis domino bellum intulit, occisoque et vulnerato populo suo, eos demum in fugam vertit, ingressusque civitatem, ingentem illic numerum monachorum atque heremitarum reperit, quos ideo quod Britanni essent, singulos interfecit, numero scilicet 1200. unde adversa eum infecuta est fortuna, Ulterius enim versus Bangoriam proficiscenti, occurrunt ei tres Britannorum duces, scilicet Bledericus dux Cornubiae, Margaducus dux Demetiae, quae nunc eadem est quae Southwales, seu australis Wallia, et Cadwanus dux Venedociae hodie Northwales (i. Walliae borealis) appellatae; manusque conferentes ipsum vulnerant et gentis suae decem millia et sexaginta interficiunt. Tunc conveniunt Britannorum principes et Cadwanum ducem Venedociae, unanimis, sibi constituerunt regem, qui Ethelfridum usque ad Humbrum fluvium prosequitur: sed ad praelium revertente illo cum auxiliis Saxonorum regum, res ab amicis sic composita est, ut Cadwanus Cis-humbrensium potiretur regno, Ethelfridus solum Trans-humbrensium. Haec TRIVETTUS.

Papae Rom.
BONIF. IV. 1.

Archiep. Cantuar.
AUGUSTIN. 10.

Anno Chrifii
605.

Reg. Sax.
ETHELBERT. 46.

Imperat.
PHOCAE 3.

Concilium Cantuariense *. Ex hist. Thom. Sprot. citante Spelmanno.

AUGUSTINUS suscepto pallio a beato Gregorio per Laurentium et Petrum, de quibus supra fit mentio, Doroberniam reversus est, et cum apostolicis insigniis in sede sua consecratus inthronizatur. Et in praefato monasterio monachos inibi perpetuis temporibus Deo servituros instituens, Petrum monasteriali praelatione dignum, eidem collegio praefecit (rege astipulante) in abbatem primum.

Anno dominicae incarnationis 605. Ethelbertus rex in fide roboratus catholica, una cum Berta regina filioque ipsorum Eadbaldo, ac reverendissimo praefule Augustino caeterisque optimatibus terrae, sollemnitatem natalis Domini celebravit Cantuariæ. Convocato igitur ibidem communi concilio, tam cleri quam populi, die quinto idus Januarii, omnium et singulorum ap-

probatione et consensu monasterium supradictum per ipsum beatum Augustinum Deo et monachis ibidem perpetuo Domino Deo servituris, cum dotatione ejusdem tradidit, atque perpetua libertate donavit, possessionibusque terrarum variis, et aliis donis amplissimis ditavit, ac eidem monasterio congregationem monachorum, eisdemque Petrum monachum superius nominatum ad abbatiam praeposuit: et ut haec legentibus manifestius appareant, tenorem codicillorum Ethelberti et Augustini dignum duxi annotare.

In nomine Domini nostri Jhesu Christi, notum sit omnibus tam praesentibus quam posteris, quod ego Ethelbertus Dei gratia rex Anglorum, per evangelicum genitorem meum Augustinum, etc. *ut in secunda charta regis Ethelberti infra in appendice vol. iv.*

* Concilium hoc commune Cantuariæ habitum quinto idus Januarii, anno dominicae incarnationis 605. praesentibus rege et Augustino episcopo, clero etiam et populo; ad confirmandum monasterium SS. Petri et Pauli cum prediis et libertatibus, quod fundavit ipse Augustinus juxta Cantuariam, et primum fuit omnium monasteriorum inter Anglo-Saxones.

Papae Rom.
Bonif. IV. 1.Archiep. Canuar.
Augustin. 10.Anno Christi
605.Reg. Saxon.
Ethelbert. 46.Imperat.
Phocae 3.*Synodus Londinensis ab Augustino et coepiscopis habita.*

HUJUS synodi Bonifacius Moguntinus archiepiscopus in epistola ad Zachariam papam ita meminit. "Laicus quidam magnae personae ad nos veniens, dicebat sibi ab apostolicae sedis pontifice sanctae memoriae Gregorio datam fuisse licentiam, ut in matrimonium acciperet viduam avunculi sui, quae et ipsa fuit uxor consobrini sui, et ipsa, illo vivente, discessit ab eo, et isti viro, qui nunc eam accipere desiderans affirmat sibi licentiam datam, in tertia generatione propinqua esse dinoscitur, et votum vovit Deo castitatis, et velata fuit, et iterum abjecto velamine maritata. Tale enim matrimonium supradictus homo sibi ab apostolico affirmat esse concessum. Quod non aestimamus esse verum, quia synodus et ecclesia, in qua natus et nutritus fui, id est, in transmarina Saxonia, Lundunensis synodus, quae inprimis a discipulis sancti Gregorii, id est, Augustino, Laurentio, Justo, Mellito archiepiscopis constituta et ordinata fuit, talem copulam et matrimonium maximum scelus, et incestum, et horribile

flagitium et damnabile piaculum esse ex auctoritate sanctae scripturae judicabant."

Neque alio videtur referendum, quod in ipsius Zachariae ad eundem Bonifacium epistola legitur. "Primum capitulum pro synodo provinciae, in qua natus et nutritus es: quam et in gentem Anglorum et Saxonum in Britannia insula primi praedicatores ab apostolica sede missi, Augustinus, Laurentius, Justus et Honorius; et novissime tuis temporibus Theodorus ex Graeco Latinus, ante philosophus et Athenis eruditus, Romae ordinatus, pallio sublimatus, ad praefatam Britanniam transmissus judicabat et gubernabat. In illa tale decretum et iudicium firmissime praeceptum et diligenter demonstratum esse dinoscitur; ut quicumque sine invocatione trinitatis lotus fuisset, sacramentum regenerationis non haberet. Hoc quoque observasse in dicta synodo sacerdotes, ut qui vel unam de trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptismum verum esse non posset. Vide Gratian. de consecrat. distinct. 4. In synodo Anglorum^a."

Decretum regis Ethelberti, de rebus Dei et ecclesiae non abstrahendis*. Ex MS. Roffensi.

Ðis synðon ða ðomas ðe Æþelbriht cý-
ning arette on Aðurtnur dæge.

Haec sunt iudicia quae Aethelbirthus rex constituit Augustini diebus.

I. GODES feoh 7 gýricean. XII. gýlde. Biscopes feoh. XI. gýlde. Pneosteres feoh. IX. gýlde. Diacones feoh. VI. gýlde. Elepices feoh. III. gýlde. Elice ffor. II. gýlde. Mynstere ffor. II. gýlde.

I. DEI peculium et ecclesiae duodecies emendetur; episcopi peculium undecies emendetur; sacerdotis peculium novies emendetur; diaconi peculium sexies emendetur; clerici peculium ter emendetur; ecclesiae pax bis emendetur; monasterii pax bis emendetur.

II. Eif cýning hif leode to him gehateþ 7 heom mon ðær yfel gedo. ii. bote. 7 cýninge. L. scillinga.

II. Si rex populum suum ad se vocaverit, et ipsis quis ibi malefecerit, dupliciter compensetur, et regi L. solidi solvantur.

III. Eif cýning æt mannes ham ðrincaþ. 7 ðær man lyppær hpæt gedo. tþibote gebete. etc.

III. Si rex in alicujus domo convivetur, et ibi aliquis damnum quoddam fecerit, duplici emendatione emendet. etc.

^a Haec ex Ufferii MSS. not. in Spelm. Concil. vol. i. penes rever. episc. Assaven.

* Inter decreta seu iudicia secularia quae Ethelbertus rex Cantii statuit, dum Augustinus episcopus floruit in Britannia, paucula haec habentur in ipso exordio de rebus Dei et ecclesiae non abstrahendis. Scribuntur autem omnia Saxonico idiomate in celebri MS. codice (qui textus Roffensis appellatur) ab Enulfo ibidem episcopo tempore Henrici I. composito. Sequuntur in eo multa ad vitae probitatem, et morum correctionem pertinentia, alioquin vero nihil ad rem ecclesiae. De tempore editionis istius decreti minime liquet, sed (quod titulus indicat, vivente Augustino) et (ut sacrorum cura manifestatur) post conversionem Ethelberti. Audi quid de his Beda scribit lib. ii. cap. 5. mortem et sepulturam Ethelberti referens. Inter caetera, inquit, bona quae genti suae consulendo conferebat, etiam decreta illi iudiciorum juxta exempla Romanorum cum consilio sapientum constituit. Quae conscripta Anglorum sermone hactenus habentur et observantur ab ea. In quibus primitus posuit qualiter id emendare deberet, qui aliquid vel ecclesiae vel episcopi vel reliquorum ordinum furto auferret: volens scilicet tuitionem eis, quos et quorum doctrinam susceperat, praestare. Haec SPELM. Vide plura in annotatis nostris ad leges Aethelbirthi fol. 1. et seq. legumstrarum Anglo-Saxonicarum.

Papae Rom.
BONIF. V. 1.Archiep. Cantuar.
LAURENT. 6.Anno Christi
617.Reg. Saxon.
EDBALD. 1.Imperat.
HERACL. 7.

Concilium Cantianum *. Ex Beda lib. ii. cap. 5. Et Parker. antiq. Brit. p. 73. et seq.

POST mortem Edelberthi, cum filius ejus Ead-
baldus regni gubernacula suscepisset, ma-
gno tenellis ibi adhuc ecclesiae clementis detri-
mento fuit. Siquidem non solum fidem Christi
recipere noluerat, sed et fornicatione pollutus est
tali, "qualem nec inter gentes auditam," apo-
stolus testatur, "ita ut uxorem patris haberet."
Quo utroque scelere occasionem dedit ad prio-
rem vomitum revertendi his, qui sub imperio
sui parentis, vel favore vel timore regio fidei
et castimoniae jura susceperant. Nec supernae
flagella distractionis perfido regi castigando vel
corrigendo defuere. Nam crebra mentis vesa-
nia et spiritus immundi invasione premebatur.

Auxit autem procellam hujusce perturbatio-
nis etiam mors Sabercti, regis orientalium Saxo-
num, qui ubi regna perennia petens, tres suos
filios, qui pagani perduraverunt, regni tempo-
ralis haeredes reliquit. Coeperunt illi mox ido-
latriae, quam vivente eo aliquantulum inter-
misisse videbantur, palam servire, subjectisque
populis idola colendi liberam dare licentiam.
Cumque viderent pontificem celebratis in ec-
clesia missarum solemniis eucharistiam populo
dare, dicebant (ut vulgo fertur) ad eum barbara
inflati stultitia: quare non et nobis porrigis pa-
nem nitidum, quem et patri nostro Saba (sic
namque eum appellare consueverant) dabas, et
populo adhuc dare in ecclesia non desistis?
Quibus ille respondebat: si vultis ablui fonte
illo salutari, quo pater vester ablutus est, po-

testis etiam panis sancti, cui ille participa-
bat, esse participes. Sin autem lavacrum vitae
contemnitis, nullatenus valetis panem vitae
percipere. At illi, nolumus, inquiunt, fontem
illum intrare, quia nec opus illo nos habere no-
vimus, sed tamen pane illo refici volumus.
Cumque diligenter ac saepe ab illo essent admo-
niti, nequaquam fieri posse, ut absque purgati-
one sacrosancta quis oblationi sacrosanctae
communicaret, ad ultimum furore commoti ai-
ebant: si non vis assentire nobis in tam facili
causa quam petimus, non poteris jam in nostra
provincia demorari. Et expulerunt eum, ac de
suo regno cum suis abire jusserunt.

Qui expulsus inde venit Cantium, tractaturus
cum Laurentio et Justo coepiscopis, quid in his
esset agendum. Decretumque est communi con-
silio, quia satius esset ut omnes patriam redeuntes
libera ibi mente Domino deservirent, quam inter
rebelles fidei barbaros sine fructu residerent. Dis-
cessere itaque primo Mellitus ac Justus, atque ad
partes Galliae succedere, ibi rerum finem expe-
ctare disponentes. Sed non multo tempore, qui
praeconem a se veritatis expulerant, daemonicis
cultibus impune serviebant. Nam egressi contra
gentem Gevissorum in praelium, omnes pariter
cum sua militia corruerunt, nec (licet auctori-
bus perditis) excitatum ad scelera vulgus potuit
corrigi, atque ad simplicitatem fidei et charita-
tis quae est in Christo revocari.

Papae Rom.
BONIF. V. 5.Archiep. Cantuar.
MELLITI 5.Anno Christi
621.Reg. Saxon.
EDBALD. 5.Imperat.
HERACL. 11.

*Epistola Bonifacii papae V. Edwino regi Anglorum, in qua eum ad fidem christi-
anam exhortatur.* Ex Bed. hist. eccl. lib. ii. cap. 10.

VIRO glorioso Edwino regi Anglorum, Bo-
nifacius episcopus servus servorum Dei.
Licet summae divinitatis potentia humanae lo-
cutionis officiis explanari non valeat, quippe
quae sui magnitudine, ita invisibili atque inve-
stigabili aeternitate consistit, ut eam nulla inge-
nii sagacitas, quanta sit, comprehendere disse-
rereque sufficiat: quia tamen ejus humanitas ad
insinuationem sui referatis cordis januis, quae
de semetipsa proferentur, secreta humanis men-
tibus inspiratione clementer infundit, ad annun-
ciandam vobis plenitudinem fidei christianae,
sacerdotalem curavimus sollicitudinem proroga-
re, ut perinde Christi evangelium, quod salva-
tor noster omnibus praecepit gentibus praedicari,
vestris quoque sensibus inferentes, salutis vestrae
remedia propinentur.

Supernae igitur majestatis clementia, quae
cuncta solo verbo praeceptionis suae condidit,
et creavit, caelum videlicet et terram, mare et
omnia quae in eis sunt (dispositis ordinibus qui-
bus subsisterent) coaeterni verbi sui consilio, et
Sancti Spiritus unitate dispensans, hominem ad
imaginem et similitudinem suam ex limo terrae
plasmatum constituit, eique tantam praemii
praerogativam indulgit, ut eum cunctis praepo-
neret, atque servato termino praeceptionis aeter-
nitatis subsistentia praemuniret. Hunc ergo De-
um Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum,
quod est individua trinitas, ab ortu solis usque
ad occasum, humanum genus, quippe ut crea-
torem omnium atque factorem suum, salutifera
confessione fidei veneratur et colit. Cui etiam
summitates imperii, rerumque potestates sub-

* Concilium hoc Cantianum tempore Eadaldi regis Cantii, habitum fuit a Laurentio archiep. Cantuariæ, Mellito epi-
scopo Londoniæ, Justo Roffensi episcopo, etc. in quo decretum est, ut propter Saxonum barbarorum saevitiam et apostasiam, omnes hi episcopi Britanniam abdicarent.

missae sunt: quia ejus dispositione omnium praelatio regnorum conceditur. Ejus ergo bonitatis misericordia, totius creaturae suae dilatandae subsidii, etiam in extremitate terrae positarum gentium corda frigida Sancti Spiritus fervore in sui quoque agnitione mirabiliter est dignata succendere. Quae enim in gloriosi filii nostri Audubaldi regis, gentibusque ei suppositis illustratione clementia redemptoris fuerit operata, plenius ex vicinitate locorum vestram gloriam concicimus cognovisse. Ejus ergo mirabile donum, et in vobis certa spei caelestis longanimitate conferri confidimus. Cum profecto gloriosam conjugem vestram, quae vestri corporis pars esse dignoscitur, aeternitatis praemio per sacri baptismatis regenerationem illuminatam agnovimus.

Unde praesenti stylo gloriosius vos adhortandos cum omni affectu intimae charitatis curavimus, quatenus abominatis idolis eorumque cultu, spretisque sanorum fatuitatibus, et auguriorum deceptilibus blandimentis, credatis in Deum Patrem omnipotentem, ejusque Filium Jesum Christum, et Spiritum Sanctum, ut credentes a diabolicae captivitatis nexibus, sanctae et individuae trinitatis cooperante potentia, absoluti, aeternae vitae possitis esse participes. Quanta autem reatitudinis culpa teneantur obstricti hi, qui idololatriarum perniciosissimam superstitionem colentes amplectuntur, eorum quos colunt exempla, perditionis insinuant. Unde de eis per psalmistam dicitur: “^a omnes dii gentium daemonia, Dominus autem caelos fecit.” Et iterum: “^b oculos habent et non vident, aures habent et non audiunt; nares habent et non odorabunt; manus habent et non palpabunt; pedes habent et non ambulabunt. Similes ergo efficiuntur his, qui spem suae confidentiae ponunt in eis.” Quomodo enim juvandi quemlibet possunt habere virtutem hi, qui ex corruptibili materia inferiorum etiam suppositorumque tibi manibus construuntur, quibus videlicet artificium humanum accommodans eis inanitam membrorum similitudinem contulisti, qui nisi a te moti fuerint, ambulare non poterunt, sed tanquam lapis in uno loco positus, ita constructi, nihilque intelligentiae habentes, ipsaque

insensibilitate obruti, nullam neque laedendi, neque juvandi facultatem adepti sunt? Qua ergo mentis deceptione eos deos, quibus vos ipsi imaginem corporis tradidistis, colentes sequimini, iudicio discreto reperire non possumus.

Unde oportet vos suscepto signo sanctae crucis, per quod humanum genus redemptum est, execrandam diabolicae versutiae supplantationem, qui divinae bonitatis operibus invidus aemulusque consistit, a cordibus vestris abjicere, injectisque manibus, hos quos eatenus materiae compage vobis deos fabricastis, confringendos diminuendosque summopere procurare: ipsa enim eorum dissolutio corruptioque, quae nunquam viventem spiritum habuit, nec sensibilitatem a suis factoribus potuit quolibet modo suscipere, vobis patenter insinuet, quam nihil erat quod eatenus colebatis, dum profecto meliores vos, qui Spiritum viventem a Domino percepistis, eorum constructioni nihilominus existatis: quippe quos Deus omnipotens ex primi hominis, quem plasmavit, cognatione deductos per secula innumerabilibus propaginibus pullulare constituit.

Accedite ergo ad agnitionem ejus, qui vos creavit, qui in vobis vitae insufflavit spiritum, qui pro vestra redemptione Filium suum unigenitum misit, ut vos ab originali peccato eriperet, et ereptos de potestate nequitiae diabolicae caelestibus praemiis muneraret. Suscipite verba praedicatorum, et evangelium Dei, quod vobis annunciant, quatenus credentes (sicut saepius dictum est) in Deum Patrem omnipotentem, et in Jesum Christum ejus Filium, et Spiritum Sanctum, et inseparabilem trinitatem, fugatis daemoniorum sensibus, expulsaque a vobis sollicitatione venenosi et deceptibilis hostis, per aquam et Spiritum Sanctum renati, ei, cui credideritis, in splendore gloriae sempiternae cohabitare, ejus opitulatione et munificentia valeatis.

Praeterea benedictionem protectoris vestri beati Petri apostolorum principis vobis direximus, id est, camisiam cum ornatura in auro una, et lena anciriana una, quod petimus ut eo benignitatis animo gloria vestra suscipiat, quo a nobis noscitur destinatum.

Papae Rom.
BONIF. V. 6.

Archiep. Cantuar.
JUSTI I.

Anno Christi.
622.

Reg. Saxon.
EDBALD. 6.

Imperat.
HERACL. 12.

Epistola Bonifacii papae V. ad Justum nuper Rossensem episcopum, modo Melliti successorem in archiepiscopatu Cantuariæ; in qua laudat eum quod Adelvaldum regem ad fidem perduxerat, speransque alios perducturum, pallium mittit, jusque ordinandi episcopos ei concedit. Ex Bed. hist. eccl. lib. ii. cap. 8.

DILECTISSIMO fratri Justo Bonifacius. Quam devote, quamque etiam vigilanter pro Christi evangelio elaboraverit vestra fraternitas, non solum epistolae a vobis directae tenor, imo indulta desuper operi vestro perfectio indicavit. Nec enim omnipotens Deus aut sui nominis sacramentum, aut vestri fructum laboris deseruit, dum ipse praedicatoribus evangelii fi-

deliter repromisit: “^c ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi.” Quod specialiter injuncto vobis ministerio, ejus clementia demonstravit, aperiens corda gentium ad suscipiendum praedicationis vestrae singulare ^cmysterium. Magno enim praemio fastigiorum vestrorum delectabilem cursum bonitatis suae suffragiis illustravit, dum credito-

^a Psal. xcvi. 5.

^b Psal. cxv. 5.

^c Forte ministerium.

rum vobis talentorum fidelissimae negotiationis officiis, uberem fructum impendens ei, quod signare possitis multiplicatis generationibus praeparavit. Hocque etiam illa vobis repensatione collatum est, qui inuncto ministerio jugiter persistentes, laudabili patientia redemptionem gentis illius expectastis, et vestris ut proficerent meritis eorum est salvatio propinata, dicente Domino: "a qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit." Salvati ergo estis spe patientiae, et tolerantiae virtute, ut infidelium corda naturali ac superstitioso morbo purgata, sui consequerentur misericordiam salvatoris.

Susceptis namque apicibus filii nostri Adelvaldi regis, reperimus quanta sacri eloquii eruditione ejus animum ad verae conversionis et indubitatae fidei credulitatem fraternitas vestra perduxerit. Qua ex re de longanimitate clementiae caelestis certam assumentes fiduciam, non solum suppositarum ei gentium plenissimam salutem imo quoque vicinarum, vestrae praedicationis ministerio credimus subsequendum, quatenus sicut scriptum est: "consummati operis vobis merces a retributore omnium bonorum Domino

tribuetur." Et vere per omnem terram exiisse sonum eorum, et in fines orbis terrae verba ipsorum, universalis gentium confessio (suscepto christianae sacramento fidei) protestetur.

Pallium praeterea per latorem praesentium fraternitati tuae benignitatis studiis invitati, direximus, quod videlicet tantum in sacrosanctis celebrandis mysteriis utendi licentiam imperavimus. Concedentes etiam tibi ordinationes episcoporum exigente opportunitate, Domini praeviente misericordia celebrare, ita ut Christi evangelium plurimorum annuntiatione in omnibus gentibus, quae necdum conversae sunt, dilatetur. Studeat ergo tua fraternitas hoc, quod sedis apostolicae humanitate percepit, intemerata mentis sinceritate fervare; intendens, cujus rei similitudine tam praecipuum indumentum humeris tuis bajulandum susceperis. Talemque te Domini implorata clementia exhibendum stude, ut indulti muneris praemia non cum reatitudine, sed cum commodis animarum ante tribunal summi et venturi judicis repraesentes. Deus te incolumem custodiat, dilectissime frater.

Papae Rom.
BONIF. V. 6.

Archiep. Cantuar.
JUSTI I.

Anno Christi
622.

Reg. Saxon.
EDBALD. 6.

Imperat.
HERACL. 12.

Alia epistola Bonifacii V. papae ad Justum archiep. Cantuariensem*. Ex MS. Cott. Cleop. E. i. fol. 39.

DILECTISSIMO fratri Justo Bonifacius episcopus servus servorum Dei. Susceptis vestrae dilectionis apicibus, in quibus reperimus, inter alia, plurimos ex gentilitate ibidem degentium, Deo omnipotenti et Domino nostro Jesu Christo auxiliante, conversos, maxime autem in partibus Cantii ad veri Dei nostri fidem vestris laboribus esse perductos, valde gratulati sumus. Eadbaldi quoque regis animum ad verae agnitionis viam esse correctum, Dominum omnipotentem in id laudavimus, qui sui nominis sacramentum vestrique laboris fructum non deseruit, sicut ipse praedicatoribus evangelii veraciter repromisit: "ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi." multa est clementia apud Deum quae multa est in nobis demonstrata, cum aperiantur corda barbararum gentium ad suscipiendum praedicationis vestrae singulare mysterium. Ut enim proficerent vestris meritis eorum est salvatio propinata, Domino dicente: "qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit." et alibi: "consummati operis vobis merces a retributore omnium bonorum Domino tribuetur." Cognovi siquidem in vestris syllabis ut sanctae recordationis praedecessor noster Gregorius constituit Augustino et

omnibus successoribus suis in posterum metropolitanam et primitivam sedem in civitate Dorobernia, ubi caput totius gentis Anglorum a diebus Paganorum habetur. At vero nunc per revelationem Jesu Christi, qui est origo et caput totius christianitatis, eadem civitas exaltatur, et orthodoxa fides, quae est radix nobilissima, ibidem collocatur, ut ex illa segete uberrimum fructum boni operis ad pabulum caelestis patriae omnes insulani metiri^a queant. O quam felix illa civitas, quae meruit in se Christum habitorem habere expulsis antiqui hostis insidiis! Felix illa civitas; felix et tota gens, cum illas superna misericordia visitare non dedignata sit, quos ante mundi creationem praedestinaverat sibi sociare. Quare absit ab omni christiano, ut ex illa civitate Dorobernia aliquid minuatur, aut in aliud mutetur, nunc, vel futuris temporibus, quae a praedecessore nostro domino papa Gregorio statuta sunt, quoquo modo res humanae quassentur. Sed magis ex auctoritate beati Petri apostolorum principis id ipsum praecipientes firmamus, ut in Dorobernia civitate semper in posterum metropolitanus totius Britanniae locus habeatur, omnesque provinciae regni Anglorum praefati

^a Matth. x, et xxiv.

* Clar. Ufferius in MSS. notis ad locum de epistolis his talia profert. Priores ab hoc Bonifacio ad Mellitum Cantuariensem archiepiscopum et Justum tunc Roffensis ecclesiae existentem episcopum, scriptas esse literas, l. ii. hist. suae. c. 7. Beda indicat: cujus de Mellito et Justo verba, ut in antiquissimis MSS. leguntur, haec sunt. "Cum magna ecclesiam Anglorum cura ac labore gubernarent, susceperunt scripta exhortatoria a pontifice Romanae et apostolicae sedis Bonifacio, qui post Deusedit ecclesiae praefuit, anno incarnationis dominicae sexcentesimo decimo nono." Neque hic audiendus Baronius, qui anno 618. "Bonifacium scripsisse ad Justum Roffensem archiepiscopum, eidemque pallium in signum elargitae potestatis misisse" asserit. Novum enim et nobis haecenus inauditum Roffensem comminiscitur hic archiepiscopatum Baronius, illam superius positam epistolam ad Justum in Roffensi sede adhuc constitutum scriptam fuisse existimans; quum ad eundem anno 624. ad gestis pontificum in Lanfranco, alia ad hunc eundem Justum Bonifacio attributa epistola. H. I. ^a Forfan metere.

loci metropolitanae ecclesiae subjiciantur immutata perpetuaque stabilitate decernimus. Hanc autem ecclesiam, utpote specialiter consistentem sub potestate et tuitione sanctae Romanae ecclesiae, si quis conatus fuerit imminuere, eique de

concessae potestatis jure quicquam abstulerit, auferat eum Deus de libro vitae, sciatque se sub anathematis vinculis esse nodatum. Deus te incolumem custodiat reverentissime frater.

Epistola Bonifacii V. ad Edelburgam Edwini regis conjugem. In qua gratulatur eam fidem recepisse, monetque ut hoc marito suo regi praestet beneficium. Munuscula etiam mittit, speculum argenteum, et pectinem eburneum*. Ex Beda H. E. l. 2. c. 18.

Papae Rom.
BONIF. V. 6.

Archiep. Cantuar.
JUSTI 1.

Anno Christi
622.

Reg. Sax.
EDBALD. 6.

Imperat.
HERACL. 12.

DOMINAE gloriosae filiae Edilbergae reginae, Bonifacius episcopus servus servorum Dei. Redemptoris nostri benignitas humano generi, quod pretiosi sanguinis sui effusione a vinculis diabolicae captivitatis eripuit, multae providentiae, quibus salvaretur, propinavit remedia, quatenus sui nominis agnitionem diverso modo gentibus innotescens, creatorem suum suscepto christianae fidei agnoscerent sacramento, quod equidem in vestrae gloriae sensibus caelesti collatum munere, mystica regeneratio vestrae purificationis patenter innuit.

Magno ergo largitatis dominicae beneficio mens nostra gaudio exultavit, quod scintillam orthodoxae religionis in vestri dignatus est conversione succendere. Ex qua re non solum gloriosi conjugis vestri, imo totius gentis suppositae vobis intelligentiam in amorem sui facile inflammaret. Didicimus namque referentibus his, qui ad nos gloriosi filii nostri Audubaldi regis laudabilem conversionem nunciantes pervenerunt, quod etiam vestra gloria, christianae fidei suscepto mirabili sacramento, piis et Deo placitis jugiter operibus enitescat. Ab idolorum etiam cultu, seu fanorum auguriorumque illecebris se diligenter abstineat, et ita in amore redemptoris sui immutata devotione persistens invigilet, ut ad dilatandam christianam fidem incessabiliter non desistat operam commodare.

Cumque de glorioso conjugis vestri paterna charitas sollicitè perquisivisset, cognovimus, quod eatenus abominandis idolis serviens ad suscipiendam vocem praedicatorum suam distulerit obedientiam exhibere. Qua ex re non modica nobis amaritudo congesta est, ab eo quod pars corporis vestri ab agnitione summae et individuae trinitatis remansit extranea. Unde paternis officiis vestrae gloriosae christianitati nostram commonitionem non distulimus conferendam, adhortantes quatenus divinae inspirationis imbuta subsidiis importune et opportune agendum non differas, ut et ipse, salvatoris nostri Domini Jesu Christi cooperante potentia, chri-

stianorum numero copuletur, ut perinde intermerato societatis foedere jura teneas maritalis consortii. Scriptum namque est: “erunt duo in carne una.” Quomodo ergo unitas vobis conjunctionis inesse dici poterit, si a vestrae fidei splendore interpositis detestabilis erroris tenebris ille remanserit alienus? Unde orationi continuo insistens, a longanimitate caelestis clementiae illuminationis illius beneficia impetrare non desinas. Ut videlicet quos copulatio carnalis affectus unum quodammodo corpus exhibuisse monstratur, hos quoque unitas fidei, etiam post hujus vitae transitum, in perpetua societate conservet. Insiste ergo, gloriosa filia, et summis conatibus duritiam cordis ipsius religiosa divinatorum praeceptorum insinuatione mollire summo opere dematura, infundens sensibus ejus, quantum sit praeclarum, quod credendo suscepisti mysterium, quantumve sit admirabile quod renata praemium consequi meruisti. Frigiditatem cordis ipsius Sancti Spiritus annunciatione succende, quatenus amoto torpore perniciosissimi cultus, divinae fidei calor ejus intelligentiam tuarum adhortationum frequentatione succendat. Ut profecto sacrae scripturae testimonium per te expletum indubitanter perclareat. “Salvabitur vir infidelis per mulierem fidelem.” Ad hoc enim misericordiam dominicae pietatis consecuta es, ut fructum fidei creditorumque tibi beneficiorum redemptori tuo multiplicem resignares. Quod equidem suffragante praesidio benignitatis ipsius, ut explere valeas, assiduis non desistimus precibus postulare. His ergo praemissis paternae vobis dilectionis exhibentes officia, hortamur, ut nos (reperta portitoris occasione) de his quae per vos superna potentia mirabiliter in conversatione conjugis vestri, submissaeque vobis gentis dignatus fuerit operari, prosperis quantocius nunciis reveletis; quatenus sollicitudo nostra, quae de vestrae, vestrorumque omnium animae salute optabilia desideranter expectat, vobis nunciantibus relevetur, illustrationemque divinae propitiationis in vobis diffusam opulenter agnoscentes, hilari confessione

* De his sic Regino Monachus Prumienfis in chronicorum lib. 1. Francofurti impress. anno Dom. 1583.

Anno dominicae incarnationis DXLVI. Heraclius regnavit annos XXXVI.— “Bonifacius quintus et Honorius, Severinus et Joannes Romanam regunt ecclesiam. Hedvinus rex Anglorum, praedicante Paulino episcopo, ad Christi fidem cum sua gente convertitur. Honorius papa Scotos in observatione Paschae errantes, per epistolam redarguit: similiter et Johannes successor Severini facit.” Sic impressus codex: manuscriptus autem vetus ait, anno dominicae incarnationis DLXVI. Et neuter quidem sincerus. Heraclius enim imperium adiit, anno 611. Bonifacius quartus papatum in anno 606. Deusdedit, anno 613. Bonifacius quintus 617. Honorius primus 622. Severinus, 637. Johannes 638. Edwinus creatus est rex Northumbr. anno Dom. 617. Baptizatus autem a Paulino regni sui anno 11. dominicae incarnationis 627. ut refert Beda hist. eccl. lib. 2. cap. 14. et Sigebertus in anno 628.

largitori omnium bonorum Deo et beato Petro apostolorum principi uberes merito gratias exsolvamus.

Praeterea benedictionem protectoris vestri beati Petri apostolorum principis vobis direximus,

id est, speculum argenteum, et pectinem eburneum inauratum, quod petimus ut eo benignitatis animo gloria vestra suscipiat, quo a nobis noscitur destinatum.

Synodus Lechleniensis.

Papae Rom.
HONORII I. 9.

Archiep. Cantuar.
HONORII 5.

Anno Christi
630

Reg. Sax.
EDBALD. 14

Imperat.
HERACL. 20.

ANNO Christi 630 synodus Lechleniensis in Hibernia celebrabatur, cujus historiam ex Cummiiani epist. Usserii antiq. Brit. p. 484, 485. his retulit verbis. "Synodus Lechleniensis in campo albo ad ripam fluvii, quem Ptolemeus "Birgum," nos "Barrow" vocamus,

non procul a monte "Margeo" posito. Ubi successores Ailbei, Querani (sive Keriani) Clonienensis, Brendani, Nessani et Lugidi consulerunt, ut pascha cum universali ecclesia in futuro anno celebrarent."

Epistola Honorii papae I. ad Edwinum regem Nordanhumbrensiū, quem Anglorum vocat. In qua hortatur, ut permaneat in accepta fide, ejusque precibus, Honorio et Paulino Cantuariarum et Eborum metropolitanis duo pallia mittit: decernitque ut defuncto altero, alter in locum ejus surrogetur. Ex Beda H. E. l. 2. c. 17.

Papae Rom.
HONORII I. 13.

Archiep. Cantuar.
HONORII 9.

Anno Christi
634.

Reg. Sax.
EDBALD. 18.

Imperat.
HERACL. 24

QUO tempore praesulatum sedis apostolicae Honorius Bonifacii successor habebat, qui ubi gentem Nordanhumborum cum suo rege ad fidem confessionemque Christi, Paulino evangelizante, conversam esse didicit, misit eidem Paulino pallium, misit et regi Edwino literas exhortatorias, paterna illum charitate accendens, ut in fide veritatis, quam acceperant, persistere semper ac proficere curarent. Quarum videlicet literarum iste est ordo.

Domino excellentissimo atque praecellentissimo filio, Edwino regi Anglorum Honorius episcopus servus servorum Dei salutem. Ita christianitatis vestrae integritas circa sui conditoris cultum fidei est ardore succensa, ut longe lateque resplendeat, et in omni mundo annuntiata, vestri operis multipliciter referat fructum. Sic enim vos reges esse cognoscitis, dum regem et creatorem vestrum, orthodoxa praedicatione edocti, Deum venerando creditis, eique, quod humana valet conditio, mentis vestrae sinceram devotionem exsolvit. Quid enim Deo nostro aliud offerre valebimus, nisi ut in bonis actibus persistentes, ipsumque auctorem humani generis confitentes, eum colere, eique vota nostra reddere festinemus? Et ideo, excellentissime fili, paterna vos charitate, qua convenit, exhortamur, ut hoc quod vos divina misericordia ad suam gratiam vocare dignata est, sollicita intentione,

et assiduis orationibus servare omnimodo festinetis, ut qui vos in praesenti seculo ex omni errore absolutos ad agnitionem sui nominis est dignatus perducere, et caelestis patriae vobis praeparet mansionem. Praedicatoris igitur vestri domini mei apostolicae memoriae Gregorii frequenter lectione occupati prae oculis affectum doctrinae ipsius, quem pro vestris animabus libenter exercuit, habetote, quatenus ejus oratio et regnum vestrum populumque augeat, et vos omnipotenti Deo irreprehensibiles repraesentet.

Ea vero quae a nobis pro vestris sacerdotibus ordinanda sperastis, haec pro fidei vestrae sinceritate, quae nobis multimoda relatione per praesentium portitores laudabiliter insinuata est, gratuito animo attribuere illis sine ulla dilatione praevidemus. Et duo pallia utrorumque metropolitanorum, id est, Honorio et Paulino direximus, ut dum quis eorum de hoc seculo ad auctorem suum fuerit accersitus, in loco ipsius alterum episcopum ex hac nostra auctoritate debeat subrogare, quod quidem tam pro vestrae charitatis affectu, quam pro tantarum provinciarum spatiis, quae inter nos et vos esse noscuntur, sumus invitati concedere, ut in omnibus devotioni vestrae nostrum concursus, et juxta vestra desideria praeberemus. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat.

Epistola Honorii papae I. ad Honorium archiepiscopum Cantuariarum (Justo nuper defuncto) constitutum. In qua ipsum monet sui muneris: palliique meminit, cujus in superiori epistola mentionem fecit. Ex Beda H. E. l. 2. c. 18. Hunting. lib. 3. histor.

INTER haec Justus archiepiscopus ad caelestia regna sublatus est quarto iduum Novembrium die, et Honorius pro illo est in praesula-

tum electus. Qui ordinandus venit ad Paulinum, et occurrente sibi illo in Lindocolino, quintus ab Augustino Dorovernensis ecclesiae consecratus

consecratus est antistes. Cui etiam praefatus papa Honorius misit pallium et literas, in quibus decrevit hoc ipsum, quod in epistola ad Edwinum regem missa decreverat, scilicet ut cum Dorovernensis vel Eboracensis antistes de hac vita transierit, is, qui superest, consors ejusdem gradus, habeat potestatem alterum ordinandi in loco ejus, qui transierat sacerdotem, ne sit necesse ad Romanam usque civitatem per tam prolixa terrarum et maris spatia pro ordinando archiepiscopo semper fatigari. Quorum etiam textum literarum in nostra hac historia ponere commodum duximus.

Dilectissimo fratri Honorio, Honorius. Inter plurima quae redemptoris nostri misericordia suis famulis dignatur bonorum munera praerogare, illud etiam clementer collata suae pietatis munificentia tribuit, quoties per fraternos affectus unanimem dilectionem quadam contemplatione alternis aspectibus repraesentat, pro quibus majestati ejus gratias indefinenter exsolvimus, eumque votis supplicibus exoramus, ut vestram dilectionem in praedicatione evangelii elaborantem et fructificantem, sectantemque magistri vestri et capitis sui sancti Gregorii regulam perpetua stabilitate confirmet. Et ad augmentum ecclesiae suae potiora per vos sufficit incrementa, ut fide et opere in timore Dei et charitate, vestra acquisitio decessorumque vestrorum, quae per Domini Gregorii exordia pullulat, convalescendo amplius extendatur, ut ipsa vos dominici eloquii promissa in futuro respiciant. Vosque vox ista ad aeternam festivitatem evocet: “venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos.”

Et iterum: “euge bone serve et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.” Et nos equidem, fratres charissimi, haec vobis pro aeterna charitate exhortationis verba praemittentes, quae rursus pro ecclesiarum vestrarum privilegiis congruere posse conspiciamus, non desistimus impertire.

Et tam juxta vestram petitionem, quam filiorum nostrorum regum vobis praesenti nostra praeceptione, vice beati Petri apostolorum principis, auctoritatem tribuimus, ut quando unum ex vobis divina ad se jusserit gratia vocari, is qui superstes fuerit, alterum in loco defuncti debeat episcopum ordinare. Pro qua etiam re singula vestrae dilectioni pallia pro eadem ordinatione celebranda direximus, ut per nostrae praeceptionis auctoritatem possitis Deo placitam ordinationem efficere: quia ut haec vobis concederemus, longa terrarum marisque intervalla, quae inter nos ac vos obsistunt, ad haec nos condescendere coegerunt; ut nulla possit ecclesiarum vestrarum jactura per cujuslibet occasionis obtentum quoquo modo pervenire, sed potius commissi vobis populi devotionem plenius propagare. Deus te incolumem custodiat dilectissime frater.

Data die tertio iduum Juniarum, imperantibus dominis nostris Augustis Heraclio, anno vicesimo quarto, post consulatum ejusdem anno vicesimo tertio^c, et consulatus ejus anno tertio: sed et Heraclio foelicissimo Caesare, item filio ejus, anno tertio, indictione septima, id est, anno dominicae incarnationis sexcentesimo tricesimo tertio^d.

Papae Rom.
HONORII I. 13.

Archiep. Cantuar.
HONORII 9.

Anno Christi
634.

Reg. Sax.
EDBALD. 18.

Imperat.
HERACL. 24.

Epistola Honorii papae Honorio archiepiscopo Cantuar. concedentis ei primatum ecclesiarum Britanniae. Ex Cod. Cott. Faust. B. 6. fol. 94. b.

DILECTISSIMO fratri Honorio Honorius episcopus servus servorum Dei. Susceptis vestrae dilectionis literis, in eis reperimus vestri laboris sollicitudinem circa vobis commissum gregem multa fatigatione occupatam, multo labore et angustia crebrescentibus malis et mundanis usibus mentis vestrae difficultatis saepius sustinere gravitatem. Nos vero hortamur vestram dilectionem, ut opus evangelii, quod coepistis, teneatis, quia in eo tibi laborandum atque perseverandum magis quam omittendum necesse est. Memento evangelici praecepti quomodo dicitur: “ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.” Et item in apostolo: “fratres, stabiles estote et immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.” Ideo suppliciter vestram dilectionem admonemus, ut fide et opere in timore Dei et charitate, vestra acquisitio decessorumque vestrorum, quae per domini Gregorii exordia

pullulat, convalescendo amplius extendatur, ut ipsa promissa dominici eloquii “vos ad aeternam festivitatem evocet, quae dicit: “venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos.” Et iterum: “euge serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.” Interea tuae sedis auctoritatem nostrae auctoritatis privilegio firmari postulasti. Nos vero absque ulla dilatione gratuito animo annuentes, quia rectum est ut quae semel statuta atque disposita a praedecessoribus nostris cognovimus, hoc ipsum et nos confirmemus. Eorum itaque vestigia assequentes juxta ritum priscae consuetudinis, quae a temporibus sanctae recordationis Augustini praedecessoris vestri nunc usque tua ecclesia detinuit, ex auctoritate beati Petri apostolorum principis primatum omnium ecclesiarum Britanniae tibi, Honori, tuisque successoribus in perpetuum obtinere concedimus. Tuae ergo jurisdictioni subjici praecipimus omnes ec-

^a Mat. 11. 28.

^b Mat. 25. 21.

^c Hunting. lib. 3. histor. et antiquiss. Bedae exemplar. quarto.

^d In antiquiss.

imo et optimae notae MS. Bedae codice legitur: “atque Constantino filio ejus, anno vicesimo tertio, et consulatus ejus anno tertio:” quae lectio omnino est retinenda. USSERIUS. Nonnulla hic omittuntur, quae ex epistola praecedente restituimus: “promissa in futuro respiciant, vosque vox ista ad aeternam,” etc.

clesias Angliae et regiones, et in civitate Dorovernia metropolitanus locus et honor archiepiscopatus, et caput omnium ecclesiarum Anglorum populorum semper in posterum servetur, et a nulla persona per aliquam malam suasionem in alium locum mutetur. Aliter autem si quis fecerit typho superbiae instinctus, et nostrae prae-

ceptioni inobediens, et praenominatae ecclesiae concessis suae dignitatis rationibus contenderit reniti, sciat se separatim a participatione corporis et sanguinis Domini et redemptoris nostri Jesu Christi. Deus te incolumem custodiat, dilectissime frater.

Papae Rom.
HONORII I. 13.

Archiep. Cantuar.
HONORII 9.

Anno Christi
634.

Reg. Saxon.
EADBALD. 18.

Imperat.
HERACL. 24.

Epistolae Honorii papae I. et Johannis papae IV. ad Scotorum gentem pro observatione Paschae, et Pelagianae haeresis extirpatione; quas primo idem Honorius, et post Johannes IV. episcopi Romani, genti Scotorum pro Paschae observatione, simul et pro Pelagiana haeresi extirpanda miserunt*. Ex Bed. H. E. l. ii. c. 19. Huntingt. lib. iii. histor.

MISIT idem papa Honorius literas etiam genti Scotorum, quos in observatione sancti Paschae errasse compererat, juxta quod supra docuimus, solerter exhortans, ne paucitatem suam in extremis terrae finibus constitutam, sapientiore antiquis sive modernis, quae per orbem erant, Christi ecclesiis aestimarent, neve contra paschales computos et decreta synodali-um totius orbis pontificum aliud pascha celebrarent.

Sed et Johannes, qui successori ejusdem Ho-

norii Severino successit, cum adhuc esset electus in pontificatum, pro eodem errore corrigendo literas eis magna auctoritate, atque eruditione plenas direxit; evidenter astruens, quia dominicum paschae diem a quintadecima luna usque ad vicesimam primam (quod in Nicena synodo probatum est) oportet inquiri. Nec non et pro Pelagiana haeresi (quam apud eos reviviscere didicerat) cavenda ac repellenda, in eadem illos epistola admonere curavit. Cujus epistolae principium hoc est:

Papae Rom.
JOHANNIS IV. 2.

Archiep. Cantuar.
HONORII 15.

Anno Christi
640.

Reg. Saxon.
EDBALD. 24.

Imperat.
HERACL. 30.

Epistola Johannis papae IV. ad episcopos, presbyteros et abbates Scotiae, de eodem.

DILECTISSIMIS et sanctissimis Thomiano, Columbano, Chromano, Dinnano et Barthano episcopis; Chromano, Hermannoque, Laistrano, Stellano, et Segeno presbyteris; Sarano caeterisque doctoribus seu abbatibus Scotis Hilarius archipresbyter, et servans locum sanctae sedis apostolicae, Johannes diaconus, et in Dei nomine electus, item Johannes primicerius, et servans locum sanctae sedis apostolicae, et Johannes servus Dei, consiliarius ejusdem apostolicae sedis.

Scripta quae perlatores ad sanctae memoriae Severinum papam adduxerunt, et eo de hac luce migrante, reciproca responsa ad ea, quae postulata fuerant, filuerunt. Quibus referatis, ne diu tantae quaestionis caligo indiscussa remaneret, reperimus quosdam provinciae vestrae contra orthodoxam fidem novam ex veteri haeresim renovare conantes, pascha nostrum, in quo immolatus est Christus, nebulosa caligine refutantes, et quarta decima luna cum Hebraeis celebrare nitentes. Quo epistolae principio manifeste declaratur, et nuperrime temporibus illis,

hanc apud eos haeresim coortam, et non totam eorum gentem, sed quosdam in eis hac fuisse implicitos. Exposita autem ratione paschalis observantiae, ita de Pelagianis in eadem epistola subdunt: et hoc quoque cognovimus, quod vir Pelagianae haereseos apud vos denuo reviviscit, quod omnino hortamur, ut a vestris mentibus hujusmodi venenatum superstitionis facinus auferatur. Nam qualiter ipsa quoque execranda haeresis damnata est, latere vos non debet: quia non solum per istos ducentos annos abolita est, sed et quotidie a nobis perpetuo anathemate sepulta damnatur: et hortamur, ne quorum arma combusta sunt, apud vos eorum cineres suscitantur. Nam quis non excretur superbum eorum conamen et impium, dicentium, posse sine peccato hominem existere ex propria voluntate, et non ex gratia Dei? Et primum quidem blasphemiae stultiloquium est dicere, esse hominem sine peccato; quod omnino non potest, nisi unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, qui sine peccato est conceptus et partus. Nam caeteri homines cum peccato originali nascentes,

* De istis sic Florentius Wigornensis in chronico suo sub an. Dom. secundum Dionysium 628. Eo, inquit, tempore errorem quatuordecim annorum in observatione Paschae apud Scotos exortum, Honorius papa per epistolam redarguit; sed et Johannes qui successori ejus Severino successit, idem arguebat, cum adhuc non esset electus in pontificatum, pro eodem pascha eis scripsit, et pro Pelagiana haeresi, quae apud eos reviviscebatur. Haec SPELMANNUS. Addamus iis quae Clar. Usserius in MSS. notis ad locum habet: "quatuordecim annorum:" ita legitur etiam in Mariani Scoti-chronico, unde locus iste in Florentii Wigornienis annales est translatus. Verum utrobique sine dubio reponendum est, "quartadecimanorum" ex Bedae chronico.

testimonium praevaricationis Adae (etiam sine actuali peccato existentes) portare noscuntur, secundum prophetam dicentem: “^a ecce enim in

iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea.”

Papae Rom.
JOANNIS IV. 2.

Archiep. Cantuar.
HONORIUS 15.

Anno Christi
640.

Reg. Saxon.
EARCOMBERT. 1.

Imperat.
HERACL. 30.

*Constitutio Earcomberti regis Cantiorum de destruendis idolis, et quadragesimali jejuni-
nio observando, hactenus ab Anglis non suscepto.* Ex Bed. hist. eccl. l. iii. c. 8.

ANNO dominicae incarnationis sexcentesimo quadragesimo, Eadbaldus rex Cantuariorum transiens ex hac vita, Earconberto filio regni gubernacula reliquit. Quae ille suscepta viginti quatuor annis et aliquot mensibus nobilissime tenuit.

Hic primus regum Anglorum in toto regno suo idola relinqui ac destrui, simul et jejunium quadraginta dierum observari, principali auctoritate praecepit. Quae ne facile a quopiam posset contemni, in transgressores dignas et competentes punitiones proposuit^a.

Papae Rom.
VITALIAN. I. 4.

Archiep. Cantuar.
DEUSDEDIT 7.

Anno Christi
660.

Reg. Saxon.
EARCOMBERT. 20.

Imperat.
CONSTANT. II. 18.

Conventus archiepiscopi, episcoporum, etc. de monasterio Petriburgensi consecrando.

CIRCA annum Christi 660. Wolferus rex Merciorum convocavit archiepiscopum, episcopos, comites 7 æfter alle ða ðe Gode lufedon, þ hi rcolbon to him cumene. 7 reotte ða bæi hponne man rcolbe þ mýn- rþe [æt Mederhamrteðe] gehalegon: et

omnes qui Deum diligerent, ut ad se venirent, et constituit diem, quo monasterium (Medeshamstedenſe h. e. Petriburgense) consecrarent. Vid. plura de hoc in chronico Anglo-Sax. ad annum 660.

Papae Rom.
VITALIAN. I. 8.

Sede Cantuar. vacante.

Anno Christi
664.

Reg. Saxon.
EARCOMBERT. 24.

Imperat.
CONSTANT. II. 22.

*Synodus Pharensis * (æt Strenæthalh) rogatu Hildae illic abbatissae, celebrata:
sub Nordanhumborum regibus Oswio patre, et Alchfrido filio, anno Christi 664.*
Ex Bed. hist. eccles. lib. iii. cap. 25.

HIS temporibus quaestio facta est frequens et magna, de observatione Paschae, confirmantibus eis, qui de Cantia vel de Galliis advenierant, quod Scoti dominicum Paschae diem contra universalis ecclesiae morem celebrarent.

Erat in his accerrimus veri Paschae defensor nomine “Ronan,” natione quidem Scotus, sed in Galliae vel Italiae partibus regulam ecclesiasticae veritatis edoctus, qui cum “Finano” confligens, multos quidem correxit, vel ad solerti-

^a Psal. li. 5.

^a Hoc idem refert Sigebertus in chronico, anno 640.

* In hac synodo acerrime contenditur de ritu celebrandi Paschatis, de tonsura sacerdotum, et de aliis rebus ecclesiasticis: praesentibus, ex parte Romanorum et Anglorum, Alchfrido rege filio, Agilberto occident. Saxonum episcopo, Wilfrido abbate, Agathone presbytero, Jacobo diacono, Romano. Ex parte Scotorum et Britannorum, Oswio rege patre; Colmanno Lindisfarnensi episcopo, et aliis Scotiae episcopis, Cedda orientalium Saxonum episcopo; Hilda abbatissa Pharensis istius monasterii, cum multo alio ex utraque parte clero.

Saxones hanc synodum in lingua sua (æt Strenæthalh) appellabant, quod Beda “finum Phari” interpretatur, et recentiores inde eam Latine vocant Pharensē. E neutro tamen nomine innotescit locus. Hodie enim Whitbie dicitur, et est villa in Eboracensi littore satis nota, in qua olim Hilda virgo nobilissima Edwini regis gloriosi filia, istud condidit monasterium, effecitque ut ad componendas aevi sui in ecclesia lites ista synodus in eodem haberetur. Beda nullam hic quaestionem defunctam refert praeter vexatam illam de Paschate, agnoscit vero actam pariter de tonsura coronae; et Wigornius subdit de aliis rebus ecclesiasticis. “Tricesimo” inquit “anno episcopatus Scotorum quem gesserunt in provincia Northanhumborum, ac 22. anno regni Oswii regis, mota quaestione in eadem provincia de paschate, vel tonsura, vel aliis rebus ecclesiasticis, dispositum est ut in monasterio quod dicitur “Streonefhealh,” cui tunc Hilda abbatissa praefuit, synodus fieri deberet.” Meminit et hujus synodi Sigebertus sub hoc anno. “In Anglia” inquit “inter Anglos et Scotos magna de observatione Paschae fit disceptatio, mediante Oswio rege glorioso, qui etiam assensus est Anglis Pascha celebrantibus more Romanorum.” Filium autem Oswii regis is et alii Egfridum vocant, non ut Beda, Alchfridum. Vide hanc synodum pluribus repetitam a Magdeburgensibus cent. 7. cap. 9. sed et fusius a Baronio tom. viii. in hoc anno 664. paragrapho 4. et seq. plurimis.

Non est autem praetereundum: Caesari Baronio et Severino Binio haud visum esse concionem istam (cui duo aderant reges, tres Anglorum episcopi, praeter alios Scotiae, abbas, abbatissa, et cum presbyteris, insignis cleri e pluribus gentibus confluentia, Romanis, Anglis, Saxonibus, Britannis, Scotis, Pictis) synodi vel concilii titulo honestare. “Caeterum” inquit Baronius (in anno 664. num. 6.) “si vocabulis uti debemus ecclesiasticis, haud putamus ejusmodi conventum synodum vel concilium esse dicendum; cum in eo non fuerint provinciales convocati omnes episcopi, sed qui tunc aderant, inter se coram regibus amice contulerint: sic ergo propria magis voce collationem quis dixerit, imitatus S. Augustinum, qui hujusmodi conventus collationes appellare consuevit.” Binus (in conciliis sub Vitaliano, an. 664. Magdeburgens. Angelocrat. etc.) perinde non hoc synodum vel concilium dicit, sed “collationem Anglicanam de Paschate celebrando.” Sic illi critice, ego Bedam sequor et nostrates, etiam transmarinos aliquos et vulgare. Haec SPELM.

orem veritatis inquisitionem accendit, nequam tamen Finanum emendare potuit, quin potius quod esset homo ferocis animi, acerbiorum castigando, et apertum veritatis adversarium reddidit. Observabat autem Jacob diaconus quondam (ut supra docuimus) venerabilis archiepiscopi Paulini, verum et catholicum Pascha cum omnibus quos ad correctiorem viam erudire poterat. Observabat et regina Eanfled cum suis, juxta quod in Cantia fieri viderat, habens secum de Cantia presbyterum catholicae observationis nomine Romanum. Unde nonnunquam contigisse fertur illis temporibus, ut bis in anno uno Pascha celebraretur. Et cum rex Pascha dominicum solutis jejuniis faceret, tunc regina cum suis persistens adhuc in jejunio diem palmarum celebraret. Haec autem dissonantia paschalis observantiae vivente Aedano patienter ab omnibus tolerabatur, qui patenter intellexerant, quia etsi Pascha contra morem eorum, qui ipsum miserant, facere non potuit, opera tamen fidei, pietatis et dilectionis, juxta morem omnibus sanctis consuetum diligenter exequi curavit. Unde ab omnibus, etiam his, qui de Pascha aliter sentiebant, merito diligebatur, nec solum a mediocribus, verum ab ipsis quoque episcopis Honorio Cantuariorum, et Foelice orientalium Anglorum venerationi habitus est.

Defuncto autem Finano, qui post illum fuit, cum Colmanus in episcopatum succederet, et ipse missus a Scotia, gravior de observatione Paschae, nec non et de aliis ecclesiasticae vitae disciplinis controversia nata est. Unde merito movit haec quaestio sensus et corda multorum timentium, ne forte accepto christianitatis vocabulo in vacuum current aut cucurrissent. Pervenit et ad ipsas principum aures, Osuii videlicet regis, et filii ejus Alchfridi, qui nimirum Osuii a Scotis edoctus ac baptizatus, illorum etiam lingua optime imbutus, nihil melius quam quod illi docuissent autumabat. Porro Alchfrid magistrum habuit eruditionis christianae Vilfridum, virum doctissimum. Nam et Romam prius propter doctrinam ecclesiasticam adierat, et apud Dalfinum archiepiscopum Galliarum Lugduni multum temporis egerat, a quo etiam tonsurae ecclesiasticae coronam susceperat. Hujus doctrinam omnibus Scotorum traditionibus jure praeferendam sciebat. Unde ei etiam donaverat monasterium quadraginta familiarum, in loco qui dicitur Inhrypum. Quem videlicet locum paulo ante eis qui Scotos sequebantur, in possessionem monasterii dederat. Sed quia illi postmodum, data sibi optione, magis loco cedere, quam suam mutare consuetudinem volebant, dedit eum illi, qui dignam loco et doctrinam haberet et vitam. Venerat eo tempore Agilbertus occidentalium Saxonum episcopus, cujus supra meminimus, amicus Alchfridi regis et Vilfridi abbatis ad provinciam Nordanhumborum, et apud eos aliquandiu demorabatur, qui etiam Vilfridum, rogatu Alchfridi in praefato suo monasterio presbyterum fecit: habebat autem secum ipse presbyterum, nomine Agathonem.

Mota ergo ibi quaestione de Pascha, vel tonsura, vel aliis rebus ecclesiasticis, dispositum est,

ut in monasterio, quod dicitur "Strenaeshalch," quod interpretatur "sinus Phari," cui tunc Hilda abbatissa Deo devota foemina praefuit, synodus fieret, et haec quaestio terminari deberet. Veneruntque illo reges ambo, pater scilicet et filius; episcopi, Colman cum clericis suis de Scotia; Agilbertus cum Agathone et Vilfrido presbyteris; Jacobus et Romanus in horum parte erant. Hilda abbatissa cum suis in parte Scotorum, in qua erat etiam venerabilis episcopus Cedda, jamdudum ordinatus a Scotis, ut supra docuimus, qui et interpret in eo concilio vigilantissimus utriusque partis extitit.

Primusque rex Osuii, praemissa praefatione, quod oporteret eos, qui uni Deo servirent, unam vivendi regulam tenere, nec discrepare in celebratione sacramentorum caelestium, qui unum omnes in caelis regnum expectarent; inquirendum potius, quae esset verior traditio, et hanc ab omnibus communiter esse sequendam; jussit primo dicere episcopum suum Colmanum, qui esset ritus, et unde originem ducens ille quem ipse sequeretur.

Tunc Colmanus: Pascha, inquit, hoc quod agere soleo a majoribus meis accepi, qui me huc episcopum miserunt, quod omnes patres nostri viri Deo dilecti eodem modo celebraffe noscuntur. Quod ne cui contemnendum et reprobandum esse videatur, ipsum est quod beatus evangelista Johannes, discipulus specialiter Domino dilectus, cum omnibus, quibus praeerat ecclesiis, celebraffe legitur. Quo haec et his similia dicente, jussit rex et Agilbertum proferre in medium morem suae observationis, unde initium haberet, vel qua hunc auctoritate sequeretur. Respondit Agilbertus: loquatur, obsecro, vice mea discipulus meus Vilfrid presbyter, quia unum ambo sapimus cum caeteris qui hic assident ecclesiasticae traditionis cultoribus, et ille melius ac manifestius ipsa lingua Anglorum, quam ego per interpretem, potest explanare quae sentimus.

Tunc Vilfrid, jubente rege ut diceret, ita exorsus est: Pascha quod facimus, inquit, vidimus Romae (ubi beati apostoli Petrus et Paulus vixere, docuere, passi sunt, et sepulti) ab omnibus celebrari. Hoc in Italia, hoc in Gallia, quas discendi vel orandi studio pertransivimus, ab omnibus agi conspeximus. Hoc Africam, Asiam, Aegyptum, Graeciam, et omnem orbem, quacunque Christi ecclesia diffusa est, per diversas nationes ac linguas, uno ac non diverso temporis ordine geri comperimus, praeter hos tantum et obstinationis eorum complices, Pictos dico et Britones, cum quibus de duabus ultimis oceani insulis, et his non totis, contra totum orbem stulto labore pugnant.

Cui haec dicenti respondit Colmanus: mirum quare stultum appellare velitis laborem nostrum, in quo tanti apostoli, qui super pectus Domini recumbere dignus fuit, exempla sectamur, cum ipsum sapientissime vixisse omnis mundus noverit.

At Vilfridus: absit, inquit, ut Johannem stultitiae reprehendamus, cum scita legis Moysaicae juxta literam servaret, judaizante adhuc in multis ecclesia, nec subito valentibus apostolis, omnem

omnem legis observantiam, quae a Deo instituta est, abdicare. Quomodo simulacra, quae a daemonibus inventa sunt, repudiare omnes, qui ad fidem veniunt, necesse est, videlicet, ne scandalum facerent eis, qui inter gentes erant, Judaeis. Hinc est enim quod Paulus Timotheum circumcidit, quod hostias in templo immolavit, quod cum Aquila et Priscilla caput Corinthi totondit, ad nihil videlicet utile, nisi ad scandalum vitandum Judaeorum. Hinc quod eidem Paulo Jacobus ait: “vides frater, quot millia sunt in Judaeis, qui crediderunt, et omnes ii aemulatores sunt legis: nec tamen hodie, clarescente per mundum evangelio, necesse est, imo nec licitum fidelibus vel circumcidi, vel hostias Deo victimarum offerre carnalium.” Itaque Johannes secundum legis consuetudinem quartadecima die mensis primi, ad vesperam incipiebat celebrationem festi paschalis, nil curans utrum haec sabbato, an alia qualibet feria proveniret. At vero Petrus cum Romae praedicaret, memor quia Dominus prima sabbati resurrexit a mortuis, ac mundo spem resurrectionis contulit, ita Pascha faciendum intellexit, ut secundum consuetudinem ac praecepta legis, quartadecimam lunam primi mensis, aequae sicut Johannes orientem ad vesperam semper expectaret. Et hac exorta, si dominica dies (quae tunc prima sabbati vocabatur) erat mane ventura, in ipsa vespera Pascha dominicum celebrare incipiebat, quomodo et nos omnes hodie facere solemus. Sin autem dominica non proximo mane post lunam 14^{am}. sed 16^a. aut 17^a. aut alia qualibet luna, usque ad 21^{am}. esset ventura, expectabat eam, et praecedente sabbato vespere sacrosancta Paschae solennia inchoabat. Sicque fiebat ut dominica Paschae dies, non nisi a 15^a. luna usque ad 21^{am}. servaretur. Neque haec evangelica et apostolica traditio legem solvit, sed potius adimplet, in qua observandum Pascha a 14^a. luna primi mensis ad vesperam, usque ad 21^{am}. lunam ejusdem mensis ad vesperam praeceptum est; in quam observantiam imitandam, omnes S. Johannis successores in Asia post obitum ejus, et omnis per orbem ecclesia conversa est, et hoc esse verum Pascha, hoc solum fidelibus celebrandum Niceno concilio, non statutum noviter, sed confirmatum est, ut ecclesiastica docet historia. Unde constat vos, Colmane, neque Johannis (ut autumatis) exempla sectari, neque Petri, cujus traditioni scientes contradicitis, neque legi, neque evangelio, in observatione vestri Paschae congruere. Johannes enim ad legis Moysaicae decreta tempus paschale custodiens, nil de prima sabbati curabat, quod vos non facitis, qui non nisi prima sabbati Pascha celebratis. Petrus a quintadecima luna usque ad vicesimam primam diem Paschae dominicum celebrabat, quod vos non facitis, qui a quartadecima usque ad vicesimam lunam diem dominicum Paschae observatis, ita ut tertia decima luna ad vesperam saepius Pascha incipiat, cujus neque lex ullam fecit mentionem, neque auctor ac dator evangelii Dominus in ea, sed in quartadecima luna vel vetus Pascha manducavit ad vesperam, vel novi testamenti sacramenta in commemorationem suae passionis ecclesiae celebranda tradidit. Itemque lunam vicesimam pri-

mam, quam lex maxime celebrandam commendavit, a celebratione vestri Paschae funditus eliminatis. Sicque, ut dixi, in celebratione summae festivitatis, neque Johanni, neque Petro, neque legi, neque evangelio concordatis.

His contra Colmanus: nunquid, ait, Anatholius vir sanctus, et in praefata historia ecclesiastica multum laudatus, legi vel evangelio contraria sapuit, qui a quarta decima usque ad vicesimam Pascha celebrandum scripsit? Nunquid reverendissimum patrem nostrum Columbam et successores ejus, viros Deo dilectos, qui eodem modo Pascha fecerunt, divinis paginis contraria sapuisse vel egisse credendum est? Cum plurimi fuerint in eis quorum sanctitati caelesti signa, et virtutum quae fecerunt miracula testimonium praebuerunt, quos ipse sanctos esse non dubitans, semper eorum vitam, mores, et disciplinam sequi non desisto.

At Vilfridus: constat, inquit, Anatholium virum sanctissimum, doctissimum, ac laude esse dignissimum; sed quid vobis cum illo, cum nec ejus decreta servetis? Ille enim in Pascha sua regulam utique veritatis sequens, circulum novemdecim annorum posuit, quem vos aut ignoratis, aut agnitum et a tota Christi ecclesia custoditum, pro nihilo contemnitis. Ille sic in Paschae dominico quartam decimam lunam computavit, ut hanc eadem ipsa die, more Aegyptiorum quintam decimam lunam ad vesperam esse fateretur. Sic item vicesimam diem dominico Paschae annotavit, ut hanc declinata eadem die esse vicesimam primam crederet. Cujus regulam distinctionis vos ignorasse probat, quod aliquoties Pascha manifestissime ante plenilunium, id est, in tertia decima luna facitis. De patre autem vestro Columba et sequacibus ejus, quorum sanctitatem vos imitari, et regulam ac praecepta caelestibus signis confirmata sequi perhibetis, possum respondere, quia multis in judicio dicentibus Domino quod in nomine ejus prophetaverint, et daemonia ejece- rint, et virtutes multas fecerint, responsurus sit Dominus, quia nunquam eos noverit. Sed absit ut de patribus vestris hoc dicam, quia justius multo est de incognitis bonum credere quam malum. Unde et illos Dei famulos ac Deo dilectos esse non nego, qui simplicitate rustica, sed intentione pia, Deum dilexerunt. Neque illis multum obesse reor talem Paschae observantiam, quamdiu nullus advenerat, qui eis instituti perfectioris decreta, quae sequerentur ostenderet. Quos utique credo, si qui tunc ad eos catholicus calculator adveniret, sic ejus monita fuisse secuturos, quomodo ea quae noverant ac didicerant Dei mandata probantur fuisse secuti. Tu autem et socii tui, si audita decreta sedis apostolicae, imo universalis ecclesiae, et haec literis sacris confirmata sequi contemnitis, absque ulla dubietate peccatis. Et si enim patres tui sancti fuerunt, nunquid universali quae per orbem est ecclesiae Christi, horum est paucitas uno de angulo extremae insulae praeferenda? Et si sanctus erat ac potens virtutibus ille Columba vester imo et noster, si Christi erat, num praeferri potuit beatissimo apostolorum principi? Cui Dominus ait: “tu es Petrus, et super hanc petram

petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferi non praevalerunt adversus eam; et tibi dabo claves regni caelorum."

Haec perorante Vilfrido dixit rex: verene, Colmane, haec illi Petro dicta sunt a Domino? Qui ait: vere, rex. At ille: habetis, inquit, vos proferre aliquid tantae potestatis vestro Columbæ datum? At ille ait: nihil. Rursum autem rex: si utrique vestrum, inquit, in hoc sine ulla controversia consentiunt, quod haec principaliter Petro dicta, et ei claves regni caelorum sunt datae a Domino. Responderunt: etiam, utique. At ille ita conclusit: et ego vobis dico, quia hic est ostiarius ille, cui ego contradicere nolo, sed in quantum novi vel valeo, huius cupio in omnibus obedire statutis, ne forte me adveniente ad fores regni caelorum, non sit qui referat, averso illo qui claves tenere probatur. Haec dicente rege, faverunt assidentes

quique five astantes majores una cum mediocribus, et abdicata minus perfecta institutione, ad ea quae meliora cognoverant sese transferre festinabant.

Finitoque conflictu ac soluta concione Agilbertus domum rediit. Colman videns spretam suam doctrinam, sectamque esse despectam, assumptis his qui se sequi voluerunt, id est, qui Pascha catholicum et tonsuram coronae (nam et de hoc quaestio non minima erat) recipere volebant, in Scotiam regressus est, tractaturus cum suis quid de his facere deberet. Cedda relictis Scotorum vestigiis ad suam sedem rediit, utpote agnita observatione catholici Paschae. Facta est autem haec quaestio anno dominicae incarnationis sexcentesimo sexagesimo quarto, qui fuit annus Osuii regis vicesimus secundus: episcopatus autem Scotorum, quem gesserunt in provincia Anglorum, annus tricesimus.

Papae Rom.
VITALIANI I. II.

Sede Cantuar. vacante.

Anno Christi
667.

Reg. Saxon.
EGBERITH. 3.

Imperat.
CONSTANT. II. 25.

Epistola Vitaliani papae ad Osuium regem Nordanhumborum, ejus de Paschate iudicium expetentem. Ex Bedae H. E. l. 3. c. 29.

DOMINO excellentissimo filio Osuio regi Saxonum Vitalianus episcopus, servus servorum Dei. Desiderabiles literas excellentiae vestrae suscepimus, quas relegentes, cognovimus ejus piissimam devotionem, ferventissimumque amorem quem habet propter beatam vitam. Et quia dextra Domini protegente, ad veram et apostolicam fidem sit conversus, sperans, ut sicut in sua gente regnat, ita et cum Christo in futuro conregnaret. Benedicta igitur gens, quae talem sapientissimum et Dei cultorem promeruit habere regem. Quia non solum ipse Dei cultor existit, sed etiam omnes subjectos suos meditatur die ac nocte ad fidem catholicam atque apostolicam pro suae animae redemptione converti. Quis enim audiens haec suavia non laetetur? Quis non exultet et gaudeat in his piis operibus? Quia et gens vestra Christo omnipotenti Deo credidit, secundum divinorum prophetarum voces, sicut scriptum est in Esaia: * "in die illa radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur." Et iterum: "audite insulae, et attendite populi de longe." Et post paululum: "parum, inquit, est ut mihi sis servus ad suscitandas tribus Jacob, et faeces Israel convertendas. Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terrae." Et rursum: "reges videbunt, et consurgent principes, et adorabunt." Et post pusillum: "dedi te in foedus populi, ut suscitares terram, et possideres haereditates dissipatas, et diceres his qui vincti sunt, exite; et his qui in tenebris, revelamini." Et rursum: "ego Dominus vocavi te in iustitia, et apprehendi ma-

num tuam, et servavi, et dedi te in foedus populi, et in lucem gentium, ut aperires oculos caecorum, et educeres de conclusione vinctum de domo carceris sedentem in tenebris." Ecce excellentissime fili, quam luce clarius est, non solum de vobis, sed etiam de omnibus prophetarum gentibus, quod sint crediturae in Christo omnium conditore. Quamobrem oportet vestram celsitudinem, utpote membrum existens Christi, in omnibus piam regulam sequi perenniter principis apostolorum, sive in Pascha celebrando, sive in omnibus quae tradiderunt sancti apostoli Petrus et Paulus, qui ut duo luminaria caeli illuminant mundum, sic doctrina eorum corda hominum quotidie illustrat credentium.

Et post nonnulla quibus de celebrando per orbem totum uno vero pascha loquitur. "Hominem denique, inquit, docibilem, et in omnibus ornatum antistitem secundum vestrorum scriptorum tenorem minime valuimus nunc reperire, pro longinquitate itineris. Profecto enim dum huiusmodi apta repertaque persona fuerit, eum instructum ad vestram dirigemus patriam, ut ipse et viva voce, et per divina oracula, omnem inimici zizaniam ex omni vestra insula cum divino nutu eradicet.

Munuscula a vestra celsitudine beato principi apostolorum directa, pro aeterna ejus memoria suscepimus, gratiasque ei agimus, ac pro ejus incolumitate jugiter Deum deprecamur cum Christi clero. Itaque qui haec obtulit munera de hac subtractus est luce, situsque ad limina apostolorum, pro quo valde sumus contristati,

* Cap. xi. 10. * ibid. xlix. 1, 6. * ibid. 7. * ibid. 8, 9. * ibid. xlii. 6, 7. * Out of this (Clar. Usser. in Not. MSS. ad h. l. audis) which is here pretermitted touching the celebration of Easter, I have preserved this fragment (in epist. Hibern. Syllog. p. 126.) "Nunquam enim celebrare (debemus) sanctum Pascha, nisi secundum apostolicam et catholicam fidem, ut in toto orbe celebratur a christiana plebe, id est, secundum apostolicam regulam cccxviii. sanctorum patrum, ac computum sancti Cyrilli et Dionysii. Nam in toto terrarum orbe sic Christi una columba, hoc est ecclesia immaculata, sanctum Paschae resurrectionis diem celebrat. Nam Victoris (Victorii) sedes apostolica non adprobavit regulam Paschae: ideo nec sequitur dispositionem ejus pro Pascha."

cum hic esset defunctus. Veruntamen gerulis harum nostrarum literarum vestris missis, beneficia sanctorum, hoc est, reliquias beatorum apostolorum Petri et Pauli, et sanctorum martyrum Laurentii, Johannis, et Pauli, et Gregorii, atque Pancratii eis fecimus dari, vestrae excellentiae profecto omnes contradendas.

Nam et conjugii vestrae, nostrae spirituali filiae, direximus per praefatos gerulos crucem clavem auream habentem, de sacratissimis vinculis beatorum apostolorum Petri et Pauli. De cujus pio studio cognoscentes tantum cuncta sedes apostolica una nobiscum laetatur, quantum ejus pia opera coram Deo flagrant et vernant. Festinet igitur quaesumus vestra celsitudo, ut optamus, totam suam insulam Deo Christo dicare.

Profecto enim habet protectorem humani generis redemptorem Dominum nostrum Jesum Christum, qui ei cuncta prospera impartiet, ut novum Christi populum coacervet, catholicam ibi et apostolicam constituens fidem. Scriptum est enim: "¶ quae-rite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et haec omnia adjicientur vobis." Nimirum enim quaerit et impetrabit, et ei omnes suae insulae (ut optamus) subdentur. Paterno itaque affectu salutes vestram excellentiam, divinam precamur jugiter clementiam, quae vos vestrosque omnes in omnibus bonis operibus auxiliari dignetur, ut cum Christo in futuro regnetis seculo. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat.

Papae Rom.
VITALIANI I. 12.

Archiep. Cantuar.
THEODORI I.

Anno Christi
668.

Reg. Saxon.
EGBERITH. 4.

Imperat.
CONSTANT. V. I.

Vitaliani papae I. epistola Theodoro archiepiscopo Cantuar. de primatu ecclesiae Cantuariensis. Ex MS. Cott. Faust. B. 6. fol. 97. a.

DILECTISSIMO fratri Theodoro Vitalianus episcopus, servus servorum Dei. Inter plurima quae nobis per vestras syllabas intimari iussisti, cognovimus etiam desiderium vestrum pro confirmatione dioecesis, quae tuae subjacet ditioni, quia in omnibus ex nostro apostolicae auctoritatis privilegio splendescere desideras. Nos vero vestrae petitioni annuentes, quia congruit pastoralis sollicitudine, circa ecclesias Dei, quae a priscis temporibus ab hac apostolica sede statuta intelligimus, irrefragabili ratione volumus, ut sicut a nobis et a nostris successoribus perpetua stabilitate muniantur. Unde nobis visum est te exhortari, ac in praesenti commendare tuae sagacissimae sanctitati omnes ecclesias in insula Britanniae positas; omnia ergo quae a sancto Gregorio praedecessore nostro Augustino, fincello suo statuta sunt atque firmata, vel etiam per sacrum usum pallii concessa, nos tibi in aevum concedimus, et Doroverniam civitatem, ubi primitus per revelationem Jesu Christi Domini nostri fides catholica secundum institutionem sacrorum canonum suscepta est, habeto. Ex auctoritate autem beati Petri apostolorum

principis, cui a Domino Deo potestas data est ligandi atque solvendi, in caelo et in terra, nos licet immeriti ejusdem beati Petri clavigeri regni caelorum vicem tenentes, tibi, Theodore, tuisque successoribus, sicuti abolitanis temporibus fuerunt condonata, ita in perpetuum in ipsa tua metropolitana sede, quae sita est in civitate Dorovernia, immutilata concedimus detinenda. Si quis vero, quod non optamus, contra hanc nostrae apostolici diffinitionis privilegii auctoritatem venire temptaverit, si quidem episcopus, vel presbyter, aut diaconus fuerit, ex hac apostolica auctoritate statuimus atque decernimus, ut episcopus ordine praesulatus careat, et presbyter vel diaconus se noverint a suis ordinibus dejectos. Ex numero autem laicorum tam ex regibus quam principibus, siue magna vel parva persona fuerit, sciat se alienum a participatione corporis Domini nostri Jesu Christi. Hanc autem privilegii paginam suffultam auctoritate beati Petri apostolorum principis, cujus ministerio fungimur, tibi, Theodore, tuisque successoribus in perpetuum obtinendam delegamus. Deus te incolumem custodiat, dilectissime frater.

Papae Rom.
ADEODATI I. 2.

Archiep. Cantuar.
THEODORI 6.

Anno Christi
673.

Reg. Sax.
EGBERITH. 9.

Imperat.
CONSTANT. V. 6.

Concilium Herudfordense *. Ex Beda l. 4. hist. c. 5. collat. cum MS. Cotton. Vespas. a. 14. fol. 170.

ANNO tertio [regis Egfridi] Theodorus ^aco- qui canonica patrum statuta et diligenter et nos-
git concilium episcoporum, una cum eis, sent, magistris ecclesiae pluribus. Quibus pa-

^fMat. vi. 33.

* Hoc concilium celebratum 24. die mensis Septembris, anno Christi 673. indictione prima, et sub initio primi anni Lotharii regis Cantii, praesidente Theodoro Cantuariæ, alias Doroberniae archiepiscopo. In quo ea quae a patribus transmarinis canonice sunt antiquitus decreta, custodienda hic ab Anglis decernuntur. Decem vero praecipua sunt.

Facta autem est haec synodus (inquit Beda) anno ab incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo tertio, quo anno rex Cantuariorum Egbert mense Julio obierat, succedente in regnum fratre Hlothere. Foxius tamen sub anno ponit 680. hoc concilium pro Hedtsfeldiae illo suscipiens, et locum Thedford, qui est in Norfolcia, non Herudford, qui est in comitatu Hertfordiae, Bedam etiam laudans auctorem, ac si ejus codex sic a nostro discreparet. Huntingtonius itemque Ted-

riter congregatis, diligenter ea quae unitati pacis ecclesiasticae congruerent, eo quo pontificem decebat animo, coepit observanda docere. Cujus synodicae actionis hujusmodi textus est.

In nomine Domini Dei et salvatoris nostri Jesu Christi; regnante in perpetuum ac gubernante suam ecclesiam eodem Domino ^bnostro Jesu Christo, placuit convenire nos, juxta morem canonum venerabilium tractaturos, de necessariis ecclesiae negotiis. Convenimus autem die 24. mensis Septembris, indictione prima, in loco qui dicitur Herudford. Ego quidem Theodorus, quamvis indignus, ab apostolica sede destitutus Dorovernensis ecclesiae episcopus, et confacerdos ac frater noster reverendissimus Bisi orientalium Anglorum episcopus, quibus etiam frater et confacerdos noster, Vilfridus Nordanhumborum gentis episcopus, per proprios legatarios affuit. Affuerunt et fratres et confacerdotes nostri Putta episcopus castelli Cantuariorum, quod dicitur Rosfcestir^c, Leutherius episcopus occidentalium Saxonum, Vinfridus episcopus provinciae Merciorum. Cumque in unum convenientes juxta ordinem quique suum resedissemus.

Rogo, inquam, dilectissimi fratres, propter timorem et amorem redemptoris nostri, ut in commune omnes pro nostra fide tractemus, ut quaeque decreta ac diffinita sunt a sanctis et probabilibus patribus, incorrupte ab omnibus nobis servantur. Haec et alia quam plura, quae ad charitatem pertinebant, unitatemque ecclesiae conservandam, profecutus sum. Cumque expleissem praelocutionem, interrogavi unumquemque eorum per ordinem, si consentirent, ea quae a patribus canonice sunt antiquitus decreta, custodire. Ad quod omnes confacerdotes nostri respondentes dixerunt: optime omnibus placet, quaeque definierunt sanctorum canones patrum, nos quoque omnes alacri animo libentissime servare. Quibus statim protuli eundem librum canonum, et ex eodem libro decem capitula, quae per loca notaveram: quia maxime nobis necessaria sciebam, illis coram ostendi, et ut haec diligentius ab omnibus susciperentur, rogavi.

Primum capitulum, ut sanctum diem Paschae in commune omnes ^dservemus, dominica post quartam decimam lunam mensis primi.

ford. Wigornensis, Heortford. Et Florilegus Hertfort. Diversae pene omnia significationis, sed mendosius absque dubio Godwinus praeful, vel typographus, Herefordiae. Camdenus autem de hac synodo ex Beda agens, ait verum nomen esse Herudford, atque illud vadam rubrum significare. *He* enim articulum esse Saxonicum credit (quod ego non reperi) pro quo *the* nunc utimur, cum plurali numero *hem* pro *them* saepius legatur. De anno convenit apud omnes praeter Foxium. Haec SPELM.

^aEgregia sunt quae vir eruditus John Johnson. in vol. i. legum ecclesiasticarum et canonum Anglice conscriptorum de vita et scriptis Theodori archiepiscopi Cantuar. recenset. Ea prout concilio Herudfordensi vel Theodori canonibus praefixa sunt, hic adferre haud pigebit. "Augustin and his five successors in the see of Canterbury, seem to have wholly employed themselves for near seventy years, in converting the people to christianity, and settling the divine worship. Upon the vacancy of the see of Canterbury, by the death of Deusdedit the first native metropolitan, Wighard an English priest was sent to Rome by the two kings of Kent and Northumberland, to be consecrated in his stead. But soon after his arrival there, he died of the pestilence. Upon which pope Vitalian, after having made an offer of the archbishoprick to two others, who refused it, prevailed on Theodore to undertake the charge, tho' not without the consent and desire of the two kings. Theodore was born at Tarsus in Cilicia, and had spent the greatest part of his life in Greece, and the east, but lived now at Rome in quality of a private monk, and was but sub-deacon, tho' above sixty years of age, and had received the eastern tonsure only, when he was nominated to the archbishoprick. He was received here as a publick blessing by the kings and people, and was the first archbishop, says Bede, to whom all England submitted. And in truth the bishops of York were not at this time metropolitans. He brought over with him many Greek and Latin books; erected an academy at Canterbury, and had with him a good number of men to teach the sciences, and the Greek and Latin tongues, beside Adrian the abbot, first of those two that refused the archbishoprick, who was really sent by the pope, as a spy upon Theodore, lest he should introduce any of the Greek rites in England. It is said there was no discipline in this church, before his time: and indeed the best regulated churches were grown very loose as to this point. Publick penances were only done in lent, and tho' men were excommunicated for obstinacy in some scandalous crimes, yet they were absolved within a few months after they submitted to the church. But auricular confession began now to succeed in the room of publick discipline. Theodore wrote a penitentiary which was to direct confessors, how to conduct themselves in hearing confessions, and enjoining penance. And they made confession to the priest necessary, not in order to obtain his absolution, but to be inform'd what sort of penance was required for every offence, and for the several degrees and circumstances of it. And the most difficult part of the priests office was, to know how to proportion the private penance to the crime. And Theodore's penitentiary was look'd upon as the best rule in this particular: and he was, in truth, one of the greatest men that ever sat in the chair of Canterbury; but he carried it with an high hand towards the bishops, who therefore did not overmuch affect him. And the pope shew'd his jealousy of him again, by sending John his precentor, to teach the English clergy, not the Roman service, as some have imagin'd (for that they received from Augustin) but the most approv'd modes of singing it; and to enquire into the faith of Theodore, and the rest of the bishops. Upon which he called a synod at Bishops Hatfield in Hertfordshire (not at Hothfield in Kent, as some, by mistake, have thought) in which they did in ample form declare for the faith of the five first general councils. But I am not at present concern'd with this council, because nothing was then ordained in relation to government or discipline: yet this was a regular, ecclesiastical council, call'd and holden by Theodore the archbishop in the year 680. so was his synod at Herudford, that is Hartford. And they were indeed both of them national synods, and in the first of them Theodore styles himself archbishop of the island of Britain."

^bNostro deest MS. Cot.

^cHrofesceaster MS.

^dRationem quare unanimem diei paschae observationem Theodorus hic inculcat, supra memoratus vir clar. Johnsonus in collect. canon. sub Theodori canonibus enarrat, totamque historiam controversiae de certo paschatis die observando, breviter ac erudite complectitur his verbis. "This canon was aimed at the Welsh and Irish, who still kept their Easter by another rule, than that which Augustin brought from Rome. It is not certain what their rule was, or how they came by it. Constantine in his letter to the churches (Euseb. de vit. Const. l. 2.) declares that the Britons, as well as other nations, observed Easter as the council of Nice had directed. Whether the Romans or the Britons had departed from the measures, there fix'd, will very well bear a dispute. The invasions of the northern people in the fifth century cut off the communication, which there had formerly been between Rome and the British churches: and the revolutions made by the Saracens in Egypt, in the next century did for a long while eclipse the patriarchs, and for a while interrupt the succession of them at Alexandria; from whence Easter day used to be notified to Rome, and from thence to all the western churches. During these commotions, the church of Rome had the cycles for finding Easter new modell'd by Victorius and Dionysius Exiguus;

Secundum,

Secundum, ut nullus episcoporum parochiam alterius invadat, sed contentus sit gubernatione creditae sibi plebis.

Tertium, ut quaeque monasteria Deo consecrata sunt, nulli episcoporum liceat ea in aliquo inquietare, nec quicquam de eorum rebus violenter abstrahere.

Quartum, ut ipsi monachi non migrent de loco ad locum, hoc est, de monasterio ad monasterium, nisi per demissionem proprii abbatis, sed in ea permaneant obedientia, quam tempore suae conversionis promiserunt.

Quintum, ut nullus clericorum relinquens proprium episcopum, passim quolibet discurrat, neque alicubi veniens absque commendatitiis literis sui praefulis suscipiatur. Quod si semel susceptus noluerit invitatus redire, et susceptor, et is, qui susceptus est, excommunicationi subiacet.

Sextum, ut episcopi atque clerici peregrini contenti sint hospitalitatis munere oblato, nullique eorum liceat ullum officium sacerdotale absque permisso episcopi, in cujus parochia esse cognoscitur, agere.

Septimum, ut bis in anno synodus congregetur: sed quia diversae causae impediunt, placuit omnibus in commune, ut kalendis Augustis in loco, qui appellatur Clofeshoo semel in anno congregemur.

Octavum, ut nullus episcoporum se praeferat

alteri per ambitionem, sed omnes agnoscant tempus, et ordinem consecrationis suae.

Nonum capitulum in commune tractatum est, ut plures episcopi crescente numero fidelium augerentur, sed de hac re ad praesens siluimus.

Decimum pro conjugis, ut nulli liceat nisi legitimum habere connubium. Nullus incestum faciat, nullus conjugem propriam, nisi, ut sanctum evangelium docet, fornicationis causa relinquat. Quod si quisquam propriam expulerit conjugem legitimo sibi matrimonio conjunctam, si christianus esse recte voluerit, nulli alteri copuletur; sed ita permaneat, aut propriae reconcilietur coniugi.

His itaque capitulis in commune tractatis ac diffinitis, ut nullum deinceps ab aliquo nostrum oriatur contentions scandalum, aut alia prae aliis divulgarentur, placuit ut quaeque diffinita sunt, unusquisque nostrum manus propriae subscriptione confirmaret. Quam sententiam diffinitionis nostrae Titillo notario scribendam dictavi: actum in mense et indictione supra scriptis. Quisquis igitur contra hanc sententiam juxta decreta canonum, nostra etiam consensione ac subscriptione manus nostrae confirmatam, quoquomodo venire, eamque infringere tentaverit, noverit se ab omni officio sacerdotali et nostra societate separatum. Divina nos gratia in unitate sanctae suae ecclesiae viventes custodiat incolumes.

Papae Rom.
ADEODATI I. 2.

Archiep. Cantuar.
THEODORI 6.

Anno Christi
673.

Reg. Saxon.
EGBERITH. 9.

Imperat.
CONSTANT. V. 6.

Privilegium quod Cantuariensibus monachis coenobii S. Petri et Pauli ab Adeodato papa concessum fuisse dicitur*. Ex MS. Clar. Usserii penes rev. episc. Assaven.

ADEODATUS episcopus, servus servorum Dei, Adriano abbati monasterii sancti Petri apostoli. Evangelicis atque apostolicis sanctionibus luce clarius edocemur, nec servorum solertiam in administratione talentorum, nec dominicae vineae operarios pondere diei et aestu

affectos a remuneratione boni operis esse fraudatos. Scriptum namque est: "voca" ait, "operarios et redde illis mercedem:" et: "dignus est operarius proprio laboris commodo perpotari." Quapropter oportet etiam nos licet immeritos, pastorem tamen curam administran-

and 'tis probable, they made some alterations, to which the Britons were strangers, and therefore opposed Augustin, when he attempted to introduce them. It must be owned, that the Britons had not sufficient knowledge to state their case to the best advantage; and that their adversaries have left sufficient proof, that they depended more on the authority of S. Peter, and his pretended successor, than on their own reasons and arguments. The Northumbrians, tho' converted by Romanists, had taken up the British mode of keeping Easter from three bishops, whom they had from the monastery in the isle of Hy (now Colmkill) an Irish academy. Oswi king of Northumberland had a conference held before him, on this subject, in the year 664, at Streons-heal (now Whitby) in Yorkshire, in a nunnery erected by Hilda the present abbess: there were two Irish bishops there; Colman was the principal advocate for the British Easter; there was a third bishop, viz. Agilbert of west Saxony, but Wilfred the abbot was the chief speaker on that side. Oswi, tho' he had formerly kept the Irish or British Easter, gave into the pleadings of Wilfred, because he was told that Peter was the first author of the Roman Easter, and that he was key-keeper of heaven, from which Oswi desired not to be excluded. This was a colloquy, not a council, either civil or ecclesiastical. Colman, one of those, whom I call a Scotch or Irish bishop, went away unconvinced, and deserted his see of Lindisfarne, where he had sat three years, and returned into his own country. Ceadri, the other of them, brother to Chad mentioned before, return'd to his see of London, but died soon after. The king pronounced sentence for himself only and his family; for before this he had kept his Easter sometimes, while his queen, who was a Kentish lady, was in her palm Sunday; and he passed sentence, not in consideration of the merits of the cause, but in honour to S. Peter. The resolution of the king was neither a law nor a canon, therefore it could not properly be inserted in the text. Theodore not only made this canon in behalf of the Roman Easter, but used great industry for the observing it throughout this island; yet the Welsh continued their old practice, till about the year 800, and then Elbodeus, a bishop of their own, brought them into it. The ancient canon, to which Theodore here refers, must have been Antioch. 1.

* De hoc privilegio ita Sprottus in chronico suo. "Adrianus postquam regimen monasterii apostolorum Petri et Pauli est adeptus, impetravit privilegium ab Adeodato papa super libertate hujus monasterii et super electione abbatis. Hoc privilegium non habemus sub plumbo, sed transcriptum in textu Adriani, et in pluribus aliis locis." Ubi obiter notandum textum Adriani non fuisse martyrologicum librum, quem Adrianus abbas monasterio illi reliquerat (uti putavit Clemens Reynerus Apostolat. Benedict. pag. 52.) sed codicem, in quo antiqua coenobii illius privilegia descripta cernebantur. Haec USSERIUS.

tes, eis qui lucrando Deo animas solerter invigilant, providentiam aliquam ad temporalem eorum sustentationem utcumque peragere, ne eorum sagacitas erga lucrandarum animarum quaestum necessitate scilicet temporali praecepta, ad opus implendum segnis efficiatur. Quam ob causam annuentes tuae petitioni, quemadmodum nos fusa parte poposcit, a praesenti concedimus tibi Adriano, utpote abbati ab hac apostolica sede ordinato atque destinato, una cum tua propria congregatione, quae nunc vel futura est, monasterium videlicet sancti Petri constitutum extra civitatem cognomento Doroverno, cum omnibus redditibus ad eum pertinentibus, vel quicquid ei jure verbi competere videtur. Et si qua exinde ab aliquo injuste ablata sunt, restitui absque recraftinatione censemus; quatenus dum nihil eorum, quae ad sustentationem corpoream sunt profutura, defuerit. Licenter ad lucrandas (ut dictum est) Deo animas pervigil possit esse sollicitudo. Cujus ad cumulum firmitatis praevidimus praefatum monasterium apostolicis praerogativis nunc et in perpetuum praemunire, insolentiasque tam sacerdotum quam laicorum pariter ab eo inhibere; praecipientes ex auctoritate videlicet apostolicae sedis, cui superna largiente gratia praeesse dignoscimur, omnes omnino tam ecclesiae praesules, quamque sublimium secularium dignitates, vel inferioris ordinis administrationem gerentes, se a praefati

monasterii inquietudinibus atque gravaminibus suspendi, nec per quamlibet occasionem tibi tuaeque congregationi in eo degenti, vel qui pro tempore suo successerit in loco, quoquo modo dispendia vel inquietudinum molestias irrogare. Sed et hoc nihilominus sancientes, ut post tuum obitum futurus abbas, non alius, vel aliunde ad eorum regimen animarum, nisi quem ipsa sibi prorsus Deo servientium congregatio de proprio videlicet monasterio communi assensu regulariter praelegerit, subrogetur. Si quis interea (quod non credimus) temerario ausu contra haec sanctae et apostolicae sedis decreta contraire temptaverit, et ea, quae a nobis pie indulta sunt, privilegia convellere praesumpserit, noverit se, (si praesul vel minister est) ex auctoritate videlicet beati Petri apostolorum principis, cui Dominus Jesus Christus, Deus noster, ligandi solvendique in caelo et in terra potestatem concessit, proprio esse privatum officio; si de secularibus laicisque fuerit, a participatione corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi cognoscat se esse segregatum, quousque videlicet quod temere perpetravit, humiliter corrigat, et de excessu poenitentiam gerat. Dat. x. kalend. Januarii, imperantibus piissimis Augustis, Constantino majore imperatore anno xxij. post consulatum ejus anno . . . . sed et Heraclio atque Tiberio novis Augustis, ejus fratribus anno xviii. indictione secunda.

Papae Rom.
AGATHO. I. I.

Archiep. Cantuar.
THEODORI IZ.

Anno Christi
679.

Reg. Saxon.
LOTHAR. 6.

Imperat.
CONSTANT. V. IZ.

Concilium Romano Britannicum.*

Occasio istius synodi, uti enarratur a clar. Spelmanno, etc.

ORIUNTUR e duro Theodori archiepiscopi Cantuariæ regimine, episcoporumque aliquot per eundem abdicatione, motus varii in Britannica ecclesia: inter hos Wilfridus abbas ille Ripensis celeberrimus, qui in Pharenfi synodo palmam retulit a Colmanno Scoto, et suis adherentibus, et ob singularem eruditionem, pietatem, virtutumque theologiarum eminentiam, in archiepiscopatus Eboracensis cathedram sublevatus est, sua etiam sede pellitur. Persequebatur enim hunc livor edax, et livore edacior ira Ermenburgae reginae: quin et regis ipsius Nordanhymbrorum Egfridi, satellitum etiam suorum atque aulicorum. “Conflavit ergo,” inquit Malmesburius^a, “pontifici regina invidiam, quod tot abbates, tot abbatias haberet, quod aureis et argenteis vasis sibi ministrari faceret: quod clientum turba, nitore vestium superbiens, illius latus obambulet. Cucurrit ergo tam invidiosa relatio, ad archiepiscopum Cantuariensem Theodorum. Is non moratus, sed xeniorum obtentu vigorem animi enervans, inconsul-

to Wilfrido tres alterius regionis episcopos in ejus dioecesim introduxit. Praetendebat tamen causam justitiae, ut inde tres alerentur episcopi, unde unus tumebat: sufficere tantos sumptus, tantaeque dioecesis circuitum quatuor episcopis. Et haec quidem recte dicta possent videri, si eum, qui sua industria omnia conquissiverat, vel non omnino spoliatum dejiceret, vel saltem cum consensu ejus ageret,” etc.

Spoliatus autem in hunc modum archiepiscopatu suo Wilfridus, sedem appellat apostolicam, superatisque viae et impedimentorum difficultatibus lenta peregrinatione Romam tandem ingreditur, et ut progrediens ait Malmesburius, “attonitam sui expectatione urbem offendit. Praevenerat enim missus modestae religionis monachus Kenewald, accusationes scriptas deferens, et amaritudine delationis verbis immitibus, quo commotus Agatho sanctissimus papa concilium quinquaginta tam episcoporum quam abbatum in basilica salvatoris quae appellatur Constantiana coegit. Cujus concilii haec est forma.”

* Hoc concilium Romae sub Agathone habitum de rebus Britannicae ecclesiae, in basilica salvatoris nostri Constantinianae nuncupatae. Anno Christi 679 mense Octobr. indict. 7. praesidenti in eodem ipso papa Agathone, et confidentibus quinquaginta episcopis, abbatibus, presbyteris; astantibus etiam diaconibus, et cuncto clero.

^a Gest. Pont. lib. iii. de archiep. Ebor.

Inquit Malmesburius, "Agatho sanctissimus," etc. ut mox infra referemus.

Prius autem cognoscendum est, duo nobis obvenisse concilii hujus exemplaria. Istud scilicet Malmesburii, in quo sessionis locus, confidentium numerus (hoc est quinquaginta) et quae ad Wilfridi causam spectant omnia referuntur: nihil autem de confidentium nominibus, vel de rebus aliis ad ecclesiam Britannorum vel Anglorum pertinentibus. Exemplar aliud manuscriptum est, sessionis item locum memorans, et confidentium nomina; plurima etiam decernens ad utilitatem Britannicae ecclesiae, sed quod

Wilfridi nominis ne vel mentionem fecit. Videtur igitur neutrum exemplar integrum exhibere concilium, sed vel diversam ejusdem actionem sessionemve comprehendere: vel pro arbitrio transcribentium, alterum illud prosequi quod solummodo ad Wilfridum spectat, alterum illud solum, quod totius interest ecclesiae Britannicae. Forte etiam utrumlibet exemplar justum expedit concilium vel (ut loquitur Malmesburius*) conciliabulum. In Wilfridi enim causa (si typographus non erraverit) "quatuor," inquit, "mensibus septuagena conciliabula coacta sunt."

Papae Rom.
AGATHO. I. I.

Archiep. Cantuar.
THEODORI I2.

Anno Christi-
679.

Reg. Saxon.
LOTHAR. 6.

Imperat.
CONSTANT. V. I2.

Exemplar hujus concilii juxta MS. codicem: in quo cognoscitur de statu Britannicae ecclesiae, et de modo eundem redintegrandi. Citante Spelmano.

IN nomine Domini salvatoris nostri Jesu Christi, imperantibus dominis nostris piissimis, augustis, Constantino majore imperatore anno vicesimo sexto, post consulatum ejus anno decimo, sed et Heraclio atque Tiberio novis augustis, ejus fratribus vicesimo secundo, indictione septima, mense Octobri, praesidente Agathone sanctissimo atque ter beatissimo apostolico universali papa, sanctae Dei catholicae atque apostolicae ecclesiae urbis Romae, praepositis sacrosanctis evangeliiis, in basilica salvatoris Domini nostri Jesu Christi, quae appellatur Constantiniana, confedentibus una cum eo gloriosis atque cognoscentibus sanctissimis episcopis Crescente ecclesiae Vivonensis Calabriae, Andrea Hostiensis, Juvenali Albanensi, Mauricio Tiburtino, Johanne Falernitano, Benedicto Mesanense, Theodosio Suracusano, Deusdedit Narniense, Paulo Namentano, Johanne Portuense, Theodoro Nepefino, Vito Sylvae candidae, Gaudio Signiae ecclesiae, Georgio Agrigentino, Placentio Veliternensi, Georgio Catanensi, Deodato Tullensi; et venerabilibus presbyteris, Bonifacio, Petro, Juvenale, Theodosio, Georgio, Theodoro, Sergio, Theodoro, Sifinnio, Theodoro, Augusto, Benedicto, Paulo, Tribuno, Corono, Petro, Johanne, Sifinnio, Epiphanio, Sifinnio, Decoro, Soleuncio, Theopicto, Martino, Sifinnio, Georgio, Sifinnio, Johanne, Habito, Probino, Johanne, Martino, Petro, Eutichio et Georgio; astantibus quoque Deo amabilibus diaconibus, cunctoque clero.

Ex Malmesb. de gest. pontif. lib. iii.

AGATHO sanctissimus atque ter beatissimus episcopus sanctae, catholicae ecclesiae atque apostolicae urbis Romae confedentibus dixit: non credo latere vestram fraternitatem, quam obrem ad hunc venerabilem conventum eam arcesciverim; cognoscere cupio vestram quippe sinceritatem, mecumque tractare, qualis sit ecclesiasticus status in Britannia insula, in qua per Dei gratiam fidelium multitudo concrebuit^a;

nuper exorta est dissensio, cum una sit consonantia fidei, quam ex praedicatione atque doctrina hujus sacrosanctae atque apostolicae sedis ac beatae memoriae praedecessoris nostri sancti Gregorii exorta ac directa, atque per sanctum Augustinum et ejus socios perceperunt.

Andreas et Johannes reverendissimi episcopi coram omnibus responsum dederunt, dicentes: clarum constat universis, quod multo^b pontificali succursu, ecclesiae in Britannia insula posita indigent, primum quidem quod dissensio ibidem^c inter sanctissimum Theodorum archiepiscopum, et caeteros ejusdem provinciae praefules, quam cum Dei praesidio sola possit apostolica auctoritas mitigare, et dissensionis fomitem subtrahere, dum origines scandalorum abscindat, atque superflua et christianae conversationi noxia ibidem geri considerata demat, et spiritali medela curet.

Agatho sanctissimus atque ter beatissimus episcopus sanctae ecclesiae catholicae, atque apostolicae urbis Romae dixit. Constat itaque quod vestra consideravit reverenda fraternitas, aequitati competere finienda, quia jam sunt quae dudum concordi consideratione praeviderunt et statuerunt praedecessores nostri; verbi gratia, primus beatus Gregorius hujus apostolicae sedis pontifex, et totius Saxoniae apostolicus apex, ejusque successores sancti pontifices usque ad nostra tempora. Et nos praevidimus et constituimus, ut statuta illa, quae synodalibus decretis jamdudum solidata per beatum Petrum principem apostolorum fuerunt, in perpetuum ab omnibus ecclesiarum Christi praefulibus ibidem constitutis inconvulsa atque illibate servantur.

Crescens episcopus ecclesiae Vivonensis, et Juvenalis sanctae Albanensis ecclesiae episcopus dixerunt. Universa itaque synodus, haec, quae una cum sanctissimo atque ter beatissimo Agathone papa convenit, regulariter definiens, etsi humani generis inimicus, qui bonis seminibus interferere semper conatur zizania, cavendus^d est, et fidelibus Britanniae insulae ecclesias ecclesiarumque

* De pontif. lib. iii.

^a Clar. Walkerus legit *concrevit*; *ubi nuper*.

^b Ex Johnsonio edoctus ita lego. Spelm. legebat *multo pontificalis successu*.

^c Walkerus: *exorta est inter*.

^d Spelm. ita legebat, *zizania, et praecavendis, et hoc est fidelibus*.

praefules adversus invicem excitare molitus est, verum superna clementia non permittit suos fideles usque quaque tentari, sed dat consilium, ut hii qui consulunt et consulantur, cum fide suscipiunt, pariter utrique salventur. Ideoque consideratis omnibus atque tractatis, quaeque ex diversorum venientium relatione cognovimus, quaeque ex scriptorum diversis vocibus huc ad apostolicam sedem directorum colligi potuerunt, sollicitius flagitantes praevидimus, communi consensu hanc definitionis sententiam promulgare.

Unde ex auctoritate beati Petri apostolorum principis, cui claves ligandi atque solvendi in caelo et in terra conditor et salvator generis humani Dominus noster Jesus Christus Filius Dei concessit, definimus atque statuimus, ut unumquodque regnum in Britannia insula constitutum habeat, secundum moderaminis mensuram, provinciarum episcopos ita statutos, ut simul omnes cum archiepiscopo duodecim ecclesiarum praefules numerentur; quos archiepiscopus, qui pro tempore ab hac apostolica sede pallii honore decoratur, provehat, atque sacerdotali gradu eos canonice ordinet, ipsiusque tantum sint ordinationi subiecti, hac dispositione interposita, ut nullus audeat de episcopis in alterius praefulis jura semetipsum immergere, sed illibata sua jura unumquemque servare, et in admonendos et convertendos populos studere.

Statuimus etiam atque decernimus, ut episcopi vel quicumque ecclesiastici ordinis religiosam vitam professi sunt, armis non utantur, nec citharoedas habeant, vel quaecunque symphoniaca, nec quoscunque jocos vel ludos ante se permittant, quia omnia haec disciplina sanctae ecclesiae sacerdotes fideles suos habere non finit, sed praecipit divinis officiis et providentia pauperum et ecclesiasticis utilitatibus occupari, magisque divinorum eloquiorum lectio ad aedificationem ecclesiarum semper legatur, quatenus cum nutrimentis corporeis pariter et animae audientium divinis eloquiis nutriantur.

Agatho sanctissimus atque ter beatissimus episcopus sanctae ecclesiae catholicae, atque apostolicae urbis Romae dixit. Si et vestrae fraternae charitati providum esse censeretur, opportunum itaque ac saluberrimum plebibus ibidem constitutis esse censendum est, ut de ecclesiasticis statutis, atque de serie episcoporum, seu etiam de probatione catholicae fidei, qualiter et quam orthodoxe in provinciis Saxoniae gerere et habere ab universis examinetur.

Andreas reverendissimus episcopus ecclesiae Hostiensis, et Johannes reverendissimus episcopus Portuensis dixerunt. Verum est enim, quod vestrae sanctitati injunctum est, ut apostolica censura. Ex hinc illuc haec decretalis dispositio per epistolas ac virum prudentem, et idoneum, et bene imbutum dirigatur ad Theodorum reverendissimum atque sanctissimum archiepiscopum Cantuariorum, sanctae Dei nostri salvatoris ecclesiae, in qua illis in partibus summi sacerdotii principatum fundavit, qui suo sanguine sanctam suam redemit ecclesiam, omnipotens

Christus Dominus, et beati Petri principis apostolorum auctoritate, per vestrum praedecefforem beatae memoriae Gregorium, et per beatum Augustinum ejus sincellum construendo, collocando fundavit, ut ipse praedictus Theodorus illis in partibus ex tua sacrosancta auctoritate et nostra synodali unitate universale consilium congreget, et cum universis praefulibus, regibus, principibus, et universis fidelibus, senioribus, majoribusque natu totius Saxoniae, publicam oecumenicamque faciant synodum: et has dispositiones praedictas non solum, verum etiam quae tuae sanctitatis gerulis seu apicibus injunxeris, diligenti investigatione tui apostolatus auctoritate coram omnibus examinare, et universos observare praecipias. Quod enim multorum consilio geritur, nulli consentientium ingerat scandalum.

Placuitque enim haec relatio universae synodo, cum sanctissimo atque ter beatissimo Agathone apostolico papa; coeperuntque simul omnes unanimiter quaerere, et invenerunt, Christo auspice, virum venerabilem Johannem archicantatorem ecclesiae sancti apostoli Petri, et abbatem monasterii beati Martini, qui a Roma per jussionem papae Agathonis in Britanniam est directus.

Hac provida ac celeberrima doctrina sacrorum canonum et pontificalium decretorum statuimus atque decernimus, sicut prodesse dispensatoribus ecclesiae, et populis eis commissis, quos ad sui cognitionem divina adscivit clementia, salubreque eis^e praevидimus quidem, quatenus frequentia vicinorum antistitum studentium suam parochiam ad studium perfectae religionis adducere, haereticae pravitatis satellites decipiendi simplices locum non inveniant, nec diffeminent sua schismata vel errores, dum falce pia doctrinae, praefule praedicante, quotidie succidantur et defluant, et in multorum praefulum cum suo archiepiscopo convenientium, cum consilio quaeque salubriter perpenduntur, ac disponuntur firmiter, obtineant; quia ibi salus ubi plurima consilia: et sic, "ubi duo vel tres congregati in nomine Domini, ibi ipse est in medio eorum:" multo magis ubi plures unanimiter ad confitendum nomini ejus, ac gloriandum in laude ejus fuerint congregati.

Insuper quoque Agatho sanctissimus atque ter beatissimus episcopus sanctae ecclesiae catholicae, atque apostolicae urbis Romae, synodum beati Martini papae conscriptam centum quinque episcoporum consensu non multo ante Romae celebratam praefato religioso abbati Johanni tribuens, ut secum in Britanniam veniens beato Theodoro archiepiscopo afferret, non solum ad suae legationis testimonium atque confirmationem, sed etiam quicquid sanctus Theodorus archiepiscopus cum sapientibus et fidelibus, et viris religiosus in Anglorum provinciis, Christi ecclesiis et universo populo Dei ibidem positus, profuturum melius ac religiosius in Christo invenire potuisset, cum praedicta auctoritate roborare atque transcribere commendaret.

^e esse pro eis, Walkerus.

Papae Rom.
AGATHO. I. I.Archiep. Cantuar.
THEODORI 12.Anno Christi
679.Reg. Saxon.
LOTHAR. 6.Imperat.
CONSTANT. V. 12.

Sequitur aliud exemplar istius concilii juxta Malmesburium, vel saltem alia ejusdem actio: in qua Wilfridi causa cognoscitur, et ipse restituendus ad archiepiscopatum Eboracensem decernitur*. Ex Malmesb. de gest. pontif. l. 3.

AGATHO sanctissimus papa (inquit, ut prae-
libavimus, Malmesburius) concilium 50.
tam episcoporum, quam abbatum, in basilica
salvatoris, quae appellatur Constantiniana, coegit.
Cujus concilii haec est forma.

Agatho sanctissimus ac beatissimus episcopus ec-
clesiae catholicae atque apostolicae urbis Romae,
confidentibus secum dixit: non credo latere ve-
stram sanctam fraternitatem, quamobrem ad hunc
venerabilem conventum eam asciverim. Cogno-
scere quippe cupio vestram reverentiam, mecum-
que tractare, qualis in ecclesia insulae Britan-
niae, ubi per Dei gratiam fidelium multitudo
concrevit, nuper est exorta dissensio, quae ad
nos tam per relationem huc advenientium, quam
per scriptorum seriem delata est.

Andreas reverendissimus Hostiensis episcopus,
et Johannes Portuensis episcopus dixerunt: omni-
um quippe ecclesiarum ordinatio in vestrae apo-
stolicae auctoritatis pendet arbitrio, qui vicem
beati Petri apostoli geritis; verum et nos nuper
confidentibus coepiscopis, et confamilis nostris,
jussu vestro relegimus singula scripta, quae de
Britannia insula directi apostolico vestro con-
spectui detulerunt, tam ea, quae ex persona re-
verendissimi archiepiscopi olim hinc illuc ab
apostolica sede directi missa sunt, aliorumve re-
lationes adversus quendam episcopum subterfu-
gentem (ut aiunt) quam ea, quae a Wilfrido
Deo amabili sanctae Eboracae ecclesiae episcopo,
oblata sunt; qui de sua sede ejectus a praeno-
minato sanctissimo huc usque pervenit: in qui-
bus cum multas questiones insererent, neque
sanctorum canonum subtilitate convictum eum
aliquibus facinoribus, et ideo non catholice de-
jectum reperimus, neque eum aliqua facinora
perpetrasse accusatores ejus verbis propriis osten-
derunt, pro quibus degradari debuisset: potius
autem et modestiam hunc tenuisse cognovimus,
quod non seditiosis quibusdam decertationibus se

immiscuit, sed de sua sede repulsus, coepiscopis
suis facti meritum innotescens, memoratus Deo
amabilis Wilfridus episcopus huc ad sedem apo-
stolicam accurrit.

Agatho sanctissimus ac ter beatissimus episco-
pus ecclesiae catholicae, atque apostolicae urbis
Romae confidentibus dixit: Wilfridus Deo ama-
bilis sanctae Eboracae ecclesiae episcopus, quem
prae foribus venerabilis secretarii nostri esse nar-
ratum est, ad nostrum secretarium juxta suam
postulationem cum petitione, quam secum af-
ferre dicitur, admittatur.

Wilfridus Deo amabilis episcopus dum vene-
rabile secretarium ingrederetur, dixit: deprecor
vestram pontificalem beatitudinem, ut meae hu-
militatis petitionem excipi, coramque relegi
praecipiat.

Agatho sanctissimus episcopus dixit: Wilfridi
Deo amabilis episcopi petitio suscepta coram
omnibus relegatur: et accipiens Johannes nota-
rius, relegit sancto et apostolico consilio.

Wilfridus humilis et indignus episcopus Sax-
oniae ad hoc apostolicum fastigium, tanquam
ad locum munitum turremque fortitudinis gres-
sus, Deo praeviante, perduxit; quod inibi
normam sacrorum canonum in omnes Christi
ecclesias emanare cognosco: ex eo meae humi-
litati justitiam fieri confidenter expeto. Cogno-
visse quippe non ambigo vestrum pontificale
fastigium tam ex humilitatis meae suggestionem,
quam quae viva voce praesentialiter obtuli ve-
stris apostolicis obtutibus, in ipso mei adventus
exordio praesentatus; quod quidam mei episco-
patus invasores, nulla in me convicta culpa,
contra sanctorum scita canonum in conventu
sanctissimi Theodori Cantuariorum archiepi-
scopi, et aliorum convenientium antistitem se-
dem meam, quam per decem, et eo amplius
annos tenueram, usurpare moliti sunt: et in
meo episcopatu tres episcopi promoti sunt, licet

* Caetera si nosse cupias, habentur copiose apud Malmesburium. (Gest. pont. lib. 3.) Posthabitis autem Romano hoc con-
cilio, aliisque literis et decretis papalibus, nec in vita Egberti regis Nordanhumborum, nec in toto abhinc sexennio re-
stitutionem consecutus est Wilfridus. Nec archiepiscopo Cantuariæ Theodoro id interea curae, donec penultimum sene-
ctutis annum transeunti, memoriam animumque rodit tanti praesulis abdicatio. Tandem igitur accersito ei factus est injuriam,
acrius poenitet commissorum, implorat veniam, et quos in eum virulentiores novit, literis satagit commulcendos; praefer-
tim Alfridum modo regem Nordanhumborum Egberti filium, et Elfredam sororem ejus Pharentis monasterii abbatissam. Ad
Ethelredum etiam regem Merciorum dat epistolam, rogans et contendens, ut Wilfrido usquequaque indulgeat patrocinium,
de quo plura inferius.

Audi interea quid de Wilfrido Romam venienti Beda retulit. (hist. eccl. l. 5. ca. 20.) Causa ejus ventilata, inquit, est
praesente Agathone papa et pluribus episcopis, universorum judicio absque crimine accusatus fuisse, et episcopatu esse dignus
inventus est. Quo in tempore idem papa Agatho cum synodum congregaret Romae centum viginti quinque episcoporum,
adversus eos qui unam in Domino salvatore voluntatem atque operationem dogmatizabant, vocari jussit et Wilfridum, atque
inter episcopos confedentem dicere fidem suam, simul et provinciae sive insulae, de qua venerat: cumque catholicus fide cum
suis esset inventus, placuit hoc inter caetera ejusdem synodi gestis inferi, scriptumque est hoc modo: "Wilfridus Deo ama-
bilis episcopus Eboracensis civitatis, apostolicam sedem de sua causa appellans, et ab hac potestate de certis incertisque rebus
absolutus, et cum aliis 125. coepiscopis in synodo in judicii sede constitutus, et pro omni aquilonari parte Britanniae et
Hiberniae insulis, quae ab Anglorum et Britonum, nec non Scotorum et Pictorum gentibus incoluntur, veram et catholi-
cam fidem confessus est, et conscriptione sua corroboravit." Post haec reversus in Britanniam, provinciam australium Sax-
onum ab idololatriae ritibus ad Christi fidem convertit: Vectae quoque insulae verbi ministros destinavit, et secundo anno
Aldfridi, qui post Ecgridum regnavit, sedem suam et episcopatum, ipso rege invitante, recepit.

^a Inde melius pro inibi.

canonica non sit eorum promotio. Quid autem acciderit, ut Theodorus sanctissimus archiepiscopus me superstitite in sedem, quam licet indignus dispensabam, absque consensu cujuslibet episcopi tres sua auctoritate, mea humilitate non acquiescente, ordinaret episcopos, omittere magis quam flagitare pro ejusdem viri reverentia condecet: quem quidem, eo quod ab hac apostolicae summitatis sede directus est, accusare non audeo. Veruntamen si claruerit, quod contra jus regularium sanctionum, citra ullius delicti piaculum, quod canonica percellit severitas, de pristina pulsus sede tumultuosus nulli apparui, sed tantum confamilios et confacerdotes meos illius provinciae episcopos contestatus abscessi; si quidem praevidit vestra apostolica summitas privatum me esse humili devotione; quae censetur, libenter amplector: si autem et pristinum episcopatum suscipere, sequor totisque viribus veneror ab apostolica sede prolatam sententiam, tantum ut invasores de pristinis parochiis ecclesiae, cui ego indignus famulus vester praefui, pellantur. Et si rursus in eadem parochia, cui praefui, praesules adhiberi praeviderit, saltem tales jubeat promovendos, cum quibus pacifica et tranquilla possim concordia, obtinente^b Deo, unanimiter deservire, etc.

Agatho sanctissimus ac ter beatissimus episcopus sanctae ecclesiae catholicae, atque apostolicae urbis Romae dixit. Non mediocriter satisfacit audientibus petitionis series, quam Wilfridus Deo amabilis episcopus obtulit, in hoc, quod cum se indigne de episcopali sede

dejectum agnovit, non contumaciter per vim secularem obstitit, sed humiliter sentiens auctoris nostri beati Petri apostolorum principis canonicum expetivit subsidium, et supplici praestolatione, quae super eo censenda sunt se suscepturum perhibens, quod ex ore nostro beatus Petrus apostolus auctor noster, cujus ministerio fungimur, praeviderit statuendum; universa sancta synodus, quae residebat, inter caetera definiens ait: statuimus atque decrevimus, ut Deo amabilis Wilfridus episcopus episcopatum, quem nuper habuerat, suscipiat, et quos cum consensu concilii ibidem congregandi elegerit sibi adjutores, a sanctissimo archiepiscopo ordinati promoveantur episcopi, expulsis procul eis, qui in ejus absentia in episcopatum enormiter missi sunt, et caetera, quibus interdiciunt haec non suscipientes decreta.

His decretis gloriabundus episcopus etiam jussu papae jussus est residere in numero sanctorum episcoporum 150. qui agitabant concilium contra illos, qui unam operationem praedicant in duabus naturis Domini nostri Jesu Christi.

Hinc reditum aggressus, omnium periculorum, Deo protegente, immunis, patriam venit, aegreque licet ad regem aditu impetrato, scita apostolici sigillata praetendit. Ille cum ea episcopis contubernalibus suae factionis legi fecisset, tantum a reverentia Romanae sedis abfuit, ut spoliatum suis omnibus, comitibusque in diversa deductis, beatum pontificem cuidam praefecto notabilis saevitiae viro in ergastulum trudendum committeret, etc.

Papae Rom.
AGATHO. I. 2.

Archiep. Cantuar.
THEODORI 13.

Anno Christi
680.

Reg. Saxon.
LOTHAR. 7.

Imperat.
CONSTANT. V. 13.

Decretalis epistola Agathonis papae regi Merciorum Aethelredo, Theodoro archiepiscopo Cant. Saxulfo Merciorum episcopo, etc. directa*: in qua abbatem Medamstedae legatum Romanum constituit super omnem Angliam, ejusdemque monasterium (instar liminum apostolorum) fore pro absolvendis votis quae de peregrinando Romam concepta fuerint. Est autem Medhamsted, id quod postea de Burgo nuncupatur, novissime Petriburgum, vulgo Peterburgh, forte quod liminis S. Petri vicem exhibet†. Ex Chron. Saxon. in ann.

T H A ilcan^a zeape pulþhepe Pendinȝ 7 Ærcþine Lenȝurinȝ ȝeȝuhton æt Bedanheafde. 7 ða ilcan zeape pulþhepe ȝorþ ȝeȝde. 7 Æþelred ȝenȝ to ȝice: On hȝ tyme ða ȝeonde he to Rome ȝilȝpud biȝcop to ðam pape ðe ða ȝær Agatho he ȝær ȝehaten. 7 cȝðde him mid ȝrit 7 mid ȝorþde. hu hȝ bȝeðne Peada 7 pulþhepe 7 ȝe abbot Saxulȝ heafden ȝnoht an minȝtne Mederhamȝtede

I LLO ipso anno (675) Wulfherus Pendae filius et Aescwinus Cenfusi filius pugnabant in Bedanheafde; et illo ipso anno Wulfherus obiit ac Aethelredus incepit regnare. Suo tempore misit Romam Wilfridum episcopum ad papam ibi degentem, qui Agatho appellabatur, et nunciavit ei literis et verbis, quod fratres ejus Peada et Wulfherus atque abbas Saxulfus extruxerint monasterium Medeshamstede dictum,

^b Forfan protegente.

* Observandus hic locus Ingulfi. "Pendae (inquit) Peada filius ejus senior successit in regnum: iste vero Peada monasterium de Medishamsted fundare disposuit, sed praematura morte praeventus fervorem suum fratri suo Wulfero ad regnum succedenti, et Saxulfo viro praepotenti reliquit: quod monasterium postmodum per eosdem fundatum non est dubium anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi 664." Longe prolixiore filo educit Hugo Candidus privilegium hoc Agathonis papae in coenobii Burgenfis historia pag. 9. et seq. quem, si placet, consule.

† Codicem MS. Saxonicum epistolae hujus, ex quo clar. Spelmannus eam olim ediderat, frustra in bibliotheca Petriburgensi quaesivi; a mendis igitur typographicis repurgatum in Latinum verti sermonem; ac cum deinde alia in chronico Saxonico a rever. admodum domino episcopo Londinensi publici juris facto exquirerem, sub anno hic adnotato inveni.

^a Id est, anno Dom. 675. juxta chron. Saxon.

et

I

et illud immune reddiderint cum rege et cum episcopo a servitiis omnibus. Eumque rogavit, ut ipse scripto suo ac benedictione sua illud confirmaret. Papa igitur mittebat has suas literas in Angliam ita inquiring.

2. Ego Agatho papa Romanus bene saluto honorabilem Aethelredum Merciorum regem, et Theodorum archiepiscopum Cantuariæ, et Merciorum episcopum Saxulfum, qui nuper abbas erat, et omnes abbates qui sunt in Anglia, Dei salutatione et mea benedictione. Audivi regis Aethelredi desiderium, et archiepiscopi Theodori, et episcopi Saxulphi, et abbatis Cuthbaldi; et volo ut omnino fiat ita ut vos locuti estis; ac jubeo ex parte Dei, et S. Petri, et omnium sanctorum, et omnium sacris initiatorum capitum, ut nec rex, nec episcopus, nec comes, nec ullus homo habeat ullam indictionem aut tributum, aut pecuniam, aut exercitum, aut ullum aliquod servitium exigat aliquis ab illa abbazia de Medeshamstede.

3. Praecipio etiam ut dioecesanus episcopus non audeat ordinare vel consecrare vel facere in hac abbazia, nisi id abbas ab ipso petierit, vel multam episcopalem vel synodalem, vel ullam alicujus generis indictionem "exigat."

4. Volo etiam ut ille abbas habeatur Romanae sedis legatus per totam Angliam, et ut quicumque abbas ibi electus fuerit a monachis, consecratur ab archiepiscopo Cantuariensi.

5. Volo et confirmo, ut quicumque voverit Romam peregrinari, et ille hoc praestare non possit, vel propter aegritudinem, vel propter servitium domini, aut inopiae causa, aut alius necessitatis cujuscunque illuc abire non possit, siue sit Anglus, siue ex aliqua alia insula; adeat monasterium de Medeshamstede, et eandem habeat remissionem a Christo, et S. Petro, et ab abbate illo, et a monachis illis, quam habuisset si Romam profectus fuisset.

6. Propterea te rogo, frater Theodore, ut jubere facias per totam Angliam synodum congregari, et hoc breve perlegatur et observetur. Ita etiam tibi praecipio, Saxulphepiscopo, sicut rogasti ut monasterium hoc sit liberum; ita tibi interdico, et omnibus episcopis successoribus tuis, per Christum et per omnes ejus sanctos, ut nullam indictionem habeatis ex monasterio illo, nisi quantum abbas ille voluerit.

7. Nunc verbo declarare volo, ut quicumque breve hoc et praeceptum ejus servaverit, habitaturus sit semper cum Deo omnipotente in regno caelorum; et quicumque illud violaverit, excommunicatus sit, et detrudatur cum Juda et cum omnibus diabolis in infernum, nisi resipuerit. Amen.

pær gehaten. 7 þ hi hit heafden gefneod riþ kynnig 7 riþ biſcop of ealle ðeopdom. 7 beo him þ he ſcolð þ geten mid hiſ ppiet. 7 mid hiſ bletſunge. and ſeo papa ſeonde ða hiſ geppiet to Englaſande ður cpeþende:

2. Ic Agatho papa of Rome gnete ſel ſeo purþſulle Æþelſed myncene kynnig. 7 ſe ærcebiſcop ðeodorum of Lantparbýrig. 7 ſeo myncene biſcop Saxulſ ſeo ær pær abbot. 7 ealle ða abbotes ða ſindon on Englaſande Godes gnetinge 7 minne bletſunge: Ic hape geheorð ſeo kynniger Æþelſeder geornunge. 7 ðer ærcebiſcopes ðeodorus. 7 ðer biſcopes Saxulſ. 7 ðer abbotes Luþbalder. 7 ic hit pill ðat hit on ælle riſe beo ſpa ſpa ge hit ſpnecon hapen. 7 ic be beode on Godes halſ. 7 S. Petres 7 ealra halgan. 7 ealne hadode heafde. ðet ne kynnig. ne biſcop. ne eorl. ne nan man ne habbe nan onſting^b. ne gæle. ne^c geold. ne^d ſeorðing. ne nanerſcinner ðeopdom ne nime man of ðat abbotrice of Mederhamſtede:

3. Ic beode æc. þ ðe ſcýr-biſcop ne ſeo ſpa dýrſtlece þ he ne hading ne haleging ne do on ðiſ abbotrice^e. buton ſeo abbot hit him býdde. ne biſcop riſe. ne ſinaþ. ne nanerſcinner ðing na hape ðær nan onſting:

4. And ic pille þ ſeo abbot beo gehealden ſon lezot of Rome ofer eal þ iſlande. 7 hwiſc abbot ðe beþ ðær copen of ðe muncan. þ he beo gebletſad of ðan ærcebiſcope of Lantparbýrig:

5. Ic pille 7 týþe þ hwiſcman ſpa haped behaten to ſapen to Rome. 7 he ne muze hit ſorþian. ofer ſon untrumniſſe. ofer blaſorðer neode. ofer ſon hapeleſt. ofer ſon hwiſcer cinner ofer neod he ne muze ðær cumon. beo he of Englelaſde. ofer of hwiſc ofer iſland beo he. cume to þ mynſtre on Mederhamſtede. 7 hape þ ilce ſonſpeneſſe of Eriſte 7 S. Peter. 7 of ðone abbot. 7 of ðone muncan. þ he ſcolde hapen gif he to Rome ſope:

6. Nu biðde ic ðe broþer ðeodorus. þ ðu lete bedon geond æl Englelaſde ðet ſeo ſinaþ purþe geðaderod. 7 ðiſ ppiete purþe geþedd 7 gehealdon. alſpa ic beode ðe Saxulſ biſcop. ðat ſpa ſpa ðu hit georneſt. þ ſeo mynſtre beo ſneo. ſpa ic ſorþeode ðe 7 ealle ðe biſcopar ðe aſter ðe cumon of Eriſte 7 of ealle hiſ halgan. þ ge nan onſting ne hapen of ðat mynſtre buton ſpa micel ſpa ðone abbot pille:

7. Nu pille ic hit ſeſge mid porþe. þ hpa ſpa halt ðiſ ppiete 7 ðiſ bode. ða purþe he eſne punnende mid God ælmihtig on heapenſice. 7 hpa ſpa hit to breceþ. ða purþe he amanſumod 7 anſþod mid ludar. 7 mid ealle ðeople on helle. buton he cume to deobote. AMEN.

^b Videtur onus significare. Sed nondum aliquod illius vestigium potui observare. Laet. Melius Somnerus, quem consule in voce.

^c Geold in diplomat. immunitatum vulgo dicitur Geldum et fere subjungitur Scotto. vid. glossar. in Geldo. Laet.

^d Inducor ut credam idem esse quod ſýnig: et voluisse ut abbazia etiam libera esset ab expeditione militari, quam tamen plerumque excipiunt reges; ut Ina in privileg. Laet.

^e Spelm. olim legebat abbotrice; non male autem legerem pice, quod nos wick hodie scribimus; ut abbot-pice, monasterium vel palatium denoter.

8. Ðar ƿrit ƿeond ƿeo papa Agatho. 7 an hundred 7 ƿif 7 ƿrenti biſcoper bi ƿilfrid ærcebiſcop of Eorſƿeric to Englelanc. Ðiſ ƿar ƿeond æfter ƿre drihten ƿe acenned- neſſe. DCLXXX. Ðeſ kininges VI ƿear Æþelƿeder.

9. Ða heot ƿeo kining Ðone ærcebiſcop Ðeodopur þ he ƿcolde ƿetton ealle ƿitene- gemot æt Ðone ƿtede Ðe man cleoƿeþ heat- ſelbe. Ða hi ƿaron Ðær ƿegaderod. Ða leot he ƿædon Ða ƿerite. Ðe ƿeo papa Ðider ƿeonde. 7 ealle hit ƿetton 7 ƿulƿeorþno- don.

10. Ða ƿeide ƿe kining. ealle Ða Ðing Ðe min broþer Peada. 7 min broþer ƿulƿere. 7 mine ƿƿurter Kineburh. 7 Kynesuith ƿea- ron 7 ƿetton S. Peter 7 Ðone abbot. Ða ƿile ic þ ƿtand. 7 ic ƿile on min Ða hit æcon ƿor hepe ƿaple. 7 ƿor minne ƿaple.

11. Nu ƿife ic S. Peter to Ða into hiſ minſtre Mederhamſted Ðar lander. 7 eal þ Ðær to liƿged. Ðet iſ

Bredune.
Hrepingas.
Eedenac.
Spineſhaefed.
Heanbyrig.
Lodeſnac.
Scuffanhalch.
Coſtesford.
Stretford.
ƿætellebunne.
Luſgeard.
Æþelhuniglonð.
Barþanig.

12. Ðar lander ic ƿif S. Peter. eal ƿƿa ƿneolice ƿƿa ic ƿeolþ hit ahte. 7 ƿƿa þ nan min æfterƿengles Ðær nan Ðing of ne nime. ƿif ƿƿa hit doþ. Ðeſ papa cupſ of Rome 7 ealne biſcope cupſ he habbe.

And hepe ealne Ðe he ƿe ƿeritneſſe.

And Ðiſ ic ƿeritne mid Eriſter tacne. ✠

ic Ðeodopur ærcebiſcop of Eantrabýrig am ƿitneſſe of Ðar ƿerite of Mederham- ſtede. 7 ic ƿeritne mid min ƿerite. 7 ic a- manſumie ealle Ða Ðær aný Ðing of breke. 7 ic bletſige ealle Ða Ðe hit healden. ✠

ic ƿilfrid ærcebiſceop of Eorſƿeric ic eam ƿitneſſe of Ðar ƿerite. 7 ic ƿæte Ðær ilce cupſ. ✠

ic Saxulþ Ðe ƿar ƿiſt abbot 7 nu eam biſcop. ic ƿife hi min cupſ. 7 ealle min æf- terƿengle Ðe Ðiſ to brece.

ic Oſtriþe Æþelƿeder cƿen hit týþe.

ic Adrianuſ legat hit ƿete.

ic Putta biſcop of Roſceſtre ic hit ƿite.

ic ƿalþhepe biſcop of Lundene hit ƿerit- ne.

ic Eufbalð abbot hit ƿæte. ƿƿa Ðat hƿa ƿƿa hit breket ealne biſcope cupſunge. 7 eal cƿitene ƿocer he haſe. AMEN.

8. Hoc breve miſerunt Agatho papa et cxxv. epiſcopi per Wilfridum archiepiſcopum Eborac- ſem in Angliam. Hoc factum erat poſt in- carnationem Domini noſtri DCLXXX. regis Ae- thelredi anno VI.

9. Tunc mandabat rex archiepiſcopo Theo- doro, ut indiceret omnium ſapientum concilium in illo loco, qui vocatur Heatfelde. Illis ibi congregatis, juſſit perlegi ſcriptum hoc quod papa illuc miſerat, et omnes illud ratum habu- erunt et plenarie confirmaverunt.

10. Tunc dicebat rex: omnia quae frater meus Peada, et frater meus Wulferus, et ſoror mea Kineburh, et Kynesuith dederunt et confir- maverunt S. Petro et abbati, rata eſſe volo, et in diebus meis illud implere volo pro eorum anima et pro anima mea.

11. Nunc do hodie S. Petri eccleſiae Mede- ſhamſted terras has et omnes adjacentes ei; hoc eſt

Bredune,
Hrepingas,
Cedenac,
Swineſhaefed,
Heanbyrig,
Lodeſnac,
Scuffanhalch,
Coſtesford,
Stretford,
Waetellburne,
Luſgeard,
Aethelhuniglonð,
Barþanig.

12. Has terras dono S. Petro, adeo omnino libere ut eas ipſemet poſſidebam, et ita ut nul- lus ſucceſſorum meorum aliquodcunque inde ſubtrahat: ſi quis hoc fecerit, papae Romani maledictum et omnium epiſcoporum maledi- ctum habeat.

Et omnium illorum qui hic ſunt teſtes.

Et hoc confirmo ſigno crucis Chriſti.

Ego Theodorus archiepiſcopus Cantuarienſis ſum teſtis ſcripti huius de Medeſhamſtede, et ego confirmo ſcripto meo; et ego excommunico omnes, qui aliquam ejus partem violaverint, et benedico omnibus, qui illud obſervaverint.

Ego Wilfridus archiepiſcopus Eboracenſis ſum teſtis ſcripti huius, et confirmo idem illud maledictum.

Ego Saxulphus qui primum abbas eram, et nunc ſum epiſcopus, maledictum meum et om- nium ſucceſſorum meorum denuncio in eum qui illud violaverit.

Ego Oſtride Aethelredi regina hoc teſtor.

Ego Adrianus legatus hoc confirmo.

Ego Putta epiſcopus Roſſenſis hoc ſcribo.

Ego Waldherus epiſcopus Londinenſis hoc confirmo.

Ego Cuthbaldus abbas hoc confirmo, ita ut quicumque violaverit illud, omnium epiſcorum maledicta, et omnis chriſtiani populi habeat. Amen.

Papae Rom.
AGATHO I. 2.

Archiep. Cantuar.
THEODORI 13.

Anno Christi
680.

Reg. Saxon.
LOTHAR. 7.

Imperat.
CONSTANT. V. 13.

Concilium Hedtfeldense *. Ex Bed. hist. eccles. lib. iv. c. 17. Hunting. l. 4.

HIS temporibus audiens Theodorus fidem ecclesiae Constantinopoli per haeresim Eutychetis multum esse turbatam, et ecclesias Anglorum, quibus praeerat, ab huiusmodi labe immunes perdurare desiderans, collecto venerabilium sacerdotum, doctorumque plurimorum coetu, cujus essent fidei singuli sedulus inquirebat, omniumque unanimem in fide catholica

reperit consensum. Et hunc synodalibus literis ad instructionem memoriamque sequentium commendare curavit, quarum videlicet literarum istud exordium est.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi salvatoris, imperantibus dominis piissimis nostris Ecgfrido rege Himbronensium, anno decimo

* Hoc concilium celebratum 15 calend. Octob. anno gratiae 680. praesidente in eodem Theodoro archiepiscopo Britanniae insulae et civitatis Doroverniae, confidentibus vero caeteris ejusdem insulae episcopis: in quo ad declarandam Britannicarum ecclesiarum fidem contra Eutychetis et Monothelitarum haeresim, sanctae universales V. synodi, et orthodoxae aliae patrum constitutiones suscipiuntur: Agathone papa (ut e superioribus pateat) coactionem ejusdem praecipiente.

Concilio huic Clar. Usserius sequentem subjungit notam in MS. ad locum. Habitum fuisse concilium hoc sub die quinta decima kalendarum Octobris, indictione octava, testantur acta: quod ad annum 680 in historiae suae epitomen Beda retulit; ante ix. kalend. Octobris more occidentalium, novam indictionem non numerans. Baronius vero (ann. 679. § 9. et 680. § 2.) more orientalium a kalendis Septembribus indictionum initium deducens, anno 679 celebratum fuisse censuit; atque ex ea legationem a Theodoro decretam fuisse Wilfrido, ut nomine totius ecclesiae Anglicanae Romano (de quo dictum est) cxxv. episcoporum concilio interesset, quod nemo crediderit, qui ex Stephano presbytero in vita Wilfridi, ejusque exscriptore Guilielmo Malmesburiensi (in lib. 3. de gestis pontif. Angl.) Theodorum inimicitias cum Wilfrido gestas ante imminens extremum vitae terminum nequaquam deposuisse consideraverit. Videndum vero annon huc referendum fuerit, quod in historia abbatum coenobii sui Beda memorat; regem et episcopos in synodo publice confirmasse epistolam privilegii (cujus et in 4. hist. eccl. libro, cap. 8. idem meminit) quam Benedictus bishopus abbas cum Johanne archicantore Roma rediens secum attulit, a papa Agathone cum licentia, consensu, desiderio, et horratu Ecgfridi regis acceptam: qua monasterium, quod fecit, ab omni prorsus extrinseca irruptione tutum perpetuo redderetur, ac liberum. H. I. Spelmanus causam et acta concilii hujus sequenti modo exponit. H. I. Hys Spelmanus addit.

Adfuit huic concilio Johannes archicantor ecclesiae S. Petri Romae (qui et abbas fuit beati Martini ibidem in vicini) ab Agathone et memorato concilio Romano 125. episcoporum missus, ut de fide in Britannia canonumque observatione certo cognosceret, et dissensiones inter Theodorum archiepiscopum caeterosque suos coepiscopos (si qua poterat) sepeliret. Haec primaria causa fuit istius concilii, ut liquido pater e Romano illo suprascripto: et in ejus executione Theodorus archiepiscopus non solum Hedtfeldense istud concilium cogit (ut ibidem praecipitur) sed in eodem etiam fidem primo exponit Britannicae ecclesiae (quae et vera et catholica deprehenditur) deinde ne in constitutionibus patrum et ecclesiae observandis tepida videatur aut non morigera; profitetur se generalia omnia quae tunc extabant (quinque scil. numero) amplecti concilia: et praeter patrum aliquot scripta orthodoxa, Lateranam illam sub Martino papa I. synodum 105. episcoporum contra Monothelitas ab Agathone papa missam, et a dicto Johanne jam allatam, libenter suscipere et tueri.

Audi ut his quae diximus suffragatur Beda: hist. lib. 4. ca. 18. ipse autem (Johannes) excepto cantandi vel legendi munere, et aliud in mandatis ab apostolico papa acceperat, ut cujus esset fidei Anglorum ecclesia diligenter edisceret, Romamque rediens referret. Nam et synodum beati papae Martini centum quinque episcoporum consensu, non multo ante Romae celebratam, contra eos maxime, qui unam in Christo operationem et voluntatem praedicabant, secum veniens attulit, atque in praefato religiosissimi abbatis Benedicti monasterio transcribendam commodavit. Tales namque eo tempore fidem Constantinopolitanae ecclesiae multum turbaverunt; sed, Domino donante, proditi jam tunc et victi sunt. Unde volens Agatho papa, sicut in aliis provinciis, ita etiam in Britannia, qualis esset status ecclesiae quam ab haereticorum contagiis castus, ediscere, hoc negotium reverendissimo abbati Johanni Britanniam destinato injunxit.

Quamobrem collecta pro hoc in Britannia synodo, quam diximus, inventa est in omnibus fides inviolata catholica. Datumque illi exemplar ejus Romam perferendum, verum ille patriam revertens, non multo post quam oceanum transiit, arreptus infirmitate, ac defunctus est, etc. Qui etsi in itinere defunctus est, nihilominus exemplum catholicae fidei Anglorum Romam perlatum est, atque ab apostolico papa omnibusque qui audire vel legere gratantissime susceptum.

Binius et Baronius aliam causam suggerunt istius concilii. Theodorus (inquit e Baronio Binius) Dorovernensis episcopus, natione Graecus, vir hujus rudioris seculi doctissimus, peritiaque sacrarum scientiarum celeberrimus, a pontifice per Johannem abbatem monasterii S. Martini vocatus erat, et expectatus qui concilio Romano Romae celebrando interesset. Sed cum non liceret ipsi coalescentem ecclesiam atque lacte adhuc opus habentem relinquere, placuit fidem catholicam hoc conventu publico cognitam et confirmatam conscribere. Cumque Theodorus rescivisset S. Wilfridum Romam abiisse, eumque hoc anno ab Agathone pontifice auditum et absolutum esse, eidem legationem credidit, ut nomine totius ecclesiae Anglicanae synodo interesset. Haec e Baronio ad annum 679.

Quod etiam hic dicitur vocari Theodorum ab Agathone ad concilium Romanum, vereor ne summo viro Romanum obrepserit pro Constantinopolitanum; scil. pro sexta universali synodo. Ambo enim eodem tenebantur anno; et ad hoc sine dubio, Theodorum non solum accersivit Agatho, sed in expectatione adventus ejus, ipsum universale concilium distulit. Refert hoc idem ipse Agatho in epistola quam ad sextam synodum dedit, Constantinopoli congregatam. Sperabamus deinde inquit, de Britannia Theodorum confamulum atque coepiscopum nostrum, magnae insulae Britanniae archiepiscopum et philosophum, cum aliis, qui ibidem haecenus demorantur, exinde ad humilitatem nostram conjungere, et hac de causa hucusque concilium distulimus. Vides (inquit Malmesburius gest. pont. lib. 1.) quanti eum fecerit, ut ejus expectatione universale concilium differret. Videnda autem ipsa est epistola, nam et hanc Baronius etiam citat. Meminit hujus synodi Aethelwerdus lib. 2. cap. 8. qui locum sessionis vocat Herth-lege, et ad annum refert 676.

Quid de hac synodo statuendum sit, Clar. Usserius in MSS. notis ad locum refert anno 676; si tamen haec et nostra una et eadem censenda synodus fuerit. Neque hic praetereundum quod in ecclesiastica sua historia refert Nicolaus Harpfeldius (secul. 7. c. 22. p. 82.) auctoritate Theodori et synodi hujus quam apud Hatfeldiam coegit, Merciam in quinque sedes episcopales et quinque dioeceses discretam fuisse, quod ex Ranulpho Cestrensi hausisse videtur, qui in polychronici sui lib. 5. cap. 19. hujus synodi mentione facta, ista subdit. "Quo in tempore provincia Merciorum quam solus Sexvulphus tunc regebat, divisa est in quinque parochias; una apud Legecestriam, alia apud Wigorniam, tertia apud Lichefeld, quarta in Lindeſeia apud Sideneiam" (Sidnacester apud Lincolnienſes olim celebrem) "quinta apud Dorcestriam. Sed Putta mansit apud Herefordiam quondam institutum per Sexvulphum." Hujus etiam divisionis ad annum 680 meminit Florentius Wigornienſis: sed generaliter tantum Aethelredi Merciorum regis tempore factam fuisse significat. In ejusdem vero chronici appendice, ab alio Wigornienſi monacho (qui Florentium abbreviavit) latius ista divisio exponitur, et ad annum praecedentem (679 secundum Dionysium) expresse refertur.

regni ejus, sub die quinta decima kalendas Octobris, indictione octava, et Edilredo rege Mercenſium, anno ſexto regni ejus, et Aldvulfo rege Eſtranglorum, anno decimo ſeptimo regni ejus, et Hlothario rege Cantuariorum, regni ejus anno ſeptimo, praefidente Theodoro gratia Dei archiepifcopo Britanniae inſulae, et civitatis Dorovernis, una cum eo ſedentibus caeteris epifcopis Britanniae inſulae, viris venerabilibus, praepoſitis ſacroſanctis evangeliis in loco, qui Saxonico vocabulo Haethfeld nominatur, pariter tractantes fidem rectam et orthodoxam expoſuimus, ſicut Dominus noſter Jeſus Chriſtus incarnatus tradidit diſcipulis ſuis, qui praefentialiter viderunt et audierunt ſermones ejus, atque ſanctorum patrum tradidit ſymbolum, et generaliter omnes ſancti, et univerſales ſynodi, et omnis probabilium catholicae eccleſiae doctorum chorus.

Hos itaque ſequentes nos pie atque orthodoxe, juxta divinitus inſpiratam doctrinam eorum, profeſſi credimus conſonanter, et conſitemur ſecundum ſanctos patres, proprie et veraciter Patrem et Filium, et Spiritum Sanctum, trinitatem in unitate conſubſtantialem, et unitatem in trinitate, hoc eſt, unum Deum in tribus ſubſiſtentiis vel perſonis conſubſtantialibus aequalis gloriae et honoris. Et poſt multa hujusmodi, quae ad rectae fidei confeſſionem pertinebant, haec quoque ſancta ſynodus ſuis literis addit.

Suſcipimus ſanctas et univerſales quinque ſy-

nodos beatorum et Deo acceptabilium patrum, id eſt, qui in Nicea congregati fuerunt trecentorum decem et octo, contra Arium impiiffimum et ejuſdem dogmata.

Et in Conſtantinopoli centum quinquaginta contra veſaniam Macedonii et Eudoxii, et eorum dogmata.

Et in Epheſo, primo ducentorum contra nequiſſimum Neſtorium et ejuſdem dogmata.

Et in Calcedone ſexcentorum et triginta contra Eutychem et Neſtorium, et eorum dogmata.

Et iterum in Conſtantinopoli quinto congregati ſunt concilio, in tempore Juſtiniani minoris contra Theodorum et Theodereti, et Ibae epiftoſas, et eorum dogmata contra Cyrillum.

Et paulo poſt: et ſynodum quae facta eſt in urbe Roma in tempore Martini papae beatiffimi, indictione octava imperante Conſtantino piiffimo anno nono.

Suſcipimus et glorificamus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ſicut iſti glorificaverunt, nihil addentes vel ſubtrahentes, et anathematizamus corde et ore quos anathematizaverunt, et quos ſuſceperunt ſuſcipimus, glorificantes Deum Patrem ſine initio, et Filium ejus unigenitum ex Patre generatum ante ſecula, et Spiritum Sanctum procedentem ex Patre et Filio inenarrabiliter, ſicut praedicaverunt hi, quos memoravimus ſupra, ſancti apoſtoli, et prophetae, et doctores, et nos omnes ſubſcribimus, qui cum Theodoro archiepifcopo fidem catholicam expoſuimus.

Papae Rom.
AGATHO. I. 2.

Archiep. Cantuar.
THEODORI 13.

Anno Chriſti
680.

Reg. Saxon.
LOTHAR. 7.

Imperat.
CONSTANT. V. 13.

Synodus Lateranenſis.*

SANCTA SYNODUS DIXIT:

LICET auctores novitatis, ut jam nobis ex omnibus approbatum eſt, utpote non ſolum ſermonibus eorum ab invicem confuſis, ſed et haereticorum doctrinis per omnia conſonantibus eis, necnon paternis ac ſynodalibus praedicationibus catholicae eccleſiae ab eis extraneatis, non intellexerunt omnino, ſicut per propheticum vaticinium dictum eſt, quoniam “^aobſcurati ſunt, ne videant oculis ſuis, et intelligant cordibus ſuis,” venerabilium patrum noſtrorum ſana decreta et definitiones, quas poſuerunt in conſervatione orthodoxae fidei. Sed et nos “^bcorde credentes in juſtitiam, ore autem conſistentes in ſalutem,” conſonanter et abſque ulla novitate, ſicut ab eis percepiſimus, ita intransgreſſibiliter credimus unum eundemque filium Dominum noſtrum et Deum Jeſum Chriſtum, perfectum eundem in deitate, et eundem perfectum in humanitate, Deum vere, et hominem vere eundem, ex anima rationali et corpore, conſubſtantialem Patri ſecundum deitatem, et conſubſtantialem nobis eundem ſecundum hu-

manitatem, per omnia nobis ſimilem abſque peccato: ante ſecula quidem de Patre genitum ſecundum deitatem, in noviffimis diebus autem eundem propter noſtram ſalutem ex Maria virgine Dei genitrice ſecundum humanitatem, unum eundemque Chriſtum Filium Dominum unigenitum, in duabus naturis inconfuſe, immutabiliter, indiviſe, inſeparabiliter agnoſcendum, nuſquam ſublata differentia naturarum propter unionem, magisque ſalva indiminute proprietate utriusque naturae, et in unam perſonam atque ſubſiſtentiam concurrente, non in duas perſonas partitum atque diviſum, ſed unum et eundem filium unigenitum, Deum verbum, Dominum Jeſum Chriſtum, et duas ejuſdem ſicuti naturas unitas inconfuſe, indiviſe, ita et duas naturales voluntates divinam et humanam, et duas naturales operationes divinam et humanam, in approbatione perfecta et indiminuta, eundem veraciter eſſe perfectum Deum, et hominem perfectum ſecundum veritatem, eundem atque unum Dominum noſtrum et Deum Jeſum

* Synodus ſub Martino I. Lateranenſis, ab 105. epifcopis anno gratiae 649. celebrata, et ab Agathone papa anno gratiae 680. in Britanniam miſſa, ad confirmandam Anglorum Britannorumque fidem contra Eutichetis et Monothelitarum haereſin; ſuſcepraque in concilio Hedtfeldenſe, jam exinde inter Britannica concilia eſt habenda. Vide integrum ſynodi hujus contextum in conciliorum tomo hoc anno: nos hic tantum canones, prout ſequuntur, apponemus.

^a Iſai. vi. 9.

^b Rom. x. 10.

Christum, utpote volentem et operantem divine et humane nostram salutem, sicut superius prophetae de eo, et ipse Dominus noster Jesus Christus docuit nos, atque sanctorum patrum tradidit symbolum, et generaliter omnes sanctae et universales synodi, et omnis probabilium catholicae ecclesiae doctorum chorus. His itaque nobis pie atque orthodoxe, juxta divinitus inspiratam doctrinam eorum, professis, consonanter dicimus omnes.

I. *De trinitate.*

Si quis secundum sanctos patres non confiteatur proprie et veraciter Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum trinitatem in unitate, et unitatem in trinitate, hoc est, unum Deum in tribus subsistentiis consubstantialibus, et aequalis gloriae unam eandemque trium deitatem, naturam, substantiam, virtutem, potentiam, regnum, imperium, voluntatem, operationem, inconditam, sine initio incomprehensibilem, immutabilem, creatricem omnium et protectricem, condemnatus sit.

II. *De Filio.*

Si quis secundum sanctos patres non confiteatur proprie et secundum veritatem ipsum unum sanctae et consubstantialis et venerandae trinitatis Deum verbum e caelo descendisse, et incarnatum ex Spiritu Sancto, et Maria semper virgine, et hominem factum, crucifixum carne, propter nos sponte passum sepultumque, et resurrexisse tertia die, et ascendisse in caelos, atque sedentem in dextra Patris, et venturum iterum cum gloria paterna cum assumpta ab eo atque animata intellectualiter carne ejus, judicare vivos et mortuos, condemnatus sit.

III. *De B. virgine.*

Si quis secundum sanctos patres non confiteatur proprie et secundum veritatem Dei genitricem sanctam semperque virginem et immaculatam Mariam, utpote ipsum Deum verbum specialiter et veraciter, qui a Deo Patre ante omnia secula natus est, in ultimis seculorum absque semine concepisse ex Spiritu Sancto, et incorruptibiliter eam genuisse, indissolubili permanente et post partum ejusdem virginitate, condemnatus sit.

IV. *De duabus Christi naturis.*

Si quis secundum sanctos patres non confiteatur proprie et secundum veritatem ipsius et unius Domini nostri et Dei Jesu Christi duas nativitates, tam ante secula ex Deo et Patre incorporaliter et sempiternaliter, quamque de sancta virgine semper Dei genitrice Maria corporaliter in ultimis seculorum, atque unum eundemque Dominum nostrum et Deum Jesum Christum consubstantialem Deo et Patri secundum deitatem, et consubstantialem homini et matri secundum humanitatem, atque eundem passibilem carne, et impassibilem deitate, circumscriptum corpore, incircumscripsum deitate, eundem inconditum et conditum, terrenum et caelestem, visibilem et intelligibilem, capabilem et incapabilem, ut toto homine eodemque et

Deo totus homo reformaretur, qui sub peccato cecidit, condemnatus sit.

V. *De humanitate Christi.*

Si quis secundum sanctos patres non confiteatur proprie et secundum veritatem unam naturam Dei verbi incarnatam, per hoc quod incarnata dicitur nostra substantia perfecte in Christo Deo et indiminate, absque tantummodo peccato, significata, condemnatus sit.

VI. *De unitis Christi naturis.*

Si quis secundum sanctos patres non confiteatur proprie et secundum veritatem duabus et in duabus naturis substantialiter unitis, inconfuse et indivise unum eundemque esse Dominum et Deum Jesum Christum, condemnatus sit.

VII. *De differentia naturarum.*

Si quis secundum sanctos patres non confiteatur proprie et secundum veritatem substantialem differentiam naturarum inconfuse et indivise in eo salvatam, condemnatus sit.

VIII. *De unione naturarum inconfuse.*

Si quis secundum sanctos patres non confiteatur proprie et secundum veritatem naturarum substantialem unionem indivise et inconfuse in eo cognitam, condemnatus sit.

IX. *De proprietatibus naturarum.*

Si quis secundum sanctos patres non confiteatur proprie et secundum veritatem naturales proprietates deitatis ejus et humanitatis indiminate in eo et sine deminoratione salvatas, condemnatus sit.

X. *De duabus voluntatibus Christi.*

Si quis secundum sanctos patres non confiteatur proprie et secundum veritatem duas unius ejusdemque Christi Dei nostri voluntates cohaerenter unitas, divinam et humanam, ex hoc, quod per utramque ejus naturam voluntarius naturaliter idem consistit nostrae salutis, condemnatus sit.

XI. *De duabus operationibus Christi.*

Si quis secundum sanctos patres non confiteatur proprie et secundum veritatem duas unius ejusdemque Christi Dei nostri operationes cohaerenter unitas, divinam et humanam, ab eo quod per utramque ejus naturam operator naturaliter idem existit nostrae salutis, condemnatus sit.

XII. *Haereticum est dicere unam in Christo voluntatem, unam operationem.*

Si quis secundum scelerosos haereticos unam Christi Dei nostri voluntatem confitetur et unam operationem, in peremptionem sanctorum patrum confessionis, et abnegationem ejusdem salvatoris nostri dispensationis, condemnatus sit.

XIII. *De eodem.*

Si quis secundum scelerosos haereticos in Christo Deo in unitate substantialiter salvatis, et a sanctis patribus nostris pie praedicatis duabus

voluntatibus et duabus operationibus, divina et humana, contra doctrinam patrum, et unam voluntatem atque unam operationem confitetur, condemnatus sit.

XIV. *De eodem.*

Si quis secundum scelerosos haereticos cum una voluntate, et una operatione, quae ab haereticis impie confitetur, et duas voluntates pariterque et operationes, hoc est, divinam et humanam, quae in ipso Christo Deo in unitate salvantur, et a sanctis patribus orthodoxe in ipso praedicantur, denegat et respuit, condemnatus sit.

XV. *De eodem et Θεανδρικῇ.*

Si quis secundum scelerosos haereticos Deivirilem operationem, quod Graeci dicunt Θεανδρικῇ, unam operationem insipienter suscipit, non autem duplicem esse confitetur secundum sanctos patres, hoc est, divinam et humanam, aut ipsam Deivirilis, quae posita est, novam vocabuli dictionem unius esse designativam, sed non utriusque mirificae et gloriosae unitiois demonstrativam, condemnatus sit.

XVI. *Haereticum est negare Christum Deum esse et hominem naturaliter.*

Si quis secundum scelerosos haereticos in peremptione salvatis in Christo Deo essentialiter in unitione, et sanctis patribus pie praedicatis duabus voluntatibus et duabus operationibus, hoc est, divina et humana, dissensiones et divisiones insipienter mysterio dispensationis ejus innectit, et propterea evangelicas et apostolicas de eodem Salvatore voces non uni eidemque personae et essentialiter tribuit eidem ipsi Domino et Deo nostro Jesu Christo secundum beatum Cyrillum, ut ostendatur Deus esse et homo idem naturaliter, condemnatus sit.

XVII. *Non credere quae tradit catholica ecclesia et quinque synodi.*

Si quis secundum sanctos patres non confitetur proprie et secundum veritatem omnia, quae tradita sunt et praedicata sanctae, catholicae et apostolicae Dei ecclesiae, perindeque a sanctis patribus et venerandis universalibus quinque conciliis usque ad unum apicem verbo et mente, condemnatus sit.

XVIII. *Non respuere quae respuit, etc. ecclesia.*

Si quis secundum sanctos patres consonanter nobis pariterque^c fide non respuit et anathematizat anima et ore omnes, quos respuit et anathematizat nefandissimos haereticos, cum omnibus impiis eorum conscriptis usque ad unum apicem sancta Dei ecclesia catholica et apostolica, hoc est, sanctae et universales quinque synodi, et consonanter omnes probabiles ecclesiae patres, id est, Sabellium, Arium, Eunomium, Macedonium, Apollinarem, Polemonem, Eutychem, Dioscorum, Timotheum, Aelurum, Severum, Theodosium, Colluthum, Themistium, Paulum Samosatenum, Diodorum, Theodorum, Nestorium, Theodulum Persam, Originem, Di-

dymum, Evagrium, et compendiose omnes reliquos haereticos, qui a catholica ecclesia reprobati atque abjecti sunt, quorum dogmata diabolicae operationis sunt genimina, et eos qui similia cum his usque ad finem obstinate sapuerunt aut sapiunt, vel sapere sperantur, cum quibus merito, utpote similes eis parique errore praeditos, ex quibus dogmatizare noscuntur, proprioque errori vitam suam determinantes, hoc est, Theodorum quondam episcopum Pharanitanum, Cyrum Alexandrinum, Sergium Constantinopolitanum, vel ejus successores Pyrrhum et Paulum, in sua perfidia permanentes, et omnia impia illorum conscripta, et eos, qui similia cum illis usque ad finem obstinate sapuerunt, aut sapiunt, vel sapere sperantur, hoc est, unam voluntatem et unam operationem deitatis et humanitatis Christi, et super haec impiissimam ecthesin, quae persuasione ejusdem Sergii facta est ab Heraclio quondam imperatore adversus orthodoxam fidem, unam Christi Dei voluntatem, et unam ex concinnatione definientem operationem venerari, sed et omnia, quae pro ea impie ab eis scripta vel acta sunt, et illos qui eam suscipiunt, vel aliquid de his, quae pro ea scripta vel acta sunt, et cum illis denuo scelerosum typum, qui ex suasionem praedicti Pauli nuper factus est a serenissimo principe Constantino imperatore contra catholicam ecclesiam, utpote duas naturales voluntates et operationes, divinam et humanam, quae a sanctis patribus in ipso Christo Deo vero, et Salvatore nostro pie praedicantur, cum una voluntate et operatione, quae ab haereticis impie in eo veneratur, pariter denegare et taciturnitate constringi promulgantem, et propterea cum sanctis patribus et scelerosos haereticos ab omni reprehensione, et condemnatione injuste liberari definientem, in amputationem catholicae ecclesiae definitionum seu regulae. Si quis igitur, juxta quod dictum est, consonanter nobis omnia haec impiissima haereseos illorum dogmata, et ea quae pro illis aut in definitione eorum a quolibet impie conscripta sunt, et denominatos haereticos, Theodorum dicimus, Cyrum et Sergium, Pyrrhum et Paulum non respuit et anathematizat, utpote catholicae ecclesiae rebelles existentes, aut si quis aliquem de his, qui ab illis vel similibus eorum in scripto vel sine scripto quocunque modo vel loco aut tempore temere depositi sunt aut condemnati, utpote similia eis minime credentem, sed sanctorum patrum nobiscum consistentem doctrinam, uti condemnatum habet aut omnino depositum, sed non arbitratur hujusmodi quicunque fuerit, hoc est, si episcopus, aut presbyter, vel diaconus, si alterius cujuscunque ecclesiastici ordinis, aut monachus, vel laicus pium et orthodoxum, et catholicae ecclesiae propugnatorem, atque in ipso firmitus consolidatum, in quo vocatus est a Domino ordine, illos autem impios atque detestabilia eorum pro hoc judicia, vel sententias vacuas et invalidas atque infirmas, magis autem prophanas et execrabiles vel reprobabiles arbitratur, hujusmodi condemnatus sit.

^c parique fide. Walkerus.

XIX. *Haereticorum promoveri dogmata, et calumniare V. univers. synodos.*

Si quis ea, quae scelerosi haeretici sapiunt, indubitanter professus atque intelligens, per inanem proterviam dicit haec pietatis esse dogmata, quae tradiderunt ab initio speculatores et ministri verbi, hoc est dicere, sanctae et universales quinque synodi, calumnians utique ipsos sanctos patres, et memoratas sanctas quinque synodos in deceptione simplicium, vel susceptione suae prophanæ perfidiae, hujusmodi condemnatus sit.

XX. *Vellicare quae posuere V. univers. synodi.*

Si quis secundum scelerosos haereticos quocunque modo, aut verbo, aut tempore, aut loco terminos removens illicite, quos posuerunt firmitus sancti catholicae ecclesiae patres, id est, sanctae et universales quinque synodi, novitates temere exquirere, et fidei alterius expositiones, aut typos, vel leges, aut definitiones, aut libellos, aut epistolas, aut conscripta, aut subscriptiones, aut testimonia falsa, aut synodos, aut gesta monumentorum, aut ordinationes vacuas et ecclesiasticae regulae incognitas, aut loci servaturas incongruas et irrationabiles, et compendiose, si quid aliud impiissimis haereticis consuetum est agere, per diabolicam operationem tortuose et callide agit contra pias orthodoxorum catholicae ecclesiae, hoc est dicere, paternas ejus et synodales praedicationes, ad everisionem fincerissimae in Dominum Deum nostrum confessionis, et usque in finem sine poenitentia permanet, haec impie agens, hujusmodi in secula se-

culorum condemnatus sit, et dicat omnis populus: fiat, fiat.

His itaque a nobis pie promulgatis, et cum omni subtilitate, secundum dominicam praecceptionem, zizania quidem et omnes facientes scandala, cum paleato et haeretico intellectu eorum, igni canonicae sententiae ex apostolica auctoritate projicientes, triticum autem orthodoxae et apostolicae fidei nostrae christianorum in horreum, id est, catholicam ecclesiam per ventilabrum paternae doctrinae firmitus congregantes, victrices ei cum propheta Sophonia ^dcanimus hymnos: "gaude nimis, o filia Sion, praedica filia Hierusalem, laetare et exulta ex toto corde tuo filia Hierusalem. Abstulit Dominus a te iniquitates adversariorum tuorum, liberavit te de manu inimicorum, Dominus in medio tui, non videbis mala ultra:" omni explosa novitate haeretica, et omni confirmata in te orthodoxa fide, in possessione vitae aeternae. Per ipsum Christum Dominum salvatorem animarum nostrarum, cui gloria, honor, veneratio, imperium cum Patre et Sancto Spiritu nunc et semper, et in secula seculorum, Amen. Et subscripsi.

Martinus, gratia Dei episcopus sanctae, catholicae atque apostolicae ecclesiae urbis Romae, huic definitioni confirmationis orthodoxae fidei, et damnationi Sergii Constantinopolitani quondam episcopi, Cyri Alexandriae Antistitis, Theodori item episcopi, Pyrrhi atque Pauli item Constantinopolitani episc. cum haereticis eorum scriptis, statuens subscripsi.

Maximus, episc. sanctae Aquileiensis ecclesiae, etc.

Papae Rom.
AGATHO. I. 2.

Archiep. Cantuar.
THEODORI 13.

Anno Christi
680.

Reg. Saxon.
LOTHAR. 7.

Imperat.
CONSTANT. V. 13.

Synodus Northumbrensis, in qua mandatum Agathonis papae de restituendo Wilfrido archiepiscopo Eboracensi examinatur. Ex Heddio in vita Wilfridi cap. 33.

DEINDE omnibus principibus ibidem habitantibus, nec non servis Dei in locum synodalem accersitis ad audienda salutifera consilia, ab apostolica sede causa pacis ecclesiarum transmissa. Postquam vero quaedam difficilia sibi et suae voluntati contraria lecta audiverunt, con-

tumaciter quidam ex eis respuerunt.—Tum vero jussione regis et ejus consiliatorum cum consensu episcoporum, qui ejus episcopatum tenebant, in custodiam ducere et novem menses sine ullo honore custodire censuerunt.

Papae Rom.
JOHANNIS VI. 1.

Archiep. Cantuar.
THEODORI 18.

Anno Christi
685.

Reg. Sax.
LOTHAR. 12.

Imperat.
JUSTINIAN. II. 1.

Twifordensis Synodus in Northumbria*, praesidente Theodoro archiepiscopo Dorobernensi, celebrata; in qua Cuthbertus episcopus electus est. Ex monast. Anglic. tom. I. p. 46.

IN nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, Amen. Anno dominicae incarnationis DCLXXXV. congregata synodo juxta fluvium "Alne," in

loco qui dicitur "Twiford," cui Theodorus archiepiscopus Dorovernensis praesidebat, cum Cuthbertus multis legatariis ac literis ad se

^dCap. xiii. ver. 14, 15.

* Haec donatio scripta est tempore Agathonis papae, anno aetatis regis Egfridi XL. regni vero ejus xv. [Addit editor concil. Labbei et Cossartii (in margine) si tempore Agathonis, ergo ante A. C. 685.]

Hujus synodi Beda meminit tum in libello de vita Cuthberti cap. 24. tum in historia eccles. lib. 4. cap. 28. ubi locum Twiford "duplex vadum" significare notat; neque ibi Cuthberti, "statim ordinationem decretam, sed peracta hyeme quae imminebat in ipsa solennitate paschali completam fuisse Eboraci, sub praesentia regis Ecgridi, convenientibus ad consecratio-

praemissis, nequaquam sua insula posset erui: tandem ego Egfridus rex Northanhimbrorum, cum antistite Trumwino et aliis religiosis viris, insulam navigavi, et invitum ad synodum pertraxi, ubi omnium iussione episcopatus officium suscipere compellitur: cui et omnibus successoribus ejus, cum consilio Theodori archiepiscopi, et Trumwini, et totius consilii, pro salute animae meae et successorum meorum, donavi villam, quae dicitur "Crec," et tria milliaria in circuitu ipsius villae. Donavi etiam civitatem, quae vocatur Lugubalia*, et in circuitu ejus quindecim milliaria, ut haec tam ipse, quam

successores ejus, ad Dei servitium in perpetuum habeant, ita sicut ego habui, libera et quiete, et secundum suam voluntatem disponenda.

Ego Theodorus archiep. Dorovern. subscripsi.

Ego Bosa episcopus subscripsi.

Ego Cedd orientalium Saxonum episcopus subscripsi.

Ego Sexulf Merciorum episcopus subscripsi.

Ego Eata Hagustaldensis episcopus subscripsi.

Ego Trumvine Pictorum episcopus subscripsi.

Ego Ceadda Lichefeldensis episcopus subscripsi.

Ego Eadhed Lindissi episcopus subscripsi.

Papae Rom.
SERGII I. 5.

Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. I.

Anno Christi
692.

Reg. Saxon.
WITHRED. et WAEBBERD. 7.

Imperat.
JUSTINIAN. II. 8.

Concilium Baccanceldense. Ex chronico Saxon. pag. 48.

WITHREDUS item capeffit Cantwarorum regnum, ac illud tenuit xxxiii annis.— Ubi primum rex esset, iussit cogi magnum concilium in locum, qui dictus est Baccancelde^a. Ei interfuit Wihfredus Cantwarorum rex, et archiepiscopus Cantwarensis Brihtwaldus, et Tobias episcopus de Hroveceaster; et cum iis abbates et abbatissae, multique viri prudentes ibi erant congregati, ut omnes consilium caperent de Dei ecclesiarum reparatione, quae sunt in Cantio. Tunc incepit rex proloqui, ac dicebat: volo ut omnia monasteria, et ecclesiae, quae fuerint datae et legatae in Dei gloriam, regum fidelium, meorum praedecessorum diebus, ac meorum propinquorum diebus, Aegelberhti nempe regis, et eorum, qui ei successerint; ita supersint Dei in honorem et firmiter remaneant in secula seculorum. Quum ego Wihfredus terrestris rex, a caelesti rege incitatus, et spiritu iustitiae accensus, a nostris avis illud didicerim, quod nullus laicus jure debet seipsum immittere in quamvis ecclesiam, aut aliquid earum rerum, quae ad ecclesiam spectant: idcirco nos firmiter et fideliter constituimus, ac decernimus, et Dei omnipotentis nomine, omniumque sanctorum, interdicimus

AND pihtræd fenz to Lantpapa rice. 7 heold hit xxxiii yntpa.— And ðona ðar ðe he cing pær. he het gaderian mycel concilium on ðære stowe ðe is geclypod Baccancelde^a. on ðære pær pihtræd sittende Lantpape cing. 7 ðe arcebiscop of Lantpape byrn Brihtwald. 7 se biscop Tobias of Hroveceastre. 7 mid heom abbodas 7 abbederren. 7 manige þære menn ðær pær on gaderade. ealle to smeazende embe Godes cýrcan bote. ða beoþ innan Lent: Nu a-gann se cing to sprecende 7 sæde. Ic wylle þæt ealle ða mynstra 7 ða cýrcan ða pær on gæne 7 becreþene Gode to wýrþmýnte be geleaffulra cinga ðagan. minra forþen-glan. 7 be minra magan ðagon. be Aegelberhtes cinges. 7 ðara ðe him æfter fýl-gðan. swa beluan Gode to wýrþmýnte 7 fæstlice standan á to ecrýre æwe ma. Forþon ic pihtræd eorþlic cing fram ðam heouenlice cinge onbýrd. 7 mid andan ðære pihtrýrnýre anald^b. of uran ealðran fæde-pan ic habbe þæt geleafnod. ðat nan læwede man nah mid rihte to stýngan hine an anpe-cýrcan. na anan ðara ðingon ðe to cýrcan belimþ. 7 for hi stýnglice 7 trýplice pe-gerettas 7 demas. 7 on Godes naman ðer

nem ejus septem episcopis, in quibus beatæ memoriæ Theodorus primatum tenebat." Unde recte a Florentio Wigornienfi observatum est, anno 684 congregatam esse hanc synodum, et sequente Cuthberti ordinationem completam in ipso die Paschæ, quem eo anno in 7. kalendas Aprilis incidisse, docet Turgotus in Dunelmensi chronico. Addit præterea Bedæ lib. 4. hist. cap. 27. eodem ipso anno, quo ordinatus est Cuthbertus, regem Egfridum finem vitæ accepisse; anno videlicet 685. (Bed. l. iv. hist. c. 26. et in epitome) die tertio decimo kalendarum Juniarum, quem diem quoque sabbati fuisse idem in vit. Cuthberti cap. 27. et Flor. Wigorn. in chronico ad annum secund. Dionys. 685. indicant. Anno igitur 685 (hisce characteribus stabilito) facta est ista concessio, et subscriptione septem (alii octavum addunt) episcoporum, qui ordinationi Cuthberti interfuerunt, corroborata. Ordinato enim Cuthberto (ut apud Turgotum Dunelm. legimus) "præfatus rex et Theodorus in civitate Eboracæ dederunt totam terram a muro ecclesiæ Petri, usque magnam portam versus occidentem, et a muro ipsius ecclesiæ, usque murum civitatis versus austrum. Villam quoque Crecam, et tria in circuitu ipsius villae milliaria, ei dederunt; ut haberet Eboracum iens vel inde rediens, mansionem ubi requiescere posset: ubi monachorum habitationem instituit. Et quia illa terra minus sufficiens erat; "Lugubaliam," quæ "Luell" vocatur, in circuitu quindecim milliaria habentem, in augmentum suscepit." Hanc notam descripsi ex MS. Usserii in Spelm. Conc. vol. i. vide etiam librum ejus de primordiis, etc. p. 668.

* Carlile.

^a De hujus loco concilii Johnsonius (vicarius olim ecclesiæ Cranbrookia in Cantio) lib. i. collect. canon. ad ann. sequentia habet. Baccancelde, now called Babchild, near to Sittingbourn on the Canterbury side, being about midway between the coast of Kent and London, and therefore a very convenient place for a Kentish council. At this place, not many years since, were the visible remains of two chapels, standing very near to one another, on the right hand of the road from Canterbury to Sittingbourn; the present church stands on the opposite side, at no great distance from them. Dr. Plott, many years since, observed to me, that this and other circumstances were good presumptions, that this was the old Baccancelde, the place for the Kentish councils.

^b Post anald in codice Cotton. unde hæc descripsimus (clar. editionem chronici Saxon. audis) sequitur vel aceno i. e. natus; de regeneratione nempe agens.

ealmih-

ēalmihtigeſ. ⁊ on ealra halgena þe ſorþeo-
daþ eallon upon æfterzenzan cingan ⁊ eal-
deſ mannum. ⁊ eallan læƿeðan-mannum. ær
anne hlauordſcipe ouer cýrcan. ⁊ ouer eal-
lan heopa ðingān. Ðe ic oþþe mine ylðran on
ealbon ðagan ġuan Eriſte to loue on ece-
erppýrþneſſe. ⁊ ure hlæfdian ſca. Marian.
ðan halzan aporſolan. Ac loc hþenne hit
geſurþe þ biſcop oþþe abbod. oþþe abbeðeſſe
⁊ geſite of ðýran liue. ſý hit gecýðð ðan
arcebiſcop. ⁊ mið hiſ næde ⁊ geþeahte ſý
gecopen ſpilce purþe beo. And hiſ lix ðe
man ſceal to ſpa geþonne ðýnġe cýran. a-
reſe ſe arcebiſcop. ⁊ hiſ clænneſſe. ⁊ an
ane piſan ne purþe gecopen nan. na to ſpa
geþonan ðingān gehalġoð. butan ðeſ arcebi-
ſcop næde. Eýnġar ſceolan ſettan eoplar.
⁊ ealðar-men. ſcipi-ſeuan. ⁊ ðomeſ-menn.
⁊ arcebiſcop ſceal Eodeſ ſelaþunġe piſſian
⁊ næðan. ⁊ biſcopar ⁊ abbodaſ. ⁊ abbaðeſ-
ſan. ⁊ ppeorſar. ⁊ diaconar ceoſan ⁊ ſet-
tan. ⁊ halġian ⁊ ġetſýman mið ġoðan myne-
ġunġa ⁊ ſonebyrene. Ðe lærte ðe æni of
Eodeſ heopðe oþelie ⁊ loſie.

omnibus noſtris ſucceſſoribus, regibus, et prae-
fectis, omnibuſque laicis in perpetuum domi-
natione omni in eccleſias, et in omnes earum
poſſeſſiones, quas ipſe aut mei deceſſores anti-
quitus dederint, ad Chriſti gloriam, in ſempi-
ternam haereditatem, ac (gloriam) dominae no-
ſtrae ſanctae Mariae, et ſanctorum apoſtolo-
rum. Ubi vero contigerit epiſcopum aut ab-
batem aut abbatiffam hac vita cedere, nuncietur
archiepiſcopo, atque ejus conſilio, et prae-
ceptis eligatur, qui dignus fuerit. Ejus porro
vitam qui ad munus tam ſacrum eligitur, ex-
ploratam habeat archiepiſcopus— ejusque ca-
ſtitatem; neque ullo modo electus ſit aliquis,
aut ad munus tam ſacrum conſecratus, abſque
archiepiſcopi conſilio. Regum eſt conſtituere
comites, duces, vicecomites, et iudices; et ar-
chiepiſcopi eſt Dei eccleſiam gubernare, eique
conſulere, epiſcopos item et abbates, et abba-
tiſſas, et preſbyteros, et diaconos eligere, et
conſtituere, conſecrare etiam et confirmare bonis
praeceptis ac exemplo, ne ullus de Dei grege
aberret et pereat.

Papae Rom.
SERGII I. 5.

Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. I.

Anno Chriſti
692.

Reg. Saxon.
WITHRED. et WAEBBERD. 7. Imperat.
JUSTINIAN. II. 8.

Aliud exemplar Beccanceldensis iſtius concilii. E MS. Cant. eccl. A. p. 88. a. b.
ſumptum.

ANNO dominicae incarnationis 694. Withre-
dus glorioſus rex Cantiae cum reverendiſ-
ſimo archiepiſcopo Brythwaldo, praecepit con-
gregari concilium in loco, qui nominatur Ba-
chanchild, praefidente eidem concilio jam no-
minato clementiſſimo rege Cantuariorum With-
redo et eodem venerando patre primate totius
Britanniae, ſimulque Tobia epiſcopo Roſſenſis
eccleſiae, cum abbatibus, abbatiffis, preſbyteris,
diaconibus, ducibus, ſatrapis, pariter tractantes
de ſtatu eccleſiarum Dei in Anglia, et de hiis
quae a fidelibus regibus, praedeceſſoribus ejus
et propinquis, Ethelberto videlicet poſteriſque
ejus Deo omnipotenti in propriam haeredita-
tem data fuerunt, qualiter ſecundum veram ju-
ſtitiam ſtare et permanere valeant, vel quomodo
ea ſervare oporteat a modo, et uſque in finem
ſeculi conſtituentes.

Ego, inquit, Withredus rex terrenus, a rege
regum compunctus, zelo rectitudinis accenſus,
ex antiqua traditione ſanctorum patrum didici
(non) licitum eſſe alicui homini in laico habitu
conſtituto, uſurpare ſibi quaſi propriam poſſeſ-
ſionem quod ante fuerat Domino conceſſum et
cruce Chriſti firmatum. Scimus enim et veraciter
conſtat; quia quod ſemel acceperit homo dona-
tione alterius in propriam poteſtatem, nullate-
nus ſine injuria illud iterum demittet.

Horrendum eſt itaque hominibus Deum vi-
vum expoliare, tunicamque ejus et haeredita-
tem ſcindere. Cum ergo Deo aliquid oblatum
fuerit de terrenis ſubſtantiis, ad hoc, ut facilius
promereri valeant offerentes aeternam retributi-
onem percipere in caelis, manifeſte declaratur,
quod quanto incautius homo ſecularis applicu-

erit ſe in haereditatem regis aeterni, tanto di-
ſtriſtius a Deo punietur.

Pro qua re firmiter decernimus, (et in nomine)
omnipotentis Dei omniumque ſanctorum prae-
cipimus omnibus ſucceſſoribus noſtris, regibus,
principibus, et omnibus in laico habitu conſti-
tutis, ut nulli unquam liceat alicujus eccleſiae
vel monaſterii dominium habere, quae a me vel
anteceſſoribus meis, priſcis temporibus tradita
ſunt Deo in perpetuam haereditatem et ſanctis
ejus.

Magis autem, ſicut in canonibus praecipitur,
ſervandum eſt, ut quando aliquis de praelatis
deſungitur, epiſcopus, abbas, vel abbatiffa; in-
timetur archiepiſcopo propriae parochiae, et
cum ejus conſilio et conſenſu, vita et munditia
ejus examinata, qui dignus invenitur, eligatur,
et nullo modo ſine conſenſu et conſultu archi-
epiſcopi promoveatur. Neque enim de hac re,
aliquid pertinet ad decretum vel imperium re-
gis. Illius autem eſt comites, duces, optimates,
principes, praefectos, iudices ſeculares ſtatuer.

Metropolitani vero eſt archiepiſcopi, eccleſias
Dei a regere, gubernare, epiſcopos, abbates, ab-
batiffas, caeteroſque praelatos eligere, ſtatuer,
firmare, admonere^b, ne quis de ovibus Chriſti,
ſcilicet aeterni paſtoris, aberret.

Haec lex per eum in regno noſtro in perpe-
tuum permaneat omnibus eccleſiis Dei noſtri
pro ſalute animae meae, meorumque praede-
ceſſorum, proque ſpe caeleſtis regni.

Igitur ex hac die et deinceps concedimus et
donamus eccleſias regni noſtri liberas eſſe per-
petua libertate ab omnibus difficultatibus ſecu-
laris ſervitutis, ab omni debito vel pulſione

^a MS. replere.

^b MS. amovere.

regalium tributorum, ut possint pro nobis Deo omnipotenti hostias dignas offerre nostraque peccata ablueri immaculatis muneribus.

Si quis autem post nos rex levatus in regnum, aut episcopus, aut abbas, seu aliqua alia persona contradixerit huic concilio vel scripto iudicio concilii facto, sciat se a corpore et sanguine Domini sequestratum, et sic excommunicatum, sicut ille qui non habebit remissionem in hoc seculo, neque in futuro, nisi ante mortem secundum iudicium archiepiscopi emendaverit.

Hoc scriptum irrefragabile sua firmitate muniat, servetur, et semper habeatur, in ecclesia salvatoris, quae sita est in civitate Dorobernia, ubi primas habetur ad exemplum omnium ecclesiarum atque defensionem, quae in Anglia habentur.

Ego Withredus rex auxilio Dei, hiis legibus constitutis pro me et Werburga regina, itemque filio nostro Alrico, subscripsi.

Ego Brythwaldus gratia Dei archiepiscopus, hiis legibus constitutis subscripsi.

Papae Rom.
SERGII. I. 6.

Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. I.

Anno Christi
693.

Reg. Saxon.
WITHRED. et WAEBBERD. 8. Imperat.
JUSTINIAN. II. 9.

Leges ecclesiasticae Inae regis occiduorum Saxonum seu Gervisorum in usum ecclesiae latae, ex aliis suis legibus Saxonis decerptae †. Ex MS. Coll. Corp. Chr. Cantabr. B. 2.

Ineſ cýningeſ aretnýſſe.

Inae regis statuta.

I E Ine mid Godeſ ȝife perȝreaxna cýning mid ȝeþeahte 7 mid læne Lenpedeſ mineſ fæder. 7 heddeſ mineſ byrceopeſ. 7 mid eallum minum ealdorpmannum. 7 ðam yldeſtan wítum minre ðeode. 7 eac mýcelpe ȝeromnunȝe Godeſ ðeopa. ȝæs ſmeaȝende be ðæne hælo uſa ſapla. 7 be ðam ſtaþole uſeſ ričeſ. ꝥ te nýht æpe 7 nýhte cýnedomaſ. ðurh uſe ſolc ȝeſærtenode. 7 ȝetnýmede ȝænon. ꝥ te næniȝ ealdorpmanna. ne uſ undeſȝeþeodenþa. æfter ðam ȝæne aþendende ðæſ uſe ðomaſ.

EGO Ina Dei gratia occiduorum Saxonum rex, cum consilio et cum doctrina Cenredae patris mei, et Heddae episcopi mei, et cum omnibus meis senatoribus, et senioribus sapientibus populi mei, et multa etiam societate ministrorum Dei, consultabam de salute animae nostrae, et de fundamento regni nostri, ut justae leges et iusta statuta per ditionem nostram stabilita et constituta essent, ut nullus senator nec subditus noster post haec has nostras leges infringeret.

Be Godeſ ðeopa neȝole.

De ministrorum Dei regula. Cap. 1.

I. Æneſt ȝe bebeodaþ. ꝥ te Godeſ ðeopaſ heopa nýht neȝole ȝýman. 7 on nýht healðan. æfter ðam ȝe bebeodaþ. ꝥ ealleſ ſolceſ æp 7 ðomaſ ður ſýnd ȝehealbene.

I. Primo praecipimus, ut Dei ministri iustas suas regulas observent, et recte teneant: post haec injungimus, ut totius populi leges et iura ita teneantur.

Be cildum.

De infantibus. Cap. 2.

II. Eilð binnan ðnýtȝum nihta ſý ȝeſulpað. ȝiſ hit ſpa ne ſý. ðnýtȝ ſcillingeſ ȝebete. Eſ ȝiſ ðonne ſý ðeað butan ſulhte. ȝebete he hit mid eallum ðæm ðe he aȝe.

II. Infans intra triginta dies baptizetur, si hoc non ita fiat, triginta solidis compenſet (parens.) Si tunc mortuus sit absque baptismo, compenſet illud omnibus quae habet.

Be ſunnan ðæȝeſ peorpcum.

De operibus diei dominicae. Cap. 3.

III. Eſ ðeop mon ȝýpce on ſunnan ðæȝ.

III. Si servus homo die dominico operetur

† Meminit Inae regis et legum ejus Malmesburius in gestis regum, lib. 1. ca. 2. Ubi cum de praeliis ejus perorasset: "caeterum, inquit, quantus in Dei rebus fuerit, indicio sunt leges ad corrigendos mores in populo latae: in quibus, vivum ad hoc tempus puritatis suae resultat speculum."

De tempore hujus concilii nil certi statuam. Lambardus Inae ponit regni initium in an. Dom. 712. Florentius Wigornensis (quem ego libentius sequor et cujus haerent vestigiis Saviliani fasti) in an. Dom. 688. Exiisse autem fasti anno 726. Lambardus 727. Wigornensis 728. de excessu hic parum refert: sed quoad ejus synchronos (qui in legum praefatione Hedda memorantur et Erkenwaldus) Hedda Wintoniensis sedit episcopus ab an. Dom. 677. usque an. 705. hoc est, Inae regis 18. Erkenwaldus vero Londoniensis episcopus a Godwino dicitur obiisse circa an. Dom. 685. in quo Inas regiam dignitatem non est affectus: et condendis istis legibus non tum Erkenwaldus potuit interesse. Probabilius igitur fasti, sedisse cum referunt usque ad an. Dom. 696. inclusive, hoc est, annum nonum Inae regis; sic ut in novennali isto spatio condicem has ejus leges, et incertus anni veri, ad annum (uti soleo) medianum tribuo, annum scil. Inae 5. id est Domini nostri 692. vel 693. Mihi autem non constat qui sit factum ut episcopum Londinensem, suum vocet; cum is proprie regi paruit orientalium Saxonum, non occidentalium, ni Londinum forte jam in ejus abiisset dominationem.

Sunt vero qui ex lege hic infra finali contendunt episcopos sub hoc seculo fuisse conjugatos, quod hic fit mentio de filio episcopi. Sed non intelligendum est de filio naturali seu conjugali, at de spiritali ad fontem sacrum suscepto. Perspicuum est ex legis rubrica quae inscribitur Be ðan ȝiſ man oþneſ ȝodſunu ſlea oþne hiſ ȝodſæden; id est: "De eo qui filium lustricum vel susceptorem suum occidit:" cap. 76. vel, ut verbis utar priscorum seculi et interpretis, de occidente patrum vel filium alicujus: veteres enim susceptorem patrum, susceptum filium appellabant: et retinuit morem in ipsa hac lege interpretis vetus: "si quis (inquit) filium alterius occidat vel patrum, sit simile cognationi, et crescat emendatio secundum Weram ejus regi, manbota domini. Si episcopi filiolus sit, dimidium hoc." Haec SPELM.

be hīf hlaforðeſ hæfe. ſý he ſreo. 7 ſe hlaforð ſýlle xxx ſcillingeſ to ƿite. Eaf ðonne ſe ðeopa butan hīf Ʒepitnýſſe ƿýnce. ðolige hīf hýðe. oþþe hīf hýðgýldeſ. Eaf ðonne ſe ſſigea ðý ðæge ƿýnce butan hīf hlaforðeſ hæfe. ðolige hīf ſreoſeſ. oþþe ſixtiſ ſcillingeſ. 7 ſreoſeſ ſý tƿýſcildig.

Be cýpic ſceattum:

IV. Eýpicſceattar ſýn aſikene be ſeint Mawtýneſ mæſſan. Eaf hpa þ ne Ʒelæſte. ſý he ſcýldig ſeoſeſtiſ ſcillingeſ. 7 be tƿeſf ſealdum aſýſe ðonne cýpicſceat.

Be cýpic ſocnum:

V. Eaf hpa ſý ðeaſeſ ſcýldig. 7 he cýpiccean Ʒeýpne. hæbbe hīf ſeoſh. 7 bete ſpa him ſiht ƿiſige. Eaf hpa hīf hýðe ſoſpýnce. 7 cýpiccean Ʒeýpne. ſý him ſeo ſpínge ſoſpýren.

Be Ʒeſeohte:

VI. Eaf hpa Ʒeſeohte on cýnninſeſ hūſe. ſý he ſcýldig ealleſ hīf ýpſeſ. 7 ſý on cýnninſeſ dome. hpaſeſ he liſe aſe ðe naſe. Eaf hpa on mýnſteſ Ʒeſeohte. hund tƿeſtiſ ſcillingeſ. Ʒebete. Eaf hpa on ealdor-manneſ hūſe Ʒeſeohte. oþþe on oþſeſ Ʒeſeunſeneſ ƿitan. ſixtiſ ſcillingeſ Ʒebete he. 7 oþeſ ſixtiſ ſcillingeſ Ʒeſýlle to ƿite. Eaf he ðonne on Ʒaſolſýldan hūſe oþþe on Ʒebureſ Ʒeſeohte. ðriſtiſ ſcillingeſ to ƿite Ʒeſýlle. 7 ðam Ʒebure ſýx ſcillingeſ. And ðeah hit ſý on midðan ſeſða Ʒeſeohte. hund tƿeſtiſ ſcillingeſ to ƿite ſý aſýren. Eaf ðonne on Ʒebeoſſeſe hi Ʒeciden. 7 oþeſ heopa mid Ʒeſýlde hit ſoſbeſe, Ʒeſýlle ſe oþeſ ðriſtiſ ſcillingeſ to ƿite.

Be ðam ðe heopa Ʒepitnýſſe beſonan biſceope Ʒeleoſaþ.

VII. Eaf hpa beſonan biſceope hīf Ʒepitnýſſe. 7 hīf ſeo aleoſe. Ʒebete mid hund tƿeſtiſ ſcillingeſ.

Be cýpicſceattum:

VIII. Eýpicſceat mon ſceal aſýſan to ðam healm. 7 to ðam heoſþe. ðe ſe man on biþ to midðan ſintpa.

Be ðan Ʒif man oþſeſ Ʒoðſunu ſlea oþþe hīf Ʒoðſaþeſ.

IX. Eaf hpa oþſeſ Ʒoðſunu ſlea. oþþe hīf Ʒoðſaþeſ. ſý ſeo mæſbot 7 ſeo manbot Ʒelic. ſeaxe ſeo bot be ðam ſeſe. ſpa ilce ſpa ſeo manbot ðeþ be ðam hlaforð ſceal. Eaf hit ðonne cýnninſeſ Ʒoðſunu ſý. bete be hīf ſeſe ðam cýnninſeſ ſpa ſame ilce ſpa ðaſe mæſþe. Ʒif he ðonne on ðone Ʒeonbýpde ðe hine ſloh. ðonne æt ſealle ſeo bot ðam Ʒoðſaþeſ. ſpa ſameýlce ſpa þ ƿite ðam hlaforðe ðeþ. Eaf hit biſceop ſunu ſý. ſý be healfum ðam ſeo bote.

juſſu domini ſui, liber ſit, et dominus debeat xxx ſolidos pro poena. Si autem ſervus abſque ejus ſcitu operetur, verberibus caedatur, vel cutis pretium ſolvat. Si autem liber eo die operetur abſque domini ſui juſſu, perdat libertatem ſuam, vel ſexaginta ſolidos: et ſacerdos duplum debeat.

De eccleſiae cenſibus. Cap. 4.

IV. Eccleſiae cenſus ſolvantur ad ſancti Martini feſtum. Si quis hoc non praefſet, ſolvat quadraginta ſolidos, et duodecim vicibus ſolvat tunc eccleſiae cenſum.

De eccleſiae immunitatibus. Cap. 5.

V. Si quis mortis ſit reus, et ad eccleſiam confugiat, habeat vitam ſuam et compenſet, prout juſ eum doceat. Si quis verbera promeritus ſit, et ad templum confugerit, verbera ipſi condonentur.

De pugnis. Cap. 6.

VI. Si quis in regis domo pugnet, perdat omnem ſuam haereditatem, et in regis ſit arbitrio, poſſideat vitam an non poſſideat. Si quis in templo pugnet, centum viginti ſolidis mulctetur. Si quis in ſenatoris domo pugnet, vel in alterius illuſtris ſapientis, ſexaginta ſolidis mulctetur, et alios ſexaginta ſolidos ſolvat poenae loco. Si autem in tributarii domo vel coloni pugnet, triginta ſolidos poenae loco ſolvat, et colono ſex ſolidos. Et licet in medio campi pugnatum ſit, centum viginti ſolidi poenae loco ſolvantur. Si autem in convivio rixati ſint, et unus horum patienter id ſuſtineat, ſolvat alius triginta ſolidos poenae loco.

De iis quorum teſtes coram epiſcopo mentiti ſunt. Cap. 13.

VII. Si alicujus teſtis vel vas coram epiſcopo mentiatur, compenſet centum viginti ſolidis.

De primitiis ſeminum. Cap. 61.

VIII. Primitiae ſeminum dari debent a culmine illo, et a manſione illa, in qua quis fuerit in natali Domini.

De eo qui filium luſtricum vel ſuſceptorem ſuum occidit. Cap. 76.

IX. Si quis alterius filium in baptiſmate ſuſceptum occidat, vel ſuſceptorem ejus, cognati occiſio homicidio aequalis ſit. Emendatio creſcat juxta aeſtimationem capitis, ſimiliter ac homicidium quod pro domino ſolvendum. Si autem regis filius luſtricus ſit, aeſtimationem capitis compenſet regi eodem modo ac cognatis ejus: ſi autem ſe illi oppoſuerit, quieum interfecit, tunc excidat compenſatione patrinus, eodem modo ac mulcta dominus. Si ſit epiſcopi filius, dimidium hujus ſit mulcta.

Papae Rom.
SERGII I. 9.Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. 4.Anno Christi
696.Reg. Saxon.
WIGHTRED. 3.Imperat.
JUSTINIAN. II. 12.*Concilium Berghamstedense* *. Ex textu Roffensi.

Ðiſ ſýnð þihtſæder ðomar Lantpapa cý-
ningeſ.

Haec sunt judicia Withraedi regis Cantuari-
orum.

DA M milðeſtan cýninge Lantpapa þiht-
ſede riſiſendum ðe fiſtan pintoſa hiſ
riſeſ. Ðý niſuſan ſebanne. ſextan ðæge Au-
guſteſ in ðæne ſtope Ðý haſte Bergham-
ſtýde. Ðær þæſ ſeramnad eadiſſa ſeþeah-
tenðlic ýmcýme. Ðær þæſ Bihſtſalo Bre-
tone heahbiſcop. 7 ſe ærnæmþa cýning. eac
ðan hroſeſcearſne biſceop. ſe ilca Gybmund
þæſ haten. And ðær þæſ andſæde ælc hað ci-
ricean ðæne mæðe anmodlice mið Ðý he-
ſuman ſolcý. Ðær ða eadiſſan ſundon mið
ealſa ſemedum ðaſ ðomar. 7 Lantpapa þih-
tum ðeapum æcton ſſa hiſ hýſ eſteſ ſeſeþ.
7 cſýþ.

I. Liricean ſſeolſ ðome 7 ſaſola. 7 man
ſon cýning ſebidde. 7 hine buton neaðhæſe
heora ſillum ſeopſigen.

II. Liricean mundbýrð ſie L ſcillingeſ.
ſſa cýngeſ.

III. Unþiht hæmde mæn to riſhtum liſe
mið ſýnna hſeope to ſon. oþþe of ciricean
ſemanan arcadene ſien.

IV. Æltheodige mæn ſiſ hio hioſa hæ-
med þihtan nýllaþ. of lande mið hioſa æh-
tum 7 mið ſýnnum ſeſiten. ſſa ſe mæn in
leodum ciriclicæſ ſemanan unſeſtſæðýne
ðoliſen.

V. Liſ ðæſ ſeſeopþe ſeſiſcundne mannan
oſeſ ðiſ ſemot þ he unþiht hæmed ſenýme
oſeſ cýningeſ beboð 7 biſcoper 7 boca
ðom. ſe ðæt ſebete hiſ ðſýhtne C. ſcill. on
ald þiht.

VI. Liſ hiſ ceopliſc man ſie. ſebete L
ſcill. 7 ſeþæder þ hæmed mið hſeope ſon-
læte.

VII. Liſ pſeopſ læſe unþiht hæmed. oþþe
ſulþiþe. unſumeſ ſopſitte. oþþe to ðon
ðſuncen ſie þ he ne mæge. ſio he ſcille hiſ
ðeſnunſe oþ biſcoper ðom.

VIII. Liſ beſcopen man ſeoplaſ ſange.
him an ſeſtliþneſſe ſeſe him man æneſ. 7
þ ne ſeſeopþe buton he leaſneſſe hæbbe.
ðæt hine man lænſ ſeopmige.

IX. Liſ man hiſ mæn an pſoðode ſſeolſ
ſeſe. ſe ſie ſolc-ſſý. ſſeolſ ſeſa aſe hiſ
eſſe ænde ſeſſeð. 7 munde ðæne hinna. ſie
oſeſ mearſe ðær he ſille.

X. Liſ eſne oſeſ ðſýhtneſ hæſe ðeop
ſeopſe pýſce an ſunnan æſen eſteſ hiſe
ſeſtſange. oþ monan æſeneſ ſeſtſanſ lxxx
ſcill. ſe ðſýhtne ſebete.

MITISSIMI Cantuariæ regis Withredi reg-
nantis anno quinto regni, indictione nona,
sexto die Augusti, in loco, qui vocatur "Berg-
hamstede," congregatum fuit optimorum pro-
cerum concilium. Ibi erant Birhtwaldus Bri-
tanniae archiepiscopus, et ante nominatus rex,
Roffensis etiam episcopus, idem Gybmundus vo-
cabatur. Et ibi erant praesentes omnes ecclesi-
astici ordinis dignitates unanimiter cum populo
sibi subiecto. Ibi optimates illi omnium assensu
haec fecerunt judicia, et iustis Cantuariorum
institutis adjunxerunt, prouti hic infra sequitur,
atque dicitur.

I. Ecclesia fruatur immunitate et tributis; et
pro rege preces fiant, et ille non coacte sed spon-
te honoretur.

II. Patrocinium ecclesiasticum sit L solidi,
uti et regis.

III. Adulteri ad vitam probam per poeniten-
tiam ducantur, vel a coetu ecclesiastico sepa-
rentur.

IV. Alienigenae, si fornicationem suam e-
mendare nolint, ex terra cum possessionibus et
peccatis suis exterminentur, sicuti, qui indigenae
sunt, ecclesiasticam communionem cum scan-
dalo perdant.

V. Si accideret ut praepositus paganus, post
concilium hoc, illicito concubitu sperneret prae-
ceptum regis et episcopi et libri judicialis, Do-
mino suo compenset centum solidos, juxta jus
vetus.

VI. Si sit colonus, quinquaginta solidos com-
penset, et nihilominus fornicationem cum poe-
nitentia deferat.

VII. Si sacerdos injustum concubitum permi-
serit, vel baptisma infirmi distulerit, vel adeo
ebrius sit, ut nequeat "munus obire," ministe-
rium ejus cesset ad arbitrium episcopi.

VIII. Si tonsuratus irregulariter vagetur, se-
mel ei hospitium concedatur, et hoc non fiat,
nisi licentiam habeat, ut diutius sustentetur.

IX. Si quis mancipium suum ad altare ma-
numiserit, liber esto apud plebem; manumissor
possideat haereditatem ipsius, et aestimationem
capitis, et pacem talis "mancipii," ubicunque
fuerit, extra fines regni.

X. Si servus ex mandato domini opus servile
praestiterit a vespera diei solis, post occasum
ejus, usque ad occasum vesperae diei lunae, octo-
ginta solidis illud dominus compenset.

* Concilium Berghamstedae anno quinto Withraedi regis Cantii, id est, Christi 696. sub Birthwaldo, Cantuariensi archie-
piscopo, celebratum; praesentibus Gybmundo episcopo Roffense, et omnibus ordinibus illius gentis, cum viris quibundam
militaribus: in quo de moribus cavetur ad ecclesiae cognitionem plerumque pertinentibus.

Codex Saxonius, unde Withraedi leges istas transfulimus, celebris ille MS. est, qui "Textus Roffensis" nuncupatur, ab
Ernulfo ibidem episcopo (qui floruit anno gratiae 1116.) compositus, sed scriptoris vitio, quod interpreti non exiguum fa-
cessit negotium, pluries malefidus. Haec SPELM.

XI. Eif eſne deſ hiſ naðe ðær ðægeſ ſix ſcill. piſ ðnyhten gebede-oþþe ſine hyð:

XII. Eif ſpuman ðonne an ðane ſorþode- nan tuman. ſio he healfſange ſcylðig. 7 ſe man ſe þ anarſe. he aze healf þ ſite 7 ðæt pepe:

XIII. Eif ceopl buton piſer piſðome deo- plum gelde. he ſie ealpa hiſ æhtan ſcylðig. 7 healfſange. 7iſ butru deoplum gelðað ſi- on hie healfſange ſcylðigo 7 ealpa æhtan:

XIV. Eif ðeop deoplum gelðað. ſix ſcill. gebede oþþe hiſ hyð:

XV. Eif mon hiſ ðeopum in ſærten ſlær- geſe. ge ſpizne ge ðeopne healfſange alyſe:

XVI. Eif ðeop ete hiſ ſylſer. naðe ſix ſcill. oþþe hiſ hyð:

XVII. Biſcoper poþ 7 cýningeſ ſie un- lægne buton aþe:

XVIII. Wýnſter ſe alþor hine cænne in ppeorſer canne. Ppeorſ hine clænſie ſyl- ſær ſoþe in hiſ halgum hrægle æt ſoran piofoðe. Ður ſpeþende. Ueritatem dico in Eþpíſto. non mentior. Spýlce diacon hine cleanſie:

XIX. Eþpóc ſeopra ſum hine clænſie hiſ heafod gemacene. 7 ane hiſ hand on piofoðe oþþe æt ſtanden aþ abyrgan:

XX. Eſiſ hine clænſie ſylſer aþe on pio- foðe ſpýlce cýningeſ ðenð:

XXI. Leopliſc man hine ſeopra ſum hiſ heafod gemacene on peofoðe. 7 ðiſſa ealpa aþ ſie unlezna:

XXII. Ðanne iſ cýpican canne piht. 7iſ man biſcoper eſne tihte oþþe cýningeſ. cæn- ne hine an gepeſan hand. oþþe hine gepeſa cleanſie. oþþe ſelle to ſpizanne:

XXIII. Eif man Eodeſ ðeopne eſne in he- opa gemange tihte. hiſ ðnyhten hine hiſ ane aþe geclænſie. 7iſ he huſl genða ſie. 7iſ he huſl genða niſ. hæbbe him in aþe oþerne æp- dan godne oþþe gelde oþþe ſelle to ſpiz- anne:

XXIV. Eif ſolceſ manneſ eſne tihte ci- pican manneſ eſne. oþþe cýpican manneſ eſne tihte ſolceſ manneſ eſne. hiſ ðnyhten hine ane hiſ aþe geclænſie:

XXV. Eif man leþo ofſlea an ðeopþe. licge buton pýrgelde:

XXVI. Eif man ſpizne man æt hæbþenþe handa ſeðo. Ðonne pealde ſe cýning ðpeopa aneſ. oþþe hine man cþelle. oþþe ofeſ ſæ ſelle. oþþe hine hiſ penðelde aleſe. Ðe ðe hine ſeðo 7 geſange healfne hine aze. 7iſ hine man cþelle. geſelle heom man ſeoſon- tið ſcill:

XXVII. Eif ðeop ſtele. 7 hi man aleſe. ſeoſontig ſcill. oþþe ofeſ ſæ ſelle. ſpa hpe- ðeſ ſpa cýning pille. Eif hine man acþelle. Ðam azenðe hi man healfne azeðe:

XXVIII. Eif ſeoppan cumen man oþþe ſpamðe buton pege gange. 7 he ðonne nap- þeſ ne hpýme. ne he hopne ne blaþe. ſon ðeop he biþ to ppoſianne. oþþe to ſleanne. oþþe to alyſenne:

XI. Si servus "hoc" faciat proprio motu, eo die sex (solidos) ipse domino pendat aut cutem suam.

XII. Si liber homo autem "id fecerit" tempore vetito, sit reus collistrigii; et qui eum detulit, habeat mulctae et aestimationis capitis dimidium.

XIII. Si maritus absque uxoris scitu diabolis imolet, omnibus fortunis suis plectitor et col- listrigio; si ambo diabolis immolent, sin colli- strigii et omnium possessionum rei.

XIV. Si servus diabolis offerat, sex solidos compenset vel cutem suam.

XV. Si quis servis suis in jejunio carnem det, tam liberis quam servis, collistrigium redimat.

XVI. Si servus ederit "carnem" sua sponte, eligat sex solidos, vel cutem suam "poenae loco."

XVII. Episcopi et regis verbum sit inviolabile absque juramento.

XVIII. Monasterii praefectus professionem faciat in presbyteri professione. Presbyter se purget, sui ipsius assertionem, in sacro suo vestitu coram altari, ita inquit: "veritatem dico in Christo, non mentior;" eodem modo diaconus se purget.

XIX. Clericus quatuor compurgatoribus sui similibus se purget, et una manu ad altare, al- tera ad iuramentum praestandum applicata.

XX. Comes seipsum purget iuramento in al- tari, uti regis thanus.

XXI. Colonus quatuor sociis suis "se purget" ad altare, et omnia haec iuramenta sunt inviola- bilia.

XXII. Ecclesiasticum cognoscendi jus autem est, cum quis episcopi vel regis servum accusat, ad manum praepositi eum ducat; praepositus illum aut purget, aut tradat ad caedendum.

XXIII. Si Dei servitio serviens in conventu accusetur, dominus ipsius eum uno iuramento purget, si sacra eucharistia utatur; si sacra eu- charistia non utatur, habeat in iuramento alium fideiussorem bonum, vel solvat, vel tradat se flagellandum.

XXIV. Si plebei servus servum clerici ac- cuset, vel servus clerici servum plebei accuset, dominus ipsius "eum" proprio suo iuramento purget.

XXV. Si quis laicum occidat in furto, jaceat absque solutione aestimationis capitis.

XXVI. Si quis hominem liberum manu fur- tum tenentem comprehenderit, tunc rex ex tri- bus unum eligat, vel illum interficiat, vel trans mare vendat, vel solutionem aestimationis capitis habeat. Qui eum ceperit et comprehenderit, dimidium "aestimationis capitis" habeat; si il- lum quis occiderit, septuaginta solidis ipsum compenset.

XXVII. Si servus furatus sit (et) redimatur lxx. solidis, vel trans mare vendatur, utrum "horum" regi placuerit. Si quis illum occiderit, domino ejus dimidium solvat.

XXVIII. Si peregrinus vel advena devius va- getur, et tunc nec vociferaverit, nec cornu in- sonuerit, pro fure comprobatus est, "et" vel occidendus vel redimendus.

Papae Rom
SERGII I. 9.Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. 4.Anno Christi
696.Reg. Saxon.
WIGHTRED. 3.Imperat.
JUSTINIAN. II. 12.

Constitutio quomodo damna et injuriae sacris ordinibus illata sunt compensanda †.
Ex textu Roffensi.

SEOFAN fealde ȝyfa rýndan halȝes ȝarȝes. 7 feoron rȝape rýndan cý-
nclýna ȝnaða. 7 halȝna haða. 7 feoron rý-
þan Eodeſ ȝeopaſ ſceolon Eod heſian ȝæ-
hpamlice on cýncan. 7 ſon eall cýrten ſolc
ȝinȝian ȝeorne. 7 eallum Eodeſ ſneondum
ȝebýreþ ſpyte rihte. þ hý Eodeſ cýncan
luſian 7 purþian. 7 Eodeſ ȝeopaſ ſriþian 7
ȝriþian. 7 ſe ȝe heom ȝeþerne mid porþe
oþþe mid peorce. feoron fealde bote ȝe-
bete hit ȝeorne. be ðam ȝe ſeo ȝæd rý. 7
be ðam ȝe ſeo hað rý. ȝif he Eodeſ milðre
ȝeeapnian pille.

II. For ðam halȝdom 7 haðaſ. 7 ȝehal-
ȝode Eodeſ huſa man ſceal ſon Eodeſ eȝe
purþian ȝeorne. 7 to haðbote ȝif hý lýne
purþe to eacan ðam riht peſe. ȝe ne ſon-
man rȝape. bete man mid ane pund. 7 mid
ȝoðre bote ȝinȝie ȝeorne.

III. And to haðbote ȝif feorh lýne purþe
to eacan ðam riht peſe æt ðam oþpan
rȝape ȝra pund to bote. mid ȝoðcundan
ſcrifte.

IV. And to haðbote ȝif full brýce purþe
to eacan ðam riht peſe æt ðam ȝrýð-
dan rȝape iii. pund to bote mid ȝoðcundan
ſcrifte.

V. And to haðbote ȝif full brýce purþe
to eacan ðam riht peſe. æt ðam feorþan
rȝape iii. pund.

VI. And to haðbote ȝif full brýce purþe
to eacan ðam riht peſe æt ðam fiſtan
rȝape v. pund to bote mid ȝoðcundan
ſcrifte.

VII. And to haðbote ȝif full brýce purþe
to eacan ðam riht peſe æt ðam ſýxtan
rȝape vi. pund to bote mid ȝoðcundan
ſcrifte.

VIII. And to haðbote ȝif full brýce purþe
to eacan ðam riht peſe. æt ðam feofoþan
rȝape vii. pund to bote mid ȝoðcundan
ſcrifte.

IX. And to haðbote ȝar ſambryce purþe.
bete man ȝeorne be ðam ȝe ſeo ȝæd rý.
A man ſceal mid rihte ðom æfter ȝæde. 7
medemunȝ be mæþe ſon Eode 7 ſon po-
nolc.

X. And haðbote mid rihte. an ȝæl ðam
biſcope. oþer ðam piȝbede. 7 ȝriðde ðam
ȝeſæþſcipe.

SEPTUPLICIA sunt dona Spiritus Sancti, et
septem gradus sunt ecclesiasticorum ordi-
num et sacrarum functionum. Septem etiam
vicibus Dei ministri Deum quotidie laudare de-
bent in ecclesiis, et pro universo populo christi-
ano diligenter intercedere. Et ad omnes Dei
amicos quam maxime pertinet, ut ecclesiam Dei
diligant et honorent, et Dei ministros pace ac
concordia tueantur. Et si quis illis damnum
intulerit verbo vel facto, septuplici compen-
satione diligenter compenset, pro ratione facti,
et pro ratione ordinis, si Dei misericordiam
promereri velit.

II. Sanctuarium etenim et ordines “sacri,” et
sancta Dei domus ex timore Dei sedulo hono-
rari debent. Et ad compensationem ordinis
violati, si vita damnum patiatur, praeter justam
capitis aestimationem primus gradus compen-
setur una libra, et cum pia satisfactione veniam
ille exoret sedulo.

III. Et ad compensationem ordinis violati,
si vita damnum patiatur, praeter justam capitis
aestimationem, secundus gradus duabus libris
compensetur cum ecclesiastica confessione.

IV. Et ad compensationem ordinis violati,
si plena pacis violatio fieret, praeter justam ca-
pitis aestimationem tribus libris tertius gradus
compensetur cum ecclesiastica confessione.

V. Et ad compensationem ordinis violati, si
plena pacis violatio fieret, praeter justam aesti-
mationem capitis quarto gradui quatuor librae
“solvantur.”

VI. Et ad compensationem ordinis violati, si
plena pacis violatio fieret, praeter justam capitis
aestimationem quintus gradus quinque libris
compensetur cum ecclesiastica confessione.

VII. Et ad compensationem ordinis violati,
si plena pacis violatio fieret, praeter justam ca-
pitis aestimationem, sextus gradus sex libris
compensetur cum ecclesiastica confessione.

VIII. Et ad compensationem ordinis violati,
si plena pacis violatio fieret, praeter justam ca-
pitis aestimationem, septimus gradus septem li-
bris compensetur cum ecclesiastica confessione.

IX. Et ad compensationem ordinis violati si
pax semifracta fuerit, compensatio fiat sedulo
pro ratione ejus, quod factum est. Jure judi-
candum est juxta factum, et moderandum juxta
dignitatem coram Deo et coram seculo.

X. Et compensationis violati ordinis pars una
episcopo, secunda altari, et tertia societati tra-
datur.

† Haec capitula sec. veterem versionem reponuntur post leges Aethelstani regis; quia autem in textu Roffensi legibus regis Withredi subjunguntur, ea illuc remissi, nulli vel auctori vel aetati assignata.

Papae Rom.
SERGII I. 13.Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. 8.Anno Christi
700.Reg. Saxon.
WIGHTRED. 7.Imperat.
JUSTINIAN. II. 16.

Privilegium Withraedi regis Cantii, quo ecclesias suae ditionis liberas facit a tributis, etc. Ex MS. eccles. Cant. A. p. 88. b.

IN nomine Domini Dei salvatoris nostri Jesu Christi, ego Wythredus rex Cantiae, consulens animae meae in posterum, hanc providentiam pro diversis calamitatibus imminentibus ecclesiis Dei atque monasteriis, quae in hac Cantia consistunt, una cum consensu principum meorum, quorum nomina subterscribenda sunt, facere curavi, ut ab omni exactiōe publici tributi atque dispendio vel laesione a praesenti die et tempore liberae sint; mihiq̄ue et posteris meis talem honorem vel obedientiam exhibeant, qualem exhibuerunt antecessoribus meis regibus, sub quibus eis justitia et libertas servabatur, et ut tam ego quam posterī mei in hac pia definitione permaneant decerno, nec per quamlibet tergiversationem quae a nobis et praedecessoribus nostris recte indulta sunt, concutiantur, sed ita ut jam dictum est, in perpetuum, ab hinc et deinceps, Domino gubernante, custodiantur.

Ad cujus cumulum firmitatis, manu propria signum sanctae crucis expressi; et tam reverendissimum Brythwaldum archiepiscopum, atque Semundum sanctissimum episcopum, quam etiam venerabiles presbyteros et religiosos abbates; praesentibus itidem clarissimis abbatissis, hoc est, Hirmehilda, Irninberga, et Ataba reverenda, ut subscriberent rogavi.

Actum die sexto Aprilis, anno regni nostri octavo, indictione duodecima, in loco, qui appellatur Cilling.

Ego Wythredus rex Cantiae haec omnia suprascripta et confirmavi, atque a me dictata, propria manu signum sanctae crucis pro ignorantia literarum expressi.

Ego Brythwaldus archiepiscopus ad omnia suprascripta rogatus a Wythredo regis testis subscripsi.

Semundus episcopus rogatus testis subscripsi, cum aliis pluribus in codicello annotatis.

Epistola Sergii papae ad Ceolfridum abbatem monasterii BB. Petri et Pauli (quod est ad Wirimutham et Gyruum) de Beda Romam transmittendo.* Ex MS. clar. Ufferii in Spelm. apud rever. episc. Assaven.

SERGIUS episcopus servus servorum Dei, Ceolfrido religioso abbati presbyteroque salutem. Quibus verbis ac modis clementiam Dei nostri atque inenarrabilem providentiam possumus effari, et dignas gratiarum actiones pro immensis ejus circa nos beneficiis persolvere? Qui in tenebris et umbra mortis positos ad lumen suae scientiae perducit, errantes etiam in viam veritatis convertit, incipientes perficit rectum propositum gerere, atque circa commissorum sollicitudinem tribuit amoris dilectionem; ut tam ille, qui in eis est, quamque etiam ipse, qui pro eis excolitur, piae sedulitatis consonantiam reddant, et ne iterum (quod absit) in labe seculi devolvantur, custodit. Ut expedire salutis nostrae praescivit, miseratus dispensat; et quos nimirum in seculo, ut subsisterent, condidit, ad vitam eos aeternam possidendam invitat. Hac

de re, religiosissime fili, Domini atque salvatoris nostri Jesu Christi doctrinam, qua beatos apostolos suos ad seculi contemptum instituit puro corde assequere, inquentis: “^a si quis diligit patrem aut matrem, fratres vel sorores, plus quam me, non est me dignus.” Et iterum: “^b si quis dereliquerit patrem aut matrem, fratres aut sorores propter nomen meum, centuplum accipiet, et caetera usque possidebit.” Possessura itaque vitam aeternam non diffidat religio tua obedientiam, quam per nostram exhortationem assumpsit, et in sanctis suis evangeliis dicit: “^c qui vos audit, me audit:” per quam proculdubio et confidentiam magnam habemus, eam esse usque in finem servaturam. In hoc etenim Dominus noster Jesus Christus conlaudatur, ubi christianitatis concordia fratrum comprobatur, et fides illibata monstratur; et dum glorificatur

* “Quod Beda Romae fuerit, solide non affirmo, sed eum illuc invitatum haud dubie pronuncio; quod haec epistola clarum faciet, simul et quanti penderit eum Romana curia, ut eum tantopere desideraret,” ait Guil. Malmesburiensis lib. 1. de gestis regum, cap. iii. E monasterio suo minime migrasse docet Turgotus in Dunelmensi suo chronico, ita de illo scribens. “In extremo quidem mundi angulo vivens latuit, sed post mortem per universas mundi partes omnibus in libris suis vivens innotuit. In quibus terrarum regionumque diversarum situs, naturas, qualitates subtiliter, ac si cuncta ipse peragrasset, plerumque describit; cum ab infantia in monasterio nutritus, totam ibidem usque evocationis suae diem vitam transegerit.” Quod et ex ipsius Bedae verbis illis confirmat in ecclesiasticae suae historiae epilogo. “Cum essem annorum septem, cura propinquorum datus sum educandus reverentissimo abbati Benedicto, ac deinde Ceolfrido; cunctumque ex eo tempus vitae in ejusdem monasterii habitatione peragens, omnem meditandis scripturis operam dedi.” Unde etiam postremo pontificatus sui anno (qui Christi 701 fuit) istam a Sergio scriptam fuisse epistolam, et mortis proxime subsecutae nuncium in Britanniam perlatum Bedae occasionem intermittendi Romani itineris dedisse, conjicimus.

Quod autem in editis epistolae hujus excerptis Bedam presbyterum dictum inveniamus; sciendum est ab antiquissimo Cottonianae bibliothecae codice Anglo-Saxonice characteribus exarato, unde integram epistolam descripsimus, vocabulum illud abesse penitus, nec sine causa quidem. Nam post Sergii demum excessum presbyterii illum gradum adeptum fuisse, eundem ipsum locupletissimum testem dare possumus; ubi anno vitae suae tricesimo gradum presbyteratus suscepisse, indeque usque ad annum aetatis suae quinquagesimum nonum, quo ecclesiasticam absolvit historiam, scripturam sanctam exposuisse se significat. Inde enim conficitur ante annum 702. presbyterum illum factum non fuisse; quum dominicae incarnationis anno 731. historiam illam a se editam fuisse, ipse in fine operis satis clare indicat. Haec USSERIUS.

^a Matth. x. 37.

^b Matth. xix. 29.

^c Luc. x. 16.

ac benedicatur Deus per fidelium suorum studia, haec facientem, sicut scriptum est, consequatur. Dicit enim: "benedictus homo per quem Deus benedicitur."

Benedictionis interea gratiam, quam nobis per praesentem portitorem tua misit devota religio, libenti et hilari animo, sicuti ab ea directa est, nos suscepisse cognosce; et pro ejus nimirum conscientiae puritate Dominum ejusque apostolos deprecamur, ut per cujus praedicationem ad lumen veritatis accessimus, tribuat pro parvis magna et caelestis regni perpetua beneficia condonari concedat. Opportunis ergo ac dignis amplectendae sollicitudinis tuae petitionibus arctissima devotione faventes, hortamur Deo dilectam bonitatis tuae religiositatem, ut quia exortis quibusdam ecclesiasticarum causarum capitulis, non sine examinatione longius innotescendis, opus nobis sunt ad conferendum artis literatura imbuti; sicut decet devotum auxiliatorem sanctae matris universalis ecclesiae, obedientem devotionem huic nostrae exhortationi non desistas accommodare; sed absque aliqua immoratione religiosum famulum Dei Bedam venerabilis monasterii tui [presbyterum] ad veneranda limina apostolorum principum dominorum meorum Petri et Pauli, amatorum tuorum ac protectorum, ad nostrae mediocritatis conspectum non moreris dirigere. Quem fa-

vente Domino, tuisque sanctis precibus non diffidas prospere ad te redire; peracta praemissorum capitulorum cum auxilio Dei desiderata solennitate. Erit [enim] ut confidimus et cunctis tibi creditis profuturum, quicquid ecclesiae generali^d devoto sancto collegio claruerit praestantissime impertitum.

Privilegium supradicto BB. Petri et Pauli monasterio a Sergio papa concessum, et ab Anglicana synodo confirmatum.

HUJUS in historia abbatum coenobii sui ita meminit Beda, de Ceolfrido (ad quem superior a Sergio scripta est epistola) verba faciens: "missis Romam monachis tempore beatae recordationis Sergii papae, privilegium ab eo pro tuitione sui monasterii instar illius, quod Agatho papa Benedicto dederat, accepit. Quod Britannias perlatum et coram synodo patefactum, praesentium episcoporum simul et magnifici regis Aldfridi subscriptione confirmatum est; quomodo etiam prius illud sui temporis regem et episcopos in synodo publice confirmasse non latet." Quo et illud referendum in praecedente Sergii ad Ceolfridum epistola: "opportunis ergo ac dignis amplectendae sollicitudinis tuae petitionibus arctissima devotione faventes," etc.

Papae Rom.
JOHANN. VI. I.

Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. 9.

Anno Christi
701.

Reg. Saxon.
WIGHTRED. 8.

Imperat.
JUSTINIAN. II. 17.

Concilium sub Alfrido rege Nordanhymbrorum, et Birtwbaldo archiepiscopo Cantuariæ habitum*. Ex Malmesb. de gest. pontif. lib. iii.

JAM Egfridus in bello Pictorum occubuera: jam Theodorus in mortem vergebat, qui de peccato in Wilfridum commisso sauciatus conscientiam, ipsum et Erkenwaldum episcopum evocavit Londoniam: ipsis omnia peccata confessus, illo se potissimum permoveri scrupulo dixit, quod in sanctum commisisset, passus eum contra regulas spoliari, vel aperta instantia, vel occulta patientia. Et quia, inquit, finis mihi futuro anno imminet, sicut Deo praenunciante cognovi, et frequens aegritudo admonet, rogo te, sanctissime pontifex, ut benignus mihi commissum indulgeas, et sedem archiepiscopatus mei subeas; quippe qui sis omnium Anglorum in Romanis legibus peritissimus: ego Deo donante conabor, ut veteres offensas recenti officiorum sedulitate deleam, reges et auctoritate et precibus amicos factururus. Placide ad haec et ut virum sanctum decebat, respondit Wilfridus; sed ut archiepiscopatum sine majoris definitione concilii susciperet, non consensit. Totis ergo viribus Theodorus exsurrexit, ut Wilfridus episcopatum reciperet, missis legatis et scriptis ad Alfridum regem Northumbrorum, qui Egfrido successerat, et sororem ejus Elfredam abbatissam de Streneshalh, ut simultatibus retropositis incunctanter charitatem ejus complecterentur. Cujus studii

ut fervor patefcat, epistolam, quam regi Merciorum Ethelredo direxit, hic ponam.

Gloriosissimo et excellentissimo regi Merciorum, Theodorus Dei gratia archiepiscopus, in Domino perennem salutem. Cognoscat, fili dilectissime, tua miranda sanctitas, pacem me habere cum venerando episcopo Wilfrido, et ideo charissime te admoneo, et in Christi charitate praecipio tibi, ut ejus sanctae devotioni, quantum vires suppetunt patrocinium, sicut semper fecisti, quamdiu vivas, indulgeas, quia longo tempore propriis orbatus substantiis, multum inter paganos in Domino laboravit. Et idcirco ego Theodorus humilis episcopus, decrepita aetate, hoc tuae beatitudini suggero, quia apostolica hoc, sicut scis, commendat auctoritas, et vir ille sanctissimus in patientia sua possedit animam suam, et injuriarum sibi irrogatarum mitis et humilis, caput suum sequens medicinam expectavit; etsi inveni gratiam in conspectu tuo, licet tibi pro longinquitate itineris grave videatur, oculi mei jucundam faciem tuam videant, et benedicat tibi anima mea antequam moriar. Age ergo, fili mi, taliter de illo praefato sanctissimo, sicut te deprecatus sum. Quod si patri tuo non longe de hoc seculo recessuro obedieris, multum tibi proficiet ad salutem. Vale.

^d al. claruerit per ejus praestantiam (vel praesentiam) impertitum.

* Hoc concilium habitum tempore Johannis VI. papae, anno Christi 701, in quo Wilfrido archiepiscopo Eboracensi novae struuntur machinationes. Ille denuo appellans ad Johannem papam, inimicos opprimit.

Venienti ergo ad reges cum epistolis archiepiscopi Wilfrido, salutatio impertita, indultus favor. Alfrithus, qui eum quondam probe nosset, ad se sponte invitato prius coenobium Hegusteldeim, hinc definitione concilii Eboracensem episcopatum, et Ripis monasterium liberaliter indulgit; stetit haec amicitia inter eos vix annis quinque, quoad virosa consilia, in finibus quorundam confota, eruperunt in publicum: quibus praeventus rex Alfrithus, monasterium Ripense possessionibus propriis mutilans, episcopatum ibi constituere meditabatur, asserens decretis Theodori archiepiscopi consentiendum non primo et ultimo tempore prolatis, sed illis, quae mediis diebus edicta discordiam agitare noscuntur. Quibus infensus, Wilfridus ad regem Merciorum Ethelredum amicum suum discessit: sub eo plurimo conversatus tempore; Sexwlfio Licetfeldensi episcopo defuncto, episcopatum illum rexit, omnibus provincialibus amandus iuxta et reverendus: plurima machinamenta rege Alfrido et Berthwaldo archiepiscopo, qui Theodoro successerat, in Wilfridum struentibus et deterentibus.

Hoc tandem sedit, ut eum spe pacis praetenta vocarent ad concilium, ibi vel blandimentis ad libitum suum inflecterent, vel, si non consentiret, opprimerent. Ille doli nescius, et alios ex rectitudine animi sui metiens, ad concilium perrexit; sed longe aliud, quam speraverat, expertus est: siquidem cum eum convitiis et falsis objectionibus criminum diu fatigassent, ad ultimum eum interrogarunt, si Theodori archiepiscopi decretis obedire vellet: quorum ille nequitiam persentiens, callido responso frustratus est, dicens; se libenter illis Theodori definitionibus obediturum, quae sanctis canonibus consonarent. Deinde longa disputatione in ipsos inductus, acriter et vere, quod jam per 22. annos praeceptis trium apostolicorum, Agathonis, Benedicti, ^a Sergii, increduli Theodori archiepiscopi decreta per dissensionem acta diligerent, quievit, et jam Alfrido surgebant cristae, adeo ut archiepiscopo diceret: si praecipis, pater, opprimam eum per violentiam: quod cum etiam inimicis displicuisset, ut tanti nominis vir, et qui eorum fiducia captus ad concilium venisset, sustineret oppressionis praejudicium, alio itinere gradiendum putarunt; itaque quasi pacifice suadere adorti sunt, ut quia frequentissimae dissensiones in ecclesia Dei ejus causa pullulabant, ipse voluntate sua possessionibus et episcopatu cederet, et hanc renunciationem scripto firmaret; hoc ejus commendaret famam, hoc accumularet gloriam, si privatus mallet sub quiete degere, quam pro suo pontificatu vel per se vel per alios procellas seditionum movere.

Sensit pater in his minis implicitum negotium, et respondit: nihil aequae ad cumulum infamiae homini valere, quam si se sua damnaret voce. Se primum fuisse, qui verum Pascha in Northanimbria Scotis ejectis docuerit, qui cantus ecclesiasticos antiphonatum instituerit, qui sanctissimi Benedicti regulam a monachis obser-

vari jufferit, pro quibus omnibus nunc senem et septuaginta fere annorum pontificem hoc in munere recipere, ut cogatur seipsum scripto damnare. Nosset ergo se illud non facturum, quod esset sibi dedecus, calamitas subjectis, incommodum cunctis; quin potius sedem apostolicam appellare, et, si quis eorum ecclesiasticum conflictum praesumeret, eo provocare.

Jam ergo septuagenarius iterum labores, iterum Romam meditabatur, nec diu moratus mare transiit, viamque permensus urbem introiit, sustinuitque aliquantis diebus accusatores dum venirent; qui, cum venissent, illi causam suam epistolis, ipse quod ad se attinebat, hoc allegavit modo.

Domino beatissimo universali papae Johanni, Wilfridus supplex et humilis servus servorum Dei episcopus. Cognoscat sanctitas vestra, quod perturbationibus nuper in Britannia ortis ex parte eorum, qui contra decreta beatissimi Agathonis papae illiusque successorum venerabilium patrum sibimet episcopatum, et monasteria, terrasque cum omnibus facultatibus meis usurpabant, compulsus hanc sacrosanctam apostolicam sedem appellavi, contestans eos per omnipotentem Dominum, et beatum Petrum apostolum, ut si quis aliquam accusationem contra me haberet, ad vestram praesentiam veniret, sicut beatissimi Sergii praedecessoris vestri scripta decernebant: et ideo petitionem humilitatis meae gloriosae praesentiae vestrae offerendam curavi, ut vos largiflua pietatis benevolentia confirmare dignemini, quae a beatissimis antecessoribus vestris erga meam parvitatem decreta sunt; et si quis contra me accusator advenerit, per vestram iussionem productus in medium, quod voluerit, objiciat: et si quidlibet vel minimum objectum non probabiliter cassavero, paratus sum severitatem canonum experiri. Deinde rogo, ut literas commendatorias de vestra celsitudine ad Ethelredum regem Merciorum adipiscar, ut omnia monasteria mea, quae in ejus sunt provincia, quietem habeant; ad Alfridum regem Northanimbriarum epistolam habeam, ut omnia mea mihi reddat. Quod si forte sibi grave videbitur, ut episcopatum Eboracensem habeam, praevideat apostolica sedes, quis ibi habeatur episcopus; ego tamen monasteria duo in ea provincia posita Ripis et Hagustaldeiae, quae fundavi, non amittam. In fine quoque spondeo me omnibus decretis Brethwalidi archiepiscopi parituum, quae contra praedecessorum vestrorum fundatissima decreta erga meam parvitatem non fuerint. His cum accusatores a Berthwaldo archiepiscopo missi respondere jussi essent, hoc primum dixerunt: esse crimen capitale, quod in concilio in Britannia congregato decretis Bithwalidi archiepiscopi se non obediturum Wilfridus contumaciter dixisset. De hoc stans in medio pontifex se expurgavit, ut diceret; se sic non indefinite respondisse, sed his tantummodo parituum, quae contra canonum decreta non essent: esse autem contra regulas, ut ipse se sine ullo criminis objectu adjudicaret.

^a Sergii, increduli, id est, non obtemperantes trium illorum pontificum decretis. Nam aliter videretur Sergio epithetum "increduli" additum praeter mentem historici. Clar. Usser. ἀρεθύντες margini apponi vult, explicationis gratia.

Haec tam probabilis & facilis responsio cum laetum plausum Romanis excitasset, iussi sunt accusatores domum redire, dicentibus episcopis, quod quamvis canonibus cautum esset, ut accusator primo accusationis capitulo decidens, ulterius ad aliorum tentamentum non assurgeret; se tamen pro reverentia Brithwaldi archiepiscopi non defuturos, quin omnia per ordinem discuterent; factumque est ut quatuor mensibus, septuaginta conciliabula coacta vel propter hoc solum vel hoc praecipuum finem gloriosum Wilfrido, ignominiosum accusatoribus habuerint, Romanis maxima impensa mirantibus illorum impudentiam, illius eloquentiam, dum quicquid accusationum objecissent, ille nullo excogitato responso, sed Dei et veritatis fultus auxilio, quasi casses araneorum primo motu labiorum discuteret et subrueret; hoc pronius episcopi mirabantur causidicorum audaciam, quomodo ecclesiasticorum graduum immunes (nisi quod unus eorum diaconus esset) praesumerent accusare venerandum senem septuaginta anno-

rum pontificem, torrentem eloquentiae; inter se ergo multum diuque Graecizantes, tandem ad nostra verba conversi, damnarunt missos dignos carcere, missorem arguerunt stultitiae, Wilfridum pronunciarunt exortem ab omni crimine.

Hic subjicerem quantum emolumentum causae illius attulerit synodus Agathonis papae lecta, sed et illud, quod in Meldis civitate Franciae ab oriente Parisii posita, cum domum rediret infirmitate pressus, visione sanatus sit angelica; nisi Beda venerabilis historicus dignus pro sermonum sobrietate cui debeat credi, narrationem praevertisset. Nos ab ipso omnia scripturae perstrictae inferimus. Quamvis igitur antistes rem obtinuisset, ambiebat tamen Romae remanere, senilem spiritum sub dominorum apostolicorum pedibus effusus. Restitit pio voto pontificis Johannis ratio, qua diceret eum Angliae necessarium, ideoque iussit, ut quod supererat aevi, non in peregrinis auris consumeret, sed patriae commodis impenderet, etc.

Papae Rom.
JOHANN. VII. 1.

Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. 13.

Anno Christi
705.

Reg. Saxon.
WIGHTRED. 12.

Imperat.
JUSTINIAN. II. 21.

Synodus Merciana, in qua Aldhelmo abbati monasterii Maildusi urbis (i. e. Malmesburiae) praeceptum est ut librum scribat adversus errorem Britonum in Paschate celebrando*. Ex Bed. hist. eccl. lib. v. cap. 18.

DE hac synodo nudam solummodo mentionem facit Beda, cum Heddae episcopi occidentalium Saxonum interitum retulerit. "Quo," inquit, "defuncto, episcopatus provinciae illius in duas parochias divisus est; una data est Danieli, quam usque hodie regit; altera Aldhelmo, cui annis quatuor strenuissime prae-fuit: ambo et in rebus ecclesiasticis et in scientia scripturarum sufficienter instructi. Denique Aldhelmus, cum esset adhuc presbyter et abbas

monasterii, quod Maildusi urbem nuncupant, scripsit, jubente synodo suae gentis, librum egregium adversus errorem Britonum, quo vel Pascha non suo tempore celebrant, vel alia perplura ecclesiasticae castitati, et paci contraria gerunt; multosque eorum qui occidentalibus Saxonibus subditi erant Britones, ad catholicam dominici Paschae celebrationem hujus lectione perduxit," etc.

* De tempore hujus synodi incertum est, et de loco non perspicue liquet. Quoad tempus vero, habita dicitur dum Aldhelmus esset abbas, non episcopus, hoc est, ante annum Christi 705. tunc enim ex abbate Maildubi [in antiquissimis Bedae MSS. exemplaribus Maildubi vel Maildusi urbem nuncupatam hanc invenio, dicit Usserius in MSS. notis ad hunc locum, qua de re consulenda ejus Hibernicarum epistolarum recensio, pag. 127 et 128.] (quod legendum censeo Maildmurbis, id est, Malmesburiae, *ui* pro *m* surrepto) factus est episcopus Shireburnensis. Quoad locum, e Bedae deprehenditur verbis, fuisse in eo tractu quo situm fuit monasterium (cui praeerat) Maildubi, hoc est, in agro Wiltoniensi, et sub ditione regum Merciorum, ex quo et ipsam synodum Mercianam appellamus. Haec SPELM.

Sed audiat hac de re (clar. Usserium in MSS. notis ad locum audis) Faricius Tuscus; in vita Aldhelmi superiorem illum Bedae locum satis loquace paraphrasi hunc in modum amplificans, atque dilatans. "Dum sanctus vir in Meldunensi ecclesia et temporali pace et angelorum solatio frueretur, regnante Anglorum rege Ofredo, anno dominicae incarnationis septingentesimo sexto; quidam Britonum nominetenus praesules, haeretizabant de paschali termino, et de aliis alii pluribus ecclesiasticae orthodoxitatis institutionibus. Quorum Saxonum orientalis plagae sancta synodus venerabilem Aldelmum abbatem et adhuc tantum presbyterum (nondum enim et sanctus vita et moribus in ordine ponebatur pontificum) pro sanctitatis suae reverentia rogavit librum componere egregium, quo maligna, quae tunc supra modum pullulabat haeresis Britonum destrueretur. Quem sanctus, ut erat sermone nitidus, sapientia refertus, et sanctitate conspicuus, argumentis plenus et syllogismis praeditus, liberalibus insuper scripturis et ecclesiasticis sententiis eruditissimus, et (ut Beda narrat) in omnibus prudentissimus; Israelitarum repletus institutionibus, Aegyptiorumque de hoc multis inventionibus, et sanctorum patrum auctenticis traditionibus; sed et carmine, Pacomio abbati ab Angelis tradito, et aliorum religiosorum dogmate satis aperto; et supradictis haereticis transmisit per quosdam domesticos fidei et satis ad hoc fideles ministros. Ipse vero solus in afflictione positus orabat assidue, ut Deus ab tantae haereseos implicatione mentis illos dignaretur eripere; sicque ad dominicae verae fidei regulam et ipsos praesules et innumeram populi revocavit multitudinem. Qua in re omnipotentis Dei magnam possumus considerare pietatis misericordiam; quae sic sanctos suos, ubi et quando, et quomodo vult, plene justificat, ut per eos etiam absentes corpore tanta operetur virtutum insignia. Iste enim sanctus iter illud pedibus haudquaquam fecerat, sed egregio enchiridione monitos, sedulaque oratione sublevatos, ad veritatis reduxerat viam. Imitabatur iste nimirum gratia Dei plenus et in hoc facto apostolum; qui Corinthios et Galathas, Colossenses etiam a pseudo apostolis praeventos, ad verae fidei statum, per epistolam revocat. Apostolus siquidem et in hoc negotio pater Aldelmus extitit, quia, ut Petrus cum caeteris, Sancto Spiritu monente, Paulum et Barnabam ad Domini opus segregavit; ita sancta synodus ad supradicta negotia hunc eligendo admovit." Haec Tuscus ille medicus; non minus in theologia peccans, dum Britones magnae insinuat haereseos, quam in chronologia quum anno 706. scriptam hanc epistolam asserit, et tamen ab Aldhelmo nondum pontificatum adeptum exaratam fuisse confitetur. Haec USSER. in notis MSS. ad hunc locum, apud rev. episc. Assaven.

Papae Rom.
JOHANN. VII. I.Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. 13.Anno Christi
705.Reg. Saxon.
WIGHTRED. 12.Imperat.
JUSTINIAN. II. 21.*Concilium Niddense* †. Ex Malm. de gest. pontif. lib. iii.

REDIT igitur (Wilfridus) et apostolicas epistolas regi Merciorum jam monacho, Ethelredo attulit; humiliter ille et genu flexo dignationem salutationis apostolicae suscepit, et perlectis chartis, quod tenor earum jubebat a Kenredo filio fratris Wlfarii, quem sibi regem suffecerat, compleri non gravate obtinuit. Erat enim et ille timore Dei plenus, sicut post quadriennium voluntaria regni abrenuntiatione mundo probatum est. Nec segnius Brithwaldus archiepiscopus pacem non aspernanter ambiens in unanimitatem fraternae concordiae accurrit. Exterritum minis apostolicae sedis aiunt, legatis damnationem suam gravibus querimoniis aggerentibus, quamvis Wilfridus eos jam adjudicatos exemisset.

Solus Alfrithus rex Northanimbrorum obstinioris animi sententiam terens, pervicaciam tenuit. Nunciis enim ad se ex parte Wilfridi directis, serenum primo responsum retulit; sed depravatus (ut creditur) malevolorum consiliis, quibus extra suam dignitatem nimis indulgebat, redeuntes ad se die condito, tali sententia contristavit: se quidem legatorum personis, quod essent et vita graves, et aspectu honorabiles, honorem ut parentibus deferre, caeterum assensum legationi omnino abnuere, quod esset contra rationem homini jam bis a toto Anglorum concilio damnato propter quaelibet apostolica scripta communicare. Sed nec ipse multo post in vita moratus est tempore. Statim enim, illis abeuntibus, acerba correptus valetudine, ad mortem exercebatur, amaritudo tormenti rationem olim in animo regali sopitam elicit, et secundum prophetam, "vexatio dedit intellectum auditui". Intelligens enim se merito inobedientiae plexum, promisit omnem emendationem facti Wilfrido exhibiturum, si sibi viventi adduci potuisset, nec cessavit quantum ante praclusam vocem loqui potuit, idem promittere, et si ipse voti effectu careret, haeredem suum, ut faceret, adjurare; et ille quidem mature defunctus, apostolicas literas se sprevisse sero indoluit, quarum minas effugere non meruit: quas quia crebro commemoravi, hic abbreviatis ponere fert animus, ut palam sit quanta miseria involvat mortales, quod illi viri, quos sanctissimos celebrat antiquitas, Theodorus, Bertwaldus, Johannes, Bosa, nec non et Hilda abbatissa digladiabili odio impetierint Wilfridum Deo, ut ex ante dictis probatur, acceptissimum.

Heddius in vita Wilfridi cap. 58. quem Malmesburienfis sequitur, longiore filo acta hujus synodi produxit, quem hic adjicere lubet.

In primo anno Ofredi regis Berthwaldus Cantuariorum ecclesiae et pene totius Britanniae archi-

episcopus de austro veniens, habens ex praecepto apostolicae sedis aquilonalium regem cum omnibus episcopis suis et abbatibus, et totius regni ejus principibus, ad synodalem locum, de causa B. Wilfridi episcopi diligenter invitare; et ita factum est. Nam in unum locum juxta fluvium "Nid" ab oriente congregati rex cum suis, et tres episcopi ejus cum abbatibus, nec non et beata Aelfleda abbatissa, semper totius provinciae consolatrix, optimaque consiliatrix; Berchtwaldus quoque archiepiscopus et Wilfridus episcopus simul in una die advenerunt. Deinde sedentibus rege et episcopis cum principibus eorum in loco synodali, tali modo archiepiscopus loqui incipiebat. Oremus Dominum Deum nostrum ut pacis concordiam in cordibus nostris per Spiritum Sanctum indulgeat. Habemus enim ego et beatus Wilfridus episcopus scripta apostolicae sedis parvitati meae per nuncios directa, et per semetipsum similiter allata, ut ea in praesentia reverentiae vestrae recitentur, humili prece deposcimus. Quibus venerabiles domini licentiam dederunt, et coram synodo, omnibus audientibus, utriusque libri a principio usque ad finem legebantur. Post lectionem autem cunctis tacentibus Berechtfridus, secundus a rege princeps, ad archiepiscopum dixit: nos qui interpretatione indigemus, quid apostolica auctoritas dicat, audire delectat. Et respondit ei archiepiscopus dicens: judicia apostolicae sedis longo circuitu et ambagibus verborum unum tamen intellectum de eadem utriusque libri ostendunt, quorum brevi sermone sensum tantum explicabo. Apostolica namque potestas, quae primum Petro apostolo et principi apostolorum ligandi solvendique donata est, sua auctoritate de beato Wilfrido censuit, ut in praesentia mea, licet indignus et omnis conventus, praesules ecclesiarum hujus provinciae, antiquam inimicitiam pro salute animarum relinquentes, beato Wilfrido episcopo in bono reconcilientur. Nam his coepiscopis meis e duobus ab apostolica sede judiciis optio datur, utrum voluerint eligant; ut aut cum Wilfrido episcopo pacem plene perfecteque ineant, et partes ecclesiarum quas olim ipse regebat, sicut sapientes mecum judicaverint, restituant; aut si hoc optimum noluerint, omnes simul ad apostolicam sedem pergerent, ibique majori consilio dijudicentur. Si quis vero contemnens (quod absit) neutrum ex his duobus implere voluerit, sciat se, si rex sit aut laicus, a corpore et sanguine Christi excommunicatum; si vero episcopus aut presbyter (quod est execrabilius et dictu horrendum) ab omni gradu ecclesiasticae dignitatis degradari. Haec sunt judicia apostolicae sedis brevi sermone exposita.

† Concilium ad fluvium Nidde in Northumbria ab Ofredo ibidem rege, et Birthwaldo archiepiscopo Cantuariæ; monitu Johannis papae VII. anno Christi 705. celebratum; in quo accepta Johannis papae epistola, Wilfridus demum in archiepiscopatu suo Eboracensi confirmatur.

Postquam illa, quae retulimus, de concilio sub Alfrido rege, et Birthwaldo archiepiscopo, anno gratiae 701. perorasset Malmesburius; ad Niddense hoc concilium statim transiens, sic orditur.

Episcopi vero resistentes dixerunt: quod praedecessores nostri olim Theodorus archiepiscopus ab apostolica sede emissus et Ecfridus rex cenfuerunt, et postea in campo qui "Estrefeld" dicitur, una nobiscum pene totius Britanniae episcopi, suaque archiepiscopali praesentia excellentissima cum rege Alfrido judicavimus, quomodo immutare quis valeat? Interea autem beatissima Aelfleda abbatissa benedicto ore suo dixit: vere in Christo dico testamentum Alfridi regis in ea infirmitate, qua vitam finivit, qui votum vovit Deo et sancto Petro dicens; si vixero, omnia iudicia apostolicae sedis, quae antea renui audire, de beato episcopo Wilfrido implebo. Si tamen diem obiero, dicite tamen haeredi meo in nomine Domini, ut pro remedio animae meae iudicium de Wilfrido episcopo apostolicum repleat. Haec ea loquente Beretfridus praefatus regis princeps, respondens dixit: haec est voluntas regis et principum ejus ut mandatis apostolicae sedis et praeceptis Alfridi regis in omnibus obediamus. Nam quando in urbe quae "Bebbanburg" dicitur obsessi et undique circumcincti in hostili manu angustiaeque rupis

lapideae mansimus; inito consilio inter nos, si Deus nostro regali puero regnum patris sui concessisset, quae mandavit sancta apostolica auctoritas de S. Wilfrido episcopo adimplere Deo spondimus: et statim post vota mutatis animis inimicorum concito cursu omnes cum jramento in amicitiam nostram conversi sunt, apertis januis de angustia liberati sumus, fugatis inimicis nostris regnum accepimus.

Postquam haec verba finita sunt episcopi sibi mutuo separati ab aliis inire consilium coeperunt; aliquando cum eis archiepiscopus, aliquando vero sapientissima virgo Aelfleda: et huius sancti concilii talis finis exstitit, ut omnes episcopi et rex cum suis optimatibus purae pacis concordiam cum sancto Wilfrido episcopo inierint, quam inter se usque ad finem vitae conservaverunt, reddentes ei duo optima coenobia quae in Hrypis et in Hagustaldefe cum omnibus redditibus suis. Et illa die omnes episcopi se invicem osculantes et amplexantes, panemque frangentes communicaverunt; et gratias agentes Deo omnis huius beatitudinis in pace Christi ad sua loca remearunt.

Papae Rom.
JOHANN. VII. 1.

Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD 13.

Anno Christi
705.

Reg. Saxon.
WIGHTRED. 12.

Imperat.
JUSTINIAN. II. 21.

Concilium Adderbournense, congregatum juxta fluvium Noddre vel Nodderum. Ex W. Malmesb. lib. v. de gestis pontif.

Hujus concilii mentio fit in charta five donatione ab episcopo Aldhelmo monasteriis Malmesburiensi, Fromensi et Bradfordensi concessa apud Will. Malmesburiensem l. c. "Nec multo post in sacrosancto concilio, quod juxta fluvium, qui dicitur Noodr, congregatum esse

ignoscitur, idem omnis Saxonicae gentis archimandritarum, cum regalis potentatus assensu, et pontificalis prioratus nutu, consensit auctoritas." In monast. Anglic. tom. 2. p. 859. in charta regis Athelstani fluvius hic Noddre et Nodderus, hodie Adderbourn vocatur.

Epistola Johannis * papae VII. ad Ethelredum regem Merciorum, et Alfridum regem Deirorum, etc. Ex Malm. de gest. pontif. lib. iii.

DOMINIS eminentissimis Ethelredo regi Merciorum, et Alfrido regi Deirorum, et Berniciorum, Johannes papa. De vestrae quidem religionis excessibus, gratia Dei cooperante, gaudemus, fervorem fidei cernentes in vobis, quam ex praedicatione principis apostolorum, Deo vestros animos illuminante, percepistis, et efficaciter tenetis; et utinam gaudium nostrum meliorum excessus amplifcet: inextricabilis vero quorundam dissensio nostros animos afficit quam oportet corrigi, ne non apostolicorum praeceptorum praevaricatores, sed custodes esse inveniamini. Dudum enim sub apostolicae memoriae Agathone papa, cum Wilfridus episcopus, pro sua causa sedem hanc appellasset, et accusatores a Theodoro sanctae Cantuariorum ecclesiae ar-

chiepiscopo hinc illuc mandato, et ab Hilda religiosae memoriae abbatissa missi venissent, episcopi tunc hic de diversis partibus congregati, rem regulariter quaesierunt, et definierunt, eandemque sententiam successores ejusdem pontificis praedecessores nostri tenuerunt; sed neque Theodorus archiepiscopus obviaffe cognoscitur, qui nunquam postmodum aliquam huc accusationem demandavit: nunc quoque eorum accusationes, qui contra Wilfridum episcopum huc de Britannia advenerunt, et ejus excusationes apud conventum reverendissimorum episcoporum, ^a qui hic inventi sunt, per dies aliquot fieri procuravimus, tam de epistolis anterioribus et modernis, quam quae verbaliter partes detulerunt, dum principales personae, de quibus con-

* In hac epistola Birthwaldum archiepiscopum Cantuariæ commonet ut synodum convocet, Wilfridumque et adversarios suos aut convenire faciat, aut Romam accurrere.

^a Locum huius concilii tacet Malmesburiensis: meminit Beda, (hist. eccl. l. 5. cap. 19.) et rem breviter. "Coepo," inquit, "itinere, Britanniam venit Wilfridus episcopus. Lectis autem epistolis, quas ab apostolico papa advexerat, Beretwaldus archiepiscopus, et Edilredus quondam rex, tunc autem abbas, libentissime faverunt. Qui videlicet Edilredus, accitum ad se Coinredum quem pro se regem fecerat, amicum episcopo fieri petiit et impetravit. Sed Aldfridus Nordanhymbrorum rex, eum suscipere contempsit, nec longo tempore superstit. Unde factum est ut regnante Osredo filio ejus, mox synodo facta juxta fluvium Nidd, post aliquantum utriusque partis conflictum, tandem cunctis faventibus, in praesulatum sit suae receptus ecclesiae. Sicque quatuor annis, id est, usque ad diem obitus sui, vitam duxit in pace, etc.

tentio omnis exorta est, hic non affuerint: quas necesse est, ut contentio finem accipiat, advenire.

Idcirco commonemus Birthwaldum archiepiscopum fratrem nostrum, ut synodum convocet una cum Wilfrido episcopo, et Bosam atque Johannem in synodum faciat convenire, vocesque partium audiat, et consideret quid sibi invicem partes valeant approbare. Et siquidem apud illam synodum potuerit rem determinare, gratum erit nobis. Sin autem, moneat eos ad sedem apostolicam accurrere, ut majori concilio decidatur, quod hactenus terminari non potuit. Sciat autem quod quicumque venire contempserit, seipsum dejectioni submittit, nec hic, nec ibi pro episcopo amplius suscipiendus; vestra proinde regalis sublimitas faciat concursum, ut ea, quae, Christo aspirante, perspeximus, perveniant ad effectum; quicumque autem cujuscunque personae audaci temeritate contempserit, non erit a Deo impunitus, neque sine damno caelitus alligatus evadet.

Defuncto ergo Alfrido, Edulfus quidam tyrannidem meditatus, furorem quoque malefanae mentis in Wilfridum evomuit, quasi in vecordiam Alfridi juratus esset. Cum enim eum pontifex quondam recordatus amicum esse, non inconsultum aestimaret adire, adeo stultus effebuit, ut eum continuo de regno suo exire juberet, ni omnibus suis expoliatus cum dedecore ejici vellet. Sed enim post duos menses vita et regno privatus captivo diademate moribundus humum pulsavit, proceribus regni filium Alfridi, Osredum solio restituentibus; quorum qui maximus fide et auctoritate Berthfridus summonitus a Birthwaldo archiepiscopo concilium in Northanimbria fieri consensit, ut tandem iusta Wilfridi causa placabilem terminum acciperet. Ibi ex praeceptis apostolicis data est optio episcopis, ut aut Wilfrido in sua episcopatus sede cederent, aut Romam pro sua defensiva causa pergerent, qui his resultandum putaret exors a communione fieret. Episcopis suo more obnitentibus beatissima virgo Elfreda soror Alfridi abbatisa post Hildam de Streneshalh, terminum negotio fixit, dicens: dimissis ambagibus testamentum fratris mei, cui praesens interfui, profero; quo, si convalesceret, iussa se apostolicae sedis incunctanter facturum promississe, vel quod morte interveniente facere nequireret, haeredi suo faciendum transmississe cognoscitur. Tum Berthfridus verbis virginis conglutinandis sua: ego iussionibus papae obediendum censeo, inquit, praesertim cum eorum robori accedat, et regis nostri iussio et nostrae necessitatis sponso; namque dum nos post mortem ejus inimicis urgentibus in "Bebaburh" inclusi essemus, in obsessiois angusto, in vitae periculo, vovimus Deo impleturos nos iussionem papae, si potuissemus evadere. Vix votum finieramus, et fateor, sacratissime archipraeful, sta-

tim certant obsequela, omnis in nostrum assensum accurrit provincia. Puer regius in regem levatus, hostis abactus, tyrannus extinctus. Est igitur regiae voluntatis, ut episcopus Wilfridus reveftiatur. His dictis, emotae dissensionum nebulae, serenitas pacis infusa; cucurrit episcopalis gravitas in amplexum, et concordibus animis quantum superfuit aevi exegit.

Dimissis Wilfrido duobus coenobiis, Ripis et Hengesteldein; ille inconcussa pace potitus post quatuor reditus annos, ut Michael archangelus praedixerat, tentatus est eadem infirmitate, qua quondam in Meldis, tam valide, ut subito sensu et voce careret. Sed suis ad Deum orantibus, ut saltem ad divisionem rerum suarum loquelam mereretur, resumpsit ingenue, ut et loqueretur continuo, et post dies salutis vigore refuso cuncta loca sua obiret; tum pro frequentibus morbis vicinae mortis non dubius, quicquid ante in aliquibus bonis tepidius fecisse videbatur, supplevit: praepositos omnibus coenobiis ordinavit; gazas in quatuor divisit; unam et eam optimam portionem Romanae dandam ecclesiae, cujus auctoritate cunctis semper injuriis exemptus, et honoribus restitutus fuerit; quod et per se implere quamvis annis gravis meditaretur, nisi ferrea quies cogitantem anticiparet; secundam pauperibus; tertiam coenobiorum praepositis delegavit, qua potentiorum amicitiam redimerent, qua contrariorum impetum refringerent; quartam illis, qui laborum suorum individui comites, nec dum terras, quibus se sustentarent, acceperant. Sic accepta licentia a Ripensibus, quos praecipuo semper amore coluerat, et caeteris Northanhymbris ad colloquium Celredi regis Merciorum quo invitabatur, simul ut et monasteriorum suorum, quae in illa regione plurima per indulgentiam regum instituerat, quietem procuraret, profectus est. Ibi ergo cunctis circuitis et auctis, exacto anno et semis postquam secundo proximi obitus fuerat admonitus, apud insulam Inundalum * languore irruente agitated, extremum diem sibi sensit adesse; paucisque quantum vires suppetebant, allocutus filios, sacramque benedictionem impertiens, omnis ut videbatur expers angoris, finem inivit; recensito jam a monachis psalterio usque ad illum versum: "emitte spiritum tuum, et creabuntur," etc. Excessit anno aetatis 76. 46. episcopatus: vir pro justitiae merito multis jactatus periculis, quique in ipsis exiliis non otio deditus, sed coenobiis et episcopatibus fundandis industrius esset; egregie factus ad promerendam gratiam principum, apud quos exularet, idemque pro rigore justitiae compatriotis regibus odiosus: reliquit coenobia quot nullus, quae solus aggregaverat, multis dividens haeredibus; corpus ejus in Ripis portatum, et multa reverentia conditum. Haec et hucusque Malmesburius.

* In provincia Undalum, Bed. hist. eccl. lib. v. c. 20. lib. iv. sub Ina.

Apud inundatum, Malmesb.

Apud Uundalum, Huntingt.

In Indalum provincia, Matth. Westm. p. 129.

Papae Rom.
JOHANN. VII. 1.Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. 13.Anno Christi
705.Reg. Saxon.
WIGHTRED. 12.Imperat.
JUSTINIAN. II. 21.

Synodus sub Ina rege occidentalium Saxonum habita†, in qua episcopatus occidentalium Saxonum in duas dividitur paroecias. Ex Faricio Tusco in vita Aldhelmi, et Malmesb. de gest. pontif. l. iii.

HUJUS synodi meminerunt in vita Aldhelmi Faricius Tuscus et Gulielmus Malmesburiensis. Prioris verba haec sunt: “ tempore Ofredi praeclari Anglorum regis Hedda sanctissimus antistes (cujus vitam laudabilem Beda venerabilis presbyter in historia narrat ecclesiastica) defunctus vita caelestem migravit ad gloriam. Cujus parochia prae circuitus sui magnitudine, quia ab uno gubernari non poterat, ecclesiasticorum patrum regum consilio divisa est in duas; cujus unam partem Daniel gubernavit, vir in multis strenuissimus, ad regimen vero alterius dioecesis primates cleri, et copiosa multitudo populi quasi una voce concordēs, juxta canonum antiqua praecepta, sanctum elegerunt Aldhelmum.” Posterioris ista: “ Hedda totius Westsaxoniae pontifex, apud Wintoniam sedem habens, excessit mundo. Gratissimus fuit hic obitus caelestibus; quod pro sanctitate praeteritae vitae numerum eorum ampliaret; luctuosus

mortalibus; quod vix parem possent invenire, qui tantae dioeceseos circuitum vellet regere. Quicquid enim nunc quatuor episcopi gubernant, unus ille fraenabat; rebelles auctoritate premens, supplices simplicitate demulcens. Synodali ergo consilio dioecesis ultra modum protensa, in duas sedes divisa; quarum altera Scireburniae, altera esset Wintoniae. In qua et impar fuit ea divisio; ut unus duos tantum pagos, alter totum regeret quicquid Westsaxonici tractus immensitas continet. Singulis sedibus suffecti pontifices, pro scientiae merito et natalis sui confinio: Wintoniae praelatus Daniel, qui esset ejusdem regionis oriundus et staterarum non egenus; Scireburniam fortitur Aldhelmus, cui sapientiae praerogativa et aevi maturitas ad majus culmen aspiraret, tum etiam genitalis terrae charitas suffragaretur, quod ejus provinciae indigena esset.”

Anno incerto.

Synodus alia sub Ina occidentalium Saxonum rege habita. Ex Willibaldo.

HUJUS ita meminit Willibaldus, in vita Bonifacii Moguntini archiepiscopi: “ regnante Ina Westsaxonum rege, subitanea quaedam incubuerat, nova quadam seditione exorta, necessitas; et statim synodale a primatibus ecclesiarum cum consilio praedicti regis, servorum Dei factum est concilium. Moxque omnibus in unum convenientibus saluberrima de hac recenti dissensione concilii quaestio inter sacerdotales ecclesiastici ordinis gradus exoritur; et prudentiori inito consultu, fideles in Domino legatos ad archiepiscopum Cantuariensis civitatis, nomine Berechtwaldum, destinandos deputarunt; ne eorum praesumptioni aut temeritati ascriberetur, si quid sine tanti pontificis agerent consilio. Cumque omnis senatus et universus clericorum ordo tam providenti peracta collatione consentiret; confestim rex cunctos Christi famulos allocutus est, et cui hujus praefatae legationis nuncium imponerent, sci-scitatus est. Tum repente summus in Christo archimandrita, qui praedicto praecerat monasterio (“ Nutscellenfi ” scilicet) nomine “ Witnreth ” (al. “ Winbercht ”) et “ Wintra ”, qui monasterio quod dicitur “ Tiffelburg ” praesidebat; et

Beorwald qui divina coenobium gubernatione, quod antiquorum nuncupatur vocabulo “ Glestingaburg ” regebat, nec non et alii multi hujus sancti propositi patres, sanctum hunc virum (Winfredum Bonifacium postea dictum) accitum adduxerunt ad regem. Cui et nuncium rex et legationis notitiam imposuit, et adhibitis secum sociis direxit cum pace. Qui etiam nuncio sibi imposito juxta mandatum seniorum, prospero itinere pervenit ad Cent, et archiepiscopo summi pontificatus insula praedito, sapienter cuncta quemadmodum edoctus erat a rege per ordinem revelavit. Et sic spontaneo accepto responso, post non multos dies reversus est ad patriam; praefatoque regi, praedictis servis Dei secum assistentibus, a venerabili archiepiscopo spontaneum scienter detulit responsum, et magnum universis contulit gaudium. Ac sic deinceps, mira dispensationis Dei benevolentia, nomen ejus dif-famatum est, et celebre apud omnes tam seculares dignitates, quam etiam ecclesiastici officii ordines habebatur; ita ut a modo ita proficiens in futurum, synodali saepissime eorum interesset instituto.”

† Synodi hujus ampliorem quam antea a Spelmanno factam mentionem debemus clar. Usserio, qui in notis MSS. ad locum sequentia addit. Henricus Huntingtoniensis libro iv. histor. divisionem hanc ab Ina factam refert vicefimo anno regni sui, qui in annum Domini 708. incurrit. Beda vero libro v. histor. c. 19. Aldfridum Nordanhymbrorum regem defunctum anno dominicae incarnationis 705. (et quidem die ut Florentius Wigorniensis addit 19. kalend. Januar.) atque in successoris ipsius “ Ofredi regni principio antistitem occidentalium Saxonum Heddi caelestem migravisse ad vitam asserit. Quo defuncto, inquit, episcopatus provinciae illius in duas paroecias divisus est; una data Danieli, quam usque hodie regit; altera Aldhelmo, cui annis quatuor strenuissime praefuit.” Cum quo et Florentius Wigorniensis consentit, et Guilielmus Malmesburiensis de gestis regum lib. i. cap. 2. ubi Aldhelmum ait, “ vix annis quatuor episcopatu functum, animam caelo thurificavisse anno dominicae incarnat. 709. in vigilia S. Augustini Anglorum apostoli octavo kalendarum Junii.” Atqui in duobus praecedentibus privilegiis anno 704. datis ab Ina praesulem Aldhelmum appellatum invenimus; quod, nisi honoris causa clarissimum sibi charissimum abbatem a rege ita compellatum fuisse dixerimus, cum jam posita temporum ratione aegre conciliare poterimus.

Papae Rom.
CONSTANTIN. 2.Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. 17.Anno Christi
709.Reg. Saxon.
WIGHTRED. 16.Imperat.
JUSTINIAN. II. 25.

Bulla Constantini papae BIRTHWALDO archiepiscopo Cantuariensi, de concilio celebrando, et de coenobio instituendo †. Ex MS. reg. Cant. A. fol. 10. b.

CONSTANTINUS episcopus servus servorum Dei, BIRTHWALDO Britanniarum ecclesiae primati, salutem et apostolicam benedictionem. Venerabilem virum Ecgwinum episcopum, quem bis tua fraternitas ad apostolicam sedem misit; etiam nunc secundo manipulis justitiae referum tibi mittimus, monentes quatenus sic suos effectus adjuvando prosequaris, sicuti illum a Deo incepisse, et in via Dei cucurrisse cognovisti.

Porro de visione illa, immo aperta ostensione, qua se beata virgo Maria ei manifestavit, aequae ita certum esse tenemus, quemadmodum de viri bonitate non dubitamus. Denique vigilantiam tuam admonemus, quatenus illis in partibus, in quibus manifestatio habita fuisse refertur, concilium totius Angliae cogas, episcopos, sacrique ordinis religiosas personas illuc convenire facias, optimatesque regni cum proceribus suis adesse praecipias. Quibus in nomine Domini congregatis denunciamus, quod duo reges Angliae, Kenredus et Offa, cum quibus jam dictus episcopus ad limina apostolorum venit, in loco ostensae visionis plurima de suis beneficiis in praesentia nostra regia libertate confirmati contulerunt, quatenus ibidem congregatio monachorum secundum regulam memorandi patris Benedicti, quae minus in illis partibus adhuc habetur, possit instaurari, et indefinenter Christo famulari. Ipsas autem donationes et beneficia praefati regis in ipsorum privilegio nominatim determinaverunt, et a nobis approbari fecerunt.

Igitur, frater dilecte, quoquo modo Christus annuncietur, lucrum Christi inquirere, opus Christi exerce, promulgatisque in concilio undique sententiis, tum a Deo ostensae visionis, tum apostolicae auctoritatis, tum regiae libertatis et donationis, tum tui ipsius, clerique et populi assensus et favoris; constitue ovile Christo divinitus ostensum, apostolica auctoritate fultum, regia libertate donatum, cleri et populi benedictione sancitum. Tibi autem et successoribus tuis, memorato episcopo Ecgwino assentiente, curam animarum praecipue injungimus, ut si, quod absit, aliquo diaboli impulsu quisquam

perversor aut tyrannus sacrum locum minuere aut impugnare praesumpserit, tibi a Deo concessae potestatis sententia, et anathematis verberere percussus, complere non audeat. Si quid vero sinistrae partis inibi compertum fuerit oriri, auribus summi pontificis patriae potius deferatur, quam per alicujus occultam sententiam sanctus locus depravetur. Ipsum ergo locum, quem regia potestas regiae libertati donavit, et nos auctoritate Dei, et sanctorum apostolorum, et nostra donamus, ut nullus cujuscunque ordinis homo hoc quod constituimus depravare aut minuere praesumat. Qui hoc destruxerit, aut male contaminaverit, sit ille maledictus; qui vero servaverit et adauxerit, benedictionibus repleatur.

Scripta est haec epistola anno dominicae incarnationis septingentesimo nono in ecclesiae salvatoris Lateranensi, praecipiente et confirmante Constantino apostolicae sedis antistite; astantibus et confirmantibus regibus Angliae Kenredo et Offa, rogante venerabili viro Ecgwino episcopo coram pluribus archiepiscopis et episcopis, et principibus et nobilibus diversarum provinciarum, cunctis clamantibus et dicentibus: quicquid in hac constitutione vestra sanctitas exercet, laudamus, concedimus et confirmamus.

✠ Ego Constantinus Romanae sedis episcopus per signum sanctae crucis has donationes et libertatem confirmavi.

Ego Ecgwinus humilis episcopus confirmavi.

Ego rex Kenredus corroboraui.

Ego rex Offa consensi.

[Bullam hanc papalem alio tamen modo finit Capgravius, recitante Spelmanno.]

Scripta est haec epistola anno gratiae septingentesimo nono, et consecrato loco per sanctum Wilfridum episcopum, idem Wilfridus et Ecgwinus coram omnibus sic locuti sunt. Domine Deus, qui in caelis habitas, et omnia creasti, conserva illum, qui locum istum pacificabit et conservabit. Nos etiam praecipimus in Dei omnipotentis, et omnium virtutum caelestium no-

† Cognoscit hic papa Ecgwini visionem, ratam habet, et locum apparitionis beatæ virginis sacrum decernit, coenobioque honorandum. De imaginibus tamen ne verbum facit; sed concilium praecipit indicendum (non Londini, vel remoto loco aliquo; sed ut rectius intelligantur omnia) in illis partibus in quibus manifestatio (i. apparitio) habita refertur. Sic epistola. Disquirendus igitur iste locus, nec obscurus esse debet, nec inhospitalis, sed qui "totius Angliae reges, episcopos, sacrique ordinis religiosas personas — optimatesque regni, cum proceribus suis" suscipiat: nam hi omnes ex praecepto papae Constantini adesse tenebantur. De loco igitur jam sollicitus, reperio sub hac tempestate ejusmodi plane synodum, qualem papa praecipit, congregari (nam et generalis appellatur, et sub utroque habita est archiepiscopo) in loco quodam, qui "Alne" dicitur. Quis autem hic locus fuit, vel ubi gentium, nemo suggerit. Confido in epistolae verbis, fuisse eum in ipsis "illis partibus in quibus manifestatio" habebatur: rebar enim archiepiscopum Cantuariæ, cui haec a papa credebantur, nolle vel unguem latum discedere a mandatis papae. Reperio fluvium in confiniis Eveshamiae Alnum dici. Placet. Quaero, insigne super eo quodnam oppidum? Prostat in octavo lapide Aulcester. Revera (inquam) Alnicester, q. castrum, urbs, vel oppidum super Alno fluvio. Suffragatur etymo Matthaeus Parisius, qui hoc Allencester nuncupat; sed eo magis (si typographus in "non subverteret) Johannes Capgrave (in vita S. Ecgwini) qui expresse Alnecester dixit, et locum ad hanc synodum satis opportunum fuisse ostendit. "Erat namque, ait, juxta Evesham ad octo miliaria castrum Aluacestre, regale tunc mansum, cujus loci habitatores quanto rerum opulentia et temporalium abundantia affluebant, tanto magis gulae et luxuriae dediti, studentes avaritiae et cupiditati, misericordia Dei se indignos efficiebant. Ad hunc locum accedens beatus Ecgwinus, praedicavit illis regnum Dei," etc.

mine, ut neque rex, neque princeps, neque ullius ordinis homo locum istum sanctum diminuat; sed sit (ut optamus) gregibus et Dei pastoribus murus bene dispositus in potestate proprii abbatis secundum regulam Dei et sancti Benedicti. Si autem aliquis, quod absit, avaritiae spiritu arreptus, vertere velit, iudicetur ante tri-

bunal Dei, et nunquam in Christi veniat memoriam, sed nomen ejus deleatur in aeternum de libro viventium; et ligetur aeternarum poenarum nodis in inferno, nisi in hac vita poenitens emendet. Hujus ecclesiae dedicatio facta est anno gratiae septingentesimo quarto decimo. Capgravius.

Papae Rom.
CONSTANTIN. 2.

Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. 17.

Anno Christi
709.

Reg. Saxon.
WIGHTRED. 16.

Imperat.
JUSTINIAN. II. 25.

Synodus Alnensis †. Ex Birthwaldo Glascon. in vita S. Egwini apud Godwin. p. 501. citante Spelm.

ECGWINUS regali ortus profapia, Wigornensis patria, temporibus Adelredi et Kenredi regum Merciorum, fit Wigornensis episcopus [an. Dom. 693] unde paulo post ejectus est. Romam profectus, a papa (coram quo missas solenniter celebravit) episcopatu restituitur. Tum paucis interjectis, post reditum, inquit, a Roma, impetravit locum qui Aethamme dicitur, et postea Eovesham, a nomine cujusdam bubulci (Eoves) B. Ecgwini, qui in sylva quadam porcam perditam, et septenum foetum parituram, invenit. Ab illo igitur omine, locus Eovesham dicitur, et monasterium nomen inde tulit. Sed primo Ethelredus rex dedit ei antiquum monasterium dictum Fledamburch, quod Ecgwini dedit subregulo provinciae Huicces pro alio

coenobio, quod Stratford dicitur. Paulo post ab Oswardo regis fratre, alias Edwinus terras obtinuit, viz. 30 manfas apud Twiford. Post Kenred affinis Ecgwini, dedit ei 48 alias manfas in ambitu loci, qui Cotham dicitur. Deinde Romam proficiscitur cum Offa et Kenredo, ad impetranda pro monasterio suo privilegia.

Quibus impetratis, ad Angliam redierunt, et congregata synodo generali in loco, qui Alne dicitur, cui interfuerunt Birthwaldus Cantuariensis et Wilfridus Eboracensis; donationes illae omnes confirmatae sunt, misso Wilfrido ad locum consecrandum. Quo facto, Ecgwini ibi Benedictinos monachos constituit. Postea obiit 3. kalend. Januarii.

Papae Rom.
CONSTANTIN. 5.

Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. 20.

Anno Christi
712.

Reg. Saxon.
WIGHTRED. 19.

Imperat.
JUSTINIAN. II. 28.

Concilium Londinense *. Ex centur. Magdeburg. centur. 8. et Balaeo.

CUM mota esset controversia de cultu imaginum, diabolus, ad idololatriae confirmationem, omnem lapidem movit; utens opera

suorum mancipiorum, nimirum pontificum Romanorum et monachorum. Inter alios autem Ecgwini monachum Benedictinum, nuper

† Synodus Alnensis generalis in loco, qui Alne dicitur, sub Birthwaldo archiepiscopo Cantuariensi, et Wilfrido Eboracensi celebrata. In qua confirmantur donationes nascenti jam monasterio Eveshamiae collatae.

Quo anno habita fuit ista synodus non reperio, verba sunt Spelmanni. In catalogo monasteriorum (a Gulielmo Burton ut accepi, collecto, et apud Spedum edito) fundari dicitur Eveshamia anno Christi 700. statim autem non secuta est haec synodus. Wilfridus enim Eboracensis archiepiscopus (qui in eadem confedit, et a synodo ad consecrandum monasterium delegatur) non restitutus est archiepiscopatu ante annum Dom. 705. Et Kenredus rex Merciorum, et Offa rex australium Saxonum, cum quibus Ecgwini Romam profectus est, privilegia monasterii sui comparandi gratia, iter hoc non ingressi sunt ante annum quintum regis Kenredi, id est, Christi 708. Reges vero terrena deferentes solia pro caelesti regno, Romae permanent, et in monachos sunt detonsi. Ecgwini solus Angliam rediens, congregari facit istam synodum, quam nos igitur sub anno 709 vel 710. reposuimus. Quid praeterea actum sit in ea, non liquet. Tacetur quippe in hoc paragrapho ipsa visio, et de adorandis imaginibus, nihil proditum vel in eo, vel inter omnia quae retulimus.

* Concilium Londinense sub Bonifacio legato sedis Romanae, et Birthwaldo archiepiscopo Doroberniae. In quo statui dicitur de adorandis imaginibus, et de sacerdotum uxoribus abdicandis.

Cogor ista Magdeburgensium et Balaei verbis exhibere, cum non habeam e veteribus, quem adducam. Audi quid de hoc concilio notat Binius. "Referunt" inquit, "Urspergensis et alii recentiores historici, Ecgwini monachum designatum episcopum Wicceis, divinitus admonitum, ut Dei genitricis imaginem in sua ecclesia collocaret; rem autem in controversiam deductam, fuisse delatam ad apostolicam sedem; jussuque Ecgwini sisti coram pontifice, et juratum de visione quam viderat, aliisque testatum esse. Tunc vero Constantinum legatum misisse Bonifacium in Britanniam, qui Londini synodum celebraret. Celebrataque synodo, fuisse in ea probatas visiones Ecgwini, et de cultu sacrarum imaginum promulgatum esse decretum. Quae cum majorum testimonio destituantur, scriptisque Bedae omnino adversentur illis, quibus ait Anglos una cum sancto evangelio, usum sacrarum imaginum ab Augustino apostolo suo suscepisse, facile inducimur, ut commentum esse putemus. Nam si cultus imaginum jamdiu ante in Anglia receptus fuerat, ad earum receptionem non erat opus alia visione; nisi dicas Anglos primo seculo suae conversionis a fide recepta (quod non est verisimile, neque ab ullo haecenus demonstratum) aliqua ex parte recessisse." Beda de Augustino in Angliam veniente, usumque imaginum cum sancti evangelii primordiis introducente, haec ait: "at illi (Augustinus videlicet et socii) non daemoniaci, sed divina virtute praediti veniebant, crucem pro vexillo ferentes argenteam, et imaginem Domini salvatoris in tabula depictam, litaniasque canentes, pro sua simul et eorum propter quos et ad quos venerant, salute aeterna Domino supplicabant." Haec Beda de usu sacrarum imaginum ante centum annos in Anglia recepto; quibus ea, quae de hac Londinensi synodo a recentioribus scripta sunt, non parum redarguuntur." Vide Baron. an. 714. num. 3, 4.

Haec Binius: quae Baronius paulo fusius et (pace utriusque dixerim) neuter satis candide. Afferunt enim Magdeburgenses, imaginum adorationem ab Anglis non susceptam esse ante hoc concilium Londinense. Referunt illi ex Beda Augustinum (Romanarum ceremoniarum protomytam) et socios suos, longe antea cruce usos esse, et imagine Christi. Quis non

Wicciis

Wicciis designatum episcopum, hominem ex superstitionum colluvie compactum excitat; eique in somnis instillat, per illusiones et praestigias suas, quasi a Maria virgine jubeatur in ecclesia sua collocare imaginem ejus, et populo venerationem atque adorationem istius idoli persuadere. Is vero quiescere non potest, sed rem in actum deducere instituit; librumque de suis visionibus conscribit. Res deferitur ad pontificem Romanum Constantinum, qua vero id factum sit occasione, non est annotatum; forte quia aliqui boni sese impietati illi et vanitati opposuerunt; quos Satan apostolica auctoritate refringendos censebat: pontifex prius hominem accersit; et jurejurando obtestatur, ut veritatem dicat. Videbat enim ipse scripturam sacram imaginum cultui refragari; et opus esse novis revelationibus, ad eam idolomaniam stabilendam. Ille vero in sua sententia constanter perseverat, atque pontifici fidem facit. Ergo apo-

stolica sua auctoritate approbat visiones Ecgwini: ac Bonifacio legato suo imperat; ut in Britanniam abeat, atque Londini, cum consensu Brithwaldi archiepiscopi Anglorum, synodum celebret. Isti autem pontifici obsequentes, episcopos et reges sub anathematis poena convenire Londinum jubent. In eo congressu non datur locus disputationi et collationi, ut par erat; sed visiones Wicci proponentur, de cultu imaginum; et indicatur, eas a pontifice maximo esse comprobatas. Denique promulgatur decretum, de imaginibus in templa collocandis, missarumque celebratione et adoratione honorandis; ac denique de abdicandis sacerdotum uxoribus. Tali modo cultus imaginum Anglicanis ecclesiis, auctoritate antichristi, et illusionibus diabolicis, atque approbatione superstitiosae vanitatis, est obtrusus; paucis piis frustra gementibus, et contradicentibus, circiter annum Domini 712 aut 714.

dixerit, aliud esse, *uti*, aliud *adorare*? Sed videamus, qui et quomodo usi sunt. Christianae scilicet militiae antesignani, effigiem Christi et crucem ejus (militiae suae professionem et insignia) prae se ferebant. "Crucem," ait Beda, "pro vexillo," non pro adoratione. Sed tu inquires: Romani milites signa militaria adorabant. Cedo; Ethnici; aquilas, dracones, lupum, minotaurum, et imperatorum imagines. Num perinde dixeris? Christiani crucem, et characteres nominis Christi? nam in veterum signorum loco, haec induxit Constantinus magnus, christianus factus. "Jussit," inquit auctor quidam in vita Const. "viros eruditos ex auro et lapidibus pretiosis in vexillum crucis transformare signum quod labarum vocabatur. Hoc signum praeponeretur ante ordines universos," etc. Idem Eusebius, de Const. lib. ii. c. 24. Socrates, hist. lib. i. c. 1. Niceph. et Prudentius, contra Symmachum. l. i.

Christus purpureum gemmanti textus in auro,
Signabat labarum: clypeorum insignia Christus
Scripserat: ardebat fummis crux addita cristis.

"Christus," inquit, intellige nomen "Christus" Graecis designatum literis in hunc modum χ , non imago Christi. Et ubi postea dicit:

Hinc signat cherubin, hinc labara sancta triumphum
Brachia tensa notant—

Intelligendum est de radiis crucis in modum brachiorum protensis, non de brachiis Christi, ut ex variis labari formis apud ipsum Baronium videas in an. 312. num. 23. et seqq. Adorabant vero (liceat) christiani milites novum hoc labarum, uti ethnici vetus illud: non dicam cultu divino, sed (ut Tertulliani in Apologetico, verbo utar) castrensi religione; quod (ut habent Sozomenus l. i. c. 4. et alii) totius imperii praestantissimum esset signum, ipsumque imperatorem antecederet: nam hoc idem symbolum clypeos etiam insignivit (ut apud Prudentium vides) et cruces galeas; nec tamen has vel illas adorabant.

Id demum est certissimum: si primi illi religionis apud Anglo-Saxones factores crucem et imagines adorassent, et adorandas docuissent; haberetur ejus aliqua mentio in auctore aliquo coaetaneo, mansissetque traditionis usus apud posteros suos. Sed ne Beda quidem ipse, inter tot quae de cruce refert miracula, piorumque varias et ferventes devotiones; ne unius (quod sciam) meminit, qui vel crucem adoravit, vel imaginem, vel alterutram edidit adorandam. Non indigne igitur ferat Binus aut Baronius, cultui isti adeo recentem ut in Londinensi hoc concilio originem designari; satis enim probabile videatur, nequaquam recipi in Britanniam ante secundum Nicenum concilium generale. Nam cum eo tempore Carolus magnus exemplar concilii illius ad Offam regem Merciorum delegasset, ita displicuisse perhibetur principibus et episcopis Angliae, ut ab ecclesia Dei id omnino execrari dicebatur. Scripsit itaque Albinus, alias Alcuinus, vir illius seculi in sacris scripturis longe eruditissimus (Caroli quippe magni institutor et literarum apud Gallos restitutor) contra hoc epistolam "ex auctoritate divinarum scripturarum mirabiliter affirmatam" (verba sunt auctorum veterum Cestrensis an. 801. Hoved. par. post. an. 793. Florileg. in an. Dom. 792.) "illamque cum eodem libro ex persona episcoporum et principum nostrorum, regi Francorum attulit:" de quo plura hic inferius in suo loco.

Sed ut usum intelligas, quem ex imaginibus sanctorum atque ipsius salvatoris nostri sibi cooptabant Saxones nostri, et etiam Beda; dicat obsecro auctor ille ipsemet venerabilis, qui de imaginibus rerum in templo Salomonis agens, sic effatur lib. de templo Salomonis ca. 19. tom. 8. "Si enim licebat serpentem exaltari aeneum in ligno, quem aspicientes filii Israel, viverent; cur non liceat exaltationem Domini salvatoris in cruce, qua mortem vicit, ad memoriam fidelibus depingendo reduci, vel alia ejus miracula et sanationes, quibus de eodem mortis auctore mirabiliter triumphavit, cum horum aspectus saepe multum compunctionis praestaret contuentibus, et eis quoque qui literas ignorant, quasi vivam dominicae historiae panderet lectionem? Nam pictura Graece *ἱερωγραφία*, i. viva scriptura vocatur. Si licuit XII. boves aeneos facere, qui mare superpositum ferentes, quatuor mundi plagas respicerent; quid prohibet XII. apostolos depingere, quomodo "euntes docerent omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti:" viva, ut ita dixerim, prae oculis omnium designare scriptura?" etc. Hic imaginum usus apud Augustinum et socios suos, (de quo loco illo superiori Beda) et quem magnus Augustini magister Gregorius registr. lib. ix. ca. 9. indict. 4. (ipse magnus) in epistola ad Serenum episcopum Massiliensem praedicavit, imaginibus loquens, quas idem ille episcopus ideo fregerat, quod eas populus adoravit. "Frangi vero," inquit Gregorius, "non debuit, quod non ad adorandum in ecclesiis, sed ad instruendas solummodo mentes fuit nescientium collocatum," etc. Aliter Bellarminus. tom. i. par. 2. l. 2. de imaginibus, ca. 12. etc.

Nec mirum quidem si nostrates tarde adeo et tam pigre ad sanctorum imagines adorandas venerint, cum parcius sub hoc seculo ad eosdem ipsos preces effudisse videantur. Est enim mihi psalterium Davidis sub temporibus Niceni concilii II. vel mox inde ut conjicitur, exaratum; in quo ad finem uniuscujusque psalmi, et singularum sectionum psalmi CXIX. habetur oratio (numero scil. 171.) nec inter eas omnes reperitur una aliqua ad sanctorum aliquem designata, nec qua nomen divae virginis vel apostolorum alicujus, aut inferioris alterius sancti meminit. Haud nego tamen veteres ipsos Saxones nostros, alias cruces (ut Alexandrini olim sub infantia ecclesiae) christianitatis symbolum, alias sanctorum imagines ad memoriam, ornamentum, reverentiam et exemplum pietatis exhibuisse. Haec SPELM.

Papae Rom.
CONSTANTIN. 5.Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. 20.Anno Christi
712.Reg. Saxon.
WIGHTRED. 19.Imperat.
JUSTINIAN. II. 28.

Concilium omnium episcoporum et principum, procerum, comitum, et omnium sapientum, seniorum, et populorum totius regni, per praeceptum regis Inae habitum, cum jam Gualam filiam Cadwaladri regis Britonum, in uxorem cepisset, unaque Cambriam totam et coronam Cadwaladri adeptus esset †. Ex leg. Edw. Confes. cap. 35. in auctar.

REX Ina cepit in uxorem suam Gualam nomine, propter quam vocata est Wallia illa terra, quae quondam vocabatur Cambria; bigamus enim fuit. Cepit autem cum ultima uxore sua Cambriam, et Cornubiam, et coronam benedictam Britanniae, quae fuerat ultimo Cadwaladro regi Britanniae. Et universi Angli, qui tunc temporis extiterunt, uxores suas ceperunt de Britonum genere, et Britones uxores suas de illustri sanguine et genere Anglorum, hoc est, de genere Saxonum. Hoc enim factum fuit per commune consilium et assensum omnium episcoporum, et principum, procerum, comitum, et omnium sapientum, seniorum et populorum totius regni, et per praeceptum regis Inae praedicti. Multi vero Angli ceperunt uxores suas de sanguine et genere Anglorum Germaniae, et quidam Angli ceperunt uxores suas de sanguine et genere Scotorum; proceres vero Scotorum, et Scoti fere omnes ceperunt uxores suas de optimo genere et sanguine Anglorum Germaniae, et ita fuerunt tunc temporis per universum regnum Britanniae duo in carne una: et taliter consti-

tuit rectum conjugium, et delevit fornicationem et immunditiam a regno, et recta judicia pro stabilitate regni, et confirmatione populorum, benigna sedulitate; et tali modo effecti fuerunt gens una, et populus unus per universum regnum Britanniae, miseratione divina.

Deinde universi vocaverunt regnum Anglorum, quod antea vocatum fuit regnum Britanniae. Universi praedicti semper postea pro communi utilitate coronae regni insimul, et in unum circiter contra Danos et Norvegienses semper steterunt, et atrocissime unanimi voluntate contra inimicos pugnaverunt, et bella atrocissima gesserunt. Erat enim praedictus rex Ina optimus, largus, sapiens, prudens, moderatus, strenuus, justus, animosus, et bellicosus pro loco et tempore; et in divinis legibus, et in secularibus institutis, scriptis, et bonorum operum exhibitionibus irradiavit gloriosus, rexitque regnum, confoederavit et consolidavit, et in unum pacificavit sapientia et prudentia magna, et ubi locus adfuit, vi et manu armata.

Papae Rom.
CONSTANTIN. 6.Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. 21.Anno Christi
713.Reg. Saxon.
WIGHTRED. 20.Imperat.
PHILIPP. I.

Bulla Constantini papae de privilegiis ecclesiae Cantuariensis. Ex originali in MS. Cott. Cleop. A. 1. fol. 61, 62. et reg. Cant. A. fol. ii. a.

CONSTANTINUS episcopus, servus servorum Dei, Brithwaldo Britanniarum primati salutem, et apostolicam benedictionem. Divina dispensatione ad hoc promoti, ut apostolica auctoritate paci ecclesiarum insistamus, tuae fraternitati denunciamus, quatenus ecclesias Dei per Britanniam dispositas tua ipsius et sanctorum apostolorum auctoritate protegas, ne quis pervasor cujuscunque ordinis a Deo et nobis constituta privilegia subruat. Inter quas eam, quae nuperrime a venerabili viro Ecguino nostra et regia auctoritate constituta est, tuae ditioni praecipue submittimus, ut tibi et posteris tuis potestate divinitus concessa ab omni eam adversariorum impugnatione liberam in perpetuum reddas.

Justum enim nobis videtur, ut quum^a idem venerabilis Ecguinus exemplum Domini secutus se humiliando inibi effectus est abbas; idcirco haec ecclesia secundum quod per legatum suum Aethelwaldum expetiit, ampliorem dignitatem a nostra sede sui merito obtineat. Constituimus ergo in nomine Domini, ut^b idem locus sub monarchia proprii abbatis sit liber ab omni tyrannica exactione, et nullus cujuscunque ordinis homo aliquod gravamen ibi inferre audeat. Defuncto autem abbate secundum canonicam auctoritatem, vel de ipso monasterio, vel de parochia Huvicciorum abbas a fratribus ejusdem loci eligatur, qui in eadem ecclesia libere et canonice sine aliqua exactione consecratus ob re-

† In hoc concilio de mutuis connubiis habendis inter Anglo-Saxones, Britones et Scotos, tum ad delendam fornicationem et immunditiam, tum ad concordiam publicam promovendam, statuitur.

De secundo seu ultimo hoc conjugio Inae regis occidentalium Saxonum cum Guala filia (ut praesumitur) Cadwaladri regis Britonum, et mutato inde Cambriae nomine in Walliam, nulla mihi apud historicos probatos occurrit mentio. Nec Inam aliam habuisse uxorem quam Ethelburgam (Saxonem, ut ex nomine cognoscas, non Britonem) atque eam proculdubio ultimam. Nam cum ille Romae monachatum iniit, ipsa hic in Anglia facta est monialis, et deinde abbatissa Barkingensis; quo utrique habitu usque ad mortem permanserunt. De tempore etiam et auctoritate istius concilii nihil affirmaverim: Cadwaladrum enim alii ferunt tres tantummodo regnasse annos, alii 5. Monumetensis 12. sic ut quando Cambriae regnum assequeretur Inas, incertum sit. Quin et Inam ille nepotem facit Cadwaladri, H. Lhuid filium, concilium istud generum. Haec SPELM.

^{a b} MS. Cott. *isdem*.

verentiam venerabilis Ecguini annulo in celebratione missarum solummodo utatur, primumque locum post Huvicciorum praesulem nostra auctoritate jugiter obtineat. Si quis igitur hoc privilegium infringere voluerit, sive in loco monachorum clericos immittere temptaverit, coram Deo et angelis ejus in perpetuum sit anathema. Si quis

vero hanc nostram auctoritatem servaverit, conservet eum Deus in aeternum. Scripta est haec epistola anno dominicae incarnationis septingentesimo tertio decimo, praesidente apostolicae sedis papa Constantino; et hoc ✠ signum sanctae crucis * propria manu faciente.

Papae Rom.
CONSTANTIN. 7.

Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. 22.

Anno Christi
714.

Reg. Saxon.
WIGHTRED. 21.

Imperat.
ANASTAS. I.

Epistola Ceolfredi abbatis ad Naitanum regem Pictorum, pro catholico Paschate et Romana tonsura. Ex Bed. hist. eccl. lib. v. cap. 21.

Eo tempore Naitanus rex pictorum (qui septentrionales Britanniae plagas inhabitant) admonitus ecclesiasticarum frequenti meditatione scripturarum, abrenunciavit errori quo eatenus in observatione Paschae cum sua gente tenebatur, et se suosque omnes ad catholicum dominicae resurrectionis tempus celebrandum perduxit. Quod ut facilius et majori auctoritate perficeret, quaesivit auxilium de gente Anglorum, quos jamdudum ad exemplum sanctae Romanae et apostolicae ecclesiae suam religionem instituisse cognovit. Siquidem misit legatarios ad virum venerabilem Ceolfridum abbatem monasterii beatorum apostolorum Petri et Pauli, quod est ad ostium Uiri amnis, et juxta amnem Tinam, in loco qui vocatur "Ingirvum," cui ipse post Benedictum (de quo supra diximus) gloriosissime praefuit, postulans ut exhortatorias sibi literas mitteret, quibus potentius confutare posset eos, qui Pascha non suo tempore observare praesumerent, simul et de tonsurae modo vel ratione qua clericos insigniri deceret. Excepto quod etiam ipse in his non parva ex parte esset imbutus. Sed et architectos sibi mitti petiit, qui juxta morem Romanorum, ecclesiam de lapide ingente ipsius facerent, promittens hanc in honorem beati apostolorum principis dedicandam; se quoque ipsum cum suis omnibus morem sanctae Romanae et apostolicae ecclesiae semper imitaturum, in quantum duntaxat tam longe a Romanorum loquela et natione segregati hunc ediscere potuissent. Cujus religiosi votis ac precibus favens reverendissimus abbas Ceolfridus, misit architectos, quos petebat, et literas scriptas in hunc modum.

Domino excellentissimo et gloriosissimo regi Naitano, Ceolfridus abbas in Domino salutem. Catholicam sancti † Paschae observantiam, quam a nobis, rex Deo devote, religioso studio quaesisti, promptissime ac libentissime tuo desiderio, juxta quod ab apostolica sede didicimus, patefacere satagimus. Scimus namque caelitus sanctae ecclesiae donatum, quotiens ipsi rerum Domini discendae, docendae, custodiendae veritati operam impendunt. Nam et vere omnino dixit quidam secularium scriptorum, quia felicissimo mundi statu ageretur, si vel reges philosopharentur, vel regnarent philosophi. Quod si de philosophia hujus mundi, vere intelligere

de statu hujus mundi, merito diligere potuit homo hunc mundum; quanto magis civibus patriae caelestis in hoc mundo peregrinantibus optandum est, et totis animi viribus supplicandum, ut quo plus in mundo quique valent, eo amplius ejus, qui super omnia est, judicis mandatis auscultare contendat, atque ad haec observanda secum eos quoque qui sibi commissi sunt, et exemplis simul et auctoritate instituant?

Tres sunt ergo regulae sacris inditae literis, quibus Paschae celebrandi tempus nobis praefinitum nulla prorsus humana licet auctoritate mutari; e quibus duae in lege Moysei divinitus statutae, tertia in evangelio per effectum dominicae passionis et resurrectionis adjuncta est. Praecepit enim lex, ut Pascha primo mense anni, et tertia ejusdem mensis septimana, id est, a quinta decima die usque ad vicesimam primam fieri deberet. Additumque est per institutionem apostolicam ex evangelio, ut in ipsa tertia septimana diem dominicam expectare, atque in ea temporis paschalis initium tenere debeamus. Quam videlicet regulam triformem quisquis rite custodierit, nunquam in adnotatione festi paschalis errabit. Verum si de his singulis enucleatius ac latius audire desideras, scriptum est in Exodo, ubi liberandus de Aegypto populus Israel, primum Pascha facere jubetur; quia dixerit Dominus ad Moysen et Aaron: "a mensis iste vobis principium mensium primus erit in mensibus anni. Loquimini ad universum coetum filiorum Israel, et dicite eis: decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum per familias et domos suas." Et paulo post: "b et servabitis eum usque ad quartadecimam diem mensis hujus. Immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vespem." Quibus verbis manifestissime constat, quod ita in observatione paschali mentio fit diei quartaedecimae, ut non tamen in ipsa die quartaedecima Pascha fieri praecipiat, sed adveniente tandem vespera diei quartaedecimae, id est, quintaedecima luna, quae initium tertiae septimanae faciat, in caeli faciem prodeunte, agnus immolari jubeatur. Et quod ipsa sit nox quintaedecimae lunae, in qua percussis Aegyptiis, Israel est a longa servitute redemptus: "c septem, inquit, diebus azyma comedetis." Quibus item

* MS. Cant. addit *in eadem carta.*

† f. Paschatis.

a Exod. xii. 2.

b ver. 6.

c ver. 15.

verbis tota tertia septimana ejusdem primi mensis decernitur solennis esse debere. Sed ne putaremus easdem septem dies a 14^a. usque ad 20^{am}. esse computandas, continuo subiecit: “^d in die primo non erit fermentum in domibus vestris. Quicumque comederit fermentum, peribit anima illa de Israel. A die primo usque ad diem septimum,” et caetera, usque dum ait: “^e in eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de terra Aegypti.” Primum ergo diem azymorum appellat eum, in quo exercitum eorum esset educturus de Aegypto. Constat autem, quia non 14^a. die, in cujus vespera agnus est immolatus, et quae proprie Pascha five Phase dicitur, sed 15^a, sunt educti ex Aegypto, sicut in libro numerorum apertissime scribitur. “^f Profecti igitur de Ramesse quintadecima die mensis primi, altera die fecerunt Phase filii Israel in manu excelsa.” Septem ergo dies azymorum, in quarum prima eductus est populus Domini ex Aegypto, ab initio (ut diximus) tertiae septimanae, hoc est, a quintadecima die mensis primi usque ad vicesimam primam ejusdem mensis diem completam computari oportet. Porro dies quartadecima extra hunc numerum separatum, sub Paschae titulo praenotatur, sicut Exodi sequentia patenter edocent: ubi cum dictum esset, “^g in eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de terra Aegypti,” protinus additum est: “et custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo. Primo mense quartadecima die mensis comedetis azyma usque ad diem vicesimam primam ejusdem mensis ad vesperam. Septem diebus fermentatum non invenietur in domibus vestris.” Quis enim non videat, a quartadecima usque ad vicesimam primam, non septem solummodo, sed octo potius esse dies, si et ipsa quartadecima annumeretur? Sin autem (ut diligentius explorata scripturae veritas docet) a vespera diei quartaedecimae usque ad vesperam vicesimae primae computaverimus, videbimus profecto, quod ita dies quartadecima vesperam suam in festi paschalis initium porrigat, ut non amplius tota sacra solennitas quam septem tantummodo noctes cum totidem diebus comprehendat. Unde et vera esse probatur nostra diffinitio, qua tempus paschale primo mense anni, et tertia ejus hebdomada celebrandum esse diximus. Veraciter enim tertia agitur hebdomada, quod a vespera 14^{ae}. diei incipit, et in vespera 21^{ae}. completur.

Postquam vero Pascha nostrum immolatus est Christus, diemque nobis dominicam, quae apud antiquos una vel prima sabbati five sabbatorum vocatur, gaudio suo resurrectionis fecit esse solennem, ita hanc nunc apostolica traditio festis paschalibus inseruit, ut nil omnimodis de tempore Paschae legalis praeoccupandum, nihil minuendum esse decerneret; quin potius statuit, ut expectaretur juxta praeceptum legis idem primus anni mensis, expectaretur quartadecima dies illius, expectaretur vespera ejusdem. Et cum haec dies in sabbatum forte incideret, “tolleret unusquisque agnum per fa-

miliis et domos suas, et immolaren eum ad vesperam,” id est, praepararent omnes ecclesiae per orbem, quae unam catholicam faciunt, panem et vinum in mysterium carnis et sanguinis agni immaculati, qui abstulit peccata mundi, et praecedente congrua lectionum, orationum, et ceremoniarum paschalium solennitate, offerrent haec Domino in spem futurae suae redemptionis. Ipsa enim eadem nox, in qua de Aegypto per sanguinem agni Israelitica plebs erepta est, ipsa est, in qua per resurrectionem Christi liberatus est a morte aeterna populus omnis Dei. Mane autem illucescente die dominica, primam paschalis festi diem celebrarent. Ipsa est enim dies, in qua resurrectionis suae gloriam Dominus multifariae revelationis gaudio discipulis patefecit; ipsa prima dies azymorum, de qua multum distincte in Levitico scriptum est: ^h “mense primo quartadecima die mensis hujus ad vesperam Phase Domini est, et quintadecima die mensis hujus solennitas azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis, dies primus erit celeberrimus sanctusque.” Si ergo fieri posset, ut semper in diem quintumdecimum primi mensis, id est, in lunam quintamdecimam dominica dies incurreret, uno semper eodemque tempore cum antiquo Dei populo, quanquam sacramentorum genere discreto, sicut una eademque fide Pascha celebrare possemus. Quia vero dies septimanae non aequali cum luna tramite procurrit, decrevit apostolica traditio, quae per beatum Petrum Romae praedicata, per Marcum evangelistam et interpretem ipsius Alexandriae confirmata est, ut adveniente primo mense, adveniente in eo vespera diei quartaedecimae, expectetur etiam dies dominica a quintadecima usque ad vicesimam primam diem ejusdem mensis. In quacunque enim harum inventa fuerit, merito in ea Pascha celebrabitur; quia nimirum haec ad numerum pertinet illarum septem dierum, quibus azyma celebrari jubetur. Itaque fit ut nunquam Pascha nostrum a septimana mensis primi tertia in utramvis partem declinet, sed vel totam eam, id est, omnes septem legalium azymorum dies, vel certe aliquos de illis teneat. Nam etsi saltem unum ex eis, hoc est, ipsum septimum apprehenderit, quem tam excellenter scriptura commendat: “dies autem ⁱ,” inquit, “septimus erit celebrior et sanctior, nullumque servile opus fiet in eo:” nullus arguere nos poterit, quod non recte dominicum Paschae diem, quem de evangelio suscepimus, in ipsa, quam lex statuit, tertia primi mensis hebdomada celebremus.

Cujus observantiae catholica ratione patefacta, patet e contrario error irrationabilis eorum, qui praefixos in lege terminos, nulla cogente necessitate, vel anticipare vel transcendere praesumunt. Namque sine ratione necessitatis alicujus anticipant illi tempus in lege praescriptum, qui dominicum Paschae diem a quartadecima mensis primi usque ad vicesimam putant lunam esse servandum. Cum enim a vespera diei quartaedecimae vigilias sanctae noctis celebrare in-

^d Exod. xii. 15.^e ver. 17.^f Num. xxxiii. 3.^g Exod. xii. 17.^h Levit. xxiii. 5.ⁱ ver. 8.

icipiunt, claret quod illum in exordio sui Paschae diem statuunt, cujus nullam omnino mentionem in decreto legis inveniunt. Et cum vicesima prima die mensis Pascha dominicum celebrare refugiunt, patet profecto quod illam per omnia diem a sua solennitate fecernunt, quam lex majore prae caeteris festivitate memorabilem saepenumero commendat. Sicque diem Paschae ordine perverso, et aliquando in secunda hebdomada totam compleant, et nunquam in hebdomadae tertiae die septimo ponant.

Rursumque qui a sextadecima die mensis saepe dicti usque ad vicesimam secundam Pascha celebrandum magis autumant, non minore utique errore (tametsi altero latere) a recto veritatis tramite divertunt, et veluti naufragia Scyllae fugientes, in Charybdis voraginem submergendi decidunt. Nam cum a luna decima sexta primi mensis oriente, id est, a vespere diei quintaedecimae Pascha incipiendum doceant, nimirum constat quod quartamdecimam diem mensis ejusdem, quam lex primitus et praecipue commendat, a sua prorsus solennitate secludunt; ita ut quintaedecimae, in qua populus Dei ab Aegyptiaca servitute redemptus est, et in qua Dominus suo mundum sanguine a peccatorum tenebris liberavit, in qua etiam sepultus spem nobis post mortem beatae quietis tribuit, vix vespere tangant. Idemque poenam erroris sui in semetipsos recipientes, cum in vicesima secunda die mensis Paschae diem statuunt dominicum, legitimos utique terminos Paschae aperta transgressione violant, utpote qui ab illius diei vespere Pascha incipiunt, in qua hoc lex consummari et perfici debere decrevit. Illam in Pascha diem assignent primam, cujus in lege mentio nulla usquam reperitur, id est, quartae primae septimanae. Qui utrique non solum in diffinitione et computo lunaris aetatis, sed et in mensis primi nonnunquam inventione falluntur. Quae disputatio major est, quam epistola hac vel valeat comprehendere, vel debeat.

Tantum hoc dicam, quod per aequinoctium vernale semper inerrabiliter posset inveniri, qui mensis juxta computum lunae primus anni, qui esse debeat ultimus. Aequinoctium autem juxta sententiam omnium orientalium, et maxime Aegyptiorum, qui prae caeteris doctoribus calculandi palmam tenent, duodecimo kalendarum Aprilium die provenire consuevit, ut etiam ipsi horologica inspectione probavimus. Quaecunque ergo luna ante aequinoctium plena est, quartaedecima videlicet vel quintaedecima existens, haec ad praecedentis anni novissimum pertinet mensem, ideoque Paschae celebrando habilis non est. Quae vero post aequinoctium, vel in ipso aequinoctio suum plenilunium habet, in hac absque ulla dubietate, quia primi mensis est, et antiquos Pascha celebrare solitos, et nos, ubi dominica dies advenerit, celebrare debere, noscendum est. Quod ita fieri oportere illa nimirum ratio cogit, quia in Genesi scriptum est, quod Deus "fecit duo magna luminaria; luminare majus ut praecesset diei, et luminare minus ut praecesset nocti." Vel sicut alia dicit editio: "luminare majus in inchoationem diei, et luminare minus

in inchoationem noctis." Sicut ergo prius sol a medio procedens orientis, aequinoctium vernale suo praefixit exortu, deinde luna, sole ad vespere occidente, et ipsa plena a medio secuta est orientis; ita omnibus annis idem primus lunae mensis eodem necesse est ordine reservari, ut non ante aequinoctium, sed vel ipso aequinoctii die (sicut in principio factum est) vel eo transcurso plenilunium habere debeat. At si uno saltem die plenilunium tempus aequinoctii praecesserit, non hanc primo mense anni incipientis, sed ultimo potius praeteriti, lunam esse adscribendam, et ideo festis paschalibus inhabilem, memorata ratio probat.

Quod si mysticam quoque vos in his rationem audire delectat, primo mense anni, qui etiam mensis novorum dictus est, Pascha facere jubemur; quia renovato ad amorem caelestium spiritu mentis nostrae, sacramenta dominicae resurrectionis et ereptionis nostrae celebrare debemus. Tertia ejusdem mensis septimana facere praecipimur, quia ante legem et sub lege promissus, tertio tempore seculi cum gratia venit ipse, qui Pascha nostrum immolaretur, Christus; quia tertia post immolationem suae passionis die resurgens a mortuis, hanc dominicam vocari, et in ea nos annuatim paschalia ejusdem resurrectionis voluit festa celebrare; quia nos quoque ita solum veraciter ejus solennia celebramus, si per fidem, spem et charitatem Pascha, id est, transitum de hoc mundo ad patrem cum illo facere curamus. Post aequinoctium veris plenilunium mensis praecipimur observare paschalis, ut videlicet primo sol longiorem nocte faciat diem, deinde luna plenum suae lucis orbem mundo praesentet: quia primo quidem sol justitiae, in cujus pennis est sanitas, id est, Dominus Jesus, per resurrectionis suae triumphum cunctas mortis tenebras superavit, ac sic ascendens in caelos, misso desuper spiritu, ecclesiam suam, quae saepe lunae vocabulo designatur, internae gratiae luce replevit. Quem videlicet ordinem nostrae salutis propheta contemplatus aiebat: "elevatus est sol, et luna stetit in ordine suo." Qui ergo plenitudinem lunae paschalis ante aequinoctium provenire posse contenderit, talis in mysteriorum celebratione maximorum a sanctarum quidem scripturarum doctrina discordat, concordat autem eis, qui sine praeveniente gratia Christi se salvari posse confidunt. Qui etsi vera lux tenebras mundi moriendo ac resurgendo nunquam vicisset, perfectam se habere posse justitiam dogmatizare praesumunt. Itaque post aequinoctialem solis exortum post plenilunium primi mensis hunc ex ordine subsequens, id est, post completam diem ejusdem mensis quartamdecimam, quae cuncta ex lege observanda accepimus, expectamus adhuc, memento evangelio, in ipsa hebdomada tertia tempus diei dominicae, et sic demum votiva Paschae nostri festa celebramus. Ut indicemus nos non cum antiquis excussum Aegyptiae servitutis jugum venerari, sed redemptionem totius mundi, quae in antiqui Dei populi liberatione praefigurata, in Christi autem resurrectione completa est, devota fide ac dilectione colere, ut de resurrectione

surrectionis etiam nostrae, quam eadem die dominica futuram credimus, spe nos certissima gaudere signemus.

Hic autem, quem vobis sequendum monstramus, computus Paschae decennovenali circulo continetur, qui dudum quidem, hoc est, ipsis apostolorum temporibus jam servari in ecclesia coepit, maxime Romae et Aegypti, ut supra jam diximus. Sed per industriam Eusebii, qui a beato martyre Pamphilo cognomen habet, distinctius in ordinem compositus est, ut quod eateenus per Alexandriae pontificem singulis annis per omnes ecclesias mandari consueverat, jam deinde congesta in ordinem serie lunae quartae-decimae, facillime posset ab omnibus sciri. Cujus computum paschalis Theophilus Alexandriae praeful in centum annorum tempus Theodosio imperatori composuit. Item successor ejus Cyrillus seriem nonaginta et quinque annorum in quinque decennovenalibus circulis comprehendit. Post quem Dionysius exiguis totidem alios ex ordine pari schemate subnexuit, qui ad nostra usque tempora pertinebant. Quibus termino appropinquantibus tanta hodie calculorum exuberat copia, ut etiam in nostris per Britanniam ecclesiis plures sint, qui mandatis memoriae veteribus illis Aegyptiorum argumentis facillime possint in quolibet spatia temporum paschales protendere circulos, etiam si ad quingentos usque et triginta duos voluerint annos. Quibus expletis, omnia quae ad solis et lunae, mensis et septimanae consequentiam spectant, eodem quo prius ordine recurrunt. Ideo autem circulos eisdem temporum instantium vobis mittere superfedimus, quia de ratione tantum temporis paschalis instrui quaerentes, ipsos vobis circulos Paschae catholicos abundare probastis.

Verum his de Pascha succincte, ut petistis, strictimque commemoratis, tonsuram quoque (de qua pariter vobis literas fieri voluistis) hortor, ut ecclesiasticam et christianae fidei congruam habere curetis. Et quidem scimus, quia neque apostoli omnes uno eodemque sunt modo attonsi, neque nunc ecclesia catholica sicut una fide, spe, et charitate in Deum consentit, ita etiam una atque indiffimili totum per orbem tonsurae sibi forma congruit. Denique ut superiora, id est, patriarcharum tempora respiciamus, Job exemplar patientiae dum ingruente tribulationum articulo caput totondit; probavit utique, quia tempore felicitatis capillos nutrire consueverat. At Joseph et ipse castitatis, humilitatis, pietatis, caeterarumque virtutum executor ac doctor eximius, cum esset servitio absolvendus, attonsus esse legitur: patet profecto, quia tempore servitutis intonsis in carcere criminibus manere solebat. Ecce uterque vir Dei diversum ab altero vultus habitum foris praemonstrabat, quorum tamen intus conscientia in parili virtutum sibi gratia concordabat. Verum si profiteri nobis liberum est, quia tonsurae discrimen non noceat, quibus pura in Deum fides et charitas in proximum sincera est, maxime cum nunquam patribus catholicis sicut de Paschae vel fidei diversitate conflictus, ita etiam de tonsurae differentia legatur aliqua fuisse con-

troversia. Inter omnes tamen quas vel in ecclesia, vel in universo hominum genere reperimus tonsuras, nullam magis sequendam nobis amplectendamque jure dixerim ea, quam in capite suo gestabat ille, cui se confitenti Dominus ait: "tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferi non praevalerunt adversus eam; et tibi dabo claves regni caelorum." Nullam magis abominandam, detestandamque merito cunctis fidelibus crediderim ea quam habebat ille, cui gratiam Sancti Spiritus comparare volenti dicit idem Petrus: "pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. Non enim est tibi pars neque fors in sermone hoc." Neque vero ob id tantum in coronam attondemur, quia Petrus ita attonsus est; sed quia Petrus in memoriam dominicae passionis ita attonsus est, idcirco et nos, qui per eandem passionem salvari desideramus, ipsius passionis signum cum illo in vertice, summa videlicet corporis nostri parte, gestamus. Sicut enim omnis ecclesia, quia per mortem sui vivificatoris ecclesia facta est, signum sanctae crucis ejus in fronte portare consuevit, ut crebro vexilli hujus munimine a malignorum spirituum defendatur incurfibus, crebra hujus admonitione doceatur, se quoque carnem suam cum vitiis et concupiscentiis crucifigere debere, ita etiam oportet eos, qui vel monachi votum, vel gradum clericatus habentes, arctioribus se necesse habent pro Domino continentiae fraenis astringere; formam quoque coronae, quam ipse in passione sua spineam portavit in capite, ut spinas ac tribulos peccatorum nostrorum portaret, id est, exportaret et auferret a nobis, suo quemque in capite per tonsuram praeferre. Ut se etiam irisiones et opprobria pro illo libenter ac prompto animo sufferre ipso etiam frontispicio doceant. Ut coronam vitae aeternae, quam repro-misit Deus diligentibus se, se semper expectare, proque hujus perceptione et adversa se mundi et prospera contemnere designent. Caeterum tonsuram eam, quam magum ferunt habuisse Simonem, quis rogo fidelium non statim cum ipsa magia primo detestetur et merito exsufflet? Quae aspectu in frontis quidem superficie coronae videtur speciem praeferre, sed ubi ad cervicem considerando perveneris, decurtatam eam, quam te videre putabas, invenies coronam. Ut merito talem simoniacis, et non christianis habitum convenire cognoscas, qui in praesenti quidem vita a deceptis hominibus putabantur digni perpetuae gloriae coronae, sed in ea quae hanc sequitur vitam, non solum omni spe coronae privati, sed aeterna insuper sunt poena damnati. Neque vero me haec ita profectum aestimes, quasi eos qui hanc tonsuram habent condemnandos judicem, si fide et operibus unitati catholicae faverint, imo confidenter profiteor plurimos ex eis sanctos ac Deo dignos extitisse. Ex quibus est Adamnanus abbas et sacerdos Columbiensis egregius, qui cum legatus suae gentis ad Aldfridum regem missus, nostrum quoque monasterium videre voluisset, miramque in moribus ac verbis prudentiam, humilitatem, religionem ostenderet,

stenderet; dixi illi inter alia colloquens: obsecro, sancte frater, qui ad coronam te vitae quae terminum nesciat, tendere credis, quid contrarium tuae fidei habitu terminatam in capite coronae imaginem portas? Et si beati consortium Petri quaeris, cur ejus quem ille anathematizavit tonsurae imaginem imitaris, et non potius ejus, cum quo in aeternum beatus vivere cupis, etiam nunc habitum te, quantum potes, diligere monstras? Respondit ille: scias pro certo, frater mi dilecte, quia et si Simonis tonsuram ex consuetudine patriae habeam, simoniacam tamen perfidiam tota mente detestor ac respuo; beatissimi autem apostolorum principis, quantum mea parvitas sufficit, vestigia sequi desidero. At ego: credo, inquam, vere quod ita sit, sed tamen indicio sit, quod ea quae apostoli Petri sunt, in abdito cordis amplectimini, si quae ejus esse nostis etiam in facie tenetis. Namque prudentiam tuam facillime dijudicare reor, quod aptius multo sit ejus, quem toto corde abominaris, cujusque horrendam faciem videre refugis, habitum vultus a tuo vultu Deo jam dicato separare; et e contra ejus, quem apud Deum habere patronum quae-

ris, sicut facta vel monita cupis sequi, sic etiam morem habitus te imitari condeceat. Haec tunc Adamnano dixi, qui quidem quantum conspectis ecclesiarum nostrarum statutis profecisset, probavit, cum reversus ad Scotiam multas postea gentis ejusdem turbas ad catholicam temporis paschalis observantiam sua praedicatione correxit. Tametsi eos qui in Hii insula morabantur monachos, quibusque speciali rectoris jure praeerat, nec dum ad viam statuti melioris reducere valebat. Tonsuram quoque, si tantum sibi auctoritatis subesset, emendare meminisset.

Sed et tuam nunc prudentiam rex admoneo, ut ea quae unitati catholicae et apostolicae ecclesiae concinunt, una cum gente, cui te Rex regum et Dominus dominorum praefecit, in omnibus servare contendas. Sic enim sit, ut post acceptam temporalis regni potentiam ipse beatissimus apostolorum princeps caelestis quoque regni tibi tuisque cum caeteris electis libens pandat introitum. Gratia te regis aeterni longiori tempore regnantem ad nostram omnium pacem custodiat incolumem, dilectissime in Christo fili.

Papae Rom.
CONSTANTIN. 7.

Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. 22.

Anno Christi
714.

Reg. Saxon.
WIGHTRED. 21.

Imperat.
ANASTAS. I.

Decretum Naitani regis Pictorum pro catholico Paschate et Romana tonsura*. Ex Bed. hist. eccl. lib. v. cap. 21.

HAEC epistola cum praesente rege Naitano multisque viris doctioribus esset lecta, ac diligenter ab his, qui intelligere poterant, in linguam ejus propriam interpretata, multum de ejus exhortatione gavisus esse perhibetur, ita ut surgens de medio optimatum suorum confessu genua flecteret in terram, Deo gratias agens, quod tale munusculum de terra Anglorum mereretur accipere. Et quidem et antea novi, inquit, quia haec erat vera Paschae celebratio, sed in tantummodo rationem hujus temporis observandum cognosco, ut parum mihi omnino videar de his antea intellexisse. Unde palam profiteor, vobisque qui assidetis praesentibus protestor, quia hoc observare tempus Pa-

schae cum universa mea gente perpetuo volo, et hanc accipere debere tonsuram, quam plenam esse rationis audivimus, omnes qui in meo regno sunt, clericos decerno. Nec mora, quae dixerat regia auctoritate perfecit. Statim namque jussu publico mittebantur ad transcribendum, discendum, observandum, per universas Pictorum provincias circuli Paschae decennovennales, oblitteratis per omnia erroneis octoginta et quatuor annorum circulis. Attondebantur omnes in coronam ministri altaris ac monachi. Et quasi novo se discipulatu beatissimi apostolorum principis Petri subditam, ejusque tutandam patrocinio gens correcta gaudebat.

Papae Rom.
GREGOR. II. 10.

Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. 33.

Anno Christi
725.

Reg. Saxon.
WIGHTRED. 32.

Imperat.
LEO. III. 10.

Charta Inae regis occidentalium Saxonum Glastenburiae monachis confecta; in qua praedia, immunitates, et exemptiones ab episcopo iis conceduntur. Ex Malmsh. de antiquitate Glaston. eccles. p. 32. et seq. edit. Tho. Gale.

ADJUV A nos, Deus salutaris noster. Quaecunque secundum decreta canonum, atque ecclesiastica instituta salubri consilio definiuntur, quanquam sermo tantum absque textu sufficeret; tamen quoniam plerumque nostris temporibus tempestates et turbines secularium

rerum etiam portas ecclesiae pulsant, idcirco operae pretium censuimus ob cautelam futurorum ea quae definita sunt, paginis scripturarum annectere, ne in posterum oblivioni tradita ignorent.

* Cum sub an. Dom. 709. nonnulla retulisset Beda ad annos alios pertinentia: "eo" inquit, lib. 5. c. 22. "tempore Naitanus rex," etc. Incerte: manuscriptus codex quidem vetus Ranulfi Cestrensis ad annum Domini ponit 708. alius ad annum 710. Huntingt. hist. lib. 4. ait: "Ina 26 anno regni sui pugnavit contra Ceolred regem Merce," etc. "Anno vero sequente idem rex Merce Ceolred mundo exiit," etc. Eo tempore Naitan rex Pictorum conversus fuerat ad rectum Pascha literis instructoriis a Ceolfrido abbate directis," etc. Fasti Saviliani annum 26 Inae regis, anno Domini conferunt 713. sequentem regni ejus annum, ad an. Dom. 714. Ceolfridi regis exitum ad an. Dom. 715. vel 716. alius [Stow] ad 718. Ego dubius circa annum Domini 714. colloco. Haec SPELM.

Quapropter ego Ina regali fretus dignitate, a Domino, cum concilio Edelburgae reginae, et licentia Beorthwaldi Dorobernenfis ecclesiae pontificis, et omnium suffraganeorum suorum, nec non etiam hortatu Baldredi et Athelardi subregulorum ecclesiae vetustae, quae est in loco, qui dicitur "Glastein," quam magnus sacerdos ac pontifex summus angelorum obsequio, sibi ac perpetuae virgini Mariae, et beato David, multis et inauditis miraculis olim se sanctificasse innotuit: ex his quae paterna haereditate possideo, et in dominium peculiare teneo, locis continuis et congruentibus concedo, ad supplementum vitae regularis, et ad usum monachorum, Brente decem hidas, Sowi duodecim hidas, Pilton viginti hidas, Dulting decem hidas, Bleden unam hidam, cum his omnibus, quae antecessores mei eidem ecclesiae contulerunt; Kenewalchius qui sancto Theodoro archiepiscopo interveniente, Ferlingmere, Beokeri, Godeni, Martinesie, Edredeseie. Kenwinus rex qui Glastingiae matrem sanctorum vocare solitus fuerat, et eam ab omni seculari et ecclesiastico obsequio immunem statuit, et hanc privilegii dignitatem concessit, ut habeant fratres ejusdem loci potestatem eligendi et constituendi sibi rectorem, juxta regulam sancti Benedicti. Hedde episcopus qui Cedwalle annuente et propria manu, licet paganus, confirmante Lantokay Baltrec qui Pennard sex hidas, Athelard qui Preld sexaginta hidas, me annuente et confirmante, dederunt. Quorum ego devotioni et benignae petitioni assentio, et contra malignantium hominum, et oblatantium canum insidias, regalium munimine litterarum invigilo, quatenus ecclesia Domini nostri Jesu Christi et perpetuae virginis Mariae, sicut in regno Britanniae est prima et fons, et origo totius religionis, ita et ipsa supereminentem privilegii obtineat dignitatem, nec ulli omnino hominum ancillare obsequium faciat in terris, quae super choros Angelorum dominatur in caelis.

Igitur summo pontifice Gregorio annuente, et ut matrem Domini sui in sinum et protectionem sanctae Romanae ecclesiae me, licet indignum, cum ipsa suscipiente; consentientibus etiam omnibus Britanniae regibus, archiepiscopis, episcopis, ducibus atque abbatibus, statuo ego atque confirmo, quatenus omnes terrae, et loca, possessiones beatae Mariae Glasteiae, sint quiescentes et ab omnibus regiis exactionibus et operibus, quae indici solent, videlicet expeditione et pontis arcisve constructione, et ab omnium archiepiscoporum et episcoporum promulgationibus et perturbationibus, sicut in antiquis ejusdem ecclesiae chartis ratum esse invenitur, et a praedecessoribus meis Kenewalchio, Kenwino, Cedwalle, Baldredo confirmatum esse dignoscitur, inconcussa, et illibata permaneant: et quaecunque emerferint causae in homicidiis, sacrilegiis, veneficiis, furtis, rapinis, in dispositione ecclesiarum, et descriptione et ordinatione clericorum, in conventiculis synodalibus, et in omnibus judiciariis examinationibus, absque ullius hominis praejudicio, abbatis et conventus dispositione diffiniantur. Sed et omnibus regni

mei regibus, archiepiscopis, episcopis, ducibus et principibus, super honorem suum et amorem meum praecipio, et omnibus tam meis, quam eorum ministris super salutem corporis sui praecipio, ne ullus eorum in insulam Domini nostri Jesu Christi, et perpetuae virginis Mariae Glasteiae, nec ejusdem ecclesiae possessiones causa placitandi, perscrutandi, rapiendi, praecipendi, interdicens, vel aliquid faciendi, quod ibidem Deo famulantibus possit esse in scandalum, audeat intrare.

Illud autem omnipotentis Dei et perpetuae virginis Mariae, et beatorum apostolorum Petri et Pauli, et omnium intercessione sanctorum interdictione interdico, ne in ipsam Glastoniae ecclesiam, nec in ecclesiis sibi subditis, viz. Sowy, Brent, Merlinge, Schapwike, Stretae, Shudecaleth, Pilton, nec in earum capellis; sed nec in insulis, aliqua interveniente occasione, episcopus cathedram sibi episcopalem statuere, nec missas solennes celebrare, nec altaria consecrare, nec ecclesias dedicare, nec ordines facere, nec aliquid omnino disponere praesumat, nisi ab abbate vel a fratribus invitatus fuerit. Quod si ad haec invitatus fuerit, nihil de rebus ecclesiae, sed nec de ipsis oblationibus ipse sibi aliquid usurpet.

Duobus in locis ex ipsius ecclesiae possessionibus duas ei delegamus mansiones, unam in Pohelt, alteram in villa quae Piltona dicitur, ut habeat ubi adveniens hospitetur, vel inde veniens sese recipiat; neque enim eum ibi nisi importunitate temporis, aut molestia corporis detentus fuerit, aut ab abbate vel a fratribus rogatus fuerit, nec amplius quam cum tribus, aut quatuor clericis pernoctare licet.

Hoc etiam provideat idem episcopus, ut singulis annis cum clericis suis qui Fontanetum sunt, ipsam matrem suam Glastoniensem viz. ecclesiam, feria secunda post ascensionem Domini cum letania recognoscat; quod si superbia inflatus eam distulerit, et quae superius dicta et confirmata sunt praevaricaverit, mansiones sibi superius delegatas amittat.

Abbas vel monachi a quocunque voluerint episcopo, qui Pascha canonicum celebret, ecclesiastica sacramenta in Glastoniensi ecclesia, aut in ecclesiis sibi subjectis, aut in earum capellis percipiant. Quisquis autem hujus meae munificentiae et liberalitatis testamentum quovis deinceps tempore, aliqua occasione cujlibet dignitatis vel professionis, vel gradus, pervertere, vel in irritum deducere tentaverit, sciat se cum Juda proditore aeterna confusione, edacibus ineffabilium tormentorum periturum flammis.

Scripta est autem hujus donationis et privilegii pagina anno dominicae incarnationis septingentesimo vicesimo quinto, indictione quarta, sub praesentia Inae regis, et Beorthwaldi Dorobernenfis pontificis, venerandorumque antistitum Danielis, atque Fordredis, et aliorum quorum nomina inferius annotantur.

Ego Ina rex propriae manus subscriptione hanc donationem, et libertatem sub sigillo sanctae crucis ratam fieri decerno. Ego Edelburga regina consensi. Ego Baldredus rex confirmavi.

firmavi. Ego Adelard frater reginae consensi. Ego Beorthwaldus, Dorobernensis ecclesiae archiepiscopus, Inae regis donationem et libertatem sub sigillo sanctae crucis corroboravi ✚. Ego Daniel plebis Dei inspector adquevi. Ego Fordredus episcopus signum crucis impressi. Waldhere praefectus, Bruta praefectus, Ethelhearde Vinmingae praefectus, Winchelni comes, cum praesentia populationis consenserunt et firmaverunt.

Dehinc (inquit Malmesburiensis) praedictus

rex Ina literas legali signaculo signatas summo pontifici direxit, in quibus omnia praedicta continebantur simul cum quodam cippo aureo, ac aliis donis regalibus, supplicans ut Glastoniensem ecclesiam cum pertinentiis et libertatibus suis in protectionem sanctae Romanae ecclesiae susciperet, et ipsam auctoritate apostolica in perpetuum confirmaret. Eodem etiam anno idem rex Romam personaliter adiit; et privilegium apostolico signaculo corroboratum, in redeundo Glastoniam apportavit.*

Papae Rom.
GREGOR. II. 15.

Archiep. Cantuar.
BIRTHWALD. 38.

Anno Christi
730.

Reg. Sax.
ETHELRED. II. 4.

Imperat.
LEO. III. 15.

Gregorii papae II. epistola episcopis Angliae de Tatwino archiepiscopo Doroverniae.
Ex MS. Cott. Faust. B. 6. fol. 97. a. b.

GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei, episcopis Angliae salutem et apostolicam benedictionem. Dei omnipotentis immensae pietatis magnitudinem collaudamus, qui suae maiestatis gloriam sic dilatare dignatus est, ut in omnem terram exierit jam sonus praedicatorum suorum, et in fines orbis terrae verba eorum. Cujus ineffabili pietatis gratia sicut noscitur procreati, ita quoque sumus adoptati, sanctae regenerationis portantes mysterium in spem gloriae filiorum Dei, per Jesum Christum Dominum nostrum. Reverentiae itaque vestrae fratris charissimi dicato collaetantes collegio hortamur, ut in fide stabiles, et in opere efficaces inveniamini, honore invicem praevenientes, et alter alterius onera portantes, quia sic adimplebitis legem Christi; charitatem continuam habentes in dilectione Dei et proximi, sine qua impossibile est Deo placere. Fratris nostri Tatwini, qui beatae memoriae Augustini praedicatoris vestri cathedrae pontificatus subrogatus est, adventus nos admodum laetificavit, quia virum religionis et magnae probitatis sub ipso tempore, quo apud nos stetit, eum cognovimus. Proinde ejus auditis petitionibus antecessorum ejus jura dignitatis perquiri in sacro scrinio fecimus, et invenientes eum iusta postulavisse, sacrum pallium cum venerabili Dalmaticae usu ei apostolica auctoritate tradidimus, annuentes quoque jura dignitatis omnia, quae praedecessores sui a tempore beatae memoriae Augustini cognoscuntur habuisse. Sicut ergo sancti patris nostri Gregorii Romani pontificis decretum praefato Augustino, sincello suo, praedicatori vestro, omnes episcopos Angliae subiecit;

sic nos, Deo auctore et beato Petro apostolorum principe, licet indigni ejus vicem gerentes, tibi, Tatwine Doroverniae civitatis archiepiscopo, tuisque successoribus legitimis omnes ecclesias Britanniae, earumque rectores subicimus; apostolica auctoritate praecipientes, ut omnis homo totius Anglicae regionis tuis canonicis jussionibus obediat, et te sciat esse speculatorem atque primatem totius insulae; cui vices nostras per omnia in regione illa gerendas commisimus. Tuam autem ecclesiam Doroverniae constitutam ut propriam et primam sobolem regionis vestrae in Christo specialiter sub tuitione manus nostrae tenemus, quam volumus in pacis tranquillitate et religione vigere, ejusque jura et dignitatis privilegia in perpetuum immutata servari; quia prima et mater est aliarum omnium, primitus in vestra regione constituta in honore sancti salvatoris Domini nostri Jesu Christi. Scriptum est enim: non est sanctus ut est Dominus, et ubi caput est vegetum, reliqua membra validius vegetantur. Vos itaque fratres, haec apostolicae auctoritatis mandata cum alacritate et subjectionis reverentia audite, et suscipite, et cum praefato fratre nostro archiepiscopo vestro in messe Dei laborate, scientes vos inde mercedem bonam habituros. Si autem quis haec perturbare voluerit, et nostrae definitionis statuta divellere contenderit ac violare, sciat se contra ipsum mundi salvatorem et beati Petri auctoritatem niti, et ideo, nisi resipuerit, aeternae damnationis sententiam incurere. Deus vos incolumes custodiat, dilectissimi fratres.

* Non conveniunt in hac charta (ut in aliis creberrime accidit) annus Domini, et indictionis. Suscitavit autem jam e pulvere Ina rex nobile hoc Glastoniae monasterium, quod prae nimia vetustate tertio prius instauratum praedicant; splendidisque non solum privilegiis communivit, sed et fastu omni seculari illustratum reddidit. Capellam quippe ultra quod credibile est (aureis et argenteis obductam intro laminis) condidisse ferunt, horumque metallorum 2640 pondo operi contulisse. Altari insuper 246 pondo auri. Calicem cum patina 10 auri pondo dependentem. Thuribulum 8 pondo auri, et praeterea aurei numismatis 8 (quas vocant) mancas. Duo Candelabra 12 pondo et dimid. argenti. Cooperculum ad evangeliorum codicem, 20 pondo et 60 mancas auri. Polubrum 8 auri pondo. Vas ad aquam benedictam 20 pondo argenti. Imagines salvatoris nostri, beatae virginis, et xii. apostolorum, 175 pondo argenti, et 28. pondo auri. Pallium etiam ad altare, et pro monachis ornamenta auro et lapidibus pretiosis exquisitè composita: thesaurum hunc ingentem largitus est rex Ina Glastenburiae monasterio. Haec SPELM.

Papae Rom.
GREGOR. III. 4.

Sede Cantuar. vacante.

Anno Christi
734.Reg. Saxon.
ETHELBERT. II. 8.Imperat.
LEO. III. 19.

Incipit succinctus dialogus ecclesiasticae institutionis a domno Ecgberto archiepiscopo Eburacae civitatis compositus†. Ex MS. Cott. Vitel. A. xii. i.

PRIMA fronte praesentis paginae tuam venerabilem petimus sanctitatem, ut ea, quae sacrorum apicum attestatione, ad pontificalem providentiam a nobis directa sunt, grato animo cum charitate suscipias, charitas enim aedificat, et si qua in eis acceptione videntur digna, fraternitatis tuae chirographo firmentur; si qua vero minus apte prolata noscuntur, tu quasi subtilissimus interpret utiliora interferere non dedigneris: et post informationem eorum, quae ad te missa sunt verborum, beatitudinis tuae consilia nobis literarum characteribus insinuare cupimus, quatenus vicissim membranis discurrentibus unum atque id ipsum sentiamus vinculis charitatis innexi. Ut autem fraternitas tua certius de supradictis judicare possit, proponimus utraque simul, consulta videlicet et responsa.

Interrogatio.

Si necessitas coegerit, in quantum valet juramentum episcopi, presbyteri, vel diaconi, sive monachi?

Responsio.

Ordines supradicti secundum gradus promotionis habeant potestatem protestandi. Presbyter secundum numerum cxx. tributiorum; diaconus vero juxta numerum lx. manentium; monachus vero secundum numerum xxx. tributiorum: sed hoc in criminali causa. Caeterum si de terminis agrorum oritur altercatio, presbytero liceat juramenti sui adtestatione terram videlicet unius tributarii in jus transferre ecclesiae. Duobus quoque diaconis id ipsum conceditur. Testificatio vero trium monachorum in id ipsum sufficiat.

Interrogatio.

Presbyter, diaconus, si possunt testes fieri verborum novissimorum, quae a morientibus fiunt de rebus suis?

Responsio.

Adsumat etiam secum unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum; ne forte sub praetextu avaritiae propinqui defunctorum his contradicant, quae ab ecclesiasticis dicuntur, solo presbytero vel diacono perhibente testimonium.

Interrogatio.

Presbyter, diaconus, sive monachus, si in nefandis accusantur facinoribus, nullo existente evidenti argumento; qua ratione, si inculpabiles sunt, possunt expiari?

Responsio.

Dum constat fidele testimonium esse in ore duorum vel trium testium; nos ne forte videamur angusto judicio eum, qui sine peccato est, opprimere, et facta testium difficultate obruatur innocentia, liceat accusato sub regula constituto cuilibet ex his tribus gradibus, presbyteri scilicet, diaconi, vel monachi, testes producere ad purificandum se. Sat enim satis est, exinde duos vel tres, quos poterit secum educere ad defensionem sui. Cui vero defunt excusatores, vel propter terrorem accusantium, ipse solus sibi sufficiat in defensione innocentiae suae, quem nec visus testium nec filii procreati produnt culpabilem. Inhonestum est enim ut aut per negligentiam sacerdotum iniquitas cumuletur, aut per inopiam virium opprimatur puritas. Pro

† Quid de Ecgberto ejusque dialogo ecclesiasticarum institutionum statuendum sit, verbis clar. Johnsonii in praefat. ad eundem vol. i. collect. eccles. leg. exponam. "In the year 734. Ecgbriht was consecrated to the see of York, and procured the pall, though not without considerable difficulty, and exercised the authority of a metropolitan for above thirty years together. His brother "Eadbyrht" reigned king of Northumberland during a considerable part of this time. Yet there is reason to believe, that his superiority in knowledge gave him a greater reputation, than the eminency of his birth. "Bede" indeed, though but a monk and priest, very much exceeded him in this respect, but he died soon after Ecgbriht's accession to the see of York, though he lived long enough to write him a letter of advice, upon his advancement to the metropolitan chair; and then there was none, probably, in England, that equalld him in learning. And indeed all orders of men were scandalously illiterate, which made Ecgbriht seem a prodigy. "Alcuin," one of the greatest men in the next age, calls him his master, and desires Charles the great, then emperor, to send young men to York, to transcribe the MSS. left there by him.

It cannot with any certainty be said, what was the occasion of his writing and publishing the following dialogue. What seems most probable, is, that some one or more bishops had drawn up the questions, with a design to propose them to a provincial synod, or rather to a national one, as one would think by the last question. These were put into Ecgbriht's hands, to the end that he might procure a publick, authoritative answer to them, in a council assembled for this purpose. But he either not being able to obtain a council, or thinking it to little purpose to ask the advice of other bishops in points, which they so little understood, resolves to answer them himself, and return'd the answers, with the questions prefix'd, to the hands from which he had receiv'd the enquiries: and this he did, probably, before he had obtained his pall from Rome; for he does not speak with the authority of a primate, for which reason I place them in the first year of his consecration. If these questions had actually been laid before a synod, there is little reason to doubt, but the answers would have been much the same with those of Ecgbriht. For one or two such extraordinary persons carried all as they pleased in the ecclesiastical assemblies of this age. Therefore I look on this dialogue and his excerpts, to be of little less authority, than if they had received a synodical sanction. However the answers will give us considerable light into the notions and practices of a very dark age. And we have no reason to doubt, but that they are genuine; though they suffered much through the injuries of time and transcribers."

idcirco sancimus eum, cui crimen impingitur, ut ponat super caput suum crucem Domini, et testetur per viventem in secula, cujus patibulum est crux, sese immunem esse a peccato huiusmodi. Et sic omnia dimittenda sunt iudicio Dei.

Interrogatio.

Presbyter vel diaconus, si examinati corrupti inveniuntur, qua vigilantia pastorum praecavendum est, ne ab officio quidem remoti in alia dioecesi praetemptent ministrare, ac per hoc nonnulli scandalizentur?

Responsio.

Presbyter vel diaconus, si clarescentibus culpis a proprio episcopo eiectus * in ecclesia alia ministrare pertemptaverit; mox ut cognitum fuerit, ab episcopo, cujus est dioecesis, expellatur. Et sic per omnes sedes ecclesiarum nunquam stabilis, semper vagus et profugus versetur, donec longa afflictione humiliatus redeat ad sustinenda iura ecclesiastica.

Interrogatio.

Quid habemus de sacris ministeriis, quae ante damnationem presbyter corruptus peregit, vel quae postea damnatus inconsulte usurpavit?

Responsio.

Ministeria vero, quae usurpato nomine sacerdotis non dicatus ignorante populo peregit, minime credimus abjicienda. Nam male bona ministrando ipse sibi reus, aliis non nocuit. Scienti autem causas minime deterfas, et qui tamen particeps factus est damnati, quomodo tribuitur ei perfectio, quae in dante non erat, quam ipse accipere potest damnationem, utique qui per quod habuit per prava officia dedit, ut ejus particeps similem sortiatur excommunicationis sententiam. Sed hoc de baptismo accipi fas non est, quod iterari non debeat. Reliqua vero ministeria per indignum data, minus firma videntur.

Interrogatio.

Presbyter, diaconus, sine nutu prioris sui transfiliens in alia si liceat dioecesi ministrare?

Responsio.

Desertorem vero propriae ecclesiae interdictum habemus in alia ministrare; ministrantem vero taliter a suo submoveri officio, donec reconcilietur ecclesiae suae.

Interrogatio.

Si quis cujuscunque dignitatis transfugam clericum vel monachum ausu improbo sub se habere praesumpserit; quid de his, charissimi, discernitis?

Responsio.

Quisquis vero fratrum contra interdicta venerabilium canonum transfugam clericum vel mo-

nachum sine literis pacificis susceperit, et conventus in hac obstinatione perduraverit, reddat quod statutum est, xxx. quidem siclos, xv. vero episcopo loci, xii. abbati, cujus monachum sine nutu prioris sui susceperat, et fugitivum dimittat, aut amplius excommunicatus periclitetur. Quicumque vero ex laicis qui monasteriis praesse noscuntur, taliter aliquem ad se minime pertinentem susceperit, reddat debitum statutum, regi quidem x. siclos, x. vero episcopo loci, x. vero abbati, cujus domesticum sine consensu ecclesiae susceperat, et desertorem relinquat; aut tantam adhuc reddat pecuniam, quantam et ante dedisse cognoscitur. Jam postea excommunicetur usque ad satisfactionem, quatenus obstinati quique qui Deum minime timentes censuram excommunicationis omnino spernunt, saltem amissione rerum suarum ex parte damnati minime praesumant statutis contraria. Haec autem definitio maneat erga monasteria virginum, quae sub regula esse probantur.

Interrogatio.

Si quis monachorum sacrilega se contagione miscuerit, vindicta siquidem sceleris si pertinet ad laicos, qui sunt eorum propinqui, nunc persequamini?

Responsio.

De his qui intra ecclesiam in gravibus vel in levibus commissis delinquant, nihil vindictae pertinet ad eos, qui foris sunt; maxime cum apostolus dicat, omnes causas ecclesiae debere apud sacerdotes dijudicari. Si qui vero ecclesiastici crimen aliquod inter laicos perpetraverint, homicidium, vel fornicationem, vel furtum agentes, hos placuit a secularibus, in quos peccaverunt, omnimodo occupari; nisi animo fuerit ecclesiae pro talibus satisfacere. Laici vero qui sacrilega se contagione miscuerint velatis, non eodem modo quo lex publica fornicarios puniri percensuit, sed duplicata xxx. siclorum pecunia, hoc est, lx. argenteos volumus dare ecclesiae adulterantes, quia graves causae graves et aciores quaerunt curas.

Interrogatio.

Si permittendum est presbyteris sive peregrinis, sive nostri generis, passim ministrare absque conscientia episcopi loci, in cujus dioecesi interim demorantur, maxime sub laicis, nusquam stabiles, nec loco nec auctoritate pontificali primitus fundati?

Responsio.

Presbyteros peregrinos, vel absolute ordinatos sine literis commendatitiis circumeuntes provincias, nusquam eos ministrare patimur, vel sacramenta tradere absque conscientia episcopi loci. Quae vero necessaria sunt, placuit eos administrari. Ad ministeria tamen sacrorum tales nolumus admitti sine grandi discretionem.

Interrogatio.

Si quis frater vel soror aliqua ad se pertinen-

* MS. legit *electus*.

tia, ut aestimat, non ita repetit, ut judicantibus ecclesiarum praesulibus ei pacifice restituantur, sed contempto proprio episcopo irrationabiliter rerum properat obtinere ea, quae sibi iuste vel iniuste vindicat. Quid ad haec dicitis?

Responsio.

Quicumque frater vel soror rem aliquam ad se, ut aestimat, pertinentem non ita repetit, ut judicantibus ecclesiarum sacerdotibus; sed per exterarum potestates vim faciens obtineat, etiam hoc quod violentus evicit, omnino perdat, aut ab ecclesia expellatur. Nec tamen ecclesiae suae praedictum imponimus, sed post obitum anathematizati integris omnibus in statu suo manentibus, partibusque in medio collocatis, quid antiquitas aut veritas habeat, diligenter requiratur. Et sic dimittendum est iudicio episcoporum.

Interrogatio.

Quid ad haec dicitis? quoniam quidem nonnulli propria habentes monasteria, ita ea inconsulte disponunt, ut post obitum illorum, duo simul utriusque sexus unum possideant monasterium, aut aequali sorte dividant, si interesse non convenerint?

Responsio.

Venerabilis congregatio unum ex duobus eligat, quem sibi praeesse desiderat; et hic cum consilio episcopi loci constituatur abbas. Eo vero defuncto qui praelatus est, iste secundus qui connumeratus est initio haeres, accipiat regimen totius monasterii, quod ante non ex toto sed ex parte sibi concessum gaudebat: si tamen dignus inveniatur suo episcopo iudicante. Quod si aliter factum fuerit, huiusmodi votum inefficax atque irritum iudicetur; sitque faciens, vel consentiens accipiensque anathema.

Interrogatio.

Quod si quis ex laicis clericum vel monachum occiderit, utrum pretium sanguinis secundum legem natalium parentum propinquis ejus reddendum sit, an ampliori pecunia senioribus suis satisfaciendum sit, vestra unanimitas sanciat?

Responsio.

Quicumque vero ex laicis occiderit episcopum, presbyterum, vel diaconum, aut monachum, agat poenitentiam secundum gradus poenitentiae constitutos, et reddat pretium ecclesiae suae pro episcopo secundum universalis concilii, pro presbytero octingentos solidos, pro diacono sexingentos, pro monacho vero quadringentos argenteos; nisi aut dignitas natalium vel nobilitas generis majus repositat pretium. Non enim iustum est, ut servitium sanctae professionis in meliori gradu perdat, quod exterior vita sub laico habitu habuisse jure parentum dignoscitur. Cui vero non est substantia, ut redimat se a perpetrato homicidio, regi dimittendus est ad puniendum, ne interfectores servorum Dei se putent impune posse peccare. Haec vero vindicta,

quam de homicidiis presbyterorum percensuimus, maneat erga abbates, qui sunt sine ordine, nisi aliquem ex his synodale collegium altiori consilio aut superiorem aut inferiorem iudicaverit.

Interrogatio.

Quod si ex convenientia amborum legitimum dissolvitur conjugium propter infirmitatem viri vel uxoris; si liceat sano incontinenti secundum inire connubium, infirmo consensum praebente, et promittente sese continentiam in perpetuo servaturum, vestra sanctitas quid de hoc iudicat?

Responsio.

Nemo contra evangelium, nemo contra apostolum sine vindicta facit, idcirco consensum minime praebemus adulteris; onera tamen quae sine periculo ortari non possunt, nemini imponimus, ea vero, quae Dei sunt mandata, confidenter indicimus. Quem autem infirmitas implendi praepedit, uno profecto multum reservamus iudicio Dei. Igitur ne forte videamur silentio fovere adulteros, aut diabolus qui decipit adulteros de adulteris exultet, ulterius* audi "quod Deus conjunxit, homo non separet." Et item "qui potest capere, capiat." Saepe namque temporum permutatione, necessitas legem frangit. Quid enim fecit David, quando esuriit? Et tamen sine peccato est. Ergo in ambiguis non est ferenda sententia. Sed consilia necesse est periclitari pro salute aliorum, hac conditione interposita, ut ei qui se continentiae devovit, nullo modo concedatur secundas inire nuptias, vivente priore.

Interrogatio.

Quid ad haec dicimus? si quis de laicis clericum vel monachum obnoxium esse pronunciat, pro causis aliquibus, jam pridem sub laico habitu perpetratis, sed necdum finitis; sive quia minime praevaluit, sive quod ante dissimulando tacuit usque nunc, et modo ecclesiae molestus et importunus insistit?

Responsio.

Quisquis vero secularis servitium sanctae professionis subire desiderat; si interrogatus respondeat, conditionis servilis sese non esse obnoxium, nec homicidium palam perpetrasse inemendatum, neque res alieni juris modo sub se habere dicat; iste profecto nemini quicquam debeat, nisi Deo, cuius est servus, propter offensam peccati. Quod si sefellit ecclesiam Dei, et crimen suum dolose celaverit, placuit ecclesiam habere potestatem dimittendi eum, vel satisfacere pro eo, si voluerit. Eos vero, qui tales inveniuntur, ab ecclesiae limine per vim volumus abstrahi, neque a die conventionis tempus ecclesiae concedi reos deinceps ad occultandos, sed ut Deo agatur reverentia, absque ulla laesione veriusque relinquendi sunt; quod ecclesia domus propitiationis est, non spelunca latronum. Lege dedicationem templi Salomo-

* MS. ultoribus.

nis. Res vero si quas ecclesiae obtulerat, eas sacerdos reddat, ut habeat unde se redimat.

Interrogatio.

Pro quibus criminibus nullus sacerdos potest fieri, vel pro quibus jampridem ordinatus deponitur?

Responsio.

Hujusmodi tunc ordinatio episcopi presbyteri vel diaconi rata esse dicitur, si nullo gravi facinore probatur infectus. Si secundam non habuit uxorem, nec a marito relictam. Si poenitentiam publicam non gessit, nec ulla corporis parte vitiatus apparet. Si servilis aut ex origine non est conditionis obnoxius. Si curiae probatur nexibus absolutus. Si adsecutus est literas. Hunc elegimus ad sacerdotium promoveri. Pro his vero criminibus nullum licet ordinari, sed promotos quosque dicimus deponendos. Idola scilicet adorantes. Per aruspices et divinos atque incantatores captivos se diabolo tradentes. Fidem suam falso testimonio expugnantem. Homicidiis vel fornicationibus contaminatos. Furta perpetrantes. Sacrum veritatis nomen perjurii temeritate violantes. Eos tamen nisi per poenitentiam publicam non oportet admitti ad promerendam communionis gratiam, non ad recuperandum pristinae dignitatis honorem. Alienum est enim ab ecclesia poenitentes sacrosancta ministrare, qui dudum vasa fuerant vitiorum.

Interrogatio de jejuniis quatuor temporum.

Legitima jejunia mensis primi, quarti, septimi, et decimi, utrum initio ipsorum mensium, an aliter celebranda sint; et quo auctore, aut quomodo, aut pro quibus causis instituta, consona sententia exponite; ut uniformiter ab omnibus celebrentur per universas dilectionis vestrae sedes et Anglorum ecclesias?

Responsio.

Quia igitur mundus quatuor plagis continetur, orientis, occidentis, meridiei; et aquilonis; et homo quatuor elementis constat, id est, igne, aere, aqua et terra; et interior sensus ex quatuor continetur virtutibus, prudentia, temperantia, fortitudine atque iustitia; et quatuor flumina paradisi ad irrigandam universam terram, in typo quatuor evangeliorum profluunt; et quatuor temporibus annus, vere, aestate, autumno et hyeme convertitur; et ex omni parte quadratus numerus perfectus dignoscitur. Idcirco autem quatuor temporum jejunia veteres patres instituerunt, secundum Dei legem, et nunc in novo testamento sancti viri atque apostolici doctores.

De primo jejuniis.

De primo mense Dominus ait ad Moysen. "Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni." Et iterum Dominus ad Moysen: "Observate mensem novarum frugum, quando egressi estis de terra Aegypti, legitimum erit in generationibus vestris:" quod jejuniis sancti patres in prima hebdomada

VOL. I.

mensis primi statuerunt, quarta et sexta feria et sabbato, exceptis diebus quadragesimalibus. Nos autem in ecclesia Anglorum idem primi mensis jejuniis, ut noster didascalus beatus Gregorius in suo Antiphonario et Missali libro per paedagogum nostrum beatum Augustinum transmissit ordinatum et rescriptum, indifferenter de primae hebdomadae computatione in prima hebdomada quadragesimae servamus.

De secundo jejuniis.

Secundum jejuniis quarti mensis a veteri lege exortum est, quando lex data est Moysi in monte Sinai, et praeceptum est a Domino ut sit populus paratus ad audiendam vocem in diem tertium, et ne appropinquent uxoribus suis. Et iterum Dominus ad Moysen: "Tolletis de cunctis frugibus vestris primitias, et offeretis ea Domino Deo vestro." Quod et in novo testamento constitutum est, juxta id quod Dominus ait: "Non possunt filii sponsi jejunaere quamdiu cum illis est sponsus," et reliqua. Quod juxta congruentiam temporum post ascensionem Domini ad caelos, praesentia corporali subtrahita, tunc indictum est jejuniis quarti mensis secundo sabbato. Hoc autem jejuniis idem beatus Gregorius per praefatum legatum in Antiphonario suo et Missali, in plena hebdomada post Pentecosten Anglorum ecclesiae celebrandum destinavit. Quod non solum nostra testantur Antiphonaria, sed et ipsa quae cum Missalibus suis conspeximus apud apostolorum Petri et Pauli limina.

De tertio jejuniis.

Tertium jejuniis septimi mensis a Domino per Moysen praecipitur dicente: "Loquere filiis Israel, et dices ad eos. Decimus dies mensis septimi vocabitur sanctus, humiliabitis animas vestras in jejuniis. Omnis anima quae afflictata non fuerit die hoc, peribit de populo suo." Idcirco autem in ecclesia hoc jejuniis celebratur secundum antiquam consuetudinem, vel quia decrescunt dies, et nox augetur, quia ad defectum solis et noctis augmentum vita nostra deficere adveniente morte ostenditur, quae mors in judicio Dei et resurrectione reparabitur ad vitam. Et si vitae nostrae terminus in defectione dierum exprimitur, mortisque adventus in augmento noctis, necessarium duximus, ut ob memoriam et recordationem tanti mysterii, omni anno humiliemus animas nostras, ut filios Israel hoc in tempore fecisse legimus, in jejuniis et afflictatione non solum a cibis, sed ab omnibus vitiorum contagiis, attendentes sermonem evangelii: "Ambulate dum lucem habetis, ut non tenebrae vos comprehendant; veniet autem nox, quando nemo potest operari." Hoc Anglorum ecclesia in plena hebdomada ante aequinoctium, neglecta tertiae hebdomadae computatione, solet celebrare.

De quarto jejuniis.

Quartum jejuniis mense Novembrio a veteribus colebatur juxta praeceptum Domini ad Jeremiam dicentis: "Tolle volumen libri et scribe in eo omnia verba, quae locutus sum adversus

Z

fus

fus Israel et Judam. Et factum est in mense nono, praedicaverunt jejunium in conspectu Domini omni populo in Jerusalem." Hac ergo auctoritate divinarum scripturarum ecclesia catholica morem obtinet, et jejunium atque observationem mense celebrat decimo, sabbato quarto propter advenientem venerabilem solennitatem Domini nostri Jesu Christi; ubi ante plures dies et continentia carnis et jejunia exhibenda sunt, ut unusquisque fidelis praeparet se ad communionem corporis et sanguinis Christi cum devotione sumendam. Quod et gens Anglorum semper in plena hebdomada ante natale Domini consuevit non solum quarta et sexta feria, et sabbato; sed et juges xii. dies in jejniis, et vigiliis; et orationibus, et eleemosynarum largitionibus, et in monasteriis et in ple-

bibus, ante natale Domini quasi legitimum jejunium exercuisse perhibetur. Nam haec, Deo gratias, a temporibus Vitaliani papae et Theodori Dorobernensis archiepiscopi inolevit in ecclesia Anglorum consuetudo, et quasi legitima tenebatur, ut non solum clerici in monasteriis, sed etiam laici cum conjugibus et familiis suis ad confessores suos pervenirent, et se fletibus a carnalis concupiscentiae consortio his duodecim diebus cum eleemosynarum largitione munda- rent, quatenus puriores dominicae communionis perceptionem in natali Domini perciperent. Praeter haec namque constituta jejunia quarta et sexta feria propter passionem Christi, et sabbato, propter quod ipso die jacuit in sepulchro, plerique jejunaverunt.

Papae Rom.
GREGOR. III. 8.

Archiep. Cantuar.
NOTHELM. 4.

Anno Christi
738.

Reg. Saxon.
ETHELBERT. II. 12.

Imperat.
LEO. III. 23.

Concilium Wigornienſe. Ex MS. Cott. Tiber. A. 13. in Monast. Anglic. tom. i. pag. 121.

IN hoc concilio negotium coenobii de Wudiandun in agro Wigornienſi tractabatur, cujus fit mentio in registro ecclesiae Wigorn. in bibl. Cottoniana adſervato: ubi inter alia. "Quo tandem omni negotio ad ſanctam ſacerdotalis concilii ſynodum perlato, decrevit omne venerabile concilium, cum reverendiſſimo archiepiscopo Nothelmo, hanc cartulam donationis — praefatae abbatiffae Hrotwari reddi, ejuſque poſſeſſionem monaſterii firmiſſimam eſſe;

damnato nimirum eo, atque anathematizato ſynodi ſacraſſimae decreto, qui cartam illam — ſubripere praefumpſerit. Atque hoc decrevit ſacra ſynodus, ut poſt obitum ejus, ſicut ante ſtatutum fuit a ſenioribus ejus, ad episcopalem ſedem caſtrum Uvegrin liber hic cum terra reddatur." Decretum hoc ſynodale archiepiscopus Nothelmus, et novem alii episcopi ſubſcripſerunt.

Papae Rom.
ZACHAR. I.

Archiep. Cantuar.
CUTHBERT. 3.

Anno Christi
742.

Reg. Saxon.
ETHELBERT. II. 16.

Imperat.
CONSTANT. VI. 2.

Concilium Cloveſhovienſe †. Ex MS. Cott. Claud. D. 2. f. 30. b. et MS. Cant. citante Spelmanno.

ANNO dominicae incarnationis 742. congregatum eſt magnum concilium apud Cloveſho, praefidente eidem concilio Aethelbaldo rege Merciorum, cum Cuthberto archiepiscopo Doroberniae, caeteriſque episcopis ſimul aſſidentibus; diligenter examinantes circa neceſſaria totius religionis, et de ſymbolo ex antiquis ſanctorum patrum institutionibus tradito, ſtudioſeque perquirentes qualiter in primordio naſcentis ecclesiae hic in Anglia jubebatur haberi, aut ubi honor coenobiorum ſecundum normam aequitatis fervaretur.

Haec et hiis ſimilia anxie inquirentes, antiquaque privilegia recitantes, tandem pervenit ad manus libertas eccleſiarum, et institutio vel praecceptum Withraedi glorioſi regis, de electione et auctoritate coenobiorum in regno Cantiae, quomodo et qualiter ſecundum imperium et electionem Cantuarienſis metropolitani fieri [et] ſtare praecipitur. Ex praeccepto itaque regis Aethelbaldi, lectum eſt coram omnibus privilegium praefati Withraedi glorioſi regis, et placuit cun-

ctis hoc audientibus, pariterque dixerunt: nulum aliud tam nobile, tamque prudenter conſtitutum decretum inveniri potuiſſe ſecundum eccleſiaſticam diſciplinam, et ideo hoc ab omnibus firmari ſanxerunt.

Igitur ego Aethelbaldus rex Merciorum, pro ſalute animae meae, et ſtabilitate regni mei, proque reverentia venerabilis archiepiscopi Cuthberti, propria manu mea munifica ſubſcribens confirmo; ut per omnia libertas, honor, auctoritas, et ſecuritas Chriſti eccleſiae a nulla perſona denegetur, ſed ſit libera ab omnibus ſecularibus ſervitiis, et omnes terrae ad illam pertinentes, exceptis, expeditione, pontis et arcis conſtructione. Et ſicut ſaepe praefatus rex Withraedus pro ſe ſuiſque conſtituit ſervandum, ita per omnia irrefragabiliter et immutabiliter perdurare praecipimus.

Si quis autem regum ſucceſſorum noſtrorum, ſeu episcoporum, ſeu principum hoc ſalubre decretum infringere temptaverit, reddat rationem Deo omnipotenti in die tremendo.

* Concilium magnum apud Cloveſho celebratum anno Domini 742. praefidente eidem Aethelbaldo rege Merciorum, cum Cuthberto archiepiscopo Doroberniae, caeteriſque episcopis ſimul aſſidentibus; in quo inclytum regis Withraedi privilegium de libertate eccleſiarum Cantii, ab Aethelbaldo confirmatur per regnum Merciorum obſervandum.

Si autem comes, presbyter, diaconus, clericus; vel monachus huic constitutioni restiterit, sit suo gradu privatus, et a participatione corporis et sanguinis Domini separatus, et alienus a regno Dei, nisi ante placita satisfactione emendaverit, quod malo superbiae inique gessit. Scriptum est enim: "Quaecunque ligaveris super terram, erunt ligata et in caelo; et quaecunque solveris super terram, erunt soluta et in caelo."

† ✠ Ego Aethelbald rex divino suffragio fultus, gentis Merciorum regens imperium signum sanctae crucis subscribo.

✠ Ego Cuthbertus archiepiscopus propria manu subscripsi.

✠ Ego Unita episcopus consensi et subscripsi.

✠ Ego Torhthelm episcopus consensi et subscripsi.

✠ Ego Wilfred episc. conf. et subsc.

✠ Ego Cuthberht episc. conf. et subsc.

✠ Ego Huētlac episc. conf. et subsc.

✠ Ego Eanfrid episc. conf. et subsc.

✠ Ego Egclaf episc. conf. et subsc.

✠ Ego Alunig episc. conf. et subsc.

✠ Ego Hunwald episc. conf. et subsc.

✠ Ego Daniel episc. conf. et subsc.

✠ Ego Aldwulf episc. conf. et subsc.

✠ Ego Aethelfrith episc. conf. et subsc.

✠ Ego Herewald episc. conf. et subsc.

✠ Ego Sigcga episc. conf. et subsc.

✠ Ego Redwulf episc. conf. et subscr.

✠ Ego Offa patricius conf. et subscr.

✠ Ego Aldwulf dux conf. et subsc.

✠ Ego Athelmod indolis Merc. conf. et subsc.

✠ Ego Heardberht dux conf. et subsc.

✠ Ego Ealbald dux conf. et subsc.

✠ Ego Bercul dux conf. et subsc.

✠ Ego Cyneberht conf. et subsc.

✠ Ego Freothorus conf. et subsc.

✠ Ego Wermund abbas conf. et subsc.

✠ Ego Cuthred abbas conf. et subsc.

✠ Ego Bunn abbas conf. et subsc.

Papae Rom.
ZACHAR. 4.

Archiep. Cantuar.
CUTHBERT. 6.

Anno Christi
745.

Reg. Sax.
ETHELBERT. II. 19.

Imperat.
CONSTANT. VI. 5.

Epistola Bonifacii Moguntiensis archiepiscopi, ad Aethelbaldum regem Merciorum*.

Ex centur. Magdeburg. centur. 8. vide Baron. in ann. Collar. cum epist. Bonifacii per Nic. Serar. edit. p. 22. et seq.

DOMINO charissimo, et in Christi amore caeteris regibus praeferendo, inclyta Anglorum imperii sceptris gubernanti, Aethelbaldo regi, Bonifacius archiepiscopus, legatus Germanicus Romanae ecclesiae, et ^a Wera, et Burgard, et Wichberth, et Abel, et Wibald coepiscopi, perennem in Christo charitatis salutem.

Confitemur coram Domino et sanctis angelis, quia ^b quaecumque prosperitatem vestram et fidem in Domino, et opera bona coram Deo et hominibus per nuncios fideles audivimus; quod inter gaudentes, et pro vobis orantes, laeti gratias agimus Deo; postulantes et obsecrantes salvatorem mundi, ut vos sospites et in fide stabiles, et in operibus coram Deo rectos, in principatu christiani populi longo tempore custodiat. Quando autem aliqua dilectionis vestrae injuria, de statu regni vestri, vel eventu bellorum, facta, aut, quod majus est, de salute animae periculosum damnum perpetratum, per auditum ad nos usque pervenerit; moerore et tristitia nos cruciat, quia gaudio vestro in Dei voluntate congaudemus, et adversitate contristamur.

Audivimus enim quod eleemosynas plurimas facias, et in hoc congratulamur; quia qui eleemosynas minimis fratribus indigentibus tribuunt, juxta veritatem evangelicam, in die judicii clementem sententiam a Domino audituri sunt dicente: " ^c Quantum fecistis uni ex minimis

fratribus meis, mihi fecistis. Venite, benedicti patris mei, possidete regnum paratum vobis ab exordio mundi." Audivimus quoque, quod furta et iniquitates, perjuria et rapinas fortiter prohibeas; et defensor viduarum et pauperum esse dignoscaris; et pacem stabilitam in regno tuo habeas. Et in hoc quoque laudantes Deum, gavisi sumus, quia ipsa veritas et pax nostra, quae est Christus, dicebat: " ^d Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur."

Sed interim, una malae aestimationis fama, de vita pietatis vestrae, ad auditum nostrum pervenit; qua audita, contristati sumus, et illam optamus non fuisse veram. Multis enim narrantibus, compertum est nobis, quod nunquam legitimam in matrimonium uxorem duxisses; quod a Domino Deo, ab ipso mundi primordio, constitutum est, et per apostolum Dei Paulum praeceptum est iteratum, illo docente: " ^e propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat; et unaquaeque virum suum." Nam si hoc causa castitatis et abstinētia facere voluisti; aut ab uxoris conjunctione, pro timore et amore Dei, abstinuisses, et hoc verum et impletum pro Deo comprobaveris, et in hoc gaudeamus, quia non est reprehensibile, sed magis laudabile. Si autem (quod absit! ut multi dicunt) nec legitimam accepisti uxorem; nec castitatis abstinētia pro Deo servasti, sed libidine do-

† Ex archivorum Cantuariensis ecclesiae valde mendoso exemplari, Saxonice exarato characteribus, Clar. Wharton acta synodi Cloveshovienſis volumini MSS. suorum F. notato fol. 106. et in bibliotheca Lambethana adſervato inferuit; unde nomina confirmantium concilium excerpti.

* Epistola Bonifacii Moguntienſis archiepiscopi, Romanaeque ſedis apud Germanos legati, nec non et ſynodaliū ſuorum coepiscoporum, ad Aethelbaldum regem Merciorum in qua regis laudant opera bona, mala arguunt; ſcilicet repudium conjugis, adulterium, et cum monialibus, ſacrilegium, etc. hortantur ad poenitentiam.

^a Cod. Caesar. ita: et Vvera, et Burckart, et Vvarbeth, et Abel et Vvilibald coepiscopi.

^b quaecumque prosperitatem vestram video, et opera bona Deo coram et hominibus, — ibid.

^c Mat. xxv. 40. 34.

^d Mat. v. 9.

^e I Cor. vii. 2.

minante, in scelere luxuriae et adulterii, famam gloriae tuae coram Deo et hominibus confuderis: in hoc valde contristamur, quia et in conspectu Dei flagitium, et coram hominibus famae vestrae confusio esse dignoscitur. Et adhuc, quod pejus est, qui nobis narrant, adjiciunt: quod hoc scelus ^fignominiae maxime cum sanctimonialibus, et sacratis Deo virginibus, per monasteria commissum sit. Nam hoc peccatum duplex esse, non dubium est: et ut verbi gratia dicamus, ^ecum vindictae reus sit puer apud dominum suum, qui uxorem domini sui adulterio violaverit; quanto magis ille, qui sponsam Christi, creatoris caeli et terrae, putredine suae ^hlibidinis commaculaverit, dicente B. Paulo apostolo: “ⁱ An nescitis quia corpora vestra templa sunt Spiritus Sancti?” Et alibi: “^k Nescitis, quia templum Dei estis; et Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.” Et iterum, idololatricae servituti adulteros et fornicatores, in sermone et numero peccatorum jungit, dicens: “^l An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.” Apud Graecos enim et Romanos judicatur, quasi blasphemiam Deo irrogasset, qui hujus reus sit; ut proprie de hoc peccato ante ordinationem interrogatus, si reus inventus fuerit, et cum velata vel consecrata Deo nonna concubisset, ab omni gradu Dei sacerdotii prohibeatur.

Propter hoc, fili charissime, sollicite considerandum est, quanti ponderis hoc peccatum esse judicetur ante oculos aeterni judicis, quod facientem inter idololatriae servos constituit, et a divino ministerio altaris abjicit; licet ante peccata poenitentia reconciliatus sit Deo. Corpora enim, per votum propriae sponsonis, et per verba sacerdotis Deo consecrata, templa Dei esse, per sanctam scripturam dicuntur; et ideo violatores illorum, juxta apostolum, filii perditionis esse dignoscuntur. Princeps autem apostolorum Petrus luxuriosos libidine prohibens, dixit: “^m sufficit enim praeteritum tempus,” etc. Et Salomon: “ⁿ pretium scorti vix unius est panis: mulier autem viri pretiosam animam capit.” Et alibi: “^o non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit: furatur enim, ut esurientem impleat animam; deprehensus quoque reddet septuplum. — Qui autem adulter est, propter cordis inopiam, perdet animam suam.” Longum est enim enumerare, quanti spirituales medici hujus peccati venenum horrendum vituperabant, et ut terribile prohibebant: quia pene omnibus peccatis gravior et deterior est talis fornicatio; et veraciter dici potest laqueus mortis, et puteus inferni, et vorago perditionis.

Propterea obsecramus et obtestamur, fili charissime, clementiam tuam, per Christum filium Dei, et per adventum ejus et regnum ipsius; ut, si hoc verum sit, quod in isto scelere versaris, et vitam tuam poenitendo corrigas, et purificando emendes. Et memor sis, quia indecens esse comprobatur, ut imaginem Dei, quae in te creata est, per luxuriam in imaginem et similitudinem maligni diaboli convertas. Ut tu quem non propria merita, sed larga pietas Dei regem ac principem multorum constituit, teipsum servum maligno spiritui per luxuriam constituas; quia, juxta dictum apostoli, “^p quodcumque peccatum fecerit homo, hujus servus est.” Non solum a christianis, sed etiam ab ipsis paganis, in opprobrium et verecundiam deputatur. Quia ipsi pagani verum Deum ignorantes, naturaliter, quae legis sunt, et quod ab initio Deus constituit, custodiunt in hac re; quia propriis uxoribus matrimonii foedera servantes, fornicatores et adulteros puniunt. Nam in antiqua Saxonia, si virgo paternam domum cum adulterio maculaverit; vel si mulier maritata, ^qfracto foedere matrimonii, adulterium perpetraverit, aliquando cogunt eam, propria manu per laqueum suspensam, vitam finire; et super bustum illius incensae et concrematae, corruptorem ejus suspendunt; aliquando congregato exercitu foemineo, flagellatam eam mulieres per pagos circumquaque ducunt, virgis caedentes, et vestimenta ejus abscindentes juxta cingulum, et cultellis suis totum corpus ejus secantes et pungentes, minutis vulneribus cruentatam et laceratam, de villa ad villam mittunt; et occurrunt semper novae flagellatrices, zelo pudicitiae adductae, usquequo eam aut mortuam, aut vix vivam derelinquant, ut caeterae timorem adulterandi et luxuriandi habeant. Et ^rapud Persas, quod est foedissimum et deterrimum genus hominum, tam magno zelo matrimonii amorem mutuum ^sobservant; ut mulier, viro proprio mortuo, vivere recuset: et laudabilis mulier inter illos esse judicatur, quae propria manu sibi mortem intulit; ut in una strue pariter ardeat cum viro suo. Cum ergo “gentiles, qui Deum nesciunt, et legem non habent,” juxta dictum apostoli ^t, “naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt; et ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.” ^vPropterea, fili charissime, cum tu christianus et veri Dei cultor esse cognominaris, si in juventute adolescentiae tuae putredine luxuriae inquinatus, et foetore adulterii involutus, et voragine libidinis, quasi puteo inferni, demersus fueris; jam tempus est, ut, memor Domini tui, a diaboli laqueis resipiscas, et a foetore luxuriae sordidatam animam laves. Jam tempus est, ut pro timore creatoris tale tui, piaculum iterare et maculare ultra non praesumas. Tempus est, ut multitudini pereuntis populi parcas, quae sequendo exempla peccantis principis, cadebat in puteum mortis, quia quantoscunque, vel per bona exempla, ad vitam caelestis patriae ^wtrahimus, vel per mala

^f ignominiae deest in cod. Caesareo.

^e ejus ibid.

^h luxuriae et cod. Caesar. addit.

ⁱ 1 Cor. vi. 15.

^k ibid. iii. 16.

^l ibid. vi. 9.

^m 1 Pet. iv. 3.

ⁿ Pro. vi. 26.

^o ibid. ver. 30, etc.

^p Joh. viii. 34.

^q perditio cod. Caes.

^r Winedi ibid. pro apud Persas.

^s servant ibid.

^t Rom. ii. 14.

^v Praeterea cod. Caes.

^w contrahimus cod. Caes.

exempla, ad perditionem sequentes praeimus, de tantis proculdubio ab aeterno Iudice vel poenas, vel praemia accepturi sumus. Si enim gens Anglorum, (sicut per istas provincias divulgatum est, et nobis in Francia et in Italia impropertur, et ab ipsis paganis impropertum est) spretis legalibus connubiis, adulterando et luxuriando ad instar Sodomitanae gentis, foedam vitam vixerit, de tali commixtione meretricum aestimandum est, degeneres populos, et ignobiles et furentes libidine fore procreandos: et ad extremum universam plebem ad deteriora et ignobiliora vergentem; et novissime nec in bello seculari fortem, nec in fide stabilem, et nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem esse venturam; sicut aliis gentibus Hispaniae et Provinciae, et Burgundiorum populis contigit: quae sic a Deo recedentes fornicatae sunt, donec iudex omnipotens talium criminum ultrices poenas, per ignorantiam legis Dei, et per Saracenos venire et saevire permisit. Et notandum, quod in illo scelere aliud immane flagitium * subterjacet, id est, homicidium; quia, dum illae meretrices, five seculares, five monasteriales, male conceptas soboles in peccatis genuerint, eas saepe maxima ex parte occidunt; non implentes Christi ecclesias filiis adoptivis, sed tumulos corporibus, et inferos miseris animabus satiantes.

Praeterea nunciatum est nobis, quod multa privilegia ecclesiarum et monasteriorum fregisses, et abstulisses inde quasdam facultates. Et hoc, si verum est, peccatum grande esse dignoscitur, testante sacra scriptura, quae ait: "y Qui abstulerit aliquid patri vel matri, et dicit, hoc non est peccatum; homicidae particeps est." Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creavit; mater nostra ecclesia, quae nos in baptismo spiritualiter regeneravit. Ergo, qui Christi pecunias et ecclesiae fraudabit vel rapiet, homicida ante conspectum iusti iudicis esse deputabitur. De quo quidam sapientum dicebat: "Qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem facit; qui autem pecuniam ecclesiae abstulerit, sacrilegium facit." Et quoque dicitur, quod praefecti et comites tui, maiorem violentiam et servitutem monachis et sacerdotibus irrogant, quam caeteri ante christiani reges fecissent. Igitur postquam apostolicus pontifex, sanctus Gregorius, ab apostolica sede missis praedicatoribus catholicae fidei, gentem Anglorum ad Deum verum convertit; privilegia ecclesiarum in regno Anglorum, intemperate et inviolata permanserunt, usque ad tempora Ceolredi regis Merciorum, et Osfredi regis Deirorum et Berniciorum. Hi duo reges haec duo peccata maxima in provinciis Anglorum, diabolico instinctu, suis exemplis sceleratis, contra praecepta evangelica et apostolica salvatoris nostri, publice facienda monstraverunt; et in istis peccatis commorantes, id est, in ^z stupratione et adulterio nonnarum, et fractura monasteriorum, iusto iudicio Dei damnati, de culmine regali huius vitae abjecti, et immatura et terribili morte praeventi, a luce perpetua extranei,

in profundum inferni, et tartarum abyssi demersi sunt. Nam Ceolredum, praeceptorem venerandae celsitudinis tuae (ut testati sunt, qui praesentes fuerant) apud comites suos splendide epulantem, malignus spiritus arripuit, qui eum ad fiduciam damnandae legis Dei suadendo pellexit, * potantem subito in insaniam mentis convertit; ut sine poenitentia et confessione ^a et viatico furibundus et amens, cum diabolis sermocinans, et Dei sacerdotes abominans, de hac luce, sine dubio ad tormenti inferna migrarit. Osfredum quoque, spiritus luxuriae fornicantem, et per monasteria nonnarum sacratas virgines stuprantem et furentem, agitavit; usquequo ipse regnum ^b Anglorum, et juvenilem vitam, et ipsam luxuriosam animam contemptibili, et despecta morte perdidit.

Quapropter, fili charissime, cave tibi a fovea, in quam vidisti coram te alios cecidisse; cave tibi a jaculis antiqui hostis, per quae propinquos proprios coram te vulneratos cadere vidisti. Attende tibi a laqueo insidiatoris, in quo notos, et commilitones tuos videbas strangulatos, et praesentem vitam, et futuram perdere. Noli talium ad perditionem exempla sequi. Tales enim, juxta prophetiam sanctae scripturae sunt, "qui angustiaverunt iustos, et qui abstulerunt labores eorum," in die iudicii dicturi sunt: "c Erravimus a via veritatis, et iustitiae lumen non luxit nobis; et sol non est ortus in nobis; et viam Domini ignoravimus. Et quid nobis profuit superbia? aut quid divitiarum jactatio contulit nobis? Transierunt omnia illa, tanquam umbra, et tanquam nuncius praecurrens; et tanquam navis quae pertransit, cuius non est vestigium invenire; aut tanquam avis transvolans in aere." Et post pauca: "d sic et nos nati continuo defivimus esse, et virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere: in malignitate autem nostra consumpti sumus (taliam dixerunt in inferno hi, qui peccaverunt,) quia spes impii, tanquam lanugo est, quae a vento tollitur; et tanquam spuma gracilis quae a procella dispergitur; et tanquam fumus, qui a vento diffusus est; et tanquam memoria hospitis unius diei praetereuntis." Et alias: "e Numerus dierum vitae hominis, si multum, centum anni, quasi parvula gutta de magno mari deputatus est." Haec omnia, secundum auctoritatem sanctae scripturae, rerum collatione simillima sunt. Sic et Jacobus, frater Domini, et apostolus, de impio divite disputans, dixit: "f Sicut flos foeni transibit: exortus est enim sol cum ardore, et arefecit foenum, et flos ejus decidit, et decor vultus ejus deperit; ita et dives in itineribus suis marcescet." Et ipsa veritas, in evangelio proponens, dixit: "g Quid enim proderit homini, si lucretur totum mundum, animae vero suae detrimentum patiatur?"

Quapropter, fili charissime, paternis te et subnixis precibus deprecamur, ut non despicias consilium patrum tuorum, qui pro Dei amore tuam appellare celsitudinem satagunt. Nihil bono regi salubrius, quam si, commissa cum ar-

* *subterlatet* cod. Caes. y Prov. xxviii. 24. z Ita legit Walkerus. Cod. Caesar. *superstitione*: infra "per monasteria nonnarum sacratas virgines stuprantem." * *peccantem* cod. Caes. ^a *et viatico* deest ibid. ^b ibid. pro *Anglorum* legi. *ur gloriosum*. ^c Sap. v. 6. ^d Eccl. xviii. 9, 10. ^e Jac. i. 10, 11. ^f Mat. xvi. 26. ^g Hic desinit cod. Caes. VOL. I. A a guuntur,

guuntur, libenter emendentur; quia per Salomonem^h dicitur: "Qui diligit disciplinam, diligit sapientiam."

Ideo, fili charissime, ostendentes consilium justum, contestamur et obsecramus per viventem Deum, et ejus Filium Jesum Christum, et per Spiritum Sanctum, ut recorderis, quam fugitiva sit vita praesens, et quam brevis et momentanea

delectatio spurcae carnis, et quam ignominiosum sit, ut brevis vitae homo mala exempla in perpetuum posteris relinquat. Incipe ergo melioribus moribus vitam componere, praeteritos errores juventutis corrigere; ut hic coram hominibus laudem habeas, et in futuro aeterna gloria gaudeas. Valere celsitudinem tuam, et in bonis moribus proficere, optamus*.

Papae Rom.
ZACHAR. 4.

Archiep. Cantuar.
CUTHBERT. 6.

Anno Christi
745.

Reg. Sax.
ETHELBERT. II. 19.

Imperat.
CONSTANT. VI. 5.

Epistola Bonifacii ad Heresfridum presbyterum. Ex Baron. annal. in h. ann.

DILECTISSIMO ac reverendissimo fratri Heresfrido presbytero, Bonifacius servus servorum Dei, optabilem in Christo charitatis salutem. Almitatis tuae clementiam intimis obsecro precibus, ut in tuis sacrosanctis orationibus mei memor esse digneris; ut etiam a sic narrantibus, et a te venientibus jam fecisse fraternitatem tuam, et facturam esse non dubito, ut sancti Jacobi apostoli sententia in nobis impleatur, qua dixit: "Orate pro invicem, ut salvemini: multum enim valet deprecatio justis assidua." Praeterea nos octo episcopi, qui ad unam synodum convenimus, quorum nomina subter annotavimus, in commune te, frater charissime, deprecamur, ut verba admonitionis nostrae Aethelbaldo regi Merciorum interpretando, et recitando annuncies eo ordine, et eo modo, quo ad te scripta transmittimus, solícite enumerando, et praedicando illi indicares. Audivimus enim quia pro timore Dei personam hominis non timeas, et quod supradictus rex aliquantulum, quibusdam temporibus, audire dignetur tua monita. Et notum sit charitati tuae, quia haec verba admonitionis nostrae ad illum regem propter nihil aliud direximus, nisi propter puram charitatis amicitiam, et quod de eadem Anglorum gente nati et nutriti, hic per praece-

ptum apostolicae sedis, peregrinamur, bonis et laudibus gentis nostrae laetamur et gaudemus; peccatis autem ejus et vituperationibus tribulamur et contristamur.

Opprobrium namque gentis nostrae patimur, five a christianis, five a paganis, quod gens Anglorum spreto more caeterarum gentium, et despecto apostolico praecepto, imo Dei constitutione, legitimas uxores dedignetur habere, et hinnientium equorum consuetudine, vel rudentium asinorum more, luxuriando, et adulterando, omnia turpiter foedet et confundat. Igitur si hoc scelus maximum verum sit, frater charissime, rogemus omnes communiter supradictum regem, ut semetipsum cum populo corrigat, ne tota gens cum principe hic et in futurum pereat, sed ut vitam propriam emendando et corrigendo, exemplis suis item gentem propriam ad viam salutis dirigat: et unde peccatum ante contraxit, inde mercedem mereatur aeternam. Praeterea partem thymiamatis, et fabanum pro benedictione, et signo purae charitatis tibi direximus. Sanctis operibus florentem, et probatis moribus proficientem fraternam dilectionem tuam atque benevolentem sancta trinitas aeternaliter custodiat.

Epistola Bonifacii archiepiscopi Mogunt. ad Cuthbertum archiepiscopum Cantuariæ, de corrigendis vitiis Anglorum, et adhibenda synodo. Ex exemplari Spelm. collat. cum epistola Bonifacii per Nic. Serar. p. 143. et seq.

SPIRITALIS adfinitatis necessitudine copulando fratri, archipontificatus insula sublimato coepiscopo Cuthberto, Bonifacius legatus Germanicus catholicae et apostolicae Romanae ecclesiae, optabilem in Christo intimae charitatis salutem. Scriptum enim est in libro Salomonis: "beatus homo qui invenit amicum, cum quo loqui possit quasi cum semetipso." Cum muneribus munificentiae vestrae dulcissimas literas vestras fraterna charitate interlitas. Magnas Deo

et vobis gratias agentes, filio vestro diacono, Cynebertho offerente suscepimus. Vivae vocis quoque melliflua colloquia vestra, de fraternis consiliis per illum nobis charitas vestra mandavit, quae consiliorum spiritalia colloquia optamus, ut Deo volente, quamdiu in hac mortali vita vivamus, inter nos jugiter infinucentur; illo praestante, a quo solo sancta desideria, recta consilia, et justa sunt opera, vos melius et plenius, quibus Deus donavit multis, et prudentius

* Vide hanc epistolam a Malmesburio perfunctorie recitatam, de gestis regum, lib. i. cap. 14. Sed habentur apud Baronium in hoc anno numero xiv. et seq. tres aliae epistolae ejusdem Bonifacii ad Aethelbaldi negotium pertinentes. Prima breviter admodum, qua se refert misisse regi accipitrem unum, duos falcones, duo scuta, et duas lanceas. Altera ad Herbertum archidiaconum data; qua praefatae admonitoriae suae epistolae ad Aethelbaldum regem meminit, et ipsius obtutibus offerri jubet perpendendam, tacite stringens Anglorum vitia. Tertia ad Heresfridum presbyterum, quam tuis oculis hic offerimus.

^h Prov. 13.

^a Jac. v. 16.

² Eccles. xxv. 12.

nosse, et melius et plenius posse; nos quasi in paucis fideles vestri et devoti, studeamus instrui aureo caelestis amoris vinculo, quod rumpi non potest, invicem catenari. Nam labor nostri ministerii unius et ejusdem causae esse dignoscitur; et aequalis speculatio in curis ecclesiarum, sive populorum nobis credita est, sive in docendo, sive in artando et monendo, sive in defendendo canonicos gradus, vel plebeios. Idcirco humillima ^bprece deprecor, ut dum vobis salubre consilium Deus inspiraverit, vel suo Spiritu, vel colloquio synodali consultum nobis insinuare non pigeat; et nos similiter, si parvitati nostrae Deus aliquid tale vobis quod necessarium vel amabile insinuaverit, similia faciemus. Major enim nobis sollicitudo ecclesiarum, et cura populorum propter pallia credita et recepta, quam caeteris episcopis, qui proprias tantum procurant parochias, incumbit. Propterea charissime, non quia vestrae prudentiae opus sit rusticitatis nostrae statuta audire vel legere, sed propter bonam, et humilem, et sanctam voluntatem vestram putamus vos libentius scire velle, quam nescire quae hic sacerdotes nobiscum servanda decreverunt, et vobis emendanda atque corrigenda destinamus.

Decrevimus autem in nostro synodali conventu, et confessi sumus fidem catholicam et unitatem, et subjectionem Romanae ecclesiae finitimus vitae nostrae velle servare; sancto Petro et vicario ejus velle subijci; synodum per omnes annos congregare; metropolitanos pallia ab illa sede quaerere, et per omnia praecepta sancti Petri canonice sequi desiderare, ut inter oves sibi commendatas numeremur. Et isti confessioni universi consensimus et subscripsimus; et ad corpus sancti Petri principis apostolorum direximus, quod gratulando clerus Romanus et pontifex suscepit.

Statuimus ut per annos singulos canonum decreta, et ecclesiae jura, et norma regularis vitae in synodo legantur, et recuperentur^c.

Decrevimus ut metropolitanus, qui sit pallio sublimatus, hortetur caeteros, et admoneat, et investiget quis sit inter eos curiosus de salute populi, quisve negligens servus Dei.

Venationes et silvaticas vagationes cum canibus, et ne accipitres et falcones habeant, prohibuimus.

Statuimus ut per annos singulos unusquisque presbyter episcopo suo in quadagesima rationem ministerii sui reddat, sive de fide catholica, sive de baptismo, sive de omni ordine ministerii sui.

Statuimus ut singulis annis unusquisque episcopus parochiam suam ^dsolicite circumbeat, populum confirmare, et plebem docere et investigare, et prohibere paganas observationes, ^edivinos vel sortilegos, auguria, phylacteria, incantationes, vel omnes spurcicias gentilium.

Interdiximus servis Dei, ne pompatico habitu vel sago, vel armis utantur.

Statuimus quod proprium sit metropolitano,

juxta canonum statuta subditorum sibi episcoporum investigare mores, et sollicitudinem circa populos qualis sit.

Et moneat ut episcopi a synodo venientes in propria parochia cum presbyteris et abbatibus conventum habentes, praecepta synodi servare insinuando praecipiant: et unusquisque episcopus si quid in sua dioecesi corrigere vel emendare nequiverit, itidem in synodo coram archiepiscopo, et palam omnibus ad corrigendum insinuet, eodem modo quo Romana ecclesia nos ordinatos cum sacramento constrinxit; ut si sacerdotes vel plebes a lege Dei deviasse viderim, et corrigere non potuerim, fideliter semper sedi apostolicae, et vicario sancti Petri ad emendandum indicaverim. Sic enim, nisi fallor, omnes episcopi debent metropolitano, et ipse Romano pontifici, si quid de corrigendis populis apud eos impossibile est, notum facere, et sic alieni fient a sanguine animarum perditarum.

De caetero, frater charissime, quia nobis aequalis labor, et majus periculum imminet, quam caeteris sacerdotibus, quia canones antiqui praecipunt, ut omnes metropolitani sciant sollicitudinem totius provinciae gerere; et ut verbi gratia dicam, sicut timeo, navem gubernandam inter fluctus feri maris semel suscepimus, quam nec caute regere, nec sine peccato dimittere valemus, quia ut quidam sapientium dicit: si periculosum est navem inter fluctus caute non regere, quanto periculosius est eam undis tumescentibus, fluctuantem in tempestate relinquere: et idcirco ecclesia, quae velut navis magna per mare mundi hujus enavigat, quae diversis tentationum fluctibus in hac vita tunditur, non est tamen relinquenda, sed regenda. Cujus rei in exemplo priores patres habemus Clementem, et Cornelium, et caeteros complures in urbe Roma, Cyprianum in Carthagine, Athanasium in Alexandria, qui sub paganis imperatoribus navem Christi, immo charissimam sponsam ejus, ecclesiam scilicet, docendo, defendendo, laborando et patiendo, usque ad sanguinis effusionem gubernabant: possum enim de memetipso pro certo juxta vocem Cantici Canticorum dicere: “^fFilii matris meae pugnaverunt contra me; posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodivi.” Vineam enim secundum prophetam Domini Sabaoth, domus Israel est; nunc videlicet ecclesia catholica esse comprobatur. Cujus synodum congregandam et hortandam jussu pontificis Romani, et rogatu principum Francorum et Gallorum sub spe restaurandae legis Christi: “^gsuscepi, circumfodi, coquinae stercoris adportavi, sed non custodivi; quia cum expectarem, ut faceret uvae, fecit labruscas:” et juxta alium prophetam, “^hmentietur opus olivae, et campi non facient escas.” Sed prohi dolor! officium laboris mei rerum collatione simillimum esse videtur cani latranti, et videnti fures et latrones frangere et subfodere, et vastare domum domini sui; et quia defensionis auxiliares non habeat, submurmurans in-

^b humillime, ut illa insinuaverit, similia faciamus, legit Serarius, omittendo reliqua hujus periodi.

Walkerus, recipiantur.

^d sollicite deest in cod. Caesareo.

^e divinos---incantationes, desunt ibid.

^f Salm. reiteren-

^g Cant. i. 6.

^h Habac. iii. 17.

gemiscat et lugeat. Nunc autem quod mihi, in tali periculo posito, iustum et cautum esse videtur, salubre consilium vestrum quaerens et scire desiderans, insinuo libertatem praedicandi: dico, ut in actibus ^hapostolorum Paulus apostolus sacerdotibus intimavit, dicens: "Contestor vos hodierna die, quia mundus sum ab omnium sanguine; non enim subterfugi, quo minus annunciarer vobis omne consilium Dei. Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos, regere ecclesiam Dei, quam adquisivit sibi sanguine suo: regnum, inquit, Dei inter vos ambulans praedicavi, ut me alienum ab omnium perditione fervarem." Nam apostolus ⁱepiscopum, propheta ^kspeculatorem, salvator mundi ^lpastorem, ecclesiae sacerdotem appellat; et omnes tacentem peccata populi doctorem reum sanguinis animarum perditorum suo silentio esse comprobant.

Propter hoc horribilis et maxima necessitas cogit, ut juxta dictum apostoli, nos formam debeamus exhibere fidelibus; hoc est, nisi me fallat opinio, ita iuste vivendum est sacerdoti, ne dicta sua repugnantibus factis evacuet, et ne cum sibi de proprio caute vivat, tacens alieno damnetur peccato: quia ad hoc est ecclesiae Dei praepositus, ut non solum bene vivendo alios exemplo instituat, sed etiam fiducialiter praedicando, singulis ante oculos peccata sua constituat, et quae poena maneat duos, quae gloria obedientes, ostendat; quia juxta verbum Domini ad Ezechielem, cui dispensatio verbi commissa est, etiam si sancte vivat, et tamen perdit vi-ventes arguere aut erubescat aut metuat, cum omnibus qui, eo tacente, perierint, perit; et quid ei proderit non puniri suo, qui puniendus est alieno peccato? Taciturnitatem quidem sacerdotis Dominus ad Ezechielem loquens, terribiliter prohibet, et speculatorem sacerdotem appellat; et sicut speculatoris est de loco ^meditiori plus omnibus contemplari, ita sacerdos debet esse meritorum sublimitate celsior, et majoris scientiae habere gratiam, qua possit caeteros instruere. "Audiens," inquit divinus ⁿsermo, "sermonem, annuntiabis eis ex me." Indicat ut hoc dicat sacerdos, quod ex divina lectione didicerit, quod illi Deus inspiraverit, non quod humani sensus invenerint. Annuntiabis eis, inquit, ex me, non ex te, mea verba loqueris; non est quod ex his tanquam de tuis inseris: "^oex me, inquit, ei annuntiabis. Si me dicente ad impium, impie, morte morieris, non fueris locutus, ut se custodiat impius a via sua; ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem vero ejus de manu tua requiram." Ac si aperte dixisset, si ei peccata sua non annuntiaveris, et si eum non argueris, ut convertatur et vivat; et te, qui eum non increpasti, et ipsum, qui, tacente te, peccavit, flammis perennibus tradam. Non sumus tam saxei, vel tam ferrei pectoris, ut nos ista verba Domini non terreant. Non sumus tam alienati a fide, ut

his verbis Domini non credamus; sed excitemus et exhortemur fratres nostros verbis venerandis sancti Petri apostoli: "^pSobrii estote, et vigilate, et excitamini, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quaerens quem devoret; cui resistite fortiter in fide, scientes eandem passionem, quae in mundo est, vestrae fraternitati fieri." Et episcopos synodis nostris subjectos, adjuratione sancti Pauli apostoli admoneamus Timotheo ^qdicentis: "Testificor coram Deo et Christo Jesu, qui judicaturus est vivos ac mortuos per adventum ipsius, et regnum ejus, praedica verbum, instat opportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina." Est enim jam praedicatum ab apostolo: "Tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros," etc. Clamemus in fortitudine, juxta dictum prophetae: "^rQui annunciamus pacem in terris hominibus bonae voluntatis." Ille namque in fortitudine clamat, quem nec metus, nec verecundia praedicare verbum vitae impedit. Contendamus, auxiliante Domino, ut non simus inter illos falsos pastores ovium, quos propheta accusat ^s, dicens: "Haec dicit Dominus Deus: Vae pastoribus Israel qui pascebant semetipsos: nonne greges pascuntur a pastoribus? lac comedebatis, et lanis operiebamini; quod crassum erat, occidebatis, gregem autem meum non pascebatis; quod infirmum fuit non consolidastis; quod aegrotum non sanastis; quod fractum est non alligastis, et quod abjectum est non reduxistis, et quod perierat, non quaesistis; sed cum austeritate impe-rabatis eis, et cum potentia. Et dispersae sunt oves meae, eo quod non esset pastor, et factae sunt in devorationem omnium bestiarum agri."

Vae, quod propheta dicit pro maledicto posuit; per pastores, episcopos significat; greges Domini, id est, fideles populos ad pascendum; sed semetipsos pascunt; ^t quasi diceret, non populi salutem, sed suas voluntates attendunt. Lac et lanam ovium Christi, oblationibus quotidianis ac decimis fidelium suscipiunt, et curam gregis Domini deponunt. Non sanant spirituali consilio infirmum peccatis; non solidant sacerdotali ope diversis tribulationibus fractum; non revocant erroneum ad viam salutis; non requirunt solitudine pastoralis veniae jam desperatione perditum; nec afflicto contra violentiam potentum, qui in eos ferarum more desae-viunt, defendunt; nec divites peccantes vel potentes non solum non arguunt, sed etiam venerantur. Et ideo minaciter superbiam talium sermo divinus contundit, dicens: "Vae pastoribus Israel:" et iterum ^u: "Propterea pastores, audite verbum Domini. Haec dicit Dominus: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, et cessare eos faciam, ut ultra non pascant gregem, nec pascant amplius semetipsos." Quod, quid est aliud quam pastores qui semetipsos, non greges pascunt, de sublimitate honoris, inter reprobos et inter ma-

^h Act. xx. 26, 27.

ⁿ Ezech. iii. 17.

^s Ezech. xxxiv. 2, et seq.

ⁱ Ibid. xx.

^o Ibid. xxxiii. 8.

^t pro quasi diceret cod. Caes. legit qui.

^k Ezech. iii. et xxxiii.

^p 1 Petr. v. 8.

^l Johan. x.

^q 2 Tim. iv. 1, 2.

^u Ezech. xxxiv. 7, 8.

^m altiori, cod. Caes.

^r Esai. lii. 7. Luc. ii.

ledictos projiciam? ad haec omnia quis non tremiscat, nisi qui futura non credit? Sed omnia, quae Deus voluit observari, tam aperte posuit, et sui nominis auctoritate firmavit, ut ea facilius (quod dictu quoque nefas est) contemnamus, quam nos non intelligere tam aperta et divina mentiendo fingamus. Quando audimus, "Haec dicit Deus;" quis futurum esse non credat quod dicit Deus, nisi qui Deo non credit? Horum, et his similium consideratione perterritus sum, et timor et tremor venerunt super me, et pene contexerunt me peccatorum meorum tenebrae, et semel susceptum gubernaculum navis ecclesiae libuisset, ^w si licuisset, mihi omnino dimittere, si valerem, vel exempla patrum, vel scripturas sacras consentaneas invenire.

Idcirco, frater charissime, quia haec omnia ita se habent, et veritas fatigari potest, vinci autem et falli non potest; fatigata mens nostra confugiat ad illum, qui per Salomonem ^x dicit: "Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, et ne innitaris prudentiae tuae. In omnibus viis tuis cogita illum, et ipse diriget gressus tuos:" et alibi dixit ^y: "Turris fortissima nomen Domini, ad ipsam confugit justus, et salvabitur." Stemus in justitia, et praeparemus animas nostras ad tentationem, ut sustineamus sustentationem Dei, et dicamus ei ^z: "Domine, refugium factus es nobis a generatione et progenie:" confidamus in eum, qui nobis onus imposuit. Quod per nos portare non possumus, portemus per illum, qui est omnipotens, qui dicit ^a: "Jugum enim meum suave est, et onus meum leve." Stemus in praelio in die Domini, quia dies tribulationis et angustiae venerunt super nos. Moriamur, si Deus voluerit, pro sanctis legibus patrum nostrorum, ut haereditatem cum illis aeternam consequi mereamur. Non simus canes muti, non simus taciti speculatores, non simus mercenarii lupum fugientes; sed pastores sollicité vigilantes supra gregem Christi, praedicantes majori et minori, diviti et pauperi omne consilium Dei, omnibus gradibus vel aetatibus, in quantum Deus donaverit posse, opportune, importune, eo modo quo sanctus Gregorius in libro Pastoralis conscripsit. Propterea non taceo charitati vestrae, quia omnibus servis Dei, qui hic vel in scriptura vel in timore Dei probatissimi esse videntur, displicet, quod bonum et honestas et pudicitia vestrae ecclesiae illuditur, et aliquod levamentum turpitudinis esset, si prohiberet synodus et principes vestri mulieribus et velatis foeminis illud iter, et frequentiam, quam ad Romanam civitatem veniendo et redeundo faciunt, quia magna ex parte pereunt, paucis remanentibus integris. Perpaucae enim sunt civitates in Longobardia, vel in Francia, aut in Gallia, in quibus non sit adultera vel meretrix generis Anglorum, quod scandalum est et turpitudine totius ecclesiae vestrae.

Ille autem qui laicus homo, vel imperator, vel rex, aut aliquis praefectorum vel comitum seculari potestate fultus, sibi per violentiam rapiat monasterium de potestate episcopi, vel ab-

batis aut abbatissae, et incipiat ipse vice abbatis regere, et habere sub se monachos, et pecuniam possidere, quae fuit Christi sanguine comparata; talem hominem nominant antiqui patres raptorem et sacrilegum, homicidam pauperum, et lupum diabolum intrantem in ovile Christi, et maximo anathematis vinculo damnandum ante tribunal Christi. De talibus memorare sancti Pauli apostoli ad Timotheum dicentis ^b: "Divitibus hujus seculi praecipe non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Domino, qui praestat omnia." Talibus, si ecclesiae correptionem non recipiunt, quia ethnici et publicani sunt, nec vivis nec mortuis communicat ecclesia Dei. Talibus, quia hic et ibi reperiuntur, cum tuba Dei clangamus, ne tacentes damnaremur.

Supervacuam autem et Deo odibilem vestimentorum superstitionem, omni intentione prohibere stude, quia illa ornamenta vestium (ut illis videtur, quod ab aliis turpitudine dicitur) latissimis clavis et vermium imaginibus clavata, adventum antichristi ab illo transmissa praecurrunt, illius calliditate, per ministros suos introducere intra claustra monasteriorum, fornicationem et luxuriam ^c clavatorum juvenum, et foeda consortia, et taedium lectionis et orationis, et perditionem animarum. Haec indumenta nuditatem animae significantia, signa in se ostendunt arrogantiae, et superbiae, et luxuriae, et vanitatis; de quibus Sapientia dicit: "Arrogantiam, et superbiam, et viam pravam, et os bilingue detestor."

Fertur quoque in parochiis vestris ebrietatis malum nimis adfuetum esse, ut non solum episcopi quidam non prohibeant, sed etiam ipsi nimis bibentes inebrientur, et alios porrectis poculis majoribus cogant ut inebrientur, quod absque dubio nefas est omni servo Dei facere vel fecisse; quod canones patrum ebrium episcopum vel presbyterum aut cessare aut degradare jubent, et ipsa veritas dixit ^d: "Attendite, ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate." Et Paulus apostolus ^e: "Nolite inebriari vino in quo est luxuria." Et Esaias propheta ^f: "Vae vobis, qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem:" hoc enim malum speciale est paganorum, et nostrae gentis; hoc nec Franci, nec Galli, nec Longobardi, nec Graeci faciunt. Et hoc scelus similiter synodali decreto, et interdictu scripturarum compescamus, si possumus; sin autem, vitantes et interdcentes, absolvamus animas nostras a sanguine perditorum.

De violenta quoque monachorum servitute, operibus et aedificiis regalibus, quae in toto mundo christianorum non auditur facta, nisi tantum in gente Anglorum; quod sacerdotibus Dei non tacendum nec consentiendum est, quod inauditum malum est praeteritis seculis. Venerandam fraternitatis vestrae dilectionem contra omnia adversa, illaenam pro nobis intercedentem, dextra Dei custodire dignetur.

^w et placuisset, cod. Caes. pro si licuisset.

^x Prov. iii. 5, 6.

^y Ibid. xviii. 10.

^z Psal. xc. 1.

^a Mat. xi. 30.

^b 1 Tim. vi. 17. Spelm. post dicentis addit legimus.

^c Hic definit cod. Caes.

^d Luk. xxi. 34.

^e Eph. v. 18.

^f Esai. v. 2.

Papae Rom.
ZACHAR. 6.Archiep. Cantuar.
CUTHBERT. 8.Anno Christi
747.Reg. Saxon.
ETHELBERT. II. 21.Imperat.
CONSTANT. VI. 7.*Concilium Cloveshovienſe.*

CONCILIUM celebre Cloveshovia [vulgo Clyff] habitum ſub Cuthberto Doroberniae archiepiſcopo, praefentibus (praeter episcopos, ſacerdotes et eccleſiaſticos plurimos) Aethelbaldo Merciorum rege, cum ſuis principibus et ducibus, anno Domini 747. regni ejuſdem Aethelbaldi 32. in quo decernitur de unitate eccleſiae, de ſtatu chriſtianae religionis, et de concordia et pace promovendis. Episcopos praefentes erant; Cuthbertus archiepiſcopus Doroberniae, Dunnus episcopos Roffenſis, Totta episcopos Legeceſtriae, Huita (al. Witta) episcopos Lich-

feldienſis, Podda episcopos Herefordiae, Humfredus episcopos Wintoniae, Herewaldus episcopos Shireburniae, Heardulfus episcopos Dunmoe. et Helmam. Ecgulfus (al. Egwulfus) episcopos Londonienſis, Milredus episcopos Wigorniae, Aluuihus episcopos Lindesferniae, Sicga episcopos Selienſ. †

Cujus ſynodi actionem Cuthbertus archiepiſcopus ſtatim per Kinebertum diaconum ſuum Bonifacio Moguntino archipraefuli miſit: ipſe congratulans eleganter reſcripſit. Sic Gulielmus Malmesburienſis lib. i. de geſtis pontificum.

Synodus Cuthberti archiepiſcopi*. Ex codice MS. literis Saxonice, citante Spelmanno.

REGNANTE in perpetuum Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cuncta patris imperio, ac pariter Spiritus Sancti gratia vivificante diſponit, haec quae ſubter habentur ſynodalia geſta Septembris menſis initio, prope loca quae vocantur Clobeshoas, peracta ſunt; praefentibus hiſ Deo dilectis praefulibus eccleſiarum Chriſti: hoc eſt, honorabili archiepiſcopo Cuthberto, et venerabili Roffenſis eccleſiae antiſtite, Dunno, atque reverendiſſimis episcopis Merciorum, Totta et Huita, ac Podda; ſed et probatiſſimis praefulibus occidentalium Saxonum, Humfredo et Herewaldo, venerabilibuſque ſacerdotibus, Heardulfo orientalium Anglorum, atque Ecgulfo orientalium Saxonum, et Milredo Wicciorum; ſed et honorabilibus quoque episcopis Aluuiho Lindiſſae provinciae, atque Sicga australium Saxonum. Anno dominicae incarnationis 747. indictione 15. anno autem regni Aethelbaldi regis Merciorum (qui tunc aderat cum ſuis principibus ac ducibus) † 32.

Prooemium, in quo literae Zachariae pontificis Romani praeleguntur, et praefules ſeſe mutuo exhortantur.

Cum igitur ex diverſis Britanniae provinciis ſacri ordinis praefati praefules, cum plurimis ſacerdotibus Domini, et minoribus quoque eccleſiaſtici gradus dignitatibus, ad locum ſynodalem, cum praediſto venerabili archiep. Cuthberto convenerunt, et de unitate eccleſiae, ac ſtatu chriſtianae religionis, et concordia pacis tractanda, confirmandaque pariter conſederunt; tum etenim poſt devotam ad invicem ſalutationem inprimis a praefidente praefato metropolitano ſcripta, toto orbe venerandi pontificis domini apoſtolici papae Zachariae, in duabus chartis in medium prolata ſunt; et cum magna diligentia, juxta quod ipſe apoſtolica ſua auctoritate praecepit, et manifeſte recitata, et in noſtra quoque lingua apertius interpretata ſunt. Quibus namque ſcriptis idem praeclarus pontifex Za-

† Vide nomina paulo aliter recitata in antiq. Brit. eccleſ. ex archivis ſub Cuthberto.

* Balaeus, et hunc ſecuti Magdeburgenſes, ſynodum iſtam Cuthberti archiepiſcopi Cantuariæ (quem Mageſetum cognominant) ſub anno gratiae 744. repoſuerunt. Matthaeus Weſtmonaſterienſis in anno 748. Nos (auctori antiq. Britan. eccleſiae, et Savilianis ſaſtis, aliſque adhaerentes) anno 747. tribuimus. Haberi enim non potuit anno 744. quod episcopos, qui in ipſa nominantur conſediſſe, nondum potiti erant ſuis cathedris; ſcilicet Humfredus Wintonenſis, non ante annum 745. Eguulfus Londinenſis, non ante annum Domini 746.

Crebra ſit iſtius ſynodi apud auctores mentio, recitanturque a quibuſdam capitulorum rubricae; mihi tamen nunquam datum eſt vidiſſe aliud ejus exemplar, praeter hoc quod jam expreſſimus. Vetuſtum ſane et Saxonice interſtinctum characteribus; ſtilo autem ſaepe maleſano et perplexo, qui etiam (ut mendosam taceam ſcriptionem) nec in ſententiis diſtinguendis, nec in punctis, majoribuſve literis diſponendis, ullam tenuit legem. Idem intelligendum eſt de epiſtola Bonifacii ad Cuthbertum data, lectorique notum cupio, ut quae male nos diſtinximus, ſuo reddat arbitratui.

Finito Cloveſhovienſi hoc concilio, Cuthbertus archiepiſcopus Cantuariæ acta in eo omnia, mira celeritate, per Kinebertum diaconum ſuum, Bonifacio archiepiſcopo Moguntino miſit, ut intelligeret quid in executione literarum Zachariae papae et ipſius Bonifacii (quas ſupra memoravimus) hic in Anglia ſit decretum. Bonifacius grato animo rem accepit, et literas ſeu epiſtolam, quam nos (Baronium ſecuti) in anno gratiae 745. collocavimus, ad regem Aethelbaldum jam dediſſe ſcribit auctor antiq. Britan. eccleſiae; ejuſdemque argumenti alias literas ad Cuthbertum archipraefulem Cantuariæ, ac ſi ea etiam epiſtola (quam nos poſuimus fuiſſe in occaſionem iſtius ſynodi) non exarata eſſet ante ejuſdem conſummationem. Faſtor has utraſque in manuſcripto codice locum (uti crebro ſolet) poſt concilium tenuiſſe, cum tamen eas tempore atque ordine praeeſſiſſe animadverteremus, nos hiſtoricae conſultes rationi, Baronique ducti auctoritate, primores eas conſtituimus. Nec indebite ſine dubio, cum e canonibus Auguſtanae ſynodi, quos in epiſtola ſua ad Cuthbertum miſit Bonifacius, Cuthbertus in hanc ſuam ſynodum multa tranſtulit, et verbatim aliquot quae hic habentur in cap. iii. et xxv. quod fieri minime potuit, ſi epiſtola illa Bonifacii non praeeſſiſſet Cuthberti hanc ſynodum. Haec SPELM.

† Malmesb. geſt. pont. lib. i. ait 33.

charias Britannicae hujus insulae nostri generis accolas, diversae videlicet dignitatis et conditionis et gradus familiariter praemonebat, et veraciter conveniebat, ac postremo amabiliter exorabat; et haec omnia contemnentes, atque in sua pertinaci malitia permanentibus, anathematibus inter caetera sententiam proculdubio proferendam insinuabat, uti in eis legentibus liquido clarescit. Unde nimirum post illarum recitationem, et tremendae invectionis admonitionem, ipsi praesules, qui caeteris magisterii loco a Deo praelati sunt, ad seipsos verba mutuae exhortationis verterunt, ac sese suumque officium quo caeteri ad Dei famulatum instrui quotidie debent, in homiliis quoque beati patris Gregorii, et sanctorum patrum canonicis decretis, quasi in specula splendifluis considerantes.

CANONES.

I. *Ut episcopi curam suam pastorem, et canonicas institutiones, non negotia secularia prosequantur.*

Atque deinde primo suorum loco decretorum, hoc rata sanctione condixerunt: ut unusquisque episcoporum curam sibi pastorem creditam, canonicasque Christi ecclesiae institutiones, summo conamine, contra diversa ac prava tentamenta, Deo patrocinate et adjuvante, defendere sit promptus; nec ullatenus deinceps negligenter vivendo, segniter docendo, negotiis secularibus plus quam Dei servitiis, quod absit, subditus existat, sed bonis utique moribus, abstinentiae virtutibus, justitiae operibus, doctrinae studiis adornatus, ut secundum apostolum, populum Dei suis exemplis bene corrigere, et sanae quoque doctrinae sermonibus instruere praevaleat.

II. *De unitate pacis.*

Secundo loco sub testificatione quadam confirmaverunt: ut pacis intimae et sincerae charitatis devotio ubique inter eos perpetuo permaneat, atque ut una sit omnium concordia in omnibus juribus ecclesiasticae religionis; in sermone, in opere, in judicio, sine cujusquam adulatione personae; utpote unius Domini ministri, uniusque ministerii conservi: ut licet sedibus sint divisi per diversa loca, tamen mentibus conjuncti in uno spiritu, Deo in fide, et spe, et charitate deserviant, orantes diligenter pro invicem, ut sui certaminis cursum fideliter unusquisque consummare possit.

III. *Ut omni anno episcopi parochias suas peragrent.*

Tertio sanxerunt loco: ut singulis annis unusquisque episcopus parochiam suam pertranseat et circumeundo, speculandoque visitare non praetermittat; populumque diversae conditionis ac sexus per competentia ad se convocet loca, aperteque doceat, utpote eos qui raro audiunt verbum Dei, prohibens, et inter caetera peccamina, paganas observationes, id est, divinos, fortilegos, auguria, auspicia, phylacteria, incan-

tationes, sive omnes spurcicias impiorum, gentiliumque errata.

IV. *Ut episcopi abbates et abbatissas moneant regulariter vivere.*

Quarto definierunt condito: ut episcopi in suis parochiis abbates atque abbatissas moneant, quatenus seipsos primo ponant exemplum bene vivendi, deinde subditos sibi ut regulariter conversentur, diligenti cura exerceant; ita tamen ut familias suas meminerint digne in Domino diligere, et non in vice fervorum, sed in vice filiorum habere, et necessaria eis secundum morem monasticae vitae, prout possibilitas rerum subministrat, studeant impendere; et ut praepositi praepositaeque monasteriorum curam sibi injunctam in rebus monasterii fideliter dispensent, caveantque omni modo ne aliquis subripiat illas.

V. *De monasteriis secularium.*

Quinto disputatum est loco: ut episcopi monasteria, si tamen ea fas est ita nominare, quae utique temporibus istis propter vim quandam tyrannicae avaritiae, ad religionis christianae statum nullatenus immutari possint, id est, quae a secularibus, non divinae scilicet legis ordinatione, sed humanae adinventionis praesumptione, utcunque tenentur; tamen pro salute animarum in eisdem commorantium, adire debeant, sit ^aneceffe, et ut inter caetera exhortamenta praevideant, ne sine sacerdotis ministerio aliquod illorum deinceps debilitatum periclitetur, juvantibus ad hoc eorum possessoribus.

VI. *De examinatione eorum qui ordinandi sunt.*

Sexto statuitur decreto: ut episcopi nullum de clericis seu monachis ad sacrum presbyteri gradum ordinent, nisi prius ejus vitam, qualis extiterit, vel tunc quae morum probitas, ac scientia fidei existat, manifeste perquirant. Quamque potest ratione aliis integritatem fidei praedicare, sermonis scientiam conferre, peccantibus discretionem poenitentiae indicare, nisi prius vigilantem intentionem, haec pro viribus ingenio sui studeat ediscere? ut juxta apostolum, ^bpotens sit exhortari in doctrina sana."

VII. *De lectionis studio per singula monasteria.*

Septimo decreverunt condito: ut episcopi, et abbates atque abbatissae omni conatu studeant et diligenti cura provideant, ut per familias suas lectionis studium indefinenter in plurimorum pectoribus versetur, et ad lucrum animarum laudemque regis aeterni multorum vocibus innotescat: nam dictu dolendum est, quod his temporibus perpauca inveniantur, qui ex intimo corde sacrae scientiae rapiantur amore, et vix aliquid elaborare in discendo voluerint; quin potius a juvenili aetate vanitatibus diversis, et inanis gloriae cupiditatibus occupantur, atque praesentis vitae instabilitatem plus quam sacrarum scripturarum assiduitatem vagabunda mente sequuntur. Proinde coerceantur et exerceantur in scholis pueri ad ^cdilectionem sacrae

^a Clar. Walkerus "sit necesse" delendum esse putat.

^b Tit. i. 9.

^c "lectionem" mavult legere Walkerus.

scientiae, ut per hoc bene eruditi, inveniri possint ad omnimodam ecclesiae Dei utilitatem; nec sint rectores terrenae tam avidi operationis, ut domus Dei desolatione spiritalis ornatu-
rae vilescat.

VIII. *Ut presbyteri diligenter considerent officium suum.*

Octavo monuerunt capitulo: ut presbyteri indefinenter reminiscant, ad quod divina ordinatione prae caeteris promoti sint; quod Dei videlicet ministri et dispensatores mysteriorum Christi vocantur; et tunc “^dquaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur:” unde sciant se necessario pro Dei intuitu debere a secularibus negotiis causisque, in quantum praevalent, vacare; altaris officium divinique cultus obsequium summa intentione persolvere; oratorii domum, et cuncta ad cultum ipsius pertinentia, sub sua cura conservare; lectioni, orationi, missarum celebrationi, psalmisque canendis invigilare; abbatibusque suis sive abbatis-
sissis diligenter ac fideliter, ubicunque opus videatur, auxilium praebere, pro instructo scilicet sibi divinitus officio reminiscant: id est, in admonendo et corripiendo, atque exhortando subjectos; ut pariter et exemplis et hortamentis illorum alii, ut decet, ad Dei famulatum semper incitentur.

IX. *Ut presbyteri baptizent, et in suos evangelicae praedicationis officium diligenter exerceant.*

Nono consequenter addiderunt capitulo: ut presbyteri per loca et regiones laicorum, quae sibi ab episcopis provinciae insinuata et instructa sunt, evangelicae atque apostolicae praedicationis officium in baptizando, et docendo, ac visitando, sub legitimo ritu ac diligenti cura, studeant explere; ut, secundum apostolum, “duplici honore digni habeantur;” caveantque omnino, ut decet Dei ministros, ne aliqua contemnendae ac pravae conversationis exempla de se secularibus sive monasterialibus praebeant, id est (ut caetera taceantur) vel in ebriositate, vel turpis lucri gratia, seu turpi eloquio, et his similibus.

X. *Ut presbyteri quoque symbolum et missarum verba in sua lingua discant scire.*

Decimo docuerunt decreto: ut presbyteri omne sui gradus officium legitimo ritu per omnia discant exhibere posse; deinde ut symbolum fidei ac dominicam orationem, sed et sacrosancta quoque verba, quae in missae celebratione, et officio baptismi solenniter dicuntur, interpretari atque exponere posse propria lingua, qui nesciant, discant; nec non et ipsa sacramenta quae in missa, ac baptismo, vel in aliis ecclesiasticis officiis visibiliter conficiuntur, quid spiritaliter significant ediscere studeant. Ne vel in ipsis intercessionibus, quibus pro populi delictis Deum exorare noscuntur, vel ministerii sui officiis, inveniuntur quasi muti et ignari, si non intelligant, nec verborum suorum sensum, nec

sacramenta quibus per eos alii ad aeternam proficiunt salutem.

XI. *Ut omnes presbyteri uno modo sua ministeria peragant*

Undecimo prosecuti sunt mandato: ut cuncti presbyteri omne sacerdotale suum ministerium uno eodemque modo ac ratione in baptizando, et docendo, ac iudicando ubique studeant agere; et quod primum est, de fide sacrae trinitatis recte ac sincere sapiant, omnesque ad se venientes, de sua vita consulentes, hanc primitus doceant, quia “sine fide impossibile est placere Deo.” Symbolum quoque eis diligenter insinuent, ut intelligant quid credere, quid sperare debeant; infantibusque illud vel eis, qui eos in baptismo suscipere voluerint, tradant, abrenunciationemque doceant diabolicis pompis atque auguriis, divinationibusque dicere, et post haec legitimas professiones profiteri solerter instruant.

XII. *Item ut presbyteri simplici voce et modesta sancta canant in ecclesiis.*

Duodecimo adjunxerunt edicto: ut presbyteri secularium poetarum modo in ecclesia non garriant, nec tragico sono sacrorum verborum compositionem ac distinctionem corrumpant vel confundant, sed simplicem sanctamque melodiam, secundum morem ecclesiae, sectentur; qui vero id non est idoneus adsequi, pronunciantis modo simpliciter legendo, dicat atque recitet quicquid instantis temporis ratio poscit, et quae episcopi sunt, non praesumat. Interea quoque presbyteri de his, quae propria sunt episcoporum, in quibusdam ecclesiasticis officiis, nihil omnino tentent et praesumant agere.

XIII. *Ut uno eodemque tempore ubique festivitates dominicae, seu martyrum natiuitates peragantur.*

Tertio decimo definitur decreto: ut uno eodemque modo dominicae dispensationis in carne sacrosanctae festivitates, in omnibus ad eas rite competentibus rebus, id est, in baptismi officio, in missarum celebratione, in cantilenae modo, celebrentur, juxta exemplar videlicet quod scriptum de Romana habemus ecclesia. Itemque ut per gyrum totius anni natalitia sanctorum uno eodemque die, juxta martyrologium ejusdem Romanae ecclesiae, cum sua sibi convenienti psalmodia seu cantilena venerentur.

XIV. *De honore et observatione dominici diei.*

Quarto decimo statuitur loco: ut dominicus dies legitima veneratione a cunctis celebretur; sitque divino tantum cultui dedicatus, omnesque abbates ac presbyteri isto sacratissimo die in suis monasteriis atque ecclesiis maneant, missarumque solennia agant; omnisque exterioribus negotiis, ac secularium conventibus, atque itineribus, nisi inexcusabilis quaelibet causa urgeat, religiosae conversationis, ac bene vivendi normulam, de sacrae scripturae eloquiis subjectis familiis praedicando insinuent: sed et hoc quo-

^d 1 Cor. iv. 2.

^e Spelmannus male: *Ut presbyteri baptizent [et] in suos evangelii officium diligenter praedicarent.* Lego cum Walk. *familiis* pro Spelmanni *famulis*; sic supra num. 7. “provideant ut per familias suas lectionis studium ver-
setur.” Et num. 4. “ita tamen ut familias suas meminerint.”

que decernitur, quod eo die five per alias festivitates majores, populus per sacerdotes Dei ad ecclesiam saepius invitatus, ad audiendum verbum Dei conveniat; missarumque sacramentis, ac doctrinae sermonibus frequentius adfit.

XV. *De septem canonicis horis.*

Quinto decimo definierunt capitulo: ut septem canonicae orationum diei et noctis horae, diligenti cura, cum psalmodia et cantilena sibi met convenienti observentur, et ut eandem monasterialis psalmodiae parilitatem ubique sectentur, nihilque quod communis usus non admittit, praesumant cantare aut legere; sed tantum quod ex sacrarum scripturarum auctoritate descendit, et quod Romanae ecclesiae consuetudo permittit, cantent vel legant; quatenus unanimes, uno ore laudent Deum. Sed et hoc quoque condixerunt, ut non solum pro se ecclesiastici five monasteriales, sed etiam pro regibus, et totius populi christiani incolumitate divinae pietatis clementiam exorare, per competentes orationum reminiscant horas.

XVI. *De diebus litaniarum.*

Sexto decimo condixerunt capitulo: ut litaniae, id est, rogationes a clero omnique populo his diebus cum magna reverentia agantur; id est, die septimo kalendarum Maiarum, juxta ritum Romanae ecclesiae: quae et litania major apud eam vocatur. Et item quoque secundum morem priorum nostrorum, tres dies ante ascensionem Domini in caelos, cum jejunio usque ad horam nonam, et missarum celebratione venerentur; non admixtis vanitatibus, uti mos est plurimis, vel negligentibus, vel imperitis, id est, ludis et equorum cursibus, et epulis majoribus; sed magis cum timore et tremore, signo passionis Christi, nostraeque aeternae redemptionis, et reliquiis sanctorum ejus coram portatis, omnis populus genu flectendo divinam pro delictis humiliter exoret indulgentiam.

XVII. *De festivitate colenda sancti Gregorii et Augustini.*

Septimo decimo constitutum est praecepto: ut dies natalitius beati papae Gregorii, et dies quoque depositionis, qui est 7. kal. Junii, sancti Augustini archiepiscopi atque confessoris, qui genti Anglorum missus a praefato papa, et patre nostro Gregorio, scientiam fidei, baptismi sacramentum, et caelestis patriae notitiam primus attulit, ab omnibus, sicut decet, honorifice venerentur. Ita ut uterque dies ab ecclesiasticis et monasterialibus feriatu habeatur, nomenque ejusdem beati patris et doctoris nostri Augustini, in litaniae decantatione, post sancti Gregorii invocationem semper dicatur.

XVIII. *De jejunio quarti, septimi, et decimi mensis.*

Octavo decimo statutum est mandato: ut juniorum tempora, id est, quarti, septimi, et decimi mensis nullus negligere praesumat. Sed ante horum initia per singulos annos admone-

atur plebs, quatenus legitima universalis ecclesiae sciat atque observet jejunia, concorditerque universi id faciant; nec ullatenus in ejusmodi discrepent observatione, sed secundum exemplar, quod juxta ritum Romanae ecclesiae descriptum habemus, studeant celebrare.

XIX. *De moribus et habitu monasteriali.*

Nono decimo praeceptum est loco: ut monachi seu nunnes suo majori regulariter constituto humiliter subjecti sint, et quietam ac regularem vitam agant, et sine dissensionibus, quae habitus sui proposito competent, firmiter conservent; nec pompaticis, et quae ad inanem gloriam more secularium pertineant, utantur indumentis, sed simplici, propositoque congruenti eorum, vestiantur habitu.

XX. *Item de honestate eorundem.*

Vicesimo sancitur decreto: ut provideant vigilantia perspectione episcopi in suis parochiis, ut sint monasteria juxta vocabulum nominis sui, id est, honesta silentium, quietorum, atque pro Deo laborantium habitacula; et non sint ludicrarum artium receptacula, hoc est, poetarum, citharistarum, musicorum, scurrarum; sed orantium, legentium, Deumque laudantium habitationes; et ut non habeant seculares quique vagandi licentiam per inconvenientia sibi loca, vel discursus per interiora monasterii domuncula, ne materiam aliquando reprehendendi inde sumant, si aliquid intra claustra monasterii aliter, quam decet, videant vel audiant. Nam satis nociva atque vitiosa consuetudo est illa laicorum familiaritas, et maxime in nunnarum minus regulariter conversantium monasteriis; quia ob hoc saepius diversorum five nefandorum suspicionum causae non solum oriuntur, sed et perpetrantur ac diffamantur ad infamiam professionis nostrae. Unde ne sint sanctimonialium domicilia, turpium confabulationum, commestationum, ebrietatum, luxuriantiumque cubilia; sed continentium sobrieque viventium, ac legentium, psallentiumque habitacula, magisque legendis libris, vel canendis psalmis, quam texendis et plectendis vario colore inanis gloriae vestibus studeant operam dare.

XXI. *De fugiendo ebrietatis malum.*

Vicesimo primo constituitur loco: ut monasteriales, five ecclesiastici ebrietatis malum non sectentur aut expetant, sed velut mortiferum vitent venenum, apostolo denunciante, quod "ebrii regnum Dei non possident:" et alibi: "Nolite inebriari vino in quo est luxuria." Sed neque alios cogant intemperanter bibere; sed pura ac sobria sint eorum convivia, non luxuriosa neque deliciis vel scurrilitatibus mixta; ne habitus sui reverentia contemptibilis apud seculares habeatur, et inter eos merito valde infametur; et ut si nulla necessitas infirmitatis cogat, ante canonicam horam, id est, diei tertiam completam, potationibus, ebriosorum more, non serviant.

^s I Cor. vi. 10.

^h Eph. v. 18.

XXII. *De communione corporis et sanguinis Christi monasterialibus.*

Vicesimo secundo decretum est capitulo: ut monasteriales quique, sive ecclesiastici admoneantur sacrosanctae communioni corporis et sanguinis Domini, dignos se indefinenter praeparare; et ut ipsi rectores diligenti circumspeditione considerent, ne aliquis de subditis tam negligenter tamque perditae vivat, ut culpis exigentibus, nec altaris participatione societur, nec sua curet confiteri et emendare vitia; quod si aliquis talis inveniatur, acrius corripiatur.

XXIII. *Item de communione laicorum.*

Vicesimo tertio adjunctum est loco: quod laici pueri similiter hortandi sint, qui nec dum videlicet lascivientis aetatis corruptela sint vitati, ut saepius communicent, nec non et proVectioris quoque aetatis, seu coelibes, seu etiam conjugati, qui peccare desinunt, ad hoc ipsum admonendi sint, quatenus frequentius communicent, ne salutaris cibi potusque inopia deficiant, dicente Domino: “ⁱ Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis sanguinem ejus, non habebitis vitam in vobis manentem.”

XXIV. *Ut seculares prius probentur, et sic sanctae conversationis tonsuram accipiant.*

Vicesimo quarto sancitum est capitulo: ut si quis secularium sanctae professionis famulatum subire desiderat, non antea tonsurae habitum suscipiat: quam illius conversatio ac morum qualitas, secundum monasticae regulae definitionem manifestius probetur, juxta apostolicum praeceptum: “Probate,” inquit, “spiritus si ex Deo sint:” nisi aliqua rationabilis causa, ut antea suscipiatur in congregationem, rite persuadeat. Caeterum sciant episcopi ecclesiarum sive rectores monasteriorum, eo diligentius unumquemque ante coenobialem conversionem, adhuc in laico habitu constitutum, tentare ac perscrutare se debere, quo (post susceptionem si displicet, et indoctus existeret) eum talem tolerare, qualem antea tentaverant ac decet, nec ullo modo eum statim abjicere qualibet ex causa, ut per laicorum domunculas ad infamiam necessariae conversationis criminosa vegetur; nisi talis quaedam existat causa, qualis synodali decreto si contingat, definitum est eum dimittere, et anathematizatum esse ab omnibus in omni loco, nisi ad satisfactionem redeat.

XXV. *Ut episcopi synodi praecepta per parochias suas omnes scire faciant.*

Vicesimo quinto definitum est capitulo: ut episcopi a synodo venientes, in propria parochia cum presbyteris, et abbatibus, et praepositis conventum habentes, praecepta synodi servare insinuando praecipiant; et unusquisque episcopo, si quid in sua dioecesi corrigere et emendare nequiverit, idem in synodo coram archiepiscopo, et palam omnibus ad corrigendum insinuet.

XXVI. *De eleemosynis.*

Vicesimo sexto loco de utilitate eleemosynae patrum sententiae prolatae sunt: quod eleemosynae necessario ad hoc quotidie a fidelibus essent agenda, ut delinquentibus ac dein per debitum jejunium poenitentiam agentibus, peccata praeterita citius ac plenius a Deo, quem offenderunt, remittantur; et ne eadem iterentur, vel alia similia insuper agantur, divinae per eas adipiscendum sit protectionis patrocinium. Sed et religiose quoque viventibus, ut pro temporalium rerum largitione in terris, et conservata hic in praesenti clementius a Deo puritate innocentiae illorum, et in futuro aeternarum rerum remuneratione compensentur in caelis. Sed non ad hoc sine dubio dandae, ut quaelibet vel minima saltem peccata eo licentius cuiquam agere liceat, quo vel ipse, vel alius quilibet pro eo eleemosynas faciat, sed eo videlicet quo praedictum est modo. Eleemosyna quippe nomen et opus est misericordiae: unde quisque animae suae jam veraciter misereri desiderat, non sit eleemosyna illius ex injusta aliorum rapina, sed ex propria ac probe acquisita facultate; quia si ex crudelitate, vel violenter ab aliquo expetita porrigatur, per hanc magis offenditur, quam placatur divina justitia; quia juxta scripturam: “^k Eleemosyna quae fit ex substantia pauperum, quasi qui mactat filium in conspectu patris sui.” Non sit quoque eleemosyna ullius ad hoc esurienti data, ut seipsum commestationibus, ebrietatibusque illicitis supra modum ingurgitet; ne per hoc quod venalem Dei justitiam ponat, ab eadem non solum acrius, sed citius, juxta merita illius judicetur. Non sint item, ut generaliter dicatur, eleemosynae quorumlibet quotidie pro Deo ad hoc datae, ut eo magis quasi impune suas eis quaslibet corporis voluptates liceat perficere, quia frustra suas tantum eleemosynas, et non intermixta flagitia supernum pensare judicem caeco suo libitu volunt et optant; hoc enim modo facientes sive aestimantes sua Deo dare videntur, seipsos diabolo per flagitia dare non dubitantur.

Postremo igitur (sicuti nova adinventio juxta placitum scilicet propriae voluntatis suae, nunc plurimis periculosa consuetudo est) non sit eleemosyna porrecta ad minuendam vel ad mutandam satisfactionem per jejunium, et reliqua expiationis opera, a sacerdote Dei pro suis criminibus jure canonico indictam; sed magis ad augmentandam emendationem suam, ut eo citius placetur divinae indignationis ira, quam suis provocavit sibi propriis meritis; et inter haec sciat quod quanto magis illicita perpetravit, tanto magis a licitis se abstinere debet; et quanto majora mala fecit, tanto majores fructus bonorum operum exhibere Deo debet; et non alia per alia quaelibet omittere, vel imminuere bona debet. Nam bonum est omnino psalmodiae insistere; bonum est genua saepius veraci flectere intentione; bonum est eleemosynas quotidie dare: sed pro his non est abstinentia remit-

ⁱ Joh. vi. 53.^k Eccles. xxxiv. 20.

tenda; non est jejunium impositum semel juxta ecclesiae regulam, sine qua non remittuntur ulla peccata, relaxandum. Sed haec, et his similia, sunt augmenta ad majorem expiationem peccatorum, quia necesse est, ut caro quae nos laeta per incontinentiam traxit ad culpam, afflicta per jejunium reducat ad veniam; festinanter etenim, quibuscunque praevaleat piis actibus homini expianda sunt talia piacula, quae videlicet regnum Dei claudere, si non corrigantur, aperte describuntur; quia indubitanter latet quid ei pariet superventura dies, atque quanto tempore ei liceat pro malis suis actibus bona quaelibet agere, quia qui veniam peccanti spondit, crastinum diem non promittit.

XXVII. De sanctae psalmodiae utilitate.

Vicesimo septimo: multa sive de his, qui sanctam psalmodiam ac spiritalem cantilenam utiliter, sive de his, qui negligenter praesumunt agere, multa differentes in hunc modum: "Psalmodiae, inquit, opus divinum spiritu et mente agentibus, magnum est ac multiplex animarum medicamentum suarum." Voce autem sine sensu cordis canentibus, sonitum alicujus rei facere simillimum est, unde quamvis psallendo Latina quis nesciat verba, suas tamen cordis intentiones, ad ea, quae in praesenti poscenda sunt a Deo, suppliciter referre, ac pro viribus detinere debet. Nam psalmi a Sancto Spiritu jam olim ad solatium generi humano per os prophetarum prolati, cum intima intentione cordis et corporis congrua humilatione, ad hoc canendi sunt; quatenus per divinae laudis oracula, et nostrae salutis sacramenta, et humillimam quoque confessionem delictorum, sive eorundem suppliciter imploratam remissionem, de quacunque re digna divinae pietatis exorantes pulsaverint aures, eodigniores exaudiri mereantur, quo ipsi Deo appropinquare vel placere gestiunt, per ea quae praedixi tam sacrosancti ac divini specialiter famulatus officii servitium; sive dum pro se ut faciant in illa sancta modulatione, Deum multiplici modo et laudant et orant; sive etiam pro aliis, viventibus seu mortuis, cum expleta quantalibet psalmodia, genu flectentes in orationem, et lingua Latina, vel, qui eam non didicerunt, sua Saxonica dicunt: "Domine miserere illi, et parce peccatis illius, et converte illum, ut faciat voluntatem tuam:" sive id pro mortuis: "Domine secundum magnam misericordiam tuam, da requiem animae illius, atque ei pro tua immensa pietate, gaudia lucis aeternae donare cum tuis sanctis dignare." At vero petitores pro se, psalmodiae fidem cum magna reverentia adhibeant, sibi magnopere eam juxta praedictum modum prodesse; si tamen ipsi in expiatione debita suorum facinorum, et non in passione consistunt adhuc vitiorum, hoc est, ut per orationes et intercessionem Deo digne psallentium atque orantium, facilius ac citius pervenire mereantur ad divinae reconciliationis gratiam; sive ut ad meliora proficiant, sive ad ea quae inpraesentiarum juste petantur obtinenda.

Non scilicet ut eo licentius, ac quasi liberius, vel ad momentum peccare, vel bona aliqua praeterire, vel jejunium pro peccatis indictum relaxare, vel eleemosynas minus largiri, ullo modo liceat, quia pro ipsis alios psalmos cantare putant, vel jejunare. Quia sine dubio sciat unusquisque, quod ipsa illius caro, quae illicita ac nefanda contraxit desideria, ipsam a licitis quoque abstinere debet, ipsamque hic in praesenti punire juxta modum reatus sui debet, si non vult in futuro ab aeterno iudice esse punitam.

Ipse inprimis cum gemitu cordis pro sui reformatione divinam incessanter exorare clementiam debet; et deinde quoque quoscunque potest fideles famulos Dei, ut pro se communiter cum eo Deum exorent, adhibere. Nam si aliter inter eos quam praedictum est, vel promittitur, vel creditur, sive agitur, hinc non minuunt, sed addunt peccata peccatis; quia per hoc (insuper alia) superni iudicis iracundiam provocant; quod ejus quotidie iustitiam inter se quasi venalem statuere, immensa adulatione atque illecebroso excessu luxuriosae conversationis audent. De hoc prolixius ideo disputandum est, quia nuper quidam dives secundum hoc seculum, petens reconciliationem pro magno quodam facinore suo, citius sibi dari; affirmans in suis literis idem nefas juxta multorum promissa, in tantum esse expiatum, ut si deinceps vivere possit trecentorum annorum numerum, pro eo plene his satisfactionum modis, per aliorum scilicet psalmodiam, et jejunium, et eleemosynas persolutum esset, excepto illius jejuniis, et quamvis ipse^m utcumque vel parum jejunaret. Ergo si ita placari per alios potest divina iustitia; cur divites, o stulti promissores, qui pro suis flagitiis aliorum innumera suis possunt praemiis jejunia redimere, "ⁿdifficilius" (voce veritatis) "regnum intrare caelorum, quam per foramen acus camelum transire" dicuntur? Utinam vos soli pereatis persuasores peccatorum, et nomine portarum inferni merito vocati, antequam plures vestra errabunda adulatione implicentur, sive deducantur ad perniciem perpetuae indignationis Dei. Homo se non fallat, Deus neminem fallit, dicendo per apostolum suum: "omnes enim stabimus ante tribunal Christi:" et reliqua.

XXVIII. Ut nemo suscipiat majorem congregationem, quam sustentare possit.

Vicesimo octavo praeceperunt mandato: ut nemo suscipiat majorem congregationem, quam sustentare possit, et eis necessaria praestare. Si quis autem vel si qua antehac incaute susceperet, minus proinde operis ab eis violenter exigeret, antequam illis victum ac vestimentum juxta habitum professionis suae possit concedere, et ut inter alias regularis vitae observantias, vestibus consuetis juxta formam videlicet priorum, sive clerici, sive monachi deinceps utantur; nec imitentur seculares in vestitu crurum per fasciolas, nec per coculas in circumdatione ca-

¹ Mendosum Spelmanni locum ex Walk. restituo. Laetius pro Spelmanni *jejunium* legi vult *innumeris*, pro quo nos *num*erum. ^m Pro *utcumque* Spelm. habet *utrumque*. Laet. *numquam*. ⁿ Mat. xix. 24. ^o Rom. xiv. 10.

pitis modo pallii laicorum contra morem ecclesiae.

Similiter, quod non debeant sanctimoniales a sacerdote velatae post susceptum sanctae professionis habitum, iterum habere indumenta secularia, et ornatis ac nitidis vestibus incedere, quibus laicae puellae uti solent; sed studeant accepta pudicitiae vestimenta, humilitatem videlicet cordis, et contemptum mundi significantia, jugiter conservare; ne aspectu illarum, aliorum corda polluantur, et ipsae illius pariter contaminationis ex praedictis rebus reae coram Deo inveniantur.

XXIX. *Ut nullus servorum Dei inter laicos habitet.*

Vicesimo nono decreverunt regulari edicto: quod post hanc synodum non liceat clericos, vel monachos, vel sanctimoniales ulterius apud laicos habitare in domibus secularium, sed repetant monasteria ubi primitus habitum sanctae professionis sumpserant; de quibus, siue voluntate propria exierint, siue aliorum violentia disturbati essent, ut in plurimis locis factum esse constat; nec eis redeuntibus pro qualibet culpa jam ante perpetrata, aditus introeundi denegetur. Si autem aliqui vel aliquae non sub maledicto, sed accepta licentia et benedictione, postea ab aliis pacifice adsumpti fuerunt in consortium familiaritatis; sed inde tamen post paululum recedentes inter laicos, huc illucque discurrunt semper vagi, et nunquam stabiles, quorum siquidem imperata et praedicta reversio non pertinet ad locum, unde regulariter egressi sunt, sed ad eum locum ubi ex convenientia amborum licenter suscepti sunt in contubernium familiaritatis.

XXX. *De modo cohibendi similtates inter ecclesiasticos et laicos, et de orando pro regibus, etc.*

Tricesimo capitulo sermo diutius inter sacerdotes Dei atque minoris gradus dignitatis, in medio prolatus est, quaerentes: quomodo sub statu praesentis temporis, quorundam de se malam suspensionem, vel malae suspicioni similia

verba, sedare funditus praevalerent, cum sibi internus arbiter secretorum testis esset, talem de se frustra ac falso aestimare opinionem; hoc est quod reges cum ducibus et principibus suis, ac deinde minoris potestatis persuasi plurimi de eis dicere soleant, quod non tantum sincero eos non diligant affectu, sed insuper eorum bonis praesentibus, ac prosperitatibus quibusque felicioribus magis invident animo nimis infesto, quam devoto satis congaudeant corde, eorumque conversationis statum odibili quadam detractatione dilacerare non desinant. Haec etenim et his similia pro nonnullis causis satis indignum de se aestimare vel dicere quemlibet potioris vitae ac dignitatis virum dijudicabant; quia non solum hoc proposito habitus sui, sed etiam evangelicae atque apostolicae (quam generaliter cunctis praedicare debuerant) satis doctrinae contrarium esset, hoc est, ut praedicator pacis et charitatis in Deum et homines, qui ad imaginem Dei conditi sunt, fomitem in se odii vel invidiae aliquando praesumeret, vel ad momentum suscipere. Ut igitur immunes eos per omnia ab hoc detestando vitio, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus certius ipsi accusatores agnoscerent; statuerunt, ut deinceps per canonicas orationum horas non solum pro se ecclesiastici siue monasteriales, sed etiam pro regibus ac ducibus, totiusque populi christiani incolumitate, divinam incessanter exorarent clementiam, quatenus quietam ac tranquillam vitam sub eorum pia defensione mereantur agere. Et ut ita post haec unanimes existerent in Deum fide, spe, et charitate; et seipsos invicem diligenter, ut etiam post hujus peregrinationis curricula, ad supernam pervenire pariter mereantur patriam: et pro illis quicumque nunc pium frequentius patrocinium Christi protenderint ecclesiis, diligentius, et ut pro viventibus divina precaretur clementia, et pro mortuis pia placationis celebratio saepius pro illarum requie animarum, per plurimorum officia sacerdotum Christi ageretur: si tamen ipsi hoc munere dignos viventes praeparare meminerint.

Papae Rom.
ZACHAR. 8.

Archiep. Cantuar.
CUTHBERT. 10.

Anno Christi
749.

Reg. Saxon.
EADBERT. 1.

Imperat.
CONSTANT. VI. 9.

Privilegium Aethelbaldi regis ecclesiis concessum †. Ex clar. Spelmanno.

Donatio Aethelbaldi regis.

PLERUMQUE contingere solet pro incerta temporum vicissitudine, ut ea, quae prius multarum fidelium personarum testimonio consilioque roborata fuerunt; fraudulenter per contumaciam plurimorum, et machinamenta simulationis, sine ulla consideratione rationis periculose dissipentur, nisi auctoritate literarum et testimonio cyrographorum aeternae memoriae inserta sint.

Quapropter ego Aethelbaldus rex Merciorum,

pro amore caelestis patriae, et pro remedio animae meae, hoc maxime agendum esse praevidi, ut eam per bona opera liberam efficerem ab omni vinculo peccatorum. Dum enim mihi omnipotens Deus per misericordiam clementiae, absque ullo antecedente merito, sceptrum regiminis honorifice largitus est; ideo ei libenter et voluntarie ex eo, quod accepi, iterum retribuam.

Hujus rei gratia hanc donationem, Deo teste, me vivente concedo, ut omnia monasteria et ecclesiae regni mei a publicis vectigalibus, et ab

* Privilegium Aethelbaldi regis Merciorum monasteriis et ecclesiis concessum; in quo memor praedictae epistolae S. Bonifacii, et vitae antea poenitens, monasteria et ecclesias regni sui libera facit a vectigalibus, operibus, oneribus, munusculis, etc.

omnibus operibus, oneribusque absolvantur, nisi sola quae communiter fruenda sint, omnique populo edicto regis facienda jubentur, id est, instructionibus pontium, vel necessariis defensionibus arcium contra hostes, non sunt renuenda. Sed nec hoc praetermittendum est, cum necessarium constat ecclesiis Dei; quia Aethelaldus rex pro expiatione delictorum suorum, et retributione mercedis aeternae famulis Dei propriam libertatem in fructibus silvarum, agrorumque, five in caeteris utilitatibus fluminum, vel captura piscium habere donavit; et ut munuscula ab ecclesiis in seculare convivium regis vel principum a subditis minime exigantur, nisi amore et voluntate praebentur: sed cunctas tribulationes quae nocere vel impedire possunt in domo Dei, omnibus principibus sub ejus potestate degentibus, dimittere et auferre praecipit; quatenus sublimitas regni ejus prosperis successibus polleat in terris, et meritorum manipuli multipliciter maturescant in caelis.

Qui vero haec benigna mentis intentione atque illaesa cogitatione custodierit, aeterna claritate coronetur, ornetur, glorificetur. Si quis autem, quod absit, cujuslibet personae tyrannica cupiditate instinctus, contra hanc donationis chartulam, seculari potentia fretus, venire nititur, sit sub anathemate Judae proditoris Domini nostri Jesu Christi. Ad confirmandum vero hoc nostrae beneficentiae munus, hii testes adfuerunt;

et nostri magistratus, optimates et duces, fidelissimique amici consenserunt et scripserunt.

✠ Ego Aethelald divino suffultus suffragio hiis statutis consentiens confirmandoque signum crucis exaravi.

✠ Ego Huita Mercensis ecclesiae humilis episcopus subscripsi.

✠ Ego Torhthelm gratia Dei episcopus signum crucis infixi.

✠ Ego Headberht primatum tenens subscripsi.

✠ Ego Eada his statutis consentiens subscripsi.

✠ Ego Cyneberht his gestis consentiens subscripsi.

✠ Ego Bercul patricius his donis consentiens subscripsi.

✠ Ego Friothuric consentiens subscripsi.

✠ Ego Eopa his statutis consentiens subscripsi.

✠ Ego Eadbal subscripsi.

✠ Ego Byrnhelm subscripsi.

✠ Ego Mocca subscripsi.

✠ Ego Aldceorl subscripsi.

✠ Ego Alhmund subscripsi.

Hujus schedulae scriptio dominicae incarnationis an. DCCXLIX. indictione secunda in loco celebri, cujus vocabulum est "Godmunde-flaech," XXXIII. anno Aethelaldi regis peracta est.

Papae Rom.
ZACHAR. 9.

Archiep. Cantuar.
CUTHBERT. II.

Anno Christi
750.

Reg. Saxon.
EADBERT. 2.

Imperat.
CONSTANT. VI. 10.

Excerptiones D. Ecgberti Eboracensis archiepiscopi e dictis et canonibus sanctorum patrum concinnatae, et ad ecclesiasticae politionis institutionem conducentes†. Ex MS. Cotton. Nero A. 1. fol. 131. verso.

PRAEFATIO.

Incipit de canonibus.

CANONES dicimus regulas quas sancti patres constituerunt, in quibus scriptum est quomodo canonici, id est, regulares clerici vivere debent.

Augustinus Aureliensis episcopus dicit.

Ut nulli sacerdotum suos liceat canones ignorare, nec quicquam facere, quod patrum posuit regulis obviare. Et ne excusatio de ignorantia nascatur, vel per oblivionem aliquid negligatur, frequenter in hoc libello quasi in speculo prospiciant, quod canonum est regulis defi-

† Titulus hic, quem Clar. Spelmannum secuti adjecimus, non reperitur in MS. Cottoniano, qui excerptiones Ecgberti arch. Ebor. inchoat h. m. "incipit de canonibus." Quid de iis sentiendum sit, verbis doct. Johnsonii vol. 1. collect. canon. eccles. ad h. l. exponemus. "The following canons are called the excerptions of Ecgbriht; and I see no room to doubt, of his being the first founder of this work; and tho' great alterations have been made in it, yet they seem to have been made not long after the age of Ecgbriht. In truth this collection looks like a code of canons for the province of York, which the successors of Ecgbriht, or others augmented, curtail'd and transposed at discretion. It is well known, that John of Antioch made a collection of canons for his own patriarchate; Martin archbishop of Braga for his own province, Crisconius an African bishop for his own diocese. And these have come down to us without any notable corruptions. But that composed by Isidore of Seville, hath been worse contaminated than this of Ecgbriht; for the forger of the ancient pope's decretal epistles, inserted them into this Isidore's work: even abbots, simple priests and deacons, have compiled such systems of canons with approbation. And Bale says, that this collection, under the name of Ecgbriht, was made by Hucarius the Levite (deacon, I suppose) who was Ecgbriht's amanuensis." Et paulo post. "The reader will not wonder, to see several canons upon the same head, in this collection, and these sometimes scarcely consistent with each other, when he considers that the same thing is done very often in the corpus juris canonici. Old laws or canons give light to the new, even when contrary to them. So the right reverend [Edmund Gibson] the bishop of London hath in his code published the old obsolete laws and canons, in order to give his reader the true aim and intent of those now in force. And further in Ecgbriht's age, primates had a very great latitude left to them in most points relating to discipline and jurisdiction, and in effect acted at discretion. It was the pope's canon law, that first laid primates, and all bishops in this nation under precise restrictions, and this was not compiled till about 400 years after this time. Therefore, tho' it was most reputable to act by stated rules, yet in cases where there were different rules, the primates, and even bishops were to choose by which they would act, according to the various circumstances of the persons, and causes which were brought before them" Et paulo post. "Sir H. Spelman dates the excerptions of Ecgbriht 750. not that he had any greater reason or authority for placing them in that year, than in any other of the thirty two of his administration (viz. from 734 to 766) but because it was his rule, when the date was uncertain, to take the middle year, and that was 750." H. I.

nitum. Veruntamen non omnes clerici judicia canonicae constitutionis usurpare aut legere debent, sed solummodo presbyteri. Sicut enim sacrificium offerre non debent, nisi episcopi et presbyteri, sic nec judicia ista alii usurpare debent.

Incipiunt Excerptiones a Domini Ecgberti archiepiscopi Eburacae civitatis de sacerdotali jure.

I. *Item jus sacerdotale.*

UT unusquisque sacerdos ecclesiam suam cum omni diligentia aedificet; et reliquias sanctorum cum summo studio vigiliarum noctis, et divinis officiis conservet.

II. *Item.*

Ut omnes sacerdotes horis competentibus diei et noctis suarum sonent ecclesiarum signa, et sacra tunc Deo celebrent officia; et populos erudiant, quomodo aut quibus Deus adorandus est horis.

III. *Item.*

Ut omnibus festis et diebus dominicis unusquisque sacerdos evangelium Christi praedicet populo.

IV. *Item.*

Ut unusquisque sacerdos cunctos sibi pertinentes erudiat, ut sciant qualiter decimas totius facultatis ecclesiis divinis debite offerant.

V. *Item.*

Ut ipsi sacerdotes a populis suscipiant decimas, et nomina eorum quicunque dederint scripta habeant, et secundum auctoritatem canonicam coram ^bDeum timentibus dividant; et ad ornamentum ecclesiae primam eligant partem; secundam autem ad usum pauperum atque peregrinorum, per eorum manus misericorditer cum omni humilitate dispensent; tertiam vero sibi met ipsis sacerdotes reservent.

VI. *Item.*

Ut unusquisque sacerdos, orationem dominicam et symbolum populo sibi commissio curiose insinuet, ac totius religionis studium, et christianitatis cultum eorum mentibus ostendat.

VII. *Item.*

Ut cuncti sacerdotes precibus assiduis pro vita et imperio domini imperatoris, et filiorum ac filiarum salute orent.

VIII. *Item.*

Ut unusquisque sacerdos quotidianis assistat orationibus pro pontifice, cujus gubernatur regimine.

IX. *Item.*

Ut nullus sacerdos in domibus vel aliis locis,

nisi in ecclesiis dedicatis, celebrare missas audeat.

X. *Item.*

Ut a cunctis sacerdotibus jus et tempus baptismatis temporibus congruis, secundum canonicam institutionem, cautissime observetur.

XI. *Item.*

Ut omnes sacerdotes quibuscunque horis, omnibus indigentibus baptismum infirmitatis causa diligentissime tribuant.

XII. *Item.*

Ut nullus presbyter sacrum officium, five baptismatis sacramentum, aut aliquid donorum spiritualium pro aliquo pretio vendere praesumat; ne vendentes et ementes in templo columbas imitentur; et pro his quae adepti sunt per gratiam divinam, non pretia concupiscant terrena, sed solam regni caelestis gloriam promerantur accipere.

XIII. *Item.*

Ut nullus presbyter a sede sanctae ecclesiae sub cujus titulo ordinatus fuit ambitionis causa ad alienam pergat ecclesiam, sed ibidem devotus, usque ad vitae permaneat exitum.

XIV. *Item.*

Ut nullus ex sacerdotum numero ebrietatis vitium nutriet, nec alios cogat per suam iussione inebriari.

XV. *Item.*

Ut nullus sacerdos extraneorum mulierum habeat familiaritatem, nec in sua domu, in qua ipse habitat, ullam mulierem unquam permittat habitare.

XVI. *Item.*

Ut nulli sacerdotum liceat fideiussorem esse, neque de relicta propria lege ad secularia judicia accedere.

XVII. *Item.*

Ut nemo sacerdotum ex numero arma pugnantium unquam portet, nec litem contra proximum ullam excitet.

XVIII. *Item.*

Ut nullus presbyter edendi aut bibendi causa gradiatur in tabernas.

XIX. *Item.*

Ut nullus sacerdos quicquam cum juramento juret, sed simpliciter cum puritate et veritate omnia dicat.

XX. *Item.*

Ut cuncti sacerdotes omnibus illis confitentibus eorum crimina, dignam poenitentiam cum summa vigilantia ipsis judicent, et omnibus infirmis ante exitum vitae viaticum et commu-

^a In Oxoniensi MS. priores istae 21. excerptiones ante lib. poenitential. Ecgberti inseruntur sub titulo: "Haec sunt iura sacerdotum quae tenere debent." ^b Walkerus *Deum* addit. Ita et num. lxiii. "et caeteris Deum timentibus;" et num. lvi. "aliorumque monachorum Deum timentium." ^c Ita lego cum Walk. MS. habet *ammotionis*, sed male.

nionem corporis Christi misericorditer tribuant.

XXI. *Item.*

Ut secundum diffinitionem sanctorum patrum si quis infirmatur, a sacerdotibus oleo sanctificato cum orationibus diligenter ungatur.^d

XXII. *Item.*

Ut presbyter eucharistiam habeat semper paratam ad infirmos, ne sine communione moriantur.

XXIII. *Item.*

Ut sine auctoritate vel consensu episcoporum presbyteri in quibuscumque ecclesiis nec constituantur, nec expellantur.

XXIV. *Item.*

Ut ecclesiae antiquitus constitutae, nec decimis, nec alia ulla possessione priventur, ita ut novis oratoriis tribuantur.

XXV. *Item.*

Ut unicuique ecclesiae vel una mansa integra absque alio servitio attribuatur, et presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, nec de domibus, neque de arboribus vel hortis juxta ecclesiam positis, neque de praescripta mansa aliquod servitium faciant praeter ecclesiasticum; et si aliquid amplius habuerint, inde senioribus suis secundum patriae morem debitum servitium impendant.

XXVI. *Item.*

Ut episcopi et presbyteri non longe ab ecclesia hospitium habeant.

XXVII. *Item.*

Ut episcopus in ecclesia confessorum presbyterorum sublimior sedeat, intra domum vero collegam se presbyterorum esse cognoscat.

XXVIII. *Item.*

Ut unusquisque episcopus in sua parochia diligenter provideat, ut ecclesiae Dei bene constructae, et restauratae, et ornatae fiant, tam in aedificiis, et luminaribus, quamque in reliqua restauratione; et, ut servi Dei, regulariter vivant unusquisque secundum sui ordinis gradum, maxime episcopus curam habeat, sed et canonicas horas ut tempore statuto simul celebrent, ipse praecaveat.

Septem igitur synaxes sancti patres canendas constituerunt, quas omni die clerus singulis horis canere debet; quarum prima est nocturnal synaxis, secunda prima hora diei, tertia ipsa hora est quam tertiam vocamus, quarta vero sexta hora est, quinta nona hora est; sexta autem synaxis vespere hora est: septimam namque synaxim completoriam vocitamus. Has ergo septem synaxes omni die debemus sollicitè reddere Deo pro nobis et pro omni populo christiano,

sicut psalmista testatur, dicens: "Septies in die laudem dixi tibi super judicia justitiae tuae." Et insuper missas non omittere, sicut fecerunt sancti patres, quos confessores nuncupamus, id est, episcopi et presbyteri, qui in castitate servierunt Deo.

XXIX. *De episcopis Paulus dicit:*

Oportet enim episcopum per omnia irreprehensibilem esse, sicut Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum; sed hospitalem, benignum, sobrium, sanctum, etc.

XXX. *Item apostolus:*

Oportet igitur episcopum testimonium habere bonum ab his, qui foris sunt, ut doctrinam Dei nostri ornet in omnibus.

XXXI. *De magna synodo.*

Interdicit per omnia magna synodus, non episcopo, non presbytero, non diacono, nec alicui omnino, qui in clero est, licere subintroductam mulierem habere.

XXXII. *Et item.*

Canones quoque docent; ut si quis acceperit viduam aut dimissam mulierem, aut qui bis duxerit uxorem, nunquam fiat diaconus, nunquam sacerdos.

XXXIII. *Itemque.*

Episcopus, presbyter, aut diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto, aut homicidio captus est, deponatur.

XXXIV. *Institutiones sanctorum patrum.*

Observandum itaque est episcopis, ut in charitate radicati et fundati, veram pacem et concordiam integram invicem habeant; ita ut sit in omnibus quasi cor unum et anima una, et in ore omnium verae fidei integra doctrina.

* * * * *

XXXV.

Non oportet aliquid ponere in ecclesia, nisi quae ad ministeria ecclesiastica pertinent: in Deuteronomio scriptum est: "Non plantabis lucum nec statuam juxta sanctuarium Domini."

XXXVI. *Incipit de sabbato.*

Deus creator omnium creavit hominem in sexta feria, et in sabbato requievit ab operibus suis, et sanctificavit sabbatum propter futuram significationem passionis Christi, et quietis in sepulchro. Non ideo requievit, quia lassus esset, qui omnia sine labore fecit, cujus omnipotentia non potest lassari; et sic requievit ab operibus suis, ut non alias creaturas quam antea fecerat, postea fecisset. Non fecit alias creaturas postea, sed ipsas quas tunc fecit, omni anno usque in finem seculi facit. Homines creat in animabus et corporibus, et animalia et bestias

^d Hucusque conveniunt codex noster et Oxonienses manuscripti; post haec vero in Oxoniensi codice sequuntur tituli de capitalibus criminibus usque ad finem libri primi, et noster codex progreditur in hunc modum. ^e MS. Cott. legit officio.

sine animabus; omnis anima hominis a Deo datur, et ipse renovat creaturas suas, sicut Christus in evangelio ait: "Pater meus usquemodo operatur, et ego operor." Christus pro nobis passus est in sexta aetate mundi, in sexta feria; et reformavit perditum hominem passione sua, et operatis miraculis suis. Requievit in sepulchro per sabbatum, et sanctificavit dominicam diem resurrectione sua: nam dominica dies prima dies seculi est, et dies resurrectionis Christi, et dies Pentecostes, et ideo sancta est; et nos ipsi debemus esse spiritualiter sabbatum sabbatizantes, id est, vacantes ab operibus servitutis, id est, peccatis, quia, "qui facit peccatum, servus est peccati." Sed quia non possumus esse sine peccatis, caveamus in quantum possumus, et emendemus quicquid peccaverimus. Demus bona exempla subditis nobis, et corrigemus nosmet ipsos et subditos, et exhortemur ad meliora iugiter. Amen.

XXXVII. *Item sanctorum patrum.*

Pascha certis temporibus celebrare omnibus generaliter satagendum, id est, post quartam decimam lunam primi mensis.

XXXVIII. *Synodus Agatenfis.*

Seculares, qui in natale Domini et Pascha et Pentecosten non communicaverint, catholici esse non credantur.

XXXIX. *Canon Africanensis.*

Poenitentes secundum canones non debent communicare ante consummationem poenitentiae, nos autem pro misericordia miserantis Dei, post annum, vel duos, vel tres, aliquibus licentiam damus.

XL. *Item sanctorum patrum.*

Baptismatis sacramenta indifferenter presbyteri indigentibus tribuant, et poenitentiam quaerentibus citissime succurrant, nullum exinde pretium requirentes, nisi ipsi, aut parentes eorum, seu eleemosynarii sponte aliquid dederint.

Si quis vero his institutionibus contraire tentaverit, aut excommunicationis sentiet poenam, aut carceris aerumnam diu sustineat.

XLI. *Canon patrum.*

Placuit de infantibus, quoties non inveniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse testentur, neque ipsi sunt per aetatem idonei de traditis sibi sacramentis respondere, absque ullo scrupulo hos esse baptizandos, ne ista trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione privari.

XLII. *Item.*

Sunt quidam qui miscent vinum cum aqua baptismatis non recte; et Christus non iussit baptizari vino, sed aqua.

XLIII. *Canon Calcedon.*

Ut nullus presbyter sine chrismate proficiscatur.

XLIV. *Canon apostolorum.*

Si quis episcopus aut presbyter aut diaconus

per pecunias hanc obtinuerit dignitatem, dejiciatur et ipse et ordinator ejus, et a communione modis omnibus abscondatur, sicut Simon magus a Petro.

XLV. *Canon Africanus.*

Episcopus absque concilio presbyterorum clericos non ordinet.

XLVI. *Canon.*

Episcopus nullius causam audiat absque praesentia clericorum suorum, excepta causa confessionis.

XLVII. *Canon Carthag.*

Nihil rector sine fratrum suorum consilio faciat: scriptum est enim: "Omnia fac cum consilio, et post factum non poenitebis."

XLVIII. *Cyprianus episcopus dicit:*

Firmum decretum esse non potest, quod non plurimorum videbitur habuisse consensum.

XLIX. *Canon Rom.*

Si in qualibet provincia ortae fuerint quaestiones, ad majorem sedem vel synodum, seu etiam ad apostolicam sedem Romae referantur.

L. *Canon episcoporum.*

Non temere quemquam communione privet episcopus, et ne quem alius episcopus ab ecclesia expulerit, sive clericum sive laicum, suscipiat alius.

LI. *Canon Nicen.*

Nemo eum, qui ad alium pertinet subripiens, in sua ecclesia ordinet absque consensu illius, ad quem pertinet.

LII. *Canon Calcedonensis.*

Ut nullus absolute ordinetur et sine pronuntiatione loci, ad quem ordinandus est.

Altaria nisi lapidea chrismatis unguine non consecrentur.

LIII. *Canon Epaonenfis.*

Non oportet in domibus non dedicatis oblationes celebrari ab episcopis vel presbyteris.

LIV. *Canon sanctorum.*

Nemo in precibus, vel patrem pro filio, vel filium pro patre nominet; sed cum altari assistitur, semper ad patrem dirigatur oratio.

LV. *Item.*

Et sufficit sacerdoti unam missam in una die celebrare, quia Christus semel passus est, et totum mundum redemit. In Levitico quoque scriptum est: "Non debere Aaron ingredi assidue interius in sancta."

LVI. *Canon Aurelianensis.*

Episcopus pauperibus et infirmis, qui debilitate faciente non possunt suis manibus laborare, victum et vestimentum, in quantum possibilitas fuerit, largiatur.

^f Cap. xvi. 1, 2.

LVII. *Theodorus dicit :*

Statutum est, ut sine auctoritate vel consensu episcoporum presbyteri in quibuscumque ecclesiis non constituentur, nec inde expellantur; et si quis hoc facere temptaverit, synodali sententia feriatur.

LVIII. *Canon episcoporum.*

Episcopi nullatenus secularibus negotiis, pliusquam Dei servitiis (quod absit) subditi existant, sed maxime curam animarum habeant, ut secundum apostolum populum Dei suis exemplis bene corrigant, et sanae quoque doctrinae sermonibus instruant.

LIX. *Canon.*

Clerici omni subiectione episcopis subiecti illis debitam praebeant obedientiam, et nullo jactantiae suae studio semetipsos attollant.

LX. *Canon Calcedon.*

Si qui ergo clerici vel monachi reperti fuerint conjurantes, aut conspirantes, aut insidias ponentes episcopis, gradu proprio penitus abjiciantur.

LXI. *Canon Nicen.*

Si quis alicujus episcopi clericum vel monachum susceperit absque consensu illius, sacrilegus judicetur, et a communione suspendetur, quoadusque clericum vel monachum proprio episcopo restituat, quo etsi clericus contumax redire noluerit, anathema sit.

LXII. *Canon Hibern.*

Qui levaverit manum cum hasta aut gladio ad percutiendum aliquem juxta episcopum, reddat manum vel perdat; quod etsi vulneraverit, tondeat caput cum barba et Deo serviat; primo tamen episcopo, sed et cui laesit, satisfaciat. Si quis autem clericum vulneraverit, vel alicui ex ecclesiastico ordine nocuerit, secundum ordinis quantitatem septemplex emendet, et secundum ordinis dignitatem poeniteat, aut extorris propria patria exulet; Dominus enim per prophetam dicit: "Nolite tangere christos meos," etc.

LXIII. *Canon Aurelian.*

Abbatibus pro humilitatis religione in episcoporum potestate consistent, et si quid extra regulam fecerint ab episcopis corrigantur; qui semel in anno in loco, ubi episcopus elegerit, accepta vocatione conveniant. Monachi autem abbatibus omni se obedientiae devotione subjiciant. Quod si quis per contumaciam extiterit indevotus, aut per loca aliqua evagari, aut peculiare aliquid habere praesumpserit, omnia, quae adquisierit ab abbatibus, auferantur, secundum regulam monasterio profutura. Ipsi autem qui fuerint pervagati, (ubi inventi fuerint) cum auxilio episcopi tanquam fugaces sub custodia revocentur, et reum se ille abbas futurum esse cognoscat, qui hujusmodi personas non regulari ani-

madversione † distrinxerit, vel etiam qui monachum susceperit alienum.

LXIV. *Canon Aurelian.*

Si quis autem abbas cautus in regimine, et humilis, castus, sobriusque, misericors, et discretus non fuerit, ac divina praecepta verbis et exemplis non ostenderit, ab episcopo, in cujus consistit territorio, et a vicinis abbatibus, et ceteris Deum timentibus, a suo arceatur honore, etiamsi omnis congregatio vitiis suis consentiens, abbatem eum habere voluerit.

LXV. *Canon episcoporum.*

Si extiterit abbas divinis iussionibus praevaricator, regulaeque sanctae contemptor, ab episcopo civitatis cum consensu abbatum, aliorumque monachorum timentium Deum, honore abbas privetur.

Convenit enim episcopum civitatis, ut sancta et magna synodus Calcedonenfis decrevit, competentem monasteriorum providentiam gerere.

LXVI. *Leo papa dicit :*

Propositum monachi deserere non potest aliquo pacto; quod enim quis vovit Deo, reddere debet. Psalmista namque dicit: "Vovete et reddite Domino Deo vestro."

LXVII. *Theodorus dicit :*

Monachi non migrent de loco ad locum, sed in ea permaneant obedientia, quam tempore suae conversionis promiserunt.

LXVIII. *Fructuosus dicit.*

Monachus sanctae regulae violator sive contemptor, vel parvulorum incestuose aut adolescentium consecrator, publice verberetur, coronam capitis, quam gestat, amittat, decalvatusque turpiter opprobria patiat, vel vinculis artatus ferreis carcerali angustia maceretur.

LXIX. *Canon Agatenfis.*

Si quis monachus adulterium aut furtum fecerit, quod potius sacrilegium dici potest, id censuimus ordinando, ut virgis caesus, tanti criminis reus, nunquam officium clericatus suscipiat. ^h Si vero jam clericus in id facinus fuerit deprehensus, nominis ipsius dignitate privetur.

LXX. *Aureliensis episcopus dicit.*

Carnes in cibo monachi nunquam sumant: pulli vero vel altitia cuncta in congregatione non ministrentur; infirmis tantum provideantur, et accipere liceat.

LXXI. ⁱ *Isidorus episc. dicit.*

Abbati vel monacho, monasterii servum non licet facere liberum. "Impium est, ut qui res ecclesiae non contulerit, damnum inferat."

LXXII. *Canon.*

Si quis episcoporum aut presbyterorum, vel ministrorum, ex rebus ecclesiae, quae in quibuscunque locis a fidelibus largiuntur, aliquid au-

† MS. male *adversione*.* MS. *apostolorum*: sed male.* MS. male *excipiat*.† MS. legit *Insid*.

fert; et male rapta cum confusione restituet, et excommunicationis annuae sententiam subibit.

LXXIII. *Canon Hibern.*

Pecunia ecclesiastica furata sive rapta reddatur quadruplum, popularia dupliciter.

LXXIV. *Item canon Hibern.*

Si quis furatus fuerit pecuniam ab ecclesia, mittatur fors, ut aut illius manus abscindatur, aut in carcerem mittatur, diu jejunans et gemens; et reddat integrum quod abstulit, aut peregrinus abjiciatur, et restituat duplum; et si in patria permanferit, quadruplum restituat, et semper poeniteat.

LXXV. *Canon Toletan.*

Si clericus in demoliendis sepulchris fuerit deprehensus, a clericatus ordine pro sacrilegio submoveatur. Si quis sepulchrum violaverit, septem annos poeniteat; tres ex his in pane et aqua.

LXXVI. *Canon¹ Hebritan.*

Eos, qui ad ecclesiam confugerint trahi non oportet, sed eos domini sui promissa intercessione [hanc exire] persuadeant. Quod si ab ecclesia exeuntibus poenale aliquid dominus intulerit, ut ecclesiae inimicus habeatur excommunicatus.

LXXVII. *Canon Hibern.*

Si quis alicui aliqua ratione nocuerit sub confugio ecclesiastico, vel sub aliquo sanctimonii signaculo, septempliciter emendet, reddat, et restituat, sed et septem annos in dura poenitentia permaneat; sin aliter, excommunicandus est ab omni ecclesia catholica.

LXXVIII. *Hieronimus dicit.*

Ecclesia defendit quos in sinu suo recepit, more gallinae, quae pullos proprios et alienos nutrit et defendit; ita et ecclesia cunctos fugientes in se defendere debet.

LXXIX. *Canon Hibern.*

Qui occiderit hominem intra septa monasterii, exul cum damnatione exeat, vel projectis armis, raso capite et barba, reliquum vitae suae tempus Deo serviet, primo tamen ecclesiae et parentibus satisfaciens.

LXXX. *Hieronimus dicit.*

Qui peccant in loco sancto, in eodem quoque occidendi sunt; in loco castrorum Phinees interfecit virum et meretricem; Mathathias Judaeum, qui immolabat simulacro. Quicumque enim maculaverit sanctum, sancta non defendent eum. Christus malefacientes in templo flagris compescuit.

LXXXI. *Hieronimus dicit.*

Qui percusserit malos, eo quod mali sunt, minister Domini est.

LXXXII. *Item Hieronimus dicit.*

Homicidas et sacrilegos punire, non est effusio sanguinis, sed legum ministerium; nocet itaque bonis, qui parcit malis.

LXXXIII. *Canon Arausican.*

Amentibus quaecunque [opera] pietatis sunt conferenda.

LXXXIV. *Canon Cartagin.*

Omni die exorcistae inerguminis manus imponant.

LXXXV. *Canon Arausican.*

Qui palam aliquando arrepti sunt, non solum non assumendi ad ullum ordinem clericatus, sed si jam aliqui ordinati sunt, ab imposito officio repellendi.

LXXXVI. *Canon Cartag.*

Sacerdote verbum in ecclesia faciente, qui egressus de auditorio fuerit, excommunicetur.

LXXXVII. *Canon Cartag.*

Laicus praesentibus clericis, nisi ipsis rogantibus,^k docere non audeat.

LXXXVIII. *Isidorus dicit.*

Omnis mundialis sapiens, si sapiens sit, non judicet judicia ecclesiae.

LXXXIX. *Canon Cartag.*

Mulier, quamvis docta et sancta sit, viros in conventu docere non audeat.

XC. *Canon Cartag.*

Sponsus et sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus aut paranympis offerantur, qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis, in virginitate permaneant.

XCI. *Canon dicit.*

Prefbyterum convivio secundarum nuptiarum interesse non debere, maxime cum petatur secundis nuptiis poenitentiam tribuere.

XCII. *Gelasius papa.*

Devotis Deo virginibus¹ (vel viduis) nisi aut in Epiphania, aut in albis paschalibus, aut in apostolorum natalitiis sacrum minime velamen imponant, nisi forsitan sicut de baptismo dictum gravi languore correptis, ne sine hoc munere de seculo transeant, implorantibus non negetur.

XCIII. *Canon Cartag.*

Placuit ut ante annos quinque et viginti aetatis, nec diaconus ordinetur, nec virgines consecrentur, nisi rationabili necessitate cogente.

XCIV. *Basil. episcopi.*

Oportet tamen infantes cum voluntate et consensu parentum, immo ab ipsis parentibus oblatos sub testimonio plurimorum suscipi.

¹ MS legit *Hibritan*: forte *Eliberitan*.

^k Male MS. habet *provocandis*, pro *rogantibus*.

¹ inclusa ab antiqua manu superimposita.

XCV. *Isidor.*

Quicumque a parentibus propriis in monasterio fuerit delegatus, noverit se ibi perpetuo mansurum. Nam Anna Samuel puerum natum et ablactatum Deo obtulit, qui in ministerio templi permanfit.

XCVI. *Canon Roman. et Francorum.*

Parvulus usque annos XV. pro delicto corporali disciplina castigetur; post hanc vero aetatem, quicquid deliquerit, vel si furatur, retribuat, seu etiam secundum legem exsolvat.

XCVII. *Canon Neocaesariensis.*

Ut nullatenus presbyter ordinetur ante tricesimum aetatis annum, nisi rationabili necessitate cogente, quia Dominus Jesus non praedicavit ante XXX. aetatis annum.

XCVIII. *Canon Nicen.*

Ut episcopus, si fieri potest, a totius provinciae episcopis ordinetur, et si hoc difficile est, certe non minus a tribus. Episcoporum autem ordinationes fieri oportet dominicis diebus, non in agris vel in villulis, sed in urbibus praecipuis, pro tanti nominis dignitate.

XCIX.

Presbyterorum vero et diaconorum in quatuor, temporum, sabbatis scilicet, ut dum haec ordinatio coram populo agitur, sub omnium testificatione electorum ordinatorumque opinio discutatur.

C. *Canon sanctorum.*

Sacerdotes Dei diligenter semper procurent, ut panis, et vinum, et aqua, sine quibus nequaquam missae celebrantur, pura et munda fiant; quia si aliter agatur, cum his, qui acetum cum felle mixtum Domino obtulerunt, nisi vera poenitentia subvenerit, punientur.

CI. *De decimis.*

In lege Domini scriptum est: "Decimas et primitias non tardabis offerre." Et in Levitico: "Omnes decimae terrae, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt; boves et oves, et caprae, quae sub pastoris virga transeunt, quicquid decimum venerit, sanctificabitur Domino." Non eligetur nec bonum nec malum, nec alterum commutabitur.

CII. *Augustinus dicit.*

Decimae igitur tributa sunt ecclesiarum et egentium animarum. O homo, inde Dominus decimas expetit, unde vivis. De militia, de negotio, de artificio redde decimas. Non enim eget Dominus noster, non praemia postulat, sed honorem.

CIII. *Item in lege.*

"Cum messueris segetem terrae tuae, non tondebis usque ad solum superficiem terrae, nec remanentes spicas colliges, neque in vinea tua

racemos et grana decidentia congregabis; sed pauperibus et peregrinis carpenda dimittes."

CIV. *Et in lege.*

"Si intraveris in segetem amici tui, frange spicas, et manu contere; falce autem non metas." Hoc et discipuli salvatoris fecerunt, spicas videlicet manibus fricantes et manducantes sabbatis, ut evangelium dicit.

CV. *Item in lege.*

"Ingressus itaque vineam proximi tui, comes uvas quantum tibi placuerit; foras autem ne feras tecum."

CVI. *Institutio patrum.*

Die dominico nihil aliud agendum est, nisi Deo vacandum in hymnis, et psalmis, et canticis spiritualibus. Dies quoque paschalis hebdomadae omnes aequali religione colendi sunt.

CVII. *Canon Aurelian.*

Id etiam miserationis intuitu aequum duximus custodire, ut qui pro quibuscunque culpis carceribus deputantur ab archidiacono seu a praeposito ecclesiae, singulis dominicis diebus requirantur, ut necessitas victorum secundum praeceptum divinum misericorditer sublevetur, atque a pontifice competens victus de domo ecclesiae tribuatur.

CVIII. *Item.*

Qui dominica nocte nupserit, ^m VII. dies poeniteat.

Qui quarta vel sexta feria, III. dies poeniteat.

Qui in quadragesima ante Pascha, I. annum poeniteat.

CIX. *Item.*

Indicta jejunia nullus praesumat infringere vel violare, ne iram Dei incurrat.

CX. *Ex concilio Bracarenf.*

Non oportet homines religiosos ante sacram horam diei III. cibum sumere, nec convivium inire; neque clericos aliquando, nisi hymno dicto, edere panem, et post cibos gratias auctori referre.

CXI. *Canon sanctorum.*

Qui in matrimonio sunt, abstineant se III. noctes antequam communicent, et unam postquam communicaverint. Inde ait apostolus: "Nolite fraudare invicem, nisi ex consensu, ut vacetis orationi ad tempus."

CXII. *Gregorius dicit.*

Si quis conjugem suam, si fieri potest, non cupidine voluntatis, sed solummodo creandorum liberorum gratia utitur, iste profecto sive de ingressu ecclesiae, seu de sumendo dominici corporis sanguinisque mysterio, suo est relinquendus iudicio, quia a nobis prohiberi non debet, cum ei juxta praefinitam sententiam, etiam ecclesiam licuerit intrare; veruntamen quia

^m Voci *nupserit* superimponitur in MS. *cum propria conjugē.*

ipsa licita admixtio conjugis sine voluntate carnis fieri non potest, ideo aliquando a sacri loci ingressu abstinendum est, quia voluntas ipsa esse sine culpa nullatenus potest.

CXIII. *De conjugio scriptum est in lege.*ⁿ

“Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam et habebit eam uxorem.”

CXIV. *Augustinus dicit.*

Qui uxorem optat accipere, sicut illam virginem invenire desiderat, ita et ipse usque ad nuptias virginitatem custodiat.

CXV. *Synodus Rom. dicit.*

Filii cum ad annos pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri; sic et filiae eadem aetate debent eandem legem servare.

CXVI. *Paulus apostolus dicit.*^o

“Propter fornicationem unusquisque suam propriam uxorem habeat, et unaquaeque virum suum.” Legitimum quoque conjugium nullus separare praesumat: “quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.”

CXVII. *Paulus dicit.*^r

“Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.”

CXVIII. *Synodus dicit.*

Muliere mortua, licet viro post mensem accipere alteram; post annum vero licet mulieri accipere alterum virum.

CXIX. *Paulus apostolus dicit.*^a

“Mulier alligata est legi quanto tempore vivit vir ejus, quod si dormierit vir ejus liberata est; cui vult, nubat, tantum in Domino. Beatior autem erit, si sic permanferit.”

CXX. *Item canon Africanensis.*

Legitimum igitur conjugium non licet separari sine consensu amborum, potest tamen alter alteri cum consilio episcopi licentiam dare ad servitutem Dei accedere. Quidam etiam dicunt, si vir, siue mulier ex consensu religionem ceperit, licet alterum accipere novum conjugium, sed puellam vel puerum, si continens esse non poterit. Quod non laudo. Sed si quis vult conjugatus converti ad monasterium, non est recipiendus, nisi prius a conjugē, castimoniam profitente, fuerit absolutus. Nam si, illo vivente, per incontinentiam alteri nupserit, proculdubio adultera erit, et qui eam dimisit, particeps erit peccati illius.

CXXI. *Item de legitimo conjugio.*

Legitimum enim conjugium nullus separare

praesumat, nisi ex amborum consensu, et propter amorem Christi, qui ait: “qui reliquerit uxorem, et reliq. centuplum accipiet, et vitam aeternam possidebit.” Et nemo aliter uxorem dimittat nisi propter fornicationem, quia “Pharisei temptantes Dominum nostrum Jesum Christum, interrogaverunt eum, si licet hominem dimittere uxorem suam pro quacunque causa: respondit Jesus et ait eis: Non legistis, quia qui fecit ab initio masculum et foeminam, fecit eos, et dixit: propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una? Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, et dimittere? Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras, ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob causam fornicationis, et aliam duxerit, moechatur:” unde et apostolus dicit: “praecipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere:” et iterum: “Alligatus es uxori? noli quaerere solutionem: solutus es ab uxore? ne quaesieris uxorem:” alibi namque de adulterio vel fornicatione scriptum est: “qui adulteram tenet, stultus et impius est.” De filiis quoque adulterarum ejiciendis cum matribus suis, et Ezechiel dicens: “ejicite matrem fornicariam et filios fornicationis, et reliq.” Et Augustinus dicit: “si mulier fornicata fuerit, relinquenda est, sed illa vivente altera non est ducenda.” Ubicumque igitur est fornicatio, et fornicationis vera suspicio, libere uxor dimittitur; aliter ergo, etiam si sterilis est, si deformis, si foetida, si temulenta, si iracunda, si malis moribus, si luxuriosa, si fatua, si gulosa, si vaga, si jurgatrix, si maledica, tenenda erit, velis nolis, et qualicumque accepta est, tenenda erit. ^a Apostolus enim dicit: “cum enim eras liber, sponte servituti te subjecisti.

CXXII. *Canon Africanensis.*

Secundum evangelicam disciplinam, nec uxor a viro dimissa, alium accipiat virum, vivente viro suo, nec vir aliam accipiat uxorem, vivente uxore priore; sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur.

CXXIII. *Augustinus dicit.*

Si mulier fornicata fuerit, relinquenda est; sed illa vivente, altera non est ducenda.

CXXIV. *Canon dicit.*

Si mulier discesserit a viro suo, despiciens eum, nolens reverti, et reconciliari viro, post quinque vel septem annos, cum consensu episcopi, ipse aliam accipiat uxorem, si continens esse non poterit; et poeniteat tres annos, vel etiam quamdiu vixerit, quia juxta sententiam Domini, moechus comprobatur.

ⁿ Exod. xxii. 16.

^o 1 Cor. vii. 10.

Walk. ex canonibus S. Patricii supra. MS. Cott. *nugatrix*.

^r 1 Cor. vii. 2.

^r Ibid. vii. 27.

^r Ibid. vii. 4.

^r Prov. xviii. 23.

^r Ibid. vii. 39.

^r Mat. xix. 29.

^r forte Gal. iv. 30.

^r MS. *habenda*, rectius *tenenda*.

^r Ibid. xix. 4.

^r Ita lego cum

^r forte Gal. v. 1.

CXXV. *Item.*

Si cuius uxor in captivitatem ducta fuerit, et ea redimi non poterit, post annum septimum alteram accipiat; et si postea propria, id est, prior mulier de captivitate reversa fuerit, accipiat eam, posterioremque dimittat. Similiter autem et illa, sicut superius diximus, si viro talia contigerint, faciat.

CXXVI. *De matrimonio servulorum.*

Si servum et ancillam dominus amborum in matrimonio conjunxerit, postea liberato servo vel ancilla, si non potest redimi, qui in servitio est, libero licet (sicut quibusdam placet) ingenuo conjungere; sed tamen juxta sententiam Domini moechus probatur. Qui vero taliter egerit, id est, ut primam uxorem propter servitium humanum dimittat, et postea liberam ducat uxorem, tres annos poeniteat, unum in pane et aqua; sed et quamdiucunque vixerit, semper aliquid poeniteat. Similiter quoque et mulier poeniteat, si taliter fecerit. Si quis liber ancillam aut suam aut alterius in matrimonio acceperit, non habet licentiam dimittere eam, si ante cum consensu amborum conjuncti sunt; si vero dimiserit eam, et aliam ducit uxorem, five ancillam five liberam, ut superscriptum est, poeniteat.

CXXVII. *De concubinis.*

Augustinus dicit: quale est quod multi virorum ante nuptias concubinas sibi adhibere non erubescunt, quas post annos dimittant; et sic postea legitimas uxores accipiant? Unde coram Domino et coram angelis ejus testor atque denuncio, Deum ista conjugia semper prohibuisse, et nunquam placuisse, et praecipue temporibus christianis concubinas habere nunquam licuit, nunquam licet, nunquam licebit.

CXXVIII. *Item in lege.*

Nemo incestis conjunctionibus se inquinet, quia in Levitico^b scriptum est: "Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat, ut revelet turpitudinem ejus." Et iterum^c: "Anima quae fecerit quippiam ex istis, peribit de medio populi sui." Sane quibus conjunctio illicita interdicitur, habebunt ineundi melioris conjugii libertatem.

CXXIX. *Synodus dicit.*

Quicumque illicito matrimonio fuerint commixti, post poenitentiam non debent fieri in una domu, ne se invicem causa amoris copulent.

CXXX. *Item synodus de thoro fratris defuncti.*

Audi decreta synodi. Superstes frater thorum defuncti fratris non ascendat, Domino dicente^d: "Erunt duo in carne una." Ergo uxor fratris tui soror tua est.

CXXXI. *Gregorius dicit.*

Si quis monacham, vel commatrem spirita-

lem, vel fratris uxorem, vel neptam, vel novercam, vel consobrinam, vel de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, duxerit uxorem, anathema sit.

CXXXII. *Item de consanguineis Gregorius in interrogationibus Augustini ita respondit.*

Quaedam terrena lex in Romana republica permittit, ut five frater^e et soror, seu duorum fratrum germanorum, vel duarum sororum filius et filia misceantur; sed experimento didicimus, ex tali conjugio sobolem non posse succrescere; et sacra lex Mosaiica prohibet cognationis turpitudinem revelare: unde necesse est, ut jam tertia vel quarta generatio fidelium, licenter jungi debeat; nam secunda, quam praediximus, a se omnimodo abstinere debet.

CXXXIII. *Item de rationabili causa.*

Vere post multum temporis a Felice Mesanae Siciliae praefule requisitus Gregorius^f, utrum Augustino scripsisset, ut Anglorum quarta generatione contracta matrimonia minime solverentur. Humillimus pater, inter caetera, talem reddidit rationem. Quod scripsi Augustino Anglorum gentis episcopo, nostro alumno, videlicet de consanguinitatis conjunctione, ipsi et Anglorum genti, quia nuper ad fidem venerat, ne a bono quod coeperat, metuendo austeriora, recederet, specialiter et non generaliter certissime scripsisse cognoscas. Unde et mihi omnis Romana civitas testis existit, nec ea intentione haec illis scriptis mandavi, ut postquam firma radice in fide fuerint solidati; si infra propriam consanguinitatem inventi fuerint, non separentur, aut infra affinitatis lineam, id est, usque ad septimam generationem jungantur. Sed adhuc illos neophitas existentes, coepisse eos prius illicita docere, et verbis et exemplis instruere, et quae post de talibus egerint, rationabiliter et fideliter excludere oportet; nam juxta apostolum, qui ait: "Lac vobis potum dedi, non escam:" ista illis modo, non posteris, ut praefixum est, temporibus tenenda indulgimus, ne bonum quod infirma adhuc radice plantatum erat, erueretur; sed aliquantulum firmaretur, et usque ad perfectionem custodiretur.

CXXXIV. *Canon Roman.*

Laicus maculans se cum ancilla Dei, vel cum spiritali commatre, vel cum propinqua, aut forte cum illa, quam antea cognatus habuit, primitus anathematizetur; postea septem annos poeniteat, tres in pane et aqua. Similiter et illa poeniteat: quia christiana religio fornicationem in utroque sexu pari ratione condemnat.

CXXXV. *Item.*

Gregorius apostolicus papa ante corpus beatissimi Petri in synodo residens, dixit: "Si quis presbyteram duxerit in conjugium, anathema sit."

CXXXVI. *Item.*

Si quis monacham, quam Dei ancillam ap-

^b Levit. xviii. 6. ^c Ibid. ver. 29. ^d Gen. ii. 24.

Gregorius fratri et forori licitum fuisse apud Romanos misceri. Laet.

^e Lege, five fratris et sororis. Neque enim hoc voluit Gregorius. ^f Regist. l. xii. epist. 34. ^g 1 Cor. iii. 2.

pellant, duxerit in conjugium, anathema sit.

CXXXVII. *Item.*

Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, duxerit uxorem, anathema sit; ad quod respondentes omnes dixerunt, Amen.

CXXXVIII. *Item.*

Si quis cum duabus cognatis fornicationem fecerit, primitus anathematizetur, deinde septem vel decem annos poeniteat.

CXXXIX. *Item Gregorius Felici episcopo^b.*

Progeniem suam unumquemque usque ad septimam servare decernimus generationem, et quamdiu se agnoscunt affinitate propinquos in conjugium ducere, nulli profecto christianorum licet vel licebit. Et nolumus nos in hac re a vobis five a caeteris fidelibus reprehendi, quia in his Anglorum genti indulgimus, non formam dando, sed considerationem; ne christianitatis bonum, quod coeperant, imperfectum dimitterent, egimus.

CXL. *De stemmatibusⁱ.*

Stemmata dicuntur ramusculi in genere, cum gradus cognationum partiuntur; utputa ille filius, ille pater, ille avus, ille agnatus, et caeteri, quorum figurae in subsequenteribus apparent.

Et haec consanguinitas dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens, usque ad ultimum gradum subtraxerit, et propinquitas esse desierit, eam rursus lex matrimonii vinculo repetit, et quodammodo revocat fugientem; ideo autem usque ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est, ut sicut sex aetatibus mundi generatio et hominis status finitur, ita et propinquitas generis tot gradibus terminaretur. Inter hos itaque propinquitatis gradus, ad conjugalem copulam nemini accedere convenit; nec eam quam aliquis ex propria consanguinitate conjugem habuit, in conjugium ducere nulli* profecto christianorum licet vel licebit: quia incestuosus talis coitus abominabilis est Deo. Incestuosos vero nullo^k conjugii nomine deputandos a sanctis patribus dudum statutum esse legimus.

CXLI. *Vigilius papa.*

Si motum fuerit altare, denuo consecratur ecclesia. Si parietes tantum mutantur, et non altare, sale et aqua exorcizetur. Si homicidio vel adulterio fuerit violata, diligentissime expurgetur, et denuo consecratur.

CXLII. *Ex concilio Cartaginensi Gregorius.*

Quis cum ad iudicium venerit, si voluerit clericus, et necesse fuerit, induciae ei petenti a patribus constitutae absque impedimento concedantur, et iudices a se electi tribuantur a patre. Si ibi vim aliquam temerariae multitudinis metuerit, locum is congruum eligat, quo absque timore suos, si necesse fuerit, testes habere, et absque impedimento suam canonicè sententiam finire valeat, quia multa pro surreptione evenire

solent. Sententiam fratris, quae misericordiam vetat, non solum tenere, sed et audire refugite; quia potior est, omnibus holocaustis, misericordia. Non ita agendum est in ecclesiasticis negotiis, sicut in secularibus; nam in secularibus priusquam, qui legibus est coactus, venerit et decertaverit, et responsum dederit, ante peractam causam non potest recedere. In ecclesiasticis vero dicta causa licet recedere, si necesse fuerit, aut si se praegravari viderit.

CXLIII. *In Nicena synodo.*

Statutum est quod iudices alii non deberent esse, nisi quos ipse, qui impetitur elegerit, aut quos consensu suo ejus primates auctoritate huius sacrae sedis constituerunt; quia indignum est ut externis iudicetur, qui provinciales et a se electos debet habere iudices.

Irrita erit donatio episcopi, vel venditio, vel commutatio rei ecclesiasticae, absque collaudatione et subscriptione clericorum.

CXLIV. *Romanum concilium.*

Tempore Constantini Augusti, congregavit Silvester papa synodum Romae cum lxxiii episcopis, quorum consensu et subscriptione constitutum est: "Ut nullus laicus clerico crimen audeat inferre:" testimonium ergo laici adversus clericum non recipiatur. Accusatores consanguinei, nec familiares, nec domo prodeuntes adversus extraneos testimonium non dicant; nec accusatores, nec testes suspecti recipiantur; quia propinquitatis, ac dominationis, ac familiaritatis affectio, plerumque veritatem impedire solet: sed si voluerint, et invicem consenserint, inter se parentes testificentur, non in alios; amor enim carnalis, atque timor, et amaritudo plerumque sensus hebetant humanos, et pervertunt opiniones.

CXLV.

Nullus monachorum praesumat iudicare, nec accusationem secularem in clericum audeat accipere. Quod si quis probatur admittere; velut exactor foenoris, aut usurarum possessor secundum statuta patrum se sentiat degradandum. In gravibus peccatis quis positus, dum suis premittitur, aliena non diluit.

CXLVI. *De conjugio antiquo.*

Satis igitur manifestum est, non posse filios Adam in primordio seculi uxores accepisse, nisi proprias sorores aut propinquas consanguineas; sed semper erat illicitum ab initio uxorem aut concubinam patris violare. Unde Jacob patriarcha dixit filio suo Ruben: "Effusus es sicut aqua, non crescas; quia ascendisti cubile patris tui, et maculasti stratum ejus." Unde et Paulus apostolus doctor gentium de tali sacrilego scripsit dicens: "Auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio, qualis nec inter gentes; ita ut uxorem patris aliquis habeat: et vos inflati estis, et non magis luctum habuistis; ut tolleretur de medio vestrum, qui hoc opus fecit." Ecce apostolus iudicavit de medio christianorum auferri, qui novercam

^b Regist. lib. xii. indict. vii. epist. 31.
ⁱ Gen. xlix. 4.

^m 1 Cor. v. 1.

ⁱ MS. *scematibus*.

* rectius *ulli*.

* MS. legit *conjugis*.

violare praesumpfit, dicens, nec inter gentes, id est, paganos, tale scelus fieri. Verum itaque est, et satis late patet, Deum omnipotentem in lege Moysis prohibuisse uxorem patris, et fratris, et proximi accipere, aut cum ea concumbere; sed et hoc quod in Deuteronomio scriptum est, ut “ⁿ frater scilicet accipiat uxorem defuncti fratris, et suscitet semen fratri suo,” non carnaliter intelligendum est, sed spiritualiter tenendum: et valde caecus doctor est, qui nescit discretionem inter vetus testamentum et novum, sed adhuc errat caecatus umbra antiquae caliginis, nesciens veritatem gratiae Christi, et nescit legem et prophetas usque ad Johannem baptistam prophetasse; nam ipse Dominus ait: “^o Lex et prophetae usque ad Johannem; a diebus autem Johannis baptistae usque nunc regnum caelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud:” et quicumque caecatus corde, adhuc solam litteram sequitur cum Judaeis, sine spiritu vivificante, et gratia Christi perdurat manducans crustas panis, et non micās internas.

Magna distantia est inter litteram occidentem et spiritum vivificantem; et valde ignarus, et ignavus, et insipiens doctor est, qui post tot annos et post tot tractatores, qui libros de lege Moysis tractaverunt, a Deo inspirati, adhuc judaizare vult, contemnendo Christum et omnes sanctos doctores. In Deuteronomio ^p enim legimus, ut “quando habitaverint fratres, simul, et unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri; sed accipiet eam frater ejus, et suscitabit semen fratris sui, et primogenitum ex ea filium nomine ejus appellabit, ut non deleatur nomen ejus ex Israel. Sin autem noluerit accipere uxorem fratris sui, quae ei lege debetur, perget mulier ad portam civitatis, et interpellabit majores natu, et dicet: Non vult frater viri mei suscitare nomen fratris sui in Israel, nec me in conjugium sumere: et statim accersiri eum facient, et interrogabunt eum. Si responderit, nolo eam uxorem accipere: accedet mulier ad eum coram senioribus, et tollet calceamentum de pede ejus, spuetque in faciem ejus, et dicet: Sic fiet homini, qui non aedificat domum fratris sui: et vocabitur nomen ejus in Israel domus decalceati.”

De hoc enim quod in Deuteronomio scriptum est, et in evangelio, quod “frater accepit uxorem defuncti fratris, ut suscitaret semen fratri suo;” non est christianis tenendum carnaliter, sed spiritualiter. Christus ait in evangelio: “^o omnes autem vos fratres estis, et unus est pater vester, qui in caelis est.” Et cum habitaverint fratres spirituales simul, et ille frater, qui praest ecclesiae Dei, transferit de seculo ad Christum; accipiat tum frater ejus ecclesiam Dei regendam, et suscitetur spirituales filios Deo, ne deficiente uno doctore, mortali conditione sterilis fiat sponsa Christi, quae est mater omnium nostrum. Et si quispiam doctor non vult regere ecclesiam, post obitum alterius doctoris, non curans de salute aliorum, sed de sua propria, erit tunc discalceatus contra hoc, quod Paulus dixit: “^r et

calceati pedes in praeparatione evangelii pacis:” et iterum: “^s quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona.” Si non vult verbum Dei seminare, si potest, sed talentum Christi in sudario, hoc est, torpore ignaviae suae abscondere, erit consputus ab ecclesia in facie confusione dignus: “^t projectus in tenebras exteriores, ubi erit fletus et stridor dentium.” Sed accipiat semper doctor post doctorem ecclesiam Dei regendam usque in finem seculi, ut suscitentur spirituales filii Christo de sponsa sua virgine, sicut ipse instituit: quia “qui non vult laborare pro Deo, non est dignus mercede.”

CXLVII. *Canon Laodicensis.*

Ut nullus christianus judaizare praesumat, sed nec convivii eorum participare.

CXLVIII. *Item.*

Ut nullus christianorum paganas superstitiones intendat, sed gentilium inquinamenta omnia omnimodo contemnat.

CXLIX. *Canon Bracharen.*

Si quis paganorum consuetudinem sequens, divinos et sortilegos in domum suam introduxerit, quasi ut malum foras mittant, aut maleficia inveniant, vel lustrationibus paganorum serviant, v. ann. poeniteant.

CL. *Canon sanctorum.*

Si quis christianus christianum hominem in manum Judaeorum vel gentilium vendiderit, anathema sit; in Deuteronomio enim scriptum: “Si deprehensus fuerit homo sollicitans aliquem de genere Israel, et vendito eo, acceperit pretium, interficietur.”

CLI. *Item canon sanctorum.*

Nefas igitur est, ut quos Christus sanguinis sui effusione redemit, Judaeorum vel gentilium vinculis sint irretiti.

CLII. *De tonsura.*

Exordium tonsurae a Nazaraeis incepit, qui crine servato post vitae magnae continentiam caput radebant, ut devotionem Domino consecrarent. In canonibus quoque sanctorum patrum scriptum invenimus: si quis catholicus capillos totonderit more barbarorum, ab ecclesia Dei alienus habeatur, et ab omni christianorum mensa, donec delictum emendet.

CLIII. *De tonsura Petri.*

Petrus itaque apostolus clericali tonsura primo usus est, gestans in capite imaginem coronae spinae Christi. Unde canon Africanus praecipit, ut clericus nec comam nutriat, nec barbam.

CLIV. *E can. Rom. dic.*

Quicumque clericus visus fuerit in ecclesia sine colobio vel cappa, et si non more Romano

ⁿ Deut. xxv. 5.

^o Matt. xi. 12.

^p Deut. xxv. 5.

^s Matt. xxiii. 8, 9.

^t Eph. vi. 18.

^r Rom. x. 15.

^t Matt. xxv. 30.

capillos et barbam totonderit, excommunicatur. Non debet etiam clericus indui se monachico habitu, nec laicorum vestibus uti; et vir, si utetur veste muliebri, excommunicetur; aut mulier, si virili utetur indumento.

CLV. *Item.*

Clericus quoque non debet armis uti, nec ad bellum procedere; quia canones docent ut quicumque clericus in bello aut in rixa mortuus fuerit, neque oblatione neque oratione postuletur pro eo; sepultura tamen non privetur. Apostolus quoque dicit: "Nemo militans Deo implicet se negotiis secularibus:" unde non est liber a laqueis diaboli, qui se militiae mundanae voluerit implicare. Et ideo omnimodis dicendum est presbyteris et diaconibus, ut arma non portent, sed magis confidant in defensione Dei, quam in armis.

CLVI. *Item.*

Cavendum quoque est clericis, ut non sint iudices in condemnatione hominis.

CLVII. *Item.*

Canonum auctoritas prohibet, ne quis episcopus aut clericus assensum praebeat in morte cujuslibet hominis sive latronis, sive raptoris, seu homicidae.

CLVIII. *Item.*

Statutum est, ut presbyteri indiscrete per diversa non mittantur loca, nec ab episcopis nec ab aliis praelatis, nec etiam a laicis; ne forte propter eorum absentiam animarum pericula (oriantur) maxime (mors) infantum absque crimine, et ecclesiarum (in quibus) constituti sunt, negligantur officia.

CLIX. *Canon Africanus.*

Omnes clerici, qui ad operandum sunt validi, et artificiola et literas discant.

CLX. *Canon Caesariensis.*

Duo igitur sunt genera clericorum; unum ecclesiasticorum sub episcopali regimine, alterum acephalorum, id est, sine capite; de quibus Gregorius dicit: si qui clerici vulgares sunt, extra sacros ordines constituti, id est, nec presbyteri nec diaconi, qui se continere non possunt, fortiri uxores debent, et stipendia sua exterius accipere. Sacerdotes autem nequaquam uxores ducant, sed ecclesiam diligant, nec utantur bellicis armis, sed spiritalem militiam exercent.

CLXI. *Item de militia.*

Fratres, scitote quia divisa est potestas secularis et potestas spiritalis. Bonis enim secularibus decet, ut sint defensores ecclesiae, et propug-

natores gregis Christi; spiritalibus autem convenit, ut sint intercessores pro omni populo Dei: miles quidem Christi armis humanis uti non debet, ut testimonia multa declarant. Incipiamus testimonium a Deo et Domino nostro Jesu Christo, qui dum pro humano genere crucis vellet subire tormentum, et a militibus esset tentus, Petro prohibuit ne gladio pugnaret. Quod si ille non habuit licentiam pugnandi pro injuria Domino suo illata; quid rectius nobis est, quam ut ejus imitemur exempla? Intelligite ergo, quia non in hasta solummodo et gladio salvat Deus, sed potius in assiduus orationibus et caeteris divinis servitiis. Dictus quoque Christi confessor Martinus, dum a Juliano apostata jussus fuisset militaria suscipere indumenta, dixit se Christi esse militem, et ideo non posse pugnare. De libro quoque Exodi utile habemus exemplum; scilicet dum pugnaret Josue adversum Amalech, Moyses non armis pugnabat; sed extensis palmis ad caelum Deum orabat, et vincebat Israeliticus populus; ut autem remittebat manus, invalescebat Amalech. His et aliis multis declaratur exemplis episcopum, presbyterum, diaconum vel monachum nulla portare arma in praelio, nisi tantum ea, de quibus legitur: "In omnibus fumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere; et galeam salutis asumere, et gladium spiritus, quod est verbum Dei." Contrarium itaque omnino est ecclesiasticis regulis post ordinationem redire ad militiam secularem.

CLXII. *De homicidio institutio sanctorum.*

Si presbyter vel diaconus homicidium fecerit, degradetur, et usque ad exitum vitae poeniteat.

CLXIII. *Item.*

Si quis clericus homicidium fecerit, x annos exul poeniteat; iii. ex his in pane et aqua; post haec recipiatur in patria. Si bene egerit poenitentiam, testimonio comprobatus episcopi, vel sacerdotis, vel cui commissus fuerit, quod bene poenituit; et satisfaciat parentibus ejus quem occidit. Si autem non satisfecerit parentibus illius, nunquam recipiatur in patriam, sed more Cain vagus et profugus sit super terram. Si vero homicidium casu fecerit, id est, non volens, v. annos poeniteat, iii. ex his in pane et aqua. Si ad homicidium consenserit, et factum fuerit, vii. annos poeniteat; iii. ex his in pane et aqua. Si voluerit, et non perfecerit; i. ann. poeniteat. Si quis percusserit, et sanguinem fuderit; xl. diebus in pane et aqua poeniteat; si diaconus, vi. menses; si presbyter, annum unum. Si laicus laicum occiderit, xl. dies abstineat ab ecclesia, et jejundet in pane et aqua; et post, ut sacerdos judicaverit, poeniteat*.

* Sexdecim ultima capitula a clar. Spelmanno omissa, ex MS. Cottoniano restitui, commentariumque ipsius de Ecgberto et excerptiis ejus his adicere placet. Ita enim ait: "Egbertus (ex *Fast. Savil.*) frater Eadberti regis Northumbrensi-um factus est Eboracensis praefectus anno gratiae 735. et sedem tenuit 36. annos. Cui autem anno, aut quo sub lustro has reponam ejus excerptiones, conjectura solum assequendum est. Videtur concinnasse cum ad animam propriam informandam, tum praecipue ad provinciam suam Eboracensem (quae sub hoc seculo praeter borealem Angliae partem, Scotiam integram, et adjacentes insulas continebat) gubernandam. Defuit autem suae potestati plenitudo, usque dum canonicum insignie ejus, pallium, a Romana percepisset cathedra. Ardum id et operosum, ut apud Malmesburium (de *gest. pont.* l. iii.) videas. Paulinus namque, inquit, ejusdem [ecclesiae] primus antistes, qui hostilitatis loco pulsus, apud Rovecestriam, diem

Papae Rom.
ZACHAR. 9.

Archiep. Cantuar.
CUTHBERT. 11.

Anno Christi
750.

Reg. Saxon.
EADBERT. 2.

Imperat.
CONSTANT. VI. 10.

Poenitentiale Egberti archiepiscopi Eboracensis. Ex MS. Coll. Corp. Chr. Cantabr. l. xii. 13. p. 365. --417.

Ʒen onƷinnab Ʒirre boce capitular Ʒe pe
hatab ƷcƷiƷt boc.

Hic incipiunt capitula libri, quem poenitentiale
vocamus.

Ʒar capitular EcƷbȳrht arcebiŷceop on Eo-
Ʒoppic apende of Ledene on EnƷliŷc. Ʒ Ʒa
unƷelæpedan hit mihton Ʒe eƷ underŷtan-
dan.

Capitula Ecgbyrhtus * archiepiscopus Eboracensis tranſtulit ex Latino in Anglicum †, ut indocti ea facile intelligere poſſent.

- I. Be Ʒar mæŷŷepneorȳar Ʒerceabȳrnȳrre.
- II. Dom be manezum ȳnnnum.
- III. Be biŷceopeŷ ƷopliƷne.
- IV. Be mæŷŷepneorȳer ƷopliƷne.
- V. Be Ʒam Ʒacepde. Ʒe hine ȳlŷne beŷmit
Ʒurh unȳŷne ȳpnæce. oþþe Ʒurh æniƷe
oþþe unlurȳar.
- VI. Be Ʒam ppeorȳe Ʒe Ʒopȳȳnþ Ʒulpihter
Ʒop neode hiŷ Ʒape.
- VII. Be unƷulloðon mæŷŷepneorȳe. ȳ be Ʒam
Ʒe he Ʒulloðe.
- VIII. Be biŷceope ȳ mæŷŷepneorȳe Ʒe hȳpa
hað Ʒopleoŷaþ.
- IX. Be Ʒam Ʒacepde Ʒonne he mæŷŷaþ hƷæt
he on him hæbbe.
- X. Be Ʒacepde Ʒiŷ he hit calic aƷȳt. ȳ be
æte ær huriƷanƷe.
- XI. Be ppeorȳe Ʒiŷ he hƷæt mȳceleŷ Ʒop-
rȳele.
- XII. Be diacone ȳ munuce Ʒiŷ hiƷ hi Ʒoplic-
Ʒon.
- XIII. Be munuce ȳ be mȳnecenon Ʒiŷ hi hi
ƷoplicƷon.
- XIV. Be læpedum mannum Ʒiŷ hiƷ hi Ʒoplic-
Ʒon.
- XV. Be unpihtum dæðum ƷeonƷpa manna.
- XVI. Be monaþ adleŷ hæmede ȳ be oþrum
unpiht hæmede.
- XVII. Be hæþenpa manna hæmed ƷinƷte. ȳ
be Ʒam Ʒe nȳtende beoþ tupa ƷeƷulloðe.
ȳ be Ʒam Ʒe beoþ ƷeƷulloðe Ʒpam un-
piht hæmendum mæŷŷepneorȳe. ȳ be
Ʒam Ʒe beoþ tupa hȳpa ȳlŷpilleŷ Ʒe-
Ʒulloðe.

- I. De preſbyteri prudentia.
- II. Jus de variis peccatis.
- III. De epiſcopi adulterio.
- IV. De preſbyteri adulterio.
- V. De ſacerdote, qui ſeiſum impuris ſermoni-
bus, vel aliquibus aliis vitiis polluit.
- VI. De preſbytero, qui baptizare detrectat ob
itineris ſui neceſſitatē.
- VII. De nonbaptizato preſbytero, et de eo, quem
iſe baptizat.
- VIII. De epiſcopo et preſbytero, qui ordinem
ſuum perdit.
- IX. De iis, quibus indutus eſſe debet ſacerdos,
cum miſſam celebrat.
- X. De ſacerdote, cum calicem effundit, et de ci-
bo ante euchariftiam.
- XI. De preſbytero, ſi aliquid magni pretii au-
ferat.
- XII. De diacono et monacho, ſi fornicentur.
- XIII. De monachis et monialibus, ſi fornicen-
tur.
- XIV. De laicis, ſi fornicentur.
- XV. De iniuſtis operibus juniorum.
- XVI. De menſtruae conſuetudinis fornicatione,
et de alia iuſta fornicatione.
- XVII. De ethnicorum fornicatione, et de eo,
qui neſciens bis eſt baptizatus; et de eo, qui
ab illegitime fornicante preſbytero bap-
tizatus eſt, et de eo qui bis ſua ſponte ba-
ptizatus eſt.

obiens, ibidem illud inſigne pallii, quod ab Honorio papa ſuſceperat, reliquit. Caeteri poſt eum tantæ urbis præſules ſim-
plici epiſcopi vocabulo contenti, nihil aliud anhelarunt. At vero Ecgbertus inthronizatus, animoſioris ingenii homo, cogi-
tans, quod ſicut ſuperbum eſt, ſi appetas indebita; ita ignavum, ſi debita negligas; pallium multa throni apoſtolici interpel-
latione recuperavit. Adde iſtis monachi illa Weſtmonaſterienſis: “Anno, inquit, gratiæ 745. Ecgbertus, Ebor. archiepi-
ſcopus, pallium quod a tempore Paulini, primi Ebor. archiepiſcopi, ab octo epiſcopis fuerat prætermiſſum, laudabiliter re-
vocavit.” (Lubens hæc commemoro, ne exceſſum et reſeſſum pallii in celeberrima hac eccleſia alioquin tacuiſſem) Poſt-
hac congeſtas cenſeo has excerptiones: annum puta circiter 750.

Qua autem auctoritate, vel quo decreto eas communivit, ſuffraganeis ſuis epiſcopis, et eorum clero parochiisſque obſer-
vandum impoſuerit aut imitandum, non inveni; ad illas tamen pertinere reor, quas Balacus vocat Ecgberti “Conſtitutiones
eccleſiæ,” et ab Hucario Levita redactas aſſerit in compendium. Certum eſt magno olim fuiſſe pretio; nam poſt veterum
manuſcriptorum codicum inſignem cladem, quæ coenobiorum ſubſecuta eſt catalyſim, ſuperſunt hodie diverſa earundem
exemplaria ſplendide quidem et antiquiſſime exarata. Præter alia enim, quæ latebroſe alias ſuffocantur, habetur nobile u-
num in bibliotheca publica Oxoniënſi; aliud Cantabrigiæ in bibliotheca S. Benediçti; tertium, quo nos utimur, bellum pa-
riter et perantiquum, in bibl. Cotton. Nero. A. 1. ſed quo deſideratur Ecgberti opus “Poenitentiale,” quod in Oxoniënſi ex-
emplari, et in MS. Cott. Corp. Chr. Cantab. quatuor libros integros complectitur, et juſtum per ſe depoſcit codicem.

* Vide quæ ſupra de Ecgberto not. ad excerptiones ejus diximus.

† Nullus dubito aſſerere Anglo-Saxonicum poenitentiale, quod hic exhibemus, archetypum Latini fuiſſe, non ſolum quia
ſeriem verborum Saxonorum Latinus tranſlator in quamplurimis locis contra linguæ Latinae genium ſecutus eſt, verum
etiam quia literalem vocum Saxoniarum ſenſum, nihla noſtes pro dies, pinæne, hyemes pro anni, mȳd nȳdnȳrre cam pro ex
neceſſitate etc. vertendo reddidit. Ut taceam haud bene junc̄ta adjectiva ſubſtantivis, v. g. iuſtum, illegitimum adulterium,
inuſte fornicantes (quaſi quis abſque crimine adulterari aut fornicari poſſet) quæ interpres Latinus tenaciter potius retinere,
quam duobus aut tribus aliis verbis circumscribere voluit.

- XVIII. De eo quod vir mulierem in baptisma-
te suscipere debet, et mulier virum.
- XIX. De viri et mulieris promissis.
- XX. De eo quod virum non deceat uxorem suam
nudam videre, et de eo quod cum ipsa rem
habere nequeat.
- XXI. De injusta fornicatione.
- XXII. De diversis homicidiis.
- XXIII. De episcopi, et presbyteri, et monachi
occisione.
- XXIV. De variis homicidiis.
- XXV. De fratribus quomodo cognatam uxorem
sumere possunt, et de variis rebus aliis.
- XXVI. De viri lotione post coitum.
- XXVII. De adolescentibus et puellis, in qua
aetate seipso gubernare possunt.
- XXVIII. De eo quod cognati coeant, et quam-
diu mulier gravida a viro abstinere debet.
- XXIX. De uxore, quae artem magicam exer-
cet.
- XXX. De muliere si infantem suum recens na-
tum arte magica occidit.
- XXXI. De muliere, quae infantem suum occi-
dit, et de eucharistia ac esu sanguinis.
- XXXII. De immolatione inimicorum, et de
fascinatione ubi frumentum ardet.
- XXXIII. De fascinatione mulieris, et de eo si
illa fornicetur, et de voto ejus post mariti
sui obitum.
- XXXIV. De perjurio.
- XXXV. De injustis operibus diei solis.
- XXXVI. De missae celebratione pro monacho
et laico.
- XXXVII. De mulieris perceptione S. eucharis-
tiae.
- XXXVIII. De vulpibus, et de avibus, et equis,
ac feris bestiis, quae comedendae sunt.
- XXXIX. De apibus quae pungunt homines, et
de variis rebus.
- XL. De violatis porcis, et de aliis impuris ani-
malibus.
- XLI. De sancti Dionysii et sancti Augustini
dictis.
- XVIII. Be ðam ðat þer mōt hīr þīfe on þul-
þihte onþon. ⁊ þ þīf ðam þepe:
- XIX. Be þepeþ ⁊ be þīfeþ gehate:
- XX. Be ðam ðe þepe ne geðarenaþ þ he hīr
þīf nacode geþeo. ⁊ be ðam ðe he hæ-
man ne mæge:
- XXI. Be unrihtlicum hæmedum:
- XXII. Be mænigfealdum morþrihtum:
- XXIII. Be biþceoper ⁊ mæsseþreorþer ⁊ mu-
necer rihter:
- XXIV. Be miþlicum manrihte:
- XXV. Be geþroþrum hu geþiþbe þīf hīg hab-
ban mōton. ⁊ be maneþum oþrum ðin-
þum:
- XXVI. Be þepeþ ðpeale æfter hæmede:
- XXVII. Be cnihtum ⁊ be mædenum on hþyl-
cepe ylðo hī mōton hýra rýlþra þeal-
ðan:
- XXVIII. Be ðam hu geþýbbe men hæman. ⁊
hu lange þīf rýcle þer þorþan ðonne
heo mið cýlbe biþ:
- XXIX. Be þīfe gīf heo ðriþcæft beþæþ:
- XXX. Be þīfe gīf heo hīpe cýlð ðonne hīc
acenned biþ mið ðriþcæfte acþelþ:
- XXXI. Be ðam þīfe ðe hīpe cýlð acþelþ. ⁊
be huþlange ⁊ bloð ðigene:
- XXXII. Be onræðonýrre feondum. ⁊ be þīc-
ceþcæfte ðær man corn bæriþ:
- XXXIII. Be þīfeþ þīcþcæfte ⁊ be ðam gīf
heo hīg þorþiþ. ⁊ be hīpe behate æf-
ter hīpe þepe:
- XXXIV. Be man aþþape:
- XXXV. Be þunnan ðæger unriht þeorcum:
- XXXVI. Be muneþer mæsseanþange ⁊ læpe-
þra manna:
- XXXVII. Be þīfmanna huþlange:
- XXXVIII. Be þīxon ⁊ be þugelon ⁊ be hoþ-
run ⁊ be þilððeoron. hþýlce to ðicþenne
rýnt:
- XXXIX. Be beon gīf hī mannan oþfþiciaþ ⁊
be maneþum ðinþum:
- XL. Be aþiðledum rþýnum ⁊ be oþrum un-
clænum nýtenum:
- XLI. Be þeint Dionýþur cþýðum. ⁊ þeint
Auguþtínur cþýðum:

CUM quis ad poenitentiam suam abit, tunc
cum maximo timore Dei et humilitate co-
ram ipso se extendat; et oret flente voce, ut e-
um poenitentiam facere doceat omnium eorum
delictorum, quae adversus Dei voluntatem fece-
rit; et confiteatur illi malefacta sua, ut sacerdos
sciat, quam poenitentiam ipsi imponere debeat.
Tunc sacerdos eum interroget, quamnam fidem
in Deum habeat; et ipsum vario modo exhor-
tetur ad animae suae necessitatem, et admoneat,
ac ita dicat: Credisne in Deum omnipotentem,
et in Filium, et in Spiritum Sanctum? credisne
quod omnes homines a mortuis resurgent in die
judicii? num te poenitet omnium eorum, quae
tu malefecisti, dixisti, et cogitavisti? visne re-
mittere omnibus iis, qui unquam in te pecca-
verunt? Si dixerit, volo: tunc ei dicat: Deus

DONNE man to hīr rþriþte þange
ðonne rþeal he mið rþýþe mýcelum
Godeþ ege ⁊ eaðmōðnýrre beþoran him aþe-
niþan. ⁊ hīne biððan þepenðre rþeþne. þ he
him ðæðbote tæce eallþa gýlta ðe he on-
gean Godeþ rþýllan geðon hæbbe. ⁊ he rþeal
him andettan hīr miþðæða. þ þe rþacerþ rþite
hþýlce ðæðbote he him tæcan rþýcle. ðonne
rþeal þe rþacerþ hīne acþiþan hþýlcne gelea-
þan he to Gode hæbbe. ⁊ hīne mænigfeald-
lice tihþan to hīr rþaple ðearþe ⁊ mýnþian
⁊ ður cþeþan. Gelyþft ðu on God ælmiþ-
tiþne. ⁊ on ðone þunu ⁊ on ðone halþan
gafþ: Gelyþft ðu þ ealle menn rþýlon aþi-
þan on ðomeþ ðæg of ðearþe. Oþþinceþ ðe
eallþe ðær ðe ðu to ýþele hæþft geþorþt gec-
peðen ⁊ geþoht. rþýlt ðu þorþþýran ælcon ðæ-
ra ðe þiþ ðe æþne agýlton. Gif he cþýþ. ic
rþýlle. cþæþ him ðanne to. God ælmiþtiþ ge-
milt.

mihtige ðin 7 me geunne þ ic mote. Færte ælce bæge on ðis lenge to none. 7 for-
 ganð hrit. 7 bebeorh ðe riþ ða eahta heah
 rýnna. þ ðu ða ne fremme. þ rýnt monþur
 7 rta la 7 mæneþar 7 gýtrunð 7 unriht
 hæmedu 7 gýfepnýr 7 tælnýrre 7 leare ge-
 ritnýrre. 7 heald ða tpele ymbren ða gar
 ðe on tpele monþum beoþ. 7 bebeorh ðe
 riþ lýblacar. 7 atton cnaftar. 7 ðýrne ge-
 lizepu. 7 tpyrppæcnýrre. 7 oþermodnýrre.
 7 gýrnýrre oþra manna æhta. ðu ðe be-
 beorh riþ ealle ðar. 7 lura ðinne ðrihten
 mid eallum mode 7 mid eallum mæzene 7
 eallum mihtum 7 ealpe inneþeþne heortan
 færlice. 7 beo eapnum mannum milde. 7
 manþpæpe 7 ælmyrgeorn 7 cýriceorn 7
 teoþunðgeorn to Gode cýricean 7 eapnum
 mannum. ðonne biþ ðe God hold 7 milde 7
 bliþe. 7 ðu mozt mid him ðonne rician on
 ealra worolda worold abutan ende. 7iþ ðu
 ður ðeſt. 7 ic biððe ðe þ ðu aſecge me eall
 þ ðu to ýfele æpne geporhtet. forþan be-
 tepe iſ ðe. þ ðe ſceamige nu heþ beforan
 me anum ýrminðte. ðonne eft beforan Gode
 on ðam mycelan dome ðær heoſonparu 7
 eoþþaru 7 helþaru beoþ ealle geromnode
 ðær uſ neſige pealðend upe.

I. Ðæt gedafenah ælcum ſacerde ðonne
 he mannum færten ſcriþeþ. þ he riſe hpylc
 ſe man rið trum ðe untrum. pelið ðe ðear-
 ſa. hu geonð he rið oþþe hu eald hþæþer he
 rið gehaðod ðe læpede. 7 hpylce hþeoþe he
 hæbbe. 7 hþæþer he rið hægrteald ðe ðe
 hæmed ceopl. on eallum mannum behorah ge-
 ſceadþirnýrre ðeah ðe hiðelice fýpene ne
 fremmen. Ricum mannum man ſceal ſtran-
 ðon deman ðonne ðam heanum æfteſi cano-
 neſ dome.

II. Ðeodopur ſe halga 7 ſe goda biſceop
 geſette ðar riðinðe to býrne 7 to lape
 ælcum ðæra ðe hiſ gýltar riþ God betan
 pylle. 7 ður cpað. þe riðdon on ðam peni-
 tentiale þ man ſceolde don ðædbote for hea-
 foðlicum gýltum. 7er oþþe tpa oþþe ðneo
 on hlafe 7 on pætepe. 7 be ðam læſſum gýl-
 tum pucan oþþe monah eall be helicon. Ac
 ðis iſ mid ſumum mannum ſpyþe genðýne
 ðinð 7 eapfoþlic. for ðið þe pyllaþ tæcean
 mid hpylcum ðinðum hit alyran mot ſe ðe
 ðis færten gehealden ne mæð. þ iſ. þ he
 ſceal mid ſealmſange 7 mid ælmyrðædum
 don ðædbote ſpyþe lanðne fýpſt. 7 ſe ðe
 eall geſýllan mæð þ on ðæpe bec gecpeden
 iſ. þ biþ ſpyþe god 7 hit biþ riht endebýrð-
 nýr. 7 ſe ðe ne mæð geſinðe he fýſtið
 ſealma be endebýrðnýrre on cýricean. oþþe
 on oþþe ðiðolpe ſtope. 7 ſe ðe ſceal ane
 pucan on hlafe 7 on pætepe. ſinðe he ðneo
 hund ſealma cneopiðende. oþþe ðneo hund 7
 tpenið butan cneopunða. eall ſpa hit buþan
 gecpeden iſ. 7 ſe ðe ſcýle monðer fýpſt
 ðædbote don on hlafe 7 on pætepe. ſinðe
 ðurend ſealma 7 tpa hund mid cneopunða.
 7 butan cneopunðe ðurend 7 ſix hund 7 eah-

omnipotens tui miſereatur, et mihi concedat;
 quod debeo. Jejuna quolibet die hoc tempore
 quadrageſimali ad nonam^a, et abſtine ab albo^b;
 et cave tibi ab octo capitalibus vitiis, ne ea com-
 mittas; quae ſunt homicidium, et furtum, et
 perſuria, et avaritia, et injuſtus concubitus, et
 luxuria, et detractio, et falſum teſtimonium; et
 obſerva duodecim quadrageſimae dies, qui quo-
 vis anno occurrunt, et cave tibi a ſacrificio bar-
 baro, et veneficio, et concubitu cum virgine, et
 biloquio, et ſuperbia, et ambitione aliorum ho-
 minum poſſeſſionis: cave tibi ab his omnibus,
 et dilige Dominum tuum cum toto animo, et
 cum omni virtute, et omnibus viribus, et toto
 corde intimo firmiter; et eſto benignus erga
 pauperes et manſuetus, et libenter eleemoſynas
 diſtribuens, et diligenter eccleſiam viſitans, et
 diligenter decimas dans eccleſiae Dei, ac pau-
 peribus: tunc Deus tibi benevolus, et beneficus;
 et miſericors erit, et tu regnabis cum ipſo in
 ſecula ſeculorum abſque fine, ſi ita feceris; et
 oro te, ut mihi dicas omnia, quae unquam ma-
 lefecisti, quoniam tibi expedit pudeſci nunc
 hic coram me ſolo miſero, quam deinde co-
 ram Deo in magno iudicio, ubi caelicolae, et ter-
 ricolae et inferi omnes erunt congregati.

I. Convenit cuilibet ſacerdoti, cum poeniten-
 tiam jejunii aliquibus imponit, ut ſciat quiſnam
 ille ſit, an ſanus an infirmus, dives an pauper,
 quam juvenis vel quam ſenex ſit, utrum ſit or-
 dinatus, an laicus, et qualem poenitentiam fa-
 ciat, an ſit caelebs, an uxoratus: omnes homi-
 nes decet diſcretio, licet ſtudio adulterium non
 committant. Divites ſeverius iudicandi ſunt,
 quam pauperes juxta jus canonicum.

II. Theodorus ſanctus et pius epiſcopus con-
 ſtituit hanc lectionem in exemplum; et doctri-
 nam omnibus illis, qui delicta ſua apud Deum
 emendare volunt, et ita dixit: Legimus in poe-
 nitali, quod poenitentia faciendā ſit pro ca-
 pitalibus criminibus annum, vel duos, vel tres
 (in) pane et aqua; et pro minoribus criminibus
 hebdomadam vel menſem, omnes eodem mo-
 do. Sed hoc apud nonnullos res dura et diffi-
 cilis eſt, ideo docebimus, quibus rebus hoc re-
 dimere debeat, qui jejunium ſuum ſervare ne-
 quit; hoc eſt, ut pſalmodia et eleemoſynis per
 longum ſpatium poenitentiam agat, et ſi om-
 nia implere poſſit, quae in hoc libro ſcripta
 ſunt, valde bonum et legitime ordinatum eſt;
 et ſi non poſſit, cantet quinquaginta pſalmos
 juxta ordinem in eccleſia, vel in alio ſecreto lo-
 co: et qui unam ſeptimanam^c jejunat cum pane
 et aqua, cantet trecentos pſalmos genibus flexis,
 vel trecentos et viginti abſque genibus flexis,
 prouti ſupra dictum eſt; et ſi quis per menſis
 ſpatium poenitentiam agere debet cum pane et
 aqua, cantet mille et ducentos pſalmos flexis
 genibus, et abſque genibus flexis, mille ſex-

^a Juxta Saxon. legerem *meridiem*.

^b forte "omni cibo."

^c Vox *færzan* omiſſa eſt.

centos et octoginta; ac deinde quolibet die se reficiat ad meridiem praeter dies Mercurii et Veneris; tunc jejunare debet ad nonam, et abstineat a carne et vino, hoc est, omnis generis potu, quo quis inebriari possit, et utatur omnibus aliis cibis, quos Deus ei dederit, postquam cantaverit: et si nec psalmos norit, nec jejunare possit, distribuatur quolibet die obolum, vel valorem ejus pauperibus; et qualibet hebdomada jejunet unum diem ad nonam, et alium ad vesperam, et utatur iis, quae habet, prouti supra dictum est. Et si quis annum integrum poenitentiam agere debet, distribuatur viginti sex solidos ad eleemosynas, et qualibet hebdomade jejunet duos dies, prouti supra dictum est; et consideret in tribus illis quadragesimis, quid cibis ejus fuerit, dimidiumque ejus ad eleemosynas distribuatur. Secundo anno poenitentia inchoanda est a nativitate Domini ad Epiphaniam, et a Paschate ad Pentecosten; et homo qui non potest peccatorum suorum poenitentiam agere, uti supradictum est, distribuatur primo anno viginti sex solidos ad eleemosynas, et secundo viginti, et tertio octodecim, qui sunt sexaginta quatuor solidi. Et sciat dives, quod Deus ipsi multas opes et possessiones hujus vitae concediderit, quomodo crimina sua capitalia emendare debeat. Sumat evangelium, et ibi legat, quomodo Zacheus cum Domino locutus sit, cum ad prandium eum in domum suam susceperit, tunc invocabat eum, ita dicens: "Domine, omnium meorum bonorum trado dimidiam partem pauperibus; et si per injustam fraudem aliquibus aliquid abstuli, reddo quadrifariam." Et tunc a Domino promeruit audire: "Hodie domui huic salus facta est," hoc est omnium peccatorum remissio. Et ad augenda haec bona opera, de quibus supra diximus, liberet et redimat eos, qui in captivitate sunt, et ab illo die, quo injustitiam suam derelinquit, non renovet illam deinde, ne forte similis sit cani qui devorat, quod prius evomit; neque negligendum est, quod apostolus dixit: "qui per corpus suum peccat, per corpus suum hoc compenset:" hoc est, in jejuniis, et in vigiliis, et in orationibus, et in precibus ad Deum, in compunctione cordis, et cum effusione lachrymarum.

Prima abstinencia est baptismus ignis, secunda est amor Dei, tertia est desiderium eleemosynarum, quarta est effusio lachrymarum in vera poenitentia, quinta est confessio flagitiorum, sexta est afflictio cordis et corporis in laboribus et jejuniis, septima est, ut mores corrigantur coram Deo, octava est preces sanctae pro flagitiis illis, nona est misericordia et bona fides, decima est ut alii a flagitiis ad Dei voluntatem ducantur, undecima est remissio Dei, ut per hoc Deus peccata ipsi condonet, duodecima est martyrium, uti fiebat ad Christi passionem.

tatig. 7 7yþþan ælce dæge 7ereopðize him to midbæges. buton 7eodnesdæge 7 7ri7edæge. 7onne he 7ceal 7ærtan to none 7 7or7ange 7læ7c 7 7in. þ 7 ælce 7 cýnne 7þinc. 7e man mæge 7oredþuncnizan. 7 bpuce him oþra metta. 7pýlcepa 7pýlce him 7od 7ýlle. æfter 7am 7e he 7erunzen hæbbe. 7 7e 7e 7ealmar ne cunne ne 7ærtan ne mæge. 7edæle he æghpýlce dæge anne 7eninc 7 oþþe 7ær 7ýpþ 7earþendum mannum. 7 on ælce 7e 7ucan 7ærte he anne dæg to none. oþerne to æfene. 7 bpuce 7ær 7e he hæbbe eall 7pa hit bufan 7ecpeden 7. And 7e 7e 7cýle an 7ear 7ýlce dædbote don. 7onne 7edæle he 7ix 7 7pentiz 7cillinga on ælmyrran. 7 on æghpýlce 7e 7ucan 7ærte 7rezen dægar. eal 7pa hit bufan 7ecpeden 7. 7 armeage on 7am 7þim len7ctenum hþæt h7 bizlifen 7ý. 7 dæle þ healf on ælmyrran. On 7am oþrum 7earne man mot lihtan h7 dædbote 7fram 7þihtne 7ebýpð tide oþ 7pelftan dæg. 7 7fram 7ærtron oþ Pentecosten. And 7e man 7e ne mæge dædbote don h7 7ýnna. 7pa hit bufan 7ecpeden 7. 7edæle he on 7am 7orþman 7earne 7ix 7 7pentiz 7cillinga on ælmyrran. 7 on 7am oþrum 7pentiz. 7 on 7am 7þiððan eahtatýne þ 7ýpð 7eoper 7 7ixtiz 7cýllinga. And 7ite 7e 7uca man þ him 7od hæfþ micelne pelan 7 æhta 7ýrre lifer to 7orlæten. hu he 7cýle h7 heafodlican 7ýltar betan. 7enime him þ 7odþpell 7 7æde 7ær on. hu Zacheus 7þ 7þihten 7ppæc 7a he hine to 7ereopðe on h7 h7 onfen7. 7a clýpðe he to him 7 7urcþæþ. 7þihten ealpa minra 7oda ic 7ýlle healfne dæl 7earþum. 7 7if ic 7urh unþiht 7acn ænizum men aht ætþræð. þ ic 7or7ýlde 7eoper 7ealðlice. And 7a 7e earpode he 7fram 7þihtene to 7ehýpenne. to dæg 7 7ýrre h7 7æðenne hæl 7eopðen. þ 7 ealpa 7ýnna 7or7ýfennýr. And to eacan 7ýrum 7odum 7eopcum 7e 7e æp bufan 7ecpeden habbaþ. 7neoge he men 7 alýre 7a 7e on hæfðnyðe 7ýnt. 7 oþ 7am dæge 7e he h7 unþihtan 7eopc 7orlæte. ne 7eedlæce he h7 eft na. 7e læf 7e he 7iz 7eanlicod 7am hunde 7e 7pýt þ he æp arpar. 7 7æt n7 na to 7orlætenne þ 7e aporol cþæþ. 7e 7e 7urh h7 lichaman 7erýnzic he each 7urh h7 lichaman hit 7ebete. þ 7. on 7ærtene. 7 on 7æcceum. 7 on 7ebedum. 7 on hal7ungum to 7ode mid heortan onbþýpðnýrrum 7 mid teapa a7otenýrre.

7eo æpýrte 7orlætenýr 7 7ýpna 7ulþiht. 7eo æftere 7 7ode 7uþu. 7eo 7þiððe 7 7ælmyrran lufu. 7eo 7eopþe 7 7eapa a7otenýr on 7odre hþeope. 7eo 7ifte 7 7andennýr 7ýpna. 7eo 7ýxte 7 7erþencednýr heortan 7 lichaman on 7erþinum 7 7ærtenum. 7eo 7urðe 7 þ man h7 7eapþ bete 7or 7ode. 7eo eahtþe 7 7alizna 7ebeda 7or 7one 7ýpen fullan. 7eo nizþe 7 7mildheortnýr 7 7od 7eleapa. 7eo teoþe 7 þ man oþerne hþýrþe 7fram 7ýpenum to 7ode 7ullan. 7eo enlýrte 7 7od 7or7ýfennýr þ 7urh þ 7od h7 7ýpna him 7or7ife. 7eo 7pelfte 7 7martyr had. 7pa 7am 7ceapþan 7earþæt 7þurter 7þopunze.

III. Bīrceop ȝif he hine deapnunga forlicge æfter canones dome fæste he tpelef pinter. 7 ælmyrran sylle spyrðe 7 on teara azotennysse biððe him Eoder afe. Sume pyllaþ þ he riȝ eft unhadod.

IV. Mærrepreort ȝif he hine forlicge fæste ðreo pinter. 7 ðreo æfæstenu on pucan fæste he tpezen daȝas to æfenes. Eif he riþ nunnan hæme riȝ him his fæsten ðe spyrþon ȝeiced. þ is reofon ȝear.

V. Sacerd se ðe unryrne spræce. oþþe ðurh ȝeryhþe oþþe sceapunga pifer hine bermitet. 7 ne ȝefermige hine. fæste tpen-tiȝ daȝa. Se ðe mid his pillan biþ bermiten spyrlice. fæste he c. daȝa. Se ðe onpillan his slipef biþ bermiten. ariwe he 7 ariȝe fæste fealra. 7 on monȝen do his hleop ðriutȝ riðum to eorþan. Se ðe biþ butan pillan bermiten. oþþe se ðe pillende on slipe ȝefyrneah. riȝȝe tpenȝeferen fealra. Eif man on cipicean slipende his fæd aȝeote. ariwe 7 ariȝe fæste. Sacerd ȝif he mid his lyste riðman cýrre. hreopriȝe þ tpenȝe daȝa. Sacerd ȝif he bermiten riȝ ðý ðe he riwe onhrine. fæste reoferȝiȝ nihta. riwe pillah ðriutȝ. Sacerd ȝif he mid ðohter pilnunga riȝ bermiten. fæste pucan. Eif he mid handa hrýne. fæste ðreo pucan. Se ðe ðonne ȝelome ðýrne ȝeliger fremme. canon demet. þ he fæste tyn pinter. riwe pyllaþ ȝear 7 mid ȝeheahte ðreo.

VI. Sra hpylc preort sra on his aȝenre scýne. oþþe on hpylcene oþþe fapende byþ. 7 hine man on his fone fulpihter biððeð. 7 he riðne fonoftere his fone. 7 se man hæfen spelte. ri he unhadod.

VII. Sra hpylc mærrepreort se ðe riwe þ he unfulod ri. fullȝe man hine. 7 ealle ða ðe he ær fulode. Papa on Rome rette ðeah ðe se mærrere riȝfull ri. oþþe hæfen. þ ðær halȝan ȝarter ðenunȝ riwe on ðære ȝýre ðær fullpihter sra ðeah naller ðær manner.

VIII. Eif hpa had forleoȝe mærrere oþþe birceop riȝ he on hreowe oþ ðeah. þ his rapl lýbbe. Sacerd ȝif he man slea oþþe deapnunga hine forlicge. riȝ he of his hade oþpen. Eif he man ȝerundiȝe. fæste hund daȝa.

IX. Sacerd ðonne he mærran riȝȝe ne hæbbe he on heðenne cappan. Ac ȝif he ȝoðrpel riwe lecȝe him on ða sculoru.

X. Sacerd ȝif he his calic aȝeote ðonne he hæbbe mærran ȝerunȝen. fæste ðriutȝ nihta. Se ðe ete ærham ðe he to hysle ȝa. 7 æfter ðam ðe he hysl ðicȝe. fæste reofon niht.

XI. Eif preort mycele rtale forrtele. fæste rið pinter. oþþe sra him birceop tace.

XII. Diacon ȝif he hine forlicge. fæste ðreo pinter. 7 eall sra munuc. ȝif he bearn ȝerriwe. fæste he spyrþon. sra him birceop oþþe deman tæcan. 7 unhadod man 7 unȝemunecod ȝif he hine forlicge. fæste tpelef monoh. ȝif he bearn beȝyt. fæste ðreo pinter. ȝif he hit ofrlea. fæste reofon pinter.

III. Episcopus, si adulteretur, juxta jus canonicum jejundet duodecim hyemes, et eleemosynas reddat multas, et cum effusione lachrymarum Dei honorem exoret. Aliqui volunt ut se deinde ordinibus privet.

IV. Presbyter cum fornicatus fuerit, jejundet tres hyemes, et tria jejunia per hebdomadam jejundet duobus diebus ad vesperam. Si cum moniali fornicatus fuerit, multum auctum sit jejunium ejus, hoc est septem annos.

V. Sacerdos qui impure loquitur, vel ex visu aut aspectu mulieris se polluit, et se non purgat, jejundet viginti dies; qui propria voluntate admodum pollutus fuerit, jejundet centum dies. Si invitus in somno fuerit pollutus, surgat et cantet psalterii psalmum, et crastino die maxillam suam triginta vicibus ad terram inclinet. Si invitus fuerit pollutus, vel si volens in somno moechatus sit, cantet viginti quatuor psalmos. Si quis in ecclesia dormiens semen suum effuderit, surgat et cantet psalterium. Si sacerdos cum cupidine mulierem osculetur, poeniteat ejus viginti dies. Si sacerdos polluat, cum mulierem tetigerit, jejundet quadraginta dies, nonnulli volunt triginta. Si sacerdos cogitationis voluntate pollutus sit, jejundet hebdomadam; si tactu manus, jejundet tres hebdomadas. Si quis crebro fornicationem commiserit, canon judicat, ut decem hyemes jejundet, nonnulli volunt annum, et cum discretionem tres.

VI. Quicumque sacerdos in propria sua provincia, vel in aliqua alia proficiatur, et si in itinere ejus baptisma ab ipso exoretur, et ille neget, detineatur in itinere suo; et si infans ethnicus moriatur, ordine suo spoliatur.

VII. Quicumque presbyter si norit quod non sit baptizatus, baptizetur, et omnes illi quos antea baptizaverat. Attamen papa Romanus constituit, si missae administrator vitiosus sit, vel paganus, quod servitium Spiritus Sancti esset in dono baptismi, non tamen in hominis alicujus.

VIII. Si quis ordinem perdat, presbyter, vel episcopus, poenitentiam agat usque ad mortem, ut ejus anima vivat. Sacerdos si hominem occidat vel fornicetur, ordine suo spoliatur; si aliquem vulneret, jejundet centum dies.

IX. Cum sacerdos missam celebrat, non portet caracallam cassiatam, sed cum evangelium legit, imponat eam humero.

X. Cum sacerdos calicem effuderit, postquam missam celebraverit, jejundet triginta dies; si comedat antequam ad eucharistiam abeat, et postquam eucharistiam acceperit, jejundet septem dies.

XI. Si presbyter furtum magni pretii commiserit, jejundet quinque hyemes, vel prouti episcopus ipsi adnotaverit.

XII. Si diaconus fornicatus fuerit, jejundet tres hyemes, et monachus totidem; si infantem genuerit, jejundet magis, prouti episcopus vel iura adjudicaverint ipsi: homo non ordinatus, et qui non est monachus, si fornicatus fuerit, jejundet duodecim menses; si infantem genuerit, jejundet tres hyemes; si eum occiderit, jejundet septem hyemes.

H h

XIII. Mo-

XIII. Monachus vel foemina consecrata, si fornicati fuerint, jejunent septem hyemes, nonnulli volunt tres. Juveni non est danda uxor, si prius ordinem monachalem in animo habuerit.

XIV. Laicus uxorem habens, si alterius viri foeminam foedet, vel virginem, jejunet unam hyemem; si infantem habeat, jejunet tres hyemes; si autem coelebs sit, jejunet septem hyemes, aliqui volunt decem. Si quis cum matre sua, vel sorore, vel filia coeat, jejunet duodecim hyemes, et videat tamen sacerdos, in quo ordine ipse sit. Quilibet homo cum bestia rem habens, jejunet decem hyemes, vel septem, aliqui volunt tres hyemes, aliqui unam, aliqui centum dies: videat quid sit homo, quid bestia. In omnibus rebus sacerdoti convenit prudentia, uti antea diximus. Quicumque in os semen effuderit, jejunet septem hyemes. Quilibet homo qui cum verna sua fornicatus fuerit, jejunet unam hyemem; si ipsa infantem habuerit, reddimat eum, et jejunet tamen unam hyemem.

XV. Si parvus puer a majori opprimatur in coitu, jejunet quinque noctes; si eum patiatur, jejunet viginti noctes; si furetur, vel animal per se mortuum edat, ^a et ipse hoc norit, jejunet septem dies. Si viginti annos habeat, et tale quid fecerit, jejunet viginti dies. Si idem manu sua se polluat, jejunet viginti dies. Si hoc in viriliaetate accidat, jejunet quadraginta dies, nonnulli volunt centum.

XVI. Quilibet vir, qui cum uxore sua in consuetudine ejus menstrua rem habuerit, jejunet quadraginta dies; et quilibet qui sanguinem suum, vel viri semen biberit, jejunet quinque hyemes. Quilibet homo in ecclesia fornicans, judicetur quod episcopo justum videtur, et juxta hoc puniatur. Si quis cum bestia, vel cum masculo coiverit, jejunet decem hyemes. Si pueri inter se fornicationem committant, suspendantur. Bestia si a masculo sit polluta, occidatur, et detur canibus; si dubitetur, vivere permittatur.

XVII. De ethnicorum fornicatione, et de eo, qui invitus bis fuerit baptizatus, et de eo, qui baptizatus fuerit ab injuste fornicante presbytero, et de eo, qui sua sponte bis baptizatus fuerit. Quilibet ethnicus deserat uxorem suam ethnicam in potestate sua, post baptisma ejus, sive ipse "baptisma" habeat sive non; ita etiam si uter eorum sit ethnicus vel baptizatus. Ethnicus a baptizato discedere debet, uti apostolus dicebat: "Infidelis si discedit, discedat." Qui bis baptizatus fuerit, ita ut nesciret, non imponatur ei aliquod jejunium, nisi juxta canonicum jus sit consecrandus, licet necessitatem suam celet. Si vir a presbytero adultero baptizatus sit, statim rebaptizetur. Quilibet qui sciens aliquem secunda vice baptizat, hoc est, quasi Christum suspenderet, jejunet septem hyemes; duas dies jejunii per hebdomadam, et tres plenario jejunet.

XVIII. Masculus foeminam in baptismo suscipere debet, et foemina masculum. Baptiza-

XIII. Munuc oþþe gehalgod fæmne gif hi forlicgon hig. fæstton feorfon rintep. fume pyllaþ ðreo: Ne mot man iungum men þif forgyfan gif he hine ær to munuc hæde gemynþe:

XIV. Læpðeman him þif azenðe gif he oþþer ceopler þif pemme oþþe fæmnan fæste an rintep. gif he bearn hæbbe fæste ðreo rintep. gif he ðonne hegyrteald ry. fæste feorfon rintep. fume pyllaþ tyn: Se ðe mid his medep. oþþe rpyrter. oþþe dehtep hæme. fæste tpeþ rintep. 7 rpa ðeah gereo re racepð on hpylcum hæde he ryz: Spa hpylc mann rpa mid nýtene hæme. fæste tyn rintep. oþþe feorfon. fume pyllaþ ðreo rintep. fume pyllaþ ane. fume hund daga: Gereio he hpylc fe man ryz oþþe þ neat. on eallum ðingum behofaþ re racepð gerceadþrynýrre rpa pe beforan cpaðon: Spa hpylc man rpa on muþ fæd forlæte fæste feorfon rintep: Spa hpylc man rpa mid his mennem gehæme. fæste an rintep. gif heo bearn hæbbe gerreoðe hig. 7 fæste ðeah an rintep:

XV. Lýtel cniht gif he biþ fram mapan oþþricced on hæmede. fæste þif niht. gif he him geharige. fæste tpehtiz nihta: Eif he rtele oþþe myrten ete. 7 he hit rite. fæste feorfon daga: Eif he hæbbe tpehtiz rintpa. 7 he ariht ðylceþ do. fæste tpehtiz nihta: Eif ðær ylca mid his handa hine bermitte. fæste tpehtiz daga: Eif men on perlicne ylðo ðifliceþ gelimpe. fæste feorephtiz nihta. fume pyllaþ hund nihta:

XVI. Spa hpylc ceopl rpa mid his þife hæme on monaþ adle. fæste feorephtiz nihta. 7 rpa hpylc rpa his blod oþþe manneþ fæd ðrince. fæste þif rintep: Spa hpylc man rpa on cýricean hæme. ðeme þ re birceop rpa him riht ðince. 7 ritnize be ðam: Se ðe mid neate hæme. oþþe mid pæpnedum men. fæste tyn rintep: Enihtar gif hi him betpýnan hæmed ðing fremmen. rpinze hi man: Nýten gýf hit ryz manneþ ende bermiten. rlea man hit. 7 rýlle hundum. gif him tpeoðe læte lýbban:

XVII. Be hæþenra manna hæmed ðinge. 7 be ðam ðe nýtende beoþ tupa gefulloð. 7 be ðam ðe beoþ gefulloð fram unriht hæmedum mæssepeorete. 7 be ðam ðe beoþ hýra rýlþpiller tupa gefulloð: Spa hpylc hæþen man rpa forlæt hæþen þif on his anpealde æfter hýra rýlþhte. hþæþen he hæbbe ðe næbbe. rpa gelice gýf hýra oþer biþ hæþen oþer gefulloð: Se hæþena mot fram ðam gefulloðan rpa re aporþol cpaþ. infidelis si discedit, discedat. ða ðe pænon tupa gefulloðe rpa hig nýrton ne gezæþ him ðær næniz fæsten. butan human mot halgigan æfter canoneþ dome. ðeah he neaðþearf gebýrige: Mann gif ry fram ðýrne forlezerum ppeorte gefulloð. fullize hine man eft rona: Spa hpylc man rpa mid his geritnýrre hine oþþe riþe rýllaþ. þ ir rpylce he Epyrt ahenze. fæste he feorfon rintep. ða tpezen fæsten daga on pucan. 7 ðreo æfærtenu fullice:

XVIII. Þer mot þýfe on fullhte onfon 7

^a et ipse hoc norit juxta Saxon. addidi.

piſc dam peſe. ne moƿ geſulloð inne mið ðam
gecpiſcneðan etan. ne hine cýſſan. ſpa mýc-
cle ma ſpa he ne moƿ mið ðam hæſenan:

XIX. Eſi æniȝ peſi oþþe piſc gehate ꝥ he
pýlle mæden hað gehealðen. ꝥ æfter ðon
peſe on niht hæmed geþeodeð býþ. ne for-
læte hýra naþor ꝥ he ne fæfete ðreo pinter.
for ðam ða dýſegān gehat. ꝥ ða unapæno-
dan purþaþ to bꝛocenne. Eſi æniȝer man-
neſ piſc deapnunga hiȝ forlicȝe. ſe ceopl hiȝ
moƿ forlætan. ꝥ oþor niman. ȝiſ ꝥ pæf ꝥ
æniȝte piſc. ȝiſ hiȝ pæf ðonne ꝥ æftere oþþe
ꝥ dꝛiðde. ne moƿ he ðonne oþrum onfon. ꝥ
piſc ȝiſ heo hiȝe fýrena ðon pýlle embe piſc
pinter. heo moƿ oþerne ceopl niman. piſeſ
peſi ȝiſ he forþfæriþ ýmbe tꝛeſc monaþ ðæf
heo moƿ niman oþerne. Spa hꝛýlc man ſpa
forlæte hiſ piſc ꝥ hine to unniht hæmede ðeo-
deþ. fæfete he feoƿon pinter heaðum fæf-
tene oþþe fýſcýne leohlicor. Spa hꝛýlc ſpa
ſela ýſela ðo on moſþne. ꝥ on manſiht. ꝥ
on unniht hæmede mið nytenum ꝥ mið pi-
ſum. ȝa on mýnſteſ. ꝥ a fæfete oþ hiſ ða-
ȝar ende. ȝiſ he ſpýþe ſela fneðeðe.

XX. Leople ne ȝedaſenaþ ꝥ he hiſ piſc na-
code ne ȝeſeo. peſi ꝥ piſc ȝiſ hiȝ geþeodeð
beoþ. ꝥ ſe peſi mið hiȝe hæman ne mæȝe. ꝥ
piſc hine moƿ forlætan. ꝥ hiȝe oþerne niman.
ȝiſ ꝥ on ðone ceopl cuþ býþ. Ða ȝeþeodo-
ðan fæmnan hiȝe ýlðpan hine moƿon ſýllan
oþrum men. buton heo eallunga ðone piþ cꝛe-
þe ꝥ heo hine nelle. heo ðonne moƿ ȝiſ he
pile ꝥ forlætan. ꝥ hiȝe mýnſteſ ȝanȝ ȝe-
ceoran. ȝiſ heo pile. Eſi heo fæmne nele mið
ðam peſe eapriȝan ðam ðe heo ær beþeodoð
pæf. aȝiſe man him eſc ꝥ feoh ꝥ he for hiȝ
ſealde. ꝥ eac ðone dꝛiððan ðæl ðæf ýſceſ.
ꝥ ȝiſ he ꝥ nelle ðolige ðæf feoſ. ꝥ ſeo
fæmne ȝa on mýnſteſ oþþe ælcor on hiȝe
clænnyſſe hiȝ healde.

XXI. Man ȝiſ he hundan hæme mið hiſ
piſc. fæfete feoƿerȝ nihta. ȝiſ he on hiȝe
bæceþm hæme. fæfete týn pinter. Spa hꝛýlc
man ſpa hæme ſunnan ðæȝe oþþe on niht.
fæfete ðriȝ ðaȝar. peſi ne hæme mið hiſ piſc
feoƿerȝ nihta ær Eaſtꝛon. ne feoƿon niht-
um ær Pentecoſten. ne feoƿerȝum niht-
um ær miððan pinter.

XXII. Eſi man ſlýþ oþerne on moſþ on
ýſrum mode ꝥ mið behýðnyſſe. fæfete feo-
peſi ȝear. ſume pýllaþ feoƿon. Spa hꝛýlc
ſpa moſþor ſleȝe ðaſaþ. ꝥ hine man ðonne
fneðmeþ. fæfete fýſc pinter. ſume pýllaþ feo-
ƿon. ꝥ he feoƿerȝ nihta on ciſicean ne
cume. Spa hꝛýlc man ſpa hiſ man ofſlea. fæ-
fete ane ȝear. Spa hꝛýlc man ſpa onȝecýnde
oþerne pan hal ne ðo. oþþe hine pomplite on-
ȝepýſce. forȝýlde him ðone pomplite. ꝥ hiſ
peoſc pýſce. oþ ꝥ ſeo punð hal riȝ. ꝥ ꝥ læce-
feoh ðam læce ȝýlde. ꝥ fæfete he tꝛa æfæ-
ſtenu oþþe ðreo. ȝiſ he nyte hu he hiȝ ȝýlde
fæfete tꝛeſc monaþ. Spa hꝛýlc man ſpa man
ofſlea. fæfete ðreo pinter. ȝiſ he hiȝ eſc
ðæf manneſ maȝum ȝýlðan pýle. fæfete
ðonne oþer healf ȝear. Eſi man oþerne ȝe-
pundiȝe. for ðæf bloðeſ ȝýte fæfete feoƿer-
ȝ nihta.

tus non comedat in domo cum baptizatis, nec
eos osculetur, eo magis quia hoc ei non licet
apud ethnicos.

XIX. Si aliquis vir, vel foemina coelibatum
ſervare voverit, et deinde vir in legitimo matri-
monio copulatus ſit, non negligatur hoc quod
jejunet tres hyemes, quoniam ſtultum et im-
poſſibile votum violatum eſt. Si uxor viri cu-
juſdam adulteretur, maritus eam poteſt deſe-
rere, et aliam ducere, ſi ea prima fuerit uxor;
ſi autem ſecunda vel tertia fuerit, non poteſt a-
liam ducere: ſi uxor flagitia ſua committere ve-
lit intra quinque annos, alii viro nubere debet.
Si mortuus maritus ſit, uxor intra annum ali-
um ſumere poteſt. Quicumque maritus uxorem
ſuam deſeruerit, et ſe injuſto matrimonio (alii)
adjungat, jejunet ſeptem hyemes ſeverum jejuni-
um, vel quindecim leviora. Quicumque multa
mala perpetraverit, in homicidium, et occiſionem
hominis, et injuſtum concubitus cum beſtiis, et
cum mulieribus, eat ad monaſterium, et ſem-
per jejunet uſque ad finem vitæ, ſi valde multa
commiſerit.

XX. Non decet virum uxorem ſuam nudam
videre. Cum vir et mulier matrimonio juncti
ſunt, et vir cum ea coire nequeat, mulier eum
deſerere poteſt, et alii nubere, ſi hoc in viro
manifeſtum ſit. Parentes debent mulieres ma-
trimonio jungendas viris tradere, excipe ſi ipſa
omnino contradixerit, quod eum nolit, tunc il-
la, ſi ipſe velit, hoc omittere poteſt, et ad mo-
naſterium aditum eligere, ſi ipſa velit. Si foe-
mina cum viro habitare nolit, cui antea nupta
erat, reddatur ei pecunia, quam pro illa tradi-
dit, et tertia etiam pars hæreditatis ejus; et ſi
ipſe hoc nolit, perdat pecuniam, et foemina a-
beat ad monaſterium, vel alibi in caſtitate ſe
contineat.

XXI. Si maritus cum uxore ſua canino more
coeat, jejunet quadraginta dies; ſi cum extis e-
jus coeat, jejunet decem hyemes. Quilibet ho-
mo ſolis die vel nocte coiens, jejunet tres dies.
Maritus non coeat cum uxore ſua quadraginta
dies ante Paſcha, nec ſeptem dies ante Pente-
coſten, nec quatuordecim dies ante natale Do-
mini.

XXII. Si quis alterum occidat in homicidio
in ira et in ſecreto, jejunet tres annos, nonnulli
volunt ſeptem. Quicumque homicidio conſen-
tit, et illud deinde committat, jejunet quinque
hyemes, nonnulli volunt ſeptem, et quadragin-
ta dies eccleſiam non ingrediatur. Quicumque
ſervum ſuum occiderit, jejunet unum annum.
Quicumque in genitalibus alteri imbecillitatem
intulerit, vel ei vulnus inflixerit, compenſet ei
vulnus illud, et opus ejus operetur, uſque dum
vulnus ſanetur, et præmium medico tradat, et
jejunet duo vel tria jejunia; ſi neſciat quomodo
ſolvat, jejunet duodecim meſes. Quicumque
aliquem occiderit, jejunet tres hyemes; ſi autem
cognatis ejus ipſum compenſare voluerit, jeju-
net annum et dimidium. Si quis alterum vul-
neret, pro ſanguinis effuſione jejunet quadra-
ginta dies.

XXIII. Si

XXIII. Si quis episcopum vel presbyterum occiderit, hoc ad regis vel episcopi jus pertinet; quicumque presbyterum vel monachum occiderit, hoc sit juris episcopalis, an arma deponat, et ad monasterium abeat, vel septem hyemes jejUNET.

XXIV. Si quis alterum in pugna publica occiderit, vel ex necessitate, cum domini sui mercem eriperet, jejUNET quadraginta dies. Si quis alterum occiderit, nequaquam in homicidio duodecim menses jejUNET. Si quis patrem suum, vel matrem, sororem, vel fratrem, filium, vel filiam occiderit, hoc est juris episcopalis; nonnulli volunt ut poenitentiam agat in terra peregrina decem hyemes. Homo, qui odit fratrem suum, homicida est, uti Johannes evangelista dicit.

XXV. Duo fratres duas sorores in uxores ducere possunt; et pater ac filius matrem et filiam. Si servus et serva mutua voluntate se conjungant, et si deinceps aliquis eorum manumittatur, et nequeat servam redimere, quocunque modo liber sit, servae libertatem lucrari debet. Quicumque homo liber servam in uxorem duxerit, non debet illam deinde relinquere, si mutuo consensu antea serva fuerat. Quicumque parturientem uxorem liberam fecerit, infans tamen est servus. Qui in legitimo matrimonio est, tres dies ante jejunium quadragesimale non congregetur: ita etiam quadraginta dies totos usque ad nonum diem in Paschate. Quicumque maritum vel uxorem habuerit licet illegitime, attamen quomodocunque potest cibos illi coemere debet, quoniam propheta ait: "Domini est terra." Maritus et foemina si in matrimonio conjuncti sunt, si alter velit Dei servus esse, et alter nolit, vel alteruter eorum sit infidelis, vel sit fanus, attamen cum consensu mutuo separentur, si velint.

XXVI. Si maritus cum propria sua uxore coeat, lavet se antequam ad ecclesiam abeat; si mulier maritum suum a se rejiciat, et deinde nolit resipiscere, et cum eo in quinque annis pacem inire, maritus, cum consensu episcopi, aliam uxorem ducere potest. Si maritus uxoris in captivitatem ducatur, expectet eum sex annos; et ita vir uxori faciat, si ei captivitas accidat; si maritus aliam uxorem ducat, et captiva post quinque annos redeat, deserat posteriorem, et captivam sumat, quam antea eodem modo duxerat. Cum vir in adulterio conjunctus sit uxori suae familiae, post uxoris suae mortem, legitimo jure uxori illi jungatur.

XXVII. Puella quatuordecim annorum corporis sui potestatem habere potest. Adolescens cum quindecim est annorum, in propria sua potestate sit; deinde se monachum potest facere, si velit, et non ante. Foemina usquedum sit tredecim vel quatuordecim annorum, sit in parentum suorum potestate; post hanc aetatem, dominus ejus illam capere potest, cum sua voluntate. Pater filium suum, si valde pauper sit,

XXIII. Se ðe bircceop rlea oþþe mæsse-
pneort. þ rceal Ʒan on cyninƷer ðom oþþe
bircceoper. SƷa hƷylc man rƷa rneort oþþe
munuc orrlea. þ biþ bircceoper ðom hræþer
he Ʒærn Ʒorlæte 7 on mýnƷter Ʒa. ðe he
reoron rintep Ʒærte.

XXIV. Eif mann orrlea oþerne on Ʒolc
ƷereohƷe. oþþe Ʒor neode. ðær he hif hla-
Ʒorðer ceap Ʒerige. Ʒærte he ƷeoperƷig nihta.
Man Ʒif he oþerne orrlea nalle on
morþ. ƷƷelc monof Ʒærte he. Eif man or-
rlea hif Ʒæðer oþþe hif modor. rƷýrtor oþ-
þe broþor. runu oþþe dohtor. þ if bircceoper
ðom. rume rýllaþ þ he hreorrigre on elþeo-
diƷum lande týn rintep. Se man biþ mýr-
þra re ðe hif broþor hataþ. rƷa Iohanner re
Ʒodrþellepe cƷæþ: qui odit fratrem suum ho-
micida est.

XXV. TreƷen Ʒebroþru moton rƷa Ʒe-
rƷýrtu to rife habban. 7 Ʒæðer 7 runu
modor 7 dohtor. Eif ðeora 7 ðeopen hý-
ra beƷra rýller hif ƷeramniƷon. 7 æfter
ðam Ʒif hýra aþor rneoh biþ. 7 ne mæƷe
ðone ðeoran alýran. hýra rƷa hræþer rƷa
rneoh biþ mot ðam ðeoran rneot Ʒerinnan.
SƷa hƷylc rneoh man rƷa him Ʒenimþ ðeorne
rimman him to rife. ne mot he hif eft læ-
tan. Ʒif hif ær ðeore Ʒærnon mid hýra be-
Ʒra rýllan. SƷa hƷylc man rƷa cennende rif
rneo Ʒedeþ. þ bearn biþ rƷa ðeah aþeor. Ða
ðe on rihtum hæmede beof ðrým nihton
ær ðam ƷeoperƷiger nihta Ʒærtene. hif ne
ƷeramniƷen hif. 7 rƷa þ ƷeoperƷig nihta
ealle oþþa niƷorþan niht on Earþron. SƷa
hƷylc re ðe haraþ mannan oþþe rif Ʒifte un-
alifedlice. rƷa ðeah he mot rƷa hƷylcne mete
ðýcƷan rƷa he hæþ. Ʒor ðam re riteƷa
cƷæþ: Domini est terra. Ʒer 7 rif ða ðe him
on hæmede Ʒeþeodde Ʒærnon. Ʒif oþer rýle
Eodeþ ðeora beon. 7 oþer nele. oþþe hýra
oþer býþ untrum. oþer biþ hal. rƷa ðeah mid
hýra beƷra ƷeþaƷunƷe hi hif Ʒeðalon Ʒif hi
rýllon.

XXVI. Leorl Ʒif he mid hif aƷenum rife
hæme ðrea hine ær he on cýrcean Ʒa. rif Ʒif
heo ƷorrƷýþ hife Ʒer hýne rƷam. 7 nele eft
ƷehƷýrƷan 7 him riþ ðinƷian ýmb rif rintep
ðær. re ceorl mot be bircceoper ðaƷunƷa o-
þrum rife onƷon. Eif rife Ʒer riƷ on hæft
nýðe Ʒelæðeð onbýðe heo hif rix rintep. 7
rƷa ðo re Ʒer ðam rife Ʒif hife hæftnýð
Ʒelýmpe. Ʒif re Ʒer onƷo oþrum rife. 7 þ
Ʒehæfte ýmbe rýr rintep cume. Ʒorlæte he
þ æftere 7 ðam Ʒehæftan onƷo. ðam ðe he
ær nime hand rƷa Ʒelice. Ʒer Ʒif he Ʒe-
þeodeð biþ on hæmede ðam rife ðe hif cyn-
ner riƷ. æfter hif rife ðeah Ʒeþeode eft
ðær rife on calriht.

XXVII. Feoper týne rintep mæðen mot
aƷan hife lichaman Ʒeþealð. Eniht oþ þ he
riƷ rife týne rintep ealð riƷ he rýþþan on hif
Ʒeþealðum. rýþþan he hine mot munecian
Ʒif he rýle 7 na ær. Fæmne oþ þ heo riƷ
ðneotýne oþþe Ʒeoper týne rintep. riƷ heo
on hýne ýlðrena mihtum. æfter ðære ýlðo
hife hlaƷorð hi mot ƷeƷon mid hife rýllan.
Se Ʒæðer hif runu. Ʒif him mýcel neoð býþ.
he

he hine mot on ðeopet Ʒerýllan oþ þ he biþ
feorþon pintre ofer þ butan ðæs Ʒuna pillan
he hine ne mot Ʒýllan: Eif feond ænigef
mannef Ʒif him on Ʒenime. 7 he hit eft be-
Ʒýtan ne mæge. he mot him ofer niman Ʒor-
þan hit if ƷƷa Ʒelfe. ðonne he ðýrne Ʒeli-
gref leahtor Ʒnemme:

XXVIII. On ðære Ʒifstan cneopýrfe Ʒe-
leofe men hiƷ moton ƷeramniƷan. 7 on
ðære feorþan Ʒif hiƷ Ʒemette Ʒin ne tƷæ-
man hi man. æt ðriððan cneofe to tƷæman hi
man: ForƷange þ Ʒif hiƷe Ʒer feorþon mon-
þaƷ ærþam ðe heo cenne. 7 æfter hiƷe beor-
þne feoreftiƷ nihta: Ða hƷýlc man ƷƷa
mið hiƷ Ʒife on ðýrum hæme Ʒæfte tƷen-
tiƷ oþþe feoreftiƷ nihta: Ʒif on hiƷe mo-
naþale cýrcean ne Ʒece. ne heo tu huſle ne
Ʒa naþor ne nunne ne læpeðe Ʒif. Ʒif hi hit
ðon Ʒæfton hi tƷentiƷ nihta:

XXIX. Eif Ʒif ðriƷcæft 7 Ʒalðor 7 un-
libban Ʒýrce 7 ƷƷýlc beƷa. Ʒæfte tƷelf mo-
naþ. oþþe ðneo æƷæftenu. oþþe feoreftiƷ
nihta. Ʒerite hu mýcel reo Ʒýren ƷiƷ: Eif
heo mið unlybban man acpelleþ. Ʒæfte feo-
ron pintep: Ʒif þ Ʒæþ on cýrcean ærþan heo
clæne ƷiƷ hiƷe bloðe. Ʒæfte feoreftiƷ ðaƷa:
Ʒif feorþe menƷþ Ʒerþe Ʒæð on hiƷe mete. 7
ðone ðiƷþ. þ heo ðam Ʒæpneð men ðe leofne
ƷiƷ. Ʒæfte heo ðneo pintep:

XXX. Ʒif reo ðe to æpýrfe Ʒeðo hiƷe
ƷeeacnunƷa on hiƷe hƷýfe. 7 cpelle ýmb
feoreftiƷ nihta. ðæs ðe heo ðam Ʒæðe on-
fo. ærþam ðe hit Ʒeraploð Ʒæne. ƷƷa Ʒe mýr-
þra. Ʒæfte ðneo pintep. 7 æƷhƷýlcepe pu-
can ða tƷeƷen ðaƷa to æfener. 7 ðneo æ-
Ʒæftenu: Eif heo beorþor Ʒorleofe an Ʒear
oþþe ðneo æƷæftenu:

XXXI. Modor Ʒif heo ofſlea hiƷe bearn.
Ʒæfte Ʒýftýne pintep. butan blinnýrfe bu-
tan Ʒunnan ðaƷum: Eif heo ðearfende ƷiƷ.
Ʒæfte feorþon pintep: Eif heo mið oþrum
hæme. Ʒæfte týn pintep: Ʒif Ʒif heo mið
hƷýlcum cƷæfte hiƷe hæmeð Ʒerenaf ƷƷa heo
Ʒýlf Ʒat. Ʒæfte tƷa Ʒear. Ʒor ðan þ hiƷe
biþ beſmitennýr: An Ʒærten ƷeƷæþ Ʒuðe-
pan 7 Ʒæmnan: Mape ƷeƷæþ Ʒife ðam ðe Ʒer
haƷaf Ʒif heo ðýrne ƷeliƷru Ʒýrneþ. Ne
mot Ʒif hiƷe ceorl Ʒorlætæn. ðeah he ðear-
nunƷa Ʒorlicge. Ʒif mot to huſle Ʒan ærþan
heo cenne. Ʒif hiƷe nýð ðearf biþ. Ʒif Ʒif
heo ðiƷþ hiƷe Ʒerþe bloð Ʒor hƷýlcum læce
ðome. Ʒæfte feoreftiƷ nihta:

XXXII. Eif man með mýclef hƷæt hƷeƷa
ðeoflum onfæƷþ. Ʒæfte an Ʒear: Eif he
mýcelef hƷæt onfæge. Ʒæfte týn pintep:
Ða hƷýlc man ƷƷa feondum Ʒerenode mete
onfæƷþ. 7 eft Ʒneorfe Ʒeandet. Ʒceapige
Ʒe Ʒacerð hƷýlcef haðeƷ Ʒe man ƷiƷ. oþþe on
hƷýlcepe ýlðe. hu Ʒetýð Ʒe man beo. 7 ðonne
ƷƷa ðeme ƷƷa him Ʒiflicorfe ðince: Ða hƷýlc
man ƷƷa corl bærne on ðære Ʒtope. ðær
man ðeaf Ʒæne. lýriƷendum mannum to hæle
7 on hýfe. Ʒæfte Ʒif pintep.

XXXIII. Ʒif Ʒif heo Ʒet hiƷe ðohtor o-
fer huſ. oþþe on ofer. Ʒor ðam ðe heo Ʒýlle

ad ſervitium tradere poteſt, uſquedum ſeptem
anni præterierint, abſque filii voluntate tamen
non tradat ipſum. Si inimicus vir aliquem ux-
ore privet, et ipſe eam deinde obtinere neque-
at, aliam ſibi ſumat, quoniam hoc melius eſt,
quam adulterii flagitium committere.

XXVIII. In quinto gradu permittantur ho-
mines matrimonium inire, et in quarto, ſi hoc
occurrerit, non ſeparentur; in tertio gradu ſe-
parentur. Abſtineat mulier a marito ſuo ſeptem
menſes, antequam eam cognoſcat; et poſt par-
tum ejus quadraginta dies. Quicumque maritus
cum uxore ſua in illo tempore coeat, jejundet
viginti vel quadraginta dies. Mulier in conſu-
tudine ſua menſtrua ad eccleſiam non confugi-
at, nec ad euchariftiam accedat, nec monialis
nec mulier laica; ſicubi hoc fecerint, jejudent vi-
ginti dies.

XXIX. Si mulier artem magicam, et incan-
tationem, et veneficium, et ſimile quid commit-
tat, jejundet duodecim menſes, vel tria jejunia,
vel quadraginta dies; ſciat, quantum flagitium
ſit. Si illa cum venefico coeat, jejundet ſeptem
hyemes. Mulier quæ eccleſiam intrat, antequam
a ſanguine ſuo ſe purgat, jejundet quadraginta
dies. Mulier ſi ſemen viri cum cibo ſuo miſcet,
et hoc facit ut maſculis eo charior ſit, jejundet
tres annos.

XXX. Si mulier abjectum promoveat con-
ceptus ſui in utero, et in quadraginta diebus oc-
cidatur iſ, quod ſemine conceptum eſt, antequam
animatum ſit, quaſi pro homicidio jejundet tres
annos, et qualibet hebdomada duos dies ad ve-
ſperam, et tres jejunium legale; ſi ipſa abortiat,
annum, vel tria jejunia legalia.

XXXI. Si mater infantem ſuum occidat, je-
jundet quindecim hyemes abſque ceſſatione, ex-
ceptis diebus Solis. Si pauper ſit, jejundet ſeptem
annos; ſi ea cum aliis fornicetur, jejundet de-
cem annos. Si mulier aliqua arte coitum ſu-
um adjuvat, uti ipſa novit, jejundet duos annos,
quoniam ipſius eſt pollutio. Unum jejunium
competit viduis et foeminis. Majus compe-
tit uxori maritum habenti, ſi adulterium com-
mittat. Uxor non deferat maritum ſuum, licet
adulteretur. Uxor ad euchariftiam accedat, an-
tequam pariat, cum maxime ei neceſſarium ſit.
Mulier qui mariti ſui ſanguinem pro aliquo me-
dicamento tradit, jejundet quadraginta dies.

XXXII. Si quis præmium aliquod magnum
ſaltem diabolis immolet, jejundet per annum;
ſi aliquid magnum ſacrificet, jejundet decem hy-
emes: quicumque inimicis aſſignatum cibum ſa-
crificat, et deinde ſacerdoti confiteatur, videat
ſacerdos cujus ordinis homo ſit, vel cujus aeta-
tis, quam peritus ſit; et deinde ita judicet, pro-
uti ipſi juſtiſſimum videbitur. Quicumque fru-
mentum urit in loco, ubi mortuus eſt, in ſalu-
tem vivorum, et maſculi, jejundet quinque hy-
emes.

XXXIII. Si mulier filiam ſuam ſuper domum
vel fornacem collocet, ideo ut febrim ejus cura-

^e Saxon. on hýfe in domo vendendum eſſet.

re velit, jejundet septem annos. Si ea in illegitimo adulterio sit, et maritus illius cum ipsa habitare nolit, abeat ea ad monasterium, si velit; si nolit, sumat quartam partem haereditatis. Si foemina aliqua injustum adulterium committat, poena ejus sit in potestate mariti sui. Uxor quae pro uno marito est, si Deo promittat, quod post mariti sui mortem alium nolit, et ipsa alium sumat, tunc poeniteat ipsam, quod promissum suum non impleverit; emendare deinde velit circa undecimum annum, postquam in mariti sui potestatem pervenerit; hoc est, utrum ipsa id impleat, vel utrum cum necessitate cum viro, quocum est, vivere debeat. Si quis absque consensu episcopi promittat, promissum sit in episcopi potestate; hoc est, utrum illud mutet, vel non.

XXXIV. Si quis perjurium faciat in ecclesia, vel in libro Christi, vel super sanctas reliquias, jejundet quatuor hyemes. Si quis perjurium faciat in manu episcopi, vel sacerdotis, vel diaconi, vel ad sanctificatam Christi crucem, jejundet annum unum. Si quis ad juramentum ducatur, et nesciat aliud jus praeter hoc, et ille tamen cum aliis juret, et ita decipiatur, et deinde sciat, quod falsum esset, jejundet tria jejunia legalia. Quicumque sua sponte pejeret, et norit deinde quod perjurus sit, jejundet tres vel duas hyemes. Si quis in laici manibus juret, nihil obstat, an cum astutia, ^f jejundet juxta jus canonicum, antequam ad eucharistiam abeat, antequam jejunium suum fixerit: nonnulli volunt, ut statim circa duodecim menses, vel circa septem menses adeat; nonnulli volunt, ut cum jejunium suum fixerit.

XXXV. Graeci cum qui die Solis laborat, prius verbis minantur; si deinde faciat, tunc aliquid operis ejus illi saltem adimitur; tertia vice suspenditur, vel jubent jejunare septem dies. Graeci volunt, ut quolibet die Solis ad eucharistiam abeant tam laici, quam sacerdotes; et qui tribus diebus dominicis non abit ad eucharistiam, excommunicatus est juxta jus canonicum. Ita Romanus abit ad eucharistiam, nisi quod excommunicent eum, qui nequeunt. Diaconi non frangant panem consecratum cum Graecis, nec legant collectas, nec dicant: "Dominus vobiscum." In uno eodemque altari quotidie duas missas celebrare debes. Qui non adest priori missae, non debet ad osculum accedere ante eucharistiam. Qui ad eucharistiam accedere non vult, non accedat deinde ad presbyterum pro pane, vel pro eucharistia, vel pro osculo. Non debet quis ad presbyterum eucharistiae gratia accedere, qui consecrationem vel lectionem non potest juxta consuetudinem implere.

XXXVI. Pro mortuo monacho statim tertio die missa cantanda est, et juxta id, quod abbas voluerit. Pro pio laico tertio die, vel circa septimum diem missa cantanda est; pro poenitenti homine circa triginta, vel circa septem di-

bus peccata gevelan. fæste feoron pinter: Eif heo riȝ on unrihtum hæmede. 7 hipe per mid hipe eapdigan nelle. ȝa heo on mýnȝter. ȝif heo pýlle. ȝif heo nelle nime ðone feorþan ðæl ðær ýrfeȝ: Eif hpýlc pif riȝ ðe unriht hæmed fmemme. hýpe pite riȝ on hipe pepeȝ handum: Pif þ biþ be anum pepe 7 heo ðonne Lode ȝehateþ. þ heo æfter hipe pepeȝ deaþe oþerne nelle. 7 heo oþerne onfehþ. ðonne hneopeþ hipe þ heo hipe behat ne ȝefýlde. pýle eft ȝebetun ýmb endlýron ȝear ðær ðe hiȝ ȝerammedon on hipe pepeȝ anpealde. þ biþ hpæþer heo hit ȝefýlle ðeah hpæþere mid nýðnýrre hipe man mot lýfan þ heo midþam riȝ: Eif hpýlc man butan birceopeȝ ȝeþaſunȝe ȝehat. ȝehate on ðær birceopeȝ anpealde þ biþ hpæþer he hit onpende ðe na:

XXXIV. Se ðe mænne aþrpeȝiȝe on cýrcean. oþþe on Eriȝter bec. oþþe on halȝan reliquian. fæste feoreȝ pinter. ȝe ðe mænne aþrpeȝiȝe on birceopeȝ handa oþþe on mæſſeppeoȝter oþþe on diacones oþþe on ȝe halȝedum Eriȝter mæle. fæste an ȝear: Se ðe biþ on aþe ȝelædd 7 he nite ðær on butan riht. 7 he ſpa ðeah mid ðam oþrum man ſpeȝiȝe. 7 ſpa býþ beſpiceȝ. 7 æft pat þ hit leȝ pær. fæste ðreo æfæſtenu: Se ðe hiȝ ðancer mænne aþrpeȝiȝe. 7 he hit pite þ he mæne biþ æfter ðan. fæste ðreo pinter. oþþe tpeȝen: Se ðe ſpeȝeþ on læpedes mannes handum niȝ þ for hpæþer mid cpecum. fæste man æfter canones dome ær he to hýrle ȝa. ær ðon hýna fæſten riȝ a fæſt. ſume pýllaþ þ hi ſona ýmbe tpeȝ monaþ ȝan to. oþþe ýmb feoron monaþ. ſume pýllaþ. ðonne hiȝ habbaþ hýna fæſten afæſt:

XXXV. Ða ðe on ſunnan dæȝe pýrceaþ cpecaȝ Ða men ærýȝt mid poſiðum ðreaciaþ: Eif hi eft doþ. ðonne nimþ him man hýna ceapeȝ hpæt hpeȝa. on ðriððan riþe hiȝ ſpinaȝ. oþþe hatan fæſtan feoron niht: Epecaȝ pýllaþ æȝhpýlce ſunnan dæȝ to hýrle ȝan æȝþer ȝe læpede ȝe ppeoȝtaȝ. 7 Ða ðe ðriȝm ſunnan dægum ne ȝaþ to hýrle. Ða be oþ amanſumode æfter canones dome: Spa ȝaþ Romane to hýrle butan hine amanſumiaþ. Ða ðe ſpa ne maȝon: Mid Epecum diaconas ne moton bpecan ȝe halȝodne hlaȝ. ne collectan pæðan. ne Dominus vobiſcum cpeþan. on ȝehpýlcum anum peofoðe ðu moȝt on dæȝe ȝerinaȝan tpa mæſſan: Se ðe æt pope peapðre mæſſan ne biþ. ne mot he æt ðam corpe cuman for hýrle: Se ðe nelle to hýrle ȝan. ne he eft to mæſſeppeoȝter handa to hlaȝe ne cume. ne to hýrle. ne to corpe: Ne mot man to mæſſeppeoȝter handa to hýrle ȝan. ȝe Ða halȝunȝe oþþe Ða lectionem ne mæȝ æfter ðeape ȝefýllan:

XXXVI. For forþſpeðne munuc man mot ſona ſinaȝan mæſſan Ði ðriȝððan dæȝe. 7 piþ ðam ſpa ȝe abbod pýle: For ȝodne læpedne man man mot ſinaȝan Ði ðriȝððan dæȝe mæſſan oþþe ýmb feoron niht. for hneopriȝende man mot mæſſiȝan ýmb ðriȝ-

^f Sax. mid cpecum forte vertendum apud Graecos, uti vox Saxonica cpecaȝ vertitur in seq. capite.

tiȝ nihta oþþe ȳmb ſeoƿon niht. ȝif him
fæſtaþ hiſ maȝaſ 7 hiſ fſýnð fone. 7 ðoþ
fop hiſ faple hƿæt hƿeȝa Godeſ to ðam ſeo-
foðe: Míð Romanum iſ ðeap. ꝥ aſpſunȝen-
pa manna lic 7 aſpſæſſa manna man býr-
ȝeþ on cýpſcean. 7 míð cſýſman fſmýſeþ hiſ
bſeoſt. 7 man fſunȝeþ mæſſan oſeſ 7 ðon-
ne beſaþ to býrȝenne míð fange ðonne hiſ
biþ on ða býrȝenne ſet ðonne fſýpſeþ man
molðan oſeſ hiſ. ðonne ðý æſeſtan ðæȝe.
7 ðim ðſiððan. 7 ði niȝoþan. 7 ði ðſeoſt-
teoþan ðæȝe. fop hine man fſunȝeþ mæſſan.
7 fſýþþan ælc ſe ðe fſýle:

XXXVII. fſiſ moton unðeſ Bſunum hƿæ-
ȝle to huſle ȝan fſa fſa Baſiliuſ tæhte: Míð
Eſecum fſiſmen moton onſecȝan on fæȝð-
nýſſe moton fſa Romane: ðſeo æſæſte-
nu fſýnðon on ȝeape. an oſeſ eall fſolc fſa ꝥ
ſeoſeſtiȝ nihta fopan to Eaſtſon. ðonne
ſe ðone teoþan ſceat ðæſ ȝeapeſ lýſaþ. 7
ꝥ ſeoſeſtiȝ nihta æſ ȝeolum. ðonne ȝebíð-
ðeð hine eall ꝥ ſeſoðſoſe. 7 orationeſ ſæðað.
7 ꝥ ſeoſeſtiȝ nihta oſeſ Pentecoſten:

XXXVIII. Fixaſ man mot ðicȝean ðeah
ðe hi ðeaðe fſin ȝemete fopſon ðe hiȝ fſýnt
oſeſe ȝecýnðe: Nýſ hoſſeſ fſæſc fopbodeſ
ðeah hiſ ſela mæȝþa ðicȝean nellon. fſuȝelaſ
7 oþſe nýtenu ða ðe on nette beoþ aſýſ-
ȝeðe ne fſýnt hiȝ na to etanne. ne ðeah ha-
fuc fſuȝel abíte. ȝif he biþ ðeað ȝemet. ne
biþ he fſýþþan to etanne. fopſan fſa iſ on
actibuſ apoſtolorum bebodeſ: Abſtineſe voſ a
fornicatione, et a ſuffocato, ſanguine et idolola-
tria. Hapan man mot etan 7 he bið ȝoð fſiþ
lenȝten-aðle. 7 fſiþ utſiht ȝeſoðen on ſæ-
teſe. 7 hiſ ȝeallan man mæȝ fſiþ fſiſoſ men-
ȝan fſiþ muþ ſape:

XXXIX. Beon ȝif man acſellaþ. cſelle hiȝ
man ſape æſ hi to ðam huniȝe cumon. 7 hu-
ſu ꝥ hiȝ oſeſ niht ðæſ on ne puniȝon. 7 ete
man ꝥ huniȝ ꝥ hiȝ fopſhton: Eſ lýtél ſeaph
aſealle on ſætan 7 cucu fſiȝ uppatoȝen.
ſſſenȝe man ðone ſætan míð halȝ ſæteſe.
7 beſeoce míð ſecelſe. 7 ðicce man ðone
ſætan. ȝif hiſ ðeað fſiȝ. 7 man ne mæȝe
ðone ſætan ȝeſýllan. ȝeote hine man ut:
Eſ man míð unclænum hanðum hſýlceſ me-
teſ onhſine oþþe him hunð oþþe catte oþþe
muſ oþ hſine oþþe oſeſ unclæne nýtene hſýlc.
ðeodoſiuſ cſæþ. ꝥ him ꝥ nan uht ne eȝloðe:
Eſ on hſýlcne mýcelne ſætan muſ oþþe ſeſle
on beſealle 7 ðæſ ðeað fſiȝ. ſſſenȝe míð ha-
liȝ ſæteſe 7 ðýcȝe: Se man ſe ðe unclæne
nýtten ðiȝþ fop hiſ ðeapſum. ne eȝleþ ꝥ na
ſiht: Untſumum men biþ alýſeþ ꝥ he on
ælc e tid mot mete ðicȝan. 7 ðonne hine lýſ-
teþ. Eſ hpa ȝebýſceopiȝe hine tupa. 7 he
hiſ ſite. fæſte ſeoſon ſinteſ. ȝif he hiſ
nýtte. fæſte ðſeo ſinteſ:

XL. Eſ fſſýn etaþ meſten fſæſc. oþþe
manneſ bloð býrȝeþ. ſe ȝelyſaþ ꝥ hi fſa ðeah
ne fſýnt to aſuppanne ðeah human ðonne ȝýt
etan ne mote oþ ꝥ hi eſt clæne fſýn: Eſ
henſuȝel manneſ bloð ðſince. eſt hpa man
mot bſucan ȳmb ðſý monað. be ðýſum fſa
ðeah ſe nabbaþ ealde ȝeſitnýſſe: Eſ man
aſiht bloðiȝeſ ðicȝe on heaſ ſoðenum mete.

es, miſſa celebranda eſt, ſi pro eo cognati et a-
mici ipſiuſ fidejubeant, et pro anima ejuſ ſal-
tem aliquid benefaciant altari. Apud Romanos
conſuetudo eſt corpus conſumpti hominiſ et
mariti in eccleſia ſepelire, et chriſmate pectuſ
ejuſ ungere, et miſſam celebrare ſuper eum, et
cum cantu ad ſepulchrum portare; cum in ſe-
pulchro collocatuſ ſit, terram ſuper eum jacere;
tunc primo, et tertio, et nono, et trigeſimo die pro
illo miſſam cantare, et poſtea uti quiſque vo-
luerit.

XXXVII. Mulieres ſub Brunoniſ reguliſ ad
eucharistiā accedant, uti Baſiliuſ docebat. A-
pud Graecoſ uxoreſ ſacrificium immolare de-
bebant, uti apud Romanos. Tria jejunia legalia
ſunt quotanniſ, unum pro omni populo, nem-
pe quadraginta dieſ ante Paſcha; deinde cum
decimum obolum annuum ſolvimus, et hoc qua-
draginta dieſ ante natale Domini; tunc omneſ
pro exercitu orent, et orationeſ legant, et qua-
draginta dieſ poſt Pentecoſten.

XXXVIII. Piſceſ emi poſſunt, licet mortui
occurrant, quoniam aliuſ ſpeciei ſunt. Caro e-
quina non eſt prohibita, licet multae familiae
eam emere nolint; aveſ et aliae beſtiae, quae in
retibuſ ſunt ſuffocatae, non ſunt comedendae;
neque quaſ accipiter momorderit, ſi mortuae
inveniantur, non ſunt edendae; quoniam ita ex-
tat in actibuſ apoſtolorum injunctum: “ Abſti-
nete voſ a fornicatione, et a ſuffocato, ſanguine,
et idololatria.” Haliceſ comedi poſſunt, et boni
ſunt in febre et in diarrhaea, elixi in aqua; et
fel eorum cum pipere miſceri poſeſt ad ſcabiem
oriſ [ſanandam].

XXXIX. Si apeſ hominem occiderint, ita
occidantur antequam ad mel perveniant; et ſal-
tem ut non per noctem ibi habitent; et edatur
mel, quod fecerunt. Si procelluſ ceciderit in a-
quam, et vivuſ extrahatur, ſpargatur ſuper aquam
illam, aqua conſecrata, et ſuffiatur cum thure, et
vendatur aqua illa; ſi tunc mortuuſ ſit, et tunc
aqua vendi nequeat, effundatur. Si quiſ impu-
riſ manibuſ cujuſcunque generiſ tangat, vel ca-
nem, vel catum, vel murem, vel purum aut im-
purum aliquid animal, Theodoriuſ dicebat,
quod nihil ei doleat. Si in parvam aliquam a-
quam muſ vel muſtela inciderit, et ibi moria-
tur, aſpergatur cum conſecrata aqua, et vendatur
[aqua]. Quicunque impurum animal pro ſua ne-
ceſſitate vendit, nihil ei doleat. Infirmiſ homi-
nibuſ permiſſum eſt quoviſ tempore, et quando
iſ placuerit, cibum ſumere. Si quiſ hiſ con-
firmetur, et hoc ſciat, jejundet ſeptem hyemeſ;
ſi hoc neſciat, jejundet treſ hyemeſ.

XL. Si ſuſ edat carnem mortuam, vel ſangui-
nem humanum abſorbeat, permittimus tamen
ut non abjiciatur, licet comedi non debeat, uſ-
quedum puruſ ſit. Si gallina hominiſ ſangui-
nem bibat, poſt treſ meſeſ in uſum converti
poſeſt, licet vetuſ de hoc non habeamuſ teſti-
monium. Si quiſ aliquid cruentum edat in di-
midio elixi cibo, ſi ſciat, jejundet ſeptem dieſ;
ſi

si hoc nesciat, jejundet tres dies, vel psalterium cantet. Qui proprium sanguinem in saliva nesciens devoret, non est hoc aliquod damnum. Qui aliquid edit ejus, quod canis vel mus comedit, vel cui mustela adjacuit, et ipse hoc sciat, cantet centum et decem psalmos; si nesciat, cantet quinquaginta psalmos. Qui alteri aquam vendit, in qua mus vel mustela fuerint submersi, si sit rusticus, jejundet tres dies, si sit religiosus, cantet trecentos psalmos; si ante nesciverat, et postea sciat, cantet psalterium.

XLI Dionysius Areopagita dicebat, quod canrus apud Deum odiosus esset, si quis pro malis hominibus missam celebret; at Augustinus dicebat, quod pro omnibus hominibus celebranda sit, siue id in commodum fiat hominibus mortuis, siue orantibus, et hostiam liberaliter immolantibus. Qui pro mortuo jejumat, hoc ei ipsi sit solatium, si mortuum non adjuverit; Deus solus scit, quid mortuus commiserit.

Sanctus Sylvester * dicebat, acolitus non diffamet subdiaconum aliquem, nec exorcista diffamet aliquem acolitum, nec ostiarius lectorem aliquem aliquo jure; et nolumus, ut subdiaconus, vel acolitus, vel exorcista, vel ostiarius, vel lector, licet infantes habeant, ejiciantur, et legem conjugalem ac Christi recte annuncient; nisi excipe, si omnia non sint quam certissime pura, loquatur septem linguis; nec diaconus aliquis ejici potest, nisi triginta et sex [testium] numero, et presbyter quadraginta et quatuor numero sint.

- I. Hic incipit primum caput [quomodo] aliquem deceat sibi praecavere juxta peccatorum rationem.
- II. De eo, qui in extremo [vitae] suae die ad poenitentiam peccatorum suorum se convertere velit, ut hoc illi non negetur.
- III. De eo, qui desiderat poenitentiam agere, et viaticum, hoc est Christi corpus ex timore mortis; et de eo, cui sermo ademptus est, antequam confessarius venerit.
- IV. De eo, qui peccatorum suorum confessionem meditatur.
- V. De eo, quod quis in multis rebus a desiderio vitae suae abstinere debeat, si peccatorum suorum emendationem facere velit.
- VI. De eo, quod poenitentiam agenti non est licitum aliquam mercaturam exercere.
- VII. De eo, quod poenitens post poenitentiae suae contritionem non debeat reverti ad eam.

Ʒif he hit ƿite. ƿærte ƿeoƿon ƿaƷar. Ʒif he hit nýrte. ƿærte ƿreo ƿaƷar. oþþe ƿaltepe ƿinƷe: Se ðe his ƿýlƿes bloð on ƿƿatle mid unƷepýrre ƿoƿƿelƷe. nýr þ ænig ƿleoh: Se ðe aƿiht ðicƷe ðær ðe hund oþþe muƷ ete oþþe ƿerle ƿiþ licƷe. 7 he hit ƿite. ƿinƷe hundteontig ƿealma. Ʒif he hit nite. ƿinƷe ƿiftig ƿealma: Se ðe oþrum ƿýlle ðone ƿætan ðe muƷ oþþe ƿerle ƿæpe on aðnuncen. Ʒif hit ƿolceƷ man ƿig. ƿærte ðrý nihƷ. Ʒif hit mýnƿter man ƿig. ƿinƷe ðreo hund ƿealma. ƿe hit ær nýrte. 7 eƿt ƿite ƿinƷe ƿaltepe:

XLI. Dionýsius Aneopagita cƿæþ. þ þ ýfel ƿanƷ ƿæpe on Eoð. ƿe ðe ƿon ýfelne man mæƿran ƿinƷe. ðonne cƿæð Auguſtýnur. þ hit ƿæpe ƿon ealle cƿýrtene men to ðonne. oþþe hýt ðam mannum to Eoðe ƿæpe ða ðe ðær deaðe ƿæron. oþþe hit ðam biððendum. 7 ðam onƿecƷende ðære onƿæƷðnýrre ƿre-moðe: Se ðe ƿon deaðne man ƿærteþ. hit biþ him ƿýlfum ƿroƿon. Ʒif hit ðam deaðan ne hýlþ Eoð ana ƿat. hƿæt his deaðan Ʒe-Ʒæþ:

Seint Silverter cƿæþ. ne ƿceal nan acolitur. þ iƿ hýrþen ƿonƿecƷan nanne ƿubdiacon. ne nan exorcista. þ iƿ halƿere ƿonƿecƷan nanne acolitum. ne nan ðurƿeƿeð nanne ƿæðere mid nanre ƿrohte. 7 nelle ƿe na þ man ƷeƿæƷniƷe ƿubdiacon ne hýrþen ne halƿere ne ðurƿeƿeð ne ƿæðere ðeah hi beapn habbon. 7 ƿif 7 Eƿrter æ ƿihtlice boðigan. butan eall ƿƿa ƿeo Ʒeƿýnlice ƿoþƿært nýr. cƿýþ mid ƿeoƿon tunƷon. 7 ne mæƷ man nanne diacon ƷeƿæƷniƷan butan ƿix 7 ðrit-tig ƿum. 7 mæƿƿeƿeoƿt ƿeoƿer 7 ƿeoƿer-tig ƿum.

- I. ðeƿ onƷinþ ƿe ƿoƿme capitul hu hit Ʒebýreþ to ƿoƿerƿeapýgenne be ðære ƿýnne mæþe^h.
- II. Be ðam men ðe on his ýtemeƿtan ƿæƷe his ƿýnna Ʒecýrpan ƿýle to ƿæðbote þ him man ðær ne ƿýrne:
- III. Be ðam men ðe Ʒýrneþ ƿæðbote 7 ƿeƷnýrte þ iƿ Eƿrter lichama ƿon deaþer eƷe. 7 be ðam ðe him his ƿƿæc of-nimþ ær him his ƿcƿýrt to cume:
- IV. Be ðam men ðe ƿmeaþ ýmbe his ƿýnna andetnýrre:
- V. Be ðam ðe ƿe man hine ƿoƿhabban ƿceal on maneƷum ðinƷum his liƿes lýrta Ʒif he ƿile his ƿýnna bote habban:
- VI. Be ðam ðe ðam ƿæðbetan nýr alýƷeð næniƷe cýƿinƷe to ðriƿenne:
- VII. Be ðam ðe ƿe ƿæðbeta æfter his ƿæðbote hƿeopnýrre ne ƿceal Ʒecýrpan to ðýrre:

* In Theodori, archiepiscopi Cantuar. poenitentiali capitulo 39. edit. Jac. Petit. p. 33. ex concil. Roman. vulgo dicto ii. sub Silvestro cap. 3. longe melius decretum Silvestri exprimitur his verbis: "Presbyter non adversus episcopum, non diaconus adversus presbyterum, non subdiaconus adversus diaconum, non acolytus adversus subdiaconum, non exorcista adversus acolitum, non lector adversus exorcistam, non ostiarius adversus lectorem det accusationem aliquam. Et non condemnabitur praefatus, nisi in triginta duo; neque summus judicabitur a quoquam, quoniam scriptum est: "non est discipulus noster, acolytus, exorcista, lector, ostiarius, nisi sicut scriptum est, in septem testibus non condemnabitur. Testes autem siue aliqua sint infamia, uxores et filios habentes, et omnino Christum praedicantes."

^h Habetur hoc etiam in MS. Junii 121. bibl. Bodl. fol. 69. b.

- VIII. Be ðam ðe se ðædbeta ne gehealt þ
hij rcrift him tæcþ.
IX. Be ðam ðe ðam ðædbetan ne mæg beon
gefeald ðurh birceoper ðingunga for-
gyfennýr.
X. Be ðam men ðe gyrrneþ hurles æt orpe-
num life 7 eft of ðam ýfele arifeþ.
XI. Be ðam ðe se mærrerpeort ðæne ðæd-
betan underfon ne mot butan birceoper
lefan. butan he ðonne birceop gefæcean
ne mæge.
XII. Be ðam ðædbetendum on hpýlcum ti-
man him man forgyfennýrre ðon rcýle.
XIII. Be ðam men ðe biþ hurf forboden. 7
under ðam forþfærþ.
XIV. Be ðam ðe for mýrlcum hij rýnna
bote gecýrran pýle mid fulne anbryrð-
nýrre.
XV. Be Iacober æpenð geprite ðær halgan
aportoler. on ðam regh hu man rceal
for ðone feocan man gebiddan. 7 hine
mid ele rmyrigean.

I. **H**YR gebýneþ þ se racerð rmeaze
rýnfullra manna bote be birceoper
dome. 7 ne randige he na ne for ricum ne
for heanum. þ he him tæce rpa feo boc him
tæcþ. forþan se hælend crafþ. gif se racerð
nolde ðam rýnfullan hij rýnna bote tæcean.
þ he eft ða raple æt him fecan polde.

II. Seint Ifidorur crafþ. þ pen pære þ ðær
mannef roþe andetnýr 7 gecýrrneðnýr Eode
andfenge pære on hij ýtemýrtan dæge. for
ðon se hælend crafþ. on rpa hpýlcum dæge
rpa se man gecýrr to Eode. life he lýfaþ. 7
na ne rpylterþ. for ðig nýr na to on rceoni-
enne feo roþe gecýrrneðnýr on rpa rpylcum
tíman rpa hit rýg. for ðam nah se racerð
nane ðearfe þ he forpyrne ðam men rihtre
andetnýrre. for ðam Eod berceapaf ælcer
mannef inn gefanc. 7 pat eallra manna heort-
tena ðigolnýrre.

III. ðýfer ír ðearfe þ se racerð rpa ge-
radne man rpefrige. 7 hij andetnýrre ge-
hyre 7 him huru ðingra hurles ne pýrne. 7
ðeah he mid ðære untrumnýrre rpa gehe-
feðod rýg. þ he rprecan ne mæge rpa he ær
mihte. ðonne gif he gepitnýrre hæfþ ðara
manna ðe him mid beoþ þ he rcriftef gyrrnde
7 hurles. ðonne ðo se racerð him forgyfen-
nýrre 7 hij gefihtto.

IV. Mænig man pilnaþ ðædbote to under-
fonne for hij rinnum. ðonne trýnaþ him eft
for ðæra rýnna mænigfealdnýrre. 7 biþ or-
pene þ he ne mæge ða bote aberan ðe hij
rcrifeþ him tæcþ 7 forlæt hit. ðonne biþ
him feo orpenýr to maran rýnne geteald.
ðonne ða rýnna ðe he gefohhte to andette.
7 þ ða forlæt. Ac se þe pýlle mid and-
bryrðnýrre hij rýnna andettan. onro se ra-
cerð hine. 7 him ða bote tæce ðe ðærto
gebýneþ. þ feo gepundode rapl ðe mid rýn-
num biþ gebunden 7 gepundod mote becu-
man to ðam roþan læce dome. þ ír Eoder
forgyfennýr.

V. An ír. þ se rihtwýra man hpeoprige
hine rýlfne rpylce he piþ Eod forpyrht rýg.

VOL. I.

- VIII. De eo, quod poenitens non observet id,
quod confessarius ipsi adnotat.
IX. De eo, quod poenitenti per episcopi inter-
cessionem remissio non detur.
X. De eo, qui sacramentum desiderat in extre-
mitate vitae, et de malo, quod inde oritur.
XI. De eo, quod presbyter poenitentem non de-
beat suscipere absque venia episcopi, nisi
cum episcopum adire nequit.
XII. De poenitentibus, quibus temporibus illis
remissio danda est.
XIII. De eo, cui eucharistia prohibita est, et
sub hoc [interdicto] obit.
XIV. De eo, qui pro diversis peccatis suis ad
poenitentiam convertere velit, cum plena
compunctione.
XV. De Jacobi sancti apostoli epistola, in qua
dicit, quomodo pro aegroto homine oran-
dum, et ipse oleo ungendus sit.

I. **D**ECET sacerdotem considerare peccato-
rum emendationem juxta jus episcopale,
et non respicere divites nec pauperes, ut eis
praescribat, prouti liber ipsi praescribit; quoni-
am salvator dicit, si sacerdos nolit peccatori e-
mendationem peccatorum suorum praescribere,
quod animam illam ab ipso deinde requirit.

II. Sanctus Isidorus dicit, quod opinio esset
hominis veram confessionem et conversionem
Deo acceptam fore in extremo ejus die; quo-
niam salvator dicit: "Quocunque die homo ad
piam vitam revertitur, vivet, et non morietur:"
ideo non est rejicienda vera resipiscencia, quocun-
que tempore fiat; quia sacerdos nullam habet
necessitatem illis hominibus veram confessionem
denegandi, quia Deus contemplatur cujuslibet
hominis cogitationes interiores, et novit secreta
cordium omnium hominum.

III. Furi necesse est, ut sacerdos hujus condi-
tionis hominem consoletur, et confessionem ejus
audiat, et ei saltem eucharistiam non deneget;
et licet cum illa infirmitate adeo labefactatus sit,
ut loqui nequeat, uti ante poterat; tamen si te-
stimonium habeat illorum, qui cum ipso sunt,
hominum, quod confessionem fecerit et eucha-
ristiam perceperit, tunc sacerdos ei remissionem
det, et judicium ipsius faciat.

IV. Multi homines poenitentiam aggredi vel-
lent, ast dubitant deinde de peccatorum suorum
multiplicitate, et desperant posse se portare id,
quod confessarius ipsis praescribit, et relinquunt
eam; tunc desperatio haec gravius peccatum es-
se putatur, quam peccata, quae confiteri cogita-
bat, et quod jam negligit. Ast qui cum com-
punctione peccata sua confiteri velit, suscipiatur
a sacerdote, et assignet ei poenitentiam, quae ad
id pertinet, ut anima vulnerata, quae per pec-
cata vincta et vulnerata est, pervenire possit ad
verum medicamentum; hoc est, remissionem
Dei.

V. Unum est, ut justum hominem poeniteat
omnium, quae erga Deum deliquit; et alterum
est,

K k

est, ut omittat illa, quae corpori suo charissima sunt, ex amore vitae aeternae; quoniam Paulus apostolus dicit: "omnia mihi licita sunt, sed non mihi expediunt omnia:" hoc est, desiderium mundi, quod nihil iis conducatur, qui plenario illud committunt; omnibus etenim hominibus valde necessarium est, ut non omittant peccata sua confiteri vel emendare, quia omnibus hominibus expedit peccata sua hic corrigere, quam in aeternis tenebris permanere.

VI. Sanctus Isidorus, qui librum hunc composuit, dicit de eo, qui poenitentiam auspicatur, pro capitalibus criminibus, et qui ad tempus terra expulsus est; et ait, quod illi non sit permissum in loco mercatorio, mercaturam aliquam exercere, nec occupari circa aliqua mundana negotia, antequam impleverit id, quod confessarius ejus illi praescripsit.

VII. Sacra scriptura dicit, quod indecorum sit, poenitentem, postquam emendaverit, uti confessarius ipsi praescripsit, se aliquo modo mundanis rebus adjungere, et nunquam cogitare de poenitentia, quam antea poenituit; quoniam sanctus Paulus dicit, qui Deo vult servire, non debet occupari in mundanis negotiis.

VIII. Sanctus apostolus Petrus dicit, quod qui post poenitentiam peccatorum ad mundi hujus vanitatem convertitur, similis sit omnino cani, qui vomit, et deinde devorat. Hae sunt vanitates hujus mundi; primo superbia, et nequitia, et invidia, et durities cordis, et furtum, et ebrietas, et ira, et adulterium, et sacrificium ethnicum, et avaritia, et praeda, et incantatio, et homicidia, et multae aliae his similes: certe homo qui haec committit, non est dignus aliqua communione cum honestis hominibus, et licet cum aliis ad ecclesiam abeat, non praesumat [tamen] Dei altare appropinquare, vel Christi corpus accipere, antequam ad poenitentiam se converterit; deinde faciat, prouti confessarius ipsi praescribit et ostendit.

IX. Episcopo et sacerdoti non convenit illis confessionem denegare, qui eam desiderant, licet multifariam in peccatorum negotiis occupati sint; quoniam Dei misericordia tanta est, ut nullus homo eam assequi non possit; et propheta per Spiritum Sanctum dixit: cum peccator a peccatis suis ad poenitentiam convertatur, tunc sanus erit: et deinde dicit: confitere injustitiam tuam, ut sis justificatus: et psalmista dicit: quod cum Domino sit innumerabilis misericordia: ita episcopus et sacerdos misericorditer peccatorem judicare debent, quoniam nemo vitiorum expers est.

X. In sanctorum apostolorum doctrina dictum est: si homo, in extremo suo die desiderat Christi corpus accipere, non denegetur ei; si tamen in contritione antea fuerit, et licet hoc non plenario emendaverit; quoniam hoc est vitium ejus, et omnium illorum, qui ad regnum Dei perveniunt. Et si deinceps ad hanc

7 oþer 17. ꝥ he ƿophicge ða ðinȝ ðe hiȝ lichaman leoforȝe ȝyn ƿop lufan ðær ecan lifer. ƿop ðon Pauluȝ ȝe apoȝtol cƿæþ. ealle ðinȝ me ȝinð alȝreðe. ac hiȝ ne ƿnemiaþ me ealle. ꝥ 17 ƿopðlic ƿilnunȝ. ꝥ hiȝ nan ðærna manna ne ƿnemeth ðe hiȝ ƿullice beȝæþ. ƿopþon 17 ælcum men mȝcel ðearȝ. ꝥ he hiȝ ȝynna ne ƿophoȝige to andette oþþe to betanne. ƿop ðan æȝhpȝlcum men 17 betere ꝥ he hiȝ ȝynna heȝ bete. ðonne he on ðam ecum tinteȝum ðuphpunian ȝcȝle.

VI. Seint Iſidoruȝ ðe ðar boc ȝette ȝppicþ ȝimbe ða men ðe ðædbote underþoþ ƿop heafelicum ȝȝltum. 7 hpȝlum earþ ƿopboden bȝþ. 7 ȝeȝþ. ꝥ him na alȝreð ne bȝþ ꝥ he on ceap ȝtope æniȝe cȝpȝnge beȝa. ne hine ȝȝlfne ne abyȝȝige ȝimbe nane ƿopðlice abyȝȝunȝe. ærþam ðe he ȝeȝȝlled hæbbe ꝥ him hiȝ ȝcȝiȝt tæhte.

VII. Halȝe ȝeppȝtu cƿeþaþ. ꝥ hiȝ unȝeðarenlic ȝiȝ. ꝥ ȝe ðædbeta æȝter ðam ðe he hæþ ȝebet ȝpa him hiȝ ȝcȝiȝt tæhte. ꝥ he hȝne na on ða ȝȝran ƿopðlicna ðinȝa ne underþeode. ꝥ he æȝne ne beþence ȝimbe ða hneopȝunȝe ðe he ær hneopȝade. ƿop ðon ȝeint Pauluȝ cƿæþ. ꝥ ȝe ðe ȝode ȝceal ðeoȝan ne ȝceal hȝne na abyȝȝian ƿopðlicna bȝȝunȝa.

VIII. Se halȝa apoȝtol cƿȝþ ȝeint Petruȝ. ꝥ ȝe man ðe ȝecȝpþ æȝter hiȝ ȝynna bote to ðȝȝre ƿopulðe idelnȝȝre. eall ȝpa ðam hunðe biþ ðe ȝpþ 7 eȝt ȝpȝt. ðiȝ ȝȝnt ða idelnȝȝra ðiȝre ƿopðe. æȝer 17 oþermetta. 7 niþ. 7 æȝerta. 7 hat heortnȝȝ. 7 ȝtala. 7 ðȝuncennȝȝ. 7 ȝalȝcipe. 7 ðȝpne ȝelȝȝu. 7 lȝblac. 7 ȝȝtȝunȝ. 7 ȝeaplac. 7 ȝcȝncƿæȝt. 7 manȝlihtaȝ. 7 ȝela oþþe ðȝȝre ȝelican. ƿoplice ȝe man ȝe ðe ðar ðinȝ beȝæþ ne biþ he na ȝȝpþe æniȝne ȝemannȝȝre mið eapȝæȝtum mannum. 7 ðeah he to cȝȝican ȝanȝe mið oþpum mannum. ne ȝeþȝiȝtlate he ꝥ he hine to Eodeȝ ȝeoȝode ȝehȝȝie. oþþe Eȝiȝter lichaman underþo. ærþam ðe he to ðædbote ȝecȝpȝe. 7 ȝȝþan ðo ȝpa him hiȝ ȝcȝiȝt tæce 7 ȝiȝȝe.

IX. Niȝ ðam biȝceope ne ðam ȝacepðe ðam men to ƿopȝȝn nanne ȝcȝiȝter ðe him ðær toȝȝnþ. ðeah he mænȝȝealðuȝȝre ðære ȝȝnne bȝȝunȝe abyȝȝod ȝiȝ. ƿop ðon Eodeȝ miðheortnȝȝ 17 ȝpa mȝcel. ȝpa ꝥ niȝ nan eopþlic man ꝥ mæȝe hiȝ miðheortnȝȝre aȝecan. 7 eac ȝe ȝiteȝa cƿȝþ ðuph ðone halȝan Eart. ȝiȝ ȝe ȝȝnȝulla man ȝehȝȝpȝþ ȝpam hiȝ ȝȝnnum to bote. ðonne biþ he hal 7 eȝt he cƿȝþ. andette ðe ȝȝlf ðine unȝihtaȝȝȝȝre. ꝥ ðu beo ȝeȝihtaȝȝȝod. 7 ȝe ȝealmȝceop cƿæþ. ꝥ mið ðȝihtaȝȝe ȝiȝ unanȝmedlicu miðheortnȝȝ. ðiȝ ȝceal ȝe biȝceop 7 ȝe ȝacepð miðheortlice ðam ȝȝnȝullum ðeman. ƿopþon niȝ nan man leahtopȝearȝ.

X. On ðærna halȝena apoȝtola lape 17 ȝeȝeht. ȝiȝ ȝe man on hiȝ ȝtemeȝtan ðæȝe ȝȝpneþ Eȝiȝter lichaman to underþonne. ne ȝȝpne him man na. ðeah he on hneopȝunȝe ær ȝære. 7 hiȝ ȝullice ȝebet næbbe. ƿopþon ꝥ biþ hiȝ ȝeȝȝȝȝȝ 7 ælceȝ ðærna manna ðe to Eodeȝ ȝice becȝmþ. 7 ȝiȝ he eȝt to ðiȝ

rum lixe gehwyrð. 7 þ he healt þ he Gode behet 7 his reht. bryce his godes dæl 7 punige mid deapwærtum mannum:

XI. Ðam ræceþde gedafenaf soþlice. þ he geornlice armeage ymbe ðæra manna rapla ðearfe. ðe him bote recap. hu he his rihtlicost getrymman mæge to Godes wylan. 7 to hyra rapla ðearfe. 7 him bote tæcan a be ðæs gyltes mæfe. 7 gif ða gyltas to ðam hefelece beon þ he to byrceopes tæcan ðurfe. tæce him ðyðer. forþon seint Augurтинus cwæð on oðre stowe. þ gif hya mid heafodlicum synnum gebunden wære. þ him man to byrceopes dome tæcan sceolde. 7 gif he byrceop gewæcan ne mæge. þ se mæssepreost æt ðam dīngum done byrceop aspelian mote:

XII. Ðar ðearf man healt bezeondan wæ mid cwrtenum folce. þ is. þ ælc byrceop biþ æt his byrceopstole on done soðnes dæg. ðe se cweþaþ caput jejunii. ær lenctene. ðonne ælc ðæra manna ðe mid heafod leahtre beþmýten biþ on ðære stowe. sceal on done dæg him to cuman. 7 his synna him andettan. 7 he ðonne him tæcð hyra synna bote. ælcum be ðæs gyltes mæfe. 7 swa ðonne be his leafe ham hwyrð. 7 eft on done ðunnes dæg ær Eafteron to ðære ylcan stowe ealle gesomnaþ. 7 him se byrceop oferwyrð. 7 forgyfennýrre deþ. 7 his swa ham hwyrð mid ðæs byrceopes bletsunge. Ðis is ður to healðenne eallum cwrtenum folce. 7 ðeah hwæðere sceal se ræceþde geornlice smeagean mid hwylcere anþwyrðnýrre. 7 mid hwylcere fulfremednýrre se dædbeta gebet hæbbe. þ him getæht wæs. 7 swa him be ðam forgyfennýrre do:

XIII. Eif hwylcum men biþ husl forboden. 7 he under ðam forþwærð. be ðisum dīngum ne cunne se smeagean nan oðer dīng. buton hit riht on Godes dome gelanð. forþon on Godes anwealde wæs. þ he butan husle gewat:

XIV. Se man se ðe mid mænigwealdum leahtum gebunden biþ. 7 ða mid anþwyrðum mode. 7 for lufe ðæs ecean lifes andettan wylle his cwrte. 7 betan. swa he him tæce. se gelyfap. þ he æt Gode forgyfennýrre hæbbe:

XV. Her tæcð seint Iacobus. þ gif hya geuntrumod beo. þ he gelapige him his ræceþde to. 7 oðre Godes ðeopas. þ his him oferwærðon. 7 se untruma his ðearfa him secge. 7 his hine smýrgeon on Godes naman mid ðam halðan ele. 7 ðurh ðara geleaffullra manna bene. 7 ðurh ða smýrenýrre he mæg beon gehealden. 7 drihten hine aræp. 7 gif he synful biþ. hi beoþ him forgyfene. Ðis sceal ælc geleafful man. gif he mæg. ða smýrenýrre begýtan. 7 ða gewiht to ðæs to gebýrigeap. for ðon hit is awriten. þ ælc ðæra manna ðe ðar gewiht hæp. þ his rapl biþ gelice clæne. æfter his forþwærðe eal swa þ cild biþ ðe æfter his fullhte rona gewit:

vitam revertatur, ut hoc observet, quod Deo et confessorio suo promisit, portione sua bona utatur, et habitet cum morigeris hominibus.

XI. Sacerdotem quam maxime decet diligenter considerare necessitatem animae illius, qui poenitentiam agere quaerit, quomodo iustissime eum praeparare possit ad Dei voluntatem, et ad animae illius commodum; ipsi etiam poenitentiam semper praescribat, juxta delicti rationem: et si delictum adeo capitale sit, ut ab episcopo praescribi debeat, illuc ducatur; quoniam sanctus Augustinus dicit in alio loco: quod si quis per capitalia crimina victus esset, ut ad jus episcopale ducatur; et si ad episcopum pervenire nequeat, ut presbyter in illis rebus episcopi vicario munere fungatur.

XII. Hi mores trans mare apud Christianos observantur, nempe: quod quilibet episcopus sit in sede episcopali die Mercurii, quem caput jejunii vocamus ante Quadragesimam; tunc quilibet eorum, qui capitalibus criminibus pollutus est, in provincia illa eo die ad ipsum accedere debet, et peccata sua ipsi confiteri; et ipse tum praescribit peccatorum suorum emendationem cuilibet, pro ratione delicti sui; et ita, cum ipse venia, domum redit. Ac deinde, die Jovis ante Pascha ad eundem locum omnes congregat, et episcopus super eos cantat, et remissionem dat [illis] et illi ita domum redeant cum episcopi benedictione. Hoc ita observandum est omnibus christianis, et diligenter sacerdos considerare debet, utrum cum aliqua compunctione, et cum aliqua perfectione poenitens emendaverit id, quod ipsi praescriptum erat, et ita ei juxta illud remissionem det.

XIII. Si alicui eucharistia denegata sit, et ipse interea moriatur, de his rebus nihil aliud edicere possumus, nisi quod ad Dei judicium pertineat; quoniam in Dei potestate erat, quod absque eucharistia obierit.

XIV. Quicumque per varia peccata victus est, et ea, cum animo compuncto, et ex amore aeternae vitae, confessorio suo confiteri, et prout ipsi praescribit, emendare velit; permittimus, ut a Deo remissionem habeat.

XV. Hic notat sanctus Jacobus: quod si quis infirmatus sit, ut invitet ad se sacerdotem suum, et alios Dei ministros, ut eum admoneant, et infirmus necessitatem suam ipsi indicet, et illum ungant in Dei nomine sancto oleo, et per fidelium preces, ac per unctionem conservari potest, et Dominus ipsum erigit; et si plenus peccatorum est, illa ipsi remittentur. Hanc unctionem quilibet fidelis, si possit, acquirere sibi debet, et statuta quae ad eam pertinent; quoniam scriptum est, quod quicumque hanc disciplinam habuerit, anima ejus aequae pura sit post obitum, ac infantis, qui statim post baptismum moritur.

Hic incipit secundus liber, cum capitulis suis,
et cum sequentibus sententiis.

- I. De eo, qui sponte hominem occidit.
- II. De muliere, quae fornicata est, et deinde ex timore infantem suum occidit.
- III. De eo, qui servum suum furti causa occidit, absque hundredi sui testimonio.
- IV. De eo, quod mulier ex rancore occidat servam suam.
- V. De eo, qui seipsum occidit ex incuria aliqua; et de eo, qui pro peccatis suis est punitus.
- VI. De eo, qui indecenter fornicatur, hoc est, cum bestiis, vel se cum juvenibus polluit, vel masculus cum masculo.
- VII. De eo, qui adulteratur, vel adulterium commiserat.
- VIII. De marito, qui conjugem suam deserit; et de uxore, quae maritum suum deserit, et alium eligit.
- IX. De marito, qui uxorem et pellicem habet.
- X. De eo, qui legitimam uxorem habet, et adhaeret extraneis mulieribus.
- XI. De viro, qui duas sorores in matrimonium ducit; vel de uxore fratrem unum post alium sumente.
- XII. De eo, si aliqua uxor desponsata sit, quod non permixtum sit alteri unquam viro rebus suis eam spoliare.
- XIII. De viro, qui uxorem vel puellam assumit cum injustis rebus.
- XIV. De viro, qui ob injustum concubitum servam procuratricem a domino suo allicit.
- XV. De eo, si puella viro desponsata sit, et alius vir illam spoliaret invitam.
- XVI. De eo, si puella consecrata ad fornicationem alliciatur. De non consecrata puella, quae ad injustum concubitum allicitur.
- XVII. De viro cognatam in uxorem ducente.
- XVIII. De eo, quod sanctus Gregorius de injusto concubitu dicit.
- XIX. De viro crebros coitus committente.
- XX. Prior et posterior sententia eadem est, licet ita divisa appareat.
- XXI. De eo, quomodo conjuges se gerere debeant coram Deo.
- XXII. De eo, qui rem seducem committit.
- XXIII. Et de eo, cui permixtum non est vanam divinationem exercere.
- XXIV. De perjurio, quomodo emendari debeat.
- XXV. De furto.
- XXVI. De falso testimonio.
- XXVII. De discordia cum proximo suo.
- XXVIII. De furore.
- XXIX. De eo, qui iuramentum praestat, quod in gratiam cum proximo suo redire nolit.
- XXX. De eo, cui permixtum non est, ut aliquis pecuniam suam ad injustum tributum tradat.

þær onginþ ƿeo oþær boc mid hine capitulon.
7 mid ðam æfter ƿylgendan cƿyðan¹.

- I. Be ðam men ðe ƿiller man oƿrlīþ.
- II. Be ðam ƿīmen ðe hīz ƿorlīzþ. 7 ðonne ƿor ege hine bearn ƿorðeþ.
- III. Be ðam men ðe hīz ðeopan oƿrlīþ ƿor ðīþe. butan hīz hundreder ƿeritnūre.
- IV. Be ðam zīz ƿīz ƿlīþ hine ƿīman ƿor andan.
- V. Be ðam men ðe hine ƿylne oƿrlīþ ƿor hƿylcere zūmelearte. 7 be ðam men ðe ƿor hīz zūltum bīz ƿerūtnoð.
- VI. Be ðam men ðe ungedafenlice hæmþ. þ 1z ƿīz nūtenum. oþþe hine mid zeonz- līzum bezmīteþ. oþþe ƿærnedman ƿīz oþerne.
- VII. Be ðam ðe æpe brecap. oþþe æþræce habbaþ.
- VIII. Be ðam men ðe hīz æpe ƿorlæt. 7 be ðam ƿīze ðe hine ƿer ƿorlæt. 7 oþerne zecyrt.
- IX. Be ðam men ðe hæþ hīz æpe 7 eac cý- ƿere.
- X. Be ðam men ðe hæþ hīz ƿiht æpe. 7 ze- ƿært on ælþeodizum ƿīmen.
- XI. Be ðam men ðe ƿīap on tram zerpū- ƿrenum. oþþe ƿīz nūmþ broþur æfter oþrum.
- XII. Be ðam zīz hƿīc ƿīman beo beƿeðoð. nīz hīz na alýfed. þ hine ænīz oþer man æt ðam ðīngum beƿearize.
- XIII. Be ðam men ðe ƿīz oþþe mæden oþer- nūmþ mid unƿihtum ðīngum.
- XIV. Be ðam men ðe ðone ƿīman ƿram hīz hlaƿorðe arpaneþ ðe hīz ƿīcnepe bīz ƿor unƿihtum hæmede.
- XV. Be ðam zīz mæden man beƿeðoð bīz. 7 hine oþer man ðær beƿearize hine unƿiller.
- XVI. Be ðam zīz zehaðoð mæden to hæmed ðīnge zepært. Be unzehaðeðan mæ- dene ðe to unƿihtum hæmede zepært.
- XVII. Be ðam men ðe on hīz maƿan ƿīap.
- XVIII. Be ðam hu ƿeint Eneƿorīur ƿræc be unƿihtum hæmede.
- XIX. Be ðam men ðe zelomlice ƿīz ðīng be- zæþ.
- XX. ðær æppa cƿīðe 7 ðer æftƿa 1z eal an- ðeah he ður toðæled ƿy.
- XXI. Be ðam hu ze ƿīnþpan hýra ðeapaz healðan ƿcylon ƿor Eode.
- XXII. Be ðam men ðe oþellice ðīng bezæþ.
- XXIII. And be ðam ðe alýfed nýr iðele hƿa- tunza to bezanne.
- XXIV. Be ðam manƿape. hu man þ zebetan ƿcyl.
- XXV. Be ƿtale.
- XXVI. Be leaƿpe zepitnūre.
- XXVII. Be unðƿærnūre ƿīz hīz nehtan.
- XXVIII. Be hat heortnūre.
- XXIX. Be ðam men ðe aþaz ƿylo. þ he to ƿybbe ƿon nelle ƿīz hīz nehtan.
- XXX. Be ðam ðe alýfed nýr þ ænīz man hīz ƿeoh to unƿihtum zafole ƿylle.

¹ Habetur hoc etiam in MS. Junii 121. bibl. Bodl. fol. 69. b.

I. **S**E læweda man ðe oþerne oþrlīhþ butan
 gylte. fæste feoron gear. Ða ðreo
 on hlafe 7 on wætere. 7 Ða feower fpa him
 his fceort tæce. 7 æfter ðæra feoron geara
 bote æfre he geornlice hreowsige his mīr-
 dæda. be ðam dæle ðe he mæge. gif he wylle
 æt Eode forgyfennýsse habban. for ðam
 him is uncūþ. hu andſenge Eode wæron his bo-
 ta. gif he hit dide unwiller. fæste fīf gear.
 Ðe man fe ðe wylle oþerne oþrlean. 7 ne mæg
 his wylan ðurhteon. fæste ðreo gear. an
 gear on hlafe 7 on wætere. 7 Ða twa fpa him
 his fceort tæce. Eif læwede man neadunga
 man oþrlea. fæste ðreo gear. an gear on
 hlafe 7 on wætere. 7 Ða twa fpa him his
 fceort wige. Eif hit biþ ſubdiacon. fæste
 fīf gear. gif hit beo diacon. fæste feoron
 gear. gif hit beo mæſſepweort. fæste tyn
 gear. gif hit beo biſceop. fæste twelf gear.
 Eif hpa his cild oþrlīhþ to deaþe unſeal-
 der. fæste fīf gear. Ða ðreo on hlafe 7 on
 wætere. 7 Ða twa fpa him his fceort tæce.
 Eif hwilc biſceop oþre mæſſepweort man oþ-
 rlea. ðolige his hadar.

II. Eif hwilc wif hýne cild amýrþ innan
 hire. mid dýnne. oþre mid oþrum mýſlicum
 dýngum. oþre eft forwýrþneþ fýþþan hit
 forþcýmþ. fæste tyn gear. Ða ðreo gear
 on hlafe 7 on wætere. 7 Ða feoron fpa hire
 fceort hire mīlðheortlice tæcan wille.

III. Eif hwilc man his æht oþrlīhþ. 7 he
 nane gefitnýsse næbbe. þ he for forht fīg.
 butan he hine for his hatheortnýsse 7 for
 gýmelearte oþrlīhþ. fæste twa gear.

IV. Eif hwilc wif for hwilcūm lýþnum an-
 dan hire fīfman fwinþ. 7 heo ðurh Ða fwin-
 gle wýrþ deað. 7 heo unſcýlðig biþ. fæste
 feo hlafe dýge feoron gear. Eif heo ðonne
 gefitnýsse hæbbe. þ heo ſcýlðig wære. fæ-
 ste heo ðeah ðreo gear.

V. Se man ðe hine fýlfne oþrlīhþ. mid
 wæpne. oþre mid hwilcūm mýſlicum deofler
 onbringe. nis hit na alýfed þ man for fýl-
 cum men mæſſan finge. oþre mid ænigum
 ſealmſange. þ lic eorþan beſæfte. ðone yl-
 can ðom man ſceal ðon ðam ðe for his gyl-
 ta winunga his lif alæt.

VI. Se man ðe hine wif nýtenu beſmit.
 oþre wæpned man wif oþerne mid ungercead-
 licum dýngum. gif he biþ tpenſig wintra
 ealðman. þ he underſtandan mæg. þ he Ða
 ſceamlican dýng. 7 Ða manlican beſæþ. gef-
 rice. 7 andette. 7 fæste fýftýne wintre.
 7 gif fe man his gemæccan hæbbe. 7 he beo
 feowerdýg wintra. 7 fýlfce dýng beſæþ.
 gefrice 7 fæste Ða hwile ðe his lif beo. 7
 ne gefriſtlice he þ he drihtner lichaman
 underfo ær his ende dæge. Leonge men 7
 unſýtleare man ſceal ðearle fwinzan. ðe
 fýlfce dýng beſæþ.

VII. Eif fe man æpe bricþ. fæste feoron
 gear. ðrý dagaſ on wican on hlafe 7 on wæ-
 tere. 7 gif wif ofer hire wih hlaforð oþ-
 ʒerne man hæbbe. beo heo ðær ylcan wýrþe.

VIII. Se man ðe his wih æpe forlæt. 7
 oþer wif numþ. he biþ æþweca. ne wylle him
 nan pweort huf ne nan ðæra gefrihta ðe

VOL. I.

I. **L**AICUS, qui aliquem absque culpa occi-
 dit, jejundet septem annos; tres in pane et
 in aqua, et quatuor, prouti confessarius ipsi prae-
 scripserit, et post septem annorum poenitentiam,
 semper diligenter delictorum ipsum pigeat, qua
 ratione possit, si a Deo remissionem habere ve-
 lit; quoniam ipsi incognitum est, quam acce-
 pta Deo futura sit poenitentia ejus: si invitatus hoc
 fecerit, jejundet quinque annos. Qui alium in-
 terficere voluerit, et voluntatem suam perficere
 nequit, jejundet tres annos; unum annum in pane
 et in aqua, et duos, prouti confessarius ejus ipsi
 praescripserit. Si laicus aliquem invitatus occiderit,
 jejundet tres annos; unum annum in pane et in a-
 qua, et duos, prouti confessarius ejus ipsi praeſcri-
 pserit. Si sit subdiaconus, jejundet quinque annos;
 si sit diaconus, jejundet septem annos; si sit pre-
 sbyter, jejundet decem annos; si sit episcopus, je-
 junet duodecim annos. Si quis infantem suum
 occiderit invitatus, jejundet quinque annos; tres in
 pane et aqua, et duos, prouti confessarius ejus
 ipsi praescripserit. Si episcopus aliquis, vel pre-
 sbyter hominem occidat, perdat ordinem suum.

II. Si mulier quaedam infantem intra se oc-
 cidat potu, vel aliis variis rebus, vel deinde
 postquam genitus sit, occidat, jejundet decem an-
 nos; tres in pane et in aqua, et septem, prouti
 confessarius misericorditer ei praescribere velit.

III. Si quis [hominem] possessionem suam oc-
 cidat, et si nullum testimonium habeat ejus,
 quod commissum est, nisi quod ex furore et
 incuria illum occiderit, jejundet duos annos.

IV. Si uxor aliqua ex aliquo levi furore ſer-
 vam suam suspendit, et ea per suspensionem
 moriatur, et sit innocens, jejundet domina septem
 annos. Si autem testes habeat, quod nocens
 esset, jejundet tamen tres annos.

V. Si quis seipsum occidit armis, vel aliis
 rebus diversis diaboli instinctu; non est per-
 missum, ut pro tali homine missa cantetur, vel
 cum aliqua psalmodia corpus terrae committa-
 tur. Idem jus faciendum est illi, qui pro de-
 lictorum suorum tormento vitam suam amit-
 tit.

VI. Vir qui se cum bestia polluit, vel mascu-
 lus cum masculo in rebus indiscretis, si habeat
 viginti annos, ut intelligere possit, quod rem tur-
 pem et indecoram commiserit, resipiscat, confi-
 teatur, et jejundet quindecim annos; et si mari-
 tus uxorem suam habeat, et quadraginta annos
 habeat, et tale quid perpetret, resipiscat, et je-
 junet quamdiu vivit, et non praesumat Domini
 corpus accipere, ante finem dierum suorum. Ju-
 venes et imprudentes omnino suspendendi sunt,
 qui tale quid commiserint.

VII. Qui adulterium committit, jejundet ſe-
 pem annos, tres dies per hebdomadam, in pane
 et aqua; et si mulier praeter verum suum do-
 minum alium virum habeat, eodem sit digna.

VIII. Vir, qui veram conjugem suam defe-
 rit, et aliam uxorem ducit, est adulter; non
 tradat presbyter ei eucharistiam, nec ullum eo-
 rum

rum jurium, quae christianos decet; et si obire illum contingat, non sepeliatur cum christianis. Et si uxor verum suum maritum deferat, et alium eligat, sit eodem jure digna, uti supra dictum est; et cognati, qui ad hoc dispositi erunt, perdant idem jus, nisi prius ad poenitentiam se convertere velint, prouti confessarius eorum ipsis praescripserit.

IX. Viro, qui legitimam uxorem, et pellicem etiam habet, non tradat ei presbyter aliquis eucharistiam, nec aliquod illorum jurium, quae christianis fiunt, nisi ad poenitentiam se convertat. Et si pellicem, et non legitimam uxorem habeat, illud quod ipsi videtur, faciendum est; sciat tamen, quod uni earum alligatus sit, five sit pellex, five conjux.

X. Si vir aliquis cum alterius legitima uxore coit, vel uxor cum alterius vero consorte, jejunet septem annos; tres in pane et in aqua, et quatuor, prouti confessarius ejus ipsum docuerit.

XI. Si uxor aliqua duos fratres, unum post alium in consortium sibi sumat, ^k judicio obnoxii sint, et sint in poenitentia quamdiu vixerint, prouti confessarius eorum ipsis praescripserit; et post obitum illorum, sacerdos iis faciat jus illud, quomodo christianis faciendum est, si promittant, quod si diutius vixerint, se emendaturos esse. Si quis, in aliquo nefando delicto permanserit, usque ad finem suum, non possumus ei aliquam poenitentiam praescribere, nisi quod ad jus Dei spectet.

XII. Si uxor aliqua desponsata sit, non est permixtum, ut aliquis alius homo eam spoliaret; si quis hoc fecerit, sit excommunicatus.

XIII. Si quis per fraudem uxorem, vel puellam servam invitam ad injustum concubitus coegerit, sit excommunicatus.

XIV. Si quis per versutias alterius hominis pedissequam ab eo propter fornicationem alligat, et cum ea invita coeat, si sit vir ordinatus, perdat ordinem suum; si laicus sit, sit excommunicatus.

XV. Si puella aliqua desponsata sit, et interea vastetur, ^l vel aliquibus casibus pellatur, sit ejus, cui desponsata erat; et si deinde accidat, ut proximi fiant, cum venia jungantur, quoniam ipsa invita ab eo fuerat [separata].

XVI. Si uxor aliqua ordinetur communi ordine, et ea deinde despiciat sponsum, cui antea desponsata erat, hoc est Christus, et ad mundanas vanitates revertatur, et familiam suscipiat, et cogitet possessionibus suis et mundi substantiis iram Dei, quam excitavit, placare; aut non potest aliquid eorum facere, quae corpore pio digna sunt, nec ullus presbyter ab ea confessionem postulare potest, antequam peccatum suum deferuerit, et ad Christum reversa sit, ac deinde vivat vitam, prouti confessarius ipsius illi praescripserit.

Si puella quaedam in societate cum ordinatis habitet, et ad eundem ordinem tendat, et interea per diaboli tentationem ad fornicationem insti-

crisenum men gebýrþ. 7 gif him forþrþ getimaf. ne lecge hine man na mid cristennum mannum. And gif þis hipe riht þer forlæt. 7 cýrþ oþerne. beon hiȝ ðær ylcan domes þýrþe. ðe he þuȝan seȝþ. 7 ða mazaȝ ðe æt ðam ðihȝe þæron. ðolien ðone ylcan dom buton hiȝ ær to bote gecýrpan þýllan. swa hwa scrift him tæceþ.

IX. Se man ðe riht æpe hæfþ 7 eac cýse. ne sylle him nan preost hys ne nane geþiht ðe man cristennum mannum ðeþ. buton he to bote gecýrpe. 7 gif he cýseȝan hæbbe 7 nane riht æpe. he ah ðær to ðonne swa him geþinþ. rihte he ðeah þ he beo on anre gehealden. beo hit cýse. beo hit æpe.

X. Gif hýlc man riþ oþer riht æpe hæfþ. oþe riþ riþ oþer gemæccan. fæste seofon gear. ða ðreo on hlape 7 on pætere. 7 ða seofen swa him his scrift tæceþ.

XI. Gif hýlc riþ tpeȝen gebroþru nimþ hipe to gemæccan oþerne æfter oþrum. to ðoman hiȝ. 7 beon hiȝ on ðædbote ða hýle ðe hiȝ lýbbon. swa hwa scrift him tæce. 7 æt hwa forþrþe ðo se fæst him ða geþiht swa man cristennum mannum ðon secal. gif hiȝ þ gehaton þ hi lenȝ betan woldon. gif hiȝ lenȝ lýbban moȝton. Gif hwa on swýlcum manýllan riȝcýpe ðurþunaf oþ his ende. ne cunne se him nane bote tæcan butan hit is æt Godes dome gelang.

XII. Gif hýlc riþ bepeððoð beo. nis hit na alýseþ. þ hýlc oþer man hine ðær beþearȝe. gif hit hwa ðo. beo he amanýmað.

XIII. Gif hwa mid his oþerscæfte riþ oþe mæden nýðlinga nimþ to unriht hæmede hipe unþýlles. beo he amanýmað.

XIV. Gif hwa mid his lotpencum oþer mannes folȝere fram him apæce for hæmed ðinȝe. 7 hipe unþýlles riþ hiȝ hæme. gif hit biþ gehaðoð man. ðolȝe his hæder. gif he beo læpede beo he amanýmað.

XV. Gif hýlc mæden bepeððoð biþ. 7 under ðam biþ geþeȝoð. oþe mid sumum intinȝum afýrped. biþ ðam ðe heo bepeððoð þær. 7 hit eft gelimpe. þ hiȝ on neapýrte becumen. be leaȝe hi moȝon toȝædere. forþon heo þær hipe unþýlles fram him.

XVI. Gif hýlc riȝman biþ gehaðoð gemænes hæder. 7 heo riȝþan forhoȝȝe ðone brýðȝuman. ðe heo ær bepeððoð þær. þ is Erist. 7 to woroldlice idelnýrre gecýrþ. 7 his-wæðenne underfehþ. 7 ðenþ þ heo mid hipe æhtum 7 worlþpædon. ða æbýlȝnýrre gebete ðe heo Eode abýlȝþ. ac ne mæȝ heo nan ðæra ðinȝa geðon ðe gode licþýrþe beo. ne hipe nan preost scrifan ne moȝ. ær heo ðone riȝcipe forlæte. 7 to Eriste gecýrpe. 7 riȝþan hipe his lýbbe swa hipe scrift hipe tæceþ.

Gif hýlc mæden man on geþeȝwæðenne mid gehaðoðum punaf. 7 heo to ðam ylcan hæde ðence. 7 under ðam ðurþ ðeopleȝ

^k Sax. to ðo man hiȝ Cod. legi, fiat hoc; quia autem hoc sensui legis male convenit, verti judicio obnoxii sint. ^l Sax. geþeȝoð commodius hic vertendum fuisset ad bellum ducatur.

corþnunga on hæmed ðinȝ ȝeþære. ne biþ he na riþ Eoð unſcýlbiȝ. ðeah heo ungehadod þære. forþon ðe heo ær ðohte. ꝥ heo Eodeſ bryð purþan wolde. ðonne iſ hiſe mýcel neað ðearf. ꝥ heo hiſe miſðæda andette. 7 bete ſƿa hiſe ſcƿiſt hiſe tæce:

XVII. Eif hƿýlc man riſige on hiſ nehtan maȝan. oþþe on hiſ ȝeſæðeran. oþþe on hiſ broþor lafe. oþþe on hiſ ſteopmodeſ. beo he amanſumað ſƿam eallum cƿiſtenum mannum. 7 ȝiſ he to dædbote ȝecýrþ. ſƿa he ðearfe ah. bete he ærfe. 7 hneopriȝe ða hƿile ðe he beo. be biſceopdome:

XVIII. Eif hƿa mýnecene. ðe Eodeſ bryð biþ ȝehaten. him to riſe nimþ beo heo amanſumað ſƿam eallra ȝeleaſfulra manna ȝe-mænſcipe: halige bec ſecȝaþ. ꝥ he beo eall ſƿa ſcýlbiȝ riþ Eriſt ſƿa ðær cininȝer ðeopa þære. ȝiſ he riþ ðær cýnȝer ȝebeddan hæmede. 7 ȝiſ hiſ ahpærne ſƿa ȝelimpþ. ſƿa hiſ na ne ȝeþurþe. ꝥ æniȝ man ðurh deopſer corþnunga on beſealle. to do hi ontƿa. 7 beo hiſa æȝþer ærfe hneopriȝende. 7 betende ða hƿile ðe hiȝ on liſe beon a eall be biſceoper dome:

XIX. Niſ na alýfed nanum cƿiſtenum men. ꝥ oſtor riſige ðonne tupa for ðon ſeint Pauluſ hiſ forbiſ on hiſ lafe. 7 tæcþ ælcum men hu he ýmbe ꝥ don ſceal. ꝥ iſ. ȝiſ hƿýlceſ peſer forme riſ biþ deað. ꝥ he be leaſe oþer riſ niman mote. 7 ȝiſ he ða oſerbyſt puniȝe he a ȝýþþan riſleaſ:

XX. Riſ eal ſƿa. ȝiſ hiſe forman peſe forþriþ ȝebýriȝe. be leaſe heo nime oþerne. ȝiſ heo ꝥ ceoran ƿýle. 7 ȝiſ heo ðone oſerbyſt. puniȝe heo a ȝýþþan on ƿudepan hade ða hƿile ðe hýne liſ riȝ. 7 ȝiſ ahpærne peſ. oþþe riſ ðar ðinȝ abſecaþ. ne oſtrýpan hiȝ na Eodeſ milðheortnýſſe. ac ȝecýrþon 7 beton ſƿa hýna ſcƿiſt him tæce 7 riſſige:

XXI. halige bec tæcaþ hpæt æȝhƿýlcum ȝeleaſfullum men to ðonne ýr. ðonne he hiſ riht æpe æpeſt ham bſinȝþ. ꝥ iſ. æfter boca tæcinȝe. ꝥ hi ðreopa ðaȝa 7 nihta ſýrſt hýna clænnýſſe healðan ſcýlon. 7 ðonne on ðone ðriȝððan dæg hýna mæſſan ȝeſtandan. 7 hiȝ butu huſl nimon. 7 ȝýþþan hýna riſcipe healðon for Eode 7 for ƿorlde ſƿa hýna ðearf riȝ. 7 ælcum ȝeſinhiſum ȝebýneþ ꝥ hiȝ hýna clænnýſſe healðon ſeopeſtiȝ ðaȝa 7 nihta ær ðam Eapton. 7 ealle ða Eapſer pucan. 7 ærfe ſunnan nihte. 7 ƿoðner nihte. 7 ſriȝe nihte. 7 ælc ærſaſt riſ healde hýne clænnýſſe ðriȝ monþaſ ærþam beoþþe. 7 æfter ðære acenneðnýſſe ſixtiȝ nihta 7 ðaȝa beo he hýne cild beo hýt mæden cild:

XXII. Eif hƿýlc man ȝehate. oþþe bſinȝe to hƿýlc on ƿýlle. oþþe to ſtane. oþþe to tpeope oþþe to æniȝum oþrum ȝeſceaſtum. butan on Eodeſ naman to Eodeſ cýpican. ſæſte ðneo ȝear on hlafe 7 on ƿætere. 7 ðeah he ȝeþriſt-

getur; non ſit apud Deum innocens, licet non ſit ordinata, quoniam antea cogitabat Dei ſponſa fieri; tunc ipſi quam maxime neceſſarium eſt, ut peccata ſua confiteatur et emendet, prouti confeſſarius ejus illam docuerit.

XVII. Si quis proximam cognatam, vel patris aut fratris viduam, vel matrem ſuam uterinam in uxorem duxerit, ſit excommunicatus ab omnibus chriſtianis; et ſi ad poenitentiam ſe convertat, prouti neceſſe habet, compenſet ſemper, et poeniteat quamdiu eſt, ^m juxta juſ episcopale.

XVIII. Si quis monialem, quae Dei ſponſa vocatur, ſibi in uxorem ducit, ſit ea excommunicata ab omnium fidelium communione. Sacri libri dicunt, quod eodem modo obnoxius ſit apud Chriſtum, ac regis miniſter, qui cum regis conſorte coiret. Et ſi hoc alicubi accidat, uti non ſit, ut aliquis per diaboli tentationem in id inciderit, ſeparentur illi, et uterque eorum ſemper poenitentiam agat, et precetur quamdiu in vivis eſt ſemper, juxta juſ episcopale.

XIX. Non eſt permiſſum aliquibus chriſtianis, ut plus quam bis matrimonium contrahant; quoniam ſanctus Paulus hoc prohibet in doctrina ſua, et docet omnes homines, quomodo circa hoc ſe gerere debeant; hoc eſt, ſi prima uxor mariti cujuſdam mortua ſit, quod cum venia aliam uxorem ſumere poſſit; et ſi poſt eam ſuperſit, habitet ſemper poſtea abſque uxore.

XX. Ita etiam mulier, ſi primum maritum ſuum mortuum ſepeliverit, cum venia ſumat alium, ſi hoc eligere velit; et ſi illa tunc ſuperſit, maneat ſemper in poſterum in ordine viduae, quamdiu vivit. Et ſi aliquis vir vel foemina hoc violaverit, non diffidant Dei miſericordiae, ſed convertantur et emendent, prouti confeſſarius eorum illis praſcripſerit et oſtenderit.

XXI. Sacri libri adnotant, quid ſingulis fidelibus faciendum ſit, cum legitimam ſuam conjugem prius domum duxerit; hoc eſt, juxta libri praſcriptum, ut tres dies et noctes primas caſtitaſtem ſuam ſervent, et tunc tertio die miſſa eorum fiat, et abſque euchariftia ſumatur; ac deinde conjugium ſuum teneant, coram Deo et coram mundo, uti ipſis neceſſe eſt. Et omnes familias decet caſtitaſtem ſuam ſervare quadraginta dies et noctes ante Paſcha, et totam hebdomadam paſchalem. Et deinde, noctes diei Solis, et diei Mercurii, et diei Veneris; quaelibet etiam uxor puritatem ſuam ſervet tres menſes ante partum, et poſt partum, ſexaginta dies et noctes, ſive ſit maſculus infans, ſive foemina.

XXII. Si aliquis voveat, vel offerat ad torrens aliquod, vel ad lapidem, vel ad arborem, vel ad alias aliquas creaturas, praeter ad eccleſiam Dei, in Dei nomine, jejunet tres annos in pane et in aqua. Et licet praſumat in aliquo [hu-

^m addendum foret *in vivis*.

jūsmoði] loco edere vel bibere, et nullam hostiam offerre, nihilominus tamen jejUNET unum annum in pane et in aqua.

XXIII. Certe non est permissum christianis, vanas divinationes committere, uti ethnici faciunt; hoc est, quod credant in Solem, et Lunam, et in cursum stellarum, et constituent divinationes temporum res suas ordiendi. Non fiat congregatio cum aliqua incantatione, nisi cum "Pater noster," et cum "Credo," vel cum aliquibus precibus, quae ad Deum pertinent. Si quis hanc rem vanam committat, resipiscat, et confiteatur, et jejUNET quadraginta dies; et si deinde se vanitati illi rursus adjunxerit, jejUNET tres Quadragesimas.

XXIV. Si laicus aliquis pejeret, et sciat, quod perjurus sit, jejUNET quatuor annos; si sit communis conditionis homo, jejUNET quinquennium; subdiaconus sex annos, diaconus septem, presbyter decem, episcopus duodecim. Et si quis coactus sit pejerare, vel si nesciat, jejUNET tres annos; unum in pane et aqua, et duos, prouti confessarius ejus ipsi praescripserit; et si non sit ordinatus libertati restituat aliquem ex amore Dei. Et si quis ex timore alicujus, vel amore, vel pro usura aliqua pejeret, distribuatur possessionem suam pauperibus, et abeat ad monasterium, et emendet, prouti confessarius ejus ipsi adnotaverit, et poenitentiam agat semper quamdiu in vivis est.

XXV. Si aliquis rem pretiosam furetur, si sit laicus, jejUNET quinque annos, subdiaconus sex, diaconus septem, presbyter decem, episcopus duodecim. Et si quis rem mediocrem auferat, reddat furtum ei, qui illud possidebat, et jejUNET annum in pane et in aqua; et si non habeat unde furtum reddat, jejUNET tres annos in pane et in aqua.

XXVI. Si quis in falso testimonio [inventus] fuerit, non est ei permissum eucharistiam accipere, antequam confiteatur et emendet, prouti confessarius ejus ipsi praescripserit.

XXVII. Certe nulli christiano licitum est, in ecclesia Dei manus Deo offerre, quamdiu invdiam, vel furorem, vel aliquam discordiam habeat in corde suo erga proximum suum; quoniam munus ejus non est acceptum Deo, antequam seipsum reconciliet, et emendet apud proximum suum. Quoniam salvator, in evangelio suo dicit: "Si munus offeras ad altare Dei, et ibi recorderis, quod frater tuus" hoc est, quilibet christianus, "inimicitiam foveat tecum; desere ibi munus tuum, et abi ad fratrem tuum, et reconcilieris cum eo, et deinde veni ad altare, et offer Deo acceptum munus."

XXVIII. Si quis adeo furiosus et duro corde sit, ut ad nullum jus mundi, et pacem redire nolit cum eo, qui erga ipsum deliquit, sit excommunicatus.

XXIX. Quicumque pro aliqua discordia inimicus fiat proximi sui, et adeo rigidus sit, ut iuramentum praestet, se in gratiam aliquam cum eo, qui erga ipsum deliquit, non esse redditurum, sit excommunicatus. Si autem reverti velit, et in gratiam redire, jejUNET unum annum pro-

læce þ he æt rpylcum rtope ete. oþþe ðrince. 7 nane lac ne brynge. fæste he ðeah hpxæþene an gear. on hlafe 7 on pætere.

XXIII. Nyr na soþlice alýfed nanum cristenum men. þ he iðele hpatunza beza. rpa hæþene men doþ. þ 1r. þ h1z zelyfon on sunnan. 7 on Monan. 7 on rteorpena rýne. 7 retan t1ða hpatunza hýra ð1nz to bezýnnanne. ne rýrta zaðurunze m1ð nanum zalðre. butan m1ð Pateri norþer. 7 m1ð Epedan. oþþe m1ð sumon zebede. ðe to Gode belimpe: E1f hpa ðar iðelan ð1nz beza. zerrice. 7 andette. 7 fæste feoper1z ðaza. 7 z1f he eft to ðære iðelnýrre eft zehpýrre. ðonne fæste he ðreo lenzteno:

XXIV. E1f hpýlc læpede man hine forrper1ze. 7 he r1te þ he manrper1ze. fæste feoper gear. z1f he b1þ zemæner hæder man fæste r1f gear. rubdiacon r1x gear. diacon feorþon. mærrerþeorþ týn. b1rceop trelf. 7 z1f hpa b1þ zenýðð. þ he manrper1ze. oþþe þ man nýte. fæste ðreo gear. an gear on hlafe 7 on pætere. 7 tpa rpa h1r rcr1ft him tæce. 7 z1f hine onhaz1ze zerrceozge ænne man for Godez lufon. 7 z1f hpa for æn1zer manner eze oþþe lufe. oþþe for æn1zum rceette hine forrper1ze. ðæle h1r æhta ðearfendum mannum. 7 fape to mýnrþre. 7 bete rpa h1r rcr1ft him tæce. 7 hneorþ1ze a ða hpile ðe he on l1fe beo:

XXV. E1f hpýlc man forrtele ðeorþurþe ð1nz. z1f he b1þ læpede man. fæste r1f gear. rubdiacon r1x. diacon feorþon. mærrerþeorþ týn. b1rceop trelf. 7 z1f hpýlc man medeme ð1nz rtele. azýfe ða rtale ðam ðe h1z ahte. 7 fæste an gear. on hlafe 7 on pætere. 7 z1f he næbbe ða rtale to azýfanne. fæste ðreo gear. on hlafe 7 on pætere:

XXVI. E1f hpa on learene zerr1znýrre beo. nýr him alýfed. þ he hurlez onfo ær he andette. 7 bete rpa h1r rcr1ft him tæce:

XXVII. Soþlice nyr nanum cristenum men alýfed. þ he on Godez cýrcean zode lac ofr1ze ða hpile ðe he nýþ. oþþe andan. oþþe æn1ze unzehrþarnýrre hæbbe on h1r heortan r1þ h1r ðone nehrtan. forþon h1r lac ne beoþ andrenze Gode arþam ðe he hine rýlfne zehrþar1ze. 7 zelaf1ze r1þ h1r nehrtan: Forþon re hælend cpxþ on h1r zozrpelle. z1f ðu lac brynge to Godez feorþode. 7 ðu ðær zemærþ. þ ð1n broþor. þ 1r. ælc cr1sten man. r1z unzþære r1þ ðe. forlæt ðær ð1ne lac. 7 za to ð1num breþer. 7 zehrþære ðe r1þ hine. 7 rýþþan cum to ðam feorþode. 7 ofrpa Gode zecpeme lac:

XXVIII. E1f hpýlc man to ðam hatheorþ r1z. 7 rþrangmod þ he to nanum porþr1hte. 7 rýbbe for nelle r1þ ðæne ðe r1þ hine azýlt hæþ. beo he amanfumad:

XXIX. Se man ðe for hpýlcepe unzehrþarnýrre r1þ r1þ h1r nehrtan 7 to ðon r1þ b1þ þ he aþar rýlf. þ he to nanre rýbbe for nelle æt ðam. ðe r1þ hine azýlt hæþ. beo he amanfumod: E1f he ðonne zecýrpan rýle 7 to rýbbe for. fæste an gear for ðær

ðær aþer ðingum. 7 ðreo lenȝctenu on hlafe 7 on ƿætere. 7 ðær ȝearer ofer eacan ƿæ-
rte ſƿa him hiſ ſcriƿt tæce.

XXX. *Ælcu ȝeleaƿfullum men ȳſ ƿorbo-*
den. ꝥ he hiſ ƿeoh ne hiſ æhta to nanum un-
rihtum ȝafole ne lāne. ꝥ iſ. ꝥ he hine ma-
pan ne biððe to aȝȳƿanne ðonne he him ær
lānde. Ac ƿor lufe 7 ƿor ðearfe lāne ȝe-
hƿa oþrum hiſ ƿeoh. 7 hiſ æhta ſƿa he ƿylle
ꝥ man him ðo. *Liſ hƿa ƿor hƿylcepe ȝȳt-*
runȝe ðiſ ðo. halȝe bec him tæceað ðreo
ȝeara. ƿærten. an ȝear on hlafe 7 on ƿæ-
tere. 7 ða tƿa ſƿa him hiſ ſcriƿt tæce.

I. Hec onȝynneþ ſe ƿorime capitul be ȝehabo-
ðru manna ƿiſunȝe.

II. Be ðam men ðe ȝȳrneþ ſacerð haðer.

III. Eſt be mæſſeppeorȝum.

IV. Eſt be Eodeſ ðeopum.

V. Be ðam hu ſe ſacerð hine healden ſceal.
7 ſe diacon.

VI. Be biſceopum 7 be oþrum Eodeſ ðeo-
pum.

VII. Be ðam ȝehaðedum mannum ðe hȳpa
ƿeoh lānaþ to hȳpe.

VIII. Be ȝehaðodra manna ƿicunȝum.

IX. Be ðam ðe ȝehaðod man ȝeþoſt ƿæðene
numþ ƿiþ ƿiſman.

X. Eſt be ðam ȳlcan.

XI. Be muncer miſhealdorumnȳſſe 7 mȳne-
cȳne.

XII. Be ƿiſmanner ðenunȝe on Eodeſ ƿeo-
foðe. ðe hȳpe to ne ȝebȳneþ.

XIII. Be ðam ꝥ ælc ſacerð ſceal cunnan hȳr
ȝerihito.

XIV. Be ðam ðe ſeint Auguſtinuſ ſende to
Rome to ſeint Egreȝorie. 7 ſeint Egre-
ȝoriuſ him andſƿape ſende.

XV. Be ðam ꝥ ðam ſacerðe naht ne ƿnemað.
ꝥ he rihtȳſ beo. ȝiſ he ðam unriht-
ƿiſan nele hȳpe unrihter ſȳpan.

XVI. Be mæſſeppeorȝa ðrohtnunȝe.

I. **G**IF mæſſeppeorȝ. oþþe diacon ƿiſiȝe
ðoliȝon hȳpa haðer. 7 ȝiſ hiȝ æf-
ter ðam hæmed ðinȝ beȝaþ na ꝥ hiȝ ȝeha-
ðod ſȳnt. ac eac ſƿylce ƿærton ƿeoſon ȝear.
be biſceoper dome.

II. Liſ mæſſeppeorȝ ȝeleahtroð ƿær mid
heafodlicum ȝȳltum. ær he ȝehaðod ƿære.
7 ꝥ ær andette 7 bette ſƿa hiſ ſcriƿt him
tæhte. Liſ he eſt ſȳþþan he ȝehaðod biþ
ða ȳlcan leahtƿar beȝaþ. ne moȝ he æniȝe
ðenunȝe æt Eodeſ ƿeofoðe ðo. ac ƿuniȝe
him eller mid ȝemæner haðer mannum. 7
ȝiſ he cȳppan ƿyle. bete ſƿa ſe biſceop him
tæce.

III. Liſ mæſſeppeorȝ. oþþe diacon manſlea.
oþþe hiȝ ƿorſƿepriȝen. ðoliȝon hȳpa haðer.
7 ȝiſ hiȝ to bote ȝecȳppan ƿȳllon. beton
be ðær biſceoper dome.

IV. Eodeſ ſacerðar. 7 diaconar. 7 oþþe
Eodeſ ðeopar ðe on Eodeſ temple Eode ðe-
niȝan ſcȳlon. 7 halȝdom. 7 halȝe bec hanð-
liȝan. ða ſcȳlon ſȳmble hȳpa clænȳſſe heal-

VOL. I.

pter iuramentum, et tres Quadrageſimas cum
pane et aqua; et illo anno praeterea jejundet, pro-
uti confeſſarius ejuſ illi praefcripſerit.

XXX. Cuilibet fideli prohibitum eſt, pecu-
niam vel poſſeſſionem ſuam ad aliquod injuſtum
tributum mutuo dare, hoc eſt, ut non offerat
plus reddere, quam antea mutuo acceperat; ſed
ex amore, et propter neceſſitatem quiſque mu-
tuo det aliis pecuniam ſuam, et poſſeſſionem,
prouti velit, ut ipſi fiat. Si quiſ hoc ex avaritia
quadam faciat, ſacri libri ei praefcribunt trien-
nale jejunium; unum annum cum pane et a-
qua, et duos, prouti confeſſarius ipſi praefcri-
pſerit.

I. Hic incipit primum caput, de ordinatorum
hominum matrimonio.

II. De iis, qui ordinem ſacerdotalem rite ſervare
deſiderant.

III. Deinde, de preſbyteris.

IV. Deinde, de miniſtris Dei.

V. De eo, quomodo ſacerdos et diaconus ſe ge-
rere debeant.

VI. De epiſcopis, et de aliis Dei miniſtris.

VII. De hominibus ordinatis, qui poſſeſſionem
ſuam mercede aliis exponunt.

VIII. De ordinatorum procurationibus.

IX. De eo, quod ordinatus complacitum ſumat
cum muliere.

X. Deinde, de eodem.

XI. De monachi et monachae delictis.

XII. De mulieris miniſterio ad altare, quod ad
eam non pertinet.

XIII. De eo, quod quilibet ſacerdos ſtatuta ſua
noſſe debeat.

XIV. De eo, quod ſanctus Auguſtinus Romam
miſerit ad S. Gregorium, et S. Gregorius
ei reſponſum miſerit.

XV. De eo, quod ſacerdoti nihil proſit, quod
juſtus ſit, ſi injuſtos ab injuſtitia ſua dedu-
cere nolit.

XVI. De converſatione preſbyterorum.

I. **S**I preſbyter vel diaconus uxorem ducat,
perdat ordinem ſuum; et ſi poſtquam or-
dinati ſunt, fornicationem committant, praeter
haec jejurent etiam ſeptem annos juxta juſ epi-
ſcopale.

II. Si preſbyter accuſatus ſit capitalium cri-
minum, antequam ordinatus eſſet, et ea prius
confeſſus ſit, et correxerit, prouti confeſſarius e-
juſ ipſi praefcripſerit; ſi deinde, poſtquam or-
dinatus ſit, eadem vitia committat, non debet ſer-
vitium aliquod ad altare Dei facere, ſed maneat
alias cum communis conditionis hominibus; et
ſi reverti velit, emendet, prouti epiſcopus ipſi
praefcripſerit.

III. Si preſbyter vel diaconus hominem oc-
cidat, vel pejeret, perdat ordinem ſuum, et ſi
ad poenitentiam ſe convertere velint, emendent
juxta juſ epiſcopale.

IV. Sacerdotes Dei, et diaconi, et alii Dei
miniſtri, qui in Dei templo Deo ſervire debent,
et ſanctuarium ac ſacros libros manu tractare,
ſemper caſtitatem ſuam ſervent. Aſt ſi aliquis
hujus

M m

hujus generis homo in fornicationem inciderit, confiteatur confessario suo, et emendet prouti ipsi praescripserit; quia salvator dicit: "Estote sancti, quoniam ego Dominus Deus et Dominus vester sum sanctus."

V. Sacerdotes, et diaconi, et Dei ministri, qui ipsi nolunt, nec possunt coram Deo castitatem fervare, quae ipsis injuncta est, detrudantur a ministerio suo, quod homines puri in domo Dei Deo praestant; et si deinceps reverti et confiteri velint, emendent, prouti confessarius eorum ipsis praescripserit.

VI. Certe omnibus prohibitum est in sacris libris singulis episcopo, et abbati, et presbytero, ut nullius uxoris proximam secum habeant; ita etiam cuilibet ministro Dei, qui in castitate Deo servire debet, prohibitum est, ut neque cognatam suam, neque aliam uxorem propter alicujus rei negotium intus secum habeant, ne forte per diaboli tentationem cum illis peccent.

VII. Si episcopus, vel abbas, vel presbyter, vel similis Dei minister pecuniam suam ad injustum tributum mutuo dederit, et non recorderetur ejus, quod salvator per Davidem psalmistam dicit: "Tunc divitiis ejus uti debetis, qui pecuniam suam ad nullum injustum tributum tradit." Si quis contra hoc fecerit, non est dignus, ut eucharistiam accipiat, antequam hoc emendaverit, prouti hic supra dictum est, hoc est, per triennale jejunium.

VIII. Nulli presbytero permixtum est, nec diacono, ut sint praefecti vel procuratores, vel circa negotia quaedam mundana occupati, nisi circa ea ad quae intitulati sunt.

IX. Verum Dei minister, qui circa Dei servitia occupatus est, non decet de loco in locum, de domo in domum proficisci, proximi uxorem desiderans, absque doctoris sui venia. Ast si quis hanc consuetudinem habeat, resipiscat, et emendet, prouti confessarius ejus ipsi praescripserit.

X. Monachum, qui seipsum Deo vovit, et sanctas regulas suscipit, non decet aliquem mundanum honorem desiderare, vel illud, quod Deo vovit, violare; si hoc fecerit, resipiscat, et emendet, prouti episcopus ei praescribit.

XI. Si monachus, et monialis, qui Deo seipsum consecraverunt, et votum suum Deo voverunt, per diaboli tentationem hoc violent, separentur ab omnibus ordinatis hominibus; et si ad Deum reverti velint, prius cum lachrymis confiteantur, et emendent, quamdiu in vivis sunt, prouti episcopus provinciae iis praescripserit.

XII. Saepe legimus in sacris libris, non esse justum, quod aliqua laica uxor impura Dei mysteria in altari Christi tractet, nec sacros libros, nec sanctuarium, quod consecrati homines manu versari debent, quoniam sanctus Paulus hoc admodum prohibuit.

XIII. Quemlibet sacerdotem decet nosse doctrinam, quae ad sanctum ejus ordinem pertinet, et eam populum docere, et praeparare illum ad Dei judicium, et ad animae suae commodum.

dan. ðonne gif ænig swa geara man on hæmed ðing befealle. andette his scrifte. 7 bete swa he him tæce. forþon se hælend cwæþ. beon ge halige forþon ðe ic drihten God 7 eower hlaford eom halig.

V. þa sacerdas. 7 ða diaconas. 7 ða Godes deopas. ðe hig sylfe nellaþ ne ne mazon for Gode ða clænnýrre healðan ðe him beboden ys. arcyrige man hig swam ðære ðe-nunge. ðe clæne men on Godes huse Gode ðe-nigap. 7 gif hi ðonne gecýrran 7 andettan wýllaþ. beton swa hýra scrift him tæce.

VI. Soþlice eallunga is forboden on halgum bocum. ælcon bierceop. 7 abbode. 7 mæsse-ppeorste. þ he hig naner wýmmanes neaperte mid him næbbon. Ge eac swýlce ælcon Godes deope ðe on clænnýrre Gode deorigan scýle. ys forboden. þ he naþon ne his magan ne oþerne wýman for naner weorces ðingon in-ne mid him næbbe. ðilær he ðurh deofles corynunges ðær on gearwige.

VII. Gif bierceop. oþþe abbod. oþþe mæsse-ppeorst. oþþe hwýlc Godes deop lænþ his feoh to unrihtum gearole. 7 ne geman hwæt se hælend cwæþ. ðurh Dauid ðone realmierceop he cwæþ. ða scýlon his wices brucan ðe hýra feoh to nanum unrihtum gearole ne wýllaþ. gif hwa ðis abriç ne biþ he wýrþe þ he hwl underfo. ær ðam he hit gebete. swa hit her bucan arniten ys. þ is. ðreo geara fæsten.

VIII. Nýr nanum mæsseppeorste alýreo. ne diacone. þ hi gearfan beon ne wicenas ne ymbe nane woroldwýrgunga abýrgode beon. buton mid ðære ðe hig to getitolode beoþ.

IX. Se riht Godes deop. ðe mid Godes deopdome abýrgod biþ. ne gebýrþ him na to farenne swam stowe to stowe. ne swam huse to huse. wýmmanes neaperte gýrnende. butan his lareowes leafe. ðonne gif hwa ðýrne gearunan hæbbe gearice 7 bete swa his scrift him tæce.

X. Se munuc ðe hine sylfne Gode behæt. 7 ðone halgan reol underfehþ. ne gedæfenaþ him na þ he æniges woroldices wýrþmýn-tes gýrne. oþþe þ abrece. þ he Gode behet. gif he ðis deþ. gearice 7 bete swa him bierceop tæce.

XI. Munuc 7 mýnecenu ðe Gode sylfum beoþ gehalgode. 7 hýra gehat Gode gehatan habbaþ. gif hi ðurh deofles corynunges þ a-brucaþ. beon hig arcyrede swam eallum gehadodum mannum. 7 gif hig to Gode gecýrran wýllaþ. ðe hig ær wýr socon andetton. 7 beton ða hwýle ðe hig on life beon. swa him ðære scipe bierceop tæce.

XII. Gelomlice se habbaþ geara on halgum bocum. þ hýr nýr riht. þ ænig larede wýr unýrre Godes gearyno on Ewýrtes weorode handligan scýle. ne ða halgan bec. ne ðone haligdom. ðe gehalgode men handligan scýlon. forþon reint Paulus hit hæfþ swýþe forboden.

XIII. Elcon sacerde gebýraþ. þ he cunne ða lare ðe to his halgan hade belimþ. 7 folc mid læran. 7 trýmman sceal to Godes rihte. 7 to hýra raple ðearfe.

XIV. Sona

XIV. Sona swa seint Augustinus on Engla ðeode fulluht gebroht hæfde. 7 Godes ðeopas gehwær gereht. 7 geendebýrð hæfde. Ða sende he ærend gewrit to Rome to seint Gregorius ðe ða wæs papa. 7 bæd hine þ he him sende on gewrite. hu him to ðonne wære ymbe ða nihtlican beymtenýrre ðe for oðt mannum on slæpe gelimþ. hwæþer he ðær on morgon to hýrle morþe gan oþþe hýr halgan. gif he mæssepreost wære. 7 he him swiðlice andswære sende. 7 cwæþ. þ ælc Godes ðeop geornlice smeade fram hwylcum ðingum seo nihtlice beymtenýr cume. for ðam oð ðrým ðingum cýmþ ðam slæpendan mode. hwylum for ðære gecýndelican untrumýrre 7 tyððernýrre. hwylum for oðerflopennýrre æter 7 drincef. hwylum eac þ se man gehencþ. 7 smeaf on dæg idele ðing. 7 unalýfðlice ðonne þ he on dæg ðencþ wacigende þ him becýmþ slæpende on niht. Ðonne gif hwa beymten beo on swepe for ðære slærclican tyððernýrre. nah he ðær geþeald. ðingie him georne sw Godes. 7 him æt Gode forgyfennýrre biððe. And gif hit gelimþ for oðerflopennýrre meter oþþe drincef. he býþ syltig. 7 nýr ðeah hýr to forbeodanne ne mæsse to ringanne. gif he mæssepreost býþ. gif hit oðerneod beo. 7 ðær oðer sacerð ne beo. þ ða ðenunga forþ do. Gif ðær ðonne oðer beo. þ ða ðenunga ðon mæge. betere him is. þ he ðær dæges hit forga. 7 him georne mid hýr sealm range. 7 mid ælmyrran forgyfennýrre biððe. Gif hit ðonne on ða ðriððan swan gelýmþ. þ se man on dæg gereo. oþþe gehence. oþþe smeage ymbe unalýfðlice ðing. 7 idele lufe ðær to nimþ. 7 lurt barnýrre. 7 ðonne ðurh þ 7 ðurh deofles hýrunga beymten biþ on slæpe. nýr ðam alýfð hýr to nimanne ðær morgener ðe him on niht swa gelimþ. ac he ah ðearfe. þ he andette. 7 bete swa him hýr swiðt tæce.

XV. Hw se gýð. hu se halga apostol Paulus lærþ ælcum mæssepreoste. ðe Godes folce to lare býþ gereht. þ hýra nan ne wariðge for naner mannes ege ne for nanum swette. þ hýr ne bodigan ælcum men hwæt him si to ðonne. 7 hwæt to forganne. gif hýr sylfe wýllaþ. þ him beo geborgen on domes dæg beforan Gode sylfum.

XVI. Ælc mæssepreost sceal beon swa he gehaten is. sacerðs þ is gnedisc word. 7 is on leðen sacrum danf. 7 on urum geþeode halig sylleð. he sceal sylleð haligýrre ðam folce ðe he to lareowe 7 to hýrðe biþ gereht. þ is. þ he sceal halige ðeapaf. 7 býrena mannum ætýpan. wariðge hine þ be him ne beo gecweden þ egerlice word. þ se hælend cwæþ be Israhela folces hýrðum. Ða he cwæþ. sw eow hýrðum ðara epena meolc gebrocon. 7 mid hýra pulle ge eow swiðdon. 7 ða ðe fætte wæron ða gerdon. 7 ða ðe unswanþe wæron. ða ge ne gerswanþedon. ne ða pann halan ge ne lac ne don. 7 ða ðe forbrocene wæron ða ge ne wriþon. 7 ða ðe to sceadene wæron ða ge ne sammedon. 7 ða forlopanan ða ge ne rohton. Nu is eall

XIV. Simulac S. Augustinus in Anglorum natione baptismum introduxisset, et Dei fervos ubique constituisset, et ordinavisset, mittebat epistolam Romam ad S. Gregorium, qui papa ibi erat, et rogabat eum ut per epistolam ipsi mitteret, quid faciendum sit circa nocturnam pollutionem, quae saepe hominibus in somno accidit; utrum crastino die ad eucharistiam abire, vel eucharistiam consecrare possit, si presbyter esset. Ille etiam ei prudens responsum misit, et dixit, ut quilibet minister Dei sedulo inquirat, de quibus rebus nocturna pollutio oriatur, quoniam ex tribus causis suboritur animo dormienti; interdum ex naturali infirmitate et imbecillitate, interdum ex superfluitate cibi et potus, interdum etiam cum quis die cogitat et meditat inania et prohibita, quae cum vigilans die cogitat, haec dormienti noctu obveniunt. Itaque, cum quis in somno pollutus sit ex carnali imbecillitate, non fuit hoc in ejus potestate; orret sedulo ad Deum, et a Deo remissionem petat. Et si hoc ex superfluitate cibi vel potus oriatur, sit obnoxius; attamen non est ei eucharistia deneganda, nec missae celebratio, si presbyter sit, si maxime necessarium sit, et alius non adsit sacerdos, qui hoc ministerium peragat; si autem alius adsit, qui hoc ministerium praestare queat, melius ei est, si eo die hoc omittat, et diligenter psalmodia et eleemosynis remissionem petat. Si autem tertio modo accidat, quod homo die videat, vel cogitet, vel meditetur rem prohibitam, et noxius amor accidat, et cupido ardens, et tunc per hoc, ac per diaboli simulationem polluat in somno, non est ei permittum eucharistiam sumere crastino die, postquam hoc ei acciderit; sed opus habet illud confiteri et emendare, prouti confessarius ejus ipsi praescripserit.

XV. Hic dicitur, uti S. apostolus Paulus docet quemlibet presbyterum, qui ad populum Dei docendum constitutus est, ut nullius eorum parcat ex alicujus hominis timore, nec pro pecunia aliqua, ita ut non praedicet omnibus hominibus, quid illis faciendum, et quid omittendum sit, si ipse velit esse salvus in die iudicii coram Deo ipso.

XVI. Quilibet presbyter sit, uti vocatus est. Sacerdos est vox Graeca, et Latine significat "sacrum dans;" ipse sacrum dare debet populo, cui doctor et pastor constitutus est, hoc est, ut sanctos mores et exempla illis ostendat; admoneat illos, ne de iis dicatur verbum terribile, quod salvator dicebat de pastoribus populi Israelis, inquit: "Vae vobis pastoribus, qui gregis lacte utimini, et eorum lana vos vestitis, et cum pingues essent, eos dissecatis, et cum infirmi essent, eos non corroboratis, neque aegros medemini, et cum fracti essent, eos non restituitis, et cum dispersi essent, eos non colligitis, et perfos non quaeritis. Nunc omnis grex meus

seditiosus est, quoniam non habent pastorem aliquem, et cibus facti sunt omnibus bestiis feris." Omne hoc dicitur de episcopis et de presbyteris, qui Dei populum in die iudicii ad iudicium ducere debent quemlibet ad portionem, quae ei antea in vita assignata erat.

Attamen sciendum est, quomodo hic quartus liber non sit divisus in capita, cum priores libri sunt in capita divisi; hoc est, quoniam hic quartus liber desumptus est ex tribus: si quis cito aliquid in tribus [libris] invenire nequit, hoc in quarto invenitur tam de maioribus, quam minoribus rebus, manifestius et et quantocius.

Si episcopus aliquis hominem occidat, perdat ordinem suum, et jejuset duodecim annos; septem in pane et aqua, et quinque [annis] tres dies per hebdomadam, et reliquis utatur cibo suo.

Si presbyter, vel monachus hominem occidat, perdat ordinem suum, et jejuset decem annos; quinque cum pane et aqua, et reliquos quinque tribus diebus per hebdomadam, et reliquis cibo suo utatur.

Si diaconus hominem occidat, perdat ordinem suum, et jejuset septem annos; quatuor cum pane et aqua, et tres [annis] jejuset tribus diebus per hebdomadam, et reliquis cibo suo utatur.

Si clericus hominem occidat, jejuset sex annos; tres cum pane et aqua, et tres jejuset tribus diebus per septimanam, et reliquis cibo suo utatur.

Si laicus aliquem occidat, jejuset quinque annos; tres in pane et aqua, et duos jejuset tribus diebus per septimanam, et reliquis cibo suo utatur.

Si quis ordinatum hominem occidat, vel cognatum ejus, deferat patriam, et possessionem suam, et abeat Romam ad papam, et faciat postea, prouti papa ei praescripserit,

Si episcopus aliquam fornicationem committat, vel adulteretur, jejuset duodecim annos; presbyter, et monachus decem annos; et diaconus septem; et clericus sex annos; et laicus quinque annos, uti hic supra de homicidio scriptum est.

Si aliquis ordinatus, episcopus, vel presbyter, vel monachus, vel diaconus consortem suam habuerit, antequam ordinatus esset, et eam ex amore Dei deferat, et ordinem suscipiat, et deinde per fornicationem invicem jungatur, quilibet jejuset juxta ordinem suum, uti supra de homicidio scriptum est.

Si quis cum moniali fornicetur, quae Deo ipsi in sponsam desponsata est, si sit episcopus, jejuset duodecim annos; septem cum pane et aqua, et quinque [annis] tres dies per hebdomadam in pane et aqua, et reliquos utatur cibo suo, excepta carne sola; et quilibet juxta ordinem suum jejuset, similiter uti hic supra de homicidio dictum est. Et monialis jejuset de-

min heort to sceaceþoð. forþon hiȝ næfðon nanne hȳrðe. 7 sȳnð ȝeþoþðene eallum pildeorūm to mete: Eall ðis is ȝesceðen be biſceorūm 7 be mæsseþreorūm ðe Eodeſ folc on ðomeſdæȝ to ðam ðome læðan sȳlon. ælc ðone dæl ðe him ær on lȳfe betæht ƿær:

hȳt is ðeah to ƿitanne hƿi ðeor feorþe boc riȝ uncaþituloð nu ða ærpan bec sȳnt ȝe-caþituloð. þ is. forþon ðe ðeor feorþe boc ȝenumen of ðam ðrim. ȝis hit man ƿaþe ȳr sȳndan ne mæȝ on ðam ðrim. hit man sȳnt on ðære feorþan æȝðer ȝe be mapan ðinȝon ȝe be læsson. openlicor 7 hƿæðlicor:

GIF hƿȳlc biſceor man ofſlea. ðolȝe hiȝ haðeſ. 7 ƿærte tƿelf ȝear. ða feorþon on hlafe 7 on ƿætere. 7 ða sȳf ðriȝ dagaſ on ƿucan. 7 ða ofþe bƿuce hiȝ meter:

Eis mæsseþreor. ofþe munuc man ofſlea. ðolȝe hiȝ haðeſ. 7 ƿærte tȳn ȝear. ða sȳf on hlafe 7 on ƿætere. 7 ða ofþe sȳf ðriȝ dagaſ on ðære ƿucan. 7 ða ofþe bƿuce hiȝ meter:

Eis diacon man slea. ðolȝe hiȝ haðeſ. 7 ƿærte feorþon ȝear. ða feorþon on hlafe 7 on ƿætere. 7 ða ðreo ƿærte ðriȝ dagaſ on ƿucan. 7 ða ofþe bƿuce hiȝ meter:

Eis cleric man ofſlea. ƿærte sȳx ȝear. ða ðreo on hlafe 7 on ƿætere. 7 ða ðreo ƿærte ðriȝ dagaſ on ƿucan. 7 ða ofþe bƿuce hiȝ meter:

Eis læpeðeman man ofſlea. ƿærte sȳx ȝear. ða ðreo on hlafe 7 on ƿætere. 7 ða tƿa ƿærte ðriȝ dagaſ on ƿucan. 7 ða ofþe bƿuce hiȝ meter:

Eis hƿa ȝehaðoðne man ofſlea. ofþe hiȝ neahȳtan mæȝ. forlæte hiȝ earð 7 hiȝ ælita. 7 sære to Rome to ðam papan. 7 ðo sȳþþan sƿa se papa him tæce:

Eis hƿȳlc biſceor hæmed ðinȝ ðrihþ. ofþe æpe bƿiçþ. ƿærte tƿelf ȝear. 7 mæsseþreor 7 munuc tȳn ȝear. 7 diacon feorþon. 7 cleric sȳx ȝear. 7 læpeðeman sȳx ȝear. sƿa heſ buȝan aƿriȳten is be manſlihte:

Eis hƿȳlc ȝehaðoð man. biſceor ofþe mæsseþreor. ofþe munuc ofþe diacon hiȝ ȝe-mæccan hæfðe. ær he ȝehaðoð ƿære. 7 ða for Eodeſ lufon hiȝ forlet. 7 to haðe sȳnȝ. 7 hiȝ ðonne eft sȳþþan toȝaðere hƿȳrfeðon ðurh hæmed ðinȝ. ƿærte ælc be hiȝ enðebȳrðnȳrre. sƿa hit buȝan aƿriȳten ȳr be manſlihte:

Eis hƿa hæme sȳþ mȳnecȳne ðe Eode sȳl-kum bepeððoð biþ to bȳrðe. ȝis hit biſceor biþ. ƿærte tƿelf ȝear. ða feorþon on hlafe 7 on ƿætere. 7 ða sȳf ƿærte ðriȝ dagaſ on ðære ƿucan on hlafe 7 on ƿætere. 7 ða ofþe bƿuce hiȝ meter butan sƿærce anum. 7 ƿærte ælc be hiȝ enðebȳrðnȳrre. eall sƿa heſ buȝan aƿriȳten ȳr be manſlihte. 7 seo mȳnecȳnu

necýnu. fæste tyn gear. eall swa he þu bucan be mæssepreostum appiten yr.

Eis hpylc man polde hæman piþ mýnecýne. 7 heo gefarigan nolde. fæste an gear for ðam unrihtan pyllan on hlafe 7 on pætere:

Eis hpa polde hæman piþ oþres mannes riht ære. 7 heo gefarigan nolde. fæste for his unrihtan pyllan ðreo lengtenu. foran to middan sumera. 7 oþer foran to hærfester emnihte. 7 ðriðde to middan wintera:

Eis hpa pyllle piþ riðman unrihtlice hæman. 7 heo gefarigan nelle. fæste feowertig daga 7 feowertig nihta on hlafe 7 on pætere:

Eis hpylc man nearige oþerne æt his dehter. bete piþ ða frýnd. 7 fæste hyra ægþer. an gear on hlafe 7 on pætere. 7 ða oþre daga brucon hyra meter. buton flæsce 7 nime hig swýðan on ære gif ða frýnd pylah:

Eis hpylcne man deoful to ðam swýðe undergan hæbbe. þ he piþ dumbe nýtenu hæme. andette his scrifte. 7 fæste swýrtýne gear. ða feor on hlafe 7 on pætere. 7 ða feor fæste ælce gear. ðreo lengtenu on hlafe 7 on pætere. an lengten ær Eartnon. 7 oþer oþer Pentecosten. 7 ðriðde ær middan wintera. 7 æfre fæste þodnesdagum 7 Fridesdagum ða hwile ðe he lýbbe:

Eis hpa on gepunan hæbbe þ he hine swýlne bermite his agenes pyllle. fæste ðreo gear. on ælcon ðara geara ðreo lengtenu on hlafe 7 on pætere. 7 ða oþre daga forðange ælce dæge flæsc. buton sunnon dæge anum:

Eis anig man oþerne mid piccesfæste forðo. fæste feor gear. feowen on hlafe 7 on pætere. 7 ða ðreo ðrið daga on pucan on hlafe 7 on pætere:

Eis hpa driðe stacan on anigne man. fæste ðreo gear on hlafe 7 on pætere. 7 ða tra fæste on pucan ðrið daga on hlafe 7 on pætere. 7 gif se man for ðære stacunge deað bið. ðonne fæste he feor gear. eall swa hit he þu bucon appiten yr:

Eis hpa piccige ýmbe aniges mannes lufe. 7 him on æte swýlle. oþe on ðrince. oþe on aniges cynnes gealðor cræftum. þ hyra lufu forþon ðe mape beon swýlle. gif hit læwede man do. fæste healfe gear þodnesdagum 7 Fridesdagum on hlafe 7 on pætere. 7 ða oþre daga bruce he his meter. butan flæsce anum: Eis hit bið cleric. fæste an gear trezen daga on pucan on hlafe 7 on pætere. 7 ða oþre daga forðange flæsc: Eis hit beo mæssepreost. fæste swý gear. þ an on hlafe 7 on pætere. 7 ða feowen ælce Fridesdæg on hlafe 7 on pætere. 7 ælc ðara oþra daga forðange flæsc:

Eis hpa hlýtar. oþe hpatunga beza. oþe his pæccan æt anigum pyllle hæbbe. oþe æt anigne oþre geseafte buton æt Godes cýricean. fæste he ðreo gear. þ an on hlafe 7 on pætere. 7 ða tra þodnesdagum 7 Fri-

cem annos, omnino uti supra de presbyteris scriptum est.

Si quis cum moniali fornicari vellet, et ea consentire nollet, jejunet unum annum pro illa injusta voluntate in pane et aqua.

Si quis cum alterius legitima uxore fornicari vellet, et ipsa consentire nollet, jejunet pro injusta sua voluntate tres Quadragesimas; primam ad mediam aetatem, secundam ad aequinoctium autumnale, et tertiam ad natale Domini.

Si quis cum foemina fornicari velit, et ea consentire nolit, jejunet quadraginta dies et quadraginta noctes in pane et aqua.

Si quis alterum filia sua spoliet, compenset apud amicos, et jejunet quilibet eorum annum unum in pane et aqua, et reliquos dies cibo suo utantur, excepta carne; et sumat eam deinde in uxorem, si amici velint.

Si aliquem diabolus adeo obsederit, ut cum mutis bestiis coeat, confiteatur confessario suo, et jejunet quindecim annos; septem in pane et aqua, et septem quolibet anno jejunet tres Quadragesimas in pane et aqua; unam Quadragesimam ante Pascha, et secundam post Pentecosten, et tertiam ante natale Domini; et semper jejunet diebus Mercurii et Veneris, quamdiu vixerit.

Si quis consuetudinem habeat seipsum sua sponte polluere, jejunet triennium; quolibet horum annorum tres Quadragesimas in pane et aqua, et reliquos dies omittat quotidie carnem, exceptis dominicis diebus solis.

Si aliquis alterum incantationibus perdat, jejunet septem annos; quatuor in pane et aqua, et tres tribus diebus per hebdomadam in pane et in aqua.

Si quisⁿ fuste percutiat aliquem, jejunet tres annos in pane et aqua, et duos jejunet tribus diebus per hebdomadam in pane et in aqua; et si homo ex fustibus moriatur, jejunet septem annos, omnino uti hic supra scriptum est.

Si quis incantationibus utatur ad alicujus amorem sibi conciliandum, et ei in cibo, vel in potu, vel in alicujus generis incantationibus tradat, ut amor illius exinde augeatur; si hoc laicus faciat, jejunet dimidium anni diebus Mercurii et Veneris in pane et in aqua; et aliis diebus utatur cibo suo, excepta carne sola. Si sit clericus, jejunet unum annum, duobus diebus per hebdomadam in pane et in aqua, et reliquis diebus a carne abstineat. Si sit presbyter, jejunet quinque annos; unum in pane et aqua, et quatuor quolibet die Veneris in pane et aqua, et quolibet alio die a carne abstineat.

Si quis fortilegium vel divinationem adhibeat, vel vigiliis suas ad aliquod torrens, vel ad aliam aliquam creaturam praeterquam ad Dei ecclesiam faciat, jejunet tres annos; unum in pane et aqua, et duos diebus Mercurii et Veneris

ⁿ Quia de incantationum generibus proxime praecedens et sequens paragraphus tractat, fuste autem aliquem percutere illuc spectare nequeat; non adeo incongruum esse statui, si decretum hoc de paxillo corpori infixio ageret h. m. "Si quis paxillum alicui infigat, jejunet----- et si homo ex paxillo illo moriatur," etc.

in pane et aqua; et reliquis diebus utatur cibo suo, excepta carne sola.

Uxor eodem modo obnoxia sit, si cum aliquibus incantationibus procreat infantem, vel [eum] ad compita et per terram trahit: omne hoc magnum est paganismus.

Si uxor quaedam potu suo infantem in seipsa sua sponte perdat, vel aliquibus rebus eum corrumpat, jejundet septem annos; tres in pane et aqua, et reliquos utatur cibo suo, excepta carne sola.

Si quis laicus alium vulneret, compenset ei vulnus, et solvat pro medicamentis, et jejundet unam Quadragesimam ante natale Domini in pane et aqua.

Si quis clericum vulneret, jejundet duas Quadragesimas; unam ante mediam aetatem, et aliam ante natale Domini, secundo semper die in pane et aqua.

Si quis Dei ecclesiam infringat furti causa, reddat furtum, et jejundet septem annos, prouti hic supra scriptum est de homicidio.

Si quis furetur cibum vel pannum, et fames ac nuditas ipsum ad hoc coegerit, jejundet tres hebdomadas in pane et aqua; si autem furtum reddere possit, non cogatur ad jejunium, sed ex amore Dei ipsi remissio detur.

Si quis christianus infantem suum vel proximi sui pro aliquo pretio vendiderit, non habeat consortium aliquod cum christianis, antequam eum e servitute redemerit; si autem ipsum obtinere nequeat, tradat tantum pecuniae, quantum prius per ipsum acceperat, et redimat eum e servitute, ac liberet illum, et jejundet septem septimanas in pane et aqua: et si facultates non habeat, ut eum redimere possit, jejundet octo et viginti hebdomadas in pane et aqua.

Si quis sanguinem vel carnem mortuam edat, et hoc ex necessitate uon faciat, jejundet duodecim hebdomadas, secundo semper die in pane et aqua.

Si quis sagitta feram tetigerit, et ea tamen aufugerit, et post tertium diem mortua invenitur, et canis, vel lupus, vel vulpes, vel ursus, vel alius generis fera eam aggressa sit, non tangat illam aliquis christianus.

Si lupus alicujus generis pecus dilaceret, et illud exinde moriatur, non tangat illud ullus christianus; si quis autem hoc fecerit, jejundet quatuor hebdomadas in pane et aqua: si vixerit, et deinde occidatur, utantur eo cum venia.

Si fera quaedam in rete sit suffocata, non est ulli permittum ea uti; si quis illa utatur, jejundet quatuor hebdomadas, secundo semper die in pane et in aqua.

Si quis piscem mortuum in piscina inveniat, et eum edat, jejundet quatuor hebdomadas diebus Mercurii et Veneris in pane et aqua, et reliquis diebus a carne abstineat; et si quis in flumine mortuum piscem inveniat, edatur.

Si quis ordinatus ad venationem abeat, si sit clericus, abstineat duodecim menses a carne;

geðazum on hlafe 7 on pætere. 7 ða oþþe ðazaz bpuce hīr meter. buton flærce anum.

þīrman beo ðær ylcan þyrrþe. 7if heo tilaþ hīre cilde mid ænizum piccecræfte. oþþe æt peza zelæton. 7 ðurh ða eorþan tilh. eala þ 7r mycel hædenrcype.

7if hpylc þif mid hīre ðrince hīre bearn on hīre rylrpe forðo hīre azenes ryller. oþþe mid ænizum ðinrum hīt amyrre. færte heo reoron gear. ða ðreo on hlafe 7 on pætere. 7 ða oþþe bpuce hīr meter. buton flærce anum.

7if hpylc læpedeman oþerne punðize. gebete þif hīne ða punðe. 7 bezýte him ða lacnunze. 7 færte an lenzten foran to middan rintpa on hlafe 7 on pætere.

7if hpylc clericman gepunðize. færte tra lenztenu. an to foran middan rumer. 7 oþer foran to middan rintpa. a on oþerne ðæz on hlafe 7 on pætere.

7if hpa Godes cýricean bpece for rtale. azýre ða rtale. 7 færte reoron gear. rpa hit her buran arriten 7r be manrlhte.

7if hpylc man rtele mete oþþe clafaz. 7 hīne hunzor oþþe næced to ðrike. færte ðreo pucan on hlafe 7 on pætere. 7if he ðonne ða rtale azýran mæze ne neaðize hīne man to færthane. ac ðo him man forzifnyrrer for Godes lufon.

7if hpylc cýrten man hīr azen bearn. oþþe hīr nehrtan mæz þif ænizum purþe rýlle. næbbe he nanne zemanan mid cýrtenum mannum ær he hīne alýred hæbbe of ðam ðeordome. 7if he ðonne hīne bezýtan ne mæze. ðæle rpa mycel reoh for hýne rpa he ær mid him nam. 7 alýre oþerne of ðeordome. 7 rpeoze ðone. 7 færte reoron pucan on hlafe 7 on pætere. 7 7if he ðær zertreonez næbbe þ he alýran mæze. færte ðonne eahta 7 trentiz pucena on hlafe 7 on pætere.

7if hpa blod ete. oþþe rtyrriz flærce. 7 he hit for neode ne ðo. færte tpelf pucan a oþerne ðæz on hlafe 7 on pætere.

7if hpylc man mid arpan ðeop ofrceote. 7 hit ðeah ær berfte. 7 hit man ðonne ýmbe ðreo niht ðeað rinde. 7 ðær hund. oþþe pulf. oþþe fox. oþþe bepa on befanzen hæbbe. oþþe æniz oþer ðeorcýn. ne anbite hīr nan cýrten man.

7if pulf ænizer cýnner of to rhte. 7 hit for ðon ðeað beo. ne onbite hīr nan cýrten man. 7if hit ðonne hpa ðo. færte reoper pucan on hlafe 7 on pætere. 7if hit alýraþ. 7 hit man rýþþan ofrlýhþ. bpuce hīr man rýþþan beleafe.

7if hpylc ðeop býþ on nette arýrzed. nif hit nanum men alýred to brucanne. 7if hīr hpa bpuce. færte reoper pucan a oþerne ðæz on hlafe 7 on pætere.

7if hpa rinde ðeadne rirc on rircpole. 7 hehīr bpuce. færte reoper pucan roðnerðazum 7 Frizgeðazum on hlafe 7 on pætere. 7 ða oþþe ðazaz forza flærce. 7 7if man on ea ðeadne rirc rint. bpuce hīr man.

7if hpylc gehaðoð man on huntaz fape. 7if hit beo cleric forza tpelf monaþ flærce. diacon

diacon ƿra gear. mæssepreost ƿreo. 7 bi-
rceop seofon.

Eis hƿylc birceop. oþþe anig gehaðoð man
hine of ƿaðlice oƿerðrince. oþþe he ðær
geƿrice. oþþe his haðer ðolige. is munuc for
oƿerðruncennýrre sƿipe. fæste ðriƿtig da-
ga.

Eis mæssepreost oþþe diacon for oƿer-
ðruncennýrre sƿipe. fæste feoƿertig daga.
gis læredeman riht gelyfeð for oƿerðrunc-
cennýrre sƿipþ. fæste feoƿertig daga. se
ðe ðurh facn oþerne oƿerðrench. fæste fe-
oƿertig daga.

Eis muƿ on ƿætan befealle. do his man aƿeg.
7 sƿpenge mid halig ƿætere. 7 gis heo cƿýcu
rið. dicge man ðone ƿætan. gis heo ðonne
deað rið. geote hit man ut. 7 ðrea þæt.

Eft hit cƿýþ on oþre sƿope. gis ðær me-
ter mýcel rið æt gædere. sƿpeðe man hit
mid halig ƿætere. 7 dicge gis hit ðearf
rið. 7 þæt ðonne for neað ðearfe.

On ðære firtan cneopýrre geleofe men
his moton geramnigan 7 on ðære feorþan.
gis his gemette rin. ne sceade hi man. æt
ðam ðriððan cneope sceade hi man.

Sis on hise monaþ aðle cýrcean ne rece.
ne to hure ne ga. naþen ne nunne ne læpeðe-
sis. 7 gis his hýt don. fæste tƿentig da-
ga.

Se ðe ariht dicge ðær ðe hund oþþe muƿ
oþþe ƿerle ariðlige oþþe of ete. 7 he hit
rite ringe C. realma. gis he hit nýte. ringe
firtig realma.

Eis hƿa on his gýmeleaste hurs forleofe.
fæste ƿreo lengtenu ælce Fritgedæg on hlare
7 on ƿætere. 7 ða oþþe dagas bruce his me-
ter butan flæce.

Eis seo onfægeðnýr on eorþan fealle for
gýmeleaste. ringe firtig realma.

Se ðe forgýmeleaste gehalgoð hurs on
ðam þæt hit to lange licge þæt him rið unry-
fennýr on. oþþe hit næbbe his his. fæste
feoƿertig daga.

Eis man hurs aƿipe for ðruncennýrre. oþ-
þe for oƿersýlle. fæste feoƿertig daga.

Eis he for untrumnýrre his hurs aƿipe.
fæste seofon dagas. oþþe ƿra fæstefas ringe.

Eis man hurs ƿýrpe on fýr oþþe on
sƿeam. ðonne hit molfaþ to ðicgenne. ringe
C. realma.

Eis hund ðone sƿipeþan fæte. fæste he
an hund daga. gis he hit nýrte. fæste fe-
oƿertig daga.

Eis hƿylc hurs ðe biþ unryrre. oþþe on
ýlde. forbærne man hit.

Eis muƿ ete hurs forgýmeleaste ðær ðe
hit healdan sceolde. fæste feoƿertig daga.
se ðe hurs anigne dæl forleofe. fæste
tƿentig daga.

Se ðe on folces gefirtnýrre his cƿýrman
forleofe. 7 hine eft ne finde. fæste ƿreo
lengtenu. oþþe an gear.

Se ðe his calic ageote amanð his mærran.
fæste ðriƿtig daga.

diaconus duos annos; presbyter tres; et episco-
pus septem.

Si episcopus aliquis, vel ordinatus homo sae-
pe consulto inebrietur; vel ab hoc abstineat, vel
ordinem suum perdat: si monachus, ex nimia
ebrietate vomat, jejundet triginta dies.

Si presbyter, vel diaconus ex ebrietate vomat,
jejundet quadraginta dies; si laicus, cum permis-
su ° ex ebrietate vomat, jejundet quadraginta di-
es; si per fraudem alium inebrietur, jejundet qua-
draginta dies.

Si mus in aquam ceciderit, extrahatur, et spar-
gatur cum aqua consecrata, et si vivus sit, ven-
datur aqua; si autem in ea mortuus sit, effun-
datur, et vas lavetur.

Deinde dictum est in alio loco, si [ibi] mul-
tum cibi sit collectum, spargatur aqua consecra-
ta, et vendatur [cibus] si necesse sit, et quis eo
admodum indigeat.

In quinta generatione fideles se conjungere
possunt; et in quarta, si inveniantur, non sepa-
rentur; in tertia generatione separentur.

Mulier in consuetudine sua menstrua eccle-
siam non adeat, nec eucharistiam accipiat; nec
monialis; nec mulier laica; et si hoc fecerit, je-
jundet viginti dies.

Si quis aliquid vendat, quod canis vel mus
vel mustela violavit, vel edere incepit, et ipse
hoc sciat, cantet centum psalmos; si nesciat,
cantet quinquaginta psalmos.

Si quis ex incuria sua eucharistiam perdat,
jejundet tres Quadragesimas quolibet die Veneris
in pane et aqua; et reliquis diebus utatur cibo
suo, praeter carnem.

Si ea non consecrata ex incuria in terram ca-
dat, cantet quinquaginta psalmos.

Si quis negligat consecratam eucharistiam, ut
nimis diu servetur, et aliqua impuritas in ea sit,
vel non habet formam suam, jejundet quadraginta
dies.

Si quis hostiam evomat ex ebrietate vel ex
luxurie, jejundet quadraginta dies.

Si quis ex infirmitate eucharistiam evomat,
jejundet septem dies, vel duo psalteria cantet.

Si quis hostiam in ignem projiciat, vel in flu-
men, ut putrefiat^p ad comedendum, cantet cen-
tum psalmos.

Si canis alicujus vomitum devoret, jejundet
[vomens] centum diebus; si hoc nesciret, jeju-
net quadraginta diebus.

Si hostia quaedam impura vel nimis vetusta
sit, comburatur.

Si mus edat hostiam ex incuria ejus, qui il-
lam conservare deberet, jejundet quadraginta di-
es; qui hostiae aliquam partem perdat, jejundet
viginti dies.

Qui in testimonio populi chrisma suum per-
dit, et illud deinde non inveniat, jejundet tres
Quadragesimas vel unum annum.

Qui calicem inter missam suam effundat, je-
jundet triginta dies.

° Saxon. riht gelyfeð an bene exprimat per *cum permissu*, non affirmarem; sensus verba *sua sponte vel voluntario* re-
quirat.

^p Saxonismus hic ita explicandus: *ut putrefiat, adeo ut comedi nequeat.*

Qui comederit, antequam ad eucharistiam eat, et postea eucharistiam comedat, jejunet septem dies.

Si maritus et uxor in matrimonio conjuncti essent, et alter eorum Dei minister esse velit, et alter nolit; vel alter horum sit infirmus, alter sanus; cum mutuo consensu tamen, si velint, separari possunt, et hoc sit cum testimonio episcopi.

Dei minister, qui in somno pollutus est, surgat, et cantet septem psalmos, et flectat genu suum ad terram in cujuslibet versiculi fine, et jejunet crastino die in pane et aqua; vel cantet triginta eorum psalmorum, qui optimi ei videntur, et in cujuslibet versiculi fine genua sua ad terram flectat.

Si sus, vel gallina, vel alicujus generis animal de corpore hominis edat, vel sanguinem ejus bibat, occidatur animal, et detur canibus.

Si quis alterius domum comburat, jejunet tres annos, secundo semper die in pane et aqua; et reliquos dies jejunet contra, et a carne abstinere.

Si alicujus generis animal in fossam aquae cadat, et mortuum ibi inveniatur, purgetur fovea illa, et spargatur in ea aqua consecrata; et si quis de ea gustet antequam fossa consecrata sit, jejunet unam septimanam in pane et aqua; si hoc nesciret, jejunet unum diem in pane et aqua.

Si quis propter infirmitatem suam vel molli-
tiam, jejunium et severitatem hanc sufferre nequit, quam confessarius ei praescribit, ei permissum est, jejunium suum redimere cum pietate, et cum facultatibus mundi; hoc est igitur, si quis sit dives, det pro duodecim mensium jejunio triginta solidos; si non adeo dives sit, tunc solvat viginti solidos; si nec adeo dives sit, det decem solidos. Si autem pauper sit, ut nec decem habeat, det tres solidos, quoniam dives facilius tradere potest triginta solidos, quam pauper tres: verus solidus sit semper duodecim obolorum. Hujus generis eleemosynae in tres partes dividendae sunt; una est, quae altari Dei imponatur; altera, qua homines ex servitute redimuntur; et tertia deinde servetur, ut ecclesiasticis necessitatibus distribuatur.

Unius diei jejunium uno obolo redimi potest, vel ducentis psalmis, et alio modo, quis cantet "Miserere mei Deus" duodecies, et duodecim "Pater noster," et in cujuslibet versiculi fine in terram se prosternat coram altari Dei; et si quis psalmodiam nesciat, tunc pro unius diei jejunio cantet quinquaginta "Pater noster," et toties se in terram prosternat. Et septem annorum jejunium in duodecim mensibus quis redimere potest, si quolibet die cantet psalterium, et aliud noctu, et quinquaginta [psalmos] vesperi.

Cum una missa septem dierum jejunium redimi potest; et cum decem [missis] quatuor mensium jejunium redimi potest; et cum viginti missis septem mensium jejunium redimi po-

Se de ete ærþam de he to hurle ȝa. ȝ æfter þam þ̅ hurl dīcȝe. fæste feorþon dagaȝ.

þer ȝ riȝ ða de him ȝeþeode þær on hæmede. ȝiȝ ðær riȝle oþer Eodeȝ deopa beon ȝ oþer nele. oþþe hȳna oþer byþ untrum oþer hal. ȝpa ðeah be hȳna beȝna ȝeþarunȝe hiȝ dælon hiȝ. ȝiȝ hiȝ riȝllon. ȝ þ̅ beo be biȝceoper ȝeritnyȝre.

Se Eodeȝ deop de on ȝlape beȝmȳten byþ ariȝe. ȝ riȝȝe feorþon ȝealmar. ȝ biȝe hiȝ cneop to eorþan æt ælceȝ fereȝe ende. ȝ fæste ðær on morȝen on hlape ȝ on pæteȝe. oþþe riȝȝe ðrittiȝ ðæra ȝealma de him betȝte ðinȝcon. ȝ æt ælceȝ fereȝe ende biȝȝe hiȝ cneopu to eorþan.

Eiȝ ȝriȝn oþþe hennu oþþe æniȝer cȳnneȝ ȝriȝe ete of manneȝ lichaman. oþþe hiȝ blod dȳnȝe. ȝlea man þ̅ ȝriȝe. ȝ riȝlle hundum.

Eiȝ hpa bærne oþer hur. fæste ðreo ȝear a oþerne dæg on hlape ȝ on pæteȝe. ȝ ða oþre dagaȝ fæste toȝeaner. ȝ forȝa færeȝe.

Eiȝ æniȝer cȳnneȝ ȝriȝe fealle on pæteȝe riȝt. ȝ hiȝ man ðæron deað riȝnde. feorȝiȝe man ðone riȝt clæne. ȝ riȝte de ðæron halȝ pæteȝe. ȝ ȝiȝ hpa hiȝ onbȳriȝe ær ȝe riȝt ȝealȝod riȝ. fæste ane riȝcan on hlape ȝ on pæteȝe. ȝiȝ he hiȝ niȝte. fæste ane dæg on hlape ȝ on pæteȝe.

Eiȝ hpa for hiȝ untrumnyȝre. oþþe for hiȝ hneȝcnyȝre þ̅ fæsten. ȝ ða riȝdnȝre a bepan ne mæg de hiȝ riȝriȝt him tæcþ. him ȝr alȝed þ̅ he mot hiȝ fæstan alȝran mið ȝodcundnyȝre. ȝ mið hiȝ riȝld æhton. þ̅ ȝr ðonne. ȝiȝ he byþ riȝllȝ riȝlle for riȝelȝ monþa fæstene triginta solidos. þ̅ ȝr on riȝe ȝeþeode ðrittiȝ riȝllinȝa. Eiȝ hine to ȝpa riȝcelum ne on haȝiȝe. ðonne riȝlle he riȝentiȝ riȝllinȝa. Eiȝ hine ðonne to ȝpa riȝcelum ne on haȝiȝe. riȝlle riȝn riȝllinȝaȝ. Eiȝ hiȝ ðonne ðearȝiȝende mann beo þ̅ him to riȝn ne on haȝiȝe. riȝlle ðreo riȝllinȝaȝ forþon ȝe riȝleȝa mæg eaþon riȝllan ðrittiȝ riȝllinȝa ðonne ȝe riȝdla ðriȝ. ȝe riȝht riȝllinȝ byþ a be riȝelȝ riȝneȝum. ȝpa ȝe riȝade ælȝȝriȝan man riȝeal on ðreo riȝan dælan. an ȝr þ̅ hiȝ man uppan Eodeȝ feorþod leȝte. oþer þ̅ man ȝebicȝe man of ðeopdome. ȝ hine riȝþþan ȝe riȝeoȝe. ðriȝdode þ̅ hiȝ man Eodeȝ ðearȝum dæle.

An dæȝer fæsten man mæg mið anum riȝe alȝran. oþþe mið ðram hund ȝealman. ȝ on oþre riȝan riȝȝe miȝerere mei Deus riȝelȝ riȝon. ȝ riȝelȝ Pater noster. ȝ æt ælceȝ fereȝe ende hine on eorþan aȝriȝe æt forþan Eodeȝ feorþode. ȝ ȝiȝ ȝe man ȝealȝanȝ ne cunne. ðonne riȝȝe he for aner dæȝer fæsten riȝriȝȝ Pater noster. ȝ ȝpa ofȝ hine on eorþan aȝriȝe. ȝ feorþon riȝnȝa fæsten man mæg on riȝelȝ monþum alȝran. ȝiȝ he ælce dæg aȝriȝeȝ riȝteȝe. ȝ oþerne on riȝht. ȝ an riȝriȝȝ on æȝen.

Mið anȝe mæȝran man mæg alȝran feorþon daga fæsten. ȝ mið riȝn man mæg alȝran feorþeȝ monþa fæsten. ȝ mið riȝentiȝ mæȝran man mæg alȝran feorþon monþa fæsten.

ȝ mið

7 mid ƿrituȝ mæſſan man mæg alȝran
 7pelc mona ƿærten. Eif he ƿyle mid ƿo-
 þne Eoder luſe him ȝylcum ƿingian. on hal-
 ſum ȝeppitum ȝr ȝeƿædd. ꝥ ƿe ælmihtiga
 Eod ƿurh 7pelc ƿing ȝyleþ mannum ƿorȝy-
 kennȝſſe hiȝ ȝynna. ƿeo ænȝſſe ȝynna ƿor-
 ȝykennȝſſ ȝr. ƿurh ƿulpihter bæþ. ƿeo æf-
 tere ƿorȝykennȝſſ ȝr ƿurh Eoder luſu 7
 manna. ꝥ ȝehpa luſige Eod of eallpa heor-
 tan 7 ƿonne hiȝ nehtan. ꝥ ȝr ælc cnihten
 man. ƿpa hine ȝylcne. ƿeo ƿrȝddc ƿorȝyken-
 nȝſſ ȝr ƿurh ælmiȝſſan ȝylene. ƿorþon hit
 ȝr æppiten. ꝥ eall ƿpa man mid ƿætere ƿȝr
 adpærþ ƿpa adileȝaþ ƿeo ælmiȝſſa ƿær man-
 nes ȝynna. ƿeo ƿeorþe ƿorȝykennȝſſ ȝr ƿurh
 ƿealmanȝ 7 teapa aȝotennȝſſ. ꝥ ȝehpa ƿor
 hiȝ ȝynnum hƿeorȝige. 7 ƿepe ƿpa ȝehpa deþ
 ƿor hiȝ ƿreonder ƿorþriþe. ƿeo ƿiſte ƿor-
 ȝykennȝſſ ȝr ƿurh ȝynna andetnȝſſe ꝥ ȝe-
 hpa hiȝ ȝynna andette hiȝ ƿcniſte. 7 him
 hiȝ ƿiȝolnȝſſe onpneo. 7 ȝȝþan bete ƿpa
 he him tæce. ƿeo ƿiſte ƿorȝykennȝſſ ȝr ꝥ
 ȝehpa ƿor Eoder luſon. 7 ƿor hiȝ ƿaple de-
 æpne ƿinne ƿiþ hiȝ lichaman unriht luſtar 7
 hine ȝylcne. ƿpa ȝeȝylde mid ƿærten 7 mid
 oþrum mæȝene ꝥ ƿe innra man ꝥ iȝ ƿeo ƿaple
 beo ƿor Eode ȝehealden. ƿeo ƿeoronde ƿor-
 ȝykennȝſſ ȝr. ꝥ ȝehpa hiȝ æhta 7 hiȝ bearn
 7 hiȝ eapd ƿorlæte ƿor Eoder luſon. 7 on æl-
 þeodȝnȝſſe ƿape. 7 ƿær hiȝ liȝ ȝeendȝge.
 ƿeo eahtoþe ƿorȝykennȝſſ ȝr. ꝥ ƿe man of ƿiȝ
 liſe ƿape to ƿite. 7 hiȝ ƿrȝnd ƿonne de on
 hiȝ liſe beoþ hine maȝon alȝran. 7 him ƿor-
 ȝykennȝſſe æt Eode ȝeearnȝan mid ȝod-
 cundum deopdome. 7 mid hȝra ƿorlde æhton.
 ƿeo niȝoþe ƿorȝykennȝſſ ȝr mildeþortnȝſſ 7
 Eod ȝeleapa. ƿeo teoþe ƿorȝykennȝſſ ȝr ꝥ
 man oþerne ȝehȝrȝe ƿnam hiȝ ȝynnum to
 Eoder ȝyllan. ƿeo endlyſte ƿorȝykennȝſſ ȝr.
 ꝥ ȝehpa ƿor Eoder luſon ƿorȝyfe ƿær man-
 nes ȝyltar de ƿiþ hine aȝylton. ƿorþon ƿe
 hælenð cƿæþ on hiȝ ȝodſpelle. ƿorȝyfaþ 7
 eop bȝþ ƿorȝyfen. ƿeo 7pelc ƿorȝykennȝſſ
 ȝr martiȝ had ƿpa ƿam ƿceapan ƿearþ ær
 ƿrihtnes ƿroƿunȝe. ƿa ƿe hælenð him to
 cƿæþ. ƿoþ iȝ. ꝥ ic de ƿecȝe. nu to ƿæȝ ƿu
 bȝrt mid me on mineȝ ƿæden ƿice.

ƿȝſ ȝyndon ƿa ȝodcundan beboðu de ƿe
 ƿcȝlon healðan. ꝥ ȝr æpeſt ƿeo ƿoþe luſu
 Eoder 7 manna. 7 clænnȝſſe. 7 ƿærten. 7
 ƿorþærtnȝſſe. 7 beon eapmode. 7 ȝemet-
 ƿærte. 7 ƿnemȝume. 7 ȝeþȝldȝge. 7 man-
 þpæne. 7 cumliþe. 7 ælmiȝſſe fulle. 7 halȝ
 ƿæccan. 7 beon mildeþorte. 7 ȝeȝȝbrume.
 7 ƿær ƿing ƿe ƿcȝlon ƿorȝan. ꝥ ȝr ofeſ-
 hȝd. 7 ȝȝtȝunȝe. 7 æpeſt. 7 ȝdelne ȝȝlp.
 7 ƿtala. 7 ƿeaplac. 7 unriht hæmed. 7 o-
 ƿeſþruncennȝſſ. 7 morþor. 7 mæneapȝ. 7
 leaſunȝa. 7 ȝȝriȝnȝſſa. 7 ȝecȝd. Deop-
 tiþ cȝmþ ȝmbe 7pelc monaþ. ꝥ ælc man ƿceal
 hiȝ ƿcniſt ȝepprecan. 7 be hiȝ ƿcniſter lea-
 pan on hiȝ ƿærten ƿon. 7 Eode 7 hiȝ ƿcniſte
 hiȝ ȝyltar andettan ƿa de he ȝeƿorhte. oþ-
 þe on manſlihte. oþþe on morþne. oþþe on
 unriht hæmede. oþþe on ænȝum ƿapa ƿingȝa
 de man ƿiþ Eod aȝyltan mæȝ. ƿonne haȝa
 ƿu rihtne ȝeleapan to Eode. 7 to ƿȝſſe

teſt; et cum triginta miſſis duodecim menſium
 jejunium redimi poteſt. Si quis cum vero Dei
 amore pro ſeipſo intercedere velit, in ſacris ſcri-
 pturis dictum eſt, quod omnipotens Deus duo-
 decim modis hominibus dat remiſſionem pec-
 catorum. Prima remiſſio peccatorum eſt per
 lavacrum baptiſmi. Secunda remiſſio eſt per
 Dei et hominum amorem; ut quis diligat De-
 um ex toto corde, et tunc proximum ſuum, hoc
 eſt, quemlibet chriſtianum, uti ſeipſum. Ter-
 tia remiſſio eſt per diſtributionem eleemoſyna-
 rum; quoniam ſcriptum eſt, quod ſicuti cum
 aqua ignis extinguitur, ita eleemoſyna delet ho-
 minum peccata. Quarta remiſſio eſt per pſal-
 modiam et lachrymarum effuſionem; ut quis
 peccatorum ſuorum poenitentiam agat, et fleat,
 prouti quis facit propter amici ſui obitum. Quin-
 ta remiſſio eſt, per confeſſionem peccatorum; ut
 quis peccata ſua confeſſetur confeſſario ſuo, et
 ei ſecreta ſua revelet, et deinde compenſet, pro-
 uti ipſi praeſcripſerit. Sexta remiſſio eſt, ut quis
 ex amore Dei, et propter animae ſuae ſalutem,
 corporis ſui injuſtas cupiditates ſuperet, et ſe-
 ipſum adeo ſubjuget per jejunium et per alias
 virtutes, ut homo interior, hoc eſt anima, pro-
 pia habeatur. Septima remiſſio eſt, ut quis poſ-
 ſeſſionem ſuam, et infantem ſuos, ac patriam ſu-
 am ex amore Dei deſerat, et in terram extrane-
 am abeat, et ibi vitam ſuam finiat. Octava re-
 miſſio eſt, cum quis ex hac vita decedit per
 ſupplicium; et amici ipſius, cum in vivis eſſet,
 eum redimere poſſunt, et ipſi remiſſionem apud
 Deum obtinere per pia ſervitia, et per poſſeſ-
 ſiones ſuas mundanas. Nona remiſſio eſt miſeri-
 cordia, et bona fides. Decima remiſſio eſt, cum
 aliquem a peccatis ſuis ad Dei voluntatem con-
 vertimus. Undecima remiſſio eſt, ut quis ex a-
 more Dei remittat illorum delicta, qui erga eum
 deliquerunt; quoniam ſalvator in evangelio ſuo
 dixit: “Remittite, et remittetur vobis.” Duo-
 decima remiſſio eſt martyrism, uti fiebat latro-
 ni ante paſſionem Domini, cum ſalvator ipſi
 diceret: “Verum eſt, quod tibi dico, nunc ho-
 die tu eris mecum in patris mei regno.”

Haec ſunt divina praecepta, quae nobis ob-
 ſervanda ſunt; hoc eſt, primo verus Dei et ho-
 minum amor, et caſtitas, et jejunium, et con-
 ſtantia; et ſimus humiles, et moderati, et be-
 nigni, et patientes, et manſueti, et hoſpitales, et
 eleemoſynarum ac ſanctarum vigiliarum pleni;
 et ſimus miſericordes, et pacifici; et haec omit-
 tamus, nempe ſuperbiam, et avaritiam, et invi-
 diam, et vanam gloriam, et furtum, et rapi-
 nam, et fornicationem, et crapulam, et homi-
 cidium, et perjuriam, et mendacium, et maledi-
 ctum, et controverſiam. Tempus ſervitiorum
 quovis anno advenit, ut quilibet cum confeſſa-
 rio ſuo loquatur, et cum confeſſarii ſui venia
 jejunium ſuum ordiatur, et Deo ac confeſſario
 ſuo delicta ſua confeſſetur, quae perpetravit;
 vel homicidium, vel occiſionem hominis, vel
 fornicationem, vel ullum aliquod eorum, quae
 adverſus Deum delinquere poſſumus: deinde ha-
 beat [O homo!] veram fidem erga Deum, et de-

voto hoc tempore diligenter ores (quoniam scis, quid feceris) cum jejuniis tuis, et cum elemosynis tuis, et cum precibus tuis, quas quam optime noris; et quovis die dominico ad ecclesiam venias, et ibi diligenter pro teipso ores, et pro omni populo baptizato, et pro confessorio, et tunc pro nobis omnibus oraveris. Dilecte mi, ego te doceo, ut cogites, quomodo in hunc mundum progenitus fueris; et quomodo, et quid tu mundo huic mutuo des; et quomodo corpus ac anima tua separanda sint; et postea in quo commemorationis loco anima tua expectare debeat diem iudicii; et etiam tempus cum anima et corpus tuum congreganda sunt, et deinde ad Dei iudicium ducenda: et tum tu, ac quilibet homo pro operibus suis iuste compensabitur et accipiet a iudicio illo; et deinde cum anima et corpore obtinebit vitam aeternam, vel aeternam mortem, prouti antea deliqueris, tam vitam aeternam, quam infinitam poenam. Tunc cum mane primum surrexeris, signa te quam diligentissime, et Deum ora; cum cubitum te contuleris, idem; ut tibi per Deum peccata tua remittat, et post mortem aeternam quietem et misericordiam suam det. Agedum, dilecte mi, cogita, quid parentes nostri antea fuerint, et quales nos nunc sumus; vel quoniam illorum nunc appareant, qui ante centum annos pulvere terrae obtegebantur; quales nos mox futuri sumus, cum anima ex corpore excesserit. Agedum, chare mi, quandoquidem Deus nobis [tempus] concedit, caveamus nobis a peccatis et a vitiis illis, quae diabolus nobis suggerit: omnis furor venit a diabolo, et omnis controversia, et omne infortunium. Agedum ergo resistamus ei, et mitigemus animum nostrum, et imploremus Dei misericordiam et auxilium ejus, ut praecepta ipsius observare possimus. Agedum frequentemus ecclesias nostras diebus Solis et festis, et saepe inter haec tempora, quo saepius eo melius, et caveamus nobis ab invidia, et ab ira, et a verbis inutilibus, et a crapula, et a blasphemia, et a biloquio, et a falso testimonio, et ab homicidio, et a perjuriis, et a crebris fornicationibus, et a qualibet impuritate corporis nostri. Et agedum cogitemus, quomodo praeparare debeamus animam nostram, et corpus nostrum, quandoquidem Deus nobis [gratiam] concedit, ut in eo occupemur, quo saltem post hunc mundum quietem habeamus ex Dei misericordia. Domine mi, ego te rogo, qui in evangelio tuo ad omnes vere fideles dicis: "Petite, et dabitur vobis:" ego te, Domine mi, humiliter rogo, ut mihi condones id, quod obsecro, si tibi placuerit, et animae meae salus in aeternum cum mundanae vitae meae benedictione persistat.

Si quis juret inter manus episcopi, vel presbyteri, vel diaconi, vel in altari, vel in consecrata Christi cruce, et sit perjurium, jejundet tres annos. Si quis in non consecrata Christi cruce pejerat, jejundet unum annum; qui perjurium committit, jejundet tres annos. Si aliquis cum foemina fornicetur, jejundet tres annos, vel duos plenarios. Si quis cum alterius viri uxore adulteretur, jejundet quatuor annos; duos integros, duos

godan tide. 7 georne beo betende ðær ðu wite þ ðu geporht hæbbe mid ðinum fæstene. 7 mid ðinre ælmyrran. 7 mid ðinum gebedum ðe ðu betst cunne. 7 ælce sunnandæg to cýrcan cum. 7 ðær georne for ðe sylfne gebide. 7 for eall gefullos folc. 7 for ðonne scrift. ðonne byrt ðu on ure eallra gebed nædene: Min leof ic ðe læne. þ ðu dence. hu ðu hider on worlde acenned wære. oþþe ðurh hwæt. oþþe on hron ðu ðær lænan worlde. 7 hu ðin lichama. 7 ðin sawol hi gedælan scýlon. 7 sylþan on hwylcere anbið stowe ðin sawol biðan mote domeð dæges. 7 eac ða to ðonne ðin sawol. 7 ðin lichama gegaderode beon scýlon. 7 eft to Godes dome gelædd. 7 ðonne ðu scealt. 7 ælc man for his azenum gepýrhtum riht agýðan. 7 onfon æt ðam dome. sylþan mid sawle 7 mid lichaman onfon. swa eacum life. swa eacum deaðe. swa ðu ær geporhtest. swa eacum life swa ungeendodon wite: ðonne ðu on morðen ærest arise. swa ðe sylfne georne. 7 Gode bebed. ðonne ðu ðe wætan wylle. so þ ylce ðinga ðe riht Godes ðurh ðinra synna forgyfe. 7 æfter worlde ece wæste. 7 his mildheortnýrre: Uton min leof gehencan hwylce ure ylðan ær wæron. 7 hwylce we synð nu. oþþe hwylce ða synð nu to sceapigenne ða ðe for hund wintrum mid eorðan moldan bebroðene wæron. swylce ðonne we beoð swa swa ur seo sawol of ðam lichaman sylþ. Uton ðonne min leof. ða hwile ðe ur Godes unne. beorgan ur riht synna. 7 riht ða unheapð ðe ur deofol læreð. ælc gramfærnýr cýmþ of deofle. 7 ælc geflit. 7 ælc ungelimp: ðonne uton wistandan him. 7 liðegian ure mod. 7 biððan ur Godes miltre 7 his fultumes. þ we magon his bebodu healdan: Uton secan ure cýrcan sunnandægum 7 mæsseægum. 7 betweoh ðam tidum symble swa betere swa oftor. 7 beorgan ur riht æfter. 7 riht synne. 7 riht unnýtte word. 7 riht oferdruncennýrre. 7 riht tælnýrre. 7 riht trýrræcnýrre. 7 riht leare gewitnýrre. 7 riht morþor. 7 riht mænefar. 7 riht ofst nædlic hæmed. 7 riht ælce unclænnýrre ure lichaman. 7 uton gehencan hu we sceapigende we scýlon beon ure sawle. 7 ure lichaman. ða hwile ðe ur Godes unne þ we her beon. þ we her æfter ðýrre worlde wæste habbon mid Godes mildre: Min drihten ic ðe biððe ðu ðe cwæde on ðinum godspelle to eallum rihtgelýfedum mannum. petite, et dabitur vobis. biððað 7 eow bið gereald. ic ðe ðonne min drihten eahmodlice biððe. þ ðu me forgyfe þ ic ðær biððe ðær ðe ðin willa is. 7 minne sawol næd on ecnýrre. 7 mine worlde lifes bletsungan stande:

Eis hwa wæreð on byrceoper handa. oþþe on mæssepreostes. oþþe on diacones. oþþe on weofode. oþþe on gehalgodon cristes mæle. 7 se aþ beo mæne. fæste ðreo gear: Eis he on unhalgoden cristes mæle mansperige. fæste an gear. se ðe mæne aþar beða. fæste ðreo gear. gif hwylc man hine riht fæmnan forlicge. fæste ðreo gear. oþþe twa be ðam fullan: Se ðe mid oþþer ceoples wære hæme.

hæme. fæste feoƿer. tƿa on ƿealh. tƿa elles on ðam ðrim feoƿer tizum. ⁊ ðry ðaƷar on ƿucan. Se ðe mid bædlinƷe hæme. oþþe mid oþrum ƿæpned men. oþþe mid nýtene. fæste tyn ƿinter. On oþþe ftope hit cƿyþ. ƿe ðe mid nýtene hæme. fæste fýrtýne ƿinter. ⁊ foðomirce feoƿon Ʒear fæstton. Eif ƿe bædlinƷ mid bædlinƷe hæme. tyn ƿinter bete hi. beoþ hneƿclice fpa foþleƷene ƿe ðe hit unƿærllice ðeþ æne. fæste feoƿer Ʒear. Ʒif hit Ʒepuna býþ fpa Bafulur cƿæþ. Ʒif hit beoþ butan hæde fýrtine ƿinter. an Ʒear eall fpa ƿif. Ʒif hit cniht biþ. æt ðam æƿertan cýrre tƿa Ʒear. Ʒif he hit eft ðo. fæste feoƿer Ʒear. Ʒif he betƿýh lifum ðeþ. an Ʒear. oþþe ðreo feoƿer tiz. Ʒif he hine fýlƿne bermyte. feoƿer ðaƷar fæste butan flæce. ƿe ðe hine Ʒýrre to foþlicƷenne ⁊ ne mæƷ. fæste feoƿer tiz ðaƷa. oþþe tƿentiz. Ʒif hit cniht býþ. ⁊ Ʒelomlice ðo. oþþe hine man fƿinƷe. oþþe fæste tƿentiz ðaƷa. Eif ƿife hæmed. ðreo Ʒear bete. Ʒif heo fýlƿ riƷ mid hire fýlƿne hæmed on hyrƷende on ða ylcan ƿifan. an Ʒear hƿeoƿriƷe. An hƿeoƿ ýr ƿýðeƿan. ⁊ fæmnan mape Ʒe earnaþ ƿeo ðe ƿer hæfþ. Ʒif heo hit foþliþ. Se ðe fæd on muþ fendeþ. fæste feoƿon Ʒear. ðam if þ ƿýrre fte. fƿam fumum hýt ƿæf ðemed. þ hi butu oþ hýra lifer ende hit betton. Se ðe mid hit meder hæme. fæste fýrtýne ƿinter. ⁊ næfne ne onƿendon. butan SunnanðæƷe ⁊ halizne tide. ⁊ eac hi faron on elþeodiz land. ⁊ ðær færtton feoƿon Ʒear. Se ðe mid hit fƿýrter hæme. fæste feoƿon ƿinter. on fumon canone hit cýþ tƿelf Ʒear. foþðam ðære meder belimƿaþ. ða ðe her befoþan fandanþ. Se ðe oft hæmeþ. ƿe æƿerta canon ðemed. þ he tyn ƿinter. bete. ⁊ ƿe æftera canon ðemeþ. feoƿon Ʒear. Ʒif hit foþ mannes týðder nýrre biþ. fume cƿeðað. ðreo Ʒear. Eif bƿoþon mid bƿeþer hæme ðurh hit lichaman ƷemenƷnýrre fýrtýne ƿinter fæste butan flæce. Eif moðor mid hýne lýtlan funu hæme. fæste ðreo Ʒear. þ heo flæceƿ ne onbite ⁊ anne ðæƷ on ƿucan oþ æfen. Se ðe Ʒebýrýmƿed riƷ fƿam Ʒelyna Ʒeþance ðo hƿeoƿe oþ þ ƿe Ʒeþanc riƷ oƿerfƿýþeð. Se ðe lufiƷe fæmnan on hit mode biððe him foþƷýfennýrre æt Eode. Ʒif he fceƷe. þ he hæbbe hit fƿeondƿice. þ ýr beluƷe. ⁊ he hi næbbe. fæste feoƿon ðaƷar. Eif hƿýlc man foþ hit mæƷer ƿræce man ofrlea. ðo he fpa mýrþna feoƿon Ʒear. oþþe tyn. Ʒif he Ʒýlðe. fæste be healfan. Se ðe man ofrlea on hit moðor ƿræce. ðreo Ʒear. oþþe tyn. ƿe mýrþna. tyn. oþþe feoƿon. Eif hƿýlc man munuc oþþe clefic ofrlea. foþlæte hit ƿæp. ⁊ ðeoƿiƷe Eode oþþe fæste tyn Ʒear. ⁊ þ býþ biƿceoper ðom. Se ðe biƿceop oþþe mæfƿeƿeoƿt ofrlea. þ býþ cýnninges ðom. Se ðe be hit hlafoðes hæfe man ofrlea. feoƿer tiz ðaƷa fæste. Ʒif he hit ðurh ýrre ðo. ðreo Ʒear bete. Ʒif he hit holinƷa

alios in tribus Quadragesimis, et tres dies in hebdomada. Qui cum homine delicato, vel cum alio masculo, vel cum bestia coit, jejundet decem annos. In alio loco dictum est, qui cum bestia coit, jejundet quindecim hyemes; et sodomitae septem annos jejurent. Si delicatus cum delicato coit, decem annos poenitentiam agant; si delicatus ita fornicatus fuerit semel incaute, jejundet quatuor annos; si ex consuetudine sit, uti Basilius dicebat: si sit non ordinatus, quindecim annos; unum annum omnino uti mulier; si puer fuerit, prima vice duos annos; si rursus hoc faciat, jejundet quatuor annos; si tempore diurno fecerit, unum annum, vel tres Quadragesimas; si seipsum polluat, quatuor dies absque carne jejundet; si desideret fornicari, et non possit, jejundet quadraginta dies, vel viginti; si sit puer, et hoc saepe faciat, vel suspendatur, vel jejundet viginti dies. Si uxor fornicetur, tres annos poenitentiam agat; si ipsa eundem modum secum fornicandi imitetur, unum annum poenitentiam agat. Eadem poenitentia est viduarum; et foemina, quae maritum habet, maiorem meretur [poenam] si fornicetur. Qui semen ori immittit, jejundet septem annos: hoc [enim] est pessimum [crimen] ab aliquibus iudicatum, ut semper ad finem vitae suae poenitentiam agant. Qui cum matre sua coit, jejundet quindecim annos; et nunquam desistat nisi die Solis, et sanctorum festis, et abeat etiam in terram peregrinam, et ibi jejundet septem annos. Qui cum sorore sua coit, jejundet septem annos; in nonnullis canonibus dictum est duodecim annos, quoniam mater illorum contigit ea, quae haec opponit. Qui saepe fornicatur, primus canon iudicat, quod decem annos poeniteat; et secundus canon iudicat septem annos; si propter imbecillitatem alicujus fiat, nonnulli dicunt tres annos. Si frater cum fratre coeat per copulationem corporis, quindecim annos jejundet absque carne. Si mater cum parvo suo filio coeat, jejundet tres annos; [ita] ut illa carnem non gustet unum diem per hebdomadam ad vesperam. Qui se polluit impuris cogitationibus, agat poenitentiam, usquedum cogitatio praeteriit. Qui amat foeminas in animo suo, roget remissionem sibi a Deo; si quaerat amicitiam earum, hoc est, amorem, et non obtineat eum, jejundet septem dies. Si quis in ultionem cognati sui hominem occidit, faciat, uti homicida, per septem annos, vel decem; si solvat, jejundet dimidiam partem temporis. Si quis hominem occidat in ultione matris suae, tres annos vel decem [jejundet;] homicida decem vel septem. Si quis monachum vel clericum occidat, deferat arma sua, et serviat Deo, vel jejundet decem annos: et hoc sit juris episcopalis. Qui episcopum vel presbyterum occidit, hoc sit juris regii. Qui domini sui jussu hominem occidit, jejundet quadraginta dies; si per iram hoc faciat, tres annos poeniteat; si hoc frustra fece-

^a Mallem legere quoniam illorum matri convenit huic se opponere.

rit, jejundet unum annum; si ex ebrietate vel aliqua imperitia hominem occidat, tres annos jejundet; si in inutili lite hominem occidat, jejundet decem annos.

ðo. fæſte an Ʒear. Ʒif he hit ðuſh Ʒeopne oþþe ðuſh oþþe ne uncſæƿt man acpelle. ðreo Ʒear fæſte. Ʒif he ðuſh unnýtte ceafte man oþſlea. fæſte tyn Ʒear.

Papae Rom.
STEPHAN. III. 5.

Archiep. Cantuar.
CUTHBERT. 17.

Anno Christi
756.

Reg. Saxon.
EADBERT. 8.

Imperat.
CONSTANT. VI. 16.

Synodus generalis sub Cuthberto, archiepiscopo Cantuariæ, qua decernitur de natalitiis S. Bonifacii &c. annuo celebrandis †. Ex Magdeburg. cent. VIII. c. ix. p. 315.

IN generali quadam synodo, Cuthbertus et alii sacerdotes, presbyteri et abbates, inter alia decreverunt, ut natalitius Bonifacii, et eorum, qui cum ipso interfecti sunt, anniversario

die solenniter celebretur, ob ejus apud Deum patrocinium, et intercessionem. Epistola Cuthberti ad Lullum.

Papae Rom.
PAULI I. I.

Archiep. Cantuar.
CUTHBERT. 18.

Anno Christi
757.

Reg. Saxon.
EADBERT. 9.

Imperat.
CONSTANT. VI. 17.

Pauli Romani pontificis ad Eadbertum, Nordankumbrorum, regem epistola *. Ex MS. clar. Uffer. ad hunc locum inter codd. MSS. rev. episc. Affavenfis.

DILECTISSIMO fratri Ecgberhto, archiepiscopo, sed et Eadberchto excellentissimo filio regi, Paulus papa salutem. Arbiter rerum et opifex, qui solo verbo cuncta ex nihilo fingens, humanam [de] limo creavit naturam, trinus et unus Dominus Deus noster, cui machinae poli ac telluris materia perenni lege famulantur, ad hoc prudentissimam nobilitatem vestram dominicae plebis suae curam instituit exequi, ut ea, quae ad ejus divinae majestatis cultum respiciunt, solerti cura inhianter perficere studeatis, quatenus vestrae industriae praesidio protegatur eorum salus, qui hujus mundi latebrosis insidiis [non] carent. Etenim, nobis dilectissimi, multorum relatione affatim comperimus, efficaci solertia vos pollere. Et quia attentius de illa florigera vita, quae nullo terminorum succiditur fine, mente devota cogitare anhelatis; ideo libentissime ea, quae ad vestrae animae respiciunt salutem, per nostram apostolicam admonitionem, dilectionem, atque excellentiam vestram postulare aptum prospeximus. Itaque veniens ad limina protectorum vestrorum beatorum principum apostolorum, Petri ac Pauli, praesens Forthredus religiosus abbas retulit nobis, inquit: Quod tria monasteria illi concessa fuissent a quadam abbatisa, id est, monasteria, quae “Staninggrave” seu “Cuchawalda” et “Do-

naemuthe” dicuntur. Quae videlicet monasteria per vim ab eo tua abstulit excellentia, et cuidam Patricio, fratri ejus, “Moll” nomine tribuit. De qua re nimis tristes effecti sumus, excellentissime fili, quoniam extra praeceptum Dei hoc omnino egisti. Et liquet profecto, quod ad excidium animae tuae pertinet, dum eadum monasteria ab eo, qui in officio divini cultus perseverat, abstulisti, et qui in hujus mundi curis defudat; concedere studuisti. Neque enim fas est, excellentissime fili, ut humani favoris magis intuitum, quam Dei timorem prae oculis tuis adhibeas. Debuerat enim excellentissima prudentia tua de suis propriis opibus, locis atque amoenis eisdem venerabilibus praerogativa subsidii adminicula impertiri. Quoniam scriptum est: “Honora Dominum de tua propria substantia.” Quapropter hortamur solertiam vestram, et per apostolicam sedem admonemus, ut sibi vere obediens, prout debetis, ob amorem protectoris vestri praelato Forthredo abbati ipsa tria monasteria restituatis; quatenus juxta quod a praefata abbatisa illi concessa sunt, sine qualibet ambiguitate aut infesta molestia perfrui mereatur, et secundum praeditam et insitam vobis solertiam cuncta venerabilia loca pio intuitu fovere, et in omnibus protegere maturate. Atque quod ab eis ablatum est, modis omnibus eisdem sanctis

† Erat Bonifacius iste Anglus genere; eruditione, prudentia, pietate, et scripturarum scientia adeo inter coevos suos emicans, ut Moguntinus evaserit archiepiscopus. A Gregorio etiam III. (ut habet Malmesburius de reg. lib. ii. cap. 4. sed alii Greg. II.) legatus constituitur Germaniae: “Sacramentoque” inquit “astrictus, ne conterminarum gentium mores apostolicae notitiae subtraheret; quapropter, blandis admonitionibus non succedentibus, acturum se, ne hujusmodi vitia papam laterent.” Hinc epistolarum et necessitudinis ratio, quae ei cum Cuthberto, archiepiscopo Cantuariæ (ut in superiori-anniversarii honoraret celebritate. Passus autem est cum sociis suis nonis Junii, anno Domini DCCLIV. hoc est, die 5. ejusdem mensis, quem in Romano calendario adhuc retinet; et Cuthbertus obiit, ut quidam volunt, anno DCCLVIII. vel ut alii, DCCLX. Nos sub medio inhaerentes, circa annum DCCLVI. collocamus synodum. Vid. Marian. et Sigeib. et Balaeum. Haec SPELMAN.

* Clar. Ufferius epistolam hanc sequenti illustrat notula, loco citato. Primo pontificatus Pauli anno scriptam hanc fuisse putamus epistolam; quia vel eodem illo anno (qui Christi fuit DCCLVII.) juxta Florentium Wigorniensem et Matthaeum Florilegum, vel saltem proxime sequente, ut epitomae historiae Bedae continuator, et Rogerus Hovedenus volunt, Eadbertus regno se abdicavit. Ad regem vero solum spectat totius argumentum epistolae; ad fratrem vero ipsius Egbertum, Eboracensem archiepiscopum, omnino nihil. Quia tamen nomen ipsius in duobus antiquissimis Cottonianae bibliothecae codicibus inscriptioni additum invenimus, id praetermittere non libuit. H. I.

* Prov. iii. 9.

restituendum vestrae adhaereat curae; ut ex hoc prava vitiorum usurpatione amputata, nulli laicorum vel aliae cuilibet personae denuo licentia admittatur piorum pertinentia locorum invadendi, sed magis vestro studio ea, quae respiciunt ad

religiositatis propositum, impensius propagentur. Ex hoc enim, excellentissime filii, divinum adsumes remunerationis adminiculum, et contra hostis ferocis versutiam praevalebis, et aeternam proculdubio consequi promereberis vitam.

Papae Rom.
PAUL. I. 4.

Archiep. Cantuar.
BREGWIN. 2.

Anno Christi
760.

Reg. Saxon.
ALRIC. I.

Imperat.
CONSTANT. VI. 20.

Kinewulfi, occidentalium Saxonum regis, ad Lullum, Moguntinum archiepiscopum, epistola. Ex MS. clar. Uffer. ad hunc locum.

DOMINO beatissimo et speciali amore venerando Lullo episcopo, ego Cineulf, rex occidentalium Saxonum, una cum episcopis meis, necnon cum caterva satraparum, aeternam sospitatis in Domino salutem. Tibi testificamur, quod juxta modum nostrae possibilitatis quicquid tua sanctitas desideraverit, sive jusserit, libenter agere parati sumus, ut cum reverendissimo et sanctissimo viro Dei, praedecessore tuo, Bonifacio pepigimus, sive in orationibus Deo devotis, seu in aliis quibuscumque rebus, in quibus humana fragilitas, Deo disponente, mutuis al-

terutrum solatiis egere comprobatur; te pariter obsecrantes, ut pro nostra parvitate, proque pace congregationis nostrae Domino supplicare cum eis, qui tecum invocant nomen Domini Jesu, memineris. Istarum vero literarum portitorem a vobis ante destinatum vestrae almitati committimus, quia fideliter vobis obedire in omnibus curavit. Omnipotens Deus, qui dispersa congregat; et congregata custodit, ipse vos pro sua gratia protegat, et vestri laboris fructum in aeterna patria nos videre concedat.

Papae Rom.
STEPHAN. IV. 3.

Archiep. Cantuar.
JEAMBERT. 7.

Anno Christi
770.

Reg. Saxon.
HEAHEERT. et SIGARED 7.

Imperat..
CONSTANT. VI. 30.

Albredi, Nordanhumbroborum regis, ad Lullum, Moguntinum archiepiscopum, epistola. Ex MS. clar. Uffer. ad hunc locum.

ALHREDUS rex, et Osgeofu regina Lullo venerabili episcopo nobis perpetuali amicitia copulato in Christo salutem. Scripta beatitudinis tuae simul cum muneribus literis assignatis debitae gratulationis reverentia suscepimus, maximasque omnipotenti Deo egimus gratias, quod te in tam longa peregrinatione desudantem, et in Christi agonibus decertantem, optatae conservavit sospitati; et ideo revertentibus venerabilibus viris, gaudium nostrum, sacrorum apicum attestazione, signamus, ac petimus, uti quotidianis orationibus episcopatus tuus studium ac votum suum circa salutem nostram dignetur impendere. Nos quoque simul cum omnibus nostrorum amicorum et propinquorum, quae hic subscripta sunt, literarum custodia facias contineri, orationibusque et missarum celebrationibus, perpetuis Dei patrociniis

commendemur. Eodemque modo de vobis et de nominibus ad vos delatis, secundum vestram petitionem, facere curabimus, ut in cunctis monasteriis nostris ditionibus subjunctis, perpetuis literarum monumentis commendentur, et orationum subsidiis Deo quotidie praesententur. Illudque pietati nostrae satis placuisse cognosce, quod sanctimonia tua de ecclesiarum aut populi perturbatione sollicita est, quae etiam ut fierent, Dei aliquo dispensationis consilio credimus esse provisa. Nostris quoque, dilectissime frater, legationibus ad dominum vestrum gloriosissimum regem Carl obsecramus consulendo subvenias, ut pax et amicitia, quae omnibus conveniunt, facias stabiliter inter nos confirmari.

✠ Divina majestas indefesso certamine pro Christi ecclesia desudantem te conservare dignetur.

Papae Rom.
ADRIAN. I. 14.

Archiep. Cantuar.
JEAMBERT. 22.

Anno Christi
785.

Reg. Saxon.
EGBERT 8.

Imperat.
CONSTANT. VII. 6.

Concilium Calchuthense †. Ex Magdeburg. cent. viii. c. 9. p. 575.

Prooemium ad Adrianum papam I.

Nos, faventibus sanctis orationibus vestris, hilari vultu vestris jussionibus obtemperantes perreximus: sed impedivit nos is, qui tentat, vento

contrario; ille vero qui mitificat fluctus, exaudita vestra deprecatione, mitificavit coerulea freta, et transvexit nos ad portum salutis; ac licet multis periculis afflictos, tamen illaefos Anglorum appulit oris. Igitur suscepti primum ab archiepi-

† Concilium Calchuthense legatinum, a Gregorio Ostiensi et Theophylacto Tudertino episcopis et legatis Hadriani papae, anno gratiae DCCLXXXV. Calchuthae celebratum; in quo 1. Decernitur de fide primitus suscepta retinenda, aliisque ad ecclesiae regimen pertinentibus. 2. De conferenda parte archiepiscopatus Cantuariæ ad ecclesiam Lichfeldensem jam in archiepiscopatum promovendam.

Habebatur in duabus sessionibus (rectius forte concilia dicendis) quarum prima fuit in regno Northanhymbrorum coram Alfwoldo illic rege, et magnatibus suis, praesidenti e legatis Gregorio, Ostiensi episcopo (quem Hovedenus et alii Gregorium nuncupant) assidentibus vero Eanbaldo, Eboracensi archiepiscopo, caeterisque illius provinciae episcopis. Secunda sessio,

scopo Jaenbarcho sanctae Dorovernensis ecclesiae, quae alio vocabulo Cantia vocitatur, ubi sanctus Augustinus in corpore requiescit; inibi residentes admonuimus ea, quae necessaria erant. Inde peragrantes pervenimus ad aulam Offae, regis Merciorum. At ille cum ingenti gaudio, ob reverentiam beati Petri, et vestri apostolatus honorem suscepit tam nos, quam sacros apices a summa sede delatos.

Tunc convenerunt in unum concilium Offa, rex Merciorum, et Chuniulphus, rex West Saxonum; cui etiam tradidimus vestra syngrammata sancta; ac illi continuo promiserunt, se de his vitiis corrigendos. Tunc inito consilio cum praedictis regibus, pontificibus, et senioribus terrae, perpendentes quod angulus ille longe lateque protenditur; permisimus Theophylactum, venerabilem episcopum, regem Merciorum et Britanniae partes adire. Ego autem assumpto mecum adiutore, quem filius vester excellentissimus rex Carolus ob reverentiam vestri apostolatus nobiscum misit, virum probatae fidei, Wig-hodum, abbatem presbyterum, perreximus in regionem Northanhymbrorum ad Aelfwoldum regem, et archiepiscopum sanctae ecclesiae Eboracae civitatis Eanbaldum. Sed quia praefatus rex longe in borealibus commorabatur, misit jam dictus archiepiscopus missos suos ad regem, qui continuo omni gaudio statuit diem concilii, ad quem convenerunt omnes principes regionis tam ecclesiastici, quam seculares. Sed audientibus nobis relatum est, quod reliqua vitia non minima ibi necessaria erant ad corrigendum. Quia, ut scitis, a tempore sancti Augustini pontificis, sacerdos Romanus nullus illuc missus est, nisi nos.

Scripsimus namque capitulare de singulis rebus, et per ordinem cuncta differentes, auribus illorum pertulimus; qui cum omni humilitatis subiectione, et clara voluntate tam admonitionem vestram, quam parvitatem nostram amplexantes, sponsonderunt se in omnibus obedire. Tunc nos epistolas vestras eis tradidimus perlegendas, contestantes eos tam in se, quam in subditis sacrata decreta custodire. Haec namque sunt capitula, quae illis pertulimus conservanda esse.

I. Ut fides Nicaena teneatur, et de ea presbyteri annuo examinentur: omnes etiam teneant sex universales synodos.

Primo omnium admonentes, ut sancta et inviolata fides Nicaeni concilii ab omnibus, qui sacro cultui mancipantur, fideliter ac firmiter teneatur; et omni anno in synodalibus conventibus ab episcopis singularum ecclesiarum presbyteri, qui populum erudire debent, de ipsa fide diligentissime examinentur, ita ut apostoli-

cam fidem et universalem sex synodorum per Spiritum Sanctum probatam, sicut tradita est nobis a sancta Romana ecclesia, per omnia confiteantur, teneant et praedicent; et si opportunum venerit, pro ea mori non pertimescant: et quosunque sancta universalia concilia susceperunt, suscipiant; et quos illa damnaverunt, eos et corde rejiciant, et condemnent.

II. Baptizandum juxta canones: quid susceptoris sit officium.

Secundo capitulo docuimus, ut baptismus secundum canonica statuta exerceatur, et non alio tempore, nisi pro magna necessitate; et ut omnes generaliter symbolum et orationem dominicam sciant; et illi qui parvulos de sacro fonte suscipiunt, et pro non loquentibus respondent, ob renunciationem satanae, et operum ac pomparum ejus, seu fidei credulitatem, sciant se fidejussores ipsorum esse ad Dominum pro ipsa sponse: et dum ad perfectionem aetatis pervenerint, doceant eos praedictam orationem dominicam et symbolum; quia, nisi fecerint, districte ab eis exigetur, quod pro non loquentibus Deo promittitur. Ideo generaliter omni vulgo praecipimus, haec memoriae mandari.

III. Ut episcopus bis in anno synodum cogat, et parochiam suam semel circumeat, peccata corripiens, et cohibens.

Tertio sermone perstrinximus omni anno, secundum canonicas institutiones, duo concilia; ut, sicut boni agriculatores, furculos, nascentes spinas de cordibus delinquentium radicitus amputare valeant: et unusquisque episcopus parochiam suam omni anno semel circumeat, diligenter conventicula per loca congrua constituendo, quo cuncti convenire possint ad audiendum verbum Dei; ne aliquis per incuriam pastoris per devia cujuslibet ignorantiae errans, rugientis leonis moribus invadatur: et vigilantia cura gregem sibi commissum praedicet, confirmet, incestuosos separet; augures, aruspices, et incantatores, divinos, veneficos, sortilegos coerceat, et cuncta vitia demat. Et ne quis turpis lucri gratia, sed spe mercedis aeternae gregem sibi commissum pascere quaerat: et quod gratis accepit, omnibus gratis praestare studeat, ut apostolus protestatur, dicens: "Testificor coram Domino et Christo Jesu, qui judicaturus est vivos et mortuos, et per adventum ipsius, et regnum ejus, praedica verbum; instans opportune, importune; argue, obsecra, increpa, in omni patientia et doctrina:" sicut propheta dicit: "Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion?" scilicet, ut ita praeemineat merito, sicut et gradu. Et ne forte debeat a docendo timore restringi, audiat: "Exalta in for-

in regno Merciorum fuit, coram Offa rege ibidem, et suis magnatibus, praesidenti etiam in eadem Gregorio ipso Ostiensi, et jam assidentibus Jambertho, alias Lambertho, Cantuarii archiepiscopo, caeterisque suae provinciae episcopis. Sessionis locus, cui hoc ascribitur concilium, varie apud auctores appellatur, Chalchuth, Calchuth, Celchyth, Cealtide, etc. ponitque eum auctor antiq. Britan. eccl. in Northumbria, Hollinsheadus vero rectius in regno Merciorum.

Canones in utraque sessione iidem erant: concipi enim videntur, vel ab ipso papa, vel a legatis suis; prolatique postea in utramque sessionem, primo ab episcopis unius provinciae, deinde ab alterius rati habentur et confirmati. Quod vero ad vellicationem Cantuariensis metropolis attinet, et Lichfeldensis archiepiscopatus erectionem, solummodo actum est in secunda sessione, modo quo inferius dicemus, cum ad eam pervenerimus.

^a Magdeburg. centuriatores legunt *Oswaldum*, auctoritate tamen clar. Spelmanni et Nicolsonii lego *Aelfwoldum*.

^b Walker. *spondent abrenunciationem* legere mavult.

^c 2 Tim. iv. 1.

^d Esai. xl. 9.

titudine vocem tuam, et noli timere." Hieremias quoque dicit^e: "Accinge lumbos tuos, et surge, et loquere ad eos: ne formides a facie eorum; nec enim timere te faciam vultum eorum." Heu prohi dolor, et nimis flenda tepiditas! quod multi aestimantes dicunt, quid vel amore rerum secularium implicemini, vel aliquo facinore territi verbum veritatis aperiri confundemini? Si praefules ecclesiarum silent propter timorem, aut amicitiam secularem, et peccantes non arguunt, ut pravi pastores non habentes curam de ovibus, et videntes lupum, fugiunt; cur magis non pertimescunt Principem principum, Regem regum, Dominum dominantium, qui per prophetam pastores increpat, dicens^f: "Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum, ut staretis in praelio in die Domini." Denique sicut pervigil pastor contra bestiam oves custodire solet; ita Dei sacerdos super gregem Christi sollicitus esse debet, ne inimicus vastet, ne persecutor infestet, ne potentioris cujusque cupiditas vitam pauperum inquietet, dicente propheta^g: "Si non annuntiaveris iniquo iniquitatem suam, sanguinem ejus de manu tua requiram; si autem annuntiaveris, et non egerit poenitentiam, tuam animam liberaisti, ipse in peccato suo morietur." Pastor namque bonus animam suam dat pro ovibus suis. Haec namque recolentes, patres mei et fratres, operam date, ne de vobis dicatur, ut pastoribus Israel: "Qui pascunt semetipsos," etc. sed audire mereamini^h: "Euge bone serve et fidelis, intra in gaudium Domini."

IV. *Ut vita et habitus canonicorum, etc. sint de more orientalium, et juxta canones et decreta pontificum Romanorum.*

Quartus sermo: ut episcopi diligenti cura provideant, quo omnes canonici sui canonice vivant, et monachi seu monachae regulariter converfentur tam in cibis, quam in vestibus, ut discretio sit inter canonicum et monachum vel secularem; et illo habitu vivant, quo orientales monachi degunt: et canonici exemplo orientalium, et non tinctis Indiae coloribus, aut veste preciosa; sed episcopi, abbates, et abbatissae, subjectis sibi in omnibus exemplum bonum praebeant, ut Petrus aitⁱ: "Estote facti gregis, secundum Dominum," etc. Qua de re suademus, ut synodalia edicta universalium sex conciliorum cum decretis pontificum Romanorum saepius lectitentur, observentur, et juxta eorum exemplar ecclesiae status corrigatur, ut ne quid novi ab aliquibus introduci permittatur, ne sit schisma in ecclesia Dei.

V. *Ut praefecti monasteriorum eligantur vitae probatae.*

Quintum caput admonet; ut si (quod saepe evenire solet) abbas aut abbatissa de hac luce migraverint, tunc cum consilio episcopi, cujus in parochia ipsum monasterium situm est, probatae vitae, et religiosi secundum Dominum, ex ipsis eligantur pastores, qui solcite animarum

fibi commissarum curam gerant; sin autem in coenobio illo talis vir minime reperitur, de alio eis coenobio talis mittatur, qui eos secundum Dominum gubernare queat; ut votum, quod Deo voverunt, in omni humilitate et obedientia die noctuque implere satagant: "Parati semper praecinctis lumbis, ardentibusque lucernis, patremfamilias expectantes, ut dum vigilantes invenerit, faciat eos aeterni convivii esse participes."

VI. *De presbyterorum et diaconorum ordinatione.*

Sextum decretum: ut nullus episcoporum presbyterum aut diaconum ordinare praesumat, nisi probatae vitae fuerint, et officium suum recte implere possint; et in illo titulo perseverent, ad quem consecrati sunt, ita ut nullus de alterius titulo presbyterum aut diaconum suscipere praesumat absque causa rationabili et literis commendatitiis.

VII. *Ut cursus fiat in horis canonicis.*

Septimo capitulo: ut omnes ecclesiae publicae canonicis horis cursum suum cum reverentia habeant.

VIII. *Ut privilegia a pontifice Romano concessa observentur.*

Octavo statuto: ut privilegia antiqua a sancta Romana sede delata, ecclesiis omnibus conserventur. Si qua autem propter assensum pravorum hominum contra canonica instituta conscripta sunt, avellantur.

IX. *Ut ecclesiasticus cibum in secreto non sumat.*

Nono capite: ut nullus ex ecclesiasticis cibum in secreto sumere audeat, nisi prae nimia infirmitate, quia hypocrisis haec Saracenorum est. Ideo hortamur^k, "Ut non simus forinsecus sepulchra dealbata, intus autem pleni cadaveribus mortuorum;" maxime cum salvator dicit^l: "Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in caelis est." Unde intueri libet, si bona opera in absconditis fieri jubentur, ut pro cujus nomine haec facimus, ab ipso remuneremur: quid pertinet ad rem, ut coram hominibus jejunantes aut abstinentes simulemur, in secretis vero nostris bovem aut equum glutiamus?

X. *Ut in missa crura nuda, crusta panis, cornu bovis non admittantur; nec in synodis secularia. Orandum pro ecclesia.*

Decimo capitulo: ut ne quislibet ex ministris altaris nudis cruribus ad missam celebrandam accedere audeat, ne turpitudine ejus appareat, et offendatur Deus; scientes, quod si hoc in lege prohibitum est, nunc in sacramento Christi diligentius observari debet. Oblationes quoque fidelium tales fiant, ut panis sit, non crusta. Vetuimus etiam, ne de cornu bovis calix aut patina fieret ad sacrificandum, quod de sanguine sunt.

^e Jer. i. 17.
xxiii. 27.

^f Ezek. xiii. 5.
^l Ibid. vi. 1.

^g Ibid. iii. 18.

^h Matt. xxv. 21.

ⁱ 1 Petr. v. 3.

^k Matt.

Vidimus etiā ibi episcopos in conciliis suis secularia judicare, prohibuimusque eos voce apostolica^m: “Nemo militans Deo implicet se negotiis secularibus, ut ei militet cui se probavit.” Obsecravimus etiā ut assidue preces fierent pro ecclesia Dei, ut Deus et Dominus noster Jesus Christus exaltet, corroboret, protegat, defendat, et conservet immaculatam ad laudem et gloriam nominis sui in omnia secula seculorum, Amen.

XI. De officio regum, et excellentia sacerdotum.

Undecimus sermo fuit ad reges et principes: ut regimen suum cum magna cautela et disciplina peragant, et cum iustitia judicent, ut scriptum estⁿ: “Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, et pereatis,” etc. Denique sicut superius episcopis intimavimus, auctoritate divina fiducialiter et veraciter absque ullo timore vel adulatione loqui verbum Dei regibus, principibus, omnibusque dignitatibus, nunquam veritatem subterfugere, nulli parcere, neminem injuste damnare, neminem sine causa excommunicare, omnibus viam salutis tam verbis, quam exemplis demonstrare; ita quoque reges et principes admonuimus, ut obediant ex corde cum magna humilitate suis episcopis, quia illis claves caeli datae sunt, et habent potestatem ligandi atque solvendi, ut scriptum est^o: “Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi; presbyteros tuos, et dicent tibi.” Et alibi apostolus^p: “Obedite praepositis vestris tanquam Domino; ipsi enim vigilant pro vobis, quasi pro animabus vestris rationem reddituri.” Dominus ipse doctoribus ait^q: “Qui vos audit, me audit; qui autem vos spernit, non spernit vos, sed eum qui misit vos.” Item per prophetam^r: “Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est.” Igitur si angeli sacerdotes appellantur, a secularibus judicari non possunt, ut apostolus ait^s: “Mihi autem pro minimo est, ut a vobis judicer, aut ab humano die; qui autem me judicat, Dominus est.” Item per psalmistam^t: “Et corripuit pro eis reges, ita dicens: Nolite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari.” Item apostolus^u: “Nescitis, quoniam angelos judicabimus? quanto magis secularia!” quia sicut reges omnibus dignitatibus praesunt; ita et episcopi in his, quae ad Deum attinent.

Ideo omni nisu hortamur: ut ecclesiam Dei, quae est sponsa Christi, omnes honorent in facto, nec injustum servitutis jugum ei imponant, nec superbiant in seculari potentia, nec alios vi opprimant, ut scriptum est^w: “Et honor regis judicium diligit.” Perpendat unusquisque, qualiter a suis subjectis sponsam suam honorari velit; et in hoc terreno exemplo consideret, quantum caelestis regis sponsam oporteat venerari, ne (quod absit) de eis dicatur^x: “Ipsi regnaverunt, sed non ex me; principes extiterunt, et non cognovi.” Sed audire mereantur^y: “In-

veni virum secundum cor meum, qui facit omnes voluntates meas; ideo posui adjutorium super potentem, et odientes eum in fugam convertam, ut longaevitatem felicitatemque regni sibi suisque nepotibus distribuat,” et aeternam futuri regni gloriam concedat: habeantque reges consiliarios prudentes, Dominum timentes, moribus honestos, ut populus bonis exemplis regum et principum eruditus et conformatus, proficiat in laudem et gloriam omnipotentis Dei.

XII. De ordinatione et honore regum.

Duodecimo sermone sanximus, ut in ordinatione regum nullus permittat pravorum praevalere assensum; sed legitimi reges a sacerdotibus et senioribus populi eligantur, et non de adulterio vel incestu procreati: quia sicut nostris temporibus ad sacerdotium secundum canones adulter pervenire non potest; sic nec christus Domini esse valet et rex totius regni, et haeres patriae, qui ex legitimo non fuerit connubio generatus, dicente propheta^z: “Scitote, quia Dominus dominator est in regno hominum, et ipse est regnum, et cuicumque voluerit, dabit illud.” Ideo omnes generaliter admonuimus, ut conforma voce et corde Dominum rogent, ut, qui eum eligit in regnum, ipse ei tribuat regimen disciplinae sanctae suae, ad regendam plebem suam. Honor quoque eis ab omnibus impendatur, dicente apostolo^a: “Regem honorificate:” et alibi^b: “Sive regi quasi praecellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.” Item apostolus^c: “Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, quia non est potestas data nisi a Deo. Quae autem sunt, a Deo ordinatae sunt. Igitur qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.” Nullus regi detrahat, dicente Salomone^d: “In ore tuo ne detraxeris regi, et in corde tuo ne maledixeris principi; quia aves caeli portant illud, et qui habet pennas, annuntiabit verbum.” In necem regis nemo communicare audeat, quia christus Domini est; et si quis tali sceleri adhaeserit, si episcopus est, aut ullus ex sacerdotali gradu, ex ipso detrudatur, et a sancta haereditate deiciatur, sicut Judas ab apostolico gradu ejectus est: et omnis quisquis tali sacrilegio assenserit, aeterno anathematis vinculo interibit, et Judae traditori sociatus, sempiternis cremabitur incendiis, ut scriptum est: “Non solum qui faciunt, sed et qui consentiunt facientibus, judicium Dei non effugiunt.” Duo namque eunuchi Asuerum regem interficere cupientes, in patibulum suspensi sunt. Anadvertite quid fecerit David praefecto, cum ei Dominus dixerit^e: “Ego tradam Saul in manus tuas:” dum invenit dormientem, et hortatus a milite ut occideret eum, dixit^f: “Absit a me hoc peccatum, ut extendam manum meam in christum Domini.” Illum autem militem, qui post mortem ejus venit ad eum, protestans quod

^m 2 Tim. ii. 4.

ⁿ 1 Cor. iv. 3.

^o Dan. iv. 25.

^p Ibid. v. 7.

^q Psal. ii. 12.

^r Psal. cxliii. 15.

^s 1 Petr. ii. 17.

^t Deut. xxxii. 7.

^u 1 Cor. vi. 3.

^v Ibid. v. 13.

^w Heb. xiii. 17.

^x Psal. xcvi. 7.

^y Rom. xiii. 1.

^z Luc. x. 16.

^a Ose viii. 4.

^b Eccles. x. 20.

^c Mal. ii. 7.

^d Psal. lxxxix. 20. seq.

^e 1 Reg. xxiv. 5.

ipse occiderat Saul, capite truncavit; et reputatum est illi ad justitiam, et semini ejus post eum. Exemplis namque apud vos saepe probatum est, quod quicumque internecionis dominorum fuere causa, in spatio vitam finierunt, et utroque jure caruerunt.

XIII. De judiciis justè ferendis.

Decima tertia admonitio fuit, ut potentes et divites justa judicia statuunt, nec personam divitis accipiant, nec pauperes contemnant, neque a rectitudine judiciorum deviant, nec munera super innocentes accipiant, sed in veritate et justitia, dicente propheta^s: “Juste judicate, filii hominum.” Item alibi^h: “Non facies, quod iniquum est, nec injuste judicabis: non stabis contra sanguinem proximi tui.” Item ait Isaiasⁱ: “Quaerite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam, et venite, et arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur; et si fuerint rubra quasi vermiculus, ut lana alba erunt.” Item alibi^k: “Solve omnem nodum iniquitatis, solve fasciculos deprimentes: demitte eos, qui confracti sunt, liberos, et omne onus dirumpe. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, et sanitas tua citius orietur:” dicente Domino in evangelio^l: “In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini: mensura, qua mensi fueritis, metietur vobis.” Nec vi alicui rapietis, quod suum est, ut dictum est^m: “Non concupisces rem proximi tui, nec desiderabis uxorem ejus, non villam, non bovem, non ovem, non agrum, nec omnia, quae illius sunt.” Propheta namque comminatur, dicensⁿ: “Vae, qui jungitis domum ad domum, et agrum ad agrum copulatis usque ad terminum loci: nunquid soli vos habitabitis in medio terrae? in auribus meis sunt haec, dicit Dominus exercituum.” Rursum clamat propheta, dicens^o: “Eripite pauperem, et egenum de manu peccatoris liberate.” Mementote quid mereatur, qui scandalizaverit unum de pusillis; qui autem susceperit unum de his, Christum suscipit, a quo in judicio mereamini audire^p: “Venite, benedicti, possidete paratum vobis regnum ab origine mundi.”

XIV. De cohibendis fraude, rapina, et tributis ecclesiae injustè impositis.

Decimum quartum caput. Fraus, violentia, et rapina vetatur, et ne injusta vel majora tributa ecclesiis Dei imponantur, quam lex Romana, et antiqua consuetudo priorum imperatorum, regum, et principum habeat; omninoque qui sanctae Romanae ecclesiae et beato Petro principi apostolorum communicare cupit, ab hoc vitio violentiae immunem se servare studeat. Sit concordia ubique, et unanimitas inter reges et episcopos, ecclesiasticos et laicos, omnemque populum christianum; ut sit unitas ubique ecclesiarum Dei, et pax in una ecclesia, in una fide, spe, et charitate permanens, unum caput habens, quod est Christus, cujus membra

se invicem adjuvare, mutuaque charitate diligere debeant, sicut ipse dixit^q: “In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem.”

XV. De iniquis et incestuosis conjugis prohibendis.

Decimum quintum caput. Interdicuntur omnibus injusta connubia, et incestuosa tam cum ancillis Dei, vel aliis illicitis personis, quam cum propinquis et consanguineis, vel alienigenis uxoribus: et omnino anathematis mucrone perfoditur, qui talia agit, nisi correctus resipiscat a tam nefanda praesumptione; et suo episcopo obtemperans, seipsum ad aequitatis normam corrigat et revocet.

XVI. Ut spurii et proles illegitima non succedant in haereditatem.

Decimum sextum caput. Decreto abdicatur filiis meretricum legitima haereditas. Adulterinos namque filios, ac sanctimonialium auctoritate apostolica spurios et adulteros judicamus. Virginem namque, quae se Deo voverit, et ad instar sanctae Mariae vestem induerit, sponsam Christi vocitare non dubitamus. Ideo manifestum est, si in caelestibus rebus, si in terrestribus: quia qui potentior se sponsam tulerit, et suo sibi eam matrimonio copulaverit, nunquam impunitus evadet. Unde et apostolus ait^s: “Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Dominus. Templum enim Dei sanctum est,” etc. et idem apostolus^t: “Hoc namque scitote, intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut adulter, aut avarus non habet haereditatem in regno Christi et Dei.” Perpendite namque, si ab apostolo haereditas seculi secluditur, dicente scriptura^u: “Non enim haeres erit filius ancillae cum filio liberae.” Sed dicet aliquis adulterinus: meretrix mea non est serva, sed libera. His auctoritate apostolica respondemus^v: “Nescitis, quia cui vos servos exhibuistis ad obediendum, servi ejus estis, cui obedistis? si peccati ad mortem, si justitiae ad sanctificationem.” Idcirco imperavimus apostolicis verbis^x, ut, “propter fornicationem fugiendam, unusquisque [laicus] suam uxorem legitimam habeat, et unaquaeque suum virum habeat,” ut secundum Dominum inde haeredes legitimos habeant, fiantque haeredes Dei, cohaeredes autem Christi. Caeterum sicut in canone, vel in evangelica doctrina, et decretis apostolicorum dogmatum de legitimis matrimoniis, vel statuto tempore nubendi vel abstinendi scriptum est; his decretis nihil addere praesumimus, aut demere^y: “Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia Dei.”

XVII. Ut decimae justè solvantur. Usura, iniqua pondera, et mensurae prohibentur.

Decimum septimum caput. De decimis dandis, sicut in lege scriptum est^z: “Decimam

^s Psal. lviii. 1.

^h Levit. xix. 15.

ⁱ Esai. i. 17.

ⁿ Esai. v. 8.

^o Psal. lxxxi. 4.

^p Matt. xxv. 34.

^q Joh. xiii. 35.

^r 1 Cor. iii. 17.

^t Eph. v. 5.

^u Gen. xxi. 10.

^v Matt. vii. 2.

^w Exod. xx. 17.

^x Walker. legit: quia qui a potentiore

^y Rom. vi. 16.

^z 1 Cor. vii. 2.

¹ 1 Cor. xi. 16.

² Exod. xxiii. 19.

partem ex omnibus frugibus tuis seu primitias deferas in domum Domini Dei tui." Rursum, per prophetam^a: "Adferre," inquit, "omnem decimam in horreum meum, ut sit cibus in domo mea; et probate me super hoc, si non aperuero vobis cataractas caeli, et effudero benedictionem usque ad abundantiam: et increpabo pro vobis devorantem, qui comedit et corruptit fructum terrae vestrae; et non erit ultra vinea sterilis in agro, dicit Dominus." Sicut sapiens ait: "Nemo justam eleemosynam de his, quae possidet, facere valet, nisi prius separaverit Domino, quod a primordio ipse sibi reddere delegavit." Ac per hoc plerumque contingit, ut, qui decimam non tribuit, ad decimam revertatur. Unde etiam cum obtestatione praecipimus, ut omnes studeant de omnibus, quae possident, decimas dare, quia speciale Domini Dei est; et de novem partibus sibi vivat, et eleemosynas tribuat; et magis eas in absconditis facere suavimus, quia scriptum est^b: "Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te."

Ufuras quoque prohibuimus, dicente Domino ad David^c: "Dignum fore habitorem tabernaculi sui, qui pecuniam suam non dederit ad usuram." Augustinus quoque ait: "Quis habet injustum lucrum sine justo damno?" Ubi lucrum, ibi damnum; lucrum in arca, damnum in conscientia.

Statuimus etiam, ut mensuras aequas et pondera aequalia statuam omnibus, dicente Salomone^d: "Pondus et pondus, mensuram et mensuram odit Deus:" id est, ne alio quis vendat pondere, vel mensura alia emat; quia "ubique Deus justitiam diligit, et aequitatem videt vultus ejus."

^a XVIII. *Ut vota fideliter reddantur.*

Decimum octavum caput. De voto christianorum, ut impleant illud. Antiqui namque patriarchae et prophetae per hoc placuerunt Domino. Abel namque justus votum fidei animo obtulit de adipibus suis; et grata magis erant Domino, quam illius parricidae. Idcirco divino igne Deus absumpsit holocausta accepta, non bono autem animo oblata contempsit; et idcirco cum maledictione damnatus, iram meruit; junior autem felici martyrio coronatus est. Recordamini Enoch, qui votum vovit et reddidit, et vivens in corpore translatus est. Noe namque justus votum vovit et reddidit, et solus omnium hominum, cum septem sibi conjunctis, de diluvio mundi liberatus est. Quid loquar de Abraham, qui caetera vota vovit et reddidit, et decimas sacerdoti Melchisedec dedit? de hostibus namque triumphavit: ideo meruit Dominum in trinitate non solum adorare, verum etiam in hospitium suscipere, et promissionis filium de nonagenaria habere; et quem promissionis filium suscipere meruit (maxime dicente Domino^e: "In Isaac vocabitur tibi semen, et in semine tuo benedicentur omnes gentes terrae") ipsum promissionis filium mactare non renuit, quem proculdubio tamen victurum non diffide-

bat. Ideo fides cooperabatur operibus illius, et reputatum est illi ad justitiam, et amicus Dei appellatus est. Jacob namque votum vovit, et reddidit. Recordamini Jephthae de filia sua, et memoria illius in sempiternum erit. David propheta implens votum, nobis praecipit, dicens^f: "Vovete et reddite Domino Deo vestro, omnes, qui in circuitu ejus sunt: afferte munera terribili, et ei, qui aufert spiritum principum, terribili apud omnes reges terrae." Salomon quoque ait^g: "Cum feceris votum, festina reddere illud, ne forte Dominus irascatur tibi." Item: "Melius est non vovere, quam votum non reddere." Unde obsecramus, ut unusquisque ad mentem suam revocet, quicquid in prosperitate, et angustia Deo vovit; nec tardet reddere illud, ne forte iterum in angustis implicati audire mereamini: "Quod dudum pollicitus est mihi, mentitus est: ad servandam duritiem tuam et cor impenitens, thesaurizasti tibi iram in die irae, et revelationis justii judicii Dei. Ideo in interitu vestro ridebo, et subsannabo, cum vobis, quod timebatis, advenerit." Nihil namque damus aut promittimus, nisi quod prius nobis dedit. Unde propheta compunctus ait^h: "Quid retribuam Domino [pro omnibus] quae retribuit mihi?" Si quis autem voverit, et reddere distulerit, veremur, ne unquam illaesus evadat, ut dictum estⁱ: "Horrendum est incidere in manus Domini viventis," etc.

XIX. *Ut reliquias paganorum rituum quisque abjiciat.*

Decimum nonum caput. Annexuimus, ut unusquisque fidelis christianus a catholicis viris exemplum accipiat; et si quid ex ritu paganorum remansit, avellatur, contemnatur, abjiciatur. Deus enim formavit hominem pulchrum in decore et specie; pagani vero diabolico instinctu cicatrices teterrimas superinduxerunt, dicente Prudentio^k:

Tinxit et innocuum maculis sordentibus Adam.

Domino enim videtur facere injuriam, qui creaturam foedat et deturpat.

Certe si pro Deo aliquis hanc tincturae injuriam sustineret, magnam inde remunerationem acciperet. Sed quisquis ex superstitione gentilium id agit, non ei proficit ad salutem, sicut nec Judaeis circumcisio corporis sine credulitate cordis.

Vestimenta etiam vestra, more gentilium, quos, Deo opitulante, patres vestri de orbe armis expulerunt, induitis: miranda res, et nimis stupenda; ut quorum vitam semper odistis, exempla imitemini.

Equos etiam vestros turpi consuetudine detruncatis, nares finditis, aures copulatis, verum etiam et surdas redditis, caudas amputatis; et quia illos illaesos habere potestis, hoc nolentes cunctis odibiles redditis.

Audivimus etiam, quod dum inter vos litigium versatur, sortes more gentilium mittitis;

^a Malach. iii. 10.

^g Eccl. v. 4.

^b Matt. vi. 2.

^h Psal. cxv. 3.

^c Psal. xiv. 5.

ⁱ Heb. x. 31.

^d Prov. xx. 10.

^e Gen. xxi. 12.

^f Psal. lxxv. 12.

^k In Enchirid.

quod omnino sacrilegum istis temporibus reputatur.

Equos etiam plerique in vobis comedunt, quod nullus christianorum in orientalibus facit: quod etiam evitate. Contendite ut omnia vestra honesta et secundum Dominum fiant.

XX. *De conversione, poenitentia, et confessione.*

Vigesimum caput. Omnibus generaliter intimavimus, ut juxta propheticam vocem agere decerent, quae ait¹: "Nolite tardare converti ad Dominum, nec differatis de die in diem." Et alibi^m: "Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, et fletu, et planctu." Item: "Convertimini ad me, et ego convertar ad vos." Et juxta apostolumⁿ: "Confitemini alter alteri peccata vestra, et orate pro invicem, ut salve mini; ne ullum [quod absit] subitanea mors imparatum inveniat." Et juxta judicium sacerdotum, et modum culpae, eucharistiam sumite, et fructus dignos poenitentia facite; fructuosa namque poenitentia est, admissa deslere, et fleta in postmodum non admittere.

Si quis autem (quod absit) sine poenitentia aut confessione de hac luce discessit, pro eo minime orandum est. Nullus enim nostrum absque peccato est, nec infans unius diei, dicente apostolo^o: "Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est; poenitemini igitur et convertimini, quia mors non tardat, ut deleantur vestra peccata; et illa vita sine fine mansura, cum angelis sanctis perfrui mereamini per eum, qui vivit et regnat in secula seculorum.

Haec decreta, beatissime papa Hadriane, in concilio publico coram rege Aelfwaldo, et archiepiscopo Eanbaldo, et omnibus episcopis et abbatibus regionis, seu senatoribus, et ducibus, et populo terrae proposuimus; et illi, ut superius fati sumus, cum omni devotione mentis, juxta possibilitatem virium suarum, adjuvante superna clementia, se in omnibus custodire devoverunt; et signo sanctae crucis in vice vestra, in manu nostra confirmaverunt; et postea stylo diligenti in charta hujus paginae exaraverunt, signum sanctae crucis infigentes.

Ego ^p Aelfwaldus, Transhumbranae gentis rex, consentiens, signo sanctae crucis subscripsi.

Ego ^a Dilberchus, Augustadensis ecclesiae praesul, gaudens, signo sanctae crucis subscripsi.

Ego Eanbaldus, gratia Dei archiepiscopus sanctae Eboracensis ecclesiae, hujus chartulae pia et catholicae taxationi signo sanctae crucis subscripsi.

Ego Hyguvaldus^r, Lindisfarnensis ecclesiae episcopus obediens, signo sanctae crucis subscripsi.

Ego^s Aedilberchus, Candensis Casae episcopus supplex, signo sanctae crucis subscripsi.

Ego Aldulphus, Myiensis ecclesiae episcopus, devota voluntate subscripsi.

Ego Aethilwinus, episcopus, per legatos subscripsi.

Gosipha, patricius, signo sanctae crucis placido animo subscripsi.

His quoque saluberrimis admonitionibus presbyteri, diaconi ecclesiarum, et abbates monasteriorum, judices, optimates, et nobiles, uno opere, uno ore consentimus et subscripsimus.

Ego Alrich, dux, signo sanctae crucis subscripsi.

Ego Sigulfus, dux, signo sanctae crucis subscripsi.

Ego Aldberich, abbas, signo sanctae crucis subscripsi.

Ego Erhart, abbas, signo sanctae crucis subscripsi.

His peractis, et data benedictione, perreximus, assumptis nobiscum viris illustribus, legatis regis et archiepiscopi, Maluinum videlicet et Pyttel, lectores; qui una nobiscum pergentes, et ipsa decreta secum deferentes in concilium Merciorum, ubi gloriosus rex Offa, cum senatoribus terrae, una cum archiepiscopo Jaenberchto, sanctae ecclesiae Dorovernensis, et caeteris episcopis regionum convenerat, et in conspectu concilii clara voce singula capitula perlecta sunt; et tam Latine, quam Teutonice, quo omnes intelligere possent, dilucide referata sunt. Qui omnes consona voce, alacri animo gratias referentes, apostolatus vestri admonitionibus promiserunt, se, divino adminiculante favore, juxta qualitatem virium promptissima voluntate in omnibus statuta haec custodire. Quinetiam, ut supra taxavimus, tam rex, quam principes sui, archiepiscopus cum sociis suis in manu nostra, in vice Domini vestri, signum sanctae crucis firmaverunt, et rursus praesentem chartulam sacro signo roboraverunt.

Ego ^t Jaenberchtus, archiepiscopus sanctae Dorovernensis ecclesiae supplex, signo sanctae crucis subscripsi.

Ego Offa, rex Merciorum, consentiens his statutis, prompta voluntate signo crucis subscripsi.

Hugiberchtus^u, episcopus Lichtenfelsae ecclesiae, signo sanctae crucis subscripsi.

Edeulfus^w, Lindenensis Faronensis episcopus, subscripsi.

Unuona^x, Legorensium episcopus, subscripsi.

Alchardus episcopus subscripsi.

Fadberchus episcopus subscripsi.

Chumberchus episcopus subscripsi.

Harchelus episcopus subscripsi.

Aeine episcopus subscripsi.

Tora episcopus subscripsi.

Waremundus episcopus subscripsi.

Adalmundus episcopus subscripsi.

Adoredus episcopus subscripsi.

Edrabodus abbas, Alemundus abbas, Bodwintus abbas, Uttel abbas.

Brorda dux, signo sanctae crucis subscripsi.

Facuualdus dux subscripsi.

Bercoaldus dux subscripsi.

Othbaldus comes subscripsi^y.

¹ Ecclus. v. 11. ^m Joel. ii. 12. ⁿ Jacob. v. 16. ^o 1 Joh. i. 8. ^p al. Aelfwaldus. ^q al. Tilberus. ^r al. Higbaldus. ^s al. Aethelbertus. ^t al. Jambertus, Lambertus, et Lambritus. ^u Higbertus, episcopus Liebesfeldae. ^w Ealdulfus, episcopus Lindisfarnensis. ^x al. Unuora Legecestrensis. ^y Haec collector istorum canonum, qui (ut vides) ne verbum protulit de re alia in hoc concilio gesta. Addunt chronographi, Liche-

Papae Rom.
ADRIAN. I. 14.Archiep. Cantuar.
JEAMBERT. 22.Anno Christi
785.Reg. Saxon.
EGFERT. 8.Imperat.
CONSTANT. VII. 6.

Lichefeldensis episcopatus in archiepiscopatum designatur ab Offa rege. Ex codice S. Alban. de vita Offae regis. MS. p. 153. citante clar. Spelm.

ROBORATUS igitur suo [id est, Caroli magni foedere] rex Offanus nullas formidans hostium insidias vel rebelliones, formam induit praelati religiosi, et pastoris ecclesiastici, curam et sollicitudinem gerentis de grege dominico; quarundam igitur ecclesiarum cathedralium sedes in melius studet ordinare, et salubriter, ut consciuit, transmutare. Accusatus est autem Lambertus, archiepiscopus Cant. coram rege Offano accusationibus pervalidis; quarum una fuit, quod Cantuaria nimis vicina fuit regnis Karoli transmarinis, cui etiam ante contracta foedera promiserat idem Lambertus Karolo, quod si hostiliter ingressurus Britanniam adveniret, liberum in archiepiscopatum suum introitum inveniret, favorem, et adiutorium. Praeterea persuasum erat regi Offano, ubi gloriose de inimicis suis triumpharat, ibidem vel prope locum cathedralem archiepiscopatu et primatu reverenter merito foret fullimandum.

Misit igitur ad papam Adrianum tunc praesidentem, cui rex Offanus fuerat propter suam supereminentem sanctitatem amicissimus, nuncios discretos et facundos, honore atque favore condignos, insuper donativis conferendis praemunitos: noverat enim rex desideria Romanorum. Postulavit igitur rex instanter, et, nonnullis datis muneribus, impetravit, ut contra veterem consuetudinem approbatam Eadulphum archiepiscopum constitueret Lichefeldensem; ut videlicet omnes provinciae Merciorum (quarum provinciarum, et episcoporum haec sunt nomina) antistiti subjicerentur memorato^a.

Nomina provinciarum et episcoporum: Kenbertus, Wigornensis episcopus; Werebertus, Legecestrensis; Eadulphus, Sinacestrensis; Wulwardus, Herefordensis.

Episcopi orientalium Anglorum: Haraldus, Helmamensis; et Tedfordus [Donmunensis]. Et sic per negligentiam divisa, immo potius dissipata est primatia, ipso Cantuariensi tepide resistente regis impetui, ut decuit et expedit.

Remanserunt autem antistiti Lamberto epi-

scopus Londoniensis, Wintoniensis, Roffensis, Sireburnensis.

Stetit autem haec regis violentia toto Lamberti praesulatus tempore, quamvis idem archiepiscopus nihil vel sumptibus, vel laboribus parceret, ut pristina gauderet ecclesia sua dignitate. Procurante igitur rege Offano efficaciter, Eadulphus, Lichefeldensis archiepiscopus, pallium suscepit. Ipso autem tempore Werebertus, Legecestrensis episcopus quartus diem clausit extremum; et substitutus est Unwona, regis cancellarius, et consiliarius familiarissimus; et cito post Eadulpho, Lichefeldensi archiepiscopo, defuncto, subrogatus est Humbertus, quem quidam Bertum appellant, syllaba subtracta. Iste Humbertus magnae sanctitatis vir fuit, literaturae et prudentiae secularis, regis capellanus, conscius ejusdem secretorum, et confessor, atque morum informator. [Haec codex S. Albani de vita Offae regis MS. qui multo inferius sic progreditur].

Eisdem annis Adrianus papa legatos misit in Britanniam, ad fidem, quam Augustinus episcopus praedicaverat, renovandam et confirmandam. Qui in verbis et operibus sanctae doctrinae et virtutum populos adhuc rudes salubriter informarent. Ipsi igitur a rege et clero honorifice ac reverenter suscepti, super stabile fidei firmamentum sane et prudenter (Christi cooperante gratia) aedificaverunt. Ut haec autem sapientius rite prosequerentur, tenuerunt concilium apud Chalchuthe, ubi Lambertus, archiepiscopus Cantuariæ, partem sui episcopatus archiepiscopo Lichefeldae sponte, quam postulaverat, resignavit.

In illo quoque concilio Offa, rex Merciorum potentissimus, in regem fecit solenniter coronari filium suum primogenitum Egfredum, juvenem strenuum et elegantem, moribusque decenter redimitum; qui deinceps cum patre idem militans, et in omnibus obsecundans, usque ad finem vitae ejus conregnavit *.

Lichefeldensem ecclesiam plurimam in eodem partem archiepiscopatus Cantuariæ deportasse. Malm. Floril.

Offam, regem Merciorum, filium suum Egfredum in consortium regni sui cooptasse. Floril.

Higebertum (al. Hugebertum et Humbertum) jam electum esse ab Offa rege (inquit Hovedenus, par. i. sed non adjungit, cui muner.) Intelligo, ex episcopatu Lichefeldensi (quem secundum Fastos per septennium jam tenuerat) ad ejusdem ecclesiae archipraesulatum. Nam sub hoc ipso tempore archiepiscopus dicitur Merciorum, ut infra videris in collatione Verolamii, et concilio ibidem. In sua tamen subscriptione praesenti huic Calchuthensi concilio titulum non assumpti, recens electus, et pallium alias expectaturus. Sed pallium ipse omnino non obtinuit, at successor ejus Aldulfus sub triennio postea. Haec vero omnia in posteriori sessione acta sunt. Accedamus jam ad Lichefeldense hoc negotium: de quo praetermissis quae sub typis extant, sic vetus codex S. Albani manuscriptus.

^a Vid. Malm. pontif. lib. i. in Lamb.

* Haftenus Albanensis coenobita (in vita Offae) sibi usquequaque non conveniens. Cum enim Lambertum archiepiscopum negligenter et tepide restitisse increpasset regis impetui; demulcens protinus, eum refert nihil vel sumptibus vel laboribus pepercisse, ut pristina gauderet ecclesia sua dignitate. Sed hoc de spoliato forte, id de inconcusso dixerit. Quin et ait, eum sponte postulata resignasse. Numquid sponte effecisse censeatur, in quo papali, regio, legatino et synodali decreto reg. l. i. c. 4.) "Offa, rex Merciorum, in Deum pertinax, sedem archiepiscopatus, olim Cantuariæ fundatam, in Lichefeldum multis sudoribus fatigatum, crebraque sedis apostolicae, et nova et vetera edicta proferentem, tandem omnium praedictorum, quae intra terminos suos erant, et episcopatum ditione privavit. Per Adrianum igitur apostolicum, quem verissimi-

Papae Rom.
ADRIAN. I. 17.Archiep. Cantuar.
JEAMBERT. 25.Anno Christi
788.Reg. Saxon.
EADBERT. PRAEN. 3.Imperat.
CONSTANT. VII. 9.*Concilium Finchenhalense* †. Ex Huntington. et aliis.

SOLUMMODO non anonymum est hoc concilium, sed praeter nomen nihil exhibet. Contactum censeo, inter alia, ad comprimendum furentissimas Danorum irruptiones, qui superiori anno Angliam primum jam advenerant. Tractari enim id negotii, et secularia alia (ut hic supra et inferius videris) in conciliis istiusmodi synodalibus, licet in concilio Calchuthensi dudum praecedente Can. 10. sit prohibitum. Sed audi, quid de isto Huntingtonius (hist. lib. iv.) sub Brithrici, regis occiduorum Saxonum, anno 4. id est Domini nostri DCCLXXXVII. His autem diebus venerunt Daci (sic Danos vocat) cum tribus puppibus in Britanniam praedationis causa, etc. Anno sequenti convenit concilium apud Nordhumbre in Wincenhale. Adde illa Hovedeni (hist. par. 1.) Synodus, inquit, congregata est in Pyncanhale [Wigornensis dicit 4. nonas Sept. 12. Septemb.] 4. Septembris; in quo tempore Albert, abbas Hripensis, decessit, et ei Si-

gred successit anno DCCLXXXVIII. Huc etiam spectare non redarguam, si quis illa affirmaverit, quae a Westmonasterio referuntur in anno DCCXCII. inter auctores enim sub his seculis levis est quadriennii differentia. Sic autem ille: Eodem anno [DCCXCII.] congregata est synodus in loco, qui Finchale dicitur, praesidente archiepiscopo, cum suis suffraganeis episcopis, et aliis multis.

Finchale, hodie Finkeley, villa est in episcopatu Dunelmensi, qui olim regi Nordhumborum paruit, ideoque hic supra ab Huntingtonio concilium apud Nordhumbre dicitur convenire. Villae ita meminit idem Hovedenus in rege Henrico II. Eodem die passio beati Thomae revelata est Godrico anachoritae, per Spiritum Sanctum, apud Finkale, qui locus distat a Cantuaria plus quam centum sexaginta miliaria. Haec Spelm.

Synodus Acleensis. Citante Spelmanno.

IN splendido veteri MS. codice bibliothecae publicae Cantabrigienfis, cui titulus est, De tempore regum Britannorum (lib. i. cap. 17.) sic deprehenditur. Anno dominicae incarnationis DCCLXXXVIII. Elfwaldus, rex Nordanhymbrorum, postquam decem annos regnavit, conjuratione facta ab ejus Patricio, Siga nomine, miserabili morte 11. cal. Octobr. occisus est juxta Murum, etc. Quo etiam anno 3. cal. Octobr. synodus fuit in loco, qui dicitur Aclech^a. Nulla de actis mentio. Hanc etiam,

ut praecedentem, nota tantum perstrinxit Hovedenus (hist. lib. iv.) Brithrici, inquit, regis anno vi. congregata est synodus apud Acleam. Wigornensis etiam: Synodus, ait, apud Acleam celebratur: sed eam ponit in an. DCCLXXXI. cum utraque forte eadem sit. Acleam vero sitam esse censeo in episcopatu Dunelmensi, ubi duae hodie istius nominis reperiuntur villae; una Aclea dicta simpliciter, altera scholaris Aclea (Schole Acle) nuncupata.

libus assertionibus diu fatigaverat (sicut occupatis animis ad multa illicita subtrahi et subripi possunt) obtinuit, ut archiepiscopatus Merciorum apud Lichefeldam esset; omnesque pontifices Merciorum provinciae illi subicerentur, quorum haec sunt nomina; [repeto, ut librorum agnoscas varias lectiones] Denebertus, Wigornensis episcopus; Werenbertus, Legecestrensis episcopus; Eadulphus, Sidnacestrensis episcopus; Wlpheardus, Herefordensis.

Et episcopi orientalium Anglorum; viz. Alheardus, Helmanensis; Tidfrid, Dommucensis.

Vocabatur autem episcopus Lichefeldensis Aldulphus. Remanserunt vero archiepiscopo Cantuariensi, Lamberto, episcopi quatuor; Londinensis, Roffensis, Wintonensis, et Selesiensis [qui Florilego Sireburnensis dicitur.]

*Horum episcopatum, inquit Malmesburius, quidam adhuc manent; quidam alias translati; quidam venali ambitu alteris uniti. Nam Legecestrensis, et Sidnacestrensis, et Dommucensis (incertum quo eventu) hodie non extant. Nec porro in his rapacitas Offae stetit, sed multarum ecclesiarum (inter quas Malmesburiensis) praedia publicus expilator abstraxit. Sed non diu canonicas regulas haec temeravit iniquitas; namque mox successor Offae, Kenulphus, nulli ante se regi potentia vel religione impar, missa Leoni, Adriani successori, epistola, Athelardum, successorem Lambrithi, in pristinam dignitatem sublimavit.

De chronologia hujus concilii dubia ita commentatur clar. Spelmannus: "Haec Gulielmus Malmesburiensis, et haec utique Matthaeus Florilegus; sed nullum ille apponit tempus synodi: male hic (Huntingtonium lib. iv. in Brithric. secutus) annum gratiae DCCLXV. Hadrianus enim papa, a quo haec omnia profluxerunt, pontificiam non est affecutus insulam ante annum DCCLXXII. Consultior ergo sibi post Florilegus, ad annum redigit DCCLXXXIX. et jam in alium impingit lapidem. Nam Alfwoldus, rex Nordanhymbrorum, quem emicuisse in hac synodo certissimum est, diem obiit praecedenti anno. Cum Hovedeno igitur et auctore antiq. Britan. eccl. ad an. refero DCCLXXXVII. licet Magdeburgenses in an. DCCLXXXVI. posuerint et Wigornensis in an. DCCLXXXV. ubi ait: In loco, qui lingua Anglorum Cealchithe dicitur, litigiosa facta est synodus, et idcirco modicam portionem suae parochiae archiepiscopus amisit Jambertus. Maluissim ego tamen (si meipsum arbitrio cederetur) tempus istius synodi in an. DCCLXXXVIII. determinasse; quod Denebertus et Vulpheardus, quorum alter Wigornensis, alter Herefordensis episcopus in eadem nominatur, hiis non videntur insigniri titulis ante annum DCCLXXXVIII. Sed id mihi caligat caetera, quod in subscriptionibus multos episcopos reperio, quorum nec sedes novimus, nec ipsa nomina; reliquos etiam ita perperam saepe scriptos, ut ni legantur juxta emendationes, quas in margine annotavimus, nec de eis certum fuerit. Censeo vero eorum aliquos qui in prima sessione subscribere, e Scotorum partibus advenisse." Haec SPELM. Nos chronicon Saxonicum secuti ad A. C. DCCLXXXV. concilium hoc reponimus.

† Concilium Finchenhalae in episcopatu Dunelmensi, regno Northumbriae, sub Eanbaldo, archiepiscopo Eboracensi, 4. non. Septemb. anno Domini DCCLXXXVIII. congregatum.

^a al. *Acleth.*

Papae Rom.
ADRIAN. I. 22.Archiep. Cantuar.
ATHELARD. I.Anno Christi
793.Reg. Saxon.
EADBERT. PRAEN. 8.Imperat.
CONSTANT. VII. 14.

Caroli magni ad Athelardum, Cantuariensem archiepiscopum, epistola. Ex MS. clar. Uffer. ad hunc locum.

CAROLUS, gratia Dei rex Francorum et Longobardorum, ac patricius Romanorum, Athilhardo, archiepiscopo, et Ceolwulfo, coepiscopo illius, aeternae beatitudinis salutem. Nullatenus vestram terrae longinquitatem, vel procellosi maris latitudinem foederatae in Christo amicitiae jura disrumpere fas arbitramur. Sed quanto longiore spatio humana dividitur conversatio, tanto probatiore fide pietatis pactum servari debet. Quia saepe in praesentia timor, vel erubescencia in facie foris ostendit, quod homo intus in corde non retinet. Igitur sancta fides in absentia laudabilis extat, et in praesentia venerabilis consistit. Unde et in ejus fiducia, quam pia olim allocutione praesentes pepigimus, hos miseros patriae suae exules vestrae direximus pietati, deprecantes, ut pro eis intercedere dignemini apud fratrem meum charissimum Offanum regem, quatenus pacifice, et absque aliqujus injustitiae oppressione in sua liceat con-

versare patria, et cuilibet deservire. Nam dominus illorum Umhrinsgstan diem obiit; qui, ut nobis visum fuit, fidelis suo fuisset domino, si in patria licuisset perseverare. Sed ut mortis evaderet periculum, ut dicere solebat, fugit ad nos, semper paratus se ab omni purgare infidelitate. Quem propter reconciliationem, non propter inimicitias, aliquantisper retinuimus apud nos. His vero contribulibus suis, si pacem precari valeatis, remaneant in patria. Sin vero durius de illis frater meus respondeat, illos ad nos remittite illaesos. Melius est peregrinari, quam perire; in aliena servire patria, quam in sua mori. Confido de bonitate fratris mei, si obnix pro illis intercedatis, ut benigne suscipiat eos, pro nostro amore, vel magis, pro Christi charitate, qui dixit: "Dimittite, et dimittetur vobis." Intercedentem pro nobis vestram sanctitatem divina pietas incolumem custodiat in aeternum.

Offa, rex Merciorum, decimam omnium rerum suarum ecclesiae concedit. Ex chronico Jo. Bromton. abb. Jornal. p. 776.

ISTE Offa sanctum Ethelbertum, regem orientaliū Anglorum, ad se causa ducendi filiam suam venientem, de pravo consilio uxoris suae proditionaliter fecit mori, in cujus redemptione peccati, superbiam suam ad tantam humilitatem et poenitentiam reduxit, quod decimam omnium rerum suarum ecclesiae sanctae dedit, et terras (ut fertur) plurimas ecclesiae Herefordiae, in qua dictus gloriosus martyr Ethelbertus jacet, contulit atque dedit, quas usque in hodiernum diem ecclesia illa tenet. Monasterium quoque sancti Albani construxit, et illud multis modis ditavit, ac offa ejusdem sancti Albani cum

summa devotione transtulit, et honore. Et sic demum Romam profectus, limina apostolorum Petri et Pauli humiliter visitavit, deditque vicario beati Petri, Romanae urbis pontifici, reditum unius denarii statutum in perpetuum de singulis domibus regni sui. Et primus fuit, ut dicitur, qui hoc dedit. De isto martyrio sancti Ethelberti, Herefordensis ecclesiae patroni, ac contritione et poenitentia dicti regis Offae, superius inter reges Estangliae satis diffuse et plene est tractatum. Offa rege defuncto, Egfridus, filius suus, sibi successit, etc. †

Collatio * Verolamii sub Offa, rege Merciorum, de exquirendo S. Albani protomartyris sepulturae loco. Citante Spelmanno.

R EX Offa visione, uti dicitur, admonitus, ut de sepulchro et reliquiis S. Albani protomartyris exquirendis, et coenobio eidem extruendo, curam adhiberet: "Accito," inquit auctor vitae Offae regis manuscriptus, p. 166. "Humberto, Merciorum archiepiscopo, cujus

sedes apud Lichfeldam, ut praedictum est, nuper ab eodem rege fuerat constituta, divinam ei voluntatem indicat in praemissis. Tunc archiepiscopus supradictus, assumptis continuo secum Ceolwulfo, Lindesienfi, et Unwona, Legecestrensi episcopis, suis suffraganeis, cum innumera u-

† Haec Bromtonus, Jornalensis monachus (vel potius Jervallensis) in historia sua, quae plerumque Jornalensis nuncupatur. Erat autem Jervall monasterium in agro Richmundensi, parte Angliae boreali. Donationem vero istam factam refero anno gratiae DCCXCIII. quod in eo anno Ethelbertum, regem orientalium Anglorum, jugulatum perhibent Westmonasterius et Faspacio decimationem istam fecit, ut hic prae oculis ponit Jornalensis. Egregia certe sunt, quae de hoc principe referuntur in utroque genere, pietatis et nequitiae. "Hujus gesta," inquit Malmesburius (gest. reg. lib. i.) cum considero, animus haeret in dubio, utrum probem, an improbem. Ita in uno eodemque homine modo se virtutibus vitia palliabant, modo virtutes vitiis succedebant, ut ambigeres, quo teneres modo ——— "mutantem Protea vultus." Singulorum documenta sermo percurrat," etc. Haec SPELM.

* Collationem proprie, non synodum, vocat S. Augustinus (contra Donatist. et in epist.) quorundam aliquot episcoporum conventum ad deliberandum de re aliqua; praetermissis synodali solennitate, caeterisque suis comprovincialibus episcopis.

triusque sexus, et diversae aetatis multitudine, regi, die sibi statuta, apud Verolamium occurrerunt. Tunc populo in jejuniis et orationibus sanctificato, antistites sacri sacerdotalibus insulis adornati, affore sibi beati martyris auxilium flagitabant. Fuerat namque locus, et memoria martyris, post adventum S. Germani, Altissiodorensis episcopi, qui cum beato Lupo, Trecafinae urbis episcopo, ad extirpandam haeresim Pelagianam, in Britanniam venerat, annis circiter ducentis et quadraginta quatuor, omnino deleta. Siquidem gens pagana Saxonum, Jutorum, et Anglorum, Britonibus expulsis, sibi insulam subjugaverant; qui agros cum horreis feraliter depopulantes, praelatos quoque membratim detruncantes, omnem pene Britannicam in-

fulam, a mari usque ad mare, hostili exterminio velut in desertum redegerunt.

Hac itaque tempestate ecclesia beati Anglorum protomartyris Albani, quam Beda in Anglorum historia miro tabulatu lapideo scripsit fuisse constructam, inter caeteras regionis ecclesias funditus est subversa: unde sepulchrum ejus, quod in adventu S. Germani, et ante, a passione martyris usque ad illius patriae desolationem, et ab omnibus notum propter antiquae famae celebritatem, et miraculorum frequentiam ab omnibus fuerat adoratum compatriotis, et honoratum universis, tempore, quo Offae regi invictissimo, angelico fuerat ministerio revelatum; locus autem sepulchri et loci destructi cognitio penitus debebatur, &c. Haec Albanensis coenobita in vita Offae regis.

Papae Rom.
ADRIAN. I. 22.

Archiep. Cantuar.
ATHELARD. I.

Anno Christi
793.

Reg. Saxon.
EADBERT. PRAEN. 8.

Imperat.
CONSTANT. VII. 14.

Concilium Verolamiense. ^a Ibidem.

POST praefatam collationem, et alia multa de inventione reliquiarum S. Albani protomartyris ad nostrum institutum minime pertinentia, sic progreditur codex praedictus manuscriptus de vita Offae regis.

Acta autem sunt haec a passione supradicti martyris anno quingentesimo septimo, ab adventu Anglorum in Britanniam trecentesimo quadragesimo quarto, indictione prima cal. Augusti. Et mox:

Eodem quoque mense rex [Offa] ibidem provinciale tenuit concilium, cum archiepiscopo Humberto, suis suffraganeis, et primatibus suis universis; ut tractet diligenter et efficaciter de conventu monachorum in loco illo congregando, atque coenobio construendo, et magnifice et regaliter privilegiando, ubi protomartyris regni sui, imo totius Britanniae vel Angliae reliquias invenit, et quem locum suo sanguine consecravat. Placet omnibus pium regis propositum, eique episcoporum consulit prudentia, ut auctoritate Romani pontificis, etsi alias hoc factum

fuerit, quia non iterari inutiliter dicitur, quod non scitur perpetratum, canonizetur similiter et privilegiatur monasterium in honorem ejusdem martyris noviter construendum. Et haec omnia, ut digniorem et firmiorem sortiantur effectum, consilium virorum sanctorum et discretorum suscipit et exaudit; ut per legatos solennes a latere regis destinatos, aut potius in propria rex ipse super hiis in curia Romana tractet diligenter. Offa igitur rex piissimus suorum magnatum sano acquiescens consilio, divino ductus spiritu, Transalpinum valde sibi laboriosum et sumptuosum iter arripit sine morae dispendio. Nec eum cura rei familiaris, vel regni custodiendi necessitas, vel comminantis senii gravitas (regnauerat enim jam triginta et sex annis) nec laboris immanitas, vel pecuniae inaeestimabilis effusio, ipsum poterant retardare. Habemus hic annum istius concilii, viz. xxxvi. regni Offae, qui in fastis plane convenit anno Domini nostri salvatoris DCCXCIII. et eidem igitur nos affiximus.

Papae Rom.
ADRIAN. I. 23.

Archiep. Cantuar.
ATHELARD. 2.

Anno Christi
794.

Reg. Saxon.
CUTHRED. I.

Imperat.
CONSTANT. VII. 15.

Denarius annuus scholae Anglorum Romae collatus ab Offa rege ex singulis familiis regni sui. Ibid.

[Causa collationis, et collatio: in cuius remunerationem papa concedit, ut nullus Anglus poenitentiae causa mittatur in exilium.]

REX Offa juxta sententiam praedicti concilii Verolamiensis, iter Romam arripit, ut in novissimis praelibatum est. Eo tandem perveniens (verba teneo MS. codicis^b) optata apostolorum limina contingit, et diversorum loca sanctorum percurrit. Demum Adriano I. summo pontifici, sui causam adventus, et de loco simul,

et beato Albano commemorando et magnificando, coenobioque constituendo, devote preces porrigens, petitioni suae Romanam de facili curiam inclinavit; praesertim cum martyris inventio caelitus mortalibus sit declarata. Augebat quoque devotionem, quod non cuilibet de populo, sed tanto, talique regi tam magni mar-

^a Concilium provinciale Verolamii sub Offa, rege Merciorum, et Humberto, archiepiscopo suo Lichfeldensi, celebratum mense Aug. anno Dom. DCCXCIII. indictione prima. In quo deliberatur de coenobio celeberrimo protomartyris Britannorum S. Albani instituendo.

^b De vita Offae reg. p. 171.

tyris pignora Deus revelavit. De monasterio igitur conventuali, videlicet coenobiali, digne et celebriter constituendo, et ab omni episcoporum subiectione emancipando, papam et totam curiam consulit cum effectu.

Cumque inclytus rex Offa eleganter perorasset, Romanus pontifex humiliter et favorabiliter, inclinato capite, sic respondit. O regum christianissime, fili Offa! devotionem tuam circa regni tui protomartyrem non mediocriter commendamus. Nec nos, quamvis remotos, latet vestra strenuitas vel sincera sanctitas: vere caelibem vitam agentibus merito mittendus fuit angelus, cum castitati cognata sit puritas angelica. Et cum favorabilis sit persona tua, favorabilior est causa, quam proponis in medio, et labor peregrinationis acceptus est altissimo. De monasterio vero construendo et privilegiando, petitioni tuae assensum praebemus gratissimum; injungentes tibi in tuorum remissionem peccatorum, ut prospere et feliciter rediens, cum Dei et mea benedictione, in terram et regnum tuum, consilio episcoporum et optimatum tuorum, quas volueris possessiones sive libertates beati Anglorum protomartyris coenobio conferas, et tuo privilegio inde facto, nos originale tuum privilegio nostro inviolabili gratanter roborabimus et confirmabimus consequenter, et monasterium illud in specialem Romanae ecclesiae filiam adoptabimus, et nostro tantum apostolatu subicientes, ab omni nocivo cujuslibet mortalium impetu specialiter, mediante episcopo sive archiepiscopo, protegemus.

Hiis igitur auditis, rex, quid digne tantae benignitati compenset, studiose pertractat. Tandem, divina inspirante gratia, consilium invenit salubre, et in die crastina scholam Anglorum, quae tunc Romae floruit ingressus, dedit ibi ex regali munificentia ad sustentationem gentis regni sui illuc venientis, singulos argenteos de familiis singulis omnibus in posterum diebus singulis annis, quibus videlicet fors tantum contulit extra domos in pascuis, ut triginta argenteorum pretium excederet. Hoc autem per totam ditionem suam teneri in perpetuum constituit, excepta tota terra S. Albani suo monasterio conferenda, prout collata privilegia inde protestantur; ut illo denario a generali contributione sic excepto, et dicto monasterio sic collato, memoria donatoris indelebiter perpetuetur; et hoc tali largitate obtinuit et conditione, ut de re-

gno Angliae nullus publice poenitens pro executione sibi injunctae poenitentiae subiret exilium.

Celebrata igitur donatione praedicta, et de peccatis omnibus, praecipue tamen de praeliorum multorum commissione facta confessione, et pro praedicta^b coenobii funda, accepta poenitentia, cum benedictione devota summi pontificis rex ad propria prospere remeavit.

“Sed ut intelligas, e quibus Anglorum provinciis Offa rex hanc concessit eleemosynam, ditionis suae limites sunt cognoscendi; quos hic idem auctor manuscriptus, post unum atque alterum capitulum, sic in tertio inferius retulit, sub rubrica, de amplitudine dominationis regni regis Offae”. Dominabatur, inquit, Offa rex magnus in viginti tribus provinciis, quas Angli SHIRAS appellant, id est, in Herefordensi, cujus episcopus sedem habet in eadem urbe. In provinciis Wigornensi et Glovornensi, quarum episcopus sedem habet in Wigornia. In Warwicensi, Cestrensi, Stafordensi, Schropesburiensi, et Derebensi, quarum episcopus habet sedem in Lichefeld. In Legecestri, cujus episcopus in eadem urbe sedem habet. In Lincolnensi, cujus episcopus sedem habet in Lindeseia. In Northamptonensi, Oxoniensi, Buckinghamensi, Bedefordensi, Huntingdunensi, Cantebrigeni, et dimidia Hertfordensi, quarum episcopus apud Dorkecestram sedem habet. In provinciis Essexiae et Middlesexiae, et dimidia Hertfordensi, quarum antistes sedem habet in civitate Londoniensium. In Northfolc et Suthfolc duo sunt episcopi; unus Helmhamensis, et alter Domuncensis. Dominabatur etiam Snotingeni provinciae, cujus christianitas ad archiepiscopum spectat Eboracensem. Ex hiis omnibus provinciis dedit rex praefatus Offa denarium beati Petri, eo tamen retento et collato post receptionem beato Albano per totam ejusdem martyris terram. Et idcirco beati Petri denarius appellatur, quia saepedictus rex Offa die sancti Petri, qui dicitur ad vincula, ipsum martyrem ipso die meruit caelitus invenire, et ipsum annum redditum ipso die Romanae ecclesiae pro redemptione animae suae contulit ad sustentationem, videlicet scholae memoratae propter Anglorum rudium, et illuc peregrinantium eruditionem. Festivitas tamen inventionis sancti Albani in crastino inventionis ejusdem celebratur, ne sancti Petri celebritas detrimentum aut diminutionem patiatur^d.

^b Notand. coenobii funda pro fundatio. Sic compla pro completio. Orna pro ornatura. Vigla pro vigilatione. Et similia sexcenta. Salmas.
^c i. Notinghamensi.

^d Haec tenus codex MS. de vita Offae, qui tamen anni non meminit, quo denarius iste seu argenteus (nam idem sunt) concessus fuit scholae Anglorum; eum igitur tibi exhibet liber MS. Cicesfrensis, fuisse anno Domini nostri dccxciv. ut infra in append. declaratur, in anno Dom. dclx. tit. Scholae seu collegii Ang. Romae instituti.

Sunt vero, qui ex regia ista munificentia, et piissimo eleemosynae genere sat ingrate (ne infulse dicam) praedicant: regnum Angliae duriori sono vestigale fieri, et tributarium Romano Pontifici: vocibus certe subiectionem, servitium, et clientelam vulgariter innotentibus, juxta id apostoli ad Romanos, Rom. xiii. 6. “Ideo enim et tributum praestatis:” cum e contra in feodali locutione atque ipsa canonica, qui beneficium accipit, beneficiarius; qui eleemosynam, eleemosynarius sit dicendus. Hinc in jure nostro municipali episcopi nostri suis e regum munificentia praediis gaudentes et alimoniis, barones regis eleemosynarii nuncupati sunt, non rex eorum tributarius aut vestigalis, licet et annuos quibusdam redditus et pensiones impendat. “Notandum tamen (inquit Glanvillus de legib. Angliae lib. vii. ca. 1.) quod nec episcopus, nec abbas, quia eorum baroniae sunt de eleemosyna domini regis et antecessorum ejus, non possunt de dominis suis aliquam partem dare ad remanentiam, sine assensu et confirmatione domini regis”. Sic et pontifex ipse Romanus legaliter non potuit alio modo disponere de hoc suo vestigali seu tributo, quam a regibus Angliae datum fuit primitus pari iniquitate regno suo Offa, rex (inquit Polydorus hist. lib. iv.) “Romam se contulit veniae consequendae causa, Romanoque pontifici, Hadriano primo, regnum suum vestigale fecit imposito tributo, ex singulis nummis argenteis, quos

Papae Rom.
ADRIAN. I. 23.Archiep. Cantuar.
ATHELARD. 2.Anno Christi
794.Reg. Saxon.
CUTHRED. I.Imperat.
CONSTANT. VII. 15.*Concilium Calchuthense* *. Ex Stow in chronico.

DE insigni hoc concilio nulla mihi occurrit mentio, praeter Stoui (in chronico) illam haec de Offa memorantis inter Merciorum reges sermone Anglico, quem Latine nos sic damus. "Levari," inquit, "fecit reliquias S. Albani, et in scrinio poni auro et lapidibus pretiosis adornato. Condidit etiam in eodem loco regale monasterium, dotavitque praediis charta sua, data anno Christi DCCXCIII. regni ipsius Offae 33. in loco celeberrimo Celchyth nominato; sub testimonio sui ipsius (Offae) Egfrido filio suo, novem regibus, quindecim episcopis, viginti ducibus, etc." Intellego Offam ipsum, et Egfridum filium suum (qui in superiori Calchuthensi concilio rex cum patre designatus est) duos fuisse e novem regibus; Brithricum, regem occidentalium Saxonum, tertium; Alricum, regem Cantuariorum, quartum; Suthredum, regem ultimum orientalium Saxonum, quintum; Alwoldum, regem Northumbrensiū, sextum; Dimetiae regem, seu australis Walliae, septimum: Venedotiae regem, hoc est, borealis Walliae, octavum; et quis nonum suppleret, non hariolor, ni de Wallia forte regulus alius, hunc (de more) assumens titulum. Regna vero orientalium Anglorum, et australium Saxonum animam jam efflaverant; et Manniae insulae regem fidem adhuc non suscepisse arbitror, nec cum Anglis rem habere.

Mihi autem non contingit vidisse hanc, quam Stouus chartam citat; sed a mendis vereor haud

esse liberam. Nam juxta Fastos (qui in aliis Offae annis bene se habere solent) non hic respondet annus ejus 33. anno Christi DCCXCIII. sed anno Christi DCCXC. aegre etiam conveniunt isti anni Offae gestis sub hac periodo. Non enim est credibile, ut, habito in mense Augusto istius anni DCCXCIII. concilio magno Verolamienſi, Romam postea peregrinaretur; moram apud papam in negotiis promovendis debitam sustineret; rediret lentis senum itineribus; reversusque, ingens hoc concilium, longa atque aegra sollicitatione congregandum, in residua istius anni parte (omnia subito) expediret. Consultius igitur ad annum DCCXCIV. referendum censeo (vel eo tardius) nam in Ciceſtrenſi MS. codice expresse legitur: "Offam regem anno Domini DCCXCIV. pro impetranda canonizatione S. Albani martyris Romam adientem tempore Adriani papae I. etc. hanc contulisse eleemosynam." Vide locum. Quin et illud agere Offa dicitur in hoc concilio Celchythae habito, quod auctor libri, De vita Offae, actum refert in loco, quo incoepum fuit, scilicet Verolamii, in concilio alio, postquam rex ad propria prospere remeasset, ut ex eodem libro supra recitavimus in titulo, de denario annuo scholae Anglorum Romae ab Offa rege collato. Constat etiam e praedictis, Celchyth locum fuisse in regno Merciorum, non Nordanhymbrenſium; Merciorum enim rex non ediceret concilium in alieno regno. Haec SPELM.

Concilium aliud Verolamienſe sub Offa rege †. Citante Spelm. ex MS. Albanenſi.

TUNC congregato apud Verolanium episcoporum et optimatum suorum concilio, rex unanimi omnium consensu et benevola voluntate beato Albano amplas contulit terras, et possessiones innumeras; considerans, quod ibidem

eleemosynariis vigeret hospitalitas. Nam ibidem patet via ab aquilone venientibus, et ab austro redeuntibus communis, et strata generalis dicta Watlingestrata; et pium ei videbatur, ut omnes itinerantes ibidem pium ex suis eleemo-

denarios vocant, domesticatim in annos singulos conferendis: qui fuit annus salutis humanae DCCCLXXV. Quam late erraverit in anno isto designando e supradictis deprehendas; sed attende, quae fusius retulit multo inferius prope finem quarti illius libri. "Officia autem ejus regis (inquit pa. 89.) pietatis plena infinita produntur, et illud in primis quod regnum suum Romano pontifici vectigale fecerit, singulis argenteis nummis, quos denarios vocant, in singulas domos impositis. Fecit idem, ejus exemplo, ut opinor, ductus, Offa, Merciorum rex, qui non multo post id tempus regnavit. Fuit is annus salutis circiter DCCXL. Hoc vectigal, prout quidam scribunt, auxit posthac Aethulphus rex, qui, ut proximo libro demonstrabitur, totius fere insulae imperium obtinuit. Omnis Anglia hoc tempore istud vectigal, pietatis et religionis causa, Romano pontifici pendit domesticatim collatum, et nummi illi argentei vocantur vulgo denarii divi Petri, quos pontificius quaestor, quem non inscienter collectorem nuncupant, cogit. Nos hanc olim quaesturam, aliquot per annos gessimus, ejusque muneris obeundi causa primum in Angliam venimus". Locum hunc accurate depinxit Baronius anno DCCCLVI. num. 15. notavitque in margine "Anglia tributaria S. Petro", cum nec S. Petro concessus esset hic denarius, sed Anglorum scholae, peregrinisque illuc venientibus; nec illius aliter honoratus nomine, quam quod in sua festivitate, quae ad vincula nuncupatur, ideo persolvendus fuit, ut memoria haberetur diei inventionis reliquiarum S. Albani in eadem festivitate contingentis; ut ex ipso codice de vita Offae jamjam retulimus. Mos in populo passim hodie observatur: annualem redditum, qui ad festum S. Michaelis persolvendus est, redditum Michaelis vocant; qui ad festum annunciationis beatae virginis, dominae nostrae appellant redditum; hunc "our ladies rente", illum "Michaelmasse rente". Vide plura huc spectantia, in append. in tit. quem dixi de schola Anglor. Romae anno DCCCLX. infra in concessionibus Aethelwulphi regis circa annum DCCCLVII.

* Concilium apud Celchyth in regno Merciae celebratum, praesentibus novem regibus, quindecim episcopis, viginti ducibus, etc. in quo Offa rex regale coenobium S. Albani protomartyris amplissimis donat latifundiis.

† Concilium Verolamii sub Offa rege post redditum ejus Roma: in quo concedit Offa rex terras innumeras S. Albano, et perpetuum hospitium itinerantibus. Conventum instituit.

ut protectionem et patrocinium habeant in regno nostro legitime, juxta antiquam consuetudinem negotiandi. Et si in aliquo loco injusta affligantur oppressione, reclamant se ad nos, vel nostros judices, et plenam jubeamus justitiam fieri. Similiter et nostri, si aliquid sub vestra potestate injusti patiantur, reclamant se ad vestrae aequitatis judicium, ne aliqua inter nostros alicubi oboriri possit perturbatio. De Odhberhto vero presbytero, qui de Roma rediens, pro Dei amore (ut referre solet) peregrinari volens, non vos accusare veniens; sciat dilectio vestra, quod eum cum caeteris exulibus, qui timore mortis sub nostrae protectionis confugerunt alas, Romam direximus, ut sub praesentia domini apostolici, et N. archiepiscopi vestri, quo se ut vestri innotuerunt apices, voto constrinxerunt, audita causa illorum judicentur; ut in quo pietatis intercessio non profuit, aequitatis indicatio proficiat. Quid nobis cautius esse poterit, quam ut apostolicae auctoritatis censura causam discernat, in qua aliquorum dissonat sententia? Petras vero nigras, quas vestra flagitabat reverentia, vobis direxi. Veniat missus, qui confideret, quales animus vester desideret, et ubicunque inventae fuerint, dari et in vehendo adjuvari libenter mandabimus. Sed sicut vos de longitudine petrarum desiderium vestrum intimastis; ita et nostri de prolixitate sagarum deposcunt, ut tales jubeatis fieri, quales antiquis temporibus ad nos venire solebant. Cognoscat quoque dilectio vestra, quod aliquam benedictionem de Dalmaticis nostris, vel palliis ad singulas sedes episcopales regni vestri, vel Aethelredi in eleemosynam domni Adriani, apostolici patris nostri, et amatoris vestri direximus; deprecantes ut diligenter jubeatis intercedere pro anima illi-

us, nullam habentes dubitationem beatam illius animam in requie esse, sed ut fidem et dilectionem ostendamus in amicum nobis charissimum. Sicut et beatus praecipit Augustinus, pro omnibus ecclesiasticae pietatis intercessionem fieri debere; asserens, pro bono intercedere, facienti proficere. Sed et de thesauro humanarum rerum, quem Dominus Jesus nobis gratuita pietate concessit, aliquid per metropolitanas civitates transmissimus; vestrae quoque dilectioni, ad gaudium et gratiarum actiones Deo omnipotenti, dirigere studuimus unum baltheum, et unum gladium Huniscum, et duo pallia serica. Quatenus ubique in populo christiano divina praedicetur clementia, et nomen Domini nostri Jesu Christi glorificetur in aeternum; pro nobis nostrisque fidelibus, immo et pro cuncto populo christiano, assiduas fieri faciatis intercessionem, deprecamur; quatenus mitissima superni regis [bonitas] regnum sanctae ecclesiae protegere, exaltare, et dilatare dignetur. Deus omnipotens dignitatis vestrae excellentiam ad tutelam sanctae suae ecclesiae longaeva prosperitate incolumem conservare dignetur, desiderantissime frater.

Saepe sequens agnum lupus est a voce retentus;

Saepe avidum fugiens respicit agna lupum.

Saepe canes leporesque umbra cubuere sub una,

Et stetit in saxo proxima caerulea.

Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix

Sedit, et accipitri juncta columba fuit.

Saepe tamen vere coepit simulator amare;

Saepe quod insipiens finxerat esse, fuit.

Deceptum risi qui se simulabat amare;

In laqueos auceps decideratque suos.

Intrat amor mentes, usu didiscitur usus;

Qui poterit sanum fingere, sanus erit.

Papae Rom.
LEO. III. 2.

Archiep. Cantuar.
ATHELARD. 5.

Anno Christi
797.

Reg. Saxon.
CUTHRED. 4.

Imperat.
IRENE. I.

Alcuini ad Athelardum, Cantuariensem archiepiscopum, epistola †. Ex MS. clar.
Uffer. ad hunc locum.

SUMMAE dignitatis viro, atque ecclesiasticae bonitatis patri Athelhardo, archiepiscopo, fidelis filius Alcuinus perpetuae bonitatis in Christo salutem. Dulcissima charitatis verba filius noster per vos revertens retulit, simul et amabilia benignitatis vestrae munuscula habuit in manibus; in quibus laetatus te olim conditam etiam agnovi in memoria habere amicitiam, sicut in viro perfecto veritas semper probata fulgescit. Unde tuae bonitati gratias ago, ex toto cordis desiderio optans te longaeva prosperitate populo praeesse christiano, et sanctam sedem dignis exaltare honoribus; quam ad tempus, propter impios invasores regni, dereliquisti secundum consilia sacerdotum Christi, ut praefatus mihi referebat puer. De qua re quid sentirem, tua me veneranda per illum auctoritas interrogare ratum putavit. Quid mea parvitas aliud

habet dicere, nisi sanctorum Christi sacerdotum adsentire consilio? Si tamen tantum habent auctoritatem illius suggestiones, ut lupo veniente pastor fugere debeat; quanta est evangelica excellentia, quae mercenarium nominat non pastorem, qui lupi rabiem timidus aufugit! Forte objiciunt, veritate dicente^a: "Si persecuti vos fuerint in hac civitate, fugite in aliam." Discernendum tamen est de cujus temporis fuga, vel de qua persecutione hoc dictum est, et de quibus iterum ipsa veritas dicat^b: "Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis, mercenarius autem fugit." Quod optime in hominibus beati Gregorii papae, praedicatoris nostri, per te legens intelligere poteris. Tu tibiipsi conscius es, pro qua causa reliqueris sedem tuam; si timore mortis, aut tormentorum immanitate, aut idololatriae execratione, sicut olim

† Guil. Malmesburiensis in Athelardo partem hujus epistolae citat, in qua Alcuinus "intercedit pro Merciorum episcopo, ut vivens pallio non exuatur." Nos integram, quia et haec inedita est, et temporis hujus historiam non parum illustrat, hic apposuimus. Haec USSER. l. c.

^a Matth. x. 23.

^b Joh. x. 11, 12.

sanctissimus ejusdem sedis pontifex Laurentius velle legitur; qui tamen apostolica auctoritate castigatus, ab incepto resipuit consilio. Tamen quaecunque causa fuerit, bonum videtur, charitatis meae consideratione, ut poenitentia inde agatur. Quod, ut videtur, honeste fieri poterit, si communi totius gentis consensu jejunium indicatur (tu propter relictam sedem, illi propter acceptum errorem) ut Deus vobis omnibus propitiatur. Orationes quoque, et eleemosynae, et missarum solennia fiant diligenter ubique, ut Deus deleat quicquid inde a quolibet vestrum actum est. Tua quoque veneranda sapientia specialiter deducat in domum Dei lectionis studium; ut sint ibi legentes juvenes, et chorus canentium, et librorum exercitatio; ut per tuam diligentiam renovetur illius sanctae ecclesiae dignitas; ut habeant, unde in seipsis possint eligere sibi pontificem. Simul et praedicatio tua in omnibus locis fiat, sive pro episcopis omnibus in communi synodo, de justis ordinationibus, et praedicationis instantia, et officiis ecclesiasticis, et baptismi sanctitate, et eleemosynarum largitione, sive pro pauperum cura, per singulas ecclesias atque parochias, maxime in veneranda gente, cui te Deus pastorem praesse voluit. Saepe miles vulneratus fortius pugnat, sicut bos lassus, fortius figit ungulam. Sicut diabolus laetatus est de fuga, fac, ut gaudeat Christus de multiplici animarum a te profectu; et tua merces major crescat, dicente ipsa veritate: "Majus gaudium est in caelis coram angelis Dei super uno peccatore poenitentiam agente, quam super nonaginta novem, qui non indigent poenitentia." Haec omnia omnino diligentissime considerans, in Christi charitate semper proficias; amans illum ex toto corde, tota virtute, et tota mente, qui te exaltavit, honorificavit, et conservavit in diem salutis tuae. Vanissimum vero vestimentorum cultum, et conviviorum immoderatum usum omnino, quantum valeas, expellere a te tuisque consacerdotibus, vel magis omni clero et ecclesiasticae dignitatis gra-

dibus diligentissime studeas. Beatus Petrus, princeps apostolorum, trinam negationis maculam triplici confessionis veritate abluit; tu fugam simplicis erroris multiplici praedicationis bono ablue, ut maxime sanctarum scripturarum lectio, per tuam sanctissimam curam renovetur, et ecclesiastica dignitas ubique exaltetur, et sancta sedes, quae prima fuit in fide, prima sit in omni sapientia, et sanctitate, et honore; ut ibi interrogans inveniat, ignorans discat, quod cupiat, sciens videat, quod laudet. Et ut ecclesiae unitas, quae partim discissa est, non rationabili (ut videtur) consideratione, sed quadam potestatis cupiditate, si fieri possit, pacifice adunetur, et scissio refarciatur, bonorum videtur esse cum consilio omnium sacerdotum Christi et coepiscopis^a Eboracensis ecclesiae deliberare; ita tamen ut pater pius pallio diebus suis non exuatur, licet ordinatio episcoporum ad sanctam et primam sedem recurat. Haec omnia tua sanctissima sapientia consideret, ut charitatis concordia fiat inter primos pastores ecclesiarum Christi. Si quid ego superflue in his meis literulis dictaverim, tua sancta patientia benigne, obsecro, suscipiat, nec mihi scribenti imputet, sed tibi jubenti injungat. Nec ego praesumptuosa temeritate egi, sed humili obedientia; considerans, quid multis proficere potuisset, si culpa esset, si non esset in fuga. Tamen quantum mea devotio considerare potuit, melius est ea facere, quae suadeo, quam omittere. Omnino affectuosa charitate admoneo, ut instanter praedices verbum Dei; hoc est officium tuum, haec merces tua, hic fructus operis, haec sacerdotis dignitas, laus et honor; quatenus multiplici laboris fructu in conspectu Domini Dei sui appareat, et dignus efficiatur desiderabilem audire vocem: "Euge serve bone et fidelis! quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini Dei tui." Omnipotens Deus paternitatem vestram ad exaltationem sanctae suae ecclesiae in omni opere perfecto multipliciter florere faciat, sanctissime pater.

Papae Rom.
LEO. III. 2.

Archiep. Cantuar.
ATHELARD. 5.

Anno Christi
797.

Reg. Saxon.
CUTHRED. 4.

Imperat.
IRENE. I.

Leonis papae III. epistola ad Athelardum, archiepiscopum Cantuar. de jure et privilegiis archiepiscopatus Cantuariensis. Ex MS. Cott. Faust. B. 6. fol. 97. b. 98. a.

LEO episcopus, servus servorum Dei, Athelardo, archiepiscopo Dorobernensis ecclesiae in perpetuum. Pontificali discretioni praecipue congruit praesulibus ecclesiarum, secundum eorum irreprehensibilem fidem, audientiam praebere, et eorum, quae per beatum Petrum, principem apostolorum, et nos gerere desideraverint, quae canonicis non refragantur sanctionibus, effectum concedere. Ut cum id, quod desiderant, obtinuerint, flagrantiores erga eorum religionis amorem existant. Exhortanda itaque nobis visa est, ac precanda tua fraterna almitas pro discessibus Angliae sibi commissis, videlicet epi-

scoporum, seu monasteriorum tam monachorum, quam clericorum et puellarum; quae sicut abolitaneis temporibus tua ecclesia tenuit, ut in sacro scrinio nostro requisita cognovimus, ita tibi tuisque successoribus tenenda confirmamus. Omnes Anglorum ecclesias sanctus ac egregius praedicator, papa Gregorius ordinavit, atque catholice confirmavit beato Augustino, archiepiscopo, sincello suo subjectas fore in aevum per sacrum usum pallii; et ideo tibi scribimus ex auctoritate beati Petri, apostolorum principis, cu, a Domino Deo potestas data est, dicente: "Quia tu es Petrus, et super hanc petram aedi-

^a Luc. xv. 7.

^d Coepiscopi vestri legit Guil. Malm.

^e Matth. xxv. 21, 23.

ficabo ecclesiam meam; et portae inferi non praevalerunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni caelorum; et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis:” immo et secundum institutam sanctorum canonum censuram, licet immeriti, ejusdem beati Petri, clavigeri regni caelorum, vicem gerentes, tibi, Athelarde, tuisque successoribus omnes Anglorum ecclesias, sicut a priscis temporibus fuerunt, in perpetuum in ipsa tua metropolitana sede, per subjectionis cognitionem eas irrefragabiliter jure esse concedimus detinendas. Si quis vero, quod non optamus, contra hanc nostrae diffinitionis, vel apostolici privilegii auctoritatem venire temptaverit; ex auctoritate apostolica statuimus, ut, si archiepiscopus, vel episcopus fuerit, ex ordine praesulatus sit dejectus. Similiter presbyter, vel diaconus, aut alius quilibet

minister sacri ministerii si fuerit, ab ordine sit depositus. Si autem ex numero laicorum fuerit, tam rex, quam princeps, aut quaelibet magna, sive parva persona, a sacrae communionis participatione se noverit alienum. Hanc privilegii paginam, auctoritate beati Petri, apostolorum principis, cujus ministerio fungimur, tibi, Athelarde, tuisque successoribus in perpetuum concedimus obtinendam. Ad cujus firmitatem manibus nostris subscriptionem impressimus, illamque nomine nostro signari mandavimus. Quam etiam a Sergio, scriniario nostro, scribi praecepimus mense Januario. Dat. 15. cal. Februarii per manum Eustachii, primicerii sanctae sedis apostolicae, imperante domino Carolo piissimo, consule Augustino, a Deo coronato, magno, pacificoque imperatore, anno secundo post consulatum ejusdem domini, indictione decima.

Papae Rom.
LEO. III. 3.

Archiep. Cantuar.
ATHELARD. 5.

Anno Christi
798.

Reg. Saxon.
CUTHRED. 5.

Imperat.
IRENE. 2.

Synodus Finchenhalensis †.

EODEM quoque anno^a (viz. quo captus est Eadbertus, rex Cantuariorum, quod ann. DCCXCVIII. vel mox infra accidisse refert) qui est annus tertius Kenulfi praedicti regis, synodo congregata in loco, qui dicitur^b Phinchahal, praesidente Ehanbaldo archiepiscopo, aliisque quam plurimis principalibus, et ecclesiasticis viris, multa de utilitate sanctae Dei ecclesiae, gentisque Northanhimbriorum, omniumque provinciarum consiliati sunt; et de observatione paschalis festi, et judiciorum divinatorum, et secularium, quae diebus justorum regum, et

ducum bonorum, atque sanctorum episcoporum, aliorumque sapientum, clericorum scilicet atque monachorum, quorum providentia et justitia, atque divinis actibus, status regni Northanhimbriorum suaviter redolebat, his temporibus facta sunt.

Praecepit dominus antistes Ehanbaldus recitari quinque synodorum fidem, de quibus in historia Anglorum sic scribitur: Suscipimus sanctas et universales quinque synodos beatorum, et Deo acceptabilium patrum, sicut praesentis libri continet textus, etc.

Concilium Cloveshovienae sub Athelardo, archiepiscopo Doroberniae, celebratum. Citante Spelmanno.

QUID in priori isto concilio Cloveshoeae* actum sit, videndum est in secundo concilio sub Athelardo ibidem habito, mox hic sequenti. Prius autem nos ideo dicimus, non

quod primum fuit ab eodem Athelardo illic celebratum (hoc enim ignoramus) sed quod nos praecedens aliud nullum deprehendimus:

† Synodus Finchenhalensis sub Eanbaldo, archiepiscopo Eboracensi, habita anno Domini DCCXCVIII. Kenulfi autem, regis Merciorum, 3. Northumbrensi regno jam extincto: in qua agitur de Paschatis et canonum observatione; suscipiunturque sanctae et universales quinque synodi.

Hovedenus, more suo, acta hujus synodi breviter perstringens, lectorem relegat ad historiam Anglorum, id est, Bedae lib. iv. cap. 17. ubi haec, quae antistes Eanbaldus innuit, referuntur; scilicet in concilio Hedtsfeldensi sub Theodoro, archiepiscopo Cantuariarum.

^a Hoveden. part. i. p. 406.

^b Mat. Westm. *Finchale*, in anno DCCXCVIII.

* Cloveshoea, Cloveshoch, vulgo Cliff, juxta Hrofes-caestir. Somnerus tamen in dictionario suo Saxonico, ad vocem Abington, aliam profert opinionem, quae observatu non indigna videatur. Notaverat Cambdenus illius loci nomen olim Sheovesham fuisse, et ibi sedem regiam positam; ibi, cum de arduis regni tractaretur negotiis, concursus populi factum. Inde Somnero visum est vero non absimile, loci nomen mendose scriptum Sheovesham pro Cleovesham, unumque et eundem fuisse utriusque nominis loci situm. Et situs quidem loci plus, quam sonus huic opinioni favere videatur. Fuit enim non solum in ipso insulae meditullio, sed in ea provincia, qua Aedilbaldus, qui concilio Cloveshoch princeps sedebat, et ad cujus regnum a Cantiano canones adaptati sunt, imperium tenuit. Imo habita sunt concilia ejus loci, quae restant eis temporibus, quibus reges Merciorum superius provinciarum dominium exercebant, dum reges Cantiae in humillimum statum, licet a summa insolentia, redacti sunt. Sed in his nihil ultra conjecturam, et illam certe valde fluctuantem. Ex notis Smithii ad Bedae hist. eccles. lib. iv. c. 5. p. 148.

Vide chron. Saxon. glossar. voce *Cloveshoe*, et Baxteri glossar. antiq. Britan. voce *Caleva*; ubi Saxonice Cleofesrho Calvanorum arcem, i. e. Abbandunum, denotare ait.

Papae Rom.
LEO. III. 3.Archiep. Cantuar.
ATHELARD. 6.Anno Christi
798.Reg. Saxon.
CUTHRED. 5.Imperat.
IRENE. 2.*Concilium Baccanceldense* †. Ex MS. Cott. Claudius D. 2. fol. 30. b. 31. a.

ANNO dominicae incarnationis DCCXCVIII. congregatum est magnum concilium in loco, qui nominatur Bacanceld, praesidente eidem concilio Cenulfo rege, necnon reverendissimo archiepiscopo Athelardo, cum episcopis, abbatibus, et multis aliis idoneis personis. Tunc idem venerabilis pater, et primas totius Britanniae Athelardus, sic exorsus est.

Ego Athelardus, Dei gratia humilis sanctae Dorobernensis ecclesiae archiepiscopus, unanimo consilio totius sanctae synodi in nomine Dei omnipotentis et per ejus tremendum iudicium praecipio, sicut ego mandatum a Domino apostolico Leone papa recepi, ut ex hoc tempore nunquam temerario ausu super haereditatem Domini, id est ecclesias, laici praesumant seculares dominium suscipere; sed sicut in privilegiis ab apostolica sede datis habetur, seu etiam ab apostolicis viris in initio nascentis ecclesiae traditum est, per sanctos canones, vel etiam a propriis possessoribus monasteriorum constitutum est, ea regula et observantia disciplinae, sua monastica jura studeant observare.

Si ergo, quod absit, ipsi hoc nostrum mandatum et domini apostolici praeceptum spreverint, et pro nihilo ducunt; sciant se a praesenti ecclesia justorum segregatos, et in die iudicii ante

tribunal Christi (nisi ante emendaverint) rationem reddituros.

Haec sunt nomina sanctorum episcoporum et abbatum, qui, cum totius sanctae synodi consensu, pro confirmatione praedictae rei signum sanctae crucis subscripserunt.

✠ Ego Athelardus, archiepiscopus Dorobernensis civitatis, signum sanctae crucis subscripsi. ✠ Ego Wede episcopus subscripsi. ✠ Ego Worr. episcopus subscripsi. ✠ Ego Egnuinus episcopus subscripsi. ✠ Ego Fortherus episcopus subscripsi. ✠ Ego Daniel episcopus subscripsi. ✠ Ego Eadbrith episcopus subscripsi. ✠ Ego Acca episcopus subscripsi. ✠ Ego Ingualdus episcopus subscripsi. ✠ Ego Wearidrid episcopus subscripsi. ✠ Ego Northbertus episcopus subscripsi. ✠ Signum Aldulfi episcopi Lichifeldensis. ✠ Ego Eadulf, Siddenfis episcopus, subscripsi. ✠ Ego Osmundus, London. episcopus, subscripsi. ✠ Ego Tudfridus, Damocae episcopus, subscripsi. ✠ Ego Forthredus abbas subscripsi. ✠ Ego Wernbrithius Legoren. subscripsi. ✠ Ego Ealhmundus, episcopus Winton. subscripsi. ✠ Ego Wermundus, Roffen. episcopus, subscripsi. ✠ Ego Felogildus abbas subscripsi. ✠ Ego Wilfredus archidiaconus subscripsi.

Papae Rom.
LEO. III. 5.Archiep. Cantuar.
ATHELARD. 8.Anno Christi
800.Reg. Saxon.
CUTHRED. 7.Imperat.
CAROL. M. I.*Concilium provinciale Cloveshoveinse* *. Ex MS. Cott. Claudius D. 2 fol. 31.

REGNANTE imperpetuum Deo et Domino nostro Jesu Christo: Ego Athelardus, larga omnipotentis gratia Dei annuente, Dorobernensis ecclesiae metropolitanus, cum praestantissimo rege nostro Cenulfo convocans universos provinciales episcopos nostros, duces et abbates, et cujuscunque dignitatis viros ad synodale concilium in locum, qui vocatur Covesho. Ibi sollicito ab

eis scrutinio, quaesivimus, qualiter apud eos fides catholica haberetur, et quomodo christiana religio exerceretur.

I. Hiis itaque requisitis, una omnium voce ita responsum est. Notum sit paternitati tuae, quia sicut primitus a sancta Romana et apostolica sede (beatissimo papa Gregorio dirigente) exarata est, ita credimus, et quod credimus abs-

† Concilium magnum apud Baccanceld anno Dom. DCCXCVIII. Kenulfi, regis Merciorum, secundo, praesidentibus in eodem Kenulfo ipso, et Athelardo, archiepiscopo Doroberniae, cum episcopis, abbatibus, &c. subscriptis. In quo decretum est ex mandato Leonis papae III. ut super ecclesias viri seculares non habeant dominium.

Habetur hoc concilium in diversis MS. nec semel tantum in archivis ipsis Cantuariensis ecclesiae. Nescio tamen, quid de eo statuam: idem enim videtur, quod Cloveshoae celebrari dicitur anno Dom. DCCCIII. ejusdem argumenti, totidem verbis, et magna ex parte sub iisdem episcopis. Hoc tamen Beccanceldae ascribitur, illud Cloveshoae; hoc, anno Dom. DCCXCVIII. illud anno DCCCIII. Cum etiam Athelardus archiepiscopus mandatum, de quo hic loquitur, a Leone accepisse videatur, quando Romae fuerat, Romam adhuc non profectus est, nisi (quod haud reperi) semul atque iterum Alpes transierit in eundo. Aldulfus quoque, Lichiefeldensis praeful, hic inter episcopos locum tenet inferiorem, cum metropolitana sua dignitate nondum exutus esset; sed in Cloveshoae concilio anno DCCCIII. archipraefulatus locum obtinet a Doroberniae metropolitano de libertate ecclesiarum, scil. anno Dom. DCCCIII. Haec SPELM. Saepe citatus Johnsonius vol. I. coll. canonum. ad ann. DCCXCVI. fuisse constet. H. I.

* Concilium provinciale apud Clovesho a Cenulfo, rege Merciorum, Athelardo, archiepiscopo Doroberniae; convocatisque omnibus ejusdem provinciae episcopis, ducibus, abbatibus, caeteraque dignitatis personis, celebratum; in quo de fide pauca, multa de praediis.

Habitu fuit hoc concilium (ut ex eodem liquet § 4.) post secundum annum Cenulfi, regis Merciorum, qui fuit annus Christi DCCXCVIII. et ante annum Christi DCCCIV. nam tunc mortuo Athelardo, Wulfredus tenuit archiepiscopatum. Cum igitur in hoc ipso loco concilium unum habuisset Athelardus an. Christi DCCXCVIII. ut in praecedenti est videndum; aliud istud sub an. Christi DCCC. quasi in intermedio collocare. Haec SPELM.

que ambiguitate, quantum possumus, exercere satagimus. Postquam autem super hiis uberius tractatum est, ita exorſi ſumus.

II. Neceſſarium eſt, fratres chariſſimi, eccleſias Dei et venerabiles viros, qui jam multo tempore terrarum diſpendio et abſumptione chirographorum miſerabiliter laboraverunt, corrigere.

Hiis dictis, prolatae ſunt inſcriptiones monaſterii, quod vocatur Cotham in medium terrarumque ſibi adjacentium. Quod videlicet monaſterium, cum omnibus ad illud pertinentibus terris, rex inclytus Merciorum, Athelbaldus, eccleſiae ſalvatoris, quae ſita eſt in civitate Dorobernia, dedit; utque illius donatio perſeverantior fieret; ex eadem terra ceſpitem et cunctos libellos praememorati coenobii, per venerabilem virum Cuthbertum archiepiſcopum miſit, et ſuper altare ſalvatoris pro perpetua ſua ſalute, poni praecepit. Sed poſt mortem praefati pontificis, eaſdem inſcriptiones Vaeiheah et Oſbertus, quos idem pontifex alumnos nutrit, maligno acti ſpiritu, furati ſunt, et Cenulfo, regi occidentalium Saxonum, detulerunt. At ille accipiens ſtatim teſtimonia literarum, praedictum coenobium, cum omnibus ad illud rite pertinentibus, ſuis uſibus coaptavit; neglectis praenominatis archiepiſcopi Cuthberti dictis et factis.

III. Item Bregwinus et Jambertus, archiepiſcopi, per ſingulas ſynodos ſuas queſti ſunt de injuria eccleſiae ſalvatoris illata; et apud Cenulſum, regem occidentalium Saxonum, et apud Offam, regem Merciorum; qui videlicet ſaepe memoratum coenobium Cotham, et alias urbes quam plurimas Cenulfo regi abſtulit, et imperia Merciorum ſubegit*.

Tandem Cenulſus rex ſera ductus poenitentia, telligraphia, id eſt, libellos, quos a ſupra hominibus Veiheh et Oſberto iniuſte perceperat, cum magna pecunia, eccleſiae Chriſti in Doroberniam remiſit; humillime rogans, ne ſub tantae auctoritatis anathemate periclitaretur. Verum rex Offa praememoratum coenobium Cotham ſicut ſine literis accepit, ita quanto tempore vixit, detinuit, et abſque literarum

teſtimonio ſuis poſt ſe haeredibus reliquit.

IV. Secundo autem anno regni Cenulſi facta eſt ſynodus, ſicut ſupra eſt praelibatum apud Cloveſho: at ego Athelardus, gratia Dei Dorobernenſis archiepiſcopus, et Cuba primicerius mecum, et multi alii ex illa eccleſia Chriſti ſapientes, libellos praefati coenobii Cotham in concilium detulimus. Cumque coram ſynodo relecti fuiſſent, omnium voce decretum eſt, juſtum eſſe, ut metropolis eccleſia ſaepe praefatum coenobium Cotham (cujus inſcriptiones in ſuo gremio habebat) perciperet, quae ſub tanto tempore tam iniuſte ſpoliata fuerat.

V. Tunc autem placuit mihi Athelardo, Dei gratia archiepiſcopo, et Cynedriſthae abbatiffae, quae eodem tempore ſaepedicto coenobio praefuit, ac ſenioribus ex utralibet parte Cantii, ſcilicet a Bedeford ad hoc ibidem congregatis; quatenus ipſa Cynedriſtha in regione Cantia daret mihi pro commutatione ſaepe praefati coenobii terram centum et decem manſionum, ſexaginta caſſatorum, videlicet in loco, qui dicitur Fleote, et triginta in loco, qui dicitur Tenaham: in tertio quoque loco, ubi dicitur Creges Aennelina, viginti. Quas ſcilicet terras olim rex Offa ſibi viventi conſcribere fecit, ſuiſque haeredibus poſt eum, et poſt eorum curſum vitae, eccleſiae, quae ſita eſt apud Beodford, conſignari praecepit.

VI. Hoc etiam coram omni ſynodo elegimus, ut ipſa Abbatiffa a me percipiat ſaepe nominatum coenobium cum ſuis inſcriptionibus; et ego terras et libellos terrarum, illarum quas mihi in Cantia reddidit, ab ea acciperem, quatenus nulla impoſterum inter nos, haeredesque noſtros, et Offae regis furgat controverſia; ſed quod ſub tam nobilis ſynodi teſtimonio inter nos confirmatum eſt, indurupto foedere ſervetur imperpetuum.

VII. Ego quoque Athelardus archiepiſcopus, concedo Cynedriſthae Abbatiffae, monaſterium, quod ſitum eſt in loco, qui dicitur Pectanege, ad habendum, quod mihi rex pius Egfridus haereditario jure poſſidendum donavit atque conſcripſit.

Papae Rom.
LEO. III. 6.

Archiep. Cantuar.
ATHELARD. 9.

Anno Chriſti
801.

Reg. Saxon.
CUTHRED. 8.

Epistoſa Kenulſi, regis Merciorum, ad Leonem papam III. pro reſtituenda Dorobernenſis eccleſiae dignitate, quam Hadrianus papa I. et rex Offa ſpoliaverant. Ex Malm. de geſtis reg. l. i. c. 4.

DOMINO beatiffimo et vere amantiffimo Leoni, ſanctae et apoſtolicae ſedis Romano pontifici, Kenulphus, gratia Dei rex Merciorum, cum epiſcopis, ducibus, et omni ſub noſtra ditione dignitatis gradu, ſinceriffimae dilectionis in Chriſto ſalutem.

Gratias omnipotenti Deo ſemper agimus, qui eccleſiam ſuo pretioſo ſanguine adquiſitam, inter diverſas mundi hujus procellas, novis ſemper prioribus ad vitam ſumptis, ſueſcit ducibus, ad portum ſalutis attrahere, eamque nova luce infundere; quatenus nullo ſit tenebrarum errore

fuſcata, ſed viam veritatis inoffenſo pede gradiatur. Unde merito omnis per orbem exultat eccleſia, quia cum omnium verus remunerator bonorum glorioſiſſimum gregis ſui paſtorem Adrianum perpetuo remunerandum ſuper aethera duxiſſet; ſuis tamen ovibus pia erexit providentia praeſevium, qui ſcit ovile dominicum ad caulas non inferius vitae agitare. Nos quoque merito, quos extremitas orbis tenet, eodem modo prae caeteris gloriamur, quod illius ſublimitas, noſtra ſalus, illius proſperitas, nobis perennis exultatio, quia unde tibi apoſtolica dignitas, inde

* Ingulph. fol. 519. b. et 520. a.

nobis

nobis fidei veritas innotuit; quapropter opportunum arbitror tuis sanctis iussionibus aurem obedientiae nostrae humiliter inclinari, et quae tuae pietati rite nobis sequenda videantur, toto nisu implenda. Quae vero rationi contraria deprehensa fuerint, citius declinanda, ac interim a nobis omnimodo refecanda.

Sed modo ego Kenulphus, gratia Dei rex, excellentiam tuam humiliter exoro, ut te sine offensione animi vestri de profectu nostro, ut optamus, liceat alloqui, quatenus in gremium me pietatis tuae tranquilla pace percipias; et quem meritorum nulla facultas erigit, larga benedictionis tuae ubertas ad plebem suam regendam locupletet; ut una mecum gentem, quam vestra apostolica auctoritas fidei rudimentis imbu- it, per intercessionem tuam contra impetus exterorum omnipotens erigat, et per se regnum, quod ipse Deus dedit nobis, dilatare dignetur. Hanc benedictionem omnes, qui ante me sceptro praefuere Merciorum, meruerunt ab antecessoribus tuis adipisci; hanc ipse humilis peto, et a vobis, O sanctissime, impetrare cupio, quatenus inprimis adoptionis sorte me tibi filium suscipias, sicut te in patris persona diligo, et totis obedientiae viribus semper amplector. Decet enim inter tantas personas fides sancta ser-vari, et inviolata charitas custodiri; quia pater- na pietas filiorum felicitas in Deo esse cre- denda est, secundum illud Ezechiae: "Pater fi- liis notam faciet veritatem tuam, Domine." In quibus verbis te, amande genitor, imploro, ut filio tuo, tametsi indigno, veritatem Domini tuis verbis sacrosanctis notam facere non dene- ges; ut per tuam sanam eruditionem, Deo ad- iuvante, ad melioris vitae propositum merear pervenire.

Quinetiam, dulcissime, cum omnibus episco- pis nostris, et cujuscunque apud nos dignitatis persona deprecor, ut nobis de multimodis in- quisitionibus, super quibus maximam subtili- tatem vestram dignam duximus perquirere, benigne respondeas, ne sanctorum traditio pa- trum, et ab illis tradita nobis regula, quasi in- cognita, per aliqui divitiatur in nobis; sed sermo tuus directus nobis in charitate et mansuetudine veniat, ut per Dei misericordiam profuturum in nobis perficiat fructum. Primum namque est, quod pontifices nostri ac peritissimi quique in nobis dicunt, quod contra canones et apostolica statuta, quae nobis a patre beatissimo Gregorio dirigente statuta sunt, sicut vos scitis, auctori- tas Dorobernensis metropolitani in duas scindi- tur parochias, cujus (eodem patre mandante) ditioni subiacere debent episcopi duodecim, sic- ut per ecclesias nostras legitur in epistola, quam fratri et coepiscopo Augustino direxit, de duo- bus Londoniae et Eboracae metropolitanis epi-

scopis, quam etiam apud vos haberi non dubi- tamus. Sed ipse primum pontificalis apex, qui tunc Londoniae sub honore et ornamento pal- lii fuerat conscriptus, pro eo Dorobernensi ob- latus est; atque concessus. Nam quia beatae recordationis Augustinus, qui verbum Dei, im- perante beato Gregorio, Anglorum genti mini- strabat, et gloriosissime ecclesiis praefuit^a Sa- xoniae, in eadem civitate diem obiit, et corpus illius in ecclesia beati Petri, apostolorum prin- cipis, quam successor ejus, sanctus Laurentius sacra- vit, conditum fuisset; visum est cunctis gen- tis nostrae sapientibus, quatenus in illa civitate metropolitanus honor haberetur; ubi corpus e- jus pausat, qui his partibus fidei veritatem infe- ruit. Cujus itaque, sicut vos scitis, dignitatis ho- norem primum rex Offa, propter inimicitiam cum venerabili Jamberto, et gente Cantuario- rum acceptam, avertere, et in duas parochias dissipare nisus; et piissimus coepiscopus et ante- cessor vester Adrianus, rogatu praedicti regis fa- cere coepit, quod prius nemo praesumpsit, et Merciorum praesulem pallio extulit. Neutrum tamen ex his culpamus, quos Christus, ut cre- dimus, aeterna victoria triumphat.

Sed tamen excellentiam vestram humiles exo- ramus, quibus a Deo merito sapientiae clavis collata est, ut super hac causa cum sapientibus vestris quaeratis, et quicquid vobis videatur, no- bis postea servandum rescribere dignemini; ne tunica Christi inconsutilis alicujus inter nos dis- sensionis schisma patiat, sed per vestram sa- nam doctrinam, ut desideramus, ad verae pa- cis unitatem dirigatur. Magna enim humilita- te, simul et dilectione haec tibi scripsimus, pa- pa beatissime, clementiam tuam profusius pre- cantes, quatenus ad ea, quae a nobis necessario explicita sunt, benigne et juste respondeas.

Sed et illam epistolam, quam Athelardus, ar-chiepiscopus, coram cunctis provincialibus epi- scopis nostris multiplicius de suis, ac totius Bri- tanniae causis et necessitatibus tibi scripsit, pio amore perscrutari digneris; et quicquid de re- bus, quae in ea scriptae sunt, fidei normula po- scat, pagina nobis veritatis patefacere memine- ris. Ergo praeterito anno legationem meam e- tiam et episcoporum per Waden abbatem misi- mus; ac ille accipiens legationem illam, segni- ter, imo insipienter deduxit. Sed modo tibi munus modicum amoris gratia per Brine pre- sbyterum, et Fildas, et Ceolberth, ministros me- os, pater amande, mitto; quod est centum et viginti mancusas, cum literis, precans te, ut benigne suscipias, et benedictionem tuam nobis donare digneris. Omnipotens Deus te longaevo tempore ad laudem suae sanctae ecclesiae custo- diat incolumem.

^a Quae nunc Anglia, olim dicebatur Saxonia transmarina.

Papae Rom.
LEO. III. 6.Archiep. Cantuar.
ATHELARD, 9.Anno Christi
801.Reg. Saxon.
CUTHRED. 8.

Responsio Leonis papae III. ad epistolam Kenulfi, regis Merciorum; qua petita omnia lubens cedit *. Ex Malm. de reg. gest. l. i. c. 4.

DOMINO excellentissimo filio Kenulpho, regi Merciorum provinciae Saxoniae, Leo papa.

Veniens ad sanctissima limina beatorum apostolorum Petri et Pauli, tam orationis vota fideliter solvens, quam nostrae sedis apostolicae causam sui sacerdotii suggerens, reverendissimus et sanctissimus frater noster Athelardus, archiepiscopus Dorobernensis ecclesiae, nobis obtulit vestrae regalis excellentiae syllabas, quibus in duabus epistolis a vobis directis, plenis fidei rectae, magnam humilitatem vestram reperientes, omnipotenti Deo referimus grates, qui vestram prudentissimam excellentiam in omnibus ornavit ac decoravit, erga beatum Petrum, apostolorum principem, et nobiscum habere dilectionem, et in omnibus apostolicis humiliter consentire censuris. Porro in una ex illis epistolis reperimus, qualiter gratia nostrae apostolicae functionis, si juxta fuissetis, animam vestram pro nobis posuissetis benigne; imo et nostrae prosperitati multum in Domino congaudeatis; et cum nostrae dulcissimae admonitionis literae ad vestrae unanimatis perveniunt aures, cum omni suavitate et cordis gaudio spiritali, quasi filii, paternum munus suscipere fatemini. Fatebatur vero et hoc, quod aliquantulam ex vestra facultate benedictionem nobis offerri demandastis, centum viginti mancufas, quas cum magno amore pro animae vestrae salute suscepimus.

Et praedictus archiepiscopus cum suis sociis honorifice ac benigne a nobis susceptus est, et adjuvari eum in suis necessitatibus libenter fecimus. Interea credentes vestrae prudentissimae excellentiae, ubi ferebatur in ipsis tuis regalibus apicibus, quod nostris apostolicis functionibus nullus christianus contraire praesumit; ideo totis nisibus nostris ea, quae tuo regno expediunt, emittere, atque praedicare conamur, ut ea, quae nobis praefatus frater noster Athelardus archiepiscopus, seu tota synodus evangelicae atque apostolicae doctrinae sanctorumque patrum, necnon praedecessorum nostrorum sanctorum pontificum, canonica censura praedicante, vestrae regali excellentiae, seu cunctis principibus gentis vestrae, et universo populo Dei edisserit, nequaquam in orthodoxa eorum doctrina quippiam resistere debeatis, Domino ac redemptore nostro in evangelio dicente, ubi ait: "Qui vos recipit, me recipit; et qui recipit prophetam in nomi-

ne prophetae, mercedem prophetae accipiet." Quanto magis pro ipso saepe domino archiepiscopo, quem nobis valde nimisque collaudastis, sicuti et est videlicet clarissimus atque peritissimus, et quia illum scitis prudentem, bonis ornatum moribus, Deo et hominibus dignum; ecce (fili dulcissime et amantissime atque praestantissime, rex bone) in his tuis assertionibus collaudamus Deum omnipotentem, qui talem vobis demonstravit antistitem, qui sicut verus pastor, indicare vobis secundum doctrinam sanctorum scripturarum dignam poenitentiam valeat, et eruere, qui sub ditione sacerdotali ejus existunt, animas eorum ex inferno inferiori, et ab igne inextinguibili deducens eos, et introducens in portum salutis; et offerre pro illis hostiam dignam, et immaculatam in conspectu divinae majestatis omnipotenti Deo. Et quia multum nobis praenominatus archiepiscopus in omni sanctitate sua et vitae conversatione ultro citroque placuit, valde nimis ei credentes ex auctoritate ei beati Petri, apostolorum principis, cujus, vel immeriti, vices gerimus, talem praebuimus praesulatum, ut si quisquam ex subiectis suis, tam regibus et principibus, quam universo populo transgressus fuerit dominica mandata, excommunicet eum usque poeniteat, et si impoenitens fuerit, "Sit vobis sicut ethnicus et publicanus."

De Athelardo vero jam fato archiepiscopo Dorobernensis ecclesiae, sicut a nobis poposcit vestrorum praesulum excellentia, ut ei justitiam faceremus de ipsius dioecesibus suis, tam episcoporum, quam monasteriorum, quibus illicite, ut cognovistis, expoliatus est, et a venerabili sede ejus, quas dudum tenuit, ablatae sunt. Nos per omnia enucleatius trutinantes, in sacro scrinio nostro reperimus, sanctum Gregorium, praedecessorem nostrum, in integro ipsam parochiam, numero duodecim, beato Augustino sincello suo archiepiscopo tradidisse, et confirmasse episcopos consecrandi. Unde et nos (veritate ipsa reperta) ordinationes, seu confirmationes nostra apostolica auctoritate illi in integro, sicut antiquitus fuerunt, constituentes reddidimus, et privilegium confirmationis, secundum sacrorum canonum censuram, ecclesiae suae observandum tradidimus.

* De hac Dorobernensis seu Cantuariensis ecclesiae restauratione sic congratulans, ait Alcuinus in epistola ad Athelardum data: "Audita prosperitate itineris vestri, et reversionis in patriam, et quomodo ab apostolico suscepti fuistis, toto cordis affectu gratias egi Domino Deo nostro, qui magno clementiae dono, prospero itinere vestram viam direxit, et dedit vobis gratiam in conspectu apostolici, utique compotem redire in patriam concessit, et primi doctoris nostri sanctissimam sedem ad pristinam dignitatem per te iterum exaltare dignatus est." Tempus scripturae harum epistolarum et restitutionis sub eodem erat, quo Athelardus Romae fuit, et hoc (si feliciter) demonstravit Wigornensis anno dcccxcix. Caroli regis 31. "Dorobernensis, inquit, archiepiscopus, Athelardus, et Kinebertus, Ventanae civitatis pontifex, Romam adierunt." Non autem verisimile est, quod restitutionis istius consummatio, quam non solum Athelardus archiepiscopus, sed et ipse rex Kenulphus, caeterique Angliae principes, episcopi, magnates, atque populi tantopere cupiebant; concessa a papa facultate in anno dcccxcix. per quadriennium postea non sit executioni data, habita etiam interea de rebus aliis luculenta synodo. Mallem igitur anno dcccxi. vel dcccxi. has epistolas ascribi; nam de tempore subsequentis hic concilii Cloveshoe (quo restitutio consummata est) non habetur dubitatio; nec injuriam me facturum reor Wigornensi, si circa annum Dom. dcccxi. id posuerim, quod ille ad annum retulit dcccxcix. Tu quod mavis, statue. Haec SPELM.

Papae Rom.
LEO. III. 6.Archiep. Cantuar.
ATHELARD. 9.Anno Christi
801.Reg. Saxon.
CUTHRED. 8.

Omniium totius Britanniae episcoporum et sacerdotum epistola ad Leonem III. papam, de successione archiepiscoporum Dorovernensium*. Ex MS. Cott. Vespaf. A. 14. fol. 176.

OMNES episcopi et sacerdotes totius Britanniae insulae venerabili papae Leoni salutem in Christo. Notum fore cupimus almitati vestrae, sicut legimus in historiis Anglorum, scribente Beda, historiographo et laudabili doctore nostro, quod non tam ingens labor incumbabat anterioribus nostris, scilicet pallii gratia Romam usque fatigari, quemadmodum postea mos inolevit. Scripsit namque ipse praefatus doctor, quod beatus papa Gregorius Augustinum praedictorem genti Anglorum direxerit, non episcopum ordinatum, sed monachum, cum aliis ejusdem religionis cooperatoribus. Ipse namque Augustinus post conversionem praedictae gentis ab Aetherio, Arelatenfi archiepiscopo, archiepiscopus ordinatus est, juxta quod iussa sancti patris Gregorii acceperat. Postea vero Augustinus successorem sibi Laurentium, adhuc vivens, ordinavit, exemplum sequens beati Petri, principis apostolorum, qui Clementem adiutorem et successorem sibi consecrassse perhibetur. Post Laurentium Mellitus sedem Dorovernensis ecclesiae suscepit. Et post Mellitum, Justus; qui ambo susceperunt scripta exhortatoria a pontifice Romanae et apostolicae sedis Bonifacio, data sibi ordinandi episcopos auctoritate; cujus auctoritatis ista est forma. Dilectissimo fratri Justo Bonifacius. Pallium per latorem praesentium fraternitati tuae benignitatis studiis invitati direximus, concedentes etiam tibi ordinationes episcoporum, exigente opportunitate, Domini praeveniente misericordia, celebrare; ita ut Christi evangelium plurimorum adnunciatione in omnibus gentibus, quae necdum conversae sunt, dilatetur, et caetera. Nam iste Justus antea ab Augustino episcopus ordinatus est, sicut et Mellitus. Ipse quoque Justus ordinavit Paulinum episcopum; et Honorius papa misit pallium ipsi Paulino, ubi gentem Nordanhymbrorum cum suo rege ad fidem Christi, Paulino evangelizante, conversam esse didicit. Qui Paulinus, post obitum praedicti Justi, Honorium, Dorovernensi ecclesiae ar-

chiepiscopum ordinavit; cui etiam praefatus papa Honorius misit pallium et literas, in quibus continentur haec:

Dilectissimo fratri Honorio Honorius salutem. Juxta vestram petitionem et filiorum nostrorum regum vobis, per praesentem nostram praeceptionem vice beati Petri, apostolorum principis, auctoritatem tribuimus, ut quando unum ex vobis divina ad se jusserit gratia evocari, is, qui superstes fuerit, alterum in loco defuncti debeat episcopum ordinare; pro qua etiam re singula vestrae dilectioni pallia pro eadem ordinatione celebranda direximus, ut per nostrae praeceptionis auctoritatem possitis Deo placitam ordinationem efficere: quia, ut haec vobis concederemus, longa terrarum marisque intervalla, quae inter nos ac vos obfistunt, ad haec nos condescendere coegerunt; ut nulla possit ecclesiarum vestrarum jactura per cujuslibet occasionis obtentum quoquomodo provenire, sed potius commissi vobis populi devotionem plenius propagare. Deus te incolumem custodiat, dilectissime frater.

Item Albinus vel Alquinus maximus librarius scripsit ad Offam, regem Anglorum, dicens, quod archiepiscopus semper ab archiepiscopo debeat ordinari, et pallium ei debet mitti a domno apostolico. Sed regum dissensiones hanc turbaverunt ordinationem, ita ut non potuerit fieri, quod fieri debuit; quamvis sancti canones firmissime decrevissent, nunquam ob regum dissensiones ecclesiastica statuta violari debuissent. Tunc temporis impleverunt sancti et apostolici viri illud laudabile praeceptum salvatoris nostri, dicentis: "Gratis accepistis, gratis date." Tunc sine viribus elanguit simoniaca haeresis, quia non pecunia emebatur donum Dei, sed gratis, sicut ipse jusserat, donabatur. Timendum est tamen vendentibus gratiam Dei, hoc quod Petrus apostolus Simoni dicebat: "Pecunia tua tecum sit in perditione; non est tibi pars, neque fors in sermone hoc."

Papae Rom.
LEO. III. 8.Archiep. Cantuar.
ATHELARD. 11.Anno Christi
803.Reg. Saxon.
ECGBERT. 2.

Concilium Cloveshoviense †. Ex originali in biblioth. Cotton. Aug. ii. n. 56.

GLORIA in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis.

Scimus autem, quod multis in Deum fideliter confidentibus notum et manifestum est, et nihil tamen illis placabile in eo visum est, qui in gentibus Anglorum commorantur, quod Of-

fa, rex Merciorum, in diebus Jaenberhti archiepiscopi cum maxima fraude honorem et unitatem sedis sancti Augustini, patris nostri in Dorovernensi civitate, dividere et discindere praesumpsit; et quomodo post obitum praedicti pontificis Aedelheardus, archiepiscopus, Dei gratia

* Annus epistolae huic in MS. Cotton. praefixus non fuit; retinui tamen annum DCCC. quo ad Ceonulfum regem papa Leo III. scripserat. An fini epistolae hujus aliquid desit, haud certo scio. Qualis in MS. apparet, hic exhibetur.

† Concilium apud Clovesho ab Athelardo, archiepiscopo Doroberniae, cum duodecim episcopis celebratum; in quo fides Cantuariensis ex praecepto Leonis papae III. pristino suo juri restituitur.

donanti

donantie illius successor, post curricula annorum erga plurima Dei ecclesiarum jura, limina apostolorum et apostolicae sedis beatissimum papam Leonem visitare contigit. Inter alias necessarias legationes etiam discissionem injuste factam archiepiscopalis sedis narravit; et ipse apostolicus papa, ut audivit et intellexit, quod injuste fuisset factum, statim sui privilegii auctoritatis praeceptum posuit, et in Britanniam misit et praecepit^a, ut honor sancti Augustini sedis cum omnibus suis parochiis integerrime redintegraretur, juxta quod sanctus Gregorius, nostrae gentis apostolus et magister composuit, et honorabili archiepiscopo Aedelheardo in patriam pervenienti, per omnia redderetur, et Coenuulfus, rex pius Merciorum, ita complevit cum senatoribus suis. Anno vero dominicae incarnationis DCCCIII. indictione II. die 4. idus Octobris, Ego Aedelheardus archiepiscopus, cum omnibus duodecim episcopis sanctae^b sedi beati Augustini subjectis, per apostolica praecepta domni papae Leonis in synodo, quae^c facta est in loco celebri, qui vocatur Clofeshoas, unanimo consilio totius sanctae^d synodi in nomine Dei omnipotentis praecipientes, et omnium sanctorum illius, et per ejus tremendum judicium; ut nunquam reges, neque episcopi, neque principes, neque ullius tyrannicae potestatis homines honorem sancti Augustini, et suae sanctae sedis diminuere, vel in aliquantula particula dividere praesumerint; sed in eo per omnia dignitatis honore plenissime semper permaneat, quo utique in constitutione beati Gregorii, et in privilegiis apostolicorum suorum successorum habeatur, necnon etiam et in sanctorum canonum rectum haberi sanctionibus videatur: nunc etiam, Deo cooperanti, et domno apostolico papae Leoni, ego Aedelheardus archiepiscopus, et alii coepiscopi nostri, et nobiscum omnes dignitates, nostrae synodi cum vexillis crucis Christi^e unanimiter primatum sanctae sedis firmantes; hoc quoque praecipientes, et signo sanctae crucis scribentes, ut archiepiscopalis sedes in Liccidsfeldensi monasterio nunquam habeatur ex hoc tempore, neque in alio loco aliquo, nisi tantum

modo in Dorobernensi civitate, ubi Christi ecclesia est, et ubi^g primum in hac insula catholica fides renituit, et a sancto Augustino sacrum baptismum^h celebratum est. Insuper etiam cartam a Romana sede missam, post Hadrianum papam, de pallio, et de archiepiscopatus sede in Liccidsfeldensi monasterio, cum consensu et licentia domni apostolici Leonis papae * praescribimus aliquid valere, quia per subreptionem et male blandam suggestionem adipiscebatur; et idcirco manifestissimis signis caelestis regis primatum monarchiae archiprincipatus permanere canonicis et apostolicis munitio- nibus statuimus, ubi sanctum evangelium Christi per beatum patrem Augustinum, in provincia Anglorum primum praedicatum, et deinde per gratiam Sancti Spiritus late diffusum est. Si quis vero contraⁱ apostolica praecepta et nostrorum omnium ausus sit tunicam Christi scindere, et unitatem sanctae Dei ecclesiae dividere, sciat se, nisi digne emendaverit, quod inique contra^k sacros canones fecit, aeternaliter esse damnatum.

Hic sunt nomina sanctorum episcoporum et abbatum, qui^l praescriptam apographi^m cartulam in synodo, quaeⁿ facta est ad Clofeshoum anno adventus Domini DCCCIII. cum signo sanctae crucis Christi firmaverunt.

- ✠ Aldelheardus archiepiscopus.
- ✠ Alduulphus episcopus.
- ✠ Vuerenberhtus episcopus.
- ✠ Alcheardus episcopus.
- ✠ Vuitberhtus episcopus.
- ✠ Alhmundus episcopus.
- ✠ Osmundus episcopus.
- ✠ Eadvulfus episcopus.
- ✠ Deneberhtus episcopus.
- ✠ Vuihthunus episcopus.
- ✠ Tidfridus episcopus.
- ✠ Vulfheardus episcopus.
- ✠ Alhmundus presbyter abbas.
- ✠ Beonna presbyter abbas.
- ✠ Fordred presbyter abbas.
- ✠ Vuigmundus presbyter abbas.

Papae Rom.
LEO. III. 8.

Archiep. Cantuar.
ATHELARD. II.

Anno Christi
803.

Reg. Saxon.
ECGBERT. 2.

Decretum* Athelardi archiepiscopi de libertate ecclesiarum. Citante Spelm.

Ego Athelardus, gratia Dei humilis sanctae Dorobernensis ecclesiae archiepiscopus, unanimo concilio totius sanctae synodi, congregationibus omnium monasteriorum, quae olim a fidelibus Domino Christo perpetuam in libertatem dedita fuerant, in nomine Domini omnipotentis, et per tremendum judicium praecipio, sicut et ego mandatum a Domino apostolico Leone papa percepi; ut ex hoc tempore

nunquam temerario ausu super haereditatem Domini laicos et seculares sibi praesumant dominos eligere. Sed sicut in privilegiis ab apostolica sede datis habetur; seu etiam ut ab apostolicis viris in initio nascentis ecclesiae traditum est per sanctos canones, vel etiam a propriis possessoribus monasteriorum constitutum, ea regula et observantia disciplinae sua monastica jura studeant observare. Si ergo (quod

^a MS. praecipit. ^b Sancto sede. ^c qui factus. ^d Sancti. ^e nostri. ^f unanimiter. ^g primus. ^h celebretur. * Lege prohibemus. ⁱ apostolicis praeceptis. ^k sacras. ^l praescriptum. ^m capitulum. ⁿ qui factus.

* Editum vides hoc decretum in hoc ipso concilio Cloveshovien- si, et in hoc ipso anno DCCCIII. Qui igitur factum sit, ut sub quinto superiori anno, id est, DCCXCVIII. in concilio Baccanceldensi prodierit, non assequimur. Vide, quae ibidem annotavimus. Reperiuntur ambo in archivis Cantuariensis ecclesiae liquido rege- sta; et hoc (ut perspicuum est) praeter morem usitatum. Non solum enim (ut in aliis) provinciales omnes episcopos exhibet subscribentes; sed, quod vix iterum reperi, episcopos singulos, cum parochiae suae potiori clero (abbatibus scilicet et presbyteris aliquot, interdum etiam et diaconibus) suffraganti. Haec SPELM.

absit) ipsi hoc nostrum mandatum, et domini apostolici papae spreverint, et pro nihilo ducunt; sciant se a sanctae Dei ecclesiae communione sequestratos, et in tremendo iudicio ante tribunal Christi, nisi ante emendare voluerint, rationem reddituros.

Haec sunt nomina episcoporum sanctorum, et venerabilium abbatum, et presbyterorum, et diaconorum, qui cum totius sanctae synodi consensu pro confirmatione praedictae rei signum sanctae crucis Christi subscripserunt.

✠ Ego Athelardus, gratia Domini archiepiscopus Dorobornensis civitatis, signum sanctae crucis subscripsi. ✠ Aethilheah abbas. Feologeld ab. Wulfheard presb. Vuernoth pr'. Beornmod pr'. Vulfraed archidiac.

✠ Ego Alduulfus, Lycefeldensis ecclesiae episcopus, signum crucis subscripsi. ✠ Hygberht ab. Lulla pr'. Monn pr'. Vuigferth pr'. Eadhere pr'. Cuthberht pr'.

✠ Ego Vuerenberhtus, Legorensis civitatis episcopus, signum crucis subscripsi. Ealhmund pr'. ab. Beomia pr'. ab. Forthred pr'. ab. Vuigmund pr'. ab. Eadberth pr'.

✠ Ego Eaduulf, Syddensis civitatis episcopus, signum sanctae crucis subscripsi. Eadred pr'. ab. Daeghelm pr'. ab. Plegberth pr'. Eaduulf pr'. Hereberht pr'.

✠ Ego Daenebreht, Wegorarensis civitatis episcopus, signum crucis subscripsi. Hygberth ab. Thineferth ab. Pega ab. Freothomound ab. pr'. Coenferth pr'.

✠ Ego Wulfheard, Herefordensis civitatis e-

piscopus, signum crucis subscripsi. Cuthraed ab. Srygol pr'. Dygoga pr'. Monn pr'. Heathobald diac.

✠ Ego Wigberht, Sciraburnensis civitatis episcopus, signum crucis subscripsi. Muda ab. Eadberth ab. Beorthmund ab.

✠ Ego Alhmund, Wintanae civitatis episcopus, signum crucis subscripsi. Cuthberth ab. Marcus ab. Cumba ab. Lulla ab. Northard pr'. Wygthe pr'.

✠ Ego Ealheard, Elmhamis ecclesiae episcopus, signum crucis subscripsi. Folcberht pr'. Frithobert pr'. Eadberht pr'. Wlflab pr'. Hunfrid diac.

✠ Ego Tidfrith, Dammacae civitatis episcopus, signum crucis subscripsi. Vuulfheard ab. Lulla ab. Ceolhelm pr'. Cynuulf pr'. Tydberth pr'. Eadberht...

✠ Ego Osmund, Londonensis civitatis episcopus, signum crucis subscripsi. Heahstan ab. Plegberht ab. Wigheard pr'. Tidhun pr'. Fithorad pr'. Ethelhelm pr'.

✠ Ego Waermund, Hrofensis civitatis episcopus, signum crucis subscripsi. Lullingo pr'. Tuda pr'. Beagnoth pr'. Heathoberht pr'. Wigheard pr'.

✠ Ego Weothun, Seolesegiae ecclesiae episcopus, signum crucis subscripsi. Ceolmund ab. Dudd pr'. Eadberht pr'. Beorcol pr'. Heathfrid—Cynebald.

Actum est in celebri loco, qui vocatur Clofeshoas, anno ab incarnatione Christi DCCCIII. indictione XI. die 4. id. Oct.

Papae Rom.
LEO. III. 8.

Archiep. Cantuar.
ATHELARD. II.

Anno Christi.
803.

Reg. Saxon.
ECGBERT. 2.

Constitutio in concilio Cloveshovienſi de paſtu reddendo epiſcopo Wigorn. †.
E vet. MS. citante Spelmanno.

ANNO Domini DCCCIII. qui est annus septimus Elenſi, regis Merciorum, factum est ſynodale conciliabulum æt Cloſerhoum, praefidente Aethelheardo archiepiscopo.

Ibi inter alia fit contentio inter Denebephtum peſeſepnenſem antiſtitem, pulſeapdumque heſeſepdenſem praefulem. Sunt autem monasteria in parochia Denebephtu Eeltenham, Beccanſopd, quae olim antiquis diebus ad Herefordenſem eccleſiam ſpectabant, in quibus poſtulabat ſuum paſtum Denebepht ſibi reddi. Pulſeapd autem econtra narrabat, quod ei nullum daret, quia ejus antecellores nullum unquam habuerunt. Denebepht vero narrabat, quod peſmunður episcopus paſtum acciperet

æt Beccanſopd. haſopedur ſimiliter æt Eeltenhomne. Convenit tandem, quod Denebephtur haberet dimidium paſtum altero anno æt Beccanſopd, et altero æt Eeltenhomne, rogante archiepiscopo.

Eodem die ſimili contentione placati ſunt peſenbephtur, mediterraneorum Anglorum episcopus, et Adulſur, haſſelbenſiſ praeful, piſbephtur ſimiliter Scirubunnenſiſ, et Almundur, pentanur episcopus. Ego Aethelheard, episcopus; peſenbephtur, episcopus; Denebepht, episcopus; Tidſepd, episcopus; Adulſ, episcopus; Eadulſ, episcopus; Alheard, episcopus; piſbepht, episcopus.

† Reperio inter analeſta plurima libri eccleſiae Wigornenſis hanc notam e charta quadam donationis eidem eccleſiae in hoc concilio corroboratae, viz. fol. 23. Aethelheard archiepiscopus, Aldulph, Werenberht, Eadulſ, Deneberht, Alheard, Tidferth, Wigberht, episcopi ſubſcripſerunt ad Cloſerhoum anno DCCCIII. indictione II. anno VII. Cenwulſi, regis Merciorum, die 4 iduum Octobrium, feria 5. Haec SPELM.

SYNODUS MERCIANA APUD WINCHELCOMBAM. 169

Papae Rom.
LEO. III. 16.

Archiep. Cantuar.
WULFREDI 6.

Anno Christi
811.

Reg. Saxon.
ECGBERT. 10.

Synodus Merciana apud Winchelcombam. Ex Vol. I. Monast. Anglic. p. 189.

IN charta regis Kenulphi de Winchelcumbensis coenobii prima fundatione, mentio fit trium synodorum ejus tempore celebratarum, praeter hanc, in qua charta haec confecta esse dicitur A. C. DCCCXI. indict. 4. ubi inter alia: "Complacuit autem mihi Kenulpho, ut ad consecrationem antenominatae ecclesiae universos accercissem Merciorum optimates, episcopos, principes, procuratores; meosque propinquos, necnon Cuthredum, regem Cantuariorum, atque Siredum, regem orientalium Saxonum, cum omnibus, qui testes nostris synodalibus conciliabulis aderunt—pro confirmatione meae haereditatis, quam do-

minus Leo papa primus affirmabat cum suo privilegio, et postea Paschalis, summus pontifex, cum praeceptis suae auctoritatis et universis Merciorum optimatibus in tribus synodis, unanimi consilio etc.—Hoc ego Kenulphus rex, et omnes, qui in nostris synodalibus conciliis testes atque conscii hujus rei praesentati fuissent, dijudicavimus, atque unanimi consensu constituimus etc.—quasi in nostris tribus synodis firmiter decrevimus". Huic synodo intererant tres reges, Wulfredus archiepiscopus, duodecim episcopi, et undecim duces.

Papae Rom.
STEPHAN. V. 1.

Archiep. Cantuar.
WULFREDI 11.

Anno Christi
816.

Reg. Saxon.
ECGBERT. 15.

Synodus Calchuthensis*. Ex MS. Cott. Vespas. A. 14. fol. 147:

REGNANTE ac gubernante Deo et Domino nostro Jesu Christo, qui dispensat orbem terrarum in aequitate, quique caelum et omnem creaturam sua virtute penetrat, necnon cuncta Patris imperio ac pariter Sancti Spiritus gratia sursum atque deorsum mirabilem in modum perficit atque discernit; et eodem Domino donante, anno dominicae incarnationis DCCCXVI. indictione 9. haec synodus congregata fuerat die 6 cal. Augusti, in loco famoso, qui dicitur Celichyth, praesidente vero Wulfredo archiepiscopo, caeterisque assidentibus australibus Anglorum episcopis; id est, Beormodo, Hrouensis ecclesiae, Aethelulfo, Selesegae episcopo; necnon *prigheg* net Wigberhto, occidentalium Saxonum episcopi, ^a Daeneberhto, Huicciorum episcopo, Wulfheard quoque Herefordensi antistite, simul etiam reverendissimis Merciorum episcopis, Hereuuino et Raethuno; insuper Eadulfo, Lindisfarorum episcopo, honorabilibusque orientalium Anglorum episcopis, Sibbano et Tidfritho, seu Aethelnotho, Lundoniae civitatis episcopo. Porro Coenuulfi, regis Merciorum anno xx. qui tunc temporis ^b praesens adfuit cum suis principibus, ducibus, et optimatibus. Tum undique sacri ordinis praesides cum abbatibus, presbyteris, diaconibus pariter, tractantes de necessariis, et utilitatibus ecclesiarum.

Cap. I. De fide et canonibus retinendis^c.

Primo in loco exposuimus fidem catholicam, et orthodoxam quoque christianam legem, atque praecepta canonica, quae a sanctis patribus fuere constituta, didicimus, nos velle cum omni diligentia illa^d, illibata et incorrupta custodire fatemur, et alios hoc idem docere, instruere, atque firmare, ut per hoc mereamur nostrorum percipere indulgentiam peccatorum.

* Synodus apud Celichyth die sexto cal. Augusti, anno Dom. DCCCXVI. indict. 9. Kenulphi, regis Merciorum, qui ibidem interfuit, 20. Praesidente vero Wulfredo, archiepiscopo Cantuariæ; in quo retinentur fides orthodoxa et praecepta canonica, edunturque novi aliquot canones ad res et mores ecclesiasticorum gubernandum, ut habetur in hac synopsi.

^a MS. episcopo. ^b tempore MS. ^c Tituli capitulum non dantur in MS. Cotton. exhibuit eos Spelm. nescio ex quo codice. ^d MS. inlibata. ^e completa MS.

pria dioecesi abbatem vel abbatissam eligere, et hoc cum consensu et consultu familiae; et ab omnibus diligenter inquiratur et investigetur castitas, hujuscemodi ab omnibus capitalibus delictis immunis habetur. Id est, ut nec in occisione hominis, aut procreandis filiis, vel etiam in graviore et publico furto sit coinquinatus, sed intra claustra monasterii regulariter suam vitam duxerit: prudens et acutus in sermone, ne per ejus insipientiam^f et taciturnitatem pereat grex ei commissus. Et iterum aspiciat episcopus, ut pro nullius amore, vel competenti pecunia, aut ex propinquitate quis plus eligatur, quam decet, nec ullatenus sine consensu familiae, nec familia sine concordia episcopi; sed in unum conjunctis, et secundum ordinem per omnia^g inceptare permittatur et habeatur.

Cap. V. *Ut Scoti non admittendi sacra ministrare.*

Quinto interdictum est: ut nullus permittatur de genere Scotorum in alicujus dioecesi sacrum sibi ministerium usurpare, neque ei consentire liceat ex sacro ordine aliquod attingere, vel ab eis accipere in baptismo, aut in celebratione missarum, vel etiam eucharistiam populo praebere, quia incertum est nobis, unde,^h et an ab aliquo ordinentur. Scimus quomodo in canonibus praecipitur, ut nullus episcoporum [vel] presbyterorum invadere tentaverit alius parochiam, nisi cum consensu proprii episcopi. Tanto magis respondendum est ab alienis nationibus sacra ministeria percipere, cum quibus nullus ordo metropolitanis, nec honor aliquis habeatur.

Cap. VI. *Ut judicia episcoporum, et quae signantur vexillo crucis, firma sint. Et de vocato ad synodum.*

Sexto sancitum est: ut non frangantur judicia episcoporum, quae a nobis nostrisque praedecessoribus synodali decreto constituta sunt, sed firma et irrefragabilia ita permaneant; seu etiam de omni re, quaecunque cum vexillo sanctae crucis Christi roborata est, sic stare servareque praecipimus, nisi forsan rex vel princeps antecessorum suorum manuum impositiones pro nihilo ducant, et illud non emendare neque cassare pertimescant, idipsum in se suisque haeredibus sustineant, sicut scriptum est: "In quocunque judicio judicaveritis, judicabimini". Et iterum, si quis ab accusatoribus suis invitatur ad synodum, et eiⁱ obviam ire non tardaverit, semel, secundo, tertia vice paratus rationem ponere, et accusator renuit, et suam causam movere differt; postea judicabimus^k [ut] nihil ab eo plus exigatur, sed suo proprio sit contentus.

Cap. VII. *Ut praedia et telligraphia monasteriorum non alienentur, nisi, &c.*

Septimo constitutum est: ut nec episcopi, neque abbates abbatissaeve, quae regimina vel territoria monasteriorum percipiunt ad servandum; ut nulli eorum licitum sit aliquid de possessione agrorum ecclesiarum minuere, vel alicui

in haereditatem deputare, nisi in dies et spatium unius hominis, et hoc cum consensu et licentia familiae; et iterum reddatur ecclesiae. Tamen servantur libri primordiales cum aliis telligraphis, ne in posterum aliquod scrupulum contradictionis immittere conentur. Quia valde periculosum est illis, qui deputantur custodes coenobiorum, et defensores constituti sunt, illud distribuere ac auferre, quod ab aliis, pro suarum animarum salute, Deo omnipotenti et sanctorum reliquiis in propriam haereditatem conceditur; nisi rationabilis causa poposcit adjuvari contra invasionem famis, et depredationem exercitus, et ad libertatem obtinendam. Alioquin indistrupta et integre servantur, ne inopia despoliati periclitentur; sed magis unusquisque sit suo proprio contentus, et illud distribuat propinquis vel alienis, secundum meritum qualitatis.

Cap. VIII. *Ut Deo dedicata sic perpetuo maneat, nisi, &c.*

Octavo statutum est: ^k [ut] monasteria, quae semel dedicata sint cum consilio episcoporum, et in quibus statuitur regularis vita, seu etiam abbas vel abbatissa ab episcopo benedicatur, sic in perpetuo permaneant monasteria et res, quae ad ea pertinent, si causa penuriae pro rapacitate secularium ita inviolabiles stare non possunt, indicabimus episcopo cum sua auctoritate magis licuisse ovile Christi defendere, quam luporum faucibus in praedam dimittere. Et hoc fieri praecipimus pro magna necessitate familiae, ne ex cupiditate avaritiae causa intelligatur. Attamen ubi investigatur primitus constituta regularis vita, et in ea electio abbatum vel abbatissarum, et eorum consecratio a suis episcopis, nec ultra ullatenus fieri dominium, nec habitatio secularium, quia hoc capitulum nullus aestimet noviter a nobis constitutum; sed si quis desiderat, in synodo * Chalcedonensi reperire non pigeat. Ideo ex nostra auctoritate idipsum confirmamus, et in nomine omnipotentis Dei ita servare praecipimus, sicut in antiquis canonicis capitulis constitutum reperimus, et ab apostolicis viris initio primitivae ecclesiae mandatum esse didicimus. Sic ea regula et observantia monastica sua disciplina et ecclesiastica jura sine macula observare praecipimus. Sin autem aliquis, quod non optamus, presbyter aut diaconus, vel aliquis ex numero clericorum, seu ancillarum Dei ausi fuerint hoc nostrum mandatum et apostolicorum virorum institutiones spernere, et pro nihilo ducere; sciant se suo gradu privari, et a sanctae Dei ecclesiae participatione sequestratos, et a communione electorum omnium eos esse anathematizatos, vel etiam in tremendo judicio ante tribunal Domini nostri Jesu Christi rationem esse reddituros, nisi ante cum humili satisfactione voluerint emendare.

Cap. IX. *Ut describenda sint judicia synodorum.*

Nono sanximus in illa praefata synodo, ut unusquisque episcoporum debeat describere judi-

^f instantiam MS. ^g increpare MS. Chalcedon. confess. 15. can. 16. 23. et al.

^h an MS. pro et an.

ⁱ obvianti MS.

^k deest. MS.

* Vide concil.

cium illud, quod in qualicunque synodo constitutum est, vel ad illius parochiam pertineat. Seu etiam constituimus, ut cum ratione et ordine describat, qualis annus Domini computatur, aut a quali archiepiscopo, et aliis assidentibus episcopis investigatum et constitutum sit illud iudicium; ne forte aliquis homo in sua parochia, cui rectum sit iudicium constitutum, per falsam machinationem et malam versutiam a recto iudicio declinet. Sed semper maneat firma atque immobilis in conscientia illius archiepiscopi, et istius episcopi, cujus sit dioecesium, et ille habeat aliam cartam ad suam sedem episcopalem, aliam ille, ad quem illud iudicium pertinet, ne in posterum aliquod scrupulum iniquitatis applicetur.

Cap. X. *Ut episcoporum fiant exequiae.*

Decimo jubetur: et hoc firmiter statuimus ad servandum tam in nostris diebus, quamque etiam futuris temporibus, omnibus successoribus nostris, qui post nos illis sedibus ordinentur, quibus nos ordinati sumus: ut quandocunque aliquis ex numero episcoporum migraverit de seculo, tunc pro anima illius praecipimus ex substantia uniuscujusque ¹decimam partem dividere, ac distribuere pauperibus in eleemosynam, sive in pecoribus et armentis, seu de ovibus et porcis, vel etiam in cellariis; necnon omnem hominem Anglicum liberare, qui indiebus suis sit servituti subiectus, ut per illud sui proprii laboris fructum retributionis percipere mereatur, et indulgentiam peccatorum. Nec ullatenus ab aliqua persona huic capitulo contradicatur, sed magis, prout condecet, a successoribus augeatur, et ejus memoria semper in posterum per universas ecclesias nostrae ditioni subiectas, cum Dei laudibus habeatur et honoretur. Prorsus orationes et eleemosynas, quae inter nos specialiter condita habemus; id est, ut statim per singulas parochias in singulis quibusque ecclesiis, pulsato signo, omnis famulorum Dei coetus ad basilicam conveniat, ibique pariter xxx. psalmos pro defuncti anima decantent. Et postea unusquisque antistes et abbas dc.

psalmos, et cxx. missas celebrare faciat, et tres homines liberet, et eorum cuilibet tres solidos distribuatur, et singuli servorum Dei diem jejunent, et xxx. diebus canonicis horis expleto synaxeos, et vii. ^m beltidum Pater noster pro eo cantetur; et hoc expleto, tricesima item die obitus sui tam bene reficiantur, sicut in cujuslibet apostolorum natali die refici soleant, et per omnes ecclesias tam fideliter pro eo agant, sicut moris habeant pro eorum domesticis fidei exorando facere. Ut communi intercessionis gratia, commune cum sanctis omnibus regnum percipere mereantur aeternum.

Cap. XI. *Ut nec episcopi nec presbyteri alterius parochiam aut munus invadant.*

Undecimo praecipimus, sicut priscis temporibus a sanctis patribus traditum esse reperitur: ut nulli episcoporum liceat alterius parochiam invadere, vel etiam aliquid alterius ministerii ad se pertrahere in aliqua consecratione ecclesiarum, vel presbyterorum, diaconorumque, nisi solus archiepiscopus, quia caput est suorum episcoporum. Sed et alii suo proprio sint contenti, aut cum consensu et licentia illius episcopi, in cujus dioecesi est, et ministrat. Si quis ultra fecerit, emendet iudicio archiepiscopi, nisi ante propriae dioecesis episcopo reconciliari voluerit.

Et idipsum presbyteris praecipimus, ut nullus majora negotia ad se desideret, quam a proprio episcopo concedatur, nisi in solo baptismo et aegritudine infirmorum tantum. Sed tamen omnibus presbyteris praecipimus, ut nulli denegetur ubique baptismi ministerium praestare; et si quis per suam negligentiam renuerit, cesset a ministerio usque ad tempus correctionis, et cum humili satisfactione reconciliatus fuerit proprio episcopo. Sciant etiam presbyteri, quando sacrum baptismum ministrant, ut non effundant aquam sanctam super capita infantium, sed semper mergantur in lavacro; sicut exemplum praebuit per semetipsum Dei Filius omni credenti, quando esset termersus in undis Iordanis. Ita necesse est secundum ordinem servari et haberi.

Papae Rom.
PASCHAL. I. 4.

Archiep. Cantuar.
WULFRED. 16.

Anno Christi
821.

Reg. Saxon.
ECGBERT. 20.

Concilium sub Wulfredo, archiepiscopo Cantuariensi.

CONCILIIUM sub Wulfredo, archiepiscopo Cantuariæ, anno Christi dcccxx. Beornulfi, regis Merciorum (qui eidem aderat) primo; in quo Cenedrytha abbatissa, filia et haeres Ceonulfi, regis Merciorum, reconciliationem facit

cum praefato archiepiscopo pro terris, quas pater ejusdem Cenedrythae injuste abstulerat ab ecclesia Christi Cantuariensi. Vide concilium Cloveshoae mox secuturum, num. 4.

Concilium apud Oslaveshlen sub Wulfredo, archiepiscopo Cantuariensi.

CONCILIIUM apud Oslaveshlen sub Wulfredo, archiepiscopo Cantuariæ, Beornulfi, regis Merciorum, secundo; in quo praedicta Cenedrytha abbatissa priorem suam cum Wulfredo ar-

chiepiscopo reconciliationem redintegrat, addito etiam corollario. Vide concil. Cloveshoae jam proxime sequens, num. 7.

¹ rei addit MS.

^m Vox Anglofaxonicae originis Spelmanno in glossario, voce *Beltis*, rosarium denotat.

Papae Rom.
PASCHAL. I. 5.Archiep. Cantuar.
WULFRED. 17.Anno Christi
822.Reg. Saxon.
ECGBERT. 21.

Concilium synodale Cloveshovienſe *. Ex codice MS. Wigorn. c. 5. et ex MS. Cott. Claudius D. 2 fol. 32.

I. **A**NNO dominicae incarnationis DCCCXXII. indictione 3. de diverſis Saxoniae parti- bus congregatum eſt ſynodale concilium in loco praeclaro, qui nominatur Cloveſho; praefi- dente huic venerabili concilio Beornulfo, rege Merciorum, et Wulfredo archiepifcopo, caete- riſque epifcopis et abbatibus, omniumque digni- tatum optimatibus, eccleſiaſticarum ſcilicet et ſecularium perſonarum, utilitatem et neceſſita- tem eccleſiarum, monaſterialiſque vitae regu- lam, et obſervantiam, ſtabilitatem quoque re- gni pertractantes.

II. Interea ab omnibus in eadem ſynodo re- ſidentibus quaefitum eſt, quomodo quis cum ju- ſtitia ſit tractatus, ſeu quis injuſte ſit ſpoliatus? Inter multa itaque, quae ibi acta et dicta ſunt, monſtratum eſt; quia praefatus archiepifcopus Wulfredus per delationem, et inimicitiam, et violentiam, avaritiamque Ceonulfi regis multas injurias perpeſſus eſt, et de ſua juſta domina- tione injuſtiſſime privatus, tam per ea, quae hic inter nos, ſcilicet in Anglia, illi ſunt illata, quam per illa, quae per juſſionem praenominati Ceonulfi regis ad apoſtolicam ſedem perlata ſunt; nec ille ſolummodo ſaepe nominatus archiepifcopus, ſed per eaſdem accuſationes et diſcordias tota gens Anglorum per ſex annorum ferme curricula, ſua primordiali auctoritate, ſacrique baptiſmatis miniſterio priyata ſit. Super haec omnia qua- dam vice idem rex Ceonulfus cum ſuis conſilia- riis veniens ad villam regalem Lundoniam, con- ſtituit diem (cum magna indignatione) quo idem archiepifcopus veniret ad eum. Quo cum veniſſet, praecepit rex, ut, relictis omnibus re- bus ſuis, citiſſime de Anglia decederet; nec ali- quam ſpem haberet redeundi amplius, nec per praeceptum domini papae, nec pro precibus imperatoris, nec alicujus alterius perſonae, niſi conſentiret voluntati ejus, dimittendo ei villam trecentorum manentium nomine Leogenefham: inſuper daret ſibi, videlicet regi, centum viginti libras denariorum.

III. Hanc autem reconciliationem praediſtus vir Wulfredus, diu recuſans, contradixit. Cum- que amici viri Dei et optimates regis, qui il- lum plurimum dilexerunt, viderent rapacitatem et violentiam regis; inſtigabant archiepifco- pum, ut regiae voluntati eo tenore pareret, qua- tenus idem rex diſcordiam, quam per nuncios ſuos inter apoſtolicum et archiepifcopum com- poſuerat, diſſiparet; omnem quoque poteſta- tem et dignitatem, quae ad primatem ſedem pertinebat, eidem patri, juxta auctoritatem, quam antecellores ejus priſcis temporibus excel- lentius habuerunt, reſtitueret. Quod ſi hoc rex

facere nequiviſſet, pecuniam et terram, quam ab archiepifcopo exigebat, iterum ei redderet. Hac igitur conditione aſſenſum pater reveren- dus praebuit. Sed nihil hujus praediſtae con- ditionis impletum eſt. Nam tribus integris an- nis poſt eandem reconciliationem, poteſtate, quam antecellores ejus et ipſemet ante illam diſ- cordiam habuerint ſuper Suthmenſtre, tam in paſtu, pecunia, veſtimentis, quam obedientia, quae ad ſedem metropolitanam pertinebant, pri- vatus remanſit.

IV. Poſt mortem autem Ceonulfi regis, cum Beornulphus rex regnaret, idem pater archie- piſcopus Wulfredus invitabat Cenedrytham ab- batiffam, haeredem filiamque Ceonulfi regis, ad praediſtum concilium; quo cum perveniſſet, omnibus in concilio audientibus, conqueritur ar- chiepifcopus de injuriis et moleſtiis ſibi et Chri- ſti eccleſiae a patre ſuo illatis, emendationem- que ab ea (ſi juſtum eſt) poſtulat. Tunc omne concilium pro juſtitia invenit, et hoc unanimo conſenſu decrevit: ut illa omnia, quae pater ejus archiepifcopo injuſte abſtulerat, juſte eidem in illo ſpatio pro praefato patre reſtituat. Quod ipſa humiliter ſpoſpondit.

V. Placuit itaque Beornulfo regi cum ſuis ſa- pientibus, pro amicitia Ceonulfi regis et haeredum illius, praenominato archiepifcopo ſupradiſta- rum rerum diligentiffime reconciliationem et emendationem facere. Quia autem hoc prae- nominato regi Beornulfo placuit, et humili prece id depoſcebat, pro amore et amicitia il- lius conſenſit. Haeres enim ſaepe nominati re- gis Ceonulfi, expetiverat eundem patrem, pa- tronum, et interceſſorem habere, deprecabatque eum humili devotione, ut pro plena reconcilia- tione, ſuſciperet in quatuor locis terram cen- tum manentium, id eſt, Hareghes, Herefor- dingland, Wambelea, Gedding. Tunc archie- piſcopus pro amore Dei, et amicabile amicitia regis Beornulfi huic reconciliationi conſenſit: ea conditione, ut praefata abbatiffa praenomi- natam terram eidem archiepifcopo, illam ter- ram ſcilicet centum manentium, cum libris, quos Angli dicunt Landboc, et cum eadem li- bertate, quam ante habuerat, in perpetuam haereditatem traderet. Beornulfus autem rex, cum teſtimonio totius ſynodi, liberam omnino proclamavit.

VI. Iſta quoque reconciliatio nec hac vice rata fuit, quia poſt haec iſta promiſſio XII. menſibus imperfecta remanſit. Retenti ſunt enim tres manentes de praediſta conditione, et libri quadraginta ſeptem manentium; ſcilicet

* Concilium ſynodale in praeclaro loco, qui vocatur Cloveſho, circa annum Chriſti DCCCXXII. Beornulfi, regis Mercio- rum, 3. praefidentibus in eodem dicto rege, et Wulfredo, archiepifcopo Doroberniae, cum caeteris epifcopis, abbatibus, om- niumque dignitatum optimatibus; in quo poſt aliquot ad eccleſiarum utilitatem, vitae monaſterialiſ regulam, et regni ſtabi- litatem pertinentia, de injuriis agitur Dorobernenſi eccleſiae, per Ceonulfum, regem Merciorum (jam inde mortuum)

lib. de Bockland, lib. de Wambelea, liber etiam de Hereferdingland.

VII. Sequenti vero anno haec eadem abbatissa flagitabat colloquium cum saepe nominato viro, qui tunc temporis erat in regione Hwiccorum expetivit illo in loco, qui dicitur Oslaveshlen, ibi enim tenebat concilium; ubi cum virum Dei invenisset, confessa est insipientiam tardatae reconciliationis. Archiepiscopus vero cum magna dulcedine ostendebat se esse omnino liberum de saepe nominata reconciliatione; de sua autem parte (id est, abbatissae) plura deesse, quae reddere debuisset. At illa coram posita concilio suffusa leni pudore omnia, quae deerant, humiliter promisit se reddituram. Libros etiam quarundam terrarum, quos ante non promiserat,

cum terris, in eodem concilio archiepiscopo libenti animo reddebat. Agellum quoque quatuor manentium, pro ejus amicitia, adjecit apud Hergam. Terram quoque triginta manentium, ubi dicitur Cumbe, cum libello ejusdem terrae, pro emendatione archiepiscopo dedit, ut firma amicitia inter omnes haeredes Ceonulfi regis, et archiepiscopum stabilis permaneret. Archiepiscopus autem his omnibus assensum praeiit hac conditione, ut nomina praedictorum agellorum sint abrafra de antiquis privilegiis, quae pertinent ad Wincelcumbe, ne in posterum aliqua controversia excitetur de hoc, quod synodali auctoritate finitum est, et signo crucis firmatum *.

Papae Rom.
EUGEN. II. I.

Archiep. Cantuar.
WULFRED. 19.

Anno Christi
824.

Reg. Saxon.
ECGLERT. 23.

Concilium Cloveshovienſe. Ex originali MS. Cott. Aug. 2. n. 73 †.

ANNO vero dominicae incarnationis DCCCXXV. indictione 3. de diverſis Saxoniae partibus congregatum eſt ſynodale concilium in loco praeclaro, qui nominatur æt Elopeyhoum, praefidente autem huic venerabili concilio Vulfredo archiepiscopo, anno vigesimo episcopatus ſui, ſeu etiam Beornuulfo, rege Merciorum, anno tertio regni ejus, caeterisque episcopis, et abbatibus, necnon et ducibus, omniumque dignitatum optimatibus, eccleſiasticarum vel ſecularium perſonarum eccleſiarum Dei utilitatem et neceſſitatem tractantes atque ſcrutantes, monaſterialisque vitae regulam et obſervantiam, ſeu etiam generoſitatem ſtabilitatemque regni terreſtris conſilantes, ac quaerentes; inter ea etiam ab omnibus illic in eadem ſynodo reſidentibus trutinatum ac quaeritum fuerat; quis cum juſtitia et aequitate conſervatus fuiſſet, quis autem cum injuſtitia et violentia fraudatus, diſpoliatusque in ſua perſona fieret. Tantundem vero inter aliarum allocutionum verba patefactum eſt, quod praefatus archiepiscopus Vulfredus, per inimicitiam, et violentiam, avaritiamque Loenpulpſi regis, ſive quae hic in noſtra propria gente peracta ſunt, ſeu etiam ultra mare, ad illam apoſtolicam ſedem per ejus juſſionem et inmiſſionem adlata ſunt. Hoc eſt vero, quod in teſtimonio totius populi omni donatione propria privatus eſt, vel in his liberis monaſteriis æt Supmýnſtpe ꝛ æt Ræculſo omnibus rebus ac poſſeſſionibus, quae ad illos pertinebant, cum violentia ac rapacitate ejusdem praefati regis diſpoliatus eſt; nec ille ſolus episcopus his aliisque rebus per plurimis inhonoratus fuiſſet, ſed per eaſdem ſupradictas accuſationes et diſcordias

tota gens Anglorum ſex ferme annorum curricula ſua primordiali auctoritate, ſacrique baptiſmatis miniſterio privata eſt. Poſtea etiam ille praedictus rex Loenpulpſ, cum ſuis ſapientibus, ad regalem villam Lundoniae perveniens, ad hoc idemque concilium illum archiepiscopus, cum ſuo foedere ſoenoreque principum ſuorum invitabat. Tuncque in eodem concilio cum maxima diſtinctione illi episcopo mandavit, quod omnibus rebus, quae illius dominationis ſunt, diſpoliatus debuisset fieri, omnique de patria iſta eſſe profugus, et nunquam nec verbis domini papae, nec caeſaris, ſeu alterius alicujus gradus huc in patriam iterum recepisse, niſi hoc conſentire voluiſſet. Hoc eſt, quod illam terram æt Ioꝝneyhomme ccc. manent. reddidiſſet, iſtamque pecuniam tradidiſſet cxx. librarum. Sed et ille episcopus hanc reconciliationem diu reſcufans, ſpontaneaue voluntate omnino inſons nolens conſentire; ſed tamen tantundem prae iſta ſupradicta increpatione rapacitatis et fugae coactus hac conditione hanc reconciliationem, ſic invitatus conſenſit; ut omni poteſtate obedientiaque quae ad illius episcopalem ſedem pertinebant, juxta auctoritatem gradus ejus dignus fuiſſet, ſicut praedeceſſores ejus juxta juſtum ordinem in priſtinis temporibus ante per omnia habuerant. Sed et hocque ille rex Loenpulpſ illi episcopo reconciliavit, ut omnium ſupradictarum ſuggillationum diſcordiarumque inſontem et ſecurum contra dominum papam feciſſet. Aut ſi hoc facere non potuiſſet, illam pecuniam, quae ei dediſſet, iterum episcopo omnia reddidiſſet. Sed nihil hujus condictae conditionis impletum eſt; ſed haec continua omnia

* Erratum hic vide a ſcriptoribus aliquantulum in dato hujus concilii denotando; non enim conveniunt an. Chriſti DCCCXXII. et annus indictionis 3. Et apparet in ipſo hoc concilio, duo alia fuiſſe celebrata tempore Beornulfi regis (qui ne quatuor integros regnavit annos) huic praecedentia; eorumque unum, 12. vel ſupra, meſes ante alterum. Sic ut hoc concilium ad annum tertium iſtius regis, hoc eſt, annum Chriſti DCCCXXIII. indictionis primum referendum videatur. Extat etiam concilium aliud ſub eodem hoc Beornulfo in anno Chriſti DCCCXXIV. regni ſui anno quarto, quo etiam anno ipſe moritur, cum ſub regni ſui annis ſingulis concilia ſingula (id eſt, concilia quatuor in quatuor annis) vidiſſet celebrata. Quaere tamen; nam Florentius etiam Wigornenſis in anno Domini DCCCXXII. Ludovici imp. 9. ait: "Synodus in loco, qui dicitur Cloveſho, celebratur." Haec SPELM. Idem hoc concilium anno Chriſti DCCCXXV. aſſignatur in MS. Cott. Aug. 2. n. 73. quod ob nomina acta hujus concilii conſirmantium et alia hic adicere placet.

† Codex hic multis ſcatet mendis, ſed talis, qualis eſt, exhibetur.

fallata sunt, quia post eandem reconciliationem tribus annis integris æt *Submýnrþne*, tam in pastu et pecunia vestimentisque ac omni obedientia, quae ad illam archiepiscopalem sedem pertinebat, sine omni honore fraudatus est, aliisque in locis per plurimis illius parochiae inhonoratus est. Postea vero contigit, ut in temporibus praedicti *Beornpulf* regis ad illamque praenominatam synodum æt *Llojerhoum* ille archiepiscopus *Vulfred Epoenþnýþam* abbatem, haeredem *Loenpulf* cum eadem haereditate illius invitabat, emendationemque sibi omnium supradictarum molestiarum injuriarumque postulavit; quas ille idem rex *Loenpulf* sibi et ecclesiae Christi, ac parochiae ejus iniqua pravitae perpetrasset. Tunc vero omnis illa synodus ad aequitatem invenerunt, hocque iudicium unanimo consensu constituerunt, quod illi episcopo reddere omnia debuisset, quod violentia abstulerat in omnibus rebus, quibus cum aliqua injuria in omni spatio illa spoliata fuerat, et alteram similem partem ad hoc ipsum adjecisse, et omnem usum emendasse, quae in ipso spatio confracta fuerat. Postea autem placuit *Beornpulf* regi, pro amicitia haereditatis *Loenpulf* regis, haeredisque illius, cum suis sapientibus, illo praenominato archiepiscopo istarum supradictarum rerum reconciliationem et emendationem diligentissime facere decrevisset, humilique prece deposcebat, ut huic reconciliationi pro amore Dei, et amicitia illius adnueret; quia haereditas et haeres ejus ad intercessorem et patronum eum expetivit. Hoc est, ut terram c. manent. in quatuor locis suscipere deprecabatur, id est æt *Heapze þeþeþneþing lond 7 æt þembalea 7 æt Leodineþingum*. In postremo autem ille praenominatus episcopus illius regis allegationibus accommodans, non tamen spontanea voluntate, sed pro amore Dei, et amicabili amicitia illius regis, hanc praedictam reconciliationem consentiendo suscepisset, ut illa abbatissa *Epoenþnýþ*, filia *Loenpulf*, haeresque illius hanc praedictam terram computati c. manent. illi archiepiscopo, cum propriis et antiquis telligraphis, et cum eadem libertate, quam ante habuerat, in perpetuam haereditatem ad habendum et possidendum, postque dies ejus, cuicumque ei placuerit, dereliquendum tradiderat. Insuper etiam ille *Beornpulf* rex, cum testimonio consilioque ejusdem synodi illam terram, quae ante non fuerat liberata, hujus praedictae donationis eadem libertate liberabat, sicut et altera terra æt *Heapze* jamdudum liberata fuerat, et in altera kartula conscripta habetur. Sed statim ista praedicta reconciliatio confracta est, quia duodecim mensibus istius praenominatae terrae iii. manentes abstractae sunt librique xlvii. manent. in tribus locis redditu non fuerunt, hoc est, æt *Boc lond 7 æt þemba lea 7 æt þeþeþneþing lond*. Iterumque secundo anno, postquam haec omnia ita peracta sunt, haec eadem abbatissa illius episcopi colloquium flagitabat, eumque in provincia *þpicciorum* expetivit illo in loco, qui nominatur *Orlaþerhlau*, eique suam insipientiam confessa est retardatae reconciliationis, hoc est, illius terrae, quod ante negaverat. Tuncque in eodem loco episcopus, illa

abbatissa praesente, exponebat, quod ille omnium antiquarum causarum, quas ante reconciliaverunt, liberatus fuisset, cum illa perfecta non fuerunt, quae ante spondata habuisset. Tum autem illa abbatissa cum omni humilitate promiserat, ut omne, quod ei redditum non fuerat, cum omni devotione diligentissime emendare voluisset, quosdamque libros, quos ante non habebat, in eodem concilio illi reddebat; agellum quoque iiii. manent. pro ejus amabili amicitia ad illam praenominatam terram æt *Heapze* donabit. Similiter et in provincia Cantiae xxx. manent. terram, ubi dicitur æt *cumbe* cum ejusdem agellis, ad emendationem illi in sempiternam haereditatem donasset, ut ista praedicta reconciliatio stabilis firmaque permaneret, ut omnis haereditas *Loenpulf* haeredisque illius firmaliter sit liberata. Tuncque episcopus hoc idem consensit hac conditione, ut illorum praedictorum agellorum nomina de antiquis privilegiis, quae sunt æt *þincelcumbe*, eradata fuerunt, iterumque in posterum non sunt prolata. Si autem iterum aliqua altercatio ab aliquo haerede *Loenpulf* in posterum elata fuerit, absque omni dubitatione sciat me liberum esse, meosque haeredes et ecclesiam Christi justitiam ac emendationem ad haereditatem illam requirere, omniaque suprascripta injuria inreconciliata manere.

Haec sunt autem nomina illorum hominum, qui ex alia parte conscribuntur, qui cum totius synodalis auctoritate hujus reconciliationis testes adfuerunt, et signo sanctae crucis Christi propriis manibus conscripserunt.

✠ Ego *Epoenþnýþ* abbatissa hanc reconciliationem propriis manibus, cum signo sanctae crucis Christi robor. et subscr.

✠ Ego *Beornpulf*, rex Merc. signo sanctae crucis Christi confirmabo et subscr.

✠ Ego *Vulfredus*, gratia Dei archiepiscopus, hanc eandem reconciliationem cum signo sanctae crucis Christi rob. et sub.

✠ Ego *þelpald* episc. conf. et subf.

✠ Ego *Redhun* episc. conf. et subf.

✠ Ego *Caþpulf* episc. conf. et subf.

✠ Ego *Haeberht* episc. conf. et subf.

✠ Ego *Beornmod* episc. conf. et subf.

✠ Ego *Beonna* episc. conf. et sub.

✠ Ego *þiþdæg* episc. conf. et subf.

✠ Ego *Alhstan* episc. conf. et sub.

✠ Ego *Humberht* episc. conf. et sub.

✠ Ego *þillneþ* electus conf. et sub.

✠ Ego *Ceolberht* episc. conf. et sub.

✠ Ego *Cýnred* episc. conf. et sub.

✠ Ego *Cudhwulf* presb. abb. conf. et sub.

✠ Ego *Willferd* presb. abb. conf. et sub.

✠ Ego *Eanmund* abb. conf. et sub.

✠ Ego *Eanmund* presb. abb. conf. et sub.

✠ Ego *Torhthelm* prior conf. et sub.

✠ Ego *Wiohtred* abb. conf. et sub.

✠ Ego *Wioht* presb. conf. et sub.

✠ Ego *Beornnodh* dux conf. et sub.

✠ Ego *Eadberht* dux conf. et sub.

✠ Ego *Eadwulf* dux conf. et sub.

✠ Ego *Ecgerht* dux conf. et sub.

✠ Ego *Alchhard* dux conf. et sub.

✠ Ego *Cýneberht* dux conf. et sub.

✠ Ego

✠ Ego Sigered dux conf. et sub.
 ✠ Ego Mucel dux conf. et sub.
 ✠ Ego Cuthred dux conf. et sub.
 ✠ Ego Eadwulf dux conf. et sub.
 ✠ Ego Wulfred dux conf. et sub.
 ✠ Ego Bynna frater regis conf. et sub.
 ✠ Ego Aldred conf. et sub.
 ✠ Ego Wighelm conf. et sub.
 ✠ Ego Aldred conf. et sub.
 ✠ Ego Bola pedifecus conf. et sub.
 ✠ Ego Alhstan conf. et sub.
 ✠ Ego Eadbald conf. et sub.
 ✠ Ego Feologeld presb. abb. conf. et sub.
 ✠ Ego Osfulf presb. conf. et sub.
 ✠ Ego Hunferd presb. conf. et sub.
 ✠ Ego Coena presb. conf. et sub.
 ✠ Ego Osmund presb. conf. et sub.
 ✠ Ego Tudda presb. conf. et sub.

✠ Ego Brunhard presb. conf. et sub.
 ✠ Ego Deornodh presb. conf. et sub.
 ✠ Ego Baegmund presb. conf. et sub.
 ✠ Ego Hunred presb. conf. et sub.
 ✠ Ego Cynehard diac. conf. et sub.
 ✠ Ego Wigmund diac. conf. et sub.
 ✠ Ego Daegmund diac. conf. et sub.
 ✠ Ego Wihtred presb. conf. et sub.
 ✠ Ego Waerhard conf. et sub.
 ✠ Ego Eadwulf presb. conf. et sub.
 ✠ Ego Duda conf. et sub.
 ✠ Ego Coenhard conf. et sub.
 ✠ Ego Alhhere conf. et sub.
 ✠ Ego Aelfgyd conf. et sub.
 ✠ Ego Beonne conf. et sub.
 ✠ Ego Baegfwidh conf. et sub.
 ✠ Ego Aloburgh conf. et sub.
 ✠ Ego Exgburg. conf. et sub.*

Papae Rom.
 EUGEN. II. I.

Archiep. Cantuar.
 WULFRED. 19.

Anno Christi
 824

Reg. Saxon.
 EGBERT. 23.

Concilium Cloveshoviense. * Ex MS. codice eccl. Wigorn. citante Spelmanno.

REGNANTE inperpetuum Domino nostro Jesu Christo, qui mundi monarchiam sua semper virtute gubernat in aeternum. Anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi DCCCXXIV. indictione autem ii. regnante Beornwulfo, rege Merciorum, factum est pontificale et synodale conciliabulum in loco qui dicitur Cloveshoas, praesidente ibi rege praefato, ac venerando viro Wulfredo archiepiscopo illum conventum regente ac moderante.

Illic omnes episcopi nostri et abbates et universi Mercensium principes, et multi sapientissimi viri congregati aderant, ubi inter alia plura colloquia, aliqua contentio illata est inter Heaberhtum episcopum, et illam familiam æthelwulfi filii æthelmundi, hoc est monasterium, quod nominatur Westburhg. Habuit autem episcopus ante nominatus terram illam cum libris, sicut æthelricus ante praecepit, ut ad Weorgernensem ecclesiam redderetur.

Statuta autem atque decreta ab archiepiscopo, et ab omni sancta synodo illa consentienti; ut episcopus, qui monasterium et agellum cum libris haberet, cum juramento Dei servorum, presbyterorum, diaconorum, et plurimorum monachorum sibi in propriam possessionem terram illam cum adjuratione adjurasset. Et ibi finita et proscripta illa contentione coram episcopo post triginta noctes illud juramentum in Westmynstre deductum est.

Quapropter si quis hunc agrum ab illa ecclesia in Ceastre nititur evellere, contra decreta sanctorum canonum sciat se facere, quia sancti canones decernunt, quicquid sancta synodus universalis cum catholico archiepiscopo suo adjudi-

caverit, nullo modo fractum vel irritum esse faciendum. Haec autem gesta sunt. Hi sunt testes et confirmatores hujus rei, quorum nomina hic infra notantur a die tertio calend. Novembrium.

Ego Beornwulf, rex Merciorum, hanc cartulam synodalis decreti, signo sanctae crucis Christi confirmavi.

Ego Wulfred archiepiscopus hanc synodalem sententiam cum signo gloriosae crucis corroboravi.

Ego Æthelpald, Lindisfarnensis episcopus, consensi.

Hredhim	} episc. consensi.
Eadwulf	
Heaberht Wigorniensis	
Beonna Hereford.	
Wigthegn Winton.	
Cioberht	} abbat. consensi
Wermund Donmoe.	
Cynred	
Hunberht Helmham.	
Eadmund	
Cuthwulf	} Duces
Withred	
Wilfred	
Beornoth	
Eadberht	
Sigered	} Duces
Ecgeberht	
Eadwulf	
Alhheard	
Mucel	} Duces
Uhtred	
Ludica	

† Tit. in MS. talis. Concilium Clovesho Wlfredi archiepiscopi in praesentia Beornulfi, regis Merciorum, ubi has terras adquisivit, sicut in hac carta scriptum est. Herga, Hereferd hingland; Wambelea, Peddinge, et in Cantia terram xxx manentium ac Cumbe, et in alio loco iv. manentium.

* Synodale Conciliabulum Cloveshovia celebratum 3. Cal. Novembrium, anno Dom. 824. sub Beornwulfo, rege Merciorum, et Wulfredo archiep. Doroberniae, assidentibus episcopis, abbatibus, et principibus Merciorum universis, in quo contentiones et colloquia plura dirimuntur.

Nothelm, praeco a domino Eugenio papa.
 Bynna frater regis. Wighelm.
 Bola. Beadheard.
 Aldred thelonius conf. Cyneberht.
 Piot presbyter. Eadbald

Æt ðam aþo pær æt þeſtmýnrþne eþen
 řiřtiř mæſſeþneorþa. 7 tyn ðiaconar. 7
 ealpa oþra pþeorþa řiřtiř 7 hund teontıř.
 “ Id est, ad praestationem istius juramenti
 Westmonasterii adfuerunt missales quinquaginta

presbyteri, et decem diaconi, et presbyteriali
 centum et sexaginta”. Post haec in calce sy-
 nodi ita sequitur:

þeſ řýndon ðana mæſſeþneorþa naman
 ðe on ðam aþe řtodon 7 on pæron. Fþomund
 abb. Ealberht abb. Ecgbert abb. řıřberht
 pþeorþa, &c. Id est, hic sunt nomina missa-
 lium illorum presbyterorum, qui ad dictum
 juramentum aderant et extiterunt. Fromundus
 abbas, Ealberhtus abbas, Ecgbertus abbas, Wig-
 berhtus presbyter, &c.*

Papae Rom.
 GREGOR. IV. 6.

Archiepisc. Cant.
 CEOLNOTH. I.

Anno Christi
 833.

Reg. Angliae
 ECGBERT. 32.

Concilium Londinense. † Ex Ingulph. Saxon. Hist. Croyl.

WITLAFIUS, dispositione divina rex Mercio-
 rum, omnibus christicolis universam
 Merciam inhabitantibus, salutem sempiternam.
 Magnalia Dei praedicare et publicare minime
 mihi verendum, sed vere videtur honorificum
 et gloriosum: unde aperte confiteor Domino,
 qui in altis habitat, humilia respiciens in caelo
 et in terra, quoniam ad tempus iratus est mi-
 hi, conversus est furor suus, et consolatus est
 me, humilians in ira sua peccatorem usque ad
 terram, detrahens usque ad pulverem, et iterum
 in misericordia sua suscitans de pulvere egenum,
 et de stercore erigens pauperem, ut sedeam cum
 principibus, et solium gloriae teneam. In die igitur
 bonorum ne immemor sim malorum; “memor
 ero Rahab et Babylonis scientium me;” non Ra-
 hab meretricis, sed Etheldrithae sanctissimae vir-
 ginis, cognatae meae, pro sponsi sui agni immacu-
 lati amore Croylandiae reclusae, et in tempore
 tribulationis meae me in cella sua quatuor mensi-
 um spatio diligentissime abscondentis a facie
 inimici et persequentis: memor etiam ero Ba-
 bylonis, non turris confusionis, sed sanctissi-
 mae ecclesiae Croylandensis, quae terra turris ad
 caelum ascendens vigiliis et orationibus, psal-
 mis et lectionibus, disciplinis et afflictionibus,
 lachrymis et singultibus, eleemosynis, et innu-
 meris aliis devotionibus pietatisque operibus,
 pro seculo peccatore fortissimam violentiam
 regno caelorum ingerit die ac nocte.

Itaque quoniam venerabilis pater dominus
 Siwardus, abbas Croylandiae, protexit me in ta-
 bernaculo suo in die malorum, celans ac salvans
 a facie tribulantis; ultra privilegia meorum
 antecessorum regum Merciorum, qui praedi-
 ctum monasterium variis libertatibus et donariis
 nobiliter illustrarunt, offero et ego magno alta-
 ri praedicti monasterii de paupertate mea cali-

cem aureum, crucem auream, et tabulam ca-
 pellae propriae laminis aureis deauratam, me
 profitens dictae ecclesiae perpetuum pro viribus
 defensorem. Insuper praecipio omnibus mini-
 stris meis, per universam Merciam constitutis,
 quod abbati Croylandiae, monachis, et omnibus
 fratribus illius sanctissimi monasterii, cum ad
 civitates et castella regia pro quocunque nego-
 tio acceſſerint, tanquam Wýmundo filio meo,
 vel mihi obediant in omnibus et ministrent, ni-
 hil pro expensis, quas ipsi, vel sui fecerint ibi-
 dem, ab iis accipientes, sed cum litera vel signo
 dictorum monachorum arcarius meus omnes
 expensas hujusmodi, cum dicti ministri mei an-
 numeraverint, pro fisco integre acceptabit. Vo-
 lo etiam et praecipio, quod quicunque in regno
 meo pro quocunque delicto reus inventus, et
 legibus obnoxius fuerit, si fugerit ad dictum
 monasterium, et coram abbate dicti monasterii,
 qui pro tempore fuerit, gratiam sanctissimi con-
 fessoris Guthlaci ibidem corporaliter quiescentis
 invocans, fidelitatem ei et servitium juraverit sem-
 piternum; salvus et securus sub protectione ab-
 batis et monachorum suorum, in quocunque
 servitio per totam insulam Croylandiae ipsum
 posuerint, sicut in asylo, vel in camera mea pro-
 pria pace mea et impunitate gaudeat; nullusque
 ministrorum meorum ultra illum insequi aude-
 at, nec in aliquo molestare, sub poena perditionis
 dextri sui pedis, quicunque in meo regno
 istud meum privilegium tentaverit in aliquo vi-
 olare. Licebitque dicto fugitivo in quinque a-
 quis, quae dictam insulam ambiunt, navigare et
 piscari, ac aliter, quocunque modo a dominis
 suis assignatus fuerit, laborare absque ministro-
 rum meorum, vel alicujus alterius calumnia vel
 gravamine. Quod si extra dictas aquas vel me-
 tas dicti monasterii captus aliquando fuerit, poe-

* Haec omnia (praeter versiones, quas nos dedimus) e veteri habes MS. codice Wigornensis ecclesiae. Aða autem (id est, jusjurandum sive sacramentum) appellabant Saxones nostri litium illud dirimendi genus, quo ex consacramenta-
 lium (uti vocant) assertione, de litigatis cognoscebant et judicabant. Et fuit hoc quidem de more potius juris canonici,
 et ad compurgatorum similitudinem, quam juris nostri municipalis, duodecim viralium juratorum. Hinc in privilegiis Ed-
 mundi regis, Glastoniensi ecclesiae datis: Concedo (inquit inter caetera) Athas et Ordelaſ, id est, potestatem decernendi lites
 per examen sacramentale, et per ordalium, hoc est, per ignitum ferrum, aquam calidam, vel aquam frigidam. Saepe ad hunc
 modum in antiquis legibus. Haec SPELM.

† Concilium Londoniis habitum in festo S. Augustini Anglo-Saxonum apostoli (id est, 26. die Maii) anno Dom. 833.
 praesentibus Ecgberto, rege West-Saxoniae, et Withlacio, rege Merciorum, utroque archiepiscopo, caeterisque Angliae episcopis
 et magnatibus, in quo de cohibendis Danorum irruptionibus agitur, confirmanturque privilegium et concessionem Withlaci
 regis monasterio Croylandiae facta; prout sequitur.

nam, quam quondam meruit, five mortem, five membrorum suorum mutilationem, si ministri mei, vel quicumque sui adversarii per juramentum sex hominum fide dignorum probare poterunt, quod extra metas suas inventus fuerit, absque ulla gratia sustinebit. Dictas vero metas monasterii Croyland in quinque ejus aquas praedictas tam ministris meis, quam abbati et monachis suis pro suis dictis fugitivis describere feci et notare.

Dictae namque aquae vocantur istis nominibus; videlicet Schepishee ad orientem, in cujus ripa occidentali crux lignea stat vetusta, et distat ab ipsa aqua per decem pedes, aequaliter posita in medio inter duos angulos ejusdem insulae, scilicet Aswicktoft, qui est angulus et meta dictae insulae contra Vulturnum, et Tedwarfker, qui est angulus et meta dictae insulae contra Subfolanum. Secunda aqua, quae claudit dictam insulam ad austrum, vocatur Southee, in cujus ripa est posita crux lapidea, distans a Namanlandhirne per quinque perticatas, et a Southee per sex perticatas, ubi Southee intrat in aquam de Neene, quae currit ad pontem de Croyland; sed metae fugitivorum in illa parte diriguntur in mariscum occidentale per Fynfet contra Africum, et sic usque ad Folwardstakyng contra Corum, et sic divertendo ad Boream, ubi Southlake intrat in aquam de Weland, ex opposito lapideae crucis, quae stat in Boreali ripa dictae aquae de Weland, distans ab ipsa aqua per quinque pedes, quae currit inde ad praedictum pontem de Croyland; sed metae fugitivorum ab illa cruce diriguntur in mariscum boreale directe usque ad Oggot, qui est angulus metarum contra Favonium; et sic redeundo versus orientem per Wodelade usque ad Apynholt, et ibi ascendendo per aquam de Weland, quae est quarta aqua, claudens insulam in illa parte, sicut tertia aqua de Neene claudit eam ex altera parte pontis de Croyland, usque ad Seweram de Asendyk cadentis in Weland, ubi stans fracta crux lapidea, distat ab ipsa aqua de Asendyk per tres perticatas in ejus ripa australi; et ipsa aqua de Asendyk est quinta aqua, claudens ab illo loco insulam praedictam contra Aquilonem usque ad Aswyktoft.

Si extra istas quinque aquas et metas praenotatas fugitivus inventus fuerit, tanquam Semei extra Jerusalem publicis legibus subjiendus, poenam, quam meruit, patietur. Quod si infra praedictas metas, et praedictarum aquarum ripas exteriores homicidium, furtum, vel aliam forisfacturam fecerit, per ballivos dicti monasterii capiendus, juxta demerita in ipsa insula, cujus immunitatem perdidit, patietur, et ibidem judicandus in carcere abbatis condemnabitur. Et ut istud meum privilegium firmiter et fortius ad posteros perseveret, per dominum meum Ecgbertum, regem Westsaxoniae, et Aethelwulphum, filium ejus, illud obtinui confirmari. Offero etiam secretario dicti monasterii in ministerium sanctissimi altaris chlamydem coccineam, qua indutus eram in coronatione mea, ad capam inde five casulam faciendam, et in ecclesiae sanctissimae ornamentum, velum meum aureum, quo insuitur excidium Trojae, in

meo anniversario (si sibi placuerit) in parietibus suspendendum. Offero etiam refectorio dicti monasterii ad usum praesidentis quotidie in refectorio scyphum meum deauratum, et per totam partem exteriorem barbaris vinitoribus ad dracones pugnantibus caelatum, quem crucibolum meum solitus sum vocare, quia signum crucis per transversum scyphi imprimitur interius, cum quatuor angulis simili impressione protuberantibus; et cornu mensae meae, ut senes monasterii bibant inde in festis sanctorum, et in suis benedictionibus meminerint aliquando animae donatoris Witlaffii. Confirmo etiam dicto monasterio omnes terras et tenementa, possessiones et earum peculia, et omnia alia donaria, quae praedecessores mei, reges Merciorum, et eorum proceres, vel alii fideles christiani, five Judaei dictis monachis dederunt, vendiderunt, vel invadiaverunt, aut aliquo alio modo in perpetuam possessionem tradiderunt; et specialiter donum Thoroldi, quondam vicecomitis Lincoln, etc.

Istas terras et tenementa praedicto monasterio Croylandiae, et monachis ibidem Deo servientibus, in pacificam et perpetuam possessionem concedo, trado, et confirmo, habenda de me et haeredibus meis quibuscunque regibus Merciorum post me successuris, in perpetuam et puram eleemosynam libere, quiete, et solute ab omnibus oneribus secularibus, exactionibus, et vectigalibus universis, quocunque nomine censeantur. Quod si quis adversarius, instigante diabolo, in quibuscunque praedictis terris aut tenementis, tot regum spatio pacifice possessis, et eorum auctoritate confirmatis, calumniam ponere voluerit in futurum, me et successores meos, reges Merciorum, profiteor praesenti chirographo, et polliceor dicti monasterii futuros in perpetuum defensores.

Istud chirographum domino Siwardo abbati, patri meo, et Etheldrithae sanctissimae virgini, pro Christi amore ibidem reclusae, carne quidem cognatae meae, sed (quod magis est) in Christo charissimae sorori, quondam promissum in praesentia dominorum meorum Ecgberti, regis Westsaxoniae, et Aethelwulphi, filii ejus, coram pontificibus et proceribus majoribus totius Angliae in civitate Londonia (ubi omnes congregati sumus pro consilio capiendi contra Danicos piratas, littora Angliae assidue infestantes) signo sanctae crucis confirmavi ✚.

Ego Ceolnothus, archiepiscopus Dorobernensis consului ✚.

Ego Enbaldus, archiepiscopus Eboracensis consignavi ✚.

Ego Osmundus, Lundoniensis episcopus colaudavi ✚.

Ego Helmstanus, Wintoniensis episcopus assensum praebui ✚.

Ego Herewinus, episcopus Lichefeldensis consensi ✚.

Ego Cedda, Herefordensis episcopus aspiravi ✚.

Ego Adelstanus, Schireburnensis episcopus procuravi ✚.

Ego Humbrithus, Helman. episcopus approbavi ✚.

Ego Wilredus, Dommocensis episcopus annui ✠.

Ego Herferdus, Wigornensis episcopus gratum habui ✠.

Ego Godwinus, Roffensis episcopus favi ✠.

Ego Hedda, abbas de Medeshamsted ratificavi ✠.

Ego Ambertus, abbas Ripadii interfui ✠.

Ego Kynewinus, abbas de Bardeney astiti ✠.

Ego Ecgbertus, rex Westsaxoniae concessi ✠.

Ego Aethelwulphus, filius regis Westsaxoniae consensum dedi ✠.

Ego Wulhardus dux affui ✠.

Ego Athelmus dux audiui ✠.

Ego Herenbrichtus dux acceptavi ✠.

Ego Swithinus, presbyter regis Ecgberti praesens fui ✠.

Ego Bosa, scriba regis Withlasi manu meo chirographum istud scripsi ✠.

Ego Withlasius, Domini nostri Jesu Christi gratia rex Merciorum, ad sanctae matris ecclesiae honorem, et divini cultus exaltationem, anno incarnationis ejusdem nostri salvatoris octingentesimo tricesimo tertio, in festo sancti Augustini confessoris, doctoris et apostoli nostrae gentis, haec pauca offero, pluraque offerrem, quin corpus meum in morte mea tam sancto monasterio promitterem, nisi antea sepulturam meam Ripadio devovissem. Veruntamen spiritus meus permanebit vobiscum in aeternum †.

Papae Rom.
GREGOR. IV. II.

Archiep. Cantuar.
CEOLNOTH. 6.

Anno Christi
838.

Reg. Saxon.
AETHELWULPH. I.

Concilium Kingstonense*. Ex MS. Cott. Claudius D. ii. fol. 33.

ANNO dominicae incarnationis DCCCXXXVIII. congregatum est concilium in loco famoso nomine Kingstone; praesidente eidem concilio Egberto rege, et filio ejus Aethelwulfo; Ceolnotho quoque archiepiscopo, cum caeteris episcopis Angliae et optimatibus.

Inter multa itaque, quae ibi acta atque dicta sunt, praefatus Ceolnothus archiepiscopus coram toto concilio ostendit; quia reges praenominati, Egbertus videlicet ac Aethelwulfus filius ejus, dederunt ecclesiae Christi manerium, quod vocatur Mallinges in South Sexan, liberum ab

omni seculari servitio et tributo regio, exceptis istis tribus, expeditione, pontis et arcis constructione. Istam praefatam terram rex Baldredus dedit ecclesiae Christi. Sed quia ille rex cunctis principibus non placuit, noluerunt donum ejus permanere ratum. Quapropter jam dicti reges perfecerunt istud donum, rogati a jam saepe nominato archiepiscopo Ceolnotho. Si quis hanc violare praesumpserit ex parte Dei et nostra, regum, episcoporum, abbatum et omnium christianorum, sit separatus a Deo; et sit pars ejus cum diabolo et angelis ejus †.

Concilium Kingstonense. [Idem cum praecedente.] Ex orig. MS. Cott. Aug. ii. n. 17.

REGNANTE in perpetuum Domino Deo nostro Sabaoth, congregatum est venerabile in illo famoso loco, qui appellatur Cynynge tune in regione suðþegie, praesidente autem huic eidem domino devotae congregationi Ceolnotho archiepiscopo caeterisque per plurimis episcopis, necnon excellentissimis regibus nostris Ecgberto et Aethelwulfo, cum omnibus gentis suae optimatibus. Omnesque in unum consona mente ac sincerissima cordis intentione spiritualium seculariumque rerum necessitatibus inter semetipsos comuni consilio scrutantibus, quomodo pax et unanimitas ecclesiarum Dei, totiusque populi christiani, eorum seculari ditioni per Dei omnipotentis gratiam subjecti, firmissimae dilectionis

vinculo servari potuisset. Inter ea vero a praefato venerabili archiepiscopo Ceolnotho flagitatum est, quod a regibus praenominatis Ecgberto et Aethelwulfo illis in sempiternam eleemosynam illum agrum æt Mallingum ad ecclesiam Christi, quae sita est in Dorobernia civitate, reddidissent, quod ante a Baldredo rege ad eandem ecclesiam perdonata est. Sed a quibusdam dictum est, quia cum recta libertate facta non esset, quia in fugatu ejus conscripta, et concessa fuisset. Tunc vero pro intimae caritatis affectu precibus episcopi adnuentes, cum consilio ac licentia omnium sapientum eorum spiritualium seculariumque graduum, qui inibi congregati fuissent, hunc praefatum agrum æt Mallingum pro sempiter-

† Referendum videtur hoc concilium proprie inter senatusconsulta secularia (quae parlamenta hodie vocamus) quod praecipue congregatum sit ad piratas Danicos, littora Angliae infestantes, supprimendos. Cum in eo tamen insigne illud privilegium a Witlasi, rege Merciorum, ecclesiae Croylandensi concessum, examinatum sit et confirmatum; nos id idem utique hic censuimus apponendum. Haec SPELM.

* Concilium Kingstoniae celebratum anno Domini DCCCXXXVIII. id est, Egberti, regis occiduorum Saxonum 39. praesidente eidem concilio ipso Egberto rege et filio ejus Aethelwulfo, una cum Ceolnotho archiepiscopo Doroberniae, caeterisque Angliae episcopis et optimatibus. In quo inter alia, manerium de Mallinges in South-Saxonia, quod Baldredus rex aliquandam dederat ecclesiae Christi Cantuariensi, subtractumque postea, eo quod magnates noluere donationem illam ratam fore; nunc ab Egberto rege filioque suo Aethelwulfo consentientibus demum magnatibus integre conceditur possidendum.

Ascribitur (ut vides) hoc concilium anno Dom. DCCCXXXVIII. cum tamen juxta fastorum calculum Ecgbertus rex diem obierit circa biennium antea, et Aethelwulfus filius ejus regni sui annum primum egerit in an. Chr. DCCCXXXVII. secundum vero in an. Chr. DCCCXXXVIII. Erratum igitur ab alterutro, reor a fastorum calculatore (qui tamen secutus est Florilegium) sed Stous notat Aethelwulfum non iniisse regnum ante an. Chr. DCCCXXXIX. Haec SPELM.

† Habetur aliud hujus concilii Kingstonensis exemplum in MS. Cott. Aug. 2. n. 17. quod quia autographum, multis licet erroribus scatens, hic exprimere statui.

na salute animarum suarum, ac spe remunerationis aeternae, ad praenominatam ecclesiam Christi, in perpetuam haereditatem, cum omni libertate benivola mente tradidissent. Hac vero conditione interposita, haec praenominata donatio firma permaneat, quod nosipsi nostrique haeredes semper in posterum firmam inconcusamque amicitiam ab illo archiepiscopo Ceolnotho (et) ejusdem congregatione ecclesiae Christi habeamus, et ab omnibus successoribus ejus hoc idem patrocinium ac protectionem illius sedis nos et haereditas nostra, nostrique haeredes quicumque Dei voluntatis * fuerit, quod illi sint in omnibus necessitatibus nostris absque omni dubitatione * spontaneum paratumque amicali amore semper inveniant. Seu etiam familiae liberorum monasteriorum, quae antiquitus sub jure dominioque abbatum abbatissarumque constitutae fuerunt, qui me meumque patrem, Ecgberhtum regem, pro suis propriis ac maximis necessitatibus sibi ad protectionem et ad dominium elegerunt spiritualesque dominos, id est, episcopos mecum constituti, propria voluntate mecum habuerunt, ut in omnibus libertas et regula monasterialis vitae rite ac recte ab omnibus illis fervetur. Sed et post dies meos suae libertatis electione, absque omni obstaculo cuicumque personis digni habeantur. Insuper etiam pro hac nostra susceptione electioneque nequaquam a cujuscunque potestatis homine sive regi vel episcopo majoris minorisve personis * accurati calumniantur, neque libertas eorum semper in posterum in aliquo frangatur. Nullaque alter-

catio alicujus quaestionis inter nos, nostrosque haeredes, et haereditatem nostram, et illum archiepiscopum, successoresque ejus, et ecclesiam Christi, et familiam ejus ex hac die et deinceps inimicaliter exorta sit. Sed pax nostra conglutinata amore vigere, florere, crescereque inter nos nostrosque carissimos amicos perpetualiter valeat: duasque scripturas per omnia confirmantes hujus reconciliationis conscribere statuimus; alteram habeat archiepiscopus cum telligraphis ecclesiae Christi; alteram Ecgberht et Aethelwulf reges, cum haereditatis eorum scripturis.

Actum est autem anno dominicae incarnationis DCCCXXXVIII. indictione 1. die 4. feria. His testibus consentientibus, qui hanc nostram reconciliationem cum signo sanctae crucis Christi confirmantes, subscripserunt.

✠ Ego Ceolnoth, gratia Dei archiepiscopus, hanc reconciliationem et istam confirmationem cum signo sanctae crucis Christi rob. et sub.

✠ Ego Baegmund presb. abb. conf. et sub.

✠ Ego Vuerhord pr. abb. conf. et sub.

✠ Ego Brunhard presb. conf. et sub.

✠ Ego Hyfenoth presb. conf. et sub.

✠ Ego Osmund presb. conf. et sub.

✠ Ego Hunred presb. conf. et sub.

✠ Ego Wigmund pr. conf. et sub.

✠ Ego Beornnodh presb. conf. et sub.

✠ Ego Headberht diac. conf. et sub.

✠ Badanodh diac. conf. et sub.

✠ Ego Vualehhere diac. conf. et sub.

✠ Ego Nodhwulf S. diac. conf. et sub.

✠ Ego Ceolwulf S. diac. conf. et sub.

Papae Rom.
GREGOR. IV. 13.

Archiep. Cantuar.
CEOLNOTH. 8.

Anno Christi
840.

Reg. Saxon.
AETHELWULPH. 3.

Leges ecclesiasticae Kenethi, regis Scotorum. † Ex Heft. Boeth. l. 10. p. 201. edit. 1574.

Kenethi leges civiles.

CAPITA (inquit Boethius) legum, quae adhuc extant, sunt hujusmodi.

I. Singulis in regionibus singuli sint jurisperiti, ut ab initio est institutum.

II. Horum filii a primaeva aetate leges discant.

III. Legum tabulas, regum magnatumque cartophylacia soli hi fervent.

IV. Si horum quispiam criminis falsi convictus fuerit, furca vitam finiat, abjiciaturque insepultus.

V. Furti convictum suspendito, homicidii capite truncato.

VI. Mulierem capitalis criminis damnatam, aut amne submergito, aut defodito vivam.

VII. Qui Dei nomen, divorumve, regis, aut tribus suae ducis, blasphemia laeserit; ei linguam abscindito.

VIII. Qui mendacii in proximi perniciem

fuerit convictus, ei gladium adimito, ejusque congressum exinde devitato.

IX. Capitalium infimulatos, septem spectata fide viri aut novem, undecim, tredecim, quindecim, aut numero majori, modo is impar fuerit, ex sententia judicanto.

X. Latrones, grassatores, depopulatores agrorum ferro punito.

XI. Fugitivos, † bardos, otio addictos, scurras, et hujusmodi hominum genus loris et flagro caedunto.

XII. Uxor non luet mariti scelus; viro autem fraudi erit, si, eo sciente, quid uxor deliquerit.

XIII. Concubinam viri eadem, cum eo, quicum delinquit, poena torqueto.

XIV. Qui virginis rapuerit honorem, nisi injuriae auctorem vitiata poposcerit in virum, capitis poenam luito.

* Ita MS. et in aliis locis quamplurimis minus grammatice.

† Kenethihas leges distinxit Boethius in civiles et religiosas: inter civiles autem multas posuit ad ecclesiasticam etiam cognitionem pertinentes, et nostro debitas instituto; sed cum ille nobis indiscretas dederit, nos et tibi indiscretas exhibemus, ut sequuntur. Haec SPELM.

‡ Bardi nihil hic faciunt. leg. *vargos*, vel *vergos*; ita vocarunt *errones*. Salmas.

XV. Si

XV. Si quis alterius conjugem non invitam vitiaverit, uterque extremo afficiatur supplicio. Si vis mulieri fuerit illata, vir injurius proximo, ferro damnabitur, mulier erit innoxia.

XVI. Filium, si parentibus injurius fuerit, lingua, pede, manuve, eodem privatum membro in crucem tollito, abjicitoque insepultum,

XVII. Homicida, mutus, aut parenti ingratus, haeres non esto.

XVIII. Praestigiatores, magos manes invocantes, malis daemonibus familiares, aut ab eis petentes auxilia, ad unum concremato.

XIX. Semina nisi nocivis granis munda, terrae ne condito.

XX. Qui sua culpa agros satiles nocivis herbis labefactari siverit, eum ob primam culpam bove uno mulctato, ob secundam decem, ob tertiam vero agris ipsis arceto.

XXI. Commilitonem, amicumve praelio forte caesum, sepelito, hostem finito insepultum.

XXII. Aberrans pecus aut domino, aut furum indagatori (* Tocioderach vulgus appellat)

aut sacerdoti reddito; quod si triduum penes te retinueris, furti reus esto.

XXIII. Qui rem proximi deperditam repererit, praeconis voce denunciaret inventam; alioquin furis deputetur supplicio.

XXIV. Qui litigantem secum in judicio percusserit, causae reus, pulsato homine absoluto, dicatur.

XXV. Si coeuntibus bobus, quaevis icta incerto percussore interierit casu, quae earum fuerit incornuta caedis auctorem judicanto. Ejus dominus, mortuo accepto animali, damnum proximo reparabit.

XXVI. Si sus foetus suos ederit, lapidibus obruito, ejusque carnes ne comedito.

XXVII. Suem segetes edentem, aut grunno cultum subruentem agrum, occidito impune.

XXVIII. Caetera animantia, quae nobiscum degunt, si tua laeserint terrae nascentia, donec eorum dominus damnum reparaverit, te penes servato.

Haec civilia et popularia: caetera, quae ad nos devenerunt, religiosa sunt.

Kenethi leges religiosas.

I. **A** R A S, templa, divorum statuas, oratoria, sacella, sacerdotes, omnesque sacrae familiae viros ex animo venerator.

II. Festos et solennes dies, jejunia, vigilias, et omnifarias ceremonias, quas Christo regi et sacratissimae ejus militiae decrevit humana pietas, multo honore observato.

III. Laedere Christi sacerdotem dicto factove exitiale sit.

IV. Agrum, quo quis forte occisus, sepultus fuerit, septennium incultum relinquito.

V. Sepulchrum omne sacrum habeto, idque crucis signo adornato; quod ne pede aliquando conculces, caveto.

VI. Defuncti funus habita facultatum ratione curato.

VII. Insignis viri, aut qui de republica optime fuerit meritus, celebri, lugubri tamen, pompa funus efferto.

VIII. Duos huic adhibeto equestres: alterum vita functi arma indutum ferentem insigni candido equo, alterum pulla veste velata facie nigro equo infidentem. Hic, posteaquam uterque supplicatoriam deductionem funusque antecedens ad templum venerit, retroacto equo, ad altare, dominum morte absumptum vociferans, populo in eum execrante, unde venit, celerius se conferat. Ille ad altare recto pergens gradu, deposita arma equumque offerat sacerdoti demortui insigni admoto monumento, significans eo dominum immortalis vita patriaque aeternae claritatis frui.

Hujusmodi ritum virorum insignium efferendi funera, parum, ut multis est visum, religiosum, posterior aetas abolevit; sacerdoti equi armorumque loco quinque sterlingis libris in oblationem tributis.

His Kenethus rex institutis longeque pluribus, quorum partem majorem vetustas, aut potius regum sanctiones abrogarunt, populum rite instructum magna felicitate usque ad vitae exitum rexit. Pontificiam sedem dudum Pictorum ab Abbernethi oppido, eo ferro et igne deleta, ad templum Reguli transtulit. Exinde huic oppido sancti Andreae aedes nomen est factum, eosque, qui illuc per pluscula inde tempora sacrum gessere magistratum, maximos Scotorum episcopos appellarunt. Nondum enim Scotorum regnum, uti nunc, in dioeceses divisum erat; sed quivis episcoporum, quos ea aetate vitae sanctimonia cunctis reverendos fecerat, quocumque fuisset loco, sine discrimine pontificia munera obibat. Hujusmodi Scotorum ecclesiae administratio ad Malcolmi tertii tempora perseveravit, quando ipse superne admonitus, uti suo referetur loco, sacrum Multhlacsensem instituit magistratum. Caeterum tanta reverentia inter homines, tantaque vitae innocentia, et erga Deum pietate sacer divi Andreae pontificatus ab institutione sui longa episcoporum serie ad tempus, usque quo haec commentabamur, est continuatus (sex enim supra triginta antistites, et eorum complures inter divos relatos illic sedisse perhibent) ut nusquam gentium verae religionis cultus, morum consentiente probitate, magis effulserit. Ad Kenethum redeo. Erant termini ejus regni post Pictos deletos Northumbria et Hirta (ea est ultima Hebridum insularum) Hibernicus hinc oceanus, et illinc Germanicus. Moritur tandem rex omni vita illustris pituitae exundantia apud Forteviotum, anno, quum supremum inter Scotos iniverat magistratum, vicesimo, Christi autem Domini quinquagesimo et quinto supra octingentesimum. E-

* Lib. I. Reg. Majest. cap. vi. § 8. vocatur *Toscheo derach*; et notat Skenaeus, barbarum esse nomen praeis Scotis et Hibernis usitatum pro ferjando aut serviente curiam; qui literas citatorias mandat executioni.

LEGES ECCLESIASTICAE KENETHI, REGIS SCOTORUM. 181

jus funus celeberrima pompa in Ionam est elatum; ubi Fergusius, Hirtus, ac fortissimi quique Scotorum reges conditi quiescunt. Suffe-

ctus est in demortui locum Donaldus, Kenethi germanus, diverso multum a fratre ingenio. H. I.

Papae Rom.
LEO. IV. 4.

Archiep. Cantuar.
CEOLNOTH. 18.

Anno Christi
850.

Reg. Saxon.
AETHELWULPH. 13.

Concilium Benningdonense.

CONCILIUM apud Benningdon a praelatis et proceribus regni Merciae sub Bertulpho rege habitum an. circiter DCCCL. vel paulo antea: in quo Askillus, commonachus Croylandensis, graviter questus est de plurimis damnis et injuriis per vicinos Danos et infidiatores suo monasterio il-

latis; in quorum refartionem Bertulphus rex non solum uberrima praedia, sed et splendidissimas immunitates iis concessit, ut videre est e charta sua apud Ingulphum (p. 858.) quae in concilio Kingesburiensi mox sequenti solenniter confirmata est.

Papae Rom.
LEO. IV. 4.

Archiep. Cantuar.
CEOLNOTH. 19.

Anno Christi
851.

Reg. Saxon.
AETHELWULPH. 14.

Concilium Kingesburiense sub Bertulpho, R. Merciorum †. Ex Ingulph.

BERTULPHUS, rex Merciorum, venerabili patri domino Siwardo, abbati Croylandiae, omnibusque fratribus suis monachis ejusdem monasterii praesentibus et futuris, salutem in Domino sempiternam. Gratias debitas vobis omnibus dignissime reddo pro pecunia, qua me per vos dudum praetereuntem, in mea maxima indigentia, contra paganorum violentiam gratissimo et liberalissimo animo refovistis. Quo tempore quia de injuriis damnis vobis per quosdam vestros adversarios malitiose nimium illatis, mihi graviter conquesti estis, qui nequiter infidantes in exterioribus ripis aquarum vestrarum, si dictas ripas ascenderent in piscando, qui de fugitivis servi vestri sunt effecti, et pari modo multotiens custodientes terminos mariscorum vestrorum, si forte oves et boves, aut caetera animalia vestra longius errantia revocare dicti servi vestri excederent, ut eosdem servos vestros extra vestram insulam inventos, velut impunitatis suae violatores, publicis legibus subjicerent et damnarent; sicque necesse fuit frequentissime vel dictos servos vestros in manus hostium suorum incidere et perire, vel eorum labores ad justum commodum vestrum non procedere. Proposita ergo tali querela vestra per fratrem Askillum, commonachum vestrum, palam coram praelatis et proceribus totius regni mei Merciae apud Benningdon ultimo congregatis, omnibus tenerime compatiens super ejusmodi vobis illatis injuriis, ad honorem Dei et sanctae matris ecclesiae relevationem, considerantibus etiam et collaudantibus universis perfectionem sanctissimae religionis vestrae, pro majore pace et quiete vestri sacri monasterii complacuit privilegia domini Withlaffii regis, fratris, et praedecessoris mei, de impunitate vobis concessa, declarare et dilatare, in eleemosynam animae meae, declarataque ac dilatata meo chirographo confirmare. Quapropter praecepi Radboto, vicedomino Lincoln. caeterisque ministris meis in illa parte constitutis, insulam vestram Croylandiae,

ac terminos mariscorum vestrorum circumire et describere, mihi, et concilio meo, ubicunque in ultimo Paschae fuissetis, fideliter et lucide demonstrare; qui iussa complentes, istis nominibus insulae vestrae, mariscorumque vestrorum circuitum mihi, et concilio meo, sanctum pascha nostrum tunc apud Kyngesbury tenentibus, aperte descriptum obtulerunt.

Claudit enim insulam vestram de Croyland ad ejus orientem (prout antiquitus per eam dotavit monasterium vestrum inclytus quondam rex Merciae Ethelbaldus, fundator vester, et caeteri reges Merciorum, sui successores, suis chirographis confirmaverunt) ab Aswyktoftirne usque ad Tedwarthar aqua de Schepishee, etc. prout a fundatione monasterii vestri hactenus omnia praetacta pacifice possedistis. Pro servis ergo vestris, quos de fugitivis sive piscatores, sive pastores vobis facietis, cum communi consilio totius regni mei concedo sancto monasterio vestro ultra exteriores ripas quinque agrorum claudendum insulam vestram, viginti pedes in latitudine ab ipsa aqua, ubicunque ascenderint ad retia sua extrahenda, aut ad alia sua necessaria in terra solida peragenda. Similiter quocunque protenditur animalium vestrorum communia in praedictis mariscis, illuc extenditur etiam fugitivorum vestrorum licentia, ut si forte in agros contiguos ex tempestate, vel alio infortunio, vel latrocinio abducta fuerint; consentientibus omnibus praelatis et proceribus meis, concedo ipsis fugitivis vestris, quod sicut alii liberi homines, animalia vestra praedicta persequantur, et meliori modo, quo poterunt, repetant et reducant, et quasi in ecclesia sua essent, pace mea et impunitate per totam viam suam gaudeant; subque mutilatione membri magis necessarij nullus eos audeat molestare, vel in aliquo contrariari.

Insuper pro dicti Withlaffii, quondam regis, fratris, et praedecessoris mei, proque redemptione meorum peccatorum, cum communi con-

† Concilium Kingesburiae sub Bertulpho, rege Merciorum, sexta feria Paschatis anno Christi DCCCL. celebratum, praesentibus Ceolnotho, Dorobernensi archiepiscopo, caeterisque regni Merciae episcopis, et magnatibus: in quo praeter regni negotia, amplissimae munificentiae charta illa Bertulphi regis monasterio Croylandiae, cum S. Benedicti regula confirmatur.

filio gratuitoque consensu omnium magnatum regni mei concedo Deo, et beatissimo confessori suo S. Guthlaco, sacratissimoque monasterio vestro Croylandiae, quod per totum regnum meum Merciae abbas, monachus, conversusve sacri monasterii vestri, qui nunc estis, vel qui vobis succedent in futurum post vos, ibidem Domino servituri, pro quocunque negotio processerint, de dictis fugitivis viae suae famulos licenter sibi faciant et producant; inque praesentia dicti abbatis, monachi, vel conversi ubique per regnum meum, sicut in ecclesia sua Croyland, salvi permaneant et securi, ac ab omni periculo immunes penitus et indemnes, sub mutilatione membri magis dilecti, si quis istud privilegium meum attentaverit in aliquo temere violare. Quod si extra praedictos viginti pedes in ripis exterioribus aquarum vestrarum, aut extra villatas, quae communia vobiscum vendicant in occidentalibus mariscis vestris, ex utraque parte aquae de Weland, aut alibi, vobis absentibus, absque viatica litera abbatis loci vestri, talis fugitivus repertus fuerit, juxta demerita legali supplicio subjacebit. Declaratis namque terminis tam insulae vestrae, quam mariscorum vestrorum; declaratis etiam ad honorem Dei privilegiis domini Withlasi, ac aliorum regum Merciae, praedecessorum meorum, vobis magnifice concessis, complacuit unanimiter mihi ac universo concilio meo, vestra omnia loca mei auctoritate regii chirographi confirmare.

Confirmo ergo vobis et omnibus successoribus vestris regulam S. Benedicti sub habitu vestro tam nunc professis, quam post vos professuris, principalem vestram ecclesiam Croylandiae, in qua venerandae reliquiae sanctissimi Christi confessoris, et patroni vestri beati Guthlaci corporaliter tumulati, ultimam resurrectionem feliciter expectant; totamque insulam adjacentem, prout per terminos suos superius declaratos ministrorum meorum diligentissime est descripta, in sedem separalem abbatae vestrae, in situm specialem monasterii vestri, et in vestrum plenum dominium singulariter et perpetuo possidendum, una cum duobus mariscis jacentibus ad ejus occidentem; viz. Alderlound in australi parte aquae de Weland, et Goggilound in ejusdem aquae parte boreali, per terminos similiter superius declaratos. Haec est haereditas Domini, dos ecclesiae Christi, solum S. Mariae et beati Bartholomaei apostoli, S. Guthlaci, monachorumque suorum sanctuarium sacratissimum, et monasterium ab omni terreno servitio liberrimum, illustrissimorum regum eleemosyna specialis, et in omni tribulatione universis locus refugii singularis, mansio sanctorum perpetua, et possessio viris religiosi communi regni consilio specialiter appropriata, proque frequentibus miraculis sanctissimi confessoris inter vineas Engaddi balsami mater semper fertilis, et regum privilegiis Bosor in solitudine, omnibus poenitentibus civitas gratiae et salutis.

Si quis sacrarium hoc violaverit, vel in aliquo vexaverit, vindicabit in illum dextra mea, et haeredes mei, quicumque post me fuerint hujus regni Merciae perenniter sceptrigeri successores. Confirmo etiam Deo et S. Guthlaco, sa-

croque monasterio vestro, etc. [donationesque repetens ait:]

Haec omnia supradicta, ecclesias, capellas, terras, tenementa, pasturas, piscationes, maneria, mansiones, molendina, mersca, et mariscos, libera et soluta ab omni servitio seculari, et onere terreno, concedo vobis et successoribus vestris in perpetuum; et praesenti meo chirographo confirmo in regiam eleemosynam meam, pro anima domini Withlasi, quondam regis, fratris et praedecessoris mei, et pro animabus omnium progenitorum, parentum, et amicorum meorum. Et emancipo ab omni debito regis, et omnis alterius domini, et hominis, cujuscunque fuerit dignitatis, excellentiae, vel honoris, ut nihil a modo de vestri sacri monasterii Croylandiae monachis, literatis, aut laicis, servis, aut tenentibus vestris exigere poterunt, praeter orationes vestras et beneficia spiritualia, quo gratiam beatissimi confessoris Christi, sancti Guthlaci, apud vos corporaliter quiescentis, in nostris adipisci necessitatibus jugiter mereamur.

Cum ergo unanimi consensu totius praesentis concilii hic apud Kyngesbury anno incarnationis Christi Domini octingentesimo quinquagesimo primo, feria sexta, in hebdomada Paschae, pro regni negotiis congregati, istud meum regium chirographum sanctae crucis signo stabiliter et immutabiliter confirmavi ✠.

Ego Ceolnothus, archiepiscopus Dorobernensis, sanus et incolumis tam mente, quam membris, manu mea consignavi ✠.

Ego Swithulphus, Londoniensis episcopus, in meipso expertus gratiam Dei, et sanctissimi confessoris sui Guthlaci, humili devotione ad jussionem domini mei regis istud chirographum dictavi, et inter caeteros dominos episcopos in ordine meo subscripsi ✠.

Ego Swithunus, Wintoniensis episcopus, gaudens et laetus, quoties aliquibus miraculis piissimus dominus laetificat civitatem suam, sanctam matrem nostram ecclesiam, huic regis chirographo subnotavi ✠.

Ego Elstanus, Schireburnensis episcopus, devotus et perpetuus debitor sancti Guthlaci, privilegio sanctae ecclesiae suae congratulans, signum feci ✠.

Ego Orkenwaldus, Lichefelden. episcopus, hilaris ac alacer in cunctis sanctae ecclesiae prosperis successibus, prompto animo collaudavi ✠.

Ego Rethunus, Legereccensis episcopus, filius ac famulus sancti Guthlaci quamdiu vixero, gratanter procuravi ✠.

Ego Godwinus, Roffensis episcopus, honorem Dei per hoc chirographum ardentem affectavi ✠.

Ego Wulfardus, abbas Eveshamen. approbavi ✠.

Ego Livingus, abbas Winchelcumbae, commendavi ✠.

Ego Hedda, abbas de Medeshamsted, diligenter procuravi ✠.

Ego Enulphus dux consensi ✠.

Ego Ofrithus dux consului ✠.

Ego Serto comes consensum praebeui ✠.

Ego Elherus comes annui ✠.

Ego Huda comes assensum dedi ✠.

Ego

Ego Oslac, pincerna regis Aethelwulphi, et legatus ipsius domini mei, et filiorum suorum, nomine illorum et omnium Westsaxonum istud chirographum domini Bertulphi regis plurimum commendavi ✠.

Ego Bertulphus, rex Merciorum, palam omnibus praelatis et proceribus regni mei, divinam deprecor majestatem, quatenus per intercessionem sanctissimi confessoris sui, sancti Guthlaci,

omniumque sanctorum suorum dimittat mihi et omni populo meo peccata nostra; et sicut per aperta miracula sua nobis ostendere dignatus est misericordiam suam, sic super paganos hostes suos dare nobis dignetur in omni certamine victoriam, et post praesentis vitae fragilem cursum in consortio sanctorum suorum gloriam sempiternam. Amen.*

Papae Rom.
BENEDICT. III. I.

Archiep. Cantuar.
CEOLNOTH. 23.

Anno Christi.
855.

Reg. Saxon.
AETHEWULPH. 18.

Concilium Wintoniense. Exemplar donationis Aethelwulphi in hoc concilio factae, juxta Ingulphum Saxonem.

INCLYTUS rex Westsaxonum, Aethelwulphus, cum de Roma, ut limina apostolorum Petri et Pauli, ac sanctissimum papam Leonem multa devotione, una cum juniore filio suo Alfredo peregre visitaverat, noviter revertisset, omnium praelatorum ac principum suorum, qui sub ipso variis provinciis totius Angliae praeerant, gratuito consensu tunc primo cum decimis omnium terrarum, ac bonorum aliorum sive catalogorum, universam dotaverat ecclesiam Anglicanam per suum regium chirographum confectum inde in hunc modum.

REGNANTE Domino nostro in perpetuum, dum in nostris temporibus bellorum incendia, et direptiones opum nostrarum, necnon et vastantium crudelissimas hostium depraedationes barbarorum, paganarumque nationum multiplices tribulationes ad affligendum nos pro peccatis nostris usque ad internecionem, tempora cernimus incumbere periculosa.

Quamobrem ego Aethelwulphus, rex Westsaxonum, cum consilio episcoporum ac principum meorum consilium salubre, ac uniforme remedium affirmantes, consensimus, ut aliquam portionem terrarum haereditariam antea possidentibus omnibus gradibus, sive famulis et famulabus Dei Deo servientibus, sive laicis miseris semper decimam mansionem, ubi minimum sit, tum decimam partem omnium bonorum in libertatem perpetuam donari sanctae ec-

clesiae dijudicavi, ut sit tuta et munita ab omnibus secularibus servitutibus, imo regalibus tributis majoribus et minoribus, sive taxationibus, quae nos dicimus * Winterden; sitque libera omnium rerum pro remissione animarum, et peccatorum nostrorum ad serviendum Deo soli, sine expeditione, et pontis extructione, et arcis munitione, ut eo diligentius pro nobis ad Deum sine cessatione preces fundant, quo eorum servitutem in aliqua parte levigamus. Acta sunt haec apud Wintoniam in ecclesia sancti Petri anno dominicae incarnationis DCCCLV. indictione 3. nonas Novembris, ante majus altare, pro honore gloriosae virginis et Dei genitricis Mariae, sanctique Michaelis archangeli, et beati Petri, apostolorum principis, necnon et beati patris nostri Gregorii papae.

Praesentibus et subscribentibus archiepiscopis et episcopis Angliae universis, necnon Beorredo, rege Merciae, et Edmundo, Eastanglorum rege, abbatum, et abbatissarum, ducum, comitum, procerumque totius terrae, aliorumque fidelium infinita multitudine, qui omnes regium chirographum laudaverunt; dignitates vero sua nomina subscripserunt.

Rex vero Aethelwulphus pro firmitate ampliore obtulit hanc chartulam scriptam super altare sancti Petri apostoli; et episcopi pro fide Dei illam acceperunt, et per omnes ecclesias postea transmiserunt in suis parochiis publicandam.

* Hoc concilium (ut caetera multa istiusmodi) ad episcopales proprie synodos pertinere non censeo, sed ad magna illa regni concilia, quae parlamenta hodie appellamus; tum quod in Aula regia habitum fuerat (nam hoc Saxonice notat Kingesburie) tum etiam in Paschatis hebdomade. Ex more enim et obsequii vinculo antiquissimo tenebantur proceres in tribus maximis festivitibus; Christi scilicet natalitiis, sancti Paschatis, et Pentecostes, regi annuatim adesse, cum ad curiam et personam ipsius exornandum, tum ad consulendum de negotiis regni, statuendumque, prout fuerat necessarium. Prodire igitur in diebus istis rex solebat corona redimitus, et pro fastu regio se in omnibus exhibere; donec morem labefactavit rex Henricus II. cum Wigorniae natales celebrans an. Dom. MCLVIII. coronam Deo ad altare obtulerit, nec ea postea insignitur. Tepuere etiam paulatim et magna haec ipsa concilia seu parlamenta, donec in recentioribus multo seculis ab Edwardo III. suscitarentur. Haec SPELM.

† Concilium Wintoniae 5. Non. Novemb. an. gra. DCCCLV. indict. 4. celebratum: praesentibus Aethelwulfo, rege Westsaxoniae, Beorredo, rege Merciae, et Edmundo, rege Eastanglorum, una cum archiepiscopis Cantuar. et Eborum, caeterisque totius Angliae episcopis et magnatibus. In quo celebris illa donatio Aethelwulfi regis decimae mansionis et omnium bonorum per terram suam Deo et ecclesiae facta, confirmatur.

* Saxonice *witefrede*, i. e. witefree, ridd of fine or penalty.

Papae Rom.
BENEDICT. III. I.Archiep. Cantuar.
CEOLNOTH. 23.Anno Christi
855.Reg. Saxon.
AETHELWULPH. 18.*Concilium Wintoniense.**Exemplar hujus donationis juxta Guil. Malmesburium. De gest. reg. l. 2. c. 2.*

POST triumphatos scilicet hostes, ad Dei cultum conversus (rex Aethelwulfus) decimam omnium hydarum intra regnum suum Christi famulis concessit, liberam ab omnibus functionibus, absolutam ab omnibus inquietudinibus. Sed quantula est haec ejus gloria? Romam composito regno abiit, &c. [memoratisque insignibus suis aliis munificentis et rebus gestis, huc se tandem recipiens Malmesburium] apponam (inquit) scriptum libertatis ecclesiarum, quod toti concessit Angliae. Regnante Domino nostro Jesu Christo in perpetuum, dum in nostris temporibus bellorum incendia, et direptiones opum nostrarum, necnon et vastantium crudelissimas depredationes hostium barbararum, paganarumque gentium multiplices tribulationes ad affligendum usque ad internecionem, cernimus tempora incumbere periculosa. Quamobrem ego Aethelwulfus, rex Occidentalium Saxonum, cum consilio episcoporum ac principum meorum consilium salubre, atque uniforme remedium affirmavi: ut aliquam portionem terrarum haereditariam antea possidentibus omnibus gradibus, sive famulis et famulis Dei Deo servantibus, sive laicis, semper decimam mansionem, ubi minimum sit, tamen partem decimam in libertatem perpetuam perdonari dijudicavi, ut sit tuta ac munita ab omnibus secularibus servitutibus, necnon regalibus tributis majoribus et minoribus, sive taxationibus, quod nos dicimus Witereden; sitque libera omnium rerum pro remissione animarum nostrarum ad serviendum Deo soli sine expeditione, et pontis instructione, et arcis munitione, ut

eo diligentius pro nobis ad Deum preces sine cessatione fundant, quo eorum servitutem in aliqua parte levigamus. Placuit etiam episcopis Alstano Schireburnensis ecclesiae, et Swithuno Wintoniensis ecclesiae, cum suis abbatibus, et servis Dei consilium inire, ut omnes fratres, et sorores nostrae ad unamquamque ecclesiam omni hebdomada die Mercurii, hoc est, Weddensday, cantent L. psalmos, et unusquisque presbyter duas missas; unam pro rege Aethelwulpho, et aliam pro ducibus ejus huic dono consentientibus, pro mercede et refrigerio delictorum suorum: et pro rege vivente dicant, "Oremus. Deus, qui iustificas"; pro ducibus etiam viventibus, "Praetende Domine". Postquam autem defuncti fuerint, pro rege defuncto singulariter, et pro principibus defunctis communiter; et hoc sit tam firmiter constitutum omnibus christianitatis diebus, sicut libertas illa constituta est, quamdiu fides crescit in gente Anglorum. Scripta est autem haec donationis chartula anno dominicae incarnationis DCCCXLIV. indictione quarta, die quinto nonas Novembris in civitate Wentana, in ecclesia sancti Petri ante altare capitale; et hoc fecerunt pro honore sancti Michaelis archangeli, et sanctae Mariae reginae, gloriosae Dei genitricis, simulque et beati Petri, apostolorum principis, necnon et sanctissimi patris nostri Gregorii papae, atque omnium sanctorum. Et tunc pro ampliore firmitate rex Aethelwulfus posuit chartulam super altare S. Petri, et episcopi pro fide Dei acceperunt, et postea per omnes ecclesias transmiserunt in suis parochiis, secundum quod praedictum est.

Exemplar hujus donationis ab Aethelwulpho rege factae, juxta Matthaeum Westmonasterium.

ANNO (inquit) gratiae DCCCLIV. &c. magnificus rex Aethelwulfus decimam regni sui partem Deo, et beatae Mariae, et omnibus sanctis contulit, liberam ab omnibus servitiis secularibus, exactionibus, et tributis. Quam donationem et chartae suae confirmationem hic ponere libet, ut ipsius devotio omnibus innotescat. Regnante in perpetuum Domino nostro Jesu Christo, in nostris temporibus bellorum incendia, et direptiones opum nostrarum, et vastantium crudelissimas * depredationes hostium barbarorum, paganarumque gentium multiplices tribulationes affligentium usque ad internecionem, cernimus tempora incumbere periculosa. Quamobrem ego Aethelwulfus, rex Occidentalium Saxonum, cum consilio episcoporum ac principum meorum, consilium salubre, atque uniforme remedium affir-

mavi, ut aliquam portionem terrae meae, Deo, et beatae Mariae, et omnibus sanctis, jure perpetuo possidendam concedam, decimam scilicet partem terrae meae, ut sit tuta, munita et libera ab omnibus servitiis secularibus, necnon regalibus tributis majoribus et minoribus, sive taxationibus, quae nos Witeredden appellamus; sitque omnium rerum libera pro remissione animarum, et peccatorum meorum, ad serviendum soli Deo sine expeditione, et pontis constructione, atque arcis munitione, ut eo diligentius pro nobis preces ad Deum sine cessatione fundant, quo eorum servitutem in aliquo levigamus. Placuit autem episcopis ecclesiae Scireburnensis Alstano, et Winton. Swithuno, cum suis abbatibus, et Dei servis, viris scilicet et foeminis religiosis, quibus supradicta collata sunt beneficia, consilia inire, ut omnes fratres et sorores, omni hebdo-

* Vocem hanc inserit Walkerus noster ex Ingul. et Malmesb.

mada die Mercurii, hoc est, Wodnesday, in unaquaque ecclesia cantent psalmos L. et unusquisque presbyter duas missas; unam pro rege, et aliam pro ducibus ejus in hoc donum consentientibus, pro salute et refrigerio delictorum suorum. Postquam autem defuncti fuerint, pro rege defuncto singulariter, et pro ducibus commu-

niter. Et hoc sit tam firmiter constitutum omnibus diebus christianitatis, sicut libertas constituta est, quamdiu fides crescit in gente Anglorum. Scripta est autem haec donationis charta anno gratiae DCCCLV. indictione quarta, quinto nonas Novembr. in urbe Wentana, ante majus altare beati Petri apostoli *.

Papae Rom.
BENEDICT. III. I.

Archiep. Cantuar.
CEOLNOTH. 25.

Anno Christi
857.

Reg. Saxon.
AETHELBALD. I.

Diploma Aethelwulphi regis †. Ex Florent. Wigorn. in ann. DCCCLV. Matth. Westmon. an. DCCCLVII. Malm. de gest. reg. l. 2. c. 2.

FLORENTIUS Wigornensis de illis agens, quae ab Aethelwulfo, rege occidentalium Saxonum, acta sunt in anno Dom. DCCCLV. primo memorat praedictae regni sui decimationis: Eodem, inquit, anno Aethelwulfus rex decimam totius regni sui partem ab omni regali servitio et tributo liberavit, et in sempiterno graphio cruce Christi, pro redemptione animae suae, et ante-

cessorum suorum, uno et trino Deo immolavit. Sicque magno cum honore Romam perrexit, filiumque suum Alfredum, quem plus caeteris dilexit, iterum in eandem viam secum ducens, ibi anno integro remoratus est. Quo peracto ad patriam suam remeavit, etc. Inferius in eodem anno sic progreditur:

* Factam perhibent celeberrimam hanc donationem Ingulfus Saxo, et Wigornensis monachus, in an. Dom. DCCCLV. Malmesburius in an. DCCCLIV. Westmonasterius DCCCLIV. Veritatem in ore duorum antiquiorum et consentientium, contra recentiores duos et dissentaneos statuo et suscipio. Erratum enim est sine dubio in Malmesburiensi exemplari: nec enim annus Domini DCCCLIV. anno quadrat indictionis 4. nec Leo IV. (cujus visendi gratia Aethelwulfus Romam petiit) aut tunc papatum est adeptus, aut in biennio postea subsequenti, ut Ingulphi pater testimonio.

Illud etiam observandum est, Ingulphum asserere hanc donationem factam esse, cum reversus jam a Roma esset Aethelwulfus; Wigornensis vero ante ejus protectionem.

Triformem vero hujus donationis chartam triplici exhibuimus exemplari, ut trinam una videas differentiam, et quid in aliis expectandum sit. Coenobitis certe nostris id in vitio saepe fuit, chartas regum, et quae aliunde proferunt exemplaria, non candide et simpliciter reddere; sed alias per periphrasin et peraphraseonem, alias syncopata uti vocant, et (ut Malmesburii de se verbo utar) saltuatim.

Quaeritur autem, an haec donatio facta sit de terris solummodo suis propriis, an totius regni sui. Chartae verba, quae proferunt, aut Ingulfus aut Malmesburius liquido non enunciant, et exemplar, quod exhibet Mat. Westmonasterius, in anno Dom. DCCCLIV. de terris suis propriis videtur intelligere. In eodem dicente Aethelwulpho: Portionem terrae meae, non regni mei, ni terrae pro regno (ut saepissime solet) intellexeris. Certe Westmonasterius ipse ita accepit; nam in praefatione sua ad hanc chartam: Eodem (inquit) anno magnificus rex Aethelwulfus decimam regni sui partem Deo, et beatae Mariae, et omnibus sanctis contulit liberam ab omnibus servitiis secularibus, &c. Nec aliter quidem aliis visum.

Sed quaeritur etiam, ut *vox regni sui* intelligatur? scilicet an de Westsaxonia solum, quam haereditarie possidebat; vel de tota Anglia, qua gaudebat acquisita. Jornalensis ait, scriptum est, quod iste rex Aethelwulfus decimam hydam terrae totius Westsaxiae Deo et ecclesiae contulit. Non dicit, totius Angliae. Aethelwulphus etiam passim semetipsum regem vocat solummodo Westsaxonum, non Anglorum. Donationis tamen beneficium porrigunt auctores ad universam Angliam. Apponam (inquit Malmesburius) scriptum libertatis ecclesiarum, quod Aethelwulfus rex toti concessit Angliae, et concurrunt alii in eandem sententiam. Cognoscendum igitur est, quod eodem hic titulo utitur Aethelwulfus rex, quo Ecgbertus pater suus bellicosissimus acquievit, cum universam heptarchiam suae subjugasset ditioni. Ejectis enim Cantorum et orientalium australiumque Saxonum, etiam et Northymbrorum regibus, eorum regna suo annexuit Westsaxonico. Merciorum tributarium fecit, et ab Anglis orientalibus ultro in patronum est ascriptus. Nortwallenses etiam ferro subdidit; ita ut Huntingtonius Historiarum lib. 4. minime dubitaverit, eum regem et monarcham Britanniae nuncupare. In hoc igitur concilio et chartae regiae confirmatione rex Aethelwulphus, filius suus et regnorum haeres primogenitus, patris titulum retinet; et ut totius Angliae rex, non solum episcopos et magnates Westsaxoniae, verum etiam alios Angliae universos, et eosdem inter, Merciae pariter et Eastangliae reges convocatos habuit, et suffragiis suis omnia roborantes: ac si jam in Westsaxoniae titulo Anglia tota mergeretur. Adversari forte videatur; quod Westsaxoniae tantum episcopi gratiarum actiones pro insigni hoc munere, velut ad gentem suam solummodo pertinenti, in ecclesiis suis instituerunt, nullis, qua liquet, in caeteris Angliae provinciis id curantibus. Leve hoc: nam eorum rex naturalis fuit Aethelwulphus, apud eos natus et enutritus, monachus etiam floruit et cathedram tenuit episcopalem. Sed ne video quidem, ubi collocatum sit donationis istius beneficium, vel per Angliam generaliter, vel per Westsaxoniam speciatim, ni sacerdotis in quavis parochia mansionem, quam rectoriam vocant, cum terra ejusdem glebae hinc primum suspicarer emanasse, licet a canonicis institutis, et patronorum munificentia incrementum ceperit. Haec SPELM.

† Diploma seu epistola Aethelwulfi, regis occidentalium Saxonum; in qua de singulis decem hydibus seu mansionibus haereditatis suae, pauperum unum alendum praecipit, et trecentas mancufas Romam annuo deportandas.

Jornalensis videtur duplicem hanc Aethelwulphi regis decimationem de una tantum intelligere, vel rem male enarrare. Primam enim illam, in qua decima hyda totius regni ecclesiae est largita indefinite, ille ad pascendum et vestiendum pauperes, debiles, et infirmos datam asserit specialiter, quod sine dubio alterius temporis donum fuit, regiaeque pietatis opus alterum, ut palam est e Wigorniensis, Malmesburii, et Westmonasteriensis testimonio; id nimirum factum an. gratiae DCCCLV. cum Romam proficiscitur Aethelwulphus; hoc biennium postea, id est, anno DCCCLVII. cum jam esset moriturus. Jornalensem habet, sic de ejus elemosynis praedicantem: "Scribitur namque (inquit in vita ejus) quod iste rex Aethelwulfus decimam hydam terrae totius Westsaxiae Deo et ecclesiae contulit ab omnibus servitiis secularibus [liberam] et quietam ad pascendum et vestiendum pauperes, debiles, et infirmos."

Postea Romam adivit, et contulit Deo et beato Petro, singulis annis de qualibet domo totius regni sui, unum denarium, qui vulgariter denarius sancti Petri appellatur; unde et ipsemet ob devotionem, quam erga Deum habuit, primum denarium obtulit pura mente.

Postea nihilominus singulis annis trecenta talenta ecclesiae Romanae contulit; videlicet ad luminaria sancti Petri centum, ad luminaria sancti Pauli centum, et ad usum summi pontificis centum fecerat assignari. Et cum per annum continuum in curia Romana moram traxisset, rediens in Franciam, filium Caroli Calvi sibi assumpsit in uxorem." Animadvertite, talenta hic vocat, quae mancufas alii. Haec SPELM.

Vixit ergo Aethelwulfus rex duobus annis, postquam a Roma rediit. In quibus inter alia multa praesentis vitae bona studia cogitans de suo ad universitatis viam transitu, ne sui filii post matris obitum indebite inter se disceptarent, haereditariam scribere imperavit epistolam. In qua et regni inter filios Aethelbaldum et Aethelbertum, et propriae haereditatis inter filios et filiam, et etiam propinquos, pecuniarumque, quae post se superessent inter animam et filios, et etiam nobiles suos divisionem ordinabiliter literis mandare procuravit.

Pro utilitate namque animae suae, quam a primaevo juventutis suae flore in omnibus procurare studuit, per omnem haereditariam terram suam semper in decem manentibus unum pauperem, aut indigenam, aut peregrinum cibo, potu, vestimento, successoribus suis usque ad ultimum diem iudicii post se pascere praecepit. Ita tamen si illa terra hominibus et pe-

coribus habitaretur, et deserta non esset; Romae quoque omni anno trecentas mancusas denariorum portare praecepit, quae taliter ibi dividerentur; scilicet centum mancusas in honore sancti Petri, specialiter, ad emendum oleum, quo impleantur omnia luminaria illius apostolicae ecclesiae in vespera Paschae, et in gallicantu aequaliter; et centum mancusas in honore sancti Pauli, eadem de causa; centum quoque mancusas universali papae apostolico.

Defuncto autem illo idibus Januarii, et apud Wintoniam sepulto, Aethelbaldus filius ejus, contra Dei interdictum, et christianorum dignitatem, nec non et contra omnium paganorum consuetudinem, thorum patris sui ascendens Juthitham Caroli Francorum regis filiam in matrimonium duxit, effraenisque duobus ac dimidio annis occidentalium Saxonum post patrem regni gubernacula rexit.

Papae Rom.
JOHANN. VIII. 4.

Archiep. Cantuar.
ATHELRED. 5.

Anno Christi
876.

Reg. Saxon.
AELFRED. M. 5.

Praefatio, seu apparatus regis Aelfredi M. ad leges suas, tam ecclesiasticas, quam civiles, e sacra pagina desumptus. Ex text. Roffen. et MS. Coll. Corp. Christi Cantabrig. S. xi.

Hae sunt leges, quas Aelfredus rex constituit.

I. **D**OMINUS^a locutus est verbum ad Moysen, et ita dixit: Ego sum Dominus Deus tuus: Ego te eduxi ex terra Aegypti, et ex servitute ejus. Non diligas alios deos alienos praeter me.

II. Non^b adhibeas nomen meum ad vanitatem; quoniam tu non es innocens apud me, si nomen meum ad vanitatem adhibeas.

III. Recordare diem sabbathi sanctificare; operamini sex dies, et septimo quiescite, tu et filius tuus, et filia tua, et servus tuus, et ancilla tua, et jumenta tua, et qui ingreditur inter portas tuas. Quoniam sex diebus Christus creavit caelos et terram, maria et omnes creaturas, quae in eis sunt, et quievit septimo die. Et propterea Dominus illum sanctificavit.

IV. Honora^c patrem tuum et matrem tuam, quos Dominus dedit tibi, ut sis longaevus in terris.

V. Non occidas.

VI. Non fureris.

VII. Non adultereris.

VIII. Non dicas falsum testimonium contra proximos tuos.

IX. Non^d desideres proximi tui haereditatem injuste.

X. Non facias tibi aureos vel argenteos deos.

XI. Hae sunt leges, quas ipsis proponere debes. Si quis emat christianum servum; sex annos serviat, septimo fit liber gratis.^e Cum qua-

Ðis rýndon ða ðomar ðe Aelfred se Lýning
gecear:

I. **D**RHTEN pær rþrecende ðær poþ to Moýre. 7 ður cpaþ. Ic eam drihten ðin Eod. Ic ðe utgelædde of Aegýpta lond. 7 of heora ðeopdome. Ne lusa ðu oþre fremde godas oþer me:

II. Ne minne naman ne ciȝþu on idleneýre. forþon ðe ðu ne biȝt unrcýlðig riþ me. ȝif ðu on idleneýre ciȝst minne naman.

III. Gemine þ ðu gehalgie ðonne ȝeȝte dæg. rýnceaþ eop rýx dazas. 7 on ðam ȝeofoþan ȝeȝtaþ eop. ðu 7 ðin sunu. 7 ðine dohter. 7 ðin ðeope. 7 ðme rýlne. 7 ðin ȝeopcnyten. 7 ȝe cuma ðe biþ binnan ðinan durnum. forþam on rýx dazum Eriȝt ȝeƿohte heofenas. 7 eopþan. ȝær. 7 ealle ȝeƿceafra ðe on him rýnd. 7 hine ȝeȝeȝte on ðone ȝeofoþan dæge. 7 forþon drihten hine gehalgode:

IV. Aþa ðinum fæder 7 ðinre meder. ða ðe drihten ȝealde ðe. þ ðu rý ðý lenglibbende on eopþan:

V. Ne ȝleah ðu:

VI. Ne ȝtala ðu:

VII. Ne liȝe ðu ðeapnunga:

VIII. Ne ȝæge ðu leaȝe ȝeƿitneýre riþ ðinum nehtan:

IX. Ne rilna ðu ðiner nehtan ýrȝeȝ mid unrihte:

X. Ne rýnc ðu ðe ȝýlðene godas. oþþe ȝeolȝene:

XI. Ðis rýnd ða ðomar ðe ðu him ȝettan ȝcealt: Eriȝ hȝa ȝebýcȝe cȝurtenne ðe op. riȝ ȝear ðeopiȝe he. ðe ȝeofoþan beo he fpeoh onceapunga: Mid rýȝlce hƿæȝle

^a Exod. xx. 1.

^b Ibid. v. 7.

^c Ibid. v. 12.

^d Ibid. v. 23.

^e Exod. xxi. 1.

he in eode. mid spylce gange he ut: Eif he
 yf sylf hæbbe. gange heo ut mid him: Eif
 se hlaforð ðonne him yf realde. yf heo 7
 hipe bearn ðær hlaforðes: Eif se ðeopa
 ðonne cweþe. nelle ic fram minum hlafor-
 ðe. ne fram minum wifes. ne fram minum
 bearnes. ne fram minum yfres. brenge hine
 ðonne his hlaforð to ðære duna ðær tem-
 ples. 7 ðurhhýrlice his eare mid eale. to
 tacne. þ he yf æfre sylfþan ðeop:

XII. Deah hwa bebycge his dohtor to ðe-
 openne. ne yf heo ealles swa ðeopu swa oþru
 mennenu: Nage he hi ut on ælþeodig folc
 to bebycgeanne. ac gif he hipe ne secce se
 ðe hi bohte. læte hi sweo on ælþeodig folc:
 Eif ðonne he alýfe his sunu mid to hæmæn-
 ne. do hipe gýfta. locige þ hio hæbbe hwa-
 gle. 7 þ weorð yf hipe mægðhader. þ is. se
 weotuma agýfe he hipe ðonne: Eif he hipe
 ðæra nan ne do. ðonne yf heo sweoð:

XIII. Se mon ðe his geþealder monnan of-
 rlea. swelte se deaþe: Se ðe hine ðonne
 neader ofrloze. oþþe unpillum. oþþe unge-
 þealder. swylce hine God swa sende on his
 honda. 7 he hine ne ymb swyðe. yf he his
 weones sylf. 7 folc sihtes bot. gif he
 swýðrope gerece: Eif hwa ðonne of gýr-
 nesre 7 geþealder ofrlea his ðone nehtan
 ðurh swyrpa. aluc ðu hine fram minum weo-
 ðode to ðam þ he deaþe swelte:

XIV. Se ðe rlea his fæder. oþþe his mo-
 ðor. se weal deaþe sweltan:

XV. Se ðe swone forswæle. 7 he hipe
 bebycge. 7 hit onberæled yf þ he hine be-
 peccan ne mæg. swelte se deaþe: Se ðe
 sylfge his fæder. oþþe his moðor swelte se
 deaþe:

XVI. Eif hwa rlea his ðone nehtan mid
 rtane. oþþe mid sylfe. 7 he deah utgangan
 mæge be rtare. begyte him læce. 7 sylf
 his weorc ða hwile ðe he sylf ne mæge:

XVII. Se ðe rlea his azenne ðeopne efne.
 oþþe mennen. 7 he ne yf ðý dæges deað.
 Deah he libbe twa niht oþþe ðreo. ne biþ he
 ealle swa swylig. forþon ðe hit swer his a-
 zen seoh: Eif he ðonne yf idæges deað.
 ðonne ritte seó swylð on him:

XVIII. Eif hwa on ceastr eacniend yf ge-
 wepne. bete þone ærþýrdlan swa him dome-
 nas gereccan: Eif heo deað yf. sylle swale
 sylf swale:

XIX. Eif hwa oþrum his eage of do. syl-
 le his azen for. toþ for toþ. handa for
 handa. fet for fet. barning for barning.
 pund sylf pund. læl sylf læle:

XX. Eif hwa ofrlea his ðeope oþþe his
 ðeopenne þ eage ut. 7 he ðonne hi gedo
 anigge. gefneoge hi forþon: Eif he ðone
 toþ ofrlea. do þ ylce:

XXI. Eif oxa ofhrite wep. oþþe yf þ hý
 deaðe synd. yf he mid rtanum ofweorðod. 7
 ne yf his swarc geeten. 7 se hlaforð byþ
 unswylig: Eif se oxa hnitol swere twam
 dagum ære oþþe ðrym. 7 se hlaforð hit
 nýrt: Eif he hit ðonne sylf. 7 hine inne

li vestimento intraverit, cum tali exeat; si ipse
 uxorem habeat, exeat cum eo. Si dominus au-
 tem illi uxorem dederit, sit ipsa et liberi ejus
 domini. Si servus autem dixerit: Nolo abire a
 domino meo, nec ab uxore mea, nec a liberis
 meis, nec ab haereditate mea: tunc dominus e-
 jus ipsum ad templi ostium adducat, et perfo-
 ret aurem illius subula, in signum, quod sit sem-
 per in posterum servus.

XII. Licet quis vendiderit filiam suam in fa-
 mulatum, non sit serva in omnibus, uti aliae
 famulae. Non habeat potestatem eam extraneo
 populo vendendi; sed si illa non placeat ei, qui
 ipsam emit, dimittat eam liberam ad extraneam
 gentem. Si autem permiserit filio suo rem cum
 ea habere, det ei donum; videat ut illa habeat
 vestitum, et pretium pudicitiae ejus, hoc est,
 dotem ei suam largiatur. Si ei nihil horum prae-
 stiterit, tunc sit libera.

XIII. Si quis sponte hominem occiderit, mo-
 riatur morte. Si eum autem coactus occiderit,
 vel invitus, vel non sponte, quasi Deus eum ita
 in manum suam tradiderit, et illi nunquam sit
 insidiatus; sit dignus privilegio suo, et iusta gen-
 tium compensatione, si asylum quaerat. Si quis
 autem de industria, et sponte occidat proximum
 suum per insidias, abstrahas eum ab ara mea ad
 morte moriendum.

XIV. Qui patrem suum, vel matrem suam
 percusserit, morte moriatur.

XV. Qui hominem liberum furetur, illum-
 que vendat, et obreptus sit, ut ipsum recipere
 nequeat, morte moriatur. Qui patri suo, vel
 matri suae maledixerit, morte moriatur.

XVI. Si quis proximum suum percusserit la-
 pide, vel pugno, et ille tamen egredi possit ba-
 culo innixus, adhibeat ei medicum, et opus
 ipsius operetur, quamdiu ille non potest.

XVII. Si quis servum suum proprium, vel an-
 cillam percusserit, et ille eodem die non moriatur,
 attamen vixerit duos vel tres dies, non sit in om-
 nibus aequaliter reus, quoniam pecunia ejus e-
 rat. Si autem eodem die mortuus sit, tunc cul-
 pa in eo quiescat.

XVIII. Si quis inter pugnandum gravidæ
 uxori nocuerit, compenset damnum, sicut leges
 judicant. Si illa moriatur, det vitam pro vita.

XIX. Si quis alterius oculum effoderit, com-
 penset proprio: dentem pro dente, manum pro
 manu, pedem pro pede, adustionem pro adu-
 sione, vulnus pro vulnere, vimen pro vimine.

XX. Si quis servi sui, vel ancillae suae ocu-
 lum excusserit, et ipse post factum hoc mo-
 nocolus sit, manumittat ipsum statim. Si den-
 tem ei excusserit, faciat idem.

XXI. Si bos cornu petierit virum, vel foemi-
 nam, ut moriantur, lapidibus obruatur, et caro
 ejus non edatur; et dominus sit innocens, si
 bos petulcus antea fuerit biduum vel triduum,
 et dominus hoc nesciverit; si ille autem hoc
 sciverit, et eum intus asservare noluerit, atque

Exod. xxi. 4. et seqq.

Ibid v. 24. et seqq.

ƿƿeopðe. 7 ic Ʒeðo ꝥ eopra ƿiꝥ biþ ƿiðeƿan.
7 eoppe beapn biþ ƿƿeopciðe:

XXXV. Eif ðu ƿeoh to boꝛh Ʒeƿýlle ði-
num Ʒeƿeƿan. ðe mið ðe eapðian ƿille. ne
niðe ðu hine ƿpa niðlinƷ. 7 ne Ʒehine ðu
hine mið ðý eacan:

XXXVI. Eif mon næbbe buton anƿealb
hƿægle hine mið to ƿƿeonne. 7 to ƿeƿianne.
7 he hiƿ to ƿeððe ƿýlle. æƿ ƿunnan ƿetl-
ƷanƷe ƿý hiƿ aƷýƿen. Ʒif ðu ƿpa ne ðeƿt.
ðonne cleopiaþ he to me. 7 ic hine Ʒehýne.
ƿoꝛþon ðe ic eom ƿƿiþe miðheopƿ:

XXXVII. Ne tæl ðu ðinne ðƿihten. ne
ðone hlaƿoꝛð ðaƿ ƿolceƿ ne ƿýƿƷe ðu:

XXXVIII. ðine teoþan ƿceattar. 7 ðine
ƿƿumpƿan ƷanƷenðeƿ. 7 ƿeaxenðeƿ aƷýƿe
ðu Eode:

XXXIX. Ealle ꝥ ƿlæƿc ðe ƿiððeop læƿan.
ne etan Ʒe ꝥ. ac ƿýllaþ hiƿ huñðum:

XL. Leaeƿe manneƿ ƿoꝛð ne ƿecce ðu. na
ðaƿ to Ʒehýƿanne. ne hiƿ ðomaƿ ne Ʒeþaƿa
ðu. ne nane Ʒeƿiƿnýƿƿe æƿteƿ him ne ƿaƷa
ðu:

XLI. Ne ƿenð ðu ðe na on ðaƿ ƿolceƿ un-
ƿað. 7 on unƿiht Ʒeƿillon hiopa ƿƿræce.
7 Ʒecleƿƿ oƿeƿ ðin ƿiht. 7 on ðaƿ unƿiƿe-
ƿtan laƿe ne him ne Ʒeþaƿa:

XLII. Eif ðe becume oþƿeƿ manneƿ Ʒý-
meleaƿ ƿeoh on hand. ðeah hiƿ ƿý ðin ƿe-
onðe. Ʒecýþe hiƿ him:

XLIII. Dem ðu ƿƿiþe ƿihtne ðom. 7 ne
ðu oþeƿne ðom ðam ƿeleƷan. oþeƿne ðam
eapman. ne oþeƿne ðam leoƿƿan, 7 oþeƿne
ðam laþƿan ne ðem ðu:

XLIV. Onƿcuna ðu aleaƿunƷa:

XLV. Soþƿæƿtne man. 7 unƿcýlðiƷne ne
acƿele ðu ðone næƿƿe:

XLVI. Ne onƿoþ ðu næƿƿe meƿƿceattum
ƿoꝛþon hi ablænðað ƿul oƿt ƿiƿra manna Ʒe-
þoht 7 hiopa ƿoꝛð onƿenðað:

XLVII. ðam ælþeodýƷan. 7 utancumenan.
ne læt ðu na uncuþlice ƿiþ hine ne mið na-
num unƿihtum ðu hine ne ðƿecce:

XLVIII. Ne ƿƿeƿiƷen Ʒe næƿƿe unðeƿ hæ-
þene Ʒodaƿ. ne on nanum ðinƷum. ne cleopi-
en Ʒe to him:

XLIX. ðiƿ ƿýnðon ða ðomaƿ ðe ƿe æl-
mihtýƷa Eod ƿýlƿ ƿƿræcende ƿæƿ to Moýƿe.
7 him bebeað to healdanne: And ƿýþþan
ƿe ancenneda Eodeƿ ƿunu uƿe Eod. ꝥ iƿ. hæ-
lenð Eƿiƿt on miððan Ʒeapð come. he cƿæþ
ꝥ he ne come. ne ðaƿ beboðu to bƿecanne.
ne to ƿoꝛbeodanne. ac mið eallum. Ʒoðum to
eacanne. 7 miðheopƿneƿƿe. 7 eaþmoðneƿƿe
he læƿðe: ða æƿteƿ hiƿ ðƿoƿunƷe. æƿþam
ðe hiƿ apoƿtolaƿ to ƿaƿenne ƿæƿon Ʒeond
ealle eopþan to læƿanne. 7 ða Ʒýt ða hi æt-
Ʒæðeƿe ƿæƿon. maneƷa hæþena ðeoda hi to
Eode Ʒecýƿðon: ða hi ealle æt ƿomne ƿæ-
ƿon. hi ƿenðon æƿenðƿecan to Antiochia.
7 to Sýria. 7 to Eilicia. Eƿiƿteƿ æ to læ-
ƿanne. ða hi ða onƷeaton ꝥ him belampe. ða
ƿenðon hi æƿenðƷeƿƿiƿt to him: ðiƿ iƿ
ðonne æƿenðƷeƿƿiƿt ðe ða apoƿtolaƿ ƿenðon
ealle to Antiochia. 7 Sýria. 7 to Eilicia. ða
ƿinð nu oƿ hæþenum ðeodum to Cƿiƿte Ʒe-
cýƿðe:

VOL. I.

vos gladio meo occidam, et ego faciam uxores
vestras viduas, et liberos vestros orphanos.

XXXV. Si tu pecuniam mutuo dederis fo-
cio tuo, qui tecum habitare velit, ne praebeas
te illi exactorem, neque humilia illum usura
tua.

XXXVI. Si quis habeat tantum simplex vesti-
mentum ad se eo operiendum et defendendum,
et si illud pignoris loco dederit, ante solis occa-
sum ei reddatur. Si tu ita non feceris, tunc
clamabit ad me, et ego ipsum audiam, quoniam
ego sum valde misericors.

XXXVII. Ne calumnieris dominum tuum,
ne maledicas principi populi tui.

XXXVIII. Decimas tuas, et primitias tuas
ambulantes, et crescentes des Deo.

XXXIX. Omnem carnem, quam ferae relin-
quunt, non edatis; sed detis illam canibus.

XL. Falsi hominis verbum ne cures, nec eum
auscultes, neque ipsius juri faveas, nec ullum
testimonium post eum dicas.

XLI. Ne sequaris populi consilium pravum,
et injustitiam amantem discursum ejus, et cla-
morem contra jus tuum, nec in maxime infi-
pienti doctrina ei faveas.

XLII. Si offenderis alicujus pecus errans, li-
cet sit adversarii tui, reducas illud ipsi.

XLIII. Judica semper justum judicium, ne-
que facias aliud jus diviti, aliud pauperi, nec a-
liud jus amico, et aliud inimico facias.

XLIV. Semper evites mendacium.

XLV. Infontem et innocentem hominem ne
affligas unquam.

XLVI. Ne accipias unquam dona, quoniam
caecant saepissime sapientum virorum consilium,
et verba eorum pervertunt.

XLVII. Peregrinum et extraneum ne patia-
ris inscium ulla aliqua injuria affici.

XLVIII. Ne juretis unquam per deos genti-
lium, neque propter ullam rem invocetis eos.

XLIX. Hae sunt leges, quas omnipotens De-
us ipse loquebatur ad Moysen, et jussit ei, ut
custodiret. Et postquam unigenitus Dei filius,
Deus noster, hoc est, salvator Christus in or-
bem terrarum venisset, dicebat, quod non vene-
rit praecepta illa violare, aut interdicere, sed
cum omni bonitate implere. Docebat etiam
misericordiam et humilitatem. Tum post pas-
sionem suam, antequam apostoli ipsius abiissent
in omnes terras docere, et cum adhuc congre-
gati essent, multos gentiles ad Deum converte-
runt. Cum hi omnes congregati essent, mise-
runt legatos in Antiochiam, et Syriam, et Cili-
ciam, Christi leges docere. Cum hi rescisce-
rent, quid illis acciderit, tunc miserunt episto-
lam ad illos. Haec est autem epistola, quam
apostoli mittebant omnibus Antiochiae, et Sy-
riae, et Ciliciae, qui nunc a gentibus ethnicis
ad Christum erant conversi.

Apostoli, et seniores fratres salutem vobis optant, et nos vobis nunciamus, quod nos audiverimus, nostrorum sociorum aliquos cum nostris sermonibus ad vos venisse, et vos tristibus modis jussisse observare ea, quae eos haud jussimus, et vos seduxisse variis praeceptis, et animas vestras magis labefactavisse, quam instruxisse. Tunc congregati sumus propter hoc, et nobis omnibus placuit mittere Paulum et Barnabam, viros, qui parati sunt vitam suam relinquere pro nomine Domini. Cum illis mitimus Judam et Silam, ut vobis idem dicant. Spiritui sancto videbatur et nobis, nullum onus vobis imponere, praeter id, quod vobis necessarium erat observatu; videlicet hoc, ut caveatis, ne illud, quod diabolo immolatum est, adoretis, et sanguinem ac suffocatum ne edatis, et (caveatis) ab occulto concubitu, et quod vultis, ut alii homines vobis non faciant, ne faciatis aliis. Hujus unice legis homo meminisse potest, ut quemlibet iuste judicet, nec opus habeat alio statutorum libro. Caveat ut nullum hominem judicet, quia non vult, ut ipsum judicet ille, si jus aliquod in eum quaereret. Postquam hoc accidisset, quod multae gentes Christi fidem amplexae sint, tunc multae synodi per totum terrarum orbem congregabantur, et similiter etiam per Anglicam gentem, postquam ea Christi fidem accepisset, sanctorum episcoporum ac aliorum etiam illustrium sapientum. Illi constituerunt ex misericordia, quam Christus docuit pro eo, qui maxime peccabat, quod principes mundi debeant bona cum eorum venia absque crimine, pro gravissimo delicto compensationem pecuniariam facere, quam illi constituent; excepta prodicione domini, cui nullam misericordiam audebant assignare, quoniam Deus omnipotens nullam unquam constituit ei, qui eum contempserit, neque Christus Dei filius ullam unquam exhibebit ei, qui ipsum in mortem tradidit. Et jussit Dominum amare sicut se ipsum. Hi igitur in multis synodis multis humanis sceleribus poenas constituerunt, et in multis synodalibus libris scribi jusserunt, ubi una lex, ubi altera [obtineret].

Ego Aelfredus rex in unum colligi, et literis consignari jussi multa eorum, quae parentes nostri observabant, quae mihi placebant; et multa eorum, quae mihi non placebant, rejeci cum sapientum meorum consilio, et alio modo jussi observari. Quoniam non audebam tentare meorum [statutorum] aliqua scriptis consignare. Porro etiam me latuit, quid eorum placuerit illis, qui nobis succederent. Ast cum deprehenderim si ve in diebus Inae cognati mei, vel in Offae Merciorum regis, vel in Aethelberti, qui primus baptisma accepit in natione Anglica, ea, quae mihi iustissima videbantur, exinde collegi, et reliqua neglexi. Ego Aelfredus, occiduorum Saxonum rex, omnibus meis sapientibus hic usus sum; et illi dicebant, quod ipsis omnibus bene placuerint, ea ut observarentur*.

Da apostolas. 7 da ylðpan zebroþeþa. hælo eop pyrcap. 7 pe eop cyþap. þ pe zeahrodon þ ure zereþan sume mid unum þorðum to eop comon. 7 eop hezizpan þizan budan to healðanne ðon ne pe him budon. 7 eop to rpiþe zedpealðon mid ðam manizgealðum zebodum. 7 eopra rapla ma forþpepþdon ðonne hi zepuhton. Ða zeronnoðon pe ur ymb þ. 7 ur eallum zelicode ða. þ pe rendon Paulur 7 Barnaban. Ða men pilniaþ heopa rapla to ryllane for ðryhtener naman. Mid him pe rendon Iudam. 7 Silam. þ hi eop þ ylce reczan. Ðam halzan Earde pær zepuht. 7 ur. þ pe nane byrþene on eop rettan nolðon. oþer þ ðe eop neðheapþ pær to healðanne. þ ðonne. þ ze forþepen þ ze deorolgyld. ne peorþizen ne blod. ne ðicgan. ne armorod. 7 fram ðyrnum zeligerum. 7 þ ze pillen þ oþre men eop ne ðon. ne doþ ze þ oþrum mannum. On ðizrum anum dome man mæg zepencean. þ he æghpelcne on ruht zedemeþ. ne ðearþ he nanpa ðom boca oþeþa. Geþence he þ he nanum men ne ðeme. þ he nolde þ he him ðemed. 7iz he ðone dome oþer hine rohte. Syþþan þ zelamp. þ ða manega ðeoda Eriþter zelean onzenzon. Ða purðon maniza reonopar zeonð ealne midðan zeapð zegaderode. 7 eac rpa zeonð on anzelcynne. rýþþan hi Eriþter zelean onzenzon halizna byrceopa. 7 eac oþeþa zepunzenpa piteþa. Hi ða zereetton for ðær mildheortnyrre ðe Eriþt læpðe æt mæzra hpýlcra mizðæde. þ ða þoruld hlaforðar moztan mid heopa leapan butan rýnne æt ðam forþman gyld ðæra feoh bota onzon ðe hy ða zereetton. buton æt hlaforð reape. on ðam hi nane mildheortnerre ne doþton zecpæþan. forþam þe God ælmihtiz ðam nane ne zedemde ðe hine oþerhozdon. ne Eriþt Goder runu ðam nane ne zedemde. ðe hine to ðeape realde. 7 he bebeað ðone hlaforð lufian rpa hine rýlne. Hi ða on manizum rýnoþum manegra mennircra mizðæda bote zereetton. 7 on manega reonopbec hy ppiatan hetton. hpær ænne ðom hpær oþerne.

Ic ða Ælfræd cýning ðær tozæðere zegaderod. 7 apriatan het manega ðara ðe ure forezenzan heolðon. Ða ðe me licodan. 7 manegze ðara ðe me ne licodon ic apeapp mid minra piteþa zeþeahte. 7 on oþre þizan bebeað to heolðanne. Forþam ic ne doþte zedýrztæcan ðara minra apuht feala on zepuht rettan. Forþan me pær uncup hpæt ðær ðam lician polde ðe æfter ur pæron. Ac ða ðe ic zemette apær oþþe on Iner ðæze minez mæzer. oþþe on Ofþam Mýrcena cýningez. oþþe on Æþelbyrhtez. ðe æperzt fuluht onzenz on Anzelcynne. Ða ðe me ruhteort duhton. ic ða heþ on zegaderode. 7 ða oþre forlæte. Ic ða Ælfræd pertreaxna cýning eallum minum ritum ðær zeeopðe. 7 hyþa cpæþon. þ him þ licode eallum pel to healðenne.

* Admonendus es, amice lector, nulla aut nostra, aut librariorum incuria, praetermissum secundum hoc decalogi, de non fingendis imaginibus, praeceptum, verum consulto ab iis, qui primi eas leges mandarunt literis relictum. Post celebratum enim anno salutis humanae dccciv. secundum illud Niceae (quod simulacrorum confirmavit adorationem) con-

Papae Rom.
JOHANN. VIII. 4.

Archiep. Cantuar.
ATHELRED. 5.

Anno Christi
876.

Reg. Saxon.
AELFRED. M. 5.

Leges ecclesiasticae Aelfredi M. regis Anglorum, e civilibus suis aliis decerptae.

I. Be aþum 7 be peððum:

Æ T ærfeortan pe læraþ. þæt mært ðearf iſ. þæt æghwylc man hiſ aþ. 7 hiſ peðð pærlic healde. Eif hpa to hpaþerum ðiſſum genyð ſý on poh. oþþe to hlaforð ſýrpe. oþþe to ænigum unrihtum ſultume. þæt ðonne rihtre iſ to aleoðanne. ðonne to zelærtanne. Eif he ðonne ðar peððige ðe him riht ſý to zelærtanne. 7 þæt aleoðe. ſýlle mid eadmedum hiſ pærn 7 hiſ æhta hiſ ſneondum to gehealðanne. 7 beo feoſeortig nihta on carcerne on cýninges tune. ðroſige ðar ſpa biſceop him ſcniſe. And hiſ mægar hine fæðan. 7iſ he ſýlf mete næbbe. Eif he mægar næbbe. oþþe ðone mete næbbe. feðe cýninges geſeſa hine. Eif hine man to genidan ſcýle. 7 he elleſ nýlle. 7iſ hine man gebinde. ðolige hiſ pærna. 7 hiſ ýrfeſ. Eif hine mon ofſlea. licge he on gýlde. Eif he ut oþþleo ær ðam ſýrte. 7 hine man geſeo. ſý he feoſeortig nihta on carcerne. ſpa he ær ſceolde. Eif he ðonne loſige. ſý he aſlymed. 7 ſý amanſumod of eallum Eriſter cýricum. Eif ðar ðonne oþer menniſc boþh ſý. bete ðone boþhbryce. ſpa him riht piſige. 7 ðone peððbryce. ſpa him hiſ ſcniſe ſcniſe.

II. Be cýricena ſocnum:

Eif hpa ðæra mýnſter hama ſor hpylcne ſcýlde geſece. ðe ne cýninges feoſme to belimpe. oþþe oþerne ſneone hýped ðe apýrþe ſý. aze he ðneora nihta ſýrte him to gebeorðanne. butan he ðingian ſýlle. Eif hine mon on ðam ſýrte geýrlige. mid ſleze. oþþe mid benðe. oþþe ðurh punðe. gebete ðæra æghwylc mid rihte ðeodſcipe ge mid ſepe ge mid piſe. 7 ðam hiſum hund tpeſtiſ ſcill. cýric ſnyþeſ to boðe. 7 hæbbe hiſ azen ſorſanzen.

III. Be boþhbryce:

Eif hpa cýninges boþha bnece. gebete ðone týtlan ſpa him riht piſige. 7 ðar boþgerbryce mid v. punðum mæra peninza. Eriſcebiſceoper boþger bryce. oþþe hiſ mundbýrð. gebete mid ðriým punðum. Oþþer biſceoper oþþe albormanneſ boþger-

I. De juramentis et vadiis.

I N PRIMIS docemus, quod maxime necessarium est, ut quilibet homo juramentum suum et pactum suum caute observet. Si quis in contrarium hujus coactus sit per errorem vel ad proditionem domini, vel ad aliqua injusta auxilia, tunc rectius est hoc e mentiri, quam implere. Si autem paciscatur id, quod ei justum est praestandi, et illud transgrediatur, det humiliter arma sua et possessionem suam amicis suis tenenda, et sit quadraginta dies in carcere in regis urbe, ubi passurus, sicuti episcopus ei imposuerit, et cognati ejus nutriant ipsum, si ipse victum non habeat; si cognatos non habeat, vel tunc cibum non habeat, regis praepositus eum nutriet. Si ad id cogi oporteat, et aliter nolit, si vinciatur, perdat arma sua, et haereditatem suam. Si occidatur, jaceat inultus. Si aufugiat ante terminum, et apprehendatur, sit quadraginta dies in carcere, ut ante debuerat. Si autem evaserit, sit exul, et excommunicatus ab omnibus Christi ecclesiis. Si tunc alterius hominis fidejussor sit, emendet violatam fidem, sicuti ei justum visum erit, et pacti fractionem, sicuti confessor ejus ei indicaverit.

II. De refugiis ad templa. LL. Sax. ca. ii.

Si quis ad ecclesiae mansionem pro qualicunque culpa confugerit, quae ad regis firmam, vel aliam liberam familiam honoratam non pertinet, habeat trium dierum terminum se ibi abscondendi, nisi reconciliari voluerit. Si quis ipsum in hoc termino infirmaverit verberibus, vel vinculis, vel vulneribus, emendet quodlibet eorum secundum jus patriae, tam capitis aestimatione, quam poena; et ecclesiae ministris centum viginti solidos pro infractione pacis ecclesiasticae compenset, et bona ejus apprehendantur.

III. De violatione vadimonii. LL. Sax. c. iii.

Si quis fidejussionem regi factam violaverit, compenset injuriam hanc, sicut ei (regi sc.) rectum videbitur, et violationem fidejussionis quinque libris bonae monetae. Violationem fidei archiepiscopo factam, vel pacis violationem emendet (ille) iii. libris. Alterius episcopi vel

cilium, quo major hominum praeceptis (quae erat temporum illorum caligo) tribueretur auctoritas, de sacrosanctis Dei scriptis aliquid detrahendum existimarunt. Neque vero (quod sciam) in ullo usquam Saxonice conscripto exemplari reperitur.

Ut Nicaeno II. concilio nihil in scriptura dissonum audiat, Romana ecclesia praeceptum, de sculptilibus non adorandis, e decalogo subtrahit; sed ut denarius tamen refarciatur numerus, decimum apud nos praeceptum, bifariam reddit, sic ut "Non concupisces domum proximi tui," locum teneat novenarium, et "Non desiderabis uxorem vel res ipsius," decimum sit praeceptum. Saxones igitur nostri morem tenent Romanum in praetereundo secundum hoc apud nos praeceptum; sed ut Romani contineri asserunt secundum apud nos praeceptum subter primo, ita nonum illi Romanorum contineri opinantur sub eorundem decimo; scilicet, "Non concupisces domum proximi tui," sub eo, "Non desiderabis uxorem vel res proximi tui:" ideoque illi nonum etiam praetereunt, *Ennealogum*, non *Decalogum* relinquebant. Tanti autem ne rei haberentur sacrilegii, recurrunt ad omissionem primam, et repetitam eam denuo (ut denarius compleatur numerus) decimo in loco statuunt, viz. Ne pýnc ðe gýlðene goðar. oþþe ſeolſene; id est, "Deos aureos et argenteos ne facito." Sic Romanam observantes consuetudinem, praetereunt hoc praeceptum in loco debito; sed ne fontes adhuc deprehendantur summae majestatis, restituunt demum in loco decimo, mancum tamen, et de sculptili nil susurrans. Haec SPELM.

ſena-

senatoris fidem vel pacem violatam emendet ii. libris.

IV. *De pace ecclesiastica.* LL. Sax. ca. v.

Ordinamus etiam cuilibet ecclesiae ab episcopo consecratae pacem hanc. Si quis facinorosus (ad eam) currat, vel confugiat, ut nemo ipsum intra septem dies inde extrahat. Si quis hoc fecerit, reus sit violationis pacis regiae et ecclesiae (majoris criminis, si plures exinde rapuerit) si prae fame vivere possit, nisi ipse viam vi aperuerit. Si aeditui magis opus habeant ecclesia sua, custodiant eum in alio domo, quae non habeat plura ostia, quam ecclesia. Caveat ecclesiae illius senior, ut ei intra hoc spatium cibum non praebeat. Si quis capientibus eum arma sua extradere vellet, custodiant ipsum triginta dies, et illum cognatis suis offerant. Pax ecclesiae etiam est, si quis ad ecclesiam confugerit pro delicto, quod antea tamen patefactum non erat, et illud ibi in Dei nomine fateatur, dimidium (poenae) ei condonetur.

V. *De sacrilegio.* LL. Sax. ca. vi.

Si quis in templo aliquid furetur, solvat valorem, et mulctam, quae ad valorem pertinere potest, et manus ei abscindatur, quacum hoc commisit. Si manum redimere velit, et hoc ei permittatur, solvat id quod ad capitis ejus aestimationem pertinet. Si quis furetur die dominico, vel festo Nativitatis Christi, vel Paschate, vel festo Ascensionis Domini, vel diebus lustrationis, volumus ut eodem modo duplum solvat, ac festis Quadragesimae.

VI. *De ei qui monialem e templo eduxerit.*

LL. Sax. ca. viii.

Si quis monialem e templo educit absque venia regis vel episcopi, solvat centum viginti solidos; dimidium regi, dimidium episcopo, ac praeposito templi, qui monialem habet. Si ipsa diutius vivat, quam ille, qui ipsam eduxit, nihil ea de haereditate ejus habeat. Si infantem procreaverit, non habeat plus de haereditate ipsius, quam mater ejus. Si infans illius occidatur, solvatur regi pars poenae, quae maternae cognationi debetur, patris parentibus pars detur altera.

VII. *De fornicatoribus.* LL. Sax. ca. x.

Si quis rem habeat cum duodecies centum [solidorum] hominis uxore, centum viginti solidos solvat pro aestimatione capitis. Sexcentum solidorum hominis centum solidis emendet. Coloni quadraginta solidis. Et hoc in viventi possessione pecunia componatur, et nullus homo propterea vendatur.

VIII. ———.

Si quis coloni uxoris mamillas attrectaverit, quinque solidis ei emendetur. Si prosterнат eam, nec rem cum illa habeat, decem solidis emendet. Si rem cum illa habeat, sexaginta solidis compenset. Si alius vir cum ipsa prius coivit, dimidium hujus sit emendatio. Si quis

brýce. oþþe munðbýrnð. ȝebete mið tpana pundum:.

IV. Be cýriceana frýþe:

Eac pe ȝettaþ æȝhpýlcne cýricean ðe bi-
rceop ȝeþalȝode ðis frýþ: Eif hi ȝeȝah-
man ȝeýrne. oþþe ȝeærne þ hine ȝeoȝan
nihtum nan man ut ne teo: Eif hit ðonne
hpa do. ðonne ȝý he ȝcýlbiz cýninges munð-
býrnðe. ȝ ðære cýricean frýþes. mare ȝif
he ðær mare ofȝeo. ȝif he ȝor hunȝne
libban mæȝe. buton he ȝýlf ut ȝeohte: Eif
hiȝan heoȝa cýricean mare ðearfe hæbben.
healde hine mon on oþrum ærne. ȝ þ næbbe
ðonne ma ðura ðonne ȝeo cýrice: ȝeȝite
ðære cýricean ealðor. þ him mon on ðam
frýrte mete ne ȝýlle: Eif he ȝýlf hiȝ ȝæ-
pna hiȝ ȝeȝan utȝacan wille. ȝeþealdan hi
hine ðriȝtiz nihta. ȝ hi hine hiȝ maȝum
ȝebodie: Eac cýricean frýþ is. ȝif hpýlce
man cýricean ȝeȝece. ȝor ðæra ȝýlta hpýl-
cum ðæra ðe ær ȝeýrpeð næpe. ȝ hine ðær
on Eodeȝ naman ȝeandette. ȝý hit healf
ȝorȝýfen.

V. Be cýriceana ȝtale:

Eif hpa on cýricean hpæt ȝeþeoȝize. ȝor-
ȝýlde þ anȝýlde. ȝ þ ȝite ȝpa to ðam an-
ȝýlde belýmpan wille. ȝ ȝlea mon ða hanð
of. ðe he hit mið ȝeðýde: Eif he ða hanð
lýȝan wille. ȝ him mon þ ȝeȝarian wille. ȝýl-
de ȝpa to hiȝ ȝeþe belimpe: Se ðe ȝtalap
on ȝunnan niht. oþþe on Eeol. oþþe on Ea-
ȝtron. oþþe on ðone halȝan ðunȝes ðæȝe. ȝ
on ȝanȝ ðaȝar. ðæra ȝehpýlce pe willaþ ȝý
tȝibot. ȝpa on Lenctenȝæȝten:

VI. Be ðam ðe nunnan of mýnȝtes ut alæ-
ðaþ:

Eif hpa nunnan of mýnȝtes ut alæde.
butan cýninges leafe. oþþe biȝceopes. ȝe-
ȝýlle hunðtrentiz ȝcill. healf cýninge. he-
alf biȝceope. ȝ ðære cýricean hlaȝorðe ðe
ða nunnan aȝe: Eif heo lenȝ libbe ðonne
ȝe ðe heo ut læde. naȝe heo ȝrȝes apuht:
Eif heo bearn ȝeȝtȝýne. næbbe þ ðær ȝr-
ȝes ðe mare ðe ȝeo moðor: Eif man hiȝe
bearn ofȝlea. ȝýlde ðam cýninge ðæra me-
ðren mæȝa ðæl. ȝæðren mæȝum heoȝa ðæl
mon aȝýfe:

VII. Be ȝorleȝerum:

Eif mon hæme mið tȝelȝhinder manȝes
ȝife. hunð tȝelȝtiz ȝcill. ȝebete ðam ȝeȝe:
ðýxhýndum men. hunð teontiz ȝcill. ȝebe-
te: Leoplycum men ȝeoȝertizum ȝcill. ȝe-
bete: And þ ȝý on cȝyc æhtum ȝeo ȝo-
ðum ȝ mon nænigne mon on þ ne ȝýlle:

VIII. ———.

Eif mon on ceoplycne ȝæmnan bȝeoȝt
ȝeo. mið ȝif ȝcill. hiȝe ȝebete: Eif he hi
ofȝeȝeoȝe. ȝ mið ne ȝehæme. mið tȝyn
ȝcill. ȝebete: Eif he mið ȝehæme mið lx.
ȝcill. hit ȝebete: Eif oþer man mið hiȝe
læȝe ær. ȝý be healfum ðam ðonne ȝeo bot:
Eif

Ʒif hi man Ʒeo. Ʒelaðize hi be ƷixƷegum hi-
dum. oþþe ðolize be heaƷne ðaƷe boƷe. Ʒif
aþelborenƷan Ʒifman ðif Ʒelympe. Ʒeaxe Ʒeo
boƷ be ðaem ƷeƷe.

IX. Be ƷeƷeohtum.

Ʒif mon beƷoran aƷcebiƷceope ƷeƷeohte.
oþþe ƷaƷne ƷebƷede. mid ƷifƷigum Ʒcill. 7
hund Ʒeontegum Ʒebete. Ʒif beƷoran o-
þrum biƷceope. oþþe ealðorƷan ðif Ʒelim-
pe. mid hund Ʒeontegum Ʒcill. Ʒebete.

X. Be nunnena onƷenƷ.

Ʒif hƷa nunnan mid hæmed ðinƷe. oþþe
on hife hƷaƷl. oþþe on hife bƷeoƷt. butan
hife læƷe ƷeƷo. Ʒy hit ƷƷyboƷ ƷƷa Ʒe aƷ be
læƷedum men Ʒundon.

XI. Be ðam ðe munecum Ʒeoh beƷaƷtaþ.

Ʒif mon oþƷeƷ manneƷ munuc Ʒeoh beƷa-
Ʒte. buton ðaƷ munuceƷ hlaƷorðeƷ leaƷe. 7
hit him loƷize. ðolize hiƷ Ʒe ðe hit aƷ
ahƷe.

XII. Be ƷƷeoƷta ƷeƷeohte.

Ʒif ƷƷeoƷt oþƷne man oƷƷlea. ƷeoƷpe man
to handa ealle þ he mid him hameƷ bohte.
7 hine biƷceop unhaðize. ðonne hine man oƷ
ðam mýnƷƷe aƷýƷe. buton Ʒe hlaƷorð ðo-
ne ƷeƷe ƷoƷþinƷian Ʒille.

XIII. Be nýðhæmed.

Ʒif man ceopƷeƷ mennen to nýðhæmede
ƷeƷƷeataþ. mid Ʒif Ʒcill. Ʒebete ðam ceop-
le 7 ƷyƷtiƷ Ʒcill. to Ʒite. Ʒif ðeoƷ man
ðeoƷne to nýðhæmed Ʒenýðe. Ʒebete mid
hiƷ eoƷende. Ʒif man unƷeƷintƷeðne Ʒif-
man to nýðhæmede ƷeƷƷeatiƷe. Ʒy þ ƷƷa
ðaƷ ƷeƷintƷeðeƷ menneƷ boƷ.

XIV. Be ƷoðboƷhƷum.

Ʒif hƷa oþƷne ƷoðboƷhƷeƷ oncunne. 7 Ʒe-
on Ʒille. þ he hƷýlcne ne ƷelaƷte ðaƷa ðe
he ƷeƷealde. aƷýƷe ðone ƷoƷeaþ on ƷeoƷeƷ
cýƷicum. 7 Ʒe oþƷe Ʒif he hine ƷƷeoƷian
Ʒille. innan ƷƷeƷ cýƷicum ðo he þ.

XV. Be ƷeƷeohte beƷoran ealðorƷmen.

Ʒif mon beƷoran cýnínƷeƷ ealðorƷmen on
Ʒemote ƷeƷeohte. bete ƷeƷ 7 Ʒite ƷƷa hit
Ʒiht Ʒy. 7 beƷoran ðam hund ƷƷeƷtiƷ Ʒcill.
ðam ealðorƷmen to Ʒite. Ʒif he ƷolceƷ Ʒe-
mote mid ƷaƷneƷ bƷýðe aƷaƷe. ðam ealðor-
men cxx. Ʒcill. to Ʒite ƷeƷýlle. Ʒif ðifƷeƷ
hƷaƷ beƷoran cýnínƷeƷ ealðorƷmanneƷ Ʒin-
Ʒan Ʒelimpe. oþþe cýnínƷeƷ ƷƷeoƷte. ðƷit-
tiƷ Ʒcill. to Ʒite.

illum accuset, excuset hoc sexaginta hydis, vel
perdat dimidium emendationis. Si illustris fa-
milie marito hoc accadat, emendatio pro ca-
pitis aestimatione crescat.

IX. *De pugnis.* LL. Sax. ca. xv.

Si quis coram archiepiscopo pugnet, vel ar-
ma stringat, centum quinquaginta solidis emen-
det. Si coram alio episcopo vel senatore hoc
accadat, centum solidis emendet.

X. *De contrectatione monialis.* LL. Sax. c. xviii.

Si quis monialem fornicationis causa, vel ve-
stem ejus, vel ubera ejus, absque ipsius licentia
contrectaverit, duplum compenset, sicut antea
de laicis injunximus.

XI. *De eo, qui monachis nummum concredit.*
LL. Sax. ca. xx.

Si quis alterius monacho pecuniam concre-
dat, absque praepositi monasterii venia, et eam
ipsi amiserit, nihil inde recipiat, qui eam prius
possedit.

XII. *De sacerdotum pugna.* LL. Sax. ca. xxi.

Si sacerdos aliquem occidat, capiatur omne,
quo mansionem sibi emit, et episcopus ipsum
sacris ordinibus exuat, tunc ab ecclesia extrada-
tur, nisi dominus capitis aestimatione veniam
illi impetrare voluerit.

XIII. *De stupro.* LL. Sax. ca. xxv.

Si quis coloni mancipium ad stuprum com-
minetur, quinque solidis colono emendet, et
sexaginta solidis mulctae loco. Si servus ser-
vam ad stuprum coegerit, compenset hoc virga
sua virili. Si quis puellam tenerae aetatis ad
illicitum concubitus comminetur, eodem mo-
do puniatur, quo ille, qui adultae servae hoc fe-
cerit.

XIV. *De eo, qui de aliqua re Deo praestanda
pro altero fidejusserit.* LL. Sax. ca. xxix.

Si quis fidejussionis Deo pro altero praestan-
dae accusatus fuerit, et compellare voluerit,
quod aliquid eorum, quae ipsi debebat, non
praestiterit; faciat tunc antejuramentum in qua-
tuor ecclesiis, et si alter ipsum culpa eximere
voluerit, in duodecim ecclesiis hoc faciat.

XV. *De pugna coram senatore.* LL. Sax. c. xxxiv.

Si quis coram regis senatore in concursu ple-
bis pugnet, compenset capitis aestimationem et
poenam, prouti justum est, et inprimis sena-
tori cxx. solidos poenae loco. Si quis concur-
sum populi extractione armorum concitaverit,
solvat senatori cxx. solidos poenae loco. Si hoc
coram regii senatoris substituto, vel regis presby-
tero accadat, sit poena xxx. solidi.

XVI. *De violatione pacis in urbe.* LL. Sax.
ca. xxxvi.

Violatae pacis in urbe regia [compensatio] sit cxx. solidorum; in archiepiscopali urbe violatio pacis nonaginta solidorum; alterius episcopi et senatoris lx. solidorum; hominis mxx. solidorum, triginta; sexcentorum solidorum hominis, quindecim; coloni violatio septi, quinque solidorum. Si horum aliquid accidat, cum exercitus vagatur, vel tempore jejunii quadragesimalis compensatio sit duplex. Si quis tempore Quadragesimae velamen sacrum coram populo absque venia deponat, cxx. solidis compenset.

XVII. *De terra haereditaria.* LL. Sax. c. xxxvii.

Si quis terram haereditariam habeat, quam parentes ejus ipsi reliquerunt, tunc statuimus, ut eam non vendat a cognatis haeredibus suis, si adsit scriptura vel testis, quod illi viro prohibitum sit, qui eam ab initio acquisivit, et illi, qui eam vendidit, ut ita facere nequeat; et hoc tunc in regis vel in episcopi testimonio recitetur coram cognatis suis.

XVIII. *De solennitate diei festi.* LL. Sax.
ca. xxxix.

Omnibus ingenuis hominibus dies hi sint remissi, exceptis servis et operariis. Duodecim dies in natali Domini, et dies ille, in quo Christus diabolum superavit, et sancti Gregorii dies memorialis, et septem dies ante Pascha, et septem post, et unus dies in festo S. Petri et S. Pauli, et in autumno plena septimana ante festum B. Mariae, et unus dies ante celebrationem Omnium Sanctorum, et quatuor dies Mercurii in quatuor septimanis jejunalibus, omnibus hominibus sunt remissi, pro beneplacito cujuslibet; illi, qui aliquid in Dei nomine bene fecerit, vel illi, qui cum aliquo suo opere [aliquid] promereri poterit. *

* Insignem hunc regem Saxones passim, et ipsius semet, Aelfredum nominant; nonnulli Alfredum et Alfridum; recentiores (litera *f* in *v* consonantem versa) Alvredum. Filius erat saepius nominati regis Aethelwulphi pientissimi; natu certe minimus, e virtute autem et rebus gestis, Magnus ab auctoribus appellatus. Puerum adhuc a patre Romanum delegatum, Leo papa IV. prophetico velut ductus spiritu, in Anglorum futurum aliquando regem unxit, dum tres sui fratres omnes, qui paterno prius fruebantur diademate, superstites florere et incolumes. Regnare coepit anno Christi dcccclxxii. defuit anno dccccl. cum annos 28 vel 29 regiminis tenuisset gubernaculum, multas interea utriusque fortunae expertus vicissitudines.

Qua igitur tempestate leges has condiderit, haud certo comperi. Sub primo regni sui septennio, sic a Danis procellosi instar turbinis quotidie irruentibus, pressus et oppressus est, ut victoriam licet saepius reportaret, secedere tamen in solitudinem est coactus, et bubulci demum tigurio aliquantisper latitare. Nulla jam de condendis legibus cogitatio, rege sine religionis restaurationem, profligatasque leges reducendas, adhibuit animum. Fuit hoc (recte si Wigornius) anno Domini dcccclxxxvii. vel non multum postea. In eo enim (inquit ille) saepe memoratus Alfredus, Anglo-Saxonum rex, divino instinctu, legem et interpretari simul uno eodemque tempore primitus inchoavit, in sancta videlicet beati Martini, Turonensis episcopi, solennitate. Locum ex Assero verbatim transcripsit, sed mendose *legem* pro *legere*; nam et iterum mox Asserus: Legere et in Saxonica lingua interpretari studuit. Paulo etiam inferius: Sacrae (ait) rudimenta scripturae divinitus instinctus praesumpsit incipere in venerabili Martini solennitate, quos flosculos undecunque collectos, etc. in libellum redigebat. Sic Asserus: et licet aliter quam Wigornius, e collectis tamen his flosculis composuisse videtur Alvredus apparatus ad leges suas; sed quam propere non definio. Haec SPELM.

XVI. *Be buphbrýce:*

Lýninges buphbrýce biþ hund tpeľtýg řcill. æpcebýrceoper buphbrýce hundnýgon-
týg řcill. oþres býrceoper. 7 ealþormanner.
řýxtýg řcýll. tpeľphýnþes manner. 8ritýg
řcýll. řýxhýnþes manner. řýřtýn řcill. ceop-
les eþorbýrce. řýř řcill. Eľř 8ýřres hpat
želimp 8onne řýnþ ut řý. oþþe in lenęten
řærten. řý hit tpeľbot. Eľř mon on lenę-
ten halýg řýřt on řolce buton leafe alecęe.
zeþete mid hund tpeľtýgum řcill.

XVII. *Be boclande:*

Se mon ře 8e boclande hæbbe. 7 him hýř
maęar læřþen. 8onne řetton ře ř he hit ne
mořte řýllan oř hýř mæęeburęe. ęýř 8ar
biþ ęerřit. oþþe ęeritnýřre. ř hit 8a-
na manna řorbod řære 8e hit on řřu-
man ęerřýndon. 7 8ara 8e hit him řeal-
don. ř he řpa ne mote. 7 ř 8onne on cý-
ninges. ęe on býrceoper ęeritnýřre ęeręe-
ce beřoran hýř maęum:

XVIII. *Be mæře 8æęe řneolře:*

Eallum řneoum mannum 8ar 8aęar řýn
řoręýřenne. butan 8eopum mannum. 7 eřne
řýphþum. Tpeľř 8aęar on Eehhol. 7 8one
8aę 8e Eľřřt 8one 8eořol oķerřřýþþe. 7
řeintur Eľęęoriur ęemýnþe 8aę. 7 vii.
8aęar to Eartþon. 7 vii. oķer. 7 an 8aę
to řeint Petres tide. 7 řeint Paules. 7 on
hæręerþe 8a řullan pucan æř řeintam Mař-
an mæřřan. 7 æt ealra halýęna peopþunęe
anne 8æęe. And řeoþer řobnerþaęar on řeo-
þer ýmbren pucum. mannum eallum řýnþ
řoręýřen. 8am 8e him leořořt řý to řýl-
lanne. æęhþæt 8ar 8e him ænýę man řor
Eoþes naman ęerýlle. oþþe hi on ænýęum
heora hþýľřtýccum. ęeærþian maęen:

Papae Rom.
JOHANNIS VIII. 5.Archiep. Cantuar.
ATHELRED. 6.Anno Christi
877.Reg. Saxon.
AELFRED. M. 6.*Johannis VIII. Romani pontificis ad Athelredum, Cantuariensem archiepiscopum, epistola. Ex MS. Uffer. ad h. l.*

REVERENDISSIMO et sanctissimo confratri nostro Ederedo, archiepiscopo gentis Anglorum. Vestris relectis apicibus, quanta verae dilectionis et sinceritatis fides, qua Christum Deum vestrum proximumque diligitis, in vobis consistat, et pia devotione circa sedem apostolicam ferveat, evidenti duntaxat intellectu perspicimus; cum more antecessorum vestrorum, et causas vestrae ecclesiae necessarias nostro praesulatu, quasi suo doctore, referre, et a sede apostolica super quibusdam suis, quas patitur, adversitatibus consultum, et auctoritatis munimen accipere quaesistis, in qua Deus omnipotens totius ecclesiae posuit fundamentum. Et quia dura quaedam in praesentis seculi vita, quae vere ^a“tentatio est super terram”, positi, quotidie sustinetis; non solum flemus nostra, quae similiter patimur, sed condolemus, et vobis talia (proh dolor) patientibus; quoniam omni jam ^b“mundo in maligno posito”, multis ubique adversariis adversus Christi famulos existentibus, quanto majores et supra modum crebriores tentationes quotidie imminuerint circa nos, tanto Christi freti solatio valentiores esse debemus, nostra sacra narrante serie: ^c“Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitae, quam promisit Deus diligentibus se”: ipseque Deus benedictus in secula, ^d“qui non patietur nos tentari supra id quod possumus” (dicente apostolo) “sed faciet cum tentatione proventum, ut possimus sustinere”. Nos tamen pro instantis temporis necessitate hortamur et monemus fraternitatem vestram, ut omni seculi timore postposito, sicut idoneus Dei minister ^e“opponas te murum pro domo Domini”, et zelo ipsius accensus, non solum regioni, sed omnibus in ea perverse aliquid agere volentibus, strenue resistere non praetermittas; ^f“honorificans ministerium tuum”, quamdiu divina fineris voluntate summo sacerdotio fungi, populumque Domini tibi commissum sanctae doctrinae pabulo pascere, sacerdotes scilicet et ecclesiasticos viros ac foeminas, necnon viduas et sanctimoniales, juxta ordinem suum, pro viribus regere, tuerique, ut pastor idoneus coram Domino appareas, prompta mente

procures, quoniam nos apostolicae sedis apicibus admonere exhortarique curavimus regem vestrum, ut tibi pro Jesu Christi Domini nostri amore in omnibus, quae sanctae ecclesiae tibi commissae utilia sunt, obediens et adjutor devotus (sicut antecessores suos piissimos reges Anglorum, narrante historia, fuisse recolimus) existere non praetermittat; si et regnum sibi temporaliter concessum voluerit retinere securum, et vitam postmodum regni percipere sempiterni. His autem, quos asseris uxores proprias contra praeceptum Domini relinquere, praecipimus, neque virum ab uxore, neque uxorem a viro, nisi causa fornicationis, discedere; quod si ob hoc discefferit, manere innuptum, vel innuptam, aut sibi mutuo reconciliari, dicente Domino: ^g“Quod Deus conjunxit, homo non separet”: et ideo, cum priorem legitimo sibi matrimonio junctam quisquam deferere nequeat, nulla ratione illi prorsus conceditur aliam, vivente priore, conducere; quod si fecerit, et non emendare sub satisfactione studuerit, ab ecclesiae consortio maneat separatus. Sed neque de propria cognatione secundum sancti praecessoris vestri Gregorii, doctoris gentis vestrae decretale statutum, cuiquam ducere permittas. Nos namque sedis tuae privilegium (quam vice beati Augustini a sancto Gregorio pro multorum salute et conversione illuc directi regis) illibatum tibi volumus proculdubio conservare, et ut ab omnibus ordinibus, tam ecclesiasticis, quam secularibus, custodiatur in perpetuum (secundum ipsius sancti praecessoris nostri Gregorii [statutum] cujus sapientiae radius ecclesiam Christi per orbem diffusam irradiat) sancimus atque praecipimus. Et quicquid adversi a quocunque homine de parte tua nobis fuerit relatum, ante veram cognitionem nullatenus credimus. Quin potius etiam regem vestrum admonuimus, ut dignum honorem tibi pro amore Jesu Christi Domini nostri impendat, et omnia privilegii tui jura perpetua stabilitate et conservare, ac indiminuta custodire procuret; si gratiam et benedictionem sedis apostolicae (sicut antecessores ejus bene faciendo habere meruerunt) pari modo voluerit iste habere. Data mense Novemb. indictione xi.

^a Job. vii. 1. juxta LXX.
^g Matth. xix. 6.^b I Johan. v. 19.^c Jacob. i. 12.^d I Cor. x. 13.^e Ezech. xiii. 5.^f Rom. xi. 13.

Papae Rom.
STEPHAN. VI. 3.Archiep. Cantuar.
ATHELRED. 16.Anno Christi
887.Reg. Saxon.
AELFRED. M. 16.

Synodus Landavensis * sub Gurvan X. Landaviae episcopo. In qua Teudur, rex Brechmaniae, ob homicidium et perjurium excommunicatur. Ex vet. MS. Landav. ecclesiae, citante Spelmanno.

REGES Teudur filius Rein, et Elgistil filius August, reges Brechmauc juraverunt super altare S. Dubricii per sancta sanctorum, antepositis sacris voluminibus et reliquiis, quod nullus alteri insidiasset, et quod firmam pacem inter se tenerent sine dolo; et praesente Guruanno episcopo, cum clericis suis, et tali pacto insuper, quod si unus alteri dolum faceret, totam suam haereditatem quietam clamaret, et iret in peregrinationem, viduato regno suo, et mansurus semper exilio. Post haec diabolus, qui patrem nostrum Adam primum parentem nostrum subdola admonitione sua projecit de paradiso, id est, de fede deliciarum cum pace quieta; ille idem fecit fraude sua, quod Teudur rex rupta pace occidit Elgist filium August, utrumque faciens homicidium simul et perjurium.

Quo facto audito, episcopus Guruan simul cum clero suo, homicidam simul et perjurum excommunicavit, denudando altaria Dei, et prosternendo cruces ad terram, simul et reliquias sanctorum, et ablata sibi tota communione christiana. Posthaec videns rex Teudur pati non posse maledictionem et iustitiae rigorem, quaesivit veni-

am puncto corde cum effusis lachrymis, et imposito sibi iugo poenitentiae ad modum qualitatis et quantitatis. Et ne terra sua dispoliata fieret, carens principe, concilio fratrum totius parochiae, illum fecit remanere in regno, emendaturum in omnibus suum scelus eleemosyna, et oratione, et jejuniis. Rex Teudur inprimis offert Deo, data sibi tanta remissione, et S. Dubricio et Guruanno praesenti, et suis omnibus successoribus in ecclesia Landaviae, et SS. Dubricii et Teliavi, Lan Michael trescerian cum sua tota terra, et cum omni sua libertate, et tota communione in campo et in sylvis, in aqua et in pascuis, sine ullo censu homini terreno, nisi ecclesiae Landaviae et pastoribus ejus. De clericis testes sunt Guruan episcopus, Eluid, Cuan, Concu. De laicis Teudur rex, Conurit, filius Concolen, Petran, Eluius, Bacuc. Quicumque custodierit, benedicetur; qui autem ab ecclesia Landaviae separaverit, anathema sit. Finis illius est de via magna, quae est ab austro per spineum rubum inde usque ad rivulum Tanguel, qui est ab aquilone, etc.

Synodus Landavensis sub Berthguino XIV. ibidem episcopo. In qua Clotri regem causa homicidii et perjurii excommunicat, etc. Ibidem.

REGES Clotri et Lundguallaun, antepositis evangeliiis sacris et reliquiis super altare Garthbenni, coram episcopo Berthguino, simul cum clero juraverunt, ut simul inter se firmam pacem tenerent, sine dolo et damno in omnibus. Et tali pacto quisquis illorum rumperet, totum regnum suum quietum clamaret, pergens in peregrinationem usque ad finem [vitae] in exilio, nec posset redimere se, neque regnum auro nec argento. Post intervallum occidit rex Clotri, rupta pace sua, Juguallaun, utrumque faciens homicidium et perjurium fraude subdola.

Audito tam grandi facinore, et violata pace, surrexit episcopus, et fecit convenire ad sacram synodum Landaviae omnes clericos totius pa-

rochiae ab ostio Taratyr super Gui usque ad ripam Tivi, et plena synodo excommunicavit regem cum sua progenie simul et regnum; denudando altaria Dei, et deponendo cruces ad terram, et dimisit patriam sine baptismo et communione. Posthaec rex non potuit pati tantam excommunicationem, quaesivit veniam cum magna devotione, et advocavit episcopum Berthguinum cum tribus abbatibus suis; Sulgen, abbate Carhani vallis, Saturn, abbate Docunni, Gurhaval, abbate Ilduti, ut venirent obviam ad ecclesiam Garthbenni, ut sicut eam violaverat et ejus refugium, faciens homicidium et perjurium, ex alia parte faceret, et eam emendatam, sufferens divinum iudicium cum emendatione, tam cor-

* In hoc synodorum apud Anglo-Saxones deliquio occurrent inter Cambro-Britannos conciliabula plurima sive synodi sup Landavenfibus episcopis; quae ex lege instituti nostri, et historiae debita sinceritate, non praeteream. De annis vero, quibus habita sunt, aut quibus referenda, nulla illic mentio; et (propter regulorum et antistitum, qui in eisdem nominantur, obscuritatem) ne a mystis sane illius patriae haecenus potui explorare. Fortuito autem apud Afferum Menevensem in locum incidi, ubi reguli illi pene omnes sub Aluredi aevo, plerumque et imperio, floruisse deprehenduntur, eidemque fuisse subditi; et hoc igitur loco reponenda duximus conciliabula illa sive synodos, velut sub Aluredi habita tempestate. Audi Menevensem: "Illo (inquit de gestis Aelfredi) tempore (scil. circa an. Dom. DCCCLXXXVII.) et multo ante, omnes regiones dextralis Britanniae partis ad Aelfred regem pertinebant, et adhuc pertinent; Hemeid scil. cum omnibus habitatoribus Demeticae regionis; et sex filiorum Rotri [forte Clotri, in MS. Landavens.] vi compulsus regali se subdiderat imperio. Hoc quoque filius Ris, rex Gleguising, et Brochmail atque Fernail, filii Mouric, reges Guent, vi et tyrannide Eadred comitis et Merciorum compulsi, suapte eundem expetivere regem, ut dominium et defensionem ab eo pro inimicis suis haberent. Helifed quoque filius Teudyr, rex Brechoniae, eorundem filiorum Rotri vi coactus, dominium regis praefati suapte requisivit. Anaraut quoque filius Rotri cum suis fratribus," etc. Satrapas et toparchas Walliae clariores reges vocat. Haec illas recensuit, hic subjungimus, addentes ultimam a Spelm. omisam. Civeilliaucum xxii. Landaviae episcopum inter annos DCCCLXXII. et DCCCLXXXI. consecratum fuisse, et successorem ipsius Libiavum ab A. C. DCCCXXVI. ad DCCCXXXIX. episcopatum Landavensem tenuisse constat. Aetatem decessorum Civeilleauci nescimus.

pore, quam anima, cum jejunio, et oratione, et eleemosyna. Qui postquam venerunt ad ecclesiam Gartbenni, judicaverunt illum transgressorem mandatorum Dei, ut, quod promiserat jurando, et simul voverat sacramento, faceret sine aliquo obstaculo; et obtemperans Deo, et mandatis Dei et episcopi, reliquit patriam, et ivit in peregrinationem. Et post multum temporis rediit ad patriam suam, et quaesivit veniam apud episcopum per Morcant regem intercessorem suum; et audita ejus prece, dimisit eum in patriam emendaturum se in omnibus, et facturum condignam justitiam. Et accepto sibi jugo poe-

nitentiae in omnibus, immolavit Deo et sanctis Dubricio, Teliavo, Oudoceo, et Berthguino episcopo, et omnibus sibi succedentibus in ecclesia Landaviae, agrum Helic cum tribus unciiis agri, et agrum Tencu cum duabus unciiis agri, cum omni libertate sua et tota communione pervia incolis in campo et in sylvis, in aqua et in pascuis. De clericis testes Berthguinus episcopus cum tribus abbatibus suis praedictis. De laicis Clotri, Morcant, Jaco, Guednerth, &c. Qui custodierit, custodiat eum Deus; qui haec ab ecclesia Landaviae separaverit, anathema sit. Amen.

Papae Rom.
STEPHAN. VI. 3.

Archiep. Cantuar.
ATHELRED. 16.

Anno Christi
887.

Reg. Saxon.
AELFRED. M. 16.

Synodus alia Landavensis sub Berthgwino XIV. ibidem episcopo. In qua Gurcan ob incestum cum noverca sua excommunicatur, &c. Ex vet. MS. Land. eccl. citan. Spelm.

POST obitum Guinan, tenuit Gurcan regionem patris sui, simul et novercam incestuose, propter quam excommunicatus est ab Berthguino episcopo, et a plena synodo congregata in unum Landaviae ab ostio Taratyr usque ad ostium Tyvi, et facta excommunicatione, et depositis crucibus ad terram cum sanctis reliquiis, et versis cymbalis, requisivit veniam et resolutionem, dimissa noverca cum satisfactione, per regem Judhailum intercessorem suum. Et data ei venia cum emendatione vitae, jejunio, et oratione, et eleemosyna, dedit terram Machinis agrum sex modiorum Deo et Petro apostolo, et SS. Dubricio, Teliavo, et Oudoceo, et episcopo Berthguino, et omnibus successoribus suis in ec-

clesia Landaviae in perpetuo, cum tota sua libertate, et omni communione, in campo et in aquis, in sylva et in pascuis; et ita quod ipse juravit nunquam retracturus hanc eleemosynam, et ita super altare S. Petri, et SS. Dubricii, Teliavi, Oudocei Landaviae; et facta sibi excommunicatione quicumque de linea sua, aut de alia origine ab ecclesia Landaviae separaverit. Et recepit uxorem propriam filiam Elfin. De clericis testes sunt Berthguinus episcopus, &c. De laicis Judhail rex, Gurcan, Gabran, Elfin, Elguarui. Quicumque custodierit, custodiat illum Deus; qui haec ab ecclesia Landaviae separaverit, anathema sit. Amen.

Synodus Landavensis sub Cerenbiro XVIII. ibidem episcopo. In qua Hovel rex Glevissig homicidii et perjurii causa excommunicatur, &c. Ibidem.

COGNITUM sit omnibus christianis regibus et principibus, et catholicis viris utriusque ordinis, clericalis, quam laicalis, in dextra parte Britanniae maxime habitantibus, quod Gallun, filius Cidrich, motus ira et furore, surrexit contra dominum suum, elevato suo capite, Hovel viz. regem Glevissig, filium Ris, rupta sua pace, et voluit ei auferre terram Lan Tivei vi sua et fortitudine. Et audita lite et contentione inter regem et principem per totam regionem, hortatus est Cerenhir, episcopus Landaviae, eos concordari facta pace. Et ei obtemperantes, audita pace, venerunt ad Landaviam cum magno milite, et super altare SS. Dubricii, Teliavi, et Oudocei, antepositis sacris evangeliis, juraverunt pacem amplius sine aliqua fraude et insidiis, praesentibus tribus abbatibus, Elisael, abbate Catoei, Eliseo, abbate Ilduti, ... abbate Docunni, Ciualet lectore, Guerngern, Ruid, Esne, Pascen: praesentibus laicis Mor, Morchitir, Judeant, Embrefel.

Posthaec rex Houel, rupta sua pace, faciens utrumque homicidium simul et perjurium, occidit Gallum per dolum. Et occiso eo, congregavit episcopus totam synodum apud Landaviam, congregatis in unum clericis totius parochiae ab o-

stio Taratyr in Guy usque ad ostium Tyvi, omnibus et una voce depositis crucibus ad terram, et versis cymbalis simul cum reliquiis sanctorum ablatis altari, et projectis in terram, excommunicavit regem, auferens ei totam christianam communionem: et in eadem excommunicatione mansit fere per annum integrum.

Posthaec rex non sustinens tantam excommunicationem, meritis suis exigentibus, quaesivit veniam apud Landaviam, nudis pedibus cum effusis lachrymis, et data venia ei cum juncta poenitentia publica, homicidii simul et adulterii consilio patruelis sui Mourici promittens emendationem tam animae, quam corporis amplius in jejunio, et oratione, et eleemosyna, largitus est Deo et SS. Dubricio, Teliavo, et Oudoceo, et in manu Cerenhir episcopi, et omnibus episcopis Landaviae in perpetuo, coram praedictis et attestantibus illis omnibus Merthir Buceil et Merthir Miur cum 4. modiis terrae circa se et semimodium Tircollou cum sua tota libertate sine ullo censu ulli homini terreno, nisi ecclesiae Landaviae et pastoribus ejus, et tota communione in campo et in sylvis, in aqua et in pascuis. Quicumque custodierit, benedictus sit; quicumque violaverit, maledictus sit. Amen.

Papae Rom.
STEPHAN. VI. 3.Archiep. Cantuar.
ATHELRED. 16.Anno Christi
887.Reg. Saxon.
ALFRED. M. 16.

Synodus alia Landavensis sub Cerenhiro XVIII. ibidem episcopo. In qua Ili fil. Conbli homicidii et perjurii causa excommunicatur, &c. Ibidem.

REGNANTE Mourico rege Glevifficg, filio Judhail, convenerunt Ili filius Conbli simul et Camauc ad monasterium Landaviae, et praesente Cerenhiro episcopo cum suo clero, firma-verunt pacem suam, deleta et oblita veterana inimicitia: jurantes ambo super altare Petri apostoli et SS. Dubricii, Teliavi, Oudocei, antepositis sacris evangeliis, et sanctorum reliquiis. Post intervallum, ille qui stabat praesentia Dei cum gaudio in caelesti paradiso, et per semetipsum praesumendo, dicens: "Ponam sedem meam in aquilone, et ero similis altissimo:" et cadens invidiae livore et superbiae, traxit secum de summo throno partem ad barathrum de consentientibus sibi immundis spiritibus, partem misit in aere: et qui Adam, protoparentem nostrum factum verbo Dei aeternum, et sanctum, et positum in sede deliciarum cum summa felicitate et gaudio, decepit fraude sua subdola, et projectum de paradiso cum uxore, egentem et tristem, amisso suo gaudio; ille idem antiquus hostis, stimulo invidiae suae adhuc remanente et in prole, fecit praedictis discordari rupta pace sua in tantum, quod Ili, membrum antichristi, occidit Camauc insidiosae, utrumque faciens homicidium simul et perjurium.

Posthaec, audita fama nequitiae et impietatis per totum regnum, episcopus Cerenhir adunavit totum clerum totius parochiae infra Tara-

tir super ripam Guy et ostium Tivi, apud Landaviam, et consilio totius synodi abstulit praedicto Ili homicidae et perjuro, depositis crucibus ad terram, simul et reliquiis sanctorum cum cymbalis, totam christianorum communionem, et participationem, et ita per aliquantulum temporis remansit excommunicatus; et vi et rigore justitiae compulsus, non valens amplius sustinere sarcinam nequitiae et facinoris, requisivit veniam effusis lachrymis cum nudis pedibus, apud episcopum Cerenhir et in Landavia. Et data sibi venia poenitentiae, ad modum utriusque cul-pae homicidii et adulterii, simul et excommuni-cationis, stans in medio ecclesiae, promissit e-mendaturum se in omnibus jejuniis, et oratione, et eleemosyna; et verbo Mourici regis et consensu, largitus est Deo pro salute animae suae, et SS. Dubricio, Teliavo, et Oudoceo, et in manu Cerenhir episcopi et omnibus episcopis Landaviae in perpetuo, villam Guliple minorem cum sua tota libertate, et omni communionem, in campo et in silvis, in aqua et in pascuis. De clericis testes sunt Cerenhir episcopus, Clisael abbas Catoci, Elised abbas Ilduti, ... abbas Docunni etc. De laicis, Mouric, Ilic, Alexander, Ili filius, etc. Quicumque custodierit, custodiat illum Deus; qui hoc ab ecclesia Landaviae separaverit, anathema sit.

Synodus Landavensis sub Gulfrido XX. ibidem episcopo, ob violatum ecclesiae patrimonium habita. Ibidem.

LOUMARCH filius Catguocaun depraedatus est Aperguenfrut, et cepit Elcolf filium Cinhor, cum omnibus rebus suis suppellectilibus et bestiis domesticis et campestribus. Et facta illa iniquitate cum nimia ira et fervore in territorio SS. Dubricii, Teliavi, Oudocei, et refugio; mandavit episcopus Gulfrid clericos ecclesiastici ordinis de omni parochia infra ostium Taratir super ripam Gui et ripam Tivi apud Lannoudocui. Et audita congregatione, simul et adunata pro tanta transgressione, Loumarch requisivit veniam, inclinans se ad terram flexis genibus, et effusis lachrymis, coram episcopo et coram antepositis sacris reliquiis, crucibus et cymbalis, offerens se passurum et accepturum recognoscendo delictum, canonicam sententiam et iudicium.

Inito consilio cum synodo, et cum quibusdam parochiae optimis viris laicalis ordinis, et catholicae fidei, condonavit ei episcopus, redditis sibi et suis, omnibus rebus suae vastationis, data sibi remissione, et juncta poenitentia [ad] modum cul-pae; et post datam veniam Loumarch largitus est in eleemosyna villam Treficarn Pont cum tribus modiis terrae Deo et SS. Dubricio, Teliavo et Oudoceo in manu Gulfridi episcopi, et omnibus episcopis Landaviae in perpetuo, cum tota sua libertate, et cum omni communionem in campo et in sylvis, in aqua et pascuis, verbo et consensu Catell regis Guenti filii Arthmail. De clericis testes sunt Gulfridus episcopus, Duun sacerdos, Diuungual Laun abbas Lan Enniaun, id est, Lan Oudocui, Diffaith lector, Aircoit doctor, etc. De laicis Catell rex, etc. Quicumque custodierit, etc.

Papae Rom.
STEPHAN. VI. 3.

Archiep. Cantuar.
ATHELRED. 16.

Anno Christi
887.

Reg. Saxon.
AELFRED. M. 16.

Synodus Landavenfis sub Civeilliauco XXII. Landaviae episcopo, adversus Brochwail regem congregata. Ibidem.

SCIENDUM est, quod discordia facta est inter utramque familiam Civeilliauc episcopi, et Brochuail filii Mouric apud Landaviam, et facta injuria et incoepta a familia Brochuaili, motus est episcopus, et congregavit omnes clericos usque ad inferiores gradus, missis legatis per totam parochiam infra ostium Taratir in Gui usque ad ostium Tivi. Et adunatis illis, voluit Brochuailum et totam familiam suam sibi forisfactam, et Deo exosam, propter suam nequitiam et injuriam excommunicare coram omni populo in plena synodo.

Et audiens Brochuail tantam summonitionem super se, quaesivit veniam et indulgentiam apud Landaviam; nec aliter habere potuit, nisi sufferret canonicum judicium. Et discussio judicio, judicatum est episcopo pretium faciei suae longitudine et latitudine in puro auro, cum emendatione faciendae familiae suae ad condignum honorem suum, et nobilitatem parentelae suae. Et rex Brochuail judicium sufferre non potuit, et alio modo aurum redemit, largiendo Deo et sanctis Dubricio, Teliauo, et Oudoceo, et in manu Civeilliauc episcopi villam Tref Peren cum 6 modis terrae, etc.

Synodus alia Landavenfis sub eodem Civeilliauc. In qua controversia inter regem Brochwail et ipsum dirimitur. Ibidem.

POSTHAEC facta est contentio de ecclesia illa, et ejus territorio, inter Brochwail et episcopum Civeilliauc, congregatis omnibus clericis et omnibus sapientibus, qui erant a Tivi usque Guy, ut judicarent inter episcopum et Broch-

vail: et vero judicio clericorum totius synodi ecclesia praedicta, cum tota tellure dirationata est episcopo Civeilliauc et ecclesiae Landaviae in perpetuo *.

Papae Rom.
SERGII III. 2.

Archiep. Cantuar.
PLEGMUNDI 17.

Anno Christi
905.

Reg. Saxon.
EDWARD. Senior. 5.

Synodus a rege Edwardo sen. congregata †. Ex Malmesb. in vita Edwardi l. 2. c. 5. et MS. regist. Cantuar. A. fol. 3. b.

SED ut ad nostrum (inquit Malmesburius) Edwardum revertar, quid ejus tempore de renovandis episcopatibus a papa Formoso † praecceptum sit, jocundum puto memoratu; itaque verbis eisdem, quibus inveni scripta, interferam.

Anno, quo a nativitate Domini transacti sunt anni nongenti quatuor, misit papa Formosus in Angliam epistolas, quibus dabat excommuni-

cationem, et maledictionem regi Edwardo, et omnibus subjectis ejus, pro benedictione, quam dederat beatus Gregorius genti Anglorum a sede sancti Petri. Nam per septem annos plenos destituta fuerat episcopis omnis regio Gevisorum, id est, West Saxonum. Quo audito, congregavit rex Edwardus synodum senatorum gentis Anglorum, cui praesidebat Pleimundus archiepi-

* Omnes has Landavenfes synodos, et (quas superius dedimus) tres illas Oudocei episcopi circa an. Dom. DLX. necnon et quas inferius dabimus usque ad novissima pene tempora Herewaldi, episcopi Landavenfis, qui obiit ann. Dom. MCIII. in splendidum concinnavit manuscriptum codicem auctor quidam vetustus, sed qui post Herewaldi obitum (duodecimo forte seculo, vel inferius) floruit. Omnes tamen quas exhibuit synodos, etiam antiquissimas (40 pene annos ante rituum Romanorum assertorem Augustinum) pro more sui ipsius seculi excommunicationes, interdicta, et anathemata promulgasse somniat; depositis scil. crucibus ad terram simul, cymbalis versis, etc. cum nec erigi adhuc constet cruces in ecclesiis Britannorum; nec campanarum, quas ille cymbala (ut reor) vocat, usus innotuerit. Familiare hoc auctoribus vitium. Habetur autem codex ipse MS. in archivis Landavenfis episcopatus: et nos inde haec totaliter exaravimus, quae Godwinus praeful in commentario de praefulibus Angliae, perfunctorie trajicit. Vide synod. Oudocei sub an. DLX. V. synod. Herewaldi.

Qui vero toties hic excommunicantur, regum insigniti titulis, reguli erant (uti diximus) et toparchae Walliae, Anglorum regibus subjecti: et Guilielmus I. ut Eadmerus refert in vita Guiliel. I. nulli episcoporum suorum concessum iri permittebat, ut aliquem de baronibus suis, seu ministris, five incesto, five adulterio, five aliquo capitali crimine denotatum, publice, nisi ejus praecepto, implacitaret, aut excommunicaret, aut ulla ecclesiastici rigoris poena constringeret. Quod in concilio Clarendoniae, anno x. Henrici II. gratiae MCLXIV. cap. 7. ita confirmatum est. Nullus, qui de rege tenet in capite, nec aliquis dominicorum ministrorum ejus excommunicetur, nec terrae alicujus eorum sub interdicto ponantur, nisi prius dominus rex, si in terra fuerit, conveniatur, vel justitia ejus, si extra regnum fuerit, ut rectum est, de ipso faciat; et ita quod pertinebit ad curiam regiam ibidem terminetur, et de eo, quod spectabit ad ecclesiam, ad eandem mittatur, et ibidem tractetur. Haec Spelmanus. His aliam addit clar. Dugdalius in tertio monastici Anglicani volumine.

† Synodus ab Edwardo seniore, rege Anglorum congregata, praesidente Plegmundo, archiepiscopo Doroberniae. Cum sub dicto literarum et religionis deliquio, Sergius papa regem ipsum et Angliam totam interdixisset, quod multi in ea episcopatus per annos multos suis viduarentur episcopis; jam ad impetrandam absolutionem, septem simul ad episcopatus totidem episcopi eliguntur.

† Rectius Sergio tertio; et sic in sequentibus, ubi Formosi mentio fit. Vide notam nostram ad finem epistolae.

scopus Cantuariensis, interpretans districte verba apostolicae legationis. Tunc rex et episcopi elegere sibi suisque salubre consilium, et juxta vocem dominicam, "Messis quidem multa, operarii autem pauci", elegerunt et constituerunt singulos episcopos singulis provinciis Gevissorum, et quod olim duo habuerunt, in quinque dividerunt.

Acto concilio, archiepiscopus Romam cum honorificis muneribus adiit, papam cum magna humilitate placavit, decretum regis recitavit, quod apostolico maxime placuit. Rediens in patriam in urbe Cantuariae uno die, septem episcopos septem ecclesiis ordinavit; Fridestanum ad ecclesiam Wintoniensem, Adelstanum ad Cornubiensem, Werstanum ad Schirebornensem, Athelelmum ad Wellensem, Eidulfum ad Cridiensem in Devoniam.

Sed et aliis provinciis constituit duos episcopos; Australibus Saxonibus virum idoneum Bernegum, et Merciiis Cenulphum, ad civitatem Dorcestriae in pago Oxoniae: hoc etiam totum papa firmavit, ut damnaretur in perpetuum, qui hoc infirmaret decretum.

Habetur haec narratio paulo aliter in archivis Cantuariensis ecclesiae, in regist. eccl. Cant. A. fol. 3. b. quam hic igitur etiam inserendam duximus.

Anno dominicae incarnationis nongentesimo quinto Formosus papa misit in terram Anglorum ad regem Edwardum cum magna iracundia et devotione, eique mandavit cum suis omnibus maledictionem contra benedictionem, quam beatus papa Gregorius per sanctum Augustinum genti Anglorum miserat, nisi tum episcopis restituisset destitutas parochias episcoporum, secundum antiquam traditionem, quae tradita est genti Anglorum a sede beati Petri. Nam per

septem annos plene destituta est regio Gevissorum ab omni episcopo. Quo audito, congregavit Edwardus rex synodum senatorum gentis Anglorum, in qua praesidebat Plegemundus archiepiscopus, regi recitans et disputans districta verba apostolicae legationis, quae misit beatus papa Formosus. Tunc sibi rex cum suis, et Plegemundus archiepiscopus salubre consilium invenerunt, assumentes dominicam sententiam, "Messis quidem multa, operarii autem pauci": singulis igitur tribus Gevissorum singulos constituerunt episcopos, et singulis episcopia constituerunt, et quod dudum duo habuerunt, in quinque dividerunt. Acto illo concilio, cum honorificis muneribus Plegemundus archiepiscopus Romam adiit, apostolicum Formosum cum magna humilitate placavit, et regis decreta et seniorum regionis enunciavit, quod apostolico maxime placuit. Rediens ad patriam in urbe Dorobernia septem episcopos septem ecclesiis in uno die ordinavit; Frithanum videlicet ad ecclesiam Wintoniensem, Ethelstanum ad ecclesiam Corwienensem, Werstanum ad ecclesiam Sareburnensem, Ethelelmum ad ecclesiam Fontoniensem, Eadulfum ad ecclesiam Cridiensem: cui etiam addiderunt tres villas in Cornubia, quarum nomina sunt haec; Paltun, Celling, Landintham; ut inde singulis annis visitaret gentem Cornubiensem, ad extirpandos eorum errores. Nam antea, in quantum potuerunt, veritati resistebant, et non decretis apostolicis obediebant. Sed et aliis provinciis constituit Plegemundus archiepiscopus duos episcopos. Australibus Saxonibus virum idoneum Bernodum ordinavit, et Mercionibus Cenulfum ad civitatem, quae dicitur Dorkecestre. Hoc autem totum papa Formosus in synodo sancti Petri sic conclusit, ut damnaretur in perpetuum, qui hoc salubre mutaret consilium. Misit etiam Britanniam literas, quarum exemplar hoc est †.

Papae Rom.
SERGII III. 2.

Archiep. Cantuar.
PLEGMUNDI 17.

Anno Christi
905.

Reg. Saxon.
EDWARD. Senior. 5.

Epistola Formosi papae ad episcopos Angliae, de ecclesia Anglicana bene ordinanda. Ex Baronio collat. cum MS. Cantuar. a. fol. 3.

FRATRIBUS et filiis in Christo, omnibus episcopis Angliae, Formosus. ^a Audito, nefandos ritus paganorum ^b partibus in vestris repululasse, et vos tenuisse silentium, ut canes non valentes latrare; gladio separationis a corpore Dei ^c ecclesia vos ferire deliberavimus. Sed quia, ut nobis dilectus frater noster Pleimundus ^d intimavit, tandem evigilastis, et semina verba Dei olim venerabiliter jacta in terra Anglorum coepistis renovare; mucronem ^e devorationis retrahentes, Dei omnipotentis et B. Petri apostolorum principis benedictionem vobis mittimus, orantes, ut in bene coeptis perseverantiam habeatis. Vos enim estis, fratres, de quibus loquens Dominus, inter alia inquit: "Vos estis sal terrae, et si sal evanuerit, in quo salietur"?

et iterum: "Vos estis lux mundi": significare volens per verbi sapientiam condiri mentes hominum a vobis debere; et in moribus et ^f in vita vestra bonae actionis studium, quasi lumen apparere fidei, per quod ^g gradientes ad vitam, quomodo caute ambulent, videant, ut ad promissionem aeternae beatitudinis sine offensa currentes, valeant pervenire.

Nunc ^h accingimini ergo, et vigilate contra leonem, qui ⁱ circuit, quaerens quem devoret; et non patiamini ulterius in regione vestra, penuria pastorum christianam ^k fidem violari, gregem Dei vagari, dispergi, dissipari. Sed cum unus obierit, alter, qui idoneus fuerit, canonice protinus subrogetur. Nam secundum legem, plures facti sunt sacerdotes, eo quod morte ^l pro-

† Sequitur etiam in iisdem archivis Formosi ipsius papae epistola, cujus a Baronii varias lectiones hic infra apponimus.

^a MS. Cant. *Auditis nefandorum ritibus paganorum.*

^e MS. *devotionis.*

^f *in deest* MS.

^g MS. *gradientibus.*

^b *vestris in partibus* MS.

^h *ergo accingimini* MS.

^c *ecclesiae* MS.

ⁱ *MS. circumit.*

^d *Plegemundus* MS.

^k *MS. religionem.*

hiberentur permanere. Quod David confiderans, ¹ ait: "Pro patribus tuis ^m nascentur tibi filii, constitues eos principes ⁿ super omnem terram". Nulla itaque mora sit subrogandi alium, cum quilibet sacerdotum ex hac vita migraverit; sed mox ut illi, qui primae sedis principatum gerens, inter vos caeteris episcopis praeesse dignoscitur, fratris obitus fuerit denunciatus, facta electione canonica, alter consecratus succedat. Quis autem inter vos principatum tenere debeat, quaeve sedes episcopalis caeteris praepolleat, habeatque primatum, abolitanis ^o temporibus notissimum est. Nam, ut ex scriptis B. Gregorii, ejusque successorum tenemus, in ^p Doroberniae civitate metropolim, sedemque ^q primam episcopalem constat esse ^r regni Anglorum, cui venerabilis frater noster Pleimundus ^s nunc praeesse dignoscitur; cujus honorem dignitatis nos nullo pacto imminui permittimus,

sed ei vices apostolicas per omnia gerere mandamus.

Et sicut B. Gregorius ^t papa primo vestrae gentis episcopo Augustino omnes Anglorum episcopos esse subjectos constituit; sic nos praenominato fratri Doroberniae sive Canterberiae ^v archiepiscopo, ejusque successoribus legitimis eandem dignitatem confirmamus; mandantes et auctoritate Dei, et beati Petri apostolorum principis praecipientes, ut ejus canonicis dispositionibus omnes obediant, et nullus eorum, quae ei, suisque successoribus apostolica auctoritate concessa sunt, violator existat. Si autem quis hominum contra haec aliquando niti, ac imminuere ista tentaverit ^w; sciat se proculdubio multandum fore gravi anathemate, et a corpore S. ecclesiae, quam inquietare molitur, perpetuo, nisi resipuerit, separandum ^{*}.

¹ Et in spiritu Christi ecclesiam futuram fore permansuram ad finem usque seculi prospiciens. ^m nati sunt. MS. ⁿ super omnem terram defunt in MS. ^o abolitanis MS. ^p Dorobernia MS. ^q primamque sedem MS. ^r esse deest MS. ^s Plegmundus MS. ^t Papa Gregorius MS. ^v Cantuburiae MS. ^w temptaverit. MS.

* Error hic inextricabilis. Deprehendit Baronius, et medetur, uti opinatus est, sed interea non minorem ingerit. Anno (inquit Malmesburius) quo a nativitate Domini transacti sunt nongenti quatuor, misit papa Formosus in Angliam epistolas, quibus dabat excommunicationem et interdictionem regi Edwardo, &c. Ad hoc Baronius: Willielmus (inquit) Malmesburiensis, sed puto vitio scriptoris, quod factum est hoc anno octingentesimo nonagesimo quarto, scriptum legi anno nongentesimo quarto, ad quod tempus certum est, non potuisse pervenire Formosum, sed longo ante esse defunctum. Recte quoad Formosum papam: sed non minus jam erratice quoad Edwardum regem. Uti enim Formosus mortuus est per novennium ante annum Domini dcccciv. sic Edwardus non est salutatus rex in anno dcccxciv. nec per sexennium postea, si de nostris nostri non caecutiant. Verum igitur si fuerit, quod Formosus hoc promulgaverit interdictum, fieri necesse est in tempore Aluredi magni, qui licet regis fruebatur titulo, ditione tamen pulsus est a Danis, nec hanc satis integre readeptus, cum Formosus pene pontificatum iniiit.

Errasse igitur videatur Malmesburius, aut scriptor aliquis, vel in regem interdictioni subjiciendo, vel Edwardum forte pro Aluredo. Sed nec hoc errorem tollit: nam septem illi, quos in una die factos dicit episcopos, non electi sunt ante an. Dom. dcccciv. nec consecrati postmodum, donec Plegmundus archiepiscopus iter Romam expediverat, et epistolam (quam a papa ad episcopos hic dedimus) una cum absolutione detulisset, anno scilicet dcccvcv. vel hunc circiter. Inscritbitur etiam epistola illa solis episcopis Angliae, et de rege illic ne verbum quidem; adeo ut in dubio sit, an rex sub interdicto ponebatur. Certe si cum Malmesburio hujus interdicti et epistolae auctorem susceperimus Formosum papam, in historiis nostris ingens error est, et ne ab Oedipo extricabilis; sed si Formosum surrepisse censeam pro Leone papa V. non ego video, quin sana fiant omnia. Haec SPELM.

Quibus Spelmanni notis stricturas addidit Gabr. Cossartius in edit. concil. vol. ix. p. 431. Synodum Anglicanam modo relatam attribuit Malmesburiensis non anno dcccciv. ut ait Baronius; sed dcccvcv. anno, inquit, quo a Nativitate transacti sunt anni dcccciv. Quem annum quis neget esse nongentesimum quintum? Et consentiunt, ut vides, acta Cantuariensis ecclesiae. Sed nodus hic se offert vindice dignus, quem post Baronium animadvertit collector Anglicanus. Qui enim concilium hoc haberi anno nongentesimo quinto potuerit sub Formoso papa, qui annis ante decern obierat? quo pacto pontificias literas ad Edwardum seniore dederit Formosus, qui pontifex Edwardo regnante non fuit? nam Formosus anno dcccxcvi. obiit; Edwardus anno dcccci. regnare coepit.

Huic reparandae labi conjecturam Spelmannus affert parum felicem. "Si Formosum" (inquit) "surrepisse censeam pro Leone papa V. non video, quin sana sint omnia". Atqui non minus certe desperata erunt. Primum enim Leo V. anno tantum dcccxcvi. pontifex creatus est: et sunt, qui ad dcccxcvii. rejiciant. Itaque si quis esset Spelmanni divinationi locus, error esset non in Formosi tantum nomine, sed in anni ipsius nota. Deinde diebus tantum quadraginta pontificatum Leo V. tenuit. Nemini autem persuadebit Spelmannus, tantillo spatio temporis dedisse ipsum ad Anglos literas, iis perlectis coactum in Anglia concilium fuisse, legatum a concilio Plegmundum Romam appulisse, placasse pontificem, literas ab eo retulisse.

Itaque si expungendum est Formosi nomen, longe profecto commodius substituetur ejus in locum Joannes IX. qui anno nongentesimo quinto, regnante in Anglia Edwardo, ecclesiae praefuit. Certe Polydorus Virgilius libro historiae suae vi. eo pontifice id totum contigisse narrat, sive Malmesburiensis errorem emendavit ipse per sese, sive aliis ex actis rem didicit. Quanquam Joannes X. pro IX. perperam in Polydori libro scriptus est; ut et in historia Anglicana Andreae Duchesnii, qui Polydorum nimia fortasse fide secutus est. Hanc enim ab eo perspectam et discussam esse difficultatem vix persuadere mihi possum, cum in sua Romanorum pontificum historia, secundae etiam editionis, narret anno dcccciv. Formosi papae et Edwardi regis tempore haec omnia gesta esse.

Baronii conjectura errorem omnem librario tribuit, qui annum nongentesimum quintum scripserit pro octingentesimo nonagesimo quinto. Sed animadvertere par erat pontificem quidem eo anno Formosum fuisse, Edwardum autem minime in Anglia regnasse.

Quod si ad Baronianam hanc emendationem addatur altera, et pro Edwardo rege scribatur Alfredus ejus pater, qui et Alvredus et Alfredus nuncupatur, difficultas nulla supererit; nisi quod septem illi episcopi, quorum hic mentio, creati non fuerint nisi anno dcccvcv. At leve istud est, cum id, qui scripserunt Malmesburiensem sint secuti; ac proinde, eodem, quo Malmesburiensis modo, emendandi.

Erunt forte, quibus haec conjectura non displiceat; erunt, qui alteram praeferant, quae Joannis nomen substituit. Nos rem in medio relinquimus. Haec Cossartius.

Ad bellum tot strenuis historiarum propugnatoribus, qui in palaestra chronologica paparum Romanorum egregie satis decertaverunt, indicendum, apertoque cum iis Marte congregiendum, ingenium viresque mihi haud suppetere libere fateor. Quia autem nullus athletarum illorum palmam sibi vindicare ausus est, pace tot illustrium in republica literaria nominum, si non manus conferere, opinionem tamen meam porrecta fronte explicare liceat.

Si Platinae, si Onuphrio Panvino, si Laertio Cherubino, si aliis celebribus viris, horum sequacibus fides, Formosus papa anno dcccxcv. 6. cal. Junii creatus, obiit anno dcccxcv. 19. cal. Januar. regnante in Anglia Aelfredo; et Sergius III. anno dcccxcv. 8. cal. Januar. regnante Edwardo seniore, sublato schismate papali inter Leonem V. et Christophorum I. et ipsum hunc Sergium (tres ejusdem anni papas) ad cathedram Romanam evectus est; qui antipapa fuit Formosi III. et Joannis IX. ac contra illum in schismate sedit A. dcccxcv. et contra hunc A. dcccxcvii. ast ab utriusque fautoribus coactus abdicavit, et in exilium actus est.

Papae Rom.
SERGIUS III. 2.Archiep. Cantuar.
PLEGMUNDI 17.Anno Christi
905.Reg. Saxon.
EDWARD. senior. 5.

*Leges ecclesiasticae Edwardi senioris, regis Angliae, et Guthurni, regis Danorum in Eastanglia, etc. ab Alvredo M. et Guthurno regibus primum conditae, et nunc de-
nuo ab Edwardo filio ejusdem Alvredi, et Guthurno foedus ineuntibus Intingsfordae,
ut videtur, confirmatae. Ex textu Roffensi, et Spelm.*

Hoc est senatusconsultum, quod Aelfredus rex, et Guthrun rex, et deinde Eadwear-
dus rex, et Guthrun rex elegerunt et statuerunt,
cum Angli et Dani pacem et amicitiam plene
susceperunt, et sapientes etiam, qui postea e-
rant, saepe et continuo eadem renovaverunt, et
melius adauxerunt.

Inprimis est, quod statuerunt, ut unum De-
um diligere velint, et omnem gentilismum se-
dulo rejicere; et constituerunt etiam secularem
disciplinam, pro eo quod sciebant, quod non
possent multos aliter gubernare, et multi nollent
ad ecclesiasticam emendationem aliter flectere,
sicuti debebant. Et compensationem secularem
instituerunt Christo et regi communem, sicubi
homo nollet ad ecclesiasticam compensationem
inclinare virtute auctoritatis episcoporum.

I. De pace ecclesiae.

Hoc est igitur primum, quod dixerunt, ut
ecclesiae pax intra parietes, et regis manu data
pax persistat aequaliter incorrupte.

II. De apostatis.

Et si quis christianismum spernat, vel paga-
nismum veneretur verbis vel operibus, compen-
set tam aestimationem capitis, quam multam,
et legis violationem, secundum quod factum est.

III. De correctione ordinatum.

Si quis sacris initiatus furetur, vel dimicet,
vel pejeret, vel fornicetur, compenset secundum
quod factum est tam aestimatione capitis, quam
multa, et legis violatae poena; et erga Deum
saltem emendet, sicut canones adnotant, et fi-
dejussorem inveniat, vel in carcerem detrudatur.
Si presbyter populum male instruat de festivitati-
te, vel jejunio, solvat xxx. solidos apud Anglos,
et apud Danos sesquimarcam. Si presbyter ad
justum terminum christiana non paret, vel baptis-
ma deneget ei, qui ejus opus habet, solvat mul-
tam apud Anglos, et apud Danos poenam legis
violatae, hoc est, xii. oras. Si sacris initiatus
aliquid morte dignum perpetraverit, capiatur, et
ad episcopi judicium deferatur.

IV. De incestibus.

De incestibus sapientes instituerunt, ut rex

Cum igitur facies ecclesiae Romanae ineunte seculo decimo tot antipapis defoedata, tot discordiis quasi distracta fuerit;
quid mirum, si Malmesburio falsum vel mentitum papae nomen ex tam diffitis regionibus annunciatum fuerit, aut ex re-
lacione aliorum, quibus Sergius exosus, innotuerit? Quid mirum, si monachi Cantuarienses ex ore Malmesburii nomen
Formosi pro Sergii hauserint? Quid mirum, si hac opinione decepti, scribae Romani initialem epistolae vocem, papae no-
men exprimentem, perperam legerint, lectamque, reclamantibus licet omnibus paparum chronologiis hodiernis, in com-
tante, multi alii oscitare coeperunt) expungendum, ejusque loco Sergii tertii substituendum censeo; quia hoc pacto historia
chronologiaeque et papae, et regis Edwardi, et Plegmundi, archiep. Cantuar. et septem episcoporum recto constabit calculo.
Omnes alii, magni licet nominis, auctores, qui Leoni V. vel Johanni IX. vel X. vel regi Aelfredo, vel anno dcccxcv. epi-
stolam hanc assignant, a scopo valde aberrarunt, chronologiaeque ac historiae hodie et olim receptae prorsus contradicunt.
Si ergo cum Baronio error librario tribuendus est, non in anno, sed nomine papae determinando consistat, necesse est.

DIS 17 reo gepædnýrre ðe Ælfred cý-
ning 7 Guthrun cýning. 7 eft Eadwe-
ard cýning. 7 Guthrun cýning gecuron. 7
gecpeadon. Ða Ða Engle. 7 Dene to fripe. 7
to fpeondfripe fullice fenzon. And Ða pi-
tan eac ðe fýþþan pæron. of 7 unfealdan þ
feolfe zenipodon. 7 mid gode gehýhton.

Ðæt 17 æfere þ hi gecpeadon. þ hi ænne
God lufian woldon. 7 ælcne hæfendome ge-
orne afeorpan. 7 hi gefetton populdlice
fpeopa eac. forþam ðingum ðe hi 7 pirtan
þ hi 7 elles ne mihton manegum gefpeopan.
ne fela manna nolde to godcundre bote el-
les gebuzan. fpa he fceolde. 7 Ða populd
bote hi 7 gefetton gemæne Eripte 7 cý-
ninge fpa hær fpa man nolde godcunde bo-
te gebuzan mid rihte to birceopa dihte.

I. ———.

Ðæt 17 ðon on æfere þ hi 7 gecpeadon. þ
cýric 7riþ binnan pazum. 7 cýninges han-
7riþ fteande efne unpemne.

II. ———.

And 7if hpa criptendom pýrde. of þe hæ-
þendome peorþige. porþer. of þe peorcer.
7ýlde fpa pere. fpa pite. fpa lahlite be Ðam
ðe reo Ðað fý.

III. ———.

Eif gehaðod man geftalige. of þe gefeoh-
te. of þe forfpefinge. of þe forlicge. gebete þ
be Ðam reo Ðað fý. fpa be pere. fpa be pite.
fpa be lahlite. 7 for Eode hupu bete fpa ca-
non tæce. 7 Ðæs borh finde. of þe on ceap-
cerne gebuge. Eif mæfpefpeort þ folc mif-
pifige æt fpeolfe. of þe æt fæftene. 7ýlde
xxx. fcill. mid Englum. 7 mid Denum ðreo
healf marc. Eif mæfpefpeort to rihte an-
ðagan cripman ne fæcce. of þe fulluhter for-
pýrne Ðam ðe Ðæs Ðearf fý. 7ýlde pite mid
Englum. 7 mid Denum lahlite. þ 17 tpef o-
pan. Eif gehaðod man hine forpýnce mid
ðeafes cýlde. gefýlde hine mon. 7 healde to
birceoper dome.

IV. Be fiblegerum.

Æt fiblegerum Ða pitan gepæddan. þ

cýnġ ah ðone uſeþan. 7 biſceop ðæne nýþe-
pan. butan hiſc man ġebete for Gode 7 for
populde. be ðam ðe ſeo dæde ſý. ſpa biſce-
op ġetæce. Eif tpezen ġebroþra. oþþe
tpezen ġenýhe maġar piþ an piſ forlicġan.
betan ſpiþe ġeorne. ſpa ſpa mon ġeþariġe.
ſpa be piſte. ſpa be pepe. ſpa be lahlite. be
ðam ðe ſeo dæd ſý.

V. ———.

Anð ġif deaþ ſcýlbiġ man ſcniſc ſpæ-
ce. ġýrne ne forþýrne him man næþne. 7
ealle Eodeſ nihte ſýþþne man ġeorne be
Eodeſ miltre. 7 be ðam piſtan ðe piſtan to
læðan.

VI. ———.

Eif hpa teoþunġe forhealde. ġýlde lahlite
mið Denum. piſte mið Enġlum. Eif hpa
pomfeoh forheolde. ġýlde lahlite mið De-
num. piſte mið Enġlum. Eif hpa leohteġe-
rceot ne ġelærte. ġýlde lahlite mið De-
num. piſte mið Enġlum. Eif hpa ſulhælmýr-
ſan ne ſýlle. ġýlde lahlite mið Denum. piſte
mið Enġlum. Eif hpa æniġra ġoðġundþra ġe-
nihta forþýrne. ġýlde lahlite mið Denum.
piſte mið Enġlum. Eif he piġie. 7 man ġe-
pundie. beo hiſ ſeopþeſ ſcýlbiġ. Eif he
man to deaþe ſýlle. beo he ðonne utlah. 7
him hente mið hneame^a ælc ðara ðe niht piſ-
le. 7 ġif he ġepýrce. þ hine man aſýlle.
ðurþ þ he onġean Eodeſ nihte. oþþe ðær
cýninġeſ ġeonbýrde. ġif man þ ġeroþiġe.
licġe he onġýlde.

VII. Be ſneolſ dæġeſ peorcum.

Sunnan dæġeſ ceapinġe ġif hpa aġýnne
ðolie ðær ceapeſ. 7 xii. ore mið Denum. 7
xxx. ſcill. mið Enġlum. Eif ſneoman ſne-
olſ dæġe pýrce. ðolie hiſ ſneoteſ. oþþe ġýl-
de piſte 7 lahlite. ðeopman ðoliġe hiſ hý-
de. oþþe hýðġýldeſ. Eif hlaſonð hiſ ðeo-
pan ſneolſ dæġe nýðe to peorce. ġýlde lah-
lrite ſe hlaſonðe inne on Dena laġe. 7 piſte
mið Enġlum.

VIII. Be ſærtenum.

Eif ſneoman nihte ſærſtan abnece. ġýlde
piſte. 7 lahlite. Eif hiſ ðeopman ġedo.
ðolie hiſ hýde. oþþe hýðeġýldeſ.

IX. Be onðele 7 aþum.

Onðel 7 aþaſ ſýndon toceþdene ſneolſ da-
ġum. 7 niht ſærſten daġum. 7 ſe ðe þ a-
bnece. ġýlde lahlite mið Denum. 7 piſte
mið Enġlum.

Eif man pealðan mæġe. ne dýðe man næ-
þne on ſunnan dæġeſ ſneolſe æniġne for-
þýrhtne. ac pýlde. 7 healde þ ſe ſneolſ dæ-
ġe aġan ſý.

habeat majoris conditionis homines, et episcopus
minoris, nisi homo coram Deo et intundo com-
penset secundum id, quod factum est, sicuti epi-
scopus adnotat. Si duo fratres, vel duo consan-
guinei cum una uxore rem habeant, compen-
sent in omni mansuetudine, sicuti eis permitti-
tur, sive multa, sive aestimatione capitis, sive
paciſ violatae poena, secundum id, quod factum
est.

V. *De rei capitalis damnato confessorem desi-*
derante.

Et si mortis reus confiteri cupiat, nunquam
hoc ei negetur, et omnes Dei leges sedulo pro-
moveantur per Dei misericordiam, et per poe-
nas, quas sapientes irrogabunt.

VI. *De decimis et censu ecclesiae detentis.*

Si quis decimas retineat, solvat legis violatae
poenam apud Danos, multam apud Anglos.
Si quis S. Petri denarium retineat, solvat legis
violatae poenam apud Danos, multam apud
Anglos. Si quis nummum candelarem retine-
at, solvat legis violatae poenam apud Danos,
multam apud Anglos. Si quis aratri eleemosy-
nam non dat, solvat legis violatae poenam a-
pud Danos, multam apud Anglos. Si quis a-
liqua ecclesiastica jura supprimat, solvat legis
violatae poenam apud Danos, multam apud
Anglos. Si dimicet, et hominem vulneret, vi-
tam perdat. Si aliquem morte afficiat, tunc fit
exlex, et eum persequatur cum clamore quili-
bet eorum, qui jus amat. Et si faciat, ut quis
eum occidat, pro eo quod Dei vel regis juri se
opposuit; si hoc affirmetur, jaceat sine compen-
satione.

VII. *De festi diei operibus.*

Si quis die dominica mercari praesumat, per-
dat mercatum, et xii. oras apud Danos, et xxx.
solidos apud Anglos. Si liber homo die festo
operetur, perdat libertatem suam, vel solvat
multam, et legis violatae poenam: servus ho-
mo vapulet, vel verbera redimat. Si dominus
servos suos die festo ad opus cogat, solvat legis
violatae poenam dominus juxta legem Dano-
rum, et multam apud Anglos.

VIII. *De jejuniis.*

Si liber homo justum jejunium dissolvat, sol-
vat multam, vel legis violatae poenam. Si ser-
vus hoc fecerit, vapulet, vel verbera redimat.

IX. *De ordalio et juramentis.*

Ordalium et juramenta sunt prohibita diebus
festis, et legitimis jejunii diebus; et si quis illud
dissolvat, solvat legis violatae poenam apud Da-
nos, et multam apud Anglos.

Si fieri possit, nunquam occidatur in diei do-
minicae festo, qui aliquid perpetravit; sed ca-
piatur, et teneatur usquedum dies festus tran-
sierit.

^a Pro heapme damno substitui hneame clamore Jornalensem secutus.

X. *De membro truncato post tertium diem sub-
veniando.*

Si particula membri claudicantis ejus, qui condemnatus fuerit, praecidatur, et ille post haec tres dies vivat, potest ei deinceps auxilium ferri cum episcopi venia, si quis velit doloribus et animae mederi.

XI. *De sagis, incantatoribus, perjuris, etc.*

Si sagae vel incantatores, perjuri vel venefici, vel foetidae, inquinatae publicae meretrices aliqua in regione compareant, tunc relegentur ex terra, et gens purgetur, vel ibi omnia illis eripiantur, nisi cessent, et altius compensent.

XII. *De sacris initiatis et alienigenis.*

Si sacris initiatus vel alienigena per aliquam rem seducatur [in iis, quae ad] pecuniam vel ad vitam [spectant] tunc rex ei esse debet, vel comes, qui in regione, et episcopus gentis ejus, loco cognatorum et patronorum, nisi alias alios habeat, et sedulo compenset secundum id, quod factum est, Christo et regi, sicuti decet; vel qui rex est in [illa] gente, factum hoc quam accerrime vindicet*.

Papae Rom.
SERGII III. 3.

Archiep. Cantuar.
PLEGMUNDI 18.

Anno Christi
906.

Reg. Saxon.
EDWARD. senior. 6.

Concilium Scoanense in Scotia. Ex MS. cod. 3120. biblioth. MSS. Colbert. Paris.

DE hoc concilio sequentia in codice Colbertino reperiuntur. "Constantinus filius E-dii tenuit regnum xl. annis; cujus tertio anno Normanni praedaverunt Duncalden, omnem-que Albaniam. In sequenti utique anno Constantinus rex et Kellachus episcopus leges, di-

sciplinasque fidei, atque jura ecclesiarum, evangeliorumque pariter cum Scotis in Colle Credulitatis prope regali civitate Scoan devoverunt custodiri†. Ab hoc die collis hoc [nomen] meruit, i. e. Collis Credulitatis."

* Has leges ab Aluredo rege, Edwardi istius patre, et Guthurno, rege Anglo Danico, primum conditas (ut inferius in appendice ad LL. Alvredi declaravimus ex historia MS. Gornalensi) recensent denuo foedus etiam ineuntes iidem Edwardus et Guthurnus, communique utriusque populi et ecclesiae bono, jam confirmant. Anno (ut videtur) gratiae dccccv. vel dccccvi. Huc enim spectare censeo Wigornensis illud in an. Dom. dccccvi. Paganorum exercitus de Eastanglia et Northumbria, invictum esse regem Edwardum scientes, pacem cum eo faciunt loco, qui lingua Anglorum Ittingaford dicitur. Et Huntingtonius l. 5. p. 352. ait: Edwardus rex anno quinto [regni sui] constituit inducias cum Eastanglis et Northumbriis apud Ittingforde. Neuter hic paganorum (hoc est Danorum, qui Eastangliam et Northumbriam habitabant) regem nominat; et de rege tota dubitatio. Refert enim idem Huntingtonius l. 5. p. 351. superius paulo Guthurnum obiisse anno xix. Aluredi regis, id est, Domini nostri dcccxc. toto scil. decennio ante obitum Aluredi (quem ille Alfredum vocat.) Alfredi (inquit) regis xix. Godrun rex Dacus, qui fuit filiolus Alfredi regis, et regnavit in Eastangle, luce demptus est. In eadem stat sententia Malmesburius Gest. RR. l. 1. c. 5. qui ait: Guthrum rex Danus regnavit annis duodecim tempore regis Alfredi, et addit: habuit successorem aequae Danum nomine Eohric: qui cum regnasset annis xiv. peremptus est ab Anglis, et extinctum illud regnum, ut ibidem liquet. Belle convenit Huntingtonio, nam si 12. addideris ad annum vii. Aluredi regis (quo Guthrum seu Guthurnum e fonte sacro in filiolum suscepit, et donavit Eastanglorum regno) conficiunt regni Aluredi annum xix. quo Guthrum obiisse memorat Huntingtonius.

Sed qui jam fiat, ut rex Edwardus Aluredi filius sub 15. post hoc annis foedus cum Guthurno ineat, et Guthurnus latas diu antea leges, denuo jam confirmet? Dixeris forte alium fuisse Guthurnum: sed hanc ut deleam conjecturam, e Malmesburio retuli Eoric Danum Guthurno antedicto successisse, et cum eo expirasse Eastanglorum regnum. Aliis mitto dubitare: praevalet apud me quod loquuntur ipsae leges; et in fidei venit adminiculum quod Pontanius rerum Danic. l. 4. anno nongentesimo trigesimo primo, ut quidam tradunt. Haec SPELM. Vide quae Tyrrel. in vol. I. gener. Hist. fol. 326. habet.

† MS. *custoditur.*

Papae Rom.
LEON. VI. I.Archiep. Cantuar.
WULFHELMI 5.Anno Christi.
928.Reg. Saxon.
AETHELSTANI 4.

Concilium Grateleanum ab Aethelstano, rege Anglorum, habitum; in quo leges plurimae cum civiles, tum ecclesiasticae statuuntur; praetermissis vero illis, nos hic istas concinnavimus. Ex textu Roffensi, et Spelm.

Æthelstanes cýninges gepæðnes.

Aethelstani regis constitutio.

Ic Æthelstane cýning mid geþeahte pulfhelmes mines hehbýrceoper. 7 oþra minra býrceopa bebeode eallum minum gepæfum ðurh ealle mine rice. on ðæs drihtenes nama. 7 ealra halgena. 7 for mine lufu. þ hi æroft mines agenes æhtes ðam teoþe geryllas. ge ðæs libbendes yrres. ge ðæs gearlices permes. 7 þ ilce gedo eac ða býrceopas heora gehýlcra. 7 eac mine ealdrumanna. 7 gepæfa. 7 ic wille mine býrceoper. 7 gepæfa ðæs demas eallum ðe hio gehýrsumian gebýraþ. 7 þ ilce to ðam tide fulfremas ðe we hio settaþ. 7 ðæs rice to ðam dæg ðær beheardunges seint Iohannes ðæs fulhtenes.

Utan gehencan we hæt Iacob se hiehfæder to ðam drihten craf. Ic ðe wille geryllan mine teoþan. 7 mine siblac. And drihten seolfe on ðam godspel craf. Eallum ðam hæbbendum mon sceal agýran. 7 hi genýhtsumiaþ. we moton eac ðæs denican ðe egerlic on ðissum bocum is gepitten. Eis we ure teoþan geryllan nýllaþ. ur ða nýgon dælas biþ ætbrædene. 7 se teoþa an ur biþ to las. Se godcunde lare ur gemýnaþ. þ we ða heofonlica ðinga mid ðam eorþlicum. 7 ða ecelic mid ðam hwilpendlicum geeapnaþ. Nu ge gehýraþ hæt drihtene ur bebeod. 7 hæt ur fulfremian gebýraþ. Gedo þ ge gearnaþ. ðam ðinga ðe ge me rihtlic begýtan mæga. Ic nýlle þ ge me hæt mid poh begýtaþ. Eis ic eow ealla eowra ðinga geunne. on ða geara ðe ge me mine gearnaþ. parnaþ eow. 7 hio ðe eowe to belimpaþ. ðæs drihtenes eowes. 7 mines.

Ic Æthelstane cýning eallum minum gepæfum binnon mine rice geeyþe. mid geþeahte pulfhelmes mines æncebýrceoper. 7 ealra minra oþra býrceopa. 7 Godes ðeopa. for minra synna forgyfenesse. þ ic wille. þ ge fedaþ ealle wæga an earm Engliscmon. gif ge him habbaþ. oþþe oþerne gefindaþ. fram tram minra feorra agýfe mon hine elce monaþ ane ambra meles. 7 an rconcrices. oþþe an ram weorþe iiii. peningas. 7 seow for twelf monaþa ælc gear. 7 þ ge alyraþ an rice ðeorne. 7 ðæs ealle rice gedon for drihtenes mildheortnesse. 7 mine lufu. under ðæs býrceoper gewitnesse. on ðæs rice 12 rice. 7 gif se gepæfa ðis oferheald. gebete xxx. scill. 7 rice þ feoh gedæles ðam ðearfum. ðe on ða tun synð ðe ðis ungyfemes punie. on ðæs býrceoper gewitnesse.

Ego Aethelstanus rex, ex consilio Wulfhelmi archiepiscopi mei, et aliorum episcoporum meorum, praecipio omnibus meis praefectis per totum meum regnum in Domini et omnium sanctorum nomine, et per amorem meum, ut illi prius meae propriae possessionis decimas solvant, tam viventis animalis, quam annui fructus; et ut idem quoque faciant de suo proprio episcopi, et senatores etiam mei et praefecti. Et volo, ut episcopi mei et praefecti hoc judicent omnibus, qui illis obedire debent, et ut quilibet ad eundem terminum perficiat, quod hic ordinamus; et hoc fit ad diem decollationis sancti Johannis Baptistae.

Agedum recordemur, quod Jacobus patriarcha Domino dixit: "Ego tibi reddam decimas meas et hostiam meam pacificam." Et Dominus ipse in evangelio dixit: "Omnibus habentibus dabitur, et illi abundabunt." Cogitare debemus etiam ejus, quod terribiliter in his libris scriptum est: "Si nos decimas nostras reddere nolumus, nobis novem partes subtrahantur, et decima una nobis superstes sit." Doctrina evangelica nos admonet, ut res caelestes terrestribus et aeternas temporaneis promereamus. Nunc auditis, quod Dominus nobis praecipit, et quid nos perficere oportet. Facite, ut ea libenter concedatis, quae mihi legitime largiri potestis. Ego nolo, ut aliquid mihi cum errore largiamini. Si ego vobis omnia vestra concedo, eo consilio [facio] ut mea mihi libenter concedatis. Cavete vobis, et iis, qui vos attinent, ab ira Dei et mea.

Ego Aethelstanus rex omnibus meis praefectis in regno meo notum facio ex consilio Wulfhelmi, archiepiscopi mei, et omnium meorum aliorum episcoporum, et Dei ministrorum pro remissione peccatorum meorum; quod velim, ut nutriatis omnibus modis unum pauperem Anglum, si quem habeatis, vel alicubi inveneritis. De duabus meis villis detur ei quovis mense una amphora farinae, et una perna porci, vel unus aries, qui valeat iv. denariis, et vestitus pro duodecim mensibus, quolibet anno. Et ut redimatis unum libertate mulctatum servum, et hoc omne factum sit ex Dei misericordia et amore mei, sub episcopi testimonio, in cujus dominio sit illud. Et si praefectus hoc praetermittat, compenset xxx. solidis, et pecunia dividatur egenis, qui in ea urbe sunt, ubi haec commissio fit, sub testimonio episcopi.

II. *De fractura templi.* LL. Sax. ca. v.

Et diximus de fractura templi, si reus esset in triplici ordalio, compenset illud, sicut liber judicialis dicit.

III. *De veneficiis.* LL. Sax. ca. vi.

Et diximus de incantationibus, et de sacrificiis barbaris, et de homicidiis; si quis aliquem occiderit, et is hoc negare nequeat, ut vitam suam perdat. Si tunc illud inficiari vellet, et in triplici ordalio reus fieret, ut sit cxx. dies in carcere, et cognati eum deinde educant, et solvant regi cxx. solidos, et compensent aestimationem capitis cognatis ipsius, et fidejussores illius sint, quod semper a simili facto abstineat. De incendiariis. Incendiarii et furem vindicantes, eodem (jure) digni sunt; et si quis furem vindicare velit, et nullum hominem vulneraverit, solvat regi cxx. solidos multae loco pro transgressione.

IV. *De monetariis.* LL. Sax. ca. xiv.

Statuimus ut una moneta sit per omnem regis ditionem, et nemo monetam cudat extra portam. Et si monetarius reus fieret, manus ejus abscindatur, quacum reatum commisit, et affigatur fabricae monetariae. Et si autem accusatus sit, et ipse se purgare velit, tunc abeat ad candens ferrum, et purget manum ab illo (delicto) cujus est accusatus, quod fraudem hanc fecerit. Et si tunc in ordalio reus fieret, fiat ei quodlibet, sicuti antea dictum est.

In Cantuaria sint vii. monetarii; quatuor regis, duo episcopi, et unus abbatis.

In Roffensi civitate tres; duo regis, et unus episcopi.

Londini viii.

Wintoniae vi.

In Lewisio ii.

In urbe Hastingsio unus.

Alius Cicestriae.

Hamtoniae duo.

Werhamiae duo.

Duo Exoniae.

Duo Shaftesburiae.

Alias in aliis castellis unus.

V. *De eo, qui ordalium subire spondet.* LL. Sax. ca. xxiii.

Si quis ordalium subire spondet, tunc triduum ante illud ad presbyterum veniat, qui id sanctificare debet, et nutriat se pane, et sale, et aqua, et oleribus, antequam illud adire debeat, et intersit missis, illis tribus diebus singulis et offerat, et eat ad sacrosanctam communionem illo die, quo ad ordalium adire debet, et juret tunc juramentum illud, quod juxta jus gentium innocens sit earum accusationum, antequam ad ordalium adeat. Et si sit aqua, ut immergatur ses-

II. Be cýric brýce:

And þe cƿædon be cýric brýce. 7if he ful ƿæne on ðæm ðrýfealdan orðale. bete be ðæm ƿeo ðomboc ƿæcge:

III. Be ƿicceƿæftum:

And þe cƿædon be ðæm ƿicceƿæftum. 7 be lýblacum. 7 moƿh ðædum. 7if man ðær acƿealde ƿæne. 7 he hit ætƿacan ne mæge. þ he beo hif ƿeoƿes ƿcýlðig. 7if he hit ðonne ætƿacan ƿille. 7 on ðæm ðrýfealdum orðale ful ƿeoƿe. þ he beo cxx. nihta on capcerne. 7 niman ða maƿar hine ƿýbhan ut. 7 ƿerýllan ðam cýnð cxx. ƿcill. 7 ƿorðýlðen ðone ƿer ðær mannes maðum. 7 ƿanzen hi on boƿh. þ he æfne ƿƿýlceƿ ƿerƿice. Be blæƿerum. Ða bliƿeƿar. 7 ða ðe ðeoƿ ƿræcan beon. beon ðær ylcan ƿýrþe. 7 ƿe ðe ðeoƿ ƿræcan ƿille. 7 nanne man ƿerunðige. ƿerýlle ðam cýnðinge cxx. ƿcill. to ƿite ƿorþon æhlýpe:

IV. Be mýnetepum:

þe cƿædon þ an mýnet ƿý oƿer ealle ðær cýnðinger anƿealde. 7 nan man ne mýnetige butan ƿorðe. And 7if ƿe mýnetepne ful ƿurþe. ƿlea mon ða hand oƿ. ðe he þ ful mið ƿorþhte. 7 ƿette upon ða mýnet ƿmiþhan. And 7if hit ðonne týhtle ƿý. 7 he hine laðian ƿille. ðonne ƿa he to hatum ƿrene. 7 laðige ða hand mið ðæm man týhþ þ he þ ƿacen mið ƿorþhte. And 7if he ðonne on ðæm orðale ful ƿurþe. ðo man þ ylce ƿƿa hit heƿ beƿorpan cƿýþ:

On Lantƿarabýrið vii. mýnetepar. iiii. cýnðer. ii. biƿceoper. 7 an ðær abboder:

To hƿoƿecearþne iii. tƿegen ðær cýnðer. 7 an ðær biƿceoper:

To Lundebýrið viii:

To ƿintecearþne vi:

To Læƿer ii:

To hærtinðacearþne i:

Oƿer to Eýrreacearþne:

To hamtun tƿegen:

To ƿerham ii:

Tƿegen to Eaxencearþne:

ii. to ðcearþerbýrið:

Elleƿ to ðæm oþrum buƿðum an.

V. Be þ on ðe orðaler ƿeððigah:

7if hƿa orðaler ƿeððige. ðonne eume he ðrum nihtum ær to ðæm mæƿrepneorðe ðe hit halðian ƿcýle. 7 ƿeðe hine ƿýlþne mið hlaƿe. 7 realte. 7 ƿætere. 7 ƿýrtum ær he to ƿan ƿcýle. 7 ƿertande hif mærran ðær ðneora ðage ylce. 7 ƿeoƿƿiðge to. 7 ƿa to huƿle ðý ðæge ðe he to ðæm orðale ƿan ƿcýle. 7 ƿƿerige ðone ðane aþ. þ he ƿe mið ƿoleƿihte unƿcýlðig ðære týhtlan. ær he to ðæm orðale ƿa. 7 7if hit ƿý ƿæter. þ he ƿeðuƿe ðneð healf elne on ðæm ƿape:

pape: Eif hit ſy iſen oꝛðal. beon ðreo nihte ær man ða hand on ðo. 7 oꝛða ylſc man hiſ tȳhtlan mid ſone aþe. ſpa pe ær cƿædon: And beo ðæra ylſc ƿærtenðe on ægþere hand ðe ðær ſy. be Eodeſ beboðe. 7 ðær ærcebiſceopeſ. 7 ne beo ðær on naþre healſa manna ðonne xii: Eif ðonne ƿe ƿetȳhtleða man manan ƿeoꝛoð ſy ðonne xii. ſum. ðonne ſy þ oꝛðale ſonað. buton hi him ſƿam ƿan pullan:

VI. Be ðam ðe ƿrfe bȳcgaþ:

Se ðe ƿrfe bȳcge on ƿeritnȳſſe. 7 hit eƿt mon teaman ſcyle. ðonne onfo ƿe hiſ. ðe he hit ær æt bohte. beo he ſpa ðeope. ſpa ſƿeoð. hƿeþer he ſy:

And þ nan ceapinȝ ne ſy ſunnan ðaȝum: Eif hit ðonne hƿa ðo. ðolige ðær ceapȝylð. 7 ƿerȳlle xxx. ſcill. to ƿite:

VII. Be manſƿorum:

Se ðe manne aþ ſƿerige. 7 hit him on open ƿeoꝛþe. þ he næfre eƿt aþ ƿȳrþe ne ſy. ne binnan nanum ƿealȝoðum licune ne licge. ðeah he ſonþƿare. butan he hæbbe ðær biſceopeſ ƿeritnȳſſe ðe he on hiſ ſcniſt ſcine ſy. þ he hit ſpa ƿebete hæbbe. ſpa hiſ ſcniſt him ſcniſe. 7 hiſ ſcniſt hit ƿecȳþe ðam biſceop binnan ðritȳȝum nihta. hƿeþer he to ðære boðe cȳrnan ƿille: Eif he ſpa ne ðo. bete ſpa ðam ðe ƿe biſceop him ſonȝȳran ƿille:

VIII. ———

Eif minra ƿereƿena hƿylc ðonne ðiſ ðon nȳlle. oþþe læſ ȳmbe ſy ðonne ƿe ƿecƿæðen habbaþ. ðone ȝylðe he mine oƿerhȳrnȳſſe. 7 ic ſinde oþerne ðe ƿille. 7 ƿe biſceop amanige ða oƿerhȳrnȳſſe æt ðam ƿereƿan ðe on hiſ ſolȝoþe ſy: Se ðe oꝛ ðiſſa ƿeƿeðnȳſſe ȝa. ȝylðe æt ſnumcȳrpe v. ƿunde. æt oþrum cȳrpe hiſ ƿere. æt ðriððan cȳrpe ðolige ealle ðær ðe he aȝe. 7 ȳra ealra ſƿeonðſcipeſ:

IX. ———

Ealle ðiſ ƿær ƿeretteð on ðam miclan ſȳnoþ æt Eneatanleage. on ðam ƿær ƿe ærcebiſceop ƿulſhelme mid eallum ðam æþelum mannum 7 ƿioȳan. ðe Eþelſtan cȳninȝ ƿeȝaðƿian:

quiulnam in fune. Si ſit ordalium ferri, tres dies tranſeant antequam manus aperiatur; et quilibet accusationem ſuam proſequatur praeiuramento, ſicuti antea diximus, et ſint ſinguli eorum jejuni ex utraque parte, qui praeſto ſunt ex mandato Dei et archiepiſcopi, et non ſint ibi in alterutra parte plures quam xii. ſi autem accuſatus homo pluribus ſtipatus ſit, quam numero xii. tunc ordalium ſit fractum, niſi illi diſcedere velint.

VI. De eo, qui bona emit. LL. Sax. ca. xxiv.

Qui bona emit praefentibus teſtibus, et ea deinde quis ſua eſſe contendat, tunc recipiat ea [venditor] qui illa prius emerat, ſive ſit ſervus, ſive liber, ſive quicumque alius ſit.

Et [jubemus] ut nulla emptio fiat diebus Solis; ſi quis autem hoc faciat, perdat pretium emptionis, et ſolvat xxx. ſolidos pro mulcta.

VII. De perjuris. LL. Sax. ca. xxv.

Qui falſum iuramentum praefat, et inde convictus fuerit, nunquam ei in poſterum fides habeatur, neque in aliquo conſecrato coemeterio jaceat, quando moritur, niſi habeat epiſcopi teſtimonium, in cujus dioceſi eſt, quod ita illud compenſaverit, prout ipſius confeſſor ei praefcripſerit; et confeſſor ipſius nunciet epiſcopo intra xxx. dies, utrum ad compenſationem ejus redire velit. Si hoc ita non fecerit, compenſet eo, quod epiſcopus ipſi injunxerit.

VIII. De his leges non exequentibus. LL. Sax. ca. xxvi.

Si quis praefectorum meorum autem hoc facere nolit, vel remiſſus ſit in eo, quod diximus, tunc ſolvat pro contumacia erga me, et ego inveniam alium qui [hoc exequi] velit; et epiſcopus puniat contumaciam illam in praepoſito, qui in ejus diſiſione eſt. Qui ab hac conſtitutione diſceſſerit, ſolvat prima vice quinque libras, ſecunda vice aeſtimationem capitiſ; tertia vice perdat omne ſui; quod habet, et noſtrum omnium amicitiam.

IX. De legumlatoribus et loco concilii. LL. Sax. ca. ult.

Omne hoc conſtitutum erat in magna ſynodo Greatanleagenſi, in qua erat archiepiſcopus Wulſhelmus, cum omnibus nobilibus et ſapientibus, quos Aethelſtanus rex congregavit.

Papae Rom.
MARINI. II. 1.Archiep. Cantuar.
ODON. 10.Anno Christi
943.Reg. Saxon.
EDMUND. I. 3.*Leges ecclesiasticae Hoeli Dda, regis seu principis totius Walliae*.**Praefatio ex codice Gulielmi Philippi.*

HOELUS Bonus, Cadelli filius, Dei gratia rex totius Cambriae, videns pravae mores pravaeque leges et consuetudines inter Cambros invalescere, ut iis mederetur, ex qualibet commota regni sui ad se convocavit sex viros, qui auctoritate pollebant et jura callebant, et omnes clericos, quibus jus baculi in regno suo compete-
bat, archiepiscopum nempe Menevensen, et episcopos et abbates et priores ad locum in Demetia, qui domus alba ad Tavum vocabatur, quam domum exstrui jussit virgis albis, ut pro domicilio venatico illi foret quandocunque Demetas esset invisurus; quam ob causam vocabatur domus alba. Rex autem et coetus iste ibi commorabatur per totam Quadragesimam, precibus jejuniisque severis Deum exorando, ut gratiam regi daret, qua adjutus, leges et consuetudines Wallicas emendaret. Quadragesima autem absoluta, ex hoc concilio delegit rex xii. viros sapientissimos ex Laicis et unum scholasticum vocatum doctorem Blegoridum, qui delin-
nearent et formarent leges et jura sibi et regno suo usui futura, et quae justitiae et aequitati, quam maxime fieri potuit, essent consentanea. Has leges in tres partes describi jussit. Prima parte continebantur leges aulicae quotidianae; altera leges patriae; tertia ad utramque perti-
nentes; quarum legum tria exempla describi curavit, unum pro usibus aulae quotidianis, penes se asservandum; alterum Dinevorae, et tertium Aberfraviae; ut ita quaelibet trium Wal-
liae partium, Venedotia nempe, Powisia; et Demetia legum exemplar authenticum haberet semper in promptu.

HYWEL Dda o rad Duw mab Cadell Brenin Cymru oll, a welas ei Gymry yn camarfer o gyfreitheu a defodeu, ac o achaws hynny a ddyfynnawdd attaw o bob Cymmwd o'i Deyrnas hwegwyr a arferynt o awdurdawd ac yng-
neidaeth, a holl Eglwyswyr ei deyrnas a arfe-
rynt o deilyngdod Bagleu, megys Archesgob Mynyw, ac Esgyb ac Abadeu a Phrioreu, hyd y lle a elwir Y Ty Gwyn ar Daf yn Nyfed. Y ty hwnnw a beris ef ei adeilad o wiail gwyn-
jon yn letty iddaw wrth hely pan ddelai i Ddy-
fed. Ac wrth hynny y gelwid ef Y Ty Gwynn. A'r Brenin a'r gynnulleidfa honno a drig jasant yno trwy yr holl arawys, i weddio Duw trwy ddirwedd perffaith, ac i erchi rhad a darpar i'r
brenin i wellhau cyfreitheu a defodeu Cymru. Ac o'r gynnulleidfa honno pan derfynawdd y
garawys, y dewisawdd y Brenin y deuddeg Lleyg doethaf o'i wyr, a'r un Ysgolhaig doethaf yr
hwn a elwid yr Athraw Blegywryd, y lunieu-
thaw ac i synhwyrw iddaw ac i'w deyrnas gy-
freitheu ac arferoedd yn berffaith ac yn nesa y
gellid at wirjonedd a jawnder: ac ydd erchis
eu hyfgrifennu yn dair rhan, yn gyntaf, cyfraith
y llys beunyddjawl; yr ail, cyfraith y wlad; y
drydedd, afer o bob un o honunt. Gwedy hyn-
ny ydd erchis wneuthur tri Uyfreu cyfraith; un
wrth ei Lys beunyddjawl preswyl y gyd ag ef,
arall i Lys Dinefwr, y trydydd i lys Aberffraw;
megys y caffai tair rhanneu Cymru, nyd amgen
Gwynedd, Powys a Deheubarth, awdurdawd
cyfraith, yn eu plith wrth eu rhaid yn wasdad
ac yn barawd.

* Leges has, ex quibus ecclesiasticas nostras, juxta editionem doctissimi Wottoni desumpsimus, condidit Hoelus Bonus, primum regni Sudwallensis, deinde totius Walliae princeps, in magno concilio ad Ty Gwynn, sive Whitlandiam, in agro Maridunensi celebrato. Quo anno autem eas promulgaverit, auctores haud bene inter se conveniunt. Spelmannus sequentia in hunc locum adnotat. Hoc concilium locat Camdenus in anno Domini dccccxiv. Codex quidam veterrime MS. circa ann. dccccxvi. Historia Cambriae post ann. Dom. dccccxl. vel sub eodem. Magna auctorum discrepantia, et quae videatur tria concilia denotasse, si toto hoc tempore Hoeli floruisse dominatio. Sed perspicuum est eum non salutarum esse principem ante ann. Dom. dccccxl. vel hunc circiter; nec potitum gubernaculo ultra ann. Dom. dccccxlviii. si historiae antedictae (quam a doctissimis illius patriae auctoribus recognitam videmus et approbatam) fidem habeamus. Ei igitur adhaerentes, concilium istud sub ann. Dom. dccccxl. celebratum opinamur, praesidentibus Walliae rege sive principe Hoelo Dda (i. e. Bono) et archiepiscopo Menevensi, incerti sane nominis, sed qui pro more praedecessorum suorum, non solum archiepiscopi titulum, sed et in multis jurisdictionem tenuit, pallium licet a Romana sede non sit affecutus. Affuisse etiam perhibentur cxi. praelati ecclesiae cum magnatibus totius Walliae. Finito concilio dictus archiepiscopus anathema promulgavit in conditarum jam legum violatores; et ut firmiorem illis reverentiam rex pararet, assumptis sibi archiepiscopo Menevensi, et episcopis Bangorensi et Assaphensi, tredecimque aliis prudentia et eruditione viris spectatissimis, Romam peregrinatur, et legum suarum confirmationem a papa ipso (tanta his auctoritas) reportavit. Notatur autem in calce istius concilii Blangoridum (virum doctum, cujus fit mentio in prooemio) leges illas collegisse, et eundem claruisse ann. Domini dccccxiv. Fuisse hoc (opinor) ea occasione, quod eidem anno concilium istud a Camdeno sit ascriptum, anno scilicet quasi vicesimo sexto ante Hoeli principatum. Haec SPELMANNUS. Nos ei propius fidei historicae accedenti assentientes, Wallensium ordinem latae erant ab Hoelo leges, postquam christianam suscepisset fidem Danorum rex Anlafus, et nondum ubi diligentior habetur calculus, secundo post Anlasi baptismum anno depulit Eadmundus ann. Dom. dccccxliv. Si igitur haec omnia eo, quo gesta erant ordine, describantur, suum de ferendis legibus concilium ann. Domini dccccxlii. ha-

Llyf. I. Pen. XIII.

Am yr Offeirjad teulu.

1. **A**IL yw yr Effeirjad teulu.
2. Efe a ddyly ei Dir yn rhydd, a'i Farch preswyl a'i Frethynwisg i gan y Brenin, a'i Lieinwisg i gan y Frenhines.
3. Ei le yn y neuadd yw y am y tan a'r Brenin, yn nefaf i'r celfi wrth fendigaw y bwyd a chanu Pader.
4. Ei Letty yw ty y Clochydd ac y gyd ag ef yr Ysgolheigion.
5. Ei Sarhaad yw herwydd brawd y Senedd.

Al. Y neb a Sarhao neu a latho Effeirjad teulu, dioddefed gyfraith Senedd. Ac am ei warthaad, deuddeng mu a delir iddaw; y traean a gaiff efe, a'r ddeuparth a gaiff y Brenin.

6. Ei Nawdd yw dwyn y dyn a wnel y cam hyd yr Eglwys nefaf iddaw.

7. Ei Ancwyn yw faig a chornaid llyn.

8. Efe a ddyly Offrwm y Brenin a phawb o'r y rhoddo y Brenin iddaw, yn y tair Gwyl arbennig.

9. Efe a ddyly draean Degwm y Brenin.

10. Efe a ddyly Ddegwm y teulu, ac a ddyly eu Daered.

11. Efe a ddyly bedair ceinjawg o bob infail agored a rodod y Brenin am dir a daear, neu am negefeu mawr eraill.

12. Efe a ddyly Offrwm y Brenin ar Efferen beunydd, ac Offrwm y Swyddwyr achlan, a thraean eu gweini, a'r ddeuparth o'r lle pan hanfoent; ac y felly am a berthyno parth a'r llys oll o ddynjon, efe biau eu traean wafanaeth.

13. Efe a ddyly y Dillad y penydjo y Brenin ynddunt y Garawys.

14. Efe a ddyly fod yn wasdad y gyd a'r Brenin, canys trydydd Anhepcor yw.

15. Efe yw y trydy' dyn a gynneil Faint llys yn awfen y Brenin.

16. Efe a ddyly gaffael ei Farch i gan y Brenin mal y treuljo.

17. Efe Farch a gaiff o'r Ebran gymmaint a rhan dau feirch, ac felly pob Swyddawg arbenig.

18. Ny ddyly yr Esgob berfoni neb ar Sapeleu y Brenin, namyn yr Effeirjad teulu onid gan gyngor y Brenin.

19. Punt yw Cyfarws pob un o'r teulu eithrey Penteulu.

Llyf. I. Pen. XXIX.

Am Offeirad y Frenhines.

1. **A**IL yw Effeirjad y Frenhines.

VOL. I.

Lib. I. Cap. XIII.

De sacerdote domestico.

1. **P**ROXIMUS est sacerdos aulicus.
2. Terras immunes habebit, et equum cum vestimentis laneis rex, et vestimenta lintea regina suppeditabunt.
3. Locus ejus in aula est ultra ignem ex adversum regi, proximus columnae ad benedicendum cibis, et cantandum orationem dominicam.
4. Hospitabitur in domo aeditui cum clericis suis.
5. Multa pro injuria ei illata decreto synodi est aestimanda.

Al. Si quis injuriam intulerit sacerdoti domestico, vel eum occiderit, vel jure egerit cum eo, a synodo judicabitur, nisi quando vulnus linguae ei infertur; et [tunc] pro ista injuria multa erit xii. vaccarum, quarum trientem ipse habebit, et bestem rex.

6. Jus perfugii habet ad deducendum reum ad proximam ecclesiam.

7. Pro coena privata dabitur illi ferculum [cibi] et cornu potus.

8. Oblationes regis et domesticorum et uniuscujusque, cui rex officium dederit, in tribus festis principalibus, ad illum pertinent.

9. Trientem habebit de decimis regis universis.

10. Decimas familiae et eorum mortuaria habebit.

11. Pro quolibet sigillo patenti cum rex aliquem terris donaverit, vel cum alias aliquas res majoris momenti [sigillo confirmaverit,] iv. denarios accipiet.

12. Oblationes ad missam quotidianam regis, cum oblationibus omnium ministrorum et triente oblationum fervorum [domesticorum] et bestie oblationum, quas incolae loci, in quo sit curia, offerent, ad illum pertinent; et summatim, ubicunque aliquid debetur curialibus ab incolis alicujus loci, triens ex istis servitutibus illi persolvetur.

13. Paschate habebit vestimenta regis poenentialia, quibus in Quadragesima induebatur.

14. Regem semper comitabitur, cum sit unus ex comitibus ejus individuus.

15. Unus est ex triumviris, qui, rege absente, dignitatem aulae sustinebunt.

16. Equos, si qui defecerint, regis sumptibus habebit.

17. Equus ejus (ut et omnium ministrorum principalium equi) duplicem pabuli portionem habebit.

18. Episcopus neminem ad capellas regias praesentabit, inconsulto rege; hoc enim est sacerdotis domestici officium.

19. Merces annua singulorum officialium, excepto praefecto palatii, libra aestimatur.

Lib. I. Cap. XXIX.

De sacerdote reginae.

1. **S**ACERDOS, qui reginae est a sacris domesticis, est secundus.

H h h

2. Terram

2. Terram immunem possidebit : equum semper et vestimentum linteum a regina, et laneum a rege accipiet.

3. Decimarum reginae et ministrorum camerae ejus trientem accipiet.

4. Hospitabitur cum sacerdote regio in domo aeditui.

5. Pro quolibet sigillo patente jussu reginae concessio, iv. denarios accipiet.

6. Oblationes reginae et omnium ejus ministrorum ter in anno habebit. Oblationes autem reginae perpetuo habebit.

Al. Oblationes officialium reginae habebit in tribus festis principalibus.

7. Vestimenta reginae poenitentiales, quibus tota Quadragesima induebatur, Paschate ad illum pertinent.

8. Cibis et potui, quae in cameram deferuntur, ille benedicet.

9. Locus ejus [erit] exadversum reginae.

10. Patrociniabitur reis ad proximam ecclesiam.

11. Multa pro injuria ei illata ad arbitrium synodi [determinabitur.]

12. Prerium caedis ejus pro dignitate gentis suae statuetur, et eodem modo caedes cujusque gradu ecclesiastico decorati aestimabitur.

Lib. II. Cap. VIII.

De asyulis ecclesiasticis.

OMNES proprietarii fundorum ecclesiasticorum adire regem novum debent, ad exponenda coram illo sua jura et privilegia; id quod illos facere oportet, ne regi fucus fiat. Et postquam regi sua privilegia exposuerint, si illi iusta fuisse videbuntur, privilegia et jura asylo- rum illis confirmabit.

2. Si quis crimen quodpiam admiserit, et ob istud crimen ad asylum confugerit, et lis ei illic intendatur; nec abbas nec monachi illi patrociniabuntur, usque dum satisfecerit pro isto crimine. Sed si nulla lis ei moveatur, illum conducent ad locum, quo illum conducere debuerint.

3. Si quis damnum intulerit alicui, quod denario aestimetur extra limites asyli, et actio illi intendatur ob istud facinus, jure asyli, quod violaverit, non potietur. Qui enim in asylo facinus perpetraverit, patrocinium illic denuo non habebit, sed necesse erit illi novum asylum petere.

Al. Si quis in asylo reliquias gestans damnum fecerit, quod denario compensandum fuerit, bona ejus omnia isto asylo decident, nisi aliud asylum obtinuerit. Nec enim aequum est, ut in asylo, quod violaverit, protegatur.

4. Qui ad asylum confugerit, coemeteria et atria ecclesiae suae peragrarare licet sine reliquiis, et armenta ejus erunt cum armentis monasterii,

2. Efe a ddyly ei Dir yn rhydd; a'i Farch preswyl, a'i lieinwisg i gan y Frenhines a'i Frenthynwisg i gan y Brenin.

3. Efe a ddyly draean degwm y Frenhines, ac a berthyno ar yr ysfafell.

4. Ei Letty yw y gyd ag Effeirjad y Brenin yn nhy y Clochydd.

5. Efe a ddyly bedair ceinjawg o bob infail agored a roddo y Frenhines.

6. Efe a ddyly offrwm y Frenhines a phawb o'r a berthyno attai dair gwaith bob blwyddyn: offrwm y Frenhines hagen a gaiff yn breswylfoddawg.

Al. Offrwm y sawl a berthyno i'r ysfafell yn y tair Gwyl arbennig a gaiff.

7. Efe a ddyly Ddillad y Frenhines y rhai y penydjo ynddunt yn hyd y Garawys.

8. Efe a ddyly fendigaw y bwyd a'r llyn a ddel i'r ysfafell.

9. Lle yr Offeirjad gyfarwyneb a'r Frenhines.

10. Ei Nawdd yw a wnel y cam hyd yr Eglwys nefaf.

11. Ei Sarhaad yw herwyd brawd y Senedd.

12. Ei Werth yw herwydd braint ei genedl, ac y fal hynny pob Graddwr.

Llyf. II. Pen. VIII.

Am Nawdd Eglwys.

1. **P**OB perchennawg tir Llan a ddylyant ddyfod ar bob Brenin newydd a ddel, i ddadganu iddaw ef eu Braint ac eu Dylyed; ac y sef achaws y dadganant iddaw ef, rhag twyllaw y Brenin. A gwedy y dadganont iddaw ef eu Braint, o gwyl y Brenin fod yn jawn eu Braint, ysfdynned y Brenin iddunt eu Braint ac eu Noddfa.

2. O derfydd i ddyn wneuthur anghyfraith ar hag yr anghyfraith hwnnw cyrchu Nawdd ac ef ar y Nawdd hwnnw cyfodi hawl arnaw; ni ddyly yr Abadeu na'r Effeirjeid ei hebrwng ef, yn y wnel jawn am yr anghyfraith gyffefin. O derfydd na chyffroo hawl arnaw ef, hebryngent wynteu efo hyd y lle y dylyoent ei hebrwng.

3. O derfydd i ddyn wneuthur cam cywerthydd ceinjawg i ar ei Noddfa a chyffroi hawl arnaw ef am yr anghyfraith ryddigones i ar ei Noddfa, ni ddyly ei amddiffyn o'r Nawdd y gwnaeth gam arnaw, oni's adnewydd a Nawdd arall.

Al. O derfydd i ddyn wneuthur o gam werth un geinawg ac ef ar Nawdd a Chrair arnaw, efe a ddyly golli cwbl o'r eiddaw ac o'i anrhaith i'r Nawdd hwnnw, ony chaiff Nawd arall o newydd. Sef achaws yw hynny, Y Nawdd a amreinjwys efe, ny ddyly o honaw un Nawdd.

4. Pwybynnag a gymmero Nawdd, efe a ddyly ymdaith yn y Fynwent a'r Gorphlan heb Greirjeu arnaw, a'i ysgrubl y gyd ag ysgrubl y clas

clas a'r Abadeu hyd ydd eloent bellaf, ac ydd ergytt joent eu buches drach eu cefn.

5. O derfydd i ddyn fod Greirjeu arnaw, a gwneuthur o hanaw gam a dan ei Greirjeu, ni ddyly gaffael nawdd nac amddiffyn i gan y Greirjeu hynny, can ni's haeddws.

6. Mesur Corphlan Erw gyfreithjawl yn ei hyd, a'i phen ar y Fynwent, a hynny ynghylch y Fynwent yn gwmpas.

7. O derfydd bod Eglwys a ddywetto ddylyu gynnal dyn ar ei Noddfa faith mlynedd heb wneuthur jawn, neu ysbaid a fo hwy; a bod yr Arglwydd a fo ar y wlad yn gwrthwynebu iddi am hynny, ac yn dawedud nyd eddyw i ganthaw ef iddi y Braint hwnnw: rhaid yw i'r Eglwys fod iddi a gatwo y Braint hwnnw o dysdjon deddfawl: ac o's caiff, gatter iddi yn ddiwarafun ei Braint. Ac oni's caiff hithau hebyrnyged yr Eglwys ef mal y dylyo orau, neu ynteu gwnaed jawn o'r Anghyfraith ryddigones.

8. Or gwnair Eglwys ar Taiawctref gan ganjad y Brenin, a'i bod yn Gorphlan ac Effeirad yn efferennu ynddi, rhydd fydd y Dref honno odd' yna.

9. O derfydd i Bersoneu yr Eglwys ddywedud allu o naddunt wy rod-di nawdd yn erbyn un o'r tri pheth hyn, Gorfodogaeth, a Mechniaeth, a Goresgyn, bid ym dhen y Brenin, y gwr a romdes iddunt wy y noddfa, edfryd pa ddelw y rhoes efe y noddfa honno; ac a rodes, yn ei erbyn ei hun y rhoddes; cadwent wynteu hyn a rod-des efe iddunt wy.

Llyf. II. Pen. IX.

Am faith Ysgopty Dyfed.

1. SAITH Ysgopty y fydd yn Nyfed. Un yw, Mynyw yn Eisteddfa arbennig yng Nghymru. Ail yw Eglwys Ismael. Trydydd Llan Degman. Pedwerydd Llan Uffyllld. Pummed Llan Deilaw. Hweched Llan Deulydawg Seithfed Llan Genau.

2. Abadeu Teilaw a Theulydawg ac Ismael a Degeman a ddylyant fod yn llythyrjawl urddoljon.

3. Ebediw pob un o'r pedwar hyn i Arglwydd Dyfed deuddeg punt yw a'r neb a ddel yn eu lle taled.

4. Mynyw a ddyly fod yn rhydd o bob.

5. Llan Genau a Llan Uffyllld rhydd ynt o Ebediweu can nid oes dir Eglwys iddunt.

6. Y neb a wnel waed ar Abad un o'r Eisteddfau arbennig rhagddywededig taled faith punt iddaw a golchyddes o'i genedl yr gwaradwydd i'r genedl ac yr cadw cof am dal y farhaad.

et [tuta erunt] ad ultimum locum, quo illa progredi fas erit, modo revertantur ad bovia sua.

5. Si quis reliquias gestans sub earum patrocinio facinus pataverit, nec patrocinium nec defensionem ab illis habebit, quoniam indignum se reddiderit tali patrocinio.

6. Mensura coemeterii est jugerum legitimum longitudine; cujus extremitas atrium pertinget, illud undiquaque ambiens.

7. Si qua ecclesia jus tuendi reum patrocinio suo per septennium, vel eo amplius, a compensatione facienda, sibi vendicaverit, et dominus istius regionis illi contradixerit, et negaverit tale privilegium illi se unquam concessisse; ecclesia debet producere testes idoneos, qui illi istud privilegium afferent. Et si tales habuerit, privilegio isto sine molestia fruitor, alioquin reum modo, quo possit, optimo protegat, vel [reus] pro injuria, quam fecerit, compenset.

8. Si rex ecclesiam in villa servili extruendi licentiam concesserit, cui coemeterium fuerit assignatum, et sacerdotes ad missam inibi celebrandam constituti fuerint, ista villa exinde libera erit.

9. Si ecclesiastici affirmaverint se patrocinium dare posse contra quodlibet ex hisce tribus, custodiam nempe, seu exhibitionem reorum, fidejussionem et investituram, rex, qui isto privilegio illos donavit, examinabit, quale privilegium illis dederit; et si tale illis concesserit, quod praerogativae suae nocivum sit, isto tamen ecclesiastici fruuntur.

Lib. II. Cap. IX.

De septem domibus episcopalibus in Demetia.

1. SEPTEM domus episcopales sunt in Demetia. Prima est Menevia, metropolis totius Walliae. Secunda est ecclesia [sancti] Ismaelis. Tertia est ecclesia [sancti] Decumani. Quarta est ecclesia [sancti] Issilti. Quinta est ecclesia [sancti] Teiliavi. Sexta est ecclesia [sancti] Teilidoci. Septima est ecclesia [sancti] Cenaei.

2. Abbates SS. Teiliavi, Teilidoci, Ismaelis, et Decumani debent esse literati, et sacris ordinibus initiati.

3. Pro mortuario cujusque horum quatuor xii. librae sunt solvendae domino Demetiae ab unoquoque, qui in alterius locum successus fuerit.

4. Menevia libera est ab omni servitio.

5. Ecclesiae SS. Cenaei et Issilti liberae sunt a mortuariis, quoniam fundos nullos habent.

6. Si quis vulneraverit quemquam horum abbatum, qui sedibus hisce praedictis principalibus praeficiuntur, solvet illi vii. libras et lotricem e gente sua gentilibus [abbatis tradet] in dedecus [domus suae] et ut memoria talis mulctae solutae conservetur.

Lib. II. Cap. XXVIII.

Llyf. II. Pen. XXVIII.

*De causis inter curiales et ecclesiasticos.**Am Ddadl Llys ac Eglwys.*

1. **S**i clericus curialem lege petat, petere in curia [regia] oportet.

2. Si curialis clericum lege petat, petere in [curia] ecclesiastica oportet. Idcirco curialis non magis debet ecclesiam petere, quam clericus curiam, quia gladius pedum pastorale protegere debet.

3. Septem tamen sunt praerogativae fori ecclesiastici prae foro laico. Hae septem sunt, decimae et oblationes et mortuaria et honoraria pro matrimoniis, et legata mortuorum, et spolia altaris, et bona latrocinio manifesto ablata a clerico, et contumelia viro ecclesiastico illata. Et pro quolibet horum laicus satisfactionem dabit clerico in foro ecclesiastico.

4. Ecclesia etiam unam habet praerogativam prae curia regia, nempe quod in limitibus terrarum statuendis illa primo jurabit, modo jus baculi et evangelii habuerit.

Papae Rom.
MARINI. II. 1.

Archiep. Cantuar.
ODON. 10.

Anno Christi
943.

Reg. Saxon.
EDMUND. I. 3.

Constitutiones Odonis, archiep. Cant. *

Ex MS. Cott. Vespas. A. 14. fol. 173. verso.

Praefatio.

IN nomine sanctae Trinitatis et unice divinitatis. Licet nullis existentibus meritis, monita pia exhortationis ausu temerario quempiam docere praesumam; tamen quia certantibus, et videlicet laborantibus in stadio hujus vitae, spirituale bravium auctore donorum Spiritu promittitur; et pastorum curae, populus Dei multiplicandus, fide et numero caute conceditur. Ideo ego Oda humilis et extremus, divina largiente clementia, almi praefulis et pallii honore ditatus, quaedam documenta, omni christicolae, ni fallor, non indigna, quae a praecedentibus illustrium virorum praeceptis certissima comperi, ad consolationem domini mei regis, scilicet Aetmundi, omnisque populi excellenti imperio ejus subjecti, in ista cartula coadunare decrevi. Unde devotissime obsecro, et clementissime hortor audientium mentes, ut si quando haec recitanda audiant, interius videlicet in corde frequenti meditatione plantent, et multiplici bonae operationis munere, ex eo fructum pacatissimum in tempore messis sibi colligant.

CAP. I. *De immunitate ecclesiae. †*

Primo capitulo praecipimus et mandamus, ut sancta Dei ecclesia, quae sanguine Christi primum fundata est, et fidelium multitudine, sponfa dealbata, nullis ingravetur ‡ malorum interruptionibus. Nec alicui liceat censum ponere

super ecclesiam Dei; quia filii ecclesiae, id est, filii Dei, ab omni censu terrestri liberi sunt in omni regno. Ambrosius ait: "Ecclesia catholica libera est ab omni censu principis", in historia ecclesiae. Si quae domus, agri, vel quaelibet praedia a christianis direpta sunt, sive sub fisco regalem, sive in dona collata sunt; haec omnia in antiquum jus christianorum praecipimus revocari. Gregorius enim ait: "Si quis ecclesiam Christi denudaverit, anathema sit, si non satisfactione emendaverit": et iterum: "Quisquis ecclesiae Dei parochias violare vel usurpare per rapinam temptaverit, ab ecclesiae ministris excommunicandus est, et omnimodo a corpore Christi alienus". Audent enim extramilites, qui Christum crucifixerunt, aliquid, qui ecclesiae ejus disciplinae regulis obedire contempnunt: ecclesia enim habet potestatem ligandi atque solvendi.

CAP. II. *De secularium principum officio, et obedientia episcopis praestanda.*

Secundo capitulo ammonemus regem, et principes, et omnes, qui in potestate sunt, ut cum magna humilitate suis archiepiscopis, omnibusque aliis episcopis obediant; quia illis claves regni caelorum sunt, datae, et habent potestatem ligandi atque solvendi. Nec se magni pendant in seculari potentia, quia Deus superbis resistit; humilibus dat gratiam: habeatque rex prudentes con-

* Constitutiones Odonis, archiepiscopi Cantuariæ, tempore regis Edmundi latae, hoc est, annum circiter Domini dccccxliiii. regnare enim is coepit anno dccccxl. i. Odae, alias Odonis pontificatus 7. desiit vero anno dccccxlii. i. Odonis xlii. In quibus cavetur de officio regis, magistratuum, et cleri, et de juribus ecclesiae rite conferendis.

† V. Chart. reg. Aethelbaldi in Ingulph. fol. 486. a. Tituli capitulum desunt MS. ‡ ingrediatur MS.

filiarios, Deum timentes super regni negotia; ut populus bonis exemplis regis et principum eruditus, proficiat in laudem et gloriam Dei, sitque rex clypeus et defensor ecclesiarum Dei. Neminem injuste per potentiam opprimere: si ne acceptione personarum inter virum et proximum suum judicare: advenis, pupillis, et viduis protector esse: furtum prohibere, adulteria punire: iniquos non exaltare: pauperes eleemosynis alere: quia etsi omni homini necessarium est; Christi custodire mandata praecipue tamen regibus, et omnibus in sublimitate positis: qui et pro seipsis etiam, et pro universis sibi subjectis, in die districti examinis iusto iudici rationem sunt reddituri.

CAP. III. *De officio episcoporum.*

Tertio ammonendi sunt episcopi, quatenus cum omni honestate, et modestia in sanctae religionis pietate praedicent, et ostendant exempla bona omnibus. Ut suas parochias omni anno, cum omni vigilantia praedicando verbum Dei, circumeant; ne aliquis per incuriam pastoris, per devia cujuslibet ignorantiae errans, lupinis pateat moribus lacerandus; ne quis turpis lucri gratia, sed spe mercedis aeternae, gregem sibi commissum, pascere studeat. Quod enim gratis accepimus, gratis impendere non differamus. Absque ullo timore vel adulatione cum omni fiducia verbum veritatis praedicare regi, principibus populi sui, omnibus dignitatibus, et nunquam veritatem subterfugere. Neminem injuste dampnare; neminem, nisi iuste, communicare; omnibus viam salutis demonstrare.

CAP. IV. *De officio presbyterorum.*

Quarto capitulo amonemus presbyteros, ut populum Dei bonis exemplis, habitu sancto doceant; et doctrina sancta erudiant et informant. Ut illorum conversatio in omni bonitate et modestia, moribus populi excellentior sit: quatenus qui eum viderit secundum presbyteratus sui dignitatem vestitum incedentem, bene et laudabiliter enunciat habitus ejus.

CAP. V. *De officio clericorum.*

Quinto capitulo ammonendi sunt clerici, ut canonice cum omni honestate et reverentia juxta sanctorum patrum decreta vivant; praebentes bona omnibus exempla, quatenus in eorum bona conversatione laudetur episcopus, honoretur ecclesia, populus proficiat in laudem Dei; et illi secundum nominis sui dignitatem, digni in Dei haereditatem venire efficiantur.

CAP. VI. *De officio monachorum.*

Sexto capitulo hortamur monachos, et omnes qui votum Deo voverunt; ut in omni humilitate et obedientia, die noctuque hoc adimplere studeant, permanentes in timore Dei in ecclesiis, ubi se voto constrinxerunt. Non sint vagabundi, neque girovagi, qui nomen monachi desiderant, officium autem ejus contempnunt; sed secundum exempla apostolorum, per habitum humilitatis, laboribus manuum, et lectione sacra,

et continuis orationibus se exercentes: "parati, praecinctis lumbis, ardentibusque lucernis, patremfamilias expectent": ut veniens eos faciat in aeterna requie sine fine permanere.

CAP. VII. *De prohibendis illicitis connubiis.*

Septimo capitulo prohibemus, et interdici-mus omnibus christianis injusta connubia, et incestuosa cum monialibus vel cognatis, vel cum aliis illicitis personis. Sanctae enim recordationis Gregorius papa, cum pluribus episcopis, seu sacerdotibus caeteris, in Basilica beati Petri apostoli constituit: "Si quis monacham, quam Dei ancillam appellant, in conjugio duxerit; anathema sit: et responderunt omnes, Amen". Nos quippe eandem apostolicam auctoritatem sequentes, simili modo jaculum maledictionis talibus imponamus, nisi correptus a tam nefanda praesumptione, ad satisfactionem pervenerit.

CAP. VIII. *De concordia in ecclesia conservanda.*

Octavo capitulo obsecramus, ut quando in aliquo conventu venerimus, tota intentione consideremus, quid psalmista nos amonet, dicens: "Dominus prospicit super filios hominum": et reliqua. Et iterum: "Dominus dissipat consilia gentium": et reliqua usque "in haereditatem sibi". Ideo praevidendum est, fratres, ut sit concordia et unanimitas inter episcopos et principes, omnemque populum christianum, ut sit unitas ubique ecclesiarum Dei, et pax: immo una sit ecclesia, fide, spe, et charitate, unum habens caput, quod est Christus: cujus membra se invicem adjuvare, mutuaeque caritate diligere debent, ut ipse ait: "In hoc cognoscant omnes": et reliqua.

CAP. IX. *De jejunis et eleemosynis faciendis.*

Nono capitulo amonemus jejunium cum eleemosynis caute et vigilantiter conservare. Ista enim sunt tres alae, quae ducunt sanctos ad caelum. Quatenus quadragesimale jejunium; quatuor tempora, et alia legitima jejunia; videlicet iv. feriam et vi. feriam, cum magna vigilantia observare studeatis; et super omnia dominicum diem, et sanctorum festivitates, sicuti canon et exempla praecedentium patrum affirmant, ab omni seculari opere cautissime custodire procuretis: ne superstitionibus vanis consensum praebeatis; neque creaturam pro creatore, magicis infusionibus adorabitis; quia, qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt.

CAP. X. *De decimis reddendis.*

Decimo capitulo mandamus, et fideliter obsecramus, de decimis dandis, sicut in lege scriptum est: "Decimam partem ex omnibus frugibus tuis seu primitiis deferas in domum Domini Dei tui". Rursum per prophetam^a: "Afferre (inquit) omnem decimam in horreum meum, ut sit cibus in domo mea, et probate me super hoc. Si non aperuero vobis cataraclas caeli, et effudero benedictionem usque ad abun-

^a Mal. iii. 10.

dantiam : et increpabo pro vobis, qui comedit et corrumpit fructum terrae vestrae, et non erit ultra in ea sterilis". Unde et cum obtestatione praecipimus, ut omnes studeant, de omnibus, quae possident, dare decimas ; quia speciale

Domini Dei est, et de novem partibus sibi vivant, et eleemosynas tribuat. Veritatem autem facientes, in caritate maneamus in illo, qui est Deus benedictus in secula seculorum. Amen.

Papae Rom.
MARINI II. I.

Archiep. Cantuar.
ODON. IO.

Anno Christi
943.

Reg. Saxon.
EDMUND. I. 3.

Synodalis epistola Odonis, archiepiscopi Cantuariensis, ad episcopos sibi suffraganeos.*

MIRABILI cunctipotentis praefulis polorum clementia opitulante, ego Odo, ecclesiae salvatoris Domini nostri Jesu Christi archiepiscopus, Dorobernensis civitatis metropolitanus, coepiscopis fidei catholicae compaginatoribus, spiritali charitate, etiam comitatus rigore, meis confratribus, praesentium prosperitatem, aethereiue decoris beatitudinem. Si aliquo modo fieri posset, ut totius mundi opes ante nostros ponerentur obtutus, ita ut imperiali munere nobis universaliter deservirent, libenter illa omnia distribuerem, meque ipsum insuper pro vestrarum animarum salute impenderem. Quippe quoniam meipsum a vestrae sanctitatis studio cupio et spero corroborari super eo, in quo Dominus Deus nos operarios constituit. Et multa, quibus onus pontificatus exponit, subdidit: idcirco humiliter, quasi indignus, sed devotus, precor et hortor sanctitatem vestram, ne tepide et negligenter in regimine animarum conversemi, ut non in tempore tremendae vindictae conqueratur de vobis Dominus, dicens:† "Pastores non pascebant gregem meum, sed semet-

ipfos." Et iterum: "Principes extiterunt, et ego ignoravi." Sed potius curemus familiae Domini, super qua nos constituit rectores, cibum dare in tempore suo, mensuram tritici, probatam scilicet doctrinam. Et quamvis meritorum qualitate non praesumam consolari et hortari quemquam, quippe qui solus indignus, et innumerabilium culparum reus, gaudeo et indigeo frateris admonitionibus fideliter corroborari; tamen propter antiquam auctoritatem praedecessorum meorum, beatae scil. memoriae Augustini, et aliorum sanctorum, quorum studiis regula christianitatis, primum ab hac archiepiscopali sede cunctis finibus Anglorum innotuit: idcirco istos divinos apices ad utilitatem omnium vestrum caraxare decrevi, quatenus rex augustissimus, egregio vocabulo Edmundus, cum omni populo suo imitari gaudeat, quod in nobis et ex nobis audiat; omnesque gentes, quae undique regali imperio ipsius subjectae sunt, titulos liquidae nostrae conversationis ovanter sequi ament et delectent.

Papae Rom.
MARINI II. 2.

Archiep. Cantuar.
ODON. II.

Anno Christi
944.

Reg. Saxon.
EDMUNDI I. 4.

Concilium Londinense sub Edmundo rege, in quo sequentes leges ecclesiasticae conditae sunt. Ex textu Roffensi, et Spelm.

EADMUNDUS rex congregavit magnam synodum in civitate Londini, sancto paschali tempore, utriusque tam ecclesiastici ordinis, quam politici. Ibi erat Oda, et Wulffstan archiepiscopus, et multi alii episcopi, contemplantes animae suae salutem, et eorum, qui illis subjecti erant.

EADMUND cýning ȝeromnode mýcelne ȝrýnoþ to Lundenbýrnȝ. on ða halȝan Earterlicon tid. æȝþer ȝe ȝodcundra haða. ȝe populdcundra. Ðær pær Oða. ȝ pulyrtan ærcebyrceop. ȝ mænȝe oþre byrceopar. ȝmeaȝende ymbe heopa ȝapla aped. ȝ ðara ðe him underþeodde pærnon.

I. De sacris initiatorum castitate.

Inprimis, ut sacris initiati, qui populum Dei vitae exemplum docere debeant, castitatem suam retineant secundum ordinem suum, sive virilem sive foemininum. Si ita non faciant, tunc illo sint digni, quod in canone dictum est; hoc est, ut perdant possessionem mundanam, et consecratum coemeterium, nisi emendaverint.

I. Be ȝehaðeða manna clænnýrre.
Ðæt ȝ æperȝ þ ða halȝan haðar ðe ȝoðer ȝolc læpan ȝcýllan lȝer býrre. þ hi heopa clænnýrre heoldan be heopa haðe. ȝpa pær haðer. ȝpa pȝ haðer. ȝpa hþæþer hit ȝý. ȝif hi ȝpa ne ðon. ðonne ȝýn hi ðær ȝýrþe ðe on ðæm canone cþæþ. þ ȝ. þ hi ðolian populð æhta. ȝ ȝehalȝoðre leȝerȝtope. buton hi ȝebetan.

II. De decimis, et ecclesiasticis censibus.

Decimas injungimus singulis christianis per christianismum eorum, et ecclesiae censum, et nummum eleemosynarium. Si quis hoc facere nolit, sit excommunicatus.

II. Be teoþunȝum. ȝ cýpȝrceatum.
Teoþunȝe pe bebeoðar ælcum cȝrȝtenum men be hȝ cȝrȝtendome. ȝ cýpȝrceat. ȝ ælmeȝrceoh. ȝif hit hȝa ðon nýlle. ȝý he a-manȝumod.

* Malmesburiensis lib. 1. De gestis pontificum hanc epistolam adducit, sic inquit: Odo non mediocre literarum dedit in epistola iudicium, quam post synodale tempore regis Edmundi concilium ad suffraganeos dedit, cujus haec forma est.

† Ezek. xxxiv. 8.

III. Be manrlhte:

Ea hpa cniſteneſ manneſ bloð aſeote. ne cume he na on ðaſ cýningeſ neapæſte. 7iſ he cýningeſ man ſý. ær he on ðædbote ga. ſpa biſceop him tæce. 7 hiſ ſcniſt him piſ. riſe:

IV. Be nunna hæmede. 7 ſoplyſne:

Se ðe piſ nunnan hæme. 7ealſoðne le. geſſtope ne ſý he pýpþe. bute he 7ebete ſpa ðe manſlaſa. Ðaſ ylce pe cþædon be æpþýce:

V. Be cýpicea 7ebetunſe:

Eac pe cþædon þ ælc biſcop 7ebete Eodeſ huſ on hiſ aſnum. 7 eac ðone cýning mýnd. 7iſe. þ ealle Eodeſ cýpicean ſýn pel beho. ſene. ſpa uſ mýcel ðearſ iſ:

VI. Be manſporum 7 liblacum:

Ða ðe manſpeſiaþ. 7 liblac pýpcaþ. ſýn hi a ſnam ælcum Eodeſ ðæle aþopþene. bu. tan hi to pihtpe ðædbote 7ecýpþan:

Eadmund cýning cýþ eallum ſolce. 7e yl. ðpum. 7e 7ingnum. ðe on hiſ anpealde ſýnd. þ ic ſmeade mid minna piſena 7eþe. ahte 7e 7oðra haða 7e læpeðra. Æpeſt hu ic mæhte cniſtendomeſ mæſt aþæpan. Ðonne ðuhte uſ æpeſt mæſt ðearſ. þ pe upe 7eſibþumnyſſe 7 7eþþeþnyſſe ſæſtli. coſt uſ betpeonan heolþan. 7ýnd ealne min. ne anpealde. Me egleþ ſpiþe. 7 uſ eallum Ða unpihtlican 7 menigſealdan 7eſeohſe ðe betpux uſ ſýlþum ſýndon. Ðonne cþædon pe.

I. Be manrlhte:

Ea hpa heonon ſopþ æniſne man oþſlea. þ he peſe ſýlþ ða ſæþþe. buton he him mid ſþeonda ſýlþte binnan tþeþ monþum ſop. 7ýlþe be ſullan pepe. ſý ſpa boþan ſpa he ſý. Ea hine ðonne ſeo mæſþe ſoplaſte. 7 him ſopſýlþan nellen. Ðonne pille ic. þ ealle ſeo mæſþ ſý unſah butan ðam handæ. ðan. 7 hi him ſýþþan ne doþ mete. ne mun. ðe. Ea ðonne ſýþþan hþýlce hiſ maſa hi. ne ſeopmie. Ðonne beo he ſcýlþiſ ealler ðaſ ðe he aſe piþ ðone cýning. 7 peſe ða ſæþþe piþ ða mæſþe. ſopþam he hine ſop. ſocan ær. Ea hpa ðonne on ðæpe oþþe mæſþ þpæce do on æniſum oþþum men. bu. tan on ðam pihtþandæðan. ſý he 7eſah piþ ðone cýning. 7 piþ ealle hiſ ſpýnde. 7 ðo. liſe ealler ðaſ ðe he aſe:

II. Be ðon ðe mon oþþe on cýpicean 7e. rece. oþþe on cýningeſ buþh:

Ea hpa cýpican 7erece. oþþe mine buþh. 7 hine man ðæpe ſece. oþþe ýſliſe. Ða ðe þ doþ. ſýn ðaſ ylcan ſcýlþiſe ðe hit heþ be. ſopan cþæþ:

III. Be ſýhtpíte. 7 manbote:

And ic nýlle þ æniſ ſýhte piſte. oþþe man. bote ſopſýþen ſý:

III. De homicidio.

Si quis christianum sanguinem fundat, non appropinquet regis conspectum, si regis servus sit, priusquam poenitentiam egerit, sicut episcopus ipsi significaverit, et confessor illum admonue. rit.

IV. De monialium stupro et adulterio.

Si quis cum moniali coeat, non sit dignus consecrato coemeterio, nisi compenſet, sicuti pro homicidio. Idem dicimus de violatione con. jugii.

V. De templi instauratione.

Diximus etiam, quod quilibet episcopus in. ſtauret domum Dei de suo proprio; et regem e. tiam commoneat, ut omnia Dei templa bene ſint ornata, sicuti nobis valde necessarium est.

VI. De perjuris et fascinationibus.

Qui pejerat, et fascinationes operatur, ſit in aeternum ab omni Dei consortio rejectus, nisi ad justiore poenitentiam se converterit.

Eadmundus rex ſignifico omni populo tam ſenioribus, quam junioribus, qui in mea ditione ſunt, me contemplatum eſſe cum ſapientum meorum conſilio, tam eccleſiaſtici, quam laici ordinis, primo quomodo chriſtianiſmum maxi. me promovere poſſem. Tunc viſum eſt nobis primo maxime neceſſarium, ut pacem noſtram et concordiam quam firmiſſime inter nos tene. amus per omnem meam ditionem. Me et nos omnes valde taedet injuſtarum et multiplicium pugnarum, quae inter nos ipſos ſunt. Tunc diximus:

I. De homicidio.

Si quis poſthaec aliquem occidat, ut ſolus portet inimicitiam, niſi ope amicorum intra xii. meſes eum compenſet plenaria capitis aeſtima. tione, cujuſcunque ſit conditionis. Si eum tunc cognatio deſerat, et compenſare nolit; tunc vo. lo, ut tota cognatio ſit ab inimicitia immunis, praeter homicidam, et illa ei poſtea nec victum praebeat nec pacem. Si autem deinde aliquis cognatorum ipſum hoſpicio excipiat, tunc reus ſit apud regem omnium, quae habet, et portet inimicitiam cum cognatis, quoniam antea eum dereliquerunt. Si quis autem in alia cognatio. ne ultionem ſumat ab aliquo alio homine, prae. ter homicidam; ſit inimicus regis et omnium ejus amicorum, et perdat omnia, quae habet.

II. De eo, qui alium in templo aut in oppido re. gio oppugnat.

Si quis ad eccleſiam vel oppidum meum con. fugit, et quis eum ibi quaerat vel affligat; illi, qui hoc fecerint, rei ſint ejus, quod antea di. ximus.

III. De multa pugnae et homicidii.

Et ego nolo, ut aliqua pugnae multa, vel homicidii ſit remiſſa.

IV. De

IV. *De sanguinis effusione.*

Significo etiam, quod nolim refugium ei, qui sanguinem humanum fundit, dari ad meam familiam, priusquam ecclesiasticam compensationem susceperit, et cognatis compensaverit abundanter, et ad quodlibet jus inclinaverit, sicut episcopus ei denotat, in cuius provincia ille sit.

V. *Gratiarum actio ei, qui in profligandis furibus aliquem auxiliatus est.*

Deo etiam gratias ago, et vobis omnibus, qui me auxiliati estis in pace, quam contra furta sancivimus; tunc confido in vobis, quod me ad eam tanto melius adjuvare velitis, quanto magis nobis omnibus utile est, ut conferretur*.

Papae Rom.
MARINI II. 2.

Archiep. Cantuar.
ODON. II.

Anno Christi
644.

Reg. Saxon.
EDMUNDI I. 4.

Constitutio de nuptiis. Be pyrmanney bepeddunge. Text. Roffen.

Quomodo virgo desponsanda, et quinam ritus ibi esse debent.

I. **S**I quis virginem vel uxorem in matrimonium ducere velit, et hoc illi ac amicis placeat; tunc iustum est, ut sponsus juxta jus Dei et instituta mundi prius promissum et fidem det viro, qui eorum prolocutor [paranymphus] est, quod ille hoc modo eam cupiat, ut juxta jus Dei eam servare velit, sicut vir foeminam suam debet: et hoc spondeant amici illius.

II. Postea sciendum est, ad quem cibariorum exhibitio pertinet; hoc spondeat deinde sponsus, et fidejubeant amici ejus.

III. Postmodum significet sponsus, quid ei daturus sit pro eo, quod illa voluntatem ipsius elegerit, et quid ei donaturus sit, si illa supervixerit eum.

IV. Si hoc ita pacto conventum est, tunc iustum est, ut ea dimidiam bonorum partem habeat, et omnia, si prolem invicem habeant, nisi illa deinde maritum [aliu] eligat.

V. Confirmet omne, quicquid promiserat sponsione, et amici fidejubeant.

VI. Si illi tunc in omni re concordant, tunc adeant cognati, et spondeant consanguineam suam in uxorem, et ad rectam vitam ei, qui illam desiderat, et accipiant fidejussorem [eum] qui in sponsionem jus habet.

VII. Si eam ex terra illa ducere velit in alterius thani regionem, tunc sponsio ipsius sit, quam amici pacificentur, quod maritus ejus nullam illi injuriam inferat; et si illa delictum commiserit, quod propinquiore debeant compensare, si illa non habeat, unde compenset.

IV. Be blodgeote.

Eac ic cyþe. ꝥ ic nelle ꝥocne hæbban ðon ðe mannes blod geate to minum hyrpede. ær he hæbbe godcunde bote underþanzen. 7 ƿiþ ðæm mægþe gebete on bote beþanzen. 7 to ælcum rihte gebozen. ƿpa biſceop him tæce ðe hit on his ƿcipe ƿý:

V. Ðancunze ðæm ðe ƿiþ ðýrþe ƿýlſtaþ:

Eac ic ðance God. 7 eoƿe eallum ðe me ƿýlſton ðær ƿſýþer ðe ƿe nu hæbbaþ æt ðæm ðýrþam geſette. Ðonne gelýfe ic to eoƿe. ꝥ ge ƿillon ƿýlſtan to ðýrrum ƿpa micle bet. ƿpa uſ iſ eallum mape ðearf ꝥ hit ge-healben ƿý:

Hu man mæden peddian ſceal. 7 hƿýlce ſo- neparð ðær aþhon to beon.

I. **G**IF man mædan oþþe ƿiþ peddian ƿille. 7 hit ƿpa hiſe 7 ƿſeonðan ge-liciege. Ðonne iſ riht ꝥ ſe bſýðguma æfter Goder rihte 7 æfter ƿopolð geƿýrnum ærſt be hate 7 on pedde ƿýlle ðam man ðe hiſe ſoſſpnecan ƿýnð. ꝥ he on ða ƿiſan hiſe geornige ðe he hy æfter Goder rihte healðan ƿille ƿpa ƿær his ƿiþ ſceal. 7 abor-gian his ƿſýnð ðæt:

II. Æfter ðam iſ to ƿitanne hƿam ꝥ ſo-ſterplean gebýrige. Ðeððige ſe bſýðguma eſt ðær. 7 hit aborgian his ƿſýnð:

III. Ðon ƿýþþan cyþe ſe bſýðguma hƿær he hiſe geunze ƿiþ ðam ðe heo his ƿillan geceore. 7 hƿær he hiſe geunze. 7iſ heo lenz ƿý ðonne he:

IV. Liſ hit ƿpa geſoſſpoſð biþ. Ðon iſ riht. ꝥ heo ƿý healſen oþþeð ƿýrþe. 7 eal-ler 7iſ hy cild gemæne habban. bute heo æft ƿær ceore.

V. Tſýmme he eal mid pedde ꝥ ꝥ he be-hate. 7 aborgian ƿſýnð ꝥ.

VI. Liſ hi ðonne ælceſ ðinzer ſammæle beon. Ðon ſon maſar to. 7 pedian heora ma-ſan to ƿiſe 7 to rihtlice ðam ðe hiſe 7ýrnde. 7 ſo to ðam boſge ſe ðe ðær ped-der ƿalðenð ƿý:

VII. Liſ hy man ðon ut of lande læðan ƿille on oþþer ðeðner land. Ðon biþ hiſe ƿæð ꝥ ƿſýnð ða ſoſſpoſð habban ꝥ hiſe man nan ƿoh to nedo. 7 7iſ heo 7ýlt geƿýrce. ꝥ hi mozon beon bote nýhſt. 7iſ heo nærþ of hƿam heo bete.

* Habentur junctim leges Edmundi seculares et ecclesiasticæ apud Jornalensem tribus distinctæ partibus, tanquam tribus editæ sessionibus vel temporibus: prima leges continet ecclesiasticas; secunda, seculares; tertia, miscellaneas. Partem primam et tertiam Saxonico-Latine dedit Lambardus; prætermiſſa (nescio qua de causa) parte secunda, quam nos hic utique traſi-ccccxl. exiit anno dccccxlv. tenuit annos sex et semis; sub quorum meditullio (id est) anno Domini dccccxlv. leges

VIII. Æt ðam gýtæn ꝛceal mæꝛꝛeꝛneorþ beon. mid þihte ꝛe ꝛceal mid Eodeꝛ blet-
ꝛunꝛecheopa ꝛeꝛomnunꝛe ꝛeðeꝛian on ealpe
ꝛeꝛundꝛfulneꝛꝛe.

IX. þel iꝛ eac to þeꝛianne þ man ꝛite þ hi
ðuph mæꝛꝛibbe to ꝛelenꝛe ne beon. ðe
læꝛ ðe man æꝛt ƿæme þ man æꝛ aꝛoh to-
ꝛomne ꝛeðýðan.

Papae Rom.
MARINI II. 2.

Archiep. Cantuar.
ODON. II.

Anno Christi
944.

Reg. Saxon.
EDMUND. I. 4.

*Charta donationis et privilegiorum ab Edmundo rege ecclesiae S. Mariae Glaſtonienſi
conceſſorum, etc. Ex Malm. geſt. RR. l. 2. c. 7.*

IN nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ego Ed-
mundus rex Anglorum, caeterarumque genti-
um gubernator et rector, cum conſilio et conſenſu
optimatum meorum, pro aeternae retributionis
ſpe, et relaxatione peccaminum meorum, conce-
do eccleſiae ſanctae Dei genitricis Mariae Glaſ-
toniae, et venerabili viro Dunſtano, quem ibi-
dem Abbatem conſtitui, libertatem et poteſta-
tem, jura, conſuetudines, et omnes forisfacturas
omnium terrarum ſuarum, id eſt, burhgeritha,
et hundred ſetena, athas, et ordelas, et infange-
theoſas, hamſocne, et fridebrice, et forſtel, et toll,
team in omni regno meo et ſint terrae ſuae
ſibi liberae et ſolutae ab omni calumnia, ſicuti
meae mihi habentur. Sed praecipue ipſa villa
Glaſtoniae, in qua celeberrima vetuſta eccleſia
ſanctae Dei genitricis ſita eſt, prae caeteris ſit li-
berior cum terminis ſuis. Abbati ejuſdem tan-
tummodo poteſtas ſit tam in notis, quam in
ignotis cauſis, in modicis et in magnis, et in his
etiam, quae ſunt ſuper et ſubter terram, in ari-
dis et in rivis, in ſylvis et in planis, et eandem
auctoritatem puniendi et dimittendi delinquen-
tium in ea commiſſa habeat, quam mea curia;

Papae Rom.
AGAPET. II. 3.

Archiep. Cantuar.
ODON. 15.

Anno Christi
948.

Reg. Saxon.
EDRED. 3.

Concilium Londinenſe*. Ex Ingulpho. p. 32. ſeqq.

IN feſto ergo nativitatſ beatae Mariae cum u-
niverſi magnates regni per regium edictum
ſummoniti, tam archiepiſcopi, et epiſcopi, ac
abbates, quam caeteri totius regni proceres et
optimates Londoniis conveniſſent, ad tractan-
dum de negotiis publicis totius regni, conſum-
matis omnibus, coram univerſis, domino Tur-
ketulo abbati, monachiſque ſuis accerſitis rex E-
dredus dedit monaſterium Croyland per chartam
ſuam, dictatam ab eodem Turketulo abbate, jam-
dudum regis cancellario, conſiliarioque familia-

riffimo, et conſcriptam in his verbis:

Pax in ſummae Trinitatis nomine, Patris, et
Filii, et Spiritus Sancti, Amen. Ego Edredus rex
terrenus ſub imperiali potentia regis ſeculorum
aeternique principis Magnae Britanniae tempora-
le gerens imperium, univerſis chriſtianis tam
praefentibus, quam poſteris, ſalutis beneficium
in auctore ſalutis. Vobis liqueat omnibus quod,
etc. Vide chartam [ſi deſideres, longam ſatis,
utpote praedia plurima et libertates continen-
tem, apud Ingulphum ipſum pag. 32. ſeqq. ubi

† Haec conſtitutio in MS. codice legum Saxonicarum coll. Corp. Chr. Cant. legibus ſubneſtitur Alfreði regis, ſed no-
tatur illic in margine, a recentiori quopiam reperiri eam inter leges Edmundi, ejuſdemque tempori hanc aſcribit Jornalenſis,
ut in conſtitutionis titulo jam nunc exprimitur. In Benedictino autem MS. habetur tantum Saxonicum exemplar ſine La-
tino; in Jornalenſi Latinum ſine Saxonico; in Lombardi editione neque unum, neque alterum. Adjiciendum igitur cenſui
Saxonicum ipſum, et, ne deſit verſio Latina, eam pariter hic addidi.

* Concilium Londoniis habitum ſub Edredo rege totius Angliae in nativitate B. Mariae virginis, an. gratiae DCCCXLVIII.
praefentibus Odone, archiep. Doroberniae, Wulſtano, archiep. Eborum, caeteriſque epiſcopis, abbatibus, ducibus, co-
mitibus, etc.

Agitur de negotiis regni, et confirmatur charta regis Edredi monaſterio Croylandenſi facta, quam dictavit dudum can-
cellarius regis Turketulus modo abbas a rege ibidem conſtitutus, et de more regum Angliae paſtorali baculo inveſtitus. Fuſe
omnia in Ingulpho p. 32. ſeqq. (qui referre videtur acta ad duo concilia) nos haec, quae ſequuntur, tantummodo ſubtraximus.

fic in fine.] Stabilivi (inquit rex Edredus) in anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi nongentesimo quadagesimo octavo, in praesentia archiepiscoporum, episcoporum, et procerum regni mei subscriptorum.

✠ Ego Odo, Dorobern. archiepisc. consilium et consensum meum ad istud dedi.

✠ Ego Wulstanus, archiepisc. Eborac. devotus subnotavi.

✠ Ego Alfredus, Scireburn. episc. affectavi, etc.

[Inferius autem sic Ingulphus p. 39. seq.] Tandem adveniente festo beati Bartholomaei apostoli, in praesentia regis [Turketulus] monachus

factus, et statim baculo pastoralis a rege donatus, et ab episcopo benedictus, universum monasterium cum omnibus ejus possessionibus in manum regis resignavit. Qui apud London. in communi concilio coram archiepiscopis, episcopis, et totius terrae magnatibus, dictum monasterium cum omnibus terris ejus, tam ab antiquo ei pertinentibus, quam ab eodem Turketulo noviter datis ac acquisitis, dicto domino Turketulo abbati, monachisque suis reddidit, et cum charta sua (prout praemissum) liberum et solutum ab omni terreno servitio in perpetuam eleemosynam confirmavit, etc.

Papae Rom.
AGAPET. II. 5.

Archiep. Cantuar.
ODON. 17.

Anno Christi
950.

Reg. Saxon.
EDRED. 5.

Leges presbyterorum Northumbrensiū cum ad mores eorum corrigendos, tum ad ipsorum ministeria promovenda. Ex MS. Coll. Corp. Chr. Cantabr. S. xviii.

Northumbrensiū presbyterorum leges.

Northymbra ppeortas lazu.

I. **S**I quis presbytero alicui injuriam aliquam intulerit, omnes socii ejus cum auxilio episcopi diligenter compensationem curent, et sint ad quodcunque justum faciendum, uti scriptum est, "quasi cor unum et anima una."

II. Et [quasi] Dei interdictum prohibemus, ut nullus sacerdos vel emat alterius ecclesiam vel recipiat, nisi is capitali crimine effecerit, ut altari deservire in posterum dignus non esset. Et si quis presbyter contrarium fecerit, perdat dignitatem suam, et sociorum suorum amicitiam; et nullibi missam celebret, donec obtineat eam is, qui jure illam possidere debeat, et solvat is, qui injuriam fecit, xx. oras episcopo, xii. oras sacerdoti, quem ex ecclesia sua ejecit, xii. oras omnibus sociis; et perdat etiam pecuniam illam, si injuste aliquid pro alterius presbyteri ecclesia dederit. Quilibet etiam sacerdos inveniat sibi xii. fidejussores, quod leges presbyterorum debite observare velit.

III. Et si quis sacerdos delinquat, ac contra episcopi mandatum missam celebret, solvat pro (transgressionem) mandati illius xx. oras; et adhaec etiam delictum illud compenset, quod antea patravit.

IV. Si presbyter episcopi proprium edictum negligat, solvat xx. oras.

V. Si presbyter tributum laicis det, quod sacris initiatis debebat, solvat xx. oras.

VI. Si presbyter archidiaconi edictum negligat, solvat xii. oras.

VII. Si presbyter criminis sit reus, et absque archidiaconi edicto missam celebret, solvat xii. oras.

VIII. Si presbyter baptismum vel confessionem negaverit, compenset hoc xii. oris, et saltem apud Deum intercedat sedulo.

IX. Si presbyter justo tempore chrisma non quaerat, solvat xii. oras.

X. Quilibet infans mature baptizetur intra ix. dies, sub poena vi. orarum; et si infans paganus [h. e. absque baptismo] intra ix. dies per negligentiam mortuus sit, emendent [parentes] apud Deum absque multa mundana; et si supra ix. dies fuerit, emendent apud Deum, et solvant

I. **G**YF hpa æmzūm ppeortas æniz poh beode. beon ealle zepenan mid bircoper siltre zeorne ymbe ða bote. 7 beon to ælcan rihte sra sra hit arripen is. Quasi cor unum et anima una.

II. And Eodez forþoda pe forþeodas. þ æniz ppeort oþre cýrcan. naþen ne zebicgæ. ne zebicgæ buton hine hpa mid heafodgylte forþyrce. þ he peofod ðenunze ðanonforþ pyrþe ne sý. And zif hit æniz ppeort eller zedo. ðolize hir purþrciper. 7 zepena ppeonrciper. 7 he naþan ne mærrize ær hit hæbbe se ðe hi mid rihte aze. 7 zilbe se ðe poh ðide xx. or ðam bircope. xii. or ðam ppeorte ðe he of hir cýrcan arette. xii. or eallum zepenan. 7 ðolize ðær feor eac. zif he on unriht æniz for oþre ppeorte cýrcan realde. 7 ælc ppeort finde him xii. festerpen. þ he ppeort laze pille healðan mid rihte.

III. And zif hþilc ppeort agylte. 7 he oþer bircoper zebod mærrize. zilbe for ðam zebode. xx. or. 7 ðarto eacan ðone zilb zebete. ðe hit ær zeporhte.

IV. Eif ppeort bircoper azen zeban forþuge. zilbe xx. or.

V. Eif ppeort ðom to læpedum sceote. ðe he to zehaðedum scolde. zilb xx. or.

VI. Eif ppeort arcediacones zeban forþuge. zilbe xii. or.

VII. Eif ppeort sildiz sý. 7 he oþer arcediacones zebod mærrize. zilbe xii. or.

VIII. Eif ppeort fulluhter oþre scturter forþyrne. zebete þ mid xii. or. 7 hupu riþ Eod ðinziþe zeorne.

IX. Eif ppeort to rihter tuman cýrman ne fæcce. zilbe xii. or.

X. Eghþylc cild sý pel æraþ zefullob binnon nizgon nihton be pýte vi. or. 7 zif hæþen cild. binnon ix. nihton ðurh zimelirte forþaren sý. betan for Eode buton porlb pite. 7 zif hit oþer nizgon niht zepurþe betan for Eode. 7 zilbe xii. or for ðape

ðane heorðe ðe he pær hæfen ppa lange.

XI. Eif ppeoſt folce miſſpſſige æt ppe-
olſe. oþþe pærte. bete pþ God. 7 gilde
xii. or.

XII. Eif ppeoſt on unriht utoſ ppe
hað beſige. gilde xii. or. 7 diacon vi. or. 7
ðolian hiſ haðer buton ppe biſcop heom
haðer geunne.

XIII. Eif ppeoſt on ungehalgodon huſe
mæſſige. gilde xii. or.

XIV. Eif ppeoſt buton gehalgodon peo-
foðe mæſſige. gilde xii. or.

XV. Eif ppeoſt on tpeopenan calice huſl
gehalgige xii. or.

XVI. Eif ppeoſt buton pine mæſſige. gil-
de xii. or.

XVII. Eif ppeoſt huſl ſonſime. gilde
xii. or.

XVIII. Eif ppeoſt aner ðæges mæſſige
oſtop ðonne ðpſa. gilde xii. or.

XIX. Eif man cipicgriþ abſece. bete be
cipcan mæde. 7 be ðam ðe hiſe mund pþ.

XX. Eif man mið cipican manſie. bete be
lah-ſlihte.

XXI. Eif man cipican nýð ðeopige. ge-
bete ðæt be lah-ſlihte.

XXII. Eif man ppeoſt of cipcan on un-
riht utige. bete þ be lah-ſlihte.

XXIII. Eif man ppeoſt gepunðige. gebe-
te man ðam æppýðlan. 7 þ to peofoð bo-
te. ſon hiſ haðe ſille xii. or. æt diacone vi.
or to peofoð bote.

XXIV. Eif man ppeoſt oſſlea. ſonſilde
man hine be ſullan peſe. 7 biſcope peopen 7
xx. or to peofoð bote. æt diacone xii. or
to peofoð bote.

XXV. Eif ppeoſt cipican miſſpſſige. ðe
eal hiſ pſpſſe of pceal ariſan. gebete þ.

XXVI. Eif ppeoſt on cipcan ungeðafen-
lice ðinſe geloſige. gebete þ.

XXVII. Eif ppeoſt cipic ðinſe utige.
gebete þ.

XXVIII. Eif ppeoſt ſilſpilleſ ða cipcan
ſoplate. ðe he to gehaðoð pær. gebete þ.

XXIX. Eif ppeoſt oþerne ſopſeo. oþþe
gebiſmige mið ponde oþþe mið peopce.
gebete þ.

XXX. Eif ppeoſt pþ oþerne geſeohte.
bete him. 7 biſcope.

XXXI. Eif ppeoſt oþrum on unriht on-
ſultume beo. gebete þ.

XXXII. Eif ppeoſt oþrum rihter ſultu-
meſ ſoppýne. gebete þ.

XXXIII. Eif ppeoſt oþerne unpapnoðe
late. ðær ðe he pite. þ him heapmian ſille.
gebete þ.

XXXIV. Eif ppeoſt pceape miſſime. beap-
oſ oþþe pæaxer. gebete þ.

XXXV. Eif ppeoſt cpenan ſoplate. 7 o-
þpe nime. anathema pite.

XXXVI. Eif ppeoſt on geſetne tuman
tíða ne pinge. oþþe tíða ne pinge. gebete
þ.

XXXVII. Eif ppeoſt mið pæpnum innan
cipcan cume. gebete þ.

xii. oras paracho illi, quod ethnicus tamdiu
fuerit.

XI. Si presbyter populo male indicat festum
vel jejunium, compenſet apud Deum, et ſolvat
xii. oras.

XII. Si presbyter inſuſte extra dioceſin ordi-
nem obtineat, ſolvat xii. oras, et diaconus vi.
oras; et perdant ordinem ſuum, niſi dioceſanus
epiſcopus ordinem illis confirmaverit.

XIII. Si presbyter in non conſecratis aedibus
miſſam celebret, ſolvat xii. oras.

XIV. Si presbyter extra conſecratum altare
miſſam celebret, ſolvat xii. oras.

XV. Si presbyter in ligneo calice eucharisti-
am conſecret, xii. oras.

XVI. Si presbyter abſque vino miſſam cele-
bret, ſolvat xii. oras.

XVII. Si presbyter S. eucharistiam negligat,
ſolvat xii. oras.

XVIII. Si presbyter ſaepius, quam ter uno die,
miſſam celebret, ſolvat xii. oras.

XIX. Si quis eccleſiaſticam pacem violer,
compenſet pro eccleſiae dignitate, et pro immu-
nitate ejus.

XX. Si quis cum eccleſia mercaturam exerce-
at, compenſet poenam violatae legis.

XXI. Si quis eccleſiam neceſſariis ſuis ſervire
faciat, compenſet hoc poena violatae legis.

XXII. Si quis presbyterum inſuſte ex eccleſia
ejecerit, compenſet hoc poena violatae legis.

XXIII. Si quis presbyterum vulneret, com-
penſetur cura vulneris, et ad compenſationem
altaris propter ordinem illius dentur xii. orae;
pro diacono vi. orae ad altaris compenſationem.

XXIV. Si quis presbyterum occiderit, ſolva-
tur plena capitis ejus aeſtimatio; et epiſcopo
xxiv. orae in altaris compenſationem; pro dia-
cono xii. orae ad altaris compenſationem.

XXV. Si presbyter eccleſiam dedecoret, unde
omnis ejus gloria oriri debet, hoc compenſet.

XXVI. Si presbyter rem indecentem in ec-
cleſiam poſuerit, hoc compenſet.

XXVII. Si presbyter rem eccleſiae ejecerit,
hanc compenſet.

XXVIII. Si presbyter ſua ſponte eccleſiam
deſerat, in qua ordinatus erat, hoc compenſet.

XXIX. Si presbyter alium contempſerit, vel
eum illuſerit verbo vel facto, hoc compenſet.

XXX. Si presbyter cum alio pugnet, compen-
ſet ei et epiſcopo.

XXXI. Si presbyter aliis in re inſuſta auxi-
lio fit, compenſet hoc.

XXXII. Si presbyter aliis juſtum auxilium
deneget, hoc compenſet.

XXXIII. Si presbyter alium non admoneat
ejus, quod noverit ipſi detrimento fore, hoc
compenſet.

XXXIV. Si presbyter tondere negligat bar-
bam vel comam, hoc compenſet.

XXXV. Si presbyter concubinam deſerat,
et aliam accipiat, anathema fit.

XXXVI. Si presbyter temporibus conſtitu-
tis non pulſet vices, nec horas cantet, hoc com-
penſet.

XXXVII. Si presbyter cum armis eccleſiam
ingrediatur, hoc compenſet.

XXXVIII. Si

XXXVIII. Si presbyter incondite peragat ecclesiasticum annum ministerium die vel nocte, hoc compenſet.

XXXIX. Si presbyter ordalium male diſpoſuerit, hoc compenſet.

XL. Si presbyter tonsuram obvelet, hoc compenſet.

XLI. Si presbyter ebrietati deditus ſit, vel ſcurrilis aut cereviſiarius fuerit, hoc compenſet.

XLII. Si presbyter aliquid occultet in parochia ſua inter viros ad injuſtum regimen, compenſet hoc.

XLIII. Si presbyter annuos ritus per oblivionem praetermittat, compenſet hoc.

XLIV. Si presbyter ſynodum negligat, hoc compenſet.

XLV. Si presbyter ad juſtitiam non inclinaverit, ſed epiſcopi decreto adverſatus fuerit, hoc compenſet; vel ſeparetur a coetu ordinatorum, et perdat tam ſocietatem, quam dignitatem quamlibet, niſi ſe ſubmittat, et magis compenſet.

XLVI. Si quis divinam vel humanam legem ſpernat, ſedulo compenſet.

XLVII. Omnes unum Deum venerari et diligere debemus, et unum chriſtianiſmum diligenter ſervare, et omnem paganifmum omnino abjicere.

XLVIII. Si igitur aliquis notus fiat, quod paganifmum aliquem exercuerit, vel per fortilegium, vel per tedam, ſive aliquo veneficio delectetur, aut idola colat, ſi ſit regis thanus, ſolvat x. ſemimarcas; dimidium Chriſto, dimidium regi.

XLIX. Si ſit alius terrae poſſeſſor, ſolvat vi. ſemimarcas; dimidium Chriſto, et dimidium fundi domino.

L. Si ſit ruſticus, ſolvat xii. oras.

LI. Si regius thanus hoc negaverit, tunc nominentur ei xii. et ſumat xii. cognatos et xii. peregrinos, ejuſdem aeſtimationis; et ſi deficiat, tunc ſolvat poenam violatae legis, decem ſemimarcas,

LII. Si terrae poſſeſſor hoc negaverit, tunc nominentur tot ejus aequales, omnes ejuſdem aeſtimationis, quot apud thanum regis; ſi hoc ei defecerit, ſolvat poenam violatae legis, vi. ſemimarcas.

LIII. Si colonus hoc neget, tunc nominentur ei tot aequales ipſius, omnes ejuſdem aeſtimationis, quot aliis; ſi hoc ei defecerit, tunc ſolvat poenam violatae legis, xii. oras.

LIV. Si conventus ſuperſtitioſus ſit in alicujus terra, circa lapidem, vel arborem, vel fontem, vel aliquas ejuſmodi nugas, tunc ſolvat is, qui hoc fecerit, poenam violatae legis; dimidium Chriſto, dimidium terrae domino. Et ſi terrae dominus ad diſciplinam auxilium praebere noluerit, tunc habeat Chriſtus et rex hanc compenſationem.

LV. Diei Solis mercaturam prohibemus ubique, et omnem populi conventum et omne opus, et quamlibet peregrinationem, tam cum curribus, quam cum equis et cum oneribus.

LVI. Si quis aliquid horum fecerit, ſolvat

XXXVIII. Eif ppeort mirenðebinde di-
nicle geap ðenunza. ðæges oþþe nihte,
gebeþe þ:.

XXXIX. Eif ppeort ordal mifradige. ge-
beþe þ:.

XL. Eif ppeort fceappaf beþinde. ge-
beþe þ:.

XLI. Eif ppeort oþeþþuncen lufige. oþ-
þe gliman. l. ealarcop purþe. gebeþe þ:.

XLII. Eif ppeort forþhele hpat on hif
fcrift fciþe. beþpeox mannum to unrihte
rixtigen. gebeþe þ:.

XLIII. Eif ppeort geap gerihhta unmyne-
ðode læte. gebeþe þ:.

XLIV. Eif ppeort fimoþ forþuge gebe-
þe þ:.

XLV. Eif ppeort to rihte gebugan nel-
le. ac ongean biſceopef geræðnefþe riþe-
ge. gebeþe þ. oþþe beo he ariðneð of ge-
hadodra gemanan. 7 ðolige ægþer ge ge-
feþfciþe. ge æghpilceþ purþfciþe. buton
he gebuge. 7 ðe ðeoppoþ gebeþe:.

XLVI. Eif hpa fodeþ lage. oþþe folc la-
ge riþe. gebeþe hit georne:.

XLVII. Ealle þe fculon ænne fode purþian.
7 luþian. 7 ænne cþriſtendom georne heal-
ðan. 7 ælcne hæþendom mid ealle apurpan:.

XLVIII. Eif ðonne æni man agiten pur-
þe. þ æniðne hæþenſciþe heonan forþ ðreo-
ge. oþþe on hlot oþþe on riþhte. oþþe on
ænið piccecræft lufige l. idola purþinze.
gif he fý cýnðeþ ðeðn. gilðe x. healf marc.
healf Eriþte. healf ðam cýnðe:.

XLIX. Eif hit fý elles lande agende man.
gilðe vi. healf marc. healf Eriþte. 7 healf
landþican:.

L. Eif hit fý fapbena. gilðe xii. or:.

LI. Eif cýningeþ ðeðn ætface. ðonne
nemne man him xii. 7 nime hif maða xii.
7 xii. palleþ pente. 7 gif hit beþfte. ðon-
ne gilðe he lah-ſliht x. healf marc:.

LII. Eif land agende man ætface. ðonne
nemne man him hif gelican. eal fpa micel
pente. fpa cýningeþ ðeðne. gif him þ beþ-
fte. gilðe lah-ſliht vi. healf marc:.

LIII. Eif cýþliþc man ætface. ðonne ne-
mne man him hif gelicena. eal fpa micel pen-
te fpa ðam oþrum. gif him þ beþfte. ðon-
ne gilðe he lah-ſliht xii. or:.

LIV. Eif fþiþgeapð fý on hþæf lande abu-
ton ftan. oþþe tpeop. oþþe pelle. oþþe fþil-
ceþ æniðe fleanð. ðonne gilðe þe ðe hit forþ-
te lah-ſliht. healf Eriþte healf landþican: And
gif þe landþica nelle to fteope fþlftan ðonne
hæbbe Eriþt. 7 cýningeþ ða bote:.

LV. Sunnan ðæges cýþinze. þe forþeodaf
æghþan. 7 ælc folc gemot. 7 ælc peopc. 7
ælc lade ægþer ge on pane. ge on hoþfe.
ge on býðene:.

LVI. ðe ðe ænið ðifra do. gilðe pite. fþi-

man xii. or. ðeopman ða hýðe. buton pe gfe-
pende. ða moton for neode mete neade fe-
rian. 7 for unfrife man mot freolý æfe-
nan nide fulþaran betreonan eferþic. 7 fix
mila gemeta:

LVII. Se ðe freolý oþþe riht færten bre-
ce. gilde riht xii. or. 7 pe pillaf. þ ælc Rom
pænig beo gelæst be Petres mæssan. to
ðam biſceop stole: And pe pillaf. þ man
namige on ælcon pæpengetace ii. tripe ðe-
gnar. 7 ænne mæssereort. þ hi hit geza-
derian. 7 eft aþisan. swa hi ðurpan to fre-
rian:

LVIII. Eif cýninges ðegn. oþþe ænig lan-
ðrica hit forhæbbe. gilde x healf marc.
healf Erihte. healf cýninge:

LIX. Eif hþilc tuncerman ænigne pænig
forhele. oþþe forhæbbe. gilde se landrica
done pænig. 7 nime ænne oxan æt ðam men.
7 gif landrica þ forþime. ðonne so Eriht
7 cýninge to fulne bote xii. or:

LX. Eif hpa teoþinge forhealde. 7 he rý
cýninges ðegn. gilde x. healf marc. land a-
gende vi. healf marc. ceopl xii. or:

LXI. And pe forbeoðaf on Eodes forbo-
de. þ nan man nan ma swa næbbe buton i.
7 seo beo mid rihte beþeððoð. 7 forþifen.
7 þ nan man ne swige on neah sibban m'.
ðonne sw utan ðam iv. cneope. ne nan man
on his godribbe ne swige. 7 gif hit hpa ge-
do. næbbe he Eodes mildre buton he ge-
rice. 7 bete swa biſcop getæce:

LXII. Eif he ðonne on ðam unrihte ge-
endige. ðolige he clænes legeres. 7 Eodes
mildre:

LXIII. Eif hpa sw nunnan forlicge. rý
ægher his peres scildig. ge he. ge heo. 7
gif hi on ðam geendigan buton gerspen-
nerre. ðolian clænes legeres 7 Eodes mild-
re:

LXIV. Eif hpa his riht æpe lifigende for-
læte. 7 on oþþan riht on unriht gerswige.
næbbe he Eodes mildre. buton he hit ge-
bete:

LXV. Ac healde gehpa mid rihte his
æpe. ða hþile ðe heo libbe. buton þ gerswige.
þ hi buta geceoran. be biſcopes geþeahhte þ
hi getwæman. 7 ðanon forþ pillan clænner-
re healdan:

LXVI. Eif ænig man heonan forþ rihte
lage swiðe. gebete hit georne:

LXVII. Ealle pe swolon ænne Eod lufian 7
purþian. 7 ænne cnihtendom georne heal-
ðan. 7 ælcne hæþendom mid ealle apurpan. 7
pe pillaf þ land ceap. 7 lah ceap. 7 peþorð.
7 getripe gerswines. 7 riht dom. 7 fullaf.
7 swum talu færte stande. 7 swynce lean.
7 hlafordes riht gifu. 7 hupu an cnihten-
dom. 7 an cýnedom. æfre on ðeode:

multam, homo liber xii. oras, servus vapulet;
exceptis peregrinis, qui ex necessitate metam e-
metiri debent. Et propter bellum proficisci li-
cet vigiliis festorum, necessitatis causa, inter E-
boracum et sex milliaria mensurata.

LVII. Si quis festum aut justum jejunium
violet, solvat multam xii. orarum. Volumus
etiam ut quilibet Romae denarius solvatur circa
festum Petri episcopali cathedrae. Volumus
etiam ut in quolibet Wapentachio nominentur
duo fideles Thani, et unus presbyter, ut eum
colligant, ac deinde tradant, prouti audeant ju-
rare.

LVIII. Si regius Thanus vel aliquis terrae
dominus eum detineat, solvat x. semimarcas;
dimidium Christo, dimidium regi.

LIX. Si aliquis villaticus denarium celet, vel
detineat, solvat terrae dominus illum denarium,
et sumat bovem unum ab illo homine; et si ter-
rae dominus hoc negligat, tunc capiat Christus
et rex in plenam compensationem xii. oras.

LX. Si quis decimas detineat, et sit regis Tha-
nus, solvat x. semimarcas; terrae possessor vi.
semimarcas; colonus xii. oras.

LXI. Et prohibemus ex Dei interdicto, ut
nullus vir habeat nisi unam uxorem, et illa
sit legitime conjugata et data; et ut nullus vir
uxorem ducat in cognatione, scilicet infra quar-
tum gradum; neque vir aliquis sponso-
rem suum in baptismo uxorem ducat; et si quis hoc
fecerit, non habeat Dei misericordiam, nisi re-
sipiscat, et compenset, sicuti episcopus indixerit.

LXII. Si is tunc in injustitia vitam finiverit,
perdat honestam sepulturam et Dei misericor-
diam.

LXIII. Si quis cum moniali concubuerit, sit
uterque capitis aestimationis reus, tam ille, quam
ipsa, et si in hoc absque poenitentia moriantur,
perdant honestam sepulturam et Dei misericor-
diam.

LXIV. Si quis legitimam suam uxorem vi-
ventem dimittat, et aliam uxorem injuste duxe-
rit, non habeat Dei misericordiam, nisi illud
compenset.

LXV. Sed retineat quilibet iuste uxorem su-
am, quamdiu illa vivat, nisi accadat, quod am-
bo eligant cum episcopi consensu separari, et
inde postea castitatem servare velint.

LXVI. Si aliquis in posterum justam legem
spernat, compenset hoc diligenter.

LXVII. Omnes debemus unum Deum diligere
et colere, et unum christianismum sedulo servare,
et omnem paganismum omnino abjicere. Vo-
lumus etiam ut pretium fundi pacto datum, et
juxta legem facta emptio, et fidejussio, et verum
testimonium, et justum iudicium, et plenarium
juramentum, et praestipulatio firmiter perma-
neant; et praemium ad potandum datum, et do-
mini legitima dona; ac saltem unus christia-
nismus et unum regnum semper in populo
sint *.

* Reperitur istarum constitutionum exemplar Saxonum Cantabrigiae, in bibliotheca collegii corporis Christi, nulli in-
scriptarum synodo vel auctori, nulli loco vel tempori. E titulo tamen, et XLIX. earum canone, pertinere cognoscuntur ad
provinciam Eboracensem; et cum in MS. codice legibus subjungantur Edgari regis (tanquam ea habitae tempestate) nos
exemplaris rationem insequentes, eidem et hic loco designavimus, Oswaldo forte tribuendas, qui post Edgari regis mortem,

Papae Rom.
AGAPET. II. 5.Archiep. Cantuar.
ODON. 17.Anno Christi
950.Reg. Saxon.
EDRED. 5.

Synodus Landavensis sub Patre, xxv. ibidem episcopo, sacrilegii causa in regem Nougui in ecclesia Mainuon congregata, etc. Ex MS. Landav. ecclesiae: citante Spelmanno.

NOUGUI rex filius Guriat vastavit Arcoit filium Diffaith in Podo Mainuon in medio Triloc Podo SS. Dubricii, Teliavi, et Oudocei per iram suam et furore nimio, et violato sanctorum refugio, episcopus Pater congregavit clericos totius parochiae infra Taratir et Tivi, propter factam vim sacrilegii. Et audiens Nougui rex adventum episcopi, et conventam synodum negotio sacrilegii facti, et violati refugii, veniam requisivit apud Patrem episcopum, et totam synodum in ecclesia Mainuon; et reditis rebus ecclesiae omnibus, cum satisfactione

et lachrymarum effusione, pronus cadens in terram, et data sibi venia, et juncta poenitentia, largitus est in eleemosyna Deo et SS. Dubricio, Teliavo, et Oudoceo, et Patri episcopo, et omnibus episcopis Landaviae, villam Guidcon cum toto suo territorio, id est, cum tribus modis terrae, et cum tota sua libertate, et omni communione in campis et in sylvis, in aqua et in pascuis. De clericis testes sunt Pater episcopus, Diffaith lector, Dunin sacerdos, etc. De laicis Nougui rex, etc. Quicumque custodierit, etc.

Papae Rom.
AGAPET. II. 10.Archiep. Cantuar.
ODON. 22.Anno Christi
955.Reg. Saxon.
EDWY I.

Synodus Landavensis sub Patre, xxv. ibidem episcopo, habita ex causa diaconi cujusdam ante ipsum altare sacrilege interfecti. Ibidem.

ANNO DCCCCLV. indictione xiii. a nativitate Domini hoc nefarium opus factum est. In diebus enim Nougui filii Guriat, atque Patris, episcopi sedis episcopalis famosissimae, quae ad ripam Tavi fluminis posita est, quadam die tempore messis quidam diaconus nomine Ili, filius Beli, quem in uno eodemque anno ordinaverat episcopus, transiens per segetes, obviavit ei quidam rusticus nomine Merdutir, filius Juduc, vituperando dicens, ait: "Quid tibi timidissime, et armis?" Dum verbis vituperationis colloquebantur, irruit Merdutir in eum extendens manum ad gladium ejus, gladio evaginato succidit digitum illius diaconi. Derivante autem sanguine ejus, ait ad eum: "Reverte ad me, ut liges digitum meum." Convertens autem eum, et ligans digitum ejus, jugulavit eum diaconus, et statim defunctus est. Ipse autem diaconus

vertens se in fugam, declinavit ad ecclesiam SS. Jarmen et Febric, refugium inquirens. Dum haec aguntur, nunciatum est amicis defuncti. Postea congregati sunt amicorum ejus multi, et conati sunt frangere ecclesiam, in qua erat diaconus. Tunc affuit famosissimus ille vir Bledcuirit, filius Enniaun, qui prohibuit eos, ne ecclesiam frangerent, quod scelus erat dictu. Novissime vero affuerunt sex viri de familia Nougui, quorum autem sunt nomina Birtulf et Britilm frater ejus, Budat et Biguan filius ejus, et alii duo fratres filii Cunulic, Guodcun et Alla. Statim venientes irruerunt in ecclesiam, et occiderunt diaconum ante altare sanctorum, scelus dictu, resperso sanguine in altari, et in parietibus ecclesiae.

His malis peractis, nunciatum est episcopo, qui tunc morabatur apud Houel, Britannicum

archiepiscopatus illius cathedram xx. annos tenuit, et pro severitate, qua in Romanis efferbuit canonibus observandis, istas noviter censeatur induxisse, vel languescentes denuo fuscitasse. Sic autem Britanniae pars incultior arctioribus ecclesiae legibus jam coercetur. Haec SPELM. Longe aliam de constitutionibus his ecclesiasticis fovet opinionem Johnsonius, vicarius olim ecclesiae Cranbrookiae in Cantio, vol. I. collect. canonum sub ann. DCCCCL. quem audias, si placet.

A. D. DCCCCL. or thereabouts I conceive these following laws were made. Whoever attentively reads them, must be sensible, that they were enacted by a temporal as well as ecclesiastical authority. The reason why the name of the king, in whose reign they were made, is not prefixt to them, is, that he was probably a Dane; therefore the transcribers in the following ages of king Edgar, and his successors thought fit to leave out the preface, lest the name of the king should seem a blemish to the laws themselves. Anlaf was sole monarch of the Northumbrians from the year DCCCXLIX. to DCCCCLII. and during this intervall of time I conceive these laws were made. For

I. It is not probable, that a body of laws with civil penalties would have been made for the Northumbrians only, if their country had not been a distinct kingdom at the time of making them. Edgar and his successors made laws for all England, not for particular provinces.

II. This body of laws seems to have been compiled under a Danish king, because they so often inflict the known Danish penalty called lahlyht, and the Ore so often mention'd was Danish money.

III. I judge it utterly incredible, that they should have been made, while Oswald was archbishop of York, as Sir Henry Spelman supposes: for then every page of them would have breathed threatnings and damnation against the married clergy; whereas these Laws seem rather to countenance the marriage of the clergy by saying nothing against it, when the practice was so rife. And yet it is certain, they had the marriage of the clergy under consideration, from the thirty fifth law. Wulffstan was archbishop of York, while Anlaf reigned; and it is very probable, that he might join with king Anlaf in making these laws, for he was a favourer of the Danes, at least was severely treated, on suspicion of it by king Edred, after he had reduced Northumberland (I mean not Wulffstan called the Reprobate, but him that was before Oskytel.)

The last of these laws does indeed contain a declaration for one monarchy over the whole nation, but I am apt to think, they meant the nation of the Northumbrians only, which was governed by two kings, Anlaf and Regenold, but five or six years before. See chronicon Saxonum.

These laws stand before those of Edgar in the MS. of C. C. C. C. S. 18. H. I.

regem,

regem, in regione Brachani. Ipse statim ut audivit, transmisit nuncios ad monasteria omnium provinciarum totius parochiae infra ostium Tarratir ig Guy, usque ad ripam Tingui; quarum obedientiae subiectae sunt ecclesiae Landaviae, et sanctis ejusdem Dubricio, Teliavo, Oudoceo, et Patri episcopo, et omnibus episcopis succedentibus in perpetuo, ut congregarentur sacerdotes, diaconi, et omnes gradus ecclesiastici, et in unum convenirent. Audiente quoque Nougui cum optimatibus suis totius ecclesiae maledictionem irruentem in se, et descendentem super eum, non audens tale pondus maledictionis sustinere, inito consilio cum doctissimis regionis suae, et legatis transmissis, appellavit episcopum ad se. Postea vero obviarunt sibi Nougui et episcopus, cum optimatibus suis in Guentionia urbe, et ex consilio omnium doctorum utriusque partis, dati sunt illi sex viri crudeles in manu episcopi. Adducti sunt ad monasterium S. Teliavi, illis facientibus sex menses in ferreis carceribus. Nougui iterum postulavit, ut adducerentur viri illi ad supradictum monasterium, in quo occiderunt diaconum, et illic divinum judicium acciperent.

Synodo quoque judicante definitum est, ut unusquisque eorum suum agrum, suamque to-

tam substantiam, insuper et pretium animae suae, hoc [est] septem libras argenti redderet ecclesiae, quam maculaverat. Sed hoc praeter eundem non est, quod ante judicium, redacti sunt viri illi Idgualaun filius Moruid, et Guinan, Junathan, et Guelfird, tres filii Ceretic, et totus ager generationis Guoruot, cum campo et fontibus, cum sylvis et accipitribus, cum omni censu, qui antea dabatur regi, in manu episcopi, et in potestate ecclesiae S. Teliavi. Determinatis hiis omnibus divino judicio surrexit episcopus in medio, et omnes steterunt juxta eum, tenentes evangelium, et ait ad Nougui: "Pone manum tuam super hoc evangelium:" et extendit Nougui manum super evangelium, dicens: "Sit haec terra cum incolis suis in sempiterna consecratione Deo, et SS. Dubricio, Teliavo, et Oudoceo, et Patri episcopo, et omnibus episcopis Landaviae libera ab omni laicali servitio, nisi tantum oratione quotidiana in perpetuo." De clericis testes sunt Pater episcopus, Dium sacerdos, Disfaith lector, etc. De laicis Nougui rex, etc. Quicumque custodierit, custodiat illum Deus; qui autem ab ecclesia Landaviae separaverit, anathema sit. Amen. [Vide quae supra et infra notantur ad synodos Landavenfes.]

Papae Rom.
JOHAN. XII. I.

Archiep. Cantuar.
ODON. 23.

Anno Christi
956.

Reg. Saxon.
EDWY. 2.

Privilegium Johannis XII. papae Cantuariensibus monachis coenobii S. Petri et Pauli concessum. Ex MS. clar. Uffer. ad h. l. penes rever. episc. Assaven.

JOHANNES episcopus, servus servorum Dei, Aedredo, regi excellentissimo, atque omnibus episcopis, ducibus, comitibus, abbatibus, et cuncto fidei populo Anglicae gentis, charissimam salutem et apostolicam benedictionem. Studio divino cultus promovemus pro venerabilium locorum semper percogitare stabilitate, quatenus, proveniente pio labore, animae Christo dicatae, quae se illic diebus vitae eorum servare decreverint, sub regulari institutione perseverent imperturbatae; necnon illa maneant fidentius inconvulsa, quae ob religionis cultum in Dei laude constructa sunt. Quapropter mando tibi, rex inclyte, ac fili charissime, et caeteris omnibus praedictae gentis filiis nostris spiritualibus, ut monasterium penes vos in honore beatorum apostolorum principis Petri, et doctoris gentium Pauli instructum, sub cura nostra habere dignemini, ne alicujus magnae parvaeque personae perturbentur inquietudine; sed abbas et monachi inibi Deo servientes vestro uti communi subsidio, et quaeque juri eorum pertinere videntur, libere possidentes, efficacius in sancta conversatione suam queant ducere vitam. Cum vero abbatem ipsum obisse contigerit, non ali-

unde quam ex eadem congregatione, quem ipsi communi consilio elegerint, constituatur, in loco eodem consecratur [et gregi] dominico praeficiatur. Nullus ibi praefulum aliquam sibi auctoritatem usurpet, sed nec ibi, nisi ab abbate invitatus, illorum missam celebrare praesumat; per omnia sicut praedecessores nostri juris apostolici Deoque digni, in suis privilegiis eidem contulerunt ecclesiae. Quibus ne quisquam temerario ausu refragari audeat, etiam nostrae parvitas^a scripta ex auctoritate apostolica superaddere curavimus. Constat igitur praefatum monasterium primum esse omni ab initio vestrae nascentis ecclesiae sanctorum monachorum religione decoratum; quod Aethelbertus, rex christianissimus, a beato Augustino, beatae memoriae Gregorii discipulo, ad Christi fidem perductus, hortatu ejusdem patris, apostoli vestri Augustini, a fundamentis construxit; ibique Petrum monachum, ab hac apostolica sede directum, monachis Dominum timentibus abbatem praeposuit; ubi etiam ex praecepto ejusdem Gregorii praedictus pater Augustinus ipsi regi, sibi et successoribus suis regibus, atque archiepiscopis, ubi corporales eorum exuviae

^a Rectissime (sunt verba Ufferii) nam pontifex ipse tum puer erat. Vid. Baron. ann. DCCCCLV. § 2, 3. In an. DCCCCLV. tum extremus regni Aedredi tum pontificatus Johannis XII. primus incurrit; ut alio anno bulla ista dari non potuerit, licet annus regni Othonis numeraretur tunc xixus, indictio xiiia. Aliter vero Thomas Sprottus in hujus coenobii chronico: "Anno incarnationis dominicae DCCCCLVII. praesidente Johanne XIII. Romano pontifice, Ottone primo imperium tenente, anno imperii ejusdem secundo, Johannes papa praedictus scripsit regi Eadredo, apicem regni Anglorum tunc tenenti, literas commendatitias simul et auctenticas pro hoc monasterio, etc. Scripsit etiam idem papa Johannes praedicto regi Eadredo, Odoni archiepiscopo, omnibusque episcopis, ducibus, et abbatibus, et cuncto populo Anglicae gentis. Rescriptum hujus monasterii commendatitium simul et auctenticum sic incipit."

diem resurrectionis expectarent, locum elegit. Si quis vero hoc sanctae religionis propositum contaminare, vel delere conaverit, sciat se auctoritate apostolica anathematis vinculo innodatum, et cum Juda, traditore Domini, aeterni incendii supplicio concremandum. Unde canonicis de monasterio sancti salvatoris illi loco in-

fidentibus, praecipimus omnimodis, ne sanctae hujus devotionis cultum inquietare praesumant. Quod si fecerint, eodem anathemate puniantur. In Christo cum omnibus tuis, domine fili, valeas. Data decimo die calend. Maii, imperante domino piissimo augusto Othone, anno undecimo regni ejus, indictione undecima.

Papae Rom.
JOHAN. XII. 1.

Archiep. Cantuar.
ODON. 23.

Anno Christi
956.

Reg. Saxon.
EDWY 2.

Alterum ejusdem Johannis XII. privilegium eidem coenobio indultum. Ex MS. Uffer. l. c.

JOHANNES episcopus, servus servorum Dei, Aedredo, regi Anglorum excellentissimo, dilectissimoque filio nostro Odoni, Dorovernensis ecclesiae archipraefuli, cum omnibus episcopis, ducibus, comitibus, abbatibus, et cuncto fidei populo Anglicae gentis, salutem et apostolicam benedictionem. Inter praeclaras sacrae fidei vestrae virtutes, quibus et vos, praecellentissime fili, et subiectos vobis reges cum optimatibus vestris et populis christianae religioni subiecistis, hanc charitatis vestrae flagrantiam familiarius amplectimur, quod primitivum regni vestri monasterium in suburbio Doroberniae situm (in honore principum apostolorum Petri et Pauli consecratum a primo doctore et apostolo Anglorum Augustino, et a primo regum Anglorum christiano, Deoque amabili rege Aethelberto fundatum; ubi scilicet in perpetuum apostolica auctoritate sepeliantur corpora regum, et archiepiscoporum Cantuariæ) vestra regalis eminentia postulat etiam per nos antiqua sua dignitate confirmari ac libertate; sicut videlicet antecessores vestri reges et praedecessores nostri pontifices descriptis apostolicis privilegiis sanxere. Ergo et nos gratifice annuentes statuimus, quatenus ipsa apostolica ecclesia, sicut in gratia principum apostolorum censetur apud vos primogenita, sic caeterorum monasteriorum vestri regni, quae post surrexere, vel deinceps in omnem posteritatem nascentur, mater primaria, sit (inquam) regia et apostolica confirmatione regalis et apostolica, sit ab omni seculari servitute libera; ita ut nullus episcoporum, nullus successorum vestrorum regum in aliquo eam laedere aut inquietare praesumat, nec aliqua unquam servitutis occasio de rebus ad ipsam ecclesiam pertinentibus, vel in magno vel in minimo, ab ullo exi-

gatur; quatenus sub rege suo, defensore non tyranno, libere Christo soli deserviat. Dilecto etiam filio nostro et confacerdoti Dorovernensis ecclesiae Odoni, vice beatorum apostolorum principis Petri, in omnibus mandamus, ut non typho praelationis, sed officio charitatis, ubi poscitur, se impendat; abbatemque ipsius ac Romanum legatum et comministrum evangelii pacis habeat, et fraternum sibi socium aestimet non subiectum, per omnia, sicut sancti et Deo dilecti filii, sedis apostolicae archipraeful Theodorus et abbas Adrianus se habuere. Nul- lum vero potentatum in hanc ecclesiam prae-ripiat, nec [praeter ordinationem abbatis] quodlibet officium sine ipsius favore et fratrum sibi arroget; sed neque ab ipsis intimis et peculiari- bus locis aut parochiis, vel in omni privilegio ipsius juris quicquam praeter ejusdem abbatis as- sensum accipiat, vel faciat, ne qua scilicet abu- sione pacem perturbet gregis dominici; quales scandalizare est, "cum mola asinaria in pro- fundum demergi^a". Abbas quoque ejus reli- quis prior habeatur; ita duntaxat ut ad sacrae fidei, charitatis et concordiae compaginationem loco primogeniti et vice Romana affectuose magis, quam imperiose praeluceat confratribus. Haec igitur et caetera quaecunque tam sunt a vobis, quam ab antecessoribus vestris, aut a vo- bis aut a successoribus vestris, vel a quibuslibet personis usque in finem jura tradentur, juxta ve- stram postulationem ita observanda ab omnibus regibus et principibus ac plebibus Britanniae con- testamur; ne quis praevaricator (quod absit) ex- communicationis sancti Petri principis aposto- lorum gladio excisus intereat, sed magis favens ecclesiae ipsius clave admissus regno gaudeat.

Papae Rom.
JOHAN. XII. 4.

Archiep. Cantuar.
DUNSTAN. 1.

Anno Christi
959.

Reg. Saxon.
EDGAR 3.

Concilium Brandanfordense sub Edgardo rege convocatum; in quo Edwii sive Edwini regis decreta rescinduntur, ablata ecclesiae restituntur, et Dunstanus ab exilio revocatur. Ex Osberno et Malmesb. et Capgravio apud Parker. antiq. eccles. Britan.

NON occurrunt mihi in hoc concilio actorum formulae; breviter autem sic notantur in antiqq. Britannicae eccl. ca. xxiii. "Interea Mercii et Norrenses, ac inter Humbrum et Thamefim mediterranei in regem [Edwium] arma

capiunt. A quibus autem hic tumultus motus fuerat, monachi caute omittunt. In hoc tumultu Edgarus regis frater regni partem obtinet. Hi multis utrinque illatis praeliis regni vires labefactarunt; sed Edgarus tandem potior,

^a Matth. xviii. 6.

convocato ad Brandanfordiam regni concilio, fratris Edwini acta et decreta rescindit; ablatas ecclesiis et monasteriis opes restituit; Dunstanumque ab exilio ad pristinum honorem revo-

cat, deinde ad episcopatum Wigornensem nolentem (ut aiunt) et volentem promovit, postea ad Londinensem, tandem biennio vix transacto ad Cantuariensem archipraesulatum."

Papae Rom.
JOHAN. XII. 5.

Archiep. Cantuar.
DUNSTAN. 2.

Anno Christi
960.

Reg. Saxoni.
EDGAR. 4.

Canones editi sub Edgardo rege. Ex MS. codice Saxonico collegii Corporis Christi Cantabrigiae, S. xviii.

þe 7 gebiṛaþ nu to Eadgare 7 eadnes be
gehadodra manna lifraðunge.

*Hoc pertinet nunc ad Eadgari institutum de sa-
cris initiatorum vivendi formula.*

I. **W**E læraþ þæt Eode 7 eodas beon ge-
ornlice Eode 7 eodas. 7 ðen-
gende. 7 for eal cnihten folc ðinziende.
7 þæt hiealle beon a heora ealðne holde. 7 ge-
hyrume. 7 ealle anraðe to gemænne ðear-
fe. 7 þæt ælc sý oþrum to fultume. 7 helpe.
7e for Eode 7e for worulde. 7 þæt hi beon
heora worulde hlafordum eac holde 7 getrype:

II. And þe læraþ. þæt ealc purhize oþerne. 7
hyran ða zinziende 7eorne heora ylðum 7
lurian. 7 læran ða ylðan 7eorne heora zin-
ziende:

III. And þe læraþ. þæt hi to ælc on sioþe
habba ælce gearne becc 7 neaf to godcundne
ðenunge. 7 blac 7 bocfel to heora gearð-
nesum. 7 ðeoro ðaga biſiſte:

IV. And þe læraþ. þæt ppeortas gehpalc to
sioþe hæbbe hys cleric. 7 gearðne man to
cnihte. 7 naniþe unſitan. ðe diſiz lufize.
ac ſapan ealle mid gearðe 7 mid Eode æl-
mihtize ege:

V. And þe læraþ. þæt ælc ppeort on sioþe
gecyþe 7is heom hſæt ðeſiz 7 7is him æ-
niþ man healice miſboden hæbbe. 7 for hi
ðonne ealle on sſilce hit heom eallum gedon
beo. 7 geſiſtan to þæt hit man gebete sſa
biſcop getæce:

VI. And þe læraþ. þæt ppeortas gehpalc on sſi-
noþe gecyþe 7is he on hys ſcniſtſcipe æni-
þne man ſiþe Eode oþerhyne oþþe on hea-
foð leahtum yſele beſealene ðe he to bo-
te gebizan ne mæge. oþþe ne duſne for
worlða folc:

VII. And þe læraþ. þæt nan ſacu ðe betpeox
ppeortan sſi ne beo gearcoten to worlðman-
nas dome. ac ſeman 7 ſibbian heora azenne
geſeſan. oþþe ſceotan to ðam biſcobe 7is
man ðæt nýðe ſeule:

VIII. And þe læraþ. þæt æniþ ppeort ſiſ-
piller ne worlæte ða cſcan. ðe he to ge-
bletfoð ſæſ. ac hæbbe him ða to ſiht æpe:

IX. And þe læraþ. þæt nan ppeortas oþrum
ne æt do æni ðara ðinza ðe him to gebi-
riþe ne on hys mýnſtſcipe ne on hys ſcniſt-
ſcipe ne on hys zilðſcipe. ne on æniþ ðara
ðinza ðe him to gebiriþe:

X. And þe læraþ. þæt æniþ ppeort ne un-
ðeſo oþner ſeoleſe buton ðæs leaþe ðe he
æſ folgoðe:

XI. And þe læraþ. þæt ppeortas gehpalc to
eacan læpe. leornunþe handſcæft 7eorne:

VOL. I.

I. **D**OCEMUS ut Dei ministri sint devote Deo
servientes, et ministrantes, et pro omni
populo christiano intercedentes, et ut omnes illi
senioribus suis sint fideles et obedientes, et om-
nes prompti in communi necessitate, ac ut qui-
libet sit aliis auxilio et adjutorio tam coram
Deo, quam coram hominibus, et ut sint etiam
dominis suis mundanis fidi et veri.

II. Docemus etiam, ut quilibet honoret alte-
rum, et juniores diligenter audiant seniores suos
et ament, et seniores diligenter doceant juniores
suos.

III. Docemus etiam, ut illi ad quamlibet syn-
odum [abeant et] habeant quotannis libros et
vestimenta ad servitium ecclesiasticum, et atra-
mentum ac pergamenas ad eorum constitutiones,
et trium dierum comitatum.

IV. Docemus etiam, ut sacerdos quilibet ad
synodum [abiens] habeat clericum suum et ap-
tum hominem pro ministro, et non ignotum
aliquem, qui stultitiam amet, sed proficiantur
omnes in ordine, et in Dei omnipotentis ti-
more.

V. Docemus etiam, ut quilibet sacerdos in
synodo enunciet, si quid ei noceat, et si aliquis
magnam ipsi injuriam fecerit; et tunc illi om-
nes suscipiant quasi sibi omnibus factam, et ad-
juvent ad compensationem, prouti episcopus ad-
notaverit.

VI. Docemus etiam, ut quilibet sacerdos in
synodo enunciet, si in parochia sua noscat ali-
quem erga Deum contumacem, vel qui in pec-
catum mortale male inciderit, quem ad emen-
tationem inclinare nequit, vel non audet pro-
pter seculares.

VII. Docemus etiam, ut nullum negotium,
quod inter sacerdotes est, deferatur ad judici-
um seculare, sed componant ac pacificent [il-
lud] proprii illorum socii, vel transferant ad e-
piscopum, si opus fuerit.

VIII. Docemus etiam, ut nullus presbyter
sponte ecclesiam deserat, cui consecratus erat,
sed habeat eam pro legitima conjuge.

IX. Docemus etiam, ut nullus sacerdos fa-
ciat aliquid eorum, quae ad alterum spectant;
non in ecclesia ejus, nec in parochia ejus, ne-
que in societate illius, neque in aliqua earum
rerum, quae ad eum pertinent.

X. Docemus etiam, ut nullus sacerdos susci-
piat alterius scholarem absque venia ejus, quem
prius sequebatur.

XI. Docemus etiam, ut quilibet sacerdos au-
gendae scientiae causa diligenter discat opificium.

M m m

XII. Do-

XII. Docemus etiam, ut quis doctus sacerdos non contumelia afficiat semidoctum, sed corrigat eum, si melius norit.

XIII. Docemus etiam, ut nullus sacerdos illustri loco natus, contemnat inferioris conditionis sacerdotem; si quis hoc recte contempletur, omnes homines ejusdem esse nativitatis [inveniet].

XIV. Docemus etiam, ut quilibet sacerdos decenter se gerat, et non sit emptor injustus, nec avarus mercator.

XV. Docemus etiam, ut quilibet sacerdos baptismum peragat, simulac requiritur; et deinde in parochia sua praecipiat, ut quilibet infans baptizetur intra xxxvii. dies, et ut nemo nimis diu ab episcopo confirmari differat.

XVI. Docemus etiam, ut quilibet sacerdos christianismum diligenter promoveat, et omnem gentilismum omnino extinguat; et prohibeat fontium adorationem, et necromantiam, et auguria, et incantationes, et divinum hominis cultum, et offucias, quae exercentur in variis praestigiis, et in tedis, et in fortilegiis, et in ulmis, et etiam in aliis variis arboribus, et in faxis, et in multis aliis phantasmatibus, quibus multi eorum, qui non deberent, decipiuntur.

XVII. Docemus etiam, ut quilibet christianus infantem suum ad christianismum diligenter adfuescat, et eum "Pater noster" et "Credo" doceat.

XVIII. Docemus etiam, ut diebus festis cessent prophana cantica, et ludi diabolici.

XIX. Docemus etiam, ut cessent diebus Solis mercaturae et conventus populi.

XX. Docemus etiam, ut cessent falsa et stulta colloquia, et ignominiosae tonsurae.

XXI. Docemus etiam, ut cessent concubinatus, et amentur justa conjugia.

XXII. Docemus etiam, ut quilibet discat "Pater noster" et "Credo", si quando in consecrato coemeterio jacere, vel eucharistiam sacram percipere velit; propterea quia is non est bonus christianus, qui hoc discere nonvult, nec jure potest alios e baptismo levare, nec episcopi manum accipere [in confirmatione] nisi hoc prius addiscat.

XXIII. Docemus etiam, ut in diebus festis et statis jejuniis nulla omnino contentio sit inter quoscunque homines.

XXIV. Docemus etiam, ut in diebus festis et jejuniis iuramenta et ordalia praetermittantur.

XXV. Docemus etiam, ut quilibet vir abstinere ab uxore sua in diebus festis et statis jejuniis.

XXVI. Docemus etiam, ut presbyteri ecclesias custodiant cum omni veneratione ad ecclesiasticum ministerium, et ad purum servitium, et ad nullas alias res; neque sit aliquid inutile ibi, neque in vicinia; non permittantur vana colloquia, nec vanae actiones, neque indecora compotatio, neque unquam alia vanitas, neque intra ecclesiae sepem canis aliquis veniat, neque porcorum plures, quam quis regere possit.

XXVII. Docemus etiam, ut nihil in ecclesia reponatur, quod ibidem indecens sit.

XII. And þe læraþ. ꝥ ænig̃ zelapen ppeort ne ꝥcænde ðone samlæpædan. ac geþete hine gif he bet cunne.

XIII. And þe læraþ. ꝥ ænig̃ ƿorþþopen ppeort ne ƿorþreo ðone lær bopenan. gif man hit ariht armeaþ ðonne ƿyn ealle men anpa geþiƿða.

XIV. And þe læraþ. ꝥ ppeorta gehƿile tilige him rihtlice. 7 ne beo ænig̃e mangeþe mid unrihte. ne gitiſigende marſere.

XV. And þe læraþ. ꝥ ppeorta gehƿile fulhuteſ tihige ſona ſpa man hiſ gine. 7 æghƿar on hiſ ƿcniſtſcipe beode. ꝥ ælc cild ƿy geſullos binnon xxxvii. nihtum. 7 ꝥ ænig̃ man to lange anbircopod ne ƿurþe.

XVI. And þe læraþ. ꝥ ppeorta gehƿile cniſtendom geornlice aſape. 7 ælcne hæfend mid ealle aþærce. 7 ƿorþeode ƿilpeorþunga. 7 licſiglunga. 7 hƿata. 7 galþa. 7 manpeorþunga. 7 ða gemeapn ðe man ðriſþ on miſlicum geſiglungum. 7 on ƿýrþe. 7 on hlotum. 7 on ellenum. 7 eac on oþrum miſlicum tpeorum. 7 on ſtanum. 7 on manegum miſtlicum gedpimerum. ðe man on dpeogah ſela ðær ðe hi nane ſcolðan.

XVII. And þe læraþ. ꝥ ælc cniſten man hiſ beapn to cniſtendome geornlice pænige. 7 him Pater noſter 7 Epedon tæce.

XVIII. And þe læraþ. ꝥ man geſpice ſneolſ ðagum hæþenra leoþa. 7 deoſleſ gæmena.

XIX. And þe læraþ. ꝥ man geſpice ſunnan ðægeſ cýpinge. 7 ſolc gemota.

XX. And þe læraþ. ꝥ man geſpice hi gelearra ƿæða. 7 diſlicra geræða. 7 biſmoplicra eſeſunga.

XXI. And þe læraþ. ꝥ man geſpice cipeſ gemanna. 7 luſige riht æpe.

XXII. And þe læraþ. ꝥ ælc man leornige ꝥ he cunne Pater noſter 7 Epedon. be ðam ðe he ƿille on gehalgodan legeþe licgan. oþþe huſleſ ƿýrþe beon. ƿorþam he ne biþ ƿel cniſten ðe ꝥ gelearnian nele. ne he nah mid rihte oþreſ manneſ to onſonne æt fulluhte ne æt biſc. handa. ƿe ðe ꝥ ne cann. ær he hit gelearnige.

XXIII. And þe læraþ. ꝥ ſneolſ ðagum 7 fæſten ðagum ænig̃e ƿlit ne beo betpeox mannum ealleſ to ƿriþe.

XXIV. And þe læraþ. ꝥ man ſneolſ ðagum. 7 fæſten ðagum ƿorþga aþar. 7 onþela.

XXV. And þe læraþ. ꝥ ælc ƿer ƿorþga hiſ ƿiſ ſneolſtidum. 7 riht fæſten tidum.

XXVI. And þe læraþ. ꝥ ppeortar cniſcan healðan mid ealne aƿurþneſſe to godcunþre ðenunge 7 to clænan ðeopdome. 7 to nanum oþrum ðingum. ne hi ðar ænig̃ unniſt inne. ne on neapeſte. ne gehaſian ne idele ƿpæce. ne idele ðæde. ne unniſt gedpýnc. ne æſpe ænig̃ idel. ne binnon cniſc tune ænig̃ hund ne cume. ne ƿpýn ðe ma ðær ðe man pealðan mæge.

XXVII. And þe læraþ. ꝥ man into cniſcan ænig̃ ðinge ne loſige. ðær ðe ðapto ungeþaſenlic ƿý.

XXVIII. And

XXVIII. And þe læraþ. ꝥ man æt cīric
pæccan sƿiþe geðneoh sƿ. 7 georne gebið-
de. 7 ænige ðrenc. ne ænig unnit ðar ne
ðreoze.

XXIX. And þe læraþ. ꝥ man innan cīrcan
ænigne man ne biſige. bute man ƿite ꝥ he
on life Eode to ðam ƿel gecƿeme. ꝥ man
ðurh ꝥ læte. ꝥ he sƿ ðær lezeſer sƿiþe.

XXX. And þe læraþ. ꝥ ppeort on ænigum
hufe ne mæſſige buton on gehalgodre cīri-
can. buton hit sƿ for hƿilceſ manneſ oſer-
ſeocneſſe.

XXXI. And þe læraþ. ꝥ ppeort hupu æ-
ſne ne mæſſige buton on uſan gehalgodon
peaſode.

XXXII. And þe læraþ. ꝥ ppeort æſne ne
mæſſige buton bec. ac beo ſe canon him
ætforan eaƿum beſeoto. 7iſ he ƿille. Ði-
læſ ðe him miſſe.

XXXIII. And þe læraþ. ꝥ ælc ppeort hæb-
be corporealem ðonne he mæſſige. 7 ſubu-
culam unðer hiſ alban. 7 eal mæſſeſear ſurþ-
lice behƿorpen.

XXXIV. And þe læraþ. ꝥ ælc ppeort ge-
orne tilige ꝥ he goðe 7 hupu ſihtre becc
hæbbe.

XXXV. And þe læraþ. ꝥ ænig mæſſeſe-
ort ana ne mæſſige. ꝥ he næbbe ðone ðe
him acpeſe.

XXXVI. And þe læraþ. ꝥ ænig unſæſten-
de man hufre ne abige. buton hit for o-
ſeſſeocneſſe sƿ.

XXXVII. And þe læraþ. ꝥ ænig ppeort
aner ðaƿer oſton ne mæſſige ðonne ðſyſa
mæſt ðara ðinga.

XXXVIII. And þe læraþ. ꝥ ppeort hæbbe
a gear a huf ðam ðe ðearſ sƿ. 7 ꝥ georne
on clænneſſe healde. 7 ƿaſige ꝥ hit na
ſopealðige. 7iſ hit ðonne ſorþealðen sƿ.
ꝥ hit man bſucan ne mæge. ðonne ſorþæſne
hit man on clænum ſiſe. 7 ða axſan unde
peofoðe gebſinge. 7 bete ƿiþ Eod georne
ſe ðe hit ſorþumde.

XXXIX. And þe læraþ. ꝥ næſſe ppeort
ne gebſiſtlaçe ꝥ he mæſſige buton he eal
hæbbe. ꝥ to hufre gebiſige. ꝥ iſ clæne oſ-
lete. 7 clæne ƿin. 7 clæne ƿæteſ. ƿa ðam
ðe mæſſian ongin buton he ælc ðara hæb-
be. 7 ƿa ðam ðe ðer ſul ðing to ðeſ. ðon-
ne gelice ðam ðe Iudeaſ ðidon ða hi mæn-
don eceð 7 geallan togeðere. 7 hit ſiþþan
on hiſ biſmeſ Eſiſte gebuðon.

XL. And þe læraþ. ꝥ æſne ne geſurþe ꝥ
ppeort mæſſige. 7 ſiſ ðæt huf ne ge-
ſiſge. ne man gehalgod næſſe eſt halige.

XLI. And þe læraþ. ꝥ ælc calic geƿoten
beo ðe man huf on halige. 7 on tpeope-
num ne halige man ænig.

XLII. And þe læraþ. ꝥ ealle ða ðinge. ðe
peofoðe neah beon. 7 to cīrcan gebiſgan.
beon ſiþe clænlice 7 ſurþlice behƿorſene.
7 ðar ænig ðinge neah ne cūme. ac loſige
man ðone haligdom ſiþe aſſurþlice. 7 a sƿ
bſnende leht on cīrcan ðonne man mæſ-
ſan ſinge.

XXVIII. Docemus etiam, ut [omnes] in ec-
clesiae encaeniis valde sobrii sint, et diligenter
orent, nec pocula, neque aliquid inutile ibi ex-
erceant.

XXIX. Docemus etiam, ut in ecclesia nemo
sepeliatur, nisi sciatur quod in vita Deo bene
placuerit, ut inde iudicetur, quod sit sepultura
dignus.

XXX. Docemus etiam, ut sacerdos in nulla
domo missam celebret, nisi in consecratis eccle-
siis, praeterquam ob extremam alicujus aegri-
tudinem.

XXXI. Docemus etiam, ut sacerdos nunquam
saltem missam celebret, nisi super consecratum
altare.

XXXII. Docemus etiam, ut sacerdos nun-
quam missam celebret absque libro, et sit canon
ei ante oculos positus, si velit, ne forte impin-
gat.

XXXIII. Docemus etiam, ut quilibet sacer-
dos habeat corporealem vestem, quum missam
celebrat, et subuculam sub alba sua, et omnia
vestimenta missae debite contexta.

XXXIV. Docemus etiam, ut quilibet sacer-
dos diligenter curet, ut bonum et saltem justum
librum habeat.

XXXV. Docemus etiam, ut nullus sacerdos
solus missam celebret, si non habeat eum, qui
ipsi respondeat.

XXXVI. Docemus etiam, ut quilibet S. eu-
charistiam accipiat jejunans, nisi ob extremam
aegritudinem.

XXXVII. Docemus etiam, ut nullus sacer-
dos uno die saepius quam ter ad summum mis-
sam celebret.

XXXVIII. Docemus etiam, ut sacerdos sem-
per habeat paratam eucharistiam, prout opus
fuerit, et hanc diligenter in puritate custodiat,
et caveat ne inveterascit; si autem inveterave-
rit, ut accipi nequeat, tunc comburatur in pu-
ro igne, et cineres sub altari condantur, et dili-
genter apud Deum emendet, qui hoc neglexit.

XXXIX. Docemus etiam, ut sacerdos nun-
quam praesumat missam celebrare, nisi omnia
habeat, quae ad S. eucharistiam pertinent, hoc est,
puram oblationem, et vinum purum, et aquam
puram. Vae illi, qui missam inchoat, ante-
quam haec omnia habeat, et vae illi, qui im-
purum quid addit illis; hoc simile esset ei, quod
Judaei fecerunt, quum acetum et fel simul
miscerent, et illud postea Christo in ludibrium
porrigerent.

XL. Docemus etiam, quod sacerdos nunquam
sit dignus missam celebrare, qui non ipse S. eu-
charistiam percipit; nec consecratum unquam
denuo consecratur.

XLI. Docemus etiam, ut quilibet calix fusus
sit, in quo S. eucharistia consecratur, et in li-
gneo nunquam consecratur.

XLII. Docemus etiam, ut omnia, quae alta-
re appropinquant, et ad ecclesiam pertinent,
sint valde pura et digne disposita, et nihil [im-
purum] appropinquet illud, sed reponatur san-
ctuarium valde honorifice, et semper lumen ar-
deat in ecclesia, quum missa decantatur.

XLIII. Do-

XLIII. Docemus etiam, ut non negligatur aliquid consecratum; non aqua consecrata, nec sal, nec thus, nec panis, nec aliquid sanctum.

XLIV. Docemus etiam, ut nulla uxor altare appropinquet, quamdiu missa celebratur.

XLV. Docemus etiam, ut iusto statuto tempore campana pulsetur, et sacerdos quilibet cantum suum horarium in ecclesia psallat, et ibi cum Dei timore sedulo oret, et pro omni populo intercedat.

XLVI. Docemus etiam, ut sacerdos secularis, vel conventualis aliquis non veniat intra ostium ecclesiae, nec intra sacrarium, absque superpelliceo suo, neque saltem ad altare, ut ibi ministret, absque vestitu illo.

XLVII. Docemus etiam, ut nullus sacris initiatus homo tonsuram suam consecret, nec eam male tonderi permittat, nec barbam suam per aliquod tempus alat, siquidem benedictionem Dei, et S. Petri, et nostram habere velit.

XLVIII. Docemus etiam, ut omnes sacerdotes festis diebus et jejuniis unanimes sint, et omnes uno modo orent, ne populum in errorem ducant.

XLIX. Docemus etiam, ut quodlibet jejunium eleemosynis honorificetur, hoc est, ut quisquis ex devotione erga Deum eleemosynam sedulo dare velit, tunc jejunium ipsius Deo sit gratus.

L. Docemus etiam, ut sacerdotes in ecclesiae ministeriis omnes simul operam navent, et sit aequale salarium in anni spatio in omnibus ecclesiae ministeriis.

LI. Docemus etiam, ut sacerdotes juventutem sedulo doceant, et ad opificia trahant, ut ecclesiae auxilium [inde] habeant.

LII. Docemus etiam, ut sacerdotes quolibet die Solis ad populum praedicent, et semper bonum iis praebeant exemplum.

LIII. Docemus etiam, ut nullus christianus sanguinem comedat alicujus generis.

LIV. Docemus etiam, ut sacerdotes populum admoneant ejus, quod sedulo Deo facere debent, ut iusti sint in reddendis decimis et aliis rebus, primo aratri eleemosynis xv. dies a Paschate, et foetuum decimis ad Pentecosten, et frugum terrae ad Omnium Sanctorum [festum] et denarii S. Petri ad Petri festum, et census ecclesiae ad Martini festum.

LV. Docemus etiam, ut sacerdotes ita populi eleemosynam distribuant, ut illis tam Deum propitium reddant, quam populum ad eleemosynas asuescant.

LVI. Docemus etiam, ut sacerdotes psalmos cantent, quum eleemosynas dividunt, et pauperes diligenter orent, ut his pro populo intercedant sedulo.

LVII. Docemus etiam, ut sacerdotes sibi caveant ab ebrietate, et illam diligenter reprehendendo interdican aliis hominibus.

LVIII. Docemus etiam, ut nullus sacerdos sit cerevisiarius, nec aliquo modo scurram agat secum ipso vel aliis; sed sit, sicut ordinem ejus decet, prudens et venerandus.

LIX. Docemus etiam, ut sacerdotes a jramento sedulo sibi caveant, et illud valde etiam proh beant.

XLIII. And þe læraþ. ꝥ man ne forþime ænig gehalgod ðinge. ne hælig pæt. ne re- alt. ne rtor. ne hlar. ne ænig ðinge haliger.

XLIV. And þe læraþ. ꝥ ænig pirman neah peofode ne cume. Ða hpile ðe man mærrige.

XLV. And þe læraþ. ꝥ man on rihtne timan tida rinige. 7 ppeorsta gehpirc ðonn hir tid rang on cirpan gerece. 7 Ðar mid Eode ege hig georne gebiddan. 7 for eal folc ðingian.

XLVI. And þe læraþ. ꝥ mærrerpeorsta. oþ þe mýrterpneorsta ænig ne cume bin- nan cirpan ðyre. ne binnan peohrtealle. bu- ton hir oferhlpe. ne huru æt Ðam peofode. ꝥ he Ðar ðenige buton Ðare pæde.

XLVII. And þe læraþ. ꝥ ænig gehadod man hir rcape ne helige. ne hine mýr eferian læ- te. ne hir bearn ænige hpile hæbbe be Ðam ðe he pille Eode bletrunge hæbban. 7 rce. Petre 7 ure.

XLVIII. And þe læraþ. ꝥ ealle ppeorsta æt ppeolran 7 æt pærtenan anpæde beon. 7 ealle on ane piran beodan. ꝥ hi folc ne oþe- lian.

XLIX. And þe læraþ. ꝥ ælc pærten beo mid ælmeþran gepurþaþ. ꝥ ir. ꝥ gehpa on Eode ege ælmeþran georne rille. Ðonne biþ hir pærten Eode ðe gecpembe.

L. And þe læraþ. ꝥ ppeorsta on ciric ðe- nunzum ealle andneogan. 7 beon efen peor- ðe on gearer pæce on eallum ciric ðenun- zum.

LI. And þe læraþ. ꝥ ppeorsta geozuþe geornlice læran. 7 to cræftan teon. ꝥ hi ciric fultum hæbban.

LII. And þe læraþ. ꝥ ppeorsta ælce runnan ðæge folce bodigan. 7 a a pel birnian.

LIII. And þe læraþ. Ðat nan cristen man blod ne ðicge naner cýnner.

LIV. And þe læraþ. ꝥ ppeorsta folc mý- negian Ðar ðe hig Eode don rculan. to ge- rihtan on teoþunzum. 7 on oþrum ðingum. æperst rulhælmeþran xv. niht on uran Ear- tron. 7 geozuþe teoþunge be Pentecosten. 7 eorþpersta be Omnium Sanctorum. 7 Rom feoh be Petre mæþran. 7 ciricceat æt Martinus mæþran.

LV. And þe læraþ. ꝥ ppeorsta rpa ðælan folcer ælmeþran. ꝥ hig ægþer don ge Eod gegladian. ge folc to ælmeþran gepanian.

LVI. And þe læraþ. ꝥ ppeorsta reallmar rinzan. Ðonne hi Ða ælmeþran ðælan. 7 Ðam Ðearþan georne biddan. ꝥ hig for ꝥ folc ðingian.

LVII. And þe læraþ. ꝥ ppeorsta beorþan riþ oferþruncon. 7 hit georne belean o- þrum mannum.

LVIII. And þe læraþ. ꝥ ænig ppeorst ne beo ealarcop. ne ænige piran glirige mid him ryl- rum. oþ oþrum mannum. ac beo rpa hir ha- ðe gebirap pir 7 peorþfull.

LIX. And þe læraþ. ꝥ ppeorst riþ aþar be- orþan him georne. 7 hig eac rriþe forbeo- dan.

LX. And

LX. And þe læraþ. ꝥ ænig ppeoꝛt ne lufige ƿiſmanna neapýrte ealles to ƿriþe. ac lufige hiꝛ ƿiht æpe. ꝥ iꝛ hiꝛ cýrice:

LXI. And þe læraþ. ꝥ ænige ppeoꝛt ne ƿtande on leaſne Ʒepitneſſe ne ðeoꝛa Ʒepita be on:

LXII. And þe læraþ. ꝥ ppeoꝛt biꝛace oꝛdel æſne ne Ʒe æþe:

LXIII. And þe læraþ. ꝥ ppeoꝛt ƿiþ ðe Ʒne ne laðige. buton ðe Ʒneſ ƿoꝛaþe:

LXIV. And þe læraþ. ꝥ ppeoꝛt ne beo hunta. ne haſecepe. ne tæflepe. ac ple Ʒge on hiꝛ bocum ƿpa hiꝛ haðe Ʒebýraþ.

LXV. And þe læraþ. ꝥ ælc ppeoꝛta ƿcniſe 7 ðædbote tæce ðam ðe him andette. 7 eac to bote ƿiſte. 7 ƿeoce man huſlige ðonne heom ðearſ ƿý. 7 hi eac ƿmeſige Ʒiꝛ hi ðær Ʒiꝛnan. 7 æfter ƿoꝛþiþe Ʒeoꝛne behpeoꝛke. 7 ne Ʒe ðaſige ænige unnit æt ðam lice. ac hit mid Godeſ ege ƿiſlice bebýrge:

LXVI. And þe læraþ. ꝥ ppeoꝛta Ʒehƿilc æƷþeꝛ hæbbe Ʒe fulluht ele Ʒe ƿeoce ƿmýpeſ. 7 eac Ʒeapa ƿý to ƿolceſ Ʒeꝛihtum 7 cƿiꝛtendum ƿiſþiſige Ʒeoꝛne on æƷhƿilce ƿiſan 7 æƷþeꝛ ðo Ʒe ƿelbodi Ʒe ƿelbýni Ʒe. ðon Ʒeleanaþ him ꝥ ælmihtig God ƿpa hym leoꝛoꝛt biþ:

LXVII. And þe læraþ. ꝥ ælc ppeoꝛt ƿite to cýþanne ðonne he cƿiꝛman ƿeccc. hƿæt he on Ʒebeðum ƿoꝛ cýn Ʒe 7 biꝛcop Ʒeðon hæbbe:

LX. Docemus etiam, ut nullus ſacerdos mulierum conſortium nimis amet, ſed diligat legitimam ſuam uxorem, hoc eſt, eccleſiam ſuam.

LXI. Docemus etiam, ut nullus ſacerdos adſtet falſo teſtimonio, neque a conſiliis furum ſit.

LXII. Docemus etiam, ut ſacerdos nunquam ordalia viſitet aut iuramenta.

LXIII. Docemus etiam, ut ſacerdos contra thanum non juret in compurgatione, niſi thanus praejuraverit.

LXIV. Docemus etiam, ut ſacerdos non ſit venator, neque accipitrarius, neque potator, ſed incumbat libris ſuis, ſicut ordinem ipſius decet.

LXV. Docemus etiam, ut quilibet ſacerdos confeſſionem et poenitentiam doceat eum, qui ipſi conſitetur, et ad emendationem quoque adjuvet, et aegrotis S. euchariftiam praebeat, quum ei opus eſt, et ungat illum quoque, ſi hoc deſideret, et poſt obitum diligenter involvat; neque permittatur aliquid vanum circa corpus, ſed cum Dei timore decenter ſepeliatur.

LXVI. Docemus etiam, ut quilibet ſacerdos oleum habeat tam ad baptiſmum, quam ad aegrotos inungendos; ſit etiam paratus juſ populi et chriſtianiſmum ſedulo promovere quoviſmodo; tam bene praedicando, quam bonum exemplum praebendo; tunc largietur ei Deus omnipotens, quod ipſi maxime acceptum erit.

LXVII. Docemus etiam, ut quilibet ſacerdos norit reſpondere, quum chriſma tollit; quid in orationibus pro rege et epiſcopo fecerit.

*De confeſſione *.*

I. Quando aliquis voluerit confeſſionem facere peccatorum ſuorum; viriliter agat, et non erubeſcat conſiteri ſcelera et facinora ſe accuſando; quia inde venit indulgentia, et quia ſine confeſſione nulla eſt venia. Confeſſio enim ſanat, confeſſio juſtificat.

Magna hic lacuna ſive ſpatium ἀλειψαν in MS. codice, cui caetera alias inſerturus videbatur ſcriba †.

Praeveniat hunc ſamulum tuum quaefo, Domine, miſericordia tua, ut omnes iniquitates ejus celeri indulgentia deleantur per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.

Exaudi quaefo, Domine, ſupplicum preces clamantium ad te, quaefo, Domine.

II. Dæt ƿceal Ʒeþencan ƿe ðe biþ manna ƿapla læce. 7 heoꝛa ðæda Ʒeꝛita. ꝥ Ʒeðal 7 ꝥ Ʒe ƿceab. hu he mannum heoꝛa ðæda Ʒeꝛcniſe. 7 he ðeah hƿæþne ne ƿoꝛðeme ne hi Ʒ oꝛmode ne Ʒeðon ðonn ƿe man him hiꝛ miꝛðæda andettan ƿille. Ʒehiꝛne him æpeꝛt Ʒeþilðelice. hu hiꝛ ƿiꝛe Ʒeꝛaþ ƿý. Ʒiꝛ he ƿille 7 cunne eadmodlice hiꝛ ðæda andettan. 7 ðu on Ʒite ꝥ him hiꝛ ƿinna hƿeoꝛan. læꝛ hine luſlice 7 miðheoꝛlice: Liꝛ he ne cunne hiꝛ ðæda andettan. 7 hiꝛ Ʒiltar aꝛmeaƷan.

III. Acra hine hiꝛ ƿiꝛena. 7 aꝛpeð him ða Ʒiltar ut. 7 aꝛet hiꝛ ðæda. 7 Ʒeþen Ʒc ðu. ꝥ

II. Quicumque eſt medicus animarum hominum, et earum actiones norit, ſtudeat diſſiſionem, et diſcrimen, quomodo hominum actionibus poenitentiam injungat; attramen non condemnet eos, neque deſperare faciat. Cum homo delicta ſua ei conſiteri vult, exaudiat eum primo patienter, quam prudens ipſius ſit intentio: ſi velit et poſſit humiliter actiones ſuas conſiteri, et tu percipias, quod poeniteat peccatorum ſuorum, doce ipſum amanter, et cum miſericordia. Si non poſſit actiones ſuas conſiteri, et reatus ſuos examinare,

III. Interroga eum de moribus ipſius, et extorque reatus illius, et expone actiones ejus, et co-

* Sequentes canones Johnſonius, vicarius olim Cranbrookiae in comitatu Cantii, in collect. canonum vol. i. ad annum dccccxlii. a canonibus ſub Edgardo rege datis diſtinguit, eoſque archiepiſcopi Dunſtani poenitentialia eſſe vult. Audi quid dicat: The following canons have no other rubrick, yet it is evident, they are a diſtinct ſystem from the former. There are few or no cenſures or puniſhments inſlicted in the former canons, here are certain penances aſſigned for ſins of all ſorts. And by the penance aſſigned to the monks and clergymen for cohabiting with their wives, can. 31, 40. which is the ſame as for murder, I ſhould think it was Dunſtan that compiled them, and that this ſet of canons might be called archbiſhop Dunſtan's penitential; and therefore I date them as made in the ſecond year of his preſidency, viz. dccccxlii.

† Supra memoratus Johnſonius de lacuna hac ita loquitur loco citato: It ſeems probable, that at this chaſm there were intended to be inſerted various forms of abſolution, and till copies of others were found, the form contained in the text was thought ſufficient. I will, as a ſupplement to this defect, give my reader one from the manuſcript in the Cotton library, Tiberius A. iii. fol. i. the book is of the age of Edgar, or ſoon after; for it has his picture, and St. Scholaſtica's in its front: the abſolution is as follows: "The almighty God, who created the heaven, and the earth, and every creature, have mercy upon thee, and grant thee forgiveness of all thy ſins, which thou haſt ever committed from thy being made a chriſtian to this time, through, etc." H. J.

gita, quod nunquam debeas eodem modo judicare divites et pauperes, liberos et servos, senes et juvenes, sanos et infirmos, humiles et superbos, fortes et debiles, sacris initiatos et laicos.

Quodlibet factum iudex prudens discernere debet prudenter, quomodo factum sit, et ubi, vel quando: nullo tempore injustum permixtum est, attamen quis diebus festis et jejuniis et locis festivis quam diligentissime [ab eo] sibi caveat. Et quanto potentioris et majoris ordinis homo sit, tanto gravius coram Deo et coram mundo injustitiam emendare debet, quoniam potens et impotens non possunt aequalia onera habere, nec infirmus firmo similis esse; hi ergo sunt distinguendi et discrete discernendi.

IV. Posthaec surgat humiliter ad confessorum suum, et dicat primo: Ego credo in Dominum summum Patrem, omnium rerum gubernatorem; et in Filium, et in Spiritum Sanctum; et ego credo vivere post mortem; et ego credo resurgere in die iudicii; et omne hoc credo per Dei potentiam et misericordiam ejus mereri.

V. Et tunc dicat animo poenitenti et humili confessionem suam confessorio suo, inclinans humiliter, et sic dicat:

Ego confiteor omnipotenti Deo et confessorio meo, spirituali medico, omnia peccata mea, quibus per malignitatem spiritus unquam pollutus fui, five in factis, five in cogitationibus, five cum masculis, five cum foeminis, vel cum aliqua creatura, peccata naturalia five praeternaturalia.

VI. Confiteor gastrimargiam ciborum tam mane, quam vespere. Confiteor omnem avaritiam, et invidiam, et detractionem, et bilingue vitium, mendacium, et injustam gloriam, et vaniloquium, et injustam magnificentiam, et omnem superbiam, quae ad corporis mei pravum consilium accidit. Confiteor quod nimis saepe fuerim peccati auctor, et peccati fautor, et peccati conficius, et peccati doctor.

VII. Confiteor animi mei homicidium, et perjuriam, et seditionem, et superbiam, neglectum praeceptorum Dei. Confiteor omnia, quae unquam oculis vidi ad avaritiam, vel ad detractionem, vel auribus ad inutilia audivi, vel ore meo vana locutus sum.

VIII. Confiteor omnia corporis mei peccata, cutis, et carnis, et ossis, et nervorum, et renum, et cartilaginum, et linguae, et labiorum, et faucium, et dentium, et comae, et medullae, et rei cujusque mollis vel durae, humidae vel siccae. Confiteor quod baptisma meum pejus servaverim, quam Domino meo sum pollicitus, et ordinem meum, quem in amorem Dei et sanctorum ipsius debebam custodire, et in meam ipsius aeternam salutem ego non custodivi debito modo. Confiteor quod horas meas canonicas saepius neglexerim, et pejeraverim in dominorum meorum animam; et Domini mei nomen in vanum sumpserim.

IX. Omnium [peccatorum] rogo a Domino meo remissionem, ut nunquam diabolus mihi infidietur, ut absque confessione et emendatione peccatorum meorum [non moriar] sicut hodie con-

tu ne scealt næfre gelice deman. Ðam rican. 7 Ðam heanan. Ðam fpeon. 7 Ðam ðeopan. Ðam ealdan. 7 Ðam geonþan. Ðam halan. 7 Ðam unhalan. Ðam eadmodan. 7 Ðam oþermodan. Ðam ftranþan. 7 Ðam unmaþan. Ðam gehadodum. 7 Ðam læpedum.

Ælce dæde sceal gerceadþyr dema þyrlice to fcanan. hu heo gedon fý. 7 hþan. oþþe hþanne. nif on ænigne tuman unriht alifæd. 7 ðeah man sceal fpeolftidan 7 fæftentidum. 7 on fpeolftopan. eac fpa geornlicorþ beorþan. 7 afpa man biþ mihtigra oþþe mapan haðer. fpa he sceal ðeoppor for Gode. 7 for porlde. unriht gebetan. for Ðam ðe fe maþa 7 fe unmaþa. ne maþon na gelice býrdene ahebban. ne fe unhala Ðam halum gelice. 7 Ði man sceal medemian. 7 gercaðlice to fcanan.

IV. Æfter ðifum aþife eadmodlice to hif fcrifte. 7 cpeþe ðonne æfter. Ic gelife on drihten heahfæder ealra ðinga realdend. 7 on ðone funu. 7 on ðone halþan far. 7 ic gelife to life æfter dæþe. 7 ic gelife to aþfenne on domef dæge. 7 eal ðif ic gelife. Ðurh Godes mægen. 7 hif miltre to reorþþone.

V. And cpeþe ðonne mid reorþfrendum mode. 7 eadmodlice hif andetnefpa to hif fcrifte onbuþende eadmodlice. 7 Ður cpeþe.

Ic andette ælmihtigum Gode 7 minum fcrifte Ðam farþlican læce ealle Ða fýnna. Ðe me æfre Ðurh aþifgeðe farþar on bermtene purdon. oþþe on dæde. oþþe on gefohte. oþþe riþ pæpmen oþþe riþ pifmen oþþe riþ ænigfe gerceafþ gecýndelicra fýnna. oþþe unþecýndelicra.

VI. Ic andette gifereþfe æter. ge ærtide. ge oþerþide. ic andette ælce gifrunþa. 7 æfer. 7 tælneþpa. 7 trifpæcneþpa. leaþunþa. 7 unriht gilp. 7 idel porþ. 7 unriht cýrþa. 7 ælcne glænþc. Ðe to minef lichaman unraðde æfre belýmpe. Ic andette þ ic pæf to ofþ fýnna rihta. 7 fýnna gefaþa. 7 fýnna gefiþa. 7 fýnna laþeop.

VII. Ic andette minef modef morþor. 7 mæneþar. 7 unriþbe. 7 oþermodigneþfe. peccelearneþpa Godes beþoda. ic andette eal þ ic æfre mid eaþum gefeah. to gifrunþe oþþe to tælneþfe. oþþe mid eaþum to unnitte gehiþde. oþþe mid minum muþe to unnitte gefeþde.

VIII. Ic andette Ðe ealles minef lichaman fýnna. for fel. 7 for flærc. 7 for þan. 7 for fýnupan. 7 for æddþan. 7 for gifþlan. 7 for tunþan. 7 for pelepaf. 7 for þoman. 7 for tef. 7 for feax. 7 for meapþ. 7 for æghpæt hnercef oþþe heapder. pæter oþþe driþer. Ic andette þ ic min fulluht pýp gefeold. Ðonne ic minum drihtene behete. 7 minne hað Ðe ic fcolde Gode 7 hif halþum to lofe healþan. 7 me fýlfum to eceþe hæle. ic hæbbe unmedum lice gehealþan. Ic andette þ ic mine tidþanþar ofþ aþælde. 7 ic fpor mæneþar. minpa hlaþorþa life. 7 minef drihteneþ naman ic nemnode on idelneþfe.

IX. Ealles ic biðde minef drihteneþ forgifereþfe. þ me næfre deofol on aþþalan ne mæge. þ ic buton andetneþfe. 7 betneþfe minpa fýnna. fpa ic to dæge ealle andette. mine

mine ſcýlða toƿoran ƿrihtene hælendum
Eriſte. ſe pealƿeþ heoƿonar 7 eoƿþan. 7 be-
ƿoran ƿiſſum halƿan peoƿode. 7 ƿiſum ſeli-
quium. 7 beƿoran minum ſcnyrte. 7 ƿrihte-
neſ mæſſepneorſte. 7 eom on clænne 7 on
roþne andetneſſe. 7 on ƿoðan ƿillan to ƿe-
betene ealle mine ſinna. 7 eſt ſƿilceſ ƿeſpi-
can. ƿæſ ƿe ic ærpe mæge.

X. And ƿu hælend Eriſt ſý mýltſiƿende
mýnne ſaple. 7 ſonƿiƿende. 7 aƿilƿende mi-
ne ſinna 7 mine ƿiltar. ƿe ic ſiþ oþþe ær æ-
rpe ƿeſnemode. 7 ƿelæde me to ƿýnum upli-
can ƿice. þ ic mote ƿar punian mið ƿinum
halƿum. 7 ƿecopenum abuton ende. on ec-
neſſe. Nu ic biðde ƿe eadmodlice ƿrihte-
neſ ſacepð. þ ƿu ſý me to ƿitneſſe. on ƿo-
meſ ƿæge. þ ƿe ƿeoƿol ne mæge on me anpeal-
ƿagan. 7 þ ƿu to ƿrihtene beo min ƿinƿene.
þ ic mote mýne ſinna 7 mine ƿiltar ƿebetan.
7 oþneſ ſƿilceſ ƿeſpican. to ƿon me ƿeſul-
tumige ſe ƿrihten ſeþe leoƿaþ 7 ƿiſaþ. abu-
ton ende on ecneſſe. Amen.

[*Modus imponendi poenitentiam.*]

I. Ylde 7 ƿeoƿuþe. pelan 7 ƿæðlan. hale 7
unhale. 7 haðe ƿehƿilcne. 7 ƿiſ hƿa hƿæt un-
ƿepealƿeſ miſdeþ. ne biþ þ na ƿelic ƿam ƿe
ƿilleſ 7 ƿepealƿeſ ſiſƿilleſ miſdeþ. 7 eac ſe-
þe nýðƿýrta biþ ƿæſ ƿe he miſdeþ. ſe biþ ƿe-
beorƿeſ 7 ƿe beteran ƿomeſ ſýmle ƿýrþe ƿe
he nýðƿýrhta ƿæſ ƿæſ ƿe he ƿorhte.

II. Elce ƿæde to ſcæde man ƿæplice ſon
Eode. 7 ſon ƿorlde.

ƿæſ ƿeapſ man healt beƿeondan ſæ. þ iſ.

III. ƿat ælc biſcop biþ æt hiſ biſcopſtole
on ƿone ƿoðneſdæƿ. ƿe ſe hataþ caput ieiunii.
ƿonne ælc ƿana manna ƿe mið heaƿoð leahtne
beſmiten biþ on ƿane ſcipe. ſceal ƿon him
to cuman on ƿæƿ. 7 hiſ ſinna him ƿecýþan.
7 he ƿonne tæceþ him ƿæðbote. ælcum be ƿil-
teſ mæþe. ƿa ƿe ƿæſ ƿýrþe beoþ. he aſinðraþ
oſ cƿiſclican ƿemanan. 7 hi ƿeah to heora a-
ƿenne ƿearpe hýrteþ 7 tiheteþ. 7 he ſpa ƿon
be hiſ leaƿe ham hƿýrpaþ.

IV. And eſt on ƿone ƿunneſdæƿ ær Ea-
ſtron. to ƿane ylcan ſtope ealle ƿeſomniþ.
7 him ƿon ſe biſcop oſer ſinƿeþ. 7 abſolu-
tionem ƿeþ. 7 hi ſpa ham hƿýrpaþ. mið ƿæſ
biſcopeſ bletſunƿe ſiþþan. ƿiſ iſ ƿur to heal-
denne eallum cƿiſtenum ſolce.

V. And ƿeah hƿæþne ſceal ſe ſacepð ƿeopn-
lice ſmeaƿan. mið hƿilcene onbriðneſſe. 7
mið hƿilcene ſulſpemeðneſſe ſe ƿæðbeta ƿe-
bet hæbbe. þ him ƿetæht ƿæſ. 7 ſpa him
be ſonƿiƿneſſe ƿon.

VI. Eriſ læpeðe man oþerne oſſliþ buton
ƿilte. ƿæſte vii. ƿear. iii. on hlaƿe 7 on ƿæ-
tepe. 7 ƿa iv. ſpa hiſ ſcnyrt him tæce. 7
æſt ƿana vii. ƿeara bote. ærpe he ƿeopnlice
beheopſiƿe hiſ miſdæða. be ƿam ƿæle ƿe
he mæge. ſonþan him iſ uncuþ. hu andƿenƿe
hiſ bot ƿæpe mið Eode.

VII. Seþe oþerne oſſlean pille. 7 ne mæƿ
hiſ ƿillan ſullice ƿurhteon. ƿæſte iii. ƿe-

fiteor omnes meos reatus coram Domino salva-
tore Christo, qui gubernat caelum et terram, et
coram hoc sancto altari, et his reliquiis, et coram
confessario meo, et Domini presbytero, et sum in
pura et in vera confessione, et in bona voluntate
omnia mea peccata emendare, et deinde taliter
abstinere, qualiter unquam possim.

X. Et tu, salvator Christe, sis misericors ani-
mae meae, et remitte ac dele peccata mea, et
reatus meos, quae olim vel unquam antea com-
misi, et duc me ad sublime tuum regnum, ut ibi
habitem cum sanctis tuis et electis absque fine in
aeternum. Jam te oro humiliter, sacerdos Do-
mini, ut sis testis meus in die iudicii; ut dia-
bolus nequeat in me potestatem habere, et ut tu
apud Dominum sis advocatus meus, quod pec-
cata mea et reatus meos emendem, et ab aliis
huiusmodi abstineam: ad hoc adjuvet me Domi-
nus, qui vivit et regnat in aeternum. Amen.

I. Senex et juvenis, dives et pauper, sanus et
infirmus, et cujuscunque ordinis, et si quis ali-
quid invitus peccaverit, non sit similis ei, qui vo-
luntarie et sponte de industria peccavit; et si
quis etiam necessitate coactus deliquerit, sit
protectione et correctione legis semper dignus,
quia necessitate coactus erat ad id, quod perpe-
travit.

II. Quodlibet factum distinguendum est cau-
te coram Deo, et coram mundo.

Hi ritus observantur trans mare: hoc est;

III. Ut quilibet episcopus sit in sede sua epi-
scopali die Mercurii, quem appellamus caput
ieiunii; tunc quilibet illorum, qui peccatis mor-
talibus pollutus est, in illa provincia ad eum
veniat illo die, et peccata sua ei fateatur, et ille
tunc doceat eum poenitentiam, juxta quamlibet
reatus rationem; qui si magnae sit enormitatis,
removeatur ab ecclesiastica communione, attamen
ad propriam necessitatem excitetur, et ad-
moneatur; et ipse sic cum venia ejus domum
revertatur.

IV. Et deinde die Jovis ante Pascha omnes
ad suum quilibet locum congregentur, et can-
tet super eum episcopus, et absolutionem det;
et ille sic postea domum revertatur cum episcopi
benedictione: hoc ita observandum est ab omni
christianorum populo.

V. Attamen sacerdos diligenter considerare
debet, quali cum contritione, et quali cum per-
fectione poenitentiam, quae ipsi imposta erat,
compensaverit, et quomodo ipsi remissionem da-
re debeat.

VI. Si laicus alium occidat sine causa, jejundet
vii. annos; iii. pane et aqua, iv. sicuti confessa-
rius eum docuerit; et post septem annos com-
penset, postea diligenter lugeat delictum suum,
qua poterit industria, quoniam incognitum est,
quomodo accipiat poenitentia ejus apud De-
um.

VII. Si quis alterum occidere velit, et nequeat
voluntatem suam implere, jejundet tres annos;
unum

unum pane et aqua, et duos sicuti confessorius ipsius eum docuerit.

VIII. Si laicus invitus aliquem occidat, jejundet tres annos; unum pane et aqua, et duos sicut confessorius illius eum docuerit, et lugeat delictum suum semper.

IX. Si sit subdiaconus, jejundet sex annos. Si sit diaconus, jejundet septem annos. Si sit sacerdos, jejundet decem annos, et episcopus xii. et lugeat semper.

X. Si quis infantem suum occiderit invitus, jejundet quinque annos; tres pane et aqua, ut supra.

XI. Si episcopus vel sacerdos aliquem occiderit, perdat ordinem suum, et postea diligenter compenset.

XII. Si uxor infantem suum enecet intra se, vel postquam natus sit, potu vel aliis rebus, jejundet decem annos; tres pane et aqua, et septem prouti confessorius ejus ex misericordia ei sanciverit, et deinde illud lugeat.

XIII. Si quis mancipium suum occiderit, sine culpa in furore suo, jejundet tres annos.

XIV. Si mulier maritum suum verberet ex aliqua zelotypia, et ille inde moriatur, et ille sit innocens, jejundet septem annos; et si ille sit reus, jejundet tres annos, et lugeat delictum suum semper.

XV. Si quis seipsum sponte occidat armis, vel aliqua diaboli instigatione, non est permixsum, ut pro tali homine missae cantentur, neque cum aliquo psalmi cantu corpus terrae inferatur, neque in pura sepultura jaceat sepultus. Idem illud iudicium faciendum est ei, qui pro reatu suo vitam suam tormentis finit, quales sunt fur, homicida, et domini proditor.

XVI. Si quis se cum bestia polluit, vel masculus cum alio, si sit xx. annorum, jejundet quindecim annos; et si vir uxorem suam habeat, et ipse xl. annos natus sit, et tale quid committat, abstineat et jejundet, quamdiu in vivis est, et non praesumat Domini corpus percipere, antequam mors illum avocet. Juvenis et insipiens acriter verberetur, qui tale quid commiserit.

XVII. Si quis adulterium committit, per septennium tribus diebus in hebdomada jejundet pane et aqua, five sit uxor, five maritus.

XVIII. Si quis conjugem suam deserit, et ducit aliam uxorem, adulterium committit, non concedatur ei aliquod eorum iurium, quae ad christianos pertinent, nec mortuo, nec vivo, nec sepeliatur homo hic cum christianis. Et idem etiam uxori fiat. Et cognatorum, qui idem fecerint, perdat quilibet jus suum, nisi citius reverti et sedulo corrigere velint.

XIX. Si quis habeat uxorem, et concubinam etiam, nullus sacerdos ei ullum aliquod officium praestet cum christianis, nisi ad emendationem revertatur; unam retineat sibi five uxorem, five concubinam.

XX. Si vir cum alterius legitima uxore coeat, vel uxor cum alterius uxoris legitimo conjugē, jejundet septem annos; tres pane et aqua, et quatuor sicut confessorius eum docuerit, et lugeat

ap. an on hlafe 7 on pætere. 7 7pa 7pa hīf 7cūf hīm tæce.

VIII. Eīf læpeðe man neaðunȝa man 7līh. fæ7te iiii. ȝear. an on hlafe 7 on pætere. 7 7pa 7pa hīf 7cūf hīm tæce. 7 behneop7iȝe hīf mī7ðaða æfne.

IX. Eīf hī7 bīf ſubdiacon. fæ7te 7ix ȝear. Eīf hī7 beo diacon. fæ7te 7eo7on ȝear. Eīf hī7 beo mæ77epneop7. fæ7te 7ȝn ȝear. 7 bī7cop xii. 7 neop7iȝe æfne.

X. Eīf hpa hīf cīð of7līh 7o ðeaðe. unȝepealðe7. fæ7te v. ȝear. iiii. on hlafe 7 on pætere. ut ſuppa.

XI. Eīf bī7cop oþ7e mæ77epneop7 man 7līh. ðolīȝe hīf haðe7. 7 bete ȝeo7ne æfne.

XII. Eīf 7i7 hȝne cīð 7o7mȝ77iȝe innan hī7e. oþ7e 7iþ7an hī7 7o77cume mīð ð7ancum oþ7e mīð mī77licum ðīnȝum. fæ7te x. ȝear. iiii. on hlafe 7 on pætere. 7 ða vii. 7pa hī7e 7cūf hȝne mīðheop7lice tæce. 7 æfne hī7 be7eop7iȝe.

XIII. Eīf hpa hīf æht of7līh buton ȝīte. 7o7 hīf ha7heop7ne77e. fæ7te iiii. ȝear.

XIV. Eīf 7i7 hī7e man 77i7ȝ7 7o7 h7ilcūm līþ7um anðan. 7 heo on ðam bīf ðeað. 7 heo beo un7cīlðīȝ. fæ7te vii. ȝear. 7 ȝi7 heo beo 7cȝlðīȝ. fæ7te iiii. ȝear. 7 neop7iȝe hī7e mī7ðaða æfne.

XV. Eīf man hī7e 7ȝl7ne ȝe7ealðe7 of7līh mīð 7æ7ne. oþ7e mīð h7ilcūm ðeo77e7 onb7i7ȝe. nī7na alī7eð þ7 man 7o7 77ilcne man mæ77an 7ȝnȝe. ne mīð ænīȝum 7eal7 7anȝe þ7 līc eo77ah be7æ7te. ne on clænan læȝe ne līȝe be7i7ȝeð. Ðonne ilcan ðom man 7ceal ðon. ðam ðe 7o7 hīf ȝīta 7i7unȝe hīf lī7e alæt. ðæt bīf ðeo7 7 mo777ȝ7hta. 7 hla7o7ð 77ica.

XVI. Eīf hpa hȝne 7iþ nȝ7enu be7mȝ7e7. oþ7e 7æ7neðman 7iþ oþ7e7ne. ȝi7 he bīf xx. 7i777a. fæ7te xv. 7i77e7. 7 ȝi7 7e man hīf ȝemæccan habbe. 7 he beo xl. 7i777a. 7 77ilce ðīnȝe beȝæþ. ȝe77ice 7 fæ7te ða h7ile ðe hīf lī7 beo. 7 ne ȝe77i77læce þ7 he ð7ihte7ne7 lichaman unde77o. æ7 hīf ende 7i7an. 7eo7ȝe men 7 andȝi7leare man 7ceal ðeaple 77i7ȝan ðe 77ilce ðīnȝe beȝæþ.

XVII. Se man ðe æ7e b7ȝ7. fæ7te vii. ȝear. iiii. ðaȝa7 on 7ucan on hlafe 7 on pætere. 7ȝ hī7 7i7 7ȝ hī7 7e7e.

XVIII. Se ðe hīf æ7e 7o7let. 7 nȝmþ oþ7e7 7i7. he bīf æ77ica. ne 7ille man nan ða7a ȝe7ihta ðe c7i77enum mannum ȝe7i7eþ. ne 7o7 ðeaðe ne 7o7 lī7e. ne hī7e man ne læȝe mīð c7i77enum mannum. 7 be 7i7e eal 7pa. 7 ða maȝa7 ðe æ7 ðam ðihte 7æ7on ðolian ðone ȝlcan ðom. buton hīm æ7 ȝe7i77an 7il7an. 7 ȝeo7ne ȝebetan.

XIX. Se ðe hæ7þ æ7e 7 eac cī7e7e. ne ðo hīm nan 77eo77 nanne ȝe7ihta mīð c7i77enum mannum. buton he 7o bo7e ȝe7ȝ7e. beo hīm on an7e ȝe7ealðan. beo hī7 æ7e beo hī7 cȝ7e7.

XX. Eīf ceop7 7iþ oþ7e7 7iht æ7e hemþ. oþ7e 7i7 7iþ oþ7e7 7i7e7 7iht ȝemæccan. fæ7te vii. ȝear. ða iiii. on hlafe 7 on pætere. 7 ða iv. 7pa hīf 7cūf hīm tæce 7 behneop7i7delictum

ge hys myrðæda æfre.

XXI. Eif hylc pif tpegen gebroþra nymþ hipe togemæccan. oþerne æfter oþrum. to ðoman hi 7 beon hi on ðædbote georne. Ða hyle ðe hi libban. fpa heora fcrift him tæce. 7 æt heora fopþriþe. ðo fe facerð heom ða gefihta fpa men crijtenum mannum ðeþ. gif hi þ gehataþ. þ he lenge betan wol- don. gif hi lenge libban mofton:

XXII. Eif hpa on fpilcum manfullum fincepice ðurh punaþ. oþ hys lifer ende buton ælcepe gefpiceneffe. ne cunne fe him nænne fæð gefencan. buton hit is æt goderdome gelang. ne he to clænnanne mot:

XXIII. Eif hylc pif bepedðoð fý. nýf hit na alýfeð. þ hylc oþer man hine ðær befeafige. gif hit hpa ðo. beo he amanfumod:

XXIV. Eif hpa mid hys oferfcræfte pif oþþe mæden neaðingra nymþ. to unriht hæmede hipe unpiller. beo he amanfumod:

XXV. Eif hpa mid hys locfpræncum oþner mannes folgere ffram him apæce fop hæmed ðinge. 7 hipe unpiller pif hi hæme. gif he biþ gehaðoð man ðolige hys hæder. gif he beo læfeðe. beo he amanfumod ffram eallum crijtenum ðingum:

XXVI. Eif hylc mæden bepedðoð biþ. 7 under ðam biþ geherngoð. oþþe mid fumon intingon afýrpeð pýrþ. ffram ðam ðe heo bepedðoð fær. 7 hit æt gelympe þ heo on neapefte becume. be leafe hi moton toge- ðere. fopþam heo fær hipe unpiller ffram him:

XXVII. Eif pifman gehaðoð biþ. 7 heo fiffan to fopfolcne idelneffe gecýrpeþ. 7 hifpædene underfeð 7 ðenþ. þ heo mid hipe æhtan gebete. þ heo fode abealh. nif þ nahf. ac foplate ðone fýncipe. 7 gecipe to Eripte. 7 libbe hipe lif fpa hipe fcrift tæce. 7 bete ða myrðæde æfre fpiþe georne:

XXVIII. Eif mæfrepneort oþþe munucan man ofplea. ðolige hys hæder. 7 fær x gear. v. on hlafe 7 on pætere. 7 fif ðri ðagar on pucan. 7 ða oþþe bpuce hys meter. 7 neop- fize hys myrðæda æfre:

Diacon viii. on hlafe 7 on pætere. 7 ða oþþe ut fuppa:

Elepic vi. gear. iv. on hlafe 7 on pætere:

Læfeðe v. gear. iii. on hlafe 7 on pætere. ut fuppa:

XXIX. Eif hpa gehaðoðne man fplea. oþþe hys aþenne nihtan mæg. foplate hys earð 7 hys æhta. 7 ðo him fpa fe papa fýfize. 7 neopfize æfre:

XXX. Eif mæfrepneort oþþe munuc hæmed ðinge ðriþ. oþþe æpebnyþ. færte x. gear. 7 neopfize æfre: Diacon vii. clepic vi. læfeðeman v. fpa be manfihfte:

XXXI. Eif mæfrepneort oþþe munuc oþþe diacon riht pif hæfeð. ær he gehaðoð pæpe. 7 hi foplate. 7 to hæde fencge. 7

VOL. I.

delictum suum semper.

XXI. Si quae uxor duos fratres in conjugium sumat, unum post alium, iudicio obnoxii sunt illi, et seduli in poenitentia sint, quamdiu vivunt, prout confessarius eorum docuerit ipsos; et in eorum obitu sacerdos faciat iis officium, sicut christianis fit, si promiserint se melius emendare voluisse, si diutius vixissent.

XXII. Si quis in aliquo nefando peccati consortio permanserit, usque dum vitam suam finiat absque ulla resipiscentia; non novimus aliquod ei consilium suppeditare, nisi quod hoc ad Dei iudicium pertineat, neque potest absolvi.

XXIII. Si uxor aliqua desponsata fit, non fit permiffum, ut aliquis alius vir eam illi eripiat; si quis hoc fecerit, fit excommunicatus.

XXIV. Si quis cum fraude sua uxorem vel virginem invitam rapuerit ad illicitum concubium, fit ille excommunicatus.

XXV. Si quis illecebris suis alterius hominis pedifsequam ab eo seducat scortationis causa, et cum illa invita coeat; si fit sacris initiatus homo, perdat ordinem suum; si fit laicus, fit excommunicatus ab omnibus christianis officiis.

XXVI. Si quae virgo desponsata est, et hoc temporis intervallo abducatur, vel sub aliquo praetextu auferatur ab eo, cui desponsata erat; et deinde accidat ut illa in conspectum ejus veniat, cum venia illi possunt coire, quoniam contra voluntatem suam illa ab eo aberat.

XXVII. Si foemina consecrata fit, et deinde ad mundanam vanitatem revertatur, et familiam alat, et cogitet se ex possessione sua emendaturam esse quod a Deo declinaverit; hoc nihil est; sed deferat peccati consortium, et revertatur ad Christum, et vitam suam vivat, sicut confessarius illius docuerit, et diligentissime deinde delictum corrigat.

XXVIII. Si presbyter vel monachus hominem occiderit, perdat ordinem suum, et jejundet decem annos; quinque pane et aqua, et quinque tribus diebus per hebdomadem; et reliquis fruatur cibo suo, et lugeat delictum suum semper.

Diaconus viii. pane et aqua, et reliquis ut supra.

Clericus vi. annos, iv. pane et aqua.

Laicus v. annos; iii. pane et aqua, ut supra.

XXIX. Si quis sacris initiatum occiderit, vel proprium proximum cognatum, deferat terram et possessionem suam, et faciat, sicuti papa instruxerit eum, et lugeat semper.

XXX. Si presbyter vel monachus concubium lascivum exerceat, vel conjugium violet, jejundet x. annos, et lugeat semper. Diaconus vii. Clericus vi. Laicus v. (annis) uti propter homicidium.

XXXI. Si presbyter vel monachus vel diaconus legitimam uxorem habet, antequam consecratus fit, et eam deferat et ordines recipiat, et

O o o

postea

postea propter concubitum illam saepe recipiat, jejundet quilibet eorum tanquam pro homicidio, et valde lugeant.

XXXII. Si sacerdos, vel monachus, vel diaconus, vel laicus, vel clericus cum monacha coeat, jejundet quilibet, prouti ordini suo convenit, tanquam pro homicidio, et semper a carne abstineat; et monialis decem annos, uti etiam sacerdos, et lugeant semper.

XXXIII. Si quis cum moniali coire vellet et ipsa nollet, jejundet unum annum pro injusta illa voluntate, pane et aqua. Si quis vellet coire cum alterius legitima uxore, et ipsa nollet, jejundet unum annum pro injusta illa voluntate, pane et aqua.

XXXIV. Si quis coire vellet cum alterius legitima conjuge, et ipsa nollet, jejundet tres Quadragesimas pane et aqua; unam in aestate, aliam in autumnio, tertiam in hyeme.

XXXV. Si quis velit cum uxore injuste coire, jejundet xl. dies pane et aqua.

XXXVI. Si quis alium cum filia sua deprehendat, compenset apud [puellae] amicos, et uterque jejundet unum annum diebus Mercurii et Veneris; et aliis diebus utantur cibo suo, excepta carne; et legitimo matrimonio jungantur.

XXXVII. Si quis cum bestia coeat, jejundet xv. annos; octo pane et aqua, et septem alios quolibet anno tribus Quadragesimis, et diebus Mercuri et Veneris, quamdiu vixerit, et lugeat semper delictum suum.

XXXVIII. Si quis seipsum propria de voluntate polluat, jejundet tribus annis; quolibet tribus Quadragesimis pane et aqua, et abstineat a carne singulis diebus, excepto die Solis.

XXXIX. Si quis alium veneficio occidat, jejundet septem annos; tres pane et aqua, et quatuor alios annos tribus diebus per hebdomadem pane et aqua, et lugeat semper.

XL. Si quis homini paxillum infigat, jejundet tres annos; unum pane et aqua, et duos tribus diebus per hebdomadem pane et aqua; et si homo propter paxillum illum moriatur, tunc jejundet septem annis, sicuti hic adscriptum est, et lugeat delictum suum semper.

XLI. Si quis veneficio utatur ad alterius amorem [sibi conciliandum] et ei [illud] det in esu, vel in potu, vel in arte incantandi, si sit laicus, jejundet dimidium anni diebus Mercurii et Veneris pane et aqua, et aliis diebus utantur cibo suo, excepta carne. Clericus unum annum, ut supra, tribus diebus per hebdomadem pane et aqua. Diaconus tres annos, ut supra. Presbyter quinque annos; unum eorum pane et aqua, et quatuor quolibet die Veneris pane et aqua; et aliis diebus abstineat a carne.

XLII. Si quis turpiter in praeternaturalibus rebus contra Dei creaturam per aliquam rem se polluerit ipsum, lugeat semper quamdiu vixerit, juxta illud quod factum est.

XLIII. Si quis in somno infantem suum comprimat, ut moriatur, jejundet tres annos; unum pane et aqua, et biennium tribus diebus per

riþþan ðurh hæmed ðinȝc hi eft underpen-
ȝe. fæste heopa ælc ȝpa be manȝlihte. ȝ ne-
oprian ȝriþe.

XXXII. Eif mæſſepneort. oþþe munuc. oþþe diacon. oþþe læpede. oþþe cleric. ȝiþ munice ne hæme. fæste ælc ȝpa hiȝ hæde to ȝebiriȝe. ȝpa be manȝlihte. ȝ æfre he ſceal flærc ȝorȝan. ȝ ſeo municene x. ȝear. ȝpa ȝpa mæſſepneort ȝ neoprian æfre.

XXXIII. Eif hpa polde hæman ȝiþ munice ne. ȝ heo nolde. fæste i. ȝear. ȝor ðam unrihtan ȝillan. on hlafe ȝ on ȝætere. Eif hpa polde hæman ȝiþ oþþer riht æpe. ȝ heo nolde. fæste i. ȝear. ȝor ðam unrihtan ȝillan. on hlafe ȝ on ȝætere.

XXXIV. Eif hpa polde hæman ȝiþ oþþer riht æpe. ȝ heo nolde. fæste iii. lenȝten on hlafe ȝ on ȝætere. an on ſumera. oþer on hæpſerta. ðriðde on ȝyntpa.

XXXV. Eif hpa pille ȝiþ ȝiſman unrihtlice hæman. fæste xl. daga on hlafe ȝ on ȝætere.

XXXVI. Eif hpa oþþerne æt hiȝ dehter neaſaþ. bete ȝiþ ða ȝriȝnd. ȝ fæste heopa æȝþer i. ȝear on ȝodnerdæg ȝ on Friȝedæg. ȝ on oþþan dagan bꝛucan heopa meter buton flærce. ȝ nime hi to riht æpe.

XXXVII. Eif hpa ȝiþ nȝtenu hæme. fæste xv. ȝear. eahta on hlafe ȝ on ȝætere. ȝ ða vii. ælce ȝearne iii. xl. ȝ on ȝodnerdæg. ȝ on Friȝedæg ða hpile ðe he libbe. ȝ neopriȝe æfre ða miȝdæde.

XXXVIII. Eif hpa hine ȝylſne beſmyte hiȝ æȝener pilleſ. fæste iii. ȝear. on ælcon. iii. xl. daga on hlafe ȝ on ȝætere. ȝ ȝorȝa flærc ælce dæȝe buton ſunnan dæȝe.

XXXIX. Eif hpa oþþerne mið ȝicceſſæfte ȝorðo. fæste vii. ȝear. iii. on hlafe ȝ on ȝætere. ȝ ða ȝeoper ȝear. iii. daga on ȝucan on hlafe ȝ on ȝætere. ȝ neopriȝe æfre.

XL. Eif hpa ðriſe ȝtace on man. fæste iii. ȝear. an on hlafe ȝ on ȝætere. ȝ ða ȝpa iii. daga on ȝucan on hlafe ȝ on ȝætere. ȝ ȝiȝ ſe man ȝor ðære ȝtacunȝe deað biþ. ðonn fæste he vii. ȝear. ȝpa heȝ apriȝten iȝ. ȝ neopriȝe hiȝ miȝdæda æfre.

XLI. Eif hpa ȝicciȝe ȝymbon oþþer lufe. ȝ him ȝille on æte oþþe on ðpence. oþþe on ȝalðar cꝛæftum. ȝiȝ hiȝ beo læpede man fæste healf ȝear. ȝodnerdagum ȝ Friȝedagum on hlafe ȝ on ȝætere. ȝ ða oþþe daga bꝛuce hiȝ meter. buton flærce. Elepic i. ȝear. ut ſuppa. iii. daga on ȝucan on hlafe ȝ on ȝætere. Diacon iii. ȝear. ut ſuppa. Mæſſepneort v. ȝear. þ an on hlafe ȝ on ȝætere. ȝ ða iv. ælce Friȝedæg on hlafe ȝ on ȝætere. ȝ ða oþþe daga ȝorȝa flærce.

XLII. Eif hpa ȝullice on unȝecȝndelicum ðinȝum onȝean Godeſ ȝerceaſte ðurh æniȝ ðinȝc hine ȝylſne beſmyte. be neopriȝe þ æfre ða hpile ðe he libbe. be ðam ðe ſeo deað ȝȝ.

XLIII. Eif hpa on ȝlæpe hiȝ beapn oþþlice. þ hiȝ deað ȝurþe. fæste iii. ȝear. an on hlafe ȝ on ȝætere. ȝ ða ȝpa ȝear iii. daga

gar on pucan. 7 gif hit ðurh ðuncen ge-
purþe. bete ðe ðeoppor sƿa hƿr scrift tæ-
ce. 7 beƿeopriȝe hit æfre.

XLIV. Eſ ƿuntrum cild hæfen ȝeƿite 7
hit on ƿneorȝe ȝelanȝ rȝ. ȝolȝe hƿr ha-
ðer. 7 bete hit ȝeorne. 7 gif hit ðurh
ƿneonda ȝimeliȝte purþe. fæſte iii. ȝear.
an on hlafe 7 on ƿætere. 7 ða tƿa ȝe-
ar. iii. ðaȝar on pucan. 7 beƿeoprian hit æ-
fre.

XLV. Eſ hƿa cƿiȝtene man on hæfen-
dom ſille. ſe ne biȝ purþe æniȝe ƿeȝte mið
cƿiȝtenum ſolce. buton he hȝ bicȝe eȝt
ham onȝean ꝥ he ut ſealde. 7 gif he ꝥ ðon
ne mæȝe. ȝeðale ꝥ purþ eal Eodeȝ ðancer.
7 oþerne alȝre mið oþrum purþe. 7 ðæne
ðonne ȝeƿeoȝe 7 ðar to eacan bete ðneo
ȝear ſullice. sƿa sƿa scrift him tæce. 7
gif he ſeo næbbe. ꝥ he man mið aleſan mæ-
ȝe. bete ðe ðeoppor. ðæt iȝ. vii. ȝear ſul-
le. 7 beƿeopriȝe æfre.

XLVI. Eſ hƿa hine rȝlȝne rȝiþe ƿorȝȝe
on mænſealdean rȝnnan. 7 he eȝt ðam ſille
ȝeſƿican. 7 ȝeornelice betan. ȝebuȝe to
mȝnȝte 7 ðeopriȝe ðar æfre Eode 7 man-
num. sƿa sƿa man him tæce. oþþe oȝ earðe
ƿeallȝe riðe. 7 ðæð bote æfre ða hƿile ðe
he libbe. 7 helpe hƿr ſaple oþþe hƿru on ear-
ðe be ðam ðeopeȝtan bete. ðe he æfre a-
cunnan mæȝe. sƿa sƿa man him tæce.

Be ðæð betan:

I. On ðiȝum ſcriftte biȝ rȝiþe ƿorȝȝe-
lanȝ ƿor rȝn ȝodeȝ manneȝ nȝð help. eal
sƿa on ȝodan læce biȝ ſeoceȝ manneȝ lac-
nunȝ.

II. Lȝſtlice men aȝiltap oȝt 7 unſelðon.
ðurh ðeoȝleȝ ſciȝe. 7 ꝥ biȝ eȝerlic. ꝥ ȝe-
hadode men. sƿa rȝiþe riȝ Eod aȝiltan. ꝥ hi
had ƿorȝȝican.

III. And ðar mot to bote ſtȝlice ðæð-
bot a ðeah he haðer. 7 be ȝilteȝ mæþe æ-
teȝ canoneȝ dome. 7 eac hit man mot ſe-
can be ðæȝ manneȝ mihtum. 7 be hƿr mæ-
þe. 7 be hƿr rȝlȝeȝ heortan ƿeoprunȝ. Su-
mon ȝear bote. ſumon ma ȝeara. 7 eȝt be
ȝilteȝ mæþe. ſumon monȝ bote. ſumon ma
monȝa. ſumon pucu bote. ſumon ma pucena.
ſumon ðæȝ bote. 7 ſumon ma ðaȝa. 7 ſu-
mon ealle hƿr liȝ ðaȝar.

IV. Se læca ðe ſceal ſape punða pel ȝehæ-
lan. he mot habban ȝode ſealde to. ne rȝn-
don nane sƿa ȝfele punða. sƿa ſindon rȝn-
punða. ƿorðam ðurh ða ƿorȝȝiȝ ſe man e-
can ðeah. buton he ðurh andetneȝſe. 7
ðurh ȝeſƿiceneȝſe. 7 ðurh ðæðbote ȝehæ-
leð purþe.

V. ðon mot ſe læca beon ƿiȝ 7 ƿær. ðe
ða punða hælān ſceal. ðurh ȝode lape man
ſceal æpeȝt hi lacnian. 7 mið ðam ȝedon. ꝥ
man aſpiȝe ꝥ atton ut ꝥ him on innan biȝ.
ꝥ iȝ. ꝥ he ȝeclænriȝe hine ſiȝne æpeȝt
ðurh andetneȝſe.

hebdomadem: et ſi per ebrietatem factum ſit,
compenset gravius, ſicut confeſſarius ipſius do-
cuerit, et lugeat illud ſemper.

XLIV. Si infirmus infans ethnicus [i. e. abſ-
que baptiſmo] decedat, et hoc ex ſacerdotis ƿro-
craftinatione ſit, perdat ordinem ſuum, et ſedu-
lo hoc corrigat; et ſi id per amicorum negligē-
tiam fiat, jejurent tres annos; unum pane et a-
qua, et biennium tribus diebus per ſeptimanam,
et lugeant hoc ſemper.

XLV. Si quis chriſtianum ad ethnicifmum
vendat, non ſit dignus aliqua requie cum chri-
ſtianis, niſi ipſum deinde domum redemerit, quem
antea vendiderat foris; et ſi hoc facere nequit,
dividatur pretium illud totum, Dei gratia, et a-
lium redimat alio pretio, et eum tunc dimittat,
et adhaec augeat compensationem tres annos in-
tegrus, ſicuti confeſſarius illum docuerit. Et ſi
pecuniam non habeat, qua hominem redimere
poſſet, compenset gravius, hoc eſt, ſeptem annos
integros, et lugeat ſemper.

XLVI. Si quis ſeipſum valde labefactet mul-
tifariis peccatis, et ille deinde ab eis abſtinere
et ſedulo corrigere velit, inclinet ad monaſte-
rium, et ſerviat ibi ſemper Deo et hominibus,
ſicuti docetur, vel a patria longe peregrinetur, et
poenitentiam agat ſemper, quamdiu vixerit, at-
que ſalutem quaerat animae ſuae ſaltem in terra
per graviffimam compensationem, quam unquam
experiri poſſit; prouti docetur.

De poenitentia.

I. In hac confeſſione valde conducit alicujus
theologi neceſſarium auxilium, ſicuti omnino bo-
nus medicus eſt aegroti hominis medela.

II. Per concupiſcentiam homo ſaepe peccat,
et haud raro per diaboli inſtigationem; et hoc
eſt terribile, quod ſacris initiati tam graviter apud
Deum peccent, ut ordinem amittant.

III. Et ad hoc corrigendum opus eſt rigida ƿoe-
nitentia, ſemper tamen juxta ordinis et juxta pec-
cati modum, ſecundum leges canonicas. Et e-
tiam quaerendum eſt de hominis viribus, et de
[ſatiſfactionis] ejus modo, et de ipſiusmet animi
compunctiōe. Aliqui poenitentiam agant an-
num; aliqui plus anno; et deinde pro delicti
modo, aliqui poeniteant menſem, aliqui plus men-
ſe: aliqui ſeptimanam poeniteant, aliqui plus ſe-
ptimana: aliqui diem poeniteant, et aliqui plus
die, et aliqui omnes vitae ſuae dies.

IV. Si medicus gravia vulnera bene curare de-
bet, adhibeat oportet bona medicamenta; nulla
vulnera ſunt adeo mala, quam vulnera peccati,
quoniam iis homo meretur aeternam mortem,
niſi per confeſſionem, et per abſtinentiam, et per
poenitentiam ſanetur.

V. Tunc medicus debet eſſe ſapiens et pru-
dens, qui vulnera curare debet. Per bonam do-
ctrinam prius curetur, et hoc facto expurgetur
venenum, quod in eo eſt, hoc eſt, ut ſeipſum pri-
us purget per confeſſionem.

VI. Omnis

VI. Omnis homo evomere debet peccata per bonam doctrinam cum confessione, eodem modo, ac fit lethalis morbus per bonam potionem.

VII. Non potest aliquis medicus bene curare, antequam venenum excesserit, neque homo aliquis etiam poenitentiam bene docere potest eum, qui confiteri nolit, neque aliquis homo peccata absque confessione corrigere potest; sicut minus bene curari potest, qui lethale quid exhaustit, nisi venenum omnino evomat.

VIII. Post confessionem per poenitentiam quis Dei misericordiam potest cito mereri, si cum interiori corde plangat, et lugeat quod per diaboli instigationem antea seductus sit ad injustitiam.

IX. Prudentem confessorium valde etiam decet prudens poenitentia, sicut omnino boni medici est aegrum hominem curare. De compensatione necessarii usus et de operibus hominis inquiri debet secundum leges canonicas, et ratio statui etiam pro viribus, et pro modo, et pro eo, qui agnoscit cordis sui luctum et sollicitudinem propriam.

X. Gravis poenitentia est, quod laicus arma sua deponat, et nudus pedibus longe peregrinetur, et non pernoctetur alicubi, et jejundet, et valde vigilet, et oret diligenter die ac nocte, et volens se fatiget, et ita incultus sit, ut ferro nec crines nec ungues tangat.

XI. Nec ut ingrediatur thermas, nec lectum mollem, nec gustet carnem, nec aliquid ejus unde ebrius esse possit; non ingrediatur ecclesias, attamen locum sanctum diligenter quaerat, et reatum suum confiteatur, et intercessionem roget, et neminem osculetur, sed semper peccata sua valde lugeat.

XII. Crudeliter agit, qui seipsum hoc modo damnat, attamen beatus est ille, si nulli alii rei invigilet, quam ut plene [peccata] corrigat; quoniam nullus homo in mundo adeo valde Deum peccatis offendit, quin apud Deum emendare queat, si hoc sedulo aggrediatur.

XIII. Poenitentiae fiunt variis modis, et multi homines eleemosynis [eam] redimere possunt.

XIV. Si quis ad hoc facultates habeat, erigat ecclesiam in laudem Dei, et si praeterea valeat, adjiciat terram, et admittat decem juniores, qui ibi pro eo servire, et ibi quotidie Deo possint ministrare; et instauret etiam Dei ecclesiam ubique pro facultate sua, et instauret vias publicas pontibus super aquas profundas, et super coenofas vias, et distribuatur, Dei causa, diligenter id, quod habet juxta facultatum suarum rationem, et adjuvet diligenter pauperes viduas, et orphanos, et peregrinos; manumittat servos suos proprios, et redimat ab aliis hominibus servorum suorum libertatem, ac saltem pauperes bello vastatos, et pascatur egenos, et vestiatur, hospitio et foco, balneo et lectis eos prospiciat, et in sui ipsius necessitatem ubique diligenter intercessionem faciat in missarum et psalmorum cantibus, et semetipsum ex devotione erga Dominum suum castiget quam acerrime per abstinentiam a cibo et potu, et quacunque corporali concupiscentia.

VI. Eal man sceal arpan sinna ðurh gode lape mid andetnerre. eal swa man unlibban ðe ðurh gode ðrenc.

VII. Ne mæg anig læce pel lacnian. ar ðæt atton ute sw. ne anig man eac dædbote pel tæcan ðam ðe andettan nele. ne anig man ne mæg synna butan andetnerre ne gebetan. ðe ma ðe se mæg pel hal purþan. ðe unlibban gedruncen hæfþ. buton he þæt atton swiþe arþipe.

VIII. Sæt andetnerre man mæg mid dædbote Godes mildheortnerre swiþe geearnian. swiþ he mid inneþearðre heortan heofe. 7 þæt neopraþ. þæt he ðurh deofles swiþe ar geþremode to unrihte.

IX. On swum swiþte biþ eac swiþe forþgelan swiþlic dædbot. eal swa on godum læce biþ seoces mannes lacnung. Be ðearflic broces bot. 7 be mannes geþryhtum hit man mot secan æfter canonesdome. 7 eac medemian be mihtum 7 be mæþe. 7 be ðam ðe man ongiht his heortan hreowsunge. 7 his swiþes geornfulnerre.

X. Deoflic dædbot biþ þæt læpede man his swarna lecge. 7 seallige bærftot riðe. 7 ne beo niht ðar oþre. 7 searfe 7 swiþe paciðe. 7 gebiðde georne dæges 7 nihtes. 7 pillen searfe. 7 swa searfe beo. þæt swen ne cume on hæpe. ne on nægle.

XI. Ne þæt he cume on searpmum bæþe. ne on softum bedde. ne searces ne on bite. ne he aniges ðinges. ðe druncen of cume. ne he innan cýrican ne cume. ac ðeah halige swopa geornlice sece. 7 his gyltas cýþe. 7 him ðin swiþe biðde. 7 anigne man ne cýrre ac swiþe swiþ his synna hreowsunge swiþe.

XII. hreowlice searfe se þe hine swiþe ður forþ forswiðgaþ. 7 se searfig biþ he ðeah. swiþ he na ne on pacar. þæt he swiþe. forðam ne purþ anig man on soþðe swa swiþe forswiðgaþ. þæt he swiþe Gode gebetan ne mæge. aginne he hit georne.

XIII. Dædbota sind geðrihte on swiþlice swan. 7 micel man mæg mid ælmesan alýran.

XIV. Se ðe ðara mihta hæbbe. aræpe cýrican Gode to lofe. 7 swiþ hine ðar to onhægiðe. swiþe ðar land to. 7 læte ðar teon geonge men to. þæt ðar for hine mægon ðeorian. 7 ðar dæghwamlice Gode mægon ðemian. 7 godiðe eac Godes cýrican gehwær be ðam ðe hine onhægiðe. 7 godiðe soles sear. mid brycgum ofer deope sætern. 7 ofer swiþe sear. 7 dæle Godes dænes georne. þæt he hæbbe. swa for swa hine swiþe on hægiðe. 7 helpe earmra manna georne purþan. 7 searforðan. 7 ælþeodigra manna. searfe his agene ðeopan. 7 alere æt oþrum mannum. heora ðeopan to searfe. 7 hwar earme geheorode men. 7 searfe ðearfan. 7 searfe. hwar. 7 swiþe. bærige 7 beðriðe him. 7 him swiþ to ðearfe. æghwær georne. gebed searfe beziðe on mæsse searum. 7 on sear searum. 7 hine swiþe on his drihtenes eorðne searfe ðearfe mid for hæðnerre. æter 7 drincer. 7 gehwile lichamlice hwer.

XV. And

XV. And se ðe gýt ðon læssan sƿeða hæbbe. ðo be hys mæse georne þ he ðon mæge. teoþige on Eodeſ ert. eal þ he aze. 7 peze hine sylfne sƿa hine oſtoſt on haſige. 7 rece. mid hys ælmeſſan cƿican zelome. 7 halige sƿopa mid hys leohte zegnete. 7 gýf hys hys hleop. 7 mete 7 munde ðam ðe ðær be ðurfe. 7 fýr. 7 foððor. 7 beð. 7 bæþ. 7 ðo to sƿeð 7 sylf te eafmon gýf he hƿæt mæg.

XVI. Leneorize mid Eod ða sƿariz mode. 7 reoce. 7 deaðe bebýrize on Eodeſ ert. 7 sylf he on dýglum sƿopum gecneorize zelome. 7 hine on eorþan sƿiþe aþenize oſt 7 zelome. 7 fæste 7 paciße. 7 gebiððe hine georne dæges 7 nihtes. oſt 7 zelome. And se ðe gýt læssan mihte hæbbe. ðo be hys mæse georne. þ he ðon mæge. hys sƿencan hys lichaman onzean lurt. Eýf he ær ðurh liseþne. lurt deofle gecƿemðe. fæste nu onzean. þ ðe he ær ðurh sylle unriht gefremode paciße 7 sƿince ðar onzean. þ he oſt ær berlep. 7 sƿapode ðon he na ne sƿolde. oþþe on unnýt pacode to sƿiþe. ðolize cile 7 ceald bæþ. onzean ða hliþe. ðe he ðurh sýn lurt aþar gefremode. 7 gýf he abiliþe aþam on unriht. aþar zepeolde. gebete hit georne. 7 gýf him abulge aniz man. forziße þ on Eodeſ ert. 7 a a ðær ðe he mæge ðence sƿiþe georne. hƿæt to bote mæge onzean ælcne sýnſær. ðe he ðurh deofles fæð ær pearþ apeaxen. 7 gýf he oſt peze to eacan him sylfum anizne gebrohte. gebriuge hine georne ert on hys riht peze. Dæt is. þ ic mæne. gýf he anizne man on sýnne berpeone. ðo him sƿa him ðearf is. gebriuge hine oſt ðam. 7 læde hine on hys riht peze. 7 ælcne man georne sƿane he oſt sýnum. ðonne beoþ hys sýnna sƿona ðe leohte.

XVII. Donne ðom se man mæg mid sƿerter gefeahhte him sylfum ðeman ðe anƿeðlice sýle hys sýnna gefƿican. 7 hys sýnna gebetan. ðæle on Eodeſ ert eal þ he aze. 7 forlæte mid ealle eapð. 7 eþel. 7 ealle ðar forlð lufu. 7 ðeorize hys drihtene dæges 7 nihtes. 7 sƿance hine sylfne sƿa he sƿiþoſt mæge onzean hys sylfes lurt. ealle hys luf dagaſ. hƿæt mæg he mape buton þ he tihhte (to eacan him sylfum) ælcne man to rihte sƿa he geornost mæge.

þer cýþ on. hu seocman mot hys fæsten alýran.

XVIII. Nan mæg anes dæges fæsten mid anan pænize alýran. eac man mæg alýran anes dæges fæsten mid tƿam hund sƿealma. 7 xx. sƿealma. eac man mæg tƿelf monþa fæsten alýran mid xxx. sƿeall. oþþe ænne man gefneoge ðe ðær seof sýnþe sý. 7 for anes dæges fæstene. þ man sýnize sýx sýnum beati immacul. 7 sýx sýnum Pater noster. And for anes dæges fæstene þ man cneorize. 7 gebize sýxtizum sýnum to eorþan mid Pater noster. eac man mæg anes dæ-

VOT. I.

XV. Et si quis autem minus facultatum habeat, diligenter pro viribus suis faciat, quod potest; decimet in Dei timore omne, quod habet, et examinet seipsum, quotiens opportune poterit, et saepe visitet cum eleemosynis suis ecclesias, et sanctificet locum cum salutatione candelari, et concedat hospitium, et cibum, et protectionem eis, quibus opus est, et ignem ac alimentum, et lectum, ac balneum, et faciat vestiri et adjuvari pauperes, quantum potest.

XVI. Visitet ex amore Dei aegros animo, et aegrotos, ac mortuos sepeliat ex devotione erga Deum, et ipse in occultis locis in genua provolvatur saepe, et super terram totam se prosternat saepe ac crebro, et jejuset ac vigilet, et diligenter oret die et nocte, saepe ac crebro. Et si quis adhuc minus facultatum habeat, pro viribus suis faciat sedulo, quicquid potest; saltem labore conterat corpus suum adversus libidinem. Si prius per mollem libidinem diabolo placuerit, jejuset nunc, e contrario, quod id prius per injustam ingluviem perpetraverat; vigilet et laboret contrario, quod prius saepe somnolentus et piger fuerit, cum non deberet, vel inutiliter nimis vigilaverit; sustineat frigus et balneum frigidum contra aestum, quem per cupidinem suam ubique excitavit. Et si aliquem ubique injuste sponte exacerbaverit, compenset diligenter; et si aliquis eum offendat, libenter remittat ex timore Dei, et semper, quantum poterit, cogitet diligentissime, quicquid compensationis loco facere possit contra singula peccata, quae per diaboli semen prius adoleverant; et si de via aliquem, ad lucrandum quicquam, deduxerit, ducat eum diligenter postea in rectam viam. Hoc est, quod ego volo: si aliquem ad peccatum incitaverit, faciat ei sicut necessarium est, deducat eum inde, et ducat illum in rectam viam; et quemlibet diligenter dehortetur a peccatis; tunc statim peccata ipsius erunt leviora.

XVII. Idem iudicium potest quis cum confessorii consilio sibiipſi iudicare, qui constanter a peccatis suis abstinere, et peccata sua corrigere vult, distribuat ex devotione erga Deum omne quod habet, et deferat cum iis totam terram, et patriam, et omnem mundi amorem, et serviat Domino suo die et nocte, et laboret quam maxime potest contra propriam cupidinem omnes vitae suae dies. Quid amplius facere potest, quam ut hortetur (proprii commodi causa) quemlibet hominem ad jus, quam potest diligentissime.

Hic indicitur, quomodo aegrotus jejunium suum redimere debet.

XVIII. Unius diei jejunium uno denario redimi potest: quilibet homo potest unius diei jejunium redimere ducentis et viginti psalmis: quilibet homo xii. mensium jejunium redimere potest xxx. solidis, vel si aliquem (e carcere) liberet, qui tanti aestimetur. Et pro unius diei jejunio, ut cantetur sex vicibus "Beati immacul." et sex vicibus "Pater noster," et pro unius diei jejunio, ut genua flectantur, et incurventur lx. vicibus ad terram cum "Pater noster." Potest etiam aliquis unius diei jejunium redime-

P p p

re,

re, si omnia membra extendat ad Deum in orationibus suis, et cum vera contritione, et cum fide recta, et xv. vicibus cantet "Miserere mei Deus," et xv. vicibus "Pater noster." Et tunc ei concessa sit totius diei allevatio peccatorum.

XIX. Septennale jejunium quis xii. mensibus compensare potest, si quotidie cantando finiat psalterii psalmos, et itidem nocte, et l. vespere. Redimi potest etiam per unam missam xii. dierum jejunium; et per decem missas allevari potest iv. mensium jejunium; et per xxx. missas allevari potest xii. mensium jejunium, si velit ex vero Dei amore pro seipso intercedere, et peccata sua confessario suo confiteri, et eadem corrigere, prout ille eum docuerit, et diligenter semper ab iis abstinere.

De magnatibus.

I. Ita vir potens et amicorum dives poenitentiam suam auxilio amicorum multum allevare potest. Primo in Dei nomine per confessarii sui testimonium ostendat veram fidem, et condonet omnibus illis, qui erga eum peccaverunt, et faciat confessionem suam intrepide, et polliceatur abstinere, et suscipiat poenitentiam cum multo gemitu.

II. Deponat tunc arma sua et inanem vestium cultum, et sumat scipionem in manus, et eat sedulo nudus pedibus, et corpori induat lanea vel cilicia, et non ingrediatur lectum, sed jaceat in area, et faciat, ut vii. annorum numerus intra tres dies ita temperetur; primo accipiat in auxilium sibi xii. homines, et jejunent tres dies pane et viridibus oleribus, et aqua, et conquirat sibi ad consummandum illud, quomodocunque potest, septies cxx. homines, qui jejunent singuli pro eo tribus diebus; tunc jejunantur tot jejunia, quot sunt dies in vii. annis.

III. Cum quis jejunat, distribuatur fercula, quibus ipse uti deberet, omnibus Dei pauperibus, et tribus diebus, quibus jejunat, negligat omnia mundi negotia, et die ac nocte quam saepissime potest in ecclesiis habitet, et ibi cum elemosynario lumine vigilet diligenter, et ad Deum clamet, et remissionem petat animo gementi, et saepe genua flectat super crucis signum; interdum erigat se, interdum se prosternat, et diligenter noscat vir potens lacrymas fundere, et peccata deflere. Et pascat tribus diebus pauperes quotquot maxime potest; et quarto die abluat omnes, et hospitio excipiat, et pecuniam donet, et ipse poenitentiam agens sit circa lotionem pedum eorum [occupatus] et missae dicantur eo die pro ipso tot, quot unquam obtineri possunt, et illarum missarum tempore detur ei absolutio, et tum sanctam eucharistiam percipiat, nisi nimium gravis sit peccator, ut adhuc [eam percipere] nequeat; et tunc polliceatur saltem, quod semper abhinc Dei voluntatem peragere velit, et ab omni injustitia per Dei auxilium in posterum abstinere, christianismum quam strenue unquam potest, juste tenere, et omnem gentilismum omnino abjicere, animum

geri paraten alýran. 7if he hine aþenab ealum limum to Eode æt his gebedum. 7 mid roþne hreope. 7 mid rihtan zelean. 7 xv. riþum rinze. mireþene mei Deur. 7 xv. riþum Pateri nofter. 7 ðonne him biþ ealne dægze reald his rinna lihtinze.

XIX. Seorþon rintpa fæsten man mæg on tpele monþum geþetan. 7if he ælce dægze a-rynzeþ realteþe realma. 7 oþerne on niht. 7 rihtiz on æfen. eac mid anre mærran man mæg alýran xii. daga fæsten. 7 mid x. mærran man mæg zelihtan iv. monþa fæsten. 7 mid xxx. mærran man mæg zelihtan xii. monþa fæsten. 7if he rile mid roþne Eodeþ luþe him riþum ðinziþan. 7 his rinna his rcrifte andettan. 7 hi rpa geþetan rpa he him tæcþ. 7 zeorne ærpe zerrican.

Be mihtizum mannum.

I. Ður mæg mihtiz man. 7 rneond rpe-ðiz his dædbote mid rneonda rultume. miclum zelihtan. Æreft on Eodeþ naman. be his rcrifteþe zerritnerre. zerrutelize rihtne zelean. 7 zemiltize eallum ðam ðe riþ hine azilton. 7 ðo his andetnerre unforþandodlice. 7 behatte zerricenerre. 7 underþo dædbote. mid micelne zeomrunze.

II. Alecze ðonne his pæpna. 7 idæle penca. 7 nime rtaf him on hand. 7 za bærfot zeorne. 7 ðo pillen to lice l' hæpan. 7 ne cume on bedde. ac licze on flette. 7 ðo þ vii. gear zetælu. beon binnon ðrim dazum ður zefadode. fo on mid rultume. nime him to æreft xii. manna. 7 fæstan iii. dagaþ be hlafe. 7 be zrenum pyrtum. 7 be pæteþe. 7 bezite ðari to eacan. rpa hu rpa he mæge. reþtieþ. cxx. manna þ fæstan eac for hine iii. dagaþ. ðonne pyrþ zefæft rpa fela fæstena rpa biþ daga on vii. gearum.

III. Ðonne man fæste. ðonne dæle man ða ðenunza. ðe man brucan rceolde ealle Eodeþ ðearfan. 7 ða ðriz dagaþ ðe man fæste forlæte man ælce forlð byrga. 7 dæg 7 nihter rpa man oftoft mæge. on cirican zepunize. 7 mid ælmeþ leohite. paciþan ðari zeorne. 7 to Eode clþian. 7 forziþnerre biððan mid zeomriþendum mode. 7 cneorþan zelome on rode tacne. hþilum upp. hþilum nyþer aþenize. 7 cunniþe zeorne. mæge man of eazum tearaþ zepæcan. 7 rinna beþepan. 7 feþe man ða ðri dagaþ ðearfena rpa fela rpa man mæft mæg. 7 on ðam feorþan dæg. baþize man ealle. 7 feorþize. 7 feoh dæle. 7 riþ re dæd beta beo ymbe heora fot ðpeal. 7 mærrize man ðy dæge for hine. rpa fela mærran rpa man ærpe bezitan mæge. 7 æt ðare riþ mærran ðo man him abfolucionem. 7 za he ðonne to huple. buton he to ðam rriþe forzylt rý. þ he ðonne zit ne mote. 7 behate ðonne hupu. þ he a a ðanon forþ Eodeþ pillan pyrcan pille. 7 ælceþ unrihter ðurþ Eodeþ rultum rpa forþ zerrican. rpa he ærpe riþmerft mæg. cþirtendum rihtlice healðan. 7 ælcne hæþendom mid ealle apurpan. Geþanc

þanc 7e ðeopar. þorð 7 peorc 7eorne 7e-
rihtan. ælc riht aræpan. 7 unriht arillan.
ðurh Eodeſ rultum. 7pa he æfre 7eornorð
mæge. 7 to micelne ðearfe 7edeþ þ he
hit him ſylfum 7e ðe 7elærð þ he Eode be-
het:

IV. Ðiſ iſ mihtigeſ manneſ. 7 ſneonð
ſpedigeſ ðædbot lihtinge. ac an unmaða ne
mæg ſwile 7eſorþian. ac þ he moð on hine
ſylfne hit recan ðe 7eornorð. 7 þ biþ eac
rihtarð. þ 7ehpa hiſ azene miſðæda ppece
on him ſylfum mid 7eornſulpe bote: Scriptum est enim, quia unusquisque onus suum portabit.

et mores, verba et opera sedulo corrigere, omnem justitiam colere, et injustitiam evitare per Dei auxilium, quam diligentissime unquam possit. Et maximo suo commodo faciet ille, qui hoc praestiterit, quod Deo pollicitus erat.

IV. Haec est potentis viri et amicorum divitis poenitentiae allevatio; aſt infirmus non potest ita procedere, sed debet in seipso illud exquirere diligentius. Et hoc est etiam acquiſſimum, ut quilibet propria sua delicta diligenti correctione ulciscatur in seipso. Scriptum est enim: “Quia unusquisque onus suum portabit.”

Papae Rom.
JOHAN. XII. 9.

Archiep. Cantuar.
DUNSTAN. 6.

Anno Christi
964.

Reg. Saxon.
EDGAR 8.

Edgari regis Anglorum charta de Oswaldeſlaw, hoc est, de ejiciendis clericis uxoris et introducendis monachis. Citante Spelmanno.

ALTI TONANTIS Dei largiflua clementia, qui est Rex regum et Dominus dominantium, ego Edgarus, Anglorum basileus, omniumque regum insularum oceani, quae Britanniam circumjacent, cunctarumque nationum, quae infra eam includuntur, imperator et dominus, gratias ago ipsi Deo omnipotenti, regi meo, qui meum imperium sic ampliavit et exaltavit super regnum patrum meorum, qui licet monarchiam totius Angliae adepti sint, a tempore Aethelſtani, qui primus regum Anglorum omnes nationes, quae Britanniam incolunt, sibi armis subegit; nullus tamen eorum ultra ejus fines imperium suum dilatare aggressus est. Mihi autem concessit propitia divinitas, cum Anglorum imperio, omnia regna insularum oceani, cum suis ferocissimis regibus, usque Norvegiam, maximamque partem Hiberniae, cum sua nobilissima civitate Dublinia, Anglorum regno subjugare; quos etiam omnes meis imperiis colla subdere, Dei favente gratia, coegi.

Quapropter et ego Christi gloriam et laudem in regno meo exaltare, et ejus servitium amplificare devotus disposui; et per meos fideles fautores, Dunstanum viz. archiepiscopum, et Aethelwoldum ac Oswaldum episcopos (quos mihi patres spirituales et consiliatores elegi) magna ex parte, secundum quod disposui, perfeci, etc. (viz.) “Siquidem temporibus antecessorum meorum, regum Anglorum, monasteria tam monachorum, quam virginum destructa, penitus rejecta in tota Anglia erant, quae ego ad Dei laudem pro remedio animae meae reparare, et servorum et ancillarum Dei numerum multiplicare devovi” Et ipsis supradictis meis coope-

ratoribus strenue annitentibus, jam xl. et vii. monasteria cum monachis et sanctimonialibus constitui; et si Christus vitam mihi tam diu concesserit, usque ad quinquagesimum (i. jubilei) remissionis numerum meae devotae Deo munificentiae oblationem protendere decrevi.

Unde nunc in praesenti monasterium, quod praedictus reverendus episcopus Oswaldus in sede episcopali Wiogreceastre, in honore sanctae Dei genitricis Mariae amplificavit, et eliminatis clericorum naeniis et spurcis lasciviis, religiosi Dei servis monachis, meo consensu et favore suffultus, locavit; ego ipsis monasticae religionis viris regali auctoritate confirmo, et consilio et astipulatione principum et optimatum meorum corroboro et consigno. Ita ut jam amplius non sit fas neque jus clericis reclamandi quicquam inde, quippe qui magis elegerunt, cum sui ordinis periculo, et ecclesiastici beneficii dispendio, suis uxoribus adhaerere, quam Deo caste et canonicè servire. Et ideo cuncta, quae illi de ecclesia possederunt, cum ipsa ecclesia, sive ecclesiastica, sive secularia, tam mobilia, quam immobilia, ipsis Dei servis monachis ab hac die perpetualiter regiae munificentiae jure deinceps possidenda trado et consigno, ita firmiter, ut nulli principum, nec etiam ulli episcopo succedenti fas sit aut licitum quicquam inde subtrahere aut pervadere, aut ab eorum potestate furripere, et in clericorum jus iterum traducere, quamdiu fides christiana in Anglia perduraverit, etc. (viz.) “Sed et dimidium centurium, quod Anglice vocatur Cudburigelayes Hundred, ad quod jacent 50. hidae, in Croppodorme, quas Offa, rex Merciorum, quondam familiae in

† Habentur canones isti et poenitentiale idiotismo Saxonico vetustissime scripta in celebri bibliotheca collegii corporis Christi Cantabrigiae; nos Latine reddidimus; a quibus autem conditi sunt vel ipsi canones, vel adjunctum poenitentiale, nullo illic perhibetur indice. Pertinere dicuntur (in ipso titulo) ad Edgari regis constitutiones quas illic igitur sequuntur e vestigio; et nos hic ideo sic locamus. Emanasse tamen cenſeo a diversis auctoribus; canones enim, juxta ſynodicam locutionem, plurali eduntur numero, 7e lænaþ, id est, nos docemus, vel, instituimus: poenitentiale, tanquam ab uno aliquo compositum, numerum tenet ſingularem, ut in ſect. 63. Ðæt iſ þ ic mæne, hoc est, quod ego volo.

Non est autem temerarium quod hic in injungendis poenitentiis nullum usquam ad imagines imperatur confugium, nulla ad sanctos unquam provocatio, nec ad virginem ipsam beatissimam. Nec probare videtur auctor precariam illam magnatam poenitentiam, Romana (uti perhibent) ſultam indulgentia, et apostoli illo, Gal. vi. 2. “Alter alterius onera portate.” ſed in isto magis acquieſcit, quod mox ibidem ſequitur: Gal. vi. 5. “Onus autem suum probet unusquisque, et ſic in ſemetipſo tantum gloriam habebit, et non in altero.” 1 Cor. iii. 8. “Unusquisque enim onus suum portabit.”

Wiogerieceastrie donavit liberas ab omni regali exactione; ego episcopis Dei servis cum eadem libertate trado et conscribo. Insuper etiam ad supplendum ipsum centuriatum, id est, Hundred, ut ex meo dono illud plenum habeant, terras ipsius ecclesiae, quae hactenus regiae exactioni subiacebant, ab hac die inperpetuum liberabo, et liberas esse concedo et praecipio; eas videlicet, quae sunt ultra Avenae flumen, quae istis vocabulis nominantur. Vuerabreodun cum Peonedoc, Teotnitun cum Muntune, Sergetsbearmye et in monte Wittisca, Nondsyica, Eoyenland, Doeigltefforied, et Doriene, et Ittacumb, et in ripa Sture fluminis Stepyoeficun, et ibi juxta eam Blatyoele, et in occidentali parte Sabrine Ginnauloege, cum Vecclage, et Ciuhtawice et Hallege, cum sibi pertinentibus; et item Heriefoydtun juxta Avenae pro supplendo, ut supra diximus, centuriatu, id est, Hundred, Deo et sanctae Dei genitrici Mariae, ad usum servorum ejus monachorum, scilicet liberas dono et quietas esse praecipio deinceps et inperpetuum ab omnibus secularium rerum actionibus duris et levibus, et ab omni servitute et exactionibus fiscalibus magnis et modicis, notis et ignotis, tam regis, quam principis et ministrorum, atque exactionibus eorum exceptis, pontis et arcis constructione et expeditione contra hostem. Habeatque Wiufimus venerabilis sacerdos, quem ipse episcopus Oswaldus, me favente, et auctoritatem regiam praestante, in sede episcopali monachis praeposuit, quamdiu ipse vixerit, omnesque post eum,

successores ejus, qui eidem congregationi praepositi fuerint, ipsum Hundred cum omnibus debitis, quae rex antea in eo habuit, et jus et potestatem earundem possessionum, cum Tolle et Teame, Saca et Socne, et Infangenetheof, et proprii juris debitum transgressionis et poenam delicti, quae Anglice dicitur Ofersewenes*, et Giltwite; nec sit fas aut potestas cuicumque praepositorum, seu exactorum vel ministrorum meorum, nec alicui principi vel ex succedentium numero pontifici hanc meae munificentiae libertatem, et concessionis firmitatem in aliquo minuere vel infringere.

Facta sunt haec anno dominicae incarnationis DCCCCLXIV. indictione viii. regni vero Edgari Anglorum regis sexto, in regia urbe, quae ab incolis Gleaucerþre nominatur; in natali Domini, festivitate sanctorum Innocentium, feria quarta.

Ego Eadgar basileus Anglorum et imperator regum gentium, cum consensu et principum et archiepiscoporum meorum, hanc munificentiam signo crucis corrobore.

Ego Elfrith regina consensi, et signo crucis confirmavi.

Ego Dunstan, archiepiscopus Dorobernensis ecclesiae Christi, consensi et subscripsi.

Ego Oscitel, archiepiscopus Eboracensis ecclesiae, consensi et subscripsi.

Ego Alferic dux.

Ego Bruthnod dux.

Ego Aridgari dux. †

Papae Rom.
JOAN. XIII. I.

Archiep. Cantuar.
DUNSTAN. 8.

Anno Christi
966.

Reg. Saxon.
EDGAR. IO.

Leges Monachis Hydensibus ab Edgaro rege datae. † Citante clar. Spelmanno.

INCIPIT charta privilegii Edgari benignissimi principis concessa novo monasterio Wintoniae, quod modo Hyda appellatur. Cujus rubrica sic cancellatur.

* Ofeþpenneþre. v. Spelm. Glossar. p. 315. in Legibus saepe occurrit ofeþkynneþre.

† Hanc de efferendo monachatu constitutionem Oswaldeslawe (id est, Oswaldi legem) appellabant veteres, quod Wigornensis hic episcopus Wigornensi suo monasterio omnium primus eam imposuerat. E triumviris enim illis (Dunstano scilicet archiepiscopo Cantuariæ, et Ethelwaldo, praefule Wintonensi) tertius fuit, quibus rex Edgarus provinciam delegavit ejiciendi e majoribus per Merciam coenobiis clericos conjugatos, et eorum vice inducendi monachos: ut in oratione ipsius Edgari (quam daturi sumus in anno DCCCCLXIX.) perspicue legeris. Continebat siquidem Mercia Wigornensem episcopatum, et (cum Malmesburio dicam) alios iv. vel plures. Sed hoc non tantum a tribus istis, et per Merciam solum factum perhibet Westmonasteriensis, at ab omnibus Angliae episcopis, et per Angliam totam. "Anno (inquit) gratiae DCCCCLXIX. rex Edgarus pacificus episcopis per Angliam constitutis praecepit, ut in majoribus coenobiis et ecclesiis cathedralibus, expulsi assumere coegit. Renuentes quidem ab omni beneficio spoliavit." Videtur autem Edgari illa oratio huic constitutioni praefigenda. Potestatis enim, cujus illic conceditur privilegium, hic habetur executio. Cum tamen haec apud auctores sic disposita invenerim, annorum ego seriem non invertendam censui, at ne torpenti mihi obrepisse videretur transpositio, hoc indiculo delibavi. Habe quae Edgarus rex praecepit, sic in hoc negotio Dunstanum excitans. "Contempta verba sunt; veniendum est ad verbera, et non deerit tibi potestas regia. Habes hic tecum venerabilem patrem Ethelwaldum, Winton. episcopum. Habes reverendum praefulem Wigornensem Oswaldum. Vobis istud committo negotium, ut et episcopali censura, et regia auctoritate, turpiter viventes [intellige, clerici uxorati] de ecclesiis ejiciantur, et ordinate viventes introducantur" [monachi.] Adjiciam quod de hoc praeterea notat chronicon Wintoniense MS. fol. xxv. col. d. in vita regis Edgari: "Usque nunc (inquit) in gente Anglorum non erant (intelligo monachi regulares, non seculares) monachi, nisi in Glafstonia et Abundonia".

Obvenerunt mihi chartae hujus duo exemplaria, sed utrumque mutilum. Transiit enim in priori scriba praediorum cum ascriptis libertatibus cessionem, quam e secundo exemplari nos adjecimus, in caeteris vero sat conveniunt, donec ad datum et subscriptiones sit perventum, quae in secundo quidem desiderantur. Haec SPELM.

† Charta regis Edgari novo Wintoniae monasterio, quod Hydam vocant, confecta. In qua angelorum refert creationem atque lapsum, hominem fieri ad capeffendum cum prole sua vacuum jam ipsorum ordinem. Invidet (inquit) hoc diabolus, fraudeque circumventum sui cum prole reddit similem: hos misertus Christus redemit, et hos inter ipsum regem Edgarum, qui tanta raptus benignitate, totum se effundit in gratitudinem et bona opera. Christo igitur, et familiae suae plurimam ecclesiasticas, quam seculares. De hoc sic in chronico novi monasterii Wintoniensis, quod Hyda dicebatur.

CAP. I. *Edgar rex hoc privilegium novo edidit monasterio, ac omnipotenti Domino, ejusque genitrici Mariae ejus laudis magnalia concessit.*

Omnipotens totius machinae conditor ineffabili pietate universa mirifice moderatur, quae condidit; qui coaeterno videlicet verbo quaedam ex nihilo edidit, quaedam ex informi subtilis artifex propagavit materia. Angelica quippe creatura (in informi materia nullis rebus existentibus) divinitus formata luculento resplenduit vultu, male, proh dolor! libero utens arbitrio contumaci arrogans fastu, creatori universitatis famulari dedignans, semetipsum creatori aequiparans, aeternis baratri incendiis cum suis complicibus demersa jugi merito cruciatur miseria. Hoc itaque themate totius sceleris peccatum exorsum est.

CAP. II. *Quare hominem condidit, et quid ei commisit.*

Evacuata itaque polorum sede, et eliminata tumidi fastus spurcitia, summus totius bonitatis arbiter, lucidas caelorum sedes non sine cultore passus torpere, formatis ex informi materia diversarum rerum speciebus hominem tandem ex limo conditum, vitae spiraculo ad sui formavit similitudinem, cui universa in totius cosmici superficie condita subjiciens, seipsum suosque posteros sibi subiecit, quatenus ejus secutura posteritas angelorum suppleret numerum caelorum sedibus superbia turgente detrufum.

CAP. III. *Qualiter in paradiso sine crimine conversatus sit.*

Qui [in] paradisiacae voluptatis amoenitate locatus, nullius rei patiebatur dispendium, sed ei totius mundi ad votam suppeditabat facultas. Totius namque bonitatis ubertate fruente nulla ei res instituta resistebat. Creatori altithrono devote obsequenti, creatura cuncta famulabatur subiecta. Fruebatur laetabundus creatoris tripudio, et angelorum alacriter utebatur consortio. Non eum corporalis debilitabat imbecilitas, nec animi affligebat anxietas. Non typho levis raptabatur superbiae; sed suo se conjungens auctori, humilis pollebat mirifice. Non eum inanis tumidum vexabat gloria, sed devotum creatoris magnificabat memoria. Non invidia eum alieno torquebat profectu, sed charitatis jugiter laetabatur amplexu. Non ira cruciabatur infestus, sed charitatis tranquillitate leviabatur patientissimus. Non eum tristitia moerore dejiciebat, sed gaudii spiritalis spe polente florebat. Non avaritia nimium incitabatur cupidus, sed dapnilitatis studio exercebatur largissimus. Non illicito massicus delectabatur edulio, sed parcitate contentus, licito utebatur cibario. Non luxuria eum stimulabat ad nefaria, sed continentia competens constringebat ad praemia. Omnium policrates virtutum, cunctis carens adversis. Omnibus florens prosperis, rite pollebat ingenuus.

VOL. I.

CAP. IV. *Quomodo caelum sine morte conscendere confidebat, et diabolus invidus ne ascenderet impediabat.*

Qui prole ad numerum parata superbientium angelorum, universa comitante profapia sine loto gustato ligni vetiti fructu, aethereos aeternae beatitudinis suggestus triniatim cum Domino regnans conscendere Macrobius confidebat. Invidus igitur hoc animadvertens diabolus, nimia perculsus invidia, rimari callide versutus coeperat, quibus infidiis ne ad tantam numinis conscenderet gloriam subdolanus deciperet; pro nihilo fore ducens concessa, illicita nimium allubescendo laudans, mulierem admodum fragilem pellexit. Quae sui detrimenti minime contenta, virum muliebriter victum, blandis suasionibus delinitum, exili, heu! malo gustato, sibi similem faciens, perdidit.

CAP. V. *Quomodo in hac miseria omnibus privati virtutibus dejiciuntur, tandemque cataclysmate demuntur.*

Utrique tandem praefatis privati donariis, paradii eliminati metis, in praesentis vitae aerumnam miserrimi dejiciuntur; contemnentes conditorem, a cunctis insequuntur creatis. Vita desit, mors inolevit. Virtutum caterva recedente, vitiorum cumulus successit. Succedente nepotum profapia, successit cumulata criminum collegio. Universi cum suis sceleribus cataclysmate dempti, tandem octo utriusque sexus reservatis, tabescendo deficiunt. Vitiis copiose surgentibus, conditor se hominem fecisse indoluit. Postremo misericors mortalibus, ut pollicitus est, succurrit.

CAP. VI. *Quomodo Christus natus sua nos passione redemit, et caelos conscendere fecit.*

Stella emicuit matutina, quae suo radio mundi tenebras fugaret. Fausta resplenduit Maria, cujus utero virginali Christus ineffabiliter editus, peccatorum tenebras, mediator clementissimus, dempsit. Viguit Christus virtutibus plenus. Incanduit Judaea ingenti rancore repleta. Carnem suscipiens pro nobis pati voluit. Quod ejus permissu infelix audacter complevit Judaea. Ligno quippe perditum, ligni scandens gabulum, genus redemit humanum. Universas namque hominum daemon nationes ludificando insultans, jure ut mandati transgressores possidens, morte mulctabat perpetua. Surgens vero a mortuis ultorem trophaeo crucis devicit. Praedam de perfidi leonis ore tulit, secumque super aethera vehens superius, angelorum coetibus confociavit. Ut cum eo communi contubernio fruente, bonitate perspicui, virtutum omnium ubertate referti, expertes peccati, omni contagione privati, sine fine post diem judicii restauratis corporibus, exultantes regnarent. Hanc praecipuam sine dubio gloriam credentibus, qui trinitatis veraeque unitatis fidem bonis insudantes operibus sectantur, pollicitus, non credentibus supplicium minatus aeternum perpetuis baratri incendiis justissime spondit.

Q q q

CAP.

CAP. VII. *De benevolo regis meditamine.*

Hinc ego Edgarus, divina favente gratia, totius Albionis basileus, rimari magnopere coeperam, quid operum studio exercerem, ut ad tantam gloriam perveniens, Christi sanctorumque ejus caelo collocatorum contubernio coronatus fruerer, tantamque inferni miseriam devitarem. Instigante etenim Domini clementia, occurrit animo, ut ipse criminibus cessarem cunctis, atque bonis operibus insistens forma factus gregi, quosque sub nostri regiminis gubernamine degentes, lucrifacerem. Quosdam igitur suasionibus invitans ad praemia, quosdam terroribus compellens ad gloriam, bona aedificans, mala ut, Domino favente, potui, dissipavi. Scriptum quippe per Jeremiam (memini) prophetam: "Ecce constitui te super gentes, et super regna, ut evellas et destruas, et disperdas et dissipas, et aedifices et plantes." Talibus igitur exhortatus doctoribus, quibus nos Dominus per prophetam clementer admonuit, agens, Christo favente, in terris, quod ipse iuste egit in caelis, extricans videlicet Domini cultura criminum spurcicias, virtutum semina sedulus agricola inserui.

CAP. VIII. *Qua ratione clericos eliminans monachos collocavit.*

Timens ne aeternam incurrerem miseriam, si adepta potestate, non facerem quod ipse, qui operatur omnia, quae in caelo vult et in terra, suis exemplis justus examinatore innotuit, vitiorum cuneos canonicorum e diversis nostri regiminis coenobiis Christi vicarius eliminavi: quod nullis mihi intercessionibus prodesse poterant, sed potius ut beatus ait Gregorius: "Justi vindictam judicis provocarent, qui variis vitiorum naevis contaminati, non agentes quae Deus jubendo volebat, omnia quae nolebat, rebelles faciebant:" avidus inquisitor avertens gratos Domino monachorum cuneos, qui pro nobis incunctanter intercederent, nostri juris monasteriis devotus hilariter collocavi.

CAP. IX. *Quod Sancti Spiritus gratia compunctus abbatem et monachos in novo constituit monasterio.*

Hac itaque ratione Sancti Spiritus attactus flamine, locum Domini mundans Wintoniensis ecclesiae novi monasterii arcisterium nostro salvatori, ejusque genitrici semper virgini Mariae, et omnibus apostolis, cum caeteris sanctis dictum restauravi. Sciens scriptum, "Consentientes et facientes pari constringuntur poena rebellionis, omnipotentis voluntati obviantes," possessionem Domini usurpare non sustinens, clericos lascivientes repuli, ac veros Dei cultores monachico gradu fungentes, qui pro nostris nostrorumque inibi quiescentium excessibus sedulo intercederent servitio, quo eorum intercessionibus nostri regiminis status vigeret munitus, abbatem, Christo cooperante, eligens altithrono subjectus illic devote ordinavi. Hoc subnixae flagitans depono, ut quod in suis egi, hoc agat in mihi ab ipso conlatis; scilicet adversarios nostros dejiciens, amicos sublimando provehat,

ut inimicos sanctae Dei ecclesiae deprimens, amicos ejus monachos videlicet beatificans justificavi.

CAP. X. *De illorum anathemate, qui monachis insidiantur.*

Si autem qualibet occasione, diabolo instigante, contigerit, ut fastu superbientis arrogantiae dejecti canonici monachorum gregem, quem ego venerans cum pastore in Dei constituti possessione, dejicere insidiando voluerint; agatur de eis et de omnibus, qui quolibet munere cecati juvamen eis impenderint, quod actum est de angelis superbientibus, et de protoplasto diaboli fraude seducto, ut paradisi videlicet limitibus sublimibusque regni caelorum sedilibus ejecti, cum hiis, qui Domini famulatum aspernantes contempserunt, baratri incendiis detrufi jugi crucientur miseria. Nec inde evulsi se gloriantur evasisse tormenta, sed cum Juda Christi proditore, ejusque complicitibus Acharonte conglutinati, frigore stridentes, fervore perusti, laetitia privati, moerore anxii, catenis igneis compediti, licitorum metu perculsi, scelerum memoria confusi, totius bonitatis recordatione semoti, aeterno lugubres punientur cruciatu.

CAP. XI. *Item de anathemate insidiantium.*

Qui autem praedictos novi Wintoniensis ecclesiae coenobii monachos, vel quoslibet ejusdem ordinis nostro regimine degentes, e monasteriis, quae vitiorum spurcitiis expurgans Jesu Christo Domino nostro victo daemone adquisivi, eliminare praesumens voluerit, anathema sit; et eadem maledictione, qua Cain parricida, qui fratrem suum Abel, stimulante invidia, lividus interemit, mactigia addictus est, sine termino teneatur obnoxius, atque in Dei persecutione continuo perseverans in hac vita nullum dignitatis adquirat honorem, nec in futura sine miseria unquam persistat, sed cum Anania et Saphire una stix voragine ejulantem crucians complectatur.

CAP. XII. *De benedictione monachos venerantium.*

Quicumque praetitulatos monachos bonis quibuscumque locupletans ditare voluerit, creator cunctitens clementer eos eorumque progeniem totius ubertate prosperitatis hic et in futuro seculo ditando locupletet; scriptis decenter eorum in libro vitae nominibus, cum Christo portionem in caelorum habitaculis habeant, qui monachos suos, quos nostris congregatos temporibus possidet, vel verbis vel factis sanctitatis studio honoraverint.

CAP. XIII. *Quales et qualiter monachi in hoc monasterio conversentur.*

Regulares igitur monachi, non seculares, in praefato (Christo comite) degentes monasterio, regulae moribus obtemperant, patres venerantes spirituales, sanctorum patrum imitentur exempla; nil agentes, nisi quod communis monasterii regula vel majorum demonstravit norma. A secularibus igitur pompis remoti, toto nisu corporis custodiant et animae castitatem. Humilitatis studio pollentes, parcimonia vigorem minu-

entes,

entes, alacri confringant animo. Civium conviviae intra urbem perpetuo interdictu fieri erubescant. In civitate degentes, in refectorio pompaticas lascivasque secularium delicias ut melancholiam apportantes, licitis charitatum utantur cibariis; extra refectorium autem minime, nisi domo infirmorum aegroti decubuerint, edentes licite, quae iussi fuerint. Sacri summique ordinis hospites, si ratio exegerit, et peregrini ordinati longo terrarum spatio venientes, ad abbatis mensam in refectorio cautissime invitentur: laicis in hospitio condecens exhibeatur humanitas: monachorum quispiam manducandi vel bibendi cum eis secundum patrum decreta licentiam non habeat: in refectorio autem edendi causa vel bibendi non introducantur. Pauperes ut christi ingenti cordis suscipiantur tripudio.

CAP. XIV. *De abbatum electione.*

Divinarum studio scripturarum luculentissime eruditi, orationum frequentia assidue occupati, charitatis amplexu aetissimi, fidei exercitio promptissimi, spe provehente sincerissimi, pace concorditer fixi, omniumque virtutum flore decorati, ad finem usque coeptum tantae bonitatis initium (Christo juvante) perducentes eadem gloriosi fruuntur libertate, quam beatus patronus Benedictus omnibus regulae praecepto subiectis instituit; scilicet, ut post abbatis obitum, tunc temporis regentis, abbatem ex eadem ordinem congregatione, quem sive omnis concors congregatio, sive pars, quamvis minima congregationis, salubriori elegerit consilio.

CAP. XV. *Qualiter rex abbatem et monachos venerantes muniat.*

Reges itaque quicumque nostri fuerint successores, nullam extraneam personam, jus tyrannidis super monachos exercentem, imponant, ne forte Deus eos damnans, et regno deponat, et vita. Electum vero a fratribus Christi vicarium dignanter suscipiant, eumque charitatis igne succensi locupletando venerentur; juvamen in quantum indiguerit, Christi amore compuncti alacriter impendant: mutuo namque confortati juvamine in nullo a regulae praeceptis discordantes, Domini gregem non mercenarii, sed pastores fidissimi, luporum rictibus eximentes intrepidi defendant.

CAP. XVI. *Qualiter abbas et monachi regem a daemonum temptatione eripiant.*

Abbas autem armis succinctus spiritalibus monachorum cuneo hinc inde vallatus, charismatum caelestium rore perfusus, aereas daemonum expugnans versutias, regem, omnemque sui regiminis clerum, Christo, cujus virtute dimicat, juvante, a rabida hostium persecutione invisibilium solerter spiritus gladio defendens, fidei scuto subtili protegens, tutamine robusto praelians, triumpho miles eripiat imperterritus.

CAP. XVII. *Qualiter rex abbatem et monachos ab hominum persecutione defendat.*

Rex itidem terrenus caelestis castra regis fortissimo roborans munimine, armis secularibus

visibiles expugnans adversarios, hostiumque rabiem saevientium adnihilando dejiciens, conditoris sui pascua gregemque sollicita inexpugnabilis tueatur custodia, quatenus ad vitae bravium perveniens aeternis tripudians fruatur bonis, quae nec oculus videre aliquatenus potuit humanus, nec in hominis cor ullatenus ascendit, quae praeparavit Deus diligentibus se.

CAP. XVIII. *De monasticae possessionis libertate.*

Sint praefati monasterii rura, omnis monachorum possessio, in rebus magnis vel modicis, internis vel externis, in urbanis, vel suburbanis, praediis, campis, pratis, pascuis, sylvis, molendinis, rivulorum cursibus aeterna libertate in Christi nomine ejusque genitricis ditata.

CAP. XIX. *Quod nullus secularium monasterii possessionem inlicito usurpet.*

Secularium quispiam ausu temerario jus tyrannidis non in Christi cultura praesumptuosus exerceat, non minuet, instigante diabolo, quod Sancti Spiritus instinctu tam a me, quam a praedecessoribus meis, necnon a catholicis utriusque sexus hominibus, largiflua concessum est dampnitate.

CAP. XX. *De benedictione augmentum.*

Augenti tribuat rerum cunctarum opifex tranquillum vitae praesentis excursus, longaeвам instantis temporis futuram aeternae beatitudinis talionem, sufficientem victualium ubertatem, interminabile prosperitatis augmentum, copiosum virtutum omnium juvamen.

CAP. XXI. *De maledictione minuentium.*

Minuentem perpetua possideat miseria, in Domini manens persecutione, ejus genitricis sanctorumque omnium incurrat offensam; praesentis vitae adversitas illi semper eveniat; nulla ei bonitatis accidat prosperitas; omnia ejus peculia inimici vastantes diripiant; in futuro autem aeterni miserrimum cum hoedis in sinistra positum damnent cruciatus, si non satisfactione emendaverit congrua, quod in Domini usurpans detraxit cultura.

CAP. XXII. *Quibus modis secularibus obtemperant, et quod nullius reatus hoc Domini privilegium minuere valeat.*

Tribus tantummodo causis secularibus obtemperant praeceptis; rata videlicet expeditione, pontis arcifve constructione, alias aeterna ditati gloriantur libertate. Reatus quippiam, si, incitante daemone, seductus vel abbas, vel fratrum aliquis fragiliter, quod absit, contraxerit, justitia purgante secundum regulae praeceptum abolitus damnetur, maneatque praefatae munificentiae libertas altithrono per nostram humilitatem oblata, ad monachorum usus gratuite sibi famulanti-um inviolabilis, aeterna libertate jocunda, quia Deus, qui hanc privilegii largifluam donationem locumque, cum universa monachorum familia, juraque omnia sacro subiecta coenobio possidet, nunquam reatum commisit, nec ullo unquam tempore committet: sit igitur praefata libertas aeterna,

aeterna, quia Deus libertatis possessor aeternus est.

CAP. XXIII. *Quoties, & quare in anni circulo hoc fratribus legatur privilegium.*

Anno incarnationis dominicae nongentesimo sexagesimo sexto scripta est hujus privilegii syngrapha his testibus consentientibus, quorum inferius nomina ordinatim charaxantur.

✠ Ego Edgar, divina largiente gratia, Anglorum basileus, hoc privilegii donum nostro largiens redemptori, locoque ejus sanctissimo primus omnium regum monachorum inibi collegium constituens, manu propria signum hagiæ crucis imprimens confirmavi.

✠ Ego Dunstan. Dorobernensis ecclesia archiepiscopus, largifluam benevoli regis donationem venerans, crucis signaculo corroboravi.

✠ Ego Eadmund clito, legitimus praefati regis filius, crucis signaculum infantuli florens aetate propria indidi manu.

✠ Ego Edward eodem rege clito procreatus, praefatam patris munificentiam crucis signo consolidavi.

✠ Ego Ælfrýð, legitima praefati regis conjux, mea legatione monachos eodem loco rege annuente constituens, crucem impressi.

✠ Ego Eadgifa, praedicti regis avia, hoc opus egregium crucis Taumate consolidavi.

✠ Ego Orycýtyl, Eboracensis ecclesiae archiepiscopus firmavi.

✠ Ego Aþelpoþ, ecclesiae Wintoniensis episcopus, regis gloriosissimi benevolentiam abbatem mea altum mediocritate, & alumpnos, quos

educavi, illi commendans, crucis signaculo benedixi.

✠ Ego Aelfstan, Londoninensis ecclesiae pontifex consolidavi.

✠ Ego Ofulf episcopus confirmavi.

✠ Ego Oswold episcopus consignavi.

✠ Ego Bysehtelm episcopus confirmavi.

✠ Eadelfstan episcopus consolidavi.

✠ Ego Eadelm episcopus confirmavi.

✠ Ego Aþulc episcopus consignavi.

✠ Ego þýnrýze episcopus confirmavi.

✠ Ærcpiz abbas consolidavi.

✠ Ego Oisgar abbas consignavi.

✠ Ego Orobýrthe abbas.

✠ Ego Alfstán Abbas.

✠ Ego Adelgar abbas, primus huic loco abbas ordinatus.

✠ Ego Osdgar dux.

✠ Ego Aethelstan dux.

✠ Ego Aþelpine dux.

✠ Ego Æþelpeap M.

✠ Ego Ælpeap M.

✠ Ego þulrtan M.

Omnes, qui nominatim huic privilegio regis jussu descripti videmur, posteritatis nostrae proficiam subnixae deposcimus, ut manuum nostrarum vadimonium Christi cruce firmatum nequaquam violantes irritum faciant; si successorum quispiam temeritatis ausu violare praesumpserit, corporis & sanguinis Jesu Christi participatione privatus, perpetua damnatus perditione, anathema sit, nisi divino propitiante respectu, ad humilem satisfactionem resipiscens, conversus fuerit *.

Papae Rom.
JOHAN. XIII. I.

Archiep. Cantuar.
DUNSTAN. 8.

Anno Christi
966.

Reg. Saxon.
EDGAR. IO.

Alia charta Edgari regis, qua nullos unquam fuisse perhibet in Wintoniensi hoc coenobio monachos ante hos, quos ipse jam introduxit e monasterio Abingtoniensi. Ibid.

ANNUENTE altithroni moderatoris imperio totius Albionis triniatim potitus regimine, non immemor ob hoc mihi recidiva fore concessa, ut hiis strenue aeterna lucrarer: quapropter ego Edgar, totius Britanniae basileus, quasdam villas, ut nominantur, Dunkitone habens quinque hydas terrae, et ecclesiam Sueyse cum viginti octo hydibus terrae, et ecclesiam Titlescumbe cum decem hydibus terrae, et quandam ruris [portionem] duos videlicet cassatos terrae, loco qui celebri Wynterburna nuncupatur vocabulo, do et concedo in puram et perpetuam eleemosynam novae Wyntonienſi ecclesiae beato Petro apostolorum principi dicatae, necnon sancto Edotio, cujus reliquiae inibi miraculis clarescunt, cum omnibus

utenſilibus, pratis, viz. pascuis, rivulis, aeterna largita ſint haereditate perſpicuis, ut canonicos, qui incorrigibiles perdurarent de ecclesia dicta ejeci, monachos de Abundonia loco ſubſtitui. Sint autem praedictae villae, rus, mansiones, terrae, rivuli omni terrenae ſervitutis jugo liberae in perpetuum, tribus exceptis, ratae videlicet expeditione, pontis arcisve reſtauratione. Si quis autem hanc noſtram donationem in aliud, quam conſtituimus, transferre voluerit, privatus conſortio ſanctae Dei ecclesiae, aeternis baratri incendiis lugubris jugiter cum Juda Chriſti proditore ejusque complicitibus puniatur, ſi non ſatisfactione emendaverit congrua, quod contra noſtrum deliquit decretum †.

* Habetur hydae iſtud monaſterium in ſuburbiiſ Wentanenſibus, a rege Aluredo magno conditum, et novum monaſterium eo tempore nuncupatum vetuſtioris reſpectu quod Romanorum aevo floruit (ut reſert Malmesburuiſ) et a Kenewalcho rege occidentalium Saxonum, e ruderibus poſtea ſuſcitatum. Religione enim, et epiſcopali cathedra illuſtrem fuiſſe perhibent Wentanam civitatem ab ipſiſ eccleſiae cunabulis, regnante Lucio, circa annum gratiae 189. Haec Spelm. Aſt. male Spelmannus Malmesburium citat, cum nullam ille monaſterii huius mentionem faciat. Cambdenus conjecturam hanc ex Galfrido Monumetenſi hauſit, qui Conſtantium monachum ibi fuiſſe dicit.

† Monachi, quos hic introduxit rex Edgarus e monaſterio Abingtonienſi, regulares erant ordinis S. Benedicti, ejeſtis ſcil. ſecularibus conjugatis, quales fuiſſe dicuntur alii omnes per totam Angliam, cum mutationis opus hoc aggreſſus eſt Edgarus, praeter illos Abingtoniae & Glaſtoniae, ut codex MS. Wintonienſis (quem ſupra citavimus) atteſtatur. Haec Spelm.

Papae Rom.
JOHAN. XIII. 2.

Archiep. Cantuar.
DUNSTAN. 9.

Anno Christi
967.

Reg. Saxon.
EDGAR II.

Leges ecclesiasticae regis Edgari. Ex MS. Coll. Corp. Chr. Cantabr. S. xviii. et K. ii.

Eadgare æ.

DIS is reo ðeapnýrre. ðe Eadgar cýn-
míð hýr pítena ðeþeahhte ðeapnðde. Eo-
ðe to lofe. 7 him rýlsum to cýnercipe. 7
eallum hýr leodrcipe to ðearfe.

I. ———.

Ðat rýndon ðonne æper. 7 Eoder cýri-
can rýn ælceſ rýhter rýrþe. 7 man azyfe
ælce teoþungeto ðam ealdan mýnrþe ðe reo
hýrnerre tohýrþ. 7 7 rý ðonne rpa zelear. 7
æþer ge of ðeðner inlanðe. ge of neatlan-
ðe rpa rpa hýr rýlh zeza.

II. Be cýricceat.

Eiſ hpa ðonne ðeðna rý. ðe on hýr boclan-
ðe cýrican hæbbe ðe legerſtope on rý. ze-
rýlle he ðonne ðrýððan ðæl hýr azenþe teo-
þungeto hýr cýrican. Eiſ hpa cýrican
hæbbe ðe legerſtop on ne rý. ðonne ðo he
of ðam nýðan ðælum hýr ppeor. 7 7 he pille.
7 za ýlc cýricceat into ðam ealdan mýn-
rþer be ælcum rýrýðan eorþe.

III. Be teoþunsum.

And rý ælcne zeozuþe teoþungeto zelær. be
Pentecorſten. 7 ðæra eorþ pærta be emniht-
te. And ælc cýricceat rý zelærte be Mar-
tiner mærran. be ðam rýllan pite ðe re dom-
boc tæþ. And zif hpa ðonne ða teoþungeto
zelærta nelle. rpa re zecpæden habbaþ þare
ðær cýningeſ ðeþeſa to. 7 ðær býrceoper.
7 ðær mýnrþer mærrerpeor. 7 niman un-
þancer ðonne teoþan ðæl to ðam mýnrþe ðe
hit to zeþýrýge. 7 tæcan him to ðam nýðo-
þan ðæle. 7 to ðæle mon ða eahta ðælar on
tpa. 7 ſo re hlaforð to healþan. to healþan re
býrceop. rý hit cýningeſ man. rý hit ðeðner.

IV. Be ðon heorþpeninge.

And rý ælc heorþpening azyfen be Petner
mærrer ðæz. 7 re ðe ðonne to ðam andaðan
zelærta næbbe. læde hine to Rome. 7 ðær to
eacan xxx. peninga. 7 býrþe ðone ðonon rýr-
telunga 7 he ðær rpa mýcle betæhte hæbbe.
And ðonne he ham cume. zýlðe ðam cýnðe
cxx. ſcill. 7 zif he hine eft rýllan nýlle. læde
hine eft to Rome. 7 oþre rýrýlce bote. 7 ðon-
ne he ham cume. zýlðe ðam cýnðe cc. ſcill.
Æt ðam ðrýððan cýrþe zif he ðonne zýt
nelle. ðoliðe ealler ðær ðe he aze.

V. Be rpeolſðægum 7 þærtenum.

Healde man ælceſ rýnnan ðæzer rpeolſ.
rþam nontide ðær ðæterner ðæzer. oþ ðær
Monan ðæzer lihþinge. be ðam pite ðe dom-
boc tæþ. 7 ælcne oþerne mærrer ðæz rpa he
beboden beo. 7 man beboden þærten healðe
míð ælcne zeoþnſulnýrre.

VOL. I.

4

Eadgari leges.

Hoc est institutum, quod Eadgarus cum
sapientum suorum consilio instituit in glo-
riam Dei, et sibiipſi in dignitatem regiam, et in
utilitatem omni populo suo.

I. *De immunitate ecclesiae, et debitis eidem red-
dendis.*

Hoc sit igitur primum, quod ecclesiae Dei jure
suo dignae sint, et dentur omnes decimae prima-
riae ecclesiae, ad quam parochia pertinet; et tunc
praestetur sive de terra thani, sive de terra
villanorum, prouti aratrum circumducitur.

II. *De censu ecclesiastico.*

Si quis thanorum sit, qui in feodo suo eccle-
siam habet, in qua sit coemeterium, det tunc
tertiam partem propriarum decimarum suarum
ecclesiae suae. Si quis ecclesiam habet, in qua non
sit coemeterium, tunc ex novem partibus presby-
tero suo det quicquid velit, et transeat quilibet
ecclesiasticus census ad primariam ecclesiam de
qualibet terra libera.

III. *De decimis.*

Et singulae foetuum decimae praestentur ad
Pentecosten, et terrae frugum ad aequinoctium.
Et quilibet census ecclesiasticus praestetur ad fe-
stum Martini, per plenam multam, quam liber
judicialis adnotat. Et si quis decimam praestare
nolit, sicuti diximus, proficiſcatur ad eum prae-
fectus regis, et episcopi, et ecclesiae presbyter, et
sumant, invito eo, decimam partem, quae ad ec-
clesiam pertinet, et assignent ei nonam partem, et
dividantur octo partes in duo, et capiat dominus
dimidium, dimidium episcopus, sive sit regis,
sive thani minister.

IV. *De nummo in singulas domos imposito.*

Et quilibet nummus in domos singulas impo-
ſitus, detur ad Petri festum diem, et qui ad il-
lum terminum [eum] non solverit, portet eum
Romam, et alios praeterea xxx. denarios, et re-
ferat inde testimonium, quod ibi tot tradiderit.
Et tunc domum reversus, solvat regi cxx. soli-
dos, et si eum iterum solvere nolit, portet illum
deinde Romam, et simile quid compenſet, et
tunc domum reversus, solvat regi ducentos soli-
dos. Si tertia vice reddere nolit, perdat omne,
quod habet.

V. *De festis diebus et jejuniis.*

Quodlibet diei Solis festum celebretur ab hora
pomeridiana diei Saturni, usque ad diluculum
diei Lunae, sub multa quam liber judicialis ad-
notat; et singuli alii festi dies [celebrentur] sic-
ut jussum est. Et institutum jejunium ſervetur
cum omni devotione.

R r r

Oratio

Papae Rom.
JOHAN. XIII. 4.Archiep. Cantuar.
DUNSTAN. II.Anno Christi
969.Reg. Saxon.
EDGAR 13.*Oratio Edgari regis pro monachatu propagando* *. Ex M. Parker antiq. Brit. eccles. in Dunstano.

QUONIAM magnificavit misericordiam suam Dominus facere nobiscum, dignum est, O patres reverendissimi, ut innumeris illius beneficiis, dignis respondeamus operibus. Neque enim in gladio nostro possidemus terram, et brachium nostrum non servavit nos; sed dextra ejus et brachium sanctum ejus, quoniam complacuit illi in nobis. Justum proinde est, ut, qui omnia subjecit sub pedibus nostris, subjiciamus illi et nos, et animas nostras; et ut hi, quos nobis subdidit, ejus subdantur legibus, non segniter elaboremus. Et mea quidem interest laicos, cum aequitatis jure tractare, inter virum et proximum suum justum judicium facere, punire sacrilegos, rebelles comprimere, eripere inopem de manu fortiorum ejus, egenum et pauperem a diripientibus eum. Sed et meae sollicitudinis est ecclesiarum ministris, gregibus monachorum, choris virginum et necessaria eorum procurare, ac saluti, et quieti, vel paci consulere. De quorum omnium moribus ad nos † spectat examen, si vixerint continenter; si honeste se habeant ad eos, qui foris sunt; si divinis officiis solliciti, si ad docendum populum assidui, si victu sobrii, si habitu moderati, si in judiciis sint discreti (pace vestra loquor, reverendi patres) si ista solerti scrutinio curassetis, non tam horrenda et abominanda ad aures nostras de clericis pervenissent.

Taceo quod non est illis corona patens, nec tonsura conveniens. At in veste lascivia, insolentia in gestu, in verbis turpitudine, interioris hominis produnt insaniam. Praeterea in divinis officiis quanta sit negligentia, cum sacris vigiliis vix interesse dignentur, cum ad sacra missarum solennia ad ludendum, subridendum magis, quam ad psallendum congregari videantur. Dicam quod boni lugent, mali rident: dicam dolens (si tamen dici potest) quomodo diffluant in commensationibus, in ebrietatibus, in cubilibus, et impudiciis; ut jam domus clericorum putentur prostibula meretricum, conciliabulum histionum. Ibi aleae, ibi saltus et cantus, ibi usque ad medium noctis spatium protrahunt in clamore et horrore vigiliae. Sic patrimonia regum, eleemosynae pauperum, imo (quod magis est) illius pretiosi sanguinis pretium profligatur. Ad hoc ergo exhauserunt patres nostri thesauros

suos? ad hoc fiscus regius, detractis redditibus multis, elargitus est? ad hoc ecclesiis Christi agros et possessiones regalis munificentia contulit, ut deliciis clericorum meretrices ornentur? luxuriosa convivia praeparentur? canes, ac aves, et talia ludicra comparentur? Hoc milites clamant, plebs submurmurat, mimi cantant et saltant, et vos negligitis, vos parcitis, vos dissimulatis. Ubi gladius Levi, et zelus Simeonis, qui ut scorto abutentes filia Jacob Sichemitas (eorum habentes figuram, qui Christi ecclesiam pollutis actibus foedant) etiam circumcisos succiderunt? ubi spiritus Moysis, qui caput vituli adorantibus, etiam domesticis sui sanguinis non pepercit? ubi pugio Phinees sacerdotis, qui fornicantem cum Madianita confodiens, sancta hac aemulatione Deum placavit iratum? ubi spiritus Petri, cujus virtute perimitur avaritia, haeresis simoniaca condemnatur?

Aemulamini, o sacerdotes, aemulamini vias Domini, et justitias Dei nostri. Tempus insurgendi contra eos, qui dissipaverunt legem Dei. Ego Constantini, vos Petri gladium habetis in manibus. Jungamus dexterarum; gladium gladio copulemus; ut ejiciantur extra castra leprosi, ut purgetur sanctuarium Domini, et ministrent in templo filii Levi: qui dixit patri et matri, nescio vos, et fratribus suis, ignoro vos. Agite quaeso solcite, ne poeniteat nos fecisse quod fecimus, dedisse quod dedimus; si viderimus illud non in Dei obsequium, sed in pessimorum luxuriam impunita libertate consumi. Moveant vos sanctorum reliquiae, in quibus insultant; veneranda altaria, ante quae insaniunt. Moveat vos antecessorum nostrorum mira devotio, quorum eleemosynis vesania clericalis abutitur. Proavus meus Aethelwulphus † (ut scitis) omnem terram suam ecclesiis et monasteriis decimavit. Sanctae memoriae atavus meus Aluredus, ut ecclesiam ditaret, non thesauris suis, non patrimonio, non sumptibus, non redditibus parcendum putavit. Avus meus Edwardus senior quanta contulerit ecclesiis, paternitatem vestram non latet. Pater meus et frater ejus quibus donariis Christi altaria cumulaverint, meminisse vos decet.

O pater patrum Dunstane, contemplare quaeso patris mei oculos, ab illa lucida caeli plaga in te radiantes. Audi querulas ejus voces cum

* Oratio Edgari regis ad Dunstanum, archiepiscopum Cantuariæ, Oswaldum Wigorniae, et Ethelwaldum Wentanae episcopos. In qua clericorum conjugatorum enumerat vitia, ejiciendosque decernit, et introducendos monachos. Curam rei his mandat episcopis, regia fultis auctoritate. . . Haec oratio non est Eadgari regis (utunque Balaeus asserat) sed est Protopopoeia conficta ab Alfredo Rievallensi in genealogia reg. Angliae et Dav. reg. Scotiae ad Hen. II. Angl. tum haeredem edita.

† Ad Nos spectat examen. Haec super verba clar. Usserius in MSS. notis ad locum ita commentatur. There is a great deale of doe made for the reading of this place; whether it should be ad Nos or ad Vos. I consulted with diverse manuscripts, and found them to be very indifferent; some reading the one way, and some the other. But for the reading ad Nos, that place of William Rishangers unprinted chronicle maketh somewhat; wherein of king Henry the third he writeth thus: [Vocatis ad se monasteriorum fratribus, cum eis hujusmodi sermonem habuit. Quot monachos habetis? cui cum responsum esset; tot et tot: ait ille: Suntne obedientes patri spirituali? in servitio domini strenui et fortes? et addit: Ad nos spectat examen de eorum moribus et conversatione, si vivunt continenter, si honeste habent ad eos, qui foris sunt, si in victu sobrii, si moderati habitu] wherein there is a manifest respect had unto the words of the oration attributed unto Edgar. H. J.

† Male Edwardus in Parkero.

et eam, quae apud Beamfledam honorabilis habebatur. In ecclesia S. Albani Elfricum abbatem, in ecclesia Eliensi Brithnotum, in Beamfledenfi Gotmannum. Quae vero monasteria constituit, ea invisere solebat, et tum sermone, tum opere ea, quae ad animarum salutem pertinerent, illis paterno affectu ministrare. Porro in monasterio Ramefeiae Abbo, Floriacensem monachum, degere voluit, morum sanctitate praeclarum, et literis egregie eruditum, ut monachos doceret, scholis praeesset, et tum regularem sive monasticam disciplinam, tum literarum scientiam promoveret. Is Abbo Dunstani hortatu B. Edmundi regis et martyris passionem accurate conscripsit. Tandem Floriacum reversus, et abbas effectus, a suis monachis occisus." Haec in actis S. Oswaldi habentur (juxta Baronium) qui ad historiam Edgari regis claustralem virginem vi comprimentis jam deflectens, semet ad praemissa demum recipit, et ex Osberno (quem Osbertum vocat) ita pergit:

"Praesidebat ea tempestate Wentanae ecclesiae Ethelwaldus, vir eximiae sanctitatis, et educatione patris Dunstani non parum insignis. Hic cognita de canonicis ecclesiae suae, quod nimium seculares existerent, voluntate Dunstani, monuit eos semel et saepius mores et actus mutare, correctionis vitae semitas, relictis foeminis, arripere. At in praesentiarum quidem id sibi possibile esse negantes, voce corvina semper in crastinum correctionem sui pollicebantur. Quod ipse gnarus non diu sustinuit. Paratis namque quamplurimis monachorum cucullis, die, quo communio, "Servite Domino in timore," cantabatur, chorum intravit, vestes, quas paraverat, secum deferri faciens. Et projectis illis in medium, canonicis ait:

Animadvertistis, quid modo cantaveritis? Animadvertimus, inquiunt. Igitur inquit: "si servire Domino in timore, et ei vultis exultare cum tremore; apprehendite disciplinam, vestem scilicet monachalem, ne pereatis (sicut cantastis) de via justa. Ad quod illi obstupesci, more solito inducias petunt; id se facturos in futuro, promittunt. Tunc ille: Mihi credite, amplius non credam huic vestrae responsioni corvinae. Sed aut disciplinam in praesenti apprehendetis; aut loci istius beneficiis et conversatione hinc eliminati, jamjam cedetis. Itaque nonnulli ex illis statim, abjecto clericali habitu, monachi facti sunt, caeteris verbo pontificis de ecclesia eliminatis. Caeterum quia isti, qui noviter fuere conversi, regularis disciplinae normam, sine aliorum magisterio docte servare nequibant; monachi de Abendoniam illuc ab eodem pontifice adducti sunt, qui monasticae institutionis ritem ibi docerent." [Verba Baronii.]

"Quae autem post haec secuta sint de duobus conciliis eadem de causa celebratis, Wintoniensi et Calensi, inferius suis locis opportune dicetur."

Ad idem concilium generale (ita ab eis nominatum, quod omnes Angliae episcopi in idem convenissent) spectat, quod de publica comitis incestuosi poenitentia ibi facta, idem Osbertus scribit his verbis in Dunst. ca. 31. apud Sur. die 19. Maii to. iii.

"Comes quidam praepotens cognatam suam illicito sibi matrimonio copulaverat, et a Dunstano semel, secundo, et tertio redargutus, incestum suum divortio expiare volebat. Quapropter gladio Spiritus Sancti a viro Dei percussus, a liminibus est sanctae ecclesiae separatus. Qui typho tactus superbiae, regem adit, Dunstanum impiae et immoderatae severitatis accusat, regia sanctione se ab ejus tyrannide liberum constitui querula voce precatur et obsecrat. Cujus verbis rex acquiescens, Dunstano mandat, ut hominem cum ea, quam duxerat, in pace manere sinat, et a quibus ipsum suspenderat, liminibus sacris restituat. Miratur ille ad audita, et dolet religiosum regem per mendacem hominis linguam, ante rei inquisitionem et examinationem, esse seductum. Ponit tamen hominem ad rationem, et tam pro commisso crimine, quam et propter injustam sui criminationem apud principem terrae factam paulo durius increpat, cupiens eo modo ad poenitentiam et correctionem cor illius emolire. At ubi vidit ipsum non solum verbis suis non consentire, sed insuper contumaci spiritu contra se furere, minarique; supra id quod ab ingressu domus Dei suspenderat, ut dixi, omnem ei communionem fidelium, donec a sua pravitate discederet, interdixit. Tunc ille seipso deterior effectus, immani est furore correptus, et nihil eorum, quae possidebat, alicujus esse momenti reputans, ad hoc solum se totum studebat impendere, ut Dunstano excitaret scandalum, et christianae legis jugum, quo a sua libidine coercebatur, sibi faceret alienum. Legatos itaque suos Romam destinat, et talibus assueta quorundam Romanorum corda et ora in suam causam largo munere largiori sponcione permutat. Quid inde? praeful apostolicae sedis Dunstano peccatori homini condescendere verbis ac literis mandat, et cum ecclesiae gremio integre conciliari monet, hortatur, imperat." [Verba Baronii.] "Sed si poenitens peccatum relinqueret, voluit mandatum intelligi: nec enim aliter potuit intellexisse. Pergit enim:"

"Ad quae Dunstanus ita respondet: Equidem cum illum, de quo agitur, sui delicti poenitentiam gerere videro, praeceptis domini papae libens parebo. Sed ut ipse in peccato suo jaceat, et immunis ab ecclesiastica disciplina nobis insultet, et exinde gaudeat, nolit Deus. Avertat etiam Deus a me, ut ego causa alicujus mortalis hominis, vel pro redemptione capitis mei, postponam legem, quam servandam statuit in sua ecclesia idem Dominus meus Jesus Christus Filius Dei. Haec ille relata sibi audiens, et Dunstanum ex his, quae certo diceret, inflexibilem esse, certissime sciens, ex excommunicationis suae poena cum pudore hominum constrictus, tum timore periculorum, quae talibus nonnunquam accidere solent, perterritus, obstinationem suae mentis deposuit, et abdicato illicito conjugio, poenitentiae sibi cultum imposuit. Dunstano itaque generale totius regni concilium de observantia christianitatis celebrante, ipse suimet oblitus, nudis pedibus, laneis indumentis corpus amictus, virgas manu ferens, concilio sese medium ingessit, et ante pedes Dunstani gemebundus

us et ejulans corruit. Quo viso, moti sunt omnes, qui aderant, ad pietatem; et ipse pater omnium majori prae caeteris pietate motus est. In vultu tamen servato disciplinae rigore, utpote hominem Deo conciliare desiderans, lachrymas ejus ad horam severus sustinuit; ac demum a toto concilio postulatus, lachrymans et ipse culpam indulgit. Ita ab excommunicationis vinculo absolutum, communioni fidelium, gaudentibus cunctis, eum restituit. Hucusque de his, quae ad dictum generale in Anglia celebratum concilium spectant.

Verba sunt Baronii, qui hoc concilium ponit in an. Chr. DCCCCLXX. exemplo ejus, itemque Binius.

Sequitur praelibata narratio de Edgardo rege claustralem virginem comprimente: et de injuncta illi septennali poenitentia.

Perpetratum est Edgari hoc scelus pluribus annis ante istud concilium, et injuncta tum etiam haec poenitentia, in qua in inconjugatos clericos rex gravissime excitatur. Anteriori igitur loco erant ista tribuenda, sed cum huic ab auctoribus referantur, nos sic utique collocamus, Osbertum et Baronio recitantes. Apud Sur. die 19 Maii, to. 3. ca. 38.

“Quadam enim vice rex [Edgarus] in monasterium virginum, quod Wiltoniae situm est, venit. Ibique captus specie cujusdam puellae, quae de nobilibus Anglorum nata, inter non velatas nutriebatur, et custodiebatur, eam in suum colloquium adduci secretius jussit. Illa cum duceretur, timens pudori suo, raptum ab una sanctimonialium capiti suo velum imposuit, eo modo se protegi sperans, si forte rex quid inhonesti a se exigere vellet. Quam ipse velatam intuens: Quam subito, inquit, sanctimonialis effecta es? arreptumque velum detraxit capiti ejus, illa conatu quo poterat, frustra obnitente. Abusus siquidem ipsa est, et gravi scandalo quoque per Angliam religiosi ex hoc mente vulnerati sunt. Quod scandalum eo vehementius fuit, quod rex idem legitimam uxorem habebat, Elfledam videlicet cognomine Candidam, Ordineri praepotentis orientalium Anglorum ducis filiam, de qua et sanctum Edwardum genuerat.

Ubi vero res Dunstano innotuit, acerbo moerore percussus est. Igitur cum in re non segnis, ad regem veniret, et ille venienti, pro more, occurreret, eumque per manum ad solium suum perducere vellet; manum Dunstanus turbato vultu retraxit, nec eam ab homine contingi passus est. Ad quod ille attonitus (non enim illum scire putabat, quod clanculum a se factum existimabat) cur manum sibi non dimitteret, inquisivit. Ait: Tu, postposito omni pudore, adulterium commisisti: tu despecto Deo, et signum castitatis non veritus, virgini suam integritatem

praeripuisti: et cur manum summo Patri virginis Filium immolanti impuris manibus non tradam, quaeris? lava prius per poenitentiam manus tuas a fordibus suis, et tunc demum, quo gratiae Dei concilieris, honora et amplectere manum pontificis. Territus ille ad haec, terrae procumbit, pedes antistitis petit, se peccasse, gemitu verba interrumpente, contestatus. Quod Dunstanus videns, tantum in rege humilitatis exemplum vehementer complectitur. Velocius ergo illum erexit, et pacato vultu cum eo familiariter quae salutem animae ejus operarentur, loquens, septennem ei poenitentiam injunxit. At ille pontificali absolutione potitus, omni studio injunctae sibi poenitentiae operam dare, et multa, quibus Deum placaret, pietatis opera ipsi poenitentiae, instinctu et consilio patris sui, sollicitus coepit superaddere.

Ipse praeterea omni ordini hominum in suo regno consistentium legibus sibi in christiana religione sancitis uti praecipiebat: ipse secus agentes, indicta vindicta, corripiebat: ipse in pravitate persistentes condigno examine puniebat. Exempli causa. Ordo clericalis plurimum ea tempestate erat corruptus, et canonici cum presbyteris plebium voluptatibus carnis plus aequo inserviebant. Quod malum Dunstanus corrigere cupiens, auctoritate Johannis, apostolicae sedis antistitis, apud regem obtinuit, quatenus canonici, qui caste vivere nollent, ecclesiis, quas tenebant, depellerentur, et monachi loco eorum intromitterentur.”

Haec ex Osberto et Surio Baronius, de quibus etiam videndus Capgravius in vitis SS. Dunstani, Oswaldi, et Aethelwoldi: et audi quid idem Capgravius refert de poenitentia ista regi imposita.

“Denique cum magnitudinem peccati exposuisset [Dunstanus] et paratum illum [regem] ad omnem satisfactionem reddidisset; septennem ei poenitentiam indixit, ut in toto hoc spatio coronam regni non gestaret: jejunium in hebdomada biduanum transigeret: thesauros suos pauperibus large dispergeret: super haec sacrandis Deo virginibus monasterium Septoniae fundaret: quatenus qui unam per peccatum Deo virginem abstulisset; plures et per plura seculi volumina aggregaret: clericos etiam malae actionis de ecclesiis propelleret: monachorum agmina introduceret: justas Deoque acceptas leges sanciret, et per omnes fines regni populis custodiendas mandaret. Nihil enim erat quod minus aut segnius rex impleret quod a rectore vitae suae praeceptum fuisset. Elapso tandem septennalis poenitentiae termino, congregatis omnibus Angliae principibus, episcopis, et abbatibus, imposuit regi coronam coram omni populo Anglorum, cunctis laetantibus, et Deum in S. Dunstano laudantibus, etc.”

Papae Rom.
JOHAN. XIII. 5.Archiep. Cantuar.
DUNSTAN. 12.Anno Christi
970.Reg. Saxon.
EDGAR. 14.

Canones Aelfrici ad Wulffinum episcopum. Habentur canones isti ad finem libri catholicorum sermonum Anglice in ecclesia recitandorum, in celebri bibliotheca Corporis Christi Cantabrigiae L. xii. prouti sequuntur.

Incipit epistola de canonibus.

AELFRICUS humilis frater venerabili episcopo Wulffino salutem in Domino. Obtemperavimus jussioni tuae libenti animo, sed non ausi fuimus aliquid scribere de episcopali gradu, quia vestrum est scire, quomodo vos oporteat optimis moribus exemplum omnibus fieri, et continuis admonitionibus subditos exhortari ad salutem, quae in Christo Jesu. Dico tamen, quod saepius deberetis vestros clericos alloqui, et illorum negligentiam arguere, quia pene statuta canonum et sanctae ecclesiae religio vel doctrina eorum perversitate deleta sunt; ideoque libera animam tuam, et dic eis quae tenenda sunt sacerdotibus et ministris Christi, ne tu pereas pariter, si mutus habearis canis. Nos vero scriptitamus hanc epistolam, quae Anglice sequitur, quasi ex tuo ore dictata sit, et locutus esses ad clericos tibi subditos, hoc modo incipiens.

De sacerdotum synodo.

I. Dico vobis, sacerdotes, quod vestram negligentiam in ministerio vestro sufferre nolim, sed dicam vobis in veritate quid de sacerdotibus constitutum est. Christus ipse stabilivit christianismum et castitatem, omnes etiam, qui ambulaverint in via ejus cum ipso, deserant mundana omnia et uxoris consortium; quoniam ipse dicebat in aliquo evangelio, “Qui uxorem suam non odit, non est dignus meus esse discipulus.”

II. Post ascensionem Christi in regnum caelorum, et post mortem venerabilium ejus apostolorum, tanta persecutio per totum orbem excitabatur, ut non possent ad synodum congregari Dei ministri, prae ethnicis persecutoribus, qui illorum meditabantur mortem, usque dum Constantinus Caesar ad christianismum converteretur, qui omnem orbem terrarum in potestate sua habebat.

III. Tunc congregabat synodum in civitate Nicaea trecentorum et octodecim episcoporum ex omnibus nationibus ad confirmationem fidei. Ibi erant multi tam clari episcopi, ut miracula operarentur; et ita excommunicabant ibi sacerdotem quendam Arium, quoniam credere volebat, quod Dei viventis Filius aequaliter potens esset ac gloriosus ipsius Pater. Tunc condemnabant omnes hunc hominem diaboli, sed noluit resipiscere, donec intestina sua omnia simul videret effusa, cum ad latrinam abiret.

IV. In hac synodo constituebantur sacra ecclesiae ministeria, et symbolum missae, et multa alia de Dei cultu et de Dei servitio.

V. Statuerunt omnes unanimi consensu quod neque episcopus neque presbyter neque diaconus, nec ullus verus canonicus habeat in domo sua uxorem aliquam, nisi matrem suam vel sororem, amitam vel materteram; et si quis aliter fecerit, perdat ordinem suum.

VI. Cogitate igitur haec digna auditu, quoniam conditionem vestram ad hanc consuetudinem reduxistis, quasi nullum periculum esset

Be pneoſte ſýnoþe.

I. Ic ſecge eop pneoſtum. ꝥ ic ſýlf nelle bepan eoppe gýmelearte on eoppum ðeopdome. ac ic ſecge eop ſoþlice hu hit geſet iſ be pneoſtum. Epiſt ſýlf artealde cpiſtendom. ꝥ clænnýſſe. ꝥ ealle ða ðe ſepdon on hiſ ſape mid him. ſoþleton ealle populo ðing ꝥ piſeſ neapiſte. ſoþþan ðe he ſýlf cpaþ on rumum godſpella. ſe ðe hiſ piſ ne hataþ. niſ he me pýpþe ðen.

II. Ða æfter Epiſteſ upſtize eft to heorena rice. ꝥ æfter geendunge hiſ appuþþa apoſtola peaþ ꝥpa micel ehtnýſ on midðan earðe aſtýpoð. ꝥ man ne mihte gezaðerian Godeſ ðeopaſ to ſýnoþe. ſoþþam hæþenum cpelleſum ðe cepton heopa ðeaþeſ. oþ ꝥ Conſtantinuſ ſe Laſene to cpiſtendome beah. ſe ðe ealne ýmbhpýpþe on hiſ anpealde hæfde.

III. Ða gezaðerode he ſinoþ on ðære ceapſe Nicea ðneo hund biſceopa ꝥ eahta týne biſceopaſ. oþ eallum leodſcipum. ſoþ ðaſ geleaſan tſýmminge. Ðaſ pænon ꝥpa mæpe biſceopaſ maneza on ðam ſýnoþe. ꝥ hi pýpcean mihtan punðra. ꝥ ꝥpa dýdon hy amanſumodon ðaſ ðone mæſſepneoſt Arium. ſoþþon ðe he nolde zelýſan ꝥ ðaſ lipigenðan Godeſ runu pæpe eal ꝥpa mihtig ꝥpa ſe mæpa fædeſ iſ. Ða ſoþðemdon hy ealle ðone ðeopleſman. ac he nolde geſpican. æpþam ðe him ſah ſe innoþeal endemeſ ut. Ða ða he to ganze eode.

IV. On ðam ſinoþe pænon geſette ða halzan cýpic ðenunza. ꝥ ſe mæſſe cpeða. ꝥ maneza oþpe ðing be Godeſ biſgenzcum. ꝥ be Godeſ ðeopum.

V. Hy gecpædon ða ealle mid anpæðum geþance. ꝥ naþeſ ne biſceop ne mæſſepneoſt ne diacon ne nan piht canonicuſ næbbe on hiſ huſe nænne piſman. buton hit ſý hiſ modop oþþe ſpupſtop. ſaþu. oþþe modpiſge. ꝥ ſe ðe eller do. ðolige hiſ hædeſ.

VI. Nu ðincþ eop ꝥ iſ ſýllic to gehýpenne. ſoþþan ðe ge habbaþ eoppe ypmþe ꝥpa on gepunan gebroht. ſpulce hit nan pleoh ne ſý ꝥ ſe

þ þe p̃neort libbe ꝥpa ꝥpa ceop̃l: Nu cpeþ ȝe þ ȝe ne maȝon beon butan ꝥiſmanner ȝenunȝum. 7 hu mihtan ȝa halȝan ȝeþaȝ ȝa puniȝan butan ꝥiſe. hȳ habbaþ eac nu ȝa meȝe heopa moȝeſ clænnȳſſe a butan ende on ȝam ecan liſe: Nu cpeþaþ oȝt p̃neortar þ Petruſ hæfde ꝥiſ. full ꝥoþ hȳ ȝecȝaþ. ꝥoþham ȝe he ꝥpa moȝte ȝa on ȝæpe ealȝan æ. ærþan ȝe he to Eriſte ȝebuȝe. ac he ꝥoþlet hiſ ꝥiſ. 7 ealle ȝopuȝlican ȝinȝ. riþþan he to Eriſte beah. ȝe ȝa clænnȳſſe aȝtealde:

VII. On ȝæpe ealȝan æ moȝte ȝe biſcop ni-man him an clæne mæȝen. 7 riþ hȳ tȳman on aȝettum tȳman. ꝥoþþan ȝe þ an cȳnn ȝceolȝe ȝȳmble beon ȝæſ hæȝeſ. 7 oȝ nan-ſe oþne mæȝe ne moȝte ȝæſ beon biſce-op: he ne moȝte ꝥpa ȝeah butan æne ȝiſiȝan. næ he ne moȝte on ȝȳȝepum ȝiſiȝan. ne on aȝoppenum ꝥiſe. ac eal ꝥpa ȝe æſ ȝæȝon. on ȝumȝum mæȝene: hȳ mihton ȝa ȝel hab-ban ꝥiſ on ȝam ȝaȝum. ꝥoþþan ȝe hȳ næſſe ne mæſſe ȝon. ne men ne huſleȝon. ac oȝ-ſſoȝon nȳtenu. on ȝa ealȝan ȝiſan. oþ þ Eriſt halȝoȝe huſel æſ hiſ ȝroȝunȝe. 7 ȝa mæſſan aȝtealde. ȝe ȝtent nu ȝuph hȳne:

VIII. ȝæſ ȝæſ eac ȝeȝet on ȝam ȳlcan ȝi-noþe þ ȝe ȝe ȝȳȝepan name oþþe aȝoppen ꝥiſ. oþþe ȝe ȝe eȝt ȝiȝoȝe þ he ne ȝuȝȝe næſſe riþþan to nanum hæȝe ȝenumen. ne ȝehalȝoȝ to p̃neorte: Ac ȝe ȝe æſ hæfde him an clæ-ne ꝥiſ. ȝe ȝæpe ȝecopen to ȝam clænan hæȝe ꝥpa ꝥpa ȝe aȝoȝtol Pauluſ on hiſ ȝiſtole a-ȝȝat:

IX. Ne nan p̃neort ne moȝt beon æt ȝam bȝȳȝlacum ahpæſ ȝæſ man eȝt ȝiſaþ oþþe ꝥiſ eȝt ceop̃laþ. ne hȳ toȝæȝeſe bletȝian ȝȳȳl-ce man. bȳcnȳȝe him ꝥpa þ him ȝelpe ȝæpe þ hi ȝuȝoȝon on clænnȳſſe: ȝe læȝeȝa moȝt ꝥpa ȝeah be ȝæſ aȝoȝtoleſ læȝe oþne ȝiſe ȝiſiȝan. ȝiſ hiſ ꝥiſ him ætȝȳȝ. ac ȝa ca-noneſ ȝoþbeoȝaþ ȝa bletȝunȝa ȝæſto. 7 ȝeȝetton ȝæbbote ȝȳȳlcum mannum to ȝonne:

X. ȝeoȝon hæȝar ȝȳȝȝon ȝeȝette on cȳn-can. an iſ hoȝtiariuſ. oþeſ iſ leȝtoſ. ȝȳȝȝa exoȝciſta. ȝeoȝa acoliȝuſ. ȝiſta ſubȝiaco-nuſ. ȝiſta ȝiaco nuſ. ȝeoȝoþa p̃neſbȳteſ:

XI. hoȝtiariuſ iſ ȝæpe cȳȝcean ȝuȝeȝeȝȝ, ȝe ȝceal miȝ bellan biȝnȳȝan ȝa tȳȝa. 7 ȝa cȳȝcan unlucan ȝe læȝȝfullum mannum. 7 ȝa unȝe læȝȝfullan belucan ȝiþ utan:

XII. Leȝtoſ iſ ȝæȝeȝe ȝe ȝæȝ on ȝoȝeſ cȳȝcan. 7 biþ ȝæſto ȝehæȝoȝ. þ he boȝȝȝe ȝoȝeſ ȝoȝȝ:

XIII. Exoȝciſta iſ on Enȝliſc ȝe ȝe miȝ aþe halȝaþ ȝa aȳȝȝeȝȝan ȝaȝtaȝ ȝe ȝȳȝlaþ men ȝpleccan. ȝuph ȝæſ hæleȝeſ naman. þ hȳ ȝa menn ȝoþlæton.

XIV. Acolituſ iſ ȝeȝeȝeȝen. ȝe ȝe canȝele oþþe taȝoſ bȳȝȝ to ȝoȝeſ ȝenunȝum. ȝonne man ȝoȝȝpel ȝæȝ. oþþe ȝonne man halȝaþ þ huſl æt ȝam ȝeoȝoȝe. na ȝȳȳȝe he to ȝæȝe ȝa ȝȳȝlican ȝeoȝȝta. ac þ he ȝebȳcnȳȝe blȳȝ-

quod preſbyter vivat more conjugati. Jam di-citis, quod abſque mulierum ſervitiis vivere non poſſitis; et quomodo ſancti viri ibi habitare po-terant abſque muliere; illi etiam nunc praemi-um habent caſtitaſis animae ſuae ſemper abſque ſine in aeterna vita. Nunc ſacerdotes ſaepe di-cunt, quod Petrus uxorem habuit; recte dicunt, quia ita eum oportebat ſub Veteri Teſtamento, antequam ad Chriſtum converteretur; ſed reli-quit uxorem ſuam et omnia mundana, cum ad Chriſtum veniret, qui caſtitaſem inſtituit.

VII. In Veteri Teſtamento epiſcopus ſibi ſume-re debuit caſtam virginem, et cum ea prolem ſuſ-citare ad conſtituta tempora, quoniam una fa-milia ſemper eſſe debuit illius ordinis, et ex nul-la alia cognatione pontifex eſſe debuit. Attamen non debuit plus quam unam [foeminam] in uxo-rem ducere, nec viduam aut repudiatam in ma-trimonium ſumere debuit, ſed uti ſupra diximus virginem aliquam. Bene in illis diebus uxores habere poterant, quoniam nec miſſam celebra-bant, nec S. euchariftiam hominibus dabant; ſed ſacrificabant animalia veteri more, uſque dum Chriſtus S. ſynaxin conſecraret ante paſſionem ſuam, et miſſam inſtitueret, quae jam per eos ſubſiſtit.

VIII. Ibi etiam conſtitutum erat in eadem ſyn-odo, ut qui viduam ſumpſerit vel repudiatam uxorem, aut qui ſecunda vice uxorem duxerit, is nunquam poſtea ad ordinem aliquem ſuſci-piatur, nec ſanctificetur in preſbyterum. Sed ſi quis antea habuerit ſibi caſtam uxorem, eligatur ad ſanctum ordinem, prouti apoſtolus Paulus in epiſtola ſua ſcripſit.

IX. Nullus ſacerdos * interſit nuptiis aliqui-bus, ubi vir ſecunda vice uxorem ducit, vel mu-lier ſecundo marito nubit, non benedictionem mu-tuam det huiusmodi homini; oſtendat ipſi, quod melius eſſet eis in caſtitate vivere. Laicus tamen cum apoſtoli veniae ſecundas nuptias contrahere poteſt, cum uxor ei mortua ſit; aſt canones pro-hibent benedictionem illis dare, et imponunt poe-nitentiam huiusmodi homini.

X. Septem ordines conſtituti ſunt in eccleſia; primus eſt oſtiarius, ſecundus eſt leȝtor, tertius exoȝciſta, quartus acolythus, quintus ſubȝiaco-nus, ſextus ȝiaco nuſ, ſeptimus preſbyter.

XI. Oſtiarius eſt cuſtos portae eccleſiae, qui campanis tempora indicare debet, et eccleſiam aperire fidelibus, et infidelibus occludere.

XII. Leȝtor eſt, qui in Dei eccleſiis legit, et ad id ordinatus eſt, ut verbum Dei praedicet.

XIII. Exoȝciſta eſt Anglice, qui iuramento ad-jurat malignos ſpiritus, qui homines cruciant, per nomen ſalvatoris, ut homines relinquant.

XIV. Acolythus dicitur, qui candelam vel ce-reum fert ad Dei ſervitia, cum evangelium legi-tur, vel cum S. ſynaxis conſecratur coram al-tari; non ita tamen ad arcendas caliginoſas te-nebras, ſed ad indicandum eo lumine beatitudi-

* Vide Can. 7. Neocaefar. Con. ann. dccccxv. et Cauſ. 31. q. 1. De iis qui. et gloſſ. ibid.

nem in honorem Christi, qui est lumen nostrum.

XV. Subdiaconus est, qui vasa porrigit diacono, et cum humilitate sub diacono servit ad sanctum altare cum vasis S. eucharistiae.

XVI. Diaconus est minister, qui presbytero servit, et oblationes super altare ponit, et evangelium etiam legit in servitiis Dei, infantes baptizare debet, et sacram eucharistiam populo tradere; in albis vestibus salvatori ministrare, et spirituales vitam in castitate colere, et omnia agere, prouti ordinem suum decet. Sacerdos, qui absque diacono versatur, nomen tantum habet, et non habet ministerium.

XVII. Presbyter est sacerdos missalis vel senior, non quod quilibet senior sit, sed quod senex sit in sapientia; ille consecrat sacram Dei synaxin, prouti salvator iussit; populum fidem docere debet praedicando, et castis moribus christianis exponere [eam] et vita ipsius non sit qualis est laicorum. Nihil magis interest inter presbyterum et episcopum, nisi quod episcopus constitutus sit ad ordinandos presbyteros, et ad confirmandos infantes, et ad consecrandas ecclesias, et ad observanda Dei iura; quoniam nimium esset, si quilibet presbyter idem hoc faceret; habent enim unum ordinem, licet alter sit dignior.

XVIII. Nullus ordo constitutus est in ritibus ecclesiarum, praeter hos septem, ut modo diximus. Monachorum et abbatum ordines sunt alius generis, et non annumerantur horum numero, nec etiam monialium ordo his accensetur. Ordines hi sancti sunt, et ad caelum perducunt animas illorum presbyterorum, qui eos sancte colunt.

XIX. Jam decet presbyteros et omnes Dei ministros ut ecclesias suas sancto obsequio venerentur, et in iis septem horarios cantus psallant, qui constituti sunt, prouti synodus eos praescripsit. Cantus antelucanus, et cantus matutinus, cantus tertianus, et cantus meridianus, cantus nonalis, et cantus vespertinus, et cantus nocturnus, septimus.

XX. Debent etiam diligenter orare pro rege, et pro episcopo suo, et pro eo qui ipsis benefacit, et pro omni populo christiano.

XXI. Habeant etiam arma ad spirituale opus, antequam sint ordinati; haec sunt sancti illi libri, psalterium et liber epistolarum, liber evangeliorum, et missale, liber canticorum, et manuale, numerale, et passionale, poenitentiale, et lectionarium. His libris sacerdos opus habet, et iis carere non potest, si ordinem suum recte observare velit, et populum, qui ad ipsum pertinet, jus docere; et caute circa eos observet, ut bene sint scripti.

XXII. Habere etiam debet vestimenta missalia, ut devote Deo ipsi servire possit, prouti decet; ut vestimentum ipsius non sit sordidum, nec aliquantulum dilaceratum; et pallia altaris

re mid ðam leohte Eriſte to arpurhnyſſe. ge iſ ure leoht:

XV. Subdiaconur iſ roþlice underdiacon re ðe ða ſatu býrþ ſorþ to ðam diacone. 7 mid eadmodnyſſe ðenaþ under ðam diacone. æt ðam halgan peofoðe mid ðam hurel ſatum:

XVI. Diaconur iſ ðen ðe ðenaþ ðam mæſſeþeoſte. 7 ða oſſrunza ſett uppon þ peofoð. 7 goðſpel eac næt æt Eodeſ ðenunzum. re mot fullian cild. 7 þ ſolc hurligan. ða ſceolon on hpytum album ðam hælende ðeoriſan. 7 þ heoſonlice liſ healðan mid clænnýſſe 7 eall ðuſende beon ſpa ſpa hiſ geðafenap ðam haðe: Se ſacerð þ biþ puniſende butan diacone. re hæþ ðone naman 7 næþ ða ðenunza:

XVII. Pſeþbiter iſ mæſſeþeoſt oþþe ealðpita. na þ ælc ealð ſý. ac þ he ealð ſý on pýðome. re halgaþ Eodeſ hurel. ſpa ſpa re hælend bebeað. he ſceal þ ſolc læpan to geleafan mid boðunze. 7 mid clænum ðearum ðam cpiſtenum gebyrnian. 7 hiſ liſ ne ſceal beon ſpilce læpeðra manna: Niſ na mape beþeoſ mæſſeþeoſte 7 biſceope. buton þ re biſcop biþ geſett to haðigenne pſeoſtaſ 7 to biſceopſenne cild. 7 to halgyenne cýrcan. 7 to gymenne Eodeſ geſihta. ſorþan ðe hiſ pæpe to mænigſealð gýſ ælc mæſſeþeoſt ſpa ðýðe. 7 hý habbaþ ænne hað. ðeah re oþer ſý purþon:

XVIII. Niſ nan hað geſett on cýplicum ðearum buton ðaſ ſeoſon. ſpa ſpa re ſædon nu: Munuc hað 7 abbuð hað ſindon on oþþe pýran. 7 ne ſýndon getealde to ðýrum getele. ne eac nunnan hað niſ na ſenamoð heþto: Ðaſ haðaſ ſindon halige to heoſenum geþrinzaþ ðæpa pſeoſta ſapla ðe hý ſýſeþlice healðaþ:

XIX. Nu gebynaþ mæſſeþeoſtum 7 eallum Eodeſ ðeopum þ hi healðan heoſa cýrcan mid halzum ðeopðome. 7 ða ſeoſon tid ranzaſ geſinſon ðaſ inne. ðe him geſette ſýnd. ſpa ſpa re ſinoþ hi geſihtte: Uhtſanſ. 7 pſumſanſ. underſanſ. 7 midðæſſanſ nonſanſ. 7 æfenſanſ. 7 nihtſanſ ſeoſan:

XX. And hi ſceolon geþiððan geoþnlice ſor ðone cýninſ 7 ſor heoſa biſceop. 7 ſor ða ðe him goð doþ. 7 ſor eal cpiſten ſolc:

XXI. He ſceal habban eac ða pæpna to ðam gartlicum peoſce. ær ðan ðe he beo gehaðoð. þ ſýnd ða halgan bec. ſaltene 7 pýſtol boc. goðſpel boc. 7 mæſſe boc. ſanſ boc. 7 hanð boc. geſum 7 paſſionalem. penitentionalem 7 pæðinſ boc: Ðaſ bec ſceall mæſſeþeoſt neðe habban. 7 he ne mæſ butan beon. gýſ he hiſ hað on niht healðan pýle. 7 ðam ſolce æfter nihte pýriſan ðe him to locaþ. 7 beo he æt ðam pæp þ hi beon pel geſihtte:

XXII. He ſceal habban eac mæſſeþeaſ þ he maſe arpurþlice Eode ſýlſum ðeniſan. ſpa hiſ geðafenlic iſ. þ hiſ pæaſ ne beo hoſiſ. ne hupu to ſlien. 7 hiſ peofoð ſceaſtaſ

taſ beon pel hƿorſene: Beo hiſ calic eac of clænum antimbne Ʒeƿorht unƿorƿotigenðlic. 7 eal ſƿa ſe ðiſc. 7 clæne corƿorale. ſƿa ſƿa to Eriſter ðenunƷum Ʒebýnaþ: Man ne mæƷ butan Ʒerſince ſƿile ðinƷ ƿorþbrinƷan. ac ða beoþ on ecnýſſe aƿƿurþe mið Goðe. ðe him pel ðeniaþ mið ƿiſðome. 7 mið clænnýſſe:

XXIII. Se mæſſepneorƿ ſceal ſceƷan on Sunnan ðaƷum 7 mæſſe ðaƷum ðaſ Ʒoðſpeller anƷýt on Eſŷliſc ðam ƿolce. 7 be ðam Pateri noſter. 7 be ðam cƿeðan eac ſƿa he oftoſt mæƷe. ðam mannum to onbrýrðnýſſe. þ hi cunnon Ʒeleaſan. 7 heora cƿiſtendom Ʒehealdan: ƿaſniƷe ſe laſeop ƿiþ ðat ðe ſe ƿiteƷa cƿæþ. Eaneſ muƿi non ƿorſunt laſpape. ða ðumban hunðar ne maƷon beorcan. ſe ſceolon beorcan 7 boðƷan ðam læƿeðum ðe læſ hý ƿor laſlýſte loſian ſceoldan: Eriſt cƿæþ on hiſ Ʒoðſpelle be unſnoterum laſeopum. Eacuſ ſi cæco ducatum ƿræſtet. ambo in ƿoveam cadunt: Eiſ ſe blind a mann biþ oþreſ blindan laſteop. ðonn beſeallaþ hý beƷen on ſumne blindne ſeaþ: Blind biþ ſe laſeop Ʒiſ he ða boc laſe ne cann. 7 beſƿiþ ða læƿeðan mið hiſ laſlearte. ſƿa ƿaſniþ eop ƿiþ ðiſ. ſƿa ſƿa Ʒe ðearſe aƷon:

XXIV. Ða halƷan fæðeſar Ʒeſetton eac þ men ſýllon heora teoþunƷa into Eodeſ cýncan. 7 ƷanƷe ſe ſacerð to. 7 ðæle hý on ðreo. ænne ðæl to cýnic bote. 7 oþerne ðearſum. ðone ðriððan ðam Eodeſ ðeopum. ðe ðære cýncan beƷýmaþ:

XXV. Eac hý Ʒeſetton. þ mann ne ſceole mæſſian innan nanum huſe buton hiſ Ʒe halƷoð ſý. buton ƿor micelne neode. oþþe Ʒiſ man biþ untrum:

XXVI. And Ʒiſ unƷeſullod cild fæþlice biþ Ʒebnoht to ðam mæſſepneorƿte. þ he hiſ mot ſullian. ſona mið ofſte. þ hiſ ne ſpelte hæþen:

XXVII. And þ nan ppeorƿ ne do hiſ halƷan ðenunƷe ƿiþ ſceattum. ne naner ðinƷer. ne biððe æt naþon ne ƿor ſulluhte ne ƿor nanne ðenunƷe. 7 he ne beo ðam Ʒelic ðe Eriſt ſýlſ aþræþe mið ſƿipe of ðam temple. ƿorðan ðe hý manƷoðon manſullice ðær inne: Ne do nu ſe Eodeſ ðeopa Eodeſ ðenunƷe ƿor ſceattum. ac to ðý þ he ƷeeapniƷe þ ece ƿulðor ðurh þ:

XXVIII. Ne nan ppeorƿ ne ſape ƿor æniƷne ƷiſſunƷe ſƿam mýnſtre to oþrum. ac æſne ðurh ƿuniƷe ðær he to Ʒehaðoð ƿær. ða hƿile ðe hiſ ðaƷar beoþ:

XXIX. Ne nan ppeorƿ ðurh ðýriƷ ne ðrince unƷemetelice. ne nænne mann ne neaðiƷe to mýccelum ðrince. ƿorðan ðe he ſceal beon Ʒearo. Ʒiſ cild biþ to ſulligenne. oþþe man to huſligenne. þ he hæbbe hiſ Ʒeritt. 7 ðeah hiſ ſƿa ne ƷetimiƷe. ne ſceal he beon ðruncen. ƿorðan ðe upe ðrihten ƿorbeað ðruncennýſſe hiſ ðenum:

XXX. Ne ppeorƿ ne beo manƷere. ne Ʒiſſigenðe mæſſere. ne he ne ƿorlæte hiſ

ejus bene ſint contexta. Calix ejus etiam ex materia pura putredini non obnoxia ſit factus; ita etiam patina et corporale nitidum, prouti ad ſervitia Chriſti pertinet. Tale quid non ſine reverentia proferri poteſt; ille autem in æternum honoratur a Deo, qui ei bene in prudentia et caſtitate ſervit.

XXIII. Sacerdos diebus Solis et diebus feſtis populo ſenſum evangelii Anglice dicere debet, et per orationem dominicam ac ſymbolum apoſtolicum quam ſæpiſſime poteſt, homines illos incitet, ut credant et chriſtianiſmum colant. Caveat ſibi doctör ab eo quod propheta dicit: “Caſes muti non poſſunt latrare”. Latrare debemus et prædicare laicis, ne forte ex defectu doctrinae eos perdamus. Chriſtus in evangelio * ſuo dicebat de inſipientibus doctöribus: “Caecus ſi caeco ducatum præſtat, ambo in foveam cadunt”. Caecus eſt doctör, qui literas neſcit, et decipit laicos ignorantia ſua: cavete vobis ab eo, prouti officium veſtrum requirit.

XXIV. Sancti patres etiam conſtituerunt, ut homines tradant decimas ſuas eccleſiae Dei, et ſacerdos veniat ac diſtribuat eas in tres partes; unam ad reparationem eccleſiae, et ſecundam egenis, tertiam autem Dei miniſtris, qui eccleſiae illius curam gerunt.

XXV. Illi etiam ſtatuerunt, ut miſſa non celebretur in domo aliqua non conſecrata, niſi propter magnam neceſſitatem, vel ſi homo ſit infirmus.

XXVI. Et ſi non baptizatus infans ſubito aƿportaretur ad ſacerdotem, baptizet eum ſtatim in feſtinatione, ne moriatur paganus.

XXVII. Et ut nullus preſbyter ſacrum miniſterium peragat pro pecuniis vel aliqua alia re, nec poſtulet quid pro baptiſmo, vel pro aliquo alio ſervitio; nec ſimilis ſit eis, quos Chriſtus ipſe expulit ſtagro ex templo, quoniam in eo mercaturam nequiter exercebant. Dei miniſter ergo non faciat Dei miniſterium pro pecuniis, ſed faciat ut per id æternam gloriam mereatur.

XXVIII. Nullus preſbyter proficiſcatur ob aliquod lucrum ab eccleſia [una] ad aliam, ſed ſemper adhaereat ei, ad quam prius ordinatus erat, quamdiu in vivis manſerit.

XXIX. Nullus preſbyter per ſtultitiam immoderate bibat, nec aliquos provocet ad nimium potum, quoniam paratus eſſe debet, ſi infans baptizandus, vel alicui S. euchariftia danda eſt, ut intellectum ſuum habeat; et licet hoc non accidat, non ſit tamen ebrius, quoniam Dominus noſter miniſtris ſuis ebrietatem interdixit.

XXX. Preſbyter non ſit mercator, nec lucri cupidus negotiator; non deferat theologiam ſuam,

* Matth. xv. 14.

nec deditus sit mundanis colloquiis, nec gestet arma, nec lites moveat; non bibat in oenopoliis, prouti seculares faciunt, neque iuramentum praestet, sed in simplicitate semper verum dicat, uti Dei ministros decet.

XXXI. Discrete etiam poenitentiam peccantibus imponere debet, cuilibet pro ratione meriti, prouti peragere potest; debet etiam S. synaxin dare infirmis et aegrotis, quamdiu aegrotus S. eucharistiam deglutire possit; et hoc non faciat si semimortuus sit, quoniam Christus iussit, ut edatur S. eucharistia.

XXXII. Sacerdos consecratum oleum habeat, aliud pro infantibus, et aliud pro infirmis, et ungant infirmos semper in lecto. Nonnulli aegroti praetendunt non concedere, ut ungantur in sua infirmitate. Jam vobis dicemus quid apostolus Dei, Jacobus, hac de re doceat. Dicebat fidelibus hoc modo: “* Tristatur aliquis vestrum, oret aequo animo et psallat; infirmatur quis in vobis, accersere faciat ad ecclesiam eorum presbyteros, et cantent super ipsum, ac orent pro eo, et oleo illum ungant in Domini nomine; et oratio fidelis salvabit infirmum, et Dominus illum alleviabit, et si in peccatis sit, remittentur ei. Confitemini invicem peccata vestra, et pro vobis invicem orate, ut salvemini.” Ita loquebatur Jacobus apostolus de unctione aegrotorum hominum. Ast infirmus confiteri debet cum interno gemitu sacerdoti, si delictum aliquod nondum compensatum habeat, antequam ipsum ungat, uti apostolus hic antea docuit; nec ullus aliquis ungendus est, nisi hoc exoret, et confessionem suam faciat. Si antea peccator fuerit et negligens, faciat confessionem illam, et poenitentiam, et eleemosynam ante obitum suum, et non erit condemnatus ad infernum, sed pervenit ad Dei misericordiam.

XXXIII. Quatuor synodi erant pro vera fide adversus haereticos, qui stulte loquebantur de sacra Trinitate, et salvatoris humanitate; prima fuit Nicaeae, prouti antea memoravimus; et secunda fuit deinde Constantinopoli e centum quinquaginta episcopis, sanctis Dei viris; tertia fuit Ephesi, ubi ducenti episcopi erant; et quarta fuit Chalcedonii, ubi multae centuriae episcoporum erant; et hi omnes unanimes fuerunt inter se in constitutione, quae stabilita fuit Nicaeae, et reparaverunt quicquid de ea violatum fuit. Hae quatuor synodi observandae sunt, prouti quatuor Christi libri in ecclesia Christi. Multae synodi deinde congregabantur, sed quatuor illae sunt praecipuae; quoniam extinxerunt haereticas illas doctrinas, quas haeretici invenerunt

godcundnyrre. ne ne so to populo rpræcum. ne he pæpna ne pærige. ne he ne pýrce racce. ne he ne ðrince æt rintunnum rpa rpa populo men doþ. ne he aþar ne rperige. ac mid anrealdnyrre rprece æfre unlearlice rpa rpa gebyrreþ Eodeþ ðeopa.

XXXI. He rceal eac mid gerceade ða rýn-
zigenðan rcrýran. ælcne be hýr mæþe. rpa rpa he acuman maþe. 7 he rceal hýrlygan unhale. 7 reoce. ða hpile ðe re reoca maþe þ hýræl forrþelgan. 7 he hit ne rceal ðon 7ýr he ramcucu biþ. and forþan ðe Eþýr het. þ mann æte þ hýræl.

XXXII. Se ppeorþ rceal habban gehal-
godne ele on runðpan to cildum. 7 on runðpan to reocum mannum. 7 rmyrigan ða reocan rýmble on leþere. Sume reoce men forþandigaþ. þ hý nellap geþarían þ hi man rmyrige on heopa untrumnyrre. Nu pýlle pe eop recgan hu re Eodeþ aporþol Iacob be ðam tæhte. he cpaþ to ðam geleafullum ður. Trýrtatur aliquis perþrum. oret aequo animo et psallat. 7ýr eoper hpile biþ geunroþroð he hine geþiððe mid emnum mode. 7 hýr ðrihten heþige. 7ýr hpa biþ geuntrumod betpux eop. he hate geþeccan him to ðære gelapunge mæþre ppeorþar. 7 hý him ofer rýnþon. 7 him forþe geþiððon. 7 hine rmyrigan mid ele on ðrihtner naman. 7 ðær geleafullan geþeð gehælb ðone untruman. 7 ðrihten hine aþarþ. 7 7ýr he on rýnnum biþ. hý beoþ him forþýrene. Andettaþ eop betpýnan eoppe rýnna. 7 geþiððap for eop betpýnan þ ge beon gehealde. Ður cpaþ Iacob re aporþol. be ðære rmyrþunge reocpa manna. Ac re reoca rceal geandettan mid inneþearþre geomþunge ðam racerþe. 7ýr he æniþne 7ýlt ungebet hæþ ær he hýne rmyrige. rpa rpa re aporþol heþ beþon tæhte. 7 hine ne mot nan man rmyrigan buton he ðær biððe 7 hýr andetnyrre do. Eþ he ær rýnful pære. 7 7imeleap. he do ðane andetnyrre 7 gerþicennýrre. 7 ælmeþþan ær hýr geendunge. 7 he ne biþ forþmed to helle. ac he becýmþ to Eodeþ multþunge.

XXXIII. Feoper rinoþar pænon for ðam roþan geleafan onþean ða geþpolmen ðe ðýrlice rpræcon be ðære halþan ðrýnnýrre. 7 ðær hælenþer menniscnyrre. Se forþma pær on Nicaea. rpa rpa re gerþýn ær rædon. 7 re ofer pær rýþþan on Conþtantinoþolim. ofer healþ hund byrceopa halize Eodeþ men. re ðriðða pær on Eþeþum. þ pænon tpa hund byrceopa. 7 re feorþa pær on Ealcedonia. þ pær pæla hund byrceopa. 7 hý ealle pænon anræde him betþeonan to ðære gerætnýrre. ðe man gerette on Nicaea. 7 hý geþetton gehpæt ðe toþrocen pær of ðam. Ða feoper rinoþar rýnð to healþenne. rpa rpa ða feoper Eþýrter bec on Eþýrter gelapunge. Manega rinoþar pænon rýþþan gehæþe. ac ðær feoper rýnðon rýrmeþte. rpa ðeah forþan ðe hý aþpærceðon ða ðpollican lapa. ðe ða geþpolan runðan ðpol-

lice onġean Eoð. ⁊ hi eac ġereetton ða cýpc-
lican ðenunġa:

XXXIV. þu ðurpe ġe nu forþeon heopa
ealra ġereþnýrra. ðonne munecaſ healðaſ a-
ner manneſ ġereþnýrra ðaſ halġan Benedi-
ctur. ⁊ be hiſ ðihte lýbbað. ⁊ ġif hý hſær
hiſ tobræcaſ. hi hiſ ġebetað eſt be heopa
abbudeſ ðihte. mid ealne eaðmoðnýrre: Eie
habbaſ eac neġol. ġif ġe hine næðan polðan.
on ðam ġe maġon ġereon hu hiſ ġeret iſ
be eop: Ac ġe lupiaſ populo ſpſæca. ⁊ pýl-
laſ beon ġeneſan. ⁊ forlætaſ eoppe cýpcan.
⁊ ðaſ ġereþnýrra mid ealle:

XXXV. þe pýllaſ ſpæ ðeah recġan ða ġe-
reþnýrra eop ðý læſ ðe þe ſýlſe loſiġon
forþ mid eop: Eie ne ſcýlan æġniġan forþ-
ſapenna manna ne þ lic ġerecan buton eop
mann laſiġe ðær to ðanne ġe ðær to ġela-
þode ſýn. ðon forþeode ġe ða hæþenan ſan-
ġaſ ðæra læpeðra manna ⁊ heopa hludan che-
achetunġa. ne ġe ſýlſe ne eton ne ne ðrin-
con ðær þ lic inne liþ. ðe læſ ðe ġe ſýnðon
eſenlæce ðær hæþenſipeſ ðe hý ðær beġaþ:
Ne ġe ne ſceolon beon paucce mid hſinġ-
ġum ġeġlenġede. ne eopeſ neaſne beo to
panclice ġemacod. ne eſt to paclice. ac þeſiġe
ġehpa ſpæ hiſ haðe ġebýriġe. þ ſe pſeorſt
hæbbe þ þ he to ġehaðod iſ. ⁊ he ne þeſi-
ġe munuc ſcſud ne læpeðra manna. ðe ma ðe
þe þeſi þeſaſ pſmanna ġýplan: Eſiſt cſæþ
be hiſ ðenum ðe him ðeniaſ ġeopnlice. þ hý
ſceolbon beon on blýſſe a mid him ðær ðær
he ſýlſ biþ on ðam forþan liſe. ðam iſ pulðor
⁊ purþmýnt a to populde: Amen:

haeretice adverſus Deum; et ii etiam conſtitue-
runt eccleſiaſticum miniſterium.

XXXIV. Quomodo audetis modo deſpicere
omnium illorum conſtitutionem, cum monachi
obſervent unius hominis ſancti Benedicti ſtatuta,
et ſecundum regulam ipſius vivant; et ſi aliquid
violaverint, deinde juxta abbatis ſui regulam e-
mendant cum omni humilitate? Vos etiam ha-
betis regulas, ſi eas legere volueritis, per eas vi-
deretis, quid vobis ſtatutum ſit. Sed diligitis
mundana colloquia, et vultis eſſe praefecti, et
deſeritis eccleſiam veſtram ac conſtitutiones ſi-
mul.

XXXV. Volumus tamen indicare conſtituti-
ones vobis, ne et ipſi pereamus vobiſcum. Non
exultetis ſuper homines mortuos, nec corpus
quaeratis, niſi quis vos accuſet, ut hoc ipſo vos
excusetis. Tum prohibete cantus ethnicos lai-
cis, et illorum ſonoras cachinnationes, nec voſ
ipſi edatis aut bibatis ibi, ubi corpus jacet, ne
forte aſſimilemini ethnicismo, quem ibi com-
mittunt. Ne ſuperbiatis cum annulorum ſplen-
dore, et veſtimentum veſtrum non ſit nimis ſu-
perbe factum, nec nimis vile; ſed portet quili-
bet, prouti ordinem ejus decet, ut preſbyter ha-
beat id, ad quod ordinatus eſt, nec portet monachi
aut laici veſtitum; multo minus vir portet mu-
lierum ſtolam. Chriſtus dicebat de miniſtris ſu-
is, qui ei libenter ſerviunt, quod ſemper in bea-
titudine cum ipſo futuri ſint, ubi ipſe erit in ve-
ra vita; cui ſit gloria et adoratio ſemper in ſe-
cula. Amen.*

* Quis Aelfricus ille fuit, qui hos ſcripſit canones, aut Wulſſinus iſte, ad quem ſcripti ſunt, rimatu quidem non eſt facile. Videntur ambo fuiſſe epiſcopi: ſic dignoſcitur Wulſſinus ex Aelfrici verbis; et Wulſſino parem innuit ſe Aelfricus, dum al-
loquitur eum fratris nomine. Aelfricus (inquit) humilis frater, venerabili epiſcopo Wulſſino, etc. Reperio ſub hoc ſeculo
duos tantum Wulſſinos ſeu Wulſſinos epiſcopos: unum qui Schirburnenſem cathedram adiit an. dcccxl. eandemque tenuit
uſque ad an. Dom. dcccclviii. alterum qui Dorceſtrenſem accepit an. mliii. eaque fruebatur uſque ad an. Dom. mlvii.
neutri vero horum Aelfricum quempiam coeſcopum. In interſtitio multos quidem. Cridianenſem an. Dom.
dcccclxxviii. Herefordenſem dcccclxxxiii. Wiltunenſem an. dcccxc. Cantuarienſem in an. Dom. dcccxcv. et Ebo-
racenſem in an. Dom. miii. qui Aelfricus Putta, al. Puttoc dictus, uſque ad an. Dom. mli. ſedem dicitur tenuiſſe. Wul-
ſſinum inter iſtos ne vel unum. Mox autem ab exceſſu Aelfrici Puttae (proximo ſcil. vel anno altero) Wulſſinus quidam
(ut e dictis videas) ſemet exhibet in Dorceſtrenſi cathedra, quam an ille citius adierit, vel Aelfricus Putta Eboracenſem diu-
tius obtinuerit; certum non omnino eſt ex auctorum calculis: una antem ſi claruerint, ego illis canones iſtos attribuerem,
et circa an. Dom. mlii. collocarem.

Sunt vero qui ſuperiori Wulſſino (id eſt Schirburnenſi epiſcopo) hos referre videntur, et Aelfrico illi Grammatico, quem
alias dicunt abbatem S. Albani, alias Malmesburiae, alias Abbingdoniae, et demum Cantuariae archiepiſcopum. Sed his
male quadrat ſynchroniſmus: nam Aelfricus ille Grammaticus erudiri ſe ait in ſchola venerabilis praefulis Aethelwoldi Win-
tonienſis, qui hoc non claruit praefulatu ante an. Dom. dcccclxiii. hoc eſt, poſt ſexennium a Wulſſini Schirburnenſis obitu.
Quod ad Aelfricum etiam abbatem S. Albani, nihil horum in vita ejus memoratur: nec quod Malmesburiae unquam eſſet abbas
aut Abbingdoniae, aut archiepiſcopus Cantuariae; ſed quod monaſterii ſui S. Albani rebus intentus cito poſtea naturae de-
bita perſolvit, ut inquit codex illius monaſterii MS. Haec ab aliis ſuggeruntur. Audi ſemetipſum de ſeiſpo in praefatione ad
ſermones ſuos catholicos, quibus et hii ſubneſtuntur canones. Ic Aelfric munuc mæſſepneorſ ſpæ ðea pacne ðonne pſil-
cum hadum ġebýriġe. þeapþ arend on Aelfneðeſ ðæġe cýningeſ. ſpam Aelfeage biſcope Aelfpoldeſ aſpenġengan to ſu-
mum mýnſſe. ðe iſ ceſnel ġehaten. ðuph Aelfmæneſ bene ðaſ ðeġeneſ hiſ ġebýnþ ⁊ ġoodnýr ſýnþ ġehþeſi cuþe:
ða ða beaþne me on mode. ic tſupriġe ðuph Eodeſ ġiſe þ ic þaſ boc of leðenum ġeþeonde to Engliſcne ſpæce aþende,
etc. Hoc eſt: Ego Aelfricus monachus et miſſalis preſbyter, tenuior licet quam tali convenit ordini, miſſus fui in diebus
Aethelredi regis ab Aelfeago epiſcopo ſucceſſore Aethelwoldi, ad monaſterium quoddam Cernell appellatum, rogatu Aethel-
meri Thani (ſeu miniſtri) cujus ortus atque bonitas uſquequaque innotuere. Mihi jam tum in mentem venit (et Dei ſpero
motu) librum iſtum e Latino ſermone in Anglicum (ſic jam Saxonicum appellabant) transferre idioma, etc. E quibus liquet
illud MS. in quo primum exhibebantur ſermones illi catholici, et iſti canones, ſcribi etiam et transferri e Latino in linguam
Saxonicam coepiſſe in diebus Aethelredi regis, quum jam mortuo Aethelwoldo, Wintonienſem cathedram obtineret Aelfphe-
agus, hoc eſt inter an. Dom. dcccclxxxiii. quo ſedem illam adiit, et mvi. quo evectus inde eſt in archiepiſcopatum Can-
tuariae: floruiſſe etiam ſub eodem tempore deprehendimus Aethelmerum Thanum (de quo loquitur) Cernenſis monaſterii
in Dorceſtrenſi pago fundatorem. Subſcribentem enim eum jam tum videas in charta quadam Aethelredi regis (hic ſupra
in an. mvi.) ad hunc modum: Ic Aelfmeſ minenſ hlaſondeſ biſcðen ġeþſneſſe: i. Ego Aethelmer domini mei dapifer,
teſtis ſum. Quas praeterea tulit Aelfricus iſte dignitates, exploratum non habeo; niſi quod ad Sigwerdum ſcribens, Aelfric
abbod. i. ſe abbatem nominat. Sed eſto demum, quod hic non epiſcopus, Wulſſinum epiſcopum tanquam frater ſalutavit:
deſideretur tamen (ut dixi) epiſcopus quiſpiam cui ſcriberet, Wulſſinus ſynchronus. Ad ſuperiorum vero Wulſſinum ſi hi
ſpectent canones, ſuperiori alicui anno tribuendi ſunt: ſed Aelfricum, quem hic quaerimus, eundem eſſe conſtat, qui ſer-
mones vertit, i. Grammaticum. Haec SPELMANN.

Licet Spelmannus in nota marginali (Clar. Uſſer. in MSS. notis audis) Savilium in hac chronologia ſtatuenda caligaſſe di-
cat, oculatiſſimum tamen ego putaverim fuiſſe Savilium noſtrum, et caliginem obſervaviſſe, quam Schirburnenſium epiſcopo-

Conci-

Papae Rom.
JOHANN. XIII. 5.Archiep. Cantuar.
DUNSTAN. 12.Anno Christi
970.Reg. Saxon.
EDGAR. 14.*Concilium Londinense.* * Ex Malmesb. De gest. reg. 1. 2. c. 8. p. 31. b.

GLORIOSAE recordationis Edgarus, Anglorum rex, filius Edmundi regis, cujus studium divinis cultibus potissimum invigilabat, ad monasterium sanctae Dei genitricis Mariae in Glaestingabiri frequenter adveniens, et eundem locum clariori prae caeteris dignitate excolere summo elaborans studio, plura, admodumque magnifica privilegia contulit communi episcoporum, abbatum, primorumque consilio.

Quorum primum, ut nullus nisi ejusdem loci monachus, ibidem fungatur abbatis nomine vel officio; nec alius nisi quem secundum tenorem regulae concorditer elegerit parilis conventus assensio. Quod si alterius loci abbatem, vel monachum eidem loco praefici necessitas ingruerit, non alium assumi censuit, nisi quem congregatio ipsius monasterii secundum timorem Dei sibi praeesse elegerit; tamen ne hoc fiat, observato omnimodo, si ibidem quispiam vel extremus congregationis illi officio aptus reperiri potuerit. Monachis si quidem electionem sui abbatis perpetuo manere censuit; sibi vero, suisque haeredibus tribuendi fratri electo pastorem baculum potestatem retinuit.

Sanxit etiam, ut quoties abbas loci vel monachi aliquos suorum sacris ordinibus insigniri decernerent, a quocunque praefulum canonice ordinatum, aut in illius sede, aut in eodem sanctae Mariae Glaestingensi monasterio, tam monachos,

quam clericos, quos idoneos judicarent, ad titulum sanctae Mariae ordinari facerent.

Concessit etiam, ut sicut ipse in propria, ita totius insulae causas in omnibus tam ecclesiasticis, quam secularibus negotiis, absque ullius contradictione abbas aut conventus corrigeret. Nec ulli omnino insulam nativitatibus suae consciam, five episcopus, five dux, aut princeps, aut cujuscunque ordinis alius licitum foret intrare, causa quippiam faciendi quod contrarium inibi Deo servientibus esse possit; sicut et praedecessores sui sanxerunt, et privilegiis suis confirmaverunt: videlicet Cenwines, Ines, Ethelardus, Cuthredus, Elfredus, Edwardus, Ethelstanus, Edmundus omnino prohibuerunt.

Ubi ergo generali assensu, ut dictum est, pontificum, abbatum, optimatumque suorum haec privilegia ipsi loco conferre disposuit, lituum proprium ebore decentissime formatum, auroque decoratum, super altare sanctae Dei genitricis posuit; ipsiusque donatione eidem sanctae Dei genitrici, ac suis monachis ea perpetualiter possidenda attribuit. Eundemque lituum mox in sui praesentia fecit secari in medium, ne eum cuiquam dare vel vendere posset quilibet abbatum sequentium; praecipiens partem illius servari in loca ad jam dictae donationis testimonium. Recogitans vero quam multa temeritas humanae

rum hic successioni affuderunt Flor. Wigorn. et Matth. Florilegus, cum Alfredum nostri hujus Wulfini antecessorem alter anno DCCCXLI. alter DCCCXL. obiisse scribat. Anno enim DCCCXLVIII. (hujus libri p. 217.) regis Edredi chartae subscribit Alfredus Schireburn. episcopus. Neque minus fallitur idem Florilegus cum anno DCCCXLVIII. Alfium Dorset. episcopum obiisse narrat; Wulfinum nostrum eo nomine intelligens, de cujus successore etiam addit: Anno DCCCXLXVIII. Alfwoldus Dorsetensium episcopus obiit, et in Scyreburna sepultus est. Quum tamen de Wulfino scriptum reliquerit in Schireburnensium episcoporum catalogo Guilielmus Malmesburius: "Hunc Dunstanus archiepiscopus, cum esset episcopus Londoniae, abbatem apud Westmonasterium fecerat. Ita commissum officium sancte et prudenter administranti honos episcopalis apud Schireburniam impactus." Anno vero DCCCXLVIII. (quo Alfium sive Wulfinum mortuum fingit Florentius) Londinensis ecclesiae episcopatum Dunstano commissum, indeque ad sedem Cantuariensem sequente anno translatus illum fuisse, ipse quoque agnoscit Florentius Wigorn. ad ann. secund. Dionys. DCCCXLVII. et DCCCXLIX. eodemque anno Matthaeus Florilegus Wulfium sive Wulfinum (quem anno DCCCXL. vita functum fuisse dixerat) Westmonasteriensis coenobii a Dunstano Londinensi tum episcopo constitutum fuisse abbatem confirmat.

Neque necesse est, ut Wulfino *ἱερομόναχος* aliquem Aelfricum episcopum quaeramus, ob illam epistolae canonibus hisce praefixae *ἐπιστολῆς*: Aelfricus humilis frater venerabili episcopo Wulfino salutem in Domino. Neque enim Wulfinum fratrem hic appellat, sed seipsum humilem fratrem, id est, humilem monachum nominat; non ausus (ut statim subjicit) aliquid scribere de episcopali gradu, sed de inferiorum tantum ordinum officiis, ac si presbyterum non admodum deceret canones aliquos episcopo praestituere. Nihil igitur obstat, quominus canones istos circa annum Domini DCCCCLXX. ab Aelfrico perscriptos existimemus; quando Wulfinus (ut in libro 2. de gestis pontif. refert Malmesburius) confestim in sede episcopali monachos, clericis ejectis, instituit, ne in tanta contemporaneorum episcoporum sedulitate dormiret videretur; cui conjugatorum clericorum ejectioni praevii fuerunt priores isti Aelfrici canones.

In anno illo DCCCCLXX. completi sunt post regis Aethelstani mortem anni 30. Porro Aelfricum post regis Aethelstani mortem plus annis 30. constat abbatem Malmesburiae factum fuisse, ut habet in vita Aldhelmi, ejusdem monachus coenobii Guilielmus, de quo etiam in Croylandensis monasterii historia, Ingulphus: "Hoc eodem tempore, rex Edgarus clericis ejectis e monasterio Malmesburiae, quos Edwinus frater suus monachis expulsis nequiter intruserat, monachos revocavit; praeficiens eis in abbatem Aelfricum, virum in ecclesiasticis officiis tunc celeberrimum; donans ei chartam suam in hunc modum." Deinde integram Edgari chartam anno DCCCCLXXIV. datam recitat; in qua de Aelfrico honorificam hanc rex facit mentionem. "Quorum unum nomine Aelfricum, virum in omnibus ecclesiasticis experientissimum officiis, famosissimi constitui coenobii, quod Angli bifario vocant onomate Malmesburgh." Vide quae Guil. Malmesb. in libro de vita Aldhelmi memorat. Haec doctissimus USSERIUS.

* Concilium Londini habitum sub Edgardo rege anno regni sui XII. hoc est Dom. nostri DCCCCLXX. praesentibus, pacifico rege ipso Edgardo. Algina regis matre. Edwardo clitone, id est, regni successore. Kmedio rege Albaniae sive Scotiae. Mascusuo archipirata seu marium praefecto. Dunstano archiepiscopo Doroberniae. Oswaldo archiep. Eboracensi. Caeterisque episcopis, et omnibus regni primatibus, ut in calce liquet concilii. In quo, celeberrima privilegia ab Edgardo rege electo, potestate.

levitatis, quibusque solet subrepere, verensque, ne forte quis in posterum vel haec privilegia loco illi auferre, vel monachos inde moliretur ejicere: inclyto domino Johanni papae, qui Octaviano in regiminis honore successerat, direxit idem chirographum regiae liberalitatis, orans, ut et ipse haec roboraret scripto apostolicae auctoritatis. Qui benigne directam suscipiens legationem, concordi assensu Romani concilii sancta ab iis firmavit, scribendo apostolicae auctoritatis praeceptionem; terribiliter intorquens in violatores, si qui forte emerferint, perpetui ana-

thematis ultionem. Igitur domini praedicti apostolici eidem loco directum testamentum venustae recordationis rex Edgarus super aram beatissimae Dei genitricis Mariae ibidem ad perpetuale posuit monumentum; jubens diligenter aservari in posterum ad notitiam quorumque sequentium.

Ea etiam utraque ne videamur talia commentari, his gratum habuimus subdere adversus eos, qui non ut pastores per ostium intrare; sed ut fures et latrones in idem ovile sanctae Mariae aliunde quaerunt irrumperere.

Johannis XII. papae Glastoniensi coenobio concessum privilegium. † Ex Will. Malmesb. l. 2. De gest. reg. Angl. c. 8.

NOVERIT cunctorum notitia fidelium quod ego Johannes xii. conditoris clementia sanctae Romanae sedis existens indignus papa, gloriosi Anglorum regis Edgari, necnon et sanctae Dorovernensis ecclesiae archipraefulis, Dunstani summisso pulsatus rogatu, pro monasterio sanctae Mariae, videlicet "Glastingeberi" quod ipsi acti amore superni regis, in multis et magnis possessionibus ditaverant, monachorum inibi multiplicantes normam, praeceptoque regali firmaverant, quod et ipse facere non differam. Quorum assentiens benignae petitioni in sinu Romanae ecclesiae et beatorum apostolorum protectione eundem locum suscipio et privilegiis astringo et corrobore; quo sine tenuis in eo, quo nunc pollet, permaneat monachali ordine. Ipsi quoque monachi de suis sibi adhibeant pastorem.

Ordinatio vero tam monachorum, quam clericorum in arbitrio abbatis et conventus sit. Decernimus etiam ut nulli omnino hominum eandem insulam causa placitandi, vel aliquid aliud perscrutandi, aut corrigendi intrare liceat. Si quis autem id molitus fuerit contraire, aut possessiones ejusdem ecclesiae auferre, retinere, minuire, vel temerariis vexationibus fatigare, ex auctoritate Dei Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, sanctaeque Dei genitricis Mariae, ac sanctorum apostolorum Petri et Pauli, omniumque sanctorum perpetuae sit addictus maledictioni, nisi resipuerit. Omnibus vero eidem loco justa servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, Amen: nostraque stipulatio inconvulsa permaneat.

Johannis XII. papae ad Aelfricum ducem de Glastoniensis coenobii juribus conservandis epistola.

JOHANNES episcopus, servus servorum Dei, Aelfrico inclyto duci amantissimo filio nostro spirituali, salutem continuam, et apostolicam benedictionem. Relatione quorundam fidelium comperimus, te plurima agere mala in ecclesia sanctae Dei genitricis Mariae, quae vocatur Glastingebury † [quae totius Britanniae prima, et ab antiquis temporibus ad proprietatem et tutelam Romani pontificis pertinere dignoscitur] et praedia ac villas [scilicet et ecclesias de Brente, de Pulton, quas Ina rege dante operam cum aliis ecclesiis, quas adhuc juste et canonice possidet, scilicet Soweiestret, Mereling, Budecal, Seapwic] ab ejus jure tua avida cupiditate diripuisse, et propter quod eidem loco propinqua inhaeres habitatione, illi semper nocivus esse. Opportunum autem extiterat, ut tuo

suffragio sancta Dei ecclesia, cui propinquus habitando effectus es, per plurimum accresceret, et copia tui adjutorii proprietatibus ditaretur. Sed (quod nefas est) tuo decrevit impedimento, tuaque humiliatur oppressione. Et quia, licet indigni, non dubitamus nos in beato Petro apostolo omnium ecclesiarum curam, omniumque fidelium suscepisse sollicitudinem; ideo tuam ammonemus dilectionem, ut pro amore apostolorum Petri et Pauli nostrae veneratione, ab ipsius loci cesses direptione, nil de ejus proprietatibus, [ecclesiis, capellis] villis, et possessionibus invadens. Quod si haec non feceris, scias te vice apostolorum principis nostra auctoritate excommunicatum, et a coetu fidelium remotum, perpetuoque anathemati submissum, et aeterno igni cum Juda traditore perenniter mancipatum.

* Privilegio huic papali sequentem notulam subjungit clar. Ufferius in MS. ad h. l. "Haec rex Edgarus duodecimo anno regni sui sacro scripto Londoniae confirmavit, eodemque anno, qui fuit DCCCCLXV. dominicae incarnationis, praefatus papa Romae in generali synodo auctorizavit, cunctosque potioris dignitatis, qui praefuerunt eidem concilio generali ea corroborare imperavit." Ita Guilielmus Malmesburiensis lib. 2. De gestis reg. Angl. cap. 8. apud quem vel VII. regni Edgari annus est reponendus pro XII. et referenda ista ad annum DCCCCLXV. quo Johannes XIII. (nam XII. Octavianus ipse est, cui Johannes hic in regiminis honore successisse dicitur) pontificatum init, vel si duodecimus Edgari retineatur (quod vero est similis) annus Domini DCCCCLXX. pro DCCCCLXV. est substituendus. Cur enim ad annum DCCCCLXXI. Baronius retulerit, rationem nullam video. H. I.

† Hisce signis [] inclusa ab antiquissimo Cottonianae bibliothecae exemplari aberant.

Papae Rom.
JOAN. XIII. 6.Archiep. Cantuar.
DUNSTAN. 13.Anno Christi
971.Reg. Saxon.
EDGAR 15.

Charta Edgari regis monasterio Glastoniensi concessa. † Ex. MS. Cod. Spelm. et ex Guil. Malmesbur. de antiquit. Glaston. ecclesiae p. 320. seqq.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi. Quamvis decreta pontificum et verba sacerdotum velut fundamenta montium inconvulsis ligaminibus fixa sint, tamen plerumque tempestatibus et turbinibus secularium rerum religio sanctae ecclesiae maculis reproborum dissipatur ac rumpitur; idcirco profuturum succedentibus posteris esse decrevimus, ut ea quae, salubri consilio et communi assensu diffiniuntur, nostris literis roborata firmentur. Quapropter dignum videtur ut ecclesia beatissimae Dei genitricis semperque virginis Mariae Glastoniae, sicut ex antiquo principalem in regno meo obtinet dignitatem; ita speciali quadam et singulari privilegii libertate per nos honoretur.

Hoc itaque Dunstano Dorobernensi atque Oswaldo Eboracensi archiepiscopo adhortantibus, consentiente etiam et annuente Brithelmo Fontanensi * episcopo, caeterisque episcopis, et abbatibus, et primatibus, ego Edgar, divina dispositione rex Anglorum ceterarumque gentium in circuitu persistentium gubernator et rector, in nomine almae Trinitatis pro anima patris mei, qui ibi requiescit, et antecessorum meorum praesenti privilegio decerno, statuo, confirmo, ut praedictum monasterium omnisque possessio ejus ab omni tributo fiscalium negotiorum nunc et in perpetuum libera et quieta permaneant, et habeant Socam et Sacam, on Stronde et on Streame et on Woald et on Fielde, on Grithbrice, on Burgbrice Hundred Setena, Adas et Ordela, Calle hordas, Bufan Corderam, et Beneoderam, Infangenetheof, et Outfagenetheof, Flemone, Ferdere, Hamfocne, Friderbrice, Forestall, Toll et Teame, ita libere et quiete, sicut ego habeo in toto regno meo, eandem quoque libertatem et potestatem, quam ego in curia mea habeo tam in dimittendo, quam in puniendo, et in quibuscumque omnino negotiis abbas et monachi praefati monasterii in sua curia habeant. Si autem abbas vel quilibet monachus loci illius latronem, qui ad suspendium vel quodlibet mortis periculum ducitur, in itinere obvium habuerit; potestatem habeat eripiendi eum ab imminente periculo in toto regno meo.

Confirmo etiam et corroboro, ut quod hactenus ab omnibus nostris antecessoribus diligenter observatum est, Fontanensis episcopus vel ejus ministri super hoc monasterium, vel super parochiales ejusdem ecclesias, videlicet Streete, Mirielinge, Budeclea, Schapwicke, Sowi, aut super earum capellas nec etiam super eas quae in insulis continentur, scilicet Bekeria, quae parva Hibernia dicitur, Godeneia, Marteneseia, Ferramere, Padenebergia et Adredeseia nullam potestatem omnino habeant, nisi tantum cum ab abbate causa dedicandi vel ordinandi advocati fuerint, nec eorum presbyteros ad synodum suam, vel capitulum, vel ad quodlibet placitum convocent, nec

ab officio divino suspendant et omnino nullum jus in eos exercere praesumant. Monachos suos et praedictarum ecclesiarum clericos secundum antiquam ecclesiae Glastoniae consuetudinem et apostolicam auctoritatem archipraefulis Dunstani, et omnium episcoporum regni mei assensu, abbas a quocumque conprovinciali episcopo voluerit, ordinari faciat; dedicationes vero ecclesiarum si ab abbate rogatus fuerit, Fontanensi episcopo permittimus. In Pascha quoque chrisma sanctificationis, et oleum a Fontanensi episcopo ex more accipiat, et praefatas ecclesias suas distribuat.

Hoc super omnia Dei interdictione, et nostra auctoritate (salva tamen sanctae Romanae ecclesiae et Dorobernensis dignitate) prohibeo, ne persona cujuscumque potestatis, sive rex, sive episcopus, sive dux, aut princeps, vel quilibet ministrorum eorum Glastoniae terminos vel supradictarum parochiarum perscrutandi, rapiendi, placitandi gratia, vel quicquam aliud faciendi, quod contrarium possit esse ibidem Deo servientibus, intrare praesumant: abbati tantummodo et conventui potestas sit tam in notis causis, quam in ignotis, in modicis et in magnis, et in omnibus omnino negotiis, sicut supra memoravimus. Quisquis autem hujus privilegii mei dignitatem qualicumque occasione, cujuscumque dignitatis, cujuscumque ordinis, cujuscumque professionis, pervertere vel in irritum deducere sacrilega praesumptione a modo tentaverit, sciat se proculdubio ante districtum iudicem titubantem tremebundumque rationem redditurum; nisi prius digna satisfactione emendare studuerit.

Acta est haec privilegii pagina et confirmata apud Londoniam, communi consilio omnium primatum meorum anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi nongentesimo septuagesimo primo, indictione quartadecima. Hujus doni constipulatores fuerunt, quorum nomina inferius caraxari videntur.

Ego Edgar rex totius Britanniae praefatam libertatem cum sigillo sanctae crucis confirmavi.

Ego Ailfgiva ejusdem regis mater cum gaudio consensu.

Ego Edward clito patris mei donum cum triumpho sanctae crucis impressi.

Ego Kinadius rex Albaniae acquievi.

Ego Macusius archipirata confortavi.

Item ego Dunstanus Dorobernensis ecclesiae archiepiscopus, cum trophaeo sanctae crucis et cum suffraganeis praefulis regis donum corroboravi.*

Ego Oswalde Eboracensis ecclesiae primas consentiens subscripsi.

Ego Ethelwolde Wintoniensis ecclesiae minister et Glaston. monachus signum sanctae crucis impressi.

* Wellensi. forte. * Ab hoc loco ad finem chartae Malmesburienensis a Spelmanni cod. MS. Glastoniensi paululum differt:
Ego

Ego Brithelm Fontanensis episcopus consentiens corroboravi.

Ego Ellstan episcopus confirmavi.

Ego Oswolde episcopus adquevi.

Ego Elfwolde episcopus concessi.

Ego Winfige episcopus cum signo sanctae crucis conclusi.

Ego Segegar abbas vexillum sanctae crucis impressi.

Ego Efcwi abbas confirmavi.

Ego Ordgar abbas corroboravi.

Ego Ethelgar abbas concessi.

Ego Kinworde abbas consensi.

Ego Fideman abbas consolidavi.

Ego Elpheh abbas subscripsi.

Ego Adulf Herefordensis ecclesiae catafiscopus corroboravi.

Ego Ellphere dux dominae meae sanctae Mariae Glastonienfis ecclesiae libertatem omni devotione

cum sigillo sanctae crucis confirmavi.

Ego Oslac dux consensi.

Ego Ethelwine dux hoc donum triumphale hagiæ crucis propriae manus depictione impressi.

Ego Oswolde minister confirmavi.

Ego Elfwurde minister corroboravi.

Ego Ethelsie minister consensi.

Bgo Ellfkie minister consensi.

Hanc privilegii paginam rex Edgarus duodecimo anno regni sui sacro scripto apud Londoniam communi consilio optimatum suorum confirmavit. Eodemque anno Johannes papa octavus hanc ipsam paginam Romae in generali synodo auctorisavit cunctosque potioris dignitatis viros, qui praefuerunt eidem consilio, confirmare fecit: ad instantiam praedicti regis Edgari, et beati Dunstani, ac aliorum nobilium praescriptorum. *

Papae Rom.
BENEDICT. VI. I.

Archiep. Cantuar.
DUNSTAN. 15.

Anno Christi
973.

Reg. Saxon.
EDWARD. martyr. I.

Concilium Bathonense. In quo Edgarus in regem consecratus est. Ex chron. Saxon. in anno.

HƷER Eadgar Ʒær Enȝla Ʒalbenð con-
þne micelpe to cýnȝe ȝehalȝod on

Hoc anno fuit Eadgarus Anglorum gubernator cum magno honore in regem consecra-

* Censeo hoc concilium ad praecedens generale pertinere, ejusdemque actionem aliam extitisse. Quin et praecedens illud, Londinense ideo inscribendum. Non enim verisimile est, ut unius anni ambitu duo tam insignia haberentur concilia. Nec conjungere tamen audeo, quod seorsum reperi.

Mira autem hic in chartae regiae exemplaribus discrepantia: et non bene convenit de ipsius papae diplomate. Chartae exemplaria adeo sunt diversa, ut diversae etiam videantur chartae: et penes alios sit de hoc judicium. Confirmatae autem dicuntur ambae Londoniae anno duodecimo Edgari regis: sed hunc annum male tribuit Malmesburius anno gratiae DCCCLXV. qui revera quadrat anno Edgari regis septimo, indictionis viii. non Edgari xii. indictionis xiv. ut in Glastonienfi legitur exemplari. Corrigendus igitur Malmesburius juxta lectionem illam Glastoniensem, quae synchronismum anni xii. Edgari regis verius exhibet anno gratiae DCCCLXXI. indictionis xiv. Suffragantur huic ambo exemplaria, ita pariter asserentia: Eodem anno (puta Edgari regis xii.) Johannes papa Romae in generali concilio (hoc Edgari privilegium) auctorizavit: referunt enim Binius et Baronius concilium istud Johannis papae ad annum Domini DCCCLXXI.

Occurrit etiam de Johanne papa isto dubitatio: quisnam ille et quotus fuit? Exemplar Glastonburiense hunc octavum vocat: Malmesburiense ^aOctaviani successorem. Perperam ambo ^bet elucidatione indigentia. Obiisse enim fertur Johannes octavus an. gra. DCCCLXXXI. id est, annos xci. vel circiter, ante hoc concilium, nec eidem igitur suscitandus: et in toto paparum catalogo, non perspicue reperitur quispiam Octaviani nominis. Res autem sic se habet. Johannes iste Edgari regis coequalis, Johannes erat XIII. quem Platina refert Octavianum primo appellari, et hoc deceptus Malmesburiensis, unum eundemque papam e duobus suis nominibus, duos fuisse papas arbitratus est. Glastonienfis vero octavum legens pro Octaviano, Johannem istum XIII. octavum nuncupat.

Romani hujus concilii sub Johanne XIII. meminerunt (ut diximus) num. 2. Baronius et tom. 7. par. 1. Binius in anno DCCCLXXI. sed neuter alium laudat auctorem praeter Willielmum nostrum Malmesburiensem, a quo tamen magnopere dissentiant inquietes: "Edgarus rex Anglorum et Dunstanus Dorobernensis ecclesiae archiepiscopus Glastingebiri monasterium quoddam in honorem Dei et B. virginis erexerant, etc." si erexerant pro fundaverant posuerunt. Certissimum enim est, tum ex ipso Malmesburiensi, tum ex unanimi auctorum nostrorum testimonio, hoc totius Angliae vetustissimum fuisse, ut et supra liquet in apparatu. Haec SPELM.

^a Jo. ille qui Baronio dicitur xiii. cuique concilium tribuitur anno DCCCLXXI Platinae est xiv. nam ex Narniensi episcopo factus est papa: hic autem non fuit ante electionem dictus Octavianus, verum Johannes, qui Platinae xiii. et Baronio xii. is ante dicebatur Octavianus, et notatur primus nomen mutasse. Inter utrumque Johannem interfuerunt Benedict. v. et Leo viii. qui et exiguo tempore federunt, et per schisma fuerunt introducti, ita ut non ab omnibus in numero pontificum fuerint habiti: ita ut Malmesbur. facile excusari possit, quod dicat Jo. hunc Octaviano successisse. Baronius autem non dicit Edgarum, etc. monasterium erexisse, sed ad synodum fuisse missam legationem ab Edgardo Anglorum rege, etc. ut ab Jo. pontifice confirmentur privilegia concessa ab eodem rege monasterio S. Mariae Glastingebiri. Binii iste error est, qui jure a D. Spelmanno redarguitur. Sed haud infrequentes sunt in Binio ejusmodi errores, quum a textu Baronii recedit, ne ex illo solum sapere videretur.

^b Super haec verba clar. Spelmani *perperam ambo*, doctissimus Ufferius in MS. notis ad h. l. hunc in modum Spelmanum alloquitur. So you thinke, because (as you expresse afterwards) deceptus Malmesburiensis unum eundemque papam e duobus suis nominibus duos fuisse papas arbitratus est. But without doubt he distinguished them rightly, and your mistake came from the misapplication of the numbers in Platina, whose Octavianus or Johannes xiii. is no other than he, whom others do stile the xii. and was in his grave, when this councill was held. And therefore after the words Octaviani successorem, that which followeth in this section would thus be amended. Verum sub finem anni DCCCLXXXII. ante hoc concilium anno LXXXIX. Johannes viii. et circa annum DCCCLXV. ante hanc habitam synodum sexennio, Octavianus sive Johannes xii. (Platinae, admissa in numerum Johanna papissa, xiii. dictus) proximo Johanne in illius locum substituto (ut qui tum vixit, Frodoardus in chronico suo indicat) vitam cum morte commutavit. Ut verum omnino sit, quod ex Glastonienfium antiqua schedula Guil. Malmesburiensis hic retulit, non alii hanc bullam tribuendam quam Johanni papae, qui Octaviano in regiminis honore successerat, Johanni nimirum xiii. (qui Platinae xiv. est) ideoque apud eundem auctorem in lib. 2. De gestis regum xiii. pro xii. et in libro de Glastonienfis ecclesiae antiquitate, ut ex ipso, qui subjicitur, bullae contextu manifestum est, pro viii. (quinarium loco denarii notula posita) xiii. esse restituendum. And so you may cross out what followeth in this section. H. I.

tus in veteri civitate Acemannesceaster (dicta) incolae vero alio vocabulo Bathoniam appellant. Ibi fuit gaudium magnum omnibus exortum in fausto illo die, quem vulgus nominat appellatque Pentecostes diem. Ibi convenerat sacerdotum coetus, ingens monachorum turba, sapientumque concilium.

ðæne ealdan býnig Acemannesceastre. ac hie buend oþne þorðe beornar Baþon nemnaþ. Ðær þær blýrr micel. on ðam eadegan ðæge eallum 7eþorðen ðone niþa bearn nemnaþ. 7 cýgaþ Pentecostenes ðæg. Ðær þær ppeorða heap micel muneca ðreaz mine 7eþræge gleapna 7eþaðroþ.

Papae Rom.
BONIFAC. VII. I.

Archiep. Cantuar.
DUNSTAN. 16.

Anno Christi
974.

Reg. Saxon.
EDWARD. MARTYR. 2.

Charta Edgari regis Malmesburiensi coenobio confecta, in qua se indicat clericos seculares eiecisse, monachosque vitae regularis induxisse. Ex Ingulph. hist. Croyl. Vide etiam Malm. De gestis regum l. 2. c. 8.

EGO Edgarus, totius Albionis basileus, necnon maritimorum seu insulanorum regum circum habitantium, adeo ut nullus progenitorum meorum, subiectione, largiflua Dei gratia suppetente, sublimatus; quid imperii mei potissimum Regi regum dono darem, tanti memor honoris, solertius saepe tractavi. Pia igitur fau-trix devotionis pervigili meae studiositati superna subito insinuavit pietas; quaeque in regno meo sancta restaurare monasteria, quae velut muscivis scindulis cariosisque tabulis tigno tenus visibiliter diruta; sic (quod majus est) intus a servitio Dei ferme vacua fuerant et neglecta. Idiotis nempe clericis ejectis nulli regularis religionis disciplinae subiectis; plurimis in locis sanctioris seriei, scilicet monachici habitus praefeci pastores, ad ruinosa quaeque templorum redintegranda, opulentos eis fiscalium munerum exhibens sumptus. Quorum unum nomine Aelfricum, virum in omnibus ecclesiasticis experientissimum officiis, famosissimi constitui custodem coenobii, quod Angli bifario vocitant onomate Maldemesburh. Cui pro commoditate animae meae, ob salvatoris nostri ejusque matris semper virginis Mariae, necnon apostolorum Petri et Pauli, Aldelmique almi praesulis honorem, particulam terrae N. cum pratis et sylvis munifica liberalitate restitui. Haec a praedictis accommodata clericis a contentioso injuste possessae sunt Edolnoto; sed superstitiosa illius conflictatione,

subtilique disceptatione a sapientibus meis audita, et fluctuatione sua mendosa ab eisdem me praesente, convicta, monasteriali a me reddita est usui; anno dominicae incarnationis nongentesimo septuagesimo quarto, regni vero mei xiv. regiae consecrationis primo*.

✠ Ego Edgarus totius Albionis finitimorumque regum basileus cum signo sanctae crucis istud chirographum confirmavi.

✠ Ego Dunstanus Dorobern. archiepisc. istud donum regium hagiae crucis trophaeo corroboravi.

✠ Ego Oswaldus Eboracensis archiepiscop. subscripsi.

✠ Ego Aethelwoldus episcop. Wintoniensis consignavi.

✠ Ego Lefwinus Doccestrensis episc. consensi.

✠ Ego Alstanus episc. Londoniensis istud annui.

✠ Ego Turstetulus abbas Croylandiae subnotavi.

✠ Ego Aethelgarus abbas novi monasterii Wintoniae approbavi.

✠ Ego Aedulphus abbas Burgenfis collaudavi.

✠ Ego Aelferus dux affui.

✠ Ego Athelwinus dux astiti.

✠ Ego Brithnodus dux aspexi.

Et alii.

* Peccatur hic (ut de more) in consignandis. Annus enim Domini DCCCCLXXIV. non respondet anno regni Edgari xiv. sed anno ejus xvi. (hoc est, ultimo) et e contra, annos ejus xiv. respondet an. Dom. DCCCCLXXII. Queritur autem, qui dicatur annus aliquis e novissimis Edgari regis (annos xvi. imperantis) consecrationis suae primus? Fateor me non explicare, ni in injungendo ei septennalem poenitentiam (de qua supra) Dunstanus etiam ejus consecrationem (ut coronae regiae per septennium gestationem) eo usque denegaret: sic autem Ranulphus Cestrensis in an. Dom. DCCCCLX. Edgarus juvenis xvi. annorum in regem levatus est, et xvi. annos post fratrem suum pene regnavit: in quorum xii. anno apud urbem Acamanni. i. Bathon. idus Maii, die Pentecostes a BB. Dunstano et Oswaldo praesulibus in regem consecratus est: ut alius habet codex MS. inungitur rex et consecratur. Haec Spelm. Doctissimus Ufferius in MSS. notis ad h. l. sequentia addit: „Verum multo quam apud Ranulphum accuratius tempus Edgari a Florentio Wigornensi, et eum secuto Rogero Hovedeno, ita habetur consignatum. Anno DCCCCLIX. regis Westsaxonum Edwii defuncti „regnum suus germanus rex Mercensium Aedgarus ab omni Anglorum populo electus (anno aetatis suae xvi. adventus vero Anglorum in Britanniam dx. trecentesimo autem sexagesimo tertio, ex quo S. Augustinus et socii ejus in Angliam venerunt) suscepit, divisaeque regna in unum copulavit.” Et post ann. DCCCCLXXIII. “Rex Anglorum pacificus Aedgarus aetatis suae xxx. anno, indictione i. quinto idus Maii, die Pentecostes, a beatis praesulibus Dunstano et Oswaldo, et a caeteris totius Angliae antistitibus in civitate Acamanni benedicitur et cum maximo honore et gloria consecratur, et in regem ungitur,” quae lucem dant aliquam tenebricosis illis Fabii Aethelwerdi versiculis (Chronic. lib. 4. c. 9.)

Fungitur interea regno post anax (a) in arce

(b) Kimannis castrum a priscis jam nomine dicta

Nec Bathun ab aliis non pro ferventibus undis

(c) Costis pentidies fuerat; quam quondam honore

(d) Bradifonus Domino Moyse sacrauit amore,

Advenit et populus pariter sine nomine turmae,

Quin etiam ferro sincipite rasi (e) corona

Porro a nativitate Domini salvatoris transactus est tunc annorum numerus nongentesimus et supra septuagesimus adhaerenque ternus: inquit, cum reliquis hic consentiens Aethelwerdus.

(a) Anax rex.

(b) Akiman Chester.

(c) Pentecoste.

(d) Βραδύφανος, h. e. ἱερὸφανος καὶ βασιλεύωντος. Exod. 4. 10.

(e) rasi clerici.

Papae Rom.
BENEDICT. VII. 1.Archiep. Cantuar.
DUNSTAN. 17.Anno Christi
975.Reg. Saxon.
EDWARD. MARTYR. 3.

Concilium Wintoniense sub S. Dunstano Cantuariæ archiep. † Ex Osberno apud Surrum, et Malmsb. De gestis reg. 1. 2. c. 9. et Florent. Wigorn in ann.

PLACEAT in hoc concilio enarrando ab eisdem exordiri, quae de hoc concilio prodidit Binius e Baronio.

“Dum Angliae cleri (inquit) non satis probatae vitae opera principum et optimatum, abbates, eorumque monachos optime viventes, e monasteriis ab Ethelwaldo Wintoniensi episcopo, aliisque regibus, et viris pie fundatis ejecissent, eorumque bona invasissent, delatum est negotium ad Dunstanum Cantuariensem episcopum, qui synodum apud Wintoniam congregavit, in qua circa medium utriusque partis disputantis conflictum (inquit Matthaeus Westmonast.) imago dominica, quae altercantibus astabat in ecclesia, expresse locuta ita allegatur: “Non fiet, non fiet, iudicatis bene, male mutaretis.” Quare (inquit idem Matthaeus) clerici, omnesque eorum fautores elingues redditi, nullam deinceps monachis controversiam moverunt. Vide Baronium anno DCCCCLXXV. num. 12. Ista Binius.”

Habetur in hanc sententiam vetustioris auctoritatis scriptor Willielmus Malmesburius, gest. reg. lib. 2. c. 9. qui rem sic memorat: “Defuncto Eadgaro, clerici quondam ab ecclesiis expulsi rediviva praelia suscitarent, dicentes, ingens esse et miserabile dedecus, ut novus advena veteres colonos migrare compelleret; hoc nec Deo gratum putari, qui veterem habitationem concessisset, nec alicui probo homini, qui sibi idem timere posset, quod aliis praeiudicio accidisse cerneret. Ea de re in clamores et iras surrectum, et ad Dunstanum perrectum est, praecipue proceribus, ut laicorum est, succlamantibus praeiudicium, quod clerici passi fuerant injuste, leniori consilio succidi debere. Nam et unus eorum Elferius omnia pene monasteria, quae reverendissimus Aethelwoldus monachus, et Wentanus episcopus construxerat in provincia Merciorum, magna usus insolentia, evertit. Itaque frequenti synodo coacta primum Wintoniam ventum. Quis ibi fuerit finis certaminis, aliae literae docent, dominicam imaginem expresse locutam, clericos eorumque fautores confudisse; sed adhuc non sedatis animis, Calnae concilium indictum, ubi, etc.” ut legeris in Calnenfi concilio hic inferius habito, an. Chr. DCCCCLXXVIII.

Haec itemque Jornalensis, et praeterea quidpiam. “Congregata (inquit) super hoc celebri concilio apud Winton. imago crucifixi voce hu-

mana in veteri monasterio Winton. coram omnibus viam Dunstani asseruit esse veram, sic dicens: “Absit hoc ut fiat, absit hoc ut fiat; iudicatis bene, mutaretis non bene.” In cuius rei memoriam in capite refectorii ejusdem monasterii super caput crucifixi sic scribitur:

Humano more crux praefens edidit ore,
Caelitus effata, quae prospicis hic subarata”

Hujus litis et ipsius synodi, ante Malmesburium, meminit Edgari seculi vicinus Florentius Wigornensis (in an. Dom. DCCCCLXXV.) non miraculi: “Cujus (inquit, scil. Eadgari) decessu totius regni status est perturbatus, et post tempus laetitiae, quod illius tempore stabat pacifice, coepit tribulatio undique advenire. Nam princeps Merciorum Alferus, quem pluresque regni primates, magnis obcaecati muneribus, abbates cum monachis de monasteriis, in quibus rex pacificus Eadgarus eos locaverat, expulerunt, et clericos cum uxoribus suis introduxerunt. Sed huic venustitiae viri timorati, dux orientalium Anglorum Athelwinus Dei amicus, et suus germanus Alf-woldus, et Brithnotus comes, vir religiosus, restiterunt, et in synodo constituti se nequaquam ferre posse dixerunt, ut monachi ejicerentur de regno, qui omnem religionem tenuerunt in regno. Congregato dein exercitu, monasteria orientalium Anglorum maxima strenuitate defendunt. Dum haec aguntur, de rege eligendo magna inter regni primores oborta est dissensio. Quidam namque regis filium Edwardum, quidam vero fratrem ejus elegerunt Aethelredum.” Sic Wigornensis, totidemque plane verbis ipsum idem postea Hovedenus. Audiendus deum auctor chronici Wintoniensis monasterii vetuste MS. qui longe aliter rem exhibuit.

“Anno (inquit chronicon Winton. citante Spelmanno) dominicae incarnationis nongentesimo sexagesimo octavo, anno regni christianissimi regis Edgari octavo, anno pontificatus sui Aethelwoldi quinto, Sabbato Ramispalmarum, expulsi sunt clerici a novo monasterio Wintoniae, quod modo Hyda nominatur.

Clerici vero tum ab ecclesia, quae vetus nominatur coenobium, in urbe Wentana expulsi, rediviva praelia suscitarent; inter se altercantes, ingens esse et miserabile dedecus, ut novus advena veteres colonos migrare compelleret; hoc nec Deo gratum putari, qui veterem habitatio-

Primus vero regiae illius consecrationis annus ante 11. diem Maii anni DCCCCLXXIV. non est terminatus: quo anno, circa mensem Aprilis, charta haec ab Edgardo Malmesburiensi coenobio est concessa. Nam quod in data, apud Guil. Malmesburiensem additur [regni vero mei xiv.] subreptitium videri posset; quum in eadem charta plenius ab Ingulpho recitata, nihil ejusmodi compareat. Habetur confimilis charta eodem anno ab Edgardo Thorneiensi coenobio concessa, [octavo decimo] ut ille tibi loquitur [nec terreni imperii annus] non cum Clem. Reynero (Apost. Bened. tract. 1. sect. 1. §. 4. pag. 14.) ab anno DCCCCLIX. deducendus est, et in anno DCCCCLXXVII. terminandus (eo enim tempore Edgarum in vivis esse desuisse extra controversiam est) sed ab anno DCCCCLVII. quo Marcensium regnum illum primum obtinuisse, ex Florentio Wigornienfi, Rog. Hovedeno et Marth. Florilego intelligimus forte Buryensis. Haec ille.

† Concilium Wintoniense sub S. Dunstano Cantuariæ archiep. in interstitio regnorum Edgari et Edwardi Martyris regum, celebratum. In quo, dum acerrime contenditur de clericis uxoris monachisve praeferendis, imago dominica pro monachis dicitur elocuta, et controversiam protinus diremisse. Praesentibus, Edgardo rege cum sua conjuge, S. Dunstano archiepiscopo Cant. cum caeteris episcopis, abbatibus, etc. Elfero principe Merciorum, Ethelwino duce Orientalium Anglorum, Elf-woldo suo germano, Brithnoto comite, cum nobilitate totius regni. Haec SPELM.

nem concessisset, nec alicui probo homini, qui sibi idem timere posset, quod aliis praejudicio accidisse cerneret. Ea de re in clamores et iras furrectum, respirandique ad pristinam dignitatem propositum arripientibus canonicis, apud Wintoniam super hac re convenitur.

Ascivit rex inclytus Edgarus, et Dorobernensis ecclesiae archiepiscopus, sanctus Dunstanus, pro utriusque partis iudicibus veracissimis, in refectorio praedicti monasterii pro tribunali confidentes, in orientali videlicet parte ipsius refectorii, in medio sedilis, habentes a tergo murum, in quo erat crux immurata, a tempore quo canonici, rege Etheredo tertio filio Athulphi regis permittente, graviter tamen id ferente, monachis per Danos interfectis, ecclesiam saepedictam usurpantes intrabant, rege Edgardo, caeterisque ibidem praesentibus penitus ignorantibus. Qui murus tunc erat, ubi modo tertius gradus consistit, quo itur ad sedem praesidentis, sive ad praedictae crucis imaginem, secundum Vigilantium in libro "De basilica Petri," capitulo nono; cum quo etiam concordant plurimi antiqui chronicantes. Stant ex parte sinistra refectorii duces, cum totius regni magnatibus, necnon cum expulsis canonicis, pro ipsis clericis allegantibus. Ex parte vero dextra soli duo sanctissimi pontifices astiterunt, viz. sanctus Oswaldus, Eboracensis archiepiscopus, et Wentanae sedis antistes, sanctissimus Aethelwoldus, cum monachis, et pro ipsis ut permanerent, coram rege et archiepiscopo

philosophantes. Tandem magnates regni contemplantes se fore victos, promissa vitae emendatione ex parte clericorum, regem et archipraesulem humillime deprecantur, ut reintrent canonici, quorum precibus, lachrymis, suspiriis motus clementissimus rex Edgarus, in arcto constituitur, quid super hoc agere debeat, mente ruminatur. Quid multa? veniam clericis sub spe emendae concessurus, licentiam reintrandi ipsis annuere proposuit. Cum igitur sententiam suae diffinitionis erat in proximo proponendi, audita est vox divinitus afflata de imagine crucis mutatae personans: "Absit hoc ut fiat, absit hoc ut fiat; iudicatis bene, mutaretis non bene." Quam quidem vocem articulata foli Edgarus inclytus princeps, et sanctus archipraesul Dunstanus, qui iudices causae extiterant, audiverunt. Ad quam quidem vocem stupefacti rex et archipraesul, corruerunt proni in terram, caeteri vero omnes audientes vocis sonum quasi tonitruum magni ceciderunt perterriti in terram. Quid plura? vox secundo de cruce personuit regi et archipraesuli sub hac forma: "Surgite, ne expavescatis, quia hodie iustitia et pax in monachis osculatae sunt." Sicque stabilimentum suscepit ordo monasticus, ut inhabitet in domo Domini in longitudinem dierum, maligno consilio clericorum dissipato, ut scribit Vigilantius in libro "De basilica Petri," capitulo nono, ut scribit Willielmus Malmesburienensis "De regibus" libro secundo*.

Papae Rom.
BENEDICT. VII. 3.

Archiep. Cantuar.
DUNSTAN. 19.

Anno Christi
977

Reg. Saxon.
EDWARD. MARTYR. 5.

Concilium magnum Kyrtlingtoniae † post Pascha habitum an. Chr. DCCCCLXXVII. praesentibus Edwardo rege et Dunstano archiepisc. Cant. † Ex chron. Saxon. pag. 124.

ERAT magnum aliquod Concilium Kyrtlingtoniae post Pascha; et ibi obibat Sideman

HER pær þ miccle gemot æt kȳrtlīng-
tūne oƿer Eartrom. 7 ðær forþƿer-

* Auctorum vides dispares relationes. Wigornensis (antiquissimus) principum motus, et ipsius synodi reminiscitur, sed de miraculo nihil, aut de definitione synodi: nec quidquam postea (verba ejus repetens) Hovedenus. Leve istud, Wintoniensis enim auctor chronici omnia sigillatim posuit; sed is aliis omnibus in contrarium. Synodum enim seu concilium, de quo agitur, illi statuunt in an. Dom. DCCCCLXXV. iste in an. Dom. DCCCCLXXVIII. illi post Edgari mortem in interregno; iste in Edgari vita, et septennio toto ante ejus obitum concilium etiam ab eodem convocatum refert, et quae ab ipso in concilio gerebantur. Clericorum insuper concilium ex miraculo dissipatum, asserit; addunt alii, omnesque eorum fautores elingues redditos, nullam deinceps monachis controversiam movisse, cum testante Malmesburio, ad novum mox concilium provocatum esset, sed adhuc (inquit) non sedatis animis, Calnae concilium indictum, etc. De quo post pauca inferius statim.

Deponit autem auctor iste Wintoniensis (uti censo) sua haec de miraculo, et pleraque alia ex Osberti historia; qui, Baronio teste, sub Edgardo potius videtur haec referre, licet huic anno verius tribuenda, ipse etiam agnoscat. Ego certe Osberti istius (quem nostrates Osbernum recte vocant) librum nunquam vidi, sed quae sub ejus nomine e Surio transcripsit Baronius, apud ipsum habes in Annalium tomo 10. num. 11. et 12. ubi et videas. Haec Spelm. Usserius in MSS. notis ad h. 1. addit: Acta Dunstani ab Osberno Cantuariensi monacho descripta in bibliotheca Cottoniana vidimus. Quae vero a Surio ad diem 19 Maii habetur edita Dunstani vita a Baronio citata, non Osberti est (ut illi putarunt) vel Osneri, sed alterius monachi Cantuariensis Eadmeri, cujus novorum historia a Seldeno publici juris facta est. Osbernum vero potissimum secutus est in sua legenda Johannes Tinmuthensis et ejus exscriptor Capgravius. H. J.

† Chronicon Saxonicum in ann. locum hunc appellat Kyntlingtun, literam n. pro r. male apponens, quem errorem a librario literarum Saxoniarum penitus imperito commissum esse credit clar. editor chronici hujus in Glossario voce Kyntlingtun. Hujus concilii locus idem esse videtur, qui a Wigornensi Kyrtlinege, ab Hovedeno Kirding appellatur. In Eastanglia (inquit Wigornensis in an. Dom. DCCCCLXXVII.) apud villam, quae Kyrtlinege nominatur, maxima synodus celebratur. Haec iisdem apicibus Hovedenus in eodem anno, sed is villam Kirding nuncupat. Hodie non reperio in tota Eastanglia villam ullam alicujus istorum nominis; nec quae apud Jornalensem Kerlinge dicitur; in nomenclatore vero Cantabrigiensis agri villarum (licet non in tabula chorographica) Kirtling exhibetur; et eandem esse censo, quae hodie Katlage, sedes celebris Baronum de North. Sic quae olim Wanating ab Afferro dicta fuit (Magni Aluredi regis incunabula) hodie Wantage appellatur. Haec SPELM. Matth. Parkerus in antiq. Brit. eccl. Kirkling vocat.

† Kyrtlington est pagus dioeceseos Oxoniensis; sicut Cridiantune, hodie Credinton Devoniae. Licet autem episcopus testamento caverat, ut in sua ecclesia sepeliretur; tamen rex et Dunstanus voluerunt, ut Abandunae, quae hodie Abingdon, conderetur.

ðe Sideman^c byrceop on hræðlican ðeah on 2. kal. Mai. se pær ðefnarcipe byrceop. ⁊ he pilnode þ̅ h̅ir licpær̅t̅ r̅ceolde beon æt Epiðian-tune æt h̅ir byrceop r̅tole:.

Ða hez Eðpeapð cinz ⁊ Dunr̅tan apcebi-rceop þ̅ h̅ine man r̅epeðe to r̅einta Marian m̅ynr̅t̅pe þ̅ iſ æt Abbandune ⁊ man eac r̅pa ðyðe:.

And he iſ eac ap̅p̅r̅p̅lice beb̅y̅r̅geð on ða nonþ healfe on r̅anct̅er Paulur portice:.

episcopus subitam mortem 2. cal. Maii. Erat ille Devoniae episcopus, et in votis habebat, ut corpus suum sepeliretur Cridiantunae, in sede sua episcopali.

Tunc ordinavit Edweardus rex et Dunstanus archiepiscopus, ut illum ferrent ad monasterium S. Mariae, quod est Abbanduniae; quod etiam ita factum est.

Et honorifice quoque sepultus est in boreali parte in porticu S. Pauli.

Papae Rom.
BENEDICT. VII. 3.

Archiep. Cantuar.
DUNSTAN. 19.

Anno Christi.
977.

Reg. Saxon.
EDWARD. martyr. 5.

Concilium Calnense. *

Ex Will. Malmesb. reg. 1. 2. c. 9. et Henr. Huntingdon hist. 1. 5. in ann.

NON reperio hoc concilium apud Bini-um (verba sunt clar. Spelmanni) perspicue, licet habeatur in Baronio, et extra Angliam nil praeterea in toto orbe, edito in Wintoniensi concilio miraculo, quo clericos et fautores suos confusos retulit Malmesburius (reg. lib. ii. ca. 9.) “Sed adhuc (inquit) non sedatis animis, Calnae concilium indictum: ubi cum in coenaculo, absente propter aetatem rege, confidentibus totius Angliae senatoribus, magno conflictu et controversia res ageretur, et validissimum illum murum ecclesiae, Dunstanum dico, multorum convitiis jacula impeterent, nec quaterent, suas partes cujuscunque ordinis viris summo studio tuentibus, solarium totum repente cum axibus et trabibus dissiluit et concidit. Omnibus ad terram elisis, solus Dunstanus stans super unam trabem, quae superstes erat, evasit probe. Reliqui vel exanimati vel perpetui languoris compede detenti. Hoc miraculum archiepiscopo

exhibuit pacem de clericis omnibus Anglis, tunc et deinceps in ejus sententiam concedentibus.” Haec e Malmesburio in suum Florilegium decerpfit Matthaeus Westmonasteriensis, et e Matthaeo in suos Annales Baronius anno D.CCCC.LXXIX. num. 2. Cladem autem istam Anglorum nobilibus ex divino praedicant nonnulli illatam judicio, ob spreti tum olim monachatus injuriam. Audi igitur e canonicorum coetu auctorem antiquum Henricum Huntingdoniensem (Hist. 1. 5. i. an. DCCCCLXXVIII.) “Edwardi sancti regis anno quarto omnes optimates Anglorum ceciderunt a quodam folio apud Calne, praeter sanctum Dunstanum, qui trabe quadam apprehensa restitit. Unde quidam eorum valde laesi sunt, quidam vero mortui. Signum scilicet Dei excelsi fuit, quod proditio- ne et interfectione regis sui ab amore Dei casuri essent, et a diversis gentibus digna contritione conterendi.”

Concilium Ambresbiriae, seu in urbe Ambrosii, pago Wiltoniensi celebratum.

Ex Flor. Wigorn. in an. Dom DCCCCLXXVII.

PRAETER nomen nihil exhibet hoc concilium. Habitum cenfeo in vexata lite regularium monachorum cum presbyteris conjugatis, quam solarii ruina in Calnensi synodo nuper interrup-erat: mox enim in eodem anno, ut Wigornensis suggerit, celebratur; hoc idem, uti praecedens illud Kyrtlingense, ad annum refert DCCCCLXXVII. “In Eastanglia (inquit) apud villam, quae Kyrtlinege nominatur, maxima synodus celebratur. Dehinc apud Calne regiam villam dum alia celebraretur, totius Angliae majores natu, qui ibi-

dem congregati fuerunt, excepto Dunstano, de solario corruerunt, quorum quidam mortui sunt, quidam vero mortis periculum vix evaserunt. Tertia apud Ambresbyrig synodus celebrata est. Domnaniae praesul Sidemannus obiit.” Haec ille, et inferior Jornalensis: “Celebratae sunt” (inquit) “in Anglia tres synodi; prima apud Kerlynge, secunda apud Calne, ubi omnes proceres, excepto Dunstano, de solario corruerunt, tertia fuit Ambresbiry.” Anni non meminit, sed haec ille in Edgari regis vita posuit.

^c Sidemannus hic inter episcopos Cridienses a Malmesbur. lib. 2. de gestis pontificum recensetur quarto loco.

* Concilium Calnae villae regiae Wilceriae sub S. Dunstano archiepiscopo Cantuariæ habitum anno v. S. Edwardi Martiris: cui, praeter episcopos alios et reliquum clerum, omnes aderant Anglorum optimates, rege tamen (propter teneram aetatem) absente. In quo, dum acius contenditur de ejiciendis monachis, reducendisque presbyteris secularibus (quos clericos vocant) cum uxoribus suis et liberis, conciliabuli decedit solarium.

Papae Rom.
BENEDICT. VII. 8.Archiep. Cant.
DUNSTAN. 24.Anno Christi.
982.Reg. Saxon.
AETHELRED. II. 5.

Synodus Landavenfis sub Gucano. † Ex. Landaven. MS. fol. 102. citante Spelmanno.

ARTHMAIL rex Guenti, filius Nougui, occidit fratrem suam Elised, imo semetipsum, ut est metricè dictum :

*Quicumque . . . alium molitur laedere, primum,
Ipsum se jaculo percutiet proprio.*

Et factò tam execrabili homicidio, et humano generi exoso, episcopus Gucaunus missis legatis per totam parochiam sibi subditam, et obtemperantem ecclesiae suae Landaviae, propter clericos omnes de majoribus gradibus usque ad

inferiores gradus, ut simul convenirent apud Landaviam. Et congregatis illis omnibus de fine ad finem, ut praediximus, affirmante tota synodo, fecit regem anathematizare: et ablata sibi tota christianorum communitate, et audito sibi factò anathemate, requisivit veniam lachrymabili devotione apud Landaviam, et injuncta sibi poenitentia, de fratricidio perpetrato, largitus est in eleemosyna Deo et sanctis, Dubricio, Teliavo, et Oudoceo, et Gucauno episcopo, et omnibus praefulib. Landaviae in perpetuo Lanm Mihacgel, Lichrit, etc. multa.

Papae Rom.
JOHANN. XV. 7.Archiep. Cantuar.
SIRICII 3.Anno Christi.
991.Reg. Saxon.
AETHELRED. II. 14.

Concilium Siricii archiepiscopi Cantuar.

HUJUS concilii, in quo decreta fuit solutio Danegeldi auctor chronici Anglo. Sax. meminit his verbis: And on þam ylcan geape man gepædde þ man zeald æperz ƷaƷol DeniƷcan mannum Ʒop þam mƷccclan bƷoƷan þe hi pophtan be þam Ʒæ Ʒuman þ þær æperz x þu-

rend punða. þæne Ʒæð Ʒepædde SiƷic AƷceb. h. e. eodem anno (sc. D. cccc. xci.) decretum est primum jam ut solveretur tributum Danicis viris propter magnos horrores, quos incusserunt incolis maritimis; inprimis nempe x. millia librarum. Illud concilium constituit Siricius archiepiscopus.

Epistola Johannis papae XV. De pace concilianda inter Aethelredum regem Angliae, et Richardum ducem Normanniae, quem marchionem vocat. Ex Malm. De gest. reg. l. 2. c. 10.

JOHANNES, quintusdecimus sanctae Romanae ecclesiae papa, omnibus fidelibus salutem. Noverint omnes sanctae matris ecclesiae fideles, et nostri utriusque ordinis per climata seculi dilatati, qualiter nobis relatum est a compluribus de inimicitia Aethelredi Saxonum occidentaliū regis, necnon et Richardi marchionis; unde nimium tristis effectus, utpote de filiis nostris spiritualibus, tandem inito salubri consilio, accersivi quendam Apocisarium nostrum Leonem, viz. episcopum sanctae Treverensis ecclesiae, et misi eum illuc cum literis nostris exhortatoriis, ut resipiscerent ab hac superstitione. Qui transiens vastas intercapedines terrarum, tandem marinos transmeavit fines, et in die nativitatis Domini pervenit ante conspectum regis praefati, moxque ex parte nostra salutato obtulit literas, quas illi miseramus; qui, accersitis cunctis sui regni fidelibus utriusque ordinis sapientioribus, ob amorem et timorem Dei omnipotentis, necnon et sancti Petri apostolorum principis, et per nostram admonitionem paternam, firmissimam concessit pacem, cum omnibus filiis et filiabus suis praesentibus et futuris, et cum omnibus fidelibus suis sine dolo. Qua de re misit

Edelfinum, sanctae Schireburnensis ecclesiae praefulem, necnon Leoffstanum filium Alfwoldi, et Wulstani filium Ederelnothum, [Ethelnodum] qui transierunt marinos fines, et pervenerunt usque ad Richardum praefatum marchionem. Qui et monita nostra pacifice suscipiens, simulque audiens decretum suprafati regis, libenti animo pacem firmavit eandem cum filiis suis et filiabus praesentibus et futuris, et cum omnibus fidelibus suis, eo rationis tenore, ut si aliquis eorum vel ipsi injuste aliquid contra alterum perpetraverint, digna emendatione purgetur. Paxque maneat perpetualiter, et inconvulsa, sacramentorum utriusque partis stigmatè stipulata. Ex parte scilicet regis Aethelredi Edelfinus, praeful sanctae Schireburnensis ecclesiae, et Leoffstanus Alfwoldi filius, et Ederelnothus Wulstani filius. Ex parte Richardi Rogerius episcopus, Rodolphus Hugonis filius, Truteno filius Thurgis. Actum Rothomagi calend. Martii, anno ab incarnatione Domini nongentesimo [nonagesimo] primo, indictione quarta. Et de hominibus regis vel de inimicis suis, nullum Richardus recipiat, nec rex de suis sine sigillo eorum.

† Synodus Landavenfis sub Gucano (al. Gucauno) xxvi. Landaviae episcopo, a S. Dunstano archipraefule Cantuariæ anno Domini dcccclxxxii. consecrato. Qua Arthmail regi Guentiae ob fratricidium anathema declaratur, etc. Eodem quo Gucanus consecratus fuit anno hanc synodum celebratam fuisse verisimile est, quia anno sequenti xxvii. Landaviae episcopus Bledri successit.

Papae Rom.
JOHAN. XV. 10.Archiep. Cantuar.
ALVRICI 2.Anno Christi
994.Reg. Saxon.
AETHELRED. II. 17.*Liber legum ecclesiasticarum.* Ex MS. Colleg. Corp. Christi Cantabr. S. xviii.*Prooemium hortativum ad legendum haec capitula, etc*.*

IL eop halſige broþru ða leoſertan ꝥ ge mid pæccendre gýmenge hýczen ýmbe ða fremunge godra peorca 7 ýmbe ða botc ða miſðæda eop ðær underþeodðan folceſ. hu ge heom rýmble mægen ſpeoto- loſt getæcan ðone peƒ ðone ecan hælo. æg- þer ge mid lafum ge eac mid býrenum eop- neſ ðær nýhtan liſeſ. ꝥ ægþer ge ge ſop heora fremunge ge pe ſop eopne geornful- nýſſe mægen godelic pýpþe pæſtm bæpe bpinƒan of uſ ðære be pæſtan nýtte. Eac ic eop býððe georne broþru. ꝥ ge ðaſ ſea- pan cƿiðar ðe ic ſop une gemænne ðearpe of halgum bocum gegaderaðe ge gelome pæ- ðen. 7 hýt on eopne gemýnde gehealden. 7 ge eopne liſ ðægþamlice mid haligra boca pæðinƒe. 7 mid godra peorca biƒenƒe ſpæ- tƿian 7 betan. 7 mid eop ðam underþeodðan folce Eode ſultumiendum to ðam heoƿonli- can riƒe hiƒien.

I. ———.

Butan tƿeon ge ſceolon ƿitan 7 rýmble ge- munan. ꝥ pe ðe uſ beſæſt iſ ſeo gýminƒ Eoder folceſ 7 ſeo peccendom heora ſaple. ꝥ ſop eallum ðam ðe ſop une gýmelearte ſoppeorþaþ. pe ſceolan riht agýlðan on do- meſ ðæge. 7 ſop ðam ðe pe mid urum bi- renum 7 lafum Eode geſtƿeonende beoþ. pe beoþ on ſoonde ðære mede eceſ liſeſ. to uſ iſ gecƿeden ðurh une dƿihten. ge rýndan eorþan ſealt. ƒiſ ðonne ꝥ cƿiſtene folc iſ Eoder mete 7 pe rýndon ꝥ ſealt. ðonne Eo- de ſultumiendum ðurh uſ ſceal ꝥ folc beon Eode to ƿillan gehealden.

Ee ſceolon eac ƿitan ꝥ eopne haðar rýn- ðan ða æfteran haðar æfter urum haðum. 7 uſ ða nýſtan. gelice ða biſcopaſ rýndan on gepƿiſle ðara apoſtola on ðære haligra ge- ſomnunƒe. ſpa rýndan ða mæſſeppeorƿaſ on ðam gepƿiſle Epiſteler ðegna. ða biſceopaſ Aponeſ. 7 ða mæſſeppeorƿaſ habbaþ ðone hað hiſ ſuna. ſopþon hiſ geðarfaþ. ꝥ ge ſi- en rýmble gemýnðige ſpa healice geþinƒe- neſſe eopneſ haðeſ. 7 eac ðære halgunƒe 7 ðære ſmýrinƒe ðe ge on eopne handa on- ſenƒon æt biſceopa handum. ða ge hað un- ðeſſenƒon. ꝥ ge næſſe ſpa healice medum- neſſe ne ſoppýſcen. ne ge eopne handa mid

Ego vos obsecro, fratres dilectissimi, ut vigi- lanti labore curetis emolumentum bonorum operum, et compensationem malefactorum vo- bis subiecti populi; quomodo eum semper quam diligenter possitis docere viam, quae promouet salutem, siue doctrinis siue etiam exemplis ju- stae vestrae vitae, ut tam vos pro eorum pro- gressu, quam nos pro vestra promptitudine, pos- simus Deo dignos fructus ferre iis, qui nobis concrediti sunt, utiles. Rogo vos etiam sedulo, fratres, ut vos haec pauca capitula, quae pro vestro communi usu ex sacris libris collegi, fae- pissime legatis, et ea in memoria vestra retine- atis, et vitam vestram quotidie sacrorum libro- rum lectione et bonorum operum cultibus orne- tis ac emendetis, et cum vobis subdito populo, Deo auxiliante, ad caeleste regnum aspiretis.

I. *De munere et dignitate sacerdotum.*

Absque dubio scire debetis et semper memi- nisse, quod nos, quibus commissa est cura po- puli Dei, et regimen animarum illorum, pro omnibus iis, qui ex nostra negligentia pereunt, rationem reddituri simus in die iudicii, et pro iis, quos nostris exemplis et doctrinis Deo thesau- rizaverimus, accepturi simus praemium, vitam aeternam. Nobis dictum est per Dominum no- strum “Vos estis sal terrae;” si igitur popu- lus christianus est Dei cibus, et nos sumus sal, tunc Deo auxiliante per nos populus ad Dei voluntatem [perficiendam] contineri debet.

Scire etiam debetis, quod vestri ordines sint posteriores nostris ordinibus, et nobis proximi; sicuti episcopi sunt in loco apostolorum in san- cta sua ecclesia, ita presbyteri sunt in Christi ministrorum loco. Episcopi Aaronis, et presby- teri ordinem tenent filiorum ejus, quoniam vos decet semper esse memores tam magni honoris ordinis vestri, et consecrationis etiam ac uncti- onis ejus, quam in manibus vestris accepistis per episcopi manus, cum ordinem susceperetis, ut nunquam tam sacram benignitatem perdatis, nec manus vestras tam sacro unguento unctas, pec-

* Capitula haec incertae editionis Johannes Johnson, vicarius olim Cranbrookiae in comitatu Cantii, Theodulfo, episcopo Aurelianensi in Gallia, attribuit, eorumque versionem Anglo-Saxonicam Aelfrico, Wiltoniensi primum episcopo, dein Cantua- rienſi archiepiscopo, adſcribit, anno dccccxciv. vel dccccxcv. Verba ejus vol. I. collect. ecclesiast. leg. et canonum, ad an. dccccxciv. haec sunt.

“If the following Capitula were to bear the date of their first author, I must have placed them near 200. years back- ward; for they were composed in Latin by Theodulf, who was preferred to the see of Orleans in France toward the latter end of the eighth century. Baronius puts them in the year dccccxxv. which is too late by far. You have them also in the seventh tome of the councils. But I insert them here, not as a Latin or French composition, but as the English translation of an old Saxon translation, made undoubtedly by the same Elfric, whose charge or canons I have given to my reader at the year dccccxvii. These, I presume, were translated by Elfric for his own use, when he was advanced to the see of Wilton in the year dccccxciv. or at the farthest the next year, when he became archbishop of Canterbury. H. J. Vide quae clar. Spelmannus ad finem horum capitulorum adnotavit.

cando polluat, sed conservantes vestram cordis et corporis puritatem, omni populo exemplum sistatis bene vivendi, et iis, quibus praeestis, ostendatis viam veram ad regnum caeleste.

II. *Quod sacerdotes debeant orationi et lectioni incumbere.*

Vos decet admodum sedulo sacros libros legere, et frequenter orare, quoniam iusti hominis vita per lectionem sacrorum librorum ad Deum incitatur et disponitur, et per orationem ornatur, juxta id quod David dicit: "In corde meo abscondo eloquia tua, ne peccem contra te." Haec nempe sunt arma, quibus diabolus superatur, scilicet crebra [et] assidua lectio sacrorum librorum et continuae preces. Haec sunt illa instrumenta, quibus caeleste regnum obtineri potest. His armis quodlibet vitium comprimitur, et his alimentis omnes virtutes nutriuntur et promoventur.

III. *Quod vacantes opificium exerceant manuale.*

Illis temporibus, quibus a lectione sacrorum librorum et oratione cessatis, debetis aliquod utile opus mundanum auspicari, quoniam otium inimicus est animae; et quia diabolus ultro saepe eum ad vitium aliquod perducit, quem invenerit cessantem ab aliquo bono opere. Per consuetam igitur sacrorum librorum lectionem, potestis tam discere quomodo ipsi ad regnum caeleste pervenire possitis, quam etiam quomodo [illud] alios docere debetis. Per preces autem potestis tam vobisipsis, quam aliis hominibus, quibus vero amore conjuncti estis, saepe multo auxilio esse, tam viventibus quam morientibus. Per hanc operationem manualementis corpus vestrum regere, ut sit eo minus habile ad vitia, et etiam operari possitis per opus illud, ut bonis vestris pauperes auxiliari queatis, qui ipsi nihil habent, et vires non habent, ut operari queant.

IV. *Ad synodum venientes quid secum ferent.*

Quandocunque ad episcopi synodum convenitis, habeatis vobiscum quilibet vestimentum missale, et quilibet librum, et quilibet vasa eucharistiae, et singula quibuscum vobis concredendum officium administrare possitis; et duos presbyteros vel tres aut tot laicos ad servitium responsorium, ut sanctum sacramentum reverenter vobiscum celebrare possint, ut in vobis cerni possit quam diligenter et quam magnifice vos Deo in vestris ministeriis serviat.

V. *Ut panis, vinum, et aqua in missa sint mundissima.*

Injungimus etiam, ut panes eucharisticos, quos in sancto sacramento Deo offertis, vel vos ipsi coquatis, vel servi vestri coram vobis, ut sciatis munde et nitide factos esse; et ut tam panes eucharistici, quam vinum et aqua, quae ad eorum oblationem pertinent, in missae celebra-

rya halizne smyringe germýreðe rýnzien-
de ne bermýten. ac healðenðe eorpe heortan
7 lichoman clánnýrre eallum folce gebýr-
ne ar̃tellen pel to lýbbene. 7 ðam ðe ge
pe rýndan. ge tæcan ðone rihtan wez to he-
ofona rice:

II. ———.

Eor gedafenaf þ ge rýrpe rýnzallice halize
bec næðan 7 eor zelome gebiddan. forðon
ðe ðær riht wýran weper lír. ðurh ða næ-
dinge halizra boca to Eode biþ zetýhted.
7 zetnýmed. 7 ðurh ða gebedu hit biþ ge-
færteð. be ðam craf Davið. in minre he-
ortan ic gehýððe ðine zerræcu. þ ic ne
zerýnzode riþ ðe: Ðir rýndon wítodlice ða
wæpena ða deofol mid oferfýrðed biþ. þ ir
ðonn of hærðlice nædinga halizra boca. 7
zelomlice gebedu: Ðir rýndan ða zetapa
ðe mon mæg heofena rice mid bezytan. mid
ðýrrum wæpnum beof ælce uncýrta forþric-
te. 7 mid ðýrrum andlýfenum biþ ælc mæ-
zen gefed 7 gefýrðed:

III. ———.

Ðam tíðum ðonne ge ða nædinge halizra
boca forlæten 7 ða gebeda ðonne fculon ge
on sum nýtlíc weorold weorc fon. forðon
reo ýðelner ir ðære farle feond. 7 þ re de-
ofol rýrpe hærðe on sumum uncýrtum ge-
brincgþ ðone ðe he gemet idelne ælces zo-
des weorces: Ðurh ðone zepunan halizra
boca nædinge. ge mazon ægþer ge zelean-
nan hu ge rýlfe to heofona rice cuman fculon.
ge eac hu ge ofne læran fceolon. Ðurh
ða gebedu ðonne ge mazon ægþer ge eor
rýlfum. ge ofrum mannum ðam ðe eor on
forþne lufan gefeodðe beof. on rýrpe micelan
hýlfe beof. ge libbendum ge forþfarenum:
Ðurh þ hand weorc ge mazon eorþne licho-
man zepýlðan. þ he ðy lætra biþ to uncý-
rtum. 7 eac ge mazon zetýlian ðurh þ we-
orc þ ge mazon mid eorrum zodum eapmra
manna gehelpan. ðe rýlfe nabbaf. þ ðæra
mihtra nabbaf. 7 hie wýrcen mazon:

IV. ———.

Ðam tíðum ðe ge birceopa gemot re-
cen. habbaþ eor mid rýlce mæsse weaf. 7
rýlce bec. 7 rýlce hufel fæta. 7 rýlce ge
mid ðýrrum eor ða befarstan ðenunga ðen-
an mazon. 7 ii. weorcas. ofþe iii. ofþe rýra
fela læwðra to ðanize cpyðra þ hie þ hal-
ize zerýne arwuplice mid eor bremnan mæ-
zen þ mon on eor zereon mæze hu zeorn-
lice. 7 hu hihtlice ge Eode on eorrum ðe-
nungum ðeopian:

V. ———.

Eac we beoðaf. þ ða oflætan ðe ge on
ðam halzan zerýne Eode ofmæf. ofþe ge
rýlfe bacen. ofþe eorpe cnihtas beforan eor.
þ ge witen þ hit clánlice 7 rýrþlice gedon
rý. 7 þ ægþer. ge ða oflætan. ge þ win. ge
þ wæter ðe to ðære ofwunga fceolon. on
ðam

ðam mæsse ranze þ hie syn mid ealre clæn-
nyrre. 7 geornfulnere. 7 mid Godes ege
behoðode 7 begymde. þ ðær nan ðing unry-
perner on ne ry. ne unclænner. Forþan nan
mæsse ranz beon ne mæg butan ðam ðrim
ðingum. þ is. oflætan. 7 pin. 7 pæter. swa þ
halige gewrit criþ. ry Godes ege mid eop. 7
eall þ ge don. do ge mid micelre geornful-
nære. þ pin getacnaþ uwer ðrihtener ðro-
punge. ðe he for ur ðrowade. þ pæter þ
folc ðe Erist his blod for ageat.

VI. ———.

Eac we beoðað. þ ðam tidum ðe mæsse-
preost mæssan ranze þ nan riþ ne genealæ-
ce ðam weofode. ac stāden on hyra ste-
dum. 7 se mæssepreost ðær æt hiom on so
ðære ofrunge ðe hi Gode ofrian wylleþ. riþ
sceolon gemunan hyra mettrumnera. 7 hy-
ra haðer tyðdernera. 7 forðon hie sce-
olon onðrædan. þ hie ænig ðara haligra ðin-
ga on hrinen. ðe to cýrcean ðenunga belim-
paþ. þ hiom sceolon eac læweðe weas onðræ-
dan. ðy læw hie geeapnian swilc wite. swilce
Oza geeapnode ða he wolde ða ðrihtener ari-
ce bepan. swa him na to gebýweðe. forðon
he weas þona ða fram ðrihtene ofrlægen.

VII. ———.

Ne sceolon mæssepreostas nater hpon næ-
nig ðinga ælwie butan ofrum mannum mæss-
an synzan. þ he wite hwone he gnete. 7 hwa
him on cweþe. he sceal gnetan his ymb-
stādenða. 7 hig him sceolon andsparian.
he sceal gemunan ðone ðrihtenlican cweðe
ðe he on his godspelle cweþ. he cweþ. ðær
ðær tpegen men ofþe ðry gezaderode beoþ
on minum naman. ðær ic beo to middes he-
opa.

VIII. ———.

We gesawon eac of in cýrcean æðer ge
corn ge hig ge hwylce woruldlice ðing beon
gehealdene. ðonne nelle we þ ðær mon ænig
ðing inne healde. butan ða ðe to ðære cýr-
cean swatrum belympað. þ is. halige bec. 7
hwylc fæta. 7 mæsse weas. 7 cýrcean gezý-
nela. on gehwylcum ðingum. ge on hræge-
lum. ge on fætum. ðylær gif we elles ry to
ur gecweden swa swa to Iudeum wæs. min hwil
is gecweden gebed hwil. nu worhte ge hit
sceapum to swearfe.

IX. ———.

Hit wæs ealð ðear on ðissum landum. þ
mon of forþ gesawene men innan cýrcean
byrigde. 7 ða stowa ðe wæron to Godes ðe-
orðome gehalgode 7 gebletode him on to
ofrienne. mon worhte to licetunum. ðonne
nelle we nu heonan forþ þ mon ænigne in cýr-
cean býrie. butan hit hwylc sacerð haðer
mon ry. ofþe eft swa rihtwylc læweðe þ mon
wite þ he on his lifes geeapnunge libbenðe
swilce stowe geeapnode his lichoman on to
wæstanne. Nelle we eac þ mon ða lichoman

tione omni cum puritate, et industria, et ti-
more Dei tractentur, et cura eorum habeatur,
ut nihil immundum in iis sit, nec impurum;
quoniam nulla celebratio missae fieri potest abs-
que his tribus rebus, hoc est, panibus eucharis-
ticis, et vino, et aqua, prouti S. scriptura dicit:
“ Sit Dei timor vobiscum, et omne quod facitis,
facite multa cum diligentia.” Vinum signifi-
cat Domini nostri passionem, quam pro nobis
sustinuit, aqua populum, pro quo Christus san-
guinem suum effudit.

VI. *Ut foeminae ad altare in celebratione non accedant.*

Injungimus etiam ut iis temporibus, quibus
presbyter missam celebrat, nulla mulier appro-
pinquet altare, sed stet in suo loco, et presbyter
ibi ab illa oblationem accipiat, quam Deo of-
ferre velit. Mulieres recordari debent infirmi-
tatis suae, et sexus sui imbecillitatis, et ideo ca-
vere debent, ne aliquid illarum sacrarum rerum
immudent, quae ad ecclesiae ministerium perti-
nent; laici viri etiam caveant ne forte talem pro-
mereant poenam, qualem Uzza promeruit, cum
arcam Dei portare vellet, id quod eum non de-
cebat, quoniam statim ibi a Domino percutie-
batur.

VII. *Ut sacerdos solus non celebret.*

Non debet presbyter unquam solus absque a-
liis viris missam celebrare, ut sciat, quem salu-
tet, et quis ei respondeat. Debet salutare circum-
stantes suos, et illi ei respondere debent. Re-
cordari debet tunc dominici sermonis, quem in
evangelio suo dicebat. Inquiebat, “ Ubicunque
duo vel tres congregati sunt in meo nomine, ibi
sum in medio eorum”.

VIII. *Ut nihil non sanctum ponatur in ecclesiis: non messes, non foenum, etc.*

Saepe etiam vidimus in ecclesiis tam frumen-
tum, quam foenum, et quodcunque mundanum
quid contineri; ast nolumus, ut ibi aliquid conti-
neatur, nisi quod ad ecclesiasticum ornatum perti-
net; hoc est, sanctus liber, et vasa eucharistica,
et vestimentum missale, et ecclesiastici habitus
in singulis negotiis, tam in vestimentis, quam in
vasis, ne forte alias ad nos dicatur, prouti ad
Judaeos: “ Domus mea dicta est domus orationis,
nunc fecistis illam latronum cryptam.”

IX. *De non sepeliendo in ecclesiis, etc.*

Antiquus erat mos in his regionibus, mortuos
homines frequenter in ecclesiis sepelire, et loca,
quae ad Dei ministerium sanctificata, et conse-
crata erant ad offerendum, ipsi facere coeme-
teria. Jam nolumus abhinc, ut aliquis in eccle-
sia sepeliatur, nisi sit vir sacerdotalis ordinis, aut
etiam tam justus laicus, ut sciatur quod vivus
propter meritum vitae suae talem locum corpus
suum ibi reponendi promeruerit. Nolumus ta-
men ut corpora, quae prius in ecclesia sepulta

erant,

erant, ejiciantur, sed tumuli, ubi appareant, ut utrum horum [eligatur] vel profundius illa in terra sepeliantur, vel transitus super ea fiat et aequaliter ac convenienter cum ecclesiae pavimento condantur, ut nullus tumulus ibi videatur. Si autem in aliquo loco tot tumuli sint, ut hoc difficile sit factu, tunc finant loca illa coemeteria esse, et auferatur altare inde, et in purum locum ponatur, et ibi ecclesiae sint, ubi Deo reverenter et pure offerri possit.

X. *Ut in ecclesiis non sint vaniloquia, etc.*

Non est aequum, ut ob aliquam aliam rem ad ecclesiam adeamus, nisi ad orandum, et ex Dei amore; prohibemus etenim tam tumultus, quam lusus et vaniloquia, imo quaecunque inutilia in sacris locis fieri. Procul dubio ubicunque Dei nomen crebro invocatur, et sacrum sacramentum in missae celebratione offertur; nullum est dubium, quin Dei angelorum praesentia ibi valde prope sit; et ideo admodum periculosum est in sacris illis locis vel illud facere aut dicere, quod locis illis non convenit, cum Dominus noster illos homines ejecerit ex templo suo, qui tam emebant, quam vendebant quicquid Deo offerebant. Quanto magis putes, quod illos in ira ex templo suo sit ejecturus, qui mendaciis et vaniloquiis et immodicis risibus et hujusmodi nugis loca ad Dei ministerium consecrata foedant et polluant.

XI. *Ut missa non celebretur nisi in loco sacro.*

Neque etiam justum est, ut missa celebretur in aliquo loco, nisi in ecclesiis, neque in domibus, neque in aliquo loco, nisi in locis illis, quae Deus ad id elegit, prout scriptum est: "Non offeras hostiam tuam in quolibet loco, quem videris, sed in illo loco quem Deus ad id elegit, ut nomen suum ibi ponat:" praeterquam in exercitu, tunc fervetur tentorium ad hoc tantum et consecrata altaria, in quibus ministerium celebrationis missarum expleatur.

XII. *Ut foemina non habitet cum sacerdote.*

Non est justum, ut mulier aliqua cum presbytero in domo habitet, licet hoc canones matri et forori concedant, et illis personis, quas alicujus infamiae accusare non audemus; attamen interdiximus singulis mulieribus, quoniam si de cognatione earum sint, habent alias ancillas, quas vereri possumus, ne presbyterum ad peccatum alliciant.

XIII. *Ut sacerdos ebrietatem et tabernas fugiat: et inordinata etiam convivia.*

Cuicumque presbytero etiam quam maxime necessarium est, ut sibi ipsi ab ebrietate caveat, et etiam populo, qui ei subiectus est, illud doceat. Presbyteri non debent in tabernis comedere vel bibere, neque debent peregrini territorium, vel domum, vel spectaculum aliquod fre-

de ær on cýrcean bebýrgeðe þær on utþeoþe. ac ða býrgena ðe ðær geryne rýn þ mon oþer ðara. oþþe hið feor on eorþan beðelþe. oþþe oþer þeðe. 7 ðære cýrcean flon emlice. 7 gerynenlice gerynce. þ ðær nan býrgene geryne ne rý: Eif ðonn on hýlcepe rtope rpa þela ðæra býrgena rý þ hit to eapþolic rý to ðonne. ðonne læte man ða rtope to lictune. 7 nime þ þeofoð ðanon. 7 hýt on clæne rtope arette. 7 ðær cýrcean næpe. ðær mon Gode apþurþlice 7 hlutþorlice ofþrizean mæge.

X. — — —.

Nið hýt rýht þ man for ænizum oþrum ðingum to cýrcean gange. butan for gebedum. 7 for Godeþ lufan. forþan ðe þe forbeoðað ægþer ge gerylty. ge pleðan ge unnytta forð. ge gehpýlce unnýttnere in ðam halðan rtorum to ðonne. Butan tpeon ðær ðær Godeþ nama gelome gecýgeð biþ. 7 ða halige geryne on mæsse ranðe geofþroð. nið nænið tpeo þ ðær biþ Godeþ engla andpeapðner rpyþe genehhe. 7 hit forþon rpyþe pleolic ið þ man on ðam halðum rtorum aþer oþþe þ ðo oþþe þ rþnece þ ðam rtorum ne geðafenað. ða ure ðrihten ða men apeap of hið temple ða ðe ægþer ge bohten ge realðon. þ þ hið Gode ofþreðon: hu micle ma þeneru. þ he mið ýrpe ða utapeorpe of hið temple. ðe mið leaþungum. 7 mið unnýttnum geryræcum. 7 mið unge-met hleahtum. 7 mið gehpýlcum unþearum ða rtope ðe to Godeþ ðeopðome gehalðode þær on. rýlaþ 7 bermytaþ.

XI. — — —.

Nið hýt eac rýht þ man mærran rinðe on ænizne rtope butan on cýrcean. næþer ne on huþum. ne on ænizne rtope butan on ðam rtorum ðe God to ðam gecear. rpa rpa hýt apþýten ið. loca þ ðu ne ofþrize ðine lac on ælcne rtope ðe ðu geþeo. ac ðær on ðære rtope ðe God to ðan gecear. þ he hið noman ðær rette. butan hýt on rýrðe rý. ðonne hæbbe man getelð to ðam anum. 7 gehalðoð þeofoð. on ðam þeo ðenunð ðær mæsse ranðer rý gerylled.

XII. — — —.

Nið hýt rýht þ ænið rþmon mið mæsse-þeofoðe on huþum punize. ðeah hýt canoneþ medeþ 7 rpyrter alyðen. 7 ðam haðum ðe mon naner unhlýran ætþenan ne ðorþte. ðonne forbeode þe hit ðeah ælcum rþmen. for ðon gýr ðær ða gerybban beoþ hið habbaþ oþþe ambihð men. ðe mon mæð onðræden þ ðone mæsseþeofoð to rýnne getýhte.

XIII. — — —.

Eac ið gehpýlcum mæsseþeofoðe rpyþe mycel ðearf þ he hýne rýlþne rþ ðruncennýrre rýlde. 7 eac þ folc þ him unðerþeodde biþ þ ylce læpe. Ne rceolon mæsseþeofoðar æt ceapealeþelum ne etan ne ðrincan. ne hýð ne rceolon rþemðra manna tunar. ne huþne for nanþe þæfeþeoþnýrre recan. ne mið rþum.

ƿiſum. ne mið nanum unclænum haðum nane
gebeorƿcipaſ habban. ac Ʒýſ hiƷ hƿýlc aſ-
ƿýrþe hýnedes ƿæðen to hiſ hure Ʒelaþige.
ſe ðe ƿýle mið hiſ ƿiſe 7 mið bearnum on
Ʒarþlicum Ʒeſean bliſſian. 7 æt him onſon ða
Ʒeƿeorð Ʒarþlicne laſe. 7 him ſýllan ƿor ƿo-
þne luſan lichamlice Ʒeƿeorðo. ðonne iſ hiſ
cýn þ Ʒe ðone mið eadmedum Ʒeſecen. 7 ðo-
ne mið eorþum Ʒarþlicum laſum Ʒeƿe-
orðian. ðe eor mið hiſ ƿorolþlicum Ʒoðum
Ʒeƿeorðað.

XIV. ———.

Ne ſpane nan mæſſepneorþ nan ne mon oſ
oþne cýrcean hýrnýſſe to hiſ cýrcean. ne oſ
oþne ƿneorþcýne læne. þ mon hýr cýrcean
Ʒeſece. 7 him heopa teoþinƷe ſýllan. 7 ða
Ʒenýhtu ðe hiƷ ðan oþrum ſýllan ſceolþan.
Ac Ʒehƿýlc ſý blyþe ðaſ ðe him æt hiſ cýr-
can cume. 7 ðaſ Eode ðancie. ƿorþon hiſ iſ
appiten. þ nan man ne ſcýle oþrum ðon þ he
nelle þ him man ðo. 7 hiſ cƿiþ eac on ðam
halƷan Ʒoðſpelle. loca hƿæt Ʒe ƿillen þ eor
oþne men ðon. ðo Ʒe hiom þ ylce. ðonne lo-
ca hƿa onƷean ðiſ ƿýnne 7 une laſe ƿorþic-
Ʒen. ðonne ƿite he þ oþer ðana. oþþe he ſce-
al ðaſ haðes ðolian. oþþe hiſ ſƿiþe ſƿiþlice
Ʒebetan æƷter boca ðome.

XV. ———.

Eac ƿe beoðað ælcum Ʒemete. þ næniƷ mæſ-
ſepneorþ oþner mæſſepneorþes ƿneorþ ne
ƿýrðe. ne hýne ne ſpane ne ðeah he hýne
Ʒeſece þ he hýne nane undeſſeo. ƿorþon
hiſ iſ ſƿiþe ƿarþlice on canonum ƿorþoðen.

XVI. ———.

Eiſ hƿýlc mæſſepneorþ onſunden biþ þ he
aþer oþþe ƿneorþ haðes oþþe læpeðes haðes
men æniƷe medſceat ſelþ oþþe ſealde. ƿorþ
ði ðe he ƿilniƷe oþner ƿneorþes cýrcean oþ-
þinƷian. ƿite he ƿor ðýſſum neaſlace 7 ƿor
ðýſſe neþan ƷýtſunƷe. þ oþer ðana. oþþe
he ſceal hiſ haðes ðolian. oþþe on cƿeaſter-
ne hiſ mið ſƿiþe lanƷne 7 ſƿenƷne hneorþ-
ſunƷe betan. æfter boca ðome 7 be biſceop-
es hæſe 7 Ʒepitniſſe.

XVII. ———.

Eiſ man hƿýlc untſum cild to mæſſepne-
orþe bƿinƷe. ſý oſ ſƿýlcne mæſſepneorþ
ſcýne ſƿýlce hiſ ſý. ðonne fullie he hiſ ſo-
na. 7 ƿor næniƷum unæmtan ne ƿorlæte he
hiſ ne fullie ſý ðonon ðe hiſ ſý. Ʒiſ he hiſ
ðonne ƿor æniƷum ðinƷe ƿorlæt. 7 hiſ bu-
tan fulluhte Ʒepit. ðonne ƿite he þ he ſce-
al on ðomeſ ðaƷe ƿor ða ſaſle niht aƷýlþan
Eode.

XVIII. ———.

Ne ſý nan ſaceþ haðes man ne læpeðes
haðes ðe ma ðe ðurþe Ʒeþniſtlaecan þ aþer
oþþe calic oþþe ðiſc oþþe æniƷ ðana ſata ðe

VOL. I.

quentare neque cum mulieribus, vel cum aliqui-
bus impuris personis aliquod commercium ha-
bere; sed si aliquis venerandus paterfamilias
eum ad domum suam invitet si velit cum uxore
sua et liberis spiritali gaudio laetari, et ab eo ac-
cipere refectionem spiritalis doctrinae, ac ipsi
ex charitate porrigere corporalem refectionem;
tunc decet, ut illum in humilitate visitetis, ac
eum spiritalibus vestris doctrinis reficiatis, qui
vos mundanis suis bonis refecit.

XIV. *Ut sacerdotes aliorum parochianos ad se non
alliciant ob contrahendas decimas.*

Non suadeat aliquis presbyter aliquem de al-
terius ecclesiae auditoribus ad suam ecclesiam,
neque [aliquem] alterius parochiae doceat, ut
suam ecclesiam frequentet, et ipsi decimas suas
det, et eos corrigit, qui aliis illas dare deberent.
Sed quilibet gaudeat propterea quod quis ad ec-
clesiam suam veniat, et Deo ejus rei causa gra-
tias agat, quoniam scriptum est, “quod nemo al-
teri id facere debeat, quod nolit, ut quis ei fa-
ciat”. Et dictum est etiam in S. evangelio:
“Quaecunque vultis, ut vobis alii faciant, facite
hoc illis ipsi”. Quisquis autem haec instituta
et nostram doctrinam spreverit, sciat alterutrum
horum [se incurrere] vel quod ordinem perdere,
vel quam gravissime compensare debeat juxta
jus legis.

XV. *Ut sacerdos alterius clericum non subducatur.*

Jubemus etiam omnibus modis, ut nullus pre-
sbyter alterius presbyteri clericus fiat, nec eum
persuadeat, nec aliquem, licet ipse quaesiverit, illi
subducatur, quoniam quam firmissime in canoni-
bus prohibitum est.

XVI. *De presbytero, qui dato munere alterius ec-
clesiam ambierit.*

Si quis presbyter inventus sit, quod vel sacer-
dotalis vel laici ordinis homini aliquod munus
impendat vel impenderit, pro eo quod velit al-
terius presbyteri ecclesiam furripere, puniatur
pro hac rapina et pro hac violenta avaritia, al-
terutro horum; vel quod ecclesiam suam perde-
re, vel in carcere per longiorem et aerumnosio-
rem poenitentiam emendare debeat, juxta prae-
scriptum legis, et pro episcopi jussu ac auctori-
tate.

XVII. *Ut nullus presbyter aegrotantem parvulum
recuset baptizare.*

Si quis aliquem aegrotum infantem ad pre-
sbyterum apportet, cujuscunque presbyteri pa-
rochiae sit, tunc statim eum baptizet, et ob nul-
lum impedimentum illum baptizare negligat,
quocunque modo sit; si propter aliquam rem
hoc negligat, et absque baptismo moriatur,
tunc sciat, quod in die judicii pro anima illa ra-
tionem redditurus sit Deo.

XVIII. *Vasa sacra non profananda.*

Nullus sacerdos vel laicus unquam audeat
praesumere vel calicem vel patinam vel aliquod
vasorum, quae ad divinum cultum sanctificata
sunt,

Z z z

sunt, ad aliquem mundanum usum convertere. Nimirum qui ex consecrato calice aliquid aliud praeter Christi sanguinem bibit, qui in sacramento missae consecratus est, vel patinam ad ulla alia servitia adhibet praeter altaris, cogitet ne ipsi accadat, quod Balthazari, cum Domini consecrata vasa in suum servitium adhiberet, perdebat simul tam vitam, quam regnum suum.

XIX. *De scholis in ecclesiis.*

Si quis presbyter velit nepotem suum vel quendam consanguineum suum erudiendum mittere ad ecclesias, quae nobis ad gubernandum concredita sunt, concedimus ei hoc libentissime.

XX. *Ut presbyteri per villas scholas habeant, et gratis parvulos doceant.*

Presbyteri semper debent in domibus suis ludimagistrorum scholas habere, et si quis devotus [homo] parvulos suos eis ad instructionem concedere velit, illos quam libentissime suscipere et benigne docere debent. Cogitare debetis, quod scriptum sit, quod "qui docti sunt, fulgebunt sicut splendor caeli;" et quod "qui multos ad justitiam erudiverunt et docuerunt, splendent sicut stellae in aeternum." Attamen non debent pro instructione eorum aliquid a consanguineis ipsorum expectare, nisi quod propria voluntate facere voluerint.

XXI. *De vita sanctius instituenda praecepta plurima.*

Cum nempe tota sacra scriptura exemplis ac doctrinis bonorum operum repleta sit; et cum in campis sacrae scripturae facillime arma inveniri possint, quibus vitia comprimi, et bona opera promoveri queant; tamen nobis placuit in his scriptis cujusdam sancti patris sententiam addere, ad promovendum et docendum bona opera. In ea sententia paucis verbis dictum est, quid facere et quomodo nos gerere debeamus. Primo omnium ibi iussum est, ut quisque diligat Dominum Deum suum cum toto suo corde, et cum tota sua anima, et cum omnibus suis viribus; et proximum suum sicut seipsum. Postea etiam iussum est, ne quis occidat, ne quis injustum adulterium committat, ne furetur, ne alterius rem injuste cupiat, ne in falso testimonio inveniatur. Iussum etiam est, ut quemlibet honoret; et nemini faciat quod nolit, ut quis ipsi faciat; et abneget corporis sui desideria; et sequatur Christi praecepta; ac mundet corpus suum; et mundi ornamenta non desideret; et jejunium amet; inopes nutriet; et nudos vestiat; infirmos visitet; mortuos sepeliat; omnibus afflictis auxilio sit; et dolentes consoletur; et eos ipsos quantum potest, semper postea tam verbis quam factis mundanis moneat ac conservet; et nihil eis adeo imprimat quam amorem Christi. Et in ira sua nihil faciat, cuius eum postea poenitere possit, neque saltem per aliquod tempus iram retineat, ac in corde suo nullum dolum foveat; et nulli homini pacis of-

to godcundum bigonze gehalgod biþ to ænigum populo ðinge do. witodlice se ðe of gehalgodum calice aht elles ðrinch buton crifter blod. þ on ðam geryne ðær mæsse ranzer biþ gehalgod. oþþe ðone dirc to ænigum oþrum ðeninþum deþ. butan to ðær peoroðer. he mæg penan þ him gebirige swa Balthazare dyde ða ða he nam ða drihtener gehalgodan fæta on his ðenunze. he forleas æt romne ægþer ge his lif ge his rice.

XIX. ———.

Eis hpylc mæssepreost pile his neþan oþþe his maga hpylcne to lape don æt ðære cýrcena hpylcne ðe us to healðenne beferre sýnt. ðonne unne se ðær swiþe pel.

XX. ———.

Mæssepreostas sceolon symble æt heora hysum leorning monna sceole habban. 7 gif hpylc godra pile his lytlingas hiom to lape beferan his sceolon swiþe luflice his onfon. 7 him efrelice tæcan. Se sceolon gebencean þ hit is awriten. ða ðe zelapede beoþ his scýnaþ swa heofones birhto. 7 ða ðe manige men to rihte týhtaþ 7 zelapah hi scýnaþ swa swa steorpan in ecnýrre. Ne sceolon his ðeah for ðære lape næniges ðinges pilnian æt hýra magum. butan ðær ðe his hýra agnes ðances hi don sýllaþ.

XXI. ———.

Witodlice ðeah eall halga gewritu mid brenum 7 mid lafum godra weorca gefyllde sýn. 7 mon on ðam feldum ðara haligra gewritas swiþe eafe ða wæpnu metan mæg mid ðam mon ða uncýrta ofercoman mæg. 7 gode weorc fýrþrian. ðeah us weorþ þ se on ðýrrum gewrite sumes haliges fæder criðas settan to fýrþrinze 7 to lape godra weorca. On ðam cride is weorþum wordum gewæd hwæt se don sceolon. Sæst on forweorðum ðær is onbeboden. þ gehwa lufie his drihten God mid ealre his heortan. 7 mid ealre his sawle. 7 mid ealle his mægene. 7 his ðone nestan swa swa hýne sylfne. And æfter ðon is beboden. þ mon man ne slea. ne unriht hæmed ne fremme. ne ne stele. ne nanes oþres mannes ðinga on unriht ne pilnige. ne on leasne gewitnesse ne beo. Eac hit is beboden. þ he ælcne mon arie. 7 nanum men ne do þ he nelle þ him mon do. 7 swiðe his lichoman lufum. 7 sylige Erifter bebodum. 7 clænrige his lichoman. 7 worulde glenze ne pilnige. 7 fæsten lufie. ðearfan fæde. 7 nacode scrýde. untrume neorige. deade býrge. ælcum swýncendum on helpe sý. 7 ða forgiendan frefrige. 7 hýne sylfne ðær ðe he mæge symble ægþer ge swið woruld swiðe. ge swið woruld ðæra farnige. 7 healde. 7 him nan ðing swa in ne læte swa Erifter lufan. 7 on his wýrre nan ðing ne do ðe him eft oþþýncean dýrfe. ne hysu nane hwile nan wýrre ne healde. 7 on his heortan nan fæcen næbbe. 7 nanum men sýb-

be corpe ne sylle. butan he on heortan riþ
hyne fulle rybbe hæbbe. 7 riþ nanne man
nan yrre næbbe. ofer runnan setlgonz.
ac ælcum ðara ðe riþ hyne abelge. ær run-
nan setlgonze he hýt on his mode forziþe.
7 soþe Godes lufan. 7 monna he nane for-
læte. 7 na ne rperize ðylær ðe he manre-
pize. 7 of his heortan. 7 of his muþe sym-
ble soþfærtnyrre forþbringe. 7 nanum men
ýfel mid ýfele gylde. Ne nanne teonan ne
do. ac gif him hpa hpýlcne do. he þ geþýl-
ðelice forþere. 7 for Godes lufan his fe-
ond lufie. 7 gif hyne hpa pýrize he ðone na
eft ne pýrize. ac hine ma bletize. 7 gif
hine hpa for hpýlcum rýhte onrcunie 7 eh-
te. 7 geþolize he þ lurtlice. Ne beo he
ofermode. ne beo he ðruncen georn. ne beo
he to rlapol. ne beo he to micel æte. ne beo
he to rlap. ne beo he to eornizenðe. ne beo
he to tælende. ac ealne his to hopan sette
he on God. 7 ðonne he hpæt to gode doo.
telle he þ Gode. næs him rýlsum. 7 þ he to
ýfele deþ. oþþe ær ðýde. riþe he þ þ com
fram him rýlsum. Gemýne he symble do-
mes dæge. 7 ondræde him helle riþe. 7 mid
ælcne gartlicne gepununge rilnize he ðær
ecan lifer. 7 geþence he dægþamlice ðone
ýtemerstan dæg his lifer. 7 ealle týða tili-
ge he tela to ðonne. 7 geþence he buton
tpeon þ he symble biþ ondræad Godes ea-
zum. 7 gif him hpýlce ýfele geþohtar on
mod becumen. ðonne andette he ða rona 7
his gartlicum læce. þ is his rcnipte. 7 ge-
þence he ymbe ure ðrihtenes ðropunze. hu
he for his eadmodnyrre 7 for ure nyð ðe-
arfe ðe gerceop ealle gercearfa. pær geme-
domað on rode beon ahangen. 7 hu him pæ-
non ægþer ge fet ge handa. mid næglum
ðurhðryrene. 7 hu he pær mid rpepe on
his rýðan gertunzen. ðonne mæg he mid
ðissum geþohze geflyman ða ýfelan ge-
þohtar. 7 of his mode afýrpan. His muþ
he rceal symble fram ðreorum 7 ýfelum
porðum healðan. ne rceal him beon leof fe-
la to rpprecanne on unriht. ne he ne rceal
rpprecan ýdelu porð. ða ðe unnýtte hleah-
tor up ahebben. ne he eac ne rceal lufizean
micelne 7 ungemetlicne canettende hleah-
tor. ac halizra boca ræðinze he rceal lurt-
lice gehýpan. 7 gelome he rceal his gebedu
bezan. 7 ða his ær gedonan ýflu mid tea-
rum. 7 mid geomorunze dægþamlice on his
gebedu. he rceal Gode andettan. 7 him for-
gýfnýrre biððan. 7 God georne biððan þ he
hyne gehealde ægþer ge riþ ðara ær gedon-
ra ýfla eðlæcunze ge riþ gehpýlce mýrðæ-
da. His lichoman lurtum ne rceal he fulzan.
his agene pýllan he ne rceal fulzan. ac on eal-
lum ðingum he rceal his lapeofer bebodum hy-
pan. geþeah ðe hýt rý rpa rpa God pýlle þ
hit ne rý. þ se lapeop ðe him tela tæce. him
rýlf eller hu do. he rceal gemunan ðone
cýðe ðe ure ðrihten on his godrpelle cþæþ.
þ þ his eop don haten. do ge þ. 7 þ þ his
rýlke doþ. ne do ge þ. ðonne his eop tela
tæcean 7 him rýlf on ðreoph doþ. Ne ril-

culum det, nisi in corde cum eo plenam pacem
habeat. Et cum nemine iram retineat post solis
occasum, sed omnibus quibus irascebatur, ante
solis occasum in animo suo remittat; et verum
Dei ac proximi amorem nunquam negligat; et
nunquam juret, ne forte pejeret; et ex corde ac
ore suo semper veritatem proferat; et nemini
malum malo compenſet. Nemini injuriam fa-
ciat, sed si quis ei aliquam fecerit, patienter il-
lam ferat, ac ex Dei amore inimicum suum dili-
gat. Et si quis ei maledixerit, ipse iterum non
maledicat, sed ei potius benedicat. Et si quis
eum coram aliquo iudicio excretur et persequa-
tur, perferat hoc libenter. Non sit superbus;
non sit ebrietati deditus; non sit somnolentus;
non sit nimium edax; non sit piger; non sit mur-
murans; non sit detrectator, sed omnem spem
suam in Deo collocet; et si quid boni fecit, at-
tribuat Deo, non sibiipſi; et quod ipse malum
facit vel antea fecit, ſciat hoc ex ſeipſo oriri.
Recordetur ſemper diei iudicii, et timeat inferni
poenam, et omni cum ſpirituſuali deſiderio deſide-
ret aeternam vitam; et meminerit quotidie no-
viſſimi diei vitæ ſuæ, et quovis tempore annita-
tur bonum facere, et cogitet abſque dubio, quod
ſemper ſit in conſpectu Dei; et ſi malæ cogita-
tiones quædam in animo ipſius oriantur, tunc
confiteatur ea ſtatim ſpirituſuali ſuo medico, qui
eſt confeſſor ejus. Et ſemper meminerit paſſionis
Domini noſtri, quomodo ille ex humilitate ſua
et pro noſtra neceſſitate egebat, qui creavit omnes
creatures, humiliatus, in cruce eſt affixus, et
quomodo ipſius deinde tam pedes, quam manus
clavis perforatæ ſunt, et quomodo latus ejus hafta
transfixum eſt. Tunc his cogitationibus diſpel-
lere poteſt malas cogitationes, et ex animo ſuo
exterminare. Os ſuum a perverſis malis eloquiis
continere debet; non ſit ipſi gratum multa in-
juſte loqui, neque loquatur vana verba, quæ inu-
tilem riſum excitant, neque diligere debet mul-
tas et immodicas cachinnationes, ſed ſanctorum
librorum lectionem libenter audiat, ac crebro pre-
ces ſuas dicat; et ſic anteaſtum malum lachry-
mis et gemitibus quotidie in oratione Deo de-
bet confiteri, et remiſſionem ab eo petere;
et Deum ſedulo orare, ut ipſum in poſterum
præſervet tam ab anteaſti mali repetitione, quam
a quocunque maleficio. Corporis ſui deſideriis
non obſequatur, nec propriam voluntatem ſe-
quatur, ſed in omnibus rebus magiſtri ſui præ-
ceptum audiat, licet ſit tale, quale Deus vult ut
non ſit. Quodſi doctör, qui eum in doctrina
inſtruit, ipſe aliud quid faciat, recordari debet
fermonis, quem Dominus noſter in evangelio ſuo
dicebat, quod id, quod vos facere jubent, facia-
tis, et quod ipſi faciunt, non faciatis, cum ipſi
vos in doctrina inſtruunt et contrarium faciunt.
Non vult ipſe ut ſanctus dicatur antequam talis

fit, sed mereatur prius, ut iuste possit sanctus nominari. Dei praecepta quotidie factis impleat; castitatem diligat; nullum hominem oderit; invidiam aut rancorem non foveat; disputationes non diligat; superbiam fugiat; seniores veneretur; et juniores amet Christi amore, et pro inimicis suis oret. Cum iis, quibuscum discordiam habuit, ante solis occasum redeat ad pacem; de misericordia Dei nunquam desperet. Jam hae sunt doctrinae et instrumenta spiritualis artis, quae si a nobis die et nocte indefinenter exercitata sint, et ad vitae nostrae finem adimpleta, tunc erit nobis ejusmodi a Domino compensatio, quam promisit iis, qui praecepta ipsius observabunt ac praestabunt: cum “nullus unquam oculus vidit, nec ulla auris audivit, neque in ullius hominis cor ascendit, quae praeparavit Deus illis, qui ipsum amant.”

XXII. *De oratione dominica et symbolo discendis.*

Omnes fideles commonendi sunt generaliter a minimo ad maximum, ut quilibet discat Pater noster et Credo; et ipsis dicendum est ac considerandum, quod in his duabus sententiis fundamentum totius christianae fidei est; et nisi quis has duas sententias cantare possit et ita credat, prouti inibi dictum est, et illas saepe recitet, non potest esse christianus. Olim constitutum erat ut nullus eorum, qui nesciebat Credo et Pater noster, vel ad episcopi confirmationem vel ad baptismum aliquem suscipiat, neque aliquis sponsor ejus sit dum baptizatur vel confirmatur, nisi ejus sit aetatis, ut ante nominatas sententias discere nequeat.

XXIII. *De mane et vespere orando.*

Christianis laicis etiam dicendum est, ut quique bis saltem oret die, nisi saepius queat, hoc est, mane et vespere, nisi quis Pater noster et Credo possit, cantet et dicat: “Tu Domine, qui me formavisti et creavisti, miserere mei: Deus miserere mei peccatoris.” et Deo gratias agat pro quotidiano victu, et quod ipsum ad imaginem suam creaverit, et quod eum a pecoribus segregaverit. Et his ita factis, et postquam creatorem suum solum adoraverit, invocet Dei sanctos, et oret ut pro eo apud Deum intercedant; primo sanctam Mariam, et omnes Dei sanctos. Illi qui ecclesiam adire possunt, hoc faciant in ecclesia; illi qui ecclesiam adire non possunt faciant id ubicunque sunt, sive vespere sive mane, quoniam psalmista dicebat: “In omni loco est dominatio Dei:” et deinde loquebatur ad Deum: “In omni loco tu es, et licet in caelum ascendero, ibi tu es.” Similiter dicebat: “Nullum locum

nize he þ he ry haliz gecpeðen ærþon ðe he ry. ac geeapnize ærert þ he ry. þ he rihtenlicor mæge beon haliz genemned: Eodeþ beboða ðæghramlice mid ðædum gefylle. he clænnýrre lufize. ne nænizne mon he ne hatize. he ærert ne andan ne hæbbe he. geflytu ne lufie he. up ahefeðnýrre fleo he. ealde men arize he. 7 geonze lufize in Eripter lufan. 7 for hir feondum gebiððe he: Mid ðam ðe riþ hýne ungeraðnýrre hæben. ær runnan setlgonze gehpeorfe he to rybbe. be Eodeþ miltre ne geortnyre he næfre: Nu ðonne ðis rýnt ða lara 7 ða tol gartliceþ cræfter ða gif hig fram ur ðæger oþþe nýhter ungeteoriendlice bezongen beoþ. 7 æt ureþ lifer ende gefylbe beoþ. ðonne biþ ur feo med æt Drihtene ritod. ðe he gehet ðam ðe hir beboðu healðan. 7 gelærtan polðan. ða næfre nan eaze ne gefyrhþ. ne nan eape ne gehýrðe. ne on naner mannes heortan ne artaþ. ða ge gearpode Eod ðam ðe hýne lufiaþ:

XXII. ———.

Ealle ðe geleaffulle men rýnt to mýnzienne gemænlice. fram ðon lærtan oþ ðone mærtan. þ te ælc mon geleornize Pater noster 7 Epedon. 7 him is to cyþenne 7 to hogienne þ on ðisrum tþam cpyðum. is se rtaþol ealles cristenes geleafan 7 butan hpa ðar tpezer cpyðar arizingan mæge 7 rpa zelýfe. rpa ðær on rægh. 7 hýne mid oþt gebiððe. ne mægh he beon pel cristen: Hit pær gefyrn gerett þ nan ðara manna ðe ne cuþe Epedan. 7 Pater noster. þ he ne morte naþer ne æt biþcoper handa. ne æt fulrihte nanum men onfoon. ne hine mon furþian fulluhte fullian ne morte ne biþcopian. buton he ða ylde nærðe þ he ðonne gýt ða ær genemnedan cpyðar geleornian ne mih-te:

XXIII. ———.

Eac is cristenum læpudum mannum to cyþanne þ te gehpa him tupa hupu gebiððe on ðæge butan hpa oþtor mæge. þ is. on morzen. 7 on æfenne. butan hpa Pater noster 7 Epedan cunne. gefyrnize 7 cræfe: Drihten ðu ðe me gehirader 7 porhtert gemiltþra me. Eod gemiltþra me rýnkullum. 7 Eode ðancie he hir ðæghramlicne ondlyfene 7 þ he hine to hir anlicnerre gerceop. 7 hine fram nýtenum arced: And ðisrum ðonn rpa gedonum. 7 hir rciþpende anum gepeorþodon. he cleopie to Eodeþ halzum. 7 biððe þ hig him to Eode ðingien aroft to rancan Marian. 7 rýþþan to eallum Eodeþ halzum: ða ðe cýrcean geræcean magon ðon hi hir on cýrcean. ða he ðonne cýrcean geræcean ne magon. ðon hig hit ðær ðær hig rýn. ægher ge on æfenne ge on morzenne. forþon se realmþceop cræþ. on ælcne rtope is Eodeþ anpeald. 7 eft he cræþ to Eode. on ælcne rtope ðu biþt. 7 ðeah ic on heofonar artyge. ðær ðu biþt. rpylce he cpeðe ne mægh

mæg ic nane ſtope gemetan ðe ðin onpeald on ne ſý:

XXIV. ———.

Sunnan dæg iſ ſpíþe healice to peopþian- ne. ſopþon pe bebeodaþ. þ̅ te nænig mon ne gehpíſtlaſe on ðone halgan dæge. on nan peopulð peopce beſon. butan mon hiſ mete gearpige: Butan hþam gehþrige þ̅ he nýðe ſapan ſcýle. ðonne mot he ſpa riðan ſpa ro- pan ſpa ſpílce ſænelde ſapan ſpýlce to hiſ pege gehþrige. on ða gepað. þ̅ he hiſ mæſ- ran gehýne. 7 hiſ gebedu ne ſoplaſe: On Sunnan dæg geſceop Eod æperſt leoht. 7 on ðam dæge he ſende Iſrahela ſolce on ðam perſene heoponlicne hlaſ. 7 on ðone dæg he aþaſ of deaþe. ða he ær hiſ ſýlſer pýllum ſop moncýnner helo deaþ gehnopade. 7 on ðone dæge he ſende ðone halgan Eapſt on hiſ ðegenar. ðonn ſopþon iſ hiſ ſpíþe micel cýn. þ̅ gehpílce cpiſten man ðone dæg ſpýþe appupþlice peopþige: And hiſ gehaſenaþ þ̅ gehpýlce cpiſtene men. ða ðuph teon ma- gon on ðatepner dæg cume to cýpcean. 7 him leoht mið bpinze. 7 ðær æfenſanð ge- hýpan. 7 on uhtan ðone * uhtſanð. 7 on moſzenne mið heopa ofſpungum cuman to ðære mæſſan ſýmbelnýſſe. 7 ðonn hið ðý- ðer cumen. ne ſý ðær nænig ſacn. ne nænig geſlýtu. ne nænig ungeþpærner gehýned. ac ſmýlte mode æt ðære halgan ðenunze. æg- þer ge ſop hið ſýlſe ge ſop eal Eoder ſolc ðinziæn ægþer ge mið heopa gebedum ge mið heopa ælmeſſan. 7 æfter ðære halzum ðenunze. him gehpa ham hpýpſe. 7 mið hiſ ſpeondum. 7 hiſ nýhſtum. 7 mið ælþeodi- gum hine gaſtlice geſeopðige. 7 hine piþ ofen æt 7 ðpuncennýſſe beopze:

XXV. ———.

Eac iſ gehpýlcum mæſſepneopſte micel ðe- aþ. þ̅ he hiſ hýne men geopne týhte 7 læ- ne. þ̅ hið cum lýþe ſýen. 7 nænezum ſæpen- dum men hýpa huſu ne pýnnen. ðon him el- leſ Eoder ðancer to gode þ̅ hið ðon pillen oþþe mægen. ſopþon butan tpeon þ̅ mon Eo- der ðancer cumum geðeþ. þ̅ mon deþ Eode. ſpa ſpa he ſýlſ on ðomeſ dæg cpiþ to ðam ðe him on ða ſpýþpan hand geſetſte beoþ. Ic pæſ cuma. 7 ge me onſenzon. ða ðon ðe Eoder ðancer hpýlcne cuman undeſſon ne pil- niſen hið ðær nanpa populð leana. ðuph cum- liþnýſſe ſpíþe monize men Eode gecpem- ðon. to ðon ſpíþe þ̅ hið ðær pýpþe pænon. þ̅ Eoder englaſ hið rohton: Ne ſceal nan man populð meðe pilnian æt ðam cuman. ſopþam ðe him iſ gehaten ece geſea ſope on Eoder piſce:

XXVI. ———.

Eac iſ ſpíþe micel ðeapſ. þ̅ ge geopne mænþaþa ſtýpan 7 eopnum hýne monnum cýþon. hu ungeſohlicu ſcýlð þ̅ iſ. 7 hu ſpý- þe hiſ iſ ſopþoden ægþer ge on ðære æ. ge on piſtezna bocum. ge on Epíſteſ azenum

invenire poſſum, in quo dominatio tua non fit.”

XXIV. *De die dominica cautius celebranda.*

Dies Solis admodum ſancte eſt celebrandus, ideo jubemus ut nullus homo præſumat in hoc ſancto die aliquod ſeculare opus inchoare, præterquam quum cibum ſuum præparat. Excipe ſi accidat ut proficiſci debeat; tunc poteſt ſive equitare, ſive navigare, ſive eam viam aggredi, quæ ad iter illius conducit; ea conditione, ut miſſam ſuam audiat, et preces ſuas non negligat. Die Solis Deus creabat prius lucem, et eo die mittebat populo Iſraelitico in deſerto caeleſtem panem, et illo die reſurgebat a mortuis, poſtquam antea ſpon- te pro humani generis ſalute mortem eſſet paſ- ſus; et in illo die mittebat Spiritum Sanctum ſu- per ſervos ſuos; ideo quam maxime juſtum eſt, ut quilibet chriſtianus illum diem maxima cum veneratione celebret. Oportet etiam omnem chriſtianum, qui hoc perficere poteſt, die Satur- ni ad eccleſiam venire, et luminare ſecum adfer- re, ac ibi cantum veſpertinum audire et noctu laudes nocturnas, et mane cum oblationibus ſuis venire ad miſſarum ſolennitatem. Et cum il- luc veniunt, non audiat ibi aliqua contentio, nec aliquod jurgium, nec aliquod ſcandalum, ſed ſereno modo in hoc ſacro miniſterio tam pro ſeipſo, quam pro omni Dei populo intercedat tam precibus, quam eleemoſynis ſuis, et poſt hoc ſacrum officium domum redeat, atque cum ami- cis et proximis ac cum exteris ſpiritualiter ci- bo ſe reficiat, et contra ingluviem et ebrietatem ſe muniat.

XXV. *De ſuſcipiendis hoſpitibus ſine munere.*

Cuilibet præſbytero etiam maxime neceſſarium eſt, ut parochianos ſuos diligenter inſtruat ac doceat, ut hoſpitales ſint, et nullis itinerantibus ho- minibus domum ſuam denegent; benefaciant eis Dei gratia omnia, quæ facere velint vel poſ- ſint, quoniam abſque dubio quod Dei cauſa ad- venis factum eſt, Deo ipſi factum eſt; prouti ipſe in die iudicii dicet illis, qui ad dextram ejus ma- num collocati ſunt: “Ego advena fui, et vos me ſuſcepiftis.” Qui vero Dei gratia aliquos advenas ſuſcipiunt, non deſiderent aliquod mun- danum præmium; per hoſpitalitatem quam- multi Deo placuerunt, adeo ut digni fuerint, quod Dei angeli eos viſitarent. Nemo præmi- um mundi cupiat ab advenis, quoniam illius loco ei promiſſum eſt æternum gaudium in regno Dei.

XXVI. *De perjurio.*

Maxime etiam neceſſarium eſt, ut diligenter perjuria inhiſbeatis, et parochianis veſtris dica- tis, quam indecorum peccatum hoc ſit, et quan- topere prohibitum tam in lege, quam in libris prophetarum, et in propriis Chriſti libris. Ete-

* Vid. Can. Ælfr. c. xix.

nim auditu accepimus, quod nonnulli hoc nimis parvum delictum, quale non est, credant; sed est aliquod maximorum delictorum, et eodem modo compensandum, ac homicidium, vel adulterium, vel aliud quoddam capitalium flagitiorum compensari debet. Scire etiam debetis et vestris parochianis dicere, quod cuilibet eorum, qui capitale crimen aliquod commiserit, et ad poenitentiam se convertere nolit, prohibeatur quaelibet communio cum christianis hominibus tam in ecclesiis, quam extra, tam cibus, quam potus, et cohabitatio in domibus, nisi ad poenitentiam se convertere velint.

XXVII. *De falso testimonio.*

Presbyteris etiam valde necessarium est, ut parochianis suis dicant, quod nemo eorum studio proferat falsum testimonium, quoniam quam gravissimum delictum est, et Dominus noster severissime in monte Sinai illud delictum prohibuit et ita inquit: Non sitis unquam in aliquo falso testimonio, quoniam falsus testis nunquam erit impunitus. Quilibet homo, qui delictum hoc committit, vel commisit, eadem poenitentia id purgare debet, quam prius de perjuriis et etiam aliis capitalibus criminibus statuimus, vel ab omni christianismo sit separatus. Quid magis stultum esse potest, quam cum quis ex cupiditate auri, et argenti, vel pretiosorum vestimentorum, vel alius mundanae rei, in tale grave delictum cadat, ut vel septem annis in severissima aerumna in poenitentia vivere, vel ab omni christianismo segregari debeat? Dominus noster dicebat, "quod homini nihil prodest, licet totum mundum lucretur, si animam suam perdere vellet."

XXVIII. *Ut sacerdos quilibet modo aliquo plebem doceat.*

Praecipimus etiam presbyteris, qui nobis subiecti sunt, ut diligentissime populum doceant; eos [quidem] qui in libris versati sunt, ut saepe ac diligenter parochianos suos ex libris doceant; qui autem in libris non sunt versati, praecipiant junioribus suis, ut a malo abstineant, et bonum faciant, pacem quaerant et sequantur, et dicant eis, "quod oculi Dei sint super justos, et aures ejus audiant justorum petitionem; et facies Domini sit super male agentes; ideo ut eos perdat, et deleat de terra memoriam illorum." Nemo vestrum ab doctrina hac excusare se potest. Quilibet vestrum linguam habet. Qui bona eloqui vult, semper aliquos corrigere potest. Simulac sacerdos quidam aliquem in errore viderit, omnes vires impendere debet, ut ipsum ad virtutem ducat tam increpando, quam obsecrando, et orando, ac neminem illorum dimittat, antequam illos ad aliqua bona opera perduxerit. Volo etiam ut temporibus conventionis, Deo juvante, ad synodos conveniamus, ut unusquisque mihi dicere sciat, quos fructus, Deo juvante, in parochia sua collegerit, et quomodo

bocum: Donne habbaþ þe geahƿoð þ̃ hit ƿume men doþ to lýtelpne ƿcýlde. Ðonne niƿ hit na ƿpa. ac iƿ an ðaƿa mæƿtena ƿcýlða. 7 on ða ylcan ƿiƿan hit iƿ to betanne. Ðe man ƿlýt oþþe æƿbƿice oþþe eller hƿilc ðaƿa heaƿoðlicƿa leahtƿa to betanne iƿ: Eac ƿe ƿceolan ƿitan. 7 eoƿpum hýriƿ monnum cýþan. þ̃ te gehƿýlc ðaƿa ðe ðaƿa heaƿoðlicƿa leahtƿa hƿýlcne ƿeƿmed haƿaþ. 7 to ðað bote cýƿƿan nele. þ̃ him iƿ to ƿoþbeoðene æƿhƿýlc ƿemana mið cƿiƿtenum mannum ƿe in cýƿcean. ƿe butan. ƿe æt. ƿe ðƿinc. ƿe ƿamodƿununƿ on huƿum. butan hiƿ to ðað bote ƿecýƿƿan ƿillun.

XXVII. ———.

Eac iƿ mæƿƿeƿeoƿtum micel ðeaƿƿ. þ̃ hiƿ hýna mannum cýþen þ̃ hý ne gehƿa ƿeoƿne ƿiþ ƿo ƿeƿitnýƿƿe ƿehealde. ƿoþþon hit ƿƿiþe heƿeƿu ƿcýlð iƿ. 7 une ðƿihten ƿƿýþe ƿeƿte on Sýnai ðam munte ða ƿcýlde ƿoþbeað. 7 ðuƿ cƿæþ. ne beo ƿe næƿƿe on nanƿe leaƿƿe ƿeƿitnýƿƿe. ƿoþþon ƿe leaƿa ƿeƿita ne biþ he næƿƿe unƿeƿitnoð: Spilc mon ƿƿýlce ða ƿcýlde ƿeƿmedeþ. oþþe ƿeƿmedeþ haƿaþ. mið ðaƿe ylcan ðaðbote he hýne ƿceal ƿeclænƿian ðe ƿe æƿ buƿan ƿæðon be ðam mænumaþum 7 eac oþrum heaƿoðlicum leahtƿum. oþþe ƿƿam eallum cƿiƿtendome beon aƿceaden: Hƿæt mæƿ beon ðaƿlicne. Ðonne hƿa ƿoþƿýtƿunƿe ƿoldeƿ 7 ƿeolƿneƿ. oþþe ðe oƿƿƿiþa hƿæƿla oþþe æniƿƿa ƿoƿulð ðinƿa on ƿpa heƿiƿe ƿcýlde gehƿeoƿe. þ̃ he ƿceole oþþe vii. ƿeap on ƿƿiþe neaƿƿne ýƿmþe on ðaƿe ðaðbote lýbban. oþþe ƿƿam eallum cƿiƿtendome beon aƿoƿpen: Une ðƿihten cƿæþ. þ̃ ðam men na ƿiht ne ƿoþƿode. Ðeah he ealne miððan eaƿð ƿeƿtƿinde. ƿiƿ he hiƿ ƿaƿle ƿoþleoƿan ƿolde:

XXVIII. ———.

Eac ƿe beoðað ðam mæƿƿeƿeoƿtum ðe uƿ undeƿþeoðde ƿýnt. þ̃ hiƿ ƿƿiþe ƿeoƿnlice ýmb ðaƿ ƿolceƿ laƿe ƿýn. ða ðe on bec ƿelæƿede ƿýn. þ̃ hiƿ ƿelomlice 7 ƿeoƿnlice heoƿa hýriƿ men oƿ ðam bocum læƿen. ða ðe Ðonne ƿpa ƿoþþ on bec ƿelæƿede ne ƿýn. Ðonne beoðen hiƿ hýna ƿýnƿum þ̃ hiƿ ýƿeleƿ ƿeƿƿicen. 7 ðon ƿoðƿecen ƿýbbe. 7 ƿolƿien ðaƿe. 7 ƿecƿen him þ̃ Eodeƿ eaƿan beoþ oƿeƿ ða ƿýhtƿiƿan men. 7 hiƿ eaƿan gehýnaþ ðaƿa ƿýhtƿiƿa bene. 7 Ðƿihteneƿ onðƿlita biþ oƿeƿ ða ýƿelðonðan men to ðon þ̃ he hiƿ ƿoþƿille 7 aðýlƿe oƿ eoƿþan hýna ƿemýnð: Ne mæƿ eoƿeƿ nan hýne laƿe belaðian: Ælc eoƿeƿ haƿaþ tunƿan. ƿe ðe ƿoð ƿƿnecan ƿile ƿýmble he mæƿ ƿumne mon ƿebetan: Sona ƿpa ƿaceƿða hƿýlc hƿone on ƿon ƿeƿýhþ. he ƿceal ealle mæƿene tiliā þ̃ he hýne on ƿihtum ƿebƿýnƿe æƿþeƿ ƿe ðƿeaƿende ƿe halƿiƿende ƿe biððende. 7 hine no ne ƿoþlætā æƿ he hýne on ƿumum ƿoðum ƿeoƿcum ƿebƿinƿe: And ic ƿýlle ðam tidum. ðe æt ƿemetinƿe Eode ƿultumienðum ƿe to ƿonne æt ƿeonoþum cumen. þ̃ gehƿa me ƿite to ƿecƿanne hƿýlcne ƿeƿtƿm he Eode ƿeƿultumienðum on hiƿ ƿcýƿe ƿeƿtƿýneð

neð hæbbe. 7 hpæt he hīr hýne men on
rihte gebroht hæbbe. ðe ær on poð lifde.
7 gif hpa mineſ fultumer beþearf. ðonne
biþ he him ſona gearo on roþne luſan Go-
des 7 manna. ſpa ſoþþ ſpa ic fýrmer 7 gelæ-
ſtan mæg.

XXIX. ———.

Eac ge ſceolon mýnſian eoppe hýne men
þ hīz hýna gebedu genehlice beſan on ðar
ſiðan ge hīz ſceolan læpan þ hie hīz gebið-
den. Aneſt hīz ſceolan ſýnſan Eneðon.
ðonne biþ þ geliccor 7 ðon ðe hīz æt eopen
ðone ſtoþol hýna ſýhtan geleafan. 7 æfter
ðon ðe he Eneðan geſunſen hæbbe. ðonne
craþe he ðrýpa. God ðu ðe me geſceope. ge-
mýltra me. 7 ðrýpa. God gemýlþra me ſýn-
fullum. And æfter ðon geſýnſe Pater no-
ſter. 7 æfter ðon gif he ðone ſtede hæb-
be 7 ðone æmtan. ðonne biððe he ſancta
Marían æneſt. 7 ða halſan apoſtolas. 7 ða
halſan martýras 7 ealle Godes halſan þ hīz
him to Gode ðinſien. And ðonne hīr hea-
foð ſoneþearþ mid ðære halſan roðe tacne
geþærniſe. þ iſ. geſeniſe hine. 7 ðonne up-
ahærenum handum. 7 eazum on hīr heortan
he Gode ðancie ealles ðæs ðe he him ſonſe-
aſ ægþer ge ýþran ge unýþran. Eſ he ðon-
ne ðone æmtan næbbe. þ he eall hīz ður 7e-
don mote. ðonne geðo he ſpa ðeah ſpa pe
ær buſan craðon. þ iſ. craþe ðrýpa. God ðu
ðe me geſceope. gemýltra me. 7 ðrýpa. God
gemýltra me ſýnfullum. And æfter ðon
ýnþearþne heortan geſýnſe Pater noſter.
7 hýne geſeniſe.

XXX. ———.

Aeghpýlce ðæg pe ſculon Gode æne oþþe
tura oþþe oſtor. gif pe maſon on urum ge-
bede ure ſýnna andetta. craþendum ðam
pýtſan. Drihten mine ſcýlde ic ðýðe ðe cu-
þe. 7 mine unſýhtſýnſe ic ðe ne hæ. ic
craþ. ic andette ðe Drihten mine unſýht-
ſýnſe piþ me ſýlſum. 7 ðu Drihten me
ſonſeake ða apleaſnýſe mýne ſýnne ðon-
ne æfter ðære andetneſſe mid geompunſe.
7 heortan onþrýðneſſe. pe ſceolon ur to
Drihtene gebiððan. 7 ðone ſiſtigan ſealm
ſýnſan. oþþe ðone xxiv. oþþe ðone xxv. oþþe
ðara ſumne ðe ðærto ſpýlcum belýmpþ. 7
ſpa þ gebed geſýllan. ðeo andetneſ ðe pe
mæſſepneorſum doþ ura ſýnna. ðiſ heo ur
deþ to gode. þ onſonſum ſpam him halpen-
dum geþeahum. 7 læce domum ðara pamma
ðe pe him on ur ſýlþe ſon urum aſnum ge-
pýhtum ſecgaþ. 7 gehealðum ðonne ðam
bebodum ðe hīz ur beoðas. pe mid ðon ma-
ſon ure ſýnna aðilſian. ðonne ſeo an-
detneſ ðe pe Gode anum andettaþ deþ. hio
ur þ to Gode. ſpa pe oſtor hīz gemunaþ ſpa
ſonſýt God hýna hpaþon. Drihten craþen-
dum ðurh ðone pýtſan. ðinſa ſýnna ne ge-
mýndie ic. ðonne onſean ðon ſpa pe oſtor
mýrðaða ſonſýtaþ. ſpa gemunaþ hīz God
geornon. Ur iſ ðearf þ pe geþencen hpæt
David ſe pýtſa craþ. 7 eac ðon ðon ſpa pe
nýht maſan. he craþ. Mine unſýhtſýnſe

parochianos ſuos ad juſtitiam deduxerit, qui an-
tea in errore vixerant; et ſi quis meo auxilio
indigeat, tunc ſtatim praeſaret ſe in vero amore
Dei et hominum, [et] quam optime potero [il-
lud] poſtea praeſtabo.

XXIX. *De formula orandi.*

Debetis etiam monere parochianos veſtros, ut
preces ſuas praecipue eo modo faciant, quo vos
eos orare docuiſtis. Primum “Credo” cantare
debent, tunc erit ſimillima vera illorum fides
huic veſtro fundamento. Et poſtquam “Credo”
cantaverit, dicat ter, “Deus, qui me creaviſti,
miſerere mei,” et ter, “Deus miſerere mei pecca-
toris.” Et deinde cantet orationem domini-
cam; ac poſtea ſi locum et tempus habeat, in-
vocet prius ſanctam Mariam, et ſanctos apoſto-
los, et ſanctos martyres, et omnes Dei ſanctos,
ut pro eo apud Deum intercedant. Et tunc
frontem ſuam cum ſanctae crucis ſigno armet,
hoc eſt, ſignet ſe et tunc cum elevatis manibus
et oculis in corde ſuo Deo gratias agat pro eo,
quod ipſi remiſerit tam levia quam gravia; ſi au-
tem tempus non habeat, ut haec omnia facere
poſſit, faciat tamen ſicut ſupra diximus; hoc
eſt, dicat ter, “Deus, qui me creaviſti, miſerere
mei;” et ter, “Deus miſerere mei peccatoris.”
Et poſtea interiori corde cantet orationem Do-
minicam, et ſe ſignet.

XXX. *De eodem et de Confessione.*

Quolibet die Deo ſemel vel bis vel ſaeſius,
ſi poſſumus, in oratione noſtra peccata noſtra
confiteri debemus, dicente propheta: “Domine
delictum meum tibi notum feci, et injuſtitiam
meam non abſcondi tibi: dicebam, ego con-
fitebor Domino injuſtitiam meam adverſus me-
ipſum, et tu Domine remiſiſti mihi impietatem
peccati mei.” Tunc poſt confeſſionem cum gemitu
et cordis compunſione debemus ad Dominum
orare, et tum quinquageſimum pſalmum canta-
re vel xxiv. vel xxv. vel eorum aliquem, qui ea
dere tractat, et ſic orationem complere. Confeſſio,
quam ſacerdotibus facimus peccatorum noſtro-
rum, ad hoc nobis utilis eſt, quod per eam confequa-
mur ſalubria conſilia, et medicamenta eorum de-
lictorum, quae in nobiſiſ ſiſ propter propria no-
ſtra opera ineſſe dicimus, et ut per obſervationes
praeceptorum illorum, quae nobiſ inſungit, poſ-
ſimus peccata noſtra abolere. Deinde confeſſio,
quam Deo ſoli confitemur, ad hoc nobiſ utilis
eſt, quod quanto ſaeſius [peccatorum] memini-
mus, tanto libentius Deus ea remittit; Domino
dicente per prophetam: “Peccatorum tuorum
non recordor.” Aſt e contrario quanto ſaeſius
peccatorum obliſciſimur, eo libentius Deus illo-
rum recordatur. Noſ oportet cogitare id, quod
David propheta dicebat, et illud etiam quantum
valemus facere. Dicebat: “Injuſtitiam meam

cognoscebam, et peccatum meum semper est coram me."

XXXI. *De peccatis in confessione enumerandis.*

Quodlibet peccatum poenitentiario confiteri debemus; omne quod unquam commisimus vel verbo, vel opere, vel cogitatione. Octo sunt principalia vitia, ast admodum pauci sunt, qui non [in] aliquibus vel omnibus deliquerunt. Unum est gastrimargia, alterum fornicatio, tertium tristitia mundi, quartum desiderium pecuniae, quintum vana gloria, sextum invidia, septimum ira, octavum superbia. Cum quis ad poenitentiarium suum venit eo consilio, ut necessitatem suam ipsi indicare velit, et peccata sua confiteri; tunc poenitentiarius eum diligenter interrogare debet de eo, quod ipsi confitetur, quomodo res facta sit, an sponte, an invite, et an subito, an considerato modo; et tunc ei pro quolibet malefacto poenitentiam injungat pro ratione facti. Valde differt homo, qui seipsum defendendo alium occidit, ab eo, qui alii insidiatus fuerit et ipsum occiderit. Ita se res habet tam cum concubitu, quam cum quibusvis maleficiis. Poenitentiarius interrogare debet unumquodque, quod ad necessitatem ejus conducit, et ipsum docere, ut nihil ei diffimulet nec in verbo, nec in facto ejus, quod unquam cogitavit se contra Dei voluntatem fecisse; et poenitentiarius pro quibuslibet rebus compensationem ei imponere debet.

XXXII. *Ut opera charitatis quisque faciat, et quonam modo fient.*

Esurientibus cibum dare debemus, sitientibus potum, nudi operiendi sunt, et infirmos, ac qui in carcere sunt, visitare debemus, et advenas excipere, uti Dominus noster ipse dicebat: "Esurivi, et vos mihi dedistis cibum; sitivi, et vos mihi dedistis potum; fui nudus, et vos me vestivistis; fui infirmus, et in carcere, et vos me visitavistis." Tunc quilibet in seipso illud spiritualiter habere debet, et in aliis corporaliter id adimplebit. Ast licet hoc omnino impleverit, non potest eum ad vitam aeternam perducere, si in luxuria, et superbia, et in invidia, et in aliis diversis vitiis, quae enarrare nimis longum esset, vitam suam transfigat. Sed simulac homo meminerit, quod Christum in se non habeat, (qui dixit: "Ego sum panis vivus, qui de caelo descendit") nec verum amorem, qui est animae nutrimentum, absque dubio tunc est esuriens. Ast si per bona opera deferat pristina sua vitia, Christo se adjungit, et seipsum veri amoris dulcedine implet, tunc nutrit seipsum esurientem in anima sua. Qui autem seipsum vidit separatum a fluvio doctrinae sacrae scripturae, et Spiritus Sancti, ille satis erit sitiens; ast qui seipsum cum scaturigine ver-

ic oncnape. 7 min syn biþ symble ongean me.

XXXI. ———.

Ælce synne mon sceal his scrifte andettan. Ðara ðe he æfre gefremede oþþe on worde. oþþe on weorce. oþþe on geholte: Eahra synðan heafodlice synna. Ðonne is sra he lýt monna þ ne sý mid ðam sumum oþþe eallum bermiten: An is gýfnes meter. oþþe unriht hæmed. Ðrýðde worulde unrotnes. weorþe gýtrunge weor. sýfta ydel gýlþ. sýxta æfret. weorþa synne. eahroþa ofermedla: Ðonne hpa to his scrifte cýmeþ on ða geara þ he wille his ðearfa to him sraecan. 7 his synna andettan. Ðonn sceal se scrift hine georne ahsian be ðam ðe he him andettaþ. hu ða ðing gedon saron. hpaþer ðe gepealder ðe ungepealder. 7 hpaþer ðe sraþlice ðe ðurh aþbeholte sran. 7 him ðonne be ælcne mýrðaða ða bote scrifte be ðon ðe seo dæd gedon sars: Sraþe ungelic biþ se mon ðe hýne sýlfne pergende oþþe mon ofslyhþ. ðam ðe oþþe geætah 7 hýne ofslyhþ. sra hit býþ ægþer ge æt hæmedum ge æt gehwýlcum mýrðaðum: Se scrift sceal ahsian gehwýlces ðinges done ðe to him his ðearfe sraþe 7 hine lapan. þ he him nan ðing ne hele. ne on worde ne on weorce. Ðar ðe he æfre sene. þ he sra Godes willan ge worolhte. 7 se scrift him sceal æt gehwýlcum ðingum ða bote secgan:

XXXII. ———.

hýngriendum se sceolon sýllan mete. 7 ðýrftendum ðrýnc. nacode se sceolan oferweon 7 untrum. 7 ða ðe on carcerne syn. se sceolon neorian. 7 cumum se sceolon onfeon. sra we Drihten sýlf cpaþ: Me hýngreðe 7 ge me sealdon etan. me ðýrste. 7 ge me sealdon ðrýncan. ic sars nacod. 7 ge me sraðdon. ic sars untrum. 7 on ðam carcerne. 7 ge min neorodon: Ðonn sceal ælc mon on him sýlfum ðar ðing gartlice habban. 7 on oþrum monnum he sceal his licamlice gefýllan: Forþon ðeah he ðis eallicamlice gefýlle. ne mæg hit him to ðam ecan life gehelpan. gýf he on sraðnesse 7 ofermedlan. 7 on æferte. 7 on oþrum manýgealdum unþearum. ða ðe nu longe to tellan is. his hýf lýfaþ: Ac sra sra mon on gýfte þ he Erist on him næbbe. ðe cpaþ. Ic eom se libbenda hlaf ðe of heofenum adune artaþ. 7 ða sraþan lufan seo is ðære sraþe fortor. buton tpeon ðonne he biþ hýngriende. ac ðonne gýf he ðurh god weorc forlætnum his ahsian unþearum. him Erist to gelapaþ. 7 hýne sýlfne mid ðære sraþan lufan sraðnesse gefýlleþ. Ðonne set he ðonne his ne seolne hýngriende on his mode: Se ðonne se hine sýlfne gefýhþ beðæledne be on ðara sraþeama halýra gepwita lapa. 7 ðar halgan Earter. Ðonne biþ he genoh ðýrftig. ac gýf he ðonne hýne sýlfne mid ðam æppýn-

æppnyngum Eoder þorða zelech. 7 his moð
mið ðære rpetnýrre ðær gartlican geþrin-
cer zerylleþ. he seleþ ðær ðonne ðrýncan
his ðýrztendum mode: Se ðonne se ðe ze-
ryhþ hine rýlne rýhtwýrre. 7 oþera zo-
ðra peorca berceadenne. hune biþ he zenoh
nacod. 7if he ðonne mið rýhtwýrre. 7
mið oþrum zodum peorcum hine rýlne be-
zæþ. hræt deþ he ðonne butan hýne rýlne
nacodne zercuð: Se ðonne se ðe lizeþ on
ðam bedde his uncýrta. 7 on ðære aþle his
unrýhtwýrre rþinceþ. 7 gebunden biþ mið
ðam rapum his rýnna. 7 ýmbreteð mið ðam
ragum his mýrðæda. 7 in ðam ðýrztum biþ
his unrýhtwýrre ðonne biþ he zenoh re-
oc. 7 on rþiþe ðýrztan carcerne: Ac 7ýf
he ðon arýreþ of ðam bedde his unþeapa. 7
ðurh andetnýrre utzæþ. 7 ðurh ðone pop
roþne dædbote biþ alýreð fram his rýnnum.
7 ðanon utzæþ to ðam leohte zodra peorca
biþonzer. butan tpeon hýne rýlne untrum-
ne 7 on carcerne he neoraþ: Se ðonne se
ðe hine rýlne zeryhþ on ðam peze ðýrre
andþearðan lreþ rþincan. 7 mið ðam rtor-
mum unþeapa. rpa rpa mið rtranþan lýt-
te rtorpmum beon zerpenceðne. 7 zeryhþ þ he
ða hlýpþe zodra peorca næþ. ðonne mæg he
ðonne ritan þ he biþ on rýþ fæte. 7 pel
7ýrt hureþ beþearf: Ac 7ýf he ðonne hýne
rýlne zelædeþ to ðam hure halizra mæge-
na. 7 he hine ðara on heora zercýlðnerre
zehealdeþ. ðonne onfehþ he ðonne cuman on
him rýlsum. Eal ðær ðing ðonne se mon ðe
him rýlsum gartlice deþ Erixt on him ðær
lim se mon iþ he feðeþ. 7 he ðpenceþ. 7 he
zercuðeþ. 7 he neoraþ. 7 he onfehþ:

XXXIII. ———.

Eac rýndon Eoder rþýnð to mýnzianne. þ
his hýna bearn læpan. þ his hýna ylðum ze-
hýrume rýn. rorþon ðrihten cþæþ. apa ði-
num fæder 7 ðínne meder. þ ðu rý ðe lenz
his oþer eorþan: Eac rceolan ða ylðan
beon hýna bearnum zehþære. cþæþendum
ðam aporþole. ze ylðan ne rceolan ze eor-
pu bearn to ýrþunge zeciegean: Ne rceol-
an ze ðeah him nane mýrðæda lætan on un-
zeritnode: Salomon cþæþ. se ðe rþaraþ ða
7ýrðe. he hataþ his bearn. ne biþ nan mýr-
ðæð on ðære toþearðan populde. butan rþa-
ce rorlæten. butan hit ær ðer zebet rý.
ror ðý iþ zehþæm micle beþere. þ he her
his bearn ðpeaze ror his mýrðæðum. ðonne
rý him ðær Eoder ýrre zehealðen:

XXXIV. ———.

Eac ða racerðar rceolan ðam folce recgan.
þ þ iþ roþ lufu on ðære se mon lufað Eod
rþiþon ðonne hýne rýlne. 7 his nýhtan
rpa rpa hýne rýlne. 7 nænigum men nelle
ðon naht ðær ðe he nýlle þ him mon do.
7 monigum oþru ðing ðe nu longe to pec-
canne rýnt: ðonne penaþ rume men. þ on
mete 7 on ðpence rý roþ lufu. ðonne nýr
hit na rpa. be ðon cþæþ se aporþol. Eoder
rice nýr hýt naþer ne mete ne ðrýnc. ac

VOL. I.

bi divini irrigat, et animum suum cum dulcedi-
ne spiritualis potus implet, dat potum sitienti
suo animo. Quicumque crediderit seipsum ju-
stitia et aliis bonis operibus indutum, quam suf-
ficienter nudus est? si autem cum iustitia et aliis
bonis operibus seipsum operit, quid aliud agit,
quam quod seipsum nudum vestiatur? Qui autem
jacet in lecto vitiorum, et morbo injustitiae suae
laborat, ac vinctus est funibus peccatorum suo-
rum, et circumseptus parietibus flagitii sui, et
in tenebris est injustitiae suae, tunc satis aegro-
tus est, et in carcere valde tenebroso. Ast si fur-
gat de lecto vitiorum suorum, et per confessarium
egrediatur, et per lamentationem verae compen-
sationis absolvatur a peccatis suis; et deinde stu-
diose egrediatur ad lucem bonorum operum, hic
absque dubio seipsum infirmum et in carcere vi-
sitat. Qui autem seipsum viderit in via prae-
sentis vitae laborare, et cum procellis vitiorum,
quasi cum magnis aeris procellis inquietari, et
viderit se receptaculum bonorum operum non
habere, tunc sciat, quod sit in itinere, et ho-
spitio bene indigeat. Ast si seipsum invitet ad
domum sanctarum virtutum, et se ibi in illarum
tutamine conservet, tunc recipit advenam illum
in seipsum. Omnia quae homo sibiipsi spiritua-
liter facit, Christum in se, cujus membrum ho-
mo est, nutrit et potat, et vestit, et visitat, et
fufcipit.

XXXIII. *De mutuis parentum et liberorum officiis.*

Dei amici etiam admonendi sunt, ut liberos
suos doceant obedientes esse parentibus suis,
quoniam Dominus dixit: "Honora patrem tu-
um et matrem tuam, ut sis longaevus super ter-
ram." Parentes etiam erga liberos suos bene-
voli esse debent, dicente apostolo: "Parentes
non provocetis filios vestros ad iram." Nulla ta-
men peccata impunita linquere debetis. Salo-
mon dicit: "Qui parcit virgae, odit filium suum."
Nullum peccatum in futuro seculo absque vin-
dicta negligetur, nisi antea hic poenitentia com-
pensatum sit; quare cuilibet multo melius est, hic
filium suum corripere, pro malefactis suis, quam
ad iram Dei ipsum reservare.

XXXIV. *De vera charitate.*

Presbyteri etiam populo dicere debent, quod
sit vera charitas, cum quis Deum diligit magis
quam seipsum, et proximum suum uti seipsum;
et nulli homini id faciat, quod non vult ut ei fiat,
et multa alia, quae nunc longum esset recensere.
Ast putant nonnulli, quod in cibo et potu sit
vera charitas. Hoc non est ita. De hoc enim
dicit apostolus: "Regnum Dei non est cibus

B b b b

nec

nec potus." Attamen ubicunque cibus et potus ex vero amore Dei datur, hoc est valde bonum opus, et inter alia sancta opera numeratur.

XXXV. *Ut decimae et eleemosynae tam ex negotiatione debeantur, quam e fructibus.*

Admonendi etiam sunt qui de mercaturis vivunt, ut ita mundana praemia desiderant, ut saltem vitam aeternam non perdant. Proculdubio qui nimis cogitat de mundanis praemiis, de animae suae salute valde aberrat. Et de hoc quidam sapiens dicit: conscientiam perdit in via sua, qui praesentem vitam sumit pro via; sed necesse est ei audire apostoli doctrinam. Apostolus dicit: non circumveniat vestrum aliquis alterum in mercatura, quoniam injuriae illius, qua quis alios affecerit vel in minimis rebus, Deus erit ultor. Navigantibus aequaliter injunctum est et agricolis, ut omnium eorum, quae in illorum negotiatione incrementa ceperint, Deo decimam partem dent, et ex novem partibus etiam eleemosynas suas faciant. Ita etiam cuilibet injunctum est, ut per artificium illud, quo corporis sui necessaria prospicit, animae suae necessaria procuret; illa est melior corpore.

XXXVI. *Ut in hebdomada ante Quadragesimam confessiones et poenitentiae fiant, etc.*

Septimana ante initium Quadragesimae proxima, quilibet ad poenitentiarium suum abeat, et facta sua confiteatur, et poenitentiarius ejus talem ei poenitentiam imponat, qualem ob facta sua ei faciendam esse intelligit. Et omnibus parochianis suis praecipere debet in mandato Dei, ut si eorum aliquis cum quodam ullam discordiam habeat, cum eo in gratiam redeat. Si quis autem reverti nolit, tunc ejus confessionem accipere non debet, sed episcopo indicet ut ipsum ad justitiam deducat, si ad Deum pertinere velit; tunc omnis discordia et disputationes sedandae sunt. Et si aliquis ibi sit, qui aliquam discordiam cum alio habeat, tunc remittere sibi debent, ut eo liberior dicere possint in oratione dominica: "Domine, remitte nobis debita nostra, prouti remittimus iis, qui nos offendunt." Et sic purificatis animis ingrediantur tempus sancti jejunii, et per poenitentiam seipsos purificent versus sanctum Pascha, quoniam poenitentia similis est secundo baptismo. Sicuti in baptismo prius commissa peccata remittuntur, ita per poenitentiam etiam purificantur peccata, quae post baptismum commissa sunt.

Septem modis dicit nobis sacra scriptura, peccata remittuntur; primo in baptismo, quod nobis datum est propter remissionem peccatorum, et secundo modo per afflictiones. De eo ait psalmista: "Beatus est vir, cui Dominus peccatum non imputavit." Juxta ejusdem Davidis sententiam peccata remittuntur per baptismum, et te-

ðeah ðær ðær mon mete 7 ðrýnc for ro-þne Godes lufan seleþ. hýt biþ riþe god pe-opc. 7 hit biþ gemonð oþrum halgum weorcum geteald:

XXXV. ———.

Eac sýnt to manýenne ðe be cýpingum libbaþ. þ hýz swa ðara woruld gertreona pil-nýgen. swa hýz hupu þ ece lif ne forleo- ran: Buton treon ða ðe swiþon ðenceaþ ým-be woroldlicu gertreon ðonne ýmbe hýra swaþe hælo swiþe swiþe hýz oþraþ: And be ðon sum sw mon cweþ. hýra inweþanc hýz forleoþ on hýra wege. ðis anweard lif he nemde her for wege. ac him is ðearf þ hýz gehýren ðær apostoles lare: Se apostol cweþ. ne berwece eowes nan oþerne on cýpinge. for þ forþon loca hwæt hwa oþrum on ðon to so gedo. oþþe on ænigum ðingum God his biþ swecend: Ðam scepmannum is beboden gelice. 7 ðam landbuendum. þ ealles ðær ðe him on heora ceape. geveaxe hýz Gode ðone teoþan dæl agýfen. 7 eac of ðam nýgon dælum heora ælmesran don: Swa is eac gehwýlcum men beboden. þ he of ðam ýlcan cwepte ðe he his lichoman nýð ðearfe forþbrýngeþ. he sýle his swaþe ðearfe forþbrýngan. seo is betere ðon se lichoma:

XXXVI. ———.

On ðære nýhstan pucan ær halgan nýht sceal gehwa to his scepste gan. 7 his dædum geandettan 7 his scepst him sceal swa scepian swa he ðonne on his dædum gehýreþ. þ him to ðonne biþ: And he sceal his hýmz monnum eallum beodan on Godes bebode. þ gýf hýra ænig sw ænigne mon ænige un-rome hæbbe. þ he sw ðonne gefingie. gýf ðonne hwa to ðan cýrran nýlle. ðonn ne mæg he ðam scepian. ac ðonne he sceal cýþan birceope þ he hýne to nýhte gecýrpe gýf he Godes beon wýlle. ðonne man sceal ælce unrome. 7 ealle geflytu gertýllan. 7 gýf hwýlce ðær beoþ ðara ðe hwæt æbýlþa sw oþne habbaþ. ðonne sceolan hýz ða for-gýran. þ hýz ðe sceplicor cweþan mægen on ðam drihtenlican gebede. Drihten forgyf us ura sýnna swa swa se forgyfaþ ðam ðe sw ur agýlceþ: And ðonne sw gecleanrodum modum inggangen on ða tid ðær halgan fæstener. 7 ðurh dædbote hýz sýlfe clæn-rien. sw ðara halgena Eartrena. forþon seo dædbote is æfterum fulrihte gelice. 7 on ðam fulrihte beoþ ða ær gefremedan sýnna forgyfene. swa beoþ eac ðurh ða dædbote gecleanrode ða sýnna ðe æfter ðam fulrihte gefremede beoþ:

Seofon gemetum ur cýþaþ halige gefritu. þ sýnna beoþ forgyfene. æfter on fulrihte. þ ur sw seald for sýnna forgyfene. 7 oþne sýþe for ðrowunge. be ðon cweþ se sealm sceop. Eadig biþ se sw him Drihten sýnne ne getealde: Æfter ða sýlcan David cweþ sýnna beoþ forgyfene ðurh fulriht. 7 hýz

hiȝ beoþ oþerppriȝenne forðædbote. 7 heo ne biþ ȝeteald for martȝr hæde: And ðriððan rȝþe ðurh ælmeſſan hiȝ beoþ alȝrebe: Be ðon cƿæþ Daniel to Nabuchodonofſſe ðam cȳninge. lȝr ðine rȳnna mið ælmeſſum on ðearſena ȝemȳlſrunge. 7 ꝥ. rpa rpa ƿæter aþƿærceþ rȳn. rpa aþƿærceþ reo ælmeſſe ða rȳnne. 7 Drihten cƿæþ on ðam ȝodſpelle. rȝllaþ eoppe ælmeſſan. ðonne maȝon ȝe ðurh ꝥ beon clæne: Feorþan rȝþe ȝȳf ðu forȝȳfeſt ðam ðe riþ ðe ȝerȳnȝode. rpa hiȝ on ðam ȝodſpelle cƿiþ. forȝȳfaþ ðonne biþ eop forȝȳfen. rȝllaþ ðonne biþ eop ȝereald. 7 eſt. ȝȳf ȝe forȝȳfaþ ðam ðe riþ eop ȝerȳnȝode. ðonne forȝȳfeþ eop eoppe heorſonlica ƿæðer eopra rȳnna: Fȳrtan rȝþe. ȝȳf hƿa ðurh lane 7 ðurh bodunȝe Eodeſ beboða. hƿone ƿrom hiȝ ƿo to rihtan ȝecȳrpeþ. rpa rpa re apoſtol cƿæþ. Se ðe ȝeðeþ. ꝥ re rȳnfulla ƿrom hiȝ ƿoo to rihte ȝecȳrpeþ. hiȝ ƿaple he alȝreþ ƿnam ðeaþe. 7 ða menȝo hiȝ rȳnna he oþerppriȝh: Sȳxtan rȝþe for ƿoþne luſan Eodeſ 7 manna. rpa rpa hiȝ ȝecpeðen iſ. reo ƿoþe luſu Eodeſ 7 manna oþerppriȝh ða menȝo rȳnna ðurh ðone hælenð Eriſt urne Drihten: Seorþan rȝþe ðurh ðædbote rpa David cƿæþ. ic beo ȝecȳrped on mȳnre ȳrmþe ðonne me biþ tobracen re hrȳcȝ: Spȳlce he cƿæðe. ƿona rpa ic mineſ oþerppriȝan 7 mȳnra unþeapa ȝerſiſce. 7 heora hneoprunȝe 7 ðædbote ðo beforan Eode. rpa hæbbe ic forȝȳrneſſe:

XXXVII. ———.

Ðæt lencten ƿærten mon ƿceal mið rpiþe healicne ȝȳmene healðen. rpa ꝥ ðær nan ðæȝ ne rȳ butan runnan ðaȝum anum ꝥ æniȝ mon æniȝer meter bƿuce ær ðære teoþan tiðe. oþþe ðære tƿelfte. butan hƿa to ðan mettrum rȳ ꝥ he ƿærten ne mæȝe. 7 ȝeongum mannum ðe ða ȳlðo nabbaf ꝥ hiȝ ꝥ ƿærten ahebban maȝon. forþon ðaſ ðaȝar rȳnt teoþunȝ ðaȝar ðær ȝeaſeſ. 7 ƿe hiȝ forþon ƿceolon mið ealne aƿƿærtnȳſſe 7 halȝneſſe beȝonȝen. hiȝ iſ ðear ꝥ mon oþru ƿærtenu oſt for ƿneonda luſan mið ælmeſſan lȳraþ. ðonne ne mot mon ðiſ mið næneȝum ðinȝum bƿecan: On oþre tið ða men ðe ƿærtaþ hȳ mið ƿærtene mede æt Eode ȝeearniaþ. 7 hioſa rȳnna forȝȳrneſſe ȝȳf hiȝ ꝥ ƿærten ðeah mið ælmeſſum ȝeſſætriþ: Ac on ðaſ tið ðonne re ðe ƿærten mæȝe 7 nele. butan tƿeon eceſ ƿiteſ he him rȳlſum eearniaþ. forþon ðe Drihten rȳlſ ðaſ ðaȝar ðurh Moȳſen 7 ðurh Eliam. 7 ðurh hȳne rȳlſne mið halȝum ƿærtene ȝealȝode:

XXXVIII. ———.

Ðæȝhpamlice iſ ȝehȳlcum men ðearf ꝥ he hiȝ ælmeſſan rȳlle ðearfendum mannum. ac rpa ðeah ðonne ƿe ƿærtaþ ðonne ƿceolan mapan ælmeſſan rȳllan ðonne oþrum ðaȝum. forþon ðe ðone mete 7 ðone ðriȳnc. ðe ƿe ðonne bƿucan ƿceolðan ȝiſ ƿe ne ƿærten. ðonne ƿe ƿceolðan ðone ðearfan ȝeðælan. forþon ȝȳf ƿe ƿærtaþ. 7 ꝥ undeſnȝene-

guntur per poenitentiam, et per martyrium non imputantur. Et tertio per eleemosynam remittuntur. De hoc Daniel ait ad Nabuchodonosorem regem: “Redime peccata tua eleemosynis in misericordia pauperum”. Et hoc sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. Et Dominus in evangelio dixit: “Date eleemosynas vestras, tunc per hoc eritis mundi.” Quarto, cum remittis iis, qui erga te peccaverunt, prouti in evangelio dictum est: Remitte et remittetur vobis, date et dabitur vobis.” Et deinde: “Si dimiseritis illis, qui erga vos peccaverunt, tunc remittet vobis caelestis Pater vester peccata vestra.” Quinto, cum quis per doctrinam et per praedicationem praeceptorum Dei aliquem ab errore suo ad iustitiam reducit, prouti apostolus dicit: “Si quis peccatorem ab errore suo ad iustitiam reduxerit, animam ipsius liberat a morte, et multitudinem peccatorum ejus cooperit.” Sexto, per verum Dei et hominum amorem, prouti dictum est: Verus amor Dei et hominum cooperit multa peccata per salvatorem Christum Dominum nostrum. Septimo, per poenitentiam, uti David dixit: Conversus sum in aerumna mea, tunc mihi fractum est tergum. Similiter dicebat, simulac a superbia mea et vitiis meis cessavi, et poenitentiam eorum egi coram Deo remissionem eorum habeo.

XXXVII. *De observatione Quadragesimae.*

Jejunium quadragesimale maxima cum cura observandum est, ita ut nullus dies sit, praeter dies dominicos solos, quo quis aliquo cibo utatur ante horam decimam vel duodecimam; nisi quis adeo infirmus sit, ut jejunare nequeat; et [nisi sint] juvenes, qui adeo adulti non sunt, ut jejunium observare possint. Illi enim dies sunt dies decimarum anni, et nos eos cum omni religione et sanctitate celebrare debemus. Mos est saepe alius jejunium ex charitate amici eleemosynis redimere, sed hoc nullo modo molandum est. Alio tempore homo jejunans praemium abstinentiae, et peccatorum suorum remissionem apud Deum promereri potest, dummodo jejunium hoc cum eleemosynis adornaverit. Ast hoc tempore cum quis jejunare possit et nolit, absque dubio aeternam poenam sibiipſi acquirit, quoniam Dominus ipse dies illos per Moysen et per Eliam et per seipsum sancto jejunio sanctificavit.

XXXVIII. *Ut jejunantium cibis praetermissis pauperibus erogetur.*

Quotidie unicuique homini necesse est eleemosynas suas indigentibus hominibus tradere; attamen cum jejunamus, plures eleemosynas dare debemus, quam aliis diebus, quoniam cibum et potum, quibus uti deberemus, quando non jejunamus, inter pauperes distribuere debemus. Quandoquidem cum jejunamus et prandium ad

coenam

coenam servamus, non est hoc jejunare, sed tempus prandii differtur, et coena dupliciter augetur.

XXXIX. *Ut jejunium non solvatur ante vespervas.*

Multorum hominum consuetudo est cum jejunare volunt, quod simulac signum nonae diei horae audiverint, cibum capiant; sed hoc non est permixtum ut id sit legitimum jejunium. Sed hoc est verum [jejunium] ut post cantum nonalem missa audiatur, et post missam cantus vespertinus illius temporis, et post cantum vespertinum quilibet eleemosynam suam tradat, prouti ipsi placuerit, et deinde cibum capiat. Si quis autem per officium aliquod coactus sit, ut nec ad missam nec ad cantum vespertinum venire possit; attamen ita remaneat jejunans usque dum sciat, quod missa et cantus vespertinus peracta sint, et tunc adimpletis propriis suis precibus, et eleemosynis, bonis suis utatur et prandium capiat.

XL. *A quibus rebus et quomodo abstinendum sit.*

Hoc tempore abstinencia esse debet omnium deliciarum, et sobrie ac caste nobis vivendum est. Cum quis hoc sacro tempore a caseo et ovis et piscibus abstinere potest, summum hoc jejunium est. Illi autem, qui ex infirmitate vel ex aliis aliquibus causis ab his abstinere nequit, necesse est, ut moderate iis utatur, et illis temporibus quibus permixtum est, hoc est, post cantum vespertinum; nec vinum neque alium potum sumat ad ebrietatem aliquam, sed ad cordis refectionem. Vini ebrietas et voluptates peccati sunt prohibita, lac et caseus non sunt. Non dixit apostolus, nullum edite caseum nec ovum, sed dicit: Ne inebriamini vino neque omni alio [potu], in quo est luxuria.

XLI. *De crebra corporis et sanguinis Domini susceptione in Quadragesima.*

Quolibet die Solis hoc sancto tempore [quadragesimali] sacra synaxis sumenda est [ab omnibus] exceptis illis qui excommunicati sunt, uti etiam die Jovis ante Pascha, et die Veneris et vigilia Paschatis et in die Paschatis; et omnes dies septimanae paschalis aequali religione celebrandi sunt.

XLII. *De litibus et debitis in jejunio remittendis.*

Sanctis jejunii diebus nullae disputationes aut lites movendae sunt, sed semper in Dei amore et in necessariis operibus firmissime permanere debemus, quoniam Dominus noster redarguit eos, qui diebus jejunii fidejussores suos monent, et contentiones ac lites excitant, per prophetam ita dicens: "In diebus jejunii inveniuntur voluntates vestrae, in illis diebus quaesivistis omnes vestros debitores, et propter lites ac contentiones jejunatis, et admodum injuste percutitis fratres vestros." Omnes christiani in Deo fratres.

onð to ðam æfen ȝyfle healðað. ðonne biþ þ nan færten ac biþ seo mete tid ȝeureað 7 biþ þ æfen ȝyfel ȝetwifalðað.

XXXIX. ———.

Moneȝra monna ȝeyuna iſ ðonne he hiȝ færten ſceolan. þ ſona ſpa hiȝ ða non bellan ȝehýnaþ hiȝ to mete ſoþ. ac niſ hiȝ naht ȝelyfedlic þ þ ſý medeme færten. ac þ iſ niht þ te æfter nonranȝe mon mæſſan ȝehýne. 7 æfter ðære mæſſan. hiſ æfenranȝ on ða tid. 7 æfter ðam æfenranȝe. ȝehpa hiſ ælmeſſan ſýlle. ſpa ſpa him to onhaȝie. 7 ſýþþan to mete ſon. Eýſ ðonne hpa mið hpylcum unæmtan ȝenyð ſý. þ he to ðære mæſſan cuman ne mæȝe ne to ðam æfenranȝe. ðon ſpa ðeah ȝeyuniȝe he færtenbe þ he riȝe þ ſeo mæſſe 7 ſe æfenranȝ ſý ȝerunȝen. 7 ſpa ðonne ȝefýldum hiſ aȝnum ȝebedum. 7 hiſ ælmeſſum he hiſ ȝoð abruce. 7 ȝereorðe onſoo.

XL. ———.

On ðar tid ſceal beon ſorhæfedneſ ȝehpylcra ſmeametta. 7 ſýſerlice 7 clænlice uſ to libbenne. ða ðe on ðar halȝan tide maȝon cýre. 7 æȝru. 7 ſýſc. 7 ſin ſorȝan. ſpiþe healic færten þ biþ. ða ðonne ðe ſor untrumneſſe oþþe ſor hpylcum oþrum ðinȝum. hiȝ ſorȝan ne maȝon. him iſ ðearf þ hiȝ hiſ ȝemetlice brucan. 7 ðam tidum ðe hiȝ alyfed iſ. þ iſ. æfter ðam æfenranȝe. 7 naþer ne ſin ne oþerne ðrenc he ne undeſeo to nanre ðruncennýſſe. ac to hiſ heortan ȝereorðnýſſe. ſineſ ðruncenneſ 7 ſýn luſtaſ ſýnt ſorboðene. næſ meoloc ne cýre. Ne cſæþ ſe apoſtol nane ete ȝe cýre ne æȝru. ac he cſæþ. ne oſerðrincaþ ȝe eoſ ſineſ ne oþera eale ða in ðam biþ ſýnen luſt.

XLI. ———.

Elce Sunnan dæȝ on ðýſſe halȝan tide iſ to huſle to ȝanȝenne butan ðam monnum ðe amænſumede beoþ. ſpa eac on Ðunſer dæȝ ær Eartum. 7 on Fſiȝe dæȝ. 7 on Eartor æfen. 7 on Eartor dæȝ. 7 ealle ða dagaſ ðære Eartor pucan ſýnt mið ȝeliceſne eapfærtnýſſe to beȝanȝenne.

XLII. ———.

On ðam halȝum færten dagum ne ſceal mon nane ȝeſlýtu ne ȝecið up ahebban. ac ſýmble in Eodeſ loſe. 7 in nýð behefum peorcum pe ſceolon ſtaþol færtilce ȝeyuniȝan. ſorþon ðe uſe Ðrihten ðneaf ða ðe on færten dagum pillað hioſa boſȝa manian. 7 ȝeſlýtu. 7 ȝecið up anæpan. Ðurh ðone ſiȝan ður cſeþende. on færten dagum biþ ȝeſýne hpylcne pillan ȝe habbaþ. on ðam dagum ȝe aſecaþ ealle eoſpe boſȝaſ. 7 to ȝeciðe. 7 to ȝeſlýtum ȝe færtaþ. 7 ſpiþe aſleaplice ȝe bænaþ hýnaþ eoſpe bſoþnu. Ealle cſiſtene men ſýnt on Eode ȝebſoþoru.

XLIII. Eac

XLIII. ———.

Eac iſ ȝeſyngſcipum micel ðearf þ hi hiȝ on ðar halȝan tid clænlice healðan butan ælceſ hæmedeſ beſmýtennýſſe. þ te hiȝ ðuþh aſſæſt liſ ȝeclænȝeðne heortan. 7 hiopa lichoman Gode mið ȝecſemum dædum to ðam halȝan Earter dæȝe becuman mæȝen: Forþon ne foſſtondeþ þ fæſten noſiht þ mið ȝeſyngſciplice peoſce biþ beſmýten ne þ foſnehþon ðe ma þ ne biþ mið ȝebedum 7 mið ƿæccum 7 mið ælmeſſum ȝeſſætted:

XLIV. ———.

Eac ðam folce iſ to recȝanne. þ te ðam tidum ðe hiȝ ðam halȝan ȝeſýne onſon Eriſter lichoman 7 blodeſ. þ iſ. ðam halȝan huſle. þ hiȝ þ mið micle eȝe 7 aſſýþneſſe don. 7 hiȝ ær ðam æȝþeſ ȝe mið fæſtenum ȝe mið ælmeſſum. 7 hiȝ ſýlfe clænſigen. 7 hiȝ foſhæbben ſſom ðam ȝeſyngſciplican peoſce. 7 ſſom ȝehſýlcum uncýrtum. 7 hiȝ æȝþeſ ȝe mið ȝebedum ȝe mið ælmeſſum ȝe mið ȝehſýlcum ȝodum peoſcum hiȝ fættien. ſſa ðonne mið micelſe aſſýþneſſe hiſ onſon: Æȝþeſ iſ ſſiþe ſſecendlic ȝe þ him hſa unȝeclænȝod. 7 unmedonlice on ſoo. 7 eac þ him hſa to lanȝe butan ſý. 7 him huſu nan mon onſon ne ſceal butan hiſ ſcniſter leaſe. ðam he ſceal habban ær ȝeandet eal þ he ƿiþ Godeſ ƿillan ȝeƿoſhte. ðær ðe he ȝeþencan mæȝe. 7 æfter hiſ dome betan: Moniȝe mýnſter men ðeah ſýnt. 7 ƿiðpan ſſa haliȝeſ eaſſæſter liſeſ. þ hiȝ þ dæȝhſamlice don maȝon ðonni hiȝ ƿillaþ:

XLV. ———.

Donne beodaþ ƿe eac ðam mæſſeſſeoſtum. ðe æȝþeſ ȝe ſunnan dæȝum ȝe eac oþrum mæſſe dæȝum ær ðære heah mæſſan ſýnȝan ƿillaþ. þ hiȝ þ ðeaȝollice don. þ hiȝ nanne dæl ðær folceſ ſſom ðære heah mæſſan ne ateon: Forþon hiȝ iſ ſe ƿýneſta ȝeƿuna. þ moniȝe men æȝþeſ ȝe ſunnan dæȝum ȝe eac oþrum mæſſe dæȝum beȝaþ. þ iſ. þ te hiȝ ſona on ærne meſȝen ƿillaþ mæſſan ȝehýpan. 7 ſona æfter ðære mæſſan ſſom ærne meſȝenne oſeſ ealne dæȝ on ðſuncennýſſe. 7 on ƿiſte hiopa ƿombe ðeoſiaþ naſ Gode: Donne bebede ƿe þ næniȝ mon naner meteſ onbiſe. ærðon ðe ſeo ðe nung ȝeſýlled ſý ðære heah mæſſan. ac ealle ȝe ƿiſ. ȝe ƿæpned hie ȝeſomnien to ðære heah mæſſan. 7 to ðære halȝan 7 ȝaſtlican cýncean. 7 ðær ða heah mæſſan 7 Godeſ ƿuðeſ bodunȝe ȝehýpen. 7 ſſa ƿe ær cƿædon. ða mæſſeſſeoſtaſ ȝeond ða ȝebedhuſ na ne ſýnȝen. buton hiȝ hiȝ ſſa ðeaȝollice don. ſſa hiȝ nanne man ſſam ðære heah mæſſan ne ateon. 7 þ ſý ær miðde moſȝenne. þ hiȝ maȝon him ſýlfe eſtæt ðære heah mæſſan beon: Gehſýlceſ haðeſ mannum ƿe beodaþ. þ te hſa ða heah mæſſan rece buton ðam ȝealȝedum mæðenum anum. ðam ðear oþþe ȝeƿuna niſ. þ hiȝ oſ hýna mýnſte

VOL. I.

XLIII. *Ut conjuges invicem se jam abstineant.*

Conjugibus etiam valde necessarium est, ut se sanctis his diebus caste gerant, absque ulla concubitus iniquatione, ut per vitam religiosam, purificata corda et corpora sancta per bona opera ad sanctos Paschatis dies adducere queant. Quoniam nihil prodest jejunium, quod cum conjugali opere inquinatum est, neque illud commendatur, nisi orationibus et vigiliis et elemosynis sit ornatum.

XLIV. *Ut populus excitetur ad crebram corporis et sanguinis Domini susceptionem, etc.*

Populo etiam dicendum est, quod illis temporibus, quibus sanctum sacramentum sumunt corporis et sanguinis Christi, hoc est, sacram communionem, hoc magno cum timore et reverentia faciant, et antea tam jejuniis quam elemosynis seipsos purificent, et abstineant a conjugali opera, et a quibuscunque vitiis, ac se tam precibus, quam elemosynis, et quibuscunque bonis operibus praeparent, quomodo tunc multa cum reverentia eam recipiant. Valde etiam periculosum est, si quis impurus et negligens illam sumat, et etiam si quis nimis diu ab ea abstineat; et nemo saltem [eam] recipiat absque poenitentiarum sui venia, quam habere debet antequam confiteatur omne quod contra Dei voluntatem peregit, quod meminisse potest, et juxta statutum ejus emendare [vult]. Multi monachi tamen sunt, et viduae tam sanctae [et] religiosae vitae, ut quotidie quodcumque voluerint, hoc facere possint.

XLV. *Ut missae publicae non officiat peculiaris.*

Deinde injungimus presbyteris etiam, qui tam diebus Solis quam aliis festis ante missam magnam [missam] cantare volunt, ut hoc privatim faciant, ut nullam populi partem a missa magna abstrahant. Pessima namque est consuetudo, quam multi homines tam diebus Solis quam aliis festis observant, hoc est, quod statim primo mane missam audire velint, et illico post missam a primo mane per totum diem in ebrietate et deliciis ventri suo serviant, non Deo. Praecipimus igitur, ut nemo cibum aliquem gustet, antequam servitium missae publicae impletum sit, sed omnes tam foeminae quam viri congregentur ad missam magnam, et ad sanctam et spiritualem ecclesiam, et ibi missam magnam et praedicationem verbi divini audiant. Et sicuti antea diximus, presbyteri praeterquam in oratoriis nullibi cantent, nisi secrete hoc faciant ita ut neminem a missa magna abstrahant; et hoc fiat medio tempore matutino, ut deinde possint ipsi missae magnae interesse. Cujuscunque ordinis hominibus injungimus, ut quilibet missam magnam frequentet, exceptis consecratis virginibus solis, quarum non est mos aut

C c c c

confue-

consuetudo ex monasteriis suis egredi, debent intra monasterii sui claustra remanere, et ibi mis-
sam audire*.

gan. Ða sceolon binnan heopa mýnstrer lo-
cum gepunian. 7 him ðær mærran gehý-
pan:

Papae Rom.
JOHAN. XVII. 1.

Archiep. Cantuar.
ALURICH II.

Anno Christi
1003.

Reg. Saxon.
ÆTHELRED. II. 26.

Privilegium regis Aethelredi ecclesiae Christi Cantuariensi, quo ejectionem clericorum de monasterio Christi Cantuar. et inductionem monachorum gratulatur et confirmat, villas eidem plurimas, et amplissima privilegia concedens. Ex MS. Cott. Claudius A. 3.

IN nomine Domini Dei omnipotentis. Ego Aethelredus, Dei gratia gentis Anglicae Rex et monarcha etiam aliarum insularum circum-
jacentium, notum facio Anglicis christianis, quod venerandus archiepiscopus Aelfricus ex episcopali sua sapientia et cura me circa praecepta Dei saepius occupatum reddidit; ego etiam, Dei instinctu, quicquid divinae illius doctrinae et praedicationis mihi necessarium fuerit sedulo ad-
discere volo. Et hanc disciplinam intelligo per hominum malitiam et injustitiam nimis late per-
ditam et abolitam esse.

In intellectu meo etiam video et plane per-
spicio, hanc disciplinam per presbyterorum in-
curiam longe lateque negligenter corruptam, ac
Dei servitium omissum et frigescentem esse vehe-
menter doleo. Dixi etiam consiliariis meis, qui
mihi de rebus divinis et mundanis consilium
dant, quod Deus illis intellectum dederit in ani-
mi mei exaltationem. Tunc illi inquebant,
Deo opitulante melius fore, si presbyteros ab ec-
clesiis Christi propter manifesta illorum scelera et
crimina expellerem, et in ecclesiis Christi mo-
nastici ordinis homines constituerem, qui pro me
et gente mea ibidem rite Deo preces et gratias
funderent. Hoc idem ego effeci: in ecclesiis
Christi monachos constitui ad eorum exemplum
quos S. Augustinus huc attulit; quod ille scilicet in
ecclesiis Christi ex S. Gregorii praecepto, et ma-
gni regis Aethelberti consilio, et auxilio, eos san-
ctos monachos ibidem collocaret, quos secum in
terram hanc attulerat. Et cum monachi post-

ON Drihtner naman ælmihtiger Eodeþ.
ic Æþelred. mid Eodeþ 7ife Angel ðe-
ode cýning. 7 pealdend eac oþra 17landa ðe
heþ abutan licgaþ. cýþe Engliscum cnipte-
num mannum. hu se arýrþa arcebiſceop Æl-
fric of his biſceoplican wírdom 7 7ýmenne
me on Eodeþ beboðum of abýr7ud hæþ. ic
eac ðurh Eodeþ 7ife mine ðearfe of ðære
7odcundan lape. 7 boðun7e 7eornlice under-
7tandan 7ýlle. 7 ic ðirne ðeodſcipe under7y-
te ðurh manna 7felnyſſe. 7 unrihtſnyſſe
re eal to wíde for ðonne. 7 for heſ7udne:

Eac betpux mýnum and7ýte ic 7ere. 7
roþlice under7tande. þ ðær ðeodſcipe ðurh
pneor7a 7ýmeler7e wíde on ðisum earde
ðurh ungehealdrumnyſſe arýrd 17. 7 ic Eo-
deþ ðeodþom aleðne 7 acoleðne ðearfe be-
hpeor7ige: Sæde ic minum wírtun þe me for
Eodeþ. 7 for populde 7ædaþ. ðær him Eod
and7ýt 7ýlþ mineſ modeſ hohfulnyſſe:
E7ædon hi ða ðat hit ðurh Eodeþ fulsum
betepe 7ære. þ ic ða pneor7as of E7iſter
cýncean for hio7a openan leaht7an 7 7ýltan
7eotode. 7 E7iſter cýncean mid munec ha-
deſ mannum 7e7ette. ðe for me. 7 minne
leodſcipe ðær inne 7oldon rihtlice 7ebiddon
7 Eod 7labian: Ic ða 7pa ðýde on E7iſter
cýncean munecar 7e7ette of ðære býrne ðe
7anctur Augur7inur hider to b7ohte. þ 7ær
þ he on E7iſter cýncean be 7anctur E7e7o-
niur hæ7e. 7 ðær mæ7an cýn7er 7eþeah7e
7 fulsume Ædelbýphter. ða hal7an mune-
car ðær inne 7e7ette ðe he hider on earð
mid him b7ohte: And ða munecar 7ýþþan

* Quamvis neminem habeamus, cui nominatim tribuatur hoc capitulare; ab episcopo tamen aliquo congestum esse, et clero
atque plebi suae datum, cognoscamus, quod sacerdotes in exordio allocutus: Scitote [inquit] vestrum gradum esse nostro gra-
dum secundum: Sacerdotalem nempe episcopali proximum. Quoad exemplaria quibus proferuntur ipsa capitula (Latinum scil.
et Saxonicum) nos Latinum arbitramur prototypum; utpote quod e transmarinis ductum sit praecipue canonibus, et conciliis,
subductumque ex eodem nostrum hoc Saxonicum, et pro interpretis arbitrio, auctius pluries, et deficiens saepe, discurrensque
alias paraphrasticae. Meditabar igitur aliam versionem, sed tanti forte non penditur, ait Spelm. [Nos autem quantum fieri
potuit accuratam hic jam exhibemus.] Solebat certe ecclesia suos canones plerumque Latine dare; seculum leges in verna-
culo: hoc tanquam rudi populo; illa velut erudito clero. Sub his autem temporibus tantum abfuit a clero nostro Anglo-
Saxonico Latinitatis scientia; ut rex eximius Aluredus magnus, paucissimi [inquit] fuerint cis Humbrum, qui vel preces
suas communes in sermone Anglico intelligere potuerunt, vel scriptum aliquod e Latino transferre. Tam sane pauci [inquit]
fuerunt: ut ne unum quidem recordari possim ex australi parte Thamesis, tum cum ego regnare occoeperam. Haec Alu-
redus, qui floruit an. Dom. DCCCLXXX. et licet exulantes jam tum Musas ipse revocaret, brevi tamen (hoc est, ante an. Dom.
DCCCLX.) ita denuo a Danis profligantur, ut Aelfricus grammaticus (qui mox inde claruit) parem suscitaret querimoniam. In
prologo ad Saxon. gram. Ir nu forþi Eodeþ ðeopum 7 mýnstrer mannum 7eopne to 7annigenne þ 7reo hal7e la7 on urum ða-
7um ne accolige. oþþe ar7eop7ige. 7pa 7pa hit 7ær 7edon on Angel cýnne. nu for anum 7eapum 7eapum. 7pa þ nan En-
glisc ppeor7e ne cuþe dihtan oþþe ar7meagean ænne wírtol on Ledan. of þ Dun7tan arcebiſceop 7 Aþelpoþ biſceop e7e ða
la7e on munclýpum aræ7don; Summopere igitur [inquit] admonendi sunt ministri Dei et viri ecclesiastici, ut sacram hanc
doctrinam nec perire patiantur, nec deficere, quod paucis aliquot jampridem annis in Anglorum gente contigit evenisse:
ita siquidem ut sacerdos nullus Anglicus epistolam norit vel Latine edere, vel [e Latino] interpretari, usque dum archiepiscopus
Cantuariæ Dunstanus, et episcopus Aethelwoldus hanc in monasteriis resuscitassent cognitionem. Necessarium ideo fuit,
ut e Latino verterentur canones et sermones in vulgare: et, prae caeteris, hanc in se provinciam suscepisse visus est Aelfricus
grammaticus (de quo supra diximus in notis ultimis) Romanorum certe strenuus propagator rituum et fermenti; ut qui in scho-
la Aethelwoldi praefulus enutritus, Aethelwoldum totum spirat et Dunstanum. De loco et tempore, quibus tribuenda sunt
haec capitula, nihil adfero: reponimus autem (ut in MS. deprehendimus) Aelfrici canones ad Wulfinum, subsequencia.
Haec SPELM.

ðurh hwa haligan ðrohtnunga to biſcopan
geƿurðan. Ðaƿe cýncean lande ſƿede. And
ðaƿa muneca ðe ðaƿe niſoninne gelaðode
ſýnð ecelice. on ðiſum ſunderſƿeolſe. ic ge-
ſƿanſige. 7 ðaƿa tuna heſ on naman appi-
te. ðe of ealðum ðaſum 7 ſƿam me Angel
cýnſe. 7 eac of oþrum geleafullum man-
num hiðeſ to. to ðaƿe haligan ſtope gere-
alde ſýndon.

Æreſt iſ Eaſtſige. þ land into Eriſter
cýncean ſon minne ſaple. ge on lande. ge on
ſeſtſande ecelice ic ſille. Ðonne iſ Ioc-
ham. Boſingtun. Edeſham 7 Apeldra. Lit-
tle Berewic. 7 Spýrdhlincas. Preoſtatun.
Erauanea. pýlan. Leapt. Fernleah. On Suþ-
ſexan. Paſcingas. On ſeſt Lent. Meapham.
Eulingas. On Suþſian piþ Lundenne. peala-
pýpþ eſtſona beſeondan Tameſe. Hriſe-
byrgan. be Eilteſneſ eſeſe. to Eriſter ſýn-
cean tun ſihte to gelicgende. On Eaſt
Sexum Laelling. On Eaſt Englum hæðle. 7
ðaſ ſulgehende Illaleh. On Tenet lande
ſum ðæl landeſ.

Si æſne ðiſ ſoneſſecen mýnſter ſƿam eal-
lum eoþſlicum ðeopðome ſƿeo. 7 mið eallum
ðam tunum ðe him to gelicgaþ. þ iſ. on ſel-
dum 7 on læſepum. 7 on mæðum. 7 on pu-
dubearum. 7 on ſealtum meſſcum. 7 on
ſiſcnoþum. 7 on huntnoþum. 7 on ſuſelno-
þum butan ðiſum ðrim ðinſum. þ iſ. ſýnð-
ſeſe. 7 biſceþurce. 7 buhþote. Eſ
hýlc ſillendra manna ðiſne minne ſunder
ſƿeolſ. mið godum ðinſum geeacnian pýlle.
ge mænſýlde God ælmihtig hiſ pununſe on
heoſonlicum ſetlum mið eallum halſum. Eſ
ðonne hýlc ýſel man of ðeoſle on æled ſý.
þ he hiſne minne ſunderſƿeolſ geƿanige. of-
þe gelytlice. ſý he Iudaſ geſeſa Eriſter
belæpendeſ. 7 ſý he toſen of hellehunder
toþum. on ðam egeſlicum helleſitum. mið
eallum ðeoſlum butan ælcum ende. butan he
hiſ æſ hiſ endedæge ſihtlice gebete. þ he
piþ hiſ Drihten manſullice agýlte. Ðonne
hiſ ſoþlice betere iſ. þ man piþ ſýnne paſ-
niſe. Ðonne hi man geſſincſullice bete. Ic
biðde. 7 halſige ealle geleafulle mine æf-
terſenſan cininſe. 7 biſceopas. 7 ealðor-
men. 7 ðeode pealdendras. þ ge ne ſýn Eri-
ſter cýncean neaſgendras. ac þ ge ſýn ge-
oþſulle beſenendras Eriſter agenſe land
aſe. 7 ðaƿa muneca ðe ðaſ Gode ðeoſian. þ
ge on eceſe neſte ſinſal liſ. 7 mýpþe hab-
ban moſan mið eallum hiſ halſum æſne bu-
tan ende. Amen.

✠ Ic Æþelred Engla cininſ ðýſne Eri-
ſter cýncean ſunderſƿeolſ on Eriſter
ſƿenſe getſýmme.

✠ Ic Ælſic Eriſter cýncean ancebiſce-
op ðaſ godan cýnſe ſƿeolſ mið noðe ta-
cne æſne geſƿanſige.

✠ Ic ſulſtan Lundeniſcra manna biſce-
op. mineſ hlaſorðeſ duſoþ ſiſe æſne ge-
þeſniſe.

✠ Ic Ælſheah piſceſtriſcra manna bi-
ſceop. ðiſeſ ſone ſaðan cinſe bocunſe be
minne ſƿenſe geſeſniſe.

modum ob ſanctam eorum conſationem epiſ-
copi facti ſunt, terrae eorum eccleſiaſticae flo-
rebant. Monachos etiam hos ibidem habitantes,
congregatos eſſe in aeternum hoc privilegio con-
firmo, et nominatim deſcribo illorum urbes, quae
antiquitus et a me Anglorum rege, ac ab aliis fi-
delibus hominibus haſtenus ad illorum ſacram
ſedem conſeſae ſunt.

Prima eſt Eaſtrige, quam regionem ad eccle-
ſias Chriſti pro anima mea, tam in terris quam
in littore maris perpetuo concedo. Tum Joc-
ham, Boſingtun, Edeſham et Apeldra, Berwic
parvula, et Swyrdhlincas, Preoſtatun, Gravana,
Wylan, Ceart, Fernleah. In Suffexia Peccingas.
In occidentali Cantio Meapham, Culingas. In
Suthria prope Londinum Wealawyrth itidem
ultra Thamifin. Hriſebyrgan ad marginem Cil-
ternae, ad urbem eccleſiae Chriſti prope adja-
cens. In Effexia Laelling; in orientali Anglia
Haedle, et vicinia ejus Illaleh. In Thaneta re-
gione aliquae terrae.

Sit in poſterum hoc antediſtum monaſterium
ab omni terreno ſervitio liberum, cum omnibus
villis ad id pertinentibus; hoc eſt, in campis,
et in paſcuſ, et in pratis, et in ſylvis, et in ma-
riſcis ſaliſ, et in piſcationibus, et in venationi-
bus, et in aucupationibus, exceptis his tribus, ſci-
licet expeditione, pontium reſeſtione, et arcium
reparatione. Si quis bene moratus homo hoc
privilegium meum beneficiis auxerit, augeat
Deus omnipotens habitationem ejus in caeleſti-
bus manſionibus, cum omnibus ſanctis. Si au-
tem aliquis malus homo a diabolo inflammatus
ſit, ut hoc meum privilegium diminuat vel par-
vi faciat, ſit ſocius Judae proditoris Chriſti; la-
ceretur canum infernalium dentibus inter terri-
bilia gehennae ſupplicia cum omnibus diabolis
abſque ullo ſine, niſi illud ante obitum ſuum rite
emendaverit, quod contra Dominum ſuum im-
pie deliquerat. Siquidem ſatius eſt hominem
a peccatis cavere, quam ea laborioſe emendare.
Obſecro et adjuro vos omnes, mei legitimi ſuc-
ceſſores, reges et epiſcopi, et ſenatores, gentiſque
dominatores, ne ſitis eccleſiae Chriſti praedones,
ſed ut ſitis ſeduli cuſtodes patrimonii Chriſti, et
monachorum illorum, qui ibi Deo ſerviunt, ut
in perpetuum requie, vita aeterna et gaudio fru-
mini cum omnibus ejus ſanctis ſemper in aeter-
num. Amen.

✠ Ego Aethelredus, Angliae rex, hoc eccleſiae
Chriſti privilegium ex auctoritate Chriſti con-
firmo.

✠ Ego Aelfricus, eccleſiae Chriſti archiepiſco-
pus, boni regis munificentiam ſigno crucis in ae-
ternum corroboro.

✠ Ego Wulſtanus, Londinenſium epiſco-
pus, Domini mei nobili dono ſemper conſen-
tio.

✠ Ego Aelfheah, Wintonienſium epiſcopus,
hoc antediſti regis ſcriptum meiſ viribus con-
firmo.

✠ Ego

✠ Ego Ordbyrhtus episcopus idem hoc cum Dei benedictione feci.

✠ Ego Aethelricus episcopus hoc idem feci.

✠ Ego Athulfus episcopus hoc idem feci.

✠ Ego Godwinus episcopus omne hoc idem feci.

✠ Ego Lyfing episcopus Domini mei voluntatem et bonitatem in aeternum confirmo.

✠ Ego Wulfricus abbas verus testis.

✠ Ego Aelfwardus abbas similiter.

✠ Ego Wulfgar abbas.

✠ Ego Aelffige abbas.

✠ Ego Leofric abbas.

✠ Ego Wighard abbas.

✠ Ego Aelfricus senator.

✠ Ego Aelfhelmus senator.

✠ Ego Leofwinus senator.

✠ Ego Leoffiga senator.

✠ Ego Aethelmaerus Domini mei dapifer testor.

✠ Ego Ordulfus itidem verus testis.

✠ Ego Eadricus fidelis testis.

✠ Ego Byrhticus regis minister testor.

✠ Ego Aethelricus senior fidelis testis.

✠ Ego Leofricus vestiarius verus testis.

✠ Ego Siwardus regis minister hoc verbum fideliter testor*.

✠ Ic Ordbýrht byrceop þ ilce mid Eodey bletþrunge dýðe.

✠ Ic Æþelric byrceop þ ilce dýðe.

✠ Ic Athulf byrceop þ ylce dýðe.

✠ Ic Godþine byrceop eal þ ylce dýðe.

✠ Ic Lýfing byrceop minner hlaforðes pillan 7 godnýrre ecelice 7eþrýmme.

✠ Ic Wulfþric abboð 7oþ 7eþrýmýr.

✠ Ic Ælþþarð abboð ealþpa.

✠ Ic Wulfþar abboð.

✠ Ic Ælþrize abboð.

✠ Ic Leofþric abboð.

✠ Ic Wigharð abboð.

✠ Ic Ælþric ealþorþman.

✠ Ic Ælþhelm ealþorþman.

✠ Ic Leofþine ealþorþman.

✠ Ic Leofþrize ealþorþman.

✠ Ic Æþelmaþ minner hlaforðes byrþen 7eþrýmýr.

✠ Ic Ordulf ealþpa 7rýpe 7eþrýmýr.

✠ Ic Eaðric 7rýpe 7eþrýmýr.

✠ Ic Byrhtþric cýnþer ðegen 7eþrýmýr.

✠ Ic Æþelric ealða 7rýpe 7eþrýmýr.

✠ Ic Leofþric hþæþel ðen 7rýpe 7eþrýmýr.

✠ Ic Siþarð cýnþer ðegen^a ðirþe 7þræce 7rýpe 7eþrýmýr.

Papae Rom.
JOHAN. XVII. I.

Archiep. Cantuar.
ALURICII. II.

Anno Christi
1003.

Reg. Saxon.
AETHELRED. 26.

Privilegium regis Aethelredi ecclesiae Christi Cantuar. concessum juxta exemplar ejusdem Latinum priscum, et a Saxonico in nonnullis discrepans. Ex MS. Cott. Claudius A. 3.

Hoc privilegium ego Aethelredus rex Anglorum, Aelfrico archiepiscopo ecclesiae regimen Christi gubernante, dictavi et subscripsi.

Ego gratia summi tonantis Angligenum, Orcadarum necne in gyro jacentium monarchus Aethelredus, Angligenis notesco philochristis; dum pater venerabilis archipraeful Aelfricus cura pastoralis memet solícite mandatis divinis saepissime debriavit, ingenioque crescente salubri, creator Deus cor illustravit regium nostrum; mundumque quotidie ab hominum malitia senescentem † [vel deficientem] intelligens, pro dolor! Dei servitium passim nostra in gente a cultoribus clericis defleo extinctum et tepefactum; unde satrapis docentibus meis in gente piissimis, ecclesiam salvatoris in Cantia positam,

expulsis pro vitiis patulis clericis, cum sanctus Augustinus, jussu beati Gregorii papae, monachos infra Christi ecclesiam primitus, rege piissimo annuente [vel favente] Aethelberhto, constituit, grege monachali dominam gentis, Christo opitulante, adornabo; substantiam ecclesiae, monachorumque, noviter inibi locatis, perpetualliter in hujus libelli corroboratione, privilegioque confirmo.

Villulae vero Christi ad ecclesiam rite pertinentes, quae temporibus antiquissimis, a meque monacho, aliisque fidelibus haecenus concessae sunt, lingua plebeia haec continent vocabula. Primitus Eastrige, quod rus specialiter dum in decimationem sorte provenit mearum villarum pro redemptione peccaminum, terra, ripaque marina, Christi aeternaliter ecclesiae contribuo.

^a Post ðegen codex Cotton. addit æt næðe 7 æt nuan, quorum verborum sensum nec hariolando quidem assequi potui. Crediderim tamen, nomina aliorum testium corrupte scripta in MS. Saxonico hic secuta esse, quae codicis lacerati vel exesi lacuna nobis invidit haecenus. Exemplar priscum Latinum hujus privilegii post Siwardum addit Sigeraed et alios, quorum nomina deficiunt in nostro MS. Saxonico.

* Hoc privilegium concessum videtur circa annum Dom. MII. nam Godwinus episcopus (qui inter testes est) Rossensem episcopatum adiit an. MI. Et Wulfstanus Londinensis episcopus (qui alius habetur testis) obiit (juxta Savilii fastos) in an. MIII. vel MIV. id est, R. Ethelredi 25. vel 26. In Latino autem exemplari (quod hic pariter ex antiquo MS. exhibemus) ad an. Dom. MVI. refertur; perperam vereor MVI. substituens, pro MIII. mortuo enim Wulfstano episcopo Londinensi, Althunus successor ejus sedem tenuit (ut nostrates asserunt) in an. Dom. MIV. Et nos igitur circa annum MIII. potius collocandum censuimus. Haec SPELM. Quibus doctissimus Usserius sequentes itricuras subjungit in MSS. notis shopruck of Rochester anno MI. and Althunus into the bishoprick of London anno MIV. but Fastos Savilianos, which here ground your doubt upon, let not your [ut nostrates asserunt] derogate any thing from the authority of your ancient MS. which dateth this charter anno MVI. Haec USSERIUS. Aelfrici tamen aetas Spelmanno ut assentiar, suadet.

† His inclusa recentiori manu supra lineam in MS. adscripta sunt.

Post quam constat Ioccham villula, Bosington, et Edesham, Appendentia parva, Apeldrae et Swyrdhlincas, Preostantun, Gravanea, Wyllan, Ceat, Fernleah on Suthsexan, Paeccingas. In occidentali Cantia Meapham, Culingas. In Suthrian juxta Lundoniam Wealawyrth; itidem ultra flumen Tamensem. Hrisebeorgam [in] margine luci Cilterni; villula ecclesiae Christi rite pertinens. In orientalibus Saxonibus Laelling. In orientalibus Anglis hæðleh, et in regione eadem, Illaleh. In insula Tanatorum, territoria lata.

Sit autem praedictum Christi speciale monasterium cum villulis omnibus ad se rite pertinentibus ab omni servitute * liberum in terra, campis, pascuis, pratis, † sylvis, nemoribus, mariscis salis, piscationibus, venationibus, aucupationibus, tribus exceptis, expeditione, pontis, arcisque reaedificatione. Si quis vero benevolum hoc nostrum privilegium muneribus Deo dignis augere satagat, amplificet sibi Deus mansionem amoenam sedibus in superis cum omnibus sanctis. Si tunc, ut non optamus, quis malevolus diabolico instinctus flatu, hanc nostram confirmationem minuerit vel dempserit; partem cum Juda proditore Domini accipiat, et dentibus Cerberi infernalis, sine termino cum daemonibus omnibus, Stigia palude corrodetur, nisi mortem ante communem, congrua emendet satisfactione, quod nequiter contra Deum suum deliquit factorem. Cum vero melius sit peccatum cavere, quam emendare; rogo, et cunctos successores obsecro fideles, reges, episcopos, duces, gentisque dominatores, ne sitis Christi raptores ecclesiae; verum substantiae, monachorumque inibi Deo servientium seduli defensores, ut pacem habeatis cum justis non deficientem in caelis. Scriptum est hoc privilegium mille decurso, anno vero vi. His testibus, me rogantibus, necne concordantibus, quorum vocabula inferius lucide karaxantur.

✠ Ego Aethelredus Anglorum induperator hoc privilegium ore manuque crucis signaculo corrobore.

✠ Ego Aelfricus Dorobernicus archipraeful hanc praerogativam vexillo sancto confirmavi.

✠ Ego Wulffstanus Lundoniae pontifex ecclesiae, hujus regis benevolentiam trophaeo sancto consolidavi.

✠ Ego Aelfneah Wentoniae episcopus assensum praebui.

✠ Ego Ordbehrt episcopus consensi.

✠ Ego Aethelricus episcopus condonavi.

✠ Ego Athulfus episcopus pro viribus annui.

✠ Ego Godwinus Hrofenis ecclesiae episcopus corrobore.

✠ Ego Liungus regis beneficium in Deo conclusi.

✠ Ego Wulfricus abba.

✠ Ego Aelward abba.

✠ Ego Wulfgar abba.

✠ Ego Aelffinus abba.

✠ Ego Leofricus abba.

✠ Ego Aelfinus abba.

✠ Ego Wighardus abba.

✠ Ego Aelfric dux.

✠ Ego Aelfhelm dux.

✠ Ego Leofwine dux.

✠ Ego Leoffige dux.

✠ Ego Aethelmaer minist.

✠ Ego Ordus minist.

✠ Ego Eadric minist.

✠ Ego Byrhtic minist.

✠ Ego Aethelric senex minist.

✠ Ego Leofric minist.

✠ Ego Sigeward minist.

✠ Ego Sigered minist.

✠ Ego Wulffstan senex minist.

✠ Ego Wulffstan juvenis minist.

✠ Ego Lyfing minist.

✠ Ego Leoffstan minist.

✠ Ego Aelfhegus archiepiscopus ecclesiae praedictae ‡ Christi vuerahornas Deo favente adauxi, nostrisque in diebus Frinigaham et VVdetun praedictae ecclesiae donatae sunt.

Adhuc ego rex Aethelredus filium meum supervivens Aethelstanum, ut ultimus dies statuit ejus, ecclesiae praedictae Christi Holingaburnan, cum suis appendiciis, animo libenti aeternaliter contradidi.

✠ Ego Aelfstanus archiepiscopus, qui et Lyfing in provincia Suthrige, Ceigham, et Mersetham familiae ecclesiae Christi subministravi.

Papae Rom.
JOHAN. XVIII. 6.

Archiep. Cantuar.
ELPHEG. 4.

Anno Christi
1009.

Reg. Saxon.
AETHELRED. II. 32.

Concilium Aenhamense. † Ex MS. Cott. Claudius A. 3.

IL eom halgunz boc healde hine ðrýhten
De me fægepe ður fætepum belæge.

Ego sum consecrationis liber: Propitius sit illi
Dominus, qui me tam pulchre ornatum com-

* MS. *liber terrena* † MS. *sylvarum.* ‡ MS. *substantiae.*

† Concilium Aenhamense, hortatu Elphegi Dorobernensis, et Wulffstani Eboracensis archipraefulum, ab Aethelredo rege edictum, accersitisque episcopis, et universis Anglorum optimatibus, in die S. Pentecostes celebratum. Scil. inter annos Domini mvi. id est, regis Aethelredi xxviii. (quo Elphegus a Wintonia ad Doroberniam translatus est) et mxiii. (hoc est, Aethelredi xxxv.) quo truncato a Danis nefandissime Elphego, Livingius successit in Dorobernensi archiepiscopatu.

In veterrimo MS. codice, qui hoc nobis concilium praebuit, habetur pagina concilium praecedenti hoc, quod sequitur, elogium, pari qua caetera vetustate, et eisdem digitis exaratum. Ad concilii tamen argumentum, nec omnino quicquam profert, nec spectare aliquatenus videtur; sed antiquiori forte alicui codici, aureis miniatisque literis insignito (unde exemplar hoc nostrum desumptum fuerit) praefigebatur, et in quo praeterea consecrandi exorcizandive mysteria continebantur. Quod enim in principio dicit: *Ic eom halgunz boc*: idem est quod ego sum (videndum annon sit idem cum libro ministeriali, cujus sit mentio apud Celicyth, cap. 2.) consecrationis vel exorcismi liber. Cujuscunque autem sit farinae, cum nos ibidem deprehenderimus, hic ut reliqua exhibendum duximus.

VOL. I.

D d d d

posuit

posuit. Thureth piae memoriae sic me iussit concinnari, amoris et honoris causa eorum, qui nummi candelaris sunt memores. Multum valet is, qui illius explicationem perficere potest; et retribuat ei rector nationum, quod sollicitus sit multos thesauros consignatos mihi offerre, et ipse mercedem integram inveniet, quod rectam ejus explicationem perfecit.

Ðuþeþ to ðance ður hez me pýrcean to lufe 7 to purþe ðam ðe leoht 7erceot 7e-
mýnð. 7rhe mihta 7ehpýlcne ðær ðe he on-
folsan 7erþeman mæg. 7 him 7eþancie ðeo-
ða paldend ðær ðe he on 7emýnde maðma
manega pýle 7emeapcian me to ðe tolace. 7
he fceal exelean ealle fýndan ðær ðe he on-
folsan fþæmaþ to pýhte.

*Be pitea 7eþaðneþan. De sapientum decretis: in quibus multa ad ecclesiae poli-
tiam, nonnulla ad salutem regis, defensionemque regni et reipublicae statuuntur.*

De christiana religione promovenda.

HAE sunt constitutiones, quas Angli consilarii elegerunt et edixerunt, ac instanter docuerunt, ut observarentur. Hoc autem inprimis est episcoporum primum consilium, ut omnes a peccatis, quam diligentissime possumus, revertamur, et malefacta nostra libenter confiteamur, et sedulo emendemus, et unum Deum recte diligamus, et veneremur; et unam religionem christianam firmiter teneamus, et quemlibet ethnicismum diligenter evitemus, et sedulo precum formulas instituamus inter nos, et pacem ac concordiam admodum diligamus, atque uni regi domino fideliter obsequamur, et sedulo eum colamus cum vera fidelitate.

Decretum sapientum etiam est, ut abbates et abbatissae propriam suam vitam recte instituunt, ac etiam familiam suam prudenter instruant, et ut cujuslibet ordinis homines diligenter se submittant [in iis quae] ad Deum [spectant] et, [quae] ad mundum, quilibet illi legi, quae ad ipsum pertinet; et ante omnia Dei ministri, episcopi et abbates, monachi et monachae, canonici et moniales ad iustitiam convertantur, et regulariter vivant, et pro omni populo christiano diligenter intercedant.

Decretum sapientum etiam est, ut quilibet monachus, qui extra monasterium est, et regulas non observat, faciat prouti eum oportet; revertatur diligenter ad monasterium cum omni humilitate, et a malefactis absteineat, et emendet quam diligentissime, quod transgressus est; meminerit voti et pacti, quod Deo promisit. Monachus etiam, qui monasterium non habet, accedat ad episcopum provinciae, et fideliter seipsum obstringat coram Deo et coram hominibus, quod tria saltem abhinc observaturus sit, h. e. castitatem suam, et vestitum habitus monachalis et [quod] Domino suo, quam optime possit inserviturus sit. Et si hoc praestiterit, tunc dignus sit, ut eo melius aestimetur ubicunque habitaverit.

Et canonici, ubi facultates suppetunt, quod refectoria et dormitoria habere possint, teneant monasterium suum in castitate, uti regulae eorum adnotant. Attamen iustum est, ut perdat locum illum, qui hoc nolit [servare].

De sacerdotum et cleri coelibatu.

Et omnes Dei ministros, et inprimis sacerdotes rogamus et docemus, ut Deo obediant, et casti-

DIS fýndan ða 7eþaðneþra ðe Enþla
næðgýran 7ecupian 7 7ecpæðan 7 7e-
opnlice lærðan þ man fcolðe healðan. And
þ 7r ðonne æper. ðæra bircopa fsum næð.
þ 7e ealle fþam fýnnum 7eopne 7ecýrpan
ðær ðe 7e ðon mæg. 7 ure mýrðaða an-
ðettan 7eopne 7 7eopnlice betan. 7 ænne
Eod pihlice lufian 7 7eopþian. 7 ænne cþ-
frendom anræðlice healðan. 7 ælcne hæþen-
dom 7eopne fopbuþan. 7 7ebedræðene
arþan 7eopne ur betreonan. 7 fippe
7 fome lufian 7eopne. 7 anum cýnþe hla-
fopðe holdlice hýpan. 7 7eopne hine heal-
ðan mid pihþan 7etpýrþan.

And pitea 7eþaðneþ 7r. þ abbodas 7 ab-
bodýrpan heopa agen lif pihþlice fadian. 7
eac heopa heopða pýlice healðan. 7 þ ælceþ
hader men 7eopne 7ebuþan. fop Eode 7 fop
porolðe. ælc to ðam pihþe ðe him to 7ebý-
pýþe. 7 hupu ðinþa Eodeþ ðeopas. bircopas
7 abbodas. munecas 7 mýnecena. cano-
nicas 7 nunnan to pihþe 7ecýrpan. 7 7e-
þollice libban. 7 fop eal cþrsten folc ðinþi-
an 7eopne.

And pitea 7eþaðneþ 7r. þ muneca 7e-
hpýlc ðe ute of mýnþþe fý. 7 7eþoleþ ne
þýme. ðo fpa him ðearf 7r. 7ebuþe 7eopne
into mýnþþe. mid eallum eaþmettum. 7
mýrðaða 7erþice 7 bete fþýþe 7eopne þ he
abpocen hæbbe. 7eþence porð 7 7eod. ðe he
Eode betæhte. And 7e munuc ðe mýnþþer
næbbe cume to fciþe bircop. 7 tþýpþýþe
hine fýlþne pþ Eod 7 pþ men. þ he hupu
ðreo ðinþ ðanon fopþ healðan pille. þ 7r. hý
clænneþre. 7 munuchlice fcpud pape. 7 ðeopi-
an hý ðpihþne fpa pel fpa he berþ mæþe.
7 7if he ðæt 7elærþe. ðonne biþ he 7eopþe.
þ hine man ðe bet healðe. puniþe ðær he pu-
niþe.

And canonicas ðær 7eo an fý. þ hý beop-
þeþn 7 flæpeþn habban mæþan. healðan heo-
pa mýnþþer mid clænneþre fpa heopa 7eþol-
tæce. oþþon pihþ 7r. þ ðolige ðæne ape 7e
ðe þ nelle.

I. ———.

And ealle Eodeþ ðeopas. 7 hupu ðinþa fa-
ceþas 7e biððas 7 læras. þ hý Eode hýpan
7 clæn-

7 clænnerre lufian. 7 beorzan him fylfum
 7if Godes 7yrre: Ful 7eorne hy 7itan. 7
 hi na7on mid 7ihtre 7urh aniz hæmed 7in7
 7rifer 7emanan. ac hit is 7e 7yrre 7e 7ume
 habba7 7pa. o77e ma. 7 7um 7eh he 7orlæte
 7a he ær hæfde. he be lifendne 7ære eft
 o77e nimb 7pa anizam c7urtenam mæn ne
 7eda7ena7 to 7onne. 7 7e7e 7ær 7er7ican
 7ille. 7 clænnerre healban. hæbbe he Godes
 mil7re. 7 7ær to eacan to 7opolb 7eop7rce
 7e 7e 7y 7ezen 7erer. 7 7ezen 7ihter
 7yrre. 7e on life 7e on le7ere. 7 7e7e 7
 nelle 7e 7i7 hæde 7eb7urize. 7anize 7i7 7e
 op7rce æ77er 7e 7or Gode 7e 7or 7o
 polbe:

And 7a7yt 7e 7illa7 bi7ðan 7reonba 7e
 hp7lcne. 7 eal 7olc eac læ7an 7eorne 7e hy in
 7er7ne heortan ænne Gode lufian. 7 ælcne
 hæ7endom 7eorne arcunian:

II. ———.

And 7i7 7iccan o77e 7izele7a7. 7cinc7ær
 7izan. o77e ho7cpenan mo77p7rhtan o77e
 man77oran. a77an on earde 7ur7an a7ytene.
 7yre hy man 7eorne ut of 7yran earde. 7
 clæn7ize 7ær 7eode. o77e on earde 7or7ape
 hy mid ealle. butan hy 7er7ican. 7 7e 7eop
 7or 7ebetan:

III. ———.

And 7itena 7eræ7ner is. 7e man 7ihtre la
 7a upa7æ7e 7or Gode 7e 7or 7opolbe. 7 æ
 7hp7lc unlaza 7eorne a7ylle. 7 7e man heo
 nan 7or7 læte manna 7ehp7lcne. 7e ear7ne
 7e eadizne. 7olc 7ihter 7yrre. 7 7e man 7ri7
 7e 7reon7rce 7ihtlice healde. innan 7yran
 earde 7or Gode 7e 7or 7opolbe:

IV. ———.

And 7itena 7eræ7ner is. 7e man c7ur7ene
 men. 7 un7or7orhtre of earde ne 7ylle. ne
 hu7u on hæ7ene 7eode. ac beor7e man 7e
 orne 7e man 7a 7apla ne 7or7ape 7e E7i7
 mid 7i7 a7enum life 7ebohte:

V. ———.

And 7itena 7eræ7ner is. 7e man c7ur7ene
 men 7or ealles to lýtlan to 7ea7e ne 7or
 næde. ac elles 7eræde man 7ri7lice 7teora
 7olce to 7ear7e. 7 ne 7or7pille 7or lýtlan
 Godes a7en hand7e7eop7c. 7 7i7 a7ene ceap
 7e he 7eorne 7ebohte. ac æ7hp7lc 7æde to
 7cæde man 7ærlice. 7 7om æ7ter 7æde me
 demize be mæ7e. 7pa 7or Gode 7y 7ebeoph
 lic. 7 7or 7opolbe aberendlic. 7 7e7ence
 7p7e 7eorne 7e 7e o77um 7eme. hpær he
 7ylc 7yrre 7onne he 7ur c7æ7e. Et dimitte
 nobis debita nostra, et reliq.

VI. ———.

And 7e læ7a7 7p7e 7eornlice. 7æt æ
 7hp7lc c7ur7en man un7i7t hæmed 7eorne
 7orbu7e. 7 c7ur7ene la7e 7ihtlice healde:

And æ77e ne 7e7eop7e 7e c7ur7ene man
 7er7urize in iv manna 7ib 7æce on 7i7 a7enum
 c7ynne. 7æt is binnan 7am 7eop7an cneope.
 ne on 7ær la7e. 7e 7pa neah 7æ7e on 7opolb-

tatem diligant, et caveant sibiipsis ab ira Dei.
 Certissime norint, quod non debeant habere ob
 aliquam coitus causam uxoris consortium; aff
 pejus est, quod aliqui habeant duas vel plures:
 et quidam licet dimiserit eam, quam nuper ha
 buit, ipsa vivente tamen aliam ducit, quod nul
 los christianos facere decet. Et quicunque
 ab hoc abstinere voluerit, et castitatem servare,
 habeat Dei misericordiam, et ad augendam mun
 di venerationem, sit aestimatione capitis Thani
 et jure Thani dignus tam in vita, quam in coe
 meterio. Et si quis hoc facere nolit, quod ordi
 nem ejus decet, privetur dignitate sua tam co
 ram Deo, quam coram mundo.

Attamen volumus omnes amicos obsecrare,
 et omnem populum etiam diligenter docere, ut
 interiore corde unum Deum diligant et quemli
 bet paganismum diligenter evitent.

Ut sagae, incantatores, etc. exulent.

Et si sagae vel harioli, incantatores vel scorta,
 homicidae vel perjuri alicubi in terra invenian
 tur, ejiciantur ex hac terra, et purgetur natio
 haec; vel cum omnibus [suis] terra exeant, nisi
 abstineant, et eo magis emendent.

Ut leges juste ferantur et servantur.

Sapientum decretum etiam est, ut justae le
 ges constituentur concernentes Deum, et concer
 nentes mundum, et omnis injustitia diligenter
 deleatur, et ut deinceps cuilibet homini tam pau
 peri, quam diviti juris gentium dignitas conce
 datur, et ut pax ac amicitia debite colatur in
 tra hanc terram coram Deo et coram mundo.

Ut nemo vendatur extra patriam.

Sapientum decretum etiam est, ut christiani
 et innocentes extra patriam non vendantur, ne
 que saltem ad ethnicam gentem, sed caveant di
 ligenter ne anima perdatur, quam Christus propria
 sua vita redemit.

Ut pro modico delicto nemo moriatur.

Sapientum decretum etiam est, ut christiani
 ante omnia pro re minima ad mortem non con
 demnentur, sed potius praeparentur pacificae
 correctiones ad necessitatem populi; nec perda
 tur pro parvo opus manuum Dei, et propria ejus
 possessio, quam caro emit; sed quodlibet cri
 men discernatur caute, et judicium ex facto
 temperetur juxta meritum, prouti coram Deo
 est justum et coram mundo tolerabile; ac cogi
 tet diligentissime, qui alium judicat, quod ipse
 petat, cum ita dicit: "Et dimitte nobis debi
 ta nostra," etc.

De gradibus matrimonium prohibentibus.

Docemus etiam instantius, ut christianus quili
 bet illegitimos fugiat concubitus, et christianam
 legem recte teneat.

Et nunquam etiam fiat, ut christianus uxo
 rem ducat in quarta consanguinitate in propria
 sua familia, h. e. intra quartum gradum, ne
 que viduam, quae adeo propinqua esset, in
 mundana

mundana cognatione, neque cognatam uxoris, quam prius habuit, neque sanctam aliquam monialem, neque susceptricem suam, neque repudiatam aliquis christianus unquam uxorem ducat, neque [aliam] uxorem sumat, dum unam [jam] habeat, sed habitet cum illa unica, quamdiu vixerit, si legem divinam recte curare velit, et ab inferni incendio animam suam liberare.

De multiplici pace ecclesiae.

Et quaelibet ecclesia sit in pace Dei, et regis, et totius populi christiani.

Et sit cuiuslibet ecclesiae pax intra parietes, et pax regis manu data aequae incorrupta.

Et nemo in posterum ecclesiae servitium imponat, nec negotiationem ecclesiae injuste faciat, neque ejiciat ecclesiae ministrum absque episcopi iussu.

De debitis Deo reddendis.

Et Deo debita praestentur quovis anno quam diligentissime, h. e. eleemosynae aratri xv. dies saltem post Pascha.

Et foetuum decimae ad Pentecosten, et fructuum terrae ad Omnium Sanctorum festum.

De denario S. Petri.

Et denarius Petri ad festum Petri, et census ecclesiastici ad festum Martini.

De censu luminarium, et sepultura.

Et luminarium census ter in anno.

Et iustissimum est, ut animae census soleniter semper solvatur ad apertum sepulchrum.

Et si aliquod corpus extra suam parochiam alicubi condatur, tunc animae census praestetur nihilominus monasterio, ad quod pertinet; et omnia Dei jura diligenter promoveantur omnino, uti necesse est.

De festis et jejniis.

Festa etiam et jejunia observentur legitime. Diei Solis festum observetur sedulo, prouti ad illud pertinet; et a mercatura, ac conventu populi, et venatione ac operibus mundanis in sanctis diebus abstinendum est diligenter. Et S. Mariae summum festum omnes sedulo honorent, primum jejunio et deinde festivitate; et ad cuiuslibet apostoli festum jejunent diligenter, praeterquam ad Philippi et Jacobi solennitatem; neque jubemus aliquod jejunium ante paschalem festivitatem, nisi quis velit. Omnia alia festa et jejunia sedulo celebrentur, prouti illi celebrant, qui ea optime celebrant.

De jejunio quatuor temporum.

Et jejunia quatuor temporum, et jejunia prouti S. Gregorius Anglorum nationi imposuit.

De die Veneris jejunanda.

Et jejunandum est quolibet die Veneris, nisi festum sit.

De diebus juridicis et matrimonialibus.

Et ordalium, ac juramenta, et matrimonia

cundre sibbe. ne on ðær riƿer nýð maƷan ðe he ær hæfde. ne on Ʒehalgodre æniƷne nunnan. ne on hir Ʒeræðeran. ne on æletan æniƷ criƿten man ne ƷerifiƷe æfre. ne nama riƿa ðonne an hæbbe. ac beo be ðære anre ðahpile ðe heo libbe. se ðe wille Goder laƷe Ʒýman mið rihte. 7 rið helle brýne beorƷan hir raple.

VII. ———.

And ƿý ælc cýrice on Goder Ʒriðe. 7 on ðær cýnƷer. 7 on ealles criƿtenes folces.

And ƿý ælc cýric Ʒrið binnan ƿaƷum. 7 cýninges handƷrið efen unpemme.

And æniƷ man heonan ƿorð cýrican ne ðeoriƷe. ne cýric manƷunƷe mið unprihte ne maciƷe. ne cýricþen ne utiƷe butan biƿcepes Ʒeþehte.

VIII. ———.

And Ʒelærte man Goder ƷerihƷta æƷhpilce Ʒeape rihtlice Ʒeorne. ðæt iƿ ƿulhalmeƷƷan hƿu xv. niht ofer Eartron.

And ƷeoƷoþe teoþunƷe be Pentecosten. 7 eorð ƿærta be ealra halƷena mæƷƷan.

IX. ———.

And ƿom ƿeoh be Petres mæƷƷan. 7 cýric ƿceat to Martinus mæƷƷan.

X. ———.

And leoht Ʒercot ðriƿa on Ʒeape.

And raplƿceat iƿ rihtar. þ man ƿýmble Ʒelærte a a æt openum Ʒræfe.

And Ʒif man æniƷ lic of riht ƿcipe eller hƿar lecƷe. Ʒelærte man ðonne raplƿceat ƿra ðeh into ðam minytre ðe hit to hýrde. 7 ealle Goder ƷerihƷta ƿýrðriƷe man Ʒeorne eal ƿra hit ðearf iƿ.

XI. ———.

And ƿneolra 7 ƿærtena healde man rihtlice. Sunnan bæƷer ƿneolr healde man Ʒeorne. ƿra ðærto ƷebýriƷe. 7 cýringa 7 folcƷemota. 7 huntaþ ƿara. 7 ƿoroldlice ƿeorca on ðam halƷan bæƷe Ʒerƿice man Ʒeorne. And ƿancta Marian heah ƿneolrtida ealle ƿeorðriƷe man Ʒeorne. æreƿt mið ƿærtenene. 7 ƿýþþan mið ƿneolre. And to æƷhpilces aportoles heah tide ƿærte man Ʒeorne. butan to Philippus 7 Iacobus ƿneolre. ne beode ƿe nan ƿærten ƿorþam earterlican ƿneolre butan hƿa wille. Eller oþre ƿneolra 7 ƿærtena healde man Ʒeorne. ƿra ƿra ða heoldan ða ðe betƿt heoldan.

XII. ———.

And ýmbren 7 ƿærtena ƿra ƿra ƿanctus EneƷoniur Angel cýnne ƿýlf hit Ʒedihte.

XIII. ———.

And ƿærte man ælce FriƷe bæƷe. butan hit ƿneolr ƿý.

XIV. ———.

And opbal. 7 aƿar. 7 ƿifunƷa æfre ƿýn-

ðan to cƿedene heah ƿƿeolſ ðaſum. ⁊ ƿihte
ymbrenum. ⁊ ƿƿam aduentum Domini. of O-
ctabar Epiphaniſe. ⁊ ƿƿam Septuagetiſma.
of xv. nihte ofeƿ Eaptran. ⁊ beo ðam halſan
tidan eal ƿƿa hit ƿihte iſ. eallum cƿiſtenum
mannum ƿibb ⁊ ƿom ſemæne. ⁊ ælc ƿacn to
tƿæmed. And ſi ƿa ofnum ƿcyle bopn ofþe
bote. æt ƿopolbican ðinſan. ſelæſte hit
him ſeorne. ær ofþon æfteſe.

XVI. ———.

And ſi ælc ƿyðepe ðe hi ƿylſe mid ƿihte
ſehealde on Eodeſ ſiſe. ⁊ on ðæſ cýnſe.
⁊ ſitte ælc xii. monaþ ƿepleaſ. ceoſe ƿyðþan
þ heo ƿylſe ƿille.

XVII. ———.

And æghƿilc cƿiſten man to ƿƿa him ðe-
apſe iſ. ſýme hiſ cƿiſtenomeſ ſeorne. ⁊
ſepuniſe ſelomlice to ſepiſte. ⁊ unſoppa-
bodlice hiſ ſýnna ſecýþe. ⁊ ſeornlice beſe
ƿƿa ƿƿa him man tæce. And ſeapriſe eac
to huſl ſange huſu ðriſa on ſeape. ſehpa
hine ƿylſe ðe hiſ aſene ðeapſe ƿille un-
deſſtanðan. ƿƿa ƿƿa him ðeapſe iſ.

XVIII. ———.

And ƿorð ⁊ ƿeoſc ƿƿeonda ſehƿilc ƿabiſe
mid ƿihte. ⁊ aþ ⁊ ƿeðð ƿærllice healde. And
æghƿilc unſiht aƿeoſpe man ſeorne of ðýſ-
ſan eapde. ðæſ ðe man ðon mæſe. And ƿƿi-
collice ðæða ⁊ laþlice unlaga aſcuniſe man
ſƿýþe. þ iſ. ƿalſe ſepihta ⁊ ƿoſe ſemeta.
⁊ leaſe ſepiſneſſa. ⁊ ƿƿacodlice ƿýtunſa.
⁊ ſule ƿorliſſa. ⁊ egeſlice manſƿapa.

And ðeoſlice ðæða on moſþeoſcum. ⁊ on
manſlihtan. on ſtalan. ⁊ on ſtƿudunſan. on
ſitunſan. ⁊ on ſiſeſneſſan. on ofeſime-
tan. ⁊ on ofeſſýllan. on ƿicſnæſtan. ⁊ on
miſtlican lahbriſcan. on æbriſcan. ⁊ on haðbri-
can. on ƿƿeolſ briſcon. ⁊ on ƿæſten briſcon. on
cýſic ƿenan. ⁊ on mæniſeſ cýnneſ miſðæðan.

And la undeſſtanðe man ſeorne. þ eal
ſƿýlc iſ to leanne. ⁊ næſſe to luſianne.

Ac luſiſe man Eodeſ ƿihte heonan ƿorþ
ſeorne ƿorðeſ ⁊ ƿeoſceſ. ðonne ƿýſþ ðýſ-
ſe ðeode ſona Eod milde.

XIX. ———.

ƿutan eac ealle ýmbe ƿſýþeſ bote. ⁊ ým-
be ſeoſ bote. ſmeaſean ſƿýþe ſeorne.

ſpa ýmbe ƿſýþeſ bote. ƿƿa ðam bonðan ſý
ſeloſt. ⁊ ðam ðeoſan ſý laþoſt. And ƿƿa
ýmbe ſeoſ bote. þ an mýneſ ſange. ofeſe
ealle ðæſ ðeode butan ælcon ƿalſe. And ſe-
meta ⁊ ſepihta ƿihte man ſeorne. ⁊ ælceſ
unſihteſ heonan ƿorþ ſeſpice. And buþh
bota ⁊ bſic Bota aſinne man ſeorne on æ-
ghƿilcon ende. ⁊ ƿýſdunſa eac. ⁊ ſeipſýſ-
dunſa eal ƿƿa a ðonne neob ſý. ƿƿa ƿƿa man
ſeſæde. ƿor ſemæne licneode.

XX. ———.

And ƿærllic biþ þ man æghƿilce ſeape ſo-
Vol. I.

ſemper ſint prohibita ſummis diebus feſtis, et
veris jejuniis quatuor temporum; et ab aduentu
Domini ad octavam Epiphaniae; et a Septuage-
ſima ad xv. dies poſt Paſcha: et ſit ſacris illis
temporibus, prouti juſtum eſt, omnibus chri-
ſtianis pax et concordia communis, et omnis
contentio componatur. Et ſi quis alius debeat
fidejuſſionem vel compenſationem pro rebus
mundanis, ſolvat illud ipſi tunc aut ſtatim
poſtea.

Ut viduae ſint per annum innubae.

Et ſit quaelibet vidua, quae ſeiſſam recte
continuerit, ſub praefidio Dei et regis, et ſedeat
xii. meſes marito orba, deinde eligat quem ipſa
voluerit.

De confeſſione et poenitentia agendis.

Et quilibet chriſtianus faciat, prouti ipſum
oportet, diligenter obſervet chriſtianiſmum ſuum,
et frequenter aſueſcat ſe confeſſioni, et in-
trepide peccata ſua confiteatur, ac diligenter e-
mendet, prouti ipſi adnotatur. Praeparet etiam
ſeiſſum ad S. eucharistiā ſaltem ter in anno,
qui proprium [animae] ſuae commodum intel-
ligere velit, prouti illum oportet.

De verbis et operibus curandis.

Verba etiam et opera quilibet amicus obſer-
vet decenter, ac iuramentum et pactum caute re-
neat; et quaelibet iniuſtitia quam diligentiffime
quis poſſit, de hac terra ejiciatur. Et dolofa
facta ac deteſtanda injuria admodum evitentur;
h. e. inuſta pondera, et iniquae menſurae, et
faſſa teſtimonia, et turpes rixae, ac illiciti con-
cubitus, et tremenda perſuria.

Et diabolica facta in homicidiis et in caedi-
bus, in furtis et in rapinis, in avaritia et in lux-
uria, in gula et in ebrietate, in faſcinationibus,
et in variis violationibus legis, in adulteriis et in
ſacrorum ordinum violationibus, in violationi-
bus feſtorum et in jejuniorum violationibus, in
ſacrilegiis et in diverſi generis maleficiis.

Diligenter etiam intelligendum eſt, quod
omne huiuſmodi ſit evitandum, et nunquam di-
ligendum.

Sed diligatur Dei iudicium in poſterum ſe-
dulo, verbo et opere, tunc huic nationi Deus
mox erit propitiuſ.

De emendatione pacis, numismatis, etc.

Noverint etiam omnes pacis compenſationem,
et compenſationem nummariam quam diligen-
tiſſime conſiderare.

Ita compenſationem pacis, prouti patribus-
familias accepta et furibus odioſa ſit; et ita com-
penſationem nummariam, ut una moneta tranſ-
eat per omnem hanc regionem praeter faſſam.
Et menſurae ac pondera ſedulo examinentur, et
omnis iniuſtitia in poſterum evitetur. Oppido-
rum etiam et pontium inſtauratio diligenter ſuſ-
cipiatur ubique, et militaris etiam ac navalis
proſectio, quandocunque neceſſe fuerit, prouti
imperabitur ob univerſale commodum.

De navali expeditione ſub Paſchate.

Cavendum etiam eſt, ut quolibet anno ſtatim
E e e e poſt

post Pascha expeditio navalis praeparetur.

Et si quis publicae navi militari damnum intulerit, sedulo [id] emendet, et regis pacem; et si eam ita destruxerit, ut nulli usui inserviat, plenario illam compenset, et regi pacem violatam.

De militiam detrectante.

Et si quis ab exercitu, cui rex ipse interest, absque venia revertatur, luat possessionem suam.

Ut homicida aut pejerator coram rege non veniat, priusquam satisfecerit.

Et si occulti homicidae vel perjuri vel manifesti homicidae adeo praesumant, ut in regis vicinia habitent, antequam compensationem inceperint coram Deo, et coram mundo, tunc luant possessionem suam et omnes suas facultates, nisi refugium petierint.

De vitae regis insidiatore.

Et si quis vitae regis insidietur, reus sit vitae suae, et omnium, quae possidet, si hoc de eo affirmetur; et si seipsum purgare velit et possit, faciat hoc per maxime solenne iuramentum, vel per triplex ordalium in lege Anglorum, et in lege Danorum per illud, quod eorum lex est.

De eo, qui latrocinium fecerit.

Et si quis latrocinium contra leges Christi vel regis alicubi fecerit, solvat capitis aestimationem vel mulctam, pro ratione facti; et si se opposuerit, et ipse auctor sit, quod occidatur, jaceat inultus.

De monialem aut viduam comprimente.

Et si quis monialem vitiaverit, vel viduam stupraverit, serio hoc emendet coram Deo et coram mundo.

De consilio efferendo Deo et populo probatissimo.

Et consideretur semper quolibet modo quam certissime possit consilium exquiri, in commodum nationis, et verus christianismus quam maxime stabiliri, ac quaelibet injustitia diligentissime evitari; quoniam in terra possessio in bono statu conservatur, cum injustitia supprimitur, et justitia diligitur coram Deo et coram mundo.

Exhortatio cum ad ecclesiasticos, tum ad seculares.

Nunc etiam Dei ministros sedulo docere volumus, ut saltem caute reminiscantur, et per Dei auxilium castitatem diligant, et sedulo libris suis ac orationibus indulgeant, et die ac nocte, saepe et crebro Christum invocent, et pro omni populo christiano diligenter intercedant.

Insuper etiam amicum quemlibet monere volumus, prouti nobis incumbit saepe facere, ut quisque diligenter meminerit, et ut a peccatis diligenter revertatur, et aliorum hominum injustitiam cohibeat, et ut saepe ac crebro habeat in memoria, quod hominibus quam maxime neces-

na æfter Eartron fýrðrcipa gearpige:

And gif hpa folcer fýrðrcip arýrðe. gebete þ georne. 7 cýninge ða munde. 7 gif hit man amýrðe þ hit anote peorþe. for- gýlde hit fullice. 7 cýninge ðonne munde bþice:

XXI. ———.

And gif hpa of fýrðe butan leafe gepende. ðe cýning gýlf on gý plihthe hit are:

XXII. ———.

And gif morþþýrhtan. oþþe manþropan. oþþe æbæne manrlagan. to ðam gehþýrtian þ hy on ðær cýninges neapeste gepunian. ær ðam ðe hy habban bote agunnen for Gode 7 for popolde. ðonne plihton hy heora are. 7 eallon heora æhton. butan hit frifþenan gýndan:

XXIII. ———.

And gif hpa ýmbe cýninges feorh gýrðe. gý he hit feorþe gýlðig. 7 ealler ðær ðe he age. gif hit him on geroþod peorþe. 7 gif he hine ladian wille 7 mæge. do þ be ðam deoþertan aþe. oþþe mid ðrýfealdan orðale. on Engla laze. 7 on Dena laze be ðam ðe heora lazu gý:

XXIV. ———.

And gif hpa forsteal on gean lahriht Eþrter oþþe cýninge aþpan gepýrce. gýlde per oþþe wite. be ðam ðe seo dæd gý. 7 gif he geonbýrðe 7 gýlf gepýrce þ hine man arýlle. lýcge agýlde:

XXV. ———.

And gif hpa nunnan gepemme. oþþe pýðepan nýð næme. gebete þ deope. for Gode 7 for popolde:

XXVI. ———.

And smeage man gýmle on æghwile þýran hu man fýrmer mæge. næd aþedian ðeode to ðearfe. 7 rihtne crýstendom gýþort aþþan. 7 æghwile unlaga geornort arýllan. forþam ðurh þ hit sceal on earde godian to ahte ðe man unriht alecge. 7 rihtwýrðe lufige. for Gode 7 for popolde:

XXVII. ———.

Nu wille we eac læpan Godes ðeopas georne þ hy huru hy gýlfe wæplice beþencan. 7 ðurh Godes wultum clænnerfe lufian. 7 georne heora bocum. 7 gebedum gýlgean. 7 dæges 7 nihtes of 7 gelome clýþian to Eþrte. 7 for eal crýsten folc ðingian georne:

Eac we gýt willað mýngian georne fneon- ða gehwile eal swa us neod is gelome to ðonne. þ gehwa hine gýlfne georne beþence. 7 þ he fram gýnnan georne gecýrpe. 7 oþrum mannum unrihtes rtyne. 7 þ he of 7 gelome hæbbe on gemýnde þ mannum is mægt

mæƿt ðearf oƿtoƿt to gemunene. ꝥ iſ. ꝥ hý rihtne geleafan an ƿædlice habban on ðone roþan Eod. ðe iſ ƿealbend 7 ƿýrhta ealra geſceafra. 7 ꝥ hý rihtne criſtendom rihtlice healðan. 7 ꝥ hý godcundan lafeapan geornlice hýpan. ꝥ Eodeſ lapum 7 lafum. geornlice fýlgean. 7 ꝥ hý Eodeſ cýpican æghƿar georne gniþian 7 fpiþian. 7 mid leohƿe 7 lacum hi zelome gegnetan. 7 hý fýlfe ðær georne to Eriſte gebiddan:

And ꝥ hý Eodeſ geſihta æghƿýlce gearfe mid rihte zelæftan. 7 fneolfa 7 fæftena rihtlice healðan:

And ꝥ hý Sunnan ðaƿar cýpunga 7 folcſcra gemota georne geſpican:

And ꝥ hý Eodeſ ðeopar fýmle ƿerian 7 ƿeophian:

And ꝥ hý Eodeſ ðearfan. fnefrian 7 feðan:

And ꝥ hý ƿýðeƿan 7 fteopcild. to oƿt ne ahpænan. ac georne hý gladian:

And ꝥ hý ælþeodige men 7 feorpan cume. ne týrian ne ne týnan:

And ꝥ hý oþrum mannum unriht ne beoðan ealles to fƿýþe. ac manna gehƿýlc oþrum beode ꝥ riht ꝥ he ƿille ꝥ man him beode. be ðam ðe hit mæð fý: And ꝥ iſ fƿýþe riht lafu:

XXVIII. ———.

And feþe ahpri heonan foþ rihte lafa ƿýrðe Eodeſ oþþon manna. gebete hit georne. fpa hpæþer fpa hit gebýrige. fpa mid godcundne bote. fpa mid ƿopolocundne fteorne:

And gif foþ Eod botan feoh bot ariþeþ fpa fpa ƿife ƿopolð ƿitan to fteorne geſet-
tan. ꝥ gebýreþ rihtlice be biſcopa dihte. to
gebed biþene. 7 to ðearfena hýþþe. 7 to cý-
pic bote. 7 to lafðome. 7 to ƿæðe 7 to ƿi-
fte ðam ðe Eode ðeorian. 7 to bocan 7 to
bellan. 7 to cýpic ƿæðan. 7 næfne to ƿo-
polðlican idelan glenþan. ac foþ ƿopolð fte-
oran to godcundan neoðan. hpilum be ƿite.
hpilum be ƿerþýlðe. hpilum be halſſange.
hpilum be lahrhte. hpilum be afe. hpilum be
æhte. 7 hpilum be mapan. hpilum be læf-
ran:

XXIX. ———.

And ahpri man biþ mihtizra heƿ nu foþ
ƿopolðe. oþþon ðuph geþingþa. heappa on ha-
ðe. fpa fceal he ðeoppoþ fýnna gebetan. 7
ælce miſðæða ðeopar agýlðan: Foþþam ðe
fe maða. 7 fe unmaða ne beoþ na zelice. ne
ne maþon na zelice býrþene ahebban. ne fe
unhala ðe man ðam halum zelice. 7 ðý man
fceal medmian. 7 geſcablice to fcaðan. ge
on godcundan fcriftan. ge on ƿopolðcundan
fteoran. ylðe 7 geozofe. ƿelan 7 ƿæðle. hæle
7 unhæle. 7 haða gehƿilcne:

And gif hit geƿeopðeþ ꝥ man unpiller. oþ-
þe ungeƿealdeþ æniþ ðinþ miſðeþ. na biþ ꝥ
na zelice ðam. ðe ƿiller 7 geƿealdeþ fýlfe ƿil-
leþ miſðeþ. 7 eac fe ðe nýð ƿýrhta biþ. ðær

fariuſ eſt faepiffime reminifci, h. e. ut ſinceram
fidem unanimiter habeant in verum Deum, qui
gubernat et fecit omnes creaturas, et ut rectam
fidem chriſtianam recte teneant, et ut eccleſia-
ſticos doctores ſedulo audiant, ut Dei doctrinis
et legibus diligenter obtemperent, et ut Dei
eccleſias ubique diligenter ſalutent et tueantur,
et cum lumine ac oblationibus eam ſaepe ſalu-
tent, et ipſimet ſedulo ad Chriſtum orent.

Et ut Deo debita quolibet anno juſte præ-
ſtent, et feſta ac jejunia debite obſervent.

Et ut a mercatura diei Solis et conventu po-
pulari ſedulo ceſſent.

Et ut Dei miniſtros ſemper tueantur et hono-
rent.

Et ut Dei pauperes foveant et nutriant.

Et ut viduas ac orphanos non laceſſant cre-
bro, ſed ſedulo conſolentur.

Et ut peregrinos ac extraneos non vexent, ne-
que graventur.

Et ut aliis hominibus injuriam non inferant
omnino; ſed quilibet homo aliis faciat illam
juſtitiam, quam ipſe voluerit, ut ei fiat juxta id,
quod juſtum eſt. Et haec eſt lex æquiſſima.

Compensationes pendendae, ubi delinquitur.

Et quicumque unquam in poſterum veram
legem ſpernat Dei vel hominis, ſedulo hoc emen-
det quocumque modo id convenit, tam per eccle-
ſiaſticam compensationem, quam per munda-
nam diſciplinam.

Et ſi ex mulcta pro peccatis adverſus Deum
commiſſis proveniente, compensatio pecuniaria
exſurgat, prouti mundi ſapientes diſciplinæ loco
conſtituerunt, hoc debite pertinet juxta epiſco-
porum conſtitutionem ad orationes comparandas;
et ad commodum pauperum, et ad eccleſiarum
inſtaurationem, et ad erudiendum, et ad veſtien-
dum, ac ad nutriendum eos, qui Deo inſerviunt,
et ad libros, et ad campanas, et ad veſtimenta
eccleſiae, et nunquam ad mundanas inanes va-
nitates, ſed pro diſciplina mundana ad eccleſia-
ſticas neceſſitates, interdum de mulcta, interdum
de ſolutione æſtimationis capitis, interdum ex
poena colli obſtricti, interdum ex mulcta legis
violatae, interdum de facultatibus, interdum de
poſſeſſione, et interdum de majoribus, interdum
de minoribus.

Potentes gravius mulctandi.

Et ſi quis ſit potentior hic in mundo, vel
per honorem ſuperior in ordine, hic gravius
peccata emendet, et omnia malefacta carius
compenſet. Quoniam potens et impotens non
ſunt æquales, neque æqualia onera habere poſ-
ſunt; neque infirmus ſano æqualis eſt. Et illi
ſunt moderandi, ac diſcrete diſcernendi, tam in
eccleſiaſticis confeſſionibus, quam in ſecularibus
diſciplinis, ſenes et juvenes, divites et egeni, ſani
et infirmi, et cujuſcunque ordinis.

Et ſi contigerit, ut quis invitus vel fortuito
aliquid malefecerit, non ſit æqualis ei, qui ſpon-
te et de induſtria ipſe malefecerit; et etiam qui
neceſſitate compulſus hoc patriverit, hic tuta-
mine

mine et meliore jure semper dignus sit, quia necessitate compulsius erat ad id, quod fecit.

Omne factum cautius discernendum est, et jus semper juxta factum recte disponendum, et juxta merita moderandum, coram Deo et coram mundo; et clementia exhibeatur ex timore Dei, et mansuetudo fiat libentur, et foveatur pro facti ratione is, qui ea opus habet; quoniam omnibus nobis necesse est, ut Dominus noster crebro et saepe misericordiam suam nobis concedat. Amen*.

Papae Rom.
JOHAN. XVIII. 6.

Archiep. Cantuar.
ELPHEG. 4.

Anno Christi
1009.

Reg. Saxon.
AETHELRED. II. 32.

Concilii Aenhamensis synodalia decreta. Ex MS. Cott. Claudius A. 3.

QUODAM tempore contigit, ut regis Aethelredi edicto concrepante, archipraesulumque Aelfeahi et Wulfstani hortatu instigante, universi Anglorum optimates die sancto Pentecostes ad locum ab indigenis Eanham nominatum, acciti sint convenire. Collecto itaque ibidem Christicolarum coetu venerabilum quamplurimorum, de catholicae cultu religionis recuperando, deque etiam rei statu publicae reparando vel consulendo, plura et non pauca, utpote divinitus inspirati, ratiocinando fermocinabantur. Denique in eorundem synodalis exordio sermonationis episcopi semetipsos primitus fidei speique et charitatis, quatuorque principalium virtutum, prudentiae videlicet et justitiae, fortitudinis quoque et temperantiae decore adornari; mutuis colloquiorum instructionibus salubrium invicem cohortabantur; statueruntque pro invicem cotidianam interventionem; atque pactum pacis et concordiae fideliter firmiterque inter se confirmabant.

Omnem quoque populum monebant, unum regem sub unius cultu religionis christianae, superstitionis ritu fanaticae omnimodo abjecto, et timere et diligere. Deinde uniuscujusque ordinis, vel sexus, vel aetatis catervam accitam assistentemque, ut juxta legis sanctiones catholicae suam sobrie, et juste, ac pudice in hoc seculo vitam instituerent; suggestionibus multimodis secundum apostoli monita beati arguebant, obsecrabant, increpabant. Ibi ergo episcopi, ut erga creditae sibi salutem plebis (paganorum incursionibus vel irruptionibus, caeterisque calamitatum aerumnis pluriformium opprimentibus, a religionis tramite recto anfractibus errabundis exorbitantis) pervigiles existerent; eisque vitae pabula vel alimenta, quibus ad fidei cultum catholicae recreentur, solícite instanterque ministrarent; monitibus cogeantur intentis. Memores enim fore prophetae monebantur dicentis, “pascite, qui in vobis est, gregem Dei.”

Abbatibus namque necnon et abbatissis, maximis ibidem praedicabatur obsecrationibus; ut vitae propriae legis fraena regularis imponerent, collaque jugo Christi levissimo, omnimodis infatigabiliter humiliterque supponerent, et sedula instantia saga, citatissime studio intentissime mo-

ðe he mýrðeþ. ƿe biþ ƿeþeophƿe. 7 ðý be-
tepan ðomeſ ƿýmle ƿýrþe. ðe he nýð ƿýrþ-
ta ƿæſ ðær ðe he ƿorhte:

Elce ðæde to ƿeade man ƿærlíce. 7 a ðom
be ðæde ƿaðige mýð ƿýrþe. 7 meðemige be
mæþe. ƿor Gode 7 ƿor ƿorolde. 7 mýrþige
man ƿor Godeſ ege. 7 lþige man ƿeorne. 7
beorþe be ðæle. ðam ðe ðær ðearf ƿý. ƿor
ðam ealle ƿe beðurpan. þ ƿr ƿre Drihten.
oƿt 7 ƿelome hýr mýrþe ƿeunne. Amen.

nita sibi met subjectis salutaria, actuumque exemplaria bonorum nomina majoribus officiis aequantes vel implentes studiosissime impendere procurarent, eisdemque a sanctae tramite religionis vel ab almi norma patris Benedicti per anfractus obliquos dextrorsum vel sinistrorsum nequaquam deviare permetterent.

Archipontifices etiam, una cum caeterorum consensu pontificum, orthodoxorumque jam tunc praesentium, salubre hoc piumque caelitus afflati elegerunt, tradideruntque consilium; ut si quispiam monachorum, vel quaequam monialium ex cujuspian monasterio abbatis vel abbatissae, ipsius videlicet vel antecessorum ejus temporibus regiminis, ritu apostatico per proprium arbitrium egressi, vel proprii reatu deliqui expulsi, alicubi reperti fuerint, in monasterium iterum revertantur, et absque ulla contradictione suscipiantur. Caveant etenim abbates, necnon et abbatissae, ne illud propheticum de eis dicatur, “quod infirmum fuit non consolidastis, et quod aegrotum, non sanastis, neque quod perierat inquisistis.”

Reversi ergo monachi vel moniales, observantiae regulari humiliter subjaceant, negligentiaeque priores nimium poeniteant, et a cunctis amodo vanitatibus desistant. Vota enim vel promissa, quae Deo voverunt, mente solícita revolvant, factisque eadem persolvere studeant. Si autem cujuspian monachorum monasterium, quo se per promissionis votum, perque habitus susceptionem spiritalis Domino obtulit omnipotenti, velut plerumque mutata temporum vicissitudine contingere solet; cum canonicis vel cum sanctimonialibus constitutum sit, isque tum alicui ecclesiae vel monasteriolo in Christi famulatu deditus fuerit; idem ipse pontificem, ad cujus dioecesim eadem ecclesia vel monasteriolum, cui praeest, pertinet, promptissime adeat, triaque haec se semper servaturum data dextra devoteat; castitatem videlicet, habitumque monachicum, et perpetuam in Christi servitute perseverantiam. Quod si haec persolverit, dignior habeatur.

Canonici namque in suis se monasteriis ita observent, ut in continentia pura, et in castitate magna Domino regulariter deserviant; horis

* Sequitur Aenhamensis istius concilii exemplar Latinum vetus, prout in eodem MS. codice, immediate post Saxonum exhibetur, pari antiquitatis caractere exaratum. Male autem inter se conveniunt saepe exemplaria, cum in argumenti tenore, tum in capitulorum distributione.

competentibus officium divinum in ecclesiis pariter concelebrent; et si eo loci substantiae abundantia victualis non defuerit, in suis per dies singulos prandeant refectoriis, noctibus quoque singulis, ut eis regulae monstrat auctoritas, in dormitoriis requiescant. Quodsi haec observare neglexerint, vel regulariter emendent, vel de monasteriis ejiciantur, et Dei haereditate careant.

Sacerdotes itaque sive presbyteros summopere obsecramus, ut caste et continenter Domino jugiter fervientes, a connubiis se foemineis omnino abstineant, sicque Domini iram devitent. Si enim taliter Domino servire voluerint, Domini cunctipotentis misericordiam hic et in futuro consequantur perpetuam; insuper et nobilium honore personarum, et in vita praesenti, et post vitae terminum, digni habeantur. Quodsi haec observare noluerint, omni honore penitus priventur.

Post haec igitur archipontifices praedicti, convocata plebis multitudine collectae, regis edicto superscripti, omniumque consensu catholicorum, omnibus communiter praedicabant unum Deum colendum esse debere; Patrem videlicet, et Filium, et Spiritum Sanctum; Patrem siquidem ingenitum; Filium autem ante tempora genitum a Patre, in tempore natum e matre; Spiritum vero Sanctum ab utroque procedentem; Trinitatem siquidem in personis, unitatem in substantia, Deitate coequalem, honore et gloria coeternum. Unum inquit Deum, unamque spem, et unam fidem, atque unum baptisma nos colere oportet, et omnes paganas superstitiones contemnere.

Incantatores autem magos, pythnicos, et veneficos, necne idolorum cultores, acriter oportet constringere, vel etiam ex patria ejicere. Decreta namque vel statuta vel scita legalia aequa et iusta diligenter teneamus, iniusta autem legique contraria penitus exterminentur, et ab omnibus eliminantur. Juris quoque statuta civilis aequissima nulli abstrahantur personae nobili neque ignobili.

Fides firma, charitas non ficta, amicitia vera et non falsa inter singulos teneantur.

Nemo etenim pro pecuniae commutatione alicujus quempiam christianum infontem ex patria ejiciat, sed nec paganorum dominio subdat. Nefas igitur est, ut quos Christus sanguinis sui effusione redemit, Judaeorum vel Gentilium vinculis sint irretiti.

Delinquentes etiam pro delectis modicis morti minime tradantur; sed pie cauteque puniantur, ne forte punitionis severitate iudicis iram districti provocent punientes; Dominus enim dicit, Nolite condemnare, et reliqua. Et item; "In quo enim iudicio judicaveritis, judicabimini." Et apostolus dicit; "Castigate, et non mortificate:" plasmati namque Domini plasmantis, quod proprio sanguine redemit, semper ubique parcatur.

Connubia illicita cunctis generaliter interdiciamus christianis, sed legi divinae cum Dei timore ubique adstringantur: nemo igitur illicitis conjunctionibus se inquinet, id est, cum cognatis,

vel cum conjugatis, vel cum Deo sacratis, seu cum aliis illicitis personis.

Ecclesiae itaque per loca singula aedificatae in Domini subsidio cunctipotentis, necnon et regis terreni, cunctaeque plebis catholicae tuitione semper persistant; nec quisquam pro quopiam commercio, jugo servitii suam subjugans ecclesiam, venditor efficiatur ecclesiarum; sed in Christi servitute levissima liberae semper permaneant: neque sacerdotes vel ministri Deo ibidem fideliter fervientes, absque pontificis consilio inde expellantur; nec ecclesiae antiquitus constitutae decimis vel aliis possessionibus priventur; ita ut novis oratoriis tribuantur.

Decimationes frugum, et vitulorum, et agnorum, necnon et aratrales eleemosynae, ecclesiasticae munera Domino per singulos annos, temporibus rependantur congruis. Eleemosynae videlicet aratrales, quindecim diebus post Pascha peractis; vituli quoque et agniculi decimales erga Pentecosten; frugum vero terrae decimationes circa omnium festivitatem Sanctorum ecclesiis persolvantur opportunis.

Pecunia quoque Romana erga beatorum solennitatem apostolorum Petri et Pauli pontificibus per singulos annos reddatur.

Ecclesiastica vero munera in beati festivitate Martini per singulos annos ecclesiis donentur competentibus. Lumina etiam cereorum ter in annis singulis reddantur, augeantur, reparentur.

Munera necnon defunctorum animabus congruentia puteo impendantur aperto.

Jejunia quadragesimalia, et caetera a sanctis patribus indicta, sanctorumque festivitates a catholicis institutae, summopere observentur.

Dominicae solennia diei cum summo honore magnopere celebranda sunt, nec quicquam in eadem operis agatur servilis: negotia quoque secularia, quaestionesque publicae in eadem deponantur die.

Genitricis namque Domini nostri, almae videlicet Mariae festa solennia, primo cum jejuniis, et postea cum suavissona melodiarum cantilena, honorifice ab omnibus celebrentur solenniter.

Festa quoque apostolorum cunctorum similiter cum jejuniis, concentibusque spiritalibus summopere colenda sunt.

Jejunia vero quatuor temporum nos observare oportet, ut sanctus Gregorius nobis constituit; quamvis aliae gentes aliter exercuerunt.

Sextae etenim jejunia feriae ab omnibus magnopere per singulas hebdomadas exercenda sunt, si tamen in eadem die aliqua festivitas non evenierit.

Judicium quippe quod Anglice "Ordal" dicitur, et juramenta vulgaria festivis temporibus et legitimis jejuniis, sed et ab adventu Domini usque post octabas Epiphaniae, at a Septuagesima usque xv. dies post Pascha minime exercentur, sed sit his temporibus summa pax et concordia inter christianos, sicut fieri oportet.

Viduae singulae in subsidio dominico, inque regis cunctaeque plebis munitione catholicae semper consistant, perque menses xii. in continen-

tia perseverent; quibus peractis, libero utantur arbitrio, vel nubendi, vel in continentia permanendi.

Christiani quique colloquia frequentia, et salubria cum sacerdotibus crebro exercent, suaeque sibi peccata inverecunde depromant, ac confiteantur, confessaque juxta sacerdotis institutionem poeniteant, atque emendent; seque per continentiam et per reliqua operum studia bonorum ita purificent, ut corporis et sanguinis participatione creberrime digni et mundi efficiantur.

Verba et facta unusquisque iuste disponat, iuramenta et vota fideliter compleat.

Nequitiae namque cunctigenae a cunctis christianis penitus ejiciantur; irae videlicet, rixae, dissensiones, blasphemiae, adulteria, homicidia, furta, rapinae, necromantiae, avaritiae, fornicationes, perjuria, sacrilegia, sortilegia, ebrietates, commestationes, idololatriae, falsa testimonia, fraudes subdolae, maleficia, beneficia, pondera dolosa, mensurae iniquae, staterae fraudulentae, caeteraeque pestes, quae ad interitum hominem pertrahunt. Si enim istas mortiferas pestes a nobis avellere voluerimus, omnipotens et misericors Dominus nobis nostraeque genti proculdubio miserebitur.

Fraus itaque monetariorum funditus absistat, exque pura et simplici materia pecunia cudatur.

Furta autem et latrocinia omnia radicitus absistant, vel ea perpetrantes multimodis poenis puniantur.

Arcium muri, urbes, oppida, castella, civitates, pontes reparentur, restaurentur, renoventur, vallis et fossis muniantur et circumvallentur.

Naves per singulos annos ob patriae defensionem et munitionem praeparentur, postque sacrosanctum Pascha cum cunctis utensilibus competentibus simul congregentur. Qua igitur etiam poena digni sunt, qui navium detrimentum in aliquibus perficiunt, notum cunctis esse cupimus. Quicumque aliquam ex navibus per quampiam inertiam, vel per incuriam, vel negligentiam

corruerit, et tamen recuperabilis sit; is navis corruptelam vel fracturam ejusdem persolidam prius recuperet, regique deinde ea, quae pro ejusdem munitionis fractura sibi met pertinent, rite persolvat.

Si autem de expeditione, id est de prociectu, cui ipse rex intererit, sine licentia quisquam discesserit, rerum facultatumque discrimen cunctarum incurrat.

Si etiam quisquam de excommunicatis, nisi causa refugii, in regis praesumpserit praesentia ante poenitentiae satisfactionem peractam consistere, facultatum proscriptione damnetur.

Si quis daemonico instinctu regem circumvenire molitur, illum dignum morte judicavimus, nisi forte maximo juramento, vel fervente ferro excusetur.

Et si quis legi Dei manifeste resistit, vel contradicit, reddat, quod debet legis desertor; et si is contrarius rebellare armis nititur, et sic occiditur, jaceat semper absque redditione.

Nullus itaque christianus nonnam Deo dicatam violet, nemo viduam vi opprimat sine periculo substantiae suae.

In his itaque, et in cunctis iniqua omnia et injusta, quae rex N. una cum optimatibus exterminare decreverat vel mandaverat, semper et ubique penitus abjiciantur, eliminantur, omnimodisque excludantur, justitiaque et veritas semper fervetur, sicque pax summa, frugumque fertilitas, omniumque copia bonorum in patria abundabit, Domino patrocinium praestante, qui vivit, et reliq.

Haec itaque legalia statuta vel decreta in nostro conventu synodali a Rege Aethelredo magnopere edicta, cuncti tunc temporis optimates se observaturos fideliter spondebant; idcircoque ego Wulffstanus gratia Domini disponente, Eboracensium archiepiscopus, eadem ad sequentium memoriam, necnon et ad praesentium vel futurorum salutem, literis infixi, Domini videlicet proximique dilectione compunctus*.

* Dubitaverit forte quispiam, fueratne hoc concilium regium an episcopale, quod decreta ejus nuncupari videt SYNODALIA. Licet enim *synodus* concilium sonat et conventum tam secularium, quam ecclesiasticorum, et ipsarum etiam aliquando foeminarum; obtinuit tamen usus vulgaris cum apud recentiores, tum apud veteres, ut de ecclesiasticorum comitiis plerumque censeretur. Sed regium utique concilium, cui praeter ecclesiasticos tota aderat procerum secularium cohors, synodum alias appellari non est dubium. Sic in priscis nostris legibus Eadmund cýning gæromnæde mycelne rýnoþ to Londonbýrnz on ða halgan Eaptenlicon cýð. ægþer ge godcundra haba. ge populcundra; id est, Eadmundus rex congregavit magnam synodum in Londino urbe sancto Paschatis tempore, cum ex ordinibus ecclesiasticis, tum e secularibus.

Regium autem fuisse certum est Aenhamense hoc concilium, tum quod edicto regis cogeatur, et de rebus statuit, ad ecclesiasticos non pertinentibus, tum quod in festo habebatur Pentecostes, ut Edmundi illud in Paschatis, in quibus celebratibus (sicuti et in illa nativitate Domini nostri) convocare reges, ex antiqua consuetudine, soliti erant proceres suos utriusque ordinis ad fastum regium adornandum, et consilia regni ineunda. Ista igitur constitutiones minime dubitavit Malmesburius (Gest. reg. 1. 2. c. 11.) Aethelredo regi (non episcopis) attribuire, de Canuto rege ita referens: Omnes (inquit) leges ab antiquis regibus, et maxime ab antecessore suo Aethelredo latas, sub interminatione regiae mulctae, perpetuis temporibus observari praecepit "rex Canutus," in quarum custodia etiam nunc tempore bonorum, sub nomine regis Edwardi juratur, non quod ille statuerit, sed quod observaverit. En hujus concilii canones, quos in suas leges passim transcripsit rex Canutus, Malmesburius hic Aethelredo regi (non episcopis) tribuit.

Censeo tamen unum atque idem concilium, quoad secularia, quae in eo agebantur, regium seu regale ab antiquis dici; quoad divina autem et ecclesiastica, synodale alias nuncupari. Sigebertus in anno Dom. MXXXI. Conradi imp. vii. "Hoc tem- voluerunt; ut si quando jejunium primi mensis eveniret, infra hebdomadam, qua caput jejunii in quarta feria constat, antorum decreto contradicentes, obtinuerunt, ut jejunium primi mensis, in altera hebdomada, in qua habetur officium, celebraretur secundum antiquorum consuetudinem."

Quod in hoc concilio dicimus monachi mynecenae, canonici, et nunnae regulariter vivant, habetur utique in Saxonico exemplari legum Canuti regis infra cap. vi. juxta veterem interpretem cap. x. et hic locum reddit monachi monachae, canonici nunnae regulariter vivant; ille monachi moniales, canonici et vestales. Differentiam igitur uterque ponit inter monachas seu moniales, quas Saxones mynecenas appellabant, et nonnas seu vestales, sed quaenam ea fuit, nos adhuc satis lucide non comperimus. Vox mynecenas proprie amasias significat. Minne (inquit Kilianus) amor, venus, et amatio; Minne-minneken, venus, amica; minneken liefken, corculum, blandientis particula.

Innuere videtur hic concilii locus, duo fuisse monachorum genera (quod et alias notavimus) seculares, et regulares, seu canonicos. Seculares conjugatos fuisse, et uxores eorum alias monachas dici et moniales, alias per ludibrium vel probrum, mynecenas, et concubinas. Haec SPELM.

Papae Rom.
BENEDICT. VIII. I.

Sede Cantuar. vocante

Anno Christi
1012.

Reg. Saxon.
AETHELRED. II. 35.

*Leges ecclesiasticae Aethelredi regis post seculares suas apud Habam
(al. Badam) conditae.*

*CAP. I. *De denario sanctae ecclesiae dando, et de decimatione Thaynorum†.*

IN PRIMIS, ut unus Deus super omnia diligatur et honoretur, et ut omnes regi suo pareant, sicut antecessores sui melius fecerunt, et cum eo pariter defendant regnum suum. Et constituerunt inprimis Dei misericordiam et auxilium invocare jejuniis, eleemosynis, confessione, et abstinentia; et malefactis et injustitia abstinere. Et ut detur de omni carruca denarius vel denarium valens, et omnis, qui familiam habet, efficiat, ut omnis hirmannus suus det unum denarium. Quod si non habeat, det dominus ejus pro eo. Et omnis Thaynus decimet totum, quod habet,

CAP. II. *De jejunio et feriatione trium dierum ante festum sancti Michaelis.*

Et instituimus, ut omnis christianus, qui aetatem habet, jejunet tribus diebus in pane et aqua, et herbis crudis, ante festum sancti Michaelis. Et omnis homo ad confessionem vadat nudis pedibus ad ecclesiam, et peccatis omnibus abrenunciet emendando et cessando. Et eat omnis presbyter cum populo suo ad processionem tribus diebus nudis pedibus, et super hoc cantet omnis presbyter xxx. missas, et omnis diaconus et clericus xxx. psalmos; et apparetur tribus diebus corrodium uniuscujusque sine carne in cibo et potu, sicut idem comedere deberet, et dividatur hoc totum pauperibus. Et sit omnis servus liber ab opere illis tribus diebus, quo melius jejunare posset, operetur sibi quod vult. Hi sunt illi tres dies dies Lunae, dies Martis, et dies Mercurii proximi ante festum sancti Michaelis. Si quis jejunium suum infringat, servus corio suo componat, reddat liber pauper xxx. denar. et regis Thaynus cxx. solid. et dividatur haec pecunia pauperibus. Et sciat omnis presbyter, et tungravius, et decimales homines, ut haec eleemosyna et jejunium proveniat, sicut in sanctis jurare poterunt.

CAP. III. *Quid regi et populo omni die sit cantandum.*

Et praecipimus, ut in omni congregatione cantetur quotidie communiter pro rege et omni populo suo una missa ad matutinalem missam, quae inscripta est, contra paganos, et ad singulas horas decantet totus conventus extensis membris in terra psalmum "Domine, quid multiplicati sunt," et collectam contra paganos, et hoc fiat, quamdiu necessitas ista nobis est in manibus. Et in omni coenobio vel conventu monachorum

celebret omnis presbyter figillatim xxx. missas pro rege et omni populo, et omnis monachus dicat xxx. psalteria.

CAP. IV. *De consuetudinibus sanctae Dei ecclesiae reddendis.*

Et praecipimus, ut omnis homo super dilectionem Dei et omnium sanctorum det cyriciscentum et rectam decimam suam, sicut in diebus antecessorum nostrum fecit, quando melius fecit; hoc est, sicut aratrum peragrabit, decimam arcam: et omnis consuetudo reddatur super amicitiam Dei ad matrem ecclesiam, cui adjacet, et nemo auferat Deo, quod ad Deum pertinet, et praedecessores nostri concesserunt.

CAP. V. *Ne quis vendatur extra patriam.*

Et prohibemus, ne quis extra patriam vendatur; si quis hoc praesumat, sit praeter benedictionem Dei et omnium sanctorum, et praeter omnem christianitatem; nisi poeniteat et emendet, sicut episcopus suus edocebit.

CAP. VI. *De roboria.*

Et prohibemus omnem roboriam omni homini. Et sit omnis homo jure publico dignus, pauper et dives, et reddatur omnis roboria, si quis aliquam fecerit, emendet sicut prius, et postea fecit. Et si quis praepositus eam fecerit, dupliciter emendet, quod alii judicaretur.

CAP. VII. *De eleemosynis et rectitudinibus ecclesiae.*

Et reddatur pecunia eleemosynae hic ad festum sancti Michaelis, si alicubi retro sit per plenam vitam, et omnibus annis deinceps reddantur Dei rectitudines in omnibus rebus, quae supradictae sunt, per amicitiam Dei et sanctorum omnium, ut Deus omnipotens misericordiam nobis faciat, et de hostibus triumphum nobis et pacem indulgeat, quae sedulo deprecemur, ut misericordiam ejus consequamur hic, et in futuro requiem sine fine. Amen.

De officio judicis.

Omnis judex justus misericordiam et iudicium libret in omnibus, ut inprimis per rectam sententiam judicet emendationem secundum culpam, et eam tamen admensuret propter indulgentiam. Quaedam culpa reputantur a bonis iudicibus secundum rectum emendandae. Quaedam per Dei misericordiam condonandae. Iudicia debent esse sine omni Haderunga, ut non parcat diviti alicui vel egeno, amico vel ini-

* Habentur in Jornalensi MS. IV. partes legum Aethelredi regis quarum tres priores nihil conferunt in rem ecclesiae, quartae vero sunt haec capitula.

† Primi et secundi harum legum capituli contenta, diverso tamen ordine, Anglo-Saxonico idiomate continentur in MS. collegii Corp. Christi Cantabr. S. xviii. xvi. vide Wanleii catal. MSS. Anglo-Saxon. p. 138.

mico; jus publicum recitari; et nihil injustius est quam susceptio munerum pro judicio subvertendo, quia munera excaecant corda sapientum, et subvertunt verba justorum. Dominus Jesus dixit, "In quo judicio judicaveritis, judicabimini." Timeat omnis judex ac diligat judicem suum, ne in die judicii mutus fiat et humiliatus ante oculos judicis cuncta videntis. Qui innocentem opprimat, et dimittat noxium pro pecunia, vel amicitia, vel odio, vel quacunque factione, opprimetur ab omnipotenti judice. Et nullus dominus stultos aut improbos judices constituat; quia stultus per ignorantiam, improbus per cupiditatem vitiatur, quam didicit veritatem. Gravius enim lacerantur pauperes a pravis iudicibus, quam a cruentis hostibus. Nullus hostis acerbior, nulla pestis efficacior, quam familiaris inimicus. Potest aliquotiens homo fuga vel defensione vitare prava * inimicos; non ita possunt iudices, quotiens adversus subditos malis desideriis inflammantur. Saepe etiam boni iudices habent malos vicarios, et ministros nefandos, quorum ipsi domini constringuntur, si

non eos coerceant, et rapacitatem cohibeant; quia Dominus et minister seculorum ait, "Non solum male agentes, sed omnes consentientes, digni sunt aeterna morte." Saepe etiam pravi iudices iudicium pervertunt vel respectant, et non finiunt causam, donec voluntas eorum impleatur. Et quando iudicant, non opera, sed munera considerant impii iudices, juxta verbum sapientum, "Sicut rapaces lupi vespere nil residuant usque mane:" id est, de praesenti solum vita cogitant, de futura nihil considerant. Malorum praepositorum mos est, ut quicquid possunt, auferant, et vix necessarium parum quid relinquant sustentationi. Iracundus iudex non potest attendere rectam iudicii satisfactionem, nam per furoris exaecationem non perspicit rectitudinis claritatem. Justum iudicium est, ubi non persona consideratur. Scriptum est, "Non attendas personam hominis in iudicio, nec pro aliquo facies, ut a vero declines, et injuste iudices." Susceptio muneris est dimissio veritatis. V. Fox act. et monum. tom. 1. p. 209†.

Papae Rom.
BENEDICT. VIII. 7.

Archiep. Cantuar.
LIVINGI 6.

Anno Christi
1018.

Reg. Saxon.
CANUTI 2.

Diploma Canuti regis Angliae, quo ecclesiam salvatoris in Dorobernia omnium ecclesiarum regni Angligeni matrem et dominam confirmat. E vet. MS. codice Cantuar. citante SPELM.

Ego denique imperator Knuto a Christo, Rege regum, regiminis Anglici in insula potitus, audiens beneficia praedecessorum meorum regum, scilicet regalia privilegia; similiter cernens libertatem monasteriorum intra Cantiam positorum, archipraefulisque piissimi Livingi admonitione, placuit cordi amborum praesentem chartulam corroborare, viz. ecclesia salvatoris in Dorobernia sita, omnium ecclesiarum regni Angligeni mater et domina, cum omnibus ad illam pertinentibus, sit libera, nec quisquam hominum in ea et rebus suis aliquid juris vel consuetudinis, praeter archiepiscopum et monachos ibidem Deo famulantes, exigit vel obtineat, in sempiternum hoc nostrum decretum inviolabile tempore meo, et successorum meorum, pro spe salutis aeternae,

stabile perseveret. His testibus, quorum signa subtus annotantur.

Ego Knuto, gubernator Anglici orbis, propria manu confirmo. ✚

Ego Levingus, metropolitanus archipraeful, libenter annuo. ✚

Ego Emma regina signo crucis confirmo. ✚

Ego Wolstanus Eborac. consolidavi. ✚

Ealdelmus episcopus gratum habens. ✚

Ego Algarius episcopus concedo. ✚

Ego Leofricus episcopus confirmo. ✚

Ego Haldenne princeps regis pro viribus assensum praebeo. ✚

Et Ego Turkillus dux concedo. ✚

Facta est autem ista concessio anno dominicae incarnationis millesimo XVIII.

* Laetius [inimicos] legit pro Spelmanni [iudices.] Walkerus ita: "Potest alios homo fuga vel defensione vitare; prava iudices vitare non possunt, quotiens," etc.

† Exhibet Jornalensis codex MS. (ut in exordio diximus) quatuor legum Aethelredi regis partes, quatuor editas temporibus, et diversis totidem conciliis. Primam scil. Wodstochiae in provincia Merciorum, ad pacem promovendam. Secundam Wanetingiae in Occid. Saxonia, ad felicitatis (ut ibidem dicitur) incrementum. Tertiam (loco incerto) ad foederis confirmationem cum Anlavo initi, et Danis aliis. Et quartam istam apud Habam, in qua post tot lugubria rerum discrimina, divinam appellat misericordiam fletu, oratione, jejunio, confessione, et resipiscencia, crebris eleemosynis, et operibus pietatis in ecclesiam Christi atque pauperes erogatis. De celeberrimis autem praedictis legibus Aenhamensibus (quas perspicue Aethelredo tribuit Malmesburius) ne verbo meminit Jornalensis: et quas Jornalensis retulit Wanetingae conditas, et Habamae istas, non exhibuit nobis codex, qui prostat, Saxonicus; ad Aethelredum tamen recte pertinere, non est dubitandum. De temporibus vero, quibus ferebantur, nil compertum habeo: novissimum videtur Habamae hoc concilium, ipsumque ideo circa an. Dom. collocamus MXII. i. Aethelredi regis xxxiv. Haec SPELM.

Papae Rom.
BENEDICT. VIII. 10.

Archiep. Cantuar.
AEGELNOTH. 2.

Anno Christi
1021.

Reg. Saxon.
CANUT. 5.

Concilium Wintoniense sub Canuto rege Anglorum, Danorum, et Norwegarum, habitum in sancto natali Domini an. Chr. MXXI. Ex MS. Monasterii S. Edmundi de Burgo, citante SPELM.

HAEC sunt statuta Canuti regis Anglorum, Danorum, Norwegarum, venerando sapientum ejus consilio, ad laudem et gloriam Dei, et sui regalitatem, et commune commodum habitata in sancto natali Domini apud Wintoniam, etc.

Rex Canutus anno regni sui V. viz. per centum et triginta annos ante compilationem decretorum, quae an. Domini MCL. fuerunt compilata, anno septimo pontificatus papae Eugenii tertii, et ante compilationem aliorum canonum quorumcunque, cunctos regni sui praelatos, proceresque, ac magnates ad suum convocans parliamentum, in suo publico parlamento persistentibus personaliter in eodem Wulstano et Adelnodo archiepiscopis, et Ailwino, episcopo Elmhamensi, et aliis episcopis, ipsorum suffraganeis, septem ducibus, cum totidem comitibus, nec-

non diversorum monasteriorum nonnullis abbatibus, cum quamplurimis gregariis militibus, ac cum populi multitudine copiosa, ac omnibus tunc in eodem parlamento personaliter existentibus, votis regiis unanimiter consentientibus, praeceptum et decretum fuit:

Quod monasterium S. Edmundi, etc. sit ab omni jurisdictione episcoporum [et] comitatus illius, extunc in perpetuum funditus liberum et exemptum, etc.

Illustris rex Hardicanutus, praedicti regis Canuti filius, haeres et successor, ac sui patris vestigiorum devotus imitator, etc. cum laude et favore Aegelnodi Dorobernensis, nunc Cantuariensis, et Alfrici Eborac. episcoporum, aliorumque episcoporum suffragan. necnon cunctorum regni sui mundanorum principum, descriptum constituit, roboravitque praeceptum*.

Papae Rom.
JOHAN. XIX. 8.

Archiep. Cantuar.
AEGELNOTH. 12.

Anno Christi
1031.

Reg. Saxon.
CANUT. 15.

Epistola Canuti regis ad Anglorum archiepiscopos, episcopos, nobiles, etc. anno regni sui xv. id est, Dom. nostri MXXXI. Roma missa, in qua refert quanta benignitate a Johanne papa, Conrado imp. et Rodolpho rege amplexus est. Se Romam transeuntibus impetrasse privilegia: vitaeque suae institutum correcturum vovet. Monet ut declinent injustitiam, et fisco nil indebite ferant. Ad ecclesiam pertinentia sedulo quaeque reddi jubet. Ex Malm. De gest. reg. l. 2. c. 11. Ingulph. fol. 508. Flor. Wigorn. ad ann. secundum Dionysium, MXXXI.

CNU TO rex totius Angliae, et Danamarchiae, et Norwegiae, et partis Suavorum, Ailnotho metropolitano, et Alfrico Eboracensi, omnibusque episcopis et primatibus, et toti genti Anglorum, tam nobilibus quam plebeis, salutem.

Notifico vobis me noviter isse Romam, oratum pro redemptione peccaminum meorum, et pro salute regnorum, quique meo subjacent regimini populorum. Hanc quidem professionem Deo jam olim devoveram; sed pro negotiis regni, et causis impediens, hucusque non poteram perficere. Nunc autem ipsi Deo meo omnipotenti valde humiliter gratias ago, quod concessit in vita mea Petrum et Paulum beatos apostolos, et omne sanctuarium, quod intra urbem Romam aut extra addiscere potui,

expetere, et secundum desiderium meum praesentialiter venerari et adorare. Et ideo hoc maxime patravi, quia a sapientibus didici, sanctum Petrum apostolum magnam potestatem accepisse a Domino ligandi atque solvendi, clavigerumque esse regni caelestis; et ideo specialiter ejus patrocinium apud Deum expetere valde utile duxi.

Sit autem vobis notum, quia magna congregatio nobilium in ipsa solennitate paschali, ibi cum domino papa Johanne, et imperatore Conrado erat, scilicet omnes principes gentium, a monte Gargano, usque ad istud proximum mare, qui omnes me et honorifice susceperunt, et magnificis donis honoravere. Maxime autem ab imperatore donis variis et muneribus pretiosis honoratus sum, tam in vasis aureis et argenteis,

* Haec ex libro monasterii S. Edmundi de Burgo, mutilata, ut vides, tradidit Dn. Cokus in epistola ad relationum suarum partem ix. librum afferens penes se fuisse, et charactere multum antiquo scriptum. Ego mutuum ab eodem petii, ut desiderata istuc restituerem: mandavitque famulo suo praestandi curam, sed repetitum saepius non obtinui. Videtur autem historiae istius auctor, annos penultimos Henrici. III. (si vel hos attigerit) non superasse, quod vocabulum parliamentum pro magno regni concilio toties ponit; Canuti enim seculo et subsequenti uno atque altero apud auctores nostros non in usu fuit.

Errasse etiam certum est auctorem istum, dum Aegelnothum Cantuariensis archiepiscopum facit sub tempore regni Hardicanuti regis, cum (mortuo Aegelnotho) Eadsius id fastigium per biennium jam antea tenuisset (si Fastorum sana sit fides, et Matthaei Westmon. in an. MXXXVIII.) qui Hardicanutum (al. Cnutonem audacem) ab eodem Eadzio coronatum refert. Haec SPELM. Hic EADSIUS alias vocatur EDSINUS.

quam in palliis et vestibus valde pretiosis. Locutus sum igitur cum ipso imperatore, et domino papa, et principibus, qui ibi erant, de necessitatibus totius populi mei, tam Angli, quam Dani, ut eis concederetur lex aequior, et pax securior in via Romam adeundi, et ne tot clausuris per viam arceantur, et propter injustum telonium fatigentur. Annuitque postulatis imperator, et Rodolphus rex, qui maxime ipsarum clausurarum dominatur, cunctique principes edictis firmarunt, ut homines mei tam mercatores, quam alii orandi gratia viatores, absque omni angaria clausurarum et teloneariorum, cum firma pace Romam eant, et redeant.

Conquestus sum iterum coram domino papa, et mihi valde displicere dixi, quod mei archiepiscopi in tantum angariabantur immensitate pecuniarum, quae ab eis expetebantur, dum pro pallio accipiendo secundum morem apostolicam sedem expeterent, decretumque est, ne id deinceps fiat. Cuncta enim, quae a domino papa, et ab imperatore, et a rege Rodolpho, caeterisque principibus, per quorum terras nobis transirus est ad Romam, pro meae gentis utilitate postulabam, libenter annuerunt, et concessa etiam sacramento firmaverunt, sub testimonio quatuor archiepiscoporum, et viginti episcoporum, et innumerae multitudinis ducum et nobilium, quae aderat. Quapropter Deo omnipotenti gratias magnificas reddo, quia omnia, quae desideraveram, prout mente decreveram, prospere perfeci, votisque meis ad velle satisfeci.

Nunc itaque sit notum, quia ipsi Deo supplex devovi vitam meam amodo in omnibus iustificare, et regna mihi subdita, populosque iuste et pie regere, aequumque iudicium per omnia observare; et si quid per meae juventutis intemperantiam, aut negligentiam hactenus, praeter id quod iustum erat, est actum, totum, Deo auxiliante, dispono emendare. Idcirco obtestor, et praecipio meis consiliariis, quibus regni consilia credidi, ne ullo modo, aut propter meum timorem, aut alicujus potentis personae favorem, aliquam injustitiam amodo consentiant, vel faciant pullulare in omni regno meo. Praecipio etiam omnibus vicecomitibus, et praepositis uni-

versi regni mei, sicut meam volunt habere amicitiam, aut suam salutem; ut nulli homini, nec diviti, nec pauperi, vim injustam inferant; sed omnibus, tam nobilibus, quam ignobilibus sit fas iusta lege potiundi, a qua nec propter favorem regium, nec propter alicujus potentis personam, nec propter mihi congerendam pecuniam, ullo modo devient, quia nulla mihi necessitas est, ut iniqua exactione pecunia mihi congeratur. Ego itaque notum vobis fieri volo, quod eadem via, qua exivi regrediens, Danamarchiam vado, pacem et firmum pactum omnium Danorum consilio compositurus cum eis gentibus, quae nos et vita et regno privare, si eis esset possibile, volebant; sed non potuerunt, Deo scilicet virtutem eorum destruyente, qui nos sua benignitate in regno et honore conservet, omniumque inimicorum nostrorum potentiam annihilat. Composita denique pace cum gentibus, quae in circuitu nostro sunt, dispositoque et pacato omni regno nostro hic in oriente, ita ut a nulla parte bellum, aut inimicitias aliquorum timere habeamus, quam citius hac aestate apparatus navigii habere potero, Angliam venire dispono.

Hanc autem epistolam jam praemisi, ut de mea prosperitate omnis populus regni mei laetificetur; quia, ut vosipsi scitis, nunquam me met ipsum, nec meum laborem abstinui, nec adhuc abstinebo impendere, pro omnis populi mei necessaria utilitate. Nunc igitur obtestor omnes episcopos meos et regni mei praepositos per fidem, quam mihi debetis et Deo, quatenus faciatis, ut antequam Angliam veniam, omnium debita, quae secundum legem antiquam debemus, sint persoluta; scilicet eleemosyna pro aratris, et decimae animalium ipso anno procreatorum, et denarii, quos Romam ad sanctum Petrum debetis, sive ex urbibus, sive ex villis, et mediante Augusto decimae frugum, et in festivitate sancti Martini primitiae seminum ad ecclesiam, sub cujus parochia quisque degit, quae Anglice "Curscet nominatur." Haec et alia, si, cum venero, non erunt persoluta, regia exactio secundum leges, in quem culpa cadit, districte absque venia comparabit*.

Papae Rom.
IOHAN. XIX. 9.

Archiep. Cantuar.
AGELNOTH. 13.

Anno Christi
1032.

Reg. Saxon.
CANUT. 16.

Charta regis Canuti, qua omnes causas insulae Glastoniae, tam ecclesiasticas quam seculares, abbatis supponit iudicio, caeteris exclusis potestatibus. Ex Malm. Gest. reg. l. 2. c. 11.

REGNANTE inperpetuum Domino, qui sua ineffabili potentia omnia disponit atque gubernat, vicesque temporum, hominumque mirabiliter discernens, terminumque incertum, prout vult, aequanimiter imponens, et de se-

cretis naturae mysteriis misericorditer docet, ut de fugitivis, et sine dubio transitoriis, mansura regna Dei suffragio adipiscenda sint.

Quapropter ego Cnut, rex Anglorum, caeterarumque gentium in circuitu persistentium guber-

* Hanc epistolam, Roma digrediens versus Danamarchiam, Anglis suis per Livingum, Tavestokensem abbatem (mox episcopum Cridintunensem) misit rex Canutus, "ad documentum emendationis, et regalis magnificentiae (inquit Malmesburius [inquit] MXXXI. Canutus rex Anglorum, et Danorum, et Norreganorum de Denemercia magno cum honore Romam ivit, et lam Anglorum in Roma morantium, ab omni tributo et telone liberaret, impetravit; et in eundo et redeundo largas pauperibus eleemosynas erogavit, ac multas per viam clausuras, ubi telon a peregrinis exigebatur, ingenti pretio dato, dissipavit; vitaeque suae et morum emendationem ante sepulchrum apostolorum devovit.

nator et rector, cum consilio et decreto archipraefulis nostri Edelnothi, simulque cunctorum Dei sacerdotum, et consensu optimatum meorum, ob amorem caelestis regni, et indulgentiam criminum meorum, et relaxationem peccaminum fratris mei regis Edmundi, concedo ecclesiae sanctae Dei genitricis Mariae Glastoniae jura et consuetudines in omni regno meo, et omnes forissfacturas omnium terrarum suarum; et sint terrae ejus sibi liberae et solutae ab omni calumnia, et inquietatione, sicuti meae mihi habentur.

Verum illud praecipue ex omnipotentis Patris, et Filii, et Spiritus Sancti auctoritate, et perpetuae virginis interdictione prohibeo, et universis regni mei praepositis et primatibus super suam salutem praecipio, ut nullus omnino illam insulam intrare audeat, cujuscunque ordinis, aut dignitatis sit; sed omnestam in ecclesiasticis, quam

in secularibus causis, tantummodo abbatis judicium et conventus expectent, sicuti praedecessores mei sanxerunt, et privilegiis confirmaverunt, Cenwines, Ines, Cuthredus, Ailredus, Alfredus, Edwardus, Ethelredus, Ailstanus, et gloriosissimus Edmundus, et incomparabilis Edgarus.

Si quis autem quovis deinceps tempore sub aliqua occasione interrumpere, atque irritum facere hujus privilegii testamentum nifus fuerit; sit a consortio piorum ultimi examinis ventilabro dispertitus. Si quis vero benevola intentione haec facere, probare, et defensare studuerit; beatissimae Dei genitricis Mariae, et omnium sanctorum intercessione, amplificet Deus portionem ejus in terra viventium. Scripta est hujus privilegii donatio, et promulgata in lignea basilica sub praesentia regis Cnutonis, anno ab incarnatione Dominica MXXXII. indictione* . . .

Papae Rom.
BENEDICT. IX. 1.

Archiep. Cantuar.
AGELNOTH. 14.

Anno Christi
1033.

Reg. Saxon.
Canut. 17.

Leges ecclesiasticae Canuti regis. Ex MS. Cott. Nero A. 1. collato cum Legg. nost. Anglo-Saxon.

DIS is reo ƷeƷaebneƷ. Ʒe EnuƷ cƷyninƷ ealler EnƷla landeƷ cƷyninƷe. Ʒ Dena cƷyninƷ. Ʒ NoƷpƷigena cƷyninƷ. mid hiƷ Ʒitena ƷeƷeahte ƷeƷeƷ. Eode to loƷe Ʒ him ƷylƷum to cƷyneƷcƷippe. Ʒ Ʒolc to ƷeaƷƷe. Ʒ Ʒ ƷaƷ on ƷaƷ halƷan midƷƷintƷeƷ Ʒide on ƷintanceaƷƷeƷ.

I. ———.

ƷaƷ is Ʒone aƷeƷƷ. Ʒ hi oƷeƷ ealle oƷƷe ƷinƷe aƷne EoƷ aƷƷe ƷoƷƷan luƷian. Ʒ aƷne cƷƷiƷtendome anƷeƷlice heaƷƷan. Ʒ EnuƷ cƷynƷ luƷian. Ʒ ƷuƷƷian mid Ʒihtan ƷeƷƷƷƷƷan.

II. ———.

AnƷ EoƷeƷ cƷƷƷican ƷƷƷƷian. Ʒ ƷƷƷƷian. Ʒ Ʒelomlice Ʒecean. ƷaƷlum to haƷe. Ʒ uƷ ƷylƷum to ƷeaƷƷe. Ʒ EƷc cƷƷƷice is mid Ʒihte on EƷƷƷeƷ aƷenan ƷƷƷe. Ʒ aƷc cƷƷƷtenman ah mƷeƷe ƷeaƷƷe. Ʒ he on ƷaƷ ƷƷƷe mƷeƷe maƷe Ʒite. ƷoƷƷam EoƷeƷ ƷƷƷ Ʒ ealƷa ƷƷƷa ƷeloƷƷ to ƷeceanƷenne. Ʒ ƷeopnoƷƷ to heaƷƷenne. Ʒ ƷaƷ ƷiƷƷ cƷyninƷeƷ. Ʒonne is ƷƷƷe Ʒihtlic. Ʒ EoƷeƷ cƷƷƷic ƷƷƷ binnan ƷaƷum. Ʒ cƷƷƷteneƷ cƷyninƷeƷ haƷƷƷƷ ƷƷƷ Ʒtande aƷƷe unƷemmed. Ʒ Ʒe Ʒe aƷoƷ ƷulƷƷe. ƷoliƷe landeƷ Ʒ liƷeƷ. buƷon him Ʒe cƷyninƷe ƷeƷƷian Ʒille. AnƷ ƷiƷ aƷƷe aƷnƷ man heonon ƷoƷƷ EoƷeƷ cƷƷƷic ƷƷƷ ƷƷa abƷe. Ʒ he binnan cƷƷƷic ƷaƷum manƷlaƷa ƷeoƷƷe. Ʒonne is Ʒ boƷ leaƷ. Ʒ ehte hiƷ aƷc ƷaƷa Ʒe EoƷeƷ ƷƷeond ƷƷ. buƷan Ʒ ƷeƷeoƷƷe Ʒ he Ʒanon aƷƷeƷƷe. Ʒ ƷƷa ƷeoƷe ƷƷƷƷƷoƷne ƷeƷe. Ʒ Ʒe cƷyninƷe him ƷuƷh Ʒ ƷeoƷeƷ Ʒeunne ƷiƷ ƷulƷe boƷe. Ʒe ƷiƷ EoƷ Ʒe ƷiƷ men. Ʒ Ʒ is Ʒonne aƷeƷƷ. Ʒ he hiƷ a-

Hoc est consilium, quod Cnutus, totius Angliae et Danorum et Norwegorum rex, cum sapientum suorum consilio sancivit, in laudem Dei, et sibiipſi in ornamentum regium, et ad utilitatem populi; et hoc erat sacris natalibus Domini nostri Wintoniae.

I. *De Deo, religione, et rege debite colendis.*

Hoc est primum igitur, ut super omnia alia unum Deum semper diligere, et unum christianismum unanimiter conservare, et regem Cnutum diligere, et justa fidelitate venerari velint.

II. *De pace Dei, regis, et ecclesiarum.*

Et Dei ecclesias saluent ac protegant, et crebro frequentent in salutem animae, et nobisipſis ad utilitatem. Quaelibet ecclesia jure est in propria Christi pace, et quilibet christianus multum laborare debet, ut pacem illam magna in veneratione habeat. Pax enim divina, et quam proxime regis prae omni alia pace obtinenda, et sedulo conservanda est. Tunc valde justum est, ut Dei ecclesiastica pax intra parietes, et pax christiani regis manu data semper consistat immobilis. Et si quis alterutram violet, perdat patriam et vitam, nisi rex ei condonare velit. Et si unquam aliquis homo posthaec Dei ecclesiasticam pacem adeo violaverit, ut intra ecclesiae parietes homicida fieret, tunc illud est in-expiabile, et persequantur [eum] omnes, qui Dei amici sunt, nisi fieret, ut inde erumperet, et ad adeo magnum asylum confugerit, ut rex ipsi eapropter vitam condonaret post plenariam compensationem tam apud Deum, quam apud homines. Et hoc est primum, ut propriam

* Crebra fuit sub hoc tempore beatae virginis, et sanctorum invocatio, quam et in letania publica (tertio repetitam) jam invenio, proxime post imploratam sanctae Trinitatis misericordiam, viz. "Sancta Maria, ora pro nobis. Sancta Dei genitrix, ora pro nobis. Sancta virgo virginum, ora pro nobis." Sequitur etiam ad archangelos et caelestium animarum coetum reliquum nominatim provocatio, more hodierno in Romana ecclesia. Vide psalterium Lat. Saxonicum MS. in bibl. publ. Cantabrig.

aestimationem capitis Christo et regi det, et hoc modo seipsum exlegem restituat ad compensationem. Et si tunc ad compensationem res rediit, et eam rex toleret, tunc solvatur ecclesiastica pax illi ecclesiae per regis plenariam pacis violationem, et ecclesiae reconciliationem consequatur, sicuti decet; et deinde tam cognati, quam viri occisi compensationem plene solvat, et apud Deum saltem diligenter intercedat.

III. *De multa pro dignitate ecclesiae conferenda.*

Et si ulla ecclesiae pax sine interfectione sit violata, sedulo compensetur pro ratione ejus, quod factum est, sive sit per pugnam, sive per rapinam, sive per aliud quid: compensanda est ecclesiae prius pacis violatio, pro ratione ejus, quod factum est, et pro ratione dignitatis ecclesiae. Non sunt omnes ecclesiae aequali modo terreno honore dignae, licet eandem habeant ecclesiasticam consecrationem. Violatio pacis primariae ecclesiae est eadem ac compensatio rerum pro regis pace, hoc est, quinque libris, secundum Anglorum leges; et in terra Cantii pro violatione pacis v. libris regi, et iii. archiepiscopo; et mediocris ecclesiae cxx. solidis, et idem est pro regis multa; et tunc adhuc minoris, ubi parvum est ministerium, et coemeterium tamen lx. solidis; et templi campestris, ubi coemeterium non est, xxx. solidis.

IV. *De reverentia sacerdotibus praestanda.*

Omnes christianos quam maxime decet sanctuarium et ordines et consecratam Dei domum semper diligentissime frequentare et protegere, et quemlibet ordinem venerari juxta dignitatem. Intelligat enim quicumque velit vel possit, magnum et praeclarum esse, quod sacerdos agendum habet pro salute populi, si Domino suo debite placeat. Magnum [quid] est exorcismus, et praeclarum est consecratio, quae diabolum dispellit et profugum reddit, quoties baptismus peragitur, vel S. eucharistia consecratur. Et sancti angeli ibi circumfunduntur, et res illas custodiunt, et per Dei potentiam sacerdotem adjuvant, quoties Christo debite serviunt. Et hoc toties faciunt, quoties sedulo intimo pectore invocant Christum, et pro populi necessitate diligenter intercedit; et illi propter Dei timorem pro ordinis dignitate cum ratione sunt cognoscendi.

V. *De purgatione ordinatorum.*

Et si contingat, ut quis accusationibus et imperitiis sacerdotem, qui regulariter vivit, oneret atque ille ipse conscius sit innocentiae; celebret missam, si audet, et purget solus seipsum per S. eucharistiam a simplici accusatione; et triplicem accusationem purget, si audeat etiam in S. eucharistia cum duobus ejusdem cum eo ordinis. Si quis diaconum accuset, qui regulariter vivit, simplici accusatione, sumat duos ejusdem secum ordinis, et purget se cum illis. Et si accusetur triplici accusatione, sumat sex ejusdem ordinis (et ipse sit septimus) et purget se illis. Si plebeius sacerdos accusationibus oneretur, quod regularem vitam non degat, purget

zenne pepe Eriſte 7 ðam cýning 7erille. 7 mið ðam hine rýlſne inlaſie to boſe. 7 7iſ hit ðonne to boſe 7e7a. 7 ſe cýninge 7 7e-
þaſi7e. ðonne bete man 7 cýnic 7riþ into ðæpe cýnican. be cýningeſ fullan munðbry-
ce. 7 ðaſ mýnſtpeſ clænſun7e be7ýte. ſpa ðæpſto 7ebýri7e. 7 æ7þeſ 7e mæ7boſe 7e manboſe fullice 7ebete. 7 riþ Gode huſu ðin7ie 7eopne.

III. ———.

And 7iſ elleſ be cýicum mannum cýnic 7riþ abrocen ſý. bete man 7eopne beo ðam ðe ſeo ðæde ſie. ſý hit ðurh ſeohtlac. ſý hit ðurh ſeaſlac. ſý ðurh 7 ðe hit ſý. Bete mon æpeſt ðonne 7riþbryce into ðæpe cýnican. be ðam ðe ſeo ðæde ſý. 7 be ðam ðe ðæpe cýnican mæþ ſý. Ne ſýnð ealle cýnican na 7elicpe mæþe peopulðlice purhſcipeſ pýpþe. ðeah hi7 7oðcunðlice habban halſun7e 7eli-
ce. heaſoð mýnſtpeſ 7riþbryce iſ æt bo-
tþýpþum ðin7um be cýningeſ munðe. 7 iſ mið ſiſ punðum on Engla la7e. And on Lentlande æt ðam munðbryce v. punðum ðam cin7ce. 7 ðpeo ðam aſcebiſceop. And meðempan mýnſtpeſ mið cxx. ſcill. 7 7 iſ be cýningeſ pite. 7 ðonne 7ýt læſſan ðaſ lýtcl ðeopðom ſý. 7 le7eſſtop ðeah ſý mið lx. ſcill. 7 ſelðcýnice ðaſ le7eſſtop ne ſý. mið ðpittigum ſcill.

IV. ———.

Eallum cþiſtenum mannum 7ebýnaþ ſpiþe rihte. 7 hi7 haligðom. 7 haðar. 7 7ehal7o-
de Godeſ huſ æpe ſpiþe 7eopne 7riþian. 7 ſpýþian. 7 7 hy haða 7ehpílne peopþian be mæþe. Forþam undeſtande ſe ðe pille. oþþe cunne. mýcel iſ 7 mæpe 7 ſacepð ah to ðonne ſolce to ðeaſe. 7iſ he hiſ Drihtne 7ecpemeþ mið rihte. Micel iſ ſeo halſun7. 7 mæpe iſ ſeo hal7un7. ðe ðeoſla aſýpþeþ. 7 on ſlæme 7ebpungþe. ſpa oſt ſpa man fullaþ. oþþe huſel hal7aþ. And halige englaſ ðaſ a-
butan hpeapþiaþ. 7 ða ðæða bepeapðeaþ. 7 ðurh Godeſ mihta ðam ſacepðan ſýlſtaþ. ſpa oſt ſpa hi7 Eriſte ðeniaþ mið rihte. 7 ſpa hi ðoþ ſýmle. ſpa oſt ſpa hi7 7eopnlice inpeapðne heoptan clýpiaþ to Eriſte. 7 ſoþ ſolceſ neode ðin7iaþ 7eopne. 7 hi7 man ſceal ſoþ Godeſ e7e mæþe on haðe 7ecnapan mið 7eſceade.

V. ———.

And 7iſ hit 7eſeopþe. 7 man mið tihſtan 7 mið uncþæſtum ſacepð belec7e. ðe pe7ollice libbe. 7 he hine rýlſne pite ðaſ clænne. mæſſi7e 7iſ he ðurpe. 7 laði7e on ðam huſle he ana hine rýlſne æt anſealðne ſpþæce. 7 æt ðpýſealðne ſpþæce. laði7e he 7iſ he ðurpe eac on ðam huſle mið tþam hiſ 7ehaðan. Eiſ man diacon tihſli7e ðe pe7ollice libbe anſealðne ſpþæce. nime tþe7en hiſ 7ehaðan. 7 laði7e hine mið ðam. And 7iſ man hine tihſli7e ðpýſealðne ſpþæce. nime ſix hiſ 7ehaðan. 7 laði7e hine mið ðam. 7 beo he rýlſ ſeo-
ſeþa. Eiſ man ſolciſne mæſſeſſeopſt mið tihſtan belec7e. ðe pe7ol liſ næbbe. laði7e
hine

hine ſpa diacon ðe neƿol hƿe libbe: And ƿiſ man ſƿeondleagne peofoðþeƿa mid tihctlan belecge. ðe aþ ſultum næbbe. ƿa to conſnæ-
de. 7 ðær ðonne æt ƿeƿape þ þ God ƿille. buton he on hƿile ƿeladian mote: And ƿiſ man ƿehaðodne mid ƿæhþe belecge. 7 ſecge þ he ƿæpe ðædbana. oþþe ƿædbana. laðige mid hƿi maƿum ðe ƿæhþe moton mid beƿan. oþþe ƿone betan. 7 ƿiſ he iſ mæƿleap. laðige hine mid ƿeƿepan. oþþe on ƿæſten ƿo. ƿiſ he þ ðurpe. 7 ƿa to conſnæde 7 ðæpe æt ƿeƿape ſpa ſpa God ƿæde: And ne ðearf æniƿ minſter munuc ahpæp mid ƿihte ƿæhþbote biððan. ne ƿæhþbote betan. he ƿaþ of hƿi mæƿþlaƿe. ðonne he ƿebýhþ to neƿolla-
ge. 7 ƿiſ mæſſepneorƿ æpe ahpæp ſtanðe on leagne ƿepitneſſe. oþþe on mænan aþe. oþþe ðeoƿa ƿepita. oþþe ƿepýphta beo. ðonne ſý he aƿorpen of ƿehaðodpa ƿemanan. 7 ðolige æƿþer ƿe ƿeƿepſcipeſ. ƿe ſƿeondſcipeſ. ƿe æƿhƿilceſ peoþſcipeſ. buton he ƿiþ God 7 ƿiþ men ðe ðeoplicon ƿebete. ſpa biſcop him tæce. 7 him boþh ſinde. þ he ðanon ƿorþ æpe ſƿilceſ ƿepſice: And ƿiſ he hine ƿeladian ƿille. ƿeladiƿe ðonne be ðæ-
de mæþe. ſpa mid ðrýſealdepe ſpa mid anſealdepe laðe. be ðam ðe ſeo ðæde ſý:

VI. ———.

And pe ƿillaþ. þ ælceſ hædermen ƿeorne ƿebuƿan ælc to ðam ƿiht ðe him to ƿebý-
riƿe. 7 huƿu ðinƿa Godaſ ðeoƿaſ. biſceopaſ 7 abbodaſ. munecaſ 7 mýnecena. canonicaſ 7 nunnan to ƿihte ƿebuƿan. 7 neƿollice lib-
ban. 7 ðæƿeſ 7 nihteſ of 7 ƿelome clý-
pian to Epiſte. 7 ƿor eal cƿiſten ſolc ðin-
ƿian ƿeorne: And ealle Godaſ ðeoƿaſ pe biððaþ. 7 læpaþ. 7 huƿu ðinƿa ſacerðaſ. þ hi Goda hýpan. 7 clænneſſe lufian. 7 beor-
ƿan heom ſýlſum ƿiþ Godaſ ýpne. 7 ƿiþ ðo-
ne peallendan bryne ðe peallaþ on helle: Full ƿeorne hiƿ ƿitan. þ hiƿ naƿon mid ƿihte ðurh hæmed ðinƿe ƿiſeſ ƿemanan: And ſe ðe ðær ƿepſican ƿille. 7 clænneſſe healðan. hæbbe he Godaſ miltſe. 7 to populo ƿurþſcipe. ſý he ðegen laƿe ƿýpþe. 7 æƿhƿilc cƿiſten man ƿor hƿi Drihtneſ ege unƿiht hæmed ƿeorne ƿorbuƿe. 7 ƿoðcunde laƿe ƿihtlice healðe:

VII. ———.

And pe læpaþ. 7 biððaþ. 7 on Godaſ na-
man beoðaþ. þ æniƿ cƿiſten man binnan ſix manna ſibba ƿæce on hƿi aƿenum cýnne æpe ne ƿepiſiƿe. ne on hƿi mæƿeſ laƿe. ðe ſpa neah ſib ƿæpe. ne on hƿi ƿiſeſ nehmaƿon. ðe he ſýlſ æp hæƿde. na on hƿi ƿeƿæðepan. ne on ƿehaƿoðne nunnan. ne on ælaetan æniƿ cƿiſten man æpe ne ƿepiſiƿe ne æniƿe ƿorliƿu ahpæp ne beƿanƿe. ne na ma ƿiſa ðonne an hæbbe. 7 þ beo hƿi bepeððode ƿiſ: Ac beo be ðæpe anpe ða hƿile ðe heo lib-
be. ður ſcýlðon æpe ƿe ſe ðe ƿille Godaſ laƿe ƿýman mid ƿihte. 7 ƿiþ helle bryne beorƿan hƿi ſaple:

ſe ſicut diaconus, qui regularem vitam agit. Et ſi quis amicis deſtitutum altaris miniſtrum ac-
cuſationibus oneret, qui non habet ſacramenta-
les, eat ad offam execratam, et ibi fiat, ſicuti Deus voluerit, niſi ſe per S. euchariftiam ƿur-
gare poſſit. Et ſi quis ſacris initiatum inimi-
citiae accuſet, et dicat, quod homicidii aucto-
ſit, vel conſiliarius, purget ſe per cognatos fu-
os, qui inimicitiam tolerare vel emendare de-
bent. Et ſi ſit cognatis deſtitutus, purget ſe
per ſocios, vel jejunium ſuſcipiat, ſi audeat, et
eat ad offam execratam, et ibi fiat, ſicuti Deus
judicaverit. Et nullus templi monachus un-
quam jure inimicitiae compenſationem petere,
nec inimicitiae compenſationem ſolvere tene-
tur; deponat cognationis leges, cum tranſit
ad leges regulares. Et ſi preſbyter unquam fu-
erit falſus teſtis, vel perjurus, vel furti conſcius,
aut conſiliarius fuerit, tunc ſit ſanctificata ec-
cleſia excluſus, et perdat ubique tam ſocieta-
tem, quam amicitiam, et cujuſlibet venerati-
onem, niſi apud Deum et apud homines majori
modo compenſet, prouti epiſcopus eum inſtru-
xerit, et inveniat ſibi fidejufforem, quod inpo-
ſterum ſemper a ſimili [crimine] ceſſaturus ſit.
Et ſi eum purgare velit, purget pro facti modo,
ſive triplici ſive ſimplici purgatione, pro facti
ratione.

VI. *Exhortatio ad eccleſiaſticos, ut ſancte vivant.*

Et volumus, ut cujuſlibet ordinis viri diligen-
ter ſe ſubmittant ſinguli juri, quod ad eos per-
tinet, et praefertim Dei miniſtri, epiſcopi et ab-
bates, monachi et moniales, canonici et veſtales
ad rectum inclinent, et regulariter vivant, et die
ac nocte ſaepe et crebro Chriſtum invocent, et
pro omni populo chriſtiano diligenter interce-
dant. Et omnes Dei miniſtros rogamus et do-
cemus, et praefertim ſacerdotes, ut Deo obedi-
ant, et caſtitem ament, et caveant ſibiipſis ab
ira Dei et ab aeſtuante incendio, quod furit in
inferno. Diligentiffime ſciant, quod omnino
non debeant coitus cauſa cum foemina commu-
nicare. Et ſi quis ab eo abſtinere et caſtitem
ſervare velit, habeat Dei miſericordiam, et quo-
ad terrenam venerationem ſit jure Thani dignus.
Et quilibet chriſtianus ex timore Domini ſui in-
juſtum coitum ſedulo evitet, et leges eccleſiaſti-
cas juſte obſervet.

VII. *De conjugiiſ prohibitiſ.*

Docemus etiam et rogamus, et in Dei nomi-
ne imperamus, ne aliquis chriſtianus intra ſex-
tum cognationis gradum in propria affinitate
unquam uxorem ducat; neque cognati ſui vidu-
am, cui eadem vicinia cognatus erat; neque co-
gnatam uxoris ſuae, quam antea habuerat ipſe;
neque ſuſceptricem ſuam; neque conſecratam
veſtalem; neque repudiatam aliquis chriſtianus
unquam uxorem ducat; neque aliquam meretri-
cem unquam ſectetur; neque plures una uxore
habeat, et ea ſit legitime nupta uxor; ſed habitet
cum illa ſola, quamdiu ipſa vixerit; ita ſemper
[facere] debet, qui Dei leges juſte curare, et ab
inferni incendio animam ſuam cuſtodire velit.

VIII. *De decimis reddendis.*

Et perfolvantur Dei jura quovis anno julte diligenter, hoc est, arationis eleemosyna decimo quinto die a Paschate, et foetuum decimae ad Pentecosten, et terrae primitiae ad festum Omnium Sanctorum; et si quis tunc decimas perfolvere nolit, prouti diximus, hoc est, decimas agri, eodem modo ac aratrum progressum fecit; tunc convenient regis praepositus et episcopi, et fundi dominus et ecclesiae presbyter, et sumant invito illo decimam partem pro ecclesia, ad quam pertinet, et assignent ei nonam partem; et dividatur octava pars in duo, et capiat terrae dominus dimidium, et dimidium episcopus, si ve sit regis, si ve Thani minister.

IX. *De nummo Romano.*

Et denarius Petri ad festum Petri [solvatur;]
et si quis eum usque post illum diem retinuerit,
det episcopo illum denarium, et addat xxx. et
regi centum viginti solidos.

X. *De primitiis seminum.*

Et feminum primitiae ad Martini festum; et si quis eas usque post illum diem retinuerit, det eas episcopo, et compenset undecies, et regi cxx. solidos.

XI. *De decimis ad ecclesiam Thani pertinentibus.*

Si quis tunc Thanus fit, qui in possessione sua ecclesiam habeat, in qua fit coemeterium, tradat tunc tertiam partem propriarum decimarum ecclesiae suae. Et si quis ecclesiam habeat, in qua non est coemeterium, det ex ix. partibus presbytero suo id, quod velit, et quilibet ecclesiae census primario tradatur templo ex omnibus ingenuorum focis.

XII. *De pecunia pro lucernis.*

Et nummus candellaris ter quotannis [solvatur;] primo vigilia Paschatis cera valoris dimidii oboli pro qualibet hyda, et deinde ad Omnium Sanctorum festum tot etiam, et postea ad Purificationem B. Mariae similiter.

XIII. *De pecunia, quae dicitur symbolum animae, et de sepultura.*

Et æquissimum est, ut pecunia sepulchralis semper solvatur ad apertum sepulchrum: et si quis aliquod corpus ex sua parochia alibi humaverit, solvatur nihilominus pecunia sepulchralis illi ecclesiae, ad quam illud pertinet.

XIV. *De Dei juribus, festis, et jejuniis confer-*
vandis.

Et omnia Dei jura praeſerventur diligenter, prouti neceſſarium eſt; feſta et jejunia debito modo celebrentur; et fiat quolibet die dominico feſti celebratio a die Saturni hora pomeridiana, uſque ad diei Lunae auroram, et quilibet alius dies feſtus, prouti indictus fuerit.

VIII. — — —.

And gelaerte man Godes gerehta æghwile
geare rihtlice georne. þ̅ iſ. rihtlæmre
rihtene niht ofer eartran. ⁊ geozube teo-
þunze be Pentecosten. ⁊ eorþwærtma be
ealra halgena mæssan. ⁊ gif hƿa ðonne ða
teorunze gelaertan nelle. swa se gecƿedan
habbaþ. þ̅ iſ se teoþa æcer. eal swa se riht
hit gezaþ. ðonne fære ðær cýninges gere-
ra to. ⁊ ðær biſceoper. ⁊ ðær landwican. ⁊
ðær mýnstres mæssereort. ⁊ nime unþan-
ces ðonne teoþan dæl to ðam mýnstre. ðe
hit to gebýrige. ⁊ tæcan him to ðam ni-
gobum dæle. ⁊ to dæle man ða eahta dælar
on tra. ⁊ so se landhlaford to healfum. ⁊
to healfum se biſcop. sý hit cýninges man.
sý hit ðeðnes:

IX. ———.

And Rom feoh be Petnes mærran. 7 se
ðe ofer ðæne dæg hit healde. aȝife ðam bi-
rceope ðæne peniug. 7 ðær to xxx. 7 ðam
cýning cxx. scill:

X. _____.

And cýnícŕceat to Martiner mæŕŕan. ⁊
ŕe ðe hine ofeŕ ðæne ðæg healde. aȝife hi-
ne ðam birceope. ⁊ ŕonȝilde hine endliŕan
ŕýþan. ⁊ ðam cýning cxx. ŕcill.

XI. ———.

Liƿ hƿa ðonne ðegen ƿý. ðe on hiƿ bo-
clande cýricean hæbbe ðe leƿenƿtop on ƿý.
ƿerýlle ðonne ðriððan ðæl hiƿ aƿenƿe teo-
þunƿe into hiƿ cýricean. And ƿiƿ hƿa cý-
ricean hæbbe. ðe leƿenƿtop on ne ƿý. ðo he
oƿ ðam niƿon ðælum hiƿ ƿneorƿe ꝥ ꝥ he ƿil-
le. 7 ƿa ælc cýriƿceat into ðam ealðan
mýnƿe be ælcon ƿriƿean heorþe.

XII. ———.

And leohƿerƿeot ƿrifa on gearfe. ærfeƿt
on Earƿen æfen healf peniſg purh pexef æt
ælcepe hide. 7 eft to ealra halgena mæſſan
eal ſƿa micel. 7 eft to ƿæm ſanctan Marian
clænſunge eal ſƿa:

XIII. ———.

And ƿaplyceat iſ ƿihtaſt ꝥ man ſýmle ge-
lærte a æt openum Ʒræfe. 7 Ʒif man æniſ
lic of ƿiht ſcniſtſcipe ellerhpær lecge. ge-
lærte man ðone ƿaplyceat ſƿa ðeah into ðam
mýnſtpe ðe hit to hýpde:

XIV. ————,

And ealle Godes ġerihƿa fýrþriġe man
 ġeorne. eal fpa hiƿ ðearf iſ. fpeolfa 7 fæ-
 rƿena healde man rihtlice. 7 healde man æl-
 ces Sunnan dæġes fpeolfunġa fram Sæter-
 nes dæġes none. oþ Monan dæġes lihtin-
 ġe. 7 ælcne oþerne mæſſe dæġ. fpa he be-
 boden beo:

XV. And

XV. ———.

And Sunnan daga cýpinge pe forbeodaþ eac eopnorþlice. 7 ælc folc gemot. butan hit for mýcelre neodþearfe rý. 7 huntap fapa. 7 ealra populðlicra þeorca on ðam halgan dæge gerype man georne:

XVI. ———.

And þ man ælc bebodan færten healde. rý hit ýmbren færten. rý hit lengcten færten. rý hit elles oþre færten. mid ealra geornfulnerre. 7 to sanctam Mariam mærgan ælcepe. 7 to ælce apostole mærgan færte man. butan to Philippi 7 Iacobi mærgan. pe ne beodaþ nan færten for ðam earþelican freolre. 7 ælce Fritgedæges færten. butan hit freolr rý. 7 ne deap man na færtan fram Eartran of Pentecosten. butan hpa gerypen rý. oþþe he elles færten wille. eal swa of middan wintre of octabar Epiphanie. þ is. seofen niht ofer twelftan mærgedæge:

XVII. ———.

And pe forbeodaþ ordal. 7 aþar freolr dagum. 7 ýmbren dagum. 7 lengcten dagum. 7 niht færten dagum 7 fram Adventum Domini of se eahþa dæg aþan rý ofer twelftan mærgedæge. 7 fram Septuagesima of firtene nihton ofer Eartran. 7 seint Eadweardes mærgedæg witan habbaþ gecoren. þ man freolrian sceal ofer eal Englaland. þ is. on ðam seofenteoþan dæge on Martige. xv. kl. April. 7 seint Dunstanes mærgedæg on xiv. kl. Iunii. þ is. on ðam ðreotteoþan dæge de byþ on Mæge*. 7 beo ðam halgan tidum eal swa hit niht is. eallum cristenum mannum rýb 7 rom gemene. 7 ælc facn † to twæmed. 7 gif hpa oþrum sceyle bopn. oþþe bote æt populðlicum ðingum. gelærte hit him georne ær. oþþe æfter:

XVIII. ———.

And pe biðdaþ for Eodes lufan. þ ælc cristen man understande georne his agene dæpre. forþam ealle pe sceollon æne timan gebýdan. ðonne ur þære leofre ðonne eall þ on middan earde is. þ pe aposton ða hwile ðe pe mihton georne Eodes willan. ac ðonne pe sceolan habban anfeald lean. ðær ðe pe on life ær geporhtan: þa ðam ðonn ðe ær geeapnode helle wite: Ac uton swiþe georne fram synnan geceornan. 7 ure ælc his mýrðe urum scryftum geornlice andettan. 7 æfre gerypan. 7 geornlice betan: And ælc ure oþrum beode. þ pe willan þ man ur beode: Ðis is rihtlice dom. 7 Eode swiþe gecweme. 7 se biþ swiþe gesealig ðe ðonne dom gehealt: Forþam Eod ealmihtig ur ealle geporhte. 7 eft deopum ceape gebolhte. þ is. mid agenum life. ðe he for ur eallum realde:

XV. *De die dominico.*

Et die Solis mercaturam etiam severissime prohibemus, et omnem conventum populi, nisi pro maxima necessitate sit; et venationem; et ab omnibus mundanis operibus in hoc sancto die sedulo cessandum est.

XVI. *De jejuniis.*

Et ut quodlibet injunctum jejunium cum omni diligentia observetur, siue sit jejunium quatuor temporum, siue sit jejunium quadragesimale, siue sit aliud quodcunque jejunium; et quolibet festo B. Mariae, et festo cujuscunque apostoli jejunetur; excepto festo Philippi et Jacobi, [quia] non injungimus aliquod jejunium ante festum Paschatis; et quolibet die Veneris [sit] jejunium, nisi sit festum; et non necesse est jejunare a Paschate usque ad Pentecosten, nisi injunctum sit, vel ipse omnino velit jejunare; uti etiam a natali Domini usque ad octavam Epiphaniae, h. e. septem dies post duodecimum diem festum.

XVII. *De temporibus justitiae.*

Et prohibemus ordalium ac juramenta festis diebus, et diebus quatuor temporum, et diebus quadragesimalibus, et justis diebus jejunalibus; et ab Adventu Domini usquedum octavus dies supra duodecimum diem praeteriit; et a Septuagesima usque ad decimum quintum diem supra Pascha. Et sancti Edwardi festum sapientes elegerunt, ut festum celebraretur per omnem Angliam, h. e. xiv. die Martii, xv. cal. Aprilis; et sancti Dunstani festum xiv. cal. Junii, h. e. xxx. die in Maio. Et his sanctis temporibus, prouti justum est, inter omnes christianos pax et concordia sit, et omnis fraus dissipetur. Et si quis alicui fidejussionem vel compensationem pro rebus terrenis debuerit, reddat ei sedulo ante vel post.

XVIII. *Pia exhortatio ad confessionem et poenitentiam.*

Rogamus etiam per Dei amorem, ut quilibet christianus intelligat sedulo proprium suum commodum. Ante omnia tempus aliquod expectare debemus, quum quod, quamdiu potuimus, paruerimus diligenter voluntati Dei, nobis gratius erit, quam omne, quod in toto orbe est. Sed tunc simplicem mercedem habere debemus ejus, quod in vita antea fecimus. Vae illis tunc, qui promeruerunt inferni multam. Sed agetum, quam diligentissime a peccatis revertamur, et singuli delicta nostra confessario nostro sedulo confiteamur, et semper abstineamus, ac sedulo compensemus. Et singuli nostrum aliis injungamus, quod volumus, ut nobis injungatur. Haec est lex justa, et Deo valde grata, et is erit felicissimus, qui legem hanc servaverit. Namque Deus omnipotens nos omnes creavit, et deinde magno pretio, hoc est, propria vita, quam pro nobis omnibus tradidit, redemit.

* Cod. Saxon. Cotton. Nero A. i. xiv. diem mensis Martii et xxx. Maii adjecit, quorum uterque tamen calendis Aprilis et Junii haud respondet. † Cod. Cott. Nero A. i. facu.

XIX. *Ad eucharistiam et probitatem.*

Et quilibet christianus faciat, quod ipsum oportet; incumbat christianismo suo diligenter, et praeparet se etiam ad communionem S. eucharistiae saltem ter in anno, prouti cuilibet, qui propriam suam necessitatem intelligere velit, necesse est; et verbum ac factum erga quemlibet amicum ordinet cum iustitia, et iusjurandum ac foedus caute servet; et quodlibet injustum diligenter ex hac terra ejiciatur, quantum fieri potest; et diligatur Dei iustitia abhinc sedulo verbis et factis. Tunc nobis omnibus Dei misericordia propinquior erit.

XX. *Ad fidelitatem erga dominos.*

Agedum faciamus etiam sedulo, sicut docemus; simus semper domino nostro obsequentes et fideles, et perpetuo omnibus viribus cultum ipsius tueamur, et voluntatem ejus operemur. Omne namque, quod unquam pro vero domino fideliter fecerimus, omne illud nobis ipsis facimus ad maiorem utilitatem. Illi namque certe Deus gratus est, qui domino suo vere obsequens est. Magna etiam cuilibet domino est utilitas, ut famulos suos iuste gubernet.

XXI. *Ad Dum ex intimis colendum et fidem.*

Et omnes christianos quam diligentissime docemus, ut interiore corde Deum semper diligant, et verum christianismum libenter servant, et ecclesiasticos doctores sedulo audiant, et Dei doctrinam ac leges contemplantur, ac perscrutentur saepe et crebro propriam suam utilitatem.

XXII. *Ut orationem dominicam et symbolum calleant.*

Docemus etiam, ut quilibet christianus discat, ut saltem possit veram fidem recte intelligere, et "Pater noster" ac "Credo" discat; quoniam uno quilibet christianus Deum implorare, et altero veram fidem ostendere debet. Christus ipse orabat prius "Pater noster", et hanc orationem discipulos suos docebat. Et in oratione hac ecclesiastica sunt septem petitiones; hanc si quis ex animo oraverit, nuncium semper mittit ad Deum ipsum pro quolibet commodo, quod ipsi necessarium est, sive in hac vita, sive in futura. Sed quomodo quis unquam ex animo ad Deum orare potest, nisi internam habeat charitatem, et veram in Deum fidem; quoniam ille deinceps non obit mortem in christianorum communione, nec in consecrato coemeterio quiescit, neque in vita sua S. eucharistiam percipit, neque bonus est christianus, qui hoc discere nolit; neque ille debite alium suscipere potest ad baptismum, vel ad confirmationem, nisi haec discat, ut bene illa norit.

XXIII. *Ut exitialia fugiant.*

Docemus etiam, ut exitialia peccata et diabolica facta quam diligentissime a quolibet evitentur et compensentur libentissime, juxta confessorii consilium, si quis per diaboli instigationem in peccata fuerit lapsus.

XIX. ———.

And æghwylc cwyten man do swa him ðearf is. 7ime his cwytenðome 7eorne. 7 7eapwige hine eac to hwerel 7ange. hweru ðwipa on 7eape. 7ehwa hine sylfne ðe his a7ene ðearfe wille understandan. swa swa him ðearf is. 7 worð. 7 weorc fweonda 7ephwylc fadige mid rihte. 7 aþ 7 weðð swaþlice healde. 7 æghwylc unriht aweorce man 7eorne of ðisrum eardre. ðær ðe man don mæge. 7 lufige man Godes rihte heonan forþ 7eorne worðes. 7 dæde. ðonne purþ ur eallum Godes miltre ðe 7eapwige.

XX. ———.

Uton don eac 7eorne swa we 7yt læran willað. uton beon a urum hlaforðe holde 7 7etwype. 7 æwe eallum mihtum his purþfweores nawan. 7 his willan 7ewyrcean. Forþam eall þ we æwe for riht hlaforð helde doþ. eall we hit doþ ur sylfum to mycelre ðearfe. forþam biþ wroðlice God hold. ðe byþ his hlaforðe rihtlice hold. And eac ah hlaforð 7ephwylc ðær for micle ðearfe. þ he his men rihtlice healde.

XXI. ———.

And ealle cwytene men we læraþ swiþe 7eorne. þ his inweardre heortan æwe God lufian. 7 rihtne cwytenðom 7eornlice healðan. 7 7odcundan lareowan 7eornlice hyran. 7 Godes lara. 7 laza smeagan. 7 swyrrian of 7 7elome hym sylfum to ðearfe.

XXII. ———.

And we læraþ. þ ælc cwyten man 7eleornige þ he hweru cunne rihtne 7elearan ariht understanden. 7 Pater noster 7 Eredo 7eleornian. forþam mid ðam oþrum sceal ælc cwyten man hine to Gode 7ebiddan. 7 mid ðam oþrum 7erputelian rihtne 7elearan. Eriht sylf 7ange Pater noster ariht. 7 þ 7ebedde his leorninge cnihtum tæhte. 7 on ðam 7odcundan 7ebedde synð weoran 7ebedu. mid ðam we ðe hit inweardlice 7erinzþ. he 7eapendap to Gode sylfum ymbe æwe ælce neode ðe man beþearf. aþon for ðisrum lyfe. oþþe forþam toweardan. Achu mæg ðonne æwe aniz man hine inweardlice to Gode 7ebiddan. butan he hæbbe inweardlice soþe lufe 7 rihtne 7elearan to Gode. Forþam he nah æfter forþwyrþe mid cwytenra manna 7emanan. ne on 7ealgedan lictune to weortene. ne he nah ðær halgan hwiles to onfonne her on lyfe. ne he ne biþ wel cwyten. ðe þ 7eleornian nolde. ne he nah mid rihte oþres mannes to onfonne æt fullhte. ne æt byrceopes handa ðe ma. ær he hit 7eleornige. þ he hit wel cunne.

XXIII. ———.

And we læraþ. þ man wiþ healice synna. 7 wiþ deoflice dæda scylde swiþe 7eorne on æghwylcne timan. 7 bete swiþe 7eorne be his scwipes 7eþeahte. we ðe ðurh deofles scyfe on synna befealle.

XXIV. And

XXIV. ———.

And þe læraþ. ꝥ man riþ fulne ȝalrcýpe. 7 riþ unriht hæmed. 7 riþ æȝhpýlcne æþbryce þapnize rýmle:

XXV. ———.

And þe læraþ. eac ȝeorne manna ȝehpýlcne. ꝥ he Eodeſ eȝe hæbbe rýmle on hiſ ȝeminde. 7 ðæȝer 7 nihter foſhtize foſ rinnum. ðom ðæȝ onðræde. 7 foſ helle æȝnife. 7 æſne him ȝehende endeſ ðæȝer pene:

XXVI. ———.

Biſceopaſ rýndon býdelar. 7 Eodeſ laȝe laſeopaſ. 7 hi ſcolan boðian. 7 biſnian ȝeorne ȝoðcunde ðearfe. ȝýme ſeþe pýlle. foſ þam pace biþ ſe hýrðe funden to heorðe. ðe nele ðam heorðe ðe he healðan ſceal mið hneame beþerian. butan he elleſ mæȝe ȝif ðær hpýlc ðeodſceaþa ſceaþian onȝinneþ. Niſ nan ſpa ýfel ſceaþa. ſpa iſ ðeoſol ſýlſ. he biþ a ýmbe ꝥ an. hu he on manna ſaplum mæſt ȝeſceaþian mæȝe. ðonne mozon ða hýrðar beon ſpýþe pacone. 7 ȝeornlice clýpiende ðe riþ ðonne ðeodſceaþan ſolce ſceolon ſcýlðan. ꝥ rýndon biſceopaſ. 7 mæſſepneorȝar. ðe ȝoðcunde heorða beþarian. 7 beþerian ſceolon mið riſlican laſan. ꝥ ſe roðſſeca þeþepulſ to ſpiþe ne ſlýte. ne to ſela ne abite of ȝoðcundne heorðe. 7 ſe ðe ofephoȝize ꝥ he Eodeſ boðan hlýſte. hæbbe hým ȝemæne. ꝥ riþ Eoð ſýlſne. A ſý Eodeſ nama ecelic ȝebletſoð. 7 loſ him. 7 pulðor. 7 purþmint. rýmble æſne to populo. Amen:

DIS iſ ðonne ſeo poplðcunde ȝeſæðneſ. ðe ic pille mið minan riſenan ſæde. ꝥ man healde ofep eall Englaland:

I. ———.

Ðaſ iſ ðonne æpeſt. ꝥ ic pille. ꝥ man rihte laȝa upp aſæne. 7 æȝhpýlce unlȝa ȝeorne aſýlle. 7 ꝥ man apeoðize. 7 apýſtſpalize æȝhpýlce unriht. ſpa man ȝeornorȝ mæȝe of ðiſſum earðe. 7 aſæne up Eodeſ riht. 7 heonan foſþ læte manna ȝehpýlcne ȝe earne ȝe eaðize. ſolce rihter pýrþe. 7 him man rihte ðomaſ ðeme:

II. ———.

And þe læraþ. ꝥ ðeah hpa æȝýlte. 7 hine ſýlſne ðeope foſpýpce. ðonne ȝeſaðize man ða ſteope. ſpa hit foſ Eode ſý ȝeþeophlic. 7 foſ populo abependlic. And ȝeþence ſpiþe ȝeorne ſe ðe ðomeſ ȝeþealð aȝe. hpær he ſýlſ ȝeorne. ðonne he ður cpeþe. Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut et nos dimittimus. ꝥ iſ on Engliſc. 7 foſȝif ur Ðrihten ure ȝýlȝar. ſpa þe foſȝýſaþ ðam ðe riþ ur æȝýlȝaþ. And þe foſþeodaþ. ꝥ man cniſtene men foſ ealleſ to lýtlum hupu to ðeaþe ne foſſæde. ac elleſ ȝeſæde man ſpiþlice ſteopa. ſolce to ðearfe. 7 ne foſſpille man foſ lýtlum Eodeſ handȝeþeorce. 7 hiſ æȝenne ceap ðe he ðeope ȝebohte:

XXIV. *Et inter haec stuprum, etc.*

Docemus etiam, ut homines a turpi ſupro, et ab illicito concubitu, et ab omni adulterio moneantur ſemper.

XXV. *Ut caveant ſibi de tremendo iudicio.*

Docemus etiam, ut quilibet homo diligenter Dei timorem in animo ſuo habeat, et die ac nocte caveat a peccatis, diem iudicii timeat, et ab inferno abhorreat, et ſemper finem dierum adſtare ſibi arbitretur.

XXVI. *Ut episcopi et ſacerdotes fide obeant officia.*

Episcopi ſint praecones et doctores legum Dei, et explicent ac exemplo ſuo doceant libenter eccleſiaſtica officia: attendat his quicunque velit. Quoniam inutilis paſtor invenietur gregi, qui nolit gregem, quem tueri debet, clamore defendere, ſi alias poſſit, cum aliquod damnum gregi nocere incipit. Nullum eſt damnum adeo malum ac diabolus ipſe, qui ſemper hoc unum meditatur, quomodo animabus hominum maxime nocere poſſit. Tunc oportet paſtores eſſe valde vigiles, et diligenter clamantes, qui ab hoc latrone publico populum tueri debent. Hi ſunt episcopi et preſbyteri, qui eccleſiaſticum gregem defendere et tueri debent per ſapientes doctrinas, ne furioſus lycanthropus eum nimium diſcerpat, aut multos ex eccleſiaſtico grege mordeat. Et ſi quis maxime curet, ut Dei nunciis obediat, idem eſt, ac ſi Deo ipſi obediat. Semper ſit nomen Dei benedictum, et ſit laus ei, ac honor, et gloria, in omnes ſeculi aetates. Amen.

Hoc eſt ſeculare conſilium, quod ex conſultatione cum ſapientibus meis volo, ut obſervetur per totam Angliam.

I. *De iuſtitia efferenda.* Ll. Sax. 1.

Hoc igitur eſt primum, quod volo, ut juſtae leges fanciantur, et quaelibet iniuſtitia ſedulo damnetur, et ut ſarculetur ac eradicetur quodlibet iniuſtum, quam diligentiffime poſſit de hac terra, et promoveatur Dei juſtitia; ac in poſterum omnes, tam pauperes quam divites, jure publico fruantur, et juſtum illis iudicium redatur.

II. *De miſericordia exhibenda in iudicio.*

Ll. Sax. 2.

Docemus etiam, quod licet quis delinquat, et ipſe profunde poeniteat, tunc adhibeatur moderatio [in poena irroganda,] prouti coram Deo decens, et coram mundo tolerabile eſt. Et meminerit diligentiffime, qui iudicio praefidet, ejus, quod ipſe habere geſtit, cum hoc modo dicit: “Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut et nos dimittimus.” Et prohibemus ne chriſtianus ante omnia ſaltem levis rei cauſa ad mortem tradatur; ſed potius mitis poena ſtatuatur in populi commodum; neque perdatur pro re parva Dei manuum operatio, et proprium ejus pretium, quod caro redemit.

III. *De christiano non vendendo extra regnum.*

Ll. Sax. 3.

Prohibemus etiam, ne christianus quisquam procul de terra vendatur, neque ad gentilismum saltem perducatur, sed diligenter foveatur, ne anima perdatur, quam Christus propria sua vita redemit.

IV. *De sagis, sortilegis, etc. ejiciendis.* Ll. Sax. 4.

Praecipimus etiam, ut terram circumquaque diligenter mundare incipiant, et a nefandis actionibus ubique abstineant. Et si sagae, vel arioli, ficarii vel meretrices alicubi in regione deprehendantur, educantur sedulo ex terra illa, vel in terra pereant omnino, nisi cessent a factis malis, et majori modo compensent. Praecipimus etiam, ut profugi et exleges Dei ac hominum, ex patria exterminentur, nisi se submittant, et quam diligentissime emendent. Et fures ac latrones publici brevi pereant, nisi cessent [a malefactis.]

V. *De gentilium superstitionibus abolendis.*

Ll. Sax. 5.

Prohibemus etiam serio omnem ethnicismum. Ethnicismus est, quum quis idola adorat, hoc est, quum quis adorat deos gentiles, et solem vel lunam, ignem vel fluvium, torrens vel saxa, vel alicujus generis arborum ligna, vel [quum quis] veneficium amat, vel ficariatum committit ullo modo; vel sortilegio, vel teda, vel aliquo phantasmate aliquid perficit.

VI. *De homicidis pejerantibus et moechantibus.*

Ll. Sax. 6.

Homicidae et perjuri, ordinum violatores et adulteri submittant se et emendent; vel scienter in peccatis moriantur.

VII. *Quod peccatum turpius sit in diebus et locis sacris: et majores magis sunt plectendi.* Ll. Sax. 35.

Injustum non est ullo tempore permixtum; attamen diebus festis, et in jejuniis, et in locis sanctis diligentissime ab eo cavendum est. Et semper quo quis est potentior vel majoris ordinis, eo magis coram Deo et mundo injustum emendare debet. Et ecclesiastica compensatio semper diligenter inquirenda est ex scriptis, et mundana compensatio inquirenda est ex mundana lege.

VIII. *De ministrum altaris occidente.* Ll. Sax. 36.

Si quis altaris ministrum occiderit, sit exlex apud Deum et apud homines, nisi per exilium et apud cognatos etiam magis compenset, vel purget se capitali purgatione, et intra xxx. dies incipiat compensationem ubique, tam apud Deum, quam apud homines [solvendo] omnia quae habet.

IX. *Ut rex sit ordinatis et alienigenis patronus.*

Ll. Sax. 37.

Si quis sacris initiatum vel exterum aliquo modo seducat ad ea quae concernunt pecuniam vel vitam, tunc rex ei sit loco cognati, et loco

III. ———.

And þe forbeodaþ. þ̅ man cþiſten men ealler to rpiþe of earþe ne rýlle. ne on hæþendom hupu ne ȝebþinge. ac beoþȝe man ȝeoþne. þ̅ man ða ſapla ne forþape. ðe Eþiſt mid hīȝ aȝenum liȝe ȝebohte.

IV. ———.

And þe beodaþ. þ̅ man earþ ȝeoþne clænſian aȝýnne on æȝhpýlcan ende. ȝ manſulpa ðæða æȝhpær ȝerþice. ȝ ȝiȝ piccan. oþþe piȝleþaſ. moþþpýrhtan. oþþe hoþcþenan ahpær on lande purþan aȝýtene. rýre hiȝ man ȝeoþne ut of ðýran earþe. oþþe on earþe forþapan hiȝ mid ealle. butan hī ȝerþican. ȝ ðe ðeoþor ȝebetan. And þe beodaþ. þ̅ piþerſacan. ȝ utlaȝan Eodeſ ȝ manna. of earþe ȝerþitan. butan hiȝ ȝebuȝan. ȝ ðe ȝeoþnor ȝebetan. And ðeoþaſ. ȝ ðeoþſceapen to tīman forþpýrþan. butan hiȝ ȝerþican.

V. ———.

And þe forbeodaþ eoþnorſlice ælcne hæþenſcýpe. Hæþenſcýpe biþ. þ̅ man ðeoþol ȝýlþeoþþiȝe. þ̅ iſ. þ̅ man þeoþþiȝe hæþene ȝoðar. ȝ ſunnan. oþþe monan. rýre. oþþe flodpæter. pýllar. oþþe rſtanar. oþþe æniȝeſ cýnneſ puðu tþeoþa. oþþe picceþæſt luſiȝe. oþþe moþþþeoþc ȝerþemne on æniȝe pýran. oþþe on hlote. oþþe on rýrte. oþþe on rþýlcna ȝeoþpmeþa æniȝ ðinȝ ðþeoȝe.

VI. ———.

Manſlaȝan ȝ manſþapan. hæð bþæcan ȝ æþ bþæcan. ȝebuȝan ȝ ȝebetan. oþþe of cýþe mid rýnnan ȝerþitan.

VII. ———.

Niſ on æniȝne tīman unþiht alýfeð. ȝ ðeah man ſceal ſþeoþſ tīðan. ȝ ſæſten tīðan. ȝ on ſþeoþſ rſtopan ȝeoþnlicorſt beoþȝan. ȝ a ſþa man biþ mihtȝna. oþþe mapan hæðeſ. ſþa ſceal he ðeoþor for Eode ȝ for þoþulðe unþiht ȝebetan. ȝ ȝoðcunðe bote ſece man ſýmle ȝeoþne be boc tæciȝe. ȝ þoþulðcunðe bote ſece man be þoþulð laȝe.

VIII. ———.

Eiſ hþa þeoþoð ðen aſýlle. ſý he utlah piþ Eoð. ȝ piþ men. butan he ðuph þþaþ piþ ðe ðeoþor ȝebete. ȝ eac piþ ða mæȝþe. oþþe ȝeladiȝe hine mid þerlade. ȝ binnan ðriſtiȝum nihton aȝinne bote æȝþer ȝe piþ lioð ȝe piþ men. be eallum ðam ðe he aȝe.

IX. ———.

Eiſ man ȝehaðoðne man. oþþe ælþeoðȝne ðuph æniȝ ðinȝe forþaðe. æt ſeo. oþþe æt ſeoþe. ðonne ſceal him cýningc beon for mæȝ. ȝ for

7 ƿor munðboran. butan he elles oþerne hlaƿorð hæbbe. 7 bete man ðam cýning ƿpa hit ƿebýrige. oþþe he ða dæde ƿnece ƿriþe deope. Eriſtenum cýning ƿebýraþ ƿriþe rihte ꝥ he Eodeſ æbýlðe ƿnece ƿriþe deope. be ðam ðe ƿeo dæd ƿý:

X. ———.

Eiſ ƿeofoð ðen manſlaga ƿýrþe. oþþe el-
ler to ƿriþe man ƿeorc ƿeýrþe. ðonne ðo-
lige he ægþer ƿe hædeſ. ƿe eþleſ. 7 ƿræc-
niſe ƿpa ƿiðe ƿpa ƿe ƿapa him ƿcniþe. 7
ðæt bete ƿeorne. 7 ƿiſ he laðian ƿille. la-
diſe hine mið ðriſfealdan. 7 butan he bin-
nan ðriſtiſum nihton boðe aſinne ƿiþ Eoð
7 ƿiþ men. ðonne ƿý he utlahi:

XI. ———.

Eiſ hpa ƿehaðoðne man binðe. oþþe beate.
oþþe ƿriþe ƿebýrmiſiſe. bete ƿiþ hine ƿpa
ƿpa hit riht ƿý. 7 biſceope ƿeofoðboðe be
hædeſ mæþe. 7 hlaƿorðe oþþe cýninge be ƿul-
lan munðbriþe. oþþe ƿeladiſe hine ƿýlþne mið
ƿullan laðe:

XII. ———.

Eiſ ƿehaðoð man hine ƿorþýrþe mið ðeah-
ſcýlðe. ƿeýrþe hine man. 7 healðe to bi-
ſceopeſdome be ðam ðe ƿeo dæd ƿý:

XIII. ———.

Eiſ ðeahſcýlðig man ƿcniþe ƿræce ƿýr-
ne. ne ƿýrþe hit man him ærþe. 7 ƿiſ him
hpa ƿýrþe. ƿebete ꝥ ƿiþ cýninge mið hund
trentiſum ſcýll. oþþe ƿeladiſe hine nime
ƿiſ men. 7 beo he ƿýlþ ƿýxta:

XIV. ———.

Eiſ man ƿealdan mæge. ne dýðe man ærþe
on Sunnan dægere ƿneolſe æniſne ƿorþýrþe-
ne man. butan he ƿleo. oþþe ƿeohte: Ac
ƿýlðe man hine. 7 healðe ꝥ ƿe ƿneolſ dæg
aſan ƿý: Eiſ ƿneoman ƿneolſ dæge ƿýrþe.
ðonne ƿebete ꝥ mið hiſ halſſange. 7 huſu
ƿiþ Eoð bete hit ƿeorne. ƿpa ƿpa man him
tæce: ðeopman ƿiſ he ƿeorce. ðolige hiſ
hýðe. oþþe hýðgýlðer be ðam ƿeo dæd ƿý:
Eiſ hlaƿorð hiſ ðeopan ƿneolſ dæge nýðe to
ƿeorce. ðolige ðær ðeopman. 7 beo he ƿýþ-
þan ƿolcſſýð. 7 gýlðe lahlite ƿe hlaƿorð
mið Denum. ƿite mið Englum. be ðam ðe ƿeo
dæd ƿý. oþþe hine ƿeladiſe:

XV. ———.

Eiſ ƿriſ man riht ƿærten abnece. ƿilðe
lahlrite mið Denum. ƿite mið Englum. be
ðam ðe ƿeo dæd ƿý. ýfel biþ ꝥ man riht ƿæ-
rten tide ær mæle ete. 7 gýt ƿýrþe. ꝥ man
mið ƿlærmete hine ƿýlþne aſýle: Eiſ hit
ðeopman gedo. ðolige hiſ hýðe oþþe hýðgýl-
ðer be ðam ðe ƿeo dæd ƿý:

XVI. ———.

Eiſ hpa openlyce lengeten bniþe ðuph ƿe-

patroni, niſi is alium dominum habuerit, et
compensetur regi, prout decet, vel factum illud
quam maxime vindicetur. Regem christianum
quam maxime decet, Dei injuriam quam seve-
rissime ulcisci pro eo, quod factum est.

X. *De ministro altaris homicida, etc.* Ll. Sax. 38.

Si minister altaris homicida fiat, vel alias ma-
gnum nefas perpetraverit, tunc perdat deinde
tam ordinem quam honorem, et peregrinetur
quam procul papa ei praescripserit, et illud li-
benter emendet; et si se purgare velit, purget se
triplo, et nisi intra xxx. dies compensationem
inceperit apud Deum et apud homines, tunc sit
exlex.

XI. *De ordinatum vinciente aut verberante.*

Ll. Sax. 39.

Si quis sacris initiatum vinciat vel verberet,
vel admodum convitiatur, compenset ei prout
justum est, et episcopo arae expiandae mulctam
pro ordinis modo, et domino vel regi pro plena
violatione pacis, vel purget seipsum plena excu-
satione.

XII. *De ordinato capitis reo.* Ll. Sax. 40.

Si quis sacris initiatus capitale crimen commi-
serit, apprehendatur, et sistatur coram curia e-
piscopali pro illo, quod factum est.

XIII. *De reo confessorium petente.* Ll. Sax. 41.

Si quis capitalis criminis reus sedulo confiteri
velit, non negetur illud ipsi unquam; et si quis
ei negaverit, compenset hoc apud regem cxx.
solidis, vel purget se sumens quinque homines,
et ipse sit sextus.

XIV. *De die dominica et festis observandis.*

Ll. Sax. 42.

Si apprehendi potest, non occidatur unquam
diei Solis festo aliquis occidendus homo, nisi fu-
giat vel pugnet; sed apprehendatur et teneatur,
usque dies festus praeteriit. Si liber homo die
festi laboret, tunc compenset hoc obstricti colli
mulcta, et saltem apud Deum diligenter com-
penset, prouti docetur. Servus si laboret, va-
pulet vel pretium verberum pro ratione ejus,
quod factum est, [luat.] Si dominus servos fu-
os die festo cogat ad laborandum, perdat ser-
vum, et sit in posterum liber; et dominus solvat
violatae legis poenam apud Danos, mulctam a-
pud Anglos, pro ratione ejus, quod factum est,
vel purget se.

XV. *De jejunium violante.* Ll. Sax. 43.

Si liber homo verum jejunium dissolvat, sol-
vat violatae legis poenam apud Danos, mulctam
apud Anglos, pro ratione ejus, quod factum est.
Malum est tempore veri jejunii ante prandium
edere, et adhuc pejus, seipsum carne defoedare.
Si servus hoc fecerit, vapulet, vel pretium verbe-
rum pro ratione ejus, quod factum est, [luat.]

XVI. *Ut Quadragesima et festa non temerentur.*

Ll. Sax. 44.

Si quis publice Quadragesimam dissolvat, per-
dimi-

dimicationem, vel per matrimonium, vel per rapinam, vel per aliquod nefandum facinus, duplo hoc compensetur, uti in magno festo, pro ratione ejus, quod factum est. Et si quis [hoc] neget, triplici purgatione se purget.

XVII. *De ecclesiae debita vi detinente.*

Ll. Sax. 45.

Si quis vi ecclesiasticis judiciis se opposuerit, solvat violatae legis poenam apud Danos, plenam mulctam apud Anglos, vel purget se sumens undecim, et ipse sit duodecimus. Si aliquem vulneret, compenset hoc, et solvat plenam mulctam domino, et ab episcopo manum redimat, vel eam perdat. Si aliquem occiderit, sit exlex, et persequantur eum cum clamore omnes illi, qui justitiam volunt. Si ipse auctor fuerit, quod sit occisus, pro eo quod ille justitiae se opposuerit, si hoc confirmetur, jaceat inultus.

XVIII. *De sacrum ordinem violante.* Ll. Sax. 46.

Si quis sacrum ordinem violaverit, emendet hoc pro dignitate ordinis, five per aestimationem capitis, five per mulctam, five per violatae legis poenam, five per omnem possessionem.

XIX. *De adulterio.* Ll. Sax. 47.

Si quis adulterium commiserit, emendet per hoc quod factum est. Malum adulterium est, quod uxoratus homo cum soluta coeat, et multo pejus cum alterius uxore, vel cum sacris initiata.

XX. *De incestuosis.* Ll. Sax. 48.

Si quis incestum commiserit, compenset hoc pro dignitate cognationis, five per capitis aestimationem, five per mulctam, five per totam possessionem. Non est eadem ratio cum sorore ac cum remotiore cognata coire.

XXI. *De viduam violante.* Ll. Sax. 49.

Si quis viduam vi violaverit, compenset hoc per capitis aestimationem. Si quis puellam vi stupraverit, compenset hoc per aestimationem capitis.

XXII. *De uxoris adulterae poena gravi.*

Ll. Sax. 50.

Si marito vivo uxor cum alio concubuerit, et illud manifestum fieret, fiat ipsa in posterum infamia mundi, et habeat verus maritus omnia, quae [illa] possidebat, ac perdat illa utrumque tam nasum quam aures. Et si accusatio sit, et purgatio fracta sit, tunc episcopus potestatem [in eam] habeat, et severissime judicet.

XXIII. *De uxorato fornicante aut concubinam habente.* Ll. Sax. 51.

Si vir uxoratus coeat cum propria sua ancilla, amittat eam, et pro ipsa compenset apud Deum, et apud homines. Et si quis legitimam uxorem habeat, et concubinam etiam, huic nullus presbyter aliquos faciat ritus, qui christianis fieri debent, nisi cessaverit, et quam maxime emendet, prouti episcopus eum edocuerit, et postea abstinere ab iisdem.

ohelac Ʒepýnce. oþþe ðurh ƿýlac. oþþe ðurh ƿearlac. oþþe ðurh ænize healice mýrðaða. ƿý þ ƿýbete. ƿpa on heah ƿneolfe. be ðam ðe ƿeo ðað ƿý. 7 Ʒif man ætface. laðize hine mid ðrýƿealþne laðe.

XVII. ———.

Ʒif hƿa mid ƿize Ʒoðcunðra Ʒerihƿa ƿor- ƿýrne. Ʒilðe lahrilte mid Denum. ƿulƿite mid Enȝlum. oþþe Ʒelaðize hine. nime enðli- ƿan. 7 beo ƿýlf ƿelƿtan. Ʒif he man Ʒe- ƿunðize. Ʒebete þ. 7 Ʒýlðe ƿulƿite ðam hla- ƿorðe. 7 æt biſceope ða handa alýfe. oþþe hiȝ alæte. Ʒif he man aſýlle. beo he ut- lah. 7 him hente mid hƿeame ælc ðara ðe ƿiht ƿille. Ʒif he Ʒepýnce þ man hine a- ƿýlle ðurh þ ðe he onȝean ƿiht Ʒeanbýrðe. Ʒif man þ Ʒerohize. licize aȝilðe.

XVIII. ———.

Ʒif hƿa haðbýce Ʒeƿeorce. Ʒebete þ be ðær haðer mæþe. ƿpa be ƿepe. ƿpa be ƿite. ƿpa be lahrilte. ƿpa be ealne aƿe.

XIX. ———.

Ʒif hƿa ærbýce Ʒepýnce. Ʒebete þ be ðam ðe ƿeo ðað ƿý. ýfel ærbýce býþ þ æƿƿærƿ man ƿiþ æmtize ƿorlicize. 7 mýcele ƿýrre ƿiþ oþeſer æpe. oþþe ƿiþ Ʒehaðoðe.

XX. ———.

Ʒif hƿa ƿýbleȝer Ʒepýnce. Ʒebete þ be ƿibbe mæþe. ƿpa be ƿepe. ƿpa be ƿite. ƿpa be ealne æhte. Ne biþ na Ʒelice. þ man ƿiþ ƿƿu- ƿƿor Ʒehæme. 7 hiȝ ƿære ƿeor ƿibbe.

XXI. ———.

Ʒif hƿa ƿuðepan nýðe næme. Ʒebete þ be ƿepe. Ʒif hƿa mæðen nýð næme. Ʒebete þ be ƿepe.

XXII. ———.

Ʒif be cƿýcum ceople ƿif be oþrum ƿepe ƿorlice. 7 hiȝ open ƿeorþe. Ʒeƿeorþe heo to ƿoruld ƿceame ƿýþþan hine ƿýlfne. 7 hæb- be ƿe ƿiht ƿer eall þ heo ahte. 7 heo ðolize æȝþer Ʒe noru Ʒe ða eapan. 7 Ʒif hiȝ tih- tle ƿý. 7 lað ƿorþerſte. biſceop ðonne ƿe- alðe. 7 ƿƿillice ðeme.

XXIII. ———.

Ʒif ƿifƿærƿ ƿer hine ƿorlicize be hiȝ a- ȝenre ƿýlne. ðolize ðære. 7 bete ƿor hine ƿýlfne ƿiþ Ʒoð. 7 ƿiþ men. 7 ƿeþe hæbbe ƿiht ƿif. 7 eac ceapeſe. ne ðo him nan ƿƿe- orƿ nan ðara Ʒerihƿa. ðe man cƿiſtenum men ðon ƿceall. ær ðam he Ʒerƿice. 7 ƿpa ðeope Ʒebete. ƿpa biſceop him tæce. 7 æ- ƿne ƿƿilceſ Ʒerƿice.

XXIV. ƿel-

XXIV. ———.

Ælþeodige men gif hiȝ heora hæmeð rihtan nellan. of land mid heora æhtum. 7 rýnan gepitan:

XXV. ———.

Eiſ open moþ peorþe þ man rý amýrðreðe. aȝife man ðam maȝum. 7 gif hiȝ rihtle rý. 7 æt laðe miȝtde. ðeme re biſceop:

XXVI. ———.

Eiſ hpa Eodeſ rýman hæbbe on unrihte. aȝife hine to rihte. 7 forȝilde ðam ðe hiȝ gebýrige. 7 gilde ðam cýning be hiȝ pepegilde: Eiſ hpa ameſſroðne. oþþe utlahe hæbbe. 7 healde. plihte him rýlfum. 7 ealre hiȝ aþe:

XXVII. ———.

And gif hpa pille ȝeorne fram unrihte ȝecýrpan eft to rihte. miȝrige man for Eodeſ eȝe. ſpa man beſt mæȝe ðam riþe ȝeorne:

Pii regis pia peroratio. Ll. Sax. Epilog.

Nu biððe ic ȝeorne. 7 on Eodeſ naman beoðe manna ȝehpýlcne. þ he inþeapðlice heortan ȝebuȝe to hiȝ Drihtne. 7 of 7 ȝelome ſmeaȝe riþe ȝeorne hþæt him rý to ðonne. 7 hþæt to forȝanne: Eallum uſ iſ micel ðearf. þ re Eod luſian. 7 Eodeſ laȝe rýlȝean. 7 ȝoðcundan laſeopan ȝeornlice hýpan. forþam hý ſceolon uſ læðan forþ æt ðam ðome. ðonne Eod ðemeþ manna ȝehpýlcum be ærpan ȝepýrhton: And ȝeſaȝ biþ re hýrðe. ðe ðonne ða heorðe into Eodeſ riȝe. 7 to heorðlice mýrþe bliþe moȝ læðan for hiȝ ærpan ȝepýrhtan: And pel ðære heorðe ðe ȝeſoȝaþ ðam hýrðe. ðe hiȝ ðeoſlum ætpeheþ. 7 Eode hý ȝeſtþýneþ: Utan ðonne ealle anmoðre heortan ȝeorne uſum Drihtne cþeman mid rihte. 7 heonon forþ rýmle ſcýlðan uſ ȝeorne riþ ðone hatan bryne ðe peallaþ on helle: And ðon nu eac laſeopaſ. 7 ȝoðcunde býðelaſ. ſpa ſpa hiȝ riht iſ. 7 ealra manna ðearf iſ. boðian ȝelome ȝoðcunde ðearfe. 7 eal ðe ȝeſcaðpíte hlyſte him ȝeorne. 7 ȝoðcunde laſa ȝehpa on ȝehance healde riþe fæſte. him rýlfum to ðearfe: And a manna ȝehpýlc to peorþunȝe hiȝ Drihtne do to Eode ðær ðe he mæȝe. poðeſ. 7 ðæde ȝlæðlice ærpe. ðone býþ uſ eallum Eodeſ miȝra ðe ȝearpup: Aa rý Eodeſ nama ecelice ȝebletþoð. 7 loſ hým. 7 pulðor. 7 rýrþmýnt rýmble ærpe to populde: Eod ælmihtig uſ eallum ȝemiltriȝe ſpa hiȝ pille rý. 7 ȝehealde uſ ærpe on ecneſſe. rý hiȝ ſpa: Amen:

XXIV. *Ut alienigenae libidinosi ejiciantur.*

Ll. Sax. 52.

Si alienigenae concubitus suos reformare nollint, ex regione cum possessionibus et peccatis suis exterminentur.

XXV. *Ut homicida in purgatione cadens episcopo tradatur.* Ll. Sax. 53.

Si homicidium manifestum fiat, quod quis sit trucidatus, tradatur cognatis [homicida;] et si accusatio sit, et purgatio male succedat, judicet episcopus.

XXVI. *De eo, qui excommunicatum vel utlagatum custodierit.* Ll. Sax. 64.

Si quis Dei fugitivum retineat injuste, tradat eum ad justitiam, et compenſet illi, ad quem pertinet, ac emendet regi per capitis aestimationem. Si quis excommunicatum vel exlegem habuerit, et custodierit, luat vitam et omnem suam possessionem.

XXVII. *De misericordia exhibenda.* Ll. Sax. 65.

Et si quis diligenter ab injustitia deinde reverti velit ad justitiam, misericordiam consequatur ex timore Dei, quam optime et diligentissime fieri possit.

Nunc diligenter rogo, et in Dei nomine oro quemlibet, ut ex intimo corde ad Dominum suum convertatur, et saepe ac crebro contempletur quam diligentissime id, quod ei est faciendum, et, quod omittendum. Nos omnes maxime decet Deum diligere, et Dei legibus obsequi, et ecclesiasticis doctoribus sedulo obedire, quoniam ii nos producent ad judicium, cum Deus judicabit quemlibet pro factis suis. Et beatus est pastor, qui gregem ad Dei regnum, et ad caeleste gaudium laetum ducere potest, propter facta sua. Bene etiam est gregi illi, qui pastorem sequitur eum, qui illum a diabolis eripuit, et Deo acquisivit. Agedum omnes unanimi corde diligenter Domino nostro placeamus cum eo quod justum est, et in posterum semper caveamus diligenter ab incalescente incendio, quod praevalet in inferno. Faciant nunc etiam doctores et ecclesiastici praecones, prouti justum, et cuilibet necessarium est; exponant saepe ecclesiasticas necessitates, et omnis, qui discretus est, audiat eos diligenter, ac doctrinas ecclesiasticas in mente retineat quam firmissime, in propriam sui utilitatem; et semper quilibet homo in honorem Domini sui praestet Deo suo id, quod potest, verbo et facto, hilariter semper. Tunc nobis omnibus Dei misericordia paratior erit. Semper sit nomen Dei in aeternum benedictum, ac gloria ei, et laus, et veneratio sit semper in seculum seculi. Deus omnipotens sit nobis omnibus misericors, prouti ipsi placuerit, et conservet nos semper ad aeternitatem. Fiat. Amen.

Papae Rom.
BENEDICT IX. 2.Archiep. Cantuar.
AGELNOTH. 14.Anno Christi
1034.Reg. Saxon.
CANUTI 18.

Synodus Landavenfis sub Ioseph xxviii. ibidem episcopo. In qua Mouric, rex Gualatmorcant, ob violatum refugium SS. Dubricii, etc. anathematizatur. Ex MS. eccl. Landav. citante SPELMANNO.

MOURIC, rex Gualatmorcant, filius Huigel, iratus est cuidam potenti suo viro, et venit cum furore nimio ad Landaviam, frangendo refugium SS. Dubricii, Teliavi, et Oudocei, et accepit ab hostio ecclesiae uxorem illius viri nomine Seifill, et in praesentia episcopi Ioseph, et violato refugio sanctorum, et vulnerato quodam de familia episcopi, et ablata uxore, et vi et fortitudine, mandavit pontifex per ecclesias totius parochiae adjacentis ecclesiae Landaviae ab hostio Taratir super ripam Gui usque ad ripam Tigui; et adunatis omnibus clericis de majori gradu usque ad inferiorem, et in plena synodo anathematizavit regem, potius iniquum mandatorum Dei transgressorem. Et facto anathemate, et per patriam dilatato, rex requisivit veniam apud Landaviam. Inprimis offerens se reddi-

turum raptam uxorem, et vulneratum virum, familiarem episcopi, pacare muneribus cum refugii plena redintegratione: et juncta sibi poenitentia cum data venia ad modum culpa, reddidit villam Frefgulich cum tribus modis terrae Deo et SS. Dubricio, Teliavo, et Oudoceo, quae antea fuerat illorum, et tempore Judhail, regis Morcannuc, filii Arthruis, contemporanei Oudocei episcopi, et cum sua tota libertate, et data communione in campo, et in sylvis, in aqua et in pascuis. De clericis testes sunt Ioseph episc. Rind sacerdos, Ioseph sacerdos. De laicis Mouricus rex, Caratauc filius Gulbrit, Seifill filius Gisterth, Teudur filius Idguin. Finis illius [terrae] est Orpognisma Dirruic, etc. Quicunque custodierit, etc. ut saepe.

Papae Rom.
LEO. IX. 2.Archiep. Cantuar.
ROBERT. I.Anno Christi
1050.Reg. Saxon.
EDWARD. CONFESS. 9.

Leges ecclesiasticae Maccabaei, R. Scotorum, e secularibus suis depromptae. Ex Hect. Boeth. Hist. l. 12. p. 250. b. edit. MDLXXIV.

CHRISTO initiatum ad prophanum iudicem non vocato: vocatum comparentenive non iudicato, sed ad sacros antistites remittito.

Decimam partem terrae nascentium pastori- bus ecclesiarum libere conferto, Deumque semper votis et oblationibus consuetis adorato.

Qui pontificis auctoritatem annum totum execratus contempserit, neque se interim recon-

ciliarit, hostis reipub. habetor: qui vero duos annos in ea contumacia perseverarit; fortunis omnibus multator.

Si quis quempiam, cuius ipse sumptibus aut victu non alitur quotidiano, seu ad publicum conventum, seu ad forum nundinae comitatus ut assecla fuerit, capitis reus esto. (Vid. Holins. hist. Scot. p. 172.)

Papae Rom.
LEO. IX. 4.Archiep. Cantuar.
STIGAND. I.Anno Christi
1052.Reg. Saxon.
EDWARD. CONFESS. 9.

Leges ecclesiasticae S. Edwardi regis et confessoris e secularibus suis depromptae*. Ex MSS. Hovedeno consentaneo sub hoc titulo: [citante SPELMANNO.]

Incipiunt leges S. Edwardi regis, quas in Anglia, tenuit, et quas Willielmus haeres et cognatus suus postea confirmavit.

I. **P**OST acquisitionem Angliae Willielmus rex quarto anno regni sui consilio baronum suorum fecit summoneri per universos Angliae consulatus Anglos nobiles, sapientes, et sua lege eruditos, ut eorum leges, et jura, et consuetudines ab ipsis audiret. Electi igitur de singulis totius patriae comitatibus viri duodecim, iurejurando primum coram rege confirmaverunt, ut, quoad possent, recto tramite incedentes, nec ad dextram, nec ad sinistram divertentes, legum

suarum et consuetudinum sancita patefacerent, nihil praetermittentes, nihil addentes, nihil praevaricando mutantes. A legibus igitur sanctae matris ecclesiae fumentes exordium, quoniam per eam rex et regnum solidum subsistendi habent fundamentum, leges, libertates, et pacem ipsius concionati sunt, dicentes.

II. De clericis et possessionibus eorum.

Omnis clericus et etiam scholaris, et omnes eorum res et possessiones ubicunque fuerint, pacem Dei et sanctae ecclesiae habeant.

* Pseudonymas has leges esse contendit Hicckes. dissert. epistol. fol. 95. et nullas ab Edwardo rege leges fuisse conditas, cui liber constat; idcirco cum Angli per aliquot principum suorum post Conquestum regna totis viribus allaborasse dicuntur leges Edwardi confessoris renovare, de legibus Anglo-Saxonicorum et Danorum regum ab Edwardo mutatis et correctis intelligendum est. Huic collectioni legum post tempora Wilhelmi primi quaedam acceperunt: nam cum de Danegeldo cap. 12. agitur, mentio fit Willielmi Rufi.

III. *De temporibus et diebus pacis regis.*

Ab adventu Domini usque ad octavas Epiphaniae, pax Dei et sanctae ecclesiae per omne regnum. Similiter a Septuagesima usque ad octavas Paschae. Item ab Ascensione Domini usque ad octavas Pentecostes. Item omnibus diebus quatuor temporum. Item omnibus Sabbatis ab hora nona, et tota die sequenti, usque ad diem Lunae. Item vigiliis sanctae Mariae, sancti Michaelis, sancti Johannis Baptistae, apostolorum omnium, et sanctorum, quorum solennitates a sacerdotibus dominicis annunciantur diebus, et Omnium Sanctorum, in Cal. Novembris, semper ab hora nona vigiliarum, et subsequente solennitate. Item in parochiis, in quibus dedicationis dies observatur. Item in parochiis ecclesiarum, ubi propria festivitas sancti celebratur. Et si quis devote ad celebrationem sancti adveniat, pacem habeat eundo, et subsistendo, et redeundo. Item omnibus christianis ad ecclesiam causa orationis euntibus, pax in eundo et redeundo sit eis. Similiter ad dedicationes, ad synodos, ad capitula venientibus, siue summoniti sint, siue per se quid agendum habuerint, sit summa pax. Etiam si excommunicatus aliquis absolvendi causa ad episcopum confugerit, absolutus, eundo et redeundo pacem Dei et sanctae ecclesiae habeat. Quod si aliquis ei forisfecerit, episcopus inde justitiam faciat. Veruntamen si quis arrogans pro episcopi justitia emendare noluerit, episcopus regi notum faciat. Rex autem constringat malefactorem, ut emendet, cui forisfecerit, scilicet primum episcopo, deinde sibi: et sic erunt duo gladii, et gladius gladium juvabit.

IV. *De justitia sanctae ecclesiae.*

Ubicunque regis justitia, vel cujuscunque sit placita tenuerit, si missus episcopi veniens illuc aperuerit causam sanctae ecclesiae, ipsa primitus terminetur. Justum est enim, ut ubique Deus prae caeteris honoretur.

V. *De universis tenentibus de ecclesia.*

Quicunque de ecclesia aliquid tenuerit, vel in fundo ecclesiae mansionem habuerit, extra curiam ecclesiasticam coactus non placitabit, quamvis forisfecerit, nisi (quod absit) in curia ecclesiastica rectum defecerit.

VI. *De reis ad ecclesiam fugientibus.*

Ubicunque reus vel noxius ad ecclesiam praefidii causa confugerit; ex quo atrium ecclesiae tenuerit, a nemine insequente nullatenus apprehendatur, nisi per pontificem vel ministros ejus. Quod si fugiendo domum sacerdotis, vel curiam ejus intraverit, eandem securitatem et pacem habeat, quam et apud ecclesiam, dum tamen domus sacerdotis et curia ejus in fundo ecclesiae consistant. Hic si latro vel raptor est, quod male cepit (si ad manum est) reddat; et si illud penitus extirpaverit, et de suo proprio unde reddat habuerit, in integrum ei, cui damnum intulit, restituat. Quod si more solito latro taliter egerit, et forte fortuito ad ecclesiam et sacerdotum domos frequenter evaserit, ablatione restituta, provinciam forisjuret, nec redeat; et si

forte reditum fecerit, nullus eum hospitari praesumat, nisi a rege data licentia.

VII. *De fractione pacis ecclesiae.*

Si quis vero sanctae pacem ecclesiae violenter infregerit, episcoporum est justitia. Quod si nocens sententiam eorum diffugiendo, vel arroganter contemnendo despexerit, clamor de eo deferatur ad regem post xl. dies, et regis justitia mittet eum per vadimonium, et plegios (si habere poterit) usque dum Deo primitus, regi et ecclesiae postea satisfaciat. Qui si infra xxxi. dies, siue per amicos aut notos, siue per justitiam regis inveniri non poterit, utlagabit eum rex verbo oris sui. Si vero postea repertus fuerit, et retineri possit, vivus regi reddetur, vel caput ejus, si se defenderit. Lupinum enim gerit caput a die utlagationis suae, quod Anglice *pulseyheorod* dicitur. Et haec est lex communis et generalis de omnibus utlagatis.

VIII. *De decimis ecclesiae [reddendis, de ovibus et porcellis.]*

De omni annona decima garba Deo debita est, et ideo reddenda. Et si quis gregem equarum habuerit, pullum reddat decimum; qui unam tantum, vel duas habuerit, de singulis pullis singulos denarios. Similiter qui vaccas plures habuerit, decimum vitulum; qui unam, vel duas, de vitulis singulis obolos singulos. Et qui caseum fecerit, det Deo decimum; si vero non fecerit, lac decimo die. Similiter agnum decimum, vellus decimum, caseum decimum, butyrum decimum, porcellum decimum.

IX. *De apibus, et aliis multis minutis decimis.*

De apibus vero similiter decima commodi, quin etiam de bosco, de prato, de aquis, et molendinis, parchis, vivariis, piscariis, virgultis, hortis, et negotiationibus, et omnibus rebus, quas dederit Dominus, decima pars ei reddenda est, qui novem partes simul cum decima largitur. Qui eam detinuerit, per justitiam episcopi, et regis, si necesse fuerit, ad redditionem adigatur. Haec enim beatus Augustinus praedicavit et docuit, et haec concessa sunt a rege, et baronibus, et populo. Sed postea instinctu diaboli, multi eam detinuerunt, et sacerdotes locupletes negligentes, non curabant inire laborem ad persequendas eas, eo quod sufficienter habebant suae necessaria vitae. Multis enim in locis modo sunt tres vel quatuor ecclesiae, ubi tunc temporis una tantum erat, et sic coeperunt minui.

X. *De his, qui ad judicium ferri vel aquae judicati sunt per justitiam regis.*

Die illo, quo judicium fieri debet, veniat illuc minister episcopi cum clericis suis, et similiter justitia regis cum legalibus hominibus provinciae illius, qui videant et audiant, ut aequae omnia fiant; et quos Dominus per misericordiam suam, non per merita salvare voluerit, quieti sint et libere recedant; et quos iniquitas culpa, non Dominus damnaverit, justitia [regis] de ipsis justitiam faciat. Barones vero, qui suam habent curiam de suis hominibus, videant

deant ut sic de eis agant, quatenus erga Deum reatum non incurrant, et regem non offendant. Et si placitum de hominibus aliorum baronum oritur in curiis suis, adsit ad placitum regis iustitia, quoniam absque ea placitum finiri non licet. Si qui barones iudicia non habent, in hundredo, ubi placitum habitum fuerit, ad propinquiorem ecclesiam, ubi iudicium regis erit, determinandum est, salvo jure baronum illorum.

XI. *De denario S. Petri, quod Anglice dicitur Romeſcot.*

Omnis, qui habuerit xxx. denariatus vivae pecuniae in domo sua, de suo proprio (Anglorum lege) dabit denarium S. Petri: et lege Danorum dimidiam marcam. Iste vero denarius debet summoniri in solennitate apostolorum Petri et Pauli, et colligi ad festivitatem, quae dicitur ad Vincula, ita ut ultra illum diem non detineatur. Si quispiam detinuerit, ad iustitiam regis clamor deferatur, quoniam denarius hic elemosyna regis est; iustitia vero faciat denarium reddere, et forisfacturam episcopi et regis. Quod si quis plures domos habuerit, de illa, ubi residens fuerit in festo apostolorum Petri et Pauli, denarium reddat.

XII. *Quid sit Danegeldum, et qua occasione sit constitutum*.*

Danegeldi redditio propter piratas primitus statuta est. Patriam enim infestantes, vastationi ejus pro posse suo insistebant. Ad eorum quidem insolentiam reprimendam, statutum est Danegeldum annuatim reddi, scilicet xii. denarios de unaquaque hida totius patriae, ad conducendos eos, qui piratarum irruptioni resistendo obviarent. De hoc quoque Danegeldo libera et quietas erat omnis ecclesia, et etiam omnis terra, quae in proprio dominio ecclesiae erat ubicunque jacebat, nihil prorsus in hac tali redditione persolvens, quia magis in ecclesiae confidebant orationibus, quam in armorum defensionibus. Hanc itaque tenuit Anglorum ecclesia libertatem, usque ad tempora Willielmi regis junioris, qui Rufus vocabatur, donec eodem a baronibus Angliae auxilium requirente, ad Normanniam retinendam, de Roberto fratre suo cognomento Curtehoſe, Jerusalem proficiscente, concessum est ei, non lege statutum tamen, neque firmatum, sed hac necessitatis causa ex unaquaque hida sibi dari iv. solidos, ecclesia non excepta. Dum vero collectio census fieret, proclamabat sancta ecclesia suam reposcens libertatem, sed nihil profecit.

XIII. *De multimoda pace regis, etc. Item de Manbota archiepiscopi, episcopi, etc.*

Pax regis multiplex est, illa enim data manu sua, quam Angli vocant cýnnyſer honde real-de gnyſ. Alia, die (quo) primum coronatus est, quae dies tenet octo. In natali Domini, dies octo. In Paschate, dies octo. In Pentecoste, dies octo, etc. [Infra.] Manbote vero [i. compensatio domino persolvenda pro homine suo

occiso] Anglorum lege, regi, et archiepiscopo tres marcas de hominibus eorum propriis: sed episcopo ejusdem comitatus, et consuli, et dapifero regis viginti solidos, baronibus autem aliis decem solidos, etc.

XIV. *De thesauris in terra absconditis et inventis.*

Theauri de terra regis sunt, nisi in ecclesia vel in coemeterio inveniantur: et licet ibi inveniantur, aurum regis est, et medietas argenti, et medietas ecclesiae, ubi inventum fuerit, quaecunque ipsa fuerit, vel dives, vel pauper.

XV. *Quid sit regis officium, et de Carolo et Pipino filio ejus exemplum.*

Rex autem, qui vicarius summi regis est, ad hoc est constitutus, ut regnum terrenum, et populum Domini, et super omnia sanctam veneretur ecclesiam ejus, et regat, et ab injuriis defendat, et maleficos ab ea evellat et destruat, et penitus disperdat. Quod nisi fecerit, nec nomen regis in eo constabit, verum, testante papa Johanne, nomen regis perdit. Cui Pipinus et Carolus filius ejus nondum reges, sed principes, sub rege Francorum stulto scripserunt, quaerentes si ita permanere deberent Francorum reges solo regio nomine contenti? a quo responsum est; illos decet vocari reges, qui vigilanter defendunt et regunt ecclesiam Dei, et populum ejus, imitati regem psalmographum dicentem, "Non habitabit in medio domus meae, qui facit superbiam," etc.

XVI. *De baronibus, qui suas habent curias et consuetudines.*

Archiepiscopi, episcopi, comites, barones, et omnes, qui habent sacham, et focam, thol, theam et infangthefe, etiam milites suos et proprios servientes, scilicet dapiferos, pincernas, camera-rios, coquos, pistorum sub suo friborgo habeant. Et item isti suos armigeros, vel alios sibi servientes sub suo friborgo. Quod si cui forisfacerent, et clamor vicinorum de eis assurgeret, ipsi tenerent eos rectitudini in curia sua: illi dico, qui haberent sacham, et focam, thol, et theam, et infangthefe.

XVII. *De Sacha.*

Sacha est, quod si quilibet aliquem nominatim de aliquo calumniatus fuerit, et ille negaverit, forisfactura probationis vel negationis (si evenerit) sua erit.

XVIII. *De Soca.*

Soca est, quod si aliquis quaerit aliquid in terra sua, etiam furtum, sua est iustitia, si inventum fuerit, an non.

XIX. *De Thol.*

Thol [quod nos dicimus thelonium] est scilicet, quod habeat libertatem vendendi et emendi in terra sua.

* Videtur hoc caput additum esse tempore Henr. II.

XX. *De Theam.*

Theam, quod si quispiam aliquid interciat super aliquem, et interciatus non poterit warrantum suum habere, erit forisfactura sua, et iustitia similiter de calumniatore, si defecerit.

XXI. *De Infangethese.*

Omnis enim, qui habet sacha et socha, tol et them, et infangethes, praedictas videlicet consuetudines, iustitia [cognoscentis] latronis sua est, de homine suo, si captus fuerit super terram suam. Illi vero, qui non habent has consuetudines, coram iustitia regia rectum faciant in hundredis, vel in wapentachiis, vel in scyris.

XXII. *De Judaeis.*

Sciendum quoque, quod omnes Judaei, ubi-

Ces sont les leis et les coustumes, que li reis William grauntat à tut le peuple de Engleterre, apres le conquest de la terre. Ice les meismes que le reis Edward son cosin tint deuant lui.

I.

Co est à faueir. Pais à saint yglise, de quel forfait que home out fait en cel tens, e il pout venir a saint yglise, out pais de vie et de membre. E se alquons meist main en celui, qui la mere yglise requireit, se ceo fust v. euesque, v. abbeie, v. yglise de religion, rendist ceo que il i auereit pris, e cent solz de forfait, e de mer yglise de paroisse xx. solz, e de chappele x. solz. E que enfraiant la pais le rei en Merchenelae, cent solz. les amendes, altres de Heinfare, e de aweit purpense.

II.

Et si alcons est apeles de muster fruiffer, v de chambre, e il neit este blamed en arer, sen escondit per xii. leals homes nomez sei dudzime main, e fil est altresiee este blamed, sen escondied a treis doubles, reo a fauoir per xlviii. homes leals, nomes sei trentesiste mein; e fil auer nes pot, aut a la iuisse a treis doubles si co il doust a treis du plein ferment, e fil a en arer larcin amended, alt al euve li arceuesque auerad de forfaiture xl. solz en Merchenelae, e li euestres xx. solz, e li quenz xx. solz, e le baron x. solz, e li vilain xl. deniers.

cunque in regno sunt, sub tutela et defensione regis ligea debent esse, nec quilibet eorum aliqui diviti se potest subdere sine regis licentia. Judaei enim et omnia sua regis sunt. Quod si quispiam detinuerit eos, vel pecuniam eorum, perquirat rex, si vult, tanquam suum proprium.

XXIII. *Decretum regis de usurariis.*

Usurarios quoque defendit rex Edwardus, ne remaneret aliquis in toto regno suo. Et si quis inde convictus esset, quod foenus exigeret, omni substantia propria careret, et postea pro exlege haberetur. Hoc autem asserbat ille rex se audisse in curia regis Francorum, dum ibidem moraretur; quod usura summa radix omnium vitiorum est*.

Hae sunt leges et consuetudines quas Willielmus rex concessit universo populo Angliae, post terrae acquisitionem; ipsae scilicet eadem, quas rex Edwardus consanguineus ejus, ante ipsum custodivit.

CAP. I. *De pace sanctae ecclesiae, et asyli jure eidem concessio.*

Scilicet pax sanctae ecclesiae, quodcunque forisfactum quis fecerit hactenus, et venire potest ad sanctam ecclesiam, pacem habeat vitae et membri. Et si quis injecerit manum in eum, qui matrem ecclesiam requisierit, si ea sit vel abbatia vel ecclesia religionis, reddat eum, quem ceperit, et centum solidos pro forisfactura: et de matre ecclesia parochiali xx. solidos: et de capella x. solidos. Et qui infringit pacem regis in lege Merciorum, centum solidorum sint emendae, similiter de "Heinfare" et de infidiis praecogitatis.

CAP. II. *De eo, qui monasterium, seu ecclesiam vel domum fregerit.*

Et si quis appellatus fuerit de monasterii vel ecclesiae infractione, vel camerae, et neque antea fuerit infamatus, excondicet seu purget se per xii. homines legales nominatos, se duodecima manu. Et si aliquando infamatus fuerit, purget se cum ter iterato testium numero, videlicet per xlviii homines legales nominatos se xxxvi. manu; et si illos habere non potuerit, eat ad iudicium iteratum, quemadmodum debuerat ad ter iteratum sacramentum. Et si antea latrocinium emendaverit, eat ad aquam. Archiepiscopus habebit de forisfactura xl. solidos in Merciorum lege, et episcopus xx. solidos, et comes xx. solidos, et baro x. solidos, et villanus xl. denarios.

* Adjiciendum cenfeo aliud specimen quarundam praedictarum legum, ut Normannico habentur idiomate inter caeteras Confessoris leges ab Ingulpho, abbate Croylandiae, datae, et post excidium illius monasterii, in veterrimo MS. ab aedituis superstitis illic ecclesiae, sub tertia clave conservatae. Posuit has in lucem V. C. Johannes Selden in suis ad Eadmerum notis, versionemque adjecit, quam jam accuratiorem exhibemus; sed leges ipsas, ex ipso designavimus archetypo, castigationes paululum, quam in impresso codice. Ingulphum prius de iisdem accipe: "Attuli eadem vice mecum de Londoniis in meum monasterium leges aequissimi regis Edwardi, quas dominus meus inclytus rex Willielmus authenticas esse et perpetuas per totum regnum Angliae, inviolabiliterque tenendas sub poenis gravissimis proclamavit, et suis iustitiis commendavit, eodem idiomate, quo editae sunt, ne per ignorantiam contingat, nos vel nostros aliquando in nostrum grave periculum contraire, et offendere ausu temerario regiam maiestatem, et in ejus censuras improvide pedem ferre contentas saepius in eisdem, hoc modo."

CAP. III. *De denario S. Petri, [seu Romeſcot]*
pendendo.

III.

Liber homo, qui habuerit in averiis campeſtribus triginta denarios, debet dare denarium ſancti Petri. Pro iv. denariis, quos dabit dominus, quieti erunt bordarii ejus, et ejus bonnarii, et ejus ſervientes. Burgenſis, qui dimidiam marcā habet in propriis catallis, debet dare denarium ſancti Petri. Qui in lege Danorum eſt liber homo, et habet averia campeſtria valoris dimidiaē marcae in argento, dare debebit denarium ſancti Petri. Et per denarium quem dominus donaverit, quieti erunt ii, qui manent in ſuo dominico.

Franchome, qui ad auer champeſter trente deniers vailaunt, deit doner le dener ſeint Pere. Le ſeignur pur iv. den. que il dourad, ſi erunt quietes ſes bordiers, e ſes boner, et ſes ſerianz. Li Burgeis, qui ad en ſon propre chatel demi marc vailant, deit doner le dener ſeint Pere. Qui en Denalae franc home eſt, e il auerad demi marc en argent vailant de auer champeſtre, ſi durad doner le dener ſeint Pere. E par le dener, qui li ſeignur durrat, ſi erent quietes ceals, qui meinent en ſon demanier.

CAP. IV. *De renuentibus S. Petri denarium pendere.*

IV.

Qui denegaverit denarium ſancti Petri, reddet denarium per juſtitiam ſanctae eccleſiae, et praeterea xxx. denarios pro forisfactura. Et ſi de ea re implacitatus fuerit per juſtitiam regis, forisfactura epifcopo erit xxx. denarios, et regi xl. ſolidos.

Ki renent le dener ſeint Pere, le dener rendra per la juſtice de ſeint eglise, e xxx. den. forfait. e ſi il en eſt plaide de la juſtice le rei, le forfait al eueſque xxx. den. e al Rei xl. folz.

CAP. V. *De inteſtatorum bonis.*

V.

Si quis inteſtatus obierit, liberi ejus haereditatem ex aequo dividunt*.

Si home mort ſans de viſe, ſi departent les enfans l'erite entre ſei per ywell.

Papae Rom.
NICOL. II. 1.Archiep. Cantuar.
STIGAND. 8.Anno Chriſti.
1059.Reg. Saxon.
EDWARD. CONFESS. 18.

Synodus Landavenſis ſub Hergualdo xxix. ibidem epifcopo. In qua familia regis excommunicatur ob vim illatam per ebrietatem medico et nepoti epifcopi in feſto nativitatſ Domini. ‡ Ex MS. Landav. eccleſiae: citante Spelmanno.

FAMILIA Catgucauni regis Morcannue filii Mourici in die nativitatſ Domini, viſitavit Landaviam bono affectu, et ut dicitur de virga Aaron verſa in draconem, animus illius familiae tardus ad ſperandum bonum, velox ad faciendum malum, et dilatus prae nimio gaudio tantae feſtivitatis, coepit bacchari copia potationis, ſequeſtrata diſcretionē ſobrietatis, in tantum quod imperfecti viri amiſſa vi ſcientiae et pietatis, devaſtaverunt unum familiarem et nepotem Hergualdi epifcopi, Berthutis nomine, virum juſtum et medicum totius patriae, et facta tam execrabili invaſione, et ſub ala SS. Dubricii, Teliavi, Oudocei et aſylo, miſit epifcopus legatos ſuos per omnes eccleſias totius ſuae dioceſeos obtemperantes ſibi infra oſtium Taratir ſuper ripam Gui et ripam Tyui, ut ſimul convenirent clerici majoris dignitatis electi tam, quam inferioris apud Landaviam; et in plena ſynodo depoſitis crucibus cum ſanctis reliquiis ad terram, et verſis cimbaliſ, ſimul et clauſo oſtio eccleſiae cum ſtipatis ſpinis, et ita carens ſervitio et paſtore remanſit diebus et noctibus, facto anathemate familiae regis et ſequeſtratae a tota orthodoxae fidei forte. Et audita tanta ſubmo-

tionē, et dilatata per patriam magno ſtrepitu et murmure, coepit rex lachrymari pro damnatione familiae ſuae, deſiderans potius pacem cum ſuo paſtore, quam participationem perpetratae injuriae. Advocatis omnibus comitibus ſuis requiſivit veniam apud Landaviam lachrymabili devotione, ſimul et familia ſegregata a chriſtianorum conſortio, et audita ejus prece, et data ſibi venia ſimul et familiae juncta cum poenitentia canonice, dixit rex, poſitis manibus ſuis ſuper altare Petri apoſtoli, et ſanctorum conſeſſorum Dubricii, Teliavi, et Oudocei, et coram utroque populo clericali et laicali: Confirmo hanc eleemoſynam, tribuens Deo henriugunua videlicet, et ſanctis praedictis, et epifcopo Hervualdo, et omnibus pontificibus Landaviae in ſempiterna conſecratione liberam ab omni ſervitio ſeculari et regali, et cum data communionē incolis, in campo et in ſylvis, in aqua et in paſcuſ, etc. De clericis teſtes ſunt, etc. Facto anathemate ſeparaturis hanc eleemoſynam ab eccleſia Landaviae et a paſtoribus ejus, data autem benedictionē ſervaturis et confirmaturis inquieta pace, Amen.

* Non refero Confeſſoris has leges ad certum regni ejus annum aliquem, quod non ab eo inſtitutas cenſeo, ſed ex antecceſſorum ſuorum legibus (praefertim regis Canuti, ut animadvertit Malmesburius) ductae plerumque eſſent et promulgatae. Innuit hoc idem ipſarum titulus, in quo dicitur: Incipiunt leges S. Edwardi regis, quas in Anglia tenuit, id eſt, obſervavit; non quas tulit, hoc eſt, inſtituit. Verſionem Latinam legum harum Normannicarum clariffimo Carolo du Frêne dom. du Cange quaeftori regio debemus. Vid. Eadmer in Anſelmi edit. Pariſ. 1721. fol. 116. ſeqq.

‡ Hic primus fuit Heregvaldi annus epifcopatus Landavenſis. Male clar. Spelmannus ſynodum hanc ad annum 1056. retulerat.

Papae Rom.
NICOL. II. 3.Archiep. Cantuar.
STIGAND. IO.Anno Christi.
1061.Reg. Saxon.
EDWARD. CONFESS. 20.

Bulla Nicolai papae II. confirmans privilegia Dorcastrensis ecclesiae. Ex MS. penes Dom. archiep. Cant. fol. 169. a.

NICOLAUS episcopus, servus servorum Dei, Wlwinō, venerabili episcopo Dorcastrensi, suisque successoribus ibidem canonice promovendis imperpetuum. Cum magna nobis sollicitudine infisit cura, pro universis Dei ecclesiis ac piis locis vigilandum, ne aliquam necessitatis jacturam sustineant, sed propriae utilitatis stipendia consequantur; ideo convenit nos tota mentis integritate eisdem venerabilibus locis, ut ea, quae sua sunt stabilita permaneant providere. Igitur quia petisti a nobis, karissime fili, cum Edwardi regis legatis atque literis nostri videlicet amici, ut per nostri privilegii paginam tuae ecclesiae, tibi que necnon successoribus tuis omnia perpetualiter confirmaremus, quae praefatae ecclesiae iuste et legaliter competunt; suggestioni tuae gratanter annuentes, per hujus nostrae constitutionis decretum et apostolicae sedis liberale edictum concedimus et confirmamus tibi, sicut supra legitur, tuisque successoribus ibidem canonice promovendis imperpetuum, quaeque praefatae ecclesiae pertinent, tam quae in presentiarum possidet, vel possedit, et maxime parochiam Lindisi, ecclesiamque Stov. cum Newerca et appendiciis, quas injuste Alvrucus archiepiscopus Eboracensis invasit, uti per legatorum nostrorum dicta, et per antecessorum testimonia et scripta agnovimus, quamque in futuro quocunque modo divinis et humanis legibus acquirere poterit, scilicet praenominata ecclesia cum omnibus rebus et possessionibus suis, ac pertinentiis mobilibus et immobilibus, seseque moventibus, castris scilicet, cassis villis, territoriis, ecclesiis, cum primitiis et decimationibus, cum omnibus quoque, quae pia devotio fi-

delium sacris contulit sibi vel contulerit oblationibus, pro salute vivorum atque etiam mortuorum. Statuentes per hujus nostrae apostolicae sedis, cui, Deo auctore, praesidemus, auctoritatem, et nostri edicti inviolabilem constitutionem, ut neque rex, neque archiepiscopus, sive dux, sive marchio, seu comes, aut vicecomes, nec alia sive magna sive persona cujuscunque dignitatis vel ordinis contra hoc nostrum privilegium praesumat praefatam ecclesiam, aut te, karissime confrater, tuosque imperpetuum successores de bonis suis deinvestire, aut inquietare, aut aliquid ibi contra sanctos canones constituisse, vel ordinare; sed ita sicut praedicta ecclesia, quae omnia praelibavimus, melius firmitusve a suae constitutionis initio tenuit, teneas possideasque tam tu, quam successores tui sub constitutionis hujus paginae et apostolica sanctione. Si quis igitur, quod non optamus, contra hoc nostrum privilegium venire temptaverit, et sicuti ab apostolica auctoritate praeceptum ac corroboratum est, permanere non dimiserit, sciat se anathematis vinculo innodatum, et cum Juda traditore, et Dathan et Abyron partem habere, nisi forte resipuerit et digne satisfecerit. Qui vero pio intuitu in omnibus observato extiterit, custodiens hujus privilegii nostri constituta, ad cultum Dei respicientis benedictionis gratiam a misericordissimo Domino Deo nostro consequatur, et vitae aeternae particeps fieri mereatur. Datum 5. non. Maji per manus Bernardi, episcopi S. ecclesiae Penestrinae, anno ab incarnatione Domini MLXI. anno III. pontificatus Nicolai papae II. indict. XIV.

Papae Rom.
ALEXAND. II. I.Archiep. Cantuar.
STIGAND. II.Anno Christi.
1062.Reg. Saxon.
EDWARD. CONFESS. 21.

Alexander papa II. Stigandum archiep. Cantuar. per legatos interdicat, et Eboracensis archiepiscopus Stigandi vices agit. Ex Hoveden. Annal. par. I.

ANNO Domini MLXII. legati Alexandri II. papae [viz. Armenfredus, Sedunensis episcopus, et alius] pro responsis ecclesiasticis ad regem Edwardum confessorum mittuntur: et regio praeepto Wigorniae per totam fere Quadragesimam degebant, expectantes responsum suae legationis usque ad curiam regalem proximi Paschae, etc. Interea vacanti [per cessionem Aldredi] episcopatu Wigornensi, Wulstanus tam plebis quam cleri votis, annuente rege, suffectus est, praesentibus etiam legatis, et ab Aldredo Eboracensi archiepiscopo [eo quod Stigando archiepiscopo Doroberniae, episcopale officium tunc a papa interdictum esset, ideoque vivente Ro-

berto archiepiscopo, archiepiscopatum suscipere praesumpisset] consecratus; canonica tamen professione praefato Dorobernensi archiepiscopo Stigando, non suo ordinatori Aldredo facta. Insuper et ipse archipraeful Eboracens. ordinator ejus, coram rege et regni optimatibus (ipso Stigando factitante, propter subsequentium calumnias) profiteri jussus est, se nullum jus ecclesiasticae seu secularis subjectionis super eum deinceps velle clamare, nec propter quod ab eo consecratus est, nec quia ante consecrationem ejus monachus factus est. Facta est autem haec illius ordinatio, anno aetatis suae plus l. regni vero regis Edwardi anno xx. indictione xv.

Papa^o Rom.
ALEXAND. II. 5.Archiep. Cantuar.
STIGAND. 15.Anno Christi.
1066.Reg. Saxon.
EDWARD. CONFESS. 24.*Conventus Westmonasteriensis sub Edwardo confessore.*

CONVENTUS celeberrimus Westmonasterii sub R. Edwardo confessore habitus, in natali Domini, anno gratiae MLXVI. indictione III. regni ejusdem regis xxiv. atque ultimo. Praesentibus, Edwardo, rege et confessore, Eadgitha regina, Stigando archiepisc. Cantuariæ, Ealdredo ar-

chiepisc. Eboraci, Caeterisque Angliæ episcopis, abbatibus, capellanis regis, comitibus, ministris (seu Thanis regiis) et militibus, qui in chartarum sequentium subscriptionibus nominantur.

Charta regis Edwardi confessoris ecclesiae S. Petri Westmonasteriensi confecta; in qua epistola Leonis papae IX. ad eundem regem recitatur.* Ex autogr. in Bibl. Cotton.

IN nomine sanctae et individuae Trinitatis ego Edwardus, Aethelredi regis filius, gratia Dei Anglorum rex, futuris post me regibus et omnium dignitatum gradibus, omniumque aetatum hominibus salutem et hujus rei notitiam. Scire vos volo, quoniam tempore avorum meorum, patrisque mei, multa et gravia bellorum pericula affligerunt gentem Anglorum, et ipsos tam a suis, quam ab extraneis concitata; adeo ut pene periclitata sit haereditaria regum successio, magnumque interstitium inter fratrem meum Edmundum, qui patri meo mortuo successit, meque habitum sit, invadentibus regnum Swegeni et Cnutho, filio ejus, regibus Danorum, ac filiis ipsius Cnuthi, Haroldo, et Hardecnutho; a quibus etiam alter meus frater Alfredus crudeliter occisus est, solusque, sicut Joas occisionem Otholie, sic ego illorum crudelitatem evasi. Tandem respectu misericordiae Dei, post plures annos ego Edwardus ad paternum regnum reaccessi, et eo potitus sine ullo bellorum labore, sicut amabilis Deo Salomon, tanta pace et rerum opulentia abundavi, ut nullus antecessorum regum similis mei fuerit in gloria et divitiis. Sed gratia Dei non me, ut assolet, ex opulentia superbia et contemptus, invasit immo coepi recogitare, ejus dono et auxilio ad regni culmen evasi; quoniam Dei est regnum, et cui vult dare illud; et quia mundus transiit, et concupiscentia ejus; qui autem totum se subdit Deo, feliciter regnat et perpetualiter dives est. Itaque deliberavi ire ad limina sublimium apostolorum Petri et Pauli, et ibi gratias agere pro

collatis beneficiis, et exorare ut eam pacem firmaret Deus perpetuam mihi et posteris meis. Praeparavi ergo et denumeravi expensas necessarias itineri, et honorabilia dona, quae ferrem sanctis apostolis. Sed gravis super hac re moeror habebat optimates meos, utpote memores malorum, quae sub aliis regibus pertulerant, ne tanto domino, et pio patriae rege absente, regnum noviter sedatum aliqua turbaretur hostilitate; et metuentes id, quod et sanctus Ezechias, ne si forte in via aut aegritudine, aut alio incommodo deficerem, haereditariis regibus carent, maxime quod nullum habebam filium. Itaque communi habito concilio, rogabant me, ut ab hac intentione desisterem, pollicentes se satisfacturos Deo pro voto meo, tam in missarum et orationum oblatione, quam in elemosynarum larga distributione. Sed cum obnixè contradicerem, tandem utrisque placuit, ut mitterentur legati duo ab utraque parte, Ealdredus†, et Hermannus‡ episcopi, et abbates Wilfricus et Aelfwynus, qui apostolico meam voluntatem et votum, et illorum petitionem indicarent, et secundum ejus sententiam, quam mihi mandaret, promissi me omnino facturum. Factum est ergo quod voluimus, et venientes Romam legati nostri ex voluntate Dei, invenerunt collectam synodum in eadem urbe; cumque exposuissent meam voluntatem, et suam petitionem coram ducentis et quinquaginta episcopis, et alia multitudine sanctorum patrum, tunc apostolicus ex consultu sanctae synodi, hanc epistolam mihi scripsit:

* Clar. Spelmannus tribus chartis acta conventus Westmonasteriensis, quibus Edwardus rex possessiones et privilegia ecclesiae Westmonasteriensi concessit, complecti voluit. Quia autem prima (ut ipse credebatur) mutila erat, et secundam ex grapho in Bibl. Cotton. et alteram ex Spelm. MS. Sed audiamus ipsum de privilegiis ecclesiae, ac mutilo codice differendatae, regisque et papalibus diplomatis amplissime munitae, prout liquet ex chartis praedicti regis Edwardi, et epistolae Leonis papae IX. et Nicolai II. quae hic inferius citantur, et una omnia confirmantur.

Chartae primae et secundae exemplaria, quae haberi videntur aliquando in exordio prisca MS. codicis (de defensione sanctuarii seu asyli praedicti) surripuit nefarius quispiam usque ad 9. folium, hoc est, usque ad finem pene secundae chartae: saltem si charta illa mutila, secunda fuerit. Primus enim qui illic restat paragraphus, citatur alias in eodem codice, sub nomine et chartam eodem uti paragrapho. Et postea addit: "Convenisse hic videntur charta i. et ii. et charta ii. et iii. (ut meminit, hoc est, in ipsa die dedicationis, quae fieri constat 5. cal. Januarii, MLXVI. Posteriores enim duae chartae hoc expresse basilicam construxi, et constructam dedicari feci 5. calend. Januarii." Sequi enim [igitur] oportet dedicationem, et praecedere secundam et tertiam chartam, ne alioquin prima non diceretur."

† Wigorn. post Eboracens.

‡ Shireburn.

* MS. legit *imposuissent*.

Leo episcopus, fervus fervorum Dei, dilecto filio Edwardo, Anglorum regi, salutem et apostolicam benedictionem. Quoniam voluntatem tuam laudabilem et Deo gratam agnovimus, gratias agimus ei, per quem reges regnant, et principes iusta decernunt. Sed quia prope est Dominus in omni loco omnibus invocantibus eum in veritate, et sancti apostoli cum suo capite conjuncti unus spiritus sunt, et pias preces aequaliter audiunt; et quia constat periclitari regionem Anglicam ex tua discessione, qui fraeno justitiae seditiosos ejus motus cohibes; ex auctoritate Dei, et sanctorum apostolorum, et sanctae synodi absolvimus te a peccato illius voti, pro quo Dei offensam times, et ab omnibus negligentis et iniquitatibus tuis, ea nimirum potestate usi, quam Dominus in beato Petro concessit nobis, dicens, "Quaecunque solveritis super terram, soluta erunt et in caelis." Deinde praecipimus tibi sub nomine sanctae obedientiae et poenitentiae, ut expensas, quas ad iter istud paraveras, pauperibus eroges, et coenobium monachorum in honore S. Petri, apostolorum principis, aut novum construas, aut vetustum emendes, et augeas, et * sufficientiam victualium fratribus de tuis redditibus constituas, quatenus dum illi assidue inibi Deum laudaverint, et sanctis augeatur gloria, et tibi indulgentia; cui loco quicquid contuleris, vel collatum est, vel conferetur, ut ratum sit apostolica auctoritate praecipimus, et ut semper habitatio monachorum sit, et nulli laicae personae, nisi regi subdatur; et quaecunque privilegia ibi instituere volueris, ad honorem Dei pertinentia concedimus, et robustissima auctoritate confirmamus, et infractores eorum aeterna maledictione damnamus.

Haec et alia apostolici mandata cum referrent nobis legati, interea revelavit beatus Petrus cuidam probabilis vitae monacho incluso, nomine Wlfino, voluntatem suam esse, ut restruerem locum, qui dicitur Westmonasterium, quod a tempore sancti Augustini primi Anglorum episcopi institutum, multaue veterum regum munificentia honoratum, propter vetustatem, et frequentes bellorum tumultus pene videbatur destructum. Cumque hanc visionem mihi meisque retulisset, et apostolicae literae aequalia praecepta detulissent; contuli voluntatem meam cum voluntate Dei, et cum totius regni electione, dedidi me ad reconstructionem ejusdem loci. Itaque decimari praecepi omnem substantiam meam, tam in auro et argento, quam in pecudibus, et omni genere possessionum, et destruens veterem, novam a fundamentis basilicam construxi, et constructam dedicari feci quinto calendas Januarii; in qua collocavi ipsa die reliquias, quas Martinus papa, et Leo, qui eum consecravit, dederunt Aluredo regi, et quas ipse a Carlomanno rege Francorum dari sibi impetravit; cujus filiam pater ejus Ethelwulfus rex post mortem primae conjugis duxerat uxorem, quaeque ab ipso ad successorem ejus Ethelstanum, deinde ad Edgarum, ad ultimum ad nos pervenerunt; scil. duas partes crucis Domini, et partem unius clavi, partemque tunicae ejus

inconfutis; et de vestimentis sanctae Mariae, et reliquias apostolorum Petri et Pauli, Andreae, Bartholomaei, Barnabae, et aliorum plurimorum sanctorum; et quinque capsas aliis sanctorum reliquiis plenas: et statui, ut quicumque reus majestatis regiae, vel cujuslibet alterius offensae, ad locum, in quo pausant istae reliquiae, confugerit, ejus rei, et membrorum, ac vitae impunitatem consequatur.

Eodem die renovavi, confirmavi, et emendavi privilegia, quae famosissimus avus meus Eadgarus, patruusque meus Deo amabilis rex, et martyr gloriosus Eadwardus, ejusdem Edgari filius, et sanctissimus pater Dunstanus, Cantuariensis archiepiscopus, ac piissimus rex Aethelredus, pater meus, illi loco contulerunt; meam quoque auctoritatem adjeci, augmentans decreta utilia admonitione venerabilium archiepiscoporum Stigandi et Ealredi, et aliorum optimatum meorum; videlicet, ut ille locus in perpetuum ab omni seculari servitio sit liber, et secundum beati Benedicti traditionem, post obitum abbatis ex eadem congregatione eligatur alter, qui dignus sit. Aliorsum vero nullus nisi culpis promerentibus inibi inveniri nequiverit, qui dignus sit tali officio fungi. Quod si evenerit, quod absit, potestatem habeant de alio noto et familiari loco abbatem eligendi, cujus vita sapientia et religione clarescat. Laicorum autem vel clericorum nemo ipsius loci dominium usurpare praesumat. Possessiones vero, quae ibi a quibuscunque donatae sunt, nec abbas, nec alia quaelibet persona licentiam habeat vendendi vel extraneis dandi, sed regum munimine deinceps locus ipse tueatur, ipseque abbas regi soli serviens, commissum sibi gregem spirituali et temporali pastu abundanter foveat. Concessi etiam et confirmavi donationes, quae ab eisdem regibus ante me donatae sunt; hoc est, circa ipsum monasterium xvii. hidas et dimidiam. In Hendune xx. In Heamstede v. In Greneforde xii. et unam virgam. In Hanawelle viii. In Scepertune viii. In Sunnebyri vii. In Ealdenham x. in Daeccewyrthe iv. et unam virgam. In Wattune iv. et dimidiam. In Holewelle vi. et dimidiam. In Hamme ii. In Winitune iv. In Kynlevedene v. In Fentune iv. In Mordune x. In Eawelle ii. In Pereham vii. In Sillingtune iii. In Cillingtune iv. necnon et illas, quas optimates mei meo tempore addiderunt; scilicet Leofcild Mulesham cum omnibus ad se pertinentibus, Aegelricus Kyleweldum cum omnibus ad se pertinentibus, Wlfinus Mapulderstede cum omnibus ad se pertinentibus, Guthmundus Kynlevedene et Reine et Laecedune cum omnibus ad se pertinentibus, Aelfricus Wenstede cum omnibus ad se pertinentibus, Atfere, Swaste, Lygetum cum omnibus ad se pertinentibus, Ingulf Paclesham cum omnibus ad se pertinentibus, Atfere Leofne cum omnibus ad se pertinentibus, Fostig Claeigate cum omnibus ad se pertinentibus, Aelwine Gotun Aegete cum omnibus ad se pertinentibus, Wlstanus Deneham cum omnibus ad se pertinentibus, Siwardus dimidiam hydum in Agmoesham, et unam in Weodune, Leoffi de Lun-

* MS. *sufficientia*.

donia duas hidas et dimidiam in Wrtnelea. Postremo ego ipse pro spe retributionis aeternae, et pro remissione delictorum meorum, et pro animabus patris mei et matris meae et omnium parentum meorum ad laudem omnipotentis Dei posui in dotalicium, et in perpetuam haereditatem super altare varia ornamentorum genera, quibus ecclesiae serviretur vel in cotidianis vel solennibus ministeriis, et ad usus fratrum inibi Deo fervientium, de meo jure quod mihi soli competebat absque ullius reclamatione vel contradictione. Ista inprimis Langtun cum omnibus ad se pertinentibus, Gihtslepe cum omnibus ad se pertinentibus, Stana cum omnibus ad se pertinentibus, Windlesfore cum omnibus ad se pertinentibus, Hwaethamstede cum omnibus ad se pertinentibus, Stithenaece cum omnibus ad se pertinentibus, Aescerwelle cum omnibus ad se pertinentibus, Den cum omnibus ad se pertinentibus, Suthburc cum omnibus ad se pertinentibus, Pertun cum omnibus ad se pertinentibus, Roteland cum omnibus ad se pertinentibus. Post mortem Eadgithae reginae, conjugis meae, Perscoram cum omnibus ad se pertinentibus, Deorhyrste cum omnibus ad se pertinentibus. Relaxavi igitur istis et omnibus supranominatis terris consuetudines omnes et exactiones regalium et episcopalium ministrorum, sicut antecessores mei reges prius fecerunt, ut nullis graventur oneribus expeditionum, nec pontium vel castrorum restructione, nec furis apprehensione; et omnia, quae ad locum ipsum pertinent, sint omnino libera, cellae, ecclesiae, terrae, coemeteria, pascua, sylvae, venationes, aquae, piscationes cum redditibus, servitiis debitis, oblationibus, luminaribus, decimis, donariis, censu, morthidii legibus, consuetudinibus, causarum discussionibus, emendationibus sive ecclesiasticis sive secularibus omnibus, quaecunque scriptis et testimonio bonorum hominum rememorari poterunt, quae a regibus concessa vel concedenda sunt, ut nullus ex his subtrahere vel diminuere aut disperdere qualibet occasione, iudicio, vel potestate praesumat. Donavi etiam religioso abbati Eadwino, qui tunc illi loco praeerat, et omnibus futuris post eum ibidem abbatibus in tota possessione monasterii, facam et focam, theloneumque suum in terra et in aqua, et consuetudinem, quae dicitur teames, latrones, latronumque captiones vel emissiones, et pacis fracturam, et pugnam in domo factam, et domus invasiones et omnes assultus in suo jure in via et extra, in festo et extra, in urbe et extra, et omnes leges et consuetudines tam plene et tam libere, sicut eas habebam in manu mea. Et ut omnia concludam, nullus succedentium regum per vim aut per consuetu-

dinem pastum ab eorum possessionibus exigat, sed omnimodam libertatem perpetualiter habeant. Post hanc donationem excommunicaverunt omnes episcopi et abbates totius Angliae, ac monachi, clerici secundum apostolici Leonis praeceptum eos, qui hoc constitutum infringent, vel infringi permetterent, quantum in ipsis esset. Si quis ergo hanc nostram donationem augere et amplificare voluerit, augeat Deus dies ejus prosperos hic et in futuro. Si autem evenerit, ut aliquis aut regum succedentium vel alicujus personae homo, quod non optamus, diabolica temeritate fuerit elatus vel seductus, quatenus hoc nostrum statutum infringere, vel minuere, aut in aliud mutare velit, sciat se perpetuo anathemate damnatum, nisi tamen digna satisfactione emendaverit. Sin autem emendatione fuerit indignus, ipse quidem cum Juda traditore gehennae ignibus cremabitur; sed haec carta nihilominus in sua libertate permanebit, quamdiu christiani nominis timor et amor in hac nostra gente perseveraverit. Ad ultimum chartam istam conscribi et sigillari jussi, et ipse manu mea signum sanctae crucis impressi, et idoneos testes annotari praecepi. Ad corroborandam itaque hanc donationis libertatem ego Eadwardus, Deo largiente Anglorum rex, signum venerandae crucis impressi ✠. Ego Eadgitha regina huic donationi regis consentiens subscripsi ✠. Ego Stigandus archiepiscopus consens. et subscr. ✠. Ego Walterus episcopus consens. et subscr. ✠. Ego Wulfstanus episcopus consens. et subscr. ✠. Ego Aelwinus abbas consens. et subscr. ✠. Ego Wulfwoldus abbas ✠. Ego Leofwinus dux ✠. Ego Raulfus min. Aegelnodus ✠. Ego Ealdredus archiepiscopus consens. et subscr. ✠. Ego Leofricus episcopus consens. et subscr. ✠. Ego Siwardus episcopus consens. et subscr. ✠. Ego Leofricus abbas consens. et subscr. ✠. Ego Reinbald cancell. ✠. Ego Gird dux ✠. Ego Rodbertus min. Wulfricus ✠. Ego Willelmus episcopus consens. et subscr. ✠. Ego Wulfwinus episcopus consens. et subscr. ✠. Ego Eadwinus abbas consens. et subscr. ✠. Ego Aegelwius abbas consens. et subscr. ✠. Ego Haroldus dux ✠. Ego Esgerus min. ✠. Ego Eadnothus m. Siwardus ✠. Ego Heremannus episcopus consens. et subscr. ✠. Ego Giso episcopus consens. et subscr. ✠. Ego Aegelsius abbas consens. et subscr. ✠. Ego Baldwinus abbas consens. et subscr. ✠. Ego Eadwinus dux ✠. Ego Bondius m. ✠. Ego Wigod min. Godricus ✠. Acta apud Westmonasterium 5. kalendas Januarii die sanctorum, innocentum anno dominicae incarnationis MLXVI. indictione tertia, anno regni serenissimi Eadwardi regis vicesimo quinto. Spibzapuz notarius ad vicem Reinbaldi regiae dignitatis cancellarii hanc cartam scripsi et subscripsi in Dei nomine feliciter. Amen.

Alia charta sancti Edwardi de alio privilegio, ecclesiae Westmonasteriensi concessa.
Ex autographo in archivis eccles. Westmonast.

IN nomine sanctae et individuae Trinitatis, propter eos, qui iustitiam Dei contemnunt, et suam volunt constituere. Quoniam iustitiae Dei non sunt subiecti, procurandum est hiis, qui ecclesiarum Dei privilegia constituunt, ut multiplices chartas, et multitudinem testium atque maledictionum congerant, quibus etsi non semper, tamen aliquoties pessimorum hominum impia protervia, et perniciofa praesumptio tutius proteratur, retundatur, ac reverberetur, nec non fortissimo defensionis robore funditus eradicetur. Quapropter ego Edwardus, gratia Dei Anglorum rex, notum facio omnibus futuris post me seculi generationibus: quoniam praeccepto Leonis papae pro poenitentia et remissione peccatorum meorum, renovavi et melioravi basilicam sancti Petri, quae sita est prope moenia principalis Anglorum urbis Lundoniae, et ab occidentali ora ejusdem urbis, dicitur Westmonasterium, quae aedificata quidem fuerat antiquitus sub Mellito, Lundoniae primo episcopo, socio et contemporaneo sancti Augustini, primi Cantuariæ archiepiscopi, et per ipsum beatum Petrum, angelico famulante servitio, sanctae crucis impressione, et sacri christi perunctione dedicata; sed per frequentes incursiones barbarorum, et maxime Danorum, qui, patre meo Aethelredo vivente, irruptionem in Angliam fe-

cerant, et eo mortuo, cum fratre meo Eadmundo dimidium regnum sub amicitiarum pactio-
ne tenuerant, fratremque meum alium Aelfredum miserabiliter interceptum enecaverant, neglecta et penitus destructa videbatur.

Cum ergo renovassem eam, et multa privilegia regiae potestatis et apostolicae auctoritatis per beatum Leonem papam in ea constituissem, defuncto ipso Leone, et confirmato in ejus loco Nicolao, placuit mihi renovare, meliorare, et confirmare consuetudines et donationes pecuniarum, quas antecessores mei reges sancto Petro instituerant, propter summam devotionem, quam habuit semper Anglorum gens erga eum et ejus vicarios. Itaque propter hoc negotium et alia quamplura, legatos misi Romam, episcopum unum Aldredum, et duos electos ad ordinandum episcopos, Ghysonem scil. et Walterum, ut a domno papa sacrarentur. Venientes autem Romam, ab apostolico Nicolao honore, quo decebat, suscepti, invenerunt ibi ad synodum congregatam multitudinem magnam episcoporum, abbatum, monachorum, et clericorum, caeterorumque fidelium; cumque audiente synodo suae legationis causam perorarent, hujus summam epistolae domno papae obtulerunt.

* Epistola regis Edwardi confessoris ad Nicolaum papam II.

SUMMO universalis ecclesiae patri Nicholao, Eadwardus, gratia Dei Anglorum rex, debitam subjectionem et omnimodum servitium. Glorificamus Deum, quia curam habet suae electae ecclesiae, quoniam in loco boni praedecessoris, vos optimum successorem constituit. Quapropter justum judicamus apud vos, velut ad solidam petram acuere et probare omnes bonas intentiones nostras, et vestram notitiam atque societatem in bono habere, quatenus eas donationes et privilegia, quae obtinuimus apud praedecessorem vestrum, renovetis et augeatis nobis; videlicet, ut quod ille injunxit nobis sub nomine obedientiae ac poenitentiae, propter votum, quod voveram ire Romam, et in remissionem omnium peccatorum meorum, construere coenobium monachorum in honore apostoli Petri, ratum

faciatis, et privilegia possessionum et dignitatum ejusdem loci confirmetis, renovetis, atque augeatis, et imperpetuum immutabilia stare decernatis. Ego quoque pro modulo meo, augeo et confirmo donationes et consuetudines pecuniarum, quas habet sanctus Petrus in Anglia, et ipsas pecunias collectas, cum regalibus donis mitto vobis, ut oretis pro me, et pro pace regni mei, et continuam ac solennem memoriam haberi instituat is totius gentis Anglorum coram corporibus sanctorum apostolorum. Valete.

His igitur literis a summo pontifice susceptis, cum feliciter ad votum suum omnibus peractis a Roma redirent, consulente sancta synodo, transmissam a domno papa mihi detulerunt epistolam.

* Bulla Nicolai papae ad S. Edwardum pro privilegiis.

NICOLAUSEPISCOPUS, servus servorum Dei, gloriosissimo ac piissimo, omni-
que honore dignissimo, spiritali quoque filio nostro Eadwardo, Anglorum regi, visitationem omnimodam, salutem mellifluam, et benedictionem apostolicam. Omnipotenti Deo referimus grates, qui vestram prudentissimam excellentiam in omnibus ornavit et decoravit erga beatum Petrum, apostolorum principem, et nobiscum habere dilectio-

nem, et in omnibus apostolicis consentire censuris. Literas igitur vestrae nobilitati transmittimus, et per eas societatem sanctorum apostolorum, et nostram vobis damus, orantes misericordiam illius, qui est Dominus omnium, et Rex super omnia solus, ut ipse vos participem faciat ex omnibus, si qua sunt coram Deo, bonis operibus nostris; et fratres nos, ac socios in sua dilectione constituat in omni tempore amplius,

ac non minorem partem nostri obsequii vobis reconfignet in suo regno, quam nobismet ipsis provenire optamus. Erimus etiam deinceps pro vobis sine dubio orantes assidue, ut ipse Deus vobis subjiciat hostes et inimicos, qui contra vos voluerint insurgere; et confirmet vos in paterno folio, et propria haereditate. Ac beatus Petrus sit vobis custos et adjutor semper in omni tribulatione. Claret enim Anglorum reges, pro reverentia et devotione, quam exhibuerunt beato Petro, gloria et honore floruisse, ac ipsius patrocinio famulos triumphos obtinuisse; cujus beati apostoli meritis vestro desiderio et voluntati omnipotens Deus praestet effectum, et confirmet vobis paterni regni imperium, et tribuat pacis incrementum; et post praesentis vitae decursum perducatur ad aeternum permanentis gloriae imperium.

Renovamus ergo, et confirmamus, et augemus vobis privilegia vestra, scilicet, ut absolutus sitis ab illo voto, quod timebatis, et ab omnibus aliis peccatis et iniquitatibus vestris, auctoritate illius, qui me, licet indignum, suae sanctae sedis praeesse voluit ecclesiae.

Praeterea illi loco, quem sub nomine sanctae poenitentiae construendum, et meliorandum suscepistis; quoniam [ut fertur] primam antiquitus consecrationem a beato Petro accepit, cujus, licet indigni, vicarii sumus, et quia regia antiquitus sedes est; ex auctoritate Dei, et sanctorum apostolorum, atque hujus Romanae sedis, et nostra concedimus, permittimus, et solidissime confirmamus, ut amplius inperpetuum regiae constitutionis et consecrationis locus sit, atque repositorium regali insignium, et habitatio perpetua monachorum, qui nulli omnino personae nisi regi subdantur, habeantque potestatem secundum regulam sancti Benedicti, per successiones eligere ex se idoneos abbates; neque introducatur per violentiam extranea persona, nisi quam concors congregatio sibi praeesse elegerit. Absolvimus etiam eum locum ab omni servitio et dominatione episcopali, ut nullus episcopus illuc introeat ordinaturus, aut praecpturus aliquid, nisi ex petitione et consensu abbatis et monachorum. Et habeat idem locus liberum procinctum, id est, ambitum et coemeterium mortuorum circa se, absque episcopali, vel cujuscunque respectu, vel exactione; et omnia, quae ad libertatem et exaltationem illius loci, ad honorem Dei pertinentia, per nostram auctoritatem accedere possunt, hilari atque promptissima voluntate concedimus.

Possessiones autem, quas antiqui reges, seu quicunque alii homines, vos quoque ac vestri barones ad eundem locum contulistis, et chartas, quae ex eis factae sunt, divina et nostra auctoritate roboramus, et ratas ac stabiles esse decernimus, et infraactores earum, vel invasores, aut diminutores, aut disperfores, venditores etiam aeterna maledictione cum Juda proditore damnamus, ut non habeant partem in beata resurrectione; sed a B. Petro se judicandos sciant, quando sedebit cum suis coapostolis, judicans duodecim tribus Israel. Vobis vero, et posteris vestris regibus committimus advocationem et tuitionem ejusdem loci, et omnium totius An-

gliae ecclesiarum, ut vice nostra cum consilio episcoporum et abbatum constituatis ubique, quae justa sunt, scientes pro hoc vos recepturos dignam mercedem ab eo, cujus regnum et imperium nec desinet, nec minuetur in seculum. Valete.

Hanc igitur epistolam apostolici privilegii placuit inferere huic nostrae confirmationi, ut secundum quod sancto Leoni prius placuerat, mihi praeceperat concordanti, ad hoc successore ejus Nicolao et eadem aut majora mihi praecipiente. Sciant omnes futurae generationes me pro voti praedicti absolutione, peccatorumque meorum omnium remissione, et aeternae vitae remuneratione, pro animabus regum, tam successorum, quam praedecessorum meorum, et omnium parentum meorum, pro pace et stabilitate regni mei, et prosperitate totius Anglorum populi, loco illi omnimodam libertatem, quantum ad potestatem terrenam, concessisse, et quod illi de ecclesiastica, hoc de regia libertate statuo. Ejus igitur amoris stimulo et fide plenissima ac devotissima suffultus, cujus largiflua miseratione in cathedra regali promotus sum, cum consilio et decreto archiepiscoporum, episcoporum, comitum, aliorumque omnium meorum optimatum prospiciens, hoc ipsi ecclesiae et habitantibus in ea, sive pertinentibus ad eam, utile fore, non solum in praesenti, sed et in futuro, elegi sanciendo, atque perpetui stabilimento ab omnibus confirmandum, ut pro Christi honore et amore, et pro reverentia summi apostolorum principis Petri, cujus patrocinio me ipsum commisi, et pro devotione et veneratione sanctarum reliquiarum, quas eodem loco contuli, beatorum videlicet apostolorum, martyrum, confessorum, et virginum; ut omnipotens Deus per istorum suffragia sanctorum, depulsis cunctis adversitatibus, cum pacis et honoris sui stabilitate, ac perpetuae tranquillitatis succum locum illum custodiat, disponat, ac protegat et pro magnifica dignitate sive regali excellentia ipsius ecclesiae, et pro quiete monachorum ibidem Deo famulantium, tantus honor eidem ecclesiae habeatur inperpetuum et observetur, ut neque nos, neque successores nostri, neque quilibet episcopus, nec quicunque de judiciaria potestate, in ipsam sanctam basilicam, vel in manentes in ipsa, vel in homines, qui cum suis terris, vel quolibuscunque substantiis ad ipsam tradere, vel devovere se voluerint, nisi per voluntatem abbatis et suorum monachorum ullam unquam habeant potestatem; sed sit haec sancta mater ecclesia peculiaris patroni nostri domini et magni apostoli ter beati Petri libera et absoluta ab omni invasione vel inquietudine omnium hominum, cujuscunque ordinis vel potestatis esse videantur.

Praeterea aliud constituo atque inperpetuo confirmo, ut quisquis fugitivorum de quocunque loco, pro quacunque causa, cujuscunque conditionis sit, ipsum sanctum locum vel procinctum ejus fugiens intraverit, immunis sit omnino ac plenam libertatem consequatur.

Placuit etiam mihi hanc optionis electionem, et libertatis donum gratissimo animo et integra voluntate augere, et privilegio isto roborare, et insuper

insuper dono meo inviolabiliter confirmare omnes donationes terrarum vel ecclesiarum, aut aliarum rerum, quae ibi ab antecessoribus meis regibus, seu a quibuscunque ante me donatae sunt: necnon ad illas, quas vel ego, vel optimates mei, vel etiam quilibet de civibus intra Lundoniam donaverant, tam terras, quam consuetudines, et omnia jura qualiumcunque causarum in omnibus terris, quae vel in Lundonia, vel in aliis quibuscunque locis praedicto monasterio adjacent, vel adjiciendae sunt per gratiam Dei. Huic libertati concedo additamentum, in qua, ut ab omnibus apertius et plenius intelligatur, nomina consuetudinum Anglice praecepi ponere. Scilicet munðbryce, buphbryce, myrkænnunge, rceapinge, hlærtunge, fribrocne, plymena-fymbe, perzelðeox, uthleap, forpænge, fyhænge, fypðrite, fihtrite, pearðrite, hængepite, hamrocne, forpτεall, inþange-neþeox, raca, rocna, toll, et team, aliasque omnes leges et consuetudines, quae ad me pertinent. Renovavi etiam privilegia antiquorum regum, et ex nomine sanctae Trinitatis et omnium sanctorum, nostra etiam regia auctoritate cum consensu atque consultu primatum meorum interdixi, et chartam in praesentia mea fieri jussi, ut nullus unquam succedentium regum, episcoporum, principum, comitum, vicecomitum, procuratorum, seu aliorum regum clientium, vel alia quaelibet magna vel parva persona pastum, censum, vel impensionem, castrorum vel pontium reaedificationem, xenia seu munuscula, vel aliud quidlibet ab ecclesia illa vel a terris ad eam pertinentibus per vim aut per consuetudinem exigat, non opera, nec tributa vel expeditiones ad se trahat, sed exclusa penitus exactione vel angaria cunctarum consuetudinum omnia, sicut in manu mea habueram melius, plenius et liberius, ita cum omnimoda libertate sint concessa eidem ecclesiae, in terra et in aqua, in urbe et extra, in domo et extra, in villa et extra, in via et extra, in placito, in foca et faca, in thelonio, in furis apprehensione et emissionem, in sanguinis effusione, in campis et sylvis, in pratis, in pascuis, in aquis, in piscariis, in molendinis, et omnibus suis appenditiis; quatenus ipsa religiosa concio pro remedio animae meae et omnium benefactorum ejusdem ecclesiae, pervigiles persolvat deprecationes, et more sapientium virginum oleum bonae actionis servans, sub habitu religionis, Christo Domino et ejus beato apostolo Petro indefesse deserviat. Si quis autem contra hanc praeceptionis et auctoritatis nostrae paginam senserit, quicumque ille fuerit, cujuscunque nominis et honoris, aetatis et potestatis, gradus et ordinis, et eam vel in magno vel in minimo infringere voluerit, et alios ad hoc conduxerit, unusquisque pro seipso libras quinque partibus sancti Petri persolvat, et quicquid exinde fiscus noster ad partem nostram sperare poterat, in luminaribus vel stipendiis monachorum, seu et eleemosynis pauperum ipsius monasterii perenniter per nostra oracula ad integrum sit concessum atque indultum.

Hanc igitur chartam meae donationis et libertatis in die dedicationis praedictae ecclesiae recitari jussi coram episcopis, abbatibus, comi-

VOL. I.

tibus, et omnibus optimatibus Angliae, omnique populo audiente et vidente; et secundum apostolici Leonis, ejusque successoris Nicolai constitutum, excommunicari feci eos, qui decretum nostrum infringerent, vel infringi permetterent, quantum in ipsis esset. Quisquis autem successorum meorum hanc donationis libertatem firmiter atque inviolabiliter custodierit, aeterna coronetur claritate, caelestisque regni plena perfruatur felicitate.

Si quis vero, quod absit, eam destruere voluerit, vel hujus nostri decreti contradictor, convulsor, et temerator extiterit, cum Juda proditore aeterno anathemati subiaceat, nisi Deo et beato suo apostolo Petro digna poenitentia satisfecerit.

Ut ergo haec auctoritas nostris et futuris temporibus circa ipsum sanctum locum perenniter firma et inviolata permaneat, vel per omnia tempora illaesa custodiat atque conservetur, et ab omnibus optimatibus nostris, et iudicibus publicis et privatis melius ac certius credatur; manus nostrae subscriptionibus subter eam decrevimus roborare, et idoneos testes annotare, atque sigillo nostro jussimus figillari ✚.

Ego Eadwardus, Dei gratia Anglorum rex, hoc privilegium jussi componere, et compositum cum signo dominicae crucis confirmando impressi ✚.

Ego Eadgida regina omni alacritate mentis hoc corroboravi ✚.

Ego Stigandus, sanctae metropolis ecclesiae Cantuariensis episcopus, confirmavi ✚.

Ego Ealredus, archiepiscopus Eboracensis ecclesiae, consignavi ✚.

Ego Willielmus, episcopus Lundoniensis ecclesiae, ad omnia superscripta consentiens subscripsi ✚.

Ego Heremannus episcopus consensi et subscripsi ✚.

Ego Wulfwius episcopus consensi et subscripsi ✚.

Ego Walterus episcopus consensi et subscripsi ✚.

Ego Leofricus episcopus consensi et subscripsi ✚.

Ego Giso episcopus consensi et subscripsi ✚.

Ego Wulstanus episcopus consensi et subscripsi ✚.

Ego Siwardus episcopus consensi et subscripsi ✚.

Ego Godwinus episcopus consensi et subscripsi.

Ego Aegelsius abbas consensi et subscripsi ✚.

Ego Eadwinus abbas consensi et subscripsi ✚.

Ego Agelwius abbas consensi et subscripsi ✚.

Ego Leofricus abbas consensi et subscripsi ✚.

Ego Baldwinus abbas consensi et subscripsi ✚.

Ego Wulfwoldus abbas consensi et subscripsi ✚.

Ego Eadmundus abbas ✚.

Ego Reinbaldus regis cancellarius relegi et figillavi ✚.

Ego Osbernus regis capellanus ✚.

Ego Petrus regis capellanus ✚.

Ego Rodbertus capellanus ✚.

N n n n

Ego

Ego Haroldus dux ✠.
 Ego Edwinus comes. ✠.
 Ego Gud comes ✠.
 Ego Leofwinus comes ✠.
 Ego Markerus comes ✠.
 Ego Esgarus minister ✠.
 Ego Bondius minister ✠.
 Ego Radulphus minister ✠.
 Ego Rodbertus minister ✠.
 Ego Adnothus minister ✠.
 Ego Agelnodus minister ✠.
 Ego Wygodus minister ✠.
 Ego Wulfricus miles ✠.
 Ego Sywardus miles ✠.

Ego Godricus miles ✠.
 Ego Colo miles ✠.
 Ego Wulfwardus miles ✠.

Omnes consentientes subscripsimus stabilita apud Westmonasterium quinto calendas Januarii, die sanctorum innocentium, anno dominicae incarnationis millesimo sexagesimo sexto, indictione tertia, anno regni Eadwardi nobilissimi, et clementissimi regis vigesimo quinto.

Ego Aelfgeatus notarius ad vicem Reynbaldi, regiae dignitatis cancellarii, hoc privilegium scripsi et subscripsi. In Dei nomine feliciter. Amen *.

Papae Rom.
ALEXAND. II. 9.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi
1070.

Reg. Angliae
GUILIELM. Conquest. 4.

Concilium generale Wintoniae habitum in octavis Paschae anno Dom. MLXX. praesentibus rege Guilielmo, et legatis papae Alexandri II. ubi Stigandus, Cantuariensis archiepiscopus, invasor ecclesiae declaratur, et deponitur. Ex Roger. Hoveden. annal.

EODEM anno concilium magnum in octavis Paschae Wintoniae celebratum est, jubente et praesente rege Willielmo, domino Alexandro papa consentiente, et per suos legatos Hermenfredum, Sedunensem episcopum, et presbyteros Johannem et Petrum, cardinales sedis apostolicae, suam auctoritatem exhibente. In quo concilio Stigandus, Doroberniae archiepiscopus, degradatur, tribus de causis; scil. quod episcopatum Wintoniae cum archiepiscopatu injuste possidebat, et quod, vivente Roberto archiepiscopo, non solum archiepiscopatum sumpsit, sed etiam ejus pallio, quod Cantuariæ remansit, dum vi et injuste ab Anglia pulsus est, in missarum celebratione aliquamdiu usus est, et a Benedicto, quem sancta Romana ecclesia excommunicavit, eo quod pecuniis sedem apostolicam invasit, pallium accepit. Frater quoque ejus Agelmarus, Estanglorum episcopus, est degradatus. Abbates etiam nonnulli ibi degradati sunt, operam dante rege, ut quamplures ex Anglis suis honoribus privarentur; in quorum loco, suae gentis personas subrogaret, ob confirmationem scil. sui, quod noviter acquisierat, regni. Hinc et non-

nullos, tam episcopos, quam abbates, quos nulla evidenti causa, nec concilia, nec leges seculi damnabant, suis honoribus privavit, et usque ad finem vitae custodiae mancipatos detinuit, suspicionem (ut diximus) tantum inductus novi regni. In hoc itaque concilio, dum caeteri trepidi, utpote regis agnoscentes animum, ne suis dignitatibus privarentur, timerent; venerandus vir Wlstanus, Wigorniensis episcopus, possessiones quamplures sui episcopatus ab Aldredo archiepiscopo (dum a Wigorniensis ecclesia ad Eboracensem transferretur) sua potentia retentas, quae tunc, eo defuncto, in potestatem regiam devenerant, constanter proclamabat, expectabatque justitiam fieri tam ab ipsis, qui concilio praeerant, quam a rege flagitabat; at Eboracensis ecclesia non habens pastorem, qui pro ea loqueretur, muta erat. Judicatum est igitur, ut ipsa querela sic remaneret, quousque archiepiscopo ibi constituto, qui ecclesiam defenderet, dum esset, qui ejus querelae responderet, ex objectis et responsis posset evidenti ac justius iudicium fieri; sicque tunc ea querela ad tempus remansit. Die autem Pentecostes rex apud Windeshoram

* Conveniunt hunc Westmonasteriensem non concilium voco five synodum (verba sunt clar. Spelm.) quia licet concilii five synodi speciem habeat, ab auctoribus tamen prisca seculi non sic reperio nominatum, sed conventum; et conventus causam hanc fuisse perhibent. Ediderat a fundamentis rex piissimus Edwardus confessor labefactam jam tum basilicam seu ecclesiam S. Petri Westmonasterii, supra modum seculi augustissimam; qua nostratibus etiam exemplum dedit condendi ecclesias in formam crucis Christi passionis, id est, productiore radio inferiori. Et hoc quidem illud est quod innuit Malmesburius, Gest. reg. li. 2. ca. 13. dicens, eum hanc ecclesiam "illo compositionis genere primum in Anglia aedificasse, quod nunc pene cuncti sumptuosius aemulantur expensis." Aedificatam denuo, amplissimis possessionibus, privilegiis, asylo celebri, five sanctuario, regalibusque plurimis munificentis insignivit; et ut Constantinus imperator congregatos in concilio Tyrididit, accersivit; sic rex Edwardus, ad dedicationem suae istius basilicae Westmonasterii conditae, magnates regni tam seculares, quam ecclesiasticos convocat, ut brevi moriturus, regio huic suo operi coronidem sacram imponeret. Modum dicit tibi bellus codex MS. foundationis monasterii Ramesiensis sect. 109. "Dehinc rex Edwardus in die natalis dominici, facto Londoniis generali totius fere nobilitatis Angliae conventu, cum gloria et honore regio coronatus est, ibidemque morbo tactus, quia quem metas sibi vivendi praesens positurum, ecclesiam Westmonasterii, quam ipse largis sumptibus aedificatam, possessionibus ampliaverat et donis, in natali SS. innocentium, cum gaudio celebri et apparatu solenni fecit dedicari, ne quid tanto aedificio, quod constructor pius magnanima liberalitate non adimplet. Sic igitur rex Edwardus aevi sanctitudinis et gloriae plenus, in vigilia Theophaniae, spiritum caelo mittens, caelibem pudicitiae florem, quem inter regni delicias, et inter amplexus conjugales, praeter periculum (quod praeter solitum est) conservarat, virentemque perpetuo, floribus immiscuit paradiisi. Exuviae regales intra ipsam basilicam (ubi usque hodie tam divinae virtutis, quam humanae devotionis frequentia honorantur) cum insigni regio tumulatae sunt. Cumque in ipso die Theophaniae recens adhuc exuviarum regalium luctus ageretur, Haraldus, filius Godwini ducis, frater Aedgithae reginae, sacramentum (quo antea Willielmo Normannorum duci regnum Angliae firmaverat) parvipendens, altitudine generis fretus, diademate regni sese temere insignivit, etc.

venerando Bajocensi canonico Thomae Eboracensis ecclesiae archiepiscopatum, et Walcelino capellano suo Wintoniensis ecclesiae praesulatum dedit; cuius jussu mox in crastino praedictus Sedunensis episcopus, Armenfredus, synodum tenuit; Johanne et Petro, cardinalibus praefatis, Romam reversis. In qua synodo Agelricus, Suthsaxonum pontifex, non canonice degradabatur, quem rex sine culpa mox ad "Mearlesberg" in custodiam posuit; abbates etiam

quamplures sunt depositi: quibus depositis, rex suis capellanis, Arfracto orientalium Anglorum praesulatum, et Stigando Suthsaxonum dedit episcopatum. Nonnullis etiam Normannicis monachis abbatias dedit. Et quia Dorobernienfis archipraesul depositus est, et Eboracensis erat defunctus, jussu regis in octavis Pentecostes, ab eodem Armenfredo, Sedunensi episcopo, sedis apostolicae legato, ordinatus est Walcelinus.

Papae Rom.
ALEXAND. II. 9.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi
1070.

Reg. Angliae
GUILLIELM. Conquest. 4.

Litterae citatoriae ad concilium legatinum apud Wintoniam celebrandum. Ex MSS.
Fr. Junii n. 99. inter codices MSS. Bodlej.

Epistola cardinalium urbis Romae ad Wlstanum episcopum.

LICET Romana ecclesia circa correctionem omnium christianorum invigilare debeat, specialius tamen ei conversationis vestrae mores convenit inquirere, et christianam religionem, qua vos primitus instruxit, diligentia suae visitationis reparare; hujus itaque sollicitudinis debito nos qualescunque beati Petri apostoli ministros, et vice atque auctoritate domini nostri papae Alexandri fultos, ad partes vestras direximus, ut concilium vobiscum celebraturi, quae

in vinea Domini Sabaoth male pullulant refecimus, et animarum et corporum utilitati profutura plantemus. Vestram igitur fraternitatem in partem tantae sollicitudinis apostolica auctoritate invitamus, ut tertia die post proximum Pascha, remota omni occasione, ad Wincestram conveniatis, et omnes abbates dioecesis vestrae, ostensis his literis nostris, vobiscum venire commoneatis.

Papae Rom.
ALEXAND. II. 9.

Archiep. Cantuar.
LANFRANC. I.

Anno Christi
1070.

Reg. Angliae
GUILLIELM. Conquest. 4.

De placito apud Pinendenam inter Lanfrancum archiepiscopum, et Odonem, Bajocensem episcopum. Ex textu Roffensi fol. 109.

TEMPORE magni regis Willelmi, qui Angliam cum regnum armis conquirit, et suis ditionibus subjugavit, contigit Odonem, Bajocensem episcopum, et ejusdem regis fratrem, multo citius, quam Lanfrancum archiepiscopum in Angliam venire, atque in comitatu de Cantuar. cum magna potentia residere, ibique potestatem non modicam exercere. Et quia illis diebus in comitatu illo quisquam non erat, qui tantae fortitudinis viro resistere posset, propter magnam, quam habuit, potestatem, terras complures de archiepiscopatu Cantuarberiae, et consuetudines nonnullas sibi arripuit, atque usurpans suae dominationi ascripsit. Postea vero non multo tempore contigit praefatum Lanfrancum, Cadomenfis ecclesiae abbatem, jussu regis in Angliam quoque venire, atque in archiepiscopatu Cantuarberiae, Domino disponente, totius Angliae regni primatem sublimatum esse. Ubi dum aliquamdiu resideret, et antiquas ecclesiae suae terras multas sibi deesse inveniret, et suorum negligentia antecessorum illas distributas atque distractas fuisse, reperisset, diligenter inquisita et bene cognita veritate, regem quam citius potuit, et impigre inde requisivit. Praecepit ergo rex comitatum totum absque mora confidere, et homines comitatus omnes Francigenas, et praecipue Anglos, in antiquis legibus et consuetudinibus peritos in unum convenire. Qui cum convenerunt apud "Pinendenam," omnes pariter con-

federunt. Et quum multa placita de diratiocinationibus terrarum, et verba de consuetudinibus legum inter archiepiscopum et praedictum Bajocensem episcopum ibi surrexerunt, et etiam inter consuetudines regales et archiepiscopales, quae prima die expediri non potuerant, ea causa totus comitatus per tres dies fuit ibi detentus. In illis tribus diebus diratiocinavit ibi Lanfrancus archiepiscopus plures terras, quas tunc tenuerunt homines ipsius episcopi; viz. Herbertus, filius Ivonis, Tuoldus de Hrovecestra, Radulphus de Curva-spina, et alii plures de hominibus suis, cum omnibus consuetudinibus et rebus, quae ad easdem terras pertinebant super ipsum Bajocensem episcopum, et super ipsos praedictos homines illius et alios; sc. Deslinges, Estores, Prestetuna, Damtuna, et multas alias minutas terras. Et super Hugonem de Monteforti diratiocinavit Hrocinges et Broc: et super Radulphum de Curva-spina lx. solidatas de pastura Ingrean [insula]. Et omnes illas terras et alias diratiocinavit ita liberas et quietas, quod in illa die, qua ipsum placitum finitum fuit, non remansit homo in toto regno Angliae, qui aliquid inde calumniaretur, neque super ipsas terras etiam parvum quicquam clamaret. Et in eodem placito, non solum istas praenominatas et alias terras, sed et omnes libertates ecclesiae suae, et omnes consuetudines suas renovavit, et renovatas ibi diratiocinavit. Soca, Saca, Toll, Team, Flymena,

mena, Fyrmthe, Grithbrece, Forestal, Haimfare, Infangenþeop, cum omnibus aliis consuetudinibus paribus istis, vel minoribus istis, in terris, et in aquis, in sylvis, in viis, et in pratis, et in omnibus aliis rebus, infra civitatem et extra, infra burgum et extra, et in omnibus aliis locis. Et ab omnibus illis probis et sapientibus hominibus, qui affuerunt, fuit ibi diratiocinatum, et etiam a toto comitatu concordatum atque judicatum, quod sicut ipse rex tenet suas terras liberas et quietas in suo dominico; ita archiepiscopus Cantuarberiae suas terras omnino liberas et quietas in suo dominico. Huic placito interfuerunt Goisfridus, episcopus Constantiensis, qui in loco regis fuit, et iustitiam illam tenuit; Lanfrancus archiepiscopus, qui, ut dictum est, placitavit, et totum diratiocinavit; Comes Cantiae, videlicet praedictus Odo, Bajocensis episcopus; Ernostus, episcopus de Hrovecstra; Agelricus, episcopus de Cicestra, vir antiquissimus et legum terrae sapientissimus, qui ex praecepto regis advectus fuit ad ipsas antiquas legum consuetudines discutiendas et edocendas, in una quadriga; Richardus de Tunebrigge; Hugo de Monteforti; Willelmus Dearces; Haimo vicecomes; et alii multi barones regis, et ipsius archiepiscopi; atque illorum episcoporum homines multi, et alii aliorum comitatum; homines etiam cum toto isto comitatu multae et magnae auctoritatis viri, Francigenae sc. et Angli. In horum omnium praesentia multis et apertissimis rationibus demonstratum fuit, quod rex Anglorum nullas consuetudines habet in omnibus terris Cantuariensis ecclesiae, nisi solummodo tres. Et illae tres, quas habet, consuetudines hae sunt: Una, si quis homo archiepiscopi effodit illam regalem viam, quae vadit de civitate in civitatem; altera, si quis arborem incidit juxta re-

galem viam, et eam super ipsam viam dejecerit. De istis duabus consuetudinibus, qui culpabiles inventi fuerint atque detenti, dum talia faciunt, siue vadimonium ab eis acceptum fuerit, siue non, tamen infecutione ministri regis, et per vadimonium emendabant, quae iuste emendanda sunt. Tertia consuetudo talis est. Si quis in ipsa regali via sanguinem fuderit, aut homicidium, vel aliud aliquid fecerit, quod nullatenus fieri licet, si dum hoc facit deprehensus atque detentus fuerit, regi emendabit. Si vero deprehensus ibi fuerit, et inde absque vade dato semel abierit, rex ab eo nihil iuste exigere poterit. Similiter fuit ostensum in eodem placito, quod archiepiscopus Cant. ecclesiae in omnibus terris regis et comitis debet multas consuetudines iuste habere. Etenim ab illo die, quo clauditur Alleluia, usque ad octav. Pasch. si quis sanguinem fuderit, archiepiscopo emendabit. Et in omni tempore, tam extra Quadragesimam, quam infra, quicumque illam culpam fecerit, quae culprite vocatur, archiepiscopus aut totam aut dimidiam emendationis partem habebit; infra Quadragesimam quidem totam et extra, aut totam aut dimidiam emendationem. Habet etiam in iisdem terris omnibus quaecunque ad curam et salutem animarum videntur pertinere. Hujus placiti multis testibus multisque rationibus determinatum finem postquam rex audivit, laudavit; laudans cum consensu omnium principum suorum confirmavit, et ut deinceps incorruptus perseveraret, firmiter praecepit. Quod propterea scriptum est hic, ut et futurae in aeternum memoriae proficiat; et ipsi futuri ejusdem ecclesiae Christi Cantuarberiae successores sciant, quae et quanta in dignitatibus ipsius ecclesiae a Deo tenere, atque a regibus et principibus hujus regni aeterno jure debeant exigere.

Papae Rom.
ALEXAND. II. 10.

Archiep. Cantuar.
LANFRANC. 2.

Anno Christi
1071.

Reg. Angliae
GUILIELM. Conquest. 5.

Concilium Pedredae. Ex Chron. Rad. de Diceto.

LANFRANCUS Thomam Eboracensem consecravit episcopum; quo consecrato, reverendi Wlstan, Wigornensis episcopi, mota est iterum querela, et in concilio in loco, qui vocatur Pedreda, celebrato, coram rege et Doroberniae archiepiscopo, et primatibus totius Angliae,

Dei gratia adminiculante, est terminata.

Chronicon Walteri Coventre paulo aliter narratiunculam hujus concilii concludit—archiepiscopo Lanfranco, et episcopis, et abbatibus, comitibus, et primatibus totius Angliae terminata est, et causa episcopo Wigorn. adjudicata.

Papae Rom.
ALEXAND. II. 11.

Archiep. Cantuar.
LANFRANC. 3.

Anno Christi
1072.

Reg. Angliae
GUILIELM. Conquest. 6.

Concilium Windleshorense, [siue generale concilium Anglorum, de jure et primatu Dorobernensis ecclesiae*.] Ex MS. Cott. Domit. A. 5. fol. 13. et regist. Arundel. I. vol. fol. 13, 14. et MS. Cant. eccl. A. 5, 6.

ANNO ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi MLXXII. pontificatus autem domini Alexandri papae undecimo, regni vero Willelmi, gloriosi regis Anglorum et ducis Normannorum, sexto, ex praecepto ejusdem Alexandri

papae, annuente eodem rege, in praesentia ipsius, et episcoporum atque abbatum ventilata est causa de primatu, quem Lanfrancus, Dorobernensis archiepiscopus, super Eboracensem ecclesiam jure suae ecclesiae proclamabat; et de

* Ex MS. Cantuar. hunc titulum desumpsi. Cod. Cott. legit: "Attestatio regis Willelmi primi de primatu Cantuar. ecclesiae, cum subscriptionibus episcoporum et abbatum." Arundel. "Nota de antiquo jure Cant. ecclesiae in ecclesia Ebor." ordi-

ordinationibus quorundam episcoporum, de quibus ad quem specialiter pertinerent, certum minime constabat. Et tandem aliquando, diversis diversarum scripturarum auctoritatibus probatum atque ostensum est; quod Eboracensis ecclesia Cantuariensi debeat subjacere, ejusque archiepiscopi, ut primatis totius Britanniae dispositionibus, in hiis, quae ad christianam religionem pertinent, in omnibus obedire. Subjectionem vero Dunelmensis, hoc est Lindisfarnensis episcopi, atque omnium regionum a terminis Lichifeldensis episcopi, et Humbrae magni fluvii usque ad extremos Scotiae fines; et quicquid ex hac parte praedicti fluminis ad parochiam Eboracensis ecclesiae jure competit, Cantuariensis metropolitanus Eboracensi archiepiscopo, ejusque successoribus inperpetuum obtinere concessit; ita ut, si Cantuariensis archiepiscopus concilium cogere voluerit, ubicunque ei visum fuerit, Eboracensis archiepiscopus sui praesentiam, cum omnibus sibi subjectis, ad nutum ejus exhibeat, et ejus canonicis dispositionibus obediens existat. Quod autem Eboracensis archiepiscopus professionem Cantuariensi archiepiscopo facere etiam cum sacramento debeat, Lanfrancus, Dorobernensis archiepiscopus ex antiqua antecessorum consuetudine ostendit; sed ob amorem regis, Thomae Eboracensi archiepiscopo sacramentum relaxavit, scriptamque tantum professionem recepit, non praejudicans successoribus suis, qui sacramentum, cum professione, a successoribus Thomae exigere voluerint. Si archiepiscopus Cantuariensis vitam finierit, Eboracensis archiepiscopus Doroberniam veniet, et eum, qui electus fuerit, cum caeteris praefatae ecclesiae episcopis, ut primatem proprium jure consecrabit. Quodsi Eboracensis archiepiscopus obierit, is, qui ei successurus eligitur, accepto a rege archiepiscopatus dono, Cantuariam, vel ubi Cantuariensi archiepiscopo placuerit, accedet, et ab ipso ordinationem canonico more suscipiet.

Huic constitutioni consenserunt praefatus rex, et archiepiscopi, Lanfrancus Cantuariensis, et Thomas Eboracensis, et caeteri, qui interfuerunt, episcopi et abbates. Ventilata est autem haec causa, prius apud Wentanam civitatem in paschali solennitate, in capella regia, quae sita est in castello; postea in villa regia, quae vocatur Windlesor^a, ubi et finem accepit in praesentia regis, episcoporum, abbatum diversorum ordinum, qui congregati erant apud curiam, in festivitate Pentecostes.

✠ Signum Willielmi regis. ✠ Signum Matildis reginae.

Ego Hubertus, S. Romanae ecclesiae lector, et domini Alexandri papae legatus, subscripsi.

Ego Lanfrancus, Dorobernensis archiepiscopus, subscripsi.

Ego Thomas, Eboracensis archiepiscopus, subscripsi.

Ego Willielmus, Lundoniensis episcopus, consensi.

Ego Hermannus, Siraburnensis episcopus, subscripsi.

Ego Wulstanus, Wigornensis episcopus, subscripsi.

Ego Walterus, Herefordensis episcopus, consensi.

Ego Giso, Wellensis episcopus, consensi.

Ego Remigius, Dorcacenensis episcopus, subscripsi.

Ego Walchelinus, Wentanus episcopus, subscripsi.

Ego Herfastus, Helmeanensis episcopus, subscripsi.

Ego Stigandus, Cicestrensis episcopus, consensi.

Ego Siwardus, Hrofenensis episcopus, consensi.

Ego Osbernus, Exoniensis episcopus, consensi^b.

Ego Odo, Bajocensis episcopus et comes Cantiae, consensi.

Ego Gosfridus^c, Constantiensis episcopus et unus de primatibus Anglorum, consensi.

Ego Scollandus, abbas coenobii S. Augustini, consensi.

Ego Elfwinus, abbas coenobii, quod Ramesei dicitur, consensi.

Ego Elnodus, Glastoniensis abbas, consensi.

Ego Thurstanus, abbas coenobii, quod in insula, quae dicitur Ely, situm est, consensi.

Ego Wivoldus^d, abbas coenobii, quod Certesei dicitur, consensi.

Ego Elwinus, abbas coenobii Evesham^e, consensi.

Ego Fredericus, abbas coenobii S. Albani, consensi.

Ego Goisfridus, abbas coenobii S. Petri, quod non longe a Lundonia situm est, consensi.

Ego Baldwinus, abbas coenobii S. Edmundi, consensi.

Ego Thoroldus, abbas de Burgo, consensi.

Ego Adelelmus^f, abbas coenobii Abendoniae, consensi.

Ego Rualodus, abbas novi monasterii Wentoniae, consensi.

^a Reg. Arund. Wyndfor.
modo legunt.

MS. Cant. Ethelelmus.

^b Ordinem subscribentium

^c MS. Arundel. Goisfridus.

paululum mutat MS. Cant. MS. Cott. et reg. Arundel eodem

^d MS. Cant. Milvoldum vocat.

^e MS. Cott. Hefesandi.

Papae Rom.
ALEXAND. II. 11.Archiep. Cantuar.
LANFRANC. 3.Anno Christi
1072.Reg. Angliae
GUILLIELM. Conquest. 6.

Epistola Alexandri II. papae Willelmo, regi Anglorum, hortans eum, ad persistendum in fide, et ad sequendum monita Lanfranci, archiep. Cantuar. Ex regist. Cant. eccl. A. fol. 7. a.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, charissimo filio Willelmo, glorioso regi Anglorum, salutem et apostolicam benedictionem. Omnipotenti Deo laudes gratiasque referimus, quod hoc in tempore, licet mundus in maligno positus, plus solito pravis incumbat studiis, tamen inter mundi rectores et principes egregiam vestrae religionis famam intelligimus, et quantum honoris sanctae ecclesiae, tum simoniaca haerese vires opprimendo, cum catholicae libertatis usus et officia confirmando, vestra virtus impendat, non dubia relatione cognoscimus. Sed quoniam non iis, qui bona demonstrant initia, sed in fine probatis, praemium et corona promittitur; excellentiam vestram plena dilectione monemus, ut in studio christianissimae devotionis vestrae persistatis. Et primo quidem ecclesias Christi, quae in regno vestro sunt, religioso cultu et iustis dispositionibus exornetis, commissa vobis regni gubernacula, ita iustitiam tenendo, tractetis, ut ex operum rectitudine, quod scriptum est, cor regis in manu Dei, vobis manifeste congruat. Rogamus etiam dilectionem vestram, ut ecclesiasticas personas ab injuria defendatis, viduas et orphanos et oppressos misericorditer relevando protegatis; quum licet ille Rex regum, et supernus arbiter totius regni, quod vobis tradidit, rationem a vobis exigat; pro his tamen districtius appellabit, quibus hic non sunt vires et arma, nisi vestra potentia. Ad haec igitur perficienda et aliarum virtutum incrementa percipienda, fratris nostri Lanfranci, Cantuariensis archiepiscopi, monitis et consiliis gloriam vestram hortamur adquiescere, quem charissimum membrum et unum ex pri-

mis Romanae ecclesiae filiis lateri vestro assidue non adjunctum esse dolemus, sed ex fructu, quem ecclesiae in regno vestro tribuit, consolationem ejus absentiae fumimus. Praeterea eminentiae vestrae notum esse volumus, quod causa Alricii, qui olim Cicestrensis ecclesiae praeful dictus, a suppositis legatorum nostrorum depositus est, non ad plenum nobis tractata videtur. Ideoque, sicut in canonibus cautum est, in pristinum locum debere restitui judicavimus; deinde causam ejus juxta censuram canonicae traditionis diligenter retractandam, et diffiniendam praedicto fratri nostro archiepiscopo Lanfranco commisimus. Item sibi negotium de decernenda lite, quae inter archiepiscopum Eboracensem et episcopum Dorcestrensem de pertinentia dioecesis eorum est, firmiter injungendo commendavimus, ut hanc causam diligentissime pertractet, et iusto fine determinet. In causis autem pertractandis et diffiniendis ita sibi vestrae et apostolicae auctoritatis vicem dedimus, ut quicquid in eis, iustitia dictante, determinaverit, quasi in nostra praesentia diffinitum, deinceps firmum et indissolubile teneatur. Multa vobis praeter haec significata dedissemus, nisi quod ea in hujusmodi dilectissimi fratris nostri Lanfranci et ejusdem fidelissimi vobis ore posuimus, ut ejus viva voce et nostrae dilectionis affectum plenius cognoscatis, et reliqua nostrae legationis verba attentius audiat. Deus autem omnipotens det vobis quaecunque sibi sunt placita et velle et posse, ut et hic auctor sit nostri gubernaculi, et retributor in gloria sempiterna gaudii.

Lanfranci, archiepiscopi Cantuar. epistola ad Alexandrum papam II. de primatu ecclesiae Cantuar. super ecclesiam Eboracen. Ex MS. Cott. Cleopat. E. 1. fol. 48. b. seq.

DOMINO totius christianae religionis summo speculatori, Alexandro papae, Lanfrancus, indignus sanctae Dorobernensis ecclesiae antistes, debitam cum omni servitute obedientiam. Meminisse debet humiliter excellens excellenterque humilis beatitudo vestra, quia quo tempore apud vos fuimus, Eboracen. ecclesiae antistes adversum me palam murmuravit, clam detraxit, in praesentia celsitudinis vestrae calumniam suscitavit, dicens; me injuste velle agere, eo quod super se suamque ecclesiam jure nostrae ecclesiae primatum niterer obtinere. De quorundam quoque subjectione episcoporum, quos ecclesiae suae conatus est aggregare, antiquam sua querela non est

veritus temerare consuetudinem. Quibus de rebus vos, sicut sanctum prudentemque pastorem decuit et oportuit, per scriptum sententiam promulgastis, quatenus conventus Anglicae terrae episcoporum, abbatum, caeterarumque religiosi ordinis personarum utriusque partis rationes audiret, discuteret, definiret: factumque est ita. Convenerunt enim ad regalem curiam apud Wentanam civitatem in paschali solennitate episcopi, abbates, caeterique ex sacro ac laicali ordine, quos fide et actione morumque probitate par fuerat convenisse. Inprimis adjurati sunt a nobis ex vestra auctoritate per sanctam obedientiam; deinde regia potestas per semetipsum

ipsam contestata est eos per fidem et sacramentum, quibus sibi colligati erant, quatenus hanc causam intentissime audirent, auditam ad certum rectumque finem sine partium favore perducerent. Utrumque omnes concorditer susceperunt, seseque ita facturos sub praefata obligatione sponderunt. Allata est igitur ecclesiastica gentis Anglorum historia, quam Eboracensis ecclesiae presbyter, et Anglorum doctor Beda composuit; lectae sententiae, quibus pace omnium demonstratum est, a tempore beati Augustini, primi Dorobernensis archiepiscopi, usque ad ipsius Bedae ultimam senectutem, quod fere centum et quadraginta annorum spatio terminatur, antecessores meos super Eboracensem ecclesiam, totamque insulam, quam Britanniam vocant, necnon et Hiberniam primatum gessisse, curam pastorem omnibus impendisse; in ipsa Eboracensi urbe per saepe locisque finitimis, ubi eis visum fuit, episcopales ordinationes atque concilia celebrasse, Eboracenses antistites ad ipsa concilia vocasse, et, cum res poposcisset, de suis eos actibus rationem reddere compulisse. Episcopos quoque, quorum subjectionem in quaestionem adduxerat, infra illud centum et quadraginta annorum spatium per Dorobernenses archiepiscopos fuisse sacros, ad concilia vocatos; quosdam quoque, exigentibus culpis, ab eis cum Romanae sedis auctoritate depositos. Multaque in hunc modum, quae epistolaris modestia per singula explicare non potest. Diversa ad legendum porrecta concilia, quae diversis temporibus diversis de causis a meis sunt antecessoribus celebrata. Quae tamen non eandem suae institutionis habuere materiam, eandem tamen de primatu, et subjectionibus episcoporum tenuere sententiam. Recitatae eorundem, de quibus quaestio versabatur, episcoporum ante praedecessores meos factae electiones, et per eos ordinationes, qui Dorobernensi ecclesiae de sua obedientia scriptas reliquerunt professiones. Urbs namque, quae nunc Cantuarberia nominatur, antiquis temporibus ab ipsius terrae incolis Dorobernia vocabatur. Accesserunt omnium testimonia, qui omnia, quae scripta sonuerunt, se suis quisque temporibus vidisse et audisse constantissime firmaverunt. Nec defuerunt gesta, quibus reservatum est, cum Anglia per plures esset regulos divisa; Northanhumborum regem, ubi sita est civitas Eboraca, accepto pretio, cuidam simoniaco episcopium vendidisse; pro qua culpa a Dorobernensi archiepiscopo ad concilium vocatum fuisse, nolentemque venire, pro sua inobedientia excommunicationis sententiam pertulisse. Cujus communionis atque consortii omnis illarum partium ecclesia tamdiu abstinuit, quoad usque concilio seipsum exhibuit, culpam dixit, quod male gestum est, correxit; de reliquo fore se emendaturum spondit. Quae res non medio-

cre tulit indicium, antecessores meos super illam terram, illamque ecclesiam habuisse primatum. Ultimum quasi robur, totiusque causae firmitermentum prolata sunt antecessorum vestrorum Gregorii, Bonifacii, Honorii, Vitaliani, Sergii, item Gregorii, Leonis, item ultimi Leonis privilegia atque scripta, quae Dorobernensis ecclesiae praefulibus, Anglorumque regibus, aliis atque aliis temporibus, variis de causis sunt data, aut transmissa. Reliqua enim reliquorum tam autentica, quam eorum exemplaria in ea combustionem atque abolitionem, quam ecclesia nostra ante quadriennium perpessa est, penitus sunt absumpta. His atque aliis, quae particulatim breviterque explicari non possunt, ex parte nostrae ecclesiae in causa peroratis, contra tantam tantarum auctoritatum evidentiam paucissimas contradictiones opposuit; epistolam illam praecipue ferens in medium, qua beatus Gregorius Lundeniensem atque Eboracensem ecclesiam pares esse, nec alteram alteri subjacere instituit. Quam scripturam cum in rem nihil facere concordis sententia cuncti protinus definissent, pro eo, quod nec ego Lundeniensis episcopus essem, nec de Lundeniensi ecclesia esset quaestio instituta; vertit se ad alia egena atque infirma argumenta, quae post paucam moram, Christo revelante, paucis objectionibus sunt abolita. Quem, cum rex dulci paternaque reprehensione argueret, quod contra tantam argumentorum copiam tam inops rationum venire praesumpsisset; respondit se antea ignorasse Dorobernensem ecclesiam tot tantisque auctoritatibus, tamque perspicuis rationibus esse munitam. Versus itaque ad preces est. Rogavit enim regem, ut me rogaret, quatenus omnem mentis rancorem adversus eum pro hac causa conceptum ommitterem, pacem diligerem, concordiam facerem, aliqua, quae mei essent juris, studio ei charitatis concederem. Cui petitioni ego libenter et cum gratiarum actione assensum praebui, quia miserante Deo, non ego, sed ille priscae consuetudinis violator, causa erat istius scandalii. Facta est igitur communi omnium astipulatione de hac re quaedam scriptura, cujus exemplaria per principales Anglorum ecclesias distributa, futuris semper temporibus testimonium ferant, ad quem finem causa ista fuerit perducta. Cujus exemplar vobis quoque, quibus sanctam totius mundi ecclesiam constat esse commissam, transmittendum curavi, ut ex hoc atque aliis, quae transmissa sunt, perspicue cognoscatis, ex more antecessorum, quid mihi Christique ecclesiae, quam regendam suscepi, concedere debeatis. Omnipotens Dominus vitam vestram, ad honorem sanctae ecclesiae, vestris dispositionibus divinitus commissae, in tempore prolixam faciat, quatenus post tempus, quae sine tempore sunt, prolixa aeternitatis spatia vobis concedat.

Papae Rom.
ALEXAND. II. 11.Archiep. Cantuar.
LANFRANC. 3.Anno Christi.
1072.Reg. Angliae
GUILLIELM. Conquest. 6.*Epistola Alexandri II. papae, ad Lanfrancum, Cantuar. archiepiscopum, de conservando monasterio in Dorobernia.* Ex MS. Cott. Cleopatra E. I. fol. 49.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, charissimo fratri in Christo, Lanfranco, venerabili Cantuariorum archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem. Accepimus a quibusdam venientibus de vestris partibus ad limina sanctorum apostolorum Petri et Pauli, quod quidam clerici, associato sibi terrenae potestatis, laicorum videlicet, auxilio, diabolico spiritu repleti, moliuntur de ecclesia sancti salvatoris in Dorobernia, quae est metropolis totius Britanniae, monachos expellere, et clericos inibi statuere. Cui nefario operi molitionis suae hoc adjicere conantur, ut in omni sede episcopali ordo monachorum extirpetur, quasi in eis non vigeat auctoritas religionis. Qua de re zelo Dei compulsi scrutinium de privilegiis ecclesiarum fieri praecepimus, et venit ad manus statutum praedecessoris nostri beatae memoriae Gregorii majoris de ecclesiis Angliae, quomodo scilicet praecepit Augustino, gentis vestrae apostolo, ut ejusdem ordinis viros, cujus et ipse nescitur esse, poneret in praefata sede metropolitana; cujus praeceptionis inter alia haec subnexa sunt: Quia tua, inquit, fraternitas monasterii regulis erudita, in ecclesia Anglorum, quae nuper, auctore Deo, ad fidem perducta est, hanc debet conversationem instituere, quae in initio nascentis ecclesiae fuit patribus nostris, in quibus nullus eorum ex iis, quae possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Quam communionis regulam ordini monachorum permaxime congruere, nemo qui dubitat. Hinc habetur epistola Bonifacii,

qui quartus a beato Gregorio ecclesiae Romanae, cui, auctore Deo, praesidemus, praefuit, quam Aethelberto, regi Anglorum, et Laurentio archiepiscopo, praedecessori vestro, transmisit, in qua, quibusdam praemissis, hujusmodi censura anathematis usus est: Gloriose, inquit, filii, quod ab apostolica sede per coepiscopum Mellitum postulastis, libenti animo concedimus, id est, ut vestra benignitas in monasterio, in Dorobernensi civitate constituto, quod sanctus doctor vester Augustinus, beatae memoriae Gregorii discipulus, sancti salvatoris nomini consecravimus, cui ad praesens praeesse dignoscitur dilectissimus frater noster Laurentius, licenter per omnia monachorum regulariter viventium habitationem statuatur, apostolica auctoritate decernentes, ut ipsi vestrae salutis praedicatores monachi monachorum gregem sibi associant, et eorum vitam sanctitatum moribus exornent. Quae nostra decreta, si quis successorum vestrorum regum, sive episcoporum, clericorum, sive laicorum, irrita facere temptaverit, a principe apostolorum Petro, et a cunctis successoribus suis anathematis vinculo subjaceat; quoad usque, quod temerario ausu peregit, Deo placita satisfactione poeniteat, et hujus inquietudinis vestrae emendationem promittat. Unde quia, ratione dictante, quieti ecclesiarum utile esse perspeximus, praesens decretum supranominatorum patrum confirmamus, et vice apostolorum sub eodem anathemate eos constringimus, quicumque huic obviare contenderint.

Constitutiones Lanfranci, archiepiscopi Cantuariensis †. Ex MS. Dunelm. B. iv. 24. fol. 47.

LANFRANCUS, indignus sanctae Dorobernensis ecclesiae antistes, dilectissimis fratribus suis, Henrico priori, et caeteris, salutem et benedictionem. Mittimus vobis nostri ordinis consuetudines scriptas, quas excerpimus ex consuetudinibus eorum coenobiorum, quae nostro tempore majoris auctoritatis sunt in ordine monachorum. Addidimus quoque perpauca, et mutavimus nonnulla, et maxime in celebrandis quibusdam festis, excellentius in nostra ecclesia oportere ea agi censentes, propter primatem sedem. In quibus nec nobis, qui praesentes sumus, nec iis, qui post nos venturi sunt, in aliquo praejudicamus, ut non vel eis addere, vel ab eis tollere, vel in eis permutare aliqua valeamus, si aliter ea commodius posse fieri vel magistra ratione, vel doctiorum auctoritate intelligamus. Quantumlibet enim quisquam proficiat, maximus ei defectus est existimare, se ultra

non posse proficere: nam numerus fratrum auctus vel diminutus, facultates locorum, varietates rerum, quae saepe eveniunt, diversitates sensuum, quod alii quidem sic, et alii sic intelligunt, pleraque diu servata, plerumque aliter ordinari compellunt; hinc est, quod nulla fere ecclesia imitari aliam per omnia potest: illud tamen cautissime attendendum est, ut ea, sine quibus anima salvari non potest, omnibus modis inviolata servantur; fidem dico, contemptum mundi, charitatem, castitatem, humilitatem, patientiam, obedientiam, de perpetratis culpis poenitentiam, earumque humilem confessionem, frequentes orationes, competens silentium, multaque in hunc modum; haec ubi servantur, rectissime potest dici regulam sancti Benedicti, et monachorum ibi ordinem custodiri, quoquomodo varientur caetera, quae pro arbitrio diversorum in diversis sunt coenobiis instituta; cujus-

† Quo anno Lanfrancus constitutiones has ediderit, haud certo constat; nos ad annum post susceptum archiepiscopatum, tertium eas referimus, quo (dicente Will. Malmesb.) insolentiam monachorum Cantuariensium secularium repressit et extinxit.

modi sunt, quod in praecipuis solennitatibus alibi in tunicis tantum, quos froccos vocant, et alibi in albis et cappis cantores ad vespervas responsorium canunt; quod in eisdem festivitibus in aliis locis albis solummodo, et in aliis cappis etiam induti procedunt; quod in quibusdam coenobiis viceni, vel triceni, aut plus, aut minus simul in alveis, et in quibusdam singuli in singulis catinis pedes in clauistro ante mandatum abluunt; quod pleraque monasteria mense Februario, transacta beatae Mariae festivitate, officium mortuorum post vespervas dicere incipiunt, et pleraque usque ad Septuagesimam praestolantur. Hujus generis alia plurima existunt, quae pro sui prolixitate breviter enumerari non possunt; haec tamen ipsa, postquam servanda subjectis a pastoribus ordinantur, ab iis, quorum tota vita in obedientia sita est, sine culpa minime violantur. Inde vero nemo turbetur, quod in tractatu earum consuetudinum nomen abbatis tantum, non episcopi vel archiepiscopi, ponitur: ordo quippe monachorum describitur, quorum per abbates frequentius, quam per antistites vita disponitur; quamvis et ipsi antistites, si paternam curam vice Christi subjectis suis impendant, non absurde abbates, id est patres, congruo suis actibus vocabulo, appellari queant. Deus pacis et dilectionis vobiscum maneat, et ipse pace et dilectione sua vos repleat, et ab omnibus peccatis clementer absolvat. Amen, Amen.

Calendis Octobris remaneat meridiana, quam facere solent monachi in aestate. A dominica prima hujus mensis cantetur, et legatur de libris Machabeorum usque ad festivitatem Omnium Sanctorum; canantur hymni dominicis diebus usque ad Adventum Domini, ad nocturna "Primo dierum," ad laudes, "Aeterne rerum conditor." Privatis diebus, post matutina, usque ad festivitatem Omnium Sanctorum, revertantur ad lectos suos; illucescente autem die, pulsatur a custode ecclesiae parvulum signum modice. Surgentes fratres in nocturnalibus suis, et infantes et juvenes cum luminaribus suis, veniant in ecclesiam, et facta oratione, cantent Primam, et psalmos familiares cum collectis suis, et septem psalmos et litaniam; inde exeuntes, sedeant in clauistro. Pueri vero primitus alte legant, et postea, si opus fuerit, cantent. Omni tempore antequam legant infantes, nullus in clauistro legat aut cantet, nisi in silentio, nec ad confessionem pergat. Antequam sonet signum ad apparatus Tertiae; nullus calciet se diurnalibus suis, exceptis iis, quibus extra claustrum cura obedientiae injecta est; et hi priusquam exeant, aliquantulum in clauistro sedere debent et expectare, ut prius infantes in scholis suis legant. Cum appropinquaverit tempus horae tertiae, pulsatur a secretario modice signum minimum, quam "Skillam" vocant, et statim pergant in dormitorium, et calcient se diurnalibus, et culellos accipiant; deinde ad lavatorium veniant, et prius lavent se, et postea pectinent: dehinc ad ecclesiam veniant, aquam benedictam sumant, in chorum vadant, et incumbentes terrae infantes expectent. Cum vero infantes loti fuerint, et se pectinare inceperint, pulsatur majus

signum ad horam; accedentes et ipsi ad aquam benedictam, in chorum veniant, et dimisso signo, omnes simul tres orationes faciant. Quibus factis, pulsatur minus signum, et canatur Tertia: inchoato psalmo "Miserere mei, Deus," surgentes missam matutinalem celebraturi ante et retro faciant, et se induere pergant. Celebrata missa, sedeant omnes in choro, praeter aliquos conversos, qui sacerdotem et eos, qui ad missam servierunt, adjuvare debent; quod, cum expleverint, redeant et ipsi in chorum: tunc, jubente abbate, prior sonet signum minimum. Deinde cant omnes in capitulum, duo et duo, sicut sunt priores, majores prius, postea infantes. Peracto capitulo, pulsata tabula dicto ab abbate vel priore, "Benedicite" loquentur in clauistro. Infantes capitulum suum teneant, et postea in refectorium pergant. Post Sextam nullus in clauistro loquatur, donec infantes de monasterio exeant, et minimus eorum alta voce "Benedicite" dicat; facto intervallo, pulsata ad apparatus missae skilla, pulsato ad missam signo, oratione facta, dicatur ab infante litania, induantur, qui celebraturi sunt missam, et servituri sunt ad missam. Quarta et sexta feria, si post Sextam, et ante missam per claustrum processuri sunt, non pulsatur skilla ad apparatus missae, sed cum tempus processions secretarius instare prospexerit, sonet unum de mediocribus signis. Quo audito, statim silentium fiat in clauistro. Disalcient se, manus abluant, in ecclesiam vadant, factaque oratione, et pulsatis duobus signis, dictis, quae dici solent, processionem faciant, sicut in iisdem diebus in Quadragesima, et in aestate, de qua posterius dicendum est; post missam, pulsato signo, agatur oratio: post orationem vadant in refectorium accipere mixtum hebdomadarii, coquinae, et mensae lector. Si vero alii sint, qui pro utilitate ecclesiae majori missae non possint interesse, in potestate abbatis vel prioris sit, utrum et ipsi mixtum accipere, et statutam hebdomadariis debeant quantitatem panis et potus habere. Alii vero fratres interim in choro sedeant, et qui voluerint, legant: servitoribus in chorum redeuntibus, pulsatur signum, cantetur Nona. Cantata Nona, exeant prior ad percutiendum cymbalum, hebdomadarii, coquinae, et caeteri, qui servituri sunt, ad injecta sibi officia.

Calendae Novembris, si die dominica evenierint, festivitas Omnium Sanctorum solenniter agatur; sequentibus vero privatis diebus responsoria dicantur "Vidi Dominum," et lectiones longae ex prophetis. Si vero dies calendarum feria secunda, aut tertia, aut quarta evenierit, praecedente dominica inchoetur historia "Vidi Dominum," sed tamen intervalla non nisi post calendas incipiant. Si vero quinta vel sexta feria, vel sabbato calendae extiterint, sequente dominica inchoetur historia, et lectiones ex prophetis; lectiones vero grandes et intervalla mox post festivitatem inchoentur. Ab hac festivitate usque ad quintam feriam ante Pascha nisi duodecim lectiones aut octava fuerint, canantur privatis diebus post orationes ante nocturna officia triginta psalmi ab "Ad Dominum cum tribularer" usque "Omnis spiritus laudet Dominum."

minum." Primi decem pro defunctis sine "Gloria;" sequentes decem pro congregatione, bini cum una "Gloria," extremi decem pro familiaribus et benefactoribus, et hi bini cum una "Gloria" singuli cum precibus et collectis suis; et post nocturna et familiares psalmos officium mortuorum, et matutinae laudes de omnibus sanctis et "Verba mea," si tricenarium habent. Post haec descendentes a dormitorio, sedeant in choro; infantes in capitulo cum luminaribus diligenter a magistris custodiantur, canentes quod necessarium erit, aut si nimis profunda nocte surrexerint, pausent jacentes ad sedilia sua. Isto intervallo debet prior cum absconsa accensa per chorum ire, ac videre quam regulariter sedeant, deinde per altaria et membra monasterii, ne forte aliquis ibi dormiat. Si vero aliquem orantem invenerit, silenter pertranseat; quodsi aliquem dormientem repererit, evigilato in chorum signo facto reverti praecipiat. Deinde debet per claustrum et in capitulum ire, ac videre qualiter se habeant magistri, et infantes, et per loca alia, ubi necessarium esse perspexerit. Cum tempus fuerit, pulsato signo, venientibus pueris, facta oratione, canantur matutinae laudes, commemoratio sanctorum. Prima cum psalmis familiaribus, et precibus, et collectis suis cum septem psalmis et litaniam: post haec ita omnia agenda sunt, ut supra dictum est in mense Octobri. Secretario autem solícite providendum est, ut tali hora matutinas laudes faciat incipere, quatenus omnia luce clarescente finiantur. Si autem aliqua dubietate deluditur, et aliquid noctis post litaniam fuerit, sicut supra in primo intervallo, ita se habeant fratres, videlicet, ut praeter sanguine minutos nullus revertatur ad stratum. Clarescente vero die exeant in claustrum sedere. Ad completorium hymnus "Christe, qui lux es et dies."

Dominica ante Adventum Domini canatur historia de sancta Trinitate. Hymnus "Primo dierum." Psalmi "Domine in virtute tua," et reliqui. In tertio nocturno pronuncietur evangelium "Cum sublevasset," et idem legatur a sacerdote re-vestito cum collecta "Excita Domine." Ad laudes psalmi "Dominus regnavit." Antiphonae de Trinitate, et similiter super horas usque ad vespas, cum capitulis et versibus et collectis ad "Benedictus" antiphona et collecta de Trinitate. Post collectam dicatur antiphona ex evangelio "Cum sublevasset" cum "Gloria Patri." Versus "Dominus regnavit," collecta "Excita Domine." Sermo in capitulo et missa matutinalis de dominica, major de sancta Trinitate. Si festivitas duodecim lectionum ipsa die evenierit, non mutetur ipsa duodecim lectionum festivitas.

Sabbato praecedente dominicam de Adventu Domini, dimittatur ad vespas oratio de cruce, usque ad octavas Epiphaniae. Si festivitas sancti Andreae in hac die evenierit, agantur pleniter vespas de apostolo. Finitis vespas, incipiatur antiphona, "Ecce nomen Domini" cum "Gloria Patri." Dicta antiphona, sequatur versus et collecta de Adventu Domini. In crastino ad invitatorium duo fratres in albis, in sede episcopali in cappis. Et ubicunque ordo monachorum, qui hic describitur, ad invitatorium, et ad

"Benedictus," et ad "Magnificat" praecipitur esse in albis. In sede episcopali institutum est esse in cappis. Lectiones de Isaia propheta usque ad nativitatem Domini. In matutinis laudibus psalmi "Miserere mei Deus" et reliqui. Ad "Benedictus" sacerdos in alba incenset altaria. Ad Primam capitulum "Domine miserere nostri" omnibus dominicis et festis usque ad nativitatem Domini "Gloria in excelsis Deo" minime dicatur, ad majorem missam diaconus et subdiaconus casulis sint induti. Dominicis et aliis festis, quibus duodecim lectiones faciunt, adipem comedant; si festivitas sancti Andreae in hac die evenierit, praecedente Sabbato, sicut in vigilia jejunetur, et missa de vigilia dicatur. Commemoratio ad vespas et in crastino ad matutinas laudes, et missa matutinalis de apostolo agatur, festivitas vero in crastinum differatur. Ad vespas ipsius diei capitulum et caetera, quae sequuntur, de apostolo dicantur: dehinc commemoratio de Adventu. Privatis diebus preces "Oremus pro omni gradu ecclesiae." Feria quarta, sexta, et Sabbato, quatuor temporum pronuncientur evangelia ipsorum dierum. Vigilia Thomae apostoli, si dies dominicus non fuerit, radantur fratres, et sic balneentur, qui volunt balneari, ut duobus diebus ante dominicam Nativitatis sint omnes balneati. Si necesse sit, ipso apostolicae festivitatis die balneari possunt. Ipsa autem balnea hoc ordine disponantur: praecedente die debet abbas, aut qui ordinem tenet, providere unum seniore[m] religiosum atque prudentem, cui praecipiat curam habere de ipsis, qui commoneat fratres, qua hora ire debeant, et videre, quam ordinate ibi se contineant. Qui senior illuc pergens, videat qualiter sint praeparata, et quales famuli ibi sint deputati, scilicet non infantes nec juvenes, sed aetate proVectiores. Quodsi aliquid incongruum viderit, indicet camerario, et ille statim emendet. Reversusque senior in claustrum, commoneat fratres, quod opus esse cognoverit. Sed hoc caveat, ne adolescentes et novitii simul eant, sed cum senioribus. Illi vero fratres, quos commoverit, postquam rasi fuerint, accipientes vestimenta, quae mutare debent, pergant ad locum, in quo balnea praeparantur, ibique exuentes vestimenta sua sic ordinate, ut in dormitorio facere consueverunt, intrent, unusquisque ubi ei fuerit demonstratum, et deposito velo, quod ante eos pendet, sedeat cum silentio. Si quid vero ei necessarium fuerit, modeste signo aliquo petat, famulus vero elevato velo deferat illi celeriter quod petit, et statim revertatur. Postquam satis ablutus fuerit, non delectetur ibi diutius demorari. Surgens vero calciatus atque vestitus, sicut in dormitorio consuevit, ablutis manibus revertatur in claustrum. Adolescentes, qui sunt in custodia, cum custodibus suis eant, et revertantur. A Prima usque ad completorium omnibus horis possunt ire fratres ad balnea, sed nullus praesumat ire absque licentia fratris, cui hoc commissum est. Si vigilia dominicae Nativitatis in dominica die evenierit, duo fratres invitatorium de dominica in albis dicant, primum et secundum nocturnum de ipsa dominica fiant, tertium, et matutinae laudes de vigilia.

gilia. Post primam collectam commemoratio de dominica: missa matutinalis de dominica, major de vigilia: alia vero die sicut privatis diebus, signa pulsentur et triginta psalmi dicantur. Invitatorium duo canant, sed non in albis. Evangelium pronuncietur. Capitulum ad nocturnum, et oratio, et versus de vigilia. Caetera sicut retro actis diebus, scilicet officium mortuorum, matutinae de omnibus sanctis, infantes in dormitorium vadant, et in capitulum revertantur. Ad laudes sicut aliis diebus pulsetur unum signum, factaque oratione supra formas pulsentur omnia signa. Quibus cessantibus, incipiant matutinas laudes. Psalmi "Dominus regnavit" et reliqui Primam, antiphonam hebdomadarius incipiat. Capitulum, "Paulus servus Christi Jesu." Sacerdos indutus alba incenset altaria. Preces "Ego dixi Domine." Psalmum unum "Miserere mei Deus." Commemoratio sanctorum, Prima, psalmi, litania; dicta Tertia et missa matutinali signum capituli diutius solito est pulsandum, ut, cunctis occupationibus praetermissis, ad initium capituli omnes conveniant, ut cum Christi Domini nostri natiuitas pronuncietur, prosternant se cuncti in terram. Lector etiam ante Analogium pariter orantes, usque dum qui ordinem tenet, oratione facta erigat se. Pronuncietur evangelium, et ex eo sermo agatur; post Sextam facto intervallo pulsetur signum, conveniant fratres in ecclesiam, orationem communiter faciant, litania minime dicatur, induantur missam celebraturi, sacerdos honorifice, Levita Dalmatica, duo subdiaconi tunicis, unus ad prophetiam, et alter ad epistolam, duo albis ad responsum, cantor hebdomadarius cappa, ad chorum tres conversi, unus ad thuribulum, duo ad candelabra, pulsetur classicum, ad canonem supra formas prosternantur tabulae refectorii coopertae.

In nocte dominicae Natiuitatis omnia signa primum pulsentur: ad invitatorium quatuor fratres in cappis. In unoquoque nocturno ad tertiam lectionem duo sacerdotes cappis induti duo thuribula circumferant, primo duobus altaribus majori et matutinali, dehinc fratribus in choro sedentibus. In tertio nocturno pronuncientur evangelia haec "Liber Generationis." "Exiit edictum." "Pastores." "In principio." Quibus expletis, cum responsoriis suis incipiat dominus abbas "Te Deum laudamus." Quo dicto, legat evangelium "Liber Generationis." Dicta oratione, incipiat cantor antiphonam "O beata infantia." Quam canentes eant ad altare sanctae Mariae, et ibi dictis matutinis de omnibus sanctis, vadant in dormitorium. Deinde pulsetur unum de majoribus signis, sicut pulsari solet skilla in duodecim lectionibus post capitulum ante matutinalem missam. Tunc fratres, qui ad missam induendi sunt, vadant ad locum constitutum, ubi sit optimus ignis a famulis camerariis praeparatus: baccilia quoque, et mantergia, et aqua calida ad abluendas manus. Hac sola vice antequam lavent, pectunt capita sua. Alio enim tempore prius lavant, postea pectinant. Post haec pergant in ecclesiam, et facta oratione, induant se ad celebrandam missam. Sacerdos honorifice, Levita Dalmatica, duo sub-

diaconi tunicis, unus ad prophetiam, et alter ad epistolam, ad responsum et alleluia, quot cantor praeceperit, et hi in cappis, tres conversi, tres cantores in choro, ante quos duo candelabra cum cereis accensis, infantes omnes; pulsetur classicum, et post inchoetur missa. "Gloria in excelsis Deo" et sequentia canantur. Celebrata missa exeant sacerdos, et qui ad missam servierunt, et qui in choro albis vel cappis induti fuerunt: quibus devestitis, et pulsatis omnibus signis, cantent matutinas laudes. His ita expletis, factaque commemoratione de sancta Anastasia, et dictis familiaribus psalmis, revertantur ad strata. Apparente autem luce, pulsetur, ut supra, unum de majoribus signis. Quo audito, expedite surgentes omnes, et abluti manus, et facies, qui ad missam induendi sunt, veniant in oratorium, factaque oratione, induantur, sicut ad priorem missam. Ad quam missam, antequam incipiatur, pulsetur classicum. Expleta autem missa, vadant in dormitorium calciare se; postea solito more loti, et pexi, faciant in oratorio orationes tres solitas, dicta Tertia omnes induti cappis faciant processionem. Ad quam Tertiam dicatur antiphona, "Hodie intacta Virgo", cum autem venitur ad locum, ubi dicitur "Ipsam adoremus", ab omnibus flexis ad terram genibus supplicetur; et hoc fervetur quotienscunque praedicta antiphona in monasterio cantatur.

Tres sequentes festivitates, id est, beati Stephani, Johannis apostoli, sanctorum Innocentum, uno et eodem modo celebrentur. Ecclesia his tribus diebus, sicut in die dominicae Natiuitatis ornata permaneat. Pulsentur signa, accendantur luminaria, agantur caetera omnia, sicut in aliis duplicibus, et secundae dignitatis festivitibus; de quibus posterius dicendum est. Ad vespas super psalmos imponant antiphonas de ipsis festivitibus, quibus et quas cantor praeceperit. Transactis primis diebus de ipsis festivitibus, nulla commemoratio fiat, nisi in extremis ipsarum festivitatum diebus; et tunc tantum tres lectiones fiant. Per totam hebdomadam missa matutinalis, "Puer natus," major in quinta die "Dominus dixit:" in crastino introitus "Puer natus" et quod sequitur de "Lux fulgebat." Hi duo dies agantur sicut in privatis duodecim lectionibus, nisi quod tres lectiones fiant. Pronuncientur vicissim in eis evangelia dominicae Natiuitatis. Festivitas sancti Silvestri agatur, sicut privata festivitas duodecim lectionum. Tertium nocturnum, et laudes de dominica Natiuitate: Officium "Dum medium silentium", ante Epiphaniam dicatur. Circumcisio Domini celebretur, sicut una de tribus superioribus festivitibus, excepto quod aula monasterii non ornatur, quae quinto dominicae Natiuitatis die disparari debet.

In crastino post circumcisionem Domini incipiant legere epistolas sancti Pauli. Post nocturna agant officia mortuorum, postea pulsetur signum, cantent matutinas laudes, et matutinas de omnibus sanctis, postea revertantur ad lectos. Hoc modo agatur usque ad octavas Epiphaniae, nisi fuerit festivitas duodecim lectionum.

In vigilia Epiphaniae non jejunetur; officium

ad

ad missam "Lux fulgebat." Ad vespervas super psalmos una antiphona; "Stella ista;" in crastino ad invitatorium tres in cappis. Processio non agatur ipsa die, nisi dies dominica sit. Tunc enim fit in albis ante Tertiam per claustrum, sacerdote eunte per officinas, sicut mos est dominicis diebus. Ad vespervas dicantur antiphonae, et psalmi usque ad capitulum, sicut in die Nativitatis. Ultima octavarum die agatur totum servitium noctis de ipsis octavis, commemoratio tantum de sancto Hilario, et missa matutinalis, vespervae usque ad capitulum, sicut in die Epiphaniae.

Post octavam diem Epiphaniae inchoentur responsoria de psalmis; psalmodia vero et caetera omnia agantur nocte, ac die, sicut ante Nativitatem.

Vigilia Purificationis sanctae Mariae dicantur ad vespervas antiphonae "O admirabile," et reliquae; psalmi, "Dixit Dominus" cum caeteris. Capitulum "Ecce ego mitto angelum meum." In crastino cantica "Populus qui ambulabat." Ad Tertiam sint omnino albis induti. Dicta Tertia ponatur ante altare tapetum, ubi supra ponantur candelae, quas benedicat sacerdos, aqua benedicta aspergat, et incenset alba et stola indutus. Postea custos dividat eas, singulis singulas tribuens. Cum autem coeperint accendi, cantor incipiat antiphonam "Lumen ad revelationem." Qua dicta et cum versibus cantici "Nunc dimittis," quantum cantor satis esse perspexerit repetita, exeant ad processionem, cantore incipiente antiphonam "Ave gratia," et alias, si necesse fuerit, per majores monasterii portas introeant, ante crucifixum stationem faciant. Finito cantu, quem inceperant, cantore statim incipiente antiphonam "Cum inducerent," canentes chorum intrent, pulsentur signa, et missam celebrent. Post refectionem in claustro sedeant, donec servitores de refectorio exeant, qui cum exierint et monasterium ingressi fuerint, pulsentur duo majora signa, et canatur Nona. Qua cantata, exeat prior, et sonet cymbalum, et postea vadant in refectorium. Hanc consuetudinem habeant usque ad dominicam Palmarum, exceptis jejuniorum diebus. Hoc die inchoandus est psalmus "Ad Dominum cum tribularer," qui pro vigilia mortuorum dicendus est, usque ad calendas Novembris. Ad vespervas antiphonam "Tecum principium," psalmum "Dixit Dominus," antiphonam "Redemptionem," psalmum "Confitebor," antiphonam "Exortum est," psalmum "Beatus Vir," antiphonam "De fructu," psalmum "Memento." Privatis diebus post vespervas agant vigiliam mortuorum, nisi in crastino sit festivitas duodecim lectionum. Post nocturna usque ad quintam feriam ante Pascha privatis diebus dicant solitos duos psalmos, cum precibus et collecta, postea "Exultabunt Domino:" dehinc matutinas de omnibus sanctis; reliqua omnia, sicut ante nativitatem Domini.

Dominica prima Septuagesimae "alleluia" ex toto dimittatur: loco "alleluia" per singulas horas "Laus tibi Domine rex aeternae gloriae" usque ad paschalis vigiliae vespervas dicatur. Historia "In principio fecit Deus" canatur; quin-

que libri Moyse, et Josuae, et Judicum, et Ruth ad legendum ponantur dominicis diebus, et caeteris duodecim lectionibus usque ad Pascha. Capitulum ad primam "Domine miserere nostri" dicatur; "Gloria in excelsis Deo," et "Ite missa est" usque ad paschale Sabbatum minime dicatur, Dalmatica et tunica ad missam usque ad coenam Domini minime induantur, loco earum casulis ministri vestiantur. Ipso die adipem comedant; deinceps usque ad Pascha abstineant.

Feria quarta in capite jejunii capitula "Convertimini ad me," et caetera, quae sequuntur. Post Sextam revertantur in claustrum locuturi; cum tempus fuerit, pulsetur unum de mediocribus signis, quo pulsato, statim silentium fiat in claustro. Discalcient se, et pergant abluere manus, et sic vadant in ecclesiam sine ulla mora, faciantque orationem unam communiter. Qua facta, pulsentur duo signa, inchoante infante "Exsurge Domine," psalmus "Deus auribus nostris." His expletis dicat sacerdos "Ostende nobis Domine." Sequatur "Kyrie eleyson. Pater noster," et "Ne nos," psalmus, "Deus misereatur nostri," capitulum, et "Veniant super nos," collecta pro peccatis, "Exaudi quaesumus Domine supplicum preces." Post haec benedicat sacerdos cineres, stolam tantum habens, et sparsa desuper aqua benedicta, mittat cineres super capita fratrum dicendo: "Memento quia cinis es, et in cinerem reverteris." Interim cantetur antiphona "Immutemus" cum versibus psalmi "Deus misereatur nostri" uno aut pluribus, si opus fuerit. Hoc facto, exeant ad processionem cantantes has antiphonas, "Exaudi nos" "Juxta vestibulum." Quae duae antiphonae, id est, "Exaudi nos" et "Juxta vestibulum," ad omnes processiones Quadragesimae, quae quarta et sexta feria fiunt, eodem ordine cantentur. Percantatis antiphonis, incipiant duo infantes litaniam. Hoc ordine agatur processio sexta feria, quae sequitur caput jejunii, et quarta, et sexta feria per totam Quadragesimam usque ad quartam feriam ante paschalem festivitatem; nisi festivitas duodecim lectionum in ipsis feriis evenierit. Notandum, quia si in capite jejunii festivitas duodecim lectionum evenierit, non celebratur ipsa die, sed differtur in crastinum.

Dominica prima Quadragesimae invitatorium duo in albis: Post completorium suspendatur cortina inter chorum et altare. Feria secunda ante tertiam, debent esse coopertae crux, coronae, capsa, textus, qui imagines de foris habent. Priusquam fratres intrent capitulum, custos librorum debet habere congregatos libros in capitulo super tapetum extensum, praeter eos, qui praeterito anno ad legendum dati sunt; illos enim intrantes capitulum ferre debent, quisque suum in manu sua; de qua re praemoniti esse debent a praedicto librorum custode in capitulo praecedentis diei; legatur sententia regulae sancti Benedicti de observantia Quadragesimae; facto igitur ex ea sermone, praedictus librorum custos legat breve, qualiter praeterito anno fratres habuerunt libros. Cum vero audierit unusquisque nomen suum pronunciari; reddat librum, qui ad legendum sibi alio anno fuerat commendatus; et qui cognoverit se non perlegisse

gisse librum, quem recepit, prostratus culpam dicat, et indulgentiam petat. Iterum praedictus librorum custos unicuique fratri alium librum tribuat ad legendum; distributis per ordinem libris, praefatus librorum custos in eodem capitulo inbreviet nomina librorum, et eos recipientium; si hac die festivitas duodecim lectionum evenierit, legantur duae lectiones in capitulo, una de evangelio, et altera de observantia Quadragesimae; altera statim legatur post alteram; lecta posteriore lectione tunc primum dicat lector "Tu autem Domine;" ipsa die incipiant preces "Oremus pro omni gradu ecclesiae;" psalmos prostratos, id est, septem poenitentiales; et septem primos graduum, binos quidem unum hinc, et alterum inde, per singulas horas usque ad vespervas; ad vespervas vero quatuor cum capitulis et collectis pro peccatis, adjungentes in fine, "Et ad beneficia recolenda, quibus nos instaurare dignatus es, tribue venire gaudentes." Hac die incipiant absconsam portare ad secundam tantum lectionem. Tribus diebus, id est, secunda feria, quarta, et sexta usque ad Pascha, nec pulsetur tabula post capitulum, nec loquantur in claustrum. Quarta et sexta feria post sextam, antequam de choro exeant, dicant "Deus auribus nostris." In his duabus feriis post Nonam sedeant in claustrum, factoque parvo intervallo, pulset secretarius unum de mediocribus signis; tunc discalcient se omnes, et lavent manus, veniantque in chorum, et facta oratione, inchoet infans antiphonam "Exsurge Domine, adjuva nos." Pulsentur duo signa; dicat sacerdos "Ostende nobis Domine," subsequatur "Kyrie eleyson. Pater noster." Psalmus quarta feria "Deus misereatur nostri;" sexta feria, "Deus in adjutorium meum." Item sacerdos "Et veniat super nos;" oratio pro peccatis. Postea inchoet cantor antiphonam, et eant ad processionem. Litaniam ut supra. Ad hanc processionem nullus vadat calciatus, nisi sacerdos et Levita. Si quis pro aliqua infirmitate nudis pedibus ire nequiverit, de processione remaneat. Redeuntes de processione nullus praesumat se calciare sine licentia. Expleta missa, et facta oratione ad vespervas lavent pedes et manus, et canant vespervas.

Si festivitatem celebrari in Quadragesima contigerit, praecedenti die dum canitur "Agnus Dei," ad majorem missam colligatur cortina, et auferantur de choro formae, quae auferri solent, in duodecim lectionibus; missa finita, agatur oratio vespertina sicut Sabbato. Post collectam de festivitate dicatur antiphona de feria, cum "Gloria Patri" psalmi prostrati minime dicantur. Post vespervas de omnibus sanctis canantur vesperae mortuorum, vigilia mortuorum minime agatur; in die festivitatis post matutina de omnibus sanctis dicantur matutina mortuorum. Postea revertantur ad lectos; post primam, dictis consuetis psalmis familiaribus cum capitulis et collectis suis, dicantur septem psalmi cum litaniam. Per singulas horas usque ad vespervas a prima incipientes, dicant psalmum "Inclina Domine" pro his, quos prostrati dicturi erant. Post capitulum sedeant in claustrum cum silentio, usque dum pulsetur signum ad Tertiam; infantes quoque post capitulum suum descendentes

VOL. I.

tes de dormitorio, hoc intervallo in schola sua sedeant et legant. Totam diem solenniter agant, utraque missae ad majus altare celebrentur. Ad missam jejunii nec litaniam praemittatur, nec ad canonem supra formas curventur. Ad vespervas, nisi in crastino sit festivitas duodecim lectionum, inter signa dicant "Deus auribus nostris," post collectam festivitatis collectam de feria, cum "Gloria Patri"; post vespervas de omnibus sanctis, vespervas pro defunctis; vigilia mortuorum ipsa die minime agatur. Post completorium cortina extendatur, et formae in chorum referantur.

Sabbato ad vespervas ante passionem Domini dimittatur oratio de cruce, nec ad responsoria, nec ad invitatoria, nec ad missas dicatur "Gloria," usque ad Pascha, nisi missa familiaris sit in conventu, vel extra conventum, et nisi festivitatem alicujus sancti hoc tempore celebrari contingat. Quae si evenierit, et ad responsoria et ad missam dicatur "Gloria Patri" sicut alio tempore. Hoc tempore legatur Jeremias usque ad Pascha.

Dominica in Palmis ad invitatorium, duo in albis. Evangelium pronuncietur "Cum appropinquasset," de quo et lectio, et sermo in capitulo; in quo capitulo ordinet abbas vel prior processionem, et quid quisque portare debeat, et qualiter ordinate eant, ac redeant fratres. Sacerdotes ad privatas missas unam tantum collectam dicant. Evangelium "Cum appropinquasset," passionem nullus legat, nisi frater, qui in formis cantat; missa matutinalis cum una collecta. Post matutinalem missam benedicatur aqua, ad quam sint omnes albis induti. Fiat processio per claustrum, ut mos est, omnibus dominicis diebus. Intransibus ecclesiam pulsentur signa, et finito responsorio, et dictis, quae dici solent dominicis diebus, canatur Tertia. Cantata Tertia, legatur evangelium "Turba multa." Postea accedens abbas, aut sacerdos, benedicat palmas, et flores, et frondes, ante majus altare supra tapetum posita, aquam benedictam aspergat, et incenset: accedentes secretarii distribuant ea, palmas abbati et prioribus et personis honestioribus; flores et frondes caeteris. Interim cantore incipiente, canatur antiphona "Pueri Hebraeorum" et alia "Pueri Hebraeorum." His ita expletis, proficiatur processio, cantore incipiente quae ad hanc processionem cantari oportet; qua de choro exeunte, pulsentur omnia signa. Praecedant famuli cum vexillis, sequatur conversus ferens situlam cum aqua benedicta; alii duo portantes duas cruces, item duo cum duobus candelabris accensis desuper cereis, alii duo ferentes duo thuribula, igne et thure referta: Quod thus in thuribulo debet ponere, vel abbas, si in choro est, conversis thuribula et acerram cum thure deferentibus, vel ipse cantor, si abbas deest. Ipse enim distribuit, quae portanda sunt, et processionem ordinat. Hos sequantur duo subdiaconi, portantes duos textus evangeliorum. Post quos laici monachi, deinde infantes cum magistris; post quos caeteri fratres praecedentes abbatem, qui ultimus procedit, duo et duo, sicut sunt priores. Haec sunt, quae ad hanc processionem cantanda sunt, vel omnia, vel quantum permiserit spatium loci, quo ituri sunt.

Q q q q

"Ante

“Ante sex dies.” “Cum appropinquaret.” “Prima autem azymorum.” “Dominus Jesus.” “Cogitaverunt.” “Cum audisset populus.” “Omnes collaudant.” Cum autem perventum fuerit ad ipsum locum, fiat statio a toto conventu: cantore autem incipiente antiphonam, “Occurrunt turbae”, exeant duo sacerdotes albis induti, qui portent feretrum, quod parum ante diem ab eisdem sacerdotibus illuc debet esse delatum, in quo et corpus Christi debet esse reconditum; ad quod feretrum praecedant statim, qui vexilla portant, et cruces, et caetera, quae superius dicta sunt. Et stantibus iis, qui feretrum portant, stabunt et ipsi a dextera, et a sinistra ipsius feretri ordinate, sicut venerunt. Pueri vero accedentes stabunt versis vultibus ad ipsas reliquias cum magistris suis, et quibusdam cantoribus, qui auxilio eis esse possunt. Majores vero versi erunt adinvicem, eo modo, quo in choro stare solent. Sic autem ordinetur haec statio, ut modicum intervallum sit inter pueros et majorem conventum. Finita antiphona, “Occurrunt turbae”, incipiant pueri, et qui cum eis sunt, antiphonam “Osanna filio David”, flectentes genua, et in principio et in fine antiphonae, quia in utroque Osanna dicitur. Quam antiphonam chorus repetat, et similiter genua flectat. Deinde a pueris cantetur antiphona “Cum Angelis”, in fine tantum antiphonae genua flectentibus. Quae antiphona a conventu repetatur, et similiter venia accipiatur. Taliter his peractis, abbate vel cantore incipiente antiphonam, “Ave, Rex noster”, transeant portitores feretri per medium stationis, praecedentibus iis, qui vexilla portant, et caeteris superius dictis portitoribus, servato ab omnibus ordine in redeundo, quem habuerunt in eundo. Quibus transeuntibus flectent genua, non simul omnes, sed singuli hinc, et inde, sicut feretrum transibit ante eos. Percantata hac antiphona, cantent et alia, si spatium loci plura poposcerit; cum venerint ad portas civitatis, stationem faciant, separatis abinvicem, prout locus patietur, utrisque lateribus, feretrum vero ante introitum portarum sic ponatur super mensam pallio coopertam, ut praedicti portitores ex utroque latere stantes, habeant ad feretrum in medio eorum positum versas facies suas. Locus vero super introitum portarum honeste debet esse paratus cortinis et dorsalibus. Taliter ordinata statione canant pueri de loco apto, et qui praecepto cantoris cum eis erunt, “Gloria laus”, et similiter chorus respondeat; pueri, “Israel es tu Rex”, et chorus, “Cui puerile decus”; item pueri, “Plebs Hebraea tibi”, et chorus, “Cui puerile.” Item pueri “Coetus in excelsis”; et chorus, “Gloria laus.” His dictis, inchoet cantor responsorium, “Incediente Domino”; et ingrediente civitatem processione, duo majora signa pulsantur, donec caetera signa, processione intrante in chorum, pulsantur ad missam. Sic ordinata processio veniens usque ante portas monasterii, faciat stationem, servantibus pueris ordinem suum inter utrumque chorum. Deponatur iterum feretrum super mensam pallio coopertam; cantor vero sic antea inceptum habeat responsorium. “Collegerunt”, ut tunc prope cantatum sit: Quo

cantato, tres, aut quatuor fratres induti cappis, quas secretarius ibi paratas habeat, canant versum “Unus autem”, stantes inter chorum et reliquias. Quo finito, cum regressu intrent ecclesiam, cantore inchoante antiphonam “Principes fac.” et aliam “Appropinquabat.” Et ingressi ecclesiam, faciant iterum stationem per omnia similem ante crucifixum prius detectum. Atque ibi a tribus vel quatuor fratribus cantetur in cappis responsorium “Circumdederunt me.” Quo cantato, incipiat abbas responsorium “Synagogae” et intrent chorum, sonantibus ad missam signis, missam celebrent, palmas et frondes in manibus habeant, easque post oblationem panis et vini, diacono incipiente, cuncti per ordinem offerant; tabulae refectorii coopertae sint. Post mensam meridiana hora in lectis suis quiescant. Appropinquante hora nona, pulset secretarius signum minus modice; tunc surgant omnes, et lavent manus et facies, et pectant se, et pergant in ecclesiam, sedeantque in choro. Cum infantes loti fuerint, et ad terfioria ire coeperint, pulsante majus signum secretario, surgant omnes de sedilibus suis, et ingressis chorum infantibus, faciant prius orationem, postea cantent Nonam: qua cantata, pulsato cymbalo a priore, pergant omnes in refectarium. Talis ordo de meridiana fervetur tota aestate, exceptis jejuniorum diebus, usque ad calendas Octobris.

Feria tertia radendi sunt fratres in claustro simul ipsa die, et in crastino debent esse balnea praeparata. Quae quo ordine fiant, et quomodo illuc fratres ire, et qualiter ibi se habere debeant, superius dictum est, cum sermo esset de balneis ante Christi nativitatem praeparandis.

Feria quarta non agatur processio; caetera agantur more solito usque ad vespertas; ante vespertas non dicantur psalmi “Deus auribus nostris”, pulsantur signa sicut in festis diebus, responsorium “Circumderunt me.” Hebdomadarius canat preces “Ego dixi Domine”, psalmus ad preces solummodo “Miserere mei Deus.” Psalmi prostrati non dicantur. Post vespertas de omnibus sanctis, dicantur vesperae pro defunctis, officium mortuorum, quod post mensam dici solet, non dicatur, hymnus ad completorium “Te lucis ante terminum”, qui similiter dicendus est omnibus diebus usque ad calendas Novembris. Post completorium cortina deponatur.

Feria quinta tot candelae accendantur ante altare, quot antiphonas et quot responsoria cantari oportet. Finitis tribus orationibus, sedentes psallant singuli silenter quindecim psalmos absque “Gloria Patri”, cum capitulis, et collectis consuetis: ad “Pater noster” prosternant se super formas, et abbate signum faciente, surgant; inter psallendum, et ante nocturnam pulsantur signa, sicut in duodecim lectionibus; pulsatis omnibus signis inchoet hebdomadarius antiphonam “Zelus domus tuae”. Cum incipiunt psalmum, petant veniam super formas, et ad matutinas laudes similiter. Per singulas antiphonas et singula responsoria extinguantur singulae candelae: lectiones sine “Jube, Domine” vel “Tu autem” legantur. Primae tres de Lamentationibus Jeremiae sine cantu, et alphabetis praescriptis. In secundo nocturno, de expositione psalmi; “Ex-

audi

audi Deus orationem meam cum deprecor." In tertio de epistola Pauli; "Convenientibus vobis," antiphonae omnes, et versiculi absque finis melodia. In matutinis laudibus cum incipiunt psalmum, "Laudate Dominum," vadant magistri inter infantes, qui et versi sunt ad priores, sicut et ipsi infantes; juvenes vero, qui in custodia sunt, mixtim sint in ordine seniorum. Candelae extinguantur in toto monasterio praeter unam, quae in choro ardeat; quae et ipsa, cantore incipiente antiphonam "Traditor autem," extinguatur; finita antiphona, curventur super formas sub silentio dicentes, "Kyrie eleyson: Pater noster," preces, "Ego dixi, Domine": psalmum, "Miserere mei, Deus," solum sine "Gloria Patri;" collectam, "Respice quaesumus Domine;" signoque facto ab abbate vel priore, surgentes inclinent, sicut solent, ante et retro; et stet unusquisque in loco suo, usquequo magister infantum laternas accensas in chorum deferat, et ipsis infantibus tribuat. Secretarius quoque accendat lumen ante altare, unde juvenes laternas suas accendant. His ita peractis, revertantur omnes ad lectos suos; luceſcente die, ita ut pueri et juvenes sine laternis possint exire, pulsetur a secretario parvulum signum modice. Statim surgentes fratres calcient se nocturnalibus suis, et sic veniant in chorum, curvantes se super formas in ordine suo, quousque infantes veniant: qui dum venerint, peracta oratione, factoque signo ab abbate, surgentes statim incipient hymnum; "Jam lucis orto fidere;" absque "Deo Patri sit gloria." Et inchoata antiphona, dicantur regulares psalmi, et "Quicumque vult" sine "Gloria Patri," finita antiphona, curvati super formas, dicat unusquisque apud se in silentio "Kyrie eleyson, Pater noster, Credo in Deum," preces usque ad confessionem, factoque signo ab abbate, dicatur confessio; deinde silenter quae sequuntur, dicant "Convertite nos," et caetera "Miserere mei Deus" sine "Gloria," collectam "Domine Deus, qui ad principium." Posthaec dicantur in alto septem psalmi absque "Gloria" cum solita litania: deinde sedeant in clauſtro usque Tertiam. Cum tempus Tertiae fuerit, sonet secretario minimum signum, sicut aliis diebus; tunc pergant fratres se calciare, et caetera sicut aliis diebus fieri solet, pulsato ad Tertiam signo, factis tribus solitis orationibus. Pulsato alio signo, inchoet statim infans hymnum "Dei fide qua vivimus," sed non dicatur ultimus versus "Gloria tibi Trinitas;" et pronunciata antiphona, dicantur psalmi regulares a beato Benedicto instituti sine "Gloria;" dictis psalmis et percantata antiphona, curvati supra formas dicant in silentio "Kyrie eleyson, et caetera quae sequuntur; collecta "Respice quaesumus, Domine." Post haec pulsetur solitum signum ad capitulum; lectio sine "Jube Domine" versus in silentio dicatur, legatur sententia de regula sancti Benedicti sine "Tu autem;" factoque ex ea sermone, correctis, quae corrigi oportet, dicantur consuetudines, quae agenda sunt ab ipso capitulo, usque ad crastinum capitulum; dehinc ordinentur, quae ad servitium totius diei ordinanda sunt. Quibus ordinatis, surgant canentes alte "Verba mea," si defunctum aut breve pro defuncto ha-

bent. In silentio autem dicant "Pater noster; A porta inferi; Absolve, Domine;" pulsata tabula loquantur in clauſtro; cum tempus fuerit, pulsetur signum ad Sextam, et facta oratione, pulsatoque alio signo, inchoet infans hymnum, et caetera, sicut fecerunt ad Tertiam; dehinc pulsato signo, loquantur iterum in clauſtro. Tunc secretario pulset parum signum minimum, sicut in duodecim lectionibus ante matutinalem missam; celebretur tunc ab hebdomadario minoris missae missa pauperibus, qui mandato interesse debent, ducente eos fratre eleemosynario, cooperantibus caeteris fratribus, quibus injunctum fuerit; expleta missa, communicet sacerdos ipsos pauperes de oblatis non consecratis, signo tantum sanctae crucis in nomine Domini super eas facto; dehinc ducantur ad reficiendum: his actis, pulsato signo ad Nonam, facta oratione, pulsatoque alio signo, canatur Nona, ut Tertia et Sexta. Qua cantata, induantur infantes, et qui missam sunt celebraturi, sacerdos scilicet, vel abbas honorifice, diaconus Dalmatica, subdiaconus tunica, duo ad responſorium, tres conversi ad candelabra, et ad thuribulum. Interim auferantur formae de choro, quae auferri solent. Pulsentur signa, sicut in festivis diebus; cantor hebdomadarius chorum teneat in cappa, missa festive celebretur, "Gloria in excelsis Deo" minime dicatur, nisi episcopus missam celebret, et chrisma faciat, nunc etiam in fine missae "Ite missa est" dicitur. Tot hostiae ponantur ad sacrandum, quot sufficere possint ipso die, et in crastino ad communicandum. Quatuor his diebus nullus a communione se subtrahat, nisi subtrahendi rationabilis causa existat. Celebrata fere missa, reportentur in chorum formae; pulsetur tabula ad vespas. Expleta missa, fiat oratio vespertina supra formas: interea sacerdos, praecedente processione, cum qua ad altare venit, vadat ad locum constitutum, decentissime praeparatum, ibique reponat corpus Domini, incensato ipso loco, et ante repositionem et post repositionem; ante quem locum lumen continue ardeat. Quo completo, vadant in refectorium accipere mixtum: ingressi autem refectorium, faciant ante et retro ante sedilia sua, et confidentes sumant mixtum de pane tantum et potu, quem super justitias suas a refectorariis in scyphis positum invenerint. Dum haec aguntur, cellerarius, et eleemosynarius, et caeteri, quibus injunctum fuerit, introducant pauperes in clauſtrum, et faciant eos ordinate sedere, alterum juxta alterum. Qui pauperes, priusquam clauſtrum introeant, pedes suos abluere debent aqua calida, a camerariis ministrata. Omnia vero in locis convenientibus debent esse praeparata, quae ad mandatum opus sunt necessaria, scilicet aqua calida a camerariis in vasis idoneis parata; alia quoque vasa, ac terſoria ad pedes, manutergia ad manus, a cellerario scyphi, et potus, et si quae sunt hujusmodi; praesto sint ad serviendum famuli camerarii, et aliorum ministrorum, qui ad hoc sunt idonei. Qui prius per eos, quibus jussum fuerit, bene debent esse instructi, qualiter eos servire oporteat. His ita ordinatis, cum visum fuerit abbati, surgant. Reliqui quoque fratres surgentes ante et retro inclinent. Egressi re-

fecto-

refectarium infantes divertant cum magistris suis in scholam suam, ibique stent mixtim cum magistris suis ante pauperes suos: reliqui quoque fratres veniant ante pauperes suos, et stent ordinate ante eos, sicut sunt priores singuli ante singulos; abbas vero duos habeat. Tunc prior iussu abbatis percutiat tabulam tribus ictibus, et inclinantes se flexis ad terram genibus, adorent Christum in pauperibus; abbas vel cantor incipiat antiphonam "Dominus Jesus," et alias, quae conveniunt. Singuli singulis abluant pedes, tergant et osculentur ore et oculis; ablutis cunctorum pauperum pedibus, duo ex fratribus, quibus iussu fuerit, ministrent abbati, unus aquam, et alter manutergium; famuli autem reliquis fratribus; postea accipiens abbas baccilia, et manutergium a fratribus, qui ei servierunt, reliqui fratres a famulis, serviant et ipsi pauperibus: a quibus subsequentes fratres accipientes, ministrent et ipsi per ordinem. Quo peracto, supradicti servitores ministrent abbati, et reliquis fratribus scyphos cum potu. Tum prior percutiat tabulam tribus ictibus, et dicatur ab omnibus moderata voce "Benedicite," et data benedictione, tribuant potum pauperibus, osculantes eorum manus, et receptis scyphis, dent singuli singulis pauperibus duos denarios, aut quot abbas praeceperit, iterum osculantes eorum manus. Ipsos denarios dare debet fratribus cellerarius, aut camerarius, secundum quod abbati visum fuerit; fratres, qui eo anno defuncti sunt, suos pauperes ad hoc mandatum habere debent; similiter et familiares illi, pro quibus unus in hoc mandato pauperes debere poni abbas decreverit. Quibus pauperibus supradicto modo serviant fratres, quibus injunctum fuerit: alter nullus praesumat. Quamdiu ad hoc mandatum, cantant, id est, dum pauperum pedes ac manus lavantur, sedere possunt, qui volunt, eo tamen modo, quo sedetur in choro, uno scilicet sedente inter duos stantes. Dum tamen propinatur potus, sedere possunt omnes, quicunque volunt, alter juxta alterum, non observato illo standi vel sedendi ordine: inter haec secretarius observare debet congrua intervalla, quibus tabulam ad vespertas pulsare debeat; semel videlicet lotis pedibus, et semel lotis manibus. Propinato omnibus potu, reversis singulis in loca sua, prior ter percutiat tabulam. Tunc abbas vel sacerdos mediocri voce dicat capitulum "Ostende nobis Domine." Fratres omnes flexis ad terram genibus respondeant, "Et salutare tuum de nobis:" dehinc inclinati super genua sua tantum dicant "Kyrie eleyson, Pater noster," abbas vel sacerdos dicat mediocri voce "Et ne nos; Suscepimus, Deus, misericordiam tuam; In medio templi tui; Tu mandasti mandata tua; Custodiri minis; Domine, exaudi orationem meam; Et clamor meus ad te veniat; Dominus vobiscum; Oremus: Adesto, Domine Jesu Christe, officio nostrae servitutis, et quia tu pedes lavare dignatus es tuis discipulis, ne despicias opera manuum tuarum, quae nobis retinenda mandasti; sed sicut his exteriora abluuntur inquinamenta corporum, sic a te omnia nostra interiora laventur peccata; quod ipse praestare

digneris." Ad cuius finem omnes respondentes "Amen;" et inclinantes se ante et retro, vadant ad ecclesiam, mediocri voce canentes psalmum "Miserere mei, Deus." Interim secretarius et aliqui fratres secum percutiant tabulas gradatim, eoque modo atque ordine, quo signa pulsari solent in festivis diebus: dicto psalmo, et fratribus in ordine suo in choro stantibus, statim puer incipiat antiphonam "Calicem salutaris;" ad cuius inchoationem petitur venia ab omnibus supra formas dicto psalmo "Magnificat," et repetita antiphona sine finis melodia, curvati supra formas, dicant in silentio, "Kyrie eleyson," "Pater noster;" preces, "Ego dixi, Domine," psalmum, "Miserere mei, Deus," collecta "Prospice, quaesumus, Domine." Si aliquis de foris veniens benedictionem petierit, omnibus horis accipiat ipso die, quo venerit, his tribus diebus: tabulae refectorii coopertae sint: ad cymbalum et super tabulam abbatis ponantur tabulae cum malleolis, versus et benedictiones in refectorio, et "Miserere mei, Deus," post mensam humili voce dicantur, lector sine petita benedictione legat, et sine "Tu autem, Domine," terminet. Interim dum fratres sunt in refectorio, secretarii discooperiant omnia altaria, et parent duo analogia, unum quod in capitulo est, et alterum in monasterio, quod ante collationem in refectarium deportetur; postquam fratres a mensa surrexerint, et de monasterio, ac dormitorio solito more redierint, lavent sibi pedes, ut Sabbato fieri solet; praeparentur cuncta, quae ad mandatum sunt necessaria. Refectis servitoribus, et pedibus ablutis, pulsetur tabula, et ad bibendum in refectarium vadant; post haec egressis fratribus de refectorio, prior claustrum, jubente abbate, percutiat tabulam ad mandatum. Introgressis in capitulum fratribus, priore claustrum sedente in loco abbatis, praecingant se linteis abbas et prior, et inchoante priore claustrum, antiphonam "Dominus Jesus;" veniant in capitulum, abbas ad dexteram, et prior ad sinistram, sequentibus eos fratribus, qui ad servitium eorum ipsa die in capitulo fuerint ordinati; et utrique, flexis genibus, lavent pedes fratrum, et tergant, et osculentur. Camerarii praesto esse debent, qui madefactis tersoriis, alia ministrent, quotiens opus fuerit: lotis omnium, qui in capitulo sunt, pedibus, sedeant foris ante capitulum prior, et praedicti servitores cum eo. Quorum pedes praecinctus tersorio abbas, flexis genibus, abluat, et tergat, et osculetur, servientibus sibi fratribus ad hoc obsequium deputatis. Post haec redeat abbas in sedem suam, ad quem prior praecinctus tersorio veniens cum fratribus sibi deputatis, lavet pedes ejus, et tergat, et osculetur, et ablutis pedibus suis, statim deferat sibi aquam ad abluendas manus, uno eorum, qui sibi servierunt, tenente manutergium: deinde, redeunte priore claustrum in locum abbatis, exeat abbas, et accipientes ipse et prior baccilia cum aqua, et manutergia, duo fratres, qui de coquina ipsa septimana serviunt, qui inter caeteros adjutores ad hujus mandati obsequium ordinari debent, serviant omnibus ad abluendas manus, sicut servierunt ad abluendos pedes. His expletis, exeat abbas

abbas et prior, et servitores eorum, et ante capitulum praebeat eis abbas aquam ad abluendas manus, tenente manutergium uno eorum fratrum, qui ad hoc obsequium ei deputati sunt. Quo peracto, praecedens abbas, et caeteri sequentes eum, introeant capitulum, et faciant ante et retro, sicut solet fieri die Sabbati ab eis, qui mandatum fecerunt. Postea pergat abbas ad sedem suam, surgente conventu, donec sedeat; reliqui similiter ad loca sua; cessante autem cantu, et secretario percutiente tabulam ad collationem, qui petita licentia ad eam percutiendam perrexit, hora congrua ingrediatur diaconus capitulum, qui post manuum suarum ablutionem ad se praeparandum ibit alba, et stola, et Dalmatica indutus, textum evangelii portans, praecedentibus tribus conversis, portantibus candelabra, et thuribulum igne et thure refertum: ipse enim diaconus antequam exeat de monasterio ponere debet thus in ipso thuribulo; quibus ingredientibus capitulum, totus conventus assurgit stans, donec unus versus de evangelico sermone perlectus est; cum autem tempus esse perspexerit, innuat abbas priori, ut vadat percutere tabulam; et cum audierit prior a diacono "Surgite, eamus hinc," percutiat tabulam, sicut solet percuti cymbalum: quod dum fit, surgant omnes, ac praecedente diacono cum textu, et conversis cum candelabris et thuribulo; sequatur conventus in refectorium, sicut fit in Sabbato ad charitatem. Ibi secretarius habeat analogium de ecclesia paratum, impositoque desuper textu, iterum mittat diaconus thus in thuribulum, et incenset analogium et textum. Et sedente majore priore in loco abbatis, ad ejus nutum incipiat diaconus lectionem ab eo loco, ubi dimiserat; et percutiente refectorio tabulam uno ictu, abbas et fratres, qui ad pedes lavandos ipsius adjutores extiterant, vadant ad locum, ubi potus charitatis paratus est, ferente vitreas phialas, aut scyphos fratrum in manibus suis. Et accepto vino in praedictis vasis, tacente lectore, praecedant ad gradum, sicut mos est: refectorarius vero ex quo, accepto potu, incipiunt ire, paulatim percutiat tabulam suam, quousque ad gradum perveniant. Quo cum pervenerint, ter aut quater festinantius percutiat, et cesset. Tunc omnibus humili voce dicentibus "Benedicite," sacerdos hebdomadarius surgat, et eadem voce benedictionem faciat. Benedictione facta, porrigat abbas priori potum, et reliquis, sicut sunt priores; osculans eorum manus, ministrantibus ei fratribus, qui cum ipso potum ad gradum detulerunt: ministrato potu majoribus et infantibus; post majores accedat abbas ad diaconum, qui collationem legit, et, expectato fine incepti versus, praebeat ei potum; dehinc tribus illis, qui de candelabris et thuribulo serviunt, servitoribus abbatis candelabra et thuribulum interim tenentibus: qui et scyphos a diacono et ab eis recipientes, portent ad tabulam abbatis, et super eam ponant. His actis, praedicti servitores abbatis, qui cum eo potum ad gradum detulerunt, ante ipsum gradum simul veniant, et ante et retro faciant, et postea sessum vadant: quibus abbas similiter potum ferat, osculans eorum manus, ministrantibus illi fratribus illis,

VOL. I.

qui ei ad lavandos pedes prioris, et ipsorum servitorum ministraverunt; hoc facto, abbas ad sedem suam vadat, et ante eam ante et retro faciat, assurgente sibi conventu, donec sedeat. Prior vero surgens porrigat illi potum, osculans ejus manum: lecto sermone, quantum abbati visum fuerit, innuente eo, diaconus lectionem absque "Tu autem, Domine," finiat, et, clauso libro, ante et retro faciat, et postea Dalmaticam, et stolam, et manipulum supra analogium ponat; conversi vero candelabra, et thuribulum super mensam abbatis ferant, et ante ipsam mensam ante et retro faciant. Post haec et diaconus, et conversi, ad ipsam mensam sedentes, bibant, diaconus juxta abbatem, conversi juxta diaconum, sicut sunt priores; abbas vero, lecto sermone, statim percutiat uno ictu tabulam, et postea tot vicibus, quot vicibus skillam percuti consuetudo est Sabbato, ad charitatem post mandatum. Interim duo secretarii surgant, et analogium et Dalmaticam, cum textu, et stola, et manipulo, ad monasterium ferant. Post haec abbas surgat, et humili voce dicat "Adjutorium nostrum in nomine Domini;" et eadem voce conventus respondeat, "Qui fecit caelum et terram:" deinde praecedente diacono, cum conversis, candelabra et thuribulum portantibus, sequatur conventus ad monasterium, secretario percutiente tabulam ad completorium, et facta confessione, dicant completorium bini aut terni sub silentio. Post completorium tres orationes, solito more, faciant; prior tabulam percutiat tribus ictibus post orationes infantum, sicut skillam pulsare solet. Notandum est autem in hujus diei obsequio, quia si abbas sufficere valet, omnium fratrum pedes solus in hac die lavare debet, testante enim beato Benedicto, vices Christi agit in monasterio, et maxime in hoc ministerio.

Feria sexta ante nocturna pulsetur tabula in claustro, et ante cellarium, et ante domum infirmorum, ad excitandos dormientes. Post orationes solitas, sicut in quinta feria, quindecim psalmi dicantur, candelae extinguantur, lectiones in primo et secundo nocturno legantur, unde lectae sunt in quinta feria. In tertio nocturno de epistola ad Hebraeos "Fratres festinemus ingredi;" et caetera omnia usque ad Primam, sicut in quinta feria. Ad Primam, pulsata tabula, surgentes nudis pedibus vadant ad monasterium, et sic maneant omnes, donec impleatur diei officium, nisi jussu abbatis calcientur pro nimia asperitate frigoris; quod si evenerit, officio tantum intererunt nudis pedibus. Primam et omnes horas diei, praeter vespervas, usque ad vespervas Sabbati dicant, sicut in quinta feria, excepto quod in quinta feria in alto cantantur hymni, intonantur psalmi, cantantur antiphonae; in his vero duobus diebus haec omnia in silentio et indirectum dicuntur; dicta Prima septem psalmos et litaniam in alto dicant: postea sedeant omnes in claustro, et inchoante abbate, dicant psalterium ex integro; quo completo, vadant ad confessionem, qui voluerint, usque ad horam officii. Appropinquante hora tertia, pulsata tabula, sicut solent, pergant in dormitorium: dehinc abluti et pectinati, pulsata

R r r r

tabula,

tabula, vadant ad monasterium, et factis solitis orationibus, dicant Tertiam. Post Tertiam, pulsata tabula, pergant in capitulum: in quo versus in silentio dicatur, et sententia, sicut in quinta feria de regula legatur. Post sermonem narrentur, et ordinentur, quae agenda sunt usque ad crastinum capitulum: exeuntes de capitulo sedent in claustrum non loquentes, sed cantantes aut legentes; dicta Nona induantur sacerdos, et Levita, et reliqui, qui ad officium sunt servituri: procedant ad altare sacerdos et Levita soli, sacerdos in casula, diaconus in stola, nullaue praemissa supplicatione dicat sacerdos, "Oremus;" et diaconus, "Flectamus genua;" et ad alteram collectam similiter. Altare sit coopertum desuper uno tantum lintheamine; singulos tractus duo in albis canant; passio absque "Dominus vobiscum" legatur; ad quam nec candelabrum, nec thuribulum; et cum perventum fuerit ad locum, ubi dicitur "Partiti sunt vestimenta mea sibi," sint duo de indutis iuxta altare, hinc et inde trahentes ad se duos pannos, qui ante officium super altare missi fuerant, lintheo tamen remanente subtus missale; lecta passione, dicantur orationes solennes, sicut in missali continentur. Pro cunctis ordinibus flectantur genua, nisi pro Judaeis. His expletis, deposita casula, et stolis, revertantur sacerdos et Levita in chorum in albis. Tunc duo sacerdotes, quibus cantor jusserit, induti albis, accedant ad crucem, quae debet esse praeparata, et cooperta ad altare matutinale, quam accipientes, ferant eam paulatim progredientes, et cantantes versus "Popule meus;" duo Levitae in albis, stantes ante gradus ante altare majus, respondant "Αγ. & Θεός," chorus autem dicat "Sanctus Deus:" tunc sacerdotes, "Quia eduxi vos;" Levitae, "Αγ. &;" chorus, "Sanctus;" sacerdotes, "Quid ultra?" Levitae, "Αγ. &;" chorus, "Sanctus." Tunc sacerdotes, crucem ferentes, veniant ante altare, et cum finierint "Sanctus," statim discooperientes eam incipiant ambo antiphonam "Ecce lignum;" et tunc demum omnes flectant genua. Repetatur antiphona cum versibus psalmi "Beati immaculati," quantum cantori visum fuerit: dehinc canantur alia ad hoc servitium pertinentia, quantum opus fuerit; tapetia sint extensa ante altare, super quae prosternantur primum domnus abbas, et induti, interim in locum eorum, qui tenent crucem, succedentibus aliis; deinde caeteri, sicut est ordo eorum. Et non prolixè adorantes, jaceant, sed breviter et pure orantes: postea unusquisque osculetur pedes crucifixi, et post revertatur in chorum; quod si convenerint aliqui, vel clerici vel laici, volentes adorare crucem, portetur eis crux in alium locum, ubi aptius adorent eam, quae, si per chorum transierit, flexis ad terram genibus adoratur a fratribus, non simul omnibus, sed sicut portabitur coram eis. Adorata ab omnibus cruce, portitores ejus elevantes eam, incipiant antiphonam "Super omnia ligna cedrorum," et sic vadant ad locum, ubi eam collocare debent; tunc omnes petant veniam, flexis ad terram genibus. His ita gestis, sacerdos resumpta casula, cum stola, et diaconus stola, praecedentibus

conversis cum candelabris et thuribulo, vadant ad locum, ubi quinta feria corpus Domini fuit repositum: et posito incenso in thuribulo, incenset illud, et sic tradat diacono ad reportandum. In eundo et redeundo conversos sequatur diaconus, sacerdos extremus veniat. Cum appropinquant altari, adorent omnes fratres, flexis genibus, corpus Domini: collocato super altare Christi corpore, facta in calice vini et aquae commixtione, dicta a sacerdote cum diacono confessione, facta suppliciter a sacerdote ad altare oratione, incenset sacerdos corpus Christi, et calicem; deinde dicat, mediocri voce, "Oremus, Praeceptis salutaribus," et caetera, usque "Et ne nos inducas in tentationem;" et chorus respondeat "Sed libera nos a malo;" dehinc sacerdos in silentio, "Libera nos, quaesumus, Domine," et caetera, usque "In unitate Spiritus Sancti Deus;" et post, moderata voce, "Per omnia secula seculorum," et respondente choro "Amen," nihil amplius dicat; missaque in calicem, sicut solet, particula dominici corporis, communicet se, et fratres omnes, sine osculo pacis. Communicatis omnibus, pulsatur tabula, et fiat oratio vespertina; qua completa, exeant in claustrum, et lavent pedes de aqua calida, et calcient se diurnalibus suis. Postea, pulsatis tabulis, redeuntes in chorum, dicant vespertas in silentio, eisdem, sicut in quinta feria, psalmis, antiphonis, precibus, collectis, nisi quod pro psalmo "Voce mea," qui dictus est quinta feria: hac die dicitur psalmus "Benedictus Dominus Deus meus." Dictis vespertis et pulsata tabula, eant in refectarium, ubi reficiantur pane tantum et aqua, et herbis crudis: cibi fratrum coquantur in coquina, sicut caeteris diebus, et inde portentur ad eleemosynam: solitus quoque potus detur pauperibus; reficiente conventu, secretarii adjunctis sibi sacerdotibus, quot necessarii fuerint, et quibus jussum fuerit, remaneant in ecclesia, ad ablunda altaria omnia, quae prius lavanda sunt aqua, deinde vino; refectis servitoribus, postquam de monasterio et dormitorio in claustrum redierint, pulsata tabula, fratres eant in refectarium propter servandum ordinem, quasi ad bibendum, et bibant aquam, qui voluerint, alium potum minime; illis exeuntibus de refectario, et in claustrum residentibus, facto congruo intervallo, pulsatur tabula, et vadant omnes ad collationem; a qua, jubente abbate, percussa a priore tabula, surgentes pergant in refectarium ad charitatem bibendam.

Sabbato sancto percutiatur tabula ante nocturna sicut in sexta feria, et caetera similiter fiant, usque ad Primam; in tertio nocturno legatur de epistola Pauli apostoli, "Christus assistens pontifex futurorum." Ad Primam surgant in nocturnalibus suis; Primam, et septem psalmos, et litaniam, et caeteras horas, usque ad vespertas dicant, sicut in sexta feria; in capitulo legatur sententia de regula sancti Benedicti, et disponantur quae agenda sunt, usque ad paschale capitulum; ante capitulum et post capitulum debent secretarii monasterium et omnia altaria ornare, cereos ubicunque esse debent collocare, cereum ad benedicendum in loco suo stabilire; in

in quo a cantore scribi debet quotus annus ille sit ab incarnatione Domini, et crux designari infixis in quinque locis quinque granis incensi; post Nonam induantur, qui officium sunt celebraturi, et ad officium specialiter servituri, et infantes omnes, sacerdos alba, et stola, caeteri albis induti, in chorum redeant. Dehinc procedant ad sacrandum ignem, canentes psalmum quinquagesimum; primus omnium secretarius, qui hastam portat, in qua sacratum ignem reportet. Dehinc portitor aquae benedictae: post hos, qui portant crucem, et thuribulum: dehinc sacerdos, qui ignem sacraturus est: post quem infantes; dehinc reliqui induti; post quos alii fratres, sicut procedunt in dominicis diebus; sacratio igne, projiciat sacerdos aquam benedictam super eum, et postea ex carbonibus ipsius ignis impleatur thuribulum; quo impleto, imponat sacerdos thus, et incenset ignem; tunc accendatur cereus, quem portare in hasta debet secretarius; accendatur et candela in laterna, ut si forte in eundo extinguatur cereus, ex ea accendatur; hanc laternam portare debet unus de magistris puerorum. Ad hanc processionem candelabra non portantur: eundem ordinem servant in redeundo, quem habuerunt in eundo. Revertentes dicant hos psalmos "Deus in nomine tuo: Miserere mei Deus, miserere mei: Deus misereatur nostri: Deus in adjutorium:" in sede episcopali canatur a duobus pueris hymnus "Inventor rutili." Ignis sanctificatus, qui in claustro remansit, a famulis cellarii colligatur, et ex hoc igne omnes foci in omnibus officinis prius extincti iterum accendantur. Plurima monachorum coenobia faciunt hanc ad sanctificandum ignem processionem, in quinta etiam feria et sexta; secretario praeferente cereum in hasta, vel virga in quinta feria; priore in sexta; abbate in Sabbato. Processione in chorum reversa sine candelabris et thuribulo, sacerdos indutus casula procedat ad altare: diaconus vero stola et Dalmatica indutus, veniat ad abbatem; et petat ab eo benedictionem; dehinc vadat ad cereum, et benedicat eum, nec ante benedictionem, nec post benedictionem ante et retro faciens, unus autem ex conversis, cum tempus fuerit, indicante cantore, deferat abbati ignitis carbonibus plenum thuribulum: in quo thure injecto accedat ad diaconum, et juxta eum sit, ut cum tempus fuerit, accipiat diaconus ab eo thuribulum, et incenset cereum. Secretarius vero sit paratus, ut cum dictum fuerit "Rutilans ignis accendit," statim accendat cereum: benedictione peracta, diaconus, deposita Dalmatica, et stola, ad suum locum in chorum revertatur; cereus vero non extinguatur, usque in crastinum post vespervas, lectiones statim inchoentur, sacerdos absque diacono dicat orationes ad altare, sicut sunt per ordinem; ultima oratione dicta, cantor, et alter frater, quem voluerit, induti cappis incipiant in choro litaniam ternam, hoc modo, cantores "Kyrie eleyson;" dexter chorus similiter respondeat "Kyrie eleyson;" deinde sinister, et caetera eodem modo usque ad finem litaniae: ternos sanctos de unoquoque ordine dicant: ad singula sanctorum nomina uterque chorus inclinet, cantores ad nul-

lum: incepta litania, fratres accedant ad formas, sicut in duodecim lectionibus, ad Tertiam sacerdos revertatur in secretariam et deposita casula et stola, redeat in chorum. Cum dixerint cantores "Omnes sancti orate pro nobis," exeant de choro sacerdos, Levita, subdiaconus, tres conversi, et induat se sacerdos casula, Levita Dalmatica, subdiaconus tunica. Finita litania, pronuncient cantores tribus vicibus alta voce "Accendite," et tunc primum accendantur candelabra, et caetera luminaria, quae ante altare, et circa altare sunt, et cantores incipiant festivum "Kyrie eleyson," et sacerdos, cum processione solita, ad altare procedat, et signa tunc pulsari incipiant, nec desinant, usque ad finem "Kyrie eleyson." Et tunc primum det cantor cappas iis, qui "Alleluia" et tractum cantaturi sunt. Finito "Kyrie eleyson," incipiat sacerdos, "Gloria in excelsis Deo." Quando legatur evangelium, non teneantur candelabra, sed solum thuribulum: in hac consuetudine concordant omnes fere principales monachorum ecclesiae, quae nostro tempore majoris auctoritatis sunt, sicut et in eo quod offerenda, et "Agnus Dei" et "Communio" ad hanc missam non dicuntur, licet caetera festive dicantur. In quibusdam quoque non improbandae auctoritatis coenobiis, nec ante sacerdotem ad altare procedentem hac die candelabra portantur. Celebrata fere missa, sacerdote incipiente "Per Dominum nostrum," incipiant pulsari duae skillae ad vespervas, ut mos est in maximis festivitibus: responso "Deo gratias," ad "Ite missa est" fiat oratio vespertina; qua facta vadant infantes in refectorium, si aliqui adeo parvi sunt, ut usque post vespervas expectare non possint; interim pulsantur majora signa, duo et duo; ad extremum pulsatis omnibus signis, canantur vesperae, ut decet, sollemniter: hebdomadarius cantor incipiat "Alleluia" ex aliqua antiphona, ex qua cantor praeceperit; psalmi "Confiteantur," capitulum, "Si confurrexistis," responsum, "Angelus Domini locutus est," hymnus "Ad coenam agni;" versus, "Resurrexit Dominus;" ad "Magnificat," "Vespere autem Sabbati;" collecta, "Deus, qui hanc sacratissimam noctem." Post vespervas procedant ad crucifixum.

Die sancto Paschae ante vigilias matutinas pulsantur omnia signa, dehinc duo et duo, sicut mos est; ad invitatorium quatuor in cappis, psalmi a beato Benedicto instituti, id est "Domine in virtute tua" et caeteri; ad lectiones circumferantur thuribula, sicut in die dominicae Nativitatis institutum est: totum denique officium more monachorum agatur: processio ad crucifixum post matutinas laudes, et post vespervas, per totam istam septimanam vadat; missa matutinalis hac die cum una collecta; processio in cappis: ad vespervas psalmi regulares id est "Dixit Dominus" et reliqui, qui diebus dominicis dici solent; super psalmos antiphonae, quae ad matutinas laudes dictae sunt. Tribus sequentibus diebus ante vigilias pulsantur signa, duo et duo; ad invitatorium tres in cappis; psalmi feriales dicantur, sex sub una antiphona, et sex sub alia; duo et duo primum, et

et secundum responsum; tertium tres laudes sub una antiphona; ad thuribula duo sacerdotes cappis induti ad laudes, et ad vespas; missa matutinalis cum una collecta: ad maiorem omnes sint cappis induti; ad vespas per totam hebdomadam sub una antiphona dicantur psalmi, qui in die Paschae ad vespas dicti sunt. Tribus sequentibus diebus, ad invitatorium duo in froccis; ad nocturna psalmi feriales, tres lectiones de pronunciato evangelio; maior missa, et caetera omnia, sicut in duodecim lectionibus. In hac hebdomada non loquantur in claustris: missa matutinalis "Resurrexi," omnes horae cum antiphonis canantur: Sabbato tantum ad vespas psalmi cum "Alleluia" dicantur.

Octavo die ad invitatorium tres in cappis: ad lectiones legantur paschales sermones; in tertio nocturno pronuncietur evangelium "Cum esset sero;" missa matutinalis "Quasi modo geniti;" processio in albis: maior missa "Resurrexi," ad quam sint omnes cappis induti; feria secunda ponatur ad legendum liber Actuum apostolorum usque ad sequentem dominicam; ad utrumque nocturnum, et ad omnes horas "Alleluia" dicatur, usque ad ascensionem Domini: post capitulum pulsata tabula, loquantur in claustris; post Nonam, cum exierint de refectorio, pergant in capitulum, et supplicent ante et retro, pulsetque prior tabulam tribus ictibus, dicatque ter, "Deus in adiutorium meum intende: Domine ad adjuvandum me festina;" et conventus idem ter respondeat adjungentes "Gloria Patri, Kyrie eleyson; Christe eleyson, Kyrie eleyson, Pater noster;" et prior "Et ne nos," "Adiutorium nostrum in nomine Domini," conventus, "Qui fecit caelum et terram;" et a priore dicto "Benedicite," post loquantur in claustris: hic loquendi ordo teneatur usque ad idus Septembris privatis diebus, nisi jejunium fuerit.

A dominica prima post octavas Paschae, legatur Apocalypsis, et canatur historia "Dignus es Domine" duabus septimanis. A dominica tertia usque ad ascensionem Domini legantur septem canonicae epistolae, et canatur historia "Si oblitus:"

Diebus Rogationum dictis matutinis pro defunctis, fratres ad lectos redeant, et qui volunt, plus solito dormiant: his enim diebus meridianis horis non dormiunt, nec aliquo sonitu, ut aliis diebus mos est, mane excitantur, sed cum tempus congruum visum fuerit, excitare debent infantes magistri eorum, quam quietius possunt. Quibus in claustris legentibus, surgant sine mora, qui in lectis adhuc quiescunt. Post Primam, et familiares psalmos Primae, et septem psalmos et litaniam, dicatur missa de jejunio ad majus altare: post cujus primam orationem dicantur aliae, quae ad maiorem missam quotidianis diebus dici solent, addita in fine alia, id est, "Sanctorum tuorum intercessionibus." Omnes offerant ad pacem, solus prior, aut qui in loco prioris est, vadat. Sententia de regula legatur in capitulo, et ordinetur processio. Post Tertiam sumant mixtum pueri, et infirmi, qui jejunare non possunt. Cantata Sexta, vadant in dormitorium, sicut alio tempore, quando meridia-

nis horis in lectis quiescere solent, et facto intervallo parvissimo, pulsetur skilla; dehinc nudis pedibus de dormitorio descendant, manus abluant, ad ecclesiam vadant, orationem faciant. Qua facta, incipiat infans antiphonam "Exsurge Domine." Interim pulsentur duo signa: cantata antiphona, dicat sacerdos "Ostende nobis Domine misericordiam tuam:" sequatur "Kyrie eleyson, Pater noster," psalmus "Deus misereatur nostri;" in crastino "Deus in adiutorium meum;" dehinc sacerdos "Et veniat super nos," collectam pro peccatis. Post ea sonantibus signis, exeant processuri canentes, incipiente cantore, quae ad processionem pertinent, praecedant famuli cum vexillis, sequetur conversus cum aqua, post quem alius cum cruce: dehinc subdiaconus ferens textum, post quem fratres laici, dehinc infantes cum magistris, post quos cantores, extremis prioribus, et praecedentibus junioribus, sicut est ordo eorum; in egressu monasterii sint famuli camerarii, habentes ibi baculos praeparatos, quos tribuant fratribus ad se sustentandos: cum pervenerint ad ecclesiam, ad quam ituri sunt, incipiat cantor antiphonam vel responsum de sancto, in cuius honorem fundata est ipsa ecclesia; intrantes fratres reddant baculos praedictis famulis, ab eisdem iterum recepturi exeuntes. Finito incepto cantu, dicat statim sacerdos capitulum de sancto illo, et collectam cum "Dominus vobiscum" alta voce et sollemniter; infans "Benedicamus Domino." Quo dicto, inclinantes se faciant orationem. A qua, facto signo, surgentes inclinent ante et retro. Dum haec fiunt, sacerdos et Levita et caeteri, qui circa altare servituri sunt, praeparare se debent ad celebrandam missam, secretarius quoque pallio et honestis pannis altare decenter parare; omnia enim, quae ad hoc servitium sunt necessaria, instantia secretarii illuc prius debent esse delata. Paratis omnibus, celebretur iterum missa de jejunio: post primam orationem dicatur oratio de sancto illo, cuius est ecclesia, nullaue amplius: celebrata fere missa, duo fratres, qui cappis induti, debent dicere "Agnus Dei," ad portas monasterii inclinantes se ante et retro, regrediantur, sumentes secum aliquos ex famulis, quibus iussu fuerit, et dicentes inter se litaniam, quam conventus in reditu cantaturus est; expleta missa, accedant statim fratres, quibus iussu fuerit, et stantes in medio pronuncient litaniam: interim sacerdos, et qui ad missam servierunt, expediant se, et sic revertantur in chorum. Post "Sanctum Johannem et omnis chorus prophetarum," pronuncient illum sanctum duabus vicibus, in cuius nomen est ecclesia dedicata; postea inclinantes se omnes ante et retro, regrediantur eo ordine, quo venerunt; cantores litaniae producant aut brevient ipsam litaniam, secundum quantitatem itineris, qui in redeundo pergere debent post infantes, ante reliquum conventum cantorum. Cum autem processio rediens ante monasterii introitum venerit, statione facta, litaniam finiant: qua finita, cantores ejus in ordinem suum redeant, et praedicti duo cantores, qui praecesserant cappis induti, nudis pedibus ante portas mona-

monasterii stantes dicant "Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis." Chorus similiter respondeat; cantores "Suscipe deprecationem nostram, qui sedes ad dexteram Patris:" chorus "Agnus Dei" sicut supra: cantores "Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto, sicut erat in principio, et nunc et semper et in secula seculorum, Amen." Interim praecedentibus, qui vexilla portant, et caetera, quae superius dicta sunt, sequantur cantores, et reliquus conventus; dicta "Gloria" respondeat conventus "Agnus Dei" ut supra. Conventu intrante monasterium, pulsantur signa; cantores "Exaudi Deus:" conventus "Voces nostras," cantores "Exaudi Christe," conventus "Miserere nobis," cantores "Exaudi Deus," conventus "Orationem populi tui." Cunctis fratribus chorum ingressis, collocata cruce, et reliquis, quae portata sunt, in locis suis, praedicti duo cantores in medio chori stantes pronuncient litaniam "Sancte sanctorum Deus, miserere nobis," priores a parte altaris sint, reliqui post eos, sicut est ordo eorum. Expleta litania pulsetur signum ad Nonam, factaque oratione Nonae, vadant in claustrum lavare pedes; quibus lotis revertentes in chorum, pulsato alio signo cantent Nonam; ad vespervas secunda et tertia feria, pulsantur signa, sicut privatis diebus; inter signa dicantur psalmi "Deus auribus nostris;" post vespervas de omnibus sanctis, dicantur vesperae mortuorum: vigilia mortuorum his diebus non agatur, si processio extra claustrum perrexerit; alioquin agatur, sicut solet: his tribus diebus ad nocturna, capitula; et collectae de resurrectione, et ad vespervas secundae et tertiae feriae; ad matutinas vero laudes, et ad Tertiam, et ad Sextam, et ad Nonam, capitula et collectae de jejniis. Si in his tribus diebus festivitas duodecim lectionum evenerit, totum servitium noctis, et diei, de ipsa festivitate agatur: dicta Tertia et pulsatis omnibus signis, missa ipsius festivitatis, sicut alio tempore solenniter celebretur; processio vadat, sicut aliis diebus, excepto quod calciati, et sine baculis ibunt. Missa jejunii ad monasterium, quo processerint, celebretur. Si autem festivitas trium lectionum evenerit, commemoratio ipsius tantummodo fiat ad vespervas, et ad matutinas laudes, et ad priorem missam de jejunio.

Sabbato in vigilia Pentecostes surgentes a meridiana abluti, et pectinati ad ecclesiam veniant, et oratione facta induantur officium celebraturi; et ad officium servituri; agatur officium festive, sicut in Sabbato sancto; cantor, et alius frater, quem voluerit, induti cappis pronuncient litaniam ternam, sicut in vigilia Paschae; cum pronunciatum fuerit "Accendite," accendatur cereus benedictus, et reliqua luminaria; unus enim cereus solummodo ante illam horam debet esse accensus ante altare; cum inceperint "Kyrie eleyson," pulsantur omnia signa; sequatur "Gloria in excelsis Deo:" ad evangelium teneantur candelabra, et thuribulum; post missam pulsatis duobus majoribus signis, faciant orationem Nonae etiam duo cantores in cappis. In crastino et totis octavis agatur sicut in paschali solennitate, et octavis paschalis solennitatis, nisi quod octava

VOL. I.

hujus festivitatis die, utraque missa est "Spiritus Domini."

Feria secunda, si nulla festivitas sit, dicatur missa "Domine in tua misericordia." Hac hebdomada inchoanda sunt jejunia, quae regula praecipit, quarta et sexta feria usque ad idus Septembris, nisi rationabilis causa existat, cur abbas vel prior bis reficiendi licentiam tribuat; post capitulum ipsis jejuniorum diebus, sedeant in claustro loquentes: secretarius vero non pulsabit minimum signum, sicut consuetudo est, post capitulum, ad apparatus missae: post Tertiam pergant infantes, et minuti sanguine, et infirmi, quibus licentia data est accipere mixtum; post Sextam agatur meridiana: a qua surgentes nudis pedibus, in claustrum veniant, afferentes calciamenta sua; post haec abluti, et pectinati veniant in ecclesiam, et facta oratione pulsatisque duobus signis, inchoet infans "Exsurge Domine," et caetera, sicut longe superius dictum est; hic ordo servandus est feria quarta et sexta usque ad festivitatem Omnium Sanctorum, nisi sit vigilia, cujus missa solenniter celebretur, tunc enim processio ex toto dimittitur.

Dominica prima post octavas Pentecostes cantantur hymni ad nocturna, et ad matutinas laudes, "Nocte surgentes:" "Ecce jam noctis," qui canendi sunt dominicis diebus, usque ad dominicam primam mensis Octobris, ponantur ad legendum libri Regum, et Paralipomenon, usque ad dominicam primam mensis Augusti; historia "Deus omnium." Dominica primi mensis Augusti ponant Salomonem usque ad dominicam primam mensis Septembris, responsoria "In principio."

Dominica prima mensis Septembris ponant Job, Tobi, Judith, Hester, Esdram, usque ad dominicam primam mensis Octobris.

Ab idibus Septembris privatis diebus agantur continue jejunia, quae regula praecipit, atque ipsa die iduum incipiant jejunare, sicut sanctus Benedictus instituit, una tantum vice loquantur in claustro, usque ad calendas Octobris, id est, post capitulum usque ad Tertiam. Post Sextam in dormitorium vadant, et post parvissimum intervallum pulsato minimo signo descendant, lavent, ad monasterium pergant, factaque oratione dictaque litania, missam celebrent. Celebreta fere missa, pulsetur signum ad Nonam. Post missam, facta oratione, pergant servitores accipere mixtum. Quibus revertentibus, pulsato alio signo, canatur Nona.

Quinque sunt praecipue festivitates, id est, natale Domini, resurrectio ejus, Pentecoste, assumptio sanctae Dei genitricis Mariae, festivitas Loci. Servatis omnibus, quae de Sabbato sancto dicta sunt, in harum festivitatum vigiliis ornetur totum monasterium, et omnia altaria, secundum facultatem loci, sicut honestius fieri potest; mudentur officinae, et claustrum: sedilia refectorii, capituli, claustri tegantur, bancalibus sternatur juncus. Ad missam jejunii induantur honeste, qui eam sunt celebraturi; sacerdos honorifice; diaconus Dalmatica; subdiaconus tunica; tres conversi, cantor hebdomadarius cappa, duo fratres ad responsoria; ante missam pulsantur signa, sicut in festis diebus,

S s s s

lita-

litaniam minime dicatur; "Kyrie eleyson," festivum canatur, una tantum collecta dicatur. Si festivitas in hac die evenierit, missa matutinalis de ea cantetur. Ad Nonam duo majora signa pulsantur, ad vespervas duo minima, dehinc gradatim duo et duo, ad extremum omnia. Inter signa luminaria monasterii omnia accendantur. Ante singula altaria, quae extra presbyterium sunt, singula luminaria ardeant: antiphonas super psalmos, quibus cantor praeceperit, incipiant, responsum quatuor in cappis canant, antiphona ad "Magnificat" ter dicatur; abbas et prior cappis induti incensent utraque presbyterii altaria, ante, et desuper utrique simul singula singula latera; parati sint duo alii sacerdotes hebdomadarii, scilicet majoris et minoris missae, qui thuribula de eorum manibus accipiant, et hinc et inde per altaria, quae extra sunt, circumferant: qui revertentes in chorum abbati prius, priori postea ferant, post eis, qui responsum cantaverunt, non ambo simul, sed unus hinc, et alter inde; dehinc duo conversi in albis caeteris fratribus. Abbati de libro serviat, qui thuribulum de ejus manu accepit. In his vigiliis tabulae refectorii debent esse coopertae.

In crastino ante nocturnas vigilias ad excitandos fratres pulsantur omnia signa; dehinc gradatim duo et duo, ad extremum omnia. Ad invitatorium quatuor in cappis. Terna responsoria in tribus nocturnis duo et duo; quartum quatuor, octavum quinque, duodecimum sex canant. In tribus nocturnis, dum legitur tertia lectio, duo sacerdotes cappis induti incensent altaria majus et minus; dehinc ferant abbati, et priori, et caeteris fratribus, per ordinem; octavum et duodecimum responsum post "Gloriam" a capite repetantur; pronunciato evangelio altare discooperiatur, et omnia luminaria accendantur. Ad "Te Deum laudamus" duo majora signa pulsantur; lecto evangelio, collecta dicta, pulsatis omnibus signis, inchoet sacerdos matutinas laudes, dehinc in vestiarium reversus, casulam et stolam deponat, et sic in alba, cum manipulo in chorum redeat, incepto hymno exeat, manipulum deponat, cappam induat, et cum alio fratre similiter induto, sicut ad hesternas vespervas cum thuribulis per altaria vadat, duobus conversis cum eis indutis in albis. Si abbas evangelium legerit, post evangelium indutus cappa in chorum revertatur: antiphona ad "Benedictus" ter dicatur; ad Primam duo majora signa pulsantur. Tres cerei ante altare accendantur, similiter ad Tertiam, et Sextam et Nonam; capitulum breviter peragatur. Missa matutinalis cum una collecta et praefatione dicatur; dum sacerdos in canone est, remanentibus infantibus cum magistris suis in choro, qui ante missam debent esse induti, caeteri pergant induere se, qui accipientes a secretario vestimenta extra secretariam se induant. Si vero locus parvus est, exeant aliqui in claustrum vel capitulum, et ibi induant se: meliores vero albae tribuantur prioribus et honestioribus personis; unusquisque mox ut indutus fuerit, revertatur in chorum; missa peracta, si dies dominicus non fuerit, cessante majore signo, quod

incepta ultima collecta missae pulsari coepit, fiat oratio Tertiae. Post orationem, pulsato alio signo, cantetur Tertia; si vero dies dominicus fuerit expleta matutinali missa, non pulsato adhuc Tertiae signo, fiat aqua benedicta, sicut aliis dominicis diebus fieri solet, dum cantant "Asperges me" pulsetur majus signum ad Tertiam. Aspersa aqua benedicta, vadat sacerdos per officinas cum portitoribus aquae, et crucis: cessante signo fiat oratio Tertiae. Qua expleta, pulsato alio signo canatur Tertia; sacerdos intrem, qui per officinas ivit, revertens ante introitum monasterii, dicat orationem solitam; dehinc intrans ante unum de altaribus via sanctorum; dicta Tertia, distributis cappis, dispositis in choro a cantore, qui ea, quae portanda sunt, portare debent, exeant omnes hoc ordine processuri; primum conversus ferens situlam cum aqua benedicta, dehinc duo portantes duas crucis, post quos duo cum duobus candelabris accensis, desuper cereis, alii duo ferentes duo thuribula, igne et thure plena; hos sequantur duo subdiaconi tunicis induti, portantes duos evangeliorum textus, post quos infantes cum magistris suis: extremi abbas, et priores, praecedentibus aliis binis et binis, sicut est ordo eorum. Cum processio de choro incipit exire, pulsantur duo majora signa, non cessatura usque dum processio in chorum sit reversa, cessentque alia signa; procedentes per majores januas monasterium introeant, et ante crucifixum stationem faciant. Qua facta expleto cantu, quem inceperant, incipiat abbas, vel cantor quod ad ipsum diem pertineat, et sic sonantibus omnibus signis chorum introeant, eisque cessantibus missam incipiant. Ante missae introitum sternatur unum, aut duo tapetia per transversum chori, ubi stare debeat cantor, et caeteri, quos ad se vocaverit ad chorum regendum: omnes cerei, qui in coronis sunt, et caetera luminaria, quae in choro, et presbyterio, et ante crucifixum sunt, accendantur. Cantor provideat quot, et qui, quae singulariter cantanda sunt, cantent. Ad sequentiam duo majora signa pulsantur. "Communio," si opus fuerit, repetatur cum versu, et "Gloria Patri." Expleta missa pulsantur omnia signa, unusquisque vestimentum suum, et cappam, utraque bene plicata deferat secretario ad arcam; festivae mappae super tabulas refectorii sint extensae, ita ut ante pendeant. Sint et quotidianae, lotae tamen, super quas manducant fratres: manutergia etiam candida, et honesta super terforia quotidiana sint extensa: quae manutergia post capitulum a camerariis sunt extendenda; nullus tamen fratrum debet ibi manus tergere, nisi solummodo ad refectionem primam, et sero ad coenam. Ad Nonam duo majora signa pulsantur. Ad vespervas agatur de signis, et cereis, sicut actum est ad vespervas praecedentis diei. Post coenam refectionis servitoribus, colligant refectorarii mappas festivas, et bene plicatas reddant celerario conservandas; camerarius vero honestiora terforia accipiat et custodiat.

Sunt aliae festivitates, quae magnifice celebrantur, quamvis non aequaliter superioribus, sunt autem hae: Epiphania; purificatio sanctae Mariae;

riae; festivitas sancti Gregorii; annunciatio Christi; octava dies paschalis solennitatis; festivitas sancti Alfegi martyris; ascensio Christi; festivitas sancti Augustini Anglorum archiepiscopi; octava Pentecostes dies; nativitas sancti Johannis Baptistae; passio apostolorum Petri et Pauli; translatio sancti Benedicti; nativitas sanctae Mariae; festivitas sancti Michaelis; festivitas Omnium Sanctorum; festivitas sancti Andreae; dedicatio ecclesiae; harum omnium festivitatum praecedentibus diebus ornentur altaria, presbyterium, chorus, membra monasterii, ex utraque parte chori; pulsantur signa sicut in praecipuis festis, accendantur duae partes cereorum coronae presbyterii, et omnia luminaria, quae circa majus altare sunt, et cereus ante crucifixum: antiphonae, si propriae habentur, quibus cantor praeceperit, super psalmos imponant; sin autem, cum una antiphona de ipsa festivitate canantur; responsum duo in cappis; antiphona ad "Magnificat" bis dicatur; duo sacerdotes cappis induti ad thuribula, sicut superius de praecipuis festivitibus dictum est. Missae vigiliarum ascensionis Christi, Johannis Baptistae, apostolorum Petri et Pauli, Omnium Sanctorum festive celebrentur: si quaelibet harum vigiliarum, vel alia aliqua, quae festive celebretur, dominica die evenierit, totum servitium noctis, et missa matutinalis de dominica agatur; major vero missa, cum "Alleluia" post responsum de vigilia dicatur, excepta dominicae Nativitatis vigilia, in qua, si ita evenierit, in tertio nocturno de ipsa vigilia cantatur, et legitur. In crastino ante nocturnas vigilias pulsantur signa, bina et bina, dehinc simul omnia: ad invitatorium tres in cappis, tria responsoria in tribus nocturnis duo et duo canant, quartum tres, octavum quatuor, duodecimum quinque, quod post "Gloriam" a capite repetatur; pronuntiato evangelio altare discooperiatur; luminaria, sicut ad vespas praecedentis diei, accendantur; antiphona ad "Benedictus" bis dicatur, et thuribula similiter circumferantur; ad Primam duo signa pulsantur, tres ceree accendantur, similiter ad Tertiam, et Sextam, et Nonam; ornentur sedilia, extendantur mappae et terforia, sicut supra dictum est: missa matutinalis de ipsa solennitate cum una collecta, nisi sit festivitas alicujus sancti, unde commemoratio fiat; quod si evenierit, matutinalis missa erit de sancto, et collecta prima, secunda de ipsa solennitate, et non amplius: sacerdotes ad missas privatas similiter collectam unam: dicta matutinali missa canatur Tertia, celebretur missa in cappis, excepta purificatione sanctae Mariae, in qua ad missam sint omnes albis induti propter cereos, praeter cantorem, et eos, qui circa eum sunt, quos cappis etiam indutos esse oportet. Excipiuntur quoque beati Gregorii et dominicae Annunciationis festivitates, quando inter Quadragesimam celebrantur. In his enim similiter sint omnes albis induti, praeter supradictos, et eos, qui responsum et tractum cantant: hi namque, praecipiente cantore, accedentes ad cantandum cappas in choro induant, et cum percantaverint venientes in vestiarius, eas ibi deponant: cantor quot, et quos voluerit ad se vocet: numerus cantantium responsum,

et "Alleluia," et caetera, quae cantanda sunt, in arbitrio cantoris sit. Celebrata missa, pulsantur omnia signa; si aliqua harum festivitatum dominica die evenierit, dicta matutinali missa, fiat aqua benedicta, et processio per claustrum, sicut solet dominicis diebus, omnes tamen sint albis induti. Ad Nonam pulsantur signa duo, et agantur vespas, sicut praecedente die. Festivitatem beati Gregorii inter superiores ideo computamus; quia nostrae, id est, Anglorum gentis apostolus est. Si dominicae Annunciationis festivitas aliqua Quadragesimae dominica evenierit, in crastinum differatur; alioquin servitium dominici diei restaurari non posset; vespas usque ad capitulum de dominica agantur, capitulum de festivitate dicatur; post primam collectam commemoratio dominicae diei fiat: si Sabbato evenierit, totum diei servitium de ipsa solennitate agatur. Post primam vespertinam collectam, collecta de dominica dicatur, excepto Sabbato ante Palmas, in quo si haec festivitas evenierit, de ipsa festivitate agatur servitium usque ad capitulum vespertinum. Ipso die duo fratres in froccis responsum cantent, unus sacerdos cappa indutus altaria incenset; post primam collectam commemoratio festivitatis fiat. Si vero tertia feria post Palmas evenierit, festivitas quidem, sicut dictum est, celebretur, sed fratres in crastino radantur, et tunc post capitulum, et post Sextam in clauetro loquantur. Qui autem ipso die balneari non poterunt, in crastino qui voluerint balneentur. Si vero quinta feria vel sexta vel Sabbato ante Pascha, vel in ipsa paschali solennitate, vel tribus sequentibus diebus evenierit, in quintam feriam post paschalem solennitatem differatur; festivitas ista tunc ita solenniter agatur, sicut paschalis solennitas, excepto quod pro skilla ante nocturnas vigilias ad excitandos fratres classicum non pulsetur, nec processio fiat; antiphonae, et responsoria, quae in hac festivitate in Quadragesima canerentur, in hoc quoque tempore, cum adjunctis "Alleluis" canantur; versiculi quoque omnes cum finali "Alleluia" dicantur: invitatorium, "Alleluia Alleluia" secundum melodiam invitatorii, "Ave Maria," cantica de adventu Domini.

Die ascensionis Christi fiat processio in albis, vel extra claustrum circa monasterii curiam, praecedentibus vexillis, et reliquiis cum reliquis, quae ad festivam processionem praecedere solent, vel per claustrum sine vexillis. Ex quo incipit processio exire, pulsantur duo signa, sicut superius dictum est, in die nativitatis sanctae Mariae: ad vespas psalmi, "Dixit Dominus; Laetatus sum in his; Nisi Dominus; Memento Domine;" cum antiphona "De fructu ventris tui," qui psalmus cum hac antiphona quartus dicitur in omnibus festivitibus sanctae Mariae. In festivitate sancti Michaelis psalmi ad vespas "Dixit Dominus; Confitebor; Beatus vir:" aliud "Confitebor" cum antiphona "In conspectu angelorum."

Vigilia Omnium Sanctorum ad vespas psalmi cum antiphonis de ipsis psalmis, qui quotidie ad eorum memoriam solent dici; preces, "Post partum virgo" et caetera: cum dictum fuerit "Adducentur regi virgines post eam" adjungatur

jungatur "Pro fratribus nostris absentibus; Mite eis Domine auxilium de sancto;" "Domine exaudi orationem; Domine Deus virtutum; Dominus vobiscum:" post collectam commemoratio solummodo de sancta cruce. In crastino ad laudes similiter preces "Post partum virgo:" ad vespervas psalmi, et super psalmos antiphonae, sicut praecedente die; dictis vespervis pulsantur omnia signa, et productius solito cantantur vespervae pro defunctis, nisi in crastino sit dies dominicus, vel quaelibet festivitas duodecim lectionum, collecta una "Fidelium Deus," sequente autem nocte ad vigiliam mortuorum, pulsantur similiter omnia signa. Ipsa die sacerdotes omnes celebrent missas, pro omnibus fidelibus defunctis. Qui vero sacerdotes non sunt, injungantur eis in capitulo psalmi pro missis. Agatur missa matutinalis festive, pulsantur omnia signa, cappa sit in choro; Levita, et subdiaconus casulis induantur, duo infantes responsum in albis, duo majores fratres tractum similiter in albis, tres conversi ad thuribulum et candelabra: septem diebus plena officia, usque ad triginta dies "Voce mea et verba mea." In festivitate dedicationis ecclesiae cerei accensi ad priores vespervas per omnia altaria, quae ipsa die sacrata fuerunt, non extinguantur usque in crastinum post completorium. Cantica "Laetare Jerusalem; Urbs fortitudinis: Non vocaberis ultra." Ipsa die celebretur missa per unumquodque altare, si numerus sacerdotum tantus est: dicta Tertia, agatur processio festiva in albis, aut circa monasterium, si locus aptus est, aut per claustrum praecedentibus, quae festivam processionem praecedere solent, et ingrediatur monasterium per majores januas, fiatque statio ante crucifixum. Psalmi ad vespervas, qui in festivitate virginum dici solent. Haec festivitas octavas habet.

Sunt aliae tertiae dignitatis festivitates, quae non tantopere celebrantur; hae autem sunt festivitas sancti Vincentii, conversio sancti Pauli, Philippi et Jacobi, inventio sanctae crucis, Jacobi apostoli, sancti Petri in calendis Augusti, Laurentii martyris, octava dies assumptionis sanctae Mariae, Bartholomaei apostoli, Augustini doctoris, decollatio Johannis Baptistae, exaltatio sanctae crucis, Matthaei apostoli, Simonis et Judae, beati Martini, Thomae apostoli; et si quae aliae festivitates, ita celebrari instituantur. Prisdie ante has festivitates parentur duo presbyterii altaria, presbyterium et chorus. Ad Nonam et ad vespervas pulsantur signa, sicut privatis duodecim lectionibus, nisi quod majora signa pulsari debent. Tria candelabra ante altare, et caetera luminaria, quae circa sunt, accendantur. Vespervae cum una antiphona de ipsa festivitate canantur, nisi praecedat festivitas, de qua dicantur vespervae, usque ad capitulum: responsum, si propria historia est, duo fratres canant in froccis suis; si non est propria historia, sicut in festivitibus quorundam apostolorum; aut si jam cantata est quemadmodum octava die assumptionis sanctae Mariae, duo pueri dicant breve responsum: sacerdos indutus cappa, incenset altaria; conversus sit in alba; in crastino ad invitatorium duo in cappis;

tria responsoria in tribus nocturnis, singuli singula; quartum responsum duo, octavum tres, duodecimum quatuor, quod post "Gloriam" repetatur. Pronunciato evangelio, discooperiatur altare, et accendantur luminaria, sicut prisdie ad vespervas: ad "Te Deum laudamus," duo mediocria signa pulsantur; post lectum evangelium sacerdos in chorum redeat in alba; ad laudes duo pueri, breve responsum, sive sit propria historia, sive non; et ad vespervas similiter. Ad Primam pulsetur unum de majoribus signis; accendantur duo cerei ante altare, et per omnes horas usque ad vespervas. Ad missam in choro omnes sint in albis, praeter cantorem, et eos, qui secum erunt, qui etiam, cappis induti, chorum regere debent. Ad Nonam pulsetur signum, sicut ad Primam: antiphonas super psalmos ad vespervas imponant juvenes, quibus cantor praecepit; caetera agantur, sicut ad vespervas praecedentis diei.

Ad priores vespervas inventionis sanctae crucis hymnus "Vexilla regis." In crastino invitatorium et duo nocturna de martyribus, tertium de sancta cruce, cantica "Domine, audi," quod dividatur in tres "Glorias:" prima "Gloria" est ante versum "Pro iniquitate;" secunda ante versum "Egressus es." Hymnus ad laudes "Lustra sex," missa matutinalis de martyribus, major de S. cruce, psalmi ad vespervas "Dixit Dominus; Confitebor; Beatus vir; Laudate pueri; hymnus "Vexilla regis."

In exaltatione S. crucis simile servitium est servitio inventionis ejusdem, nisi quod in hac S. crux adoratur, in illa minime. In hac itaque solennitate, dicta Tertia, sternatur presbyterium tapetibus, usque ad majus altare; quo facto, exeant de parte matutinalis altaris duo fratres in albis, quibus cantor praeceperit, portantes crucem coopertam, donec veniant super gradum, qui ante altare est propior ipsi altari: tunc a portantibus discooperata cruce, et ab eisdem incepta antiphona "Ecce lignum crucis," omnes flectant genua; ac deinde, super tapetia prostrati toto corpore, adorent eam, et osculentur pedes crucifixi, sicut sunt priores. Cantata antiphona supradicta, incipiat cantor antiphonam "Crucem tuam adoramus," quam repetant per singulos versus psalmi "Deus misereatur;" deinde alia quae conveniunt, si opus fuerit, adorata cruce, praedicti duo fratres, qui eam tenent, incipiant simul alta voce antiphonam "Super omnia;" et flectentibus omnibus genua, fixaque cruce in loco suo, pulsatis signis, celebretur missa. Ad introitum "In nomine Domini omne genu flectatur;" evangelium, "Nunc judicium est mundi."

Quinque dies dominici sunt, qui communia quaedam inter se habent separata a caeteris diebus dominicis; dominica videlicet prima de adventu Domini; dominica prima Septuagesimae; dominica prima Quadragesimae; dominica in medio Quadragesimae; dominica Palmis. In his duo invitatorium canant in albis: sacerdos, lecto evangelio, exutus in vestuario casula et stola, revertatur in chorum in alba, cum manipulo, exiturus incepto hymno, et incepta antiphona ad "Benedictus," similiter

ter in alba intraturus, et incensum per altaria portaturus; chorus ab hesternâ die debet esse paratus, et per chorum juncus sparsus. Ad utraque vesperas et ad laudes, duo fratres, in froccis responsum canant. Tabulae refectorii sint coopertae, honesta manutergia sint extensa super terfioria, sicut in omnibus festivitâibus, in quibus invitatorium in cappis canitur; quae extendantur et colligantur, sicut superius dictum est.

In omnibus festivitâibus duodecim lectionum, quaecunque sint, et in omnibus diebus, qui infra octavas sunt, in quibus in claustris non loquuntur monachi, quamvis ipsi dies trium lectionum sint, et in omnibus vigiliis, in quibus missae, pulsatis omnibus signis, festive aguntur, et in omnibus Sabbatis jejuniorum quatuor temporum, cum cantor inchoaverit "Gloria Patri," ad officium, sacerdos ingrediatur ad altare, ferens missale manibus suis, praecedentibus tribus conversis cum candelabris et thuribulo, subdiacono post eos cum textu, subdiaconum sequente diacono, et posito missali super altare, faciat orationem suppliciter inclinatus; diaconus quoque retro post eum similiter faciat; factaque oratione, signet se sacerdos, et osculetur textum evangelii, quem subdiaconus super altare positum habere debet; diaconus quoque similiter signans, se faciat ante et retro, et veniens ad sinistram sacerdotis, osculetur cornu altaris, dehinc faciant simul confessionem; qua facta, imposito a sacerdote thure in thuribulo, tribuat diaconus sacerdoti thuribulum, humiliter osculans brachium ejus. Accepto thuribulo, sacerdos incenset altare ante et desuper, reddatque diacono; diaconus incenset utraque altaris latera, et altare matutinale, et sic reddat converso: qui deferens in chorum offerat primum cantori et ipsis, qui cum eo sunt; dehinc in dextro choro omnibus per ordinem, et sic in sinistro; deinde infirmis, qui extra chorum sunt, duo vero conversi, qui tenent candelabra ante altare, non dimittant ea usque quo inchoetur "Kyrie eleyson." Quo inchoato depositis candelabris, revertantur in chorum. Ad evangelium similiter, deferatur thuribulum ad sacerdotem. Post evangelium, dum canitur offerenda vel versus offerendae, conversus afferat thuribulum cum acerra cantori, quicumque ille sit, qui chorum tenet, si festivitas sit duodecim lectionum, vel festivi dies sint trium lectionum intra octavas superius descriptas: cantor vero, cum viderit tempus esse, ponat incensum in thuribulo, et mittat diacono ad altare, et diaconus tribuat sacerdoti, nisi abbas, vel episcopus in choro sit, vel missam celebret: quod si evenierit, ad ipsum deferatur thuribulum cum acerra; ad introitum et ante evangelium, a diacono et converso; post offerendam a cantore et converso. Circa finem missae cum perventum fuerit ad prioris collectae "Per Dominum nostrum," deponant duo conversi candelabra ante altare, et sic cum eo, qui thuribulum tenet, revertantur in vestiarius. Expleta missa, sequatur sacerdos praecedentem diaconum, ferentem missale.

Si festivitas trium lectionum eveniat in aliqua die dominica, vel in alia festivitate alicujus sancti, quae propriam historiam habeat, vel si

propriam historiam non habet, in albis tamen, vel in cappis fit, commemoratio de festivitate trium lectionum solummodo fiat ad priores vesperas, et ad matutinas laudes, et missa matutinalis de ea canatur: si vero historia jam alia die dominica cantata est, aut illa alia festivitas duodecim lectionum historiam propriam non habet, nec in albis, nec in cappis fit, antiphona de festivitate, de qua tres lectiones fierent, ad cantica pronuncietur, et deinceps totum servitium usque ad finem ultimae collectae de ea agatur. Post "Benedicamus" fiat commemoratio festivitatis, de qua octo lectiones fuerint: omnes quoque horae de illa dicantur, sermo in capitulo, et missa major, matutinales vero unde laudes fuerunt.

Si festivitas alicujus sancti, de qua duodecim lectiones fiunt, eveniat in die dominica, de qua historia jam cantata sit, aut subsequente die dominica cantari possit, totum servitium noctis et diei de sancto agatur, missa tantum matutinalis de dominica dicatur: tertium enim nocturnum de dominica die nunquam erit, nisi praecedentia duo de ea fiant.

In omnibus dominicis diebus, et in prima die dominicae Nativitatis ad majorem missam tantum, et in die dominicae Circumcisionis, et Epiphania, et in prima die paschalis solennitatis, et in die Ascensionis, et in prima die Pentecostes, et in festivitate Omnium Sanctorum, et in dedicatione ecclesiae, et in omnibus festivitâibus beatae Mariae, et in die passionis apostolorum Petri et Pauli, et in caeteris festivitâibus aliorum apostolorum, dicatur ad majorem missam "Credo in unum Deum;" nam ad matutinalem missam in conventu nunquam dicitur.

Quotiens disponitur, ut aliqua persona cum festiva processione suscipiatur, tangatur ter breviter unum de majoribus signis, ut hoc signo conveniant omnes fratres in ecclesiam ad induendum se: et cum omnes cappis induti fuerint, si tanta capparum copia est, aut casulis, et Dalmaticis, si cappae desint, et pueri tunicis, expectent sedentes in choro, donec procedant. Secretarius interim extendat unum tapetem, et desuper pallium ante majus altare super priorem gradum, et similiter faciat ante crucifixum in medio ecclesiae. His peractis, cum indicatum fuerit, jam prope adesse personam, pulsentur duo majora signa; tunc aliqui de majoribus accipiant aquam benedictam, et caetera, quae ad festivam processionem portari solent; hos praecedentes sequantur abbas, et caeteri, ut sunt priores: pueri cum magistris suis extremi veniant, et in ordine suo stent inter duos choros: cum facta fuerit statio ad susceptionem personae, quae cum suscipitur, det ei abbas aspersorium cum aqua in manum, si episcopus fuerit; aliam personam aspergat ipse: dehinc porrigatur ei incensum similiter ab abbate, textus a priore. Dum haec fiunt, pulsentur omnia signa; cantor vero incipiat cantum, qui conveniat personae; dehinc revertatur processio; pueri cum magistris suis primi ingrediantur ecclesiam, hos sequantur reliqui, sicut in statione fuerunt: extremus veniat abbas cum suscepta persona, praecedenti-

bus

bus eos supradictis portitoribus. Ingressi monasterium, faciant stationem ante crucifixum; pueri vero similiter stent inter utrosque choros: praedicti portitores paulatim progrediantur per medium eorum, et stent ante crucifixum, versis vultibus ad eum; interim oret suscepta persona. Finito cantu, surgente ea ab oratione, incipiat cantor antiphonam, vel responsum de sancto, in cuius honorem fundata est ecclesia: tunc praecedant praedicti portitores deposituri in locis suis ea, quae portant, statim cum ad altare venerint. Sequantur infantes; post hos reliqui eo ordine, quo superius dictum est. Ingressi chorum, stent a parte altaris ex utraque parte, sicut sunt priores: oret iterum suscepta persona; finito quod cantatur, surgat, et si episcopus est, qui suscipitur, post datam benedictionem osculetur omnes fratres per ordinem: fratres vero, qui induti sunt, non flectant genua ante eum, sicut solent facere, cum osculantur episcopum, vel abbatem, vel principem terrae, sed humiliter inclinantes se procedant ad osculum ejus. Si spiritalis persona fuerit, et abbas expedire judicaverit, disvestitis fratribus, et in capitulo, sicut solent, confidentibus, ducatur illuc praedicta persona, et petita benedictione, legatur ante eam lectio divina: qua finita, cum "Tu autem, Domine" sermonem, si voluerit, de ea faciat. Si abbas fuerit, qui suscipitur, ante introitum capituli egredientes fratres osculetur. Si vero capitulum non intraverit, servata competenti hora in claustrum osculetur eos. Abbas cum eligitur, omnes fratres, vel major et melior pars in ejus electionem consentire debent: electus autem, si extra monasterium consecratur, cum redierit cum festiva processione, suscipiatur: ipse vero in utraque statione prostratus jaceat. Finito cantu secundae stationis, episcopus, si adest, vel legatus ejus, in loco et statione abbatis, eum statuatur; quo statuto, si episcopus abest, incipiat prior "Te Deum laudamus," quod dum cantant, accedant omnes fratres, sicut sunt priores, ad osculum ejus, bis flectentes genua, semel ante osculum, et semel post osculum: ex illa die in omni loco singulari reverentia honorandus est. In primo capitulo ubi sederit, omnes, qui intra monasterium obedientias habent, et res monasterii servant, suarum obedientiarum claves ante pedes ejus ponant: ipse vero recommendet eis ipsas obedientias, si non aliter ordinandas esse decreverit. Inclinari debet a toto conventu cum post inceptam antiphonam inclinatur, cum in tabula in capitulo nominatur, si ibi praesens est, cum in psalmo vel in alio aliquo fallitur in choro, pro quo veniam petat. Eunte eo ad legendum, vel redeunte a legendo, assurgat ei totus conventus; transeunte eo per claustrum, vel per quemcunque locum, assurgant ei omnes, ante quos transit, quoadusque pertranseat: cum capitulum introierit, fratribus jam in eo confidentibus, de omnibus gradibus omnes descendant, donec idem confideat; ubicunque sit, ibi debet esse ordo et disciplina: quapropter in quocunque loco fuerit, sive in claustrum, sive extra claustrum, cum reprehendit aliquem fratrem inordinate agentem, sive loquentem, mox ille coram eo humiliter veniam petat, sicut in capi-

tulo, et tamdiu stet ante illum, donec illum jubet sedere. Et si viderit illum irasci, tamdiu satisfaciat ante ipsum veniam petendo, quousque illum reddat placatum. Abbas tamen providere debet, ne hoc faciat coram secularibus hominibus: ubicunque sederit, nullus juxta eum sedere praesumat, nisi ipse jusserit: jussus vero sedere, ad genua ejus se flectat, et osculetur, et sic humiliter juxta eum sedeat. Quicunque ei in manum aliquid dederit, vel de manu ejus aliquid acceperit, osculetur manum ipsius; intraturo in refectorium duo fratres serviant ei de aqua et manutergio. Quamdiu in choro fuerit, nullus infantibus, nisi eo jubente, audeat disciplinam inferre. Quamdiu dormierit in lecto suo mane, nullus sonitum audeat facere; magister tamen infantem si viderit transire horam, qua sonitus a priore fieri solet, surgat, et quam quietius possit infantes excitet, virga tantummodo tangens pannos, quibus cooperti sunt: quo facto, exeuntes de dormitorio lavent se et peccant, et factis solitis orationibus, in scholam suam redeant, et cum silentio sedeant, donec abbas de lecto surgat: cum alicubi extra monasterium moram faciens, mandat conventui salutes seu orationes, omnes, qui in capitulo sunt, inclinent, flexis usque ad suppedaneum scabellum genibus: eodem modo fit pro papae vel regis salutatione: pro aliarum vero personarum salutationibus, humiliter inclinetur tantum. Cum autem alicui fratri mandat hujusmodi aliquid, ubicunque dicatur ei ipsa salutatio, continuo humiliter inclinet flexis ad terram genibus: quicunque frater ad eum extra claustrum venerit, primum dicat "Benedicite," deinde indicet propter quam causam venerit: nec sedere coram eo, nec recedere ab eo audeat sine ejus licentia; accepta ab eo recedendi licentia, primum dicat "Benedicite," deinde recedat; omnis totius monasterii ordinatio ex ejus arbitrio pendeat; si quid novum, necessitate cogente, vel ratione suadente, eo absente, in monasterium ordinatum fuerit; cum redierit, indicetur ei, et postea fiat, sicut ipse praeceperit: si de monasterio exierit, et vel una nocte extra moratus fuerit, mox ut redierit cuicunque fratri absentia in capitulo injuncta fuerit, absolutus erit. Cum de hac vita decesserit, de proximo invitandus est abbas, vel episcopus ad sepeliendum eum. Praeter omnia, quae aliis defunctis fratribus fieri solent, addantur ei haec: circumdantur ei sacerdotalia indumenta, et virga pastoralis ponatur in ejus dextro brachio; "Verba mea," per unius anni circulum pro eo dicatur; et justitia ejus per totum ipsum annum ad mensam abbatis quotidie cum tribus pulmentis danda pauperibus ponatur: omni anno anniversarius dies mortis ejus festive celebretur.

Servata abbati in omnibus reverentia, prior, qui et praepositus in regula nominatur, honorabilior est reliquis ministris domus Dei; ipse solus caeterorum ministrorum primum suae partis locum habet in choro, in capitulo, in refectorio. Ipsi soli servit sacerdos de thuribulo post abbatem, ad vesperas, et ad matutinas laudes, quotienscunque ad easdem horas circumfertur thuribulum per chorum: ea quoque, quae extra

tra claustrum sunt, si abbas deest, juxta ipsius arbitrium disponuntur: si abbas longius a monasterio fuerit, ipse deponere potest eos, quos intellexerit non juxta proficuum ecclesiae, res sibi commissas tractare. Quotiens res expostulat, tenet, aut teneri jubet capitulum de omnibus servientibus, qui intra officinas monasterii conversantur, et secundum merita delinquentium, eo jubente, vindictae inferuntur. Intrante eo capitulum, omnes ei assurgant, stantes in suppedaneis, donec confideat. Quodsi tardaverit, et prior claustrum in loco superiori prius sederit, intrare non debet. Si causa fuerit, quae differri non possit, aut non debeat, ingressu eo, prior claustrum ex altera parte prior omnibus sedeat. Transeunte eo per claustrum, vel per chorum, non assurgetur ei; volente eo sedere in claustro, ubi alii fratres sedent, assurgunt ei tantum juxta quos sedere vult: ubicunque extra claustrum fratres sedentes invenerit, assurgunt ei omnes.

Prior claustrum quocunque major prior eat, si fieri possit, in claustro, vel circa claustrum debet semper esse, et ordinem claustrum omni solitudine servare; cum abbas et major prior absunt, si contingat quemlibet fratrum ex infirmitate laborare, potest ei praecipere in domum infirmorum ire, et si tanta aegritudo est, carnem comedere. Ad ipsum maxime pertinet infirmos fratres visitare, et quid agant, et quid velint cognoscere, et in omnibus, quae vel corporibus, vel animabus eorum necessaria sunt, consulere. Absente majore priore, capitulum servientium debet tenere, et secundum culpas vindictas inferre, sed non est sui juris quemlibet addere vel auferre; sui quoque officii est omni die post completorium, suscepta, dante hebdomadario sacerdote, a fratribus aqua benedicta, remanere, donec omnes pertranseant in aliquo congruo loco, unde bene possit observare, qui sint, qui non reverenter incedunt, et qui in exitu ecclesiae, ut mos est, non velant caputis capita sua, et multa hujusmodi: egresso toto conventu, accepta absconsa, si nox est, vadat per cryptam et caetera membra monasterii, ubi suspicio potest esse per claustrum, capitulum, caeterasque officinas subtiliter observando, ne aliquis frater, qui non debeat, ibi remanserit, et ne forte ostia claustrum vel armariorum non firmata remanserint. His ita expletis vadat in domum infirmorum, eodem modo consideraturus, utrum omnes in lectis suis jam collocati sint, et habeant se silenter, et omnibus modis regulariter, sicut mos est. Revertens quoque in dormitorium hoc idem consideret; in hyeme autem ad intervallum, quod fit inter nocturna et matutinas laudes, si major prior abest, eandem circum facit, quam majorem priorem debere facere superius dictum est; cum in tractatu mensis Novembris de hoc intervallo sermo fuisset. Facit et aliam circum, cum, tardantibus vespere, servitores nocte in refectorio coenant, et fratres, qui majori coenae interfuerunt, accensis luminaribus in capitulo eos expectant, circumit enim tunc superius dicta loca, observans ne aliqui, qui cum caeteris in capitulo sedere debeant, otiosis verbis, aut alicui vanitati intendant; quod cum accidit, si tanta noctis ob-

scuritas est, accendantur luminaria in monasterio, claustro, dormitorio, ut exeuntes, ab utraque coena videant, quo procedant: servitores vero surgentes a coena ante capitulum, tunc ad monasterium vadant: et dum transeunt ante capitulum, incurvati eant, quoadusque pertranseant. Ante introitum tamen capituli se erigant, et solito more ad orientem versi humiliter inclinent. Fratres quoque, qui in capitulo sedent, surgentes a sedibus suis, illis transeuntibus, humiliter se inclinare debent. Quaecunque major prior, dum in monasterio est, concedere potest, vel prohibere, ulcisci culpas vel indulgere, haec quoque prior claustrum, absente eo, facere potest, exemptis majoribus causis, quas vel ipsius majoris prioris, vel abbatis judicio reservare debet, ubicunque vel in refectorio, vel in capitulo, sive in claustro, sive extra claustrum, assurgere debere majori priori superius dictum est; absente ipso majore priore, huic assurgere similiter debet.

Circumitores monasterii, quos alio nomine "Circas" vocant, juxta sancti Benedicti praeceptum certis horis circumire debent monasterii officinas, observantes incurias, et negligentias fratrum, et statuti ordinis praevaricationes; isti eligantur de totius monasterii melioribus et prudentioribus, qui nec malitiose pro privato odio unquam clamorem de quolibet faciant, nec pro privata amicitia negligentias aliquorum taceant. Numerus eorum sit secundum facultatem loci, et necessitatem rei; hi religiose et ordinate maxime in circumeundo debent incedere, et exemplum religionis videntibus ostendere: dum circumeunt nulli signum faciant, nulli quacunque occasione loquantur, studiose tantum negligentias, et offensiones inspeciant, et tacite praetereuntes, de eis postea in capitulo clamores faciant. Cum autem extra claustrum inveniunt aliquos fratres loquentes, simul assurgant eis ipsi loquentes, dicatque eis unus eorum, si ita est; quia per licentiam loquuntur ibi: circumitores vero, nec verbo nec signo ei respondeant, sed modeste pertranseuntes intenta aure subaudiant, ne ipsa verba sint inutilia, quae non oporteat dici. Cum autem cum famulo, seu cum alio quolibet laico inveniunt aliquem fratrem loquentem, non est mos, ut ipse frater assurgat cuilibet eorum, aut dicat eis quicquam; nunquam, cum circumeunt, debent simul ire, sed unus hac, et alter illac, secundum quod injunctam curam inter se diviserint, et abbas, vel prior eis ordinaverit; officinas monasterii nunquam pro hac cura egrediantur, sed per ostia earum prospiciant, si forte aliqui fratres per curiam vadant vagantes, aut stent vel sedeant fabulantes: hae sunt horae, quibus ex consuetudine circumire debent, quamvis et aliis horis, si abbas, vel prior ita oportere judicaverit. Completis tribus orationibus, quas conventus facit ante psalmos, quos ante nocturna dicere solet, tunc enim, accensa candela in absconsa, unus eorum in dormitorio debet circumire lectos omnium, et omnia sedilia in necessariis solcite considerare, ne forte aliquis frater dormiens ibi remanserit, dehinc revertatur in monasterium; et circumeat omnia altaria in cryptis, et quae ex utraque

que parte chori subtus sunt, caeteraque monasterii loca, ubi suspicio poterit esse, diligenter observans, ne aliquis frater ibi dormiat, vel jaceat, vel inordinate sedeat: sanguine vero minuti, et aegri, et debiles non clamantur in capitulo, si ea hora inveniantur sedendo quidem, non jacendo quiescere. Caeteros vero cum dormientes invenerit, non eos quocunque modo tangat, sed modeste atque ordinate sonitum tantummodo, quo excitentur, faciat. Circa medietatem secundi nocturni, et in laudibus paululum ante "Laudate Dominum de caelis" accensa candelam in absconsa circumbeat praedicta monasterii loca, observans omnia, quae superius dicta sunt: in die autem circumbeat post offerendam minoris et majoris missae; et post coenam, cum bis fratres reficiunt, et post prandium, cum semel; vadant et in fine vigiliae defunctorum: surgant etiam saepe de prandio, aut coena, non omnes quidem, sed aliqui cum suspicantur se inventuros aliquid negligentiae, hoc vero non longe a refectorio fiat, ut, si opus fuerit, statim possint occurrere cum aliis; ad versum, qui finito prandio vel coena dicitur, isti attente, et reverenter audiendi sunt in capitulo. Auditis eis, qui sponte venias petunt, istorum est primos clamores facere.

Cantor, quamdiu abbas in monasterio est, conventum sequens, non scribatur in tabula ad lectionem, vel ad responsorium, ut videlicet si forte abbati commodum non fuerit legere aut cantare, ipse sine mora pro eo inveniatur paratus: cum vero abbas extra monasterium est, vel intra monasterium conventum sequi non potest, in locum ipsius scribatur cantor in tabula, ad lectionem, et ad responsorium. Quicumque lecturus, aut cantaturus est aliquid in monasterio, si necesse habet ab eo, priusquam incipiat, debet auscultare. Ipsius est omni hora solícite providere, ne eveniat negligentia in quocunque obsequio, quod fit in monasterio: si quis obliviosus non inceperit, cum incipere debet responsorium, aut antiphonam, vel aliud huiusmodi, si in eodem jam bene incepto, aliquo modo deviaverit, ipse debet esse provísus, atque paratus, ut sine mora, quod incipiendum erat, incipiat, vel eum, qui fallendo deviaverat, in viam reducat: ad ipsius arbitrium cantus incipitur, elevatur, remittitur, nulli licet cantum levare, nisi ipse prius incipiat, ipsius est omnes fratres in tabula ad omnia officia annotare, non considerato conversionis ordine aut voluntate eorum, sed secundum quod ei visum fuerit, honestatem et aedificationem in hoc vigilanter consideranti. In festivitibus, quae fiunt in cappis, secretarius debet eligere quod opus fuerit de melioribus cappis earum, quae ipso die habentur in choro, et ante initium missae ponere eas supra dextram formam chori; cantor vero distribuat eas fratribus illis, quos secum in choro habere voluerit: ipsa enim capparum distributio, eorum est ad regendum chorum advocatio: nullusque eorum ante finem missae, de choro debet recedere sine ejus licentia. Cantor vero, cujusunque ordinis, vel aetatis sit, in medio eorum debet esse in choro. Quotienscunque textus, aut thuribulum affertur eis, utrumque prius cantori offeratur, nisi

aliquis episcopus, vel abbas, seu major prior, vel ille, qui tenet ordinem, ibi sit inter eos: cantor in dextro choro semper sit, et dum tenet chorum quicquid incipit, siue "Kyrie eleyson," siue aliud huiusmodi, dexter chorus prius suscipiat, quod ab eo inceptum fuerit, et sequatur ipsum: omnes qui in choro sunt inclinati quidem cantant "Sanctus Sanctus Sanctus" nisi versus interponantur, erecti vero "Dominus Deus Sabaoth" et caetera: cantor et illi, qui cum eo sunt, totum erecti canant: ad collectas omnes, et cum sacerdos dicit "Orate fratres," et ad totum "Pater noster" inclinentur, sed ad finem ipsius "Pater noster" responso, "Sed libera nos a malo," erigantur, quod aliis non licet. Eodem modo fit cum in festis in albis solus, vel cum aliis chorum tenet, quod non licet ei, qui in dominicis et huiusmodi festis hebdomadarius cantor existit. In omnibus praecipuis solennitatibus, cum eveniunt in dominicis diebus, scribatur in tabula ad officium missae, et cum eo duo, quos ipse voluerit: de thuribulo post offerendam ei deferendo superius dictum est. Cum sit opus manuum, ipsius est aut legere aut magistro infantum ostendere, quo in loco infans debeat lectionem incipere. In dominicis diebus, et huiusmodi festis, incepta offerenda accedat, qui chorum tenet, ad cantorem, faciatque illi signum incipiendi versus offerendae: ad ipsum enim pertinet tunc incipere eos etiam, si succentor chorum teneat; cantor viso signo inclinet ei, et hebdomadarius cantor similiter ipsi: incepto unoquoque versu, cantor ante et retro faciat, et omnes infantes inclinent; ipsius est notificare abbati omnes cantus, quos ipse cantat aut incipit. Cura brevium, qui foras mitti solent pro defunctis fratribus, et cura numerandi tricenaria et septenaria ad eum pertinet: de universis monasterii libris curam gerat, et eos in custodia sua habeat, si ejus studii, et scientiae sit, ut eorum custodia ei commendari debeat.

Ad secretarii officium pertinet, omnia ornamenta monasterii, et omnia instrumenta et suppellectilem, quae ad ipsum monasterium pertinent, custodire; horas providere; in duodecim lectionibus pronunciato evangelio in tertio nocturno et in festivis octavis altare discooperire; textum tunc in vestiarium portare, quem sacerdos ferat, cum in cappa per singulos dies processerit ad altare; sacerdoti ab altari ad analogium reverso absconsam cum candela ministrare; finitaque collecta eandem absconsam recipere; et postea textum ponere super altare. Ipsius est signa pulsare, vel qualiter pulsantur alii indicare; de nulla hora sonanda a quovis licentiam petit, nisi de sola prima, et collatione; excepto de tertia et vespere; cum loquentibus fratribus abbas in claustrum sedet; candelas per officinas distribuit, secundum quod opus fuerit, et abbas vel prior praeceperit. De sepulturis, tam monachorum, quam laicorum curam gerit, ut videlicet fiant, et ubi fiant. Sui officii est calices bis in hebdomada, aut saepius, si opus fuerit, lavare, corporalia quoque ante Pascha semper, et quotiens reliquis anni partibus expedit; utrumque si diaconus aut presbyter sit; si vero non sit, priori, vel abbati indicare, et ipsius licentia

centia alicui, qui hujus ordinis sit, hanc curam commendare; lavandis corporalibus, quanta possit, diligentia adhibeatur, vasa aenea ad nullos alios usus destinata, ad hoc opus habeantur; aqua, qua lavantur, sicut et calicum in sacrum proijciatur: lotis dum siccantur, ne aliquae sordes adhaereant, omnibus modis provideatur. Cura faciendi hostias super eum est, quae, ut mundissime et honestissime fiant, summopere studere debet. In primis, si fieri potest, frumentum cum magno studio granatim eligatur, electum in sacco mundo, et de bono panno facto, et ad hoc opus tantum parato ponatur, et a famulo boni studii, ad molendinum deferatur. Quo delato famulus aliud frumentum in ipso molendino moli prius faciat, ut illud, unde hostiae fieri debent, sine aliqua sorde moli postea valeat: reportata farina secretarius vas, et locum, quo farina bulentari debet, in circuitu cortina pariet, ipsemet vero, indutus alba, et velato amictu capite, hoc opus agat. Ea autem die, qua hostiae fieri debent, secretarius et fratres, qui eum juvare debent, antequam incipiant, manus et facies lavent, albis induantur, capita amictibus velent, praeter eum, qui ferra tenturus, et inde serviturus est. Horum unus super tabulam mundissimam ipsam farinam aqua conspergat, et manibus fortiter compingat, et maceret, frater, qui ferra, in quibus coquuntur, tenet, manus chirothecis habeat involutas. Interim dum ipsae hostiae fiunt, et coquuntur, dicant iidem fratres psalmos familiares horarum, et horas canonicas, vel de psalterio ex ordine, quod tantundem valeat, si ita potius voluerint. Silentium loquendi omnino teneant, ille tamen, qui ferra tenet, si necesse sit, breviter quod vult indicare potest famulo, qui focum facit, et ligna portat, quae debent esse valde sicca, et ante multos dies de industria praeparata. Ejus sollicitudinis est ampullas vinarias, et aquarias bis in hebdomada, id est quarta feria, et Sabbato lavare; omni die vinum ad aquam ad missas celebrandas portare, offerentibus ad utramque missam hostias ministrare; candelas ad lectiones, et in matutinis laudibus, ad primam collectam accendere: quae matutinae laudes, si ultra modum et indecenter tardaverint, secretarius, cui hujus rei cura tunc commissa erit, ante gradum satisfactionum prosternatur, quousque ipsa collecta usque ad "Benedicamus Domino" finiatur: quo incepto, nulla expectata licentia, recedat, et ante et retro non faciat. Hoc modo satisfaciatur, quocumque die hujusmodi negligentia eveniat, et inde postea in capitulo aliam veniam non petat. Et quia hujus ministerii, et in his, quae scripta sunt, et in multis aliis, quae scripta non sunt, multiplex, et valde implicita cura est, non uni tantum sed multis commendari, atque inter eos dividi debet: unus eorum sit magister aliorum, ad cujus dispositionem caeteri agant, majoribus causis servatis arbitrio abbatis vel prioris.

Camerarii est procurare omnia vestimenta, et calceamenta, et lectos, et stramenta lectorum, quae fratribus sunt necessaria, et juxta regulam habere concessa; rasoria quoque, et forfices, terforia ad radendum; terforia in claustris pendentia; terforia et manutergia mandati, et omnia vasa ejus: vitreas dor-

mitorii facit, et reficit, cum opus est; dat ferra, quibus ferrantur equi abbatis, et prioris, et omnium hospitum, quibus ferra dari abbas vel prior praeceperit; fratribus quoque in iter profecturis cappas, fasciolas, calcarea; semel in anno renovari facit foenum in omnibus lectis fratrum, et tunc etiam mundari dormitorium.

Ad cellerarii ministerium pertinet, omnia, quae in pane, et potu, et diversis ciborum generibus fratribus sunt necessaria, secundum facultatem loci procurare, omnia vasa cellarii, et coquinae, et scyphos, et iustas, et caetera vasa refectorii, et omnem horum trium necessariam suppellectilem ministrare: pater totius congregationis debet esse, de sanis, et maxime infirmis fratribus sollicitudinem habere: praeter consilium abbatis, vel prioris de majoribus causis nihil facere; rogandus est ab eo cantor, ut ante aliquot dies praemoneat eum, et praenunciet ei diem, quo sententia sua de regula legenda est in capitulo, ut videlicet honestum, et festivum servitium ipsa die possit facere fratribus in refectorio: tabulae tamen refectorii non sint coopertae: lecta vero in capitulo et exposita praedicta sententia, cum dictum fuerit a priore "Loquamur de ordine nostro;" statim prostratus in loco, ubi mos est, dicat: Istam obedientiam, quae mihi injuncta est, mea culpa, negligenter, et tepide, et multa aliter quam oportet tracto; et in ea in multis offendo Dominum, et nostros seniores, mea culpa: et requiro inde absolutionem vestram et seniorum. Quo dicto, absolvat eum, qui capitulum tenet, de his offensis, quas ibi enumeraverit; et de omnibus reliquis, quae in eo sunt. Ad cujus absolutionis finem responso ab omnibus, cum omni devotionis affectu, ut mos est, "Amen," vadat ad pedem ejus, et deinde jubeatur ire sessum; finito capitulo, et dicto "Verba mea," si ipsa die dici debet, in eodem capitulo dicant fratres pro eo quinquagesimum psalmum: quo completo cum "Gloria Patri, et Pater noster," dicat hebdomadarius "Et ne nos inducas, Salvum fac servum tuum, Dominus vobiscum, Oremus, Omnipotens sempiternus Deus, miserere famulo tuo;" et reliqua. Quod si suscepto brevi pro defuncto, ipsa die canentes "Verba mea," in monasterium ituri sunt; priusquam eant, praedictum psalmum, cum capitulis, et collecta dicant. Si autem praedictam sententiam contigerit tali die legi, qua non possit refectio honorabiliter fieri, sicut est in vigiliis quatuor temporum, et hujusmodi diebus, petat cellerarius a priore et capitulo licentiam, quo differre possit refectionem in aliam diem, qua honestius et plenius fieri valeat.

Frater, qui ad suscipiendos hospites deputatus est, in ipsa hospitum domo haec praeparata habere debet; lectos, sedilia, mensas, manutergia, mappas, scyphos, scutellas, cochlearia, baccilia, et si qua sunt hujusmodi; ligna quoque; panem vero et potum, et caetera cibaria, ad opus hospitum per famulos sibi deputatos, in cellario recipit. Quicumque abbati, vel priori, seu alicui de claustris loqui vult, legationem suam huic debet injungere: ipse vero nihil inde alicui aliquo modo indicans, ad abbatem vel priorem voluntatem hospitis perferat; et postea, quod ipse

decre-

U u u u

decreverit, fiat. Si autem fratri, qui in clauſtro eſt, loquendi cum hospite, vel propinquo, vel extraneo conceſſa licentia fuerit, iſtius eſt ipſum fratrem de clauſtro ad hospitem ducere: quodſi abbati, vel priori non placuerit ut ſimul loquantur, nec verbum nec ſignum, nec aliquem nutum ipſi fratri faciat, quo aliquid inde percipere quolibet modo valeat; ipſius eſt prae omnibus ſolicite obſervare de fratribus, qui in obediētiis ſunt, cum ad monaſterium redeunt, utrum ſamulos idoneos, et cellam regularem habeant, et quomodo ſe in curia contineant, ut ſi extra ordinem aliquid fecerint, clamorem inde ſuper eos in capitulo faciat; ſi extranei clerici ſe dixerint in reſectorio velle comedere, iſtius eſt voluntatem ipſorum abbati vel priori indicare. Quodſi abbas, vel prior petitioni eorum annuerit, iſte eos, quomodo in reſectorio ſe habere debeant, bene inſtruat, et ita inſtructos, pulſato jam cymbalo, in locutorium adducat, ibique abbas vel prior, ſi abbas deest, manibus eorum aquam tribuat, et poſtea praedictus frater eos ad menſam abbatis ducat: completo autem prandio, atque exeunte conventu de reſectorio, praefatus eorum ductor poſt abbatem, vel priorem ſolus cum illis remaneat, et ſequatur cum eis proceſſionem, donec de oſtio reſectorii exeat, poſtea ducat eos extra clauſtrum mediocri voce pſallendo cum eis, "Miſerere mei, Deus," et caetera quae ſequuntur. Ipſius eſt extraneum monachum, qui ignarus loci ſit, per clauſtrum in monaſterium ad orationem ducere; breves pro deſunctis per manum illius magiſtro infantum dari, vel in capitulum deferri debent; ad eum pertinet ſeculares homines, qui ſocietatem fratrum ſuſcepturi ſunt, adducere in capitulum; ipſius eſt volentibus videre officinas, ipſas officinas oſtendere, obſervato ut conventus tunc in clauſtro non ſedeat, nec aliquem ocreatum, vel calcaria habentem, nec aliquem, qui nudis pedibus ſit, vel ſolis femoralibus calceatus in clauſtrum pro qualibet cauſa introducat: ſuum praeterea eſt novitios, qui de ſeculo veniunt, in capitulum adducere, et docere eos priorem petitionem facere.

Eleemoſynarius aut per ſe, ſi opportunum ſibi eſt, perquirat, aut per veraces et fideles homines cum multa ſolicitudine perquiri faciat, ubi aegri et debiles jaceant, qui non habent, unde ſe ſuſtentare valeant; ſi autem ipſemet ad perquirendum et viſitandum perrexerit, duos ſamulos ſecum habeat, et priuſquam intret domum, ad quam iturus eſt, mulieres, ſi aliquae in ea ſunt, exire faciat: ingreſſus domum blande conſoletur aegrum, et offerat ei quod melius habet, et ſibi intelligit eſſe neceſſarium: quodſi aeger aliud requirit, et ipſum perquirat, ſi aliquo modo habere potuerit. In eas autem domos, in quibus mulieres aegrae vel debiles jacent, nunquam introeant, ſed per unum de ſamulis ſuis, quod habere poteſt, et eis neceſſarium eſt, tranſmittat; prius tamen quam aliquid de ſupradictis agat, abbati, vel priori indicet, et ſecundum eorum diſpoſitionem eleemoſynam monaſterii eis diſpenſet.

Frater, cui cura domus infirmorum committitur, et infirmis fratribus ſervire deputatur,

coquum ſuum habeat et coquinam ſeparatim, ſi loci ſitus, et facultas talis ſit, ut quod infirmis praeparari neceſſarium eſt, opportuno tempore parari poſſit; omnia fercula apponenda infirmis ipſe adminiſtret eis: omni die poſt completorium ſpargat aquam benedictam per omnes eorum lectos: factis tribus orationibus, quae ſunt ante nocturna, circumeat cum abſconſa lectos infirmorum omnium, obſervans ſolicite, ne aliquis, qui valeret ſurgere, in lecto remanſerit; ipſius eſt praecipue manifeſtare, et clamare in capitulo, negligentias omnium in praedicta domo commorantium: cum perceperit infirmum jam eſſe prope finem ſuum, ſuum eſt praecipere ſamulis ſuis, ut calefaciant aquam ad lavandum ipſum. Cura de feretro cuſtodiendo et adminiſtrando, cum opus fuerit, ſuper eum eſt, et ſuper ſamulos ſuos, ſicut et cura de adminiſtranda tabula, quam ex more prior ſemel percutit, completa ablutione ipſius deſuncti; deſuncto fratre, et in monaſterium deportato, locum, in quo jacuit, mundari, et foeno vel junco renovari faciat; abbas vel prior omnibus modis ſolicitudinem gerat, ne aliquid, quod ad hoc miniſterium neceſſarium eſt, in illa domo unquam deficiat.

Cum de corpore, vel ſanguine Domini tanta negligentia aliquo caſu accidit, ut cadat deorſum; ſive in alium locum, ubi plene percipi non poſſit, quo ceciderit, et utrum ad terram inde aliquid venerit, quam citius fieri poſſit, indicetur res abbati vel priori, qui adjunctis ſibi aliquibus fratribus propere veniat ad locum, ubi hoc contigerit. Et ſi corpus ceciderit, vel ſanguis effuſus fuerit ſuper lapidem, aut terram, aut lignum, aut mattam, aut tapetem, aut aliquid huiusmodi, pulvis terrae colligatur, pars illa lapidis radatur, pars ligni, mattae, tapetis, aut ſi quid aliud eſt huiusmodi, abſcindatur, et in ſacrarium projiciatur; quodſi locus, ubi ceciderit, manifeſte deprehendi nequiverit, et tamen deorſum cecidiſſe conſtiterit, in loco, et circa locum, in quem maxime cecidiſſe crediderint, ſimiliter colligatur, radatur, abſcindatur, et in ſacrarium recondatur: hi vero, quorum negligentia hoc evenerit, in proximo capitulo humiliter culpam ſuam dicant, iudicium nudi ſuſcipiant, et injungatur eis poenitentia, vel de jejunio, vel iudiciis, vel pſalmis, vel aliquid huiusmodi: quibus de iudicio ad loca ſua reverſis, omnes ſacerdotes, qui tunc praefentes erunt, ſurgant, et ad iudicia ſuſcipienda cum omni devotione ſe offerant. Tunc ille, qui capitulum tenet, ſeptem tantum quos voluerit de ipſis ad ſuſcipienda iudicia retineat, et caeteris ire ſeſſum praecipiat. Finito capitulo, omnes ſimul proſtrati dicant ſeptem pſalmos, in monaſterio incipientes eos pſallere, cum exeunt de capitulo: quos ſequatur "Pater noſter," cum his capitulis et collecta, "Et veniat ſuper nos miſericordia tua, Domine; Ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum; Dominus vobiſcum; Oremus; Exaudi, Domine, preces noſtras, et conſitentium tibi parce peccatis, ut quos conſcientiae reatus accuſat, indulgentia tuae miſerationis abſolvat, per:" aut illam collectam, "Deus, cui proprium eſt miſereri ſemper:" aut aliam pro peccatis. Si vero ſuper

super corporale, vel super aliquem honestum pannum sanguis ceciderit, certumque fuerit quo ceciderit, pars illa panni in aliquo calice abluatur, et prima ablutio a fratribus absumatur, reliquae duae in sacarium projiciantur. In primo autem capitulo dicta culpa, hi soli tantum, quorum negligentia hoc evenit, supradictam disciplinam sustineant; fratres vero omnes septem psalmos cum capitulis, et collecta, sicut superius dictum est, in monasterio dicant: si ipsa die brevis pro defuncto in capitulo lectus fuerit; prius canant "Verba mea" pergentes in ecclesiam; postea septem psalmos, sicut superius dictum est: si vero alio aliquo modo de hoc sacramento levior negligentia evenerit, ex iudicio abbatis, vel prioris leniori vindicta frater, cujus culpa hoc contigerit, puniatur.

Qua die radendi sunt fratres, citius solito pulsatur signum ad Primam vel ad Tertiam, si ipsa Tertia ante capitulum dici debet: in capitulo non diu sedeant, sed necessariis rebus explicitis surgentes, pulsata tabula, dictoque "Benedicite," exeant in claustrum. Infantes ipsa die capitulum non teneant, sed statim post alios exeant, et in scholam suam pergant; residenti- bus cunctis, et ad radendum paratis incipiat abbas, aut prior, quinque psalmos, id est, "Verba mea" pro defunctis; sacerdos hebdomadarius sedens dicat collectas, alter quoque hebdomadarius juxta eum sedeat, et cum eo psalmos teneat; post quinque psalmos dicant omnes canonicas horas, in quarum fine usque ad vespervas non dicat sacerdos "Dominus vobiscum," nec "Benedicamus Domino," sed post "Per omnia secula seculorum;" statim incipiat "Deus in adiutorium meum:" post vespervas vero, dicto "Benedicamus Domino," psallantur vesperae mortuorum, dehinc completorium ut canonici; postea familiares psalmi horarum. Nullus in cuculla radatur, sed prius cuculla exutus, et frocco indutus, cuculla plicata et juxta se posita radatur; ille, qui radit, frocco exutus sit. Juvenes, qui sunt in custodia, custodes suos radant, et custodes ipsos juvenes: quod si custos nequiverit, aut nescierit radere, roget aliquem maturum fratrem, ut eum radat, ipse tamen custodiens ipsum juxta eum sedeat. Juvenes quoque si- ve nutriti, si- ve de seculo venientes, utrique tamen extra hujusmodi custodiam existentes, non praesumant, ut alter alterum radat, sed seniores ab illis, et illi a senioribus radantur; magistri pueros radant, et ipsi a pueris radantur; si tamen hujusmodi scientiam habent. Hiemali tempore, quando pueri et sanguine minuti, at- que infirmi post capitulum accipiunt mixtum, refectorarii primi se radant, et post psalmos, tam cito apparatus refectorii faciant, ut fratres accepturi mixtum omnia parata inveniant. Quam- diu psalmi dicuntur, nemo tondeatur, vel caput abluat, vel unguis incidat, nec extra claustrum sine licentia ire praesumat; finitis psalmis dicat abbas vel prior "Benedicite," et responso "Dominus" postea loquantur: tunc lixivium in claustrum deferatur, et qui vult, caput lavet, quisque sibi, nullus alii, praeter magistros infantum, qui parvulis pueris, qui id non possunt, capita lavare debent; frater dum raditur, si signum ad

horam sonuerit, induat cucullam super froccum, et pergat in chorum, si tamen omnino barbam rasam aut omnino adhuc intactam habet, alioquin extra chorum maneat. Ipso die, quo se radunt fratres, mappae in refectorio mutandae sunt; aliis diebus, quando fratres in claustro loquuntur, qui necesse habet, tonderi potest in claustro, sed per licentiam abbatis si- ve prioris.

Licentia minuendi sanguinem omni tempore statim post capitulum petenda est, et cellerario indicanda hora minuendi est; in hieme post evangelium majoris missae, in aestate post nonam ante vespervas, in Quadragesima post vespervas; cum ii, qui minuendi sunt, calciati nocturnalibus suis ad locum, qui huic operi deputatus est, venerint; versi ad orientem ante et retro inclinent, deinde priore eorum incipiente versum "Deus in adiutorium meum intende," ter dicant, et caetera, sicut in aestate post Nonam in capitulo, quando fratres loquuntur in claustro; si unus tantum fuerit, solus hoc faciat, postea exuant froccos, et parent se ad minuendum. Silentium ibi omnino teneant nisi necessitas loqui cogat, quae differri aut non possit, aut non debeat. Quod si evenerit, breviter et modeste, et humillima voce id fiat: chorum non cogantur intrare usque in crastinum post orationem Primae, vel Tertiae, quo tempore ante capitulum Tertia dicitur: si plus indigent petita licentia, diutius extra chorum remaneant. Crastino die nocturnales suos calcient; duobus diebus mixtum accipiant: cum ad ipsum mixtum ventum fuerit, si tempus sit, quo fratres semel reficiunt, simul omnes dicant versum, et ante mixtum, et post mixtum, cum psalmo "Miserere mei Deus;" et reliquis eo modo, quo dicitur a conventu, cum bis reficiunt omnes fratres: benedictio a priore sacerdote detur; lectio ab uno aliquo memoriter recitetur; in refectorio totum fiat. In crastino minutionis clamatus aliquis minutorum surgat, et ad petendam veniam se offerat, aliquis vero eorum, quibus minutio nota est, priori dicere debet, quod frater ille minutus sit, et prior ei praecipere ut stando loquatur, et maxime si de vena brachii minutus sit: si culpa levis sit, indulgeatur ei; si autem talis fuerit, quae sine corporali disciplina dimitti non debeat, in aliud tempus differatur. Haec sunt tempora, quibus fratres minui non debent, nisi necessitas cogat. Si in crastino festivitas duodecim lectionum sit, exceptis Sabbatis Quadragesimae usque ad passionem Domini; si crastina die festivitas trium lectionum sit, in qua missa in cappis celebretur, sicut sunt tres dies post Pascha, et tres post Pentecosten, quatuordecim dies ante Pascha, si ipsa die, vel in crastino canonica jejunia sint, quae violari non possint; festivitas Omnium Sanctorum, quia in crastino omnes sacerdotes pro defunctis missas celebrare, et reliqui psalmos pro missis ordinatos dicere debent.

Cum sacerdoti majoris missae hebdomadario aliquid dormienti evenerit, propter quod ipsa die missam celebrare non debeat, si fuerit privata dies, non dimittat quicquam facere de suo officio, nisi missam, et benedictiones in refectorio, et completorium, quia aqua benedicta post comple-

completorium fratres aspergere ad ipsum pertinet, qui completorium dixit, et missam celebravit; quodsi duodecim lectiones fuerint, dimittat etiam vespervas, matutinas quoque laudes, si ad ipsas revestiri debeat sacerdos; finita autem principali oratione, cum sacerdos revestitus, qui pro eo facit officium, exierit de choro, sacerdos hebdomadarius in quacunque parte chori sit, nullo expectato signo, compleat reliqua omnia, quae sequuntur: cum autem ipse hebdomadarius revestitus cantat vespervas, aut matutinas laudes, et, completa principali oratione, egreditur chorum, ut exuatur, tunc uni de suo choro, cui voluerit, signum faciat, ut agat pro eo commemorationem sanctorum: qua completa, hebdomadarius reversus in chorum compleat quae sequuntur.

Frater in aliquod iter profecturus, et in crastino non reversurus, accipiat benedictionem exeundi; si vero contigerit ut altera die revertatur, non accipiat benedictionem revertendi; si autem profecturus sperat se in crastino rediturum, non accipiat benedictionem eundi; quodsi evenerit, ut ultra biduum moretur, reversus revertendi benedictionem accipiat. Ille vero frater, qui, accepta pergendi benedictione, ultra biduum moratus fuerit, si ipso die, quo redierit, in aliquem locum extra monasterium perrexerit, et unius noctis moram fecerit, in crastino reversus omnes revertendi benedictiones accipiat, quia ex quo primum abiit, non jacuit in monasterio; si vero sine benedictione exeat, sperans se in crastino rediturum, et ita eveniat, atque ipsa die qua rediit, extra monasterium, ubi una nocte moretur, in aliquem locum pergat, reversus ipsa die omnes revertendi benedictiones accipiat. Hoc propterea fit, quia duabus continuis noctibus extra monasterium fuit. In exeundo nullam benedictionem accipiat, nisi ultro biduum se moraturum existimet. Si frater quilibet deforis veniens accipiat utramque benedictionem, veniendi, scilicet, atque exeundi, nec sit ei opportunum statim vel etiam per totam ipsam diem exire, ad quocunque horas in monasterio fuerit, accipiat benedictiones veniendi, exeundi vero minime; nisi forte contigerit eum ipsa nocte in monasterio remanere, tunc enim in crastino, si exire voluerit, suscipiat eam. Ad vespervas, vel ad completorium nunquam debet dari benedictio exeundi; frater, accepta benedictione, si priusquam de claustrum exeat, signum regularis horae sonuerit, cum caeteris in chorum pergat, et dicta hora, in viam suam vadat; si autem extra claustrum fuerit, et priusquam portam curiae egressus sit, ad regularem horam signum pulsatum fuerit, ad ecclesiam redeat, et regularem horam extra chorum dicat, et postea viam suam teneat. Fasciolatus, aut cinctus, sive cum cappa, nunquam in claustrum introeat. Fratres in viam directi cum horam regularem dicunt, aut orationem faciunt, aut "Deus in adiutorium meum," cum "Gloria Patri" dicunt, si dies talis est, sicut in monasterio, genua flectant; sed ante et retro nusquam faciant, nec, cum falluntur, veniam petant, nisi sint in ecclesia: diebus, quibus super formas orant dicturi aliquam horam, si equitant, de equis descendant, et inchoata

hora, ac venia petita, a manibus chyrothecas, et a capitibus capitia auferant, et sic ascensis equis horam finiant: quodsi inter psallendum necessitas loquendi eveniat, finita locutione iterum a capite horam incipiant: dum hora in hospitio canitur, aut cum manducant, froccis induti sint, aut solis cucullis cunctam psalmodiam, quam in nocte eis dicere commodum non est, equitantes per viam dicant, praeter eam, quam in die dicere solent; ad complendum ordinem, ad vitandam curiositatem, scurrilitatem, otiositatem, antequam dormitum vadant, completorium dicant; quo dicto, si grandis, quae vitari non debeat, necessitas loquendi eveniat, dicto versu, quam brevius fieri possit, loquantur. Et si ante matutinas hoc accadat, completorium iterum dicant, et postea silentium teneant. Ubique monachus sit tota nocte, ante eum lumen ardeat. De monachis in viam directis hunc morem coenobia illa tenent, quae nostro tempore nostri ordinis maiorem auctoritatem habent. Beatus tamen Benedictus moram dierum non determinat, sed absolute imperat, ut de itinere reversus monachus, per omnes canonicas horas benedictionem accipiat.

Dum regularis hora praeter completorium in monasterio canitur, nullus fratrum loquatur inter officinas totius monasterii, nec infra totam curiam; nec etiam in domo infirmorum, praeter illos, quos tanta infirmitas angustat, ut eos interim silentium tenere non sinat: completorium vero dum canitur, licet priori, et eis, qui per licentiam de completorio remanent, de utilibus et necessariis rebus loqui; similiter dum regularem horam fratres in ecclesia dicunt, nullus comedat in refectorio, excepto solo completorio, tunc enim licet iis, qui aliqua utilitate impediti ante illam horam se expedire non possunt, et fratribus, qui deforis veniunt comedere in refectorio; qui si ante collationem incipientes comedere circa finem completorii coenam suam commode explere non valent, licet eis a mensa surgere, et in monasterium ad benedictionem ire, et postea in refectorium ad complendam coenam redire.

Ad levis culpa satisfactionem adjudicatus, frater a communi mensa separetur, usus cibo, et potu, quibus alii fratres, nisi ei nominatim fuerit interdictum, refecturus hora nona, si fratres sexta, vel ad vespervam, si fratres hora nona: in monasterio, et in capitulo, in loco ubi solet esse, sit aut ultimus omnium, aut inter utrumque, secundum quod culpa fuerit, et abbas praeceperit. In ecclesiam missam non celebret, epistolam, vel evangelium, vel lectionem non legat, responsum non canat, antiphonam super psalmos non imponat, nec aliquid huiusmodi, nisi cum caeteris agat, ad candelabrum, vel ad thuribulum non se revestat, ad offerendam, vel ad pacem non accedat: circa finem regulariter instituti operis Dei, tam in nocte, quam in die, cum incipiunt "Kyrie eleyson," prostratus se ante gradum, ubi benedictiones accipiuntur, ibique tamdiu prostratus jaceat, usquequo dicatur "Qui tecum vivit:" si festivitas duodecim lectionum eveniat, tamdiu ab hac satisfactione quiescat, quousque privati dies redeant. Dum fra-

tres in refectorio comedunt, ipse sit in ecclesia; cum abbati placuerit ab hac satisfactione absolvere eum, si in monasterio in conventu fuerit, mittat ad illum, cum prostratus fuerit, unum de prioribus, qui circa eum sunt, qui ex parte ipsius signum prostrato faciat, ut surgat: qui statim surgens humiliter abbati inclinet, et ad locum suum vadat. Porro si abbas in capitulo federit, rogantibus fratribus, dicat ei, Indulta sit vobis haec levis culpa satisfactio, vel aliquid huiusmodi; et ille frater statim surgat, et ad pedes abbatis vadat, et postea in locum suum revertatur: si abbas in itinere fuerit, licet priori vel ei, qui ordinem tenet, absente priore, hoc totum facere.

Si frater aliquis (quod Deus avertat) culpam gravem commiserit, et ipsa culpa manifestata secreto emendari competenter nequiverit; in capitulo ante abbatem in conventu fratrum examinetur, et communi iudicio frater ille corporalem disciplinam acriter patiat; et in gravis culpa satisfactione esse jubeatur; qui accepta disciplina vestitus atque cinctus, cultellum suum ibi deponat, caput suum caputio cooperiat, et cum summo silentio ad locum huic negotio ordinatum pergat, praecedente fratre illo, qui clavem ipsius loci servat; tunc abbas provideat unum de senioribus, cui eum custodiendum secure possit committere, qui eum ad horas ducere, et post horas ad locum suum debeat eum reducere; qui senior post capitulum secreto ab abbate inquirat; quo ordine frater ille vivet, et quid, aut qua hora comedere debeat: loquatur ei frater ille, et alii, quibus abbas praeceperit, caeterorum autem nemo illi societur, neque colloquatur. Cum pulsatur signum ad horam, custode suo ducente, cooperto capite, ante ostium monasterii veniat; et si conventus adhuc monasterium non intravit, quousque totus introeat, ibi prostratus jaceat, si vero jam intravit, stet ibi, et inclinet, et genua flectat, sicut fratres, qui in choro sunt; dum cantatur hora, si aliqui fratres juxta se transierint, humiliter inclinet eis: transeunte tunc abbate, prostratus veniam petat, si frater ille juxta se eum transire cognoverit: finitis horis regularibus exeuntium ab ecclesia pedibus, cooperto capite, prosternatur, quousque omnes pertranseunt. Inredientes vero et egredientes dicant ei sub silentio, "Misereatur tibi Deus." Egressis omnibus operto capite, custode suo eum praecedente, ad locum unde venit revertatur; in capitulum, statutis ab abbate diebus, praedicto custode eum ducente, veniat, et corporale iudicium humiliter, et patienter sustineat, de cibo, et potu competens ei misericordia impendatur, ne forte nimis angustiis oppressus immoderata tristitia absorbeat; hoc modo tractetur, quoadusque humilitate, et patientia, et emendationis promissione, adjunctis fratrum precibus, misericordiam consequatur: qua vero die precantibus fratribus, decreverit abbas misericordiam ei impendere, eo modo, quo superius dictum est, in capitulum veniat, prostratus culpam suam fateatur, et emendationem promittat, et misericordiam quaerat, iussus surgere frequenter se prosternat, et eadem verba, et similia dicat, cessaturus cum abbas

dixerit ei, Sufficiat: postea jubeatur exuere, et corporalis disciplinae iudicium sustinere. Quo facto dicat ei abbas; Motus fratrum nostrorum precibus, et patientia, et humilitate vestra, et promissione emendationis vestrae, hanc misericordiam vobis impendo, ut dehinc cum fratribus sitis in refectorio, in loco, quem vobis designabimus, comedatis, disciplinam corporalem pro hac culpa ulterius non suscipiatis; de caeteris ad comprobandum adhuc humilitatem, et patientiam vestram, ita vos habete, sicut frater, qui in levis culpa poenitentia esse jubetur, excepto quod incepto "Kyrie eleyson," ad gradum vos non prosternetis, sed expleta regulari hora, in loco, in quo stabitis, sicut beatus Benedictus praecipit, flexis ad terram genibus, sicut qui in psalmo fallitur, humiliter satisfacietis. Hoc audito frater ille ad pedes abbatis vadat, et rediens in locum, in quo stabat, tres genuum flectiones, ante scilicet, et ad dexteram, et ad sinistram, cum omni devotione faciat, gratias referens fratribus, quia pro se rogaverunt, et humiliter supplicans quatenus adhuc rogare dignentur. Postea designet abbas ei locum, ubi esse debeat, et eo praecipiente sessum vadat. Haec quidem culpa ad abbatem proprie pertinet corrigenda; qui tamen si desit a patria, nec ad praesens, ut veniat, expectatur, a priore corrigi potest totius congregationis assensu.

Si frater peccans peccatum suum defendere potius, quam cognoscere et emendare voluerit, proclamatus etiam abbati vel priori contumaciter respondere praesumpserit, admonitus quoque ut resipiscat, in sua pertinacia permanere decreverit; hunc talem surgentes fratres quot, et quibus iussus fuerit, violenter arripiant, et in carcerem, huiusmodi arrogantibus deputatum, trahant, vel ferant, ibique depositus tamdiu servata discretionem affligatur, quousque superbiam deponat, culpam cognoscat, humiliter emendationem promittat. Quodsi, inspirante Deo, evenerit, res prius in capitulo ostendatur, dehinc a fratre, cui huiusmodi cura injecta sit, in capitulum deducatur; introeat autem vel nudus, sicut fugitivus monachus, vel indutus, prout res poposcerit, considerata qualitate et quantitate vel praecedentis culpa, vel subsequenter arrogantiae; postea tractetur sicut superius dictum est, hoc est, vel graviter, si gravi, vel leviter, si levi culpa fuerit deputatus. Quod si spiritu diabolico plenus superbire magis, quam promittere emendationem elegerit, adhibeantur ei de toto conventu orationum suffragia. Si vero abbas nec sic suam industriam praevalere conspexerit, prudenter tractet cum consilio omnium fratrum, utrum expediat eum vel diutius detineri, vel de monasterio expelli.

Fugitivus de monasterio monachus, si reversum ad monasterium suscipiendum eum esse abbas iudicaverit, hoc modo suscipiatur. In hospitali domo aliquantis diebus primum maneat ad claustrum, vel ad officinas claustrum, vel ad monasterium, nisi iussus nullatenus accedat; ut interim poenitudinis suae, et humilitatis, et patientiae aliquod documentum ostendat, nullus frater secum conversetur, nullus ei in aliquo consortio vel colloquio jungatur, nisi ei ab abbate,

abbate, vel a priore, vel ab eo, qui servat ordinem, jubeatur. Ea vero die, qua in capitulum intraturus est, in locutorio vestimentis suis se exuat, staminia, si habitum non reliquit, circumposito cingulo se circumcingat, sinistro brachio cucullam plicatam, et in dextera manu virgas sumat, et sic nudis pedibus, et nudo desuper corpore, ducente eum fratre, cui injunctum fuerit, in capitulum veniat: qui ingressus in loco, ubi prosterni solet, statim se prosternat: interrogatus more solito, culpam dicat; dehinc sedens corporalem disciplinam ad imperium abbatis suscipiat; qua suscepta, cuculla ibi tantum induta, sicut venit, sed non ferens virgas, in locutorium redeat, ibi se calciat, et regulariter induat, et in capitulum rediens, tandem se prosternat, donec ab abbate dicatur ei, Sufficiat: injungatur ei satisfactio gravis culpae, et in ipsa satisfactione habeat se, sicut superius dictum est, cum de gravi culpa ageretur: si abjectis monasticis vestimentis, in seculari habitu ad monasterium redit, servatis circa eum caeteris, quae superius dicta sunt, seculari veste, in qua reversus est, circumcinctus, sicut supra de staminia dictum est, et non portans cucullam, capitulum ingrediatur; et post susceptam disciplinam, cuculla a camerario ante ipsum posita, ab eo suscipiatur, et ibi statim induatur.

Veniens aliquis ad conversionem de seculo, imprimis sicut alii hospites suscipiatur in hospitio; cujus voluntate cognita, frater, qui cellae hospitum procurator est, abbati, vel absente abbate, ei, qui ordinem tenet, rem nunciet. Loquatur cum eo abbas, vel prior, vel aliquis spiritualis frater, cui injunctum fuerit; qui si desiderium petentis ex Deo esse cognoverit, ostendatur res fratribus in capitulo; quorum audito consilio, si suscipiendum eum esse abbas decreverit, statuta die ducente eum praedicto hospitum susceptore, et doctus ab eodem qualiter petitionem facere debeat, in capitulum veniat, in loco, ubi prosterni solet, se prosternat, interrogatus quid dicat? quam humiliter poterit, in his, vel in similibus verbis petitionem suam faciat; "Dei misericordiam, et vestram societatem, et fraternitatem hujus loci requiro, in hoc monasterio monachus fieri, et Deo servire desidero." Respondet ei abbas, vel qui loco abbatis ordini praeest: "Societatem, et consortium electorum suorum concedat nobis omnipotens Deus:" et responso a toto conventu, "Amen;" jussus surgere surgat, pronuncientur ei dura, et aspera, quae in hoc ordine perferunt, qui pie, et regulariter vivere volunt: item duriora, et asperiora, quae si indisciplinate se habeat, sibi poterunt evenire. Quibus auditis, si adhuc in proposito suo perstiterit, et duriora et asperiora se paratum perferre promiserit, respondeatur ei ab eo, qui capitulum tenet: "Dominus Jesus Christus sic perficiat in vobis, quod pro ejus amore promittitis, ut ejus gratiam, et vitam aeternam habere possitis." Et respondentibus omnibus "Amen;" subjungat "Et nos pro ejus amore hoc tenore concedimus vobis, quod tam humiliter, et tam constanter requiritis." Hoc audito, novitius vadat, et humiliter osculetur pedes ipsius: tunc ipso praecipiente, ducat eum magister novitio-

rum in ecclesiam, ibique coram quolibet altari extra chorum sedens praestoletur, donec capitulum finiatur. Quo finito, ducat eum praedictus magister suus in cellam camerarii, vel in aliam domum, ubi id, quod agendum est, opportunius fieri possit, benedicta sibi prius corona, si laicus sit, cum antiphonis, et psalmis, et collectis ad hoc officium ordinatis, vel in ecclesia ante introitum missae, ad gradum ubi benedictiones fratres accipiunt, vel in capella infirmorum, aut in capella abbatis, secundum quod ipsi abbati placuerit; ductus itaque novitius, sive laicus sive clericus, in praedictum locum, tondatur, et radatur more monachorum; dehinc vestibus secularibus exuatur, et rebus monasterii regularibus, praeter cucullam, caputio affuto tunicae induatur: dum haec aguntur a fratribus, quibus injunctum fuerit, septem poenitentiales psalmi indirectum dicantur; sic paratus ducatur in conventum fratrum; in choro, si clericus est, ultimus sit in ordine clericorum; si laicus laicorum, et ad processionem, similiter in capitulo, et refectorio, sicut est ordo conversionis ejus. In cella novitiorum dormiat, aut in dormitorio, si coenobium hujusmodi cellam non habet; in conventu non legat, solus non canat, ad missam non offerat, pacem non sumat, in claustro separatim sedeat cum magistro suo in loco novitiis deputato, nullus ei loquatur aut signum faciat, absque magistri sui licentia. Magister talis sit, qui exemplo vitae, et verbo doctrinae possit eum de anima sua monere, et ordinem docere. Loquentibus in claustro fratribus, si quis amore Dei, et zelo justitiae ad eum venire, eumque vel arguere vel monere voluerit, licet ut veniat, et accepta a magistro licentia, quod dicere voluerit, dicat; facto autem clamore, statim surgens coram magistro suo, sicut fratres, in capitulo veniam petat, non sessurus, donec, emendatione promissa, idem magister praecipiat. Et de levibus quidem culpis hoc modo agatur; pro majoribus autem culpis, aut in capitulo, pro quantitate culpae corripitur; aut si ibi cella novitiorum est, in ea quemadmodum in capitulo increpetur, et verberetur; de capitulo, facto sermone, quotidie exeat, et interim in monasterio maneat, nisi pro majori culpa, ut dictum est, castigandus remaneat; de his culpis, quas in seculo gessit, et quae in hoc ordine sibi evenerunt, vel eveniunt, frequentes confessiones faciat abbati, et priori, spiritualibus fratribus, quibus haec cura injecta est. Transactis plerisque diebus, si vita ejus fratribus, et fratrum conversatio sibi placuerit, monendus est a magistro suo, quatenus roget priorem et aliquos majores fratres, ut et ipsi pro eo intercedant apud abbatem, pro benedictione tribuenda, et professione suscipienda. Quod si eum benedicere abbati placuerit, statuta die in capitulo finito sermone, in loco, ubi solet, se prosternat, prostratusque pro impetranda benedictione petitionem faciat; jussu eo surgere, narrentur ei rerum dura et gravia, quae in nostro ordine a sanctis patribus sunt instituta: qui si haec omnia et adhuc graviora, si necesse fuerit, humiliter et patienter se ferre paratum esse responderit: interroget abbas confidentes fratres, quid inde sentiant? et utrum precibus

precibus ejus annuendum esse concedant? Quibus respondentibus se libenter concedere, adjungat, Et nos concedimus in nomine Domini: quo dicto, vadat ad pedes abbatis, vel ejus, qui ordini praeest, si abbas deest: dehinc reversus in locum, in quo stabat, flexis ad terram genibus, humiliter inclinet ante, et ad dextram, et ad sinistram, gratias referens fratribus pro misericordia eorum precibus sibi impensa. Postea praecipiente abbate cum magistro suo exeat; finitoque capitulo, si scribendi scientiam habet, professionem suam scribat, aut, si nescit scribere, alium roget, qui pro se scribat; ipse tamen in fine ipsius professionis signum crucis faciat: deinde, ablato a tunica caputio, usque ad horam benedictionis suae extra chorum maneat. Cantor vero procurare sibi debet membranam, et incaustum, et scriptorem, si nescit scribere. Hora benedicendi in arbitrio abbatis est, videlicet aut ante introitum missae, si missam non celebrat, aut post evangelium, sive missam celebret, sive non: ipse tamen in consecratione monachi, si ei commodum est, missam celebrare debet, sicut canones praecipiunt; lecto igitur evangelio, intrante chorum novitio, praecedente eum magistro suo, incipiente dextero choro, dicat conventus psalmum "Miserere mei, Deus;" novitius ante altare veniens super gradum se prosternat, dictoque psalmo, surgens professionem suam legat, et super altare ponat. Quod si ignarus literarum est, magister suus debet eam pro eo legere, et ipse novitius super altare ponere: quo facto, flexis coram altari genibus, veniam petat, et postea ad locum, ubi se prostravit, rediens, versum "Suscipe me, Domine," ter dicat; ibique inter dicendum ter genua flectat; quem versum ter repetens conventus adjungat ad ultimum "Gloria Patri, Kyrie eleyson, Christe eleyson, Kyrie eleyson, Pater noster," conventu incipiente, "Gloria Patri;" novitius inclinatus provolvat se in circuitu, et statim prosternat se. Abbas, dicto "Et ne nos inducas in tentationem;" et responso "Sed libera nos a malo," incipiat psalmum, "De profundis:" quo finito a conventu cum "Gloria Patri," adjungat "Salvum fac servum tuum; Mitte ei, Domine, auxilium de sancto; Nihil proficiat inimicus in eo; Esto ei, Domine, turris fortitudinis; Domine, exaudi orationem meam; Dominus vobiscum." Deinde collectam, "Deus indulgentiae Pater:" item aliam; "Deus, qui per coeternum Filium:" item aliam; "Domine Jesu Christe, qui es via:" dictis his tribus collectis singulis, cum integro "Per Dominum nostrum," incipiat abbas hymnum "Veni, creator Spiritus:" quo a conventu devote et solenniter decantato, dicat collectam "Sancte Spiritus, qui te Deum ac Dominum;" qua dicta, surgat novitius, et spargat super eum abbas aquam benedictam; eoque stante benedicatur cuculla, et aspergatur aqua benedicta; qua benedicta accedat novitius ad abbatem, et, flexis genibus, stet ante eum, quem tunica exuens abbas dicat "Exuat te Dominus veterem hominem, cum actibus suis;" et induens eum cuculla, subjungat, "Induat te Dominus novum hominem, qui secundum Deum creatus est in

justitia et sanctitate veritatis:" ad utrumque respondeant audientes fratres "Amen:" subsequatur super eum flexis genibus inclinatum; oratio "Deus misericors; Deus clemens;" qua dicta, osculetur eum abbas, induens caput ejus caputio: dehinc ducatur per chorum ad osculandum omnes fratres, ultimus collocetur. Tribus diebus communionem corporis et sanguinis Christi accipiat; tertia die ad pacem missae auferat ei caputium de capite abbas, vel cui abbas praeeperit, si ipse id faciendi opportunitatem non habet: ante hanc horam, ex quo benedictus est, summum silentium teneat, de capitulo facto sermone exeat, ad processionem non vadat; cuculla indutus, cucullato capite dormiat: in primo autem capitulo, quo ei licet loqui, debet magister ejus de eo memoriam habere coram abbate dicens: Domine, si placeret vobis praecipere, posset iste frater ab hac die inantea legere, et cantare in conventu, sicut alii fratres; respondente abbate: Faciat, cum benedictione Dei; inclinet ipse novitius ad abbatem de loco, in quo sedet. Ex illa die cujusunque ordinis sit, habet licentiam exequendi omnia, quae sui ordinis sunt, nisi sit sacerdos; ipsi enim infra primum conversionis suae annum missam celebrare non licet, nisi in seculo probatae castitatis fuerit, et abbas pro hac re specialem ei licentiam dederit.

Offerendus puer, facta sibi prius corona, manibus portans hostiam, et calicem cum vino, sicut mos est, post evangelium sacerdoti, qui missam celebrat, a parentibus offeratur. Qua oblatione a sacerdote suscepta, involvant praedicti parentes manus pueri in palla, qua altare coopertum est, et cujus pars antea pendet, et tunc suscipiat eum abbas: quo facto, praefati parentes coram Deo, et sanctis ejus statim promittant, quod per se, vel a se suppositam personam susceptum ordinem puer nunquam relinquat, neque ei se aliquid scienter duros, unde puer, quod absit, perire possit; hanc promissionem prius scriptam coram testibus verbis ibi prius edicant, et postea super altare ponant. His expletis, benedicat abbas cucullam, et exuens puerum cappa vel pellibus, vel aliqua hujusmodi chlamyde, dicat, "Exuat te Dominus veterem hominem," ut supra, et induens eum cuculla, subjungat, "Induat te Dominus novum hominem," etc. dehinc ducatur ad radendum et vestiendum, sicut nostri ordinis consuetudo est; cum vero adulta aetate facturus professionem fuerit, fiant ei caetera, quae superius debere fieri converso jam diximus. Hoc enim, quod modo factum est, iterari non oportet.

Omni die minimi signi, ad designandum capitulum, incipiente sono, fratres omnes, qui sedent in choro, statim surgere, et versi ad orientem interim debent stare; fratres quoque, qui alicubi in monasterio sunt, chorum intrare. Nullus eorum librum teneat; nullus in libro aliquid legat, aut inspiciat: nullus in claustro pro qualibet occasione tunc sedeat: praedicti signi cessante fonitu, praecedentem priorem sequantur alii, sicut est ordo conversionis eorum: confidentibus fratribus in capitulo ad nutum ordinem tenentis, petita benedictione, lectis et pronuntiatis,

ciatis, quae legi et pronunciari consuetudo est, facto sermone, "Dicto loquamur de ordine nostro;" si clamatur aliquis, qui commune cum uno, aut pluribus nomen habeat, nisi clamans ita discernat et determinet, ut nulla dubitatio possit esse, omnes, qui ejusdem nominis sunt, cujus est ille, qui clamatur, statim debent surgere, et ad venias humiliter se praesentare, donec clamator determinare eligat, de quo dicat: ipsa autem determinatio ab ordinibus vel officiis, si possit fieri, debet esse hoc modo; Dominus Edwardus presbyter, diaconus, subdiaconus, secretarius, magister infantum, vel juvenum, vel aliquid hujusmodi, non archidiaconus, non Londinensis, non aliquid cognominatum de seculo: clamator ei, super quem clamorem facit, in ipso capitulo judicium non faciat: interrogatus more solito, qui prosternitur ad omnes venias "Mea culpa" dicat, excepto cum societatem postulat, aut obedientiae absolutionem, aut cum aliquis frater misericordiam petit pro suo propinquo noviter, et postquam ad ordinem venit, defuncto, patre scilicet, matre, fratre, sorore, vel cum unus, aut plures pro eo, qui in gravis culpaefatisfactione positus est, misericordiam petunt, vel cum aliquis frater in longum iter profecturus est, aut cum aliquid magnum, et arduum, et suis viribus impar fratri injungitur: in his et hujusmodi hoc modo respondetur; "Dei misericordiam et vestram requiro et obsecro," etc. sicut ratio rei, pro qua petitur, postulat. Suscepturus judicium aut sola grossiori virga super staminiam verberetur, et prostratus jaceat, aut pluribus gracilioribus virgis, et nudus sedeat, utrumque ad arbitrium ejus, qui praeest ordini, considerata qualitate, et quantitate culpaef, dum corporalis disciplina infertur fratri, omnes inclinato capite debent esse, et pio et fraterno affectu compassionem super eum habere. Interim nemo in capitulo debet loqui, nemo ad illum aspicere, exceptis gravibus personis, quibus licet pro eo intercedere; clamatus, super eum, a quo clamatus est, in ipso capitulo clamorem facere non licet, disciplinam corporalem inferat, quicumque ille sit, cui ab abbate vel priore injungitur; hoc observato, ne infantibus vel juvenibus aut novitiis id facere injungatur. Nemo ibi cum uno, aut pluribus secreto loquatur, quicquid quis loquitur, a rectore ordinis, et a toto conventu audiatur. Sermo tantum sit de utilibus, et de his, qui ad ordinem pertinent; loquente uno, taceant alii; verba loquentis nemo interrumpat, praeter eum, qui rector est ordinis, cui licet loquenti praecipere, ut fileat, si forte ei sermo illius superfluous et inutilis videatur. Rectore ordinis incipiente loqui, etiamsi aliquis loquebatur, taceat, et ab omnibus summum silentium fiat.

Si placet abbati aliquem fratrem pro suis meritis honorare, et considerata personae ejus honestate, in superiore loco statuere, audito, frater ille, ab abbate sedente in capitulo, ire superius, sedere juxta illum fratrem; statim surgens ad pedes abbatis vadat, et postea ad locum, ubi ei praecipitur, sessum pergat, et ex illa die in monasterio, et processione, et refectorio ipsum locum habeat: laicum conversum

beatus Benedictus non praecipit taliter promoveri. Si tamen abbati promovere eum placuerit, locum, quem in capitulo suscipit, in refectorio etiam tenebit; in monasterio vero, et processione super eos conversos esse jubebitur, quibus frater ille, juxta quem locum habet, prior esse dignoscitur. Evenire potest, cum hujusmodi promotio ordinatur, ut absentes sint aliqui fratres honesti, et bonis actionibus praediti; quibus prior sit frater ille, juxta quem promotus sedere jubetur; et ideo determinate oportet ei in capitulo dici, utrum super ipsos etiam absentes, cum redierint, esse debeat. Ingrediens frater capitulum loquentibus aliis "Benedicite" dicat; egrediens vero, si est reversurus, nec ante et retro faciat, nec "Benedicite" dicat: si non est reversurus, utrumque agat.

Monachus petiturus concedi sibi societatem, et beneficium monasterii introductus in capitulum, "Benedicite" dicat: dehinc prostratus ad gradum, ubi consuetudo est, interrogatus quid dicat? humili et devoto corde in his verbis respondeat: "Peto per misericordiam Dei, et vestram, et omnium istorum seniorum societatem, et beneficium hujus monasterii:" quo dicto respondeat abbas; "Omnipotens Dominus concedat vobis quod quaeritis, et ipse praestet vobis consortium electorum suorum:" postea jussus ut surgat, accedat ad abbatem, et ab eo per librum regulae sumat monasterii societatem. Quasumpta, acceptoque ab eo osculo, inclinet se ad pedes abbatis, deinde osculetur omnes fratres in circuitum. Quo facto revertatur ad locum, ubi se prostravit, ibique tres genuum flexiones solito more faciat. Fratres vero inclinent ei, dehinc praecipiente abbate sessum vadat, designato ei prius loco, ubi sedere debet. Porro si abbas fuerit, ingrediente eo in capitulum, totus conventus ei assurgat, et tamdiu stet, quousque humo prostratus, sicut superius, petitionem faciat, et erectus cum monachis suis societatem suscipiat, eaque suscepta, juxta abbatem confideat; monachi vero, ejus societate suscepta, reversi ad locum, ubi se prostraverunt, tres genuum flexiones, sicut superius dictum est, faciant: egredientes fratres de capitulo osculentur abbas, et monachi ejus. Si major congregatio fuerit, ab osculo cessari potest, quod in multis jam coenobiis fieri consuevit; si secularis persona fuerit ante abbatem, vel juxta abbatem, si honorabilis persona sit, sedeat; postea ostensa ejus petitione fratribus, per textum evangelii societatem suscipiat: dehinc ad osculandum fratres, si mulier non sit, in circuitum pergat.

Tali hora prior mane ad excitandos fratres sonitum debet facere, ut pueri, factis solitis orationibus, in clauetro valeant legere. Qui cum legere inchoant, alte quamdiu legant, separati abinvicem ita sedeant, ut alter alterum nec manibus, nec vestibus contingere possit. Infans infanti non signo innuere, non verbo aliquid dicere, nisi vidente atque audiente magistro, praesumat; non de loco, in quo sedet, sine praecepto, vel licentia surgat. Quocumque pergunt infantes, unus magister inter duos infantes sit. Transeuntes ante fratres inclinent fratribus, et fratres eis sedentes tantum; duobus una

una laterna sufficiat; si tres fuerint, tertius alteram portet; si plures fuerint, hoc ordine disponantur. In nullius manum aliquid dent; de nullius manu aliquid accipiant, nisi abbatis, prioris majoris, magistri eorum, et hoc non ubique, sed in congruis locis, ubi aliter esse non possit, aut non debeat. Cantor quoque, cum in scholis eorum est, potest librum, in quo cantari, aut legi debet, dare eis, et accipere ab eis. Ad altare si serviunt, dant etiam ibi, et accipiunt, sicut ordines eorum exposcunt. In capitulo suo vapulent, sicut majores in majori capitulo: confessori ad abbatem, vel ad priorem vadant, vel ad eos, quos specialiter in capitulo designaverit abbas. Dum confitetur unus, sedeat alter in suppedaneo, magistro eorum extra capitulum sedente in proximo: si post versum, quiante cibum dicitur, ingrediuntur refectorium, vel post "Gloriam" primi psalmi ad horas intrent chorum, ipsi quidem ad loca sua vadant, solito more inclinent, magister vero eorum ad loca, quae tardantibus instituta sunt, eat: puero, qui ante mensam abbatis servit, abstinentia cibi, vel potus sine ejus praecepto minime injungatur. Quodsi praecipiente eo injungitur, aut ei indulgeatur, aut interim a mensa abbatis removeatur. In choro, praesente abbate, nisi praecepto ejus nullus eos percutiat, nullus exuere faciat. Absente eo, cantor de iis, quae sui officii sunt, eos castiget; prior vero de caeteris, in quibus se leviter habent. Ubicunque sint, praeter personas superius designatas, nullus eis signum faciat, nullus arrideat. In scholam eorum nullus ingrediatur, nullus cum eis alicubi loquatur, nisi sibi ab abbate, vel priore ingrediendi, vel loquendi licentia concedatur; meridianis horis in lectis suis nunquam legant, nihil aliud ibi agant, sed cooperti tantum quiescant. Unus super alios magistros sit magister eorum maturus et discretus, qui auditis clamoribus, culpas delinquentium moderata discretione sciat vel punire, vel indulgere; collocatis in lectis suis assistant magistri, dum sint cooperti, in nocte cum accensis candelis.

Juvenes tam nutriti quam de seculo venientes, qui magistris custodiendi commendantur, in multis sicut infantes, de quibus superius dictum est, custodiantur; remoti, ut supra, a se invicem sedeant; extra locum custodiae suae sine custode nusquam procedant; duo et duo lateras ferant, abbati, vel priori et nulli alii, nisi specialiter designatum sit, confessiones suas faciant. Meridianis horis in lectis suis non debent legere, non scribere; non quippiam operis facere; sed cooperti tantum quiescere; lectos suos ante, vel inter lectos magistrorum habere; si necesse habent surgere, prius magistros excitent, et postea accensa laterna, si nox est, ad necessitates suas explendas cum magistris ambulent. Praeter abbatem, priorem, magistrosque eorum, nulli liberum sit in loco custodiae eorum deputato sedere, nec verbo, nec signo aliquid eis innotescere, nisi accepta licentia ab abbate, vel priore: quae licentia cum conceditur, magister sedere debet inter juvenem et eum, qui juveni loquitur; juvenis cum juvene non loquatur, nisi audiente, et intelligente magistro, quid utrin-

que dicatur. Magistri inter eos sedeant, vel ante illos, sic ut eos, cum volunt, conspiciere valeant. Cum dormitum vadunt, tamdiu stent ante ipsos magistri, usque dum ipsi juvenes in lectis suis jaceant cooperti: si nox est, cum candelis accensis assistant. In monasterio, capitulo, refectorio, processione mixti sint senioribus, non observato, si necesse sit, ordine conversionis eorum. Si ad mensam legunt, vel de coquina serviunt, surgentibus a mensa fratribus cum eis ad monasterium vadant, et dicto "Et ne nos," cum custodibus ad refectorium revertantur: duo simul, aut plures, si fieri possit, de conventu non remaneant: quodsi paucitas majorum, et pluralitas juvenum aliter agendum coegerit, sufficientes eis custodes deputentur: porro si custodia illa juvenum, quae in nonnullis coenobiis tenetur, magis placet, ut videlicet in diversis, ac separatis ab invicem locis, per claustrum sedeant, singuli singulos, aut plures, si tanta copia est, custodes habeant, singuli singulas lateras in nocte ferant. Custos juvenem non relinquat, nisi commendatum alicui fratri, in quo et de quo bene confidat. Omnis denique custodia ei adhibeatur, quae superius descripta est.

Frater aliqua sui corporis incommoditate detentus, si conventum sequi non potest, humiliter prius in capitulo petita venia, jussus surgere stans fateatur se non posse conventibus interesse propter infirmitatem suam. Cui respondet abbas, vel qui loco abbatis ordini praesidet: "Omnipotens Dominus concedat vobis utilem sanitatem, sicut vobis expedire cognoscit. Amodo tractate vos, secundum infirmitatem vestram, et remanete de conventibus, sicut vobis melius visum fuerit." Si aegritudo adeo invaluerit, ut in conventu remanere non possit, praecipiat abbas fratri, cui hujusmodi cura imposita est, ut ducat aegrum in cellam infirmorum; in qua domo serviatur ei secundum possibilitatem loci, tam de communibus cibis, quam de esu carnis, ut nullius rei, si fieri possit, indigentiam patiat. Ex quo carnem comedere incipiet, quocumque perget, caput opertus caputio, et baculo se sustentans incedere debet. Qua vero die sanitate recepta ad conventum redire voluerit, si carnem comederit prius rasus, ad horam, quae ante capitulum canitur, chorum introeat, et si post ipsam horam in conventu missa dicitur, ad ipsam non offerat. Ingressus capitulum, cum indictum fuerit de ordine loqui, primus surgat, et in loco, ubi consuetudo est, prostratus veniam petat. Interrogatus, et respondens, ut fieri solet, jussus surgere haec vel similia verba dicat: "Domine infirmitate mea gravatus, in domo infirmorum diu fui; in cibo et potu, et aliis multis offendi, et contra ordinem nostrum feci, et inde peto absolutionem vestram:" hoc dicto, absolvat eum abbas dicens: "Omnipotens Dominus absolvat vos ab his, et ab omnibus aliis vestris delictis." Conventu respondente Amen; offerat se frater ille ad pedem abbatis; postea reversus ad locum, ubi se prostravit, gratias referens abbati, et toti conventui, quia ministrata sunt ei, quae infirmitati suae fuerant necessaria, tres genuum flexiones solito more faciat: ipsa die et deinceps, quantum

tum opus fuerit, jubeatur mixtum accipere. Si vero carnem non comedit, in dispositione abbatis sit, qua hora in conventum petita licentia redire, et quomodo se de caetero habere debeat.

Si infirmus magis ad mortem, quam ad salutem tendere videatur, et se petat inungi, frater, qui domui infirmorum praeest, rem fratribus in capitulo narret; tunc, jubente abbate, vel qui loco abbatis in capitulo sedet, exeant sacerdos hebdomadarius, secretarius, quatuor conversi, et parent, quae ad hujusmodi negotium parari oportet. Quibus paratis, expletisque quae in capitulo agi ordo requirit, exeuntes de monasterio transeant ante capitulum, hoc ordine procedentes; primus ex conversis unus cum fistula aquae benedictae; dehinc alius cum cruce; post hos duo cum candelabris; extremi secretarius cum oleo; et sacerdos alba indutus, et stola, cum manipulo portans librum; istis transeuntibus surgens conventus, percussaue tabula, si dies talis est, egrediens de capitulo jungatur eis, et psallentes septem psalmos ad aegrum veniant, et ordinate circumstant, sicut locus, in quo jacet, fieri permittit. Primum spargatur aqua benedicta, dehinc finitis psalmis sequatur "Kyrie eleyson," et capitula, et collectae, quae ordinatae sunt usque ad confessionem. Facta confessione absolvatur ab omnibus, et ipse absolvat omnes: dehinc osculetur ab omnibus: interim dicantur aliae collectae usque ad unctionem: facta unctione, lavet sacerdos manus, et projiciatur aqua in ignem, vel in sacrarium deferatur; quo facto dictis collectis, quae sequuntur, vadat sacerdos, praecedentibus duobus conversis cum candelabris, vadat et tertius ad thuribulum deferendum; quibus revertentibus flexis genibus adorent omnes corpus Domini, quod a sacerdote offertur; quo allato, abluto prius ore ejus, communicetur infirmus, nisi forte ipsa die communicatus sit. Si fratres ipsa die post capitulum psallentes "Verba mea" in monasterium ituri sunt, expletis in choro psalmis dictaque collecta, paratis ante majus altare, quae supra dicta sunt, exeant, et sequantur eo ordine, quo superius indicatum est: quod etiam finitis quibuscumque horis a prima usque ad completorium observandum est, si necessitas urgeat non expectare capitulum. Porro si nec hora ipsa, qua percantata id fieri debeat, expectare potest, disponat abbas, vel prior, sicut melius possit, quia necessitas lege non tenetur. His expletis revertatur conventus in claustrum; sed infantes minime ingrediantur ad tenendum suum capitulum; ab hac die, nisi melioretur infirmus, carnem non comedat. Quotidie istud pro eo servitium impendatur. Ad missam matutinalem collecta, "Omnipotens sempiterne Deus, salus aeterna credentium," cum caeteris duabus: aliquando, si dies vacuus fuerit, ipsa matutinalis missa pro eo canatur: ad majorem missam post "Sanctus" psalmus primus "Domine ne in furore tuo" ab unoquoque sub silentio dicatur, "Kyrie eleyson: Pater noster; saluum fac servum tuum; mitte ei Domine auxilium de sancto;" collecta; "Omnipotens sempiterne Deus, salus aeterna". Et hoc tamdiu agatur, quousque ad sanitatem redire videatur.

Porro si ad sanitatem minime redire, mortique potius appropinquare dignoscitur, ex quo certa in eo mortis signa apparere inceperint, sine duobus fratribus esse non debet, qui diebus, et noctibus quamdiu intellectum tenet, legant coram eo passiones Domini, et evangelia; et cum intellectu privatus fuerit, quamdiu supervixerit, psalterium ex ordine decantare non cessent: et sic ordinetur, ut discedentibus duobus, succedant alii duo; horas vero regulares ibi dicant, aegro autem in agonia posito, et jamjam, si ita visum fuerit, morituro, famulus, qui ad hoc deputatus est, cilicium expandat, et supra illud ad mensuram longitudinis et latitudinis, quam ipsum cilicium habet, signum crucis de cineribus faciat; morientemque fratrem desuper ponat; cui postea indefinenter assidens studiose consideret, qua hora exitum ejus conventui debeat indicare. Cumque eum jam in exeundo viderit laborare, gestans manu tabulam ad ostium claustrum currat, ictuque creberrimo acriter eam ibi percutiat, quousque in conventu auditum esse cognoscat: quo percepto sonitu, si ad majorem vel minorem missam, vel ad regularem horam fuerint, remanentibus in choro infantibus cum magistris suis, et aliquibus fratribus, quibus jussum fuerit, reliqui omnes ad aegrum currant, et mediocri voce canentes "Credo in unum Deum," ad eum veniant: fratres vero, qui remanserunt, expleto quod coeperant, eodem modo currentes et canentes ad morientem properent: ubicunque vero alias, vel quocunque alio negotio occupatos praedictus sonus invenerit, sine aliqua excusatione vel mora similiter currentes et "Credo in unum Deum" canentes, ad aegrum veniant. Quo pervenientes, et "Credo in unum Deum" communiter explentes; canant septem psalmos poenitentiales sine "Gloria." Quibus expletis subjungat sacerdos capitulum "Parce Domine, parce famulo tuo, quem redimere dignatus es pretioso sanguine tuo, ne in aeternum irascaris ei;" hoc tertio a sacerdote dicatur, et per singulas vices a toto conventu repetatur: deinde sequatur litania, quae solet, quam protrahi, vel breviari oportet, secundum quod fratris exitus visus fuerit admonere; si autem, ut aliquando fit, litania expleta nondum migraverit, conventus discedat, aliquibus fratribus, quibus jussum fuerit, ibi remanentibus, qui psalterium ex ordine psallere incipiant: cum autem venerit hora, ut iterum fratres vocari debeant, supradicto modo vocentur et veniant: egressa jam de corpore anima, tribus vicibus, cum parvis intervallis, pulsantur signa; cantor incipiat responsorium "Subvenite sancti Dei," quo cum versu et regressu expleto, subjungat sacerdos, "Proficiscere anima christiana;" quo dicto incipiant commendationem animae, dictaque prima collecta "Tibi Domine commendamus," sacerdote et conventu prosequente caetera, portetur corpus ad lavandum ab his, de quorum ordine fuit, id est sacerdos a sacerdotibus, diaconus a diaconis, et sic in reliquis ordinibus, conversus a conversis: infans tamen non ab infantibus, sed a conversis. Hi vero sunt, qui lavare non debent corpus defuncti. Sacerdos hebdomadarius, et reliqui ministri, qui circa altare serviunt,

viunt, et vasa sacrata contrectant; hebdomadarii, coquinae, cellerarii, resectorarii; dum lavatur corpus, camerarius praesto esse debet, habens vestimenta idonea, et fila, et acus ad consuendum et caetera, quae sui officii sunt, et huic operi necessaria: inter lavandum circumcinctus sit staminia, qua indutus antea erat circa pudendas sui corporis partes; lotus autem vestiatur staminia nova, vel noviter lota, et cuculla, et in capite ejus ponatur sudarium, in modum caputii de staminia factum; huic superducatur caputium cucullae, et cum filo in tribus locis annectatur; calciatur caligis de supra dicto panno factis, usque ad genua attingentibus, et nocturnalibus; manus cuculla sint cooperatae; cuculla hinc et inde consuatur, et circa crura similiter: nocturnales alter alteri filo connectantur; taliter paratum corpus feretro imponatur, et pallio cooperiatur; quo expleto, expletisque quae in conventu dici coeperant, percutiat prior tabulam uno ictu. Quo audito inclinati fratres dicant "Pater noster:" sacerdos circa corpus aquam benedictam spargat, et incenset: dehinc dicat, "Et ne nos inducas; a porta inferi;" postea collectam. His ita gestis, pulsantur signa: cantor incipiat responsum, "Subvenite sancti Dei;" et praecedentibus iis, qui situlam cum aqua, crucem, candelabra, thuribulum portant: sequentibus infantibus, et reliquo conventu, extremis eis, qui corpus lavant, et portant, veniant in ecclesiam. Positoque corpore in loco, ubi poni solet, cessent signa, figatur crux ad caput ejus: ponantur duo candelabra, unum ad caput, et alterum ad pedes, cum cereis desuper accensis, qui continue ibi ardeant usquequo ad sepulturam deferatur; finito cantu inclinati dicant "Pater noster," sacerdos, "Et ne nos; a porta inferi," collectam, sicut superius dictum est; his peractis, si sonitus tabulae de resectorio fratres adduxerat, ablutis manibus, ad resectorium revertantur, perficiantque quod imperfectum remanserat, remanentibus cum corpore aliquibus fratribus, quot, et quibus injunctum fuerit, qui psalmos ibi interim canant, nunquam enim sine psalmodia corpus esse debet, excepto quando in choro aliquid communis officii celebratur. Conventus in die circa corpus semper debet esse, nisi quando canunt horas, vel missas, vel processionem circa claustrum, vel extra claustrum, si ita contingat, faciunt, vel in capitulo sunt aut in resectorio, aut in dormitorio meridianis horis, et tunc tamen deputentur aliqui fratres, qui ibi remaneant, psalterium ex ordine psallant, commendationem animae agant, vesperas, vigiliis, cum laudibus, "Verba mea" et haec eadem frequenter; nocte vero post completorium, incipiens primam vigiliam dexter chorus faciat, secundam sinister, persolventes utrique supradicta obsequia, prout quantitas noctium fieri permiserit, hoc observato diligenter, ne utrique priores in una vigilia deputentur. Circa finem primae vigiliae exeat prior ferens absconsam, et vadat in dormitorium, excitetque fratres, qui secundam vigiliam facturi sunt. Post matutinas laudes, dictis in choro, quae dici ordo exposcit, quicquid superest, noctis, infantes cum magistris canendo expendant; intersint quoque infirmi illi, qui in domo infir-

morum assidue conversantur, et facultatem hoc faciendi habere videntur: caeteri vero fratres in lectis suis quiescant, usquequo facto mane surgentes, calciati, loti, et pexi, factisque orationibus aggregentur et ipsi ad corpus. Quibus aggregatis pergant infantes se calciare, lavare, et pectere, solitasque orationes facere, et post accedant et ipsi, et hoc fit, si dies talis sit, ut post matutinas laudes ad lectos redire fratribus licitum sit. In hieme vero, quando intervalla fiunt, si post litaniam aliquid superest noctis, licet praedictis reliquis fratribus in lectis suis usque ad diem quiescere; vestiti tamen, et calciati quiescant; infantes, sicut superius dictum est, cum magistris et infirmis suam circa corpus vigiliam agant. Ea autem hora, postea omnes calcient se, et lavent, et pectinent, solitasque orationes faciant, quas ordo illius temporis poscit, sedentes psallant nisi ad "Magnificat," et ad "Benedictus:" tunc enim stare debent; ad "Pater noster," et ad collectas, quas sacerdos dicit, inclinati sint super genua sua. Si ante nocturnas vigiliis frater obierit, tanta jam noctis parte transacta, ut duas vigiliis facere commodum non sit, locato in ecclesia corpore, fratres omnes vigilantes et psallentes ibi remaneant: infantes, cum magistris suis, dormitum in dormitorio redeant. Quamdiu corpus super terram est, nullus in claustro loquatur; tabula tamen, si dies talis sit, in capitulo pulsetur, et "Benedicite" dicatur, sicut aliis diebus: si tamen ipsa die post capitulum sepeliri debet, priusquam sepeliatur, nulli liceat extra claustrum monasterii exire, nisi tam prope sit locus, ut ad sepeliendum fratrem possit redire. Omnes, qui possunt, ipso die pro eo missam celebrent; missa matutinalis, pro eo festive agatur, etiamsi dies praecipuae festivitatis sit. Ad quam missam quotiens diaconus incensat altare, ad corpus quoque incensandum cum thuribulo debet accedere. Facto in capitulo sermone, absolvat eum abbas, vel qui ordini praest. Deinde praecipiat celebrari pro eo triginta diebus triginta missas, singulis videlicet diebus singulas missas, praeter eas, quae in conventu celebrandae sunt, ita ut nullus praetereat dies, quo missa pro eo non celebretur, nisi parasceve sit, aut Sabbatum sanctum: et qui inchoat non ipsa die, qua sepelietur, sed in crastino inchoare debet: celebratis quisque sibi adjunctis missis ipso die id in capitulo dicat, quatenus alii, qui subsequi debeat, ibidem abbas aut prior idem injungat: ipso die infantes suum capitulum non teneant. Quacunque hora, per totum diem post sonitum, quem prior ad excitandos fratres mane facere solet, frater moriatur, sepultura ejus usque post crastinum capitulum differatur, nisi rationabilis causa existat, quae vel post majorem missam, vel post nonam sepeliri eum suadeat: et maxime si ante horam, quae vel aestate vel hieme ante capitulum dicitur, mori eum contingat. Quod cum accidit, praeter servitium, quod pro mortuo fratre facere solent fratres, integrum psalterium, cum integra mortuorum psalmodia, pro eo singulis est fratribus injungendum. Si ante nocturnas vigiliis moritur, subsequente similiter die post capitulum sepeliatur. Si inter ipsas vigiliis, vel postea

postea ante praedictum sonitum de hoc seculo migret, post maiorem missam tradi eum sepulturae oportet. Si festivitas duodecim lectionum, aut trium, in qua in claustrum minime loquantur fratres, ipsa die fuerit, post capitulum celebretur pro eo missa matutinalis festivo more, sicut superius dictum est: dehinc dicta Tertia, missaeque maiore, pergant ad sepeliendum fratrem. Ad quem accedentes sive de capitulo, sive de choro exeant, canendo "Verba mea," ad corpus veniant: interim pulsetur tribus vicibus unum de maioribus signis, ut, si qui forte absunt, ad hunc sonum sine mora conveniant. Secretarius abbati, et priori, et sacerdoti, qui obsequium facturum est, cereos distribuat, candelas reliquis fratribus, magister infantibus. Sacerdos indutus sit alba, cum stola, et manipulo, albis duo fratres ex iis, qui antea laverant mortuum: albae vero sint ad huiusmodi negotium specialiter deputatae. Ii, qui portant situlam cum aqua benedicta, crucem, candelabra, thuribulum, stent hinc, et inde ad caput defuncti, reliquus conventus ad dexteram, et ad sinistram, sicut est ordo eorum. Sacerdos adveniens prius aspergat corpus aqua benedicta, dehinc accedens ad caput defuncti stet ita, ut praedictos portatores ad dexteram suam, et sinistram habeat. Accedant duo cantores, et stantes inter altare, quod ibi situm est, et corpus, dicant, "Kyrie eleyson, Christe eleyson, Kyrie eleyson." Conventu duo priora repetente, et ultimum "Kyrie eleyson," cum eis dicente: postea sacerdos, humiliter inclinatis omnibus, dicat collectam, "Oremus; Non intres in iudicium;" qua dicta, praedictis cantoribus incipientibus canatur responsorium cum versu, "Qui Lazarum;" quod dum canitur, incenset sacerdos altare, quod ibi est, et corpus; hoc agatur secundo, et tertio, excepto quod aliae collectae, et alia responsoria dici debent, sicut in libris, ubi actio huius officii ordinata est, continetur. Finitis versibus tertii responsorii, quod cantor praeceperit, repetatur a capite responsorium: quo percantato, roget sacerdos pro eo orari, ita dicendo, "Pater noster; Et ne nos; Non intres; A porta inferi; Dominus vobiscum; Oremus; Inclina, Domine, aurem tuam," et reliqua: his ita peractis, cantore incipiente antiphonam, "In paradisum," exeant canentes psalmum, "In exitu Israel:" praecedant praedicti portatores aquae, crucis, candelabrorum, et thuribuli; sequantur sacerdos, et cantor, cujus officii specialiter interest omni sollicitudine providere, ne in hoc obsequio aliqua possit negligentia evenire. Post hos procedant infantes cum magistris suis, dehinc reliqui fratres, extremis prioribus, praecedentibus junioribus, sicut est ordo conversionis eorum; post omnes veniant, qui corpus portant, hi vero sint, si commode fieri possit, qui laverant illud, adjuvantibus eos, si opus fuerit, aliis fratribus, quibus abbas, aut prior praeceperit. Cum exire incipiunt, pulsentur signa, usquequo corpus collocatum sit in sepultura; cum vero ad sepulturam pervenerint, stent ordinate hinc et inde, sicut in choro stare solent. Sacerdos stet inter duos choros, non longe a sepultura, ad dexteram ejus, et ad sinistram, qui portant aquam,

et crucem, etc. de quibus dictum est superius: dicta collecta "Piae recordationis affectu," accedat sacerdos, et aspergat sepulchrum aqua benedicta, et imposito thure, tribuat thuribulum uni eorum, qui albis induti illuc descenderant, et incensetur sepulchrum. Dehinc dicta collecta "Obsecramus misericordiam tuam," duo ex fratribus, qui foris sunt, pallium desuper extendant, alii duo, corpus de feretro accipientes, illis tribuant, qui in tumulum descenderant. Illi diligenter illud in sepulchro componant, et absolutionem scriptam, et a fratribus lectam super pectus ejus ponant, et operiant; et statim exeuntes, et ad monasterium revertentes, exuti albis, et induti vestibus suis, ad conventum redeant. Corpore in sepultura posito, protinus extinguantur candelae, et cessent signa. Expletis reliquis, sicut in codice, in quo hoc officium ordinatum est, reperitur, revertantur canentes septem psalmos poenitenciales: sacerdos praeceps infantes cum ad monasterium venerit, divertat in vestiarium, et deposita alba, et manipulo, atque indutus vestibus suis, revertatur in chorum, et prostratus cum caeteris prostratis, quod reliquum est de psalmis, dicat; quibus dictis subjungant "Requiem aeternam dona eis, Domine; Pater noster; Et ne nos; A porta inferi; Dominus vobiscum:" collecta, "Satisfaciat tibi, Domine, Deus noster." Post haec revertantur in claustrum, et dicto ab infante "Benedicite," loquantur in claustrum, si dies talis et hora sit; septem plena officia pro eo in conventu agant; triginta diebus "Verba mea," et ad omnes horas "Voce mea" pro eo dicant: singulariter unusquisque, quantum abbas praeceperit pro anima ejus faciat; triginta quoque diebus, aut pluribus, si abbas ordinaverit, panem unum cum potu, et regularibus cibis elemosynarius accipiat.

Si frater extra monasterium de hac vita migraverit, nec fratres secum fuerint, qui eum abluant, caeteraque, quae superius dicta sunt, circa eum adimpleant; deportatus ad monasterium in feretro, quod sibi praemitti debet, cum pallio per portas curiae ingrediatur, et cooperante fratre, cui infirmorum cura commissa est, in domo infirmorum deponatur; quo deposito, famulus, ut solet, ad ostium claustrum veniat, tabulam percutiat, conventus adveniat, fiantque caetera, ac si de hac vita migrasset in eadem infirmorum cella, excepto quod non dicitur "Proficiscere anima christiana:" porro si fratres secum fuerint unus aut plures, factaque sunt ei, quae in tali negotio fieri oportet, procedat ei conventus obviam per majores monasterii portas, psallendo hos psalmos, "Miserere mei, Deus, secundum; Deus, in nomine tuo; Miserere mei, Deus, miserere mei; Ad Dominum cum tribularer;" et qui sequuntur, donec ad corpus perveniant; at ubi pervenerint, faciant stationem versi ad alterutrum; sacerdos alba indutus, et stola, accedat et aspergat corpus aqua benedicta, et incenset; dehinc moneat, ut orent pro eo, dicendo "Pater noster; Et ne nos; Non intres in iudicium; Requiem aeternam; A porta inferi; Dominus vobiscum; Oremus:" collecta, "Suscipe, Domine, animam servi tui:"
aliam,

aliam, "Suscipe, Domine, servum tuum." Inde revertantur, cantore incipiente responsum, "Subvenite." Dum intrant in ecclesiam, pulsentur omnia signa, et deponatur in loco, in quo caeteri fratres deponi solent, et agantur caetera, quae agerentur, si in domo infirmorum mortuus, et de illa domo illuc deportatus fuisset.

Quacunque hora, ex quo infantes mane incipiunt legere usque ad collationem, de monacho congregationis alibi defuncto, atque sepulto, vel sepeliendo, certus nuncius, aut brevis ad monasterium venerit; si fratres non sunt in capitulo, aut in refectorio, aut in dormitorio meridianis horis, aut si in monasterio, vel extra monasterium non interfint alicui obsequio, quod deferi, et imperfectum relinqui commodum non sit,

statim prior tabulam percutiat, et residentibus in capitulo fratribus, fratris obitum nunciet; et subjungat "Eamus, et faciamus ei quod justum est, et nostri ordinis consuetudo habet:" et surgentes, et "Verba mea" canentes, sonantibus signis, in chorum veniant, expletisque inceptis psalmis cum collecta, vespas mortuorum, et officium cum novem lectionibus et laudibus dicant, accensis ante altare duobus luminaribus: missa matutinalis pro eo festive dicatur, nisi dies dominicus aut magna solennitas sit. Quod si evenerit, in alium diem differatur. Post haec in primo capitulo absolvatur. Continuatio triginta missarum, si in eo loco, ubi mortuus est, non sit; pro eo injungatur, fiantque caetera, quae pro fratre congregationis in congregatione defuncto fieri solent.

Papae Rom.
GREGOR. VII. 1.

Archiep. Cantuar.
LANFRANC. 4.

Anno Christi.
1073.

Reg. Angliae
GUILLIELM. Conquest. 7.

Lanfranci, Cantuar. archiepiscopi, literae Donato, Hiberniae episcopo, de baptismo, et de sacra communione. Ex MS. Cott. Vespas. E. iv. fol. 203.

LANFRANCUS, indignus sanctae Cantuariensis ecclesiae antistes, venerando Hiberniae episcopo Donato, et iis, qui sibi literas transmissit, salutem et benedictionem. In itinere positi, et a civitate, in qua nobis sedes episcopalis est, longe sepositi eramus, quando literas vestras, nuncio vestro deferente, suscepimus; quem cum rogassimus, ut saltem paucis diebus nobiscum maneret, quatenus perquisitis libris congruum pro captu nostro ad consulta vestra responsum vobis referret, petitioni nostrae effectum negavit, et se diutius non posse morari multis assertionibus allegavit. Itaque dulcissimam nobis fraternitatem vestram paterna charitate monemus, ne indignum vobis sit, quod de tanta re tam breviter respondemus. Revera et procul pulsa omni ambiguitate sciatis, neque transmarinas ecclesias, neque nos Anglos hanc de infantibus tenere sententiam, quam putatis. Credimus enim generaliter omnes omnibus aetatibus plurimum expedire, tam viventes quam morientes dominici corporis et sanguinis perceptione sese munire; nec tamen, si priusquam corpus Christi et sanguinem sumant, contingat baptizatos statim de hoc seculo ire, ullatenus credimus eos, quod Deus avertat, propter hoc in aeternum perire. Alioquin veritas non esset verax, quae dicit, "Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit;" et per prophetam, "Et effundam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris;" quod de baptismo esse dictum omnes hujus sententiae expositores concorditer asseverant. Et Petrus, apostolus, "Et vos nunc similis formae salvos facit baptisma;" et Paulus apostolus, "Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis;" Christum est enim induere, habitatorem Deum per remissionem peccatorum in se habere. Nam sententia illa, quam Dominus in evangelio dicit, "Nisi manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis," quantum ad comestitionem oris non potest generaliter dicta esse de

omnibus: plerique etenim sanctorum martyrum ante baptismum quoque diversis excruciat poenis de corpore migraverunt; eos tamen in numero martyrum computat, et salvos credit ecclesia, per illud Domini testimonium, quo dicitur, "Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui est in caelo:" infantem quoque non baptizatum, si morte imminente urgeatur, a fidei laico, si presbyter desit, baptizari posse canones praecipunt, nec eum tamen, si statim moriatur, a consortio fidelium sejungunt. Neceffe est ergo praedictam Domini sententiam sic intelligi, quatenus fidelis quisque divini mysterii per intelligentiam capax carnem Christi et sanguinem non solum ore corporis, sed etiam amore et suavitate cordis comedat et bibat, videlicet amando et in conscientia pura dulce habendo, quod pro salute nostra Christus carnem assumpsit, pependit, resurrexit, ascendit, et imitando vestigia ejus et communicando passionibus ipsius, in quantum humana infirmitas patitur, et divina ei gratia largiri dignatur: hoc est enim vere et salubriter carnem Christi comedere, et sanguinem ejus bibere. Quam sententiam in libro de doctrina christiana beatus Augustinus exponens sic ait: "Facinus vel flagitium jubere videtur; figura ergo est praecipiens passioni dominicae communicandum esse, et suaviter atque utiliter in memoria recondendum, quod pro nobis caro ejus vulnerata et crucifixa sit." Figuram vocat figuratam locutionem; neque enim neget veritatem carnis et sanguinis Christi, quod plerisque schismaticis visum est, et adhuc non cessat videri. Et Dominus in evangelio: "Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo;" quod exponens beatus Augustinus, ait: "Hoc est namque carnem Christi et sanguinem salubriter comedere et bibere, in Christo manere, et Christum in se manentem habere. Nam et Judas, qui Dominum tradidit, cum caeteris apostolis ore accepit, sed quia corde non comedit, iudicium sibi aeternae

damnationis accepit." Quaestiones secularium literarum nobis solvendas misistis, sed episcopale propositum non decet operam dare hujusmodi

studiis; olim quidem juvenilem aetatem in his detrivimus, sed accedentes ad pastorem curam abrenunciandum eis decrevimus. Valet.

Papae Rom.
GREGOR. VII. I.

Archiep. Cantuar.
LANFRANC. 4.

Anno Christi
1073.

Reg. Angliae
GUILIELM. Conquest. 7.

Epistola Thomae, Eboracensis archiepiscopi, ad Lanfrancum, Dorobernensem archiepiscopum. Ex MS. Cott. Vespas. E. iv. fol. 204. b.

PISSIMO et sanctissimo Cantuariorum archiepiscopo, totius quoque Britanniae summo pastori, Lanfranco, Thomas fidelis suus, et, nisi praesumptuosum sanctitati suae videatur, Eboracensis ecclesiae archiepiscopus, caeli portas Petri vice justis et injustis juste aperire et claudere. Ecce, pater sanctissime, filius tuus ad te clamat, sed magis filia, Eboracensis videlicet ecclesia, ad eam, cui dispositione divina praesides, ecclesiam, tanquam ad maternum recurrens finem, pie postulat, ut ex abundantia maternarum deliciarum reparetur inopia suarum se deferentium, immo longe et inter barbaras nationes positarum virium. Siquidem venit ad nos quidam clericus, quem misit Paulus comes, cum literis figillatis de Orchardum partibus, significans in eis episcopatum suae terrae eidem clerico se concessisse. Ac ille antecessorum tuorum ordi-

ne custodito postulat a nobis episcopum se consecrari. Cui, quod juste petit, injuste denegare non possumus. Precamur ergo, nobis duos episcopos dirigat paternitas vestra, quorum fulti orationibus et auxilio, tantae rei sacramentum canonice compleamus: illa autem procul arceatur suspicio, quam nuperrime nobis noster frater et coepiscopus subintulit Remigius, me scilicet in posterum quaesitum Dorcestrensis vel Wigornensis episcopi hac de causa subjectionem: dico enim coram Deo, me nunquam hoc facturum: si placet igitur sanctitati vestrae, ut juxta petitionem nostram nobis facere dignemini locum, Eboracum, tempus 5. nonas Martias nobis immutabiliter constituimus, et vobis significamus. Ergo vivas et valeas et spiritualibus incrementis usque quaque proficias.

Epistola Lanfranci, Dorobernensis ecclesiae archiepiscopi, ad Wlstanum, Wigornensem, et ad Petrum, Cestrensem episcopos, anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi MLXXIII. indictione xi. Ibid. fol. 204. a.

LANFRANCUS, gratia Dei sanctae Dorobernensis ecclesiae archiepiscopus, venerabilibus fratribus Wlstano, Wigornensi, et Petro, Cestrensi episcopis, salutem. Insinuavit nobis venerabilis frater noster Thomas, Eboracensis archiepiscopus, advenisse de Orchardum insulis ad se quendam clericum, quem in episcopatum ipsius terrae, praecipiente et insinuante Paulo comite, testatur esse electum. Et quia ex antiquo more sui juris est praefatarum insularum praesules consecrare, petit a me, ut mittam sibi de nostris suffraganeis duos, qui tantae rei sacramentum cum eo valeant celebrare. Rogantes itaque praecipimus, et praecipientes rogamus, quatenus omni excusatione summoti, illuc eat, et ex nostro

praecepto secum, quod justum est in tanto rei mysterio, compleatis; non enim decet, ut qui sacrandus in hanc terram venit, et cum omni humilitate sacrari se postulat, inopia adjutorum a tanto regno non sacratus abscedat. Terminum hujus consecrationis lator vobis praesentium indicabit. Et ne forte solliciti sitis, putantes, quod vel ipse vel successores ejus hac occasione super ecclesias vestras jus praelationis quandoque conentur arripere, literas, quas ipse mihi transmisit, fraternitati vestrae sollicitudinem de futuro gerens curavi transmittere. Quas, et has, quas vobis transmittito, in archivis ecclesiarum vestrarum ob memoriam futurorum servatum iri praecipio.

Papae Rom.
GREGOR VII. 3.

Archiep. Cantuar.
LANFRANC. 6.

Anno Christi
1075.

Reg. Angliae
GUILIELM. Conquest. 9.

Concilium generale sub Lanfranco habitum, de matronis et virginibus, quae ad monasteria virginum confugere, ad castitatem suam, contra Normannorum insanam libidinem, privilegio veli tuendam; an ad seculum redeant et fiant conjuges. Ex Eadmeri hist. novorum lib. iii. p. 58.

QUANDO ille magnus Willielmus hanc terram primo devicit, multi suorum sibi pro tanta victoria applaudentes, omniaque suis voluntatibus atque luxuriis obedire, ac subdi debere autumantes, non solum in possessiones victorum, sed et in ipsas matronas et virgines, ubi eis facultas aspirabat, nefanda libidine coeperunt

insanire. Quod nonnullae praevidentes, et suo pudori metuentes, monasteria virginum petivere, acceptoque velo, sese inter ipsas a tanta infamia protexere. Quae clades, cum postmodum sedata, et pro temporis qualitate pax rebus data fuisset, quaesitum ab eodem patre Lanfranco est, quid de his, quae tali refugio suam pudicitiam serva-

fervaverunt, ipse sentiret; essentne videlicet constringendae in monasterio velum tenere, quod acceperant, necne. At ipse quaestionem ipsam consilio generalis concilii taliter solvit; ut eis pro castitate, quam se tam manifestae rei osten-

sione amare testatae fuerant, debitam magis reverentiam judicaret exhibendam, quam ullam servandae religionis continentiam, nisi propria illam voluntate appeterent, violenter ingerendam.

Papae Rom.
GREGOR. VII. 3.

Archiep. Cantuar.
LANFRANC. 6.

Anno Christi
1075.

Reg. Angliae
GUILLIELM. Conquest. 9.

† *Concilium Londini celebratum anno Domini MLXXV. regis Willielmi senioris ix. praesidente Lanfranco, Dorobernensis ecclesiae archiepiscopo. Ex vetusto registro Wigorn. eccles. collat. cum MS. Cantuar. eccles. A. vii. 6.*

ANNO incarnationis dominicae MLXXV. regnante glorioso Anglorum rege, Willielmo, anno regni ejus nono, congregatum est Lundoniae in ecclesia beati Pauli apostoli concilium totius Anglicae regionis, episcoporum videlicet et abbatum; necnon et multarum religiosi ordinis personarum, jubente atque eidem concilio praesidente Lanfranco, sanctae Dorobernensis ecclesiae archipraefule, totiusque Britanniae insulae primate; confidentibus secum viris venerabilibus Thoma, Eboracensi archiepiscopo, Willielmo, Lundonensi episcopo, Goisfrido, Constantiensi (qui cum transmarinus esset episcopus, in Anglia multas possessiones habens, cum caeteris in concilio residebat) Walkelino Wintoniensi, Hermannio Siraburnensi, Wlstanio Wiricestrensi, Waltero Herefordensi, Gisone Wellensi, Remigio Dorcacensi seu Lincolnensi, Herfasto Helmeamensi seu Norwicensi, Stigando Seleugensi, Osberno Exoniensi, Petro Licifeldensi; Roffensis ecclesia per idem tempus pastore carebat: Lindisfarnensis, qui et Dunelmensis, episcopus canonicam excusationem habens, concilio interesse non poterat.

Et quia multis retro annis, in Anglico regno usus conciliorum obsoleverat; renovata sunt nonnulla, quae antiquis etiam canonibus noscuntur definita.

Ex concilio igitur Toletano quarto, Milevitano, atque Bracharensi statutum est, ut singuli secundum ordinationis suae tempora sedeant, praeter eos, qui ex antiqua consuetudine, sive suarum ecclesiarum privilegiis digniores sedes habent: de qua re interrogati sunt senes et aetate provecti, quid vel ipsi vidissent, vel a maioribus atque antiquioribus veraciter ac probabiliter accepissent; super quo responso, petita sunt induciae, ac concessae, usque in crastinum. Crastina autem die concorditer perhibuere, quod Eboracensis archiepiscopus ad dextram Dorobernensis sedere debeat; Lundonensis episcopus ad sinistram; Wentanus juxta Eboracensem. Si vero Eboracensis desit; Lundonensis ad dextram, Wentanus ad sinistram.

Ex regula beati Benedicti dialogo Gregorii, et antiqua regularium locorum consuetudine, ut monachi ordinem debitum teneant; infantes praecipue et juvenes in omnibus locis deputatis sibi idoneis magistris custodiam habeant; no-

cte luminaria ferant generaliter omnes, nisi a praelatis concessa proprietate careant. Si quis vero aliquid proprii sine praefata licentia habere, in morte fuerit deprehensus, nec ante mortem id reddiderit, cum poenitentia et dolore peccatum suum confessus; nec signa pro eo pulsantur, nec salutaris pro ejus absolutione hostia immoletur, nec in coemeterio sepeliatur.

Ex decretis summorum pontificum, Damasi viz. et Leonis; necnon ex conciliis Sardicensi atque Laodicensi, in quibus prohibetur episcopales sedes in villis existere, concessum est regia munificentia, et synodali auctoritate praefatis tribus episcopis de villis ad civitates transire; Hermannio de Siraburna ad Sarisberiam; Stigando de Seleugeo ad Cicestram; Petro de Licefelde ad Cestram. De quibusdam, qui in villis seu vicis adhuc degebant, dilatum est usque ad regis audientiam, qui in transmarinis partibus tunc temporis bella gerebat.

Ex multis Romanorum praefulorum decretis, diversisque sacrorum canonum auctoritatibus, ne quis alienum clericum, vel monachum sine commendatitiis literis retineat vel ordinet.

Ad comprimendam quorundam indiscretorum insolentiam, ex communi decreto sancitum est, ne quis in concilio loquatur, praeter licentiam a metropolitano sumptam, exceptis episcopis et abbatibus.

Ex decretis Gregorii majoris, necnon minoris; ut nullus de propria cognatione, vel uxoris defunctae, seu quam cognatus habuit, uxorem accipiat, quoadusque parentela ex alterutra parte ad septimum gradum perveniat.

Ut nullus sacros ordines, seu officium ecclesiasticum, quod ad curam animarum pertineat, emat vel vendat. Hoc enim scelus a Petro apostolo in Simone Mago primitus damnatum est; postea a sanctis patribus vetitum, et excommunicatum.

Ne ossa mortuorum animalium, quasi pro vitanda animalium peste, alicubi suspendantur; nec sortes, vel aruspicia, seu divinationes, vel aliqua hujusmodi opera diaboli ab aliquo exercentur. Haec enim omnia sacri canones prohibuerunt, et eos, qui talia exercent, data sententia excommunicaverunt.

Ex conciliis Eliberitano * et Toletano † undecimo; ut nullus episcopus, vel abbas, seu qui-

† MS. Cant. concilium hoc vocat "Concilium totius Anglicae regionis."

* Anno cccv. ca. 19.

† Anno cd. ca. 6.

libet ex clero, hominem occidendum, vel membrum truncandum iudicet, vel iudicantibus suae auctoritatis favorem commodet.

✠ Ego Lanfrancus Dorobernensis archiepiscopus subscripsi.

✠ Ego Thomas Eboracensis ecclesiae episcopus subscripsi.

✠ Ego Willielmus Londoniensis ecclesiae episcopus subscripsi.

✠ Ego Walchelinus Wintoniensis ecclesiae episcopus subscripsi.

✠ Ego Gaufridus Constantinensis episcopus et unus de Angliae terrae primatibus subscripsi.

✠ Ego Hermannus Sarisberiensis ecclesiae episcopus subscripsi.

✠ Ego Wlstanus Wigornensis episcopus subscripsi.

✠ Ego Walterus Herefordensis episcopus subscripsi.

✠ Ego Giso Wellensis episcopus subscripsi.

✠ Ego Remigius Lincolnensis episcopus subscripsi.

✠ Ego Herfastus Norwicensis episcopus subscripsi.

✠ Ego Stigandus Cicestrensis episcopus subscripsi.

✠ Ego Osbernus Exoniensis episcopus subscripsi.

✠ Ego Petrus Cestrensis episcopus subscripsi.

✠ Ego Anschtillus archidiaconus S. Dorobernensis ecclesiae subscripsi.

✠ Ego Scotlandus abbas S. Augustini subscripsi.

✠ Ego Riwalo abbas S. Petri Wintoniae subscripsi.

✠ Ego Athelelmus abbas Abendonae subscripsi.

✠ Ego Baldwinus abbas S. Edmundi subscripsi.

✠ Ego Elwinus abbas de Evesham subscripsi.

✠ Ego Alfwinus abbas de Rameseig. subscripsi.

✠ Ego Serlo abbas Gloucestrensis subscripsi.

✠ Ego Fredericus abbas Verolamii subscripsi.

✠ Ego Lewardus abbas Muchelaniae subscripsi.

✠ Ego Lewinus abbas de Coventre subscripsi.

✠ Ego Eswardus abbas Abbatiberiae subscripsi.

✠ Ego Ofirich abbas de Hortuna subscripsi.

✠ Ego Tedwinus abbas Eligenfis subscripsi.

✠ Ego Wlnoldus abbas Certieseig. subscripsi.

✠ Ego Elnoldus abbas Gleastinberiae subscripsi.

✠ Ego Galanus de Wincelcumbe subscripsi.

✠ Ego Warinus abbas Meldunensis subscripsi.

✠ Ego Eadmundus abbas Perforae subscripsi.

✠ Ego Elfi abbas de Bada subscripsi.

✠ Ego Elewinus abbas de Middeltune subscripsi.

✠ Ego Eadwardus abbas de Cernel subscripsi.

Papae Rom.
GREGOR. VII. 3.

Archiep. Cantuar.
LANFRANC. 6.

Anno Christi.
1075.

Reg. Angliae
GUILLIEL. Conquest. 9.

Concilii Londinensis aliud exemplar. Ex vet. cod. MS. in bibl. publ. acad. Cantabrig. citante Spelm.

ANNO incarnationis dominicae MLXXV. regnante glorioso Anglorum rege Willielmo, anno regni ejus IX. congregatum est Londoniis, in ecclesia beati Pauli apostoli, * concilium Anglicae regionis; episcoporum viz. et abbatum, necnon et multarum religiosi ordinis personarum, praesidente Lanfranco, sanctae Dorobernensis ecclesiae archipraefule, totiusque Britannicae insulae primate; confidentibus secum viris venerabilibus, Thoma, Eboracensi archiepiscopo, Willielmo, Londoniensi episcopo, Wulstano, Wyricestrensi, et aliis xi. Quia retro multis annis in Anglico regno usus conciliorum obsoleverat, renovata sunt nonnulla, quae antiquis etiam canonibus noscuntur definita. Ex concilio igitur Toletano quarto, Milevitano, atque Bracarensi statutum est, ut singuli, secundum ordinationis suae tempora sedeant, praeter eos, qui ex antiqua consuetudine, sive suarum ecclesiarum privilegiis, digniores sedes habent; et tunc decretum est etiam ex regula beati Benedicti in dialogo Gregorii, ut generaliter om-

nes monachi, nisi a praelatis concessa, proprietate careant.

Si quis vero aliquid proprii, sine praefata licentia, habere in morte fuerit deprehensus, nec ante mortem id reddidit, cum poenitentia et dolore peccatum suum confessus; nec signa pro eo pulsantur, nec salutaris pro ejus absolutione hostia immoletur, nec in coemeterio sepeliatur.

Decretum est etiam ex decretis majoris Gregorii, necnon minoris, ut nullus de propria cognatione, vel uxoris defunctae, seu quam cognatus habuit, uxorem accipiat, quoadusque parentela ex alterutra patre ad septimum gradum perveniat.

Item, ut nullus sacros ordines seu officium ecclesiasticum, quod ad curam animarum pertineat, emat vel vendat. Hoc enim scelus a Petro apostolo in Simone Mano primitus damnatum est; postea a sanctis patribus vetitum, et excommunicatum.

Nec ossa mortuorum animalium, quasi pro

† Omittit codex Cantuar. reliqua nomina; addens post Eborac. subscriptionem, "Subscripserunt et alii episcopi" vel "Abba-

tes, qui interfuerunt."

* Vide hist. eccl. S. Pauli p. 195.

vitanda animalium peste, alicubi suspendantur; nec sortes, vel aruspicia, seu divinationes, vel aliqua hujusmodi opera diaboli ab aliquo exercentur. Haec enim omnia sacri canones prohibuerunt, et eos, qui talia exercent, data sententia, excommunicaverunt.

Iterum, ut nullus episcopus, vel abbas, seu quilibet ex clero hominem occidendum, vel membris truncandum judicet, vel judicantibus suae auctoritatis favorem commodet. Hoc sanctum atque confirmatum est coram duobus archiepiscopis, et xii. episcopis, et Aschetillo, archidiacono Dorobernensis ecclesiae, et xxi. abbatibus de archipraesulatu Cantuariensi.

In illis temporibus diversis auctoritatibus pro-

batum atque ostensum est, quod Eboracensis ecclesia Cantuariensi ecclesiae debeat subjacere; ejusque archiepiscopi, ut primatis totius Britanniae, dispositionibus in hiis, quae ad christianam religionem pertinent, in omnibus obedire.

Subjectionem vero Dunelmensis episcopi, atque terminos a fluvio Humbre, usque ad ultimos fines Scotiae, sub regimine Eboracensis ecclesiae affirmaverunt; professionem cum sacramento vero, ob amorem regis, Eboracensi archiepiscopo Thomae Lanfrancus archiepiscopus relaxavit; scriptamque tantum professionem recepit; non praejudicans successoribus suis, qui sacramentum cum professione a successoribus Thomae exigere voluerint.

Papae Rom.
GREGOR. VII. 4.

Archiep. Cantuar.
LANFRANC. 7.

Anno Christi
1076.

Reg. Angliae
GUILLIELM. Conquest. 10.

Concilii Wintoniensis capitula et injunctiones.

CELEBRATI concilii apud Wincestre capitula e libro Saxonico Wigornensis ecclesiae, etiamque e libro Excestrensis ecclesiae deprompta (cicante Spelmanno) usque ad haec verba: "Haec est poenitentiae institutio:" nam in illo libro ante haec verba ponuntur capitula concilii apud Windlesforam celebrati in Pentecosten.

1. De introitu episcoporum et abbatum per simoniacam haeresim.
2. De ordinationibus passim factis, et per pretium.
3. De vita et conversatione eorundem.
4. Quod episcopi bis concilia celebrent per annum.
5. Ut episcopi archidiaconos et caeteros sa-

cri ordinis ministros in ecclesiis suis ordinent.

6. Ut episcopi liberam facultatem habeant per dioecesim tam de clericis, quam de laicis.

7. Ut episcopi et sacerdotes laicos invitent ad poenitentiam.

8. De apostaticis clericis et monachis.

9. De episcopis, ut certas sedes habeant, et ut nullus conspiracy faciat contra principem.

10. Ut laici decimas reddant, sicut scriptum est.

11. Ut nullus invadat ecclesiastica bona.

12. Ut nullus clericus secularia arma ferat.

13. Ut clericis et monachis digna reverentia exhibeatur. Qui haec non fecerit, anathema sit.

Capitula concilii apud Wintoniam celebrati. Ex MS. Cotton. Tiber. C. 1. n. 3:

1. **Q**UOD nulli liceat duobus episcopatibus praesidere.

2. Quod nullus per simoniacam haeresim ordinetur.

3. Quod extranei clerici, sine commendatitiis literis non recipiantur.

4. Quod ordinationes certis temporibus fiant.

5. De altaribus, ut lapidea sint.

6. Quod sacrificium de cervisia, vel sola aqua non fiat; sed solummodo aqua vino mixto.

7. De baptismo, quod in Pascha et Pentecoste solummodo celebretur, nisi periculum mortis fuerit.

8. Ut in ecclesiis, nisi ab episcopis consecratis, missae non celebrentur.

9. Ut in ecclesiis corpora defunctorum non

sepeliantur.

10. Quod tintinnabula non pulsentur, quando missa celebratur tempore secreti.

11. Quod de criminibus soli episcopi poenitentiam tribuant.

12. Quod monachi, qui habitum dimiserint, neque in militia, neque in conventu clericorum recipiantur, sed excommunicati habeantur.

13. Quod quisque episcopus omni anno synodum celebret.

14. Ut decimae ab omnibus reddantur.

15. Ut clerici aut caste vivant, aut ab officio recedant.

16. Ut calices non sint cerei, vel lignei.

Injunctiones de poenitentia eorum, qui alios occidunt in bello. Ex vetusto libro Saxonico, ad Wigorn. eccl. quondam spectante, citante Spelm.

HAEC est poenitentiae institutio secundum decreta Normannorum praesulum, auctoritate summi pontificis, confirmata per legatum suum Ermenfredum, episcopum Sedunensem, imponenda illis hominibus, quos Willielmus, Normannorum dux, suo jussu armavit, et qui absque jussu suo erant armati, et ex debito ei militiam debebant.

1. Qui magno praelio scit se hominem occidisse, secundum numerum hominum pro unoquoque uno anno poeniteat.

2. Pro unoquoque quem percussit, si nescit eum inde mortuum fuisse; si numerum retinet, pro unoquoque quadraginta diebus poeniteat, si-ve continue, si-ve per intervalla.

3. Si autem percussorum vel occisorum numerum ignorat, ad arbitrium episcopi sui, quoad vivit, uno die in hebdomada poeniteat; aut si potest, vel ecclesiam faciendo, vel ecclesiam largiendo perpetua eleemosyna redimat.

4. Qui autem neminem percusserit, si percutere voluerat, triduo poeniteat.

5. De clericis, qui pugnaverunt, aut pugnandi gratia armati fuerunt, quia pugnasse eis illicitum erat secundum instituta canonum, acsi in patria sua peccassent, poeniteant. Poenitentia monachorum secundum regulam suam, et abbatum judicia statuantur.

6. Qui autem tantum praemio adducti pugnaverunt, cognoscant se, sicut pro homicidio,

poenitere debere.

7. Sed qui in publico bello pugnaverunt, pro misericordia tres annos poenitentiae eis episcopi statuerunt.

8. De sagittariis, qui ignoranter aliquos occiderunt, vel absque homicidio vulneraverunt, tribus Quadragesimis poeniteant.

9. Quicumque, excepto hoc praelio ante regis consecrationem, victus quaerendi causa, per regnum discurrerunt, et hostibus repugnantibus, aliquos occiderunt, pro singulis uno anno poeniteant.

10. Qui autem non necessitate victus, sed praedandi causa discurrerunt, et aliquos occiderunt, tres annos poeniteant.

11. Qui autem post consecrationem regis hominem occiderunt, sicut de homicidiis sponte commissis poeniteant; hoc excepto, ut si quis de illis quemque, qui adhuc repugnabant regi, occidit vel percussit, sicut supra poeniteat.

12. De adulteriis, et raptibus, et fornicationibus quibuscunque, acsi in patria sua peccassent, poeniteant.

13. De violatione ecclesiarum, similiter res, quas de ecclesia abstulerunt, si reddere eidem, cui abstulerunt, possunt, reddant; si hoc non possunt, alii ecclesiae reddant. Si autem reddere noluerint; statuerunt episcopi, ut neque ipsi vendant, neque alii emant*.

* Clar. Spelmannus tria proxime praecedentia concilii Wintoniensis capitula eodem anno promulgata esse statuit; saepe citatus autem vir eruditus Joh. Johnsonus in Collect. eccles. legum vol. 2. praefat. canones primos A. C. MLXX. secundos A. C. MLXXI. et tertios A. C. MLXXII. editos fuisse asserit. Verba ejus haec sunt: "Sir Henry Spelman mentions three councils in the year MLXXVI. and the canons of the first of these you will find inserted at that year; but the other two must have been holden, I conceive, some years before; especially because the Rates of Penance are subjoin'd to these councils in two old books, from which Sir H. S. transcribed them; and those Rates are said to have been confirmed by Hermenfride, the pope's legate. For it is notorious, that he came hither in the beginning of the year MLXX. and summoned a council to be holden at Winchester on the third day after Easter the same year, in which archbishop Stigand and others were deposed, and in which I suppose the first set of canons were made. The next council holden at Winchester was that mentioned by the Latin Continuator of the Saxon chronicle, who says, that Lanfranc in his second year held a general council at Winchester, in which many things relating to the christian worship were enjoined: and this very well agrees with the titles of those sixteen canons, which I have therefore placed in the year MLXXI. tho' it is possible the council might not be holden before the next year; a great part of which falls in with the second of Lanfranc: and he must have returned back from Rome, whither he went in his second year, before he could keep this council. I put the Rates of Penance immediately after the titles of the canons then made, for they could not be sooner decreed by the Normans, that is Lanfranc, and the new bishops; but for distinction's sake I date them MLXXII. It seems probable that Hermenfride left them with those of the bishops, in which he had the greatest confidence, and they in this council resolved to execute them."

Clar. Hodus in Histor. convoc. injunctiones has de poenitentia ad concilium Wintoniense A. D. MLXX. celebratum refert. Et vir eruditus Joh. Marshamus in Propylaeo suo ad Monasticon, notitiam canonis primi harum injunctionum acceptum refert clar. Langbainio, dicens: "Hunc canonem nondum inter editos ex synodico olim Wigorniensis ecclesiae codice, circa ipsa Willielmi regis tempora literis Saxonice per Vulfgeatum scriptorem Wigornensem exarato, communicavit mecum vir eruditissimus D. Gerardus Langbainius."

Papae Rom.
GREGOR. VII. 4.

Archiep. Cantuar.
LANFRANC. 7.

Anno Christi
1076.

Reg. Angliae
GUILIELM. Conquest. 10.

Concilium Wintoniense tempore Lanfranci archiepiscopi. Ex M. Parker Antiq.
Britan. eccl. edit. London. p. 173.

SEXTO anno celebrabatur concilium apud Wintoniam in haec verba: Anno ab incarnatione Domini MLXXVI. indictione xiv. regnante in Britannia gloriosissimo rege Willielmo, praesidente Cantuariæ Lanfranco, totius Britanniae primate; in Eboraco vero Thoma archiepiscopo; eo inquam anno, in calend. Aprilis habita est synodus Wintoniae convocata ab eodem Cantuariensis ecclesiae primate. In qua fratris nostri Ailrici, Cicestrensis quondam episcopi, causa canonice definita, et ad certum finem perducta est; decretumque est, ut nullus canonicus uxorem habeat. Sacerdotes vero in castellis, vel in vicis habitantes, habentes uxores, non cogantur, ut dimittant; non habentes interdican- tur, ut habeant; et deinceps caveant episcopi, ut sacerdotes vel diaconos non praesumant ordinare, nisi prius profiteantur, ut uxores non habeant; nullusque clericus aut monachus in episcopatu alicujus suscipiatur, absque episcopi sui lite-

ris; si quis vero monachus, etiam canonice susceptus fuerit, non permittatur ecclesiis publice deservire, etc. Statutum est etiam, ne aliquis clericus civilis vel rusticus de beneficio ecclesiae aliquod servitium reddat, praeter illud, quod fecit tempore regis Edwardi; laici vero, si de crimine suo accusati fuerint, et episcopo suo obedire noluerint, vocentur semel, et iterum, et tertio: si post tertiam vocationem emendare noluerint, excommunicentur; si autem post excommunicationem ad satisfactionem venerint, forisfacturam suam, quae Anglice vocatur *orephypneyre* seu *lahrlite*, pro unaque vocatione, episcopo suo reddant. Praeterea statutum est, ut nullus filiam suam, vel cognatam det alicui absque benedictione sacerdotali; si aliter fecerit, non ut legitimum conjugium, sed ut fornicatorium judicabitur. Supplantationes vero ecclesiarum omnibus modis interdici- mus.

Papae Rom.
GREGOR. VII. 5.

Archiep. Cantuar.
LANFRANC. 8.

Anno Christi
1077.

Reg. Angliae
GUILIELM. Conquest. 11.

Concilium Westmonasteriense. Ex chron. Rad. de Diceto in ann.

IN charta Will. primi anno MLXXVII. monasterio Westmonasteriensi post nomina testium, scilicet archiepiscoporum, episcoporum, comitum, et aliorum seniorum, haec pro auctoritate regis ad causas ecclesiasticas tractandas inseritur: Ego Robertus de Oleyo confirmavi, Ego Hamo dapifer signavi; multis praeterea illustrium virorum personis, et regni principibus diversi ordinis omis-

si, qui similiter suae confirmationi piissimo affectu testes et fautores fuerunt; hii etiam illo tempore a regia potestate e diversis provinciis et urbibus ad universalem synodum, pro causis quibuscumque sanctae ecclesiae audiendis et tractandis, ad praescriptum celeberrimum coenobium, quod Westmonasteriense dicitur, convocati.

Papae Rom.
GREGOR. VII. 6.

Archiep. Cantuar.
LANFRANC. 9.

Anno Christi
1078.

Reg. Angliae
GUILIELM. Conquest. 12.

Concilium Londini a Lanfranco, archiepiscopo Cantuariensi, celebratum. Ex Polyd.
Virg. hist. l. 9. p. 158.

EO tempore, auctore Lanfranco, habitum est Londini antistitum, reliquorumque sacerdotum concilium; in quo decretum est, ut aliquot sedes episcopales, quae in oppidulis, ac pagis antea fuerant, in urbibus et locis celeberrimis collocarentur. Quo factum est, ut Bathonia, Lincolnia, Sarisberia, Exonia, Cestria, atque Cicestria urbes hujusmodi novo episcoporum domicilio nobilitatae sint; id quod infra perappositus magis perspicue indicabit locus. Aduit in concilio Vulstanus, Wigorniensis episcopus, vir etsi literarum nesciens, sanctitate tamen vitae multo clarissimus. Hunc Lanfrancus, ut hominem imperitum, et ob id, quemadmodum praedicabat, minime ea dignitate dignum, privavit; quanquam illud (ut vulgo fe-

rebatur) non ea inprimis de causa fecerat, quia rudis ingenii esset, sed ut potius in locum ejus, voluntate principis, homo Normannus surrogaretur; quod Deus non permisit. Porro Vulstanus coactus indumenta pontificalia deponere, divino animi ardore repente inflammatus, regi inquit: "Melior te his me ornavit, cui et reddam:" atque deinde ad sepulchrum divi Edouardi, cujus beneficio episcopus factus fuerat, profectus, et vestitu insigni se exuens, baculum ita alte in lapide monumenti infixit, uti nulla vi extrahi posset. Quo miraculo rex et Lanfrancus territi, magnopere virum sanctum orarunt, ut sumptis indumentis insignibus suo potiretur honore; quorum tamen injuriam Vulstani singularis sanctitas plurimum infamavit. Fuit is annus

nus a natali Christi MLXXVIII. Normannorum vero adventus xi. secundum haec in eo conventu nihil non, quod ad conservationem rei christianae pertineret, multo sanctius curatum est; sed

ante omnia mores sacerdotum parum puri, quam proxime potuit, ad priscorum patrum regulam revocati sunt, estque illis in posterum tempus recte vivendi modus praescriptus. H. I.

Papae Rom.
GREGOR. VII. II.

Archiep. Cantuar.
LANFRANC. 14.

Anno Christi.
1083.

Reg. Angliae
GUILLIELM. Conquest. 17.

Lanfranci, archiepiscopi Cantuar. epistola Stigando, Cicestren. episcopo, de archidiaconis, et officio clericorum*. Ex Eadm. l. i. hist. nov. p. 12.

LANFRANCUS, gratia Dei archiepiscopus, dilectissimo fratri Stigando, Cicestrensi episcopo, salutem. Clerici villarum nostrarum, qui in vestra dioecesi existunt, questi nobis sunt, quod vestri archidiaconi, repertis occasionibus, pecunias ab eis exquirunt, et a quibusdam jam acceperunt. Meminisse debet fraternitas vestra, quia contra morem antecessorum nostrorum et vestrorum vobis concessimus, eisque imperavimus, quatenus ad vestras synodos irent, et ea, quae ad christianae religionis notitiam prodesse possunt, sine interpellatione vel discussione aliqua, a vobis audirent. Si quae in ipsis culpa invenirentur, suspensa iterum vindicta, ad nostrum examen fervarentur, et nobis vel in miserando vel in ulciscendo, sicut semper consuetudo fuit, obnoxii tenerentur. Mandamus itaque vobis, ut male accepta sine dilatione reddi

jubeatis, et ministris vestris ne ulterius id praesumant, servandae charitatis studio, prohibeatis. Nos vero presbyteris nostris, qui extra Cantiam constituti sunt, omnino praecipimus, ne ad vestram vel alicujus episcopi synodum amplius eant, nec vobis, nec aliquibus ministris vestris pro qualibet culpa respondeant. Nos enim, cum ad villas nostras venerimus, quales ipsi vel in moribus, vel in sui ordinis scientia sint, pastoralis auctoritate vestigare debemus. Chrisma tamen a vobis accipiant, et ea, quae antiquitus instituta sunt, in chrisomatis acceptione persolvant. Sicut namque ea, quae antiquitus usque ad nostra tempora antecessores nostri habuerunt, solerti vigilantia cupimus illibata custodire; ita aliis debita aliqua, quod absit, usurpatione denegare nolumus.

Sede Rom.
vacante.

Archiep. Cantuar.
LANFRANC. 16.

Anno Christi
1085.

Reg. Angliae
GUILLIELM. Conquest. 19.

Synodus Glocestrensis. Ex chron. Anglo-Sax. p. 186.

Hoc anno—ad natales Domini fuit rex in Gleawcester cum suis proceribus, et tenuit ibi curiam suam quinque dies; postea autem archiepiscopus et clerici habuerunt synodum trium dierum. Ibi fuit Mauricius electus in episcopum ad Lundene, et Willelmus ad Northfolc, et Rodbeardus ad Ceasterfcire; hi autem omnes erant regis capellani.

ON ðisum 7eape— Ða to ðam mibe pin-
7pe pær se cýn7 on Eleape-cear7pe mib
hý 7itan. 7 heold ðær hý hý7ed v. ða7ar.
7 7iþþan ðe A7cebi7cop 7 7ehaðode men
hæ7den 7inoþ ð7eo ða7ar. Ðær pær Mau-
7iciu7 7ecopen to bi7cop on Lundene. 7 7il-
lelm to No7þfolce. 7 Rodbea7d to Lea-
7ter-7ci7e. hý pæ7on ealle ðær cýn7er cle-
7eap.

† *Charta regis Willielmi primi, qua secernit placita ecclesiastica a causis civilibus.*
Ex cod. MS. penes dec. et capit. eccl. cathed. S. Pauli London. A. fol. 1. a. col-
lat. cum registro Lincoln. Remigius fol. 9.

W Dei gratia rex Anglorum, R. Bainardo, et G. de Magnavilla, et P. de Valoines, caeterisque meis fidelibus de Effex, et Hertfordschire, et de Middlesex, salutem. Sciatis vos omnes et caeteri mei fideles, qui in Anglia manent, quod episcopales leges, quae non bene, nec secundum sanctorum canonum praecepta, usque ad mea tempora in regno Anglorum fuerunt, communi concilio, et concilio archiepiscoporum et episcoporum, et abbatum, et omnium principum regni mei, emendandas ju-

dicavi. Propterea mando, et regia auctoritate praecipio, ut nullus episcopus, vel archidiaconus de legibus episcopalibus amplius in Hundret placita teneant; nec causam, quae ad regimen animarum pertinet, ad iudicium secularium hominum adducant; sed quicumque secundum episcopales leges de quacunque causa vel culpa interpellatus fuerit, ad locum, quem ad hoc episcopus elegerit et nominaverit, veniat; ibique de causa (a vel culpa) sua respondeat, et non secundum Hundret, sed secundum canones et e-

* Stigandus sedem suam episcopalem Selseja Cicestriam anno MLXXXIII. transtulisse dicitur. Ad hunc ergo annum archiepiscopi Lanfranci epistolam ipsi missam referimus.

† Charta domini W. Dei gratia reg. Angl. ita MS. Lincoln. genis et Anglis, qui in episcopatu Remegii episcopi terras habent, salutem. meorum, et caeterorum episcoporum, et abbatum.

a Angliae, comitibus, vicecomitibus, et omnibus Franci-
Defunt. b consilio. c archiepiscoporum

piscopales leges rectum Deo et episcopo suo faciat. Si vero aliquis, per superbiam elatus, ad justitiam episcopalem venire contempserit, et noluerit, vocetur semel, ^d secundo, et tertio; quodsi nec sic ad emendationem venerit, excommunicetur; et si opus fuerit ad hoc vindicandum, fortitudo et justitia ^e regis vel vicecomitis adhibeatur: ille autem, qui vocatus ad justitiam episcopi venire noluerit, pro unaquaque vocatione legem episcopalem emendabit. Hoc etiam defendo, et mea auctoritate interdicto, ne ullus vicecomes aut praepositus, ^f seu minister regis, nec aliquis laicus homo de legibus, quae ad episcopum pertinent, se intro-mittat; nec aliquis laicus homo alium homi-

nem sine justitia episcopi ad iudicium adducat: iudicium vero in nullo loco portetur, nisi in episcopali sede, aut in illo loco, quem episcopus ad hoc constituerit.

^g Quoad tempus autem confectionis istius chartae, videtur fuisse circa ann. Dom. MLXXXV. nam Matth. Paris. de gestis regis Willielmi sub hoc anno locutus, ait:— “Rex Willielmus paulo ante Remigio, Fiscanni monacho, dederat Dorkecestriae praesulatum; sed Remigius anno MLXXXV. ad Lincolniam episcopatum transtulit; ibique condidit ecclesiam in summitate montis.” Et haec charta est inter privilegia episc. Lincoln. postquam translatus esset episcopatus.

Sede Rom.
vacante.

Archiep. Cantuar.
LANFRANC. 16.

Anno Christi
1085.

Reg. Angliae
GUILLIELM. Conquest. 19.

Concilia celebrata per Lanfrancum archiepiscopum. Ex MS. Cott. Domitian. A. v. fol. 14. a.

LANFRANCUS, Cantuariensis archiepiscopus, et totius Angliae primas, diversa in diversis locis Angliae celebravit concilia; quibus ad nutum ipsius Lanfranci interfuit Thomas, Eboracensis archiepiscopus, cum caeteris episcopis Angliae. Primum itaque celebravit idem Lanfrancus generale concilium apud Wintoniam; secundum apud Londoniam; tertium iterum apud Wintoniam; quartum, et quintum apud Glocestriam. His omnibus Lanfranci conciliis interfuit Thomas, Eboracensis archiepiscopus. Interfuit etiam consecrationibus episcoporum, qui a Lanfranco sacriati sunt; viz. Hernești, Roffensis episcopi, quem sacrauit Lanfrancus apud Westmonasterium; et Mauricii, Londoniensis episcopi, quem sacrauit Lanfrancus apud Wintoniam.

Sic et in caeteris Thomas Eboracensis, Lanfranci, Cantuariensis archiepiscopi, canonicis paruit iussionibus.

Anno xviii. pontificatus sui obiit Lanfrancus, Cantuariensis archiepiscopus, apud Cantuariam; cujus interfuit sepulturae Thomas, Eborac. archiepiscopus, cum caeteris episcopis Angliae. Haec MS. Cotton.

Gervasius in actis pont. Cant. col. MDCLIV. sex Lanfranci concilia enumerat his verbis: “Quia a multis retroactis temporibus usus conciliorum obsoleverat, ad extirpanda vitia concreta et virtutes inferendas, in diversis locis concilia (Lanfrancus) celebravit. Primum apud Wintoniam, in quo certis ex causis deposuit Wulfricum, abbatem de Hida, et alia plura et utilia instituit. Secundum tenuit concilium in ecclesia S. Pauli Londoniae, in quo recognitum est a majoribus terrae, quod Eboracensis archiepiscopus sedere debeat ad dexteram archiepiscopi Cant. Londoniensis ad sinistram; caeteri vero episcopi secundum tempus consecrationis suae sedebunt; et ita deinceps observatum est. Tertium concilium tenuit apud Wintoniam. Quartum vero in Londonia, in quo deposuit Alnothum, Glastoniensem abbatem. Quintum apud Claudiam. Sextum apud Glocestriam, in quo deposuit Wlretelum (l. Wlket) abbatem de Cruland.” Eundem numerum locaque conciliorum a Lanfranco celebratorum repetit codex MS. chronologiae Anglo-Saxonicae insertus ex MS. collegii corporis Christi Cantabrigiensis, p. 178. seq. circa quae notandum est Claudiam et Glocestriam unum eundemque esse locum.

Papae Rom.
URBANI II. 5.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi
1092.

Reg. Angliae
GUILLIELM. Rufi 6.

Acta synodi apud Wigorniam a S. Wlstando habitae anno MXCII. continent. privilegium S. Wlstandi de ecclesia S. Elenae et S. Wlstandi. Ex Wharton. Anglia Sacra vol. i. p. 542.

EGO Wlstanus, gratia Dei Wigornensis episcopus, decrevi synodum congregare in monasterio sanctae Mariae in criptis, quas ego a fundamentis aedificavi, et per misericordiam Dei postea dedicavi. Haec synodus habita est anno dominicae incarnationis MXCII. indictione xv. Ad hanc synodum invitati convenerunt

omnes sapientissimae personae de tribus comitatibus nostrae dioeceseos, Wigracestriae videlicet, Glaucestriae, Warewicciae; eo quod ego longaevus dierum, imbecillitatem corporis mei sentiens, et finem vitae meae instare intelligens, cupiebam res ecclesiasticas nostrae curae commissas canonice tractare, et quaeque emendanda

^d et secundo Remig. f. 1.

^e sive addit f. 1.

^f aut f. 9.

^g In registro Remigii (quod adhuc extat) hujus chartae extat duplex exemplar; primum fol. 1. ante chartas pro translatione episcopatus; alterum, et (ut videtur) correctius, si non antiquius, fol. 9. utriusque varias lectiones in margine annotavi.

forent, illorum sapienti consilio corrigere et emendare. Nostra itaque humilitate in hac synodo praesidente, orta est quaestio inter duos presbyteros, Alfnothum scilicet, presbyterum sanctae Elenae, et Alam, presbyterum sancti Albani, de parochiis et consuetudinibus ecclesiarum suarum. Horum presbyterorum altercatio sanctam synodum multum detinuit. Hanc litem ego canonice discindere cupiens, iussi seniores quosque, et quibus notissimae essent antiquae institutiones ecclesiarum seu parochiarum Wigracestriae, veritatem edicere tam de supradictarum, quam de omnium ecclesiarum urbis Wigracestriae antiquissimis institutionibus et parochiis. Et cum inter supradictorum presbyterorum disceptationem auditus est a sancta synodo clamor filiorum ecclesiae, monachorum videlicet, quod ipsi damna paterentur suorum reddituum, quos iuste habere debuissent de sua ecclesia, sanctae Elenae scilicet, propter tam diuturnam presbyterorum discordiam iussi, sicut de institutionibus caeterarum ecclesiarum, sic etiam de hujus matris ecclesiae institutione dicerent. Ad harum rerum scrutinium ex nostro praecepto fuerunt Thomas prior, Alfere secretarius, Godricpirl camerarius, Uhtred cantor, Agelric archidiaconus, Edwine frater ejus, Frideric, Agelmar presbyter, cum aliis quamplurimis, quos ad hoc elegi. Hi omnes igitur communi habito consilio reversi in sanctam synodum, affirmaverunt nullam esse parochiam in tota urbe Wigrac. nisi tantum matris ecclesiae. Ecclesiam vero sanctae Elenae vicariam hujus matris ecclesiae extitisse, a temporibus Aethelredi regis et Theodori archiepiscopi, qui locum tunc fundaverunt, et ibi Boselum primum episcopum constituerunt anno incarnationis Domini DCLXXX. indict. vii. Haec institutio a tempore supradicti Boseli, per tempora omnium episcoporum hujus sanctae ecclesiae per manus clericorum in hac sede servientium inconversa servata est, usque ad tempora beati Oswaldi archiepiscopi, qui opitulatione Eadgari regis, et auctoritate pii patris Dunstani, Cantuariensis archiepiscopi, de irregulari conversatione clericorum in regularem conversationem et habitum monachorum transtulit et mutavit hujus eccle-

siae congregationem anno dominicae incarnationis DCCCCLXIX. indict. xii. Hujus pii patris Oswaldi temporibus Wynsius, sanctae Elenae presbyter, vicarius hujus sanctae matris ecclesiae extitit. Hic idem monitis sancti Oswaldi cum caeteris, qui in clericali habitu huic ecclesiae utcunque serviebant, mundo posthabito, monasticae religionis habitum suscepit, et claves ecclesiae S. Elenae, quarum ipse sicut vicarius custos extiterat, cum terris, decimis, caeterisque redditibus ad communem usum monachorum reddidit. Wynsio proinde monacho facto, cum caeteris, qui secum sponte converti elegerunt; tam praedicta ecclesia, quam caeterae, quae nunc usque monachorum sunt ecclesiae terrae, sepulturae, vel quaelibet aliae consuetudines seu dignitates ecclesiasticae, quae clericorum quasi propria haecenus extiterant, in jus monachorum transierunt, et in communem usum illorum redactae sunt, assensu regis Eadgari, et beati Dunstani, sanctique Oswaldi archiepiscoporum. Anno tertio conversionis Wynsii presbyteri, beatus Oswaldus prioratum ei super monachos hujus ecclesiae concessit, assensu ejusdem regis. Concessit etiam illi omnibusque suis successoribus, prioribus hujus ecclesiae, decanos esse super omnes ecclesias suas et presbyteros; ita videlicet quod nullus decanus, nullus archidiaconus de monachorum ecclesiis seu clericis se intromittat, nisi per priorem ecclesiae. Omnes ecclesiasticas consuetudines prior sicut summus decanus episcopi pro suis ecclesiis episcopo persolvat. Harum rerum, sicut ab antecessoribus nostris didicimus, et his nostris temporibus sub antecessore nostro Aldredo, et vobis haecenus servatas vidimus, testes sumus. Hoc igitur testimonium ego Wlstanus verum comprobans, litem presbyterorum sedavi, et veram probationem testimonio hujus sanctae synodi literis nostris et sigillo corroboraui; cavens, ne amodo de his rebus in hac sancta et matre ecclesia inter monachos et alias quaelibet personas dissensio, sive scandalum oriatur. Servantibus haec vita aeterna donetur in caelestibus. Qui autem fregerit, vel in pejus mutaverit, cum diabolo et angelis ejus perpetuis damnetur cruciatibus. Amen.

Papae Rom.
URBANI II. 5.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. I.

Anno Christi
1093.

Reg. Angliae
GUILIELM. Rufi 7.

Conventus omnium episcoporum Angliae pridie nonas Decembris, anno Dom. MXCIII. ad consecrandum Anselmum, archiepiscopum Cantuar. in quo differentia metropolitani et primatis absolvitur. Ex Matth. Paris. in anno MXCIII. et Eadm. Hist. Nov. p. 21.

EODEM anno convenientibus totius Angliae episcopis, inter quos Thomas, Eboracensis archiepiscopus erat, a quo Anselmus Cantuariensis electus consecratur antistes pridie nonas Decembris. Verum cum ante ordinandi pontificis examinationem Walkelinus, Wintoniensis episcopus, ecclesiastico more, electionem scriptam legeret, Thomas, archiepiscopus Eboracensis, questus est, scriptum rite non esse factum. Nam cum diceretur, "Fratres coepiscopi mei, vobis est cognitum, quantum temporis elapsum est, ex quo sancta Dorobernensis ecclesia, totius Bri-

tanniae metropolitana, pastore caruerit;" respondit Thomas, et dixit: "Si totius Britanniae ecclesia Dorobernensis metropolitana est, ecclesia Eboracensis, quae metropolitana esse scitur, metropolitana non est; et quidem ecclesiam Cantuariensem primatem esse scimus, non metropolitanam. Quibus verbis sanae rationi consentire perceptis, immutato scripto, pro "totius Britanniae ecclesia metropolitana; totius Britanniae primas scriptum est," et controversia tota cessavit. Itaque consecravit illum, ut primatem totius Britanniae.

Conci-

Papae Rotin.
URBANI II. 7.Archiep. Cantuar.
ANSELM. 2.Anno Christi
1094.Reg. Angliae
GUILLIELM. Rufi 8.

Concilium Rochinghamiae quinto id. Martii, anno Domini MXCIV. regia sanctione indictum; in quo ferme totius regni nobilitas (praeter episcopos et clericum) conveniebat ad ventilationem huius quaestionis; viz. utrum salva reverentia et obedientia sedis apostolicae, posset archiepiscopus Anselmus fidem terreno regi servare, an non? Ex Eadmer. Hist. Nov. p. 26.

FIT itaque conventus omnium dominico die in ecclesia, quae est in ipso castro sita, ab hora prima, rege et suis secretius in Anselmum consilia sua studiose texentibus. Anselmus autem, episcopis, abbatibus, et principibus ad se a regio secreto vocatis, eos et assistentem monachorum, clericorum, laicorum numerosam multitudinem hac voce alloquitur: "Fratres mei, filii ecclesiae Dei, omnes dico, qui hic congregati estis in nomine Domini, precor intendite, et causae, propter quam ventilandam adunati estis, pro viribus opem vestri consilii ferte. Quae autem ipsa causa sit, brevi, qui nondum pleniter audistis, si placet, audite. Verba quaedam orta sunt inter dominum nostrum regem et me, quae quandam videntur dissensionem generare: nam cum nuper licentiam adeundi Urbanum, sedis apostolicae praesulem, juxta morem antecessorum meorum, pro pallii mei adeptione, ab eo postulassem; dixit se Urbanum ipsum pro papa nec dum suscepisse, et ideo nolle me ad eum illius rei gratia properare. Quinetiam ait, si eundem Urbanum aut quemlibet alium sine mea electione, et auctoritate in regno meo pro papa suscipis, aut susceptum tenes, contra fidem, quam mihi debes facis, nec in hoc me minus offendis, quam si coronam meam mihi tollere conareris; unde scias in regno meo nullum te participium habiturum, si non apertis assertionibus probaveris, te omnis obedientiae subjectionem Urbano, de quo agitur, pro voto meo negaturum. Quod ego audiens, admiratus sum: siquidem abbas eram, ut nostis, in alio regno, per misericordiam Dei conversatus ad omnes sine querela; nulla vero spe vel desiderio pontificatus, sed quibusdam rationabilibus causis, quas nullatenus omittere poteram, in hanc terram sum venire coactus. Ipso autem rege infirmato, omnes, qui tunc aderatis, ei ut matri suae et vestrae, scilicet ecclesiae Cantuariensi, per institutionem pontificis ante mortem suam, consuleret, pro voto consuluitis. Quid dicam? suscepto consilio, placuit illi et vobis in hoc opus eligere me. Objeci plurima, subducere me praesulatu gestiens; nec adquevisti; professus sum inter alia, me hunc, de quo nunc querela ista conferitur, Urbanum pro apostolico suscepisse, meque ab ejus subjectione, quoad viveret, vel ad horam discedere nolle; et qui ad hoc tunc temporis mihi contradiceret, nemo fuit: sed quid? rapuisti me, et coegisti onus omnium suscipere, qui corporis imbecillitate defessus, me ipsum vix poteram ferre. In quo facto putabatis forsan mihi ad votum servire; sed quantum illud desideraverim, quam gratum habuerim, quantum in illo delectatus sim, dicere in prae-

fenti quidem cum nihil profit, supervacaneum aestimo. Verum ne quis in hac re conscientiam meam nesciens scandalizetur in me, fateor, verum dico, quia salva reverentia voluntatis Dei, maluissem illa die, si optio mihi daretur, in ardentem rogum comburendus praecipitari, quam archiepiscopatus dignitate sublimari. Attamen videns importunam voluntatem vestram, credidi me vobis, et suscepi onus, quod imposuistis, confusus spe auxilii vestri, quod polliciti estis. Nunc ergo ecce tempus adest, quo sese causa obtulit, ut onus meum consilii vestri manu levatis. Pro cuius consilii adeptione petivi inducias ab eo die, quo mihi praefata verba dicta sunt, in hunc diem, quatenus in unum conveniretis, communi consilio investigaretis, utrumnam possem salva fidelitate regis servare obedientiam apostolicae sedis. Petivi, inquam, inducias et accepi, et ecce gratia Dei adestis; omnes itaque, sed vos praecipue, fratres et coepiscopi mei, precor et moneo, quatenus istis diligenter inspectis studiosius, sicut vos decet, quo inniti queam, mihi consilium detis; ita ut et contra obedientiam papae nihil agam, et fidem, quam domino regi debeo, non offendam. Grave siquidem mihi est vicarium beati Petri contemnendo abnegare; grave fidem, quam regi me secundum Deum servaturum promisi, violare; grave nihilominus, quod dicitur impossibile mihi fore unum horum, non violato altero, custodire." Ad haec episcopi responderunt: "Consilium, quod a nobis petis, penes te est, quem prudentem in Deo ac bonitatis amatorem esse cognoscimus, et ob hoc in tam profunda re consilio nostro non eges; verum si remota omni alia conditione, simpliciter ad voluntatem domini nostri regis consilii tui summam transferre velles, prompta tibi voluntate, ut nobis ipsis consuleremus. Attamen, si jubes, verba tua ipsi domino nostro referemus, et cum audierimus quid inde sentiat, dicemus tibi." Annuit ipse, et fecerunt ut dixerant. Praecepit itaque rex, ut omnia in crastinum, quia dies dominica erat, differrentur, et Anselmus ad hospitium suum, curiam mane repetiturus, reverteretur. Factum est ita, et mane juxta dictum reversi sumus. Itaque Anselmus, in medio procerum et globatae multitudinis sedens, ita orsus est: "Si juxta quod a vobis, domini fratres, hesterno die consilium de praesenti causa petivi, vel nunc dare velletis, acciperem." At illi: "Quod heri respondimus, modo respondemus; scilicet, si pure ad voluntatem domini regis consilii tui summam transferre volueris, promptum, et quod in nobis ipsis utile didicimus, a nobis consilium certum habebis; si autem secundum Deum, quod ulla-

ullatenus voluntati regis obviare possit, consilium a nobis expectas, frustra niteris; quia in hujusmodi nunquam tibi nos adminiculari videbis." Quibus dictis conticuerunt, et capita sua, quasi ad ea, quae ipse illaturus erat, demiserunt. Tunc pater Anselmus, erectis in altum luminibus, vivido vultu, reverenda voce ista locutus est: "Cum nos, qui christianae plebis pastores, et vos, qui populorum principes vocamini, consilium mihi principi vestro, non nisi ad unius hominis voluntatem dare vultis; ego ad summum pastorem, et principem omnium, ego ad magni consilii angelum curram, et in meo, immo in suo et ecclesiae suae negotio, consilium, quod sequar, ab eo accipiam. Dicit beatissimo apostolorum Petro, "Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferi non praevalerunt adversus eam; et tibi dabo claves regni caelorum, et quodcunque ligaveris super terram, erit et in caelis ligatum, et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in caelis." Communiter etiam apostolis omnibus, "Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit; et qui tangit vos, sicut qui tangit pupillam oculi mei." Haec sicut principaliter beato Petro, et in ipso caeteris apostolis dicta accipimus; ita principaliter vicario beati Petri, et per ipsum caeteris episcopis, qui vices agunt apostolorum, eadem dicta tenemus; non cuilibet imperatori, non alicui regi, non duci, non comiti. In quo tamen terrenis principibus subdi ac ministrare debeamus, docet et instruit idem ipse magni consilii angelus, dicens, "Reddite, quae sunt Caesaris, Caesari, et quae sunt Dei, Deo." Haec verba, haec consilia Dei sunt; haec approbo, haec suscipio, haec nulla ratione exibo. Quare cuncti noveritis in communi, quod in his, quae Dei sunt, vicario beati Petri obedientiam, et in his, quae terrenae domini mei regis dignitati jure competunt, et fidele consilium et auxilium pro sensus mei capacitate impendam." Finierat pater in istis: omnes igitur assidentes oppido turbati, cum festinatione et magno tumultu surrexerunt,urbationem suam confusis vocibus exprimentes; ut eos illum esse reum mortis una clamare putares. Conversique ad illum, cum jurgio, "Scias," inquirunt, "Nos haec verba tua minime domino nostro tua vice portaturos." Quibus dictis, ad regem reversi sunt. Quia ergo nemo, cui verba sua regi deferenda tuto committeret, cum Anselmo remansit, ipsemet ad regem ingrediens, quae dixerat viva voce innotuit, illicoque reversus est. Ad quae rex vehementer iratus, cum episcopis atque principibus intentissime quaerere coepit, quid dictis ejus objicere possit, nec invenit. Scandalizati ergo inter se, abinvicem sunt in partes divisi; et hic duo, ibi tres, illic quatuor in unum consiliabantur, studiosissime disquirentes, si quo modo possent aliquod responsum contra haec componere, quod et regiam animositatem deliniret, et praelibatas sententias Dei adversa fronte non impugnaret. Solus inter haec Anselmus sedebat tantum innocentia cordis sui, et in misericordia Domini Dei fiduciam habens. Adversariis vero ejus conciliabula sua in longum protelantibus, ipse ad pa-

rietem se reclinans, leni somno quiescebat: facta itaque longa mora redeunt episcopi cum nonnullis principibus a rege, haec viro dicentes: "Vult dominus noster rex, omiſſis aliis verbis, a te sub celeritate sententiam audire, de his videlicet quae inter illum et te dicta fuerunt apud Ilingeſham; unde petisti inducias in hunc diem respondendi. Res nota est, et expositione non indiget. Veruntamen noveris totum regnum conqueri adversum te, quod nostro communi domino conaris decus imperii sui, coronam auferre; quicunque enim regiae dignitatis ei consuetudines tollit, coronam simul et regnum tollit. Unum quippe sine alio decenter haberi non posse probamus. Sed recogita, rogamus te, et Urbani illius, qui offenso domino rege nil tibi prodesse, nec ipso pacato tibi quicquam valet obesse; obedientiam abjice, subjectionis jugum excute, et liber, ut archiepiscopum Cantuariensem decet, in cunctis actibus tuis voluntatem domini regis, et jussionem expecta: necne, quod secus egisti culpam agnosce, ac ut tibi ignoscat, voto illius in omni, quod a te inde petierit, sapientis more concurre, quatenus inimici tui, qui casibus tuis nunc insultant, visa dignitatis tuae sublevatione erubescant. Haec, inquam, haec rogamus, haec consulimus, haec tibi tuisque necessaria esse dicimus, et confirmamus." Respondit: "Quae dicitis, audio, sed, ut ad alia taceam, abnegare obedientiam domini papae nullatenus volo. Jam dies declinat in vesp̄ram. Differatur, si placeat, in crastinum causa ista, quo tractans mecum, respondeam quod Deus inspirare dignabitur." Suspicati ergo illum, aut quid diceret ultra nescire, aut metu addictum jam statim coepto desistere; reversi ad regem persuaſerunt inducias nulla ratione dandas, sed causa recenti examinatione discussa, supremam, si suis adquiescere consiliis nollet, in eum mox judicii sententiam invehi juberet.

His addit M. Parkerus in Antiquit. eccles. Britan. in Anselmo. Eadem etiam habes in Eadmero. l. c.

— Regem de transmare regressum Anselmus adiit, et ut sibi Romam ad papam Urbanum pro stola sui archiepiscopatus eundi licentiam daret, humiliter petiit. At ille ad nomen Urbani turbatus, dixit se illum pro papa non tenere, nec suae consuetudinis esse, ut absque sua electione alicui liceret in regno suo papam nominare. Hinc igitur orta quaedam gravis dissensio est, sed in aliud tempus discutienda est dilata. Jubeat ergo, ut totius Angliae episcopi, abbates, et principes ad discussionem diffidii hujus apud castrum, quod Rochingham dicitur, una veniant: factum est; et tertia septimana Quadragesimae juxta edictum convenerunt. Causa in medium ducitur, et Anselmus diversis querelis hinc inde concutitur. Siquidem multi, sed maxime episcopi, regiae voluntati favere volentes, spreto aequitatis judicio, id probare nitebantur, quod Anselmus, salva fide, quam regi debebat, nullatenus posset in regno ipsius Urbanum sedis apostolicae praefulem pro papa tenere. Quibus cum plura, quae ratio tulerat, objecta fuissent, et Anselmus eos ex verbis Domini, "Reddite quae

quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei Deo," aliisque nonnullis, quae ratio nulla refellere posset, penitus infraenasset; illi e contra quod dicerent non habentes, eum in regem blasphemare uno strepitu clamavere, quandoquidem ausus erat in regno ejus (nisi eo concedente) quicquam vel Deo ascribere: igitur ad unam regiae indignationis vocem, quidam ex episcopis archiepiscopo suo atque primati omnem subjectionem atque professam obedientiam uno impetu abnegant, eique unitatem fraternae societatis pari voto miserandi abjurant. Quidam vero in eis tantum, quae ex parte Urbani papae praeciperet, illi se negant obedituros. Episcopi itaque omnes (Rossensi solo excepto) aut uno aut alio modo debitam illi subjectionem et obedientiam abnegant. Rex etiam ipse cunctam ei confidentiam et securitatem in suis omnibus adimit, nec se illum pro archiepiscopo vel patre amplius habiturum jurat, nisi ipsi vicario beati Petri ulterius obediturum statim deneget. Tres dies in isto negotio clamoribus in Anselmum, et contumeliis gravioribus expensi sunt; tandem in hoc fine concludunt.

At Anselmus in suo proposito constans, po-

stulat a rege, ut tutus regno discedat; quo sibi negato, factae sunt utrinque induciae ad Pentecosten, et plena pax et tranquillitas promissa. Nihilominus Anselmus, hominibus suis captis et spoliatis, terrisque vastatis in immensum afflictus est. Post haec tamen Urbanum per Walterum, Albanensem episcopum (qui pallium Anselmo a Roma Cantuariam detulit) pro papa suscepit. Cujus stilus, etsi Urbano et Anselmo adversus regem et praelatos benignior est; tamen ostendit non esse novum, papalem jurisdictionem ab Angliae regibus recusari. In hac autem tractanda controversia, rex cum Urbano papa privatim egit de Anselmo ab Anglia penitus abducendo. Sed cum ob eximiam viri doctrinam, morumque probitatem id efficere non poterat, Anselmus, accepto jam pallio, archiepiscopalem curam et auctoritatem, rege connivente, exercuit, et Samuelem quendam Dublinensem archiepiscopum, Malchumque Waterfordiensem primum episcopum, ad regis Murchertach, populique in Hibernia petitionem, aliosque episcopos, accepta subjectionis professione, Lamethae consecravat.

Papae Rom.
URBANI II. 7.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. 2.

Anno Christi
1094.

Reg. Angliae
GUILIELM. Rufi. 8.

Wolstani, Wigorniensis episcopi, epistola Anselmo, Cantuar. archiepiscopo, de jurisdictione ecclesiae Cantuar. Ex Eadm. Hist. Nov. l. 1. pag. 22. seq.

REVERENDISSIMO ac beatissimo vitae sanctitate et summae sedis dignitate praelato, Anselmo archiepiscopo, Wolstanus servorum Dei minimus, Wigorniensis ecclesiae episcopus merito indignus, orationum obsequia fidelique ex charitate servitia. Novit prudentia vestra quotidianos labores et oppressiones sanctae ecclesiae, malignis eam opprimentibus, et ipsis, quos oportuerat eam tueri, auctoribus existentibus. Ad hos repellendos et contra tales sanctam ecclesiam defendere, sanctitas vestra locata est in summa arce. Ne igitur dubitet, non eam secularis potentiae timor humiliet, non favor inclinet; sed fortiter incipiat, incepta cum Dei adiutorio perficiat, insurgentibus obsistat, opprimentes reprimat, sanctamque matrem nostram contra tales defendat. De his autem, unde nobis dignitas vestra scribere, et nostrae parvitatibus consilium est dignata quaerere, quantum recordari possumus, dicere non omittimus. Hanc denique, unde consuluit, causam ventilari nunquam audivi-

mus, quia nullus aliquando extitit, qui hanc Cantuariensi archiepiscopo potestatem adimere vellet, et ne dedicationem propriarum duntaxat ecclesiarum publice faceret, defenderet. Extant quippe et in nostra dioecesi altaria, et quaedam etiam ecclesiae in hiis scilicet villis, quas Stigandus, vestrae excellentiae praedecessor, haud tamen jure ecclesiasticae haereditatis, sed ex dono possederat secularis potestatis, ab ipso dedicata nostris et antecessoris nostri temporibus, nobis inconsultis, nec antea nec postea inde calumniantibus, utpote hanc spirituales potestatem ejusdem metropolitani episcopi esse scientibus. Judicium tamen hinc agitatum, aut hoc ex jure sibi judicatum aliquando minime audivimus, sed quod in nostra dioecesi eum fecisse libere agnovimus, in aliorum etiam facere posse credimus. Ecce quantum inde reminisci aut scire potuimus, prudentiae vestrae intimavimus; jam quid faciendum sit, ipsa consideret. Valeat paternitas vestra et oret pro nobis.

Anselmi, Cantuar. archiepiscopi, litera Urbano papae II. afflictiones, quas in Anglia passus est, exponens. Ex Eadm. Hist. Nov. lib. 2. f. 43.

DOMINO et patri cum amore reverendo et cum reverentia amando summo pontifici, Urbano, frater Anselmus, servus ecclesiae Cantuariarum, debitam subjectionem et orationum devotionem. Novimus, domine reverende, et pater diligende, quod Dominus noster Jesus Christus sublimavit sanctitatem vestram in ecclesia sua ad consulendum et subveniendum his, qui ad supernae patriae requiem anhelantes, in

hujus seculi exilio diversis fatigantur tribulationibus. Hac igitur spe et consideratione ego humilis servus vester in angustiis cordis mei ad finem paternae et apostolicae pietatis vestrae per exhibitionem praesentiae meae confugere disposui; sed hoc utique facere non possum, sicut desidero. Cur autem non possim, per praesentium latorem cognoscetis. Quoniam ergo per memetipsum praesentiam vestram secundum de-

fiderium meum adire nequeo, per literas, ut possum, clementiae vestrae angustias meas in sinu, quatenus ejus consolatione eadem angustiae mitigentur, et anima mea desideratam tranquillitatem per affectum vestrae compassionis se adipisci gratuletur. Tanta enim est cordis mei tribulatio, ut nec verbis nec literis sufficiam illam exprimere, sed oro Deum, qui novit occulta, ut eam vos intelligere faciat, et per viscera misericordiae suae viscera vestra ad ejus miserationem secundum desiderium et necessitatem meam commoveat. De hac tamen mea necessitate, et meo desiderio aliqua aperio, per quae vestram prudentiam posse intelligere quid mihi expediat, non dubito. Notum est multis, mi pater pie, qua violentia, et quam invitus, et quam contradicens captus sum et detentus ad episcopatum in Anglia, et quomodo obtenderim repugnantiam ad hujusmodi officium naturae, aetatis, imbecillitatis, et ignorantiae meae, quae omnino omnes seculi actiones fugiunt, et inconstabiliter execrantur, ut nullatenus illas tolerare possim cum salute animae meae. In quo archiepiscopatu jam per quatuor annos manens, nullum fructum feci, sed in immensis et execrabilibus tribulationibus animae meae inutiliter vixi, ut quotidie magis desiderem mori extra Angliam, quam ibi vivere. Nam si ita vitam praesentem, sicuti eram, ibi finirem, plus videbam animae meae damnationem quam salutem. Videbam enim multa mala in terra illa, quae nec tolerare debebam, nec episcopali libertate corrigere poteram. Ipse quoque rex faciebat quaedam, quae facienda non videbantur de ecclesiis, quas post obitum praelatorum aliter, quam oporteret, tractabat. Me etiam et ecclesiam Cantuariensem multis modis gravabat. Terras namque ipsius ecclesiae, quas post mortem archiepiscopi Lanfranci, cum in manu sua archiepiscopatum teneret, militibus suis dederat, mihi; sicut eas idem archiepiscopus tenuerat, non reddebat, sed insuper alias secundum libitum suum, me nolente, dabat. Servitia gravia et antecessoribus meis inusitata ultra quam ferre pos-

sem, aut pati deberem, a me exigebat. Legem autem Dei, et canonicas et apostolicas auctoritates voluntariis consuetudinibus obrui videbam. De hiis omnibus cum loquebar, nihil efficiebam, et non tam simplex rectitudo, quam voluntariae consuetudines obtendebantur. Sciens igitur quodsi haec ita usque in finem tolerarem, in damnationem animae meae successoribus meis tam pravam consuetudinem confirmarem, nec de his placitare poteram (nullus enim aut consilium aut auxilium mihi ad haec audebat dare) petii a rege licentiam adeundi vestram paternitatem, quatenus illi et cordis mei angustias ostenderem, et deinde ejus consilio et auxilio, quod salubrius esset animae meae, agerem. Quae de re iratus petiit, ut de hujus licentiae petitione quasi de gravi offensa illi satisfacerem, et securum illum facerem, me deinceps nullo modo requisitum, pro aliqua necessitate, apostolicum, nec saltem inde locuturum, aut si unquam hoc facturum eram, in praesenti hoc facerem. Sic itaque mare transii causa ad vos veniendi. Quod, sicut dixi, facere non possum. Quoniam autem impossibile est me hujusmodi vitae concordare, aut animam meam in tali episcopatu salvam, tum propter rerum, quas dixi, qualitates, tum propter meas multimodas et sensus, et morum, et naturae, et aetatis imbecillitates; haec est summa supplicationis meae, propter quam ad vos ire volebam, ut sicut Deum animae meae, et animam meam Deo desideratis, per paternam et apostolicam pietatem, quae cor vestrum inhabitat, animam meam de vinculo tantae servitutis absolvatis, eique libertatem serviendi Deo in tranquillitate reddatis, ne abundantiore tristitia, sicut jam nimis passa est, absorbeat, et de dolore temporali ad aeternum pertrahatur; deinde ut ecclesiae Anglorum secundum prudentiam et auctoritatem apostolatus vestri consulatis. Omnipotens Dominus vestram sanctitatem nobis in suae gratiae prosperitate diu servet incolumem, et conterat Sathanam et portas inferi sub pedibus vestris. Amen.

Papae Rom.
URBANI II. 10.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. 5.

Anno Christi
1097.

Reg. Angliae
GUILIELM. Rufi. 11.

Concilium habitum in Hibernia, quo Murchertachus rex, episcopi, nobiles, clerus, et populus illius insulae Anselmum, Cantuariæ archiepiscopum, primate[m] eorum, rogant, ut Waterfordense oppidum in episcopatum erigat. Ex Eadmer. H. N. p. 36:

REX Hiberniae, Murchertachus nomine, et Dofnaldus episcopus, cum caeteris episcopis, et quique nobiles, cum clero et populo ipsius insulae miserunt nuncios ac literas ad Anselmum, innotescens ei civitatem quandam Watafordiam nomine, in una suarum provinciarum esse, cui ob numerosam civium multitudinem expediret episcopum institui; simulque petentes, ipse quatenus primatus, quem super eos gerebat, potestate, et quaungebatur vicis apostolicae auctoritate, sanctae christianitati, ac necessariae plebium utilitati instituendo eis pontificem subveniret. Jam enim secula multa transierant, in quibus eadem civitas absque providentia et cu-

ra pontificali consistens, per diversa temptationum pericula jactabatur. Elegerant autem idem ipsi in hoc officium quendam suae gentis virum vocabulo Malchum, eumque sacrandum, cum communi decreto, ad Anselmum transmiserunt. Decretum autem hoc est:

Anselmo, Dei gratia Anglorum archiepiscopo, clerus et populus oppidi Watafordiae, cum rege Murchertacho et episcopo Dofnaldo, salutem in Domino. Pater sancte, caecitas ignorantiae nos diu detrimenta salutis nostrae sustinere coegit, quod magis eligimus serviliter dominico jugo colla subtrahere, quam liberaliter pastoralis obedientiae subesse. Nunc autem quantum proficiat

ciat pastorum causa agnovimus, cum aliarum rerum similitudines ad mentem revocamus; quia sine regimine nec exercitus bellum, nec navis marinum audet attemptare periculum. Navicula ergo nostra mundanis dedita fluctibus sine pastore contra callidum hostem qua ratione pugnabit? Propterea nos et rex noster Murchertachus et episcopus Dofnaldus et Dermeth, dux noster, frater regis, eligimus hunc presbyterum Malchum, Walkelini Wintoniensis episcopi monachum, nobis sufficientissime cognitum, natalibus et moribus nobilem, apostolica et ecclesiastica disciplina imbutum, fide catholica prudentem, moribus temperatum, vita castum, sobrium, humilem, affabilem, misericordem, literatum, hospitalem, suae domui bene praepositum, non neophytum, habentem testimonium bonum in gradibus singulis. Hunc nobis petimus a vestra paternitate ordinari pontificem, quatenus regulariter nobis praeesse valeat et prodesse, et nos sub ejus regimine salubriter Domino militare possimus. Ut autem omnium no-

strorum vota in hanc electionem convenire noscatis, huic decreto canonico, promptissima voluntate, singuli manibus propriis roborantes subscripsimus. Ego Murchertachus, rex Hiberniae subscripsi. Ego Dermeth, dux frater regis subscripsi. Ego Dofnaldus, episcopus SS. Ego Idunan, episcopus Midiae SS. Ego Samuel, Dunensis, episc. SS. Ego Ferdornachus, Laginienfium episcopus SS. Subscripserunt his multo plures, quos nos brevitati studentes notare non necessarium duximus.

Igitur Anselmus considerans et intelligens eos iusta et utilia petere, petitioni eorum libens annuit. Electum ergo pontificem diligenter in his, quae sacra jubet auctoritas examinatum, ac multorum cum vitae suae testimonio dignum episcopatu comprobatum, sumpta ab eo ex more de subjectionis suae obedientia professione, sacra- vit eum Cantuariæ, quinto KL. Januarii, assistentibus et cooperantibus sibi in hoc ministerio suo duobus episcopis suis, Radulpho scilicet Cicestrensi, et Gundulpho Roffensi.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 2.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. 8.

Anno Christi
1100.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 1.

Concilium ecclesiasticum in causa matrimonii R. Henrici cum Mathilde Lambethae celebratum. Ex Eadmer. lib. 3. Hist. Nov.

REX Henricus a nuptiis cum Mathilde filia Malcolmi, regis Scotorum prohibebatur, "Quod ea inter sanctimoniales in monasterio ab infantia nutrita et adulta, credebatur a multis in servitium Dei a parentibus oblata, eo quod publice visa fuerat earum, inter quas vivebat, more velata. Quae res, dum illa jam olim dimisso velo a rege amaretur, cum plurimorum ora laxaret, et eos a cupitis amplexibus retardaret; ipsa [Mathildis] Anselmum [archiepiscopum Cantuar.] cujus in hoc nutum omnes expectabant, adiit, consilium de negotio, et auxilium submissa prece quaesivit. Cui ille famam, quae ferebatur, injiciens, affirmabat nulla se unquam ratione in hoc declinandum, ut suam Deo sponsam tollat, et eam terreno homini in matrimonium jungat. Refert illa, et penitus se negat oblatam; negat etiam se vel semel aliquando sua voluntate fuisse velatam; et haec si credere aliter nolit, offert se iudicio totius Anglorum ecclesiae probaturam, etc."

Differt Anselmus sententiam ferre, et causam iudicio "Religiosarum personarum regni determinandam pronunciat. Statuto itaque die coeunt ad nutum illius episcopi abbates, nobiles quique, ac religiosi ordinis viri in villa S. Andreae de Rovecestra, quae Lambeta vocatur, quo et ipsum praesentis negotii tunc tenor adduxerat. Causa igitur juxta praescriptam seriem in medium deducta est. Prodeunt hinc inde idonei testes, verba puellae purae veritati subnixi protestantes. Accedunt istis archidiaconi duo, Willielmus videlicet Cantuariensis, et Humbaldus Serberienfis, quos pater Anselmus Wiltuniam, ubi illa fuerat educata, pro hujus rei certitudine rimanda direxerat, qui publica voce testati sunt, se et rem a sororibus diligentissime perquisivisse, et nihil, quod relatae rationi ob-

fisteret, ab eis capere potuisse. Monet ergo Anselmus, et per christianam obedientiam omnibus imperat, ut nullum a veritate favor aut timor deflectat, sed sicuti revera causae Dei, quo iuste determinetur, unusquisque pro viribus opem ferat; Ne, quod absit, aiens, talis iudicii sententia prodeat, cujus exemplo in superventuris temporibus, vel sua quilibet libertate non jure privetur, vel Deus his, quae sui juris esse debent, injuria defraudetur. Acclamant omnes ita faciendum, et se non aliter facturos spondent.

Remoto itaque a conventu solo patre [Anselmo archiep. Cant.] ecclesia Angliae, quae convenerat in unum, de proferenda sententia tractat. Deinde illo in medium reverenter adducto, expositum est, quid de negotio communis omnium consensus invenerit. Ratum aiunt perspecta re sibi videri, et ad hoc comprobandum paratos se afferunt, nulla sententia posse puellam pro causa sua jure constringi, quin libertate corporis sui quocunque modo legaliter velit, valeat uti. Quod licet, inquiunt, levi argumento probare possemus; eo tamen, cum opus non sit, superfedemus, nostris argumentis firmiorem tenentes parem iudicii hujus sententiam a venerandae memoriae praedecessore vestro, et patre, et magistro nostro Lanfranco simili de causa promulgatam. Nam quando ille magnus Willielmus hanc terram primo devicit, multi suorum sibi pro tanta victoria applaudentes, omniaque suis voluntatibus atque luxuriis obedire ac subdi debere autumantes, non solum in possessiones victorum, sed et in ipsas matronas et virgines, ubi eis facultas aspirabat, nefanda libidine coeperunt insanire. Quod nonnullae praevidentes, et suo pudori metuentes, monasteria virginum petivere, acceptoque velo, sese inter ipsas

a tanta

a tanta infamia protexere. Quae clades cum postmodum sedata, et pro temporis qualitate pax rebus data fuisset; quaesitum ab eodem patre Lanfranco est, quid de his, quae tali refugio suam pudicitiam servaverunt, ipse sentiret; essentne videlicet constringendae in monasterio velum tenere, quod acceperant, nec ne? At ipse quaestionem ipsam consilio generalis concilii taliter solvit; ut eis pro castitate, quam se tam manifestae rei ostensione amare testatae fuerant, debitam magis reverentiam judicaret exhibendam, quam ullam servandae religionis continentiam, nisi propria illam voluntate appeterent, violenter ingerendam. Et adjunxerunt: His interfuimus, haec approbari a sapientibus viris audivimus, et haec in praesenti negotio valere volumus, ac roborari postulamus. Licet enim sciamus causam illarum istius esse leviolem; dum illa sponte, ista coacta pari de causa velum portaverit; tamen ne quis nos favore cujusvis duci existimet, non ultra progedi in iudicio volumus, hoc solo contenti, ut quod valuit in majori, valeat in minori. Tunc Anselmus ad haec: Sci-

tis quid monuerim, quid praeceperim, quidque polliciti sitis. Cum igitur secundum quod vobis visum est justius, in commune judicaveritis, sicut asseritis, ego iudicium vestrum non abicio, sed eo securius illud suscipio, quo tanti patris auctoritate suffultum audio."

Illa [Mathildis] dehinc in medium ducitur, gesta comi vultu audit et amplectitur, auditum sibi praestari paucis precatur. Loquens ergo obtulit se vel sacramento vel alia, quam magis eligerent, ecclesiastica lege probaturam, solidae veritati subnixam esse jam definitam rationem suam. Quod non propterea facturam fatetur, quasi sibi non creditum esse putet, sed ut malevolis hominibus omnem deinceps blasphemandi occasionem amputet. Respondetur nihil horum opus esse, quoniam si malus homo de malo thesauro cordis sui protulerit mala, dicto citius opprimetur, ipsa veritate jam tantarum personarum astipulatione probata et roborata. Allocutione posthaec et benedictione Anselmi potita abiit.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 2.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. 8.

Anno Christi
1100.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 1.

Epistola Paschalis papae II. episcopis et regi Angliae confirmans privilegia ecclesiae Cantuar. Ex MS. Cott. Cleopatr. E. i. fol. 54.

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Angliae episcopis, et charissimo filio Henrico illustri regi, salutem et apostolicam benedictionem. Veniente ad nos charissimo ac reverendissimo fratre nostro Radulpho, Cantuar. archiepiscopo, vestram ad nos legationem missam per venerabilem fratrem Herbertum Norwicensem episcopum novimus. Et quidem gravibus infirmitatum molestiis impediti, iidem fratres et coepiscopi pervenire ad nostram praesentiam minime valuerunt; sed nunciorum venerabilibus honestisque personis pervenientibus, eorum scripta suscepimus, in quibus et ipsorum postulationes et vestrae legationis vota perspeximus. Id enim optabatur, id poscebatur, ne ecclesia Cantuariensis temporibus nostris sua dignitate privetur, ne nos eandem dignitatem minuamus, aut minui sinamus, quae videlicet dignitate potita est, ex quo a beato Gregorio per beatum Augustinum fundata est. Praeter haec literarum indicia, legati, qui ad nos missi sunt, ut sapientes ac strenui viri asseriones suas prudenter, instanter, et efficaciter executi sunt. Nos profecto et legatorum per-

sonas, et legatorum asseriones, et vestrum omnium suggestiones, tanquam charissimorum fratrum benigne hilariterque suscepimus, quia vobis in Christo propter Dominum placere optamus. Vestrae igitur dilectioni notum haberi volumus, quia Cantuariensis ecclesiae dignitatem nec imminuimus, nec imminuere deliberamus; beatum namque Gregorium, apostolicae sedis pontificem, tanquam praecipuum Christi Domini membrum, tanquam christiani populi pastorem et doctorem, tanquam salutis aeternae ministrum, in omnibus veneramus, et rata esse cupimus, quae ab ejus institutionibus processerunt. Illam ergo dignitatem, quam ab eo per beatum Augustinum Cantuariensis suscepit ecclesia, et quam frater noster sanctae memoriae Anselmus jure ac possessione legitima tenuisse cognoscitur, nos profecto nullatenus imminuimus, sed in eodem statu esse Cantuariensem ecclesiam volumus, ut autentica ejus privilegia iusta canonum sanctiones nullis perturbationibus violentur. Dat. Beneventi 9. cal. Aprilis.

Litterae Paschalis papae secundi, quibus Henricum primum, Angliae regem, monet de electo in archiepiscopum Ebor. ecclesia sua spoliato, et ut ea serventur jura archiepiscopatus, quae sancivit Gregorius papa. Ex MS. Cott. Claudius A. i. fol. 38.

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Henrico, illustri Anglorum regi, salutem et apostolicam benedictionem. Nos auctore Deo de probitate tua non tantum bona sed etiam meliora confidimus; idcirco monemus

excellentiam tuam, ut divinae gratiae semper memor existas, quae tibi et regni pacem et justitiae notitiam tribuit. Honorem igitur Dei et ecclesiarum ejus in regno tuo diligenter observa, et justitiam efficaciter exequere, quia per honorem

norem Dei tuus profecto honor augebitur. Audivimus electum Eboracensis ecclesiae virum sapientem et strenuum sine iudicio ab Eboracensi ecclesia sequestratum, quod nimirum divinae iustitiae, et sanctorum patrum institutionibus adversatur. Nos quidem neque Cantuariensem ecclesiam minui, neque Eboracensem volumus praeiudicium pati, sed eam constitutionem, quae a beato Gregorio, Anglicae gentis apostolo, in-

Papae Rom.
PASCHAL. II. 2.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. 8.

Anno Christi
1100.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 1.

Paschalis secundi papae epistola ad archiepiscopos et clerum Angliae mittentis Anselmum legatum in Angliam, ut synodales conventus celebret. Ex MS. Cott. Claudius A. i. fol. 38.

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis, episcopis, et abbatibus per Angliam, salutem et apostolicam benedictionem. Licet vos religiosos prudentesque noverimus, multa tamen inter vos correctione digna fieri non ignoramus; ecclesia enim Dei non solum fructuosis palmitibus, sed etiam infructuosis exuberat; unde agricolis necesse est ad inutilia refecanda falcem frequenter apponere. Haec nimirum cura sacrosanctae Romanae ecclesiae ab ipsis apostolis consuetudinem fecit suos per diversas provincias apochrisiarios destinare, qui ad vineae dominicae curam agricolas Domini debeant sollicitius excitare. Eapropter dilectum filium nostrum Anselmum, sancti Sabae

ter easdem ecclesias constituta est, firmam censuram illibatamque servari. Idem ergo electus, ut iustitia exigit, ad suam ecclesiam omnimodis revocetur. Si quid autem quaestionis inter easdem ecclesias agitur, praesentibus utrisque partibus in nostra praesentia pertractetur, ut praestante Deo utraque ecclesia finem suae iustitiae consequatur. Dat. Beneventi nonis Aprilis.

abbatem, virum utique religiosum ac sapientem, cum praesentibus ad vos literis destinamus, ut cum fraternitate vestra synodales debeat celebrare conventus, et per Dei gratiam quae sunt evellenda evellere, et quae plantanda plantare procuret. Praecipimus ergo ut eum tanquam personae nostrae vicarium reverenter suscipientes, communicatis studiis ad Domini vineam excolendam vivacitate ac sollicitudine debita satagatis. Super beati Petri eleemosyna colligenda segnius vos hactenus egisse cognovimus; vestram itaque fraternitatem monemus et praecipimus, ut eam deinceps studiosius et sine quorumlibet dolo Romanae ecclesiae transmittere debeatis. Dat. apud Transiberim 9. cal. Junii.

Alia ejusdem epistola Roffensem episcopum ad sedem Cantuariensem se non consulto translatus indignantis. Ibidem.

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, Cantuariensis ecclesiae filiis salutem et apostolicam benedictionem. Ecclesiae vestrae legatos benigne suscepimus, tanquam viros religiosos atque prudentes, sed legatio, quam ad nos cum literis vestris attulerunt, nobis non ingrata tantum sed etiam gravis fuit; significabatur enim Roffensis episcopi ad metropolim vestram facta translatio, quod praeter scientiam et

conniventiam nostram praesumi omnino non debuit, quia sanctorum patrum decretis inhibita prorsus agnoscitur. Pro religione tamen et honestate personae, quae translata dicitur, nos hanc praesumptionem vestram toleramus; sed nostrum ad vos legatum in proximo dirigemus, largiente Domino, qui super hoc negotio quae fuerint disponenda disponat. Dat. Laterani 12. cal. Martii.

Litterae Paschalis II. summi pontif. quibus primatum Anselmo Cantuariensi archiepiscopo confirmat. Ex MS. Cott. Faust. B. vi. fol. 96. b.

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Anselmo, Cantuariensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem. Fraternitatis tuae postulationibus nos annuere tuae sapientiae et religionis persuadet auctoritas; quondam enim in literis ab apostolica tibi sede directis, Cantuariensis ecclesiae primatum ita tibi plenum concessimus, sicut a tuis constat praedecessoribus fuisse possessum.

Nunc autem petitionibus tuis annuentes, tam tibi, quam tuis legitimis successoribus eundem primatum, et quicquid dignitatis seu potestatis eidem sanctae Cantuariensi, seu Dorobernensi ecclesiae pertinere cognoscitur, literis praesentibus confirmamus, sicut a temporibus beati Augustini praedecessores tuos habuisse apostolicae sedis auctoritate constiterit. Dat. Laterani 16. cal. Decembris, indictione xii.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 2.Archiep. Cantuar.
ANSELM. 8.Anno Christi.
1100.Reg. Angliae
HENRIC. I. 1.*Paschalis papae II. epistola Osberno, Exon. episcopo, de sepultura monachorum.* Ex
MS. Cott. Vespas. E. iv. fol. 208. b.

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Osberno, episcopo Excestrensis ecclesiae, salutem et apostolicam benedictionem. Et patrum sanxit auctoritas, et ecclesiasticae consuetudinis stabilitas exigit, ut sicut in claustris suis viventes religiosi monachi conversantur, ita et defunctorum corpora infra monasteriorum suorum ambitum requiescant, ut illud ex divino munere cum cordis valeant exultatione cantare "Haec requies mea, hic habitabo, quoniam elegi eam." Vos autem, ut audivimus, monachos sancti Martini de bello in vestra civitate conversantes sepeliri infra monasterii sui ambitum prohibetis, et grave est, ut in eo loco quisquam cum devotionis gratia con-

versetur, unde cadaver suum praevideat omnimodis propellendum. Qua de re dilectioni vestrae praesenti scripto mandamus, praecipientes et prohibentes, ne ulterius supradictis monachis coemeterium ad sepeliendos suos interdicatis, sed sicut vobis per antecessoris nostri beatae memoriae domini Urbani literas praeceptum est, concedatis. Tua, charissime frater Osberne episcope, interest eisdem fratribus coemeterium benedicere, et eorum religionem ad omnipotentis Dei servitium confovere. Si quis autem huic institutioni contraire temptaverit, venerabili fratri et coepiscopo Anselmo injunximus, ut in eum tanquam sedis apostolicae contemptorem apostolici rigoris ultionem exercent.

Ejusdem epistola Anselmo, Cantuariensi archiepiscopo, privilegia pristina confirmans.
Ibidem fol. 209. a.

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Anselmo, Cantuar. episcopo, salutem et apostolicam benedictionem. Tibi, reverendissime frater Anselme, et per te sanctae Cantuariensis ecclesiae praesentis decreti pagina confirmamus, quicquid parochiarum vel metropolitano vel episcopali jure ad eandem cognoscitur ecclesiam pertinere. Quicquid praeterea dignitatis aut honoris post beati Augustini tempora eidem Doroberneni ecclesiae sedis apostolicae concessit auctoritas, nos quoque tuae tuorum legitimorum successorum strenuitati

concedimus; nimirum omnia quiete ac libere possidenda, quae praedecessor vester Lanfrancus memoriae reverendae antistes occupatorum manibus erepta restituit, restituta possedit in ecclesiis, in villis, sylvis, et pratis, in aquis, aquarumve discursibus, in terra vel mari, salvo videlicet caeterorum metropolitanorum privilegiis. Pallii vero usum ita fraternitas tua obtineat, sicut a tuis praedecessoribus habitum constat temporibus per anni spatium Romanae sedis institutione distinctis.

Ejusdem epistola Anselmo, archiepiscopo Cantuar. de presbyterorum filiis. Ibidem.

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Anselmo, Cantuar. episcopo, salutem et apostolicam benedictionem. De presbyterorum filiis, quid in Romana ecclesia constitutum sit, fraternitatem tuam nescire non credimus. Caeterum quia in Anglorum regno tanta hujusmodi plenitudo est, ut major pene et melior clericorum pars in hac specie censeatur, nos dispensationem hanc sollicitudini tuae committimus. Eos enim, quos scientia et vita commendat, apud vos ad sacra officia promoveri pro necessitate temporis et ecclesiae utilitate conce-

dimus, ut tamen in posterum constitutionis ecclesiasticae praepjudicium caveatur. De persona quoque Richardi, Eliensis abbatis, petentibus filiis nostris Henrico rege et Willielmo de Warlewast permittimus, ut eum in communionem tuam praemissa satisfactione suscipias, et si ad monasterium regium utilis ejus persona conspiciatur, tuae dispensationi committimus. Caetera etiam, quae in regno illo pro necessitate temporis dispensanda sunt, juxta gentis barbariem, juxta ecclesiae opportunitates, sapientiae et religionis tuae sollicitudo dispenset. Dat. 3. cal. Junii.

Anselmi, Cantuariensis archiepiscopi, literae Paschali II. papae de investituris ecclesiarum. Ibidem.

PASCHALI domino et patri reverendo, summo pontifici, Anselmus, servus ecclesiae Cantuariensis, debitam subjectionem cum orationum assiduitate. Non debeo tacere excellentiae vestrae, quod per eam Dei gratia operatur in Anglia et in Normannia: rex, qui dominatur Anglis et Normannis, obedienter suscipiens vestram

jussionem, investituram ecclesiarum renitentibus multis omnino deseruit. Quod ut faceret, Robertus, comes de Mellento, et Richardus de Redveris, ut fideles vestri et filii ecclesiae vestris attracti monitis, vehementer institerunt. Rex ipse in personis eligendis nullatenus propria utitur voluntate, sed religiosorum se penitus committit

mittit consilio. De me autem quantas debeo gratias paternae benignitati vestrae scribendo non sufficio reddere, sed eas in charta cordis mei scriptas lego assidue. Cum enim sicut servi vestri dilecti fratres nostri Willielmus et Baldwinus retulerunt, vitae meae corruptibilis curam;

ne cito deficiat, tam benigna sollicitudine mihi gerere praecipitis, non modicum pietatis affectum magnitudinem vestram erga parvitatem meam habere monstratis. Omnipotens Deus vitam vestram in omni prosperitate diu custodiat.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 2.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. 8.

Anno Christi.
1100.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 1.

Paschalis papae II. epistola Anselmo, Cantuariensi archiepiscopo, de investituris ecclesiarum. Ex MS. Cott. Vespas. E. iv. fol. 209. b.

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Anselmo, Cantuariensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem. Quod Anglici regis cor ad apostolicae sedis obedientiam omnipotentis Dei dignatio inclinavit, eidem miserationum Domino gratias agimus, in cuius manu regum corda versantur. Hoc nimirum tuae charitatis gratia, tuarumque orationum instantia factum credimus, ut in hac parte populum illum, cui tua sollicitudo praesidet, misratio superna respiceret. Quod autem et regi et hiis, qui obnoxii videntur, adeo condescendimus, eo affectu et compassione factum noveris, ut eos, qui jacebant, erigere valeamus: qui enim stans jacenti ad sullevandum manum porrigit, nunquam jacentem eriget, nisi et ipse curvetur. Caeterum quamvis casui propinquare inclinatio videatur, statum tamen rectitudinis non amittit. Te autem, frater in Christo venerabilis et charissime, ab illa prohibitione, sive, ut tu credis, excommunicatione absolvimus, quam ab antecessore nostro sanctae memoriae Urbano papa adversus investituras aut hominia factam intelligis. Tu vero eos, qui investituras acceperunt, aut investitos benedixerunt, aut hominia fecerunt, cum ea satisfactione, quam tibi per communes legatos Willielmum et Baldwinum, viros fideles ac veridicos significamus, Domino cooperante suscipito, et eos vice nostrae auctoritatis absolvito, quos vel ipse benedicas, vel a quibus volueris benedici praecipias, nisi aliud in aliis forte reperies, propter quod a sacris sint honoribus repellendi. Caeterum Eliensi abbati tuae communionis consortium subtrahes, quamdiu abbatiam retinere praesumpserit, quam contempto nostri oris, quod praesens audierat, interdicto per repetitam investituram praesumpsit invadere. Si qui vero deinceps praeter investi-

turas ecclesiarum praelationes assumpserint, etiam si regi hominia fecerint, nequaquam ob hoc a benedictionis munere arceantur, donec per omnipotentis Dei gratiam ad hoc omittendum cor regium tuae praedicationis imbribus molliatur. Praeterea super episcopis, qui falsum, ut nosti, a nobis rumorem retulerunt, cor nostrum vehementius aggravatur, quia non solum nos laeserunt, sed multorum simplicium animas deciperunt, et regem adversus charitatem sedis apostolicae impulerunt. Unde et inultum eorum flagitium, Domino cooperante, non patimur. Veruntamen quia filii nostri regis instantia pro eis nos pulsat attentius, etiam ipsis communionis tuae participium non negabis, donec veniendi ad nos praeceptum accipiant. Sane regem et ejus conjugem ac proceres illos, qui pro hoc negotio cum rege ex praecepto nostro laboraverunt, et laborare nitentur, quorum nomina ex supradicti Willielmi suggestionem cognoscas, juxta sponsonem nostram a poenitentiis suis et peccatis absolves. Igitur quandoquidem omnipotens Dominus tantum nos in Angliae regno ad suum et ecclesiae suae honorem in hac praestitit correctione proficere, ea deinceps mansuetudine, dispensatione, sapientia, provisione circa regem et principes tua fraternitas satagat, ut quae minus adhuc correctae sunt, auxiliante Domino Deo nostro, per tuae sollicitudinis studium corrigantur. Qua in re ita dilectioni tuae nostrum sentias adesse praesidium, ut quae solveris absolva- mus, quae ligaveris alligemus. Rotomagensis episcopi causam, et interdictum in eum iustitia dictante prolutum, tuae deliberationi commisimus; quod ei indulgeris, indulgemus. Fraternitatem tuam superna dignatio per tempora longa conservet incolumem. Dat. 10. cal. Aprilis.

Paschalis papae II. literae Anselmum, archiepiscopum Cantuar. ad obeundum munus suum exhortans. Ex MS. Cott. Cleopatr. E. i. fol. 52.

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri et coepiscopo Anselmo, Cantuariorum, salutem et apostolicam benedictionem. Non ignoras divinae voluntatis esse consilium, ut religio tua in Anglici regni regione praesideat. Cum enim perversi regis odia declinans secessum elegisses, et procul ab Anglicis tumultibus tecum habitans Deo viveres, de perverso rege sua omnipotens Deus judicia perpetravit. Te autem totius populi postulatione vehementi, et novi regis devotione mirabili ad cathedram,

quam pro Deo dimiseras, revocavit. Deo autem gratias, quia in te semper episcopalis auctoritas perseverat, et inter barbaros positus non tyrannorum violentia, non petentum gratia, non incensione ignis, non effossione manus, a veritatis annunciatione desistis. Rogamus itaque, ut quod agis, agas, quod loqueris, perloquaris. Non enim deficiet sermonum nostrorum opumque principium, qui in principio erat verbum; neque nos in ipso deficiemus, qui est Dei virtus, et Dei sapientia. Eundem enim cum pa-

tribus

tribus nostris spiritum habentes, credimus, propter quod et loquimur; et verbum quidem Dei non est alligatum; nos autem humiliamur nimis. Caeterum in hac humiliatione cum Deo mente excedimus, in ejus veritate mendacia hominum intuemur. Qua de re in synodo nuper apud Lateranense consistorium celebrata, patrum nostrorum decreta renovavimus, sancientes, et interdicientes, ne quisquam omnino clericus hominum laico faciat, aut de manu laici ecclesias, vel ecclesiastica dona suscipiat. Haec est enim simoniacae pravitatis radix, dum ad percipiendos honores ecclesiae secularibus personis insipientes homines placere desiderant. Idcirco sanctorum conciliorum reverenda majestas secularium principum potestatem ab ecclesiasticis electionibus decrevit arcendam, ut sicut per solum Christum prima in baptismo ecclesiae janua, ul-

tima in morte vitae aperitur aeternae; ita per solum Christum ovilis Christi ostiarius statuatur, per quem Christi ovibus non pro mercedibus ovium, sed pro Christo ingressus et egressus ad vitam procuretur aeternam. Haec, frater charissime, prolixiori possent et oratione et ratione tractari; sed sapientiae tuae pauca suggessisse satis est, quae et orationibus divinis abundat, et ecclesiasticis est rationibus assueta. Haec ita doceas, sicut tuo scis primatui expedire. Quem profecto ita fraternitati tuae plenum et integrum confirmamus, sicut a tuis constat praedecessoribus fuisse possessum; hoc personaliter adjicientes, ut quamdiu regno illi religionem tuam divina misericordia conservaverit, nullius unquam legati, sed nostro tantum debeas subesse iudicio. Dat. Laterani 17. cal. Maii.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 2.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. 8.

Anno Christi
1100.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 1.

Paschalis II. papae epistola Anselmo, Cantuar. archiep. de injuriis ecclesiae Cantuar. illatis, et de excommunicatione in comitem de Mellento et complices promulgata.
Ex Eadm. Hist. Nov. l. iv. pag. 79.

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Cantuariensi archiepiscopo, Anselmo, salutem et apostolicam benedictionem. De illata tibi injuria membra ecclesiae non modicum patiuntur, quia, sicut dicit apostolus: "Si compatitur unum membrum, compatiuntur et caetera membra." Licet enim corporali separemur praesentia, unum tamen in capite sumus. Tuas namque injurias ac repulsas, aequae nostras, portamus. Illud etiam nos vehementer affligit, quod tua religio regno sublata est Anglico. Quae enim sunt sine pastore oves, lupus rapit et dispergit. Idcirco de tua ad eos reversione modis, quibus possumus, laboramus.

Unde in concilio nuper habito, ex communi fratrum et coepiscoporum sententia deliberatum est, et regis consiliarios, qui ad investiturae flagitium illum impellunt, et eos, qui ab eo investiti sunt, ab ecclesiae liminibus repellendos, quia de libera facere conantur ancillam. Quam nimirum sententiam nos Sancti Spiritus iudicio in comitem de Mellento, et ejus complices promulgavimus, et eandem ipsam in eos, qui sunt investiti a rege, ejusdem Sancti Spiritus iudicio confirmamus. Regis vero sententia ea ex causa dilata est, quia suos ad nos nuncios in praeteritae Paschae tempore debuit destinare. Dat. Lateranis 7. cal. Aprilis.

Paschalis II. papae epistola Anselmo, archiepiscopo Cantuar. de simonia, et causa episcopi Gualensis. Ibid. l. iii. p. 66.

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Anselmo, Cantuariensi archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem. Adversus illam venenosam simoniacae pravitatis radicem, ecclesiarum videlicet investituram, quam valide, quam robuste, quam severe patres nostri praeteritis temporibus obviaverint, sapientiae tuae satis est manifestum. Reverendae in Christo memoriae praedecessoris nostri domini Urbani tempore apud Barum, collecto venerabilium episcoporum et abbatum ex diversis partibus concilio, in quo tua religio et nos ipsi interfuimus, sicut qui nobiscum aderant, reminiscuntur in eandem pestem excommunicationis est prolata sententia. Et nos eundem cum patribus nostris spiritum habentes, idem sapimus, et eadem testamur. De sacerdotum et Levitarum filiis dudum nos tibi scripsisse reminisceris. Porro si promoti fuerint inventi, et spe

promotionis adempta, in eo, quo reperti sunt, ordine manere voluerint, quia illa eis macula non ex proprii culpa reatus inhaesit, non videtur, si alias digni fuerint, in eos depositionis sententiam dari, ut se iterum negotiis implicent secularibus, cum in eis ordinationis tempore propriae voluntatis arbitrium non remanserit. Gualensis episcopi causam sacris omnino canonibus obviare non nescis. Caeterum quia inter barbaros barbarice et stolide promotus est, in tuae fraternitatis arbitrio ponimus; sic tamen ut de caetero in ea regione hujusmodi non praesumatur animadversio. Quod super ejusdem episcopi negotio, et aliis rebus per fideles nuncios dirigimus, tanquam ex nostro ore audias. Munera, quae beato Petro misisti, recepimus cum gratiarum actione, unde ab illo, qui omnium bonorum est retributor, mercedem recipias. Dat. Beneventi 2. id. Decembris.

Paschalis

Papae Rom.
PASCHAL. II. 2.Archiep. Cantuar.
ANSELM. 8.Anno Christi
1100.Reg. Angliae
HENRIC. I. 1.*Paschalis papae II. epistola Anselmo, Cantuar. archiepiscopo, de investituris e manibus laicorum auferendis.* Ex Eadm. Hist. Nov. lib. iii. f. 71.

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, Anselmo, Cantuariensi venerabili fratri et coepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem. Suavissimas dilectionis tuae suscepimus literas, charitatis calamo scriptas. Neque enim aliud chartae calamus indidit, quam quod de fonte charitatis intinxit. In his reverentiam devotionis tuae complectimur, et perpendentes fidei tuae robur, et piaae sollicitudinis instantiam, exultamus, quia, gratia Dei tibi praestante auxilium, te nec minae concutiunt, nec promissa sustollunt. Dolemus autem, quia cum fratres nostros episcopos, legatos regis Anglorum, benigne suscepissemus, quae nec diximus eis, nec cogitavimus, redeuntes ad propria, retulerunt. Audivimus enim eos dixisse, quod si rex in aliis beneageret, nos investituras ecclesiarum nec prohibere nec factas excommunicare, et quod ideo volebamus chartae committere, ne sub hac occasione et caeteri principes in nos inclamarent. Unde Jesum, qui renes et corda scrutatur, in animam nostram testem inducimus, si ex quo hujus sanctae sedis curam coepimus gerere, hoc immane scelus vel descendit in mentem. Et hoc Deus avertat a nobis ut est, et non surrependo inficiat nos, ut aliud habeamus ore promptum, aliud corde reconditum; cum contra mendaces propheta imprecetur, dicens: "Disperdat Dominus universa labia dolosa." Si vero nostro silentio pateremur ecclesiam felle amaritudinis et impietatis radice pollui, qua ratione possemus apud internum judicem excusari, cum Dominus sub specie sacerdotum dicat prophetae, "Speculatorem te dedi, domus Israel?" Non bene custodit urbem, qui in specula positus, dum non obsistit, eam hostibus diripiendam exponit. Si ergo virgam pastoralitatis signum, si anulum signaculum fidei tradit laica manus, quid in ecclesia pontifices agunt? ecclesiae honor atteritur, solvitur disciplinae vigor, et omnis religio christiana conculcatur, si, quod novimus, facer-

dotibus solis deberi laica patiamur temeritate praesumi. Non est laicorum ecclesiam tradere, nec filiorum matrem adulterio maculare. Jure ergo privandus est patrimonio, qui matrem polluit adulterio, nec meretur ecclesiasticae benedictionis consortium, qui eam impia infestatione insequitur. Laicorum enim est ecclesiam tueri, non tradere. Ozias quidem, cum illicitum sibi sacerdotium vendicaret, lepra percussus est. Filii quoque Aaron, quia alienum ignem imposuerunt, igne divino consumpti sunt. Alienum est ab ecclesia, et a sacris canonibus est inhibendum, ne principes et seculares viri investituras non solum non dare, sed nec electioni episcoporum se audeant violenter inferere. In septima quippe synodo, ut nostis, scriptum est: "Sancta et universalis synodus definivit neminem laicorum principum, potentumve semet inferere electioni episcoporum, vel promotioni eorum." Si ergo filii Aaron, quia ignem alienum intulerunt, corporaliter puniti sunt; isti, qui a laicis, a quibus alienum est, ecclesiam susceperunt, spirituali gladio feriuntur. Episcopos autem, qui veritatem in mendacio invocarunt, ipsa veritate, quae Deus est, in medium introducta a beati Petri gratia, et a nostra societate excludimus, donec Romanae ecclesiae satisfaciant, et reatus sui pondus agnoscant. Quicumque vero intra praedictas inducias investituram seu consecrationem acceperunt, a consortio fratrum et ordinatores et ordinatos alienos habemus, nec eis ad excusationem deceptio sufficit, quia et propheta ab alio propheta deceptus, nec ideo mortem evasit. Rogamus interea charitatem tuam nos tuis sanctis precibus commendari, ut quanto propius ad Deum passibus virtutum acceleras, nobis orationum tuarum manus extendas. Omnipotens Deus, qui te ad hujus stadii cursum invitavit, felici consummatione perducatur ad praemium. Dat. 2. id. Decembris apud Beneventum.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 3.Archiep. Cantuar.
ANSELM. 9.Anno Christi
1101.Reg. Angliae
HENRIC. I. 2.*Concilium Windeshorense, chartam foundationis ecclesiae Norwic. confirmans.* Ex reg. prior. Norwic. I. fol. 19.

HERBERTUS, episcopus Norwic. cum tempus opportunum accidisset, ad parlamentum domini regis, ubi archiepiscopi, abbates, priores Angliae, et magnates convenerant, accedens, de consensu regis et reginae, B. Anselmi, tunc Cant. archiepiscopi, episcoporum, abbatum, et magnatum, fecit chartam de fundatione et dedi-

catione Norwic. ecclesiae, cum solennitate qua decebat, cui consensum et assensum adhibentes, subscripserunt apud Windshores, mense Septembris MCI. rex et Matilda regina; archiepiscopi Cant. et Ebor. episcopi octo, praeter Tusculensem episcopum, papae legatum, xi. comites et magnates, vii. abbates, iv. clerici.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 4.Archiep. Cantuar.
ANSELM. IO.Anno Christi
1102.Reg. Angliae
HENRIC. I. 3.*Concilium Londinense.* Ex Will. Malmesb. et Eadmero.

SPELMANNUS ex Florentio Wigornienfi, Will. Malmesburio, et Binio synodum duoque concilia Londinensia cum adjunctis constitutionibus et capitulis ejusdem anni exhibet; quae omnia unum concilium actaque ejus constituisse Cossartius in conciliis suis contendit. Cujus vestigia prementes, notulasque ejus adjicientes, sequenti concilium Londinense modo describimus.

Binus duo fingit hoc anno concilia Londinensia; alteri depositionem abbatum quinque et aliorum clericorum incontinentium tribuit, alteri decreta multa ad ecclesiae reformationem. Uno tamen haec omnia Londinensi concilio perfecta sunt, ut constat ex ipso, quem adducit Binus, Willelmo Malmesburiensi, multoque magis ex Eadmero, S. Anselmi discipulo, et perpetuo comite, ac convictore, qui profitetur ita concilium a se tradi, ut ab Anselmo ipso descriptum accepit. Eum vero sequamur auctorem, et Londinense anni MCII. concilium iisdem, quibus ipse, verbis describamus. Eadem prope sunt Willelmi Malmesburiensis, qui ab Eadmero ea mutuatus est.

“ Per idem tempus (inquit Eadmerus Hist. Nov. lib. iii. p. 67. seqq.) celebratum est generale concilium episc. et abbatum totius regni in ecclesia B. Petri apostolorum principis, quae in occidentali parte Lundoniae sita est. Cui concilio praesedit Anselmus, archiepisc. Dorobernensis, confidentibus secum archiep. Eboracensi, Gerardo, Mauritio, episc. Lundonensi, Willelmo, electo episcopo Wintoniensi, Roberto, episc. Lincolnensi, Samfone Wigornensi, Roberto Cestrensi, Johanne Bathoniensi, Herberto Norwicensi, Radulpho Cicestrensi, Gundulfo Roffensi, Hervaeo Bangorensi, et duobus noviter investitis, Rogerio scilicet Serberienfi, et Rogerio Herefordensi. Osbernus autem Exoniensis infirmitate detentus, interesse non potuit. In hoc concilio multa ecclesiasticae disciplinae necessaria servari Anselmus instituit, quae postmodum sedis apostolicae pontifex sua auctoritate confirmavit. Cujus concilii seriem, sicut ab eodem patre Anselmo descripta est, huic operi inferere non incongruum existimavimus. Scribit itaque sic:

Anno dominicae incarnationis MCII. quarto autem praesulatus Paschalis summi pontificis, tertio regni Henrici, gloriosi regis Anglorum, ipso annuente celebratum est concilium in ecclesia beati Petri, in occidentali parte juxta Lundoniam sita; communi consensu episcoporum, et abbatum, et principum totius regni. In quo praesedit Anselmus, archiepiscopus Dorobernensis, et primas totius Britanniae, confidentibus venerabilibus viris Gerardo, Eboracensi archiepiscopo, Mauritio, Lundoniensi episcopo, Willelmo, Wintoniae electo episcopo, aliisque, tam episcopis quam abbatibus. Huic conventui affuerunt, Anselmo archiepiscopo petente a rege, primates regni; quatenus, quicquid ejusdem concilii auctoritate decerneretur, utriusque ordinis

concordi cura et sollicitudine tutum servaretur. Sic enim necesse erat, quum multis retro annis synodali cultura cessante, vitiorum vepribus succrescentibus, christianae religionis fervor in Anglia nimis refrixerat.

Primum itaque ex auctoritate sanctorum patrum simoniaca haeresis surreptio in eodem concilio damnata est. In qua culpa inventi, depositi sunt Guido, abbas de Perfor, et Wimdus de Tavestoch, et Ealdwinus de Ramefeia, et alii nondum sacriati, remoti ab abbatiis; scilicet Godricus de Burgo, Haymo de Cernel, Egelricus de Middeltune. Absque simonia vero remoti sunt ab abbatiis, pro sua quisque causa, Richardus de Heli, et Robertus de sancto Edmundo, et qui erat apud Micelenei.

II. Statutum quoque est, ne episcopi secularium placitorum officium suscipiant; et ut non sicut laici, sed ut religiosas personas decet, ordinatas vestes habeant; et ut semper et ubique honestas personas testes habeant suae conversationis.

III. Ut etiam archidiaconatus non dentur ad firmam.

IV. Ut archidiaconi sint diaconi.

V. Ut nullus archidiaconus, presbyter, diaconus, canonicus uxorem ducat, vel ductam retineat. Subdiaconus vero quilibet, qui canonicus non est, si post professionem castitatis uxorem duxerit, eadem regula constringatur.

VI. Ut presbyter quamdiu illicitam conversationem mulieris habuerit, non sit legalis, nec missam celebret; nec si celebraverit, ejus missa audiat.

VII. Ut nullus ad subdiaconatum, aut supra, ordinetur sine professione castitatis.

VIII. Ut filii presbyterorum non sint haeredes ecclesiarum patrum suorum.

IX. Ne quilibet clerici sint secularium praepositi, vel procuratores, aut iudices sanguinis.

X. Ut presbyteri non eant ad potationes, nec ad pinnas bibant.

XI. Ut vestes clericorum sint unius coloris, et calceamenta ordinata.

XII. Ut monachi vel clerici, qui ordinem suum abjecerunt, aut redeant, aut excommunicentur.

XIII. Ut clerici patentes coronas habeant.

XIV. Ut decimae non nisi ecclesiis dentur.

XV. Ne ecclesiae aut praebendae emantur.

XVI. Ne novae capellae fiant sine consensu episcopi.

XVII. Ne ecclesia sacretur, donec provideantur necessaria et presbytero et ecclesiae.

XVIII. Ne abbates faciant milites, et ut in eadem domo cum monachis suis manducent et dormiant, nisi necessitate aliqua prohibente.

XIX. Ne monachi poenitentiam cuivis injungant, sine permisso abbatis sui, et quod abbates eis licentiam de hoc dare non possunt, nisi de eis, quorum animarum curam gerunt.

XX. Ne

XX. Ne monachi compatres, vel monachae commatres fiant.

XXI. Ne monachi teneant villas ad firmam.

XXII. Ne monachi ecclesias nisi per episcopos accipiant, neque sibi datas ita expolient suis redditibus, ut presbyteri ibi fervientes, in hiis, quae sibi et ecclesiis necessaria sunt, penuriam patiantur.

XXIII. Ut fides inter virum et mulierem, occulte et sine testibus de conjugio data, si ab alterutro negata fuerit, irrita habeatur.

XXIV. Ut criniti sic tondeantur, ut pars aurium appareat, et oculi non tegantur.

XXV. Ne cognati usque ad septimam generationem ad conjugium copulentur, vel copulati simul permaneant. Et si quis hujus incestus conscius fuerit, et non ostenderit, ejusdem criminis se participem esse cognoscat.

XXVI. Ne corpora defunctorum extra parochiam suam sepelienda portentur, ut presbyter parochiae perdat, quod inde illi juste debetur.

XXVII. Ne quis temeraria novitate corporibus mortuorum, aut fontibus, aut aliis rebus, quod contigisse cognovimus, sine episcopali auctoritate reverentiam sanctitatis exhibeat.

XXVIII. Ne quis illud nefarium negotium, quo hactenus homines in Anglia solebant velut bruta animalia venundari, deinceps ullatenus facere praesumat.

XXIX. Sodomiticum flagitium facientes, et eos in hoc voluntarie juvantes, in hoc eodem concilio gravi anathemate damnati sunt; donec poenitentia et confessione absolutionem mereantur. Qui vero hoc crimine publicatus fuerit; statutum est, si quidem fuerit persona religiosi ordinis, ut ad nullum amplius gradum promoveatur; et si quem habet, ab illo depunatur. Si autem laicus, ut in toto regno Angliae legali suae conditionis dignitate privetur. Et ne hujus criminis absolutionem hiis, qui se sub regula vivere non voverunt, aliquis nisi episcopus facere praesumat.

XXX. Statutum quoque est, ut per totam Angliam in omnibus dominicis diebus excommunicatio praefata renovetur.

Et hic quidem Londoniensis concilii textus est (pergit Eadmerus) qui post non multos institutionis suae dies multos sui transgressores in omni hominum genere fecit. Sane quod ultimum, de renovanda excommunicatione dominicis diebus statutum fuit; ipsemet Anselmus rationabili dispensatione usus, postponi concessit. Finito concilio, Anselmus Lundonia discessit. Hactenus Eadmerus.

Hujus concilii plures alii meminerunt: inter quos Florentius Wigorniensis in Chronico ad ann. MCII. "Post haec," inquit, "in festivitate sancti Michaelis rex [Henricus primus] fuit Lundoniae apud Westmonasterium, et cum eo omnes principes regni sui, ecclesiastici et secularis ordinis; ubi duos de clericis duobus episcopatibus investivit; Rogerum videlicet, cancellarium, episcopatu Searesbiriensi, et Rogerum, lardarium suum, pontificatu Herefordensi. Ubi etiam Anselmus archiepiscopus tenuit magnum concilium de his, quae ad christianitatem pertinent, confidentibus secum archiepiscopo Ebo-

racensi, Gerardo, Mauricio Londoniensi, Guilielmo, electo episcopo Wintoniensi, Roberto Lincolnensi, Samfone Wigornensi, Roberto Cestrensi, Johanne Bathoniensi, Hereberto Norwicensi, Radulpho Cicestrensi, Gundulpho Roffensi, Hervaeo Bangorensi, et duobus investitis Rogero et Rogero. Osbernus autem, episcopus Exoniensis, infirmitate detentus, interesse non potuit. In hoc concilio plures abbates Francigeni et Angli sunt depositi, et honoribus privati, quos injuste acquisierunt, aut in eis inhoneste vixerunt; scilicet Guido Perforensis, Aldwinus Ramesiensis, Wimundus Tavestokenensis, Haimo de Cernel, et ille de Miceleneia, Aegclricus de Middeltuna, Godricus de Burgo, Richardus de Heli, Robertus de S. Eadmundo.

Radulphus vero Niger ad annum eundem: Anselmus, inquit, archiepiscopus post mortem Guillelmi Rufi reversus de exilio, tenuit concilium cum omnibus Angliae episcopis; ac plures abbates, tam Francigenos quam Anglos, quia inhoneste se habuerant, degradavit; cunctisque prohibuit presbyteris ulterius uxores habere.

"G. Cossart. canones integros hujus concilii non habemus, sed eorum duntaxat breviaria. Quod ex Anselmi ad Willelmum archidiaconum epistola, certo discimus. Ait enim Anselmus, "De hiis qui tonderi nolunt, dictum est, ut ecclesiam non intrent; non tamen praeceptum est, ut si ingrederentur, cessarent sacerdotes, sed tantum annunciarent illis, quia contra Deum et ad damnationem suam ingrediuntur." Quae in canonibus non sunt. Neque enim in vicesimo tertio, ubi praescribitur tondendorum laicorum modus, prohibentur ii, qui non parebunt, ecclesiae aditu; neque vox est ulla, quae sacerdotibus imperet, ut eos admoneant officii."

Illam autem Anselmi epistolam, quia nonnulla hujus concilii decreta explicat, operae pretium erit hic describere.

ANSELMUS archiepiscopus Willelmo archidiacono dilecto suo salutem et benedictionem.

Sententias capitulorum concilii expositas nolo vobis aut alicui ad praesens mittere, quia quando in ipso concilio expositae sunt, non potuerunt ad plenum et perfecte recitari, propterea quia subito sine praemeditatione, ac competentis tractatione, sicut oportuerat, sunt prolatae. Unde quaedam videntur addenda, et forsitan quaedam mutanda, quod non nisi communi consensu coepiscoporum nostrorum nolo facere. Volo ergo eas dictare, et prius eisdem episcopis ostendere, cum primo convenerimus, quam per ecclesias Angliae dictatae et expositae mittantur. Nomina tamen rerum, de quibus ibi locuti sumus, vobis mittimus, ut secundum quod recordari poteritis, nos de illis decrevisse faciatis. De illis, qui ante excommunicationem vel post excommunicationem, nescientes eam factam, Sodomitico peccato peccaverunt, par et simul erit sententia, si confitentes poenitentiam petierint; quam secundum vestram discretionem dabitis, considerantes aetatem, peccati diuturnitatem, et utrum habeant uxores, annon; et secundum quod videatis eos poenitere, et dein-

deinceps integram correctionem promittere. Considerandum etiam est, quia haecenus ita fuit publicum hoc peccatum, ut vix aliquis pro eo erubesceret, et ideo multi magnitudinem ejus nescientes, in illud se praecipitabant. Illi vero, qui post excommunicationem cognitam se peccato contaminaverunt, graviore sunt mulctandi poenitentia. Quam etiam in vestra discretione secundum praedictas causas ponimus. De hiis, qui tonderi nolunt, dictum est, ut ecclesiam non ingrederentur; non tamen praeceptum est, ut, si ingrederentur, cessarent sacerdotes; sed tantum annuntiarent illis; quia contra Deum et ad damnationem suam ingrediuntur. De calceamentis laicorum nihil decrevimus, sed tantum clericorum. De archidiaconibus et canonicis, qui uxores suas derelictas extra domos suas in maneriis suis ponunt; existimo interim, donec aliud statuatur, tolerandum, si certam promissionem fecerint, se nullam conversationem cum illis habituros, nec sine legitimis testibus locuturos. De presbyteris, qui timore non audent foeminas suas relinquere, quod statutum est concilio, servabitur; quia quamdiu eas aliqua occasione tenebunt, nec missas celebrabunt, nec legales erunt,

sed tantum usque ad initium Quadragesimae, si habuerint, qui pro illis caste in ecclesiis serviant, beneficiis ecclesiae non privabuntur. Illos autem, qui presbyteros propinquas suas dimittere prohibent, sicut eos, qui contra Deum et contra christianitatem agunt, arguite, et totum peccatum fornicationis presbyterorum illis impudendum ostendite; et nostram, et omnium coepiscoporum nostrorum excommunicationem promittite.

“G. Cossar. quod ait media epistola de his, qui tonderi nolunt, intelligo non de clericis, qui canone xii. jubentur patentes coronas habere; sed de laicis, qui can. xxii. jubentur sic tonderi, “Ut pars aurium appareat.” De iisdem loquitur can. vi. concilii Rotomagensis anno mxcvi. “Nullus homo, inquit, comam nutriat, sed sit tonsus; alioquin excommunicetur.” H. I.

Anselmus in festo Michaelis (Angelocratorem pag. 69. audis) in concilio Londoniensi prohibuit primum uxores sacerdotibus in Anglia. Sequenti anno innumerabiles Sodomitas invenit, et propterea quaedam statuta edidit ad Pauli famum. H. I.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 5.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. II.

Anno Christi
1103.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 4.

Concilium Londinense super ecclesiarum investituris. Ex R. Hoved. Annal.
p. 470. parte priori.

ANNO MCIII. magna discordia facta est inter regem Henricum et Anselmum archiepiscopum, eo quod archiepiscopus nollet consentire, ut rex daret investituras ecclesiarum, neque communicare iis, quibus rex jam dederat ecclesias; quia apostolicus sibi, et omnibus hoc interdixerat. Unde rex praecepit Gerardo, archiepiscopo Eboracensi, ut consecraret episcopos, quibus ipse rex dederat investituras; scilicet Willielmum Giffardum, et Rogerum, qui fuerat capellanus ejus, cui jam dederat Salesbirien-

fem ecclesiam. Gerardus praeceptum regis suscepit, sed Willielmus Giffardus causa justitiae illud, et benedictionem Gerardi archiepiscopi sprexit, unde regis judicio omnibus exspoliatus, eliminatur a regno; caeteri vero inconsecrati remanserunt. Reinelmus autem paulo ante episcopatum Herefordensem regi reddidit, quia intellexit se Deum offendisse in hoc, quod de manu laici alicujus investituram ecclesiae suscepisset.

Gerardi, Ebor. archiepiscopi, et aliorum episcoporum epistola Anselmo, Cantuar. archiep. de damnis ecclesiae querens et redditum ejus in Angliam exoptans. Ex Eadm. Hist. Nov. l. iv. p. 84.

PATRI dilectissimo Anselmo, Cantuariensi archiepiscopo, Gerardus, Eboracensis archiepiscopus, * et Robertus Cestrensis, et Herbertus Norwicensis, et Radulphus Cicestrensis, et Samson Wigornensis episcopi, et Willielmus, Wintoniensis electus, salutem. Sustinuimus pacem, et ipsa longius recessit; quaesivimus bona, et invaluit turbatio. Viae Sion lugent, quia eas conculcant incircumcisi. Templum moeret, quia intra sancta sanctorum et ad ipsam aram irruerunt laici. Exsurge, ut olim, senex ille Mathathias; habes in filiis tuis virtutem Judae, strenuitatem Jonathae, prudentiam Simonis.

Hii tecum praeliabuntur praelium Domini, et si ante nos appositus fueris ad patres tuos, de manu tua suscipiemus haereditatem laboris tui. Sed jam non est tibi pigritandum. Ut quid enim peregrinaris, et oves tuae sine pastore pereunt? Jam apud Deum nulla tibi remanet excusatio. Te enim non solum subsequi, sed et praecire, si jusseris, parati sumus. Veni ergo ad nos, veni cito, vel nos, aut ex nobis aliquos ad te venire jube, ne dum sejuncti a te sumus, in sinistram te partem inclinent eorum consilia, qui sua quaerunt. Nos enim jam in hac causa non quae nostra, sed quae Dei sunt, quaerimus.

* Fuit hic Robertus de Limesey, episcopus Lichfeldensis, qui sedem suam e Cestria ad Coventriam A. MCII. April. 18. amovit; qui ex loco sedis Cestrensis vocatur.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 5.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. II.

Anno Christi
1103.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 4.

Rescriptum Anselmi, archiepiscopi Cant. ad literas praecedentes. Ex Eadm. Hist.
Nov. l. iv. p. 84.

ANSELMUS, archiepiscopus Cantuariensis, amicis suis et coepiscopis, quorum literas suscepit, salutem. Condoleo et mente compatio tribulationibus, quas vos et ecclesia Angliae sustinetis; sed ad praesens secundum meam et vestram voluntatem subvenire nequeo, quia nondum quid, et quantum confidere possim, sum certus, donec per legatos nostros, quos in proximo Roma redituros expecto, quid apud dominum papam effecerint, cognoscam. Bonum tamen est, et gratum mihi, quia tandem cognoscitis, ad quid vos perduxit, ut mitius dicam, vestra patientia, et quia promittitis mihi auxilium vestrum, non in mea sed in Dei causa, et invitatis me non pigriter venire ad vos. Quamvis enim hoc modo facere non possim, quia rex non vult me esse in Anglia adhuc nisi discordem a iussione papae, et ejus concordem voluntati; et ego nondum certus sum quid possim, sicut dixi;

tamen gaudeo pro vestra bona voluntate, et episcopali constantia, quam promittitis, et exhortatione, quam mihi facitis. Ut autem aliquos ex vobis ad me venire faciam, sicut possitis, ne, dum sejuncti sumus abinvicem, pervertant consilium meum, qui sua quaerunt, ad praesens non opinor oportere. Spero enim in Deo, quia nullus cor meum a veritate, in quantum cognoscam, poterit avertere, et quia in proximo Deus mihi, quid facere queam, ostendet, et ego quam citius potero, vobis notificabo. Quid autem vobis interim faciendum sit, prudentia vestra satis intelligit, sed tamen dico, quia ego in quantum sperando in Deo conscientiam meam sentio, pro redimenda vita mea non praeberem assensum, neque ministrum aut executorem ejus mali me facerem, quod audio noviter super ecclesias Angliae promulgari. Valete.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 9.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. I4.

Anno Christi
1107.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 8.

Paschalis papae II. rescriptum ad Henricum primum, Angliae regem, super investituris. Ex MS. Cott. Domitian. A. viii. fol. 10.

PASCHALIS episcopus Henrico regi salutem et apostolicam benedictionem. Legationis tuae verba, fili charissime, gratanter accepimus, sed vellemus, obedientiam promittentis. In quibus, nimirum S. Romanae ecclesiae illa in tuo regno pollicebaris, quae tempore tui patris habuerat, eos honores requirens, quos antecessorum nostrorum temporibus pater tuus habuerat: quae profecto omnia grata in superficie videntur; interius requisita, et legati tui vocibus exposita, gravia et vehementissima paruerunt. Quaerebas enim, ut tibi episcoporum, abbatumque per investituram constituendorum, jus et facultas a Romana indulgeretur ecclesia, et quod per se solum fieri omnipotens Dominus perhibet, hoc regiae fieret potestatis. Ait enim Dominus; "Ego sum ostium: per me, si quis intraverit, salvabitur." Cum autem ecclesiae ostium reges esse arrogant, fit profecto, ut qui per eos ecclesiam ingrediuntur, non pastores, sed fures et latrones habeantur, eodem Domino dicente; "Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur et latro." Et quidem, si a nobis magnum aliquid tua dilectio postularet, quod cum Domino, cum iustitia, cum nostri ordinis salute concedi posset, gratanter utique concederemus. Hoc vero tam grave, tam indignum est, ut nulla ratione catholica id admittat ecclesia. Facilius ad extrema quaelibet beatus Ambrosius cogi potuit, quam imperatori ecclesiae permetteret potestatem: respondit enim; "Noli gravari te imperator, ut putes in ea, quae divina sunt, imperiale aliquod

jus habere: noli te extollere, sed, si vis diutius imperare, esto Dei subditus. Scriptum est; "Quae Dei Deo, quae Caesaris Caesari." Ad imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem ecclesiae. Publicorum tibi moenium jus commissum est, non sacrorum. Quid tibi cum adultera; adultera est enim, quae non est legitimo Christi conjugio copulata."

Audis O rex! adulteram ecclesiam nuncupari, quae non legitime nupserit: ecclesiae siquidem sponsus unusquisque aestimatur episcopus, juxta scripturam illam, qua ex fratris uxore frater non sui nominis filios suscitare praecipitur, et sponsae contemptor a futuro sponso discalciari mandatur. Vides igitur O rex, quam ignominiosum, quam periculosum sit, per filios suos matrem adulterio pollui. Si ergo ecclesiae filius es, quod utique omnis catholicus christianus est, permitte matri tuae legitimum sortiri conjugium; ut non per hominem, sed per Deum et hominem Christum legitimo sponso copuletur ecclesia. Per Deum enim episcopos eligi, cum canonice eliguntur, testatur apostolus Paulus, dicens, "Nec quisquam sumat sibi honorem, sed qui vocatur a Deo, tanquam Aaron." Et beatus Ambrosius, "Merito, inquit, creditur, quod divino esset electus judicio, quem omnes postulavissent." Et post pauca; "Ubi universorum postulatio congruit, dubitare nos nequaquam oportet ibi Dominum Jesum voluntatis auctorem et petitionis arbitrum fore, et ordinationis praesulem et largitorem gratiae." Propterea propheta David ad ecclesiam loquens,

quens, ait; "Pro patribus tuis nati sunt tibi filii; constitues eos principes super omnem terram." Ecclesia filios generat: ecclesia principes statuit.

Possimus alia de scripturis sanctis testimonia et exempla proponere, quibus constaret ecclesiae sponfos ac pastores episcopos, non secularium potestatum nutu, sed Christi dispositione et ecclesiae iudicio praeponendos; unde etiam imperator Justinianus sanxit in legibus sic; "Debet prius disceptari de vita episcopi, utrum bona sit, an reprehensibilis, et utrum bonis testimoniis muniatur, an non?" Et infra, "Fiat, inquit, facultas unicuique, si velit, contradicere: et si quidem ante consecrationem fuerit contradictio facta?" non prius consecratur episcopus, nisi disceptatio de contradictione sit facta, ut undique appareat innoxius is, qui ad episcopatum vocatur. Ecce quod populi totius esse pronunciat imperator, hoc sui solius esse regia potestas incescit: ipsius etiam imperatoris lege cautum est, ut nec profectio, nec ingressus ad imperatorem, sine metropolitani literis pateret episcopo. Quem ergo in curia tua, sine metropolitani literis admittere non debes, eum vis, O rex, in ecclesia principem constituere? monstruosum profecto est, ut patrem filius generare, homo deum creare debeat?

Sacerdotes namque in scripturis sanctis deos vocari, tanquam Dei vicarios manifestum est; unde sanctae memoriae Constantinus imperator de episcoporum causis disceptare ausus non fuisse describitur: propter hoc Romana et apostolica ecclesia per praedecessores nostros regiae usurpationi et investiturae abominabili vivaciter obviare curavit, et per tyrannos gravissimis persecutionibus affecta, usque ad tempora nostra non destitit.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 9.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. 15.

Anno Christi
1107.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 8.

*Concilium Londinense **

ANNO divinae humanationis MCVII. rex Henricus, congregato universali concilio, cum multis orbatis ecclesiis, pastores secundum canones delegasset; inter reliquas propriae capellae suae de Bello non immemor, quendam Cadomensis monachum, Radulfum nomine, qui cum Lanfranco archipraefule Angliam adierat, et tunc ascitus sub venerabili pontifice Gundulpho Roffensis ecclesiae prioratum strenue administrabat, ipsum praedictae ecclesiae praefecit abbatem, etc. Res in hoc concilio gestas Matthaeus Paris. in Historia Angl. anno MCVII. his verbis summatim recenset: "Eodem anno factus est conventus episcoporum et abbatum pariter et magnatum Londoniis in palatio regis, praesidente archiepiscopo Anselmo, cui annuit rex Henricus et statuit, ut ab eo tempore in reliquum nunquam per donationem baculi pasto-

ralis vel annuli quisquam de episcopatu vel abbatia per regem vel quamlibet laicam manum investiretur in Anglia: concedente archiepiscopo, ut nullus ad praelationem electus, pro homagio, quod regi faceret, consecratione suscepti honoris privaretur." Haec Matth. Parisiensis. Eadem iisdem prope verbis refert Matth. Westmonaster. in Chronico, anno supranominato; necnon Rogerus Hovedenus in suis Annalibus. Quia autem uterque ex Eadmero, rerum inspectore et individuo Anselmi comite, haec descripsit, ex lib. ejus iv. Hist. Novorum p. 91. concilii hujus gesta enarrabimus.

In calendis Augusti conventus episcoporum, abbatum, procerum regni Lundoniae in palatium regis factus est. Et per tres continuos dies, absente Anselmo, inter regem et episcopos satis actum de ecclesiarum investituris, quibusdam ad

* Concilium magnum Londoniae habitum in palatio regis Henrici primi an. Dn. MCVII. cal. Augusti, praesidente ipso rege, an. regni sui octavo. Et assidentibus archiepiscopis Anselmo Cantuar. (post triduum) Gerardo Eboracensi continuo ut videtur, etc. In quo rex investituram cedit, ecclesiasque viduatas pastoribus donat: hominumque praelatorum, Anselmi concessione, deinceps obtinet. Ex Chron. Abb. de Bello, citante SPELM.

hoc nitentibus, ut rex eas faceret more patris ac fratris sui, non juxta praeceptum et obedientiam apostolici. Nam papa in sententia, quae exinde promulgata fuerat, firmus stans, concesserat hominia, quae Urbanus papa aequae ut investituras interdixerat; ac per hoc regem sibi de investituris consentaneum fecerat, ut ex epistola, quam supra descripsimus, colligi potest. Dehinc, praesente Anselmo, astante multitudine, annuit rex et statuit, ut ab eo tempore in reliquum nunquam per dationem baculi pastoralis, vel annuli, quisquam episcopatu vel abbatia per regem, vel quamlibet laicam manum investiretur in Anglia; concedente quoque Anselmo, ut nullus in praelationem electus pro hominio, quod regi faceret, consecratione suscepti honoris privaretur. Quibus ita dispositis, pene omnibus ecclesiis Angliae, quae suis erant pastoribus diu viduatae, per consilium Anselmi ac procerum regni, sine omni virgae pastoralis, aut annuli investitura, patres a rege sunt instituti. Instituti quoque sunt ibidem et eodem tempore ab ipso rege quidam ad regimen quarundam ecclesiarum Normanniae, quae similiter suis erant patribus destitutae.

Inter ista coepit Anselmus coram rege regni-que episcopis atque principibus exigere a Gerardo, archiepiscopo Eboracensi, professionem de sua obedientia et subiectione, quam non fecerat, ex quo de episcopatu Herefordensi in archiepiscopatum Eboracensem, ut supra meminimus, translatus fuerat. Ad quae cum rex ipse diceret sibi quidem non videri necesse esse, ut professioni, quam ordinationis suae tempore Gerardus fecerat, aliam superadderet, praesertim cum, licet ecclesiam mutaverit, idem tamen qui fuerat in persona permanferit, nec a prima professione absolutus extiterit. Anselmus in praesenti quidem regiis verbis adquevit, ea conditione, ut Gerardus in manum sibi daret se ean-

dem subiectionem in archiepiscopatu ei servaturum, quam in episcopatu professus fuerat. Annuit Gerardus, et sua manu imposita manui Anselmi, interposita fide sua, pollicitus est se eandem subiectionem et obedientiam ipsi et successoribus suis in archiepiscopatu exhibiturum, quam Herefordensi ecclesiae ab eo sacrandus antistes promiserat.

Exin statutum est, ut qui ad episcopatum electi erant, Cantuariam irent, et ibi dignitatis ipsius benedictionem ex more fusciperent. Haec Eadmerus.

Acta concilii hujus MS. codex abb. Croiland. sub Joiffrido abbate pag. 104. citante Spelmano ita describit.

Magnificus autem Anglorum rex Henricus, hoc in tempore, pro Roberti fratris, ac aliorum suorum adversariorum a Deo sibi praefata felici victoria, intima devotione, gratias multiplices accumulans et exsolvens, tam episcoporum et abbatum totius cleri Angliae, quam comitum, baronum, optimatum, et procerum totius regni sui, celeberrimo concilio apud Londonias constituto, sui cordis proprio et sanctissimo motu, coram omnibus coadunatis, investituras amodo ecclesiarum, per anulum et baculum remisit, electiones praelatorum omnibus ecclesiis libere concessit, episcopatum et abbatiarum vacationes successoribus restituendas integre promisit, ac omnia alia, quae sancta mater ecclesia diu antea suspiraverat, regali munificentia contulit, suis tantum juribus regalibus sepositis et exceptis. Quantum tunc gaudium, quam devotus arridebat populus, quam solenniter et sancte omnes et singuli regis animum ad fidera extollebant, nullus ediceret, nec Tullius edoceret. Illa namque vice venerabilis archiepiscopus Cantuariæ Anselmus, assistente sibi reverendo archiepiscopo Eborum Gerardo, uno die sex episcopo sa suis ecclesiis canonicè electos consecravat.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 9.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. 15.

Anno Christi.
1107.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 8.

Dispensatio de promovendis presbyterorum filiis ad sacra officia. Ex Eadm. lib. iv. Hist. Nov. p. 91. et ex Epist. decret. Paschalis.

CUM in Romana ecclesia institutum esset, ut presbyterorum filii ad sacra officia non promoverentur, nunc decretali Paschalis epistola ad Anselmum, archiepiscopum Cantuar. dat. 3. calend. Junii, anno Domini MCVII. (id est.) vii. H. I. quia in Anglorum regno tanta hujusmodi

plenitudo est, ut major pene et melior clericorum pars in hac specie censeatur; Anselmo conceditur dispensandi facultas, pro necessitate temporis et utilitate ecclesiae; ita tamen, ut in posterum constitutionis ecclesiasticae praejudicium caveatur.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 10.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. 15.

Anno Christi
1108.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 9.

Concilium Londinense in festo Pentecostes adversus incontinentes clericos. Ex Eadmer. Hist. Nov. lib. iv. p. 94. et Flor. Wigorn. et Rog. Hovedeno.

MULTI presbyterorum statuta concilii Lundonienfis, necne vindictam, quam in eos rex exercuerat, quorum superius mentionem fecimus, postponentes, suas foeminas retinebant, aut certe duxerant, quas prius non habebant. Quod incontinentiae crimen rex subvertere cu-

piens, adunatis ad curiam suam in solennitate Pentecostes apud Lundoniam cunctis majoribus regni, de negotio cum Anselmo archiepiscopo, et caeteris episcopis Angliae tractavit, eosque ad malum illud extirpandum regali auctoritate atque potentia fultos roboravit. Unde Anselmus, archi-

archiepiscopus Cantuariensis, et Thomas, electus archiepiscopus Eboracensis (nam Gerardus tunc nuper ad eandem curiam tendens abierat) et omnes alii Angliae episcopi statuerunt in praesentia ejusdem gloriosi regis Henrici, assensu omnium baronum suorum.

I. Statutum est, ut presbyteri, diaconi, subdiaconi caste vivant, et foeminas in domibus suis non habeant, praeter proxima consanguinitate sibi junctas, secundum hoc quod sancta Nicaena synodus definivit.

II. Illi vero presbyteri, diaconi, subdiaconi, qui post interdictum Londoniensis concilii foeminas suas tenuerunt, vel alias duxerunt, si amplius missas celebrare voluerint, eas a se omnino sic facient alienas, ut nec illae in domos eorum, nec ipsi in domos earum intrent, sed neque in aliqua domo scienter conveniant, neque hujusmodi foeminae in territorio ecclesiae habitent.

III. Si autem propter aliquam honestam causam eas colloqui oporteat, cum duobus legitimis testibus extra domum colloquantur.

IV. Si vero in duobus aut tribus legitimis testibus, vel publica parochianorum fama, aliquis eorum accusatus fuerit, quod hoc statutum violaverit; purgabit se adjunctis secum ordinis sui idoneis testibus, sex si presbyter, quatuor si diaconus, duobus si subdiaconus fuerit. Cui autem haec purgatio defecerit, ut transgressor sacri statuti judicabitur.

V. Illi autem presbyteri, qui divini altaris et sacrorum ordinum contemptores praelegerint cum mulieribus habitare, a divino officio remoti omnique ecclesiastico beneficio privati, extra chorum ponantur, infames pronunciati.

VI. Qui vero rebellis et contemptor foeminam non reliquerit, et missam celebrare praesumpserit, vocatus ad satisfactionem si neglexerit, octavo die excommunicetur.

VII. Eadem sententia archidiaconos et canonicos omnes complectitur de mulieribus relinquendis, et de vitanda earum conversatione, et de districtione censurae, si statuta transgressi fuerint.

VIII. Jurabunt archidiaconi omnes, quod pecuniam non accipient pro toleranda transgressione hujus statuti, nec tolerabunt presbyteros, quos scient foeminas habere, missam cantare, vel vicarios habere. Similiter decani facient. Qui vero archidiaconus vel decanus hoc jurare noluerit, archidiaconatum vel decanatum perdet.

IX. Presbyteri vero, qui, relictis mulieribus, Deo et sacris altaribus servire elegerint, xl. dies ab officio cessantes, pro se interim vicarios habebunt, injuncta eis poenitentia secundum quod episcopis eorum visum fuerit.

X. Omnia vero mobilia lapso- rum posthac presbyterorum, diaconorum, subdiaconorum, et canonicorum tradentur episcopis, et concubinae cum rebus suis, velut adulterae.

Papae Rom.
PASCHAL. II. II.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. 16.

Anno Christi
1109.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 9.

Anselmi, Cantuariensis archiepiscopi, literae Thomae, archiepiscopo Eboracensi electo, hortantes eum ad faciendam professionem, et suscipiendam consecrationem.
Ex Eadmer. Hist. Nov. lib. iv. fol. 97.

ANSELMUS, archiepiscopus Cantuariensis, amico suo Thomae, electo archiepiscopo ecclesiae Eboracensis, salutem. Canonica auctoritas praecipit, ut ecclesia episcopatus ultra tres menses non maneat sine pastore. Quoniam autem regi placuit consilio baronum suorum, et nostra concessione, ut vestra persona eligeretur ad archiepiscopatum Eboracae, non debet per vos terminus salubriter constitutus diutius differri. Unde miror, quia post electionem vestram non requisistis, ut consecrarenini, ad quod electi estis. Mando itaque vobis, ut octavo id. Septembris sitis apud matrem vestram ecclesiam Cantuariensem, ad faciendum quod facere de-

betis, et ad suscipiendam consecrationem vestram. Quod si non feceritis, ad me pertinet, ut ego curam habeam et faciam, quae pertinent ad episcopale officium in Eboracensi archiepiscopatu. Praeterea audivi, quod vos, priusquam consecrarenini, facere vultis, ut electus episcopus S. Andreae de Scotia apud Eboracam consecratur. Quod nec vos facere debetis, nec ego concedo, sed omnino interdico ne fiat, aut de illo, aut de aliqua persona, quae in regimen animarum debet provehi ab archiepiscopo Eboracensi, quia non pertinet ad vos dare vel concedere alicui regimen aut curam animarum, quia nondum accepistis. Valet.

Thomae, archiepiscopi Eboracensis electi, responsum ad literas praecedentes de consecratione sua. Ibidem pag. 98.

DILECTISSIMO patri et venerabili domino Anselmo, sanctae Cantuariensis ecclesiae archiepiscopo, Thomas, Eboracae metropoli electus, licet indignus, salutem et amicae fidelitatis obsequium. Gratias ago vobis, reverende pater, quod me semper dilexistis, et audivistis, et de proventu meo exultavit, et laetatum est cor vestrum in Domino. Dominus Deus re-

tribuat vobis pro me. Quod ad consecrationem meam venire distuli, causa fuit non una, nec parva, quae me detinuit. Pecuniam, quam pro facultate mea magnam causa veniendi ad vos contraxeram, ultra spem meam, et nimium diu moratus, totam dispendi Wintoniae, a qua citius discedens, ad vos venire disposueram. Placuit autem domino nostro regi, ut

quum

quum ille legatos Romam pro causa sua mitteret, ego cum eis meum mitterem ad requirendum ecclesiae nostrae pallium. Festinanter igitur consilio regis ad propria reversus ad hoc opus quaesivi, et adhuc quaero pecuniam, sed parum, nisi graviter mutuata invenio; quoniam dominus Gerardus archiepiscopus ecclesias nostras, et homines, et ipsum dominium nostrum multum pauperavit. Et certe rex promissit mihi, quod vobis colloqueretur, et dilationem meam apud vos excusaret. Termino a vobis constituto, Domino auxiliante, ero apud sanctam Cantuariensem ecclesiam, si opportune poterō, suscepturus et facturus quae debeo. Quod si non poterō, cum mihi paternitas vestra mandavit, ut quindecim diebus ante vobis renun-

ciarem, precor benignitatis vestrae sanctitatem, ut decem diebus ante vobis renunciare possim, mihi concedatis. Literas vero paternitatis vestrae requiro in testimonium personae et electionis nostrae, quales debetis, et scitis oportere. Hoc modo vestra sanctitas meae parvitati debet, hoc vestra ecclesia nostrae denegare non debet. De electo episcopo S. Andreae de Scotia, quod audistis, rumores sunt, quibus credere non oportet. Facile ergo est interdici, quod ut fieret non a me excogitatum est. Vivere vos sanum laetumque diuque Deoque nostra Domino nostro supplicat ecclesia. Sanctae Cantuariensis ecclesiae congregationem saluto, et oro, ut pro me oret. Valete.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 11.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. 16.

Anno Christi
1109.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 10.

Anselmi, archiepiscopi Cantuariensis, responsum ad literas Thomae, archiepiscopi Eboracensis, de tempore consecrationis et professionis ejus. Ex Eadmer. Hist. Nov. lib. iv. p. 98.

ANSELMUS, archiepiscopus Cantuariensis, amico suo Thomae, electo archiepiscopo Eboracensi, salutem. Mandastis mihi in literis vestris, quod termino a me vobis constituto, Deo auxiliante, Cantuariae eritis, si opportune poteritis, suscepturus et facturus quod debetis. Rogastis quoque, ut si id efficere non valetis, concederem, quatenus id mihi decem diebus ante renunciare possietis; sed et Willielmus clericus nuncius vester precatus est me ex vestra parte, quatenus ego ipsum terminum adventus vestri aliquantum extenderem, ut ad nos opportunius possietis venire. Quod et ego causa vestri amoris et opportunitatis libenter facio. Ne itaque opus sit vos mihi quicquam ante de vestro ad-

ventu renunciare, summono vos, ut die dominico, qui erit quinto cal. Octobris, Cantuariae sitis, ad faciendum, quod facere debetis, et ad suscipiendam consecrationem vestram. Praeterea quod dicitis in literis vestris vos pecuniam quaerere, ut Romam mittatis pro pallio ecclesiae vestrae, non concedo. Et puto, quod id frustra faceretis, quoniam nullus debet habere pallium, antequam sit consecratus. Literas, quas requiritis in testimonium personae et electionis vestrae, cum mihi locuti fueritis, et ostenderitis, cui eas dirigere debeo, libenter faciam pro vobis, sicut pro amico, quod facere debebo. Valete.

Ejusdem literae Paschali II. papae, de pallio ab archiepiscopo Eborac. et episcopo London. expetito. Ibid. pag. 99.

DOMINO et patri vere diligendo et reverendo Paschali, summo pontifici, Anselmus, servus ecclesiae Cantuariensis, debitam obedientiam, cum fidelibus orationibus. Quoniam fortitudo et directio ecclesiarum Dei maxime pendet ex auctoritate paternitatis vestrae post Dominum, quando ratio exigit, ad ejus libenter recurrimus auxilium et consilium. Archiepiscopus Eboracensis, Gerardus nomine, migravit de hac vita. Et alius, Thomas nomine, loco ejus electus est. De quo rumor est, quod quaeritur ei pallium, antequam sit consecratus, et mihi faciat professionem, secundum antiquam consuetudinem antecessorum meorum, et suorum. Haec est igitur summa precum mearum in hac re, ut antequam consecratur, et mihi debitam obedientiam (sicut dixi) profiteatur, et hoc factum esse literis nostris cognoscatis, a vestra excellentia pallium non suscipiat. Quod non dico idcirco, quod illi pallium invidiam, sed quoniam quidam autumant et etiam procurant, ut si hoc a vobis concessum fuerit, confidat se pro-

fessionem debitam mihi posse denegare. Si enim hoc contingeret, scitote, quia ecclesia Angliae scinderetur, et secundum sententiam Domini dicentis: "Omne regnum in seipsum divisum desolabitur," desolaretur, et vigor apostolicae disciplinae in ea non parum debilitaretur. Ego quoque nullatenus remanerem in Anglia. Non enim deberem aut possem pati, ut (me in ea vivente) primatus ecclesiae nostrae destrueretur. Hoc ipsum et eodem affectu suggero reverentiae vestrae de Lundonia, si ejus episcopo pallium petitur, quod nunquam habuit, ut scilicet ad hoc nullatenus assensum praebeat. Quidam namque concinnant sub hac specie boni, primatus Cantuariae dignitatem, quemadmodum non oportet, humiliare. Misi sanctitati vestrae in hoc anno post Pentecosten literas per Bernardum, servientem domini Petri camerarii vestri, quod rex Angliae conqueritur, quod sustinetis regem Teutonicum dare investituras ecclesiarum sine excommunicatione, et ideo minatur sine dubio se resumpturum suas investitu-

ras, quoniam ille suas tenet in pace. Videat igitur prudentia vestra sine dilatione, quid inde agere debeatis, ne quod tam bene aedificatis, irrecuperabiliter destruat. Rex enim

noster diligenter inquit, quod de illo rege facitis. Oramus Dominum Deum, ut nos lactificet de diuturna prosperitate vestra.

Papae Rom.
PASCHAL. II. II.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. 16.

Anno Christi
1109.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 10.

Rescriptum Paschalis papae II. ad literas Anselmi, Cantuariensis archiepiscopi.
Ex Eadmer. Hist. Nov. lib. iv. p. 100.

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, dilecto fratri Anselmo, Cantuariensi archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem. Literas tuae dilectionis recepimus, per quas affabilitatis tuae dulcedinem recognovimus. Bene autem et sapienter egisti, quod nos de causa et honore Cantuariensis ecclesiae praemonitos et cautos reddidisti. Nos siquidem in te ipsius beati Augustini Anglorum apostoli personam venerabilem intuemur, et ideo honori tuo vel ecclesiae tuae aliquid detrudere omnino refugimus; unde quae rogasti, libenter suscepi-

mus, et ad servandum tuum, et ecclesiae tuae honorem, custodiam et sollicitudinem adhibemus. Porro quod in eisdem literis significasti, scandalizari quosdam quod regem Teutonicum dare investituras ecclesiarum toleramus; nec tolerasse nos aliquando, nec toleraturos scias. Expectavimus quidem, ut ferocia gentis illius edomaretur. Rex vero, si in paternae nequitiae tramite perseveraverit, beati Petri gladium, quem jam educere coepimus, proculdubio experietur. Dat. Beneventi 4. id. Octobris.

Concilium Londinense in causa Thomae, archiepiscopi Eboracensis electi. Ibidem
p. 102. seq.

IN subsequenti festivitate Pentecostes rex Henricus curiam suam Lundoniae in magna mundi gloria et diviti apparatu celebravit. Qui transactis coronae suae festivioribus diebus, coepit agere cum episcopis et regni principibus, quid esset agendum de consecratione electi ecclesiae Eboracensis. Ad quod recitata est coram eo epistola, ipsi electo ab Anselmo destinata, interdicendo videlicet illi benedictionem, si primo non faceret ecclesiae Cantuariensi professionem. Quam Robertus, comes de Mellento, sibi expositam ubi intellexit sciscitatus est, quisnam episcoporum eandem epistolam suscipere ausus fuerit, praeter assensum et imperium domini regis, in qua interrogatione episcopi advertentes comitem velle calumniam movere, qua eos regiae majestati obnoxios faceret, remoti a multitudine, habito consilio statuerunt apud se, suis omnibus, si regia sententia hoc forte comitis instinctu dictaret, se malle despoliari, quam iis, quae Anselmus de praesenti querela praeceperat, non obtemperare. Erant autem hii, Richardus Lundoniensis, Willielmus Wintoniensis, Robertus Lincolniensis, Herbertus Norwicensis, Rogerius Serberiensis, Radulfus Roffensis, Reinelmus Herefordensis, Robertus Cestrensis, Johannes Bathoniensis, Radulphus Cicestrensis, Willielmus Exoniensis. Istitis ergo, firmato consilio, ut diximus inter se, visum est Samsonem, Wigornensem episcopum, accersendum, et quam de negotio sententiam ferret etiam ipse, perquirendum. Factum est, et respondit: "Licet hunc, qui in pontificatum Eboracensem electus est, olim ex conjugis filium susceperim, eique juxta seculum et carnis naturam honoris ac dignitatis provectu jus acquirissime debeam, multo maxime tamen id matri meae ecclesiae Cantuariensi debeo, quae me in eum, in quo sum, honorem provexit, et gratiae, quam a Christo Domino meruit, me per pon-

tificale ministerium participem fecit. Quapropter notum omnibus esse volo, me et literis patris nostri Anselmi de causa, quae nunc inter nos agitur, factis, modis omnibus obediturum, nec unquam assensum praebiturum, ut is, qui electus est in episcopatum Eboracensem, aliquatenus consecratur, donec de subjectione sua ecclesiae Cantuariensi debitam et canonicam obedientiam profiteatur. Ipse enim praesens fui, quando frater meus Thomas, archiepiscopus Eboracensis, tum antiquis consuetudinibus, tum invincibilibus allegationibus actus, eandem professionem Lanfranco, archiepiscopo Cantuariensi, et cunctis ejus successoribus fecit." His dictis illico, simul omnes episcopi ad regem reversi sunt, constanter et literas, super quibus comes sciscitatus fuerat, se suscepisse, et contra eas nulla ratione quicquam acturos asserentes. Ad quae cum idem comes caput agigaret, autumans jam in illos quasi de contemptu regis crimen injiciendum, dixit rex: "Quicquid in iis aliorum sententia ferat, de me constat, quia cum episcopis sentio, nec vel ad horam excommunicationem Anselmi subiacere aliquatenus volo." Quibus auditis, gavisi sunt omnes. Et agentes Domino grates pariter conclamaverunt Anselmum adeste, et quam non poterat in corpore degens, jam mundo absentem causam ecclesiae suae determinasse. Deinde in laudibus eximii principis demoratum est, ac ut ipse dignitatem primatus ecclesiae Cantuariensis humiliari a nullo permetteret, postulatus; siquidem in hoc, dicunt, consuetudines antiquae et earum confirmationes, astipulatione totius regni sub magno rege Willielmo factae, necne privilegia, quae his priora existunt ab apostolica sede ipsi ecclesiae collata corrumpere, scinderentur, annihilarentur. Adquievit istis rex, et iussit ipsarum quoque scripta auctoritatum, quae ecclesia Cantuariensis

tuariensis habebat, sub celeritate afferri, allata recitari. Quod ubi factum est, intulit: "Quid amplius quaeritur? auctoritates et privilegia apostolicae sedis, et quae in praesentia patris et matris meae sub testimonio et confirmatione episcoporum, abbatum, et procerum regni definita sunt, ut quasi de epistola Anselmi penitus taceatur, ego in quaestionem mitterem, ego novis ambagibus agitari permitterem? immo sciat Thomas se aut subjectionem et obedientiam ecclesiae Cantuariensi ejusque primatibus, ut antecessores sui professi sunt, professurum, aut archiepiscopatu Eboracensi ex toto cessurum. Eligat ergo, quod vult." Consideratis itaque Thomas auctoritatibus, quibus ecclesiam Dorobernensem niti, et circumvallari videbat, spretis clericis suis, quorum se consilio credidisse sero dolebat, se contra ipsas auctoritates nolle stare, sed morem antecessorum suorum sequendo, et ipsis adquiescere, et ecclesiam ipsam deinceps semper diligere velle dixit et honorare. Praecepit igitur rex, ut professio, quam Thomas erat facturus in sui praesentia, dictaretur, scriberetur, sigilloque suo, ne quid in ea quovis molimine, antequam eam profitendo Thomas legeret, mutaretur, servaretur inclusa. Quod et factum est.

Dominica ergo die, quae fuit 4. cal. Julii, convenerunt, jubente rege, Richardus Lundoniensis, Willielmus Wintoniensis, Radulphus Roffensis, Herbertus Norwicensis, Radulphus Cicestrensis,

Ranulphus Dunelmensis, et Herveus Bangorensis episcopi in ecclesia beati Pauli Lundoniae pro consecratione Thomae. Inter solitam ergo examinationem, suo loco professionem de subjectione et obedientia S. ecclesiae Dorobernensi exhibenda Richardus, Lundoniensis episcopus, qui Thomam erat sacraturus, ab illo exegit. Professio igitur, sicut erat sigillata, sibi coram omnibus oblata est, fractoque sigillo evoluta et lecta ab eo est ita:

"Ego Thomas, Eboracensis ecclesiae consecrandus metropolitanus profiteor subjectionem et canonicam obedientiam sanctae Dorobernensi ecclesiae, et ejusdem ecclesiae primati, canonicis electo et consecrato, et successoribus suis canonicis inthronizatis, salva fidelitate domini mei regis Henrici Anglorum, et salva obedientia ex parte mea tenenda, quam Thomas antecessor meus sanctae Romanae ecclesiae ex parte sua professus est."

Intererat huic officio prior ecclesiae Dorobernensis, Conradus nomine, et ex monachis ejusdem loci quamplures, qui pro hoc ipso, quoniam res eos maxime respiciebat, illo conveniant. Lectam itaque professionem cum a Thoma sibi oblatam Richardus, antistes Lundoniensis, accepisset, eam nominato priori et fratribus tradidit, dicens: "Hanc fratres et domini mei in testimonium auctoritatis vestrae ecclesiae suscipite, et ipsam vobis factam in memoriam posteritatis servate."

Papae Rom.
PASCHAL. II. 11.

Archiep. Cantuar.
ANSELM. 16.

Anno Christi
1109.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 10.

Anselmi, archiepiscopi Cantuariensis, epistola Willelmo, Excestrensi episcopo, de Eborac. archiepiscopi subjectione sedi Cantuar. promittenda. Ex reg. Cant. fol. 8. b. vid. Eadmer. fol. 102.

ANSELMUS, archiepiscopus Cantuariensis, dilecto amico suo reverendo episcopo, Willelmo, Excestrensi, salutem. Mando et praecipio vobis per sanctam obedientiam, quam ecclesiae Cantuariensi, et mihi debetis, ut secundum quod in subiectis literis, quas Thomae, electo ecclesiae Eboracensi destinavi, scriptum est, vos erga ipsum Thomam a modo teneatis:

Anselmus, minister ecclesiae Cantuariensis, Thomae, electo archiepiscopo Eboracensi. Tibi, Thoma, in conspectu omnipotentis Dei ego Anselmus, archiepiscopus Cantuariensis, et totius Britanniae primas, loquor, loquens ex parte ipsius Dei, sacerdotale officium, quod meo jussu in parochia mea per suffraganeum meum suscepisti, tibi interdico, atque praecipio, ne te de aliqua cura pastoralis ullo modo praesumas intromittere, donec a rebellionem, quam contra ecclesiam Cantuariensem incepisti, discedas, et

ei subjectionem, quam antecessores tui, Thomas videlicet et Gerardus, archiepiscopi, ex antiqua antecessorum consuetudine professi sint, profitearis. Quod si in iis, quae coepisti magis perseverare, quam ab eis desistere delegeris, omnibus episcopis totius Britanniae sub perpetuo anathemate interdico, ne tibi ullus eorum manus ad promotionem pontificatus imponat, vel si ab externis promotus fueris, pro episcopo, vel in aliqua christiana communione te suscipiat. Tibi quoque, Thoma, sub eodem anathemate ex parte Dei interdico, ut nunquam benedictionem episcopatus Eboracensis suscipias, nisi prius professionem, quam antecessores tui, Thomas et Gerardus, ecclesiae Cantuariensi fecerunt, facias. Si autem episcopatum Eboracensem ex toto dimiseris, concedo ut officio sacerdotali, quod jam suscepisti, utaris.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 14.Sede Cantuar.
vacante.Anno Christi
1112.Reg. Angliae
HENRIC. I. 13.*Synodus Usneachensis in Hibernia.* Ex Waraeo de Praeful. Hibern. p. 12.

ANNO MCXII. vel (secundum annales Ultonien-
ses) IV. synodus habita est in loco dicto
"Fiad-mac Aengusa" (aliis Usneach) cui inter-
fuerunt Cellachus Comorbanus Patricii et Mael-
murrius O Dunan, archisensor Hiberniae (forte
idem qui in annalibus Conatienfibus dictus est
Mirelus O Dunan, archiepiscopus Casseliensis)
una cum 50 episcopis, 300 presbyteris, et 3000
ordinis ecclesiastici, ad regulas vitae et morum
clero et populo praescribendas. Eidem porro

synodo interfuisse dicitur Morierrachus O Brien,
rex Hiberniae, cum proceribus Legh-moae sive
partis australis Hiberniae. Meminit ad eundem
annum concilii magni episcoporum et omnium
magnatum Hiberniae Henricus Marleburgensis,
vicarius de Balliscadan in dioecesi Dublinensi,
sed perperam a Mauritio Mac Loghlin, rege Hi-
berniae, convocatum asserit. Siquidem Mauritius
ille regnum non iniit ante annum MCLVII.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 15.Sede Cantuar.
vacante.Anno Christi
1113.Reg. Angliae
HENRIC. I. 14.*Inquisitio facta per David, principem Cumbriae, de possessionibus ecclesiae Glasguensis.* Sir James Dalrymple's Collections. p. 337. seqq.

IGITUR quandoquidem praedecessorum in-
stituta mortalium literarum ostentatione, et
scribarum deliberatione ad memoriam revocan-
tur, nos Cumbrenfium quaedam gesta nobilium
praesentibus apicibus memoriae commendamus.
In Cumbria itaque regione quadam inter An-
gliam et Scotiam sita, fide catholica in illis cli-
matibus exuberante ac propagante, domestici
filii ac proceres regni, cum rege provinciae coo-
perante, in honorem Dei et sanctae Mariae piae
genitricis, ecclesiam Glasguensem, sedem scili-
cet pontificalem Cumbrensis regionis fundave-
runt, et dignis sanctionibus pro pristina sancto-
rum religione patrum solidaverunt. Haec vero
pulchris initialibus et ecclesiasticis institutioni-
bus, sanctae quoque fidei rudimentis inolevit,
et dispositione divina sanctum Kentigernum in
episcopum admisit, qui caelestis affluentiam do-
ctrinae sitientibus propinaret, et cibum spiri-
tuale ut fidelis dispensator esurientibus mini-
straret. Verum enimvero fraudulentus exter-
minator supradictam ecclesiam diu inviolabiliter
constare ingemiscens, consuetis versutiis suis,
post multa temporum curricula, scandala intol-
erabilia Cumbrenfium ecclesiae machinavit; di-
cto namque Kentigerno pluribus successoribus
sub piae religionis perseverantia ad Dominum
transmigratis, diversae seditiones circumquaque
insurgentes, non solum ecclesiam et ejus posses-
siones destruxerunt, verum etiam totam religio-
nem vastantes, ejus habitatores exilio tradide-
runt. Sic ergo omnibus bonis exterminatis,
magnis temporum intervallis transactis, diver-
sae tribus diversarum nationum ex diversis par-
tibus affluentes, desertam regionem praefatam
inhabitaverunt; sed dispari gente et dissimili
lingua et vario more viventes. Hanc facile sese
consentientes gentilitatem potius quam fidei
cultum (O nos infelices damnatae habitatio-
nis habitatores, more pecudum irrationabili-
ter degentes!) dignatus est Dominus, qui ne-
minem vult perire, propitiatione sua visitare;
tempore nimirum Henrici, regis Angliae, Alex-
andro, Scotorum rege, in Scotia regnante, misit

illis Deus David, praedicti regis Scotiae germa-
num, in principem et ducem, qui eorum im-
pudica et scelerata contagia corrigeret, et animi
nobilitate et inflexibili severitate contumeliosam
eorum contumaciam refraenaret. Hic nempe
bene vivendi studio fervidus, prophanae mul-
titudinis miseriae condolens, ut pastorali solici-
tudine, qua diutius caruerunt, eorum opprobria
deleret, divino instigatus hortamine, Johannem
quendam religiosum virum, qui eum educave-
rat, vitamque ejus Deo non imbecilliter devo-
tam noverat, consilio peritorum, clericorumque
suorum auxilio in episcopum elegit. Sed cum
episcopus cognita infelicis populi feritate, et abo-
minabili vitiorum multiplicitate utpote perterri-
tus, Hierusalem proficisci disposuisset ab aposti-
lico Paschali, licet invitus, consecratus, officium
susceptae sollicitudinis nullatenus differre voluit,
sed cum gaudio sub plebis alacritate a principe
et a proceribus regni receptus, verbum praedi-
cationis, Spiritu Sancto largissime operante, per
Cumbrensem parochiam diffudit. David vero,
Cumbrensis regionis princeps, amore praecipue
Dei, partim quoque religionis dilectione et ad-
monitione, terras ecclesiae Glasguensi pertinen-
tes, singulis Cumbriae provinciis, quae sub do-
minio et potestate ejus erant (non enim toti Cum-
brensi regioni dominabatur) inquirere fecit, ut
avidus ipsius ecclesiae restorationis, possessio-
num earum, quas antiquitus tenuerat, posteris
et sequacibus suis certitudinem relinqueret.
Has vero auxilio et investigatione seniorum ho-
minum et sapientiorum totius Cumbriae pro-
posse suo investigavit, quae inferius subscribun-
tur: Carlemen, Cauicas, Cauicathlein, Len-
gartheyn, Patelanthe, Cunclut, Pamichel, Sto-
betis, Pentejacob, Alnecromha, Kenecoun, Li-
lescliva, Aschecheyro, Hodelm, Edingaheyin,
Abermelio, Drinisdal, Colchtaim, Kenercrol,
Aschebi, Brumerhede, Kenergilt, Lii Peebles,
una carrucata terrae et ecclesia Lii Kenegryd,
una acra et ecclesiae Lii Mereboda, una carru-
cata et ecclesia. . . Has terras fere pertinentes
ecclesiae Glasguensi, rogatu et imperio praedicti
principis

principis Uchtrede filius Waldef, Guiliel. filius Boed, Leyfing et Ogga, Cumbrenses iudices, Hal-den filius Eadulf, hujus rei testes sunt, ut audien-tes et videntes, Matildis comitissa, quae ex par-te concessit sua, Willielmus nepos ipsius princi-pis, Cospatricius frater Delphini, Waldef frater suus, Cospatricius filius Uchtred, Cospatricius filius Alden, Osolf filius Eadmer, Maccus filius

Undneyn, Uchtred filius Scot, Ulchel filius Al-
stan, Hugo de Morevil, Paganus de Braufa, Of-
ber de Ardena, Gervasius Riddel, Guide de Cay-
nes, Beringarius Engarn, Robertus Corbitts,
Walterus de Lindefaya, Robertus de Burnevilla,
Renaldus Denninstans, Walterus filius Winema-
rii, Gulielmus Venator, Alanus de Parci, Wal-
terus de Bron.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 17.

Archiep. Cantuar.
RADULPH. 2.

Anno Christi
1115.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 16.

Alexandri, Scotorum regis, epistola Radulfo, Cantuar. archiepiscopo, de morte Turgodi, episcopi S. Andreae, et de substituendo et consecrando alio. Ex Eadm. Hist. Nov. lib. v. fol. 117.

DOMINO et patri charissimo Radulfo, vene-
rabili Cantuariensi archiepiscopo, Alexan-
der, Dei misericordia rex Scotorum, salutem et
devotae fidelitatis obsequium. Notificamus vo-
bis, benignissime pater, quod episcopus ecclesiae
sancti Andreae apostoli, dominus videlicet Tur-
godus, 2. cal. Septembris migravit a seculo. Un-
de valde contristamur tanto solatio destituti. Re-
quirimus ergo vestrae [paternitatis] consilium et
auxilium, sicut confidimus in vobis, ut secun-
dum Deum talem substituere valeamus, qui
nos et gentem nostram per Deo placitam con-
versationem regere et docere utiliter sciat. Peti-
mus etiam, ut recordari dignemini, quid vobis
jam quadam vice suggessimus de episcopis ec-
clesiae sancti Andreae, quod in antiquis tem-

poribus non solebant consecrari, nisi ab ipso Ro-
mano pontifice, vel ab archiepiscopo Cantuari-
ensi; hocque tenuimus, et per successiones tem-
porum ex auctoritate ratum habuimus, quous-
que dominus Lanfrancus archiepiscopus, nesci-
mus quo pacto, absentibus nobis, et nostris, Tho-
mae, Eboraci archiepiscopo, illud ad tempus re-
laxaverat. Quod omnino vestra, si placet, au-
toritate suffulti, ut amplius sic remaneat, non
concedimus. Nunc igitur, si ad id nobis no-
straeque ecclesiae reparandum vestrum adjuto-
rium sperare debemus, quod humillimis votis
desideramus et petimus, secreto nobis certitu-
dinem dignis vestris apicibus remandare curate.
Valete.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 18.

Archiep. Cantuar.
RADULPH. 3.

Anno Christi
1116.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 17.

*Concilium Salesburiense in causa successionis in regnum, et querelae inter archie-
piscopos Cant. et Ebor. Ibid. et ex W. Coventr. in ann.*

POST HAEC 13. cal. Aprilis (verba sunt Ead-
meri) factus est conventus episcoporum, ab-
batum, et principum totius regni apud Serberi-
am, cogente eos illuc sanctione regis Henrici.
Siquidem Normanniam se proxime transfreta-
turum disposuerat, et quid sibi eventurum fo-
ret, ignorans, Willielmum, quem ex ingenua
conjugis sua filium susceperat, haeredem regni
substituere sibi volebat. Igitur agnita regis vo-
luntate, mox ad nutum ejus omnes principes
facti sunt homines ipsius Willielmi, fide et sa-
cramento confirmati. Radulphus autem, archie-
piscopus Cantuariensis, et alii episcopi, atque
abbates regni Anglorum fide et sacramento pro-
fessi sunt, se et regnum et regni coronam, si de-
functo patre suo superviverent, in eum, omissa
omni calumnia et occasione, translaturus, eique,
cum rex foret, hominia fidei mente facturos.
De his ita. Habita quoque est his diebus causa
de querela, quae inter archiepiscopum Cantua-
riorum, et electum pontificem Eboracensem per
integrum pene annum versata fuerat. Defun-
cto siquidem Thoma, electus erat ad regimen
praedicti pontificatus quidam de clericis regis,
vocabulo Thurstanus, connivente Radulpho ar-
chiepiscopo, et aliam, quam rei exitus probavit,
de eo habente opinionem. Hic itaque electus,
VOL. I.

cum ab ipso pontifice moneretur, ut ecclesiae
Cantuariensi faceret, quod debebat, et benedi-
ctionem suam ecclesiastico more susciperet, re-
spondit benedictionem quidem se libenter velle
suscipere, sed professionem, quam exigebat, et
antecessores suos fecisse sciebat, nulla ratione
facturum. Cujus verbis quia Radulphus nec au-
ditum praebere aequanimiter voluit, negotium
ipsum eousque indeterminatum remansit. Ipse
quoque Thurstanus legatos suos Romam dire-
xerat, modis, quibus apud Romanos agi oportere
sciebat, a papa cupiens absolutionem debita
professionis obtinere, sed nihil effecerat. Rex
autem Henricus, uti advertit Thurstanum in sua
pervicacia stare, et eandem pervicaciam quasi
ex tuitionis suae fiducia fulcire ac manutenere,
rupit ei ipsius fiduciae nodos, et aperte protesta-
tus est, illum aut morem antecessorum suorum
tam in professione facienda, quam et in aliis di-
gnitati ecclesiae Cantuariensis ex antiquo jure
competentibus, executurum, aut episcopatu E-
boracensi, cum benedictione funditus cariturum.
Ad quae ille, clericorum quasi dignitatis suae
libertati ficta reverentia acclamantium, sui-
que cordis consilio impraemeditatus credens, renun-
ciavit pontificatui; spondens regi et archiepisco-
po, se, dum viveret, illum non reclamaturum,
nec

nec aliquam calumniam inde moturum, quicunque substitutus fuisset. Haec ille. Walt. Coventre in chronico ad annum ita de hoc concilio loquitur: Anno MCXVI. conventio optimatum et baronum totius Angliae apud Salesbir. 14. cal. Aprilis facta est — Habita est ibi causa de

querela, quae inter archiepiscopum Cant. Radulphum, et electum pontificem Eborum per integrum annum versata fuerat. Hic potius archiepiscopatus renunciavit, quam obedientiam sedi Cant. profiteretur.

Papae Rom.
PASCHAL. II. 19.

Archiep. Cantuar.
RADULPH. 4.

Anno Christi
1117.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 18.

Leges ecclesiasticae sub rege Henrico I. * continentes chartam regis Henrici primi de libertatibus Angliae: et habuit quilibet comitatus talem. Ex lib. rub. in scaccar. fol. 163. b. citante Spelm.

HENRICUS, rex Anglorum, Sansoni episcopo et Ursoni de Abetot, et omnibus baronibus et fidelibus suis, tam Francigenis, quam Angligenis, de Wirecestrescira, salutem.

Sciatis me Dei misericordia, et communi consilio baronum regni Angliae, regem coronatum esse. Et quia regnum oppressum erat injustis exactionibus, ego respectu Dei, et amore, quem erga vos habeo, sanctam Dei ecclesiam in primis liberam facio; ita quod nec vendam, nec ad firmam ponam, nec mortuo archiepiscopo,

seu episcopo, five abbate, aliquid accipiam de dominio ecclesiae, vel de hominibus ejus, donec successor in eam ingrediatur.

— Et si quis baronum vel hominum meorum infirmabitur, sicut ipse dabit vel dare disposuerit pecuniam suam, ita datam esse concedo. Quod si ipse morte praeventus, vel armis, vel infirmitate, pecuniam suam nec dederit, nec dare disposuerit, uxor sua, five liberi, aut parentes, aut legitimi homines ejus eam pro anima ejus dividant, sicut melius eis visum fuerit.

Papae Rom.
CALLIXT. II. 2.

Archiep. Cantuar.
RADULPH. 7.

Anno Christi.
1120.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 21.

Alexandri, regis Scotorum, epistola Radulpho, Cantuar. archiepiscopo, rogans ut Eadmerus episcopatus S. Andreae in Scotia praeficiatur. Ex Eadm. Hist. Nov. l. v. f. 130.

ALEXANDER, Dei gratia rex Scotorum, Radulpho, reverendo Cantuariensi archiepiscopo, et cum reverentia diligendo, salutem. Audita prosperi adventus vestri in Angliam jamdiu a me desiderati manifesta relatione, de incolumitate ac prosperitate vestra congaudens, summoque protectori gratias inde referens, cum temporalium undique occupatio curarum iter meum, ut vestra ad praesens valeam frui praesentia, impediat, tam literarum designatione, quam legatorum relatione animae meae affectum vestrae bonitati cupio manifestare. Tanta etenim discretionis personae fretus consilio, bonum propositum peroptime ad boni operis effectum (Deo annuente) non dubito me posse perducere. Vestram igitur latere nolo excellentiam, ecclesiam S. Andreae in regno meo existentem jamdiu pastoralis cura destitutam, Dei et vestrae be-

nignitatis providentia pastore idoneo, desiderantem me velle consolari. Quocirca vestrae pietatis depono clementiam, ut quandam personam a plerisque mihi laudatam, Eadmerum scilicet monachum, si vobis idonea visa fuerit, ut pontificali inthronizetur dignitate, mihi liberam concedatis. Verens enim summum pastorem me graviter offendisse, cum gregem suum negligentia mea aliisque forsan criminibus impredientibus pastoris penuria desolatum, et a tramite veritatis in pluribus exorbitatum diu permiserim, filiali etiam timore timens in hac re, eum amodo offendere, ad vestrae fontem discretionis recurro, ut pristinae memor existens dilectionis inter nos habitae, me filium vestrum paterno affectu spiritualiter, jamdiu a vobis adoptatum, vestri munimine consilii in hac re tueamini. Vale.

Radulphi, Cantuar. archiepiscopi, literae Henrico, regi Anglorum, Alexandri, regis Scotorum, consilium de Eadmero exponentes. Ibid. fol. 131.

HENRICO, regi Anglorum, charo domino suo, ac summo honore venerando, frater Radulphus, sanctae Cantuariensis ecclesiae indignus sacerdos, et totus conventus ejusdem ecclesiae, salutem, et orationes, et fidelia obsequia.

Notum facimus sublimitati vestrae Alexandrum, regem Scotorum, cum consensu cleri et populi regni sui, legatos suos ad nos misisse, et consilium curae pastoralis ad opus ecclesiae S. Andreae a nostra ecclesia expetiisse. Considerantes ergo

* Leges hae e libro legum regis Henrici primi decerptae sunt. Quo autem anno conditae sint, certo non constat, sed vivente uxore sua Matilda regina (ut patet in prooemio earum) etiam et filiis suis. Obiit autem regina ipsa anno dicti regis xviii. i. e. A. C. MCXVIII. filii vero submersi sunt anno sequenti. Nos igitur leges has anno obitum reginae praecedente promulgatas esse statuimus.

eorum justam petitionem, et tam divini amoris reverentiam, quam sanctae matris ecclesiae utilitatem attendentes, laudandis desideriis pium praebuimus assensum. Concessimus ergo juxta petitionem eorum personam ecclesiae nostrae ab eis de nominatam, domnum Eadmerum, quem a pueritia disciplinis ecclesiasticis sublimiter institutum, et sanctis moribus decenter ornatum, ad officium sacerdotale omnino scimus idoneum. Vestram igitur venerabilem sublimitatem submis-

so corde deposcimus, ut vestrae celsitudinis pia voluntate atque auctoritate, et illorum Deo digna petitio, et super tam necessario ecclesiae Dei negotio nostrae humilitatis concessio roboretur. Omnipotens Deus sublimitatem vestram ad honorem suum et munimen ecclesiae suae per longa tempora incolumem custodire, et post temporale regnum dignitate perennis regni sublimare dignetur.

Papae Rom.
CALLIXT. II. 2.

Archiep. Cantuar.
RADULPH. 7.

Anno Christi.
1120.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 21.

Rescriptum regis ad literas Radulphi, arch. Cant. Ex Eadm. Hist. Nov. lib. v. fol. 131.

HENRICUS, rex Angliae, Radulpho, archiepiscopo Cantuariæ, salutem. Volo et concedo, ut monachum illum, unde rex Scotiae

te requisivit, liberum ei concedas ad consuetudinem terrae suae in episcopatu S. Andreae. Teste Everardo de Calna apud Rothomagum.

Radulphi, Cantuar. archiepiscopi, literae Alexandro, regi Scotorum, Eadmerum in Scotiam dimittere promittentes. Ibid.

CHARO domino et amico intimo Alexandro, Dei gratia regi Scotorum, Radulphus archiepiscopus salutem et orationes. Gratias Deo innumerabiles referimus, qui ad cognoscendum atque petendum quae debebatis, remotis nebulis, mentis vestrae oculos aperuit. Gratias nihilominus generalitati vestrae, qui petitionibus vestris legitimis nos vobis ex amicis amicissimos, ex familiaribus familiarissimos et junctissimos reddidistis. Licet enim ipsis petitionibus, quasi oculum aut dexteram a corpore nostro avellere quaeratis, laudare tamen habeo justum desiderium vestrum, et in quantum potero, secundum Deum illi obtemperare. Volens quidem, et si pace Dei et vestra potest dici, invitus assentior bonae vestrae voluntati; volens vero, quia Dei voluntati, quem in hoc facto praesentem atque propitium conspicio, resistere non audeo, nec cor vestrum in nos amaricare; invitus autem, quod quasi solus, et patris consolatione ac relevatione assidua, et filii sapientis consilio et auxilio in infirmitate nostra ac aetate destituor. O sapientis viri consilium, si nos eo non spoliaretis et eum spolietis, qui tantum virum, tam

famosum, tam ecclesiae Dei utilem, vita et moribus et literis divinis, et, si opus fuerit, secularibus a pueritia instructum, terrae vestrae consilio praesse, in his, quae ad Deum pertinent, fatagatis. Si alius ex partibus longinquis, quod petitis peteret, pro certo sciatis, non paterer elongari a nobis cordis nostri arcanum; sed vobis nihil est secundum Deum, quod abnuere velimus. Mittimus ergo ad vos personam, quam petitis, et omnino liberam, ut a vobis certius discat, si ad honorem Dei et sanctae matris, Cantuariensis videlicet ecclesiae, spectet petitio vestra. Caute igitur et cum consilio tractate quod agitis, quia sunt multi, qui libenter sacrationem istius disturbarent, et si valerent, disturbando cassarent. Proinde nostrum esset consilium, ut quam citius ad nos remitteretur sacrandus, ne dilatione quod timemus interveniat, vel quod nollemus. Salutat vos conventus fratrum ecclesiae nostrae vere fideles vestri, et omnino ad servitium vestrum parati. In commune autem rogamus, ut ita vos habeatis erga fratres nostros, qui in regno vestro sunt, ut Deus vobis inde gratias habeat, et nos. Valete.

Alexandri, regis Scotorum, epistola Radulpho, archiepiscopo Cantuar. nuncians Eadmeri abitum e Scotia. Ibid. f. 135.

ALEXANDER, Dei gratia rex Scotorum, Radulpho, archiepiscopo Cantuariensi, in ipso, qui vita est, semper vivere. Immensae bonitati vestrae petitioni meae condescendenti, personam in praesulatu S. Andreae sublimandam mihi mittendo, animi mei affectus benevolens, et, ut justum est, obnoxius, innumerabiles gratias reddit. Sed persona in episcopatu posita, consuetudinibus terrae moribusque hominum, ut res et tempus exigebat, et ut justum et necessarium esset, condescendere noluit. Ipsa vero tandem persona in praesentia quorundam episcoporum, et comitum, proborumque terrae meae

virorum me requisivit, ut ei licentiam recedendi, et de fidelitate, quam mihi fecerat, libertatem concederem, cum nullo modo remanere vellet, nisi eum in captione detinerem. Haec audiens, ei his verbis respondi; quod si aliquas dictis vel factis injurias ei a me illatas, et quod in aliquibus, quae ei facere debuissim, me defecisse demonstraret, pro Dei amore et meo honore libentissime praesto essem emendare. Ad haec in praesentia omnium astantium dixit, quod nullas dictis aut factis ei injurias injeceram, nec unquam in aliqua re, quam ei facere debuissim, defeceram. Praeterea egomet, et episcopi, et consules,

consules, alique terrae meae probi homines, ibi astantes, reverentiae obedientiam in quibuscunque justum esset, magna animi benignitate obtulimus, et pro penuria honestae exhibitionis reverentiae non esse necesse ei praesulatum relinquere, cum magna admonitione retulimus; ut etiam remaneret, donec regi Angliae et vobis nunciaffem, ut amborum consilio frui possem, obnixè rogavimus. His auditis, mihi respondit, quod nullo modo remaneret, nisi eum in captione detinerem; se enim nec utilem nec idoneum in praesulatus regimine sciebat, et si rema-

neret, detrimentum animae suae, et aliorum imminere videbat. Communi tandem consilio nolui eum vi retinere, petitioni suae, quamvis invitatus, acquievi; et episcopatum reddidit, et foedus amicitiae inter me et ipsum osculo confirmavit. Et haec est rei veritas, quam literis vobis declarare volui, ne, si aliud ad aures vestras perveniret, crederetis. Sciat denique bonitas vestra, quod vobis penitus ut amicus fidelis obnoxius esse cupio, et consilio vestro, vestrae etiam dilectioni subdi desidero. Ut domino Eadmero honorem exhibeas obnixè postulo. Vale.

Papae Rom.
CALLIXT. II. 2.

Archiep. Cantuar.
RADULPH. 7.

Anno Christi
1120.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 21.

Radulphi, Cantuar. archiepiscopi, literae Alexandro, regi Scotorum, de reditu Eadmeri in Angliam. Ex Eadm. Hist. Nov. I. v. fol. 135.

ALEXANDRO, illustri regi Scotorum, frater Radulphus, Cantuariensis ecclesiae minister, sic regnare in regno terreno, ut cum Christo regnare possit in caelo. Gratias, quas possumus, venerabilis domine, sublimitati vestrae referimus pro dilectionis et honoris munere, quod erga parvitatem nostram nunciis, et literis referentibus vos habere dignoscimus. In quo, vos proculdubio nos pro posse semper devotos habebitis, et, si quid in vita nostra, Domino largiente, fructuosum inveniat, vestrum esse secure sciatis. Gratias etiam ex bona voluntate vobis persolvimus pro susceptione charissimi filii nostri Eadmeri, videlicet electi episcopi vestri, quem secundum petitionem vestram vobis transmissum honorifice tractastis. Quem nos etiam ad partes nostras redeuntem, prout decuit tantam personam, officiose suscipientes, in adventu ipsius non mediocriter laetati sumus. Cumque secretius postea inter nos sermo versaretur, audivimus eum aliqua a sensu literarum vestrarum,

quas prius audieramus, diversa sentire, nec omnibus antea auditis ex toto assensum praebere. Nunc itaque, quoniam in scriptis vestris aliud legimus, et aliud ab ipso fratre percepimus, consilio nobis est, ut eundem filium nostrum apud nos retineamus, quousque, Domino ducente, in Angliam veniatis, nisi forte aliquid aliud, quod nobis faciendum sit, antea mandaveritis. Cum autem, Deo donante, vobis praesentialiter loqui, et rerum causas hinc inde audire poterimus, si vita et doctrina huius amici nostri vobis et patriae vestrae utilis esse videtur, iuncta sibi obedientia ad electionis suae locum, si eum suscipere vultis, redire poterit. Si vero in conspectu vestro aliud placitum fuerit, nos eum, ut virum in lege Domini multipliciter instructum, et omni bono opere aptum, cum magno gaudio retinebimus, et sic spem bonam in misericordia Dei habentes, ejus reditum fructuosum habebimus. Vale.

Papae Rom.
CALLIXT. II. 3.

Archiep. Cantuar.
RADULPH. 8.

Anno Christi
1121.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 22.

Radulphi, archiepiscopi Cantuariensis, epistola Calixto II. papae missa, querentis de injuria sibi et ecclesiae Cantuar. illata in consecratione archiepiscopi, et causis ecclesiae Eboracensis†. Ex MS. Cott. Domitian. A. v. fol. 2. seqq.

REVERENDISSIMO domino et unice colendo patri summo pontifici, Callixto, et universae sanctae et apostolicae ecclesiae Romanae, Radulphus, Cantuariensis archiepiscopus, et tota ecclesia Cantuariensis, in Domino salutem et debitam subjectionem. Quoniam exigentibus malis nostris nova quidem temporibus his ecclesiae Cantuariensi, et ab exordio christianitatis Anglorum inaudita subintravit adversitas, alio modo jam quam prior usus erat vestrae maiestati, alloqui praesumimus excellentiam, O beatissime domine, et unice colende pater. Cogimur namque ad querelas, viderit Deus causam ecclesiae suae, qui mutat et ordinat omnia, prout ipse novit. Siquidem ex quo beatus pater Gregorius sanctum et venerabilem virum Augustinum ad praedicandum populis Anglorum de-

stinavit, in consuetudinem religionis devenit, quatenus apostolica sedes quicquid dignitatis, primatus, et privilegii catholico et canonico more dicebat, ecclesiae Cantuariensi impenderet, et ecclesia Cantuariensis quicquid humilitatis, subjectionis, et fidei christiano et ecclesiastico jure decebat, apostolicae sedi perpetua stabilitate referret. Id firmum et illibatum servatum est, excepto quod Stigandus quidam huius sanctae Cantuariensis ecclesiae contra canonicam et propriam consuetudinem praesulatum invasit, qui tempore Alexandri II. papae, assistentibus cardinalibus, ab apostolica sede directis, in Wintoniensi urbe accusatus, convictus et depositus, a superba temeritate desivit; praeter hunc neminem Cantuariensium episcoporum contra sedem apostolicam quicquam invasisse vel prae-

† Ut chronologia Radulphi, Cantuar. archiepiscopi, cum aetate Callixti II. papae Romani, coincideret, annum MCXXI. epistolae huic praefiximus. Callixtus enim anno MCXIX. papatum adeptus est; Radulphus autem anno MCXXII. Octobris 20. archiepiscopatu valedixit.

sumpsisse, historia vel memoria didicimus. Unde recte et pulchre actum est, ut quingentis jam et eo amplius annis, quicquid prima et summa apostolicae sedis auctoritas ad catholicae fidei veritatem confirmandam, ad sanctae et universalis ecclesiae pacem observandam, vel ad bonorum morum honestatem dilatandam in posteros derivaret, id totum sancta Cantuariensis ecclesia inviolate custodiens, per omnes Britanniarum partes inter subditos praedicaret: et quis erit vel etiam nostrae partis summus adversarius, qui infra tot annorum spatia aliud quicquam de nostra ecclesia se didicisse audeat confiteri? nempe, quod pace vestra dictum iri potuerit, quis veterum historiarum nostrae ecclesiae feriem nosse contendat, tam diuturnam et aeternam inter sedem apostolicam et ecclesiam Cantuariensem reperit benevolentiam, ut non jam quasi duas, id est, illam majorem, et istam minorem judicaverit, sed quantum ad imperii et obedientiae eandem attinet voluntatem, illam et istam unam et eandem esse putaverit? Facile namque inter christianorum animos justum imperium et voluntarium obediendi obsequium multorum comparat unitatem: porro quod Roma Cantuariae, id Cantuaria toti Britanniae voluntate et beneficio ministravit. Unde igitur obscuratum est aurum, et mutatus est color optimus? astutia quippe et delatione hominum pauculorum excellentia vestra turbata est, et rumore novitatum tantae diuturnitatis concordia coepit paulisper infirmata deficere; et nisi, quia Deo permittente, adeo praesentium dierum malitia, indignum erat, ut delatorum novitas tanta facilitate in nostram grassaretur injuriam, et christianae pacis confunderet unitatem. Porro cum scriptum sit, ne transgrediaris terminos, quos posuerunt patres tui, irreligiosum est, ut episcopus Eboracensis ultra pedem tendat novae praesumptionis, quam ecclesiae suae facultas erat et norma priscae consuetudinis. Caeterum episcopo Cantuariensi in debitum et aeternae ignominiae dedecus erit, si de privilegiis ecclesiae suae quicquam diminuat, et unde juste ab antiquo illam investitam reperit, inertiae suae consensu diebus suis expoliari permittit. "Malo," inquit beatus Gregorius, "quaelibet adversa pati, quam ecclesiam Petri temporibus meis degenerari." Cum igitur Paulus dicat, "Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit;" nihil indebitum ab episcopo Eboracensi episcopo Cantuariensis expostulat, nisi ut sibi canonicam subjectionis humilitatem debeat, quam antecessores ejus antecessoribus suis debuisse fideliter constat. Unde beatus Gregorius "Omnia" inquit, "quae antiquitas statuit, intemerata servantur." Nempe nulli sapienti incognitum, cujus capitis membrum est, qui propriae vanitate surreptionis alterius ecclesiae justitiam deterit; et cui testamento christianae institutionis subjectus est, ei contra fas relictitudinis similis esse contendit; apostoli nimirum sententia est, "Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit." Hoc est igitur, hoc est, serenissime pater, quod tota conqueritur ecclesia Cantuariensis, quia, sicut dictum est, in injuriam nostram pauculorum hominum nova grassa-

VOL. I.

tur importunitas. Et locus, qui ecclesiae nostrae haecenus beneficio aliquantulum habuit statum religionis, in fine dierum justitiae nostrae detrahet audacia propriae adinventionis: et certe non immerito moti sumus, quia patriae, ut ita dicam, extremus angulus in ecclesia Dei dissensionis intulit molestiam, et tam perpetuam ecclesiae Cantuariensis aboleret eminentiam; quodsi hucusque ignorat Eboraca, quid jam per quadringentos et eo amplius annos utilitatibus suis Cantuaria contulit, vel quid ipsa Cantuaria debuit, vixerit, ut assertionibus nostris credere velint; publicas et veteres gentis Anglorum historias relegant, tam Eboracensis quam Cantuariensis ecclesiarum privilegia inquirant, nec veritati, quos non habet angulos inducant. Quodsi veterum patrum institutis et literis non credunt, nec verbis nostris credituri sunt. Miramur, inquit, quibus institutis veterum gloriantur; praesertim cum beatus Gregorius, qui primus populis Anglorum christianitatis officium procuravit, et ecclesiarum nostrarum leges et consuetudines instituit, in Anglia duo pallia, duas sedes metropolitanas, Londoniensem videlicet et Eboracensem, duos archiepiscopos ordinasse videatur, quibus post obitum Augustini hanc distinctionem imponit, ut qui fuerit ordinatus prior habeatur. Id sane, ut videatur, intendens, ut non Cantuaria, sed Lundenia metropolis diceretur, et esset. Unde verum sapientibus liquet, quia alterius metropolis transmutatio alteri non translatae nec fuit, nec esse debuit priscae dignitatis ablatio. Sed Cantuariensis in quam metropolis nec ante illud decretum nec post translata fuisse reperitur. Nil ergo nostra interest, quicquid inter Lundeniam et Eboracam distinguitur, tantum ab utraque Cantuariae canonica reverentia teneatur. Siquidem in ecclesiastica historia gentis Anglorum, quam venerabilis Beda presbyter luculento et verissimo stilo describit, luce clarius est, quia praedicante Augustino et sociis ejus verbum Dei Cantuariorum populo, tam eorum rex, quam idem populus, relicto gentilitatis ritu, unitati se sanctae Christi ecclesiae credendo sociavere. Nec distulit rex, quin etiam ipsis doctoribus suis locum sedis eorum gradui congruum in Dorobernensi metropoli sua donaret, simul et necessarias in diversis speciebus possessiones conferret. Interea vir Domini Augustinus venit Arelas, et ibi juxta quod iussa sancti patris Gregorii acceperat, genti Anglorum ordinatur archiepiscopus; reversusque inde Britanniam jam non Londoniensis, sed Dorobernensis archiepiscopus, misit continuo Romam Laurentium presbyterum et Petrum monachum, qui beato pontifici Gregorio gentem Anglorum fidem Christi suscepisse, ac se episcopum non Lundeniae sed Doroberniae factum esse referrent, simul et de eis, quae necessariae videbantur quaestionibus, ejus consulta flagitans: nec mora congrua questui responsa recepit, quae etiam historiae suae Beda inferere commodum duxit. Porro sciendum, quia tunc in Lundenia et finitima gente ejus, sicut idem historiographus memorat, necdum ad fidem conversa, principatum habebat, non ipse rex, sed quidam nepos Aethelberti, regis Cantuariorum, quamvis

5 I

sub

sub potestate positus ejusdem Aethelberti. At vero Augustinus, testante Beda, ubi in regia civitate sedem episcopalem, ut praediximus, accepit; recuperavit in ea regio fultus adminiculo ecclesiam, quam inibi antiquo Romanorum fidelium opere factam fuisse didicerat, et eam in nomine sancti salvatoris sacrauit, atque ibidem sibi habitationem statuit, et cunctis successoribus suis. Revertentes igitur posthaec, qui, sicut dictum est, Romam missi fuerant, retulerunt secum ad Augustinum illam famosissimam beati patris Gregorii epistolam, in qua inter Lundeniensem saepedictam distinxisse videtur. De cujus distinctionis intelligentia, ne quid dubium remaneret, Johannes Levita Romanus, in vita beati Gregorii, ad Johannem papam ita scribit, dicens: "Misi," inquit, "beatus Gregorius Augustino pallium, jubens, ut sub metropoli sua Cantiae duodecim episcopos ordinaret, ad Lundeniam et Eboracam singulos episcopos mitteret, qui duodecim sub se nihilominus episcopos consecrantes, pallium ab apostolica sede perciperent, et post Augustini obitum ipse inter eos primus haberi debuisset, qui primus consecrare meruisset." Juxta quam prudentis viri sententiam nequaquam successoribus Augustini beatus Gregorius debere subtrahi praesignavit, quicquid primatus, seu dignitatis illi, sicut ejusdem gentis apostolo, apostolicae sedis auctoritate concessit. Nam et ipsum ab illo usque in praesens investitura Cantuariensium episcoporum indefinenter obtinuit. Denique in eadem beatus Gregorius ita: "Ad Eboracam," inquit, "civitatem te volumus mittere, quem ipse judicaveris ordinandum, ita ut si eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque duodecim episcopos ordinet, et metropolitani honore perfruatur." At vero neque Augustinus, neque Laurentius, neque tertius ab Augustino Mellitus, Dorobernensis archiepiscopus, aliquem ad Eboracam destinavit ordinandum episcopum. Quartus autem ab eo Justus Paulinum antistitem consecravit, et eum provinciae Eboracensis populis praedicatorem delegavit. De quo Justo scire velim, an eum Eboracenses erga se minoris fuisse dignitatis asseverent, quam Gregorius Augustinum fore decrevit, an ejusdem; qui fecit quod ille facere debuit; nec tamen fortasse potuit. Ni fallor ejusdem prorsus, inquit, quia nil impedit personarum diversitas, ubi idem facit eadem et voluntas et potestas; ita tamen ut successores Paulini itidem censerentur cum successoribus Justj, quales futuri esse decernuntur, cum successoribus Augustini. Habuit igitur vel unum Augustinus successorem, quem ecclesia Eboracensis et habuit et habere debuit primatem. Sed enim Paulinus gentem, ad quam missus est, a gentilitatis errore convertit, et ab apostolica sede pallium suscipiens, in Eboraca cathedram episcopalem instituit, episcopum tunc in provincia sua neminem creavit. Ac deinde posthaec defuncto Justo, Honorius pro eo Cantuariensis succedit episcopus. Turbatus itaque rebus Northanhimbrorum, cum nil alicubi praesidii nisi in fuga esse videret, Paulinus rediit ad matrem suam Cantuariensem ecclesiam, atque ab Honorio archiepiscopo multum honorifice

susceptus est. Quo in tempore Roffensis ecclesia, quae non Cantuariæ tantum magisterio, verum etiam temporali dominio hucusque serviebat, pastorem minime habebat; ac per hoc curam ipsius praefatus Paulinus invitatione et praecepto Honorii archiepiscopi suscepit ac tenuit, usquedum et ipse suo tempore ad caelestia regna cum gloriosi fructu laboris ascendit. In qua ecclesia moriens, pallium quoque, quod a Romano papa acceperat, reliquit: quocirca simplicium auribus planum est, quia in omni primatu sui similem alterum habuit Augustinus successorem, nisi forte Eboracenses dicant Paulinum suum interim non subiectum, quamdiu suus, subiectum vero, quia Roffensis postmodum erat episcopus. Sane quicquid egit, subjectionis praetendit iudicium, et quod recepit, ecclesiae Cantuariensis insigne erat beneficium. Denique in tota illa historia venerabilis Bedae presbyteri certum est, Eboracam nec fidei nec religionis ullam habuisse constantiam, nisi beneficio et gratia Cantuariensis ecclesiae. Quippe quae usque ad haec Normannorum tempora vix unquam clericos vel monachos instituit, nec in provincia sua aliquem episcopum procreavit, neque ipsa suis etiam pontificibus sepulturam procuravit. Interea post decessionem Paulini provincia Northanhimbrorum religione fluctuabat et fide; quocirca rogatu Deo dilecti regis Oswaldi, Scotorum episcopi, beatae memoriae Aidanum consecratum antistitem in Angliam transmiserunt; qui primus in Lindisfarnensi insula sedem episcopalem accepit, tempore vero sequenti, mutatis rebus, qui tunc episcopus Lindisfarnensis, nunc dicitur et est Dunelmensis. Post quem itidem Scoti usque ad quatuor virum episcopos ad eandem insulam direxerunt: de quibus Scotis praetereundum non est, quia juxta decretum beati patris Gregorii suffraganei erant Cantuariensis archiepiscopi. In illa namque saepedicta epistola postquam de distinctione Lundeniensis et Eboracensis episcopi, unde movetur tanta contentio, satis actum est, beatus Gregorius ad Augustinum ita subjungit, dicens: "Tua vero fraternitas non solum eos episcopos, quos ordinaverit, neque hos tantummodo, qui per Eboracae episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Britanniae sacerdotes habeat Deo Domino nostro Jesu Christo auctore subiectos." Et idem in responsionibus ad eundem ita: "In Galliarum episcopis nullam tibi auctoritatem tribuimus, Britanniarum vero omnes episcopos tuae fraternitati committimus, ut indocti doceantur, infirmi persuasionibus roorentur, perversi auctoritate corrigantur." Britannias siquidem pluraliter appellat, propter diversas ejusdem insulae provincias et linguarum divisiones. Beda namque cum Britanniae qualitatem describeret, "Haec," inquit, "insula in praesenti juxta numerum librorum, quibus lex divina scripta est, quinque gentium linguis unam eandemque summae veritatis et verae sublimitatis scientiam scrutatur et confitetur, Anglorum videlicet, Britonum, Scotorum, Pictorum et Latinorum, quae meditatione scripturarum caeteris omnibus est facta communis. Idem in tertio ejusdem historiae libro: "Denique," inquit, "omnes

“ omnes nationes et provincias Britanniae, quae in quatuor linguas, id est, Britonum, Pictorum, Scotorum, et Anglorum divisae sunt, in ditionem Oswaldus accepit.” Et saepenumero idem in eodem volumine evidenter distinguit inter Scotos, qui Britanniam, et illos, qui incolunt Hiberniam. Episcopos igitur Scotiae beatus Gregorius suffraganeos deputavit Cantuariensis ecclesiae; illos sane duntaxat illa apostolicae sedis auctoritate decernens, qui ante beati Augustini adventum in Angliam ab olim conversis Britonibus et Scotis instituebantur antistites; de quibus, ut ibi legitur, plurimos Augustinus in exordio episcopatus sui convocavit ad colloquium suum, fraterna admonitione suadens, ut pace catholica secum habita, communem evangelizandi gentibus pro Domino laborem susciperent: qui cum longa disputatione habita Augustino et sociis ejus assensum praebere noluiissent, tandem utriusque partis concordia caecus adducitur in medium, cujus illuminatione conjectum est vera esse quaecunque Augustinus astruebat. At tamen illi nil horum, quae astruebantur, se facturos, neque illum pro archiepiscopo habituros esse respondebant; unde factum est, ut minitante et praedicente Augustino, suae postmodum cum suis gravissimam paterentur censuram perverfitatis, quia utiliter noluerunt obedire allegationibus veritatis. Et de Laurentio successore Augustini Beda ita subsequitur dicens: “ Denique,” inquit, “ non solum novae, quae de Anglis erat collecta, ecclesiae curam gerebat, sed et veterum Britanniae incolarum, necnon et Scotorum, qui Hiberniam insulam Britanniae proximam incolunt, populis pastorem impendere sollicitudinem curabat. Quam videlicet pastoralis curae sollicitudinem nunquam postea Cantuariensis ecclesia tam universae Britanniae, quam Hiberniae beneficio simul et primatu impendere cessavit, nisi modo quando a novis et omnium veterum acutissimis Eboracensis ecclesiae doctoribus omnia in aliud et melius corriguntur.” Porro defuncto Honorio, Deus dedit sextus in episcopatu ecclesiae Dorobornensis accipitur; cujus in tempore vir quidam, Ceadda nomine, magnae et religiosae simplicitatis in episcopatum ecclesiae Eboracensis eligitur. Cumque Doroborniam consecrandus advenerit, Deus dedit archiepiscopum jam migrasse de seculo reperit; quapropter ad quendam illius suffraganeum, qui solus in tota Britannia orthodoxus remanserat, divertit, et ab eo consecratus Eboracum rediit. Interea quoque vacante Dorobornia quidam Wilfridus a rege Northanhimbrorum electus, Galliam mittitur, et consecratus Angliam revertitur. Igitur tam rex Cantuariorum, quam rex Northanhimbrorum, licet ipse duos jam episcopos in provincia sua consecrari obtinuisset, Britanniam tamen totam a nuper accepta christiana religione vacillare timentes, quia Cantuaria archiepiscopum non haberet, pari consensu electum quendam presbyterum, nomine Wighardum, ad apostolicam sedem consecrandum direxerunt. Qui apud Vitalianum papam optime susceptus, superveniente pestilentia ibidem obiit peregrinus. Quo defuncto, quidam magnae virtutis monachus, Theodorus nomine, Tharso Ci-

liciae natus, tam lingua Graeca quam Latina praeditus, tam secularis philosophiae quam ecclesiasticae sapientiae gratia refertus, ab ipso papa eligitur, consecratur, et comitante eum Adriano abbate, aequo viro sapientissimo, non solum Doroborniae, sed, sicut Beda saepenumero memorat, totius Britanniae archiepiscopus destinatur. Cujus laudis vitae, et primae dignitatis praeconium saepedictus historiographus eleganter exprimit dicens: “ Ut enim” inquit “ breviter dicam tantum profectus spiritalis tempore praesulatus illius Anglorum ecclesiae, quantum nunquam antepotuerunt, ceperunt. Neque unquam prorsus ex quo Britanniam petierunt Angli, feliciora fuerunt tempora, dum et fortissimos christianosque habentes reges, cunctis barbaris nationibus essent terrori, et omnium vota adnuper audita caelestis regni gaudia penderent, et quicumque lectionibus sacris cuperent erudiri, haberent in promptu magistros, qui docerent.” Pervenit igitur Theodorus ad ecclesiam suam, non aliunde sed ab apostolica sede directus, comitante Adriano, sicut Beda refert, qui cooperator existens diligenter attenderet, ne quid ille contrarium veritati, fidei, et ecclesiae, Graecorum more in ecclesiam, cui praeest, introduceret. Moxque peragrata insula tota quaquaversum Anglorum gentes morabantur, nam et libentissime ab omnibus suscipiebatur et audiebatur, rectum vivendi ordinem tam clero quam populo disseminabat, quaeque erant mutanda, mutabat, quae corrigenda corrigebat, cujus primatu et doctrina tam ecclesiae status, quam episcoporum numerus proficiebat. Isque erat primus in archiepiscopis Doroborniae, sicut Beda eisdem verbis testatur, cui omnis Anglorum ecclesia manus dare consentiret. Ubi tunc Eboracensium haec nova et admirabilis industria, quae jam in novissimis diebus male molitur eripere, quod jam ecclesia Cantuariensis per quadringentos et eo amplius annos inviolate meruit possidere. Nec historia docet, nec memoria tenet, quando per tam diuturnum spatium primatu suo ecclesia Cantuariensis exuta fuisse dicatur, nisi modo, quando Eboracensium novitas in nostram injuriam vehementer et prospere elevatur, vel beati Gregorii vel sacrorum canonum auctoritate didicimus, quia quicquid altera ecclesia saltem per triginta vel quadraginta annos il libate meruit obtinere, alterius postmodum ecclesiae improbitate non debeat amittere. Nobis autem omnium miserrimis nec quadringentorum annorum poterit quicquam diuturnitas subvenire. Fatendum plane est, quia juxta prophetam pertransierunt multi, et novorum Eboracensium multiplex est scientia. Si voluerint fateantur et acclament quia illorum sumus, quia ecclesia Cantuariensis illorum mancipatur servitio; sit eis pro ratione et voluntas et praesumptio, vel dicant, quo tempore, quo auctore ecclesia Eboracensis hanc manus dationem excussit, quia post beatum Theodorum usque modo ecclesia Cantuariensis merito beneficium et primatum obtinere promeruit. Caeterum interim videamus quid Beda referente, beatus Theodorus circa Eboracum et ejus provinciam egerit, quid christianae religionis, quid fidei, quid ecclesiasticae et canonicae

cae institutionis ibidem operatus fuerit: nisi forte cassare velint quicquid ille ordinavit, quia illis absentibus immo necdum existentibus quicquam ordinare praesumpsit. Igitur Theodorus audiens quod Ceadda Eboracensis episcopus assistentibus non catholicis episcopis fuerit ordinatus, deposuit eum. Sed quia vir vitae venerabilis et mirae religionis erat, aliquanto tempore post canonice reconciliatum praefecit eum in provincia Dorobernensi ecclesiae, quae modo Cicestrensis appellatur, administrante Eboracae civitatis episcopium praedicto viro venerabili Wilfrido, qui non solum Eboracensis sed etiam omnium Northanhimbrorum episcopus erat. Cum autem idem Wilfridus emergentibus causis ab episcopatu, Egfrido rege cogente, per auctoritatem Theodori pulsus fuisset, ipse Theodurus nolens provinciam Northanhimbrorum episcoporum solatio carere, duos episcopos ordinavit, et unum Eboracensi, alterum Lindisfarnensi ecclesiae, praefecit; quibus etiam opportuno tempore post in eadem provincia locis opportunis alios tres addidit, et eorum aliis decedentibus alios, quos volebat, subrogavit. Quanta ibi bona Theodorus fecerit, quotiens concilia congregaverit, quot monasteria per discipulos suos instituerit, in ecclesiastica Anglorum historia luce clarius est videre. Occiso autem rege Egfrido, ipse Theodorus praefatum Wilfridum a Cicestrensi pontificatu, quem ipse Wilfridus in Selesei conversa per se ad fidem Christi tota australium Saxonum provincia primus instituit abstractum, Eboracae et toti provinciae Northanhimbrorum episcopum restituit, remotis iis quos jam olim eo repulso ipsemet eidem provinciae, ut diximus, instituerat. Translato autem ad caelestia Theodoro, successor ejus Birhtwaldus, Cantuariensis archiepiscopus, coacto generali concilio in parochia Eboracensi saepe nominatum Wilfridum propter cujusdam contra ecclesiam Cantuariensem factam inobedientiae culpam, loco pontificatuque submovit, et postmodum monitus a Romano pontifice Johanne; suis omnibus eum revestivit, sicque in pace quatuor annis supervixit, quinto ad Dominum transiit: juxta quod ei a Roma remeanti et apud Meldum Galliae urbem infirmanti, sanctus Michael archangelus repromisit. Nulli ergo sapienti dubium, tam Theodorum quam ejus successorem in Eboraco et ejus provincia primatum habuisse, qui toties in eisdem locis episcopos instituerunt et restituerunt, et quibus omnes, ut Beda testatur, manus dare consenserunt. Hucusque gentis nostrae fidem et ecclesiae primitias et antiquam seriem, venerabilis Beda commemorat. Verum Eboracenses velut ex aliqua paritate sibi non mediocriter arrogare videntur, quia videlicet Honorius papa inter Cantuariensem et Eboracensem episcopum ita convenire judicat, ut cum eorum alter ex hac vita transierit, qui superest alterum in loco defuncti debeat ordinare. Et quidem id ita constat hucusque fuisse servatum, quatenus videlicet quandocunque episcopus Eboracensis a Cantuariensi consecrandus erat, ubicunque juberet Cantuariensis, illuc Eboracensis consecrandus adiret; vel quandocunque Cantuariensis ab Eboracensi consecrandus erat, illuc consecraturus

adveniret, ubi Cantuariensis juberet. Non est igitur acclamanda parilitatis aequalitas, ubi tempore, primatu, cura, et beneficio totum jure vindicat alterius et facultas et investiturae illibata diuturnitas. Et ni fallor, nec historia nec memoria tenent Eboracenses, quod omnibus his contradicere valeant. Unde christianis auribus satis liquet, cujus temeritatis audacia est matri filiam velle rebellare, cujus semper ministerio religionis suae lac sumpsit et gratiam. Superbe igitur Eboracensis Cantuariensi subtrahere nititur, quod tanto merito priscae subjectionis debeatur. "Grave nimis est," inquit beatus Gregorius, "contra veterem usum sacerdotes sibi quicquam arripere. Religio christianae veritatis est, malle ubi decet humiliter subjici, quam superbe majoribus ubi non decet aequari." "Fuit," inquiunt, "ista subiectio quamdiu ecclesia Eboracensis fuit sine pallio". Revera, inquam, sicut in veteribus chronicis Anglorum invenitur, centum viginti quinque annis sine pallio perduravit. Non igitur temere debet praetermitti, quod tanto tempore potuit obtineri. Et si adeo meruit ecclesia Eboracensis per Cantuariensem enutrir, non sit tunc ingrata beneficio, sed eo magis humilis et obnoxia matris solatio. Pulorum crudelitas notari solet, qui post incrementum aetatis, intendunt jugulo matris. Et Dominus per prophetam, "Filios," inquit, "enutrivit et exaltavi, ipsi autem spreverunt me." Porro si restituto pallio aliquatenus meruit crescere, non tamen adeo, ut per se valeat existere. Quomodo namque metropolitanus vel archiepiscopus jure vocatur, cui nulla episcoporum provincia suffragatur. Habet, inquiunt, Lindisfarnensem, qui et Dunelmensem; habet Glasguensem. Excepto, inquam, interim hoc Normannorum tempore, fatemur plane, quia tempore priori nunquam Eboracensis archiepiscopus aut Lindisfarnensem suffraganeum habuit, aut Glasguensem. Sane dicant Eboracenses, quem unquam archiepiscopus Eboracensis episcopum instituit? quem unquam in provincia sua consecravit? Immo, si pace illorum dici potest, Ripensem et Hagustaldensem, quos ecclesia Cantuariensis instituit, ecclesia Eboracensis per terrenae potestatis surreptionem destituit. At vero Glasguensi breviter intimandum, quod est antiquorum Britonum episcopus, quos beatus pater Gregorius singulatim episcopo Cantuariensi subiectos fore decrevit. Cujus videlicet ecclesiae episcopus, sicut a majoribus natu illorum traditur, usque ad haec Normannorum tempora, vel ab episcopo Scotorum, vel Gualensium Britonum consecrari solebat. Caeterum de Lindisfarnensi, a quibus institui vel consecrari solebat, luce clarius supra ostensum est; sed de institutis antiquorum quid interim Eboracensibus sua interest providere. Invadant securi et dicant. Alii laboraverunt, nos autem in labores eorum introeamus. Lapidatus est Naboth, nullo impediante, possideamus vineam ejus. Esto tamen; habeat duos Eboracensis suffraganeos episcopos; quibus vel eorum altero defunctis qualiter alios canonice solus restituat, perspicuum non est: nisi forte cum voluerit uti libuerit, vel archiepiscopum Cantuariensem vel ejus provin-

ciales accersiri jubeat; quibus dicto citius adventantibus, suos Eboracensis instituat. Decernit, inquiunt, beatus Gregorius, ut episcopus Eboracensis duodecim episcopos ordinare debeat, qui suae postmodum subjaceant ditioni. Habeat, inquam, dominus Eboracensis vel duodecim, vel tredecim, vel quot ipse creavit episcopos, et consecravit. Illos saltem Cantuariensi benigne dimittat, quos Cantuariensis instituit, et diu sine calumniarum retractatione obtinuit. Quid enim, inquiunt, restituto pallio neminem archiepiscopus Eboracensis suffraganeum habuit? si habuit, inquam, ostendant vel per veritatis historiam, vel per testimoniorum memoriam usque ad haec Normannorum tempora alicujus episcopi suam investituram. Denique Alcuinus, qui et Albinus, famosissimus et antiquus Caroli imperatoris magister, ad Adelardum, archiepiscopum Cantuariensem, scribens, inter caetera sic dicit: "Ecclesiastica dignitas ubique exaltetur, sanctaque sedes, quae prima fuit in fide, prima sit in sanctitate et honore. Quae quidem partim discissa est non rationabili, ut videtur, consideratione, sed quadam potestatis cupiditate. Quodsi fieri posset ut pacifice adunetur, et scissio resarciatur, bonum videtur hoc fieri cum consilio omnium sacerdotum Christi; ita tunc ut ille pallio diebus suis non exuatur, licet ordinatio episcoporum ad sanctam et primam sedem recurat." Testatur etiam Alcuinus in eadem epistola, quia per invasores regni haec ecclesiae discissio, et praedicta pallii restitutio provenit. Nam et Leo papa, quo invasore id usurpatum est, insinuat scribens ad Coenwlfum, regem Merciorum, qui sunt populi Anglorum: "De epistola," inquit, "quam Aethelardus reverendissimus et sanctissimus nobis emisit, quemadmodum poposcit vestra excellentia, sicut decebat, sanctitati ejus enucleatus reddidimus responsum, quia nos de clerico illo apostata, qui ascenderat in regnum, similem deputantes Juliano, depravato, et anathematizantes abjicimus, quatenus eum a nequissimo expellamus regno, et de salute animae illius procuremus. Nam pro hujusmodi valde laudavimus fratrem nostrum praefatum archiepiscopum, quia pro fide orthodoxa animam suam posuit." Ecce antiquo et haecenus illibato more Roma Cantuariam pro defensione fidei orthodoxae beatificat, invasorem regni, et apostatam notat, quo auctore contra ecclesiae Cantuariensis debitam honestatem, alter, qui non debebat, palliatur. Ecce alterius et longinqui imperii magister jam per seculum usitato nomine primam sedem appellat, et manente pallio, ordinationem episcoporum ad primam sedem recurrere debere judicat, quam in fine seculorum contra veterem et illebatum usum, nova temeritate ecclesia Eboracensis exhaeredare festinat. O mira et inaudita perversitas! si plus valeat usurpatae temeritatis audacia, quam diuturnae et inconcussae veritatis fida memoria. Contra hujusmodi Leo papa sic scribit: "Nec mos nec noviter introducta consuetudo fuit ecclesiae nostrae, contra antiqua statuta nova vel inusitata praesumere; sicut ex veterum historiarum auctoritate didicimus, credimus propter quod et loquimur." Haec fuit toto Anglorum tempore ecclesiae Can-

tuariensis prima excellentia, O beatissime et unice colende pater! Caeterum toto hoc Normannorum tempore qualiter inter Cantuarienses et Eboracenses convenerit, praesens et viva memoria declarabit. Siquidem a Normannis Anglia debellata, et, sicut ante dictum est, Stigando deposto, cum vacaret ecclesia Cantuariensis, electus est in archiepiscopum Lanfrancus, abbas Cado-
mensis; vir reverendissimus, et omnis tam divinae quam secularis philosophiae peritissimus, et totius Latinitatis magister doctissimus. Qui consecratus in sede propria a suis, invitavit electum Eboracensem, virum honestae castitatis et bene literatum, Thomam nomine, quatenus ad primam sedem Cantuariensem consecrandus adveniret. Venit, et profiteri monitus primo distulit. Tandem post haec professus consecratus est. Interea Romam ambo veniunt, et apud Alexandrum papam de palliis morem gerunt. Fortassis arrogantiae videretur edicere, quanta tunc reverentia Lanfranco apud sedem apostolicam asurgitur, vel quanta subjectione Lanfrancus omnibus diebus suis apostolicae majestatis imperium prosequitur. Acceptis itaque palliis, Thomas de appetita et accepta professione coram papa calumniam movet, et Lanfrancus pro loco et tempore ecclesiae suae privilegia exhibet. At vero dominus papa bona deliberatione praecepit, quatenus uterque revertatur ad propria, et collectis in unum majoribus natu, tam episcopis quam nobilibus Britanniae, illorum memoria et veterum historiarum testimonio tanta discissio terminetur. Igitur peractis his, nihil aliud diffiniri potuit, quam quod ecclesiarum prisca consuetudo, sicut praefati sumus, et tenuit et instituit. Quocirca Thomas sibi haecenus incognitam rerum veritatem edoctus, et humiliter veniam petens, Lanfranco et primae sedi reconciliatur. Eo sane reconciliationis tempore quaecunque in posterum suboriri poterat altercationis occasio, removetur, et tunc primum Eboracensium metropolitanus ecclesiae Lindisfarnensis episcopus, Lanfranco concedente, suffraganeus adhibetur. Ita duntaxat, quatenus in posterum de facienda professione scrupulositas nulla remaneret, et Cantuariarum prima sedes in sui primatus honore pristino perduraret. Unde et Alexander papa inter alia, quae Lanfranco mittebat, ita scribit: "Accepimus," inquit, "a quibusdam venientibus de vestris partibus ad limina sanctorum apostolorum Petri et Pauli, quod quidam clerici associato sibi terrenae potestatis, laicorum videlicet, consilio, diabolico spiritu repleti, moliuntur de ecclesia sancti salvatoris in Dorobernia, quae est metropolis totius Britanniae, monachos expellere, et clericos inibi statuere." Igitur Thomas Eboracensis tres viritim sibi succedentes episcopos, quorum unus hodieque superest, in Lindisfarnensi ecclesia consecravit. Nec tamen in urbe sua, quippe solus non poterat, sed ubi ecclesia Cantuariensis in provincia sua concedebat, et episcoporum suorum solatia exhibebat. Post haec Lanfrancus in senectute bona defungitur, et in locum ejus beatae memoriae Anselmus, Beccensis abbas, eligitur; cujus vitam virtutibus et miraculis gloriosam spiritualis et incomparabilis sapientiae quidam divinus splendor

illuminavit. Hunc Thomas Eboracensis in Doro-
bernia metropoli sua ordinaturus et venit, et
totius Britanniae primatem consecravit; qui cu-
jus obedientiae et humilitatis et fidei erga sedem
apostolicam fuerit, testantur persecutiones, exi-
lia, et pericula, quae, sicut pene totus mundus
agnovit, pro libertate Romanae ecclesiae patien-
ter sustinuit. Quem quidem cum Willielmus
junior, rex Anglorum crudelissimus, ad abne-
gandum Urbanum papam illum coegisset, solus
pene cum ecclesia sua in tota Anglia Romani
nominis splendorem non foedavit. Quapropter
inter alia, quae passus est, etiam ille dominus
Thomas Eboracensis nec Deum timens, nec
Romanae majestatis fidem reverens, christiano
et sancto viro jussu quidem praedicti regis ne-
fando ore fraternitatem abnegavit. Quo tandem
defuncto, in locum ejus quidam Gerardus suc-
cedit, de cujuse lectione, vita, moribus, et miser-
rimo obitu melius est filere, quam quicquam,
quod christianae pietatis aures offendat, enarrare.
Interea sedes apostolica de investituris ecclesia-
rum cum rege Anglorum constanter actitabat.
Unde et bonae memoriae Paschalis papa scribens
ad Anselmum archiepiscopum, cum provida
deliberatione non debere per manus laicorum
investituras ecclesiarum dari decrevisset, postea
sic infert: "Haec ita doceas," inquit, "sicut
tuo scis primatui expedire, quem profecto fra-
ternitati tuae ita plenum et integrum confirma-
mus, sicut a tuis constat praedecessoribus fuisse
possessum." De cujus primatus confirmatione
item Paschalis Anselmo sic: "Quondam," inquit,
"in literis ab apostolica sede tibi directis, Can-
tuariensis ecclesiae primatum ita tibi plenum
concessimus, sicut a tuis constat praedecessori-
bus fuisse possessum. Nunc autem petitioni-
bus tuis annuentes, tam tibi, quam tuis legitimis
successoribus eundem primatum, et quicquid
dignitatis seu potestatis eidem sanctae Cantuari-
ensi seu Dorobernensi ecclesiae pertinere cogno-
scitur, literis praesentibus confirmamus." Porro
Gerardus accepto pallio de Roma Britanniam
veniens, contra decretum domini papae, pro
voluntate regis, graviter mentitus est. In ea
namque fide, qua vivere episcopus debet, jura-
vit, quia contra decretum suum dominus papa
regi Anglorum investituras ecclesiarum concessis-
set. Qua de re epistolae vel Anselmi ad Pascha-
lem, vel Paschalis ad Anselmum habentur. Haec
et alia his similia Gerardus Eboracensis contra
Romanam ecclesiam attemptare praesumebat,
dum Anselmus Cantuariensis pro illa persecutio-
nes et exilia libenter pati non formidabat. Vae
peccatis meis quibus ad malum imputatur, quic-
quid praedecessores mei optime meruerunt, et
dominus Thurstanus Eboracensis sola nostrae
partis injuria redimit, quicquid praedecessores
ejus male gesserunt. Vel si illi imputari non
debet praedecessorum suorum culpa, mihi pro-
desse non debet praedecessorum meorum vir-
tus et justitia. Quia etsi peccata Radulphi
tanta sunt, ut pati talia debeat; Augustini, Theo-
dori, Lanfranci et Anselmi peccata nulla sunt,
ut novissimis temporibus pati ista mereantur.
Porro Gerardus cum Anselmo de facienda pro-
fessione data fide jurasset, fallaci tamen ut erat

animo, profiteri distulit. Quippe se interim
erga regem in via sua prosperari, et domi-
num Anselmum in via Dei et fide sedis a-
postolicae cernebat injuriis et odiis hominum
affligi. Tum Gerardo bonae memoriae Pascha-
lis ita scribit: "Quoniam," inquit, "prave
adversus nos, immo contra matrem tuam san-
ctam Romanam ecclesiam te non ignoremus e-
gisse, praesentibus tamen literis tibi mandamus,
ut professionem tuam venerabili fratri nostro
Anselmo, Cantuariensi archiepiscopo, facere non
negligas. Audivimus enim quondam praede-
cessorem tuum ex hac eadem re contentionem
movisse, et cum in praesentia domini Alexandri
secundi papae ventilata esset, ex praecepto ejus
diffinitione habita, post varias quaestiones Lan-
franco praedecessori suo et successoribus suis ean-
dem professionem fecisse. Unde et nos quod
tunc temporis diffinitum est, volumus, auctore
Deo, firmum illibatumque servari." Interea
Gerardus Eboracensis miserrima et subita morte
defungitur, et in locum ejus vir valde castus et
bene literatus Thomas junior subrogatur. Qui
non longe posthaec, defuncto in pace christia-
nissimo viro Anselmo archiepiscopo, professus
sanctae et primae ecclesiae Cantuariensi, conse-
cratus est in Lundonia ab ejus urbis episcopo.
Is itaque quendam Britonem Glasguensi eccle-
siae ordinavit episcopum, quae jam pene prae-
ter memoriam non habuerat episcopi solatium.
De quo episcopo sciendum, quia, sicut prae-
dictum est, si antiquorum Britonum episcopus est,
secundum beati patris Gregorii decreta Cantua-
riensis ecclesiae suffraganeus est. Quodsi forte
propter provinciarum viciniam, licet mutato et
loco et populo, idem Pictorum episcopus debet
putari, nihilominus ecclesiae Cantuariensi suffra-
gatur, utpote institutus et creatus a Theodoro
archiepiscopo, sicut Beda testatur. Verunta-
men sicut in gestis sanctorum virorum Colum-
bae, videlicet presbyteri, et abbatis, qui, Beda
referente, ante adventum beati Augustini in Bri-
tannia primus Scotorum et Pictorum populis
Christum praedicavit, et venerabilis Cantugerni
episcopi, qui primus Glasguensi ecclesiae prae-
fuit, invenitur, non iste est Candidae Casae epi-
scopus, quem Theodorus instituit, sed unus de
illis antiquis Britanniarum episcopis fuit, quos,
sicut saepe dictum est, singulatim beatus Gre-
gorius ecclesiae Cantuariensi subjugavit. Haec
est igitur Cantuariensis et Eboracensis ecclesia-
rum priscae consuetudinis institutio, quam non
momentaneo et novo ritu, sed per quadringen-
tos, et eo amplius annos illibato more sancto-
rum patrum acceptavit, et facultas et christiana
simplicitatis cauta dispensatio, O beatissime pa-
pa, et unice colende pater. Hoc est, hoc est,
quod requirit ecclesia Cantuariensis, quod non
extorquetur impetu superbiae, sed debetur offi-
cio christianitatis et obedientiae. Equidem ju-
stitiae fas est, non culpa vehementiae, sacerdo-
tes non segniter vindicare, quicquid ecclesiae
suae postulat et usus libertatis, et privilegium gra-
tiae. Unde et Augustinus ad Simplicianum li-
bro primo, "Quis non videat," inquit, "ini-
quitatis neminem argui posse, qui quod sibi de-
betur exegerit, nec eum certe, qui quod ei de-
betur

betur donare noluerit." Et quis, inquam, ore sobrio dominum Eboracensem reprehendat, quasi acceptae calamitatis et contumeliae, si primae sedi et sanctae Cantuariensi ecclesiae solvere velit, quicquid olim dignum fuisse deprehenditur, et diuturnitate consuetudinis et merito iustitiae. Unde et concilio Toletano undecimo capitulo, unusquisque, qui ad gradus ecclesiasticos est accessurus, non ante honoris consecrationem accipiat, quam placiti sui innodationem promittat. Et certe Radulphus peccator non merito arguendus est alicujus infamiae, quippe qui christianae fidei vinculo detinetur, quatenus ecclesiae suae, cujus licet indigne suscepit regimina, non debeat excellentiam libertatis subvertere, quam tanto tempore tot praedecessores ejus sanctissimi et sapientissimi viri voluerunt et potuerunt obtinere. Solent enim Romani pontifices de observandis indeclinabiliter decretis antecessorum suorum ante consecrationem suam profiteri, et mihi quisquam audeat imponere, quatenus ecclesiae meae privilegia debeam evacuare. Quodsi forte alicujus occasionis articulo tantum nefas praesumam attingere, certum est, quod spiritalis reus ero adulterii, quia primam fidem irritam feci. Hinc profecto beatus Gregorius scribit ita: "Grave nimis," inquit, "et contra sacerdotale constat esse propositum, velle cujusquam ecclesiae privilegia olim indulta confundere." Quod autem nec ipsi summo pontifici liceat sanctorum patrum traditionibus contraire, Zosimus papa sic testatur: "Contra statuta," inquit, "patrum aliquid concedere aut mutare, nec hujus quidem sedis potest auctoritas." Viderit igitur apostolicae sedis summa prudentia, quanta benevolentia veritatis digni sunt, quorum astutia et delatione vestra adversum nos ingratitude convaluit, quatenus de consecratione domini mei Eboracensis episcopi dignaretur incipere, quod nemo per tot tempora praedecessorum vestrorum consuevit, vel saltem inchoavit. Et avertat Deus ne majestati vestrae surrepat illorum invidia, qui malevole dicunt Cantuariam contra nos transgredi, quia juxta paternarum institutionum terminos juste exigit legitimam subjectionem Eboracensis episcopi. Errant, inquam, quia hoc Cantuaria meruit, hoc, salva benevolentia Romanae sedis excellentiae, non contra Petrum, sed cum Petro et sub Petro multis millibus dierum tenuit; hoc priscae consuetudinis investitura, et antiquitatis veneranda majestas instituit. Et ut interim beati Gregorii utamur verbis, "Quia cunctis liquet unde Britanniarum regionibus fides sancta prodierit, cum priscae consuetudinem sedis apostolicae ecclesiae Cantuariensis humilitas repetit, quid aliud quam bona soboles ad sinum matris recurrit?" Ravennas olim episcopus, in tempore beati Gregorii de usu pallii in solennibus litanis ecclesiae suae priscae consuetudinem solo testium juramento comprobavit; nobis nec veritatis historia, nec apostolicae sedis data privilegia, nec tantae diuturnitatis investitura prodesse sufficiet. Admonitus, inquit, ad dominum papam cum prope esset, venire nolui. Venire, inquam, nolui, quia non potui. Novit Deus, qui me voluntate sua corripuit, quia pas-

sionis meae molestia tantae majestatis tumultum, et terrorem sustinere non potuit. Denique infirmitas non habet legem. Quantumcunque igitur velit, lapidabit me domini mei Eboracensis episcopi et suorum violentia certe, non dabo vineam meam, nec vendam haereditatem patrum meorum. Habeamus, inquit, veritatis et opportunitatis indicium, facile est ostendere, quod nihil debemus Cantuariae, nisi quod omnis ecclesia omni ecclesiae. Totam illorum, inquam, de qua gloriantur facilitatem, superius exposuimus, O serenissime domine et reverendissime pater! Quae tamen illorum facultas quantacunque sit, hic jure ventilanda esset, ubi antiquitatis historiae, ubi veterum chronica habentur, ubi provinciae et provinciarum singula loca dignosci, et praesens testium memoria potest adhiberi. Et quidem in secularibus judiciis solent minores potestates cum suis inferioribus quaecunque inter se discrepare videntur, in curia tractare, nec antea majoris potestatis curiae praesentari, quam iustitiae veritatem in sua deprehendantur violasse. Nec judicatur ibi debere quemquam subire iudicium, donec investitur, unde sine iudicio passus est spoliari. Qua in re nec sacri canones dissentire videntur, qui etiam ad veritatis diffinitionem triginta vel quadraginta annorum investituram in rebus ecclesiasticis satis esse testantur. Et quid de hominibus jactare conamur, cum inter Deum et ecclesiarum potestates ista sit habitudo, ut quicquid earum iudicio in curia religionis ecclesiasticae fuerit solum, in caelo solum credatur, et quod hic fuerit ligatum, ibi etiam ligatum teneatur. Nihil ergo indignum excellentiae vestrae, si ecclesia Cantuariensis, quae, sicut notum est, de pietate apostolicae sedis fidei primordia, lucra virtutis, et religionis accipit incrementa; in christiana fide mereatur intra curiam provinciae suae obtinere, quod tanto tempore praedecessorum vestrorum legitima voluntate potuit habuisse. Neque dominus Eboracensis pace vestra indignetur reddere sanctae Cantuariensi ecclesiae, quod ab antecessoribus suis redditum est, humiliter intendens, et in mente cum propheta ita revolvens: "Neque melior sum quam patres mei." Memineritque sapienter quia discernit Christus reges super columbam, et "Maledictus omnis, qui facit opus Dei fraudulenter." Sapiatque quorum caput est, qui dixit in corde suo, ascendam super altitudinem nubium, et similis ero altissimo. Nullius rem concupiscimus aut invadimus; terminos, quos posuerunt patres nostri, juste vindicamus. Manus dationem, subjectionem, et professionem Eboracensis ecclesiae semper ecclesia Cantuariensis obtinuit; idem requirimus, quia ita investitam reperimus. Quocirca viderit sanctae sedis apostolicae summa iustitia, si spoliari debet per subreptionem unius hominis, quod potuit haberi per spatium tanti temporis. Mementote, quod pace vestra dixerim, quid apostolus dicat: "Patres," inquit, "nolite provocare ad iracundiam filios vestros." Et propter Deum providete, ne super nos obvenerit, quod ipsa veritas clamat: "Tradentur filii a parentibus." Neque vero quisquam sapiens et benevolus iustum esse fateatur, ut quoties ab aliquo

quo juris nostri suffraganeo provocamur, toties Romanae majestatis curiam adeamus. Denique sanctitatis et justitiae vestrae celsitudinem appellamus, quatenus ecclesiae nostrae terminos, quos posuerunt patres vestri, firmos et integros observetis, quatenus more suo ecclesia Cantuariensis totius bonae voluntatis vestrae sequatur imperium et optimum principatum. Quod si vobis utile nec onerosum videtur, potestis et debetis de cardinalibus vestris, et de Galliarum episcopis, quos volueritis, huc transmittere, in

quorum praesentia sapienter astruatur, si ita fuit primatus ecclesiae nostrae, sicut praelocuti sumus, necne, vel si quicquam habeant Eboracenses, quod contra haec omnia certum valeant approbare. Iterum atque iterum majestatem vestram appellamus, ne in diebus novissimis sanctae Cantuariensis ecclesiae bonam fidem, et erga beati Petri summam et primam sedem optimam obedientiam despiciatis. Valeat in Christo sanctitas vestra, O beatissime papa et unice colende pater.

Papae Rom.
CALLIXT. II 4.

Archiep. Cantuar.
RADULPH. 8.

Anno Christi
1122.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 23.

Synodus Glocestrensis. Ex Gervasii Act. pontif. Cantuar. p. 1662. apud hist. Angl. scriptores x.

SECUNDO non. Februarii factus est conventus episcoporum, abbatum, ac procerum ex praecepto regis apud Glocestriam pro substituendo pontifice in locum defuncti. Jussu quoque regis quidam ex monachis Cantuariensibus venerunt illuc patrem sibi electuri, sive suscepturi. Verum dum sui ordinis personam juxta morem a tempore beati Augustini ecclesiae Cantuariensis servatum monachi expeterent, et episcopos omnes eo quod clerici erant, in hoc sibi penitus infestos haberent, regis pedibus prostrati petierunt lachrymosa voce, ne insuetae professionis hominem contra morem antiquum sibi sineret

praeponi, cum tot in Anglia monachos haberet et abbates. Ad haec episcopi conturbati nulla ratione praebere potuerunt assensum. Petierunt inducias monachi, ut super hiis conventum Cant. et episcopum Roffensem, qui ibidem non erat propter suam, quam habebat infirmitatem [consulerent.] Repulsi sunt etiam ab hac petitione. Dixerunt enim episcopi eos ab ecclesia perpetuo eliminandos utpote transgressores et contemptores. Rex, inquiunt episcopi, dominus est, nec vestrum est in aliquo suae contradicere voluntati.

Eadmeri epistola Alexandro, regi Scotorum, causam exponens quare episcopatum in Scotia recusavit acceptare. Ex Eadmer. Hist. Nov. lib. vi. fol. 139.

ALEXANDRO, illustri regi Scotorum, Eadmerus, quondam electus episcopus Scotiae, salutem et servitium. Pro benigna voluntate, quam se erga me vestra excellentia olim habuisse monstrare dignata est, gratias, quas possum, vobis exsolvo. Et quidem benignitatis vestrae non meritorum meorum fuisse non nescio, quod praetermissis innumeris, quos et vitae probitas, et sapientiae atque prudentiae illustrabat auctoritas, me in episcopatum elegistis, et regno vestro in iis, quae Dei sunt, praeesse voluistis. Reddat vobis omnipotens Deus pro tam bona voluntate illud praemium, quod bona voluntas meretur apud eum. Et hoc utique orat quotidie, et desiderat anima mea. Quod autem res alium, quam propositi communis tenor extiterit, eventum sortita est, Dei dispositioni, quam penetrare vel subterfugere nemo potest, ascribendum fore non dubito. Quid tamen ex discessu meo a pontificatu didicerim, si facultas mihi daretur secretius vobis loquendi, sanctae fidei vestrae notificarem. Licet enim corpore a vobis discefferim, noveritis tamen pro certo, quod fidem, quam vobis debeo, Deo juvante, non violabo. Unde vestrum et regni honorem in quibuscunque potero, si non spreveritis, fideliter quaeram, ipso teste, qui conscientiae meae solus et verus inspector est. Nec haec dico, quod multum desiderem in regno vestro episcopari, sed tamen malle dignitatem terrae vestrae augeri, quam minorari. Praeterea nove-

rit beatitudo vestra, quod omnes, qui audiunt, qualiter electus, susceptus, et pontificatu saisisus, et loco pontificis substitutus fui, una sententia asserunt, nec me juste potuisse episcopatum dimittere, nec alium, me vivente, juxta legem Domini substitui posse. Nec enim vir uxorem suam, aut uxor virum, ut alii nubat, dimittere legaliter potest. Sed fortassis dicitis, tu dimisisti; dimisi quidem, sed, quod cum pace vestra dicatur, illata vi, cui contraire nequivi. Cum enim perpes discordia et interminabiles inimicitiae mihi ex vestra parte per eos, quos vobis familiares esse sciebam, intenderentur, nisi episcopatui funditus cederem, et his, vester habitus circa me et dissaissio, qua me bis rebus ad pontificatum pertinentibus, sine lege et iudicio spoliastis, attestarentur, necessario dimisi, quod ablatum retinere non potui. Sed de istis epistolari brevitate disquiri commode non valet. Quamobrem, omisissis istis, breviter suggero, quia, si in pace vestra permittitis, et opem, ut vestram regalem sublimitatem decet, ferre volueritis, ut ad vos honorifice redeam, ad explendum apud vos servitium Dei, et vestrum, secundum voluntatem Dei conabor iter aggredi, et in omnibus voluntati vestrae parere, nisi, quod absit, videar voluntati Dei resistere. Quod si amplecti minime vultis, ultra non possum. Deo causam ecclesiae suae committo: ipse videat, ipse dispenset, ipse, quod quisque meretur, in hoc suo negotio cuique reddat. Ego liberavi,

ut

ut aestimo, animam meam; ego, uti debui, coram eo exposui causam meam, paratus in omnibus sequi voluntatem suam. Ne tamen putetis me in aliquo velle quicquam derogare libertati vel dignitati regni Scotorum, securum vos esse volo, quia quod a me petiistis, et ego tunc quidem acquiescere nolui, aestimans aliud quam secundum quod postmodum didici aestimare debebam, de rege scilicet Anglorum, de pontifice Cantuariorum, et de benedictione sacerdotali, si hucusque persistitis in sententia vestra, me amplius contradictorem non habetis, nec illa me a servitio Dei, et amore vestro, quin quod volueritis faciam, ullo modo divellent; tantummodo alia, quae pontificis sancti Andreae jure competunt, mihi liceat cum vestra bona voluntate administrare. Haec olim vobis insinuassem, sed quia rumor quaque discurrebat, vos in Angliam,

postposita omni ambiguitate, tunc vel tunc, aut certe tunc venturum, scribere distuli, quod magis optabam secreto vobis affatu declarare. Sive igitur ista suscipiatis, sive altiori consilio postponatis, ego, quod mea refert, pura et simplici conscientia feci, ipso cuncta inspiciente, et examinante, qui novit quid cuique redditurus aequo moderamine sit. Quoniam ergo in manu ejus sunt etiam corda omnium regum, intimo corde rogo, ut ipse cor vestrum, et actus vestros ad se sua gratia dirigat, quatenus et ecclesia sua, quae in regno vestro peregrinatur, vestra ope in sancta conversatione de die in diem proficiat, et animae vestrae post hanc vitam beatitudinis aeternae merces exinde proveniat. Amen. Quid de istis, excellentiae vestrae placeat, benigne quaeso mihi fideli vestro literis suis notificare dignetur. Vale.

Papae Rom.
CALLIXT. II. 4.

Archiep. Cantuar.
RADULPH. 8.

Anno Christi
1122.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 23.

Radulphi, Cantuar. archiepiscopi, literae Alexandro, regi Scotorum, rogantis ut Eadmerum ad episcopatum in Scotia revocet. Ex Eadm. Hist. Nov. l. vi. p. 140.

ALEXANDRO, illustri regi Scotorum, Radulphus, Cantuariensis ecclesiae minister, et fratrum conventus, Domino Christo in ea deserviens, per illum in terra regnare, cui famulatur omnis militia caelestis. Novit prudentia vestra, charissime domine, quanto tempore sedes episcopalis, quae in patria vestra praecipua habetur, suo caruerit pastore, quae proculdubio quanto fuerit suo destituta vigore, tanto deterius subditorum ruina inde proveniet. Unde hortamur strenuitatem vestram, quam divina propitiatio inter alios reges ita absque notabili reprehensione hucusque honoravit, ut ab omnibus laudabilis habeatur, quatenus tanto religionis detrimento finem dantes, pastorem, quem vos canonice elegistis, et nos legaliter ad vos misimus, ad sedem suam ex bona voluntate vestra revocetis. Et cum nec in vobis nec in ipso culpa pateat, quare hoc digne fieri non debeat,

ex patrum auctoritate non intelligimus, qualiter, isto vivente, alium, memorata ecclesia vestra possit fortiri episcopum; quia sponsa Dei, suo superstite, ne fiat adultera, nisi legalem omnem contemnit maritum. Quapropter quomodocunque hactenus, hoc dilatum fuerit, virum, sicut speramus, vobis utilem, et in lege Dei a pueritia nobiliter instructum, in primum dilectionis vestrae gradum, et in officium sibi injectum, pro vestra gloria revocate. Deus pacis et dilectionis, a quo omne bonum consilium procedit, sit semper vobiscum. Quid vobis videatur de iis, quae vobis mandamus, nobis precamur rescribi facite. Valeat dilectio vestra cum domina regina uxore vestra, et cum omnibus, qui ea, quae justa sunt, volunt, et vos diligunt, gloriose domine, et honorandae sanctae matris ecclesiae fili. Amen.

Papae Rom.
CALLIXT. II. 6.

Archiep. Cantuar.
GUILIELM. 2.

Anno Christi
1124.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 25.

Edictum regis Henrici I. de viduatis ecclesiis. Ex Chron. abb. de Bello, citante Spelmanno.

ANNO itaque incarnationis Deificae MCXXIV. generale domini regis Henrici per fines totius Angliae, ad purificationem sanctae Dei genitricis Mariae, divulgatur edictum, ut quaecunque pastoribus viduatae fuissent ecclesiae, sibi met prospicientes, regis in transmarinis partibus praesentiam adirent ad suscipiendos praelatos per idoneos legatos. Tunc ecclesiae de Bello

prior, Hildewardus nomine, cum tribus ejusdem monasterii monachis mare transiens regem adiit, concioneque facta rex consilio usus archiepiscopi Cantuar. Willielmi, necnon et episcopi Cice-strensis Seifredi, qui tunc ad episcopatum Cice-strensem electus fuerat, ecclesiae de Bello monachum Cantuar. quendam Warnerum nomine, abbatem delegavit.

Papae Rom.
HONORII II. 1.Archiep. Cantuar.
GUILIELM. 3.Anno Christi
1125.Reg. Angliae
HENRIC. I. 26.

Bulla Honorii papae II. Alexandro, episcopo Lincolnensi privilegia confirmans ejusdem ecclesiae. Ex MS. dom. archiep. Cantuar. fol. 169. b.

HONORIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Alexandro, Lincolnensi episcopo, ejusque successoribus legitime promovendis, inperpetuum. Pia et diligens maternas cura sollicitudinis teneros filios consuevit dulciter educare, et adultis, unde sustentari valeant, facaciter providere. Proportionaliter itaque sancta Romana ecclesia in fide Petri fundata omnium ecclesiarum obtinet principatum, parvulos et imbecilles lacte sapientiae suae nutrit, proventis autem et devotis profundioris scientiae pabula subministrat, et ut liberius divinis vacare possint obsequiis, apostolicae sedis munimine ab hostium incursione defendit. Hac igitur induciti ratione, Lincolnensem ecclesiam, cui, Deo auctore, dilecte in Domino frater Alexander episcopo, praefides, sub apostolicae sedis tutelam excipimus, et contra pravorum hominum molestiam, auctoritate ejus, defensione et privilegio communimus. Bona ergo et possessiones, quas iuste et legitime possidet, vel infuturum, largiente Domino, canonice poterit adipisci, firma tibi, tuisque successoribus, et per vos ecclesiae Lincolnensi et illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus nominibus annotanda. Videlicet in civitate Lincolniae burgum quod vocatur Willington, Hundegatam, ecclesiam Omnium Sanctorum Netelham, Ludam, Stou, Noritonam, Newercam, Slafor, Lidentonam, Spaldewic, Buchendenam, manerium situm juxta Legrecestam civitatem, Chilesbei, Eroposeiam,

Banebiriam, Tamam, Nudentonam, Dorchesteriam, Woburnam, abbatiam de Egenesham, cum omnium supradictorum pertinentiis, parochiam episcopalem Lindesiam, Nicholafira, Leecestrafira, Hamtonafira, Buchinghamfira, Oxinafordfira, Huntendonafira, Herefordfira pars. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum clerico vel laico liceat praefatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur usibus ecclesiasticis profutura. Si quae igitur ecclesiastica secularisve persona hanc nostrae constitutionis paginam sciens contra eam temere temptaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini et redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco iura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonae actionis percipiant, et apud districtum iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen, Amen. Datum Laterani per manum Almerici, S. R. E. diaconi card. et cancellarii, 3. cal. Februarii, indictione iv. incarnationis dominicae mxxv. pontificatus autem domini Honorii papae secundi anno i.

Papae Rom.
HONORII II. 2.Archiep. Cantuar.
GUILIELM. 4.Anno Christi
1126.Reg. Angliae
HENRIC. I. 27.

Concilium Londinense*. Ex Sim. Dunelm. Hist. in ann.

ANNO Domini mxxv. Johannes Cremenfis, accepta ab apostolico super Britanniam legatione, cum diu in Normannia retentus esset, a rege tandem permissus in Angliam transvehitur, et ab ecclesiis honorifice accipitur, juxta quod ipse commendatitias in hoc ipsum ad illas ab apostolico acceperat literas, quarum inferius exemplaria hic ponuntur:

HONORIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Johanni, presbytero cardinali, apostolicae sedis legato, salutem et apostolicam benedictionem. Quemadmodum bonorum filiorum est subiecta devotionis humilitate patribus obedire, ita

patrum interest benignae charitatis affectu filiis providere. Curam igitur et sollicitudinem tibi a praedecessore nostro felicitis memoriae, papa Calixto II. in Angliae regno commissam providentiae dilectionis tuae committimus. Obsecramus autem in Domino, ut tanquam sapiens et discretus Romanae ecclesiae filius, quae ad honorem Dei et sedis apostolicae pertinent honestatem, studiosius opereris. Data Laterani idibus Aprilis.

Sunt praeterea in historia Simeonis Dunelm. aliae duae epistolae Honorii papae; una est ad episcopos Angliae, altera ad regem Scotiae.

* Vide Binium tom. III. part. ii. p. 469. ubi e Florentii Wigornensis continuatore (sub anno mxxv. pag. 499.) hujus concilii rationem atque canones promulgavit. Gravem etiam Matthaeo Paris. ignominiam impingit, quod proditam de libidine cardinalis Cremenfis narrationem ipse etiam exaggeret; defensionem, quam texuit Baronius, fufius apponens. Haec clar. SPELM.

Vir ille doctissimus duas bullas ac summonitionem ad concilium hoc Londinense ex MS. Landaven. ecclesiae praeposuit actis sive canonibus in ea synodo stabilitis; cui nos manum damus, addentes tertiam bullam ex archivis Eboracensibus, quam secunda respicere videtur.

HONORIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis fratribus et filiis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, proceribus, et caeteris, tam clericis quam laicis, per Angliam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Quamvis in extremis terrarum positi sitis, ad Petri tamen apostoli curam christianae fidei vos facit universalitas pertinere; cum enim Petro dictum est, "Pasce oves meas, pasce agnos meos," profecto nulla ovium, nullus agnorum exceptus est ad Christi consortium pertinentium, qui non Petri commissus sit pastioni. Speciali praeter hoc forte regnum Angliae B. Petro et Rom. ecclesiae pertinere, sanctissimi patris nostri Gregorii papae auctoritas, et B. Augustini praedicatio manifestat. Hoc igitur dispositionis debito provocamur, vobis longe positis sollicitiore diligentia providere. Quamobrem christianum filium nostrum Johannem, cardinalem S. Romanae ecclesiae sacerdotem, in partem nostrae sollicitudinis evocantes, vices ei nostras in partibus vestris commisimus. Qui nimirum de ecclesiarum correctione ac stabilitate, de religionis augmento, et de caeteris, quae probanda vel improbanda visa fuerint, cum vestrae dilectionis auxilio cooperantibus sanctorum apostolorum patrocinis pertractabit. Rogamus ergo vos, et monemus, atque praecipimus, ut eum tanquam S. Petri vicarium reverenter suscipiatis, humiliter audiat, atque ad ipsius vocationem synodales cum eo conventus solenniter celebretis, quatenus per ipsius et vestram industriam in regno vestro, quae corrigenda sunt, corrigantur, quae firmanda sunt, Sancto inspirante Spiritu, firmentur. Data Laterani 2. idibus Aprilis.

Super Scotiae quoque regnum idem Johannes legatus suscepit officium, apostolico super hoc regi ipsius gentis has literas mittente:

HONORIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio David, illustri Scotorum regi, salutem et apostolicam benedictionem. Oportet devotos et humiles beati Petri discipulos, quae ad honorem S. Romanae ecclesiae spectare cognoverint attentius operari. Unde nobilitati tuae rogando mandamus, ut dilectum filium nostrum Johannem cardinalem, cui vices nostras in partibus illis commisimus reverenter suscipias, et honores; episcopos etiam terrae tuae, cum ab eo vocati fuerint, ad concilium suum facies convenire. Controversiam, quae inter Thurstanum, Eboracensem archiepiscopum, et episcopos terrae tuae diu agitata est, eidem legato nostro diligentius indagandam discutiendamque commitimus. Finale vero sententiam apostolicae sedis iudicio reservamus. Dat. Laterani idibus Aprilis.

Bulla papae Honorii II. Thurstano, Ebor. archiep. privilegia nonnulla concedens ecclesiae Eboracensi. Ex reg. Grenefeld, arch. Ebor. fol. 46.

HONORIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Thurstano, Eboracensi archiepiscopo, ejusque successoribus canonice promo-

vendis inperpetuum. In eminenti apostolicae sedis specula, disponente Domino, constituti, ex injuncto nobis apostolatus officio fratres nostros episcopos intima charitate diligere, et ecclesiis sibi a Deo commissis suam debemus justitiam conservare, pro ipsarum quoque volumus statu satagere, atque earum quieti et utilitate salubriter, auxiliante Domino, providere. Ideoque charissime frater Thurstane, archiepiscope, tibi tuisque successoribus, et per vos Ebor. ecclesiae, cui auctore Deo praesides, Eboracensis ecclesiae metropol. suffraganeos, et quicquid parochiarum vel episcopali vel metropolitico jure ad eandem cognoscitur ecclesiam pertinere, inperpetuum confirmamus. Antiquam sane Ebor. ecclesiae dignitatem integram conservari auctore Deo cupientes, auctoritate apostolica prohibemus, ne ulterius aut Cantuar. archiepiscopus Eboracen. professionem quamlibet exigit, aut Eboracen. Cantuariensi exhibeat; neque, quod penitus a beato Gregorio prohibitum est, ullo modo Ebor. Cantuar. ditioni subjaceat, sed juxta ejusdem patris constitutionem, ista inter eos honoris distinctio inperpetuum conservetur, ut prior habeatur, qui prior fuerit ordinatus. Adhaec si Cantuar. archiepiscopus Ebor. electum gratis et sine subjectionis exactione consecrare noluerit, electus Ebor. a suffraganeis suis, aut a Romano pontifice libere consecretur. Porro antiquas libertatis consuetudines et possessiones, quas vel in praesenti legitime obtinetis, vel infuturo, largiente Deo, juste poteritis adipisci, ecclesiae Ebor. praesentis privilegii auctoritate firmamus, statuentes, ut nullus eas auferre, imminuere, vel temerariis audeat vexationibus infestare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum sustentatione et gubernatione concessa sunt, usibus omnimodis pro futuro. Illud quoque capitulo praesenti subjungimus, ut ecclesiae S. Andreae Hagulstaden. S. Joh. Beverlac. S. Wilfridi de Rippon, S. Mariae de Suthwel. S. Oswaldi de Gloucestr. in omnibus possessionibus, et libertatibus, et consuetudinibus vobis vestrisque successoribus, necnon et Ebor. ecclesiae integre, semper, et quiete permaneant. Si quae igitur ecclesiastica secularisve persona hanc nostrae constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sanctissimo corpore ac sanguine Dei et Domini redemptoris nostri, Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem ecclesiae iuxta servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonae actionis percipiant, et apud districtum iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen.

Hac auctoritate Johannes praedictus, circueiens Angliam, etiam ad regem Scotorum David pervenit apud fluvium Twedam, qui Northymbriam et Loidam determinat, in loco qui Roceshurh nominatur, ubi officio legationis peracto, rediens ad Lundoniam, celebravit concilium, quod de capitulis subterannexis habebatur in hunc modum.

Sed

Sed priusquam ad concilii canones veniamus, exemplar literarum, quibus in eodem convocando usus est Cantuariensis archiepiscopus (prout habetur in Landavenfi codice MS.) liceat exhibere. Nam a legato ipso non videtur convocatum, sed legati jussu ab archiepisc. Cantuariæ: sic autem codex ille.

Summonitio Willielmi, Cantuariensis archiepiscopi.

Willielmus, Cantuariensis archiepiscopus, Urbano, Landavenfi episcopo, salutem. Literis istis tibi notum facere volumus, quod Johannes, ecclesiae Romanae presbyter cardinalis atque legatus, ordinatione, nostraque conniventia concilium celebrare disposuit Lundoniae in nativitate beatae semper virginis Mariae.

Propterea praecipimus, ut in praefato termino in eodem loco nobis occurras cum archidiaconibus et abbatibus et prioribus tuae dioeceseos, ad definiendum super negotiis ecclesiasticis, et ad informandum seu corrigendum, quae informanda vel docenda seu corrigenda docuerit sententia convocationis nostrae.

Capitula in concilio Londinensi confirmata. Ex Sim. Dunelm. in hoc anno. Necnon cod. MS. conciliorum Wigorn. ecclesiae collat. cum MS. colleg. S. Joh. Bapt. Oxon. n. H. 56.

Anno ^a ab incarnatione Domini mcxxvi. pontificatus autem domini papae Honorii secundi anno primo, regnante piissimo et gloriosissimo Henrico Anglorum rege, Willielmi magni filio, anno vero regni ipsius 27. celebrata est synodus Lundoniae in ecclesia beati Petri apostolorum principis, apud Westmonasterium, mense Septembri, nona die ejusdem mensis; ubi, post multarum discussionem causarum, promulgata sunt haec capitula et ab omnibus confirmata, numero 17. Praefuit autem illi synodo Johannes de Crema, S. Romanae et apostolicae ecclesiae de titulo S. Chrysogoni, presbyter cardinalis, et praedicti domini papae Honorii in Angliam legatus, cum Thurstano Eboracensi, Willielmo Cant. archiepiscopis, et cum episcopis diversarum provinciarum numero xx. et abbatibus circiter xl. et cum innumera cleri et populi multitudine.

1. Sanctorum patrum vestigiis inhaerentes, quemquam in ecclesia per pecuniam ordinari auctoritate apostolica prohibemus.

2. Interdicimus etiam, ut pro chrismate, pro oleo, pro baptismate, pro poenitentia, pro visitatione infirmorum, seu unctione, pro communione corporis Christi, pro sepultura nullum omnino pretium exigatur.

3. Satuimus praeterea et apostolica auctoritate decernimus, ut in consecrationibus episcoporum, vel abbatum benedictionibus, seu in dedicationibus ecclesiarum, non cappa, non tape-

tae, non manutergium, non baccinia, et nil omnino per violentiam, nisi sponte oblatum fuerit, penitus exigatur.

4. Nullus abbas, nullus prior, nullus omnino monachus vel clericus ecclesiam, five decimam, seu quaelibet beneficia ecclesiastica de dono [vel manu] laici sine proprii episcopi ^b assensu suscipiat: quod si praesumptum fuerit, irrita erit donatio hujuscemodi, et ipse canonicae ultioni subjacebit ^c.

5. ^d Sancimus praeterea, ne quis ecclesiam sibi five praebendam paterna vendicet haereditate, aut successorem sibi in aliquo ecclesiastico ^e constituat beneficio: quod si praesumptum fuerit, nullas vires habere permittimus, dicentes cum psalmista, "Deus meus pone illos ut rotam, qui dixerunt, haereditatem possideamus sanctuarium Dei."

6. Adjicientes quoque statuimus, ut clerici, qui ecclesias seu beneficia habent ecclesiarum, et ordinari, quo liberior vivant, subterfugiant, cum ab episcopis invitati fuerint; si ad ordines promoveri contempserint, ecclesiis simul et beneficiis earum priventur.

7. Nullus in decanum, nullus in priorem nisi presbyter, nullus in archidiaconum nisi diaconus promoveatur.

8. Nullus in presbyterum, nullus in diaconum, nisi ad certum titulum ordinetur; qui vero absolute fuerit ordinatus, sumpta careat dignitate.

9. Nullus abbas, nullus omnino clericus, vel laicus quemquam per episcopum in ecclesia ordinatum absque proprii ^f judicio episcopi praesumat ejicere. Qui autem secus facere praesumpserit, excommunicationi subiaceat.

10. Nullus episcoporum alterius parochianum ordinare, vel judicare praesumat; unusquisque enim suo domino stat aut cadit; nec tenetur aliquis sententia non a suo iudice prolata.

11. Nemo excommunicatum alterius praesumat in communionem suscipere; quod si scienter fecerit, et ipse communionem careat christiana.

12. Praecipimus etiam ne uni personae in ecclesia ^g diversi tribuantur honores.

13. Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, canonicis uxorum, concubinarum, et omnium omnino foeminarum contubernia auctoritate apostolica inhibemus, praeter matrem, aut sororem, vel amitam, five illas mulieres, quae omnino careant suspitione. Qui ^h decreti hujus violator extiterit confessus vel convictus, ruinam proprii ordinis patiat.

14. Usuram et turpe lucrum clericis ⁱ omnimodis prohibemus. Qui vero super crimine tali confessus fuerit, aut convictus, a ^k proprio gradu deiciatur.

15. Sortilegos, ariolos, et auguria quaeque sectantes, eisque consentientes excommunicari praecipimus, perpetuaeque ^l damnamus infamia.

16. Inter consanguineos seu affinitate propinquos usque ad septimam generationem matrimonia contrahi prohibemus. Si ^m qui vero a-

^a Ab Anno ab incarnatione usque ad populi multitudine desunt in MS.

^d Satuimus pro sancimus.

ⁱ Omnino pro omnimodis.

^e beneficio constituat.

^k gradu proprio.

^f episcopi judicio.

^l notamus pro damnamus.

^b MS. inserit auctoritate et.

^g MS. inserit: archidiaconatus aut.

^m quando pro qui.

^c subjaceat.

^h hujus decreti.

liter conjuncti fuerint, separentur.

17. Interdicimus etiam, ut viri proprias uxores de consanguinitate impetentes et testes, quos adducunt, non suscipiantur, sed prisca patrum in omnibus servetur auctoritas,

ⁿ His taliter synodali decreto confirmatis, Johannem Romam revertentem comitantur ab ipso evocati Thurstanus Eboracensis et Willielmus Cantuariensis, de suis causis in apostolica audientia acturi.

Papae Rom.
HONORII II. 2.

Archiep. Cantuar.
GUILLIELM. 4.

Anno Christi
1126.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 27.

Concilium Roxburgense episcoporum Scotiae. Ex Sim. Dunelm. Hist. apud x.
Scriptores pag. 252.

JOHANNES de Crema, S. Chrysogoni presbyter cardinalis, a papa Honorio secundo in Britanniam missus, concilium hoc apud Roxburg vel Rochesburgh ad discutiendam controversiam inter Thurstanum, archiep. Eb. et episcopos Scotiae celebravit; uti ex Sim. Dunelm. constat.

Bullam legationis ad munus hoc obeundum papa Johanni Cremenfi dedit hujus tenoris:

Honorius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio David, illustri Scotorum regi, salutem et apostolicam benedictionem. Oportet devotos

et humiles beati Petri filios, etc. Vid. pag. praecedent.

Quid autem in hoc concilio actum sit, ac an, et quonam modo animos episcoporum Scotiae ab archiepisc. Eboracensi alienos legatus conciliaverit, nullibi, quod sciam, reperitur. Dicitur tamen apud scriptorem modo memoratum, quod peracto legationis officio, Londoniam redierit concilium celebraturus; unde colligere licet, concilium hoc Roxburgense ante Londinense fuisse habitum.

Papae Rom.
HONORII II. 3.

Archiep. Cantuar.
GUILLIELM. 5.

Anno Christi
1127.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 28.

Bulla pro Legatina potestate archiep. Cantuar. data. Ex MS. Cott. Cleop. E. 1.

HONORIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis fratribus et filiis episcopis, abbatibus, baronibus, et caeteris clericis per Angliam et Scotiam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Sponsa Christi SS. ecclesia in firmamento apostolicae fidei radicata, tanquam devota mater et propitia, consuevit mitibus et humilibus filiis vitae pabula ministrare, tam iis, qui longe positi sunt, quam iis, qui prope. Propinqui siquidem per exhibitam sibi nostrae personae praesentiam, longinqui vero per legatorum nostrorum ministerium visitantur. Quum igitur vos tanquam unicos et speciales B. Petri filios fore cognoscimus, charissimo fratri nostro

Guilielmo, Cant. archiepiscopo, in Anglia et Scotia commissimus, quatenus constitutus illic a nobis apostolicae sedis legatus, charitatis vestrae fretus auxilio, ad honorem Dei, et SS. Romanae ecclesiae, et animarum vestrarum salutem, corrigenda corrigere, et firmanda valeat, operante Domino, confirmare. Quapropter universitati vestrae mandando praecipimus, ut ei sicut legato nostro, humiliter obedire, et cum ab eo invitati pro ecclesiarum statu et christianae religionis incremento fueritis, ad ejus vocationem unanimiter convenire, et synodales cum eo studeatis celebrare conventus. Dat. Lateran. 8. cal. Febr.

ⁿ His taliter usque ad finem desiderantur in MS.

Papae Rom.
HONORI II. 3.Archiep. Cantuar.
GUILIELM. 5.Anno Christi
1127.Reg. Angliae
HENRIC. I. 28.

Concilium generale Westmonasteriense triduo habitum in monasterio S. Petri, viz. tertio idus Maii, etc. an. Dn. MCXXVII. praesidente Guilielmo, archiepiscopo Cantuariæ, Romanae sedis legato. Ex continuatore Flor. Wigorn. collat. cum MSS. Regio 10. A. viii. et Spelm.

GUILIELMUS, DOROBERNENSIS archiepiscopus, congregavit generale concilium omnium episcoporum et abbatum, et^a quarumque religionis personarum totius Angliae, apud monasterium sancti Petri in occidentali parte Londoniae situm. Cui concilio praesedit ipse sicut archiepiscopus Cantuariæ et legatus apostolicae sedis, confidentibus secum, Guilielmo, Wintoniensi episcopo, Rogero Saresbiriensi, Guilielmo^b Excestrensi, Alexandro Lincolnensi, Herveo Eliensi, Everardo Norwicensi, c Sigefrido Cicestrensi, Richardo Herefordensi, Godelfrido Bathoniensi, Johanne Rosensi, d Bernardo de sancto David^e, Urbano Glamorgateni, sive Landaveni, David^f Bangornensi, Richardus Lundoniensis et Robertus Coventrensis jam obierant, nec aliquis in sedem^g illorum eo usque successerat. Thurstanus^h autem, Eboracensis archiepiscopus, directis nunciis et literis rationabili causa ostendit se conventuiⁱ ipsi^k interesse non potuisse. l Randolphus vero, Dunholmenensis episcopus, eo tendens, infirmitate correptus est, m nec iter coeptum perficere potuit, sicut prior ecclesiae, et clerici, quos illuc direxerat, sub testimonio veritatis attestati sunt. Wigorniensisⁿ autem episcopus, Simon ad parentes suos transmare iverat, et nondum reversus erat. Confluxerant quoque illuc magnae multitudines clericorum, laicorum, tam divitum, quam mediocrium, et factus est conventus grandis et inaeestimabilis. Sedit autem 3. diebus, id est tertio idus Maii, et die sequenti^o tertioque post hoc, qui fuit 17. a cal. Junii. Acta sunt ibi de negotiis secularibus nonnulla, quaedam quidem determinata, quaedam^r dilata, quaedam vero, propter nimium aestuantis turbae tumultum, ab audientia judicantium profligata. Quae autem communi episcoporum consensu in ipso concilio decreta sunt et statuta, sicut illic publice recitata sunt et suscepta, in hoc opere placuit annotare. Sunt igitur haec:

1. Ecclesias et ecclesiastica beneficia, seu quolibet ecclesiasticos honores vendi vel emi, auctoritate beati Petri apostolorum principis, et nostra, omnino prohibemus. Qui vero hoc praeceptum violasse convictus fuerit, clericus quidem, etiam si canonicus regularis sit vel monachus, ab ordine^s deponatur; laicus vero exlex et excommunicatus habeatur, et ejusdem ecclesiae vel beneficii potestate privetur.

2. Ordinari quemquam per pecuniam in ecclesia Dei vel promoveri auctoritate sedis apostolicae^u modis omnibus interdiciamus.

3. Exactiones certas pecuniarum pro recipiendis monachis, canonicis, et sanctimonialibus condemnamus.

4. Nullus in decanum nisi presbyter, nullus in^x archidiaconatum nisi diaconus constituatur: quod si quis ad hos honores infra praedictos ordines jam designatus est, moneatur ab episcopo ad ordines accedere. Quod si juxta monitionem episcopi ordinare refugerit, eadem, y ad quam designatus fuerat, careat dignitate.

5. Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, et omnibus canonicis contubernia mulierum illicitarum^a penitus interdiciamus. Quod si concubinis (quod absit) vel^b conjugibus^c adhaeserint, ecclesiastico priventur ordine, d honore^e simul, et beneficio. Presbyteros vero parochiales (si qui tales fuerint) extra chorum ejicimus, et infames esse decernimus.

6. Archidiaconis vero et ministris (quibus hoc incumbit) auctoritate Dei et nostra praecipimus, f ut omni studio et sollicitudine procurent ab ecclesia Dei hanc perniciem^g omnino eradicare. Quod si qui in hoc negligentes, vel (quod absit) consentientes inventi fuerint, primo et secundo ab episcopis digne corrigantur^h, tertio vero canonice severius corripiantur.

7. Concubinae [i vero] presbyterorum et canonicorum, nisi^k ibi legitime nupserint, extra parochiam expellantur. Quod si postea culpabiles inventae fuerint, in cujuscunque territorio sint^l, a ministris ecclesiae capiantur. Et sub excommunicatione praecipimus, ne ab aliqua potestate, minore vel majore detineantur, sed libere eisdem ministris ecclesiae tradantur et ecclesiasticae disciplinae vel servituti (episcopali judicio) mancipentur.

8. Ut nullus archidiaconus in diversis episcopatibus diversos archidiaconatus teneat, sub anathemate prohibemus; immo ei, cui^m prius assignatusⁿ erat, tantum adhaereat. Episcopi^o presbyteros, abbates, monachos, priores^p subjectos firmam tenere inhibeant^q.

9. Decimas sicut Dei summi dominicas ex integro reddi praecipimus. Ut nulla persona ecclesias vel decimas, seu quaelibet alia^r ecclesiastica beneficia det vel accipiat, sine consensu et auctoritate^s episcopali, canonica auctoritate vetamus.

^a Quarumcunque Sp. ^b Exon. ^c Sigefredo. ^d Everardo. ^e Walensi. ^f Bangorensi. ^g eorum. ^h autem abest. ⁱ ipso. ^k adesse. ^l Radulfus. ^m ne. ⁿ autem abest. ^o que abest. ^p hunc. ^q cal. Junii abest. ^r delata. ^s proprio MS. reg. 10. A. viii. addit. ^t ecclesiam Sp. ^u et nostra MS. reg. inferit. ^x archidiaconum Sp. ^y ea MS. reg. pro eadem. ^a illicitarum penitus deest MS. reg. ^b conjugibus Sp. ^c forte anteponit MS. reg. conjugibus. ^d priventur simul honore et beneficio MS. reg. ^e scilicet Sp. ^f et. ^g omnino deest MS. reg. ^h corripiantur MS. reg. et deinde legit corrigantur. ⁱ abest Sp. ^k ubi. ^l inventae fuerint MS. reg. ^m post Sp. ⁿ est. ^o presbyteros abest. ^p subditos MS. reg. et Sp. ^q prohibemus MS. reg. ^r alia deest MS. reg. ^s episcopi MS. reg. et Sp.

10. Nulla abbatissa vel sanctimonialis carioribus utatur indumentis, quam agninis vel catinis.

Rex igitur cum inter haec Lundoniae moraretur, auditis concilii gestis * consensum prae-buit auctoritate regia, et potestate concessit, et confirmavit statuta concilii a Guilielmo, Cantuariensi archiepiscopo, et sanctae Romanae ecclesiae legato, apud Westmonasterium celebrati.

Urbanus, Glamorgatenfis, seu Landavenfis episcopus, quia de quarundam causarum quere-

lis, quas anno praeterito in generali concilio super Bernardum, episcopum de sancto David, promoverat, non iuste erga se agi persenserat, emensa festivitate purificationis S. Mariae mare transiit, Romam ivit, apostolico papae causam itineris certa attestazione suorum intimavit. Cuius idem apostolicus votis ac dictis favit, et regi Anglorum Henrico, et Guilielmo archiepiscopo, et omnibus Angliae episcopis literas direxit, omnibus apostolica mandans auctoritate, ut iustae exactioni illius nemo obstaret in aliquo †.

Papae Rom.
HONORII II. 5.

Archiep. Cantuar.
GUILIELM. 7.

Anno Christi
1129.

Reg. Angliae
HENRIC. I. 30.

Concilium Londini habitum anno Domini MCXXIX. regni vero regis Henrici I. 30. ipso rege hoc indicente, de prohibendis sacerdotum connubiis: in quo cleri correctio regi conceditur, adeo ut immensam vim nummorum a sacerdotibus exegerit; ipsis interim permittens, ut pro libitu omnia facerent. Ex Matth. Paris. in anno MCXXIX.

ANNO Dom. MCXXIX. rex Anglorum, Henricus tenuit concilium magnum apud Londonias in calendis Augusti, de sacerdotum focariis prohibendis. Affuerunt concilio illi Willelmus Cantuariensis, et Thurstanus Eboracensis archiepiscopi, cum suis suffraganeis, quos omnes simplicitate Cantuariensis archiepiscopi rex Henricus decepit. Concesserunt namque re-

gi iustitiam de focariis sacerdotum, quae res postea cum summo dedecore terminabatur; accepit enim rex pecuniam infinitam de presbyteris, pro suis focariis redimendis. Tunc, sed tarde, poenituit episcopos de concessa licentia, cum pateret in oculis omnium deceptio praelatorum, et depressio subditorum. Haec MATT. PARISIUS.

Chronicon Saxonum in annum Christi MCXXIX. prolixioribus verbis concilium hoc Londinense describit.

DA ðone be ðer cýnðer næð 7 be hýr leue ðende ðe ærcebyrcop willelm of Eantparabyrýg ofen eal Englaland. 7 beað byrcoper. 7 abbotes. 7 ærceðæcner. 7 ealle ða ppiore. munece. 7 canona. ða pæron on ealle ða cella on Englaland. 7 æfter ealle ða ðet Epiſtendome hæfdon to bezemen 7 to locen. 7 þ hi ſcolðen ealle cumen to Lundene at Michaeler meſſe. 7 ðær ſcolðen ſprecon of ealle Eodeſ rihter. Ða hi ðideſ comen ða began þ mot on Monendæg. 7 heold on an to ðe Fribæg. Ða hit eall com forþ ða peopþ hit eall of ærceðæcner riſer. 7 of ppeofter riſer þ hi ſcolðen hi forlæten be S. Andreas meſſe. 7 ðe þ ne wolðen done. forðede hýr cipe. and hýr hýr. 7 hýr ham. and neſpa ma nan clepunge ðær to na hæðe mape. Ðiſ bebæð ðe ærcebyrcop willelm of Eantparabyrýg. 7 ealle ða leod-byrcoper ða ða pæron on Englalande. 7 ðe cýnð hem gear ealle leue ham to ſape-ne. 7 ſpa hi ſepdon ham. 7 ne forſtoð noht ealle ða boðlace. ealle heoldon hepe riſer be ðer cýnðer leue ſpa ſpa hi eap di-don.

STATIM posthaec regis consilio et venia missit Willelmus, archiepiscopus de Cantwarabyrig, per totam Anglorum terram, et iussit episcopos, et abbates, et archidiaconos, cunctos item priores, monachos, et canonicos, qui essent in omnibus cellis intra Anglorum terram; omnes denique, quorum curae religio erat commissa, interesse Londini ad Michaelis festum, ut ibi colloquerentur de omnibus negotiis ad Deum pertinentibus. Quum eo pervenissent, incepta erat synodus die Lunae, et continenter duravit usque ad diem Veneris. Re in medium prolata, cognitum est illos convenisse de archidiaconorum uxoribus, et de presbyterorum uxoribus, ut illas dimitterent ante S. Andreae festum, et qui illud non faceret, privaretur sua ecclesia suaque domo, nec unquam postea ibi eo munere fungeretur. Hoc sanxerunt archiepiscopus de Cantwarabyrig Willelmus, et omnes dioecesani episcopi, qui erant in Anglorum terra; sed rex iis omnibus veniam dedit domum redeundi, adeoque domum reversi sunt, nec ullam vim habuerunt omnia illa decreta: cuncti retinuerunt suas uxores regis venia, sicut antea fecerant.

* assensum.

† Haec Florentii Wigornensis continuator in ann. quae cum duobus MS. exemplaribus contulimus, et diversas lectiones in margine notavimus. Haec SPELM.

Papae Rom.
INNOCENT. II. 3.Archiep. Cantuar.
GUILIELM. 10.Anno Christi
1132.Reg. Angliae
HENRIC. I. 32.*Conventus, sive placitum Londinense. Ex annal. Waverl. in ann.*

ANNO 32. regis Hen. I. post Pascha fuit magnum placitum apud Londoniam, ubi de pluribus et maxime de discordia episcopi sancti

Davidis, et episcopi de Landaf, de finibus parochiarum suarum tractatum est.

Papae Rom.
INNOCENT. II. 5.Archiep. Cantuar.
GUILIELM. 12.Anno Christi
1134.Reg. Angliae
HENRIC. I. 35.

Constitutio Thurstani, Eboracensis archiepiscopi, de debitis clericorum defunctorum.
E Collect. M. Hutton vol. I. p. 69. sequ.

THURSTANUS, Dei gratia Ebor. archiepiscopus, successoribus suis substituendis in perpetuum. Solet plerumque contingere, quod clerici sicut et caeteri homines pro aliqua necessitate vel humana fragilitate, aliquibus debitis et delictis obligati, de mundo transeant. Considerantes igitur humanitatis et charitatis esse officium utrique impedimento aliquod praebere suffragium vel remedium, statuimus in ecclesia beati Petri, et perpetuo jure tenendum firmamus, quod, defuncto canonico, redditus praebendae

illius sequenti anno pro anima ejus, et ad, si quid debebat, persolvendum distribuantur, totum quidem secundum capituli consilium et dispositionem. Id quoque in caeteris ecclesiis nostris S. Jo. de Beverlaco, S. Wilfridi de Rippon, S. Mariae de Suthwell, S. Oswaldi de Gloc. praesentium attestatione firmum esse concedimus. Si quis vero hoc violare praesumpserit, judicet inde Deus secundum justitiam et bonitatem suam, Amen.

Papae Rom.
INNOCENT. II. 7.Archiep. Cantuar.
GUILIELM. 14.Anno Christi.
1136.Reg. Angliae
STEPHAN. I.

Concilium Westmonasteriense in causa episcopi Londinensis eligendi coactum.
Ex Rad. de Diceto Abbr. chron. in ann.

STEPHANUS rex in paschalibus apud Westmonasterium concilium congregavit, fidelitates exegit, regis Henrici thesauris in nullo percipit, in munerum largitione nimis effusus. Vocati sunt ad concilium Willielmus, decanus Londoniae, simul et canonici. Cum autem haberetur tractatus de concilio Londoniensis ecclesiae, tunc vacantis, nec in aliquem possent unanimiter convenire, recesserunt a decano cano-

nicorum multi, citra conscientiam ejus Anselmum abbatem in episcopum eligentes. Canonici vero, quos decanus habebat secum in mensa diebus singulis, appellaverunt, nec regis occurrunt offensam. Canonici quidem alii, quia, quod fecerant, tam regi quam toti concilio videbatur iniquum, regis indignationem plurimam meruerunt, quorum aliqui bonis suis spoliati sunt.

Charta regis Stephani de libertatibus ecclesiae Anglicanae concessis anno regni sui primo. Ex W. Malmesb. Hist. Novellae lib. I. collat. cum reg. Cant. eccles. C. p. 14.

EGO Stephanus, Dei gratia, assensu cleri et populi in regem Angliae electus, et a^a Willielmo, archiepiscopo Cantuariarum, et sanctae ecclesiae Romanae legato, consecratus, et ab Innocentio, sanctae^b sedis Romanae pontifice, postmodum confirmatus, respectu et amore Dei sanctam ecclesiam liberam esse concedo, et debitam reverentiam illi confirmo: nihil me in ecclesia, vel rebus ecclesiasticis simoniace acturum, vel permissurum^c esse promitto. Ecclesiasticarum personarum et omnium clericorum, et rerum eorum justitiam et potestatem, et distributionem bonorum ecclesiasticorum in manu episcoporum esse perhibeo et confirmo. Dignitates ecclesiarum privilegiis earum confirmatas, et con-

fuetudines earum, antiquo tenore habitas, inviolate manere^d concedo et statuo. Omnes ecclesiarum possessiones et tenuras, quas die illa habuerant, qua^e Willielmus rex, avus meus, fuit vivus et mortuus, sine omnium calumniantium reclamatione eis liberas et absolutas esse concedo. Si quid vero de habitis aut possessis ante mortem^f regis, quibus modo careat, ecclesia deinceps repetierit, indulgentiae et dispensationi meae, vel discutiendum, vel restituendum reservo. Quaecunque vero post mortem^g regis liberalitate regum, largitione principum, oblatione vel comparatione, vel qualibet transmutatione fidelium^h collata sunt, confirmo; pacem et justitiam me in omnibus facturum, et pro

^a domino Willielmo, Cantuariensi archiepiscopo, et sanctae Romanae ecclesiae. ^b Romanae sedis. ^c esse deest in registro. ^d statuo et concedo. ^e Willielmus, rex Angliae. ^f ejusdem regis. ^g ipsius regis. ^h eis collata.

posse meo conservaturum ⁱ promitto. Forestas, quas Willelmus rex, avus meus, et Willelmus II. avunculus meus, instituerunt et tenuerunt, ^k mihi reservo. Caeteras omnes, quas Henricus rex superaddidit, ecclesiis et regno ^l quietas reddo et concedo. Si quis autem episcopus, vel abbas, vel alia ecclesiastica persona ante mortem suam rationabiliter sua distribuerit, vel distribuenda statuerit, firmum manere concedo. Si vero morte praeoccupatus fuerit, pro salute animae ejus ecclesiae consilio eadem fiat distributio. Dum vero sedes propriis ^m fuerint pastoribus vacuae,

et ipsae, et omnes earum possessiones in manu et custodia clericorum, vel proborum hominum ejusdem ecclesiae committantur, donec pastor canonice substituatur. Omnes exactiones, et ⁿ mescheningas et injustitias, sive per vicecomites, vel per alios quoslibet male inductas, funditus extirpo. Bonas leges, ^o et antiquas et justas consuetudines in murdris, et placitis, et aliis causis observabo, et observari praecipio et constituo ^p. Apud Oxenford anno incarnationis Domini MCXXXVI. regni mei primo.

Papae Rom.
INNOCENT. II. 8.

Archiep. Cantuar.
GUILIELM. 15.

Anno Christi
1137.

Reg. Angliae
STEPHAN. 2.

Synodus Herefordensis. Ex MS. Cott. Domit. A. iii. fol. 58.

HUJUS synodi meminit episcopus Hereford. in epistola ad archidiaconum clerumque dioecesis hujus:

Robertus, Dei gratia Hereford. episcopus, archidiacono et omni clero Hereford. ecclesiae salutem. Sciatis, quod abbas de Castaillons red-

dit singulis annis ad festum S. Michaelis xii. denar. ecclesiae Leomenstre pro tertia parte decimae de Monekesleona, unde habent corpora. Hoc autem statutum est coram me in synodo Hereford. praesente ipso abbate de Cast. anno Domini MCXXXVII.

Papae Rom.
INNOCENT. II. 9.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi
1138.

Reg. Angliae
STEPHAN. 3.

Concilium Northamptoniae a rege Stephano in octavis Paschae celebratum, praesidente Thurstano, Eboracensi archiepiscopo, et praesentibus episcopis, abbatibus, comitibus, et baronibus quibusque nobilibus per Angliam, anno Dom. MCXXXVIII. Ex Florentii Wigorn. continuatore in ann.

REX Stephanus in octavis Paschae, quod erat quarto idus Aprilis, tenuit concilium Northamptoniae, cui praesidebant Eboracensis archiepiscopus, Thurstanus, episcopi, abbates, comites, barones, nobiles quique per Angliam. In quo etiam concilio quorundam electione, Exoniensi ecclesiae jam pastoralis cura destitutae, de medio facti praesulis Gulielmi de Warawast, archidiaconus, nomine Robertus, pastoralis curae

praeficitur. Duae quoque dantur abbatiae, una Wincelcumbae cuidam Cluniacensi monacho (ut ferunt) regis propinquo, nomine Roberto; altera S. Mariae Eboraci, ejusdem ecclesiae cuidam monacho. Quorum unus scilicet Wincelcumbensis electus, die Pentecostes 2. calend. Junii a venerando praesule Simone, abbas Wincelcumbensis ecclesiae ordinatur Wigorniae.

Papae Rom.
INNOCENT. II. 9.

Archiep. Cantuar.
THEOBALD. I.

Anno Christi
1138.

Reg. Angliae
STEPHAN. 4.

Synodus Westmonasteriensis. Ex Rich. Hagustaldensi de gestis R. Stephani, apud x. Scriptor. p. 324. seq.

ANNO Domini MCXXXVIII. Albericus, Hostiensis episcopus in Angliam venit, quem Innocentius, Romanae sedis apostolicus, ut legationis officio in Anglia et Scotia fungeretur, miserat. Erat autem vir iste natione Gallicus,

professione monachus, observatione Cluniacus. Hic enim primo apud Cluniacum ad conversionem veniens, propter prudentiam ac religionem suam superior ibi effectus est. Deinde in Francia apud Parisios in cella, quae dicitur ad

ⁱ eis promitto. ^k illas mihi. ^l quiete reddo. ^m pastoribus vacuae fuerint ipsae et omnes. ⁿ injustitias et meschemungas. ^o leges antiquas. ^p Post constituo addit registrum sequentia: Haec vero omnia concedo et confirmo, salva regia et justa dignitate mea. Testibus W. Cantuar. archiepiscopo, et H. archiepiscopo Rothom. et H. episcopo Winton. et R. episcopo Sarum; et A. episcopo Lincoln. et N. episcopo Elien. et E. episcopo Norwic. et S. episcopo Wirec. et Bernardo, episcopo S. David. et And. episcopo Eborac. et Richardo, episcopo Abrinc. et Roberto, episcopo Hereford. et Johanne episcopo Ruvec. et A. episcopo Carl. et R. Cant. et A. nepot. regis, et R. com. Gloc. et W. com. Warenn. et R. com. Cestr. et R. com. de Warwick. et R. de Ver. et M. de Gloc. et R. de Cilli, et R. fil. com. Conestab. et W. Mart. et Hug. Vigod. et Humfr. de Bohun, et S. de Belloc. Dapiferis, et W. de Alb. et Eudon. Mart. Pincernis, et R. de Ferr. et W. Penr. et S. de Silva Necti, et W. de Alb. et Pag. fil. Joh. et H. de Sancto Clare, et Ilb. de Laci. Apud Oxon. anno ab incarnatione Domini MCXXXVI. sed regni mei primo.

S. Martinum de Campis, prioris officium strenue aliquamdiu explevit. Post aliquot vero annos, quia fratribus suis valde necessarius ac dilectus erat, iterum ad supprioratus dignitatem domum revocatus est. Exinde vero ad Vergelesse coenobium electus est, ut ei abbatis jure praeesset. Deinde ad Hostiensis ecclesiae praefectum canonica electione sublimatus est. Hujus autem ecclesiae episcopis ex speciali antiqui honoris praerogativa constitutum est, ipsum apostolicum consecrare. Iste igitur, ut supradictum est, in Angliam veniens, --- literas regibus Angliae et Scotiae, et Thurstano, archiepiscopo Eboracensi (quippe tunc temporis Cantuar. metropolis proprio pastore carebat) et episcopis atque abbatibus ac praelatis sanctae ecclesiae utriusque regni a praedicto papa directas, de auctoritate suae legationis attulit. Igitur ab hiis omnibus honorifice susceptus est, abbatem etiam Molemsm coenobii, cum plurimis monachis de transmarinis partibus secum adduxit; et quendam alterum, nomine Richardum, illius monasterii abbatem, quod dicitur "ad Fontes," magnae religionis et auctoritatis virum, mox ut in Angliam venit, ad se convocavit. Hos igitur egregiae discretionis et virtutis viros, viae et vitae suae comites, ac testes, inseparabiliter habuit, ut et illorum consilio et auxilio, quae tractanda erant tractaret, ac eorum testimonio conversationis ejus honestas commendabilior redderetur. Ecclesias igitur episcopatum et coenobia tam clericorum, quam monachorum fere per totam Angliam visitando pertransivit, et a singulis solenniter receptus est.

Tandem vero usque ad Dunelmum pervenit. Eodem tempore Willielmus Cumin, David regis Scotiae cancellarius, de supradicto bello fugiens, captus et incarceratus ibidem detinebatur; quem mox de carcere eripiens, domino suo liberum reddidit. Igitur habens secum duos episcopos, Rodbertum Herefordensem, et Aethelwulphum Carlelensem, et tres abbates, ac plurimos clericos, per solitudinem ad Hagustaldense coenobium pervenit. A fratribus autem loci illius satis honorabiliter susceptus, de damno, quod in occisione hominum suorum, et in depredatione terrae suae, ut praediximus, illis recenter acciderat, multum diligenter eos consolatus est. Deinde per Northymbriam et Cumberland 4. die ante festum S. Michaelis ad Carlel pervenit; ibique regem Scotiae, cum episcopis, abbatibus, prioribus, baronibus suae terrae reperit. Illi vero diu a Cisalpina, imo fere ab universa ecclesia discordantes, exosae memoriae Petro Leoni, et apostasiae ejus nimium favisse videbantur. Tunc vero divina gratia inspirati, mandata Innocentii papae, et legatum ejus omnes unanimiter cum magna veneratione susceperunt: igitur triduo cum eis de suae legationis negotiis diligenter tractavit. Et quoniam cognovit, quod Johannes, Glasguensis episcopus, curam animarum, quam habuerat, nulli commiserat, et sine licentia, ac clanculo episcopatum suum reliquerat, et nulla evidente necessitate cogente, apud Tironam monachus effectus est, de illo definivit, ut regius nuncius cum ipsius et regis pariter literis pro eo mitteretur, et si redi-

re nollet, sententia super illum daretur; et ita factum est. Convenit quoque regem de reformanda pace inter eum et regem Angliae, et hujus rei gratia ad ejus pedes cecidit, scilicet, ut S. ecclesiae, et sui ipsius, et suorum miseretur, quibus tot et tanta mala fecerat. Sed vix inducias impetravit, quod nullum exercitum et nullum malum, excepta obsidione, quae circa Carum erat, ante festum S. Martini in terram regis Angliae induceret. Hoc etiam apud Pictos impetravit, quod omnes puellas et mulieres captivas, quas habere possent, ante eundem terminum ad Carlel reducerent, et eas ibi libertati redderent. Ipsi quoque et omnes alii firmissime ei promiserunt, quod nullo modo ecclesias amplius violarent, et quod parvulis, et foemineo sexui, et ex infirmitate et aetate debilibus parcerent; et omnino neminem, nisi sibi resistentem, amplius occiderent.

Rex quoque cum priore de Hestaldasham, qui illuc cum legato venerat, antequam illum interpellaret de damno ipsius et fratrum suorum, locutus, illud multum planxit, et promisit quod totum restitui faceret; et insuper de injuria, quae illis et eorum ecclesiae facta fuerat, et de interfectione hominum suorum eis rectum facere suos cogeret. Quod et ex magna parte fecit. Nam et eorum et hominum suorum pecunia fere tota reddita est. His ita factis, legatus ipso die festivitatis S. Michaelis inde discedens, per Hestaldasham et Dunelmum in Suthangliam rediit, narravitque Stephano, regi Angliae, suisque, quid apud David, regem Scotiae, et suos profecerat.

Legatus vero, ut praedictum est, per episcopatus ac monasteria ad curiam regis Angliae reversus, quendam alium legatum, qui nuperime a domino papa Innocentio venerat, ibidem reperit. Igitur Thurstanum, Eboracensem archiepiscopum, et omnes episcopos, atque abbates, ac priores canonicorum per totam Angliam summoneri fecerunt, ut ad festum sancti Nicolai in civitate Londonia ad generale concilium convenirent. Quibus praefinito tempore ac loco cum Stephano, rege Angliae, congregatis, de ecclesiasticis causis cum illis ambo legati tractare coeperunt.

Anno ab incarnatione Domini MCXXXVIII. pontificatus autem domini papae Innocentii II. anno 9. regnante piissimo et illustrissimo Stephano, rege Anglorum, Henrici magni regis nepote, anno vero regni ipsius quarto, celebrata est synodus [Westm. sub Londoniae appellatione] Londoniae in ecclesia S. Petri apostolorum principis, apud Westmonasterium mense Decembris, tertia decima die ejusdem mensis; ubi, post multarum discussionem causarum, promulgata sunt haec capitula et ab omnibus confirmata, numero xvii. Praefuit autem illi synodo Albericus, Hostiensis episcopus, et praedicti domini papae Innocentii in Angliam et Scotiam legatus, cum episcopis diversarum provinciarum xviii. et abbatibus circiter xxx. et cum innumera cleri et populi multitudine. Vacabat autem tunc temporis Cantuariensis ecclesia, et infirmabatur Thurstanus, Eboracensis archiepiscopus; Willielmum tamen, ecclesiae S. Petri Eboracensis decanum,

canum, cum quibusdam clericis suis illuc direxit.

Sunt autem haec capitula.

I. Sanctorum patrum canonica instituta sequentes, auctoritate apostolica interdiciamus, ut pro chrismate, pro oleo, pro baptismate, pro poenitentia, pro visitatione infirmorum, seu desponsatione mulierum, seu unctione pro communione corporis Christi, pro sepultura nullum omnino pretium exigatur; quod qui praesumpserit, excommunicationi subjaceat.

II. Sancimus etiam, ut ultra octo dies corpus Christi non reservetur; neque ad infirmos, nisi per sacerdotem, aut per diaconum, aut, necessitate instante, per quemlibet cum summa reverentia deferatur.

III. Item apostolica auctoritate sancimus, ut in consecrationibus episcoporum, vel abbatum benedictionibus, non cappa, non indumentum ecclesiasticum, neque quicquam ab episcopo, vel a ministris ejus exigatur; et in dedicationibus quoque ecclesiarum, non tapetae, non manutergium, non bacinia, nihilque omnino praeter procuracionem sacris canonibus institutam requiratur.

IV. Si quis episcopus in dioecesi sua per alium episcopum ecclesiam consecrari fecerit, apostolica auctoritate prohibemus, ne quid inde ultra procuracionem ejusdem episcopi exigit.

V. Nullus omnino de manu laici ecclesiam, seu quaecunque ecclesiastica beneficia accipiat. Cum autem investituram per episcopum aliquis acceperit, praecipimus ut super evangelium juret, se nihil propter hoc, per se, vel per aliquam aliam personam dedisse alicui, vel promississe; si autem praesumptum fuerit, irrita hujusmodi donatio erit, et tam dator, quam acceptor ultioni canonicae subjaceat.

VI. Sancimus praeterea, ne quis ecclesiam, seu quaelibet beneficia ecclesiastica, paterna sibi vendicat haereditate, aut successorem sibi in ecclesiastico constituat beneficio. Quod si praesumptum fuerit, irritum fore decernimus, cum psalmista dicentes: "Deus meus, pone illos ut rotam, qui dixerunt, haereditatem possideamus sanctuarium Dei."

VII. Clericos a non suis episcopis, absque literis proprii episcopi ordinatos, a susceptorum officiis ordinum inhibemus, solique Romano pontifici eorundem plenaria restitutio reservetur, nisi religionis habitum susceperint.

VIII. Sanctorum patrum vestigiis inhaerentes, presbyteros, diaconos, subdiaconos uxoratos, aut concubinaricos ecclesiasticis officiis et beneficiis privamus; ac ne quis eorum missam audire praesumat, apostolica auctoritate prohibemus.

IX. Foeneratores clericos, et turpia lucra sectantes, et publica secularium negotia procurantes, ab officio et beneficio ecclesiastico nihilominus removendos esse censemus.

X. Si quis clericum, aut monachum, vel sanctimoniam, vel quamlibet ecclesiasticam personam occiderit, incarcerationem, vel nefarias ei manus intulerit, nisi tertio submonitus satisfecerit, anathemate feriatur. Neque quisquam

ei praeter Romanum pontificem, nisi mortis urgente periculo, modum poenitentiae finalis iungat. Si autem impoenitens mortuus fuerit, corpus ejus inhumatum remaneat.

XI. Si quis res ecclesiarum mobiles vel immobiles violenter usurpare praesumpserit, nisi post canonicam vocationem emendaverit, eum excommunicari praecipimus.

XII. Apostolica auctoritate prohibemus, ne quis absque licentia episcopi sui in possessione sua ecclesiam vel oratorium constituat.

XIII. His subjungimus quoque auctoritatem Nicolai papae, dicentis: "Cum discreti sint milites Christi a militibus seculi, non convenit militem ecclesiae seculo militare; per quod ad effusionem sanguinis necesse sit pervenire. Denique, sicut turpe est laicum missas facere, sacramenta corporis et sanguinis Christi conficere; ita ridiculum et inconveniens est, clericum arma sustollere, et ad bella procedere, cum Paulus apostolus dicat, "Nemo militans Deo implicat," etc.

XIV. Item adjicimus hoc decretum Innocentii papae, dicentis Victorico, Rothomagensi archiepiscopo: "Monachi diu morati in monasteriis, si postea ad clericatum pervenerint, non debent aliquatenus a priore proposito deviare." Sicut in monasteriis positi fuerunt, ita et in clericali ordine degere debent; et quod diu servaverunt, id in altiori gradu positi, amittere non debent.

XV. Prohibemus etiam apostolica auctoritate sanctimoniales variis, seu griffis, sabellinis, marterinis, hereminis, beverinis pellibus, et annulis aureis uti; sive torturam capillorum, et compositionem capillorum facere. Hujus decreti quae inventa fuerit violatrix, anathemati subjaceat.

XVI. De omnibus primitiis rectas decimas dari, apostolica auctoritate praecipimus; quas qui reddere noluerit, anathematis in eum sententia proferatur.

XVII. Sancimus praeterea, ut si magistri scholarum aliis scholas suas pro pretio regendas locaverint, ecclesiasticae vindictae subjaceant.

In hoc autem concilio tractatum est de archiepiscopo ad Cantuariensem ecclesiam eligendo, quae, ut supradictum est, tunc proprio pastore carebat. Tandem vero post proximam Epiphaniam haec causa finem habuit, cum Becensis coenobii abbas, nomine Theobaldus, electus praefatae ecclesiae archipraeful a supradicto Alberico consecratus est.

In eodem autem concilio depositus est abbas de Croyland, et prior ecclesiae S. Albani martyr, nomine Godefridus, et alter in loco ejus restitutus; et abbaciae, quae est juxta Hastings, quae dicitur "ad Bellum," abbas, nomine Adam, electus est; quos utrosque praedictus Albericus benedixit. Invitavit quoque omnes episcopos, et abbates plurimos Angliae ad generale concilium, quod dominus papa Innocentius ad medium Quadragesimae Romae celebraturus erat. Dum autem haec agerentur, de pace reformanda inter duos reges saepissime ac diligentissime cum pluribus, et maxime cum regina

regina Angliae tractavit. Postquam vero ipsius reginae mentem ad hanc rem perficiendam valde esse accensam intellexit, ipsa mediante, ac foeminea caliditate atque protervitate instante, ipsum regem crebro de eadem re interpellavit, quem primo durum, et quasi hanc reconciliationem aspernantem invenerunt. Quippe plures de baronibus suis, quibus ex discordia eorum gravia damna contigerant, solícite ei persuaserant, ut nullo modo pacem cum rege Scotiae faceret; imo se viriliter de illo vindicaret: veruntamen foeminei pectoris ardor vinci nescius quibuscunque potuit modis, nocte ac die stimulando non destitit, donec regium animum ad suam voluntatem detorsit. Namque avunculum suum David, regem Scotiae, et Henricum filium ejus, atque suum cognatum vehementer amavit, ac ideo tantopere marito suo regi Angliae eos pacificare curavit. Praefatus itaque legatus ubi rem eo modo procedere vidit, audacius regem convenit, de illa meliore spe concepta, ac de caeteris causis suis se intromisit.

Anno igitur MCXXXIX. perfectis negotiis suis in Anglia, saepedictus legatus, mox post octavas Epiphaniae cum suis ad mare reversus transfretavit. Nam ad praedictum concilium domini papae tempore congruo pervenire propera-

vit, Theobaldus quoque Cantuar. archiepiscopus, et * Earnulphus Roffensis, et Simon Wiggornensis, Rogerus Coventrensis, Robertus Excestrensis. Isti quinque episcopi, et cum illis quatuor abbates pro omnibus episcopis et abbatibus Angliae, ad idem concilium iverunt: namque rex Stephanus propterurbationem regni sui, quae gravis tunc imminabat, plures illuc mittere noluit. Praeterea bonae memoriae Thurstanus, Eboracensis archiepiscopus, et propter concilium, et propter quaedam alia privata negotia, quae per illum facere disponebat, Richardum abbatem de Fontibus, eximiae virtutis virum, de quo superius mentionem fecimus, illuc direxit: namque, sicut vulgo dicebatur, de sede sua seipsum deponere, et germanum fratrem suum Audoenum, nomine Ebroicensis episcopum, pro se archiepiscopum Eboraci constituere cogitaverat; sed interim, dum haec parabantur, et nuncius ejus infectis negotiis Romae defunctus est; et frater ipsius, sumpto ante mortem suam religioso habitu canonicorum apud Meretun, ibidem de hac vita migravit. Verum Cantuar. archiepiscopus, cum suo pallio, et praedicti episcopi et abbates, finito concilio, et confectis negotiis suis, sani et incolumes redierunt.

Papae Rom.
INNOCENT. II. 9.

Archiep. Cantuar.
THEOBALD. I.

Anno Christi
1138.

Reg. Angliae
STEPHAN. 4.

Concilium Londinense idem. Ex Matth. Paris. in anno MCXXXVIII.

— EODEM anno (i. MCXXXVIII.) Albericus, Hostiensis episcopus, et ecclesiae Romanae legatus, in Angliam veniens, in adventu Domini Londoniis concilium celebravit in ecclesia S. Pauli. Ubi ipso jubente legato, Henricus, Wintoniensis episcopus, Richardum de Beaumeis diaconum ordinavit, et ipsa die, dum ordines celebrarentur, Theobaldus, abbas Becensis, in archiepiscopum Cantuariensem ab episcopis electus est, priore ecclesiae Cantuarien-

sis Hieremia praesente, qui ab episcopo consecratus, cum legato Romam profectus est, ubi a papa Innocentio pallium suscepit. H. Mat. Par.

De hoc prius Hen. Huntingtoniensis in ann. III. reg. Steph. pag. 389. In adventu Domini concilium apud Londoniam Albericus, ecclesiae Romanae legatus, et Hostiensis episcopus, tenuit; et ibidem, annuente rege Stephano, Theobaldus, abbas Becensis, Cantuariensis archiepiscopus effectus est, etc.

Idem Londinense concilium, quod et Westmonasteriense dicitur†. Ex Florent. Wiggorn. continuatore in ann.

ANNO ab incarnatione Domini MCXXXVIII. pontificatus autem domini papae Innocentii anno IX. regnante nobilissimo rege Stephano Anglorum, Henrici regis magni nepote, anno quarto regni ipsius, celebrata est synodus Londoniae in ecclesia S. Petri apostolorum principis apud Westmonasterium mense Decembri, 13. die mensis; ubi post multarum discussionem

causarum promulgata sunt capitula ab omnibus confirmata, numero xvi. Praefuit autem synodo Albericus, Ostiensis episcopus, et praedicti domini papae Innocentii in Angliam et Scotiam legatus, cum episcopis diversarum provinciarum numero xvii. et abbatibus circiter xxx. et innumera cleri et populi multitudine.

* Forte Johannes II. qui hoc anno ecclesiae Roffensi praefuit.

† De tribus his conciliis ita Spelmannus loquitur: "Haec tria concilia an. MCXXXVIII. sub Alberico celebrata, idem esse videntur atque unum, licet Matth. Paris. in ecclesia S. Pauli habitum referat, quod ea sessio ibi tunc habebatur ad festum S. Nicolai, ut supra patet. Et licet ex exemplari Westmonasteriensis codicis appareat (viz. in charta regis Stephani) Theobaldum interfuisse Cantuariensis archiepiscopum, quam sedem tunc vacasse asserit exemplar alterum. Ex Matthaeo enim Paris constat eum inibi electum fuisse in archiepiscopatum, dum ordines celebrarentur, quod sub fine concilii fuisse videtur, eumque protinus consecratum (ut Roffensis historia perhibet) Stephani chartam subscripsisse. Quod vero Mat. Paris. ait hoc concilium celebrari in adventu Domini, non intelligendum censeo de tempore discreto, sed continuo, et sub jejuniis quatuor temporum, viz. post festum S. Lucia, dum, ut diximus, ordines celebrarentur. Historia autem Antiqq. Britan. pag. 193. asserit hoc concilium haberi an. 2. regis Stephani; sed in margine notat an. D. MCXXXVIII. qui ejusdem regis 4. respondet. Haec SPELMANNUS.

Papae Rom.
INNOCENT. II. 9.

Archiep. Cantuar.
THEOBALD I.

Anno Christi
1138.

Reg. Angliae
STEPHAN. 4.

*Concilii Londinensis canones juxta MS. Cod. in colleg. S. Job. Bapt. Oxon.
H. 56.*

SANCTORUM patrum vestigiis inhaerentes, novis moribus nova remedia procuramus. Statuimus igitur, ut si quis possessiones ecclesiasticas invaserit, diripuerit, vel depopulatus fuerit, vel quoquo modo distraxerit, anathema sit.

Si quis clerico vel aliis ecclesiasticis personis manum injecerit, vel in carcerem vel in vincula miserit, vel redemerit, anathema sit, nec solutionem mereatur, nisi mortis articulo instante, priusquam a domino proprio solvatur. Locus vero, in quo clericus vel alia ecclesiastica persona tenta fuerit, vel vinculis mancipata, et omnia circumjacentia castella et rura, civitates etiam vicinae, quae capientis vel tenentis fuerint, a divino officio cessent, et cum lugente lugeant.

Prohibemus etiam, ne sacrum oleum vel chrisma contemptoribus vel excommunicatis tradatur. Tradetur autem cum hac observatione archidiaconis, ut et episcopi de ipsis securi sint, et archidiaconi de presbyteris, quod ipsi praelatorum mandatis et ecclesiasticis praeceptis per omnia sint parituri.

Clerici, qui excommunicatorum consiliis et negotiis communicant, vel in domibus et familia eorum versantur, quamlibet nobiles fuerint, tam ordinis sui, quam beneficiorum ecclesiasticorum periculo subjaceant, nisi a summo pontifice veniam mereantur.

Prohibemus nihilominus, ne divinum officium celebretur, sc. nec campana pulsetur in urbe vel in castro, vel in rure, si aliquis excommunicatorum praefens fuerit.

Statuimus etiam, ut excommunicatorum corpora insepulta maneant; qui vero ea infra coemeterium, vel in lapide, vel in ligno, vel extra, in aqua, vel in domibus clericorum posuerit, a sacerdote ejusdem loci excommunicetur, nec nisi ab episcopo ejusdem provinciae solvatur, unius anni poenitentia corrigendus.

Si quis episcoporum vel sacerdotum aliquem vinculo anathematis innodaverit, et ille metu

mortis vel imminentis periculi vel animo fraudandi satisfactionem infra certum terminum promiserit, et ob hoc solutionem meruerit, nisi infra terminum solvat, quod promisit, morte praeventus maneat insepultus; si vero sine termino hoc promiserit, et infra tres menses non solverit, simili poena teneatur.

Decernimus, ut sacerdotes, qui divina officia celebrare inhibiti nihilominus celebraverunt, et ob hoc anathemate vincti sunt, degradentur, et bonis ecclesiasticis priventur, nisi a domino proprio veniam consequantur. Qui vero eandem sententiam nondum passi sunt, nisi infra xl. dies resipuerint, eadem poena plectantur.

Prohibemus omnibus presbyteris, ne capellariam potentum suscipiant, vel in curiis eorum administrent, nisi per manum episcopi ejusdem dioecesis ad hoc ingrediantur sacramento adstricti, quod episcopalibus mandatis [semper] atque per omnia obediant, quod excommunicatos ad divina officia non admittent. Qui vero contra fecerint, ab ordine pariter et beneficiis ecclesiasticis cadant. Clerici, qui ab alienis ecclesiis dominorum vel parentum suorum vel aliquo modo sine auctoritate episcopi ejusdem loci redditus perceperint, pariter ipsi et fautores sui tamdiu anathemati subjaceant, donec ecclesias, et omnia, quae inde perceperint, in integrum spoliatis restituant. Sacerdotes vero, qui interim per ipsos in eisdem ecclesiis administraverint, memorata poena feriantur, et insuper degradentur.

Qui sciens communicaverit excommunicato, tanquam ex nomine excommunicatus habeatur. Si vero rex communicaverit in quemcunque locum venerit, praesente excommunicato, nec divinum officium celebretur, nec campana pulsetur. Quod si capellam curiae vel sacerdotes loci celebrare praesumpserint, illico ab episcopo ejusdem loci excommunicentur, et ab ordine cadentes ecclesiasticis beneficiis careant.

In hoc concilio charta regis Stephani, privilegia ecclesiae Westmonasteriensis confirmans (quae in bibl. Cotton. Faustina A. III. f. 60. adservatur) subscripta fuisse dicitur a rege, regina Matilde, archiepiscopo Theobaldo, 14. episcopis, et 8. abbatibus. Cum autem supra ex Rich. Hagustaldensi metropolitica sedem Cantuar. sub initium concilii vacasse dixerimus, brevi codicis hujus et Matthaei Parisii assertiones de Theobaldi electione et consecratione discutiamus. Tempus electionis Theobaldi in archiepiscopum Gervasius, Dorobernensis monachus, sub finem hujus concilii incidisse ait apud x. Scriptores col. MCCCXLVIII. "Soluta praedicto concilio et quibusque in sua redeuntibus, Jeremias prior Cant. ecclesiae cum aliquibus ex conventu a rege vocatus, praesente legato simul et rege, nonnullis primoribus et episcopis Angliae, elegit Theobaldum Beccensem ad regimen sanctae Cant. ecclesiae proximo Sabbato ante Natale:" addens archiepiscopum a legato 6. idus Januarii an. MCXXXIX. Cantuariam fuisse consecratum. Illi assensum praebent Simeon Dunelm. prior Hagustald. Birchington in vit. archiep. Cant. Chronicon Mailros, et Radulphus de Diceto. Hoc tempus autem cum contrarietur diei et mense subscriptionis chartae Westmonaster. utpote quae primo concilii die Decembris 13. facta fuisse dicitur, chartam hanc falsitatis arguere haud dubitamus. Accedit quod rex Stephanus non sigillo suo, sed signo dominicae crucis chartam hanc confirmaverit, quod notorium indicium est, spuriam eam esse, cum chartae, post tempora Guilielmi I. non signis crucis sed sigillis munitae ac corroboratae fuerint. Matthaeum Parisium quod attinet, historiam regis Johannis et Henrici III. ab ipso concinnatam maximi facimus, in reliquis autem aetatem ejus longe antecedentibus naevis abundare scriptores coevi uno ore testantur. Hallucinatus est igitur in hujus concilii historia assignans ecclesiam S. Pauli London. locum concilii, quae ordinationis Richardi de Belmeis et ordinum celebratorum fuit; cum hoc omnes, illud nemo alius ex historicis asserat. Deinde electum fuisse Theobaldum, Beccensem abbatem, in archiepiscopum Cant. tempore h. e. sub finem concilii cuncti fatentur; ast ab episcopo Wintoniensi ibi consecratum fuisse, omnes, ut supra diximus, negant. Si conjecturae hic locus esset, Matthaeum incuriae absolveremus, eam in scribam ipsius conjiciendo, qui pro "ab episcopo" legere debuisset "in archiepiscopum."

Qui ob rapinam vel invasionem rerum ecclesiasticarum anathematis gladio percussus ad satisfactionem venerit, nec damnum resarcire poterit, antequam absolvi mereatur, sacramento astringatur, se annuatim, sicut tunc ei injunctum fuerit, soluturum, donec totum persolverit.

Praecipimus, ut quoties aliquis episcoporum alii confratri vel coepiscopo denunciaverit, se canonicam justitiam in possessionem vel in personam alicujus exercuisse, postulans, ut et ille coepiscopus eandem justitiam denunciaret, aut faciat; illico sine dilatione obtemperet, aut periculum ordinis incurrat.

Prohibemus et modis omnibus interdici-
mus, omnes exactiones et indebitas castellorum operationes fieri. Si quis de redemptione clericorum sciens aliquid perceperit, vel obsides eorum tenuerit, vel ipsos, anathema sit.

Prohibemus et modis omnibus interdici-
mus, ne sacerdotes, diaconi, subdiaconi, exactores, vel praepositi laicorum existant. Quodsi existere

praesumpserint, anathematis gladio percellantur, et deinceps a beneficiis ecclesiasticis cadant.

Prohibemus omnibus modis sacerdotibus capellanis, ne divinum officium in munitionibus et turribus celebrare praesumant, postquam in ecclesia alia ejusdem loci prohibitum fuerit; quod si praesumpserint, ab ordine pariter et bonis ecclesiasticis cadant.

Praecipimus, ut ante proximum Pascha corpora nominatim excommunicatorum in coemeteriis sepulta, inde exportentur; provideantque universi episcopi, ut hoc sine fraude effectui mancipetur, ne forte alia pro aliis exportentur. Deus unus est. In quo nisi unde fuerint pastores ecclesiae, nec poterunt subditis justitiam recte exhibere. Hinc est, quod et nos episcopi adinvicem colligati sumus, compromittentes, quod justitiam recte exhibebimus. Sciat itaque unusquisque, quia quod quis dicit, veritati debet, et quod promittit, fidei.

Papae Rom.
INNOCENT. II. 9.

Archiep. Cantuar.
THEOBALD I.

Anno Christi
1138.

Reg. Angliae
STEPHAN. 4.

Concilium Carliolense episcoporum Scotiae. Ex Joh. prioris Hagustaldensis, Historia in ann.

CONCILIIUM hoc ab Alberico, Hostiensi episcopo, papae in Angliam et Scotiam legato, apud Karlel celebratum est, ad corrigenda ea, quae in ecclesiis Scotiae ob disciplinae et regiminis neglectum correctione indigebant. De eo ita loquitur Joh. prior Hagustaldensis, apud x. Script. p. 264.

“Albericus Hostiensis profectus ad regem Scotiae, reverenter receptus est a fratribus Hagustaldensis ecclesiae, et Aldulfus episcopus cum eo. Ante triduum autem adventus ejus ad locum illum Eadgarus, filius Cospatrici comitis, cum satellitiis suis eruperat e castris regis Scotiae, praedam agens de quadam villa territorii Hagustaldensis. Irruerunt etiam in quandam villam fratrum Hagustaldensis, interfectisque tribus hominibus fratrum, et capta praeda ejusdem vici, priorem Hagustaldensem, quem contigit eadem nocte ibi adesse, contumeliis et ludibrio dehone-

staverunt. Super injuria hac satis compatiens animo legatus regem exposulavit apud Karlel, et ad correctionem violentiae hujus animos regios adduxit. Per triduum vero cum episcopis et principibus regni Scotiae, qui ei ex regio praecepto ibi occurrerant, quae corrigenda erant, correxit, et quae statuenda erant, statuit. Aldulfum episcopum in gratiam ejusdem regis, et in sedem suam de Karlel recipi impetravit. Johannem, Glasguensem episcopum, qui omisso episcopali officio apud Tironas monachatus se contradiderat, ex apostolica auctoritate revocavit. Scottos quoque et Pictos in hoc sibi acquiescentes habuit, ut infra festum sancti Martini omnem captivitatem ad Karlel reducerent, et libertati donarent, nullusque eorum ecclesias violare, foemineo sexui vel pueris vel senibus caedem inferre ulterius praesumeret.”

Innocentii secundi papae epistola ad Henricum, Winton. episcopum, de facultate audiendi querimonias monachorum Westmonaster. Ex MS. Cott. Vitell. A. XVII. f. 17. b.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Henrico, Wintoniensi episcopo, apostolicae sedis legato, salutem et apostolicam benedictionem. Ex parte filiorum nostrorum monachorum beati Petri Westmonasterii per dilectum filium nostrum Osbertum querelam accepimus, quod videlicet ecclesiae possessiones et bona ipsius monasterii a multis in partibus illis eis auferantur, et violenter detine-

antur. Et quum ad hoc vices nostras in terra illa obtines, ut injuriam patientibus, praecipue personis ecclesiasticis, justitiam facias; per apostolica tibi scripta mandamus, quatenus querimonias eorum audias, et debitam eis justitiam facias exhiberi, et nullam eis injuriam vel molestiam permittas irrogari. Data Laterani quinto idus Decembris.

Papae Rom.
INNOCENT. II. 9.Archiep. Cantuar.
THEOBALD I.Anno Christi
1138.Reg. Angliae
STEPHAN. 4.

Alia ejusdem conventui Westmonaster. de canonizatione regis Edwardi. Ex MS. Cott. Vitell. A. 17. f. xvii. b. seq.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis G. abbati, et fratribus sancti Petri Westmonasterii salutem et apostolicam benedictionem. Quum religiosum virum priorem Osbertum a vestra fraternitate cum literis vestris directum gratanter accepimus, eum pro merito probitatis, et conversationis egregiae ut dilectum filium nostrum proprie et specialiter vobis commendamus, cujus honesta importunitas adeo nos coegit vestro satisfacere desiderio, ut si sufficientia prae manibus habuissemus testimonia episcoporum et abbatum, jam canonizatum in catalogo sanctorum a Romana secum curia reportasset regem vestrum. Ea de causa consulentibus fratribus nostris, episcopis et cardinalibus petitionem vestram perficere hac vice distulimus, quia cum tanta festivitas debeat fieri ad honorem et profectum totius regni, ab omni regno pariter debet postulari. In vestro

igitur pendet arbitrio, congrua, si vultis, testimonia quaerere, et eadem per instructas monasterii vestri personas nostro conspectui praesentare. In his vero et in caeteris secundum Deum preces vestras libenter volumus exaudire, et jura vestri monasterii vobis illibata servare. Inde est quod venerabili fratri nostro Henrico, Wintoniensi episcopo, apostolicae sedis legato, per apostolica scripta mandavimus, ut de his, qui ecclesias, possessiones et bona vestri monasterii injuste detinent, plenam vobis justitiam faciat. Vestra itaque interest, dilecti in Domino filii, ita juxta professionem vestram religiose vivere, et beati Benedicti regulam observare, ut vestrae bonae conversationis exemplum alios ad bene vivendum edoceat, et mater vestra sancta Romana ecclesia de vestris bonis actionibus valeat exultare. Data Laterani quinto idus Decembris.

Papae Rom.
INNOCENT. II. 10.Archiep. Cantuar.
THEOBALD I.Anno Christi
1139.Reg. Angliae
STEPHAN. 4.

Concilium Wintoniense, inchoatum tertio calend. Septemb. an. Dom. MCXXXIX. ipsisque calendis (hoc est, infra triduum) solutum. Praesidente Theobaldo, archiep. Cant. Ex Matth. Paris. in hoc anno.

EODEM anno Wintoniensis episcopus invitatos ad prandium quosdam nobiles, coegit ad deditionem aliquorum castrorum indignans. Cum Theobaldo archiepiscopo, et aliis episcopis, et praelatis Angliae concilium apud Wintoniensem civitatem celebravit, tertio calendas Septembris, ad quod regem, fratrem suum, vocari fecit, qui comitem Albericum de Ver, in causarum varie-

tatibus exercitatum, misit ad concilium, de captione dictorum episcoporum; super qua erat imperitus se sic de jure facere posse allegantem, et factum regis defendentem; et licet aliter visum esset concilio, super querelis in episcopos motis, et verbis hinc inde praepositis, calendis Septembris solutum est concilium.*

Papae Rom.
INNOCENT. II. 12.Archiep. Cantuar.
THEOBALD 4.Anno Christi
1141.Reg. Angliae
STEPHAN. 6.

Concilium Londinense. Ex annal. Waverl. in ann.

STEPHANUS rex anno VI. regni e carcere imperatricis redditus liber, et a suis, qui eum strenuissime liberaverant, cum gaudio est susceptus. In adventu Domini sedit concilium apud Lon-

donjam a legato Wintoniensi episcopo, ubi rex fecit clamorem suum episcopis, de suis qui eum proditione ceperunt: quibus jussu papae Innocentii christianitas prohibita est.

* Vide hoc fufius Malm. Hist. Novel. lib. II. pag. 181. et 182. ubi occasio refertur inde emanasse, quod episcopi ca- stella condebant, et an hoc liceret, illic agitur. Haec Spelm.

Papae Rom.
INNOCENT. II. 13.Archiep. Cantuar.
THEOBALD 5.Anno Christi
1142.Reg. Angliae
STEPHAN. 7.

Concilium Wintoniae feria secunda post octavas Paschae an. MCXLII. omnium episcoporum Angliae, praesidente Henrico, Wintoniensi episcopo, fratre regis Stephani, et Romanae sedis legato. Ex W. Malmesb. Hist. Novel. lib. II. f. 188. seq.

FERIA secunda post octavas Paschae concilium archiepiscopi Cantuariæ Theobaldi, et omnium episcoporum Angliae, multorumque abbatum, legato praesidente, Wintoniae ingenti apparatu inceptum. Si qui defuerunt, legatis et literis causas, cur non venissent, dederunt. Cujus concilii actioni, quia interfui, integram veritatem rerum posteris non negabo. Egregie quippe memini. Ipsa die post recitata scripta excusatoria, quibus absentiam suam quidam tutati sunt, sevocavit in partem legatus episcopos, habuitque cum eis arcanum consilii sui; mox abbates, postremo archidiaconi convocati; ex consilio nihil processit in publicum, volutabatur tamen per omnium mentes et ora, quid foret agendum.

Feria tertia hoc fere sensu legati cucurrit oratio. "Dignatione papae se vices ejus in Anglia tenere. Ideoque per ejus auctoritatem clerum Angliae ad hoc concilium congregatum, ut de pace patriae, quae grandi periculo naufragabatur, consuleretur in medium. Tempore regis Henrici avunculi sui singulare domicilium pacis in Anglia fuisse, ita ut per vivacitatem, animositatem, et industriam ejusdem praecellentissimi viri, non solum indigenae, cujuscunque potentiae vel dignitatis essent, nihil turbare auderent, sed etiam ejus exemplo finitimi quicunque reges et principes in otium et ipsi concederent, et subiectos vel invitarent, vel impellerent. Qui videlicet rex nonnullis ante obitum annis filiae suae, quondam imperatrici (quae sola sibi proles ex desponsata quondam conjuge supererat) omne regnum Angliae simul et ducatum Normanniae, jurari ab omnibus episcopis, simulque baronibus fecerit, si successore masculo ex illa, quam ex Lotharingia duxerat, uxore careret. Et invidit [inquit] atrox fortuna praecellentissimo avunculo meo, ut sine masculo haerede in Normannia decederet. Itaque quia longum videbatur dominam expectare, quae moras ad veniendum in Angliam necebat (in Normannia quippe residebat) provisum est paci patriae, et regnare permixtus frater meus. Enimvero quamvis ego vadem me apposuerim inter Deum et eum, quod sanctam ecclesiam honoraret, et exaltaret, et bonas leges manuteneret, malas vero abrogaret; piget meminisse, pudet narrare, qualem se in regno exhibuerit, quomodo in praesumptores nulla justitia exercitata, quomodo pax omnis statim ipso pene anno abolita; episcopi capti, et ad redditionem possessionum suarum coacti; abbatiae venditae; ecclesiae thesauris depilatae; consilia pravorum audita; bonorum vel suspensa, vel omnino contempta. Scitis quoties eum tum per me, tum per episcopos convenerim, concilio praesertim anno praeterito ad hoc indicto, et nisi odium, nihil acquisierim. Nec il-

lud quemquam, qui recte pensare velit, latet, debere me fratrem meum mortalem diligere, sed causam Patris immortalis multo pluris facere. Itaque quia Deus judicium suum de fratre meo exercuit, ut eum, me nesciente, in potestatem potentium incidere permetteret, ne regnum vacillet, si regnante careat, omnes vos pro jure legationis meae huc convenire invitavi. Ventilata est hesterno die causa secreto coram majori parte cleri Angliae, ad cujus jus potissimum spectat principem eligere, simulque ordinare. Invocata itaque primo, ut par est, in auxilium divinitate; filiam pacifici regis, gloriosi regis, divitis, regis, boni regis, et nostro tempore incomparabilis in Angliae, Normanniaeque dominam eligimus, et ei fidem et manuteneamentum promittimus."

Cumque omnes praesentes vel modeste acclamassent, sententiae, vel silentes non contradixissent, subjecit; Londinenses (qui sunt quasi optimates pro magnitudine civitatis in Anglia) nunciis nostris convenimus, et conductum, ut tuto veniant, misimus; eosque confido non ultra hunc diem moraturos, bona venia usque cras sustineamus.

Feria quarta venerunt Londinenses, et in concilium introducti causam suam eatenus egerunt, ut dicerent, missos se a communione, quam vocant Londoniarum, non certamina sed preces afferre, ut dominus suus rex de captione liberaretur. Hoc omnes barones, qui in eorum communionem jamdudum recepti fuerant, summo opere flagitare a domino legato, et ab archiepiscopo, simulque omni clero, qui praesens erat, Responsum est eis a legato ubertim et splendide, et quominus fieret, quod rogabant, eadem oratio, quae pridie habita. Adjectum etiam "Non decere, ut Londonienses, qui praecipui habebantur in Anglia, sicut procures, illorum partes foverent, qui dominum suum in bello reliquerant, quorum consilio idem sanctam ecclesiam exhoraverat, qui postremo non ob aliud ipsis Londoniensibus favere videbantur, nisi ut eos pecuniis emungerent."

Interea surrexit quidam, cujus nomen, si bene nemini, Christianus, reginae (ut audiui) clericus; porrexitque chartam legato, qua ille sub silentio lecta, voce, quantum potuit, exaltata dixit, non esse legitimam, nec quae deberet, in tanto, praesertimque sublimium et religiosarum personarum conventu recitari. Praeter caetera enim, quae reprehensibilia et notabilia erant scripta, testem appositum, qui praeterito anno in eodem, quo tunc sedebant capitulo, venerabiles episcopos maxima verborum affecerit contumelia. Ita illo tricante, clericus legationi suae non defuit, sed praeclara fiducia literas legit in audientia, quarum haec erat summa:

summa. Rogabat regina obnixè omnem clerum congregatum, et nuncupatim episcopum Wintoniae, fratrem domini sui, ut eundem dominum regno restituerent, quem iniqui viri, qui etiam homines sui essent, in vincula coniecissent. Huic suggestioni retulit legatus verba in eandem sententiam, qua et Londinensibus. Illi, communicato consilio, dixerunt se decretum concilii convicaneis suis relatu-ros, et favorem suum, quantum possent, praestituros.

Feria quinta solutum est concilium, excom-

municatis ante multis, qui regiarum erant partium; nominatim Willielmo Martello, qui quondam pincerna regis Henrici, tunc dapifer Stephani. Iste immaniter exulceraverat legati animum, multis rebus ejus interceptis et subreptis. Itaque multae fuit molis Londinensium animos permulcere posse; ut cum haec statim post Pascha, ut dixi, fuerant actitata, vix paucis ante nativitatem beati Johannis diebus imperatricem reciperent.

Papae Rom.
INNOCENT. II. 13.

Archiep. Cantuar.
THEOBALD 5.

Anno Christi
1142.

Reg. Angliae
STEPHAN. 7.

Concilium Westmonasteriense die octavarum S. Andreae, praesidente item legato Wintoniensi episcopo; ubi rex Stephanus praesens queritur de injuriis a populo suo sibi illatis. Ex W. Malmesb. Hist. Nov. lib. ii. p. 191.

INTEREA legatus, immodici animi pontifex, qui, quod semel proposuisset, non ineffectum relinquere vellet, concilium pro jure legationis suae apud Westmonasterium die octavarum sancti Andreae coegit. Ejus concilii actionem non ita exacta fide pronuncio, ut superioris, quia non interfui. Auditum est lectas in eo literas domini apostolici, quibus modeste legatum argueret, quod liberare fratrem suum dissimulasset. Delicti tamen superioris gratiam facere, et magnopere cohortari, ut quocunque modo, vel ecclesiastico, vel seculari posset, ad germani liberationem accingeretur. Regem ipsum in concilium introisse, et apud sanctum conventum querimoniam deposuisse, quod homines sui et eum ceperint, et afflictionem contumeliarum paulo minus extinxerint, qui justitiam eis nunquam negasset. Ipsum legatum magnis eloquentiae viribus factorum suorum invidiam tentasse alleviare; quod scilicet imperatricem non voluntate, sed necessitate recepisset, quippe cum recenti adhuc fratris sui clade (omnibus comitibus, vel fugatis, vel eventum rei suspecta mente praestolantibus) ipsa cum suis muros Wintoniae circumsonasset, ipsam quaecunque pepigerat ad ecclesiarum jus pertinentia obstinate fregisse: quinetiam certis auctoribus ad se delatum, eam et suos non solum dignitati suae, sed et vitae struxisse insidias. Caeterum Deum pro sua clementia secus quam ipsa sperasset, vertisse negotia, ut et ipse perniciem vitaret, et fratrem suum vinculis exi-

meret. Itaque jubere se de parte Dei et apostolici, ut regem voluntate populi, et assensu sedis apostolicae inunctum quantis possent viribus enixe juvarent; turbatores vero pacis, qui comitissae Andegaveni faverent, ad excommunicationem vocandos, praeter eam quae Andegavorum domina esset.

Haec verba ejus non dico, quod omnes clerici gratis animis exceperint, certe nullus expugnavit, omnes vel metu, vel reverentia fraenarunt ora. Unus fuit laicus imperatricis nuncius, qui palam legato interdixit, ne per fidem, quam ei pactus fuerat, quicquam in illo concilio statueret, quod ejus honori adversum foret; fidem ab eo hanc factam imperatrici ne fratrem suum ullo auxilio juvaret, nisi forte viginti ei milites, nec plures mitteret. Quod in Angliam ipsa venisset, frequentibus epistolis ejus factum; quod regem cepisset, quod in captione tenuisset, ipso potissimum connivente actum. Dixit nuncius haec, et alia pleraque magna verborum austeritate, nihil omnino legato blanditus. Nec vero ullo sermonum pondere ille moveri potuit, ut iram proderet, semel incepti, ut prius dixi, non segnis executor. Fuit ergo hic annus (cujus tragoedias compendio digessi) fatalis et pene perniciosus Angliae; in quo, cum aliquo modo sibi ad libertatem respirandam putasset, rursus in aerumnam recidit, et nisi Dei misericordia mature occurrat, diu haerebit.

Papae Rom.
INNOCENT. II. 14.

Archiep. Cantuar.
THEOBALD 6.

Anno Christi
1143.

Reg. Angliae
STEPHAN. 8.

Concilium Londinense a Wintoniensi episcopo, Innocentii II. Romani pontificis legato, contra rerum et personarum ecclesiasticarum invasores ann. Dom. MCXLIII. celebratum†. Ex R. Hoveden. p. 488.

ANNO gratiae MCXLIII. qui erat annus octavus regni Stephani, rex Stephanus interfuit concilio Londoniae in media Quadragesima;

quod quia nullus honor vel clericis vel ecclesiae Dei a raptoribus deferebatur, et aequè capiebantur et redimebantur clerici ut laici: tenuit

† Male Godwinus in commentario de praefulibus Angliae hoc anno synodum sub Alexandro, Lincolnienfi episcopo (quem perperam Innocentii II. Romani pontificis legatum nominat) celebratam fuisse asserit. Londinense enim hoc fuit concilium

inde Wintoniensis episcopus, urbis Romanae legatus, concilium apud Londoniam, clericis pro tempore necessarium. In quo sancitum est, ne aliquis, qui clerico violenter manus injecerit, ab alio possit absolvi quam ab ipso papa, et in praesentia ipsius; unde clericis aliquantulum serenitatis vix tandem illuxit.

Hoc concilium Matth. Paris. ad annum retulit MCXLII. praecedentem, verbis, quae sequuntur.

ANNO Domini MCXLII. * Willielmus, Wintoniensis episcopus, et sedis apostolicae legatus, in media Quadragesima apud Londoniam concilium, rege praesente et episcopis, celebravit. Nul-

lus enim honor vel reverentia ferebatur Dei ecclesiae, vel ejus ordinatis a praedonibus sceleratis, sed aequae clerici et laici capiebantur, redimebantur, et in vinculis tenebantur.

Sancitum est ergo ibi, et generaliter constitutum; ne aliquis, qui ecclesiam coemeteriumque violaverit, vel in clerico aut viro religioso manus injecerit violentas, ab alio quam ipso papa possit absolvi.

Statutum est etiam, ut aratra in campis, cum ipsis agricolis, talem pacem habeant in agris, qualem haberent in coemeterio, si extitissent.

Excommunicaverunt autem omnes, qui contra hoc decretum venirent, candelis accensis; et sic milvorum rapacitas aliquantulum conquievit.

Papae Rom.
INNOCENT. II. 14.

Archiep. Cantuar.
THEOBALD 6.

Anno Christi
1143.

Reg. Angliae
STEPHAN. 8.

Concilium Wintoniense; in quo controversia inter Theobaldum archiepiscopum, et abbatem ac monachos Cant. tractata fuit. Ex Chron. W. Thorn. in ann.

ANNO dominicae incarnationis MCXLIII. concilio adunato apud Wintoniam, praesidente Henrico, ejusdem civitatis episcopo, et apostolicae sedis tunc legato, confidentibus archiepiscopo Cant. Theobaldo, cum fratribus et coepiscopis Roberto London. Jocelyno Salesburiae, Alexandro Lincolniae, Seyfredo Cycestriae, Roberto Herefordiae, Rodberto Bathoniensi, Rogero Cestriae, Willielmo Dunelmiae, Ascelino Rosecestriae, Simone Wigorniae, Adelulpho Karduliae, Uthredo Glamorganiae, una cum abbatibus et caeteris pluribus religiosis, controversia magna de praenominatis l. f. vii. d. inter Theobaldum archiepiscopum, et monachos ejusdem, et Hugonem, abbatem S. Augustini, ejusdemque monachos jam diutius habita: quinetiam in consistorio summi pontificis, Innocentii secundi, saepius agitata, tandem eodem papa jubente mihi Henrico, Wintoniensi episcopo, in hac patria vices suas agenti, et Roberto, Herefordensi episcopo, ipso archiepiscopo cum suis, et abbate cum suis eandem jussionem singulis li-

teris deferentibus, quia de illa causa plenior notitia in Anglia haberi poterat, commissae est terminanda. Congruo igitur tempore, utraque parte ad praesignatum concilium evocata, cum didicissemus in privilegiis Romanorum pontificum monasterium S. Augustini, ut jus proprium sedis apostolicae munientium, nulliusque alterius ditioni subditum, abbatem et monachos praedicti loci, neque subjectionem, neque consuetudinem, neque redditum aliquem, seu in magno, five in minimo, archiepiscopo et ecclesiae sanctae Trinitatisolvere debere, licet supradictos l. f. vii. d. se jam diutius fateretur dedisse pro oleo et chrismate, nec aliter illa habere potuisse; quod etiam, sicut antea, in praesentia domini papae supradicti, literis ejusdem testantibus, ita et in nostra se probaturos plurimis allegationibus et testibus offerebant, archiepiscopum vero nullam honestam causam, de qua eosdem denarios habuisset, vel exigere potuisset, comperissemus; consultum duximus tam anxiam causam, tam gravem utriusque ecclesiae laborem amicabili mo-

ab Henrico, Winton. episcopo, papae legato, coactum. Et cum oscitante uno, oscitet et alter; Spelmannus idem ex illo affirmat his verbis: "Hujus synodi mentionem mihi praestat De praesulibus Angliae commentarius, in vita supradicti Alexandri, pag. 342. his verbis: Romam bis profectus est [Alexander iste] annis nimirum MCXLII. et MCXLIV. ubi ita se gessit, ut magnam iniret gratiam tam apud regem, quam pontificem. Ac prima quidem profectio legatus pontificius constitutus est, quo synodum convocaret, id quod fecit, et canones nonnullos edidit ad illorum temporum vitia corrigenda apprime utiles. Tertium deinde iter ad pontificem suscepit in Galliis agentem, ubi Augusto mense anni MCXLVII. per aestum nimium aegritudinem contraxit, ex qua, domum non sine magna difficultate reversus, mortuus est, cum sedisset annos 24. De illo Huntingtoniensis haec habet carmina, quae non piget ascribere:

Splendor Alexandri non tam renitescit honore,
Quam per eum renitescit honor, etc.

Sed errasse videntur in annorum numeris commentarii auctor, vel in historiis suis nonnulli veterum; Malmesburienfis enim in ann. MLXX. conquestoris, Alexandrum ponit Lincolniensem episcopum, asseritque eum cum Stigando archiepiscopo Cantuar. facto ad Scotos diffugio, moram ad tempus fecisse ibidem. Huntingtoniensis vero aperte indicat Henricum pri-
mum annum regni sui 23. eidem contulisse hunc episcopatum, pag. 182. Ad Pascha, inquit, apud Winchester dedit [rex Hen. I.] episcopatum Lincolniae Alexandro venerabili viro, qui nepos erat Rogeri, Salisburienfis episcopi. Rogerus autem justitiarius fuit totius Angliae, et secundus a rege. Et infra in ann. 25. ejusdem regis, ann. MCXXV. Hoc etiam anno perrexerunt, inquit, Romam Willielmus, Cantuariensis archiepiscopus, et Thurstanus, Eboracensis archiepiscopus, et Alexander, Lincolnienfis episcopus, de cujus laudabili munificentia, et inextinguibili fama, sic quidam dixit heroice;

Splendor Alexandri," etc. Haec SPELMANNUS.

Ex historicis illius aevi dilucide perspicitur Henricum, Wintoniensem episcopum, anno Christi MCXLIII. legatum fuisse Romani pontificis, non Alexandrum Lincolniensem. Hunc autem anno decimo regis Stephani illi ecclesiae praefuisse ex Huntingtonio et Thornio constat.

* l. Henricus.

dificatione sedare, et matri ecclesiae nostrae Cantuar. cui nos episcopi professi sumus debitum honorem, licet ecclesiae beati Augustini videamur gravamini reservare. Consulimus utique et quodammodo coegimus abbatem et monachos, ut darent archiepiscopo et ecclesiae suae possessionem aliquam liberam lx. s. valentem, quippe ut potenti vicino, et in multis pernecef-

fario, utpote in datione olei et chrismatis, in dedicandis ecclesiis, in ordinibus faciendis, caeterisque negotiis, prout postulatur; ista videlicet conditione, ut illa possessione semel accepta, sibi abinde proprium haberet, et ecclesia S. Augustini a praedictorum denariorum solutione in perpetuum foret libera, et secundum privilegia sua maneret in omnibus quietata.

Papae Rom.
LUCII II. 1.

Archiep. Cantuar.
THEOBALD 7.

Anno Christi
1144.

Reg. Angliae
STEPHAN. 9.

Bulla Lucii II. papae, qua irritas reddit patribus suis successores in ecclesiis.

tales chartas, quarum obtentu filii fiant
Ex Rymer. Foeder. vol. I. in ann.

LUCIUS episcopus, servus servorum Dei, priori et monachis sancti Pancratii salutem et apostolicam benedictionem. Cum simus ad regimen universalis ecclesiae, Domino disponente, vocati, sicut ea solvere debemus, quae ipsius ecclesiae nutriunt honestatem; sic ea tenemur evellere, quae canonicis obviant institutis, et materiam dissolutionis videntur afferre. Sane relationis vestrae tenore comperimus pravam apud vos, sub praedecessorum vestrorum negligentia, consuetudinem introductam, quod filii eorum, qui vestras ecclesias tenuerunt, ut — patribus ab ipsis antecessoribus nostris confirmationem de obtinendis ecclesiis consecuti, sub reprehensibili collusione volunt ipsas ecclesias jure successionis habere, et talium confirmationum obtentu aliqua pensione retenta, patres filios sibi constituere successores. Quum igitur ex hoc et canonicae disciplinae vigor infringitur, et

temporalia vobis damna proveniunt; praedictas concessionem vel confirmationes, taliter ab eorundem locorum priore, vel etiam ab apostolica sede veritate tacita impetratas, irritas esse censemus, praesentium vobis auctoritate licentiam concedentes, ut in ecclesiis vestris, non obstantibus concessionibus, aut confirmationibus illis, liceat vobis idoneas personas eligere, et electas episcopo praesentare; ut animarum cura recepta de spiritualibus ei, vobis autem de temporalibus debeant respondere.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Velle. — K. L.

Papae Rom.
EUGEN. III. 4.

Archiep. Cantuar.
THEOBALD II.

Anno Christi
1148.

Reg. Angliae
STEPHAN. 13.

Constitutio Theobaldi, archiepiscopi Cantuar. de fugitivis et ejectis de monasterio*.
Ex MS. Cott. Galba E. iv. fol. 84. verso.

THEOBALDUS, Dei gratia Cantuar. archiepiscopus, totius Angliae primas, et apostolicae sedis legatus, dilectis filiis Guyberto, priori, et toti conventui ecclesiae Christi Cantuar. benedictionem a Domino, et misericordiam a Deo salutari suo. Cunctorum providentiae, seu diligentium maxime praelatorum incumbit officio, ut ex praeteritorum experientia mala debeant praecavere futura. Hinc est, quod scandala illa, quae nostris videntur contigisse temporibus per quosdam, qui de vobis exierunt, sed ex vobis non erant, vobiscum vehementer offensi adversus hujusmodi ne tam saepe contingant, quanta possumus sollicitudine vobis in posterum providere studemus, vestris super hoc justis et religiosi petitionibus gratanter annuentes, qui zelo justitiae et ignito monasticae religionis amore succensi, hoc unanimi postulatis assensu, ut ecclesiae vestrae famae providentes, occasiones, ex quibus praedicta scandala saepius oriuntur, quae debemus et possumus auctoritate radicitus am-

putemus. Nostra igitur et apostolica, qua fungimur, auctoritate praecipimus, atque in ecclesia vestra cunctis tenendum temporibus, et ratum fore sub anathemate constituimus, ut quotiescunque quemlibet monachum de ecclesia vestra fugitivum, vel meritis suis ejectum, sive quolibet modo relicto religionis habitu ad seculum reversum, redire tandem aliquando, et per gratiam recipi contigerit, in ultimo gradu recipiatur, ibique tota vita sua remanens ad altioris locum ordinis non ascendat, illos tantummodo praeceffurus in ordine, qui post reversionem ejus in ecclesia suscipiuntur, ut ex hoc et, qui post lapsum redierint, perpetuo degradationis suae intuitu erubescant et humilientur; et, qui forte similiter tentari poterunt, admissa spe recuperandi ordinis sui, si a vobis vel exeant vel ejiciantur, caveant sibi ab utroque, ne vel exire audeant, vel ejici mereantur. Ne quis autem hanc constitutionem nostram praesumat infringere, sub anathemate prohibemus. Valete.

* Annus huic constitutioni Theobaldianae defuit in MS. mediam igitur archiepiscopi aetatem ei assignavimus.

Papae Rom.
EUGEN. III. 7.

Archiep. Cantuar.
THEOBALD. 14.

Anno Christi
1151.

Reg. Angliae
STEPHAN. 16.

Concilium Londinense. Ex Walt. Covent. Chron. et H. Huntingt. in ann.

Hoc anno Theobaldus, Cant. archiepiscopus, et apostolicae sedis legatus, tenuit concilium generale apud London. in media Quadragesima; ubi rex Stephanus, et filius suus Eustachius, et Angliae proceres interfuerunt, totumque illud concilium novis appellationibus infren-

duit. In Anglia namque appellationes in usu non erant, donec eas Henr. Winton. episcopus, dum legatus esset, malo suo crudeliter intrusit; in eodem namque concilio ad Romani pontificis audientiam ter appellatus est.

Epistola Eugenii, papae III. Anglorum regi, Stephano, ut Robertum, London. episcopum, in gratiam suam reciperet. Citante Spelmanno.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Christo filio Stephano, illustri regi Anglorum, salutem et apostolicam benedictionem. Ad haec superna providentia in ecclesia pontifices ordinavit, ut christianus populus ab eis pascua vitae reciperet, et tam principes seculares, quam inferioris conditionis homines ipsis pontificibus, tanquam Christi vicariis, reverentiam exhiberent. Venerabilis siquidem frater noster Robertus, London. episcopus, tanquam vir sapiens et honestus, et religionis amator, a nobilitate tua benigne tractandus est, et pro collata a Deo prudentia propensius honoran-

dus. Quia ergo, sicut in veritate comperimus, cum animae suae salute, ac sui ordinis periculo, fidelitate, quae ab eo requiritur, astringi non potest; volumus, et ex paterno tibi affectu consulimus, quatenus praedictum fratrem nostrum super hoc nullatenus inquietes, immo pro beati Petri et nostra reverentia eum in amorem et gratiam tuam recipias. Cum autem illud iuramentum praestare non possit, sufficiat discretionis tuae, ut simplici et veraci verbo promittat, quod laesionem tibi vel terrae tuae non inferat. Vale. Dat. Meldis 6. cal. Julii.

Epistola ejusdem Eugenii papae Matildi, Anglorum reginae, ut virum suum ad dilectionem praefati episcopi hortaretur. Citante Spelmanno.

SOLOMONE attestante didicimus, quod mulier sapiens aedificat domum, insipiens autem constructam destruet manibus. Gaudemus pro te, et devotionis studium in Domino collaudamus, quoniam, sicut religiosorum relatione accepimus, timorem Dei prae oculis habens, operibus pietatis intendis, et personas ecclesiasticas et diligis et honoras. Ut ergo de bono in melius, inspirante Domino, proficere valeas, nobilitatem tuam in Domino rogamus, et rogando monemus et exhortamur in Domino, quatenus bonis initiis exitus meliores injungas, et venerabilem fratrem nostrum Robertum, London. episcopum, pro illius reverentia, qui, cum olim dives esset, pro nobis pauper fieri voluit, atten-

tius diligas et honores. Apud virum tuum, et dilectum filium nostrum Stephanum, insignem regem Anglorum, efficere studeas, ut monitis, hortatu, et consilio tuo, ipsum in benignitatem et dilectionem suam suscipiat, et pro beati Petri et nostra reverentia propensius habeat commendatum. Et quia sicut, veritate teste, attendimus, eum sine salute, et sui ordinis periculo, praefato filio nostro astringi non posse; volumus, et paterno sibi et tibi affectu consulimus, ut vobis sufficiat, veraci et simplici verbo promissionem ab eo suscipere, quod laesionem vel detrimentum ei, vel terrae suae non inferat. Dat. ut supra.

Capitulum Cisterciensium. Ex M. Paris. in ann.

QUO etiam anno in capitulo Cisterciensi statutum est, ne de caetero aliqui novam construerent abbatiam; quia nu-

merus abbatiarum illius ordinis usque ad quingentas excrevit.

Papae Rom.
EUGEN. III. 8.

Archiep. Cantuar.
THEOBALD 15.

Anno Christi
1152.

Reg. Angliae
STEPHAN. 17.

Concilium Hibernicum in coenobio Mellifontis a Christiano, episcopo Lismorensi, totius Hiberniae legato, celebratum; praesentibus episcopis, abbatibus, regibus, ducibus, et majoribus natu Hiberniae; quorum consensu IV. illic archiepiscopatus constituuntur. Ex Jac. Waraeo.

DE hoc concilio ex auctore anonymo, qui tum vixit, sic Jacobus Waraeus in vita Donati O Lonargan, episcopi Casseliensis:

Lonarganus noster auctoritate pontificia primus creatus est hujus sedis archiepiscopus anno MCLII. ad quem annum sic loquitur anonymus, qui tum vixit: "Johannes Papiro cardinalis ab Eugenio III. pontifice Romano, missus, cum Christiano, episcopo Lismorensi, totius Hiberniae legato, in Hiberniam venit. Idem Christianus in Mell. (five Mellifontis monasterio) concilium celebravit, cui interfuerunt episcopi, abbates, reges, duces, et majores natu Hiberniae; quorum consensu archiepiscopatus constituti sunt quatuor; Armacanus, Dublinien-

sis, Casseliensis, Tuamensis. Quibus praefuerunt eo tempore Gelasius, Gregorius, Donatus, Edanus. Johannes cardinalis benedicens clero post Pascha MCLIII. (ut mihi auctor est Johannes Hagustaldensis, five Hexamenfis) per Scotiam iter faciens, Romam reversus est. Haec ille; qui in proximis superioribus notat tres obtinuisse sedem Casseliensem, priusquam illa pallio esset donata, vel usus pallii in Hibernia percubuerat; viz. ^a Donaldus Buaheni, qui obiit anno MXXVI. ^b Milerus O Dunan, qui obiit MXXVIII. et ^c Donatus O Conaing, qui anno decessit MXXXVII. ab historicis tamen Hibernicis (quos appingit in margine) archiepiscopi nominantur*.

Papae Rom.
ANASTAS. IV. 1.

Archiep. Cantuar.
THEOBALD 16.

Anno Christi
1153.

Reg. Angliae
STEPHAN. 18.

Constitutio Willielmi, archiepiscopi Eboracensis, de arboribus et herba in coemeteriis; et ut pecuniae a decessorum haeredibus solutae, in alios usus non impendantur a successoribus. Ex MS. Cott. Vitell. A. ii. n. 32.

IN Dei nomine, Amen. Quamvis in statutis canonicis sit expressum, quod laicis, de rebus ecclesiasticis et religiosis quomodolibet disponendi nulla sit penitus attributa facultas, quos obsequendi monet auctoritas, non auctoritas imperandi; multos tamen jura ecclesiastica latent: aliis vero ecclesiis et ecclesiasticis personis, Dei timore postposito, proh dolor! oppido sunt infesti; adeo ut jura ecclesiastica non formident in suae damnationis incrementum usurpare. Nos igitur Willielmus, permissione divina Eborum archiepiscopus, Angliae primas, qui ecclesiarum nostro regimini commissarum jura et immunitates ex officio nostro debite conservare tenemur pro viribus, ac tueri; de consensu capituli nostri Eboracensis, proinde duximus statuendum. Ne quis laicus arbores, seu herbam in coemeterio cujuscunque parochiae, ecclesiae, seu capellae in nostra dioecesi, divino cultui deputatae crescentes, absque rectoris licentia speciali, ausu temerario prostrernere, seu falcare praesumat, aut prostratas auferre vel amovere; seu quicquam juris in ipsis aliquo modo vendicare; cum ea, quae religiosis adhaerent, religiosa esse penitus censeantur, juxta civiles et canonicas sanctiones. Ecclesiarum autem rectoribus, aut vicariis, seu quibilibet ipsorum ministris hujusmodi arbores in coemeterio crescentes, omnino non liceat in ali-

um usum convertere, nisi in ecclesiae suae reparationem, et aedificationem mansi proprii ad ecclesiam pertinentis. Si quis autem hujus nostri statuti temerarius violator extiterit, ipsum volumus, per archidiaconum loci super hoc congrue requisitum, legitima monitione praemissa, majoris excommunicationis sententia innodari, a qua ipsum omnino absolvi nolumus, donec ecclesiae, cui contra praesens statutum laesionem vel injuriam irrogaverit, ad arbitrium praefati archidiaconi satisfecerit competenter.

Item, quia cedentibus, vel decedentibus canonicis ecclesiae nostrae Eborum, et aliarum ecclesiarum collegiatarum nostrae dioecesis, necnon rectoribus et vicariis, successores eorum consueverunt taxationem defectuum in ornamentis, cancellis, et domibus, ad beneficia, in quibus successerunt pertinentibus, interdum ultra veram aestimationem pro suo libito procurare; et quod gravius dignoscitur, omnem pecuniam, vel majorem partem exinde redactam, in privatos usus convertere, nulla penitus emendatione, reparatione, vel refectione facta per eosdem in ornamentis, cancellis, aut domibus memoratis; nos tantae iniquitatis ausui temerario, volentes competenti remedio, prout possumus, obviare, de consensu unanimi capituli nostri praedicti statuimus; ut, facta taxatione defectuum praedi-

^a Annal. Conac. in lib. xxvii. c. 88.

^b Ibid.

^c Annal. Ulton. De hac re vide Vincentii Specul. historiale, in visione Tundali

* Vide Stanihurstum in appendice cap. 20. ad Girald. Cambr. qui hoc concilium e Flattesburio refert habitum fuisse an. MCLII. Mat. Paris. ad MCLI.

ctorum per legatios et discretiores de vicinia, qui ad hoc potuerint bono modo, tota pecunia, ex praemissa causa levata, ad manus duarum, vel trium personarum, in locis singulis ad hoc specialiter electarum, absque omni diminutione perveniat: quae personae, dictorum canonici, rectoris, vel vicarii requisito consensu, omnem

pecuniam sic receptam, in reparationes et refectiones necessarias prius consideratas et taxatas, absque morae dispendio convertere non omitterant; ad quod per locorum archidiaconos, legitima monitione praemissa, si necesse fuerit, per majoris excommunicationis sententiam compellantur.

Papae Rom.
ANASTAS. IV. 2.

Archiep. Cantuar.
THEOBALD 17.

Anno Christi
1154.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 1.

Concilium Londini ab Henrico II. anno regni sui primo, tempore quadragesimali congregatum. Ex Mat. Paris. in vitis abbat. Alban.

IN quo renovantur pax, et leges antiquae Anglorum, viz. divi Edouardi Confessoris, aliaeque regni consuetudines. Chartae etiam et privilegia episcoporum quorundam, abbatiarum, et ecclesiarum regio sigillo confirmantur. Inter has charta Guilielmi primi de immunitate monasterii de Bello, ex quo magna deinceps controversia; cujus ambages e codice Bellenfi adjecimus, quod et hujus concilii et aliorum inter notatu digna plurima reminisci-

tur. Mat. Parisiensis in vitis abbat. Albanens. p. 1020. ita de hoc concilio loquitur: "Paucis itaque posthac evolutis diebus congregantur apud Londonium archiepiscopi, episcopi, abbates, multarumque ecclesiarum praelati, cum comitibus et baronibus totius regni, ut negotia regni et ecclesiae pertractarent cum Theobaldo, Cantuariensi archiepiscopo, apostolicae sedis legato eidem concilio praesidente."

Papae Rom.
HADRIAN. IV. 1.

Archiep. Cantuar.
THEOBALD 18.

Anno Christi
1155.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 2.

Charta R. Henrici II. de libertatibus ecclesiae et regno concessis. Citante Spelmanno.

HENRICUS, Dei gratia rex Angliae, dux Normanniae et Aquitaniae, comes Andegaviae, baronibus et fidelibus suis Francis et Anglis salutem. Sciatis me, ad honorem Dei, et sanctae ecclesiae, et pro communi emendatione totius regni mei, concessisse et reddidisse, et praesenti charta mea confirmasse Deo et sanctae ecclesiae, et omnibus comitibus et baronibus, et omnibus hominibus meis omnes consuetudines, quas rex Henricus, avus meus, eis dedit et concessit. Similiter etiam omnes malas consuetudines, quas ipse delevit et remisit, ego remit-

to, et deleri concedo pro me et haeredibus meis. Quare volo et firmiter praecipio, quod sancta ecclesia, et omnes comites et barones, et omnes mei homines omnes illas consuetudines, et donationes et libertates, et liberas consuetudines, habeant et teneant, libere et quiete, bene et in pace et integre, de me et haeredibus meis, sibi et haeredibus suis, adeo libere et quiete et plenarie in omnibus, sicut rex Henricus, avus meus, eis dedit et concessit, et charta sua confirmavit. Teste Richardo de Luci.

Privilegium Hadriani papae IV. regi Henrico II. concessum, ad Hiberniam occupandam. Ex Giraldi Cambr. Hib. expugn. lib. II. cap. 6. vide etiam Mat. Paris. in anno MCLV.

INTEREA quanquam Martiis plurimum intentus et detentus exercitiis Anglorum rex, suae tamen inter agendum Hiberniae non immemor, cum praenotatis spurcitiarum literis in synodo Cassiliensi per industriam quaesitis, directis ad curiam Romanam nunciis, ab Adriano papa de Anglia oriundo, tunc praesidente, privilegium impetravit, ejusdem auctoritate, et assensu, Hibernico populo tam dominandi, quam ipsum in fidei rudimentis incultissimum, ecclesiasticis normis et disciplinis, juxta Anglicanae ecclesiae mores informandi. In Hiberniam itaque privilegio transmissio, per Nicolaum, Guallingfordensem tunc priorem, Malmesburiensem quoque postmodum abbatem, tam positum quam depositum, necnon et Guilielmum, Aldelmi filium: convocata statim apud Guaterfordiam episcoporum synodo, in publica audientia ejusdem

privilegii cum universitatis assensu, solennis recitatio facta fuit per Johannem Salisburiensem, postmodum episcopum Carnotensem, Romam ad hoc destinatum; per quem etiam idem papa regi annulum aureum, in investiturae signum praesentavit. Qui statim simul cum privilegio in archivis Wintoniae repositus fuerat: unde et ejusdem privilegii tenorem hic interferere non superfluum reputavi. Erat itaque tenor hic:

Adrianus episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio, illustri Anglorum regi salutem, et apostolicam benedictionem. Laudabiliter et satis fructuose de glorioso nomine tuo propagando in terris, et aeternae felicitatis praemio cumulando in caelis tua magnificentia cogitat, dum ad dilatandos ecclesiae terminos, ad declarandam indoctis et rudibus populis christianae fidei veritatem, et vitiorum plan-

taria de agro dominico extirpanda, sicut catholicus princeps intendis, et ad id convenientius exequendum, consilium apostolicae sedis exigit et favorem. In quo facto, quanto altiori consilio, et majori discretionem procedis, tanto in eo feliciorum progressum te, praestante Domino, confidimus habiturum; eo quod amplius ad bonum exitum semper et finem soleant attingere, quae de ardore fidei, et religionis amore principium acceperunt. Sane Hiberniam, et omnes insulas, quibus sol justitiae Christus illuxit, et quae documenta fidei christianae ceperunt, ad jus beati Petri et sacrosanctae Romanae ecclesiae (quod tua etiam nobilitas recognoscit) non est dubium pertinere. Unde tanto in eis libentius plantationem fidelem, et germen gratum Deo inseruimus, quanto id a nobis interno examine districtius prospicimus exigendum. Significasti siquidem nobis, fili in Christo charissime, te Hiberniae insulam ad subdendum illum populum legibus, et vitiorum plantaria inde extirpanda velle intrare; et de singulis domibus annuam unius denarii beato Petro velle solvere pensionem, et jura ecclesiarum illius terrae illibata et integra conservare. Nos itaque pium et laudabile de-

fiderium tuum cum favore congruo prosequentes, et petitioni tuae benignum impendentes assensum, gratum et acceptum habemus, ut pro dilatandis ecclesiae terminis; pro vitiorum restringendo decursu; pro corrigendis moribus, et virtutibus inferendis; pro christianae religionis augmento, insulam illam ingrediaris, et quae ad honorem Dei et salutem illius terrae spectaverint, exequaris: et illius terrae populus honorifice te recipiat, et sicut Dominum veneretur, jure nimirum ecclesiarum illibato et integro permanente, et salva beati Petri et sacrosanctae ecclesiae Romanae de singulis domibus annua unius denarii pensione. Si ergo quod concepisti animo, effectu duxeris prosequente complendum, stude gentem illam bonis moribus informare; et agas tam per te, quam per illos, quos ad hoc fide, verbo, et vita idoneos esse perspexeris, ut decoretur ibi ecclesia, plantetur et crescat fidei christianae religio; et quae ad honorem Dei, et salutem pertinent animarum, per te taliter ordinentur, ut a Deo sempiternae mercedis cumulum consequi merearis, et in terris gloriosum nomen valeas in seculis obtinere.

Papae Rom.
HADRIAN. IV. 3.

Archiep. Cantuar.
THEOBALD 20.

Anno Christi
1157.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 4.

Synodus Northamptonensis. Ex Gervas. Dorobern. apud x. Scriptores col. 1665.

SUB initium regni regis Henrici II. Theobaldus synodum Northamptoniae coegit, in qua Sylvestrum, abbatem S. Augustini Cant. ad obedientiam compulit. Gervasius ita: "Egerat hic Silvester favore R. Stephani et fratris sui Henrici, Wintoniensis episcopi, ut praeciperet Eugenius P. praedictum abbatem in ecclesia sua

sine professione benedici, eo quod fecisset eam Romae tributariam. Theobaldus temporis intervallo, regnante glorioso R. Henrico de mandato Adriani P. apud Northamptoniam in praesentia regis et episcoporum Angliae compulit eum ad subjectionem, ut ibidem debitam faceret professionem." H. I.

Synodus Cicestrensis, in qua disceptationes variae sunt habitae super eo, quod Willielmus senior regesque subsequentes, abbatem et abbatiam de Bello, in comitatu Suffexiae, immunes esse regis suis chartis concesserunt ab omni episcoporum subjectione, etiam Cicestrensis ecclesiae, cui prae caeteris canonicam deberent obedientiam*. Ex MS. Chron. Abb. de Bello, cit. Spelm.

EODEM tempore (i. post an. Dn. MCXXXIX. Stephani regis an. v.) venerabili viro Seifrido episcopo succedente in cathedram Cicestrensem viro magnifico Hilario, qui Romanae curiae notitiam ac favorem plurimum obtinuerat, coepit memoratum Belli monasterium in dignitatibus suis quorundam aemulatione, plurima pati molimina: nam ab incarnatione Domini MCXLVIII. regnante in Anglia Stephano rege piissimo, ex clarissimo regis Willielmi stemmate orto, anno viz. regni XIII. ipsius, Hilarius, Cicestrensis episcopus, cum jura et dignitates ecclesiae suae undique perscrutari coepisset, a quibusdam ei intimatum est, ecclesiam sancti Martini, quae cognominatur de Bello, eo quod ibidem Deus regi Willielmo, conquestori Angliae, de inimicis suis victoriam contulit, ejus ditioni subiacere de-

bitam fuisse. Qui cum haec accepisset, Walterum, ejusdem loci abbatem, super hoc multoties convenit. Abbate vero resistente, nec eidem assentiente, dissensio inter eos permaxima orta est. Modus autem dissensionis ejusmodi erat. Episcopus Cicestriae abbatem de Bello ad synodum suam apud Cicestriam ire, et omnia episcopalia secundum canones persolvere cogebat. Hospitari etiam in eadem abbazia, et in maneriis ejusdem auctoritate episcopali, et quasi ex consuetudine affectabat; abbatem vero et abbatiam hospitando atque pro libitu disponendo suo juri subdere anhelabat. Hinc etiam hac utebatur auctoritate, dicendo abbatem de Bello electum in ecclesia Cicestrensi cum professione canonica, benedictionem suam ecclesiastico more consequi debere; indeque illum sibi et suae ecclesiae om-

* Haec autem ut melius intelligantur, exemplar ipsius chartae regis Willielmi senioris, in pag. 317. Monast. Anglic. vol. I. consule.

nino subiectum fore. Abbas vero, e contrario, non superbiae, sed patientiae et humilitatis utens exemplis, nunc viva voce, nunc missis Cicestriam nunciis, libertatem et dignitatem suae ecclesiae exponebat, dicens; regem Willielmum, quem divina providentia adduxit in Angliam, ut jus sibi debitum acquireret, in procinctu belli, eodem in loco cum favore omnium se concomitantium votum fecisse, locum scilicet illum Domino Christo dare tam liberum, quam sibi posset acquirere; clementiaeque favente divina, victoriam adeptam votumque solventem, ecclesiam ibidem in honore Dei et beati Martini construxisse, pro salute omnium, et maxime ibi interfectorum, ita liberam et quietam ab omni exactione servitutis, et ab omni subiectione et oppressionem atque dominationem episcoporum, sicut est ecclesia Christi Cantuariæ. Hoc etiam consilio et testimonio Lanfranci, archiepiscopi Cantuar. et Stigandi, Cicestriae episcopi, et aliorum multorum scriptis confirmasse suis. Stigandum, necnon Cicestriae episcopum (praesente Gaufrido, primo ejus loci abbate, et monachis suis) in quantum sui juris erat, hoc eodem modo literis suis corroborasse, et extunc ad notitiam omnium transisse, ecclesiam sancti Martini de Bello ab omni subiectione episcopi Cicestrensis omnino liberam fuisse. Hac igitur ratione abbas flagitabat obnixè, quatenus libertatem, quam ecclesia praedicta tantorum virorum auctoritate hætenus videbatur possedisse, inviolabili illibatoque jure tenere licitum foret. Praesul vero his minime acquiescit; sed interminatur, quod nisi synodum peteret indictam, post unius anni curriculum, in synodo solenni, auctoritate canonica, vinculo illum anathematis constringeret. Favebat autem ei tunc pastor Rom. ecclesiae Eugenius, necnon et venerabilis Theobaldus, Cantuariæ archiepiscopus, et multi alii, quorum fretus auctoritate, abbatem et ecclesiam de Bello sibi et suae ecclesiae subjugare sperabat.

Quodam igitur praedicti Stephani piissimi principis tempore, synodum apud Cicestriam adire abbas submonitus, nec veniens interdictus est ab episcopo; eo tamen tenore, quod si infra xl. dierum spatium satisfactorius non veniret, ab officio suo suspensus cessaret. Quod abbas audiens curiam apud Sanctum Albanum adiit praepropere, atque regiae intulit aulae. Rex igitur, accersito clericorum suorum quodam Roberto de Cornuvilla nomine, misit ad episcopum, mandans ac praecipiens, quatenus ecclesiam S. Martini de Bello, sicut dominicam regis capellam, et regiam coronam ab omni exactione et oppressionem liberam et quietam Christo Domino pacifice fineret deservire. Terminum etiam ei praefixit, quatenus die octavarum S. Andreae ipse et abbas Londoniam venirent, ut ibi defensionem eorundem coram se, episcopis et baronibus suis praesentibus, finem imponeret. Die constituta uterque adfuit, sed episcopus nonnullis ibidem detentus negotiis, coram rege die eadem venire distulit. Lectis igitur coram rege chartis, et munitioibus de hac eadem re a rege Willielmo magno subscriptis, rex altiori usus consilio, praecepit ecclesiam S. Martini de Bello ab omni subiectione et exactione Cicestrensis epi-

scopi, secundum regis Willielmi, et aliorum regum, praedecessorum suorum, chartas, liberam omnino existere. In crastinum licentia a rege abbas accepta, domum rediit, rege eidem pronunciante se ecclesiae de Bello sicut dominicae suae capellae, et coronae regiae, in omnibus iusta defensione protectorem fore.

Haud longo postmodum tempore, anno viz. incarnationis dominicae MCLIV. 8. calend. Nov. eodem piissimo rege Stephano ex hac uce subtracto, episcopus (tempus ut sibi videretur opportunum nactus, quo suum ad libitum prosequeretur causam) praedictum abbatem, Cicestriam ire summonitum, nec venientem, in synodo solenni excommunicavit. Quod quidam de Hierosolymitanis fratribus, scilicet de Templo, ibidem existens, cum accepisset, Londoniam festinanter tetendit; ubi tunc temporis abbas praedictus, praecepto venerabilis Cantuar. archiepiscopi Theobaldi, cum quodam fratre suo ex nobilibus Angliae, Richardo de Luci nomine, adventum Henrici, Normannorum ducis, regis futuri, expectans morabatur; atque hoc ejusdem Richardi auribus pandit. Quo audito Richardus cum praedicto abbate fratre suo locutus, haec ut erant archiepiscopo referre non distulit. Communicato itaque consilio, misit idem venerabilis pater quendam ex clericis suis, Salomonem nomine, ad episcopum; mandans ei quod abbate secum detento, domini sui futuri Henrici ducis Londonias expectabat adventum. Unde mandando volebat, quatenus sententiam, quam super abbatem posuerat, relaxaret, donec in unum convenirent. Antistes vero Cicestrensis domini sui legati annuens voluntati, sententiam relaxavit.

Anno incarnationis dominicae MCLIV. 8. cal. Novemb. piissimo rege Stephano ex hac luce subtracto, et in ecclesia, quam ipse in honorem sancti salvatoris mundi a fundamentis construxerat, apud Feversham tumultato, adventus Henrici, Normannorum ducis, regis futuri, expectabatur. Quo audito, apud Westmonasterium anno incarnationis dominicae eodem, et 14. cal. Januarii, in regem Henricus elevatus, et ab venerabili Theobaldo, Cantuar. archiepiscopo, et totius Angliae primate, necnon et apostolicae sedis legato, ibidem coronatus, totius Angliae primoribus ad eum confluentibus, iuste consilio eorum omnia disponebat. Ecclesiis etiam possessiones et dignitates ab antecessoribus suis concessas, sua auctoritate confirmavit; et insequenti Quadragesima congregavit generale concilium apud Londoniam, et renovavit pacem, et leges et consuetudines per Angliam ab antiquis temporibus constitutas. Ibi quoque nonnulli ex episcopis et abbatibus chartas et privilegia ecclesiarum suarum praesentis regis scripto et sigillo confirmaverunt. Inter quos praedictus abbas de Bello, regis Willielmi et aliorum regum chartis et scriptis per ordinem ostensis, ut in scripto et sigillo ejusdem principis confirmarentur, obtinuit. Quod episcopus Cicestrensis cum accepisset, citato gradu archiepiscopum adiit, eique abbatem de Bello chartas contra dignitates Cantuariensis ecclesiae, et suae etiam ecclesiae (Cicestrensis scilicet) possedisse, et ut in praesentis

sentis regis sigillo confirmarentur, obtinuisse intinavit. Obsecrare igitur ut hoc communi prohiberent sententia, ne alii per Angliam abbates, quasi quoddam privilegium, hoc contra episcopos suos sibi vendicarent, si praedictus abbas contra illos praevaluisse videretur. His archiepiscopus auditis, nimiumque credulus effectus, affirmavit se nunquam hiis suum praebere assensum, quo aliquo haec pro voto abbatis sine terminari potuissent. Factum est autem in crastinum, rege et archiepiscopo in unum convenientibus, archiepiscopus super his sermonem intulit, dicens: regem pati non debere Cantuariensem ecclesiam, matrem videlicet totius Angliae, et per quam idem rex diademate insignitus fuisset, necnon et Cicestriae ecclesiam ejusdem videlicet suffraganeam, libertates et dignitates ab antiquis temporibus possessas, pro ecclesia de Bello, non tantae auctoritatis, et dignitatis, annullari. Acceperat namque abbatem illius loci chartas contra dignitates et libertates ecclesiarum praedictarum possedisse, flagitare itaque ut haec regali omnino annullaret auctoritate; aut charta abbatis regio careret sigillo, donec suo correcto consilio, ecclesiae Cantuariarum, necnon et Cicestriae, jus suum non amisisse gauderent.

Rex igitur tanti viri, utpote sui patris spiritualis, et a quo diademate regali haud longe ante fuerat insignitus, annuens voluntati, cancellario accito regio, prohibuit chartam abbatis de Bello regali sigillo confirmari. Quid multa? per vulgi ora dispersa abbatis auribus haec propere fama intulit. Redeunte itaque luce abbas curiam adiit, sed rege venatum eunte, nil die eadem proficiens, ad hospitium suum reversus est. Sequenti luce summo mane abbas iterum Westmonasterium petiit, ibique coram altari, quo rex missam erat auditurus, opperens; multis mente modis volvebat, quid super hac re facturus esset. Adveniente rege ut missam audiret, post missae introitum, abbas regem conveniens; "Domine, inquit, vestra praeceperat excellentia, chartam ecclesiae nostrae sigillo regio confirmari; sed qua de causa repulsum passa sit, ignoro: jubeat igitur clementia vestra, ut verbum regium fixo stet gradu, nec pro cujusdam invidia pessundari videatur." Accito itaque cancellario, praecepit rex ut charta abbatis sigilli sui confirmaretur impressione: nec dum verba compleverat, et ecce episcopus festinato gradu, illud ut erat mente suspicatus, occurrens, regem tali effatur alloquio: "Domine mi, meminisse decet clementiam vestram unde nudiustertius venerabilis Cantuariarum archiepiscopus, et ego querrimoniam coram vobis deposuimus de abbate scilicet de Bello, qui contra dignitates nostrarum ecclesiarum chartas quaerit; ut quae hactenus jure canonico videntur possedisse, ejus calliditate praevalente, lugeant se amisisse. Prohibeat itaque regia dignitas vestra, ut hoc nullatenus aliqua confirmetur auctoritate, ne alii hujus exemplo contra episcopos suos insurgere videantur." Rex vero praecepit chartam abbatis regio confirmari sigillo, et deinde episcopum et abbatem, simulque cancellarium, coram archiepiscopo convenire. Lectaque charta abbatis, illis audientibus, si qua corrigenda essent, eorum consilio

corrigerentur, sicque in pace cum charta sua abbas domum rediret. Quodsi sententia discordante discessissent, charta abbatis in capella regis a cancellario custodiretur, donec sententia regis, quid inde fieret discerneret. Percantato itaque missae canone usque ad Pax Domini, episcopus (ut moris est) pace a sacerdote accepta, regi detulit, et deinde abbati (multis plurimum mirantibus) porrexerat.

Episcopo igitur et abbate, simulque cancellario, multisque aliis coram archiepiscopo apud Lametham convenientibus, lectaque charta magni Willielmi regis, exemplo cujus omnes aliae chartae regum sequentium confirmatae sunt; ubi ventum est ad quoddam verbum, quod in eadem continetur charta, "Quod ecclesia (scilicet de Bello) libera sit omnino ab omni subjectione episcoporum, sicut ecclesia Christi Cantuariarum", clamor undique attollitur, quibusdam asserentibus hoc contra canonum instituta extitisse; aliis dicentibus hoc contra dignitates Cantuar. Ecclesiae fuisse; nonnullis nimium clamantibus hoc verbum peremptorium esse; multis etiam hoc aliter objurgando interpretantibus. Hinc inde confusa perstrepebat sententia. Charta perlecta, cum neminem praedecefforum suorum episcoporum, praefatus Cicestriae episcopus Hilarius, in subscriptis ejusdem chartae inveniret testibus, praecellentissimam hujus verbi dignitatem sacrorum canonum inperpetuum auctoritate damnamam, et praesentium simul judicum confirmatione censuit delendam. Hujus sententiam concors etiam archiepiscopi conclamatio profecta est. Abbate vero quamvis rationabiliter resistente, non tamen illorum quievit commotio. Cancellarius autem audiens illos inter se discrepantes, retulit chartam abbatis, inde discedens in capellam regis, eamque ibi servandam juxta regis praeceptum tradidit. Abbas vero amicorum suorum usus consilio, ad propria reversus est, nil de Dei desperans auxilio. Episcopus laetus et hilaris effectus est: sperabat enim abbatem ecclesiamque de Bello chartae suae omnino confirmatione privari. Verum, ut scriptura testatur, "Homo proponit, sed Deus disponit".

Eodem itaque anno in tempore paschali, quidam ex Angliae nobilibus, Hugo de Mortuo Mari cognomine, vir pollens viribus, sed multo maxime ingenio validus, praedives opibus, militari negotio strenuus, regem utpote adolescentem ejusque industriam indignationi habens, castris suis munitis, ejusdem imperiis se suaque submitti refutabat. Ea vero postquam regi enunciata sunt, congregata militum multitudine non modica, ipsum Hugonem in quodam castro suo, Bregge nomine, obsedit, valloque et castris undique circumdedit, omnemque illi egrediendi spem... mutato interclusit; abbas autem tempus, ut sibi et amicis suis visum est opportunum nactus, regem ibi adiit, et ut in tali decet negotio, muneribus suis honoravit, atque super charta sua eidem sermonem intulit. Acceptoque a rege responso super hoc optimo, ad quasdam terras suas juxta regionem illam sitas, ad tempus perendinaturus recessit. Haud multo postmodum tempore, rex ipsum Hugonem

ad deditionem coegit; mandans per Angliam universam, archiepiscopos, episcopos, et abbatum plurimos, comites, et barones universos, 4 die praecedente festum S. Benedicti aestivali temporis ibidem convenire. Quibus congregatis, pax inter regem et Hugonem facta est. Tertia die post pacem factam affuit et abbas. Consilio igitur fratris sui Ric. de Luci et aliorum amicorum suorum, abbas regem in crastinum adiit, atque super charta sua illum interpellatus est. Rex cum quibusdam secreti sui consiliis, consilio communicato, Deo favente, coadjuvantibus etiam terreni consilii patronis, comite scilicet Cornubiae Reginaldo, et Richardo de Hume, regis tribuno, qui cum Richardo de Luci et abbate Waltero amicitiae foedere conjuncti erant, reddidit rex chartam praedictam abbati, laetantibus omnibus abbatis et ecclesiae de Bello amicis, inimicis vero undique confusis.

Sed nec ita finita est querela inter episcopum et abbatem: quin episcopus perstitit exigere ab abbate obedientiam.

In sequenti nativitatis Domini festo tenuit idem excellentissimus rex concilium suum apud Westmonast. et dispositis omnibus suis propter quaedam negotia sua, transnavigavit in Normanniam. Post Pascha citato gradu rex ad mare properans, navemque ascendens, flante austro secundo in portu Hamtoniae appulit, indeque versus Lundoniam iter arripuit.

Anno igitur ab incarnatione dominica MCLVII. anno scil. 3. regni praedicti regis junioris, magni ex filia nepotis, mense secundo, ex quo de transmarinis partibus, ubi anno praecedente transierat idem rex, repatriavit, et quo exercitum duxit in Walliam die Pentecostes, quem tunc die festi S. Dunstani, anni revolutio in orbem celebrandum reduxerat; idem memorandus princeps apud S. Edmundum diademate insignitus regali, multis ibidem convenientibus, archiepiscopo scil. Cantuar. episcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, et populi multitudine, diem, ut decebat, festive transegit. Inter hos Hilarius, Cicestrensis episcopus, et Walterus, abbas de Bello pro controversia praedicta libertatum et dignitatum ecclesiarum suarum, diu inter illos habita, sedanda, ab eodem magnifico principe, dato eis ibidem die peremptorio, convocati sunt. Quia vero rex aliis ibidem occupatus negotiis, illorum tunc determinare nequivit, terminum eis apud Colecestriam praefixit, quia illuc a S. Edmundo recedens, venturus erat. Die Jovis omnes ibidem et etiam numero plures adveniunt. In crastinum die, sc. Veneris, abbas cum Ric. de Luci fratre suo regem adiit, iussusque a rege in capitulum monachorum ibidem Deo servientium secessit, expectans ejus adventum. Rex missa audita adest, jubet abbatem chartas ecclesiae suae palam proferre. Legit Thomas cancellarius chartam Willielmi magni; legit etiam aliam ejusdem regis Willielmi chartam super negotio abbatis propriam; aliorum etiam regum, Will. scil. junioris, et Henrici regis chartam. Quibus perlectis, cancellarius abbatem intuens, Domine, inquit, abbas, episcopus Cicestriae ratione (ut multis videtur) contra vos utitur permaxima,

objiciens vos in ecclesia Cicestrensi professionem fecisse. Abbas vero se nil contra dignitatem et libertatem ecclesiae suae egisse testatur. Rex autem cancellarium respiciens: "Professio, ait, non est contra dignitates ecclesiarum. Non enim qui professionem faciunt, nisi quod debent, promittunt". Itaque (Ric. de Luci et Roberto Legacestr. stimulantibus) affirmavit se nullo modo his animum suum praebere, quo praedicta ecclesia libertates et dignitates suas suis temporibus videretur perdidisse, se cum episcopo locuturum, et omnia in pace dispositurum. Sic igitur resurgens, ad alia negotia sua tetendit perficienda.

Die itaque Martis post octavum Pentecostes rex mane capitulum monachorum intravit, comitantibus secum archiepiscopis, Theobaldo Cantuar. Rogero Eboracensi, episcopis etiam, Richardo London. Roberto Exoniensi, Roberto Lincoln. abbatibus, Silvestro ecclesiae S. Augustini Cantuar. Gaufrido Helmenfi, Thoma, cancellario regis, comitibus etiam, Roberto Legacestr. Patricio Saresb. baronibus etiam nonnullis, Henrico de Essexia, Reginaldo de Warenn. Ric. de Luci, Warino filio Geroldi, aliisque nonnullis, populi quoque insuper multitudine non modica. Assunt etiam et episcopus Cicestr. Hilarius, abbasque Bellenfis Walterus. Ventilato igitur negotio ibidem, quod inter venerabilem Theobaldum, Cantuar. archiepiscopum, et Silvestrum, ecclesiae S. Augustini (quae sita est extra muros civitatis Cantuariæ) abbatem, erat, de professione scil. ejusdem abbatis ecclesiae Christi Cantuar. facienda; reticentibus omnibus Ric. de Luci alloquitur regem pro abbate de Bello fratre suo. Quo rursus tradente chartam regis Willielmi magni domino regi, iussus est quidam clericus ab eodem rege in auditum omnium eam perlegere. Quo facto, Thomas, regis cancellarius episcopum Cicestrensem respiciens, dixit, "Domine episcope, audivit charitas vestra, quae hic coram domino rege, omnibus audientibus acta sunt: nunc igitur si quid contra haec vestrae placuerit prudentiae respondere, licitum est; ad vos enim (ut nobis videtur) respicit parabola haec." Tunc episcopus surgens, ita exorsus est:

"Non studio sane (ut multorum moris esse dignoscitur) per orbem vagandi, sed amore et honore vestri (domine mi rex) hujusce nescius oppositionis, in his regni vestri partibus, cum aliis praesentibus conveni. Quocirca si vobis et abbati aliisque hic vobis coram positis, dulci placeret affectu, salvo jure ecclesiae nostrae Cicestrensis, ecclesiae de Bello pacis compositio inter me et praedictum abbatem vobis mediantibus fieri, foret possibile. Etenim huc tali ordine adveni: quod si hoc vestro non infedisse animo cognoverim ingruente necessitate, pro me et pro ecclesia Cicestr. mihi commissa, ut hujusmodi impraemunitus oppositionis et ignarus satisfaciam." Renuentibus quibusdam pacis fieri compositionem, dicentibus etiam rem illam diu inter illos habitam, sine digno debere concludi, nec in posterum promulgari; episcopus, voce elevata, reticentibus omnibus, dixit: "Quia pax compositionis inter nos (vobis impredientibus) fieri

fieri non potest; ego quae ecclesiae meae Cicestr. juris sunt, et rem inter nos haecenus habitam, patenti ratione domino regi omnibusque hic consistentibus pandam." Hac itaque usus oratione, hoc modo incipit:

"Jesum Christum, domine mi rex (et repetens) Jesus dominus noster (ternaque vice reiterans) audite (inquit) omnes et intelligite. Jesus Christus dominus noster binas mansiones, potestatesque binas in hujus seculi dispositione constituit, unam sc. spirituales, alteram materiales. Spiritualis est illa, de qua Dominus noster Jesus Christus in primo pastore nostro, Petro sc. Apostolo, omnibus discipulis suis eorumque successoribus pronuntiavit, dicens, "Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam." Unde et charitas vestra novit, ab ejusdem temporis novitate, in ecclesia Dei mos inolevit, quatenus pastores ecclesiae sanctae ejusdem beati apostolorum principis Petri, vicarii existentes ecclesiae Dei sanctae, digna gubernatione praesiderent. Hinc nobis ecclesiae Dei praesidentibus in illis beatis apostolis, a Domino Jesu Christo dictum est, "Qui vos audit me audit." Hinc etiam ecclesia Romana, ejusdem apostolorum principis apostolatu insignita, tantam tamque magnificam per totius mundi latitudinem obtinuit principatus dignitatem, ut nullus episcopus, nulla persona ecclesiastica, absque ejus judicio vel permissione a sede ecclesiastica deponi possit." Ad haec rex protensis manibus: "Verissimum est, ait, episcopum non posse deponi; sed ita manibus pulsus protensis poterit expelli." Arridentibus universis, episcopus iterum sic coepit: "Sicut jam dixi, iterum jam dico; hoc modo statum ecclesiae ab antiquis temporibus constitutum fuisse: neque ulli personae laicali, imo etiam nec regi cuiquam ecclesiis quibusque dignitates vel libertates ecclesiasticas dare licet, vel ab iisdem attributas eisdem, nisi ejusdem patris permissione, vel confirmatione, ratas fore non posse, a jure Romano ecclesiastica probat auctoritas." Tunc rex iratus, commotus: "Tu pro papae auctoritate ab hominibus concessa, contra dignitatum regali auctoritates mihi a Deo concessas calliditate arguta niti praecogitas; unde tibi fide et sacramento mihi astricto prae-

cipio, quatenus de verbis praesumptoriis coronae et dignitati regiae contrariis, aequitati rectitudinis subjaceas. Praesentes vero archiepiscopos sc. et episcopos, ut de te justitiam mihi rectitudinis impendant (salvo jure regiae coronae mihi a summa maiestate concessae) obsecro: agis enim, ut patet, contra dignitates regales, atque libertates ab antiquitatis jure mihi concessas a maiestate regali demere elaboras." Murmure itaque in populo contra episcopum concitato, vix sedari potuit. Tunc cancellarius, "A cordis vestri excidisse memoria praesul venerande . . . . . tis enim in dominum nostrum regem, cui fidei sacramentum nulli dubium est. Unde prudentiae vestrae providendum est." Episcopus videns se ab omnibus maiestate regia offensa, circumventum, tandem murmure sedato, orationem suam hoc modo prosequitur: "Domine mi, si quid ex ore meo vestrae regali intempestivum maiestati constat fore prolatum, Dominum caeli vestramque regalem testor dignitatem, nil me contra vos, vel contra vestrae dignitatis excellentiam versuta calliditate protulisse. Ego enim vestram omnimodis praeoptavi paternitatem, extuli excellentiam, magnificavi dignitatem, vos ut dominum, praecordiali affectu semper dilexi charissimum. Nihil igitur in me mali, vestra [rogo] regalis celsitudo suspicetur, neque hoc suggerenti cuiquam facile credat. Nihil a vestra potestate minui cupio, quam semper dilexi, et pro viribus meis magnificavi. Ad honorem igitur et decus vestrae celsitudinis omnia protuli." Ad haec rex: "Procul hic honor, inquit, atque decus hoc a nobis et a nostris amoveatur: haecque profanationis propulsentur abolitione, quibus ea, quae antecessorum meorum regum auctoritate, et haereditario jure, Dei cooperante gratia, mihi concessa sunt, blandis atque fallacibus (ut omnibus patet) annullari cupis sermonibus." Tunc episcopus: "Omnia, domine mi, quae hic vobis audientibus, a me studiose prolata sunt, pace vestra omniumque hic (ut proposueram) consistentium, me ratus sum perorasse. Quia vero a me incepta non placent, omisissis hiis, rem propositam paucis expediamus."

Papae Rom.
HADRIAN. IV. 4.

Archiep. Cantuar.
THEOBALD 21.

Anno Christi
1158.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 5.

Synodus Roscomaniae in Conacta (alias Conacia) Hiberniae provincia, ab Edano, primo Tuamensi archiepiscopo, convocata A. D. MCLVIII. Ex Jac. Waraeo.

HAEC synodus in oppido Roscomaniae coacta (quod a sancto Comano ibidem decedente A. D. DCCXLIV. nomen accepit) multa bona decreta edidit, ut annales Conaciae, quos in vita

istius Edani (cognomento O Hoisin) huc citat Waraeus, testantur; sed an uspiam extiterint ejusdem canones, non indicavit.

Alexandri

Papae Rom.
ALEXAND. III. I.Archiep. Cantuar.
THEOBALD 22.Anno Christi.
1159.Reg. Angliae
HENRIC. II. 6.*Alexandri papae III. epistola ad omnes episcopos Angliae de sua electione.*
Ex MS. Cott. Faustina B. I. fol. i. seq.

ET vera et incommutabilis providentia conditoris sanctam et immaculatam ecclesiam a sui fundamenti exordio, ea ratione et ordine voluit gubernari, ut unus ejus pastor et institutor existeret, cui universi ecclesiarum praelati absque repugnantia subjacerent, et membra tanquam suo capiti cohaerentia, ei se mirabili quadam unitate conjungerent, et ab ipso nullatenus diffiderent. Quod vero apostolis suis pro eorum fidei firmitate promisit dicens; "Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi;" ille proculdubio ecclesiam suam, cujus ipsi apostoli magisterium assumpserunt, sua promissione fraudari nullatenus patietur, sed cum in suo statu et ordine, licet ad instar naviculae Petri fluctuare aliquando videatur, perpetuo faciat permanere. Unde quamvis hoc tempore tres falsi fratres, "qui a nobis quidem exierunt, sed non fuerunt ex nobis," transfigurantes se in angelos lucis, cum sint Sathanae, inconfutilem Christi tunicam scindere, et laniare laborant; Christus tamen auctor et caput ecclesiae, eam velut unicam sponsam suam provida gubernatione tuetur, et navem egregii piscatoris, licet saepe quatiatur a fluctibus, non permittet naufragium sustinere. Porro cum antecessor noster, bonae memoriae Adrianus, cal. Septembris, dum essemus Anagninae, debitum naturae solveret, et eo Romae adducto et pridie non. Septembris in ecclesia beati Petri, praesentibus fere omnibus fratribus, honorifice sepulto, coeperunt fratres, et nos cum eis, secundum ecclesiae consuetudinem de subconstituendo pontifice in eadem ecclesia studiosius cogitare; et tribus diebus inter se de ipsa electione tractantes, tandem in personam nostram, insufficientem huic oneri, et tantae dignitatis fastigio minime congruentem, omnes fratres, quotquot fuerunt, tribus tantum exceptis, Octaviano scilicet, et Johanne de sancto Martino, et Guidone Cremenese, Deo teste, quia mendacium non fingimus, sed meram, sicut est, loquimur veritatem, concorditer atque unanimiter convenerunt; et nos, assentiente clero et populo, in Romanum pontificem elegerunt. Duo vero Johannes videlicet et Guido, quos praenotavimus, tertium, videlicet Octav. nominantes ad ejus electionem intenderunt: unde ipse Octavianus in tantam audaciam vesaniamque prorupit, ut mantum, quo nos reluctantes et renitentes, quia nostram insufficientiam videbamus, juxta morem ecclesiae Odo, prior diaconorum induerat, tanquam arreptitius a collo nostro propriis manibus violenter excussit, et secum inter tumultuosos strepitus asportavit. Caeterum cum [aliqui] de senatoribus tantum facinus inspexissent, unus ex eis divino spiritu succensus mantum ipsum de manu eripuit saevientis; ipse vero ad quendam capellanum suum, qui ad hoc instructus venerat et paratus, illico flammeos oculos fremebundus in-

flexit, clamans et innuens ut mantum, quem secum asportaverat, festinanter afferret. Quo itaque sine mora delato, Octavianus abstracto pileo et capite inclinato, cunctis fratribus inde aut loco aut voluntate remotis, mantum per manum ejusdem capellani et cujusdam clerici sui ambitiosus assumpsit, et ipse idem, quia non erat alius in hoc opere, capellano et clerico extitit coadjutor. Verum ex divino judicio credimus contigisse, quod ea pars manti, quae tegere anteriora debuerat, multis videntibus et ridentibus, posteriora tegebat, et cum hoc ipse idem studiosus emendare voluisset, quia capicium manti extra raptus non potuit invenire, collo fimbriam circumduxit, ut saltem mantus ipse appensus ei quomodolibet videretur. Sicque factum est, ut sicut tortae mentis erat et intentionis obliquae, ita ex transverso et obliquo mantum fuerit in testimonium suae damnationis indutus. Quo facto portae ecclesiae, quae firmatae fuerant, referantur, et armatorum cunei, quos sicut ex re apparuit, pecuniae largitione conduxerat, evaginatis gladiis cucurrerunt, et pestis illa mortifera, quia cardinales et episcopos non habebat, armatorum militum caterva vallabatur. Considerate itaque, venerabiles in Christo fratres, tam piacularare flagitium, tam execrabile sacrilegium, et diligenter attendite, si est dolor sicut dolor iste, et ab exordio nascentis ecclesiae tanta vesaniam unquam fuerit ab aliquo schismatico vel haeretico attemptata. Fratres vero facinus tam immensum et a seculis inauditum ex insperato videntes, et formidantes, ne a conductitiis militibus truncarentur, sese in munitionem ecclesiae beati Petri nobiscum pariter receperunt, ibique novem diebus continuis, ne exinde libere exiremus, fecit nos quorundam senatorum assensu, quos pecunia oblata corruperat, die noctuque armata manu cum omni diligentia custodiri. Sane populo incessanter ac jugiter clamante, et in senatores pro tanta impietate multa immanitate fremente, de custodia fuimus illius munitionis erepti, sed in arctiori et tutiori loco trans Tiberim nos iidem senatores recepta inde pecunia posuerunt. Cumque moram ibidem per triduum fecissemus, universo populo tantam prodicionem atque malitiam de caetero nullatenus sustinente, senatores cum nobilibus et populo venientes, nos et fratres nostros per urbem magnifice et honorifice cum immensis laudibus et praeconiis, campanis etiam in transitu nostro ubique pulsantibus, conduxerunt; et sic tandem a violentia persequentis erepti et nostrae redditae libertati, die dominico venerabilibus fratribus G. Sabinensi, H. Ostiensi, O. Portuensi, G. Albanensi, J. Sigino, et B. Terracinenfi episcopis, cardinalibus quoque abbatibus, prioribus, iudicibus, advocatis, scriniariis primiceriis, et scholacantorum, nobilibus etiam, et quadam parte de populo

populo urbis apud Nimpham non longe ab urbe congregatis, munus consecrationis accepimus, et sicut in Romana ecclesia consuetudinis est, ibidem pontificali regno fuimus magnifice et sollemniter coronati. Caeterum praedictus Octavianus cum pro consecratione immo execratione sua, dum et in urbe esset, et postquam urbem latenter exivit, multos episcopos convocasset, nullum scilicet praeter Ferentinum habere potuit pro sua temeritate et vesania confirmanda. Quosdam tamen episcopos imperialibus minis, quosdam violentia laicali, quosdam vero pecuniis et blanditiis allicere voluit, sed nihil, Domino impediante, profecit; unde nec adhuc invenire potest, qui ei manum execrationis imponat, et se faciat tantae impietatis et praesumptionis auctorem. Veruntamen memorati Johannes et Guido, caecitatis tenebris obvoluti, quoniam scriptum est, peccator cum venerit in profundum m. con. nec sic a sua praesumptione damnabili resipiscunt, sed eundem Octavianum, quem sibi in statuum erexerunt, obstinata perfidia venerantur, et eum, relicta unitate ecclesiae, praesumunt usque adhuc tanquam idolum ac simulacrum adorare. Ipse autem antichristi tempora praefigurans, usque adeo erectus est supra se, ut et in templo Dei sederit, ostendens se * tanquam sanctus Deus, et multi abominationem desolationis stantem in loco sancto, non sine multa lacrymarum effusione corporeis oculis inspexerunt. Porro cum videret, quod nullus episcoporum praeter unum Ferentinum videlicet, ad suam vocationem accederet, coepit per diversos anfractus et devia terrarum, tam per se, quam per milites suos, per Guidonem quoque Cremensem, et nuncios imperatoris quatuor continuis hebdomadibus pro inveniendis episcopis multipliciter fatigari, et sic tandem Melfiten quendam episcopum fugitivum et exulem, in Anconae finibus latitantem, post multas angustias et labores invenit; sed octo diebus antequam praedictum exulem invenisset, tam ipse apostaticus Octav. quam Johan. et Guido Cremenf. Ferentinus quoque episcopus, qui ei ab ipso exordio suae perditionis adhaesit, et quicunque praesumerent ei manus execrationis imponere, de communi fratrum nostrorum episcoporum et cardinalium voluntate atque consilio, accensis candelis, et coetu clericorum in ecclesia congregato, a nobis vinculo anathematis et excommunicationis fuerant astricti, et cum suo auctore diabolo condemnati. Hanc autem ex-

communicationis et condemnationis sententiam octavo die a consecratione nostra, hunc enim terminum eis resipiscendi et ad unitatem matris ecclesiae redeundi praefiximus, a nobis noveritis celebratam. Tusculanus igitur, qui tanquam draco interim in insidiis latitabat, et nondum in aperto iniquitatis suae virus effuderat, Melfiten, et praedictus Ferentinus episcopi insimul congregati, praesentibus quidem supernominatis Johanne et Guidone, quondam cardinalibus, a gremio et communione sanctae matris ecclesiae sequestratis, memoratum Octavianum apostaticum et schismaticum xv. die a consecratione nostra, viii. autem a publica excommunicatione episcoporum execrare ausu diabolo praesumpserunt. Modum profecto et formam execrationis ipsius, et quam detestandae personae, excommunicatae scilicet, et in perpetuum condemnatae, ad celebrationem tanti convenirent sacramenti, sine aliquo verbo adjectionis cujuslibet vel repressionis audistis. Vos autem, quam sancte, quam rationabiliter, et quam digne excommunicatus a publice excommunicatis, schismaticus a schismaticis, haereticus ab haereticis consecrari potuerit, diligentius advertatis, et sicut vobis vestra conscientia persuaferit, judicetis. Sane nos infirmitatem nostram et virtutum indigentiam cognoscentes, nostrum jactamus in Domino cogitatum, et sperantes, et de Christi misericordia plenius confidentes, quod ecclesiam suam sanctam, pro qua ipse idem in substantia nostrae mortalitatis apparuit, ut eam sibi non habentem maculam aut rugam exhiberet, optata faciet tranquillitate laetari, et procellarum omnium inundatione sedata, nihil erit, quod jam ei possit obsistere, ubi sponsus ejus voluerit nubilosa quaeque ac noxia propulsare. Nunc igitur, quia nos de nostrorum meritorum qualitate diffidimus, et de honestate et religione vestra plenam fiduciam obtinemus, vestris et universalis ecclesiae precibus infirmitatem nostram petimus adjuvari, charitatem vestram per apostolica scripta rogantes et commonentes attentius, ut sicut viri catholici vos pro domo Domini muros inexpugnabiles opponatis, et in devotione ac fidelitate matris vestrae sanctae Romanae ecclesiae immobiliter persistentes, ab ejus integritate nullatenus recedatis. Quodsi praefatus vir impietatis ad partes vestras aliqua damnationis suae scripta transmiserit, ea, sicut respuenda sunt, respuatis, et tanquam vana atque sacrilega contemnere atque abjicere studeatis.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 3.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi
1161.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 7.

Concilium Anglicanum episcoporum Normanniae apud Novum Mercatum celebratum de receptione papae Alexandri, et refutatione Victoris antipapae, anno Domini MCLXI. Ex Chron. Roberti de Monte in ann.

ANNO MCLXI. mense Julio (inquit Robertus de Monte in appendice ad Sigebertum) Henricus, rex Anglorum, congregavit omnes episcopos Normanniae et abbates et barones apud Novum Mercatum; et Ludovicus, rex Franco-

rum, adunavit suos Belvac; et ibi tractatum est de receptione papae Alexandri, et refutatione Victoris; et consenserunt Alexandro, reprobo Victore. Haec ille.

* In MS. Cott. literas t. f. ds. ita lego, aliam illis explicationem attribuere nesciens.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 3.Sede Cantuar.
vacante.Anno Christi
1161.Reg. Angliae
HENRIC. II. 8.

Bulla papae Alexandri III. de canonizatione S. Edwardi, regis Angliae, ejusque ascriptione in numerum sanctorum confessorum. Ex Rom. Bullar. vol. I. pag. 67. edit. MDCLXXIII.

ALEXANDER episcopus, fervus fervorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis, episcopis, ac dilectis filiis abbatibus, prioribus, aliisque ecclesiarum praelatis per Angliam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Illius devotionis constantiam et fidei firmitatem, quam circa matrem vestram sacrosanctam Romanam ecclesiam exhibetis, diligentius attendentes, in id propositum voluntatis adducimur, ut vos sicut charissimos fratres et speciales ecclesiae filios sincera charitate in Domino diligamus, propensius honoremus, et postulationes vestras, quantum cum Deo possumus, libenti animo admittamus.

Inde utique fuit, quod super petitione, quam de Edwardo, glorioso quondam rege Anglorum, canonizando, et in sanctorum catalogo adscribendo, tam charissimus in Christo filius noster Henricus, illustris Anglorum rex, quam vos ipsi, nobis instantias porrexistis, sollicitam cum fratribus nostris deliberationem habentes, libro miraculorum inspecto, quae dum in carne mortali viveret, et postquam de praesenti seculo est assumptus, omnipotens Dominus per suam misericordiam declaravit. Visis etiam literis ante-

cessoris nostri piae recordationis Innocentii papae, vestris quoque testimoniis inde receptis, quamvis negotium tam arduum et sublime non frequenter soleat, nisi in solennibus conciliis de more concedi; de communi tamen fratrum nostrorum consilio juxta votum et desiderium praedicti filii nostri regis, ac vestrum, corpus ipsius confessoris ita glorificandum censuimus, et debitis praeconiis adorandum in terris, sicut eundem confessorem Dominus per suam gratiam glorificavit in caelis. Unde videlicet inter sanctos confessores de caetero numeretur, qui hoc ipsum apud Deum signis meruit, ac virtutibus obtinere.

Quia igitur decet honestatis vestrae prudentiam eum pie colere, et toto studio venerari, quem auctoritate apostolica venerandum vestra postulavit devotio, et colendum; universitatem vestram per apostolica scripta monemus et exhortamur in Domino, quatenus eum ita deinceps studeatis debitis obsequiis honorare, ut ipse intercessionibus apud districtum judicem mereamini veniam obtinere, et gloriosum in aeterna beatitudine praemium invenire. Dat. Anagninae 7. idus Februarii.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 4.Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET I.Anno Christi
1162.Reg. Angliae
HENRIC. II. 9.

Concilium Londinense, in quo Thomas, Theobaldo defuncto, electus est Cantuariensis archiepiscopus, anno MCLXII. Ex Baronio et Mat. Paris. in ann.

DE hoc concilio Baronius ex actis vitae S. Thomae ab Eduardo conscriptis, et apud Surium tom. 6. die 19. Decembris extantibus, ista: Anno (scil. MCLXII.) Londini in Anglia generale Concilium celebratur, convenientibus omnibus episcopis ad subrogandum metropolitani Angliae totius antistitem Cantuariensem archiepiscopum, defuncto feria secunda Paschae Theobaldo archiepiscopo, cum sedisset annis viginti duobus. Convenit simul et rex ad hoc ipsum, communibusque omnium votis electus est Thomas ex cancellario. Haec Baronius.

De hac autem synodo, sic Mat. Parisius in

supradicto anno MCLXII. "Eodem anno congregato clero et populo totius provinciae Cantuariensis apud Westmonasterium, Thomas, regis cancellarius, electus est in archiepiscopum Cantuariensem solenniter, nemine reclamante." Clar. Spelmannus Parisii opinionem de concilio, in quo Thomas electus fuit archiepiscopus Cant. praefert Baronii judicio, ita inquit: "E quibus liquido constat, hoc concilium non fuisse generale, ut supra perhibetur, sed provinciale tantum, quod et ratio monet, scil. Cantuariensium ad eligendum Cantuariensem antistitem, non Eboracensium." Haec Spelmannus*.

* In MS. Lambethensi 138. fol. in vita Thomae, Cant. archiepiscopi, ab omni clero Angliae electus et congregatis suffraganeis episcopis omnibus consecratus esse dicitur. Gervasius col. 1418. primo hujus archiepiscopi anno monachus Dordomini regis—portantes conventui d. regis apices et mandatum, ut prior cum aliquibus monachis una cum episcopis et clero Angliae apud Londoniam convenirent sibi archiepiscopum totique patriae primatem electuri. Hoc igitur audito nuncio venerandus ille Wilbertus prior, assumptis secum senioribus Cant. ecclesiae monachis, Londoniam venit, ibique praefules et proceres Angliae congregatos invenit. Multis itaque et variis de electione facienda consertis sermonibus, tandem Wilbertus prior, et qui cum eo erant, invocata Spiritus S. gratia, Thomam regis cancellarium in nomine S. Trinitatis elegerunt. Facta electione, convenerunt praefules et principes regni, ut tantae assisterent consecrationi." H. I. Ut quod res est dicimus, tempore comitiorum regni, quibus clerus utriusque provinciae interfuit, Thomam a conventu Cant. et episcopis provinciae, more aliorum archiepiscoporum electum fuisse dicendum est.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 6.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 3.

Anno Christi
1164.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 11.

Concilium Clarendoniae 8. cal. Feb. anno Domini MCLXIV. id est 11. Henrici II. in ipsius praesentia celebratum; praesidente, ex mandato ejusdem regis, Johanne de Oxonia; praesentibusque ipsis archiepiscopis, videl. Thoma Cantuariensi, et Rogero Eboracensi, caeterisque episcopis, abbatibus, prioribus; etiam comitibus, baronibus, et proceribus regni. Ex Mat. Paris. in ann. *

ANNO Domini MCLXIV. in praesentia regis Henrici apud Clarendonam, octavo calendis Februarii, praesidente Johanne de Oxonia, de mandato ipsius regis, praesentibus etiam archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus et proceribus regni, facta est recognitio, sive recordatio cujusdam partis consuetudinum et libertatum antecessorum suorum; regis videl. Henrici, avi sui, et aliorum, quae observari debebant in regno, et ab omnibus teneri, propter dissensiones et discordias saepe emergentes inter clerum et justitios domini regis et magnatum regni. Harum vero consuetudinum recognitarum quaedam pars in sexdecim capitulis continetur.

I. De advocatione et praesentatione ecclesiarum, si controversia emerferit inter laicos, vel inter laicos et clericos, vel inter clericos, in curia domini regis tractetur et terminetur.

II. Ecclesiae de feudo domini regis non possunt in perpetuum dari absque concessione ipsius.

III. Clerici accusati de quacunque re summoniti a justitio regis, veniant in curiam ipsius responsuri ibidem de hoc unde videbitur curiae regis, quod ibi sit respondendum, et in curia ecclesiastica unde videbitur, quod ibi sit respondendum: ita quod regis justitius mittet in curiam sanctae ecclesiae ad videndum, quomodo res ibi tractabitur. Et si clericus convictus vel confessus fuerit, non debet eum de caetero ecclesia tueri.

IV. Archiepiscopis, episcopis, et personis regni non licet exire regnum absque licentia domini regis, et si exierint, si regi placuerit, securum eum facient, quod nec in eundo, nec in redeundo, vel moram faciendo, perquirent malum sive damnum domino regi vel regno.

V. Excommunicati non debent dare vadium ad remanentiam, nec praestare juramentum, sed tantum vadium et plegium standi iudicio ecclesiae, ut absolvantur.

VI. Laici non debent accusari nisi per certos et legitimos accusatores et testes in praesentia episcopi, ita quod archidiaconus non perdat jus suum, nec quicquam, quod inde habere debeat. Et si tales fuerint, qui culpantur, quod non velit vel non audeat aliquis accusare, eos vicecomes requisitus ab episcopo faciat jurare duode-

cim legales de [†] viceneto sive de villa coram episcopo, quod veritatem secundum conscientiam suam manifestabunt.

VII. Nullus, qui de rege tenet in capite, nec aliquis dominicorum ministrorum ejus, excommunicetur, nec alicujus eorum terrae sub interdicto ponantur, nisi prius dominus rex, si in regno fuerit, conveniatur, vel justitius ejus, si fuerit extra regnum, ut rectum de eo faciat, et ita, ut quod pertinebat ad regis curiam, ibi terminetur, et quod spectat ad curiam ecclesiasticam, ad eandem mittatur, ut ibidem terminetur.

VIII. De appellationibus si emerferint, ab archidiacono debet procedi ad episcopum, ab episcopo ad archiepiscopum, et si archiepiscopus defuerit in justitia exhibenda, ad dominum regem perveniendum est postremo, ut praecepto ipsius in curia archiepiscopi controversia terminetur; ita quod non debeat ultra procedi absque assensu domini regis.

IX. Si calumnia emerferit inter clericum et laicum, vel e converso, de ullo tenemento, quod clericus velit ad eleemosynam trahere, vel laicus ad laicum feudum, per recognitionem duodecim legalium hominum, juxta capitalis justitii regis considerationem terminabitur, utrum tenementum sit pertinens ad eleemosynam, sive ad laicum feudum, coram justitio regis. Et si recognitum fuerit ad eleemosynam pertinere, placitum erit in curia ecclesiastica; si vero ad laicum feudum, nisi ambo tenementum de eodem episcopo vel barone advocaverint, erit placitum in curia regis; sed si uterque advocaverit de feudo illo eundem episcopum vel baronem, erit placitum in curia ipsius, ita quod propter factam recognitionem saisnam non amittat, qui prius fuerat saisitus, donec per placitum dilationatum fuerit.

X. Qui de civitate, vel castello, vel burgo, vel dominico manerio regis fuerit, si ab archidiacono vel episcopo super aliquo delicto citatus fuerit, unde debeat eis respondere, et ad citationes eorum noluerit satisfacere, bene licebit eis sub interdicto ponere eum, sed non debent ipsum excommunicare, priusquam capitalis minister regis villae illius conveniatur, ut justitiet eum ad satisfactionem venire. Et si minister regis inde defecerit, erit in misericordia

* Clar. Spelm. sequentia concilio huic praemisit: "In hoc concilio fit primus impetus in privilegia et jurisdictionem ecclesiasticorum, quem auctores seculi illius passim canunt lugubriter; indies tamen effraenatus crevit, donec ad excidium perventum esset monasteriorum, et quod clerus suam regi Henrico VIII. integram reddidissent potestatem, statuto anni 25. ejusdem regni ca. 19."

† In Matth. Paris. erat *insuero*, quam vocem in variantibus lectionibus ad calcem operis legere monemur *visueto* vel *viceneto* pro *vicinia*, ex qua xii. juratores in assis eligebantur.

regis,

regis, et exinde poterit episcopum ipsum accusatum ecclesiastica iustitia coercere.

XI. Archiepiscopi, episcopi et universae personae regni, qui de rege tenent in capite, habeant possessiones suas de rege sicut baroniam, et inde respondeant iustitiariis et ministris regis, et sequantur et faciant omnes rectitudines et consuetudines regias; et sicut caeteri barones debent interesse judiciis curiae regis cum baronibus, quousque perveniatur ad diminutionem membrorum vel ad mortem.

XII. Cum vacaverit archiepiscopatus, vel episcopatus, vel abbatia, vel prioratus in dominio regis, esse debet in manu ipsius, et inde percipiet omnes redditus et exitus, sicut dominicos redditus suos. Et cum ventum fuerit ad consulendum ecclesiam, debet dominus rex mandare potiores personas ecclesiae, et in capella ipsius regis debet fieri electio, assensu ipsius regis et consilio personarum regni, quas ad hoc faciendum advocaverit, et ibidem faciet electus homagium et fidelitatem regi, sicut ligio domino suo, de vita sua et de membris, et de honore terreno, salvo ordine suo, priusquam consecratur.

XIII. Si quisquam de proceribus regni disforciaverit archiepiscopo, vel episcopo, vel archidiacono, de se suisve iustitiam exhibere, dominus rex debet eos iustitiare. Et si forte aliquis disforciaret domino regi rectitudinem suam, archiepiscopi, episcopi, et archidiaconi debent eum iustitia re, ut regi satisfaciat.

XIV. Catalla eorum, qui sunt in forisfacto regis, non detineat ecclesia vel coemeterium, contra iustitios regis, quia ipsius regis sunt; five in ecclesia, five extra fuerint inventa.

XV. Placita de debitis, quae fide interposita debentur, vel absque interpositione fidei sint in iustitia regis.

XVI. Filii rusticorum non debent ordinari absque assensu domini, de cuius terra nati esse dignoscuntur.

Hanc recognitionem five recordationem de consuetudinibus et libertatibus iniquis, et digni-

tatibus Deo detestabilibus (Matthaeum Parisiensem audis) archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, clerus cum comitibus et baronibus et proceribus cunctis iuraverunt, et firmiter in verbo veritatis promiserunt viva voce tenendas et observandas domino regi, et haeredibus suis, bona fide et absque malo ingenio, inperpetuum.

XVII. Decevit etiam rex, ut clericos, quos in publico flagitio episcopi invenirent obnoxios, praesente regis iustitiario, exauktorarent, et post curiae regis traderent puniendos. Archiepiscopus in contrarium sentiebat, ut quos exauktorarent episcopi, a manu laicali postmodum non punirentur, quia bis in id ipsum punire viderentur.

Huic controversiae occasionem praestitit Philippus de Broc, canonicus Bedfordensis; qui tractus in causam propter homicidium, in regis iustitiarium verbum protulit contumeliosum. Quod cum negare coram archiepiscopo non posset, praebendae suae beneficio mulctatus est, et per biennium a regno pulsus.

De hoc concilio Radulphus de Diceto in Imag. Hist. in ann. ita loquitur: Ex mandato regis concurrentibus episcopis et proceribus apud Clarendune viii. cal. Februarii, post imensos tractatus rex tandem ad hoc animos praelatorum inflexit, ut regni consuetudines archiepiscoporum et episcoporum auctoritate firmarentur et scriptis. Quod Thomas, Cantuariensis archiepiscopus, dum ad cognitionem summi pontificis pertulisset, ab obligatione, quam inierat, absolutionem petiit et impetravit. Rex Anglorum volens in singulis, ut dicebat, maleficia debita cum severitate punire, et ordinis dignitatem ad iniquum trahi compendium, incongruum esse considerans, clericos a suis iustitiariis in publico flagitio deprehensos episcopo loci reddendos decreverat, ut quos episcopus inveniret obnoxios, praesente iustitiario regis exauktoraret, et post curiae traderet puniendos. In contrarium sentiebant episcopi, quos enim exauktorarent a manu laicali contendebant protegere, alioquin bis judicaretur in idipsum †. H. I.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 6.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 3.

Anno Christi
1164.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 11.

Concilium Northamptoniense; in quo Thomas, archiepiscopus Cantuar. rationem reddere iubetur de bonis episcopatum et abbatiarum vacantium. Ex Rad. de Diceto Imag. Hist. in ann.

THOMAS, Cant. archiepiscopus, super actum, quem egerat in cancellaria tractus in causam, praesentiam suam exhibuit apud Northampton 3. idus Octob. Convenerunt illuc episcopi, comites, barones totius regni, mandato regis urgente. Rogerus, Eboracensis archiepiscopus, vocatus advenit. Et quoniam episcopatum, abbatiarum tempore suo vacantium bona de jure cancellariae suae fuerant deputata cu-

stodiae, quoniam regis ulterior familiaritas penes cancellarium excreverat, eo usque ut castellaniam de Eya, et castellaniam de Berchamstede pluribus annis libere possedisset et disposuisset pro velle, perceptorum summam in rationem venire consentaneum juri pluribus videbatur, et a capite rationem reddendam ordinariam reputabant; licet ante consecrationem suam archiepiscopus ab Henrico filio et haerede regis,

† Vid. Binium tom. iii. par. 2. ubi Alexander III. singulos hujus concilii canones synodica damnavit vel toleravit auctoritate. Et vide concilium Northamptoniense ann. MCLXXVI. ubi a legato papae, a Hugone de Petra Leonis denuo confirmantur, iustitiiique jurati ad eorundem observantiam. Haec SPELM.

et a iustituario regni liber et absolutus ab omni ratiocinio fuisset assignatus episcopis. Cum autem absolutionem factam hoc modo de voluntate regis, et mandato probari non posset adversus episcopos, ne eum injuste condemnarent, iudicio appellavit, et ab eis itidem appellatus est. Sed proceres, licet adversus eos processerit appellatio, et sub anathemate prohibiti sint in patrem et iudicem suum ferre sententiam, nihilominus tamen in eum, nec confessum nec convictum,

sed privilegium ecclesiae protestantem et suum, sententiam intorserunt; sic archiepiscopus in arctissimo positus, multis affectus injuriis, et opprobriis laceffitus, et episcoporum destitutus consilio, crucem, quam manu tenebat, in altum erigens discessit a curia. Nocte sequente villam latenter egrediens ab aspectibus hominum diebus se subtrahens, et noctibus iter peragens, post dies aliquot ad portum Sandwicum pervenit, navicula fragili transvectus in Flandriam.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 6.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 3.

Anno Christi
1164.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 11.

Bulla papae Alexandri III. Ebor. archiepiscopo privilegia quaedam confirmans.
Ex reg. Grenefeld. arch. Ebor. fol. 46.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri W. Ebor. archiep. apostolicae sedis legato, salutem et apostolicam benedictionem. Ea, quae compositione vel iudicio statuuntur, firma debent et inconcussa consistere, et immobili firmitatis robore communi. Inde est, quod nos cum iustis postulationibus grato concurrentes assensu, concordiam et compositionem, quae inter ecclesiam tuam et ecclesiam Lincoln. super parochia Lindeseye, mediante bonae memoriae Willelmo, quondam Anglorum rege, facta fuisse dignoscitur, sicut a bonae memoriae praedecessore nostro, Paschali papa confirmata est, et haecenus observata, auctoritate apostolica confirmamus, et praesentis

scripti patrocinio communimus; ut videl. Ebor. archiepiscopus Salabaien. abbatiam, et ecclesiam S. Oswaldi Glocestren. cum appendiciis suis sitam in Claudiacestren. civitate possideat. Lincoln. autem episcopus Lindeseyen. parochiam teneat, et caetera, quae in ipsa commutatione accepisse cognoscitur. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursum. Dat. Venet. in Rivo alto. 17. cal. Jul.

Alia eidem super eadem materia. Ibidem.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri W. Ebor. archiepiscopo, apostolicae sedis legato, salutem et apostolicam benedictionem. Ad aures nostras pervenit, quod cum jampridem inter ecclesiam tuam, et abbatem, et monachos monasterii beati Petri de Glocestria super quibusdam villis, scil. Berton, Stanedis, Leche, Otenton, controversia agitata a beatae memoriae praedecessore nostro, Adriano papa, venerabili fratri nostro J. Salesberien. episcopo, et bonae memoriae R. Bathonien. quondam episcopo, delegata fuisset, tandem lis ipsa de conniventia utriusque partis amicabilem fuit compositione sopita; eo quidem tenore, quod praelibatum monasterium Glocestren. de terris ipsis, quae in controversia erant, viginti quatuor libris ecclesiae Ebor. in perpetuum tenend. concessit. Pro quibus assignavit et

dedit eidem ecclesiae Ebor. totam Otenton cum hominibus, qui in eadem erant, et omnibus appendiciis ejus, et duas hidas terrae in Condictet cum pertinentiis earum, et totam Sherdington cum hominibus, qui in ea erant, et omnibus pertinentiis suis. Ebor. vero ecclesia a lite, quam adversus praefatum monasterium Glocestren. super Berton, Stanedis, Leche intendebat, omnino recessit, et juri, quod se ibi habere proposuit, in perpetuum renunciavit. Quam siquidem transactionem, sicut de consensu et beneplacito utriusque partis facta est, et hinc inde suscepta et haecenus observata, ratam habentes et firmam, auctoritate apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Statuentes, ut nulli omnino homini liceat hanc paginam nostrae confirmationis, etc. Dat. Anagn. 4. idus Jan.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 8.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 5.

Anno Christi
1166.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 13.

Charta Thomae Becket, Cant. archiepiscopi, de privilegiis Cantuar. ecclesiae. Ex reg. Courtneii, arch. Cant. fol. 46. b.

OMNIBUS Christi fidelibus praefens scriptum visuris vel auditoris H. prior S. Gregorii Cant. et P. decanus christianitatis ejusdem civitatis, salutem in Domino sempiternam. Noverit universitas vestra nos inspexisse chartam gloriosi martyris Thomae, quondam archiepiscopi

Cantuar. et privilegium felicitis recordationis domini Gregorii noni, quondam S. Romanae ecclesiae summi pontificis, confirmans eandem chartam, quorum tenores de verbo ad verbum inferius inscribuntur: Thomas, Dei gratia Cant. archiepiscopus, et apostolicae sedis lega-

tus, omnibus, ad quos praesens scriptum pervenerit, salutem et benedictionem. Praeteritorum casus temporum idcirco literarum memoriae commendantur, ut per transacta mala vel praesentia, futura cautius valeant evitari. Ad omnium igitur volumus notitiam pervenire, quod sancta Cant. ecclesia, a cuius uberibus coaluimus, qua nos, auctore Deo, licet indignos, in id, quod sumus, promovit, in odium capitis nostri multis calamitatibus et anxietatibus variis usque in septennium pressa est, quod tota ferre novit Latinitas, et adhuc minis et damnis innumeris quotidie fatigatur; quae cum sol esse soleat occidentis, et in nostris temporibus ejus obfuscata est claritas, quodlibet tormentum, sed et mille mortis genera, si tot occurrerent, libentius exciperemus in Domino, quam sustineremus sub dissimulatione his diebus mala, quae patitur. Nos itaque licet parati simus pro pace ipsius et ... indemnitati tamen ipsius infuturum prospicere volentes, ipsam ecclesiam cum personis, terris, et tenementis his pertinent. et proventibus, libertatibus quoque et dignitatibus suis, sub Dei protectione, et curiae Romanae, et nostra ponimus, prohibentes ex parte Dei, sub perpetuo etiam anathemate, ne quis jura Cant. ecclesiae, absque consensu totius capituli monachorum Cant. aliquo integumento, vel causa alienare praesumat; a seculis enim inauditum, quod aliquis Cant. ecclesiam laeserit, et non sit contritus, aut correctus a Christo Domino. Raptores igitur et alienatores possessionum, dignitatum, et rerum, et detentores consentaneos quoque et participes, et quicumque secreta capituli malitiose revelaverit alicui homini, usque ad condignam satisfactionem perpetuo anathemate condemnamus, nec volumus pati, ut aliquis alterius professionis vel ordinis secretis capituli misceatur. Ea quoque specialiter, quae ad dilectos filios nostros monachos ejusdem ecclesiae pertinent, videl. villas, possessiones, earundemque villarum et possessionum ecclesias, et exennia, cum pertinentiis et proventibus, sicut in suis continetur munimentis, eis inperpetuum confirmamus. Terras etiam et ecclesias pensionales, jura quoque et libertates, et res, et quicquid habent vel habituri sunt, eis concedimus et confirmamus, officialium quoque suorum et servientium ponendi vel amovendi, omniaque, quae ad eos pertinent, tam intus quam extra libertatem concedimus et confirmamus inperpetuum disponendi libertatem, sicut eis melius et

utilius visum fuerit, de communi consilio capituli sui; quatenus sicut easdem habemus in possessionibus nostris secundum chartas regum libertates, similem habeamus in portionibus potestatem; salva nobis et successoribus nostris regulari disciplina. Adjicimus ad haec auctoritate, qua fungimur et indulgemus, ut in malefactores ecclesiae, si semel et secundo commoniti noluerint emendare, suspensionis et excommunicationis et anathematis ferant sententiam; et ut liceat eis omni tempore contra omnia gravamina sedem apostolicam appellare. Et quia minantur adversarii, quod sedem metropolitanam vel primatus Angliae, quae a tempore beati Gregorii per S. Augustinum in Cantuaria statuta est, alias velint transferre, sub perpetuo prohibemus anathemate, ne quis hominum aliquo integumento vel causa unquam hoc attentare praesumat. Prohibemus etiam, ne episcopi Cantuar. suffraganei alibi consecrentur, quam in ecclesia Cant. cui tenentur ex professione et debita subjectione, nisi de communi consensu totius capituli monachorum Cant. nec chrisma vel oleum per Cant. provinciam dividend. aliunde, quam ab ecclesia Cant. aliquo tempore percipiatur. Volumus etiam, et obsecramus in Domino, ut monachi Cant. ecclesiae suffraganeis ejusdem ecclesiae, episcopis scilicet et abbatibus, omnem reverentiam exhibeant et honorem; ipsi quoque episcopi monachos Cantuar. ecclesiae in vera, quae Deus est, diligant charitate. Dignum siquidem est, et consonum rationi, ut qui eidem Cant. ecclesiae debita tenentur ex professione simul et subjectione, veram adinvicem observare debeant dilectionem; salva nobis et successoribus nostris debita reverentia et auctoritate. Clericis quoque et laicis, qui coexules nostri facti sunt et participes laboris, omnia jura sua, redditus, et ecclesias confirmamus, et obsecramus in Domino, ne quis eis injuriam vel molestiam faciat. Si quis autem hominum hujusmodi nostrae confirmationis paginam infringere, vel ecclesiam Cant. in aliquo vexare vel diminuire voluerit, vel dilectis filiis nostris monachis aliquam inferre voluerit molestiam, aeternam Dei et nostram habeat maledictionem, nisi ante mortem cum restitutione ablatorum condignam ecclesiae fecerit restitutionem. Omnibus autem diligentibus et fomentibus eam Dei omnipotentis optamus gratiam et sanctorum omnium, qui in ecclesia Cant. requiescunt societatem, et nostram donamus benedictionem. Amen.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 8.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 5.

Anno Christi
1166.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 13.

Concilium Oxoniense *. Ex Guil. Neubrig. l. II. c. 13.

De haereticis Angliam ingressis, et quomodo ex-terminati sint justo Dei judicio.

ISIDEM diebus erronei quidam venerunt in Angliam, ex eorum (ut creditur) genere, quos vulgo Publicanos vocant. Hi nimirum olim ex

Gasconia, incerto auctore habentes originem, regionibus plurimis virus suae perfidiae infuderunt. Quippe in latissimis Galliae, Hispaniae, Italiae, Germaniaeque provinciis tam multi hac peste infecti esse dicuntur, ut secundum ^a pro-

* Concilium hoc celebratum fuit contra Waldensium five Publicanorum dogma a Gerardo quodam Teutone, et sociis suis in Angliam inductum. chron. pag. 68. col. a. nu. 60. Stowus vero hoc ascribit an. Dn. MCLXII. et anno VIII. Henrici II. ^a David. Psal. 138.

phetam, multiplicati esse super numerum arenae videantur. Denique cum a praesulibus ecclesiarum, et principibus provinciarum in eos ^b remissius agitur, egrediuntur de caveis suis vulpes nequissimae, et praetenta specie pietatis, seducendo simplices, vineam Domini Sabaoth tanto gravius, quanto liberius demoliuntur. Cum autem adversus eos igne Dei fidelium zelus succenditur, in suis foveis delitescunt, minusque sunt noxii; sed tamen occultum spargendo virus nocere non desinunt. ^c Homines rustici et idiotae, atque ideo ad rationem hebetes, peste vero illa semel hausta ita imbuti, ut ad omnem rigeant disciplinam, unde rarissime contingit eorum aliquem, cum e suis latebris proditi extrahuntur, ad pietatem converti. Sane ab hac et ab aliis pestibus haereticis immunis semper existit Anglia, cum in aliis mundi partibus tot pullulaverint haereses. Et quidem haec insula, cum propter incolentes Britones, Britannia diceretur, ^d Pelagium in Oriente haereticum futurum ex se misit, ejusque in se processu temporis errorem admisit, ad cujus peremptionem Gallicanae ecclesiae pia provisio semel et iterum beatissimum direxit Germanum. At ubi hanc insulam expulsis Britonibus natio possedit Anglorum, ut non jam Britannia sed Anglia diceretur, nullius unquam ex ea pestis haereticae virus ebullivit; sed nec in eam aliunde usque ad tempora regis Henrici secundi tanquam propagandum et dilatandum introivit. Tunc quoque Deo propitio, pesti, quae jam irrepererat, ita est ^e obviatum, ut de caetero hanc insulam ingredi vererentur. Erant autem tam viri, quam foeminae paulo amplius quam triginta, qui dissimulato errore, quasi pacifice huc ingressi sunt, propagandae pestis gratia, duce quodam Gerardo, in quem omnes tanquam praecceptorem ac principem respiciebant. Nam solus erat aliquantulum literatus; caeteri vero sine literis, et idiotae, homines plane impoliti et rustici, nationis et linguae Teutonicae. Aliquamdiu in Anglia morantes, unam tantum mulierculam venenatis circumventam susurris, et quibusdam (ut dicitur) fascinatam praestigiis, suo coetui aggregaverunt. Non enim diu latere potuerunt, sed quibusdam curiose indagantibus, quod peregrinae essent sectae, deprehensi ^f tenticque sunt in custodia publica. Rex vero nolens eos indiscussos vel dimittere vel punire, episcopale praecipit Oxoniae concilium congregari. Ubi dum solenniter de religione convenirentur; eo, qui literatus videbatur, suscipiente causam omnium, et loquente pro omnibus, christianos se esse, et doctrinam apostolicam vene-

rari responderunt. Interrogati per ordinem de sacrae fidei articulis; de substantia quidem superni medici recta, de ejus vero remediis, quibus humanae infirmitati mederi dignatur, id est, divinis sacramentis, perversa dixerunt; sacrum baptisma, eucharistiam, conjugium detestantes, atque unitati catholicae, quam haec divina imbuunt subsidia, ausu nefario derogantes. Cumque sumptis de scriptura divinis urgerentur testimoniis, se quidem, ut instituti erant, credere; de fide vero sua disputare nolle, responderunt. Moniti, ut poenitentiam agerent, et corpori ecclesiae unirentur, omnem consilii salubritatem spreverunt. Minas quoque ^g ut vel metu resipiscerent, deriserunt, verbo illo dominico abutentes: "Beati ^h qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum." Tunc episcopi, ne virus haereticum latius serperet, praecavescentes, eosdem publice pronunciatos haereticos corporali disciplinae subdendos catholico principi tradiderunt. Qui praecipit haereticae infamiae characterem frontibus eorum inuri, et spectante populo, virgis coercitos urbe expelli; districte prohibens, ne quis eos vel hospitio recipere, vel aliquo solatio confovere praesumeret. Dicta sententia, ad poenam justam ducebantur gaudentes, non lentis passibus; praeeunte magistro eorum, et cantante, "Beati eritis, cum vos oderint homines." In tantum deceptis a se mentibus seductorius abutebatur spiritus. Illa quidem muliercula, quam in Anglia seduxerant, metu supplicii discedens ab eis, errorem confessa reconciliationem meruit. Porro detestandum illud collegium, cauteriatis frontibus, justae severitati subjacuit, eo, qui primatum gerebat in eis, ob insigne magisterii, inustionis geminae, id est, in fronte, et circa mentum dedecus sustinente: scissisque cingulo tenus vestibus publice caesi, et flagris resonantibus, urbe ejecti, algoris intolerantia (hiems quippe erat) nemine vel exiguum misericordiae impendente, misere interierunt. Hujus severitatis pius rigor non ^k peste illa, quae jam irrepererat, Angliae regnum purgavit; verum etiam, ne ulterius irreperet, incusso haereticis terrore praecavit.

De eo ita loquitur Mat. Parisius in ann. "Sub eisdem diebus quidam pravi dogmatis disseminatores apud Oxoniam tracti sunt in judicium, praesente rege et episcopis regni, quos a fide catholica devios, et in examine superatos, facies cauteriata notabiles cunctis exposuit, qui expulsi sunt a regno." Haec Parisius ex Rad. de Dialecto apud x. Scriptores col. 539.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 8.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 5.

Anno Christi
1166.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 13.

Acta concilii apud Chinun, in quo recitantur verba Thomae Becket, Cantuariensis archiepiscopi, ad Henricum, regem Angliae, in concilio illo. Ex Rog. Hoved. in ann.

DESIDERIO desideravi videre faciem vestram, pter me, sed maxime propter vos. Propter me, et loqui vobiscum; multum quidem pro- ut visa facie vestra, reduceretis ad memoriam

^b antea male remissus. ^c Rustici haeretici vix ad veritatem possunt deduci. ^d lege Prosper. Aquit. chron. an. CDIII. Constant. presbyt. in vita S. Germ. Altissiodor. et vitam S. Genove. ^e perperam impress. viae tum. ^f MS. addit comprehensi. ^g V. C. addit pie praetentas. ^h Mat. 5. ⁱ Mat. 5. ^k V. C. addit solum.

fervitia, quae, dum essem in obsequio vestro, exhibui vobis devote, juxta animi mei conscientiam; sic me adjuvet Deus in ultimo examine, quando omnes astabunt ante tribunal ipsius recepturi, prout gesserunt in corpore suo, sive bonum sive malum. Et ut commoverem vos in pietate super me, quem oportet mendicando vivere inter alienos, licet tamen gratia Dei cum abundantia victualia ad sufficientiam habeamus. Estque nobis consolatio quam multa, quod dicit apostolus: "Omnes, qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patientur." Et propheta: "Non vidi justum derelictum, nec semen ejus quaerens panem." Propter vos, tribus ex causis; tum quia dominus meus estis, tum quia rex, tum quia filius meus spiritualis. Eo quod dominus, debeo et offero vobis consilium meum, quodcumque debet episcopus secundum honorem Dei, et sanctae ecclesiae domino; eo quod rex, teneor vobis ad reverentiam et communionem; eo quod filius, officii ratione ad castigationem et coercionem. "Corripit enim pater filium nunc blandis, nunc asperis, ut sic, vel sic revocet eum ad benefaciendum." Nosse debetis, vos, Dei gratia, regem esse primo, quia vosipsum regere debetis, vitamque vestram optimis informare moribus, ut vestri exemplo caeteri provocentur ad melius, juxta illud sapientis: "Componitur orbis regis ad exemplum." Secundario, alios demulcendo, alios puniendo, potestatis auctoritate quam accepistis ab ecclesia cum sacramento unctionis, tum gladii officio, quem gestatis ad malefactores ecclesiae contemendos. Inunguntur enim reges in tribus locis; in capite, in pectore, et brachiis, quod significat gloriam, scientiam, et fortitudinem. Qui antiquis temporibus, justificationes Dei non observabant, sed praevaricati sunt mandata ejus, his sublata est gloria, scientia, et fortitudo, et eorum generationi; exempla probationis, Saul, Nabuchodonosor, et Salomon, et alii quamplures. Qui autem post delictum suum, cordis contritione, humiliaverunt se Domino; his gratia Dei accessit cum omnibus supradictis abundantius et effectius, sicut David, Ezechiae, et aliis quampluribus. Christus fundavit ecclesiam, eique comparavit libertatem sanguine proprio, sustinendo flagella, sputa, clavos, mortis angustias, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia ejus; unde apostolus, "Si compatimur, et conregnabimus. Si commorimur, et conresurgemus." Ecclesia Dei in duobus constat ordinibus: in clero et populo. In clero sunt apostoli, et apostolici viri, episcopi, et caeteri rectores ecclesiae, quibus commissa est cura et regimen ipsius ecclesiae, qui tractare habent negotia ecclesiastica, ut totum reducant ad salutem animarum. Unde dictum est Petro, et in Pe-

tro aliis rectoribus ecclesiae: "Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferni non praevallebunt adversus eam." In populo sunt reges, duces, et comites, et aliae potestates, quae secularia habent tractare negotia, ut totum reducant ad pacem et unitatem ecclesiae. Et quia certum est, reges potestatem suam ab ecclesia accipere, et non ipsam ab illis, sed a Christo (salva pace vestra loquor) non haberetis episcopis praecipere, absolvere aliquem, vel excommunicare, trahere clericos ad secularia examina, judicare de decimis, de ecclesiis, interdicere episcopis, ne tractent de transgressione fidei vel juramenti, et multa alia, quae in hunc modum scripta sunt inter consuetudines vestras, quas dicitis avitas. Dominus enim dicit: "Leges meas custodite." Et iterum per prophetam: "Vae, qui condunt leges iniquas, et scribes scribunt injustitias, opprimunt pauperes in judicio, et vim faciunt causae humilium populi Dei." Audiat itaque dominus meus, si placet, consilium fidelis sui, commonitionem episcopi sui, castigationem patris sui. Neque cum schismaticis aliquam de caetero habeat familiaritatem vel communionem. Notum enim est fere toti mundo, quam devote, quam honorifice dominum papam receperitis, quantum Romanam ecclesiam foveritis et honoraveritis, quantum dominus papa, et ecclesia Romana personam vestram dilexerint, honoraverint, et in quibuscunque secundum Deum poterint, vos exaudierint. Nolite, domine mi, ergo, si salutem animae vestrae desideratis, eidem ecclesiae, quod suum est, aliqua ratione subtrahere, seu in aliquo ei citra justitiam contraire; immo eandem ei in regno vestro permittatis habere libertatem, quam in aliis habere dignoscitur. Memores quoque sitis professionis, quam fecistis et posuistis scriptam super altare apud Westmunsters, de servanda ecclesiae Dei libertate sua, quando consecrati fuistis, et uncti in regem a praedecessore nostro. Ecclesiam etiam Cantuariam, in qua promotionem et consecrationem recepistis, in eum statum, et dignitatem restituatis, in quibus fuit temporibus praedecessorum vestrorum, et nostrorum. Possessiones autem ad ipsam ecclesiam pertinentes, villas, castella, praedia, quae pro voluntate vestra distribuistis, res etiam omnes ablatas, tam nostras quam clericorum nostrorum, et laicorum in integrum nobis restituatis; permittatis etiam nos libere et in pace redire in sedem nostram; et nos vobis, tanquam charissimo domino et regi, fideliter et devote servire parati sumus, in quibuscunque poterimus, salvo honore Dei, et ecclesiae Romanae, et ordine nostro; alioquin pro certo sciatis, quod divinam severitatem et ultionem sentietis.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 8.Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 5.Anno Christi
1166.Reg. Angliae
HENRIC. II. 13.*Epistola beati Thomae, Cantuar. archiepiscopi, ad Alexandrum, summum pontificem.*
Ex R. Hoveden. in ann.

Ad audientiam tuam, pater sanctissime, confugio, ut qui ecclesiae libertatem tanto tui discrimine redemisti, eam vel solam vel maximam meae persecutionis causam attendas, qui exemplo tuo usus sum. Dolui enim statum ecclesiae labefactari paululum, et jura ejus in avaritiam principum dissipari, et occurrendum credidi morbo venienti; et quo plus illi domino meo, cui post Deum caetera debeo, me sciebam obligatum, eo tutius iniquis ejus instigationibus arbitrabar resistendum; donec obtinuerunt illi et serenitatem illius obfuscaverunt mihi. Exinde, ut moris est apud principes, criminationes et calumnias injecerunt in occasionem persecutionis meae; et ego ejici malui, quam succumbere. Accessit enim his malis, quod vocatus fui coram rege tanquam laicus satisfacere. Et unde mihi resistendi suffragia speraveram, inde deceptus sum. Animadverti etenim dominos et confratres nostros, episcopos istos, pro aulicorum arbitrio, in me paratos animadvertere. Ita cunctis incurfantibus fere suffocatus, ad tuae pietatis audientiam, quae nec in extremis agentes negligit, respiravi. Sub qua demonstraturus affisto, me nec ibi fuisse judicandum, nec ab illis. Nam quid aliud hoc esset, patres mei, quam vestra jura vobis subtrahere? Quid aliud, quam spiritualia temporalibus submittere? Semel natum hoc exemplum esset ad multa, eoque credidi firmiter esse resistendum, quod proclivior via nocendi nasceretur, si prius debilitatem agnoscerent. At inquit, reddenda erant Caesari, quae Caesaris sunt: sed si in pluribus obtemperandum sit regi, in illis tamen obtemperandum non est, quibus efficitur, ne sit rex. Non essent illa Caesaris, sed tyranni; in quibus etsi non pro me, pro seipsis ei resisterent. Nam si illi extremum judicium reservatur, qui potens est judicare corpus et animam, nunquid extrema erit inter homines summa, qui judicat secundum seipsum? Si justam foverunt partem, quid me impetebant, quid me arguunt? Si ad eum

appellavi, apud quem jus vitari, vel non licet, vel non expedit, aut injuste me causabantur, aut de justitia vestra diffidebant. Dupliciter namque confundebar, si coram sanctitate vestra convincerer. Nunquid eorum persecutionem merui, pro quibus tantis occurribus me opposueram, et obtinuissim, si voluissent illi? Sed male caput agit, si jam membris destituitur. Qui etiam si oculi contra caput linguam assumant, si bene praevidissent, in se perniciem machinabantur, et eorum usi sunt principales auxilio in eorum servitutem. Quod haec tanti odii causa fiant, ut pro me extinguendo, seipsos extinguere; ita pro temporalibus spiritualia negligunt, deficiunt in utrisque. Quid quod etiam me reclamante, et ad audientiam vestram appellante, patrem suum judicio damnare ausi sunt? Quinetiam si in universam ecclesiam cum offenso nobis principe aspirationem fecerunt, et te, pater sanctissime, suspicio ista potuit attingere. At inquit: regi tenebantur ex debito Domini; sed illi corporaliter, spiritualiter mihi. Cui potius teneri potuerunt, quam sibiipsis? Nonne potius corporalium damnum, quam spiritualium? At rursus inquit, hoc tempore principem non fuisse provocandum. Quam subtiliter in servitutem suam argumententur. Imo ipsi provocant, qui excessibus suis alas praebent ad suffragium. Quievisset enim, nisi adquievisset illi; ex quo tempore magis constantia exigitur, quam inter persecutores? Nonne familiares ejus persecutionibus comprobantur? Si semper succumbant, qualiter obtinebunt? necesse est aliquando resistant. Condescende ergo, pater sanctissime, in fugam meam; et persecutionem, et me aliquando magnum fuisse reminiscere tempore tuo, et propter te injuriis laceffitum. Utere rigore tuo, coerce illos, quorum instinctu nomen hujus persecutionis obrepit, nec domino regi horum aliquid imputetur, qui hujus machinationis potius est minister, quam repertor.

Epistola beati Thomae, Cant. archiepiscopi, ad suffraganeos suos. Ibid.

THOMAS, Dei gratia Cant. ecclesiae minister humilis, venerabilibus fratribus suis Londoniensi, caeterisque totius Cant. provinciae episcopis, sic transire per bona temporalia, ut non amittant aeterna. Fratres mei dilectissimi, quare non confurgitis mecum adversus malignantes? Ut quid non statis mecum adversus operantes iniquitatem? An ignoratis quoniam dissipat Dominus ossa eorum, qui hominibus placent? Confundentur, quoniam Dominus sprevit eos. Satis novit discretio vestra, quoniam error, cui non resistitur, approbatur, et veritas, cum

VOL. I.

minime defendatur, opprimitur. Videturque, testante Gregorio, consentire erranti, qui ad rescanda, quae corrigi debent, non occurrit. Inde est, quod dominum nostrum regem Angliae satis superque satis sustinimus; nec ullum ex eo sustinentiae nostrae affecuta est ecclesia Dei dispendium. Periculosum et intolerabile de caetero nobis visum est, et tantos illius officialiumque suorum circa ecclesiam Dei et ecclesiasticas personas excessus, ut hactenus impunitos relinquere. Praesertim cum saepissime literis et nunciis modisque aliis, prout decuit, studuerimus a

5 U

perverso

perverso proposito suo eum revocare. Et quoniam vix ab eo auditi sumus, nullatenus tamen exauditi, scriptum illud, in quo illae non consuetudines sed potius pravitates, quibus perturbatur et confunditur ad praesens Anglicana ecclesia, continentur, ipsiusque scripti auctoritatem, invocata Spiritus Sancti gratia, publice condemnavimus et cassavimus. Universos etiam observatores, exactores, consiliatores, adjuutores, seu defensores earum excommunicavimus. Omnesque vos episcopos a promissione, qua contra institutionem ecclesiasticam, et ad earum observationem tenebamini, auctoritate Dei et nostra absolvimus. Quis enim dubitat, sacerdotes Christi regum et principum, omniumque fidelium, patres et magistros censerī? Nonne miserabilis infaniae esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subjugare, et iniquis obligationibus illum potestati suae subicere; a quo credit non solum se in terra, sed etiam in caelis ligari posse, et solvi. Proinde ne in huius sententiae commissum incidamus, auctoritatem ipsius scripti, ipsumque scriptum cum pravitatibus, quae in eo continentur, in irritum duximus et cassavimus. Praesertim his: "Quod non appelletur ad sedem apostolicam super aliqua causa, nisi licentia regis: quod non liceat archiepiscopo vel episcopo exire de regno, et venire ad vocationem domini papae, sine licentia regis: quod non liceat episcopo excommunicare aliquem, qui teneat de rege in capite, sine licentia regis, vel aliquem alium officialium suorum sub interdicto ponere: Quod non liceat episcopo coercere aliquem de perjurio, vel fide laesa: quod clerici trahantur ad secularia iudicia: quod laici, seu rex seu alii, tractant causas de ecclesiis vel decimis: et alia in hunc modum." Denunciamus etiam excommunicatum, et excommunicavimus ex nomine Johannem de Oxenford, qui in haeresim damnatam incidit, parando iuramentum schismaticis, per quem schisma jam fere emortuum in Alemannia revixit; communicando etiam nominatissimo illi schismatico Reginaldo Colonienſi; et quia contra mandatum domini papae, et nostrum Salesbiriensis ecclesiae decanatum sibi usurpavit. Quod quidem factum, tam detestabile, tam juri contrarium, tam ecclesiae Dei exemplo perniciosum penitus cassavimus et evocavimus in irritum; praecipientes episcopo Salesbiriensi et capitulo in virtute obedientiae, et in periculo ordinis sui, ne de caetero, visis literis nostris, ex eo facto eum decanum haberent. Similiter et Richardum de Iveceſtre denunciamus excommunicatum et excommunicamus, eo quod in eandem haeresim damnatam inciderit, communicando Reginaldo Colonienſi schismatico; machinando etiam et fabricando omnia mala, cum schismaticis, et Teutonicis illis in perniciem ecclesiae Dei, et praesertim ecclesiae Romanae ex pactis contractis inter dominum regem, et ipsos. Excommunicavimus etiam Richardum de Luci, et Jocelinum de Balliol: qui pravitatum illarum auctores, et fabricatores extiterunt. Ranulphum etiam de Broc, qui bona ecclesiae Cantuariensis, quae alimenta de jure sunt pauperum, occupavit, et detinet, hominesque nostros tanquam

laicos cepit, et in captione detinet. Excommunicavimus etiam Hugonem de sancto Claro, et Thomam, filium Bernardi, qui ejusdem ecclesiae Cant. bona et possessiones absque conniventia sive assensu nostro occupaverunt: omnesque, qui de caetero in possessiones et bona ecclesiae Cant. contra voluntatem nostram et consensum, manus violentas extendent, eadem excommunicationis sententia innodavimus. Juxta illud papae Lucii: "Omnes ecclesiae raptores, atque suarum facultatum alienatores a liminibus ejusdem matris ecclesiae sequestratos anathematizamus, damnamus, atque sacrilegos esse judicamus." Et non solum eos, sed etiam cum iis comprehendit consentientes. Et alibi dicit scriptura: "Qui consentit peccantibus, et alium peccantem defendit, maledictus erit apud Deum, et apud homines; corripieturque increpatione severissima." Et iterum: "Si quis peccantem defendit, acrius, quam qui peccavit, coërceatur." Sane in domini regis personam sententiam adhuc ferredistulimus, expectantes, si forte inspirante divina gratia resipiscat; in proximo tamen eam laturo, nisi citius resipuerit. Et inde est, quod fraternitati vestrae mandamus, atque in virtute obedientiae praecipimus, quatenus viros praetaxatos, qui a nobis excommunicati sunt, vos quoque prout excommunicatos habeatis, et denunciari faciatis. Juxta illud decretum Honorii papae: "Licitum sit omnibus episcopis excommunicatorum suorum nomina tam vicinis episcopis, quam suis parochianis pariter indicare; eaque in celebri loco posita prae foribus ecclesiae cunctis venientibus inculcare, quatenus in utraque diligentia excommunicationis ubique ecclesiasticus aditus denegetur, et excommunicationis causa omnibus auferatur." Tibi autem, frater episcope Londoniensis, mandamus et in vi obedientiae injungimus, quatenus literas praesentes aliis fratribus et coepiscopis nostris omnibus de provincia nostra manifestes et ostendas. Valete in Christo, et pro nobis constanter orate.

His ita gestis, Henricus, rex Angliae, rediit de Normannia in Angliam, et cum magno exercitu perrexit in Guallias, ubi multos de nobilibus, baronibus, et hominibus suis perdidit; et justitiam fecit de filiis Ris, et de filiis et filiabus nobilium suorum; oculos puerorum eruit scilicet, et nares auresque puellarum abscidit. Anno gratiae millesimo centesimo sexagesimo sexto, qui erat annus duodecimus regni regis Henrici, filii Matildis imperatricis, idem rex Henricus expulit ab Anglia et ab omnibus terris suae dominationis omnes homines et foeminas, quoscunque invenire potuit de cognatione beati Thomae Cantuariensis; pueros etiam in cunis vagientes, et adhuc ad ubera matrum pendentes, misit in exilium; ut visis illis augmentaretur dolor praefati archiepiscopi. Quid facis tyranne? Quae te dementia vicit, ut sic sine causa expelleres de regno tuo, qui malum non fecerunt, nec dolus inventus est in ore eorum? "Nil impedit ortos exule servatis legibus urbe frui." Quos cum beatus ille Thomas videret, turbatus est valde, et dolori eorum compatiens, plusquam martyr fuit.

Nec mirum est igitur, si mens sua turbida facta
De nive manantis more liquefit aquae.

Tamen haec omnia vir Dei cum multa patientia sufferebat: et vix per duos annos moram fecerat in abbazia de Pontenie cum Gwarino abbate, et monachis ibidem Deo fervientibus, quibus commendatus fuerat in custodia ab Alexandro, summo pontifice; et ecce rex Angliae mandavit praedicto abbati de Pontenie, quod si

ille ulterius retineret Cant. archiepiscopum in domo sua, ipse fugaret ab Anglia omnes monachos sui ordinis. Unde factum est ut beatus Thomas sponte sua alienatus est a domo illa, ne causa illius tot domus religiosorum perirent. Transtulit ergo se ad beatum regem Francorum Lodovicum; a quo benigne susceptus, missus est ad abbatiam sanctae Columbae juxta Senonem civitatem.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 8.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 5.

Anno Christi
1166.

Reg. Angliae.
HENRIC. II. 13.

Epistola Alexandri papae ad Henricum, regem Angliae. Ex R. Hoved. in ann.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Henrico, illustri Anglorum regi, salutem, et apostolicam benedictionem. Etsi circa nos, et matrem tuam sacrosanctam ecclesiam filialis in te devotio videatur aliquatenus tepuisse; paternum tamen affectum circa te, et regnum tuae gubernationi commissum, nullo tempore deseruimus. Tua ergo serenitas, quod amici verbera potiora, quam oscula inimici existant, diligenter advertens, consideret studiosius, et attendat, quod sicut clerici a viris secularibus vita, et habitu distinguuntur, ita et judicia clericorum a laicorum judiciis diversa penitus comprobantur. Quare si ea ordine, quo non decet, pervertas, et quae sunt Jesu Christi, tuae potestati usurpas, novas leges ad oppressionem ecclesiarum, et Christi pauperum, pro tuo beneplacito condas, consuetudines etiam, quas avitas vocas, inducas; tuipe proculdubio in extremo examine, quod effugere non poteris, modo confimili judicaberis; et eadem mensura, qua mensus fueris, remetietur tibi. Verum, ne commonitiones nostrae auribus excellentiae tuae taediosae vel asperae aliquatenus videantur, scriptum recollige, quod filium, quem corripit, pater diligit, pro certo cognoscens, quod quanto personam tuam ardentiori in Domino charitate diligimus, et sincerissimae tuae devotionis insignia nobis et ecclesiae Dei multipliciter et magnifice olim exhibita ad memoriam saepius et studiosius revocamus, tanto haec tibi, cui spirituales et aeternam salutem totis cordis affectibus exoptamus, libentius intimamus. Si enim te in aliquo futurum iudicium deterret, aut praemiorum in aeterna requie corona delectat, veram, quae Deus est, justitiam colere, jus suum unicuique tribuere, negotia ecclesiastica, et praesertim criminalia, quae de laesione fidei vel iuramenti emergunt, causas quoque super rebus et possessionibus ecclesiarum personis ecclesiasticis tractandas relinquere, regnum et sacerdotium

non confundere, non adeo serenitatem tuam deceret, nec etiam expediret. Si autem universa, quae in usus tuos per huiusmodi angarias de bonis ecclesiasticis convertuntur, in refectioe pauperum vel aliis operibus pietatis expenderes, obsequium non magis Deo gratum efficeres, quam si altari quolibet discooperto aliud cooperires; aut si Petrum crucifigeres, ut Paulum a mortis periculo liberares. Recolere siquidem debes, et prae oculis ad huius rei exemplum habere, qualiter rex Saul, qui devicto Amalech praedam contra Domini praeceptum reservare volebat, cum se ad excusationem sui haec ad sacrificandum reservasse proponeret, a Domino fuerit reprobatus, et alius eo vivo in honorem et dignitatem regiam subrogatus. Quem utique peccata populi regem effecerant: sed tamen a gubernatione regni commissa propria destituerunt. Quomodo etiam rex Ozias, dum thurificare voluit, et sacerdotis officium sibi usurpare, lepra (digna ultione) percussus fuisset, tuae saluti congruit ad animum revocare. Si vero successus tuos viribus et potestati tuae, et non Deo ascribas, ille proculdubio, qui te aliis praefecit, et magnum in orbe principem, ad fidelium suorum gubernationem, non ad depressionem constituit, talenta tibi commissa, gravi a te cum censura requireret; et sicut de Roboam, filio Salomonis, legitur, qui pro delicto patris a regno ejectus est, sic Deus commissum paternum in haeredes transfundet. Tu ergo pravis suggestionibus cujuslibet non adquiescas, nec his, qui semper mala susurrant, aures inclines, sed quae tuam salutem expediant, diligenter audias. Et ita ad honorem Dei et ecclesiae tranquillitatem et pacem, ad quod solummodo regni gubernationem adeptus es, idem regere, et secundum quod Dominus tibi administraverit, studeas viriliter gubernare, ut regnum temporale conservet, et post illud det tibi Deus sine fine mansurum.

Epistola Alexandri papae ad Gillebertum Londoniensem, episcopum, pro beato Thoma.
Ibidem.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Gilleberto, Londoniensi episcopo, salutem, et apostolicam benedictionem. Quod circa ea, quae tuae injunximus

fraternitati, efficax studium et diligentiam impendisti, et charissimum in Christo filium nostrum Henricum, illustrem regem Angliae, super incremento, et exaltatione ecclesiae, ac nostra,

stra, fideliter sollicitare ac commonere curasti, gratum omnimodis et acceptum habemus, et tibi exinde gratias uberrimas exsolventes, sollicitudinis tuae prudentiam magnificis super hoc laudibus in Domino commendamus. Quoniam vero eundem regem tanquam filium charissimum, et inclytum principem arctiori charitate diligimus, idcirco per te et per venerabiles fratres nostros, Rothomagensis archiepiscopum, et Herefordensem episcopum, necnon per charissimam filiam nostram in Christo, illustrem quondam Romanorum imperatricem, matrem ejus, saepe ac saepe ipsum sollicitandum duximus, et ad ecclesiae devotionem multimodis provocandum. Gaudemus autem et exultamus in Domino super ea devotione ejusdem regis, quam tuis literis nobis significasti. Ceterum quoniam eum volumus devotum esse ecclesiae Dei et nobis, sicut ab ipso principio consuevit existere; rogamus fraternitatem tuam,

monemus, atque mandamus, quatenus ipsum sollicitate ac diligenter saepe et saepius per te et alios commoneas, horteris modis omnibus, et inducas, ut ad ejusdem ecclesiae honorem pariter et exaltationem solito modo intendat, et causam ipsius strenue foveat, et manuteneat atque defendat; ecclesias vero et ecclesiasticas personas diligat et honoret, et eorum jura conservet; venerabilem quoque fratrem nostrum, Cantuariensem archiepiscopum, in amorem et gratiam suam reducat. Nos enim, si eam, quam incipit, beato Petro et nobis reverentiam exhibuerit et honorem, eum ferventi affectione diligemus, et ad honorem et exaltationem ipsius, et conservationem regni sibi commissi, modis omnibus, prout decuerit, intendemus. Malumus enim ipsum in patientia et mansuetudine vincere, quam eum aliquo modo gravare, quamdiu id poterimus sustinere. Datum in gradu Mercurii undecimo cal. Septembris.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 8.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 5.

Anno Christi
1166.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 13.

Epistola Gilleberti, Londoniensis episcopi, ad Alexandrum papam de responso regis super negotio Cantuariensis archiepiscopi. Ex R. Hoveden in ann.

PATRI suo et domino, summo pontifici Alexandro, frater Gillebertus, Londoniensis ecclesiae minister, debitum sinceræ charitatis humilisque obedientiae famulatum. Mandatum vestrum, pater in Christo charissime, debita veneratione suscipientes, illico filium vestrum dominumque nostrum, charissimum illustremque Anglorum regem, in ipsis jam Galliae finibus agentem exercitum, adivimus. Et adjuncto nobis venerabili fratre nostro Richardo, Herefordensi episcopo, juxta vestri formam mandati, diligenter et intente convenimus. Cui singula, quae vestris nobis sunt expressa literis, ante oculos ponentes, ipsum obsecrando, et quantum regiam decebat majestatem arguendo, constanter, et instanter hortati sumus, ut de propositis sibi satisfaceret, et si a rationis tramite deviaverat, ad viam veritatis et justitiae redire, vestra per nos revocatus admonitione, non tardaret; a patre pie commonitus, a pravis actibus omnino desisteret; Deum puro corde diligeret, et matrem suam sanctam Romanam ecclesiam solita veneratione respiceret, nec eam visitare volentes inhiaberet; appellationes ad eam factas non impediret; et fratrem [al. patrem] nostrum dominum Cantuariensem benigne revocans et reducens, in beati Petri et vestra reverentia firmus immobilisque persisteret; et pietatis intendens operibus, ecclesias et ecclesiasticas personas, tam regni quam terrae suae, non gravaret, nec per se nec per alium gravari permetteret; sed ipsas diligens regia protectione conservaret, ut ille, per quem reges regnant, temporale regnum sibi conservaret in terris, et aeternum largiretur in caelis. Alioquin nisi monitis salutaribus adquiesceret, sanctitas vestra, quae hucusque patienter sustinuit, ulterius in patientia sustinere non posset. Adhaec adjecimus timendum sibi fore, ne si errata non corrigeret, iram omnipotentis Dei cito incurreret, ut nec

regnum ejus diu staret, nec suos prosperari permetteret; sed qui humilem exaltaverat, jam jam exaltatum ab ipso regni culmine durius allidendo dejiceret. Ipse vero correptionem vestram multa gratiarum actione suscipiens, multa animi temperantia, multaque modestia, consequenter respondit ad singula. Inprimis asserens, mentem suam a vobis se nullatenus avertisse, nec id unquam propositi mente concepissem, quin dum paternam sibi gratiam exhibueritis, vos ut patrem diligat, et sanctam Romanam ecclesiam ut matrem veneretur et foveat, et sacris jussionibus vestris, salva sibi sua regnique sui dignitate, humiliter obtemperet et obediat. Quod si vos aliqua jamdiu reverentia non respexit, hanc hujus rei causam asserit, quod cum vobis in necessitate toto corde, tota mente, totis viribus astiterit, sibi postmodum per nuncios in necessitate recurrenti ad vos, digne pro meritis sanctitas vestra non respondit; sed in omni fere petitione sua se repulsam sustinuisse conqueritur, et erubescit. De paterna tamen confisus gratia, quae filium cum volet exaudiet, vultus sperans et expectans laetiores, in beati Petri et vestra, ut dictum est, fidelitate, immobili constantia perseverat. Inde est, quod sanctitatem vestram visitare volentem nullum impedit; sed nec hactenus, ut asserit, impedivit. In appellationibus ex antiqua sui regni institutione, id sibi vendicat honoris et oneris, ut ob civilem causam nullus clericorum regni sui ejusdem regni fines exeat, nisi, an ipsius auctoritate et mandato jus suum obtinere queat, prius experiendo cognoscat. Quod si nec sic obtinuerit, ad excellentiam vestram, ipso in nullo reclamante, cum volet, quilibet appellabit. In quo si juri vestro vel honori praejudicatur in aliquo, id se totius ecclesiae regni sui consilio correcturum in proximo, Domino juvante, pollicetur. Imperatorem illum, etsi schismaticum noverit, a vobis

bis tamen excommunicatum esse usque hodie non rescivit. Quodsi denunciatione nostra rescierit, si foedus illicitum cum ipso, aut aliquo alio quolibet iniit, et hoc ecclesiae regni sui iudicio similiter et consilio se correcturum promittit; patrem nostrum dominum Cantuariensem suo se regno nequaquam expulisse asserit. Unde sicut abscessit ultroneus, sic ad ecclesiam suam, cum sibi federit in animo, plena pace sua revertendi sibi liberum erit. Dum tamen in satisfaciendo sibi super his, unde conqueritur, regias sibi, et in quas ipse juratus est, velit dignitates integre conservare. Si qua vero ecclesia, vel ecclesiastica persona ab ipso, vel a suis, se gravatam ostenderit, satisfacere plene totius ecclesiae iudicio paratus erit. Haec a domino nostro rege in responsis accepimus, qui utinam ad omnem voluntatem vestram uberius aliquid accepissemus. Eadem vero sublimitati vestrae notificanda duximus, ut ex responsis ipsius advertat discretio vestra, quo negotium hoc fine concludat. Causam namque suam dominus rex plurimum sibi justificare videtur, cum in omnibus, quae dicta sunt, ecclesiae regni sui consilio simul et iudicio se pariturum, et patris nostri domini Cantuariensis reditum, juxta quod dictum est, se nullatenus impediturum pollicetur. Unde vestrae supplicandum aestimavimus excellentiae, quatenus illud prae oculis habentes, "Calamum quassatum non conteret, et linum fumigans non exstinguet;" zelum illum, qui ad ulciscendam omnem, quae ecclesiae Dei irrogatur, injuriam, laudabiliter igne Divini Spiritus accensus est, si placet, ad tempus intra fines modestiae cohibeatis; ne vel interdicti sententiam, vel ultimum illud praecisionis elogium proferendo, ecclesias innumeras subverti misere toleretis, et tam regem ipsum, quam innumeros cum eo populos a vestra, quod absit, obedientia irrevocabiler avertatis. Bonum est membrum capiti cohaerere vel saucium, quam a corpore projici, jam praecisum. Redeunt ad sanitatem saucia, vix corpori coalescunt jam praecisa. Adducit desperationem praecisio: cum sanet vulnus saepissime caute medicantis operatio. Unde, si placet, bonum est, ut sanando

vulneri, si quod est, ad praesens operam detis, quam ecclesiae Dei partem nobilissimam praecidendo, quae turbata sunt hoc tempore longe supra, quam possit exprimi, perturbetis. Quid enim si sermo vester nondum plene capit aut capitur? Numquid divina desperanda est gratia? quin tempore accepto et capiat et capiatur? numquid abbreviata est manus Domini, ut salvare nequeat? aut auris ejus aggravata, ut non exaudiat? currens ille sermo velociter; potenter cum vult immutat omnia, et dat sanctorum precibus etiam insperata. Sanguis regius tunc scit demum vinci, cum vicerit. Nec erubescit cedere, cum superaverit. Mansuetudine leniendus est, monitis et patientia superandus. Quid enim si jacturam quandam temporalium infert, vel exhibita, vel in tempus exhibenda adhuc etiam patientia? Numquid non severitati retrahendum est, cum strages imminet populorum? Numquid non in mare multa jactanda sunt, cum jam spondet interitum confusio tetra maris et fluctuum? Insipienter attamen in charitate non ficta loquimur. Si hic rei finis extiterit, ut amissis suis dominus Cantuariensis exilium jure sustineat, et vestris, quod absit, mandatis ulterius Anglia non obediat, fuisset satius patienter in tempus sustinuisse, quam tanto zelo severitatis partibus instituisse. Quid enim si plures e nobis ab obedientia vestra persecutio separare non possit? Non deerit tamen, qui genua curvet ad Baal, et de manu idoli pallium Cantuariarum, non habito religionis et justitiae delectu, suscipiat. Nec deerunt, qui sedes nostras occupantes, et cathedras insidentes, ipsi tota mentis devotione obediant. Jam multi praemasticant ad talia, optantes ut veniant scandala, et directa ponantur in prava. Unde non propria, pater, plangimus aut ploramus incommoda; sed nisi his malis occurreritis, foedam ecclesiae Dei subversionem imminere cernentes, pertimescimus, ne citius ob vitae taedium optemus perisse diem, qua ad spectacula hujusmodi nati sumus. Conservet incolumitatem vestram in tempora longa omnipotens Deus, in Christo dilecte pater.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 8.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 5.

Anno Christi
1166.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 13.

Epistola beati Thomae ad regem Henricum. Ex R. Hoveden in ann.

REVERENDISSIMO domino suo Henrico, Dei gratia illustri Anglorum regi, duci Normannorum et Aquitanorum, et comiti Andegavorum, Thomas, eadem gratia Cantuariensis ecclesiae humilis minister, salutem, et utinam per omnia benefacere. Loqui de Deo liberae et quietae mentis est valde. Inde est, quod loquor ad dominum meum, et utinam ad omnes pacifice. Obsecro, mi domine, ut sufferatis cum animi patientia modicum quid commonitionis, conferentis per gratiam Dei, quae nunquam vacuata est, ad animae vestrae salutem, et meae liberationem. Angustiae mihi sunt undique: tribulatio enim et angustiae invenerunt me, inter duo gravissima et timenda constitutum: et inter

duo constituta gravissima, timendum silentium, loquor, et commonitionem. Si autem filuero, mors mihi est, nec effugiam manus Domini dicentis: "Si non annuntiaveris delinquenti peccatum suum, et moriatur in peccato suo, sanguinem ejus de manu tua requiram." Si commonuero, timeo, ne non effugiam domini mei, quod absit, indignationem. Nec accadat mihi, quod sapiens ille dixit: "Cum is, qui non placet, ad intercedendum vel commovendum accedit vel mittit, verendum est, ne irati animus ad deteriora provocetur." Quid ergo faciam? loquar, an fileam? Utrobique certe periculum. Veruntamen quoniam tutius est incidere in hominis indignationem, quam in manus Dei viventis,

ventis, confusus de misericordia altissimi, in cuius manu sunt corda regum, et quo voluerit inclinabit ea (et utinam in partem meliorem) loquar ad dominum meum, quia semel coepi. Multoties enim bona parantur invitis, maxime cum eorum potius saluti consulitur, quam voluntati. In terra vestra captiva tenetur filia Syon, sponsa regis magni oppressa a multis, afflicta ab his, qui a tempore longo oderunt eam, et a quibus potius honoranda esset, quam affligenda, maxime a vobis. Habita igitur vobiscum recordatione beneficiorum singulorum, quae vobis contulit Deus in initio regni vestri, in medio, et fere usque modo; solvite eam, et permittite conregnare sponso suo, ut benefaciat vobis Deus, et incipiat statim convalescere regnum vestrum, et auferatur opprobrium de generatione vestra, fiatque summa pax in diebus vestris. Credite mihi (dilectissime domine, serenissime princeps) patiens enim retributor est Dominus: longanimis expectator: sed ultor gravissimus. Audite me, et benefacite. Sin autem, verendum est, quod absit, ne accingatur gladio suo super femur suum potentissimus, et veniat in manu valida cum malitia multa liberare sponsam suam, non sine grandi plaga de oppressione et servitute tribulantis. Si vero me audieritis, quoniam necesse habet Dominus in hoc instanti

obsequium vestrum experiri, tanquam strenui militis sui, benefaciet vobis Deus, et addet gloriam gloriae vestrae in progeniem filiorum et filiarum vestrarum, usque in tempora longa. Alioquin, vereor (quod tibi Deus avertat) ne non deficiat gladius de domo vestra, donec veniat, qui ulciscatur de plano suam et suorum injuriam, altissimus. Sicut nec de domo Salomonis a quo, licet eum Deus elegisset, et contulisset ei tantam sapientiam et pacem, ut diceretur ab omnibus, hic est filius sapientiae et pacis. Et quoniam recessit a via Dei, et ambulavit in iniquitate super iniquitatem, scidit Deus regnum suum, et dedit illud servo suo; maxime quia non quaesivit subito post delictum placare Dominum; sicut et David pater suus, qui statim post offensam humiliavit se Domino, emendavit culpam, petivit misericordiam, et obtinuit veniam. Utinam et vos cum Dei gratia similiter faciatis. Haec vobis ad praesens scribo, caetera in ore latoris praesentium, viri religiosi, et magnae opinionis, fidelis etiam (ut credimus) vestri, posuimus. Quibus, quaeso, si placet, fideliter credatis: potius tamen desidero cum gratia vestra benigno vestro uti colloquio. Bene valeat semel et semper dominus meus.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 9.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 5.

Anno Christi.
1167.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 13.

Bulla Alexandri III. Thomae, Cant. archiepiscopo, primatum concedens. Ex reg. Cant. A. fol. 12. a.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Thomae, Cant. archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem. In apostolicae sedis administratione, licet indigni, disponente Deo, constituti, fratribus nostris episcopis tam vicinis, quam longe positis paterna nos convenit provisione consulere, et ecclesiis, in quibus Domino militare noscuntur, suam iustitiam conservare. Aequum namque et rationabile est, ut quemadmodum patres vocamur in nomine, ita nihilominus in opere comprobemur. Hoc nimirum charitatis intuitu, frater in Christo charissime, Thoma archiepiscope, de fratrum nostrorum consilio, tuis iustis petitionibus debita benignitate duximus annuendum, atque praedecessorum nostrorum felicitis recordationis Paschalis et Eugenii, Romanorum pontificum, vestigiis inhaerentes, tam tibi quam tuis legitimis successoribus Cant. ecclesiae primatum ita plenum concedimus, sicut a Lanfranco, et Anselmo, aliisque ipsorum praedecessoribus constat fuisse possessum; quicquid etiam dignitatis seu potestatis eidem sanctae Cantuariensi seu Dorobernensi ecclesiae pertinere cognoscitur, praesentis scripti pagina confirmamus, sicut a temporibus beati Augustini praedecessores tuos habuisse apostolicae sedis auctoritate constat: salva ejusdem sedis apostolicae auctoritate. Si qua igitur infuturum ecclesiastica secularive persona hanc nostrae confirmationis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non reatum su-

um congrua satisfactione correxerit, omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus indignationem incurrat, atque in extremo examine districtae ultioni subiaceat. Amen, Amen.

✠ Ego Alexander, catholicae ecclesiae episcopus.

✠ Ego Hubaldus, presbyter card. tit. Sanctae Crucis in Jerusalem.

✠ Ego Johannes, presbyter car. SS. Joh. et Pauli tit. Pamachii.

✠ Ego Henricus, presbyter card. tit. sanctorum Nerei et Achillei.

✠ Ego Boso, presbyter card. sanctae Lotimanae tit. Laetoris.

✠ Ego Theodorus, sanctae Romanae ecclesiae presbyter card.

✠ Ego Presbyter cardinalis tit. sanctae Savae.

✠ Ego Bernardus, Portuensis sanctae Rufinae episcopus.

✠ Ego Gualterius, Albanensis episcopus.

✠ Ego Hugo, Tusculanus episcopus.

✠ Ego Conradus, Moguntinae sedis archiepiscopus et Sabinensis episcopus card.

✠ Ego Jacincinctus, diac. card. sanctae Mariae in Cosmydyn.

✠ Ego Odo, diaconus card. S. Nicolai in carcere Tulliano.

✠ Ego Ardicio, diac. card. S. Theodori.

✠ Ego Cinthus, diac. card. S. Adriani.

✠ Ego

✠ Ego Manfredus, diac. card. S. Georgii ad velum aureum.

✠ Ego Hugo, diac. card. S. Eustachii juxta templum Agrippae.

✠ Ego Vitellus, diac. card. SS. Sergii et Bachi.

✠ Ego Petrus, diac. card. sanctae Mariae in Aquario.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 9.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 6.

Anno Christi
1167.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 14

Epistola beati Thomae ad Robertum, Herefordensem episcopum. Ex R. Hoveden in ann.

THOMAS, Dei gratia Cantuariensis ecclesiae minister humilis, venerabili fratri Roberto, eadem gratia Herefordensi episcopo, salutem, et per omnia benefacere. Si literae nostrae fraternitatis tuae excitavere sollicitudinem, utinam non affectu desidem reperissem, nec circa officii suscepti debitum effectu minus vigilem. Elegi abjectus esse et anathema pro omnibus vobis, opprobrium hominum, et abjectio plebis, ne viderem mala sanctorum, et dissimularem injuriam gentis nostrae; expectans si quis forte ex omnibus vobis zelans legem Dei, et ecclesiae libertatem affectans, exiret post me, et veniret post me, ut non daremus cornua peccatoribus. Et ecce tu, quem credebam mihi a Domino datum esse, ut mecum aedificares, evelleres, et plantares, propinas mihi stimulum in ruina, solatium in desperationem, praedicans humiliationem, immo dejectionem, annuncians bonum, cum undique sit turbatio in perniciem Dei et clericorum: et cum deberes animi vacillantem firmare constantiam, sustinere mecum congressum ad defendendum patrimonium crucifixi, ad reprimendos et expugnandos hostes ecclesiae, instillare auribus meis, inspirare animo meo, ut obsecrarem instantius, arguerem arctius, increparem durius. Quod si me non audirent, exclamare certe debueras contra me. Exurge, quare obdormis? exere gladium S. Petri; vindica sanguinem servorum Christi, qui effusus est; injurias ecclesiae, quae in nobis et nostris fiunt tota die. Exciditne e memoria tua, quantis sim injuriis afflictus, quibus affectus contumeliis, cum in persona mea contra omnem auctoritatem, et contra omnem juris formam, utrum judicaretur Christus ante tribunal praesidis? non revoco certe ad animum propriae personae injuriam etsi ecclesiae. Attende diligentius, altius in corde tuo reponere, quid ageretur ante exitum meum, quid in exitu, quid postea, quid etiam agatur singulis diebus in terra illa circa ecclesiam Dei, et ejus ministros. Qua animi conscientia ista dissimulare potes tu, de quo sperabatur, quod esses redempturus Israel, liberaturus a servitute ecclesiam? et nunc quia tanto tempore tacuisti, doleo semper te, fili mi progenite, et timeo ne succedat tibi, qui tollat progenita tua, et auferat benedictionem primogeniti, quod absit, a te. Veruntamen etsi haecenus tacuisti, resume vires, fili charissime, clama, ne cesses, exalta vocem tuam contra eos, immitte eis timorem, incute contritionem, excute satisfactionem, ne ira Dei

✠ Ego Jer. diac. card. sanctae Mariae novae.

Dat. Lateran. per manum Hermanni, tit. sanctae Susannae presb. card. 6. id. April. indict. xiv. incarnat. dominicae MCLXVII. pontificatus dom. Alex. papae III. anno viii.

descendat super eos, et tota gens pereat, vel quod absit, majores in gente. Ultio enim divina jam in januis est. Haec tibi scribo, non ad confusionem tuam, sed ad cautelam; ut fultus auctoritate Dei et nostra, de caetero valeas et velis necessitates officii tui fortius et validius exercere. Hoc unum in summa te volo scire: per misericordiam Dei non extorquebitur a me ecclesiae confusio. Praeterea gratias tibi ago, quod vel nunc visitasti me, et solatio tuo confortasti. Quid plura? unum est, quod sine multa animi mei amaritudine sustinere non valeo. Fleo equidem super dilectissimo domino meo rege. Timor enim et tremor venerunt super me, et contexerunt me tenebrae, eo quod videam domino meo regi tribulationem et angustiam imminere. Nec mirum. Commovit enim ecclesiam Dei, et conturbavit eam; ostendens clero suo dura, et potans eam vino moeroris. Propterea dicit ei Dominus: Ubi sunt nunc sapientes consiliarii tui, qui dederunt tibi consilium insipiens, qui dicebant, filius sapientum tu es, filius regum antiquorum, quorum consuetudines observandae in Anglia: quas qui non observaverit, non est amicus Caesaris, hostis est coronae, reus judicio? Sed certe magis est amicus crucis Christi, quoniam vae his, qui condunt leges iniquas, et scribes scripserunt injustitias, ut opprimerent pauperes in judicio, et vim facerent causae humilium populi mei; ut essent ecclesiae et viduae praeda eorum, et clericorum aliquorum diriperent bona. Quid facient in die visitationis, et calamitatis de longe venientis? ad cujus confugient auxilium, et derelinquent glorias suas, ne incurventur sub judicio, et cadant cum interfectis? ubi sunt nunc sapientes ejus? procedant, annuncient ei, et dicant, quid cogitaverit Dominus exercituum super Angliam? Stulti facti sunt sapientes ejus, et emarcuerunt principes ejus, deceperunt Angliam angulum populorum; Dominus immiscuit in medio ejus spiritum vertiginis. Errare fecerunt Angliam in opere suo, sicut errat ebrius vomens, tremensque, et non erit Angliae opus. Quid faciat caput aut caudam, quia comederunt Jacob, et locum ejus desolaverunt, et dixerunt, haereditate possideamus sanctuarium Dei, exprobrando sacerdotibus, et eorum principibus, dicentes: quo confugietis e manibus nostris? aut in quo est vobis fiducia? Quare recessistis, et obstitistis praeceptis meis? O quam inanes cogitationes istae! quam pessimae operationes in conspectu Domini, qui videt quam

vanae

vanae sunt! Ipse enim irridebit sic cogitantem, sic operantem prospiciens, quod prope veniat dies ejus, et jam in januis sit, et dicet: Ecce homines, qui non posuerunt Deum adiutorem suum, sed speraverunt in multitudine divitiarum suarum, et praevaluerunt in vanitate sua. Sed frustra haec faciunt: non relinquet Dominus ecclesiam suam, nec clerum suum sine defensore, sine ultione gravissima. Fundata est enim supra firmam petram; petra autem ipse est Christus, qui eam proprio sanguine suo fundavit. Certe si ista non emendaverint, non ferent ea impune, quoniam conculcaverunt sancta sanctorum, domum Dei, sacerdotes ejus injuriis afficiendo, verbisque probrosis. Hi sunt, quibus Dominus ipse ait: "Dixi dii estis, et filii excelsi omnes." Et alibi: "Qui vos odit, me odit, et qui vos spernit, me spernit: et qui tangit vos, tangit pupilam oculi mei." Revertantur ad cor: abjiciant mala ista a se: agant poenitentiam cum summa humilitate. Alioquin verendum est, ne Dominus noster cito, quod absit, veniat; adducens

super eos, et terram eorum grandem tribulationem, et ultionem retributionis gravissimam. Ecce veniet Dominus noster, et non tardabit; et ipse salvabit nos, quoniam nunquam derelinquet sperantes in se. Propheta enim dicit: "Spera in Domino, et fac bonitatem, et pascaris in divitiis ejus." Et alibi: "Expecta Dominum, viriliter age, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum, citoque liberaberis a laqueo venantium, et a verbo aspero." Et ut caetera omnia debito fine concludam, quoniam ostendit nobis Dominus, quae et quanta oporteat nos pati pro nomine suo, et pro defensione suae ecclesiae, necesse habemus, ut ores tu, et tota ecclesia tibi commissa instanter pro nobis; ut quod nostris meritis non valemus, tua et sanctorum virorum intercessione, qui in ditione tua sunt, sustinere valeamus, et ob id gratiam sempiternam consequi mereamur. Vale, et confortare; valeat et tota Anglicana ecclesia, et confortetur in Domino; ut et nos bene valeamus.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 9.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 6.

Anno Christi
1167.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 14.

Epistola beati Thomae, Cantuar. archiepiscopi, ad Alexandrum III. papam. Ex R. Hoveden in ann.

AMANTISSIMO patri et domino Alexandro, Dei gratia summo pontifici, Thomas, Cantuariensis ecclesiae humilis minister, debitam et devotam obedientiam. Satis superque satis sustinui, pater amantissime, correctionem regis Angliae, expectans, nec ullum omnino patientiae meae fructum obtinui; quin potius detrimentum, et exterminium auctoritatis, et libertatis ecclesiae Dei, dum incaute sustineo, cummulavi. Conveni eum multoties per nuncios religiosos et idoneos, et ad debitam satisfactionem frequenter invitavi; literis etiam, quarum transcripta vobis misi, divinam ei severitatem, et ultionem, nisi resipisceret, intimavi: ipse vero magis ac magis procedit in deterius, conculcans, et deprimens ecclesiam Dei; sic et personam meam, et eos, qui mecum exulant, adeo persequens, ut etiam beneficia fervorum Dei, qui nobis Dei et vestri causa victualia provident, minis et terroribus suis auferre conetur. Scripsit enim abbati Cisterciensi, quod sicut abbatias ordinis, quae in ipsius potestate sunt, diligit; ita nos a beneficio, et familiaritate ordinis faciat alienos. Quid multis? eousque sub patientia nostra, tam ipsius regis, quam officialium suorum profecit duritia, ut si multitudo virorum, quantumlibet religiosorum, rem vobis, ut est, interpositis etiam juramentis, assereret, miror si vel sic eorum assertioni credulitatem aliquam vestra sanctitas adhiberet. Haec igitur cum anxietate mentis attendens, et periculum tam regis, quam vestrum considerans, perniciosas illas, non tam consuetudines, quam perversitates, vel pravitates, quibus perturbatur, et confunditur Anglicana ecclesia, scriptum, et auctoritatem scripti, quo fuerant confirmatae, publice condemnavi; tam observatores quam exactores, et pa-

tronos earum, fautores etiam, et consiliarios, seu adjutores, quicunque fuerint, sive clerici, sive laici, generaliter excommunicans; et episcopos nostros a juramento, quo ad earum observantiam violenter astricti fuerant, absolvens. Sunt autem haec, quae in scripto illo specialiter condemnavi: "Quod non appelletur ad sedem apostolicam qualicumque de causa absque assensu regis. Quod non liceat episcopo coercere aliquem de perjurio, vel fide laesa. Quod non liceat episcopo excommunicare aliquem, qui tenet aliquid de rege in capite, vel terram ejus, vel officialium suorum sub interdicto ponere absque licentia regis. Quod clerici vel viri religiosi trahantur ad secularia judicia. Quod laici, sive rex, sive alii tractent causas de ecclesiis vel decimis. Quod non liceat archiepiscopo, vel episcopo exire de regno, et venire ad vocationem domini papae sine licentia regis; et alia in hunc modum." Nominatim autem excommunicavi Johannem de Oxenforde, qui communicavit schismatico et excommunicato illi Reginaldo Colonienfi; quique contra mandatum domini papae et nostrum, usurpavit sibi decanatum Salesburiensis ecclesiae, et in curia imperatoris pro schismate renovando, praestitit juramentum. Similiter et Richardum de Ivecestre denunciavimus et excommunicavimus, eo quod inciderit in eandem haeresim damnatam, communicando famosissimo illi schismatico Colonienfi; machinando, et fabricando omnia mala cum schismaticis et Teutonicis illis, in perniciem ecclesiae Dei, maxime ecclesiae Romanae, ex pactis contractis inter regem Angliae et ipsos, et Richardum de Luci, et Jocelinum de Balliol, qui regiae tyrannidis fautores, et haereticarum pravitarum illarum fabricatores extiterunt. Rannulfum

nulum etiam de Broc, et Hugonem de Sancto Claro, et Thomam, filium Bernardi, qui possessiones et bona ecclesiae Cantuariæ, absque licentia et consensu nostro, sibi usurpaverunt. Excommunicavimus etiam omnes, qui in possessiones et bona ecclesiae Cantuariæ manus contra voluntatem et assensum nostrum extendunt. Ipsum tamen regem nondum personaliter excommunicavimus, adhuc expectantes correctionem ejus; quem tamen excommunicare non dif-

feremus, nisi celeriter resipuerit, et ex his, quae fecerit, apprehenderit disciplinam. Ut ergo, beatissime pater, apostolicae sedis auctoritas, et ecclesiae Dei libertas, quae in partibus nostris tota fere deperiit, utcumque valeat instaurari; necesse est, et modis omnibus expedit, ut quod a nobis gestum est, ratum omnimodis habeatis, et literis vestris confirmetis. Valeat, et vigeat sanctitas vestra.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 9.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 6.

Anno Christi
1167.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 14.

Epistola Alexandri papae III. ad Henricum II. regem Angliae. Ex R. Hoveden in ann.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Henrico, illustri Anglorum regi, salutem et apostolicam benedictionem. Quam paterne, et quam benigne regiam saepius excellentiam convenerimus, et per literas, et nuncios frequentius exhortati fuerimus, ut venerabilem fratrem nostrum Thomam, Cantuariensem archiepiscopum, tibi reconciliare deberes, et sibi, ac suis ecclesiis cum caeteris ablati restituere, sublimitatis tuae prudentia nequaquam ignorat, cum id toti fere christianitati publicum et manifestum existat. Unde quoniam in hoc hucusque proficere minime potuimus, nec animi tui motum blandis et lenibus emolliere, tristes et dolentes efficimur. Et nos spe ac fiducia nostra frustrati sumus, et dolemus, praesertim cum te, sicut charissimum filium, sincerius in Domino diligamus; cui in hoc grave periculum imminere videmus. Et quoniam scriptum est: "Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, et annuncia populo meo scelera eorum;" et alibi: "Nisi annuntiaveris impio impietatem suam, sanguinem ipsius de manu

tua requiram;" et alias, per Jeremiam: "Piger homo stercore boum lapidari jubetur;" duritiam tuam, sicut hactenus, contra justitiam et salutem nostram, non duximus ulterius supportandam; nec praefato archiepiscopo os de caetero aliqua ratione claudemus, quin officii sui debitum libere prosequatur, et suam et ecclesiae suae injuriam ecclesiasticae severitatis gladio ulciscatur. Quae autem in literis istis, tam de his, quam de aliis minus continentur, dilecti filii nostri prior de Monte Dei, et frater Bernardus de Corilo, viri siquidem plus Deum, quam homines reverentes, serenitati tuae latius viva voce proponunt. Quorum admonitioni ille, cui servire regnare est, et in cujus manu corda regum consistunt, animum et voluntatem tuam inclinet, ut potius flecti velis, quam contra Deum et salutem tuam in tantae obstinationis proposito diutius permanere. Quod si nos in illis nec sic audire volueris, ea, quae tibi ex parte nostra proposuerint, proculdubio ventura poteris formidare, poteris divinam ultionem in proximo timere.

Epistola suffraganeorum Cantuariensis ecclesiae ad beatum Thomam, Cantuariensem archiepiscopum. Ex R. Hoveden in ann. collat. cum MS. Cott. Faust. B. 1. fol. 7.

VENERABILI patri et domino Thomae, Dei gratia Cantuariensi archiepiscopo, suffraganei ejusdem ecclesiae episcopi et personae per eorundem dioeceses locis variis constitutae, debitam subjectionem et obedientiam. Quae, vestro, pater, ^a discessu in longinqua inopinata rei ipsius novitate turbata sunt, vestra sperabamus humilitate et prudentia in pacis pristinae serenitatem, cooperante gratia, revocari. Erat quidem nobis solatio, quod post discessum vestrum, ad omnes ^b fama divulgante pervenit, vos scilicet in transmarinis agentem, nil altum sapere; vos in dominum nostrum regem, aut regnum ejus nulla machinatione insurgere, sed sponte susceptum paupertatis onus cum modestia sustinere; lectioni et orationi insistere; praeteritorumque jaeturam temporum jejuniis, vigiliis, lachrymisque redimere, et spiritualibus occupatum studiis ad perfectum beatitudinis virtutum incrementis a-

scendere. Ad pacis bona reformanda vos studiis hujusmodi gaudebamus insistere; ex quibus spes erat, vos in cor domini regis nostri hanc posse gratiam desuper evocare, ut vobis iram [suam] regia pietate remitteret, et illatas in discessu et ex discessu vestro injurias, ad cor de caetero non revocaret. Erat amicis vestris et benevolis ad ipsum aliquis accessus, dum haec de vobis audirentur, et ob conciliandam vobis gratiam supplicantes benigne quandoque sustinuit. Jam vero quorundam relatione didicimus, quod ad memoriam anxie revocamus, vos scilicet in eum comminatorium emisisse, quo salutationem omittitis, quo non ad obtentum gratiae consilium precesse porrigitis, quo non amicum quid sentitis aut scribitis, sed intentatis minis interdictum aut praecisionis elogium in eum jam dicendum fore, multa severitate proponitis. Quod si quam dure dictum est, tam ^d fuerit severe completum,

^a In longinquo discessu. C. ^b illico. C. addit. ^c deest C. ^d fore. C.

quae turbata sunt non jam speramus ad pacem redigi, sed in perenne quoddam odium, et inexorabile pertimescimus inflammari. Rerum vero finem prudentia sancta consideret, dans operam solícite, ut quod prudenter inchoat, bono quoque fine concludat. Advertat itaque, si placet, discretio vestra, quo tendat, an conatibus hujusmodi finem queat obtinere, quem optat. Nos quidem his ausis a spe magna cecidimus, et qui pacis obtinendae spem quandoque concepimus, ab ipsis jam spei liminibus gravi quadam desperatione repellimur. Et dum velut extracto gladio pugna conferitur, pro vobis supplicandi locus utique non invenitur. Unde patri scribimus ex charitate consilium, ne labores laboribus, injurias superaddat injuriis; sed omissis minis, patientiae, et humilitati inserviat. Causam suam divinae clementiae, dominique sui gratiae^e et misericordiae committat, et sic agendo carbones ignis in multorum capita coarcevat et congregat. Accenderetur hoc modo charitas, et quod minae non poterant, inspirante Domino, bonorumque consilio suadente, sola fortasse pietas obtineret. Bonum erat de paupertate voluntaria gloriose laudari, quam de beneficii ingratitudine ab omnibus in commune notari. Infedit alte cunctorum mentibus, quam benignus dominus noster rex vobis extiterit, in quam vos gloriam ab exili provexerit, et in familiarem gratiam tam^f laeta vos mente suscepit, ut dominationis suae loca, quae a boreali oceano Pyreneum usque porrecta sunt, adeo potestati vestrae cuncta subjecerit, ut in his solum hos beatos reputaret opinio, qui in vestris oculis poterant complacere. Et ne vestram gloriam mobilitas posset mundana concutere, vos in his, quae Dei sunt, voluit immobiliter radicare. Et dissuadente matre sua, regno reclamante, ecclesia Dei, quoad licuit, suspirante, et ingemisciente, vos in eam, qua praeestis, dignitatem modis omnibus studuit sublimare, sperans se de caetero regnare feliciter, et ope vestra et consilio summa securitate gaudere. Si ergo securim accipit, unde securitatem sperabat, quae de vobis erit in cunctorum ore narratio? Quae retributionis hactenus inauditae^g remuneratio vel commemoratio? parcatis ergo, si placet, famae vestrae; parcatis et gloriae, et humilitate dominum^h nostrum, filiumque vestrum charitate vincere studeatis. Ad quod si nostra vos monita movere nequeunt, debet saltem summi pontificis, sanctaeque Romanae ecclesiae dilectio et fidelitas inclinare. Vobis enim suaderi debet e facili, ne quid attentare velitis, quod laboranti jamdiu matri vestrae, labores augeat; quove multorum inobedientiam deploranti, in eorum qui obediunt amissione dolor accrescat. Quid enim si vestra, quod absit, exacerbatione, vel opera dominus noster, quem, largiente Domino, populi sequuntur et regna, a domino papa recesserit? Ipsumqueⁱ fortassis adversum vos solatia denegantem, sequi de caetero declinaverit? Ipsum namque in hoc, quae supplicationes, quae

dona, quot, quantave promissa solícitant? In^k petra cum hucusque firmus perstitit, et totum, quod mundus offerre potest, victor alta mente calcavit. Unum^l nobis timori est, ut quem oblatae divitiae, et totum, quod in hominum gloria pretiosum est, flectere nequiverunt, animi sui valeat indignatio sola subvertere. Quod si per vos acciderit, in Threnos Jeremiae totus ire poteritis, et lachrymarum fontem oculis vestris de caetero negare nulla quidem ratione poteritis. Revocetis itaque, si placet sublimitati vestrae, consilium, domino quidem papae, sanctaeque Romanae ecclesiae, vobis etiam, si placet, advertere, modis omnibus, si processerit, obfuturum. Sed qui penes vos alta sapiunt, vos forte hac via progredi non permittunt. ^m Hortantur experiri in dominum nostrum regem, quis sitis, et in omnia, quae sua sunt, potestatem exercere, quaⁿ praeestis. Quae nimirum potestas peccanti timenda est, satisfacere nolenti formidanda. Dominum vero regem non quidem peccasse nunquam dicimus, sed semper Domino paratum satisfacere confidenter dicimus, et praedicamus. Rex a Domino constitutus, paci providet subjectorum per omnia, ut hanc conservet ecclesiis et commissis sibi populis, dignitates regibus ante se debitas et exhibitas sibi vult exhiberi, et exigit. In quo si inter ipsum et vos aliqua oborta est contentio, a summo super hoc pontifice paterna gratia per venerabiles fratres nostros Londoniensem et Herefordensem episcopos conventus et commonitus, non in caelum os suum posuit, sed de omnibus, in quibus vel ecclesia vel ecclesiastica persona quaecunque se gravatam ostenderet, se non alienum quaerere, sed ecclesiae regni sui parituum iudicio humiliter et mansuete respondit. Quod quidem et factis implere paratus est, et dulce reputat obsequium, cum monetur, ut corrigat^o si quid offenderit in Deum. Nec solum satisfacere, sed et si jus exigit in hoc satis dare paratus est. Si^p et satis dare satisque facere volentem ecclesiae se iudicio in his, quae ecclesiae sunt nec in modico subtrahentem, colla Christi iugo subdentem, quo jure, qua lege, quove canone, aut interdicto gravabitis, aut securi, quod absit, evangelica praecidetis? Non impetu quidem ferri, sed iudicio prudenter regi laudabile est. Unde nostrum omnium una est in commune petitio; ne consilio praecipiti mactare pergatis, et^q prodere. Sed commissis ovibus, ut vitam, ut pacem, ut securitatem habeant, paterna studeatis gratia providere. Movet quidem nos omnes, quod in fratrem nostrum [^r dominum] Saleburiensem episcopum, et decanum ejus praepostere, ut quidam aestimant, nuper actum audivimus. In quos suspensionis, aut damnationis poenam ante motam de culpa controversiam, calorem, ut videtur, iracundiae, plusquam justitiae secuti traxerunt, intorsistis. Ordo iudiciorum novus hic est, hucusque legibus et canonibus, ut speramus, incognitus, damnare primum, et de culpa postremo cognoscere. Quem ne in dominum no-

^e gratiae misericordiae. C.^k petra tamen firmiter perstitit. C.^l perdere. C. ^f deest C.^g lata. C.^h ergo. C. addit.^g remuneratio vel. C. deest.^m Exhortantur. C.ⁿ nostrum. C. deest.^o petitis. C.^o siquidem. C.ⁱ sibi. C. addit.^p igitur. C.

strum regem, et regnum ejus, nec in nos, et commissas nobis ecclesias et parochias, in domini papae damnum, sanctaeque ecclesiae Romanae dedecus et detrimentum, vestraeque confusionis augmentum non modicum exercere tentetis et extendere, remedium vobis appellationis opponimus, et qui contra metum gravaminum, in facie ecclesiae, viva jamdudum voce ad dominum papam appellavimus, iterato jam nunc

ad ipsum scripto, etiam appellamus, et appellationi terminum diem Ascensionis dominicae designamus. Quanta quidem possumus devotione supplicantes, ut inito salubriori consilio, vestris, ac nostris laboribus, expensisque parcatis, curamque vestram, in hoc ut remedium habere queat, ponere studeatis. Valere vos optamus in Domino, pater.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 9.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 6.

Anno Christi
1167.

Reg. Angliae.
HENRIC. II. 14.

Epistola beati Thomae archiepiscopi ad Gillebertum, Londoniensem episcopum.

Ex R. Hoveden. in ann. collat. cum MS. Cott. Faust. B. 1. fol. 8.

THOMAS, Cantuariensis, ecclesiae humilis minister, Gilleberto, episcopo Londoniensi, quod semel, hoc iterum, sic transire per bona temporalia, ut non amittat aeterna. Mirandum et vehementer stupendum est, virum prudentem, sacris literis eruditum, praesertim religionem habitu praeferentem, adeo manifeste, ne dicam irreverenter, et timore Dei postposito, adversari veritati, justitiae resistere, et ad omne fas nefasque confundendum, statum sanctae ecclesiae, quam ipse fundavit altissimus, velle evertere. ^a Veritas enim est, qui dicit, portae inferi non praevalerunt adversus eam. Non fani igitur capitis esse dignoscitur, qui intentat ei ruinam,^b et homini similis, montem magnum fune circumligatum tentanti dejicere. Sed nunquid ira vel odio deferbui, ut exacerbatus jaculari compellar hujusmodi verba in fratrem meum, et collegam, et coepiscopum meum? Absit. Sed de literis tuis, quas^c per archidiaconum tuum destinatas accepi, talia collegi: neque enim de spinis uvas, aut de tribulis ficus colligere potui. Ut^d clareat an ita sit, proponamus eas, et continentiam earum in lucem proferamus. Finis collatus principio, similitudinem scorpionis conformat. Illud blandiens, ad nos ingreditur, ille pungens nos acerbe, silentium nobis imponere machinatur. Quid enim aliud est primo recognoscere debitam nobis subjectionem, et subjectioni cohaerentem obedientiam promittere, demum ne obedire debeas, ad appellationem convolare? “Numquid apud me sunt,^e est, et non,” dicit apostolus? sed neque apud apostoli deberent esse discipulum. Necessario acceperunt discipuli a Domino potestatem calcandi super serpentes et scorpiones. Habitat^f Ezechiel, et hodie cum scorpionibus. Et illud vide quo sensu dixeris, ad appellationis remedium confugimus. ^g Christi sequelam te dicis, in hoc dicto secus inveniris. Omnium enim malorum nostrorum efficax, immo efficacissimum remedium, commendavit nobis Christus obedientiam, non solum verbo, sed et evidentissimo exemplo, factus obediens patri suo usque ad mortem; et tu qua fronte appellas remedium obedientiae impedimentum? Quod non remedium, sed detrimentum^h rectius habet nominari. Sed et hoc qua

fiducia praesumis? Sperasne te habiturum defensorem ad non obediendum illi, qui vindicandi in omnem inobedientiam et officium accepit et praeceptum? Male hoc est sperare de eo, et in ipsum graviter offendere. Poterat te retardare ab hujusmodi praesumptione, quas jam passus es, prima et secunda repulsio. Viva quippe vox tua primum, et deinde literae tuae ad persuadendum compositae expertae sunt, ⁱ quam firmiter stet, quam veraciter sit vicarius Petri, quem non precibus, non donis, nec commonitionibus, vel promissis movere potuisti. Sed tertio attentandus est, ut Domini sui exemplo, tertia attentatione triumphum reportet. Porro ut nihil deesset gravaminis, defixisti terminum tuae appellationi, anni fere spatium. Nec misertus es nostri exilii, vel laboris, sanctae ecclesiae sponsae Christi, quam ipse^k suo sanguine adquisivit, et ut haec omittam (non omittenda tamen) providere debueras, cui te favere dicis, domino nostro regi, qui quamdiu sic agat in nos, vel in ecclesiam Christi, nec ad bella procedere, nec in pace degere, sine periculo animae suae poterit. Ad reliqua transeamus. Quaedam turbata esse commemoras in discessu et ex discessu nostro. Timeant hujus perturbationis auctores et consiliarii, ne et ipsi perturbentur. Magnis me laudibus^l extollis, quasi de bono principio meae peregrinationis, et quidem sapientis est famam non negligere; sed discreti est nulli magis de se, quam sibi credere. De injuriis infimulor quasi illatis domino nostro regi. Sed quia nullam designas ex nomine, nec ego scio, cui respondere debeam. Quia ergo superficie tenus accusor, superficie tenus in hac parte me excuso. Hoc tamen interim accipe responsum: quia nullius mihi conscius sum, nec propterea justificatus sum. De comminatorio miraris, quod nos in eum emisimus. Quis pater videt filium aberrare et tacet? Quis virga non percutit, ne gladium incurrat? Desperat pater de filio, quem comminatione non corripit, vel flagello. Absit autem, ut tecum sentiamus, dominum nostrum regem impatientem correctionis ad exterminationem apostasiae lapsurum. Non enim patris caelestis plantatio eradicabitur. Navem^m concutit saevissima tempestas; clavum

^a optinere. C. ^g MS. Cott. Veritas est, quae dicit, portas inferi non praevalere. ^b sed est homini. C. ^c mibi. C. addit. ^d autem. C. addit. ^e est est non non. C. ^f enim. C. addit. ^g Christifeciam. — et in hoc. C. ^h potius. C. ⁱ quam firmum stet quod sit vicarius Petri quem nec. — comminationibus. C. ^k sibi. C. addit. ^l parat extollere. C. ^m concitat. C.

teneo, et ad somnum me vocas? Congeris et flatus ante oculos nostros beneficia nobis a domino nostro rege collata, et de exili commemoras ad summa provectum? Ut autem [huic^a] aliquantisper respondeam in insipientia mea, tamen de qua exili putas? Si tempus, quo ministerio suo me praestituit, respicias, archidiaconatus Cantuariensis, praepositura Beverlaci, plurimae ecclesiae, praebendae nonnullae, alia etiam non pauca, quae nominis mei erant possessio tunc temporis, adeo tenuem, ut dicis, quantum ad ea, quae mundi sunt, contradicunt me fuisse. Quodsi ad generis mei radicem, et progenitores meos intenderis, cives quidem fuerunt Londoniae, in medio concivium suorum habitantes, sine querela, nec omnino infimi. Sed ut aliquando mundi tenebris semotis judicemur a lumine veritatis, quid gloriosius? Nasci de mediocribus vel etiam infimis, an de mundi magnatibus et honoratis? cum dicat Apostolus, "Inhonestiora corporis nostri membra abundantiori circumdamus honore" "Stemmata quid faciunt?" ait gentilis poeta. Quid habet dicere christianus episcopus literatus et religiosus? sed fortassis de exiguitatis meae memoria, notam confusionis mihi objicere voluisti; confundere autem patrem quantum cedat in reatum ipse videris, ex praecepto Domini, quod de honorando patre accepisti. Pro gratia vero regis nobis commendanda, commemoratione beneficiorum ejus non multum fuit laborandum. Testem enim Dominum invoco, nihil sub sole me gratiae ipsius et saluti praeponere; tantum salva sint, quae Dei sunt et sanctae ecclesiae. Non enim aliter feliciter regnare poterit, vel secure. Esto: quia ita est. Multa sunt plura, et ampliora, quam^o tua explicat oratio, beneficia ejus erga me. Debuine pro his omnibus, vel etiam si centuplicarentur, ecclesiae Dei libertatem exponere? Quanto minus pro famae meae, quae saepius a vero deviat, conservatione. Si^p mitius in alios egi, in hoc nec tibi, nec alii parco, neque angelo, si descenderit de caelo, sed statim ut audivero talia commonentem, audiet ex me, "Vade retro Satana; non sapis quae Dei sunt." Absit a me ista dementia. Avertat a me Dominus mentiam istam, ut aliquatenus persuadeam aliquibus tergiversationibus inire commercium de corpore Christi. Unde ego Judae venditori, et dominus meus Judaeis assimiletur emptoribus Christi. De promotione vero mea, quam scribis factam, matre domini nostri regis dissuadente, regno reclamante, ecclesia Dei, quoad licuit, suspirante, haec tibi respondeo. Quod regni reclamationem non audivimus, sed potius acclamationem; dissuasio vero genitricis domini regis si fuit, usque ad publicum non prodiit. Potuit autem fieri, aliquas ecclesiasticas personas ad eandem promotionem, ut solet, aspirantes suspirasse, cum se sentirent ab ea, quam conceperant, spe decidere. Qui et hodie fortassis in ultionem sui casus, praesentis dissensionis auctores sunt, et consilarii. "Sed vae illi, per quem scandalum venit." Praetaxatis vero obstaculis, et aliis, si

qua fuerunt, divina praevaluit dispensatio, ut est hodie cernere. Exigor itaque ab eo, qui est ipsa justitia, nulli omnino eum postponere, qui me statuit in gradu isto sua miseratione. Illud etiam quod ad justificandum dominum regem videris proposuisse, judicavi non praetereundum leviter, vel absque discussione. Et utinam a justitia non dissentiret, et nostra adversus eum minus justa appareret querela. Dicis enim ipsum esse ad satisfaciendum, et semper fuisse paratum. Hoc te confidenter dicere, hoc te asseris praedicare. Sustine igitur paulisper, et ad interrogata responde. Illud, quod dicis, paratum esse ad satisfaciendum, quo sensu intelligis? Illos, quorum se Deus dicit patrem, et judicem, orphanos, viduas, pupillos, innocentes, et omnino hujus, quae nos movet, ^a controversiae ignaros, vides proscribi, et taces; clericos exterminari, et non reclamas; alios bonis suis spoliari, et contumeliis affici, et non contradicis; servientes meos in vincula conjici, et teneri, et obmutescis; matris tuae Cantuariensis ecclesiae bona diripi, et non resistis; me patrem tuum gladios cervici meae jamjam imminentes, vix evasisse, et non doles. Sed, quod deterius est, cum persecutoribus meis, et in me^r, Deo et ecclesiae ipsius, et hoc non in occulto, stare non erubescis. Estne hoc satisfacere, perpetrata mala non corrigere, et [^smalis] deteriora de die in diem adjicere? Sed fortassis illud in contrarium intelligis, ut sit hoc satisfacere, voluntati impiorum deservire, secundum illud, "Inebriabo sagittas meas sanguine." Sed dicis mihi (pater mi) de quibus me calumniaris? Absolvam me paucis. Tunicae meae timeo. Verum est (fili mi) et nimis verum, quod respondes, et ideo gladium non habes. Quod enim scribis ipsum paratum stare judicio regni sui, quasi condigna satisfactio sit haec; quis est in terra, vel etiam in caelo, qui de divina ^t dispensatione praesumat judicare? Humana judicentur: divina penitus inconcussa ^u remaneant, et relinquantur. Quanto melius (frater mi) illi salubrius, tibi securius, intimare ei et persuadere omnibus modis elaborares voluntatem Dei de conservanda pace ecclesiae suae; de non appetendis his, quae concessa non sunt ejus administrationi; de honorandis sacerdotibus Dei, nec qui sunt, attendat, sed cujus servi sunt. In Salesburiensem episcopum, et Johannem Oxenefordensem, non decanum, ut dicis, sed decanatus invasorem, me praejudicio abusum calumniaris. Sed meminisse debuisti quaedam manifesta praecedere ad judicium, et motum te dicis, quidni? "Ucalegon trepidat paries cum proximus ardet." Et utinam bene movearis ab eo, in quo non bene ^v stetit. Sciat ergo et intelligat, te intimante, dominus rex, quod qui dominatur in regno hominum, sed et angelorum, duas sub se potestates ordinavit, principes et sacerdotes; unam terrenam, alteram spirituales; unam ministrantem, alteram praeeminentem; unam cui potentiam concessit, alteram cui reverentiam exhiberi voluit. Qui vero his vel illis de suo jure subtrahit, Dei ordinationi

^a deest C.   ^o quae. C. addit.   ^p minus in aliis — alii parcam. C.   ^q injuriae. C.   ^r me ministrum Dei et ecclesiae ipsius servientibus et hoc. C.   ^s deest C.   ^t dispositione. C.   ^u remaneant et. C. deest.   ^v fecisti. C.

resistit. Non indignetur itaque dominus rex noster deferre illis, quibus omnium summus deferre non dedignatur, deos appellans eos saepius in sacris literis: sic enim dicit, "Ego dixi, dii estis," etc. Et iterum, "Constitui te deum Pharaonis: et, diis non detrahes;" id est, sacerdotibus. Et de eo, qui juraturus erat loquens per Moysen, ait, "Applica illum ad deos;" id est, ad sacerdotes. Nec praesumat dominus noster rex iudices suos velle judicare. Terrenis enim potestatibus non sunt commissae claves regni caelorum; sed ^x sacerdotibus. Inde scriptum est, "Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirunt ex ore ejus, qui angelus Domini est." Et Paulus etiam dicit, "Nonne angelos judicabimus? quanto magis homines?" Illud etiam, te suggerente, commemoretur domino nostro regi dignum memoria, et imitatione, quod in ecclesiastica legimus historia de Constantino imperatore; cui cum oblatae fuissent [^y scripto] accusationes contra episcopos, accusationis quidem libellos acceptos, et accusatos convocans, in eorum conspectu eosdem incendit: dicens, Vos dii estis, a vero Deo constituti; ite et inter vos causas vestras disponite, ^z quia indignum est, ut nos homines judicemus deos. O magnum Imperatorem! O discrete regnantem in terra! quae aliena sunt [^a fraude]

non usurpantem, et regnum aeternum in caelo promerentem! Studeat itaque dominus noster rex tantum tam discretum, tam felicem imitari principem; cujus et memoria laudabilis frequentatur in terris, et vita perpetua et gloriosa habetur in caelis. Alioquin timeat, quod in Deuteronomio Dominus minatus est, dicens, "Homo quicumque fecerit in superbia, ut non exaudiat sacerdotem, ante iudicem morietur." Ad hoc enim vocatus est, et in hoc ipsum temporalis regni pax et magnificentia, de qua nos communes, ministratur ei de caelo. Alioquin non salvatur rex per multam virtutem [^b suam] etsi subdantur ei [^c regna] et inclinentur nationes. Sed haec haecenus. Quoscumque autem praetaxatarum habuisti conscriptores literarum, quod tibi ^d responsum est, noverint sibi esse responsum. De caetero, fratres, ^e commoneo vos, rogo et obsecro, ut nos non separent schismata, nec obnubilent simultates; sed sit nobis in Domino cor unum, et anima una, et audiamus illum, qui dicit, pro justitia agonizare pro anima tua, et usque ad mortem certa pro justitia, et Deus expugnabit pro te inimicos tuos. Non obliviscamur illum districtum iudicem, ante cujus tribunal constitutos sola nos veritas judicabit, amoto timore et fiducia omnis terrenae potestatis. Valeat in Domino fraternitas vestra.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 10.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 7.

Anno Christi
1168.

Reg. Angliae.
HENRIC. II. 14.

Epistola suffraganeorum Cantuariensis ecclesiae ad Alexandrum, summum pontificem. Ex R. Hoveden in ann.

PATRI suo, et domino, summo pontifici Alexandro, provinciae Cantuariensis episcopi, et personae per eorundem dioeceses locis pluribus constitutae, domino patrique debitum charitatis, et obedientiae famulatum. Vestram, pater, meminisse credimus excellentiam, vos devotum filium vestrum, dominumque nostrum charissimum, illustremque regem Anglorum, per venerabiles fratres nostros Londoniensem, et Herefordensem episcopos, directis jamdudum literis, convenisse, et de corrigendis quibusdam, quae sanctitati vestrae, in ipsius regno corrigenda videbantur, paterna gratia commonuisse. Qui mandatum vestrum debita veneratione suscipiens, ut satis notum est, ad vestra quidem mandata non iratus intumuit, non elatus obedire contempsit; verum gratias agens paternae correptioni, ecclesiae se statim submisit examini, asserens de singulis, quae juxta vestri formam mandati sibi diligenter expressa fuerunt, ecclesiae regni sui se pariturum iudicio, et quae corrigenda decerneret, ipsius se consilio laudabili quidem, et in principe digne commendabili devotione correcturum. Ab hoc vero non recedit proposito, nec mentem revocat a promisso. Sed qui sedeat, qui cognoscat, et iudicet, ipse divini reverentia timoris, non majestatem praefrens, sed ut filius obediens iudicio sistere, legitimeque parere sententiae, seque legibus alliga-

tum principem, praesto est in omnibus exhibere, filius obediens. Unde nec interdicto, nec minis, nec maledictionum aculeis ad satisfactionem urgere necesse est divinarum se legum examini subdentem. Ejus enim opera nequaquam se luci subtrahunt, nec occultari tenebris aliqua ratione deposcunt. Rex namque fide christianissimus, in copula castimoniae conjugalis honestissimus, pacis et justitiae conservator, et dilatator incomparabiliter strenuissimus, hoc votis agit totis, in his fervet desideriis, ut de regno suo tollantur scandala, cum spurcitiis suis eliminantur peccata, pax totum obtineat atque justitia, et alta securitate et quiete placita sub ipso gaudeant et refloreat universa. Qui cum pacem regni sui enormi insolentium quorundam clericorum excessu non mediocriter aliquando turbari cognosceret; clero debitam exhibens reverentiam, eorundem excessus ad ecclesiae iudices retulit episcopos, ut gladius gladio subveniret; et pacem, quam regebat et fovebat in populo, spiritualis potestas fundaret, et solidaret in clero. Qua in re partis utriusque zelus innotuit, episcoporum in hoc stante iudicio, ut homicidium, et si quid ejusmodi est, exauctoratione sola puniretur in clero. Rege vero existimante poenam hanc non condigne respondere flagitio, nec stabiliendae paci bene prospici, si lector aut acolytus perimat quam praeclara ni-

^x sacerdotio. C.   ^y deest. C.   ^z quoniam dignum non est — C.   ^a deest. C.   ^b deest. C.   ^c deest. C.   ^d re-

sponsum est C. deest.   ^e commonefacio. C.

tentem virum religione vel dignitate, ut sola jam dicti ordinis amissione tutus existat. Clero itaque statuto caelitus ordini deferente, domino vero rege peccatum iusto, sicut sperat, odio persequente, et pacem altius radicare intendente, sancta quaedam oborta est contentio, quam excusat (ut credimus) apud dominum simplex utriusque partis intentio. Hinc non dominationis ambitu, non opprimendae ecclesiasticae libertatis intuitu, sed solidandae pacis affectu, eo progressus est, ut regni sui consuetudines et dignitates regias ante se in regno Angliae a personis ecclesiasticis observatas, et pacifice reverenter exhibitas, dominus noster rex deduci vellet in medium. Et ne super his contentionis funis traheretur in posterum, notitiae publicae delegari. Adjuratis itaque per fidem, et per eam, quae in Deum spes est majoribus natu episcopis, aliisque regni majoribus retroacti temporis insinuato statu, dignitates requisitae palam prolatae sunt, et summorum in regno virorum testimoniis propalatae. Haec est domini nostri regis in ecclesiam Dei toto orbe declamata crudelitas, haec ab eo persecutio, haec opera ejus, inter nos vel undique divulgata malignitas. In his tamen omnibus si quid periculosum animae, si quid ignominiosum ecclesiae continetur, id vestra monitus atque motus auctoritate, ob reverentiam Christi, ob ecclesiae sanctae, quam sibi matrem profitetur, honorificentiam, ob animae suae remedium, ecclesiae regni sui consilio se correcturum devotione sanctissima jamdiu pollicitus est, et constantissime pollicetur. Et quidem pacis optatum finem nostra, pater, ut speramus, obtinisset jam postulatio, si non iras jam sopitas, et fere prorsus extinctas, patris nostri domini Cantuariensis de novo suscitasset exacerbatio. Verum hic, de cujus patientia pacem, de cujus modestia redintegrationem hujusce gratiae sperabamus, ipsum, quem monitis emollire, quem meritis et mansuetudine superare debuerat, per tristes et terribiles literas, devotionem patris aut pontificis patientiam minime redolentes, cum in pacis perturbatores exercitum nuper ageret, dure satis et irreverenter aggressus est. In ipsum excommunicationis sententiam, in regnum ejus interdicti poenam acerrime comminando: cujus si sic remuneratur humilitas, quid in contumacem statuetur?

Si sic aestimatur obediendi prompta devotio, in obstinacem perversitatem quonam modo vindicabitur? Minus quoque gravibus superaddita sunt graviora. Quosdam namque fideles et familiares domini regis, primarios regni proceres, regiis specialiter assistentes secretis, in quorum manu consilia regis et regni negotia diriguntur, non citatos, non defensos, non, ut aiunt, culpa sibi conscios, non convictos, aut confessos, excommunicationis innodavit sententia, et excommunicatos publice denunciavit. Adjecit etiam, ut venerabilem fratrem nostrum Salisbiriensem episcopum, absentem et indefensum, non confessum, aut convictum, sacerdotali prius et episcopali suspenderet officio, quam suspensionis ejus causa comprovincialium aut aliquorum etiam fuisset arbitrio comprobata. Si hic itaque judiciorum ordo circa regem, circa regnum, tam praepostere, ne dicamus, inordinate processerit; quidnam consequi posse putabimus? Dies enim mali sunt, et occasionem habentes malignandi quamplurimam, nisi ut tenor pacis, et gratiae, quo regnum et sacerdotium usque modo cohaerent, abrumpatur, et nos cum commisso nobis clero in dispersionem abeamus exilii, aut a vestra, quod absit, fidelitate recedentes, ad schismatis malum in abyssum iniquitatis et inobedientiae pervolvamur. Compendiosissima quippe via haec est ad omne religionis dispendium, ad cleri pariter populi subversionem, et interitum. Unde ne apostolatus vestri tempore tam misere subvertatur ecclesia; ne dominus noster rex et servientes ei populi a vestra, quod absit, avertantur obedientia; ne totum, quod privatorum consilio machinatur, possit in nos domini Cantuariensis iracundia adversus eum et ejus mandata, domino nostro regi, aut regno ejus, nobis, aut commissis nobis ecclesiis gravamen aliquod importare; ad sublimitatem vestram voce et scripto appellavimus; et appellationi terminum diem Ascensionis dominicae designavimus: eligentes apud vos in omne, quod sanctitati vestrae placuerit humiliari, quam ad sublimes ipsius animi motus, nostris non id exigentibus meritis, de die in diem taediosissime praegravari. Conserve in incolumitatem vestram ecclesiae suae in longa tempora profuturum omnipotens Dominus, in Christo dilecte pater.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 10.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 7.

Anno Christi.
1168.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 15.

Epistola beati Thomae, Cantuariensis archiepiscopi, ad Gillebertum, Londoniensem episcopum, de sententia in eum prolata. Ex R. Hoveden in ann.

THOMAS, Dei gratia Cantuariensis archiepiscopus et apostolicae sedis legatus, Gilleberto, Londoniensi episcopo, utinam vero fratri, declinare a malo, et facere bonum. Excessus vestros, dum licuit, supportavimus: et utinam mansuetudo patientiae nostrae, quae nobis ultra modum damnosa extitit, in totius ecclesiae perniciem non redundet. Sed quia patientia nostra semper abusi estis, et neque dominum papam, nec nos in verbo salutis vestrae voluistis audire, sed obduratio vestra in deteriora semper crevit; vos, urgente necessitate officii, et ratione juris

persuadente, ex justis et manifestis causis anathematis sententia percellentes excommunicavimus; et a corpore Christi, quod est ecclesia, donec condigne satisfaciatis, amputavimus. Praecipimus igitur in virtute obedientiae, in periculo salutis, dignitatis, et ordinis, quatenus, prout forma ecclesiae praescribit, ab omnium communione fidelium abstineatis; ne vestra participatio dominicum contamineat gregem ad ruinam, qui vestra doctrina erudiendus, et exemplis informandus erat ad vitam.

Epistola

Papae Rom.
ALEXAND. III. 10.Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET. 7.Anno Christi.
1168.Reg. Angliae
HENRIC. II. 15.*Epistola beati Thomae, Cantuariensis archiepiscopi ad capitulum Londoniensis ecclesiae de vitandis excommunicatis.* Ex R. Hoveden in ann.

THOMAS, Dei gratia Cantuariensis archiepiscopus, et apostolicae sedis legatus, decano, et archidiacono, et clero Londoniensis ecclesiae, salutem, et a communione excommunicatorum fideliter abstinere. Vestram non debet latere prudentiam, quod fere totus Latinus orbis agnovit, quam inique sumpta opportunitate ex causa schismatis generalis, Gillebertus, Londoniensis episcopus, frater noster, utinam verus, in causa ecclesiae versatus sit, et pacem ejus studuerit perturbare. Supportavimus enim in multa patientia hactenus, qua ille semper abutens, jugis inobedientiae crimen multiplicatis excessibus incorrigibiliter cumulavit. Nos ergo, quibus ultra dissimulare non licuit, eum, urgente necessitate officii, et ratione juris persuadente, publice excommunicavimus; et vobis praecipimus in virtute obedientiae, et in periculo ordinis, et salutis, ut a communione ejus, sicut Christi fideles decet, prorsus abstineatis. Similiter et alios sub eadem interminatione praecipimus evitare, quorum nomina inferius scripta sunt. Simili quoque sententia, Deo auctore, eos, qui a nobis solenniter citati sunt, nisi interim satisfecerint, condemna-

bimus in die Ascensionis; scilicet et Gaufridum, Cantuariensem archidiaconum, et Robertum, vicarium ejus, Richardum de Ivecestre, Richardum de Luci, Willielmum Giffardum, Adam de Cheringes, et eos, qui ex mandato regis, vel propria temeritate, nostra vel clericorum nostrorum occupaverunt bona, et eos, qui ope, vel consilio domini regis animum adversus libertatem ecclesiae, et innocentem proscriptionem, et depopulationem instigasse noscuntur, et qui nuncios domini papae, et nostros, ne persequantur ecclesiae necessitates, impediunt. Non turbetur cor vestrum in his, neque formidet, quia contra tergiversationes malignantium et appellationum subterfugia, Deo propitio, sedis apostolicae munimine tuti sumus. Haec sunt nomina excommunicatorum. Jocelinus, Saresbiriensis episcopus; comes Hugo, Ranulphus de Broc, Thomas, filius Bernardi, Robertus, clericus de Broc, Hugo de sancto Claro, Letardus, clericus de Norfflcta, Nigellus de Sachavilla, Richardus, frater Willielmi de Hastings, qui ecclesiam nostram de nova Cotona occupavit. Valete.

Epistola beati Thomae archiepiscopi ad Robertum, Herefordensem episcopum.
Ibidem.

THOMAS, Dei gratia Cantuariensis ecclesiae humilis minister, venerabili fratri Roberto, eadem gratia Herefordensi episcopo, salutem et perseverantem in justitia et matris ecclesiae defensione constantiam. Ad sanctorum gloriam, et reproborum damnationem necesse est scandala provenire: in tribulationibus probentur electi, qui per patientiam coronam adquirunt sibi, et aliis proficiunt per exemplum. Sed vae illi, per quem scandalum venit. Quia ergo Londoniensis episcopus non parcat a scandalis, sed inter caetera patentis malitiae opera, postquam fatanae traditus est, etiam contra matrem suam et vestram, sanctam Cantuariensem ecclesiam, tam impudenti audacia, et parricidalis impietate calcaneum erexit, ut dicere ausus sit, se ei, ex quo translatus est, nullam debere subjectionem, aut obedientiam exhibere. Et ad cumulum damnationis suae adjecit, quod cathedram archiepiscopalem ad ecclesiam Londoniensem transferri faciet. Fraternitatem ergo vestram, de qua plene confidimus, quanta possumus affectione rogamus, quatenus pro matre vestra defensionis clypeum opponatis filio Belial, qui prae caeteris allophyllis, tanquam alter Goliath de Geth solus, auctore Domino, de castris incircumcisorum progredi non erubuit, nec timuit universitatem filiorum Cantuariensis ecclesiae ad certa-

men provocare, dum matris eorum sanguinem fitit, et catholicae pacis deserit unitatem. Scripsit domino papae pro fratre nostro Eboracensi archiepiscopo; sollicitans eum etiam attestatione mendaci, et mendosa, ut eum pateretur crucem deferre per provinciam nostram; nescio quid emolumenti sibi suspicans eventurum, si odio personae nostrae ecclesiam, cui ex professione fidem et obedientiam debet, quocunque laessisset modo. Sed Christus, qui Cantuariensem ecclesiam a prima fundatione inter turbines varios et magnas multasque procellas rexit et fovit, misericorditer operatus est, ut in pleno confessorio per testes omni exceptione majores revelaretur falsitas et iniquitas ejus. Deo autem inprimis gratias agimus, deinde vobis et caeteris fratribus nostris, qui vos, ut oportuit, ex quo eum constitit anathemate condemnatum, ab illius participatione vos suspendistis, et tam illum, quam caeteros excommunicatos vestros per episcopatum vestrum edicto publico jussistis evitare. Claruit hic fides vestra, constantia virtutis effulsi, quae publicae potestatis et officialium minas aequae ut blanditias mandatis Dei censuit postponendas. Liberastis conscientias vestras, famam servastis, dum tam verbo veritatis, quam fortitudinis exemplo docuistis, quod Deo potius oportet, quam hominibus obedire. Certum itaque habeat

habeat sinceritas vestra, quandoquidem tanta charitas Dei per Spiritum Sanctum diffusa in cordibus vestris testimonio clari operis processit in publicum, fervili timore depulso, et excluso; quod Deus cito satanam conteret sub pedibus vestris, et de certamine educet proventum gloriosum. Et quidem tanto citius et gloriosius, quanto ferventius et constantius in incepta pergatis veritate. Unde vos oramus et obsecramus in charitate Dei, et obtestamur per fidem, per obedientiam, per sinceritatis affectionem, quam matri vestrae Cantuariensi ecclesiae debetis, quatenus ad tuendam dignitatem, et jura Cantuariensis ecclesiae, cui professionem exhibuistis, contra praefatum episcopum exurgatis in auxilium nobis, et domino papae scribatis et curiae testimonium veritatis, quale filios pro matre ecclesia reddere decet. Nam qui illud subtraheret in articulo tantae praesumptionis, proculdubio infidelis habendus esset, et infideli deterior, in quem jus exigeret usque ad interuersionem omnes fideles irruere. Nec tamen res ista quicquam potest habere periculi, cum veritas perspicua sit, et, ut dici solet, lippis et tonforibus patens. Sed quia maledictus est, qui gladium revocat a cruore; et pestilens flagellandus est, ut erudiatur sapiens ad salutem; seipsum legis subjicit maledicto, quicumque parricidae

cum lapide non occurrit et gladio. Videtur namque parare consensum, qui cum possit non arguit, aut impedit talia committentem. Et ne a nobis districtius exigatur, si eorum, qui ecclesiam persequuntur, et quos, ut poenitentiam agerent, in multa patientia jam fere toto quinquennio supportavimus, magnas et manifestas ulterius dissimulaverimus culpas; fraternitati vestrae denunciamus nos publice excommunicasse Gaufridum, Cantuariensem archidiaconum, et Robertum, vicarium ejus, Richardum de Ivecestre, Willielmum Giffard, comitem Hugonem, Richardum de Luci, Adam de Cheringes, et item eos, qui officia vel beneficia ecclesiastica contra sacrorum canonum institutionem de manu laici acceperunt, vel ea usurpaverunt propria auctoritate. Similiter et illos, qui domini papae nuncios et nostros, ne ecclesiae necessitates prosequantur, impediunt. Vobis ergo auctoritate domini papae et nostra mandamus, quatenus tales eos habeatis, et in episcopatu vestro habere faciatis, quales haberi debere solenniter excommunicatos sacrorum canonum disciplina praescripsit. Valeat semper in Domino vestra fraternitas, et nos, et causam Dei, quae in manibus nostris est, sanctorum orationibus commendare meminerit.

Papae Rom.
ALEXAND. III. II.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 8.

Anno Christi
1169.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 15.

Epistola Alexandri papae III. ad Henricum II. regem Angliae; qua ad petitionem regis legatos mittit ad cognoscendum de causis inter regem et Thomam archiepiscopum. Ex R. Hoveden in ann.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, illustri Anglorum regi, Henrico, salutem et apostolicam benedictionem. Magnificentiae tuae nuncios, scilicet dilectos filios nostros Johannem Cumin, et Radulphum de Tamewrde, nobis, et ecclesiae Dei devotos, et regiae sublimitati, sicut credimus, per omnia fidelissimos, et literas, quas excellentia tua nobis per eisdem transmisit, tanto benigniori mente suscepimus, et tanto eos majori gratia praevenimus, et honore, quanto plenius scivimus ipsos a magnifico principe, et rege christianissimo fuisse transmissos; cui itaque omnem, quam cum Deo possumus, gloriam cupimus et honorem, et ad cujus incrementum modis omnibus, quibus honeste poterimus, nos et fratres nostri, ac tota ecclesia, quanto devotissimae sinceritatis tuae affectum in majori sumus necessitate experti, tanto ardentius intendimus aspirare. Non enim tuae devotionis insignia nobis tempore tam opportuno exhibita a nostra in posterum memoria, ulla poterit ratione divelli, vel in conspectu ecclesiae aliqua desuetudine inumbrari. Petitiones quoque tuas, quas nobis per jam dictos nuncios tuos misisti, in quibus omni, quam cum Deo et honestate nostra potuimus, sicut iidem magnificentiae tuae nuncii viva voce plenius enarrabunt, curavimus executioni mandare. Personas siquidem de latere nostro, juxta quod rogasti, licet nobis gravissimum, ac difficillimum

hoc tempore maxime videatur aliquos a nobis emittere, cum fratrum nostrorum et eorum praesertim, quos tu desideras, praesentia et consilio opus habeamus, illius tamen recolendae, ac magnificae devotionis tuae, ut diximus, non immemores existentes, ad sublimitatis tuae praesentiam duximus destinandas cum plenitudine potestatis, ecclesiasticas causas, quae inter te et venerabilem fratrem nostrum, archiepiscopum Cantuariensem, hinc inde vertuntur, et illam, quae inter eundem archiep. et episc. regni tui, super appellatione ad nos facta, movetur, necnon alias causas terrae, quas noverint expedire, cognoscendi judicandique, et, prout sibi Dominus administraverit, canonice terminandi. Eidem quoque archiepiscopo, ne te aut tuos seu regnum gubernationi tuae commissum, donec causae illae debitum fortiantur effectum, in aliquo gravare vel turbare aut inquietare attentet, omnimodis inhibemus. Verum si praefatus archiepiscopus in te, aut regnum tuum, vel personas regni interim aliquam sententiam tulerit, nos eam irritam esse, et non te tenere censemus. Ad indictionem autem hujus rei, et argumentum nostrae voluntatis, literas praesentes, si articulus ingruerit necessitatis, ostendas. Alioquin serenitatem tuam rogamus, et attentius commoneamus, ut literas ipsas, aut earum tenorem a nullo sciri permittas, sed eas habeas omnino secretas. Illos autem familiares, et consiliarios tuos, quos

quos jam dictus archiepiscopus sententiae excommunicationis subiecit, personae de latere nostro transmissae, Domino auctore, absolvent. Si autem aliquis illorum interim metu mortis laboraverit, praestito secundum ecclesiae consuetudinem juramento, quod nostro, si convaluerit, debeat parere mandato, ipsum ab aliquo episcopo, vel religioso, et discreto viro absolvi concedimus.

Venientibus itaque in Normanniam praefatis domini papae legatis, quidam Cantuariensis ecclesiae suffraganei in haec verba scripserunt: Medicinae potius est, quam querelae. Nam peccatis exigentibus, inter malleum et incudem posita sancta mater ecclesia, et nisi divina super eam respiciat misratio, ictum mallei est sensura. Crebrescente enim nequitia schismaticorum, pro fidei suae defensione, et amore iustitiae, pater patrem exulat a patria, et ne ad propriam sedem liber pateat ei regressus, prohibet Pharaonis animus induratus. Accedit ad hoc, quod Cantuariensis ecclesia tam in spiritualibus, quam in temporalibus miserabiliter imminuitur. Quae, tanquam navis mari proprio rectore destituta, fluctuat, et ventis exponitur, dum ejus pastor infra nationis suae terminos regia potestate remanere prohibetur. Qui suo et suae ecclesiae, nostro etiam sapiens periculo poenarum et laborum secum nos exposuit acerbitati: non considerans quoniam blandiri oportet, non detrahere potestati. Qui nobis, licet ejus laboribus totis affectibus compatiamur, ingratus existit. Et nos, cum in eadem simus damnatione, prosequi non desistit. Inter ipsum siquidem et serenissimum regem Anglorum quaedam controversia versabatur. De utriusque voluntate dies praefigitur, ut in ea, iustitia mediante, illorum controversia terminetur. Ad eandem diem ex praecepto regio archiepiscopi, episcopi, et caeteri praelati clericorum convocantur, ut quanto generalior esset concilii celebratio, tanto manifestior fieret fraudis et malitiae denudatio. Constituta die catholice, principis aspectui se praesentat regni turbator et ecclesiae, qui de suorum meritorum qualitate non securus, dominicae crucis se armat signaculo, tanquam ad tyranni praesentiam accessurus. Nec tamen inde regia majestas offenditur. Sed causae suae iudicium episcoporum fidei committit, ut sic ab omni suspitione liberetur. Restabat ergo, ut episcopi causam iudicio terminarent, ut sic dissidentes in gratiam foederarent, et dissensionis eorum materiam sepeirent. Occurrit tamen ille, et prohibet ne de ipso coram rege sententia proferatur, ut sic gravius ad iracundiam regius animus accendatur. Cujus excessus facit quantitas, ut ipse auctor cuilibet se debeat exponere ultioni, erubescens poenam meritam deprecari, qui principem potentissimum in tempore persecutionis ecclesiae offendere non horruit. Cujus offensio malleum persecutionis augmentavit. Melius erit sibi, ut felicitati suae fraenos imponeret, ne, dum ad rerum cacumen praesumptuose pervenire nititur, praesumptionis merito suae ad inferiora detrudatur. Et si eum non moverent ecclesiae detrimenta, debebant eum saltem revocare, ne contra regem ageret, a rege sibi exhibita,

tam in divitiis quam honoribus incrementa. At obviat adversarius et objicit, quod ipsum stare iudicio coram rege esset apostolicae sedis dignitatis diminutio. Ac si nesciat, quod si in illo iudicio aliquantulum ecclesiae dignitati derogaretur, dissimulandum tamen erat, pro tempore, ut pax ecclesiae redderetur. Objicit iterum, patris sibi nomen ascribens, quod arrogantiam videtur redolere, quod filii in patris damnationem minime debuerant convenire. Sed si pater esset, imprimis superbiam filiorum humilitas temperaret, ne post patrem in filiis patris odium parentaret. Liquet itaque ex praedictis, patres sanctissimi, quod adversarii nostri irrita debet languescere occasio, qui odii sola malignitate impetebat, nullius rationis patrocinio fultus, et quoniam nobis omnium ecclesiarum sollicitudo noscitur imminere.

Cum igitur Thomas, Cantuariensis archiepiscopus, et nonnulli de coexulibus suis in octavis beati Martini inter Gifortium et Trie ad colloquium legatorum accederent; legati multa proposuerunt ipsi archiepiscopo de charitate domini papae, de solitudine ecclesiae Romanae, quam attentius circa eum hucusque gesserat, de laboribus ipsorum et itineris sui periculis, de magnitudine regis Angliae, et de necessitate ecclesiae, de malitia temporis, de amore et beneficiis, quibus rex Angliae praevenerat eum, et de honore, quem rex ei semper exhibuit. Adjecerunt etiam querelas de injuriis, quibus rex Angliae se ab ipso laesum esse conquestus est; imponens ei etiam, inter caetera, quod ei excitaverat guerram regis Francorum. Quaerentes consilium, quomodo tantam indignationem placare possent, quia sine multa humilitate, et moderatione, et honoris exhibitione, noverant tantis periculis remedium adhiberi non posse. Cantuariensis autem in omni humilitate et mansuetudine spiritus, post gratiarum actionem domino papae et illis debitam, respondit ad singula rationibus veris et probabilibus, querelas regis evacuans, et injurias ecclesiae et damna intolerabilia patenter exponens. Et quia humilitatem et delationem honoris ab eo exigebant, respondit se libentissime omnem humilitatem exhibiturum, et honorem reverentiae quantumcunque posset, salvo honore Dei et libertate ecclesiae, et honestate suae personae, et possessionibus ecclesiarum: et si eis videretur aliquid adjiciendum, aut demendum, aut mutandum, rogavit ut ei consilium darent; habens adquieti propositum, salva conditione professionis et ordinis. Illis autem dicentibus, se non venisse, ut ei, sed ut eum consulerent, et reconciliationis temperarent viam; item quaesitum est ab archiepiscopo, an in praesentia legatorum vellet promittere observantiam consuetudinum, quibus praedecessorum suorum tempore reges usi sunt, et sic sopitis omnibus querelis redire in gratiam regis et redire in sedem suam, et administrationem, et pacem sibi et suis. Ad haec archiepiscopus respondit, nullum praedecessorum suorum sub aliquo regum ad hanc professionem fuisse arctatum. Neque se, Deo auctore, promissurum unquam, ut observet consuetudines, quae legi Dei patenter adversantur; sed et apostolicum convellunt privilegium, ecclesiae perimunt libertatem. Quas

dominus papa Senonis in illorum et multorum praesentia condemnavit, et ipse postea, domini papae secutus auctoritatem, quasdam earum cum observatoribus suis subiecit anathemati, sicut in multis conciliis ecclesia catholica fecisse dignoscitur. Tunc interrogatus est, an si non confirmationem, saltem dissimulationem, et tolerantiam vellet repromittere, aut non facta altrinscus aliqua mentione consuetudinum recipere sedem suam, et pacem. Respondit archiepiscopus, quod gentis nostrae proverbium est; quod taciturnus praetendit speciem confitentis. Et cum rex sibi videatur esse in possessione consuetudinum, et ad eas observandas injuste et violenter cogat ecclesiam; si sic taciturnitate impetrata cessaret concussio, auctoritate legatorum maxime interveniente, statim sibi, et aliis videretur obtinuisse in causa ista. Adjecit etiam, se malle exulare, perpetuo proscribi, et, si Deus ita disposuit, pro justitiae defensione mori, quam in salutis suae dispendium et praejudicium ecclesiae libertatis hanc ineat pacem. Deus enim est, qui in tali causa tacere prohibet sacerdotes, quibus dissimulantibus gehennam praeparavit, ubi

nulla dissimulatio erit poenae. Lectus est et libellus illarum abominationum, et quaesitum a cardinalibus, an a christianis liceat talia observari, nedum a pastoribus dissimulari. Progressi sunt ad aliam quaestionem, sciscitantes, an eorum vellet stare iudicio super his, quae vertuntur inter ipsum et regem. Ille autem se de causae sinceritate confidere respondit. Et cum ipse et sui, qui a multo tempore destituti sunt, plene ad omnia fuerint restituti, habita ratione causarum et rerum, et temporis, juri libenter parituum, et se non posse nec velle declinare, quin ubi et quando et quomodo debebit, subeat iudicium ejus vel illorum, cujus vel quorum iudicio dominus papa debere stare decreverit. Interim se et suos ad litigandum urgeri non posse, nec paupertatem suam ad hoc sufficere, cui etiam victualia defunt, nisi christianissimi regis Francorum juvatur expensis. Noluit enim prima facie declinare iudicium, etsi aliquem eorum jure optimo possit habere suspectum, ne causam regis justificare videretur, nec se liti immergere, antequam sit ad omnia restitutus, ut possit causam sufficienter instruere.

Papae Rom.
ALEXAND. III. II.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 9.

Anno Christi
1170.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 16.

Concilium Londinense. Ex Chron. Gervaf. in ann.

CONVENERUNT 18. cal. Julii ex mandato regis ad Londoniam totius Angliae episcopi, abbates, comites, barones, vicecomites, praepositi, aldermanni cum fidejussoribus suis, timentes valde omnes. Quisque juxta conscientiam suam metuebat; nesciebant enim quid rex statuere decrevisset: ipsa die Henricum filium suum, qui eadem septimana de Normannia venerat, militem fecit, statimque eum, stupentibus cunctis et mirantibus, in regem ungi praecepit et coronari. Apposuit autem ei manus infausto quidem auspicio, sicut exitus declarabit, Rogerus ille, Eboracensis archiepiscopus, non veritus justitiam, et timorem Dei abjiciens, et prohibitionem domini papae contemnens, utpote a pro-

motione sua in archiepiscopum Eboracensem, Cantuariensis ecclesiae pertinacissimus hostis, quae tamen ipsum a paupere ad id honoris culmen exaltaverat. Cui astiterunt in consecratione immo execratione illa Cantuariensis ecclesiae degeneres suffraganei, tantae malitiae et enormitati non resistentes. Noscitur enim, quod regum Angliae coronatio ab antiquo tempore solius sit Cantuariensis archiepiscopi. Coronatus itaque novus rex ex praecepto patris sui, comitum et baronum suscepit fidelitates, et sic, timore culpae deposito, omnes ad propria redierunt. H. I. Concilii hujus mentionem facit Rad. de Diceto Imag. Histor. in ann. et Chron. Jo. Brompton in ann.

Litterae Alexandri papae III. archiepiscopo Cantuar. et aliis episcopis Angliae, ne rex coronetur absque praestito juramento. Ex reg. Cant. A. fol. 13. a.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus T. Cantuariensi archiepiscopo, et universis episcopis per Angliam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Ex commissi vobis officii debito sollicitudini vestrae incumbit ecclesiis Dei libertates et jura sua servare, et ne ab aliquibus opprimi valeat aut deleri, studium tenemur et diligentiam adhibere. Hac siquidem ratione inducti, et ecclesiae Cantuar. suam volentes dignitatem et justitiam conservare, fraternitati vestrae per apostolica scripta praecipiendo mandamus, necnon et in virtute obedientiae injungimus, quatenus, si Henricus, illustris Anglorum rex, filium suum coronari voluerit, et in regem inungi, tu, frater Cantuariensis, ad cujus officii-

um de antiqua ecclesiae suae consuetudine, et dignitate spectare audivimus, ei manum nequaquam imponas, nec ab alio quolibet imponi permittas, nisi prius illud juramentum exhibeat, quod alii reges ejus praedecessores ecclesiae Dei et specialiter Cantuar. impendere consueverunt, et nisi universos ab observatione consuetudinum suarum et sacramentis illis, quae ultimo ab hominibus Angliae extorta fuerunt, prorsus absolvat. Vobis autem, fratres episcopi, auctoritate apostolica districtius inhibemus, ne illius coronationi, nisi juramentum praestiterit, praesumatis aliquatenus interesse; sed vos potius absetetis, et inde, nullius contradictione vel prohibitione obstante, celerius recedatis. Dat. Benevent. 6. cal. Mart.

Litterae

Papae Rom.
ALEXAND. III. 11.Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 9.Anno Christi
1170.Reg. Angliae
HENRIC. II. 16.

Litterae Alexandri papae III. archiepiscopo Eboracensi, et omnibus episcopis Angliae, ne quis eorum regem coronet, cum hoc de jure pertineat archiepiscopo Cantuariensi. Ex reg. Cant. A. fol. 13. a.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Eboracensi archiepiscopo, apostolicae sedis legato, et universis episcopis per Angliam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Quoniam ad audientiam nostram multorum jampridem relatione pervenit, quod coronatio regum Angliae, et inunctio ad Cantuariensem archiepiscopum de antiqua ecclesiae suae consuetudine et dignitate pertineat; fraternitati vestrae praesentibus literis auctoritate apostolica districtius inhibemus, ut si illustris Anglorum rex filium suum, dum ve-

nerabilis frater noster Thomas, Cantuariensis archiepiscopus, in exilio fuerit, coronari voluerit, et in regem inungi, nullus vestrum ei manus imponere praesumat, aut se exinde aliquatenus intromittere audeat. Quod si quis vestrum attemptare praesumpserit, id in periculum officii et ordinis sui noverit proculdubio graviter redundare. In his vero appellationis remedium quibuscumque volumus denegari, et omnem malignandi occasionem excludi. Dat. apud Cerumar. 4. cal. Martii.

Bulla Alexandri III. papae archiepiscopo Ebor. et universis episcopis de eadem materia. Ex Cod. Dunelm. B. iv. 18. fol. 99. b. *

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, Rogero, archiepiscopo Eboracensi, et universis Angliae episcopis salutem et apostolicam benedictionem. Illius dignitatis et majoritatis ecclesiae Cantuar. ab antiquo fuisse audivimus, ut reges Angliae ab ejusdem ecclesiae archiepiscopis inungi consueverint, et in promotionis suae principio coronari. Proinde siquidem est, quod nos tum ex officii nostri debito, tum consideratione venerabilis fratris nostri T. ejusdem sedis archiepiscopi, viri siquidem religiosi, honesti, et

discreti, ecclesiae jam dictae jura et dignitates antiquas illibatas et integras conservare volentes, universitati vestrae auctoritate apostolica penitus inhibemus, ne quisquam vestrum novo regi coronando, si forte hujusmodi casus emerferit, absque memorati archiepiscopi, vel successorum suorum, et ecclesiae Cant. conniventia contra antiquam ejus consuetudinem et dignitatem manuum apponere qualibet occasione praesumat, aut id aliquatenus audeat attentare. Dat. Lateranis non. April.

Litterae Alexandri III. papae suffraganeis Cantuariensis ecclesiae de suspensione Eboracensis, et Dunelmensis, et excommunicatione London. et Saresbiriens. pro sancto Thoma. Ex reg. Cant. A. fol. 14. a. et MS. Cott. Faust. B. i. fol. 5. b. sequ.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus G. Londoniensi, Jocelino Saresbiriensi, Barth. Exoniensi, Ric. Cestrensi, Waltero Roffensi, Godfr. S. Asaph, Nic. Landaveni, episcopis, salutem et apostolicam benedictionem. Oportuerat vos, quamprimum charissimus filius noster Henricus, rex vester, sub regiae dignitatis et fidelitatis obtentu ea vobis constituta proposuit, et scripto petiit, et juramento firmari, quae liquido satis et libertatem ecclesiae et sacerdotalis officii judicium deprimebant, erigere oculos vestros ad caelum, et ascendere pro domo Domini ex adverso, ut non posset in oculis vestris, tacentibus vobis, ecclesiastica dignitas naufragari. Et quidem si ullus vos pro pastoralis cura zelus rectitudinis tenuisset, cognovissetis vos super gentes et regna constitutos, ut in majoribus et minoribus evellere plantaria vitiorum, et germen delectabile Domino inferere debeatis. Nunc au-

tem quia plus in vobis terreni principis reverentia, quam timor Dei, et episcopalis honor valuit dignitatis, pro vili lentis edulio, quod moerentes dicimus, contempsistis primogenitum cum Esau, et implevistis in vobis, quod in populo Judaeorum Jeremias lamentatur, impletum dicens: "Sederunt in terra, conticuerunt senes, et consperferunt cinere capita sua virgines filiae Juda." Sane si terroribus et minis exterriti ad recipiendas et juramento firmandas iniquas illas consuetudines processistis, numquid non decuerat vos post tanti temporis spatium sacerdotali resumere firmitatem, et contra tantas enormitates cum praeteritae transgressionis plenitudine sacerdotaliter reclamare. Caeterum vos detestabili facto pertinaciam adjunctes, et in illarum usurpationum observantia permanetis, et ita in depressione ecclesiae praefati regis votum sequi videmini, ut quasi praescriptae jam de regno vestro ex magna parte leges ecclesiasticae

* Matth. Paris. p. 101. asserit, quod bulla haec, antequam Henricus, Henrici II. filius, coronatus esset, missa, non fuit tradita episcopis, priusquam coronatio jam perfecta fuisset.

videantur. Et nos quidem usquemodo expectavimus, ut cor principis, aut per officium vestrum, aut per inspirationem suam, vel per expectationem nostram divina gratia visitaret, et supernae gloriae magis, quam suae faceret amatorem. Nam et hoc vobis plerumque suggestum fuerat, et optabile admodum pro qualitate temporis videbatur, ut asperitas ejus in patientia potius et mansuetudine leniretur; nobis autem praeteritorum correctionem et poenitentiam expectantibus, nihil ipse de pristina severitate mutavit, sed in constitutionibus illis iniquis immobilis perseverat. Quanto jam sane tempore venerabilis frater noster Thomas, archiepiscopus vester, quia usurpationibus illis, licet prius carnis infirmitate eis visus fuerit consentire, voluit obviare a commissa sibi ecclesia, cum clericis suis et affinis exulaverit, nobis etiam tacentibus, recognoscitis. Et utinam eo compateremini charitatis affectu, quo in ^a alia ei causa compati oporteret; vos vero non solum ei fraternum subtraxistis auxilium, sed super dolorem vulnerum ipsius, sicut dicitur, addidistis. Cum enim jam dictus rex filium suum nuper coronari voluerit, et hoc de antiquo jure ad Cantuariensem asseratur archiepiscopum pertinere; vos jam dicti fratris nostri auctoritate et reverentia, quam sibi et ecclesiae suae debetis, postposita, ad coronationem illius favorem vestrum et ministerium praebuistis, nulla de servanda ecclesiae libertate praestita vel etiam exacta, sicut dicitur, cautione; quinimo sustinuistis potius, ut juramentum ab illo de servandis regni consuetudinibus praestaretur. Profecto pro reconciliatione illorum nos per literas, et personas ex latere nostro, et per plures alios viros, qui digni fuerant exaudiri, saepenumero laboravimus, et quicquid datum fuerat nobis spei, praeter inanem pompam verborum nihil ^b haecenus potuimus reportare. Nee tamen hoc ideo dicimus, quin dum adhuc essemus in Francia, in multis eundem regem liberalem erga nos senserimus et devotum; sed ob hoc non debemus ^c omittere, quin tantis nos transgressionibus, et pro gloria

Dei, et pro salute ipsius, et nostrae zelo rectitudinis opponamus. Nunc igitur quia secularium hominum culpa nullus magis quam desides praelatos negligentesque respiciunt, quia multam saepe nutriunt pestilentiam, dum necessariam adhibere negligunt medicinam, et post expectationem diuturnam nullo dolore contra vos ipsos nullo fervore contra iniquas illas usurpationes exurgitis; nos de commissa nobis a Domino potestate, de auctoritate apostolicae sedis, cui licet immeriti, Deo disponente, servimus, ab omni episcopali vos suspendimus dignitate. Illos autem vestrum, Londonien. videlicet et Saresbirien. episcopos, qui pro impetrata apud nos gratia, juxta spem nostram ad reconciliationem magis laborare debuerant, et a jam dicti archiepiscopi gravamine abstinere, si praefatae coronationi favoris sui ministerium praebuerint, in sententiam anathematis revocamus, et sicut excommunicatos praecipimus evitari. De Roffensi vero episcopo, et G. Ridell, Cantuarien. archidiacono, qui cum amplius Cantuar. ecclesiae debitores existant, in minori reverentia et honore jam dictum archiepiscopum habere dicuntur, et alter eorum, Roffensis videlicet episcopus, illi coronationi interfuerit, alter vero in se excommunicationis a praefato archiepiscopo latam sententiam spreverit, illud a vobis, remota appellatione, observari praecipimus, quod ab eo fuerit canonice constitutum. Nos enim eos, quanto gravius videntur offendere, tanto durius decernimus addicendos. Ad haec quicquid adversus Robertum, vicarium Cantuar. archidiaconi, contemptorem sententiae suae, idem archiepiscopus statuit, vel infuturum rationabiliter statuerit, firmiter, et inviolabiliter, nulla ei suffragante appellatione, custodiri praecipiendo mandamus. Clericos autem ^d Hugonis, Nicolaum, Thomam, et Willielmum, et caeteros, qui excommunicati a praedicto archiepiscopo, divina scienter celebrare praesumpserint, si ita est, vinculo anathematis innodari, eorumque communionem sicut excommunicatorum praecipimus evitari. Dat. Ferentini 16. cal. Octobris.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 12.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 9.

Anno Christi
1170.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 16.

Bulla Alex. III. papae, infligens poenitentiam quibusdam episcopis, qui sine consensu S. Thomae archiepiscopi regem coronarunt. Ex Reg. Cant. A. fol. 14.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Londonien. et Saresbirienf. episcopis salutem et apostolicam benedictionem. Quamvis curae pastoralis officium, et in suavitate olei et in austeritate vini nos oporteat exercere, et his, qui subesse videntur, nec mollia nec dura proponere; in voluntate nostra tamen esset ac desiderio, ut in omnibus et praesertim in fratribus et coepiscopis nostris ita se totius subtraheret austeritatis occasio, ut semper eos et confortare in bono, et exhortari ad melius blandis solummodo et dulcibus deberemus. Quia vero refrigesciente charitate multorum, et abundante malitia, eo infeliciam

temporum horum processit iniquitas, ut hi, qui ad ducatum constituti sunt et regimen aliorum, jam aliquoties in omni severitate a suis voluntatibus revocentur, contra eos interdum virgam cogimur extendere disciplinae, quos ad correctionem aliorum adjutores deberemus habere. Quid sane causae venerabilem fratrem nostrum Thomam, Cantuar. archiepiscopum, apostolicae sedis legatum, a sede sua exulare compulerit, non oportet literis praesentibus annotare, quin et vos praesentialiter aspexistis, et per totam fere occidentalem ecclesiam fama celebris divulgavit. Et pro ipso quidem ad creatorem nostrum in commune resonare debet gratiarum actio, et

^a tali ea cura compati Cott.

^b amplius C.

^c dimittere.

^d com C. addit.

vox laudis, qui, ut credimus, vexatus in paucis, in multis bene disponetur, quum Deus temptaverit eum, et invenit dignum se. De vobis autem sine magna admiratione non ferimus, quod spiritu compassionis amisso, a tribulatione ipsius ita miserationis oculum avertistis, ut dicere potuerit quod vir ille justus et timoratus Job inter flagella positus querebatur dicens; "Fratres mei praeterierunt me sicut torrens, qui raptim fluit in convallibus." Poterat vobis factis divini iudicii terrorem incutere, quod non ascendistis ex adverso, nec posuistis vos murum, ut staretis pro domo Domini in die praelii; quod facti estis sicut arietes non habentes cornua, ante faciem subsequens. Vos insuper eum, qui unus de tanta multitudine zelatus est legem Domini, convertistis in praelium, et sicut ait propheta, "Desuper tunicam abstulistis et pallium." Cum enim bonae memoriae Theobaldus, praedecessor ejusdem archiepiscopi, charissimo filio nostro Henrico Angliae regi coronam, sicut dicitur, imposuerit, cum etiam antecessor ipsius regis ab eodem coronam acceperit, ac per hoc Cantuar. ecclesia, quasi possessionem hujus dignitatis haberet; vos tamen novi regis coronationi, eo irrequisito, in provincia ejus ministerium sive assensum vestrum praebere, nobis auctori-

tate apostolica literis inhibentibus, praesumpstis, et qui relevare ipsius exilium qualibuscunque solatiis debuistis, aggravastis potius causam ejus, et super dolorem vulnerum ipsius, quod moerentes dicimus, addidistis. In quo facto etsi contra personas vestras, non quantum culpa exigit, moveamur, pertransire tamen hoc sub silentio non debemus, ne forte, quod Deus avertat, et nos et vos sententiam divinae severitatis adjiciat,* — si vobis, ut ait propheta, "Parietem erigentibus nos eum luto absque paleis liniamus," et similibus aditum pandamus excessibus, si ea, quae in oculis omnium perperam acta sunt, neglexerimus vindicare. Noveritis itaque tamdiu vos ab episcopali officio, commissa nobis a Deo auctoritate suspensos, et etiam si pax completa non fuerit, in sententiam anathematis revocatos, quia pro impetrata apud nos gratia, juxta spem nostram ad reconciliationem magis laborare debueratis, et a jam dicti archiepiscopi gravamine abstinere, donec ad sedem apostolicam, nisi per praefatum archiepiscopum steterit, de tanto satisfacturi excessu accedatis. Si autem ita eidem archiepiscopo et Cantuar. ecclesiae satisfacere curaveritis, ut poenam istam ipse videat relaxandam, vicem nostram per eum volumus adimpleri. Dat. Tusculan. 8. cal. Decembr.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 12.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 9.

Anno Christi
1170.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 17.

Bulla Alexandri III. papae, episcopo S. Andreae, et aliis episcopis Scotiae, privilegia eorum confirmans. Ex MS. Dunelm. B. IV. 18.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus R. episcopo S. Andreae, et caeteris episcopis per Scotiam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Admonet nos cura suscepti regiminis, et debitum exigit pontificalis officii, fratres et coepiscopos nostros uberiori charitate diligere, et eorum statum integrum et incolumem custodire, et attentiori studio et sollicitudine providere, ne jura vel dignitates eorum diminui valeant, vel alicujus temeritate turbari; quia non possunt de causa sibi commissa esse solliciti, si eis apostolicae provisionis praesidium vel favor deest. Hoc itaque considerato, ne inducti vel vestrae devotionis intuitu provocati, antiquas libertates et rationabiles consuetudines, quas

haecenus tam in consecrandis episcopis, quam in aliis habuisse noscimini, vobis auctoritate apostolica confirmamus. Si quis autem contra libertates vel consuetudines ipsas venire praesumpserit, nulli nisi in praesentia nostra vel legati a latere Romani pontificis destinati respondere cogamini. Si quid vero novum et grave emergerit, illud ad audientiam volumus apostolicae sedis perferri. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Anagniae 9. cal. Januarii.

Epistola Alexandri papae ad Rogerum, Eboracensem archiepiscopum, et Hugonem, Dunelmensem episcopum; suspendens eos, quod S. Thoma non requisito, et in exilio existente, coronarunt filium regis. Ex R. Hoved. Matth. Paris. fol. 85. Baron. ad Ann. et MS. Dunelm. B. IV. 18. et MS. Cott. Faust. B. I. fol. 5.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Rogero, Eboracensi archiepiscopo, et Hugoni, Dunelmensi episcopo, salutem, et apostolicam benedictionem. Licet nobis commendabiles, et grati in pluribus existatis, et sincere vos complectamur brachiis charitatis; propter hoc tamen non debemus o-

mittere, quin ea, quae perpetrata sunt, et incorrecta, generant mortem, et requiramus in vobis, et zelo rectitudinis corrigamus: dicente Domino per Prophetam, "Si loquente me ad impium, morte morieris, nisi annunciaris ei, neque locutus fueris, ipse quidem in peccato suo morietur, sanguinem autem ejus de manu

* mereamus.

* non MS. Cott.

tua requiram." Depressio siquidem Anglicanae ecclesiae, et diminutio libertatis illius, quae per regem vestrum, siue proprio motu, siue potius aliis suggerentibus facta dignoscitur, plurimum jampridem animum nostrum afflixit, et non modicum nobis sollicitudinis, et doloris ingessit. Cum enim oportuerit eum de corrigendis his, quae ab antecessoribus suis male commissa fuerant, cogitare, ipse ^b potius praevaricationibus praevaricationes adjiciens, tam iniqua ^c constituta sub regiae dignitatis obtentu et posuit, et firmavit. Sub quibus et libertas perit ecclesiae, et apostolicorum virorum statuta, quantum in eo est, suo robore vacuantur. Nec credidit debere sufficere, si ^d sub eo divinae leges in regno Angliae silentium, et vacationem acciperent, nisi peccatum transmitteret ad haeredes, et longo tempore faceret suum regnum sine Ephod, et sine superhumerali federe. Inde fuit quod illas iniquas usurpationes, absque ulla exceptione, vestro, et aliorum fratrum, et coepiscoporum nostrorum juramento fecerit firmari, et ^e plectendo judicavit ut hostem, quicumque vellet ab iniquis illis constitutionibus dissentire. Indicat hoc venerabilis fratris nostri Thomae Cantuariensis archiepiscopi exilium: demonstrat et hoc clericorum et consanguineorum ejus, illorum etiam, qui adhuc pendentes ab uberibus matris vagiebant in cunis, miseranda proscriptio. Et metus mortis incutitur, si ad hoc cuiusque animus erigatur, ut contra statuta illa divinis velit legibus obedire. Nos ipsi, quorum iudicio praevaricationes illae corrigendae fuerant aut plectendae, ad confirmationem illarum, sub occasione temporis impacati, multa fuimus instantia provocati. Et laboratum est apud nos exactione non modica, ut usurpationibus illis, cum nondum nobis expressae fuissent, auctoritatis conferremus apostolicae ^f confirmationem. Et hoc quidem a principio: processu vero temporis, exulante pro debito pastoralis officii jam dicto archiepiscopo, et consuetum Romanae ecclesiae subsidium ab officio nostro saepius requirente, misimus ad jam dictum regem de melioribus et majoribus fratribus nostris, misimus et alias ecclesiasticas personas, et putavimus quod duritia ejus ^g in nostra humilitate et mansuetudine frangeretur, et fieret, quod Salomon dicit, "Patientia lenietur princeps, et lingua mollis frangit iram." Ipse vero rex sufferentiam nostram multiplici legatorum suorum arte deludens, usque adeo contra monita nostra videtur animum obdurasse, ut ^h nec contra praenominatum archiepiscopum deferbeat, nec de perversis statutis illis quicquam minui patiatur; immo et ipsam Cantuariensem ecclesiam plurimo detrimento possessionum suarum afficiat, et in ipso eam ecclesiastico ministerio antiqua ⁱ spoliaverat dignitate. Nuper enim cum filium suum coronari voluerit, contempto eodem archiepiscopo, ad cuius hoc officium de antiquo jure ^k dicitur pertinere, per manum tuam, frater archiepiscope, ei in aliena provincia diadema regni fecit imponi. In coronatione autem illius,

nulla ex more de conservanda ecclesiae libertate cautio est praestita, vel, sicut aiunt, exacta, sed juramento potius asseritur confirmatum, ut regni consuetudines, quas avitas dicunt, sub quibus dignitas periclitatur ecclesiae, illibatas debeat omni tempore conservare. In quo etsi multum praenominati regis nos vehementia conturbat, amplius tamen de vestra et aliorum coepiscoporum vestrorum possumus infirmitate moveri, qui, quod dolentes dicimus, facti sicut arietes non habentes cornua, abiistis absque fortitudine ante faciem subsequens. Etsi enim hoc tibi licere forte, frater archiepiscope, in propria provincia potuisset, quomodo tamen hoc in provincia aliena, et illius praecipue, qui exulare pro justitia, et fere solus exire voluerit, et dare gloriam Deo, tibi licuerit, nec de ratione possumus, nec de sanctorum patrum constitutionibus invenire. Quodsi ad excusationem tantae praevaricationis quisquam objiciat, in aliis quoque regnis gravia plurima et enormia perpetrari; in veritate possumus respondere, quod nullum adhuc regnum in tantum divinae legis contemptum invenimus corruisse, ut scriptis et juramentis episcoporum tam manifestas enormitates fecerit communiri, nisi quisquam illud impudenter alleget, quod schismatici ^l postmodum a fidelium communione praecisi inaudita et damnabili superbia commiserunt. Unde quia juxta verbum prophetae, in vobis factum est perversum quid ultra omnes alias provincias in usurpationibus suis, et post tam iniquas consuetudines juramento firmatas, non adjecistis resumere scutum fidei, ut staretis pro domo Domini in die praelii; sed posuistis corpus vestrum in terram, ut per vos fieret via transeunti. Et ne, si diutius tacuerimus, una vobiscum in die iudicii damnationis sententia involvamus, auctoritate sacrosanctae Romanae, cui, auctore Domino, ministramus, ecclesiae, ab omni officio episcopalis vos suspendimus dignitatis; sperantes quod sub disciplina saltem et paterno verberare constituti, redire tandem ad cor, et de tuenda debeatis ecclesiae libertate satagere. Si vero nec sic zelum episcopalis officii resumpseritis, nos adhuc, auctore Domino, quod vobis imminet, faciemus. Vos videte, ne illud vobis dicatur, quod cuidam dictum per prophetam dicitur, "^m Quia tu sanctam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi." Nos enim, quia locum ⁿ illius tenere, Deo, prout ipsi placuit, disponente, conspicimur, qui a praedicatione verbi Dei nec verberibus poterat, nec vinculis coerceri; non debemus sub ^o ambigua expectatione pacis creditam nobis divini verbi pecuniam in sudario reponere, et alligatam eam tamdiu conservare, donec paulatim lucrandi hora decurrat, et creditor veniens de reddenda ^p acerbe nos conveniat ratione. (Dat. Ferentini 16. cal. Octobris.)

* Interim Lodovicus, rex Francorum, et archiepiscopi, et episcopi, et magnates de regno Franciae pro eodem Cantuariensi archiepiscopo sollicitaverunt Romanum pontificem in virtute amoris, et sub impenso protestatione obsequii,

^b deest C.

^c statuta C.

^d ab C.

^e plectendum C.

^f firmitatem C.

^g deest C.

^h non C.

ⁱ spoliatur C.

^k noscitur C.

^l et C. addit.

^m Quia scientiam repulisti Cott.

ⁿ Petri illius C.

^o dubia C.

^p deest C.

* Reliqua ex Hovedeno.

ne ulterius dilationes frustratorias, quas rex Angliae protendebat, prorogaret, sicut regnum Francorum diligebat, et honorem sedis apostolicae. Miratus etiam Anglicanae ecclesiae desolationem Willielmus, Senonensium antistes, sedem apostolicam petiit, et a Romana ecclesia impetravit, ut rex Anglorum, omni appellatione cessante, subjiceretur anathemati, et regnum interdicto, nisi pax Cantuariensis ecclesiae redderetur. Sic denique placuit omnium dispensatori Deo sui Thomae recompensare merita, et labores diutinos consummare victoriosa martyrii palma. Regis ergo sententiam mutavit in melius, et mediantibus tam domini papae paterna exhortatione, regisque Francorum, et plurimorum episcoporum consilio, quam etiam principum supplici interventu, archiepiscopum recepit in gratiam, et ad suam redire concessit ecclesiam.

Facta est autem pax ista inter archiepiscopum et regem Angliae quarto idus Octobris feria secunda, in monte laudato, qui est inter Turonim et Ambasium. Sicque omnibus completis, unusquisque reversus est in locum suum. Thomas vero, Cantuariensis archiepiscopus, reversus est ad abbatiam sanctae Columbae, ubi jam fere per quatuor annos degebat. Quadam vero die, dum idem archiepiscopus ibidem in ecclesia ante quoddam altare in oratione prostratus jaceret, audivit vocem de caelo dicentem sibi, Surge velociter, et abi in sedem tuam, et glorificabis ecclesiam meam sanguine tuo, et tu gloriaberis in me. Inchoante autem anno septimo exilii sui, cum jam esset Deo amabilis, spiritualibus exercitiis sanctificatus, et septiformi Spiritus Sancti gratia perfectior, ad sedem suam quantocyus repedare festinabat. Noluit enim pius pater Cantuariensem ecclesiam diutius desolatam relinquere; vel quoniam, ut creditur, in spiritu viderat certaminis sui gloriam protelare, aut alibi moriendo sedem propriam martyrii sui honore privare.

Hujus autem vita irreprehensibilis erat coram Deo et hominibus. Non enim erat illi vanum surgere ante lucem, sciens quod Dominus promisit coronam vigilantibus. Quotidie namque ante lucem surrexit, caeteris omnibus dormientibus, et intrans in oratorium suum, prolixius oravit; sic demum rediens suscitavit capellanos et clericos suos a somno, et cantatis matutinis et horis diurnis, missam devote celebravit, et singulis diebus et noctibus ternas vel quinquenas accepit de manu sacerdotis disciplinas. Post vero celebrationem missae quotidie reintravit oratorium suum, et clauso ostio post se, vacabat orationi cum lachrymis uberrimis; et nemo nisi solus Deus sciebat afflictionem, quam faciebat carni suae. Et sic faciebat carni suae quotidie usque ad horam prandii, nisi major sollemnitas et causa evidentior impediret. Exiens vero ab oratorio, prandere inter suos venit, non ut corpus suum pretiosis saturaret cibus, sed ut familiam suam exhilararet, et ut pauperes Domini satiaret bonis, quos quotidie secundum facultatem suam numero augebat. Et quamvis pretiosi et exquisiti cibi et potus ei apponerentur, tamen erant ei in cibo et potu panis et aqua. Quadam autem die dum idem archiepiscopus in mensa Alexandri, summi pontificis, sederet,

quidam secreti sui conscius posuit coram eo scyphum aqua plenum. Quem cum summus pontifex apprehendisset, et inde gustasset, invenit vinum merissimum et suave ad potandum; et dixit, Putabam hoc fuisse aquam, et reposuit scyphum coram archiepiscopo, et mox vinum rediit in pristinum saporem aquae. O mira mutatio dexterarum excelsi! Singulis autem diebus cum archipraeful a prandio surrexisset, nisi majora negotia impedirent, semper vacabat lectioni divinae usque ad horam vespertinam, et auditis vespertis cum sol ad occasum tenderet, paratus erat lectus ejus superpositis mollibus stramentis et pannis sericis, per totum desuper auro contextis. Et cum caeteri dormirent, ille solus jacebat in nuda area ante lectum suum, in hymnis, et psalmis, et nunquam ab oratione cessabat, donec labore victus paululum reclinaret caput suum supposito lapide loco pulvinaris. Et sic oculi somnum capiebant, sed cor ejus semper ad Dominum vigilabat. Vestis autem ejus interior erat cilicina ex pilis caprarum aspera, qua totum corpus ejus tegebatur, a cubitis usque ad poplites. Exteriores autem ejus vestes erant nitidae, et satis pretiosae, ut sic decipiens humanos visus, divinis placeret aspectibus. Nullus quidem hominum erat hujus secretarum vitae suae conscius praeter duos tantum, quorum unus erat Robertus, canonicus de Meretun, capellanus ejus, et alter dicebatur Brun, qui custodiebat cilicia sua, et lavabat, quando fuit necesse. Et isti erant illi fide et sacramentis astricti, quod haec nemini dicerent in tota vita sua. Venit ergo archipraeful Thomas ad Witsand, et cum audisset, quod Rogerus, Eboracensis archiepiscopus, et Londoniensis, et Saresbiriensis episcopi essent apud Dovre in occursum ejus, noluit illo ire, sed applicuit in Anglia apud Sandwic. Transito itaque mari, archiepiscopus, et futurus martyr in magna gratia, gloria, et honore, praecipue a monachis cum solenni processione quasi angelus Dei susceptus est in ecclesia sua, omnibus prae gaudio illachrymantibus et cum gratiarum actione clamantibus, Benedictus, qui venit in nomine Domini. Ipse autem tanquam bonus pastor, omnibus in osculo pacis acceptis, illos paterna exhortatione monuit, et docuit fraternitatem diligere, Deo obedire, in bonis perseverare, et certare pro lege Dei usque ad mortem. Ea vero tempestate erat Henricus, rex Angliae, regis Henrici filius, in Anglia, et natiuitas Domini instabat, quam rex ille cum primatibus terrae suae sollemniter celebraturus erat. Ad quam beatus Thomas, licet non esset invitatus, ire proposuit. Et cum Londonias veniret, venit ad eum Jocelinus, frater reginae, et prohibuit ei ex parte regis, ne ulterius procederet. Et sic beatus Thomas Cantuariam reversus est. Ergo damnis iterum, et atrocioribus injuriis supra modum et numerum athleta Christi affectus est, et edicto publico praeceptus ecclesiae suae septa non exire. Quisquis ei, vel alicui suorum faciem hilarem praetendebat, hostis publicus censebatur. Sed haec omnia vir Dei cum multa patientia sufferebat, et familiariter inter suos commorans, conversatione sua et exhortationis verbo omnes aedificabat. Reseditque in sua pontifex

tifex ecclesia intrepidus, expectans horam, qua a Deo perciperet martyrii coronam. Praemunitus siquidem a multis sciebat, quod brevis foret vita ejus, et mors in januis. Ibi quasi tunc coepisset vivere, exactum vitae tempus spiritualibus exercitiis redimere satagebat. Sciensque quod vita praesens via est, et militia, ut esset sanctus corpore, et spiritu vitiis expeditus, succinxit se ad cursum virtutibus armatus, accinxit se ad pugnae conflictum: Cursum ergo consummando cucurrit non quasi in incertum, bene certando pugnavit non quasi aerem verberans. Prodibat tunc fere omnis ejus cogitatio, et sermo de fine hujus vitae et viae miseria. Aliquando etiam in sermone suo, quem faciebat ad fratres suos Cantuariensis ecclesiae monachos, et ad clerum civitatisque populum, dicebat, Veni ad vos mori inter vos. Aliquando autem dicebat, In ecclesia ista sunt martyres, et in proximo augebit Deus numerum illorum. Haec dicebat significans, qua clarificaturus esset ille Dominum morte.

Anno gratiae millesimo centesimo septuagesimo primo, qui erat annus xvii. regni regis Henrici, filii Matildis imperatricis, idem rex Angliae fuit in Normannia apud Burum die natalis Domini, qui sexta feria evenit, et Alienora regina, et Richardus, et Gaufridus, et Johannes, filii ejus cum eo. Eodem anno Henricus rex Angliae filius erat in Anglia. Beatus vero Thomas, Cantuariensis archiepiscopus, eo die Cantuariarum residens, post sermonem ad populum factum excommunicavit Robertum de Broc, qui die praecedenti amputaverat caudam fumerii sui. Vix ergo pater in ecclesia sua per mensem moram fecerat, et ecce quinta die natalis Domini venerunt Cantuariam quatuor milites, immo fantanae conditi satellites; quorum nomina sunt haec: Willielmus de Traci, Hugo de Moreville, Richardus Brito, Reginaldus, filius Urfi; viri quidem generis praecellentia conspicui, sed enormis sceleris ausu militiae gloriam, et stemmatis titulum perpetua ignominia mox damnaturi. Hi ergo introeuntes ad archiepiscopum, et quia non directa in manu eorum salus, ex concepta malitia salutationis eloquium praetermittentes, cum fastu et superbia alloquuntur. Accipiunt redduntque minas, minis adjicientes responsum. Denique probra et contumelias post se relinquentes, exierunt; continuoque revertentes, claustrum monachorum irrumpunt cum multa armatorum sequela, et ipsi armati. Jam praeful cum modestia et gravitate praecesserat eos in oratorium, suadentibus, immo et compellentibus monachis, propter diem solennem, ad peragendam vespertinam synaxim; cum eos a tergo respiceret in medio claustrum armatos, arcere eos templo debuit propria malignitas, sed nec facinus dissuasit solennitatis reverentia, nec a sanguine cohibuit patriarchae innocentia. Usque adeo occupavit et excaecavit eos impudorata patranda facinoris voluntas, ut nec militiae jacturam recogitarent, nec ullius discriminis haberent aestimationem. Praecipites ergo et stupidi insequentes archiepiscopum, extractis gladiis intrant ecclesiam furiose clamantes, Ubi est

proditor ille? Nemine vero respondente, ingeminant illi, Ubi est archiepiscopus? Sciens itaque Christi confessor, et martyr mox futurus, priori nomine se falso impeti, alterum vero sibi pro officio competere, a gradibus obviam illis progrediens, Ecce inquit assum. In tanta autem se exhibebat constantia, ut nec animus ejus pavore, nec corpus horrore concuti videretur. Cui unus funestorum militum in spiritu furoris intulit, Tu modo morieris, impossibile enim est, ut ulterius vivas. Respondit autem archiepiscopus non minori constantia verbi quam animi, Ego pro Deo meo mori paratus sum, et pro assertione justitiae et ecclesiae libertate: sed si caput meum quaeritis, prohibeo ex parte omnipotentis Dei, et sub anathemate, ne cuiquam alii, siue monacho, siue clerico, siue laico majori vel minori, in aliquo noceatis, sed sint a poena immunes, sicut extiterunt a causa. Verba ejus nonne Christum exprimere videntur in passione dicentem; Si me quaeritis, finite hos abire? Cui statim injicientes manus milites tentarunt, ut extra ecclesiam ad peragendum propositum traherent, sed non potuerunt. Videns ergo archiepiscopus carnifices eductis gladiis, in modum orantis inclinavit caput, haec novissima proferens verba: "Deo, et sanctae Mariae, et sanctis hujus ecclesiae patronis, et beato Dionysio commendo meipsum et ecclesiae causam." Tunc in omnibus his cruciatibus invicti animi, et admirandae constantiae martyr non verbum vel clamorem emisit, nec edidit gemitum, nec brachium opposuit ferienti, sed caput inclinat, quod gladiis exposuerat, donec consummaretur, tenebat immobile. Praedicti igitur milites timentes concurrentium undique utriusque sexus multitudinem, ne forte voto infecto eriperetur, facinus acceleraverunt. Cumque unus ex eis extendens vibraret gladium in caput archiepiscopi, brachium cujusdam clerici, qui dicebatur Eadwardus Grimfere, abscidit, et ipsum pariter in capite vulneravit christum Domini; extenderat enim idem clericus brachium super caput patris, ut ferientis exciperet, vel potius elideret ictum. Stabat adhuc justus pro justitia patiens, velut agnus innocens, sine murmure, sine querimonia; et seipsum holocaustum offerens Domino, sanctorum patrocinia implorabat. Et, ne quis funestorum satellitum intacto praefule inscelestus argui posset, secundus et tertius gladios suos vertici constantis athletae atrociter illiserunt, confregerunt, et Spiritus Sancti victimam solotenus praecipitaverunt, quartus plusquam ferali, immo furiali crudelitate debacchatus, jam prostrato, jam expiranti coronam rasilem abscidit, testam capitis dissipavit, et mucrone vertici intruso, cerebrum cum sanguine super pavementum lapideum effudit. Discolor in mixtura utriusque substantia bifariam discreta martyris merita pie intuentem docere videbatur. Candebat namque in cerebro byssus innocentiae, purpura martyrii rubebat in sanguine: utroque martyr Thomas, quasi veste nuptiali decenter adornatus, caelestis mensae conviva dignus efficitur. Sic, sic martyr Thomas virtute constantiae adamantinus caelestis aedificii lapis

lapis pretiosus, gladiatorum quadratus ictibus angulari lapidi Christo in caelis est conjunctus. Consummatus ergo noster Abel in martyrii gloria in brevi explevit tempora multa. Itaque inchoante septimo anno exilii sui, praefatus martyr Thomas pro lege Dei, et ecclesiae libertate, quae tota fere deperierat in Anglicana ecclesia, certavit usque ad mortem; et a verbis impiorum non timuit. Fundatus enim supra firmam petram, id est, Christum, pro nomine Christi, in ecclesia Christi gladiis profanorum, quinta die natalis Domini, id est in crastino Innocentium, ipse innocens occubuit. Cujus vitam innocentem, et mortem causae merito in conspectu Dei pretiosam, innumera praedicant miracula, quae non solum loco requietionis ejus, sed et in diversis nationibus et regnis mirifice exhibentur. Eodem die passio beati Thomae revelata est beato Godrico anachoritae per Spiritum Sanctum apud Finkhale, qui locus distat a Cantuaria plus quam per centum sexaginta milliaria. Monachi autem Cantuariensis ecclesiae clausurunt ostia ecclesiae, et ita permansit ecclesia suspensa a celebratione missae fere per unum annum, quousque receperunt reconciliationem ecclesiae per dominum papam Alexandrum. Monachi vero detulerunt martyrem suum, et posuerunt nocte prima, in choro agentes circa illum exequias defunctorum. Et veraciter dicitur, quod expletis circa corpus obsequiis humanitatis, cum jam in choro jaceret

super feretrum, circa auroram, levata manu dextera dedit benedictionem, deinde sepelierunt eum in crypta. Milites autem, qui illud profanum opus perpetraverunt, statim profani operis sui conscii, et de venia desperantes, ad curiam regis Angliae, unde venerant, redire non ausi fuerunt, sed in occidentales partes Angliae secesserunt, usque ad Cnareburg, villam Hugonis de Morevile, et ibi tamdiu remanserunt, donec viles habitus fuerant a compatriotis illius provinciae. Omnes enim illorum vitabant alloquia, nec aliquis cum eis manducare vel bibere voluit. Soli ergo manducabant et soli bibebant, et fragmenta cibariorum suorum projiciebantur canibus, et cum inde gustassent, nolebant inde quicquam comedere. Ecce manifesta et digna Dei vindicta! ut illi, qui contempserunt Christum Domini, a canibus etiam contemnerentur. Post multum vero temporis, praedicti quatuor milites, quos propria actionis conscientia accusabat, Alexandrum, Romanum pontificem, adierunt, et accepta ab eo poenitentia, Jerosolymam profecti sunt. Et ex praecepto papae in monte Nigro poenitentiam agentes obierunt, et sunt Jerosolymis sepulti ante ostium templi. Quorum superscriptio haec est: Hic jacent miseri, qui martyrizaverunt beatum Thomam, archiepiscopum Cantuariensem.

Annus millenus centenus septuagenus
Primus erat, primas quo ruit ense Thomas.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 12.

Archiep. Cantuar.
THOM. BECKET 9.

Anno Christi
1170.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 17.

Epistola Thomae, archiepiscopi Cant. ad papam Alexandrum III. de injuriis sibi factis.
Ex MS. Cott. Faust. B. 1. fol. 6.

REVERENDO patri et domino in Christo charissimo Alexandro, Dei gratia summo pontifici, Thomas, Cantuar. ecclesiae minister humilis, salutem et omnimodam cum summa devotione obedientiam. Quam justis et quam honestis conditionibus cum domino nostro rege Anglorum fecerimus pacem, ad vestram notitiam, tam ex nostra, quam ex multorum intermean-
tium relatione credimus pervenisse, et qualiter idem dominus noster resiliret a pactis et promissionibus suis; quod tamen non tam illi credimus imputandum, quam sacerdotibus Baal, et falsorum prophetarum filiis, qui totius discordiae incentores ab initio extiterunt; sed horum omnium primicerii sunt Eborac. ille et episcopus London. qui quondam cum caeteris Senonis a vobis recedentes, domino rege nondum adito vel audito, nos in curia clementiae vestrae pedibus assistentes, possessionibus nostris spoliare non timuerunt, cum illis indubitanter constaret nos duarum appellationum causas apud vos exercere; utpote qui appellati eramus ab archiepiscopo Eboracensi, et tam illum, quam coepiscopos nostros appellaveramus ab eis itidem appellati. Cum ergo filii Balamitarum signiferi, nos cum domino rege pacem fecisse audissent, associatis (vel accitis) sibi Saresb. et aliis complicibus suis, circuierunt mare et arida, ut initam pacis reciderent unitatem, per se et per a-

lios domino regi et suis suadentes concordiam regno inutilem et inhonestam esse, nisi donationes ecclesiarum nostrarum, quas rex fecerat, stabiles permanerent, et nos cogeremur regni consuetudines, super quibus inter nos est orta contentio, firmiter observare. Adeoque profecerunt in perversitatibus suis, ut eorum instinctu dominus rex omnes reditus nostros et nostrorum post pacem in festo beatae Mariae Magdalen. factam, usque ad festum S. Martini abstulerit, tunc demum nobis concedens domos vacuas et horrea demolita. Clerici tamen sui, scilicet Gaufr. Ridel, archidiaconus noster, et Nigellus de Sachavilla, duas ecclesias nostras, quas de manu laica acceperunt, adhuc detinent occupatas, et ipse plures ecclesiae nostrae possessiones, quas se in pacis reformationem promiserat redditurum, nobis et ecclesiae reddere contradicit. Et licet aliter quam ipsum liceret contra pacta sua, ut pluribus notum est, versaretur; nos tamen enormia damna ecclesiae et irreparabilia videntes, et praecaventes graviora, vestro et dominorum cardinalium praeunte consilio, ad ecclesiam nostram laceratam et conculcatam redire decrevimus, ut, si eam non possumus erigere et reformare, saltem cum ipsa pereuntes confidentius pro ipsa praesentes spiritum redderemus. Quod cum illi amici nostri certius didicissent, ambiguum est quid veriti consilium inierunt cum

officialibus regis, et sceleratissimo illo filio perditionis Ran. de Broc, qui in ecclesiam Dei publicae potestatis abutens juribus, jam per VII annos licentius debacchatus est. Decreverunt ergo, ut armata manu portus maris, ad quos nos venturos suspicabantur, militum et satellitum custodia et diligentia observarent, ne terram possemus intrare, quin omnem suppellectilem nostram curiosius perscrutarentur, et omnes literas, quas impetravimus a maiestate vestra, nobis auferrent; sed nutu divino contigit, ut machinamenta eorum nobis per amicos innotescerent, quae impudentia eorum ex nimia praesumptione non patiebatur esse abscondita. Nam satellites, quos praediximus, armati litora circuibant, gressus suos dirigentes, prout eis jam dicti Eborac. et London. et Saresbirien. dictitabant. Elegerant enim ad executionem huius malitiae, quos nobis maxime noverant esse infestos, scilicet Ran. de Broc, Reginaldum de Warenne, Gervasium, Cantiae vicecomitem, qui palam minabantur se, si forte praesumeremus applicare, nobis caput amputaturos. Saepedicti vero episcopi Cantuariam venerant, ut si satellites publicae potestatis non insaniebant satis, eos amplius instigarent. Itaque consiliis eorum diligentius exploratis, una die antequam mare ingrederemur, praemissae sunt literae vestrae; sed et illae, quibus Eboracen. suspendebatur et London. et Saresbirien. revocabantur in sententiam anathematis, eis traditae sunt. Die sequenti navem ascendimus, et in Angliam pervenimus navigatione felici, adducto nobiscum ex mandato domini regis Johanne, decano Saresb. qui armatos, quos praediximus, vidit non sine dolore et rubore accelerantes ad navigium nostrum, ut adventantibus vim inferrent. Praefatus ergo decanus timens, ne si quid nobis aut nostris mali inferretur, in domini regis redundaret infamiam obviam processit armatis, denunciando eis ex parte domini regis, ne nos aut nostros laederent, quia hoc esset ipsum regem, cum quo pacem feceramus, nota prodicionis inurere; persuasitque eis, ut ad nos accederent inarmati. Illi tamen, quia Symonem, Senonensem archidiaconum, adduxeramus, qui amicos, quos habuit in Anglia decreverat visitare, exegerunt ab eo iuramentum fidelitatis, quo se regibus nostris contra omnes homines obligaret, nec vos excipientes nec alium; sed nos non permisimus, ut talis obligatio praestaretur veritati, ne clerus regni cogeretur ad simile iuramentum auctoritate exempli, si domestici nostri obligationes huiusmodi praestitissent. Quod utique in dispendium sedis apostolicae ut auctoritas ejus evacuaretur, aut minueretur in regno, moliuntur saepedictus Eboracensis, London. et Saresb. et complices sui. Officiales vero, qui iuramentum exegerant, pauciores erant, quam ut nos possent contra voluntatem nostram in eo loco ad aliquid cogere, eo quia populus redditui nostro congaudens, si vires pararentur, fortior erat. Inde ad ecclesiam nostram venientes, cum magna devotione a clero et populo recepti sumus, licet intrusi adhuc violenter incumbant ecclesiis nostris, in quibus in omni peste et vexatione ecclesiae praecipui sunt Gaufr. Ridel, archidiacono-

nus noster, et Nigellus de Sachavilla, clericus ejus. Quorum alter, scilicet Gaufr. occupat ecclesiam de Otteford, alter, videlicet Nigellus, ecclesiam de Herges, quas cum fructibus perceptis nobis et clericis nostris, quorum sunt, ex mandato vestro reddere debuerant. Praecepistis enim domino Rothomagen. et episcopo Nivernensi, ut eos absolverent, accepto secundum morem ecclesiae sacramento, et praeciperent auctoritate vestra nobis ecclesias nostras cum fructibus resignari. Postquam vero ad ecclesiam nostram venimus, incontinenti nos adierunt officiales regis, denunciando ex parte ipsius, sicut eos dominus Eboracensis, et London. episcopus et Saresb. informaverant, ut suspensos episcopos et excommunicatos absolveremus, quia quod contra eos factum fuerat, in regis injuriam redundabat, et in eversionem consuetudinum regni, promittentes episcopos provinciae nostrae post absolutionem venturos esse ad nos, et juri, salvo honore regni, parituros. Nos autem respondimus, non esse iudicis inferioris, ut superioris sententiam solvat, et quod nulli hominum licet infirmare, quod apostolica sedes decreverit. Quia tamen illi instantius perurgebant, et minabantur dominum regem, nisi eis adquiesceremus, mira et stupenda facturum, diximus eis, quod si London. et Saresb. episcopi jurarent coram nobis in forma ecclesiae, se vestro mandato parituros, nos pro pace ecclesiae et reverentia domini regis cum consilio ipsius, et domini Wintoniensis episcopi, et aliorum fratrum nostrorum subjiceremus periculo, et faceremus quicquid possemus, salva reverentia vestra, et eos tanquam fratres in Christo charissimos diligere-mus, et in omni humilitate et mansuetudine tractaremus. Quod cum episcopis ab intermeantibus referretur, respondit Eboracensis quaerens seditionis consortes et schismatis incentores, iuramentum huiusmodi, nisi de voluntate regis non debere praestari, praesertim ab episcopis, quia erat contra dignitatem principis, et consuetudines regni. Ei vero ex parte nostra responsum est, quod iidem episcopi antea a nobis excommunicati fuerant, et nonnisi praestito iuramento, cum vos multis sollicitationibus interpellassent, absolvi meruerunt. Et si nostra sententia sine iuramento episcoporum solvi non debuit, multo minus vestra, quae longe fortior est et incomparabili nobis et mortalibus cunctis auctoritate subnixae. Ad quam rationem, sicut nobis retulere, qui praesentes aderant, episcopi adeo moti sunt, ut decreverint venire ad nos, et secundum morem ecclesiae recipere absolutionem, non ducentes tutum, ut pro conservandis regni consuetudinibus, ecclesiae se opponerent, et impugnarent apostolicas sanctiones; sed hoc pacis inimicus et ecclesiae turbator Eboracen. dissuasit, consulens ut potius adirent dominum regem, qui eis semper patrocinator est, et nuncios mitterent ad novum regem, qui suaderent ei, quod eum deponere volumus, cum nos, Deo teste, si ipse ecclesiae Dei profuturus est, malle-mus eum non modo unum possidere, sed amplissima et plura regna terrarum. Huius vero legationis signifer fuit archidiaconus noster. Nam Eborac. et duo praefati episcopi citius transfretaverunt, ut, quod

quod Deus avertat, circumveniant dominum regem, et adversus ecclesiam exacerbent iram ejus. Fecerunt autem evocari senas personas vacantium ecclesiarum, ut consilio eorum contra canones coram rege in alieno regno fratribus suis absentibus celebrent electiones episcoporum provinciae nostrae. Quod si sic electos noluerimus consecrare, videntur sibi habere causam seminandi

discordiam inter nos, et dominum regem. Nihil enim est quod magis timeant, quam pacem ecclesiae, ne forte videantur opera eorum et corrigantur excessus. Caetera plura supplebit nuncius, quae ne taedium parerent, schedulae non censuimus inferenda. Vos, si placet, preces nostras clementer audite. Valeat in aevum sanctitas vestra, charissime pater.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 12.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi
1170.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 17.

Epistola Lodowici, regis Francorum, ad Alexandrum papam de morte beati Thomae. Ex R. Hoveden in ann. collat. cum MS. Cott. Faust. B. 1. fol. 10. b.

DOMINO et patri [^a suo] sanctissimo, Alexandro, Dei gratia summo pontifici, Lodowicus, rex Francorum, salutem et debitam reverentiam. Ab humanae pietatis lege recedit filius, qui matrem deturpat; neque creatoris beneficii reminiscitur, qui de sanctae sedis illata turpitudine non tristatur. Verum specialius est condolendum, et novitatem doloris excitat inaudita novitas crudelitatis, quoniam in sanctum Dei insurgens malignitas in pupillam Christi gladium infixit, et lucernam Cantuariensis ecclesiae, non tam crudeliter, quam turpiter jugulavit. Excitetur ^b exquisitae genus justitiae. De-

nudetur gladius Petri in ultionem Cantuariensis martyris; quia sanguis ejus pro universali clamat ecclesia, et non tam sibi, quam universae conquerens de vindicta ecclesiae. Ecce ad tumulum agonistae, ut relatum est nobis, divina in miraculis revelatur gloria, et divinitus demonstratur, ubi humanitas requiescit, pro cuius nomine ^c certavit. ^d Latores vero praesentium patre orbat vestrae pietati seriem indicabunt. Testimonio itaque veritatis aurem adhibete mitissimam, et tam de isto negotio, quam de aliis ipsis tanquam nobis credite. Valete.

Epistola Willielmi, Senonensis archiepiscopi, ad Alexandrum papam de ejusdem morte. Ibidem.

SANCTISSIMO patri ac domino Alexandro, Dei gratia summo pontifici, Willielmus, Senonensis ecclesiae humilis minister, salutem et debitam cum omni devotione obedientiam. Vestro apostolatu, pater sancte, data est omnis potestas in caelo et in terra. Gladius anceps in manibus vestris. Super gentes et regna constituti estis, ad alligandos reges eorum in compedibus, et nobiles eorum in manicis ferreis. Vide ergo [^a Domine] et considera quem vindemiaverunt ita. Vineam namque Domini Sabaoth exterminavit aper de sylva, et singularis ferus depastus est eam. Ecclesia siquidem Cantuariensis, immo universalis ecclesia, ^b sanguineas rorantes lachrymas, et amaritudine aspersas, a finibus terrae in conspectu vestro effundit; quia posita quasi signum ad sagittam, facta est opprobrium vicinis suis. Et qui vident eam, movent capita sua super eam dicentes, ubi est Deus eorum? Ipsa autem gemens, et conversa retrorsum, clamat in auribus Domini exercituum: Vindica, Domine, sanguinem servi tui, et martyris, Cantuariensis [^c archiepiscopi] qui occisus est, immo pro libertate ecclesiae crucifixus. Pater sancte, verbum horrendum, facinus flagitiosum, et enorme flagitium factum est in diebus nostris; quod quicumque audierit, tinnient ambae aures ejus: non est auditum in Themam, non est visum in Canaan. Alter siquidem Herodes semen Canaan et non Juda,

progenies viperarum, missis a latere suo lictoribus, signum dominicae passionis, quod desuper in vertice gerebat, nequaquam exhorruit profundis exarare vulneribus, et notis turpibus caelestem deformare imaginem. Propter haec, sicut omnis ecclesia asserit, ipsum facit martyrem causa pariter et poena. Poena, dolor passionis illatae. Causa, rigor ecclesiasticae censurae, quia pro lege Dei sui certavit usque ad mortem. Vestra ergo interest, pater clementissime, custos murorum Jerusalem, remedium adhibere praeteritis, et providentiam futuris. Quis enim locus poterit esse tutus, si rabies tyrannica sancta sanctorum cruentat? et vicarios Christi, alumnos ecclesiae, impune dilacerat? Insurgant ergo ecclesiasticae leges, armentur jura ^d ecclesiastica. Introeat in conspectu vestro ultio sanguinis gloriosi martyris, qui de Anglia clamat. Clamabit siquidem, et commovebit, non solum terram, sed et caelum. Et sic nostro consulite dolori, ut honestati [^e vestrae] pariter consulatis, et ^f libertati ecclesiae. De caetero sanctae paternitati vestrae insinuare dignum duximus, quod cum domino Rothomagensi et nobis in mandatum dederitis, ut terram regis Angliae cismarinam, si pacem, quam gloriosae memoriae domino Cantuariensi promiserat, non observaret, ^g sub interdicto poneremus; adjicientes etiam, quod si uterque nostrum rei executioni non posset, aut nollet interesse, alter nihilominus mandatum ve-

^a deest C. ^b igitur C. addit. ^c decertaverit C. ^d Haec Ex MS. Cott. addimus ad finem usque epistolae.

^e deest C. ^f sanguine C. ^g deest C. ^h caelestia C. ⁱ deest C. ^j saluti C. ^k interdicto subponeremus C.

strum exequeretur. Praedictus vero Rothomagensis, postquam literas vestras ei praesentari fecimus, nobis significavit, ^h quod ad Senonensem civitatem veniret, et juxta formam mandati ⁱ vestri procederet. Cum autem illuc venisset, una cum Lexaviensi, et Ebroicensi, et Wigornensi episcopis, et aliis quampluribus, tam clericis quam laicis de familia praedicti regis, post tergiversationes et excusationes verborum ^k inde diductas, respondit, se ad praesentiam vestram iter arripuisse, et praedicto regi exacerbationem se nolle infundere acerbiorum. Nos vero scientes, quod vitium paganitatis incurrit, quisquis mandatis apostolicis obedire contemnit, juxta seriem mandati vestri, de communi consilio ^l fratrum nostrorum omnium episcoporum, et S. Dionysii, et S. Germani de Pratis, et ^m Pontiniacensis, Wallacensis, et Cenomanensis abbatum, et aliorum quamplurium religiosorum viro-

rum, et sapientum in terram ejus cismarinam sententiam tulimus, et memorato archiepiscopo, et episcopis, ut eam observari facerent, ex parte vestra injunximus. Scimus enim, quod nec possessiones, sicut promiserat, restituit, nec securitatem, sicut mors ejus indicat, instituit. Per Cantuariensem archidiaconum quoque, quem ad eum miseramus, nobis significavit, quod causam mortis ejus dederat, et quod eum occiderat. Inde est quod clementiae vestrae supplicamus, quatenus praedictam sententiam ratam habeatis, et sicut majestatem vestram decet, et incolumitati expedit ecclesiae, eam taliter faciatis observari, ut honor Dei, et vester conservetur. Et ⁿ nos, qui vestram sanctitatem ea, qua scitis, devotione amplectimur, minime propter haec possumus illudi. Valete, et, ^o sicut decet majestatem et sanctitatem vestram, facite.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 12.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi
1170.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 17.

Epistola Theobaldi, comitis Blesensis, ad Alexandrum papam de morte beati Thomae.
Ex R. Hoveden in ann. collat. cum MS. Cott. Faust. B. I. fol. II. a.

REVERENDISSIMO domino et patri suo Alexandro, Dei gratia summo pontifici, Theobaldus, comes Blesensis, et regni Francorum procurator, salutem, et debitam cum filiali subjectione reverentiam. Vestrae placuit majestati, ut inter dominum Cantuariensem, et regem Angliae pax reformaretur, et integra firmaretur concordia. Itaque juxta vestri tenorem mandati, illum rex Angliae hilari vultu, et fronte laeta, et pacem spondente, et gratiam sibi referente, ^a recepit. Huic paci, et concordiae affui, et, me praesente, dominus Cantuariensis apud regem de coronatione filii sui conquestus est, quem voto festinante, et ardenti desiderio, in culmen regiae dignitatis fecerat promoveri. Hujus autem injuriae ^b reus, et] sibi male conscius rex Angliae, juris, et satisfactionis ipsi Cantuariensi pignus dedit. Conquestus est etiam de episcopis, qui contra jus, et decus Cantuariensis ecclesiae, novum regem in sedem regiam praesumpserunt intrudere; non zelo justitiae, non ut Deo placerent, sed ut tyrannum placarent. De illis vero liberam, et licentem rex ei concessit ^c potestatem, ut ad vestrae, et suae ^d potestatis arbitrium in eos sententiam promulgaret. Haec siquidem vobis, vel juramento, vel quolibet alio libuerit modo, attestari paratus sum, et sancire. Sic itaque pace facta, vir Dei

nil metuens recessit, ut gladio jugulum subderet, et cervicem ferienti ^e exponeret. Passus est ergo martyrium [^f agnus] innocens crastina sanctorum Innocentium die: effusus est sanguis justus, ubi nostrae viaticum salutis, sanguis Christi solebat immolari. Canes ^g aulici regis familiares et domestici, se ministros regis praebuerunt, et nocentes sanguinem innocentem haurerunt. Hujus prodigii modum detestabilem vobis verbo significarem, sed vereor ne mihi in odio ascribatur, et latores praesentium patenter et plenius evolvent: ex eorum relatione discetis, quantus sit moeroris cumulus, quanta sit universae ecclesiae [^h et] martyris Cantuariensis calamitas. Hanc [ⁱ calamitatem] salvo pudore non potest dissimulare Romana mater ecclesia. Quicquid enim in filiam praesumitur unicam, redundat in parentem, nec sine matris injuria filia captivatur. Ad vos ^k itaque clamat sanguis justus, et flagitat ultionem. Vobis ergo, pater sancte, adsit et consulat Pater omnipotens, qui filii sui cruorem mundo impendit, ut mundi noxas detergeret, et deleteret maculas peccatorum; ille vobis [^l vindictae] voluntatem insinuet et suggeret facultatem, ut [^m ecclesia] inauditi sceleris confusa magnitudine, districta hilarescat ultione. Valete.

^h quod Senonem veniret C. ⁱ apostolici C. ^k hinc inde C. ^l venerabilium C. addit. ^m Pontimag. et Wall. et Cenn. Cott. legit: forte rectius: Pontiniacensis, Wallacensis, et Cenomanensis. ⁿ nobis— propter hoc possit illudi C. ^o secundum C. pro sicut decet.

^a suscepit C. ^b deest C. ^c facultatem C. ^d potestatis in eos honorem sententiam— C. ^e subponeret C. ^f deest C. ^g aulici et familiares domestici regis Angliae se— C. ^h deest C. ⁱ deest C. ^k igitur C. ^l deest C. ^m deest C.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 12.Sede Cantuar.
vacante.Anno Christi
1170.Reg. Angliae
HENRIC. II. 17.*Epistola Willielmi, Senonensis archiepiscopi, ad dominum papam contra regem Angliae de morte beati Thomae. Ex R. Hoveden in ann.*

AMANTISSIMO patri ac domino Alexandro, Dei gratia summo pontifici, Willielmus, Senonensis ecclesiae humilis minister, spiritum consilii et fortitudinis, cum omni obedientiae famulatu. Inter scribendum haec, immo priusquam scriberem, mox steti, et haesi dubius admodum, quo dictaminis ^a genere nuper patrati sceleris atrocitatem, et supplicii recenter illati immanitatem clementiae vestrae oculis praesentarem. Et profecto arbitror clamorem mundi jam vestrae sanctitatis aures implevisse, utpote qui in mundi specula residetis, qualiter ille non rex Anglorum, sed Anglorum potius et totius corporis Christi inimicus, proxime sit malignatus in sancto, in filio dextrae tuae, quem confirmasti tibi. Cujus ex hoc mundo excessum, et excessus modum, et si forte ex aliquorum diverso sive adverso relatu acceperitis, quod mihi innotuit ab his, qui interfuerant, conscius fidelis intimo, et patrati sceleris ordinem paucis explico: cujus tamen immanitas excogitari non potest. In natali Domini, proximo post festum Innocentium die, occidente jam sole, circa horam vesperarum, intromissi spiculatores, tres duntaxat, qui primi fuerant, ad fortem illum athletam Christi terribiliter admodum et fastuose accesserunt; quorum memoria ut in maledictione perpetuo sit, intersero nomina, Hugo de Morevilla, Willielmus de Traci, Reginaldus, filius Ursi; qui in primo accessu a viro Dei salutati non resalutaverunt, utpote qui jam vias perditionis ingressi manifeste respuebant salutem, quin potius contumeliose, et aspere minis intonuerunt, nisi episcopos suspensos, sive excommunicatos, ad regis absoluturus mandatum. Quo manifeste respondente, id ad singularis primatus vestri spectare censuram, nec aliquid sibi vendicaret, ubi tanta intervenisset auctoritas. Mox ipsum ex parte regis diffiduciaverunt, et continuo exierunt ad cohortem. Militibus, qui de familia hominis Dei erant, super periculo vitae, et bonorum omnium proscriptione, in exitu suo praecipientes ex parte regis, ut ipsi pariter exirent, et rei eventum taciti et patientes expectarent. Publice per civitatem simile regis edictum exivit. Singularis vero ille Christi athleta in nostris diebus minas principum sprexit, et de loco ipso, ubi jam velut mortis acceperat initium, ad militum instantiam vix egredi compulsus est. Et haec quidem, ne videretur consummari invitus. Deo itaque dispensante, metropolitanam ecclesiam, in ipsius Christi honore dedicatam, ingressus, idem christus Domini pro nomine Christi meruit immolari, ubi quotidie immolatur et Christus. Et sacerdos ille altissimi stans ante altare, et crucem, quam ante se gestare consueverat, brachiis suis amplectens, et orans, voluntarie seipsum

inter crucis et altaris cornua pacificam Deo hostiam obtulit. Nam appropinquante jam hora passionis, ipse flexis genibus, extento collo, et curvata cervice, calicem salutaris accepit, et a tribus praenominatis spiculatoribus decalvatus est, prius tamen contumeliis et probris multis affectus, ut nec ipse passionis Domini sui titulo fraudaretur. Cujus ut ipse adhuc magis forma claresceret, eadem hora pro occisoribus suis exoravit; adjiciens et devote supplicans, ut a malis praesentibus ejus familia servaretur illaesa. Solus itaque pontifex non sine sanguine intravit in sancta. Et quia post viri sancti transitum, operante Domino, memoranda quaedam ex multorum crebra relatione accidisse audivimus; omnino praeteriri non debent. Dicitur namque, et constanter asseritur, post passionem suam, in visu apparuisse multis, quibus perhibet se non mortuum esse sed vivere; et non vulnera sed vulnerum tantum cicatrices ostentat. Inter quos veterano cuidam monacho, nomine Neel, manifeste apparuisse dicitur; sed qualiter, hoc non edissero, ut evitetur longitudo sermonis, sed horum bajuli fideliter et patenter exponent. De caeco vero quodam, qui mox passione consummata, crudo adhuc sanguine oculos perlinivit, oculos et visum recepit, omnino auditum est. De cereis etiam circa corpus positis et extinctis, sed postea per se reaccensis, non infida multorum relatio est. Et quod majus est adhuc gaudium, et miraculum habet, expletis omnibus circa corpus humanitatis obsequiis, cum jam in choro jaceret super feretrum, circa auroram, levata manu dextera, benedictionem dedit. Age ergo homo Dei, et quorum tenes sedem, indue fortitudinem; excutere fili excussorum, hinc miseratio, inde vero indignatio moveat; unam filio debes, tyranno alteram; et hujus in terris auge gloriam, quam de caelis tam mirabiliter glorificat Deus; illi vero para ignominiam, qui in terris tam horribiliter persecutus est Deum, et proprii ventris tui percussit latera, excussit viscera, et conculcavit in terra. Qui etiam filium tuum, quem sicut matrem unicum diligebas, nescio, per quos incircumcisos et imundos tam perfide, tam inhumane mactavit; patris non reveritus offensam, nec miseratus aetatem. Quorum ergo sortitus es ministerium, fortiaris et zelum. Et quia cernis Achab scelus, Heliae te apprehendat aemulatio. Occidit Achab et possedit; sed Achab quidem totius patrati sceleris facie operose perpenso, Achab ab ipso justificatus est. Illud siquidem est, quod inter omnia, quae leguntur seu referuntur sceleratorum scelera, longe primum obtinet locum. Quod omnem Neronis nequitiam, Juliani perfidiam, sacrilegam etiam Judae prodicionem excedit. Vide siquidem et attende, qualis per-

^a al. dictationis.

sona in quali ecclesia, quale etiam tempus parandi sceleris elegerit, natale scilicet Domini, proximam post sanctorum Innocentium diem, ut novus ex veteri nostris diebus suscitaretur Herodes. Pax etiam publice data proditorem nihilominus revocavit a scelere. Qui tanquam per se satis non insaniret, instigatores habuit, dantes cornua peccatori, falsos videlicet illos, et ab omni ecclesiarum orbe perpetuo detestandos fratres, Rogerum videlicet, archiepiscopum Eboracensem, diabolum illum, et Londoniensem episcopum, Gillebertum, et Jocelinum, Saresbiriensem episcopum; non episcopos sed apostaticos. Qui filium tuum, fratrem suum, non mystice vendiderunt, sed in veritate occiderunt; patris jam senis nec maledictionem metuentes, nec dolori vel aetati parcentes. Quorum vita praesens, ut in perpetua amaritudine sit, et memoria in maledictione aeterna, vestra, pater sancte, auctoritas pariter et austeritas efficiat. Valeat sanctitas vestra, pater sancte.

Interim Rotrodus, Rothomagensis archiepiscopus et Egidius, Ebroicensis episcopus et Rogerus, Wigornensis episcopus et Richardus Barre, et quidam alii de clericis et familiaribus regis Angliae iter arripuerunt ad Romanum pontificem pro ipso rege, et pro regno ejus. Sed dominus Rothomagensis senio et infirmitate laborans, cum jam fere mediam peregisset viam, ulterius procedere non potuit, sed reversus est in Normanniam ad sedem suam, et praedicti episcopi cum clericis regis processerunt; et a summo pontifice cum magna difficultate impetraverunt, ut duo cardinales, scilicet Theodinus, et Albertus, ex parte domini papae in Normanniam venirent ad cognoscendam causam, quae vertebatur inter regem et ecclesiam Cantuariensem, et de morte Cantuariensis martyris, et de aliis ecclesiasticis dignitatibus, et, prout Deus eis administraret, iudicandam. Ipsi vero, qui Romam profecti fuerant, in hac forma scripserunt domino regi:

Charissimo domino suo Henrico, illustri Angliae regi, duci Normanniae et Aquitaniae, et comiti Andegaviae, Robertus, abbas Wallatiae, Saresbirienensis archidiaconus, Robertus, Lexovienensis archidiaconus, Richardus Barre, et magister Henricus, salutem, et fidele in omnibus et ubique obsequium. Noverit vestra majestas, quod Richardus Barre nos praeceffisset, et cum multo periculo et gravamine nos ad curiam domini papae praevenisset, nos quatuor cum duobus episcopis, et decano Ebroicensi, et magistro Henrico cum multa difficultate venimus usque Senas. Ibi diebus aliquot detenti sumus. Comes enim Macharius sic ex omni parte vias obfederat, quod nulli patebat egressus. Cum vero nos quatuor, cum episcopis, qui plurimum exire desiderabant, non potuissemus, in maxima animi angustia positi, ex communi consilio media nocte et latenter exivimus, et sic per abrupta montium, et per loca fere invia sub magno timore et periculo tandem venimus Tusculanum. Ibi Richardum de Barre de vestro honore, sicut dicebat, sollicitum, et ad vestram utilitatem prudenter et utiliter, atque instanter laborantem invenimus; multum tamen contristatum, et confu-

sum, quia nec dominus papa eum receperat, nec alii benignos et humanos se illi exhibuerant. Nos autem venientes dominus papa nec videre, nec ad osculum, nec ad pedem voluit recipere. Vix enim plerique cardinalium dignati sunt nos recipere vel in verbo. Diu ergo in amaritudine spirituum nostrorum anxie conturbati, his, qui vos fidelius diligebant, omnimode supplicavimus, ut eorum interventu dominus papa nobis quocunque modo audientiam indulgeret. Ad eorum tandem instantiam recepti sunt dominus abbas Wallatiae, et Robertus, Lexovienensis archidiaconus, qui minus habebantur suspecti. Ipsi autem cum nomen vestrum, tanquam devotissimi filii Romanae ecclesiae in salutationem ex parte vestra proponerent, acclamavit tota curia: Sustinete, sustinete, tanquam domino papae abominabile esset audire nomen vestrum. Sic a curia venientes, fero redierunt ad dominum papam, eique de nostro communi consilio exponentes, quod nobis a vestra maiestate fuerat injunctum. Referentes etiam seriatim singula beneficia, quae contuleratis Cantuariensi, et singulos excessus, et inopportunitates, quas contra vestram commiserat dignitatem. Totumque hoc primum secreto, postea coram domino papa, et omnibus cardinalibus, contententibus etiam contra eos Alexandro et Gunthero Flandrensi, clericis Cantuariensibus. Instante vero quinta feria ante Pascha, in qua de consuetudine Romanae ecclesiae solet dominus papa publice absolvere vel publice excommunicare; cum certi essemus, quod de vestro et regni vestri gravamine, tanquam ad hoc proni diutissime tractassent, consulimus eos, quos vestrae maiestati fideliores cognovimus, scilicet dominum Portuensem, dominum Jacinctum, dominum Papiensem, dominum Tusculanensem, dominum Petrum de Mirio (dominus Johannes Neapolis aberat) cum omni studio, et instantia exorantes, ut nobis animum domini papae, et quid circa nos statuere proponeret, aperirent. Ipsi vero in nihil nisi sinistrum, et vestrae celsitudini ignominiosum reportantibus, ex singultuosa eorum, et fratris Franci fidelis viri relatione praesensimus, quod ea die immutabiliter disposuerat dominus papa, in vos nominatim, et in totam terram vestram cismarinam, et transmarinam de communi fratrum consilio interdicti ferre sententiam, et eam, quae in episcopos lata fuerat, confirmare. Positi ergo in arctissimo, omni studio attentavimus per cardinales, et per illos de sociis nostris, qui ad illum habebant accessum, et per familiares suos, ut cessaret ab hoc proposito, vel saltem differret usque ad adventum episcoporum vestrorum. Quod cum nullo modo fieri possit, nos sicut decet, et sicut debitores vobis sumus, personae vestrae dedecus, et totius terrae vestrae gravamen sustinere non valentes, nec debentes, tandem convocatis sociis nostris coram quibusdam cardinalibus, et viam invenimus salutis vestrae, et honori, bonam, et securam, et universae terrae vestrae utilem, episcopis quoque necessariam. Pro qua a vobis, et a terra vestra, et ab episcopis vestris dedecus, et periculum, quod imminebat, avertimus, et nosipsum pro hac libertate toti periculo exposuimus,

fuimus, credentes, et certam spem habentes, quod totum negotium procedet, secundum quod credimus vos velle, et secundum quod scimus vos velle debere. Dominus Wigornensis, et dominus Ebroicensis episcopi, et Robertus, decanus Ebroicensis, et magister Henricus in proximo venturi erant, et eos quidem dimisimus ultra modum anxios, et turbatos, quia pro explendo negotio vestro, pro velle suo, venire non poterant. Fuitque de consilio eorum et nostro, quod nos quocunque modo praecederemus eos, ut dedecus et malum, quod parabant nobis adversarii nostri, impedire possemus. Certi enim eramus, quod vestrum gravamen in curia praeparabatur, et timuimus illius diei consuetudinem. Valeat et diu vigeat sublimitas vestra, confortamini in Domino, et exultet cor vestrum, quoniam praesens nubilum ad gloriam vestram sequetur serenum. Die Sabbati ante Ramos Palmarum ad curiam venimus, et lator praesentium die Paschae recessit a nobis. Interim venerunt in Normanniam duo legati cardinales, a latere Alexandri summi pontificis missi, Gratianus, sc. et Vivianus, qui magnis et diversis vexationibus regem Angliae angariaverunt; volentes eum terram suam sub interdicto ponere. Sed rex Angliae inde praemunitus, ante illorum

ingressum ad praesentiam summi pontificis appellavit; et sic se et terram a gravamine illorum custodivit illaesos. At tum apostolicam timens severitatem, ad mare properavit, et de Normannia in Angliam, transfretavit, praecipiens, quod nullus brevis lator, cujuscunque fuerit conditionis, vel ordinis, permetteretur transfretare, neque de Normannia in Angliam, neque de Anglia in Normanniam, nisi prius data securitate, quod nullum malum, vel gravamen quaereret regi nec regno suo. Deinde idem rex, magna classe navium congregata, fecit eas onerari victu, et armis, et congregari praecepit in portu de Milford, qui prope est de Pembroc. Ipse autem interim magnum congregavit exercitum equestrem, et pedestrem, et venit usque ad Pembroc obviam navibus suis. Quibus congregatis, et omnibus rite peractis, ipse cum exercitu suo naves ascendit in portu de Milford Sabbato, 17. cal. Nov. et in crastino feliciter, et cum gaudio applicuit in Hibernia, in loco qui dicitur Croch, qui distat a civitate de Waterford per 8. milliaria, hora diei 9. cum 400. magnis navibus onustis viris bellicosus, et equis, et armis, et victu. Cumque ipse de navi in terram descendit, quidam lepus albus profiliuit de vepribus, et statim captus, et ei oblatus, in signum victoriae.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 13.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi
1171.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 17.

Concilium Ardmachienſe in Hibernia celebratum an. Dn. MCLXXI. Henrici ſecundi XVII. In quo Hibernenſes, divinae ultionis intuitu, Anglos ubique per inſulam ſervitutis vinculo mancipatos in priſtinam libertatem reſtituunt. Ex Giraldi Cambr. expugn. Hibern. cap. 18.

— **H**is itaque completis, convocato apud Ardmachiam totius Hiberniae clero, et super advenarum in insulam adventu tractato diutius et deliberato, tandem communis omnium in hoc sententia resedit: propter peccata scilicet populi sui, eoque praecipue, quod Anglos olim tam a mercatoribus, quam praedonibus atque piratis, emere passim, et in servitutem redigere consueverant, divinae censura vindictae hoc eis incommodum accidisse, ut et ipsi quoque ab eadem gente in servitutem vice reciproca jam redigantur. Anglorum namque po-

pulus adhuc integro eorum regno, communi gentis vitio, liberos suos venales exponere, et priusquam inopiam ullam aut inediam sustinerent, filios proprios et cognatos in Hiberniam vendere consueverant; unde et probabiliter credi potest, sicut venditores olim, ita et emptores tam enormi delicto juga servitutis jam meruisse. Decretum est itaque in praedicto concilio, et cum universitatis consensu publice statutum, ut Angli ubique per insulam, servitutis vinculo mancipati, in priſtinam revocentur libertatem.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 14.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi
1172.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 18.

Concilium Caſſilienſe in Hibernia habitum anno Domini MCLXXII. Henrici II. diſtionis Hiberniae primo; praefidente Chriſtiano, Liſmorienſi epiſcopo, et Romanae ſedis legato: adiunctiſque Donato Caſſilienſi, Laurentio Dublinienſi, et Catholico Tuamenſi archiepiſcopis, cum ſuffraganeis ſuis, et coepiſcopis, abbatibus, etc. Ex Hoveden annal. in ann.

IN crastino adventus regis Angliae in Hiberniam, scil. 15. cal. Novembris, feria 2. festo S. Lucae evangelistae, ipse et omnes exercitus ejus profecti sunt usque Waterford civitatem episcopalem, et invenit ibi Willielmum, filium Alde lini, dapiferum suum, et Robertum, filium Bernardi, et alios quosdam de familia sua, quos ipse ab Anglia praemisera. Et ibi moram fe-

cit per 15. dies; et ibi venerunt ad eum per mandatum ipsius, rex Corcensis, et rex de Limerich, et rex de Oxerie, et rex de Mida, et Reginaldus de Waterford, et fere omnes potentes Hiberniae, praeter regem de Conacta, qui dicebat se de jure esse dominum Hiberniae totius.

Praeterea venerunt ibidem ad regem Angliae omnes archiepiscopi, episcopi, et abbates totius Hiber-

Hiberniae, et receperunt eum in regem et dominum Hiberniae, jurantes ei et haeredibus suis fidelitatem, et regnandi super eos potestatem in perpetuum. Exemplo autem clericorum, praedicti reges, et principes Hiberniae receperunt simili modo Henricum, regem Angliae, in domi-

num et regem Hiberniae, et homines sui deveniunt, et ei et haeredibus suis fidelitatem juraverunt contra omnes homines.

Est sciendum, quod in Hibernia sunt 4. archiepiscopi, et 28. episcopi, quorum nomina haec sunt.

Gelasius, Armacensis archiepiscopus, totius Hiberniae primas, habet sub se 8. suffraganeos, quorum nomina haec sunt;

Odanus episcopus,
Mauritius, Charenfis episcopus,
Malethias, Thuenensis episcopus,
Nehemias, Chonderensis episcopus,
Gillebertus, Ratphpothenfis episcopus,
Thaddeus, Ceneverfis episcopus,
Christianus, Ardahachdenfis episcopus,
Eleutherius, Cluencrardenfis episcopus.

Donatus, Casselensis archiepiscopus, habet sub se 10. suffraganeos, quorum haec sunt nomina;

Christianus, Lismorensis episcopus, apostolicae sedis legatus,
Ingmelleccensis episcopus,
Cluanumensis episcopus,
Arcmorensis episcopus,
Lucapniarenfis episcopus,
Kildarenfis episcopus,
Waterfordensis episcopus,
Archferdenfis episcopus,
Rossensis episcopus,
Finabrenfis episcopus.

Laurentius, Dubliniensis archiepiscopus, habet sub se 5. suffraganeos, quorum haec sunt nomina;

Bistaghnenfis episcopus,
Fernenfis episcopus,
Leghglensis episcopus,
Kindarenfis episcopus,
Erupolenfis episcopus.

Catholicus, Tuamenfis archiepiscopus, habet sub se 5. suffraganeos, quorum haec sunt nomina;

Kinfernensis episcopus,
Kinlathensis episcopus,
Maignonensis episcopus,
Aelfinensis episcopus,
Achathkourenfis episcopus.

Hi omnes, tam archiepiscopi quam episcopi, receperunt sibi Henricum, regem Angliae, et haeredes suos, in reges et dominos in perpetuum, quod et chartis suis confirmaverunt.

Quo facto, rex Angliae misit Nicolaum capellanum, et Radulphum, archidiaconum de Landaff, clericos suos, una cum archiepiscopis et episcopis Hiberniae, usque ad Casselensem civitatem, ad celebrandum concilium de statutis ecclesiae. In concilio autem illo statutum est:

I. Ut pueri deferrentur ad ecclesiam, et ibi baptizarentur in aqua munda, sub trina merfione: In nomine Patris, Filii, et Spiritus Sancti. Et hoc a sacerdotibus fiat, nisi metu mortis impediante, ab alio et alias oportuerit fieri; et

tunc a quolibet fiat, sine exceptione sexus et ordinis.

II. Et ut decimae dentur ecclesiis de omnibus, quae possidentur.

III. Et ut omnes laici, qui uxores habere velint, eas secundum jus ecclesiasticum habeant.

Rex vero Angliae misit transcriptum chartarum universorum archiepiscoporum et episcoporum Hiberniae ad Alexandrum papam; et ipse auctoritate apostolica confirmavit illi et haeredibus suis regnum Hiberniae, secundum formam chartarum archiepiscoporum et episcoporum Hiberniae.

De hoc concilio Cassiliensi sic Giraldus Cambrensis in Hib. expugnata part. I. cap. xxxiii. et xxxiv.

SILENTE igitur insula in conspectu regis, tranquilla pace gaudente, ecclesiae Dei decus Christique cultum in partibus illis magnificandi, ampliori desiderio rex accensus, totius cleri Hiberniae concilium apud Cassiliam convocavit. Ubi requisitis et auditis publice terrae

illius et gentis, tam enormitatibus quam spurciis, et in scriptum, et sub sigillo legati Lismorensis; qui caeteris ibidem dignitate tunc praeerat, ex industria redactis, constitutiones sacras, quae adhuc extant, de matrimoniis contrahendis, de decimis dandis, de ecclesiis debita devotione

votione venerandis, et frequentandis, quamplures emisit; ecclesiae illius statum ad Anglicanae ecclesiae formam redigere modis omnibus elabo-

rando. Quas constitutiones sub eisdem verbis, quibus et promulgatae sunt, hic interferere, non superfluum reputavi.

Constitutiones Cassiliensis concilii.

ANNO igitur dominicae incarnat. MCLXXII. primo autem anno, quo illustrissimus Anglorum rex et Hiberniae triumphator ipsam insulam acquisivit, Christianus, Lismoriensis episcopus, et apostolicae sedis legatus, Donatus Cassiliensis, Laurentius Dubliniensis, et Catholicus Tuamensis, archiepiscopi, cum suffraganeis suis et coepiscopis, abbatibus quoque, archidiaconis, prioribus, et decanis, et multis aliis Hiberniensis ecclesiae praelatis, ex ipsius triumphatoris mandato, in civitate Cassiliensi conveniunt, et de utilitate ecclesiae, et statu ejus in meliorem formam producendo, ibidem concilium celebrarunt. Huic concilio interfuerunt isti a rege missi; venerabilis vir Radulphus, abbas de Buldewas, Radulphus, archidiaconus de Landaff, Nicolaus capellanus, et alii clerici, et nuncii domini regis. Concilii autem statuta subscripta sunt, et regiae sublimitatis auctoritate firmata.

I. Primo statutum est, quod universi fideles per Hiberniam constituti, repudiato cognatorum et affinium contubernio, legitima contrahant matrimonia, et observent.

II. Secundo, quod infantes ante fores ecclesiae catechizentur, et in sacro fonte in ipsis baptismalibus ecclesiis baptizentur.

III. Tertio, quod universi fideles Christi decimas animalium, frugum, caeterarumque proventionum ecclesiae (cujus fuerint parochiani) persolvant.

IV. In quarto, quod omnes terrae ecclesiasticae, et earum possessiones ab omnium secularium hominum exactione penitus sint immunes. Et specialiter, quod nec reguli, nec comites, nec aliqui potentes viri Hiberniae, nec eorum filii cum familiis suis cibaria et hospitalitates in territoriiis ecclesiasticis, secundum consuetudinem, exigant, nec amodo violenter extorquere praesumant: et quod de villis ecclesiarum cibus ille detestabilis, qui quater in anno a vicinis comi-

tibus exigitur, de caetero nullatenus exigatur.

V. In quinto, quod pro homicidio a laicis perpetrato, quoties inde cum suis inimicis componunt, clerici videlicet eorum cognati nihil inde persolvant, sed sicut in homicidii perpetrati-
one, sic in pecuniae solutione sint immunes.

VI. Sexto, quod universi fideles in infirmitate positi, confessore suo et vicinis astantibus, cum debita solennitate testamentum condant, bona sua mobilia, dummodo uxores et liberos habeant (aere alieno, et servientium mercede exceptis) in tres partes dividant; unam liberis, alteram uxori legitimaе, tertiam propriis exequiis relinquentes. Et si forte prolem legitimam non habuerint, bona ipsa inter ipsum et uxorem in duo media dividantur. Et si legitima uxor decesserit, inter ipsum et liberos bipartiri debent.

VII. Septimo, ut cum bona confessione decedentibus et missarum et vigiliarum exhibitione, et more sepeliendi obsequium debitum persolvatur. Item, quod omnia divina ad instar sacrosanctae ecclesiae, juxta quod Anglicana observat ecclesia, in omnibus partibus ecclesiae amodo tractentur.

Dignum etenim, et justissimum est, ut sicut dominum et regem ex Anglia sortita est divinitus Hibernia; sic etiam exinde vivendi formam accipiant meliorem. Ipsi namque regi magnifico tam ecclesiam, quam regnum Hiberniae debent, quicquid de bono pacis, et incremento religionis hactenus est affecuta. Nam ante ipsius adventum in Hiberniam, multimoda malorum genera a multis retro temporibus ibidem emerant; quae ipsius potentia et munere in desuetudinem abiire. Ardmachienensis vero primas, ob corporis imbecillitatem, et grandaevitatem, tum praesens non fuerat; sed postea Dubliniam venit, regiae dispositioni per omnia favorem praebens, vulgi opinione, vir sacer vaccam candidam, cujus solum lacte vescebatur, secum, quocunque venerat, circumducens.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 14.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi
1172.

Reg. Angliae.
HENRIC. II. 18.

Epistola Alexandri III. papae ad Bituricensem archiepiscopum, et Nivernensem episcopum pro absolutione London. et Saresbir. episcoporum. Ex Rog. Hoveden in ann.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Bituricensi archiepiscopo, et Nivernensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem. Fraternitati vestrae non credimus esse incognitum, qualiter (sanctae recordationis) Thomas, quondam Cantuariensis archiepiscopus, de mandato nostro in Londoniensem et Saresbiriensem episcopos excommuni-

cationis sententiam promulgavit; quam utique nos ratam habentes, et firmam, eam auctoritate apostolica curavimus confirmare. Quia vero praedicti episcopi, senio et debilitate corporis confecti, et alter morbo laborans, ad praesentiam nostram venire non possunt; vobis, de quorum prudentia et honestate confidimus, absolutionem eorum, pro qua nuncii regis Henrici Angliae,

Angliae, et eorundem episcoporum apud nos vehementius institerunt, duximus committendam. Ideoque fraternitati vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus infra mensem, postquam iidem nuntii ad propria redierint, si de adventu legatorum nostrorum, quos ad partes illas pro cognoscenda atrocitate illius facinoris et sceleris, quod perpetratum est, et reconciliatione regis disposuimus transmittere, quod transalpinaverint vobis non innotuerit, eos, publice recepto juramento secundum morem ecclesiae, quod nostro debeant astare mandato, ab excommunicationis vinculo absolvatis, sententia suspensionis ob eam causam, qua fuerant ultimo in excom-

municationem deducti, in suo robore permanente. Si autem vobis constiterit, quod Saresbiriensis episcopus, morbo laborans, ad vos venire non possit; illuc in propria persona, quod nobis placeret, accedatis: aut si accedere non poteritis, personas idoneas, de quibus nos et vos confidere valeamus, transmittatis, quae illum, recepto juramento publice, in conspectu ecclesiae, quod nostro debeat parere mandato, absolvant. Si autem huic rei, frater archiepiscopo, interesse non poteris, tu, frater episcopo, ipse cum Pontineacensi abbate, quae dicta sunt diligentius exequaris. Dat. Tusculani octavo cal. Maii.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 15.

Archiep. Cantuar.
RICHARD. I.

Anno Christi
1173.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 19.

Concilium Westmonasteriense. Ex Mat. Paris. in ann.

EODEM anno (sc. MCLXXIII.) pridie nonas Julii suffraganei Cantuariensis ecclesiae, et ejusdem loci senior pars conventus de electione archiepiscopi tractantes, elegerunt Richardum, priorem Doverensem. Igitur electione facta, electus ille regi fidelitatem juravit, salvo ordine suo, nulla prorsus habita mentione de regni consuetudinibus conservandis. Acta autem sunt haec apud Westmonasterium in capella sanctae Catharinae, justitiario assensum praebente. In hoc quoque concilio recitatae fuerunt literae domini papae in audientia episcoporum omnium et baronum, haec inter caetera continentes: "Universitatem vestram monemus, et auctoritate, qua fungimur, districte praecipimus, ut natalem Thomae, martyris gloriosi, Cantuariensis olim archiepiscopi, diem videlicet passionis ejus, solenniter sub annis singulis celebretis, et apud eum

votivis orationibus fatagatis peccatorum veniam promereri; ut qui pro Christo in vita exilium, et in morte virtutis constantia martyrium pertulit passionis, fidelium jugi supplicatione interpellatus, apud Deum pro nobis intercedat." Apicibus autem vix perlectis, levaverunt vocem omnes in sublime dicentes: "Te Deum laudamus." Et quoniam suffraganei ejus debitam patri reverentiam aut exulanti, aut ab exilio revertenti, vel etiam reverso non exhibuerant, sed potius fuerant persecuti, ut suum publice omnibus confiterentur errorem et iniquitatem, ex ore unius episcopi, omnium episcoporum est expressa confessio dicentis: "Adesto, Domine, supplicationibus nostris, ut qui ex iniquitate nostra reos nos esse cognoscimus, beati Thomae, martyris tui atque pontificis, intercessione liberemur."

Canones concilii sub Richardo, archiepiscopo Cantuariensi habiti*. Ex MS. Cott. Claudius A. iv.

I. NULLUS praesumat intrare ecclesiam absque praesentatione advocati ecclesiae, et impersonatione dioecesani episcopi, vel officialis ejus per ipsum.

II. Monachi albi non praesumant amodo detinere decimas, quas colunt in parochiis ecclesiarum, quas eadem habere solebant. Item non praesumant habere ecclesias contra statuta ordinis sui.

III. Clerici focarias non habeant.

IV. Conjugati ecclesias non habeant, seu ecclesiastica beneficia.

V. Filii non succedant patribus in ecclesiis.

VI. Nullus det ecclesiam in dotalitium.

VII. Nulli detur ecclesia, qui signum clericale non habeat.

VIII. Excommunicationi subjaceant, qui detinuerunt decimas de lana, de lino, et similibus.

IX. Non pro communione, vel chrismate, vel baptismate, vel extrema unctione, vel sepultura denarius vel aliquod pretium exigatur.

X. Clerici non eant ad tabernas, vel potationes publicas.

XI. Laici ecclesias ad firmam non habeant.

XII. Judaei non recipiant fidelitatem a christianis, nec christiani faciant.

XIII. Christiani non foenerentur.

XIV. Ecclesiae exhibeantur honorifice in libris, et ornamentis, et utensilibus necessariis.

XV. Clerici comam non nutrant, nec habeant vestes inordinatas.

XVI. Amodo officium suum non exercent, qui in alienis episcopatibus furtive ordines susceperunt.

XVII. Clerici publicis muneribus non fungantur, nec causas sanguinis agant.

XVIII. Non in ecclesiis vel locis consecratis judicia sanguinis vel mortis exercentur.

XIX. Judaei non praesumant amodo evacuare parochias ecclesiarum per occupationes suarum domorum vel terrarum.

XX. Non occulta fiant matrimonia, sed palam in facie ecclesiae.

* Annum canonibus his praefixi, credens eos in concilio hujus anni Westmonaster. fuisse conditos.

XXI. Monachi firmas non teneant, vel canonici claustrales curam parochiarum agant.

XXII. Uxorati relictis uxoribus aliis adhaerentes, cum corripuntur, non appellent.

XXIII. Wallenses non vendant ecclesias, vel dent in dotem, vel consanguineis adhaereant, vel commutent uxores.

XXIV. Pro monachis canonicis monialibus in monasterio recipiendis nihil exigatur.

XXV. Non dicantur praefationes praeter ea, quae statuta sunt.

XXVI. Non fiat intinctio corporis in sanguine Christi.

XXVII. Vicarii perpetui, qui personis ecclesiarum fidei sacramento obligantur, se contra personam non erigant.

XXVIII. Pensiones aliis non faciant clerici in ecclesiis occulte et sine assensu episcopi, ut alii eisdem succedant.

XXIX. Terrae non accipiantur amodo in pignus, quin fructus terrae medio tempore per-

cepti in sortem computentur.

XXX. Laici non recipiant praemia pro praesentatione personae, nec episcopi pro praesentatione, nec officiales sui.

XXXI. Donationes ecclesiarum et praesentationes personarum factae viventibus irritae sunt.

XXXII. Non in vasis stagnis officia divina celebrentur.

XXXIII. Victus in causa ei, qui vicit, expensas solvat.

XXXIV. Ecclesia vel ambitus ecclesiae hominem non tueatur, qui ibidem hominem occiderit.

XXXV. Non contrahatur matrimonium inter aliquos infra annos, nisi ex dispensatione inter principes vel magnos viros, reconciliationis vel pacis causa.

XXXVI. Leprosi inter sanos amodo non convertentur.

XXXVII. Clerici vel monachi vel ecclesiis dediti non negotientur.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 15.

Archiep. Cantuar.
RICHARD. I.

Anno Christi.
1173.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 19.

Canonizatio S. Thomae, Cantuariensis archiepiscopi, ejusque adscriptio in catalogo sanctorum martyrum. Ex MS. Cott. Faust. B. i. fol. 11. et ex Rom. Bullar. vol. i. p. 68. edit. MDCLXXIII.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepisc. episcopis, et dilectis filiis aliis ecclesiarum praelatis, et universo clero et populo per Angliam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Redolet Anglia fragrantia et virtute signorum, quae per merita illius sancti et venerabilis viri Thomae, quondam Cantuariensis archiepiscopi, omnipotens Dominus operatur. Et universa laetatur ubique fidelium christiana religio, pro eo, quod ille, qui est mirabilis et gloriosus in sanctis, sanctum suum post mortem clarificavit, cujus vita laudabilis multa fulsit gloria meritorum, et tandem martyrio consummata est certaminis gloriosi. Quamvis autem de sanctitate ipsius dubitare non possit, qui ejus vitam et laudabilem conversationem attendit, et gloriosam considerat passionem; voluit tamen salvator et redemptor noster ejus sanctitatis insignia post mortem suam magnificis irradiare miraculis; ut qui pro Christo insuperabilis virtutis constantia necessitates et pericula pertulit, sui laboris et certaminis in aeterna beatitudine cognoscatur ab omnibus suscepisse triumphum.

Nos vero, auditis innumeris et magnis miraculis, quae jugiter per illius sancti viri merita

fieri universitas narrat fidelium, et super his non sine magno gaudio per dilectos fratres nostros Albertum, tit. S. Laurentii in Lucina, et Theodinum, tit. S. Vitalis, presbyteros cardinales, atque apostolicae sedis legatos (qui eadem miracula tanto perspicacius didicerunt, quanto amplius sunt loco vicini) praecipue certiores effecti, et plurium aliarum personarum testimonio fidem, sicut debuimus, adhibentes, praedictum archiepiscopum, solenniter in ecclesia magno ibidem clericorum et laicorum collegio praesente, in capite jejunii deliberato fratrum nostrorum consilio canonizavimus, ipsumque decrevimus sanctorum catalogo adscribendum. Universitatem itaque vestram admonemus, et auctoritate, qua fungimur, districte vobis praecipimus, ut natalem praedicti gloriosi martyris diem passionis suae solenniter singulis annis celebretis, et apud ipsum votivis orationibus satagatis peccatorum veniam promereri; ut qui pro Christo in vita exilium, et in morte virtutis constantia passionis martyrium pertulit, fidelium jugi supplicatione pulsatus, pro nobis apud Dominum intercedat. Datum Signiae 3. idus Martii.

476 CONCORDIA INTER ARCHIEP. EBOR. ET DUNELM. EPISC.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 16.

Archiep. Cantuar.
RICHARD. 2.

Anno Christi
1174.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 20.

Finalis concordia inter Rogerum, Eboracensem archiepiscopum, et Hugonem, Dunelmensem episcopum, anno Domini MCLXXIV. de jurisdictione super parochiis et ecclesiis. Ex Rog. Hoveden annal. in ann.

EODEM anno pax et finalis concordia facta est inter Rogerum, Eboracensem archiepiscopum, et Hugonem, Dunelmensem episcopum, in hac forma: capella et coemeterium de Alvertun in manu prioris Hagustaldensis erit, ita quod archiepiscopus non coget aliquem ibi sepeliri, nec episcopus prohibebit. Ecclesia Hagustaldensis chrisma et oleum recipiet a Dunelmensi ecclesia, sicut solet. Prior quoque Hagustaldensis veniet ad synodum Dunelmensem. Clerici et canonici Hagustaldenses ab episcopo Dunelmensi ordinem recipient. Parochiani Hagustaldenses in Pentecosta, si voluerint, visitabunt ecclesiam de Dunelm. sine coactione episcopi vel suorum, et sine prohibitione archiepiscopi vel suorum. Quodsi sui contra facere praesumpserint, ipsi domini corrigent. Prior Hagustaldensis omnia placita ecclesiastica illius parochiae placitabit sine poena pecuniaria, sed et poenitentias dabit. Decedente vero priore, qui nunc est, Richardo, eandem auctoritatem habebit episcopus Dunelmensis in alterius prioris constitutione, quam idem prior Richardus, et prior de Giseburne, et Petrus, frater prioris de Bridlington, juraverunt ecclesiam Dunelmensem habuisse in constitutione ejusdem prioris Richardi, si quam habuisse eam juraverint. De ecclesiis beati Cuthberti, quorum nomina haec

sunt in archidiaconatu de Cliveland; ecclesia de Hemmingburc, ecclesia de Schipwick, ecclesia de Halevertun, ecclesia de Brettebi, ecclesia de Osmunderleie, ecclesia de Seigestun, ecclesia de Lec, ecclesia de Oteringtun, ecclesia de Craif, ecclesia de Holtebi. Et in archidiaconatu Eboraci, ecclesia omnium sanctorum in Ufegate, et ecclesia S. Petri, quae dicitur parva, et dimidium ecclesiae sanctae Trinitatis in Guderfgate. Et in archidiaconatu thesaurarii, ecclesia de Hoveden, ecclesia de Welletun, ecclesia de Brintingtun, ecclesia de Walkintun; non exiget archiepiscopus denarios synodales. Si vero clerici earundem ecclesiarum, vel laici de dominicis maneriis beati Cuthberti in Eboracensi sciria aliquid dignum ecclesiastica correctione perpetraverint, per archiepiscopum emendabitur, tali facta prius summonitione, quod episcopus interesse poterit, vel ejus minister. Haec supradicta firmaverunt archiepiscopus et episcopus, fide invicem interposita, se servaturos sine dolo et fraude, quamdiu ipsi duo vixerint, sine praepudio utrius ecclesiae post alterius decessum. Praeterea promisit archiepiscopus episcopo sub eadem fidei interpositione, quod ipsum vel ecclesiam suam, vel aliquem de episcopatu suo in nullo gravabit, nisi causa prius palam cognita iudicio ario ordine.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 17.

Archiep. Cantuar.
RICHARD. 3.

Anno Christi
1175.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 21.

Concilium Westmonasteriense habitum die dominica ante ascensionem Domini, anno gratiae MCLXXV. praesidente eidem Richardo, Cantuariensi archiepiscopo, et convocato suae provinciae clero. Ex MS. Benedicti abbatis, citante Spelmanno. Vid. etiam R. Hoved. in hoc anno.

REX Henricus pater, et rex Henricus filius in transmarinis partibus existentes, venerunt usque Barbesfluctum, ut transfretarent in Angliam, et adscensis navibus suis apud Barbesfluctum, applicuerunt in Angliam apud Portesmutam 7. idus Maii, feria vi. Et venientes Londonias, invenerunt ibi Ric. Cant. archiepiscopum, et suffraganeos suos, volentes ibidem concilium celebrare. Celebravit itaque praedictus Cantuar. archiepiscopus concilium apud Londonias in Westmonasterio coram praedictis regibus, et assensu et voluntate ipsorum, die dominica proxima ante ascensionem Domini, scilicet, 15. cal. Junii. Huic autem concilio interfuerunt suffraganei praedicti archiepiscopi, scilicet Walterus, Rossensis episcopus, Gillebertus, London. episcopus, Richardus, Winton. episc. Jocelinus, Saresb. episc. Gaufr. Eliensis episcopus, Rogerus, Wigorn. episcopus, Reginaldus, Bathon. episcopus, Rodbertus, Hereford. episcopus, Bartholomaeus, Exoniens. episc. Cestrens. episc. Cicestrens. episc.

episcopus de S. Davide de Wallia; abbas S. Albani, abbas S. Edmundi, abbas Rameseia, abbas de Boxeleia.

Et coram praenominatis episcopis et abbatibus, Richardus, Cant. archiepiscopus, in eminentiori loco sedens, haec verba in medio proferens, ait: "Ideo in ecclesia Dei, secundum antiquam patrum consuetudinem, concilia congregantur, ut hi, qui constituti sunt in eminentiori cura pastoralis, vitam subditorum de communi consilio regularibus institutis informant, et enormitates, quae pullulant incessanter, consultiore censura compescant. Nos itaque potius inhaerentes orthodoxorum patrum regulis, quam aliquid de novo statuentes, quaedam certa capitula dignum duximus in medium promulganda, quae universis provincialibus nostris firmiter et inviolabiliter observanda injungimus. Omnes enim sacrorum censemus canonum transgressores, qui statutis hujus sacrosanctae synodi praesumpserunt contraire."

Ex

Ex decretali epistola Alexandri papae III. ad Rogerum, Wigorn. episcopum.^a

SIQUIS sacerdos vel clericus in sacris ordinibus constitutus, ^b ecclesiam vel ecclesiasticum beneficium habens, publice fornicariam habeat, et semel, secundo, et tertio commonitus, fornicariam suam non dimiserit, et a se prorsus non expulerit, sed potius in immunditia sua duxerit persistendum, omni officio et ^c beneficio ecclesiastico spoliatur. Si qui vero infra subdiaconatum constituti matrimonia contraxerint, ab uxoribus suis, nisi de communi ^d consensu ad religionem transire voluerint, et ibi in Dei servitio ^e vigilanter permanere, nullatenus separentur; sed cum uxoribus viventes, ecclesiastica beneficia nullo modo percipiant. Qui autem in subdiaconatu, vel supra, ad matrimonia convolaverint, mulieres ^f etiam invitas et renitentes relinquant. Decrevimus etiam, ejusdem epistolae auctoritate, ne filii sacerdotum in paternis ecclesiis amodo personae instituantur, nec eas qualibet occasione ^g media non intercedente ^h persona, obtineant.ⁱ

Ex concilio Carthag. III.^k

Clerici in sacris ordinibus constituti, edendi vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nec publicis potationibus intersint, nisi peregrinationis necessitate compulsi. Si quis vero tale ^l quid fecerit, aut cesset, aut deponatur.

Ex concilio Toletano III.^m

ⁿ Hiis, qui in sacris ordinibus constituti sunt, iudicium sanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per se^o membrorum truncationes faciant, aut inferendas judicent. Quod si quis tale fecerit, concessi ordinis privetur officio et loco. Inhibemus etiam sub interminatione anathematis, ne quis sacerdos habeat ^p vicecomitum aut praepositi secularis officium.

Ex concilio Agathensi.^q

Clerici, qui comam nutriunt, ab archidiacono, etiam inviti, tondeantur; vestimentis etiam vel calceamentis, nisi quae honestatem et religionem deceant, eis uti non ^r liceat: si quis ^s autem contra hoc ^t facere praesumpserit, et ^w commonitus emendare noluerit, excommunicationi subiaceat.

Ex diversis decretis Urbani, Innocentii, et concilii Chalcedon. et Carthag.^x

Quia quidam clerici desperantes ab episcopis suis ordinari, vel propter imperitiam, vel ^y vitae incontinentiam, vel nativitatis conditionem, aut tituli defectum, aut aetatem minorem, extra provinciam suam, ^z interdum etiam a transmarinis episcopis ordinantur, vel ordinatos se mentiuntur, ignota sigilla episcopis suis deferentes; statuimus ^a talium ordinationem irritam esse habendam, sub interminatione anathematis inhibentes, ne a quoquam ad officii sui executionem suscipiantur. Episcopum quoque nostrae jurisdictionis, qui talem sciens et ^b prudens ordinaverit vel suscepit, ab illius ordinis collatione ad quem ^c eum suscepit vel ordinavit, usque ad condignam satisfactionem se noverit esse suspensum.

Item.^d

Cum ecclesia Dei, secundum evangelicam veritatem, domus orationis esse debeat, et non spelunca latronum ^e et sanguinis forum; seculares causas, in quibus de sanguinis effusione, vel de poena ^f corporali agitur, in ^g ecclesiis vel ^h in coemeteriis agitari sub interminatione anathematis prohibemus: absurdum ⁱ enim est et crudele, ibi ^k sanguinis iudicium exerceri, ubi ^l et reis constituta est tutela refugii.

Ex concilio Triburiensi.^m

Dictum est solere in quibusdam locis pro perceptione chrismatis nummos dari, ⁿ similiter pro baptismo et communione; hoc simoniacae haerese^o esse detestata est sancta synodus et anathematizavit. Statuimus ergo, ut de caetero, nec pro ordinatione, nec pro chrismate, nec ^p pro baptismo, nec pro extrema unctione, nec pro sepultura, nec pro communione, nec pro dedicatione quicquam exigatur, sed gratis dona Christi gratuita dispensatione donentur. Si quis contra ^q hoc facere praesumpserit, ^r anathema sit.

Ex decreto Urbani papae.^s

Nullus praelatus in recipiendo monacho, vel canonico, vel sanctimoniali pretium sumere vel exigere ab hiis, qui ad conversionem veniunt, aliqua pacti occasione praesumat. Si quis autem hoc fecerit anathema sit.

^a In MS. Lambeth. n. 17. titulus hic omittitur, ejusque loco ponitur: *De hiis, qui sunt irregulares et suspensi mero jure.* MS. Eliense, n. 235. loco tituli hujus sequentia legit: "Incipit celebratum concilium apud Westmon. tempore Richardi, archiepiscopi Cant. anno Domini millesimo LXV." *De clericis contrahentibus matrimonium.* ^b et ecclesiam uterque codex legit. ^c beneficio et officio spoliatur ambo codd. omissa voce ecclesiastico. ^d assensu Eli. cod. ^e vigilanter ambo omittunt. ^f etiam Eli. omittit. ^g medio ambo codd. ^h persona omittunt ambo. ⁱ optineatur MS. Eli. ^k Omittit titulum hunc uterque codex, ejusque in locum substituit: *Ne Clerici tabernas exercent.* ^l quid non legit MS. Eli. ^m Titulum hunc MS. Lamb. legit ita: *De corona et habitu clericorum:* MS. Eli. ita: *Ne clerici exercent officium laicorum.* ⁿ Totum hoc caput omittit MS. Lamb. ^o per se aut per alios MS. Eli. ^p vicecomitis MS. Eli. ^q Tit. ita legit MS. Eli. *De corona et habitu clericorum.* ^r uti eis ambo. ^s licebit ambo pro liceat. ^t autem omittit uterque codex. ^u fecerit MS. Eli. pro facere praesumpserit. ^w canonice ambo pro commonitus. ^x Tit. hunc ambo codices omittunt, et hunc ejus loco sufficiunt: *De clericis ordinatis ab aliis quam episcopis suis:* MS. Lamb. Eli. autem ita legit: *De ordinatis ab aliquo quam ab episcopo suo.* ^y vitae innocentiam — defectum aut omittunt ambo codd. ^z interdum etiam a non legit Eli. MS. ^a talium omittit MS. Eli. ^b perpendens MS. Eli. pro prudens. ^c eum omittit Eli. et ambo; suscepit vel ordinavit. ^d Tit. ita legit Lamb. *Ne iudicia sanguinis fiant in ecclesia vel coemeteriis.* Eli. *Ne iudicia sanguinis fiant in coemeteriis vel ecclesiis.* ^e vel loco et Eli. omittendo sanguinis forum seculares causas, in quibus de. ^f corporali agitur non legit Eli. ^g Ecclesia MS. Eli. ^h in non habet Eli. ⁱ enim non legit Eli. ^k iudicium sanguinis Eli. ^l et ambo codd. omittunt. ^m Tit. codd. Lamb. et Eli. ita legunt: *Ne aliquid exigatur pro sacramentis ecclesiae conferendis.* ⁿ et pro similiter uterque. ^o haeresis ecclesiae detestata MS. Eli. ^p pro hoc et quatuor alia seq. omittit MS. Eli. ^q hoc non legit Eli. ^r anathemate sit innodatus ambo codices. ^s Totum hoc caput cum tit. omittit uterque.

Decretum novum.^c

Nulli liceat ecclesiam nomine dotalitii ad aliquem transferre, vel pro praesentatione alicujus personae pecuniam vel aliquod emolumentum pacto interveniente recipere. Quod si quis fecerit, et ^w inde in jure vel confessus vel ^x convictus fuerit, ipsum, tam regia quam nostra freti auctoritate, patrocínio ejusdem ecclesiae in perpetuum privari statuimus.

Ex decretis diversorum patrum.^y

Secundum instituta patrum nostrorum, sub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi vel clerici causa lucri negotientur; et ne monachi a clericis vel laicis firmas teneant; neque laici ecclesiastica beneficia ad firmas suscipiant.

Ex concilio Meldensi.

Quicumque ex clero videntur esse, arma nec fumant, nec armati incedant, sed professionis suae vocabulum religiosi moribus et religioso habitu praebeant; quod si contempserint, tanquam sacrorum canonum contemptores, et ecclesiasticae auctoritatis profanatores, proprii gradus amissione mulctentur: quia non possunt simul Deo et seculo militare.

*Ex decreto Alexandri papae III. Norwic.
episcopo misso.^z*

Illud etiam de vicariis, qui personis fide et juramento obligati sunt, duximus statuendum; quodsi ^a fide vel sacramenti religione contempta, personatum sibi falso assumentes, contra personas se erexerint, si super hoc in jure ^b vel confessi vel convicti ^c fuerint, de caetero in eodem episcopatu ad officii sui executionem non admittantur.

Ex concilio Rothomagensi.^d

Omnes decimae terrae, sive ^e de frugibus, sive de fructibus arborum, sive de aliis fructibus, Domini sunt, et illi sanctificantur: sed ^f quia multi modo inveniuntur decimas dare nolentes; statuimus, ut juxta domini papae ^g praeceptum admoneantur semel, secundo, et tertio, ut de grano, de vino, de fructibus ^h arborum, et de foetibus animalium, et de lana, et de agnis, et de butyro, et de caseis, et lino, et cannabe, et de ⁱ reliquis, quae annuatim renovantur, decimas integre persolvant; ^k quodsi commoniti non emendaverint, anathemati se noverint subjacere.

^l Calumniam et audaciam temere litigantium condemnando in expensas, et alio multiplici re-

medio imperialis sanctio compescat. Quoniam igitur hoc sacris institutis consonare dignoscitur, praecipimus, ut de caetero in causis pecuniariis, quae inter clericos agitabuntur, victus victori condemnentur in expensis. Qui autem solvendo non fuerit, eum in arbitrio episcopi sui puniendum relinquo.

Ex decreto Pelagii papae.^m

Invenimus tantum x. praefationes in sacro catalogo reperiendas. Unam in albis paschalibus: "Et te quidem omni tempore." Secundam, in die Ascensionis: "Qui post resurrectionem." Tertiam, in Pentecoste: "Qui ascendens super omnes caelos." Quartam, de natali Domini: "Quia per incarnati verbi mysterium." Quintam, de apparitione Domini: "Quia cum unigenitus tuus." Sextam, de Apostolis: "Et te Domine suppliciter exorare." Septimam, de sancta Trinitate: "Qui cum unigenito tuo." Octavam, de Cruce: "Qui salutem humani generis." Nonam, de jejunio quadragesimali tantummodo dicendam: "Qui corporali jejunio." Decimam, de beata virgine: "Et te in veneratione beatæ Mariae." Hujus igitur decreti et domini papae Alexandri auctoritate districte praecipimus, ne quis praefatis praefationibus aliquam omnino praesumat adjicere.

Ex decreto Julii papae.ⁿ

Inhibemus, ne quis quasi pro complemento communionis intinctam alicui eucharistiam tradat. Nam intinctum panem aliis Christum praebuisse non legimus, excepto illo tantum discipulo, quem intincta buccella magistri proditorem ostenderit, non quae sacramenti hujus institutionem signaret.

Ex concilio Remensi.^o

Praecipimus ne consecratur eucharistia nisi in calice aureo vel argenteo, et ne stanneum calicem aliquis episcopus amodo benedicat, interdicens.

Ex decretis Ormisdae papae.^p

Nullus fidelis, cujuscunque conditionis sit, occulte nuptias faciet; sed benedictione accepta a sacerdote, publice nubat in Domino. Si quis ergo sacerdos aliquos occulte conjunxisse inventus fuerit, triennio ab officio suspendatur.

Ex decretis Nicolai papae.^q

Ubi non ^r est consensus utriusque, non est conjugium; ^s ergo qui pueris dant puellas in cuna-

^c Tit. codd. ita legunt: Ne aliquid detur pro praesentatione ecclesiae habenda. ^w inde deest in utroque cod. ^x jure convictus vel confessus fuerit MSS. ambo. ^y Tit. et capita seq. duo non leguntur in MSS. Lamb. et Eli. ^z Tit. ambo codices ita legunt: De poena vicariorum, qui se erigunt contra personas. ^a fidei et sacramenti MSS. ambo. ^b jure convicti vel confessi uterque codex. ^c pro fuerint MS. Eli. legit sunt. ^d De decimis dandis, quae annuatim renovantur: titulum legit Lamb. MS. Eli. autem inter dandis et quae inferit de omnibus. ^e de frugibus sive omittunt ambo MSS. ^f quia nonnulli inveniuntur modo uterque Codex. ^g papae Alexandri MSS. ambo. ^h MS. Eli. ita: arborum, foetibus animalium, de lana, de agnis, et de caseis. ⁱ aliis MS. Eli. pro reliquis. ^k persolvant; sed si moniti MS. Eli. ^l Totum hunc articulum calumniam usque ad relinquo ambo codd. omittunt. ^m Omittunt et sequens caput. ⁿ Ita et hoc caput. ^o Tit. hunc ita legit MS. Lamb. Ne episcopus calicem benedicat nisi de auro vel argento. Eli. Ne quis episcopus, etc. ^p Caput hoc deest in MSS. ambobus. ^q Tit. ita legit MS. Lamb. Ne impuberes disponantur nisi necessitate urgente. MS. Eli. ita: De dispensatione impuberum. ^r est deest in Eli. ^s pro ergo Eli. igitur. bulis

bulis; nihil faciunt, nisi uterque puerorum, postquam venerint ad tempus discretionis, consentiat. Hujus ergo decreti auctoritate inhibemus, ne de caetero aliqui, quorum uterque vel alter

ad aetatem legibus constitutam, et canonibus determinatam non pervenit, jungantur, nisi forte aliquando, urgente necessitate, interveniente, pro bono pacis conjunctio talis toleretur.*

Papae Rom.
ALEXAND. III. 17.

Archiep. Cantuar.
RICHARD. 3.

Anno Christi
1175.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 21.

De subjectione ecclesiarum Scoticarum ecclesiae Anglicanae. Ex Rog. Hoved. in hoc anno.

DEINDE ambo reges perrexerunt Eboracum; ubi occurrerunt eis Willielmus rex Scotorum, et David frater ejus, fere cum universis episcopis et abbatibus et aliis magnatibus terrarum suarum. Et ibi renovata est pax et finalis concordia, quam praedictus rex Scotiae fecerat cum domino suo rege Angliae patre, apud Falesiam, dum esset in captione ejus, coram rege filio, et Rogero Eboracensi archiepiscopo, et Hugone Dunelmensi episcopo, et comitibus et baronibus Angliae; et coram episcopis et abbatibus, comitibus et baronibus de regno Scotiae in ecclesia S. Petri Eboraci lecta est et concessa in hunc modum:

“Willielmus rex Scotiae devenit homo ligius domini regis contra omnes homines de Scotia, et de omnibus aliis terris suis; et fidelitatem ei fecit ut ligio domino suo, sicut alii homines sui ipsi facere solent. Similiter fecit homagium Henrico regi, filio suo, salva fide domini regis patris sui. Omnes vero episcopi, abbates, et clerus terrae regis Scotiae et successores sui facient domino regi, sicut ligio domino fidelitatem, de quibus habere voluerit, sicut alii episcopi sui ipsi facere solent, et Henrico regi filio suo et haeredibus eorum. Concessit autem rex Scotiae, et David frater ejus, et barones, et alii homines sui domino regi, quod ecclesia Scotiae talem subjectionem amodo faciet ecclesiae Angliae, qualem illi facere debet, et solebat tempore regum Angliae praedecessorum suorum. Similiter Richardus episcopus S. Andreae, et Richardus episcopus de Dunkelden, et Gaufridus abbas de Dunfirmelin, et Herbertus prior de Coldingham, concesserunt, ut etiam ecclesia Anglicana illud habeat jus in ecclesia Scotiae, quod de jure debet habere, et quod ipsi non erunt contra jus Anglicanae ecclesiae. Et de hac concessione,

sicut quando ligiam fidelitatem domino regi et Henrico filio suo fecerunt, ita eos inde affecuraverunt. Hoc idem facient alii episcopi et clerus Scotiae per conventionem inter dominum regem et regem Scotiae, et David fratrem suum, et barones suos factam. Comites etiam et barones, et alii homines de terra regis Scotiae, de quibus dominus rex habere voluerit, facient ei homagium contra omnem hominem, et fidelitatem ut ligio domino suo, sicut alii homines sui facere ei solent, et Henrico regi filio suo, et haeredibus suis, salva fide domini regis patris sui. Similiter haeredes regis Scotiae, et baronum et hominum suorum homagium et ligeantiam facient haeredibus domini regis contra omnem hominem. Praeterea, rex Scotiae et homines sui nullum amodo fugitivum de terra domini regis pro feloniam receptabunt in Scotia, vel in alia terra sua, nisi voluerit venire ad rectum in curia domini regis, et stare judicio curiae; sed rex Scotiae et homines sui, quam citius poterunt, eum capient, et domino regi reddent, vel justitiariis aut ballivis suis in Anglia. Si autem de terra regis Scotiae aliquis fugitivus fuerit pro feloniam in Anglia, nisi voluerit venire ad rectum in curia domini regis Scotiae, et stare judicio curiae, non receptabitur in terra regis, sed liberabitur hominibus regis Scotiae per ballivos domini regis, ubi inventus fuerit.

Praeterea homines domini regis habebunt terras suas, quas habebant, et habere debent, de domino rege, et hominibus suis, et de rege Scotiae, et de hominibus suis. Et homines regis Scotiae habebunt terras suas, quas habebant, et habere debent, de domino rege et hominibus suis. Pro ista vero conventionem et fine firmiter observando domino regi, et Henrico filio suo, et haeredibus suis, a rege Scotiae, et haeredibus

* pro ergo Eli. legit igitur.

MS. Eli. ita: forte, urgente necessitate, pro bono pacis conjunctio toleretur.

* In hoc autem concilio clerici Rogeri, Eboracensis archiepiscopi, calumniati fuerunt jus Eboracensis ecclesiae de cruce portanda in dioecesi Cantuariensis ecclesiae. Praeterea calumniati sunt ibidem ex parte Eboracensis archiepiscopi, episcopatum Lincolnensem, et episcopatum Cestrensem, et episcopatum Wigornensem, et episcopatum Herefordensem, de jure pertinere debere ad metropolitanam Ebor. ecclesiam; et super hoc praedictum archiepiscopum Cant. appellaverunt ad Romani pontificis praesentiam. Praeterea appellaverunt ipsum Cant. archiep. ad Romanum pontificem super injuria et anathematis sententia, quam intulit clericis Eboracensis archiepiscopi, qui per eum ministraverunt in ecclesia sancti Oswaldi de Gloucestris; pro eo quod ad illum venire nolebant ad ipsius summonitionem, sicut clerici dioecesis suae fecerunt. In ipso autem concilio clerici ecclesiae sancti Asaph petierunt a Cantuariensi archiepiscopo, ut in vi obedientiae praeciperet Godefrido, ecclesiae sancti Asaph episcopo, ad sedem ecclesiae suae redire, cui praefuit pontificali potentia, vel ut praedictus archiepiscopus alium episcopum loco ipsius Godefridi institueret. Ipse enim Godefridus episcopatum suum deseruit paupertate, et Walensium infestatione compulsus. Veniensque in Angliam, a christianissimo rege Henrico benigne et honorifice susceptus est. Et tradidit ei rex abbatiam Abbendonae vacantem, in custodia, donec ad sedem propriam liberum haberet regressum. Itaque praefatus Cantuar. archiepiscopus in ipso concilio ad instantiam praenominatorum clericorum, et admonitione Alexandri, summi pontificis, necnon et consilio venerabilium coepiscoporum suorum, convenit jam dictum Godefridum, ut in vi obedientiae ad sedem propriam rediret, vel curam pastorem, quae sibi erat commissa, in manu ipsius libere et absolute resignaret. Ipse vero Godefridus sperans, quod abbatia de Abbendonis, quae tradita fuerat ei ad custodiendum, posset sibi remanere, episcopatum suum, nullo cogente, resignavit in manum Cant. archiepiscopi, et tradidit ei annulum suum et baculum pastorem, et ipse Cantuar. privavit eum concessi ordinis dignitate et loco; et statuit loco ipsius et consecravit magistrum Adam in episcopum sancti Asaph.

fuis, liberavit rex Scotiae domino regi castellum de Rokesburc, et castellum de Berewic, et castellum de Geddwurde, et castellum Puellarum, et castellum de Striveline in misericordia domini regis. Et ad custodienda castella illa assignabit rex Scotiae de reditu suo mensurabiliter ad voluntatem domini regis. Praeterea pro praedicta conventionem, et sine exequendo, liberavit rex Scotiae domino regi David fratrem suum in obsidem, et comitem Dunecanum, et comitem Waldevum, et comitem Gilbertum, et comitem de Anegus, et Richardum de Moreville constabularium, et Nes filium Willielmi, et Richardum Cumin, et Walterum Corbet, et Walterum Olifard, et Johannem de Vals, et Willielmum de Lindeſeie, et Philippum de Coleville, et Philippum de Balvines, et Robertum Frenbert, et Robertum de Burnevile, et Hugonem Giffard, et Hugonem Ridel, et Walterum de Berkelai, et Willielmum de la Haie, et Willielmum de Mortimer.

Quando vero castella reddita fuerint, Willielmus rex Scotiae et David frater suus liberabuntur; comites quidem et barones praenominati, unusquisque postquam liberavit obsidem suum, scilicet filium legitimum, qui habuerit, et alii nepotes suos, vel propinquiores sibi haeredes, et castellis (ut dictum est) redditus liberabuntur. Praeterea rex Scotiae et barones sui praenominati asscuraverunt, quod ipsi bona fide, et sine malo ingenio, et sine occasione facient, ut episcopi, et barones, et caeteri homines terrae suae, qui non affuerunt, quando rex Scotiae cum domino rege finivit eandem ligeantiam, et fidelitatem domino regi et Henrico filio suo, quam ipsi fecerunt, et ut barones et homines, qui affuerunt, obsides liberabunt domino regi, de quibus habere voluerit. Praeterea episcopi, comi-

tes, et barones conventionaverunt domino regi et Henrico filio suo, quod si rex Scotiae aliquo casu a fidelitate domini regis, et filii sui, et a conventionem praedicta recesserit, ipsi cum domino rege tenebunt, sicut cum ligio domino suo, contra regem Scotiae, et contra omnes homines regi inimicantes. Et ipsi sub interdicto ponent terram regis Scotiae, donec ipse ad fidelitatem domini regis redeat. Praedictam itaque conventionem firmiter observandam, bona fide, et sine malo ingenio, domino regi et Henrico filio suo, et haeredibus suis, a Willielmo rege Scotiae, et David fratre suo, et a baronibus suis praedictis, et haeredibus eorum asscuravit ipse rex Scotiae, et David frater ejus, et omnes barones sui praenominati, sicut ligii homines domini regis, contra omnem hominem, et Henrici filii sui, salva fidelitate patris sui. His testibus Richardo episcopo Abrincensi, et Johanne Saresburiensi decano, et Roberto abbate Malmesburiae, et Radulpho abbate de Mundeburg, et Herberto archidiacono Northamptoniae, et Waltero de Constantiis, et Rogero capellano regis, et Osberto clerico de Camera, et Richardo filio domini regis comite Pictaviae, et Gaufrido filio domini regis comite Britanniae, et comite Willielmo de Estfexe, et Hugone comite Cestriae, et Richardo de Humezt constabulario, et comite de Mellent, et Jordano Thessun, et Humfrido de Bohun, et Willielmo de Curci senescallo, et Gilleberto Malet senescallo, apud Falesiam. His itaque recitatis in ecclesia S. Petri Eboraci coram praedictis regibus Angliae, et David fratre regis Scotiae, et universo populo, episcopi, comites, et barones, et milites de terra regis Scotiae juraverunt domino regi Angliae, et Henrico filio suo, et haeredibus suis fidelitatem contra omnem hominem, sicut ligiis dominis suis.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 17.

Archiep. Cantuar.
RICHARD. 3.

Anno Christi
1175.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 21.

Bullae papales Innocentii II. Adriani IV. Callixti II. et Alexandri III. de subjectione episcoporum Scotiae Eboracensi ecclesiae.* Ex MS. Cott. Cleopat. C. iv. fol. 19. b. seqq.

Bulla Innocentii II. papae episcopis Scotiae in genere.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, universis per Scotiam episcopis Eboracensis ecclesiae suffraganeis salutem et apostolicam benedictionem. Aequum est, ut qui aliis praeesse desiderat, suis praelatis subesse nullatenus erubescat. Obedientia namque et humilitas sunt virtutum custodes; arrogans vero et inobediens indignationem dei incurrit, et odiosus effectus a se proximi amorem repellit. Caeterum sicut obedientes et humiles filii sunt in sedis apostolicae gremio fovendi, ita e con-

verso rebelles et elati ex districto rigore justitiae dignis sunt animadversionibus coercendi. Ut ergo debitus honor et justitia cum integritate singulis conservetur; per apostolica scripta vobis praecipiendo mandamus, quatenus venerabili fratri nostro Thurstano, Eborum archiepiscopo, tanquam proprio metropolitano vestro absque refragatione aliqua obedientiam et reverentiam humiliter deferatis. Et quemadmodum a praedecessoribus nostris felicis memoriae Callixto, et Honorio, Romanis pontificibus vobis mandatum est, ei irrefragabiliter pareatis. Dat. Altisiodori 10 calend. Decembris.

* Diversae diversorum paparum bullae diversos conscriptionis indicant annos. Quia tamen anno MCLXXV. juxta Hovedenum, de subjectione ecclesiarum Scotticarum Ebor. archiepiscopo tractatum fuit; huic aetati eas maxime convenire credidimus.

Adriani IV. bulla directa omnibus episcopis Scotiae in specie et nominatim. Ex MS. Cott. Cleopat. C. IV. fol. 19. b. seqq.

ADRIANUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus H. Glasguensi, Christiano Witternensi, R. sancti Andreae, M. de Dumblan. G. Dunkeldensi, T. Brechlinensi, G. Aberdonensi, W. Moraviensi, S. sancti Petri in Ros. et A. Cathenensi, episcopis, salutem et apostolicam benedictionem. Quotiens in aliqua ecclesia, divina clementia disponente, talis pastor statuitur, de cujus discretione atque prudentia bonam fiduciam obtinemus; tanto majori gaudio ex hoc ipso replemur, quanto de omnium ecclesiarum profectu cogimur existere studiosi. Et ideo venerabilem fratrem nostrum Rogerum, archiepiscopum Eborum, et metropolitanum vestrum, debita benignitate suscepimus, et pallium, pontificalis scilicet plenitudinem potestatis ipsi concessimus, atque circa nos aliquandiu commorantem, sicut illum, quem sincero cordis af-

fectu speciali praerogativa diligimus, honeste tractavimus, et eum inter fratres et coepiscopos nostros, sicut decuit, charum habuimus. Ipsum itaque ad ecclesiam suam cum gratia sedis apostolicae et literarum nostrarum prosecutione, ducente Domino, redeuntem, fraternitati vestrae attentius commendamus, praesentium auctoritate praecipiendo mandantes; ut eum tanquam metropolitanum vestrum diligere et honorare curetis, et debitam ei obedientiam atque reverentiam metropolitico jure, occasione seposita, deferatis. Quod si non feceritis, et ei nolueritis obedire, scire vos volumus, quod nos sententiam, quam idem frater noster in aliquem vestrum propter hoc canonice promulgaverit, nos, auctore Deo, ratam habebimus. Dat. Romae apud sanctum Petrum 3. cal. Martii.

Calixti II. bulla episcopis Scotiae, quod obediant metropolitano suo, Eborum archiepiscopo. Ibidem.

CALIXTUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo fratribus, universis per Scotiam episcopis, Eborum ecclesiae suffraganeis, salutem et apostolicam benedictionem. Nostri jamdudum literis universitatem vestram nos monuisse meminimus, ut venerabili fratri nostro Thurstano, Eborum archiepiscopo, reverentiam et obedientiam deferatis. Caeterum, sicut nobis significatum est, vos usque adhuc id facere neglexistis: eapropter iterata vobis apostolicae sedis praeceptione mandamus, ut omni occasione seu dissimulatione seposita, praedictum

fratrem nostrum, Eboracensis ecclesiae archiepiscopum, metropolitanum vestrum in posterum cognoscatis, eique reverentiam et obedientiam impendatis. Porro ecclesiarum electi ad eum pro consecrationis susceptione tanquam metropolitanum suum accedant, nec alter eorum sine ipsius licentia consecrare praesumat. Et hujusmodi enim consecratio irrita erit, et nos dimittere non poterimus, quin canonicam inde justitiam, praestante Domino, faciamus. Dat. Tarenti 18. cal. Februarii.

Alia ejusdem bulla regi Scotiae, quod ipse et episcopi pareant Eborum archiepiscopo, metropolitano suo. Ibidem.

CALIXTUS episcopus, servus servorum Dei, illustri et glorioso Scotorum regi Alexandro salutem et apostolicam benedictionem. Pro episcoporum, qui in tuo sunt regno praesumptione, atque pro venerabilis fratris Thurstani, Eborum archiepiscopi, negotio alias ad te jam literas misimus, nec exauditi sumus. Quamobrem nobilitatem tuam literarum praesentium visitatione in Domino commonentes praecipimus, ut regni tui episcopos sese invicem conse-

crare, absque metropolitani licentia nullatenus permittas. Cum autem ecclesiarum opportunitas exegerit, ad metropolitanum suum, Eboracensem videlicet archiepiscopum, electi reverenter accedant, et aut per ejus manum, aut, si necessitas ingruerit, per ejus licentiam consecrationem accipiant. Cui nimirum archiepiscopo et illos et te ipsum tanquam patri et magistro humiliter obedire, apostolica auctoritate praecipimus. Dat. Tarenti 18. cal. Februarii.

Alexandri III. bulla, in qua continetur recognitio regis Scotiae super subjectione episcoporum Scotiae Eborum ecclesiae. Ibidem.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Rogero, Eborum archiepiscopo, apostolicae sedis legato, et dilectis filiis decano et canonicis Eborum salutem et apostolicam benedictionem. Utilitati ecclesiae vestrae

in hac parte provida sollicitudine consulere ac proficere cupientes, tenore literarum charissimi in Christo filii nostri Willielmi, illustris regis Scotiae, de verbo ad verbum, nihil addito vel dempto, scribi fecimus, et sub sigillo nostro vobis

482 BULLAE DE SUBJECTIONE EPISC. SCOT. ECCLESIAE EBOR.

bis duximus transmittendum, ut in perpetuam memoriam habeatis. Quarum siquidem litterarum tenor talis est: Reverendissimo domino et patri Alexandro, Dei gratia summo pontifici, Willielmus, eadem gratia rex Scotiae, salutem et devotam reverentiam. Noverit sanctitas vestra, quod de subjectione ecclesiae Scotiae, quam Eboracensis ecclesia antiquo jure sibi vindicat, tam ex scriptis authenticis, quae inspexi, quam ex relatione et testimonio virorum antiquorum, authenticorum, et veridicorum diligenter veritatem investigando comperi, quod ab antiquis temporibus ad Eborum ecclesiam de jure pertineat, et quod possessionem ejus hostilitate et potentia regum praedecessorum meorum amiserit; sed jam per gratiam Dei inter dominum meum

regem Angliae, et me, pace inperpetuum reformatam, suppliciter postulo, quatenus domino meo regi, et regno suo, et Eborum ecclesiae praedictam possessionem et subjectionem vestra auctoritate, omni occasione et appellatione remota, restitui, et redintegrari praecipiat, nec sine maximo damno meo, et terrae meae detrimento praetermitti potest, quin ita fiat, quam in pace reformatam ita inter dominum meum regem et me convenit, et illud idem juramento firmavi. Scio enim, quod in maximum periculum animarum nostrarum redundaret, si quod pro certo scimus competere debere, effectui non manciparetur. Valeat semper sanctitas vestra. Dat. Anagn. 3. idus Maii.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 17.

Archiep. Cantuar.
RICHARD. 3.

Anno Christi
1175.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 21.

Concordia inter archiepiscopos Cantuar. et Eborac. et traditio clerici seculari judici.
Ex R. Hoved. in eodem anno.

EODEM anno, paulo ante festum Omnium Sanctorum, applicuit in Anglia quidam cardinalis, nomine Hugezun, apostolicae sedis legatus, pro quo dominus rex Romam miserat. Invenit dominum regem apud Wintoniam, et dominus rex venit ei obviam, et Henricus filius ejus cum eo, et eum cum debito honore susceperunt.

Et dominus rex per aliquot dies moram faciens apud Wintoniam, diutissime tractavit de pace facienda inter Rogerum, Eboracensem archiepisc. et Richardum, Cantuariensem archiepisc. et de capella S. Oswaldi Gloucestriae, et de cruce archiepiscopi Eboracensis portanda. Et tandem per consilium regis inter praedictos archiepiscopos, in hunc modum convenit; quod sc. archiepiscopus Cantuariensis quietam clamavit archiepiscopo Eboracensi, et liberam ab omni

jurisdictione sua capellam S. Oswaldi Gloucestriae, sicut dominicam capellam domini regis. Et absolvit clericos Eboracensis archiepiscopi, quos excommunicaverat. Et de cruce portanda, et aliis controversiis, quae inter ecclesias suas erant, starent judicio Rothomagensis archiepiscopi, et aliorum vicinorum episcoporum de regno Franciae; et quod sic pacem inter se haberent per quinquennium, ita quod neuter illorum alteri malum vel damnum quaereret, donec controversia illa determinata esset, et ad debitum finem perducta per praedictum archiepiscopum et alios episcopos.

Praedictus autem Hugezun, cardinalis et apostolicae sedis legatus, dedit domino regi licentiam implacitandi clericos regni sui de forestis suis, et de captione venationis.

Concilium apud Wodestock. Ex Hoved. in ann. Et Chron. Bromton.

DE hoc concilio Hovedenus ita ait: "Eodem anno in octabis nativ. S. Joh. Bapt. venerunt ambo reges usque ad Wodestock, et occurrerunt eis illuc Richardus, Cant. archiepiscopus, etc.— et Hugo, Dunelmensis episcopus, qui illuc venerat pro negotio suo. Venerunt etiam illuc omnes abbates Cant. dioecesis, et magnum celebraverunt concilium de pastore eligendo ad sedem pontificalem Norwicensis ecclesiae, et de pastoribus eligendis ad abbatias, quae tunc vacabant per Angliam— Johannes vero de Oxenforde, clericus regis, electus est ad episcopatum Norwicensis ecclesiae— Praedictae autem abbatiae distributae sunt viris religiosiis, sicut dom. regi et praedicto archiepiscopo placuit." Bromtonus in Chronico ita de hoc concilio loquitur: "Finito sic dicto concilio, dicti reges peregrinatione sua ad B. Thomam Cantuariensem peracta, usque Radinges inde redeuntes, in ipsa die Pentecostes curiam suam et festum regium tenuerunt.

Et inde dom. rex unum de clericis suis ad ecclesiam Norwicensem, et ad abbatias per Angliam tunc vacantes, cum literis suis misit, significans priori et conventui domorum vacantium, quod ipse prior cum 5. vel pluribus de discretioribus vel sapientioribus domus suae, qui ad hoc sufficerent, in nativitate B. Joh. Bapt. obviam ei et domino Cant. archiepiscopo apud Oxoniam venirent ad pastorem domui suae necessarium eligendum. Et praecepit quod unusquisque prior literas sui conventus de ratihabitione secum ferret. Similiter Cant. archiepiscopus illud idem per unum de clericis suis ad dictas domos vacantes cum dicto regis clerico scripsit et mandavit— circa octabas nativit. B. Joh. Bapt. regibus praedictis usque Wodestock venientibus Richardus, Cantuar. archiepiscopus, et 8. episcopi ejusdem provinciae, et plures abbates de eadem eisdem ibidem ad illum terminum occurrerunt, de pastore ad sedem Norwicensem, et aliis pastoribus ad abbatias

tias tunc vacantes eligendis, et instituendis, coram dictis regibus ibidem concilium celebrantes." H. I. His addit Chronicon Walt. Coventr. "In eodem vero concilio confirmata est per mandatum Alexandri, summi pontificis, electio Gaufridi, Linc. episcopi. Sed dominus rex pater

ipsum noluit ut tunc consecratur, quod ille infra annos aetatis erat, et nesciebat si necessarius esset ad regimen suscepti ordinis; et misit eum rex Turon. ut ibi scholas exerceret, et disceret, donec dignus fieret tanti honoris dignitate." Haec ibidem.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 18.

Archiep. Cantuar.
RICHARD. 3.

Anno Christi
1175.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 21.

Concilium Windeshoriae anno Domini MCLXXV. in octavis S. Michaelis a rege congregatum, praesente rege filio, et Richardo, archiep. Cant. et episcopis Angliae; etiam Laurentio, Dublinensi archiep. et comitibus et baronibus Angliae. Ex R. Hoved. in hoc anno.

EODEM anno Henricus rex pater magnum congregavit concilium apud Windeshores in octavis festi S. Michaelis, praesentibus rege filio, et Richardo, Cantuariensi archiepiscopo, et episcopis Angliae, et coram Laurentio, Dublinensi archiepiscopo; praesentibus etiam comitibus et baronibus Angliae. In quo concilio Catholicus, Tuamensis archiepiscopus, et Cantordis, abbas S. Brandani, et magister Laurentius, cancellarius Roderici, regis Conactensis, hunc finem et concordiam subscriptam fecerunt cum domino rege patre, ex parte Roderici, regis Conactae.

Hic est finis et concordia, quae facta fuit apud Windeshores in octavis S. Michaelis, anno

gratiae MCLXXV. inter dominum regem Angliae Henricum, filium Matildis imperatricis, et Rodericum, regem Conactae, per Catholicum, Tuamensem archiepiscopum, et abbatem Cantordem S. Brandani, et magistrum Laurentium, cancellarium regis Conactae: scilicet, quod rex Angliae concedit praedicto Roderico ligeo homini suo, quamdiu ei fideliter serviet, ut sit rex sub eo, paratus ad servitium suum, sicut homo suus, et ut teneat terram suam ita bene et in pace, sicut tenuit, antequam dominus rex Angliae intraret Hiberniam; reddendo ei tributum: et totam aliam terram, et habitatores terrae habeat sub se, et justitiet, ut tributum regi Angliae integre persolvant.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 18.

Archiep. Cantuar.
RICHARD. 4.

Anno Christi
1176.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 22.

Concilium Dublinense in Hibernia celebratum ann. Dn. MCLXXVI. id est ann. IV. ditionis Henrici II. ibidem; praesidente Viviano, legato Alexandri papae: in quo ejus regium et papale in Hibernia confirmatur.

Hoc de concilio ita loquitur Giraldus Cambr. lib. II. Hib. expug. c. 17. "Interea Vivianus legationis vice per Hiberniam fungens, convocata Dublinii episcoporum synodo, jus Anglorum regis in Hiberniam, et summi pontificis confirmationem viva voce publice protestatur, tam clero, quam populo sub anathematis interminatione districte praecipiens et injungens, ne ab ejus aliquatenus fidelitate ausu temerario resilire praesumant. Et quoniam consuetudinis erat, ut ab Hibernicis ad ecclesiarum refugia victualia transferrentur Anglicanae familiae, licentiam dedit, ut quoties in expeditionem pro-

fectis, aliunde alimenta non obvenerint, in ecclesiis reperta (justae taxationis ecclesiarum custodibus soluto pretio) extrahantur. H. I.

Hoveden refert in ann. MCLXXVI. Vivianum missum fuisse ab Alex. papa in Scotiam, Hiberniam, et insulas adjacentes, ad causas ecclesiasticas determinandas; venientemque in Angliam, postulatum esse a rege H. II. quod sine ejus venia ingressus esset hoc regnum. Huic igitur ut satisfaceret, jurasse, nihil se facturum in legatione sua contra voluntatem regis: concessamque sic ei licentiam transeundi in Scotiam, rege subsidium administrante.

Concilium Northamptoniense*.

Ex R. Hoved. Annal. in ann.

Ad praedictum vero concilium apud Northamptone celebratum, venit Willielmus, rex Scotorum, et per mandatum domini regis adducens secum Richardum, episcopum S. An-

drae, et Jocelinum, episcopum de Glasgow, et Richardum, episcopum de Dunkelten, et Christianum, episcopum de Candida Casa, et Andream, episcopum de Cateneffe, et Simonem de

* Concilium Northamptoniae post festum conversionis S. Pauli an. Dn. MCLXXVI. id est 22. reg. Henrici secundi, celebratum. Cui aderant, inter laicos, ipse rex Henricus secundus pater, rex Henricus filius, et Willielmus rex Scotiae. Inter ecclesiasticos vero, Hugo (alias Hugezun) tituli S. Michaelis de Petra leonis diaconus cardinalis et Romanae sedis legatus, Scoticorumque praefulum Richardus episcopus, episcopus S. Andreae, Jocelinus episc. Glasguensis, Richardus episc. Dunkeldensis, Christianus episc. Candidae Casae, Andreas episc. de Cateneffe, Simon de Toum episc. de Moravia, et caeteri episcopi, abbates, et priores regni illius.

Toum, episcopum de Murevia, et caeteros episcopos et abbates et priores regni sui. Qui cum coram domino rege Angliae convenissent, praecipit eis dominus rex per fidem, quam ei debebant, et fidelitatis sacramentum, quod ei fecerant, ut eandem subjectionem facerent Anglicanae ecclesiae, quam facere debebant, et solebant tempore regum Angliae praedecessorum suorum. Cui responderunt, quod ipsi nunquam subjectionem fecerant Anglicanae ecclesiae, nec facere debent. Ad hoc autem respondit Rogerus, Eboracensis archiepiscopus, affirmans, quod Glasguenses episcopi et episcopi Candidae Casae subiecti fuerant Eboracensi ecclesiae tempore archiepiscoporum praedecessorum suorum. Et super haec privilegia Romanorum pontificum sufficienter instructa demonstravit. Ad quod Jocelinus, Glasguensis episcopus, respondit, "Glasguensis ecclesia specialis filia est Romanae ecclesiae, et ab omni subiectione archiepiscoporum five episcoporum exempta. Et si Eboracensis ecclesia aliquo tempore dominationem habuit in ecclesia Glasguensi, constat illam demeruisse aliquam de caetero in ea habere dominationem." Et quia Richardus, Cantuariensis archiepiscopus, nitebatur, ut ecclesia Scotica Cantuariensi subiceretur ecclesiae, effecit adversus regem Angliae, quod ipse permisit episcopos Scotiae in terras suas redire, nulla subiectione facta Anglicanae ecclesiae (V. concil. Westm. hoc anno.)

In quae verba Hovedeni clar. Spelm. ita commentatur. "Vides episcopos Scotiae hic asserere, quod ipsi nunquam subiectionem fecerant Anglicanae ecclesiae, nec facere debent; cum aliter videantur professi rex eorum Willielmus, et iidem ipsi in cognitione illa, quam Falesiae fecerant, dum rex idem Willielmus in captione fuit regis Angliae, et quam postea (liberato rege) recognoverunt denuo in ecclesia S. Petri Eboraci, ut supra videas ab Hovedeno declaratam, sub fine canonum Westmonasteriensis concilii ann. Dn. MCLXXV. Refert vero Robertus de Monte S. Remigii monachus transmarinus, inter alia; quod episcopi Scotiae, decem numero, et abbates, non fecerunt homagium [regi Angliae] sed sacramento se constrinxerunt hoc observaturos [homagium et ligeantiam regi Angl. etc.] et quod forent subditi ecclesiae Eboracensi, et archiepiscopo, et illo irent causa sacrandi, quoties necesse esset. H. I.

Acta cleri regni Scotiae in hoc concilio Northamptonensi ita explicat Heft. Boethius l. XII. Hist. Scot. p. 272. b. et 273. a. edit. 1574.

Subsequenti anno Hugo cardinalis ac diaconus sancti Angeli, a summo pontifice legatus in Angliam missus, quo ecclesias Anglicanas summa prius diligentia inspectas, si quibus opus esset, reformaret, ac deinde una opera idem facturus

in Scotiam pergeret. Confectis in Anglia rebus, ex universa Scotia episcopos ad se Northamptoniam ad certum diem evocat. Citati comparerent. Ibi concilio facto, quum mandata sua a pontifice iubente episcopos omnes Scotiae archiepiscopo Eboracensi subesse, exposuisset, prolixa oratione persuadere conatus est, aequo ut id animo facerent. Omnibus enim episcopis aliarum regionum patronum quendam ac veluti caput esse, cui subsint, ne protinus querelae causaque omnes ad pontificem summis cum laboribus, tum expensis deferantur. Nullam esse in tota Scotia civitatem metropolitanam, quo in rebus ambiguis consultatum conveniant, nullam amicitiae, qua vel maxime adversus hostes muniti sint, occasionem inter ipsos esse. Quamobrem non modo opportunum Eboracensem archiepiscopum esse non magnis terrarum spatiis distantem, sed etiam divitiis opibusque praepotentem, qui, si qua ulli necessitas ab hostibus ingruat, mox auxilio esse possit. Adhaec id religioni nostrae maxime convenire, ut libenter maioribus sese subdiciant. Maximum enim id meritum esse, si complurium imperio ex ordine subessent. Ita enim virtutes summas humilitatem ac obedientiam maxime in nobis lucere, si taciti ac lubentes multorum feramus imperia.

Ad ea Gilbertus adolescens, eruditione pariter et sanctimonia conspicuus, ad hoc concilium a rege Scotorum Wilhelmo missus, ut, ne qua nec adversus se, nec regnum suum a cardinale injuria fieret, prospiceret, respondit. Jam inde ex quo fidem christianam suscepissent, liberam fuisse Scotiam, nulli extra suam regionem, praeterquam uni pontifici, velut Christi vicario subiectam. Iniquum modo poscere pontificem Scotos Anglis, quibuscum bella prope continua gerant, subdi. Quod si pietatem quaerat, et concordiam inter ipsos, primum nihil usquam ab episcopis commissum esse, quamobrem libertate sua merito privari debeant. Deinde non esse necesse ad externos novorum bellorum seminarium jacere: si quid inter eos correctione dignum (quod hactenus inquit factum non est) committatur; id regi curae fore. Pietatem vero ac reliquas virtutes, habere se insignes virtutibus ac eruditione viros, qui laboribus et vigiliis doceant. Itaque regem plurimum orare atque obsecrare S. pontificem, uti impraesentiarum contentus sit, nec regnum suum, nunquam de ipso aut Romana sede male meritum, hostibus suis obnoxium faciat. His atque aliis rationibus Gilbertus egregie causam libertatemque Scoticae ecclesiae tutatus est. Re igitur infecta legatus abiit. H. I. Succinctiori stilo eadem recitat Leslaeus de rebus gestis Scotor. lib. 6. sub 93. rege Scotorum Wilhelmo: et qui prae caeteris nominandus erat, Joh. de Fordun in Scoti-Chron. p. 714. seqq.

In celeberrimo hoc concilio fusius agitur de subiectione, quam ecclesia Scotica praestare tenebatur ecclesiae Eboracensi: sed technis archiepiscopi Cantuariensis hanc sibi met adrogantis indiscussum transigitur.

Assisae, hoc est ordinationes Clarendoniae editae, hic recitatae confirmantur; sacramentoque astringuntur iustitarii ad ipsarum observationem; quae et plebi universae injungitur.

Et Clerici cervos regales venando praedantes, laicis iudicibus puniendi conceduntur: quod ostium et prima est admissio laicis potestatis in clericos. Haec SPELM.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 18.

Archiep. Cantuar.
RICHARD. 4.

Anno Christi
1176.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 22.

Synodus Westmonasteriensis habita sub media Quadragesima, anno Dn. MCLXXVI. praesidente Hugone, papae legato; in qua assidenti a dextra legati archiepiscopo Cantuariæ, archiepiscopus Eboracensis a sinistris considere dedignatus, proruit in gremium archiepiscopi Cantuariæ. Sed prostratus illico a caeteris episcopis et astantibus ministris, valide fustigatur et ejicitur; frementi autem interea tumultu, legatus clam se eripit dissolvitque synodum. Ex R. Hoved. in ann.

EODEM anno, in medio Quadragesimæ, supradictus Hugezun, tituli S. Michaelis de Petra leonis cardinalis, et apostolicae sedis legatus, Londonias venit celebraturus concilium. Et convenientibus ibidem in unum Cantuariensi et Eboracensi archiepiscopis, et omnibus episcopis et abbatibus Angliae, et clero multo, praedictus cardinalis sedit cathedratus apud Westmonasterium in capella monachorum infirmorum, et episcopi et abbates cum illo, unusquisque in loco suo secundum ordinem et dignitatem suam: sed inter Cantuariensem et Eboracensem archiepiscopos orta est contentio, quis illorum federet a dextris cardinalis. Et cum Eboracensis archiepiscopus ibi sedere vellet, fervientes domini Cantuariensis irruerunt in eum, et projecerunt in terram, et pedibus suis conculcaverunt, et cap-

pam suam fregerunt. Et sic dispersi sunt, et cardinalis fugit, et abscondit se a facie illorum, et ita impeditum est, quod nullum tenuit concilium; sed factis appellationibus hinc et inde ad summum pontificem, uterque illorum conquestus est domino regi de injuriis sibi factis. Haec Hovedenus. Eadem fere recitant Radulphus de Diceto col. 588. et Bromtonus col. 1108. Chronicon MS. in bibliotheca Cotton. Tiberius A. x. (quod incipit ab Aug. et definit in an. MCCCXII.) sequentia de hoc concilio recitat in an. MCLXXVI. Hugo cardinalis celebravit concilium apud London. ad "Laetare Jerusalem," praesente rege facta est seditio inter archiepiscopos, scil. Cant. et Ebor. ubi episcopus Eliensis, G. Ridel scidit cappam archiepiscopi Ebor. et impeditum est concilium.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 19.

Archiep. Cantuar.
RICHARD. 5.

Anno Christi
1177.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 23.

Concilium Northamptoniense an. Dn. MCLXXVII. ad festum S. Hilarii celebratum. Ibidem.

INTERIM rex Angliae pater, celebrato concilio generali apud Northampton. post festum S. Hilarii, reddidit Roberto, comiti Leicestriae, omnes terras suas: et sic aliis. Et in eodem concilio Guido decanus resignavit in manum Richardi, Cantuariensis archiepiscopi, decanatum suum de Waltham, et totum jus, quod ipse in ecclesia de Waltham habuit, quietum clamavit simpliciter et absolute. Similiter fecerunt canonici seculares de Waltham de praebendis suis, resignantes eas in manum archiepiscopi; sed dominus rex dedit eis inde plenariam recompensationem, ad domini Cantuariensis archiepiscopi aestimationem. Deinde dominus rex auctoritate domini papae instituit in eadem ecclesia de Waltham canonicos regulares de diversis domibus Angliae sumptos; et constituit Walterum de Gaunt, canonicum sumptum de

ecclesia de Osney, abbatem primum super congregationem illam, et magnis redditibus et domibus pulcherrimis ditavit illos. Eodem anno idem rex, expulsis sanctimonialibus de abbazia de Ambresberie propter incontinentiam suam, et per alias domos religiosas in arctiori custodia distributis, ipsam abbatiam de Ambresberie dedit abbatissae et domui de Fonteverard in perpetuum possidendam. Et misso a Fonteverard uno conventu sanctimonialium, Richardus Cantuariensis archiepiscopus introduxit eas in abbatiam de Ambresberie, 11. cal. Junii, die dominica, praesentibus domino rege patre, et Bartholomaeo, Exoniensi, et Johanne, Norwicensi episcopis, et aliis multis clero et populo. Eodem die praefatus Cantuariensis archiepiscopus consecravit Guidonem Bangoriensem episcopum.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 19.

Archiep. Cantuar.
RICHARD. 5.

Anno Christi
1177.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 23.

Concilium Westmonasteriense a rege Henrico II. an. Dn. MCLXXVII. regni 23. in prima septimana Quadragesimae celebratum, de lite et bello componendis circa terras, castella, etc. inter Aldefonsum, R. Castellae, et Sanctium, R. Navarrae, exortis, iudicioque Henrici, R. Angliae, compromittendum submissis. Ex R. Hoved. in hoc anno.

PRIMA igitur dominica Quadragesimae dominus Henricus, rex Angliae, filius Matildis imperatricis, venit Londonias, concilium generale celebraturus; cui interfuerunt Richardus, Cantuariensis archiep. Gillebertus, Londonensis episc. Hugo, Dunelmensis episc. etc. et abbates, priores, comites, et barones Angliae. Quibus in unum convenientibus apud Westmonasterium, praecepit rex praefatis nunciis regni Hispaniae, ut in scripto redigerent calumnias et allegationes suas, et postea ei offerrent; ut sic per interpretationem ipse et barones sui possent intelligere calumnias et allegationes illorum: quia neque rex neque barones curiae intellexerunt loquelam illorum. Et ad faciendum scriptum illud, datae sunt illis triduanas inducias. Quarta autem die protulerunt scriptum, in quo haec continebantur: Rex Sanctius grossus genuit hos tres filios, viz. etc.

Acta autem utrinque longis enarrationibus causa, interpositoque ex sententia concilii istius regis iudicio, chartaque regis (de more seculi illius in ferendis legibus) inde edita, hi subscribuntur testes, utpote in concilio affidentes, viz.

Richardus, archiepiscopus Cantuariensis, Hugo, Dunelm. episc. Gaufridus, Elien. episc. Ro-

gerus, Wigorn. episc. Bartholomaeus, Exon. episc. Gillebertus, London. episc. Walterus, Roffen. episc. Reginaldus, Bathon. episc. Johannes, Norwic. episc. Johannes, Cicestr. episc. Robertus, Hereford. episc. . . . . episcopus de S. David. magister Ada, episc. de S. Asaph. . . . . episc. de Bangor. Christianus, episc. Candidae Casae.

Et Gaufridus filius regis, comes Britanniae, Willielmus, comes Albemariae, Robertus, comes Leicestriae, Will. de Mandevil, com. Essexiae, Will. com. Gloucestriae, Will. de Arundel, comes de Suthsex, Hugo, comes Cestriae.

Et de Baronibus Angliae. Richard. de Luci, Willielm. de Vesci, Henr. de Laci, Odenel de Umframvile, Robertus de Vals, Rogerus de Mubrai, Robertus de Stutevile, Philippus de Kimbe, Rogerus Bigot, et alii multi, tam clerici quam laici. Aderant namque huic concilio abbates, priores, et barones Angliae, ut supradictum est, licet horum pauci, illorum nulli ad subscriptionem accederent.

Christianus, episcopus Candidae casae, qui huic affidebat concilio, Scoticus est episcopus, sed Eboracensis sedis suffraganeus, ut mox infra videas in concilio Scotico hoc itemque anno celebrato.

Concilium Edinburgense celebratum an. Dn. MCLXXVII. ad Castellum puellarum sub Viviano, cardinali presbytero, legato Alexandri, pontificis Romani. Ibidem.

EODEM anno, praedictus Vivianus, presbyter cardinalis, et apostolicae sedis legatus, peracta legatione sua in Hibernia, rediit in Angliam, et per conductum domini regis rediit in Scotiam; et celebrato concilio apud Castellum puellarum, suspendit a pontificali officio Christianum, episcopum Candidae Casae, quia ad concilium suum venire noluit. Sed episcopus Candidae Casae suspensionem illam non timuit, septus munimine Rogeri, Eboracensis archiepiscopi, cujus suffraganeus ipse erat.

De hoc concilio Edinburgensi ita loquitur Joh. Fordun in Scotichron. p. 714. et Chron. Mailros in ann.

Vivianus quoque, sancti Stephani in Celio monte presbyter cardinalis, legatus, et magnae auctoritatis munimine fultus, ante praedictum concilium venit in Scotiam, conculcans et comminuens obvia quaeque expeditus capere nec impeditus rapere, et inde in Hiberniam legationem functurus transmeavit, atque, celebrato ibidem concilio, in regnum revenit Scotorum, et apud monasterium Sanctae Crucis de Castello puellarum sub auctoritate apostolica plurima renovans, antiquorum decreta, et nova quaedam statuens praecepta, concilium ibidem calendis Augusti solenne celebravit.

Papae Rom.
ALEXAND. III. 19.

Archiep. Cantuar.
RICHARD. 5.

Anno Christi
1177.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 23.

Bulla Alex. III. papae, Ebor. archiep. et Dunelm. episc. de pace ecclesiae, et Longobardorum inter Freder. imperatorem et alios.* Ex Cod. MS. Dunelm. B. iv. 24. fol. 3. b.

ALEXANDER, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Rogero, Ebor. archiepiscopo, apostolicae sedis legato, et Hugoni, Dunelm. episcopo, salutem et apostolicam benedictionem. Exigunt gratissimae devotionis obsequia, quae nobis et ecclesiae nostrae tam devote, quam laudabiliter exhibuisse noscimini, ut felices successus ipsius ecclesiae vobis sicut spiritualibus et devotis ecclesiae filiis describamus, cum dignum sit, conveniens, et honestum, ut quos ita habuimus in nostra devotione firmos et stabiles, de prosperitate nostra et ipsius ecclesiae reddamus hilares et gaudentes. Agite itaque una nobiscum gratias omnipotenti Deo, qui habitat in altissimis, et humilia respicit de supernis, de cujus munere venit, ut sponsa sua sacrosancta ecclesia diu et graviter procellosis fluctibus, et validissima tempestate quassata, nunc tandem portum salutis attigerit, et pacatis saevientibus procellis, debita et desiderata tranquillitate laetetur. Sane 12. cal. instantis mensis Augusti de mandato charissimi in Christo filii nostri Frederici, illustris Romanorum imperatoris, filius Marcionis Alberti, vir nobilis, magnus, et potens, et camerarius ipsius imperatoris, praesentibus principibus ecclesiasticis, et etiam secularibus Teutonici regni, publice in anima ejus, et in praesentia nostra, coram numerosa hominum multitudine, praestitit, tactis sacrosanctis evangeliiis, iuramentum; quod postquam idem imperator veniret Venetias, omni conditione et contradictione seposita, pacem ecclesiae, sicut per fratres nostros et principes suos disposita sunt, et tractata, et pacem charissimi in Christo filii nostri Willielmi, illustris Siciliae regis, usque ad 15. annos, et treugam Longobardorum usque ad 6. annos, in anima sua, et coram principibus suis faceret, sicut in scripto pacis et treugae continetur, iuramento firmari. Et principes Teutonici regni, videlicet venerabiles fratres nostri, Magdebur-

genfis, Colonienfis, et C. dictus Moguntinus archiepiscopi, et quidam alii idipsum in anima sua pro se jurare fecerunt. Nono vero cal. Augusti praefatus imperator, sicut tractatum fuerat, et dispositum, venit ad ecclesiam B. Nicolai, quae per unum milliare a Venetiis distat, et ibi tam ipse, quam archiepiscopi, episcopi, et alii principes Teutonici regni abrenunciantes schismati, per fratres nostros episcopos, et cardinales, de mandato nostro praesentibus quibusdam aliis, absolutionis beneficium meruerunt. Et deinde venerunt Venetias, et ibi ante ecclesiam beati Marci praefatus imperator, innumera multitudine virorum et mulierum praesente, et alta voce reddente gratias et laudes altissimo, nobis sicut summo pontifici obedientiam et reverentiam humiliter et reverenter exhibuit. Et recepto a nobis osculo pacis, nos devote dextravit, et cum reverentia, qua decuit, et devotione usque ad altare in ecclesiam introduxit. Sequenti vero die in festo S. Jacobi ab eodem imperatore rogati, ad ecclesiam praedictam S. Marci solennia celebraturi missarum accessimus, et nobis illuc venientibus praefatus imperator extra ecclesiam obviam venit, et dextro latere nostro devote suscepto, nos in ecclesiam introduxit, et peractis missarum solenniis, nos usque ad ipsius ecclesiae portam dextravit. Et cum ascendere-mus palefridum nostrum ibi paratum, scaffam tenuit, et omnem honorem et reverentiam nobis exhibuit, quos praedecessores ejus nostris consueverunt antecessoribus exhibere. Erit itaque sollicitudinis vestrae nobis et ecclesiae nostrae in prosperis successibus congaudere, et effectum pacis aliis devotis ecclesiae filiis aperire, ut hii, quos zelus domus Domini tangit, de pacis munere divinitus dato, in Domino gaudeant et exultent. Dat. Venetiis in Rivo alto 7. cal. Augusti.

Papae Rom.
LUCII III. 1.

Archiep. Cantuar.
RICHARD. 9.

Anno Christi.
1181.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 27.

Controversia electionis episcopi S. Andreae in Scotia.† R. Hoved. in ann.

EODEM anno Rogerus, Eboracensis archiepiscopus, legatus in Scotia, et Hugo, Dunelmensis episcopus, ex auctoritate domini papae mandaverunt priori S. Andreae, et personis ecclesiasticis per episcopatum S. Andreae constitutis, ut venirent ad Johannem episcopum suum,

et illi debitae subjectionis reverentiam facerent; sin minus, in contumaces et rebelles sententiam suspensionis inferrent. Cum autem quidam virorum ecclesiasticorum de episcopatu S. Andreae, metu suspensionis, venirent ad praefatum Johannem episcopum, Willielmus, rex Scotiae,

* Bullam hanc Alexandri III. papae primus edidit Roger. Hoveden. p. 325. Et ex eo Baronius ad annum MCLXXVII. sect. 26. Eadem est, quae inscripta est Petro Cassinenfi abbati et archiepiscopo Capuano, ibid. sect. 24. Exemplar ejus Richardo, archiep. Cantuar. et suffraganeis Cant. provinciae episcopis directum fuit.

† Legatio Rogeri, Eboracensis archiep. et Hugonis, Dunelmensis, a pontifice Romano in Scotiam, ad definiendam controversiam electionis episcopi S. Andreae; in qua regem Willielmum, qui a contraria stabat parte, et episcopos aliquot una cum cognatis suis et infantibus ab ubere pendentibus in exilium misisset, excommunicant.

illos a regno suo ejecit, cum filiis et cognatis, et etiam illis, qui adhuc pendentes ab uberibus matrum vagiebant in cunis: quorum miserandam proscriptionem et exilium Rogerus, Eboracensis archiepiscopus, et Hugo, Dunelmensis episcopus, videntes, processerunt in mandatum domini papae: Rogerus, Eboracensis archiepiscopus, excommunicavit Willielmum, regem Sco-

tiae; et ipse, et Hugo, Dunelmensis episcopus, tulerunt sententiam interdicti in totam terram regis Scotiae; mandantes episcopis, abbatibus, prioribus, et caeteris viris ecclesiasticis sententiam illam interdicti firmiter et inconcussè observare, et ipsum regem sicut excommunicatum cautius evitare.

Papae Rom.
LUCII III. 2.

Archiep. Cantuar.
RICHARD. IO.

Anno Christi
1182.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 29.

Concilium apud Marlebergiam. Ex Matt. Paris. in ann.

GAUFRIDUS, Lincolnienſis electus, et regis Anglorum filius, cum ejus electio esset a domino papa confirmata, postquam per septennium eidem ecclesiae pacifice praefuisset, prae-

sente rege et episcopis regni, in epiphania Domini apud Marlebergiam electioni renunciavit, nemine compellente. H. J.

Papae Rom.
LUCII III. 3.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi
1183.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 29.

Synodus episcoporum et cleri Angliae. Ex Hoved. in ann.

Hoc anno venerunt nuncii papae ad Henricum, regem Angliae, postulantes ab eo et a clericatu Angliae auxilium. Consuluit itaque rex episcopos suos, et clerum Angliae de petitione summi pontificis; cui episcopi et clerus consulerunt, ut ipse secundum voluntatem suam et honorem faceret auxilium dom. papae, tam pro seipso quam pro illis: quia tolerabilius esset, et

plus placeret eis, quod dom. rex, si vellet, acciperet ab eis recompensationem auxilii illius, quam si permisisset nuncios dom. papae in Angliam venire, ad capiendum de eis auxilium; quia si aliter fieret, posset verti in consuetudinem ad detrimentum regni. Adquievit rex consilio eorum, et fecit auxilium magnum dom. papae in auro et argento.

Concilium Dubliniense a Viviano, cardinale S. A. L. celebratum tempore Lucii papae III. Ex Guil. Neubrig. Hist. lib. III. cap. 9.

FORTE, inquit Neubrigenſis, in Hiberniam venerat a Scotia Vivianus, vir eloquentissimus, apostolicae sedis legatus, susceptusque honorifice a rege et episcopis ejusdem provinciae, in civitate maritima, quae Dunum vocatur, pro tempore morabatur. Et paulo post: "Prae manibus habebat regis Anglorum literas ad praefectos ejus Hibernicos, ut eorum tutus suffragiis, legationis suae inter barbaros munus impleret. Hac auctoritate pacem et securitatem

accipiens, Divellinum migravit, et sub nomine vel domini papae vel regis Anglorum fiducialiter agens, convocatis Hiberniae praesulibus, atque abbatibus, generale concilium celebravit. Verum cum in ecclesiis simplicitatis barbarae liberius agere morem vellet Romanum; denuntiavit praefectis regiis, ut vel abscederet, vel secum militaret, auro Hibernico, quod multum fitierat, minus onustus, in Scotiam remeavit."

Papae Rom.
LUCII III. 4.

Archiep. Cantuar.
BALDWIN. I.

Anno Christi
1184.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 30.

Conventus episcoporum et cleri Angliae Windesorensis. Ex Chron. Gervasii apud X. Script. col. 1468, 1474.

DIE S. Dunstani jussu regis magnus clericorum conventus factus est apud Windeſoram ad eligendum archiepiscopum Cantuar. in loco Richardi modo defuncti. Gervasius ita de eo loquitur: "Rex Angliae misit nuncios et literas ad conventum Cant. ecclesiae, praecipiens, ut cum priore suo plures ad eum mitterent monachos ad Windeſores. Quo cum venissent die ordinationis S. Dunstani simul cum episcopis et clero Angliae, dixit ad monachos rex: "Misere mini mei, domini mei et amici mei; vos enim estis fideles mei et amici, omnes fere nati de

terra mea, unde mihi magis tenemini. Rogo igitur vos per fidem, quam mihi debetis, loqui mini cum episcopis meis, et inter vos tale habetote consilium, quod Dei et sanctae ecclesiae honor conservetur, et regni status perseveret in pace, et ut honor debitus mihi conservetur indemnis, quem praedecessores mei in hac causa noscuntur habuisse." Post varios deinde sermones inter regem, episcopos, et conventum Cantuar. ac post prorogationem concilii hujus, tandem prior electionem declaravit his verbis: "Nos ergo in nomine sanctae Trinitatis eligimus

mus virum venerabilem dominum B. Wigorniensem episcopum, in patrem et pastorem Cantuariensis ecclesiae." Et surgentes introduxerunt

novum electum in ecclesiam, cantantes et Deum laudantes, sonantibus signis non solum Westmonasterii, sed et totius Londoniae civitatis.

Papae Rom.
LUCII III. 4.

Archiep. Cantuar.
BALDWIN. I.

Anno Christi
1184.

Reg. Angliae.
HENRIC. II. 30.

Charta regis Henrici II. super restauratione ecclesiae Glastenburiensis, totius Angliae et orbis christiani antiquissimae, cum in manibus ejusdem regis existens in cineres fuisset redacta. Citante Spelmanno.

HENRICUS, Dei gratia rex Angliae, dux Normanniae et Aquitaniae, et comes Andegaviae, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, comitibus, justitiariis, baronibus, vicecomitibus, et omnibus fidelibus suis Francis et Anglis totius Angliae. Quod quisque seminaverit homo, hoc et metet. Ecclesiae Glastonienensis fundamentum jaciens, quae, dum in manu mea fuerat incendio consumpta, in cinerem recidit, eam, Domino volente, persuadentibus Heraclio, patriarcha Hierosolymitano, Baldewino, archiepiscopo Cantuariæ, Richardo, Wintoniensi episcopo, Bartholomaeo, Exoniensi episcopo, Randulpho de Glanvill, cum multis aliis, per me aut per haeredes meos consummandam magnificentius reparare decrevi. Quaecunque etiam a praedecessoribus meis, Willielmo primo, et Willielmo secundo, et Henrico, avo meo, sed ab antiquioribus, videlicet ab Edgardo, patre S. Edwardi, ab Edmundo, et patre ipsius Edwardi, et Elfredo, avo ejusdem Kinemricho, Kentwino, Baldredo, Ina, inclyto Arthuro, Cuthredo, et multis aliis regibus christianis; sed etiam a Kenewalla, quodam rege pagano, quorum privilegia et chartas feci diligenter inquiri, et coram me praesentari et legi, confirmata sunt ecclesiae praedictae, quae olim a quibusdam "Mater Sanctorum" dicta est, ab aliis "Tumulus Sanctorum," quam ab ipsis discipulis Domini aedificatam, et ab ipso Domino dedicatam primo fuisse, venerabilis habet antiquorum auctoritas. Ego quoque in honorem Dei, et beatissimae virginis, matris suae, quae locum illum sibi specialiter et primum in hoc regno elegit, et omnium sanctorum ibidem quiescentium, pro salute animae meae, et antecessorum et haeredum meorum, concedo, et hac mea charta confirmo omnes libertates et dignitates, privilegia et liberas consuetudines, quae a praedictis nobilibus viris collata sunt praefatae ecclesiae, et apostolicis sanctionibus munita, et a beatis Elphego et Dunstano, archiepiscopis, et quondam loci illius monachis, et a praedecessoribus eorum, et posteris roborata. Habeat igitur et possideat saepedicta ecclesia omnes possessiones suas et terras, et omnes forisfacturas earundem, feuda, et servitia militum, ubicunque fuerint in toto regno meo, in pace, et quiete, libere, et inconcusse, sicut ego res meas dominicas liberius habeo. Fugitivos suos, ubicunque inventi fuerint, absque omni calumnia et impedimento habeant. Et sint abbas et monachi, et familia eorum quieti per totum regnum meum de tolneto et passagio; habeat quoque eadem ecclesia et omnes terrae suae focam, et sacam, on stronde, on streme,

VOL. I.

on wode, et on feilde, grithbrich, on burgbrich, hundredsetene, athas, et ordelas, ealle hordas bufan eortham et benetham, infangenetheof et flemenfirme, hamfocne, fridbriche, forestteall, toll, et team; sed praecipue villa Glastoniae, in qua vetusta ecclesia genitricis Dei sita est, quae fons et origo totius religionis Angliae pro certo habetur, prae caeteris sit liberior, cum suis insulis, scil. Bekeria, quae parva Hibernia dicitur, Godeneia, Martinescia, Feramere, Patenebergia, Adredescia, ut nullus hominum, rex, archiepiscopus, episcopus, justitiarius, vicecomes, forestarius, vel alius ballivus, five minister, vel alius aliquis hominum audeat intrare praedicta loca, causa placitandi, aut perferutandi, aut capiendi, aut aliud faciendi, quod ecclesiae dignitati, vel inibi Deo servientibus contrarium esse possit, aut molestiae: sed abbati tantum, et conventui sit potestas in causis, tam notis quam in ignotis, in modicis, et in magnis, et in omnibus omnino negotiis tractandis et terminandis. Concedo etiam eisdem eandem auctoritatem et potestatem puniendi et dimittendi commissa delinquentium in locis praedictis, quam mea dominica curia habet; et quantum ad regiam majestatem pertinet, volo et praecipio, sicut praedecessores mei statuerunt, et summi pontifices sanxerunt, necnon et ecclesiae Cantuariensis praelati confirmaverunt, sed et episcopi dioecesani assensum praestantes roboraverunt, quod eadem ecclesia, cum praefatis insulis, et cum septem ecclesiis ei subiectis, scil. de Strete, Piltona, Dichefgata, Budekeleia, Schapewica, Merelinge, Sowi, cum capellis earum, presbyteris, clericis, et servientibus, libera sit omnino ab omni jurisdictione episcopi Bathoniensis, sicut mea propria corona: benedictionem quoque abbatis, ordines, et omnia sacramenta ab episcopo celebranda, a quocunque voluerint episcopo faciant fieri. Habeant quoque monachi libertatem, potestatem, et dignitatem eligendi et constituendi sibi rectorem juxta regulam beati Benedicti, sine omni contradictione et impedimento. Sed nec aliquis omnino hominum in ecclesia Glastonienensi, aut in praedictis insulis, vel ecclesiis, aut capellis suis quacunque ex causa praesumat cathedram episcopalem statuere. Si quid tandem amplius regum vel pontificum privilegiis ecclesiae saepius memoratae, quod ad dignitatem, vel libertatem faciat, collatum fuerit, ratum et inconvulsam esse volo in perpetuum, et firmiter observari ab universis praecipio. Valde namque verendum et omnibus modis cavendum est tot sanctorum regum et pontificum contraire privilegiis, quibus ecclesia illa haecenus in-

6 I

signita

signita est, ne tot sanctorum maledictiones inrenitentes datae, vel alio modo statuere praesumentes incurrantur. Testibus Heraclio, patriarcha Hierosolymitano, Willielmo, Remensi archiepiscopo, Baldewino, archiep. Cantuariensi,

Richardo, Winton. episcopo, Bartholomaeo, Exoniensi episcopo, Reginaldo, Bathoniensi episcopo, Willielmo, comite de Mandevill, Randulpho de Glanvill, et multis aliis apud Westmonasterium.

Papae Rom.
LUCII III. 4.

Archiep. Cantuar.
BALDWIN. I.

Anno Christi
1184.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 31.

Ordinatio Henrici II. regis Angliae, et Philippi, regis Franciae, de subsidio terrae sanctae.* Citante Spelm.

AUCTORITATE literarum domini papae subnixi, praesente et approbante illustri Anglorum rege Henrico, cum baronibus suis et A. de Summa, legato summi pontificis, episcopi Normanniae, in suis † episcopatibus hoc instituerunt; ut quicumque eleemosynam, quae ordinata est ad subventionem terrae Hierosolymitanae, transmiserunt, talem de injuncta poenitentia veniam consequantur.

I. Si in poenitentia fuerint, quae septem annos excedat; trium annorum venia gaudebunt.

II. Si in poenitentia, quae 5. annos excedit, vel minori fuerint pro criminali; duorum annorum veniam habebunt.

III. Peccata vero, de quibus homo recordari non poterit, omnia relaxantur, dummodo de contemptu poenituerit.

IV. Venalia quoque omnia sub tali poenitentia condonent; ut unusquisque, qui eleemosynam istam solverit, ter in die, vel in nocte Pater Noster dicat pro salute vivorum semel; pro pace semel; et semel pro requie defunctorum; tres quoque eleemosynas unusquisque facere tenetur, ut hanc indulgentiam consequatur, si facere poterit. Si vero ea paupertate laborat, ut eleemosynas illas facere non possit, ter iterum Pater Noster pro consequenda remissione dicere tenetur.

Talis est dispositio ad subveniendum terrae Jerusalem a domino Philippo, rege Franciae, et Henrico, rege Angliae, communi concilio episcoporum et comitum et baronum terrarum suarum approbata. Scilicet,

I. Quod unusquisque, tam clericorum quam laicorum, qui plus quam centum solidos non habuit, de unaquaque domo, quam habuerit, si

singulis diebus ignis consuetudinarie accendetur, 2 d. singulis annis usque ad tres annos persolvetur.

II. Si vero in mobilibus plus quam centum solidos habuerit, de unaquaque libra in tota terra regis Franciae 2 d. Provencienfis monetae, vel aequipollens; et in terra regis Angliae cismarina 2 d. Andegavenfis monetae: et in Anglia unus sterlingus persolvetur usque ad praedictum terminum.

III. Qui vero centum libras in terris vel in redditibus habuerit, vel eo amplius, de 100 lib. 20 s. annuatim dabit.

IV. Qui vero in redditibus minus quam centum libras habuerit, de 20 lib. dabit 4 solid. et de 40 lib. 8 solid. et ita deinceps, ad rationem praedictam. Habentes vero mobilia ultra centum solidos, jurabunt, quod de singulis 20 sol. fideliter 2 denarios dabunt.

V. De parte mortui, quae spectat ad eum secundum consuetudinem terrae, et unum post, et debet eleemosynam pro anima sua facere. §

VI. Decima debetur ad defensionem terrae Jerusalem, a nativitate S. Johannis Baptistae, anno incarnationis Domini MCLXXXIV. in decem annos, salvo jure dominorum et ecclesiarum.

Excipiuntur ab ista aestimatione in clericis, thesauri et ornamenta ecclesiarum, et libri, et equi, et vasa, et vestimenta, et gemmae, et utensilia, quae quotidianis usibus, et sibi necessaria sunt. Et in militibus equi, et arma, et vasa, et indumenta, quae usibus eorum deputantur.

Ad hanc eleemosynam colligendam, instituentur in singulis episcopatibus duo fratres, unus de Templo et alter de Hospitali; et in singulis parochiis illi duo, et dominus presbyter villae, et duo de legalioribus parochianis eleemosynam constitutam fideliter colligent, et conservabunt.

Papae Rom.
URBAN. III. 1.

Archiep. Cantuar.
BALDWIN. 2.

Anno Christi
1186.

Reg. Angliae
HENRIC. II. 32.

Concilium apud Egenesham. Ex chron. Gervasii col. 1480.

MENSE Majo hujus anni coadunato clero Angliae apud Egenesham in praesentia regis

et archiepiscopi [Baldwini] multae factae sunt electiones priorum in episcopos et abbates, etc.

* Ordinatio Philippi, regis Franciae, et Henrici II. regis Angliae, concilio episcoporum, comitum, et baronum terrarum suarum, de contributione facienda in subsidium terrae sanctae, a nativitate S. Johannis Baptistae, an. incarnationis Domini 1184. in decem annos.

† Sed in Angliam etiam receptum est, ut mox infra intelligas.

§ IV. et V. paragraphi forte sunt conjungendi; nam locus mendosus est.

Papae Rom.
CLEMENT. III. 1.Archiep. Cantuar.
BALDWIN. 4.Anno Christi
1188.Reg. Angliae
HENRIC. II. 35.

Concilium Gaintingtonense in agro Northamptoniae de cruce suscipienda, et decimis, quas vocant, Salidinis exigendis, celebratum anno Domini MCLXXXVIII. id est, Henrici II. xxxv.†. Ex Rog. Hoved. in ann.

ANNO gratiae millesimo centesimo octogesimo octavo, qui erat annus tricesimus † quartus regni regis Henrici, filii Matildis imperatricis, idem rex fuit in Normannia apud Cadomum die natalis Domini, et inde recedens, venit ad Barbesfluctum, inde transfretaturus in Angliam. Quo audito, Philippus, rex Franciae, magnum congregavit exercitum, jactans impudenter se vastaturum Normanniam, et caeteras terras regis Angliae transmarinas, nisi ipse reddiderit ei Gisorsium, cum pertinentiis suis; vel si non fecerit Richardum, comitem Pictaviae, filium suum, accipere sibi in conjugem Alefiam, sororem suam. Quod cum regi Angliae constaret, reversus est in Normanniam, et accepto colloquio inter ipsum et regem Franciae inter Gisorsium et Trie duodecimo calend. Februarii, die S. Agnetis, virginis et martyris, convenerunt illuc cum archiepiscopis, et episcopis, et comitibus, et baronibus regnorum suorum. Cui colloquio interfuit archiepiscopus Tyri, qui repletus spiritu sapientiae, et intellectus, miro modo praedicavit verbum Domini coram regibus, et principibus, et convertit corda eorum ad crucem capiendam, et qui prius hostes erant, illo praedicante, et Deo cooperante, facti sunt amici in illa die, et de manu ejus crucem receperunt, et in eadem hora apparuit super eos signum crucis in caelo. Quo viso miraculo, plures catervatim ruebant ad susceptionem crucis. Praedicti vero reges in susceptionem crucis ad cognoscendam gentem suam, signum evidens sibi et suis providerunt. Rex namque Franciae et gens sua receperunt cruces rubeas: et rex Angliae cum gente sua suscepit cruces albas: et Philippus, comes Flandriae, cum gente sua suscepit cruces virides: et sic unusquisque ad providendum sibi et itineri suo necessaria, reversus est in regionem suam.

Henricus igitur, rex Angliae, post crucis receptionem, venit Cenomanum, ubi concilio suo ordinavit, quod unusquisque decimam reddituum, et mobilium suorum in eleemosynam dabit ad subventionem terrae Hierosolymitanae hoc anno, exceptis armis, et equis, et vestibus militum, et exceptis equis, et libris, et vestibus, et vestimentis, [* et omnimoda capella clericorum] et lapidibus pretiosis tam clericorum, quam laicorum: facta prius excommunicatione ab archiepiscopis, episcopis, archipresbyteris singulis in singulis parochiis super unumquemque, qui decimam praetaxatam legitime non dederit, sub praesentia, et conscientia illorum, qui debent interesse. Colligatur autem pecunia ista in

singulis parochiis, praesente presbytero parochiae, et archipresbytero, et uno Templario, et uno Hospitalario, et serviente domini regis, et clerico regis, et serviente baronis, et clerico ejus, et clerico episcopi; et si aliquis juxta conscientiam illorum minus dederit, quam debuerit, eligentur de parochia quatuor, vel sex viri legitimi, qui jurati dicant quantitatem illam, quam ille debuisset dedisse, et tunc oportebit illam superaddere, quod minus dedit. Clerici autem, et milites, qui crucem acceperint, nihil de decima ista dabunt, sed de proprio suo dominico, et quicquid homines eorum debuerint ad opus illorum, colligetur per supradictos, et eis totum reddetur. Episcopi autem per literas suas in singulis parochiis episcopatum suorum, facient nunciari in die Natalis, et S. Stephani, et S. Johannis, ut unusquisque decimam praetaxatam infra purificationem beatae virginis Mariae penes se colligat; et sequenti die deinceps, illis praesentibus, qui dicti sunt, ad locum, quo vocatus fuerit, unusquisque legitime persolvat. Praeterea statutum est a domino papa, quod quicumque clericus vel laicus crucem susceperit, ab omnibus peccatis, de quibus poenituerit, et confessus fuerit, auctoritate Dei, et beatorum apostolorum Petri et Pauli liberatus est et absolutus.

Dispositum est autem a regibus, et archiepiscopis, et episcopis, et aliis principibus terrae; quod omnes illi, tam clerici quam laici, qui hoc iter non arripient, decimas reddituum, et mobilium suorum hujus anni, et omnium catallorum suorum tam in auro, quam in argento, et omnibus aliis dabunt, exceptis vestibus, et libris, et vestimentis clericorum, capellanorum, et lapidibus pretiosis tam clericorum, quam laicorum; et exceptis equis, et armis, et vestibus militum ad usum proprii corporis pertinentibus. Dispositum est etiam, quod omnes clerici, milites, et servientes, qui hoc iter arripient, decimas terrarum suarum et hominum suorum habebunt, et nihil pro se dabunt. Burgenses vero et rustici, qui sine licentia dominorum suorum crucem acceperint, nihilominus decimas dabunt. Dispositum est etiam, quod nullus enormiter juret, et quod nullus ludat ad aleas, vel ad decios, et quod nullus post proximum Pascha utatur vario, vel grisio, vel sabellina, vel escarleta, et quod omnes contenti sint duobus ferculis ex empto; et quod nullus aliquam mulierem secum ducat in peregrinatione, nisi forte aliquam lotricem peditem, de qua nulla habeatur suspicio; et quod nullus habeat pannos decisos vel laceratos.

† In cismarino hoc concilio repetuntur quae a regibus Franciae et Angliae constituta sunt in concilio transmarino Normannico de subveniendi terrae sanctae; ideoque necessarium est, ut transmarinum illud concilium cismarino huic nostro praefigamus.

‡ Rectius *quintus*.

* Rectius *clericorum capellanorum*.

Dispositum est etiam, quod quicumque clericus, vel laicus redditus suos ante susceptionem crucis invadiaverit, exitus hujus anni integre habeat, et transito anno creditor redditus reheat, ita quod fructus, quos inde receperit, in solutione debiti computentur, et debitum post susceptionem crucis, quamdiu debitor erit in peregrinatione, non usuret. Statutum est etiam, quod omnes clerici et laici, qui in hac peregrinatione proficiscuntur, possint licite invadere redditus suos, sive ecclesiasticos, sive laicos, sive alios, a Pascha cum iter arripuerint, usque ad tres annos; ita quod creditores, quicquid de debitoribus contingat, fructus omnes reddituum, quos in vadio habebunt, a praedicto Pascha usque ad tres annos integre percipiant.

Dispositum est etiam, quod quicumque in peregrinatione decesserit, pecuniam suam, quam secum in peregrinatione attulerit, ad sustentationem servientium suorum, et ad auxilium terrae Hierosolymitanae, et ad sustentationem pauperum dividet juxta consilium discretorum virorum, qui ad hoc constituentur. Haec omnia supradicta statuta sunt, et disposita ab Henrico, rege Angliae, in praesentia Richardi, filii ejus, comitis Pictaviae, et Willielmi, Turonens. archiepiscopi, et Baldewini, Cantuariensis archiepiscopi, et Walteri, Rothomagens. archiepiscopi, et in praesentia Johannis, Ebroicens. episcopi, et Radulphi, Andegavens. episcopi, et R. Cenomanens. episcopi, et M. Nanmetens. episcopi, et in praesentia Hugonis de Nonant, Coventrensis electi, et Lifardi, Sagiensis electi, et in praesentia baronum Andegaviae et Cenomaniae, et Turonorum apud Cenomanum.

His igitur praeordinatis, rex Angliae constituit servientes suos clericos et laicos ad praedictas decimas colligendas per omnes terras suas transmarinas; et postea transfretavit et applicuit in Angliam apud Winchelsea Sabbato, tertio calendarum Februarii. Interim Baldewinus, Cantuar. archiepiscopus, in Angliam veniens ante regem consecravit Hugonem de Nonant in epi-

scopum Coventrensem. Dominus vero rex statim postquam in Angliam applicuit, magnum congregavit concilium episcoporum, abbatum, comitum, et baronum, et aliorum multorum, tam clericorum quam laicorum, apud Gaintington; ubi in publica audientia recitari fecit omnia supradicta capitula, quae constituerat de cruce capienda. Quibus recitatis, Baldewinus, Cantuariensis archiepiscopus, et Gilbertus, Roffensis episcopus, vicarius ejus, mirifice praedixerunt illo die coram rege et principibus suis verbum Domini, et salutiferae crucis mysterium. Ad quorum praedicationem multi, tam clerici quam laici, crucem receperunt. Et tunc dominus rex misit servientes suos clericos et laicos per singulos comitatus Angliae ad decimas colligendas, secundum praedictam praeordinationem in terris suis transmarinis constitutam, sed de singulis urbibus totius Angliae fecit eligi omnes ditiores; videlicet de Londonia 200. et de Eboraco 100. et de aliis urbibus secundum quantitatem et numerum eorum, et fecit omnes sibi praesentari diebus et locis statutis; de quibus cepit decimam mobilium suorum, secundum aestimationem virorum fidelium, qui noverant redditus, et mobilia eorum: si quos autem invenisset rebelles, statim fecit eos incarcerari, et in vinculis teneri, donec ultimum quadrantem persolverent; similiter fecit de Judaeis terrae suae, unde inaeestimabilem sibi adquisivit pecuniam. Deinde misit Hugonem, Dunelmensem episcopum, et alios clericos et laicos ad Willielmum, regem Scotorum, pro decimis colligendis in terra sua: quo audito, rex Scotiae occurrit eis inter Werc et Brigham in Loenas; et non permittens eos terram suam pro decimis colligendis intrare, obtulit se daturum domino suo regi Angliae quinque millia marcarum argenti pro supradictis decimis, et pro castellis suis rehabendis; sed rex Angliae facere noluit. Philippus autem, rex Francorum, simili modo colligi fecit decimas reddituum, et mobilium hominum suorum per omnes terras suas.

Papae Rom.
CLEMENT. III. 2.

Archiep. Cantuar.
BALDWIN. 6.

Anno Christi
1189.

Reg. Angliae
RICHARD. I. I.

Concilium apud Pipewell, abbatiam in agro Northamptoniensi: congregatis illic archiepiscopis Britanniae, quibusdam Normanniae, Galliae, et Hiberniae; episcopisque, abbatibus, etc. infranominatis: praesente etiam ipso Richardo rege, etc. anno Dom. MCLXXXIX. Ex R. Hoved. in ann.

DEINDE venit rex ad abbatiam, quae dicitur Pipewell, et congregatis ibi Baldwino, Cantuar. archiepiscopo, et Waltero, Rothomagensi archiepiscopo, et Johanne, Dubliniensi archiepiscopo, et Formale, Triverensi archiepiscopo, et Hugone, Dunelmensi episcopo, et Hugone, Lincoln. episcopo, et Hugone * Cestrensi episcopo, et Johanne, Norwicensi episc. et Johanne, Ebor. archiepisc. et Johanne, Exon. episc. et Willielmo, Hereford. episc. et Willielmo, Wigorniensis episcopo, et Reginaldo, Bathoniensi episcopo, et Gilberto, Roffensi episcopo, et

Sefrido, Cicestrensi episcopo, et Henrico, Baiocensi episcopo, et Petro, episcopo de S. David in Wallia, et Albinò, Fernensi episcopo, et Concorde, Hegilonensi episcopo, et abbatibus et prioribus fere totius Angliae; idem rex dedit Godfrido de Luci episcopatum Wintoniensem, et Richardo, thesaurario Eliensi archidiacono, episcopatum Lincolnensem, et Willielmo de Longo Campo, cancellario suo, episcopatum Eliensem, et Huberto Walteri, decano Eboraci, episcopatum Saresbiriensem, et abbatiam de Selesbi Rogero, ejusdem abbatiae priori, et abbatiam

* Forfan Coventrensi.

de Glaſtingbiri Henrico de Soilli, priori de Bermundeſcia, et Gaufrido, fratri ſuo, quondam Lincolnienſi electo, archiepiſcopatum Eboracenſem, et Henrico, fratri Willielmi mareſcalli, decanatum Eboracenſis eccleſiae, et Bucardo de Puteaco, nepoti Hugonis, Dunelmenſis epiſcopi, theſaurariam Eboracenſis eccleſiae, et Willielmo de Chuneli, archidiaconatum de Richmund, et Willielmo de S. Mariae eccleſia praebendam, quae fuit Walteri Huberti in eccleſia Eboraci, et decanatum S. Martini Londoniae.

Cum igitur Baldwinus, Cantuarienſis archiepiſcopus, vidiffet archiepiſcopatum Eboracenſem datum fuiſſe praefato Gaufrido, calumniatus eſt conſecrationem illius, et prohibuit ei, ne ipſe ab alio quam ab eo, conſecrationem ſeu ſacerdotalem ordinem ſuſciperet; et ſuper hoc appellavit ad dominum papam, et coram rege, et univerſis epiſcopis, et clero, et populo chartam Willielmi regis Baſtardi, in qua continebatur controverſia, quae olim vertebatur inter

Cantuarienſem et Eboracenſem eccleſias ſuper primatia Angliae, et quibuſdam aliis dignitatibus, protulit. In charta autem illa continebatur, quod Thomas, tunc temporis archiepiſcopus Eboracenſis, ordinem ſacerdotalem, et epiſcopalem conſecrationem ſuſcepit de manu Lanfranci, tunc temporis Cantuarienſis archiepiſcopi, et totius Angliae primatis; et ei canonicam obedientiam fecit, et ad concilia ſua cum Lindisfarnenſis eccleſiae epiſcopo, et caeteris ſuffraganeis ſuis venit, et ei reverentiam omnem ſicut primati ſuo exhibuit. Charta autem illa teſtabatur haec omnia ſupradicta facta fuiſſe coram rege Willielmo in generali concilio apud Londonias, per diffinitivam ſententiam ab Alexandro, papa ſecundo, prolatam. In ſequenti vero die Johannes, electus Candidae Caſae, conſecratus eſt in epiſcopum a Johanne, Dublinienſi archiepiſcopo, apud Pipewell decimo quinto calendarum Octobris die dominica.

Papae Rom.
CLEMENT. III. 2.

Archiep. Cantuar.
BALDWIN. 6.

Anno Chriſti
1189.

Reg. Angliae
RICHARD. I. 1.

Concilium Cantuarienſe. Ex chron. Bromton. col. 1169.

IBIDEM coram praedicto cardinali, et omnibus epiſcopis, et abbatibus, et clero ibi congregato, Hugo Dunelmenſis, et Hubertus Sareſbiri-enſis epiſcopi, contra Gaufridum, Eboracenſem electum, ad ſedem apoſtolicam appellarunt, dicentes eum non fuiſſe canonice electum, pro eo, quod dictus epiſcopus Dunelmenſis, et dictus Hubertus, tempore electionis illius, Eboracenſis

eccleſiae decanus aberant, quando ipſe eligebatur." H. I. De hoc concilio Radulphus de Diceto loquitur col. 650. dicens: "Johannes, comes Moritonii, frater regis, coram rege, coram legato, coram epiſcopis gravem querelam depoſuit, quod archiepiſcopus, poſt appellationem factam ad ſedem apoſtolicam, totam terram ſuam ſub interdicto concluſerat."

Papae Rom.
CLEMENT. III. 3.

Archiep. Cantuar.
BALDWIN. 7.

Anno Chriſti
1190.

Reg. Angliae
RICHARD. I. 2.

Concilium Weſtmonaſterienſe.

PAUCA de hoc concilio adnotat Matthaeus Parisius praeter locum, in quo celebratum fuit: "Tempore quoque ſub eodem Baldwinus, archiepiſcopus Cantuarienſis, celebravit concilium apud Weſtmonaſterium; ibique valedicens fratribus, iter arripuit Hieroſolymitanum magnifice praeparatus." H. I. Idibus Octobris ſequentibus (juxta M. Parisium) Willielmus, Elienſis epiſcopus, papae legatus, concilium provinciale tenuit apud Weſtmonaſterium, in quo pauca vel nulla proviſa ſunt de aedificatione eccleſiae Anglicanae. Hemingford pag. 528. ita de hoc concilio ait: "Epiſcopus Elienſis, ut ad ſummum

eventus videretur, generale concilium ex Anglia terrore maximo Londoniae congregatum, quanto glorioſius, tanto et vanius celebravit, ſub ſpecie ſcil. religionis agens propriae negotium vanitatis, quod utique agebat fortius eo, quod metropolitanae eccleſiae vacabant utraeque. H. I. Gervafius concilium hoc ſub anno MCXCI. collocat, addens, quod epiſcopus Roſſenſis et prior Cantuar. legatum rogaverint, imo jufferint, ne quid in hoc concilio contra jura Cantuarienſis eccleſiae, vel contra dignitatem vel appellationem archiepiſcopi praefumatur.

Concilium Gloceſtrenſe.

Hoc anno Willielmus, epiſcopus Elienſis, papae legatus, regeque abſente, procurator regni, ſynodum tenuit apud Gloceſtriam, cujus mentionem facit Radulph. de Diceto col. 655. In feſtivitate B. Petri, quae dicitur Ad vincula, Willielmus, Elienſis epiſcopus, apoſtolicae ſedis

legatus, convocavit multos apud Gloceſtriam. Et fol. 520. dicit, quod "Willielmus, Angliae legatus, convocavit Angliae epiſcopos apud Glavornam." Quid autem ibi actum ſit, haud recenſet.

Papae Rom.
COELESTIN. III. I.Archiep. Cantuar.
REGINALD. I.Anno Christi
1191.Reg. Angliae
RICHARD. I. 2.

Privilegium ecclesiae Cantuar. a Coelestino III. papa datum, ne alibi, quam in capitulo respondeant monachi; et de custodia sigilli, et de libera rerum dispositione; et ne prior deponatur absque rationabili causa. Ex Reg. Cant. A. fol. 25. b.

COELESTINUS episcopus, fervus fervorum Dei, dilectis filiis priori et conventui Cantuar. salutem et apostolicam benedictionem. Sicut nobis imminet ex officio profectui religionis intendere; ita et nihilominus ex eodem officio cogimur his, quae statuta regularis ordinis impedire videntur, studio pastoralis sollicitudinis obviare. Eapropter, dilecti in Domino filii, dignitatem ecclesiae vestrae studiosius attendentes, et reputantes indignum, ut cum sitis vinculo monasticae professionis astricti, debeatis alibi, quam in vestro capitulo, si quando exceditis, conveniri; praesentibus vobis literis indulgemus, ne quis fratrum vestrorum, si quando delinquit, ab archiepiscopo vestro cogi possit, ut extra capitulum vestrum iudicio sistat, super his maxime, quae contingunt beati Benedicti regulam, et vestri ordinis disciplinam; sed vos omnes ab eodem archiepiscopo regulariter et honeste tractare statuimus, prout antiqua et rationabilis ecclesiae vestrae consuetudo requirit. Illud etiam arctius interdiciamus, ne praedictus archiepiscopus, aut alia quaelibet ecclesiastica secularisve persona a vobis, vel ab aliquo vestrum iuramentum extorqueat, aut vobis impedimentum aliquod praestet, quominus aliquos de vestris pro negotiis ecclesiae vestrae possitis ad apostolicam sedem libere destinare. Sed quoties necessitas vel utilitas postulaverit mittendi unum vel plures de fratribus vestris ad Romanam ecclesiam, liberam vobis concedimus facultatem. Indulgemus eti-

am vobis, ut secundum Deum ad profectum capituli libere possitis rebus vestris et quiete disponere, et sigillum vestrum sine contradictione cujuslibet retinere; nec idem archiepiscopus, vel alia quaevis persona, dispositioni vel administrationi possessionum aut aliarum rerum vestrarum contra privilegia, quae vobis apostolica sedes indulgit, et contra ecclesiae vestrae consuetudinem se audeat immiscere. Prohibemus insuper, ne quis vestrum, non requisita prioris et conventus licentia, septa ipsius ecclesiae exire praesumat; sed quoties archiepiscopus absens fuerit, priori et conventui juxta ipsius ecclesiae consuetudinem fratribus exeundi licentiam, cum necessitas imminet, vel cum propter negotia vestra laborare ipsos oportet, sit liberum indulgere. Ad hoc nihilominus per hujus scripti paginam interdiciamus, ne archiepiscopus priorem vestrum, cum institutus fuerit, contra statuta Lateranen. concilii, et consuetudinem ecclesiae vestrae a prioratus administratione, sine manifesta et rationabili causa removeat, vel ab officii executione suspendat. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Romae apud S. Petrum 12. cal. Julii, pontificatus nostri anno primo.

Papae Rom.
COELESTIN. III. I.Archiep. Cantuar.
REGINALD. I.Anno Christi
1191.Reg. Angliae
RICHARD. I. 3.

Concilium Londinense et Cantuariense de electione novi archiepiscopi Cantuar. tractans. Ex Radulpho de Diceto, col. 666.

UT eo melius acta concilii et negotium electionis innotescant, literas episcoporum suffraganeorum Cantuariensis ecclesiae papae Coelestino scriptas, ex Rad. de Diceto recitabimus.

COELESTINO papae suffraganei Cantuariensis ecclesiae debitam subjectionem. Cum ad nostram pervenisset notitiam, Baldwinus, patrem nostrum, Cantuariensem archiepiscopum, apud Acon, viam universae carnis ingressum, verentes ne monachi sanctae Trinitatis in archiepiscopo substituendo sibi quippiam vendicare praesumerent, de communi consilio venerabilem fratrem nostrum Richardum, Londoniensem episcopum, ad quem electi nominatio de jure dignoscitur pertinere, praemisimus apud Cantuariam. Junctus est ei comes in itinere quidam regis justitarius. Igitur in ecclesia Cantuariensi, praesentibus monachis et audientibus, Romanae sedis audientiam appellavit, inhibens ex parte summi pontificis, ne quid in electione facienda praesumerent attentare citra conscientiam episcopo-

rum, et etiam citra regis assensum. Postmodum autem, ut nobis archipraefulem eligeremus, ad vocationem domini Londoniensis, qui decanatum obtinet inter suffraganeos, convenimus Londoniis: convenerunt et monachi. Dilationem accepit electio quibusdam dissensionibus ad invicem emergentibus. Dominus itaque Londoniensis, totius Anglicanae vicem gerens ecclesiae, rursus Romanae sedis audientiam appellavit, R. episcopo Bathoniensi, cum reliquis episcopis contra monachos appellante. Paucis diebus elapsis, constituimus accedere Cantuariam, ut sub praesentia tam cleri, quam populi, tam episcoporum, quam monachorum archiepiscopum eligeremus, diem ad hoc faciendum constituentes 4. non. Decembris. Interim autem comes Moritonii, domini regis frater, et dominus Rothomagensis, Bathoniensis, Roffensis, Herefordensis, Menevensis, Coventrensis episcopi, cum pluribus regni magnatibus, pro quibusdam magnis regni negotiis transitum fecerunt usque fratribus

Cantuariam. Cumque super negotiis ipsis in palatio Cantuar. archiepiscopi residentes tractarent, ingressi sunt coram eis G. dictus prior, et quidam monachorum, et manus injicientes in Bathoniensem, et eum electum suum nominan-

tes, de medio residentium sustulerunt. Quos memorati praefules et regni proceres e vestigio subsecuti, denuo vestram appellaverunt praesentiam 5. cal. Decembris.

Papae Rom.
COELESTIN. III. I.

Archiep. Cantuar.
REGINALD. I.

Anno Christi
1191.

Reg. Angliae
RICHARD. I. 3.

Decretalis epistola Coelestini papae III. qua Scoticanam ecclesiam apostolicae sedi, nullo mediante, subjicit anno pontificatus sui primo. Ex R. Hoved.

EODEM anno Willielmus, rex Scotorum, misit nuncios suos ad Coelestinum, summum pontificem, pro libertatibus ecclesiarum regni sui confirmandis; et invenit gratiam in oculis domini papae, ita quod dominus papa in hac forma scripsit illi:

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Willielmo, illustri Scotorum regi, salutem et apostolicam benedictionem. Cum universi Christi jugo subjecti apud sedem apostolicam patrocinium invenire debeant et favorem, illos tamen specialius convenit promotionis munimine confoveri, quorum fidem, et devotionem in pluribus est experta, ut ad ipsius dilectionis favorem tanto amplius provocentur, et ejus reverentiae devotiori affectione subdantur, quanto benevolentiae ipsius et gratiae pignus se noverint certius affecutos. Ea propter, charissime in Christo fili, reverentiam ac devotionem, quam ad Romanam te habuisse a longis retro temporibus ecclesiam novimus, attendentes, praesentis scripti pagina duximus statuendum, ut Scotiana ecclesia apostolicae sedi, cujus filia specialius existit, nullo mediante, debeat subjacere. In qua hae sedes episcopales esse noscuntur; ecclesiae videlicet S. Andreae, Glasguensis, Dunkeldensis, Dumblanensis, Brechinnensis, Aberdonensis, Moraviensis, Rossensis, Cathinensis. Et nemini liceat, nisi Ro-

mano pontifici, vel legato ab ipsius latere destinato, in regnum Scotiae interdicti vel excommunicationis sententiam promulgare, et si promulgata fuerit, decernimus non valere. Adjicimus, ut nulli de caetero, qui de regno Scotiae non fuerit, nisi quem apostolica sedes propter hoc de corpore suo specialiter destinaverit, licitum sit in eo legationis officium exercere.

Prohibemus autem, ut controversiae, quae fuerint in regno illo de possessionibus ejus exortae, ad examen extra regnum positorum judicum non trahantur, nisi ad Romanam ecclesiam fuerit appellatum. Si quae vero scripta contra hoc libertatis statutum apparuerint impetrata, vel in posterum, istius concessionis mentione non habita, contigerit impetrari; nullum tibi, vel ipsi regno circa hujus praerogativae concessionem praepjudicium generetur. Praeterea libertates, et immunitates tibi, vel ei regno, vel ecclesiis in eo constitutis, a praedecessoribus nostris Romanis pontificibus indultas, et haecenus observatas, ratas habemus, et illibatas futuris temporibus statuimus permanere.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrae constitutionis, et prohibitionis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum apostolorum Petri et Pauli se noverit incursum. Dat. Lateranis tertio idus Martii, pontificatus nostri anno primo.

Papae Rom.
COELESTIN. III. 3.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi
1193.

Reg. Angliae
RICHARD. I. 4.

Concilium Cantuariense jussu regis, et per summonitionem episcopi Londoniensis convocatum. Ex Rad. de Diceto fol. 669. et Chronic. Gervasii fol. 1569.

RADULPHUS de Diceto sequentem in modum de hoc concilio commentatur: "Richardus, Dei gratia rex Anglorum, dum teneretur in vinculis, et de consilio vacantis ecclesiae Cantuariensis sanctam in animo gereret sollicitudinem, scripsit in haec verba:

Richardus, Dei gratia rex Anglorum, charis et fidelibus suis R. eadem gratia Londoniensi episcopo, Cantuariensis ecclesiae decano, et universis Cantuariensis ecclesiae suffraganeis, salutem. Vestrae volumus libenter fraternitati consulere, et Cantuariensem ecclesiam, quae vestrum omnium mater et caput est, de persona idonea Deo, nobis et vobis, et toti regno nostro accepta, quae ad pacem et tranquillitatem sanctae ecclesiae et regni nostri aspiret, in quantum ad nos pertinet ordinare.

Commonitoriis igitur hujuscemodi lectis in medium, ad vocationem domini Londoniensis

plures episcopi convenerunt, quidam suae causae absentiae satis probabilem vel per literas, vel per nuncios allegarunt. Convenerunt ad vocationem ejus plures locorum conventualium principales personae. Dies dominica praefinita fuit electioni, scilicet tertio cal. Junii. — Die dominica, die constituta, die sanctificata, Hubertus, Saresbiriensis episcopus (a monachis Cantuariensibus praenominatus) ab episcopis electus est in archiepiscopum. Electionem factam Londoniensis episcopus in publico recitavit apud Westmonasterium in sede regia, loco celebri, loco faciendis electionibus archiepiscoporum a multis temporibus consecrato. Walterus, Rothomagensis archiepiscopus, capitalis Angliae justitiarius, dedit assensum, et auctoritate regia factam confirmavit electionem. Igitur Londoniensis episcopus juxta suorum dignitatem praedecessorum, et Deo laudes persolvendas exsolvit,

et

et benedictionem omnibus, qui convenerant, grater exhibuit." H. I.

De summonitione ad concilium ita loquitur Gervasius: "Episcopus Londoniensis, qui inter episcopos decanatus praeeminet dignitate, et ad quem specialiter pertinet ad nutum archiepiscopi, vel Cantuariensis ecclesiae episcopos convocare, episcopis Angliae citatorias misit literas in hunc modum:

Richardus, Dei gratia Londoniensis ecclesiae minister, venerabili fratri et in Christo charissimo S. Dei gratia Cicestrensi episcopo, salutem et sinceram dilectionis instantiam. Ne mater nostra Cantuariensis ecclesia viduitatis suae tempore, si diutius protrahatur, in spiritualibus sive temporalibus detrimentum patiatur, Johannis, comitis Moretonii, et W. archiepiscopi Rothomagensis, et aliorum, quibus constat de voluntate domini regis, assensu communi provisum est, ut eidem ecclesiae de idoneo pastore maturius provideatur, et ipsius electio loco competentiori, in ecclesia videlicet metropolitana, a fi-

liis suis rite celebretur. Eapropter fraternitati vestrae mandamus, quatenus die Lunae proximo post festum S. Andreae apostoli praesentiam vestram apud Cantuariam, occasione, excusatione cessantibus, nobis exhibeatis, ibidem per Dei gratiam cum fratribus et coepiscopis nostris de electione Cantuariensis archiepiscopi tractaturi. Valete. Hunc in modum aliis scripsit episcopis.

Convenerunt igitur apud Cantuariam ille Rothomagensis. R. Bathoniensis, H. Cestrensis, et G. Roffensis." H. I.

"Nonis Novembris sequentibus (ut ait Rad. de Diceto) habitus est generalis conventus episcoporum Cantuariae ad solennem archiepiscopi susceptionem et inthronizationem. Convenerunt et aliae conventualium ecclesiarum personae principales. Ordinatis igitur, quae sunt in applausibus hujuscemodi, dextravit archiepiscopum Londoniensis episcopus, sinistravit Wintoniensis, et sic in sede sua solenniter collocatus est, et receptus in osculum." H. I.

Papae Rom.
COELESTIN. III. 4.

Archiep. Cantuar.
HUBERT. I.

Anno Christi
1194.

Reg. Angliae
RICHARD. I. 5.

Constitutiones, sive statuta ecclesiae Lichfeldensis, per Hugonem Nonant editae*.
Ex MS. Cott. Vitel. A. x. fol. 169. sequ.

UT quilibet, qui filius ecclesiae censeretur, recte possit dicere cum psalmo: "Quomodo dilexi legem tuam, Domine, totum diem --- mea est." Constitutiones et consuetudines ecclesiae Lich. antiquas et approbatas hactenus praesentis opusculi series manifestat. Ad recordationem modernorum, et memoriam posterorum, ne quis quoquomodo vel casu deinceps in hac parte subire perjurium videatur, qui ad antiquas et approbatas Lich. ecclesiae consuetudines observandas ex juramento praestito solenniter obligatur.

Est in ecclesia Lich. consuetum antiquitus et statutum, ut eidem ecclesiae juxta morem aliarum ecclesiarum cathedralium in Anglia, pro modulo suo, tam in altari majori, quam in choro, quam etiam in capitulo per ministros honestos, juxta distinctionem graduum in divinis officiis die noctuque adhibitis officiorum suorum solennitatibus debitis, singulis quibusque diebus, juxta temporis exigentiam et distinctionem horarum in ordinibus, dignitatibus, et sacris indumentis ministrantium, in modis honestis psallentium atque cantantium, et accentu recte legentium, in numero et solennitate luminarium, in pulsationibus horarum, in habitu et tonsura, secundum morem aliorum canonicorum secularium in modo solenni installationem, eidem ecclesiae deserviat solenniter et honeste. Quod ut fiat, mos est, ut a festo nativitatis beatae Mariae usque ad Pascha matutinae circa mediam noctem dicantur; a Pascha vero usque ad festum sanctae Trinitatis in aurora, et inde eadem hora in festis trium lectionum. In festis vero 9. le-

ctionum mat. in vesp. celebrentur usque ad festum nativitatis beatae Mariae, adhibitis solennitatibus ipsis matut. adjunctis, secundum quod in ordinali vel consuetud. continetur. Missa vero beatae Mariae ante Primam pulsetur et celebretur. Pulsata vero Prima, statim dicatur ipsa hora in choro. Qua finita, chorus capitulum intret, et ibi legatur martyrologium. Post sequatur "Pretiosa," cum suis orationibus. Deinde dicatur psalmus "Deus, misereatur nostri," cum "Gloria Patri, Kyrie eleyson, Christe eleyson, Kyrie eleyson, Pater noster, Et ne nos, Salvos fac servos tuos et ancillas tuas, Ostende nobis, Deus, misericordiam tuam, Mitte eis, Domine, Dominus vobiscum, Oremus, Ecclesiae quaesumus, Domine, preces." Et in fine orationis: "Et nos famulos tuos ab omni adversitate custodi per Dominum nostrum." Si non sequatur memoria vel oratio, tunc finiatur cum "Per Christum Dominum." Si vero memoria pro vivo sequatur, statim post pronunciationem dicatur psalmus "Levavi, cum Gloria Patri, Kyrie eleyson, Verba, Salvum fac, Mitte ei, Nihil proficiet, Dominus vobiscum, Oratio, Praetende, Domine, faciem, Per dominum nostrum," nisi sequatur oratio. Post cujus pronunciationem dicatur "De profundis, Kyrie eleyson, Pater noster, Et ne nos, Requiem aeternam, A porta, Credo, Dominus vobiscum, Oremus, Deus indulgentiarum." Si anniversarius dies non fuerit, tunc "Fidelium Deus omnium," et oratio pro benefactoribus et pro fratribus, finiendo "Per Dominum nostrum Jesum Christum." Deinde legatur tabula, quae non

* In MS. annus his constitutionibus haud fuit appositus; et lector earum merito dubitare posset, utrum anno MEXCIV. sint assignandae. Loquuntur enim de Hugone Patishull, et de Alexandro, episcopis Lich. successoribus Hugonis Nonanti; imo et Huberti, archiepiscopi Cantuar. statutum in visitatione ecclesiae Lich. editum, his adjungitur. Quia autem omnium testium subscriptorum aetas anno MEXCIV. nono scilicet Hugonis Nonant. incidit, sub eo ipsas collocavimus; certo credentes constitutiones Nonantinas ab aliis episcopis ejusdem sedis mutatas et auctas fuisse.

legatur nisi in sabbatis, vel in vigiliis duplicium festorum. Quibus peractis fileant omnes, donec dignior persona, quae in capitulo fuerit, dicat "Benedictus," et respondeant "Dominus." Et sic negotia tractentur, quae in capitulo fuerint tractanda. Veruntamen in tempore quadragesimali dicitur "Commendatio" in capitulo cum prostratione: quam sequitur missa pro defunctis, sed sine diacono et subdiacono revestitis, sicut in omni missa in capitulo celebranda, nisi in vigiliis, quae contingunt diebus dominicis, et in die S. Ceddae, et annunciationis beatae Mariae; quibus diebus missa de jejuniis fiat in capitulo. Deinde consueverunt clerici intrare chorum, et in diebus profestis Tertiam et Sextam ante missam cantare. In festis vero ix. lectionum Tertiam tantum, Sextam vero et Nonam post missam cantare, excepto tempore quadragesimali, quo quidem tempore horae diei dicuntur, juxta quod in ordinali et consuetud. continetur de illis. Inchoatur item magna missa semper circiter horam nonam, secundum anni tempora, cum diacono et subdiacono revestitis, consideratis eorum officiis [et] solennitatibus, indumentis in ordinali praescriptis. Ita quidem quod semper in duplicibus festis, habentibus sibi processionem adjunctam, duo diaconi et duo subdiaconi, cum duobus thuribulariis et aliis duobus, in cappis fericis, duas cruces, evangelium legentem praecedentibus cum ceroferariis praecedant. In festis vero ix. lectionum, quando invitatorium a tribus cantatur, et in omnibus diebus dominicis, crux portetur cum thuribulo et ceroferario ante eum, qui leget evangelium, et in his sequatur ordinale et consuetud. succentor. Item deservitur majori altari cum ceroferario et thuribulo in omnibus festis ix. lectionum ad utrasque vespas, et ad matutin. et ad missam, in quibus scilicet festis hebdomadariis ad matut. et ad vespas cappa ferica utatur, sicut in ordinali plenius est expressum. Finita autem missa, statim debet in choro Septima vel Nona inchoari, secundum quod praedictum est. Et factis pulsationibus consuetis post missam faciendis, sic itur ad mensam. Post prandium vero, si clasticum pro defunctis debet fieri, fiat ante pulsationem vesperarum. Debent etiam vesperae sic pulsari, cantari, et finiri, secundum anni tempora, quod inter vespas et crepusculum in hieme aliquod sit intervallum. In aestate vero, quando coena matut. praecedet, majus debet intervenire spatium propter multa. Vespere vero semper completorium sequitur sine mora, quod in choro cantabitur, secundum quod in ordinali continetur. In Quadragesima vero solet quaedam pulsatio fieri post prandium ad convocandum clericos. Quibus congregatis, et finita pulsatione, statim incipiatur "Dirige," sine nota, vel cum nota, quando scilicet sit servitium pro regibus, archiepiscopis, episcopis, vel pro quatuor principalibus personis ecclesiae. Percantatoque officio usque ad laudes, statim legitur collatio in medio chori; quam statim sequitur completorium. Collatio vero non legatur in diebus dominicis, nec in vigiliis, nec in die sancti Ceddae, quia propter devotionem illius sancti, utraque vesperae post prandium debent cantari,

et officium illius semper cum "Te Deum, Gloria in excelsis, Sequent. et Ite, missa est," solenniter celebratur. Item in nocte Natalis repraesentatio pastorum fieri consuevit; et in diluculo Paschae representatio Resurrectionis dominicae, et peregrinorum representatio die Lunae in hebdomada Paschae, sicut in libris super his et aliis compositis continetur. Solennitas autem coenae, et pedum ablutio fit in choro, secundum quod in ordinali et consuetud. continetur. Die vero Pentecostes, et tribus diebus sequentibus, dum cantatur "Sequ." nebulae consueverunt dispergi. Decanus autem dignitates suas et capitulum dignitates suas habent et exemptiones, secundum quod in consuetud. continetur. Sunt etiam et aliae constitutiones novellae nostris quasi temporibus institutae; puta constitutiones Huberti, archiepiscopi Cantuar. domini papae legati, et constitutiones aliae per dominum Hugonem episcopum de consensu capituli sigillatae pariter et servatae: quae quidem etsi non sunt antiquae, tamen sunt a capitulo approbatae, ad quas fideliter observandas singuli de capitulo per sigilli capituli appositionem se contineri obligarunt, in his, in quibus compatiuntur, ut in sequentibus manifeste patebit. Solet etiam ignitegium quolibet nocte per annum pulsari, sed ante matut. in aestate in festis ix. lectionum.

De personis in ecclesia Lich. constitutis.

Personas et earum officia, dignitates, et consuetudines, quibus ecclesia Lich. ordinatur et regitur, institutiones episcoporum, decanorum, et capituli appropriatas praesens tractatus explanat. Quatuor autem sunt personae principales in ecclesia Lich. scil. decanus, praecentor, thesaurarius, et cancellarius.

De officio decani.

Decani officium est, quod omnibus canonicis et vicariis in animarum regimine et morum correctione praemuniat, et quod debeat omnes causas capitulum spectantes audire, et iudicio capituli terminare, excessus clericorum, scil. in villa Lich. et in paroch. communae, et in praebendis per appellationem corrigere, et delinquentium personas juxta delicti quantitatem [et] personae qualitatem digna animadversione punire. Praeterea canonici institutionem ab episcopo, possessionem de praebendis a decano accipiunt. Decani est etiam canonicis jam institutis communam ecclesiae suo jure conferre, et eis stallum proprium in choro, et locum in capitulo, per ministerium praecentoris vel succentoris assignare; vicarias vacantes ad praesentationes canonicorum praesentium, vel iuxta et probabili causa, vel de licentia decani vel capituli ob quamcunque causam absentium, de clericis idoneis ordinare. Praeterea omni duplici festo, absente episcopo, et in prima dominica Adventus, et in dominica Palmarum, et in capite jejunii, et in tribus diebus ante Pascha, et in vigiliis Pentecostes, et in anniversariis episcoporum, decanorum, et in exequiis canonicorum ecclesiae decedentium divinum tenetur exequi officium.

De officio cantoris.

Cantoris officium est chorum in cantuum elevatione et deprecatione, vel per se vel per succentorem suum regere, et in omni duplici festo lectiones legendas canonicis praesentibus injungere, chronica paschalia singulis annis mutare, cantores, lectores, et ministros altaris, in tabula ordinare. Ad illum pertinet instructio puerorum, et disciplina, et eorundem admissio et ordinatio. Praeterea in majoribus duplicibus festis tenetur interesse regimini chori ad missam cum caeteris rectoribus chori. Item in omnibus duplicibus festis rectores chori de cantibus injungendis et incipiendis tenetur instruere. Praeterea omnes cantus ab episcopo incipiendos ipsi episcopo in propria persona tenetur injungere.

De officio cancellarii.

Cancellarii officium est in scholis regendis et libris corrigendis curam impendere, lectiones auscultare et terminare; sigillum ecclesiae custodire, literas et chartas componere, et literas in capitulo legendas legere, lectores in tabula notare, omnes etiam lectiones, quae in tabula non scribuntur, ad missam tenetur injungere.

De officio thesaurarii.

Thesaurarii officium est ornamenta ecclesiae et thesauros custodire; luminaria ministrare per manus sacristae de bonis assignatis sacristae: videlicet in festis duplicibus decem cereos ultra magnum altare, ad missam et matut. et ad utrasque vespervas, et ad completorium in Quadragesima, et super altare sancti Ceddae II. cereos, et super quodlibet altare unum cereum invenire. In festis vero IX. lectionum ad matut. et ad missam, et ad utrasque vespervas, et ad completorium in Quadragesima IIII. cereos ultra magnum altare, et II. super candelabra portabilia vespervis, matutinis, missis, super candelabra stantia ad magnum altare, et ad completorium per annum II. cereos, et in omnibus missis in capitulo II. cereos, et in sepulchro unum cereum continue ardentem a terminatione missae in die Parasceves usque ad diluculum in die Paschae. Praeterea magnum cereum paschalem et omnes candelas in absconsis, in choro, et singulis noctibus ad matutinas, quae dicuntur in media nocte, vel in cereo cuilibet canonico et vicario, qui matutinis interfuerit, unam candelam ad longitudinem unius pugni et unius pollicis, xxiv. etiam cerulos ultra magnum altare tribus noctibus ante Pascha, et xxv. candelas ad minus super hastam in die nativitatis Domini, et sanctorum Stephani, Johannis, et Innocent. Et super quodlibet altare in ecclesia Lich. in festo sancti, [in] cujus honorem altare fuerit dedicatum, ad matutinas, et ad missam, et ad utrasque vespervas II. cereos; et in purificatione beatae Mariae cuilibet canonico, et vicario, et aliis personis honestis, juxta gravitatem earum singulis cereum et pueris candelas. Praeterea coram domino episcopo, in stallis suis officium exequente, ad utrasque vespervas et ad matutinam II. cereos tenetur ministrare; et lumen etiam tenetur invenire ad omnes missas, quae in ecclesia Lich. cele-

brantur. Praeterea unam lampadem ante magnum altare, et unum ante altare sancti Ceddae continue ardentes, et unum ante altare sancti Thomae tenetur invenire. Praeterea in anniversariis episcoporum [et] decanorum qui fuerint in dignitatibus constituti, quorum corpora requiescunt in ecclesia Lich. dum cantatur "Placito" et "Dirige" et missa pro eis, tenetur circumtumulum eorum IV. cereos ministrare. Est autem sacrista perpetuus, percipiet omnia bona, quae sunt vel erunt assignata sacristariae, qui inde debet campanas ecclesiae congrue suspensas in congruo statu conservare, et earum usibus necessaria providere, ornamenta ecclesiae suis expensis reficere, panem, vinum, et aquam, et candelas singulis altaribus ecclesiae ministrare, incensum, carbones, stramen, juncos, et mattas per totum annum ecclesiae comparare. Et sacristae pertinent omnia chrisimalia et candelas cum corporibus mortuorum, et ceragium, quod eleemosyna carucariorum nuncupatur de his praebendis, scilicet Pipa majore, Weford, Freford, Hyntes cum omnibus capellis, Wyrley, Byschopeshill, Stotfold, Cornborwla, Gaya, praebenda de Horeburne in villa de Lich. et parochia de eadem, et totius villae Lich. et de toto manerio de Longedon, et omnes candelas, quae ubicunque offerrentur in ecclesia Lich. nisi in altari beatae Mariae, et omnes candelas, quae offerrentur in capella de Stow in festo sancti Ceddae, exceptis illis, quae sunt fixae ad pedes imaginis sancti Ceddae, et in capella sancti Michaelis, et omnium sponsalium et purificationum dictarum praebendarum, ubicunque in villa Lich. fiat. Debet etiam sacrista in omni duplici festo, quando fit processio in cappis sericis, cappas ipsas canonicis et clericis liberare, et omnia, quae ad sacristeria pertinent, providere, ecclesiae custodes pro voluntate sua instituere, et thesaur. curam operis ecclesiae, et omnium, quae pertinent ad opus ecclesiae, vel per se vel per alios viros idoneos et fideles tenetur agere, secundum quod statutum est a domino Alexandro episcopo, et capitulo. Notandum est, quod quater in anno solet ecclesia pannis sericis ornari et cordis a nativitate Domini usque ad purificationem, et in festo sancti Ceddae, et a Sabbato Paschae usque ad octav. sanctae Trinitatis, ab assumptione beatae Mariae usque ad festum sancti Michaelis; et hoc fit per ministerium sacristae.

De modo pulsationum.

Pulsatio ad horas, et alio modo facienda ad thesaurarium pertinet; quae quidem hoc modo fieri debet. In omni pulsatione ad vespervas, praeter quam ad vespervas in Quadragesima, et ad omnes matutinas, et primam horam diei, et collationem in Quadragesima, debet primus pulsus durare ad aestimationem itineris unius milliaris et plus ignitegii fere tantum. Item pulsatur ad omnes vespervas et matutinas IV. vicibus; viz. primus pulsus fit per campanam minimam in ecclesia majori; secundus per campanam dulcem ad aestimationem unius quarentenae; tertia pulsatio per aliquam grossarum campanarum; quarta vero per classicum, rationabili intervallo nullatenus praetermissa. Completorium vero per

per illam per quam Nona pulsatur. Sexta non pulsatur. Tertia autem per campanam dulcem debet pulsari. Quaelibet vero magna missa idem classicum habet, quod fit ad matutinas et ad vespervas, idem fit in fine missae; et hic modus pulsationis locum habet in omni festo ix. lectionum, et quotiescunque chorus regitur, excepto quod quando invitatorium a tribus cantatur, tunc primus pulsus ad matutinas et ad utrasque vespervas fit per duas minimas campanas. Reliqui vero pulsus sequuntur formam simplicium festorum ix. lectionum, hoc adjecto; quod si fieret aliquod festum ix. lectionum, Prima et Nona et completorium per aliquam magnam campanam; si vero non feriat, istae tres pulsationes fiunt per campanam dulcem. Si in festis duplicibus, campanis duplicatis. Adjicimus etiam quaedam, viz. quod in nocte nativitatis Domini, et Omnium Sanctorum, et nocte Paschae pulsatur classicum ab omnibus campanis, quae sunt in ecclesia; in festis vero ix. lectionum in solennibus, pulsatur sequenter in festis trium lectionum, quando chorus non regitur, magna campana in tertio pulsu ad vespervas. Pulsationes vero ad processionem et ad missam beatae Mariae fiunt ter alternatim per aliquam magnam campanam. Item si contingat, quod feretrum debeat per aliquas partes remotas dioecesis ad eleemosynas colligendas deportari, solennis debet fieri pulsatio quando feretrum affertur et refertur. Et hoc semper observandum est, quotiescunque aliquod feretrum inferetur vel afferetur. Ad processiones autem, quae fiunt in simplicibus diebus, et in tribus diebus ante ascensionem Domini, et quando cantantur, "sequenter" et "Te Deum laudamus" vel in solennibus festis ix. lectionum, pulsationes fiunt per campanam dulcem et sociam suam, sive in processionibus, quae fiunt in festis duplicibus pulsantur tantum duae magnae campanae; in processionibus vero, quae fiunt venerationis causa, pulsantur omnes campanae; et quotiescunque Dominus aliquod miraculum per beatum Ceddam dignatus fuerit operari. In anniversariis et pulsationibus pro mortuis juxta quod dignitas personae requirit, discretio attendenda est, secundum exigentiam rationis, sed maxime quod nulla fiat penitus pulsatio, antequam pulsetur ad missam beatae Mariae, nec postquam completorium fuerit, pulsatur, nisi casus importunus et inopinatus ecclesiae contingat, quod absit. Providere etiam tenentur, quod omnes pulsationes suis temporibus fiant per totum annum, tam de die quam de nocte.

De dignitate ecclesiae Lich.

Dignitas autem ecclesiae Lich. haec est, ut quicumque capellanus notus vel ignotus in aliquo altari, principali tamen excepto, celebraverit, oblationes omnes argenti, quae sibi offeruntur, ad usus suos libere poterit retinere, nisi pro aliquo quinque presbyterorum celebrare sit requisitus.

De dignitate personarum.

Archidiaconi officiales sunt episcopi, quorum officium in extraminoribus administrationibus

consistit. Officium subdecani est, si decanus defuerit, ejus vicem supplere in ecclesia. Officium succentoris est, vices praecentoris absentis supplere, scholas cantus per officialem suum regere. Omnes etiam cantus debet injungere, qui non sunt in tabula notati, et providere debet, quod praesentatio pastorum in nocte nativitatis Domini, et miraculorum in nocte Paschae, et die Lunae post Pascham honorifice et congrue fiant. Modum etiam et ordinem omnium processionum, quae fiunt per annum, providere, lectiones, quae in festis duplicibus legantur et in missis, injungere; tempus autem inceptionis missarum et omnium horarum considerare et observare; omnes etiam cantus ex parte sua incipere in festis trium lectionum; responsoriis tamen exceptis, Gloria et Alleluja, quae quidem incipi debent ab illis, qui ea sunt cantaturi, secundum quod eis fuerit injunctum. Item singulis diebus Sabbati, postquam dicitur "Benedicite" in capitulo, tenetur ordinare coram omnibus servitium totius hebdomadae sequentis.

De dignitate decani et canonicorum.

Dignitas decani est, ut primam vocem habeat in capitulo, tanquam caput capituli, ut eadem in choro vel capitulo intranti, vel transiuntum ibi facienti, clerici omnes teneantur assurgere, et chorum intrantes vel exeuntes in parte occidentali eidem inclinare. Item dignitas decani est, et omnium canonicorum, ut episcopo in nullo respondeant, nisi in capitulo, et iudicio tantum capituli pareant. Habent etiam curam suam in omnibus praebendis suis, et dignitatem archidiaconatus, ubicunque praebendae assignatae fuerint in dioec. Lich. sive in ecclesiis, vel domibus, aut terris, ita quod nulla omnino exigentia in domo, vel alias, vel in alia, vel in aliqua consuetudine ab episcopo vel ab alio fiat in praebenda eorum; sed omnes dignitates et libertates plenarie et pacifice habeant, quas hucusque consueverunt habere usque ad mortem Hugonis de Patishull episcopi. Praeterea si decanus, aut alius canonicus per aliquam praebendam transitum fecerit, de jure et dignitate sua debet ei hospitium a canonico, cujus fuerit praebenda, per unam noctem exhiberi honorifice, si fuerit canonicus praesens, sive absens. Et si culpa illius canonici, vel servientis sui in hospitio, sicut decet, non fuerat admissus, expensae illius noctis canonico super hoc querenti de praebenda ipsa, iudicio capituli, in integrum restituentur per aliam noctem, vel alias, si rationabilis causa exegerit, fratri suo et canonico hospital. gratiam tenebitur exhibere; et si necessitas evidenter appareat, equos eidem debet invenire. Item cum decanus fuerit in villa, non debet classicum ad vespervas, nec ad matutinas pulsari, quousque constiterit sacristae de praesentia ejus in choro, sive de absentia ejus voluntaria sive necessaria, quia postquam classicum pulsatur, nullus erit ulterius expectandus, nisi solus dominus episcopus, cum fuerit in villa. Item in praesentia episcopi nullus praesumat praeferre librum deosculandum, vel textum post evangelium, nisi decanus, vel ille, cui decanus in hac parte detulerit. Item decanus habet curam archidiac.

archidiaconus in ecclesia et villa Lich. in omnibus. Item cum omnes alii executores divini officii, five canonici five vicarii in vestiario cappas sericas in festis ix. lectionum ad vespervas et ad matutinas induere debeant, et capitulum in ultimo stallo versus orientem ex parte chori dicere et collectas ad lectionem; solus decanus ex dignitate sua nec ad cappam induendam, nec ad capitula, nec ad collectas dicendum, stallum suum mutabit; sed cum reverentia ad eum est cappa serica, praecedentibus cereis, deferenda, et semper cum ad vespervas vel matutinas celebraverit, excellentiorem canonicum, qui praesens fuerit, secum habebit, qui in altari incenset cum eo, et postquam reversi fuerint in choro, idem canonicus, quicumque fuerit cum principali rectore chori, decanum in stallo suo incensabit, ceroferariis coram stallo suo cremantibus, quousque "Benedicamus" dictum fuerit. Item quotiescunque chorus incensatur, ex quacunque parte fuerit, semper erit decanus primus incensatus, et primus textum deosculabitur, et primus pacem ad missam recipiet, et semper dicet, "Confiteor" ad "completorium" et ad "Primam," nisi episcopus praesens fuerit, cui omnes honores sunt et reverentiae non immerito exhibendae, nec est lectio ad collationem terminanda, quousque decanus, si praesens fuerit, dicat "Tu autem Domine," vel excellentior canonicus, qui praesens fuerit in choro lector "Misere nostri." Item nullus canonicus stationarius in villa Lich. recedet per tres noctes moraturus, nisi licentia decani petita. Vicarii vero nullo modo recedant a villa, per tres noctes moraturi, nisi per licentiam decani, nec minuant, nisi prius in capitulo licentia publice requisita. Item decanus jurisdictionem archidiaconus habet in praebendis canonicorum, et in ecclesiis ad communam pertinentibus, ita quod eas visitare tenetur, et officium archidiaconi penitus exercere, et procuraciones recipere, et causas parochianorum praebend. per appellationem ad eum devolutas, iudicio capituli terminare, juxta statuta ecclesiae facta temporibus Hugonis, bonae memoriae, licet hujus ecclesiae episcopi memorati a constitutionibus legati praedicti vires texerint, in parte capituli concurrente sensu.

De dignitate quinque capellanorum.

Dignitas autem quinque capellanorum haec est, quod nullus praeter hebdomadarii licentiam in magno altari celebret; episcopo tamen et decano exceptis, quorum interest in majoribus duplicibus festis divinum officium exercere. Veruntamen in omni duplici festo tenetur hebdomadarius rogare aliquem canonicum capellanum pro eo officium exercere, et in vigiliis Paschae, et Pentecostes, et in die Cinerum, et in tribus diebus ante Pascha. Si vero canonicus capellanus praesens non fuerit, vel non poterit exequi officium, quinque capellani tenentur in capitulo providere, quod gravior persona post canonicum officium exequatur. Quinque etiam capellani providere tenentur, quod ille, qui vacuus fuerit, missas celebret in capitulo, quae ibi fuerint celebrandae.

Statutum domini Huberti, apostolicae sedis legati.

Hubertus, Dei gratia Cant. archiepiscopus, totius Angliae primas, et apostolicae sedis legatus, omnibus Christi fidelibus, ad quos praesens scriptum pervenerit, aeternam in Domino salutem. Noverit universitas vestra, quod cum inunctum nobis legationis officium exequi ceperimus, inter caeteras filias nostras, ecclesiam sancti Ceddae Lich. dignam duximus visitare, et in forma, quam nobis sedes Romana praescripsit, si quae videremus evellenda, diligenter evellere, sicut inferere meliora. Cum vero ipsius ecclesiae negotia curaremus interius perferutari, aliis ad nostram cohortationem reductis in melius, et hic invenimus correctione dignum, quod canonici ecclesiae memoratae in ea, sicut decuit, et ordo rationis exigit, minime resident. Nos itaque ut bona ecclesiastica percipientes ecclesiae deservirent, et quos labor assiduus cruciavit, remissius torquerentur, consilio discretorum, qui nobiscum aderant, et assensu capituli providimus de residentia statuenda, quod succedente tempore volumus ad honorem ecclesiae praefatae jugiter observari. Ut igitur in ipsa ecclesia divina laudabilius celebrentur, et per divisionem reddituum portione flagello divisio laboris affligeret, provisum est a nobis, ut plerique de illa universitate, qui majores et praesentes erant, unanimiter consenserunt, ut canonici per quatuor partes anni in ecclesia sua residentiam faciant, cum hac consideratione; ut quia xxi. sunt nunc per quatuor anni quartas, et numerus ille in quatuor dividetur in hunc modum, ut anno a festo S. Michaelis inchoato, in prima quarta decanus, Alanus Peche, Nicolaus, Benedictus, Petrus Collingis, Dionysius, Henricus de Leek; in secunda quarta praecentor, archidiaconus, Wilhelmus Surdent, Philippus canonicus, Arnulphus, Robertus de Jalopi; in tertia quarta thesaurarius, Robertus de Bega, Adam Panton, Robertus canonicus, Rogerus de Bagusa; in quarta cancellarius, Nicolaus, filius comitis Andr. Giffardus, Henricus canonicus, Walterus de Tillebury in ecclesia sua laudabiliter et ordinate resideant, et in locis uniuscujusque vel conditione qui ei in praebend. successerit, pari ratione succedat; ita igitur, ut semper quinque ad minus inveniantur in eadem ecclesia residentes, et ne simul qui minores habent redditus, connumerentur, vel qui minus in hospitalitatis onus sufficiunt, sustineant. Statuimus etiam, ut quia cum minoribus resideant et majores, et qui residere debuerint, in residentia sua per quartam ei deputatam assidue perseveret, nisi vocante negotio familiari vel necessario, de licentia fratrum et assensu divertat per aequale spatium temporis; demum cum libuerit, hanc ejus absentiam in propria persona suppleturus. Et ne impune ferat negligentiam suam, qui noluerit in ecclesia sua modo, quo diximus, residere; pro poena sibi noverit infligendum, ut ea occasione habeat quintam praebendae suae in communam et usum residentium assignare. Hoc autem nulla ratione volumus praetermitti, quin omnes canonici, ubicunque fuerint, ad ecclesiam memoratam in festis principalibus sine contradictione

traditione veniant, vel qui venire distulerit, saltem fratres per nuncium visitet praesentem, et literas, quibus absentia ejus necessaria verisimiliter excusata, absentiae similiter causa rationalis allegetur. Praeterea de residentibus et illud censuimus observandum, ut simul omnes divinatorum celebrationi secundum harum distinctionem diligenter interfint, debitam impendant operam et devotam. Et si quis nocturnis officiis interesse contempserit, communis diei sequentis, si quam recepturus fuerit, sine contradictione privetur. Quod si, ut frequenter affolet, clerici ecclesiae communam non habuerint, qui laborem praelibatum negligenter omiserit, nisi infirmitas vel causa rationalis eum habeat excusatum, pro quantitate praebendae suae, in usus eorum, qui vigilaverint, de suo plus minusve refundat, sub hac consideratione, ut qui praebendam C. G. habet, pro noctis unius excessu in uno denario teneatur, qui redditus ampliores,

arbitrio decani et fratrum ad poenam ampliorum inevitabiliter obligetur. Caetera decano et capitulo corrigenda relinquimus; injungentes, ut quae praelibavimus, omnino et irrefragabiliter observentur, et in ecclesia saepedicta ex visitatione, quam jure legationis fecimus, in memorabile perpetuum relinquantur, tanto quidem custodienda propensius, quanto et ea domini papae, qua fungebamur, auctoritas ordinavit, et usque in hodiernum diem ordinationem eorum, sigillum nostrum et praesens pagina protestantur. Hiis testibus magistro P. de Leche, archidiacono * Wigorn. Viviano, archidiacono Derbiae, Waltero, praecentore London. Ranulpho, thesaurario Sarum, magistro Symone de Sywell, magistro W. Mediolanec. London. magistro W. de Somercote, magistro W. de Kall. Johanne de Ken. Johanne de sancto Laurentio, A. J. Roberto, clericis, et aliis.

Papae Rom.
COELESTIN. III. 5.

Archiep. Cantuar.
HUBERT. 2.

Anno Christi
1195.

Reg. Angliae
RICHARD. I. 7.

Concilium Eboracense ab Huberto, archiepiscopo Cantuar. celebratum. Ex Rog.
Hoved. in ann.

VENIT igitur legatus ille Eboracum die dominica festo S. Barnabae apostoli, et cum solenni processione susceptus est a clero, et introductus in ecclesiam sedis cathedralis. Sequenti die Lunae fecit ipse teneri assisas de omnibus placitis coronae regis, et de nova dissaisina, et de morte antecessorum per ministros suos: ipse vero et officiales sui tenuerunt placita christianitatis. In sequenti die feria tertia, perrexit legatus ille ad abbatiam S. Mariae Eboraci, et ibi receptus est ab ejusdem ecclesiae monachis cum solenni processione. Deinde intravit capitulum monachorum, et conquerentibus monachis, quod Robertus, abbas eorum, propter debilitatem, et corporis sui aegritudinem, domui suae prodesse non potuit, deposuit eum a cura pastoralis, et ab administratione domus, reclamantem et ad summum pontificem appellantem.

In sequentibus autem duobus diebus, scilicet feria quarta, et feria quinta, congregatis in ecclesia S. Petri Eboraci Simone, ejusdem ecclesiae decano, et Hamone, praecentore, et Willielmo Testard, et Gaufrido de Muschamp, de Nottingham, et de Cliveland, archidiaconis; et Johanne, cancellario, et Roberto, praeposito Beverlaci, cum quibusdam ejusdem ecclesiae canonicis, et fere omnibus abbatibus, et prioribus, et officialibus, et decanis, et personis ecclesiarum Eboracensis dioecesis, ipse legatus in eminentiore loco cathedralis sedis, et concilium celeberrimum celebravit, in quo haec decreta subscripta statuit servanda.

Decreta Eboracensis concilii.

I. Cum inter caetera ecclesiae sacramenta hostia salutaris praeemineat, tanto impensior circa eam debet existere devotio sacerdotum, ut cum hu-

mitate conficiatur, cum timore sumatur, cum reverentia dispensetur; et minister altaris sit certus, quod panis, et vinum, et aqua in sacrificio ponantur; nec sine ministro literato celebretur. Provideatur etiam, ut in pyxide munda et honesta hostia reservetur, singulisque dominicis diebus renovetur.

II. Quoties autem communio exhibenda est infirmis, sacerdos in propria persona hostiam in habitu clericali, tanto sacramento convenienti, deferat, lumine praecedente, nisi aeris intemperies, vel viarum difficultas, vel alia ratio praepediat.

III. Quia secretum missae frequenter invenitur, aut scriptorum falsitate, aut librorum vetustate corruptum, ita ut legi distincte non possit; archidiaconorum sollicitudo provideat, ut in singulis ecclesiis ad verum et probatum exemplar canon missae cum omni diligentia corrigatur. Prohibemus etiam, ne sacerdos laico, ad poenitentiam venienti, obtentu cupiditatis injungat, ut missas faciat celebrari; et illud etiam decrevimus prohibendum, ne sacerdos aliquis pro celebratione missarum, pretio constituto, pactum ineat, sed hoc duntaxat, quod offeretur in missa, recipiat.

IV. Statuimus, ne in baptismo plures quam tres suscipiant puerum de sacro fonte; masculum duo mares, et una mulier; foeminam duae foeminae, et unus mas: ubi autem puer, cujus baptisma ignoratur, reperitur expositus, sive cum sale sive sine sale reperiatur, baptizetur; cum non intelligatur iteratum, quod nescitur fuisse collatum.

V. Decrevimus etiam, ut non nisi summa, et gravi urgente necessitate diaconus baptizet, vel corpus Christi cuiquam eroget, vel poenitenti-

* MS. Waton.

am confitenti imponat, ut juxta paternorum tenorem canonum, huic ordini sacerdotali proprie convenire decernat antiquitas. Sub eodem tenore constitutionis adjicimus, ut quoties sacerdotes ad puerum baptizandum vel infirmum communicandum invitatur, moras innectere non praesumat.

VI. Cum in domo orationis, quae domus Dei nuncupatur, nihil debeat esse indecens, nihil inordinatum, praecipimus, ut personae, et vicarii ecclesiarum studeant providere secundum competentes eis pensiones, prout ratio dicitur, et consuetudo approbata postulat, quatenus ecclesiae, quae reparatione indigent, reparentur.

VII. Item, cum ornamentis ministerio congruis ministretur.

VIII. Item, cum calice argenteo, ubi facultas suppetit, sacramentum eucharistiae conficiatur. Huic ordinationi terminum praefiximus ab initio nostrae legationis in annum; quod si haec medio tempore executioni mandata non fuerint, decrevimus, ut ante elapsum terminum de ecclesiarum redditibus dispositio nostra plenum fortiat effectum.

IX. Statuimus etiam, ut clerici, qui ab episcopo coronam susceperunt, tonsuram habeant, et coronam; quam si habere contempserint, ad hoc beneficiorum, si quae habeant, privatione cogantur; qui vero beneficia non habent, per archidiaconum, vel decanos tondeantur inviti.

X. Praecipimus etiam, ut sacerdotes non in cappis manicatis incedant, sed in vestibus suo ordini congruis; ut sicut caeteris dignitate praeeminent, sic plenius et formam, et exemplum exhibeant honestatis.

XI. Cum scriptura beatum esse eum testetur, qui manus suas exuit ab omni munere; diligenti studio providendum est, ut gratis exhibeatur justitia, nec pro ea in causis ecclesiasticis facienda, vel adimenda, five acceleranda, vel differenda, quicquam pretii praesumat accipere, ut ei fructum justitiae suae tempore opportuno retribuatur justus iudex.

XII. Cum decimae sint tributa egentium animarum, et ex praecepto Domini dari debeant; non est reddentis eas diminuere. Statuimus itaque ut de his, quae renovantur per annum, cum omni integritate decimae debitae et consuetae conferantur; ita ut in primis decimae absque ulla diminutione ecclesiae dentur, postmodum de novem partibus mercedes messorum, et aliorum servientium pro arbitrio solventis tribuantur.

XIII. Exigit professio religiosae sanctitatis, ut monachi, et canonici regulares, et moniales religiose et regulariter conserventur. Ut ergo eis adimatur opportunitas evagandi, prohibemus, ne redditus, quos obedientias vocant, ad firmam teneant; nec iter peregrinationis arripiant, nec extra monasteria, sine certa et rationabili causa, nec absque societate, cujus certa sit honestas et indubitata, proficiantur.

XIV. De monialibus autem id specialiter adjicimus, ut absque societate abbatissae vel priorissae, ambitum monasterii non egrediantur.

XV. Adjicimus etiam, prohibentes, ne laicus aliquis ecclesiam, vel decimas ad firmam reci-

piat, five solus, five clerico sociatus.

XVI. Ut calumniatorum improbitas, et temere jurantium malitia timore caelestis judicii retundatur; praecipimus, ut quilibet sacerdos de caetero ter in anno solenniter, accensis candelis, pulsatisque campanis, eos excommunicet, qui in recognitionibus, aliisve testimoniis scienter et sponte pejerabunt; et eos, qui malitiose alios facient pejerare; eosque singulis dominicis diebus excommunicatos denunciaret, ut crebra maledictionis iteratio eos a sua iniquitate retrahat, quos accusatio propriae conscientiae non deterret. Si vero de perjurio poeniteant, ad archiepiscopum, vel episcopum, vel generalem dioecesis confessorum, absente archiepiscopo, vel episcopo, transmittantur ab eo poenitentiam suscipiendi. In extremis vero laborantibus insinuanda, non imponenda est poenitentia, eisque firmiter injungatur, ut si vixerint, archiepiscopum, vel episcopum, vel generalem dioecesis confessorum, absente archiepiscopo, vel episcopo, adeant, ut eis poenitentia competens imponatur; quia sermo Domini est, "sacerdos meus si deliquerit, delinquere faciet populum meum; et ruina populi sacerdos nequam est." Exigit tanti ordinis excellentia, ut a publicis potationibus, et tabernis sacerdotes abstineant; et qui voto continentiae sunt astricti, nequaquam ad actus turpitudinis se relaxent.

XVII. Prohibemus igitur, ne focarias habeant in domibus suis, nec ad ejectas in nostrae constitutionis fraudem accessum in domibus alienis; si vero in turpitudine sua persistierint, et hoc decani dissimulantes ad notitiam praelatorum suorum non detulerint, ab officio suspendantur. Qui vero zelo Dei accensi, praelatis nunciaverint excessus eorum, divinae benedictionis gratiam consequantur. Poena autem eorum, qui publice focarias tenent, haec erit; ut tanquam infames ab aliorum accusatione, et a testimonio repellantur; si vero nec hujus poenae metu resipuerint, ab officio, et beneficio se noverint suspendendos.

XVIII. Suspectus de crimine per famam communem, vel verisimilia indicia, per decanum loci admoneatur familiariter semel, secundo, et tertio, ut se corrigat; quod si non fecerit, decanus, adjunctis sibi duobus, vel tribus, penes quos ejus fama laborat, eum corripiat; si nec sic videatur corrigi, dicatur ecclesiae; scilicet arguatur in capitulo, ut convictus, vel confessus canonice puniatur: inficianti, si convinci non poterit, canonica purgatio indicatur, ita quod numerum duodenarium non excedat, infra numerum plures, paucioresve poterunt recipi, secundum statum personae, et quantitatem five qualitatem infamiae pro arbitrio judicantis; et statim primo die, quo paratus est is, qui infamia laborat, se purgare, purgatio admittatur; ne metu vexationis ex dilationibus contingentis pecunia extorqueatur. Hoc, et supradicta statuimus, salva in omnibus sacrosanctae Romanae sedis auctoritate, et dignitate.

In concilio autem illo magister Petrus de Dinan exigebat sibi fieri plenariam restitutionem de archidiaconatu de Westriding, quem Gaufridus, Eboracensis archiepiscopus, ei dederat, mandans capitulo

capitulo Eboraci per literas suas, ut eum reciperent, et in stallum mitterent: cui Simon decanus, et capitulum Eboracense responderunt; quod archiepiscopus non potuit archidiaconatum illum alicui dare, qui ultra terminum statutum in concilio Lateranensi dare distulit; in quo concilio Alexander, papa tertius, constituit, quod cum praebendas, ecclesias, seu quaelibet officia in aliqua ecclesia vacare contigerit, non diu maneant in suspenso, sed infra sex menses personis, qui digne administrare valeant, conferantur. Si autem episcopus, ubi ad eum spectaverit conferre, distulerit, per capitulum ordinetur; quod si ad capitulum electio pertinuerit, et infra praescriptum terminum hoc non fecerit, episcopus, secundum Dominum, cum religiosorum virorum consilio exequatur. Aut si omnes forte neglexerint, metropolitanus de episcopis, secundum Domi-

num, absque illorum contradictione disponat. Hujus ergo dispositionis auctoritate, et privilegii sui munimine, a Coelestino, papa tertio, ecclesiae Eboracensi indulto, asserebant praefatus decanus, et capitulum Eboracense, quod ad illos spectat donatio praedicti archidiaconatus, et aliorum reddituum vacantium in ecclesia Eboracensi, quos archiepiscopus suus non dederat intra fixum Lateranensis concilii terminum; sed officiales Eboracensis archiepiscopi, scilicet magister Girardus de Rowelle, et magister Honorius appellaverunt contra privilegium illud, et appellationem, quam dominus eorum archiepiscopus in recessu suo fecerat pro statu ecclesiae suae, renovaverunt coram legato, et toto concilio, et quamvis in privilegio illo continebatur, remota appellatione, tamen legatus detulit appellationi officialium Eboracensis archiepiscopi.

Papae Rom.
COELESTIN. III. 5.

Archiep. Cantuar.
HUBERT. 2.

Anno Christi
1195.

Reg. Angliae
RICHARD. I. 7.

Coelestini tertii papae privilegium ecclesiae Eborum indultum super juribus, libertatibus, consuetudinibus et aliis dictam ecclesiam contingentibus. Ex MS. Cott. Vitellius A. II. fol. 122.

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Symoni, decano et capitulo ecclesiae sancti Petri Eborum, eorumque successoribus, canonice substituendis in perpetuum. Cum Romana ecclesia, cui dante Domino praesidemus, juris postulantium votis pia semper consueverit benignitate adesse, dignum est et consonum, ut illi de speciali ejus praesidio et protectione confidant, et ut possint ea contra malignorum incursum tanquam optatae defensionis clypeo praemuniri, quorum fides et devotio in honore ipsius et reverentia certo rerum experimento probatur. Eapropter, dilecti in Domino filii, justis postulationibus vestris clementer annuimus, ecclesiam vestram, in qua divino estis mancipati obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti privilegio communimus. Propterea quascunque possessiones, quaecunque bona eadem ecclesia impresentiarum iuste et canonice possedit, aut in futur. possessione pontificum, largitione regum, vel principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis, praestante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis. Scilicet villam de Dalton cum pertinent: villam de Cotom cum pertinent: villam de Brothton cum ecclesia, molendino, et omnibus aliis pertinent: villam de Helperby cum pertinent: terram de Ulfrikby cum pertinent: terram de Gispesmare cum pertinent: terram de Ledesham cum pertinent: terram de Hoton cum pertinent: terram de Skerpinbek cum pertinent: ecclesiam de Burgo cum capella, et omnibus aliis pertinent: ecclesiam de Lanum cum capella et decimis molendinorum archiepiscopi et omnibus aliis pertinent: ecclesiam de Burton cum pertinent: ecclesiam de Lefyngton cum pertinent: ecclesiam de Quetungebur cum pertinent: ecclesiam S. Johannis ad

pontem Eborum: ecclesiam S. Johannis in Marisco: ecclesiam S. Laurentii in Walmegut cum pertinent. infra civitatem et extra: ecclesiam S. Andreae in Hecmangergat: ecclesiam S. Marci in Conyngstrete: ecclesiam S. Mariae ultra Usam: sexaginta solidos de manerio de Patrington: duas marcas argenti de nundinis S. Petri Ad vincula in Eborum: de synodalibus xl. solidos ad cantariam: et centum solidos ad cantariam: et centum solidos ad magistrum scholarum spectantes. Antiquas quoque et rationabiles ecclesiae vestrae consuetudines et hactenus observatas, vobis et vestris successoribus confirmamus, et decernimus eas in ecclesia vestra futuris temporibus absque contradictione cujuscunque firmiter observandas. Auctoritate apostolica nihilominus prohibemus, ne archiepiscopus vester, qui pro tempore fuerit, in decanum vel aliquam personam, canonicos, vel eorum ministros, five clerici sint, five laici, aliquam excommunicationis, interdicti seu suspensionis sententiam contra immunitatem, quam praedecessores vestri et vos hactenus habuistis, sine assensu decani et capituli audeat promulgare, vel eos a choro arcere, vel ab ecclesiarum ingressu: quod si forte praesumpserit, eam decernimus non tenere.

Statuimus insuper, ne decanus, qui secundum Deum in ecclesia vestra fuerit institutus, contra ecclesiae vestrae solitam libertatem et consuetudinem hactenus observatam, homagium obtentu beneficii ecclesiastici archiepiscopo facere teneatur.

Praeterea paterno intuitu providere volentes, ne in hiis, quae ad vos spectare noscuntur, laesionem aliquam incurratis, electionem liberam magistri domus hospit. S. Petri Eborum, sicut eam ex antiqua et approbata consuetudine hactenus ecclesia vestra obtinuit, vobis vestrisque successoribus confirmamus; ita quod qui ibi pro

tem-

tempore fuerit assumendus, non nisi per electionem vestram consuetam et canonicam assumatur.

Et ne status ecclesiae vestrae temeritate quolibet circa observantias rationabiles mutationis seu turbationis incurrat, dignitates, libertates, immunitates quae a regibus et principibus seu archiepiscopis vestris vobis et ecclesiae vestrae rationabiliter sunt concessae, et Romanis pontificibus approbatae, seu etiam regum seu principum vel archiepiscoporum, necnon episcoporum, Romanorum pontificum, authenticis continentur, ratas esse censemus, et eas perpetuam obtinere volumus firmitatem.

Prohibemus insuper, ne archiepiscopus vel aliquis alius contra antiquam et approbatam Eborum ecclesiae libertatem personas seu canonicos, aut clericos vel homines vestros in debitis et consuetis excommunicationibus praegravare eos pecuniaria poena multare praesumat, nec sine satisfactione debita, relaxare sententias, quas capitulum vestrum secundum antiquam et approbatam ecclesiae vestrae consuetudinem in infautores rerum seu possessionum suarum illicitos, aut temerarie detentos, et in vestros homines graviter delinquentes, rationabiliter duxerit proferendas. Ordinationem quoque canonicorum seu personarum, sicut ab ipsa foundatione loci hactenus est observatum, liberam esse decernimus: ut videlicet honesta idonea persona, cui archiepiscopus vester vacantem in ecclesia vestra praebendam vel dignitatem duxerit conferendam, secundum antiquam ecclesiae vestrae consuetudinem decano et capitulo praesentetur. Receptus autem per capitulum in canonicum per librum et panem per manum decani et capituli debeat investiri: postmodum vero in osculo fratrum receptus, de conservanda fidelitate ecclesiae vestrae et libertatibus et consuetudinibus juri consentaneis pro viribus defendendis: secreta capituli non detegendis iuramentum consuetum et debitum interponat: et tunc de man-

dato decani et capituli per manum cantoris, prout moris est, installetur. Si quis vero contra consuetudinem antiquam et approbatam in ecclesia vestra per aliquem fuerit introductus, nec pro persona nec pro canonico habeatur. Si vero archiepiscopus vester vacantem in ecclesia vestra praebendam vel personatum infra Lateranensis concilii secundum formam praescriptam idoneae personae, canonica admonitione praemissa, non contulerit, liceat vobis auctoritate apostolica, nullius contradictione vel appellatione obstante, illam contra ejusdem concilii statuta conferre. Decrevimus ergo ut nulli omnino hominum liceat praefatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quibuscumque vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicae auctoritate. Si igitur infuturum ecclesiastica, secularisve persona hanc nostrae constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinae ultioni subjaceat; cuncti * autem ejusdem loci jura servantes, et apud districtum iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Decrevimus ergo ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostrae protectionis, confirmationis, prohibitionis atque concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat. Romae apud S. Petrum 16. cal. Julii, pontificatus nostri anno quarto.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 2.

Archiep. Cantuar.
HUBERT. 6.

Anno Christi
1199.

Reg. Angliae
JOHAN. I.

Concilium Westmonasteriense.

Ex Rad. de Diceto. col. 707.

Hoc anno celebratum est concilium apud Westmonasterium 13. cal. Octobris, praesidente H. Cantuariensi archiepiscopo, praesentibus episcopis W. Londoniensi, G. Roffensi, H. Saresbiriensi, J. Oxoniensi, R. Eliensi, G. Coventrensi, K. Bangorensi, episcopo Landaveni, R. de sancto Asaph, G. electo Herefordensi, cum abbatibus et prioribus diversi ordinis, qui ad vocationem domini Cantuariensis eo convenerant, ut de causis ecclesiasticis tractarent. G. prior Cantuariensis, sedit ex opposito contra dominum archiepiscopum a latere episcopi Roffensis. Archie-

piscopus Eboracensis concilio non interfuit, cum esset in Anglia, ne quis ejus allegaret absentiam, cum juxta praescorum consuetudinem ad vocationes Cantuariensis concilio teneretur interesse, vel justam absentiae suae causam allegare. Dominus Lincolnienis a Roma rediens, gravi tactus infirmitate tunc temporis apud vetus Templum Londoniis lecto decubuit. Dominus Wintoniensis et dominus Cicestrensis corporis sui infirmitatem praetendentes, literatorie se excusaverunt. H. I.

* MS. cunctis— loco sua jura servantibus—inveniat.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 3.

Archiep. Cantuar.
HUBERT. 7.

Anno Christi
1200.

Reg. Angliae
JOHAN. 2.

Concilium Londinense, pro reformandis ecclesiae Anglicanae moribus, ab Huberto, Cantuariensi archiepiscopo, contra prohibitionem Gaufridi filii Petri, comitis Essexiae, tunc temporis Angliae iustitiarum, celebratum Westmonasterii anno Dom. MCC. Ex Rog. Hoved. in ann.

EODEM anno Hubertus, Cantuar. archiepiscopus, generale celebravit concilium Londoniis apud Westmonasterium, contra prohibitionem Gaufridi filii Petri, comitis de Essexiae, tunc temporis summi iustitiarum Angliae. In quo concilio idem archiepiscopus subscripta promulgavit decreta, statuens ea a suis subiectis inviolabiliter observari.

I. Decreta Huberti, Cantuar. archiepiscopi.

Cum in divinis officiis non sine periculo corporum et animarum erretur, salubri provisi ne concilii prospeximus, ut a quolibet sacerdote celebrante, verba canonis rotunde dicantur, et distincte, nec ex festinatione contracta, nec ex diuturnitate nimis protracta. Non est enim ibi diu immorandum propter insurgentes cogitationes; quae, ut muscae morientes, perdunt suavitatem unguenti. Similiter et omnes horae et omnia officia aperte et distincte dicantur; ita quod ex festinatione nimia non praecedantur, vel syncopentur. Quod si observatum non fuerit, sacerdotes hoc non observantes, post trinam admonitionem usque ad condignam satisfactionem suspendantur. Salvo in omnibus sacrosanctae Romanae ecclesiae honore et privilegio.

II. Quod non liceat presbytero bis in die celebrare.

Non liceat presbytero bis in die celebrare, nisi necessitate urgente; et tunc idem cum in die bis celebrat, post primam celebrationem, et sanguinis sumptionem nil infundatur calici. Sane post primam celebrationem diligentissime absorbeantur stillulae de calice; et digiti fugantur, vel lingua lambantur, et laventur, reservata lotura in vase mundo, ad id specialiter deputato, quae lotura sumatur post secundam celebrationem. Haec ita se habeant, nisi in prima celebratione adsit diaconus, vel alius minister honestus, qui loturam sumere possit. His adjicimus, ut reponatur eucharistia in pyxide munda et honesta, et in pyxide munda et honesta deferatur ad aegrum, linteo mundo superposito, et lucerna praecedente ac cruce, nisi aeger valde remotus fuerit. Renovetur quoque hostia ipsa singulis dominicis diebus, habeaturque certitudo circa ipsam eucharistiam, ita quod nonumat non consecratam pro consecrata. His adjiciendum decrevimus, ut secreto non detur communio eucharistiae petenti, sed publice et instanter petenti danda est, nisi publicum sit ejus delictum. Salvo in omnibus, etc.

III. De baptismo vel confirmatione, si dubitetur.

De baptismo vel confirmatione, si dubitetur, sacrorum canonum statuta sequentes, statuimus, ut conferatur, "Quia non dicitur iteratum, quod non scitur fuisse collatum." Ideoque baptizentur expositi, de quorum baptismo dubitatur; five inveniantur cum sale, five sine sale. Adjicimus etiam, ut nullus teneatur ad confirmationem a patre, vel matre, vel vitrico, vel noverca. Et ut non liceat diaconibus baptizare, vel poenitentias dare, nisi duplici necessitate; viz. quia sacerdos non potest, vel absens, vel stulte non vult, et mors imminet puero, vel aegro. Si vero in necessitate puer baptizetur a laico, quod fieri potest a patre vel a matre, absque matrimonii praepudio, sequentia immersionem non praecedentia per sacerdotem expleantur. Salvo in omnibus, etc.

IV. De poenitentia.

Cum poenitentiae, quae est secunda tabula post naufragium, tanta major adhibenda sit circumscriptio, quanto magis est necessaria post lapsum reparatio; nos sacrorum canonum statuta sequentes, praecipimus, ut sacerdotes in poenitentia diligenter attendant circumstantias; qualitatem scilicet personae, et quantitatem delicti; tempus, locum, causam, moram in peccato factam; devotionem animi poenitentis; et ut poenitentia talis injungatur uxori, unde non reddatur marito suo suspecta de aliquo occulto, et enormi peccato: idem de marito observetur. Nullus etiam sacerdos post lapsum, antequam confiteatur, ad altare praesumat accedere celebraturus. Id adjicimus ad sacerdotum cupiditatem refecandam, ut missae non injungantur in poenitentia his, qui non fuerint sacerdotes. Salvo in omnibus, etc.

V. Quomodo archiepiscopus, episcopus, et eorum officiales debeant hospitari cum subiectis.

Cum inter ea, quae statuta sunt a modernis patribus, Lateranense concilium * celeberrimum sit, et omni modo conservatione dignissimum; nos ipsius instituta humiliter, ac devote sequentes, decernimus, ut archiepiscopus parochias visitans, quadragesimum vel quinquagesimum evectionis numerum, episcopus vicesimum vel tricesimum nequaquam excedant; archidiaconus vero quinque aut septem; decani constituti sub episcopis, duobus equis contenti existant. Nec cum canibus venatoriis aut avibus proficiscantur; sed ita procedant, ut non, quae sua sunt, sed quae Jesu Christi, quaerere videantur. Pro-

* Celebratum MCLXXIX. Constitutio haec reperitur in Decretal. lib. III. tit. 39. c. 6.

hibemus etiam, ne subditos suos talliis et exactionibus episcopi gravare praesumant. Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quae aliquoties superveniunt, ut, si manifesta et rationabilis causa extiterit, cum charitate modicum ab eis valeant auxilium postulare. Cum enim dicit apostolus, "Non debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis;" multo longe a paterna pietate videtur, si praepositi subditis suis graves existant, quos in cunctis necessitatibus pastorem more debent fovere. Archidiaconi, aut sui decani nullas exactiones vel tallias in presbyteros seu clericos exercere praesumant. Sane quod de supradicto numero exactionis secundum tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari, in quibus ampliores sunt redditus, et ecclesiasticae facultates. In pauperibus autem locis tantam volumus teneri mensuram, ut ex accessu majorum minores non debeant gravari, ne sub tali indulgentia illi, qui paucioribus equis uti solebant hactenus, plurimam sibi credant potestatem indultam. Spectat autem ad visitatoris officium, ea inprimis, quae ad salutem animarum pertinent, cum omni diligentia procurare, et ut unaquaeque ecclesia habeat calicem argenteum, et vestimenta sacerdotalia sufficientia, et honesta, et libros necessarios, ut utensilia, et caetera, quae spectant ad cultum et reverentiam sacramenti. Sane ad praecidendum tam avaritiae, quam negligentiae vitium, auctoritate Toletani concilii subnixi, praecipimus, ut visitator ab ecclesia, in qua visitationis officium debito modo non exercet, procuracionem, aut procuracionis redemptionem exigere non praesumat. Salvo in omnibus, etc.

VI. *Ne quis ordinetur sine certo titulo.*

Illud etiam juxta tenorem Lateranensis concilii * firmiter observari praecipimus, ut si episcopus aliquem sine titulo certo in diaconum, vel presbyterum ordinaverit, tamdiu ei subministret, donec ei in aliqua ecclesia convenientia stipendia militiae clericali assignet, nisi forte talis, qui ordinatur, extiterit, qui de sua vel paterna haereditate subsidia vitae possit habere. Idem in subdiaconi ordinatione statuimus; adjungentes, ut si archidiaconus citra speciale mandatum episcopi sui aliquem praedictorum ordinationi praesentaverit, et is ad ejus praesentationem ordinatus fuerit, praedictae poenae subjaaceat. Salvo in omnibus, etc.

VII. *Quod non liceat excommunicationis sententiam proferre, nisi canonica commonitio praecedat.*

Rursus Lateranensis concilii † statuta sequentes, praecipimus, ut nec praelati, nisi canonica commonitione praemissa, suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subiectos, nisi forte talis sit culpa, quae in ipso genere suo excommunicationis poenam inducat; nec subiecti contra disciplinam ecclesiasticam

ante ingressum causae in vocem appellationis prorumpant. Si vero quisquam pro sua necessitate crediderit appellandum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus praefigatur, infra quem si prosequi forte neglexerit, libere tunc episcopus auctoritate sua utatur. Si autem in quocunque negotio aliquis appellaverit, et eo, qui appellatus fuerit, veniente, qui appellaverit, venire neglexerit, si proprium quid habuerit, competentem illi recompensationem faciat expensarum; ut hoc saltem timore perterritus, in gravamen alterius non facile quis appellet. Praecipue vero in locis religiosis hoc volumus observari, ne monachi sive quicunque religiosi, cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem praelati sui et capituli disciplinam appellare praesumant, sed humiliter ac devote suscipiant, quod pro salute sua eis fuerit injunctum. Ad reprimendam etiam multorum malitiam, his duximus adnectendum; ut singulis annis in genere solenniter excommunicentur fortarii, perjuri supra sacramenta, ‖ incendiarii, fures, atrociores raptores: ita ut qui scienter in dispendium cujuslibet pejeraverint, non absolvantur, nec eis poenitentia ab aliquo injungatur, nisi ab episcopo dioecesano, vel ejus auctoritate, praeterquam in articulo mortis; et tunc eis injungatur, quod ex quo convaluerint, episcopum adeant, ab eo vel ejus auctoritate poenitentiam suscepturi. Salvo in omnibus, etc.

VIII. *Nihil exigendum pro sacramentis administrandis.*

Sicut in Lateranensi concilio ‡ salubriter a sanctis patribus est provisum, inhibemus; ne a personis ecclesiasticis deducendis ad sedem, vel sacerdotibus vel aliis clericis instituendis, aut sepeliendis mortuis, aut benedicendis nubentibus, seu pro chrismate, seu quibuslibet aliis sacramentis aliquid exigatur. Si quis autem contra hoc venire praesumpserit, portionem cum Giezi se noverit habiturum, cujus factum exactione turpi muneris imitatur. His adjicimus, ne pro licentia celebrandi divina a sacerdotibus, vel docendi a magistris aliquid exigatur; et si solum fuerit, repetatur. De ejusdem etiam auctoritate concilii prohibemus, ne novi census ab episcopis, vel abbatibus, aliisve praelatis imponantur ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem reddituum suis usibus applicare praesumant, sed libertatem, quam majores sibi conservari desiderant, minoribus quoque suis bona voluntate conservent. Si quis autem aliter egerit, irritum, quod fecerit, habeatur. Nulla insuper ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia vel ecclesiae alicui tribuantur, vel promittantur, antequam vacent; ne desiderare quis proximi sui mortem videatur, in cujus locum, vel beneficium se crediderit successurum. Cum enim id etiam in ipsis gentilium legibus inveniatur prohibitum, turpe nimis est, et divini dignum animadversione judicii, si in ecclesia Dei futurae successio-

* Celebrati A. MCLXXIX. c. 5.

† C. 47.

‖ Super sacrosancta Evangelia, forte; ut infra in constitut. Richardi, episcopi Sarum.

‡ C. 7.

nis expectatio locum habeat, quam et condemnare ipsi gentiles homines curaverunt. Salvo in omnibus, etc.

IX. *Ne decima minuatur occasione mercedis servientium, vel messorum.*

Cum Deo, et sacerdotibus Dei decimas dandas, Abraham factis, et Jacob promissis infinent; et auctoritas Veteris et Novi Testamenti, nec non et sanctorum patrum statuta declarent decimas de omnibus, quae per annum renovantur, praestandas; id inviolabiliter decernimus observandum, ita quod occasione mercedis servientium vel messorum decima pars non minuatur, sed potius integrum persolvatur. Habeant etiam presbyteri potestatem ante autumnum excommunicandi omnes fraudatores decimarum suarum, et eosdem secundum formam ecclesiasticam absolvendi. Huic adjicimus sanctioni, ut de terris noviter excultis non alias dentur decimae, quam ecclesiis parochialibus, infra quarum limites terrae illae, de quibus decimae proveniunt, excoluntur. Detentores vero decimarum, juxta Rothomagensis concilii constitutum, si semel, secundo, et tertio commoniti, excessum suum non emendaverint, usque ad satisfactionem condignam, anathematis vinculo feriantur. Salvo in omnibus, etc.

X. *Ne clerici in sacris ordinibus constituti, fornicarias habeant.*

Statuimus, ut in ecclesia, cujus redditus annuus quantitatem trium marcarum non excedit, nullus instituatur, nisi qui in propria persona ibidem voluerit deservire. Statuta etiam Lateranensis concilii * reverenter amplectentes, decernimus, ut clerici in sacris ordinibus constituti, si mulierculas in domibus suis sub incontinentiae voto tenuerint, aut abjiciant eas, et continenter vivant, aut ab officio et beneficio ecclesiastico fiant alieni. His etiam adnectimus, ut clerici non intersint tabernis, et publicis potationibus. Hinc etenim accidunt contentiones, et rixae, adeo quod laici quandoque clericos verberantes, incidant in canonem. Qui cum ad papam mittantur, non est aequum, quod clerici, qui culpa sua quodammodo tamen dedere delictum, maneant impuniti. Clerici etiam omnes habitum habeant clericalem, et tonsuram canonicam. Archidiaconi autem et alii in dignitatibus constituti, et presbyteri cappis manicatis utantur. Salvo in omnibus, etc.

XI. *Quales personae debeant contrahere matrimonium.*

Vir non contrahat cum aliqua consanguinea olim uxoris suae, similiter nec uxor cum aliquo consanguineo quondam viri sui. Et susceptus in baptismo, non contrahat cum filia baptizantis vel suscipientis, ante, vel post genita. Nec contrahatur aliquod matrimonium sine trina denunciatione publica in ecclesia, neque si fuerint personae incognitae. Sed nec copulentur ali-

quae personae matrimonio, nisi publice in facie ecclesiae, et praesente sacerdote; et si secus factum fuerit, non admittantur alicubi in ecclesia, nisi speciali auctoritate episcopi. Nulli etiam conjugatorum liceat iter remotum peregrinationis arripere, nisi mutuo consensu publicato. Salvo in omnibus, etc.

XII. *Diffamatis publica fama indicatur purgatio.*

Diffamati fama publica, vel verisimilibus indiciis super crimine, de quo vinci non possunt, commoneantur semel, secundo, et tertio, ut confiteantur, et satisfaciant; si vero incorrecti in negatione perstiterint, indicatur eis purgatio, et non occasione pecuniae captandae differatur de die in diem, sed statim primo die, si parata fuerit, suscipiatur, et canonicum numerum non excedat. Salvo, etc.

XIII. *Ut leprosi coemeterium et propriam habeant capellam.*

Affectu pietatis inducti, concilii Lateranensis † etiam institutione suffulti, decernimus, ut ubicunque tot leprosi simul fuerint congregati, qui ecclesiam cum coemeterio sibi construere, et proprio valeant gaudere presbytero, sine contradictione aliqua habere permittantur. Caveant tamen, ut injuriosi veteribus ecclesiis non existant. Quod enim eis pro pietate conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare. Statuimus etiam, ut de hortis et nutrimentis animalium suorum decimas tribuere non cogantur. Salvo in omnibus, etc.

XIV. *Ne aliquis sine episcopali auctoritate ecclesiastica beneficia de manu laica recipiat.*

Lateranensis concilii ‡ tenore perpenso decernimus, ne fratres Templi, vel Hospitalis, sive quicunque alii religiosi, ecclesias, vel decimas, vel alia beneficia ecclesiastica sine episcopali auctoritate de manu laica recipiant; dimissis etiam, quas contra tenorem istum moderno tempore receperunt, excommunicatos et nominatim interdictos tam ab illis, quam ab omnibus aliis, juxta sententiam episcoporum, statuimus evitandos. In ecclesiis suis, quae ad eos pleno jure non pertinent, instituendos presbyteros episcopis praesentent; ut eis quidem de plebis cura respondeant, ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos autem, inconsultis episcopis, non audeant remove. Si vero Templarii sive Hospitalarii ad ecclesiam interdictam venerint, non nisi semel in anno ad ecclesiasticum admittantur officium; nec tunc ibi corpora sepelient defunctorum interdictorum. De fraternitatibus autem haec constituimus, ut, si non se praedictis fratribus omnino reddiderint, sed in proprietatibus suis duxerint remanendum, propter hoc ab episcoporum sententia nullatenus eximantur, sed potestatem suam, sicut in alios parochianos suos exercent, cum de excessibus suis fuerint corrigendi. Quod

* Celebrati A. MCLXXIX. c. II.

† C. 23.

‡ C. 9.

autem de praedictis fratribus dictum est, ab aliis quoque religiosis, qui praesumptione sua episcoporum jura praeripiunt, et contra canonicas eorum sententias, et tenorem privilegiorum suorum venire praesumunt, praecipimus observari. Si autem contra hoc statutum venerint, et ecclesiae, in quibus ista praesumpserint, subjiciantur interdicto, et quod egerint, ejusdem auctoritate concilii irritum habeatur et vacuum. Monachi etiam sub pretio non recipiantur in monasterio, nec peculium habere permittantur, nec singuli per villas et oppida, sive quascunque parochiales ponantur ecclesias; sed in majori conventu, aut cum aliquibus fratribus maneat; nec soli inter seculares homines spiritualium hostium afflictum expectent, Salomone dicente, "Vae soli, quia si ceciderit, non habebit sublevantem." Si quis autem exactus pro sua receptione aliquid dederit, ad canonicos ordines non accedat; is autem, qui accipit, officii sui privatione multetur. Si vero peculium habuerit, nisi ei ab abbate fuerit pro injecta administratione permissum, a communione removeatur altaris; et qui in extremis cum peculio inventus fuerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres recipiat sepulturam.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 3.

Archiep. Cantuar.
HUBERT. 7.

Anno Christi
1200.

Reg. Angliae.
JOHAN. 2.

Conventus Westmonasteriensis.

Ex Hoved. annal. in ann.

EODEM anno (scil. MCC.) Galfridus, Eboracensis archiepiscopus, et adversarii ejus, videlicet Simon decanus, et caeterae personae ecclesiae S. Petri Eboraci convenerunt apud Westmonaster. in praesentia Herberti, Saresbiriensis episcopi, et Alani, abbatis de Theokesbirie, iudicum a domino papa delegatorum, et post allegationes utrinque plenius deductas, praefati iudices eos ad concordiam modis omnibus inducere

conati sunt; et effecerunt, Domino cooperante, quod idem archiepiscopus recepit in osculum pacis primo Willielmum Testard, archidiaconum de Nottingham, deinde Reginaldum Arundel, praecentorem Eboracensis ecclesiae, et postremo Simonem, decanum Eboracensis ecclesiae, ea conditione, quod adinvicem sibi satisfacerent de controversiis suis in capitulo Eboraci. H. I.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 4.

Archiep. Cantuar.
HUBERT. 8.

Anno Christi
1201.

Reg. Angliae
JOHAN. 3.

Concilium Perthusianum in Scotia.

Ex Dempst. Hist. Scot. l. XVI.

ANNO D. MCCI. (inquit Dempsterus) Johannes, S. R. E. cardinalis S. Stephani de monte Coelio, legatus a latere per Scotiam et Hiberniam, in dicto Perthum concilio dierum quatuor, mores ecclesiasticorum reformavit. Tum in Hiberniam ex officio legationis concessit. Haec Dempsterus; qui addit, Radulphum, abbatem ordinis Cisterciensis, ac deinde Dunensem episcopum, scripsisse acta concilii Perthusiani.

Jo. Leslaeus de reb. gest. Scot. in vita Alex. II. regis, meminit concilii Perthi convocati ad pravos suorum mores extirpandos, et ad leges quasdam ab ecclesiasticis viris latas admittendas; et hoc idem esse, cujus Dempsterus meminit, nullus dubito. Chronicon Mailros tribus verbis concilii hujus mentionem facit. Hecht. Boethius lib. XIII. Scot. Hist. fol. 277. (edit. 1574.) mentionem injicit concilii anno MCCI. a Willielmo, Scotorum rege, convocati, cujus etiam acta nonnulla recenset his verbis: "Tribus annis post

illa concilium a Willielmo primorum Scotiae indictum est; quo cuncti nobiles Alexandro, regis filio, tertium agenti annum, fidem uti futuro regi dederunt. Pervenit eodem a summo pontifice ad Willielmum legatus,ensem, cujus capulus vaginaque aurea et gemmis distincta erant, et galerum purpureum indicium ecclesiae (uti volebat) defensoris afferens. Multis insuper (quas vocant) indulgentiis ac privilegiis eum honorans. Quae Willielmus quoniam grato accepit animo, eodem concilio approbante decretum est, ut dies Sabbati a duodecima hora meridiei sacer esset, neque quisquam res profanas, quemadmodum festis diebus vetitum erat, exerceret. Idque campanae sono populo indicaretur, ac postea sacris rebus operam darent, concionibus interessent, vespertas (quas vocant) audirent, idque usque in diem Lunae facerent, constituta adversus contemptores gravi multa. H. I.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 4.

Archiep. Cantuar.
HUBERT. 8.

Anno Christi
1201.

Reg. Angliae
JOHAN. 3.

Charta confirmationis Johannis, cardinalis in Scotia et Hibernia legati, de ecclesiis monachorum de Chelcho infra episcopatus sancti Andreae et Glasguensis. Ex Chartular. episcop. Glasguen. fol. 8. collat. cum Chartula de Calchou. fol. 155. in biblioth. Ebredunensi.

JOHANNES, titulo S. Stephani in Caelio monte miseratione divina presbyter cardinalis, apostolicae sedis in Scotia et Hibernia legatus, omnibus sanctae matris ecclesiae filiis literas istas visuris vel audituris, salutem in Domino. No- verit universitas vestra, quod anno MCCI. incar- nationis dominicae, cum legationis officio ex praecepto domini Innocentii papae in Scotia et Hibernia fungeremur, in concilio a nobis apud Perth in Scotia celebrato, die S. Nicolai, in praesentia nostra ita convenit inter dominos san- cti Andreae et Glasguen. episcopos, et abbates, et monachos de Chelcho, de omnibus ecclesiis, quas habent iidem monachi tam in episcopatu sancti Andreae, quam Glasguen. nominatos in charta domini Rogeri, episcopi S. Andreae, et charta bonae memoriae Jocelini, Glasguen. epi- scopi, ad usus proprios monachorum, scilicet, quod iidem monachi praesentabunt clericos vel sacerdotes idoneos episcopis ad omnes ecclesias illas, qui erunt vicarii perpetui, et suscipient curam animarum de manu episcopi, et respon- debunt episcopis de episcopalibus, de procurati- onibus vero secundum quod continetur in La- teranen. concilio. Ita quod si episcopus vel ar- chidiaconus, vel decanus visitet parochiam su- am, ecclesia, quae tanti est, quod possit sufficere rationabiliter ad procuracionem ipsis faciendam, faciat. Aliae, quae pauperiores sunt, conjungan- tur duae scilicet, vel tres, vel quatuor, vel quot sine gravamine possunt sufficere ad procuratio- nem semel in anno, si episcopus, archidiaconus, vel decanus visitationem suam fecerit. Salvis te- nuris et vicariis illorum, qui nunc in quibus- dam ecclesiis, ipsorum monachorum sunt vica- rii perpetui, et per episcopum instituti. Ceden- tibus autem vel decedentibus clericis vel sacer- dotibus, qui in ipsis ecclesiis ministrant, illi, quos abbas vel monachi praesentabunt, recipiuntur ab

episcopis, nisi episcopi rationabilem causam o- stenderint, quare non sint recipiendi. De su- stentatione autem ipsis clericis vel sacerdotibus assignanda erit in provisione et voluntate abba- tis et monachorum, ita tamen quod nullus sit de- fectus de episcopalibus, et quod clericus vel sacer- dos praesentatus concedat se esse bene pacatum. Et si forte aliquis evenerit^a defectus de illis, quae rationabiliter tenentur esse in ecclesia, vel de e- piscopalibus secundum constitutionem Latera- nensis concilii, episcopi auctoritate episcopali cle- ricos per ecclesias compellent ad defectum sup- plendum in illis ecclesiis. In episcopatu Glas- guensi excipitur^b ecclesia sancti Jacobi de Ro- kesburc cum pertinentiis suis, quae libera est et quieta a synodalibus et auxiliis et hospitiiis et conrediis. In illa tamen, sicut in aliis ecclesiis ipsorum monachorum, erit vicarius perpetuus. Ut autem haec conventio firma et inconcussa fu- turis temporibus inter ecclesias sancti Andreae et Glasguen. et monasterium Chelchoense, episco- pos, et abbatem, et monachos praedictarum ec- clesiarum inperpetuum inviolabiliter observe- tur, nos eam figilli nostri impressione duximus roborandam. Rogerus etiam, episcopus S. An- dreae, et Willielmus, Glasguensis episcopus, et O. abbas de Chelcho, figilla sua ad conventionem illam confirmandam apposuerunt. Testibus Jo- hanne, Aberdonense episcopo, Johanne, Dun- keldense episcopo, Richardo, Moraviense epi- scopo; Henrico Guidone, Nigello de Abbir- broth, de Lundoris, de Kilwinning abbatibus; Radulpho, Willielmo, Radulpho, de Melros et Edinburc, et de Jeddud abbatibus; Herberto, decano Glasgu. * magistro Will. de Line, magi- stro Isaac, clericis S. Andreae; Simon de Quin- cy, magistro Michael, magistro Petro, et Ra- dulpho, clericis domini Glasguensis episcopi, et multis aliis.

Compositio facta inter episcopos sancti Andreae et Glasguensem, et abbatem et conven- tum de Chelcho. Ex Chartular. de Calchou. fol. 156. recto in biblioth. Ebre- dunensi.

JOHANNES, miseratione divina titulo sancti Stephani in Caelio monte presbyter cardina- lis, apostolicae sedis legatus, venerabilibus in Christo fratribus, episcopis, abbatibus, prio- ribus, et universis ecclesiarum praelatis per re- gnum Scotiae constitutis, praesentes literas inspe- cturis, salutem in salutis auctore. Eorum nos de-

cet utilitati et quieti ampliori cura et sollicitu- dine providere, qui pro insigniis devotionis suae, majori sunt privilegio et libertate donati. Hinc est quod cum monasterium de Chelcho speciali- ter beati Petri juris existat, et ad Romanam ec- clesiam nullo pertineat mediante; illud, sicut ju- stum est, ab aemulorum suorum insidiis volu-

^a Chart. Calchoenf. defectus evenerit.

^b Ibid. excipiuntur ecclesiae de Rokesburc, quae liberae sunt et quietae—— et conrediis. In illis tamen, sicut et in aliis ec- clesiis ipsorum monachorum, erunt vicarii perpetui.

^c Ibid. magistro archidiacono Laodon. R. archidiacono Glasg. et aliis.

510 COMPOSITIO INTER EPISCOPOS S. ANDREAE ET GLASG.

mus communire, ne, quod absit, dictum monasterium et res ejus in aliquo patiantur contra justitiam detrimentum. Cum igitur congregato concilio auctoritate nostra in partibus Scoticanis controversia quaedam, quae inter abbatem et fratres ejusdem loci, et venerabiles sancti Andreae et Glasguen. episcopos suborta fuerat super institutionibus ecclesiarum, per amicabilem compositionem fuerit studio nostro mediante sopita, compositionem ipsam rationabiliter factam, sicut in eorum authenticis plenius continetur, sigillo nostro signatis, auctoritate legationis, qua fungimur, confirmamus. Adjicimus autem ut cedentibus vel decedentibus vicariis in ecclesiis, quas monachi Chelchoenses in proprios usus habere noscuntur, per chartas episcoporum, super quibus sunt apostolicis privilegiis communiti, liceat eis vicarios perpetuos infra tempus in Lateranensi concilio constitutum, episcopis prae-

sentare. Quodsi episcopi malitiose vel pro suae voluntatis arbitrio noluerint ad ecclesias admittere clericos vel sacerdotes, ab ipsis monachis praesentatos, quum forte eos minus idoneos asseverant, in arbitrio trium bonorum virorum communiter electorum erit vicarios illos praesentatos, si idonei fuerint, approbare, et, si minus idonei, reprobare. Interim vero liceat dictis monachis ecclesias, earum proventus et obventiones in manus proprias retinere, donec ad dictas ecclesias aliquis idoneus admittatur; ita tamen, quod medio illo tempore saepedictis ecclesiis, sicut condecet, in divinis officiis honeste ministretur. Ut autem haec nostrae concessionis et confirmationis pagina futuris temporibus dicto monasterio Chelchoen. valeat, et inconcussa servetur, ad cautelam ejusdem monasterii praesentem paginam sigilli nostri impressione jussimus communiri.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 4.

Archiep. Cantuar.
HUBERT. 8.

Anno Christi
1201.

Reg. Angliae
JOHAN. 3.

Constitutio de cautiori celebratione diei dominicae ab abbate de Flay inducta. Ex
R. Hoved. in ann.

EODEM anno Eustachius, abbas de Flay, rediit in Angliam, et praedicans in ea verbum Domini de civitate in civitatem, et de loco in locum, prohibuit ne quis forum rerum venalium in diebus dominicis exerceret. Dicebat enim, quod hoc mandatum subscriptum de observatione diei dominicae venit de caelo.

De observatione diei dominicae.

Mandatum sanctum dominicae diei, quod de caelo venit in Jerusalem, et inventum est super altare S. Simeonis, quod est in Golgotha, ubi Christus crucifixus est pro peccatis mundi. Et mandavit Dominus hanc epistolam, quae apprehensa est super altare S. Simeonis, quam per tres dies et tres noctes homines aspicientes corruerunt in terram, rogantes Dei misericordiam; et post horam tertiam erexit se patriarcha, et Akarias archiepiscopus, et expanderunt infulam, et sanctam acceperunt epistolam Dei. Quam cum accepissent, invenerunt super scriptum istud: "Ego Dominus, qui praecepi vobis, ut observaretis diem sanctum dominicum, et non custodistis eum, et de peccatis vestris non poenitistis, sicut dixi per evangelium meum: Caelum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Feci autem praedicare vobis poenitentiam vitae, et non credidistis, et misi super vos paganos, qui effuderunt sanguinem vestrum in terra, nec tamen credidistis; et quia sanctum diem dominicum non custodistis, per paucos dies habuistis famem; sed cito dedi vobis saturitatem, et postea pejus fecistis. Volo iterum, ut nemo ab hora nona Sabbati usque ad solem surgentem diei Lunae aliquid operetur, nisi quod bonum sit. Quodsi quis fecerit, cum poenitentia emendet; et si huic mandato non obedieritis, Amen dico vobis, et juro vobis per sedem meam, et thronum meum, et cherubim, qui custodiunt sanctam sedem meam,

quia non mandabo vobis aliquid per aliam epistolam; sed aperiam caelos, et pro pluvia pluviam super vos lapides, et ligna, et aquam calidam per noctes, ut nemo praecavere possit, quin destruam omnes malos homines. Hoc dico vobis, morte moriemini propter diem dominicum sanctum, et alias festivitates sanctorum meorum, quas non custodistis; mittam vobis bestias, habentes capita leonum, capillos mulierum, caudas camelorum, et ita erunt famelicae, quod carnes vestras devorabunt; et vos desiderabitis fugere ad sepulchrum mortuorum, et abscondere vos propter metum bestiarum: et tollam lumen solis ab oculis vestris, et mittam super vos tenebras, ut occidatis vos invicem non videntes; et auferam a vobis faciem meam, et non faciam vobiscum misericordiam. Incendam enim corpora vestra, et corda, et omnium illorum, qui non custodiunt diem sanctum dominicum. Audite vocem meam, ne pereatis in terra propter diem dominicum sanctum. Recedite a malo, et poenitentiam agite de malis vestris. Quod si non feceritis, quasi Sodoma et Gomorra peribitis. Nunc scitote, quod salvi estis per orationes sanctissimae genitricis meae Mariae, et sanctorum angelorum meorum, qui orant pro vobis quotidie. Dedi vobis triticum, et vinum abundanter, et inde non obedistis mihi. Nam viduae, et orphani clamant ad vos quotidie, quibus nullam facitis misericordiam. Pagani habent misericordiam, vos autem non habetis. Arbores, quae fructificant, ficcari faciam pro vestris peccatis; flumina et fontes non dabunt aquam. Dedi vobis legem in monte Sinai, quam non custodistis. Dedi per me legem, quam non observastis. Pro vobis natus fui in mundo, et festivitatem meam nescivistis. Pravi homines diem dominicum resurrectionis meae non custodistis. Juro vobis per dextram meam, nisi dominicum diem, et festivitates sanctorum meorum custodieritis, mittam vobis paganos gentes,

CONSTITUTIO DE CELEBRATIONE DIEI DOMINICAE. 511

tes, ut occidant vos. Tollitis tamen res alterius, et de hoc nullam considerationem habetis. Propter hoc mittam super vos bestias peiores, quae devorent mulierum vestrarum mamillas. Maledicam illis, qui in die dominica aliquid mali operati fuerint. Maledicam illis, qui injuste agunt versus fratres suos. Maledicam illis, qui male pauperes, et orphanos judicant, quos terra portat. Me autem derelinquitis, et principem hujus seculi sequimini. Audite vocem meam, et habebitis misericordiam bonam. Vos autem non cessatis ab operibus malis, nec ab operibus diaboli, quia facitis perjuriam et adulteria. Ideo circumdabunt vos gentes, et devorabunt, ut bestiae."

Pervenit igitur dominus Eustachius, abbas de Flay, Eboracum, et a Gaufrido, Eboracensi archiepiscopo, et clero, et populo civitatis honorifice susceptus, praedicavit verbum Domini, et de transgressione dominicae diei, et aliarum festivitatum dedit populo poenitentiam, et absolutionem, sub tali conditione; quod ipsi de caetero debitam impenderent dominicae diei, et aliis sanctorum festivitibus reverentiam, non faciendo in eis quicquam operis servilis, nec in diebus dominicis exercerent forum rerum venalium, sed bonis operibus et orationibus devote insisterent. Haec servanda constituit ab hora nona Sabbati usque ad ortum solis in die Lunae. Populus autem Deo devotus ad praedicationem illius voverunt Deo, quod de caetero in diebus dominicis nec quicquam emerent, nec venderent, nisi forte cibum, et potum praetereuntibus. Voverunt etiam, quod de singulis quinque solidatis rerum, quascunque venderent, darent unum quadrantem ad lumen ecclesiae emendum, et ad sepulturam indigentium. Et ad hoc colligendum statuit praedictus abbas in singulis ecclesiis parochialibus fieri truncum concavum, sub custodia duorum vel trium fidelium hominum, ubi populus jactaret praenominatum aes. Statuit etiam praefatus abbas, quod discus elemosynarius haberetur quotidie in mensa divitum; in quo partem ciborum suorum mitterent ad opus indigentium, qui non praeparaverunt sibi. Prohibuit autem idem abbas, ne quis in ecclesiis, vel atriis earum venderet, vel emeret quicquam, aut placitaret.

His ergo et aliis sancti hujus viri monitis inimicus humani generis invidens, misit in cor regis, et principum tenebrarum, quod ipsi praeceperunt, ut omnes, qui praedictas traditiones custodirent, et maxime omnes, qui in diebus dominicis forum rerum venalium dejecerant, ad regium examen satisfacturi de observantia diei dominicae ducerentur. Sed Dominus noster Jesus Christus, cui obediendum est magis quam

hominibus, qui nativitate, et resurrectione sua, et adventu suo, et missione Spiritus Sancti in discipulos suos, sibi hunc diem, quem dominicum vocamus, illustravit, et celeberrimum dedicavit, virtutis suae miracula suscitavit, et in quosdam dominicae diei transgressores manifestavit sic.

Quodam Sabbato post nonam, quidam carpentarius in Beverlaco, contra salubria uxoris suae monita clavum ligneum faciens, corruit in terram percussus paralyti. Et quaedam texitrix post horam nonam in Sabbato, cum ad pertexendum partem telae anxia insisteret, cadens in terram percussa paralyti obmutuit. Et apud Nasfertun, villam magistri Rogeri Arundel, quidam homo fecit sibi panem subcinericium die Sabbati post nonam, et inde comedit, et partem reservavit sibi usque mane; quem cum die dominica fregisset, exivit sanguis, et qui vidit testimonium perhibuit, et verum est testimonium ejus. Et apud Wakefeld quodam Sabbato, cum molendinarius post nonam operam daret, ut bladum suum moleret, subito exivit loco farinae tantus impetus sanguinis, quod vas suppositum pene impleretur sanguine, et rota molendini stetit immobilis contra vehementem impulsam aquae; et qui viderunt, mirati sunt, dicentes, "Parce, Domine, parce populo tuo."

Item, in Lincolnsciria paraverat quaedam mulier pastam; quam deferens ad furnum post nonam horam Sabbati, misit eam in furnum calidissimum, et cum eam extraheret, invenit crudam; et iterum misit eam in furnum valde calidum, et in crastino, et in die Lunae, cum aestimaret se invenire panes coctos, invenit pastam crudam. Item, in eadem provincia, cum quaedam mulier pastam suam praeparasset, volens eam ad furnum portare, dixit ei vir suus: "Sabbatum est, et hora nona jam praeteriit, dimitte ergo usque ad diem Lunae:" mulier autem obediens viro suo fecit, sicut praeceperat, et involvit pastam linteaminibus mundis, et in crastino cum visitaret pastam suam, ne propter fermentum impositum vas excederet, invenit panes inde divino nutu factos, et bene coctos sine igne materiali. Haec est mutatio dexterarum excelsi. Et quamvis omnipotens Dominus his et aliis potentiae suae miraculis populum ad observationem diei dominicae invitaret, tamen populus plus timens regiam et humanam potestatem quam divinam, plusque timens illos, qui corpus occidunt, et quod ultra faciant non habent, quam illum, qui postquam corpus occiderit, animam potest mittere in gehennam, et plus timens terrena amittere quam caelestia, et transitoria quam aeterna, prohi dolor! ut canis ad vomitum, reversus est ad forum rerum venalium exercendum in diebus dominicis.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 6.

Archiep. Cantuar.
HUBERT. 10.

Anno Christi
1203.

Reg. Angliae
JOHAN. 5.

Colloquium Oxonii. Ex. Annal. S. Edmundi MS. in ann.

IN crastino circumcisionis Domini conveniunt fere omnes magnates Angliae apud Oxneford, tractaturi de regiis negotiis. Promissa

sunt regi auxilia militaria, de scuto scilicet duae marcae et dimid. episcopi vero et abbates non prorsus sine promissione recesserunt. Haec ibi.

Bulla

Papae Rom.
INNOCENT. III. 7.Archiep. Cantuar.
HUBERT. 12.Anno Christi
1204.Reg. Angliae
JOHAN. 6

Bulla papae Innocentii III. et literae regis Johannis de episcopatu Carleolensi, ad instantiam Innocentii papae archiepiscopo Ragusiniensi concessio. Ex Rymer. Foed. vol. I. p. 135.

VENERABILI patri in Christo et fratri charissimo Galfrido, Dei gratia Eborum archiepiscopo, Johannes, eadem gratia rex Angliae, dominus Hiberniae, dux Normanniae et Aquitan. et comes Andegaviae, salutem. Literas domini papae suscepimus in haec verba:

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Johanni, illustri regi Angliae, salutem et apostolicam benedictionem. Ad supplicationem instantem venerabilis fratris nostri archiepiscopi Ragusin. eum ab cura et sollicitudine, qua tenebatur ecclesiae Ragusin. duximus absolvendum; eo videlicet quod ibi non poterat secure morari, et si accessum habet ad illam, mortis sibi periculum imminabat. Ne vero idem archiepiscopus in vituperium ministri nostri defectum in temporalibus patiatur, episcopatum Karleol. et ecclesiam de Meleburn, cum omnibus pertinentiis eorum, de munificentia ac liberalitate tua, ac concessione venerabilis fratris Galfridi, Eborum archiepiscopi, ei benigne col-

latis, de sedis apostolicae benignitate concedimus ad ipsius indigentiam sublevandam: ferentiam regiam monentes attentius et hortantes, quatenus eundem archiepiscopum, nostrarum precum obtentu, et officii pontificalis intuitu, recommendatum velis habere; ejus necessitati compatiaris, et ipsius subvenietis paupertati, et dona praesentia per illustrem munificentiam redatis ampliora; ut per haec Regi regum, cujus sacerdos est, in aeternum videaris obsequium exhibere; cum illud, quod ministris ejus impenditur, sibi protestatur impendi. Dat. Ferentini idus Maii, pontificatus nostri anno sexto.

Nos autem juxta petitionem domini papae praescriptam, ipsi archiepiscopo Ragusin. praedictum episcopatum Karleol. de munificentia et liberalitate regia ei concessimus, mandantes vobis, quatenus ei tanquam pastori et episcopo vestro in omnibus intendatis. Teste domino cancellario archiepiscopo apud Merleb. decimo die Januarii.

Literae Johannis regis universo Hiberniae clero de subsidio sibi concedendo, contra regem Franciae. Ibid. p. 136.

REX, etc. archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, archidiaconis, et universo clero per Hiberniam constitutis, salutem. Satis nostis, sicut et totus mundus, qualiter rex Franciae contra Deum, et rationem, et contra chartam suam et juramentum nos warrare, et exhaeredationem nostram quaerere non cessat. Nos autem propter hoc venimus in Angliam, gratia Dei sani et incolumes; ubi omnes de regno Angliae nos honorifice receperunt, sicut dominum; qui liberaliter et benigne, habita consideratione ad urgentissimum negotium nostrum nobis efficax faciunt auxilium, tam in veniendo corporaliter in servitium nostrum in Normannia, quam de militibus et pecunia. Quia igitur instat ista necessitas, qua nunquam nobis major emerfit aut

emergere poterit, vos non consuetudinarie sed amicaliter rogamus, quatenus, sicut de nobis confiditis, et sicut nos et honorem nostrum diligitis, efficax nobis auxilium faciatis in hoc necessitatis articulo, sicut dilecti et fideles nostri justit. Hibern. W. de Lascey, archidiac. Stafford. et alii nuncii nostri cum eis ad vos venientes, vobis dicent ex parte nostra, vel aliqui ex illis, si omnes interesse non possint; et tamen inde facientes, quod vobis perpetui teneamur obnoxiores, et quod debeamus vos merito exaudire in negotiis vestris, cum nos requisieritis. Et certissime sciatis, quod nunquam nobis ab illo auxilium fieri postulabimus, qui nobis in hac tanta necessitate auxilium denegabit. Teste me ipso apud Nottingham. 10. die Februarii.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 8.Sede Cantuar.
vacante.Anno Christi
1205.Reg. Angliae
JOHAN. 7.

Bulla, seu sententia diffinitiva Innocentii III. papae, in controversia suffraganeorum Cantuariensis ecclesiae, cum monachis ibidem, de archiep. electione: cui suffraganei contendebant se debere interesse. Incept. An. 1205. diffinit. An. 1206. Ex Matt. Paris. in ann. 1205.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus universis suffraganeis Cantuar. ecclesiae salutem, et apostolicam benedictionem. Cum tempore legis Mosaicae, quae legitur ad perfectum neminem adduxisse, carna-

les parentes apud carnalem populum in ea reverentia fuerunt et honore, ut, qui eis malediceret, morte mori, de mandato Domini juberetur; multo magis sub lege gratiae constitutos, quae pretiosissimo Christi sanguine rubricata portas aperit paradisi

paradisi, ne legis transgrediendo mandata, mortis damnationem incurrant, tanto convenit diligentius praecavere, quanto noscitur amplius formidandum animae quam corporis incurrere detrimentum. Si ergo carnales parentes tanta sint reverentia prosequendi, quid est de spiritualibus praesumendum? nisi ut sicut corpus spiritus superat dignitate, sic reverentia et honore spirituales parentes carnalibus praeferantur. Haec autem nos, fratres, praemisisse noveritis, quia cum vestram debeamus desiderare salutem, veremur ne praesens tribulatio, quae vobis (ut dicitur) procurantibus suscitata est, matrem Cantuar. ecclesiam, quam utique velut matrem tenemini revereri, vobis periculum generet animarum, et eidem ecclesiae tantum pariat detrimentum, ut quod dispendiosa contentio generabit, vix possit prolixiori temporum spatio restaurari. Quocirca universitatem vestram monemus attentius, et hortamur in Domino, et per apostolica scripta mandamus, quatenus diligentius attendentes, quid super his honori vestro expediat et saluti, non molestetis indebite Cantuariensem ecclesiam, matrem vestram; cujus honores et jura fidelitatis debito tenemini defendere, ne de vobis merito conqueratur et dicat: "Filiis enutrivisti et exaltavi, ipsi vero me non solummodo non cognoscunt, sed et severissime persequuntur." Non autem per ea, quae praemisimus, vos a vestra prosequenda justitia dehortamur, sed pia nos facit affectio trepidare, ne terminis statutis a patribus non contenti, alii faciatis injuriam ea occasione reperta, quod velitis prosequi jura vestra. De caetero, fratres, omnipotens Dominus illuminet mentes vestras, ut, remota omni contentionis materia, debitam matri vestrae non negetis obedientiam vel honorem, nec contra divinum nec naturale mandatum aliis faciatis, quod vobis fieri non velitis. Datum Romae apud sanctum Petrum sexto idus Decembris, pontificatus nostri anno octavo.

Monachi interea Cantuarienses, cum de superiore suo cognovissent, quod violato juramento, quod fecerat, statim ut in Flandriam applicuisset, se electum gesserat, eorum detegendo secretum, commoti sunt vehementer contra eum, et continuo quosdam de conventu monachos miserunt ad regem, requirentes ab eo licentiam pastorem sibi idoneum eligendi. Quibus rex protinus, absque omni conditione, benigne annuit, quod petebant, et secretius eos alloquens, ostendit eis episcopum Norwicensem, magna sibi familiaritate conjunctum fore, ipsumque solum ex omnibus Angliae praelatis secretorum suorum esse conscium. Unde sibi et regno suo magnum asserebat provenire commodum, si eum ad archiepiscopatum Cantuar. transferre potuissent. Rogavit igitur monachos, ut una cum clericis suis, quos missurus erat ad conventum, hanc petitionem suam exponerent illis, multos conventui promittens honores, si ipsum exaudire decrevissent. Monachi vero ad propria reversi, conventui per ordinem retulerunt ea, quae sibi a rege fuerant imperata. Conventus autem, ut regem, quem offenderant, sibi reconciliarent, convenientes in capitulo, Johannem, Norwicen-

VOL. I.

sem episcopum, unanimiter elegerunt, et illico quosdam de conventu monachos ad electum dirigentes, qui tunc pro agendis rebus regis apud Eboracum erat, mandantes ei ut Cantuariam cum festinatione veniret. Nuncii quoque propositum iter expedientes, episcopum jam dictum apud Nottingham invenerunt, qui regis expletis negotiis, ad partes australes properabat, veniensque ad regem, Cantuariam simul profecti sunt; atque die sequente, maxima multitudo in ecclesia metropolitana concurrente, prior Cantuariensis, rege praesente, electionem factam de Johanne de Grai, episcopo Norwicensi, palam cunctis pronunciavit, et assumptis eum monachi, cum hymno, "Te Deum laudamus," portaverunt ad majus altare, tandem in cathedra archiepiscopali illum collocantes: et hoc fuit seminarium totius sequentis discordiae, quae per secula detrimentum Angliae generavit, et damnum irreparabile. Quo facto, rex, videntibus cunctis, misit electum illum in possessionem rerum omnium ad archiepiscopatum pertinentium, et sic singuli ad propria sunt reversi. Sicque in hac electione factus est novissimus error pejor priore, sicut rerum exitus evidenter ostendit.

Anno gratiae MCCVI. rex Johannes celebravit diem dominicae Nativitatis apud Oxoniam, quo etiam tempore idem rex misit ad curiam Romanam quosdam Cantuar. ecclesiae monachos, inter quos praecipuus erat magister Helias de Brantefeld, quibus de fisco copiosas rex ministravit expensas, ut electionem de episcopo Norwicensi factam, impetrarent a domino papa confirmari. Miserunt autem eodem tempore episcopi Cantuariensis ecclesiae suffraganei procuratores Romam, gravem coram domino papa querelam proponentes, quod videlicet monachi Cantuarienses sine illis electionem temere archiepiscopi praesumpserint celebrare, cum ipsi una cum illis de jure communi et consuetudine antiqua electioni interesse debuissent. Allegarunt etiam procuratores memorati super praemissis decreta et exempla, quosdam testes producentes, et literas testimoniales exhibentes, quibus ostendere nitebantur, quod ipsi suffraganei una cum monachis tres metropolitanos elegerunt. Monachi vero e contrario asseriebant, quod privilegio speciali Romanorum pontificum, et de consuetudine approbata et antiqua, sine episcopis electiones facere consueverant, quod etiam per testes idoneos docere promiserunt. Auditis hinc inde allegationibus, testibusque admissis, et diligenter examinatis, praefixus est dies a domino papa partibus, duodecimo scilicet calend. Januarii, ad pronunciandum, ut tunc venirent, quod jus dictaverit, recepturi.

Circa dies istos papa Innocentius suffraganeis Cantuar. ecclesiae episcopis sententiam diffinitivam sub hac forma direxit:

Sententia diffinitiva quod capitulum Cantuar. sine suffraganeis archiepiscopum eligere debet. Ex Reg. Cant. A. fol. 16. b.

INNOCENTIUS III. episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis priori et conventui Cantuar.

Cantuar. salutem et apostolicam benedictionem. Majores ecclesiae causas ad sedem apostolicam referendas et canonica tradit auctoritas et approbata consuetudo declarat, ut cum ipsa cunctorum fidelium mater sit et magistra, quod ejus fuerit iudicio diffinitum, ab omnibus inviolabiliter observetur. Cum igitur inter vos, et venerabiles fratres nostros Cantuar. ecclesiae suffraganeos super jure Cantuar. archiepiscopum eligendi controversia verteretur, proponentibus illis, quod tum ex jure communi, tum ex antiqua consuetudine una vobiscum debent electionem ipsius archiepiscopi celebrare, vobis autem e contrario respondentibus, quod et de jure communi, et de privilegio speciali, et de antiqua consuetudine Cantuar. archiepiscopum sine illis eligere debeatis; lite coram nobis per procuratores idoneos super hoc legitime contestata, diligenter audivimus, quae partes in praesentia nostra proponere curaverunt. Illorum siquidem pars et decreta pariter et exempla studuit allegare, quosdam testes producens, et testimoniales literas exhibens, quibus ostendere nitebatur, quod suffraganei tres metropolitanos elegerant, veruntamen sine vobis, cum per attestaciones et literas sit probatum, eos et alio loco, et alio tempore, sine vobis electiones hujusmodi celebrasse. Testes autem ex parte vestra producti legitime probaverunt, quod prior et conventus Cantuar. ecclesiae a longis retro temporibus electiones archiepiscoporum in capitulo suo sine suffraganeis usque ad haec tempora celebrarunt, et easdem obtinuerunt a sede apostolica confirmari, decretis nihilominus et exemplis in assertionem juris vestri multipliciter allegatis. Licet autem contingat interdum praeter communem regulam diversas consuetudines inveniri; si tamen non solum ad vicinarum ecclesiarum, verum etiam ad vicino-

rum regnorum consuetudinem recurratur, haec in illis generalis consuetudo absque dubio invenitur, ut metropolitanorum electiones a solis metropolitanae sedis clericis celebrentur; a nobis etiam et praedecessoribus nostris per privilegii paginam est statutum, ut decedente archiepiscopo vestro, nullus vobis qualibet surreptionis astutia seu violentia praeponatur, nisi quem vos communi consilio, vel major pars vestrum consilii sanioris secundum Deum et sacrorum canonum sanctiones providerit eligendum, habentes nunc et futuris temporibus liberam pontificis vestri electionem, apostolicae protectionis gratia et patrocinio roboravi. Nos igitur, his et aliis, quae coram nobis allegata fuerunt, diligenter auditis, et perspicaciter intellectis, quia constitit evidenter quod suffraganei sine vobis secundum suam quoque assertionem eligere non debebant; unde vobis exclusis, eorum electio non valebat; et electio vestra sine ipsis etiam celebrata per sedem apostolicam meruit confirmari, cum necessario alterutra fuerit confirmanda; de communi fratrum nostrorum consilio vos et successores vestros ab impetitione ac molestatione suffraganeorum Cantuar. ecclesiae super jure archiepiscopum eligendi, per diffinitivam sententiam prorsus absolvimus, et eis super hoc silentium imponimus sempiternum; auctoritate apostolica decernentes, ut vos et successores vestri de caetero sine illis archiepiscopum eligatis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae diffinitionis et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Romae apud sanctum Petrum 13. cal. Januar. pontificatus nostri anno nono.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 9.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi.
1206.

Reg. Angliae
JOHAN. 8.

Synodus generalis apud Perthum.

MENSE Aprili hujus anni concilium nationale Scoticum, quod in charta originali vocatur synodus generalis, apud Perthum celebrabatur.

Constat hoc ex charta penes vicecomitem de Arbutnot.

Concilium Albanense, in quo prohibitio regia recepta fuit. Ex rot. pat. 8 Joh. m. 1. apud Pryn. Pref. Writs Parl. Vol. 1. et Hist. of K. John, etc. p. 9.

VERSUS finem mensis Maii archiepiscopi, abbates, archidiaconi, et alii ex clericis apud S. Albanum conveniebant de Romescotto (subsidio clero Angliae a papa imposito) tractaturi; ubi prohibitionem a rege receperunt his verbis: "Rex archiepiscopis, episcopis, abbatibus, archidiaconis, et omni clero apud S. Albanum ad concilium convocato, salutem. Conquerente universitate comitum, baronum, militum, et aliorum fidelium nostrorum, audivimus, quod non solum in laicorum grave praedudicium, sed etiam in totius regni nostri intollerabile dispendium, super Romescotto praeter

consuetudinem solvendo, et aliis pluribus inconformis exactionibus, auctoritate summi pontificis consilium inire, et concilium celebrare decrevistis. Nos vero licet ob honorem fidei nostrae, et debitum reverentiae, quod sanctae Romanae ecclesiae impendere tenemur, voluntatem sancti patris vestri domini papae Innocentii obtemperare cupiamus; tamen omittere non possumus, quin querelis fidelium et subditorum nostrorum clamantium de jactura sua, et timentium prout necesse est, sibi subveniamus, et emergentibus causis, quae indemnitati pacis, et unitati regni nostri obviare possunt, quanta decet celeritate et

et diligentia occurramus. Vobis igitur praecise mandamus, et expresse prohibemus, ne super praedictis vel aliquibus aliis concilium aliquod auctoritate aliqua in fide, qua nobis tenemini, teneatis, vel contra regni nostri consuetudinem aliquod novum statuatis, et sicut nos, et honorem nostrum, et communem regni tranquillitatem diligitis, a celebratione hujusmodi concilii, et a praedictis taxationibus ad praesens supersedeatis, quousque cum universitate nostra super hoc colloquium habuerimus. Scientes pro certo, quod ex-

pediet honori sanctae Romanae ecclesiae, et dom. papae, et nobis, et vobis, quod istud ad praesens negotium differatur, donec generalem habuerimus conferentiam commodius et honestius explicari. Et quod vobis hoc mandamus, pro honore et commodo sacrosanctae ecclesiae, et vestri et regni nostri id fecimus: quia talia audivimus, quod hoc ita fieri necessario expedit, sicut vobis dicemus, cum vobiscum locuti fuimus. T. M. apud Ebor. 26. Maii.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 9.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi
1206.

Reg. Angliae
JOHAN. 8.

Synodus Radingensis sub Jo. Ferentino, Romanae sedis legato, celebrata A. D. MCCVI. crastino S. Lucae evangelistae. Ex Matth. Paris. in ann.

EODEM anno Johannes Ferentinus, apostolicae sedis legatus, veniens in Angliam, eamque perlustrans, magnam pecuniae summam congeffit; et tandem apud Radingum in crastino

S. Lucae evangelistae, concilium celebravit. Quo facto sarcinulis cum magna cautela dispositis, et prudenter commendatis, festinus viator ad mare perveniens, Angliam a tergo salutavit.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 9.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi
1207.

Reg. Angliae
JOHAN. 8.

Concilium Londinense et Oxoniense. Ex Annal. Waverl. in ann.

REX Johannes post reditum suum a transmarinis, convocatis episcopis, abbatibus et prioribus, comitibus et baronibus, et magnatibus regni, celebravit concilium Londini in octavis Circumcisionis, ibique convenit episcopos et abbates, ut permitterent personas et beneficiatos ecclesiarum dare regi certam summam reddituum suorum. In quod cum non consentirent praelati ecclesiarum, data est dilatio usque ad sequens concilium celebrandum Oxoniae in octavis pu-

rificationis beatae Mariae; ibique congregata infinita multitudo praelatorum ecclesiae et magnatum regni, exegit ab episcopis et abbatibus, quod prius exegerat ab eis. Sed consilio inito, omnes tam Cantuariensis, quam Eboracensis metropolitae unanimiter responderunt, Anglicanam ecclesiam nullo modo sustinere posse, quod ab omnibus seculis prius fuit inauditum. Rex ergo saniori usus consilio, exactionem illam penitus relaxavit.

Bullae papales de electione Stephani Langton in archiepiscopum Cantuar. et aliae literae, statum ecclesiae Anglicanae concernentes.

Innocentii papae III. bulla priori et conventui Cantuar. de negotio electionis Stephani de Langton in archiepiscopum Cantuar. Ex MS. Cott. Cleopat. E. i. fol. 139.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis priori et conventui Cantuar. salutem et apostolicam benedictionem. Examinata causa, quae inter vos et venerabiles fratres nostros Cantuar. ecclesiae suffraganeos super jure Cantuar. ecclesiae archiepiscopum eligendi, et ea, quae agebatur inter dilectos filios suppriorum vestrum, et fautores ipsius, ac te, fili prior, et socios tuos, necnon et eosdem suffraganeos super electione supprioris ejusdem; de communi fratrum nostrorum consilio, exigente justitia, vos ab impetitione suffraganeorum Cant. ecclesiae super jure Cant. archiepiscopum eligendi per diffinitivam sententiam absolventes, electionem supprioris ejusdem, quam, post multas appellationes ad sedem apostolicam rationabiliter interpositas, et nonnullis adjectis conditionibus,

quae inventae sunt postmodum non extare, non tam celebratam fuisse constitit, quam praesumptam, irritam decrevimus et inane. Volentes autem ecclesiae viduae consulere, monachis illis, qui a vobis omnibus, si praefati supprioris electionem contingeret irritari, potestatem acceperant apud sedem apostolicam eligendi pastorem, injunximus, ut habentes prae oculis solum Deum, personam idoneam per electionem canonicam sibi praeficerent in pastorem. Ipsi ergo licet in principio discordaverint aliquibus eorum venerabilem fratrem nostrum Norwicen. episcopum, quibusdam vero praedictum nominantibus suppriorum, novissime tamen post multas deliberationes in dilectum filium nostrum magistrum Stephanum de Langton, tit. sancti Chrysgoni presbyterum cardinalem, virum utique vita, fama, scientia, et doctrina pollentem, unanimiter convenerunt, caeteris concordantibus in eundem, eligentes eum a sede apostolica postuland. et apud dilectos filios abbatem Belliloci, et et nobilem virum Thomam vicecomitem de Stafford,

Stafford, et Anfrid militem de Deen. nuncios charissimi filii in Christo Johannis, Anglorum regis illustris, diligenter instantes, ut super hoc vice regis assensum regium exhiberent, qui eum exprimere noluerunt: nos autem postulationem ipsius et quoad famam et quoad personam tam canonicam, quam providam attendentes, eam decrevimus approbandam, responsum ipsius nihilominus approbantes. Qui requisitus ut praeberet assensum postulationi, inter caetera sic respondit. Quod cum ipse sui juris non sit, tanquam sub nostra potestate per omnia constitutus, necesse habeat nostrae dispositionis beneplacitum adimplere. Volentes igitur vobis et ecclesiae vestrae pacem paterna sollicitudine procurare, praedictum regem apostolicis literis rogamus attentius et propensius exhortamur, quatenus cum in cunctis operibus suis specialiter immo praecipue circa memoratam ecclesiam ob reverentiam illius martyris gloriosi, qui privilegium speciale pro ipsa quasi sanguine suo scripsit, non quae sunt sua, sed quae Jesu Christi quaerere debeat; proviso quod ecclesia tanta, quae quidem et praecipuum apostolicae sedis membrum esse dignoscitur, et singularior sit gemma coronae, diutius jam permansit aliquibus malignantibus pastoris solatio viduata, postulationi jam dictae gratanter impendat, seu potius se declaret jam impendisse consensum, ne velle videatur dispositioni contraire fraternae, quae post diutinos fletus matris diffidentium schismata filiorum concordia patris electione pacavit, de tali pro certo celebrata persona, quae apud Dominum et homines opere et sermone illa relucet lampade meritorum, illa morum praeminet honestate, quod nisi necessitas relevandi minantem ecclesiae vestrae ruinam, tam solidam apostolicae sedis columnam transponere non induceret, haberet utique, in quo sibi apostolica sedes plurimum indigeret. Suademus etiam mansuetudini regiae obsecrando, ut spiritum lenitatis assumens, ita super hoc facilem et benevolum sese ostendat, ut quod de tam salubri negotio coelitus est provisum, debito prosequendo favore, non videatur in hoc velut factum ab alto consentire, sed potius suam gratiam apponendo, ipse illud comprobet se fecisse. Non enim in ipsius approbatione ita solam utilitatem ecclesiae Cant. attendimus, quin in ea consideratus plenarie fuerit honor ejus, utpote qui de ipsius regis terra et genere fidei sibi ducens originem, secuturus cum Deo creditur ejus per omnia voluntatem. Proinde regem hortamur eundem, ut respiciat diligenter, in hoc sibi gratiam quoad Deum, et famam quoad homines sic conservet, ut qui utramque sibi clarificasse videtur in multis, ita quod in altera magnifice ipsum incepit Deus exaltare, ac in reliqua nomen suum in populis magnum satis et celebre praedicatur, neutrum in hoc facto possit offendere, a quo ipsius gloria noscitur ex magna parte pendere. Sugerimus insuper eidem serenissimo principi aperire oculos et videre, quod fortassis sine superni nutus arbitrio non est actum, ut eo praecipue tempore Deus suus eun-

dem fecerit praeter multorum spem in temporalibus prosperari, quo memorata ecclesia viduitatis suae damna ploravit, ut per hujusmodi beneficia se cognosceret admoneri, noluisse serenissimum regem ipsum ab occupationibus ejusdem ecclesiae fore liberum, cum inveniri voluit eum triumphis secularibus occupatum; unde debet solícite regalis prudentia providere, quatenus ita Deo in ecclesiae pace retribuatur, quod sibi ab eo non ambigit in mundana prosperitate tributum, ut tanto de munere suo felicius incepto cursu proficiat, quanto reverentius quasi pretium propter hoc libertatem ecclesiasticam ei donat, ne si gratiam ob gratiam sibi factam devotione, quod absit, congruae gratitudinis non compenset, non solum humana lege de illa quod ob causam dedisse creditur, causa non secuta, * repetitio Deo competat; unde et exactissime rationem de ingratitude commissa requirat. Porro eidem hortationi supponimus preces nostras, ut ad hoc oculum animi sui volvens, penetrabili timoris Dei se mucrone transfigat, ponens ante se dictum martyrem, immo seipsum in sede cordis sui statuens coram ipso illum deprecantem se videat, et suam ipsi ecclesiam commendantem tremiscat, et paveat, et indignum existimet preces ejus pro mercede sui sanguinis non admittere, cujus specialiter patrocinio non debet ambigere se regnare; quique celebre satis antea celebrius deinde fecit suo martyrio regnum ejus. Putat enim idem rex impune deferat domum suam malignorum attrectari molestiis, qui pro ea sanguinem suum fudit? putat bene merentibus in eadem suum subtrahat beneficium, qui pro ejus amore mortis pertulit cruciatum? Nunquid ideo sanguis ejus contra persecutores ipsius clamare non creditur, quoniam aliquamdiu ipsam persequi quivis impius occulto Dei judicio sustinetur? An sine sui periculo impius ecclesiae libertatem ancillare quis poterit, cujus privilegium ipse martyr suo cruore conscripsit? Profecto quae utilitas in sanguine suo erit, si, quod ejus pretio fuerit emptum, deinde fuerit in opprobrium servitutis redactum? Denique apud eundem precibus inculcando praeinsistimus, ut pro Deo, pro ipso martyre, pro nostro deinde amore in serenitate animi preces nostras intendat, et rogantes ac obsecrantes attentius, quinimo pro munere pretioso petentes exaudiat, ut postulationem praedictam regio prosequendo favore, nos secum, et ipse nobiscum ecclesiae memoratae, quae graviter ex sua viduitate in spiritualibus et temporalibus est collapsa, utiliter succurramus; solícitus infra tres menses post susceptionem praesentium nobis rescribere, ut idem electus cum plenitudine pontificalis officii dictam gubernaturus ecclesiam, regiis conspectibus se valeat praesentare. Alioquin quantumcunque regalem magnificentiam sinceram in Domino charitatis brachiis amplexemur, et ei super hoc deferri specialiter voluerimus, ut et nobis ipse deferret, in ipso facto, sicut canonica deposcit auctoritas, dante Domino, procedemus. Caveatque solícite rex praefatus, ne cujusquam pravo seductus consilio in

eam se difficultatem inducat, de qua non valeat facile expediri, neve cursum suae prosperitatis impediatur, qui, disponente Domino, dirigitur ad maiora, cum, si prudenter attendat supra jus suo iuri delatum, nec ex his, quae acta sunt vel gerenda, ullum sibi velimus aliquando praejudicium generari. Sperantes igitur quod si tempus vestrae visitationis agnoscitis, et ad Deum in toto corde vestro conversi, ad familiare vobis dicti martyris recurrentes patrocinium, ipse vos piis clamoribus excitatus exaudiet, et sanguinem suum non in vanum pro vobis interpellare ostendet; universitatem vestram monemus attentius et hortamur, per apostolica scripta praecipiendo mandantes, quatenus ex eo saltem apprehendentes ne quando irascatur Dominus disciplinam, quod ex contentionibus vestris non solum ecclesiae vestrae quies multipliciter est turbata, verum etiam ecclesia pene universalis offensa, cuius profecto generali sollicitudini tantum nos oportuit nos subtrahere, quantum specialiter expediendis vestris difficultatibus nos decuit deputare. Quamquam occasione litis inter vos et suffraganeos memoratos super eligendi jure subortae, ingens sit vobis acquisita libertas, omnem zelum amaritudinis et rancoris deponatis, et ad unitatis concordiam redeunt, non quae vestra sunt, sed quae Jesu Christi sentiat unanimiter in idipsum, et in hoc quod de postulatione praedicta per Jesum Christum a vobis omnibus factum est, cum ab illis sic provide celebratum, qui potestatem omnium habuerunt consolidando vestras per omnia voluntates, corda vestra ad Deum in humilitate eleveis, apud quem in omni oratione petitiones vestrae per advocatum nostrum praedictum gloriosum martyrem innotescant, ac in solo altissimo spem ponentes, qui si vobiscum fuerit, non timebitis quid faciat vobis homo; ipsum sine intermissione rogetis, ut per suam magnam misericordiam factum istud ita faciat nos perficere, quod ad honorem sancti nominis sui, communem salutem nostram, ac perpetuam ecclesiae vestrae pacem valeat provenire. Quod utique ab ipso indubitanter obtinere confidimus, si a vobis in charitate ac virtute manentibus orationum suffragiis adjuvemur. Videte igitur, ne cuiusquam astutia vos seducat, ne qua diabolica vel humana temptatio vos corrumpat, sed in unitatis proposito existentes, plenam fiduciam habeatis, quod imperfectum nostrum Christi perfectione supplente, hoc, quod cum ipso incepimus, per ipsum ad felicem exitum perducemus. Dat. Romae apud sanctum Petrum 12. cal. Jan. pontificatus nostri anno nono.

Ejusdem bulla Johanni, regi Angliae, missa, exprobrans ipsius contumaciam in negotio electionis archiepiscopi Cantuariensis.* Ibidem fol. 139. b.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Johanni, illustri Angliae regi, salutem et apostolicam benedictionem. Cum super negotio Cantuar. ecclesiae nos tibi scripserimus, humiliter et benigne rogando et exhor-

tando, tu nobis, ut salva pace tua loquamur, rescripsisti contumaciter et proterve, quasi comminando et exprobrando; et cum nobis supra jus deferre curemus, tu nobis etiam secundum jus deferre non curas, minus quam decet attendens, quod, etsi tua nobis devotio sit plurimum necessaria, nostra tamen gratia tibi non parum est opportuna. Cumque nos in tali casu tantum honorem nulli principum detulerimus, quantum tibi, tu nostro tantum derogare contendis honori, quantum in simili casu nullus principum derogare praesumpsit, quasdam frivolas occasiones praetendens, quibus asseris, quod electioni de dilecto filio nostro Stephano, tit. sancti Chrysogoni presbytero cardinali, a monachis Cant. celebratae, non potes praestare consensum; quia videlicet inter tuos conversatus est inimicos, et quia persona est prorsus ignota. Porro secundum proverbium Salomonis, frustra jacitur rore ante oculos pennatorum, cum intelligamus id ei non esse imputandum ad culpam, sed ad gloriam ascribendum, quod Parisius diu vacans, liberalibus studiis in tantum profecit, ut meruerit esse doctor non solum in liberalibus facultatibus, verum etiam in theologicis disciplinis, ac per hoc, cum vita concordet doctrinae, dignus habitus est praebendam Parisiensem obtinere; unde mirabile gerimus, si vir tanti nominis, de tuo regno ducens originem, tibi potuit esse saltem quoad famam ignotus, praesertim cum scripseris illi, postquam a nobis exitit in cardinalem promotus, quod licet disposueris eum ad tuae familiaritatis obsequium evocare, gaudebas tamen, quod ad majus erat officium sublimatus: sed id potius attendere te decuisset, quod in terra tua natus est de parentibus tibi fidelibus et devotis, quodque in Eboracen. ecclesia fuerat praebendatus, qui longe major et dignior quam Parisiensis extitit; unde non solum ratione carnis et sanguinis, verum etiam obtentu ecclesiastici beneficii et officii te ac regnum tuum affectu sincero diligere comprobatus. Nuncii vero tui causam aliam nobis exprefferunt, quare suae non praestitisti electioni consensum; quia videlicet nunquam fuerat requisitus ab illis, qui cum a te debuerant postulare; asserentes, quod literae illae, quibus mandavimus, ut super hoc negotio procuratores idoneos ad nos destinares, ad te minime pervenerunt, et monachi Cantuar. quamvis pro aliis negotiis ad tuam praesentiam accessissent, pro postulando tamen consensu nec literas nec nuncios direxere: unde iidem nuncii cum multa nobis instantia supplicarunt, quatenus ex quo nobis complacuit hanc tibi honorificentiam reservare, ut monachi Cant. regium postularent assensum, quoniam hoc factum non erat, dilationem congruam concedere dignaremur, infra quam posset hoc fieri, ne juri tuo contingeret derogari; contra personam electi quiddam ad ultimum proponentes, quod cum manifestum sit falsum, ostium oris claudere debuissent, praesertim cum, si etiam verum esset, promotionem ipsius jam impedire non posset. Licet autem super electionibus apud sedem apostolicam cele-

* Negotium electionis hujus, pro more hac in re alias observato, sub primo vel uno anno collocavimus; ne alia inferendo, series distrahatur.

bratis non consueverit assensus principis expectari; duo tamen monachi fuerant specialiter deputati, ut ad te pro requirendo assensu venirent, qui apud Dovram fuerunt detenti, ut injunctum sibi mandatum exequi non valerent; et praefatae literae de procuratoribus ad nostram praesentiam destinandis tuis fuerunt nunciis assignatae, ut eas tibi fideliter praesentarent. Nos quoque, qui super Cant. ecclesiam plenitudinem potestatis habemus, regium super hoc per literas nostras dignati sumus implorare favorem, et cursor noster, qui apostolicas tibi literas praesentavit, literas quoque prioris et monachorum, qui ex mandato totius Cant. capituli electionem celebraverant memoratam, super assensu petendo regiae sublimitati porrexit. Ideoque non vidimus oportere denuo post haec omnia regium postulare consensum, sed id agere disposuimus, non declinantes ad dextram vel sinistram, quod sanctorum patrum canonicae sanctiones statuunt faciendum, ut videlicet nihil morae vel difficultatis rectis dispositionibus afferatur, ne gregi dominico diu desit cura pastoris. Quocirca tuae regali prudentiae non suggeratur a quoquam, quod aliquatenus valeamus a consummatione hujus negotii revocari, quoniam cum absque vi et dolo canonica sit electio de persona idonea concorditer celebrata, sine damno famae ac periculo conscientiae desistere non possemus. Tu ergo fili charissime, cujus honori supra jus deferre curavimus, ita secundum jus nostro studeas honori deferre, ut gratiam divinam et nostram uberius merearis; ne forte si secus egeris, in eam te difficultatem inducas, de qua non facile valeas expediri; cum tandem oporteat eum vincere, cui flectitur omne genu caelestium, terrestrium, et infernorum, cujus nos vices in terris, licet immeriti, exercemus. Ne igitur illorum consiliis adquiescas, qui semper tuamurbationem desiderant, ut melius possint in aqua turbida piscari, sed nostro beneplacito te committas, quod utique tibi cedit ad laudem, et gloriam, et honorem, quia non esset tibi tutum in hac causa Deo et ecclesiae repugnare, pro qua beatus Thomas, martyr et pontifex gloriosus, sanguinem suum recenter effudit. Praesertim ex quo pater et frater tuus clarae memoriae, tunc reges Anglorum, in manibus legatorum apostolicae sedis illam pravam consuetudinem abjurarunt; nos autem, si nobis humiliter adquieveris, sufficienter tibi et successoribus tuis providere curabimus, ne super hoc valeat vobis praejudicium generari. Dat. Laterani 7. cal. Junii, pontificatus nostri anno decimo.

Alia ejusdem bulla suffraganeis Cantuar. ecclesiae de consecratione Stephani archiepiscopi, ipsiusque in Angliam abitu. Ibidem fol. 140. a.

Innocentius episcopus, servus servorum, etc. Cantuar. ecclesiae suffraganeis salutem et apostolicam benedictionem. Post diuturnum fletum, in quo diu federat Cant. ecclesia, proprio destituta pastore, lachrymas suas Dominus ex alto prospexit, venerabilem fratrem nostrum Stephanum, Cant. archiepiscopum, sanctae Romanae ecclesiae cardinalem, vobis in pontificem providen-

do, quem vita, fama, scientiaque praeclarum tanto cognovimus merito praeeminere, quod nisi vocationi divinae resistere timeremus, molestissimum nobis fuisset ipsum a nostro latere separare; ut qui quasi nobiscum haecenus universalis praefuerat ecclesiae, secundum vocationem ipsam Cantuar. ecclesiae specialiter praeferatur. Cum igitur eum nuper propriis manibus curaverimus consecrari, ac pallio de corpore beati Petri sumpto, insigni videlicet plenitudinis pontificalis officii sibi dato, ipsum ad ecclesiam memoratam decrevimus, dante Domino, transmittendum. Fraternitatem vestram monemus attentius et hortamur, per apostolica scripta vobis praecipiendo mandantes, quatenus eidem amodo tanquam archiepiscopo vestro in omnibus, et per omnia intendentes, providis mandatis ejus pareatis humiliter et devote. Dat. Viterb. 8. cal. Junii, pontificatus nostri anno decimo.

Stephani, archiepiscopi Cantuar. epistola suffraganeis de electione sua in archiepiscopum. Ibidem fol. 140. a.

Stephanus, Dei gratia Cantuar. archiepiscopus, totius Angliae primas, sanctae Romanae ecclesiae cardinalis, venerabilibus in Christo fratribus Cant. ecclesiae suffraganeis salutem et devotam in Domino charitatem. In speculae pastoralis eminentia, licet immeriti, disponente Domino, constituti, injunctum nobis officium tanto amplius formidamus, quanto pastorum desidiam graviori sententia novimus feriendam; unde non immerito sedens in specula ponere sibi jubetur amara, quia de manibus speculantis, si negligens fuerit, vel insipiens, sanguis perditarum requiritur animarum. Cum in frontibus justorum signaretur "Thau," et non signati peracti juberentur, a sanctis initium sumebatur, quia praetorum transgressio prae caeteris punietur, cum peccante populo Dominus principes patibulis praecepit addici, praelatos ecclesiarum exemplo terruit, quos praeter delicta propria, accusant etiam aliena; et qui genealogiae suae scripturam ostendere non valentes, sacerdotium nihilominus usurpabant, tanto leguntur officio destituti. Nos igitur tantis patribus succedentes, quibus vitae merito quasi congregationi spirituali tenemur esse conjuncti, cum hujus genealogiae scripturam, bonorum scilicet operum praerogativam nullatenus habeamus, ne tanto sacerdotio censeamur indigni, admodum formidamus. Quid plura? Innumera nos terrent exempla, singula pene scripturae verba nobis incutiunt timorem, et mentem nostram spirituali quodam mucrone transfigunt. Hujus timoris aculeum sentientes, cum electionem Cant. de nobis audivimus celebratam, infirmitatem nostram in sinu nostro non abscondimus, sed alium ad tantae dignitatis regimen magis idoneum nominatim expressimus, salvatoris nostri vestigiis inhaerentes, et ejus exemplo translationem calicis modeste, sicut decuit, postulantes, merito honorem tanti oneris conferentes calici passionis. Verum excusatio nostra non fuit admissa, ut non fieret a nobis voluntas propria, sed de nobis potius aliena. Imperfectum igitur nostrum intuentes, et ante fraternitatis vestrae oculos statuentes, humiliter prudentiam

dentiam vestram nobis in subsidium caelitus deputatam, duximus attentius exorandam, ut onus nobis impositum fraternae charitatis studio supportetis, ut juxta apostolum vestra abundantia sit nobis spiritualis inopiae supplementum. Confitemur quidem, et bene credimus inter vos esse nonnullos, qui meritorum ratione pensata, deberent nobis praeesse potius quam subesse; sed vestra novit discretio, quod fraternae voluntatis arbitrium, licet occultum, humiliter est venerandum, non superbe vel pertinaciter arguendum. Divinae igitur dispositioni grato concurrentes assensu, ministerii nostri adiutores existite, et ut ex re nomen habere probemini, sicut estis Cant. ecclesiae suffraganei, ita vestra studeat charitas ei votis omnibus efficaciter suffragari. Valete.

Innocentii papae III. bulla episcopis Angliae missa, rogans eos, ut Johannis, regis Angliae, favorem Stephano, archiep. Cant. conciliarent; et minans Angliae regno interdictum si ei resisteret. Ibid. fol. 140. a.

Willielmus London. E. Elien. M. Wigorn. Dei gratia episcopi, dilectis in Christo decano et capitulo et archidiacono Lincoln. ecclesiae salutem in domino. Mandatum domini papae in haec verba suscepimus:

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, etc. venerabilibus fratribus London. Elien. Wigorn. episcopis salutem et apostolicam benedictionem. Illius testimonium invocamus, qui testis est in caelo fidelis, quod charissimum in Christo filium nostrum Johannem, regem Anglorum illustrem, sincerissima semper charitate dilexerimus; et usque adeo erga ipsum exuberavit nostrae gratiae plenitudo, quod plurimi principum in devotione sacrosanctae Romanae ecclesiae non solum minus ferventes extiterunt, sed quidam facti sunt etiam indevoti; si quando enim in eum vel regnum suum fragorurbationis invaluit, sedes apostolica, pia gestans viscera, circa eum, potenter ipsum adjuvit, et in multorum invidiam a multis angustiis relevavit. Verum, quod dolentes referimus, usque adeo gratiae nostrae se reddit ingratum, ut nequaquam videamur eum beneficiis attraxisse, sed injuriis provocasse, cum nostris, imo Dei dispositionibus se opponens, ea minus sano ductus consilio non formidet incipere, quae in ejus possunt grave periculum redundare. Quae vero sint illa, non credimus exprimenda, cum vobis sint magis nota quam nobis; verum quamvis devotionem ipsius regis valde nobis necessariam reputemus, non minus tamen sed forsitan longe amplius aestimare potest, et debet nostram sibi gratiam opportunam, quemadmodum evidentius, si bene recolit, jam percepit. Sed ipse immemor horum omnium jurisdictionem nostram non solum impedire, verum etiam evacuare conatur, licet nos suam nunquam minuire, sed semper studuerimus defendere: illudque potius deberet attendere, quod principes illi, qui libertatem ecclesiasticam impugnando indebitam sibi super ecclesias conati sunt arripere potestatem, divino judicio pene penitus defecerunt. Qui vero sanctam ecclesiam in sua libertate fovendo digno venerantur honore,

de bono semper in melius prosperantur. Ceterum ad quem finem ex incepta possit persecutione venire, nequaquam attendit, quia si finem prudenter attenderet, ab incepto proculdubio declinaret, cum praeter divinam offensam, nisi quantocyus resipuerit, gravem sit incursum jacturam, quia durum est ei contra stimulum calcitrare. Absit enim, ut in tam iniquo proposito populus Anglicanus, qui vere christianus existit, et relator fidei orthodoxae, contra regem caelestem sequatur terrenum, temporalia spiritualibus praeferendo, cum non solum clerici, sed et laici tantae discretionis et devotionis existant, ut norint et velint distinguere inter illa, quae reddenda sunt Caesari, et ea, quae reddenda sunt Deo. Cum igitur honori suo pariter et saluti vix credimus hoc tempore posse utilius providere, quam ut Cant. ecclesia talem pontificem habeat, qui fama, scientia, et vita praeclarus, ad ea, quae Dei sunt, eum documentis provocare valeat et exemplis, ac tota sibi mentis affectione cohaerens, sanum ei consilium circa spirituales et temporales utilitates intendat; quoniam haec in venerabili fratre nostro Stephano, Cant. archiepiscopo, sanctae Romanae ecclesiae cardinali, novimus convenire, licet molestissimum nobis esset eum a nostro latere separare, ut qui quasi nobiscum hactenus universali praefuerat ecclesiae, secundum vocationem de ipso factam Cantuar. ecclesiae specialiter praeferretur; quia tamen utilitati ejusdem regis suaeque saluti desideramus consulere, ac ipsius profectibus intendimus providere, archiepiscopum ipsum a conventu Cant. ecclesiae canonice postulatum pariter et electum, nostris manibus consecravimus, et pallio de corpore beati Petri sumpto, insigni videlicet plenitudinis pontificalis officii sibi dato, ad regimen ecclesiae sibi commissae duximus destinandum. Quamvis igitur regem ipsum, ut in testimonio Dei loquamur, sincerissime diligamus, et ipsius honori desideremus deferre; quia tamen Deo magis quam hominibus deferre nos convenit, et in executione justitiae non debet esse personarum acceptio vel delectus; fraternitatem vestram monemus attentius et hortamur, per apostolica scripta districte praecipiendo mandantes, quatenus diligentius attendentes quod juxta sententiam sapientis "Qui arguunt laudabuntur, et super eos veniet benedictio," induti virtute Spiritus ex alto, et assumptis gladium Spiritus, quod est verbum Dei, regem ipsum pariter adeatis, eumque in spiritu libertatis reverenter ut regem hortemini, et diligenter ut filium inducatis, quatenus animabus salutem, quietem populis, honorem Deo, et ecclesiae providens libertatem, sanis consiliis adquiescat, et praefato archiepiscopo, quem, quicquid sinistra de ipso fuerit sibi detractione suggestum, fidelem ei novimus et devotum, dignam reverentiam et debitum honorem impendens, et cognoscens hoc factum non tam ab homine quam a Deo, dispositioni divinae prompto favore consentiat, ut idem archiepiscopus sincere sibi devotione cohaerens, circa gregem sibi commissum a Domino suum efficaciter valeat officium exercere. Alioquin omni mundano timore postposito, ac remoto cujuscunque contradictionis et appellationis obstaculo,

culo, per totam Angliam generalem interdicti sententiam proferatis; nullum ibi, praeter parvulorum baptismum, et poenitentias morientium, ecclesiasticum permittentes officium celebrari, quam et vos plenius observetis, et faciatis ab omnibus per censuram ecclesiasticam inviolabiliter observari. Scituri pro certo, quod si qui forsitan, quod non credimus, contumaci spiritu praesumpserint obviare, sic eorum curabimus praesumptionem corrigere, quod terrore ad posteros derivato, talis non transibit insolentia in exemplum, sed eorum correctio terrere poterit universos. Quod si nec sic vexatio ipsi regi dederit intellectum, quia pater filium, quem diligit, corripit, et Deus, quos amat, arguit et castigat; manus nostras in eum curabimus aggravare, ut sic demum medicinali manu sanatus, in gratiarum nobis actiones affurgat. Illos autem, qui caput ejus oleo peccatoris impinguant, foventes illum in malo, tanquam adulatores despiciat, et velut corruptores expellat. Nos quoque, qui tallium corruptelas non penitus ignoramus, pro meritis eorum sibi curabimus, auctore Domino, respondere. Tales igitur in hujus executione mandati vos exhibere curetis, quod Deum magis quam hominem comprobemini revereri; nec sitis ex illis, qui canes muti sunt, non valentes latrare. Quod si non omnes hiis exequendis poteritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Dat. Viterbii 6. cal. Septembris, pontificatus nostri anno decimo.

Epistola Stephani, Cantuar. archiepiscopi, episcopis et amicis, etc. in Anglia, conquerens de tribulationibus ecclesiae Anglicanae, et exhortans eos ad pacem et ad evitandum schisma in ecclesia. Ex MS. Cott. Cleop. E. I. fol. 140. b. seq.

Stephanus, Dei gratia Cant. archiepiscopus, totius Angliae primas, et sacrosanctae Romanae ecclesiae cardinalis, dilectissimis in Christo fratribus, filiis, et amicis, et universis Christi fidelibus in regno Angliae constitutis, salutem, et gratiam, et benedictionem. Cum sancta Dei ecclesia nunquam careat tribulationibus et pressuris, habet tamen aliquando callidos oppressores, qui inique quidem agunt, sed caute tamen simulant in suis operibus aequitatem. Hii matrem ecclesiam saltem in aliquo reverentur, dum videri volunt ejus sanctionibus obedire. Ecclesia vero Anglicana tam miserabiliter cecidit in derisum, quod ei nihil reverentiae exhibetur, quoniam sine reprehensione peccantium libere conculcatur, et qui hujus nequitiae sunt ministri, magis de manifestatione injuriarum, quam de ipsis injuriis gloriantur, ac si non res aut personas, sed magis bonum nomen et doctrinam ecclesiae impugnant. Ne igitur per ignorantiam aliquid omittatis, quod nobis tanquam pastori vestro debeat imputari, vobis in Christo charissimis affectione sincera diligentius praemonstramus, qualis sit praesens persecutio; quae etiam pericula temporalia et aeterna toti regno imminuant evidenter, nisi manus crudelium maturius revocentur. Sane scitis quod dominus rex contra personam nostram, qui a juventute

nostra ei devoti fuimus et fideles, et regimen Cant. ecclesiae de mandato superioris suscepimus, nullam habet adversus nos penitus actionem, immo cum orta sit haec tempestas occasione quarundam libertatum gloriosi martyris, patris et praedecessoris nostri, sanguine defensorum, et pro satisfactione mortis suae postmodum curatarum, non nos immo ipse in nobis potius infestatur; immo ipse martyr verius quam nos exulare videtur: proprie enim est veri pastoris exilium non a loco, non a possessionibus aut redditibus, sed a commisso grege separatio violenta. Grex autem beati Thomae peculiaris, scilicet conventus monachorum Cant. ab ipso crudeliter separatur, unde beatus Thomas nunc proculdubio est proscriptus, non eo quidem modo, quo fuit dum viveret, sed converso; tunc enim ipse a loco gregis, nunc grex a loco ejus lachrymabiliter est expulsus. Vestrae itaque salutis intuitu advertatis, quod Dominus, qui sanguinem martyris incepit evidentius vindicare, causam et statum ipsius reducit ante vestros oculos iterato, ut probet ex casu praesenti, utrum venerabile regnum Angliae sit sufficienter de peccato martyris castigatum; si enim fuerit, a martyris iterata persecutione desistet, et tunc regnum sperare poterit, quod ad honorem pristinum restaurabitur, a quo creditur in vindictam effusi sanguinis cecidisse, et haec potestis exemplo notissimo conjectare. Quid enim egit pretiosus et propitius ille martyr, cum dominus noster illustris rex Anglorum Henricus bonae memoriae, ad pacem ejus rediit poenitens et confitens, nonne fortissimis vallatus hostibus statim undique triumphavit? Et si libertates Cant. ecclesiae usque ad diem hanc fuissent, sicut juratae fuerant, observatae, non esset regnum Angliae a statu potestatis solitae diminutum. Sed adhuc potens est Dominus omnia poenitentibus resarcire. Verum non poenitet, qui in peccata sua vel alterius recidivat. Si vero liberalissimum olim regnum Angliae non abhorret persecutionem martyris iterare, probabile est, quod Dominus verbera sua prosequens, eam partem regni, quae adhuc a flagellis videtur esse libera, asperius, quam nobis aut vobis expediat, visitabit. Dominus enim misericors est et justus, et sicut flagella de misericordia remittuntur poenitenti; ita super pertinaces de justitia congregantur. Imperator Fredericus, sui temporis potentissimus, potenter sacrosanctam ecclesiam impugnavit, cui tandem exhaustis viribus obedit; quia vero nocendi desiderium non amisit, in se Dei justitiam provocavit, unde in modico aquae, ubi puer septennis vadare poterat, est submersus. Quid igitur fiet, si quondam Deo devotissimum regnum Anglorum, nec manum velit nec animum cohibere; immo impudentius peccare apponat? vere impudentius, quia tam beati Thomae nunquam fuit adeo manifesta, ut est illa, quam in nobis sancta ecclesia nunc contuetur [persecutio]. Beatus enim Thomas, quod forsitan ignoratis, Cant. archiepiscopatum in exilii sui principio resignavit, et sanctissimus papa pie memoriae Alexander, tanquam habens plenitudinem potestatis, dum idem archiepiscopatus vacasset per dies aliquot, ipsum ei contulit praeter regis assensum et electionem

ctionem quamlibet monachorum. Igitur vir Dei archiepiscopatum cum conscientia saniori recipiens, peracta quinquenni poenitentia ad martyrium properavit. Inter haec omnia nunquam illustris rex Anglorum Henricus bonae memoriae ipsum esse Cant. archiepiscopum denegavit, et tamen cum aliqua excusatione tunc restitisse poterat papae Alexandro, quoniam tunc schisma erat, et alius quidam dicebat se in sede apostolica jus habere. Nonne itaque gravius nunc est peccatum, cum scilicet divinae dispositioni resistitur, quam constat per electionem monachorum Cantuar. assensu domini regis etiam requisito, et domino apostolico * in unitate ecclesiae approbante, circa nos canonice consummatam? Praeterea tunc non apparuerat experimento vel familiari exemplo, quam periculosum esset Cant. ecclesiam infestare; nunc vero per vindictam, quam in regni diminutionem sentitis, satis evidenter commonemini, ne contra eandem ecclesiam iterum offendatis? Quid igitur timere possunt, qui post hanc divinam comminationem † tam asperam tam expressam fuerint contumaces, et post commonitionem domini papae et nostram in contumacia pertinaces? Quare timendum est, immo sciendum, quod crescente contumacia crescit et poena. Certe timendum est id, quod Dominus per Salomonem dicit, "Justitia gentem elevat, miseros facit populos peccatum." Et alibi; "Qui maledicit patri et matri, lucerna ejus extinguetur in aeternum." Quod sine dubio de patre et matre spirituali, id est, praelato et ecclesia intelligitur. Certe timendum est, ne super vos veniat, quod per Salomonem Dominus comminatur. Qui offendit patrem et fugit matrem, ignominiosus est et infelix. Pater siquidem vester, scilicet ipse martyr, offenditur, impudenter, cum successor ipsius et speciales ejus filii proscribuntur, cum corpus et locus ipsius a viris sanguinum obsidetur, qui cum sanguinem martyris non possunt iterato fundere, faciunt id, quod possunt, proventum sanguinis auferentes, oblationes scilicet, quae ad tumulum martyris afferuntur, ac si sibi jus in fuso sanguine vendicarent, eo quod ipsum sui consimiles effuderunt. Sed addiscant ab eisdem flagitiosis, qui martyrem percusserunt, cautius operari, attendentes, quod eorum memoria, quae quandoque in regno Angliae fuit celeberrima, jam quasi cum sonitu est deleta. Matrem etiam suam fugiunt, qui sanctam ecclesiam derelinquunt, non quidem ligna vel conjunctos lapides cum caemento, sed mandata ecclesiae, et doctrinam, qua magis oportet Deo quam hominibus obedire; sed hii, quicunque tales fuerint, juxta praedictum Salomonis proverbium, erunt ignominiosi et nihilominus infelices; ignominiosi quidem temporaliter, et aeternaliter infelices. Non credatis, dilectissimi, quod haec vobis ad improprium exponamus; immo magis ut praeveniamus opprobrium sempiternum, quod nisi Dominus avertat, nobis et vobis imminet, ut videtur. Ab annis enim teneris tam tenere regnum nostrum amore dileximus naturali, quod

per compassionem portavimus casus regni prosperos et adversos. Nunc etiam tam intime vobis condolemus, et compatimur, quod poenam, quam vobis infligimus, animo sustinemus, ac si socii fuissetus in culpa; unde timere possumus ne amor patriae nos quodam modo acceptores faciat personarum, ne videlicet mala nostrae gentis videamus tam inviti, quod minus plene injurias sanctae ecclesiae vindicemus. Veruntamen quantumcunque personas hominum acceperimus, quantumcunque in vestro gravamine puniamur, tandem oportebit ut poena canonica imponatur, et secundum quod malitia peccantium exegerit, aggravetur. Hanc vero poenam tanto studiosius obsecramus, petimus, et speramus celeri poenitentia praeveniri, quanto a propinquiore damna importabilia prospicimus imminere. Quoniam tamen dies mali sunt, et peiores, ut creditur, appropinquant, serenitatem vestram affectuose nitimur informare, ut inter difficultates praesentes, viam veritatis salubriter teneatis. Inprimis igitur monemus attentius, ne quis vestrum malitiae sit executor, consiliarius, aut minister. Secundum enim leges humanas in atrocioribus etiam servus domino non tenetur, nedum vos qui cordis et conditionis profiteamini libertatem. Idem etiam manifesto comprobatur exemplo. Quicumque inter vos aliis praesidere noscuntur, salva fide domini regis, eorum hominum receperunt, quam si forte pro voluntate aut praecepto dominorum inferiorum infringerent, proditores et perfidi haberentur. Ita etiam dominis temporalibus regibus sive aliis promittenda est fidelitas aut juranda, videlicet salva fide Domini superioris, scilicet Regis aeterni, qui est Rex regum, et Dominus dominantium. Unde quaecunque regi temporali in Regis aeterni praejudicium impenduntur, proditorie proculdubio perpetrantur. Ideoque, filii dilectissimi, statuit sancta ecclesia, cum rebellis aliquis perdurat in schismate, ut homines sui a fidelitate ei debita per justissimam talionem absolvantur, ut videlicet sicut ipse schismaticus Domino aeterno fidelitatem suorum conatus subtrahere, ita ei suorum fidelitas auferatur. Utinam autem dilectissimum nobis regnum Angliae, quod in praeterito sensisse videtur hujus aequitatis effectum, celeri poenitentia praeveniat, ne hoc idem judicium circa ipsum clam vel palam in proximo iteretur. Testis enim nobis est Deus, quod nihil magis inter temporalia formidamus, quam quod domino regi pro hoc facto fides in necessitatis tempore non servetur; quam quia ei servari desideramus, tota intentione volumus procurare, ut ipse a fide Christi, et ab unitate ecclesiae non recedat. Item obsecramus et rogamus in Domino Jesu, ne quis vestrum praesenti persecutioni aliquo modo consentire praesumat, quoniam consentientes et agentes par poena constringit. Consentiens autem intelligitur, quicumque male agentibus consilium, aut patrocinium, aut defensionem aliquam impertitur; nec a consentiente distinguitur qui congauDET, aut mala facta dissimulat, cum ea possit in

* *vel invitante vel ecclesia approbante* variantis lectionis loco superadduntur in MS.

† *vel commonitionem* superadditur in MS.

toto vel in parte rationabiliter impedire. Et quis vestrum est, qui in aliquo prodesse non potest? Quoniam qui non possunt recta fronte principi abjurare, possunt tamen ipsum salubriter commonere, et dissipare consilia malignantium, et diminuere maleficia, quae non poterunt penitus annullare, familiares, subditos, et amicos a consensu nequitiae modo quolibet revocando. Filii charissimi, qui praediti estis officio militari, recolite quod ipsius insignia ab ecclesia recepistis, ut videlicet per vestros gladios, et per nostros eadem ecclesia tutaretur. Si autem potest cum minori periculo quam armorum certamine defensari, scilicet fideli consilio et admonitione devota, justum est, ut unusquisque vestrum eam promptius tueatur. Nos autem vice versa parati sumus iura vestra tam prompta sollicitudine conservare, quod nihil quoad poterimus deperibit. Non enim, ut quidam vobis mendaciter suggesserunt, patronatus ecclesiarum et jus praesentandi vobis intendit auferre Cant. ecclesia, aut Romana, immo hoc jus vestrum in facie ecclesiae profitemur, nec alia intentione onus nobis impositum recepimus, quam ut salutem domini regis et regni fideliter procuramus. Haec est, filii dilectissimi, salus vestra, si inobedientiae vel contumaciae contra Deum et sanctam ecclesiam consenseritis, poenitere, et, ut alii idem faciant, laborare. Quod si labor vester fuerit inefficax, sed tamen fidelis, secure, et cum sana conscientia interdictum, siue quamcunque poenam sancta ecclesia statuerit, expectate; scientes, quod aequè meritorium erit vobis divinis obsequiis carere pro iustitia, * matri vestrae collugentes, ut eisdem opportuno tempore interesse. Ne vero videamur haec in dominum iregis et coronae suae dixisse praejudicium, oremus omnes Deum pariter et Dominum nostrum Jesum Christum, ut omnes hostes domini regis, et regni, et eos, qui humiliationem eorum desiderant, pie conterat aut convertat. Ei quoque insuper eam voluntatem inspiret, quae sibi et regno magis debeat esse opportuna. De nobis etiam ad salutem animae nostrae et honorem ecclesiae suae disponat, ita videlicet, ut sacerdotium nostrum cito deficiat, si non sit subditis profuturum. Pro vobis etiam flagitemus, ut vos talibus monitis pareatis, quae cum pie fuerint adimpleta, temporalem vobis salutem afferant et aeternam. Valete.

Litterae Stephani, archiepiscopi Cantuar. episcopo London. auctoritatem in dioecesi Cantuar. concedentis. Ibidem fol. 141. b.

Stephanus, permissione divina Cant. archiepiscopus, totius Angliae primas, et sacrosanctae Romanae ecclesiae cardinalis, venerabili in Christo fratri et obedientiae filio spirituali W. Dei gratia London. episcopo, salutem et sinceram in Domino charitatem. Ad aures nostras lachrymabili narratione pervenit, quod Cant. ecclesia, quae quondam inter omnes occidentales praecipua veneratione claruit, nuper in derisum cecidit singularem. Audivimus enim, quod proscriptis spiritualibus filiis gloriosi martyris, corpus ejus et ecclesia Christi a viris sanguinum obfi-

dentur, monachis quibusdam aliarum domorum ad celebrandum in nostrum et ejusdem ecclesiae praejudicium introductis. Locus etiam ille sanctus tam enormiter a quibusdam satellitibus profanatur, quod etiam ea capiunt, quae ad tumulum martyris offeruntur, proventum sanguinis, quia sunt viri sanguinum, vendicantes. Ne ergo lupo in greges ovium libere debacchetur, et princeps provinciarum fiat libere sub tributo; fraternitatem vestram, de qua specialem fiduciam reportamus, tota attentione obsecramus in Domino, et rogamus, ut vos una cum coepiscopis vestris Cant. ecclesiae suffraganeis, tanto vigilantius studeatis molimina persequentium impedire, quanto a propinquiori videtis opprobrium importabile ipsis persequentibus imminere. Quod quidem in propria persona devotissime faceremus, si nobis ad eandem ecclesiam liber patuisset accessus; verum quoniam multipliciter praepedimur, quominus officium nostrum praesentialiter et personaliter exequamur, ne consensus noster aut consilium in ecclesiae perniciem expectetur, serenitati vestrae duximus intimandum, quod si injuriarum et oppressionum, quae Cant. ecclesiae crudeliter irrogantur, modum et qualitatem certissime novissemus, debita commonitione praemissa, ultioni canonicae nullatenus deessemus. Sed quia, nisi iudici de facto liqueat, jus non est in expedito, sicut per absentiam nostram scire non possumus quantitatem criminum, ita necessario ignoramus, quae poena sit delinquentibus imponenda; ideoque de discretionem vestra vehementissime praesumentes, qui rei veritatem plenius didicistis, quod omnia rite et provide disponetis, auctoritatem praestamus pariter et assensum his, quae pro compassionem Cant. ecclesiae circa dioeceses nostras statueritis observanda, et vices nostras in his, quae ad nos, nullo episcopo mediante, pertinent, strenuitati vestrae committimus confidenter, ut in dioecesi nostra, et in ecclesiis, quae dicunt se ab archidiaconis et suffraganeis nostris exemptas, ad nos specialiter pertinentes, illud auctoritate nostra faciatis sine diminutione qualibet observari, quod iidem suffraganei circa dioeceses suas decreverint statuendum: potestatem etiam, quae ad nostrum pertinet ministerium, auctoritate praesentium vobis damus, universos nobis subditos, si qui censurae ecclesiasticae obviaverint, coercendi; si qui vero spiritualibus ad Cant. archiepiscopatum pertinentibus se praeter nostrum assensum immiscuerint, si post primam commonitionem continue non desistant, excommunicationi se noverint subjacere, et vos eos excommunicatos denunciari faciatis, et ab omnibus arctius evitari, eorum nobis absolutione et taxatione poenitentiae reservata: personis ecclesiasticis nihilominus sub poena anathematis inhibentes, ne talibus, qui in eorum regimen se intrudunt, in aliquo pareant aut intendant. Adhaec appellationes ad nos factas, correctiones, et defensiones subditorum nostrorum vobis committimus generaliter, magnis tamen causis et arduis nobis aut nuncio nostro, quem ad hoc miserimus, reservatis. Vestram igitur dilectionem, frater dilectissime, attentius exoramus, nihilominus in virtute obedientiae injungentes, quatenus noctem praesentis caliginis attendentes, diligentes

ligentes vigilias super gregem nostrum et vestrum, secundum quod praescripsimus, faciatis, ea, quae vobis committimus, plenarie prosequentes; ita quod in omnibus sedis apostolicae salvetur reverentia, ut praeter mercedem aeternam, quae a Domino vobis ad extremae necessitatis tempora reservatur, nos vobis ad devotionem perpetuam temporaliter obligemur. Universis autem Cant. ecclesiae subditis per alias patentes literas mandavimus, ut vobis in praemissis promptius obedirent, nisi quia literarum multitudo, quae pro nobis faciunt, non sine periculo circumfertur; ideo volumus, et eis districte praecipimus, ut praesens scriptum, cui sigillum nostrum appendimus, vobis sufficiat ad datae testimonium potestatis. Valete.

Bulla Innocentii papae III. exhortantis episcopos Angliae et Walliae ad obedientiam Stephano, Cantuar. archiepiscopo, praestandam. Ibidem fol. 141. b.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus episcopis per Angliam et Walliam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Quamquam virtus obedientiae magna sit propter bona, quae sequuntur ex ipsa, mala tamen, quae de contraria sibi constat inobedientia praevenire, quodammodo magnificare videntur eandem; cum sicut collatio boni malum deterius decolorat, ita plerumque malum bono collatum, aliquid ei laudis adjungat. Inobedientia quippe de paradiso protoplastum ejecit, cui demum Christi obedientia, qui usque ad mortem pro nobis factus est obediens, formam servi accipiendo, subvenit. Denique Chore natos, qui Moyse mandatis pertinaciter resisterunt, aperta tellus vivos absorpsit; filiosque sacerdotis Heli, qui paterna monita contemnendo errorem suum corrigere neglexerunt, Philistinorum gladius interemit. Abrahae vero "Per memetipsum," inquit, "juravit Dominus, quia obedisti voci meae, tuo unigenito non parcendo, benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum ut stellas caeli, et benedicentur in femine tuo omnes gentes." Puella quoque Rebecca, dum in adaquandis camelis humiliter obedivit, receptis inauribus et armillis, Isaac meruit conjugio copulari. Caeterum ex sermone, quem propheta loquitur ad populum contumacem, ostenditur, quid possit obediendo quisquam, vel non obediendo mereri: "Si volueritis," inquit, "et audieritis me, optima terrae comeditis; quodsi nolueritis, et me ad iracundiam provocabitis, vos gladius devorabit." Samuel etiam dixisse legitur ad Saulum, "Nunquid vult Dominus holocausta, et victimas, et non potius ut voci obediatur ipse; obedientia enim melior est quam victimae, et auscultare magis, quam adipem arietum immolare. Quia quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriae adquiescere nolle." Ne igitur in vitium inobedientiae incidatis, virtutem obedientiae vos oportet fortiter retinere, qui necdum mandato ad hoc speciali compulsi, sed pro debito pastoralis officii voluntarii defendere tenemini ecclesiasticam libertatem, et murum pro domo Domini vos opponere ascendentibus ex adverso; ne si verbum Domini in ore vestro fue-

rit alligatum, et tanquam canes muti latrare non volueritis, seu potius nolueritis, ex illis effici videamini; de quibus dicitur per prophetam, "Filii Effrem intendentes arcum et mittentes sagittas suas, conversi sunt in die belli." Pro justitia quippe pugnare non est vobis aliquatenus formidandum, quia "Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam cum probati fuerint, accipient coronam vitae." Si qua ergo vobis immineat adversitas propter ipsam, gaudendum est vobis potius quam tristandum; apostolorum exemplo, qui, teste scriptura, "Gaudentes ibant a conspectu concilii, quoniam digni sunt habiti contumeliam pro nomine Jesu pati." Cum gloriosum sit non solum episcopo, sed etiam cuilibet christiano, si propter causam non turpem sed in Domino commendabilem affligatur, apostolo Petro testante, qui ait: "Nemo patiatur ut fur, sed si benefacientes et benedicentes molestiam sustinetis, hoc est gratia apud Deum." Ecce pro defensione libertatis ecclesiasticae jussio vobis imminet, ut vestra obedientia nota fiat; et persecutio forsitan instat, ut patientia vestra proximis innotescat. Si quis itaque timet transgressor effici, obedientiam saltem meticulosam impendat; qui vero sperat de ipsa praemium promeritorium, exhibebit eandem. Persecutio demum, si qua fuerit, probationem vobis inducet, ut aliis ad exemplum vestra fortitudo proficiat, et praemium quidem conferret, ut quilibet juxta modum afflictionis mensuram retributionis adquirat. Proinde si causam Christi ex corde agitis, ipse virtutem et fortitudinem vobis dabit, ut divinum timorem praeferentes humano, caelestem regem magis revereamini quam terrenum; ipsumque cum illis, qui sub ejus cubito manu adulatrice pulvillos consuunt, non palpetis, et non solum in eo per quod auctoritatem ecclesiae in vacuum evacuare molitur, non adquiescatis eidem, verum etiam opportuna sedulitatis instantia ipsum a tali proposito retrahatis, non dubitantes ad tempus ei pro defensione justitiae displicere, cum, secundum apostolum, si placeret hominibus, Christi servi non essetis, quoniam hoc pietatis opus vobis ejus ad odium non officiat, sed proficiat ad amorem; qui profecto, si quis vestrum in malo fovet eundem et nunc ipsum exinde vilior haberet, et cum ad cor redierit, usus consilio saniori, vos quidem pro consilii puritate charissimos, eos autem, quorum prava modo suggestionem seducitur, habebit exosos. Et sic demum medicinali manu sanatus agnoscat, quam dissimilibus studiis morbum suae mentis consilia malignantium aggravaverint, et sollicitudinis apostolicae medicamenta sanarint. Nobis quoque, qui circa ipsum medici vices agimus, ad gratiarum actiones assurgat, et medicinae, cujus pridem acerbiter horruerat, tandem laudabit effectum, recognoscensque, quod ipsum sincerissima dilexerimus charitate, fatebitur, quod quando castigatur, qui diligitur, tunc circa ipsum pietas exercetur: habet enim amor plagas suas, quae dulciores sunt, cum amarius inferuntur. Quia igitur ad nostram audientiam est perlatum, quod aliqui vestrum in facto venerabilis patris nostri S. Cant. archiepiscopi, sanctae Romanae ecclesiae

ecclesiae cardinalis, in quo non solum Cant. ver-
satur, sed etiam totius ecclesiae Anglicanae li-
bertas, se tepidos exhibent et remissos; univer-
sitate vestram monemus attentius ethorta-
mur, per apostolica scripta vobis districte prae-
cipiendo mandantes, quatenus in facto ipso, quo-
libet mundano timore postposito, vos tales exhi-
bere curetis, quod per constantiam vestram liber-
tas ecclesiastica defendatur, et cum zelus domus
Domini fecerit vos tabescere, charitas ignita per
ipsum de persecutoribus ejus vos faciat trium-
phare; sperantes, quod Dominus causae suae fi-
nem gloriosum imponet, de quo siquidem om-
nes, qui constanter perseveraverint, pariter laeta-
buntur. Nos enim, qui pro justitia causae hu-
jus, si expediret, certare usque ad mortem nul-
latenus vitaremus, si qui forsitan, quod non cre-
dimus, mandatis nostris contumaci spiritu prae-
sumpserint obviare, sic eorum curabimus prae-
sumptionem corrigere, quod terrore ad posteros
derivato talis non transibit insolentia in exem-
plum; sed eorum correctio terrere poterit uni-
versos. Dat. Romae apud sanctum Petrum 13.
cal. Decembris, pontificatus nostri anno de-
cimo.

*Innocentii papae III. bulla praecipiens episcopos
London. Elien. et Wigorn. sententiam in eccle-
sias nonnullas Angliae et Walliae promulgare.
Ex MS. Cott. Cleopatr. E. I. fol. 142. a.*

Innocentius episcop. servus servorum Dei, ve-
nerabilibus fratribus London. Elien. et Wigorn.
episcopis, salutem in Domino, et apostolicam
benedictionem. Ne praetextu libertatis, seu eti-
am privilegii cujusvis sententiam interdicti
quisquam observare recuset, quam pro negotio
Cant. ecclesiae per totam Angliam per vestrae
solicitudinis providentiam mandamus, si necesse
fuerit, promulgari; fraternitati vestrae per ite-
rata scripta mandamus, et districte praecipimus,
quatenus si secundum mandati apostolici teno-
rem sententiam ipsam videritis promulgandam,
sublato cujuslibet contradictionis, appellationis,
et excusationis diffugio, omnes pariter, et secu-
larium, et regularium, et Hospitalarium, et
Templariorum, seu etiam quorumcunque reli-
giosorum ecclesias eadem sententia concludatis.
Et quoniam in prioribus literis de ecclesiis in
Wallia constitutis non fecimus mentionem; vo-
lumus et mandamus, ut similiter in eas aucto-
ritate praesentium, sublato cujuslibet contradi-
ctionis et appellationis obstaculo, procedatis,
cum et ipsae Cant. metropoli sunt subjectae.
Dat. Romae apud S. Petrum 13. cal. Decem-
bris, pontificatus nostri anno decimo.

*Innocentii papae III. bulla magnates Angliae
exhortans ad inducendum Johannem, regem
Angliae, in favorem Stephani, Cantuar. ar-
chiepiscopi. Ibidem.*

Innocentius episcopus, etc. dilectis filiis nobi-
libus viris universis magnatibus in Anglia con-
stitutis, salutem et apostolicam benedictionem.
Si charissimo in Christo filio nostro J. Anglo-
rum illustri regi, fidem debitam observatis, tam

Deo quam nobis noveritis esse gratum. Cum
autem ita vos oporteat regi terreno fideliter ad-
haerere, ut caelestem nullatenus offendatis, in
hoc debet fidelitatis vestrae sinceritas vigilare, ut
a proposito, quod idem rex contra Deum con-
cepisse videtur, venerabilem fratrem nostrum S.
Cant. archiepiscopum, et in eo commissam sibi
ecclesiam persequendo, fidei consilio revocetis,
nec permittatis ipsum, quantum in vobis fuerit,
consilium abjicere pietatis, et in consilio impi-
orum abire, quorum in una die omnes cogitati-
ones peribunt, consilio Domini, quod in vacu-
um evacuare conatur, in aeternum manente.
Sane cum secundum evangelicam veritatem ser-
vire duobus dominis non possitis, proculdubio
vobis expedit, ut in eo, quod praefatus rex Deo
contrarium sese opponit, nequaquam foveatis
eundem, sed timorem divinum praeponentes
humano, ipsum cum illis, qui sub ejus cubito
manu adulatrice pulvillos consuunt, non palpe-
tis, nec dubitetis ei ad tempus pro causa justi-
tiae displicere; quoniam hoc pietatis opus vobis
ad ejus odium non sufficiet, sed tandem profi-
ciet ad amorem, qui profecto, cum ad cor re-
dierit, usus consilio saniori, vos quidem pro con-
silio puritate charissimos, eos autem, quorum
prava suggestionem modo seducitur, habebit exo-
sos; et sic demum medicinali manu sanatus ag-
noscat, quam dissimilibus studiis morbum suae
mentis consilia malignantium aggravabunt, et
apostolicae sollicitudinis medicamenta sanabunt.
Nobis quoque, qui circa ipsum medici vices agi-
mus, ad gratiarum actiones assurgat, ac medici-
nae, cujus quidem acerbiter horruerat, tandem
laudabit effectum, recognoscensque, quod ipsum
sincerissima dileximus charitate, fatebitur, quod
quando castigatur, qui diligitur, tunc circa eum
pietas exercetur: habet enim amor plagas, quae
dulciores sunt cum amarius inferuntur. Quo-
circa nobilitatem vestram monemus attentius, et
propensius exhortamur, per apostolica vobis scri-
pta in remissionem peccaminum injungentes,
quatenus apud eundem regem fidelibus persuasi-
onibus et salubribus consiliis insistatis, ut per
viam Roboam minime incedendo, consilia ma-
turiore non spernat, sed eos, qui caput ejus oleo
peccatoris impingunt, foventes ipsum in malo,
tanquam adulatores despiciat, et velut corrupto-
res expellat; ac recolens, quod Oza pro eo, quod
in arcam Domini devote quidem, sed indigne,
manus extenderat, a Domino sit percussus, ad
ecclesiastica jura manumittere temere non prae-
sumat, ne qui regnum Baltasar indicio manus
scribentis, "Mene, Techel, Phares," inopina-
biliter occupari permisit a Persis, ei propter ec-
clesiam suam, quam inaniter humiliare dispo-
nit, graviter indignetur; sed potius recogitet do-
na Dei, qui eundem in conspectu regum sua be-
nignitate magnificans, per ecclesiae Romanae fa-
vorem nomen et potentiam suam inter mundi
principes magnifice dilatavit. Vos igitur, quo-
rum fidem atque prudentiam regis et regni ne-
cessitates debent efficaciter experiri, sic in articulo
hujus mali intentioni praefati regis occurratis fi-
deliter ac prudenter, ut non patiamini vos et re-
gnum ejus in illam turbationem induci, a qua,
quod absit, de facili nequeat expediri. Nos e-
nim,

nim, qui pro iustitia causae hujus, si forsitan expediret certare usque ad mortem, nullatenus vitaremus a defensione libertatis ecclesiasticae manum apostolicam retrahere, non disponimus, quae profecto abbreviata non est, immo per Dei gratiam sic extensa, quod in quem fuerit ex meritis aggravata spiritualiter et temporaliter, ingens pondus oppressionis inducere valebit in ipsum. Dat. Romae apud S. Petrum 11. calen. Decembr. pontificatus nostri anno decimo.

Alia ejusdem bulla Roffensem episcopum exhortans ad excommunicandum eos, qui ecclesiam Cantuar. spoliaverunt. Ibidem fol. 142. b.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Roffensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem. Cum Fulco de Cantelu. et Reginaldus de Cornillis, ac multi alii propriis nominibus exprimendi, Dei timore postposito, armata manu officinas Cant. ecclesiae intraverint, et priore ac monachis violenter ejectis, bona eorum detineant occupata, quosdam etiam monachos equis suis et rebus aliis extra ecclesiam praesumpserint spoliare; fraternitati tuae praesentium auctoritate mandamus, firmiterque praecipimus, quatenus omni mundano timore postposito, sublato etiam cujuscunque contradictionis et appellationis obstaculo, illos et alios, qui hujusmodi praesumpserint violentiam exercere, excommunicatos denuncies, et tamdiu facias ab omnibus arctius evitari, donec passis injuriam satisfecerint competenter, et cum tuarum testimonio literarum ad sedem venerint apostolicam absolvendi. Dat. Viterbii 6. cal. Decembris, pontificatus nostri anno decimo.

Ejusdem papae alia bulla episcopos London. Elien. et Wigorn. monens ad conferendum regalia Stephano, archiepiscopo Cantuar. Ibidem fol. 142. b.

Innocentius episcopus, etc. London. Elien. et Wigorn. episcopis, salutem et apostolicam benedictionem. Charissimus in Christo filius noster Johannes, rex Anglorum illustris, nuper nobis per dilectum filium abbatem de Bello loco, literas hujusmodi destinavit, ut quae nobis ex parte sua proponeret, crederemus. Ipse vero proposuit, quod licet se in negotio Cant. ecclesiae reputaret multipliciter aggravatum; ob devotionem tamen et reverentiam, quam erga Romanam ecclesiam nostramque personam asserit se habere, paratus est venerabilem fratrem nostrum S. Cant. archiepiscopum, sanctae Romanae ecclesiae cardinalem, sicut archiepiscopum recipere, ac tractare, praestita securitate tam sibi quam suis, quae ad hoc visa fuerint opportuna, restitutionem plenariam ablato promittens personis pariter et ecclesiis faciendam. Monachos quoque Cant. permittet ad ecclesiam suam redire, ac manere securos, quanquam hoc sibi grave plurimum videatur, ex eo, quod in negotio ipso contra se credit eosdem proditorie machinatos. Regalia vero in manu nostra posuit per eundem abbatem, ut nos ea pro beneplacito nostro conferamus. Interrogatus autem,

cur non idem ipsa conferret, sed potius nobis traderet conferenda; respondit, quod nondum animus ejus potuerat inclinari, ut familiarem eidem archiepiscopo gratiam exhiberet. Nos igitur, his auditis, de consilio fratrum nostrorum hoc modo circa praefata regalia duximus procedendum, ut et reciperemus ea sine praejudicio juris, tam ecclesiastici quam regalis, et archiepiscopo etiam tribui mandarem, si forsitan idem rex ad hoc induci nequiverit, ut ea sibi conferat per seipsum; ita quod ipse sibi pro ipsis quemadmodum sui praedecessores ipsius regis progenitoribus teneatur. Quocirca fraternitati vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus, nisi dictus rex requisitus a vobis praedicta regalia voluerit archiepiscopo memorato conferre, proviso prudenter, ne quid deceptionis contra libertatem ecclesiasticam interveniat, praelibata regalia praescripto modo recipiatis, et vice nostra eidem archiepiscopo conferatis, et his, quae superius expressa sunt, rite peractis, interdicti sententiam relaxetis, facientes ipsum archiepiscopum, sicut expedit, ad Cant. ecclesiam proficisci. Dat. Anagniae 6. cal. Junii, pontificatus nostri anno decimo.

Bulla alia iisdem de sententia interdicti a papa in regnum Angliae lata. Ibidem fol. 142. b. seq.

Innocentius, etc. London. Elien. et Wigorn. episcopis, salutem et apostolicam benedictionem. Absit a nobis, ut illis merito comparemur, quibus impropere psalmista ait, "Fili Effrem intendentes et mittentes arcum et sagittas, in die belli sunt conversi," ne forte, quod summus pastor avertat, etiam mercenario comparemur, qui secundum parabolam evangelicam vidit lupum venientem, et dimittit oves, et fugit; cum potius parati simus pro domo Domini nos murum opponere ascendentibus ex adverso, et animam nostram dare pro ovibus nostris, si necessitas postularet. Licet igitur affectemus inter regnum et sacerdotium pacem plenissimam in Anglia reformari, quantum in nobis est, cum omnibus hominibus pacem habere volentes; frustra tamen qui jus hominum machinantur vel aliis suggerere, vel propriis persuadere commentis, quod nos occasione quacunque contra libertatem ecclesiasticam declinare velimus ad dextram vel sinistram, cum hujus causa certaminis hunc absque dubio tendat ad finem, ut ecclesia Dei, quae ancillata jacebat, liberata resurgat. Quocirca fraternitati vestrae prudentiam insinuatione praesentium reddimus circumspectam, ut a variis suggestionibus penitus avertentes auditum, quae profecto sunt immisiones per angelos malos, secundum formam et tenorem mandatorum nostrorum, omni sinistra interpretatione cessante, fideliter procedatis; ita videlicet ut sententiam interdicti nec prius nec aliter relaxetis, quam charissimus in Christo filius noster J. rex Anglorum illustris, venerabilem fratrem nostrum S. Cant. archiepiscopum, sanctae Romanae ecclesiae cardinalem, tanquam Cant. archiepiscopum recipiat, et pertractet, praestita securitate tam sibi quam suis, quae ad hoc secundum vestrae discretionis

cretionis arbitrium visa fuerit optima, et restitutionem plenariam exhibeat ablatorum tam eidem archiepiscopo, quam monachis Cant. ecclesiae, necnon et aliis ecclesiis et personis; ipsosque monachos ad ecclesiam suam redire permittat ac manere securos, et regalia universa vel per ipsum eidem archiepiscopo conferat, et assignet, vel, si maluerit, vos vice nostra illa conferatis et assignetis eidem. Hic est tenor mandatorum nostrorum juxta prudentem et simplicem intellectum, quem et in literis nostris evidenter expressimus, et dilecto filio abbati Belliloci praefati regis nuncio exposuimus diligenter, ut non solum indignum sed et impium reputemus, si quis ausu sacrilego dixerit aut crediderit, quod nos intentionem nostram uno modo uni, et altero modo alteri exposuerimus, seductorie variando, cum apostolica sedes per Dei gratiam serpentinam prudentiam et simplicitatem habeat columbinam. Adhaec praefatum regem moneatis prudenter, et efficaciter inducatis, ut ea, quae per dictum abbatem Belliloci ex parte sua permixta sunt et oblata, sicut superius sunt expressa, sine mora et difficultate qualibet exequatur. Dat.

Ejusdem papae bulla alia episcopos London. Elien. et Wigorn. informans de statu ecclesiae tempore interdicti regni Angliae. Ibidem fol. 143. a.

Innocentius episcopus, etc. London. Elien. et Wigorn. episcopis, salutem et apostolicam benedictionem. Vestris consultationibus respondemus, quod cum occasione interdicti novum chrisma in coena Domini nequeat consecrari, veteri utendum est in baptismo parvulorum, et si necessitas postulaverit ipsi chrismati, ne deficiat, est oleum commiscendum per manum pontificis aut etiam sacerdotis. Quamvis autem viaticum pertinere videatur ad poenitentias morientium, si tamen haberi non possit, illud in hoc casu, qui legimus credimus, obtinere, crede et manducasti, quum sacramentum necessitatis articulus sed non contemptus religionis excludat, ipsaque necessitas in proximo speretur defutura. Nec evangelium nec horae ecclesiasticae celebrentur in loco solenni, siue alio, populo ibidem conveniente. Viri religiosi quorum monasteria causa orationis visitare consueverunt, non per majus ostium, sed per secretiorem locum peregrinos intra ecclesiam admittant ad orationem. Ostia ecclesiarum clausa permaneant, praeterquam in praecipuo festo ecclesiae, quando apertis ostiis parochiani et alii admitti poterunt in ecclesiam ad orandum. Baptismus intra ecclesiam ostiis clausis modo consueto cum veteri chrismate et oleo celebretur, nulla laica persona praeter paternos admissa, et si necessitas postulaverit, est oleum novum commiscendum. Poenitentia tam sano, quam aegroto est infligenda, quia media vita in morte sumus. Confessi in jure vel convicti super aliquo crimine ad episcopum, vel ejus poenitentialem sunt transmittendi, et, si necessitas fuerit, ad hoc per ecclesiasticam censuram sunt compellendi. Presbyteri suas horas et orationes privatim dicere possunt. Presbyteri die dominica aquam possunt in coemeterio benedi-

cere, et aspergere, panemque benedictum facere et tribuere, et festivitates et jejunia denunciare, sermonem facere ad populum. Mulier enixa veniat ad ecclesiam, et extra parietes ecclesiae suam faciat purificationem. Presbyteri infirmos visitabunt, confessiones audient, animarum commendationem modo consueto celebrent, cadavera mortuorum, quia ecclesiastica carebunt sepultura, non sequentur. Presbyteri in die Passionis sine solennitate crucem extra ecclesiam ponent, ut parochiani ipsam cum consueta devotione adorent.

Innocentii III. bulla Johannem, regem Angliae, admonens ad pacem cum ecclesia, et ad fugiendum consiliarios malos. Ibid. fol. 143.

Innocentius episcopus, etc. Johanni, illustri regi Anglorum, salutem et apostolicam benedictionem. More pii patris, qui filium offendentem offensus etiam odisse non potest, et quandoque de malo ejus gravius quam ipse turbatur, indurato tibi non possumus, indurari, sed paterna pietate molliti de tanto tempore in tua damna mollitum, omni opera, qua valemus, fatigamus emollire, ut te a tuo damnabili et damno proposito revocemus, instantes plurimum si, quod veremur, contigerit te incurrere; sed majoris causam tristitiae reputantes, quia nolisses illud, cum posses, praemunitus toties et praemonitus evitare. Fortuitum namque malum doloris habet quaecunque remedium, quod autem spontaneus quis incurrerit, durius post se ingerit dolendi tormentum. Tu vero, fili charissime, praecave diligenter, ne volens et sciens illi periculo te subicias, a quo te cupimus tanto studio praeservare, quodque demum tanto tibi majorem incutiat poenitentiam, quanto minus providere rejecisses offensam tibi te illo vitando cautelam. Illud autem regalem prudentiam nolumus ignorare, quod multa nobis de praesentis negotii circumstantiis innotescunt, quae a tua notitia per illorum versutias absconduntur, qui nolunt tibi ostendere vulnus tuum, nescientes vinum increpationis infundere, scientes autem oleum adulationis illinire; utinamque callide non procurent, ut semper in angustia perseveres, quatenus in angustia constitutus illos semper habeas chariores. Quapropter nos, qui etiam prudenter illud aspicimus, et curare salubriter affectamus, consilia monitis, monitaeque consiliis inculcantes et blanditiis, minas et minis blanditias interserimus, vice periti medici medicinalis artis auxilia variando, qui ferrum adhibet, ubi fomenta non profunt, et potione tepentis aquae languores emendat, qui medicinae violentiam non senserunt. Quoniam etsi velut adamas durus esses, deberet utique te artificii tanti sedulitas emollire, cum ille tamen etsi ferro cedere nesciat, hircini sanguinis infusione mollescat; vide quoque ne cursum tuae prosperitatis impedias, quia nobiscum pacem habere non posset, quicumque te vellet in hoc errore fovere. Jam igitur apud te quasi ultimis remediis insistentes, quae ultra tibi adhibere remedia possumus, non habemus. Et inter repugnantes sibi sanare volentes, et sanari nolentes affectus, donec spes hujusmodi curae foret, malleus levibus et suavibus

vibus, quam duris et asperis te curare, cum illa nullam deferant post se saniem, ista vero deformem soleant relinquere cicatricem. Ne itaque nos et te in maiorem necessitatem inducas, ecce familiariter petimus, ecce dulciter admonemus, ecce paterne consulimus, ecce benigne rogamus sub obtentu divini iudicii, in remissione peccaminum tibi injungentes, quatenus super ecclesiae Cant. negotio nobis, et ecclesiae, immo Deo sine ulteriori mora satisfacere non postponas, pro illa dilectione sincera, qua te inter caeteros principes dileximus, et diligimus. Haec saltem nobis concedens in donum, qui spem utique habemus, nec desperamus adhuc, quia si petissemus majora, negare nullatenus debuisses, praesertim sicut tibi alia vice curavimus intimare, licet supra jus tuo non fuerit juri delatum: ex his tamen, quae acta fuerant aut agenda, nullum tibi volumus aliquando praepudicium generari. Eligas ergo, fili charissime, tam dulcibus monitis et consiliis salutaribus acquiescere, non autem adulantium perversitatibus et perversorum adulationibus assentire, quoniam, ut utamur verbo divino, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt. Alioquin caelum et terram in testimonium contra te invocamus, quod ex pertinacia tua, non ex severitate nostra continget, si manum apostolicam in te pateris aggravari, quam hactenus vix potuimus sed de caetero nunquam poterimus, continere. Quaere quaesumus ab illis, qui caput tuum oleo peccatoris impinguant, ad quem finem valeas ex hac pugna pervenire. Non audebunt profecto aliud respondere, nisi quod non poteris vincere, nisi victus. Sed gloriosior esset tibi victoria, cum de victo fueris victor effectus, quia tunc vincis proculdubio, cum vinceris, nec ab homine sed a Deo, a quo gloriosum est homini vinci, ut semper det homo Deo gloriam et honorem; unde te nemo vana suggestionem seducat, quod nisi tu nobis cesseris, sicut in hac pugna quo non jus tibi modo concedamus; quoniam facilius possemus occidi, quam vinci.

Ottonis imperatoris epistola Johanni, regi Angliae, de pace cum Stephano, archiep. Cantuar. reformanda. Ibid. fol. 143. b.

Otto, Dei gratia Romanorum imperator, J. regi Anglorum, salutem et debitae dilectionis affectum. Ex mutuae dilectionis affectu, quo vobis astringimur, de honore vestro, tanquam de nostro proprio cogimur esse solliciti, et ea dilectionem vestram monere, quae vobis non dubitamus salubriter convenire. Cum igitur non sit sapientia, non prudentia, non potentia, non consilium contra Dominum, ne contra stimulum calcitrantes, gravamen irae Dei, et divinae voluntati repugnantes, damna solita incurratis; omni affectu, quo possumus, vestram rogamus dilectionem, quatenus cum viro venerabili S. Dei gratia Cant. archiepiscopo, et sanctae Romanae ecclesiae cardinali, saluti vestrae, ut credimus, devotissimo, cum eo et episcopis suffraganeis ejus, necnon et monachis ecclesiae Cant. cum caeteris viris ecclesiasticis regni vestri ad honorem Dei et sanctae ecclesiae quantocyus pacem reformare studeatis. Hoc vos precamur affe-

ctuose; hoc ad observationem honoris vestri consulimus, ne mora, quod absit, vos trahat in periculum, et vestro honori regio nihil inde depere timeatis, si ea, quae Dei sunt, Deo restituantis, et quae minus discrete acta sunt, emendetis. Nam eo potius salus et honor augebitur, quo magis vos humiliaveritis illi, per quem reges regnant, et qui regna pro sua voluntate transmutat.

Innocentii III. bulla decano et capitulo Lincoln. de eligendo episcopo Lincoln. Ibidem fol. 143. b.

Innocentius episcopus, etc. dilectis filiis decano, et capitulo Lincoln. salutem et apostolicam benedictionem. Cum certa sint tempora constituta, ultra quae non debent ecclesiae pastoribus destitutae vacare, charissimus in Christo filius noster illustris rex Angliae, quod dolentes dicimus, praevaricationi praevaricationem addendo, facit, prout dicitur, ordinationem earum in regno suo vacantium, ultra quam liceat prorogari, ut sic forsan earundem proventus sibi posset occasionaliter vendicare, quoadusque de personis, quae sibi placeant, ordinentur, sperans a nobis majorem gratiam, ut videtur, multiplicatis excessibus extorquere, cum potius contra quemlibet, quantumcunque nobis sit charus, injurias ecclesiae Dei tam perseveranter prosequi disponamus, ut nulla supplicatione seu rebellionem, donec ipse a persecutione desistat, vel in ea deficiat, convertamur. Quia igitur quantumque regem ipsum in domino diligamus, et suo velimus honori deferre, pro rege terreno caelestem Regem offendere non debemus, eundem literis nostris monemus attentius et hortamur, ut non impediatur, nec per suos impediri permittatur, quominus tam cathedrales, quam regulares ecclesiae sic vacantes personas idoneas per electionem liberam et canonicam sibi praeficiant in pastores. Quocirca universitati vestrae per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus convenientes in unum, invocata gratia Sancti Spiritus, personam idoneam, quae tanto congruat oneri et honori, per electionem canonicam in pastorem vobis praeficere studeatis. Alioquin nos vobis cum divino consilio et auxilio, secundum officii nostri debitum, talem curabimus in pastorem praeficere, qui praeesse valeat, et prodesse pro nulla injustitiae violentia prosecutioni justitiae defuturi, et inobedientiam vestram digna poena curabimus, Domino auctore, castigare. Dat. Lateran. 2. id. Januar. pontificat. nostri anno xi.

Alia ejusdem bulla episcopis Angliae missa de spreto a monachis Cisterciensibus interdicto, a papa in regnum Angliae promulgato. Ibid. fol. 143. b.

Innocentius episcopus, etc. universis episcopis per Angliam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Cum Cisterciensis ordinis monasteria per Angliam constituta interdictum ecclesiasticum pro negotio Cant. ecclesiae auctoritate nostra generaliter promulgatum incepissent arcte servare, postmodum quidam eorum, sicut accepimus, appellationis praetextu, quam occasione privilegiorum suorum interposuisse dicuntur,

tur, ipsum non solum quoad privilegiorum eorum indulta temere violarunt, verum etiam cum campanis sonantibus, ac boantibus cantilenis, et apertis januis, et ad communionem aliis invitatis, solennius solito praesumpserunt celebrare. Licet igitur tantam praesumptionis audaciam de viris religiosi credere vix possimus; si tamen verum est, quod asseritur, non sine gravi jactura libertatis ecclesiasticae debilitari posset per illud nervus ecclesiasticae disciplinae; universitati vestrae per apostolica scripta mandamus et districte praecipimus, quatenus super hoc inquiratis diligentissime veritatem, et abbates sive priores monasteriorum illorum, quos taliter inveneritis celebrasse, suspensos ad praesentiam nostram ad satisfaciendum de tanto excessus conceptu, sublato cujuslibet contradictionis et appellationis obstaculo, per censuram ecclesiasticam accedere compellatis; monasteria ipsa simili censura cogentes, ut secundum mandatum venerabilium fratrum nostrorum London. Elien. Wigorn. episcoporum, et coexecutorum suorum inviolabiliter praelibatum interdictum observent, non obstante quolibet privilegio, cum non possint mandato apostolicae auctoritatis obstare, qua semper salva, hujusmodi privilegia conceduntur. Et si non omnes, etc. singuli vestrum ea nihilominus exequantur. Dat. Laterani 11. calend. Martii pontificatus nostri anno XI.

Alia papae Innocentii III. bulla anathematizationem minans Johanni, regi Angliae. Ibidem fol. 144. a.

Innocentius episcopus, etc. London. Elien. et Wigorn. episcopis salutem et apostolicam benedictionem. Dilecto filio nostro regi Anglorum illustri scripsimus sub hac forma: Tacti sumus dolore cordis intrinsecus, et vehementi dolore turbati, quod cum ex illa speciali dilectionis praerogativa, qua te sedes apostolica diligebat inter caeteros principes, speravimus ut versa vice rependeres ei honorem et amorem, odium ei pro dilectione retribuiss, et quasi conjuraveris in teipsum, tuo non parcis honori, ut nostro possis derogare; quinimo et tuam famam negligens et salutem, in praejudicium utriusque temere contra nostram et ecclesiae, imo Dei dispositionem erigis, non attendens quod in vanum eam evacuare moliris, cum extensam manum altissimi nemo possit avertere, quodque fuerit ab ipso decretum, nullus valeat immutare. Sane quantum et qualiter super negotio Cant. ecclesiae tuae regali celsitudini detulerimus, etsi tu forsan hoc non recolas, ut ingratus, de memoria tamen universalis ecclesiae facile non poterit aboleri, quod bonitate malitiam non vincente, nostram circa te patientiam admiratur. Heu quae, fili charissime, nimia duritia tuum obturavit auditum, ut salutaria monita tibi a nobis toties inculcata non caperes? quae duritia tuum absorbit intellectum, ut discreta consilia tibi a nobis saepius suggesta non servares? Jam sic induratus esse conspiceris, quod in immensum crescentem tui vulneris plagam non sentias; ita fascinator esse videris, quod

nec medicaminis opem aut operam medicantis admittas; ut quasi de te possimus conqueri cum propheta dicente: Cui loquemur et quem contestabimur amplius? et incircumcisae sunt aures ejus, et audire non possunt. Piget te verbi, quod pro tua tibi salute suggeritur. Taedet te boni, quod pro tua tibi honorificentia suadet, dum nec animae tuae detrimenti te miseret, nec famae quoque, ne infamiae dixerimus, mundanae te pudet. Unde quanto magis te super tanta duritia miseremur, tanto in crudelem tibi ipse mutatus, misereri tibi haecenus miserabilius refugisti. Licet autem paterna charitas, ex qua ista tibi suggerimus, tibi sit forsitan odiosa; circa te tamen prudentis et amantis medici vicem agimus, qui quandoque infirmum invitum et renitentem et improvide reluctantem salubriter secatur et urit; immoque si morbum tuum, quod absit, induratum invenerimus, valentiori nos cogit insistere medicinae, juxta quod necessaria causa deposcit; cujus asperitatem etsi forsitan in praesenti refugias, sanitate tamen recepta, ejus collaudabis effectum, ac peritum quoque medicum benedices. Ut autem adhuc lenitatis apponamus unguentum, ut forsitan ipso mollitus asperiora molimina non expectes, serenitatem regiam rogamus attentius et monemus, per eum, qui venturus est judicare vivos et mortuos, obtestantes, quatenus usus consilio saniori, a tanto revoceris errore, saltem in ipso negotio procedendo juxta continentiam literarum, quas dilectus filius abbas Belliloci dudum a nobis tuo nomine impetravit; quia proculdubio praeter culpam priorem hoc ad tuam alteram tibi poterit imputari, si ab eo recedere videaris, quod sub tuarum testimonio literarum tam expresso, cum tanta fuerit instantia postulatum, per quas literas nobis humiliter supplicabas, ut quicquid idem abbas de negotio ipso tuo nomini firmatum diceret, firmiter crederemus. Propter quod debueras sine difficultate aliqua adimplere, quod per suam fuerat sollicitudinem impetratum; praesertim cum hoc demum visus fueris attentare, quandoquidem propter illud a te diligenter auditum, et examinatum prudenter, delegatos nostros ad praesentiam tuam postea quasi pro complemento negotii venire fecisti. Quapropter, fili charissime, ne sis durus, et negotio huic de caetero nullam ingeras difficultatem, ne te, quod absit, in illam difficultatem inducas, de qua non facile valeas expediri; alioquin, quantumcunque personam tuam sincere in Domino diligamus, licet canonicam disciplinam sis forsitan indignanter suscepturus, quia tamen cum is, qui diligitur, castigatur, tunc circa eum pietas exercetur eo, quod amor habeat plagas suas, quae dulciores sunt cum amari inferuntur, nisi usque ad tres menses post suspensionem vel recusationem praesentium, quae praemissimus; adimpleveris extunc ex parte Dei omnipotentis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, et beatorum apostolorum Petri et Pauli, quorum licet indigni auctoritatem habemus, te anathematizatum decernimus, et a fidelium communione praecisum; venerabilibus fratribus nostris London. Elien. Wigorn. episcopis firmiter injungentes, ut sententiam ipsam, appellatione remota,

ta, non differant publicare, facientes eandem singulis dominicis ac festivis diebus, pulsatis campanis et candelis accensis, usque ad satisfactionem condignam solenniter innovari; quam et nos ipsi, auctore Deo, ore proprio publicabimus, ut sic citius et validius poena ejus in omnem ecclesiam innotescat, cujus culpa generalem ecclesiam noscitur offendisse, adhuc in altissimi adjutorio contra te multipliciter processuri, si non sic tuum festinaveris corrigere errorem. Ecce tensus est arcus. Fuge igitur, fili charissime, sagittam, quae non consuevit abire retrorsum, ne sauciatus ab illa, ita graviter infirmeris, ut non solum non possis ad meliora proficere, verum etiam vix valeas ad priora redire: cujus etiam plaga sine deformi non poterit cicatrice sanari. Dat.

Stephani, archiepiscopi Cantuar. literae salvum in Angliam redeundi conductum a Johanne, rege Angliae, expetentes. Ibid. fol. 145. b.

Reverendissimo domino suo Johanni, Dei gratia illustri Angliae regi, Stephanus, ejusdem miseratione Cant. ecclesiae minister humilis, totius Angliae primas, et sanctae Romanae ecclesiae cardinalis, salutem et debitam reverentiam et devotionem. Literas dominationis regiae reverenter suscepimus et devote, per quas nobis mandastis, ut Dovre veniremus vobiscum locuturi; et statim deliberavimus diligenter, quomodo beneplacitum vestrum cum honestate nostra posset ad effectum perducere, quoniam personam vestram tanquam charissimi domini nostri, Deo teste, diligimus, et sincere dilectionem nostram, cum vestrae dilectioni placuerit, per exhibitionem operis probaturi. Quantum etiam ad praesens pertinet laborem, in corporis et mentis sollicitudinem volumus sustinere, ut vobis satisfaciamus, quantum possumus, salvo ordine nostro et ecclesiae libertate. Et ideo licet admodum paucorum consilium in hoc nobis consentiat, tamen ob reverentiam et gratiam benignitatis vestrae, quam inter temporalia specialiter affectamus, libenter Dovre accedemus, dum tamen salvo quoad conductum, et quoad officium nostrum salvo illuc accedere valeamus; videlicet ut conductum nostrum et nostrorum habeamus secundum formam praesentibus inclusam, et ut non impediamur, cum archiepiscopatum nostrum ingressi fuerimus, nos tanquam archiepiscopum habere, quorum neutrum vobis cedit in juris praejudicium vel honoris; sed ne cum illic venerimus, inde incurramus indignationem, unde gratiam debemus et intendimus promereri. Celsitudinem autem regiam praemunimus, quod nec conscientia nostra, nec ecclesiae libertas permittit, ut de forma pacis nuper apud Dovre praelocuta aliquid remittamus, praesertim cum juxta tenorem mandati apostolici sit concepta. Permittimus etiam bona fide, quod dum sub conductu vestro fuerimus in Anglia, vobis vel regno vestro malum non quaeremus, salvo tamen in omnibus negotio Cant. ecclesiae, cui deesse nec possumus nec debemus. Et si volueritis aliquos de familiaribus vestris mittere in occursum nostrum ad Withsand vel Gravinges, libenter idem protestabimur coram eis.

VOL. I.

Sed quod in literis vestris de conductu aliqua ponatur conditio, nec vobis, Deo teste, est necessarium, nec nobis etiam est expediens vel honestum. Et quoniam instat terminus dilationis a vobis datae, monemus et consulimus bona fide, quatenus quod vobis super his placuerit, dignemini rescribere festinanter. Adhaec placeat serenitati regiae, quod literae conductus propter diversitatem navium et portuum duplicentur. Bene valeat et vigeat regia majestas in Domino.

Innocentii III. bulla episcopis Elien. Wigorn. et Hereforden. missa de depraedatione bonorum Eboracensis ecclesiae a rege Johanne commissae. Ibidem fol. 145. b.

Innocentius episcopus, etc. Elien. Wigorn. et Hereforden. episcopis salutem et apostolicam benedictionem. A regalis celsitudinis auditorio non est ita lectio divinorum librorum, sicut credimus, aliena, quin Herodem regem misisset manum suam, ut affligeret quosdam de ecclesia, Lucam audierit recitare: cujus utinam detestanda memoria charissimum in Christo Johannem, illustrem regem Angliae, commoneat, ut quod religiose judicio damnare debet in illo, maturiori consilio corrigat in seipso. Pervenit ad nos siquidem clamor, et in plurimas mundi partes non absque regiae famae detrimento percurrit, quod pravo seductus consilio, manum suam in ecclesiam extendere non expavit, et venerabilem fratrem nostrum Eboracen. archiepiscopum multipliciter affligendo, mobilia, et immobilia bona sua diripi ac invadi, et a suis exactiones gravissimas per apparitores suos fecit tam impios extorqueri, qui et corpora resistentium sibi caperent, et bona nihilominus confiscarent. Ac tandem eodem archiepiscopo cum episcopo Dunelm. super hoc flexis genibus supplicante, oblitus regiae mansuetudinis, deprecationem ipsorum, immo honorem Creatoris in ipsis despexit. Cum igitur nos ejus exemplo deceat pro terrae mansuetis arguere, qui servis suis hominem non permisit nocere, ac regem corripuit pro eisdem; serenitatem regiam rogandam duximus et monendam, ut quae sint digna rege recogitans, praefato archiepiscopo et suis et ecclesiae, immo Deo tam plenam, quam debitam satisfactionem faciat exhiberi. Quocirca fraternitati vestrae per apostolica scripta praecipientes mandamus, quatenus dictum regem, nostras ei literas praesentantes, quas super hoc destinamus eidem, prudenter moneatis, et ad id efficaciter inducat. Alioquin quantumcunque ipsum in Christi visceribus diligamus, regioque velimus honori deferri, quia nos libertati ecclesiasticae non oportet propter humanum deesse favorem, quam Dominus noster Jesus Christus suo sanguine reparaverat, volumus et praecipimus, ut nisi ad commonitionem nostram adimpleat quae praemisimus, totam Eboracen. provinciam supponatis interdicto ecclesiastico; et illud faciatis ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari, contradicentes, appellati-one postposita, per censuram ecclesiasticam compescentes. Quod si omnes, etc. Dat. Romae apud sanctum Petrum.

6 T

Inno-

Papae Rom.
INNOCENT. III. 11.Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON I.Anno Christi
1208.Reg. Angliae
JOHAN. 10.

Innocentii III. indulgentia papalis omnibus, qui annuatim ad sancti Edwardi ecclesiam Westmonaster. accesserint, concessa. Ex Rymer. Foed. vol. I. p. 150.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui Westmonasterii London. ordinis sancti Benedicti, salutem et apostolicam benedictionem. In sanctorum festivitibus, quae a Christi fidelibus votiva celebritate coluntur, dignis laudibus glorificatur omnipotens, sanctis ipsis debitus honor impenditur, et animarum profectus devotione congrua procuratur. Unde nos, qui fidelium ipsorum curam gerimus generalem, cum prae omnibus, quae nostrae incumbunt sollicitudini, ad illorum salutem intendere teneamur, multo desiderio cupimus, ut illorum memoriam, quos exutos jam corpore, stola gloriae induit rex caelestis, venerabiliter recolentes, ipsorum festa et celebri agant observantia, et solennitate annua prosequantur; ac ut tanto accuratius ad eorum

cultum se praeparent, quanto plus ipsum animabus fenserint profuturum, cum nonnunquam insigniis quibusdam spiritualibus, indulgentiis videlicet et remissionibus magnificare studemus, ipsas devote illum exequentibus benignitate apostolica largiendo. Hinc est, quod cum ecclesia vestra in honore beati Edwardi constructa esse dicatur, nos ipsum coli reverentia cupientes, omnibus vere poenitentibus et confessis, qui ad eandem ecclesiam in illius festo pura intentione accesserint annuatim, de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus auctoritate confisi, unum annum et quadraginta dies de injecta sibi poenitentia misericorditer relaxamus. Dat. Afisii 2 calend. Junii, pontificatus nostri anno ii.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 12.Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 2.Anno Christi
1209.Reg. Angliae
JOHAN. 11.

Incipiunt constitutiones provinciales domini Stephani Langton, Cantuar. archiepiscopi, editae apud Lambyth. (a) Ex MS. Cott. Otho A. xv. fol. 3.

De modo dandi mortuarium.

I. STATUTUM felicitis recordationis R. praedecessoris nostri de mortuariis editum, quod nonnulli minus sano pervertunt intellectu, praesentis concilii approbatione duximus declarandum. Satagebat idem praedecessor salutem consulere animarum, eo quod considerabat laicos utriusque sexus subditos suos, quandoque per ignorantiam, nonnunquam vero per negligentiam, et injustam decimarum et oblationum suarum detentionem graviter deliquisse. Et quia non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum, prudenter attendens, salubriter statuit; quod pro recompensatione decimarum taliter subtractarum, licet suo statuto causam non inseruit, secundum melius animal defuncti ecclesiae damnum passae^b debuit applicari. Quia autem hujus occasione statuti inter rectores ecclesiarum et parochianos suos lites, quas extinguere cupimus, frequentius oriuntur, illud duximus synodali interpretatione declarandum; quod si decedens tria tantummodo^c et plura cujuscunque generis in bonis suis habuerit,^d optimo^e cui de jure fuerit debitum reservato, ecclesiae suae, a qua sacramenta recepit, dum viveret,^f sine dolo, fraude, et contradictione qualibet pro recompensatione subtractionis decimarum tam personalium^g necnon oblationum

^h melius animal post optimum reservetur. Quod siⁱ duo tantum [in^k bonis] decedentis extiterint animalia, de mansuetudine ecclesiae exactio quaelibet nomine mortuarii remittatur. Hoc autem adjiciendum duximus; quod si materfamilias, viro suo superstitite, obierit, ad praestationem mortuarii minime^l [coerceatur, non] teneatur [vel obligetur;] quod si post obitum mariti in domo^m et familiae regimine vidua per annum supervixerit juxta formam superius scriptam, ad mortuarium obligetur. Hacⁿ autem nostra constitutione vel interpretatione consuetudini laudabili super mortuariis in nostra dioecesi^o attentius observatae nolumus praepjudicium generari; ^pquin si decedens hujusmodi animalium numerum non habuerit, super praestatione mortuarii consuetudo ecclesiastica observetur: ad^q solutiones [autem] debiti mortuarii contradictores et rebelles volumus per locorum ordinarios censura ecclesiastica coarctari.

Ne scotallae, seu potationes fiant, et de poenis facientium.

Prohibitionem scotaliarum seu scotallarum^s, et aliarum potationum^t pro [communi] salute animarum, et corporum introductarum, provida approbatione prosequentes, rectoribus, vicariis, et

^a Collatae sunt hae constitutiones cum MS. Lambeth. n. 17. et Eliensi 235. Codex Eliensis ita legit titulum: *Incipiunt constitutiones de Lambeth per dominum Stephanum, Cantuar. archiepiscopum, editae, et in quibus libris habentur istae constitutiones ante constitutiones de Merton* ^b Eli. debeat pro debuit. ^c vel pro et idem. ^d habuerit animalia Eli. ^e MSS. ambo: optimo puta domino, cui de consuetudine debetur, quae in Anglia vocatur Herietum, et cui de jure, etc. ^f et sine MS. Eli.

^g quam praedialium inserit uterque. ^h ad liberationem animae suae MSS. ambo inferunt. ⁱ tantum duo Eli. legit. ^k in bonis omittunt ambo. ^l minime teneatur codd. ambo, omittendo reliqua ad finem periodi. ^m vel pro et MSS.

ⁿ autem deest in MSS. ^o haecenus Eli. pro attentius. ^p quoniam MSS. pro quin. ^q ad solutionem mortuarii de jure debiti codd. ambo. ^r Eli. legit Ne fiant scotallae seu potationes communes. ^s post scotallarum MS. Lamb. sc. laye for thy scott as I doe for myn. Eli. ita: sc. laye forth thy scott as I doe for myn. ^t potationem communem pro salute MS. Eli.

CONSTITUTIONES PROVINCIALES STEPH. LANGTON, A. C. 531

aliis capellanis parochialibus praecipimus, sub obedientiae debito firmiter injungendo; quod parochianis suis crebra exhortatione diligenter indicant, ne prohibitionis hujusmodi ^u temerarii violatores existant; alioquin quos in hac parte culpabiles invenerint, ab ingressu ecclesiae et sacramenti communione tamdiu suspensos esse denuncient, donec aliis poenis cessantibus, ad poenitentiarium ^w nostrum acceperint, quod ab eo pro transgressione hujusmodi poenitentiae nomine injunctum fuerit, humiliter recepturi ^x et prout Deus dederit, imprimetur, ac expietur. Communes [^y autem] potationes declaramus, quoties virorum multitudo, quae numerum denarium ^z exceperit, ejusdem domicilii potationis gratia immoratur. Viatores vero ^{aa} et peregrinos, et in nundinis ^{bb} ac mercatis convenientes, quamvis in tabernis convenerint, sub ista prohibitione nolumus comprehendere. Communes potationes, quas scotallas, ^{cc} mutato nomine charitatis, appellant, detestantes, hujusmodi

^{dd} potationum auctores et publice convenientes ad easdem, excommunicatos praecipimus publice et solenniter denunciari, donec super hoc satisfecerint competenter, et absolutionis beneficium meruerint obtinere.

Quando licet bis in die celebrare.^{ee}

3. Bis in die ^{ff} celebrare nullus praesumat, nisi ^{gg} in diebus nativitatis et resurrectionis dominicae; ^{hh} et quando corpus in propria ecclesia fuerit [ⁱⁱ duntaxat] tumultandum; et tunc in prima missa ablutio digitorum vel calicis a celebrante non sumatur. Qui contrafecerit, ab officio se noverit suspensum, nisi forte canonica necessitate sit compulsus: ^{kk} quoniam sic duximus declarandum et limitandum, si ^{ll} in festis ix. lectionum, [vel in Quadragesima,] vel ^{mm} in quatuor temporibus, vel sponsalia fieri oporteat, vel subveniundo focio ⁿⁿ infirmo, [vel pro ecclesiae suae negotio,] vel propria necessitate manifeste absente.^{oo}

Papae Rom.
INNOCENT. III. 13.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 3.

Anno Christi
1210.

Reg. Angliae.
JOHAN. 12.

Concilium Londinense.

Ex Johanne de Rupescissa Cottonius (in Posthumis pag. 209.) asserit hoc anno convocationem esse parliamentum Londoniae, praesidente archiepiscopo, cum toto clero et tota secta laicali. De hoc concilio loquitur M. Paris. in ann. inquit: Deinde rex Londonias cum festinatione properans, fecit omnes Angliae praelatos in sua praesentia convenire. Venerunt autem ad hanc generalem vocationem abbates, priores, abbatissae, templarii, hospitalarii, custodes villa-

rum ordinis Cluniacensis, et aliarum regionum transmarinarum, cujuscunque dignitatis et ordinis; qui omnes ad tam gravem compulsi sunt redemptionem, ac rerum ecclesiasticarum dilapidationem, quod summa extortae pecuniae crevisse fertur ad centum millia librarum sterlingorum. Albi quoque monachi de regno Angliae, aliis exceptis, quadraginta millia librarum argenti in hoc tallagio (vellent, nollent) cassatis privilegiis regi persolverunt. H. I.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 14.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 4.

Anno Christi
1211.

Reg. Angliae
JOHAN. 13.

Concilium Northamptoniense legatinum. Ex annal. Margan. in ann.

QUIDAM ex capellanis domini papae legatus venit in Angliam, et a regiis custoditus, legationem suam est executus. Denique coacto concilio apud Northampton, praesente rege Johanne et proceribus Angliae, cum idem rex ecclesiae satisfacere nollet, coram omni concilio et in faciem suam a legato, viro virtutis, constanter

excommunicatus denunciatur. Plures etiam minae ex ore domini papae per legatum intentantur, quae omnia rex pro nihilo duxit. H. I. Auctor Annalium Waverleiensium hoc concilium ad annum sequentem refert, et plura de colloquio et mutuis minis regis et legatorum papae habet in Annal.

^u violatores temerarii cod. uterque. ^w ipsum pro nostrum MSS. ^x recepturi prout Deus dederit expeditur codd. ambo. ^y autem omittit uterque codd. ^z excessit Eli. ^{aa} et deest in Eli. ^{bb} ac deest ibid. ^{cc} et mutato Eli. ^{dd} potationes Eli. ^{ee} MS. Lamb. ita legit titulum: Quando licet presbyteris bis in die missam celebrare. Eli. omittit presbyteris, reliqua habet. ^{ff} MSS. ambo celebrare nemo praesumat. ^{gg} in deest in Eli. ^{hh} vel MSS. pro et. ⁱ duntaxat deest in utroque cod. ^{kk} quia MSS. pro quoniam. ^{ll} si in XLma in festo IX lectionum MSS. ambo. ^{mm} in deest in Eli. ⁿⁿ ab infirmo ad negotio omittit Eli. Lamb. vel pro ecclesiae suae negotio omittit. ^{oo} Codd. ambo addunt sequentia: Not. de ista materia Extr. de celebr. missae. c. consulisti, etc. Superaddit tamen cod. Eli. ex parte et ibi... et omnes doctores et S. in constitutione Oxon. quae incipit, Ad haec diximus.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 14.Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 4.Anno Christi
1211.Reg. Angliae
JOHAN. 13.

Concilium provinciale apud Perthum in Scotia. Ex Scotichron. Passlatenfi in bibl. regia Londin. lib. viii. cap. 78.

IN hoc concilio de itinere Hierosolymitano in succursum terrae sanctae agebatur, quod in monasterii de Passeto chronico his describitur verbis:

“Eodem anno (sc. MCCXI.) Willielmus Malvicinus, sancti Andreae episcopus, de voluntate et licentia domini regis transfretavit patriam suam, parentes [apud] Gallias visitaturus; qui de novo ad partes rediens, sibi a domino papa in legatione adjuncto Waltero, Glasguensi episcopo, coacto apud Perth grandi concilio episcoporum,

praelatorum, et cleri Scotiae, ac aliorum, ut moris est, de mandato domini regis statuum ostenderunt omnibus voluntatem, et mandatum domini nostri papae de itinere Hierosolymitano praedicando. Unde quamplures, et quasi innumerabiles per universam Scotiam per praedicationem dictorum episcoporum, et eorum missorum sive suffraganeorum omnium ordinum religiosorum, et clericorum secularium cruce signati sunt, pauci tamen de divitibus vel potentibus regni.”

Papae Rom.
INNOCENT. III. 15.Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 5.Anno Christi
1212.Reg. Angliae
JOHAN. 14.

Charta Bricii Douglas, Moraviensis episcopi, constituens ecclesiam S. Trinitatis de Spyny cathedralem episcopatus Moraviensis*. Ex veteri Chartulario Moraviensi folio 1. in bibl. juridica Edinburg.

BRICIUS, Dei gratia Moraviensis episcopus, universis sanctae matris ecclesiae filiis, tam futuris quam praesentibus, aeternam in Domino salutem. Cum a multis et ab antiquis retroactis temporibus usque ad nostrae administrationis tempus in episcopatu Moravien. praedecessores nostri, Moravienses episcopi, certum et stabilem cathedralis sedis locum in nulla tenere ecclesia, sed quilibet eorum pro libito et voluntate sua in una trium ecclesiarum, scilicet Brenuth, et de Spyny, et de Kenedor, sedem sibi adaptaverunt episcopalem; nos autem ad subditorum tam utilitatem, quam necessitatem habentes respectum, qui saepius ad ecclesiam cathedralem, ut ad matricem recurrere plurimis tenentur ex causis, locorum difficultati, viarum asperitati, temporum mutabilitati, cleri Moraviensis ecclesiae et plurimorum virorum prudentium communicato consilio, quoad melius potuimus, occurrentes, reverendissimo et sanctissimo domino nostro et patri papae Innocentio humiliter supplicavimus et devote, quatenus ecclesiam sanctae Trinitatis de Spyny, quam etiam plurimi praedecessorum nostrorum cathedralem tenuerunt, et in ea, ut in cathedrali ecclesia sua,

installati fuerunt, cathedralem de caetero omnibus postfuturis temporibus fore sedem episcopis Moravien. inperpetuum decerneret. Qui de consueta apostolicae sedis clementia precibus nostrae humilitatis inclinatus, viris venerabilibus sancti Andreae, et de Brechyn episcopis, et abbati de Lundoris praecipiendo mandavit, quatenus inquisita super his diligentius veritate, si absque juris praepudicio alieni, et in ampliacionem divini cultus illud invenerint posse fieri, praefatam ecclesiam cathedralis honoris titulo decorarent. Praefati igitur viri venerabiles apostolici auctoritate mandati, vocatis quos propter hoc evocandos viderint, inquisita super hoc diligentius veritate, cum eis plenissime constaret, quod absque juris praepudicio alieni, et in ampliacionem cultus divini illud fieri posset, praefatam ecclesiam sanctae Trinitatis de Spyny^a cathedralem decoraverunt, auctoritate domini papae eam omnibus in posterum futuris temporibus Moravien. episcopis statuentes et confirmantes cathedralem. Ad honorem igitur et reverentiam sanctae et individuae Trinitatis, et gloriosissimae Dei genitricis semperque virginis Mariae, et ad divini cultus ampliacionem, ut in praedicta cathedrali eccle-

* Cave putes, lector, omnes ex Chartulario veteri Moraviensi sequentes chartas uno eodemque anno, quem primae praefiximus, esse editas. Bullae Alexandri, papae Romani, trium episcoporum, duorum decanorum, subdecanorumque, ac archidiaconorum ecclesiae Lincoln. nomina, quae in subscriptionibus apparent, diversis eas confectas fuisse annis confirmant. Constat enim ex fastis ecclesiarum Angliae et Scotiae, Robertum de Querceto, episcopatum Lincoln. ab anno MCXLVI. ad MCLXVI. Hugonem I. eidem ab anno MCLXXXVI. ad MCC. et Willielmum de Bleys eidem ab MCCIII. ad MCCVI. praefuisse. Liqueat etiam Bricium Douglas episcopatum Moraviensem anno MCCIII. adeptum esse, et MCCXXII. morte finivisse. Legimus Haemonem decanatum ecclesiae Lincoln. ab anno MCLXXXIX. ad MCXCV. et Rogerum de Rolveston vel Rolleston eundem ab MCXCV. ad MCCXXIII. tenuisse. Patet quoque Radulphum ab MCLX. ad MCLXXXIII. et Willielmum de Branflet vel Bramford anno MCCV. subdecanos ecclesiae Lincoln. fuisse; ut et Robertum de Hardrel ab MCXCI. ad MCCVII. archidiaconatum Huntingdon. et Geoffridum Bedfordensem ab MCCIII. per aliquot annos occupasse. Quod Alexander, papa Romanus, qui, agmen claudit chartarum Moraviensis ecclesiae, tertius fuerit ejus nominis, qui ab anno MCLIX. ad MCLXXXI. ecclesiae Romanae gubernacula tenuit, exinde collegi, quod Roberti, episcopi Lincoln. cujus privilegia in prima meminit bulla, aetatem propius attingebat, aliorumque episcoporum Lincoln. Roberti privilegia confirmantium nomina haud recensabat, qui, Alexandro III. mortuo, in cathedra Lincoln. sedebant. Ne igitur chartas et bullas has, diversa licet aetate confectas, de eadem tamen tractantes materia, distraherem, sub anno episcopatus Bricii Moraviensis medio collocavi, dubius, quis cuilibet assignandus foret annus.

^a Forte legendum (ut paulo ante) *cathedralis honoris titulo decoraverunt.*

sia divinum obsequium omnibus temporibus divinae majestati acceptabilius, decentius, honestius, et regularius absque defectu celebretur, octo canonicas saepe memoratae cathedrali ecclesiae sanctae Trinitatis de Spyny in liberam, puram, et perpetuam eleemosynam assignavimus, quas canonicas, cum omnibus ad eas juste pertinentibus, ita prorsus liberas statuimus et immunes in omnibus, sicut canonicae majoris ecclesiae cathedralis Lincolnienfis liberae esse noscuntur et immunes. Sunt autem istae canonicae: Prima canonica decanatus assignata ecclesia de Eryn, cum capella de Invernarren, et cum omnibus aliis justis pertinentiis suis. Secunda canonica cantoriae assignata ecclesia de Lamnabride, cum una davach terrae et ecclesia de Alvays, et ecclesia de Rothesd cum omnibus justis earundem pertinentiis. Tertia canonica thesaurariae assignata ecclesia de Kennedor et ecclesia de Eskyl, cum omnibus justis earundem pertinentiis. Quarta canonica cancellariae assignata Forthernes per suas rectas divisas, et cum omnibus justis pertinentiis suis, Lythenes per suas rectas divisas cum omnibus justis pertinentiis suis, et Lunyn et Duldavy per suas rectas divisas, et cum omnibus justis pertinentiis suis, salva tenura Willielmi, filii Willielmi, filii Freskynyn, et haeredum suorum in praedictis terris, scilicet Lunyn et Duldavy. Item terra de Logyn juxta Duffus per suas rectas divisas, cum justis pertinentiis suis, salva tenura Hugonis, filii Willielmi, filii Freskynyn, et haeredum suorum in perpetuum; et salva una petra cerae, quae de praedicta terra annuatim solvitur, quam perpetuo assignavimus ad luminaria invenienda ad missam de gloriosa Dei genitrice semperque virgine Maria, festive singulis diebus in saepedicta ecclesia S. Trinitatis de Spyny decantandam. Quinta canonica ecclesia S. Petri de Strathoven cum capellis suis et una davach terrae, et cum aliis justis pertinentiis suis; et ecclesia de Hurchard ultra Innernys cum omnibus justis pertinentiis suis. Sexta canonica de Forays et ecclesia de Logyn Fythenach cum omnibus justis earum pertinentiis. Hanc autem canoniam archidiaconatus nostro assignavimus in perpetuum, statuentes, ut quicumque archidiaconus fuerit, qui praedictam ecclesiam obtinuerit, de tuendis et conservandis libertatibus et immunitatibus ecclesiae sanctae Trinitatis de Spyny, et capituli ejusdem ecclesiae corporale teneatur praestare sacramentum; quod si subire recusaverit, et praestito contraire praesumpserit, post secundam et tertiam commonitionem per decanum vel ejus vicesgerentem, canonica supradicta et fructibus ejus, si commonitus adquietare noluerit, eundem archidiaconum privandum esse decernimus proventibus omnimodis canonicae supradictae, in communes usus canonicorum ecclesiae S. Trinitatis de Spyny convertendis, donec in capitulo eorundem canonicorum super excessu suo satisfecerit competenter, sicut etiam volumus, et ordinamus et statuimus, ut de omnibus, aliis et singulis canonicis observetur. Investietur autem archidiaconus et installabitur in praedicta canonica, sicut simplex canonicus in ecclesia Lincoln. et ratione canonicae supradictae decano et capitulo Lincoln. erit obnoxius in omnibus tanquam simplex canonicus ecclesiae Lincoln. majori decano et capitulo obnoxius esse te-

VOL. I.

netur. Septima canonica ecclesia de Spyny cum omnibus justis pertinentiis suis. Octava canonica ecclesia de Rathvan et ecclesia de Duppel, cum omnibus earum justis pertinentiis. Quilibet praedictorum canonicorum, habens aliquam praedictarum canonicarum omni tempore unum sacerdotem in ipsa ecclesia de Spyny pro se vicarium habebit, qui in eadem ecclesia ministrabit, sive canonicus, cujus vicarius est, praesens sit, sive absens, nisi canonicus ipse in propria persona officio sacerdotali ministrans, residentiam in praedicta ecclesia facere elegerit, ut omnibus in perpetuum temporibus octo sacerdotes in praenominata cathedrali ecclesia vice praedictorum octo canonicorum inveniantur ad honorem, gloriam, et laudem sanctae Trinitatis, et gloriosissimae virginis Mariae, tam residentes quam ministrantes; de quibus tres qualibet hebdomada hebdomadarios esse ad missas, quotidie cum cantu et nota dicendas constituimus; primam missam mane omni die de gloriosissima Dei genitrice semperque virgine Maria festive cum cantu dicendam esse statuimus; secundam, quae dicitur "Missae capitalis sive matutinalis" pro defunctis vel aliter, secundum quod tempus exegerit ad libitum cum cantu vel sine cantu; tertiam, quae dicitur "Major missa, sive missa de die," circa horam diei tertiam vel alias canonicam, solenniter cum cantu celebrari volumus. Quilibet vero aliorum quinque sacerdotum omni die, nisi rationabili causa fuerit excusatus, missam pro defunctis celebrare tenebitur. Omnes autem simul omnibus horis divinisque officiis, tam nocte quam die celebrandis, communiter adesse et interesse stabilimus, nisi ex manifesta et rationabili causa aliquem ad horam abesse contigerit per majoris decani licentiam, vel illius, qui vices decani adimplere dignoscitur. Omnibus igitur praedictae cathedralis ecclesiae sanctae Trinitatis de Spyny sua jura servantibus, per omnipotentis Dei misericordias et gratiam, beatissimae matris ejus, perpetuae virginis Mariae intercessionem, sit pax ejusdem Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonae actionis percipiant, et apud districtum judicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Ut autem haec nostrae constitutionis pagina tam futuris quam praesentibus fiat cognita, et omnibus in posterum temporibus permaneat stabilis et inconcussa, eam sigilli nostri appositione et episcopali auctoritate duximus roborandam. Recapitulantes et firmiter statuentes, quod decanus et canonici praedictae matricis et cathedralis ecclesiae de Spyny ratione decanatus et canonicarum suarum eisdem gaudeant libertatibus et immunitatibus et praeceminentiis in ecclesia cathedrali, et canoniis suis, et extra, quibus decanus et canonici Lincoln. in ecclesia Lincoln. et canonici suis gaudere noscuntur ratione decanatus et canonicarum suarum. Ego Bricius, Moravien. episcopus, subscribo. Ego Radulphus, abbas de Kynlos, sub. Ego Ricardus, prior de Hurchard, sub. Ego Gilbertus, abbas de Abyrbroth, sub. cum communi consilio conventus. Ego Ricardus, abbas de Kelchou, sub. cum communi consilio conventus. Ego W. persona de Eddendun, sub. Ego Johannes, persona de Artydol. sub. Ego Gregorius, vicarius de Altre, subscribo. Ego Andreas,

6 U

vicarius

vicarius de Kinguffy, subf. Ego Malcolmus, vicarius de Keth, subf. Ego Ranulphus, vicarius de Buthrethyn, subf. Ego Robertus, vicarius de Dufphus, subf. Ego Gylmakal, vicarius de Fothernes, subf. Ego Macbeth, vicarius de Dullergus, subf. Ego Patricius, persona de Abyrnyth, subf. Ego Gillebride, persona de Abertarf, subf. Ego Conganus, persona de Kincard, subf. Ego Gilbertus, archidiaconus Morav. subf. Ego

Alexander, persona de Elgyn, subf. Ego Andreas, rector ecclesiae S. Petri de Dufphus, subf. Ego Walterus, vicarius S. Columbae de Petyn, subf. Ego Lambertus, persona de Forays, subf. Ego Stephanus, persona de Glas, subf. Ego — persona de Dunbatach, subf. Ego Symon, persona de Dolays, subf. Ego Hugo, persona de Rothvan, subf. Ego Ricardus, persona de Rotheys, subscribo.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 15.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 5.

Anno Chriffi
1212.

Reg. Angliae
JOHAN. 14.

Constitutiones Lincolnien. ecclesiae de residentia. Ex Chartulario vet. Moravien. in bibl. jurid. Edinburg. fol. 7.

HAEC sunt in parte consuetudines et observationes Lincoln. ecclesiae; scilicet, quod quilibet canonicus, siue fuerit in personatu, siue in archidiaconatu constitutus, siue non, habebit vicarium in ecclesia, nisi fuerit residens. Residere quidem tenentur decanus, praecentor, cancellarius, thesaurarius, et subdecanus, et ad hoc in promotione sua iuramento astringitur. Illi autem, qui non sunt residentes, praestabunt septimam partem praebendae suae in augmentum commune residentium: sed hanc poenam evitabit, qui per tertiam partem anni continue siue interpolate fecerit residentiam. Verum ab hac necessitate releventur archidiaconi pro parte, quibus sufficit per quadraginta dies similiter, siue continue, siue interpolate, ad evitacionem istius poenae in ecclesia integre residere. Nullus autem tenetur habere vicarium, si per tertiam partem anni duxerit abesse, siue continue, siue interpolate. Illi autem, qui per duas partes anni moram integram fecerint in ecclesia modo praedicto, quantum ad emolumentum, quod residentes contingit, percipiendum, et poenam evitandum, pro residentibus habentur. Hoc tamen expresso, quod si quis canonicus habens vicarium, inchoaverit residere, nihilominus retinebit vicarium usque ad proximum terminum stipendiis vicariorum solvendis deputatum, nisi in festo S. Michaelis inchoaverit residere: quo casu non habebit necessitatem ultra illum terminum vicarium retinere, dummodo in festo nativitatis beati Johannis vel ante vicarium suum super hoc curaverit praemunire. Hoc idem intelligendum est de alio termino, dum ad Natale ipsum super hoc praemuniat. Debet autem quilibet canonicus praesentare vicarium, boni testimonii virum, decano; et si praesentaverit aliquem, qui prius non fuerit vicarius, non absolute admittetur, sed examinabitur, an sciat legere et cantare; et si utrumque sciat probabiliter, non tamen admittetur de plano, sed ita, ut sit in probatione primo per annum, et interim addiscat antiphon. hymnar. et hoc lapso anno illa addiscat, ut probabiliter illa sciat sine libro; secundo anno deputabitur psalterio eodem modo addiscendo; et si in utroque profecerit probabiliter, admittetur, sin autem, repelletur. Quilibet vero vicarius, cum admittitur, iurabit fidelitatem ecclesiae, et clerici similiter, qui chorum frequentant. Et si vicarius recesserit vel decesserit, canonicus alium praestabit vicarium, et si hoc non fecerit, solvet nihilominus stipendia vicario debita, quae

cedunt in vicariorum communiam; si autem canonicus, ecclesiam habens praebendam, vicarium in ecclesia facere noluerit, taxata vicaria per episcopum et decanum, ipsum vicarium decano praesentabit, qui consideratis circumstantiis, quae contra idoneitatem personae fuerint attendendae, praesentatum, si nihil obstiterit, canonicum admittet, vel, si viderit indignum, repellet. Admissum quidem ad episcopum mittet, qui ei curam animarum, hoc solo quoad ipsum contingentia contentus, committere debet. Ipse autem vicarius obedientiam decano; canonico autem eum praesentanti, domino suo fidelitatem simul et obedientiam iurabit. De gestu vero clericorum in choro, ut uniformiter ab omnibus servetur, provisum est in hunc modum. Omnes de choro chorum intrantes, si ex parte australi, habeant sedes, ex parte intrent et exeant, siue ab oriente intrent, siue ab occidente. Et cum ab oriente intrent, post decessum ultimi gradus in choro inclinent se primo ad altare, postea ad episcopum, si praesens fuerit, vel ad decanum, si episcopus absens sit, et sic ingrediantur stallum suum; ita tamen, quod si transeundum sit per ipsum, qui chorum regit, transeat inter ipsum et clerum illius partis. Si autem ex parte occidentali ingrediuntur, statim ingressi inclinent se primo ad altare, postea ad episcopum, et ad decanum. Idem observetur ex parte aquilonari. Clerici sub hac forma chorum intrantes, modeste et ordinate sese in locis suis recipiant, nec insolenter formas transilientes. Eodem modo se habeant exeuntes. Et si quemquam oportuerit ab una parte chori usque in aliam transire, in extrema parte chori versus orientem vel occidentem transitum faciat, et in eundo et redeundo ad altare se inclinet; sed ab hac necessitate rectores chori excipiuntur. In choro nullum fiat murmur a clericis, sed honeste se habeant, sine turpi risu, et joco, et pauca habeantur colloquia, et necessaria, et demissa voce. Hoc autem est attendendum, quod quis chorum est ingressus, ut Tertiae, Sextae, Nonae, vel completorio, extra Quadragesimam interfit, ipsi sine causa ante finem horae egredi non licebit. Et si cum aliquo, qui non sit de choro, loqui debeat, ad loquendum cum ipso chorum egrediatur. Haec autem sit forma omnium standi et sedendi in choro. Omnes debent stare ad omnes horas totius anni; cum subscripto tamen moderamine, ad vespervas versus responsorii canitur a duobus vel pluribus, sedere possunt usque

que ad "Gloria Patri." Primi tamen in prima receptione finis responsorii surgunt post versum cantatum. Secundarii similiter rectores chori in festis duplicibus. Eodem modo in hebdomada Paschae sedet chorus, dum versus gradalis canitur et versus Alleluia. Ad matutin. quoque sedet chorus, dum lectiones leguntur, et responsoria cum suis versibus cantantur usque ad "Gloria;" vel quando "Gloria" non dicitur, usque ad reinceptionem responsorii, possunt alternis vicibus sedere in omni psalmodia, praeterquam in duplicibus festis; ita scilicet, ut quando unus in uno psalmo sedet, socius ejus proximus stet: et hoc idem fieri potest in psalmodia Primae, quando dicitur "Deus, Deus meus;" etc. sed ab ista alterna sessione excipiuntur pueri et chori rectores, qui in omni psalmodia stare debent continue. Ad missam etiam sedetur, dum lectiones et epistolae leguntur, et quando gradale cum suo versu canitur, quando chorus non regitur, et ad versum gradale, et ad versum Alleluia, quando chorus regitur, eodem modo. Clerici ad hoc deputati ad gradum vel ante altare cantent versus tractus alternos. Item post offertorium usque ad "Per omnia," et post "Sanctus" usque ad aliud "Per omnia," dum tamen erigant se in elevatione hostiae, et ad altare se reverenter inclinent. Et post orationem dominicam finitam usque ad sequens "Per omnia," possunt sedere, praeterquam in tempore prostrationis. Quod autem dicitur de alterna sessione in matutinis et ad Primam, hoc idem potest in debilibus et senibus, qui sunt in stallis, et ad omnes horas observari pariter, postquam ingressi sunt stalla sua vel loca, ut horis intersint. Dum oratio dicitur dominicalis, quae quamlibet horam praecedere debet, stare debent ad altare conversi, et quando dicitur "Deus in adjutorium," usque ad inceptionem antiphoni, quod in vespertinis et completorio locum habet: sed ad alias horas diei sic stent conversi usque ad inceptionem hymni. In matutinis quidem conversos se habeant ad altare, usque ad inceptionem hymni post "Venite," nisi dum chorus cantat invitatorium. Et est notandum, quod chorus semper debet stare conversus ad altare in inceptione cujuslibet hymni, et dum ultimus hymni versus cantatur, et ad omne "Gloria Patri," et dum oratio dominicalis dicitur, ante lectiones et inceptionem "Te Deum," et in fine ejus, dum ultimus versus cantatur, et in omnibus versiculis, capitulis, et collectis. Ad missam autem gestus attenditur memoratus, dum "Gloria in excelsis" inchoatur, quousque chorus cantat. Et in eodem hymno, dum haec verba dicuntur, "Adoramus te," capitis inclinatione, et hic, "Suscipe deprecationem nostram." Et in fine ejusdem, cum dicitur "Jesu Christe," usque ad inceptionem lectionis vel epistolae. Item in fine gradalis, vel Alleluia, vel tractus, et dum legitur evangelium ad altare; quia dum legitur in pulpito, debet chorus se convertere ad lectorem evangelii, donec evangelium perlegatur; hoc excepto, quod cum respondet "Gloria tibi, Domine," debet se ad altare convertere, et crucis signaculo communire. Et haec crucis consignatio fit hic, et in fine "Gloria in ex-

cellis," cum dicitur in gloria Dei Patris; et in fine "Credo in unum," cum dicitur, et "Vitam futuri seculi;" et in fine "Sanctus," cum dicitur "Benedictus, qui venit in nomine Domini." Ut autem excessus clericorum et chori, qui si forsitan fuerint, competentius corrigantur; unanimi provisione statutum est, ut quolibet Sabato fiat chori congregatio, et ibi publice recitetur illa libri consuetudinarii particula, quae servitium distinguit sequentis septimanae, et tunc servitium ejusdem septimanae evidenter ordinetur, et si quid acciderit in hebdomada praeterita corrigendum, prout decet, corrigatur.

De officio decani.

Decani quidem officium est, ut omnibus canonicis et vicariis in animarum regimine cum morum correctione et jurisdictione praemineat, causas omnes ad capitulum spectantes audire, et iudicio capituli terminare, et appellationes a canonicis ad ipsum factas in capitulo audire, et eorum causas tractare, excessus quoque canonicorum, vicariorum, et clericorum corrigere, et delinquentium personas juxta delicti quantitatem et personarum qualitatem digna animadversione punire; canonicos, quibus dominus episcopus praebendas contulit, admittere, et, si praesens est, installare; si autem absens, subdecanus, si praesens fuerit, vel is, cui decanus hoc mandaverit, id exequitur sub hac forma. Canonico installando admissio, et receptis literis episcopi de stallis in choro et loco in capitulo ei assignandis, tradet ei possessionem per textum evangelii canonicis psallentibus "Ecce quam bonum," etc. et interim dum psallitur psalmus, ille osculabitur decanum, si praesens est, vel ipsum, qui vires ejus gerit, deinde caeteros secundum suum ordinem; finito autem psalmo cum "Gloria Patri," et subsequente "Kyrie eleyson, Christe eleyson," et "Pater noster" dicatur, et "Nenos, Salvum fac populum tuum," etc.

Praeterea nullus clericorum de prima vel secunda forma in choro admittitur, nisi auctoritate decani. Item in majoribus festis duplicibus, scilicet Nativitate, Epiphania, purificatione beatae virginis, et in capite jejunii, in dominica Palmarum, et tribus diebus ante Pascha, die Paschae, die Ascensionis, in vigilia Pentecostes, die Pentecostes, die S. Trinitatis, die nativitatis S. Johannis Baptistae, die apostolorum Petri et Pauli, si in festo S. Johan. Bapt. non celebraverit, festo reliquiarum ecclesiae, diebus annunciationis, assumptionis, et nativitatis beatae virginis, festo Omnium Sanctorum, et die S. Hugonis, episcopo absente, divinum tenetur exequi officium; decano vero absente, sublimior persona ecclesiae post decanum in dictis diebus divinum exequatur officium, nisi tale festum in hebdomada, qua aliqua persona ecclesiae celebrat, contigerit, quo casu idem hebdomadarius in eodem festo celebrabit. In majoribus vero duplicibus festis ecclesiae personae successive divinum officium adimplebunt. Hoc etiam sciendum est, quod in omnibus principalibus duplicibus festis, et in aliis, si fieri potest, debent canonici esse ministri principales. Ad decanum vero pertinet, si

epi-

episcopus est absens, dicere "Confiteor," tam ad Primam quam ad completorium, per totum annum, quando dicitur "Confiteor:" quando vero tam episcopus quam decanus absens fuerit, sacerdos hebdomadarius hoc semper faciet; si *autem sacerdos hebdomadarius lecturus est. Decanus in absentia episcopi dabit benedictionem; decano absente, sublimior persona, quae fuerit in choro. In Quadragesima ante collationem cum legitur, et in capitulo similiter, per totum anni circulum ad lectionem ibidem legendam benedictionem dabit sacerdos hebdomadarius, si decanus absens fuerit. Ad officium autem et curam decani pertinet videre et corrigere librorum, vestimentorum, et sartamentorum, et aliorum ornamentorum in ecclesiis praebendis, quae liberae sunt et exemptae a potestate et jurisdictione archidiaconorum, officialium, et decanorum ruralium, si canonici rectores earundem in his fuerint negligentes; delicta autem et insufficientias capellanorum in praedictis ecclesiis praebendis ministrantium, siue fuerint vicarii, siue non, emendare, si dicti canonici id exequi neglexerint. Honor vero et reverentia decano debentur in his, quae subjunguntur. Omnes, tam majores quam minores chori, in ingressu et egressu chori, ad ipsum in stallum suo constitutum inclinabunt. Item nullus de choro major vel minor debet sine licentia decani de villa recedere per unam noctem ex certa scientia moram facturum, nec etiam se minuere. Item decano chorum vel capitulum intranti, vel transitum vel alterutrum facienti, omnes majores et minores assurgere tenentur. Item vesperae et matutinae non inchoabuntur ante adventum decani, vel ejus mandatum de suo non adventu. Asperio autem aquae benedictae, et processio, et collatio in Quadragesima ad completorium in eodem tempore quando collatio legitur, ipsius expectabunt adventum, vel contrarium mandatum.

De officio cantoris.

Cantis officium est chorum in cantuum elevatione et depressione regere, cantores in tabula ordinare. Ad illum etiam pertinet et puerorum instructio et disciplina, et eorundem in choro admissio et ordinatio: praeterea in omnibus majoribus festis duplicibus tenetur ad missam interesse regimini chori ad bancum in choro cum caeteris personis, qui similiter omnes, qui praesentes fuerint, ad bancum praedictum esse debent cum aliis rectoribus chori. Debet etiam in omni duplici festo rectores chori de cantibus iungendis et incipiendis instruere. Item omnes cantus ab episcopo incipiendos, ipse episcopo in propria persona tenetur iungere; libros autem cantuum ecclesiae scriptos corrigere, et, cum opus fuerit, post primam ligaturam ligare. Et si novi tales libri scribendi sunt, ipsius cura et dispositione scribentur, praeposito canonicorum expensas ministrante; et cum in choro discordia vel defectus, dum canitur vel psallitur, contigerit, ad curam pertinet praecentoris ut emendetur providere.

De officio cancellarii.

Officium cancellarii est scholas theologiae regere, praedicare vel per se vel per alium, quem de ecclesia elegerit, dum ex consensu decani et capituli illud extraneo deputet officium. Et hoc intelligendum est, quando choro praesente praedicandum est, alias poterit cum voluerit officium iungere memoratum. Est autem praedicandum his diebus populo; singulis dominicis diebus, clericis in capitulo, per tres primas dies natalis Domini, die Epiphaniae, item per tres primas dies Paschae, die Assumptionis, die natiuitatis beatae Mariae, die Omnium Sanctorum, die sanctae Trinitatis. Et hoc fiat per canonicos, vel per alios viros auctenticos, si inveniuntur, qui velint, et sciant. Item die Cinerum per quinque dies apud locum stationis, scilicet die Palmarum, et majoris Letaniae, et tribus diebus Rogationis, quando solennes extra ecclesiam fuerint processiones. Item libros Legendarum corrigere, et post primam ligaturam, si opus sit, religare. Et si novi tales libri sint faciendi, qualiter scribantur sua sollicitudine providere, praeposito canonicorum expensas ministrante. Item in stabulo lectores et ministros altaris ordinare, et scribere, lectores auscultare, et lectiones terminare, quae in missa fuerint, prout expedit, iungere, et similiter in solennibus anniversariis. Item sigillum capituli principaliter custodire, ita quod illud in thesauraria sub ferrura duplici depositum recludetur. In cancellaria clavem minoris ferrurae, sub qua primo et immediate reclusum fuerit, penes se habebit. Clavem autem alterius et majoris ferrurae, sub qua minor recludenda est, habebit thesaurarius. Ipsum autem sigillum nusquam extra thesaurariam deferretur, nisi cum opus fuerit pro literis capituli in praesentia fratrum signandis, vel aliis literis, quibus ipsum fuerit apponendum. Si vero cancellarius a villa recedere debuerit, clavem praedictam alicui de canonicis, vel si nullus canonicorum ipsam recipere voluerit, decano commendabit, donec redierit, custodiendam. Similiter, si thesaurarius villam exire debuerit, de clave sua facere tenebitur. Ad cancellarium autem pertinet literas capituli et chartas componere, et quae legenda sunt, in capitulo legere, libros etiam theologiae ecclesiae custodire, et alios similiter in armariolo conservare, quos singulis annis in prima septimana Quadragesimae coram deputatis ad hoc ostendere debet, et exhibere, ut sic appareat, quod nullus fuerit perditus vel deterioratus; et illi, qui ad hanc ostensionem deputati sunt, numerum sciant librorum, qui per eos conscriptus in thesauraria deponetur. Dignitas ipsius est, quod nullus potest legere in civitate Lincoln. nisi de licentia ipsius. Et, quod omnes scholas in comitatu Lincoln. pro suo confert arbitrio; exceptis his, quae sunt in praebendis.

De officio thesaurarii.

Thesaurarii officium est ornamenta et thesauros ecclesiae conservare, et luminaria ecclesiae ministrare; horologia etiam custodire, et regere, et, prout oportet, reficere; hostias, vinum,

candelas

* Forte tamen pro autem.

candelas singulis altaribus ecclesiae ministrare. Debet etiam invenire aquam, carbones, thus, phialas, et utensilia necessaria in ecclesia, et

matulas in choro, et coram altaribus, et in capitulo stramen vel juncum in duplicibus festis, et multa alia, quae longum est enarrare.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 15.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 5.

Anno Christi
1212.

Rég. Angliae.
JOHAN. 14.

Charta Lincoln. ecclesiae de consuetudinibus et libertatibus ejusdem ecclesiae. Ex Chartul. vet. Morav. in Bibl. jurid. Edinburg.

ROGERUS, decanus, et capitulum Lincoln. ecclesiae, dilectis in Christo fratribus capitulo Moraviensis ecclesiae aeternam in Domino salutem. Venientes ad nos Freskyn, decanum, et Andream, cancellarium ecclesiae vestrae, cum literis vestris patentibus, ea, qua decuit, benignitate suscepimus, ex quorum assertione et tenore literarum vestrarum, necnon et inspectione chartae venerabilis viri Bricii, Moravien. episcopi, fundatoris vestrae ecclesiae, evidenter didicimus, eundem episcopum in ecclesia sanctae Trinitatis de Spyny octo canonicos constituisse, et ad eorum sustentationem eidem ecclesiae sanctae Trinitatis de Spyny octo praebendas assignasse. Quam ecclesiam cum canonicis et praebendis eis assignatis, idem episcopus constituit in omnibus eisdem dignitatibus, libertatibus, et immunitatibus gaudere, quibus ecclesia Lincoln. et canonici ejus et praebendae gaudere noscuntur. Quia vero dignitatum, libertatum, immunitatum, et consuetudinum ecclesiae nostrae et canonicorum et praebendarum ipsius satis plenam notitiam non habetis, praedictos decanum et cancellarium pro inquisitione praedictorum diligentius facienda ad nos destinare curastis, rogantes attentius, ut per praedictos nuncios vestros et literas capituli nostri vos super praedictis certificaremus. Quibus in capitulo nostro constitutis; et pro negotio sibi instructo a nobis diligentius interpellantibus, habito tractatu cum fratribus super his, de quibus quaerere decreverunt, et dubitare videbantur, certum et indubitatum dedimus responsum, singulos articulos ab eisdem nunciis propositos tam fideliter, quam veraciter absolventes. In quo hoc primum vestrae discretionis duximus notificandum, quod dominus episcopus noster, quoties personatum aliquem vel praebendam in ecclesia nostra vacare contigerit, eam in camera sua, vel ubicunque voluerit, sive per panem, sive per librum, vel alio quolibet modo, sua auctoritate, non requisito consensu capituli, cui voluerit, idoneo tamen, conferre potest, excepto solo decanatu; quo vacante, ad capitulum pertinet decani sui electio; episcopo tamen super hiis prius requisito. Electionem vero decani a capitulo celebratam ratam tenetur habere episcopus, et praesentatum sibi a capitulo omnino admittere, nisi personae electi rationabilem causam repulsionis objiciat. Decanus autem episcopo praesentatus et ab episcopo admissus, installatur ab episcopo, vel a capitulo. Quilibet autem alius canonicus, postquam concessionem domini episcopi habuerit de personatu aliquo vel praebenda, literas episcopi ad decanum deferre consuevit, de assignatione stalli in choro, et loci in capitulo ei facienda. Decanus autem eum instituet cum textu evangelii, canonicis

psallentibus "Ecce quam bonum" etc. et decano dicente orationem "Actiones nostras" etc. et postea a decano installabitur. Absente autem majore decano, subdecanus, vel is, cui decanus mandabit, id exequatur. Installatus canonicus, recepta prius communia, singulis canonicis sex denarios dabit ad vinum comparandum in die suae installationis. Quilibet autem canonicus fidelitatem jurabit ecclesiae et capitulo statim post suam installationem, et quod rationabiles consuetudines ecclesiae, prout eas didicerit, observabit. Singuli autem canonici decano simplici verbo obedientiam praestabunt. Noveritis etiam in ecclesia nostra quatuor esse personatus; et totidem personas excellentes; inter quas primum locum tenet decanus, secundum cantor, tertium cancellarius, quartum thesaurarius, qui de thesauraria sua et redditibus thesaurariae invenire debet luminaria, et vinum, hostias, et carbones, thus, et utensilia necessaria in ecclesia, et sartatecta habere, et servantibus in ecclesia mercedem solvere, et multa alia, quae vix possunt numerari. Coercitio autem praedictarum personarum et canonicorum omnium ad decanum pertinet et capitulum; decani vero ad capitulum; nec ullus canonicus episcopo super his, quae ad praebendam suam pertinent, vel de persona sua vel praebenda alibi quam in capitulo nostro respondebit. Episcopus vero nec per se nec per literas prohibere potest, quin decanus et capitulum de causis canonicorum et transgressionibus eorum cognoscat, nec sua auctoritate id facere nec eorum cognitionem potest protelare. Decano quidem errata canonicorum corrigere, vel de causis eorum cognoscere, nolente, negligente, vel etiam absente, capitulum sua auctoritate ea poterit expedire. Ad hoc discretionis vestrae certissime et fideliter notificamus, quod omnes ecclesiae praebendatae, necnon et illae, quae in territorio praebendarum sitae sunt, in quibus aliquis canonicus jus habet ad vocationis, ab omnibus episcopalibus sunt exemptae, tam synodalibus, quam omnibus aliis episcopalibus; adeo quod archidiaconus provincialis, nullus decanus ruralis, nullus officialis episcopi vel archidiaconi aliquid eisdem ecclesiis vel earum parochiis, vel circa earum parochianos jurisdictionis valeat vendicare, sed ad quemlibet canonicum in sua praebenda emergentium causarum omnium tam pecuniarum, quam spiritualium cognitio pertinet et decisio, nisi ab eo appelletur ad majorem decanum, vel capitulum, vel episcopum, vel superiorem. Haec autem indistincte dicimus, sive praedicti parochiani sint clerici sive laici, sive sint homines et tenentes ipsius canonici, sive domini regis, sive episcopi, sive alicujus baronis, militis, vel frankelani,

lani, five cujuscunque alterius. Capellani autem in ecclesiis praebendatis ministrantes, vel etiam in ecclesiis in territorio praebendarum constitutis, quorum jus patronatus aliquis canonicus habet, necnon et personae, et vicarii earum pro vocatione episcopi, vel archidiaconi provincialis, vel decani ruralis, vel alicujus officialium eorundem ad nullum provinciale capitulum venire tenentur. Ad synodum tamen provincialem et ad annuam profectionem in ecclesia cathedrali faciendam, iidem capellani accedere debent. De nulla tamen causa eorum in eadem synodo respondere debent, nisi ad episcopum per appellationem fuerit delata. Post hoc, sub silentio non duximus praetereundum, quod canonico ecclesiae nostrae defuncto, annui redditus praebendae suae debentur integre et plenarie, anno currere incipiente a die obitus sui, quocunque anni tempore in fata concefferit, ita tamen ut si existens canonicus ecclesiae nostrae diem clausurit extremum, similiter et ejusdem anni communiam percipiat, in pias causas pro ejus anima expendendam: singulis vero annis in perpetuum, anniversario die obitus sui, illius diei communiam percipiet. Quolibet autem canonico defuncto, decanus et capitulum possessionem et seisinam ipsius vacantis praebendae auctoritate nanciscetur, episcopo partes suas non interponente in aliquo, nisi in sola praebendae collatione. Similiter si contigerit aliquem canonicum pro excessu suo ad tempus fructibus praebendae suae privari, vel a perceptione eorum suspendi, praebenda illius cum fructibus ipsius, interim in custodia decani erit et capituli, donec post commune consilium capituli, quid de eisdem fructibus fieri deceat, provisum fuerit. His autem, quae de installatione et quatuor personarum praesentia supra commemoravimus, adijciendum decrevimus, quod decanus in introitu chori a dextris primum stallum obtinet; cancellarius ultimum; a sinistris vero cantor primum, et thesaurarius ultimum ex opposita cancellarii: sufficit autem ad obtinendam praebendam, five curam animarum habeat annexam five non, institutio capituli, praecedente concessione episcopi canonica. In malefactores equidem vel invasores praebendarum nostrarum vel directores possessionum nostrarum decanus et capitulum sua auctoritate generalem et specialem ferre possunt sententiam, si commoniti iidem transgressores satisfacere noluerint competenter. His igitur sub brevitate vobis notificatis, vestram nolumus latere discretionem, quod ex longa consuetudine, et ex privilegiis summorum pontificum, et ex concessione episcoporum in scripta redactis, multis aliis libertatibus et immunitatibus nostram gaudere et ecclesiam, ex quibus scriptis ad instantiam et supplicationem saepe nominatorum nunciorum vestrorum cujusdam confirmationis, et cujusdam indulgentiae venerabilis memoriae Alexandri papae, et quarundam chartarum bonae memoriae Roberti, Hugonis primi, et Willielmi, episcoporum nostrorum transcripta vobis verbo ad verbum transmittimus. Ad praemissorum igitur fidem et indubitabile testimonium tam praesenti scripto, quam praedictarum confirmationis et indulgentiae, et chartarum

transcripto sigillum capituli fecimus apponi. Valete semper in Domino.

Robertus, Dei gratia Lincoln. episcopus, omnibus fidelibus Dei salutem. Noverit universitas vestra, nos remisisse omnibus praebendis Lincoln. ecclesiae in perpetuum omnia jura episcopalia, et omnes exactiones; et volumus quod omnes canonici Lincoln. perpetuam in praebendis suis, et in omnibus possessionibus, quae ad praebendas pertinent, libertatem habeant: ita quod de caetero nulli liceat archidiacono vel archidiaconi officialibus de praebendis vel ecclesiis, quae ad communionem Lincoln. ecclesiae pertinent, aliquid exigere, vel homines eorum in placitis ponere, sed eandem omnino habeant canonici libertatem in praebendis suis, quam habent canonici Salisbiriensis ecclesiae in suis. Praefatam vero libertatem subdiaconatui et ecclesiae Lectumen. quae ad decanum pertinere dignoscitur, perpetuo concedimus, et praesentis sigilli nostri attestatione communimus et roboramus. Testibus Martino thesaurario, Radulpho subdecano, Galfrido capellano domini regis, et aliis.

Omnibus Christi fidelibus, ad quos hoc scriptum pervenerit, Hugo primus, Dei gratia Lincoln. episcopus, salutem in Domino. Ex inspectione autentici instrumenti bonae memoriae Roberti, quondam Lincoln. episcopi, praedecessoris nostri, cognovimus ipsum remisisse omnibus praebendis Lincoln. ecclesiae in perpetuum omnia jura episcopalia, et omnes exactiones; et quod omnes canonici Lincoln. ecclesiae in praebendis suis et omnibus possessionibus, quae ad praebendas pertinent, perpetuam habeant libertatem: ita quod nulli liceat archidiacono vel archidiaconi officialibus de praebendis et possessionibus, ad communionem pertinentibus, aliquid exigere, vel parochianos praebendarum Lincoln. ecclesiae in placitis ponere. Nos igitur praefatam indulgentiam ab ipso factam, ratam habentes, eam praesenti scripto et sigillo nostro duximus confirmare; hoc adjicientes, ut ecclesia de Serby, quae ad luminaria Lincoln. ecclesiae est assignata, et ecclesia de Lehton, quae est de subdecanatu ecclesiae Lincoln. et ecclesia Omnium Sanctorum, quae est in Lincoln. quae pertinet ad cancellariam Lincoln. ecclesiae, eadem plene gaudeant libertate. Praecipimus etiam, ut in omnibus causis tractandis et decidendis, quaecunque in parochiis praebendarum emerferint, ipsi canonici omnimoda et perpetua gaudeant libertate, et libera utantur potestate. Quod ut ratum habeatur et firmum, praesentis scripti testimonio, et sigillo nostro roboravimus. Testibus Haimone, decano Lincoln. Roberto, archidiacono Huntingd. magistro Rogero de Rolvestr. Johanne sacrista, Galfrido de Lychelad, magistro Richardo de Sunathlech, magistro Gerardo de Rothwol. Hugone de Edwardo, Eustachio de Wilton, et aliis.

Omnibus Christi fidelibus, ad quos praesens scriptum pervenerit, Willielmus, Dei gratia Lincoln. salutem in Domino. Ex inspectione autentici instrumenti bonae memoriae Roberti, quondam Lincoln. episcopi, praedecessoris nostri, cognovimus ipsum remisisse omnibus praebendis Lincoln. in perpetuum omnia jura episcopalia

scopalia, et omnes exactiones, etc. ut in charta praeced. Willielmus, Dei gratia Lincoln. episcopus, dilectis sibi in Christo filiis, decano et capitulo Lincoln. ecclesiae, salutem in Domino et benedictionem. Licet ex officii nostri debito singulorum per dioecesin nostram constitutorum utilitatibus paterna sollicitudine providere teneamur, vestris tamen commodis et profectibus et animarum nostrarum saluti, qui Deo et beatae Mariae virgini nostrum impendimus obsequium, uberiori providentia adesse volumus, sicut et debemus. Hinc est, quod habita deliberatione cum Rogero de Rolleston, decano et capitulo Lincoln. ecclesiae, deque eorum consilio et voluntate statuimus, ut unusquisque vestrum, siue debitis sit oneratus siue non, de fructibus et obventionibus praebendae suae a die obitus sui, usque in annum completum liberam pro voluntate sua habeat disponendi facultatem, ita ut illi soli hoc gaudeant beneficio, qui existentes canonici Lincoln. ecclesiae diem clauserint extremum. Providimus etiam, ut singuli vicarii praebendarum dimidiam marcam ultra consueta stipendia percipiant singulis annis. Ut autem haec nostra ordinatio perpetuam obtineat firmitatem, eam praesenti scripto et sigilli nostri patrocinio roboravimus. Testibus magistro Willielmo de Branflet subdecano, G. archidiacono de Bedeford, Alexandro de Bedeford, Philippo de Malbretorp, G. de Rodewell, Thoma de Fiskton, Lincoln. ecclesiae canonicis, magistro Willielmo filio Full Eudone praeposito, et multis aliis.

Bulla Alex. III. papae decano et cap. Lincoln. confirmans privilegia a Roberto, episcopo Lincoln. eis concessa. Ex Chartul. vet. Marav. in bibl. jurid. Edinburg.

ALEXANDER, servus servorum Dei, dilectis filiis decano et capitulo Lincoln. ecclesiae salutem et apostolicam benedictionem. Quoties a viris ecclesiasticis devote requiritur, ut eis super his, quae rationabiliter possident apostolicae confirmationis suffragium, conferamus, ad concedend. quae postulant faciles inveniri debemus, et eorum rationabilibus votis gratuitum impartiri consensum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus benigne annuentes, libertatem, quam bonae memoriae Robertus, quondam episcopus vester, vobis in praebendis vestris et ecclesiis ad communiam vestram pertinentibus, et subdiaconatui ecclesiae vestrae et ecclesiae de Lehton, ad eundem subdiaconatum pertinen. circa tempora suae promotionis concessit, et scripto proprio sigillo suo roborato firmavit, sicut eam haecenus pacifice habuistis, devotionis vestrae [precibus inclinantes^a] auctoritate apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus, statuen-

tes ut nulli hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis [infringere^b] vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Tuscul. idibus Septembris.

Bulla Alexandri III. papae decano et capitulo Lincoln. de residentia. Ibid.

ALEXANDER, servus servorum Dei, dilectis filiis, decano et capitulo Lincoln. salutem, et apostolicam benedictionem. De negligentia et remissione pastoralis sollicitudinis merito possemus redargui, et circa officium nostrum desides judicari, si errata corrigere, et ab ecclesia Dei enormitates non proponeremus, et pravas consuetudines radicitus extirpare. Relatum est siquidem auribus nostris quosdam esse in ecclesia vestra canonicos, qui praebendas suas absque diminutione percipiunt, in ipsa tamen ecclesia divinis obsequiis vacare contemnunt. Quidam enim sunt ibi, qui, ut dicitur, de crimine infamati fuerunt, et ab eo de caetero abstinere juramento firmaverunt, neglecta fama, et juramento contempto, ad idem, quasi canis ad vomitum, non erubuerunt reverti. Quia ergo haec, si vera sunt, non possumus absque diminutione famae nostrae et animarum vestrarum detrimento incorrecta relinquere; discretionis vestrae per apostolica scripta mandamus praecipiendo, quatenus canonicos illos, qui se obsequiis ecclesiae vestrae absentant, solcite moneatis, et inducere modis omnibus laboretis, ut sicut gaudent de accepta cum integritate praebenda, ita per ipsos assidue aut per majorem partem anni ecclesiae vestrae deserviant. Quodsi monitis vestris parere contempserint, et in eadem ecclesia non fuerint assidui, aut per majorem partem anni eidem ecclesiae non deservierint, eos in propriis beneficiis, prout videritis expedire, multetis. Illi autem, qui de aliquo crimine infamati, se purgare noluerint, secundum ordinem suum et quantitatem, et qualitatem delicti suam innocentiam purgent, et tam his, qui se purgare non possunt, quam caeteris, qui ad eadem crimina, quae abjuraverunt et non erubuerunt reverti, poenam, sicut videritis expedire, juxta modum culpae infligere non postponatis, et eandem discretionem et moderationem in omnibus his habeatis, ut zelo rectitudinis et ecclesiasticae justitiae, non livore invidiae videamini provocari, et conversis locum satisfaciendi et in melius emendandi commissa, convertendis autem spei solatium et indulgentiae tribuatis, et caeteri hoc audientes nedum ipsi timeant similia perpetrare. Dat. Tuscul. 15. idib. Sept.

^a precibus inclinantes ad sensum perficiendum addidimus. ^b infringere adjecimus. ^c correctione animarum MS. male.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 16.Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 7.Anno Christi
1113.Reg. Angliae
JOHAN. I. 15.*Concilium Albanense.* Ex Mat. Paris. in ann.

DE eo sic agit Matt. Paris. "Stephanus, archiepiscopus Cantuar. 17 calend. Augusti regem Johannem ducens in ecclesiam Wintonien. missam celebravit. In crastino autem misit Rex literas ad omnes vicecomites regni Angliae praecipiens, ut de singulis dominorum suorum villis, quatuor legales homines cum praeposito apud sanctum Albanum pridie nonas Augusti facerent convenire; ut per illos et alios ministros suos, de damnis singulo-

rum episcoporum et ablatis certitudinem inquireret, et quid singulis deberetur. . . Dum haec agerentur, interfuerunt concilio apud sanctum Albanum Galfridus, filius Petri, et episcopus Wintoniensis, cum archiepiscopo et episcopis, et magnatibus regni, ubi cunctis pace regis denunciata, ex ejusdem regis parte firmiter praecceptum est, quatenus leges Henrici avi sui ab omnibus in regno custodirentur, et omnes leges iniquae penitus enervarentur". Haec ille.

Concilium Londinense. Ibidem.

DE hoc Matth. Paris. ait pergens l. c. "Eodem anno 8 cal. Septembris convenerunt in civitate Londoniarum apud S. Paulum Stephanus, Cantuariensis archiepiscopus, cum episcopis, abbatibus, prioribus, decanis, et baronibus regni: ubi archiepiscopus indulgit tam ecclesiis conventualibus, quam presbyteris secularibus, ut horas canonicas in ecclesiis suis audientibus parochianis suppressa voce cantarent. In hoc colloquio (ut fama refert) archiepiscopus memoratus, convocatis seorsum quibusdam regni proceribus, coepit affari eos secretius in hunc modum. Audistis, inquit, quomodo ipse apud Wintoniam regem absolvi, et ipsum jurare compulerim, quod leges iniquas destrueret, et leges novas, videlicet leges Edwardi revoca-

ret, et in regno faceret ab omnibus observari. Inventa est quoque nunc charta quaedam Henrici primi, regis Angliae, per quam si volueritis, libertates diu amissas poteritis ad statum pristinum revocare. Et proferens chartam quandam in medium, fecit eam, audientibus cunctis, recitari. . . Cum autem haec charta perlecta, et baronibus audientibus intellecta fuisset, gavisi sunt gaudio magno valde, et juraverunt omnes in praesentia archiepiscopi saepe dicti, quod viso tempore congruo, pro his libertatibus, si necesse fuerit, decertabunt usque ad mortem. Archiepiscopus vero promisit eis fidelissimum auxilium suum pro posse suo; et sic confederatione facta inter eos, colloquium solutum est". H. I.

Concilium Westmonasteriense. Ex annal. Waverl. in ann.

His peractis, archiepiscopus cito post adventum ejus in Angliam primum concilium ex viris ecclesiasticis apud Westmonasterium in crastino S. Bartholomaei convocavit; sed inprimis apud S. Paulum sermonem fecit ad populum, quo sic incepto, "In Deo speravit cor meum et adjutus sum, et refluoruit caro mea" etc. surgens quidam verbis hujusmodi alta voce respondit "Per mortem Dei [inquit] mentiris, nunquam cor tuum speravit in Deo, nec refluoruit caro tua." Hoc audito, tacuit archipraeful, obstupescens omnibus, nec mora irruente in eum populo, flagellatus est, custodiaeque traditus, ut in die sequenti, qua temeritate hujusmodi

proferret, sermonem innotesceret. Archipraeful vero prosecutus est sermonem, quo nobiliter peracto, personis ecclesiasticis in unum apud Westmonasterium convocatis, praecipit archipraeful, ut unusquisque diligenter summam rerum ostenderet, quae a se extortae vel irrationaliter concessae regi fuerant; rex namque per suos, archiepiscopus per suos, inquisitiones faciunt super ablatis per Angliam. Summam omnium istorum volentes audire, ut uterque ipsorum sciret, in quibus, et quantis obligaretur: alter scil. exposcendo, et alter pro satisfactione plene persolvendo; non enim "Dimittantur peccata, nisi prius restituantur ablata."

Concilium Radingense. Ibidem.

INQUISITIONE igitur diligentissime facta (pergit auctor annal. Waverleienf.) tam de ablatis, quam de damnis per violentiam regalium illatis, in festo S. Nicolai per praecceptum Nicolai legati et archiep. congregati sunt apud "Reding" omnes ecclesiastici praelati, certissime sperantes aliquam restitutionem; ubi per tres dies commorati, infecto negotio, propter quod venerant, re-

ge diffimulante, et auditis praecceptis apostolicis nimium turbati, ad propria remearunt, nil accipientes. H. I. De tribus hujus anni conciliis Chronicon Dunstaplenfis prioratus in MS. Cott. Tiberius A. x. ita loquitur: A. MCCXII. in autumno Tusculanensis episcopus, apostolicae sedis legatus, venit in Angliam ad instantiam regis. Qui convocatis rege et clero primo apud London. secundo

secundo apud Wallingford, tertio apud Reding, sed non profecerunt clerum. Unde ad plenum in executione pacis juratae inter regem et infecto negotio mense — rex transfretavit, et legatus

visitavit ecclesias vacantes, Wigornienſi eccleſiae praeficiens cancellarium, et deposuit Rogerum, abbatem de Evelham.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 16.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 7.

Anno Christi
1213.

Reg. Angliae
JOHAN. 15.

Charta Innocentii III. papae regi Johanni pro regno Angliae. Ex reg. Islip fol. 141. b.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Johanni, illustri Anglorum regi, ejusque de sua uxore liberis haeredibus in perpetuum. Rex regum et Dominus dominantium, Jesus Christus, sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedeck, ita regnum et sacerdotium in ecclesia stabilivit, ut sacerdotale sit regnum, et sacerdotium sit regale, sicut in ecclesia Petrus et Moyses in lege testantur, unum praeficiens universis, quem suum in terris vicarium ordinavit, ut sicut flectitur ei omne genu caelestium, terrestrium, et inferiorum, ita illi omnes obediant, et intendant, ut sit unum ovile et unus pastor. Hinc itaque reges seculi propter Deum a Deo venerantur, ut non reputent se rite regnare, nisi studeant ei devote servire. Quod tu, fili charissime, prudenter attendens, illo misericorditer inspirante, in cujus manu sunt corda regum, et quo voluerit, vertit illa, teipsum et regna tua etiam temporaliter ei subicere decrevisti, cui noveras spiritualiter esse subiecta; ut in unam vicarii Christi personam, quasi corpus et anima, regnum et sacerdotium uniantur, ad magnum utriusque commodum et augmentum. Ille utique hoc dignatus est operari, qui cum sit Alpha et Omega, finem retulit ad principium, et principium pertraxit ad finem, ut illae provinciae, quae olim sacrosanctam Romanam ecclesiam propriam in spiritualibus habuere magistram, nunc etiam in temporalibus dominam habeant specialem. Tu quippe, quem Deus ad hoc idoneum ministrum elegit, tam te, quam etiam regna tua, Angliae viz. et Hiberniae, cum omni jure et pertinentiis suis devota et spontanea voluntate, ac communi consilio baronum tuorum Deo et sanctis apostolis ejus Petro Paulo, sanctaeque Romanae ecclesiae, nobisque ac successoribus nostris in jus et proprietatem, sub annuo mille marcarum censu, offerens concessisti, sicut in tuo continetur autentico scripto, aurea bulla munito; cujus de verbo ad verbum talis tenor existit: Johannes, Dei gratia rex Angliae, dominus Hiberniae, dux Norman. et Aquitan. comes Andegav. omnibus Christi fidelibus, praesentem chartam inspecturis, salutem in Domino. Universitati vestrae per hanc chartam, aurea bulla nostra munitam, volumus esse notum; quia cum Deum et matrem nostram sanctam ecclesiam offenderimus in multis, et proinde divina misericordia multum indigere noscitur, nec quid, quod digne offerre possumus pro satisfactione Deo et ecclesiae debita facienda, nisi nosipsum habeamus, et regna nostra, volentes nosipsum humiliare pro illo, qui se pro nobis humiliavit usque ad mortem, gratia Sancti Spiritus inspirante, non vi inducti, nec timore coacti, sed nostra bona spontaneaue voluntate,

VOL. I.

ac communi consilio baronum nostrorum offerimus et libere concedimus Deo, et sanctis apostolis ejus Petro et Paulo, et sanctae Romanae ecclesiae matri nostrae, ac domino nostro papae Innocentio III. ejusque catholicis successoribus totum regnum Angliae, et totum regnum Hiberniae, cum omni jure ac pertinentiis suis, pro remissione peccatorum nostrorum, et totius generis nostri, tam pro vivis, quam defunctis, et a modo illa a Deo et ab ecclesia Romana tanquam feodarius recipientes, et tenentes in praesentia venerabilis patris nostri domini Nicolai, Tusculani episcopi, apostolicae sedis legati, et Pandulfi, domini papae subdiaconi, et familiaris, fidelitatem exinde praedicto domino papae Innocentio, ejusque catholicis successoribus, ac ecclesiae Romanae, secundum subscriptam formam fecimus, et juravimus, et homagium etiam ligium pro praedictis regnis Deo, et sanctis apostolis Petro et Paulo, et ecclesiae Romanae, et eidem domino nostro papae Innocentio, per manus praedicti Legati, loco et vice, ipsius domini papae recipientis, publice fecimus successores et haeredes nostros de [uxore] nostra in perpetuum obligantes, ut simili modo summo pontifici, qui pro tempore fuerit, et ecclesiae Romanae sine contradictione debeant fidelitatem praestare, et homagium recognoscere. Ad indicium autem hujusmodi nostrae perpetuae obligationis et concessionis volumus et stabilimus, ut de propriis et spectabilibus redditibus praedictorum regnorum nostrorum, pro omni servitio, et consuetudine, quod pro ipsis facere deberemus, salvo per omnia denario B. Petri, ecclesia Romana mille marcas sterlingorum percipiat annuatim; sc. in festo S. Michaelis quingentas marcas, et in Pascha quingentas marcas; septingentas sc. pro regno Angliae, et trecentas pro regno Hiberniae: salvis nobis et haeredibus nostris, justitiis, libertatibus, et regalibus nostris, quae omnia, sicut supra dicta sunt, rata esse volentes perpetuo atque firma; obligantes nos et successores nostros contra non venire. Et si nos vel aliquis successorum nostrorum hoc attentare praesumpserit, quicumque fuerit ille, nisi rite commonitus resipuerit, cadat a jure regni. Et haec charta obligationis et concessionis nostrae semper firma permaneat. Et ego Johannes, Dei gratia rex Angliae, et dominus Hiberniae, ab hac hora inantea fidelis ero Deo, et B. Petro, et ecclesiae Romanae, ac domino meo papae Innocentio tertio, ejusque successoribus catholice intransitibus. Non ero in facto, dicto, consensu vel consilio, ut vitam perdant vel membra, mala captione capiantur; eorum damnum si scivero impediam, et remove faciam, si potero, alioquin eis quam citius potero, intimabo; vel

6 Y

tali

tali personae dicam, quam eis credam pro certo dicturam; consilium quod mihi crediderint per se, vel per nuncios, seu literas suas, secretum tenebo; et ad eorum damnum nulli pandam, me sciente; patrimonium beati Petri, et specialiter regnum Angliae, et regnum Hiberniae, adjutor ero ad tenend. et defendendum contra omnes homines, pro posse meo: sic Deus me adjuvet, et haec sancta Dei evangelia. De quibus ne possit in posterum aliquando dubitari, ad majorem securitatem praedictae oblationis et concessionis, praesentem chartam fieri fecimus, et aurea bulla nostra signari, ac pro censu hujusmodi praesentis et primi anni mille marcas sterlingorum per manus praedicti legati ecclesiae Romanae persolvimus. Testibus domino S. Cantuar. archiepiscopo, domino W. London. P. Winton. E. Elien. H. Lincoln. episcopis. W. de Gray, cancellario nostro, W. comite Saresbur. fratre nostro, R. comite Cestr. W. Marefcallo, comite Pembr. W. comite de Ferr. S. comite Winton. Roberto de Ros, W. Brewer, Petro filio Hereb. Matthaeo filio Hereber. et Briano de Insula, dapifero nostro. Dat. per manum

mag. Ricardi de Marisco, archidiaconi Richemundiae, et Northumbr. apud S. Paulum London. tertia die Octobris, anno ab incarnatione Domini MCCXIII. regni vero nostri anno xv. Nos autem oblationem et concessionem hujusmodi, pie ac provide factas, ratas habentes, personam tuam et personas haeredum tuorum, cum praedictis regnis, et pertinentiis eorundem, et omnibus bonis aliis, rationabiliter nunc possessis, et in posterum possidendis, sub B. Petri, et nostra subjectione suscipimus, tibi et ipsis secundum praescriptam formam de communi consilio fratrum nostrorum supradicta regna concedentes in feudum, et praesenti privilegio confirmantes; ita quod quilibet haeredum tuorum, cum regni coronam acceperit, feudum hujusmodi summo pontifici et Romanae ecclesiae publice recognoscat, ut eis fidelitatis exhibeat juramentum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis et confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Amen.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 16.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 7.

Anno Christi
1213.

Reg. Angliae
JOHAN. 15.

Forma pacis inter Johannem, regem Angliae, et sacerdotium. Ex Rymer. Foeder. vol. I. p. 170.

JOHANNES, Dei gratia rex Angliae, omnibus praesentes literas inspecturis salutem. Per has patentes literas, sigillo nostro munitas, volumus esse notum, quod nobis praesentibus hi quatuor barones, Willielmus scilicet comes Saresberiae, frater noster, et Willielmus comes Pembrociae, Willielmus comes Warennae, et Willielmus comes de Ferrariis, juraverunt in animam nostram, quod nos subscriptam pacis formam bona fide per omnia curabimus observare. Inprimis itaque solenniter et absolute juravimus, stare mandatis domini papae, coram ejus legato, aut nuncio, super omnibus, pro quibus excommunicati sumus ab ipso, et veram pacem et plenam securitatem praestabimus venerabilibus viris Stephano, archiepiscopo Cantuariensi, Willielmo Londoniensi, Eustachio Eliensi, Aegidio Herefordensi, Jocelino Bathoniensi, et Huberto Lincolnensi episcopis, priori quoque et monachis Cantuariensibus, et Roberto filio Walteri et Eustachio de Vescei, necnon et caeteris clericis et laicis ad hoc negotium pertinentibus; praestando simul coram eodem legato vel delegato publice juramentum, quod ipsos cum suis nec laedemus, nec laedi faciemus, nec permittemus in personis vel rebus, illisque dimitemus omnem indignationem, et in gratiam nostram eosdem recipiemus ac tenebimus bona fide; quodque praefatos archiepiscopum et episcopos non impediemus, nec faciemus, vel permittemus aliquatenus impediri, quominus ipsi libere suum exequantur officium, et plenae jurisdictionis suae auctoritate, prout debent, utantur. Et super his tam domino papae, quam ipsi archiepiscopo, et singulis episcopis nostras patentes literas exhibebimus, facientes ab episco-

pis et comitibus et baronibus nostris, quot et quos praefati archiepiscopus et episcopi postulant, juramenta et eorum literas patentes exhiberi, quod ipsi bona fide studebunt, ut haec pax et securitas firmiter observetur. Et si forte, quod Deus avertat, per nos ipsos vel alios contravenerimus, ipsi pro ecclesia contra violatores securitatis et pacis mandatis apostolicis inhaerebunt, nosque perpetuo vacantium ecclesiarum custodias amittamus. Quodsi forte nequiverimus ad hanc ultimam partem juramenti eos inducere, videlicet quodsi per nosmetipsos vel alios contravenerimus, ipsi pro ecclesia contra violatores pacis et securitatis mandatis apostolicis inhaerebunt; nos propter hoc, domino papae ac ecclesiae Romanae, per nostras patentes literas obligavimus omne jus patronatus, quod habemus in ecclesiis Anglicanis. Et sic omnes literas, quae pro securitate praedictorum sunt exhibendae, praefatis archiepiscopo et episcopis ante suum ingressum in Angliam transmittemus. Si vero nobis placuerit, saepefatus archiepiscopus et episcopi praestabunt, salvo honore Dei et ecclesiae, juratoriam cautionem et literatoriam, quod ipsi nec per se nec per alium, contra personam nostram vel coronam nostram aliquid attentabunt, nobis praedictam eis pacem et securitatem servantibus illibatam. De ablatis autem plenam restitutionem, et de damnis recompensationem sufficientem omnibus impendimus, tam clericis, quam laicis, ad hoc negotium pertinentibus, non solum rerum, sed omnium libertatum, et restitutas conservabimus libertates, archiepiscopo quidem et episcopo Lincolnensi a tempore suae consecrationis, aliis autem a tempore discordiae inchoatae. Non obstabit aliqua

aliqua pactio vel promissio seu concessio, quominus et damna recompensentur, et restituantur ablata, tam vivorum, quam et defunctorum, nec aliquid retinebimus praetextu servitii, quod nobis debuerat impendi, sed postea nobis debita pro servitio recompensatio tribuetur. Statimque omnes, quos detinemus, clericos faciemus absolutos dimitti ac restitui propriae libertati, cum laicis, qui hujus occasione negotii detinentur. Incontinenter quoque post adventum illius, qui nos debet absolvere, faciemus de parte restitutionis ablatorum octo millia librarum legalium esterlingorum, pro solvendis debitis, et faciendis expensis nunciis praedictorum archiepiscopi, et episcoporum, et monachorum Cantuariensium assignare sine impedimento quolibet, per potestatem nostram ad eos libere deferendorum, ut expediti veniant in Angliam honorifice revocati; videlicet Stephano, Cantuariensi archiepiscopo, duo millia et quingentas libras; Willielmo Londoniensi septingentas et quinquaginta libras, Eustachio Eliensi septingentas et quinquaginta libras, Jocelino Bathoniensi septingentas et quinquaginta libras; Huberto Lincolnensi septingentas et quinquaginta libras; priori et monachis Cantuariensibus mille libras. Et protinus, postquam pacem illam duxerimus acceptandam, assignari faciemus absque mora archiepiscopo, et episcopis, clericis, ac

ecclesiis universis, in manibus nunciorum vel procuratorum ipsorum, mobilia omnia, cum administratione libera eorundem et in pace dimitti. Interdictum vero, "Utlagatio" vulgariter nuncupatum, quod proponi fecimus contra ecclesiasticas personas, publice revocavimus, protestando per nostras patentes literas, archiepiscopo tribuendas, id ad nos nullatenus pertinere; quodque illud de caetero contra ecclesiasticas personas nullatenus faciemus proponi; revocantes praeterea utlagationem laicorum ad hoc negotium pertinentium, et remittentes omnia, quae post interdictum recepimus ab hominibus ecclesiasticis, praeter regni consuetudinem, et ecclesiae libertatem. Si vero super damnis vel ablatis, aut eorum quantitate vel aestimatione quaestio fuerit de facto suborta, per legatum vel delegatum domini papae receptis probationibus terminetur. Et, his omnibus rite peractis, relaxabitur sententia interdicti; super caeteris autem capitulis, si quae fuerint dubitationes subortae, de quibus merito debeat dubitari, nisi per legatum vel delegatum domini papae de partium fuerint voluntate sopitae, ad ipsius referantur arbitrium, ut super his, quae ipse decreverit, observentur. Teste meipso apud Doveriam decimo tertio die Maii, anno regni nostri decimo quinto.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 16.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 7.

Anno Christi
1213.

Reg. Angliae
JOHAN. 15.

De pace Stephano, archiepiscopo Cantuariensi, per Johannem regem concessa, necnon de libertate secure in Angliam una cum suis veniendi. Ex Rymer. Foeder. vol. I. pag. 170.

REX ... Stephano, Dei gratia Cant. archiepiscopo, totius Angliae primati, et sanctae Romanae ecclesiae cardinali, salutem. Sciatis quod secundum formam mandati domini et venerabilis patris nostri, Innocentii, Dei gratia summi pontificis, veram pacem ac plenam securitatem vobis praestamus, necnon caeteris tam clericis, quam laicis, hoc negotium, quod inter nos et ecclesiam Anglicanam versatum est contingentibus, nec vos nec vestros laedemus, vel laedi faciemus aut permittemus in personis vel rebus, vobisque dimittimus omnem indignationem, et in gratiam nostram vos recipimus, et tenebimus bona fide; et quod vos non impediemus, nec faciemus aut permittemus aliquatenus impediri, quominus vestrum libere exequamini officium, et plena jurisdictionis vestrae auctoritate, prout debetis, utamini. Et super his vobis juramenta et literas patentes fidelium nostrorum venerabilium patrum, domini H. Dublinensis archiepiscopi, Petri Wintoniensis, Johannis Norwicensis episcoporum; et praeterea duodecim baronum nostrorum, scilicet Galfridi filii Petri comitis Essex, justitiarum nostri, Reginaldi comitis Boloniae, Ranulphi comitis Cestriae, Willielmi Marefcalli, comitis Pembrociae, Will.

comitis Warennae, Will. comitis Arundell, W. comitis de Ferrariis, Willielmi Brewer, Roberti de Ros, Gileberti filii Reunfry, Rogeri de Mortuo mari, et Petri filii Herberti, fecimus exhiberi, quod ipsi bona fide studebunt, ut haec pax et securitas observetur. Et si forte, quod Deus avertat, per nos ipsos, vel alios contraverimus, ipsi pro ecclesia contra violatores securitatis et pacis mandatis apostolicis inhaerebunt, nosque perpetuo ecclesiarum vacantium custodiam amittamus. Et ideo vos rogamus, quod ad nos secure et sine dilatione in Angliam venire festinetis. Si quid vero in hoc scripto omissum fuerit, vel minus plene factum, cum in Angliam veneritis, id secundum formam mandati apostolici perficietur. Et in cujus rei testimonium, etc. Testibus H. Dublin. archiepiscopo, Petro, Winton. episcopo, Galfrido filio Petri, Willielmo Marefcallo, comite Pembroc. Apud templum de Ewell 24. die Maii, anno regni nostri xv.

Eodem die scribitur singulis episcopis ultra mare existentibus cum archiepiscopo, scilicet Londoniensi, Herefordensi, Eliensi, Bathoniensi, Lincolnensi episcopis, et priori et monachis Cantuariensibus, testibus iisdem.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 17.Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 7.Anno Christi
1214.Reg. Angliae
JOHAN. 16.

Concilium Dunstaplenſe a Stephano Langton, archiepiſcopo Cantuar. celebratum in octavis Epiphaniae; ubi appellatio interponitur per archiepiſc. et caeteros a legato ad papam. Ex Mat. Pariſ. in ann.

ANNO Domini milleſimo ducentefimo decimo quarto, rex Anglorum Johannes ad Natale curiam ſuam tenuit apud Windleſhores, ubi multa magnatum ſuorum multitudini feſti-va diſtribuit indumenta. Deinde poſt octavas Epiphaniae convenerunt apud Dunſtapliam Stephanus, Cantuar. archiepiſcopus, cum ſuis ſuffraganeis, ut de negotiis eccleſiae Anglicanae tractarent ibidem. Moleſte enim ſupra modum ferebant, quod legatus ſupradictus, ut praediximus, illis inconſultis, regis favens voluntatibus, in eccleſiis vacantibus praelatos minus ſufficientes poſuerat, intruſione magis quam electione canonica. Tandem cum hinc inde varia ſorte tractaſſent, archiepiſcopus Cantuar. duos clericos, apud Burtonam ſuper flumen Trente, ubi tunc legatus erat, miſit; qui eidem ex parte domini Cantuarienſis, interpoſita appellatione, prohibuerunt, ne contra dignitatem ſuam, ad quam ordinatio eccleſiarum ſuae dioceſis de jure ſpectabat, praelatos in eccleſiis vacantibus inſtituere praefumeret. Legatus autem appellationi factae non deferens, miſit aſſenſu regio Pandul-

phum jam ſaepe dictum ad curiam Romanam, ut archiepiſcopi et epiſcoporum propoſitum irritaret. Quo cum perveniſſet, famam archiepiſcopi Cantuarienſis in conſpectu ſummi pontificis non mediocriter denigravit, regemque Anglorum tantis ibidem extulit laudum praeconiis, aſſerens ſe regem tam humilem tamque modicum eatenus non viſiſſe, ut in oculis domini papae idem rex gratiam admirabilem obtineret. Reſtitit autem Pandolpho ibidem magiſter Simon de Langetuna, frater archiepiſcopi Cantuarienſis. Sed quoniam charta regis auro bullata, domino papae de ſubjectione et tributo regni Angliae et Hiberniae a praedicto Pandolpho nuper delata fuerat, magiſter Simon in ſuis contradictionibus non potuit exaudiri. Aſſerebat praeterea Pandolphus memoratus in praefentia domini papae, archiepiſcopum et epiſcopos in exactione, et ablatorum reſtitutione tempore interdicti, nimis eſſe rigidos et avaros; quodque ipſum regem et regni libertates plus aequo deprimebant. Et ſic propoſitum archiepiſcopi et epiſcoporum ad tempus accepit dilationem.

Concilium Londinenſe, quo Johannes, rex Angliae, ab interdicto excommunicationis, et deſiſtione per Nicolaum, Tuſculanum epiſcopum, et ſedis apoſtolicae legatum, abſolutus eſt anno pontificat. xvii. Innocentii papae III. Ex Matth. Pariſ. in ann. MCCXIV.

CUM Johannes, rex Angliae, Stephanum Langton, Cantuarienſem archiepiſcopum legitime electum, nollet ſuſcipere, pontifex Innocentius totam Angliam interdicto ſubjecit, et paulatim regem ipſum gravius ſaevientem, et bona eccleſiae invadentem, epiſcopos et clericos relegantem, non tantum excommunicavit, ſed etiam regno Angliae depoſuit, executione Philippo regi Francorum demandata. Exercitu copioſiſſimo, quem rex Francia conſcripſerat, territus, ad poenitentiam recipi petivit, deque ablatis reſtituendis ſponſionem fecit. Qua de re cum pontifex Nicolaum Tuſculanum, ſedis apoſtolicae legatum, certiore reddidiſſet, atque accipiendi et abſolvendi regis formam praefcripſiſſet; legatus (inquit Matth. Pariſ.) in urbe Londinenſi apud S. Paulum grande congregavit concilium. Ubi congregatis archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus, et aliis ad hoc negotium interdicti ſpectantibus, propoſuit coram omnibus formam reſtitutionis, ſuper ablatis et damnis a domino papa, partibus conſentientibus, Romae proviſam; praecipiens conſtanter, ut certificaretur de quantitate ſolutae pecuniae, epiſcopis et aliis quibuſlibet, a miniſtris regis cauſa interdicti, quatenus per pecuniam ſolutam, ſciret quantum

unicuique ad ſolvendum reſtaret. Probatum eſt igitur ibidem certa computatione, archiepiſcopum et monachos Cantuarienſes, ſimul cum Londinenſi, Elienſi, Herefordenſi, Bathonienſi, Lincolnienſi, antequam ab exilio in Angliam redirent, per manum Pandulphi duodecim millia marcarum legalium eſterlingorum accepiſſe. Poſt adventum quoque eorum in concilio, ſeptimo idus Decembris apud Radingum celebrato, quindecim millia marcarum iidem epiſcopi, cum monachis ſupradictis, inter ſe dividenda perceperunt; ita quod tota ſumma ſimul conjuncta, viginti ſeptem millium marcarum facit complementum. Reſidua autem tredecim millium marcarum, quae ad ſupplementum quadraginta millium marcarum praedictarum ſolvendae reſtant, ſub fidejuratione Wintonienſis et Norwicensis epiſcoporum remanſerunt, additis literis regis patentibus, ad majorem ſecuritatem, juxta quod in literis domini papae continebatur expreſſum.

His ita geſtis, Nicolaus, Tuſculanenſis epiſcopus, et apoſtolicae ſedis legatus, in die apoſtolorum beati Petri et Pauli, in eccleſia cathedrali, relaxavit ſententiam ſolenniter interdicti, poſtquam duraverat annis ſex, menſibus tribus, et diebus quatuordecim, ad irreſtaurabile damnum

num ecclesiae, tam in temporalibus quam spiritualibus. Qua relaxatione facta, gaudium per

totam terram pulsando, et hymno "Te Deum laudamus" cantando, exortum est.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 17.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 8.

Anno Christi
1214.

Reg. Angliae
JOHAN. 16.

Charta regis Johannis de libera electione praelatorum. Ex registro Cantuar. eccles.
C. pag. 14. b.

JOHANNES, Dei gratia rex Angliae, dominus Hiberniae, dux Normanniae et Aquitaniae, com. And. archiepiscopis, episcopis, comitibus, baronibus, militibus, ballivis, et omnibus has literas visuris vel audituris, salutem. Quum inter nos et venerabiles patres nostros Stephanum, Cantuariensem archiepiscopum, totius Angliae primatem, et sanctae Romanae ecclesiae cardinalem, Willielmum London. Eustachium Eliensem, Aegydiū Herefordensem, Joscelinum Bathoniensem et Glastonensem, et Hugonem Lincolniensem episcopos, super damnis et ablatis tempore interdicti, per Dei gratiam de mera et libera voluntate utriusque partis plene convenit; volumus non solum eis, quantum secundum Deum possumus, satisfacere, verum etiam toti ecclesiae Anglicanae salubriter, et utiliter in perpetuum providere. Inde est, quod qualiscunque consuetudo temporibus nostris et praedecessorum nostrorum haecenus in ecclesia Anglicana fuerit observata, et quicquid juris nobis haecenus vendicaverimus in electionibus quorumcunque praelatorum, nos ad petitionem ipsorum, pro salute animae nostrae, et praedecessorum, ac successorum nostrorum, regum Angliae, liberaliter ex mera et spontanea voluntate, de communi consensu baronum nostrorum, concessimus, et constituimus, et hac praesenti charta nostra confirmavimus, ut de caetero in universis et singulis ecclesiis, et monasteriis, cathedralibus, et conventualibus totius regni nostri Angliae, liberae sint in perpetuum electiones quorumcunque praelatorum majorum et minorum, salva nobis et haeredibus nostris custodia ecclesia-

rum, et monasteriorum vacantium, quae ad nos pertinent. Promittimus etiam, quod nec impediemus, nec impediri permittemus per nostros, nec procurabimus, quin in singulis et universis ecclesiis et monasteriis memoratis, postquam vacaverint praelaturae, quemcunque voluerint, libere sibi praeficiant electores pastorem; petita tamen prius a nobis et haeredibus nostris licentia eligendi, quam non denegabimus nec differemus; et si forte (quod absit) denegaremus vel differemus, procedant nihilominus electores ad electionem canonicam faciendam, et similiter post celebratam electionem, noster requiratur assensus; quem similiter non denegabimus, nisi aliquid rationabile proposuerimus, et legitime probaverimus, propter quod non debeamus consentire. Quare volumus et firmiter inhibemus, ne quis, vacantibus ecclesiis vel monasteriis, contra hanc nostram concessionem et constitutionem in aliquo veniat, vel venire praesumat. Si quis vero contra hoc aliquo unquam tempore venerit, maledictionem omnipotentis Dei et nostram incurrat. His testibus Petro, Winton. episcopo, Willielmo Marecall, com. Pembrok. Willielmo, com. Warenn. Rand. com. Cestr. Saher. com. Winton. Gaufr. de Mandevill. com. Gloucestr. et Essex. Willielmo, com. de Ferr. Willielmo Brewer. Warino fil. Geroldi, Willielmo de Cantilupo, Hug. de Nevil, Roberto de Ver. Willielmo de Huntingfeld. Data per manum magistri Richardi de Marisco, cancellarii nostri, apud Novum Templum vicesimo primo die Novembr. anno regni nostri sextodecimo.

Bulla Innocentii III. Romani pontificis, chartam dicti regis Johannis confirmans.
Ibidem.

INNOCENTIUS episcopus, etc. venerabilibus fratribus et dilectis filiis universarum ecclesiarum praelatis, per Angliam constitutis, salutem. Dignis laudibus attollimus magnificentiam creatoris, quod postquam idem mirabilis atque terribilis in conciliis super filiis hominum aliquamdiu toleravit, ut persflando discurreret per areolam horti sui spiritus tempestatis quasi ludens taliter in orbe terrarum, ut sic ostenderet infirmitatem et insufficientiam nostram nobis, statim cum voluit, aquiloni dixit, sta, et austro, noli prohibere, imperansque ventis et mari, statuit procellam in auram, ut nautae portum quietis inveniant optatum. Cum igitur inter regnum et sacerdotium Angliae, non sine magno periculo atque damno, super electionibus praelatorum gravis fuit controversia diutius agitata; illo tamen, cui nihil est impossibile, qui-

que ubi vult spirat, mirabiliter operante, charissimus in Christo filius noster J. R. Angliae illustris, liberaliter ex mera et spontanea voluntate, de assensu communi baronum suorum, pro salute animae suae, ac praedecessorum suorum, ac successorum suorum vobis concessit, et suis literis confirmavit, ut de caetero in universis et singulis ecclesiis ac monasteriis, cathedralibus et conventualibus totius regni Angliae in perpetuum liberae fiant electiones quorumcunque praelatorum, majorum etiam et minorum. Nos igitur hoc ratum et gratum habentes, concessionem hujusmodi vobis et per vos ecclesiis, et successoribus vestris, prout in eisdem regis literis continetur, auctoritate apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Ad majorem autem firmitatem et perpetuam memoriam hujus rei, praedictas literas regis super

546 BULLA INNOCENT. III. CHARTAM R. JOH. CONFIRMANS.

per hoc confectas, praesentibus inferi fecimus; quarum tenor talis est: Johannes, Dei gratia rex Angliae, etc. ut prius. Nulli ergo hominum,

etc. Dat. Lateran. 3 calend. Aprilis, pontificatus nostri anno XVIII.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 17.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 8.

Anno Christi
1214.

Reg. Angliae
JOHAN. 16.

Litterae regis Johannis, quibus jus patronatus episcopatus Roffensis archiepiscopo Cant. concedit. Ex rot. claus. XVI. Joh. m. 15.

REX, etc. custodibus episcopatus Roff. salutem. Sciatis, quod reddidimus venerabili patri nostro, domino S. Cant. archiepiscopo, jus patronatus episcopatus Roff. cum omnibus pertinentiis suis, tanquam jus suum. Et ideo

vobis mandamus, quod eidem domino Cantuar. omnes exitus ejusdem episcopatus a tempore, quo J. bonae memoriae Roff. episc. in fata concessit, indilate reddi faciatis. T. meipso apud Novum Templum 20. die Nov.

Conventus apud Radyng ad pacem cum clero stabiliendam a die natalis Domini in 15. dies. Ex rot. claus. XVI. Joh. m. 17.

REX, etc. priori et conventui Glaston. salutem. Cum ven. patrem nostrum J. in plenam gratiam, amorem, et familiaritatem nostram, sicut unquam aliquo tempore melius fuit, jam recepimus, et ven. patrem nostrum Linc. episcopum fratrem suum similiter, volumus honori ipsius episcopi nostri et paci nunc sollicitius prospicere, et nostrae pariter tranquillitati. Unde habita super hoc diligenti deliberatione cum venerabili patre nostro N. etc. et fidelibus nostris de assensu ipsius episcopi, provisum est, quod ad terminum, quo idem dominus legatus, et nos, et dominus Cant. et suffraganei sui, et alii magnates nostri apud Radyng pro ar-

duis negotiis nostris, de assensu ipsius episcopi provisum est, quod conveniemus, viz. a die natalis Domini in 15. dies, ibi sitis, tu prior, et quinque aut sex de discretioribus et maturioribus capituli vestri tecum, de rato, per quos mediante sollicitudine domini legati et vestra inter nos pax, juvante Deo, possit reformari. Si vero interim amicabiliter possitis convenire ad diem vobis praefixum, multum placebit nobis, et gratum erit et acceptum, quia pacem nostram diligeremus, et jacturam ipsius episcopi nollemus. Teste meipso apud Turrim Londoniens. 30. die Octobr.

Papae Rom.
INNOCENT. III. 18.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 8.

Anno Christi
1215.

Reg. Angliae
JOHAN. 17.

Bulla papae Innocentii III. qua capellas regias sua auctoritate a jurisdictione episcopali eximit. Ex Chart. XVII. Joh. Reg. m. 9. Pryn. 2. vol. Record. fol. 358.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Johanni, illustri regi Anglorum, salutem et apostolicam benedictionem. Apostolicae sedis ampla benignitas sincere obsequentium vota fidelium favore benevolo prosequi consuevit, et illustrium virorum personas, quas in devotione sua promptas invenit et ferventes, quibusdam titulis decentius decorare. Ut igitur ex speciali devotione, quam ad Romanam ecclesiam, et personam nostram habere dignosceris, apostolicum tibi sentias accrevisse favorem, statuimus, ne a quoquam tua possit excommunicari vel interdicti capella, sine mandato sedis apostolicae speciali. Tu ergo, ne

inde nascantur injuriae, unde jura nascuntur, talem te super his satages exhibere, ne per abusum (quod absit) privari ab hujusmodi beneficio merearis, quia juxta canonicas sanctiones, privilegium meretur amittere, qui permessa sibi abutitur potestate. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae institutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Romae apud sanctum Petrum 18. die cal. Maii. pontificatus nostri anno XVIII.

Papae Rom.
HONORII III. 1.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 10.

Anno Christi
1216.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 1.

Concilium Bristolienfe legatinum. Ex annal. Waverl. in ann.

POST coronationem regis Henrici III. Gualo legatus concilium celebravit apud Bristoll, in festivitate S. Martini, in quo coegit xi. episcopos Angliae et Walliae, qui praesentes erant, et alios praelatos inferioris ordinis scilicet, et comites et barones, ac milites, qui convenerant

Henrico regi fidelitatem jurare. Walliam totam interdixit, quia cum baronibus tenuit, et ipsos barones cum omnibus complicitibus suis excommunicavit, in qua positus est Lodowicus in capite.

Consti-

Pap. Rom.
HONORI III. I.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON IO.

Anno Christi
1216.

Reg. Angliae
HENRIC. III. I.

Constitutiones factae in ecclesia cathedrali SS. Petri et Pauli Novae Villae juxta Athrumiam, per Simonem, Dei gratia episcopum Midensem, in synodo ibidem tenta anno MCCXVI. Ex MS. penes Joh. episc. Klogherensem.

CUM dominus Johannes Paparo, presbyter cardinalis tituli S. Laurentii in Damaso, summi pontificis et domini nostri Eugenii III. legatus in Hibernia, in synodo generali tenta apud Kenanas in Midia, anno gratiae MCLII. inter alias salubres constitutiones, tunc et ibidem factas, ordinaverit, ut decedentibus chorepiscopis, et exiliorum sedium episcopis in Hibernia, in eorum locum eligerentur et succederent archipresbyteri a dioecesanis constituendi, qui cleri et plebis sollicitudinem gerant infra suos limites, et ut eorum sedes in totidem capita decanatum ruralium erigerentur; idcirco nos episcopus antedictus ejus ordinationi morem gerentes, statuimus et ordinamus, prout sequitur:

I. Inprimis, ut in ecclesiis Athrumensi, Kenanufensi, Slanensi, Skrynensi, Donnaclsfacheling, olim sedibus episcopalibus in Midia, nunc vero capitibus ruralium decanatum, archipresbyteri de futuro instituendi, non solum perpetuam et personalem residentiam faciant in iisdem ecclesiis, verum etiam cleri et populi infra limites eorum decanatum sollicitudinem gerant.

II. Ut nullus in archipresbyterum ordinetur, nisi qui presbyter sit, sub poena amotionis a suo officio.

III. Item, quod vacante per mortem, aut alio quovismodo archipresbyteratus officio, eligendus est per nos, aut successores nostros successor, quia jurisdictionem suam a nobis haurit.

IV. Item, ut archipresbyteri quotannis, et saepius, si opus fuerit, personaliter visitent statum et conditionem omnium ecclesiarum infra suos decanatus; et, si qua ecclesia reparatione indigeat, hortentur gregem dominicum ad eam reparationem, actaque visitationis ad nos in proxima synodo transmitti curent. Videant etiam an domus pastorum et capellanorum sint factae tectae; corruptelas morum in populo reformare studeant, et si quas abstergere nequeant, ad synodum dioecesanam referant, ut de iis emendandis cum consilio cleri deliberari possit.

V. Item, ut procurent fidele transcriptum ad nos in synodo transmitti de statu et conditione librorum, vasorum, vestimentorum, et aliorum ornamentorum et supellectilium in ecclesiis infra suos decanatus, ut de iis reficiendis, quoties expedit, statuamus.

VI. Curent insuper poenitentias canonicas a

nobis vel officialibus nostris impositas delinquentibus debite, et ea, qua decet solennitate, peragi, et perimpleri in ecclesiis infra suos limites, quibus ipsi cum presbyteris parochialibus interfint, tanquam testes, ut qua humilitate et devotione poenitentiae laboribus defuncti sunt, testificare possint.

VII. Item, ut in admissione ad officium, juramentum praestent de fidei executione sui officii. Item, de inquirendo et praesentando nobis et officialibus nostris nomina et cognomina omnium et singulorum infra suos decanatus, qui publice et notorie defamati aut vehementer suspecti sunt de aliquo crimine aut infamia, per auctoritatem nostram puniend. et corrigend.

VIII. Item, ut capitula ruralia diligenter convocari faciant per se, aut per suos nuncios, in praecipuis locis decanatum, de tribus septimanis in tres tenenda, et aliquando extraordinarie ad voluntatem nostram, si nobis visum fuerit aliquid in istis conventibus cum clero communicare.

IX. In hisce capitulis ipsi praesint et moderentur tractatus cleri de communibus negotiis decanatum; in iisdem etiam faciant inquisitiones fieri de beneficiis vacantibus, et de intrusis vi laica in beneficia. Curent insuper transcriptum fieri statutorum provincialium et dioecesanorum, eaque in singulis capitulis post proximas synodos recitari faciant et exponi clero infra suos limites, ne quis peccet in eadem per aliquem praetextum ignorantiae; admoneant etiam curatores animarum, ut populo infra suas parochias publicari faciant, et exponi eas constitutiones, quae ad plebem spectant et pertinent.

X. Prohibemus archipresbyteris probationem testamentorum, tractationem causarum matrimonialium, causas simoniae, et omnes causas criminales, quae deprivationem cleri, et amissionem beneficiorum exigunt.

XI. Praeterea decanis ruralibus districtius inhibemus, ne in suos subiectos exactiones vel tallias per se vel per suos exercere praesumant.

XII. Quodsi in praemissis negligentes aut remissi aut inobedientes fuerint, et de hoc constare poterit per testes fide dignos, a nobis aut successoribus nostris ab officio suo suspendantur, donec mores emendaverint.

Papae Rom.
HONORII III. 2.Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON. II.Anno Christi
1217.Reg. Angliae
HENRIC. III. I.

Canones synodi Dubliniensis, ex registro archiepiscopi Dubliniensis circa annum MCCLXX. conscripto, quod appellatur, Crede mihi, pag. 106. [Incertum sub quo archiepiscopo: si conjecturae venia, dicerem sub Fulcone de Saunford.] †
Ex MS. illust. ducis Chandos.

RECTORES ecclesiarum, et universi, quibus incumbit regimen animarum, plebes sibi commissas exemplo bonae conversationis in fide recta et bonis moribus diligenter instruant, et informant; ut autem liberius et efficacius officium impleant exhortantis, universi, curam habentes animarum, ecclesiasticis officiis et aliis studiis se exerceant, et orationibus et lectionibus jugiter intendant. Sint pudici, virtutum operatione praeclari, humilitate praediti, pacifici, annunciantes bona, dissensiones, rixas, et scandala refecantes.

Ab illicitis spectaculis se abstineant, et praecipue tournamentis, luctis, et aliis, ubi sanguinis effusio poterit formidari. Tabernas et inhonesta convivia non frequentent, extraneorum fugiant confortia foeminarum, et omnium, ex quarum cohabitatione sinistra suspicio poterit exoriri. Si quis autem de incontinentiae vitio graviter diffamatus, non poterit canonice se purgare, habebitur pro convicto; convictis vero vel in iure confessis fructus beneficiorum seu stipendia subtrahantur, donec inde nostram gratiam consequantur.

Caeteri in sacris ordinibus constituti, juxta modum culpae canonice puniantur; graviore poena vel animadversione sunt plectendi presbyteri, qui proprias filias, quas baptizaverint, vel semel ad confessionem admiserint; et rectores, qui proprios parochianos corrumpere non verentur. Haec autem, quae supra diximus de poena presbyterorum parochias regentium, ad alios extendi volumus, qui parochias non regunt; cum omnes pari voto continentiae sunt astricti, et omnes deceat par honestas.

Concubinae presbyterorum seu clericorum, qui in sacris ordinibus fuerint constituti, de quibus constiterit, per excommunicationis sententiam ad agendam poenitentiam compellantur, earundem absolutione nobis, praeterquam in mortis articulo, reservata. Si qui autem excommunicatione concepta, animo obstinato in peccato pertinaciter perseverent, corripiantur brachio seculari, et in vita careant communione fidelium, et in morte ecclesiastica sepultura talibus denegetur.

Caveant insuper rectores, ne publice fornicariis, aut de vitio incontinentiae diffamatis parochias regendas committant, quod si forte praesumpserint, xl. solidorum poena noverint se multandos. Sicut vita presbyterorum a vita vulgari debet esse sejuncta; ita decet in habitu et incessu, ut a caeteris distinguantur. Propter quod inhibemus, ne cappis manicatis, vel aliis

indumentis levitatis vel lasciviae notam praetendentibus, publice utantur contra constitutionem concilii generalis; alioquin hujusmodi indumenta fabricae ecclesiarum, ubi degunt, vel quibus deserviunt, applicentur.

Eligant itaque rectores ecclesiarum presbyteros notae ordinationis, et conversationis honestae, potentes ope et sermone, qui exemplo vitae, et verbo doctrinae parare Domino valeant plebem perfectam, qui circa correctionem parochianorum vigilent incessanter, et excessus subditorum diligentius investigent, et corrigant, quae sunt familiariter corrigenda. Excessus autem, qui in publicam prodeunt notitiam vel famam, archidiaconis vel decanis sine mora denuncient corrigendos, ad quod juramenti vinculo astringantur.

Ad haec praecipimus, ut rectores vel eorum presbyteri singulis interfint capitulis, ut excessus denuncient subditorum et denunciationes, vocationes, et executiones, vel alia mandata recipiant, quae occurrerint injungenda.

Nullus autem ad poenitentiarium nostrum Dublin. mittatur pro aliquo delicto, nisi de quo in iure confessus fuerit, vel convictus; enormia vero delicta nobis vel poenitentiario nostro, praeterquam in mortis articulo, reservamus. Literas autem decani vel officialis ad poenitentiam gratis concedi praecipimus poenitenti, et ut liqueat, qualis fuerit poenitentia, et pro quo crimine sit injuncta, poenitens literas poenitentiarias referat ad mittentem.

In singulis etiam decanatibus per capitulum duo eligantur presbyteri, qui moribus et scientia praediti, confessiones audiant sacerdotum, ac pro lenitate stipendiorum viliores honestioribus, vel peritioribus imperiti praeferantur. Stipendia presbyterorum unius anni taxanda duximus tres marcas, in ditioribus tamen ecclesiis juxta ecclesiarum facultates presbyteris volumus uberius provideri. Rectores ecclesiarum ecclesiis suis presbyteros non praeficiant, donec ipsos archidiaconis vel eorum officialibus repraesentaverint.

Praecipimus sacerdotibus, ut jejuni intrent synodum; jejuni enim debet fieri et oratione. Item praecipimus districtius, quod omnes presbyteri, maxime curam animarum habentes, veniant ad synodum, et si gravi infirmitate detenti, aut alia necessitate inevitabili venire non poterint, suum capellanum mittant, aut clericum loco suo. Item praecipimus, quod in eundo ad synodum, et redeundo a synodo, honeste ambulent presbyteri, et honesta quaerant hospitium, ut in eis circumspice se habeant, ne status cleri-

† Canones hos anno MCCXVII. editos esse in synodo nationali ab Henrico Loundres, archiepiscopo Dublin. et papae Honorii III. legato in Hibernia, dicit episcopus Nicolsonus, ὁ μακαρίτης, in bibliotheca sua historica Hiberniae pag. 73. sequ.

corum vertatur in contemptum et opprobrium populo, cum laicis esse debeant speculum et exemplum, de quorum ordinatione, vita, et scientia, examinatione habita diligenti, illi, qui reperi fuerint idonei, admittantur, et stipendiorum quantitas in publicum rotulum capituli redigatur. Ordinati vero non a suis episcopis vel alias irregularitate notati, ad nos mittantur, pro gratia, si digni fuerint, obtinenda. Presbyteri sint seduli ad divina officia horis competentibus et statutis in suis ecclesiis celebranda, ne de desidiosa vel negligentia arguantur. Qui autem cantant, distincte proferant et aperte, non transilendo, neque transcurrando vel syncopando, sed cum debita reverentia, ut ad devotionem excitent animos subditorum: infirmos singulis diebus dominicis et festivis visitent diligenter. Caveant autem presbyteri, ne ad visitandum infirmos se exhibeant difficiles, quacunque hora fuerint requisiti; siquidem praesumpserint, canonicam non effugient ultionem. Nec, sicut hactenus a quibusdam est praesumptum, mittant cum eucharistia diaconos ad infirmos, dum ipsi in potationibus seu aliis voluptatibus carnis vacant, sed personaliter infirmos adeant, et confessiones audiant solerter, crimina et circumstantias criminum investigent, et infirmis, quae foret poenitentia injungenda, innotescant, et injungant, et poenitentiam recipiant, cum saluti fuerint restituti; cum non sit infirmis poenitentia injungenda pro furtis, et rapinis, seu damnis aliis irrogatis. Missarum celebrationem non injungant, rerum restitutione praetermissa, sicut a quibusdam fieri solet, qui non salutem quaerunt animarum, sed compendium temporale; sed ante omnia rem restitui vel damna refarciri praecipiant defraudatis. Cum autem ad visitandum infirmos cum eucharistia accedunt in urbibus, et villis, ubi ecclesiae sitae sunt, pro reverentia corporis Christi superpelliciis sint induti, cum cruce, lucerna accensa, et campana, clerico vel aliquo alio praeunte.

Adhaec firmiter inhibemus, ne cuiquam communio corporis Christi vel morienti ecclesiastica sepultura praetextu cujuscunque debiti denegetur.

Nullus autem presbyterorum alienum parochianum ad confessionem vel communionem corporis Christi admittere praesumat, sine licentia proprii sacerdotis. Cum autem a sacerdote licentia petitur alteri confitendi, sacerdos personam designet, cui debeat confiteri, ne quis sub tali velamine nemini confitendo poenitentiae definat sacramentum. Ne autem presbyteri quaestum saluti animarum praeferant, tractatum de decimis, five aliis temporalibus in confessionibus non praemittant, sed diligenter exponentes confitenti, qualiter debeat confiteri, quisque sit fructus poenitentiae; ac omnibus expletis, tunc deum exigat, quae de decimis vel aliis ecclesiae debentur. Similiter et in sacro die Paschae absque ulla exactione decimae vel debiti five oblatione liberaliter conferant corpus Christi, ne una manu porrigendo eucharistiam, altera recipiendo pecuniam, nostrae redemptionis ministerium sit venale, quod, si compertum fuerit, praecipimus graviter vindicari. Adhaec firmiter inhi-

VOL. I.

bemus, ne quis alienum parochianum ad matrimonium contrahendum—, nisi tam ibi, ubi vir conversatus fuerit, quam ubi foemina degit, diligens scrutinium praemittatur, et referat literas suo praelato, quid per scrutinium appareat, continentes. Fidei dationes et de matrimonio contrahendo fieri prohibemus, nisi coram testibus fide dignis, et sub praesentia sacerdotis. Laici etiam, qui talibus interfuerint contractibus, puniantur. Quia vero exigentibus culpis nostris, fructus humanis necessitatibus caelesti miseratione provisos frequenter absorbet repentina calamitas tempestatum, orationum suffragiis est Christi misericordia et piis precibus invocanda; ideo singuli presbyteri cum aeris intemperiem viderint imminuentem, nec expectato nostro vel archidiaconorum nostrorum mandato, protinus per processiones et humiles orationes devotiones excitent subditorum, ne, dum jussionis nostrae auctoritas expectatur, ultra quam expediret, deprecatio fidelium prorogetur. Quia domum Dei decet ornari honore congruo, dicente psalmista: “Domine, dilexi decorem domus tuae;” praecipimus in vasis, vestimentis, libris, et aliis ad divinum ministerium deputatis, ecclesiae fabricae vero in dealbationibus ecclesiarum, et fenestris vitreis, et aliis ad honestatem ecclesiae pertinentibus honorifice provideri. Item eucharistiam et chrisma sub clavibus praecipimus custodiri; si quis vero ea incaute reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur. Ecclesias viris religiosus ad firmam dari firmiter inhibemus; et illis praecipue, qui in eisdem jus obtinent patronatus. Idem multo fortius de laicis quibuscunque. Decimas autem vendere nullus praesumat ante tempus, quo inde ex beneficio consuetudinis testandi habeant facultatem, sed nec laicis ullo tempore, donec fuerint a novem partibus separatae.

Indulgemus vero clericis in suis ecclesiis residentibus, aut in nostro servitio commorantibus, aut de nostra licentia causa studiorum absentibus, ut de fructibus terrarum ecclesiarum suarum, quas propriis sumptibus excolunt atque ferunt, quacunque parte anni decesserint, testandi habeant facultatem.

Cum autem multoties repetitis vicibus in synodis duxerimus statuendum, et ante singulorum ordinum celebrationes solenniter commonendum, ut rectores in subdiaconos, vicarii in presbyteros, per interstitia temporum a canonibus diffinita se facerent ordinari; ideo, instanter ut hoc fiat, monemus et praecipimus, et quia hactenus rarus fructus exinde provenit, ne impunitas contemptum pariat ampliorem, decrevimus nondum ordinatorum beneficia sequestrari.

De caetero siquidem admittendi fructus beneficiorum non percipiant, donec fuerint in sacris ordinibus constituti; vicarii autem per subtractionem fructuum cogantur in suis vicariis residentiam facere personalem. Religiosi ad vicarias ecclesiarum, quas habent in usus proprios, vicarios nobis idoneos repraesentent, alioquin taxatione vicariarum praehabita et alios curabimus ordinare. Ne autem conniventia nostra consensum inducat, et taciturnitas culpa pariat reatum; nos synodali diffinitione firmiter injungimus

7 A

gimus et monemus, ut ecclesiae decimae, pensiones, et alia quaecunque juris ecclesiastici, quae per vitiosum ingressum sunt usurpata, sine mora salubriter resignentur, ne vitia possessionum a praedecessoribus ad posteros transmittantur, et ne supradicta percipiantur vel exigantur, sub interminatione divini iudicii firmiter inhibemus, cum ad * non imperia judicentur alienum invadere, et illicite detinere. Illum etiam ab usum penitus reprobamus, quo religiosi a clericis ad beneficia praesentatis ante institutionem obtentam fidelitatis exigunt juramentum; qui autem tale sacramentum praestiterint, beneficiis ipsis noverint se privandos. Nec exactores relinquimus impunitos, cum simoniacam contineant pravitatem. Pensiones autem debitas temporibus statutis solvi praecipimus, sub poena dupli fabricae ecclesiae Dublin. persolvendi. Simili poena puniri volumus, qui synodalia, antequam a synodo recesserint, non persolverint. Quia causae plerumque matrimoniales et aliae per indiscretos examinatores periclitantur, et diutius protrahuntur; volumus, quod in singulis decanatibus sex vel quatuor fide digni eligantur et discreti, qui testes producendos diligenter examinent, et singulorum dicta integre et fideliter redigant in scripturam, non sicut fieri consuevit, scribendo, quae cum aliis concordant vel per omnia idem dicant; cum talis sit obscuritas reprobanda. Ad hoc autem se obligent vinculo sacramenti, salario eis ob hoc accommodatione archidiaconi et capituli constituto.

Quia vero per falsas et excommunicatas exceptiones, quas advocati opponunt, plerumque jura partium pervertuntur; firmiter inhibemus, ne quis advocatorum ad patrocinium admittatur, nisi prius juret, quod causam injustam ex certa scientia non fovebit, non falsis probationibus seu allegationibus utetur, ad justitiam perimendam, vel justum iudicium declinandum vel prorogandum. Qui autem in causa matrimoniali vel testamentorum falsas exceptiones malitiose opponunt, vel opponi procurant, vel qui in causa matrimoniali vel testamentaria, vel ubi de exhaeredatione agitur, falsum perhibent testimonium, vel id fieri procurant, vel testes subornant, excommunicationis sententiae se noverint subiacere. Excommunicamus omnes illos, qui pacem regis et regni perturbare, aut libertates ecclesiasticas, et praecipue hujus sacrosanctae ecclesiae Dublin. infringere, seu possessiones ecclesiasticas invadere, aut ad bona ecclesiastica manus injurias extendere praesumpserint, in praejudicium ecclesiasticae libertatis. Item illos, qui in ecclesiastica beneficia se intrudunt, et eos, qui per laicalem potentiam seu aliam violentiam ea detinent occupata. Omnes autem incendiarios, et ecclesiarum fractores, veneficos, et veneficas, et magicis incantationibus utentes, et hoc fieri procurantes, et qui immunitatem ecclesiae violaverint, denunciamus excommunicationis sententiam incurrere ipso facto. Prohibemus autem, ne excommunicationis sententia in genere vel pro damnis, vel pro injuriis proferatur, quoties dignosci poterit, quis adversus

quem habeat altercationem, nisi evidens necessitas hoc exposcat. Excommunicamus et omnes illos, qui odio vel lucri causa aliis crimina falso imponunt, pro quibus mors, vel exilium, aut membrorum mutilatio, vel exhaeredatio, seu bonorum spoliatio sequi debeat, si judicialiter convincatur. Qui autem ad diffamationem alterius aliquid proponit, quod mores fugillat, nisi hoc probare voluerit, canonice puniatur, et injuriam passio pro modo culpa satisfacere compellatur. Haec autem salubria statuta in singulis decanatibus proximis capitulis post singulas synodos recitentur, et per illos, qui capitulis praesunt, in singulis articulis exponantur, et ad eorum observantiam per censuram ecclesiasticam singuli districtius compellantur. Haec autem et in singulis libertatem praetendentibus praecipimus publicari et districtius observari.

Excommunicamus omnes illos, qui gratia lucri, vel odii, aut alias contemnunt exequi domini regis mandatum contra excommunicatos editum, claves ecclesiarum contemnentes. Quoniam in partibus istis circa testamentum decedentium quaedam inolevit confusio, quam emendari ordini ecclesiastico et honori pariter convenire censuimus; eapropter praecipimus, et sub poena excommunicationis statuimus, ne cuiquam executori alicujus administratio testamenti committatur, nisi prius de omnibus bonis ipsius defuncti fiat fideliter inventarium, et loci ordinario ostendatur.

Item auctoritate praesentis synodi statuimus, ne aliqui religiosi, cujuscunque sint professionis, de executione testamentorum quoquomodo se intromittant, nisi de licentia ordinarii, coram quo testamentum fuerit probatum.

Item in probatione testamentorum, seu post probationem coram ordinariis, non committatur seu permittatur aliquibus commissio, seu administratio in bonis defunctorum, nisi faciles ad conveniendum, et tales sint, qui competentem et sufficientem administrationis possint reddere rationem, cum super hoc canonice per locorum ordinarios fuerint exquisiti.

Item testamentis coram ordinariis exhibitis, probatis, et approbatis, a laicis eorundem probatio non exigatur, nec impediatur seu impedire procurent, quominus ultimae voluntates defunctorum procedant in his, quae de jure et consuetudine legari possunt; et si contra hujusmodi statutum venire praesumpserint, sciant se auctoritate praesentis synodi esse excommunicatos, et tanquam contra ecclesiasticarum libertatum violatores per censuram ecclesiasticam procedatur.

Item praecipimus, ne quis alicujus solutae vel conjugatae, propriae vel alterius, impediatur vel perturbetur, seu impediri faciat justam testamentorum factionem; quia qui contra venerit, sciat se in excommunicationis sententiam incidisse. Item de portione mortui vel mortuae habeat ecclesia jus suum, deductis tamen prius de communi, quae debentur, et funeris expensis.

Item praecipimus, quod nullus executor aliquid retineat de bonis defuncti, emptionis titulo, vel aliquo alio modo, nisi fuerit sibi a te-

* ad non imperia MS. forte hujusmodi vicarii.

statore inter vivos donatum vel in testamento legatum.

Item bedelli seu apparitores, archidiaconis nostris vel decanis intendentes, subditis gravamina non inferant, sententias autem excommunicationis vel interdicti seu suspensionis non ferant neque denuncient sine specialibus dominorum praeceptis. Et si secus fuerit praesumptum, sententiae sic latae, ipso facto non teneantur, neque servantur, et apparitores seu bedelli, qui confecerint, et onerosi sive injuriosi subditi inventi fuerint, graviter puniantur.

Praecipimus etiam quod capellani singuli in ecclesiis suis ter in anno denuncient omnibus, qui clericali privilegio gaudere voluerint, quod coronam et tonsuram patentem in locis debitis deferant competenter, maxime coram suis ordinariis, et in ecclesiis, et in congregationibus clericorum.

Si discordantes se sibi invicem voluerint concordare, inhibemus, ne archidiaconi, officiales eorundem, vel decani bonum pacis impedire praesumant, sed licentia petita, liceat partibus a lite discedere, quomodocunque voluerint; si tamen causa compositionem admittat, non propter haec eis aliquam poenitentiam infligant, nisi eis constiterit de actoris vel rei calumnia manifesta. Quia vero juxta scripturae testimonium legimus: "Segnius immutant animos demissa per aures, quanquam sint oculis subdita fidelibus;" praesentibus constitutionibus hanc salubrem duximus adnectendam, ut sacerdotes singuli suis parochianis has constitutiones quater in anno ad minus legant, vel coram se legi faciant diligenter, ut tanto melius statutorum recordentur, quanto saepius eorum auribus fuerint inculcata.

Item inhibemus expresse, ne aliquis capellanorum in dioec. Dublin. moram trahens, seu de novo ordinatus, sine speciali licentia nostra vel archidiaconorum nostrorum divina praesumat celebrare, seu quousque nobis constiterit de eorundem ordinatione et conversatione.

Ut de solitudine nostri laboris immarcescibiles justitiae manipulos reportemus, accendatur nostrae auctoritatis zelus adversus ambitionis malum, dissipemus et evellamus plantationes iniquas; aedificemus et plantemus in ecclesia Dei tales, quos humilitas, quos innocentia, quos vita probatorum, et literatura commendat; qui subjectos non devorent; qui divites non palpent; pauperes non gravent; qui minas divitum non timeant; qui crimina corrigant, marsupia non emungant: quorum sermo sit doctrina; quorum conversatio justa; quorum auctoritas sit non in habitu, non in fastu, sed in eruditione et defensione fidei; quorum vita sit publice commendabilis; quorum memoria in benedictione. Ut venalitas in domo Dei abjiciatur, qui ementes et vendentes de templo projecit, statuimus, quod nullus firmarius alii proventus decimarum locare praesumat, ne quis firmam rerum ecclesiasticarum habeat ordinarii consensu irrequisito; ubi tamen ecclesiarum condiciones occasione traditionis ad firmam meliorari contigerit, proventus decimarum suarum locari, seu ad firmam tradi, saltem ad tempus in jure statutum, nullatenus prohibemus.

Prohibemus sub interminatione anathematis, ne sacerdotes vel clerici, curam habentes animarum, causa lucri negotientur; causa tamen necessitatis, ut honesta mercimonia exerceant, et quae ab honestate clericali non discrepant, sustinemus.

Quum indignum est eis ab ecclesia subveniri, per quos constat in ecclesia scandalum generari; sacerdotibus et clericis, ne ministri laicorum fiant, ne procuratores existant eorundem, prohibemus.

Adjicimus etiam, quod quaestuarii per civitatem vel dioec. Dublin. nullo locorum admittantur, quorumcunque quaestuarii existant, nisi literis nostris patentibus muniantur. Quibus quidem quaestuariis officium praedicandi penitus interdiciamus; expositione autem sui negotii tantum contenti permaneant.

Papae Rom.
HONORII III. 2, etc.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON II, etc.

Anno Christi
1217, etc.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 2, etc.

Historia et acta capitulorum ecclesiae Sarum ab A.C. MCCXVII. ad A.C. MCCXXVIII.*
Ex reg. vet. Osmundi, episc. Sarum, pag. 119. seq.

TEMPORIBUS Herberti, bonae memoriae, quondam Sarum episcopi, saepius fuit inter canonicos ecclesiae Sarum, et diutius deliberatum de ecclesia eadem usque ad locum liberio-rem et commodiorem transferenda, utpote quae fuerat regiae munitionis ambitu circumscripta, et ob hoc multiplicibus molestiis, et quotidianis oppressi-
onibus, et injuriis mirabiliter, immo miserabiliter exposita. Diebus igitur dicti episcopi eatenus res illa devenit, ut per ipsius industriam, qui quidem vir providus erat, et in temporalibus strenuus, area fuisset communi consilio provisa, in qua praedicta posset ecclesia commodius col-

locari; singulis etiam canonicis suus fuit, in quo sibi mansionem construerent, locus proprius assignatus, illustri rege Anglorum Richardo suum ad id assensum et favorem liberaliter impendente. Processu vero temporis dictus episcopus sedens, et solícite computans, utrum haberet sumptus ad perficiendam propositi sui magnitudinem, suas omnimodas vires extimavit excedere. Et licet vir esset dives et assiduus, manum, quam ad fortia mittere proposuerat, sub axilla reposuit, nec eam ad os ulterius applicare studuit, ut viz. opere compleret, quod ore promisit. Sed factus est de filiis effraeni, qui intendunt arcum, nec

* Quia acta hujus ecclesiae ex maxime vetustis ejus annalibus deprompta per decennium hic recitata, mutuo quasi cohaerere videntur, ea, omissis aliarum ecclesiarum rebus gestis, seriatim recensui.

bonum aliquod propositum concipiunt, et sagittas etiam emittunt, i. e. de concepto proposito studiose loquuntur, et suas in longinquum pollicitationes projiciunt, sed in die belli, viz. cum operari deberent, viso mari, i. e. magna sumptuum amaritudine, et divitiarum suarum diminutione, retrorsum convertuntur. Qui quidem episcopus, regnante postmodum crudelissimo rege Johanne, in facultatibus et possessionibus suis ita mirabiliter noscitur fuisse damnificatus, ut in ipso manifestius elucesceret, quod plerumque fieri solet, ut videl. violenter nitatur eripere diabolus, quod ex voto debuerat accepisse Christus. Utrum autem idem episcopus vir sanguinum fuerit, et ob hoc domum Domini aedificare non licuerit, an in hoc suo successori, viro quidem quietissimo et pacifico, divinitus delatum fuerit, nescio, Deus scit. Ego vero rem prosequar, prout diebus meis, Domino prosperante, processit.

An. gratiae MCCXVII. cum praedictus episcopus Herbertus diem clausisset extremum, dicto etiam rege Johanne similiter defuncto, et negotia regni viriliter procurante domino Gualone, sanctae sedis Romanae cardinali, et ejusdem legato, postulatus fuit dominus episcopus Cicestren. Richardus, praedicti H. frater germanus, ut ad sedem Sarum auctoritate domini papae transferretur. In ipsius equidem translatione specialiter aestuabat ecclesia Sarum, utpote quae ipsum pluribus annis prius habuerat decanum strenuum, et quem noverat jurium lumine literatum, immo et, quod longe excellentius est, omnibus bonis moribus sufficienter ornatum. Ad idem etiam totum regnum acclamabat, eo quod ipsum invenerat contra Lodovicum, filium regis Franciae, et suos Francigenas, qui tunc temporis regnum ipsum occupare venerant, pugilem fidelem et eximium. Dictus etiam legatus translationem praedictam studiose procurabat, quia ipsum habuerat in tractandis regni negotiis socium fidelissimum. A Domino factum est illud, ut et omnes optarent, quod Deus providerat, et quod Dominus tandem effecerat, quod universalitas postulabat. Relatione igitur super hoc ad sanctam sedem Romanam transmissa, et responsione domini papae subjuncta, promotus fuit vir ille venerabilis in episcopum Sarum.

Anno gratiae MCCXVIII. dictus episcopus super doloribus et pressuris Sarum ecclesiae, novae nuptae suae, gladio compassionis graviter confossus, et de ejusdem liberatione non mediocriter sollicitus; decanus etiam et capitulum ejusdem ecclesiae pariter cum eo ad illam summam civitatem refugii, quae est mater et magistra omnium, quae in orbe sunt, civitatum Dei, hoc est, ad sacrosanctam sedem Romanam summos nuncios destinaverunt, qui necessitates ecclesiae suae, et multiplices incommoditates situs ejusdem diligenter exposuerint, literas domini Gualonis, tunc in Anglia legati, super inquisitione super his ab eo de mandato domini papae celebrata, secum deferentes, et tandem ex benignitate se-

dis apostolicae indulgentiam reportantes sub hac forma: *

Honorius episcopus, servus servorum Dei, vener. fratri . . . episcopo, et dilectis filiis decano et capitulo Sarum, salutem et apostolicam benedictionem. Ex parte nostra, filii decane, et capitulum, fuit olim propositum coram nobis, quod ecclesia vestra, ex eo quod infra Sarum munitionis ambitum est constructa, tot subiacet incommoditatibus et pressuris, ut non possitis in ea sine magno corporis periculo residere. Cum enim in loco sit posita eminenti, quasi continua ventorum collisione concutitur, ita quod praeter id, quod divina celebrantes officia vix potestis mutuo vos audire, adeo sit ruinatus locus ipse, ut commorantes in eo frequentius incurrant perpetuas passiones, vixque sufficiant ad tecta ecclesiae reparanda, quae frequenter ventis invalescentibus dissipantur. Aquam quoque saepe coguntur tanta pecunia comparare, quae alias posset sufficere ad emptionem communis potus regionis illius, nec patet etiam aditus ad eandem sine licentia castellani; sicque contingit, quod in capite jejunii coena Domini, synodis et ordinibus celebrandis, ac aliis diebus solennibus fidelibus volentibus ipsam ecclesiam visitare, denegatur ingressus, proponentibus custodibus castri per hoc munitioni periculum imminere; domos praeterea, quae vobis sufficiant, non habetis ibidem, unde cum plures laicorum domos conducere compellantur: propter haec et alia incommoda multi ab ipsius ecclesiae obsequio se absentant. Nos igitur super hoc providere volentes, dilecto filio nostro G. tit. sancti Martini presbytero cardinali, apostolicae sedis legato, per nostras dedimus literas in mandatis, ut per se vel per alios, quos expedire videt, super praemissis et aliis inquireret diligenter et sollicitè veritatem, et quod inveniret, nobis fideliter intimaret. Qui cum depositiones testium super his receptorum nobis sub sigillo suo transmississet inclusas, ipsas per magistrum Gram. capellanum nostrum, fecimus inspicere diligenter, qui reperit ea sufficienter probata, quae nobis exposita fuerant super incommoditatibus antedictis. Comperta igitur per fidelem relationem ipsius plenius veritate, transferendi ecclesiam ipsam ad locum alium opportunum liberam vobis concedimus auctoritate praesentium facultatem; salvo nimirum cuilibet personae, tam seculari quam ecclesiasticae, jure suo, et ipsius ecclesiae privilegiis, dignitatibus, ac libertatibus omnibus in suo statu ac robore duraturis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum. Dat. Lateran. 4. calend. Aprilis, pontificatus nostri anno secundo.

Volens igitur et sollicitè satagens, ut res ista, quae per Dei misericordiam inchoata fuerat, sine felici compleretur, ne de ipso dici posset illa parabola evangelica: "Homo iste coepit aedificare, et non potuit consummare;" sine dilatio-

ne omnes illos, quos res illa praecipue contingebat, videl. canonicos Sarum ecclesiae fecit convocari, qui quidem pro majori et potiori parte praesentes, super dicto negotio sic statuerunt, et suum super hoc statutum scripto autentico firmaverunt.

Omnibus sanctae matris ecclesiae filiis, tam praesentibus quam futuris, ad quos praesens scriptum pervenerit, R. divina permissione Sarum ecclesiae minister humilis, et A. ejusdem loci decanus et capitulum Sarum, salutem in Domino. Indulta nobis a sanctissimo patre nostro papa Honorio libera facultate ecclesiam Sarum ad locum commodiorem transferendi, propter multas incommoditates et pressuras, quibus subiacebat, et de quibus sufficienter ei fides facta fuerat, et sicut in rescripto plenius continetur, generalem fecimus canonicorum convocationem Sarum, omnibusque pro majori parte per se vel per procuratores suos in capitulo residentibus, examinatis singulorum diligenter votis et voluntatibus, ab omnibus et singulis concorditer fuit responsum, summe utile esse et expediens, quod ad locum transferretur commodiorem, et in hoc communiter et concorditer consenserunt. Cumque de sumptibus et expensis, quas translatio requirebat, et novae fabricae constructio desiderabat, ibidem et ab eisdem diligenter tractaretur, attendentes quod efficacius et celerius adimplet universitas, quod inutiliter interdum conatur unitas, promiserunt universi et singuli se ad novae fabricae constructionem, pro facultatibus praebendarum suarum continue, usque ad septennium, libentissime et prompto animo subventuros; ad majorem securitatem chartam promissionis exponentes singulorum subscriptionibus communitam, in qua quid, et quantum quilibet eorum annuatim promisit, certis terminis usque ad septennium persolvendum evidenter exprimitur. De canonicis autem absentibus, et qui in remotis agebant, et qui, licet vocati fuissent, commode interesse non poterant, nec pro se mittere procuratores, de communi providentia canonicorum, quorum major et sanior pars ad illum diem propter hoc convenerat, decretum est, ut absentes tanquam pars suo toti congruens, praesentium canonicorum exempla sequentes, pro facultatibus praebendarum suarum, ad constructionem fabricae matris ecclesiae, singulis annis, usque ad septennium sine contradictione conferrent, sicut alii, qui in charta promissionis annotantur. Et ne a promissione tam honesta infra terminum possit aliquis nostrum alicujus machinatione recedere, praesenti scripto nostro et capituli sigillo roborato, necnon et singulis subscriptionibus communito, omnes et singuli voluntarie nos obligamus, terminos de communi providentia quatuor statuentes, in quibus annis singulis usque ad septennium quartam partem pecuniae annuatim promissae, sine contradictione, et sine fraude persolvemus, ad constructionem, et per Dei gratiam ad consummationem fabricae nostrae convertendam. Sunt autem hi termini; primus in festo Omnium Sanctorum; secundus in purificatione B. Mariae; tertius in ascensione Domini; quartus in ad vincula S. Petri. Solutio autem

VOL. I.

dictae promissae pecuniae facienda est in capitulo Sarum ad praedictos terminos illis, qui ex parte episcopi et capituli ad hoc fuerint deputati. Actum anno Verbi incarnati MCCXVIII. pontificatus nostri anno secundo, in capitulo Sarum in die sanctorum Procelli et Martiniani.

Praestatio autem singulorum, et ad novam fabricam pollicitatio, tam episcopi scilicet quam canonicorum, quia temporalis fuit et non perpetua, non nisi ad terminum septennii duratura, non est in serie scripti hujus comprehensa, immo potius exterius in margine comprehensa et contenta.

Eodem anno dedit dominus episcopus Willelmo de Wanda praecentariam et praebendam in ecclesia Sarum, quas Thomas Disce prius habuerat, et hoc in adventu Domini, ita quod eodem die, quo installatus fuit, decano A. absente, antiphonam illam vocalem, O Sapientia! sollemniter inchoavit.

Anno gratiae MCCXIX. inchoata fuit nova capella lignea apud novum Sarum in honore B. Virginis, die Lunae proxima post clausum Paschae, et infra breve tempus eatenus perducta, ut in festo S. Trinitatis proximo sequenti dominus episcopus in ea primo divina celebraret, et coemeterium ibidem dedicaret.

Eodem anno obiit Richardus de Clifford, qui legavit ecclesiae Sarum unum ciphum aureum, et unum cochlear aureum.

Eodem anno Richardus episcopus, A. decanus, W. praecentor, H. cancellarius, A. thesaurar. Sarum in festo assumptionis B. virginis, anno pontificatus ejusdem episcopi tertio, in capitulo Sarum convenientes, unanimi consensu canonici, qui tunc aderant, provide statuerunt, faciendam esse transmigrationem de loco veteri ad novae fabricae locum ad festum Omnium Sanctorum proximo sequens ab illis, qui vellent et possent, aliis interim intendentibus aedificationi. Statuerunt etiam, quod primi tantum aedificatores, tam canonici quam vicarii, decedentes percipiant duas partes justii pretii pro superaedificato, tertia parte cedente solo domorum ordinatione, et collatione, post primam domorum vacantium venditionem episcopo relinquenda; familia vero defuncti primo aedificantis, vel illo, cui assignatae fuerint per defunctum praedictae duae partes, remanente in possessione domorum, quoad satisfactum fuerit de praedicto pretio secundum ultimam defuncti voluntatem.

Item ibidem statutum est, ut portione assignata ad opus fabricae ad iv. terminos a singulis canonicis solvenda, ita viz. quod habito respectu ad tempus percipientium, singuli respondeant pro portione illa, quam percipiunt tam vivi quam mortui, tam canonici quam vicarii, quam etiam capellani, ita quod vicarius canonico domino suo respondeat.

Decreverunt etiam, quod qui portionem assignatam dictae fabricae infra octo dies a termino jam praefixo non solverint, dilationemve non impetraverint, sciant se ab illo die suspensos ab ingressu ecclesiae, nisi casu fortuito, qui in ejus potestate non sit, excusentur.

Item decedentibus canonicis remaneant in

praebenda omnia solo cohaerentia appendentia, omnia fixa, una etiam mensa ad minus cum tripodibus, et sedilia praebendae remaneant eisdem.

Adhuc autem et sicut prius idem episcopus de praemissis sollicitus videns, quod non sufficiens erit sumptus iste ad perficiendum, praedicatores immo magis eleemosynarum petitores, per diversos episcopatus in Anglia consilio capituli sui destinare curavit; cumque super his clericos inferiores ecclesiae suae, viz. vicarios diligenter convenisset, aliqui eorum matris suae miseriis filiali compatientes affectu, in se tantum et tantum onus susceperunt, sed statim in craftino vel pravorum consilio vel instinctu diabolico, quod prius annuerant, penitus renuerunt; nec unus quidem ex omnibus eis inventus est, qui in se onus istud ob ecclesiae suae honorem susciperet. Anxius igitur admodum praedictus praesul de tot filiorum degenerum defectibus, ad excellentiores ejusdem ecclesiae filios, viz. personas et canonicos, cum lachrymis et suspiriis sua verba convertit; ex quibus quibusdam se diversis modis excusantibus, quidam inunctum sibi onus et officium gratanter susceperunt, et instante Nativitate dominica, relictis propriis domiciliis, et quae sibi paraverant ad dies festos, peregre profecti sunt, unusquisque viz. ad regionem sibi deputatam, viz. W. praecentor in episcopatum London; magister W. de Badestan. Cantuar. magister R. de Hertford in episcopatu Eliensi; mag. H. cancellarius in episcopatu Winton; mag. W. de Wilton in episcopatu Exon; mag. Robertus Scotus in Scotia, mag. Lucas in episcopatu Eudestrensi; alique postea simili modo dispersi sunt per loca diversa. De aliis autem, quae ecclesiam nostram contingebant, negotiis, anno illo, nulla vel pauca ad meam pervenerunt notitiam, quia diutius absens fui in episcopatu Londoniensi, nostrae ecclesiae negotia, sicut potui, procurans.

Anno gratiae MCCXX. die viz. beati Vitalis martyris, qui tunc erat quarto calendis Maii, jactum fuit fundamentum novae ecclesiae Sarum. Aestimaverat autem dominus episcopus, ut eo die dominus rex ibidem advenisset, et dominus legatus, et dominus Cantuar. et multi de magnatibus Angliae; ut et hoc obtentu multas expensas praeparaverat, utpote omnibus advenientibus solenne convivium factururus; verum propter colloquium eo tempore cum Wallensibus apud Salopelbur. habitum, frustratus est dictus episcopus spe sua. Cum autem negotium illud ulterius protrahere non posset, quia publica facta fuerat super hoc per totum episcopatum denunciatio, die ad hoc statuto convenit ad hoc magna devotione, paucis quidem comitatus comitibus, vel baronibus, sed maxima multitudine plebis undique adventantis. Officio igitur divino completo, et invocata Spiritus S. gratia, idem episcopus discalceatus cum clero ecclesiae ad locum foundationis processionaliter processit, litaniam cantando, finitaque litania, et sermone prius habito ad populum, idem episcopus primum lapidem posuit pro domino papa Honorio, qui licentiam dederat, sicut ex praemissis patet, ec-

clesiam Sarum transferendi; secundum vero pro domino S. Cantuar. archiepiscopo, et sanctae Romanae ecclesiae cardinali, tunc temporis cum domino rege in marchia Walliae agente; tertium autem pro seipso lapidem novae fabricae adjunxit; quartum vero lapidem comes Sarum, Wilhelmus Longa Spata, qui tunc aderat; quintum Ela de Viteri comitissa de Sarum, uxor praedicti comitis, mulier quidem laude digna, quia timore Domini plena. Post hanc autem quidam magnates, pauci tamen suos singuli lapides apposuerunt. Deinde A. decanus, W. praecentor, H. cancellarius, A. thesaurarius, et archidiaconi et canonici ecclesiae Sarum, qui aderant, multitudine plebis, quae aderat, acclamante, et pro gaudio collachrymante, suasque ad hoc eleemosynas secundum datam eis a Deo facultatem prompto animo conferente. Processu vero temporis magnatibus a Wallia reversis, accesserunt quidam eorum ad locum illum, et suos singuli lapides posuerunt, obligantes se ad aliquam specialem praestationem per totum septennium sequens.

Eodem anno dedit dominus Walterus Briwer pulchram cuppam argenteam deauratam intus et extra, ad reponendum eucharistiam cum cuculo argenteo, quae quidem dependet super magnum altare et est ponderis. . . .

Referendum autem est, quod nec sub silentio latebris sepeliendum esse arbitror, quod hoc anno tria in Anglia facta memoranda contigerunt, quorum equidem primum fuit novi hujus operis inchoatio, secundum quod in festivitate Pentecostes proximo sequenti, dominus rex Henricus regio diademate coronatus est London. in palatio regali apud Westmon. archiepiscopis, episcopis, et proceribus Angliae praesentibus, necnon et aliis pluribus alienigenis, tunc in eodem regno potestatem habentibus. Et quamvis tot et tanti essent simultatibus pleni, adinvicem sibi discordes, non est in aliquo scissa tanta festivitas vel turbata, sed sicuti regi adhuc innocenti et simplici exhibita prospere et in pace omnia processerunt. Tertium vero est, quod in craftino apostolorum Petri et Pauli proximo sequenti, translatus fuit corpus gloriosi martyris Thomae, scilicet nonis Julii. Hujus autem eximiae festivitatis circumstantias, quas et vidi et audivi, non refero, certus quod vel dominus archiepiscopus vel suorum aliquis eas ad plenum conscripserunt, et notitiae futurorum, qui non interfuerunt, fideliter transmiserunt, et longe melius quam per me possit res ista compleri, negotium istud consummaverunt.

In craftino Assumptionis beatae virginis proximo sequentis, in generali capitulo et praesente episcopo, provisum fuit, quod si canonicus aliquis cessaret a solutione promissi sui ad fabricam novae ecclesiae infra septennium, si in episcopatu Sarum sit ejus praebenda, ut statim post 15. dies a termino elapso mittatur illuc aliquis ex parte episcopi et capituli, qui debitum illud de blado in praebenda invento faciat, et quamdiu ibidem propter hoc moram fecerit, de bonis ipsius praebendae sufficienter sustentetur. Si vero praebenda talium a solutione sui promissi cessantium in alio fuerit episcopatu, quam in Sarum,

rum, illi episcopo denunciabitur per literas episcopi et capituli, ipsum canonicum vel ab ingressu ecclesiae suspensum, vel a divinorum celebratione, vel excommunicatum, secundum quod de ipsius contumacia capitulum iudicaverit.

Et* huicquidem capitulo tunc celebrato, quod in crastino Assumptionis incepit, et per triduum sequens duravit, interfuit Adam decanus sanus, et incolumis, qui abinde apud Sunning ire properavit, et illuc in octavis Assumptionis pervenit; et in crastino, viz. in vigilia beati Bartholomaei apostoli, diem clausit extremum. Tercio autem die sequente fuit corpus ipsius apud Sarum delatum, ibique honorifice, ut decuit, in capella nova sepultum.

Ad mandatum igitur episcopi confectae fuerunt literae episcopi Sarum, ad citandum omnes canonicos Sarum, qui in regno Angliae agerent, quatenus dominica proxima post exaltationem Sanctae Crucis apud Sarum convenirent, ad eligendum decanum. Die autem statuto, praesente episcopo, aderant pariter de capitulo canonici circiter xxvii. cumque diutius fuisset tractatum, quam formam electionis in concilio statutam vellent sequi, in illam tandem consenserunt, ut assumerentur ex eis tres canonici, qui secreto et sigillatim vota singulorum diligenter inquirerent, et in scriptum redigerent. Cumque diutius fuit altercatum de electione illorum trium, convenit tandem ut magister Richardus Grossa Testa, tunc archidiaconus Wiltesyr, et duo alii canonici vice universitatis praedictos examinatores eligerent, qui quidem in verbo veritatis promiserunt, quod hoc fideliter agerent, et viros ad hoc idoneos, secundum suam conscientiam fideliter eligerent. Elegerunt autem magistrum Robertum de Byngham, virum summe literatum, et magistrum a longo tempore in theologia; item magistrum Galfridum de Rothomago, qui paratus fuit incipere Parisiis de theologia; item magistrum Henricum de Bissopeston, qui solebat legere Oxon. de decretis, et tunc rexit scholas in nova civitate Sarum. Praedicti vero tres tactis sacrosanctis iuraverunt, quod omni acceptione personarum remota, officium sibi injunctum fideliter et secundum Deum adimplerent, et quod illum designarent decanum, quem a majori et saniori parte viderent nominatum fuisse et electum, et quod nemini communicarent nomina canonicorum eligentium, ne forte fomes odii vel rancoris inde posset suboriri. Fuerunt enim ibi aliqui, quorum nomina taceo, qui summopere videbantur aspirare ad decanatum. Item iuraverunt praedicti, quod vota singulorum in scriptum redigerent, et diligenter qua ratione, quo zelo magis unum,

quam alium nominarent. Examinatus ergo fuit primo W. praecentor, et postea alii, secundum suas dignitates et ordines. Dominus autem episcopus, qui et canonicus est, non fuit examinatus, contradicentibus quibusdam, qui ad dictam dignitatem videbantur aspirare, qui humiliter et cum magna mansuetudine respondit, satis sibi et ecclesiae suae debere sufficere, quod a tot et tantis viris actum fuisset; iuraverunt autem singuli, tam personae quam canonici, antequam examinarentur, quod omni acceptione personarum, favore, et gratia postpositis, illum nominarent et eligerent, quem ad tantum onus sustinendum idoneum aestimarent. Facta autem examinatione absque taedio longae morae completa, accesserunt examinatores ad confratres suos, ponentes verba sua in ore magistri R. de Byngham, qui primo quaesivit, si scriptum publicum fuisset confectum, sicut convenerat inter eos, quod universitas raturum haberet in hac parte, quod ab illis ageretur, et diceretur; quibus respondentibus non esse necesse talem obligationem interponere, et instanter petentibus, quod ab eis actum fuerat sibi declarari, sub certa pollicitatione rati habitationis, subiit mag. R. sic: Testis est Deus, quod officium nobis a fratrum nostrorum universitate injunctum fideliter, et bona conscientia sumus executi. Denunciamus igitur vobis in veritate, quod longe major pars et sanior capituli praesentis consentit in praecentorum nostrum, ut decanatum suscipiat, et ipsum vobis designamus decanum. Dominus autem episcopus suscepit praecentorem ex una parte et mag. Robertus cancellarius ex altera, deducens eum ad ecclesiam et cantantes "Te Deum laudamus." Electus igitur ante majus altare prostratus ad orationem, suscepit ibidem benedictionem ab episcopo, qui super eum protulit preces et orationes, et abinde deduxit eum usque ad stallum suum, et postea in capitulum, et ibi assignaverunt ei locum decani, et ibidem iuravit residentiam in ecclesia Sarum, secundum statuta ecclesiae: postea a fratribus in osculo pacis susceptus fuit, et comedit eo die cum domino episcopo.

Anno † gratiae mcccxxiv. die translationis beati Benedicti, statutum fuit in capitulo Sarum, ut deinceps fiant potationes, quae solebant fieri in hospitibus singulorum canonicorum, in inceptione antiphonarum vocalium, quae incipiunt per O. ante natale Domini in loco aliquo communi competenti, et de communi, et bibant, qui ibi fuerint, ter de communi cum luminaribus competentibus, et igne sine fumo, si fieri potest. Qui autem huic constitutioni interfuerunt, hi fuerunt.

Willielmus decanus.

Galfridus cantor.

Robertus cancellarius.

Willel. archidiac. Berkesyr.

Anastafius succentor.

Mag. Rogerus de Sarum.

Hugo de Templo.

Mag. Willielmus de Len.

Mag. Tho. de Welesburn.

Mag. Elias de Deram, qui tunc custodivit communam.

* Reg. pag. 124.

† Reg. pag. 127.

Anno Verbi incarnati MCCXXV. videns Richardus Sarum fabricam novae ecclesiae Sarum eatenus fuisse, Deo dante, perductam, ut in ea possent competenter divina celebrari, gaudio magno gavisus est, utpote qui magnam ejusdem fabricae constructioni et opem et operam impenderat; mandavit igitur Willielmo, decano Sa-

W. decanus. G. praecentor.
Robertus cancellarius.
Edmundus thesaurarius.
Humfridus, archidiac. Wyltes.
Willel. archidiac. Berkes.
Daniel de Longo Campo.
Elyas de Deram.
Mag. Henric. Teissun.
Mag. Henr. de Bissopeston.
Mag. Lucas de Winton.
Herbertus, archidiac. Dorfir.
Martinus de Patshull.
Lucas, decanus S. Martini London.
Hugo de Welles, archidiac. Bathon.
Gilbertus de Lacy.
Abbas de Sireburn.
Anastasius succentor.

Quarto igitur calend. Octobris, scilicet in vigilia S. Michaelis, qui quidem fuit dies dominicus, venit episcopus Sarum mane, et dedicavit in nova basilica tria altaria, primum viz. in parte orientali in honorem sanctae et individuae Trinitatis et omnium sanctorum, super quo de caetero cantabitur missa de beata virgine singulis diebus. Obtulit etiam idem episcopus eo die in ministerium ipsius altaris, et in obsequium quotidianum beatae virginis duas pelves argenteas, ponderis. . . et duo candelabra argentea, ponderis. . . . Et haec quidem de legato et testamento cujusdam nobilis matronae Gundrae de Warren, quae illa in ultima voluntate sua ecclesiae Sarum reliquerat. Insuper et de suo dedit idem episcopus clericis, qui dictae missae intererunt, donec tantundem in certo reditu providerat, xxx. marcas argenti per annum, et x. marcas similiter singulis annis ad sustentandum luminare circa idem altare.

Aliud etiam dedicavit altare, quod est a parte aquilonari in honorem B. Petri apostolorum principis, et aliorum apostolorum.

S. Cantuar. archiepiscopus.
Henricus, Dublin. archiepiscopus.
Richard. Dunelmensis episcopus.
Jocelinus, Bathon. episcopus.
Radulphus de Nevil, Cicestr. episcopus.

Affuit etiam inter eos et quidam clericus domini papae Otto, qui tunc de novo in Angliam venerat ob ardua quaedam negotia, quae nondum exposuerat. Et assignatus fuit ei dies a domino rege in crastino S. Michaelis apud Clarendon, ut ibidem causam adventus sui do-

rum, quatenus citaret omnes canonicos Sarum ecclesiae, ut in die S. Michaelis sequenti adessent omnes, et interessent jucundae solennitati matris suae, quando scilicet primo in ea divina inciperent celebrari; et ut in crastino festivitatis communis haberetur in capitulo tractatus de negotio ecclesiae Sarum. Ad citationem igitur decani et capituli conveniunt eo die canonici subscripti, numero xxxvii.

Magister R. de Byngham.
Magister Rogerus de Sarum.
Petrus Picot. Elias Ridel.
Bartholomaeus de Remes.
Mag. Martin. de Summa.
Mag. Richardus de Brembla.
Mag. Tho. de Welesburn.
Mag. Henr. de S. Edmundo.
Mag. Galfridus Devonienfis.
Mag. Rogerus de Wrye.
Hugo de Templo.
Willelmus de Len.
Robertus Coterel.
Richardus de Maupoder.
Valentinus. Stephanus de Tylseburia. Summa xxxvii.

Tertium etiam altare, quod est ex parte australi in honorem sancti Stephani protomartyris dedicavit, et aliorum martyrum.

† Et dum haec agerentur, affuit primo archiepiscopus Dublinien. Henricus, et cito post dominus archiepiscopus Cantuariensis, Stephanus; et data prius hora aliquanta ad orandum in nova basilica, descenderunt ipsi, et multi magnates regni cum ipsis, in domum domini episcopi, qui quidem per totam hebdomadam totam adventantium magnatum multitudinem suis sumptibus honorifice et splendide refecit.

Die S. Michaelis sequenti fecit dominus Cantuar. sermonem ad populum, qui quidem multus erat valde; quo finito intravit novam basilicam, et in ea divina solenniter celebravit. Festivitas autem praedicta tam excellenter inchoata, adeo feliciter consummata fuit, Domino prosperante, ut nec in modico scissa fuerit vel turbata.

Hi sunt, praeter milites et barones, qui interfuerunt huic festivitati.

Benedictus, Roffensis episcopus.
Episcopus Ebroicensis de Normannia, qui prius fuerat abbas Beccensis.
Richardus, Sarum episcopus.

mino regi proponeret; qui quidem die sibi dato conatus est reformare pacem inter regem Angliae, et Falcaesium quendam maleficum, qui anno proximo praeterito totam terram turbaverat, . . . et defendens per suos castrum de Hertford contra regem. Sed super hoc nihil

* Reg. pag. 133.

† Reg. pag. 134.

aliud tunc impetravit, nisi ut relatio fieret super his ad dominum papam per literas regias, necnon et quorundam magnatum terrae.

Insuper etiam episcopum Winton. Petrum de Rupibus, reconciliavit idem Otto, nuncius papae, domino regi.

De nuncio autem isto aliqua forte inferius scribentur super his, quae per ipsum fient.

Die Martis sequenti, scilicet in crastino S. Michaelis, fuit celebratum capitulum in praesentia episcopi Sarum, et canonicorum praescriptorum, ubi provisum fuit ab omnibus unanimiter et concorditer, ut episcopus et canonici ad illam praestationem, quam prius promiserant, de bonis suis ad opus fabricae per annum, usque ad septennium completum, adhuc teneantur; finito vero septennio, cessabit huiusmodi praestatio, nisi forte illi, qui tunc pro tempore fuerint, aliter inter se spontanee statuerint.

Praeterea fuit in capitulo illo propositum, quod canonici non residentes non solvent, sicut solebant, quintam partem bonorum praebendarum suarum convertendam in usus residentium, secundum antiqua statuta ecclesiae. Cum igitur esset ex parte non residentium magna multitudo, et alii essent admodum pauci, tandem post longas altercationes electus fuit unus ex parte residentium, scil. magister Rogerus de Sarum, legens tunc ibi de theologia, ex parte vero altera mag. Henricus de Bissopeston; et cum eis, et super eos dominus episcopus, ut illi tres contentionem praescriptam dirimerent. Qui quidem sic statuerunt, ut per septennium sequens, faciat quilibet canonicorum, nisi qui fuerint per antiqua statuta ecclesiae Sarum excepti, residentiam in ecclesia Sarum saltem per 40. dies per annum temporibus ab antiquo statutis. Quod qui non fecerit, saltem dimidiam quintae partis valentiae praebendae suae residentibus praestabit; finito autem septennio, cessabit haec immutatio, et observabitur in omnibus antiqua consuetudo.

Super his autem confectum est instrumentum publicum, sigillo domini episcopi, et sigillo capituli signatum, in haec verba:

Anno ab incarnatione Domini MCCXXV. sedente in capitulo Sarum Richardo, Sarum episcopo, et canonicis subscriptis, scilicet W. decano, etc. ut supra, prorogata usque ad septennium sequens de communi assensu omnium, qui aderant, praestatione subsidii ad fabricam, de residentia canonicorum facienda, tractatum est, et ab omnibus communiter sic provisum, et concorditer approbatum, viz. quod usque ad septennium sequens completum, quilibet canonicus teneatur ad residentiam XL. dierum per annum, pro tempore olim assignato ad hoc: ita tamen, quod si canonicus necesse habuerit propter negotia urgentia residentiam interrumpere, de licentia decani hoc faciat; sed cum iterum redierit, terminum residentiae suae*, omne emolumentum, quod ei competit cum aliis residentibus; qui autem, sicut supra dictum est, residentiam non fecerit, solvat medietatem quintae portionis in usus residentium convertendam.

Cum † archidiaconis autem ita actum est, de communi consensu propter multas causas, quod per residentiam trium hebdomadarum vel per praestationem quartae partis quintae portionis liberentur. Haec autem constitutio duratura est usque ad septennium completum, salva post septennium elapsam constitutione antiqua, de quinta portione a canonicis non residentibus praestanda. [Haec charta est in thesauraria.]

Die Veneris proximo sequenti venit dominus rex et justitiarius S. Hubertus de Burgo, et audivit ibi rex missam "Gloriosae," et obtulit ibi x. marcas argenti, et unum pannum sericum. Concessit etiam eidem loco singulis annis, ut nundinae sint ibi solennes, a vigilia Assumptionis beatae virginis illo die computato, usque ad octavas Assumptionis. . . . ad diem illum scilicet octavum completum.

Eodem die vovit justitiarius se daturum textum aureum cum lapidibus pretiosis et reliquiis diversorum sanctorum, ad honorem beatae virginis, et in subsidium novae fabricae. Postea descendit rex cum multis magnatibus in domum episcopi et comedit ibi.

Die Veneris sequenti venit Lucas, decanus S. Martini London, et Thomas de Kent, clericus justitiarii, deferentes praedictum textum, et obtulerunt illud super altare novae fabricae ex parte Huberti de Burgo, tunc justitiarii, et per consilium episcopi et canonicorum, qui aderant, traditus fuit thesaurario ad custodiendum, et provisum fuit insuper, ut decanus Sarum haberet unam clavem de custodia illa.

‡ Die dominica sequenti impetravit episcopus, ut illud novum altare et illa capella nova remanerent in sua custodia per totum septennium sequens, et oblationes ibidem faciendae cederent in usus fabricae, illis exceptis, quae ad perpetuum decorem et honorem ecclesiae ibidem per devotionem fidelium offerentur; promisit etiam se facturum chartam suam, quod septennio evoluta, redirent omnia in custodiam thesaurarii, sicut prius, et oblationes omnium altarium in usum communem secundum antiqua tempora ecclesiae Sarum, et tunc reddentur ecclesiae ea, quae fuerint ad decorem ecclesiae oblata, quae omnia modo commisit dominus episcopus custodiae magistri Eliae de Deram; in nullo alio fiduciam fidelitatis tunc temporis habens.

In nativitate Domini sequenti fuit rex apud Winton. et pauci magnates cum eo, propter quosdam rancores, qui jam emerferant inter magnates terrae, et justitiarium regis, scil. Hubertum de Burgo. Venit autem rex et justitiarius apud Sarum die sanctorum Innocentium, et obtulit ibi rex unum anulum aureum cum lapide pretioso, qui dicitur "Rubi," et unum pannum sericum. Insuper et unam cuppam auream, ponderis x. marcarum. Celebrata missa, dixit rex decano, quod voluit, quod lapis ille, quem obtulerat, simul et aurum annuli, inferrentur textui, quem justitiarius dederat alia vice: de cuppa vero non expressit voluntatem suam. Et tunc etiam fecit justitiarius afferri tex-

* Forte desunt *compleat, et recipiat.*

† Reg. pag. 135.

‡ Reg. pag. 136.

tum, quem antea dederat, et per suos, ut praedictum est, transmiserat, et ipsum cum magna devotione obtulit super altare. Et hoc facto, accesserunt omnes ad domum domini episcopi, ubi honorifice sunt suscepti.

A Clarendon. profectus est dominus rex Marlebrig. ubi per aliquot septimanas aegrotabat.

Ante natale circa adventum Domini per litteras domini Cantuar. citati fuerunt omnes episcopi Angliae, et abbates, et priores, et decani cathedralium ecclesiarum, et archidiaconi, ut London. in octav. Epiphaniae convenirent, audituri mandatum domini papae, eis per Ottonem subdiaconum, de quo supra mentio facta est, proponendum, cujus continentia talis est:

Honorius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis, et episcopis, et dilectis filiis, universis ecclesiarum praelatis, per regnum Angliae constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Super muros Jerusalem custodes positi, quanto eminentiorem speculam dignitatis ascendimus, tanto imminentiori debito sollicitamur officii, ut vigilantia nobis et aliis invigilemus; nobis quidem per meritum, aliis per exemplum, quatenus in conspectu altissimi conscientiae puritas conservetur, et in facie proximi famae integritas non laedatur. Multum enim cedit ad commodum animarum, ut et conscientiam fama non deserat, et famam conscientia contemptui non exponat, sed potius mutuis promoveantur suffragiis, et mutuis sibi promotionibus suffragentur; propter quod in vestibus Aaron mala punica cum tintinnabulis dependebant. Porro dum attentius quid onus honoris exposcat, quid sarcina dignitatis desideret, multa nos cura sollicitat, multae sollicitudinis urgemur instantia, qualiter Deo satisfaciamus et homini; et si non ut volumus et debemus, saltem prout permittimur et valemus. Sane multos multoties et audivimus et vidimus murmurantes propter expensas, quas venientes ad sedem apostolicam * faciebant. Scimus autem, quod ex talibus inferebat praesumptio detractorum, quod labia dolosa, et lingua maliloqua praesumebant, cum nonnullos sermones in publico molientes, et immituentes periculosius jacula in occulto, Romanam mordere niterentur ecclesiam; parati non solum ea, quae rigor iustitiae, sed etiam quae iudicium aequitatis necnon benignitatis et gratiae consummabat suis oblocutionibus depravare, praesertim apud eos, qui aures prurientes habebant, et gratis erectas ad malum. Illos quoque in talibus experti sumus frequenter offendere, qui missi procurare negotia, dum ea, quae illis ad necessarias reputabantur expensas, suis voluptatibus applicabant, ad miserabile mendacii subsidium recurrentes, alienis manibus impingebant, quae propriae defraudarunt. Quia vero in his contra sedem apostolicam detractoribus obrepebat occasio, et ecclesiis ecclesiarumque praelatis, necnon et aliis videbatur imminere gravamen; cum fratribus nostris diligentem curavimus habere tractatum, quo studio, qua cautela secun-

dum Deum et hominem invenerimus in talibus salubrem provisionis effectum; et tandem, prout Domino placuit, communi et magni deliberatione consilii rem non novam nec inexcogitatum a praedecessoribus nostris sumus aggressi; volentes, quod illi salubri consilio providerunt, efficaci opere consummare, viz. ut ad opus sedis apostolicae in singulis cathedralibus ecclesiis, et aliis praebendalibus, praebendae singulae reserventur; et interim donec id fiat, competentes in eisdem redditus assignentur. In monasteriis vero et caeteris regularibus domibus ac collegiatis ecclesiis, necnon de bonis episcoporum secundum facultates suas constituentur certi redditus pro praebendis, quarum proventus in commune recepti, tam in nostras quam in fratrum nostrorum necessitates, necnon capellanorum, cancellariae, ostiariorum, aliorumque sedis apostolicae officialium convertantur, ut sic et provideatur nostris in vitae necessariis, et gratis omnibus omnia pro quibuscunque negotiis venientibus ministrentur, nec sit, qui per se vel per alium expresse vel tacite aliquid exigit, vel etiam sponte oblata recipiat, praeter bullae redditum consuetum; quod si quis Gyezticus tantae cupiditati animum audebit exponere, quod contra prohibitionis nostrae rigorem manus ad munus quantumcunque gratuitum praesumat extendere, tantae poenae duritiae subiacebit, quod praeter publicae confusionis opprobrium culpam in poena cognoscet. Quis igitur frater gratiae, quis devotionis filius, quis sponsi et sponsae dilectus ad huiusmodi statum ecclesiae consilio et auxilio non assurgat? Annon licet, non decet, non expedit, ut sic filiae dextram porrigant ad subsidia matris, quae occupationibus multis et magnis involvitur pro necessitatibus filiarum? Nonne id quamplures ecclesiarum praelati, magnique testimonii viri tempore generalis concilii suadebant? Nonne ad id toto videbantur desiderio aspirare? Tunc tamen sedes apostolica distulit, ne videretur ad hoc concilium convocasse. Ne igitur tam pii, tam sancti propositi consummatio retardetur, per quod multum crescere poterit decor ecclesiae Dei, multaque subtrahi occasio detrahendi; universitatem vestram monemus, rogamus, et hortamur in Domino, per apostolica scripta vobis mandantes, quatenus ad executionem provisionis huius tam in cathedralibus quam aliis, ut dictum est, ecclesiis impendatis sic et opem et operam efficacem, quod interprete facto monstretur, quantum domus Domini vos decor alliciat, quantum sponsi et sponsae amor accendat, quantum multorum relevatio moneat, quantumque utilitas generalis inducat. Caeterum cum ad relevanda ecclesiarum onera et gravamina praelatorum, prout possumus, intendamus, de praebendis clericis Roman. vel ab apostolica sede concessis, duximus providendum, ut postquam fuerint praedicta completa, cum eas vacare contigerit, ad proprias ecclesias revertantur, ne si successive conferantur extraneis, sicut aliquando consuevit, filiis ecclesiarum, qui continuo servitio resident, redderentur inutiles, et utilitate quodammodo fierent a-

lienae. Dat. Lateran. 5. calend. Februar. pontific. nostr. anno ix.

Eo die comparente London. in ecclesia B. Pauli magna multitudo cleri, lectae fuerunt publice praedictae literae, sed tunc temporis accesserat dominus Cantuar. * ad dominum regem apud Marlebrig. visitaturus eum in aegritudine sua, et propter absentiam ipsius, et quorundam episcoporum, qui regi assistebant, nihil inde actum fuit.

Interea vero Sabbato proximo post Epiphaniam, scil. quarto idus Januarii, post multa pericula in mari et in terra perpeffa, rediit Willielmus Longa Spata, comes Sarum de Gascon. ubi fere per annum moratus fuerat cum Richardo, fratre domini regis, ad defensionem civitatis Burdegal. Venit autem idem comes eo die post horam nonam apud Sarum, et ibidem in nova fabrica processionaliter cum magno gaudio receptus est, qui in crastino iter arripuit eundi ad dominum regem, qui quidem aegrotabat apud Marlebrig. Quid plura? evolutis ab illo die, quo processionaliter † fuerat receptus, viii. tantum hebdomadibus, die Sabbati, scil. nonis Martii, obiit idem nobilis comes in castro Sarum, et allatus usque ad novam Sarum cum multis lachrymis, et longis singultibus, eadem hora diei, qua primo cum magno tripudio receptus fuerat, et ibidem in crastino, scil. 8. idus Martii, honorifice sepultus in nova basilica B. virginis: et interfuerunt exequiis episcopi Sarum. Winton. et quidam episcopus Hiberniae; et comes Willielmus Marecallus, et comes Will. de Mandevill. Etiam barones, scil. Robertus de Veteri Ponte, Hugo de Gurnay, Radulfus de Toam, et magna cum eis militum multitudo.

Dominica proxima sequenti, scil. idibus Martii, quae tunc fuit secunda dominica xl. Quadragesimae, benedixit episcopus Sarum electum monasterii Radingi, qui quidem professionem suam solenniter fecit, et subjectionem et obedientiam ecclesiae Sarum se fideliter observaturum promissit, et cappam suam, quae erat de rubeo exarato, ecclesiae Sarum reliquit cum vestimento parato. Nomen autem abbatis erat Adam, qui antea fuerat prior apud Lemmestre, quae est cella de Rading.

Eodem anno 4. cal. Februar. suscepit Lodowicus, rex Franciae, crucem a manu magistri Romani, sanctae Romanae ecclesiae cardinalis, tunc temporis in Francia legati, et multi cum eo milites et magnates de regno Franciae cum eo cruce signati sunt, ad expugnandum comitem Tholosanum, quem idem legatus in concilio Bituricensi iudicavit esse schismaticum et haeticum. Postea vero mense Majo quinto idus Maji profectus est idem rex Franciae cum magna multitudo cruce signatorum ad expugnandam terram praedicti comitis, et praedictus legatus cum eo. Eodem anno citra festum S. Martini mortuus est idem rex.

‡ Eodem anno pridie idus Aprilis, Sabbato viz. proximo ante dominicam, quae est in Ramis Palmarum, obiit Hugo de Templo, canonicus Sarum, cujus praebenda consistebat in ecclesia veteris Sarum, de cujus praebenda per dominum

episcopum atque capitulum Sarum fuit provisum, juxta formam chartae capituli, quam habet episcopus in haec verba:

Omnibus Christi fidelibus, ad quos praesens scriptum pervenerit, W. decanus et capitulum Sarum salutem aeternam in Domino. Noverit universitas vestra, quod cum vacaret praebenda veteris Sarum, decedente fratre et canonico nostro Hugone de Templo, nos de communi assensu nostro, propter pacem et tranquillitatem ecclesiae nostrae perpetuo firmandam, concessimus, quantum in nobis est, vener. patri nostro R. Dei gratia Sarum episcopo, et successoribus suis omnem jurisdictionem, quantum ad administrationem spiritualium, quam consueverunt habere decanus et canonicus dictae praebendae, tam in praebenda, quam in civitate, salva libertate clausi et jurisdictione hominum de Stratford, qui olim pertinebant ad praebendam de Graham, et hominum decani de Stratford; ita quod praedicta jurisdictio vel alicui archidiacono, vel officiali domini episcopi, vel alicui vicario in vicaria praedictae praebendae constituendo committatur. Concedimus etiam, quantum in nobis est, praedicto venerabili fratri nostro, et successoribus suis totum dominium praedictae praebendae, et tenentes cum eorum tementis, et cum mansis in civitate, et pratis, et portionibus ad praedictam praebendam pertinentibus; exceptis omnibus domibus, quas inhabitat praedictus canonicus, cum horreis, et area, in qua sitae sunt praedictae domus, et horrea; et exceptis decimis omnium garbarum totius praedictae praebendae, quas dominus episcopus liberaliter, et ex paterna charitate communae nostrae assignavit. Et in hujus rei testimonium huic scripto sigillum nostrum appendimus.

Ad istud concilium, quod factum fuit London. proficiscens cum magna festinatione episcopus Dunelmensis, Richardus de Marisco, apud Burgum S. Petri obitu abreptus est.

Anno MCCXXVI. in festo Trinitatis, quod tunc fuit 18. cal. Julii, translata fuerunt corpora trium episcoporum a castro Sarum, usque ad novam fabricam, viz. corpus beati Osmundi episcopi, corpus episcopi Rogeri, corpus episcopi Jocelini.

|| Eodem anno die Lunae proximae ante Annunciationem beatae virginis, oblatae fuerunt literae subscriptae decano Sarum:

Robertus, divina permissione Sarum ecclesiae minister humilis, venerabili viro et dilecto in Christo filio domino W. decano Sarum, salutem, gratiam, et benedictionem. Mandatum domini Winton. in haec verba suscepimus: Venerabili fratri in Christo domino Roberto, Dei gratia Sarum episcopo, P. divina permissione Winton. ecclesiae minister humilis, salutem et fraternae dilectionis augmentum. Literas domini papae suscepimus in haec verba:

Honorius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Winton. salutem et apostolicam benedictionem. Benedictus Deus, qui ex iis, quae mala videntur, frequenter bona dignatur elicere, et quae timentur cedere ad dis-

* Reg. pag. 138.

† Reg. pag. 139.

‡ Reg. pag. 140.

|| Reg. pag. 151.

pendium, ad compendium revocare. Cum igitur super discordia, quae inter charissimum in Christo filium nostrum F. illustrem Romanum imperatorem, semper augustum, et regem Siciliae et Lombardos, exorta fuerat, per studium nostrum, auctore pacis Deo cooperante, salubriter sit provisum, ut idem imperator ad transfretandum in instanti Augusto magnifice, prout imperialem decet excellentiam, se accingat, multitudinem navium et alia, quae tanto negotio congruunt, studiosissime praeparando, sicut eo nobis per solennes nuncios et literas insinuante, laetantes audivimus, et ipsa rei evidentia, prout ab his, qui viderunt, asseritur, clarius manifestat; sperantes, quod Deus exurgens judicare disposuit causam suam, et Jerusalem, sicut diebus pristinis restaurare, mandatum, quod de praedicanda cruce dudum a sede apostolica accepisti, duximus innovandum; fraternitatem tuam sollicitantes et hortantes attente, ac per apostolica scripta tibi mandantes, quatenus iunctae tibi praedicationis officium exerceas studiose, magnos et parvos secundum datam tibi a Deo prudentiam sedulis exhortationibus inducendo, ut in instanti Augusto, quo generale passagium est indictum, impendant suum dictae terrae sanctae subsidium, modis omnibus, quibus possunt, cruce signatos autem, ut occasione cessante in ipso passagio transeant, efficaciter moneas, et, si necesse fuerit, per censuram ecclesiasticam, nisi quos evidens necessitas excusaverit, sublato appellationis impedimento, compellas. Dat. Lateran. id. Januar. pontificatus nostri anno xi.

Harum igitur auctoritate literarum vobis mandamus, quatenus negotium secundum formam praescriptam in vestra dioecesi exequamini diligenter. Valeat in Domino fraternitas vestra. Hujus igitur auctoritate mandati vobis mandamus, quatenus sine morae dispendio circa omnes cruce signatos praebendarum Sarum ecclesiae formam praemissam faciatis observari. Valeatis in Domino.

Anno † Dom. mcccxxvii. in termino assumptionis B. Mariae, magister Richardus de la Cnoll. et magister Michael resignaverunt publice in capitulo Sarum in manus episcopi chartas suas, quas habuerunt super praebenda de Teinton; quae quidem chartae ibidem cancellatae fuerunt, et repositae in thesaurariam Sarum. Et confecta fuit charta dicto magistro Richardo de la Cnoll. sub hac forma:

Omnibus Christi fidelibus praesens scriptum inspecturis R. divina permissione Sarum ecclesiae minister humilis, et ejusdem loci capitulum, salutem in vero salutari. Noverit universitas vestra, quod cum nobis movisset quaestionem magister R. de la Cnoll. super praebenda de Teinton, tanquam propinquus de progenie bonae memoriae Serlonis, quondam collectoris Devon. occasione quorundam instrumentorum, quae ipsa progenies dicebatur ab ecclesia nostra quondam obtinuisse; tandem dictus magister R. et major pars et sanior dictae progeniei, veluti magister M. de Bucheton, canonicus Exon. domi-

nus W. de Mewi, G. de Spineto, Roger. de Cadewith, et alii quamplures clerici et laici, quorum nomina esset hic difficile enumerare, totum jus, quod se dicebant habere in memorata praebenda de Teinton, pure, et absolute, et simplici corde, Deum habentes prae oculis, pro salute animarum suarum, antecessorum similiter et successorum Deo et beatae Mariae Sarum, in puram et perpetuam eleemosynam resignarunt, ad votum nostrum, gratiae ecclesiae nostrae se penitus supponentes. Et in hujus rei testimonium sigilla nostra praesenti scripto duximus apponenda.

* Eodem anno dominus episcopus, cum esset apud Sarum, in festo natalis Domini, audito, quod Gilebertus de Lacy, canonicus Sarum, diem clausisset extremum, praebendam ejusdem contulit Roberto de Lexinton in die sanctorum Innocentium. Postea eodem anno, cum idem dominus esset apud Ambresbur. venerunt ad eum duo paria literarum subscriptarum in die circumcisionis Domini, quarum transcriptum misit dominus episcopus decano et capitulo per priorem de Okeburn, in crastino Circumcisionis:

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, venerab. fratri — episcopo, et dilectis filiis capitulo Sarum, salutem et apostolicam benedictionem. Non est novum vel insolitum, ut Romanus pontifex, cujus instantia quotidiana est omnium ecclesiarum sollicitudo continua, in ipsis ecclesiis, prout de suo procedit beneplacito, interdum ordinet et disponat. Unde nos praebendam, si qua in ecclesia vestra vacat ad praesens, alioquin primo vacaturam ibidem, donationi nostrae duximus reservandam, per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus de praebenda hujusmodi nihil disponere praesumatis; irritum enim decernimus et inane, si quid contra hoc contigerat attemptari. Dilecto etiam filio magistro Johanni Romano, canonico Ebor. vos noveritis, literis nostris injunxisse, † ut si secus forsitan faceretis, illud debeat auctoritate apostolica revocare; contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo. Dat. Anagninae 6. die Augusti, pontific. nostri anno primo.

Viris vener. patribus, et dominis, R. Dei gratia episcopo, et capitulo Sarum, J. Romanus, canonicus Ebor. salutem et intimae devotionis famulatum. Qualiter me dominus papa executorem super praebenda ecclesiae vestrae duxerit deputandum per literas suas, super hoc vobis missas, plene poteritis edoceri. Volens igitur mandatum apostolicum exequi cum effectu, rogo et moneo vos attente, praecipiens vobis auctoritate, qua fungor, quatenus mandatum apostolicum vobis factum curetis humiliter et efficaciter adimplere. Ego autem praebendam, quam Gilebertus de Lacy, qui mortuus est, noviter in ecclesia vestra habuit, ad donationem domini papae reservo, decernens irritum et inane, si quid de ipsa praeter mandatum apostolicum duxeritis faciendum, nihilominus contra vos, sicut expedire videro, processurus. Quid autem super hoc feceritis, mihi per literas vestras rescribatis. Dat. apud Ebor. 13. cal. Januar. Valete.

Sanctissimo patri et domino Gregorio, Dei gratia summo pontifici, humiles et devoti fan-

† Reg. p. 152.

* Ibid. p. 153.

† Ibid. p. 154.

citatis suae filii, servi W. decanus, et capitulum Sarum, tanto patri debita pedum oscula, cum omni subiectione et reverentia, quantas possumus. Dignationi vestrae, pater sancte, referimus gratias pro gratia, quam nuper in oculis vestrae pietatis invenire meruimus, et praebet nobis ampliora petendi fiduciam, et per gratiam Dei a celsitudine vestra obtinendi certitudinem, petitio nostra, tam liberaliter et tam benigne exaudita. Sane commisit nuper discretio vestra viris venerabilibus et discretis Bathon. et Coventr. episcopis, super vita et miraculis piaie recordationis Osmundi, quondam Sarum episcopi, inquisitionem faciendam, rem dignam laude, pater venerande, et quae vestrum apostolatam per Dei gratiam reddet gloriosum, cum temporibus vestris Deus sanctos suos munificare non desistat et glorificare, in sanctis suis gloriosius apparere dignatus, ne solus habere gloriam videatur. Ad pedes igitur sanctitatis vestrae provoluti, quanta audemus precum instantia, quanta possumus devotione pulsamus et petimus, quatenus tam laudabile principium condigno exitu perornetur, et quod per vos hostiae caudam capiti jungendo de potestate vobis desuper data, tunicam jam per Dei gratiam Dalmaticam facere dignemini talarum; pro quo negotio cum inquisitione discrete et diligenter facta, transmittimus ad pedes sanctitatis vestrae concanonicos et fratres nostros magistros H. et R. nihil aliud a vestra magnificentia expetentes, vel expectantes, nisi quod Deus vobis aspiraverit, cuius vicem tenetis in terris, et quod ad honorem Dei cedat et ecclesiae, et frigescentem jam in pluribus charitatis igniculum fortius accendat, et haereticam confundat pravitatem. Deus vos conservet ecclesiae suae, et nobis incolumes per tempora multa.

Eodem anno cito post colloquium, quod fuit apud London. in octavis S. Hilarii scripsit dominus rex universis vicecomitibus sub hac forma:

Henricus, Dei gratia rex Angliae, etc. vicecom. etc. Praecipimus tibi, quod statim visis literis istis per totam bailivam tuam clamari facias, quod nullus, qui de nobis tenet in capite, in bailiva tua in dominicis nostris, sicut corpus et tenementum suum diligit, aliquid de tenemento suo conferat, vendat, vel aliquo alio modo alienet alicui domui religiosae, vel aliquibus personis ecclesiasticis, sine licentia nostra; firmiter etiam prohibeas, quod nullus de nobis tenens in capite, sive miles, sive liber homo, sive alius se transferat a terra, quam de nobis tenet in capite, ad terram alicujus domus religiosae, vel alicujus personae ecclesiasticae, ad manendum super eam, per quod simul.... perdetes et servitiis, tallagiis, vel aliquibus aliis ad nos pertinentibus. Diligenter etiam inquiras per sacramentum proborum et legalium hominum comitatus tui, qui de hominibus nostris de nobis tenentibus in capite in dominicis nostris, ut praedictum est, dederint vel vendiderint, vel alio aliquo modo alienaverint aliquid de tenementis suis, et quibus viris religiosis vel ecclesiasticis ea alienata fuerint, et a quo tempore, et quantum

singula illa tenementa valeant.

Litterae subscriptae venerunt in die sancti Georgii:

Viris venerabilibus, patribus et dominis, decano et capitulo Sarum, J. Romanus, Ebor. canonicus, salutem in omnium salutari. Cum praebendam bonae memoriae domini G. de Lacy, quam habuit in ecclesia vestra, donationi domini papae auctoritate apostolica duxerim reservandam, dominus Sarum, contra prohibitionem domini papae et meam, de ea ordinare praesumpsit, conferendo eam domino Roberto de Lexington, plurima beneficia obtinenti; ego autem donationem ab eo factam denunciavi irritam et inane, quod eidem venerabili patri meis patentibus literis intimavi; sed rebelles et contradictores excommunicatos publice denunciavi, vobis auctoritate, qua fungor, districte praecipiens, et ex parte domini papae inhihero, quatenus praefatum dominum R. nec pro fratre vel canonico habeatis saepedictae praebendae, et fructus, si qui existunt, de eadem mortuum non contingentes, beneplacito domini papae fideliter reservetis; scituri pro certo, quod, si secus egeritis, quod non credo, sententiam in contradictores generaliter latam, specialiter incurretis, quam denunciari faciam ab omnibus manifeste. Valete omnes et singuli semper in Domino. Dat. London. 11. calend. Maii.

* Anno Domini MCCXXVIII. Jul. 16. in crastino translationis S. Swithini venerunt litterae subscriptae, quas detulit Robertus capellanus, persona de Gillingeham:

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Bathon. et Coventrensi episcopis, et dilecto filio abbati de Stanlegh, Cisterciens. ordinis Sarum dioec. salutem et apostolicam benedictionem. Magnus et misericors Dominus in sanctis suis mirabilis faciens mirabilia in caelo sursum, et in terra deorsum, coronat in patria, quos praedestinavit ad vitam, et nonnunquam aliquos ex eis, secundum divitiarum, sapientiae, ac misericordiae suae multitudinem, in via glorificat ad aedificationem fidelium, et catholicae fidei firmamentum. Ex literis sane venerabilis fratris nostri episcopi, et capituli Sarum intelleximus, quod piaie recordationis Osmundus, Sarum episcopus, cum Sarum ecclesiam suscepisset in ipso suae foundationis exordio gubernandam, magnam temporalibus, majorem vero spiritualibus curam impendit. Eandem ipsam ecclesiam magnifice a fundamentis erexit, ornavit libris, thesauris, et etiam aedificiis, possessionibus, et terris de proprio ampliavit, ac canonicorum praebendas cum magna deliberatione instituit, in eadem personis ibidem honestis et laudabilibus collocatis. Ipsius quoque temporibus eandem ecclesiam et personas tunc consistentes in ipsa Deus ex alto respiciens, tantam in eis gratiam suae benedictionis effudit, quod nusquam in toto regno Angliae aeque viguit disciplinae censura, honestas morum, consiliorum maturitas, auctoritatis pondus, et gravitas personarum: sicque honestavit ipsum Dominus in la-

boribus suis, et complevit labores illius, quod ejus instituta adhuc pro majori parte Anglicana ecclesia imitatur. Fuit enim pietate magnificus, et laudabilis sanctitate; et quoniam in vita sua virtutibus claruit, et post obitum miraculorum frequentia coruscavit, eum ascribi sanctorum catalogo praedicti episcopus et capitulum instanti devotione, ac devota instantia petierunt; asserentes dignum existere, ut a longo tempore thesaurus absconditus aperiatur fidelibus, et tanquam lucerna lucens ad aedificationem multorum super candelabrum statuatur. Quia vero super hoc cum multa est diligentia et providentia providendum, districte praecipiendo mandamus, quatenus de vita et miraculis praedicti episcopi diligenter, prudenter, ac solícite inquiretis, et quod inveneritis, fideliter in scriptis redigere, ac nobis sub sigillis vestris transmittere curetis; ut super hoc, prout faciendum fuerit, procedamus. Dat. Asisii 3. cal. Junii, pontificatus nostri anno ii.

Eodem die detulit idem Robertus literas domini Sarum decano et capitulo sub hac forma:

R. divina permissione Sarum ecclesiae minister humilis, dilectis filiis in Christo Willielmo, decano, et capitulo Sarum, salutem, gratiam, et benedictionem. Benedictus Deus, qui prosperum fecit iter dilecti filii Roberti capellani, nuncii ecclesiae nostrae, qui complevit labores illius ad votum nostrum. Et hoc sane dispensationi divinae attribuimus, non humanae, quae in sapientia cuncta disponens, quod difficile credebamus esse, et quasi impossibile supra spem nostram, sine aliqua difficultate expedivit. Quapropter inspectis literis, quas dominus papa super hoc negotio inquisitoribus transmisit, gaudeamus omnes in Domino, et pio mentis affectu pensamus gratiam, quam fecit nobis Dominus, et simus strenui cooperatores, et non ingrati gratiae, quae nobis praeter merita nostra divinitus concessa est. Rogamus autem vos, monemus, et exhortamur in Domino, quatenus tempestive mittatis viros providos, et discretos cum literis vestris ex parte capituli ad illos, quibus negotium istud injunctum est, qui cum omni diligentia inquirent ab eisdem tempus et diem, quando huic negotio volent intendere, et ad hoc quanto tempestivius possunt, eos inducant; nos autem, quantum ad nos pertinet, super hoc negotio non dormitabimus. Valete.

Sanctissimo patri et domino Gregor. Dei gratia summo pontifici, humiles sanctitatis suae servi J. Bathon. et A. Coventr. et Lichfeld. divina miseratione episcopi, devota pedum oscula. Literas sanctitatis vestrae suscepimus in haec verba: Gregorius, etc. vener. fratribus Bathon. et Coventr. episcopis, et dilecto filio abbati de Stanlegh, Cisterc. ordinis, Sarum dioec. salutem et apostolicam benedictionem. Magnus et misericors Dominus, etc. Dat. Asisii 3. cal. Junii, pontificatus nostri anno secundo.

Volentes igitur devotione, qua decuit, apostolicis obedire mandatis, collega nostro agente in partibus Hiberniae, qui tamen commisit in hoc vices suas abbati de Tintern. ejusdem ordi-

nis, certum diem, scilicet diem beati Dionysii, praefiximus apud Sarum, ut ad solennem vocationem multis ibi promiscui sexus convenientibus, prout in hujusmodi factis consuevit, diligentius et cautius procederemus in negotio memorato. Quo quidem die, altero nostrum comparente, una cum abbate praedicto de Tintern. et Gileb. canonico Wellensi, viro provido et discreto, gerente vices mei Bathon. tunc absentis per causam necessariam et ingentem, cum ulterius sine periculo morae diffusioris non posset inquisitio differri; propter diuturniorem absentiam mei Coventr. qui in proximo profecturus eram ad curiam Romanam, ea, qua decuit, circumspectione et diligentia processum est in inquisitione propter praemissa, et etiam aliqua de vita ipsius et moribus a multarum ecclesiarum eremitis detecta, et in scriptis fideliter redacta, sicut ex fidelium relatione accepimus, una cum attestationibus, miracula ipsius continentibus, sub sigillis nostris, et dicti abbatis de Tintern. ad pedes vestrae sanctitatis duximus transmittenda, ut vos ad consummationem negotii procedere possitis, prout caelitus vobis fuerit inspiratum. Conserve vos Dominus ecclesiae suae per tempora longiora.

* Item eodem die detulit idem R. a curia Romana confirmationem domini papae subscriptam:

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, vener. fratri episcopo, et dilectis filiis capitulo Sarum, salutem et apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor aequitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum; eapropter, venerabilis in Christo frater episcopo, et dilecti filii capitulum, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, possessiones, et redditus, ac alia bona, vobis ad opus fabricae Sarum ecclesiae a charissimo in Christo filio nostro illustri Anglorum rege, ac aliis Christi fidelibus pia liberalitate concessa, necnon libertates et immunitates ab eodem rege ac aliis vobis et ipsi ecclesiae obtentu pietatis indultas, sicut ea omnia juste ac pacifice possidetis, vobis, et per vos eadem ecclesiae, auctoritate apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communi- mus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis vero hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Item eodem die detulit idem Robertus capellanus transcriptum duorum parium literarum subscriptarum:

Gregorius, etc. Sarum episcopo. Electione nuper facta de dilecto filio W. archidiacono Wigorn. in ecclesia Dunholm. pro eo, quod attentata fuerat contra formam concilii generalis, justitia exigente, cassata; nos provide attendentes, quod quanto eadem ecclesia est insignior, tanto est notabilior lapsus ejus, de reparatione ipsius coacti sumus anxie cogitare, Cum enim sub umbra pastorum

prodigos habuerit disperfores, qui non solum errata corrigere, vel dispersa colligere non curarunt, sed nec lana vel lacte contenti, pelles desuper offibus dissipatarum ovium rapiebant, lacerato grege dominico, eadem ecclesia graviter est in spiritualibus deformata, et in temporalibus diminuta. Quare cupientes eidem de idoneo gubernatore consulere, qui damna praeteriti temporis, Domino dante, refarciens, requirat, quod perierat, quod est abjectum reducat, et consolidet quod infirmum, te ipsi ecclesiae providimus in pastorem; spe nobis proposita, quod ille, qui dans virtutes, praemia elargitur, virtutis tuae merito ecclesiam ipsam in statum et honorem pristinum restaurabit, immo et grata multiplicabit eidem in spiritualibus et temporalibus incrementa. Cum igitur, quod a nobis est cum deliberatione provisum, te deceat humiliter acceptare, fraternitatem tuam rogamus, monemus, et hortamur attente, per apostolica tibi scripta in virtute Spiritus Sancti sub obedientiae debito districtè praecipiendo mandantes, et obtestantes per asperfusionem sanguinis Jesu Christi, quatenus hujusmodi oneri, tibi a nobis imposito, submittens humeros ad portandum, omni occasione ac excusatione cessante, sine morae dispendio, ad ecclesiam accedas eandem, acturus, secundum datam tibi a Domino gratiam, curam ejus; taliter autem beneplacitis nostris obsequi et jussionibus studeas obedire, quod inobedientiae vitato reatu, obedientiae meritum voluntarius proberis amplecti, nosque tibi propter hoc reddas favorabiles et benignos; sciturus, quod si adeo, quod non credimus, tuae velles indulgere quieti, ut onus, quod nobis incumbens tibi destinavimus imponendum, suscipere detrectares, non immerito formidare, ne a te requiramus in extremo examine coram districto iudice rationem. Dat. Spoleti 2. idus Maii, pontificatus nostri anno secundo.

Altera Cantuar. archiepiscopo, episcopo Coventrensi, et Stephano capellano, eadem est cum praecedente.

† Item ipso die detulit idem R. capellanus, literas subscriptas sub hac forma:

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Johanni Romano, canonico Ebor. salutem et apostolicam benedictionem. Vener. frater noster Sarum episcopus sua nobis insinuatione monstravit, quod cum ipse praebendam in ecclesia sua vacantem personae idoneae, prout ad eum pertinet, contulisset, postmodum a nobis recepit literas continentes, quod praebendam, si qua tunc vacabat in eadem ecclesia, alioquin proximo vacaturam donationi apostolicae servabamus, de qua ipse nihil disponere attentaret, teque super hoc executorem duximus deputandum; qui hujusmodi executionis praetextu, quod ab eodem episcopo, antequam mandatum nostrum susceperet, sine dolo et fraude factum est de praebenda praedicta, niteris tanquam qui credis, quod res se aliter habuerit revocare. Unde humiliter petebatur, ut per aliquos super hoc mandarem inquiri, qui si de praemissis constiterit, auctoritate nostra ratam habeant colla-

tionem episcopi memorati; nos autem discretioni tuae negotium remittentes, per apostolica scripta mandamus, quatenus, si tibi constiterit, collationem eandem, priusquam episcopus ipse mandatum nostrum susceperit, factam esse, supersedeas procedere super ipsa in executione mandati nostri, quam primo aliam praebendam in ecclesia ipsa vacare contigerit, juxta priorum literarum continentiam processurus. Dat. Aquis 7. cal. Junii, pontific. nostri anno ii.

Charissimo socio et amico, domino Roberto de Lexinton, J. Romanus, subdecanus Ebor. salutem, et sinceræ dilectionis affectum. Receptis literis domini papae et vestris, diligenter mecum tractavi, qualiter negotium vestrum cum honore meo facilius possit expediri; unde postmodum habito tractatu cum viris sapientibus et discretis, considerata forma rescripti apostolici, statui vobis diem in octav. assumptionis B. Mariae in majori ecclesia Ebor. Ad quam consulo bona fide, ut vos corporaliter interfitis per concanonicos Sarum, et alios, quos videritis expedire, probaturi ibidem, quod vener. pater dominus Sarum sedi apostolicae intimavit, quod et ei si placuisset London. concessi personaliter constitutus, cujus etiam literas patentes habeatis, in quibus constituat vos procuratorem in rem vestram, cum de eo tantum fiat mentio in domini papae rescripto. Nec miremini si dominus H. frater vester, diligenter institit pro negotio vestro maturando, quod reputat quasi suum, cui fraeno potius quam calcaribus fuit opus. Consulo etiam, quod literas decani et capituli Sarum patentes vobiscum deferatis super testimonio negotii memorati, ut omnia rite procedant. Valete.

* Magistro Johanni Romano, subdecano Ebor.

Viro venerabili, etc. W. decanus, et capitulum Sarum. Volentes veritati testimonium perhibere, nolentesque, quod circa collationem praebendae Sarum domino R. de Lexinton, a venerabili patre nostro Sarum episcopo nuper factam, aut de termino ejusdem praebendae vestra circumveniat discretio, quod scimus, loquimur, et quod vidimus, testamur; protestantes firmiter, quod dominus R. Sarum episcopus, die Innocentium proximo praeterito in capitulo nostro Sarum, tanquam episcopus noster publice promulgavit, quod praebendam de Rateclive, quae fuit bonae memoriae G. de Lacy, die S. Johannis proximo praecedenti contulerat R. de Lexinton, et eandem donationem publice coram capitulo eodem die innovavit; injungens mihi decano, ut ei locum in capitulo et stallum in choro assignarem per interpositam personam, quod quidem factum fuit in crastino, scilicet in die S. Thomae martyris. Die autem Circumcisionis proxima sequente pervenit primo mandatum apostolicum ad dominum Sarum apud Ambresbur. super eodem negotio, existentibus ibidem quibusdam canonicis nostris, sicut ex assertionibus ipsius episcopi et eorundem canonicorum didicimus, qui melius rei noverunt veritatem. Nos autem transcriptum ejusdem mandati in crastino

praedictae Circumcisionis dominicae suscepimus. Et ne per falsi suggestionem, aut veritatis suppressionem vestra in aliquo in praesenti negotio vacillet prudentia, literas nostras patentes sigillo capituli munitas, praedicti facti testimoniales vobis transmittimus. Valete.

* Sub eadem forma scripsit Ric. Dunelm. episcopus, literas testimoniales J. Romano de collatione et installatione Roberti de Lexinton:

Decano et capitulo Sarum J. Romanus, subdecanus Eboracen. salutem. Literas domini papae noveritis me recepisse in haec verba: Gregorius episcopus, etc. ut supra. Hujus igitur auctoritate mandati diem assignavi apud Ebor. in octavis assumptionis beatae Mariae, quo mihi veritas nota fieret de praedictis, quod et vener. patri domino R. quondam episcopo vestro London. positus corporaliter me recolo obtulisse. Ad diem autem supradictum apparuerunt quidam de ecclesia vestra coram me, qui ea, quae suggesta erant summo pontifici, vera esse liquido probaverunt. Quare vobis mando auctoritate, qua fungor, quatenus non obstante aliqua prohibitione, a me vobis aliquando transmissa dominum R. de Lexinton, pro fratre et canonico saepedictae praebendae habeatis, et cum in omnibus fraterna charitate tractetis. Inhibeo autem vobis ex parte domini papae, atque praecipio sub poena excommunicationis, ne ad praebendam, quam de caetero vacare contigerit, aliquem admittatis, sed ordinationi summi pontificis atque beneplacito reservate, et mihi per literas vestras patentes quantocyus intimate. Valete.

Roger. succentor Nic. de Potern. Ric. auri-faber, detulerunt has literas.

Litterae subscriptae venerunt in vigilia beati Jacobi apostoli eodem anno:

Richardus, Dei gratia Dunelm. episcopus, viris venerabilibus et in Christo charissimis W. decano, et capitulo Sarum, salutem et divinam benedictionem. Novit ille, qui nihil ignorat, cui nuda sunt omnia et aperta, quod elegissem potius a corpore peregrinari, quam ab ecclesia, cujus uberibus lactatus sum, ita subito avelli, et a filiis, quos enutriv, quasi a visceribus matris ita violenter separari, nisi solus Deus esset in causa et ordinatio superioris et obedientia, cui qui resistit, Deo resistit, sicut suggerunt mihi sapientes. Nam quis ego sum, ut ordinationi domini papae, vicarii Jesu Christi in terris, resistam, vel contradicam? Sane sexta feria die sanctae Praxedis virginis, multis tamen propositis prius excusationibus, dilationibus, et rationibus, dominus Coventren. et dominus Stephanus, nuncius domini papae, communicato omnium episcoporum, qui tunc aderant, consilio, non obstantibus allegationibus, vel rationibus meis, non expectato meo vel vestro consensu, quod non sine magno dolore dico, a cura solitudinis Sarum ecclesiae me absolverunt invitum, et quantum licuit renitentem et contradicentem, parati contradictionem meam et inobedientiam, si forte intervenisset, domino papae incontinenti significare. Et ita factum est, ut quos Deus conjunxit, auctoritas praesidentis separavit, corpore duntaxat non spiritu. Nam quis separabit me

ab his, quos diligo in visceribus charitatis? etsi habitavero in extremis maris, non eritis absque me: habetis vobiscum lumen oculorum meorum; habetis vobiscum cor meum; habetis et animam meam. Quodsi modicum mei abest, corpusculum loquor et vile mancipium, cui solum superest sepulchrum, anima tamen mea in vobis demorabitur, et semen meum haereditabit terram et germinabit, quia cecidit per Dei gratiam in terram bonam, laetabitur et delectabitur in crassitudine anima mea. Confido enim in Domino, quod de gremio ecclesiae Dominus sibi victimam providebit, et terra, quae semini bono spontaneum hactenus expandit finem, aliquod pretiosum depositum in gremio suo laeta nutrit, quod germinabit et fructum referet in patientia. Reposita est haec spes in sinu meo. Haec vobis scripsi, ut patienter feratis me a vobis saltem corpore separari. Honestius autem negotium istud processisset, si mag. Rogerus verbum sibi injectum melius intellexisset, et vobis, prout debuit, intimasset. Bene valete.

His auditis, die quarto sequente confectae fuerunt literae, et electi nuncii mittendi ad regem, juxta formam subscriptam.

Litterae subscriptae venerunt die Veneris proxima post festum S. Luciae, per Johannem, clericum, procuratorem Ranulphi Britonis apud Sarum:

Henricus, Dei gratia rex Angliae, etc. dilectis sibi in Christo decano et capitulo Sarum, salutem. Noveritis nos intuitu Dei concessisse dilecto clerico nostro Ranulpho Britoni praebendam, quae fuit magistri S. de Eketon in ecclesia Sarum, qui habitum religionis suscepit, ut dicitur, vacantem, et ad nostram donationem spectantem, ratione episcopatus Sarum vacantis, et in manu nostra existentis; ipsumque vobis per has literas nostras patentes praesentamus, rogantes quatenus illum ad praebendam illam admittentes, stallum in choro, et locum in capitulo eidem assignetis. Teste meipso apud Westm. 10. die Decemb. anno regni nostri xiii.

Literis istis susceptis et redditis... magistro J. Romano mandatum domini regis praemissum, ejus super hoc requirentes voluntatem et assensum, et ipse rescripsit nobis in haec verba: Viris venerab. et dominis decano et capitulo Sarum, J. Romanus, subdecanus Ebor. salutem in omnium salutari. Receptis literis vestris et plenius intellectis respondeo, et discretionis vestrae relinquo, ut reddentes "Quae sunt Caesaris, Caesaris, et quae sunt Dei, Deo," eligatis, cui potius obedire debeatis, pace et tranquillitate ecclesiae vestrae utrinque pensatis. Valeatis omnes et singuli semper in Domino. Dat. Ebor. 4. calend. Januar.

Litterae subscriptae venerunt per manum cursoris domini regis tertio die Nativitatis dominicae, A. D. MCCXXVIII.

Henricus, Dei gratia, etc. decano et capitulo Sarum salutem. Cum tempore vacationis archiepiscopatum et episcopatum, qui de nostra sunt advocacione, ad nos de jure pertineant donationes ecclesiarum et praebendarum vacantium de singulis praedictis archiepiscopatibus et episcopatibus; et praedecessores nostri reges Angliae,

gliae, a longe retroactis temporibus eam sine difficultate obtinuerint libertatem, quod sine impedimento eas contulerunt, vobis mandamus firmiter prohibentes, ne ad praebendam, quae fuerat magistri S. de Eketon, et quam vacantem et ad nostram donationem spectantem ratione episcopatus Sarum vacantis, et in manu nostra existentis . . . dilecto clerico nostro R. Britoni in praejudicium nostrum et dignitatis nostrae dispendium aliquem admittatis, licet auctoritate domini papae ex parte magistri J. Romani aliquod inde mandatum receperitis in contrarium. Satis enim futuro tempore dabitur ei opportunitas, cum de episcopo inde fuerit . . . mandatum apostolicum adimplere: nec enim de conscientia domini papae credimus eidem magistro Johanni aliquid fuisse injunctum, quod nobis . . . praejudicium aut dignitati nostrae dispendium generaret. Teste meipso apud Oxon. 25. die Decembris.

Postmodum venerunt literae regis in hac forma:

Henricus, Dei gratia rex Angliae, etc. dilectis sibi in Christo decano et capitulo Sarum, salutem. Meminimus nos dilectum clericum nostrum R. Britonem per literas nostras vobis praesentasse ad praebendam, quae fuit magistri S. de Eketon, in ecclesia vestra Sarum, mandantes vobis, quod ipsum ad eandem admitteretis, stallum in choro, et locum in capitulo eidem assignantes, quod vos hucusque non sine gravi dignitatis nostrae offensa facere distulistis, cum mandatum apostolicum de . . . vacatura praebenda in eadem ecclesia conferenda cuidam Romano, tempore vacationis ejusdem ecclesiae, et in manu nostra existentis locum non possit vel deceat obtinere, nec in aliquo nos tangat vel astringat. Vobis igitur iterato districte damus in mandatis, quatenus, sicut libertates et jura ecclesiae vestrae sub brachio nostro tuta et defensa consistere cupitis, sicut etiam in regno nostro morari diligitis, praefatum clericum nostrum ad dictam praebendam sine ulteriore dilatione et injuria juris nostri graviore admittere curetis; scituri, quod si secus egeritis, non poterimus ulterius dissimulare, quin injuriarum nostrarum ultionem exequamur. Teste meipso apud Westmon. 26. die Januar. anno regni nostri xiii.

In crastino Cinerum venerunt decano et capitulo Sarum literae Ranulphi Britonis in haec verba: Variis et arduis domini regis et domini justit. negotiis praepeditus, ad vos in crastino Cinerum apud Sarum personaliter accedere non possum, ideo dilectum clericum meum Reginaldum ad vos mitto, ipsum procuratorem meum constituens; vos etiam rogans devote, quatenus ipsum nomine meo admittere velitis, quod vestrum est in hoc exsequentes.

Item literas magistri J. Romani tulit in haec verba:

Viris venerab. patribus et dominis, decano et capitulo Sarum, J. Romanus, subdecanus Ebor. salutem in omnium salutari. Mirari cogor non modicum et turbari, cum de die in diem me jugiter provocatis, et offensam reddere nitimini

regiam majestatem. Cum enim vestrae reliquerim arbitrio voluntatis de clerico domini regis recipiendo ad praebendam, quae fuit magistri S. de Eketon, mandantes quod reddentes " quae sunt Caesaris, Caesari, et quae sunt Dei, Deo," faceretis, quod videretis vobis et ecclesiae vestrae potius expedire; vos quaerentes nodum in scirpo, verba haec ambiguitatem dicitis continere, quae diligenter inspecta nihil prorsus afferent quaestionis. Nam postquam episcopatus ad manus domini regis pervenit, et praebendarum donatio . . . novum recolo me scripsisse; malo enim de donatione vestri episcopi vel . . . praebendam donationi apostolicae reservari, quam cum scandalo domini regis retinere . . . Unde praefatum clericum secure potestis admittere, salvo semper priori mandato, ut ante est praedictum. Valeatis semper singuli in Domino.

* Henrico, Dei gratia illustri regi Angliae, domino Hiberniae, duci Norman. et Aquitan. com. Andegav. capitulum Sarum ecclesiae semper ei devotum, salutem in eo, qui dat salutem regibus. Cum ecclesia nostra Sarum per translationem venerab. patris Richardi, nunc Dunelmen. episcopi, nuper coeperit vacare, excellentiae regiae devotissime supplicamus, quatenus desolationi ecclesiae nostrae pio compatientes affectu, licentiam eligendi nobis patrem et episcopum benigne concedere dignemini. Ad hanc autem licentiam a regia majestate petendam vener. viros fratres nostros W. decanum, R. cancellarium, E. thesaurar. R. succentorem, una cum literis praesentibus, ad vestram transmittimus excellentiam. Valeat et vigeat majestas regia per tempora longa.

Henricus, Dei gratia rex Angliae, etc. dilecto sibi in Christo capitulo Sarum, salutem. Venientes ad nos dilecti nobis in Christo W. decanus, R. cancellar. E. thesaurar. et R. succentor ecclesiae vestrae Sarum, cum literis vestris patentibus, nobis nunciaverunt, quod ecclesia vestra Sarum per translationem venerab. patris Richardi nunc, Dunelm. episcopi, vacans est, et petierunt a nobis licentiam eligendi nobis pastorem. Nos ergo petitioni vestrae benigne condescendentes, concedimus vobis licentiam alium vobis eligendi in pastorem, rogantes attentius, quatenus talem eligatis vobis in pastorem, qui ecclesiae vestrae regimini sufficiat, et nobis et regno nostro utilis esse dignoscatur. Teste meipso apud Windelesor. 29. die Julii, anno regni nostri xii.

Quo facto, citati fuerunt canonici Sarum ad electionem faciendam juxta formam subscriptam.

W. decanus et capitulum Sarum, dilecto fratri et concanonico, salutem, etc. Cum per translationem vener. patris R. quondam Sarum episcopi, in episcopum Dunelm. Saresbur. ecclesia suo sit viduata pastore, quod quidem non sine magno dolore referimus; cum etiam nuper obtinuerimus a domino rege licentiam eligendi, communicato fratrum consilio diem certum statuimus ad eligendum nobis per misericordiam Spiritus Sancti pastorem et episcopum, videl. in

crastino nativitatis B. virginis in ecclesia Sarum, fraternitati vestrae ad ipsum denunciantes, et in virtute obedientiae firmiter injungentes, quatenus, si id commode fieri possit, presentiam vestram eo die ibidem exhibeatis ad tantum ecclesiae nostrae negotium expediendum. Valete.

Ad praedictam citationem accesserunt die dicto apud Sarum xxxviii. canonici, quorum nomina continentur infra in decreto, et praeterea tres canonici, qui non fuerunt praesentes, eo quod oportuit eos ire Dunelm. cum domino suo episcopo Dunelm, procuratores per literas suas patentes dederunt, quorum nomina sunt haec: Valentinus, qui constituit procuratorem Stephanum, archidiaconum Wiltesir. Mag. Rogerus de Werda constituit pro se procuratorem magistr. E. de Derham, Will de Leicestr. qui constituit pro se R. de Maupodre. Item fuerunt, qui se literatorie excusarunt, tres canonici, scil. Martinus de Patshull, magister Laurent. de Sto. Nicolao Romanus, qui tunc fuit apud Eboracum, et Willelmus de Yngandeby; item mag. Robertus Scotus, qui antea iverat in Scotiam, nihilominus citatus fuit apud praebendam suam; ille nec venit nec se excusavit. Die vero electionis coram fratribus probata fuit citatio publice per cursores ecclesiae Sarum. Item quidam alius canonicus, scil. mag. Willelmus de Lincoln. absens fuit tunc in borealibus partibus, ipse tamen antequam a Sarum recederet, scivit diem assignandum electioni per assensum capituli, cui ipse interfuit in crastino nativitatis B. virginis, et nihilominus ad cautelam citatus fuit per literas decani et capituli, quae traditae fuerunt N. de Poterna, et ipse tradidit eas. Item fuerunt aliqui canonici agentes in transmarinis, qui non fuerunt vocati, videl. Stephanus Cardin. Mag. Jacobus de Vercel. Mag. Tancred. Romani, et abbates de Vecto, et de sancto Wandreyzefilo et de Monte Burgi. Summa omnium canonicorum lii. praeter episcopum, qui est canonicus, et est liii. Summa eorum, qui interfuerunt per se vel per procuratores, xli. Inter quos quidem erant aliqui, qui non poterant eligi, eo quod non essent de legitimo matrimonio, utpote decanus ejusdem ecclesiae, et quidam alii. Aliqui tamen eorum dicebant se esse munitos super hoc per indulgentiam apostolicam, veluti mag. W. de Merton, archidiaconus Berkfir. mag. Th. de Chabbeham, subdecanus Sarum, quorum uterque protulit indulgentiam apostolicam, cum tali tamen adjectione: "Ita tamen quod si ad episcopatum vocatus fueris, illum sine licentia nostra speciali nullo modo recipias." Sic continebatur in literis apostolicis, quas uterque praedictorum pro se protulit. Fuit etiam ibi quidam canonicorum, scil. Lucas, thesaurarius regni, qui similiter indulgentiam apostolicam habuit sine praedicta adjectione. Quae omnes indulgentiae lectae fuerunt coram fratribus. Alii vero, qui hinc erant, confitebantur defectum natalium suorum, nullam penitus habentes super hoc indulgentiam. Et notandum, quod omnes indulgentiae praescriptae fuerunt de tempore Gregorii papae ix.

* *Acta in pleno capitulo Sarum coram canonicis nominatis infra in decreto (Sept. 9.) in crastino nativitatis beatae virginis Mariae.*

Cum ibidem, invocata prius Spiritus Sancti gratia, tractaretur de electione episcopi Sarum, et diutius esset altercatum, in quam formam electionis magis decrevisset idem capitulum assentire; videl. utrum tres essent eligendi, qui aliorum vota inquirerent, et sic secundum formam concilii electio procederet, sive ut aliquos eligerent viros fide dignos, qui ecclesiae Sarum de pastore providerent, praecipue cum in certa forma non potuissent ab initio convenire: examinatis etiam votis singulorum super praemissis, inventi fuerunt tantum tresdecim, qui in primam formam electionis convenirent, ut scil. scrutinium fieret per tres ad hoc electos. Ut autem aliqui ex ipsis eligerentur, qui episcopum darent et assignarent, concordantes erant xxv. canonici, et procuratores trium aliorum canonicorum absentium, ad hoc dati. Tunc igitur quinque electi fuerunt de capitulo, qui toti ecclesiae viduatae providerent de pastore. Electi igitur fuerunt quinque per totum capitulum de gremio ipsius ecclesiae, ad id faciendum: et confectum fuit scriptum publicum capituli super hoc in hac forma et sigillo capituli signatum:

Consensum est a toto capitulo Sarum in quinque, scil. decanum, archidiaconum Sarum, magistrum A. de Essebi, dom. Richardum de Maupodre, et dom. Herbertum de Bedewind, canonicos Sarum, quibus commissa est potestas eligendi episcopum, ut vice omnium Sarum ecclesiae viduatae provideant de pastore idoneo sub hac forma. Ut ille, quem dicti quinque, vel major pars illorum numero elegerint de gremio ecclesiae Sarum, recipiatur ab universis in episcopum et pastorem, omni appellatione remota. Item quod duret illorum potestas per totum diem consensus, et non ultra. Actum in nova capella Sarum in crastino nativitatis beatae Mariae proximo post translationem domini Richardi, olim Sarum episcopi, in episcopum Dunelmensem. Et in signum consensus jam dicti de voluntate capituli appositum est huic scripto sigillum capituli Sarum.

Praedicti igitur quinque soli remanentes in nova fabrica, coram altari beatae virginis, invocata prius Spiritus Sancti gratia, nominatis quibusdam personis et canonicis ejusdem ecclesiae, tandem in magistrum R. de Bingham omnes unanimiter consenserunt, et hunc consensum suum convocatis omnibus, qui aderant, fratribus declaraverunt, qui omnes eum cum gaudio suscipientes, se consentire acclamaverunt, et eum cum cantato "Te Deum laudamus," ad altare adduxerunt, et statim apertis januis ecclesiae multitudini laicorum fuit electio denunciata publice. Et statim postea confectum decretum sub forma subscripta:

Vacante sede Sarum per translationem domini Richardi, quondam Sarum episcopi, in episcopum Dunelm. comparentibus omnibus canonicis Sarum, qui vocari consueverunt, et commode po-

tuerunt interesse, die electioni praefixo, scil. in crastino nativitatis beatae virginis, in nova capella apud Novam Sarum, cum invocata fuisset Sancti Spiritus gratia, a toto capitulo commissa est potestas eligendi episcopum in V. subscriptos, scil. decanum et archidiaconum Sarum, mag. Adam de Essebi, dom. Ric. de Maupodre, et dom. Herbert de Bedewind, canonicos Sarum; ut is, quem illi quinque, vel major pars illorum quinque numero eligerent in episcopum et pastorem de gremio ejusdem ecclesiae, ab omnibus unanimiter reciperetur, appellatione remota; durante potestate illa per totum diem illum et non ultra; dicti v. secedentes seorsum et diutius super hoc conferentes, magistrum Robertum de Bingham, canonicum Sarum, virum providum et discretum, honestae vitae et eminentis literaturae, eodem die in patrem et pastorem unanimiter elegerunt. In quem statim caeteri omnes canonici consenserunt, et adhibita, qua decuit, solennitate, de communi consensu omnium confectum est hoc decretum electionis, cui et singuli manu propria subscripserunt in hunc modum:

✠ Ego W. decanus Sarum huic electioni consentio, et manu propria subscribo.

Ego Rogerus praecentor Sarum huic electioni consentio, et manu propria subscribo.

Ego R. cancellar. Sarum huic electioni consentio, et manu propria subscribo.

Ego Edmundus thesaurar. Sarum. h. e. consentio, et manu propria subscribo.

Ego Humfridus archidiac. Dorset. huic electioni consentio, et m. p. subscribo.

Ego W. archidiaconus Berkesyr. h. e. consentio, et manu propria subscribo.

Ego H. archidiaconus Sarum huic electioni consentio, et m. p. subscribo.

Ego S. archidiaconus Wiltf. h. e. consentio, et manu propria subscribo.

Ego Th. subdecanus Sarum huic electioni consentio, et m. p. subscribo.

Ego R. succentor Sarum h. e. consentio, et manu propria subscribo.

Ego Lucas canonicus de Blebur. huic electioni consentio, et m. p. subscribo.

Ego H. canonicus de Bissopeston. consentio et subscribo.

Ego Bartholomaeus canonicus de Burbach consentio et subscribo.

Ego R. de Lexinton canonicus Sarum consentio et subscribo.

Ego S. de Eketon canonicus Sarum huic electioni propria manu subscribo.

Ego Helias can. Sarum conf. et subsc.

Ego Ric. de Maupodre canon. Sar. c. et f.

Ego Henr. de Sto. Edmundo can. Sar. c. et f.

Ego Ric. de la Cnoll. can. Sarum c. et f.

Ego Daniel canon. Sarum manu prop. subsc.

Ego Lucas de .... can. Sarum conf. et subsc.

Ego Th. de Sto. Martino can. Sar. c. et subsc.

Ego G. poenitentiarius can. Sar. c. et subsc.

Ego Helias Ridel can. Sarum conf. et subsc.

Ego H. Tesson can. Sarum conf. et subsc.

Ego H. abbas Shireborn can. Sar. c. et subsc.

Ego Hugo H. de Well. canon. Sarum conf. et subscribo.

Ego J. de Essebi canon. Sarum conf. et subscribo.

Ego Robertus . . . . can. Sarum conf. et subscribo.

Ego Richardus can. Sarum subscribo.

Ego Herbertus can. Sarum conf. et subscribo.

Ego Petrus Picot can. Sarum conf. et subscribo.

Ego Martinus de Summa can. Sarum conf. et subscribo.

Ego W. de Len canon. Sarum conf. et subscribo.

Ego Gilb. de Safford can. Sarum conf. et subscribo.

Ego G. de Stapelbrigg, can. Sarum, conf. et subscribo.

Ego Tho. de Ekelak, can. Sarum, conf. et subscribo.

Ego S. archidiaconus Wiltf. loco domini Valentini, qui mihi vices suas commiserat in eligendo, subscribo.

Ego Richard. de Maupodre pro W. de Leicester. canonico Sarum, consentio et subscribo.

Ego H. de Derham pro Rogero de Werda, canonico Sarum, consentio et subscribo.

Huic igitur scripto sigillum capituli Sarum de consensu omnium canonicorum in praesentia eorundem est appensum.

* Hae sunt literae missae domino regi post electionem:

Serenissimo domino suo H. Dei gratia illustri regi Angliae, domino Hiberniae, duci Norm. et Aquitaniae, comiti Andegav. devoti sui W. decanus, et capitulum Sarum, salutem in eo, per quem reges regnant. Cum nuper vacante sede Sarum, petita esset ex parte nostra ab excellentia vestra licentia eligendi, et vestra gratia obtenta; convenientibus nobis in capitulo nostro die electionis praefixo, scil. in crastino nativitatis beatae virginis, mag. Robertum de Bingham, concanonicum nostrum, virum providum et discretum, et vobis per Dei gratiam fidelem et regno utilem, unanimiter elegimus in pastorem, quem, sicut moris est, ad vestram praesentiam una cum venerab. viris et concanonicis nostris, magistro R. praecentore nostro, W. archidiacono Berkfir. S. archidiacono Wiltesfir. et H. archidiacono Bathon. destinamus, qua possumus, humilitate et instantia serenitati regiae supplicantes, quatenus desolationi ecclesiae nostrae solito pietatis affectu compatientes, ipsum benignius admittentes, regium favorem dignemini misericorditer adhibere. Bene et diu valeat excellentia vestra semper in Domino.

Praedicti autem nuncii literas domini regis retulerunt subscriptas:

Reverendo domino suo, ac patri in Christo sanctissimo, Gregorio, Dei gratia summo pontifici, H. eadem gratia rex Angliae, dominus Hiberniae, dux Norman. Aquit. et comes Andeg. salutem et debitam tanto patri reverentiam.

Cum juxta ordinationem vestram translato nuper R. quondam Sarum episcopo, ad episcopatum Dunelm. vacaret sedes Sarum, petita a nobis per decanum et capitulum ejusdem loci, sicut mos est ecclesiarum cathedr. vacantium in regno nostro, et obtenta gratanter eligendi licentia, tandem unanimi consensu in pastorem sibi elegerunt mag. Robertum de Bingham, virum quidem, prout intelligimus, providum et discretum, literatum, et alias regimini ecclesiae suae Sarum satis idoneum, quem cum nobis praesentassent, electioni ipsius assensum regium praebuimus et favorem. Quia vero vacante ad praesens sede Cantuar. ad vos immediate spectat ejusdem electi confirmatio, hoc sanctae paternitati vestrae duximus significandum, rogantes quatenus, quod vestrum est in hac parte, circa electum ipsum favorabiliter exequamini. Teste meipso apud vallem de Kerri 25. die Septembr. anno regni nostri xii.

Sanctissimo patri et domino reverendo Gregorio, Dei gratia summo pontifici, suae sanctitatis servi W. decanus, et humile capitulum Sarum ecclesiae, tanto patri cum omni subiectione et reverentia devota pedum oscula. Pater sancte, in eo plane beati Petri impletis vicem, cujus tenetis et sedem, si temporibus vestris tales personae in partes vocentur sollicitudinis, per quas ecclesia Dei in sobole foecundetur, in ministerio honoretur, et in uberi benedictione dilatetur. Sane postquam placuit vobis, quem Dominus constituit dominum domus suae, et principem omnis possessionis suae, matrem nostram ecclesiam Sarum viduare, et nos vivente patre orbatos quasi orphanos relinquere, ne gregi dominico diutius deesset cura pastoralis, ut Dominus custodem haberet in vineis, ut manus putantis et sacculus non deesset excolentis, nos sine morae dispendio, prout moris est, petita prius ab illustri rege Anglorum reverenter, prout decuit, licentia eligendi, et sine difficultate liberaliter obtenta, convocatis postea omnibus fratribus et concanonicis nostris, qui debebant, volebant, et poterant commode interesse, invocata Spiritus Sancti gratia, et forma sacri concilii Lateran. per omnia, prout decuit, observata, sicut ex decreti super hoc confecti inspectione excellentiae vestrae liquido potest apparere, de gremio ecclesiae Sarum nobis pontificem magistrum R. de Bingham, fratrem et concanonicum nostrum, ab omnibus unanimiter, concorditer, et canonicè electum in patrem suscepimus et pastorem, qui licet aliquandiu contradiceret, et reniteretur, tanquam non esset medicus et refina in domo sua, tandem oneri humeros supposuit, et in electionem consensit, instantia cleri coactus, et devotione populi amicabiliter devictus. Vir itaque, cujus laus est in ecclesia sanctorum, generosus, et suaveolentis opinionis, doctor in sacra pagina catholicus, et in utroque jure magistralem perfectionem consecutus, cui nihil de canonicis scimus deesse institutis; cui electioni dominus rex sine cunctatione suum assensum adhibuit et favorem, sicut ex literis ejus patet, sciens ipsum esse virum probatum, et in opere et sermone potentem et efficacem, regno suo uti-

lem et sibi fidelem; qui * quidem dicere potest de corde puro, et conscientia, "argentum et aurum non est mihi." Nos igitur, pater sancte, ad pedes sanctitatis vestrae provoluti humiliter, poscimus et devote, quatenus de plenitudine potestatis vestrae electionem ipsam ratam habentes, beneficium confirmationis eidem impendere dignemini, ejusdem consecrationem viro vener. London. et aliis, quibus celsitudini vestrae placuerit episcopis, auctoritate apostolica demandantes, hoc a sancta maiestate vestra humiliter petimus, et idipsum dominus rex postulat, et multorum religiosorum vota instanter exposcunt. Mittimus etiam ad pedes sanctitatis vestrae dilectos fratres et concanonicos nostros, magistros H. de Sto. Edmundo, et R. de la Cnoll. latores praesentium, ad idipsum humiliter petendum, et per Dei gratiam, quae vacua non est, a magnificentia et munificentia vestra sine morae dispendio, si placet, obtinendum. Et credimus, pater sancte, quod opus est non minus vestro honori quam nostrae utilitati, ecclesiae nostrae mature subvenire, ne tam in spiritualibus quam temporalibus diutius dispendium patiatur, et tali saltem recompensatione dolorem nostrum, quem nuper sustinimus capite nostro destituti, et auctoritate sedis apostolicae acephali facti, celeriter mitigare. Excuset autem eum apud dignationem vestram, quod ad pedes sanctitatis vestrae personaliter non accessit; aetas ejus felix et florida, et processus indies commendabilis, tanti laboris impatiens, et viarum pericula pertimescens, et lucro animarum jugiter intendens, sicut praedicti latores praesentium maiestati vestrae viva voce plenius poterunt referre. Vitam et incolumitatem vestram nobis et ecclesiae suae conservet altissimus per tempora diuturna.

Omnibus Christi fidelibus, ad quos praesens scriptum pervenerit, W. decanus, et capitulum Sarum, salutem in Domino. Scire volumus universos, quod nos constituimus dilectos fratres et concanonicos nostros, magistros H. de Sto. Edmundo, et R. de la Cnoll. procuratores nostros in curia Romana, ad impetrandum et contradicendum. Et in hujus rei testimonium has literas nostras eis dedimus sigillo nostro signatas.

Omnibus Christi fidelibus, ad quos praesens scriptum pervenerit, W. decanus, et capitulum Sarum, salutem in Domino. Noverit universitas vestra quod nos concessimus et dedimus dilectis fratribus nostris et concanonicis, magistris H. de Sto. Edmundo, et R. de la Cnoll. latoribus praesentium, licentiam et potestatem accipiendi mutuo xx. marcas sterlingorum, si necesse fuerit conducendas, in utilitatem ecclesiae nostrae et negotii, pro quo missi sunt ad curiam Romanam. Et in hujus rei testimonium has literas nostras eis dedimus in testimonium sigillo capituli nostri signatas.

Litterae istae venerunt mihi in conversione sancti Pauli per Willelmum nepotem electi.

REVERENDO in Christo patri et domino magistro R. de Bingham, Dei gratia Sarum electo, devoti sui et canonici magistri H.

et R. salutem, obedientiam, et reverentiam, cum devotione plenam. Vestrae innotescat excellentiae, quod venimus apud Perrus. die proxima ante festum sanctae Luciae, et in crastino visitavimus omnes cardinales, et eis negotium nostrum exposuimus, et causam adventus; qui valde benigne nobis responderunt, et praecipue magister Otto, qui fuit in Anglia, et mag. Petrus de Capua. Tertia die introducti fuimus per eundem Ottonem in cameram domini papae, ubi summam negotium nostrum ei exposuimus, quia non potuimus tunc aliter propter magnum confluxum circumstantium et supervenientium, et ipsi omnes literas nostras negotia nostra continentes porreximus; quas cum acceperat, tradidit in manus cujusdam cardinalis et sic recessimus*. Quarto vero die peracto magi . . . inter procuratores domini regis et electum Cant. fuimus, et nos vocati in cameram coram domino papa et cardinal. ubi dixit ipse, cum essemus in sua praesentia constituti; Amici, quid petitis? Cum ergo inciperemus postulationem nostram sic: Pater sancte, multum eget ecclesia Sarum gratia vestra, quoniam cum placeret sanctitati vestrae ut viduaretur suo bono pastore, etc. Ad haec verba erexit dominus papa caput suum quasi congratulando sibi. Igitur totum processum vestrae electionis narravimus, quam fuit canonicus, et quam solennis, et cum quanta deliberatione et discretione celebratus. Verba autem commendatitia circa personam vestram haec fuerunt: Elegimus virum providum, et discretum, aetate maturum, summe literatum, in utroque jure peritum, in theologia doctorem optimum, praedictorem egregium. Ad quod verbum applaudebant cardinales omnes. Cum ergo perorassemus, praecipit dominus papa ut recederemus, et recessimus. Statim vero post fuimus requisiti, et venerunt ad nos tres cardinales, scil. dominus Abbanensis, magister Thomasius, et magister P. de Capua, et examinaverunt nos super processu electionis, et forma, acriter valde et exquisite, de loco, de

tempore, et de omnibus aliis circumstantiis, ita scil. quod de tempore translationis, et tempore electionis, et quantum temporis interesset; quot sint canonici in ecclesia, et quot numero personaliter interessent; reliqui, an essent requisiti, an se excusassent, an vices suas aliquibus de collegio commississent, et an literas haberemus tam excusationum quam commissionum, ita quod fere fuimus desperati, quia visum fuit nobis, quod ad nil aliud tendebant, nisi ut cassarent. Sed sequenti die, hoc est, die Sabbati proxima post festum S. Luciae, sedit dominus papa pro tribunali cum cardinalibus, et fuimus nos vocati: quibus dixit, Cum vacaret ecclesia vestra per translationem hujus sedis factam, vos convenistis ad eligendum, ut praemissum est; nos vero ex officio nostro factum illud per fratres nostros fecimus examinari, et invenimus illud canonicum, sed de persona non constat nobis. Veruntamen communis est fama, quod electus vester vir est literatus, bonae opinionis, et optima conversationis, et bene natus. Unde gaudemus, quod lucerna posita est super candelabrum, et quod tantus vir, quantus ibi praefuerat, tantum habet successorem. Quamobrem electionem de eo factam confirmamus, et eidem injungimus in virtute obedientiae, ut onus illud curae pastoralis in se suscipiat. Ad quod verbum genua fleximus, et osculati sumus ejus pedes, et post nos episcopi Angliae, qui nobis viriliter astiterunt ad perhibendum testimonium de persona vestra. Post haec sequenti die Lunae commissum est negotium nostrum in manus cujusdem notarii, viz. magistri Godel. de habendo literas, quibus adhuc non obtentis, recessit lator praesentium a nobis die Martis proxima ante nativitatem Domini. Ut igitur vestrae sublimitati intimaretur, quid super hoc actum sit, et quod vobis jam accreverunt tam temporalia quam spiritualia, per nuncium praesentem cum summa celeritate decrevimus destinandum. Valeat paternitas vestra in Domino.

Papae Rom.
HONORII III. 3.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 12.

Anno Christi
1218.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 3.

Bulla Honorii III. papae de dissolutione unionis Bathon. et Glaston. ecclesiarum.
Ex Reg. Well.

HONORIUS, servus servorum Dei, vener. fratri episcopo Bathon. ejusque successor . . . Cum inter te, et priorem, et conventum Glaston. super unione Bath. et Glaston. ecclesiarum, quam ipsi dissolvi petebant, fuisset quaestio diutius agitata . . . Nos . . . vener. fratri nostro R. Saresbur. episcopo, et P. Norwicen. electo, camerario nostro, sedis apostolicae legato, nostris dedimus literis in mandatis, ut tam te, quam priorem et convent. praedictos ad concordiam prudenter moverent. Sed quia legatus interesse non potuit, commisit vices suas abbati de Radinges, coram quibus cum tu personaliter, et illi per procuratores comparuissetis, tandem in compositionem amicabilem convenistis . . . quam auctoritate

apostolica confirmamus, unionemque praedictam penitus dissolventes, statuimus, ut monasterium Glaston. de caetero sub proprii abbatis regimine a conventu libere eligendi, juxta regulares observantias gubernetur . . . salvo jure patronatus quod rex Johannes tibi contulit in monasterio supradicto. Dat. Romae 16. cal. Junii, indict. VII. MCCXVIII. pontif. III.

Compositio inter eos fuit talis. Quod de portione, quae cesserat in partem episcopi per ordinationem Innocentii papae III. remanebunt ipsi episcopo, et successoribus suis in perpetuum, maneria de Wynescumbe, Pukeleschirch, Blakeford, et Cranemer; de portione etiam, quae per ordinationem praedictam monachis cesserat, re-

* Reg. pag. 163.

miserunt dicti monachi eidem episcopo et success. suis sectam, quam praedictum manerium de Cranemer faciebat hundredo eorum. Revertentur autem ad monachos praedictos de portione ipsius episcopi maneria subscripta, Mere, Bokelande, Kynton, Cristemeleford, Badebyr, et Aissebyr, cum libertatibus, per episcopum eisdem acquisitis, quantum in eo est, et omnibus aliis pertinentiis suis, exceptis advocacionibus ecclesiarum. De militibus ita quoque convenit, quod episcopus habeat et successores sui inperpetuum illam partem militum, qui pertinere noscuntur ad feuda, et terras ipsi episcopo remanentes, et praeterea feudum et servitium unius militis in Kamelarton cum omnibus pertinentiis suis. Monachi vero habebunt omnes alios milites de portione episcopi ad eos reversura, et tam de illis quam aliis, quos prius habuerant per ordinationem memoratam, excepto feudo de Kamelarton, quod respondebit episcopis immediate, facient servitium regale praedicto episcopo et succ. suis inperpetuum. Et episcopus et succ. sui

per manus suas illud facient domino regi, et inde eos erga dominum regem acquietabunt. De spiritualibus autem et spiritualibus annexis partes eadem ordinationi dicti episcopi Salesbir. et abbatis sese pure et absolute commiserunt; qui ordinarunt, quod dictus episcopus et succ. sui habeant patronatum monasterii Glaston. advocaciones etiam ecclesiarum de Aissebyr, Cristemeleford, Kynton, et Bokelande, quae prius per ordinationem episcopo remanserant, et advocacionem ecclesiae de Kamelarton. Habebunt etiam dicti episcopus et succ. sui inperpetuum plenam jurisdictionem in monasterio Glaston. ad dioecesanum jure ordinariae potestatis pertinentem. Idem autem episcopus concessit monachis liberaliter, quod ad eos revertatur advocatio ecclesiae de Mere, quae prius in portionem episcopi devenerat, et quod habeant antiquas et debitas pensiones, scil. de ecclesia de Pukeleschirch, Wynescumbe, et Kamelarton, quarum advocaciones episcopis remanebant. Haec concordia confirmatur per dominum papam.

Papae Rom.
HONORII III. 4.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 13.

Anno Christi
1219.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 4.

Constitutiones editae a bonae memoriae domino Willielmo de Bleys, episcopo Wigornensi. Ex MS. Henr. Wharton D. fol. 322. in bibliotheca Lambethana.

IN nomine Patris, Filii, et Spiritus Sancti, Amen. Anno incarnationis Domini MCCXIX. haec subscripta statuta sunt per episcopatum Wigornensem a domino Willielmo de Bleys, ejusdem loci episcopo.

Videlicet quod quando persona, vel vicarius, vel sacerdos ministrans mortuus fuerit, statim ut mors ejus denunciata est decano loci, idem decanus mortem ipsam denunciabit omnibus matricibus ecclesiis de decanatu suo, in quarum qualibet morte denunciata ejusdem pulsabuntur campanae pro eodem defuncto, et capellanus loci incontinenti commendationem dicet pro anima ipsius defuncti, et post vesperas "Placebo" et "Dirige"; et in crastino, vel quam citius poterit, missam cantabit. In primo autem capitulo in eodem decanatu celebrato, idem ab omnibus capellanis tunc praesentibus cum psalmo "De profundis" nominatim absolvetur, et in eodem capitulo diligenter inquiretur ab eodem, qui eidem capitulo praesidebit, utrum praedictum servitium pro defunctis in qualibet ecclesia ejusdem decanatus plene factum fuerit; et ex parte episcopi firmiter praecipitur, et in virtute obedientiae injungatur, ut ubi factum non fuerit, plenarie perficiatur cum debita celeritate.

Item archidiaconus loci vel ejus officialis, statim ex quo eadem mors annunciata fuerit, omnibus aliis decanis archidiaconatus sui eandem mortem nominatim annunciabit; quorum quilibet in decanatu suo secundum formam scriptam pro eodem defuncto servitium fieri faciat, nullatenus omittendo in singulis capitulis proximo celebratis, quod hic scriptum est. Cum vero decanus mortuus fuerit, archidiacono vel ejus officiali mortem ipsam, statim ex quo ei innotuit, per archidiaconatum denunciante, totum idem et eodem modo, quo praedictum est,

faciet pro anima defuncti decani, sicut supra dictum est pro anima personae, vel vicarii, vel sacerdotis in ministerio decedentis: hoc addito, quod in decanatu, in quo fuerat decanus, servitium pro defunctis in qualibet ecclesia ejusdem decanatus iterabitur pro anima ipsius; mortuo autem officiali archidiaconi, per totum archidiaconatum servitium pro defunctis pro anima ipsius fiat semel in qualibet ecclesia, tam conventuali quam parochiali.

Cum archidiaconus mortuus fuerit, episcopo vel ejus officiali mortem ejus per archidiaconatum denunciante, totum id et eodem modo fiat per totum archidiaconatum pro anima ipsius, sicut scriptum est pro anima decani; hoc addito, quod per totum archidiaconatum servitium pro defunctis pro anima ipsius iterabitur.

Mortuo autem officiali episcopi, per totum episcopatum praedictum servitium pro anima ipsius fiat semel in qualibet ecclesia.

Cum autem abbas vel prior conventualis mortuus fuerit, episcopus, statim ex quo ei innotuerit, animam absolvet, et cum commendatione et "Placebo" et "Dirige," missam pro defunctis personaliter pro anima ipsius cantabit. Hoc autem fiet in omni ecclesia conventuali ab abbate vel priore ejusdem loci.

In quolibet vero decanatu totius episcopatus in capitulo proximo celebrato postea, ex quo hoc innotuerit, solenniter absolvatur anima ipsius defuncti cum psalmo "De profundis."

In decanatu vero, in quo situm est monasterium, cujus fuerat abbas, vel prior mortuus, totum servitium cum celebratione missae similiter fiet in qualibet ecclesia ejusdem decanatus pro anima ipsius defuncti. Vice vero versa quando decanus, vel persona, vel vicarius, vel sacerdos ejusdem decanatus mortuus fuerit, simili modo

do fiet pro anima ipsius in eodem monasterio.

Cum autem episcopus viam universae carnis ingressus fuerit, quid pro anima ipsius faciendum sit, in synodo celebranda per gratiam Dei statuatur.

Statuimus, ut nullus fiat decanus, nisi habeat beneficium ecclesiasticum; ut nulli decanatus dentur ad firmam; ut nullus decanus habeat apparitorem, nisi fuerit ille clericus, ad minus ordinatus in acolitum. Cum persona vel vicarius decesserit, omnia instrumenta sua immobilia remaneant suo successori; una mensa cum duobus tripodibus, et major, si plures fuerint inventi; major olla aenea, si plures fuerint inventae; una arca et major, si plures fuerint inventae; unum dolium et majus, si plura fuerint inventa; una cana et major, si plures fuerint inventae; una carecca et melior, si plures fuerint inventae.

Item statuimus, quod quando persona vel vicarius decesserit ante annunciationem beatae Mariae, omnis proventus de eo, quod seminaverit in terra ecclesiae, percipiet; si autem ad firmam dederit, nihil habebit. Item, si persona vel vicarius decesserit, non fiat distributio rerum suarum, antequam constiterit episcopo, vel ejus officiali ipsum testamentum condidisse. Et interim faciet decanus omnia sua fideliter conservari.

Item, ne persona vel vicarii habentes loca, in quibus aedificare possunt in feodo ecclesiastico, in feodo laicali aedificare praesumant. Ne terrae ecclesiarum dentur ad firmam laicis, vel liberis hominibus. Item prohibemus sub interminatione anathematis, ne ecclesiastica persona decimas ponat in laicali feodo, cum habeat ecclesiasticum, in quo possit eas ponere.

Item prohibemus, ne Judaei libros, vestimenta, vel alia ornamenta ecclesiastica loco pignoris vel alio modo recipiant; quod si fecerint, nisi commoniti ea restituant ecclesiis, de quibus surrepta fuerint, subtrahatur eis participium christianorum secundum tenorem concilii.

Item prohibemus sub interminatione anathematis, ne mulieres christianae nutrant pueros Judaeorum, nec habeant Judaei servientes mulieres christianas, nec in hospitibus eorum pernoctent. Item, ne Christiani recipiant pecuniam Judaeorum ad deponendum in ecclesiis, ut quasi res propriae magis salvae custodiantur. Item, ne christiani nummos mutuo praestent Judaeis, ut eos tradant ad usuram spe lucri recipiendi.

Item prohibemus, ne in civitatibus vel burgis aliquid capiatur de ecclesiasticis personis, videlicet episcopis, abbatibus, prioribus, archidiaconis, personis, vicariis, seu quibuscumque aliis personis ecclesiasticis, vel ab eorum propria familia, vel etiam rusticis, pro aedificatione murorum circa civitates vel burgos construendorum; quodsi aliqua extorta dicta occasione a praedictis facta fuerint personis, primo moneantur captores ad ea, quae extorta fuerint, restituenda;

quod nisi infra octo dies fecerint, ipso die excommunicentur. Praeterea moneantur auctores, si necesse fuerit, ad extorta restituenda, et nisi infra octo dies fecerint, supponatur civitas vel burgus interdicto, non expectata praesentia episcopi vel ejus officialis.

Si clericus habens coronam vel tonsuram competentem, captus fuerit, siue fuerit notus siue ignotus, et literatus, moneantur captores, et detentores per decanum loci, ut eum libere sine difficultate recedere dimittant; nisi forte suspectus fuerit in manifesto delicto; et tunc exigat eum decanus loci, ut ei custodiendus dimittatur auctoritate domini episcopi; quod si negatum fuerit, admonitione praemissa, eodem die nominatim excommunicentur. Et adeant auctores captionis et detentores, et moneantur, ut clericum captum, ut supradictum est, dimittant; quod si infra triduum non fecerint, siue cives fuerint siue burgenfes, civitas vel burgus interdicto supponatur: si autem per castellanum captus fuerit clericus, praedicto modo moneantur, et eodem modo fiat executio sententiae contra eum, qui fuerit; adeatur vicecomes, vel subvicecomes, et moneatur competenter, ut secundum formam praedictam liberari faciat; quod si infra octo dies non fecerit, tum excommunicetur; si vero terram in episcopatu non habuerit, post octo dies suspendatur ab ingressu ecclesiae; et si post 15. dies in contumacia permanserit, nominatim excommunicetur. Si clericus dicto modo captus notus fuerit, et de episcopatu, licet minus competenter sit tonsoratus vel coronatus, praedicto modo liberetur, et episcopus ei pro incompetenti tonsuratione vel coronatione poenam infligat.

Si rector ecclesiae pensionarius discedat circa festum sancti Michaelis, qui teneatur viris religiosi, vel alii ecclesiasticae personae in aliqua pensione solvenda, statuimus, ut de bonis defuncti respondeatur ei, cui pensio debeat, usque ad annunciationem beatae Mariae sequentem, et successor ejus ab illo termino de pensione debita respondeat.

Ut post festum sanctae Trinitatis fiant cerei minoris portionis de cereo paschali, qui tantum cedant in usus pauperum mortuorum.

Ut nullus nisi sacerdos admittatur ad aliquam ecclesiam, cujus aestimatio non excedat v. marcas; sed admissus residentiam faciat in eadem ecclesia.

Item denuncient sacerdotes, quod si aliquis medicorum suadet aliquid, quod advertatur alicui in periculum animae suae, non admittat illud secundum tenorem concilii.

Item ut in dioecesi nostra uniformis sit praestatio decimarum agnorum, et vellerum, et ut laicis subtrahatur occasio litigandi; statuimus, ut praesente rectore ecclesiae, vel ejus nuncio, fiat decimatio praedictorum. Quodsi laici ad hoc induci non possunt, per censuram ecclesiasticam compellantur.

Papae Rom.
HONORII III. 5.Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 14.Anno Christi
1220.Reg. Angliae
HENRIC. III. 5.*Concilium Cantuariense de translatione corporis beati Thomae, archiepisc. Cantuar.
Ex Mat. Paris. in anno.*

EODEM tempore levatum est de lapide marmoreo corpus beati Thomae, archiepiscopi et martyris, a Stephano, Cantuariensi archiepiscopo, praesente rege, et omnibus fere episcopis totius regni, cum abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus, clero et populo multo in crastino octavarum apostolorum Petri et Pauli. Cujus corpus sanctissimum collocatum est honorifice in feretro, ex auro et lapidibus pretiosis mirabiliter fabrefacto. Interfuerunt etiam huic

translationi archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, et alii multi de regno Francorum, aliarumque diversarum regionum; qui ob honorem et reverentiam beati martyris, ut tantae adessent solennitati, alacriter convenerunt. Nam dignissimum omnibus videbatur, ut sanctum martyrem Christi generaliter honorarent, et colerent, qui pro universali ecclesia sanguinem suum fundere et ad finem usque non timuit fideliter decertare.

Concilium Dunelmense sub Richardo de Marisco, Dunelmensi episcopo, in quo constitutiones ejus sunt editae.

INTELLIGENDUM est, quatuor fuisse Richardos episcopos Dunelmenses ante annum Domini MCCCXLVI. id est, 20. Edouardi III. et cui horum ascribendum sit concilium istud, est incertum. Antecessit autem synodum a Waltero episcopo celebratam. In ejus enim prooemio publicantur ejusdem constitutiones, cum hac clausula: statutis bonae memoriae Richardi, quondam episcopi Dunelmensis, quatenus observata fuerint et admissa, in suo robore duraturis. Subjunguntur igitur in MS. codice Richardi constitutiones constitutionibus Walteri, non quod istis recentiores essent, sed ut suscitarentur fortassis languidae; vel quod in illis saepius provocatum sit ad Richardi istas. Sed duo etiam erant Walteri, senior aevo Henrici III. junior sub Richardo rege II. nec satis constat, uter hoc concilium edidit Waltero inscriptum. Nos vero seniori, tribuendum duximus, quod in MS. codice concilio praefigitur Ludovici, qui Walterum juniorem quartus praecessit episcopus. Nec dum omnis tollitur dubitatio; nam et Waltero seniori duo antegressi sunt Richardi, alter alteri succedens: ille (nempe de Marisco) anno Dom. MCCXVII. constitutus, iste cognomento Poore, episc. factus anno MCCXXVIII. qui et Waltero praefuit, uno solummodo interposito. Quis istorum praesens hoc concilium edidit, modo quaeritur; et videtur nobis anterior, quod Richardus, de quo toties mentionem facit Walterus, passim dicitur quondam episcopus, velut de remotiori, non nuper, quod novissimo magis conveniret. Sedit autem anterior 10. annos. Haec Spelmannus*.

Hic incipiunt constitutiones Richardi, quondam episcopi Dunelmensis. Ex MS. Dunelm. ecclesiae B. iv. 41.

Cum nec rugam nec maculam admittat sancta ecclesia gloriosa, nec solum lavacro aquae in verbo vitae mundata, sed etiam sanguine agni incontaminati et immaculati Christi plenius abluta, non mediocriter gloriatur de ministrantium sibi munditia, et dispensatorum suorum industria; quibus specialiter praecipimus, quod in Levitico legitur, "Sancti estote, quoniam ego sum sanctus." A quibus cum praecipue sanctitas exigatur, utpote de quorum conversatione mors et vita subditorum dependere dignoscuntur, primo ministris ecclesiae, qui ad nostram curam specialiter pertinent, certa forma praescribatur, per quam ecclesiastica sacramenta sic per eorum ministerium rite tractentur et recte dispensentur, ut et Deus in illis honorificetur, et grex eisdem commissus aedificetur: sed ne terrae sentibus obsitae dominicum semen inutiliter commendetur, et modicus vel nullus fructus expectetur, prius area Domini purgetur et mundetur, vepres prius succidantur, et herbae mortiferae radicitus evellantur.

De regularibus, quae indigent dispensatione apostolica.

Inprimis igitur in virtute Spiritus Sancti districte praecipimus, ut omnes ministri ecclesiae, et praecipue sacerdotes, discutiant diligenter et solícite, juxta testimonium conscientiae suae, quales ad ordines suscipiendos accesserint, et quo fine; generaliter enim omnes, quos irregu-

* Haud adeo difficile est (uti clar. Spelmanno videtur) verum concilio huic attribuere auctorem et tempus. Constat enim ex Walteri de Kirkham constitutionibus (qui A. C. MCCXLIX. episcopatus Dunelm. praeficiebatur) hoc illas praecessisse. Et quod concilium Richardi concilio Oxoniensi antiquius sit, abunde satis exinde colligi potest, quod in assignandis sententiis excommunicationum Richardus noster ne *per* quidem habeat de solenni et speciali illa excommunicationum forma, quae primum in concilio Oxon. a Stephano archiep. Cantuar. A. C. MCCXXII. promulgabatur. Richardus ergo noster absque dubio est Richardus de Marisco, qui A. C. MCCXVII. episcopatum adeptus, sequenti anno MCCXXVI. apud burgum S. Petri vitam defunctus illum deposuit. Quod autem constitutiones Richardi de Marisco cum constitutionibus S. Edmundi archiep. Cantuar. in multis coincidunt, haud mirum, cum illo et sequenti aevo alter alterius statuta absque piaculo (imo potius honoris causa) transcripta in suam dioecesim vel provinciam introduceret. Eadem hae constitutiones ex Dunelmensibus et Sarisburiensibus constatae Stephano archiepiscopo Cantuar. adscribuntur in MS. Cott. Julius D. II. fol. 168. b. seqq.

laritatem in ordinis susceptione, vel ante, vel post ordinem susceptum constat contraxisse, nisi cum eis dispensatum expresse fuerit ab eo, qui cum eis dispensare potuit, ab officii sui executione denunciamus suspensos. Ne autem ignorans ignoretur, irregulares, qui secundum canones ab ordinibus prohibentur; et illos, qui cum dispensationis gratia admittuntur, seriatim duximus et per ordinem specificandos. Homicidae, advocati in causa sanguinis, executores servorum in publicis administrationibus, simoniaci, interventores simoniacarum pactionum, et qui labe ulla infecti ordines scienter susceperint, qui ab haereticis et schismaticis damnatis, vel nominatim excommunicatis scienter ordines susceperunt. Item bigami, corruptarum mariti, Deo sacrarum virginum violatores. Item qui excommunicati, vel furtive ordines susceperint, et qui in susceptis scienter tales ministrare praesumpserint. Item sortilegi, qui daemonibus immolaverunt, incendiarii ecclesiarum. Omnes tales, nisi nostrum vel superiorum super haec requisierint consilium, vel requisitum habuerint, ab executione sui officii se noverint suspensos.

De irregularibus, de quibus episcopus potest dispensare.

Qui vero non de legitimo matrimonio nati, et absque suorum episcoporum dispensatione scienter fuerint ordinati: et qui se noverint servorum filios, et praeter conscientiam illorum, a quibus requiri debet licentia, ordinatos, vel non a suis episcopis praeter suorum praelatorum licentiam ad ordines promotos, quoniam cum talibus dispensare possumus; praecipimus quod omnes tales sub poena suspensionis nostrum super hoc inquirant consilium. Omnes autem dictos irregulares, de caetero ordinandos, praecipimus ante ordinis susceptionem diligenter attendere, et humiliter dispensationis beneficium, si dispensabilis sit irregularitas, postulare. Certum est enim per traditiones sanctorum patrum, irregulares praesumptuose et periculose sine dispensatione ministrare, cum quibus non est dispensatum. Adjicimus autem districte praecipiendo, ut omnes, qui conscientia mortalis peccati perpetrati, vel propter quaestum temporalem tantum susceperint ordines, officium non exequantur, antequam sacerdoti confiteantur.

Qualiter archidiaconi debent instituere sacerdotes in fide catholica.

Cum per ministerium nostrum ecclesiastica sacramenta debeant tractari et dispensari, necesse est vobis, filii charissimi, fidei catholicae agnitio et professio; quia sine fide, impossibile est Deo placere: et sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est. Propterea vobis praecipimus, quod bene vivendo fidem rectam teneatis, parochianos vestros in articulis fidei, sine qua non est salus, saepius instruantes. Quod, ut melius et expeditius fiat a vobis, districte archidiaconis injungimus, quod in capitulis suis expositionem catholicae fidei in generali concilio promulgatam, sane et simpli-

VOL. I.

cibus verbis sacerdotibus exponant. Et sacerdotes, prout eis Deus inspiraverit, parochianos suos instruant, et eis illam exponi frequenter domestico idiomate sane inculcent, quae talis est.

De fide catholica.

Firmiter credimus et simpliciter confitemur, quod unus est solus Deus verus, omnipotens, aeternus, immensus, immutabilis, incomprehensibilis, et ineffabilis; Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus; tres quidem personae, sed una essentia, substantia, seu natura, simplex omnino, prout in capitulo concilii continetur.

Qualiter sacerdos debet instruere adultos.

Exhortentur saepius sacerdotes parochianos suos, ad dicendum symbolum et dominicam orationem, et salutationem sanctae Mariae. Pueros saepe convocent, et unum vel duos instruant, qui alios instruant, vel instrui faciant in praedictis; et quod parentes hujusmodi periculose negligentes moneantur, ut pueros et familiam suam, prout Deus eis inspiraverit, instruant in praedictis, vel saltem instrui faciant.

De munditia sacerdotum et clericorum.

Cum de conversatione sacerdotum mors dependeat et vita subditorum, et cum corpora ministrorum Christi sint, vel esse debeant templum Spiritus Sancti; et quicumque violaverit templum Dei, disperdet eos Deus; ne sacerdotes, tollentes membra Christi, faciant membra meretricis, districte praecipimus, quod omnes ecclesiae ministri, in sacris ordinibus constituti, si ve sint beneficiati, si ve non, honeste et caste vivant, ab omni fornicatione et immunditia se abstineant, prout ad sacrum eorum ministerium dignoscitur pertinere.

De focariis amovendis.

Sacerdotibus vero praecipue et specialiter in virtute Sancti Spiritus, et sub periculo officii et beneficii districte praecipimus, ut continenter et honeste vivant, et concubinas suas a domibus suis procul expellant, et nullam familiaritatem cum eis de caetero habeant, nec in propriis domibus, nec alienis; nisi velint simul beneficiis et officiis contra haec agendo privari.

De punienda incontinentia clericorum.

Ne vero facilitas veniae incentivum tribuat delinquendi, in generali concilio statutum est, quod clerici in sacris ordinibus constituti, qui deprehensi fuerint incontinentiae vitio laborare; et qui pro hac causa suspensi, officium suum exequi praesumpserint; non solum ecclesiasticis beneficiis spoliarentur, verum etiam pro hac duplici culpa perpetuo deponantur: ut quos divinus timor non revocat, temporalis saltem poena cohibeat a peccato. Praelati quoque, qui tales in suis iniquitatibus praesumunt sustinere, maxime obtentu pecuniae, vel alterius commodi temporalis, pari subjaceant ultioni. Unde oportet vos omnes, archidiaconi, officiales, et decani, tanto vigilantius super hoc vigilare, quanto negligentibus majus periculum dignoscitur imminere.

7 G

De

De poena et satisfactione fornicariorum sacerdotum.

Concubinae sacerdotum frequenter moneantur ab archidiaconis, et praecipue a sacerdotibus, in quorum parochia morantur, vel ut contrahant, vel ut claustrum ingrediantur, vel sicut publice peccaverint, publicam agant poenitentiam. Qui autem circa hanc monitionem salubrem obtentu pecuniae vel familiaritatis negligens inventus fuerit, poenae supradictae subiacebit. Quodsi ad nullum istorum per monitionem induci possunt; interdictis eis primo pacis osculo, et pane benedicto in ecclesia; si perseveraverint in obstinatione, ipsae et communicantes cum eis excommunicentur, seculari iustitiae tradendae, si nec sic resipuerint.

De poena ipsius, qui polluit filiam spirituales.

Et cum peccans sacerdos peccare faciat populum Dei, maxime a filia sua spirituali et poenitentiali abstineat, et ab omnibus, quibus dispensaverit ecclesiastica sacramenta; sciens quod in detestationem tanti peccati, secundum canones et sanctorum patrum statuta, quindecim anni debentur pro poenitentia, et postmodum in monasterium detrusio.

De indumentis clericorum.

Quia initium omnis peccati est superbia, superbiam in gestu, habitu, et verbis prohibemus, praecipientes sub poena suspensionis, ut sacerdotes et clerici quilibet habeant habitum suo ordini competentem; sacerdotes clausa desuper deferant indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda. Cappas manicatas ad divinum officium intra ecclesiam non gerant, sed nec alibi, qui sunt in sacerdotio, vel dignitatibus constituti, nisi iusti timoris causa exegerit habitum transformari. Nec manicis, aut sotularibus confutitiis, aut rostratis, fellis, fraenis, pectoralibus, aut calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus, aliquo modo utantur. Coronam et tonsuram habeant congruentem. Officia vel commercia secularia non exercent, maxime inhonesta; mimis, jocularibus, et histrionibus non intendunt; tabernae prorsus evitent, nisi forte causa necessitatis in itinere consistant; ad aleas vel taxillos non ludant, nec huiusmodi ludis intersint. Et se in officiis ecclesiasticis et aliis honestis studiis diligenter exercent. Nullus clericorum secularem administrationem exerceat, ex quacunque oporteat laicae personae actus sui reddere rationem. Et antequam rationem administrationis suae reddiderit, ad beneficia ecclesiastica, quibus annexa est cura animarum, non admittatur. Nec advocati sint clerici vel sacerdotes in foro seculari, nisi vel proprias causas, vel miserabilium prosequantur personarum.

De bonitate pacis.

Magna vobis, filii charissimi, injuncta est necessitas pacis observandae, cum Deus ipse pacis sit auctor et amator, qui non solum caelestia et terrestria, sed etiam terrestria adinvicem venit

pacificare. Et cum non nisi per pacem temporis et pacem pectoris, perveniatur ad pacem aeternitatis, monemus vos et districte praecipimus, quatenus pacem, quantum in vobis est, cum omnibus habentes, parochianos vestros moneatis, ut in unitate fidei et pacis vinculo unum corpus sint in Christo. Inimicitias, si forte fuerint in parochia vestra, diligenter insectantes; amicitias copulantes; discordantes ad concordiam revocantes; quantum in vobis est non permittentes, quod sol occidat super iracundiam parochianorum vestrorum.

De arcenda ebrietate.

Illum abusum clericis penitus interdicimus, quo ad potus aequales sumendos se obligant potatores, et ille iudicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, et calices foecundiores exhaurit; unde interdicimus, quod nullus cogat alium ad bibendum. Si quis super hoc culpabilem se exhibuerit, nisi a superiore commonitus, satisfecerit competenter, ab officio et beneficio secundum statuta concilii suspendatur. Bannum scotallorum per sacerdotem vel per alium in ecclesia prohibemus; quodsi sacerdos vel clericus hoc fecerit, vel scotallis interfuerit, canonice punietur.

De hospitalitate sectanda.

Et quoniam non sufficit declinare a malo, nisi faciamus bonum; praecipimus, quod sacerdotes et clerici beneficiati, secundum redditus et facultates suas sint hospitales, et erga pauperes non avari; monachis autem et regularibus tanto districtius id injungimus, quanto ad hoc ipsum constat ipsos arctius aliis multiplici ratione obligari. Qui vero patrimonio crucifixi abutuntur, vel luxuriose vivendo, vel hospitalitatis bonum non sectando, cum eorum habuerimus notitiam, eos canonice puniemus.

De numero sacramentorum.

Cum in dispensatione sacramentorum vestrum consistat ministerium; ut sacramenta a vobis rite tractentur, singula per ordinem prosequamur. Sunt autem septem sacramenta, quorum quinque omnibus fidelibus sunt communia et necessaria.

Primum est baptisma, quod est janua omnium sacramentorum, et prima tabula post naufragium, sine quo non est salus. Et est sacramentum ingredientium, sanctificans ingredientem, et a peccato originali mundans. Secundum est impositio manus, quae fit ab episcopo, quae confirmatio dicitur, quae ingressos jam in mundum et sanctificatos per baptisma, armat et roborat contra diabolum; et est sacramentum pugnantium. Tertium sacramentum est poenitentia, quae ingressos in mundum, et lapsos per peccatum relevat et reparat. Quartum est perceptio corporis et sanguinis Christi, quod sive eucharistia, sive viaticum vocetur, in Christo nos unit et incorporat. Quintum est extrema unctio, sacramentum scilicet exeuntium, quod visioni Dei nos praeparat. Duo vero sequentia sunt ordo et conjugium, nec omnium, licet quorundam, nec per eorum virtutem peccata dimit-

dimittuntur, sed in eorum altero, scilicet in conjugio, peccatum fornicationis vitatur; in altero, scilicet ordine, quorundam virtutes augentur.

Ne venalia sint sacramenta vel sacramentalia.

Et quoniam quorundam usque adeo invaluit cupiditas, quod sub pretium nituntur redigere inappretiabilem sacramentorum gratiam, volentes a ministris ecclesiae cupiditatem (quae est radix omnium malorum) extirpare; prohibemus districte, ne pro sacramentorum, vel sacramentalium dispensatione aliquid extorqueatur, sed gratis dent, quae gratis acceperunt. Inhibemus etiam sub poena suspensionis, ne sacerdos aliquid exigat pro exequiis mortuorum, vel pro benedictione nubentium, seu pro edictis faciendis, seu pro testimonio ferendo, seu pro matrimonio celebrando.

Ne laici laudabilem consuetudinem frangant.

Et quoniam quidam laici laudabilem consuetudinem erga sanctam ecclesiam, pia devotione fidelium introductam, ex fermento haereticae pravitatis nituntur infringere, sub praetextu catholicae puritatis; sicut praecipimus, pravas actiones super his non fieri, ita pias et laudabiles consuetudines praecipimus conservari. Et qui malitiose nituntur laudabilem consuetudinem immutare, per vos cognita veritate compescantur, sicut in concilio statutum est. Et quod pro altario corpus sepeliri non differatur, sed post sepulturam, si quid datum fuerit in elemosynam, recipiatur.

Ne missae venales sint, nec sacerdotes se onerent annualibus.

Praeterea venalitatem missarum districte inhibentes praecipimus, ne pro annualibus vel triennialibus missarum faciendis laici vel alii aliquid dare vel legare in testamentis cogantur; et ne super hoc aliqua pactio vel exactio nova vel sub aliqua specie palliata a sacerdotibus, vel ab aliis fiat mediatoribus. Prohibemus etiam, ne superflua multitudine talium annualium quandoque se onerent sacerdotes, ad quae explenda honeste sufficere non possunt, et propter quae oportet sub certo pretio conductos habere sacerdotes, vel ea vendere aliis facienda, ut se exonerent, id de caetero fieri sub poena suspensionis prohibemus.

Ne quis alterius parochianum ad sacramenta ecclesiae admittat.

Quosdam manifestos usurarios et alios, nominatim excommunicatos vel interdictos, alienos etiam parochianos, contemptis propriis sacerdotibus, et in eorum praejudicium ad sepulturam et ad communionem eucharistiae, et praecipue in solennibus diebus, et ad confessionem vel alia sacramenta, irrequisita sui praelati licentia recipere praesumunt, quod de caetero fieri prohibemus. Et si ab aliquo attentatum fuerit, ad damna refarcienda illi ecclesiae, cui iniuriatum est, compellantur.

De effectu baptismatis.

Cum baptismus sit janua omnium sacramentorum, et prima tabula post naufragium, quam sit necessarium patet ex verbis Domini dicentis: "Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non intrabit in regnum caelorum." Ab hac generalitate nec aetas nec sexus excluditur, et ita apparet, quod baptismus generalior et melior sit quam olim circumcisio, cujus loco successit; cum, tam viri quam foeminae baptizentur: tantum autem viri olim circumcidebantur. Quod autem utilior sit et efficacior nunc baptismus, quam olim circumcisio apparet; nam de efficacia circumcisionis dicitur: "Anima, cujus praeputii caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo." Ecce dicitur, quod anima peribit incircumcisa; sed non dicitur, quod salvabitur propter circumcisionem: sic ergo damnationis vitatur periculum, sed non pervenitur ad regnum caelorum. De virtute vero et efficacia baptismi dicitur: "Nisi quis renatus fuerit," etc. quasi diceret: qui renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, intrabit in regnum caelorum. Quod usque ad mortem Christi clausum fuit omnibus, sed per sacramentum baptismi, Christi sanguine rubricati, culpa remittitur, periculum vitatur, et ad regnum caelorum pervenitur, cujus januam Christi sanguis fidelibus suis misericorditer referavit. Absit autem, quod universi parvuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin et ipsis misericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuravit ad salutem; qui cum multitudinem peccatorum non habeant, peccato originali, quo tenentur, per virtutem baptismi mundantur. Duplex est enim peccatum; originale, quod absque consensu contrahitur; et actuale, quod committitur cum consensu. Originale igitur peccatum, quod sine consensu contrahitur, remittitur per vim sacramenti; actuale vero, quod cum consensu contrahitur, sine consensu minime relaxatur. Sed videri posset alicui, quod duo tantum sufficiant ad salutem, scilicet fides et baptismus, et quod sine his non sit salus. Nam dicitur: "Qui crediderit et baptizatus fuerit, hic salvus erit." Ecce duo, fides et baptismus, necessaria sunt ad salutem; et subjungitur: "Qui vero non crediderit, condemnabitur." Ecce alterum eorum sufficit ad condemnationem. Sed fides in puero non videtur esse, et ita non salvabitur. Ad quod dicitur, quod in fide salvatur patrum, quia sicut aliunde contrahitur originale peccatum, sic aliunde curatur. Vel potest dici, quod pueri credunt, non propter usum fidei, sed propter habitum, quem suscipiunt in baptismo. Cum ergo tanta sit virtus et efficacia hujus sacramenti, et cum ab ipso Domino sit institutum, et ejus sanguine rubricatum, praecipimus, quod, cum honore et reverentia magna celebretur hoc sacramentum, et magna cautela, maxime in distinctione et prolatione verborum, in quibus tanta vis consistit sacramenti, et salus puerorum: "Ego baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, Amen." Et in Romano vel Gallico sub eadem forma doceat sacerdos frequenter laicos baptizare posse pueros in necessitate, immo patrem

patrem et matrem in necessitate sine praejudicio matrimonii. Pro baptismo autem nihil omnino exigatur, sed si quid offeratur gratis, accipiat.

Fontes sub sera claudantur.

Fontes sub sera clausi teneantur propter fortilegia. Chrisma similiter, et sacrum oleum sub clave custodiantur. Si is, ad quem spectat custodia, incaute ea reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur; et si per ejus incuriam nefarium aliquid contigerit, graviori subiacebit ultioni.

Quaelibet ecclesia habeat baptisterium.

Baptisterium habeatur in qualibet ecclesia baptismali, lapideum, vel aliquod competens, quod decenter cooperiatur, et reverenter conservetur, et in alios usus non convertatur. Aqua vero, in qua baptizatur puer, ultra septem dies in baptisterio non fervetur. Si vero puer domi a laico, propter necessitatem fuerit baptizatus, aqua, propter reverentiam baptismi, vel fundatur in ignem, vel ad ecclesiam in baptisterium fundenda deferatur; et vas illud vel comburatur, vel ad usus ecclesiae deputetur.

Forma baptizandi.

Semper sacerdos interroget laicum diligenter, cum in necessitate baptizaverit puerum, quid dixerit, et quid fecerit. Et si praecedente diligenti inquisitione, facta sibi plena fide, invenerit laicum distincte et in forma ecclesiae baptizasse in Latino, sive in Gallico, seu in Anglico, approbet factum; sin autem, baptizet puerum; Non intendo te rebaptizare, et si tu non es baptizatus, ego baptizo te, etc.

De patrinis.

Ad levandum puerum de fonte, tres ad plus recipiantur in baptismo maris, duo mares et una foemina; foemina vero a duabus foeminis et uno mare suscipiatur. Quod amplius est, a malo est. Plures tamen tanquam testes non tanquam patrini (si haberi possint) adhibeantur, propter varias causas.

Quando diaconus potest baptizare et poenitentias dare.

De baptismate et poenitentia praecipimus, quod diaconus poenitentias dare vel baptizare non praesumat, nisi in his casibus, cum sacerdos non potest, vel absens est, vel stulte, vel indiferece non vult, et mors imminet puero vel aegroto. Si vero puer baptizetur a laico, praecedentia et subsequenda in merfione expleantur a sacerdote.

De abusione ornamentorum ecclesiae.

Panni etiam chrismales non nisi in usus ornamentorum ecclesiae convertantur, nec semel ad ecclesiam cum pueris delati, aliis baptizandis prece vel pretio tradantur. Similiter alia ornamenta ecclesiae, quae pontificalem accipiunt benedictionem, nullo modo in usus profanos deputentur. Et archidiaconi in suis visitationibus haec diligenter inquireant.

De pueris, de quorum baptismo dubitatur.

Si vero pueros cum sale expositos contingat inveniri, baptizentur, ita tamen, quod ante prolationem istorum verborum: "Ego baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, Amen:" quae sola sunt de substantia baptismi, et sola debent cum intentione baptizandi proferri, haec a baptizante verba prius dicantur nominante baptizandum, et dicente "Ego non intendo te rebaptizare; sed si tu non es baptizatus, ego baptizo te in nomine Patris, etc.

De incisione ventris mulieris.

Si mulier mortua fuerit in partu, et de hoc bene constiterit, scindatur, si infans credatur vivere; ore tamen mulieris aperto, ut puer in utero clausus possit aerem trahere.

De pueris custodiendis.

Foeminae commoneantur, ut pueros suos caute alant, et juxta se de nocte non collocent teneros, ne opprimantur. Solos in domibus, ubi ignis, vel solos juxta aquas sine custode non relinquant, et hoc eis omni die Dominica dicatur.

De inquisitione patris pueri.

Diligenter quaerat sacerdos, cujus sit puer baptizandus; quis pater, quae mater; ut sic cognoscat et puniat fornicatores; ut sic cognoscat qui legitimi, qui non. Et quoniam propter multas causas, necesse sacerdotem est facere hujusmodi interrogationes, praecipimus hoc statutum diligenter observari: puero autem nunquam negetur baptismus.

De sacramento confirmationis.

Cum sacramentum confirmationis robur det parvulis, sacerdotes frequenter moneant populum ad confirmationem puerorum. Post baptismum enim debet suscipi sacramentum confirmationis, et publice proponatur in ecclesia. Quodsi ultra septem annos vel plus puer fuerit per negligentiam et incuriam parentum non confirmatus, tam pater quam mater ab ingressu ecclesiae tamdiu suspendantur, quousque puer confirmetur. Simili poenae subiaceat sacerdos, qui circa hoc negligens extiterit. Et si adultus in Quadragesima, vel in alio tempore ad confirmationem venerit, nondum confirmatus (quod diligenter inquirendum est) ad episcopum mittatur confirmandus.

In hoc sacramento contrahitur proximitas spiritualis, sicut in baptismo inter illos, qui suscipiunt pueros, et illos, quorum sunt pueri, et inter pueros susceptos. Et hoc laicis praecipimus frequenter inculcari, licet a nobis idem dicatur in collatione hujus sacramenti.

De sacramento injungendi poenitentiam.

Sacramentum autem poenitentiae quam sit necessarium probatur ex illo evangelii: "Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis peccata, retenta sunt." Sed quoniam remissionem peccatorum consequimur per veram confessionem, praecipimus, canonum statuta sequentes, ut sacerdos in poenitentia danda diligenter attendat quantitatem poenitentiae, et quali-

qualitatem delicti; locum, tempus, causam, et moram in delicto factam, et alias peccati circumstantias; super etiam devotionem animi poenitentis et signa contritionis.

Qualiter poenitentia debet conjugatis injungi.

Mulieribus autem conjugatis talis injungatur poenitentia, unde non reddantur suis maritis suspectae de aliquo crimine occulto et enormi: idem de viris uxoris observetur; dummodo sufficienter puniatur delictum, et condigna sit satisfactio.

De peccato fornicationis vitando.

In confessionibus et praedicationibus saepius laicis inculcetur, et praecipue in majoribus solennitatibus, quod omnis commixtio maris cum foemina, nisi per matrimonium excusetur, mortale peccatum est. Et si in denunciatione hujus salubris doctrinae sacerdos negligens inventus fuerit, tanquam fornicator, vel consentiens fornicatoribus, canonice puniatur.

Ubi debent audire confessiones mulierum.

Confessiones mulierum audiantur extra velum, et in propatulo, quantum ad visum, non quantum ad auditum. Moneantur etiam laici statim in primo Quadragesimae confiteri, et cito post lapsum semper, ne peccatum pondere suo trahat ad aliud.

Ne missae injungantur pro poenitentia.

Item nullus sacerdos ratione poenitentiae, totalis vel partialis, missas praesumat alicui injungere; consulere vero potest.

Ter confessiones in anno audiantur.

Confessiones ter in anno audiantur, ter communicare moneantur; in Pascha, in Pentecoste, in Natali. Prius autem praeparent se per aliquam abstinenciam (de consilio sacerdotis) faciendam. Quicumque autem semel in anno ad minus proprio sacerdoti non confessus fuerit, et ad minus ad Pascha sacramentum eucharistiae non percipiet, nisi consensu sacerdotis duxerit abstinendum, et vivens, ab ingressu ecclesiae arceatur, et mortuus christiana careat sepultura; et haec frequenter eis dicantur.

Qualiter admittenda sit purgatio defamatorum.

Defamati fama publica vel verisimilibus indiciis super crimine aliquo, de quo non convinci possint, moneantur semel, secundo, et tertio, ut confiteantur, et satisfaciant. Qui vero incorrigibiles in negatione persistierint, indicatur eis purgatio, quae occasione pecuniae oblatae vel promissae, de die in diem nullatenus differatur, sed si parata fuerit, statim prima die recipiatur; et numerus compurgatorum in canonibus constitutus, si necesse fuerit, observetur. Archidiaconus vero, seu suus officialis, seu diaconus contra hoc veniens, ab officio se noverit suspendendum.

Qualiter sacerdos debet se habere in audiendo confessiones.

In confessione habeat sacerdos vultum humi-

lem, et oculos ad terram demissos, ne faciem respiciat confitentis, maxime mulieris, et patienter audiat, quicquid dixerit, et in spiritu lenitatis eum supportet, et ei pro posse suo persuadeat pluribus modis, quod integre confiteatur, aliter enim vera non est confessio. Peccata inquirat usitata figillatim, inusitata autem non nisi a longe, et per circumstantias; sic, ut expertis non detur nova occasio delinquendi. Personarum nomina cum quibus confitens peccaverit, non inquirat sacerdos vel diaconus, et semper majora majoribus reservet.

Sunt autem ista majora: homicidia, sacrilegia, peccata contra naturam, incestus, stupra virginum, et monialium; et injectiones manuum in parentes, in clericos; vota fracta, et hujusmodi enormia. Sunt autem casus, in quibus nullus nisi solus papa habet potestatem absolvendi, vel ejus legatus; videlicet quod si convalescant, apostolico se respectui repraesentent; vel tali, qui cum eis possit dispensare. Absolutio talium in articulo mortis nulli deneganda est, saltem conditionalis; nihilominus talium rei, mittendi sunt prius ad episcopum, vel ad ejus poenitentiarium; semper autem qui mittuntur, deferant secum litteras continentes genus peccati et circumstantias sufficienter; vel ipse sacerdos veniat personaliter cum eis; alioquin non recipiantur.

In dubiis semper confessor consulat episcopum, vel sapientes viros; quorum consilio certificatus, securius solvat vel liget.

Ne sacerdos revelet confessionem.

Nullus ira vel odio, vel ecclesiae metu, vel mortis, in aliquo audeat revelare confessiones signo vel verbo, generali, vel speciali, ut dicendo, "Ego scio quales vos estis," sub periculo ordinis et beneficii; et si convictus fuerit, absque misericordia degradabitur.

Ne poenitentia injungatur sine restitutione in furto et consimilibus.

In furto, rapina, usura, five fraude caveant sacerdotes, ne injungant poenitentias, videlicet missarum, elemosynarum pro talibus peccatis, sed injungant prius restitutionem: quia non dimittitur peccatum, nisi prius restituatur ablatum. Audita confessione, semper interroget confessor confitentem, si velit ab omni peccato mortali se abstinere; aliter vero non absolvat eum, nec injungat poenitentiam, ne inde confidat, sed moneat, quod interim faciat quicquid boni poterit, ut Deus cor ejus illustret ad poenitentiam, ne corpus Christi in tali statu percipiat.

De confessoribus.

Statuimus insuper, ut personae, vicarii, et sacerdotes annui confiteantur illis, qui per singula capitula nostra ad hoc auctoritate nostra fuerint deputati. Sint autem in quolibet capitulo duo ad minus confessores, qui confessiones audiant sacerdotum et aliorum clericorum frequenter. Si quae vero dubia fuerint, quae per eos expediri nequeant, vel si quis sacerdotum eis ob aliquam causam confiteri noluerit, ad poenitentiarium episcopi principalem retrahatur. Si vero neutri eorum voluerit revelare peccatum, episcopo confiteatur,

fitetur, vel alicui ejus auctoritate. Et quoniam refrigerante charitate multorum, non solum usitata peccata multiplicantur, sed etiam nova et inaudita cogitantur, et perpetrantur; ad suscipiendos et audiendos publice poenitentes in capite jejunii, duo ad minus in ecclesia Dunelmenfi constituantur confessores, qui eis poenitentiam debitam injungant.

De inquisitoribus.

Item in quolibet decanatu duo vel tres viri Deum prae oculis habentes sint, qui excessus publicos praelatorum, personarum, et aliorum clericorum ad mandatum episcopi vel ejus officialium ipsi denuncient; per quos etiam publice poenitentes de eodem decanatu ad clavem poenitentiae admittantur: et ad praedictos confessores in ecclesia Dunelmenfi constitutos transmittantur cum literis, genus et quantitatem peccati continentibus, in capite jejunii et alio tempore competenti.

De decimis solvendis.

Decimas autem de omnibus, quae per annum renovantur, vel lege divina, vel consuetudine appropriata debitas et maxime consuetas dandas esse decrevimus, et districte praecipimus; ita ut occasione mercedis servientium in autumno vel messorum ecclesiae decima parte non frustrentur.

De poenitentia retinentium.

Detentores decimarum praedictarum, si semel, secundo, et tertio commoniti, excessum suum non emendaverint, usque ad satisfactionem condignam per censuram ecclesiasticam compellantur. Cum autem hi, qui decimas detinuerint vel furripuerint, ad poenitentiam accesserint, non admittantur, nisi per se, vel per sufficientem procuratorem in manu sacerdotis, illi, cui decimae debentur, satisfaciant competenter.

De usura in pignore.

Inhibeantur frequenter, ne pignus retinere contendat quispiam, postquam de fructibus sortem perceperit, deductis expensis; quoniam usura est.

Ne quis excommunicet nisi monitione praemissa.

Sacro sancto approbante concilio prohibemus, ne quis aliquando sententiam excommunicationis, nisi competenti monitione praemissa, et praesentibus personis idoneis, per quos sufficienter, si necesse fuerit, possit probari monitio, auctoritate propria promulgare praesumat. Quod si contra hoc praesumpserit, etiam si justa fuerit ex causa sententia, ingressum ecclesiae per mensem unum sibi noverit interdictum; alia nihilominus poena mulctandus, prout superius visum fuerit expedire.

De solenni excommunicatione.

Singulis autem annis in tribus solennitatibus majoribus solenniter excommunicati denuncientur in genere fortarii, auxilium daemonum invocantes, incendiarii, raptores, publice et mali-

tiose impediennes executionem rationabilium testamentorum.

De falsis testibus.

Testes autem, qui pejerant scienter super sacrosancta evangelia, quorum testimonio (sicut frequenter contingit) aliquis amittit vitam, vel membrum, vel exhaereditetur, vel ecclesia suo jure defraudetur, semel in anno excommunicentur, et non absolvantur, nec eis poenitentia, nisi a nobis vel poenitentiario nostro, injungatur, nisi in mortis periculo; et tunc, accepta cautione, ut ad nos accedant, restituta eis sanitate, recepturi de perjuriis condignam poenitentiam. Idem praecipimus fieri de his subornantibus testes, et de ipsis falsis subornatis testibus ad dissolvenda legitima matrimonia contracta, vel ad impediendum legitime contrahenda, idem volumus observari.

De poena communicantium cum excommunicatis.

Ne ecclesiasticae sententiae rigor vilescat, praecipimus, quod omnes, qui scienter communicant nominatim et publice excommunicatis, tamdiu arceantur ab ingressu ecclesiae, quamdiu talibus communicasse convinci poterunt, nisi citius resipiscant, salvo tenore canonis: "Quadraginta; quae est. ult. Quoniam multos."

De sacramento eucharistiae.

Sequitur de sacramento nostrae redemptionis, quod viaticum seu eucharistia dicitur: nam sicut solent homines peregre profecturi, amicos suos vocare, atque convivium laetitiae eis praeparare; sic Dominus noster Jesus Christus proficiscens, id est, de mundo transiturus ad Patrem, discipulis suis convivium praeparavit, corpore et sanguine eos suo veraciter reficiens sub speciebus panis et vini transubstantiatis; pane in corpus, vino in sanguinem, divina potestate. Et hoc utique sacramentum conficiendi potestatem accipit quilibet sacerdos, qui rite fuerit ordinatus, vel claves ecclesiae receperit, quas Dominus ipse concessit apostolis, et eorum successoribus. Vos igitur sacrosanctae mensae sic communicare debetis, ut nihil prorsus de veritate corporis et sanguinis Christi ambigatis. Hoc enim ore sumitur, quod fide creditur; et frustra respondetur Amen, a quibus de eo, quod accipitur, aliter sentitur. Instruere insuper debetis laicos, quoties communicant, quod de veritate corporis et sanguinis Christi nullo modo dubitent. Nam hoc accipiunt proculdubio sub panis specie, quod pro nobis pependit in cruce. Hoc accipiunt in calice, quod effusum est de Christi latere. Hoc bibunt, dicit Augustinus, credentes quod prius fuderunt saevientes.

De effectu eucharistiae.

Vis autem, et virtus, et effectus hujus sacramenti verbis Domini evidenter exprimitur: "Hic panis, quem ego dabo vobis, caro mea est, pro mundi vita; caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. Et si quis manducaverit carnem meam, et biberit meum sanguinem, vivet in aeternum." Verum cum alibi dicitur: "Qui manducaverit carnem Domini,

et

et biberit sanguinem ejus indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini:” terrere nos potest terribilis haec sententia. Propter hoc audite, filii charissimi, consilium apostoli, quod tale est: probet autem semetipsum homo unusquisque per confessionem mundans et sanctificans, et sic de Pane illo edat, et de calice bibat. Et sicut filii Israel in esu agni renes suos accingebant, ita et vos renes vestros accingatis, id est, totam carnis delectationem in vobismet ipsis extinguatis, et in aliis extinguendam doceatis. Ad nostrum namque spectat ministerium per ministerium corporis et sanguinis Christi, peccatores ad divinam revocare gratiam, pro vivis et mortuis offerre sacrificia, quae pro valde bonis sunt gratiarum actiones, pro non valde malis sunt propitiationes. Omnibus autem, exceptis damnatis, pro quibus fuerint, ad hoc profunt, ut dicit Ambrosius: Ut plena fiat remissio, vel certe ut tolerabilior sit damnatio.

Cum ergo tam excellentissimi sacramenti sitis dispensatores, cum inter Deum et homines sitis constituti mediatores, placabitur proculdubio Deus nobis et aliis; pro nobis exaudiet Deus exercituum vota nostra, si placeat ei vita nostra. Alioquin, ut dicit Gregorius, “ Si his, qui ad intercedendum mittitur, displicet (scilicet irati Dei animus) ad deteriora provocatur.” Unde cum magna reverentia, et devotione, et munditia tractandum est sacramentum corporis et sanguinis Domini; et propter hoc districte praecipimus, quod sacerdotes circa ea, quae ad substantiam sacramenti corporis et sanguinis Domini pertinent, sint diligentes, provisuri, quod eucharistia in munda et serata pixide conservetur; nec ultra septem dies conserventur hostiae consecratae; ante summptionem sanguinis Domini reservatae hostiae a missam celebrante sumantur, vel ab aliquo innocente, et mundaе et honestae vitae, habeaturque certitudo circa hostiam consecratam, ut non sumatur pro consecrata non consecrata, nec consecrata iterum consecretur.

De uniformi correcto canone missae habendo, et horis ordinate dicendis.

Item praecipimus, quod omnes sacerdotes habeant canonem missae correctum, et verba canonis in missa rotunde dicantur et distincte. Similiter omnes horae, et omnia officia aperte et distincte dicantur; ita quod ex festinatione nimia verba non praecidantur, vel syncopentur. Pia etiam recordationis affectu ducti, praecipimus, quod sacerdotes in singulis diebus (nisi major urgeat solennitas) dicant pro defunctis “ Placebo,” et “ Dirige,” et “ Commendationem animarum.” Quod si non fuerit observatum, sacerdos usque ad condignam satisfactionem suspendatur.

De reverentia habenda in elevatione eucharistiae: et ne sacerdos osculet hostiam dando pacem.

Moneantur laici, quod reverenter se habeant in consecratione eucharistiae, et flectant genua; maxime in tempore illo, quando, post elevationem eucharistiae, hostia sacra dimittitur. Item

in celebratione missae, hostiam consecratam, pacem daturus sacerdos, ore suo tangere non debet. Si vero de patina, sicut quidam faciunt, eam sumat, post celebrationem missae, tam patinam quam calicem faciat aqua perfundi, vel solum calicem, si non sumat de patina. Habeatque sacerdos juxta altare pannum mundissimum, alio panno circumdatum undique, et honeste ac decenter coopertum; in quo post susceptionem sacramenti salutaris, digitos cum labiis tergat ablutos, habeatque sacrarium supra se honestum operculum.

Ne quis celebret bis in die.

Item, si sacerdos habuerit necesse bis in die aliquo casu celebrare, quod nisi in die Nativitatis, vel Resurrectionis dominicae, vel quando corpus praesens est in ecclesia tumultandum, vel aliqua evidens urgeat necessitas, fieri prohibemus; post primam celebrationem diligentissime absorbeatur stilla de calice, et quod fuerit digitis in calice superfusum, reservetur in vase mundo, et ad hoc specialiter deputato; et post secundae missae celebrationem sumatur, nisi forte in celebratione prima affit diaconus vel alius minister honestus vel innocens aliquis, loturam qui illam sumere possit absque conscientiae laesione. Et hoc praecipimus fieri, quoties in diversis ecclesiis oportebit ipsum celebrare. In sacramento autem dominici sanguinis major pars vini, et modicum aquae ponatur.

Ne eucharistia detur in secreto petenti.

Prohibemus etiam, ne communio eucharistiae detur secreto petenti, cum publice, et instanter petenti sit danda, dummodo occultum fuerit ejus delictum.

Quod debeat dari mulieribus post puerperium.

Item, quando mulieres post puerperium venerint ad purificationem, sacerdotes tantummodo dent eis panem benedictum, et corpus Domini nullo modo eis proponatur, nisi expresse petant, et prius confessae fuerint.

Quod eucharistia debet reverenter ferri ad aegrum.

His adjicimus, quod cum eucharistia ad aegrum fuerit deferenda, habeat sacerdos pixidem mundam et honestam, ita scilicet quod una semper in ecclesia remaneat, et in alia, in qua sit eucharistia in bursa posita mundissima, in ea deferat corpus dominicum ad aegrotum, lintheo mundo superposito, et lucerna praecedente, nisi aeger valde remotus fuerit, et cruce similiter, si fieri potest, nisi crux fuerit ad alium aegrotum deportata. Praecedente quoque tintinnabulo, ad cujus sonitum concitetur devotio fidelium. Habeatque secum semper sacerdos horarium seu stolam, quando cum eucharistia, sicut diximus, vadit ad aegrotum. Et si aeger non remotus fuerit, in superpellicio decenter ad eum vadat, habeatque vas argenteum sive stanneum, ad hoc specialiter deputatum, quod semper ad aegrotum deferat; ut in eo aegro dare valeat post sumptam eucharistiam suorum loturam digitorum.

De ornamentis ecclesiae.

Ad hoc innovantes praedecessorum nostrorum statuta, praecipimus, ut quaelibet ecclesia habeat calicem argenteum, cum vasis decentibus et honestis, et phialis. Sindonem mundam et candidam, amplitudinis congruentis; id est, corporalia, lintheamina, et alia ornamenta, quae ad altaris officium spectant; honestos libros, ad psallendum et legendum idoneos; et sacerdotalia vestimenta sufficientia pariter et honesta; et qui ministrant sacerdoti in altari superpelliciis induantur.

De eodem.

Et quoniam nimis absurdum videtur in sacris vestibus sordes negligere, quae dedecent etiam in profanis; praecipimus districte, quod vasa ministerii, et vestimenta ministrorum, et pallia altaris, necnon et ipsa corporalia nitida et munda custodiant, quae propter quorundam incuriam, aut propter sordes quibusdam sunt horrore. Superaltaria quoque nimis stricta non habeant, super quae periculose celebratur, sed competenter ampla. Supellectilia quoque in ecclesia non admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut repentina incendia, seu ob alias necessitates urgentes; sic tamen, ut cessante necessitate, res in pristina loca deportentur.

Ne bona ecclesiae alienentur; nisi in casibus concessis.

Item prohibemus, ne calices ecclesiarum, vel vasa altaris, seu vestes, vel libri ecclesiastici, vel ecclesiastica tenementa vendantur, vel pignori obligentur, vel aliquo modo alienentur ab ecclesiis, nisi in casibus concessis, et de licentia nostra, forma ecclesiastica et canonica observata. Si vero aliter actum fuerit, irritum habeatur. Scribant autem sacerdotes in missalibus et in libris possessiones et redditus ecclesiae, et nomina librorum et vestimentorum, et ornamentorum ecclesiae; ne ipsi nec parochiani sui sine consensu nostro alienare praesumant de his, quae sunt ecclesiae.

De poena archidiaconi in hoc negligentis.

Item volumus, quod haec constitutio inviolabiliter observetur; videlicet si rector alicujus ecclesiae decesserit, ecclesia sua relicta sine indumentis sacerdotalibus competentibus, vel sine libris, vel sine utrisque, vel si forte domos ecclesiae reliquerit dirutas vel ruinosas, de bonis ejus ecclesiasticis tanta portio deducatur, quae sufficiat ad emendum et comparandum haec, et ad defectus ecclesiae supplendos.

De eodem.

Item statuimus circa illos vicarios, qui solvendo modicam pensionem, omnes habent ecclesiae proventus; nam cum ad praemissa teneantur, satis elucet, quod talis deducta portio, poterit et debet inter debita computari, semper rationabilis consideratio sit secundum quantitatem et facultates ecclesiae, cum deducenda fuerit haec portio.

De eodem.

Nullus rector ecclesiae nobis subiectus, decimas ecclesiae suae praesumat vendere ante annunciationem beatae Mariae, cum extunc, secundum consuetudinem, fructus debeant cedere ad debita, vel legata solvenda.

De eodem.

His adjicimus, quod si persona vel vicarius alicujus ecclesiae, ante festum annunciationis beatae Mariae decesserit, cum extunc, secundum consuetudinem obtentam in hoc episcopatu, sui executores de fructibus ecclesiae disponant; statuimus quod successores defuncti teneantur ad sumptus respondendos ad executionem sui testamenti, quos in colendis et seminandis terris ecclesiarum ante obitum suum fecerit. Quocunque autem tempore post festum Annunciationis persona vel vicarius, ad quem spectant onera ecclesiae, decesserit; statuimus, ut ad eadem onera mortuus teneatur, usque ad festum Annunciationis sequens, ad quae vivus tenebatur, quatenus fructus post festum sancti Michaelis provenientes, pro rata temporis non sufficiunt. Successores vero capellanos annuos in ecclesiis inventos, ante sequens festum sancti Michaelis, si idonei sint, amovere non praesumant, sed eos sub similibus conditionibus (dum tamen sufficient) retineant, super quibus cum defunctis convenerant, nisi forte successores condiciones antecessorum velint meliorare. Si vero archidiaconus visitare ecclesias neglexerit, et, veniente rectore, defectus competenter supplere distulerit vel dissimulaverit; si eodem defuncto non existat, unde de bonis defuncti suppleri possit, in poenam negligentiae suae de bonis propriis eos supplere compellatur; poenam nihilominus non evitaturus canonicam, si superioris sui auctoritate facta, superveniens inquisitio ipsum aliquando in visitationis officio negligentem invenerit vel dissimulantem. Sed in his casibus similiter, rationabilis est habenda consideratio, et ad facultates ecclesiae, et ad tempus, quo rector ecclesiae fructus ejusdem perceperit.

De ecclesiis ad firmam tradendis.

Item ecclesiae vel altaria sine consensu nostro vel officialium nostrorum, non tradantur ad firmam, et praecipue laicis, quos nec ecclesias, nec decimas aliquo modo tenere sacri canones permittunt. Contractus vero cruce signatorum et clericorum praecipimus vobis et officialibus vestris innotescere, propter diversas causas; sicut volunt, quod habeant aliquam firmitatem.

Ne viri religiosi aliquem habeant ingressum in possessiones ecclesiarum, sine consensu nostro.

Inhibemus etiam, ne viri religiosi maxime illas ecclesias habeant ad firmam, in quibus se dicunt habere patronatus; adjicientes, ne aliquis vendat, vel conferat, vel ad firmam det, vel pignori obliget personis privilegiatis terras aliquas, vel possessiones, nisi prius facta sufficienti cautione de indemnitate parochialis ecclesiae, et de nostra auctoritate; et hoc saepius in ecclesiis publicetur.

De pensionibus.

Item, ne cui in ecclesiasticis proventibus modica vel magna pensio detur in fraudem, sicut in concilio prohibitum est, et nos prohibemus. Et quoniam circa huiusmodi pensiones fraus saepius solet et simoniaca pravitas perpetrari; nos, ut melius obviamus talibus morbis praesentatis et praesentati, recipimus interdum iuramentum; quod nec promissio nec pactio illicita interverit, et quod ecclesia amplius non dederit vel dabit, quam prius fuerit obligata. Similiter inhibemus, ne qui prius fuerit persona, in eadem ecclesia fiat vicarius.

De sacerdotibus extraneae ordinationis.

Item inhibemus districtius, ne sacerdotes ignoti, de quorum ordinatione non constat, ad divinorum celebrationem deserviendo ecclesiis admittantur, nisi de nostra licentia, cum per literas testimoniales, vel ad testimonium bonorum virorum nobis constiterit de eorum ordinatione, conversatione, et literatura, et sufficienter fides facta fuerit.

Ne amoveantur idonei sacerdotes.

Monemus etiam rectores ecclesiarum, ne capellanos annuos sine causa rationabili studeant amovere, maxime, si honestae fuerint conversationis, et laudabile de conversatione sua a parochianis habeant testimonium.

De incontinentia sacerdotis.

Et si de incontinentia sacerdotis parochialis ortum fuerit scandalum, cum circa hoc vigil debeat esse rector ecclesiae; si per famam vel per inquisitionem nobis prius de hoc constiterit, quam per rectoris denunciationem, tanquam conscius punietur, fructibus unius anni privandus, in pias causas distribuendis. Simile de vicariis statuimus perpetuis, et tam personas, tam vicarios, quam annuos sacerdotes graviter puniendos esse decrevimus, nisi super denunciatione excessum, et praecipue incontinentiae, in quibus notabiles clerici inventi fuerint, sint vigilantes.

Ne praedicatores admittantur sine literis episcopi.

Prohibemus, ne sine literis nostris ad fidelium eleemosynas postulandas aliquis admittatur praedicator, nisi literae nostrae nomen ejus exprimant, et expresse contineant, quod ei damus licentiam praedicandi. Negotium vero et necessitatem, pro qua venit, bene poterit demonstrare, licet praedicandi licentiam non habeat; dum tamen literis nostris (sicut diximus) sit munitus. Volumus autem, ut sacerdos ecclesiae illius, in qua praedicatur, collectam pecuniam accipiat, et salvo custodiat sub duorum testimonio fide dignorum, quousque de mandato nostro illi loco, pro quo fuit collecta et collata, deferatur.

De poena eorum, qui aut dant aut accipiunt aliquid pro spiritualibus.

Prohibemus archidiaconis, officialibus, et decanis, ne pro custodia, iustitia facienda, differenda, vel acceleranda, aliquid accipiantur; ne pro aliquo spirituali aliquid ex pactione promittatur, detur, vel accipiantur; quod si fiat, tam dans quam accipiens sententia excommunicationis se noverit innodandum.

.....

Moneat quilibet sacerdos viros inclusos (si quos habeat in parochia sua) ne mulieres recipiant in domo sua de nocte; similiter nec mulier masculum: nec deposita sine testimonio sacerdotis, et virorum fide dignorum accipiant.

De matrimonio contrahendo.

Studeat sacerdos summopere et multipliciter matrimonium commendare per dignitatem, et bona ipsius matrimonii; amplexus fornicarios per contrarium reddendo detestabiles; confidenter asserentes matrimonium, inter alia sacramenta, quoad originem primum et prius constitutum ab ipso Domino in paradiso, etc. Bona matrimonii sunt fides, proles, et sacramentum: scil. fides thori; proles ad cultum Dei; sacramentum Christi et ecclesiae; apparetque in hac vita maxime desiderabile. Bonum est et privilegiatum matrimonium, nam sola proles ex matrimonio legitime suscepta, a dignitatibus, tam ecclesiasticis quam civilibus, non est exclusa; cum tamen aliter geniti, repellantur tanquam spurii.

Ne matrimonia contrahantur in tabernis.

Propter hoc praecipimus, quod matrimonia cum honore celebrentur, et cum reverentia, et non cum risu, non joco, non in tabernis, potationibusve publicis, seu commensationibus. Ne quisquam annulum de junco, vel quacunque vili materia, vel pretiosa jocando, manibus innectat muliercularum, ut liberius cum eis fornicetur: ne dum se jocari putat, honoribus, matrimonialibus se abstringat. Nec de caetero alicui fides detur de matrimonio contrahendo, nisi coram sacerdote, et tribus vel quatuor personis fide dignis, propter hoc convocatis, ita quod nullatenus per verba de praesenti contrahant; nec post matrimonium, per verba de futuro contractum, carnaliter commisceantur, nisi rite canonicis denunciationibus praemissis, tam ubi mas, quam ubi foemina retro conversati sunt. Nihilominus etiam, quoniam non mediocriter turbant ecclesiam Dei, et pericula animabus ingerunt taliter contrahentes, statuimus, quod tales ad nos transeant, et hii, qui huiusmodi contractibus prohibitis interfunt, et auctoritatem et consensum praestiterint, ad nos transmittantur, et nos illos ad sedem apostolicam transmittemus, tanquam perturbatores ecclesiasticae pacis, et contemptores ecclesiasticorum mandatorum. Et hoc praecipimus statutum omni die dominica populo denunciari.

De forma matrimonii contrahendi.

Item praecipimus, quod sacerdotes praecipiant et doceant personas contrahentes hanc formam verborum in Gallico vel Anglico: "Ego accipio te N. in meam." Similiter et mulier dicat, "Ego accipio te N. in meum." In his enim verbis consistit vis magna, et matrimonium contrahitur. Nec sine trina denunciatione in ecclesia facta publice et solenniter, praesumat sacerdos aliquas conjungere personas matrimonialiter, pro quibus denunciationibus faciendis nihil omnino exigatur. Et si utraque persona omnino fuerit incognita, nullo modo praestet auctoritatem sacerdos tali contractui, nisi prius ei legitime constiterit, quod personae legitime sint contrahendae. Similiter si altera illarum incognita fuerit, literas habeat testimoniales, quod legitime possit contrahere, et quod trina facta sit denuntiatio in parochia illius.

De eodem.

Prohibemus clandestina matrimonia; praecipientes, quod publice fiant in facie ecclesiae, praesente sacerdote ad hoc vocato. Si vero seclus actum fuerit, non approbentur, nisi de nostra speciali auctoritate. Sacerdos, qui tales conjunctiones prohibere contempserit, vel talibus interesse praesumpserit, vel quilibet alius regularis, secundum statuta concilii, ab officio per triennium suspendatur, gravius puniendus, si culpa qualitas postulaverit. Sed et his, qui taliter copulari praesumpserint, etiam in gradu concessio alia condigna poenitentia injungatur.

Ne in nuptiis fiant sortilegia.

In nuptiis semper prohibeantur sortilegia sub poena excommunicationis fieri, et maleficia: et sub tali poena teneantur, qui celant impedimenta matrimonii; votum, ordinem, consanguinitatem, affinitatem, disparem cultum, compaternitatem. Et haec ultima causa tantum quatuor personas excludit de matrimonio; compatrem et commatrem, filiolum vel sororem spirituales, vel filium vel filiam patrini: et ista comminatio in singulis parochiis frequenter recitetur.

De eodem.

Adhaec prohibemus, ne vir contrahat cum aliqua consanguinea olim uxoris suae; similiter nec mulier cum aliquo consanguineo quondam viri sui, usque ad quartum gradum. Item susceptus in baptismo non contrahat cum filia suscipientis, vel ante vel post compaternitatem genita.

Ne aliquis praesumat diffinire causam matrimonii in dubio casu, sine episcopo.

Nullus officialis, decanus, vel sacerdos in dubio casu, inconsulto episcopo, causam matrimonii praesumat diffinire; seu pro matrimonio, seu contra matrimonium pronunciando; sed ad episcopum referatur omnis matrimonii dubitas.

Ne aliquis contrahat matrimonium cum ea, cum qua fecerit adulterium.

Item commoneant, et prohibeant sacerdotes, ne quisquam cum ea contrahat matrimonium, quam, vivente marito suo, polluit per adulterium; et hoc si adulter fidem dederit adulterae de ea ducenda, adhuc viro suo vivente, vel etiam si ipsa adultera vel adulter in mortem viri machinati sint, nec contrahant matrimonium.

Quid faciendum est mulieribus ante diem partus sui.

Item commoneant sacerdotes mulieres praegnantas de parochia sua, ut, cum tempus partus intelligant instare, sibi prospiciant, quod aquam habeant promptam et paratam; et quod propter imminens periculum, locutae fuerint de confessione cum sacerdote, ne subito praecoccupatae non possint, cum voluerint, copiam habere sacerdotis.

Ne alter conjugatorum transeat ad religionem sine episcopo.

Item doceant sacerdotes frequenter populum, et prohibeant sub anathemate, ne alter conjugum transeat ad religionem, nec recipiatur, nisi per nos aut per licentiam nostram.

Ne mulieres faciant vota.

Item moneant sacerdotes mulieres, ne faciant vota, nisi cum magna deliberatione, et cum virorum suorum consensu, et consilio sacerdotum.

De consanguinitatis gradibus.

In generali concilio statutum est, quod prohibitio conjugalis copulae quartum consanguinitatis et affinitatis gradum non excedat: de caetero, quoniam sine gravi dispendio animarum hujusmodi prohibitio non potuit in ulterioribus gradibus generaliter observari; unde cum jam usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulae sit restricta; sancitum est, ut si qui contra hujusmodi prohibitionem praesumpserint de caetero copulari, nulla longinquitate defendantur annorum, cum diuturnitas temporis peccatum non minuat, sed augeat. Prohibitiones de conjugio in secundo et tertio affinitatis gradu minime contrahendo, et de sobole suscepta ex secundis nuptiis cognationi viri non copulando prioris, vobis denunciavimus auctoritate concilii abrogatas; et quod tales de caetero libere contrahere permittantur.

Ne matrimonia sine termino praefinito contrahantur.

Item, cum matrimonia fuerint contrahenda, in ecclesiis per presbyteros proponantur publice, competenti termino praefinito, ut infra illud, qui voluerit et valuerit, legitimum impedimentum opponat; et presbyteri nihilominus investigent, utrum aliquid impedimentum obstat. Cum autem probabilis apparuerit conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quod fieri debeat super eo, manifestis constet documentis. Soboles vero susceptae

suscepta in gradu prohibito, etiam ignoranter, prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium; cum taliter contrahendo non expertes scientiae, vel saltem ignorantiae affectantes videantur. Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, eundem praeter omne interdictum etiam in conspectu ecclesiae contrahere praesumpserint. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam, malitiosum impedimentum objecerit, ecclesiasticam non effugiet ultionem.

De gradibus computandis.

Item statutum est, ut in consanguinitatis gradibus computandis, testimonium de auditu non valeat, nisi personae graves extiterint, quibus fides merito sit adhibenda, et ante motam litem testificata didicerint ab antiquioribus suis, non ab uno utique, cum non sufficeret ille, si viveret, sed a fide dignis, et omni exceptione majoribus, cum satis videretur absurdum, illos admittere, quorum repelluntur auctores.

De sacramento extremae unctionis.

Sacramentum vero extremae unctionis, cum sit sacramentum exeuntium, quod sit necessarium, patet ex verbis beati Jacobi, qui ait: "Infirmatur quis ex vobis? convocet sacerdotem," etc. Et propter hoc praecipimus, quod ad sacramentum extremae unctionis, moneant frequenter populum sacerdotes, in necessitate videlicet, et non tantum divites sed pauperes, senes, et juniores omnes, maxime a quatuordecim annis, et supra, et omnibus petentibus et poenitentibus gratis exhibeant hoc sacramentum in necessitate, cum fuerint humiliter requisiti.

De eodem.

Item moneant sacerdotes frequenter populum hoc sacramentum licite iterari posse; scilicet in qualibet gravi infirmitate, de qua metus imminet mortis. Dicant etiam et denuncient confidenter, quod post susceptum hoc sacramentum, licitum est reverti ad opus conjugale.

Ut cum reverentia deferatur oleum ad infirmos.

Cum reverentia deferatur oleum sanctum ad infirmos, et eos unguant sacerdotes cum magno honore, et orationum celebritate, quae ad hoc sunt ordinatae: et nihil inde, sicut nec pro aliis sacramentis, exigatur sive a paupere sive a divite.

Ne laici faciant testamentum sine sacerdote.

Praecipimus, quod laicis frequenter inhibeat, ne testamenta sua faciant sine praesentia sacerdotis, sicut diligunt, ut eorum ultimae voluntates adimpleantur. Sacerdotibus similiter inhibemus, ne testamentum suum per manum ordinent laicalem.

Ne quis rector ecclesiae aedificet in loco laicali.

Et quoniam omnino injustum est, ut quem ecclesia recipit pauperem et extraneum, in alieno efficiat divitem, et in suo recipiat fraudatorem; sacrorum canonum statuta sequentes, districte praecipimus, quod nullus omnino, qui stipendio militat ecclesiae, in solo aedificet laicali, vel summam seu fortunam rerum suarum ad feudum transferat laicale; praecipue illarum rerum, quas consideratione ecclesiae vel ecclesiasticorum beneficiorum perceperunt. Quodsi contra hoc statutum venire praesumpserit, tanquam defraudator ecclesiasticae substantiae, quicquid, occasione talis praesumptionis, damni, vel incommodi intulerit ecclesiae, vel ecclesiasticis possessionibus, de cujus proventibus dignoscitur laicale feudum ampliavisse, illi ecclesiae restituat, de cujus oblationibus, eleemosynis, suffragiis, atque proventibus constitit ipsum sumptus fecisse.

Contra periculum animae.

Cum anima longe sit pretiosior corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum pro corporali salute aliquid aegro suadeat, quod in periculum animae convertatur, cum ipsos ad aegrum vocari contigerit. Aegrum ante omnia moneant et efficaciter inducant, quod advocet medicos animarum, ut postquam infirmo fuerit de spiritali salute provisum, ad corporalis medicinae remedium salubrius procedatur. Transgressores hujus constitutionis poenam in concilio statutam non evadent.

Ut parochiani invicem diligant.

Sacerdotibus in periculo animarum injungimus, ut in exercendo officio suo, proprios motus, scilicet rancores, odia, carnales affectiones non sequantur; sed adeo sint discreti, et providi vel in praeveniando, ut sub praetextu debitae sibi obedientiae, subditos suos nullatenus scandalizent, quod quandoque contigisse cognovimus. In causa autem pecuniaria, propria auctoritate communionem alicui non interdicant.

Quatenus licet facere xenodochium.

Quoniam religionum nimia diversitas gravem in ecclesia Dei confusionem inducit; praecipimus, quod qui volunt domum hospitalem seu xenodochium fundare de novo, regulam et institutionem a nobis accipiant, secundum quam regulariter vivant et honeste.

Quod non moretur solus in cella monachus.

Scriptum est, "Vae soli! quia si ceciderit, non habet sublevantem:" ideo praecipimus, ne monachus sit solus vel in prioratu, vel in cella, vel alicubi in nostro episcopatu: nullus etiam in monasteriis religiosorum diversa habeat officia, quae consueverunt esse divisa.

Papae Rom.
HONORII III. 5.Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 14.Anno Christi
1221.Reg. Angliae.
HENRIC. III. 5.*Concilium praelatorum regni Scotiae apud Perthum.* Ex Scotichron. Paslatensi
lib. ix. cap. 37.

PAUCIS verbis concilii hujus mentio fit in Chron. Paslat. "Anno Domini MCCXXI. magister Jacobus, canonicus sancti Victoris Parisius, apostolicae sedis poenitentialis, Scotiae et Hiberniae legatus, convocatis totius regni prae-

latis apud Perth, tenuit generale concilium quatuor continuis diebus:" quibus chronicon de Mailros in ann. addit: "incipiens ab octavis Purificationis."

Bulla Honorii tertii de plenaria remissione apud Cantuar. in quinquagesimo anno translationis S. Thomae. Ex MS. Cott. Tiberius A. x.

HONORIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus nostris archiepiscopis, episcopis, et dilectis filiis, tam ecclesiasticis quam secularibus personis, salutem et apostolicam benedictionem. Quanto venerabilis martyr Thomas modernis temporibus contra versutias antiqui hostis, qui ecclesiam Dei impugnare non cessat, gloriosius triumphavit, et Cantuariensem ecclesiam reddidit pretioso sui corporis sanguine decoratam; tanto, licet enim a nonnullis sanctae Romanae ecclesiae pontificibus translatio ejusdem fuerit affectata, et sanctae Cantuariensi ecclesiae pro tempore demandata, non potuit tamen ante

tempora adimpleri: quod quidem dispositioni divinae adscribamus, non humanae. Annus quinquagesimus annus jubilaeus est. Jubilaeus remissionis annus, vel remissivus interpretatur. Sicut enim in lege anno jubileo onera et servitutes consueverunt dimitti populo; sic et in anno jubileo cum quindecim dierum spatio translationis ipsius martyris onera poenitentium remittuntur. Ideoque universitatem vestram monemus, per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus ob reverentiam Dei et ejusdem martyris privilegia vestra et indulgentias servetis. Dat. Lateran. anno pontificatus nostri quinto.

Honorii papae III. bulla archiepiscopo Cantuar. de beneficiis ecclesiasticis extraneis in Anglia residentibus non conferendis. Ex MS. Cott. Cleopat. E. i. fol. 158. a.

HONORIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Cant. archiepiscopo, sanctae Romanae ecclesiae cardinali, salutem et apostolicam benedictionem. Cum hi, qui sedi apostolicae tanquam capiti ecclesiae generalis fideliter famulantur, singulis quasi membris utiliter servire probentur, dignum est eos congruis beneficiis honorari, ne si tantum propriis stipendiis militantes sperati fructus fraudarentur solatiis, redderentur ad obsequia tardiores: unde factum est, quod clerici apud sedem apostolicam non sine multis laboribus et sumptibus residentes in Anglia, et aliis mundi partibus, ecclesiastica beneficia pro tempore sunt adepti, qui nonnunquam his, a quibus ea obtinent, ita efficaciter servire pro tempore studuerunt, quod non minus beneficentibus utiliter est provisum. Verum quia nonnunquam beneficiatis hujusmodi decedentibus, beneficia, quae obtinuerant incon-

sultis his, ad quos eorum donatio pertinebat, plurimi et alii se difficiliore ad conferendum beneficia exhibebant; nos volentes super hoc remedium congruum adhibere, ne cuiquam sua liberalitas sit damnosa, per quam potius meruit gratiam et favorem, statuimus, ut clericis ecclesiae Romanae, vel aliis Italicis, qui praebendas, vel ecclesias, seu alia ecclesiastica beneficia in Anglia obtinent vel obtinuerint, a modo decedentibus, praebendae, vel ecclesiae, seu alia beneficia nequaquam a nobis vel alio, illa vice alicui conferantur, sed ad illos libere redeant, ad quos illorum donatio dignoscitur pertinere, per eos idoneis personis conferenda. Ideoque fraternitatem tuam monemus attente per apostolica scripta mandantes, quatenus hoc per totam Angliam facias publicari. Dat. Lateran. 4. calend. Martii, pontificatus nostri anno quinto.

Concilium Cantuariense.

Ex Matt. Paris. in ann.

Papae Rom.
HONORII III. 6.Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 16.Anno Christi
1222.Reg. Angliae
HENRIC. III. 6.

Hoc anno comprehensus fuit quidam paucis diebus ante concilium celebratum Cantuariæ, a magistro Stephano, Cantuariensi archiepiscopo, habens in corpore et membris, scilicet in latere, manibus, et pedibus, quinque vulnera crucifixi; et in dicto concilio simul cum eo, u-

triusque sexus, scilicet hermaphroditus, ejusdem erroris, quo prior obcaecatus fuit, cum suo complice praesentatus. Super quo convicti et publice confessi, judicio ecclesiae puniti fuerunt. Similiter et quidam apostata Judaeus factus ex christiano diaconus; qui similiter est judicialiter punitus

punitus; quem Falco statim arreptum suspendi fecit. Haec Paris. Concilium hoc Cantuariense Matth. Westmonaster. Knyghton, et alii con-

fundunt cum concilio Oxoniensi, quod jam sequitur.

Papae Rom.
HONORII III. 7.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 16.

Anno Christi
1222.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 7.

Concilium Oxoniense. Ex MS. Cotton. Otho A. xv.*

AUCTORITATE Dei Patris^b, et ^cbeatae virginis^d, et omnium sanctorum, et praesentis concilii excommunicamus omnes illos, qui ^eecclesias malitiose suo jure privare praesumunt, aut per malitiam libertates earunde minfringere, vel ^fperturbare contendunt.

Item omnes illos excommunicationis sententia innodamus, qui pacem ^get tranquillitatem domini regis injuriose^h perturbare praesumunt; et ⁱqui jura domini regis injuste detinere contendunt.^k

Adjicimus ^lautem omnes illos simili sententia involutos, qui scienter et ^mprudenter falsum perhibent testimonium, vel perhibere ⁿprocurant, vel etiam qui tales testes scienter^o producant, vel ^psubornant in causa matrimoniali; ^qubi scilicet agitur contra matrimonium, vel ^rubi agitur ad exhaeredationem alicujus. Advocatos ^squoque omnes excommunicamus, qui in causis matrimonialibus malitiose^t exceptiones ^uopponunt, vel opponi procurant, ne matrimonia vera debitum fortiantur effectum, vel ut contra justitiam processus causae diutius suspendantur.^x

Item, excommunicamus omnes illos, qui gratia lucri, odii, vel favoris, vel alia quacunque de causa alicui malitiose crimen imponunt, cum infamatus non sit apud bonos et graves viros,^y ut sic saltem ei purgatio indicatur, vel alio modo gravetur. Praeterea omnes illos excommunicationis^z sententia innodamus, qui vacante ecclesia malitiose opponunt vel opponi procurant ^apatronatus quaestionem, ut ^bverum patronum illius ^cecclesiae ^dcollatione ^esaltem illa vice defraudent.^f

^gExcommunicamus etiam omnes illos^h, qui gratia lucriⁱ, odii^k, aut alias [malitiose^l] contemnunt exequi domini regis mandatum^m, contra excommunicatos editum, ⁿclaves ecclesiae contemnentes.^o

I. De elemosynariis praelatorum et poenitentibus injungendis.^p

Statuimus etiam auctoritate concilii praesentis, ut praelati singuli elemosynarios clericos^q habeant honestos, et ut ipsi^r praelati juxta apostolum sint hospitales, et ut horis competentibus ad querelas^s audiendas, et justitiam exhibendam, suam in publico praesentiam exhibere procurent, et in personis propriis confessionibus audiendis interdum intersint, et poenitentibus injungendis. Ipsi etiam per confessores discretos cicatrices proprias frequenter abducant, et ut in ecclesiis suis cathedralibus residere procurent in aliquibus majoribus festis, et ^tsaltem in aliqua parte Quadragesimae, prout animae suae saluti magis^u viderint expedire.

II. De forma professionis legenda bis in anno.^x

Quia juxta scripturae^y testimonium vota nostra tenemur reddere Deo nostro, salubriter decrevimus annectendum, ut episcopi formam^z professionis in sua consecratione prolatam, bis in anno coram se legi faciant diligenter, ut tanto melius sponsonis^a propriae recordentur, quanto saepius eorum auribus fuerit inculcata.^b Ad haec statuimus, ne praelatus aliquis, cum ecclesiam aliquam contulerit^c aut praebendam^d, fructus ejusdem ecclesiae seu ^epraebendae nondum collectos^f sibi praesumat aliquatenus usurpare; vel pro institutione vel missione in possessionem, vel ^gcharta super hoc facienda aliquid audeat extorquere, nec ab officialibus suis^h, archidiaconis vel decanis sustineat extorqueri.

III. De idoneo praesentato.ⁱ

Cum secundum apostolum avaritiae, quae est idolorum servitus, episcopos^k vel alios Dei ministros servire non conveniat, ad tantam pestem radicitus evellendam, statuimus, ut si quis ad ecclesiam aliquam, nullo contradicente, canonicè

* Concilium hoc pro ecclesia Anglicana reformanda Oxonii celebratum a domino Stephano, Cantuariensi archiepiscopo, A. D. 1222. anno regni regis Henrici, filii regis Johannis VII. tempore Honorii papae III. Collatum cum MS. Bibl. Lambeth. n. 17. cum MS. Eliensi, n. 235. et cum MS. Hattoni. 24. in Bibl. Bodleiana. Primum codicem litera A. secundum litera B. et tertium litera C. designamus.

^a Ex addunt B. C. ^b omnipotentis B. C. ^c et deest B. ^d Mariae C. ^e malitiose ecclesiam A. ^f turbare A. conturbare intendunt B. ^g vel B. pro et. ^h injuste B. ⁱ vel C. pro et. ^k praesumunt B. ^l etiam B. ^m et prudenter desunt B. ⁿ perhiberi A. B. ^o scienter deest C. ^p qui addit B. ^q ubi—vel desunt B. ^r ubi agitur desunt A. ^s etiam B. ^t maliciosas C. ^u proponunt B. ^x His addit C. Item qui per advocatos legitima matrimonia malitiose protrahunt, statuimus ut sententia prolata per judicem, advocatus qui contra illud fecerit, hoc ipso per annum advocacye privatus existat, nisi judex ipsum in sua sententia propter justum errorem vel probabilem ignorantiam expressam habeat excusatum. ^y viros deest C. ^z excommunicamus A. C. ^a contra jus patronatus A. ^b sic addit C. verus patronus C. ^c alicujus B. ^d a addit A. ^e seu praesentatione B. ^f defraudetur C. ^g Item omittendo etiam C. ^h illos deest B. ⁱ vel addit C. ^k vel favoris addit B. ^l deest C. ^m praecepta C. ⁿ qui addit C. ^o contemnunt C. ^p A. B. C. Ut praelati habeant elemosynarios. addit B. et de poenitentibus injungendis. ^q clericos deest C. ^r pro ipsi B. episcopi et caeteri. ^s pauperes audiendos A. C. ^t et deest A. ^u magis deest A. B. ^x De forma professionis episcoporum coram ipsis bis in anno legend. A. B. omittit C. coram—anno; reliqua habet. ^y sacrae addit B. ^z sacramentum C. ^a suae addit C. ^b Novum caput faciunt A. B. Ne aliquid pro institutione exigatur: et addit B. vel pro collatione beneficiorum. ^c contulerit deest C. ^d aliquam vacare contigerit addit C. ^e vel A. ^f collatos C. ^g aut A. pro addit C. ^h ejus C. ⁱ A. B. C. ita legunt: De institutionibus non deferendis, et quod institutus habeat omnes fructus a tempore institutionis suae. ^k aut C.

praesentetur, episcopus praesentatum ipsum¹ dum tamen idoneus sit, nequaquam admittere differat ultra duos menses; alioquin, quicquid ex eadem ecclesia post factam praesentationem fuerit forte perceptum, illi, cum^m institutus fuerit, restituatur, quatenus fructus illi ad episcopum pervenerint. Idemⁿ in archidiaconis^o observetur, si per eos steterit, quominus canonice^p praesentatus infra praedictum^a tempus fuerit^r admissus, nisi causam rationabilem^s coram suo superiore duxerit^t assignandam, cum super hoc fuerit^u requisitus ab eo, quare videlicet eum non admiserit^x infra tempus in hoc concilio diffinitum.

IV. De contentione inter patronos.^y

Hoc etiam non immerito duximus adjungendum, ut si duo ad unam et^z eandem ecclesiam fuerint praesentati, neutri illorum^a, pendente lite, custodia committatur; si autem ad episcopum jus conferendi talem ecclesiam, auctoritate concilii, devolvatur, cum^b contentio sit inter duos patronos, quorum uterque clericum suum praesentaverit, cum ex collatione episcopi nulli patronorum, qui postea evicerit^c jus patronatus, praejudicium debeat generari; statuimus, ut episcopus neutri eorum, qui praesentati fuerint, illam^d ecclesiam conferat illa vice, nisi de utriusque patroni consensu, ne saltem aliquale praejudicium alteri^e patronorum videatur generari, et^f si postmodum jus evicerit patronatus.

V. De officio divino et baptismo.^g

Ad excitandos affectus laborantium in vinea Domini Sabaoth, ut^h verae retributionis recipere mereamur mercedem Domini post laborem, decernimus, neⁱ opus Dei ab aliquibus fiat negligenter, praesertim^k cum in generali concilio [districtius^l] sit praeceptum, ut divinum officium nocturnum pariter et diurnum, secundum quod Deus dederit, studiose celebretur et devote; universa quoque sacramenta ecclesiastica^m, et praecipue baptismatis et altaris devotissime, prout Deus inspiraverit, celebrentur.

VI. De consecratione corporis Christi.

ⁿ Verba vero canonis, [praesertim^o] in consecratione corporis Christi^p plene et integre proferrantur. Presbyter autem^q postquam dominicum corpus et sanguinem sumpserit in altari, si in eodem die missarum solennia ipsum celebrare oporteat, iterato vinum calici infusum, vel digitis superfusum sumere non praesumat.

VII. Ne quis celebret bis in die.^r

Adhaec duximus statuendum, districtius inhibentes, ne sacerdos quispiam missarum solennia celebret bis in die; excepto die Nativitatis et Resurrectionis dominicae, vel in obsequiis defunctorum^s; viz. cum corpus alicujus [in ecclesia^t] eodem die fuerit tumulandum; et [tunc^u] prior missa de die^x, posterior vero^y pro defuncto celebretur.

VIII. Ne clerici sint negotiatores.^z

^a Caeterum praesenti decreto statuimus, ne clerici beneficiati, aut in sacris ordinibus constituti, ad villarum procuraciones admittantur; viz. ut^b non sint senescalli aut ballivi talium administrationum, occasione quarum laicis in reddendis^c ratiociniis obligentur; nec jurisdictiones exercent seculares, praesertim^d illas, quibus iudicium sanguinis est annexum. Et his duximus adjungendum^e, ne iudicium sanguinis in locis sacris^f tractetur; ^g in ecclesia scilicet^h vel inⁱ coemeterio.

IX. Ne Clericus scribat literas in poena sanguinis.

Auctoritate quoque generalis concilii districtius inhibemus, ne quis clericus beneficiatus, vel in sacris ordinibus constitutus, literas pro poena sanguinis infligenda scribere vel dictare praesumat, vel ubi iudicium sanguinis tractetur, aut exerceatur, intersit. Noverint enim hujusmodi se ecclesiastica protectione indignos, cum per eos in ecclesia Dei^k per talia praesumpta^l scandalum generetur.

X. De informatione presbyterorum parochialium facienda.^m

Presbyterorum parochialium animos ad ea, quae magis nostris temporibus expediunt, exercenda studiosius excitare volentes, eis praesentis concilii diffinitione districtius duximus injungendum, ut plebes sibi commissas pabulo verbi Dei, secundum quod fuerit eis inspiratum, informare procurent, ne canes muti merito judicentur, cum salubri latratu a caulis dominicis luporum spiritualium morsus non repellantⁿ. Illud etiam [evangelicum^o memoriter recolentes, quod in novissimo examine visitatores infirmorum regno remunerabuntur^p aeterno; ^q praecipimus, ut quoties fuerint accersiti, celeriter accedant et hilari-
ter ad aegrotos.

¹ suum C. dummodo B. ^m qui B pro cum. ⁿ et hoc idem C. et idem A. ^o archidiacono A. archiepiscopis C. ^p canonice deest C. ^q dictum terminum B. ^r sit A. pro fuerit. ^s probabilem C. ^t duxerint B. ^u fuerint requisiti B. ^x admisit C. ^y A. Ne ecclesia tempore litis alteri litigantium conferatur. B. Ne praelatus conferat alicui beneficium lite pendente, nisi ex consensu patroni. C. Ne ecclesia alteri litigantium conferatur. ^z vel pro et C. ^a eorum A. ^b dum C. ^c evicit C. omittendo jus. ^d illam deest A. B. ^e alicui B. ^f et deest A. C. post si addunt A. C. forte. ^g Quod divinum officium devote non negligenter celebretur A. Quod divinum officium devote celebretur, et ne opus Domini negligenter fiat B. Quod divinum officium devote celebretur C. ^h beatae pro verae A. verum — mereantur denarium post C. recipere valeant denarium post B. ⁱ officium C. ^k vero addit A. ^l deest C. ^m ecclesiarum C. ⁿ Ut C. omittendo vero. ^o deest B. ^p et sanguinis addit B. ^q vero C. ^r Quot diebus possit presbyter missam bis celebrare A. B. pro quot quibus habet omittens missam. ^s mortuorum A. ^t deest A. pro ecclesia C. eadem. ^u deest C. ^x et addunt A. C. ^y vero pro deest A. substituens de. ^z A. B. ita legunt: Ne clerici — ne iudicium saeculare — tractetur. ^a Item A. pro Caetera placita in locis sacris tractentur. C. ita: Ne clerici — ne iudicium saeculare — tractetur. ^b ut viz. sint A. viz. ne sint C. ^c reddendo ratiocinio C. ^d illas sc. A. ^e addendum A. ^f deest in locis sacris C. ^g nec in A. ^h scilicet deest A. C. ⁱ in deest C. ^k Dei deest A. B. ^l scripta C. ^m A. Quod presbyteri paroch. verbum Dei suis praedicent parochianis. B. Quod presbyteri paroch. praedicent. C. Quod presbyteri parochiales suis parochianis et alii praelat. praedicent. ⁿ expellunt A. B. addendo novum titulum: De visitatione infirmorum. ^o deest A. ^p statuimus quoties A. B.

XI. *De vasis et ornamentis ecclesiae.*^a

Ad exemplum etiam Salomonis, qui omnia vasa domus Domini^r ex auro purissimo fabricata divino cultui mancipavit; statuimus, ut quaelibet ecclesia calicem habeat argenteum cum vasis aliis decentibus, sindonem mundam et candidam, et^s amplitudinis congruentis^t. Vetera^u vero corporalia, quae non fuerint idonea in altaribus, quando consecrantur, ^x loco reliquiarum reponantur, vel in ^y praesentia archidiaconi comburantur: provideant etiam archidiaconi, ut linteamina, et alia ornamenta [altaris^z] sint, sicut decet, honesta: libros^a habeat ecclesia^b idoneos ad psallendum pariter et legendum, [et^c] ad minus duplicia sacerdotalia^d vestimenta, ^e ut honor debitus divinis officiis [in^f] omnibus impendatur. Praecipimus [etiam^g] ut qui altari ministrant, superpelliciis induantur.

XII. *Ne beneficia renunciuntur sub pactis.*^h

Ne lepra Gyezeticaⁱ quod absit, per avaritiae cultum latenter erumpens^k, ministros ecclesiae^l extra castra Regis aeterni collocet; districtius inhibemus, ne quis ecclesiae suae renunciens a substituto sibi^m recipiat vicariam, cum vehementer posset praesumi, quod talia fierentⁿ per illicitam aliquam et turpem pactionem. Quod si ab aliquo praesumptum^o fuerit, statuimus, ut et^p ille vicaria et alter personatu privetur. Illud etiam absurdum reputamus [omnino^q] ut aliquo existente persona alicujus^r ecclesiae, alii de consensu ipsius^s personae aliquid conferatur in eadem ecclesia, nomine personatus, nisi persona prior totam ecclesiam prius duxerit simpliciter resignandam.

XIII. *Ne una ecclesia dividatur in plures.*^c

Quia juxta canonicas sanctiones inter carnale matrimonium et spirituale nonnulla interdum similitudo notatur^u; cum unam^x sponsam inter duos dividi naturae ratio minime^y patiatur, ^z inhonestum est plurimum^a, quod ecclesia Dei, quae unius una^b debet esse, ancillatur^c multotiens amplexibus plurimorum. ^d Unde hoc sacro approbante concilio, districtius inhibemus, [ne^e] de novo ecclesia aliqua pluribus rectoribus, quorum uterque sit persona, committatur regenda. In ecclesiis^f autem ubi nunc plures personae existunt; statuimus, ut singulis decedentibus, accrescat viventibus portio decedentis, donec ad unum solum illius ecclesiae perveniat per-

sonatus. Nec^g de caetero plures vicarii in eadem ecclesia constituentur; illis ecclesiis ab^h hocⁱ statuto duntaxat exceptis, quae ab antiquo divisae fuerunt.

XIV. *Quibus personis conferri debent vicariae.*^k

Cum hostis antiquus sicut leo^l rugiens sitiatur praedam animarum, solícite^m est cavendum, ne talibus cura dominici gregis committatur, qui aut negligant aut ignorent custodiam sibi commissam, ut deceretⁿ, intendere^o vigilanter; statuimus igitur^p ut nullus episcoporum ad vicariam quemquam admittat, nisi velit in ecclesia, in qua ei vicaria conceditur, personaliter ministrare, ac talis existat, qui infra breve tempus^q valeat in presbyterum ordinari. Quod si^r admissus forte fuerit quis et noluerit in presbyterum ordinari, vicariae beneficio spoliatur.

XV. *De minoribus beneficiis tantum residentibus conferendis.*

Adhaec quia inhonestum nimis est, ut ecclesiae propter minores redditus pastoribus maneant desolatae, praesenti decreto statuimus, ut ecclesiae, quae in redditibus ultra quinque marcas non habent, non nisi talibus personis conferantur, qui resideant in eisdem, et in propria persona ministrent^s in eisdem. Quod si forte tales admissi^t noluerint residere, aut etiam ministrare, cum non nisi laborantibus panis sit dominicus largiendus, ecclesiis ipsis, praemissa monitione debita, per dioecesanum episcopum^u spoliarentur.

XVI. *De statu vicariarum.*^x

Quoniam autem multoties sicut^y temporalium rerum^z luxuria quosdam in non modicum scandalum^a populi ab officio sibi commissio segregat et abducit; sic et earundem^b rerum inopia in vituperium ordinis nostri quosdam compellit^c infelíciter mendicare; providendum nobis est, ut in utroque casu, habita^d moderationis temperie^e, ecclesiarum regimini consulatur: statuimus igitur^f, ut perpetuo vicario ad minus^g quinque marcarum^h redditus assigneturⁱ, qui scilicet pro quinque marcis dari possit ad firmam, nisi forte in illis partibus Walliae sit, in quibus^k propter ecclesiarum tenuitatem, minori stipendio vicarii sunt contenti: provideatque^l dioecesanus episcopus^m, pensata ecclesiae facultate, utrum vicarius onera ecclesiae subire

^a A. Quod omnia vasa et vestimenta ecclesiae sint honesta. B. Quod omnia vasa ecclesiae sint honesta. C. De ornamentis ecclesiae. ^r ejus pro Domini C. ^s et deest C. ^t congruentem C. ^u quoque C. ^x in loco C. ^y conspectu A. B. ^z deest A. ^a etiam addit A. B. ^b quaelibet A. B. addit. ^c deest C. ^d ornamenta seu vestimenta C. ^e et ut A. C. ^f deest C. ^g deest A. B. ^h A. B. Ne quis ecclesiae suae renunciens a sibi substituto recipiat vicariam. C. Ne aliquis — ⁱ B. conscientiae. C. Simoniae pro Gyezetica. A. Gyezetica quod absit omittit. ^k irrumpens B. ^l corrumpat et extra — regni C. ^m suo C. ⁿ fiant B. ^o attentatum fuerit B. ^p et deest C. ^q deest C. ^r unius A. B. pro alicujus ecclesiae. ^s ecclesiae C. ^t ecclesias addit A. ^u esse noscitur C. ^x personam C. ^y non pro minime C. ^z et addit B. ^a plerumque C. ^b sponsa C. pro una. ^c ancilletur A. ^d Unde hoc sacro desunt in C. hoc deest in B. ^e deest B. et A. ^f vero A. parochialibus B. ^g Et ne B. ^h ad C. ⁱ statutum C. ^k De residentia vicariorum B. C. ^l leo rapiens et rugiens, quaerens quem devoret et sitiens A. B. ^m solertius A. B. ⁿ decet A. B. ^o sibi inferit C. ^p etiam C. ^q velit et valeat A. B. ^r aliquis inferit A. B. pro sequenti quis. ^s administrent A. B. B. et C. omittunt in eisdem. ^t C. ita legit: admissi fuerint, qui residere noluerint aut ecclesiis ministrare. ^u A. non habet episcopum. ^x B. ita. Quod v. marcae ad minus perpetuo vicario assignentur. C. eodem modo, omittendo tamen ad minus. ^y copia C. pro sicut. ^z rerum deest C. et pro luxuria A. B. habent affluentia. ^a propter scandalum A. B. ^b earum C. ^c contingit pro compellit A. B. ^d adhibita A. B. ^e temperantia A. B. tempore C. ^f igitur deest C. ^g ad minus deest C. ^h marcae C. ⁱ assignentur C. et quod A. B. pro qui. ^k partibus addit C. ^l provideat quoque A. B. ^m episcopus deest C.

debeat,

debeat, anⁿ persona, an ab^o ea simul debeant utrique conferre; proviso tamen quod archidiaconus loci, sive ab^p utroque sive ab altero^q illorum debeat procurari; una tamen^r procuratio-
ne sit contentus.

XVII. *Quod in magnis ecclesiis sint plures presbyteri.*^s

Ad instar^t patris evangelici plures operarios in vineam suam mittentis, ut quod unus non vale-
ret explere, sollicitudo proficeret^u plurimorum, praesentialiter^x diffinimus, ut in singulis paro-
chialibus ecclesiis, quarum parochia est^y diffusa, duo sint vel tres presbyteri, pensatis pariter ma-
gnitudine parochiae et ecclesiae facultate, ne for-
te (quod absit) aegrotante uno presbytero, vel
alias^z debilitato, parochianis infirmantibus^a, aut
divinis volentibus officiis interesse, officia debita^b
subtrahantur, vel negentur ecclesiastica sacra-
menta.

XVIII. *De forma juramenti praesentati ad de-
cimas vel vicariam.*^c

Praesenti quoque statuto diffinimus, ut epi-
scopus ab eo, qui sibi praesentatus fuerit, reci-
piat juramentum, quod propter praesentationem
illam^d nec promiserit^e nec dederit aliquid prae-
sentanti, nec aliquam ob^f hoc inierit pacti-
onem. Si tamen ei propter^g hoc merito videatur sus-
pectus, non admittatur; cum talia manifeste cano-
nicis obviant institutis.

XIX. *De confessoribus.*^h

Quoniam nonnunquam ob defectum confes-
sorum, vel quia decani rurales vel personae eru-
bescunt forteⁱ suo confiteri praelato, certum im-
minet periculum animarum; volentes huic mor-
bo mederi, statuimus, ut certi confessores pru-
dentes et^k discreti ab episcopo loci per archidia-
conatus singulos statuantur^l, qui confessiones au-
diant decanorum ruralium, et presbyterorum,
et^m personarum. In cathedralibus autem eccle-
siis, ubi sunt canonici seculares, confiteantur ipsi
canoniciⁿ episcopo vel decano, vel certis perso-
nis ad hoc^o per episcopum, decanum^p, et ca-
pitulum constitutis.

XX. *Quibus causae matrimoniales committi de-
beant.*^q

Quoniam in causis matrimonialibus magna^r

est discussio^s necessaria, unde^t periculosum est
eas^u a simplicibus tractari; statuimus, ut decani
rurales nullam causam matrimonialem de cae-
tero audire praesumant, sed^x et earum exami-
natio non nisi viris discretis committatur, qui-
bus^y assidentibus, si commode fieri possit, post-
modum sententia pronuncietur.

XXI. *Ut latrones non receptentur.*^z

Prohibemus etiam^a sub interminatione ana-
thematis, ne quis latrones ad latrocinium faci-
endum in servitio suo retineat, nec eos in ter-
ris suis scienter habitare^b permittat.

XXII. *De archidiaconis visitantibus, et ne gra-
vent subditos.*^c

Ut singula ecclesiastica officia in ecclesia Dei^d
rite procedant secundum canonicas sanctiones;
statuimus, ne archidiaconi graves nimium eccle-
siis sibi subjectis existant, districtius inhibentes^e,
ne^f statutum in concilio generali numerum e-
vectionis excedant, cum visitationis nomine sibi
debitam recipiant procurationem, nec ad talem
procuracionem venientes extraneos, ut secum
veniant, invitare praesumant. Si tamen pro ho-
nore archidiaconi^g rectores velint^h aliquos in-
vitare, hoc nullatenus prohibemus. Sedⁱ ipsi
archidiaconi nullum^k invitent, ne forte qui^l
per suum adventum ecclesias non gravatas^m gra-
varent, gravent saltem per invitatos: unde, utⁿ
subtrahatur eis^o necessitas invitandi, prohibe-
mus, ne archidiaconi die visitationis suae apud
ecclesiam, quam visitant, capitulum celebrent,
nisi forte in burgo vel civitate^p sit illa ecclesia
constituta. Adhaec^q archidiaconis districtius in-
hibemus, ne aliquo^r modo procuracionem reci-
pian, sine causa rationabili, nisi illa^s die, qua
personaliter visitant ecclesias, nec procuratio-
nem nec redemptionem pro visitatione extorque-
re praesumant.

XXIII. *De spiritualibus ad firmam non tra-
dendis.*^t

Ut omnis cupiditatis et avaritiae cruciatus^u
expellatur ab ecclesia^x et Dei ministris, prae-
sentia praeteritis duximus^y annectenda; sta-
tuentes, ut archidiaconatus^z decanatus, vel^a
aliud^b officium, quod in spiritualibus mere^c
consistit, nulli detur ad firmam: si vero certus
reditus huic officio sit annexus, ille de supe-

ⁿ vel pro an A. B. aut C. ^o ad ea debent uterque aliquid conferre A. B. ^p sive ab illis sive ab altero A. B. sive ab illis
sive ab altero earundem una cum procuracione sit contentus C. ^q eorum A. ^r tantum B. pro tamen. ^s Ut plures sa-
cerdotes in una parochia secundum suam magnitudinem constituentur A. B. C. ^t patrisfamilias C. ^u perficeret A. perfi-
ciat C. ^x sententialiter C. ^y sit A. B. pro est. ^z aliter A. ^a infirmitatibus A. ^b divina officia C. ^c Ne
fiat symonia in praesentatione A. De juramento reddendo a praesentatis propter simoniacam pravitatem B. De juramento a prae-
sentato episcopo praestando C. ^d istam A. B. suam C. ^e non promisit nec dedit C. neque dedit A. B. ^f propter
hoc B. ^g super B. C. pro propter. ^h Ut confessores archidiaconatus ab episcopo loci sint constituti A. Ut confessores per
singulos archidiaconatus ab episcopo loci constituentur B. De confessoribus et singulis archidiaconis constituendis ex officio, etc. C.
ⁱ forte deest C. ^k et deest C. ^l constituentur A. B. ^m ac pro et A. B. ⁿ canonici deest C. ^o ad hoc deest C.
^p vel decanum vel capitulum A. B. ^q Qui debent causas matrimoniales audire A. B. eodem modo et C. debeant tamen pro
debent. ^r maxima C. ^s discretio A. B. pro discussio. ^t periculum C. ^u causas pro eas A. ^x sed deest C.
^y assistentibus et assidentibus A. B. ^z Ne quis retineat latrones in servitio suo scienter A. B. Ne quis recipiat latrones C.
^a etiam deest C. ^b inhabitare A. ^c Ne archidiaconi suos gravent subditos in visitationibus suis A. B. Eodem modo et
C. finiendo tamen visitatione. ^d jure riteque A. B. ^e inhibemus B. ^f ne ultra A. B. ^g ecclesiarum rectores B. C.
^h voluerint C. ⁱ Quod C. pro Sed. ^k nullos B. admittant C. pro invitent. ^l qui deest A. B. ^m ecclesias non
gravent, gravarent saltem A. B. ecclesias non gravaverant, gravent saltem C. ⁿ ut deest C. ^o eis deest C. ^p civi-
tate illa, in qua ecclesia sit constituta C. ^q Adhoc A. B. ^r quoquo modo A. B. ^s nisi de illis, quorum personaliter A. B.
^t Quod nulla dignitas tradatur ad firmam C. ^u pro cruciatus A. et B. occasio. C. cultus. ^x ab ecclesiae Dei ministris A. B.
ecclesia Dei et ejus ministris C. ^y duximus deest B. ^z vel inserit A. B. ^a seu A. B. ^b beneficium vel officium A. B.
^c inest A. B. pro mere consistit.

rioris licentia dari poterit ad firmam, sicut ^d inferius de aliis beneficiis statuimus. Si quis autem contra hoc ^e statutum nostrum venire praesumpserit archidiaconus vel decanus, si super hoc ^f fuerit canonice convictus, per episcopum suum a tali officio suspendatur per annum, et alius interim constituatur, qui discrete vices gerat illius. ^g

XXIV. *De visitatione ecclesiarum et ornamentorum.* ^h

Ut autem ⁱ archidiaconi, secundum apostolum, non quae sua sunt quaerant, sed quae Jesu Christi; in sua visitatione provideant, quod ^k canon missae emendetur, et quod sacerdotes rite ^l proferre noverint, saltem verba canonis et baptismatis, et quod in hac parte sanum ^m habeant intellectum ⁿ: doceant etiam ^o laicos in qua forma baptizare debeant in casu necessitatis, ut saltem hoc sciant facere in aliquo idiomate ^p. Provideant quoque ^q diligenter archidiaconi, quod juxta formam generalis concilii eucharistia, chrisma, et oleum sanctum ^r salvo sub clavibus recondantur, fidei custodiae deputanda. Habeant etiam archidiaconi in scriptis redacta omnia ornamenta et utensilia ecclesiarum, vestes quoque et libros ^s singulis annis suo conspectui ea ^t faciant praesentari; ut sic videant quae fuerint adjecta per diligentiam personarum, vel quae tempore intermedio per ^u malitiam vel incuriam deperierint. Item provideant de possessionibus ecclesiarum, ut ita singulis annis possint prospicere, ne ecclesia suo jure defraudetur ^x. Praeterea archidiaconis, decanis, et eorum officialibus districtius inhibemus, ne in subiectos ^y suos exactiones ^z, vel tallias per se vel suos exercere praesumant.

XXV. *De sententiis suspensionis, excommunicationis, et interdicti.* ^a

Adhaec ecclesiastici ordinis utilitate pensata pariter et honore, decrevimus, ne archidiaconi vel eorum officiales sententias excommunicationis, ^b suspensionis, vel interdicti ^c in aliquem audeant ^d promulgare, ubi excessus non est manifestus, nisi ammonitione ^e canonica praecedente. Si quis autem ^f contra praemissa excommunicationis sententiam tulerit in quemcunque, poenae subiaceat per Lateranense ^g concilium in tales ^h

promulgatae, per ⁱ suspensionem vel interdictum superioris arbitrio puniantur ^k, quod etiam praelati superiores observent.

XXVI. *Ne de caetero denegentur ecclesiastica sacramenta.* ^l

Firmiter etiam ^m inhibemus, ne alicui ⁿ pro aliqua pecunia ecclesiastica denegetur sepultura, vel baptismus, vel aliud ecclesiasticum sacramentum, vel etiam ^o matrimonium contrahendum impediatur, quoniam si quid pia fidelium devotione consueverit erogari, super hoc ^p nolumus per ordinarium loci ecclesiis iustitiam exhiberi, sicut in generali concilio expressius et districtius ^q est statutum: absolum etiam ^r judicamus ^s esse, quod pro chrismate, vel oleo de caetero aliquid exigatur, cum hoc ^t toties prohibitum reperitur ^u.

XXVII. *Ne quis pacem impediat inter partes.* ^x

Caeterum autem ^y districtius duximus inhibendum, ne archidiaconi ^z vel decani bonum pacis impedire praesumant, si ^a quando discordantes se ^b sibi adinvicem voluerint ^c concordare; sed ^d licentia petita, liceat partibus a lite per compositionem recedere ^e quodcumque voluerint, si ^f tamen causa compositionem admittat; nec propter hoc ^g poenam aliquam eis infligant, nisi eis constiterit de injustitia ^h actoris vel rei; sed nec aliquem ad suggestionem praeconum suorum ad purgationem compellant, nisi apud bonos et graves fuerit infamatus, nec in sua ⁱ causa praesumant esse pariter iudices et actores, viz. cum in dubium venerit, utrum quod ab eis exigitur, debeat.

XXVIII. *De vita et honestate clericorum.* ^k

Ut clericalis ordinis honor debitus observetur ^l, concilii praesentis auctoritate decrevimus, ut tam archidiaconi, quam decani, et omnes alii in personatibus et ^m dignitatibus constituti, item ⁿ omnes decani rurales, et presbyteri decenter incedant in habitu clericali, et cappis clausis utantur. Idem quoque ^o observent officiales episcoporum, et archidiaconi ^p, dum fuerint in consistorio, et ^q nec ipsi, nec alii clerici comam nutriant, sed ^r honeste tonsi et coronati convenienter incedant, nisi forte iusta causa timoris exegerit ^s habitum transformari. A crapula quoque et ebrietate, et

^d sicut deest C. ^e hoc deest C. ^f hoc ipso A. B. ^g suas A. B. C. pro illius. ^h De officio archidiaconi in visitatione et canone missae C. De visitatione ecclesiarum et ornamentis earundem, ut habeant archidiaconi ornamenta ecclesiarum in scriptis redacta A. De visitatione ecclesiarum et ornamentis earundem, in scriptis per archidiaconum redigendis B. ⁱ autem deest A. B. ^k missale et canon A. B. ^l sacerdotes recte sciant pronuntiare saltem A. B. ^m parte scientiae habeant A. B. ⁿ et formam addit B. ^o etiam deest B. ^p C. titulum praefigit: De custodia sacramentali: et incipit novum caput: studeant pro provideant. ^q etiam A. B. pro quoque. ^r in salvo A. B. ^s et singulis A. B. ^t ea deest C. ^u per negligentiam seu per malitiam A. B. ^x vel suo nomine addit B. ^y subditos A. B. pro subiectos. ^z excommunicationes C. pro exactiones. ^a De sententiis promulgandis C. Quod sententia excommunicationis non percellatur in aliquem, nulla canonica monitione praemissa, suspensionis vel interdicti A. Ne sententia excommunicationis, suspensionis, vel interdicti in aliquem feriat, canonica monitione non praemissa B. ^b vel inserit A. B. ^c nullo modo inserit A. B. aliquo modo C. ^d audeant deest A. B. ^e cum monitione C. nisi monitione A. B. ^f autem deest A. B. ^g latum autem pro Lateran. C. ^h tales deest B. ⁱ pro suspensione vero vel interdicto B. ^k puniatur B. ^l Ne aliquid exigatur pro chrismate, baptismo, sepultura, vel alio ecclesiastico sacramento A. B. ^m etiam deest B. C. ⁿ cuicumque A. ^o etiam deest B. ^p postmodum hic inserit C. ^q diffusius B. C. ^r etiam deest B. ^s judicantes, ut C. addunt de caetero B. C. ante pro. ^t hoc deest C. ^u recipiatur C. ^x Ne archidiaconi banum pacis impedire praesumant, vel inducere purgationem injuste A. indicare B. pro inducere. ^y autem deest C. ^z eorumve officiales A. B. addunt. ^a sed pro si C. aliquando B. ^b se deest C. pro se sibi B. sese. ^c se noluerint B. C. ^d pro sed C. quod. ^e recedere—compositionem desunt B. ^f sed pro si C. omittens causa. ^g hoc deest B. ^h malitia C. ⁱ sua et praesumant desunt B. ^k Huic titulo addit A. et de praelatorum habitu et conversatione: et ne clerici concubinis aliquid relinquunt. B. omittit priorem et addit posteriorem tit. hujus partem. ^l servetur A. ^m seu pro et B. C. ⁿ et pro item B. ^o autem pro quoque A. B. ^p archiepiscoporum B. ^q ut pro et C. ^r sed—incedant B. desunt. ^s exigit C.

aliis, quae honestatem eorum deformant, omnes omnino^t clerici abstineant vigilanter^u. Ad quae omnia studiosius^x observanda secundum formam concilii generalis a suis superioribus [districtius^y] compellantur. ^z Addentes, ne clerici^a beneficiati vel in sacris ordinibus constituti, in hospitibus suis^b publice concubinas tenere praesumant, nec^c alibi, cum scandalo^d publicum accessum habeant^e ad easdem. Et si forte concubinae eorum, commonitione^f publice proposita, ab eisdem^g non receperint, ab ecclesia Dei^h, quam infamare praesumunt, expellantur, nec admittanturⁱ ad ecclesiastica sacramenta. Et si nec^k sic duxerint abstinendum, excommunicationis mucrone^l percellantur, et tunc demum invocetur contra eos brachium seculare. Ipsos etiam^m clericos per subtractionem officii et beneficii, canonica admonitione praemissa, volumusⁿ coerceri. Item licet legitima testamenta clericorum beneficiatorum decedentium volumus firmiter observari; nolumus tamen^o quod aliquid concubinis suis in testamento relinquant^p; quod si de caetero factum fuerit, totum illud, episcopi^q arbitrio, convertatur in usus^r ecclesiae, quam rexit defunctus.

XXIX. *De alienatione possessionum ecclesiasticarum.*^s

Ecclesiarum autem indemnitatibus consulere cupientes, praesentis concilii auctoritate duximus statuendum, ut nullus abbas, nullus^t prior, nullus [omnino^u] decanus, vel archidiaconus, vel^x alium habens personatum vel dignitatem, sed nec clericus inferior possessiones^y vel redditus dignitatis, vel ecclesiae sibi commissae, consanguineis vel amicis suis, vel quibuscunque^z aliis vendere, ^a impignorare, ^b infeodare de novo vel quolibet^c modo alienare praesumat, nisi forma canonis observata. Si quis vero^d contra hoc venire praesumpserit, quod in hac parte praesumptum fuerit, viribus careat, et praesumptor dignitate, personatu, vel ecclesia, quam sic laesit^e, per suum superiorem spoliatur; nisi quod alienaverit infra tempus breve^f a suo superiore sibi praefixum, sine damno ecclesiae suis sumptibus duxerit revocandum. Is quoque, qui sic ecclesiastica^g bona de caetero receperit, et communitus^h ea praesumpserit retinere, excommunicationis sententia percellatur, donec eaⁱ restituerit, nullatenus absolvendus. Idem etiam^k praelati majores observent.

XXX. *Ne clerici fructus ecclesiasticos in solo laicali reponant.*^l

Quia plures sunt (quod non sine lachrymis dicimus et singultu) qui^m omnipotentis indignationem et iram in die irae, ad damnationem sibi perpetuam cumulantes, non solum filiis et nepotibus suisⁿ, verum etiam concubinis suis turpiter ministrant^o patrimonium Jesu Christi, ad quorum usus, ut quasi securius res agatur, in feodo laico de bonis ecclesiae domos construunt, in quibus ecclesiasticos proventus, et bona ecclesiae pauperum usibus deputata, congregare^p praesumunt^q; salubri provisione decernimus, ne clerici beneficiati fructus ecclesiasticos in laico feodo reponant. Et ut melius abstineant a praemissis, de caetero domos^r aut possessiones laicas^s ad opus concubinarum vel filiorum suorum emere non praesumant, nec etiam ad opus eorum domus construant in feodo laicali, nec^t etiam pecuniam ministrent ad^u hujusmodi emenda ad opus illorum, ut sic eis subtrahatur occasio malignandi. Si quis autem^x super hoc iusta^y ratione habeatur suspectus, nisi ad arbitrium superioris se purgaverit, ipsius arbitrio puniatur.

XXXI. *Ut praelati rationem administrationis reddant.*^z

Item, ut rectius omnia gerantur, si exterior administratio claustralium respondeat quieti, statuimus, ut tam obedientiales rerum^a monasterii, quam praelati majores quater^b vel bis ad minus^c in anno coram fratribus a conventu^d ad hoc deputatis, vel coram superioribus juxta monasterii consuetudinem^e reddant de receptis et expensis omnibus rationem. Ad hoc tamen praelatos illos ex constitutione ista nolumus^f obligari, qui possessiones habent a monachis vel canonicis regularibus^g separatas.

XXXII. *De indumentis monialium.*^h

Adhaec, quoniam sexum muliebrem, contra versutiasⁱ hostis antiqui minus fortem, multiplici remedio necesse est efficacius communiri, decernimus, ut moniales, et caeterae^k mulieres divino cultui dedicatae, velum vel peplum sericum^l non habeant, nec in velo^m acus argenteas vel aureas audeant deportare. Nec ipse, velⁿ monachi seu^o canonici regulares habeant^p zonas sericas, vel auri vel argenti ornatum habentes, vel^q burneto vel alio panno irregulari de caetero utantur. Metiantur etiam juxta dimensionem

^t omnes pro omnino B. A. omittit omnino. ^u diligenter B. ^x studioso A. B. ^y deest C. ^z Hic addit C. titulum: De concubinis clericorum; attendentes — ^a maxime inferit B. ^b vel alibi inferunt A. B. addendo post publice vel occulte. ^c etiam inferit C. ^d scandalum C. ^e accessum publicum vel occultum habeant A. B. ^f monitione B. ^g ab eisdem defunt B. C. et A. legunt ab eis. ^h Dei deest A. ⁱ recipiantur B. ^k non pro nec sic C. ^l vinculo C. ^m quoque pro etiam A. B. vero C. ⁿ volumus deest C. ^o tamen deest C. ^p legent B. ^q superioris pro episcopi C. ^r usum ecclesiae, in qua B. ^s Ne bona ecclesiastica alienentur injuste A. B. ^t vel pro nullus C. ^u deest A. ^x seu alius C. ^y pensiones B. ^z aliquibus C. ^a vel inferit C. ^b vel inferit B. ^c quocunque B. pro quolibet. aliquo C. ^d vero deest A. B. ^e quam sic laesit defunt C. ^f breve deest C. A. ^g ecclesiae A. B. ^h conventus C. ⁱ ea deest C. ^k quoque pro etiam B. ^l Ne ecclesiastica bona in laico feodo reponantur A. pro reponantur B. deponerentur. ^m Dei inferit B. ⁿ suis deest C. ^o dant C. ^p aggregare A. B. ^q praesumant C. ^r vel pro aut A. ^s a laicis C. ^t sed nec B. sed ut C. ^u in pro ad A. ^x autem deest C. ^y ex iusta causa C. ^z Quod singuli obedientarii reddant rationem bis vel quater in anno A. ita et B. omittendo singuli. Ab hoc capite ad finem capitis xl. Codex Harton. multa transponit. ^a rerum deest B. ^b aut pro vel C. ^c ad minus defunt A. ^d canone C. ^e redditus pro consuetudinem C. ^f volumus B. C. ^g regularibus deest C. ^h De habitu monialium C. De conversatione monialium et aliorum religiosorum. B. De honestate et conversatione monialium et virorum religiosorum A. ⁱ versutiam A. B. ^k aliae pro caeterae C. ^l sericatum A. B. ^m nec in peplo addit C. ⁿ nec pro vel A. B. ^o nec pro seu A. B. C. ^p habeant deest B. ^q nec pro vel A. B.

corporis^r vestem suam, ita quod longitudinem corporis^s non excedat, sed pede, sicut decet, subducto^t sufficiat eis^u indui veste talari; et sola monialis consecrata deferat annulum, et uno solo sit contenta. Si quae autem contra hanc^x nostram prohibitionem venire praesumpserit, et commonita^y se non correxerit, regulari subjaceat disciplinae.

XXXIII. *Ut abbates annuatim capellanos suos mutant.*^z

Ut autem secundum^a canonicas functiones abbatibus, a quibus minores vivendi^b normam habent assumere, super honesta conversatione testimonium^c copiositas suffragetur; decernimus, ut ipsi capellanos suos vel aliquem^d illorum singulis mutant^e annis: qui autem habent^f tantum unum, illum similiter mutant^g, nisi causa necessaria subfuerit, quatenus si de vita ipsorum^h, quod absit, contra eosⁱ scandalum oriatur, tanto plures innocentiae suae habeant testes, quanto eorum^k vita pluribus innotescit.

XXXIV. *Quod nulli praelati vendant corrodia.*^l

Praeterea^m volumus, ut praelati domorum religiosarum corrodia vel stipendia clericis vel laicis non vendant; autⁿ gratis concedant^o in perpetuum, vel ad tempus, nisi urgens necessitas hoc^p exposcat et dioecesani^q accedat consensus.

XXXV. *Ut religiosi a conversis nil extorqueant.*

Praeterea statuimus, praesenti concilio approbante, ut nullus^s de caetero pro receptione alicujus in religionis domum pecuniam vel quicquam^t aliud^u extorquere praesumat; adeo ut si pro paupertate domus ingrediens^x debeat vestire seipsum, praetextu vestimentorum ultra justum pretium eorum^y ab eo nihil penitus recipiatur.

XXXVI. *De firmis.*^z

Ut vere videamur^a evangelicae legis sectatores^b, cum non nisi in vinea laboranti retributionis sit denarius porrigendus, nec nisi qui altari deservit, vivere debeat de altari; statuimus^c ut ecclesiae certis^d personis deputatae, nulli dentur ad firmam, nisi forte justa causa subfuerit, et a suo episcopo approbata; et tunc de ejus consensu alicui honestae personae et ordinatae^e dentur ad firmam, de qua^f verisimiliter praesumi debeat, quod fructus ecclesiae in bonos usus convertat.

XXXVII. *De pluribus beneficiis concedendis.*^g

Item, ut versutis quorundam^h calliditatibus obviemus, qui in fraudem constitutionis genera-

lis concilii, novas quasdam adinventionesⁱ fingere moliuntur; statuimus^k, ut non liceat alicui^l aliquid in ecclesia assignare cuiquam, nomine beneficii, quasi hoc liceat ei obtinere cum alio beneficio, cui cura annexa fuerit animarum.

XXXVIII. *De suspicionem advocati, si stat contra matrimonium.*^m

Quoniam per advocatos multoties legitima matrimonia malitiose protrahunturⁿ, statuimus, ut sententia lata pro matrimonio, advocatus, qui contra matrimonium illud stetit, hoc^o ipso per annum advocacy privatus existat, nisi iudex eum^p in ipsa sententia propter justum errorem vel probabilem ignorantiam expresse habeat excusatum.

XXXIX. *De Judaeis et mancipiis eorum.*^q

Quoniam absurdum est, quod filii liberae ancillae filiis famulentur, et quoniam^r ex cohabitatione Judaeorum cum Christianis non modicum^s solet in ecclesia Dei^t scandalum plurimorum^u suboriri; praecipimus, ut Judaei de caetero non habeant mancipia Christiana; ad quod observandum tam ipsa mancipia per censuram ecclesiasticam, quam ipsos Judaeos per poenam canonicam five^x extraordinariam, a dioecesano^y excogitandam, volumus efficaciter induci: et quoniam supra^z statuta juris non habent a nobis foveri, utpote qui per multa enormia his diebus commissa probantur multipliciter nobis ingrati; prohibemus, ne de caetero^a construant synagogas, sed^b praecipimus, ut^c super decimis et oblationibus ad interessē teneantur ecclesiis, in quarum parochiis commorantur.

XL. *De impedimentis Judaeorum.*^d

Quoniam in partibus istis^e, sicut inter Christianos et Judaeos confusio inolevit, ut fere nulla differentia discernatur, propter quod nonnunquam contingit, quod Christiani Judaeis mulieribus, vel e contra commiscantur; praecipimus auctoritate praesentis concilii generalis, ut omnes omnino Judaei, tam masculi quam foeminae, in veste superiori ante pectus tabulas laneas alterius coloris, quam vestis sit^f, deferant manifeste, ita quod utraque tabula duorum digitorum mensuram habeat in latitudine, et quatuor in longitudine; et ad hoc faciendum per censuram ecclesiasticam compellantur. Ecclesias etiam de caetero nullatenus intrare praesumant. Et ne occasionem habeant ingrediendi, inhibemus districte, ne deposita eorum in ecclesiis con-

^r corporum pro corporis C. ^s corporum pro corporis C. ^t subiecto seu subducto A. B. ^u ut cum joseph induatur C. ^v hanc deest B. ^w commonitione C. ^x De honestate et conversatione abbatum et priorum A. B. ^y juxta B. ^z aut morum inferit C. ^a testimonii competens C. ^b aliquos eorum C. ^c mittent C. ^d habet A. B. ^e mutet A. B. ^f illorum B. ^g contra eos defunt B. C. ^h vita illorum A. B. ⁱ De corrodiiis per religiosos non vendendis A. B. ^j Propterea C. ^k nec pro aut C. ^l aut inferit C. ^m illud pro hoc B. ⁿ ad id inferit C. ^o Ne exigatur pecunia ab intrantibus religionem A. B. ^p nullus deest C. ^q quicquid B. ^r non inferit C. ^s ingrediens deest C. ^t illorum pretium A. B. pretium earum C. ^u Quod ecclesia non detur ad firmam, nisi de consensu episcopi A. B. ^v Item ut videamus C. ^w successores C. ^x statuimus deest C. ^y ecclesiasticis pro certis C. ^z personae ordinate B. ordinatae C. ^a de quo C. ^b Quod nulli in ecclesia aliquid ratione beneficii assignetur A. aliquid in ecclesia B. ^c quibusdam C. ^d fringere C. ^e aestimavimus pro statuimus C. ^f assignare in ecclesia, cui fuerit cura C. ^g Quod advocati matrimonium malitiose non impediunt A. De advocatis matrimonia malitiose impediuntibus B. ^h protrahantur B. ⁱ eo pro hoc A. B. ^j cum deest A. B. ^k Quod Christiani non serviant Judaeis A. B. ^l quia A. B. ^m modica solent A. ⁿ Dei deest A. B. ^o scandala plerumque A. plerumque oriri B. ^p vel A. B. ^q per dioecesanos A. B. ^r secundum A. B. ^s de novo A. B. ^t et pro sed A. B. ^u ne pro ut A. B. ^v Quod Judaei tabulas deferant ante pectus. ^w quibusdam partibus A. B. ^x sit deest A. B.

serventur;

serventur; et si contra praesumptum fuerit, per episcopum loci^s corrigatur.

XLI. *De conversatione regularium.*^h

Quia vero nonnunquam serpens antiquus, qui jugiter sedet in insidiis sanctis viris, quanto magis invenitⁱ eos solitarios, et absque consolatione mutua^k conversantes, tanto facilius interdum eos suis insultibus obruit et confundit; provida deliberatione statuimus, ut tam monachi, quam canonici regulares et moniales, in uno^l dormitorio pariter^m dormiant, et quiescantⁿ, singulis personis singulis propriis^o lectis assignatis. In uno etiam refectorio simul^p edant, nec per se^q cuilibet, sed communiter^r omnibus victualia praeparentur. Nec singulis eorum pro vestibus denarii tribuantur, sed talia per certas personas ad hoc deputatas, puta^s camerarios vel^t camerarias^u, diligenter expediantur; qui prout^x quilibet indiguerit, et facultates domus sustinuerint, eis indumenta ministrent. Et cum nova eis tradantur^y, vetera ab eis recipiantur^z indumenta, quae in usus pauperum vel^a alias necessitates de consilio abbatis vel abbatissae, prioris vel priorissae convertantur.

XLII. *Contra potestatem dantis regularibus denarios, vel quicquam aliud pro vestimentis.*

Camerario^b etiam vel camerariae non liceat alicui monacho vel canonico vel moniali dare denarios^c vel aliquid^d aliud pro vestimentis^e, sed nec a monacho^f, canonico, vel moniali liceat aliquid recipere^g, alioquin camerarius ab officio^h deponaturⁱ et monachus^k, canonicus, seu monialis anno illo novis^l careat indumentis^m. Monachi infra xviii. annumⁿ non recipiantur, nisi evidens utilitas vel^o necessitas aliud inducat^p.

XLIII. *Ne moniales servientes recipiant nisi necessarios.*

Inhibemus etiam^r, ne moniales infra septa domorum suarum^s praeter necessarias servientes^t, nec ad cohabitandum mulieres recipiant seculares, nisi episcopi dioecesani accedat consensus. Item tam^u monachis quam^x canonicis regularibus^y, et monialibus silentium praecipimus^z observare^a in locis et temporibus constitutis. Nec viris aut^b mulieribus religiosis, absque superioris licentia, egredi liceat septa domus, nec sine certa^c et honesta causa egrediendi licentia eis^d concedatur; ita quod nulli claustrum causa recreationis^e aut visitandi parentes pateat aditus exeundi; nisi talis forte fuerit, de quo nihil finistri^f

possit^g aut debeat^h suspicari, ⁱ quinetiam semper secum habeat collegam. Et quoties alicui licentia exeundi indulgetur, certus dies, in quo redeat, praefigatur eidem.

XLIV. *Quod monachi et moniales propter excessum debeant ad alia loca transferri.*

Hoc quoque volumus observari, quod^k ubicunque propter excessum alicujus viderit episcopus, vel abbas, vel prior^l conventualis expedire, quod quis^m ad tempus alibi commoretur, ad aliam domum religionis ejusdem in eodem episcopatu transferatur, vel si necesse fuerit, ad alium etiam episcopatum dirigatur, et per dioecesanum compellatur admitti. Qui ibi in omnibus regulari subiaceat disciplinae; ita ut si ex mora ipsius ecclesia, in qua moratur, videatur gravataⁿ, viceversa mittant aliquem de suis collegis, qui interim moram faciat in monasterio^o delinquentis, nec prius rediens ille, qui deliquit, in domo sua recipiatur, quam plene^p poenitentiae de commisso tempus compleverit, et tunc per suum superiorem revocetur. Si autem monasterium, in quo moratur delinquens^q, neminem viceversa mittere voluerit ad monasterium delinquentis, monasterium, a quo venit, ei vestes ministret^r.

XLV. *Quod religiosi debent in suis monasteriis morari.*^s

Adhaec per nullam societatem vel confederationem admittatur monachus in alterius monasterio, ad moram faciendam, nisi cum literis episcopi sui, vel abbatis, vel prioris conventualis, proprium^t non habentis abbatem. Idem inter canonicos regulares et moniales volumus observari. Provideant etiam episcopi, quod^u moniales in omnibus necessariis competenter sustentari^x possint de^y bonis monasterii^z, nec sustineant ultra numerum illum aliquam admitti, nec^a recipiatur aliqua, quousque reductae^b fuerint ad numerum illum^c; et hoc firmiter statuimus auctoritate praesentis^d concilii. Si autem de caetero contra hanc formam aliquam contingat admitti, tam^e abbatissa, quam^f priorissa deponantur. Idem de magistris, et prioribus moniales custodientibus, si contra hanc formam aliquam^g admiserunt, duximus statuendum. Confiteantur^h etiam moniales sacerdotibus ab episcopo sibi deputatis. Clerici etiamⁱ aut laici frequentem non habeant accessum ad claustrum monialium sine causa rationabili.

^g penitus inserit A. B. ^h De indumentis, cibariis, et aliis necessariis in monasteriis. ⁱ invenerit A. B. ^k mutua deest A. B. ^l in deest A. uno deest B. ^m pariter deest B. ⁿ requiescant B. ^o propriis deest B. C. ^p simul deest B. ^q per se desunt B. se edant nec cuilibet A. ^r conjunctim victualia C. cibaria praeparentur omnibus A. B. ^s puta deest C. ^t inter viros religiosos vel A. B. vel deest C. ^u inter mulieres religiosas inserit A. B. diligentius C. ^x ut pro prout A. B. ^y tradunt C. ^z recipiant A. B. ^a in alias C. ^b Camerario—non desunt C. incipit: Nec liceat. ^c denarium C. ^d quicquid C. ^e vestimento, vel moniali C. ^f vel inserunt A. C. ^g accipere A. ^h suo inserit A. B. ⁱ removeatur C. ^k et addit C. ^l novis deest B. ^m vestimentis C. ⁿ annos C. ^o et C. ^p Et idem in canonicis regularibus observetur A. B. addunt. ^q Ne moniales recipiant servientes seculares B. ^r etiam deest C. ^s suarum deest C. ^t servientes—seculares desunt C. ^u a addit A. B. ^x a addit A. B. ^y fratribus pro regularibus C. ^z volumus C. ^a observari A. B. ^b nec pro aut C. ^c necessaria pro certa C. ^d eis deest B. pro concedatur C. detur. ^e ordinis vel A. ^f finistram A. B. ^g quis inserit C. ^h merito addit C. ⁱ seu pro quinetiam C. ^k quod deest B. ^l prior deest B. ^m quis deest B. ⁿ vel addit B. ^o domo pro monasterio A. B. ^p si plene se de commisso poenituerit A. B. ^q delinquens deest B. ^r administret A. B. ^s commorari B. ^t proprium deest A. B. ^u quot A. B. ^x sustentationem C. ^y redditibus et bonis B. ^z haberi addit C. ^a etiam addit C. suscipiatur B. ^b reductae C. ^c antiquum pro illum A. B. ^d generalis A. B. ^e nec pro tam C. ^f nec pro quam C. ^g aliquam deest; ejus loco moniales B. ^h Confiteantur—deputatis omittit C. ⁱ etiam deest C. vel pro aut A. B.

XLVI. *Quod nullus religiosus aliquod proprium habeat.*

Cum viris religiosis nullatenus liceat proprium aliquid possidere, qui se et sua pariter in ipso religionis ingressu Domino dedicaverunt, praesentialiter^c diffinimus^d, ut nulla religiosa^e persona, in ordine regulari constituta, condere testamentum praesumat, cum nihil suum^f habeat temporale, quod transferre^g valeat in dominium alienum. Item, nec^h monachus, nec canonicus regularis ecclesiamⁱ, manerium, vel^k praedium quodlibet ecclesiae suae audeat retinere ad firmam. Districte etiam inhibemus, ne alicui monacho vel canonico regulari, qui non sit alias^l obedientialis, custodia manerii committatur; ita quod ex longa ipsius mora vel^m conversatione scandalum oriatur, quod si praesumptum fuerit, per superiorem emendetur.

XLVII. *Quod religiosi viri aliquam ecclesiam non recipiant ad firmam.*

Itemⁿ, viri religiosi^o non recipiant ecclesiam ad firmam, in^p qua sibi aliquid^q juris vendicant, saltem^r post mortem personae; quod si fecerint, arbitrio superioris^s puniantur.

XLVIII. *Quod religiosi non sint gulosi.*

Item, quoniam inter alia vitia impetus gulae viros religiosos praecipue solet non mediocriter infestare; decernimus, ut nec monachi nec canonici regulares, nisi statutis horis et locis, potationi aut^t comestioni vacare praesumant. Si quis vero sitiverit, impetrata licentia, refectorium regulariter introeat, et sic necessitati suae subveniat, non ut consulat voluptati. Ab hac generalitate infirmos excipimus, et eos, qui fuerint in obsequio praelatorum.

XLIX. *Quod monachi in maneria ad minus habeant secum duos socios.*

Ad haec statuimus, ut cum ratione debilitatis

vel alia iusta causa monachi seorsum in maneria morentur, semper habeant secum duos ad minus seniores, qui aliorum levitatem debita correctione compescant, et qui postmodum in capitulo testificentur, qualiter in maneria fuerint conversati. Idem etiam^u volumus inter canonicos regulares et moniales observari.

L. *Ne monachi vel moniales per se comedant.*

Omnem etiam^x singularitatem interdicimus in refectoriis, ut^y cibus alter uni quam alteri praeparetur; sed qui praeest, provideat, ut sibi^z interdum talia praeponantur^a, de quibus aliorum debilitas vel infirmitas, prout viderit expedire, valeat relevari. Omnia autem victualia religiosis apponenda, sine subtractione^b aliqua eis apponantur tam in conventu quam alibi, ubi reficiuntur, et de omnibus apposis totum residuum^c sine diminutione aliqua cedat in eleemosynam^d per eleemosynarium egentibus fideliter erogandum; ita quod nec abbas, nec prior, nec eleemosynarius possit contra hoc^e dispensare^f. Et^g quicumque statutum istud vel illud de indumentis admittere vel observare noluerit, si sacerdos fuerit, a celebratione divinorum, si minoris ordinis vel monialis, a communione dominici corporis, usque ad plenam satisfactionem^h suspendatur. Item prohibemus, ne aliquae moniales singulariter in refectoriisⁱ comedant carnes, in quibus non solent communiter^k carnes^l comedere. Ut autem omnia et^m singula sine bono concludantur, Lateranense concilium sub sanctae recordationis papa Innocentioⁿ celebratum, in praestatione decimarum et aliis capitulis firmiter^o praecipimus observari, et in synodis episcopalibus constitutiones illius concilii una cum istis, prout videbitur expedire, volumus recitari. Excommunicationes etiam in hoc concilio promulgatas singulis annis in synodis episcopalibus^p, et quater in anno in ecclesiis parochialibus solenniter iterentur.

Papae Rom.
HONORII III. 7.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 16.

Anno Christi
1222.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 7.

Statuta legenda in concilio Oxoniensi edita per dom. Stephanum Langton, Cantuar. archiepiscopum, anno Dom. MCCXXII. Ex MS. Hatton. in bibl. Bodl. Oxon. 24.

AUCTORITATE Dei Patris omnipotentis, et beatae virginis, et omnium sanctorum, et praesentis concilii, etc. — ad excitandos affectus laborantium in vinea Domini Sabaoth, ut verum retributionis videantur recipere denarium.

De baptismo.

Baptismus cum reverentia et honore magno celebretur, et cum magna cautela, maxime cum distinctione verborum, et prolatione, in quibus tota vis consistit sacramenti, et salus puerorum, sed ut ita dicatur: “ Ego baptizo te in nomine

^c praesentialiter deest C. ^d etiam addit C. ^e religionis A. B. ^f suum deest C. ^g transire B.
^h vero monachi C. ⁱ vel inferunt A. B. ^k aliud addit C. ^l alias deest C. ^m vel conversatione
desunt in C. ⁿ quod addit C. ^o aliquam addunt A. B. ^p nisi pro in qua C. ^q jus aliquod A. B.
^r saltem deest C. ^s superiorum C. ^t vel pro aut A. B. ^u etiam deest B. ^x autem pro etiam C.
^y sc. addit C. ^z si pro sibi A. ^a praeparentur A. B. ^b detractio A. B. ^c relictum B. ^d per—
nec omittit C. ^e hoc deest C. ^f verum si quid fuerit mittendum, per ipsum qui praeest, licite mittatur addit C.
^g Sed. A. Si B. pro Et. ^h firmiter addit C. ⁱ refectorio A. B. ^k communiter deest B. ^l simul
inferit B. ^m et singula desunt B. ⁿ tertio addit B. ^o firmiter deest B. ^p episcopalibus deest A.

Patris, et Filii, et Spiritus Sancti;” ubi nomen baptizandi imponatur, et sub eadem forma in lingua, quam melius noverint sacerdotes, doceant frequenter laicos baptizare debere pueros in necessitate, et mulieres, patrem et matrem pueri in summa necessitate discrete, et modo debito baptizasse, et formam verborum in suo idiomate integre protulisse comprobet factum, sin antea puerum baptizet. Ad levandum puerum de sacro fonte tres ad plus recipiantur. Item, si in necessitate puer baptizetur a laico, sequentia immersionem non praecedentia per sacerdotem expleantur, et aqua, in qua domi baptizatus fuit puer, propter reverentiam baptismi, aut infundatur in ignem, aut in baptisterio ad ecclesiam deferatur. Item, de baptismo, et de confirmatione; si dubitetur, sine trepidatione conferatur, quare non dicitur iteratum, quod nescitur fuisse collatum; et quod baptizentur exponitur, de quorum baptismo probabiliter dubitatur, si inveniantur cum sale, sive sine sale, quo casu ita dicatur: “ Si tu es baptizatus, non te baptizo; sed si non baptizatus es, ego baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.” Nullus diaconus, aut inferior clericus baptizet, aut poenitentias injungat, sed soli sacerdotes, quibus id competit ex officio, nisi summa necessitate, puta, quum sacerdos absens est, aut nullus etiam praesens, et non potest, aut stulte non vult, et mors immineat puero aut aegroti, aut de ea juste timetur. Item praecipimus, ut casulae, quibus noviter baptizati induuntur, ad ecclesiam deportentur, nec ad communes usus per aliquem assumantur, propter reverentiam sacramenti, sed in usus ecclesiae, prout necessitas exigit, reserventur. Item praecipimus, ut fontes, in quibus pueri baptizantur, lapidei sint, et integri, et honesti, et quod non sint alicui contemptui aut horrore, sed magis honor et reverentia ab universis exhibeatur eisdem.

De confirmatione.

Sacerdotes frequenter moneant populum ad confirmationem praelatorum: post baptismum enim suscipi debere sacramentum confirmationis. Quodsi confirmandus fuerit adultus, monendus est per sacerdotem loci, ut confiteatur prius, et postea confirmetur; veniat [ad] ecclesiam juvenis adultus confirmandus. Saepe dicatur laicis, ne expectent diu ad confirmandum adventum episcopi, sed adducant pueros ad eum, ubi adesse audiverint prope, quam citius poterint, et ut fascias seu ligationes secum deferant competentes, sufficienter longas et latas. Item ut nullus puer teneatur ad confirmationem a patre aut matre, vitrico et noverca, et prohibeatur saepe publice per sacerdotes in ecclesiis. Item caveant sibi diligenter parentes, ne parvulos suos iterato perferant [ad] confirmandum, cum et ipsi parvuli post sacramentum iteratum efficiantur irregulares, si masculi fuerint, et ipsi tali negligentia gravi secundum canones subjaceant ultioni. Sciant etiam parentes illi, qui pueros tenent ad confirmandum, quod spirituale vinculum in hoc sacramento quoque contrahitur, ut in baptismo. Item parvuli confirmati tertia die post confirmationem deportentur ad ecclesiam, et frontes eorum per manus sacerdotum in baptiste-

rio, propter reverentiam chrismatis, abluantur ibidem, et ligaturae ipsorum tunc similiter igne cremantur.

De sacramento altaris.

Item ut rectores ecclesiarum et presbyteri videant, ut summa reverentia et honor maximus sacris altaribus exhibeatur, et maxime ubi sacrosanctum corpus Domini reservatur, et missa celebratur. Eucharistia in munda pixide argentea, aut eburnea, aut alia tanto sacramento digna et idonea conservetur, nec ultra septem dies conserventur hostiae, sed septimo, qualiter alias, renoventur. Eucharistia, tam calice quam lucerna praecedente, ad aegrotos per sacerdotem, aut in summa necessitate per diaconum, cum sollemnitate et reverentia deferatur, nisi forte remissio loci aut temporis inaequalitas interdicat. Proinde autem et quod ita se habeant in eundo et redeundo, et hujus ministri ut debitum persolvant aegroti, et audientes et videntes invitent ad exhibendam tanto sacramento reverentiam et honorem. Lintamina, corporalia, et alia indumenta altaris integra sint et mundissima, et saepe abluantur per personas in canonibus ad hoc deputatas, ad reverentiam et praesentiam salvatoris nostri. Una quoque ecclesia calicem habeat argenteum cum patina, integrum et honestum. Item ampullae ad suggerendum vinum et aquam in sacrum sanguinem Jesu Christi munda et integrae habeantur. Caute etiam provideant sacerdotes ecclesiarum et rectores, ut vinum habeant purum et incorruptum, et quod non sit acetum ad sacramentum altaris conficiendum. Provisuri etiam sint nihilominus quod major pars vini, longe minor aquae misceantur in calice, ut aqua a vino absorbeatur: sufficit enim quod ibi sit aqua. Frequenter moneantur laici, ut ubicunque videant corpus Domini deferri, statim genua flectant tanquam creatori et redemptori suo, et junctis manibus, quousque transierit, orent humiliter, et hoc maxime fiat tempore consecrationis in elevatione hostiae, quum panis in verum corpus Christi transformatur, et id, quod est in calice, in sui sanguinem mystica benedictione transformatur. Verba canonis missae praesertim in his, quae ad substantiam sacramenti pertinent, plene et integre et cum summa animi devotione proferantur; non tamen sit morosus sacerdos etiam in praemissis, quod fastidium ingerat auditoribus, et officium privet devotionis pinguedine, quia muscae morientes, inopportuna cogitationes, perdunt interim suavitatem unguenti sive pinguedinem devotionis. Item sanctorum patrum vestigiis inhaerentes prohibemus, ne quis sacerdos missas celebret bis in die, nisi in die natalis Domini et in Resurrectionis dominicae, aut in alia necessitate, videlicet cum in alicujus ecclesia corpus aliquod fuerit tumulandum, et ut tunc prior missa celebretur de die, si major institerit sollemnitas, et posterior pro defuncto. Item sacerdos, postquam sumpserit corpus Christi et sanguinem, aquam seu vinum remissum in calice aut digito superius sumere non audeat, si eadem die missarum solennia debeat iterum ex necessitate celebrare. Nulli clerico permittatur ministrare in officio altaris, nisi ad minus in superpellicio. Nullus

Nullus sacerdos parochialis praesumat missam celebrare, antequam matutinale persolverit officium, et Primam et Tertiam de die. Item tempore, quo missarum solennia peraguntur, accendantur duae candelae, una cum lampade ad minus. Provideant etiam archidiaconi, ut lintamina et alia ornamenta altaris, sicut decet, sint honesta, et libros habeant etiam idoneos ad psallendum pariter et legendum, et ad minus duplicia sacerdotalia vestimentorum, ut qui altari ministrant, superpelliciis induantur.

De poenitentia.

Sacerdotes in poenitentia injungenda diligenter attendant circumstantias, qualitatem, et genus peccati, et quantitatem delicti, tempus, locum, causam, moram in peccato factam, devotionem, et annuam poenitentiam, ut his consideratis et distincte pensatis, majorem aut minorem poenitentiarum injungant poenitenti. Item sacerdos ad audiendas confessiones communem sibi eligat locum in ecclesia, ut communiter ab omnibus videri possit; et in locis abditis non recipiat confessionem, et maxime mulierum, nisi pro magna necessitate aut infirmitate poenitentis. Item nullus sacerdos alterius parochianum admittat ad poenitentias, nisi de licentia sui presbyteri aut episcopi. Item in furto, rapina, fraude, simonia, et maxime detentione decimarum, seu abstractione alicujus juris ecclesiastici diligenter sibi caveant sacerdotes, ne alias injungant poenitentias, nisi cum satisfactione et restitutione facienda injuriam passis, cum non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Item sacerdos talem injungat poenitentiam uxori de acto occulto crimine, unde viro suo non reddatur suspecta: idem etiam de marito observetur. Item in majoribus, et accuratioribus, et dubiis sacerdos consulat episcopum, aut illos, qui vices gerunt episcopi, providos et discretos, quorum consilio certificatus sciat, quos et qualem ligare posset et solvere; et ne, quod absit, poenitens in desperationem mittatur, moneat ipsum diligenter, ut interim quicquid boni facere potest, faciat, ut Deus cor suum illustret ad poenitentiam: et hoc illud faciat de eo, qui confitetur, et cum ab ipso peccato non vult abstinere, quo casu munus absolutionis ei imponi non potest cum venia non legaliter ei concessa, nisi prius se correxerit. Caveant sibi sacerdotes, ut cum peccata a poenitente inquirant, sed nomina propria, cum quibus peccaverunt, nullo modo inquirant, sed circumstantias peccati et qualitatem tantum; cum scriptum sit, Deus vitam meam nunciavi tibi, non alterius, et propria debet esse confessio non aliena. Item firmiter prohibemus, quod nullus sacerdos post lapsum in mortale peccatum ad altare praesumat accedere, nisi prius confiteatur. Quidam enim errant credentes, quod mortalia deleantur per confessionem generalem. Nullus sacerdos ira aut metu etiam mortis* audeat detegere confessionem alicujus signo, vel verbo, generaliter, aut spiritualiter; et si super hoc convictus fuerit, sine spe relaxationis non immerito debet degradari. Item, cum saepe contingit, quod rectores ecclesiarum,

et nonnulli sacerdotes et in sacris ordinibus constituti, eo quod nullius, ut eis videtur, quoad forum poenitentiale† sint filii subiecti, aut omnino non confitentur, aut ad alios religiosos vel ad eos accedant, qui nullam habent ipsos ligandi vel solvendi potestatem; statuimus, quod per singulos archidiaconos duo presbyteri idonei praeficiantur in singulis decanatibus, literaturae competentis, et probatae omnibus opinionis, ad confessiones talium audiendas, quibus per nos aut per vices nostras gerentes ad id exequendum auctoritatem nostram volumus impertiri; prohibentes firmiter, ne religiosi monachi videlicet Anachoretae, Eremitae subditum alicujus audeant ad poenitentiam admittere, nisi cum licentia praelati, salva in omnibus apostolicae sedis auctoritate.

De extrema unctione.

Cum magna reverentia deferatur oleum infirmorum; infirmos etiam ipsos injungat sacerdos cum magna reverentia et devotione orationum celebrare, quae ad haec sunt ordinata. Item, ad sacramentum extremae unctionis moneant saepe populum Domini sacerdotes, scilicet omnes a xiv. annis et supra, et quod omnes se communiter paratos exhibeant, cum necesse fuerit. Doceant frequenter populum sacerdotes hoc sacramentum licite posse iterari, scilicet in qualicumque periculosa infirmitate, ubi metus est mortis, et cum quis post susceptum convaluerit ab infirmitate, licite posse reverti ad opus conjugale. Item tam sacrum oleum sub fideli custodia clavis adhibita conservetur, ut non possit ad illud temeraria manus extendi ad aliqua horribilia exercenda.

De matrimonio.

Matrimonium similiter sicut et alia sacramenta cum honore et reverentia de die et in facie ecclesiae, non cum risu et joco, nec sic derisui et despectui celebretur. Item in matrimonio contrahendo semper in tribus dominicis et festivis diebus a se distantibus, quasi tribus edictis perquirat sacerdos a populo, sub poena excommunicationis, de legitimitate sponsi et sponsae. Si quis autem sacerdos hujusmodi edictum non servaverit, poenam nuper in concilio super hujusmodi statuta non evadet. Item prohibeant presbyteri frequenter in ecclesia laicis sub poena excommunicationis, ne dent fidem sibi mutuo de matrimonio contrahendo, nisi in loco celebri, et coram publicis et pluribus personatis ad hoc convocatis.

De ordinibus et ordinandis.

Cum quanta reverentia, cordis contritione, et animi devotione ad sacramentum ordinis sit accedendum, ex eo patet, quod non nisi a summo sacerdote in episcopo conferatur, nec passim sed certis anni temporibus, et jejunio non solum ab ordinandis, sed ab universa plebe praemisso. Hinc est, quod sanctorum canonum statuta observantes, prohibemus, ut nullus ad ordines accedat aut admittatur, nisi qui fuerit canonice examinatus. Item minores clerici ad inferiores gradus non

* MS. *timoris*.

† MS. *sui*.

admittantur, nisi idoneos habeant procuratores, et per testimonium eorundem admittantur. Nullus simoniacus, homicida, excommunicatus, aut suspensus, furarius, sacrilegus, incendiarius, aut falsarius, aut aliter hujusmodi canonicum impedimentum ad quoscunque ordines praesumat accedere. Ordinati in Hibernia, Wallia, seu Scotia, aut alias cum literis nostris commendatitiis sive dimissoriis, non quocunque modo ad ordinis sic suscepti executionem in episcopatu nostro, nisi magna necessitas urgeat, aut a nobis dispensetur, inducantur; nec tunc etiam admittantur, nisi prius constiterit legitime de eorum ordinatione, vitae munditia, pariter et literatura. Universi rectores ecclesiarum, qui vulgariter dicuntur personae, qui non sunt in sacris ordinibus constituti, ad ordinis celebrationem accedant, ut ibi promoveantur ad minus in subdiaconos, et ad hoc frequenter moneantur, et, si necesse fuerit, compellantur. Clerici, qui vicarias habent, servato debito, et canonico ordinum instituto, faciant se promoveri in presbyteros, si voluerint poenam evitare canonicam, et in ecclesiis, in quibus vicarias obtinent, pariter deserviant. Idem dicimus de personis admissis ad sua beneficia, cum honore deservendi in propriis personis in eisdem; prohibemus etiam, ut nullus abbas aut prior monachos aut canonicos suos ab aliis episcopis faciat ordinari, nisi cum literis nostris aut gerentium vices nostras assensum nostrum exprimentibus.

De officio archidiaconorum.

Archidiaconi et eorum ministri curam habeant et sollicitudinem tam de his, quae ad sacramentorum pertinent reverentiam et Dei, de quibus praemissum est, quam de his, quae inferius subnexa sunt, ut fideliter et irrefragabiliter observentur transgressores, si qui fuerint in his, prout qualitas exposcit, exercenda. Item iungimus archidiaconis et eorum officiariis, ut in visitationibus ecclesiarum faciendis diligenter conscribi faciant vasa, vestimenta, libros, et alia, quae ad officium pertinent divinum, habeant quoque nihilominus considerationem ad fabricam ecclesiae et maxime cancelli, si forte indigeant reparatione; si quos autem defectus invenerint, in his certum sub poena gravi praefigant terminum, iterumque suppleantur. Cauter etiam per se et suos inquirent, si in parochia, in qua visitationis officium impenderint, in rebus aut personis aliquid fuerit corrigendum, et excessus, si quos ibidem invenerint, aut tunc aut in proximo capitulo corrigantur.

De rebus ecclesiae non alienandis.

Vasa, aut vestimenta sacra, aut libros ecclesiae sibi tradita nullus laicus Judaeis aut Christianis impignorare, aut vendere, aut etiam possessiones, aut redditus pignori obligare, aut infeodare, aut aliquo modo alienare praesumat, nisi ingens necessitas id exposcat, et prius dioecesani episcopi assensus accedat. Qui autem contra praesumpserit, et quod fecerit, vires nullas obtineat, et praesumptor etiam qualiter taliter spoliatur, nisi quod alienaverat, intra tempus, quod ei dioe-

sanus episcopus assignaverit, suis sumptibus revocaverit. Is etiam, qui sic ecclesiastica beneficia receperit, et commonitus detinere praesumpserit, excommunicationis sententia feriatur, antequam ea restituat, nullatenus absolvendus. Item, quod plures et non solum filiis et nepotibus suis, verum etiam concubinis suis immiscent patrimonium Jesu Christi, domos in laico feodo aedificare praesumunt, ad quas ecclesiasticos redditus deportantes, dum proximis sanguine bona ecclesiastica congregant, iram in die furoris Domini sibi ad damnationem perpetuam thesaurizant; ne sic de caetero fiat, distinctius inhibemus statuentes, ut qui aliter, nisi in necessitatis casu, et assensu dioecesani episcopi fecerit, per annum ad minus a perceptione beneficii suspendatur, nisi ad commonitionem episcopi aut archidiaconi sui, quod fecerit, citius emendaverit.

De testamentis.

Item legitima testamenta clericorum beneficiatorum decedentium volumus firmiter observari; nolumus tamen, quod concubinis suis aliquid in testamento suo reliquerit; quod si factum fuerit, de caetero totum illud episcopi arbitrio convertatur in usus ecclesiae, quam rexit defunctus.

De firmis.

Nullus clericus aliquod beneficium ecclesiasticum alicui laico tradat ad firmam, nec etiam fructus decimarum ante separationem earundem vendere praesumat. Si quis clericus beneficium suum in casu licito ad firmam committere voluerit, statuimus, ut tali pacto committat, quod velit et valeat domos et aedificia sustinere, et alia honorifica ipsius parochialia et episcopalia sufficienter sustinere. Qui autem beneficium sic alterius susceperit, archidiacono loci praesentetur in capitulo, et tanquam generalis procurator quoad illius beneficium pro tempore, quo inter eos convenit, ibidem statuatur.

De decimis.

Decimae, tam praediales quam aliae, sine difficultate et sine diminutione cum omni integritate solvantur, secundumque canonum instituta. Concedimus etiam, quod quilibet [in] parochia sua habeat auctoritatem coercendi, et si contumaces fuerint, et commoniti se non correxerint, ipsos excommunicandi. Nullus laicus per quantumcunque temporis diuturnitatem immunitatem sibi vendicat decimarum quarumcunque praestatione, cum laicus secundum sacrorum canonum instituta decimas praescribere non possit. Item in praestandis decimis, et maxime praedialibus, nullae deducantur expensae.

De sententiis contra laicos.

Sub interminatione anathematis firmiter prohibemus, ut nullus constabularius, castellarius, aut alius alicujus potestatis alterius ballivus possessiones seu bona religiosorum sive quorumcunque ecclesiastica partim ausu temerario praesumat invadere, aut eos exactionibus injustis aut oppressionibus quibuscunque indebite contra ecclesiasticam

clesiasticam libertatem attemptent * molestare. Et si quid contra hanc prohibitionem nostram in propriae salutis dispendium, quod avertat Deus, praesumpserint, et commoniti se non correxerint, terras eorum per archidiaconos locorum sine dilatione ecclesiastico supponi praecipimus interdicto, et tunc demum si sic ad cor non redierint indurati, pulsatis campanis et candelis accensis excommunicentur: monitione praemissa, praecipimus etiam, ut singulis annis ter aut quater in anno solenniter in genere excommunicentur fornicarii, perjuri super sacrosancta, incendiarii, usurarii, fures, attrectatores, falsarii, et malitiose impediennes executiones rationalium testamentorum; ita quod qui scienter in dispendium cujuslibet dejerarunt, non absolvantur, nec eis poenitentia ab aliquo inferiori iungatur, quod, cum convaluerint, ad nos ade-

ant, a nobis aut auctoritate nostra poenitentiam susceperunt.

De vita et honestate clericorum.

Et his duximus adjungendum, ne iudicium sanguinis in locis sacris tractetur sive in ecclesia aut in coemeterio. Auctoritate quoque generalis concilii distinctius inhibemus, ne quis clericus beneficiatus, aut in sacris ordinibus constitutus, literas sub poena sanguinis infligendi scribere aut dictare praesumat, aut ubi iudicium sanguinis tractatur aut exercetur, interfuit; noverint enim hoc modo ecclesia se indignos, cum per eos in ecclesia Dei per talia praescripta scandalum generetur. †

Expliciunt statuta legenda ut supra continentur, in concilio Oxon.

Papae Rom.
HONORII III. 7.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 16.

Anno Christi
1222.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 7.

Constitutio domini Stephani, Cant. archiepiscopi, super casibus, de quibus simplex sacerdos absolvere non potest, nisi in articulo mortis. Ex MS. coll. Omn. Anim. Oxon.

CONSTITUTIO Stephani, Cantuar. archiepiscopi, super plures casus, in quibus simplex sacerdos non potest absolvere, nisi in mortis articulo, sed mittere debet ad superiorem. Videlicet publicos foeneratores, incendiarios domorum, falsos testes, abjurantes se super sacrosancta propter lucrum vel damnum aliorum, sortilegos, forciarios, falsarios sigillorum et chartarum, et huiusmodi, tonsores monetae, impediennes testamenta; illos, qui incidunt in sententias latas a canone, et percussores clericorum, proditores, haereticos, simoniacos, et illos, qui partum supponunt ex haereditate; similiter illos, qui partum opprimunt negligenter, seu malitiose per potationes, postquam conceptum animatum fuerit, vel suffocatus proprius partus; vel quando parvulus propter negligentiam ca-

dit in ignem, vel in aquam, vel alio modo propter defectum custodiae, et propter violentam manuum injectionem in parentes, etsi occultum sit propter enormitatem delicti. Si masculus cum bruto coierit, quamvis sit occultum propter enormitatem delicti; vel si quis prodiderit dominum suum ad mortem, vel sacrilegium; pro adulterio notorio, et violatione fidei manifesta; ad superiorem mitti debet pro absolutione obtinenda. Similiter si parochianus alicujus est excommunicatus ab alio, quam ab episcopo, debet mitti ad eum, qui eum excommunicavit, vel petere a superiori licentiam, ut eum possit absolvere.

Explicit constitutio domini Stephani, Cantuar. archiepiscopi.

Bulla Honorii III. papae decano et capitulo Lichfeldensi, quod defunctus gaudebit fructibus suae praebendae post mortem. Ex MS. Cott. Vitell. A. x. fol. 205. verso.

HONORIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis decano et capitulo Lichfeldensi salutem et apostolicam benedictionem. Justis petentium desideriis dignum est nos facilem praebere consensum et vota, quae a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Significastis siquidem nobis, quod vobis est a venerabili fratre nostro Coventren. episcopolo loco dioecesano concessum, ut cum aliqui canonicorum vestrorum mori contigerit, praebendae suae proventus anni sequentis, a die obitus computando, pro ipsius defuncti exequiis in executione testamenti sui libere convertantur; reservato tamen ex eis unde vicarius, qui defuncti loco interim in ecclesia vestra deserviet, honeste

valeat sustentari. Nos igitur vestris precibus inclinati, quod per eundem episcopum super hoc proinde actum est, sicut illud iuste ac pacifice obtinetur, auctoritate vobis apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Lateran. 10. calend. Maii, pontificatus nostri anno quinto. [Rectius vii. si bulla A.C. MCCXXII. scripta.]

* MS. acceptent.

† Vitio cod. MS. multa vocabula in statutis his sensum male exprimunt; vel dubitum relinquunt.

Papae Rom.
HONORII III. 7.Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 16.Anno Christi
1222.Reg. Angliae.
HENRICI III. 7.

Decretum seu sententia lata per Stephanum, archiepiscopum Cantuariensem, P. Winton. R. Sarum episcopos, aliosque arbitros de exemptione monasterii Westmonasteriensis et parochiae sanctae Margaretae a jurisdictione sedis Londinensis, et de limitibus dictae parochiae. Ex originali apud H. Wharton Histor. episc. et Decan. Londin. et Assav. pag. 247. seqq.

UNIVERSIS sanctae matris ecclesiae filiis praefens scriptum visuris, Stephanus, Dei gratia Cant. archiepiscopus, totius Angliae primas, et sanctae Romanae ecclesiae cardinalis, et Petrus Winton. et Richardus Sarum eadem gratia episcopi, et Thomas de Mertun, et Richardus de Dunstapel, priores, salutem in Domino sempiternam. Cum inter virum venerabilem Eustachium, Dei gratia London. episcopum, et decanum et capitulum sancti Pauli, nomine ecclesiae suae ex una parte, et Willielmum, eadem gratia abbatem Westmonast. et ejusdem loci conventum nomine monasterii sui ex altera, super mutuis querelis coram iudicibus, a sede apostolica delegatis, multiplex querela movetur; videlicet, quod praefatus episcopus praescriptum monasterium, tanquam infra limites sui episcopatus situm, ei et successoribus suis tanquam dioecetano episcopo per omnia debere esse subiectum asseribat. Et super processione solenni et procuratione in prima consecratione episcopi sibi faciendis, et super abbate Westmonast. ab eodem episcopo benedicendo, et procuratione eadem die sibi et suis facienda, et super ordinatione monachorum, et super mutuis processibus tempore Rogationum faciendis, et super subiectione ecclesiae sanctae Margaretae, et totius parochiae suae, et super absolutione monachorum ab episcopo die coenae facienda, et super admissione episcopi visitationis causa venientis, et super reverentia et obedientia, et quibusdam aliis subditionibus a dicto monasterio supradictis episcopo et capitulo exhibendis, tam petitorium quam possessorium intentabat, et super appropriatione ecclesiae de Stanes, sine assensu capituli memorati dictis monachis facta, injuriam sibi factam affirmabat. Praescripti vero abbas et conventus asseriebant monasterium suum de Westmonasterio cum toto ambitu suo, et ecclesiam S. Margaretae cum tota parochia sua, scilicet clericis et laicis, ab omni jurisdictione et subiectione London. ecclesiae per antiqua privilegia Romanorum pontificum, a tempore suae foundationis fuisse exempta, et nunquam ecclesiae London. subiecta. Asseriebant insuper dictam ecclesiam de Stanes in usus proprios infirmorum, et hospitum suorum ex privilegiis Romanorum pontificum antiquitus fuisse concessam, et per virum venerabilem Willielmum London. episcopum de mandato iudicum, a sede apostolica delegatorum, possessionem ejusdem canonice fuisse adeptos. His et huiusmodi ab alterutra parte in hunc modum propositis, de consilio tam juris divini quam humani peritorum super omnibus propositis, placuit utrique parti ordinationi nostrae, appellatione remota, se committere, et quod super his ordi-

naremus, firmiter et fideliter sub idonea cautione observari. Nos itaque considerantes ex huiusmodi dissensionibus et schismatibus multa imminere pericula, et ex amabili super eisdem compositione tam temporale commodum quam salutem animarum posse provenire; auditis utriusque partis instrumentis, et rationibus plenius intellectis, habito super his abundanti jurisperitorum consilio, monasterium Westmonasteriense, abbatem, et conventum ab omnibus praemissis articulis contra eosdem propositis sententialiter declaramus penitus absolutos. Ita quod monasterium de Westmonasterio, cum toto ambitu suo, et ecclesiae sanctae Margaretae, cum tota parochia sua, cum omnibus capellis infra parochiam praedictam contentis, cum decimis et omnibus pertinentiis suis, cum clericis et laicis in ea habitantibus, ab omni praelatione et jurisdictione Londoniensis ecclesiae sint modis omnibus libera in perpetuum et exempta, et sacrosanctae Romanae ecclesiae sine omni exceptione, nullo mediante, subiecta. Praeterea non licebit episcopo Londonensi, vel ejus successoribus, vel eorum officialibus ad synodum vel capitulum abbatem vel monachos five personas regulares vel seculares, clericos vel laicos vocare, infra terminos dictae parochiae commorantes; nec in magno nec in minimo quoquo modo de ipsis intromittere. Sed abbas, qui quo tempore fuerit, infra ambitum dicti monasterii et dictae parochiae per se vel per officiales suos, tam in clericos quam in laicos libere suam exercent jurisdictionem; Deo et ecclesiae Romanae super cura animarum infra limites praefatae parochiae contentarum et jurisdictione sua tantummodo responsurus. Benedictiones etiam abbatum, dedicationes ecclesiarum et capellarum, infra limites praedictae parochiae constructarum, et in posterum construendarum, consecrationes altarium, ordinationes monachorum et clericorum secularium, et confirmationes puerorum dictae parochiae, oleum etiam et chrisma, et si quae similia sunt sacramenta, ubicunque et a quocunque voluerint episcopo, recipient, absque omni Londoniensis ecclesiae contradictione. Et si futuris temporibus contigerit dictos abbatem vel monachos, clericos vel laicos a dictis episcopo et capitulo ordines vel aliquod munus spirituale accipere, vel dictis episcopo et capitulo per simplicitatem vel liberalitatem aliquo modo aliquam honorificentiam exhibere, vel ad synodum episcopi vel capitulum sancti Pauli pro necessitate monasterii sui, vel quacunque occasione accedere, vel episcopum ad monasterium Westmonasteriense quocunque casu accessum habere; nullum ex his libertati monachorum

rum vel parochianorum praescriptorum praejudicium generetur, sed modis omnibus liberi in perpetuum permaneant et exempti. Ne vero super limitibus dictae parochiae S. Margaretae quaestio possit suboriri, limites ejusdem parochiae praesenti scripto duximus declarandos. Incipit igitur parochiae sanctae Margaretae ab aqua de Tyburne decurrente in Thamisiam ex una parte, et ex altera sicut strata regia se extendit versus Londoniam usque ad gardinum hospitalis S. Aegidii, et exinde secundum quod via extra idem gardinum protenditur usque ad metas dividentes Merland et parochiam S. Aegidii, et sic exinde secundum divisionem gardinorum Tholi, et monachorum Westmonasteriensium, et hortorum, usque ad domum Simonis textoris (salva quaestione monachorum Westmonasteriensium super terra a domo illius Simonis usque ad capellam juxta ecclesiam Innocentum) et a domo ejusdem Simonis secundum quod strata regia se extendit versus Westmonasterium usque ad rivulum de Ulebrig decurrentem in Thamisiam. Et sic quicquid Thamisia ex una parte, et dictis terminis continetur, ad parochiam S. Margaretae pertinet, excepta ecclesia et coemeterio sancti Martini. Extra vero suprascriptas metas, villae de Knyghtebrigge, Westburne, Padyngton cum capella et cum earum pertinentiis, pertinent ad parochiam S. Margaretae memoratam. Praeter haec ecclesia de Stanes cum capellis, decimis, et omnibus pertinentiis suis, in usus hospitum et infirmorum praefati monasterii in perpetuum convertatur; excepta vicaria viginti marcarum in eadem ecclesia perpetuo ordinanda, et viro idoneo ad praesentationem abbatis, et episcopi institutionem concedenda, qui episcopo et archidiacono et eorum officialibus super omnibus debitis et consuetis honoribus respondeat, ad dictam ecclesiam pertinentibus, et honeste ministret in eadem. Ita quod nec abbas nec monachi memorati aliquam ad synodum vel capitulum, occasione ecclesiae de Stanes vel pertinentium ad eandem, venire cogantur; nec personae monachorum jurisdictioni

ecclesiae London. ratione ecclesiae de Stanes, aliquo modo sint subiectae. Sed ne ordinatio nostra aliis sit remissio, aliis autem tribulatio, ex aequalitate compensationis, et bono et aequo utriusque ecclesiae paci perpetuae providentes; ordinamus quod totum manerium de Sunnebery cum omnibus pertinentiis suis cedat in usum et proprietatem episcopi London. et successorum suorum in perpetuum; et ecclesia ejusdem manerii cum omnibus pertinentiis suis cedat in usus proprios ecclesiae S. Pauli London. in perpetuum. Ita quidem quod excepta vicaria perpetua et competenti residui fructus dictae ecclesiae sic expendantur, quod singulis diebus missa de sancto Paulo apostolo in ecclesia sancti Pauli, in loco idoneo cum nota et cantu celebretur successive ab aliquo illorum canonicorum, qui minores appellantur, duobus concanonicis suis sibi ministrantibus, cujus nomen singulis Sabbatis in matricula pro sequenti hebdomada per circuitum annotetur. Quorum singuli annuos viginti solidos pro vestitu suo de fructibus dictae ecclesiae percipient annuatim. De residuis vero ecclesiae fructibus, sacrista sancti Pauli, vel alius, quem capitulum ad hoc elegerit, duos cereos, qui coram altari S. Pauli perpetuo et jugiter ardeant, procurabit. Et si de dictis fructibus aliquid superfuerit, in dicta missa et in aliis dictae ecclesiae luminaribus expendatur. Cum autem haec ordinatio superius scripta, coram partibus cominus constitutis publice legeretur, utraque pars, praehabito consilio, eam concorditer, spontanea voluntate suscepit, ipsam unanimi assensu approbando, et in signum plenae reconciliationis mutuo se adinvicem osculando. Ut autem haec nostra ordinatio firmum et perpetuum robur obtineat, eam sub forma chirographi duximus annotandam. Ita quod parti episcopi et capituli memorati abbatis et conventus sigilla, et parti abbatis memorati et conventus episcopi et capituli sigilla pariter cum sigillis nostris apponantur. Actum anno ab incarnatione Domini MCCXXII.

Papae Rom.
HONORII III. 8.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 17.

Anno Christi
1223.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 8.

Constitutiones bonae memoriae domini Richardi Poore, Sarum episcopi. Ex vet. Cod.
MS. in bibl. coll. Corp. Christi Oxon.

[CONSTITUTIONES has clar. Spelmannus ad A. C. MCCXVII. (primo, quo Richardus Poore, relicto Cicestrensi, Sarum episcopatum obtinuit anno) retulit. Verum eas aut post concilium Oxon. A. C. MCCXXII. aut post synodum legatinam Londinensem Ottoboni MCCLXVIII. editas fuisse patet ex capitulis earum "De vicariis faciendis;" et "De sententia excommunicationis." In utrisque mentio fit concilii Oxon. et constitutionis bonae memoriae Ottoboni. Cum autem Richardum hunc post Ottobonum superstitem asserere chronologia vetet (mortuus enim est a Sarum ad Dunelm. translatus ecclesiam A. C. MCCXXXVII.) ipsasque excommunicationum sententias ultimo insertas capitulo ex concilio

Redingenfi MCCLXXIX. depromptas esse luce clarius appareat; nonnulla capita sequioris aevi his constitutionibus assuta esse, Richardumque nostrum post concilium Oxon. eas promulgasse, affirmare auserim: quare eas ad A. C. MCCXXIII. reposui. Verum quia Richardi, Dunelmensis episcopi, constitutiones supra pag. 572. seqq. cum his in omnibus fere adeo concordant, ut taedium lectori parere viderer, si eas repetita vice hic exhiberem, omissis iis capitibus, quae Richardus, Sarum episcopus, ex Dunelmensibus descripsit constitutionibus, ea tantum addam, quae de suo addidit.]

Incipiunt constitutiones: Cum nec rugam nec maculam admittat ecclesia gloriosa, etc. desinunt:

desinunt: Nullus etiam in monasteriis sanctimonialium diversa habeat officia, quae consueverunt esse divisa. Deinde pergit.

De reditu ad religionem.

Quum quidam apostatae, salutis suae immemores, abjecto timore Dei, de ordine suo egredi sine licentia suorum praelatorum, et in seculo seculariter conversari, abjecto religionis habitu, non verentur; praecipimus archidiaconis, decanis etiam, monitione praemissa competenti, ut tales ad claustrum, per ecclesiasticam censuram redire compellant. Quodsi nec sic ad resumendam religionem induci possint, jubemus eos comprehendere, et ad poenitentiam in carcerem retineri.

De reverentia.

Adhuc prohibemus, ne choreae vel turpes et inhonesti ludi, qui ad lasciviam invitant, fiant in coemeteriis; et ne ibi tractentur causae seculares ex consuetudine, maxime in quibus agitur de iudicio sanguinis. Prohibemus quoque ne denunciationes scotallorum fiant in ecclesia per laicos, nec in ecclesiis, nec extra ecclesias per sacerdotes, vel per clericos.

De procurationibus archidiaconorum.

Certum est quod procuratores archidiaconorum aut aliorum, visitatoris officium exercentes, non debent quaerere quae sua sunt, sed quae Jesu Christi, praedicationi, exhortationi, correctioni, et reformationi insistentes, ut fructum referant, qui non perit. Quapropter sacrosancti concilii vestigiis inhaerentes, praecipimus, quod procuraciones nullatenus dentur, nisi personis visitationis officium exercentibus; et tunc . . . scilicet septem equorum et personarum mediocritate servata, in Lateranensi concilio diffinita; hoc adhibito moderamine, quod cum aliqua ecclesia per se non sufficiat ad procuracionem faciendam, duae vel plures jungantur in unum. Qui contra venire attemptaverit, sacrosancti statuto concilii, quod acceperat, reddat, et ecclesiae, quam taliter gravaverit, tantundem de suo impendat.

De praedicatoribus episcopi recipiendis.

Cum propter occupationes multiplices, vel invalidudines corporales, seu alias causas non sufficiunt episcopi per se ministrare populo verbum Dei, in Lateran. concilio statutum est, ut ipsi ministros idoneos ad sanctae praedicationis officium salubriter exequendum assumant; quibus ad vos venientibus, ex parte nostra et populi verbo et exemplo aedificantibus, auctoritate ejusdem concilii praecipimus, ut eis, cum indigerint, congrue necessaria subministretis, ne pro cibi defectu compellantur desistere ab incepto.

De beneficiis magistris scholarum providendis.

Item praecipimus, quod aliquod competens beneficium magistro praebetur, qui gratis in grammatica facultate pauperes scholares instruat, juxta posse suum, ut sic docentis levetur ne-

cessitas, et via magis pateat discentibus ad doctrinam.

De receptione secundi beneficii.

Quum in concilio Lateranensi primo dignoscitur esse statutum, et nuper in generali concilio evidentius fuit expressum, ut quicumque reciperet beneficium, cui esset cura animarum annexa, si prius tale beneficium obtinebat, eo sit ipso jure privatus; et si forte illud retinere contenderit, utroque privetur: archidiaconis, officialibus, decanis praecipimus districte, quod tam de recipientibus, quam de retinentibus, post vulgationem statutorum concilii, nos reddant certiores.

De idoneis praesentandis ad vacantia beneficia.

Praecipimus omnibus patronis ecclesiarum, siue sint seculares personae, siue regulares, quod cum ecclesiasticum vacaverit beneficium de eorum donatione, viros idoneos nobis praesentent, quibus morum honestas, et literarum scientia suffragantur, sequentes iudicium rationis, non affectum carnalitatis; alioquin pro officii nostri debito, de ecclesiis vacantibus, Deum habentes prae oculis, ordinabimus.

Ne viri ecclesiastici fidelitatem praestent laicis.

Sacri concilii auctoritate interdicimus viros ecclesiasticos, nihil temporale a laicis obtinentes, sacramentum fidelitatis laicis praestare. Item eadem auctoritate praecipimus, ne patroni vel advocati de ecclesia quavis occasione advocacionis plus usurpent, quam eis jure est permixsum, et quam sacri canones eis concedunt.

De ecclesiarum patronis.

Sacri nihilominus concilii provisione diffinitum est; quatenus, si patroni, vel advocati, aut feudotarii, seu vicedomini alicujus ecclesiae rectorem, vel alium clericum ipsius ecclesiae per se vel per alios occidere ausu nefario praesumpserint, patroni jus patrocinationis, advocati advocatiam, feudotarii feudum, vicedomini vicedominatum usque ad quartam generationem amittant. Et post filii talium in clericorum collegium nullatenus assumantur, nec in regularibus domibus alicujus praelationis assequantur honorem; et hoc volumus saepius in ecclesiis denunciari.

De stipendiis sacerdotum.

Cum os bovis triturantis alligari non debeat, praesentandi capellani in capitulis generalibus particulas stipendiorum suorum scriptas statim tradant archidiaconis, ut videri possint, si stipendia sufficiant, et ipsis et eorum ministris necessariis, ut, si opus sit, incontinenti suppleatur sufficiens; auctoritate concilii praecipimus, ne, non obstante aliqua consuetudine, portio presbyteris parochialibus assignetur.

Qui ad . . . compendium et stipendium deformae officii sacerdotis non erubescant assumere, tanquam vilissimos, et per quos vituperetur non modicum ministerium nostrum, cum eorum habuimus notitiam, de episcopatu nostro

stro expellemus, illam poenam eis infligentes, qui sibi tales adjungere non erubescunt, quod sacerdoti substituendo, vel duplo majori stipendio, vel triplo, si viderimus expedire, providebit, vel in propria ministret persona illa in ecclesia, cui in juramentum est.

De vicariis faciendis.

Qui parochialem habuerit ecclesiam, si in ea non velit residere, ordinet in illa perpetuum vicarium, qui in ipsa est canonice statuendus, qui competentem habeat de ipsius ecclesiae proventibus portionem; qui vero plures habuerit ecclesias parochiales ante concilium adeptas, in una resideat, in ordine, quo illius ecclesiae cura requirit, et in aliis perpetuos ordinet vicarios. Qui vero plures habuerit vicarios, in optione sua sit, qui velint, et sciant, et possint eis deservire in ordine, quo ecclesiae cura requirit.

Quod omnes clerici beneficiati habeant praedictas constitutiones.

Auctoritate pontificali praecipimus districte, in virtute obedientiae, quod archidiaconi constitutiones istas, pro communi utilitate editas, et pro correctione et reformatione excessuum clericorum vestrorum promulgatas, faciant inviolabiliter observari, transgressoribus debitam poenam infligentes: provisuri nihilominus, quod praescriptas constitutiones transcriptas, et correctas haberi faciant decanis; et decani aliis sacerdotibus, ut sacerdotes ipsas frequenter habentes prae oculis, in ministracionibus et dispensationibus sacramentorum sint instructiores, et in fide catholica bene vivendo firmiores.

Item decernimus, solenniter esse celebrandum et pronuntiandum diem translationis beati Thomae martyris; similiter et diem depositionis sancti Wulstani.

De sententia excommunicationis.

Auctoritate Dei Patris, et beatæ virginis, et omnium sanctorum, et praesentis concilii excommunicamus illos omnes, qui malitiose ecclesias jure suo privare praesumunt, aut per malitiam libertates earundem infringere vel perturbare contendunt.

Item omnes illos excommunicationis sententia innodamus, qui pacem et tranquillitatem regis et regni injuriose perturbare praesumunt, et qui jura domini regis injuste detinere contendunt. Amen.

Primo quidem excommunicamus, auctoritate Oxoniensis concilii a sanctae memoriae Stephano, Cantuar. archiepiscopo, celebrati, omnes, qui malitiose ecclesias jure suo privare praesumunt, aut per malitiam, et contra justitiam libertates earundem infringere, vel perturbare contendunt. Ex quo intelligimus, excommunicationis vinculo subjacere omnes illos, qui literas impetrant a quacunque curia laicali, ad impediendum processum ecclesiasticorum judicum in talibus, quae per sacros canones ad forum ecclesiasticum pertinere noscuntur.

Item excommunicamus secundo, omnes illos, qui pacem et tranquillitatem domini regis et regni injuriose perturbare praesumunt, et quicun-

que jura regis injuste detinere contendunt; ex quo intelligimus, non solum excommunicari guerrarum suscitantes horrorem, verum etiam latrones publicos, et omnes etiam pariter praedones, et quosunque regulam justitiae temere impugnantes.

Item excommunicantur tertio universi, qui scilicet falsum perhibent testimonium, vel perhibere procurant, ad impediendum justum matrimonium, vel ad exhaeredationem alicujus hominis procurandam.

Item excommunicantur quarto advocati omnes, qui malitiose per quascunque exceptiones verum matrimonium impediunt, ne effectum debitum sortiatur, et in quibuscunque causis, ut contra justitiam processus ecclesiae diutius suspendatur.

Item excommunicantur quinto omnes illi, qui gratia lucri vel odii, vel favoris malitiose crimen imponunt alicui, cum apud bonas et graves personas non fuerit prius infamatus; ut sic ei purgatio indicatur, vel alio modo grave- tur.

Item excommunicantur omnes, qui malitiose, vacante ecclesia, opponunt, vel opponi procurant quaestionem de jure patronatus, ut verum patronum illius ecclesiae impediunt illa vice.

Item excommunicantur septimo omnes illi, qui malitiose contemnunt exequi mandata domini regis de excommunicatis capiendis, vel qui eorum impediunt captionem, seu procurant injuste eorum liberationem, contra discretionem ecclesiasticae disciplinae.

Item excommunicantur in concilio sanctae memoriae Ottoboni omnes illi, qui pro impedimento pacis, seu compositione litigantium quicquam recipiunt, donec ipsum sic receptum restituerint donatori.

Item excommunicantur per eundem, quicunque de domibus, maneriis, vel grangiis, vel locis aliis archiepiscoporum, episcoporum, vel aliarum ecclesiasticarum personarum contra ipsorum voluntates, seu custodum rerum earundem aliquid auferunt, vel consumunt, vel injuriose contrectant; qua sententia ligantur nec absolvi possunt, donec de injuria satisfecerint competenter.

Item excommunicantur ab eodem, quicunque abstulerint violenter reum ad ecclesiam vel coemeterium, vel claustrum fugientem, vel ei victum necessarium prohibent exhiberi; vel qui res alienas in locis praedictis expositas violenter asportant, vel asportari faciunt; vel qui asportationem talem factam, nomine suo, vel a familiaribus suis ratam habeant; vel qui ad hoc publice vel occulte consilium vel auxilium praebuerint, seu consensum.

Item excommunicantur ab omnibus archiepiscopis, et episcopis Angliae, qui veniunt contra magnam chartam domini regis, aut faciunt; quae sententia per sedem apostolicam pluries est confirmata.

Item isti sunt articuli, in quibus incurritur excommunicationis sententia ipso jure.

Primus, cum quis incidit in haeresim jam damnatam, vel novam confingit; et generaliter quaecunque vel quosunque Romana ecclesia,

vel singulares episcopi in suis dioecesibus haereticos judicaverint.

Secundus, cum quis receptat vel abscondit haereticos.

Tertius, cum quis in clericum, monachum, conversum, monialem, vel conversam, vel aliquam religiosam personam manus injecerit violentas.

Quintus, cum quis possit defendere clericum, et non facit.

Sextus, cum potestates, consules, seu rectores civitatum et locorum angarias vel exactiones indebitas imponunt in redemptionem, et auctoritate praelatorum, ita evacuando, ut nil potestatis eis in suis hominibus videatur remansisse; et commoniti desistere noluerunt, tam ipsi quam fautores eorum excommunicationi se noverint subiacere.

Septimus, incendiarii, et violatores ecclesiarum.

Octavus, cum quis a paucioribus, quam a duabus partibus cardinalium in summum pontificem electus, pro papa se gesserit, nisi humiliter voluerit abstinere. *

Nonus, cum quis falsat literas domini papae, vel scienter utitur etiam ab alio falsatis.

Decimus, cum quis differt arma, ligna, ferum. †

Duodecimus est in sagittariis, et balistariis contra christianos in bello injusto.

Decimus tertius est his, qui statuta contra ecclesiasticas consuetudines, vel abusiones contra ecclesiasticam libertatem faciunt observari. Item in statutariis.

Decimus quartus in scriptoribus statutorum illorum.

Decimus quintus in potestatibus, consulibus, rectoribus, et consiliariis locorum, in quibus hujusmodi statuta vel consuetudines editae fuerint vel statutae.

Decimus sextus in his, qui. . . ea praesumpserit judicare.

Decimus septimus in his, qui in publica forma redegerint judicata.

Auctoritate domini episcopi in concilio London. ultimo celebrato ordinatum est; inprimis, qui pacem domini regis et regni sui injuriose perturbant, vel aliquid faciunt, per quod dicta pax et tranquillitas valeant perturbari, vel ad

perturbationem perveniatur, publice et solenniter accensis candelis, pulsatis campanis, cruce erecta in singulis ecclesiis suae provinciae denuncientur excommunicati.

Item omnes illi sunt excommunicati eodem modo, qui bona aliorum rapiunt, et occupant, contra pacem et voluntatem eorum, ad quos pertinent; et maxime clericorum.

Item, quod complices et fautores eorum eodem modo denuncientur excommunicati, contra quos omnes in concilio Oxoniensi, et ab aliis sacris patribus divina sententia ab olim lata fuerat.

Item ordinatum est, quod omnes vere poenitentes, qui pacem, et tranquillitatem praedictas defendere nitentur; aut pro eis orationem dominicam ter dicentes, cum totidem salutationibus beatae virginis CC. dies indulgentiae per dominum archiepiscopum, et undecim suffraganeos suos in dicto concilio concessos habeant.

Item, quod in singulis ecclesiis parochialibus, semel in hebdomada, cum major parochianorum adfuerit multitudo, fiant processiones pro pace, et missae sequentes; et quod omnia fiant praemissa, sub poena majoris excommunicationis.

Gab. Coffartius constitutiones Richardi, episcopi Sarum, hac finit observatione. “Anglicanae collectionis ordinem in his edendis constitutionibus secuti sumus, ejusque fide Oxoniensi concilio anni MCCXXXII. eas praeposuimus. Sed tunc tandem animadvertimus fuisse postponendas, cum in earum capite ultimo mentio fiat Oxoniensis istius concilii, ejusque ipsa verba referantur. In eadem collectione sequitur concilium Dunelmense, five constitutiones Richardi, episc. Dunelm. quae sunt ad verbum eadem atque constitutiones Richardi, episcopi Sarum, supra editae. Hoc differunt uno, quod diversa est partitio capitulorum, et Dunelmenses postremis capitulis careant a LXXV. Eas igitur hic omitimus. Profuerunt ad tollenda menda plurima, quae in Sarumenfis erant. Caeterum non errore librarii dictas esse Dunelmenses, sed reipsa in Dunelmensi concilio promulgatas, eo persuadeor, quod sublatae in iis sint aliquot lineae de fabrica ecclesiae Sarum, quae in harum capite LXX. leguntur.”

Papae Rom.
HONORII III. 9.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 18.

Anno Christi
1225.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 9.

Concilium Londinense. Ex reg. Poore Sarum fol. 109. 138. seq.

Archiepiscopi Cantuar. mandatum de convocatione in crastino epiphaniae Domini.

R divina permissione Sarum ecclesiae minister humilis, viro venerabili et dilecto filio W. decano Sarum, salutem, gratiam, et benedictionem. Mandatum domini London. suscepimus in haec verba: Venerabili patri, et amico in Christo charissimo, R. Dei gratia Sarum episcopo, E. divina permissione London. ecclesiae mi-

nister humilis, salutem in Domino sempiternam, etc. Mandatum Domini Cant. suscepimus in haec verba: Steph. Dei gratia Cantuar. archiepiscopus, totius Angliae primas, et sanctae Romanae ecclesiae cardinalis, venerabili fratri E. eadem permissione London. episc. salutem in Domino. Fraternitati vestrae mandamus, quatenus omnes suffraganeos nostros vocetis, ut veniant London. in crastino epiphaniae Domini, et vocent decanos cathedralium ecclesiarum, et

* V. Decretalia c. *Licet de electione.*

† V. Summa Angel. fol. 107. a.

archidiaconos suos, abbates etiam et priores conventuales, ut similiter London. veniant, audituri mandatum domini papae termino memorato. Hujus igitur auctoritate mandati vobis mandamus, quatenus dictis die et loco secundum formam praescriptam compareatis. Vos igitur secundum formam praescriptam praesentiam vestram dictis die et loco exhibeatis. Valete.

Eo die comparente ibidem London. in ecclesia beati Pauli magna multitudo cleri, lectae fuerunt papae --- literae, sed tunc temporis acceperat dominus Cantuar. ad dominum regem apud Marleberg, visitaturus eum in aegritudine sua. Et propter absentiam ipsius et quorundam episcoporum, qui regi assistebant, nihil inde actum fuit.

Postea vero in Quinquagesima sequenti venit alia citatio ab archiepiscopo ad episcopum London. et per eum ad alios sub hac forma:

R. divina providentia, etc. venerabilibus viris et dilectis W. decano et capitulo Sarum, etc. Mandatum domini London. etc. Venerabili in Christo fratri et amico reverendo R. Dei gratia Sarum episcopo, E. eadem gratia London. ecclesiae minister humilis, salutem, etc. Mandatum, etc. eadem gratia, etc. Mandamus vobis, quatenus pro officii vestri debito faciatis vocari omnes episcopos, abbates non exemptos a nobis, et omnes priores, et omnes decanos cathedralium ecclesiarum et praebendalium, et omnes archidiaconos, et significetis singulis capitulis, ut mittant procuratores tam videlicet ecclesiarum cathedralium, quam praebendalium, et monasteriorum, et aliarum domorum religiosarum ac collegiatarum; in virtute obedientiae, et sub poena suspensionis eis districtius injungentes, ut interfint London. concilio, quod erit dominica post Pascha, qua cantatur "Misericordia Domini;" et significetis omnibus praedictis, ut interfint, deliberent, et plene instructi veniant ad respondendum nuncio domini papae super petitione ex parte domini papae, et hoc faciant, omni occasione et dilatione postpositis. Ut autem sciatis, qui sint abbates exempti a nobis, eos vobis duximus nominandos; videlicet abbas S. Albani, abbas Westmonaster. abbas S. Edmundi, abbas S. Augustini Cant. Hujus igitur auctoritate mandati vobis mandamus, quod dictis die et loco praefato interfitis concilio; omnes insuper superius nominatos secundum formam ejusdem mandati vocandos citari faciatis, ut sub poena superius expressa plene instructi, eisdem die et loco praefato interfint concilio. Hujus igitur auctoritate mandati vobis mandamus, quatenus formam superscriptam, quantum in vobis est, exequamini. Valete.

Eodem anno die Martis prox. post festum S. Trinitatis, quod tunc fuit 16. cal. Julii, porrectae fuerunt in capitulo Sarum decano et capitulo literae domini Sarum sub hac forma:

R. divina permissione Sarum ecclesiae minister humilis, venerabili nostro et dilecto in Christo filio W. decano et capitulo Sarum, salutem. Transcripta duarum parium literarum domini Cantuar. vobis sub sigillo nostro inclusa transmittimus, ex quarum tenore poteritis for-

mam concipere, sub qua respondere volueritis ad ea, quae in literis domini regis continentur. Bene valete.

Forma autem literarum domini regis eodem die decano et capitulo porrectarum talis erat:

Henricus, Dei gratia rex Angliae, dominus Hiberniae, dux Normanniae et Aquitaniae, comes Andegaviae, dilectis sibi in Christo decano et capitulo Sarum salutem. Condolens affectu paterno dominus papa insufficientiae nostrae, scripsit dudum venerabilibus patribus archiepiscopis, et universo clero regni nostri, monens attentius et mandans, ut obtentu pietatis subsidium efficax et competens de beneficiis suis nobis facerent universi, quatenus ipsorum praestationibus adjuti, paci ecclesiae et regni nostri commodius possemus et fortius providere: moti ergo misericorditer ad succurrendum nobis, imo potius ipsis, in nobis praelati terrae nostrae, pridem consenserunt de quinta decima mobilium suorum nobis subvenire, consensum praedictum operum effectu prosequentes. Cum igitur de liberalitate vestra dependeat consummatio negotii praedicti, benignitatem vestram rogamus attentius, quatenus necessitatibus nostris compati velitis affectione sincera, quod quidem expectamus alias de voluntatibus vestris, nullo praecedente mandato. Tale igitur auxilium et tam efficax nobis in hac parte facere curetis, ut ecclesiae Romanae de collato nobis per vos beneficio ad gratiarum actiones teneri debeamus, et vobis singulis et universis in negotiis vestris promovendis adesse debeamus promptiores. Cupientes autem non solum facere, sed et faciendo aliis exemplum praebere, quae communi ecclesiae et cleri conveniant utilitati et honori, ad concilium venerabilium patrum Cantuar. archiepiscopi et coepiscoporum suorum concessimus, ut decimae foeni et molendinorum, omni cavillatione cessante, de singulis dominiis nostris in regno nostro de caetero praestentur; hoc idem singulis ballivis nostris per literas nostras mandantes. Laborabimus etiam bona fide, ut magnates nostri simili praestationi decimarum de caetero consentiant, litis dispendio cessante. Teste meipso apud Westm. 27. die Maii.

Forma autem 2. parium literarum, de quibus dominus Sarum in literis suis superius fecit mentionem, talis erat:

Stephan. Dei gratia Cant. archiepiscopus, totius Angliae primas, et sanctae Romanae ecclesiae cardinalis, venerabili fratri R. eadem gratia Sarum episcopo, salutem in Domino. Mandatum domini papae suscepimus in his verbis: Honorius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis, episcopis, et dilectis filiis praepositis, ac aliis ecclesiarum praelatis, ac rectoribus per regnum Angliae constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Cum ecclesia secularium principum necessitatibus sponte communicat, necessarium eis subsidium liberaliter impendendo; non est id libertatis ecclesiasticae praepudicium, sed officium potius charitatis. Cum igitur charissimus in Christo filius noster Henricus, rex Anglorum illustris, vestrae subven-

subventionis auxilio dicatur quamplurimum indigere, universitatem vestram rogamus, et hortamur attentius, ac per apostolica scripta vobis mandamus, quatenus juxta facultates ecclesiarum competens ei subsidium impendatis; proviso, quod in singulis dioecesibus congruae fiant hac de causa collectae, et quae collectae fuerint, testimonialibus literis dioecesani episcopi, et aliquorum abbatum, aliorumve praelatorum dioecesis assignentur viris fidelibus et discretis, quos hujusmodi curae videritis deputandos; ipsique illa illibata conservent, donec deliberato consilio expendantur, ubi, et quando, et quomodo regi et regno videbitur amplius expedire. Unde quemadmodum de receptis sic literas testimoniales recipiant de redditibus vel expensis, quatenus omnis tollatur suspicionis occasio, et collecta pecunia non in superfluas et inutiles prodigatur expensas, sed in necessarias et utiles provide convertatur: nolumus autem, quod haec nostra gratia vestraque charitativa subventio trahatur in consequentiam vel exemplum. Vestra ergo sollicitudo provideat, ut haec ita hilariter fiant, fideliter, et diligenter, quod vestra charitas et prudentia ex hoc merito debeat commendari. Dat. Lateran. 3. non. Febr. pontif. nostri anno nono.

Cum igitur necesse sit obtemperare mandatis domini papae, et honestum in suis necessitatibus domino regi liberaliter subvenire, fraternitatem vestram in Domino commonemus, quatenus omnes religiosos vestrae dioecesis, cujuscunque sint ordinis, necnon et clericos vestros, quanta poteritis diligentia, moneatis, et inducatis, ut, cum fuerint requisiti, competens auxilium faciant domino regi de his, de quibus quintamdecimam non dederunt, secundum formam mandati apostolici, ut sic necessitatem transferant in virtutem, et tam dominus papa, quam rex ipse liberalitatem eorum possit et debeat merito commendare. Valete in Domino.

Stephanus, Dei gratia Cant. archiepiscopus, totius Angliae primas, et sanctae Romanae ecclesiae cardinalis, venerabili fratri R. eadem gratia episcopo Sarum, salutem in Domino. A memoria vestra non credimus excidisse, quanta diligentia scripserit dominus papa nobis et vobis, necnon ecclesiae Anglicanae, ut domino regi secundum facultates ecclesiarum nostrarum competens auxilium faceremus. Nos igitur pensantes, quanta necessitas immineat diebus istis domino regi, et quam honestum sit et pium ipsi, ex cujus pace pax ecclesiae dependet, in suis necessitatibus liberaliter subvenire, praeter auxilia, quae toties ei fecimus, nihilominus tamen in hujusmodi necessitatis articulo xv. mobilium bonorum nostrorum ei duximus concedendam; quamvis circa novas libertates nobis vel quibusdam episcopis et abbatibus parum vel nihil accreverit in hac parte. Cum igitur eadem rationes, quae nos debeant et clerum movere, cujus aequae interest sine dubio principis gratiam et protectionem habere, speramus, quod grato animo et prompto favore domino regi succurret, nec in hoc se per Dei gratiam difficilem exhibebit. Vestrae itaque fraternitati mandamus, quatenus viros religiosos vestrae dioec. ut de his, de quibus quindenam non dederunt, necnon et

clericos juxta mandatum domini papae, domino regi competens auxilium secundum facultates ecclesiarum suarum impendant, efficaciter inducatis, et ut in singulis dioecesibus forma eadem observetur, et domino regi efficaciter succurratur; expedit forsitan si et hoc ipsis videatur, ut consentiant in xii. vel saltem in quartamdecimam concedendam. Et bene per Dei gratiam providebitur, ne per auxilium istud, quod ex mera liberalitate procedit, in posterum aliquod praejudicium ecclesiae vel personis ecclesiasticis generetur. Ut autem cleri universitas ad necessitates dicti domini regis relevandas promptiori et efficaciori assurgat affectu, ipse de consilio provido et discreto decrevit decimas molenorum, et foeni de dominiis suis Deo et ecclesiae de caetero integre persolvendas. Cujus decreti sui executionem jam fecit ballivis suis per totum regnum Angliae demandari. Valete in Domino.

Auditis his literis, citati sunt omnes canonici citra mare, ut in festo assumptionis beatae virginis de hac re convenirent. Convenientibus autem fratribus in unum, propositum fuit eis primo, utrum domino regi in hac parte decernerent esse subveniendum. Secundo; qualiter esse posset, ut una et eadem forma in diversis ecclesiis servaretur. Tertio; utrum expediret dare xii. vel xiv. secundum formam mandati Cantuar. vel non. Quarto; qualiter possit ecclesiis commode provideri, ne istud postea trahatur ad consequentiam.

Responsum capituli Sarum factum per literas domino episcopo.

Domino reverendo ac patri in Christo venerabili R. Dei gratia Sarum episcopo, W. decanus, et capitulum Sarum, salutem, et tam devotam quam debitam cum omni subiectione reverentiam. Suscepimus, venerande pater, literas vestras, in quibus continebantur literae domini papae et domini Cantuar. de competenti auxilio domino regi a clericis impendendo. Verum quia difficile est nos super tanto et tam generali negotio certum dare responsum, cum necesse esset, quod uniformitas observaretur super hac praestatione per totum archiepiscopatum Cantuar. et periculum esset ecclesiae nostrae novellae aliquid statuere et providere, quod esset in praejudicium ecclesiae Anglicanae generaliter; paternitatis vestrae genibus provoluti devotissime supplicamus, quatenus inducatis dominum archiepiscopum, ut ipse convocet coram eo de singulis ecclesiis, ubi clerici conversantur, ad certum diem et locum singulos procuratores, ut de uniformi eorum provisione, et consilio tam certa et tam uniformis procedat responsio, ut domini papae, si viderint expedire, obtemperetur mandato, et ad honorem totius ecclesiae Anglicanae, et ad cleri protectionem de caetero regia devotius assurgat gratitudo. Propterea, sancte pater, necesse habemus una cum tota ecclesia Anglicana, ut diligenter requiratur a domino archiepiscopo forma securitatis a domino rege facienda, si procuratores in praefatum auxilium consenserint; ne hoc factum in damnosam in posterum trahatur consequentiam. Et quia ex hoc generale potest procedere periculum,

lum, necesse est, ut majoris muniminis et roboris habeat fulcimentum. Valeat et vigeat sanctitas vestra in Domino semper.

In nativitate beatae virginis prox. seq. venerunt literae a domino episcopo, sub hac forma:

R. divina providentia Sarum ecclesiae minister humilis, viro venerabili, et dilectis filiis W. decano, et capitulo Sarum, salutem, gratiam, et benedictionem. Sicut nobis supplicastis, institimus diligenter apud dominum Cantuar. et obtinuimus, quod singuli episcopi significant capitulis suis, quod suum habeant procuratorem apud London. ad quintamdecimam diem post festum S. Michaelis prox. sequent. Quapropter vobis mandamus, quatenus idoneum habeatis procuratorem praedictis die et loco, et sufficienter instructum super negotio, pro quo dominus rex et nos vobis scripsimus. Valete.

Electi igitur fuerunt de communi consilio omnium praedictorum procuratores capituli, scilicet magister Lucas de Wintonia, et magister Elias de Deram, qui comparerent coram domino Cantuar. termino statuto, deferentes literas de rato, sub hac forma:

Domino reverendo et patri venerabili in Christo Stephano, Dei gratia Cantuar. archiepisc. totius Angliae primati, et sanctae Romanae ecclesiae cardinali, W. decanus, et capitulum Sarum, salutem, et tam devotam quam debitam cum omni honore reverentiam. Significavit nobis ven. in Christo pater R. Dei gratia Sarum episcopus, quod ad excellentiam vestram procuratores mitteremus quintadecima die post festum Michaelis apud London. ad respondendum de competenti auxilio domino regi conferendo. Nos igitur de unanimi assensu capituli nostri dilectos in Christo confratres nostros, magistrum Eliam de Deram, et magistrum Lucam de Wintonia ad executionem hujus procurationis electos, ad sanctitatis vestrae partes transmittimus, raturum habituri quicquid praedictis die et loco una cum procuratoribus aliorum capitulorum duxerint faciendum.

Haec est forma praescripta procuratoribus praescriptis Eliae et Lucae:

1. Inprimis videtur capitulo Sarum honestum esse et decens, ut domino regi subveniatur, si sic pro procuratoribus capitulorum aliorum placuerit.

2. Item credit expedire, quod quindena non praestetur, vel aliqua summa inferior.

3. Item, si autem fieri poterit et aliis placuerit, stet in xx. sicut in subventionem terrae sanctae factum fuit, nec excedat aliquo modo sextam portionem.

4. Item fiat haec praestatio de praebendis et redditibus, et hoc secundum aestimationem, quae facta fuit ad subventionem terrae sanctae, et nullo modo de mobilibus.

5. Item colligatur haec pecunia ab aliquibus fide dignis, ad hoc assignatis per capitulum, et non per officiales episcopi, vel ejus archidiaconos.

6. Item collecta pecunia tradatur domino episcopo, vel cui ipse decreverit domino regi solvenda.

7. Item nullo modo consentiant procuratores, ut propter hoc aliquod juramentum a canonicis

VOL. I.

praestetur, vel quod sententia excommunicationis super hoc generaliter proferatur.

8. Item inquiratur ab aliis, quid faciendum sit, si aliqui canonicorum singulariter contraxerint his, quae a majori parte capituli provisae fuerint.

9. Item laborent procuratores capitulorum ad hoc, ut de praebendis, quae in aliis episcopatibus consistunt, fiat a singulis capitulis collector.

10. Item quaerant procuratores securitatem a domino Cantuar. et domino rege et episcopo, quod propter hanc praestationem non generabitur de caetero aliquod praejudicium ecclesiae Anglicanae.

11. Item nitantur procuratores ad perquirendum prolixos terminos ad solvendum hoc tallagium.

Stephanus, Dei gratia Cantuar. archiepiscopus, totius Angliae primas, et sanctae Romanae ecclesiae cardinalis, venerabili fratri R. eadem gratia Sarum episcopo, salutem in Domino. Memoriter, sicut credimus, tenetis, qualiter scripserit dominus papa nobis et vobis pro competenti auxilio a personis ecclesiasticis de beneficiis suis domino regi liberaliter impendendo: propter quod vos et alios ecclesiarum praelatos nuper London. convocavimus, ubi tractavimus cum decanis cathed. eccles. praesentibus, et cum procuratoribus, ubi decani non erant praesentes, cum archidiaconis praesentibus, et cum procuratoribus absentium, cum viris etiam religiosis praesentibus, et cum procuratoribus absentium de negotio memorato, convenimus autem in hanc formam; videlicet quod ipsi monitis et mandatis domini papae reverenter inclinati, volunt praestare sextamdecimam partem de omnibus ecclesiis, praebendis, et communis, de quibus quintadecima soluta non fuit. Fiet quidem collecta in ecclesiis cathedralibus per decanos et capitula in ecclesiis parochialibus per archidiaconos, et alios viros providos, et fide dignos, de consilio episcopi dioecesani eis adjungendos. Cujus collectae medietas in festo Purificationis, et alia medietas in festo Trinitatis prox. venturis solvetur. Secundum aestimationem vero factam in collectione xx. fiet aestimatio reddituum praemissorum. Fraternitati igitur vestrae mandamus, quatenus interponatis diligenter partes vestras, ut negotium memoratum, secundum formam praemissam, efficaciter et fideliter effectui mancipetur. Provisum est autem, et a domino rege concessum, quod ipse per literas suas patentes cavebit pro se et haeredibus suis, quod praefata concessio liberaliter facta non cedet in praejudicium ecclesiasticae libertatis. Dat. anno Domini MCCXXVI. mense Octobris. Valete in Domino.

Henricus, Dei gratia rex Angliae, dominus Hiberniae, dux Normanniae et Aquitaniae, comes Andegaviae, ven. patri R. eadem gratia Sarum episcopo, salutem. Cum propter urgentia negotia nostra dominus papa Honorius III. archiepiscopis et episcopis regni nostri per literas suas dedisset in mandatis, ut clerum Angliae sibi subditum monerent diligenter et inducerent, quod

de beneficiis suis competens auxilium charitative nobis facere deberent, ad conservationem pacis ecclesiasticae et regni nostri, clerus praefatus ad faciendum praemissa pia devotione inductus, liberaliter concessit et benigne sextamdecimam beneficiorum suorum, secundum aestimationem competentem unius anni factam, scilicet tempore quo collecta fuit xx. in succursum terrae sanctae, nobis per manum suam propriam collectam largiri; ita tamen quod ex hac gratia gratis et liberaliter tunc nobis impensa, processu temporis, ecclesiis vel ecclesiasticis personis, seu beneficiis nullum posset aliquatenus praejudicium generari: nos igitur nolentes occasione gratiae et liberalitatis nobis, ut praemissum est, affectu favorabili impensae, ecclesiis Dei, archiepiscopis vel episcopis, aliisve praelatis, clericis, aut ecclesiasticis seu religiosiis viris vel ecclesiasticis, possessionibus quibuscunque vel feudis vel hominibus eorum praejudicium vel gravamen aliquod aliquo tempore generari, nec similem praestationem trahi posse in consuetudinem vel debitum; praesentibus literis nostris cum multiplici gratiarum actione protestamur, beneficium taliter nobis collatum ex sola liberali gratia cleri processisse, nec illud a nobis vel haeredibus nostris occasione vel exemplo tali in debitum vel in consuetudinem trahi posse. In cujus rei testimonium has literas patentes fieri fecimus. Teste meipso apud Westm. 20. die Octobris, anno regni nostri decimo. Dat. per manus venerabilis patris R. Cicestrensis episcopi, et cancellarii nostri, coram H. de Burgo, iustitiario

nostro, J. Bathon. et R. Sarum episcopis.

W. decanus, et capitulum Sarum dilecto fratri et concanonico suo N. salutem. Literas domini Cantuar. suscepimus continentes, quod cum nuper essent coram eo apud London. constituti decani cath. ecclesiarum, vel eorum procuratores, et archidiaconi diversarum ecclesiarum, vel procuratores eorum; insuper et viri religiosi, vel procuratores eorum, ad tractand. de competenti auxilio domino regi praestando de ecclesiis, praebendis, et communiis per regnum Angliae constitutis, tandem in hanc formam omnes convenerunt; videlicet, quod ipsi monitis et mandatis domini papae reverenter inclinati, voluerunt praestare xvi. partem de omnibus ecclesiis, praebendis, et communiis, in quibus quindena soluta non fuit. Fiet autem solutio medietatis in festo purificationis beatae Mariae, et alterius medietatis in festo Trinitatis prox. sequent. Fiet etiam haec praestatio secundum aestimationem reddituum, factam in collatione xx. quae facta fuit in subsidium terrae sanctae. Fraternitatem vestram igitur monemus attentius, et exhortamur in Domino, firmiter injungentes, quatenus in praesenti negotio voluntatem domini papae, et aliorum patrum nostrorum attendentes, necnon et necessitatem domini regis pie considerantes juxta formam praescriptam, medietatem xvi. portionis praebendae vestrae in purificatione beatae virginis parati sitis apud Sarum exsolvere, et aliam medietatem in festo Trinitatis prox. sequent. secundum praetaxatam aestimationem. Valete.

Papae Rom.
HONORI III. 10.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 19.

Anno Christi
1225.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 10.

Concilium Londinense. Ex Walt. Covent. Chron.

IN purificatione beatae Mariae convocantur apud London. proceres Angliae, ibique tractatu habito diffusiore cum clero et populo ibidem convocato, rex concessit libertates tam ecclesiae quam regni, et forestae, sicut chartae suae inde confectae, et singulis comitatibus liberatae, plenius testantur; ibidemque concessa est domino regi a comitibus et baronibus et clero et populo ibidem praesentibus xv. omnium mobilium, de communi assensu, praeterquam de

equitaturis. — Et ad hanc xv. fideliter solvendam obligati sunt per sententiam archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, comites, barones, et milites, universique alii et singuli utriusque sexus, praeterquam de ordine Cisterciens. et Praemonstratenf. Templar. et Hospitalar. — Archiepiscopus autem et episcopi omnes excommunicaverunt in aestimatione xv. fraudem facientes, vel eam impediennes.

Walteri, archiepiscopi Ebor. litera de amovendis clericis, qui in beneficiis ecclesiasticis patribus suis successerunt. Ex majori rotula Walteri Gray, n. 9.

OMNIBUS, etc. Cum mandatum domini papae suscepissemus super clericis, qui in beneficiis ecclesiasticis patribus suis immediate successerunt, ab eisdem beneficiis amovendis, et Willielmo, rectori ecclesiae de Wirkinton, huiusmodi successio in ecclesia praefata a quibusdam imponeretur; idem coram nobis constitutus, se a tali successione penitus esse immunem

constanter asseruit, et per testes sufficienter probavit, eo quod pater ejus firmarius tantum ecclesiae memoratae extitit, et non rector; quocirca memoratum Willielmum ab huiusmodi successione immunem decernentes, non obstante hac objectione, pacifica praefatae ecclesiae gaudere fecimus possessione. In cujus rei testimonium, etc. Dat. apud Cawode 15. cal. Maii, an. x.

Papae Rom.
HONORII III. 10.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 19.

Anno Christi
1225.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 16.

Concilium Westmonasteriense. Ex Matth. Paris. in ann.

AN hoc idem fuerit concilium, cuius supra fit mentio ex chronico Walteri Coventry, dubium mihi restat; ne autem chronicographi et Parisii fidem in quaestionem vocarem, historiam utriusque, aequa temporis ratione habita, adjeci.

“Anno Domini MCCXXV. rex Henricus ad Natale tenuit curiam suam apud Westmonasterium, praesentibus clero et populo cum magnatibus regionis. Solennitate igitur, ut decebat, completa, Hubertus de Burgo, domini regis iustitiarius, ex parte ejusdem regis proposuit coram archiepiscopis, episcopis, comitibus, baronibus, et aliis universis damna et injurias, quae regi illata fuerant in partibus transmarinis; ex quibus non solum rex, sed et comites multi, ac barones sunt exhaerediti cum ipso. Et cum multi sunt in causa multorum subventio erit necessaria. Petiit ergo ab omnibus consilium pariter et auxilium, quibus corona Angliae dignitates amissas, ac jura posset pristina revocare. Ad hoc quoque plene perficiendum regi sufficere credidit, si ei quintadecima pars omnium rerum mobilium totius regni Angliae, tam a personis ecclesiasticis, quam a laicis donaretur. His in hunc modum prosecutis archiepiscopus et concilio tota episcoporum, comitum, baronum, abbatum et priorum, habita deliberatione regi dedere responsum, quod regis petitionibus grater acquiescerent, si illis diu petitas libertates concedere voluisset. Annuit itaque rex cupiditate ductus, quod petebant magnates; chartisque protinus conscriptis, et regis sigillo munitis, ad singulos Angliae comitatus chartae singulae diriguntur. Et ad provincias illas, quae in forestis sunt constitutae, duae chartae sunt directae; una

scilicet de libertatibus communibus, et altera de libertatibus forestae.

Decretum concilii de concubinis sacerdotum.

Utrum in hoc concilio Londinensi, an in alio hujus anni archiepiscopus et suffraganei ejus de concubinis sacerdotum tractaverint, haud certo liquet; ex Matthaeo Parisio tamen patet, hoc anno exivisse “Decretum ab archiepiscopo Cantuar. et episcopis ejus suffraganeis in hunc modum. Concubinae sacerdotum et clericorum, qui infra sacros ordines constituti et beneficiati sunt, ecclesiastica careant sepultura, nisi sane se correxerint, et (quia scriptum est: “Vivens, vivens ipse confitebitur tibi) incolumes, vel tanta earum in extremis appareat poenitentia, propter quam non immerito cum eis debeat dispensari. Item non recipiantur ad osculum pacis, nec panem benedictum percipiant in ecclesia, quamdiu concubinarij eas detinent in domibus suis, vel publice extra domos. Item, siepererint, non purificentur, nisi prius sufficientem praestiterint cautionem archidiacono, vel ejus officiali, de satisfactione in proximo capitulo post purificationem earum faciendam. Item sacerdotes, in quorum parochiis concubinae talium commorantur, si non hoc ostenderint archidiacono, vel ejus officiali, suspendantur; et priusquam relaxentur, gravi poenitentiae subjaceant. Item, quae convinci poterit, quod sacerdos eam carnaliter cognoverit, publicam agat poenitentiam et solennem, ac si de adulterio esset convicta, tanquam pro duplici adulterio puniatur, ne tanti reatus impunitas aliis transeat in materiam delinquendi.”

Concilium provinciale Scoticanum. Ex chartular. Aberdonen. fol. 25. et vet. Moravien. fol. 11. in bibl. jurid. Edinburgh.

Bulla papae Honorii III. de eodem.

HONORIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus universis episcopis regni Scotiae, salutem et apostolicam benedictionem. Quidam vestrum nuper auribus nostris intimaverunt, quod cum non haberetis archiepiscopum, cujus auctoritate possitis concilium provinciale celebrare, contingit in regno Scotiae, quod est a sede apostolica tam remotum, statuta negligi concilii generalis, et enormia plurima committi, quae remanent impunita. Cum autem provincialia concilia omitti non debeant, in quibus de corrigendis excessibus et moribus reformandis diligens est adhibendus cum Dei timore tractatus, ac canonicae sunt relegendae regulae ac conservandae, maxime quae in eodem generali concilio sunt statutae; per apostolica vobis scripta mandamus, quatenus, cum metropolitani noscamini non habere, auctoritate nostra provinciale concilium celebretis. Dat. apud

Tyberim 14. calend. Junii, pontificatus nostri anno ix.

Modus procedendi in concilio cleri Scotici.

Primo induantur episcopi albis et amictis, cappis, solennibus mitris, chirothecis, habentes in manibus baculos pastores; abbates in superpelliciis et cappis, mitrati cum mitris; decani et archidiaconi in superpelliciis et almuciis et cappis. Alii vero clerici sint in honesto habitu et decenti. Deinde procedant duo ceroferarii, albis et amictis induti, cum cereis ardentibus ante diaconum, qui legat evangelium “Ego sum pastor,” etc. quem comitetur subdiaconus, et petet diaconus benedictionem a conservatore, si praesens fuerit, vel ab antiquiore episcopo, si sit absens. Perlecto evangelio, osculetur liber a conservatore, et singulis episcopis. Deinde incipiat conservator hymnum “Veni creator,” et ad quemlibet

quemlibet versum incensetur altare ab episcopis. Quo facto, qui haberet dicere sermonem, accepta benedictione a conservatore, incipiat sermonem ad cornu altaris. Finito sermone, vocentur citati ad concilium, et absentes puniantur secundum statuta. Quibus statutis ibidem perlectis in publico, excommunicent episcopi secundum statuta, habentes singuli in manibus candelas.

Incipiunt statuta generalia ecclesiae Scoticae*.

I. Canones generalium conciliorum, ut Isidorus ait, a tempore Constantini imperatoris coeperunt, quibus sancta Romana ecclesia, fide catholica succrescente, et sancti patres in concilio Niceno convenientes, secundum fidem evangelicam et apostolicam certitudinem tradiderunt, inter caetera statuentes, sicut beatus Gregorius papa scribit, quod sicut sancti evangelii libros quatuor, sic quatuor concilia suscipiens venerari me fateor; Nicenum scilicet, Constantinopolitanum, Ephesinum, et Calcedonense, in quibus haereticae pravitates, et fidei catholicae impugnatores confundebantur, et religio christiana ad Dei laudem et omnium credentium salutem solidum recepit fundamentum: ex quo more per catholicorum principum provincias et regna salubriter institutum est, ut singulis annis provincialia concilia ad decorem domus Dei, et fidem catholicam firmiter observandam rite celebrentur. Cui mori felicitis recordationis Honorius papa in ecclesia Scoticana consensum adhibuit specialem in haec verba: Honorius episcopus, servus servorum Dei, etc. Auctoritate igitur Dei omnipotentis, et sacrorum canonum, ac sacrosanctae Romanae ecclesiae nos praelati ecclesiae Scoticae concilium provinciale nostrorum praedecessorum more celebrantes, et laudabilem consuetudinem observantes, unanimi consensu statuimus et ordinamus, ut singulis annis singuli episcopi, et abbates, ac prioratum priores in habitu solenni ad concilium celebrandum ad certum diem per conservatorem concilii sibi competenter praefigendum devote conveniant, ut per triduum, si necesse fuerit, in eodem concilio valeant pro necessitatibus divinis et ecclesiasticis commorari, et invocata Sancti Spiritus gratia, statum ecclesiasticum ibidem ad modum debitum et placentem Deo reformare. Si quis vero eorum canonica praepeditione fuerit impeditus, procuratorem vice sua sufficientem substituat. Non autem veniens personaliter, cum venire possit et noluerit, auctoritate concilii et arbitrio puniatur.

Quomodo conservator debeat eligi.

II. Statuimus etiam inprimis, ut quolibet anno verbum praedicationis cuilibet episcoporum, uni post alterum injungatur in proximo concilio, per se vel per alium proponendum, incipiendo ab episcopo sancti Andreae; et quod unus episcoporum conservator statutorum concilii ordinetur de consilio reliquorum, qui de concilio ad concilium suo fungatur officio, ac manife-

stos et notorios ejusdem concilii, seu alicujus statuti in eodem violatores puniat, et ad debitam satisfactionem per censuram ecclesiasticam secundum juris exigentiam efficaciter compellat.

De fide catholica.

III. Statuimus sacri approbatione concilii, ut praelati majores et minores fidem catholicam et apostolicam indubitanter teneant, et subditos suos utriusque sexus in articulis fidei diligenter instruant, monentes et inducentes parochianos suos, quod ipsi suis liberis eandem fidem exponant, et eos doceant fidem christianam observare.

Quod sacramenta ecclesiae diligenter ministrentur.

IV. Statuimus, quod sacramenta ecclesiastica cum devota reverentia in fide catholica celebrentur, sub certa forma a sanctis patribus et sacris scripturis tradita: † sub certis verbis catholice tradita, modis aliquibus immutare non liceat.

Quod ecclesiae sufficienter ornentur.

V. Adhaec statuimus, quod ecclesiae ad modum facultatum ipsorum parochianorum et per ipsos parochianos, et cancella earum per ipsos rectores de lapidibus construantur, et postea consecrentur, et debitis ornamentis, libris, et vasis ornentur, et ad statum debitum refoventur.

De ecclesiis aedificandis.

VI. Item statuimus, quod nulla ecclesia vel oratorium sine dioecesani consensu construat, vel in constructis sine ejusdem consensu vel auctoritate divina officia aliqua temeritate celebrentur, quin potius secundum canones sacros profanentur.

De eodem.

VII. Et quia praesens statutum minus plene in multis locis invenimus observatum, statuimus, ut quilibet nostrum in sua dioecesi diligenter † — quo jure et qua auctoritate fuerint constructae, quod si minus rationabiliter constructae fuerint, vel etiam in posterum construantur, secundum instituta canonica sint suspensae; proviso, quod cujuscunque auctoritate constructae fuerint capellae quaecunque, indemnitati in omnibus matricis ecclesiae sic prospiciatur, ut nullum ei praejudicium generetur, nec de oblationibus a privilegiatis alicubi aliquid recipiatur, nisi super hoc privilegium ordinario sufficiens exhibeatur: quod si aliqui contrarium fecerint, ipso jure sint suspensi.

Ne missae celebrentur in privatis locis sine licentia episcopi.

VIII. Item nonnulli religiosi, et etiam alii, tam seculares quam ecclesiastici in privatis et inhonestis locis sibi faciunt divina celebrari, immo potius in scandalum totius ecclesiae profanari, ubi frequentius spurcitiae peccatorum committuntur, et animalia bruta commorantur, nulla

* Statuta haec sub finem regni Scotorum regis Alexandri II. condita fuisse ex vetustate chartularii colligit clar. Ruddimannus.

† Deest cum.

† Deest vox aliqua in MS. forte *inquirat, inspiciat*, aut simile quid.

petita licentia vel obtenta a locorum ordinariis, aut aliqua auctoritate exhibita. Quapropter ne de caetero huiusmodi fiant, sub poena suspensionis in personas, et interdicti in eadem loca et etiam excommunicationis, si taliter delinquentes competenter moniti ab huiusmodi praesumptionibus non destiterint, firmiter inhibemus; volentes et statuentes, quod rectores ecclesiarum parochialium, et vicarii earundem, necnon etiam parochiales presbyteri huiusmodi sententias auctoritate concilii valeant in suis parochiis executioni debitae demandare.

De honestate clericorum.

IX. Statuimus etiam, quod quaelibet ecclesia parochialis suum proprium habeat rectorem aut vicarium, qui debitam curam animarum per se aut per alium idoneum ministrum de licentia sui dioecesani valeat exercere, et, quod iidem mundam et honestam ducant vitam, alioquin canonicae subiaceant ultioni.

Quod vicarii sufficientem habeant sustentationem.

X. Ad haec statuimus, ut vicarii ecclesiarum, sufficientem et honestam habeant sustentationem de proventibus ecclesiarum, quum qui altaribus deserviunt, de ipsius et ecclesiae proventibus vivere debent. Ita tamen, quod portio vicarii pura, libera, omnibus oneribus subductis, ad minus aestimationem decem marcarum attingat, si ad hoc suppetant ecclesiae facultates: proviso, quod in pinguioribus ecclesiis, secundum modum facultatum, et onera eisdem incumbant, sufficientes portiones vicariis assignentur.

De ornatu clericorum.

XI. Ad haec statuimus, quod rectores et vicarii ecclesiarum, et etiam in dignitatibus constituti, ac sacerdotes, et clerici infra sacros ordines tam in statumentis, quam in habitu corporis decenter induantur: rubeis pannis, sive viridibus, seu virgatis non utantur, nec etiam pannis, qui nimia brevitate notentur. Vicarii quoque et sacerdotes clausa desuper habeant indumenta, tonsuram deferant congruentem, ne intuentium, quorum forma et exemplum esse debent, offendat aspectum. Quodsi ab ordinariis moniti emendare noluerint, ab officio suspendantur, et ecclesiasticis subiaceant disciplinis.

Quod nullus se intrudet in beneficio ecclesiastico.

XII. Statuimus etiam, quod nullus rector, aut vicarius sine conscientia dioecesani, aut ejus officialis, super hoc potestatem habentis, in possessionem ecclesiasticam intrudatur, vel aliquam in eadem exercent administrationem; et qui secus fecerit, secundum canonum sancita a jure, quod sibi competiit, cadere debet, et nihilominus arbitrio dioecesani alias legitime puniatur.

De mansionibus beneficiariorum.

XIII. Statuimus etiam, quod quaelibet ecclesia mansionem aliquam prope ecclesiam habeat, in quam episcopus, sive archidiaconus honeste recipi valeant; quam decernimus infra annum debere fieri tam expensis personarum, quam vicariorum pro rata sua portionum: sustentatio

autem domorum spectat ad vicarium, cum habeat usum earum, et commodum, et ad hoc per sequestrationem fructuum ecclesiarum compellantur.

Quod novi census non imponantur ecclesiae.

XIV. Statuimus etiam, quod novi census ecclesiis aut vicariis non imponantur, nec antiqui census augeantur; et si secus actum fuerit, secundum Lateranense concilium irritentur, et delinquentes in talibus, prout justum fuerit, puniantur.

De clericis ordinandis.

XV. Ad haec statuimus, quod nullus episcopus clericos de dioecesi alterius episcopi ad ordines maxime sacros sine literis ordinarii sui vel ejus officialis admittat. Clerici autem transeuntes vel ignoti ad nullum officium ecclesiasticum sine literis commendatitiis certis admittantur, et si sine admissione episcopi, officialis, archidiaconi in ecclesiis parochialibus seu capellis se divinis immiscuerint, ipso facto sint suspensi. Ad haec statuimus, quod quilibet sacerdos seu clericus ad religionem transiens, habeat annuale suum, sicut et alii, qui in Domino moriuntur.

De confessoribus constituendis.

XVI. Quod in quodam concilio statutum est, approbantes statuimus, ut per quoslibet decanatus prudentes viri et fideles constituentur per episcopum confessores, quibus personae vicarii et minores clerici valeant confiteri, qui decanis forsitan erubescunt confiteri, et verentur. In ecclesiis vero cathedralibus confessores institui praecipimus generales.

De locato et conducto.

XVII. Cum laicis dari ecclesias ad firmam sit penitus inhonestum, et clericis quibuscunque ad longum tempus propter continuationem temporis, quod consuevit afferre periculum ecclesiis, posset esse damnosum; utrumque districtius inhibentes, statuimus, ut nec laicis unquam nec personis ecclesiasticis etiam ultra quinquennium ad firmam non conferantur, nec eo finito, renoventur eisdem, nisi prius ipsas alii habuerint mediate, salvis concessionibus religiosorum super garbis eis in proprios usus concessis; et, ut omnia sint in tuto, praecipimus, ut praesentibus episcopis vel archidiaconis firmarum fiat conventio, ex qua plures literae scribantur, quarum una maneat penes episcopum, vel penes archidiaconos.

De cohabitatione clericorum et mulierum.

XVIII. Licet ad profugandum a laribus ecclesiae putridum illud cupidinis libidinosae contagium, quo decor ecclesiae turpiter maculatur, studuerint semper ecclesiastici rectores, ipsum cum improbitatis tantae existit, ut semper se ingerat impudenter; nolentes ergo tantam ecclesiae ignominiam conniventibus oculis praeterire incorrectam, statuta Romanorum pontificum, et maxime decretales Alexandri papae super hoc edita exequendo, statuimus, et statuendo praecipimus, ut clerici, et maxime in sacris ordinibus constituti, qui in suis domibus vel alienis detinent

nent publice concubinas, eas prorsus a se removeant infra mensem, alias de caetero nullatenus detenturi, alioquin ab officio et beneficio sint suspensi. Ita quod usquequo super hoc satisfecerint, de beneficiis ecclesiasticis se nullatenus intrōmittant. Alioquin ipso jure ipsos eis decernimus esse privatos. Volumus quoque et districte praecipimus, ut archidiaconi et decani super hoc diligentem fieri faciant per omnes decanatus inquisitionem, et quod statuimus, observari.

De rebus ecclesiae non alienandis.

XIX. Statuimus etiam, quod ecclesiarum parochialium rectores seu vicarii easdem ecclesias sibi commissas nullatenus obligare valeant, nec fructus earum ad ulteriora tempora vendere, aut quibuscumque modis alienare, nisi quatenus ad eosdem rectores pro se viventibus, aut suo annuali poterunt pertinere, ne per obligationes et alienationes hujusmodi ecclesiis ipsis et earum patronis, aut earum rectorum successoribus damnum aut injuria generetur.

Item de eodem.

XX. Statuimus etiam, quod nullus rector aut vicarius parochialis ecclesiae decimas aliquas aut proventus alios ecclesiasticos personis conjunctis aut extraneis, praesertim laicis etiam ad suum perpetuum, quoad concedentes aut recipientes vixerint, dare valeant, vendere, vel quomodolibet alienare. Et si quid contra praesumptum fuerit, irritum sit et inane, et quod sic alienatum fuerit, ad jus et proprietatem suae ecclesiae integraliter revertetur.

Item de eodem.

XXI. Adjicimus etiam, quod nullus rector, aut vicarius decimarum seu aliorum proventuum ecclesiasticorum per unius anni spatium, antequam eadem decimae seu proventus percipi debeant, venditionem, obligationem, seu aliam alienationem anticipare praesumat. Et si secus praesumptum fuerit, iidem contractus omni careant firmitate, quum per contractus hujusmodi ecclesiae laeduntur; rectores et vicarii depauperantur; ementes etiam plerumque suis pretiis defraudantur; jura etiam ordinariorum quandoque deferuntur, vel penitus enervantur.

Ne clerici vel monachi se negotiis immisceant.

XXII. Cum jure divino et humano caveatur, quod nemo militans Deo, implicet se negotiis secularibus; statuimus, quod nemo religiosus, aut sacerdotes vel clerici sanctis ecclesiis astricti, actores vel administratores secularium personarum in negotiis secularibus fiant, vel administrationes ab eis rerum seu negotiorum secularium suscipiant, per quas ad ratiocinia teneantur, ne et ipsi in scandalum ecclesiae per secularem potentiam graviter opprimantur, et ecclesiae sibi commissae ex hoc enormiter laedantur. Quod si aliqui adversus hoc in posterum venire praesumpserint,

ab ecclesiastico ministerio fiant alieni, pro eo, quod clericali officio neglecto, fluctibus seculi vel potestatibus secularibus se miscuerint.

De eodem.

XXIII. Item salubri provisione decrevimus, ut clerici beneficiati de caetero domos aut possessiones laicas ad opus concubinarum et filiorum suorum emere non praesumant, nec etiam ad opus eorum domos construant in feodo laicali, sed nec etiam pecuniam ministrent ad hujusmodi emenda, ad opus illorum, ut sic eis subtrahatur occasio malignandi. Si quis super hoc habeatur justa ratione suspectus, nisi ad arbitrium superioris se purgaverit, ipsius arbitrio puniatur. Praeterea licet testamenta legitima clericorum beneficiatorum decedentium volumus observari; nolumus tamen, quod concubinis aliquid in testamento suo relinquant. Quod si de caetero factum fuerit, totum illud in usum ecclesiae, quam rexit defunctus, episcopi arbitrio convertatur.

De interdicto.

XXIV. Item statuimus, ut cum indultum sit Hospitalariis ac aliis religiosis quibusdam ab apostolica sede, ut in ipsorum jucundo adventu ad loca interdicta pro suis confratribus, seu elemosynis colligendis semel in anno loca ista debeant aperiri, quum ad divinorum celebrationem in locis hujusmodi nominatim excommunicati nullatenus admittantur, et ipsi praecipue, qui causam de testamentis dederunt interdicto. Prohibemus etiam, quod hujusmodi exempti funera nominatim excommunicatorum, aut publicorum peccatorum, et violatorum ecclesiarum, et aliorum, quibus vivis non communicavit ecclesia, ecclesiasticae sepulturae tradere non praesumant; si vero in aliquo contra praemissa venire praesumpserint, privilegiorum hujusmodi ipsos fore decernimus abusers. Ipsos quoque ad ecclesias illas nullatenus admittendos, donec satisfactionem idoneam praestiterint de offensa. Et quod a loco sacro extrahantur corpora sic sepulta.

De testamentis et ultimis voluntatibus.

XXV. Statuimus, ut cum de bonis in testamento alicujus cuicunque relictis, ordinariis locorum certa fuerit ratio facienda, quia Cistercienses, ac alii exempti ad hujusmodi rationem reddendam nullatenus compelli possunt, ut dicunt, quod religiosi hujusmodi executores nullo modo constituentur, nec in aliquo bona defunctorum administrant. Quod si fuerint constituti, pro non constitutis penitus habeantur.

De immunitate ecclesiarum.

XXVI. Statuimus, quod fugientes ad ecclesiam, defendantur ab eadem, nisi fuerint notorii depopulatores agrorum, aut publici et notorii

* In MS. junxerint scriptum videtur.

† In MS. confricis, forte pro confratribus, de quibus Car. du Fresne in Glossar. med. et infim. Latinitatis, in Addend. p. 1370. haec habet: In fine subde, Helias de Roffiaco in abbatibus S. Martialis Lemovicenf. Exactionem, quam episcop. Lemovicenfis vel canonici sub nomine confratriae a populo violenter expetebant, — irritam fecit. Haec clar. Ruddim.

rii praedones viarum publicarum, aut manifesti violatores aut effractores ecclesiarum, seu a canone vel ab homine excommunicati, quibus casibus adhuc sunt tuendi, donec dioecesanus vel ejus officialis pronuntiaverit sententialiter eos ab ecclesia non esse defendendos.

Item de eodem.

XXVII. Adjicientes, quod nullus vicarius, seu presbyter, seu clericus alius aliquem cruce-signatum, seu clericum captum pro homicidio, praeda, latrocinio, maxime si super his maleficiis fuerint defamati, de manibus ballivorum laicorum requirat sine jussu et conscientia episcopi, archidiaconi, vel decani loci illius, ubi fuerit requirendus. Prohibemus etiam, ne laicus fidejussor inveniatur apud ballivum laicum pro talium captorum liberatione; statuentes, quod detentores talium privilegiorum, postquam canonice moniti fuerint et requisiti, ad liberationem eorundem per censuram ecclesiasticam compellantur.

De eodem.

XXVIII. Statuimus etiam, clericos in quolibet ordine ab ecclesia esse defendendos, donec, exigente justitia, propter immanitatem criminum a susceptis ordinibus degradentur; et ne maleficia transeant impunita, in maleficiis deprehensi aut manifesti convicti, arctae custodiae carceris dioecesani, quem quilibet episcopus habere tenetur, tales clerici commendentur, ac pane doloris et aqua tribulationis ibidem sustententur, ne fame vel siti in carcere suffocentur.

De feriis.

XXIX. Statuimus etiam, quod de caetero placita secularia in diebus dominicis ac in aliis festivitibus solennibus minime teneantur; neque in ecclesiis, coemeteriis, aut aliis locis Deo dedicatis talia placita, et maxime causae sanguinum, aut criminales, per quoscunque judices seculares locis aut temporibus praedictis agitentur.

Ut libertates ecclesiae sine diminutione conserventur.

XXX. Statuimus etiam, quod nulli permittatur violare aut diminuere libertates, seu immunitates aut consuetudines rationabiles rerum aut personarum ecclesiasticarum haecenus observatas, ac divino jure vel humano salubriter et rationabiliter introductas.

De cruce signatis ab ecclesia defendendis.

XXXI. Statuimus autem auctoritate concilii Lateranensis, quod cruce signati rite ab ecclesia tuendi sunt, nisi propter suorum scelerum immanitatem ab ecclesiastica defensione fuerint sequestrandi; super hoc justum judicium dioecesani modis omnibus expectetur.

Quod nani non capiantur per laicos in terris ecclesiasticis.

XXXII. Statuimus, quod nullus vicecomes, ballivus, vel quicumque laicus namum capiat, vel capi faciat in foro aliquo, vel extra forum de rebus clerici vel etiam laici, manentis in terris

ecclesiarum, vel etiam ad vendendum compellant sub aestimatione, quae "For le Roy" vulgariter dicitur. Quod si secus actum fuerit, si capiens vel capi faciens ammonitus res taliter captas aut venditas infra terminum sibi statutum non restituerit, et etiam de injuria satisfacere contempserit, per excommunicationis sive interdicti sententiam, secundum quod videbitur expedire, sine morae dispendio coerceatur.

Quod clericus non trahatur ad forum seculare.

XXXIII. Statuimus etiam, quod si ecclesiastica persona contra aliam personam ecclesiasticam moveat quaestionem personalem, vel etiam realem, super rebus aut aliquibus bonis ecclesiasticis, eam coram iudice ecclesiastico prosequatur, super hiis adversarium suum nullatenus ad forum vetitum pertrahendo. Quod si aliter ab aliquo praesumptum fuerit, si canonice monitus non destiterit, actor a jure, quod sibi competit, cadat, reus, si consentiat, pro convicto habeatur; et nihilominus, si ulterius perseverent, et poenas praedictas contemnant, secundum sacros canones et auctoritate concilii excommunicati publice denuncientur. Adhaec, cum invasores ac perturbatores immunitatum, libertatum, possessionum ecclesiasticarum, necnon perturbantes pacem per aliquas fraudes, odia, vel machinationes, per sententiam latam a canone, ipso facto sint excommunicati, auctoritate eorundem canonum et concilii decrevimus eos debere excommunicatos publice denunciari.

De decimis et primitiis.

XXXIV. Statuimus, secundum divinae legis et humanae praecepta, quod decimae de omnibus, quae innovantur, de quibus decimae praestari debent, ut de blado, foeno, lino, de hortis, de molendinis, de piscariis, de foetibus animalium, lana, lacte, caseis, quocunque tempore fiant, pullis, ovis, negotiatione, venatione, silva caedua, de fructibus arborum, et aliis hujusmodi integre persolvantur his, ad quos pertinere noscuntur.

De decimis hortorum.

XXXV. Ad haec decrevimus, quod decimae hortorum in civitatibus et burgis, ad quamcunque culturam redigantur, ad vicarium pertineant. Decimae vero hortorum in villis, pro qua parte fuerint ad culturam segetis redacti, ad personam pertineant, et pro alia parte ad vicarium. Linum vero ubicunque seminatur, ad vicarium pertineat.

De decimis vaccarum.

XXXVI. Item de vaccis foetis statuimus, ut si de earum lacte non fiat caseus, vel butirum, pro vacca tres denarii per annum, et pro ejus vitulo unus denarius eodem anno pro decima exigatur.

De decimis ovium.

XXXVII. Item statuimus de ovibus, quod si oves, vel caetera animalia in diversis parochiis extiterint per diversa tempora, quaelibet ecclesia pro rata temporis decimam percipiat, dum tamen

men per mensem integrum ad minus in alicujus parochia steterint, minoris autem temporis nulla ratio habeatur: fructus autem toto tempore, quo curantur, non quo percipiuntur, accipere debemus, et hoc ipsum inter episcopatus observetur.

De eodem.

XXXVIII. Item statuimus, si parochianus alicujus ecclesiae per mensem vel ultra, propter herbam cum suis averiis in alia parochia commoretur, id, quod supradictum est de ovibus, observetur.

De eodem.

XXXIX. Item statuimus, quod animalium, quae cubant in una parochia et pascuntur in alia per totum annum, decimae dividantur aequaliter; si autem communiter pascuntur in utraque parochia, et cubant tantum in una; illa, in qua cubant, tres partes recipiat, et quarta pars remaneat ecclesiae, in cujus parochia pascuntur.

De decima foeni et molendinorum.

XL. Item statuimus de decimis foeni et molendinorum, quod integre persolvantur; quas si aliquis solvere noluerit, post trinam admonitionem excommunicetur.

De mercenariis.

XLI. Item statuimus, quod sufficiat a mercenariis, qui opera sua locant pro dimidia marca vel infra, exigere tres oblationes per annum pro decima mercedis, quam recipiunt.

De decima piscationum.

XLII. Item statuimus de decimis piscatorum, quod nulla persona vel vicarius ab alienis parochianis decimas piscationum exigere praesumat, nisi quamdiu in sua parochia domos conduxerint, vel mansiunculas ad inhabitandum fecerint, vel ex mutuo seu commodato habuerint, nisi secus ecclesiarum aliqua legitima praescriptione fuerit munita.

Casus, in quibus excommunicantur, qui perturbant viros ecclesiasticos, seu eorum procuratores, ne faciant commodum suum de decimis suis.

XLIII. Item statuimus, ne advocati ecclesiarum, seu quilibet laici impediunt vel prohibeant, aut aliquo modo compellant personas, vel vicarios, seu procuratores eorum, quominus de decimis suis seu dominorum suorum libere valeant disponere, vendere, vel alienare, quocunque modo voluerint; nec etiam suis vel alienis hominibus prohibeant, ne decimam emant seu etiam alias obventiones, nec etiam clericis aliquod impedimentum praestent, quominus ad opus proprium eas colligant, et pro arbitrio suo de eis disponant. Quod si quis contrafacere praesumpserit, vel quoquomodo in fraudem ecclesiasticae libertatis et sacrorum canonum machinatus fuerit, auctoritate concilii generalis excommunicetur.

De furantibus decimas.

XLIV. Item statuimus, quod quicumque filii perditionis decimas furtive subriperint, aut vi aut clam occupaverint, aut decimas segetum sectas in agris reliquerint, aut per agros projecerint, et ad horrea secundum rationabiles et antiquas consuetudines deferre contempserint, ecclesiastica censura ad satisfaciendum Deo et ecclesiae, ac clericis laesis et damnificatis legitime compellantur.

De eodem.

XLV. Adhaec statuimus, quod istae sententiae in singulis ecclesiis singularum dioecesium ad nos spectantium, per tres dies solennes singulis annis publicentur.

De conspiratoribus.

XLVI. Excommunicamus etiam omnes conspiratores contra proprios episcopos, vel alienos regni, et omnes conspiratoribus consentientes, eo quo tales scismatici sunt, et infames.

De obedientia clericorum.

XLVII. Quoniam melior est obedientia quam victimae, et contumacia seu inobedientia peccato ariolandi et idololatriae comparatur; statuimus, quod omnes ecclesiastici viri, suis dioecesanis, archidiaconis, decanis in mandatis licitis et canonicis contumaciter et sine manifesta causa rationabili resistentes, ab officio suspendantur, et crescente contumacia, poenae majori subdantur.

De quaestionariis, qui non nisi semel in anno admittantur.

XLVIII. Quoniam quidam quaestionarii variis illusionibus animas simplicis populi seducunt, statuimus, quod cum aliquis quaestionarius ad aliquam ecclesiam accesserit, ministrans in eadem ecclesia eodem die negotium dicti quaestionarii parochianis suis reverenter exponat, secundum quod in literis domini papae et dioecesani continetur: ita quod dictarum literarum tenorem nullatenus excedat. Ad alium diem autem infra annum illum eundem quaestionarium in eadem ecclesia pro eodem negotio nullo modo admittat. Adhaec statuimus firmiter observandum, quod a principio Quadragesimae usque ad octavas Paschae negotium fabricae ecclesiae Glasguensis omnibus diebus dominicis et festivis fideliter et diligenter in singulis ecclesiis, post evangelium missae, parochianis exponatur, et indulgentia eidem fabricae subvenientibus concessa, quam in qualibet ecclesia scriptam esse praecipimus, aperte et distincte eisdem parochianis vulgariter dicatur, et eleemosynae eorundem ac bona decedentium ab intestato, ac etiam pie legata secundum consuetudinem hactenus approbatam fideliter colligantur, et decanis locorum in proximis capitulis sine diminutione assignentur, et infra dictum terminum nullus quaestionem pro negotiis aliis in ecclesiis parochialibus admittat.

Quod excommunicati sint subvertentes libertatem ecclesiae.

XLIX. De praelatis et clericis stipendiis ecclesiae militantibus, qui contra canonicas sanctiones et libertates ecclesiasticas et consuetudines ecclesiae Scoticae haecenus obtentas consilium et auxilium laicis impendunt, et maxime de his, qui literas dictant, scribunt, et consignant, seu statuta condunt, per quae jura seu statuta libertates ecclesiae et consuetudines hujusmodi possunt subverti, et de aliis, scilicet statutariis*, consiliariis, et eorum fautoribus statuendo decrevimus, quod quoniam omnes tales in canone latae sententiae incidunt pro excommunicatis publice denuncientur. Si quis vero beneficiatus in posterum super aliquo praemissorum fuerit convictus, auctoritate istius statuti noverit se beneficio suo fore privatum; si praeditus dignitate vel praelatura aliqua, hujusmodi attentare praesumpserit, omni dignitate careat et honore; si laicus, et ab ecclesia infeodatus, feodo suo privetur. Si clericus hujusmodi facere praesumat, et postea ad ecclesiasticum beneficium fuerit praesentatus, nullatenus admittatur, nisi coram dioecesano suo super hoc purgaverit innocentiam.

Infrascripti excommunicandi sunt quater in anno.

L. Item statuimus, quod in singulis ecclesiis, tam militum quam aliorum, quater in anno in proximis dominicis post observationem quatuor temporum excommunicentur in genere fortilegi, venefici, incendiarii, ecclesiarum fractores, falsarii, usurarii manifesti, et scienter impediētes testamenta legitime facta, et etiam impediētes ordinarios, quominus de bonis ipsorum decedentium ab intestato, secundum consuetudinem ecclesiae Scoticae rite valeant ordinare; laici detinentes, invadentes, fraudantes, et auferentes possessiones, aut alia quaecunque jura ecclesiastica aut libertates; et omnes illi, qui se in beneficio ecclesiastico intrudunt; et testes scienter perjuri, per quos aliquis amittit haereditatem, aut beneficium ecclesiasticum, seu terrenum; raptores etiam publici et notorii; et omnes scienter receptantes fures, vel raptores, ut furentur, vel rapiant, vel eos manuteneant, vel pro eis fidejudent, cum ex dicta causa querelantur. Contra latronum et praedonum† flagitia, quibus nimis abundat regio Scotica, quod nequaquam esset, ut accepimus, nisi majores eos defenderent, et manutenerent, aut pro eisdem scienter et prudenter fidejuberent, sic duximus statuendum, ut nemo eos protegat, manuteneat, seu defendat, vel in domibus teneat, vel ullos, quos sciverint vel manifestum fuerit latrocinium aut praedam exercere: eos autem, qui contrafecerint, si tertio commoniti per ecclesiasticum judicem ipsos a se non abjecerint, ecclesiasticae excommunicationi subjugamus. Monitionem autem volumus et statuimus sufficere generalem: et si fiat alicujus nomine non expresso; dum ita publice ac solenniter fiat, quod ad eorum noti-

tiam valeat pervenire. Item omnes, qui in causa matrimoniali falsas exceptiones malitiose opponunt, vel opponi procurant, vel qui in causa matrimoniali falsum perhibent testimonium scienter, vel id fieri procurant, vel testes subornant, excommunicationis sententiae se noverint subjacere.

De eodem.

LI. Item excommunicamus illos, qui pacem regis aut regni perturbant; et omnes illos, qui odio vel lucri causa aliis crimina falsa imponunt, pro quibus mors, vel exilium, vel membrorum mutilatio, vel exhaereditio, seu bonorum spoliatio sequi debeat, si judicialiter convincantur.

De excommunicato per unum episcopum denunciando per alios, et de interdicto promulgando in terris excommunicati, si per quadraginta dies in pertinacia perseveraverit, et de poena praelatorum ista non observantium.

LII. Statuimus etiam, ut quoties aliquis ex nobis episcopis in aliquem nobis jure dioecese subditum sententiam excommunicationis ob aliquam causam rationabilem et legitimam promulgaverit, et eandem alicui nostrum demandaverit publicandam, et demandandum, quibus nostrum eam per suam dioecesim faciat publicari, et ipsum delinquentem denunciaret excommunicatum, et eundem per seipsum tanquam excommunicatum evitet; et quatenus in eo est, ab aliis faciat evitari. Et si talis excommunicatus in sua pertinacia per quadraginta dies claves ecclesiae contemnendo, animo perseveraverit indurato, et idem excommunicator extunc terras ipsius excommunicati in dioecesi sua sitas, et loca, per quae transierit, et per triduum et amplius in eisdem fecerit moram, ecclesiastico supposuerit interdicto, et idem interdictum alicui nostrum demandaverit publicandum; quilibet nostrum terras ejusdem excommunicati in dioecesi sua sitas supponat interdicto, quousque per eundem excommunicatorem dictae sententiae fuerint relaxatae. Loca vero, per quae transierit, et quamdiu ibi moram fecerit, similiter ecclesiastico supponat interdicto. Ut tamen regiae majestati debitus honor deferatur, si idem excommunicatus in comitatu domini regis, vel reginae consortis suae, communis congregationis ipsius regni magnatum extiterit, tunc dioecesanus loci ejus per se, vel per alium talem esse excommunicatum denunciaret, eosdem canonicis inducendo, ut ipsum excommunicatum a sua communione repellant, et evitent, et a suis faciant evitari. Alioquin cum sibi videantur favere, qui manifesto facinori negligunt obviare, idem locus per dioecesanum ecclesiastico supponatur interdicto, tamen regis et reginae liberorumque suorum capellis in sua dignitate feliciter duraturis. Et ut divinus timor incutiatur fortius obstinatis, ad excommunicatorum insolentiam reprimendum, si necesse fuerit, brachii secularis auxilium, prout catholicorum regum temporibus fieri consuevit, et de jure debuit, invocetur. Et si aliquis nostrum aliqua levitate

*In MS. *statuariis*.

† In MS. post *praedonum* habetur *ne*, forte pro *nefaria*.

ab ecclesiastica et divina observatione recesserit, vel in aliquo eam impedierit, per sacri concilii deliberationem fratrum suorum atque praelatorum consiliis careat aliorum.

De poena incestus clericorum.

LIII. Si quis sacerdos cum filia sua spirituali fornicatus fuerit, sciat se grave adulterium commisisse; idcirco si foemina laica sit, omnia derelinquat, et res suas pauperibus tribuat, et conversa in monasterio Deo usque ad mortem serviat. Non debet episcopus vel presbyter commisceri cum mulieribus, quae eis confessae sunt peccata: si forte, quod absit, sic contigerit, sic poeniteat quomodo et de filia sua spirituali*. Episcopus annis quindecim, presbyter annis duodecim poeniteat, et deponatur tamen, si in conscientiam populi venerit.

Quod absolutio excommunicationis non sit extorquenda per laicos.

LIV. Cum laicis de rebus seu personis ecclesiasticis nulla sit attributa potestas disponendi, quibus obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi ad extirpandum constitutionis vitium, quod nuper inolevit in subversionem ecclesiasticae libertatis, per quod gladius spiritualis et claves ecclesiae gladio materiali subjiciantur; duximus statuendum, quod nullus, qui jurisdictioni praestit, sententiam excommunicationis, interdicti, seu suspensionis in subditos suos ex quacunque causa latam, ad mandatum alicujus secularis potestatis de caetero praesumat relaxare. Si vero secularis potestas in pertinacia sua perseverans, ad relaxandum sententias per res ecclesiae mobiles sive immobiles, seu quovis alio modo compellat, loci dioecesanus auctoritate concilii et canonis puniat hujusmodi delinquentem.

De baptismo.

LV. Quoniam baptismus prima tabula est post naufragium, et magna est virtus et efficacia hujus sacramenti, cum ab ipso Deo institutum sit, et ejus sanguine rubricatum; praecipimus ut hoc sacramentum celebretur cum honore, et reverentia, et magna cautela, maxime in distinctione verborum, in quibus toti vis hujus sacramenti consistit, et salus puerorum. Forma autem baptizandi haec est: "Ego baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, Amen." In Romano vero et etiam Anglico idiomate sub eadem forma doceant sacerdotes frequenter, et posse, et debere se baptizare pueros in necessitate. Et pater et mater baptizent filium suum in necessitate, cum aliae defint personae, et sine praejudicio matrimonii. Fontes sub fera clausa custodiantur. Chrisma similiter, et sacrum oleum, et eucharistia sub clave custodiantur. Si vero hi, ad quos spectat custodia, ea incaute reliquerint, tribus mensibus ab officio suspendantur. Et si per eorum incuriam aliquid nefarium inde contigerit, graviori subiaceant ultioni. Baptisterium habeatur in qualibet ecclesia baptismali lapideum vel ligneum, competens, quod

decenter cooperiatur et reverenter conservetur, et in alios usus non convertatur. Aqua, in qua baptizatus fuerit puer, ultra septem dies in baptisterio non fervetur. Si vero puer a laico domi baptizatus fuerit, aqua propter reverentiam baptismi, vel in ignem fundatur, vel ad ecclesiam deferatur in baptisterium fundenda. Item vas illud, in quo baptizatus fuerit, vel in igne comburatur, vel ad usus ecclesiae deputetur. Cum autem laicus in necessitate baptizaverit puerum, sacerdos postea diligenter inquirat ab eo, quid dixerit, aut quid fecerit; et si inveniat laicum discrete etiam in forma ecclesiae baptizasse in quocunque idiomate, approbet factum; sin autem, ipse sacerdos baptizet puerum, sic dicendo: "N. non te baptizo; sed si non es baptizatus, baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, Amen." Sub ista forma pueri, de quibus dubium est, an sint baptizati, baptizentur. Cum vero a laico baptizatus fuerit infans, postmodum allato puero ad fores ecclesiae, suppleatur a sacerdote quod deest; scilicet paululum † salis, et aurium et narium linitio cum saliva. Exorcismi etiam dicantur, et ad fontes omnia fient puero, quae fieri solent sine immersione et aquae benedictione. Quando autem baptizatus fuerit puer, de quo dubium est an baptizatus fuerit, omnia fiant a sacerdote, dum tamen ante immersionem dicantur verba supradicta: "Non te baptizo," etc. Ad levandum vero puerum de fonte tres ad plus admittantur personae in baptismo. Marem duo mares, et una foemina suscipiant; foemina vero duabus foeminis, et uno mare suscipiatur. Plures tanquam testes non tanquam patrini, si haberi potuerint, habeantur, propter varias causas. Panni autem chrismales non nisi in usus ornamentorum ecclesiae convertantur, nec semel ad ecclesiam cum pueris delati, aliis ad baptizandum prece vel pretio non tradantur. Similiter alia ornamenta ecclesiae, quae pontificalem acceperunt benedictionem, nullo modo in profanos usus convertantur. Foeminae moneantur, ut pueros suos caute alant, et juxta se de nocte non collocent, ne opprimantur; solos in domibus, ubi ignis fuerit, vel solos juxta aquam non relinquant. Et hoc omnibus diebus dominicis dicatur.

De sacramento confirmationis.

LVI. Quum sacramenta confirmationis ad robur dantur pueris, sacerdotes cum audierint adventum episcopi, moneant populum, ut deferant pueros ad episcopum confirmandos. Adultus autem, si tempus habuerit confitendi, prius confiteatur quam confirmetur. Hoc etiam laicis intimetur, quod contrahitur in hoc sacramento, sicut in sacramento baptismatis proximitas spiritualis inter illos, qui suscipiunt pueros, et illos, quorum sunt pueri, et etiam illorum pueros. Mas vero marem coram episcopo teneat, et foemina foeminam.

De sacramento poenitentiae.

LVII. Quum remissionem peccatorum per

* Vox carnali alia manu superimponitur spirituali.

† In MS. papulum.

veram confessionem consequimur, praecipimus, ut sacerdotes in danda poenitentia diligenter attendant qualiter personae, et quantitatem delicti, locum, tempus, causam, et moram in peccato factam, et alias peccati circumstantias; similiter devotionem poenitentis et signa contritionis attendant. In audiendo confessionem sacerdos habeat vultum humilem, et oculos ad terram demissos, nec saepius indiscrete faciem respiciat confitentis, et maxime mulieris, et patienter audiat quicquid dixerit, et in spiritu lenitatis eum supportet, et ei pro posse persuadeat pluribus modis quod integre et de omnibus peccatis poeniteat, et confiteatur. Aliter vero confessio non est vera. Praeterea inquirat usitata singulatim; inusitata autem non nisi a longe per circumstantias, ut sic expertis detur materia confitendi, et inexpertis nulla detur occasio delinquendi. Personarum nomina, cum quibus peccaverit, non inquirat, sed per confessionem potest inquirere, utrum laicus, vel clericus, sacerdos, vel diaconus, vel monachus fuerit. Moneantur autem laici in principio Quadragesimae confiteri et cito post lapsuras: praecipiant etiam parochianis suis, ut postquam ad annos discretionis pervenerint, omnia peccata sua semel in anno confiteantur proprio sacerdoti vel alteri ad ejus licentiam; et reverenter ad minus in Pascha eucharistiae sacramentum percipiant, nisi forte de consilio proprii sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum; alioquin et vivi ab ingressu ecclesiae arceantur, et mortui christiana sepultura careant. Caveat autem sacerdos omnino, ne verbo, aut signo, aut aliquo modo peccatorem prodat, sed si prudentiori consilio indigerit, illud absque expressione personae ulla caute inquirat. In dubiis vero semper consultet episcopum, aut discretos viros, quorum consilio certificatus securus solvere valeat vel ligare.

De sacramento eucharistiae.

LVIII. Excellentissimum dominici corporis et sanguinis sacramentum cum reverentia, devotione, et honore tractetur. Et propter hoc districte praecipimus, quod sacerdotes circa ea, quae ad substantiam sacramenti corporis et sanguinis Domini pertinent, sint diligentes, provisi quod eucharistia in munda pixide conservetur: nec ultra septem dies conserventur hostiae consecratae, sed qualibet die dominica innoventur, ita quod post receptionem hostiae recte consecratae ante sumptionem sanguinis dominici, reservatae hostiae a celebrante missam sumantur, vel aliquo bonae conscientiae. Habeaturque certitudo circa hostiam consecratam, ut non sumatur non consecrata, pro consecrata, nec consecrata iterum consecretur. Sacerdos autem ministraturus diligenter consideret, ut hostia de puro frumento sit, et integra, et integrum habeat circulum, et quod major pars vini, et modica aquae, quae a vino absorberi possit, ponantur in calice. Caveat ne vinum sit acetum, vel corruptum. Item praecipimus, ut sacerdotes habeant canonem correctum, et verba canonis

in missa rotunde dicantur et distincte. Omnes horae et omnia officia aperte et distincte dicantur, ita quod prae festinatione nimia, verba non praecedantur nec syncopentur.

De celebratione missarum.

LIX. Item in celebratione missae, hostiam consecratam, pacem daturus sacerdos ori suo non apponat, quod ante perceptionem eam ore tangere non debet; si vero de patena, sicut quidam faciunt, eamumat post celebrationem missae, tam patenam quam calicem faciat aqua perfundi, vel solum calicem, si eam de patena nonumat, habeatque sacerdos juxta altare pannum mundissimum, alio panno circumdatum undique, et honeste ac decenter coopertum, in quo post sumptionem sacramenti salutaris, digitos cum labiis tergat ablutos. Habeatque sacrarium super se honestum operculum. Hostiam vero non elevent antequam ista verba praedicantur: "Hoc est corpus meum." Item si sacerdos necesse habuit bis in die celebrare casu, quod nisi in die Nativitatis, vel Resurrectionis dominicae, vel quum aliquod corpus praesens est in ecclesia tumultuandum, vel aliqua evidens urgens necessitas, fieri prohibemus. Post primam celebrationem et corporis et sanguinis sumptionem nihil in calicem fundatur, quod a celebrante sumatur, sed tantum post celebrationem subsequentem. Post vero celebrationem diligenter absorbeantur stillae de calice, et quod fuerit superfluum in calice, digitis sumatur ab aliquo bonae conscientiae, vel reservetur in vasi mundo, ad id specialiter deputato, et post celebrationem secundae missae sumatur a sacerdote.

De custodia eucharistiae, et visitatione infirmorum.

LX. His addimus etiam quod cum eucharistia ad aegrotum fuerit deferenda, habeat sacerdos pixidem mundam, in qua sit bursa mundissima, et in ea deferat corpus dominicum ad aegrotum linteum mundo superposito, lucerna praecedente et tintinnabulo, ad cujus sonitum excitetur devotio fidelium, nisi aeger fuerit valde remotus. Habeatque sacerdos stolam quandam, quum vadit ad aegrotum, et si aegrotus remotus non fuerit, in superpellicio decenter ad ipsum accedat, si aeris temperies patiat. Habeatque vas argenteum vel stanneum ad hoc specialiter deputatum, quod deferat secum ad aegrotum, ut in eo valeat dare aegro, post sumptam eucharistiam * suorum digitorum. Deferat autem sacerdos corpus dominicum ante pectus suum reverenter.

De extrema unctione.

LXI. Moneant diligenter sacerdotes infirmos parochianos suos a quatuordecim annis et supra ad extremam unctionem, et omnibus petentibus et poenitentibus gratis et libenter exhibeant hoc sacramentum. Item denunciaret eis quod hoc sacramentum potest iterari, scilicet in qualibet infirmitate, de qua timetur metus mortis,

* ablutionem, vel aliud quid deesse videtur.

et quod post hoc sacramentum licet converti ad opus conjugale, et ad alia, ut prius licita. Oleum autem infirmorum cum reverentia deferatur ad infirmos, et eos cum honore sacerdos ungat et orationum celebritate, quae ad hoc sunt ordinatae, et nihil inde nec pro aliis sacramentis exigatur.

De vita et honestate clericorum.

LXII. Ut clericorum mores et actus in melius reformatur, continenter et caste vivere studeant universi, praesertim in sacris ordinibus constituti, ab omni libidinis vitio praecaventes, et crapulis et ebrietate omnes clerici diligenter se abstineant; commercia secularia non exercent maxime inhonesta; tabernas evitent prorsus, nisi causa necessitatis forte in itinere constituti. Coronam et tonsuram habeant competentem. Sacerdotes deferant cappas claufas, nisi iustitia timoris exegerit habitum mutare [vel] transformare. Clerici vero caeteri in habitu, in gestu, et in omnibus honeste se habeant, ab illis se personis penitus abstineant, quae in generali concilio continentur. Sacerdotibus vero praecipue et personis sub periculo officii et beneficii districtè praecipimus, ut continenter et honeste vivant, concubinas suas procul expellant, et nullam familiaritatem cum eis de caetero habeant nec in domibus propriis nec in alienis, nisi velint officiis et beneficiis contra hoc agendo vari. Advocatis vero, si sint clerici infra sacros, [ordines,] vel sacerdotes in foro seculari, nisi proprias causas prosequantur, vel miserabilium personarum, praecipimus, ut officiis ecclesiasticis divinis et aliis bonis studiis se exercent diligenter, divinum vero officium nocturnum pariter et diurnum, quantum Deus dederit, studiose et devote celebrent. Ad haec praecipimus, ut quaelibet ecclesia habeat calicem argenteum cum vasis decentibus et honestis; sindonem mundam et candidam amplitudinis congruentis, lintamina, et omnia alia ornamenta, quae ad altaris spectant officium, habeant competentia, et libros ad psallendum idoneos et legendum, et sacerdotalia indumenta sufficientia pariter et honesta; et quod minus absurdum est in sacris fordes negligere quam dedecuerit in profanis, districtè praecipimus, quod vasa ministerii, et vestimenta ministrorum, et pallia altaris, necnon et ipsa corporalia nitida et munda custodiantur, ne propter quorundam incuriam vel vestimentorum turpitudinem, vel forditatem quibusdam sint horrore. Cereus quoque paschalis quolibet anno de nova cera fiat, et de cera; qua factus fuerit, post Pentecosten ad ecclesiae usus convertatur, nec inde amoveatur.

Quae sunt relinquenda successori.

LXIII. Ad haec sacrae synodi approbatione statuimus, quod si rector alicujus ecclesiae decesserit, et ecclesia sua relicta fuerit sine indumentis sacerdotalibus competentibus, vel sine libris, vel sine utrisque; vel si forte domos ecclesiae reliquerit dirutas, vel ruinosas; de bonis ejus ecclesiasticis tanta portio deducatur, quae sufficiat ad reparandum haec, et defectus eccle-

siae supplendum. Utenfilia quoque domus successori suo relinquat.

Quod novi census non imponantur ecclesiae.

LXIV. Sicut in generali concilio est statutum, firmiter prohibemus, ne novi census imponantur ecclesiis, nec veteres augeantur; quodcunque contra hoc actum est, sicut in eodem concilio cautum est, irritum habeatur. Novent etiam praesentati quod de caetero jurabunt, quod nec promissio nec pactio aliqua interfit inter ipsos et praesentatores propter beneficium habendum, et maxime de augenda pensione.

De matrimonio.

LXV. Quum matrimonium ab ipso Deo in paradiso noscitur institutum, et quoad originem primum est inter alia sacramenta; ut liberius et canonice de caetero contrahatur, praecipimus ut nulli detur fides de matrimonio contrahendo, nisi coram sacerdote et tribus vel quatuor viris fide dignis ad hoc specialiter convocatis. Nullus sacerdos praesumat aliquas personas matrimonialiter conjungere, nisi prius terna denunciatione in ecclesia publice et solenniter praemissa, secundum formam concilii generalis; ita quod qui voluerit et valuerit, legitimum impedimentum opponat. Inhibeant etiam sacerdotes sub poena excommunicationis, ne quis celet impedimenta matrimonii malitiose, et ne quis malitiose matrimonium impediatur. Ipse etiam presbyter nihilominus investiget, utrum aliquod impedimentum obstat. Cumque apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quod fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis. Clandestina quoque matrimonia fieri prohibemus, inhibentes ne quis sacerdos talibus interesse praesumat, et qui contra haec fecerit, canonice puniatur. Denuncient etiam presbyteri parochianis suis, quod matrimonium prohibitum est infra quartum gradum consanguinitatis vel affinitatis: ultra quartum gradum legitime contrahitur. Inter compadres et comatres, et inter filium et filiam, et inter susceptum et susceptam, et filium et filiam suscipientis matrimonium interdicimus. Statuimus etiam, ut capellani parochianos suos publice fornicarios statim compellant cum fornicariis suis contrahere, aut eas simpliciter abjurare, nulla conditione adjecta.

Tuendi sunt fugientes ad ecclesiam.

LXVI. Firmiter prohibemus, ne quis fugientes ad ecclesiam, quos ecclesia debet tueri, inde violenter abstrahat, aut ipsos circa ecclesiam obsideat vel eisdem subtrahat victualia.

Quod honeste servantur ecclesiae.

LXVII. Prohibemus etiam ne choreae vel turpes et inhonesti ludi, qui ad lasciviam invitant, in ecclesiis vel coemeteriis fiant, nec causae seculares, maxime in quibus agitur de judicio sanguinis, in eisdem tractentur. Statuimus etiam ut coemeteria per circuitum honeste claudantur, ne immundis et brutis animalibus pateat

teat ingressus. Ecclesiae quoque integre et honeste sine ruina custodiantur.

Excommunicandi sunt quater in anno.

LXVIII. Excommunicentur quater in anno per totam dioecesim fortarii et incendiarii manifesti, usurarii, malefici, raptores publici, malitiose impediens testamenta legitime facta, scienter perjuri, per quos aliquis amittit hereditatem, beneficium ecclesiasticum, vel terrenum.

Dandae sunt decimae de omnibus, quae renovantur.

LXIX. Item decimae reddantur de omnibus, quae renovantur per annum, videlicet de agricultura, negotiationibus, foeno, lino, lana, et lacte, et de proventibus molendinorum, et de omnibus aliis honestis fructibus secundum consuetudines approbatas hactenus et obtentas.

Quot collectae dicendae sunt in missis.

LXX. Sacrae synodi approbatione salubriter duximus statuendum, ut per dioecesim nostram in celebratione missarum, praeterquam in festis duplicibus, dicantur quinque collectae; una de pace ecclesiae, scilicet "Ecclesiae tuae, quas Domine preces," etc. alia pro domino nostro rege, et regina, et eorum filiis, scilicet "Deus, in cuius manu corda sunt regum."

De visitatione infirmorum.

LXXI. Item, cum presbyterum ad infirmum vocari contigerit, si audita ejus confessione forte testari voluerit, ipsum diligenter moneat et inducat, ut secundum facultates suas respiciat fabricam ecclesiae cathedralis, cum ab ipsa parochiales ecclesiae documenta salutis accipiant. Fiunt in hujus executione statuti per superiorem, prout expedire viderit.

Monitionem faciendo leprosis.

LXXII. Item de his, qui leprae morbum incurrunt, et de consuetudine generali a communione hominum separantur, statuimus, ut cum tales ad loca se transferant solitaria, moneantur efficaciter a presbyteris in eorum recessu, ut parochialem ecclesiam respiciant secundum suarum exigentiam facultatum, ad quod si induci nequiverint, nulla eis coactio inferatur, cum afflictis addi non debeat afflictio, sed ipsorum miseriis sit potius miserendum.

Quod perjuri in causa matrimoniali mittendi sunt ad episcopum.

LXXIII. Item statutum a praedecessore nostro editum innovando firmiter prohibemus, ne presbyter parochialis aliquem in causis matrimonialibus aut aliis spontanea pejerantem ad confessionem suscipiat, sed omnes tales ad nostram praesentiam veniant a nobis *poenitentiam recepturi.

De exequiis mortuorum.

LXXIV. Item ad funera et exequias mortuo-

rum laicorum cantus vel choreas fieri prohibemus, cum non deceat de aliorum fletu ridere, sed ibidem potius de hujusmodi sit dolere.

Quod luctae vel ludi non fiant in ecclesiis, nec in coemeteriis.

LXXV. Huic etiam prohibitioni duximus addendum, ut in aliquibus festivitibus infra ecclesias vel coemeteria luctae vel ludi de caetero fieri non permittantur; et qui ter monitus a sacerdote loci, ab hujusmodi cessare noluerit, ingressus ecclesiae interdicitur eidem. Qui suspensus a sua insolentia non destiterit, excommunicationis sententiae innodetur.

.....

LXXVI. Item audivimus a quibusdam, cum in die Paschae fideles Christi suscipere debent eucharistiae sacramentum, quidam presbyteri, quod dolentes referimus, illud praestare denegant impudenter, nisi prius oblationes suas tunc porrigant ad altare, et eodem die exactiones faciant a laicis, corpus Christi tenentes in manibus, ac si dicerent: Quid mihi vultis dare, et ego eum vobis tradam? Quod amodo fieri prohibemus sub obtestatione divini iudicii districtius, permittentes ut presbyteri parochianos suos tempore congruo ad solutionem decimarum et jurium aliorum per censuram ecclesiasticam praevia ratione compellant.

Excommunicandi sunt, qui prohibent suos, ne emant decimas.

LXXVII. Item quorundam relatu nobis innotuit, quod quidam domini feodorum homines sub se manentes a rectoribus ecclesiarum decimas emere non permittant, cum eas oporteat vendere vel ponere ad firmam, et in locis sylvestribus remotis colligi nequeant ab eisdem. Hoc de caetero modis omnibus fieri prohibemus, discernentes, ut qui talia commiserint, si commoti non destiterint, a suis presbyteris excommunicationis sententia percellantur.

De locato et conducto.

LXXVIII. Item firmiter prohibemus, ne de caetero ad firmam ecclesiae conferantur, nisi de conscientia episcopi vel archidiaconi fiat conventio, ex qua plurimae literae conscribantur, quarum una remaneat penes ipsos. Item firmarius ecclesiae eam alii non tradat ad firmam, cum negotiatio quaedam videatur sub obtentu secularis commodi, et negotiatio clericis sit penitus interdicta.

Quod rectores ordinentur et serviant ecclesiis.

LXXIX. Item irrefragabili constitutione sancimus, ut rectores ecclesiarum ad primos ordines veniant ordinandi; ita quod quamcito fieri poterit commode ordinentur. Qui parochialem habet ecclesiam, amodo per seipsum illi deserviat in ordine, quem ipsius ecclesiae cura requirit, nisi prius in eadem vicarium habuerit canonice institutum. Qui vero ex dispensatione plures ecclesias habuerit parochiales, uni earum de-

* MS. presenciam.

† MS. admittendum.

serviat, idoneis et perpetuis vicariis in aliis constitutis. Et qui nec vicarium habuerit, nec residere voluerit, ille se sciat Lateranensis concilii auctoritate privatum, libere alii conferenda, qui quod dictum est, velit et valeat adimplere.

Quod laici non teneant placita in ecclesia.

LXXX. Sub interminatione anathematis firmiter prohibemus, ne laici teneant placita sua secularia in ecclesiis vel coemeteriis, et ne laici secus altare, quum sacra mysteria celebrentur, stare vel sedere inter clericos praesumant, excepto domino rege et majoribus regni, quibus propter suam excellentiam in hac parte duximus deferendum.

Quod focariae concubinae sacerdotum vel clericorum beneficiarum non admittantur in ecclesiam.

LXXXI. Item prohibemus sub interminatione anathematis, ne focariae concubinae sacerdotum vel clericorum beneficiarum, vel infra sacros ordines positorum admittantur in ecclesiis ad aquam benedictam, vel pacis osculum, vel ad aliquam comunione fidelium, nec aliae fornicariae ab aliquibus in domibus vel in terris scienter et prudenter receptentur.

Quod matrimonia sine bannis non contrahantur.

LXXXII. Item prohibemus, ne qui matrimonium contrahant sine terna denunciatione solenniter facta in ecclesia, ubi degunt, si in eadem parochia manent; si in diversis, in utraque denuncientur sponsalia, et ne contrahantur sine fidelibus testibus et legitimis. Item prohibemus, ne matres aut nutrices teneros infantes secum in cubilibus collocare praesumant, propter frequentiam emergentium periculorum.

De potibus dandis aegrotis.

LXXXIII. Item prohibemus, ne aliquis medicinae ignarus sub pallio medicinae potationes herbarum mortiferarum alicui conferat aegrotanti, nec aliquod fortilegium faciat vel exerceat.

De capellanis conducendis.

LXXXIV. Item prohibemus, ne quis recipiatur capellanus ad curam parochiae, ibidem moram factururus, ad minus quam per unius anni spatium, nec inde sine rationabili causa archidiacono exposita recedat. Discedentem vero absque literis archidiaconi nullus audeat recipere aut tenere. Explicit.

Ex auctoritate Dei Patris omnipotentis, et Filii, et Spiritus Sancti, necnon et sanctae Dei genitricis Mariae, et sancti Michael. archangeli, et omnium angelorum et archangelorum, et sancti

Johannis Baptistae, et omnium patriarcharum, et prophetarum, et sanctorum apostolorum, et evangelistarum, innocentium, martyrum, confessorum, atque virginum, et omnium caelestium virtutum, et sanctorum canonum, et nostri ministerii excommunicamus, damnamus, anathematizamus, et a liminibus sanctae matris Dei ecclesiae sequestramus omnes conspiratores contra proprios episcopos vel alienos regni, seu alios praelatos, omnes conspiratoribus consentientes, eo quod omnes tales schismatici sunt et infames. Excommunicamus etiam omnes, qui causa matrimoniali, vel alia falsum perhibent testimonium scienter, exceptiones malitiose opponunt, vel opponi procurant, vel testes subornant, vel id fieri procurant in causa matrimoniali. Excommunicamus omnes illos, qui pacem regis et regni perturbant, et omnes illos, qui odii vel lucri causa, aliis crimina imponunt, per quae ipsorum fama laedatur, aut pro quibus mors vel exilium vel membrorum mutilatio vel exhaeredatio seu bonorum spoliatio sequi debeant, si judicialiter convincantur. Excommunicamus omnes detentores decimarum suarum injuste, et omnes illos, qui decimas proprias seu alienas praeter voluntatem dominorum ipsarum occupant et detinent violenter, seu rectores ecclesiarum, vel vicarios, aut eorum procuratores, quacunque calliditate impediunt, vel perturbant, quominus de decimis suis ad suam libere disponente valeant voluntatem; necnon et usurarios manifestos, raptores publicos, impediennes testamenta legitime facta, incendiarios, libertatum ecclesiasticarum et immunitatum in terris, vel in aquis, seu in nemoribus, aut pascuis, aut quibuscunque aliis rebus perturbatores, et violatores, aut eorum auctores, consilium, auxilium, et favorem eis praestantes; necnon fortiaras, et omnes eas foventes et protegentes, et in suis maleficiis manutenentes, ac etiam cum eis in maleficiis suis communicantes; invasores et raptores bonorum ecclesiasticorum, seu in terris *ecclesiasticis nonnulla vi praeter voluntatem dominorum capientes, exceptis domini regis et reginae, ac filii sui servitoribus pro eorundem necessariis, cum ea alibi invenire non potuerunt, accipientibus, dummodo justum pretium solvant pro eisdem. Maledicti sint omnes praenotati; maledicti sint interius et exterius; a planta pedis usque ad verticem capitis, cum Datan et Abiron, quos terra vivos absorbit; fiant dies eorum pauci, et dominationes eorum accipiant alii; filii eorum †orphani: et sicut haec lucerna in praesenti extinguitur, sic extinguantur lucernae eorum ante viventem in secula seculorum, et demergantur in inferno animae eorum, nisi resipuerint, et ad satisfactionem et emendationem venerint. Fiat, fiat. Amen.

* In autographo scriptum est "elementis"

† forsan deest sint.

Papae Rom.
HONORII III. 10.Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 19.Anno Christi
1225.Reg. Angliae
HENRIC. III. 10.

Canonizatio S. Laurentii, archiepiscopi Dublinensis, regis ac reginae Hiberniae filii, ejusque relatio in numerum sanctorum confessorum, et festivitatis ejusdem praefinitio pro die 14. mensis Novembris quotannis celebrandae. Ex Bullar. Roman. vol. I. p. 96. edit. MDCLXXIII.

HONORIUS episcopus, universis Christi fidelibus in Rothomagen. provincia constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Ineffabilis providentia Dei congruentia singulis quibusque temporibus ordinate dispensans, in splendoribus sanctorum ecclesiam suam quasi ex utero genuit, dum eos in exordio ipsius nascentis ecclesiae crebra miraculorum coruscatione mirificans, et in ipsorum miraculorum fulgore obstupesciens gentes, ac praedestinos in fide generans Jesu Christi, in cujus haec fieri nomine ac virtute videbant, ipsos filiorum adoptionis numero aggregavit. Deinde crescente fidelium numero, et multitudine populi vocati de tenebris, ambulantis juxta ipsius vaticinium in lumine Domini Dei sui, mirabilis dispensator in pluviam fulgura sua fecit, dum signis sive miraculis, quae non erant jam fidelibus necessaria, intermissis, super novos populos pastores, qui eos pascerent scientia et doctrina, sicut per os Hieremiae promiserat, suscitavit; doctores ecclesiae scilicet, qui terram cordis fidelium imbre doctrinae compleverant, et extirpatis sentibus vitiorum, eam ad proferendum virtutum germen et fructum hujusmodi operis foecundarent. Caeterum quia charitate frigescente, ab exercitio hujusmodi boni operis torpet catholicus, errore devio abducente, delirat haereticus, caecutit, velamine adhuc super cor permanente, Judaeus, et in tenebris ambulat, fidere lucis nondum sibi oriente, paganus; misericors Dominus, qui neminem vult perire, signa interdum innovat, et mirabilia miseratus immutat, ex numero illorum, quos in ecclesia triumphante glorificat, aliquorum fidem et merita in militante miraculis declarando; ut per ea catholici, mentis torpore discusso, ad boni operis excitentur justitiam, haeretici, errore dimisso, ab invio reducantur ad viam, Judaei atque Pagani, vero lumine cognito, de tenebris et umbra mortis currant ad Christum lucem, viam, veritatem, et vitam. Sanctae igitur memoriae Laurentio, Dublinensi archiepiscopo, apud ecclesiam S. Mariae de Augo Rothomagensis dioecesis, ubi corpus ejus feliciter requiescit, claris divino numine coruscante miraculis, venerabilis frater noster archiepiscopus, et dilecti filii capitulum Rothomagensis, una cum abbate et conventu ecclesiae supradictae, multisque aliis archiepiscopis, et episcopis, abbatibus, et religiosis viris, ejus venerabilis vitae insignia et coruscantia miracula suis nobis literis intimantes, humiliter supplicarunt, ut ipsum sanctorum catalogo adscribere curarem, quatenus auctoritate apostolica dignus honor illi exhiberetur in terris, qui sic claris signis et evidentibus argumentis apparet honoratus in caelis. Licet igitur quos divina hono-

rat dignatio, humana devotio promptiori affectu debeat honorare; volentes tamen in hujusmodi negotio secundum consuetudinem apostolicae sedis cum digna maturitate procedere, praefato archiepiscopo et N. decano et N. thesaurario Rothomagensi dedimus in mandatis, ut super dicti viri vita et miraculis inquirerent diligentissime veritatem, et eam nobis fideliter intimarent, ut ea plene comperta, pio supplicantium desiderio securius annuere valeremus. Ipsi autem mandatum nostrum cum diligentia exequentes, quia de praefati viri conversatione, ac vita per homines de partibus illis certificari nequibant, eo quod per partes illas transitum faciens, in ecclesia praedicta correptus infirmitate decubuit, et infra octavum diem ab hac luce migravit, scripsere venerabili fratri nostro archiepiscopo Dublinensi, ut veritatem super hoc inquisitam eis per suas literas intimaret. Qui citra mare Hibernicum illustris regis Anglorum negotiis occupatus, non valens inquirere id per seipsum, venerabilibus fratribus nostris Darensi episcopo suffraganeo suo, ac priori sanctae Trinitatis Dublinensi commisit in hujusmodi negotio vices suas. Ac demum eorum literas, sanctitatem vitae et conversationis saepedicti viri plenius continentes, suo et ipsorum sigillis munitas destinavit eisdem. Quas una cum depositionibus testium super miraculis receptorum, nobis sub sigillis propriis transmissere. Collegimus autem ex ipsarum serie literarum, quod saepedictus vir regis et reginae Hiberniae filius extitit, et ab infantia sacris literis eruditus, senilem gessit in juventute gravitatem, et mundanarum illecebras vanitatum a se ultra, quam aetas illa solebat, abdicavit. Deinde in archiepiscopum Dublinensem assumptus, sic in virtutem de virtute profecit, ut in oratione assiduus, austerus in maceratione proprii corporis, ac in elemosynarum largitione profusus, se totaliter Domino dedicavit. Per depositionem vero testium praedictorum constitit evidenter, sanctam vitam ejusdem esse tot sequentibus miraculis comprobata, quot non parvam texet historiam, qui velit ea singula scribere seriatim. Sed ut praetereamus quod claudi gressum, caeci visum, furdi auditum, muti loquelam, leprosi mundationem, et variis afflicti languoribus sanitatem ad invocationem ejus nominis receperunt, et haec sola quae inter caetera emicuerunt miracula referamus; idem sanctus, imo Dominus, ob ipsius merita gloriosa septem mortuos, quorum unus triduanus erat, mirifice suscitavit. De ipsius igitur sanctitate tantis certificati miraculis, divinumque secuti judicium, per quod ejus glorificatio nobis tam evidentibus innotuit argumentis, eundem beatum virum catalogo sanctorum adscripsimus,

et

et annumerandum decrevimus sanctorum collegio confessorum, ac inter eos a Christi fidelibus venerandum. Statuentes, ut ejus veneranda festivitas de caetero annis singulis octavo decimo calendas Decembris solenniter celebretur. Monemus autem universitatem vestram, et hortamur in Domino, quatenus Deum devotis mentibus collaudantes, et studentes proficere tantae virtutis exemplo, ejusdem gloriosissimi confessoris apud Dominum suffragia humiliter implore-

tis. Nos autem de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli auctoritate confisi, omnibus vere poenitentibus et confessis, qui ad praefatam ecclesiam in die solennitatis ejusdem gloriosissimi confessoris, vel infra octavas cum devotione accesserint, ejus orationum suffragia petitori, viginti dies de injunctis sibi poenitentiis misericorditer relaxamus. Dat. Reate 3. idus Decembris, anno decimo.

Papae Rom.
HONORII III. 10.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 19.

Anno Christi
1226.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 10.

Litterae regis episcopo Cicestrensi de auxilio a clero sibi praestando. Ex rot. claus.
10. Henr. III. m. 14. dorso.

REX vener. patri in Christo R. Cicestrensi episcopo, et cancellario suo, salutem. Expectantes post obtentam de liberalitate vestra et caeterorum praelatorum Angliae mobilium suorum quindenam, et de beneficiis ecclesiasticis, juxta quod scripsit dominus papa venerabilibus patribus archiepiscopis, episcopis, et universo clero regni nostri, auxilium competens et efficax nobis facient universi; scripsimus singulis decanis et capitulis per litteras nostras clausas, simul et abbatibus, prioribus, et praelatis omnium domorum religionis in dioecesi vestra constitutis in communi, per litteras nostras patentes, quatenus necessitatibus nostris compatientes, tale nobis auxilium de beneficiis suis, de quibus quindenam non recepimus, impendant, ut de collato nobis in hac parte beneficio, singulis et universis ad gratiarum actiones teneamur, et in agendis suis promovendis adesse debeamus promptiores. De dilectione igitur vestra confisi, paternitatem vestram rogamus attentius, quatenus decanos et capitula, viros religionis et universum clerum dioec. vestrae, quos dictum tangit negotium, in praesentia vestra constitutos, abs-

que morae dispendio ad auxilium nobis efficax impendendum de praedictis, efficaciter inducere velitis; innitentes mandato domini papae, vobis et caeteris ecclesiarum praelatis directo, ac literis nostris, de quibus supra mentionem fecimus, amicabiliter et prudenter utentes; ut non solum eorum liberalitati, verum etiam instantiae vestrae erga eos pro nobis assumptis ascribere debeamus ea, quae nobis impensa fuerint in hac parte. Cupientes autem non solum facere, sed et aliis faciendo exemplum praebere, ea, quae communi ecclesiae et cleri convenient utilitati et honori, ad consilium ven. patris Cant. archiepiscopi et suffraganeorum suorum concessimus, ut decimae foeni et molendinorum, omni cavillatione cessante, de singulis dominiis nostris in regno nostro de caetero praestentur; hoc idem singulis ballivis nostris per litteras nostras mandantes. Laborabimus etiam bona fide, ut magnates regni nostri simili praestationi decimarum de caetero consentiant, litis dispendio cessante. T. meipso apud Westmon. xxvii. die Maii.

Papae Rom.
HONORII III. 11.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 20.

Anno Christi
1226.

Reg. Angliae
HENRICI III. 11.

Concilium Westmonasteriense, in causa Romani pontificis, duarum praebendarum obventiones suae curiae assignari petentis; celebratum anno Domini MCCXXVI.
Ex Mat. Paris. in ann.

OTHO cardinalis missus est ab Honorio in Angliam, ut in ea synodum ageret; in qua cum peteret, ut generatim in singulos annos aliquid vestigalis Romano pontifici penderetur, ab omnibus denegatum est. "Panthalion." Alii decimas sacerdotiorum pro bello gerendo contra Saracenos petitas autumant, quas facile impetrarit. Polyd. lib. vi. Matthaei Parisii verba de eodem concilio adjicimus: "Anno Domini MCCXXVI. papa Honorius III. per Othonem legatum praebendas a toto Angliae regno sibi dari petiit; ab omnibus ecclesiis cathedralibus duas praebendas sibi dari petiit, unam de portione episcopali, alteram de capitulo. Similiter de coenobiis diversas portiones: sed haec rex fieri vetuit." Bal. Cent. III. cap. 88. in appendice. Centur. Magdeburg. Tom. XIII. col. 854.

Binium audi Tom. III. part. 2. p. 707. citante clar. Spelm. Acta synodalia Matthaeus Parisiensis summatim ita narrat: Stephanus, Cantuariensis archiepiscopus, vocatis ad concilium cunctis apud Westmonasterium post Pascha, quos negotium tangebatur, recitari fecit litteras supradictas de beneficiis Romanae ecclesiae conferendis coram rege et praelatis Angliae, qui ad ejus vocationem plene convenerant. Sed illis auditis ac diligenter intellectis, singuli singulos ad risum movebant.

Tunc rex convocatis seorsum praelatis, et quibusdam magnatibus, hoc archiepiscopo dedit responsum: "Ista, quae suadet nobis dominus papa, universam christianitatis latitudinem respiciunt; et quia nos quasi in extremis orbis constituti sumus partibus, cum viderimus qualiter caetera regna erga tales se habuerint exact ones, dominus

dominus papa, cum ab aliis regnis habuerimus exemplum, in obsequiis nos inveniet promptiores." Et his dictis, concessa est omnibus licentia recedendi.

Sed haec fusius, et longe aliter Parisiensis refert in dicto anno, et Mat. Westmonaster. similiter.

(Matth. Paris. in anno MCCXXVI.) Anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo sexto rex Henricus ad natale Domini celebravit festum suum apud Wintoniam, praesentibus quibusdam episcopis et magnatibus multis. Solennitate itaque peracta, profectus est rex apud Merlebergiam, ubi gravi infirmitate correptus, per multos dies desperatus jacebat. Venit interea terminus concilii ad festum S. Hilarii apud Westmonasterium praefixus, ubi rex cum clero et magnatibus regni comparere debuerat, ut domini papae mandatum audiret. Multis igitur in loco praefato congregatis episcopis, cum aliis praelatis, et laicorum turbis, magister Otho, domini papae nuncius, de quo habita est mentio superius, literas aperte coram omnibus recitavit; in quibus idem papa allegavit scandalum sanctae Romanae ecclesiae, et opprobrium vetustissimum, notam scilicet concupiscentiae, quae radix dicitur omnium malorum, et in hoc praecipue, quod nullus potest aliquod negotium in Romana curia expedire, nisi cum magna effusione pecuniae, et donorum exhibitione. Sed quoniam scandalum hujus et infamiae Romana paupertas causa est, debent matris inopiam sublevare, ut filii naturales: quia nisi a vobis et aliis viris bonis et honestis dona reciperemus, deficerent nobis necessaria vitae, quod esset omnino Romanae incongruum dignitati. Ad istud itaque scandalum penitus eradicandum, per consilium fratrum nostrorum, sanctae Romanae ecclesiae cardinalium, quandam providimus formam; cui si volueritis consentire, a scandalo matrem vestram poteritis liberare, et in curia Romana sine donorum obsequio exhibitionem justitiae obtinere. Forma autem provis-

haec est: "Petimus inprimis ab omnibus ecclesiis cathedralibus duas nobis praebendas exhiberi; unam de portione episcopi, et alteram de capitulo. Et similiter de coenobiis, ubi diversae sunt portiones abbatis et conventus; a conventibus, quantum pertinet ad unum monachum, aequali facta distributione bonorum suorum, et ab abbate tantundem."

His in hunc modum propositis, persuasit ex parte domini papae magister Otho, ut consentirent praelati, allegans supradicta commoda, quae in literis continentur. Haec autem omnia audientes episcopi, et ecclesiarum praelati, qui personaliter interfuerunt, divertentes seorsum ad colloquendum, cum super rebus propositis diutius deliberassent, responsum suum in ore magistri Johannis, Bedefordensis archidiaconi, communiter posuerunt. Qui veniens in praesentia magistri Othonis, per haec verba respondit: "Domine, ista quae nobis proponitis, regem Angliae specialiter tangunt, generaliter vero omnes ecclesiarum patronos regni: tangunt archiepiscopos, et eorum suffraganeos, necnon innumeros Angliae praelatos. Cum ergo rex propter infirmitatem, et archiepiscopi nonnulli et episcopi, et alii ecclesiarum praelati sunt absentes, in eorum absentia vobis respondere non possumus nec debemus; quia si id facere praesumeremus, in praejudicium omnium absentium fieret praelatorum." Et hiis dictis, venit Johannes Marecallus, et alii nuncii regis ad omnes praelatos, qui de rege baronias tenebant in capite destinati, districtè inhibentes, ne laicum feudum suum Romanae ecclesiae obligarent; unde a servitio sibi debito privaretur. Haec autem cum magister Otho intellexisset, statuit his qui aderant, diem ibi in media Quadragesima, dum ipse procuraret regis adventum, et absentium praelatorum, ut tunc negotium sortiretur effectum. Sed illi absque regis, et aliorum, qui absentes erant, assensu praefixum diem admittere noluerunt. Unde singuli ad propria sunt reversi.

Papae Rom.
GREGOR. IX. I.

Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 21.

Anno Christi
1227.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 12.

Bulla Gregorii IX. Rom. pontif. Innocentii PP. III. bullam super electionibus praelatorum recitans et confirmans. Ex vet. MS. Cotton. citante Spelm.

GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis, et episcopis, et dilectis filiis universis aliis ecclesiarum praelatis, per Angliam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Ex literis (bonae memoriae) Innocentii papae praedecessoris nostri accepimus, quod cum inter regnum et sacerdotium Anglicanum super electionibus praelatorum gravis fuerit controversia diutius agitata, demum (inclytae recordationis) Johannes, rex Anglorum illustris, liberaliter ex mera et spontanea voluntate, de consensu communi suorum baronum, pro salute animae suae, ac praedecessorum, et successorum suorum, concessit et suis literis confirmavit, ut in universis et singulis ecclesiis et monasteriis cathedralibus et conventualibus totius Angliae inperpetuum

liberae fiant electiones quorumcunque praelatorum, majorum etiam et minorum. Quod dictus praedecessor noster gratum et ratum habens, concessionem hujusmodi, sicut continebatur in ejusdem regis literis, confirmavit in confirmatione sua easdem literas regias inferendo. Nos autem tenorem confirmationis ejusdem praedecessoris nostri de verbo ad verbum praesentibus literis fecimus annotari, qui talis est.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, etc. Vide supra ad A. C. MCCXIV. ex reg. Cant. C. 14.

Nos itaque memorati praedecessoris nostri vestigiis inhaerentes, concessionem eandem auctoritate apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo, etc. Si quis autem, etc. Dat. Lateran. 3. idus Januarii, pontif. nostri anno primo.

Papae Rom.
GREGOR. IX. 1.Archiep. Cantuar.
STEPH. LANGTON 21.Anno Christi
1227.Reg. Angliae
HENRIC. III. 12.*Bulla Gregorii IX. papae de observando et celebrando festo beati Edwardi.* Ex
vol. I. Rymer Foed. pag. 297.

GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis, et episcopis, ac dilectis filiis abbatibus, prioribus, et aliis ecclesiarum praelatis, per Angliam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Ut notam faciat filiis hominum potentiam suam Dominus, et gloriam magnificentiae regni sui, nonnunquam electos suos, quos in hac vita iustificat et coronat, in patria signanter honorat, dans eos miraculis coruscare, dum omni perfidia confutata, roboratur fides catholica, spes erigitur, et charitas dilatatur. Quare Christi fideles, quos taliter ipse clarificat, pio complectentes amore, devotione debent celebri venerari, ut in sanctis sanctificantem suppliciter honorantes, illius propitiationem et istorum suffragia salubriter mereantur.

Ex literis siquidem felicitis recordationis Alexandri papae praedecessoris nostri nobis exhibitis, extitit declaratum, quod tam clarae memoriae Henrico Anglorum rege, quam omnibus praelatis Angliae, qui tunc erant, ei supplicantibus humiliter et instanter, ut beatum Edwardum, gloriosum quondam regem Anglorum, ascriberet sanctorum catalogo in ecclesia militanti, quem attestantibus miraculorum suorum insignibus in triumphanti regnare minime dubitant; ipse, diligenti cum fratribus deliberatione praehabita, et libro miraculorum inspecto, quibus

ipsum in mortali carne viventem, et exutum ab ea, Dominus multipliciter illustrarat, visis quoque literis Innocentii papae, cui idem successerat, et receptis testimoniis supplicantium, quamvis negotium tam arduum non frequenter soleat nisi forte in solennibus conciliis de more concedi; de fratrum tamen consilio juxta votum et desiderium petentium, praedictum sanctum inter beatos confessores censuit numerandum, dirigens universis ecclesiarum praelatis Angliae monita et mandata, ut veneratione debita praedictum colerent confessorem. Nuper autem venerabilis frater noster — Cantuariensis archiepiscopus suis nobis literis humiliter supplicavit, ut supplentes, quod a praedicto praedecessore nostro omissum videtur, mandarem festum ejus solenniter celebrari, quem gloriosus Deus in sanctis suis adhuc miraculis clarificat gloriosis. Ne igitur videatur quodammodo ipsius gloriae derogari, quem digne glorificare possibilitas humana non sufficit, cum reputandum sit in canonizatione ejus festi celebratio fore concessa, universitatem vestram monemus attente, per apostolica scripta mandantes, quatenus ipsius sancti festum annua celebritate colentes, pro nobis et vobis ejus apud Deum suffragia suppliciter imploretis.

Dat. Laterani 5. id. Novembris, pontificatus nostri anno primo.

Papae Rom.
GREGOR. IX. 3.Archiep. Cantuar.
RICHARDI MAGNI 1.Anno Christi
1229.Reg. Angliae
HENRIC. III. 14.*Concilium Westmonasteriense pro decimis Gregorio IX. papae solvendis.* Ex Matth.
Parif. in ann.

PER idem tempus cum magister Stephanus, domini papae capellanus et nuncius, regi Anglorum negotia ipsius papae et sui causam adventus ostendisset; fecit rex convenire apud Westmonasterium dominica, qua cantatur "Misericordia Domini," archiepiscopos, episcopos, abbates, priores, templarios, hospitalarios, comites, barones, ecclesiarum rectores, et qui de se tenebant in capite, ad locum praefixum et diem, ut audirent negotia memorata, et de rerum exigentiis communiter tractarent ibidem. Omnibus igitur congregatis, tam laicis quam clericis, et eorum subjectis, magister Stephanus coram omnibus recitavit literas domini papae; in quibus exigebat decimas omnium rerum mobilium de tota Anglia, Hibernia, et Wallia ab universis laicis et clericis ad guerram suam sustinendam, quam contra Romanum imperatorem susceperat Fredericum. Ostendit autem in literis memoratis, quod ipse solus hanc expeditionem susceperat pro universali ecclesia, quam dictus imperator jam diu excommunicatus et rebellis subvertere nititur, sicut evidentibus apparet indicibus; unde divitiae sedis apostolicae cum non suf-

ficient ad ipsum exterminandum, necessitate compulsus, ab universis ecclesiae filiis implorat auxilium; per quod expeditionem inchoatam, et in parte jam feliciter prosperatam, perducere valeat ad desideratum effectum. Persuadet denique dominus papa in conclusione negotii singulis ecclesiae membris, quatenus sicut filii naturales ecclesiae Romanae, quae mater est omnium ecclesiarum, potenter subveniant, ne, quod absit, ipsa deficiente, membra cum capite succumbere videantur. His et aliis in hunc modum in autentico domini papae patenter expressis, persuasit magister Stephanus omnibus, qui aderant, ut consentirent; allegans honorem et commodum, qui posset exinde obtemperantibus provenire. Rex autem Anglorum, a quo ceteri omnes sperabant habere defensionis auxilium, — cum nihil responderet, visus est tacendo assensum praebere. Comites vero, et barones, ac laici omnes plane decimas se daturos contra dixerunt, nolentes baronias suas vel laicas possessiones Romanae ecclesiae obligare. Episcopi quoque et abbates, priores et alii ecclesiarum praelati post trium et quatuor dierum delibera-

tionem et murmurationem non modicam, tandem consenserunt; metuentes excommunicationis sententiam vel interdicti sibi inferri, si mandatis apostolicis obviarent. --- Tunc magister Stephanus praelatis omnibus literas domini papae procuratorias ostendit; quibus idem papa Stephanum de Segreve, regis consiliarium, ad dictas decimas colligendas procuratorem constituerat, ut non secundum taxationem factam in vicesima, quae paulo ante regi data fuerat pro libertatibus obtinendis; sed secundum quod melius possunt, ad commodum domini papae, et uberius omnia bona et mobilia singulorum taxari; videlicet de omnibus redditibus, proventibus, fructibus carrucarum, oblationibus, decimis, nutrimentis animalium, et fructibus, et de omnibus obventionibus ecclesiarum vel aliarum possessionum, quocunque nomine censeantur; non

aliquibus debitis vel expensis aliqua occasione deductis. Habuit etiam ex eisdem literis auctoritatem contradictores excommunicandi, et ecclesias interdicendi. Unde constitutis procuratoribus suis in singulis comitatibus regni, omnes illos excommunicavit, qui circa decimas ipsas reddendas vel taxationem faciendam, per se vel per alium, colludium, pactum iniquum, subtractionem, vel fraudem aliquam duxerint faciendam. Et quoniam negotium festinum exigebat auxilium, praelatis omnibus et aliis sub poena excommunicationis indixit, ut vel mutuo, vel alio quocunque modo pecuniam perquisitam sibi traderent indilate, ut eam domino papae incontinenti transmitterent; eandem postmodum, decimis singulorum rite taxatis, plenarie recepturi. --- Et sic soluto concilio, murmurantibus cunctis, recesserunt. Haec Matth. Parisius.

Papae Rom.
GREGOR. IX. 3.

Archiep. Cantuar.
RICHARDI MAGNI I.

Anno Christi
1229.

Reg. Angliae.
HENRIC. III. 14.

Constitutiones bonae memoriae domini Willielmi de Bleys, editae anno pontificatus sui undecimo. Ex MS. Henr. Wharton. D. fol. 315. in bibliotheca archiepisc. Lambethana.

QUONIAM inter omnia sacramenta ecclesiae illud constat esse praecipuum, in quo sanctissima fit confectio corporis et sanguinis D. N. Jesu Christi, in praesenti synodo statuimus, ut idem sacramentum cum summa diligentia et debita devotione celebretur. Circa species itaque, quae ad idem sacramentum exiguntur, cura diligentior adhibenda est, ut scilicet oblatae de puro grano frumenti fiant. Ministri ecclesiae induti superpelliciis in loco honesto sedeant, quando oblatas faciunt. Instrumentum, in quo oblatae coquendae sunt, cera tantum liniatur, non oleo, vel alio sagimento; oblatae honestum candorem et decentem rotunditatem habentes, supra mensam altaris offerantur. Vinum sani saporis, non acidum, nedum acetum, in calice infundatur, aqua modica vino admisceatur, ita quod a vino absorbeatur. Verba canonis in consecratione missae maxime distincte, plene, et integre proferantur; hostiae consecratae in pixide munda et honesta reponantur, nec ultra septem dies conserventur; sed qualibet septimana innoventur. Eucharistia, tintinnabulo sonanti et lumine praecedente, nisi inaequalitas temporis vel loci remotio impediret, cum debita celeritate ad infirmum deferatur, et cum debita honestate infirmo detur. Dante scilicet superpellicio induto et lumine cereo accenso, sufficiat infirmo semel in septimana corpus Domini suscipere, et semel in anno unctione infirmorum inungi.

De ornamentis ecclesiarum. Cap. II.

In qualibet ecclesia haec subscripta ad minus haberi debent. In ornatu altaris duo paria vestimentorum, cum duobus paribus corporalium, amplitudinis congruentis, cum una rochetta, unum festivale, et aliud feriale, in quo sacerdos altaris mortuus tumuletur, si necesse fuerit. Duae pallae altaris, una festivalis, et alia ferialis. Tria lintea, unum benedictum ad minus; duo cali-

ces, unus argenteus, in quo celebretur, alius stanneus non benedictus, cum quo sacerdos altaris sepeliatur. Duae pixides, una argentea, vel eburnea, vel de opere lemonitico, vel alia idonea, in qua hostiae reserventur, et sub fideli custodia clavi adhibita conserventur, secundum tenorem concilii; alia decens et honesta, in qua oblatae reponantur. Duo vasa unum vinarium, et aliud aquarium. Unum par candelabrorum, unum thuribulum, unum chrismatorium decens et honestum, et sub fideli custodia clavi adhibita conservatum, secundum tenorem concilii. Duae cruces, una processionalis et alia ad officium mortuorum.

De ornatu chori. Cap. III.

In ornatu chori duo superpellicia, unum vexillum, unum velum quadragesimale, unum sacrum immobile, una lanterna vel bocca, unum tintinnabulum, cum quo corpus Christi deferretur ad infirmos praefendum et pulsandum, operimentum decens et honestum inter altare et summitatem chori; fenestrae vitreae et chorus ipse decenter coopertus.

De ornatu corporis ecclesiae. Cap. IV.

In ornatu corporis ecclesiae corpus ipsum decenter coopertum, fenestrae vitreae, fons baptismalis lapideus, et decenter coopertus, vas stanneum vel plumbeum ad minus ad aquam benedictam, feretrum competens ad sepulturam mortuorum, una lancea ad vexillum deferendum.

De coemeterio. Cap. V.

In ornatu coemeterii ipsum coemeterium sit decenter circumvallatum muro, vel sepe, vel fossato; nulla pars coemeterii aedificiis occupata sit, nisi tempore hostilitatis. Crux decens et honesta, vel in ipso coemeterio erecta, ad quam fiet processio

processio ipso die Palmarum, nisi in alio loco consuevit fieri.

De ministro altaris. Cap. VI.

Item is, qui ministrat sacerdoti in celebratione missae, superpellicio induatur, et non minimaliter.

Item de ecclesiis dedicatis et altaribus. Cap. VII.

Item in ecclesiis dedicatis annus, et dies dedicationis, et nomen dedicantis, et nomen sancti, in cuius honore dedicata est ecclesia, distincte et aperte scribantur circa majus altare, in loco ad hunc idoneo: idem fiat circa minora altaria.

De dedicatione eorumdem, et de confessionibus audiendis, et quomodo sit poenitentia laicis injungenda. Cap. VIII.

Statuimus, ut sacerdos ante confessionem laici poenitentis instruat eum de fide secundum formam et ordinem contentum in symbolo apostolorum sub lingua ei nota, ut sacerdos ante confessionem poenitentis manu, * confortatione et exhortatione, ne desperet de magnitudine vel enormitate peccati, vel de multitudine peccatorum. Exhortatione ut et circumstantias peccati confiteatur, effundens cor suum sicut aquam coram Domino; ut sacerdos post confessionem poenitentis plenius instruat eum de septem vitiis et speciebus eorum, ut facilius revocet ad memoriam, in qua specie peccaverit; ut in poenitentia laico injungenda specialiter injungatur ei, ut septies in die dicat orationem dominicam, cum symbolo apostolorum, et semel in nocte; ut sacerdos laico injungens poenitentiam inter caetera, ut quotiens transitum facit per coemeterium, dicat orationem dominicam pro animabus omnium fidelium defunctorum, quorum corpora ibi requiescunt, et transitum faciens per crucem, inclinet se et dicat orationem dominicam in honore crucifixi.

De perjuris in causis matrimonialibus vel aliis. Cap. IX.

Ut confitentibus se perjuros in assisa domini regis, vel in compurgatione super defamatione adulterii, vel causae matrimonii a simplici sacerdote non injungatur poenitentia, sed ab episcopo, ad quem per sacerdotem, cui confitentur, sunt transmittendi. Sic sacerdotes injungunt parochianis suis in confessionibus de trecenariis ab ipsis faciendum. Item sacerdotes saepius denuncient publice in ecclesia parochianis suis, quod cum ipsi ex casu infirmitatis volunt habere medicos corporum, prius sibi consulant de salute animarum suarum; et tunc demum ad remedium corporalis medicinae procedatur, secundum tenorem concilii. Item denuncient sacerdotes publice in ecclesiis, quod si quis medicorum suadet aliquid alicui, quod vertatur in periculum animae suae, non admittat illud secundum tenorem concilii. Item sacerdotes frequenter in ecclesiis publicent, quod quilibet fidelis omnia sua solus peccata confiteri debet, saltem semel in anno, proprio sacerdoti, et ad mi-

nus semel, scilicet in Pascha, eucharistiam suscipere secundum tenorem ejusdem concilii. Item, si alieno sacerdoti justa de causa peccata sua voluerit confiteri; licentiam prius postulet a proprio sacerdote, et ipse ei licentiam concedat, salvo jure ecclesiae suae. Item sacerdos caveat, ne verbo, vel signo, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem; sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque expressione alicujus personae caute requirat, secundum tenorem concilii.

De confessoribus clericorum. Cap. X.

In quolibet decanatu per capitulum loci sub periculo animarum eligantur duo sacerdotes, de quorum honestate et literatura constiterit, quorum alteri, cui voluerint, quilibet sacerdos de decanatu confessionem faciat.

De horis psallendis, et de aliis articulis contingentibus ecclesias et earum ministros. Cap. XI.

Statuimus, ut singulae horae canonicae psallantur, ut audito verbo ultimo versus praecedentis incipiatur sequens. Ut nullus sacerdos bis celebret in die, nisi in die natalis Domini, vel Resurrectionis dominicae, vel corporis sepeliendi; et tunc calicis recitationem in prima celebratione non praesumat, antequam secundo celebret; ut in diebus dominicis et aliis festis praecipuis, in quibus non nisi semel celebrandum est, missa pro defunctis non celebretur, sed missa de die. Ne sacerdotes opera servilia et ordini incongrua faciant, nec cappas manicatas habeant, vel manicas laciatas, vel sotulares laciatos, vel hujusmodi. Ne sacerdotes ad tabernas accedant, nec scotalla, vel hujusmodi potantes faciant, nec in ecclesiis hujusmodi potationes denuncientur. Ut nullus epistolam legat in ecclesia, nisi fuerit subdiaconus, nisi causa necessitatis. Item nec sacerdotes pro exequiis mortuorum aut benedictione nubentium, vel consimilibus pecuniam exigant vel extorqueant, contra formam concilii. Ut aqua benedicta pauperibus tantum scholaribus conferatur. Item in qualibet capella, quae singulis septimanis diebus pluribus vel die tantum una cantariam habet, proprium ornamentum habeat tam in libris, quam in vestimentis, et ita muro vel sepe vel fossato circumdetur, ne ad eam pateat accessus animalium. Ne pallae altaris etiam non benedictae ad domos ornandas, vel thalamos nuptiales, vel ad alios usus communes tribuantur. Ne quis pannos chrismales in usus communes, sed tantum in usus ecclesiasticos convertat. Ne tigna ecclesiae dedicatae et dirutae ad usus communes applicentur. Ne candelae benedictae in festo Purificationis ad usus communes expendantur; sed si oportuerit, primo liquefiat cera et sic expendatur. Ne cerei sophistici in ecclesiis habeantur; sed si inventi fuerint, confringantur; ut domus a coemeteriis ejiciantur, et coemeteria munda conserventur; nec placita secularia in eis placitentur, sicut nec in ecclesiis; nec fora venalium in ipsis exercentur, nisi in specialibus nundinis ecclesiae. Ut in dominicis diebus mer-

* forte moneat eum.

cata nullatenus exerceantur; ut cantilenae seculares, quamdiu corpora defunctorum in domibus jacent, nec choreae nec luctae in eisdem fiant. Ut nec choreae nec luctae fiant prope coemeterium, quamdiu matutinae, missa, et vesperae cantentur. Ut laici non sedeant in choro inter clericos, nec crucem nec cereum deferant in processionibus, nisi ex causa necessitatis. Ut cum bladium in autumnno collectum fuerit, foliis debilibus et egenis personis spicas remanentes colligere liceat; et quilibet sacerdos illud denunciet in ecclesia; et si opus fuerit, iungat parochianis suis in confessionibus in Quadragesima. Item prohibemus sub interminatione suspensionis, ne presbyteri vel clerici in sacris ordinibus constituti, errabundi sint de nocte per villas, vel per provincias, nisi causa necessitatis oporteat infirmos visitare. Item statuimus, ut rectores ecclesiarum capellanos suos annuos exhibeant, in equis et victualibus, in eundo versus synodum et redeundo, et ne aliter inter eos conveniat. Item, ut quilibet capellanus annuus honestam et competentem habeat sustentationem, ad valentiam trium marcarum ad minus, nisi fuerit ad mensam. Ne mulieres cum peplis croceis admittantur ad aquam benedictam, vel panem benedictum. Ut sacerdos, quando negotia ecclesiae parochianis suis exponit, et contradictorem inveniatur, qui nolit cautionem praestare quod juri parebit in capitulo suo loci, vel coram episcopo de eo, quod objecit; habeat potestatem interdicens ei ingressum ecclesiae, sed non relaxabitur, nisi per episcopum, vel ejus officialem.

De excommunicatis et communicantibus cum eis. Cap. XII.

Cum aliquis denunciatur excommunicatus, tam decanus loci, quam capellanus, cujus parochianus est denunciatus, sub periculo animae suae diligentem faciat inquisitionem de communicantibus cum excommunicato, et nomine eorum episcopo vel ejus officiali denuncientur. Ut quando pulsatur campana pro terra sancta in celebratione missae, quilibet hoc audiens extra ecclesiam et intelligens, flexis genibus dicat orationem dominicam, scilicet "Pater noster," pro succursu terrae sanctae.

De capellanis annuis et clericis notatis vitio incontinentiae. Cap. XIII.

Ut capellani annui amoveantur infra septennium, nisi ex justa causa et rationabili; ut sacerdotes annui ministrantes vitio incontinentiae notati chartas suas conficiant, quod de caetero honestae conversationis erunt, et caste vivant sub poena pecuniaria per cautionem fidejussoriam adhibitam; ita videlicet, quod si de caetero super eodem vitio convicti fuerint, vel quasi convicti, in episcopatu non ministrent.

De fidei datione in contractu matrimoniali. Cap. XIV.

Prohibemus sub poena suspensionis, ne sacerdotes interfint fidei dationi etiam per verba de praesenti factae in contractu matrimoniali sine denunciatione praemissa. Item, ut nec sacerdos

nec etiam laicus interfint fidei dationi factae per verba de futuro in contractu matrimoniali; quod si interfint, tam fide obligati, quam illi, qui interfuerunt fidei dationi, gravi poena tam spiritali quam pecuniaria puniantur.

Qualiter decimae garbarum solvendae sunt. Cap. XV.

Statuimus, ut nullae garbae de blado decimando alicui pro servitio, vel aliquo alio modo dentur, antequam decimentur; vel si datae fuerint, sub interminatione anathematis computentur. Si bladum detur ad metendum aliquibus de alia parochia maxime ad garbam aliquotam, quicquid de hoc provenit messoribus, sub interminatione anathematis computetur, antequam de campo asportetur. Quodsi ad villam debeat, per dominum praedii ad villam deferatur, et ibi decimetur. Ut nullus laicus ecclesiasticum beneficium per se, vel per alium ad firmam recipiat; vel decimas garbarum, antequam collectae fuerint, emat. Ut de negotiatione vel artificio ecclesiae illius parochiae, in qua quis domicilium habet, decimas det, licet in alia parochia negotietur, vel artificio utatur.

De decimis provenientius de nutrimentis animalium. Cap. XVI.

Ne decimarum confusio provenientius de lana, et agnis, et caseis omnium ecclesiarum personis amodo contentione occasione generet, cum consilio totius synodi nostrae in episcopatu nostro statuimus, quod in quacunque parochia per totum annum fuerit ovile ovium, liceat toves parochiae vicinae limites transeant ad pascua quaerenda, illi ecclesiae integre reddatur decima, ubi fuit earum ovile et remanentia. Quodsi oves ab una parochia in aliam ex toto translatae fuerint, et per aliquam partem anni in ea moram fecerint, et per aliam in alia; ecclesiae, in quarum parochiis sic moram fecerint, secundum quantitatem temporis, et morae, proventum decimationis percipiant tam de lana, tam de agnis, quam caseis; ita scilicet quod ecclesia illa, in cujus parochia major mora fuerit, uberius recipiat; illi autem, in cujus parochia minorem moram fecerint, secundum quantitatem temporis et morae, sicut diximus, minor portio decimae remaneat. Similiter de decimis, quae ex vaccis proveniunt, statuendum duximus, quod ubicunque fuerit earum receptaculum, licet in vicinis parochiis pascua quaerant, ibi tota remaneat decima, ubi fuerit earum domicilium et remanentia.

De ecclesiis datis ad firmam sine consensu episcopi. Cap. XVII.

Statuimus, ut ecclesiae certis personis deputatae, nulli dentur ad firmam, nisi justa causa subsuerit, et a suo episcopo approbata; et de ejus consensu alicui honestae personae detur ad firmam, de quo similiter praesumi debeat, quod fructus ecclesiae in bonos usus convertat; ut decimae foeni integre reddantur, vel decima pars prati in loco competenti, et sine praejudicio ecclesiae assignetur, nisi prius fuerit assignata. Statuimus, ut nullus fiat decanus, nisi habeat beneficium; ut nullus decanus habeat apparitorem,

rem, nisi fuerit clericus, et ad minus ordinatus in acoluthum. Item cum persona vel vicarius decesserit, omnia instrumenta sua immobilia remaneant suo successori. Item una mensa cum duobus tripodibus, et major, si plures fuerint inventae. Item una arca, et major, si plures fuerint inventae. Item una carecca, et melior, si plures fuerint inventae. Item una canna et major, si plures fuerint inventae. Item unum dolium et majus, si plura fuerint inventa. Ne terrae ecclesiarum dentur ad firmam laicis et liberis hominibus. Item cum persona vel vicarius decesserit; non fiat distributio rerum suarum, antequam constiterit episcopo, vel ejus officiali, ipsum condidisse testamentum, et interim faciet decanus omnia bona sua fideliter conservari. Item ne personae vel vicarii habentes loca, in quibus aedificare possint in feodo ecclesiastico, in laicali aedificare praesumant. Item cum persona vel vicarius decesserit ante annunciationem beatae Mariae, omnes proventus, quos in terris ecclesiae personaliter seminaverit, percipiet; si vero ad firmam dederit, nihil habebit. Prohibemus sub interminatione anathematis, ne ecclesiastica persona decimas ponat in laico feodo, cum habeat feodum ecclesiasticum, in quo possit ponere. Prohibemus, ne Judaei libros vel vestimenta vel alia ornamenta ecclesiastica loco pignoris vel alio modo recipiant, quod si fecerint, nisi commoniti ea restituerint ecclesiis, de quibus surrepta fuerint, subtrahatur eis participium christianorum, secundum tenorem concilii. Item prohibemus sub interminatione anathematis, ne mulieres christianae nutrant pueros Judaeorum, nec habeant Judaei servientes mulieres christianas, quae in hospitibus eorum pernoctent. Item ne christiani accipiant pecuniam Judaeorum ad deponendum in ecclesiis quasi res proprias, ut magis salvo custodiantur. Item ne christiani accipiant pecuniam Judaeorum, ad deponendum in ecclesiis, quasi res proprias; ut magis scilicet mutuo praestent denarios Judaeis, ut eos tradant ad usuram spe lucris recipiendi.

De clericis coronatis captis, siue noti fuerint, siue ignoti. Cap. XVIII.

Item si clericus captus fuerit, habens coronam et tonsuram competentem, et literatus fuerit, siue notus fuerit, siue ignotus, moneantur captor et detentores per decanum loci, ut eum libere et sine difficultate recedere dimittant; nisi forte deprehensus fuerit in manifesto delicto; et tunc exigat eum decanus loci, ut ei custodiendus dimittatur, auctoritate domini episcopi; quod si negatum fuerit, admonitione praemissa, eadem die excommunicentur nominatim. Et adeantur auctores captionis et detentionis et moneantur, ut clericum captum, sicut praedictum est, faciant dimitti; quod si infra triduum non fecerint, siue cives fuerint siue burghenses, civitas siue burgum interdicto supponatur. Si vero per constabularium siue castellanum captus fuerit, et detentus clericus praedicto modo; moneantur, ut supra dictum est de captoribus et detentoribus civitatis vel burgi; et eodem modo

fiat executio sententiae contra eum. Et si necesse fuerit, adeatur vicecomes loci, vel si absens fuerit, ipse, qui vices suas in absentia sua ipsius gerit, et moneatur competenter, ut clericum praedictum praedicto modo faciat liberari. Quod si infra octo dies non fecerit, supponatur terra ejus interdicto. Si vero terram in episcopatu non habuerit, post 8. dies suspendatur ab ingressu ecclesiae; post 15. vero dies dictus vicecomes, si in praedicta contumacia perseveraverit, nominatim excommunicetur. Item, si rector ecclesiae pensionarius decedat circa festum sancti Michaelis, qui teneatur vel viris religiosus vel alii ecclesiasticae personae in aliqua pensione solvenda, statuimus, ut de bonis defuncti respondeatur ei, cui debetur pensio, usque ad annunciationem beatae Mariae sequentem; et successor ejus ab illo termino de debita pensione respondeat.

De cereo paschali ad ecclesias praesentando, et actis consistorii. Cap. XIX.

Ut post diem sanctae Trinitatis fiant minores cerei de cereo paschali, qui cedant in usus communes altarium et pauperum mortuorum. Ut nullus nisi sacerdos admittatur ad aliquam ecclesiam, cujus aestimatio non excedit v. marcas, sed ad minus residentiam faciat in eadem ecclesia. Ut acta confecta in consistorio episcopi communiter legantur, antequam recedat consistorium.

De decimis agnorum vellerum, et hujusmodi aliis tangentibus clerum. Cap. XX.

Ut autem in dioecesi nostra uniformis sit praestatio decimarum agnorum et vellerum, et ut laicis subtrahatur occasio malignandi; statuimus, ut praesente rectore ecclesiae vel ejus ministro fiat praedictorum decimatio; quodsi laici ad hoc induci non possint, per censuram ecclesiasticam ad hoc faciendum compellantur. Ut quilibet capellanus curam habens animarum ad synodum veniat, et suprascriptas constitutiones secum deferat, et cum lectae fuerint in synodo, de eisdem distincte et aperte respondere, et cum requisitus fuerit, easdem legere sciat sub poena suspensionis. Ut rectores ecclesiarum, qui scienter faciunt sacerdotes incontinentes deservire ecclesiis suis, poena puniantur canonica. Ut rectores ecclesiarum libros habeant emendatos, quoniam per falsos libros in ecclesia multa leguntur indecentia. Ut sacerdotes moneant et efficaciter inducant parochianos suos, ut cruces signa victoriae nostrae, quae pro pace vel pro defunctis aliquando fuerint electae, et nunc jacent dirutae, de novo erigantur, quoniam male credentes conjecturam capiunt confusionis christianorum praesentis, et futurae. Ut sacerdotes praedicent parochianis suis, ne contra apostolum observent tempora et momenta; nolunt enim matrimonia contrahere, nisi crescente luna, nec introitum novae domus solemnizare. Ut sacerdotes non sustineant in parochiis suis publicos fornicatores, vel aliquod mortale peccatum manifestum; quod si fecerint, puniantur tanquam pro propriis peccatis. Idem fiat de apparitoribus decanorum. Ut sacerdotes non admittant ad confessionem magnates et eorum familias,

millas, in quorum capellis divina celebrent, cum nullam receperint curam animarum ab episcopo, nec ei vel ejus officiali fecerint obedientiam. Et multi tales sunt irregulares, plures inhonesti, quidam a non suis episcopis ordinati; plures nunquam ordinem sacerdotalem receperunt. Ut sacerdos vocatus ad infirmum, ut animae ipsius consulat, crucem secum deferre faciat, nisi loci remotio, vel alia justa causa impediat. Ut nullus archidiaconus vel decanus dispenfet cum aliquo sacerdote, qui suspensus, vel excommunicatus divina celebraverit. Ut publicae concubinae sacerdotis vel ministrantis in sacris ordinibus aqua benedicta et pane benedicto interdantur, et pax in ecclesia non detur; et si impoenitens decesserit, ecclesiastica careat sepultura. Si sacerdos circa hoc negligens fuerit, et de negligentia convictus vel confessus, amplius in episcopatu non ministret. Ut quarta, quinta, et sexta feria diligens fiat ordinatum examinat, et circa promovendos ad sacros ordines inquiratur: si homicidae vel advocati in causa sanguinis fuerint, vel executores fervorum in publicis administrationibus, vel simoniaci, vel interventores simoniacarum pactionum; vel si furtive aliquem ordinem susceperint; vel a schismaticis, vel damnatis, vel nominatim excommunicatis; si fuerint bigami; vel corruptarum mariti; vel Deo consecratarum virginum violatores; si fervorum filii; si a non suis episcopis praeter suorum licentiam praelatorum fuerint ordinati. Ut clerici uxorati, coronati, et tonsorati a carcere liberentur per episcopum, si in tali habitu capti fuerint. Ut forma baptizandi pueros tempore necessitatis talis sit: "Baptizo te N. in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, Amen." Vel Anglica vel Gallica aut alia verba dicantur aequipollentia; et postea non rebaptizetur solenniter; sed si de praedicta forma constiterit sacerdoti, suppleatur quod solet adhiberi, postquam puer a fonte levatus est. Si autem dubitetur de forma baptismi, an sit observata, baptizetur sic: Si non es N. baptizatus, "Baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, Amen." Ut hi, qui decimas non solvunt, cum sint excommunicati ab episcopo, non absolvantur, nisi ab ipso, in cujus sententiam

inciderunt, vel ab ejus poenitentiario. Ut ii, qui decimam foeni solvere contradicunt, familiae suae interdantur omnia sacramenta ecclesiae, praeter baptismum parvulorum et extremam poenitentiam. Ut fervientes mercenarii non cogantur decimam partem mercedis dare, nisi deductis necessariis expensis; sed ter in anno cogatur unusquisque offerre obolum ad minus, ut hi, qui pecunia corrupti falsum dicunt testimonium, tanquam infames a testimonio repellantur, si super hoc fuerint convicti, vel prae jure confessi; et hoc in singulis ecclesiis per sacerdotes publice denunciatur. Et si vilis fuerit persona, fustigetur; digniores vero personae pro modo facultatum pecuniarie puniantur, secundum arbitrium ordinarii. Eandem poenam statuimus contra testium corruptores. Ut bona beneficiarum intestatorum, per episcopum vel per ejus officialem pro animabus ipsorum distribuantur; bona vero ministrantium in sacris ordinibus, si intestati decesserint, per archidiaconum, vel per ejus officialem; bona vero aliorum clericorum per personam, vel ejus capellanum. Si quis vero laicus inter vivos testamentum condiderit, et postea aliquo tempore morte praeventus fuerit, nec testamentum ante mutaverit, per executores, vel per ordinarium loci, si desint executores, diligens fiat testamenti executio; et executores negligentes canonice puniantur. Si quis autem intestatus decesserit, dominus intestati habeat tantum, quod haberet, si testatus decessisset; et ecclesia loci similiter. Reliqua vero bona ipsius defuncti secundum dispositionem ordinarii pro anima ejus distribuantur, per visum domini sui, vel alicujus loco suo ad hoc deputati. Ut in singulis ecclesiis parochialibus, quarum parochia est diffusa, duo sint capellani ad minus; pensatis pariter magnitudine parochiae, et ecclesiae facultate; ne forte, quod absit, aegrotante uno capellano, aut alias debilitato, parochianis infirmantibus, aut divinis non valentibus officiis interesse, officia debita subtrahantur, vel negentur ecclesiastica sacramenta. Vacante ecclesia, terrae non jaceant incultae, sed per decanum loci excolantur, sumptibus eisdem refundendis a persona futura, etc.

Papae Rom.
GREGOR. IX. 4.

Archiep. Cantuar.
RICHARDI MAGNI 2.

Anno Christi
1230.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 15.

Inquisitiones per archidiaconatus episcopatus Lincoln. a singulis archidiaconis faciendae. Ex pervetusto Cod. MS. penes Sam. Roper de hospitio Linc. Armigerum, citante Spelm.

1. **A**N aliqui rectores ecclesiarum, vel vicarii, vel sacerdotes parochiales sint enormiter illiterati?

2. An sacramentum eucharistiae portetur ad infirmos cum debita reverentia, et, sicut decet, custodiatur?

3. An aliqui praedicti, vel aliqui infra sacros ordines constituti, sint incontinentes?

4. An incontinentes sint correpti per archidiaconum loci, et quoties unusquisque sit correptus,

et qualiter?

5. An aliqui convicti vel confessi super incontinentia, obligaverint se ad resignationem beneficii, vel ad aliquam poenam canonicam, si reciderint, et si quisquam eorum reciderit post obligationem?

6. An aliqui beneficiati, in sacris ordinibus constituti, sint uxorati?

7. An aliqui clerici frequentant ecclesiam monialium sine causa rationabili?

8. An

8. An aliquis clericorum in sacris ordinibus teneat mulierem cognitam sibi, vel aliam, de qua oritur suspicio mala?

9. An aliqui sint ebriosi, vel tabernas frequentantes, vel usurarii, vel negotiatores, vel pugnantes, vel alio vitio notati?

10. An aliqui sint firmarii, dantes vel recipientes ad firmam ecclesias, sine licentia episcopi?

11. An aliqui sint vicecomites, vel iustitarii seculares, vel tenentes ballivas a laicis, unde obligentur eis ad ratiocinia?

12. An aliqui rectores faciant pactum cum sacerdotibus suis annuis, et praeter stipendia a rectore recepta, possint ab aliis recipere annua vel triennalia?

13. An aliquis sacerdos parochialis non habeat a rectore suo sufficientem sustentationem?

14. An laicis detur ad firmam aliqua libera terra alicujus ecclesiae?

15. An redditus assignati ad luminaria, vel ad alios usus ecclesiae certos, in certos usus ecclesiae convertantur, vel in usus rectorum vel vicariorum?

16. An alicubi compellantur parochiani, ut in die Paschae simul communicent et offerant?

17. An aliqui intendant histrionibus, vel ludant ad aleas, vel taxillos?

18. An aliqui portent arma, vel non habeant tonsuram, et habitum congruentem?

19. An aliquis habeat plures curas animarum sine dispensatione?

20. An aliquis rector, five vicarius, sit filius proximo ministrantis?

21. An aliquis sacerdos extorqueat pecuniam pro poenitentia vel aliis sacramentis, vel injungat poenitentias lucrativas?

22. An diaconi ministrent sacramenta solis sacerdotibus commissis, vel audiant confessiones?

23. An aliquis rector vel vicarius, non sit in ordine, quem exigit sua cura, vel non faciat residentiam in suo beneficio?

24. An ecclesia aliqua non habeat clericos vel clericum honestum secundum facultates ecclesiae?

25. An mercata, vel ludi, seu placita secularia sint vel fiant alicubi in locis sacris?

26. An coemeteria sint ubique clausa, et ecclesiae decenter aedificatae et ornatae, et vasa sacra rite custodita?

27. An aliquis sacerdos celebret de aceto?

28. An aliqui beneficiati audiant vel doceant leges seculares?

29. An canon missae sit rite correctus?

30. An alicubi levantur arietes, ut faciant

scottalos, vel decertetur in praeuendo cum vexillo matricis ecclesiae?

31. An ad mandatum ecclesiae et episcopi haec in singulis ecclesiis alias sint prohibita?

32. An aliquis clericus vel laicus teneat in hospitio suo concubinam clerici, et ubi sunt concubinarum receptacula?

33. An aliquis sacerdos sit desidiosus ad visitandum infirmos?

34. An chrismalia convertantur in usus seculares?

35. An aliqui religiosi appropriaverint sibi aliquas decimas vel ecclesias, sine licentia episcopi loci, vel aliqua hujusmodi?

36. An aliquae ecclesiae sint vel fuerint retentae sine sacerdote?

37. An aliqui vicarii se faciant rectores, vel e converso?

38. An aliqui illegitimi, cum quibus non est dispensatum, habeant ecclesiastica beneficia, vel sint in sacris ordinibus constituti?

39. An aliqui gerant se rectores vel vicarios, qui non sunt per episcopum instituti?

40. An superaltaria sint honesta, et non molentur super ea colores, et quae ecclesiae sint dedicandae?

41. An aliqua post Oxoniense concilium sit diruta sine episcopi licentia?

42. An Judaei morentur alicubi, ubi non consueverunt morari?

43. An adulteria, vel crimina publica laicorum sint rite per archidiaconum correctis; et si aliqua sint incorrecta?

44. An in singulis archidiaconatibus sint sufficientes poenitentarii episcopi?

45. An aliqui laici sint pertinaces, ut stent in cancello cum clericis; et qui sacerdotes sunt ordinati alibi extra episcopatum, et per quem licentia sunt ad celebrandum?

46. De vita et honestate archidiaconorum, decanorum, et clericorum, qui ministrant in ecclesiis?

47. An aliquis sacerdos bis celebret in die, nisi in casibus concessis, et in propria persona in propria ecclesia?

48. An aliqua anacorita facta sit sine assensu episcopi?

49. An in aliqua capella celebretur sine assensu episcopi?

50. An alicubi morentur monachi vel alii religiosi in grangiis, vel aliis possessionibus suis, et quomodo se gerant; et cujus famae sint? De famulis eorum et servientibus, quomodo se gerunt, et cujus famae sint?

Papae Rom.
GREGOR. IX. 5.

Sede Cantuar.
Vacante.

Anno Christi
1231.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 15.

Litterae regis Henrici de immunitate praelatorum Angliae. Ex Rot. Pat.

15. Henr. III. m. 3.

REX omnibus, etc. salutem. Cum peteremus a praelatis Angliae, quod nobis auxilium facerent pro magna necessitate nostra, de qua eis constabat, videlicet episcopis, abbatibus, abbatissis, prioribus, et priorissis, qui de nobis te-

nent in capite; ipsi nobis liberaliter concesserunt auxilium tale, scilicet de singulis feodis militum suorum quadraginta solid. de tot feodis, de quot ipsi tenentur nobis respondere, quando faciunt nobis servitium militare. Et nos concessimus

mus eisdem praelatis, quod ad praedictum auxilium nobis faciendum habeant de singulis feodis militum, quae de eis tenentur, xl. fol. Nos igitur nolentes, quod ex hac eorum concessione nobis facta de mera liberalitate sua, et non alia ratione ecclesiis suis, vel eis, vel eorum successoribus possit praejudicium aliquod generari, vel

ecclesiasticae libertati in aliquo derogari, per has literas nostras patentes hoc duximus protestandum. Nolumus etiam, quod propter hanc concessionem nostram, quam fecimus, aliquid nobis vel haeredibus nostris accrescat, vel decrescat. In cujus, etc. Teste rege apud Westm. 14. die Aprilis, anno regni nostri xv.

Papae Rom.
GREGOR. IX. 4.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi
1231.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 15.

Regis literae episcopo London. de Lewellino, et concilio ejus causa convocando.

Ex Rot. claus. 15. Henr. III. m. 10. dorso.

REX episcopo London. salutem. Cum nuper pervenisset ad nos certa relatio de facto Lewellini, qui in ecclesias de terra nostra irreverenter irruere, et eas spoliare non formidans procedit, et incendium et depraedationes, quae nequiter commisit in terra nostra, damnum non modicum nobis et nostris irrogavit; significavimus magistro Will. de Horbeldon, archidiacono de Stowe, officiali domini Cant. et quibusdam episcopis de terra nostra, quod essent in occursum nostrum apud London. die dominica prox. ante festum S. Jo. Bapt. ad tractandum ibidem nobiscum de facto praedicto, et providendum, qualiter excessus tam enormis per censuram ecclesiasticam condigne puniretur. Postea vero advertentes, quod negotium memoratum praesentiam exigebat singulorum et universorum episcoporum de provincia Cantuariensi, necnon Landavenensis et Menevensis de episcopis Walliae, et etiam justitiarum nostri, et quorumcunque alio-

rum fidelium nostrorum, qui nunc...interesse non possunt, ad consilium nobis super praedictis impendend. diem illum suspendimus, illum prorogantes usque in iii. septimanas a Dominica praedicta prox. ante festum S. Jo. Baptistae, ad quem diem mandavimus universis et singulis episcopis de provincia Cant. et praedictis Landaven. et Meneven. et domini Cant. officiali, quod occurrant nobis apud Oxon. et similiter justituario nostro, et quibusdam aliis fidelibus nostris nobiscum tractaturi. Paternitatem igitur vestram rogamus attentius, quat. sicut nos et honorem nostrum diligitis, nullo modo omittatis, quin ad praedictum diem apud Oxon. nobis occurratis sufficienter praeparati, qualiter de consilio vestro sit in praedictum Lewellinum, et complices suos, pro praedictis procedendum; ita quod inde paternitati vestrae grates referre possimus speciales. T. R. apud Winlesor. 20. die Junii.

Papae Rom.
GREGOR. IX. 4.

Sede Cantuar.
vacante.

Anno Christi
1231.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 16.

Concilium Albanense Ex Matth. Paris. in ann.

PER idem tempus 16. cal. Januarii habitum est apud S. Albanum ingens consistorium abbatum, priorum, archidiaconorum, cum fere tota nobilitate regni, magistrorum, et clericorum; qui omnes ad hoc convenerunt per mandatum domini papae, ut celebrarent divortium inter comitissam Essexiae, et virum suum; si ratio id diceret. In crastino autem, consistorio soluto, cum singuli redirent ad propria, clericus quidam Romanus, nomine Cincius, qui ecclesiae sancti Pauli Londoniensis erat canonicus,

per praedictam universitatem, ut creditur, non longe a villa S. Albani captus est, et abductus a viris armatis, et capitibus velatis. Sed magister Johannes Florentinus, Norwicensis archidiaconus, qui huic consistorio affuit, ab hac captione evasit, et ad urbem Londinensem fugiens delituit ibidem multis diebus. Cincius vero post quinque septimanas, crumenis (ut dicitur) evacuatis, ad urbem Londinensem sanus et incolumis est reductus. Haec Matt. Paris.

Gregorii papae IX. bulla de beneficiis ecclesiasticis Italis in Anglia conferendis.

Ex MS. Cott. Cleop. E. i. fol. 165. b.

GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, universis archiepiscopis, et episcopis, ac dilectis filiis, abbatibus, et aliis ecclesiarum praelatis per Angliam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Ecclesiarum indemnitatibus, quarum cura nobis imminet, specialiter, quantum cum Deo possumus, praecavere volentes, auctoritate vobis praesentium duximus concedend. ut beneficia, quae Italici in ecclesiis nostris obtinent, cum ea

vacare contigerit, personis idoneis, prout ad uniuscujusque donationem pertinent, liberaliter conferatis; vobis de speciali gratia nihilominus indulgendo, ut si quum ad nos literae apostolicae pro beneficiandis hujusmodi de caetero emanarint, ad provisionem ipsorum inviti non teneamini, nisi de hac indulgentia plenam fecerint mentionem. Nulli ergo, etc. Si quis autem, etc. Dat. Lateran. 15. cal. Maii, pontificatus nostri anno quarto.

Papae Rom.
GREGOR. IX. 8.Archiep. Cantuar.
St. EDMUND.Anno Christi
1234.Reg. Angliae
HENRIC. III. 18.

Regis Henrici III. charta libertatum ecclesiae Cant. quod nullus ballivus potest impedire testamentum domini archiepiscopi. Ex Reg. Raynold, fol. 236.

HENRICUS, Dei gratia rex Angliae, dominus Hiberniae, dux Norman. Aquitan. et comes Andegav. archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus, iustitiariis, vicecomitibus, praepositis, ministris, et omnibus ballivis, et fidelibus suis salutem. Sciatis nos intuitu Dei, et pro salute animae nostrae, et animarum antecessorum et haeredum nostrorum concessisse venerabili patri Edmundo, Cantuar. archiepiscopo, quod quocunque tempore vel termino anni idem archiepiscopus et successores sui archiepiscopi Cant. decesserint, liberam habeant dispositionem testamentum suum condere de omnibus rebus suis mobilibus et immobilibus, tam de bladis in terris seminatis, quam aliis. Quod quidem testamentum pro nobis et haeredibus nostris in perpetuum firmum esse volumus et stabile. Ita quod nec nos nec haeredes nostri manum apponere possimus, nec etiam vicecomes, constabularius, vel alius ballivus noster vel haeredum nostrorum, vel alia quaecunque secularis persona manum apponere possint ad bona ipsius archiepiscopi, vel successorum suorum archiepiscoporum Cant. mobilia vel immobilia, vel blada sua in terris seminata, vel alia, quae idem archiepiscopus et successores sui archiepiscopi Cant. in testamento suo assignaverint, vel aliquod impedimentum nos vel haeredes nostri invecemus, nec etiam vicecomes, constabularius, vel alius ballivus noster, vel haeredum nostrorum, vel quaecunque alia secularis persona invecutare possint, quominus libere, plene, et pacifice disponere possint executores testamenti praedicti archiepiscopi et successorum suorum archiepiscoporum Cant. de bonis eorundem, secundum quod in testamento suo ordinaverint, vel dictorum executorum dispositioni ordinand. reliquerint. Quare volumus, et firmiter praecipimus pro nobis et haeredibus nostris, quod quocunque

tempore vel termino anni praedictus archiepiscopus, et successores sui archiepiscopi Cant. ante obitum suum testamentum suum condere voluerint, idem archiepiscopus, et successores sui archiepiscopi Cant. liberam habeant dispositionem testamentum suum condere de omnibus rebus suis mobilibus et immobilibus, tam de bladis in terris seminatis, quam aliis. Quod quidem testamentum pro nobis et haeredibus nostris in perpetuum firmum esse volumus et stabile: ita quod nec nos, nec haeredes nostri manum apponere possimus, nec etiam vicecomes, constabularius, vel alius ballivus noster vel haeredum nostrorum, vel alia quaecunque persona secularis manum apponere possint ad bona ipsius archiepiscopi, vel successorum suorum archiepiscoporum Cant. mobilia vel immobilia, vel blada sua in terris seminata, vel alia, quae idem archiepiscopus et successores sui archiepiscopi Cant. in testamento suo assignaverint, nec aliquod impedimentum nos vel haeredes nostri invecemus, nec etiam vicecomes, constabularius, vel alius ballivus noster vel haeredum nostrorum, vel alia quaecunque secularis persona invecutare possint, quominus libere, plene, et pacifice disponere possint executores testamenti praedicti archiepiscopi, et successorum suorum archiepiscoporum Cant. de bonis eorundem, secundum quod in testamento suo ordinaverint, vel dictorum executorum dispositioni ordinand. reliquerint, sicut praedictum est. His testibus P. Winton episcopo, S. de Segrave, iustitiario Angliae, J. comite Linc. et constabular. Cestr. Radulpho filio Nicolai, Hugone dispensatore, Radulpho Jermin, Godefrido de Crawcombe, Galfrido dispensar. Galfrido de Kant. Johanne de Pleffetto, et aliis. Dat. per manus R. Ciceft. episcopi et cancellarii nostri, apud Cant. 3. die Aprilis, anno regni nostri xviii.

Papae Rom.
GREGOR. IX. 9Archiep. Cantuar.
St. EDMUND. 2.Anno Christi
1235.Reg. Angliae
HENRIC. III. 20.

Henrici III. regis literae archiepiscopo Ebor. de concilio London. in octab. Hilarii. Rex Scotiae eo vocatus. Ex Rot. claus. 20. Hen. III. m. 22. dorf.

REX vener. patri in Christo W. eadem gratia Ebor. archiepiscopo, primati, salutem. Cum habeamus in constanti proposito in octab. S. Hilarii, anno regni nostri xx. vos et caeteros fideles nostros convocand. apud London. pro quibusdam negotiis nostris arduis, nostrum et regni nostri statum tangentibus, recenter emerfis; et inter caeteros fideles nostros cupiamus ad eundem terminum habere praesentiam dilecti fratris et fidelis nostri A. regis Scot. simul et charissimae sororis nostrae Jo. reginae Scot. uxoris suae,

quos sine salvo conductu, sicut non deceret, scimus ad nos nullo modo accedere; paternitatem vestram rogamus attentius, quatenus sicut nos et honorem nostrum diligitis, sitis in occursum praedicti regis, et praedictae sororis nostrae, parati ad ipsos ad nos usque London. conducendos. — Vos autem, si praedictus rex venire voluerit, si non, nullo modo omittatis, quin ad terminum praedictum ad nos veniatis, super praedictis negotiis nobiscum tractaturi.

Modus

Papae Rom.
GREGOR. IX. 9.

Archiep. Cantuar.
St. EDMUND. 2.

Anno Christi
1235.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 20.

Modus constituendi abbatem exemptum apud Anglos post concilium generale Lateranense sub papa Innocentio III. prout habetur in exemplo constitutionis Johannis II. abbatis S. Albani 23. A. D. MCCXXXV. Ex MS. Cotton. Nero, D. i. pag. 74.

JOHANNES secundus, huic [i. e. Willielmo abbat] successit creatus in abbatem. Iste de Herefordia oriundus, et in cella, quae ibidem est, primo in sacristam, postea in priorem a memorato abbate promotus; vir extitit dapfilis, et mansuetus, corpore elegans, fratribus suis socialis, et reliquis amabilis universis; et a stirpe mediocri, laudabili, ac mansueta procreatus legitime; de virtute in virtutem progrediens, praeclarae famae dotibus meruit honorari. Unde, meritis ejus promerentibus, rite meruit in abbatem sine alicujus contradictione sublimari. Et quia primus erat in abbatem creatus post concilium Lateranense generale, a papa Innocentio tertio celebratum, in quo constitutum erat ut abbates exempti ab ipso papa confirmarentur; et praedecessor ejus Willielmus circiter viginti annis in prosperitate praeviserat, haesitabant quid agendum foret de hujus negotii progressu et egressu universi. Vocantur igitur ad concilium conventus magistri solennes et jurisperiti. Horum igitur consilio seniores et saniores ipsius consulte ac prudenter in tam arduum negotium et tutius processerunt, ita ut posteri in simili casu constituti potuerint edoceri. Literae igitur ad dominum papam et dominum regem et alios transmittendae illico post mortem nominati abbatis W. et electionem sequentis, scil. Johannis, sunt confectae; quae in isto libello inferuntur, cum quibusdam aliis, quae exprimunt modum et formam electionis.

Litera missa domino regi pro licentia eligendi.

Excellentissimo domino et in Christo reverendissimo Henrico, Dei gratia illustri regi Anglorum, domino Hiberniae, duci Norm. et Aquitan. comiti Andegaviae, devoti sui semper, et humiles, prior sancti Albani, et ejusdem loci conventus, cum omni humilitate et devotione aeternam in Domino salutem. Vestrae innotescimus excellentiae, quod venerabilis pater noster W. quondam abbas ecclesiae nostrae, in fata decessit; ideoque dilectos fratres nostros N. et N. latores praesentium, ad vos destinamus, excellentiae vestrae omni, qua possumus, devotione et lachrymarum effusione, flexisque genibus supplicantes, quatenus divinae pietatis intuitu, nobis gratiam dignanter impertientes, eligendi pastorem liberam nobis concedatis facultatem; statui domus nostrae misericorditer, si placet, compatientes, juxta necessitates, quas dicti fratres nostri vobis duxerint exprimendas. Valeat regia dignitas in aeternum.

Litera amicis in curia pro expeditione.

Urgentibus negotiis novis et inopinatis emergentibus, piorum amicorum auxilium invocare

et consilium evidens suadet honestas et compellit instans necessitas. Ideoque sincerae paternitati vestrae omni, qua possumus, devotione supplicamus, quatenus divinae pietatis intuitu, statui domus nostrae, juxta necessitates, quas fratres nostri N. et N. latores praesentium, vobis duxerint exprimendas, misericorditer, et paterno subveniatis affectu; eo quod venerabilis pater noster W. quondam abbas monasterii nostri, divino nutu diem clausit extremum, nos monachos suos, quasi orphanos, piorum consilio relinquens et auxilio destitutos. Quorum indigentiae sic vestra dignetur consulere misratio, ut Deus pater pupillorum digna mercede vestram remuneret pietatem.

Convocatio priorum ad electionem.

Frater E. prior ecclesiae sancti Albani, ejusdemque loci conventus, dilecto sibi in Christo, tali vel tali priori, salutem in Domino sempiternam. Quoniam venerabilis pater noster W. quondam abbas monasterii nostri, divino nutu diem clausit extremum, et oportet per commune consilium ecclesiae nostrae provideri de pastore; mandamus, quatenus in crastino Annunciationis dominicae proximo affuturam compareas personaliter apud sanctum Albanum, una nobiscum tractaturus super electione abbatis. Quod si forte non potueris iuxta ex causa praepeditus, tunc te sub hac forma excuses per literas tuas patentes.

Excusatio priorum non venientium.

Viris venerabilibus domino E. priori de sancto Albano, ejusdemque loci conventui, frater N. prior talis vel talis loci, salutem. Praepeditus negotio certo, videlicet assignato, vel gravi dentus infirmitate, in crastino Annunciationis dominicae apud sanctum Albanum personaliter interesse non possum, una vobiscum super electione abbatis tractaturus; itaque non expectata praesentia mea, in dicto negotio, quod vestrum est, exequamini. Valete. Obtentis igitur literis a domino rege de licentia eligendi, et congregatis fratribus die statuto, tam prioribus, quam aliis, qui interesse debuerunt, et voluerunt, elegerunt solenniter Johannem de Herefordia, priorem de Hertford, monachum suum professum in pastorem animarum suarum, virum pium et monachum ordinatum: qui domino regi praesentatus, ab eo favorabiliter, tum quod elegans et venerabilis extitit persona statura, tum quoniam audierat quod dapfilis et civilis ac socialis fuerat, dum prior Hertfordiae fuerat, est susceptus; et idcirco promptius, quia rex semper domum sancti Albani dilexerat; cui literas petitorias, sub hac forma, transmiserunt:

Litera

Litera domino regi pro electo recipiendo.

Illustri domino suo, ac magnifico H. Dei gratia regi Anglorum, etc. devoti sui semper et humiles E. prior sancti Albani, et ejusdem loci conventus, cum omni humilitate et devotione aeternam in Domino salutem. Regiae excellentiae vestrae dominum Johannem, priorem de Hertford, virum idoneum et honestum, quem de benignitate et licentia vestra nobis concessa, in patrem nobis elegimus et pastorem, praesentamus, cum omni humilitate et devotione; supplicantes, quatenus ex innata vobis benignitate solitaque clementia erga nos et ecclesiam nostram concepta et habita, dictum Johannem electum nostrum in gratiam recipiatis, vestrum eidem consilium, auxilium, et favorem, divinae si placet intuitu pietatis, impendentes. Valeat, etc. Dominus autem rex, cum haec audisset, et perpendisset progressum nostrum ordinatum et humilem, non tantum nobis suum favorem impertivit et juvamen, immo domino papae et amicis suis in curia Romana scripsit pro electo sub hac forma:

Litera regis summo pontifici pro electo.

Reverendo domino et patri in Christo charissimo, domino G. Dei gratia summo pontifici, H. eadem gratia rex Anglorum, etc. salutem, et tam devotam quam debitam in omnibus tanto domino et patri reverentiam. Noverit sancta paternitas vestra, nos electioni factae de fratre Johanne de Hertford, monacho S. Albani, in abbatem S. Albani, regium adhibuisse favorem et assensum. Et quoniam ad sedem apostolicam immediate spectat electionis praedictae confirmatio, hoc sanctae paternitati vestrae duximus tenore praesentium significandum; devote supplicantes, quatenus eidem electioni munus confirmationis dignemini, si placet, favorabiliter impendere. Teste memetipso apud Abendon. primo die Aprilis anno regni mei xix.

Litera regis cardinalibus pro electo.

Venerabili in Christo patri, et amico specialiter dilecto J. Dei gratia titulo sanctae Praxedis presbytero cardinali, Henricus, Dei gratia Anglorum rex, etc. Quoties ingruente necessitate nos contingit pro nostris vel alienis negotiis apostolicae sedis implorare subsidia, ad eorundem negotiorum expeditionem vestra nobis necessaria est diligentia, quam in omnibus vestri gratia nobis recolimus subvenisse. Cum igitur electioni factae de fratre Johanne de Hertford, monacho sancti Albani, in abbatem ejusdem loci, regium adhibuerimus assensum et favorem, et immediate subjecta sit ecclesia S. Albani S. Romanae ecclesiae, paternitati vestrae duximus attente supplicandum, quatenus cum nuncii et procuratores dicti electi ad obtinendam a sede apostolica confirmationem dictae electionis ad curiam venerint, ad assensionem sui propositi, in hac parte vestra dignetur paternitas eis auxilio et consilio subvenire: per quam subventionem multipliciter vobis gratia nostra quam ex diversorum negotiorum promotione non dubitamus eis vos comparasse. T. meipso, etc. Dirigun-

tur itaque fratres ad curiam Romanam, ut electionem rite factam impetrarent a sede apostolica confirmari; qui cum ad curiam, quae tunc Perusii fuerat, pervenissent, et quandam magnam pecuniae summam papalibus pedibus obtulissent, ostenderunt regios apices domino papae et aliis amicis regis. Et cum respexissent illos et janitores et ministros papae, approbata fuit quamplurimum ab ipso domino papa, et a cunctis cardinalibus forma electionis, et maxime a domino Othone, qui domum et religionem sancti Albani plurimum commendavit. Electione igitur confirmata, dicti fratres cum benedictione apostolica gaudenter sunt reversi. Et ut audientes non lateat, haec est consuetudo eligendi abbatem in ecclesia sancti Albani.

De modo et forma eligendi abbatem.

Confessores tres vel quatuor jubentur districte, et in virtute Spiritus Sancti, utpote qui cognoscit corda et renes singulorum, ut ipsi eligant xii. de conventu fratres electos fideles et peritos, ut ipsi, vel de seipsis, vel de ipso conventu ecclesiae, vel de cellis unum idoneum eligant in abbatem. De ipsis inquam, quia sic non consueverunt antiquitus, immo de aliis quam seipsis, quod absurdum fuit et dissonum rationi. Et in hoc variata est antiqua consuetudo, et in melius commutata. Ut autem electio et labor tantae deliberationis super hoc negotio nullatenus irritus habeatur et inanis, literas habent de conventu penes se, sigillo conventus roboratas, ut ipse conventus illum, quem ipsi xii. eligerent in abbatem, sine contradictione aut difficultate unanimiter in pastorem suscipiant et gratanter. Unde series negotii sic prosecuta, a summo pontifice palam coram omnibus est commendata, et facta examinatione, auctoritate apostolica illico confirmata, pro eo quod unitas et concordia in domo sancti Albani ingruerunt. Unde ab universis dictum est, quod non sine nutu Spiritus Sancti illud negotium fuerat prosecutum. Multitudinis enim credentium erat cor unum et anima una. Veruntamen quia de persona electi domino papae non constabat, dedit in mandatis Eliensi et London. episcopis, ut rite, facta examinatione de persona electi, eundem in abbatem confirmatum benedicerent, plene in omnem tam spiritualium, quam temporalium administrationem instituentes. Cum autem rediissent nuncii de curia, ostendebant literas domini papae episcopis memoratis, qui electo scripserunt sub hac forma:

Litera pro examinatione.

H. Dei gratia Eliensis, et R. eadem gratia London. episcopi, Johanni de Hertford, electo sancti Albani, salutem. Mandatum domini papae suscepimus in haec verba: G. G. episcopus, etc. Hujus igitur auctoritate mandati nobis transmissi, vobis mandamus, quatenus die Lunae proximo post festum sancti Laurentii in ecclesia conventuali apud Crucem Roisiae compareatis coram nobis, parati examinationem subire, et electionis, Deo dante, confirmationem suscipere, secundum formam mandati apostolici: quod et abbas fecit sub omni maturitate. Affirmabant

mabant utique tam episcopi memorati, postquam audierant, quam nuncii nostri, quod prudenter processum est in hoc negotio. Vero London. episcopus variis et arduis negotiis praepeditus, ne ad locum veniret memoratum, se excusavit Eliensi episcopo sic scribens:

Litera excusatoria unius commissarii.

Venerabili fratri et amico in Christo, charissimo H. Dei gratia Eliensi episcopo, R. divina miseratione London. ecclesiae minister humilis, salutem et sinceram in Domino charitatem. In negotio examinationis electi S. Albani, et confirmationis ejusdem vobis et nobis a domino papa commisso, variis praepediti negotiis, die Lunae proximo post festum S. Laurentii apud Crucem Roisiae in ecclesia conventuali interesse non possumus; ideo non expectata praesentia nostra, quod vestrum est, in dicto negotio exequamini. Valeat paternitas vestra semper in Domino.

Confirmatio.

Confirmatus est igitur electus, facta examinatione, sub tali scripto: In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Inquisitis secundum formam literarum domini papae, quae circa personam Johannis, electi S. Albani, sunt inquirenda, tum per testes juratos, tum per propriae personae examinationem, invenimus ipsum ad regimen dictae ecclesiae sufficientem. Unde electionem de ipso factam auctoritate apostolica confirmamus. Quo facto, misit Eliensis episcopus conventui S. Albani ad majorem certificationem literas sub hac forma:

Litera conventui de admittendo electo.

H. Dei gratia Eliensis episcopus, dilectis in Christo priori et conventui S. Albani, salutem in Domino. Noverit discretio vestra, nos juxta formam mandati apostolici electionem de fratre Johanne de Hertford in abbatem monasterii nostri canonice celebratam, auctoritate apostolica confirmasse. Quocirca auctoritate apostolica, qua fungimur, vobis mandamus, in virtute obedientiae districte praecipientes, quatenus eundem electum vestrum in abbatem et pastorem devote admittatis, obedientiam et reverentiam debitam eidem humiliter impendentes. Valete. Scripsit insuper idem episcopus domino regi super hoc sub hac forma:

Litera domino regi post confirmationem.

Excellentissimo domino H. III. Dei gratia illustri Anglorum, etc. H. divina miseratione Eliensis episcopus, salutem, reverentiam, et honorem. Noverit excellentia vestra, nos juxta formam mandati apostolici electionem de fratre Johanne de Hertford in abbatem monasterii sancti Albani canonice celebratam, auctoritate apostolica confirmasse: quocirca excellentiam vestram rogamus, quatenus ob reverentiam sedis apostolicae dictum electum habentes commendatum, administrationem dictae abbatae eidem committatis. Valeat excellentia vestra semper in Domino. Scripsit etiam domino rege acceptante, et palam publicavit chartam illam confirmationis.

VOL. I.

Prosecutio negotii.

Omnibus Christi fidelibus, literas has inspecturis vel audituris, H. Dei gratia Eliensis episcopus, salutem in Domino sempiternam. Noveritis, quod cum nobis et venerabili fratri nostro London. episcopo, commissum est negotium a domino papa examinationis personae fratris Johannis de Hertford electi in abbatem monasterii S. Albani, et confirmationis ejusdem, episcopo London. in dicto negotio excusato literatorie; nos electionem ipsius Johannis in hunc modum confirmamus: In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Inquisitis secundum formam literarum domini papae, quae circa personam electi S. Albani fratris Johannis sunt inquirenda, tum per testes juratos, tum per propriae personae examinationem, invenimus eum ad regimen dictae abbatae sufficientem: unde electionem tanquam de persona idonea de ipso factam, auctoritate apostolica confirmamus. In cujus rei testimonium his literis nostris patentibus sigillum nostrum duximus apponendum. Acta anno Domini MCCXXXV. die Lunae proxima post festum S. Laurentii apud Crucem Roisiae. In crastino igitur nativitatis beatae virginis, in ecclesia S. Albani, ad majus altare, in praesentia episcopi London. et totius conventus in choro existentis, idem episcopus eidem electo munus impendit benedictionis, ubi apertae sunt literae inclusae et bullatae domini papae, quas oportuit electum in abbatem benedicendum, profitendo palam legere sub hac forma:

Profectio.

Ego Johannes, monasterii S. Albani abbas, ab hac hora inantea fidelis et obediens ero S. Petro sanctaeque apostolicae Romanae ecclesiae, et domino meo papae G. G. successoribusque ejus, canonice intrantibus. Non ero in consilio aut consensu, vel in facto, ut vitam perdant aut membrum, aut capiantur mala captione. Consilium etiam, quod mihi credituri sunt per se aut per nuncios suos, sive per literas ad eorum damnum, me sciente, nemini pandam. Papatum Romanum et regaliū S. Petri adjutor eis ero ad retinendum et defendendum, salvo ordine meo, contra omnem hominem. Legatum apostolicae sedis in eundo et redeundo honorifice tractabo, et in suis necessitatibus adjuvabo. Vocatus ad synodum veniam, nisi praepeditus fuero canonica praepeditione. Apostolorum limina singulis trienniis visitabo aut per me, aut per meum nuncium, nisi absolvar apostolica licentia. Possessiones etiam ad monasterium meum spectantes non vendam, neque donabo, neque impignorabo, neque de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo, inconsulto Romano pontifice, sicut me Deus adjuvet, et haec sancta evangelia. Haec cooperta fuerunt occulta et clausa sub bulla, donec stare pontificalibus ad altare redimitus, quando nullo modo poterat ab ista obligatione resilire. Et cum rogasset abbas ab episcopo London. Rogero, quid Romae faceret? episcopus, sicut jucundus extitit, jocosè respondit, subridens ait: "Amice ut offeras," et veritas in verbis latitavit. Rex autem super praemissis

7 Y

certi-

certificatus, tenentibus de S. Albano scripsit in hac forma:

Litera domini regis tenentibus abbatis post confirmationem.

Henricus, Dei gratia rex Anglorum, etc. militibus, liberis hominibus, et omnibus aliis tenentibus de abbacia de S. Albano, salutem. Sciatis, quod electioni factae de fratre Johanne de Hertford in abbatem S. Albani assensum regium praebuimus et favorem. Et ideo vobis mandamus, quod eidem fratri Johanni tanquam domino vestro in omnibus, quae ad praedictam abbaciam pertinent, intendentes sitis et respondentes. Teste meipso apud Westm. 18. die Augusti, anno regni nostri xix. Extunc igitur abbas plenarie constitutus, cepit homagia et juramenta, et fidelitates omnium abbaciae subditorum, installatus, et in omnibus abbas habitus et firmatus. Sed, ut non lateat simpliciores, qualiter se gessit, dum esset electus, et qualiter in posterum se gerere debet electus, praesentibus duximus inferendum.

Qualiter se gerere debet electus.

Postquam electores nominaverint electum proprio nomine cum aliquo adjecto, ita scilicet, ut unus electorum loquatur pro omnibus aliis electoribus, praestito assensu prioris et totius conventus, surgat electus et, accepta venia, supplicet omnibus, ut orent pro eo, quod Deus det illi sic curam et officium hoc suscipere, ut ad honorem Dei et ecclesiae et animae suae fiat salvationem. Facta autem oratione a priore, quod sic fiat; et in fine orationis, respondente conventu Amen, incipiatur solenniter hymnus, "Te Deum laudamus," et ducatur modeste et ordinate, assistente priore ei in uno latere, subpri-

ore in alio, cum aliis dignioribus ecclesiae personis propinquius in ecclesiam, et praesentetur Deo et sancto martyri Albano ad majus altare, pulsato classico, accensisque cereis circa altare, et discooperto feretro. Et toto corpore prostratus electus, oret breviter sed praecordialiter, ut dignus tanto honore habeatur. Et, finito sonitu, dicatur ab omnibus "Pater noster," et prior, "Et ne nos; Salvum fac servum tuum; Deus M. Mitte ei, Domine, auxilium de sancto;" et "D. f. t. eum; Dominus vobiscum;" et oratio: "Omnipotens sempiterne Deus, dirige hunc famulum tuum in viam salutis aeternae; ut, te donante, placita tibi cupiat, et tota virtute perficiat, per Dominum. Dominus vobiscum; Bened. Domino." Deinde erigat se, et sine aliquo offendiculo aut mora ducatur in cameram videlicet prioris, quae sua dum electus est, debet appellari, donec in abbatem creatus, in suam magnam cameram secedat. Et tunc poterit electus providere sibi de sociis et de nunciis ad curiam Romanam destinandis, et invitare quos voluerit ad refectorem, sed tamen, qui vocati sunt, de licentia prioris veniant. Nec exeat aliquis nisi de licentia prioris, exceptis magnis obedientiariis. Electus autem etsi fuerit unus de ultimis novitiis, in loco supremo illico statuatur. Et si fuerit de parte prioris, quem nos chorum prioris appellamus, transferetur ad partem chori abbatis, ubi supremus statuatur; solus in refectorio prandebit supremus, priore prandente ad magnam mensam. In processionibus supremus ex parte abbatis procedet, non in medio, choralem ferens baculum, ut antiquitus temere consuevit, ne forte in posterum cassatus, retrocedat, et tunc cum rubore incipiat locum novissimum tenere.

Papae Rom.
GREGOR. IX. 10.

Archiep. Cantuar.
St. EDMUND. 3.

Anno Christi
1236.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 20.

Charta regis pro archiepiscopis, episcopis, etc. ne subsidium iis in praejudicium cedat.
Ex Rot. pat. 20. Henr. III. m. 9.

REX omnibus, ad quos praesentes literae pervenerint, salutem. Sciatis, quod cum nuper rogassemus archiepiscopos, episcopos, abbates, priores, et alias personas ecclesiasticas de regno nostro, quod pro urgenti necessitate nostra auxilium nobis impenderent, et ipsi gratis et spontanea voluntate sua communiter nobis concesserunt quoddam auxilium de omnibus feodis suis, tam de illis, de quibus nobis respondent, quando scutagium datur, quam de aliis, quae retinent ad opus suum, videlicet duas marcas de

scuto; ne igitur hujusmodi concessio et auxilii praestatio possit aliquo tempore trahi in consequentiam, concedimus pro nobis et haeredibus nostris, et praesentium tenore protestamur, quod pro gratia nobis hac vice facta praedictis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, et aliis personis ecclesiasticis, et illorum successoribus, aut ecclesiis suis in posterum in nullo derogetur. In cujus rei testimonium has literas nostras patentes fieri fecimus. Teste rege apud Westm. 4. Maii.

Constit.

Papae Rom.
GREGOR. IX. 10.

Archiep. Cantuar.
St. EDMUND. 3.

Anno Christi
1236.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 21.

Constitutiones provinciales S. Edmundi, Cantuariensis archiepiscopi, circa annum Domini MCCXXXVI. ut videtur editae. Ex MS. Cott. Otho A. xv. fol. 28. b. collat. cum MS. Lamb. n. 17. et Eliensi n. 235.

I. ^a *De his, qui suscipiendo ordines sunt irregulares, et suspensi mero jure.*

IN PRIMIS igitur in virtute Spiritus Sancti districte praecipimus, ut omnes ecclesiae ministri, et praecipue sacerdotes discutiant diligenter et solcite, juxta testimonium conscientiae suae, quales ad ordines ^b suscipiendos accesserint, et quo fine: generaliter enim omnes, quos irregularitatem in ordinis susceptione, vel ante vel post ordinem susceptum constat contraxisse, nisi cum eis dispensatum fuerit expresse ab eo, qui cum eis dispensare poterit, ab officii sui executione suspensos denunciamus. Ne autem ignorans ignoretur, irregulares, qui secundum canones ab ordinibus prohibentur, et illos, qui dispensationis gratia admittuntur, seriatim duximus per ordinem specificandos. Homicidae, advocati in causa sanguinis, executores servorum in publicis administrationibus, simoniaci, interventores simoniacarum pactio-^cnum, et, qui labe illa infecti, ordines scienter susceperunt. Qui ab haereticis, schismaticis, damnatis, vel nominatim excommunicatis scienter ordines acceperunt. Item bigami, corruptarum mariti, Deo sacratarum virginum violatores. Item excommunicati, vel, qui furtive ordines susceperunt scienter, et, qui in susceptis taliter scienter ministrare praesumpserint. Item fortilegi et maxime, qui daemonibus immolaverunt. Incendiarii ecclesiarum: omnes tales, nisi nostrum vel superioris super hoc requisierint consilium, et requisitum habuerint, ab officii sui executione se noverint ^e suspensos.

II. *Qui ante confessionem officium suum ^d exequi non debent.*

Certum est enim, secundum traditiones sanctorum patrum, irregulares praesumptuose et periculose sine dispensatione ministrare, cum quibus non est dispensatum. Adjicimus autem districte praecipiendo, ut omnes, qui in conscientia mortalis peccati prius perpetrati, vel propter quaestum temporalem tantum suscipiunt ordinem, officium suum non exequantur, antequam sacerdoti confiteantur.

III. ^e *Quod clerici puniantur propter incontinentiam.*

Ne vero facilitas veniae incentivum tribuat delinquendi, in generali concilio statutum est, quod clerici, praesertim in sacris ordinibus constituti, qui deprehenso fuerint incontinentiae vi-

tio laborare, et pro hac causa suspensi, officium suum exequi praesumpserint; non solum ecclesiasticis beneficiis spolientur, verum etiam pro hac duplici culpa perpetuo ^f deponantur; ut quos divinus timor a malo non revocat, temporalis saltem poena cohibeat a peccato. Praelati vero, qui tales praesumunt in suis iniquitatibus sustinere, maxime obtentu pecuniae, vel alterius commodi temporalis, pari subjaceant ultioni: unde oporteat vos archidiaconos, officiales, et decanos, tanto vigilantius super hoc vigilare, quanto negligentibus majus periculum dignoscitur imminere.

IV. *De monitione facienda concubinis sacerdotum, ^g et poenis imponendis eisdem.*

Concubinae sacerdotum frequenter moneantur ab archidiacono, et praecipue a sacerdotibus, in quorum parochia morantur, ^h ut vel matrimonium contrahant, vel ut claustrum ingrediantur, vel, sicut publice peccaverunt, publice agant poenitentiam. Qui autem contra hanc monitionem salubrem obtentu pecuniae, vel familiaritatis negligens extiterit, poenae supradictae subjacebit. Quodsi ad nullum istorum per monitionem reduci possint, interdicto eis primo pacis osculo, et pane benedicto, in ecclesia, si perseverant in obstinatione, ipsae et communicantes cum eis excommunicentur, seculari justitiae tradendae, si ⁱ non resipuerint.

V. *De pace inter parochianos per rectores ^k ecclesiarum conservanda.*

Magna nobis, filii charissimi, injuncta est necessitas pacis observandae, cum Deus ipse pacis sit auctor et amator, qui non solum caelestia sed etiam terrestria venit adinvicem pacificare; et cum non nisi per pacem temporis, et pacem pectoris ad pacem perveniatur aeternitatis; monemus vos, et districte praecipimus, quatenus pacem, quantum in vobis est, cum omnibus habentes, parochianos vestros moneatis, ut in unitate fidei et pacis vinculo, unum corpus sint in Christo: inimicitias, si exortae fuerint, in parochia vestra diligenter sedantes; amicitias copulantes; discordantes ^l a discordia revocantes; quantum in vobis est, non permittentes, quod sol occidat super iracundiam parochianorum vestrorum.

VI. *Quod clerici non nimis potent, nec scotillos faciant, nec eis intersint.*

Illum abusum clericis penitus interdicimus,

^a MS. Elien. ita legit: *Qui sunt irregulares suspensi mero jure.* MS. Lamb. *De his, qui sunt irregulares et suspensi mero jure.* ^b susceptos Elien. ^c esse addit Eli. ^d consequi Eli. ^e Eli. ita legit tit. *Quod clerici sint continentes.* ^f Lamb. et Eli. *damnantur.* ^g et poenis—eisdem desunt Lamb. et Eli. ^h vel ut contrahant. ⁱ L. et E. ^j nec sic pro non E. ^k rectorem servanda E. L. *conservanda.* ^l L. et E. *ad concordiam pro a discordia.*

quo ad potus aequales sumendos se obligant potatores; et ille iudicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, et calices foecundiores exhaurit. Unde interdicimus, quod nullus alium cogat ad bibendum: si quis super hoc culpabilem se exhibuerit, nisi a superiore commonitus, satisfecerit competenter, a beneficio et officio secundum statuta concilii suspendatur. Bannum quoque scotallorum per sacerdotem fieri prohibemus. Quod si sacerdos vel clericus hoc fecerit, vel scotallis interfuit, canonice puniatur.

VII. *De infringentibus laudabilem consuetudinem ecclesiae; ^m et poenis eorundem.*

Sed quoniam quidam laici laudabilem consuetudinem erga sanctam ecclesiam, pia devotione fidelium introductam, ex fermento haereticae pravitatis nituntur infringere, sub praetextu catholicae puritatis; sicut praecipimus, pravas exactiones super his non fieri, ita pias et laudabiles consuetudines praecipimus observari; et, qui malitiose nituntur laudabilem consuetudinem immutare, ⁿ per vos cognita veritate compescantur, sicut in concilio statutum est et quod ^o pro alteragio corpus sepelire non differatur, sed post sepulturam, si quid datum fuerit in eleemosynam, recipiatur.^p

VIII. *De prohibita missarum venditione, ^a et annualium, etc.*

Praeterea, venalitatem missarum districte ^r inhibentes, ne pro annualibus vel triennialibus missarum faciendis, laici vel alii aliquid dare vel legare in testamento cogantur; et ne super hoc aliqua pactio vel actio vera, vel ^s sub alia specie palliata a sacerdotibus vel aliis mediatoribus fiat, prohibemus, et ne superflua multitudine talium annualium quandoque se onerent sacerdotes; ad quae explenda honeste sufficere non possunt, et propter quae ipsos oportet sub certo pretio ^t conductos habere sacerdotes, aut ea vendere aliis facienda, ut se exonerent, illud de caetero fieri sub poena suspensionis prohibemus.

IX. *^u Quod fontes sint sub firma serura.*

Fontes sub serura clausi teneantur, propter sortilegia. Chrisma similiter et oleum sacrum sub clave custodiantur. Si vero is, ad quem spectat custodia, incaute ea reliquerit, tribus mensibus ab officio suo suspendatur; et si per ejus incuriam aliquid nefarium contigerit, graviori subiaceat ultioni.

X. *De baptisterio, et de aqua baptismali, et quid sit faciendum cum aqua et cum vase, in quibus propter necessitatem puer domi baptizetur.*

Baptisterium habeatur in qualibet ecclesia baptismali lapideum, vel aliud competens: ^w id

decenter cooperiatur, et reverenter ^x conservetur, et in alios usus non convertatur. Aqua vero, in qua baptizatus est puer, ultra septem dies in baptisterio non servetur. Si vero puer a laico domi propter necessitatem fuerit baptizatus, aqua, propter reverentiam baptismi, vel fundatur in ignem, vel ad ecclesiam in baptisterium fundenda deferatur, et vas illud vel comburatur, vel ad usus ecclesiae deputetur.

XI. *^y Sacerdos interroget laicum de dictis suis et factis, quando baptizaverit puerum domi.*

Semper interroget sacerdos laicum diligenter, cum in necessitate baptizaverit puerum, quid dixerit, vel quid fecerit; et si, diligenti praecedente inquisitione, facta sibi fide plena invenerit laicum distincte et in forma ecclesiastica baptizasse; five in Latino, five ^z Gallico, five in Anglico, approbet factum; sin autem, baptizet puerum dicendo ut supra.

XII. *^a Diaconi baptizare, et poenitentias dare non debent, nisi in casibus necessitatis.*

De baptismo et poenitentia ^b praecipimus, quod diaconi poenitentias dare, vel baptizare non praesumant, nisi in casibus, cum sacerdos non potest, vel absens est, vel stulte vel indiscrete non vult, et mors imminet puero vel aegroti. Si puer baptizatus fuerit a laico, praecedentia et subsequencia immersionem ^c compleantur a sacerdote.

XIII. *Quod panni chrismales tantum cedant in usum ecclesiae.*

Panni ^d etiam chrismales non nisi in usus ornamentorum ecclesiae convertantur; similiter alia ornamenta ecclesiae, quae pontificalem accipiunt benedictionem, nullo modo in usus profanos deputentur. Et archidiaconus in suis visitationibus, an hoc observetur, diligenter inquirat.

XIV. *^e Quod mulier mortua in puerperio, scindatur, ore aperto.*

Si mulier mortua fuerit in partu, et de hoc bene constiterit, scindatur, si infans vivere credatur, ore tamen mulieris aperto.

XV. *De custodia infantis.*

Foeminae ^f commoneantur, ut pueros caute alant, et juxta se de nocte non collocent teneros, ne opprimantur: solos in domibus, ubi ignis fuerit, vel solos juxta aquas sine custode non relinquant; et hoc omni die dominica eis dicatur.

XVI. *Quod omnis ^g commixtio maris et foeminae extra matrimonium est mortale peccatum.*

In confessionibus et praedicationibus saepius laicis inculcetur, et praecipue in majoribus so-

^m et poenis eorundem defunt E.

^a et annualium deest E.

^t conditionis L. et E. pro conductos.

^v etur L. et E. pro conservetur.

^z Gallico sive in Wallico E.

^c cipimus L. et E.

^{neantur} L. et E.

ⁿ per vos deest L. et E.

^r inhibere cupientes L. et E.

^u Quod fons sit sub serura E.

^y Quod sacerdos interroget laicum, quando puer est a laico baptizatus E.

^a Diaconi praeter in casu necessitatis baptizare non debent E.

^c expleantur E. ^d ecclesiae pro etiam E.

^g conjunctio maris et mulieris E.

^o pro interragio L. et E.

^s vel aliqua specie palliata L. et E.

^w idem pro id L. et E.

^x recipiatur de-

^z in

^e De muliere in puerperio mortua E.

^f statuimus et pra-

lennitatibus, quod omnis ^b commixtio maris et foeminae, nisi per matrimonium excusetur, est mortale peccatum; et si in denunciatione hujusmodi salubris doctrinae sacerdos negligens inventus fuerit, tanquam fornicator vel consentiens fornicatoribus canonice puniatur.

XVII. ⁱ *Confessiones mulierum audiantur extra velum, et moneantur laici confiteri.*

Confessiones mulierum audiantur extra velum, et in propatulo, quantum ad visum, non quantum ad auditum. Moneantur etiam laici ^k statim in principio Quadragesimae confiteri, et cito semper post lapsum, ne peccatum pondere ^l suo trahat ad aliud. Item nullus sacerdos nomine poenitentiae totaliter et partialiter missas praesumat injungere. Consulere tamen potest.

XVIII. *De poena non confitentium.*

Confessiones ter in anno audiantur; ter communicare moneantur; in Pascha, in Pentecoste, et in natali Domini. Prius tamen praeparent se per aliquam abstinenciam de consilio sacerdotis faciendam. Quicumque autem semel in anno ad minus proprio non confessus fuerit sacerdoti, et ad minus, ad Pascha, sacramentum eucharistiae non perceperit, nisi de consilio sacerdotis duxerit abstinendum; et vivens, ab ingressu ecclesiae arceatur, et mortuus, christiana careat sepultura: ^m et hoc frequenter eis dicatur.

XIX. *De diffamatis ⁿ monendis confiteri.*

Diffamati fama publica, vel verisimilibus de duobus indiciis super aliquo crimine, de quo convinci non possunt, moneantur primo, secundo, et tertio, ut confiteantur et satisfaciant. Si ^o vero incorrigibiles in ^p diffamatione constiterint, indicatur eis purgatio, quae occasione pecuniae promissae vel obligatae in diem nullatenus differatur; sed si ^q parata fuerit statim prima die, et canonum numerus observetur, archidiaconus, sive ejus officialis, seu decanus contra hoc veniens, ab officio se noverit suspendendum.

XX. *De modo audiendi confessiones, ^r et mittendi confessos superioribus.*

In confessione habeat sacerdos vultum humilem, et oculos ad terram dimissos, nec faciem respiciat confitentis, maxime mulieris, et patienter audiat quicquid dixerit, et in spiritu lenitatis eam supportet, et ei pro posse suadeat, et pluribus modis, quod integre confiteatur peccata, aliter vera non est confessio. Peccata inquirat usitata singulatim; inusitata autem non nisi a longe et per circumstantias, ut expertis detur modus confitendi, et inexpertis non detur occasio nova delinquendi. Personarum nomina, cum quibus confitens peccaverit, non inquirat sacerdos, sed per confessionem potest inquirere, u-

trum clericus vel laicus, monachus vel sacerdos, vel diaconus existat, et semper, praecipue majora, notoria majoribus reserventur. Sunt autem ista majora; homicidia, sacrilegia, peccata contra naturam, incestus, stupra virginum et monialium, et injectiones manuum in parentes, necnon et in clericos, vota fracta, et hujusmodi. Sunt autem casus, in quibus nullus nisi papa solus potestatem habet absolvendi, vel ejus legatus: absolutio tamen talium in articulo mortis nulli deneganda est, saltem conditionalis; viz. quod si convalescant, papae conspectui se praesentent. Nihilominus tamen talium rei mittendi sunt ad episcopum vel ejus poenitentiarium. Semper autem, qui mittuntur, deferant secum literas continentes genus peccati, et circumstantias sufficientes, vel ipse sacerdos veniat personaliter cum eis; ^s alioquin non recipiantur.

XXI. *De denunciatoribus criminum ^t in quolibet decanatu.*

Sint autem in quolibet decanatu duo vel tres viri, Deum habentes prae oculis, qui excessus publicos praelatorum, et aliorum clericorum, ad mandatum ^u archiepiscopi, vel ejus officialis, ipsis denuncient.

XXII. *De pignore ^v non retinendo.*

Inhibeatur frequenter, ne pignus retinere quispiam contendat, postquam de fructibus sortem ^x perceperit, deductis expensis, quoniam usura est.

XXIII. ^y *Qui sunt publice denunciandi in ecclesiis ter singulis annis, in festis majoribus.*

Singulis autem annis, in tribus solennitatibus majoribus, solenniter excommunicati denuncientur in genere; forciarii; auxilium daemonum quoquomodo invocantes; sacramentis vel sacramentalibus abutentes, vel ea ad usus profanos convertentes; incendiarii; raptores publici; maliciose impediens executionem rationabilium testamentorum.

XXIV. *De communicantibus cum excommunicatis.*

Ne ecclesiasticae ^z censurae rigor vilescat; praecipimus, quod omnes, qui scienter communicant nominatim et publice cum excommunicatis, tamdiu arceantur ab ingressu ecclesiae, quamdiu cum talibus communicasse convinci potuerint; nisi citius recipiscant; ^a salvo tenore canonis ix. q. ult. Quoniam multos. Et nota pro ista materia de sen. Ex. capitulo Statuimus, e c. Quaestionum libro sexto.

XXV. *De veneratione eucharistiae ^b portatae ad infirmum.*

His addimus, quod, cum eucharistia ad ae-

^b conjunctio L. et E. ⁱ De confessionibus audiendis non pro confessoribus E. ^k laici in Quadragesima confiteri L. et E. ^l suo ad aliud trabatur E. ^m et hoc—dicatur desunt L. et E. ⁿ monendis confiteri desunt L. et E. ^o vero deest L. et E. ^p negotiatione L. et E. ^q peracta L. ^r et mittendi—superioribus desunt L. et E. ^s alioquin non recipiantur desunt L. et E. ^t in quolibet decanatu desunt L. et E. ^u archidiaconi E. ^v non retinendo desunt E. ^w sententiae L. et E. ^x recipiat E. ^y Qui sunt publice denunciati et excommunicati in ecclesia E. ^z sententiae L. et E. ^a recipiscant Not. xi. q. ult. quoniam multos: ubi dicitur: qui possunt communicare sine poena cum excommunicatis. Et not. de ista materia extr. de sent. excomm. c. statuimus. Et c. constit. l. vi. L. et E. ^b portatae, etc. desunt E.

grum fuerit deferenda, habeat sacerdos aliquam pixidem mundam et honestam, in qua sit pannus lineus mundissimus; et in ea^c deferat corpus dominicum ad aegrotum, linteo mundo superposito, et lucerna praecedente, nisi aeger valde remotus fuerit, et cruce similiter, si fieri potest, nisi crux fuerit ad alium^d aegrotum deportata; praecedente quoque tintinnabulo, ad cuius sonitum excitetur devotio fidelium; habeat quoque secum sacerdos orarium sive stolam, quando cum eucharistia, sicut diximus, vadit ad aegrotum. Et si aeger remotus non fuerit, in superpellicio decenter ad ipsum accedat. Habeatque vas argenteum, sive stanneum, ad hoc specialiter deputatum, quod semper ad aegrotum secum deferat, ut in eo aegro dare valeat, post sumptam eucharistiam, suorum loturam digitorum.

XXVI. ^c *De domibus ruinosis reparandis post decessum.*

Item volumus, quod haec constitutio inviolabiliter observetur; viz. si rector alicujus ecclesiae decesserit, ecclesia sua relicta sine indumentis sacerdotalibus competentibus, ^f vel sine libris, vel sine utrisque, vel si forte domos ecclesiae reliquerit dirutas vel ruinosas, de bonis ejus ecclesiasticis tanta portio deducatur, quae sufficiat ad comparandos libros, et ad defectus ecclesiae supplendos. Idem statuimus contra illos vicarios, qui solvendo modicam portionem sive pensionem, omnes habeant ecclesiae proventus: nam cum ad praemissa teneantur, talis portio deducta satis poterit et debet inter debita computari; semper tamen rationabilis consideratio sit habenda, ad facultatem ecclesiae, cum deducenda fuerit haec portio.

XXVII. ^g *Quod decimae non vendantur ante annunciationem beatae Mariae.*

Nullus rector ecclesiae nobis subjectus decimas ecclesiae vendere praesumat ante annunciationem beatae Mariae, cum extunc, secundum consuetudinem, fructus cedere debeant ad debita vel legata solvenda.

XXVIII. *De nova pensione a praesentatis non praestanda^h.*

Item, ne cui de ecclesiasticis proventibus modica vel magna pensio detur in fraudem, sicut in concilio prohibitum est, et nos prohibemus; et quoniam circa hujusmodi pensiones fraus saepius solet et simoniaca pravitas perpetrari; nos, ut melius obviamus talibus morbis, praesentantis et praesentati praecipimus interdum juramentum; quod nec promissio nec pactio illicita intervenerit, et quod ecclesia non debet amplius obligari, quam prius fuit obligata: similiter inhibemus ne quis, qui prius ecclesiae fuit persona, in eadem ecclesia fiat vicarius.

XXIX. *Quod rectores ecclesiarum et capellani sine rationabili causa non sunt amovendi.*

Monemus etiam ⁱ rectores ecclesiarum, ne capellanos annuos sine causa rationabili studeant amovere; maxime si honestae fuerint conversationis, et laudabile de conversatione sua habeant testimonium.

XXX. *De incontinentia presbyteri parochialis per rectorem ordinario manifestanda.*

^k Et si de incontinentia parochialis sacerdotis scandalum ortum fuerit, cum circa hoc vigilans debeat esse rector ecclesiae, si per famam vel inquisitionem nobis prius de hoc constiterit, quam per rectoris denunciationem, tanquam conscius punietur arbitrio superioris: simile de vicariis perpetuis est censendum: et tam personas, ^l et vicarios, quam annuos sacerdotes graviter puniendos esse decernimus, nisi super denunciatione excessum, et praecipue incontinentiae, in quibus notabiles clerici inventi fuerint, in suis parochiis fuerint vigilantes.

XXXI. ^m *Quod alter conjugum non transeat ad religionem sine licentia episcopi.*

Item doceat frequenter sacerdos populum, et prohibeat sub anathemate, ne alter conjugum transeat ad religionem, vel recipiatur, nisi per nos aut per licentiam nostram.

XXXII. ⁿ *Quod mulieres non faciant vota sine consensu virorum.*

Item moneat sacerdos mulieres, ne faciant vota, nisi cum magna deliberatione; aut virorum suorum consensu; aut consilio sacerdotum.

XXXIII. ^o *Testamenta laicorum non fient sine praesentia sacerdotis parochialis.*

Praecipimus, quod laicis frequenter inhibeatur, ne testamenta sua faciant sine praesentia sacerdotis parochialis, sicut diligunt, quod eorum ultimae voluntates adimpleantur. Sacerdotibus similiter inhibemus, ne testamentum suum per manum ordinent laicalem.

XXXIV. ^p *Ne medici ministrent aliquid aegrotis, quod in periculum animarum convertatur.*

Cum anima longe pretiosior sit corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum, pro corporali salute, aliquid aegro suadeat, quod in periculum animae convertatur; verum cum ipsum ad aegrotum vocari ^q contingit, aegrum ante omnia moneat efficaciter, et inducat, quod ^r medicum invocet animarum, ut postquam infirmo ^s fuerit de spiritali provifum, ad corporalis medicinae remedium

^c sc. pyxide addunt L. et E.

^d domibus ecclesiae ruinosis reparandis E.

^e rector vel vicarius, sed parochiani, ut in constitut. Rob. Wynchelsey, Cant. archiepiscopi, quae incipit, Ut parochiani, vel forte domos ecclesiae—E.

^f L. et E.

^g ciendis E.

^h dicos L. et E.

ⁱ rectores addit E.

^j Quod debent facere medici sacerdotes ad aegrotos accedentes E.

^k sit pro fuerit L. et E.

^l alium delata, quod hic dicitur de dilatione crucis, hodie non servatur E.

^m competentibus hodie, quam ad libros et alia necessaria ecclesiae non tenetur

ⁿ L. addit praesentantibus.

^o De ingressu religionis E.

^p De voto E.

^q contigerit L. et E.

^r me

^s De

^t De testamentis fa-

^u Item

^v me

^w me

^x me

^y me

^z me

^{aa} me

^{ab} me

^{ac} me

^{ad} me

^{ae} me

^{af} me

^{ag} me

^{ah} me

^{ai} me

^{aj} me

^{ak} me

salubrius procedatur; transgressores huiusmodi constitutionis poenam in concilio generali statutam non evadent.

XXXV. ^t *De domibus religiosorum de novo fundandis.*

Quoniam religionum nimia diversitas gravem in ecclesia ^u Dei confusionem inducit, praecipimus, quod qui volunt domum ^w hospitalem, seu xenodochium fundare de novo, regulam et institutionem a nobis accipiant, secundum quam vivant regulariter et religiose.

XXXVI. ^x *De modo sumendi eucharistiam.*

Item in celebratione missae hostiam consecratam daturus sacerdos sibi met ipsi, ne admoveat ori suo; quia ante perceptionem eam ore suo tangere non debet. Si vero de patena, sicut quidam faciunt, eamumat, post celebrationem missae, tam patenam quam calicem faciat aqua perfundi, ^y vel solum calicem, si eam nonumat de patena; habeat quoque sacerdos juxta altare pannum mundissimum circumdatum undique et honeste, ac decenter coopertum, in quo, post ^z sumptionem sacramenti salutaris, digitos cum labiis ablutos emundet.

XXXVII. ^a *Quod mulieres ante partum confiteantur, et pariendo habeant secum aquam paratam.*

Item, commoneant sacerdotes mulieres praegnantes de parochia sua, ut, cum tempus partus intelligunt instare, sibi prospiciant, quod aquam habeant promptam et paratam; et quod, propter mulierum periculum confiteantur, ^b antequam in puerperio jacuerint, omnia peccata sua sacerdoti, ne subito praeoccupatae non possint, cum voluerint, habere copiam sacerdotis.

XXXVIII. *De his, qui clericos occidunt, ^c faciuntve occidi.*

Sacri insuper provisione concilii definitum est, quatenus si patroni, vel advocati, aut feodarii, seu vicem gerentes alicujus domini rectorem ecclesiae, vicarium, seu clericum ipsius ecclesiae per se vel per alios occidere ausu nefario praesumpserint, patroni patronatus, advocati advocatiam, feodarii feodum, vicedomini vicedominatum usque ad quartam generationem amittant; et posteritas talium in clericorum collegium nullatenus assumatur, nec in regularibus domibus alicujus praelatae assequatur honorem. Et hoc volumus in ecclesia saepius ^d denunciari.

XXXIX. *De confirmatione ^e puerorum et de his qui eos tenere debent.*

Sacerdotes frequenter moneant populum ad confirmationem puerorum post baptismum enim

suscipi debet sacramentum confirmationis. Quod si confirmandus adultus fuerit, monendus est per sacerdotem ut prius confiteatur, et postea confirmetur. Item saepe dicatur laicis, ne expectent diu adventum episcopi pro confirmatione, sed adducant pueros ad eum, ubi eum adesse audierint prope, quam citius poterint; et ^f ut ligaturas secum deferant competentes, scil. longas et sufficienter latas. Item parvuli confirmati, tertia die post confirmationem deportentur ad ecclesiam, et frontes eorum per manus sacerdotum in baptisterio, propter reverentiam sacramenti, abluantur ibidem, et tunc ligaturae simul in igne comburentur. Item nullus teneatur ad confirmationem a patre, vel vitrico, seu noverca. Et haec prohibitio saepius publicetur in ecclesiis per sacerdotes.

XL. ^g *Quod decimae dentur de omnibus, quae renovantur per annum.*

Circa decimas autem hoc observari praecipimus, ut de omnibus, quae per annum renovantur, ecclesiis, quibus debentur, persolvantur; et praecipue illa, quae divina lege debentur, vel ex loci consuetudine approbata; ita scilicet ut occasione mercedis servientium vel messorum, ecclesiae decima parte non fraudentur, quominus eam plene percipiant. Detentores vero earum decimarum, si semel, secundo, et tertio commo-
niti, excessum suum non emendaverint, concedimus, quod per capellanos locorum, usque ad satisfactionem congruam, anathematis vinculo feriantur. Cum autem hii, qui decimas detinuerint vel furripuerint, ad poenitentiam accesserint, non admittantur, nisi per se vel per manum sacerdotis sui, ei, cui decimae debentur, satisfaciant competenter. Item decimae tam praediales, quam aliae, sine difficultate et diminutione, et cum omni integritate solvantur, secundum quod canonum convenit institutis. Concedimus etiam, quod quilibet sacerdos parochialis detentores decimarum in sua parochia potestatem coercendi habeat, et si contumaces fuerint, et commo-
niti se non correxerint, ipsos excommunicandi. Item nullus laicus, quantacunque diuturnitate temporis immunitatem sibi vendicet, a praestatione decimarum excusatur, cum laicus, secundum sacrorum canonum instituta, decimas, praescribere non possit. In praestandis decimis et maxime praedialibus, nullae deducantur expensae. Et sic ^h nota, quod quilibet sacerdos potest excommunicare pro decimis debitis non solutis. Et cum sit crimen decimas notorie debitas detinere, videtur, quod notorie detinenti decimas vel alia jura debita ecclesiis, possit in Paschate licite denegari corpus ⁱ Christi; quia tamen pro manifesto et notorio crimine potest illud cuilibet denegari, de cons. dist. secunda, "Cum pro dilectione et per 10. et ^k archidia-
ac. nec obstat capitulo, si sacerdos de offi. eo-

^t De religionum diversitate E.

^y non E. pro vel.

^z susceptionem E.

^a Quod mulier ante partum confiteatur, quod in pari-

^b et in quibusdam locis tunc sumunt eucharistiam addit E.

^c faciuntve occidi

^d denuntiari L. et E.

^e puerorum, etc. desunt E.

^f et eas male decimantibus, alias solventibus E.

^g hic addit E.

^h corpus sacrum; cum tamen L.

ⁱ ibi

^j per Jo. et archidiaconum L. et E.

^w Dei deest L. et E.

^x De susceptione eucha-

^y seu hospitalitatem E.

^z Quod mulier ante partum confiteatur, quod in pari-

^a et in quibusdam locis tunc sumunt eucharistiam addit E.

^b faciuntve occidi

^c denuntiari L. et E.

^d puerorum, etc. desunt E.

^e et eas male decimantibus, alias solventibus E.

^f hic addit E.

^g corpus sacrum; cum tamen L.

^h ibi

ⁱ per Jo. et archidiaconum L. et E.

rundem" cum similibus; quia loquitur de crimine occulto, ut ibi per doctores. [Et vide quae supra dicuntur, juxta constitutionem Roberti Wynchelse, quae incipit "Quoniam propter" in constit. de Merton.]

XLI. ¹ *Quod laici non intromittent sese de bonis clericorum.*

Sub interminatione anathematis prohibemus, ut nullus constabularius castrorum, forestarius, vel cujuscunque potentis ballivus possessiones seu bona clericorum aut religiosorum, seu quarumcunque religiosarum personarum ausu temerario praesumat invadere; aut eas exactionibus injustis et oppressiōibus quibuscunque indebite,

contra libertatem ecclesiasticam, attentet molestare.

Quodsi qui contra hanc prohibitionem nostram in propriae salutis dispendium, quod Deus avertat, ^m intrare praesumpserint, et ⁿ moniti se non correxerint, terras eorum per archidiaconum ^o sine dilatione ecclesiastico supponi praecipimus interdicto; et tunc demum, si ad correctionem non redierint, indurati, pulsatis campanis, et accensis candelis, excommunicentur, canonica monitione praemissa. Volumus etiam et districte praecipimus; ut archidiaconi et eorum ministri, cum fuerint super hoc ab executoribus ^p requisiti, mutuum sibi invicem praestent auxilium.

Papae Rom.
GREGOR. IX. II.

Archiep. Cantuar.
St. EDMUND. 4.

Anno Christi
1237.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 21.

Constitutiones Alexandri (de Stavenby) Coventrencis episcopi, in regimen suae dioecesis factae. Ex MS. Cott. Vespas. E. iii. fol. 132.

UNIVERSIS archidiaconis per Coventrensem dioecesim constitutis, Alexander, permissione divina ejusdem minister ecclesiae humilis, salutem; et sic vigilias noctis super gregem sibi commissum custodire, ut angelis ducentibus possint in magnum palatium salvatoris introire; ubi non sordes stabuli; ubi non paupertas praesepii; nec bos, id est, labor obedientiae; nec asinus, id est, poena patientiae; sed erit Deus omnia in omnibus. Vos igitur, quibus incumbit vigilare juxta verbum beati Petri, "Habeatis duos gladios propter timores nocturnos, et sufficient;" gladium verbum Dei limatum et acutum; limatum ut fulgeat; non enim debet esse sermo Dei obscurus; praecipue quando proponitur laicis: acutum ut caedat hoc modo, ut nulli peccato parcat. Unde in Ysaia; "Gladius meus descendet super Ydumaeam," id est, super peccata. Et idem; "Posuit Deus os meum quasi gladium acutum." Aliena peccata non facietis propria: propria quidem nostra erunt, si dissimulatis; si negligenter corrigatis: et tunc oportebit quemlibet nostrum dicere, ab alienis parce servo tuo. Et scitis quid dicit apostolus, "Non solum qui faciunt, sed qui consentiunt facientibus, digni sunt morte aeterna." Consentire est tacere cum possitis redarguere. Ego etiam vobis dico, quod si possim in aliqua parochia invenire aliquem hujusmodi publice peccantem, puniam tanquam peccatum vel archidiaconi, vel personae, vel sacerdotis: nec mirum, quia non sua, faciunt sua, de quibus scriptum est in Osee, "Peccata populi mei comedunt; et ad iniquitatem eorum, id est sacerdotum, sullevant animas eorum, id est populorum." Quia sacerdotes fornicarii sustinent populos fornicarios. Sed quid accidet? Erit sicut populus, sic sacerdos: sicut populus suspendetur ab introitu ecclesiae, sic sacerdotes a celebratione missae: praecipue autem peccata publica non permittatis crescere usque ad messem damnationis extremae: sed si publica fuerint, primo arguite corripiendo, post-

ea increpate comminando, et hoc opportune, et postea importune, poenam infligendo.

Multis videtur praelatus importunus, cum affligit affligendos; propter hoc ut manifesta judicaret, judex sedebat in porta. Qui sedet in porta, potest videre ea, quae sunt in plateis: hoc significat, quod praelatus debet judicare manifesta. Non potest autem videre ea, quae sunt in conclavi: hoc significat quod Deo debet relinquere occulta. Habeatis ergo gladium orationis, qui caelum penetret, de quo dicitur "Oratio justii nubes penetrat." Et si quidam opponant nubem peccati, transit tamen oratio justii; ita ut nubes resolvatur in pluviam. Juxta quod legitur, orasse Heliam, cujus precibus nubes resolutae sunt in pluviam, et terra dedit fructum suum.

De Sacramentis.

Adhaec cum nihil charius reliquerit nobis Deus in terris, post ascensionem suam ad caelos, quam sacramenta, in quorum visione ipsius habetur memoria; ipsa debemus venerari in tantum, ut contra ipsa, immo contra ipsorum auctoritatem, nulla possit fieri blasphemia. Quia ergo solent quidam propter opprobria Christi, ut increduli; quidam, qui propter nimium contemptum descenderunt in profundum abyssi; quidam autem, qui propter veneficia, ut mali christiani et Judaei, aliqua turpia circa eucharistiam et chrisma et oleum sanctum, ausu temerario, immo nimis ausi praesumpserunt; praecipimus, ut sub optima clausura clavium reponantur in diversis vasis, prout decet honestius. Quia etiam nihil est sanctius quam sacramentum altaris; in tantum, quod nisi Dominus nobis reliquisset, quasi Sodoma fuisset, id est muti. Non possemus respondere quaerentibus, ubi est Deus noster? nunc autem possumus dicere, quod hic est Deus noster, et non aestimabitur alius adversus eum. Hic in terris quotidie videtur, dum per manum sacerdotis quotidie elevatur; et cum ho-

¹ De bonis clericorum non invadendis E.
as excommunicatoribus addunt L. et E.

^m venire L. et E.

ⁿ commoniti L. et E.

^o loci addunt L. et E.

^p ali-

minibus conversatur, dum in pixide modica in loco humili ponitur. Et quasi Gomorra fuissimus, id est asperi et aridi, sine omni devotione spirituali. Unde praecipimus, quod in elevatione eucharistiae, quando ultimo elevatur, et magis in altum, tunc primo sonet campanella, quae sit quasi modica tuba denuncians adventum iudicis, immo salvatoris, secreto ad nos venientis; ut sit nobis animi tripudium, ubi jam accedimus ad caeleste convivium. Et erit triplex gaudium; quia ibi caro, ibi anima, ibi Deus Verbum. Similiter praecipimus, quod eucharistia portetur ad infirmum intra villam cum solennitate accensae lucernae, et sonantis campanellae. Et hoc non portetur a solo sacerdote, immo cum testimonio diaconi honesti, vel alicujus honesti clerici, vel saltem laici boni testimonii, et hoc in superpellicio.

De aqua benedicta.

Adhaec, quia oportet in ecclesia Dei esse pastores et doctores, nec est divisio inter pastores et doctores, cum alia dividat apostolus: dicit enim, "Ipse quidem dedit alios quidem apostolos et evangelistas; alios pastores et doctores;" hic nullam fecit divisionem; praecipimus igitur, ut illi, quorum interest, videant, ut in singulis locis, ubi est regimen scholarum, sint tales, qui sciant alios doctrina instruere, et velint eos exemplo bonae vitae informare. Sed quia plerique scholares carent necessariis, quorum scientia multi per gratiam Dei potuerunt aedificari; volumus, ut scholares ferant aquam benedictam per villas rurales, si sint qui postulent et indigeant.

Item praecipimus, quod ea, quae pertinent ad dedicationem ecclesiae, sint peracta.

Item praecipimus, quod in qualibet ecclesia sit vita beati Thomae martyris, et oratio, "Deus, pro cujus ecclesiae."

Praecipimus etiam ut claudantur coemeteria.

Item, quod vicarii non deserviant pro vicariis; nec ponant pro se sacerdotes conductitios, nisi de speciali licentia nostra.

Ut populus communicet ter in anno, et jejuset.

Item, cum nihil valeat peregrinantibus tantum, quantum viaticum; moneantur laici et clerici, ut ter in anno sumant corpus et sanguinem Jesu Christi ad minus, qui provectioris sunt aetatis; videlicet in nativitate Domini, in Pascha, et Pentecoste. Et qui noluerint istud facere, moneantur ut jejunent per Adventum, vel ad minus per medietatem septimanae, et praecedat confessio. Similiter a festo Ascensionis usque ad Pentecosten, vel ad minus per medietatem septimanae, et praecedat confessio.

Item praecipimus, ne aliquis extraneus admittatur in aliqua parochia ad contrahendum matrimonium, nisi prius facto scrutinio si alias est uxoratus. Et hoc sciatur per sacerdotem villae, ubi conversatus est; vel per literas alicujus praelati de partibus illis, ubi natus vel conversatus est.

Item notificamus vobis, quod si sacerdos deprehensus fuerit in incontinentia vel in suspitione violenta; puta, si intrat in aliquem locum,

ubi possit malefacere (quia debemus providere bona coram Deo et hominibus, propter Deum debemus facta vitare, propter homines suspensionem facti) hoc modo punietur: primo secundum quantitatem facultatum suarum, per manum episcopi dabit quandam summam pecuniae in usus pauperum; et rector ecclesiae similiter, si fuerit privata persona, si abbas vel prior, ad quem pertinet ecclesia, punietur pro delicto sacerdotis. Eorum enim interest habere bonos et honestos sacerdotes.

Rectoribus etiam, qui sunt privatae personae, gratiam facimus, quod eos ad sacerdotium non cogimus, nec murmuret aliquis, quod peculiariter punimus: hoc enim facimus propter multas causas, tum quia illa poena magis timeatur quam alia; tum etiam quia luxuria provenit ex abundantia. Ideo bonum est falce correctionis refecare superflua. Peccatum enim Sodomorum fuit ex saturitate panis, et abundantia, et otio, juxta illud poeticum; "Quaeritur Egistus, et caetera:" auctoritate etiam legis divinae hoc facimus. Dicitur enim in Esdra, "Omnis qui non fecerit legem Dei," judicium erit de eo, si in exilium, si in condemnationem substantiae ejus, vel certe in carcerem. Si secundo deprehensus fuerit, duplicabitur poena tam sacerdotis, quam rectoris. Tercio si fuerit deprehensus, punietur poena exilii; quia nunquam in episcopatu nostro divina celebrabit. De aliis personis ecclesiasticis, si deprehensi fuerint, si fuerint beneficiati; primo punientur per condemnationem substantiae, postea per suspensionem ab officio et beneficio.

Item singulis diebus dominicis prohibeatur, ne quis det fidem in matrimonium contrahendo, nisi in praesentia sacerdotis. Et si qui inveniantur transgressores, mittantur ad episcopum compuniendi.

Similiter singulis diebus dominicis denunciuntur excommunicati, qui falsum testimonium perhibent prudenter et scienter, vel perhibere procurant; vel etiam qui tales testes scienter producant vel subornant, ubi agitur in causa matrimoniali, vel ad alicujus exhaeredationem.

Excommunicentur etiam omnes, qui gratia lucri vel odio, vel alias malitiose crimen imponunt alicui, cum infamatus non sit apud bonos et graves, ut sic saltem eis purgatio indicatur, vel alio modo graventur.

Item, si sacerdotes sustineant in parochiis suis publicos fornicatores vel usurarios, vel aliquid mortale peccatum manifestum, punientur tanquam pro propriis peccatis, et veniet super eos malum, et nescient ortum ejus. Hoc autem modo procedant circa fornicatores. Quod si contingat aliquem jurare, quod in posterum non cognoscat, quam cognoscere consueverat; indicatur ei talis poena, si eandem cognoverit, quod eam desponsset; vel magnam portionem substantiae suae, secundum quod facultates suae competunt, nobis tribuat sub sacramento.

Item in singulis ecclesiis, quas habent monachi ultramarini, inquiratur quo titulo; et similiter, si habent decimas separatas, denunciatur nobis.

Item in quolibet decanatu sit unus, qui audiat

diat confessionem sacerdotum, vel ad minus unus confessor in duobus decanatibus.

Item quotidie, quando leguntur tres lectiones, dicantur "Placebo, Dirige, et Commendatio" ab "In exitu Israel," usque ad "Dominum cum tribus."

Item praecipimus, sub poena suspensionis, ut nullus clericus, qui servit in ecclesia, vivat de aqua benedicta.

Item praecipimus quod quilibet christianus, et quaelibet christiana, dicat omni die septies suum "Pater noster;" quia septies in die debet laudare Dominum, juxta prophetam, "Septies in die laudem dixi tibi." Similiter septem "Ave Maria;" et bis suum "Credo:" et ad hoc faciendum moneatur frequenter, et ad sciendum cogantur.

Item districte praecipiat, ut nulla mulier ponat puerum suum juxta se in lecto, nisi sit ad minus trium annorum vel circiter.

Item, si ponatur in cubiculo, ita fulciatur cunabulum, ut non possit volvi cunabulum, et ita puer cadat super faciem suam.

Item veneficia, quia fidei manifeste sunt contraria, sub interminatione anathematis prohibeantur. Et si aliqui in hujusmodi * crimine possunt deprehendi, vel in falso testimonio, ad nos mittantur puniendi.

Item prohibemus, quod nullus celebret de novo in episcopatu Coventrensi sine licentia nostra.

Item, ne quis recipiatur in hospitali sine licentia nostra.

Item praecipimus, quod quilibet sacerdos doceat parochianos suos baptizare pueros suos in necessitate secundum formam ecclesiae, super his verbis; "Ego baptizo te N. in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti." Et ista eadem forma dicendi servetur in Gallico sermone et in Anglico.

Praecipimus etiam vobis firmiter per virtutem Jesu Christi, sub interminatione anathematis, et sub poena suspensionis, quatenus haec statuta observentur et scribantur simul cum septem criminalibus, quae ad vos mitto: similiter et cum quodam tractatu modico de confessione. Haec servantur et scribantur, sicut quod ecclesiae vestrae non suspendantur, cum ad ecclesias vestras accesserimus vel per nos, vel per nuncium nostrum.

Denuncientur etiam excommunicati omnes illi auctoritate concilii, qui ecclesias malitiose suo jure privare praesumunt, aut per malitiam, et contra justitiam libertates earundem infringere, vel perturbare contendunt.

Item inhibemus, sub poena dimidiae marcae, ne quis sacerdos ad tabernam eat, vel tabernam teneat, vel scotales.

Dicatur omnibus sacerdotibus, quando parochiani sui congregati sunt in ecclesia in dominicis diebus, vel in aliis festis; quod dicant haec verba, quae sequuntur: "Septem sunt criminalia peccata, quae fugere debetis, juxta quod dicit sapiens; quasi a facie serpentis fuge peccata." Peccatum comparatur serpenti, quia, sic-

ut serpens veneno necat carnem, sic peccatum malitia necat animam. Quando vero anima est mortua, tunc efficitur cibus diaboli: unde idem dicit; "Si accefferis ad peccata, tunc accipient te dentes leonis, dentes ejus interficientes animas." De dentibus diaboli potest misera anima extrahi per virtutem Dei; juxta quod dicit Isaias, "Tolletur a forti praeda, et quod ablatum est a robusto, salvabitur:" et Job, "Conterebam molas iniqui, et de dentibus ejus aufereram praedam;" id est animam, quae praeda est praedicatoris et sacerdotis: juxta quod dicitur; "Tulerunt justii spolia impiorum." Sed si fuerit inter dentes misera anima, usque dum perfecte masticeatur, et in ventrem diaboli attrahatur, nunquam extrahetur; quia in inferno nulla est redemptio. Masticeatur per totam vitam praesentem, in morte in ventrem trahitur. Quam vilis res est diabolus, qui non diligit comedere nisi cadaver et rem foetentem? Viles ergo sunt, qui tam vili serviunt. Legitur †, ut caveamus a moribus praedicti leonis, ne incidamus in ejus fauces: vitemus septem deceptiones ejus; i. e. septem criminalia peccata; quorum primum est superbia, quae natione caelestis sublimium mentes inhabitat, sub cinere et cilicio latitans. Superbia morbus est divitum; unde dicit Augustinus, quod nihil expavit apostolus in divitiis, quando dixit, "Nolite divites, neque divitias amare velitis, neque morbum earum, scilicet superbiam." Superbia etiam in viris religiosus latet, qui aliquando ex bono, quod faciunt, superbiunt. Per superbiam enim cecidit Lucifer, qui fuit angelus in caelo, et factus est diabolus in inferno. Quantum sit peccatum superbia potest perpendi ex quantitate poenae. Quis enim dubitat flagitiosius esse commissum, quod gravius est punitum? et hoc modo dicatur laicis, quod tunc superbit homo, quando ex aliquo dono, vel ex scientia, vel ex divitiis, vel etiam ex aliquo magno opere se magnum credit et super alios extollit. Unde alio modo sic describitur; superbia est singularis excellentiae super alios caecus appetitus. Istud peccatum Anglice vocatur, "prude." De divitiis non est dubium, quin multum habeant, sed pauperes negant se esse superbos; sed potest eis probari, quod sint superbi hoc modo. Multoties enim vident divites in gloria sua, et dicunt in animo suo; Isti jam receperunt mercedem suam, sed nos non sic; et ex hoc superbiunt. Dicunt enim, Hic recipimus mala, ut in futuro habeamus bona; et verum dicunt, si cum humilitate et patientia sustinent.

Invidia.

Secundum peccatum est invidia. Invidet autem homo, qui in animo suo tabescit ex aliquo bono, quod videt in proximo suo: et dicitur Anglice "Ith," five "Onde." Qui autem invidus est, invidet Deo, invidet sibi, invidet proximo: et quando dolet quod aliquis habet bonum, cum bonum non sit nisi a Deo, dolet quod Deus bonus est. Unde in evangelio Matthaei, "An oculus tuusne quam est, quia ego bo-

* MS. *caute.*

† MS. *Igitur.*

mus sum? Invidet etiam sibiipſi; quia, cum gaudet de bono proximi, facit bonum proximi eſſe ſuum. Unde apoſtolus; “Deus qui operatur omnia in omnibus.” Ibi dicit Auguſtinus, “Tolle invidiam, et tuum eſt quod habeo.” Unde dicit David, “Particeps ego ſum omnium timentium te.” Nulli invidet, qui ſic dixit. De hac invidia dicit Sapiens, “Nihil iniquius illo, qui ſibi invidet.” Et quia morbus iſte vix ſanatur, appellatur gutta inoffata: quando gutta eſt in carne, cito ſanari poteſt, quando eſt in oſſe, vix aut nunquam. Quod ſit in oſſe, dicit Salomon, “Putredo oſſium invidia.”

Ira.

Tertium peccatum eſt ira. Eſt enim ira veniale peccatum, de qua dicitur, “Iraſcimini et nolite peccare.” Et ira mortale peccatum, de qua dicitur, “Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram.” Ei ſol, id eſt Chriſtus, occidit, quia in ira perfeverat, in tantum quod appetat vindicari: unde * etiam ſic deſcribitur, “Ira eſt ſtulti et concitati animi fervor, fervens libidine ulciſcendi; quando veteraſcit et durat, efficitur odium.” Qui autem odit fratrem ſuum, homicida eſt, ſicut dicit Johannes in epiſtola. Sed qualiter eſt hoc verum? Multi enim ſunt, qui odio habent alios, et nollent tamen eos interficere, ſed forte vellent per calumniam eos opprimere, vel pecuniam ſuam auferre: tales ſunt homicidae, occidunt enim animum proximi, eo quod provocant proximum contra ſe ad maledicendum vel odiendum; et in quantum in eis eſt, homicidae ſunt. Occidunt etiam corpus, quando volunt injuſte et per fraudem aliquid auferre. Et Sapiens; “Qui aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximum ſuum.”

Accidia.

Quartum peccatum eſt accidia, quae appellatur taedium de bono, quod poteſt dici “Idelneſ” in ſervitio Dei. Iſtud peccatum committunt homines, quando vel torpent venire ad eccleſiam; vel etiam, quando ibi minus ſunt attentum vel orationi, vel praedicationi: propter hoc dicit Sapiens, “Subjice humerum tuum, et porta ſapientiam, et ne accideris vinculis ejus.” Poteſt enim iſtud peccatum appellari negligentia in operibus divinis, de qua dicitur; “Maledictus, qui facit opus Dei negligenter.”

Avaritia.

Quintum peccatum eſt avaritia, quae eſt ſervitus idolorum. Idololatra ſervit idolo, et ita ſervus eſt idoli; ſic avarus ſervus eſt nummi. Eſt autem avaritia immoderatus appetitus rerum temporalium, quae Anglice dicitur † Wilnung. Committitur autem iſtud peccatum a pauperibus; primo hoc modo, quia ſi pauper nimis appetat dives fieri, avarus eſt. Appetere poteſt ſibi neceſſaria, ſi non habet: ſed non ita, ut nimis. Nimis appetit, qui ab his, quae Dei ſunt, propter temporalia ſe avertit, quando ſcilicet appetitus efficitur ſolicitudo. De qua apoſtolus, “Nihil ſolliciti ſitis,” id eſt, non ſitis

ſolliciti de temporalibus, quae nihil ſunt. Si immoderatus appetitus circa pauperes eſt damnabilis, multo damnabilior eſt circa divites. Qualiter ergo erunt homines ſine avaritia? Hoc modo: ſi contenti ſunt modico et magno; ſcilicet eo, quod habent. Unde apoſtolus ad Hebraeos; “Sint minores ſine avaritia contenti praefentibus.” Sive enim modicum, ſive magnum dat Deus, contentus debet eſſe quilibet, quia paupertatem dat homini, ut per patientiam habeat vitam aeternam; et divitias, ut per eleemoſynarum largitionem ſimiliter illam obtineant. Sunt etiam multi in tantum avari, ſive cupidi, quod non formidant per fraudem aliquid acquirere, qui etiam dicuntur homicidae; juxta quod dicit Sapiens, “Qui fraudem facit et ſanguinem fundit, fratres ſunt.” Vel etiam per violentiam ſive rapinam, ſicut potentes et nobiles, contra quos dicitur, “Ne introeas in agros pauperum; propinquus illorum eſt fortis.” Quis eſt propinquus? Dominus. Sed quid faciet? judicabit contra te cauſam illorum: judicabit enim pupillo et humili, ut non apponat ultra homo, ſcilicet raptor, magnificare ſe ſuper terram: vel etiam per calumniam, ſicut falſi advocati, falſi placitatores. Iſti ſimiliter ſunt homicidae; juxta quod ait Sapiens, “Homo calumniator vir ſanguinis eſt.” Quocumque modorum iſtorum, ſive per violentiam, ſive per rapinam, ſive per fraudem aliquis aliquid acquiſerit, oportet quod reddat ſi habet unde, vel diabolus eum ſuſpendet. Si non habet, habeat voluntatem reſtituendi cum habuerit, et reſtituat.

Similiter de uſura; quando aliquis dat mutuo undecim pro duodecim, vel vendit vel emit ad terminum, oportet quod totum reſtituat, nec ſic de male acquiſitis poteſt fieri eleemoſyna. Ut breviter dicam; “Ou rendre, ou prendre,” ſicut Gallice dicitur, haec eſt poena talium cupidorum; vel quod moriuntur ſine haeredibus; unde dicitur, “Theſaurizat et ignorat cui congerit ea.” Quaſi diceret, haeredem non habent. Frequenter etiam accidit, quod ſine teſtamento decedunt, quia ſubito moriuntur. Unde de avaro dicit Sapiens, “Nescit, quia mors appropinquat:” et Dominus in evangelio dixit de divite, qui ita locutus eſt; “Anima mea, habens multa bona reſoſita in annos plurimos.” Et Dominus dicit, “Hac nocte repetent a te animam tuam diaboli,” ſcilicet, quaſi diceret, ſubito morieris et ex improviſo. Sed quid tunc accidit? quod dicit Sapiens, “Quia juſto datur ſubſtantia peccatoris.” Praeterea parum vivunt, quod poteſt probari per contrarium: dicit enim Sapiens, “Qui odit avaritiam, longi ſient dies ejus: viri autem ſanguinum non dimidiabunt dies ſuos.”

Luxuria.

Sextum peccatum eſt luxuria, quae dividitur in fornicationem et adulterium, et coitum contra naturam. Ut me expediam. Contra naturam eſt omnis coitus, qui non ſit inter virum et mulierem, et debet appellari vitium Sodomiticum, propter quod Deus deſtruxit illas civitates,

* MS. ita.

† MS. iſcinge.

tes, de quibus satis notum est omnibus. Quam gravissimum sit peccatum adulterium, manifeste patet per poenam multorum adulterorum. Ut enim dicunt patres, "Adulterium secundum locum obtinet in poenis." In Osee "Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus a coquente:" constat quod clibanus magis ardet quam alius ignis. Fornicatio est, quando vir cognoscit mulierem, quae non est sibi desponsata, et est mortale peccatum. Quando laicus * non solutus a matrimonio, cognoscit solutam, committit adulterium. Sed si ita est in laica persona, quam mortalissimum, quam nefarium, quam horrendum est, quando ecclesiastici, scilicet monachus, sive quis alius religiosus, aut sacerdos, vel rector ecclesiae, seu etiam aliquis habens sacros ordines, cognoscit aliquam? unde propheta: "In domo Israel," id est clericorum, "vidi horrendum," id est fornicationes eorum: istud ultimum sub interminatione anathematis et suspensionis praecipimus vobis sacerdotibus, quod semper aperte dicatis, quando mentio fit de fornicatione, ut saltem impleantur facies vestrae ignominia, et quaeratur nomen Domini; sed timeo quod dicit propheta; "Non dabunt cor suum reverti ad Dominum, quoniam spiritus fornicationis est in medio eorum."

Gula.

Septimum peccatum est gula, quae dividitur in crapulam et ebrietatem. Crapula est in sumptione ciborum, ultra quam sufficit naturae: teste Augustino, "Sumenda sunt alimenta, quasi medicamenta." Corpus etiam interimit, ut dicit sapiens, "Propter crapulam multi perierunt." Qui autem abstinens est, adjiciet vitam. Ebrietas, si ducatur in consuetudinem, mortale peccatum est: unde apostolus, "Ebriosi non possidebunt regnum Dei;" id est consueti ebrietati. Cavenda est enim ebrietas: per ebrietatem pronus est homo ad omnia genera peccatorum perpetranda. Quid mirum? potus enim immoderate sumptus, sicut dicit Sapiens, "Per omnia membra venenum diffundit." Tunc maledictione os plenum est; veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem; tunc venter aestuans de facili spumat in libidinem; tunc oculi vident extraneos, et cor loquitur perversa: tunc saepius est gubernator, id est ratio, carni subiecta, et timere potest in aliis, scilicet vita hominis, ne eat in profundum. Et multoties videmus ebrios se in aquis submergere. Tota etiam die videmus patres et matres charissimos filios suffocare. Quid plura? miseros facit populos istud peccatum et maledictos. Unde Isaias, "Vae qui surgitis mane ad sectandum ebrietatem." Ecce maledictio sequitur, "Propterea captivus ductus est populus meus." Ecce miseria. Credo quod pro ebrietate perveniunt guerrae, fames, et pestilentiae; quia ubi plus regnat ebrietas, ibi plus accidunt.

De poenitentia.

Cum poenitentia consistat in tribus; in cordis contritione, oris confessione, et operis satisf-

factione; primo quaerendum est ab illo, qui venit ad confessionem, si dolet se peccasse; quia sine contritione cordis, nunquam remittitur peccatum. Si dicat quod dolet, procedatur ad confessionem. Si dicat quod non dolet, tanquam contumax repellatur. Circa confessionem hoc modo procedendum est: "Frater vel soror. Tu vis confiteri peccata tua; habes tu in voluntate, ut de caetero non pecces mortaliter, in quantum poteris, per Dei gratiam?" Si dicit non habeo, dicatur tunc, quod confessio sua nulla est. Quia ita dicit Sapiens: "Qui confessus fuerit peccata sua et reliquerit ea, misericordiam consequetur." Intelligitur relinquere, qui habet in voluntate per gratiam Dei non committere. Circa confessionem hoc modo procedatur: dicatur confitenti quod tria sunt praecipue, quae solent impedire hominem veram facere confessionem; delectatio, et timor poenitentiae injungendae, et pudor. Sed debet sacerdos ostendere quam brevis est delectatio peccati, propter quam amittet praemium aeterni gaudii. Contra timorem, quem habet de poenitentia, debet ostendere; quia pudor est maxima pars poenitentiae: praeterea, propter pudorem non debet dimittere, quia peccata sua non dicit homini sed Deo, qui scrutatur corda et renes. Dicat ergo in nomine Domini. Auditis omnibus, debet quaerere ab eo, si plura redeunt ad memoriam. Si dicit quod sic: dicat ergo; si dicit quod non: tunc debet sacerdos supplere defectum confitentis; juxta quod scriptum est: "Justus in primo accusator est sui. Venit amicus ejus et investigabit eum." Justus, id est, confitens, primo debet accusare seipsum. Postea amicus ejus, id est sacerdos, debet investigare peccata, quae omisit. Si laicus est, quaerendum est primo, si sit conjugatus vel solutus; et si sit conjugatus, quaerendum est, si credat legitimum matrimonium esse, scilicet quod non sit ibi compaternitas, vel consanguinitas, vel affinitas, vel aliud aliquod impedimentum, et si legitime contraxerit infacie ecclesiae. Si non inveniatur ita esse, recurat sacerdos ad archidiaconum vel episcopum. Item quaeratur cujus officii sit, si sit mercator masculus, vel foemina: videat quod pondus et pondus non habeat, mensuram et mensuram; et si falso mensuraverit, tenetur reddere vel restituere illi, quem decepit, per manum sacerdotis. Si illum non cognoscit; detur iudicio ecclesiae.

A laicis generaliter quaerendum est de decimis; quia si male decimant decimas, quae quaesitae sunt, debet a rectore ecclesiae petere veniam per se, vel per alium, si erubuerit per se. A militibus maxime quaerendum est, et ab illis qui sub se habent familias, videlicet pauperes servos, si aliquid ab eis habuerint injuste, quia debent eis restituere. Sive vero fuerit solutus, sive conjugatus, quaerendum est de septem criminalibus peccatis, et secundum quod continetur in scripto, de illis peccatis procedendum est; et circa nullam personam omittatur, quin praecipue quaeratur de falso testimonio.

* non deest in MS.

Circa mulieres, maxime de veneficiis et fortilegiis. Circa solutas quaerendum est, si velint vivere continenter, quousque conjugatae sint; alioquin non valet confessio: et similiter quaerendum est a conjugatis de peccatis carnis, quae commiserint ante matrimonium; et dicendum est de illis, quod secundum debitum naturae debent propriis uti uxoribus, alioquin peccant in matrimonio. Circa lubricum carnis hoc modo breviter fiat inquisitio. Aut scivisti illam, ad quam accessisti, esse solutam, aut nescivisti. Si scivisti, major poenitentia injungenda est; si nescivisti, tunc minor poenitentia injungenda est. Quia forte potuit esse conjugata, monialis, affinis, aut a parentibus cognita. Item meretrices solent se supponere leprosis, et ita potuit esse periculum in partu et in proprio corpore.

Item quaerendum est de numero personarum, et de vicibus, si habeantur in memoria. Item si cum viduis, quae sunt ecclesiasticae personae. Si cum virginibus, si cum conjugatis, si cum monialibus. Tunc quaerendum est si fuerit monialis benedicta, et tales mittantur ad episcopum; quia episcopus omnes, qui habent *accessus ad tales, solet excommunicare. Si forte noluerit ire ad episcopum, eat sacerdos, et habeat auctoritatem ejus. Item si ad consanguineas vel affines, quaeratur in quo gradu, in remoto vel propinquo. Si in puerperio, vel in menstruo sanguine, ubi est periculum propter prolem; quia ex corrupto semine nascitur corruptus foetus.

Item, si cum muliere propinqua partui, quia tunc est periculum, posset enim partus interfici. Item, si cum masculis; si cum jumentis. Et haec poenitentia injungatur: qui cum jumentis, praeter alia, quae debent injungi, quia nunquam edant de carne illa. Et ut breviter concludam: a quocunque modo semen emittitur, a non dormiendo, nisi cum propria uxore, et hoc fiat legitime secundum exigentiam naturae, mortale peccatum est; et secundum diversitates circumstantiarum, diversae sunt injungendae poenitentiae.

Non oportet omnes istas inquisitiones circa omnes facere; sed secundum quod Deus inspiraverit, sacerdos debet inquirere. Sit autem unum generale, quod consentientes mortalibus peccatis, quaecunque sint illa, mortaliter peccant, quamvis non ita graviter, aliquando sicut facientes: sed si competit restitutio, consentiens in damnum debet restituere: et consentiens fornicatori, sive masculus, sive foemina, puniri debet, tanquam pro mortali peccato.

Circa ebrietatem et crapulam quaerendum est: circa crapulam attenduntur istae circumstantiae. Praepropere, laute, nimis, ardentem, studiose. Praepropere, ut filius Saulis, Jonathas, quando ante horam comedit, et ideo graviter peccavit. Laute, ut Judaei in deserto, qui petierunt carnes a Domino, non contenti manna. Nimis, ut Sodomitae, quorum peccatum fuit abundantia panis. Ardentem, ut Esau, qui vilem rem, scilicet lenticulam, nimis ardentem comedit; in tantum, quod propter illam vendidit primogenita sua. Studiose, ut filii Heli, qui nimium apparatus fecerunt circa cibos suos.

Haec vitanda sunt omni tempore, sed praecipue in Quadragesima. Ebrietas, ubi fuerit assueta, mortale peccatum est: unde Apostolus, "Ebriosis non possidebunt regnum Dei;" id est consueti ebrietati. Cum etiam judicant sapientes ebrium, qui propter excessum potus incurrit perturbationem capitis sive sensuum sensibilibus: immo dicunt quidam, quod etiam in casu unica ebrietas est mortale peccatum, quod aliquis ex deliberatione plus quam ex recreatione naturae, immo potius credit gravare naturam, sumit cibum cum excessu immoderato. Istud autem non audeo definire: et notandum, quod quilibet excessus circa licita non est mortalis, sed immoderatus vel frequens. Unde Augustinus in libro confessionum: "Quis est, qui metas necessitatis non excedat aliquando? Si quis est; magnus est, magnificet Deum: ego non sum talis homo; peccator sum." Generaliter in omni professione considerandae sunt istae circumstantiae, quae notantur per hunc versum:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?

Quis? cujusmodi persona, si clericus, vel laicus.

Si clericus, utrum regularis, vel secularis. Si in dignitate constitutus, vel extra. Si in sacris ordinibus, vel extra: si religiosus; cujus professionis sit: si juvenis, vel senex; si servus, vel liber. Quid? considerandum est genus peccati. Utrum fornicatio simplex, vel adulterium, vel incestus; vel in clericis, quia genus peccati maxime aggravat quantitatem peccati. Ubi? in quo loco? Sacro vel non sacro? Quibus auxiliis? Quibus consentientibus impellentibus? Utrum tantum propria voluntate; vel alieno consilio, vel monitione? Utrum casu, vel deliberatione? Multa enim alia possunt inquiri hic. Cur? propter quem finem? Solet autem distinguere triplex finis; utile, honestum, delectabile. Multi committunt peccatum propter utilitatem, multi propter delectationem; nullus potest committere peccatum propter honestatem. Quomodo? modi diversi attenduntur, secundum diversa genera peccatorum: de quibus modis satis patet circa lubricum carnis per ea, quae dicta sunt, et ibi maxime necessaria est inquisitio. Quando? in quo tempore? utrum extra Quadragesimam, vel in Quadragesima? utrum diebus festis, vel profestis, et si in diebus festis, puta in magnis festivitatibus, tunc esset competens poenitentia, ut vigilia festivitatis illius jejunet in pane et aqua, maxime si peccaverit in lubrico carnis.

Circa personam clerici procedendum est: quaerendum est, an fuerint de legitimo matrimonio, et liberae conditionis, et in quo ordine sint; et quomodo receperint ordines; utrum legitime; vel furtive; vel simoniace. Item, si a suis episcopis propriis, si furtive receperint, episcopus potest dispensare cum illis, nisi sic dixerit, "Inhibemus, sub poena excommunicationis, ne aliquis accedat ad ordines, nisi legitime praesentatus." In hoc solo casu reputat Innocentius tertius esse excommunicationem. In aliis

* MS. processus.

comminationem; et ideo non potest episcopus dispensare nec cum simoniacis, sed solus papa.

Quaeratur a clerico, si propter Deum datum fuerit ei beneficium; et si propter Deum tenet, et pro salute animarum? Si non ita; purget animum; et si sine simonia ingressus est, teneat illud: timeat tamen.

Sequitur de satisfactione; quia poenitentiae arbitrarie sunt: non diffinimus vobis aliquas certas poenitentias, quas debetis injungere. Hoc tamen sciatis, quod satisfactio consistit in tribus praecipue; in jejuniis, oratione, et eleemosyna. Oratio est quasi avis, quae volat in altum, si habet istas duas alas, eleemosynam et jejunium. Jejunium valet contra omnia vitia carnalia, et debet injungi pro carnalibus peccatis, oratio pro spiritualibus: unde Hieronimus, "Jejunio sanantur pestes corporis; oratione mentis pestes;" eleemosyna valet ad omnia: unde, "Redime eleemosynis peccata;" et hoc debet injungi pro omnibus peccatis. Videatis ergo ne sitis insipientes medici, qui putant uno collirio omnes morbos curare. Non sanat oculus, quod sanat calcaneum. Immo, "sicut exhibuimus membra nostra servire iniquitatibus ad iniquitatem; ita exhibeamus corpora nostra servire justitiae in sanctificationem." Verbi gratia; si aliquis peccavit per os falso placitando, vel falso jurando; injungatur ei oratio, et quod defendet pauperes in causis honestis, contra quos deliquit. Item si peccavit retinendo; injungatur ei largitio eleemosynarum: si peccavit male pugnando contra innocentes; injungatur ei, quod pugnet contra nocentes; scilicet Saracenos, et haereticos. Si peccavit per renes; injungatur ei, quod astringatur zona pellicia circa lumbos ejus; et jejunet, et subtrahatur pabulum luxuriae, et ita de omnibus aliis. Et quia generale vitium est gulae, semper aliquid de jejunio indicatur.

Item semper quaeratur ab omnibus, si sint excommunicati, vel propter incendium, vel propter percussorem alicujus religionis personae: sunt autem casus, in quibus non incidunt in canonem, si percutiant. Si minor fuerit, qui percutit; si jocosus; si praelatus, vel magister corrigendo; si omnino depositus percutiatur; si vis vi repellatur incontinenti cum moderamine inculpatae tutelae: si cum sorore, matre, filia, uxore turpiter inveniatur; si ignoret esse clericum; si fuerit apostata, si negotiator personarum ecclesiasticarum; secularium procuratorem gerens. Si perturbatorem divini officii clericum ab ecclesia expellat; si mandato praelati haec faciat: si ferat arma in contumeliam

ordinis clericus percussus: hic est tamen distinctio facienda.

Item in istis casibus percussor clericus ab aliis absolvitur, quam a papa. Si hostiarius, non malignando clericum laeserit. Si percussor senex fuerit, mulier, impotens, caecus, pauper, claudus. Si propter inimicitiam, vel aliam causam adire papam non potest. Ita tamen istis casibus cessantibus, adeat papam. Item in articulo mortis: item si clericus clericum leviter percusserit: item si servus in fraudem clericum percusserit; vel se subtrahat ab obsequio domini sui, vel si ipse dominus propter carentiam ejus incurrat damnum.

Valetudinarii etiam possunt absolvi ab alio, praestita tamen cautione, * quod sanitate habita, † adibunt papam. Item vitandi sunt excommunicati; maxime in quinque; in mensa; oratione; salutatione; osculo pacis, ‡ et colloquio.

De his, quae non pertinent ad excommunicationem: quatuor sunt, quae a comitantibus excommunicatis excommunicationem excludunt; necessitas, pietas, utilitas, et ignorantia. Necessitas duplex; domestica vel || adventitia. Domestica, ut in personis illis, quas excipit Gregorius, cap. xi. et qu. iii.

Quoniam multos, peccatis nostris exigentibus, pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim nimia simplicitate, partim timore, partim necessitate, devicti misericordia, anathematis sententiam, ad tempus, prout possumus, temperamus. Apostolica itaque auctoritate ab anathematis vinculo hos subtrahimus: videlicet uxores, filios, servos, ancillas, seu mancipia; necnon rusticos et servientes; necnon et omnes alios, qui non adeo curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur: et eos, qui ignoranter excommunicatis communicant, sive illos, qui communicant cum illis, qui excommunicatis communicant. Quicumque autem, vel viator, vel orator, aut peregrinus, in terram excommunicatorum devenerit, ubi non possit emere, vel non habeat unde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus: et si quis excommunicatis, non ostentatione superbiae, sed humanitatis causa dare aliquid voluerit; non prohibemus.

Pietas, in eo quod periturus nostro serviatur beneficio: utilitas, ut si ad satisfactionem moveantur: et de his, quae ad hoc suffragantur, cum eis tractatur; ignorantia probabilis, non supina: unde quidam, utile, uxor, servus, lex, humile, res ignorata, necesse. Haec omnia dicta sunt sine praejudicio sententiae sanioris.

* quod deest in MS. † adibit MS.

‡ MS. in. || MS. adventiva.

Papae Rom.
GREGOR. IX. II.Archiep. Cantuar.
St. EDMUND. 4.Anno Christi
1237.Reg. Angliae
HENRIC. III. 22.

Concilium Londini habitum in ecclesia cathedrali divi Pauli crastino octavarum S. Martini, anno Domini MCCXXXVII. praesidente domino Othone, S. Nicolai in carcere Tulliano diacono cardinali, legato domini papae Gregorii IX. assidentibus vero archiepiscopis Edmundo Cantuariensi, et Waltero Eboracensi, necnon aliis Angliae episcopis, etc. † Ex Matth. Paris. in ann.

EODEM, inquit, anno (i. MCCXXXVII.) nesciebatur ad quid, circa festum apostolorum Petri et Pauli, dominus Otho, S. Nicolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis, per mandatum regis venit legatus in Angliam, nescientibus regni magnatibus. Unde plures adversus regem magnam conceperunt indignationem, dicentes: "Omnia rex pervertit jura, fidem, promissa, in omnibus transgreditur. Nunc enim matrimonio se, sine suorum amicorum et hominum naturalium consilio, alienigenae copulavit: nunc legatum, regni totius immutorem, clam vocavit: nunc sua dat, nunc data cupit revocare. Sic, sicque de die in diem, juxta dictum evangelicum, in se divisum et dissipatum regnum, est enormiter desolatum." Dictum est autem, quod archiepiscopus Cantuariensis Edmundus regem talia facientem increpavit, praecipue de vocatione legati, sciens inde in suae dignitatis praejudicium, magnam regno imminere jacturam. Sed rex, spreto tam suo quam aliorum suorum consilio, quod concepit animo, nullatenus voluit propositum revocare. Venit igitur in magno apparatu legatus praenominatus, et potentia magna; et occurrerunt ei episcopi et clerici famosi usque ad littus, et aliqui in naviculis navigando obviarunt ei, applaudentes et munera impreciabilia offerentes: immo etiam Parisiis in obviam ei, obtulerunt telas escaleti, et vasa pretiosa nuncii diversorum episcoporum. In quo facto, nimis a multis meruerunt reprehendi, tum pro dono et pro dandi modo; quia in panno et ejus colore videbatur legationis officium et adventum acceptari. Adveniens autem munera oblata omnia non accepit, sed aliqua: sed quae non recepit, jussit sibi reservari. Reditus autem vacantes, suis, quos secum adduxit, dignis et indignis largiter distribuit. Rex autem ei usque ad confinia maris occurrit, et inclinato ad genua ejus capite, usque ad interiora regni deduxit officiose. Et adventantes episcopi cum abbatibus et aliis ecclesiarum praelatis, eum cum omni honore et reverentia, cum processionibus et campanarum classico, et pretiosis muneribus, ut decuit, et plus quam decuit, receperunt.

Dominus autem Otho, legatus, de quo superius mentio facta est, prudenter ac modeste se gerens, munera pretiosissima sibi oblata in magna parte respuens, contra consuetudinem Romanorum, indignationem in toto regno conceptam, tam a clero quam militia, citra opinionem multorum, per gestum suum ordinatum

temperavit. Primo enim quosdam magnates ex quodam odio latenter concepto, sibi discordes, pacificavit, et indice osculo in bona fide confederavit, utpote dominum Petrum, episc. Winton. et dom. Hubertum, comitem Cantiae, et Gilebertum Basset, Stephanum de Segrave, Ric. Sward, et alios quamplures, diu ante sibi diffidentes. Quod odium fere in lamentabile judicium pruruperat in torneamento commissio apud Blie in initio Quadragesimae eodem anno, ubi se Australes Norensibus opposuerunt contrarios: sed tandem praevalentibus Australibus, capti sunt ex aliis viri magni, et commissum est non hastiludium sed hostile bellum. Inter omnes tamen strenuissime se habebat comes Bigod. Quos postquam domini legati pacificavit industria, omnibus praelatis Angliae scripsit, ut in octavis S. Martini Londoniis convenirent, authenticum domini papae, de plenaria potestate legationis sibi concessa vel tradita, communiter in ecclesia S. Pauli audituri, et in eadem communiter de reformatione ecclesiae Anglicanae tractaturi, et in praesentia ejus concilium celebraturi.

Rex tam ejus [i. comitis Cornubiae] quam aliorum naturalium hominum suorum spreto consilio, magis ac magis, ut incepit, deliravit, et se voluntati Romanorum praecipue legati, quem inconsultius advocaverat, mancipavit, adeo ut videretur quasi vestigia sua adorare, affirmans se tam in publico quam secreto sine domini sui papae, vel legati consensu nihil posse de regno disponere, transmutare, vel alienare: ut non rex, sed feudatarius papae diceretur. His igitur et aliis deliramentis rex omnium nobilium suorum corda cruentavit. Consiliarios quoque habuit infames et suspectos, qui hujus rei fomentum esse dicebantur, quos idcirco magis habebant nobiles Angliae exosos, quia de regno ipso duxerunt originem. Et hi erant Johannes, comes Lincolniae, S. comes Legriae, frater G. templarius.

Interim domino legato offerebantur dona pretiosa tam in palefridis concupiscibilibus, quam vasis pretiosis, et vestimentis mollibus et duplicibus, pellibus variis et sylvestribus, nummis, esculentis, et poculentis: ita quod unus solus episcopus, scil. Wintoniensis Petrus, cum constaret ei, quod Londoniis esset hyematurus, quinquaginta boves pascuales, et centum summas tritici electi, et octo dolia vini meracissimi transmissit ei in alimentum. Alii quoque, secundum vires et facultates suas, ei similia contulerunt. Legatus vero Romanam avaritiam temperando,

* Quoniam celebre tradituri sumus concilium, celebrem ejus apparatus, una cum praecedentibus legati gestis, prout e Matth. Parisio in anno MCCXXXVII. concinnavimus, adjiciemus. Haec SPELM.

non omnia sed aliqua oblata sereno vultu suscepit gratanter, considerans illud Senecae philosophicum, omnia oblata recipere, avarum est; nulla, rebelle; aliqua, sociale.

Eodem quoque anno scripsit rex omnibus magnatibus suis, ut coram eo et domino legato in festo exaltationis sanctae Crucis apud Eboracum convenirent, de arduis negotiis regnum contingentibus tractaturi. Venerat autem eis obviam rex Scotiae, vocatus a rege Angliae et legato, apud Eboracum, ut ibi habita communi deliberatione de pace reformanda inter eos, feliciter componeretur, et, Dei dante gratia, omnis lis mota praevia ratione sedaretur, et de iuste utrique debitis satisfaceret. Ubi tandem cum pervenissent, sic elaboratum est, ut rex Scotiae perciperet de regno Angliae trecentas libratas terrae, sine castrorum constructione, homagiumque regi Angliae faceret, et foedus inter eos amicitiae sanciretur; et hoc se fideliter facturum regi Angliae, et conservaturum juraret: et sic omnis querela et vindictio ex parte regis Scotiae conquiesceret.

Volenti autem domino legato intrare regnum Scotiae, ut ibi de negotiis ecclesiasticis tractaret, sicut in Anglia, respondit rex Scotiae: "Non me memini legatum in terra mea vidisse, nec opus esse aliquem esse vocandum, Deo gratias; nec adhuc opus est; omnia bene se habent. Nec etiam tempore patris mei vel alicujus antecessorum meorum visus est aliquis legatus introitum habuisse, nec ego, dum mei compos fuero, tolerabo. Veruntamen, quia fama te sanctum virum praedicat, moneo te, ut si forte terram meam ingrediaris, caute progrediaris, ne quid sinistri tibi contingat. Indomiti enim et sylvestres homines ibi habitant, humanum sanguinem sitientes, quos nec ego ipse valeo edomare, qui etiam si in vos irruant, nequeo eos cohibere. Me etiam nuper, ut forte audistis, voluerunt invadere, et a regno expellere exhaeredatum." Quibus auditis, legatus avidam voluntatem intrandi Scotiam temperavit, et latera regis sui, scilicet Angliae, sibi per omnia obedientis, non reliquit. Remansit autem cum rege Scotiae quidam Italicus, legati consanguineus, quem rex cingulo militari, terram etiam conferendo, ne penitus rebellis videretur, nobilitavit.

Et sic soluto concilio [regio] rex Angliae cum legato suo versus australia remeavit.

Initium concilii legatini.

Appropinquante vero tempore concilii, iussit sibi legatus sedem parari in occidentali parte ecclesiae S. Pauli Londoniis, fastigiosam nimis et solennem, longis trabibus et sedilibus gradatim exaltatam. Misit igitur literas suas, ut vocati omnes Angliae praelati, scilicet archiepiscopi, episcopi, abbates, priores installati, tam sub conventus sui, vel capituli, quam suo nomine, literas procuratorias deferentes, ut quicquid in concilio statueret legatus, ratum utroque haberetur. Venerunt igitur omnes juxta mandatum domini legati, nimis vexati et fatigati in corporibus propriis, equorum et viaticis, utpote ingruente hyeme et multiformi tempestate, omnes praelati suae legatiae Angliae tamen potissime. "Et post descriptionem validissimae tempesta-

tis, qua legatus et totum concilium vehementius essent territi, sic progreditur MAT. PARIS.

Cum igitur convenissent Londoniis praelati Angliae in ecclesia S. Pauli die prima concilio assignata, scilicet in crastino octavarum S. Martini, non comparuit legatus, quia episcopi rogarant eum, ut ea die daretur eis copia inspiciendi quae proposuit statuere, et secum super his deliberare, ne aliquid in praejudicium eorum statuere attentaret. Altera igitur die constitutis in secretis et abditis locis militibus armatis et servientibus circiter ducentis, quos ei ad instantiam precum suarum dominus rex commodaverat: timebat enim valde sibi, eo quod dicebatur, eum nimis velle defaevire in eos, qui plura habebant beneficia, et praecipue in illegitimos. Apparuit autem summo mane, scilicet diluculo, in ecclesia praedicta: erat autem ibi tot expectantium multitudo tam compressa, quod ipsi legato erat ingressus difficillimus. Et ingressus ecclesiam, coram majori altari pontificalibus se induit; scilicet superpellicio et desuper cappa choralis, pellibus variis furrata, et mitra; et praecedentibus archiepiscopis Cantuariensi et Eboracensi eum, cum processione solenni, cum cruce et cereis accensis, et cum litania, sedem suam ascendit per gradus pompose, ut dictum est, praeparatam; et jam pomposius tapetis et pallis redimitam; collocante se a dextris domino Cantuariensi, et Eboracensi a sinistris: propter quod orta est inter eos dissensio, scilicet de ordinatione sessionis. Et appellatum est ex parte Eboracensis pro jure suo, quod sibi vendicabat. Lecto igitur sollemniter evangelio, scilicet "Ego sum pastor bonus," sicut moris est, dictisque collectis propriis ab ipso legato, et cantato "Veni creator Spiritus," appellatoque ab Eboracensi, ut dictum est, sederunt juxta legatum duo archiepiscopi, Cantuariensis a dextris, Eboracensis a sinistris; quibus dixit legatus, volens ipsam controversiam pacificare, neutrius tamen juri derogando: "In bulla domini papae stat imago Pauli a dextris crucis in medio bullae figuratae, et Petri a sinistris, nulla tamen inter tantos sanctos est orta unquam contentio, ambo enim sunt in coequali gloria. Veruntamen propter Petri clavigeri dignitatem, et apostolatus principatum, necnon et cathedralem dignitatem, cum prioratu vocationis, merito a dextris crucis ejus imago collocanda videtur: sed quia Paulus credidit in Christum, quem non vidit, a dextris figuratur: "Beati enim, qui non viderunt," etc. Sic dominus Cantuariensis, totius Angliae primas, et, qui praestit antiquissimae ac nobilissimae ecclesiae Cantuariensi, necnon et Londonensi, quae est S. Pauli, non sine ratione a dextris est collocandus." Et extunc sequentibus diebus sedit Cantuariensis a dextris, Eboracensis a sinistris. Secundo autem die, concilio jam incepto, missi sunt ex parte domini regis comes Lincolnienfis Johannes, et Johannes filius Galfridi, et Willielmus de Raele, canonicus S. Pauli, ut dicto legato ex parte regis et regni inhiberent, ne ibi contra regiam coronam et dignitatem aliquid statuere attentaret. Et remansit ibi, ut hoc observaretur, Willielmus de Raele, indutus cappa canonicali et superpellicio, aliis recedentibus.

cedentibus. Eodem quoque die petiit dominus Simon, Cantuariensis archidiaconus, dominum legatum in audientia omnium, ut audiretur ab omnibus auctenticum suae legationis, a domino papa sibi commissum: quod et factum est. Et eodem die, ad impetrationem domini regis, lectum fuit quoddam privilegium, de festivitatibus S. Edwardi per totam Angliam celebrandis; et de mandato domini papae, de sanctis Francisco et Dominico canonizatis. Et quia audierat dominus legatus, dum adhuc in hospitio suo esset, multos pluribus ecclesiis beneficiatos, nobiles sanguine et possessionibus, et illegitimos, de quibus mentionem in quodam statuto concilii fecerat, contra ipsum murmurasse, et ei etiam insidias praeparasse; quosdam magnates, scilicet comitem marescallum G. et comitem Lincolniae J. et comitem de Monteforti S. et quosdam de familia domini regis, cum gladiis et fustibus munitos, ad tuitionem sui suorumque, secum ad concilium duxit et reduxit. In concilio vero, cum statutum contra eos, qui plura beneficia obtinuerunt, contra concilium Lateranense, pronunciaretur, episcopus Wigorniensis, Walterus scilicet de Cantelupo, surgens in medio, deposita mitra sua, sic dominum legatum est affatus: "Pater sancte, cum multi nobiles, quorum sanguis noster est, plura obtineant beneficia, cum quibus nondum dispensatum est, quorum etiam aliqui provectae sunt aetatis, et usque ad praesens honorifice vixerunt, et hospitalitatem ad posse procurando, eleemosynas patentibus januis erogarunt, durum esset nimis, tales suis beneficiis spoliatos, in ignominiosam trudi paupertatem. Quidam vero juvenes feroces ac strenui, maximis periculis se apponerent, antequam suis se finirent privari beneficiis, unico tantum retento; quod bene perpendo per memetipsum. Antequam enim ad istam vocarer dignitatem, proposui in animo meo, quod si unicum amitterem beneficium talis praetextu constitutionis, omnia amitterem. Unde timendum est, quod multi ad praesens in simili proposito perseverent. Quoniam igitur multitudo talium in causa est, sanctae paternitati vestrae supplicamus, quatenus ob

salutem vestram et nostram, super huiusmodi statuto dominum papam consulatis. Praeterea, cum statutum vestrum in religione S. Benedicti ad omnes aequaliter se extendat; et durum sit multis, tum propter locorum penuriam, et praecipue monialibus, cum sint debiles et fragiles, hoc statutum observare; necesse est huic rigori discretum addere temperamentum. Super quo etiam postulamus, ut dominum papam super his velitis consultare." Cui dominus legatus respondit; quod si omnes praelati, scilicet isti praesentes archiepiscopi et episcopi, una cum eo, super his domino papae scriberent, libenter consentiret.

Et sciendum, quod quia aliqui opinabantur, sicut datum fuit intelligi domino legato, quod statuta sua robur nisi tantum in tempore suae legationis non obtinerent; jussu ejusdem surrexit in medio quidam clericus suus, magister scilicet Attho, et aperto libro auctentico, scilicet registro domini papae, ad maiorem auctoritatem, ut validius talium opinionem improbaret, quandam decretalem legit distincte et aperte, quam dominus legatus distinguens approbavit; per illam asserens manifeste, quod etiam post recessum ejus, sua statuta perpetuae firmitatis robur debeant obtinere. Nec praetereundum, quod primo die concilii, collocatis (ut praedictum est) archiepiscopis, Cantuariensi scilicet a dextris, Eboracensi vero a sinistris, perlectoque evangelio, "Ego sum pastor bonus," dictisque collectis ad hoc pertinentibus, inditoque silentio, et turba comprimente castigata, dominus legatus sedendo, quasi tubam vocem suam exaltans, sermonem suum inchoavit, thema suum sic praedordinando, "In medio sedis, et in circuitu ejus, quatuor animalia plena oculis ante et retro." In sermone prosequendo innuens, quod praelati, quasi animalia habentia oculos ante et retro, debent esse in rerum secularium dispositionibus providi, et in spiritualibus circumspecti, priora sequentibus caute continuantes. Et post sermonem legi fecit statuta, alta voce et distincte, quae firmiter statuit observari, quae subscripta in hoc libro duximus annotari.

Constitutiones Othonis cardinalis. Collat. xxiv. et edit. Gul. Lyndwood Oxon.

cum MS. Regio 9. B. ii. et MS. Hatton. MDCLXXIX. et MS. Lamb. 8vo. n. xvii.

QUONIAM decet domum Dei sanctitudo, et ministris ejus a Domino dicitur: "Sancti estote, quoniam sanctus sum ego Dominus Deus vester:" satagit astutia humani generis inimici, ut sanctitatem et emundationem subtrahat et destruat utrobique, dum in plerisque locis, et ne consecrentur ecclesiae, impedit vel deturbat; et ne suo digne fungantur officio, ministrorum mores et vitam multorum vitiat et depravat; sanctorum patrum regulis et statutis, et generaliter omnibus christianae religionis profectibus se totis conatibus opponendo. Huic est igitur armata manu a cunctis Christi fidelibus in fide fortiter resistendum, et ad ejus molimina renovatis, et novis semper utendum viribus enervanda:

VOL. I.

sicut Isaac puteos, quos foderant pueri Abrahae, sed humo impleverant Palaestini, prius studuit renovare, deinde alios fodere prorsus novos.

Denique nos Otho, miseratione divina sancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis, et apostolicae sedis legatus, ad partes Angliae cum legationis officio a sede apostolica deputati, ac destinati, divino fulti auxilio, et instantis concilii suffragio et consensu ad roborandum et reformandum statum ecclesiasticum in partibus Anglicanis, salvis aliis canonicis institutis, quae cum reverentia volumus et cupimus observari, quaedam ex commissi nobis officii potestate duximus statuenda, quae per certos articulos infra fecimus digeri et distingui.

8 C

I. De

I. *De consecratione, et reformatione status ecclesiae^a.*

Basilicarum dedicatio initium a Veteri Testamento dignoscitur habuisse, et in Novo est a sanctis patribus observata; in quo est eo dignius et studiosius facienda, quo in illo tantum offerebantur hostiae animalium mortuorum: in isto vero caelestis hostia, viva, et vera, ipse scilicet unigenitus Dei Filius, in altari offertur pro nobis manibus sacerdotis. Quare statuerunt providere sancti patres, ne in aliis locis quam dedicatis (nisi necessitatis causa) celebraretur officium tam sublime.

Porro quia vidimus per nosipsum, et a plerisque audivimus, tam salubre ministerium contemni, vel saltem negligi a nonnullis, dum multas invenimus ecclesias, et aliquas etiam cathedrales, quae licet sint ab antiquo constructae, nondum tamen sunt sanctificationis oleo consecratae; volentes huic tam periculosa negligentiae obviare, statuimus, et statuendo praecipimus, ut omnes ecclesiae cathedrales, conventuales, et parochiales, quae perfectis parietibus sunt constructae, infra biennium, per dioecesanos episcopos, ad quos pertinent, vel eorum auctoritate per alios consecrentur; sicque infra simile tempus fiat in ecclesiis de caetero construendis. Et ne tam salubre statutum transeat in contemptum, si loca huiusmodi non fuerint infra biennium a perfectionis tempore dedicata, a missarum solenniis usque ad consecrationem manere statuimus interdicta, nisi aliqua causa rationabili excusentur.

Ad hoc ne praesumant abbates, aut ecclesiarum rectores antiquas ecclesias consecratas, sub praetextu amplioris vel pulchrioris fabricae faciendae, diruere, absque licentia dioecesani episcopi, et consensu, praesenti statuto districtius inhibemus. Dioecesanus vero diligenter consideret, utrum expediat dare licentiam vel negare; et si dederit, attendat et intendat, ut opus, quam celerius poterit, consummetur, quod extendi statuimus et volumus ad jam coepta. De capellis vero minoribus nihil novi duximus statuendum; consecrationes earum qualiter et quando fieri debeant, definitionibus canonicis relinquentes.

II. *De septem sacramentis, ut gratis conferantur^b.*

Sacramenta ecclesiastica, in quibus, tanquam in vasis caelestibus, salutis remedia continentur; necnon oleum sanctificatum et chrisma, a ministris ecclesiae pure atque devote, qualibet exclusa cupiditatis labe, statuimus, et statuendo praecipimus exhiberi, nulla difficultate in eis adhibita exhibendis, praetextu consuetudinis alicujus, qua dicantur ab eis, qui ea recipiunt, aliquibus aliqua persolvenda. Sacramenta quoque principa-

lia, quae sunt et quot, propter simpliciores duximus statuenda. Sunt autem baptismus, confirmatio, poenitentia, eucharistia, extrema unctio, matrimonium, atque ordo. De quorum quolibet in sacris canonibus diffusius est tractatum, et plenius ordinatum. Sed quia non est leve canonum gyrare volumina, et ignorare medico medicinale officium, nimis grave; statuimus, ut in susceptione curiae animarum et ordinis sacerdotii examinentur de his praecipue ordinandi: archidiaconi quoque in singulis decanatum suorum conventibus sacerdotes in his maxime studeant erudire; docentes eos, qualiter circa baptismum, poenitentiam, et matrimonium debeant se habere.

III. *De baptismo, et forma baptizandi^c.*

Ad baptismum solenniter celebrandum duo tempora, scilicet Sabbatum ante resurrectionem Domini, et Sabbatum ante Pentecosten, sunt a sacris canonibus propter ministerium deputata. Sed quidam in partibus istis diabolica, ut audivimus, fraude decepti, periculum suspicantur, si praefatis diebus pueri baptizentur; quod arbitrari, vel utcumque metuere sanae fidei penitus adversatur, et manifeste convincitur esse falsum, cum summus pontifex personaliter illud ministerium solennizet, et diebus baptizet solenniter memoratis; et in aliis mundi partibus servet ecclesia illud idem. Quare statuimus, ut a tanto errore praedicatione frequenti populus avertatur, et ad solennizandum praefatis diebus baptismum, et ad baptizandum pueros suos studiosius inducantur. Statuimus insuper, ut parochiales presbyteri formam baptismi diligenter addiscentes, eam parochianis suis frequenter exponant diebus dominicis in vulgari; ut si articulus necessitatis emergat, quo ipsos oporteat aliquem baptizare, eam sciant et valeant observare, quae forma utrum servata fuerit, postmodum diligenter inquirent.

IV. *Ne aliquid exigatur pro sacramentis^d.*

Auditu horribili audivimus et relatu, quod quidam miseri sacerdotes, dum forsitan in beneficium vicariae ad firmam, seu quacunque alia quaestus causa, proventus ex altari aut ex poenitentia provenientes recipiunt; non aliter admittunt ad poenitentiam confitentes, nisi prius ab ipsis in sinu avaritiae suae quippiam reponatur. Sicque faciunt de aliis sacramentis. Quoniam igitur, qui talia agunt, et regno Dei, et beneficio ecclesiastico sunt indigni, statuendo districte praecipimus, ut inquisitione exactissima per episcopos de his facta, qui tale quid commisisse repertus fuerit, et a beneficio, quod obtinet, removeatur omnino, et ab officio, quod perperam gessit, perpetuo suspendatur.

^a Tit. ita apud MS. reg. *Ut intra biennium omnes ecclesiae dedificentur.* MS. Hatt. *Ut intra — ecclesiae sint dedicate.* Spelm. *Ecclesiarum dedicatio.*

^b *Ut sacramenta ecclesiastica libera conferantur, et quot sint.* MS. Reg. *Ut sacramenta libere conferantur.* MS. Hatton. *De sacramentis ecclesiasticis.* Spelm.

^c *Ut baptismus non interdicatur in vigilia Paschae et Pentecostes, et parochiani faciant formam baptismatis.* MS. Reg. *Ne baptismus inhibeatur in vigilia Pasch. Pentecost.* Hatt. *De baptismo.* Spelm.

^d *Ne aliquid pro poenitentia exigatur, vel recipiatur, vel aliis sacramentis.* MS. Reg. *Ne aliquid recipiatur pro poenitentia, vel exigatur.* MS. Hatt. *Avaritia sacerdotum arcenda.* Spelm.

V. *De confessionibus personarum et clericorum.*^e

Quod in quodam concilio statutum est approbantes, statuimus, ut per quoslibet decanatus prudentes viri et fideles constituentur per episcopum confessores; quibus personae et minores clerici valeant confiteri, qui decanis erubescunt confiteri forsitan et verentur. In ecclesiis vero cathedralibus confessores institui praecipimus generales.

VI. *De scrutinio ordinandorum.*^f

Sacer ordo eo est digno dignius conferendus, quo ab ordinato sacramenta caetera conferuntur. Quare cum periculosum sit, minus dignos, idiotas, illigitimos, irregulares, illiteratos, et extraneos, aut sine titulo certo et vero aliquos ordinari, statuimus, ut ante collationem ordinum per episcopum de his omnibus indagatio diligens habeatur; et ne reprobatis, qui fuerint reprobandi, approbatis, se clanculo immiscere valeant reprobandi, in examinatione scribatur numerus, et nomina probatorum; et qui scripti fuerint postmodum in ordinationis limine, perlecta scriptura discretionem solita requirantur; ipsaque scriptura apud episcopum vel ecclesiam cathedralem conservetur.

VII. *Ne dignitates tradantur ad firmam.*^g

Ecclesias dari ad firmam, vel generaliter constitui firmarios in eisdem, nostra nequaquam volumus auctoritate fulciri; sed propter infirmitatem multitudinis, quae in causa est, ne videamur potius laqueos injicere, quam invenire remedia, prohibitionis edictum contra ea emitte formidamus. Quibusdam tamen morbis ex eis provenientibus ad nostram delatis notitiam, occurrere coarctamur. Accidit enim plerumque, ut dum hi, qui firmarii nuncupantur, lucrari plus appetant, quam exsolvant, turpes exactio- nes faciant, quae interdum etiam cadunt in simoniacam pravitatem. Quare statuendo districtius inhibemus, ne dignitates vel officia, puta decanatus, vel archidiaconatus, sive proventus ex ecclesiasticae, vel jurisdictionis spiritualis exercitio, seu ex poenitentia, vel altari, vel aliis sacramentis quibuscumque venientes, ad firmam de caetero ullatenus concedantur.

VIII. *Ne ecclesia ultra quinquennium detur ad firmam.*^h

Cum laicis ecclesias dari ad firmam sit penitus inhonestum, et clericis quibuscumque ad longum tempus propter continuationem temporis, quae afferre consuevit periculum in ecclesiis,

posset esse damnosum; utrumque districtius inhibentes, praecipimus, ut nec laicis unquam, nec personis etiam ecclesiasticis ecclesiae ultra quinquennium ad firmam de caetero conferantur; nec finito eo quinquennio, renoventur eisdem, nisi prius ipsas alii habent immediate. Et ut omnia sint in tuto, praecipimus, ut praesentibus episcopis, vel archidiaconis firmarum fiat conventio, ex qua plures literae conscribantur, quarum una remaneat penes ipsos.

IX. *Ne ecclesia aliqua perpetuo ad firmam alicui detur.*ⁱ

Alicubi audivimus accidisse, quod vacante pingui ecclesia, quam quidam optabat habere, nec tamen eam recipere audebat, ut persona, ne aliis ipso jure beneficiis, quae obtinuit, privaretur, callide procuravit, ut ecclesia illa sibi ad firmam perpetuo traderetur; ita quod modicum quid inde solveret alii, nomine personatus, sibi- que totum reliquum retineret. Quo dante causam edicto, statuimus, ut nulla ecclesia, vel praebenda, vel quis alius redditus ecclesiasticus in toto vel in parte ad firmam alicui sub quocumque colore in perpetuum conferatur; cassum et inane fore penitus decernentes, si contra fuerit attentatum.*

X. *De institutione vicariorum.*^k

Ad vicariam statuimus nullum de caetero fore admittendum, nisi jam in presbyterum ordinatum, vel saltem diaconum in proximis quatuor temporibus ordinandum, qui renunciatis aliis beneficiis, si quae habeat, curam animarum habentia, juret residentiam ibi facere, ac eam faciat continue corporalem; alioquin institutionem ipsius decernimus fore nullam, et vicariam alii fore conferendam. Sicque illudatur illi dolo, quo saepe assignato alicui nomine personatus aliquo modico, simulate dabatur alii ecclesia, ficto nomine vicariae; qui timens alia perdere beneficia, metuebat eam recipere, ut persona. De jam vero institutis vicariis, qui non sunt presbyteri (cum vicarii teneantur in propriis personis ecclesiis deservire) statuendo praecipimus, ut infra annum ad minus se faciant in presbyteros ordinari; alioquin si per eos steterit, quominus infra annum (ut diximus) ordinentur, eos extunc vicariis eisdem fore decernimus privatos. Et de residentia circa eos statuimus, quod de instituendis supra diximus statuendum.

XI. *Ne ecclesia absentis alicui conferatur.*^l

Ad elidendum fallacias iniquorum sagaci studio est laborandum cuilibet justitiae amatori, ne, si torpescat rectorum industria, simplicitas

^e Ut confessores per diversos decanatus per episcopum constituentur. MS. reg. Ut in quolibet decanatu constituentur generales confessores. MS. Hatt. Qui confessores constituendi. Spelm. Ut confessores per diversos decanatus constituentur. MS. Lamb.
^f Ut nomina ordinandorum apud episcopum reserventur. MS. Lamb. et reg. hoc tamen resideant legit. De collatione ordinis clericalis, et ut ordinandorum nomina penes episcopum remaneant. MS. Hatt. Qualitas ordinandorum. Spelm. MS. Lamb.
^g Ne ecclesiasticae dignitates de caetero dentur ad firmam. His addit MS. reg. vel aliqua spiritualis jurisdictio. Ne ecclesiae vel dignitates dentur ad firmam. MS. Hatton. De firmariis et vicariis ecclesiarum. Spelm. ^h Ne ecclesiae ultra quinquennium dentur ad firmam. Reg. et Lamb. Ne ecclesia — tradatur ad firmam. Hatt. De firmariis et vicariis ecclesiarum. Spelm.
ⁱ Ne sub colore accipiat quis ecclesiam ad firmam perpetuo, parum dando personae. Reg. Ne quis sub colore capiat ecclesiam ad terminum, vel aliquid de nomine vicariae. Lamb. Ne ecclesia sub caliditate tradatur ad firmam. Hatt. Qualiter ecclesiae ad firmam dandae. Spelm. * MS. Hatton addit: et firmae sic concessae revocentur. ^k Ne aliquis admittatur ad vicariam nisi sacerdos vel diaconus. Reg. Lamb. et Hatton; quorum ultimum pro sacerdos legit presbyter. Qui vicarii ordinandi. Spelm.
^l Ne alicui ecclesia absentis conferatur, donec de morte ipsius constiterit. Lamb. Ne ecclesia absentis alii conferatur, etc. — Reg. Hatt. Ne leviter ecclesia absentis alteri conferatur. Spelm.

a verſutia ſupplantetur, et ſuccumbat veritas falſitati. Sane ex relatione plurimorum accepi-
mus, quod quidam preſbyteri in abſentis bene-
ficii oculos jacentes, novos fingentes rumo-
res, aſſerunt ſe audiviſſe mortuum eſſe, vel be-
neficii reſignaviſſe beneficii poſſeſſorem; ſicque
procurant in illud beneficium quomodolibet ſe
intrudi; et ſi fortaiſſis reviviſcens, qui mortuus
fuerat, ad ſuam eccleſiam revertatur, nescio te,
reſpondetur eidem, et clauditur janua contra eum.
Nonnulli etiam nimia cupiditate caecati, non ſo-
lum in abſentium, ſed etiam in praefentium be-
neficia clanculo, vel ubicunque poſſunt, ea inva-
dere non formidant; et cum intus fuerint, nec
proſunt ſententiae, nec aliquid, per quod valeant
mitti, vel ejici foras, quoniam armorum potentia
ſe defendunt. In utroque igitur articulo remedi-
um, quale poſſumus, adhibentes, ſtatuimus, di-
ſtrictius prohibentes, ne praetextu opinionis, vel
famae, quae de morte vel ceſſione habeatur ab-
ſentis, ejus beneficium aliquatenus conferatur,
ſed expectet praelatus, donec plenius de alteru-
tro inſtruatur. Alioquin ad reſarciendum omne
damnum ex hoc inſlictum abſenti, eum fore de-
cernimus obligatum; et illum, qui ſe procura-
vit intrudi, praeter reſtitutionem damnorum, ab
officio beneficioque ſuſpenſum pronunciamus
ipſo facto. Quod etiam ad ipſum extendi volu-
mus, qui beneficium eccleſiaſticum, altero poſ-
ſidente, auctoritate propria, vel temeritate poti-
us, vi vel clam occupare praefumit, et poſtquam
declaratum fuerit ad alium pertinere, armis ſe
defendere nititur in eodem.

*XII. Ne eccleſia una de caetero in plures perſo-
natus vel vicarias dividatur.*^m

Cum ſit ars artium (teſte beato Gregorio)
regimen animarum; non ceſſat antiquus ſophi-
ſta ſua gyrare volumina fraudis, et in falſae* po-
ſitionis ſtudere fallaciis, quo valeat concludere
diſcipulis huiusmodi artis, et eos excludere a
ſalute, quos imperitos invenerit, vel incautos.
Hoc eſt, quod facit tranſgredi juſſa Dei, et ſan-
ctorum patrum regulis contraire; dum nec ſer-
mo divinus, nec ſanctiones canonicae a diſtorto
itinere poſſunt reducere peccatores. Exigit nam-
que ars noſtra catholica, ut unus in una eccle-
ſia ſit ſacerdos, alias magiſter, perfectus ordine,
et habitu, vita, ſcientia, et doctrina, et quod
pura ſit eccleſiae ordinatio, atque ſimplex. Sed
obſectio diabolica multos facit in hoc dogmate
deviare, dum interdum, eo ſuggerente, non uni
tantum una datur eccleſia, ſeu pluribus, prae-
textu plurium patronorum; ut ſint plura capi-
ta in eodem corpore, quaſi monſtrum; et in-
terdum conſentire conſuevit perſona, quaecun-
que ſit occaſio, ut aliquid concedatur alteri no-
mine perſonatus, abſque magiſtro. Praeterea ec-
cleſia ſaepe deſolata manet, dum nec perſona in
ea, nec ſaltem vicarius perpetuus invenitur, ſed
aliquis forte ſimplex ſacerdos, qui nec juſ ha-
bet, nec etiam juris imaginem in eadem; et
ſi moram forſitan perſona ibi trahit, non eſt ta-
men perfectus ordine, quoniam non eſt ſa-
cerdos; nec habitu, quia viſus ab aliquo, non

clericus, ſed miles potius putaretur. De vita,
ſcientia, et doctrina eſt ei modica, heu! cura.
Ordinatio quoque eccleſiae raro ſit ſimplici ocu-
lo, ut deberet, nec enim commenta fraudis dia-
bolicae deſunt ibi. Nam interdum (ut audivi-
mus) alicui confertur eccleſia hoc pacto, tacite,
vel expreſſe, ut aliquid ibi retineat inſtituens
vel praefentans, vel aliquis alius ex ea percipiat
aliquam portionem, qui totum erat forſitan ha-
biturus, niſi juris impotentia vel metu perdendi
alia beneficia diviſiſſet. Cedit etiam quis ali-
quando perſonatus, et ab inſtituto inibi recipit
poſtmodum vicariam, quod fieri non praefumi-
tur, ſine fraude. Has etiam diviſiones, et par-
ticulares aſſignationes, et mutationes, tanquam
arti noſtrae contrarias reprobantes, ne de caetero
ſiant, penitus prohibemus; firmiter ſtatuentes,
ut nunquam deinceps in plures perſonatus vel vi-
carias una eccleſia dividatur. Et quae diviſae
ſunt haecenus, quam citius ſe facultas obtulerit,
redintegrentur, niſi forſan haec ſtatuta fuerint ab
antiquo; ubi eſt per episcopum loci providen-
dum, ut tam redditus, quam eccleſia congruis
inter eos portionibus et regionibus dividantur.
Provideant etiam dioceſani, ut ſemper apud ec-
cleſiam reſideat aliquis, qui de animarum cura
ſit ſolicitus, ac ſe in celebratione divinarum et
collatione ſacramentorum exerceat utiliter, et
honeſte.

XIII. De reſidentia rectoribus facienda.

De reſidentia vero in eccleſiis a rectoribus fa-
cienda, videtur nobis conſulendum, facto poti-
us quam ſtatuto. Extant enim concilia Roma-
norum pontificum, luce clarius loquentia ſuper
eo; propter quod major requiritur executio fa-
ctorum, quam editio ſanctionum. Idem quo-
que per omnia dicimus et ſentimus de his, qui
plures dignitates, perſonatus, ſeu beneficia, curam
animarum habentia, contra conſtitutionem con-
cilii generalis, abſque diſpenſatione ſedis apoſto-
licae ſpeciali, praefumant in ſalutis ſuae diſpen-
dium detinere.

XIV. De habitu clericorum.

Quoniam de habitu clericorum, qui non cle-
ricalis videtur, ſed potius militaris, grave ſcan-
dalum laicis generatur; firmiter ſtatuendo prae-
cipimus, ut ad formam tam de veſtibus clerico-
rum, quam de ornamentis equorum in generali
concilio editam, per ſubtractionem beneficio-
rum ab episcopis reſtringantur, ita quod in men-
ſura decenti veſtes habeant, et cappis clauſis u-
tantur in ſacris ordinibus conſtituti, maxime in
eccleſia, et coram praelatis ſuis, et in conventi-
bus clericorum, et ubique in parochiis ſuis, qui
cum animarum cura regendas eccleſias ſuſcepe-
runt. Et ut poſſint episcopi alios melius ad ho-
neſtatem veſtium, tonſuram et coronam decen-
tes, et equorum ornamenta idonea coarctare,
provideant ut a ſuis clericis commenſalibus hoc
prius faciant obſervari, habentes eos in veſtibus
talaribus, fraenis, et ſellis, clericalis gerentes
habitum honeſtatis.

^m Ne de caetero una eccleſia dividatur in plures perſonatus vel vicarias. Lamb. Hatt.

* Parif. praetentionis.

XV. *De uxoris a beneficiis amovendis.*^a

Innotuit nobis, pluribus referentibus fide dignis, quod multi propriae salutis immemores, matrimoniis contractis clandestine, retinere, cum uxoribus ecclesias, et ecclesiastica beneficia adipisci de novo, et promoveri ad sacros ordines contra statuta sanctorum canonum non formidant: demum processu temporis cum prole suscepta de tali copula expedire videtur, ipsis viventibus vel defunctis per testes vel instrumenta probare contracta fuisse matrimonia inter eos. Verum quia per clericos matrimonio seu contubernio intendentes procurari animarum perditio, negligi salus earum, et ecclesiastica diripi substantia consuevit; et ut animarum saluti et ecclesiarum commodo consulatur, huic morbo, qui multum invaluisse asseritur, sic duximus occurrendum; ut, si repertum fuerit aliquos taliter contraxisse, ab ecclesiis et ecclesiasticis beneficiis (quibus tam eos quam quoslibet uxoratos fore decernimus ipso jure privatos) removeantur omnino. Et si quae bona post hujusmodi matrimonium qualitercunque acquisita fuerint, per ipsos vel submissas personas de bonis eorum, ea nequaquam filiis vel uxoribus hujusmodi, sed ecclesiis, quas tenuerunt, vel in quibus habuerunt beneficia, protinus applicentur. Ipsi quoque filii ad ecclesias et ecclesiastica beneficia et ecclesiasticos ordines, velut inhabiles, nullatenus admittantur, nisi fuerit cum eis, exigentibus eorum meritis, canonice dispensatum per Romanum pontificem.

XVI. *De concubinis clericorum removendis.*^o

Licet ad profugandum a laribus ecclesiae putridum illud turpitudinis libidinosae contagium, quo decor ecclesiae graviter maculatur, statuerint super hoc ecclesiastici rectores ipsum remove; cum tantae improbitatis existit, ut semper se ingerat impudenter. Nolentes igitur tantam ecclesiae ignominiam conniventibus oculis praeterire incorrectam, statuta Romanorum pontificum, et maxime decretalem Alexandri papae super hoc editam exequentes, statuimus, et statuendo praecipimus, ut nisi clerici et maxime in sacris ordinibus constituti, qui in domibus suis vel alienis detinent publice concubinas, eas a se prorsus removeant infra mensem, ipsas vel alias de caetero nullatenus detenturi, ab officio et beneficio sint suspensi, ita quod usquequo super hoc digne satisfecerint, de beneficiis ecclesiasticis se nullatenus intromittant; alioquin ipso jure ipsos decernimus ipsis fore privatos. Volumus quoque et districte praecipimus, ut archiepiscopi et episcopi diligentem faciant super hoc per omnes decanatus fieri inquisitionem, et quod statuimus observari.

XVII. *Ne succedat in ecclesia filius patri.*^p

Licet adeo detestati fuerint sancti patres, quod beneficia ecclesiastica possint jure haereditario

possideri, ut in eis etiam sit interdicta successio sobolis bene natae; quidam tamen de nefario coitu procreati, pede impudentiae juris et honestatis auctoritatem calcantes, etiam in beneficia hujusmodi, quae patres eorum nullo medio tenuerunt, irrumpere atque ausu temerario detinere non formidant. Hoc igitur nos, qui ad relevandum honestatis ecclesiasticae statum ad partes istas venimus, attendentes, statuendo districtius prohibemus, et prohibendo statuimus, ut ecclesiarum praelati aliquos tales in beneficiis hujusmodi, quae patres eorum quocunque titulo tenuerunt, in totum vel in partem quocunque colore vel fraude instituire vel utcunque admittere immediate de caetero non praesumant. Illos vero, qui jam illicite beneficia hujusmodi sunt adepti, eis praesenti statuto decrevimus fore privatos.

XVIII. *De latronum receptoribus.*^q

Contra latronum flagitia, quibus nimis abundat regio Anglicana, quod nequaquam esset, ut accepimus, nisi majores eos defenderent et teneant, sic duximus statuendum, ut nemo eos protegat vel defendat seu teneat in domibus, vel in villis, quos sciverint, vel manifestum fuerit latrocinium exercere. Eos autem, qui contra hoc fecerint, si tertio commoniti per ecclesiasticum judicem ordinarium, ipsos a se non abjecerint, excommunicatione ecclesiasticae subjugamus. Monitionem autem volumus et statuimus sufficere generalem, etiam si fiat, alicujus nomine non expresso; dummodo ita publice ac solenniter fiat, quod ad eorum notitiam valeat pervenire.

XIX. *Ut monachi ab esu carniū abstineant.*^r

Audivimus et laetati sumus, quod religiosi viri abbates ordinis sancti Benedicti per Angliam constituti, convenientes nuper in suo capitulo generali (tanquam filii juxta sermonem propheticum ad suos terminos revertentes) provide statuerunt, ut de caetero secundum sancti Benedicti regulam, ab esu carniū debeant abstinere, exceptis debilibus et infirmis, quibus debet secundum ejusdem regulae continentiam in infirmatorio provideri. Quod utique approbantes, statuimus inviolabiliter observari. Adjicimus quoque, quod postquam novitii, anno probationis finito, gestaverint habitum monachalem, ad professionem faciendam juxta decretalem felix memoriae Honorii papae distinctione canonica per abbatem protinus compellantur. Nullus autem, qui professionem non fecerit, in abbatem vel priorem aliquatenus admittatur. Hoc autem et quod de professione, finito probationis tempore, facienda diximus, ad canonicos regulares, et moniales duximus prorogandum. Super aliis vero, quae ad correctionem ac reformationem tam eorum quam aliorum regularium noverimus pertinere, providere intendimus; et quae ecclesiis eorum sunt utilia, ipsisque salubria fuerint, concedente Domino, statuimus et mandabimus statuta per eorum capitula firmiter observari.

^a Contra rectores ecclesiarum clandestina matrimonia contrahentes. Spelm. ^o De clericis concubinariis. Spelm. ^p De filiis presbyterorum. Lamb. De successione in beneficiis ecclesiae remotioribus. Hatt. De his, qui patribus succedunt in ecclesiasticis beneficiis. Spelm. ^q Contra latronum protectores. Spelm. ^r Ne monachi carnes comedant. Lamb. De esu carniū monachorum. Spelm.

XX. *De archidiaconis.*^s

De archidiaconis quoque statuimus, ut ecclesias utiliter et fideliter visitent, de sacris vasis, et vestibus, et qualiter diurnis et nocturnis officiis ecclesiae serviantur; et generaliter de temporalibus et spiritualibus inquirendo, et quae corrigenda invenerint, corrigant diligenter. Ecclesias autem superfluis non gravent expensis, sed procuraciones exigant duntaxat, cum visitant, moderatas; non secum ducant extraneos, sed modeste se habeant tam in familia quam in equis. Cum autem visitent, aut corrigant, seu crimina puniant, aliquid ab aliquo recipere non praesumant, nec sententiis aliquos involvant injuste, quod ab eis pecuniam possint extorquere. Cum enim haec et talia simoniacam sapiant pravitatem, decernimus, ut, qui talia agere praesumpserint, sic extorta in duplum erogare in pios usus, arbitrio episcopi, compellantur, alia nihilominus salva poena canonica contra eos. Sint autem solliciti frequenter interesse capitulis per singulos decanatus, in quibus diligenter instruant inter alia sacerdotes, ut bene sciant, et sane intelligant verba canonis et baptismatis, quae scilicet sunt de substantia sacramenti.

XXI. *De pace et concordia reformanda.*^t

Caeterum duximus districtius inhibendum, ne ecclesiarum praelati, et maxime archidiaconi, et decani, vel officiales eorum, vel quicumque alii ad universitatem causarum, vel aliqua negotia, ratione jurisdictionis ecclesiasticae vel officii spiritualis ecclesiae forum contingentia, delegati, quin de discordiis et querelis fiat pax vel concordia inter partes, praesumant aliquatenus impedire; sed quodcumque partes voluerint, a iudicio per compositionem recedant, dummodo sit tale negotium, super quo possit jure transigi vel componi; nec propter hoc aliquid ab eisdem exigatur.

XXII. *De officio archiepiscoporum et episcoporum.*^u

Quid ad venerabiles patres archiepiscopos et episcopos incumbat ex officio faciendum, nomen dignitatis eorum (quod est episcopus, id est, superintendens) exprimit evidenter. Intendere quippe proprie habent, et supra gregem suum, juxta verbum evangelicum, noctis vigilias custodire. Cum igitur esse debeant forma gregis, ad quam se debent subditi reformare, quod nequit fieri, nisi se omnibus exhibeant in exemplar; exhortamur eos in Domino, et monemus, ut moram facientes apud cathedrales ecclesias, congruenter ibidem missas celebrent in praecipuis saltem solennitatibus, et in diebus dominicis, et in Quadragesima, et in Adventu. Circumeant praeterea dioeceses suas temporibus opportunis corrigendo, et reformando, vel consecrando ecclesias, et verbum vitae in agro dominico se-

minando. Ad quae omnia melius exequenda, professionem, quam in sua consecratione fecerunt, saltem bis in anno, in adventu Domini scilicet, et in majori Quadragesima, faciant sibi legi.

XXIII. *Ne causae matrimoniales iudicibus imperitis committantur.*^w

Cum non solum potestas, sed etiam discretio, et scientia in diffiniendis negotiis potissimum requiratur, solerter est ab omnibus praecavendum, ne talis iudex vel cognitor deputetur, per cujus simplicitatem, imperitiam, vel ruditatem inutilis feratur sententia, vel injusta, et absolvatur nocens, et innocens condemnetur. Propterea duximus statuendum, quod matrimoniales causae, quae inter caeteras cum maturitate magna et diligentia sunt tractandae, viris providis, et fide dignis, et habentibus juris peritiam, vel saltem competens exercitium causarum committantur. Si qui vero decani, archidiaconi, vel abbates habent ex privilegio, vel consuetudine approbata, quod de matrimonialibus causis cognoscant, diligenter eas ordinare procurent. Praecipimus tamen et praesenti statuto firmamus, quod tam ipsi quam delegati ipsorum ad diffinitivam sententiam non procedant, nisi habita prius deliberatione de causae meritis cum dioecesano episcopo diligenti, ipsiusque requisito consilio et obtento; ad quod tamen exemptos teneri volumus, nisi sint speciali privilegio communiti.

XXIV. *De juramento calumniae.*^x

Jusjurandum calumniae in causis ecclesiasticis et civilibus de veritate dicenda in spiritualibus, quo, ut veritas facilius aperiatur, et causae celerius terminentur, statuimus praestari de caetero in regno Angliae secundum canonicas et legitimas sanctiones, obtenta consuetudine in contrarium non obstante. Huic statuto utiliter annectentes, ut judiciales induciae iudicis dentur arbitrio, juxta legitimas et canonicas sanctiones.

XXV. *De officio procuratorum.*^y

Usus procuratorum in obsequium iustitiae introductum, ut qui causae suae intendere non potest, per alium ejus absentia relevetur, convertit antiqui hostis invidia frequenter in abusum. Ex consuetudine namque (ut dicitur) hic habetur, ut citatus ad diem certum, procuratorem tantum constituat, ad eundem absque literis vel per literas sigillo autentico non signatas; unde fit, quod dum talis procurator vel probare mandatum, vel fidem literis imponere non vult per testes, aut aliud impedimentum occurrit, nihil agitur illa die; sed nec expirante officio procuratoris in sequenti, sicque perit illa instantia sine fructu. Huic igitur fallaci cautela clypeum opponere cupientes, statuimus, ut de caetero in causis ecclesiasticis regni Angliae procu-

^s De officio archidiaconi et qualiter debeat procurari. Reg. Officium archidiaconorum. Spelm. ^t De concordia reformanda et pace sine impedimento. Lamb. Ne praelati litigantes impediant, quo minus inter se componant. Hatt. Ne quid exigatur pro pace reformanda. Spelm. ^u Ut episcopi bis in anno in ecclesiis cathedralibus resideant. Reg. et Hatt. Officium episcoporum. Spelm. ^w Ne sine consensu episcopi causae matrimoniales decendantur exceptis privilegiis. Hatt. Contra iudices imperitos. Spelm. ^x Titulo huic Lamb. addit et veritate dicenda. Reg. praestando. Jusjurandum calumniae. Spelm. ^y De procuratoribus. Reg. Qualiter debet institui procurator. Hatt. De procuratoribus constituendis. Spelm.

rator constituatur simpliciter, vel, si constituatur, ad diem non unum tantum, sed ad plures continuandos, si opus fuerit, constitui volumus, et intelligi constitutum. Mandatum etiam per scripturam probetur authenticam, nisi apud acta fuerit constitutus, aut sigillum authenticum de facili nequiverit constituens invenire.

XXVI. *De citationibus faciendis.*²

Tanto calliditatis studio prosequuntur se alterutrum litigantes, ut in supplantationem alterius, calcato iustitiae cultu, alter faciat quicquid possit. Denique a multis accepimus, quod citationes literas impetrantes, eas ad locum, in quo morari dicitur, qui citatur, per tres destinant garciones, quas super altare loci ejusdem ecclesiae, vel ibidem in loco alio duo ponunt, et tertius statim rapit. Ex quo fit ut duobus postmodum testificantibus, quod illum citaverint, juxta morem et consuetudinem regionis, excommunicatur vel suspenditur, ut contumax, qui contumaciae prorsus utpote citationis nescius vel expers erat. Hunc itaque abusum tam detestabilem, et alios similes zelo iustitiae prosequentes, statuimus, ut per impetrantes vel eorum nuncios in causis ecclesiasticis regni Angliae literae citatoriae de caetero non mittantur, sed iudex, moderatis sumptibus impetrantis per suum fidelem nuncium eas mittat, qui vocandum diligenter perquirat; quem si reperire non poterit, die dominico, vel alio solenni in ecclesia loci illius, in quo degere consuevit, dum missa cantatur, publice literas legi faciat, et exponi, vel saltem ad decanum, in cujus decanatu moratur, qui vocandus existit, citatio dirigatur, qui a iudice iussus hoc fideliter prosequatur per se, aut certos suos nuncios et fideles, quodque inde fecerit, eidem rescribere iudici non omittat.

XXVII. *Quae literae falsae dicuntur, et poena eorum, qui eis uti praesumunt.*³

Quanto scripturarum, quae sigillo autentico imprimuntur, est usus magis necessarius in partibus Angliae, ubi publici notarii non existunt, tanto diligentius est cavendum, ne per aliquorum insolentiam possint protrahi in abusum. Conficiuntur enim (ut audivimus) literae, ac signantur non tantum a minoribus clericis, verum etiam a praelatis, in quibus manifeste cavetur aliquem contraxisse, contractui vel negotio affuisse, vel extitisse aliquem ad iudicium evocatum, vel sibi literas citatorias praesentatas, qui tamen nunquam praesens fuerat, vel inventus, immo forsitan in alia provincia vel dioecesi tunc degebat. Caeterum cum huiusmodi scripturae falsitatis vitium contineant manifeste, fieri talia vel similia districtius prohibentes, provida deliberatione censemus, quod qui fuerint in his deliquisse convicti, et qui talibus literis, maxime in alterius praejudicium, praesumpserint ac per-

severaverint uti scienter, poena falsariis, et falsis instrumentis utentibus debita, puniantur.

XXVIII. *De sigillis authenticis, et de custodia eorum.*^b

Quoniam tabellionum usus in regno Angliae non habetur, propter quod magis ad sigilla autentica recurrere est necesse, ut eorum copia facilius habeatur; statuimus, ut sigillum habeant non solum archiepiscopi et episcopi, sed etiam eorum officiales. Item abbates, priores, decani, archidiaconi, et eorum officiales, et decani rurales, necnon ecclesiarum cathedralium capitula, et caetera quoque collegia, et conventus simul cum suis rectoribus, aut divisim, juxta eorum consuetudinem vel statutum. Pro varietate quoque cujuslibet praedictorum habeat unusquisque sigillum, puta nomen dignitatis vel officii seu collegii, et etiam illorum proprium nomen, qui dignitatis vel officii perpetui gaudent honore, insculptum notis et characteribus manifestis; sicque sigillum authenticum habeatur. Denique illi, qui temporale officium suscipiunt, puta decani rurales, et officiales, sigillum suum, quod tantum nomen officii habeat insculptum, finito officio, ei, a quo habeant officium, continuo et sine molestia resignent. Sane de custodia sigillorum curam haberi diligentem praecipimus, ut scilicet unusquisque per se illud custodiat, vel uni soli, de cuius fide confidat, custodiendum committat, qui etiam juret, quod illud fideliter custodiet, nec ad sigillandum aliquid alicui concedet, nec ipse etiam aliquid inde sigillet, ex quo possit alicui praejudicium generari; nisi quod dominus ejus prius legerit et viderit diligenter, et sic praeceperit sigillari. In facienda vero sigilli copia fidelis et provida sit cautela; fidelis, ut indigentibus de facili praebeatur, provida, ut falsis et fraudulentis penitus denegetur. In principio quoque vel fine cujuslibet scripturae authenticae sufficientem datam inferi statuimus diei, temporis, atque loci.

XXIX. *De misso in possessionem, et de officio advocatorum et iudicum.*^c

Clamorem iustitiae audivimus conquerentis, quod eam nimis impediunt per cavillationes et versutias advocati, vel necant plerumque per ignorantiam iudices imperiti, et illudunt ei per contumaciam saepe partes. Nam contingit aliquando, quod missus in possessionem causa rei servandae ipsam retinere contendit, licet adversarius redeat infra annum, et juri per omnia satisfacere sit paratus. Aliquando vero qui in possessionem missus fuerit, nec infra annum, nec post, quantumcunque verus constituatur possessor, valet illam possessionem, resistente cum armis adversario, adipisci. In adiutorium itaque iustitiae assurgentes, huius sacri approbatione concilii statuimus, ut qui ad advocati officium voluerit generaliter promoveri, apud dioecesanum, cujus

² Ut literae citatoriae dirigantur sacerdoti parochiano. Hatt. *Quomodo fieri debeant citationes.* Spelm. ³ De falsa signatione literarum. Lamb. Ne aliquis apponat sigillum suum alicui instrumento, nisi sibi constiterit de sententiis. Hatt. Ne quis sigillum suum apponat literis, quarum confectioni non interfuit. Spelm. De fide instrumentorum et de signatione literarum. Reg. ^b De sigillis, et eorum custodia. Reg. Sigillum cujusque praelati debet continere nomen dignitatis. Hatt. Qui debeant habere sigilla autentica. Spelm. ^c Ne sine juramento admittantur advocati, nisi in casibus. Reg. De immisione in possessionem et juramento advocati. Lamb. De missione in possessione causa rei fundandae. Hatt. Juramentum ab avvocato praestandum. Spelm.

origine vel domicilio jurisdictionis extiterit, praebeat juramentum, quod in causis, quarum patronus extiterit, patrocinium fidele praestabit, non ad auferendam vel differendam alterius partis justitiam, sed ad causam clientuli legibus defendendam et rationibus intendendam. Alias autem non admittatur in causis quoque matrimonialibus et electionibus, nisi juramentum simile velit praestare singulariter in eisdem; sed nec in aliis causis coram ecclesiastico iudice ultra tres terminos absque juramento admittatur, nisi pro ecclesia sua, domino vel amico notorio seu paupere, vel extraneo, vel persona miserabili, duxerit forsan postulandum. Caveant autem omnes advocati, ne per se vel per alios testes subornent, vel partes instruant falsum proponere, vel suppressere veritatem. Qui vero contra fecerint, ipso facto ab officio et beneficio sint suspensi, quousque super hoc satisfecerint competenter, et alias nihilominus, si de his convicti fuerint, poena debita puniantur.

Judices quoque juris ignari, si dubium aliquod emerferit, ex quo possit alterutri partium grave praejudicium generari, expensis utriusque partis alicujus consilium advocent sapientis.

Papae Rom.
GREGOR. IX. II.

Archiep. Cantuar.
ST. EDMUND. 4.

Anno Christi
1237.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 22.

Constitutiones quaedam synodales, regnante Henrico III. ut videtur, editae. Per quem vero episcopum, quo loco vel tempore nobis pro certo non liquet. Quia autem constitutionibus Alexandri de Stavenby, Coventr. et Lichfeld. episcopi, annexae sunt in MS. Cottoniano, eodem anno hic exhibemus. Ex MS. Cotton. Vespasian. E. iii. fol. 138.

Ex concilio.

FIRMITER credimus, et simpliciter confitemur, quod unus solus verus est Deus, aeternus, immensus, omnipotens, incommutabilis, incomprehensibilis, et ineffabilis; Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus: tres quidem personae, sed una est essentia, substantia, seu natura: simplex omnino; Pater a nullo, Filius autem a solo Patre, ac Spiritus Sanctus pariter ab utroque: absque initio semper, et sine fine. Pater generans; Filius nascens; Spiritus Sanctus procedens; consubstantiales, et coequales; coomnipotentes, et coaeterni, unum universorum principium, creator omnium visibilium et invisibilium, spiritualium et corporalium: qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam spirituales et corporales; angelicam videlicet, et mundanam; ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu et corpore constitutam.*

De baptismo.

Praecipimus autem, quod baptismus cum reverentia, et cum magno honore celebretur, et cum magna cautela, maxime in distinctione et prolatione verborum, in quibus tota virtus consistit sacramenti, et salus puerorum: scilicet, "Ego baptizo te N. in nomine Patris, et Filii,

^d Statuimus insuper ut, in quantum poterunt, constitutionem generalis concilii tam in ordinariis, quam in extraordinariis judiciis observantes, acta originalia et autentica diligenter et fideliter penes se custodiant, vel per scriptores suos faciant custodiri, et partibus inde, ut debuerint, copiam faciant; quibus omnia, postquam scripta fuerint, praecipimus, et praecipiendo statuimus publicari; ut si erratum in scribendo fuerit, corrigatur, et veritas possit de his, quae acta fuerint, liquide apparere.

^e Provideant praeterea iudices, ut cum aliquem decreverint in possessionem mittendum, ob contumaciam partis adversae de restituenda possessione, cum fructibus, si quos inde perceperit, deductis expensis legitimis, si adversarius infra annum redierit ad mandatum ecclesiae, ab eo, qui mittendus fuerit, congruam recipiant cautionem. Illum quoque, qui possessionem retinere praesumpserit violenter, ita quod ob ejus contumaciam alius missus fuerit judicialiter, et post annum verus possessor etiam constitutus; jure, si quod habuerit in eadem re, decernimus omnino ipsum fore privatum.

et Spiritus Sancti." Ubi nomen baptizandi praeponeatur: et sub eadem forma in lingua, quam melius noverint, doceant frequenter sacerdotes, laicos baptizare debere pueros in necessitate; patrem etiam et matrem pueri sine praejudicio matrimonii, in summa necessitate.

Commoneant etiam sacerdotes mulieres praegnantas parochiae suae, ut cum tempus partus sui instare intelligunt, sibi prospiciant, et aquam promptam habeant; et propter imminens periculum loquantur de confessione cum sacerdote, ne subito praecoccupatae, non possint, cum voluerint, habere copiam sacerdotis.

Foeminae etiam moneantur, ut pueros suos caute alant; et juxta se de nocte non collocent teneros, ne opprimantur; et cum eis ad baptismum festinent, et ad confirmationem. Similiter et mariti earum moneantur.

Si mulier mortua fuerit in partu, et de hoc bene constiterit, scindatur, si infans credatur vivere; ore tamen mulieris aperto, et extrahatur puer ut baptizetur.

Moneantur etiam, ne solos in domo ubi ignis fuerit, vel solos juxta aquam relinquant pueros suos sine custode: et hoc eis saepe dicatur.

Item sacerdos interroget laicum, qui in necessitate baptizat puerum; quid dixerit, et quid fecerit. Quodsi invenerit laicum discrete, et modo de-

^d Tit. De actis scribendis. Spelm.

^e De cautione praestanda. Spelm.

* Ex conc. Later. sub Innoc. III. An. 1215.

bito baptizasse, et formam verborum in sua lingua integre protulisse, approbet factum; sin autem, baptizet puerum.

Ad elevandum puerum de sacro fonte tres ad plus recipiantur; videlicet ad marem duo mares, et una foemina; ad foeminam vero duae foeminae, et unus mas.

Item, si in necessitate puer baptizatur a laico, sequentia immersionem, non praecedentia, per sacerdotem expleantur; et aqua, in qua domi baptizatus fuerat puer, propter reverentiam baptismi, vel infundatur in ignem, vel in baptisterium ad ecclesiam deferatur, et vas illud comburatur, vel ad usus ecclesiae deputetur.

Item, de baptismo, vel confirmatione si dubitetur, sine trepidatione conferatur. Quia non dicitur iteratum, quod nescitur fuisse collatum. Ideoque baptizentur expositi, de quorum baptismo dubitatur probabiliter; si inveniantur cum sale, si sine sale.

Nullus quoque diaconus, vel inferior clericus baptizet, vel pueros inungat; sed soli sacerdotes, quibus illud competit ex officio, nisi in summa necessitate, sicut quando sacerdos absens est, vel etiam praesens, et non possit interesse, vel stulte non vult, et imminet mors puero vel aegroti.

Item praecipimus, ut panni chrismales, quibus noviter baptizati induuntur, ad ecclesiam deportentur, nec ad omnes usus per aliquem assumantur propter reverentiam sacramenti; sed in usus ecclesiae, prout necessitas exegerit, reserventur.

Item praecipimus, ut fontes in quibus pueri baptizantur, lapidei sint, vel alias honesti et integri; ita quod non sint alicui contemptui vel horrori, sed magis honor et reverentia et veneratio ab universis exhibeatur eisdem. Aqua vero ubi baptizatus fuerit puer, ultra octo dies non fervetur.

De confirmatione.

Sacerdotes saepe dicant laicis, ne expectent adventum episcopi ad confirmandum; sed adducant pueros ad eum, ubi eum adesse audierint prope, quam citius potuerint; et ut fascias siue ligaturas sufficientes, scilicet longas et latas secum deferant. Quod si adultus fuerit confirmandus; monendus est per sacerdotem loci, ut confiteatur prius, et postea accedat ad confirmationem.

Item, nullus teneatur ad confirmationem a patre vel matre, vitrico, vel noverca; et haec prohibitio saepius publicetur in ecclesia per sacerdotes.

Caveant sibi diligenter parentes, ne parvulos suos iterato proferant confirmandos, cum et ipsi parvuli per illud sacramentum iteratum efficiantur irregulares, si masculi fuerint: et ipsi parentes ex tali negligentia, secundum canones, gravi subiaceant ultioni.

Sciant quoque tam parentes, quam illi, qui eorum pueros tenent ad confirmandum, et ipsi confirmati, quod spirituale vinculum in hoc sacramento contrahitur, ut in baptismo.

Parvuli confirmati, tertio die post confirmationem, deportentur ad ecclesiam, et frontes eorum, per manus sacerdotum in baptisterio, propter reverentiam chrisinatis, abluantur, et ligaturae ipsorum tunc similiter in igne concrementur.

Sequitur de sacramento altaris.

Adhaec, quia cum magna reverentia, devotione, et munditia tractanda sunt ecclesiastica sacramenta, et maxime sacramentum redemptionis nostrae, scilicet corporis et sanguinis Domini, statuimus, ut presbyteri circa ea, quae ad substantiam sacramenti corporis et sanguinis Domini pertinent, sint diligentes et intenti; provisuri quod eucharistia in pixide munda obsetur; nec ultra septem dies servantur hostiae consecratae, sed septimana qualibet in die dominica innoventur. Ita quod post perceptionem consecratae, recenter hostiae, ante assumptionem sanguinis Domini, a celebrante missam reservatae hostiae sumantur; nec in celebratione missae hostiam consecratam, pacem daturus, ori suo sacerdos apponat, quia ante perceptionem eam ore suo tangere non debet. Si vero, sicut quidam faciunt, de patena eamumat, vel super patenam eam confringat aut deponat; post celebrationem missae tam patenam, quam calicem faciat aqua perfundi, vel solum calicem, si aliter faciat: habeatque sacerdos juxta altare pannum mundissimum, alio panno undique circumdatum, et honeste atque decenter cooperatum; quo, post susceptionem sacramenti salutaris, digitos cum labiis tergat ablutos. Si vero sacerdos necesse habeat aliquando bis in una die celebrare, quod non fiat, nisi in die Nativitatis, Resurrectionis dominicae, vel quando aliquod corpus in ecclesia fuerit tumulandum, vel aliqua evidens necessitas urgeat, post primam celebrationem, et sanguinis susceptionem, nihil infundatur calici, quod a sacerdote sumatur celebrante; sed tantum post celebrationem subsequentem. Post primam vero celebrationem diligentissime absorbeantur stillae de calice, et quod fuerit digitis superfusum, reservetur in vase mundo ad hoc specialiter deputato; et post secundae missae celebrationem sumatur, nisi forte in prima celebratione assit diaconus vel alius minister honestus, qui loturam illam sumere possit absque conscientiae suae laesione.

In sacramento autem sanguinis dominici major pars vini, et modicum aquae ponatur. His adjicimus, ut cum ad aegrum fuerit eucharistia deferenda, habeat sacerdos aliam pixidem mundam et honestam, in qua sit linea bursa munda, et in ea dominicum corpus deferat ad aegrotos, lintamine mundo superposito, et lucerna praecedente, nisi aeger valde remotus fuerit, vel temporis inaequalitas impediatur, et cruce similiter, si fieri potest, nisi crux forte fuerit apud aegrum: praecedente quoque tintinnabulo, ad cuius sonitum excitetur devotio audientium. Habeat quoque sacerdos vasa argentea, vel vas stanneum ad hoc specialiter deputatum, quod semper secum ad aegrum vadens deferat, ut in eo

† iteratum deest in MS.

* fuerit deest in MS.

aegro valeat dare post sumptam ab eo eucharistiam, suorum loturam digitorum. Habeat quoque sacerdos semper secum stolam, id est orarium, quando cum eucharistia, sicut diximus, vadit ad aegrum. Et si aeger remotus non fuerit, in superpellicio ad ipsum decenter accedat.

Quando vero mulieres, post puerperium venerint ad purificationem, sacerdotes dent eis tantummodo panem benedictum, et corpus Domini nullo modo, nisi expresse petant et prius confessae fuerint.

Ad haec praecipimus, ut quaelibet ecclesia habeat calicem argenteum, cum aliis vasis decentibus et honestis. Sindonem mundam et candidam, amplitudinis congruentis. Lintamina et alia ornamenta, quae ad altaris officium spectant honesta. Libros ad psallendum et legendum idoneos, et sacerdotalia vestimenta sufficientia pariter et honesta. Et qui ministraverint sacerdoti in altari, superpelliciis induantur. Et omnes habeant canonem missae secundum consuetudinem ecclesiae nostrae correctum; et ut verba canonis in missa rotunde dicantur et distincte; similiter et omnes horae, et omnia officia aperte et distincte dicantur; ita quod, ex festinatione non praecidantur, vel syncopentur. Quod si observatum non fuerit; sacerdotes hoc non observantes, usque ad condignam satisfactionem puniantur. Ex concilio.

Relinqui volumus. Statuimus.

Sicut in concilio continetur Lateranen. praed. cap. 19, 20.

Ad haec prohibemus, ne calices ecclesiarum, seu vestes, vel libri altaris, aut libri ecclesiastici, vel etiam tenementa ecclesiastica vendantur vel pignori obligentur, aut aliquo modo alienentur ab ecclesiis, nisi in casibus concessis, et de licentia nostra, forma canonica observata. Si vero secus actum fuerit, irritetur.

Nec laici ecclesias, vel quascunque decimas ad firmam aliquatenus teneant.

Prohibemus etiam districtius, ne sacerdotes ignoti, de quorum ordinatione non constat, ad divinorum celebrationem deserviendo ecclesiis admittantur, nisi de licentia nostra.

Moneantur autem rectores ecclesiarum, ne capellanos suos annuales, sine rationabili causa studeant amovere.

Similiter prohibemus, ne excommunicatum aliquem vel interdictum, vel alienum parochianum laicum, in praedictum proprii sacerdotis, vel ad confessionem, vel ad communionem eucharistiae, vel ad sepulturam scienter aliquis sacerdos admittat, et praecipue in solennitate paschali. Quod si ab aliquo de caetero fuerit attentatum, ad damna refarcienda illius ecclesiae, cui injuriatum est, compellatur: alias etiam a nobis puniendus. Ex concilio.

Cum sit ars artium, etc. Sicut in concilio Later. praedict. cap. 27.

De ministris ecclesiae.

Praecipimus itaque, quod sacerdotes, qui se

noverint filios servorum, et praeter conscientiam dominorum suorum ordinatos, vel non de legitimo matrimonio natos, et absque dispensatione episcoporum suorum promotos; vel qui fuerint advocati in causa sanguinis, vel executores * servorum aliquando in publicis administrationibus, vel homicidium perpetraverint, vel bigami fuerint, vel alias corruptarum mariti; vel qui excommunicati ordines susceperint, vel excommunicati, sive suspensi celebrare praesumpserint, vel fortilegium exercuerint, maxime daemonibus immolando, non exequantur sacerdotis officium, donec nostrum super hoc ab eis fuerit consilium requisitum.

Idem etiam dicimus de his, qui simoniace, vel furtive, vel per saltum, vel extra legitima tempora ordines susceperint.

Idem quoque dicimus de illis, qui interventores fuerint simoniacarum pactionum, et sunt ordinati et nihilominus labe illa infecti, ordines susceperunt.

De aliis vero, qui in susceptione ordinum non peccaverint, praecipiendo statuimus, ut sacerdotes et clerici beneficiati, vel in sacris ordinibus constituti, sive beneficiati sive non, qui a vitio luxuriae debent esse alieni penitus, omnem libidinem fugiant, et continenter et honeste vivant, prout ad sacrum ministerium eorum noscitur rite pertinere. Nec in domibus propriis, vel alienis publice concubinas, unde scandalum oritur, tenere praesumant; sed eas a se prorsus expellant; et longius faciant amoveri, nisi velint simul officio et beneficiis suis contra hoc agendo privari.

Moneantur concubinae eorum, ut recedant ab ipsis, quae nisi commonitae recedant ab eisdem, post trinam admonitionem, quoniam infamant ecclesiam, ab ecclesia expellantur, et excommunicentur; nec ad ecclesiastica sacramenta admittantur, sed ab actibus legitimis repellantur ut infames.

Quia etiam continentiam servare volentibus, non est tutum habitare cum foeminis; prohibemus, ne sacerdotes, vel clerici beneficiati habeant famulas in domibus suis, de quibus possit aut debeat merito sinistra suspicio suboriri.

Cum autem sacerdos peccaverit, peccare facit populum Domini; et ideo debet ab omni fornicatione et immunditia se continere, maxime autem a filia sua poenitentiali se contineat; sciens, quod in detestatione illius peccati dicitur in canone; sic peccare, poenitentialem suam cognoscentem, sicut cognoscentem a se baptizatum, vel in baptismo susceptam; pro quo peccato secundum canones, 15. annorum debetur poenitentia, et postea detrusio in monasterium.

Si sacerdotes aut clerici ad convivia fuerint ab honestis personis invitati; ibi, sicut ubique, sobrie, modeste, et honeste se habeant; et post prandium sobrie et honeste recedant, et cito. Et si in eisdem, in quibus intererunt conviviis, inhonesta vel turpia narrentur, vel cantentur; si non possunt prohibere, saltem ita se gerant, ne videantur aurem vel animum talibus adhibere. Volentes quoque ab eisdem pestem ava-

ritiae extirpare, prohibemus, ne turpia lucra sectentur, et ne aliquam negotiationis speciem inhoneste audeant exercere.

Nullus quoque eorum secularem administrationem exerceat, ex qua eum oporteat laicae personae actus sui reddere rationem. Nec advocati sint sacerdotes, vel clerici, vel canonici in foro seculari; nisi vel causas proprias, vel causas miserabilium prosequantur personarum. Sint etiam secundum facultates, et redditus suos, hospitales, et erga pauperes non avari.

Prohibemus insuper, ne sacerdotes de caetero utantur cappis manicatis, sed omnes habeant cappas clausas et honestas, et tonsuram canonicam. Ex concilio.

Irrefragabili. Quia nonnullis. Ut clericorum. A crapula. Clerici officia. Sententiam sanguinis. Cum infirmitas corporal. De multa providentia. In quibusdam provinciis.

Sicut in concilio continetur Lateran. praedict. cap. 7, 11, 14, 15, 16, 18, 22, 29, 45.

Sequitur de poenitentia.

Sanctorum patrum statuta sequentes, praecipimus, ut sacerdotes in poenitentia danda diligenter attendant qualitatem personae, quantitatem delicti, tempus, locum, causam, moram in peccato factam, devotionem animi poenitentis, et ut poenitentia talis iungatur uxori, unde non reddatur marito suo suspecta de aliquo occulto crimine et enormi, sed aliter condignam iungat poenitentiam.

Idem de marito observetur.

Non iungatur autem laicis in poenitentia, quod missas celebrare faciant pro suorum remissione peccatorum.

Confessiones autem mulierum audiantur in Quadragesima, extra velum, in aperto semper, quantum ad visum hominum, non quantum ad auditum. Moneantur etiam laici statim in principio Quadragesimae, vel pluries in anno, ut cito post lapsum confiteantur. In confessionibus vero, nec nimis perspicaciter scrutentur plebem suam sacerdotes; nec nimis facile aut negligenter pertranseant.

Item in confessionibus et praedicationibus saepius laicis inculcetur, et praecipue in majoribus solennitatibus, quod omnis commixtio maris et foeminae, nisi per matrimonium excusetur, mortale est peccatum. Et si in denunciatione huiusmodi salubris doctrinae sacerdos negligens inventus fuerit, tanquam fornicator, vel consentiens fornicationibus canonice puniatur.

Item in confessione habeat sacerdos humilem vultum, et oculos ad terram demissos, ne faciem respiciat confitentis, et maxime mulieris; et patienter audiat quicquid dixerit, et in spiritu lenitatis eum supportet; et ei pro posse suo persuadeat pluribus modis, quod integre confiteatur: aliter enim vera non est confessio. Peccata inquirat usitata singillatim; inusitata autem, non nisi a longe, et per circumstantias; sic ut expertis detur materia confitendi; et inexpertis non detur occasio delinquendi. In furto, rapina, usura, et maxime decimarum diminutione, seu subtractione alicujus ecclesiastici juris

sacerdos diligenter sibi caveat, ne poenitentias aliquas iungat, nisi cum satisfactione et restitutione facienda injuriam passis, cum non remittatur huiusmodi peccatum, nisi restituatur ablatum.

Item in majoribus criminibus, et atrocioribus et dubiis sacerdos consulat nos, sicut decet; vel ipsos, qui vices nostras gerunt, providos et discretos, quorum consilio certificatus, sciat quos et qualiter ligare possit et solvere. Et ne, quod absit, poenitens in desperatione mittatur, moneat illum diligenter, ut interim quicquid boni facere poterit, faciat, ut Deus cor suum illustret ad poenitentiam. Et hoc idem de eo faciat, qui peccatum confitetur, et tamen ab eo non vult abstinere, quo casu munus absolutionis eidem non poterit impendi, nec poenitentia iungi, cum venia non legatur concessa, nisi se corrigenti. Sunt autem majora crimina, homicidia, sacrilegia, peccata contra naturam, incestus, stupra virginum et monialium; injectiones manuum in parentes, in clericos; vota fracta, et huiusmodi. Sunt autem alia, in quibus nullus, nisi solus papa, vel ejus legatus potestatem habet dispensandi; videlicet injectio manuum in clericos, vel quoscunque religiosos; incendia ecclesiarum; simonia: nihilominus talium rei mittendi sunt ad nos, vel ad poenitentiarium nostrum. Semper etiam, qui mittuntur, deferant secum literas, continentes genus peccati, et circumstantias sufficienter; vel ipse sacerdos cum eis personaliter veniat; alioquin non recipiantur.

Item caveant sibi sacerdotes, ut cum a poenitente peccata inquirunt, nomina personarum, cum quibus peccaverunt, non inquirant, sed circumstantias tantum et qualitatem peccati; cum scriptum sit, "Deus vitam meam," non alienam, "annunciavi tibi."

Nullus etiam sacerdos, post lapsum, antequam sacerdoti poenitens confiteatur, ad altare praesumere audeat accedere celebraturus, si copiam habeat sacerdotis.

In quolibet autem capitulo duo sint sacerdotes confessores, quibus a nobis constitutis ejusdem capituli sacerdotes sua possint peccata confiteri. Si quae vero dubia fuerint, quae per eos expediri nequeant; vel si qui de sacerdotibus eis ob aliquam causam noluerint peccata sua confiteri, ad principales poenitentiarios nostros recurratur; si vero neutri eorum suum noluerint revelare peccatum, ad nos veniat, ut vel nobis confiteatur, vel sibi a nobis alius assignetur, cui velit et valeat confiteri. Ex concilio. Omnis utriusque. Si post susceptorem.

De extrema unctione.

Cum magna reverentia deferatur oleum ad infirmos, et ipsos inungant sacerdotes cum magna devotione et orationum celebritate, quae ad hoc sunt ordinatae.

Ad sacramentum extremae unctionis moneant saepe populum Domini sacerdotes; scilicet omnes a quatuordecim annis, et supra; et ad omnes, tam pauperes quam divites, communiter se paratos exhibeant, cum necesse fuerit.

Item

Item doceant sacerdotes frequenter populum, hoc sacramentum licite posse iterari; videlicet in qualibet periculosa infirmitate, ubi metus est mortis. Et cum quis post susceptum convalescit ab infirmitate, licite posse reverti ad opus conjugale.

Sequitur de matrimonio.

Cum in causis matrimonialibus cum majori discretionem et cautela sit procedendum, statui-
mus, ut nulla causa matrimonialis, ubi agitur divortium, terminetur, nisi per nos vel gerentem vices nostras; nec aliqua huiusmodi causa, si-
ve agatur de divortio siue non, examinetur per decanos rurales, sed cum magna diligentia per archidiaconos vel eorum officiales providos et discretos.

Ad haec prohibemus, ne matrimonium contrahat quis cum consanguinea olim uxoris suae. Similiter nec uxor cum aliquo consanguineo quondam mariti sui. Nec susceptus in baptismo contrahat cum filia baptizantis, vel suscipientis, ante vel post genita. Nec contrahatur matrimonium inter personas incognitas, nec sine trina denunciatione in ecclesia publicata. Nec clandestina contrahantur matrimonia; sed publice et in facie ecclesiae, praesente sacerdote. Si vero secus actum fuerit, factum non admittatur in ecclesia, nisi de speciali auctoritate nostra. Sacerdos autem, qui contra huius statuti nostri formam aliquos matrimonio copulaverit, ab omni officio suspendatur, nec relaxetur, nisi de speciali mandato nostro. Nec fides de aliqua desponsanda detur, nisi praesente sacerdote. Quod si aliter factum fuerit, decernimus contractum non tenere, et personae legitime punientur.

Prohibeat autem quilibet sacerdos publice omnibus de parochia sua, ne clanculo fidem praestent de matrimonio contrahendo, sed publice coram testibus idoneis, ut fidem praestitam, si necesse fuerit, valeant comprobare. Proponatque eis praemonendo, quod sibi praecaveant, quia si talem fidem carnalis copula subsequatur, ecclesia hoc pro matrimonio habebit, et faciet tanquam matrimonium observari.

Item doceant sacerdotes frequenter populum, et prohibeant sub anathemate, ne alteruter conjugatorum transeat ad religionem, nec recipiatur, nisi per nos aut per licentiam nostram.

Item moneant mulieres conjugatas, ne faciant vota, nisi cum magna deliberatione, et cum consensu virorum suorum, et de consilio proprii sacerdotis. Ex concilio Later.

Non debet. Cum inhibito. Licet ex quadam. cap. 50, 51, 52.

De statu monachorum et regularium.

Nec viris aut mulieribus religionem professis, absque superioris licentia liceat egredi septa domus, nec sine certa et honesta causa egrediendi licentia concedatur; ita tamen quod nulli claustralium causa orationis, aut visitandi parentes, exitus pateat, nisi fuerit talis, qui petit exire, de quo nihil sinister debeat quis suspicari. Quoties tamen exeundi causa licentia cuiquam indulgetur, socius ei deputetur, et certus dies, in

quo redeat, praefigatur, in quo si redire poterit, et extra monasterii septa non pernoctet.

Item in civitatibus, burgis, seu villis, ubi ecclesia conventualis est, maxime sui ordinis, non hospitetur nisi penes religiosos. Et si domus ei et vecturis suis non sufficiat, ipse nihilominus, si fieri possit, de nocte dormiat infra septa illius monasterii.

Ad haec, quia aliqui, ut audivimus, salutis suae immemores, abjecto Dei timore, de ordine suo egredi, sine licentia suorum praelatorum, et in seculo seculariter conversari, abjecto religionis habitu, non verentur; praecipimus archidiacono et decanis, quod monitione praemissa competentem, tales ad claustrum per censuram ecclesiae redire compellant. Quod si nec sic ad reassumendum habitum religionis induci possint, jubemus eos comprehendere, et nobis praesentari, et ad agendam poenitentiam, in carcerem retrudendos.

Item viri religiosi ecclesias illas, maxime in quibus jus sibi patronatus vendicant, ad firmam a clericis suis non recipiant sine licentia nostra, nec aliquam negotiationis speciem inhonestam audeant exercere: clerici autem ecclesiis sic talibus dimittentes, graviter punientur.

Item monachis et canonicis regularibus, nec non et monialibus tam vestimenta quam copertoria interdiciamus colorata, nisi fuerint nigro tincta. Et cum equitant, decentibus sellis utantur, ac fraenis ac superfelliis. Moniales autem vestibus caudatis et crispatis, aut proprii corporis longitudinem excedentibus, non utantur, nec pellibus delicatis aut coloratis; nec in velo acus argenteas audeant deportare.

Item, cum in generali concilio nuper esset statutum, quod quilibet regularis in ecclesiis, quae ad ipsos pleno jure non pertinent, presbyteros instituendos eis repraesentent; praecipimus etiam, ut infra instans festum sancti N. ad tardius, secundum statuta ipsius concilii presbyteros idoneos nobis repraesentent ad vicarias in eisdem competentes.

Similiter fiat in ecclesiis praebendalibus, si illi, qui tenent, poenam concilii voluerint evitare. Quod si non fecerint, prout justum fuerit, tanquam de beneficiis vacantibus, officium nostrum in huiusmodi exequemur.

Ex concilio Lateran. praed. cap. 41, 12, 13, 24, 25, 30, 57, 59, 64. Quoniam omne, quod non est ex fide. In singulis regnis. Ne nimia. Ne pro defectu pastoris. Quia propter diversas. Si quisque electioni. Grave nimis est. Ut privilegia. Quod quibusdam religiosi. Ascendentibus. Quoniam simoniaca labes. In Lateran. concilio. Extirpandae. cap. 32.

Sequitur de decimis.

Decimas de omnibus, quae renovantur per annum, et maxime consuetas, dandas decernimus; et potissime de molendinis, et piscariis, et foenis, et apibus, et de terris arabilibus, et ad prata postea, vel ad pasturam redactis; ita ut occasione mercedis, servientium, vel messorum ecclesia decima parte non frustretur, quominus eam plene percipiat. Detentores vero earundem decimarum, si semel, secundo, et ter-

tio commoniti, excessum suum non emenda-
verint, concedimus, quod per capellanos loco-
rum, usque ad satisfactionem congruam excom-
municationis vinculo feriantur. Cum autem
ii, qui decimas detinuerint, vel subtraxerint, ad
poenitentiam accefferint; non admittantur, nisi,
per se vel per manum sacerdotis ei, cui decimae
debentur, satisfaciant competenter.

De sententiis.

Excommunicatio non passim et absque delicto
fiat, sed praemissa canonica admonitione. Sin-
gulis autem annis in tribus solennibus festivitati-
bus, scilicet die Natalis, die Pentecostes, die
assumptionis beatae Mariae, excommunicentur
in genere fortarii; testes perjuri super sacrosan-
cta; incendiarii; usurarii; raptores publici; ma-
litiose impediens executionem rationabilium
testamentorum; et contumaces; et decimarum
detentores: ita quod testes, qui scienter deje-
rant super sacrosancta propter lucrum vel dam-
num aliorum, non absolvantur, nec eis aliqua
poenitentia injungatur, nisi a nobis vel nostra
auctoritate, praeterquam in mortis periculo. Et
tunc injungatur eisdem, ut ex quo convalue-
rint, nos adeant, a nobis poenitentiam susce-
pturi.

Sub interminatione anathematis prohibemus,
ut nullus constabularius, castellanus, forestari-
us, vel cujuscunque potentis ballivus possessiones
seu bona religiosorum, clericorum, seu quarum-
cunque ecclesiasticarum personarum, ausu teme-
rario praesumat invadere, aut eas vexationibus
injustis, vel oppressionibus quibuscunque inde-
bite, contra libertatem ecclesiasticam attentet
molestare. Quod si qui contra hanc prohibiti-
onem nostram in propriae salutis dispendium,
quod Deus avertat, praesumpserint, et com-
moniti se non emendaverint; terras eorum per
archidiaconum loci, sine dilatione, ecclesiastico
supponi praecipimus interdicto; et tunc demum
si ad cor non redierint, indurati, pulsatis campa-
nis et accensis candelis, excommunicentur, mo-
nitione praemissa. Volumus etiam, et districte
praecipimus, ut archidiaconus et ejus ministri,
cum fuerint super hoc ab excommunicatoribus
requisiti, mutuum sibi adinvicem in hujusmodi
praestent auxilium.

Prohibemus etiam sub poena interdicti et ex-
communicationis, ne patroni ecclesiarum laici,
sive sint Anglici, sive alterius nationis, hospitia
a clericis beneficiatis extorqueant, vel exigant de
caetero. Interdicimus etiam ipsis clericis, ne
hospitia sic exacta laicis procurent; et, si fece-
rint, noverint se canonice puniendos.

Prohibemus etiam sub poena antedicta, ne
laici, sive sint domini fundi, sive non, ullam
habeant dispositionem in coemeteriis de domi-
bus, vel erigendis casis propria auctoritate, nisi
tempore hostilitatis; et tunc de licentia et dispo-
sitione rectoris ecclesiae.

Prohibemus etiam sub eadem poena, ne ali-
qui commisceant se carnaliter mulieribus infra
ambitum coemeterii.

Item districte praecipimus, ut omnes sacer-
dotes parochianis suis auctoritate Dei et nostra,

VOL. I.

et sub anathemate prohibeant, ut nullus de
caetero eo modo, quo aliquando soleant, aliquam
foeminam teneant sub quadam pecuniae taxatio-
ne; nec aliquis sacerdos vel clericus hujusmodi
conventionibus interfit, nec in hujusmodi con-
ventionibus de pecunia repetenda, licet fides
vel sacramentum intervenerit, justitia exhibea-
tur.

Statuimus etiam, ut domini fundorum, si com-
munam pasturae, quam ecclesiae et earum re-
ctores consueverunt habere, interdixerint pro
voluntate sua, communione fidelium careant,
nisi commoniti satisfecerint competenter.

Statuimus insuper, ut si quis excommunica-
tus infra xl. dies sanctae ecclesiae reconciliari
contempserit, et hoc per ministros nostros domi-
no ejusdem fuerit intimatum; si dominus ejus,
ad unitatem ecclesiae redire eundem excommu-
nicatum non compulerit, monitione praemissa,
eadem sententia percellatur, et terra sua interdi-
cto supponatur.

Inhibeatur etiam omnibus, et maxime ubi ni-
hil de sorte minuitur, retineant, postquam de
fructibus sortem receperint, deductis expensis.

Ad haec prohibemus, ne sine literis nostris ad
fidelium eleemosynas postulandas, aliquis admit-
tatur praedicator; nec etiam, si aliquis literis
nostris munitus adveniat, ad praedicandum ad-
mittatur, nisi literae nostrae nomen exprimant
ejusdem, et expresse contineant, quod ei dederi-
mus licentiam praedicandi: negotium vero et
necessitatem tantummodo, pro qua advenerit,
bene poterit populo demonstrare, licet praedi-
candi licentiam non habeat; dum tamen, sicut
diximus, literis nostris sit munitus. Volumus
autem, ut sacerdos ecclesiae, in qua praedica-
tur, vel etiam negotium demonstratur, ut dixi-
mus, pecuniam collectam accipiat, et salvo cu-
stodiat, sub testimonio duorum virorum fide di-
gnorum, quousque de mandato nostro, vel offi-
cialis nostri illi loco, ad quem facta est colle-
ctio, conferatur.

Prohibemus etiam, ne pro justitia facienda,
differenda, vel acceleranda aliquid accipiat,
et ne pro aliquo spiritali aliquid ex pactione
promittatur, detur, vel accipiat. Quod si
fiat, tam dans, quam accipiens sententia excom-
municationis se noverit innodandum.

Diffamati fama publica, vel verisimilibus in-
diciis, super crimine aliquo, de quo convinci
non possunt, commoneantur semel, secundo, et
tertio, ut confiteantur et satisfaciant; si vero in-
correcti in negatione perstiterint, indicatur eis
purgatio, quae, occasione captandae pecuniae,
de die in diem non differatur; sed statim prima
die, si parata fuerit, recipiatur, et canonicum
numerus non excedat. Archidiaconus contra
hoc veniens, vel officialis, vel alius quicunque,
se noverit suspendendum ab officio.

Moneatque sacerdos quilibet, si inclusum ha-
buerit in parochia sua, ne mulierculam aliquam
recipiat in hospitio de nocte; similiter nec mu-
lier masculum.

Prohibeant etiam sacerdotes parochianis suis
sub interminatione anathematis, ne diebus do-
minicis mercata frequentent, dimissis ecclesiis
suis, apud quas debent convenire, maxime die-
bus

bus illis, et orationi intendere, ac officium ecclesiasticum et verbum Dei audire; quod non faciunt aliquo die in septimana nisi rarissime, cum magnae fuerint festivitates. Quare decernimus mercatum nostrum de N. de caetero die Lunae frequentari.

Ad haec prohibemus, ne choreae, vel turpes et inhonesti ludi, qui ad lasciviam invitent, in coemeteriis agantur; et ne ibi tractentur causae seculares ex consuetudine; et maxime tales, in quibus agatur de iudicio sanguinis.

Prohibemus etiam, ne sacerdotes, vel clerici tabernas frequentent, vel eas in domibus suis, vel alienis facere praesumant.

Prohibemus etiam, ne denunciatio scotallarum fiat in ecclesiis, neque per sacerdotem, neque per clericos extra. Ex concilio Later. praed. c. 43. 48. 49. Sacro approbante. Cum speciali. Sub interminatione. Quia vero nonnulli; sicut in concilio continetur.

Sequitur de archidiaconis.

Archidiaconus et ministri ejus curam habeant et sollicitudinem tam de iis, quae ad sacramentorum pertinent reverentiam, quam de omnibus aliis, de quibus praemissum est; quae quidem fideliter et irrefragabiliter observentur; transgressores, si qui fuerint in hujusmodi, prout culpa qualitas exposcit, coercendo, vel ad nos referendo.

Item injungimus archidiacono et ejus officialibus, ut in visitationibus ecclesiarum faciendis, diligenter faciant * describi vasa, vestimenta, libros, et alia, quae ad divinum pertinent officium, habeantque nihilominus considerationem ad fabricam ecclesiae, et maxime cancelli si forte † coopertorio indigeat, et domos ecclesiae, si forte dirutae fuerint, vel ruinosae. Si quos autem defectus invenerint in hujusmodi, certum sub gravi poena, praefigant diem et terminum, infra quem suppleantur. Et si interim decesserit rector ecclesiae, de bonis ejus ecclesiasticis tanta portio rationabiliter juxta ecclesiae facultates deducatur, quae ad praedictos defectus complendos sufficiat. Cautae etiam per se et suos inquirat, si in parochia sua officium visitationis impendunt; et si in rebus vel personis aliquid fuerit corrigendum, et excessus, si quos ibidem invenerit, vel tunc vel in proximo capitulo corrigat, vel corrigendos nobis insinuet.

Item praecipimus, quod archidiaconus, et ejus officialis et decani paratos se exhibeant, et strenuos ad exhibendum conquerentibus justitiam, et ad defensionem ecclesiasticae libertatis; et pro hujusmodi a quoquam nihil exigatur.

Ex concilio Procuraciones. c. 33.

Sequitur de cruce signatis.

Ad haec injungimus universis cruce signatis dioecesis nostrae sub interminatione anathematis, ut iter arripiant sine dilatione qualibet ad vota propria exequenda; nec parcat alicui; aut votum relaxetur cujuslibet sexus, aut cujuslibet conditionis existat, nisi tanta et tam manifesta infirmitate laboret, vel adeo valetudina-

rius, quod nulli dubium esse debet ipsum non posse exequi votum suum. Et hi etiam tales secundum facultates suas de bonis propriis donent pro redemptione votorum. Et qui crucem abjecerint, excommunicentur, donec reasumpserint, et ad eandem se praeparaverint.

Prohibemus etiam, ne aliquis clericus beneficiatus faciat servitium laicale dominis laicis; nec aliqui laici ab eis servitium laicale extorquere praesumant, nisi tenementum teneant laicale, pro quo eis servitium debeant impendere laicale liberum, non servile.

Item inhibemus, ne aliqui viri ecclesiastici si-ve religiosi, si-ve alii novam pensionem ecclesiis imponant, vel veteres pensiones augere praesumant. Si quis autem aliter egerit, irritum, quod fecerit, habeatur; prout in concilio Lateranensi continetur.

Inhibemus etiam, ne viri religiosi illas ecclesias habeant ad firmam, in quibus dicunt se jus patronatus habere: adjicientes, ne aliquis vendat, vel conferat, vel ad firmam det, vel pignori obliget monachis Cisterciensis ordinis, vel aliis religiosi, simile eis privilegium habentibus, terras aliquas, vel possessiones, nisi prius facta sufficienti cautione de indemnitate parochialis ecclesiae; et hoc de nostra auctoritate.

Sacri nihilominus auctoritate concilii statutum est, quod, si patroni, vel advocati, aut feudatarii, seu vicedomini alicujus ecclesiae rectorem vel alium clericum ejusdem ecclesiae per se vel per alios occidere ausu nefario praesumpserint; patroni patronatum, advocati advocatum, feudatarii feodum, vicedomini vicedominatum usque ad quartam generationem amittant, et posteritates talium in clericorum collegio non admittantur, nec in regularibus domibus alicujus praelationis assequantur honorem.

Item, cum inhonestum sit, et etiam canonici inimicum, ut viri religiosi, quibus concessum est in proprios usus convertere ecclesias, ecclesiis parochialibus personaliter deserviant; statuimus, ut in ecclesiis sic eis concessis, perpetuos vicarios per nos constituent. Et cum os bovis non debeat alligari triturantis, certam et competentem vicariam ad taxationem nostram in dictis ecclesiis infra xl. dies eis assignent; alioquin nos, dicto elapso termino, de eis, prout viderimus, expedire disponemus.

Item venalitatem missarum districte inhibentes praecipimus, ne pro annualibus et tricennialibus missarum faciendis, laici vel alii aliquid dare vel legare cogantur; et ne super his aliqua pactio vel exactio vera, vel sub aliqua specie palliata a sacerdotibus, vel ab aliis mediatoribus fiat, prohibemus.

In generali concilio statutum est, quod prohibitio copulae conjugalis quantum consanguinitatis et affinitatis gradum de caetero non excedat, quoniam, sine gravi dispendio animarum hujusmodi prohibitio non potuit in ulterioribus gradibus generaliter observari; unde, cum jam usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulae sit restituta, sancitum est, ut si qui, contra hujus prohibitionem praesumpserint de cae-

* MS. ascribi.

† MS. cooperatione.

tero copulari, nulla longinquitate defendantur annorum, cum diuturnitas temporis peccatum non minuat sed augeat.

Item, cum secundum apostolum, non solum a malo abstinendum sit, sed etiam ab omni specie mali; praecipimus, ne aliquis turpis lucri spe denarios pro blado, vel pro animalibus ante tempus receptionis bladi, vel animalium, secundum pessimum modum patriae, dare praesumat, vel etiam terram vel possessiones quasi sub mortuo vadio recipere.

Augustinus de ebrietate et sobrietate.

Augustinus ait, ebrietas tota est imbecillis. Primum abolet memoriam, dissipat sensum, negligit mentem, confundit intellectum, concitat libidinem, involvit linguam, implicat sermonem, corrumpit sanguinem, obtundit visum, perturbat venas, infirmit nervos, obturat aures, turbat viscera, subvertit sensum, humectat cerebrum, debilitat membra, frangit somnum, impedit ministeria, obruit animam, maculat corpus,

Papae Rom.
GREGOR. IX. 12.

Archiep. Cantuar.
St. EDMUND. 5.

Anno Christi
1238.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 22.

Concilium Londinense. Ex Mat. Paris. in ann. p. 397.

DE hoc Matth. Parisius ita loquitur: Legatus igitur archiepiscopum Eboracensem et omnes episcopos Angliae auctoritate, qua fungebatur, ut Londinum convenirent, districte convocavit, de statu ecclesiae et cleri periclitantis decimo sexto calend. Junii communiter tractaturi. Quo cum die praefixo pervenissent, tractatum est diligenter per episcopos, ut salvaretur status clericalis universitatis, veluti secundae ecclesiae; quibus et legatus condescendit, salvo tamen honore ecclesiae Romanae, ne imprope-
rando diceretur, ut qui venerat clerum cum ecclesia reformare, potius deformaret. Tandem suggestum est legato ab episcopis, et universitate cleri, quae ibidem in praesenti fuit, quod certaminis discrimen a familia sua sumpsit exordium, et in fine certaminis clerus deteriore calculum reportavit: insuper jam de clero pars magna ad nutum suum carceri mancipatur, et pars reliqua mandato suo parens, parata fuit hu-

Papae Rom.
GREGOR. IX. 13.

Archiep. Cantuar.
St. EDMUND. 6.

Anno Christi
1239.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 23.

Synodus legatina Londinensis. Ex Pryn vol. ii. Record. fol. 505.

DOMINUS papa audiens per crebras admonitiones et fere quotidianas, scandalum jam indies magis ac magis de Romanorum insatiabili cupiditate et avaritia inextinguibili oriri in Anglia, vocavit dominum Othonem legatum suum, ut cum omni festinatione Romam reverteretur. Quod audiens dominus legatus, convocavit omnes episcopos Angliae, ut Londinum die, qua cantatur "Laetare Hierusalem," convenirent, de reditu suo et salvo conductu communiter tractaturi. Dominus rex vero, cum hoc audisset, timens sibi de parlamento futuro

et omnem salutem, exterminat.

Item ebrietas mater flagitiorum est, culpae materia, radix criminum, origo vitiorum, turbo capitis, subversio sensus, tempestas linguae, procella corporis, naufragium castitatis, ignominiosus languor, malesuada bilis, turpitudinem morum, dedecus vitae, honestatis infamia, animae corruptela: vinum quippe non refutatur usu, sed flammatur in excessu.

Item contra de sobrietate.

Sobrietas autem tota formosa est, utilis tota. Primum salvat memoriam, acuit sensum, sincerat mentem, dirigit vultum, integrat pudorem, mitigat vitium, curat faciem, limat aures, exornat cerebrum, expedit linguam, explicat sermonem, confirmat sanguinem, nutrit medullam, curat venas, stringit nervos, contemnit libidinem, fruitur somno, recreat corpus, propagat senectutem, sine istis ministeriis omnem hominem contemptibilem facit.

militer subire in loco ab Oxonia circiter tribus distante dietis; ad petitionem tot et tantorum virorum ad misericordiam inclinare debere. Tandem elaboratum est, quod hanc faceret legatus misericordiam, quod comitantibus episcopis pedes euntibus scholares omnes ibidem congregati, ab ecclesia S. Pauli, quae fere per unum milliare ab hospitio legati distabat, pedes irent; ita tamen, quod cum venirent ad hospitium episcopi Carleolensis, illinc sine cappis et mantellis discincti, et discalceati, usque ad hospitium legati procederent; humiliter veniam postulantes, misericordiam et veniam consequendo conciliarentur; quod et factum est. Videns autem dominus legatus hanc humiliationem, recepit eos in gratiam suam, restituens universitati loco suo ipsius municipii; interdictum cum sententia misericorditer ac benigne relaxando, literasque eis conficiendo, ne illis proinde nota infamiae aliquando procaciter objiceretur.

in octavis Paschae, in quo adventum speraverat electi Valentini, et confidens de praesentia domini legati, coepit nimis contristari, et timere, ne magnates aut proceres terrae unanimiter insurgerent in eum, propter varios et crebros ejusdem excessus, et transgressionem contra suas proprias constitutiones toties promissas ac juratas. Instantissime igitur procuravit dominus rex, ut missis expeditissimis nunciis ad dominum papam, moraretur dominus legatus in Anglia, ut per eum imminens turbatio sedaretur. . . De hac synodo Matth. Paris. in ann. sequentia recitat:

citat: "Vocavit dominus legatus omnes episcopos Angliae, ut in die, qua "cantatur Laetare Hierusalem," convenirent Londini, de negotiis ecclesiae tractaturi. Et dedit ibidem cum diligenti deliberatione quaedam statuta monachis nigri ordinis sub succincta brevitate inviolabiliter observanda. In quibus rigorem indiscretum in multis temperavit. . . . Convenerunt omnes episcopi Londinum pridie scilicet calendas

Augusti, de oppressione ecclesiae Anglicanae tractaturi. Exigebat enim legatus post quotidianas exactiones, procurationes. Cui, habito consilio, responderunt episcopi communiter, quod toties bona ecclesiae exhauserat Romana importunitas, quod nullo modo amplius tolerarent: exhibeat eas, qui inconsulte vos vocavit. Et sic non sine querulo murmure a concilio recesserunt."

Papae Rom.
GREGOR. IX. 13.

Archiep. Cantuar.
St. EDMUND. 6.

Anno Christi
1239.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 24.

Statuta synodalia Sodorensia. Ex MS. penes Tho. episc. Aflaven. conf. Monast. Anglic. vol. i. f. 711.

HAEC sunt statuta synodalia et constitutiones synodorum dioecesis in insula de Mann per reverendum patrem Simonem, Sodorens. episcopum, ibidem confect. et constitut. Anno Domini MCCXXIX.*

De probationibus testamentorum.

Pro probationibus testamentorum ultra summam xxxii. den. nihil penitus exigatur, sed de eadem summa, secundum bonorum qualitatem, aliquid pauperibus subtrahatur.

De bonis intestatorum decedentium.

Bona intestatorum ad arbitrium episcopi dioecisani, vel ejus in absentia, sui generalis vicarii ministrentur.

De mortuariis.

In mortuariis principale animal ecclesiae persolvatur, vacca vel bos, aut equus, si fuerit ad valorem vi. sol. aut minus. Et quantum ad vestes, si homo mortuarium persolverit, ad arbitrium ecclesiae stabit, an vestes aut iii. sol. et vi. den. habere maluerit. Et si pauper fuerit, et nullum mortuarium persolverit, accipiantur vestes, sicuti sunt. Et quintus quisque denarius ex liberis. Et de Gilbogo in bonis possessio ad mortuarii valorem se extendentibus, mortuarium ecclesiae persolvatur. Quod si bona sua ad hoc minime se extendant, tunc quintus quisque denarius de liberis bonis ecclesiae persolvatur. Et si quaeratur, quid est Gilbogus; dicendum est quod Gilbogus est, quis si unius tantum noctis aetatis extiterit, et ad habend. bona ordinatus, aut in bonis possessis existat, si, ut dictum est, obierit, ecclesia tamen suum debitum obtinebit. Item praefatus Gilbogus, licet mortuarium persolverit, ultra hoc tamen tam presbytero et clerico, quam etiam ecclesiae sua debita contententur. Et si nullum mortuarium persolverit, nihilominus cum eis concordet.

De debitis clerico persolvendis.

Debita clerico persolvenda sunt haec. Si homo mortuarium persolverit, clericus habeat ipsius hominis caligas calceamenta ad pretium vi.

den. et caputium, pileum, aut capellum pretii majoris, vel minoris, sicuti ipse homo in die natalis Domini ambulaverit. Item camisiam, zonam ad unius denarii valorem, bursam ad unius denarii valorem, et cultellum ad unius denarii valorem.

De aucis, porcis, buculis, vitulis, et pullis.

Aucae apud festum S. Michaelis, aut post, capiantur. Et porci, buculi, vituli, et pulli ad festum S. Martini in liberis recipiantur, et apud Pascha exigantur; rectore ecclesiae de praedictis porcis, pullis, ac buculis in periculo persistente. Excepto, quod si iconomi buculos desideraverint habere ad suas efficiendas vaccas lac praebere, ipso rectore iconomum causante ad custodiendum illos acsi proprios.

De defunctis nulla bona habentibus.

Si vir aut mulier obierit, et nulla bona ad contentandam ecclesiam pro sua sepultura habuerit, tunc hi, qui eorum bona habere voluissent, si divites extitissent, videlicet de eorum sanguine propinquiores, ecclesiae presbytero et clerico ad illorum humationem debita contentabunt.

De lacticiis.

Si lacticia in ecclesiam conformiter juxta consuetudinem non portentur, de una vacca duo denarii, de quatuor capris duo denarii, et de octo ovibus octo denarii persolvantur.

De electione, et collectione agnorum decimalium, buculorum, porcorum, et pullorum.

Cum ad congregandos agnos decimales, buculos, porcos, et pullos, procuratores pervenerint, iconomus duos, et procuratores tertium eligant.

De remonentibus domicilia ac bona sua ab una parochia in aliam.

Si vir vel mulier forte ab una parochia in aliam domicilium suum permutaverit, et bona sua secum abduxerit; si vir nihil praeter uxorem suam, pueros, lectum, gallum, gallinam, crati-

* De tempore istius synodi haud certo liquet: juxta MS. enim exemplar unde hoc desumpsimus, uti etiam in Monast. Anglic. vol. i. fol. 711. plane exhibetur prout hic in titulo A. D. MCCXXIX. sed in antiquiori nota ejusdem synodi bis expresse legitur MCCXXXIX. sic ut in exemplari nostro desideratum videatur aliud x. Et hoc facile credam, nam peccasse crebrius animadverto scriptorem: et Simonem istum episcopum Sodorensen A. MCCXXX. factum, ac A. MCCXLVII. obiisse constat ex Uffer. Indic. chronol. ad Antiq. Britan.

culam et mensulam pistoralem secum asportaverit, et ibidem nisi per tres noctes perseveraverit, antequam ab hac luce decesserit, in illa parochia, in quam nuper accessit, debita ecclesiastica persolvantur, quamvis bonorum suorum major portio in altera parochia relinquatur.

De granis decimalibus.

In antiquo statuto iconomi grana decimalia acsi propria arconizabant, et ad sua foenilia ducebant, ac custodiebant, quousque rector vel ejus procurator ob ea commodius venire posset, forte circa festum Omnium Sanctorum. Modernis vero diebus rectores grana decimalia in arconomolis accipiunt, ob majorem iconomorum commoditatem.

De cervisiam vendentibus.

Si vir vel mulier cervisiam vendendam pandoxaverit, sive communis pandoxator vel pan-

doxatrix fuerit, sive non; si duos denarios et obolum de unaquaque pandoxatione accipiat, lagunculam decimalem ecclesiae persolvat.

De textoribus sive textricibus.

Si textor vel textrix tres telas a suis telariis discindat vel decimat, et pro earundem texturæ solutionem recipiat, duos denarios ecclesiae annuatim inde persolvat. Et si centum discindat, vel decimat, amplius non persolvat.

De sumptori debitis.

Sumptor de jure antiquo, et statutis veteribus ab omnibus iconomis garbam de trium ligarum longitudine, scil. frumenti, hordei, et avenae annuatim recipere debet, et ad omnem caseorum decimationem, et collectionem, unum agnum electum habere debet. Et ad lanae decimationem unum vellus electum debet obtinere.

Papae Rom.
GREGOR. IX. 13.

Archiep. Cantuar.
St. EDMUND. 6.

Anno Christi
1239.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 24.

Concilium legatinum Edinburgense. Ex Scotichr. Paflaten. lib. ix. cap. 54. et Matt. Paris. in ann.

OTHONI cardinali papae legato, Scotiam ad concilium celebrandum ingredienti, rex Alexander II. restitit; et post multos sermones sub certis conditionibus ingressum ei concessit, uti patet ex Matt. Parisio.

“Eisdem diebus legatus in Scotiam intrare festinavit, dispositisque rebus necessariis, et duobus Anglicis, qui viarum, si forte pararentur, insidias explorarent, iter arripuit, hospitia sumptuose eligens in abbatibus et ecclesiis cathedralibus. Et antequam regnum Scotiae intrasset, occurrit ei rex Scotiae, non acceptans ingressum suum. Dixit enim quod nunquam aliquis legatus, excepto illo solo, in Scotiam intravit. Non enim, ut asseruit, opus erat: christianitas ibi floruit; ecclesia prospere se habebat. Et cum sermones multiplicarentur, et rex fere ad contradicendum erigeretur, confectum est scriptum intercedentibus utriusque regni magnatibus inter eos; cujus tenor fuit, ut nunquam ratione illius adventus, talis consuetudo in consequentiam verteretur: insuper in recessu suo scri-

ptum illud signaret. Et hoc procuratum est, ne confusus in Angliam quasi repulsus reverteretur. Veruntamen mare non transiit, sed in bonis civitatibus commorans cismarinis, vocavit episcopos et nobiles terrae beneficiatos, et de rebus ecclesiasticis ibidem pro libitu ordinavit, pecuniam non minimam colligendo; rege vero in interioribus terrae commorante, legatus sine regis licentia clam et subito recedens, praedictum scriptum asportavit.” H. I.

Hanc episcoporum Scotiae convocationem, cujus Parisius mentionem facit, Edinburgi fuisse Scotichronicon Paflatenense lib. ix. cap. 54. refert, his verbis: “Hoc anno, sc. gratiae MCCXXXIX. intravit Otho, diaconus cardinalis, sedis apostolicae legatus, terram Scotiae circa festum S. Matthaei apostoli, et in crastino S. Lucae evangelistae celebravit concilium suum apud Edinburgum; et post festum Omnium Sanctorum a Scotia discessit.” Meminit etiam concilii hujus chronicon de Mailros in ann.

Papae Rom.
GREGOR. IX. 14.

Archiep. Cantuar.
St. EDMUND. 7.

Anno Christi
1240.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 24.

Constitutiones venerabilis patris Walteri de Cantilupo, Dei gratia Wigornensis episcopi, in sancta synodo sua in cathedrali ecclesia promulgatae, ad honorem Dei, et sanctae ecclesiae, in crastino S. Jacobi apostoli, anno Domini MCCXL. anno pontificatus sui tertio. Ex MS. Cotton. Claudius A. viii. fol. 209. b. Et ex MS. penes episc. Assaven.

SECUNDUM exhortationem psalmistae, per angelos congregandi sunt sancti, qui Christi testamentum ordinant super sacrificia, secundum quod legitur in psalmo: “Congregate illi sanctos, qui ordinant testamentum ejus super sacrificia.” Per hos autem angelos pontifices desi-

gnantur, de quibus Malachias: “Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem exquirant ex ore ejus.” Angelus enim Domini exercituum est. Sancti autem isti ministri sunt ecclesiae sacramentorum, qui ad literam testamentum Christi ordinant super sacrificia; quos, ut con-

versationem

versationem habentes in caelis, sanctos esse decet. Hoc est juxta quod nomen sancti, vel angelos, sonat a terrenis actibus separatos. Ab hac congregatione fortassis ortum habuit collectio synodalis. Hoc autem intendens, ut credimus, ut quod figurat collectio corporum, vel multitudinis credentium, sit unitas animorum, et idem ritus, et religio sacramentorum. Juxta quod legitur in Actibus Apostolorum, et in Esdra: "Congregatus est populus, quasi vir unus, in Jerusalem." Ut autem testamentum praedictum per ministros idoneos decentius ordinetur; patrum et praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, circa mores ministrorum, et suorum executionem officiorum, circa sacramenta praefata et alia, quae cleri decere credimus honestatem, quae subscripta sunt, duximus statuenda.

De ornamentis suarum ecclesiarum.

Quoniam igitur non in omni loco sacramenta praedicta tractantur, sed in loco, quem Dominus ad hoc elegit, in ecclesia videlicet materiali, ut ostendamus nos deligere decorem domus Domini cum ipso salvatore nostro, qui vendentes et ementes eiecit de templo; praecipimus, ut ecclesiae materiales ab omnibus spurciitiis emundatae, in coopertura decenti, et in omni integritate servatae, secundum facultates suas, decentibus fulgeant ornamentis; videlicet, ut in ornatu altaris in qualibet ecclesia sint tres albae, cum amictibus et stolis, et manipulis, duo superpellicia, et duae rochetae, duae casulae, duo paria corporalium, quatuor lintheamina benedicta, duae palleae altaris, duo calices argentei in majoribus ecclesiis; et tertius stanneus non benedictus, deportandus ad infirmos; duae pixides, una argentea, vel eburnea, vel de opere lemnitico, in qua hostiae conserventur; alia decens et honesta, in qua oblatae reponantur; duae phialae, una vinaria, alia aquaria; unum par candelabrorum; unum thuribulum; unum chrismatorium decens et honestum; duae cruces, una processionalis, alia ad officium mortuorum; unum vexillum; unum velum quadragesimale; unum sacrarium immobile; una lanterna; et duo tintinnabula; feretrum competens ad sepulturam mortuorum, pro cuius usu nihil exigatur; unum vas ad aquam benedictam. In majoribus autem ecclesiis opulentis, secundum arbitrium archidiaconi, vel officialis nostri, nisi haec forte rectores ecclesiarum adimpleverint, haec omnia volumus ampliari. Libros autem, missale, breviarium, antiphonarium, gradale, troparium, manuale, psalterium, ordinale in qualibet ecclesia propria volumus contineri.

De apparatu ecclesiarum dedicandarum et quibus stare debeant in cancellis,

Provideantque rectores ecclesiarum, et praelati et majores, quod paratae sint ecclesiae suae ad dedicandum non consecratae, cum super hoc fuerint requisiti. Annus autem et dedicationis dies ecclesiarum, quae consecratae fuerint, et al-

tarium, et a quo consecratae fuerint, superscribantur altaribus evidenter. Nec laici stent in cancellis, dum celebrantur divina; salva tamen reverentia patronorum, et sublimium personarum.

De conservatione coemeterii.

Coemeteria quoque, quae corpora continent salvandorum, quorum multa jam purgata stolam suae glorificationis expectant, inhonestum credimus brutorum animalium sordibus deturpari; propter quod praecipimus, quod honeste claudantur sepe vel muro; canonice compellendis ad hoc faciendum his, ad quos eorum clausio noceat pertinere.

Ne placita secularia, et ludi inhonesti in coemeterio fiant.

Rectoribus ecclesiarum etiam et sacerdotibus inhibemus, ne ipsi in dictis ecclesiarum atriis animalia pascant, vel etiam intrare permittant; quod si praesumpserint, graviter se noverint esse puniendos.

Ad servandam quoque tam coemeterii, quam ecclesiae reverentiam, prohibemus, ne in coemeteriis, vel aliis locis sacris, vel etiam alibi diebus dominicis mercata teneantur, vel sanguinis causae tractentur, nec ludi fiant inhonesti; maxime in sanctorum vigiliis, et festis ecclesiarum, quod potius in dedecus sanctis cedere novimus, quam honorem; praesumptoribus et sacerdotibus, qui haec sustinuerint fieri, canonice coercendis. Nec in coemeteriis aedificia, nisi forsan hoc tempus hostilitatis exegerit, ulla fiant; et si facta fuerint, diruantur.

De baptismo, et quibus verbis laici, si necessitas compellat, baptizent.

Quoniam autem a baptismo salus nostra coepit initium, de quo prophetavit Zacharias, dicens: "Erit fons patens domui David, in ablutionem peccatoris, et menstruatae;" hoc est, peccati actualis et peccati originalis, quod per menstruum designatur, quod siquidem, sicut et menstruum contingit invitis; ab illo fumentes exordium, praecipimus, quod in qualibet ecclesia baptismali sit fons lapideus decentis amplitudinis, et profunditatis, decenter etiam coopertus, in quo parvuli baptizentur. Quia vero, secundum quod legitur in concilio domini Ottonis, legati sedis apostolicae, quidam diabolica fraude decepti, vana pericula formidantes, Sabbato sancto ante resurrectionem Domini, et Sabbato ante Pentecosten, diebus videlicet ad baptizandum ab ecclesia solenniter deputatis, suos his diebus non permittunt parvulos baptizari; praecipimus sacerdotibus, quibus cura parochialis incumbit, quod subditos suos ab hoc errore crebra praedicatione studeant revocare; doceantque subditos suos formam verborum, qua baptizare debeant parvulos suos, si forte necessitas emerferit baptizandi, ut eos baptizent sub his verbis in lingua, qua noverint baptizare; videlicet nomen exprimant baptizandi, quod dicat baptizans: "Ego baptizo te in nomine Patris,

^a vero deest MS. Cotton.

^b eos deest ibidem.

et Filii, et Spiritus Sancti." De infantibus autem expositis, et aliis, de quibus dubitatur, an baptizati fuerint, vel non; haec sacerdotes observent, et alii, si forte necessitas emerferit, quod eos baptizent sub his verbis: "Ego te non intendo rebaptizare, sed si baptizatus non es, ego baptizo te in nomine Patris," etc. et trina semper fiat immersio baptizandi. Item panni chrismales in usus seculares nullatenus convertantur. Moneanturque patrini, circa pueros instruendos in fide sponfionis suae servare promissum; masculum ad minus duo masculi et una mulier suscipiant; foeminam duae mulieres et masculus unus; nec de facili vel passim plures admittantur, propter pericula, quae per hoc contingere consueverunt. Pueri autem in necessitate baptizati, si forte convaluerint, ad ecclesiam deferantur, ut quae defuerant, suppleantur; ea scilicet, quae baptismalem immersionem consequi dignoscuntur.

De confirmatione.

Quia vero baptizato, quasi neophito, hoc est novo Christi militi, multiplex conflictus insurgit adversus principem tenebrarum, de quo legitur in Job, quod "Non est potestas super terram, quae ei valeat comparari;" necessarium est ei sacramentum confirmationis, quod ad robur fidelibus ecclesia censuit tribuendum. Unde praecipimus, quod sacerdotes parochiales subditos suos studiose moneant et frequenter, quod parvulos suos faciant confirmari; sciantque patres et matres eorum, se post annum a nativitate pueri computandum, ab ingressu ecclesiae suspendendos, si infra annum, dum tamen episcopi copiam habuerint, vel transitus episcopi per loca, in quibus habitant, fuerit manifestus, eos ei non praesentaverint confirmandos.

Quod ligamina sint de nova tela.

Provideantque matres parvulorum, quod confirmandi, qui mittuntur ad episcopum, habeant ligamina novae telae; qui confirmati fuerint, post triduum portentur ad ecclesiam, in fonte baptismatis abluendi, et ligamina comburentur.

Ne confirmatio puerorum iteretur.

Nec vir, aut foemina filium suum, aut filiam suam; nec vir foeminam, nec foemina marem coram episcopo teneat ad confirmandum, super quibus, propter crebras episcoporum occupationes, per sacerdotes suos subditi doceantur: moneanturque fideles, ne parvulos suos faciant pluries confirmari; quia sicut nec baptismus, ^a ita nec confirmatio debet aliquatenus iterari. Et si presbyteri singulis diebus dominicis super his, quae circa baptismum, et confirmationem praemisimus, parochianos suos non informaverint diligenter, noverint se graviter puniendos.

Conservatio hostiarum ecclesiarum.

Quia vero pugili non sufficit robur ad bellum, nisi et viaticum habeat, quo sustentetur; illud dulce viaticum et pignus nostrae redem-

ptionis, et pretiosum corpus suum et sanguinem; ad nostram sustentationem, Christus reliquit in terris. Hoc est igitur sacramentum omnem superexcellens venerationem, quod tamen debemus, pro nostrae parvitatatis modulo, totis viribus venerari. Circa species, quae exiguntur ad hoc sacramentum, quod (piae recordationis) W. praedecessor noster statuit in prima constitutione, approbantes, et verba canonis distincte proferenda, de hostiis consecratis, non ultra septem dies conservandis, ne forte per vasis vitium, vel diuturnam conservationem, humiditatem contrahant, aut foetorem, propter quod vel abominabiles gustui, vel aspectui turpes appareant; firmiter praecipimus, quod ipse super hoc provide statuit observari, praecipientes nihilominus, quod, secundum statuta concilii generalis, eucharistia simul, cum oleo, et chrismate, sub competenti clausura servetur; ne (quod absit) contingat in ipsis per sacrilegos nomen Domini blasphemari: quod si neglectum fuerit, ad archidiaconi, vel visitantis arbitrium, rectoris, vel vicarii residentis negligentia puniatur.

Pulsatio campanellae, quando corpus Domini erigitur.

Cum autem in celebratione missae corpus Domini per manus sacerdotum in altum erigitur, campanella pulsetur, ut per hoc devotio torpentium excitetur, ac aliorum charitas fortius inflammetur. Quod autem a religiosis illis quoad elevationem ^f, ut videri possit ab astantibus, observari praecipimus, qui non servaverunt, ut dicitur, haecenus hoc statutum.

Ut devote occurrant, cum eucharistia deportatur.

Cum autem ad infirmum eucharistia deportatur, ita decenter se habeant portatores, superpelliciiis saltem induti, cum campanella, lumine praecedente, nisi vel aeris intemperies obstet, vel loci remotio; ut per hoc devotio fidelium augeatur, qui Salvatorem suum tenentur in via, luto non obstante, flexis genibus adorare, ad quod sunt per sacerdotes suos attentius commonendi. Si autem loci remotio, vel aeris intemperies obstiterit sacerdoti, praecipimus, ut circa collum suum, in theca honesta, pixidem deferat, in qua reponitur eucharistia, nec sine comite incedat, per quem facilius evitet pericula, si emergant; nec etiam eundo ad infirmum, vel redeundo, ad domum aliquam, vel negotium divertat, nisi supradicto redemptionis ^g nostrae pignore, per ipsum prius in loco debito reposito reverenter. Quod si secus egerit, pro irreverentia puniatur.

Ut aliquid lumen sit, ubi fuerit eucharistia.

In ecclesiis autem saltem, quarum amplae sunt facultates, continue lampas ardeat, die videlicet et nocte, coram redemptionis nostrae pignore supradicto. Non solum autem verba canonis distincte proferri volumus, sed et psalmos, et hymnos et caetera omnia, quae huiusmodi sunt, et subsequencia, et praecambula sacramenti. Sunt enim quidam, quod dolentes referimus,

^c MS. Cott. si non praesentaverint.
in altum.

^g nostrae deest in MS. Cott.

^a ita deest MS. Cott.

^e MS. Cott. mucorem.

^f MS. Affav. addit

qui continua syncopa, secundum quod legitur in concilio generali, proferunt matutinas; quos, quia maledictus est, qui facit opus Dei negligenter, ad hoc volumus coerceri. Ne forte quod Princeps oblatum sibi recusaret, pro hostia videlicet integra, et viva, mortuam vel mutilatam Principi principum offeramus. Et quia quidem in psallendo versus anticipant, voces, et labia permiscentes; praecipimus, ut socius psallens socium psallenti intendat, et expectet, quousque idem versus finierit, quem incepit.

De libris et vestimentis.

Omnes autem ecclesiae libros habeant emendatos, quia per eorum falsitatem multa leguntur et canuntur a pluribus indecenter. Rectores etiam ecclesiarum et sacerdotes, et alii ministri ecclesiae in divinis officiis, tam in vesperis, quam in matutinis, et aliis horis, aut superpelliciis utantur, aut palliis honestis, aut clausis saltem indumentis desuper.

De sacerdotibus ministrantibus in choro.

Et quia, sicut accepimus, quidam capellani, ad annualia, vel ad officium beatae virginis assumpti, interdum matutinis praepositis, aut seorsum, a choro, vel ab ecclesia, per se dictis, missas celebrant immature, per campos, vel per villas postmodum discurrentes; praecipimus, ut omnes capellani, qui in una parochia commorantur, simul interfint et convenient matutinis et vesperis, et aliis horis canonicis, in ecclesiis celebrandis, et missis; et maxime de die, nisi causa rationabili fuerint impediti; nec aliquis celebret, quousque Prima fuerit canonice completa. Quod si secus agere praesumpserint, usque ad satisfactionem condignam se noverint esse suspendendos. Statuimus etiam, quod in feriis et festis trium lectionum, et in festis ix. lectionum post secundas vespertas, nisi in crastino festorum ix. lectionum subsequatur, "Placebo," et "Dirige," dicantur pro fidelium animabus, cum ix. psalmis, et iii. lectionibus, nisi in paschali tempore, in quo cum tribus psalmis et tribus lectionibus dici solent. Cordi nobis esset, quod omnes monachi haberent in divinis obsequiis unum usum, et unum, licet alium, canonici regulares, et unum licet tertium clerici seculares: tanta enim diversitas, regulares etiam ejusdem professionis, in diversis^b ecclesiis peritos reddit, et imperitos.

De matrimonio.

Quia vero filiis Adae post lapsum mundatis, et unda baptismatis, et per episcopum Spiritu Sancto in confirmatione roboratis, et salutari viatico sustentatis, letalis concupiscentiae lex inhaesit, sine qua non fit carnalis commixtio, propter haec humana generativa quidem tota corrupta; concessum fuit matrimonium in remedium, quod institutum fuit prius ad officium: hoc autem sacramentum, quia figurat sacramentum, quod est inter Christum et ecclesiam, est equidem et veneratione dignum, et a fidelibus omniⁱ circumspectione praehabita celebrandum; prae-

fertim, cum ex errore contrahentium, et eorum, qui ipsis assistunt, lites execrabiles oriantur; propter quod, juxta statuta concilii statuimus, ut nullum matrimonium fiat, nisi praecedenti in ecclesia trina denunciatione solenni: noverintque sacerdotes, qui hoc statutum violare praesumpserint, se per triennium ab officio suspendendos. Haec autem intelligimus, non solum de matrimoniis sollemniter celebratis, sed etiam de his, quae aliter fiant, dum tamen contractum fuerit matrimonium per verba de praesenti.

De transgressoribus matrimonii.

Injungimus etiam sacerdotibus, quod districte inhi-beant parochianis suis, ne etiam sponsalia contrahant, vel contrahentibus assistant, fide data per verba de futuro, nisi jejuna saliva, testibus dignis adhibitis in praesentia sacerdotis. Quod si secus egerint, mittantur ad episcopum puniendi.

Ne extraneas ad matrimonium contrahendum admittant.

Nec extranea persona, de qua per denunciationem constare non potest, an legitima sit, ad contrahendum matrimonium aliquatenus admittatur, nisi super hoc per literas praelati, sub cujus jurisdictione prius steterat, fidem faciat archidiacono loci, vel episcopo, vel officialibus eorundem. Doceanturque conjugati bona conjugii, necnon et quomodo debeant suos in timore Domini parvulos educare. Provideantque capellani insuper, quod secundo nubentibus benedictionem solennem de caetero non impendant, si poenas canonicas voluerint evitare.

Ne matres, vel nutrices pueros teneros juxta se locent.

Prohibeanturque singulis diebus dominicis per presbyteros tam matres, quam nutrices, ut juxta se pueros teneros collocare non praesumant, ne forte contingat, per earum incuriam pueros suffocari; sed in cunabulis firmiter jaceant fulciendis.

Ne ante celebrationem matrimonii carnaliter commisceant.

Sponsis etiam prohibemus sub poena excommunicationis, ne, antequam matrimonium celebretur, carnaliter misceantur; quod si fecerint, si de contractu matrimonii contra praedictam formam coram quibuscunque judicibus fuerit judicialiter actitatum, partem agentem, licet obtinuerit, poenis subscriptis volumus subjacere; videlicet, quod quater in anno veniant ad ecclesiam cathedralem, tam coram atrio ecclesiae, quam in vicis praecipuis civitatis, disciplinam publicam recepturi. In aliis diebus feriandis, quotidie in parochia propria similem subeat disciplinam.

Super eodem.

Sacerdotes etiam praedicent parochianis suis, quod, contra doctrinam apostoli, non observent dies, et menses, et tempora, et annos, nec in actibus

^b ecclesiis deest in MS. Cott.

ⁱ scripture MS. Cott.

aliis,

aliis, nec in matrimoniis celebrandis, ne timeamus cum apostolo, haec timente de Galathis, quod in ipsis sine causa, vel inaniter laboremus. Ne autem aliter matrimonia, vel sponsalia contrahantur, praecipimus per sacerdotes subditis suis, singulis diebus dominicis firmiter inhiberi; intimantes eis, quod qui aliter facere praesumpserint, ad episcopum mittentur graviter puniendi. Sortiarii autem et sortiariae, cum detecti fuerint, maxime autem, qui Judaeos consuluerint super vita, vel actibus sorte discutiendis, ad episcopum destinantur, pro suae discretionis arbitrio puniendi. Superstitiosas etiam fontium adorationes, et populorum collectiones apud Cerney et apud fontem Rollae, juxta Glovernam, et in aliis locis similibus, quoniam ex hoc animabus fidelium multa novimus pericula provenisse, per sacerdotes vicinos praecipimus prohiberi; et per subtractionem panis benedicti, et aquae benedictae coerceant eos, quos in hoc de caetero noverint deliquisse.

Ut omnes confiteamur saltem semel in anno, antequam communicemur.

Quoniam autem omnis aetas hominis ab adolescentia proclivis est in malum, accidit etiam, ut post haec omnia deorsum vergens, humana fragilitas decidat in peccatum; propter hoc invenit, et concessit nobis misratio divina remedium, poenitentiae videlicet sacramentum, qua post lapsum resurgimus, qua vetustas, ^k per baptismum deleta reversa repellitur, et novitas perdita restauratur. Hoc autem sacramentum, quanto majoris est miserationis beneficium, tanto majus est ab omnibus charius amplectendum. Praecipimus igitur, juxta nostrorum statuta majorum, ut semel ad minus per annum studeat quisque fidelis omnia peccata sua distincta, et dilucida confessione detegere; ne (quod absit) in examinationis extremae judicio coram angelis et archangelis divinis publicentur. Moneantur tamen fideles per annum pluries confiteri, ut videlicet saltem in tribus praecipuis solennitatibus, nativitatis Domini, Paschae, Resurrectionis, et Pentecostes; ^l praecedentibus jejuniis et confessione purgati, digni sint suum recipere Salvatorem.

De confessionibus clericorum.

Volumus autem, ut ad audiendas clericorum confessiones, certi deputentur in singulis decanatibus confessores, quos in praesenti synodo per ipsos electos volumus nominari. Injunctiones poenitentiarum, quae ex cupiditatis radice procedunt, execrantes ne fiant, districtius inhibemus; ne videlicet sacerdos missas, tricennalia, vel annualia per ipsum facienda, vel oblationes ab ipso recipiendas, praeter certa tempora statuta, subditis suis injungat, ne potius pecuniam, quam animarum salutem quaerere videatur. Et qui super hoc convicti fuerint, vel confessi, pro superioris arbitrio, puniantur; quod si peccatum iterent, vel ab episcopatu penitus expellantur, vel secundum ejusdem superioris arbitrium, gra-

vius puniantur. Nec aliquis sacerdos, qui parochiam regat, tricennale recipiat faciendum; quod si receperit, duplum ejus, quod recepit, operi Wigorniae ecclesiae solvere compellatur.

De licentia confitendi alii, quam proprio sacerdoti.

Quodsi forte voluerit aliquis alii confiteri, quam proprio sacerdoti, petita ab eodem modeste licentia, non negetur; dum tamen sacerdoti per assertionem alicujus sacerdotis discreti confiterit, quod ei conscientiae suae vulnera patefecit; alioquin pro non confessio teneatur.

De quibus sacerdotes doceant subditos suos, quae sunt criminalia peccata, et ut sciant orationem dominicam, et symbolum.

Sciantque sacerdotes ea, quae exiguntur ad verae confessionis poenitentiae sacramentum. Et quia observatio decalogi necessaria est fidelibus ad salutem; exhortamur in Domino sacerdotes, et pastores animarum, ut sciant decalogum, id est, decem mandata legis Mosaicae, quae populo suo, sibi subiecto, frequenter praedicent, et exponant. Sciant quoque, quae sunt septem criminalia ^m peccata, quae populo praedicent fugienda. Sciant etiam saltem simpliciter vii. ecclesiastica sacramenta, quae sunt. Habeat etiam saltem quilibet eorum ⁿ fidei simplicem intellectum, secundum quod continetur in psalmo, qui dicitur "Quicumque vult," et tam in majori, quam in minori symbolo; ut in his plebem sibi commissam noverint informare. Ut autem sciant sacerdotes, quorum aliqui sunt simplices, pro quibus delictis superioribus sunt poenitentiae reservandae; ut sciant etiam parochianos suos instruere, quomodo debeant confiteri, necnon et eorum conscientias perscrutari, injunctionum etiam diversitates, quia non sanat oculum, quod sanat calcaneum, quendam tractatum de confessione fecimus, quem sciri ab omnibus capellanis praecipimus, et etiam observari in confessionibus audiendis, quia longum esset, ipsum in praesenti synodo publicare.

De unctione extrema.

Quia vero sicut Dominus in evangelio testatur: "Non sanis, sed male habentibus opus est medico;" caroque quibuscunque fulta remediis, semper tamen ut mortis debitor vergit in occasum, concessum est exeuntibus corporalis alleviationis remedium, et remissio peccatorum, quae sola datur, si forte non expediat aegroti corporaliter relevari; sacramentum videlicet unctionis extremae, quod effectum duplicem, Jacobo testante, consequitur in aegrotis. Propter quod hoc sacramentum, cum aliis digne decet ministros ecclesiae, cum caeteris fidelibus venerari, et ad hoc exequendum, sacerdotes promptos ad aegrotos accedere, horis quibuscunque fuerint accersiti. Sacerdos enim, qui se pigrum exhibet in visitandis infirmis, ex quo quandoque forsitan accidit, quod aegrotus absque confessione, et dominici corporis et sanguinis

^k Cott. MS. *post.*
ⁿ *fidei* deest in MS. Cott.

^l *praecedentibus* ——— *Salvatore* defunt in MS. Cott.

^m *peccata* deest MS. Cott.

nis perceptione decedat, expers etiam unctionis extremae, perniciosum se, et non solum inutilem exhibet subditis, et tantam ejus incuriam per nos noverit condigna, pro viribus, animadversione plectendam. Sunt autem quidam, ut audivimus, qui post perceptionem hujusmodi sacramenti, sanitati pristinae restituti, nefas reputant, vel uxores suas cognoscere, vel carnes comedere, vel etiam aliqua ratione nudis pedibus ambulare. Horum autem errorem, utpote doctrinae sanae contrarium, execramur, et eos communicationibus et monitionibus duximus corrigendos, quia ferro abscindenda sunt vulnera, quae fomenta non capiunt, ecclesiastica coercione, si necesse fuerit, ° praecipimus per sacerdotes eorum ab his erroribus revocari. Quidam etiam p in tantum abhorrent hoc percipere sacramentum, quod hoc sibi vix in solo mortis articulo sustinent exhiberi; propter quod forsitan accidit, quod ejus expertes plurimi ab hac luce subtrahuntur. Contra hunc igitur errorem, cum aliis eos per sacerdotes suos, et praedicatores alios crebris exhortationibus praecipimus praemuniri.

Quod sacerdotes, et caeteri ministri altaris ab omnibus spurcitiis sint alieni.

Quoniam autem etiam sacramenta legis antiquae, quae tamen sacramenta propriae non dicuntur, non per quoslibet, sed per Levitas, et Levitici generis homines tractabantur, multo magis sacramenta novae legis, quae non solum, sicut illa figurant, sed faciunt quod figurant, non decebat per quoscunque tractari; propter quod necessarium fuit sacramentum ordinis, ut ordinati supradictum ordinent sacramentum; qui quidem dominico gregi praepositi, sicut et ordine praecellunt, conversatione sancta debent caeteris praeminere. Cupientes igitur ministros sacramentorum nostri temporis ab omnibus spurcitiis esse alienos, ejus exemplo, de quo legitur in Malachia, quod "Sedebit conflans, et emundans argentum, et purgabit filios Levi," circa mores eorum et officia, prohibenda duximus, et statuenda, quae distinctis capitulis inferius describuntur.

De indumentis clericorum, et tonsuris.

Ne igitur clerici de superbia sint notabiles, praecipimus, ut juxta statuta conciliorum, pannis sericis, aut viridibus, aut rubeis non utantur, nec fraenis, nec fellis, aut calcaribus, aut phaleris aliis aureis, aut deauratis; nec crines, nec comam nutriant, sed decenter et circulariter tondeantur, coronam habentes decentis amplitudinis, secundum quod exegerit ordo, quo fuerint insigniti; cappas etiam deferant clausas sacerdotes, et personatum habentes ubique, nec utantur de caetero ¹ Heregaldis: caeteri vero curam animarum habentes, maxime in ecclesia et coram praelatis suis, et in conventibus clericorum, et ubique in parochiis suis, secundum quod in concilio

London. noscitur constitutum. Quod si seculum actum fuerit, tam ipsi quam archidiaconi, qui desides fuerint in hac parte correctores, se noverint ² pecuniarie ad pios usus per episcopum puniendos; beneficiatis scilicet in decima parte proventuum reddituum suorum, fabricae Wigorniae ecclesiae tribuenda, irrefragabiliter per episcopum puniendis. Clerici vero non beneficiati, qui reprehensibiles fuerint in tonsura, nec ad superiores ordines, nec ad beneficium admittantur, quousque per tantum tempus gesserint tonsuram competentem, quod videantur praeteriti temporis scandalum redemisse.

De invidia clericorum.

Quum autem ³ ossa ecclesiae debent clerici esse, in quibus robur ejus esse debet, quae dum confringuntur, juxta psalmistam, "Exprobrant inimici;" ossium autem putredo sit invidia, quam ab ipsis cupimus relegari, ut aliorum bonis ⁴ et profectibus non invidere, sed congratulantes potius studeant congaudere.

De humilitate clericorum.

Ut autem exhibeant et ostendant se veros scholares, et discipulos Jesu Christi, dicentis: "Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde;" sit in eis ornata tranquillitas animorum, ut in se ipsis compositi sint, etiam aliis mansueti, nec etiam a subditis decimas, nec alia, quae debentur eisdem, per iram, quae justitiam Dei non operatur, aut turbulentiam exigentes, aut errores eorum justo districtius corrigentes. Nec tamen prohibemus, quin illos, quos Dei timor a malo errore non revocat, ecclesiasticae coerceat severitas disciplinae. Nec arma portent clerici, cum hoc clericalem non deceat honestatem, nisi forsitan arma defensionis, cum hoc necessitas exegerit evidenter. Invasores autem proprii juris, aut alieni manu armata durissime superioris arbitrio decrevimus puniendos; per judicem enim suam, vel sibi debita, sive jus, sive possessionem, justum est quemlibet adipisci. Unde, quae super haec statuta sunt, firmiter volumus observari.

Quod sacerdotes nullo modo sint pigri ad visitandum infirmos.

Quoniam autem post primorum lapsum parentum, posteritas eorum, pro magna parte, decidit in furorem, cujus equidem furoris haec sunt signa, quod os aliena loquitur, "quia nisi de prima ... quod preciosa sua, propriam videlicet animam vili venundat pretio, studioseque quaerit, unde se perimat, densum contra se lutum turpiter congregando, vincivit et ⁵ constrinxit eum sapientia vinculis mandatorum. Ut autem juxta consilium sapientis, non acciduntur in eis, quos quasi vigiles, oportet alios devenienti gladio praemunire; praecipimus, ut discurrentes festinanter suscitent ⁶ amicos, hoc est, sibi subditos, pro quibus apud districtum judicem sponderunt. ⁷ Sint ad benedictionem in divinis

° praecipimus deest in MS. Cott.

MS. addit omnia.

mandatorum cum Dei sapientia.

git Solem pro Sint.

p in tantum desunt ibid.

et profectibus desunt ibid.

Idem ita legit:

amicos suos festinantes, hoc est, oris debitos sibi subditos.

Heregaldis ibid.

et quasi nihil ibid.

peculiariter ibid.

Cott. MS. ita legit: construxit vincula

Idem le-

praevenientes obsequiis, in visitandis infirmis impigri, sicut dictum est, horis quibuscunque fuerint evocati; quod si torpendo, vel dormiendo neglexerint, gravi se per vigiles noverint ultione plectendos, ut accidia vitium in eis penitus relegetur.

Archidiaconi, et decani nil exigant a rectoribus, in faciendis visitationibus.

Quoniam autem horrendum est ipsos idololatrias esse, quos in fide decet et oportet alios informare, illud execrabile vitium, avaritiam videlicet, quae idolorum servitus nuncupatur, omnes in se clerici studeant extirpare, et exemplo majorum, minores studeant declinare. Quia igitur non filii patribus, sed patres filiis thesaurizant; praecipimus archidiaconis, quod a subditis suis nihil pecuniae per injuriam extorquere praesumant; et in visitationibus faciendis, statuta conciliorum Lateran. et Oxon. et London. vigilanter^z observentur, in suis videlicet officiis exercendis, et statutum evectionum numerum non excedant: nihil etiam exigant, vel recipiant pro chrismate, vel oleo tribuendo. Litigantibus coram ipsis liceat, a lite per concordiam impune recedere, dum tamen lis sit talis, in qua compositio, vel transactio sit permessa; nec subditos suos excommunicent, nisi trina, et canonica monitione praemissa.

Quod officiales, vel decani nil exigant a clericis, per episcopum in ecclesiis institutis.

Decani etiam pro missionibus clericorum in possessionem ecclesiarum, in quibus fuerint per episcopum instituti, nihil omnino recipere, vel extorquere praesumant. Nec archidiaconi, nec eorum ministri, officiales videlicet, aut decani, vel etiam sacerdotes, in parochiis suis pecuniam recipiant pro criminibus celandis, et omnino supprimendis, vel remissius puniendis. Quod si decani, vel sacerdotes fecerint, ab officiis amoti, gravius puniantur. Archidiaconi vero et rectores ecclesiarum, et vicarii perpetui relinquantur episcopo puniendi. Apparitores etiam decanorum, si crimina celaverint, per officialem episcopi graviter puniantur. Volumus etiam, quod apparitores communiter per officialem nostrum, et archidiaconum eligantur; quoniam apparitorem fidelem esse oportet, cujus testimonio creditur, sicut duobus testibus, in citationibus factis, iudici nunciandis.

Ne quis sacerdos bis in die celebret, nisi necessitas hoc exigit.

Praecipimus etiam sacerdotibus, sicut praedictum est, ne missas a se faciendas, vel oblationes recipiendas injungant, nec in eadem missa plura cantent officia, quod sapit, et sonat avaritiae vitium manifeste. Nec etiam plures missas unus sacerdos celebret eadem die, nisi vel die natalis Domini, et die Paschae, cum hoc, propter tenuitatem ecclesiae, paucitas exegerit sacerdotum, vel cum corpus praesens fuerit tumulandum, vel ingens alia necessitas id postulat evidenter. Hoc autem intelligimus faciendum

in ecclesiis, quarum non abundaverint facultates. In aliis enim, quae opulentae fuerint, et parochias habentes diffusas, plures praecipimus constitui sacerdotes et clericos, utpote diaconos et subdiaconos, secundum ecclesiae facultates; et super hoc per archidiaconos et officiales nostros, nisi hoc forte rectores ecclesiarum celerius exequantur, volumus et praecipimus ecclesiis provideri. Accidit enim ex hoc, quod merito reprobamus, quod diaconi, scil. quandoque confessiones audiunt, et alia tractant sacramenta, quae solis sacerdotibus sunt commissa; quod ne de caetero fiat, districtius inhibemus. Sacerdotes etiam, et clerici ministrantes in ecclesia, non exiliter, ut hactenus, sed sufficienter per illos, quorum interest, de bonis ecclesiae sustententur, moderanda per episcopum, vel ejus officialem sustentatione, si necesse fuerit, habita ratione facultatum ecclesiarum, et idoneitatis ministrantium in eisdem. In ecclesiis autem, quae vicinae sunt scholis civitatis, vel castrorum, aquae benedictae deferendae scholaribus tribuantur. Quoniam autem, juxta querelam prophetae, "Dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum;" clerici videlicet per turpes quaestus et mercimonia in capite omnium vitiatorum, negotiationes omnimodas clericis inhibemus; quia, secundum Apostolum, "Nemo Deo militans, negotiis secularibus se debet implicare." Quoniam autem turpius hoc vitium committitur a religiosis, et non sine scandalo plurimorum, hoc ipsis districtius decrevimus inhibendum.

De emptione bladi crescentis in terra.

Hinc autem consequens est, quod crimen fugiant usurarum; quod, ut audivimus, et dolentes referimus, sacerdotes etiam circa mutuum, et emptiones bladi crescentis in terra, ad totius cleri dedecus, suarumque praejudicium animarum, committere non verentur, vendentes tempus, quod Dominus voluit cunctis esse commune, vilius ementes, et carius vendentes, pro dilatione temporis non venalis; quae ne de caetero fiant, totis viribus prohibemus.

Quod sacerdotes pro sepultura nihil accipiant.

Sacerdotibus etiam districtius duximus inhibendum, ne pro benedictionibus nubentium, vel sepultura mortuorum, vel poenitentia, vel aliquibus omnino sacramentis aliquid exigant a subditis, vel extorquere praesumant; pias tamen fidelium consuetudines, quas sponte fervare voluerint, nolumus impedire.

Quod pauperes non compellantur ad offerendum, cum communicent.

Audivimus autem quidem, quod merito credimus reprobandum, quod quidam sacerdotes parochianos suos, cum communicant, offerre compellunt; propter quod simul communicant, et offerunt, per quod venalis^a exponi videtur corporis et sanguinis Christi hostia pretiosa: hoc, quod execrabile sit, nullus ambigit sanae men-

^z observent MS. Cott.

^a exponi deest ibid.

tis: hoc igitur avaritiae horrendum vitium interdiciamus et execramus.

Clerici nullam reddant laicis computationem.

Quum autem non deceat clericos laicis de propriis actibus reddere rationem; firmiter inhibemus, ne clerici ballivas accipiant, per quas ad reddenda ratiocinia laicis obligentur, nec causas sanguinis tractent, nec tractandis interfint; nec de executione servorum literas scribere, vel dictare praesumant.

Quod ecclesiae non tradantur ad firmam, sine licentia episcopi.

Prohibemus etiam, ne ecclesiae dentur ad firmam, sine nostra licentia speciali, nec ultra terminum, in London. concilio constitutum, causis, propter quas hoc fieri debeat, per nos approbandis, vel reprobando, secundum quod viderimus expedire.

De redditibus, qui dati sunt ad luminaria ecclesiarum.

Quoniam autem avarum est, in usus profanos convertere, quae divinis sunt obsequiis deputata; prohibemus, ne redditus, vel fructus possessionum, ad ecclesiae luminaria dati, in usus alios convertantur.

Quod nullus religiosus accipiat maneria ad firmam ab abbate suo, vel priore.

Quoniam, ut audivimus, non solum clericos seculares, sed religiosos et regulares avaritiae pestis invasit, ut tanquam negotiatores praecipui, negotiis se secularibus immisceant impudenter; utpote mercimoniis, et firmis maneriorum, vel aliarum possessionum ab abbate suo, vel priore, vel etiam ab aliis receptis; nos, tanquam horrendum in eis hoc vitium execrantes, et zelo religionis, et studio iustitiae prosequentes, districtius inhibemus, ne talia de caetero per religiosos aliquos aliquatenus attemptentur.

Quod religiosi, et clerici sectentur hospitalitatem, pro viribus suis.

Praecipimus etiam, ut omnes clerici, et maxime religiosi, sectentur hospitalitatem, per quam quidem placuerint angelis hospitio receptis, et sint hospitales, pro suarum viribus facultatum; et hoc sine murmure, juxta doctrinam beati Petri; quia, teste scriptura, dulce verbum melius est quam datum. Illos autem hospitio potissime recipiant, quibus sive receptis, sive repulsis, nihil se speret vel timeat recipiens, vel repellens, ab homine retributionis, vel molestiae recepturum.

De gula, et quod nullus clericus intersit computationibus, quae vocantur scottales.

Quia vero per gulam mors nostra sumpsit exordium, et tota est Adae posteritas necessitati mortis addicta, maxime clericos decet a crapula et ebrietate totis viribus abstinere; unde prohibemus, ne computationibus, quae vocantur scottales, vel aliis inhonestis praesumant aliquatenus

interesse, nec tabernas exerceant. Ut etiam a talibus subditos suos^a arceant, diligentiam adhibentes, praedictas scottales et alias computationum congregationes ex parte Dei et nostra firmiter inhibentes, sicque se habeant, et subditos suos se habere doceant, ut qui fuerant per immoderantiam fauciati, medicinalis parsimoniae studio reformentur; quod si transgressi fuerint^b sacerdotes, ab officio suspendantur.

De clericis beneficiatis, qui uxorati sunt, et de incontinentibus.

Quod autem ad luxuriam, et incontinentiam clericorum, quos a se tantae spurcitiae vitium cupimus relegare, nihil novum duximus statuendum, sed volentes, pro viribus, super hoc conciliorum statuta servare; praecipimus archidiaconis et officialibus nostris, quod diligenter inquirent, an aliqui eorum fuerint uxorati, vel concubinas publice tenuerint in domibus suis, vel alibi, per mensem, post^c Lugdun. concilium promulgatum, ut poenam, in eodem concilio statutam, transgressoribus infligamus.

Rectores ecclesiarum non permittant clericos luxuriosos in ecclesiis deservire.

Sciantque rectores ecclesiarum, et vicarii se graviter puniendos, si scienter ecclesiis suis per luxuriosos faciant deservire. Ut autem clerici fornicatores tam in concubinis, quam in seipsum graviter puniantur, praecipimus, ut publicis clericorum concubinis nec panis benedictus, nec aqua benedicta, nec pacis osculum concedatur. Sciantque sacerdotes, qui secus egerint, se graviter puniendos, vel ab officio suspendendos.

De hiis, qui reliquerint ecclesias, et solum illarum aedificiis destitutum.

Quia vero turpiter per aliquos distrahitur patrimonium Jesu Christi, qui ecclesias suas et solum illarum aedificiis destituta relinquunt, et in feodo laico domos aedificant, in quibus collatis ibi forte cum concubinis eorum, valeant liberiorius lascivire; prohibemus, ne in solo laicali domus aliquae de bonis ecclesiae construantur, nec in talibus aedificiis, aut aliis locis fructus ecclesiae colligantur, nisi forte hoc exegerit necessitas manifesta, sed in solo ecclesiae, juxta facultates ecclesiae ipsius, rector illius aedificet competenter; ad quod faciendum, si necesse fuerit, compellatur, nec alicujus ecclesiae terra libera laicis ad firmam aliquatenus concedatur; nec etiam fructus ecclesiae aliquo modo vendantur, antequam colligantur.

Quod de bonis rectoris defuncti defectus ecclesiae suppleantur.

Quod si forte vivens non fuerit executus, de bonis ejusdem defuncti per commissarios ejus, vel archidiaconum defectui mancipetur, dummodo longo tempore tenuerit beneficium aedificiis destitutum: quod si forte diu talem non tenuerit ecclesiam, aliquid tamen de bonis ejus ad hoc ratione praevia deputetur, habita ratione temporis, quo praefuit ecclesiae memoratae,

^a suos deest in MS. Cott.

^b sacerdotes deest in MS. Cott.

^c Cott. MS. London.

Quae honestati clericorum convenient, capitula subscripta declarant.

Quia vero multa sunt, quae clericali honestati conveniunt, quae longum esset diffuse tractare, quae subscripta sunt prohibenda duximus, et per archidiaconos diligenter inquiri, qualiter se in his habeant subditi sui; pro quorum salute statuenda duximus et prohibenda subsequenda, cum praemissis.

Quod nullus clericus frequentet ecclesias monialium.

Prohibemus igitur, ne aliqui clericorum, sine causa rationabili, ecclesias monialium frequentare praesumant.

Quod nullus clericus vel laicus teneat concubinas clericorum, in domibus suis.

^d Ne aliquis clericus, vel laicus in domo sua concubinas teneat clericorum; et ubi sunt concubinarum receptacula, per archidiaconos volumus inquiri, ut receptatores gravius puniantur. Nec dictis concubinis in testamentis clericorum, juxta concilium Oxon. aliquid relinquatur; quod si ^e forte praesumptum fuerit, irritum habeatur. Ne quis etiam clericus, vel laicus in domo sua teneat mulierem, vel consanguineam suam, vel aliam, de qua merito sinistra suspicio valeat suboriri.

De beneficiatis, qui illiterati sunt.

Quia vero non decet illiteratos, et inscios officium sibi pastoris, contra salutem propriam usurpare; denunciari nobis volumus per archidiaconos, et officiales nostros, qui sunt rectores ecclesiarum, vel vicarii, qui magnam habent insufficientiam literarum; et an aliquis rector ecclesiae, vel vicarius non sit in ordine, quem commissa sibi cura requirit, cum firmiter eos prius praeceperimus ordinari. Et quia ^f frequenter praecepimus, quod rectores ecclesiarum ad ordinem, quem commissa sibi cura requirit, se facerent promoveri; et nonnulli, cum suarum, et subditorum suorum animarum periculo, fructus sine nostra licentia diu perceperunt extra sacros, [i. e. nondum sacris initiati,] licet ad restitutionem omnium fructuum, sine nostra conscientia taliter perceptorum, tanquam inavores, ex debito teneantur. Mitius tamen cum ipsis agere cupientes, qui jam per susceptionem ordinum pro parte vitium hujusmodi redemerunt, partem fructuum suorum per nostrum arbitrium piis decrevimus usibus erogandam. Illis autem, qui contra constitutiones nostras, et sanctiones canonicas ad sacros ordines hactenus ascendere praesumpserunt, administrationem fructuum existentium interdicimus, et perceptionem futurorum, quousque gratiam nostram invenerint, et saltem ad sacros ordines se fecerint promoveri, quos, si decreto nostro restiterint, teneri etiam volumus de perceptis. Et quaeratur, an in omnibus ecclesiis canon missae sit rite correctus.

Ne clerici intersint ludis inhonestis.

Prohibemus etiam clericis, ne intersint ludis inhonestis, vel choreis, vel ludant ad aleas, vel taxillos; nec sustineant ludos fieri de rege et regina, nec arietes levare, nec palaestras publicas fieri, nec ^g gildas inhonestas; et praecipue mercatorum et peregrinorum, quas omnino fieri prohibemus, per quae multa novimus pericula provenisse.

Quod vicarii residentiam faciant in ecclesiis.

Vicarii autem in ecclesiis suis omnino resideant, omni occasione cessante; rectores etiam ecclesiarum, sine licentia episcopi, nullatenus se absentent; qui si absentes fuerint, ad residendum compellantur auctoritate domini papae, et nostra; si se absentaverint rectores, sine licentia nostra, quartam partem fructuum eisdem decrevimus subtrahendam, et pauperibus parochianis, ac aliis piis usibus per illos, quos deputaverimus ad hoc, erogandam.

Rectores etiam sine licentia episcopi non se absentent.

Et, ut tam rectores, quam vicarii residentes testimonium habeant honestatis; volumus, quod rectores capellanos parochiales de caetero secum teneant in hospitio, et in mensa, et ut ipsis peccandi per hoc, et malevolis subtrahatur occasio detrahendi.

Quod rectores, vel vicarii non suspendantur.

Statuimus etiam, quod de caetero per archidiaconos, vel decanos, propter delictum rectorum, vel vicariorum, ecclesiae a divinis officiis nullatenus suspendantur; dum tamen per bona sua, vel personas coerceri poterint competenter.

Sacerdotes magnatum non audiant confessiones eorum, vel familiae suae, sine licentia episcopi.

Prohibemus etiam, ne aliquis sacerdos in capellis magnatum, quantumcunque sint liberae, divina celebrare praesumat, nisi nobis sit praesentatus, et admissus, nec ipse confessiones dictorum magnatum audiat, aut familiae eorundem, sine nostra licentia speciali. Et si qui fortassis exemptos se dicant a jurisdictione nostra, privilegium exemptionis suae, quo se tueantur, nobis exhibeant incunctanter.

De hiis, qui falsum testimonium perhibent in causis matrimonialibus, vel in exhaeredatione alicujus.

Statuimus etiam, ut qui pecunia corrupti, falsum deposuerint testimonium, et subornatores et corruptores, praesertim in causis matrimonialibus, vel ubi ad exhaeredationem alicujus agitur, a perhibendo testimonio, tanquam infames, nec non et a caeteris actibus legitimis ecclesiasticis repellantur.

^d Nec etiam aliquis clericus MS. Cott.
VOL. I.

^e forte deest MS. Cott.

^f frequenter deest Cott.

^g MS. Cott. gildales.

Vicariae religiosorum sufficientes sint vicarii.

Praecipimus etiam, quod viri religiosi vicarios praesentent ad ecclesias suas, quas habent in proprios usus, in quibus nondum sunt vicarii constituti; proventus vero vicariarum, qui minus sufficientes debent merito reputari, per ipsos, quorum interest, infra duos menses irrefragabiliter augeantur: quod si forte neglexerint, defectum eorum per officialem nostrum, et archidiaconum loci volumus in hac parte ^h suppleri, et religiosos ad consensum, per eorundem beneficiorum subtractionem, decrevimus compellendos.

Quod clerici beneficiati non sint advocati, nisi in causis propriis, vel dominorum suorum.

Praecipimus etiam clericis beneficiatis, et sacerdotibus, ne sint advocati in causis, nisi forte pro se, vel pro ecclesiis suis, vel pro dominis suis, vel pro miserabilibus personis. Nec etiam ad postulandum aliquis admittatur, qui de domicilio, vel origine nostrae jurisdictionis fuerit, nisi nostras literas testimoniales exhibuerit; et secundum constitutionem domini legati, praestiterit juramentum, quod in causis, quarum patronus extiterit, patrocinium fidele praestabit, non ad differendam, vel auferendam alterius partis justitiam, sed ad causam clientuli sui, legibus utendo, et rationibus defendendam.

Nulla detur clerico, vel laico de garbis decimarum.

Statuimus, ut nullae garbae de blado decimando alicui pro servitio suo, vel aliquo modo alio dentur, antequam decimentur; vel si datae fuerint, sub interminatione anathematis praecipimus non computari.

De decima negotiationum, et artificiorum.

Et de negotiatione, vel artificio ecclesiae illius parochiae, in qua quis domicilium habet, decimas det, licet in alia parochia negotietur, vel artificio utatur, nisi mansionem diutinam in parochia fecerit aliena, tunc enim ibi lucrum suum pro rata temporis decimabit.

De decimis agnorum, lanae, et caseorum.

Ne decimarum confusio provenientium de lana, agnis, et caseis, ecclesiarum rectoribus amodo contentione occasione generet; statuimus, quod in quacunque parochia, ubi per totum annum fuerit ovile ovium, licet oves parochiae vicinae limites transeant ad pascua quaerenda, illi ecclesiae, in cujus parochia cubaverint, decimae tribuantur; quodsi continue cubant in una parochia, et continue pascant in alia, inter ecclesias decima dividatur. Idem et, quod de ovibus, de vaccis duximus statuendum.

Quod decimatio lanae, agnorum, et vellerum fiat, praesente rectore, vel ejus ministro.

Ut autem in nostra dioecesi uniformis sit praestatio decimarum agnorum, ⁱ vitulorum, et

vellerum, et ut laicis subtrahatur occasio malignandi; statuimus, ut praesente rectore ^k ecclesiae, vel ejus ministro, fiat decimatio praedictorum; quodsi laici ad hoc induci non possunt, ad hoc faciendum per censuram ecclesiasticam compellantur.

De decimis foeni.

Statuimus etiam, ut decimae foeni integre reddantur, vel decima pars prati in loco competentis, et sine praepjudicio ecclesiae assignetur, nisi prius fuerit assignata, five semel, five bis pratalcentur. Quia, si forte dixerint aliqui, se pratum, quod ecclesia tenet, dedisse pro decima, si hoc probare voluerint, audiantur; quo probato, quod si suffecerit, pro decima teneatur, nec amplius exigatur; si vero non suffecerit, per ipsum, qui tenetur, quod defuerit, suppleatur. Quodsi forte non probaverit, pratum datum fuisse pro decima, quia pro dote datum fuisse praesumitur, decima per eos, qui decimare tenentur, integre persolvatur.

De detentoribus decimarum.

Concedimus etiam rectoribus ecclesiarum, quod monitione praemissa, tribus diebus dominicis per censuram ecclesiasticam coerceant detentores decimarum praedictarum.

Quod viri religiosi ostendant titulum, quo possident decimas, infra terminum statutum.

Praecipimus etiam, quod viri religiosi, necnon et alii, qui contra jus commune decimas possident separatas, infra festum S. Michaelis titulum nobis suae possessionis ostendant, infra terminum a nobis jam ^l quondam statutum, vel ab officiali nostro statuendum, titulum suae possessionis ostendant.

De executione testamenti expedienda.

Quia vero testamentorum executio per executores, seu commissarios rarius quam deceret, debitum sortitur effectum, tum per fraudem executorum, tum per negligentiam eorundem; volentes super hoc de caetero decedentibus providere, statuimus et praecipimus, ut testamenta, quorum executionem in se commissarii susceperint, celeriter exequantur; et ut hoc liberius et promptius fiat, volumus, ut per visum episcopi, vel ejus, quem ad hoc duxerit deputandum, dum in executione laborant, moderatas sumant sibi expensas de bonis defuncti, cujus multae fuerint facultates; pauperibus vero gratis executionis officium gratanter impendant. Quodsi ^m forte fraudulentum reperti fuerint, aut negligentes, per episcopum, vel ejus officialem, de consilio proximorum defuncti, vel omnibus, vel illis, qui super hoc fuerint reprehensibiles, alius aut alii subrogentur.

Inhibemus etiam executoribus antedictis, ne de bonis defuncti recipiant aliquid, titulo emptionis, vel donationis per se, vel per alios, nisi fortassis aliquid eis fuerit legatum a dicto defuncto, dum adhuc viveret, aut donatum.

^h impleri MS. Cott. ⁱ vitulorum deest in MS. Cott.

^k ecclesiae deest in MS. Cott.

^l Cott. MS. quibusdam statutis.

^m forte deest in MS. Cott.

De testamento pauperis.

Ubi autem testator tanta paupertate laborat, quod non possit ecclesia legatum percipere consuetum, quin uxor ejus, et liberi, si qui fuerint, relinquuntur inopes, aut mendici; volumus et praecipimus, quod tantum, et non amplius habeat ecclesia pro legato, quod deducto eo, quod domino debetur, et funeris expensis, et aliis debitis persolutis, duae partes bonorum, quae supererunt, antedictis uxori et liberis relinquuntur; si autem sine liberis decesserit, uxori dictorum bonorum medietas relinquatur. Idem etiam statuimus, cum in paupertate confimili uxor praemoritur viro suo, circa virum et liberos observandum.

Quod rector ecclesiae, si testatus decesserit post annunciationem beatae Mariae, percipiat decimas et alios fructus; si autem intestatus decesserit, omnia bona sua sint in dispositione episcopi.

Quod autem, pia recordationis, praedeceffor noster statuit circa fructus a clericis in terra seminatos, ab ipsis percipiendos, quacunque hora anni decesserint, et circa decimas autumnis sequentis percipiendas ab eis, si testati post Annunciationem beatae virginis debitum carnis persolvissent, ratum habentes; de his, qui sive ante, sive post dictum terminum decesserint intestati, sic duximus ordinandum; ut de decimis, et omnibus bonis eorum, quae tempore mortis inventa fuerint, disponat episcopus, secundum quod viderit expedire, convertens ea in solutionem debitorum defuncti, si quae fuerint, et alios pios usus, secundum quod pie decreverit faciendum. Successor tamen defuncti^a rectoris, si ante tempus messium fuerit institutus, tam fructus terrae, quam decimarum integre percipiat, nisi fortassis episcopus, si defunctus fuerit aere alieno gravatus, ad ejus exonerationem, vel ad alios pios usus pro defuncto moderatum aliquid duxerit retinendum. Foenum autem prati de dominico ecclesiae successoris defuncti statuimus tribuendum, decimae vero foeni jure aliorum fructuum censeantur.

Item, si rector ecclesiae, perceptis, vel percipiendis ab eo fructibus autumnis, decesserit, qui pensionem aliquam religiosi, vel aliis personis solvere teneatur, de bonis ejus dicta pensio persolvatur, et si forte proventus ecclesiae, quos ipse percipit, non sufficiant ad servitium ecclesiae, et onera episcopalia, et archidiaconalia sustinenda, usque ad Annunciationem beatae virginis per commissarios de bonis defuncti, quod defuerit, suppleatur.

De terris defunctorum incultis.

Terrae autem ecclesiarum vacantium incultae non jaceant, sed per decanum loci excolantur, ab eo, qui fructus receperit, sumptibus refundendis, vel pro parte fructuum tradantur aliis excolendae. Decani, qui circa hoc negligentes extiterint, puniantur.

^a rectoris deest in MS. Cott.

De testato laici intestati.

Si autem laicus liber homo intestatus decesserit, dominus ejus, et ecclesia, cujus parochianus extiterat, habeant quod ex testamento, si fieret, eis fuerat tribuendum. Quod autem de bonis superfuerit, in solutionem debitorum defuncti, si quae fuerint, et stipendia servientium, et alios pios usus per visum domini defuncti, et ipsum, quem episcopus ad hoc deputaverit, erogetur.

De sacerdotibus alienae ordinationis.

Praecipimus etiam, quod omnes sacerdotes ordinationis alienae, et qui locum mutaverint, qui in dioecesi nostra ad parochias custodiendas, vel ad celebranda divina fuerint admittendi, citra initium Septembris, singulis annis, archidiacono, vel officiali nostro per ipsos, quorum interest, praesententur, ut per ipsos praesentati eorum meritis approbentur, vel, si justum fuerit, reprobentur.

De festis celebrandis.

Quod autem praedeceffor noster statuit de festis celebrandis, ne fiant in eis opera servilia, praecipimus ab omnibus uniformiter observari, nisi forte aliquid specialiter fiat pro veneratione sanctorum, in quorum honore ecclesiae, vel altaria consecrantur: dictis autem solennitatibus beatorum Nicolai et Edmundi archiepiscopi duximus adjungenda. Festa autem sanctorum Dominici et Francisci in ecclesiis cum novem lectionibus volumus super hoc celebrari. Nolumus tamen per hoc opera laicorum fidelium impediri.

De vigiliis circa corpora defunctorum.

Quod etiam idem statuit in choreis, et cantilenis secularibus, et ludis, et aliis turpibus et fatuis declinandis in vigiliis, quae fiunt circa corpora mortuorum, praecipimus inviolabiliter observari; nec ad dictas vigiliis aliqui veniant, nisi causa devotionis, et qui ab hujusmodi malis se voluerint abstinere.

Quod mulieres Christianae nullo modo nutrant pueros Judaeorum.

Prohibemus etiam sub interminatione anathematis, ne mulieres Christianae pueros nutrant Judaeorum, nec habeant Judaei famulas Christianas in eorum hospitibus pernoctantes.

Quod Christiani non recipiant res Judaeorum in ecclesiis custodiendas.

Prohibemus etiam, ne Christiani recipiant pecuniam Judaeorum, quasi res proprias, ut magis salvo custodiantur, in ecclesiis deponendas.

Quod Christianus non committat Judaeo pecuniam, causa mutuandi ad usuram.

Quia vero parum refert, an quis per se, vel per alium in crimen incidat usurarum; prohibemus, ne quis Christianus Judaeo pecuniam

^o MS. Cott. legit ludis pro et luctis.

committat, ut eam Judaeus simulate suo nomine proprio mutuet ad usuram. In aliis autem statuta conciliorum circa Judaeos volumus et praecipimus firmiter observari.

De cereo paschali.

Quae autem circa ^pviros religiosos statuenda decrevimus, proponimus in eorum capitulis publicare.*

Circa correctiones sacerdotum conductitiorum hunc ordinem volumus observari, ut si per inquisitionem, vel alio modo quodcumque fuerint de incontinentia diffamati et convicti, primo pecunialiter puniantur, et amoveantur a loco, in quo fuerant diffamati, saltem in fine anni, propter infamiam et periculum evitandum, et alio loco ponantur. Si spes sit de correctione, et caveant sub poena graviore, quod de caetero continebunt. Secunda vice, si ad idem inveniuntur culpabiles, exigatur poena non solum in fine anni, sed quacunque parte anni inveniatur commissa, et caveant idonee, quod continebunt, sub poena amotionis et dejectionis ab episcopo, et mutant locum, ut supra. Si tertio comprehendantur culpabiles, a loco ejiciantur, maxime si fuerint assueti peccare; quibus ecclesiis mutuo sibi significant archidiacono nomina ejectorum, ne ab uno ejecti, in archidiaconatum alterius admittantur. Item nullus archidiaconus, seu ejus officialis admittat capellanum de alterius archidiaconatu poenitentem, nisi prius constiterit per alium archidiaconum, qualiter dictus capellanus fuerit conversatus seu morigeratus, et si sub aliqua poena fuerit obligatus, et sub qua forma. Item rectores vel alii praesentantes capellanos, qui caverunt jam in eodem episcopatu, vel eos, qui habent necesse cavere, sub poena fidejubeant in ipsa praesentatione, si contingat causam committi. Item extranei capellani non admittantur, nisi literas testimoniales ad locorum ordinarium, in quibus primo celebraverunt, attulerint, et pro eisdem caveant praesentantes, quod honeste se habebunt, et vivent continenter, sub poena unius marcae. Item oriundi de alieno episcopatu, et non a suis episcopis ordinati, nullatenus admittantur, nisi prius doceant, a suis cum eis fuisse dispensatum; hoc idem de oriundis de nostro episcopatu, et ab alienis episcopis ordinatis similiter observetur. Item diligenter examinentur sacerdotes conductitii de literatura, ad curam animarum maxime praesentati, et illi maxime, qui in nostro episcopatu conversati sunt, examinentur de synodalibus constitutionibus, et de poenitentiali nostro; et si inventi fuerint harum constitutionum ignari, repellantur, vel pro negligentia puniantur, et injungatur eisdem et aliis de novo admittendis, quod habeant et sciant praedicta scripta citra adventum Domini, sub poena competentis. Nomina siquidem capellanorum ad celebranda qualitercunque admissorum in scriptura redigantur, et alii, qui sunt bonae famae, per seorsim ponan-

tur; alii vero, correcti scilicet et caventes, per se ordinate et distincte. Ejus scripturae nobis fiet copia citra festum Omnium Sanctorum, ut sic de vita, moribus, et conditionibus eorum possimus edoceri.

Adhaec capellani convicti super incontinentia ad officium suum non admittantur, priusquam cum poenitentiali nostro consilium habuerint salutare, et de hoc fidem fecerint archidiacono, vel decano.

Item circa rectores incontinentes et vicarios sic procedatur: primo pecunialiter puniantur, secundum facultates eorum, et quantitatem delicti: si de alienis parochiis fuerint diffamati, et caveant sub poena gravi, quod de caetero continebunt, quas cautiones archidiaconi exigant, et nobis eadem infra mensem exhibeant, alioquin tanquam negligentes puniantur; qui si tertio super incontinentia convincantur, non per archidiaconum, nec per officialem episcopi, sed per solum episcopum, secundum jura et formam suarum obligationum puniantur. Hoc idem observetur in illis, qui in propriis parochiis inveniuntur peccasse, vel aliud crimen commisisse, quod ad eorum privationem merito sufficere debeat, et eorum correctio soli episcopo relinquatur, et in istis casibus maxime ad purgationem rectoris non coram aliquo, nisi coram episcopo aliquatenus admittantur.

Ad haec statuimus, ne diebus festis et solennibus carragia fiant, seu mercata; et si qui in hoc deliquisse reperiantur, et moniti non desistant, ad capitulum evocentur, et ibidem graviter puniantur. Hoc idem de mercatis, ludis, placitis, in locis sacris ne fiant, statuimus observandum. Volentes insuper tractatum poenitentialem, et constitutiones nostras ab omnibus sciri et firmiter observari, statuimus, quod aliqua particula eorundem in quolibet capitulo per aliquem capellanum publice legatur, quando difficultas emerferit in eisdem, exponatur, et ubi lector in eodem capitulo dimiserit, alius incipiat in sequenti. Ita quod nullus lector praemuniat; sed capitulo praesidens alicui capellano, quem elegerit, legendas tradat constitutiones supradictas. Hoc idem de tractatu poenitentiali in capitulis observetur. Si qui vero constitutiones praedictas non habuerint, vel ignari forte inveniuntur earundem, dimidia marcae multa pro negligentia puniantur.†

Item post festum sanctae Trinitatis fiant minores cerei de cereo paschali, qui cedant in usum altarium et pauperum.

Has igitur nostras constitutiones in singulis et omnibus ecclesiis nostrae dioecesis scribi volumus et servari. Volumusque rectores ecclesiarum et sacerdotes, ad ipsas intelligendas, et effectui mancipandas, pro viribus insudare. Quod si forte neglexerint, sciant se graviter puniendos, cum super hoc in synodo, vel extra fuerint requisiti, cum tantum temporis lapsus fuerit, quo commode, quod praedictum est, potuerint implevisse.§

^p viros deest in MS. Cott. * His adjungit Codex MS. Thomae, episcopi Assavenfis, correctiones subscriptas, quas dicit esse de constitutionibus pie recordationis D. Walteri de Cantilupo.

† Jam sequitur in codice Cotton. quae codex episc. Assavenfis omisit.

§ MS. Cott. addit: *Expliciunt constitutiones domini episcopi Wigorniae.* His superaddit Calendarium paschale.

De lectione librorum sacrae scripturae.

In Septuagesima, canitur et legitur "In principio;" id est, Pentateuchum Moysi, usque ad Pascham Domini. Septuagesima captivitatem Babylonis significat, id est, confusionis, in qua nos sumus, dum in mundo captivamur, de qua exeuntes, debemus ad Jerusalem redire; id est, ad domum pacis, unde nos diabolus captivavit. Quamvis enim captivitatis nostrae semper memores esse debemus, specialiter in ipsis diebus oportet, quibus legimus et cantamus de abjectione nostri Adam de paradiso; et de periculo Noae in diluvio; de Abraham, qui exiit de terra sua, et de huiusmodi eorum laboribus: sicut enim Adam in exordio mundi factus est, sic et in principio anni, et ecclesiastici officii de illo cantare et legere proponimus.

In passione Domini, usque ad Pascha, legimus Jeremiam, quoniam ipse redemptoris nostri passionem aperta lamentatione praefignavit. Post Pascha legitur Apocalypsis, id est, tribus septimanis; et cantatur in feriis, quoniam sancto Johanni revelatum est de morte agni: hoc etiam sancti apostoli praedicabant.

Postea leguntur epistolae canonicae usque ad Ascensionem, et cantantur de psalmis, "Narabo," et "Si oblitus"; quod etiam prophetavit David passionem Domini, quem praedicaverunt apostoli. Ab ascensione Domini usque ad Pentecosten, cantatur de festo, et leguntur Actus apostolorum. Post Pentecosten usque ad calendas Augusti, leguntur libri Regum, cantatur, "Deus omnium:" quoniam sicut Saul, et David, et alii pro lege sua, contra Alophilos, et Goliath pugnauerunt, sic et nos, post Pentecosten, et postquam recepimus gratiam Spiritus Sancti in baptismo, pugnare debemus contra vitia et daemones. Unde et apostolus; "Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes, et potestates." Calendis Augusti, usque ad calendas Septembris, legitur et cantatur Salomon, id est, Sapientia, cum responsorio, "In principio Deus." Augustus sextus mensis est, et calidus, et anni medius. In sexta aetate, qua Dominus venit, debemus quidem, propter ejus praesentiam, sapienter vivere, quoniam audita est inter nos sapientia, quae ab ore altissimi prodit, unde et cor concaleat, et igne ejus exardescat, quoniam Deus ignem venit mittere in terram; vel quia in media aetate, ubi quisque ab aestu vitiorum amplius succenditur, nostra debeat tunc succurrere sapientia, nisi tanto sapientius est cavendum, quanto plus valet aetatis perfectio ad resistendum.

In Septembri legitur et cantatur de Job, Tobia, et Esdra, Hester, Judith; hi sunt, qui omnia adversa patienter sustinuerunt; sic et nos in septima aetate, qua mundus finietur, adversa, quae fient, debemus tolerare pro Domino patienter.

Calendas Octobris, usque ad Novembrem, leguntur libri Machabaeorum, et cantatur "Ad appareat." Iste octavus mensis laetitiam resurre-

ctionis significat, quod, sicut Judaei, finitis praeliis, et templo restituto, in hymnis, et confessionibus benedicebant Dominum; sic et in Resurrectionis gloria, destructis diabolis, sancti et iusti gaudebunt in Domino.

Calendas Novembris, usque ad adventum Domini, legitur Ezechiel, et Daniel, et xii. Prophetarum, cum respons. "Vidi Dominum:" Ezechiel enim vidit iv. animalia, et iv. evangelistas, qui Domini nativitatem, passionem, resurrectionem, ascensionem, etc. mundum docuerunt. Daniel quoque eum venturum praedixit, dicens; "Aspiciebam in visu noctis, et ecce, filius hominis veniet:" Similiter et alii prophetarum Dominum venturum, vel nasciturum praedixerunt; et ideo * ante adventum ejus leguntur, quia ipse est salvator mundi, quem nasciturum praedixerunt de virgine.

Ab adventu Domini, usque ad Natale ejus, legitur Isaias; quia quanto de Domino prophetauit Urbanus, tanto nativitatis ejus * festo legitur proximius.

De festis duplicibus in ecclesia Salisburienfi.

Haec sunt festa duplicia in ecclesia Salisburienfi; videlicet dies natalis Domini, et quatuor sequentes; dies circumcisionis Domini; dies Epiphaniae; purificatio sanctae Mariae; Annuntiatio dominica; dies Paschae, cum tribus sequentibus diebus; dominica in Albis, inventio sanctae Crucis; dies ascensionis Domini; dies Pentecostes, cum tribus sequentibus; festum sanctae Trinitatis; festum S. Johannis Baptistae; festum apostolorum Petri et Pauli; assumptio sanctae Mariae; nativitas beatae Mariae virginis; festum Reliquiarum; festum S. Michaelis; festum Omnium Sanctorum; festum S. Andreae.

Item, quando chorus regi debeat, omni die dominica, et in omni festo duplici, et in omni festo ix. Lectionum, per totum annum, et a primis vespere natalis Domini, usque ad octavas Epiphaniae, et in ipsis octavis, nisi in vigilia Epiphaniae, cum extra dominicam contigerit; et per octavas Paschae, et Pentecostes, et in quibusdam festis, quae contingunt in paschali tempore; in hiis, videlicet in festo S. Ambrosii, et S. Marci, et S. Gregorii, et apostolorum Philippi et Jacobi, et in inventione sanctae Crucis, et in festo S. Johannis ante Portam Latinam; et S. Dunstani, et S. Aldelmi, et S. Augustini, et S. Barnabae apostoli; et per octavas Ascensionis; et in die octavo Petri et Pauli; et per octavas ascensionis et nativitatis beatae virginis Mariae.

Haec sunt festa ferianda ex toto in episcopatu Wigorniae; scilicet

Dies natalis Domini, cum quatuor diebus sequentibus.

Circumcisio Domini.

Epiphania Domini.

Depositio S. Wolfstani.

Conversio S. Pauli.

Purificatio beatae Mariae.

Cathedra S. Petri.

S. Matthiae apostoli.

Deposito S. Oswaldi.
 Annunciatio dominica.
 Dies Paschae, cum duobus diebus.
 S. Marcae evangelistae.
 Apostolorum Philippi et Jacobi.
 Inventio sanctae Crucis.
 Ascensio Domini.
 Dies Pentecostes, cum duobus diebus.
 Nativitas S. Johannis Baptistae.
 Apostolorum Petri et Pauli.
 Translatio S. Thomae archiepiscopi.
 Sanctae Mariae Magdalenae.
 S. Jacobi apostoli.
 Ad vincula S. Petri.
 S. Laurentii martyris.
 Assumptio sanctae Mariae.
 S. Bartholomaei apostoli.
 Nativitas beatae Mariae.
 Exaltatio sanctae Crucis.
 S. Matthaei apostoli.
 S. Michaelis archangeli.
 S. Lucae evangelistae.
 Apostolorum Simonis et Judae.
 Festivitas Omnium Sanctorum.
 S. Martini episcopi.
 S. Andreae apostoli.
 S. Nicolai episcopi.
 S. Thomae apostoli.
 Omnes dies dominici.
 Festum cujuslibet ecclesiae.

Dedicatio ecclesiae. Si fuerit matrix ecclesiae, per totam parochiam; si capella, tantummodo in parochia.

Haec sunt ferianda in omnibus, praeterquam in carucis.

S. Vincentii martyris,
 S. Johannis ante Portam Latinam, praeterquam in cantibus.
 S. Barnabae apostoli.
 S. Leonardi abbatis.
 S. Clementis, papae et martyris.
 Translatio S. Oswaldi episcopi.
 S. Catharinae, virginis et martyris.

Haec sunt ferianda ab operibus mulierum tantum: videlicet

S. Agnetis, virginis et martyris.

S. Margaretae, virginis et martyris.
 S. Luciae, virginis.
 S. Agathae, virginis et martyris.
 Festa sanctorum Dominici, Francisci, et Edmundi confessoris in ecclesiis cum novem lectionibus celebrari volumus.
 Nolumus tamen per haec, opera fidelium impediri.

Post 16. calendarum Februarii, nisi decimam lunam inveneris, ibi est terminus Septuagesimae.

A festo Stellae numerando perfice lunae, Quadraginta dies post Septuagesima fiet.

Memento, quod anno bissextili luna Februarii xxx. dies computet; ita tamen, quod luna Martii xxx. dies habeat, sicut semper habet, ne paschalis lunae ratio vacillet.

Post festum stellae, in primas perfice lunae, Tresque dies Domini, tertia Pascha tenet. Post nonas Martis, ubi si nova luna requiris, Et succresserit bis septima Pascha patebit.

Inventum est in concilio sanctorum patrum, quod nec ante 11. calend. Aprilis, nec post 7. calend. Maii, Pascha debet fieri.

Nota, quod omnia festa, contingentia infra Septuagesimam, usque ad caput jejunii, cum nocturnis celebrantur, praeter commemorationem beatae virginis.

Bertinus Ceda Romanus cum Petronilla
 Psalmis nocturnis dant sua festa coli.
 Petrus, et Andraeas, Jacobus, cum Simone Judas,
 Ut jejunemus, nos admonet atque Mathaeus.
 Dat crux Lucia cineres charismata dia.
 Ut sit in angaria quarta sequens feria.
 Inchoat istius semper jejunia mensis,
 Post exaltatam feria quarta crucem.
 Adventum Domini prima colit feria;
 Andreaeque dies adventus fit tibi limes.
 Adventum Domini non est celebrare Decembri.
 Andreae festo interior ordine quovis.
 Post ternas nonas nec quinas ante calendas.
 Tres praecedentes Andream, tresque sequentes.

Papae Rom.
 GREGOR. IX. 14.

Archiep. Cantuar.
 St. EDMUND. 7.

Anno Christi
 1240.

Reg. Angliae
 HENRIC. III. 24.

Concilium Radigense. Ex Matth. Paris. in ann. p. 470.

EJUSDEM anni spatio convenerunt apud Radigum omnes Angliae archiepiscopi, episcopi, et majores abbates, et quidam magnates regni, papale mandatum a domino legato explicandum audituri. Quo cum pervenissent, legatus, facto prolixo sermone, ut sibi corda audientium inclinaret, tandem varias pressuras, quas pro justitia ecclesiae sustinuit dominus papa, sustinendo insultus Frederici dicti imperatoris omnibus patefecit. Exigebat igitur instanter ex parte ipsius papae quintam partem bonorum suorum, quibus suffultus, injurias tam validi inimi-

ci valeret propulsare. Cui inito concilio responderunt episcopi, quod nullo modo tam importabile onus, quod universalem tangebatur ecclesiam, subirent, sine prolixo concilii diligenti deliberatione. Et idcirco datus est illis dies remotior super hoc magno mandato deliberationis. Haec Parisius.

Legatus autem hoc non contentus responso, non multum postea concilium Northamptonae convocavit, eadem de materia tractaturus. De quo fuse agit Parisius, uti patet ex sequentibus.

Papae Rom.
GREGOR. IX. 14.Archiep. Cantuar.
St. EDMUND. 7.Anno Christi
1240.Reg. Angliae
HENRIC. III. 24.

Concilium Northamptonense de exactionibus papalibus. Ex Matth. Paris. in ann.
MCCXL. pag. 476. seqq.

PER eosdem dies venit in Angliam nova quaedam pecuniae exactio, omnibus seculis inaudita et execrabilis. Misit enim papa, pater noster sanctus, quendam exactorem in Angliam, Petrum Rubeum, qui excogitata musculatione infinitam pecuniam a miseris Anglicis edoctus erat emungere. Intravit enim religioforum capitula, cogens et seducens eos ad pecuniam promittendam, et promissam persolvendam, exemplo aliorum praelatorum, quos mentitus afferebat gratanter persolvisse: dixit enim: Ille episcopus, et ille: ille abbas, et ille, jam libens satisfecit: quidnam vos ignavi tam moramini, ut grates cum muneribus amittatis? Fecit etiam praedictus impostor jurare, ut hoc genus pecuniam extorquendi nulli hominum infra dimidium annum facerent manifestum; quasi eliciens hoc ex singulorum primitiva professione, cum tantum de honestis sit consilium papale celandum. Hoc faciendo more praedonum domesticorum, qui fidem ab expoliatis extorquent, ut nulli pandant nomina spoliantium; sed etiam si homines filerent, lapides ecclesiarum contra grassatores clamorem levarent. Nec potuit hoc maleficio latere sub tenebris: quomodo etenim possent praelati a suis et sibi subjectis pecuniam exigere, nisi causa exactionis exprimeretur?

Venerunt igitur abbates vultu flebili, et capite demisso ad regem, suarum patronum ecclesiarum, dicentes: "Domine rex, suggillamur, nec licet nobis clamitare; jugulamur, nec possumus ejulare. Injungitur nobis a domino papa impossibilitas, et exactio toti mundo detestabilis. Baronias a vobis tenemus, nec possumus eas depauperare sine vestri praejudicio, nec possumus vobis, quae nobis incumbunt pro illis, respondere, et papae nos incessanter torquenti satisfacere. Sic enim, et sic rediviva et semper nova et inexpectata oritur nobis illata angaria a Romanis excogitata, quae nos vel modicum non patitur respirare; ad asylum vestri consilii, et ad finem vestri patrocinii recurrimus, super his desolationibus consilium et auxilium postulantes." Et qui loquebantur haec, fuerunt dominus abbas de S. Edmundo, et dominus abbas de Bello. Quos rex, cum haec audiret, torvo intuens aspectu, et tumultuosa vociferatione perterrens, clamavit ad legatum, qui tunc forte praesens extitit: "Ecce domine mi legatè, isti miseri seductores, pandentes secreta papalia, obloquuntur, voluntati vestrae non acquiescentes: facite de ipsis, quod vobis placet. Ecce accommodo vobis unum de melioribus castris meis, ut eos in eo carcerali custodiae mancipetis." Quod cum audissent abbates, supra quam dici possit, confusione perculsi, recesserunt, legato pro voto satisfacturi. Aliqui tamen, sed pauci, non adhuc vacillantes, nolentes adhuc colla supponere tam odibilis conditionis servituti, steterunt; requisita solvere renuentes, et subterfugia per in-

ducias sibi vix requirebant.

Cumque similia facere credebatur legatus, ipsi Petro Rubeo associatus, episcopis apud Northamptonam propter hoc vocatis, edocti abbatum exemplo responderunt: "Habemus archidiaconos nobis subiectos, qui norunt beneficiarum sibi subiectorum facultates, nos autem ignoramus. Omnes tangit hoc negotium, omnes igitur sunt conveniendi, sine ipsis nec decet nec expedit respondere." Datus est igitur eis dies responsionis, in octavis S. Johannis baptistae, scilicet natalitatis. Quo die cum praedicti convenissent coram legato et ejus complicitibus, noluerunt erecta cervice praedictam exactionem tam impudenter contradicendo negare; sed modesta responsione has exceptiones caute contradicendo, rationabiliter proposuerunt.

Dicunt, quod contribuere non debent; tum quia contributio fieret contra eum, qui contradixit cum principe suo; tum quia fieret ad effusionem sanguinis christiani; quod patet ex forma scripti apostolici, in quo continetur, "Ad debellandum imperatorem." Tum, quia fieret contra libertatem ecclesiae, quod patet ex forma ejusdem scripti, ubi dicitur, "Contradicentes ecclesiastica censura compescentes;" ecce servitus et compulsio. Tum, quia alias dederunt decimas domino papae, sub hac protestatione, ne de caetero consimilis fieret exactio, multo fortius nec nunc quinta pars est exigenda. Tum, quia timeri possit, ne ad consuetudinem traheatur, cum binus actus inducat consuetudinem; ut est in Codice: "De episcopali audientia. Lege nemo." Tum, quia cum necesse habeant continue diversa negotia in curia Romana expedire, ad quam nisi per terram imperatoris patet accessus, timendum esset, ne imperator eorum captionem procuraret, ac ipsos certos de poena graviore, carcerali custodiae manciparet. Tum, quia cum rex multos habet inimicos, contra quos onus belli expectat sustinere, timens graviora, non esset tutum terram magis depauperare; praesertim cum vacuetur pro magna parte terra, nobilibus in negotium crucis proficiscentibus, et multum pecuniae ad viatica secum asportantibus. Tum, quia hoc verteretur in patronorum ecclesiarum praejudicium; maxime, cum non constet, ipsos dictae contributioni consentire. Tum, quia generalis status ecclesiae, ut dicitur, periclitabatur, propter quod generalis deberet fieri consultatio; ut sic, si esset necesse, generalis fieret contributio, quod non est in casu isto; fama enim percrebuit, quod convocabitur concilium, ubi talia sunt determinanda; necesse enim est sic fieri, ut tollatur scandalum generale. Cum autem haec legatus et socii sui audissent, tacite confusionem suam diffimulabant, nata temporis opportunitate ad hanc vel similem exactionem surrecturi.

Sperantes autem adhuc legatus et complices sui,

fui, alios quosdam ad suam inclinare voluntatem, ut contribuerent; viz. rectores ecclesiarum de Bercshyre, et quosdam alios, congregaverunt eos, convenientes eosdem multis fermocinationibus, minas minis addentes, et promissa promissis cumulantes. Quibus constanter responderunt, quod a forma responsionis noluerunt recedere, rationibus eorum fulti: quibus tamen alias, licet illae sufficiant, annectimus rationes.

Dicunt omnes, et dicunt singuli rectores ecclesiarum de Bercshyre, quod contra imperatorem non est contribuendum, ut contra haereticum, cum non sit damnatus iudicio ecclesiae, vel convictus, licet excommunicatus; nec pro eo quod occupat vel impugnat patrimonium ecclesiae Romanae; ecclesia enim non utitur brachio seculari contra haereticos. Item, sicut ecclesia Romana suum habet proprium patrimonium, cujus administratio pertinet ad dominum papam; similiter et aliae ecclesiae suum, ex largitione, et concessione regum, principum, et aliorum magnatum fidelium, quod in nullo est censuale vel tributarium ecclesiae Romanae; unde non debent praelati compelli de patrimonio suarum ecclesiarum contribuere. Item, licet argumento legis omnia dicantur esse principis, non tamen dominio et proprietate, sed cura et sollicitudine: similiter ecclesiae spectant ad dominum papam cura et sollicitudine, non dominio et proprietate; unde dicunt, quod non debent ad contribuendum compelli. Item, cum dicat veritas; "Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam," reservavit sibi proprietatem, committendo curam, sicut patet ex verbis evangelii sequentibus: "Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis, et quodcunque sol. etc. non quodcunque exegeris super terram, erit exactum et in caelis:" unde dicunt, quod ad contributionem non possunt nec debent, secundum Dominum et iustitiam, compelli. Item, cum ex auctoritatibus patrum sanctorum fructus ecclesiarum in certos usus, puta ecclesiae, ministrorum, et pauperum, sint deputati, non debent in alios usus converti, nisi auctoritate ecclesiae universalis; unde de bonis ecclesiae non est contribuendum ad pugnandum, maxime contra christianos. Item, cum clericis vix sufficiant proventus ecclesiarum suarum ad victus quotidianos, tum propter earum tenuitatem, tum quia nonnunquam fames in regione ingruit, messe deficiente, tum quia tanta sit multitudo pauperum, et adventantium, quorum mori partem vidimus pro defectu alimentorum; tum quia nullus potest nisi unicum beneficium obtinere; unde pauperiores, qui vix sibi et pauperibus sufficiunt, non debent ad talem contributionem compelli. Item, licet esset bonum contribuere, omitti tamen deberet et expedit, propter scandalum jam suscitatum, et per orbem ventilatum contra ecclesiam Romanam; quia dicitur publice, alias factae fuerunt huiusmodi exactiones, et clerici enormiter depauperati sunt, et statim exacta et extorta pecunia, composuerunt papa et imperator, nec est quadrans restitutus; imo si quae residua fuissent post compositionem et reddenda, graviter extorquebantur. Et dicit canon, quod licet pro scan-

dalo vitando, peccatum mortale admitti non debet, bonum tamen quandoque omitti debet, ut scandalum vitetur: unde non debemus contribuere. Item, si contribuerent contra imperatorem, non solum cruciatus corporis, sed mortis periculum immineret sedi apostolicae pro iustitiae impetratione, et peregrinantibus de hac regione ad terram sanctam propter terrae liberationem: unde, etc. Item, binus actus inducit consuetudinem: unde cum alias facta fuerit huiusmodi contributio, si modo fieret, verteretur in consuetudinem: unde, etc. Item exhaereditio principis Angliae et magnatum terrae, considerata potestate imperatoris, et debilitate et paupertate regni Angliae, ex contributione huiusmodi immineret manifesta: unde contribuere non expedit, nec debemus. Item, cum rex Angliae et magnates, tam in jure haereditario quam bona et appropriata consuetudine, habent jus patronatus ecclesiarum Angliae, et rectores ad eorum praesentationem institui volunt, sicut nec debent, nec possunt in aliquam contributionem consentire, inconsultis patronis; quia sic possit ecclesiis suis praejudicium generari; cum eadem ecclesiae sint per eosdem patronos terrarum ac reddituum propter hoc specialiter collationibus dotatae aut ditatae, ut rectores earum suscipiant hospites tam divitum quam pauperum, sustinentes hospitalitatem tam laicorum, quam clericorum, secundum suas facultates, locorum exigente consuetudine. A quibus, si procedat talis exactio, oportet cessare, et ita patroni suo jure et intentione hac causa donandi fraudati erunt; et sic donata repetere, vel saltem alia quaerent gravamina, nec iterum ecclesias de suis bonis fundabunt, vel conferent beneficia. Item, cum istud petatur contra talem, qui foedus iniit cum principe nostro, praesertim per matrimonium, non debemus, eo inconsulto, contra eum contribuere. Item, quod cum nuper alias in pristina contributione, in casu consimili, promissum esset praebentibus auctoritate istius ejusdemque papae, quod de caetero non fieret huiusmodi exactio; de dicto gravamine adhuc sentientes se gravatos, non debent contribuere; quia timent, quod ex frequenti contributione in servilem et inusitatum trahantur consuetudinem; praesertim cum multi in plerisque regionibus, nec adhuc Franci, non consentiant contributioni. Nec est manifestum vel notorium aliquod emolumentum per huiusmodi extorsiones ecclesiae contigisse, utinam non ad detrimentum! roborantur utique et ditantur exinde hostes ecclesiae, et ex validis fiunt validiores: et durum est nobis armis propriis perimi: quare non est contribuendum. Item, cum omnes, vel fere omnes voto crucis sint astricti; ad quae vota vel per se, vel per alios competentes solvenda, ad monitionem papalem receperunt; et huic tam arduo et utili negotio simul et semel etiam huic contributioni nequeunt satisfacere. Item, cum privilegio cruce signatorum sint muniti, quibus et fructus et obventiones reddituum suorum sibi integre triennio conceduntur, ad hoc non debent contribuere. Item, cum plures sint per literas papales astricti, ut de decimis ecclesiarum suarum, quae ad jus patronatus monachorum Cluniacensis

sis ordinis spectare noscuntur, vel in quibus ipsi monachi aliquod temporale vel spirituale jus habent, usque ad terminum eis respondeant: unde non debent contribuere. Item, cum dominus noster rex Angliae undique habeat hostes capitales, ei, ut dicitur, nocere praeparatos, ac regnum sit destitutum consilio et auxilio proborum, in brevi peregre proficisci disponentium, maximam pecuniae summam qui secum deportabunt, nec esset tutum in tantum depauperare ecclesias et regnum, quod ad tuitionem reipublicae non sufficeret, timendum foret pro certo de irrestituibili regni exterminio. Item, cum olim essent ditiores clerici Anglicanae nationis, quando videlicet omnes habuerant, vel major pars habuerat plura beneficia sine dispensatione, ac nunquam ab ipsis talis exactio facta fuit, licet per imperatores tyrannos, tunc temporis, multi patres sanctissimi exilio relegati, in se, et in membris suis ac facultatibus ecclesiae durissima paterentur: unde non debemus contribuere. Item in regno Franciae multae decimae militibus ab apostolicis patribus concessae credantur, ut ipsi Romanam ecclesiam tueantur, nec constat ab eis debitum suffragium esse denegatum, nec etiam constat eorum suffragium exercitui domini papae fuisse adhuc contributum: quare non debemus contribuere.

Legatus igitur et sui complices, comperientes

constantiam eorum tot fultam validis rationibus, nec se posse ipsos simul cohaerentes frangere; cogitaverunt schisma inter eos, et divisiones procurare. Adiit ergo legatus regem, et ipsum cito enervatum sibi inclinavit. Adierunt et complices ejus tam episcopos, quam eorum archidiaconos, praecipue tamen magistrum Alanum de Becles, archidiaconum Sudburiae, aliis prius constantiorem; et quosdam alios ambitiosos, ad altiores dignitates aspirantes; adiutorium efficax pollicentes, ut dictae universitati non consentirent: et sic divisus illis praevaluit pars adversa.

Haec cum intellexisset legatus, de docto factus doctior ad nocendum, clerum Angliae universaliter Londinum auctoritate papae coram eo in festo Omnium Sanctorum convocavit. Ubi clerus congregatus simul cum religiosis, regem invenerunt adversantem eis, quasi inimicum manifestum; et factus est illis baculus arundineus, in quo fulti confidenter, vulnerantur per fragmenta. Videntes igitur tam religiosi quam archidiaconi, et clerici beneficiati, qui ad contradicendum legato in faciem, et ad instans concilium appellandum prompto spiritu erecti animabantur, quod facti sunt velut oves traditae ritibus luporum cruentatis, mellitis et super oleum mollitis legati seductionibus, quas postea in jacula convertit, consenserunt.

Papae Rom.
GREGOR. IX. 14.

Archiep. Cantuar.
ST. EDMUND. 7.

Anno Christi
1240.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 25.

Synodus celebrata per episcopum Fernensem in ecclesia S. Petri de Solsker Wexfordens. * anno Dom. MCCXL. crastino nativitatis beatae Mariae virginis. Ex MS. penes illustr. ducem Chandos.

CUM decimae de bonis omnibus, quae licite acquiruntur, sint solvendae, et divina lege debeant; praecipimus, quod de negotiatione stipendiis servientium (deductis necessariis expensis) decimae, ut decimae, non ut oblationes, integre persolvantur; quia cum sub oblationis specie decimae praestantur, nonnunquam ecclesiae non solum justis decimis, sed oblationibus debitis defraudantur. Et quod plerumque contingit, quod rectores et vicarii in dioecesi nostra propter exilitatem beneficiorum suorum, et onera ecclesiae supportanda, in tanta paupertate decedunt, ut nihil relinquant, unde debita sua creditoribus suis solvantur, nec eorum corpora cum honore debito tradi valeant sepulturae; nos in hac parte remedium fieri cupientes, consuetudini Dublinensi inhaerendo, statuimus et ordinamus, quod rectores et vicarii, quacunque hora anni in fata decesserint, habeant omnes fructus et proventus beneficiorum suorum a die obitus sui usque in unum annum; ita tamen, quod per ipsum de iisdem fructibus et proventibus beneficiis illis competenter deserviat, et omnia onera tam ordinaria quam extraordinaria supportentur, et eorum fiant exequiae, ac debita sua solvantur, et defectus, quos in beneficiis suis, vel

domibus in vita sua emendasse debuerant, emendantur. Successores vero praedictorum rectorum et vicariorum in emptione fructuum anni praedicti omnibus aliis volumus praeferrari, dummodo de pecunia solvenda competenter praestiterint cautionem. Haec autem de assensu totius cleri nostri praecipimus per totam dioecesim Fernensem, pro consuetudine perpetua, inviolabiliter observari.

Ubi in jure cavetur et expresse inhibetur, ne clerici secularibus negotiis se immisceant, negotiando circa mercionales tractatus causa lucri, cum qualitas lucri negotiantem videlicet clericum aut arguit, aut accusat; difficile enim est inter ementis vendentisque commercium non intervenire peccatum: et alia verba; fugiendus est clericus negotiator: et alibi: nunquam potest Deo mercator placere factus clericus, et si desistere noluerit, projiciatur de ecclesia. Nos itaque huic medelam apponere volentes, inhibemus, ne de caetero in dioecesi nostra aliqui beneficiati contractus illicitos praesumant exercere. Quodsi contra fecerint, tali poena per nos punientur, ut aliis cedat in terrorem. Et quia malum non vitatur incognitum, praecipimus omnibus rectoribus et vicariis ecclesiarum, et presbyteris pa-

* In MS. *Weys.* pro *Wexford*, vel *Wexford*.

rochialibus nostrae dioec. quod sub periculo animarum suarum, excommunicationum sententias, quae sequuntur, suis parochianis ad minus quater in anno distincte et aperte exponant, ne per ignorantiam in tanti periculi foveam demergantur.

Excommunicamus, et a liminibus sacrosanctae ecclesiae sequestramus omnes illos, qui pacem domini regis et regni perturbare, aut libertates ecclesiasticas, et praecipue sacrosanctae ecclesiae Fernensis infringere, vel suo jure privare, vel possessiones ecclesiasticas invadere, vel ad bona ecclesiastica manus injuste extendere, aut aliquid de eisdem bonis auferre, consumere, vel incuriose contrectare praesumpserint, in praejudicium ecclesiasticae libertatis. Item omnes illos, qui in ecclesiastica beneficia se intrudunt; et eos, qui per laicalem potentiam seu aliam violentiam ea detinent occupata. Item omnes incendiarios, et fractores ecclesiarum, veneficos, et veneficas, et magicis incantationibus utentes, et haec fieri procurantes, et qui immunitatem ecclesiae violaverint, denunciamus excommunicationis sententiam incurrere ipso facto. Item omnes illos, qui in causa matrimoniali falsas exceptiones malitiose opponunt, vel opponi procurant, vel, ubi de exhaeredatione agitur, falsum perhibent testimonium, vel id fieri procurant, vel testes subornant.

Item excommunicamus omnes illos, qui odio, vel favore, seu lucri causa, aliis crimina falsa im-

nunt, pro quibus mors, vel exilium, vel membrorum mutilatio, vel exhaeredatio, seu locorum spoliatio sequi debeant, si judicialiter convincantur. Item omnes illos, qui malitiose alicui crimina imponunt, cum apud bonos et graves non fuerit infamatus, ut sic ei purgatio indicatur, aut alio modo gravetur. Item excommunicamus omnes illos, qui causa lucri, odii, vel favoris, vel alia quacunque de causa malitiose contemnunt exequi mandatum domini regis "De excommunicatis capiendis," vel eorum impediverint captionem, seu procuraverint eorum injustam deliberationem, contra decretum ecclesiasticae disciplinae.

Qui autem ad defamationem aliquid proponit, et probare non poterit, canonice puniatur, et injuriam passo pro modo culpae satisfacere compellatur.

ReCTORIBUS ecclesiarum, et vicariis nobis subditis indultum esse volumus, ut parochianos suos, qui decimas suas, quas hucusque solvere solebant, detinere praesumpserint, post trinam annunciationem excommunicationis sententia innotent; in aliis autem casibus contra scientiam et auctoritatem nostram quemquam excommunicare ne praesumant nominati. Prohibemus autem, ne excommunicationis sententia in genere pro damnis vel pro injuriis proferatur, sed tunc solum, quando evidens necessitas hoc expostulat.

Sede Rom.
vacante.

Archiep. Cantuar.
St. EDMUND. 8.

Anno Christi
1241.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 26.

Concilium Oxoniense. Ex Pryn. vol. ii. Record. p. 577.

CUM Oxonii concilium episcoporum et aliorum praelatorum celebrari constitutum esset anno xxvi. regni regis Henrici III. rex suspicabatur nonnulla coronae ac dignitati suae contraria ibidem propositum et tentatum iri; quapropter procuratorem suum specialem ordinavit sedem in eo capeffere, ac contra hujusmodi processus (si qui haberentur) appellare, atque eodem tempore quaedam oretenus a rege ipso recitare, quibus, ut fidem haberent, has literas patentes adjunxit (Pat. 26. H. III. m. 21.) "Rex venerabilibus in Christo patribus W. Eborum archiepiscopo, Angliae primati, et omnibus episcopis, et aliis praelatis, qui conventuri sunt apud Oxoniam, salutem. Dilectum et fidelem nostrum Galfridum de Langel ad vestram praesentiam duximus transmittendum, ad appellandum pro nobis, ne in concilio nunc apud Oxon. convocato, contra coronam et dignitatem nostram aliquid statuere praesumatis. Quaedam etiam posuimus in ore ipsius vobis exponenda, cui super his fidem adhibeatis. Teste rege apud Merleberg. 29. die Novembris."

De hoc concilio episcoporum Angliae sequentia recitat Matthaeus Parisius in ann. p. 512. "Eisdem temporibus convenerunt episcopi An-

gliae, videlicet archiepiscopus Eboracensis, Lincolnensis, Norwicensis, Carleolensis, cum aliis multis gravibus, religiosis, ac discretis ecclesiasticis personis, tractaturi super multiplici desolatione ecclesiae, et divinam consolationem postulaturi. Statuerunt igitur quasdam orationes speciales cum jejuniis fieri ab ecclesia generaliter per Angliam, ut Dominus ecclesiam Romanam pastoralis et papali regimine destitutam, relevare et restaurare dignaretur; exemplum accipientes in Actibus apostolorum, quando, incarcerato Petro oravit ecclesia pro eo sine intermissione. Conenserunt etiam in unum, ut ad dominum imperatorem mitterent universi nuncios favorabiles cum precibus lachrymabilibus, quatenus rancorem et omnem animi indignationem pro salute animae sincero corde remittens, deposita omni tyrannide, ecclesiae Romanae promotionem non impediret, imo misericorditer respirare promittens, licet laceffitus, studeret promovere." Haec Parisius. Chronicon Dunstapense in bibl. Cotton. Tiberius A. x. de hac synodo agens dicit: Concilium episcoporum apud Oxonium habitum est, ubi tractatum fuit de jejuniis et orationibus pro ecclesia faciendis. H. I.

Sede Rom.
Vacante.Archiep. Cantuar.
St. EDMUND. 9.Anno Christi
1242.Reg. Angliae
HENRIC. III. 26.

Conventus abbatum Angliae ordinis Cisterciensis, jussu regio ab archiepiscopo Eboracensi convocatus. Ex Matth. Paris. in ann. p. 528.

SIGNIFICATUM est eo tempore districtius et amicabilem supplicatum archiepiscopo Eboracensi a rege Anglorum, ut ipse archiepiscopus omnes abbates Angliae, ordini Cisterciensium subjacentes, in unum auctoritate regis congregaret, et congregatos dulcibus affatibus conveniret. Deprecans attentius ex parte ejusdem domini regis, pro regni promotione in partibus transmarinis militantis, et etiam personam suam casibus belli ancipitis exponentis, ut eum in exhibitione pecuniae efficaciter promoverent, et juvarent promovendo. Cui illi in unum congregati responderunt: In quo, domine? at archiepiscopus: In parvo. Et cum inquisissent Cistercienses; In quo parvo? ait archipraesul: In tanta pecunia, quantam potestis habere pro lana vestra anni unius. Similis factus dicenti:

Da mihi animas, caetera tolle tibi.

Non enim possit quis alimentorum penuriam per paucos dies tolerare, et vitae carere sustentaculis, quin animam exhalaret. Sed verbum regis positum fuit in ore archipraesulis. At ipsi Cistercienses, comperientes sibi parari laqueos, et damnum imminere, prudenter responderunt hoc modo: Domine archiepiscope, novit auctoritas vestra, quod nos omnes membra sumus unius capitis, nec possumus sine nostro generali Cisterciensi capitulo istud, quod ex parte domini nostri regis petitis,

concedere. Item esto, quod celebraretur impraesentiarum capitulum generale, novimus, et novisse tenetur discretio vestra, quod non licet nobis quempiam juvare ad bellum gerendum, per quod sanguis effunditur, praecipue christianus, ne juvantes ad hoc propter horrorem sanguinis irregulares efficeremur. Sed efficacibus et indefessis precibus, eleemosynis, et aliis operibus pietatis, ipsum dominum et patronum nostrum animo libenti juvabimus. Et indubitanter credendum est, quod sic melius et certius praevalerit, et gloriosius triumphanti caeleste juvamen, nisi vacillet fides, quod absit, sibi sentiet profuturum. Quibus cum archiepiscopus torvo aspectu et adverso vultu respondisset, dicens: Qua fronte ipsum regem in necessitatibus vestris aliquid rogabitis, qui ei sic tergiversando supplicanti in instanti articulo respondetis? ait quidam abbatum Cisterciensium: Domine, recolimus quod quando consecrabatur in regem, juravit se cuilibet justitiam exhibiturum. Non petimus ab eo quicquam speciale: non potest nec debet illud nobis denegare, quod juratum est generale. Nos justo regat moderamine, gravamen nullum contra justitiam inferendo. Si autem pro salute animae suae, suorumque antecessorum, et statu regni sui, aliquod bonum speciale nobis contulerit, sinum pandimus gratanter recipientes.

Statutum Jocelini, episcopi Bathon. de ecclesia S. Andreae Wellen. Ex reg. Wellen. fol. 51.

OMNIBUS--- Jocelinus, Dei gratia Bath. episcopus, salutem in Domino. Postquam ad episcopatus officium nos promoveri permisit altissimus, omne studium adhibuimus, et adhuc adhibemus, ut cultus divini nominis, et decus ecclesiae nobis commissae, temporibus nostris cumuletur et amplietur, quicquid ad dispositionem, utilitatem, et ornatum ipsius respicit semper cogitantes, et ad effectum pro viribus nostris deducere festinantes. Ecclesiam S. Andreae Well. quae periculum ruinae patiebatur prae sui vetustate, cui, Domino Jesu Christo salvatore nostro permittente, praesidemus, ipsius auxilium invocantes, aedificare coepimus et ampliare; in qua de sola sui gratia adeo profecimus, quod ipsam divinis precibus et sacris orationibus, cum altaribus, vasis, vestibusque et reliquiis ad divinum cultum explendum in eadem devote solenniterque consecravimus. Et quoniam ecclesias aedificantibus non solum de aedificio ipsiusque consecratione cogitandum est, verum etiam de ministrantium alimentis, cum communia ministrantibus in ecclesia praedicta, temporibus praedecessorum nostrorum assignata, tenuis fuerit et insufficiens, ipsam, benedictus Deus, temporibus nostris in multis ampliavimus, terras, ecclesias,

et alia plura bona ad augmentum commune conferendo; ita quod quotidianae distributiones, quae tantum praesentibus in villa conferuntur, inde poterunt bene augmentari, quod plenius fieri debere intendamus in conferendo. Nos igitur de consensu Johannis Sarraceni, decani, et capituli nostri Well. qui pure, et simpliciter, et absolute, de mera et spontanea voluntate sua nostrae super hoc se supposuerunt ordinationi et statuto, taliter ordinand. duximus et statuend. ut, cessante omnino de caetero modo et forma prioris distributionis communae quotidianae in pane de grangia, habeamus nos et successores nostri singulis diebus, quibus Well. venerimus, aut ibi fuerimus, aut inde recefferimus, viii. denar. pro communia quotidiana, et v. denar. pro pane, qui prius habere solebamus per diem vi. denar. et iv. panes albos. Quinque vero personae, scil. decanus, praecentor, archidiaconus, cancellar. et thesaurar. qui habere consueverunt per diem vi. denar. pro communia quotidiana, et ii. albos panes, et ii. nigros, percipiant de caetero singulis diebus, quibus Well. venerint, illic fuerint, vel inde recefferint, viii. denar. pro communia quotidiana, et iv. denar. pro pane. Alii vero omnes canonici singulis diebus modo praedicto pro

pro communa quotidiana percipiant iv. denar. et pro pane ii. denar. qui prius percipere consueverunt iii. denar. et unum album panem, et alium nigrum panem per diem. Vicarii vero singuli singulis diebus pro communa panis, quam secunda die tantum de grangia percipere consueverunt, singulos percipiant denarios, dummodo matutinis et aliis horis canonicis interfuerint. Quodsi non interfuerint, denarior. careant perceptione, praeter illos, quos ex causa legitima abesse contigerit, dum tamen fuerint in villa, quibus decanus, vel subdecanus, vel alius loco eorum ex causa rationabili pro loco et tempore relaxationem duxerit concedend. Caeteri vero omnes, qui ex quacunque causa integram communam panis singulis diebus habere solent de grangia, unum denarium percipiant per diem ea ratione, qua panem percipere consueverunt, et pro dimidia communa panis obolum. Si vero contigerit aliquando, quod absit, fructus vel redditus ad grangiam deputatos, de qua solet fieri panis distributio ad communam, ad dictam distributionem denar. pro pane per annum non posse sufficere, a tempore quo non suffecerint, usque ad finem ejusdem anni cesset omnino praedicta distributio denar. pro pane, qui de grangia solvi solebat et debebat, quoad omnes, qui panem de grangia vel denar. pro pane solent percipere, quousque de gratia superioris vel aliunde provisum fuerit, unde plene per omnia perfici valeat dicta distributio denar. pro pane de grangia. Speramus tamen, et firmam spem concipi-

pimus, quod cum ad manus decani et capituli plenarie pervenerint omnia, quae ad dictae communa augmentum contulimus, et assignavimus, et corporali eorundem gavisi fuerint possessione, plene per omnia sufficient ad distributionem communa quotidiana in forma praedicta faciendam, et ad competens residuum inter personas et canonicos residentes, in villa distribuendum in fine anni. Ordinavimus et statuimus, quod quicquid ultra distributionem communa quotidiana in forma praemissa de fructibus ipsius in fine anni superfuerit, inter personas et canonicos in villa residentes distribuatur, salvis instauris et aliis necessariis reddituum communa. Residentes autem interpretamur quoad participationem residui in fine anni omnes illos canonicos, qui per medium annum, sive continue, sive interpolatim fecerint in villa residentiam, praeter decanum, praecentorem, cancellar. et thesaurar. quos interpretamur residentes, si per duas partes anni fecerint residentiam, sive continue, sive interpolatim. Haec autem ordinavimus, salvis in omnibus aliis per omnia unicuique, tam personae quam simplici canonico, omnibus aliis rationabilibus petitionibus et consuetudinibus ecclesiae Well. hucusque obtentis. In cujus rei robur et testimonium praesenti scripto sigillum nostrum apponi fecimus, una cum sigillo Johannis Sarraceni, decani, et capituli Well. Act. in capitulo Wellen. 16. cal. Nov. MCCXLII. et pontif. nostri xxxvii.

Sede Rom.
vacante.

Archiep. Cantuar.
St. EDMUND. 9.

Anno Christi
1242.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 27.

Concilium provinciale Scoticum apud Perthum. Ex Scotichron. Paslaten. lib. ix. cap. 59.

DE eo chronicon Paslatense sequentia habet: "His etiam diebus omnes episcopi Scotiae tenuerunt concilium apud Perth; et rex interfuit cum omnibus comitibus, et baronibus totius terrae suae, vocatus ad instantiam cleri conquerentis de militaribus infestantibus eum de decimis et immunitatibus ecclesiae. Intravit autem dominus rex concilium episcoporum, et praecepit, ne quis miles aut baro aliquam injuriam, molestiam, aut gravamen contra sacro-

sanctae ecclesiae consuetudinem eis inferret; statutis super hoc poenis ultatricibus. Sedente rege cum suis baronibus in illo concilio seorsim apud se, conquesti sunt comites de combustione comitis Atholiae: et rex avisatus, quia nihil voluit de arduis emergentibus sine matura deliberatione te discussione judicii facere, assignavit eis certos diem et locum apud Forfar, ubi eis Willielmus Bisset responderet." H. I.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 1.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. I.

Anno Christi
1244.

Reg. Angliae.
HENRIC. III. 28.

Concilium Londinense, de auxilio pecuniario regi dando. Ex Matth. Paris. in ann. pag. 542, 566. sequ.

"CIRCA idem tempus misit dominus novus papa quendam novum in Angliam pecuniae extortorem, magistrum videlicet Martinum, auctenticum papale deferentem, et habentem potestatem excommunicandi, suspendendi, et multipliciter voluntati suae resistentes puniendi. Qua roboratus potestate, suspendit praelatos Angliae a perceptione [forfan pro Parisii "suspensione"] beneficiorum, donec voluntati papali satisfactum fuisset, redditus ad opus clericorum suorum et consanguineorum postulanti." Et

pergit Parisius: "Convenientibus autem iterum magnatibus cum praelatis generaliter Londini, scilicet a die purificationis beatae Mariae in tres septimanas, concilium super praedictis negotiis et tractatum habuerunt diligentem. Affuerunt etiam illic quorundam absentium procuratores, videlicet Cantuariensis et Eboracensis archiepiscoporum, triumque sedium episcopaliū tunc vacantium ex parte capitulorum, Coventrensis, Cicestrensis, et Bathoniens. Et renovata fuit petitio domini regis super auxilio pecuniario sibi fa-

faciendo. Circa quod de die in diem convenit eos dominus rex, tum in propria persona, tum per internuncios solennes, per quos promisit se libertates, quas juraverat in coronatione sua, super quibus chartam confecerat, integerrime servaturum. Ad quarum etiam tuitionem, rogavit, ut singuli episcopi in dioecesibus suis sententiam ferrent in ipsum, et omnes, qui contra memoratas libertates venirent in aliquo articulo. Et cum novisset magister Martinus, nuncius domini papae, quod magnates Angliae regiae contributioni generaliter consensissent, inhiabat avidius ad negotium suum, ad quod missus fuerat, consummandum, quod adhuc suspensum expectabatur, videlicet de adjutorio domino papae pecuniario faciendo. Congregatis igitur omnibus, ait: Viri fratres, ac domini Romanae ecclesiae filii dilectissimi, in quorum sinu reposta est tota spes papalis, quid respondetis et vos patri vestro spirituali super negotiis Romanae ecclesiae matris vestrae, ut per epistolam papalem certificamini, sic oppressae? Domino vestro temporali obedientes obtemperastis, videlicet domino regi: absit ut patri vestro spirituali, scilicet domino papae in vobis confidenti, et pro statu universalis ecclesiae contra ejus rebelles dimicanti, manum non porrigatis auxiliatricem. At praelati prudenter considerantes sermones ipsius mellitos et mollitos, favo dulciores et oleo molliores, cum tamen essent in fine felle amariores, et jaculis pungentiores, non sunt incurvati. Sed praehabita deliberatione, ponentes verbum commune in ore domini decani sancti Pauli London. viri discreti et facundi, haec ipsi magistro Martino praedicto retulerunt: Domine, respondet tibi universitas praelatorum Angliae, tam de auxilio pecuniario domino papae contribuendo, quam de redditibus, quos a singulis ecclesiis sibi per te dominus papa postulat exhiberi. Ista, quae proponis, dominum regem Angliae specialiter tangunt, generaliter autem omnes ecclesiarum patronos. Tangunt etiam archiepiscopos, et eorum suffraganeos, necnon universos Angliae praelatos. Cum ergo dominus rex propter infirmitatem, archiepiscopi, episcopi, et alii ecclesiarum praelati sint absentes, in eorum absentia respondere non possumus, nec debemus; quia si id facere praesumeremus, in praedictum omnium absentium fieret praelatorum. Et illis dictis, venit Johannes Marecallus, et alii nuncii domini regis ad omnes praelatos, qui de rege baronias tenebant in capite, districtè inhibentes, ne laicum feudum suum Romanae ecclesiae obligarent, unde a servitio sibi debito privaretur. Haec

cum magister Martinus intellexisset, statuit his, qui aderant, diem in medio Quadragesimae, dum ipse procuraret domini regis adventum, et absentium praelatorum, ut negotium tunc fortiter effectum. Sed illi absque regis et aliorum, qui absentes erant, assensu, praefixum diem admittere noluerunt: unde singuli ad propria sunt reversi. Veruntamen auctoritate novarum literarum, quibus ad placitum abundabat magister Martinus, iterum aliqui praelatorum convocati, memoratae contributioni noluerunt consentire, sed jam efficacius restiterunt, dicentes per praedictum responsalem: Inprimis paupertas regni Angliae, cui undique imminent bellorum pericula, non permittit huic exactioni consentire, quae toti regno comminatur. Praetextu cujus paupertatis plures adhuc ecclesiae aeris alieni pondere, et praecipue monasteria praegravantur. Item, cum, legato cardinali exigente, fieret contributio nuper propter onus aeris alieni, quo dicebatur ecclesia Romana praegravari, in magnum gravamen nostrum, nec tamen in utilitatem ecclesiae sit conversa; fortius nunc simplici nuncio exigente timeri potest, ne simile vel deterius contingat ista vice. Item, si nunc iterum fieret, timeri posset non immerito, ne ad consequentiam traheretur, cum binus actus inducat consuetudinem. Item, cum in brevi celebraturus concilium credatur dominus papa, et certe jam dicatur, ubi indubitanter praelati omnes et singuli gravabuntur tum magnis itineribus et sumptuosis laboribus, tum etiam in visitationibus gratis, vel non gratis, domino papae, aut quibusdam aliis, quos nunquam munera spernere vidimus, faciendis, contingeret, quod per afflictiones afflictis additas pauci invenirentur, qui possent moles hujusmodi importabiles ferre, aut sustinere. Item, cum sancta mater nostra ecclesia Romana aere alieno onerata, plurimum affligatur, justum est et honestum, ut cum pondus hujusmodi sustinere non praevaleat, sibi ab universis devotis suis filiis, qui omnes in brevi creduntur in concilio convenire, fiat subventio. Et quod principaliter tangit, ab omnibus comprobetur, ut sic melius ecclesia relevetur, et singuli minus praegraventur. Cum autem haec audisset contra exactionem ecclesiarum, et praebendarum, et auxilii pecuniarii tam efficaciter et constanter inferri, dicitur magister Martinus oblatrasse comminando. Quod praelati patienter sufferentes, soluto concilio, receperunt; in calce sermonis addentes, quod imperiales minas, si contribuissent amplius, formidabant.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 2.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. I.

Anno Christi
1244.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 29.

Synodus Roffensis. Ex Matth. Paris. in ann.

DIE Lunae ante festum Omnium Sanctorum venerunt ad synodum episcopi Roffensis, quidam novae religionis speciem praeferentes, fratres scilicet dicti cruciferi, dicti sic, quia crucēs in baculis afferebant. Requirebant autem habitationem a potentibus, ostendentes inaudi-

VOL. I.

tum sibi a domino papa privilegium concessum; videlicet quod nulli licuit ordinem eorum reprehendere, vel ipsos exprobrare, vel ipsis imperare: concessa etiam fuit ipsis potestas in tales sententiam excommunicationis inferre, admirantibus, imo obstupentibus viris sapientibus et discretis,

8 M

super

super tot novis ordinibus quotidie sine fine orientibus, et emergentibus, quod spretis beatissimi Benedicti pleni spiritu omnium sanctorum, et magnifici Augustini disciplinis, contra statutum concilii sub gloriosae memoriae domino papa Innocentio tertio celebrati, tot viri literati ad inauditos ac noviter inventos ordines subito convolarunt. In quo concilio post ordines Praedica-

torum et Minorum initiatos et auctorizatos, irrefragabiliter sancitum et statutum fuit, assensum fratribus cardinalibus, cum tota sacri concilii universitate praebentibus, ne extunc amplius novi ordines adinvenirentur, vel adinventi admitterentur, ne scilicet autentici ac jam recepti ordines vilescerent spreti, et similiter damnificati.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 3.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 2.

Anno Christi
1245.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 29.

Bulla papae Innocentii IV. qua redarguit praelatos Angliae, qui nolunt excommunicatos absolvere, nisi prius sibi solvant pecuniam. Ex Foeder. Rymer vol. I. pag. 435.

INNOCENTIUS episcopus, fervus fervorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis, et episcopis, ac aliis ecclesiarum praelatis in regno Angliae constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Ad aures nostras, charissimo in Christo filio nostro rege Anglorum illustri significante, pervenit, quod nonnulli ex vobis, cum in homines ejusdem regis pro contumacia vel aliis eorum excessibus excommunicationis sententiam proferunt, nolunt postmodum ipsam, nisi prius soluta sibi certa pecuniae quantitate, vel de solvenda illa sufficienti cautione praestita,

relaxare. Cum igitur non solum a malo, sed ab omni specie mali sit, secundum apostolum, abstinendum, et absolutionis beneficium denegari non debeat illud humiliter postulanti; universitati vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus super praemissis studeatis taliter providere, quod nullatenus ejusdem regis seu alterius jus laedatur, aut iuste propter hoc possit scandalum aliquod suboriri. Nos enim non possumus, sicut etiam nec debemus, indebita ipsius gravamina vel injurias tolerare. Dat. Lugdun. 10. cal. Julii, pontificatus nostri anno tertio.

Bulla alia ejusdem de confirmatione privilegiorum, immunitatum, et indulgentiarum concessa ecclesiis Angliae et Hiberniae. Ibid.

INNOCENTIUS episcopus, fervus fervorum Dei, charissimo in Christo filio, ... regi Anglorum illustri, salutem et apostolicam benedictionem. Tanto libentius celsitudinis tuae precibus benignum impertimur assensum, quanto inter reges et principes christianos te specialius in Domino reputamus dilectum filium et devotum. Tuis itaque supplicationibus inclinati, omnia privilegia, indulgentias, et immunitates, tibi et regno tuo super ecclesiis Angliae et Hiberniae, vel earum occasione hactenus ab apostolica sede concessa, tibi auctoritate apostolica confirmamus,

et praesentis scripti patrocinio communimus; districtius inhibentes, ne quis in elusionem aut enervationem eorum quicquam de caetero audeat attemptare, auctoritate apostolicae sedis in omnibus semper salva. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis et inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Lugdun. 12. cal. Augusti, pontificatus nostri anno tertio.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 4.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 3.

Anno Christi
1246.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 31.

Concilium Londinense. Ex Matth. Paris. in ann. p. 625.

ASSUMENS ex praeteritis (sc. gravibus querimoniis populi contra inquisitiones episcopi Lincoln.) audaciam dominus papa, miseros Anglos conculcandi et conculcatos apporriandi, imperiose et solito imperiosius praelatis Angliae demandavit, ut in Anglia omnes beneficiati, in suis beneficiis residentiam facientes, tertiam partem bonorum suorum domino papae conferrent; non facientes residentiam, dimidiam: multis adjectis durissimis conditionibus praedictum mandatum restringentibus, per illud verbum et adjectionem detestabilem "non obstante," quae omnem extinguit justitiam praehabita.

Ad quod primo exequendum diligenter, episcopum constituit Londinensem.

Episcopus vero memoratus cum quibusdam aliis, quos ad hoc negotium exponendum convocaverat, cum in ecclesia S. Pauli Londinensi hoc in propatulo demonstravit, de hac contributione terribili tractaturus in crastino S. Andreae, dolentes, quia quod jubebatur, impossibile videbatur, et erat; supervenerunt missi ex parte domini regis, J. de Lexintuna miles, et magister Laurentius de sancto Martino, ejusdem domini regis clericus; districtè prohibentes ne illi contributioni praelocutae, et in totius regni deso-

desolationem demandatae, aliquo modo consentirent. Ipsi igitur post omnium convocatorum murmur, et appellationes gaudenter incepta interruptentes, omiserunt. Et ne sub silentio contradicentium verba efficacissima transeamus, ipsa huic scripto duximus inferenda. Veruntamen etsi constanter responderunt, constantius et efficacius respondissent, si in verbis et actibus regis titubantibus fiduciam habuissent.

Si nota esset conditio et status regni Anglicani domino papae et ejus fratribus tempore concilii, nunquam ad statutum illud promulgandum aliqua ratione processisset. Et si essent ei exposita pericula et incommoda, quae occasione hujusmodi statuti imminere possent ecclesiae Anglicanae, ad hoc statuendum nullatenus moveretur. In ecclesiis enim cathedralibus ita obtentum est, et observatum, quod per canonicos in eisdem residentes, quorum in quibusdam ecclesiis modica est portio de proventibus beneficiorum ecclesiasticorum, quae in diversis locis obtinent, minores clericos exhibent, et alios ecclesiae ministros; quorum portionem si contingat usque ad medietatem defalcari, peribit obsequium ecclesiae, canonicis non valentibus exhibere; cum ipsi canonici, tanta portione defalcata, in ecclesiis cathedralibus residere non valeant. Et si in eisdem duxerint residendum, de medietate beneficiorum exteriorum nec se ipsos aut etiam alios poterunt sustentare; et maxime cum dominus papa medietatem portionis absentium in usus terrae Romanae intendat applicare; computata portione non residentis ac si ipse resideret. Nec etiam deductis oneribus aut expensis, quas circa collectionem fructuum, et alia multa fieri contingit; quibus non deductis, vix quarta pars penes canonicos remanebit.

Item, cum loca religiosa per regnum Angliae constituta, in proventibus de ecclesiis parochialibus sint fundata vix et in praesenti ipsis sufficiant beneficia cum aliis possessionibus sic collata, si illorum beneficiorum medietas subtrahatur, compelletur una medietas mendicare, aut contingit hospitalitatem subtrahi, aut utrumque in aliquibus locis fieri, quod sine scandalo et animarum periculo fieri non posset; cum aliquos ex ipsis contingeret per orbem evagari, et ejusdem evagationis praetextu in peccatum multiplex incidere, non observata sanctorum patrum regula, ad quam tenentur afflicti.

Item, cum in regno Angliae haecenus sit obtentum, et de consuetudine observatum, ut rectores ecclesiarum parochialium hucusque valde hospitales extiterint, et parochianis ad inopiam vergentibus alimenta praebere consueverint; et eo praetextu non solum summo Creatori placere conati sint, sed etiam laicis quibuscunque, quibus clerici oppido infesti esse consueverunt; deducta medietate beneficiorum, necesse habebunt hospitalitatem subtrahere, et consueta pietatis officia denegare. Quibus subtractis, incurrent odium subditorum, amittent gratiam transeuntium et vicinorum; subtrahentur rectoribus ecclesiarum jura; nec ipsis praetextu paupertatis ea defendere valentibus, ab ipsis laicis penitus opprimuntur, in universalis ecclesiae

scandalum et jacturam. Quidam vero ex eis, cum essent beneficia, quae ad residentiam sex mensium non sufficiunt, et vix aliunde victualia quaerant; si refecetur illorum beneficiorum medietas, compellentur mendicare, et continget in eorum ecclesiis obsequia divina cessare. Quibus cessantibus, eorundem parochiani in decimarum et proventuum solutione cessabunt, nec erit, qui illius ecclesiae jura prae inopia prosequatur: vilescet ecclesiae dignitas, clericorum coetus in contemptu [erit] cessabunt praedicationes, animarum cura omittetur; fides exinde periclitabitur, populo contemnente praelatorum doctrinam et correctionem.

Item, cum de bonis ecclesiasticarum personarum pauperes, quorum infinitus est numerus, per annum sustententur, et multi generosi eorum consanguinei, et alii, qui in eorum obsequiis commorantur, de bonis ipsorum victualia, necnon et stipendia recipiant; subducta medietate proventuum, cessabunt eleemosynae, licentia buntur familiae; ad quod si deveniatur, pauperes fame peribunt; alii vero cum "fodere non valeant, et mendicare erubescant," antequam fame pereant, necesse habebunt furtis, rapinis, et depraedationibus intendere; ex quibus multa sequentur homicidia, insurget tumultus populi, et de facili totius regni Angliae turbatio.

Item, cum multi sint clerici in regno Angliae aere alieno graviter praegravati, si non subducto aere alieno, si non deductis expensis, quarum existimatio sextam partem reddituum continet, quarum deductionem vix aliquis casus solet impedire, si non deductis ecclesiae oneribus consistentibus in pensionibus, praelatorum procurationibus, et ecclesiarum et ornamentorum reparatione, proventuum medietas exolvatur, ipsis de residuo vivere non valentibus, compellentur egere; cum tamen in talibus personis haberi debeat ratio eorum ne egeant, et maxime ubi immineret scandalum ecclesiae universalis.

Item, cum nuper nomine vicesimae sex millia marcarum domino papae sint soluta; habita ratione aestimationis vicesimae ad aestimationem medietatis, summa petita pecuniae sexaginta millia marcarum summam continere continget, una cum sexta parte reddituum, quam in collatione fructuum refundere contingit, cum partem illam non deducat, et cum praeter haec a personis in primo mandato exceptis, ab his, qui centum marcas in redditibus obtinent vicesimam, ab his, qui ampliores habent redditus, partem tertiam habere nitatur, usque ad summam quater viginti millium marcarum de bonis clericorum per annum redigere oporteret; ad cujus quidem pecuniae solutionem vix totum regnum Angliae sufficere posset; quanto minus et clerici, cum eorum bona tantummodo in fructibus existant, qui, licet venales, annuatim exponi consueverunt, de eadem tamen pecunia multae fiunt emptiones, cum de manu ad manum pecunia proficisci contingat, et in regno remaneat. Ac si contingat de singulis venditionibus pecuniam deducere, et extra regnum deportare, deficerent emptores, nec contingeret in toto regno tantam pecuniae summam invenire, quod in gravi necessitatis casu per experientiam alias est

est declaratum: videlicet cum nobilis memoriae quondam Angliae rex Richardus in partibus remotis captus esset et detentus, ad ipsius liberationem sexaginta millia marcarum soluta fuerint. Ad quod solvendum totum regnum contribuerat, nec exolvi poterat ad plenum, nisi ad hoc perficiendum, cruces, et calices ecclesiarum in solutum pro parte traderentur; quanto minus et nunc de bonis clericorum tantum tan-

ta pecuniae summa redigi non posset, cum ipsam contingeret infra triennium triplicare. Cum igitur huic exactioni contradicat ecclesia Anglicana per procuratores, ut hanc contradictionem communem domino papae insinuare velitis pro statu ecclesiae Anglicanae, praesentiam Domini nostri Jesu Christi appellantes, et concilii universalis aliquo tempore per Dei gratiam convocandi.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 4.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 3.

Anno Christi
1246.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 31.

Statuta synodalia Richardi (de la Wich ejus nominis secundi) Cicestren. episcopi.
Ex MS. colleg. Univers. Oxon. num. 148. 6.

CUM ex injuncto nobis officio salutis subditorum et correctioni teneamur spiritualiter providere, ne quis praetextu simplicitatis deviet a justitia, seu in praesumptionem se attollens, canonicis institutis audeat contraire; ad salutem subditorum, in sanctae synodi praesentia quaedam duximus proponenda; ne nos, qui de aliis tenemur reddere rationem, in districto examine de nostra negligentia arguamur. Inprimis enim praecipimus, ut ecclesiastica sacramenta baptismi, confirmationis, eucharistiae, poenitentiae, extremae unctionis, ordinis, et conjugii eo modo, solennitate, et ordine dispensentur, quo dispensanda sunt. Sunt autem ecclesiastica sacramenta septem; baptismus ingredientium, confirmatio praeliantium, eucharistia itinerantium, poenitentia redeuntium, extrema unctio exeuntium, ordo ministrantium, conjugium laborantium.

De forma baptismi.

Forma baptizandi haec est: "Ego baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti." Hanc doceant sacerdotes laicos, et patrem et matrem, ut integre proferant illam in sua lingua, vel in Latina, et baptizent pueros, si necessitas exigat, et non aliter. Si autem puer a laico baptizetur, inquirat sacerdos, quid laicus dixerit, et quid fecerit. Et si invenerit distincte, et in forma ecclesiae puerum esse baptizatum, etiam in aqua, quae de necessitate requiritur, et hoc immergendo vel aspergendo, caetera sine immersione a sacerdote suppleantur. Sed si dubitet sacerdos de puero invento, vel alio, an sit baptizatus, sic dicat nomen imponendo: "Si tu non es baptizatus, ego baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti." Prohibemus etiam, quod diaconi confessiones audire, poenitentias injungere, pueros baptizare non praesumant, nisi sacerdote absente, et mors puero vel aegrotto immineat. Item fontes cooperiantur et honeste custodiantur propter sortilegia; similiter et oleum, chrisma, et eucharistia sub clave, sub poena suspensionis eis infligenda. Item aqua, in qua baptizatus fuerit quis, ultra septem dies non fervetur in baptisterio; et aqua, in qua baptizaverit laicus, vel in ignem fundatur, vel ad ecclesiam in baptisterium deferatur. Pro baptizato, confessione, seu funere mortuorum, aut aliquo alio sacramento ecclesiastico nihil omnino exigatur, sed si quid gratis offeratur, li-

cite accipiat. Panni autem chrismales in solos usus ecclesiasticos convertantur. Ad levandum puerum de fonte tantum tres recipiantur. In baptismo maris, duo mares et una foemina; foemina autem suscipiatur ab uno mare, et duabus foeminis. Si mulier in puerperio decesserit, scindatur, si infans vivere credatur, et baptizetur infans.

De confirmatione.

Si dubitatur de confirmatione, confirmetur, et jungatur parentibus, ut infra annum pueros suos episcopo praesentent confirmandos, cum mundis et honestis ligaturis. Quod nisi fecerint post annum, puniantur.

De adultis.

Ab adulto ad confessionem veniente requiratur a sacerdote, an fuerit confirmatus; quod si non fuerit, post confessionem sine dilatione ad episcopum mittatur confirmandus. Datur enim confirmatio ad robur.

De honestate ornamentorum ecclesiasticorum.

Nullus sacerdos in vestimentis sordidis vel attritis, nec nisi in calice argenteo vel aureo, et integro, et in corporalibus mundissimis, et ad minus in duabus pallis benedictis, super altare positus, celebret. Celebret sacerdos cruce anteposita, cum pane ex tritico purissimo, et vino in debita quantitate, nullo modo corrupto, et modica aqua, quae a vino penitus absorbeatur, nec bis, nisi in Nativitate, et in Resurrectione et pro corpore praesenti, et hoc in propria parochia. Et vinum post primam celebrationem et sanguinis sumptionem, quod digitis fuerit superfusum, in vase mundo reservetur, donec secunda celebratio impleatur, ut tunc ab ipso sacerdote sumatur, nisi post primam missam sumptum fuerit a ministro. Eucharistiae ultra septem dies non ferventur, sed qualibet Dominica innoventur, et sub clave custodiantur, et cum reverentia ad aegrotos deferantur in pixide munda, cum cruce, lumine, aqua benedicta, et tintinabulo praecedentibus. Sacerdos vero in superpellicio ad aegrotum decenter incedat, nisi aeger valde fuerit remotus.

De poenitentia.

Sequitur de poenitentia, per quam baptizati redeunt post lapsum. Sunt autem ad poenitentiam

tiam ista necessaria; contritio, confessio, et satisfactio. Ad contritionem moneat sacerdos confitentem, sive ut detestetur peccatum, et amaritudinem animi habeat pro praeteritis, cautelam pro futuris, pudorem pro praesentibus. Confessio sit vera, integra, et propria, ut nullum alium accuset. Personarum nomina, cum quibus confitentes peccaverunt, non inquirant sacerdotes, sed conditionem possunt inquirere, utrum sc. clericus fuerit, vel laicus, sacerdos, vel monachus, vel si conjugata, vel soluta, aut monialis; et sic de caeteris, quae circumstantiae aggravant peccatum. Confessiones mulierum extra velum audiantur. Omnes moneantur a sacerdote, cujuscunque sint conditionis, ut semel in anno saltem in Quadragesima omnia peccata sua confiteantur proprio sacerdoti, vel alteri de sua licentia. Satisfactio consistit in excisione causarum peccati, et in oratione, jejunio, et elemosyna: jejunium praecipue valet contra gulam et contra luxuriam. Nullus sacerdos in furto, rapina, usura, et fraude injungat missarum celebrationem, vel elemosynarum largitionem, sed potius ut fiat restitutio, vel quibus injuriatum est, vel eorum haeredibus, si extiterint. Sin autem, de consilio sacerdotum satisfiat, quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si fieri potest. Oratio contra superbiam, invidiam, iram, et accidiam; elemosyna contra cupiditatem et avaritiam.

De conjugatis nulla poenitentia injungenda.

Conjugatis nulla injungatur poenitentia, excipe quando suspecti habentur ad invicem. Sacerdotes publice poenitentes cum literis suis veritatem continentibus, ad poenitentiarium episcopi transmittant, vel in propriis personis cum illis veniant, nec revertentes poenitentes tanquam absolutos recipiant, nisi de poenitentia eis injuncta constiterit per literas episcopi, vel poenitentiarii sui patentes: et nisi illam perficiant, ab ecclesia excludantur, et ad poenitentiarium remittantur.

Sacerdotes in dubiis consulant superiores, et majora majoribus reservent, ut homicidia, sortilegia, peccata contra naturam, vota fracta, et perjuria, de assis, vel aliis causis, partus suppositionem, et testamenti immutationem, et similia, nisi sint occulta, et ad poenitentiam imponendam sufficiat discretio sacerdotis. Sacerdotes in capitulis ad audiendum aliorum sacerdotum confessiones deputentur, nec alii sacerdotes relictis confessoribus aliis confiteantur, nisi ob justam causam petita ab altero ipsorum licentia. Nullus sacerdos aliquo modo confessionem nutu, signo, vel verbo revelet specialiter vel generaliter, ut dicendo: ego scio quales estis. Quod si fecerit et convictus fuerit, sine spe veniae degradabitur. Nullus sacerdos deneget parochiano suo licentiam confitendi alii sacerdoti, si justam habuerit causam, dummodo sciat cui confiteatur, et dicat se hoc bona fide petere. Generalitatem missarum inhibemus, et ne sacerdotibus tricennalibus ad propriam ruinam se onerent, ad quae per seipsos sufficere non possunt. Sacerdotes fidem Trinitatis et individuae unitatis, incarnationis, nativitatis Christi, passionis, re-

surrectionis, ascensionis, et generalem resurrectionem mortuorum in praedicationibus annuncient frequenter; et quod omnis coitus extra matrimonium est mortale peccatum.

De honestate clericorum, et qui sint ordinandi.

Dum in ecclesia Domini sint majores et minores ordines instituti, quatenus ex officiorum diversitate rite disposita decor ecclesiae illucescat; praecipimus, ut quilibet pro modo sui ordinis se gerat, et habeat competenter, ita videlicet, ut ab inferioribus reverentia et obedientia superioribus impendatur. Superiores vero impendant vicissitudinem inferioribus, prout decet sui ordinis dignitatem. De his igitur personis quaedam statuta duximus innovanda, videlicet ut nullus se nobis offerat ordinandus, nisi liberae conditionis existens, et legitime fuerit praesentatus, de legitimo matrimonio natus, et examinatione canonica examinatus, et approbatus. Specialiter vero inhibemus, ne quis ad sacrum ordinem audeat aspirare, nisi firmum propositum habeat continendi, cum omnis sacerdos annexum habeat votum castitatis. Monemus etiam, ne quis sacrum ordinem suscipiat, nisi ad hoc accedat ex proposito principali, ut ratione ordinis specialius valeat Domino famulari. Prohibemus etiam, ne quis pecunia, favore, seu gratia aliquem nostris supponat manibus ordinandum, quem sacri canones non permittunt. Ne autem ignorans ignoretur, irregulares secundum canones ab ordinibus prohibitos, seriatim et per ordinem hic duximus specificandos. Sc. homicidae, advocati, et judices in causa sanguinis, executores servorum in publicis administrationibus, incendiarii, ecclesiarum violatores, simoniaci, interventores simoniacarum pactuum, et quicumque labe alia infecti scienter ordines susceperint. Qui etiam ab episcopis haereticis, schismaticis vel nominatim excommunicatis scienter sint in sacris ordinibus promoti. Item bigami, corruptarum mariti, sanctarum foeminarum violatores, et qui excommunicati scienter vel furtive ordines sacros susceperint, vel in taliter susceptis ministrare praesumpserint. Item sortilegi, et maxime qui daemonibus immolaverunt, vel eos scienter in carminibus invocaverunt: omnes isti ab officii sui executione se noverint esse suspensos, donec superioris vel nostrum super hoc fuerit consilium requisitum. Qui vero de non legitimo matrimonio nati, et absque suorum episcoporum, vel alicujus alterius superioris dispensatione ordinati fuerint, vel a non suis episcopis praeter suorum licentiam praelatorum ad ordines promoti, et qui adulterio se polluerint, omnes tales suspendimus, donec a nobis dispensationis gratiam fuerint consecuti. Item monemus, ut omnes, qui in conscientia mortalis peccati prius perpetrati, vel propter quaestum temporalem tantum ordinem susceperunt, officium suum non exequantur, nisi prius plene de hoc confiteantur. Si quis vero furtive vel simoniacae fuerit ordinatus, vel alias contra canonicas sanctiones, non exequatur officium, quousque cum ipso fuerit dispensatum.

De sacramento conjugii.

Ut autem conjugii sacramentum secundum statuta canonica celebretur, quaedam circa illud duximus innovanda, quatenus ex eo in majori reverentia habeatur, quod ab ipso Domino ante alia sacramenta in paradiso legitur institutum, et pericula, quae circa ipsum frequenter solent contingere, devitentur. Statuimus igitur, ne sacerdotes aliquos jungant matrimonialiter sine trina denunciatione in ecclesia publice facta tribus diebus festivis, a se distantibus. Fides etiam de contrahendo matrimonio, non nisi publice, et coram testibus idoneis detur; proponatque sacerdos, quod si talem fidem carnalis copula fuerit subsecuta, ecclesia reputabit ibi matrimonium. Clandestina matrimonia non celebrentur, nec eis intersint sacerdotes sub poena concilii, quae est suspensio per triennium. In nuptiis prohibeantur sub poena excommunicationis fortilegia, maleficia, celatio legitimorum matrimoniorum et aliorum impedimentorum. Moneantur conjugatae, ne voveant, nisi de consensu virorum, et consilio sacerdotum. Non transeat ad religionem alter conjugatorum, nisi de licentia episcopi. Prohibeant sacerdotes mulieribus, ne infantes secum in lectis suis collocent.

De sacramento extremae unctionis.

Sacramentum extremae unctionis omnibus in necessitate petentibus exhibeatur; nec propter illud vitetur thorus; iterari enim potest, quod non potest baptismus vel confirmatio.

De archidiaconis et aliis.

Volentes etiam, ut unicuique quod suum legitime conservetur, statuimus ut archidiaconi et alii, qui alicui jurisdictioni praeesse videntur, taliter suis finibus sint contenti, ne quid in praejudicium episcopalis dignitatis, juris, aut possessionis seu consuetudinis sanctae Cicestrensis ecclesiae, diu obtentae, et approbatae, audeat attentare. Statuimus etiam in visitationum temporibus, ut procuracionibus sibi deditis, archidiaconi secundum tenorem constitutionis sint contenti, inhibentes expresse, ne archidiaconi, decani, officiales, et alii, qui officio alicui vel jurisdictioni praesunt, pro justitia facienda, differenda, vel acceleranda aliquid accipiant. Et ne pro aliquo spiritali aliquid ex pactione promittatur, detur, vel accipiat; quod si fiat, tam dans quam accipiens sententia excommunicationis se noverit innodatum. Praeterea archidiaconis, officialibus, et decanis injungimus praecipiendo, quod diffamati fama publica et verisimilibus indiciis super aliquo crimine, de quo convinci non possunt, moneantur semel, secundo, et tertio, ut confiteantur et satisfaciant. Si vero incorrecti in negatione persistierint, indicatur eis purgatio, quae occasione captandae pecuniae de die in diem nullatenus differatur, sed statim primo die, si parata fuerit, recipiatur, et canonicus usus observetur: archidiaconus, officialis, sive decanus, contra statutum veniens, se noverit ab officio suspendendum. Adhaec vestigiis venerabilis patris nostri S. Cantuariensis archiepiscopi, et aliorum praedecessorum nostro-

rum insistentes, pro utilitate ecclesiarum et clericorum de procuracione archidiaconi et officialis sui olim provisae, ad praesens nihil volumus immutare: ista tamen ad memoriam reducantur; videlicet quod archidiaconi in archidiaconatu suo, illos, a quibus ad procuracionem sunt admittendi, visitantes, septenarium numerum non excedant. Officiales vero loco eorum admittendi tribus equis, vel ad plus quatuor sint contenti. Ecclesia vero, cujus fructus valent per annum xx. marcas et amplius, semel in anno procurabit archidiaconum. Quae vero x. marcas et amplius usque ad xx. valet, archidiacono semel in biennio, vel officiali semel in anno procuracionem exhibeat. Ibi vero semel in biennio procuracionem officialis accipiet, ubi redditus ecclesiae annui quinque marcas et amplius usque ad decem valere noscuntur. Observato tamen, quod nusquam recipiant temporalia, nisi de officio suo ibi ministrent spiritalia. Ad redemptionem autem procuracionum nullo modo cogantur.

Ne dignitates dimittantur ad firmam.

Item sub poena in concilio statuta prohibemus, ne quis archidiaconatum seu decanatum, vel dignitatem aliam dimittat ad firmam, cum per hoc non solum ad procuracionum redemptiones inhibitas, verum etiam ad earundem augmenta, quae de novo avaritia introduxit, consueverit evenire, quod in posterum fieri firmiter prohibemus. Adjicimus etiam constitutionem Domini O. legati de ecclesiis dandis vel non dandis ad firmam, quae sic incipit: "Ecclesias dari ad firmas" etc. et in qua sic statuitur, districtius prohibemus, ne dignitates vel officia, puta decanatus, vel archidiaconatus, sive proventus ex ecclesiastica vel spiritalis jurisdictionis exercitio, seu ex poenitentia, vel altari, aut aliis sacramentis quibuscumque venientes, ad firmam de caetero ullatenus concedantur. Item de eodem concilio. Cum laicis dare ad firmam ecclesias sit penitus inhonestum, et clericis quibuscumque ad longum tempus propter continuationem temporis, quae afferre consuevit periculum ecclesiis, possit esse damnosum, utrumque districtius inhibentes, statuimus, ut nec laicis unquam nec et personis ecclesiasticis ultra quinquennium ulterius ad firmam ecclesiae concedantur, nec finito quinquennio, renoventur eisdem, nisi prius ipsas alii habuerint mediate. Et ut omnia sint in tuto, praecipimus ut praesentibus episcopis vel archidiaconis firmarum fiat conventio, ex qua plures literae conscribantur, quarum una remaneat penes ipsos. Item statuimus, ne pensiones ecclesiarum veteres sine nostro assensu augeantur, nec novae eisdem imponentur; decimae aliquae de novo non retineantur a patronis, nec diminuantur, in quarum possessione prius ecclesiae extiterant: quod si secus ab aliquo factum fuerit, et factum ejus irritum habeatur, et ipse ab ecclesiarum collatione se noverit auctoritate conciliorum praedictorum esse suspensum. Prohibemus etiam, ne a sacerdotibus annuis pro ministrandi licentia aliquid exigatur. Praecipimus etiam, ne archidiaconi vel eorum officiales vel decani a capellanis annuis

nuis vel aliis pro ministrandi licentia aliquid extorquere praesumant; adjicientes constitutionem domini legati, quae sic inquit: “De archidiaconis quoque” etc. De archidiaconis quoque statuimus, ut ecclesias utiliter et fideliter visitent, de sacris vasis, et vestibus, et qualiter diurnis ac nocturnis officiis ecclesiae serviatur, et generaliter de temporalibus et spiritualibus inquirendo, et quae corrigenda invenerint, corrigant diligenter. Ecclesias autem superfluis non gravent expensis, sed procuraciones exigant duntaxat, cum visitant, moderatas. Non secum ducant extraneos, sed modeste se habeant tam in familia, quam in ecclesiis, nec ut non visitent aut corrigant seu crimina puniant, aliquid ab aliquo recipere praesumant, nec sententiis aliquos involvant injuste, quo ab eis pecuniam possint extorquere. Cum enim haec simoniacam sapiant pravitatem, decernimus, ut qui talia agere praesumpserint, sic extorta in duplum erogare in pios usus, arbitrio episcopi, compellantur, alias nihilominus salva poena canonica contra eos. Sint autem solliciti frequenter interesse capitulis per singulos decanatus, in quibus diligenter instruantur inter alia sacerdotes, ut bene sciant et sane intelligant verba canonis et baptismatis, quod sc. sint de substantia sacramentorum. Canonem autem missae secundum consuetudinem Cicestr. ecclesiae omnes correctum habere praecipimus, et ut verba canonis in libro rotunde legantur et distincte. Similiter omnes horae et omnia officia aperte et distincte dicantur. Item quod ex festinatione nimia verba non praecidantur, vel syncopentur; quod si non fuerit observatum, sacerdotes usque ad condignam satisfactionem suspendantur. Decanos vero rurales a cognitione causarum matrimonialium, nec non et aliarum, quae majorum judicum requirunt examen, specialiter praecipimus abstinere. Alios quoque judices majores ab illarum causarum cognitione esse mandamus et volumus alienos, quarum cognitio eisdem nec jure generali, nec speciali noscitur attributa, in his vero causis, de quibus cognoverint, post publicationem attestationem faciendam esse litigatoribus, copia earundem fiat per transcriptum, originali penes judicem reservato. Item praecipimus, ne archidiaconi vel eorum officiales interdicto supponere praesumant ecclesias clericorum, nisi nostra interveniat auctoritas specialis vel generalis. Prohibemus etiam, ne sacerdotes alienae ordinationis ad ministrandum in ecclesiis seu capitulis admittantur, absque nostra scientia et mandato. Institutionem vero et restitutionem decanorum ruralium, sicut hactenus obtentum fuerat, dispositioni nostrae specialiter reservamus.

De litigatoribus.

Litigatoribus autem in foro nostro seu subditorum nostrorum, quandocunque voluerint, liceat a judicio per compositionem recedere; dum tamen petita sit licentia componendi, nisi tale sit genus causae, quod compositionem non admittat, nec propter hoc eis poena aliqua infligatur alicui ordinario solvenda. Quod etiam, licet in lite usque ad finem perseverare maluerint, liceat eis, donec quis fuerit convictus su-

per delicto, aut de calumnia actoris vel rei constiterit evidenter: ita videlicet, ut tunc ea poena cum moderamine imponatur, non quod saluti delinquentium magis videbitur expedire, sed quod generalibus conciliis et specialibus noscitur constitutum. Et hoc dicimus excepta ea poena temere litigantium, qua in expensis juncti victoribus condemnantur.

De rectoribus ecclesiarum.

Omnes ecclesiarum rectores salutem debent intendere subditorum, et bona ipsorum, ut facultas suppetit, sunt pauperibus eroganda: decernimus ut in ecclesiis propriis resideant, hospitalitati pro modo facultatum et aliis operibus charitatis intendentes, nisi ipsis, ut ad tempus abesse possint, ex causa necessaria a nobis licentia concedatur. Hic recurratur ad concilium generale “De residentia facienda,” et “De clericis habentibus plura beneficia” contra concilium. Decimas autem de omnibus, quae renovantur per annum, dandas decernimus et distincte praecipimus, ita ut occasione mercedis servientium seu messorum ecclesiae decima parte non frustrentur. Detentores autem decimarum debitarum et consuetarum, si semel, secundo, et tertio commoniti sufficienter excessum suum non emendaverint, usque ad satisfactionem congruam, anathematis vinculo feriantur. Cum autem hi, qui decimas detinuerint, vel surripuerint, ad poenitentiam acceperint, non admittantur, nisi vel per se vel per manum sacerdotis illi, cui decimae debentur, satisfaciant competenter. Prohibemus insuper, ne fructus ecclesiarum contra tenorem concilii provincialis laicis personis, seu aliis ad firmam concedantur, nec in laico feudo reponantur.

De ornamentis ecclesiae.

Ecclesiae vero honeste cooperiantur, calices et libri et omnia ornamenta ecclesiastica sufficientia sint, et honesta, et de bonis clericorum decedentium, secundum quod cautum fuerit, suppleantur, nisi in vita sua ecclesias ornaverint competenter. Coemeteria claudantur a parochianis, quorum interest, bene et honeste; et ad hoc arceantur, si necesse fuerit, censura ecclesiastica per loci capellanum. Praeterea prohibemus, ne in coemeteriis choreae, vel turpes et inhonesti ludi, qui ad lasciviam invitant, agantur, et ne tractentur causae seculares, nec mercatus, nec alibi dominicis diebus, nisi forte de victualibus necessariis aedificia in solo ecclesiae constructa, in statu debito conserventur, et diruta reparentur. Alia etiam, quae de statu ecclesiarum seu ecclesiasticarum personarum in provinciali concilio continentur, quatenus personas eorum contigerit, ab ipsis praecipimus firmiter observari. De executoribus testamentorum tam laicorum, quam clericorum statuimus, quod si negligenter, vel fraudulenter, utpote de rebus defunctorum gratiosas sibi invicem vel aliis venditiones faciendo, versati fuerint, seu alias ex verisimilibus praesumptionibus suspecti apparuerint, si de civitate fuerint, coram decano; si de dioecesi extranea, coram archidiacono, vel aliis bonis viris, ad hoc deputatis, administrationis suae compellantur

lantur reddere rationem, et si culpabiles inventi fuerint, debita animadversione puniantur. Vicarios vero, cum in propriis personis divina teneantur populo administrare, qui non sunt, praecipimus fieri sacerdotes, quatenus in sacerdotio constituti, poenitentias et alia sacramenta convenienter administrare valeant, ut tenentur: iisdem etiam interdiciamus studia secularium facultatum. Adjicimus etiam constitutionem domini legati, quae sic incipit: Ad vicariam statuimus nullum de caetero admittendum, nisi jam in presbyterum ordinatum, vel saltem diaconum, in proximis quatuor temporibus ordinandum. Qui renunciens beneficiis aliis, si quae habet curam animarum habentia, juret residentiam ibi facere, ac eam faciat continue corporalem; alioquin institutionem ipsius decernimus nullam, et vicariam alii conferendam. Sic illudur illi dolo, quo saepe assignato alicui nomine personatus aliquo modico, simulate datur alii ecclesia, ficto nomine vicariae, qui timens alia perdere beneficia, metuebat eam recipere ut persona. De jam vero institutis vicariis, qui non sunt presbyteri, cum vicarii teneantur in propriis personis ecclesiae deservire, statuendo praecipimus, ut infra annum ad minus se faciant in presbyteros ordinari; alioquin si per eos steterit, quominus infra annum, ut diximus, ordinentur, eos extunc vicariis eisdem fore decernimus privatos. Et de residentia circa eos statuimus, quod de instituendis supradiximus statuendum.

De capellanis annuis.

Si vero alicubi contigerit capellanos annuos ex causa necessaria in ecclesiis parochialibus ministrare, de ipsis ita statuimus observandum; ut nullus sufficientis literaturae et honestae conversationis amoveatur, nisi ex justa causa et probabili fuerit amovendus. Eisdem quoque et clericis ipsorum, secundum vires facultatum ecclesiarum, quibus deserviunt, nomine stipendiorum assignetur portio sufficiens et honesta, usque ad quinque marcarum aestimationem ad minus. Item nullus sacerdos alium modo quolibet audeat supplantare, sub poena executionis officii. Nullus etiam sacerdos alterius parochianum recipiat ad sacramenta, in praepjudicium alienum, sub poena superius annotata. Capellani in capellis ministrantes, saltem quater in anno veniant ad capitulum, statuta synodalia audiant et obedientiam faciant episcopo, et archidiacono, ut tenentur. Volumus etiam, ut omnes in ecclesiastico gradu constituti ea observent diligenter, quae de vita et honestate ipsorum tam generali quam speciali concilio sunt statuta. Adjicimus etiam constitutionem domini legati, quae sic incipit: "Quum de habitu clericorum, qui non clericalis videtur, sed potius militaris, grave scandalum laicis generatur; firmiter statuendo praecipimus, ut ad formam tam de vestibus clericorum, quam etiam de ornamentis equorum in generali concilio editam, per subtractionem beneficiorum ab episcopis restringantur: ita quod in mensura decenti vestes habeant, et cappis et supertunicis clausis utantur in sacris ordinibus constituti, maxime in ecclesia sua, et coram praelatis suis, et

in conventibus clericorum, et ubique in parochiis suis, qui cum animarum causa regendas ecclesias susceperunt." Quae autem superius de cappis et supertunicis clausis diximus, ad sacerdotes praecipue volumus referri, et quod nullo modo novae adinventionis quocunque nomine censeantur, desuper deferant indumenta. Clerici vero comam non nutrant, sed ordinate circulariter et decenter tondeantur, et ita se in omnibus habeant, ne de superbiae vitio notari possit.

Ne clerici vel alii beneficiati habere audeant concubinas.

Specialiter etiam prohibemus, ne beneficiati, vel sacerdotes, vel alii infra sacros ordines constituti, habere audeant concubinas. Quod si qui praesumpserint, nisi moniti reliquerint, per subtractionem beneficiorum decernimus compellendos; adjicientes constitutionem domini legati, quae sic incipit: "Licet ad profugandum," etc. in medio, statuimus et statuendo praecipimus, ut nisi clerici, et maxime in sacris ordinibus constituti, qui in domibus suis vel alienis publice detinent concubinas, eas a se prorsus removeant infra mensem, ipsis vel alias ullatenus detentis, ab officio et beneficio sint suspensi; ita quod quousque super hoc digne satisfecerint, de beneficiis ecclesiasticis se nullatenus intromittant; alioquin ipso jure ipsis eos decernimus fore privatos. Volumus quoque et districte praecipimus, ut archiepiscopi, et episcopi super hoc diligentem per omnes decanatus faciant inquisitionem fieri, et quod statuimus observari. Concubinas vero eorundem publicas et maxime cohabitantes, si incorrigibiles extiterint, vivas a communione fidelium decernimus excludendas, et mortuae christiana careant sepultura, et in testamentis clericorum, cum quibus in scandalum ecclesiae deliquerint, esse volumus non capaces, et si quid eisdem relictum fuerit, fabricae Cicestrensis ecclesiae conferatur. Et quia cum peccaverit sacerdos, peccare faciat populum Domini, maxime a filia sua poenitentiali se absteineat, et ab illis similiter, quibus alia ecclesiastica dispensavit sacramenta; sciens quod in detestatione tanti peccati secundum canonis et sanctorum patrum constitutiones xv. anni debentur pro poenitentia, et postmodum detrusio in monasterium.

De regularibus.

Praecipimus ut regulares monachi, canonici, et moniales ea studeant firmiter observare, quae in regulis sui ordinis vel conciliis generalibus et specialibus, seu in capitulis eorum circa eorundem personas sunt statuta. Monentes specialiter, ne quis ignotus seu juvenis ad professionem cujuslibet ordinis admittatur, nisi cum admittenda persona in ipso clauetro, vel in ipso ordinis habitu, tempore congruo, fuerit approbata: adjicientes constitutionem domini legati, quae sic incipit: Inprimis igitur duximus statuendum, ut nullus ante vicesimum annum completum ad professionem, et nonum decimum annum ad probationem admittatur de caetero. Item qui ad probationem admissus erit, professionem incontinenti faciat, anno probationis elapso, vel exeat monasterium. Alioquin abbas vel

vel prior, qui aliquem sine professione sustineat ultra annum, per praesidentes capituli graviter puniatur, et ille novitius nihilominus profiteri cogatur, et haberi debeat pro confesso. Item statuimus, quod abbates vel priores continue juxta regulam sibi faciant constitutiones et sanctiones summorum pontificum, ad eos vel eorum ordinem pertinentes, quae in compilatione domini Gregorii papae IX. continentur. Item statuimus, quod in maneriis monachi non morentur, nec etiam in ecclesiis, nisi plures fuerint, saltem duo. Soli vero et indecenter per villas et oppida religiosi non incedant; quodsi per negligentiam praelati contra fuerit attentatum, tanquam sacri concilii contemptores puniantur. Inter alia viris religiosiis super omnia simoniacum ingressum in periculo animarum suarum interdiximus, et tam regulares quam seculares, tam clericos quam laicos, qui merces suas vendunt ad terminos, ut propter ipsos terminos carius vendant, tam culpa quam poenae usurariorum apud Dominum denunciamus obnoxios. Prohibemus etiam, ne clerici in sacris ordinibus constituti, et praecipue sacerdotes, turpia lucra sectentur, nec aliquam negotiationis speciem ordini suo contrariam exercent, nullusque eorum secularem administrationem subeat, ex qua eum oporteat laicae personae actus sui reddere rationem. Nec advocati sint clerici, vel sacerdotes in foro seculari, nisi vel causas suas, vel suorum, vel miserabilium prosequantur personarum, et hoc in civili. In foro autem ecclesiastico si voluerint postulare, secundum constitutionem domini legati de talibus editam admittantur. Clericis vero, ne venationibus intendant, omnino prohibemus. Volumus etiam ut in ecclesiis parochialibus religiosorum constituantur vicarii, qui velint et valeant saluti intendere animarum, quibus talem volumus assignari portionem, unde ministri ecclesiae commode sustententur, et vicarii pauperibus se exhibere valeant hospitales, habita tamen ratione ad ecclesiae facultates.

De inclusis.

Inclusis etiam praecipimus, ne quam personam in domibus suis recipiant vel habeant, de qua sinistra suspicio oriatur. Fenestras quoque arctas habeant, et honestas: eisdem etiam cum his tantummodo personis secretum tractatum habere permittimus, quarum gravitas et honestas suspicionem non admittit. Inclusis vero mulieribus custodia vestimentorum ecclesiae non tradatur; quodsi necessitas hoc exegerit, ita caute tradi mandamus, ut non inspiciantur inclusae a tradente.

De celebratione divinorum.

Praeterea volumus, quod fideles laici diebus dominicis et aliis solennibus saltem interfint celebrationi divinorum, nisi valetudine aut aliqua causa necessaria fuerint occupati, ne forte propter hoc, quod ab auditione divinorum cessaverint, corda eorum indurescant. Volumus etiam, ut a propriis sacerdotibus laici moneantur, ut orationem dominicam, et symbolum apostolorum addiscant; et salutationem beatae virgi-

nis; et haec sacerdotes parochianos in lingua saltem materna diligenter et frequenter doceant; et in ecclesiis orationibus vacent, et otiosis fabulis non intendant.

De Judaeis.

Judaei vero districte compellantur ad ea observanda, quae de personis illorum in generali et speciali concilio continentur, ut nec synagogas erigant novas, et quod tabulam in loco eminenti in signum cognitionis portent. Prohibemus autem, ne Christianus vel Christiana cohabitent cum eisdem.

De excommunicatis.

Sanctorum igitur praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, denunciamus, et per totum episcopatum nostrum denunciari praecipimus quater in anno, per dies solennes, omnes illos communi sententia excommunicationis innodatos, qui ecclesias suo jure malitiose privare praesumunt, aut per malitiam libertates earundem infringere vel perturbare contendunt. Item omnes illos, qui scienter et prudenter falsum perhibent testimonium, vel perhiberi procurant, ne matrimonia vera debitum sortiantur effectum, vel ut contra justitiam processus causae diutius suspendatur. Item omnes illos, qui rationabilia defunctorum testamenta malitiose impediunt. Item omnes incendiarios, usurarios, pudicitiae raptores, immunitatum ecclesiarum violatores, item debitarum et consuetarum decimarum detentores. Item omnes illos, qui gratia lucri, odii, vel favoris, vel alia quacunque de causa alii malitiose crimen imponunt, cum infamatus non sit apud bonos et graves, ut sic ei saltem purgatio indicatur, vel alio modo gravetur. Item omnes illos, qui vacante ecclesia, malitiose opponunt, vel opponi procurant patronatus quaestionem, ut sic verum patronum illius ecclesiae collatione saltem illa vice defraudent. Item omnes illos, qui gratia lucri, vel odii, aut alias contemnunt exequi domini regis mandatum contra excommunicatos editum, claves ecclesiae contemnentes.

Has igitur constitutiones, una cum his, quae in generali seu provinciali concilio sunt statuta, volumus inviolabiliter observari: ita videlicet ut in qualibet ecclesia nostrae dioecesis circa Pascha proximum scriptae habeantur, quatenus rectores ecclesiarum eas saepius recitantes, se et subditos suos perducere valeant ad salutem. Has igitur constitutiones, quas districte praecipimus observari, in publico fecimus recitari, ut nullus praetextu ignorantiae se valeat excusare.

Ex auctoritate Dei Patris omnipotentis, Filii, et Spiritus Sancti, et praesentis synodi praecipimus in virtute obedientiae, quod omnes sacerdotes, qui in episcopatu nostro curam gerunt animarum, has constitutiones omnes habeant in libellis suis scriptas, easque diligenter observent, habentes eas saepe prae manibus, et prae oculis. Et cum item ad synodum venturi sunt, deferat unusquisque secum libellum suum, redditurus rationem de transgressione singulorum praeceptorum.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 4.Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 3.Anno Christi
1246.Reg. Angliae
HENRIC. III. 31.

Querela archiepiscopi et episcoporum provinciae Cant. super oppressionibus papalibus. Ex Pryn. vol. ii. Record. p. 667.

REVERENDO in Christo patri Innocentio, Dei gratia summo pontifici, episcopi Cantuariensis provinciae suffraganei cum recommendatione pedum oscula beatorum. Sedis apostolicae benignitas, quae nos nuper in concilio Lugdunensi constitutos, in sinu honoris et specialis dilectionis collocavit, necnon ejus sublimitas, quae tot affectibus nostrae condescendit parvitati, ad zelum honoris et optatae prosperitatis sanctae matris nostrae, populi peculiaris, et spiritualium quodammodo adoptionis filiorum animos nostros cor et affectus, fervore fidei et affectu sinceritatis revocant, utpote qui pro ea et ejus honoribus animo lubenti laborare disponimus, et ejus tranquillitati pro viribus studere, ut tenemur. Sane, quanto magis in devotione optamus reperiri ferventiores, tanto profecto nostrum populum et regnum in unitate ecclesiae matris nostrae tenemur confovere studiosius. Quod utique absque dictae sedis adjutorio speciali, nulla prorsus via per nos poterit adimpleri. Nuper siquidem cum in concilio illustris principis et domini Angliae regis in media Quadragesima essemus praesentes, quaedam audivimus, quae vestrae sanctitati referimus dolentes; regem scilicet et proceres, necnon populum quasi universum rodere, ac multiplicatis querimoniis murmurare, quod in collationibus beneficiorum, quae per provisores in Anglia fiunt incunctanter, nobilium atque aliorum vocationibus, contra eorum et regni privilegium, ad judicia extra regnum, necnon aliis plerisque molestiis, quas vestrae beatitudini, ut credimus, plenius insinuare proponunt, ipsi, et regnum, atque populus universus jugo oppressionis intolerabilis existunt praegra-

vati. Et haec publice objurgantes, proponebant in cordibus, quasi se malle mori, quam ea, cum magis ac magis de die in diem pullulare videntur, diutius tolerare; praesertim cum eadem gravamina ipsos et eorum populum saepius, ut asserunt, ac durius affligant, promissione moderaminis, quam ipsorum procuratoribus a vestra sanctitate in supradicto concilio factam esse dicunt, jam non obstante. Clamor insuper et tumultus tot et tantorum, quamvis nobis periculosius videretur, et ad diu tolerandum gravis, tamen per nos, qui ad hoc diligentia, qua novimus laborare, curavimus, ulla prorsus ratione nequiverat sedari. Sane cum haec, si procedant, dolorum initia, et multorum malorum in Anglia, ut perpendimus et timemus, erunt fomenta, pedibus vestrae sanctitatis lachrymosis precibus prostrati deprecamur; quatenus fidei Anglicanae fervorem attendentes, et quod idem regnum sacrosanctae Romanae ecclesiae specialiter extiterit devotum,urbationem ejusdem regni paterno occurrentes solatio, illis de regno in his, quae ad salutem et tranquillitatem pertinent ipsorum, ob Dei reverentiam prospicere velitis. Et nos eosdem, quorum sitimus salutem et quietem, sic in unitate fidei et devotione ecclesiae studebimus conservare, quod Deo et ecclesiae, necnon vobis, pater reverende, Christo propitio, cedat ad honorem: ad hoc placeat sanctitati vestrae praefati principis nostri, et fratris ejusdem comitis Cornubiae, animos sub honestatis forma pacificare, qui in facto pro invicem se fore proponunt, non modicum gravatos, et causam asserunt gravaminis memorati, favorem ecclesiae Romanae parti adversae nimis attributum.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 4.Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 4.Anno Christi
1246.Reg. Angliae
HENRIC. III. 31.

Canonizatio sancti Edmundi, Cantuariensis archiepiscopi, cum institutione suae festivitatis pro die 16. Novembris. Ex vol. I. Bullar. Rom. edit. MDCLXXIII. pag. 130.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis, et episcopis, et dilectis filiis abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, praepositis, archipresbyteris, et aliis ecclesiarum praelatis, ad quos literae istae pervenerint, salutem et apostolicam benedictionem. Novum matri ecclesiae gaudium novi sancti celebritate jucunde laeti referimus. Grande a caelesti collegio de collegae novi consortio agi festum exultanti animo nunciamus. Gaudet quidem ecclesia se talem ac tantum produxisse filium, qui alios sacrae conversationis exemplo dirigat, et percepto jam beatitudinis praemio, fir-

mam spem eis tribuat de salute. Laetatur nimirum se tam clara sobole illustrata, quae digno ab omnibus attollenda praeconio, et devota veneratione colenda, manifeste declarat, ad haereditatis aeternae participium admittendos, qui ipsam matrem ecclesiam fide ac opere profitentur, et nullos in supernam posse gloriam, nisi per eam, tanquam regni caelorum clavigeram, introire. Gaudet caelestis patria nobilis habitatoris adventu, expertumque colonum fidei suis incolis noverit adunari. Exultant cives coelibes de celebris aggregatione concivis, de condigno caeli consorte nuper ipsis habito psallant sancti. Exsurgite igitur

tur et vos fidei zelatores, et una cum ecclesia matre nostra laetamini de magnificentia et exultatione confratris. Affluite gaudio, et spem tutam assumite de condigena terrenorum facto compatriota caelestium. Exultate ingenti laetitia, quod novellus vobis apud Deum patronus accrevit, qui adest coram ipso salute nostra placidus intercessor. En siquidem B. Edmundus, archiepiscopus Cantuariensis, salubriter pensans, ad factorem suum facturam affectu dirigi naturali, naturamque collapsam reparatorem debere recognoscere, proprium Creatorem et Redemptorem suum affectuose ac studiose quaesivit. Rectae namque intentionis lumen bajulans, ad ipsum perfectorem operum processit gressibus salutis, semitam aliis et splendore vitae, ac doctrinae claritate demonstrans. Unde horum trium, intentionis purae, perfecti operis, et recti sermonis, dulci concordia, velut delectabili psallens tripudio, tribus hostibus, carne, mundo, daemone, virtute perseverantiae superatis, digne meruit, verae fidei, securae spei, et fervidae charitatis ternario insignitus, summae Trinitatis arce, trino electorum, virginum scilicet, continentium, et conjugatorum ordine, praeparata palma victoriae honorari. Et nunc de suis actibus aliquid dicamus, licet ipsius vita, quo plenius exponitur, eo relatoris gustui plus dulcescat, magisque delectet animos auditorum. Ab annis teneris Filium Dei tenere diligens, eum postmodum tenere corde non desit, quia ipsum tenellae mentis tabulae stylo rectae considerationis inscripsit. Quinimo quanto majori profecit aetate, tanto pleniori cognitione in amorem ejus exarsit. Et ne fervor spiritus suae carnis extingueretur ardore, sed mortificatione potius accenderetur, ipsius assidui eam asperitate cilicii edomans, ejus libitum arctae abstinentiae nexibus allegavit, ut non suo ducta voto, sed spiritus voluntate, ad licita tute pergeret, et provide ab illicitis declinaret. Nam districtis corpus maceravit jejuniis, antiquorum observantiae novorum austeritatem, quae sibi metipsis idem indixerat, superaddens, dum delicioforum ciborum oblectatione despecta, refectioe contentus humilium communium, jejuniorum temporibus a permissis etiam elegit jejunare cibariis, et certis insuper in hebdomada diebus amplius abstinere. Somni quoque prolixitatem odiens, diuturnis vacabat vigiliis, excussoque torpore, orationi sedulo insistebat. Cubilis enim sprete mollitiae, ne requie delicata lentesceret, illam membris indulgebat jacendo quietem, ut brevi sopore relictus, protinus surgeret, seque genuflectionibus et orationibus diutius deputeret. Ab initio autem viarum suarum sic munde usque in finem incedere studuit, quod mundo vitato lubrico, in lutum non defluens voluntatis munditiae nitore praefulsit. Quid amplius? contrivit fragile carnis vasculum, ut in eo thesaurum animae sibi creditum cautius conservaret. Doctor vero praeclarus, ac praedicator eximius, et auditorum mentibus scientiae lumen infudit, et pectoribus fidelium (avulsis vitiorum tribulis) semina virtutum injecit. Humilitate quippe sublimis, mansuetudine placidus, patientia fortis, benignitate affabilis, pietate condolens, misericordia ignoscens,

et multiplici eleemosynarum irriguo in subventionem affluens egenorum. Et ut gestorum suorum multitudinem succincta relatione texamus, sic Jesum firma credulitate cognovit, et agnitum sincero corde dilexit, ac dilectum totis votis amavit, quod mundo, et eis, quae in mundo sunt, penitus vilipensis, ad caelestia cunctis studiis inhiavit. Satagens se suo nomini actibus coaptare, ut, sicut vocabatur Edmundus, sic ei vel criminum labe mundum, vel e mundo abductum, seu extra mundi amplexus positum, operum testificatione probaret. Unde tanquam spiritualis homo Edmundus a carnis contagiis in extremis agens, et corpus Christi sibi delatum reverenter adorans, haec verba omni attentione notanda, mira protulisse compunctione aperte monstratur. Tu es, in quem credidi, quem praedicavi, quem docui. Et tu testis es mihi, quod nihil aliud, nisi te, Domine, in terra quaesivi. Sicut tu scis, quod nihil volo, nisi quod tu vis; fiat voluntas tua. Verum cum vivens Dei ecclesiam praeclaris illuminasset meritis, mortuus suae claritatis radios non subtraxit, sed quum functus hac vita, verius viveret quam vixisset, eam postmodum illustravit fulgore luminis plenioris. Non enim voluit Dominus sanctitatem mundo suppressi tanti viri, quin sicut pluralitate innotuerat meritorum, sic miraculorum diversitate pateret, ut qui tota ipsum devotione coluerat, jam secum regnans, venerabiliter coleretur. Nam caecis lumen restituit; et quod est gloriosius, de cujusdam oculis innatae caecitatis tenebras infusi visus perspicuitate fugavit. Alii, cujus linguam natura diutina taciturnitate ligaverat, liberam loquendi tribuit, solvitque silentio facultatem. Leprosam quandam, squamis leprae mox decidentibus, subita, et mirabili absterfione mundavit; tremula paralytici membra firmavit consolidatione nervorum; contractis artuum extensione subvenit; tumentem hydropsim, corporis extenuatione curavit; et quandam senilis aetatis veteri gibbo imis inflexam, restituit, erecta sursum ejus facie, sanitati. His et aliis quamplurimis coruscavit miraculis manifestis, quorum seriem non duximus praesentibus inferendam. Convalescit ex ipsis fides catholica, Judaeorum pertinacia erubescit, confunditur haereticorum fallacia, et obstupescit ignorantia paganorum. Cantet itaque Cantuariensis ecclesia laudis divinae canticum, quod inter alias modernis temporibus venerabilibus est decorata patronis, unius quidem rubricata martyrio, et confessione alterius candidata. Exultet pleno gaudio fertilis Cantuaria, quod ab ecclesiae suae area tam purum granum transmittit ad horrea summi Regis; laetetur et Pontiniacense monasterium, quod et talium et tantorum patrum meruit honorari praesentia, dum unus ibidem diu degens illud, suae vitae moribus nobilitavit, et alter illuc accedens, ipsum reddita caelo anima, sui corporis thesauro ditavit, ut quasi adimpleretur, quod ipse gloriosus martyr Thomas, videlicet post longam moram, quam exilii sui tempore in eodem continuavit monasterio, cum ipsis monachis de multa honorificentia charitative sibi ab eis exhibita, respondere juxta voti sui plenitudinem non valeret, dixisse asseritur, quod esset sibi alius successurus,

cessurus, qui condignam ipsis retributionem responderet pro eadem. Porro quia quos omnipotens Deus perpetuae corona gloriae in caelis magnificat, summae devotionis studio ab hominibus in terris convenit venerari, ut quo solennius fideles sanctorum colunt memoriam, eo dignius eorum patrocinium promerentur; nos de sanctitate vitae, ac veritate miraculorum ejusdem sancti Edmundi, curiosae inquisitionis solennitate, ac districti examinis discussione praemissis, plenariam certitudinem obtinentes, ipsum de communi fratrum nostrorum, et praelatorum omnium, tunc apud apostolicam sedem existentium, consilio et assensu, in Dominica de Adventu, qua cantatur "Gaudete in Domino semper," sanctorum catalogo ascribendum, vel jam ascriptum duximus nunciandum. Ideoque universitatem vestram monemus, et exhortamur attente, per apostolica scripta mandantes, quatenus 16. cal. Dec. (cum tunc felix ipsius anima de carnis liberata carcere, ad astra con-

scendens, aulam caelestem adiverit, paradisi deliciis fruitura) festum ejusdem devote ac solenniter celebretis, faciatisque vos, fratres archiepiscopi, et episcopi, per vestras civitates et dioeceses a Christi fidelibus veneratione congrua celebrari, ut pro ejus interventu, et hic ab imminentibus possitis periculis erui, et in futuro salutis praemium consequi sempiternae. Caeterum, ut ad venerabile ejus sepulchrum ferventius et copiosius christiani populi confluat multitudo, ac celebrius ejusdem sancti agatur solennitas, omnibus vere poenitentibus, et confessis, qui cum reverentia illuc in eodem festo annuatim accesserint, ipsius suffragia petitori, de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus auctoritate confisi, unum annum et quadraginta dies; accedentibus vero annis singulis ad praedictum sepulchrum infra ejusdem festi octavas, quadraginta dies de injecta sibi poenitentia relaxamus. Dat. Lugduni 3. idus Januarii, pontificatus nostri anno quarto.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 5.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 4.

Anno Christi
1247.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 32.

Charta Reynardi, archiepiscopi Armachan. de indulgentiis visitantibus reliquias sanguinis Christi concessis. Ex MSS. eccles. Westmonaster.

DILECTIS sibi omnibus Christi fidelibus, frater Reynardus, divina miseratione Armachan. archiepiscopus, Hiberniae primas, aeternam in Domino salutem. Cupientes Domino ex debito pontificalis officii lucrum facere animarum, quantum possumus, singulos Christi fideles indulgentiis et remissionibus quasi illectivis muneribus ad venerandas praecipue reliquias salvatoris omnium invitamus, qui assumpta carne pro nobis de virginis utero, sanguinem proprium in crucis fudit patibulo, ut serpentis antiqui devicta nequitia, humanum genus de mortis faucibus liberaret. De zelo igitur devotionis ad Deum christianissimi principis domini nostri H.

Dei gratia regis Anglorum illustris, cum intima cordis exultatione in Domino concepta laetitia, de omnipotentis Dei misericordia et matris ipsius virginis gloriosae, necnon et sanctorum omnium meritis confidentes, omnibus vere poenitentibus et confessis, qui reliquias pretiosissimi sanguinis nostri Domini Jesu Christi eidem serenissimo principi a venerabili patre . . . patriarcha Jerusalem transmissas, veneratione debita visitabunt, quadraginta dies de injecta sibi poenitentia misericorditer relaxamus. Dat. London. 5. cal. Novemb. pontificatus domini Innocentii papae IV. anno quinto.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 7.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 6.

Anno Christi
1249.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 34.

Litterae decani et capituli Cicestrensis de praebendis decedentium canonicorum. Ex libro muniment. eccl. Cicestr.

OMNIBUS Christi fidelibus, etc. G. decanus, et capitulum, etc. Cum in praebendis canonicorum decedentium per annum integrum una earum medietas canonicis in ecclesia nostra deservientibus, altera vero fabricae ecclesiae ab antiquo per episcopos nostros, accedente consensu capituli, fuerit assignata; eademque assignatio ex constitutione apostolicorum felicis recordationis Eugenii papae III. et Alexandri papae III. extitit roborata, et pacificae possessionis usu continuo quasi spatio centum annorum firmata; evidenter apparet, quod ad praebendas decedentium canonicorum, in ecclesia nostra litera apostolica gratiae factae domino Cantuar. super proventus primi anni beneficiorum vacantium nullatenus extenditur; cum nunquam fuerit in-

tentionis domini papae tam evidens jus ecclesiae nostrae subvertere. Veruntamen pro bono pacis, ne in praebendis ecclesiae nostrae frustrari videatur omnino gratia memorata, deliberantes comperimus in quodam mandato apostolico pro eadem gratia decano Bellileni directo contineri, quod illi, qui receperunt hujusmodi beneficia, ad assignandum proventus primi anni hujusmodi gratiae executoribus debeant coerceri. Unde aequitate suadente, providimus concanonicos nostros, qui hujusmodi receperunt praebendas, sibi non ad tempus, sed in perpetuum collatas, ad assignandum proventus sui primi anni, i. e. suae receptionis primi potius debere compelli, quam ecclesiam nostram suo jure super commemorato per septennium omnino privari. Hanc autem provi-

provisionem concanonici nostri acceptantes hucusque de proventibus anni suae receptionis primi dictae gratiae executoribus humiliter satisfecerunt. Nuper vero nobis est intimatum, quod aliqui de nostris, tanquam filii inobedientiae, illud, quod ad conservationem pacis et juris ecclesiae nostrae salubriter est ordinatum, licet oc-

culte, machinantur infringere. Quos, tanquam juris ecclesiae nostrae violatores et perturbatores, sententia excommunicationis innodatos esse decrevimus, quousque praestita satisfactione beneficium absolutionis promeruerint. Dat. . . . . anno Dom. MCCXLIX.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 7.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 7.

Anno Christi
1250.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 34.

Synodus Oxon. in qua literae regis, quod capellae regiae liberae sint, legebantur.
Ex Rot. pat. 34. Henr. III. in dorf. n. 1.

REX universis praelatis, et eorum procuratoribus vocatis, et venturis apud Oxon. pro gratia Cant. archiepiscopo a domino papa concessa, salutem. Cum capellae nostrae in episcopatibus Cestr. Sar. Lond. et alibi in regno nostro temporibus nostris et progenitorum nostrorum adeo liberae extiterint, et immunes, quod nec dominus papa, nec aliquis archiepiscopus seu praelatus jurisdictionem vel potestatem suam extenderit ad easdem, statuendo aliquid in eisdem, vel exigendo subsidium vel aliquid aliud, quocunque nomine ab eisdem; vobis districte

inhibemus, quatenus metis vestris hactenus usitatis contenti, nihil exigatis nomine gratiae praedictae Cant. archiepiscopo concessae, vel qualicunque alia occasione a capellis memoratis; vobis praecaventes, ne sitis delatores vel accusatores apud sedem apostolicam, vel alibi super juribus et libertatibus nostris, sicut indignationem nostram velitis evitare, et fidelitatem nobis vinculo juramenti praestitam observare. In cujus, etc. Teste rege apud Westmonaster. 20. die Aprilis.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 8.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 7.

Anno Christi
1250.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 34.

Bulla Innocentii IV. de revocando statuto Hiberniae, ne clerici Angliae admitterentur in canonicum ecclesiarum praedictae terrae. Ex Foeder. Rymer vol. I. p. 457.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis, et episcopis, eorumque capitulis per Hiberniam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Cum (sicut ex parte charissimi in Christo filii nostri . . . regis Angliae illustris, fuit propositum coram nobis) ex quodam, ut videtur, livore, ut nullus, natione Anglicus recipiatur in ecclesiis vestris in canonicum, duxeritis statuendum; quia in omni gente, qui facit justitiam, acceptus est Deo, nec sanctuarium Dei jure convenit haere-

ditario possideri; fraternitati vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus statutum ipsum infra mensem post receptionem praesentium, sine difficultate qualibet revocetis. Alioquin venerabilibus fratribus nostris . . . archiepiscopo Dublinensi, et . . . episcopo Ossoriensi nostris damus literis in mandatis, ut ipsi extunc auctoritate nostra idem statutum denuncient irritum et inane. Dat. Lugdun. octavo cal. Octobr. pontificatus nostri anno octavo.

Innocentii IV. papae relaxatio sententiae excommunicationis factae contra priorem et conventum per archiepiscopum Cantuar. Ibid.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis . . . de sancto Albano, et . . . de Waltham abbatibus, et . . . archidiacono sancti Albani, Lincoln. et Londonien. dioec. salutem et apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum . . . prioris . . . subprioris . . . sacristae . . . cellarii et . . . praecentoris ecclesiae sanctae Trinitatis Londonien. ordinis sancti Augustini fuit propositum coram nobis, quod cum venerabilis frater noster Bonifacius, Cantuariensis archiepiscopus, ad ipsorum ecclesiam impenfurus in ipsa visitationis officium, accessisset, quia conventus ejusdem eum ad visitandum admittere, sibi ratione visitationis procuracionem renuit exhibere, asserendo se et ecclesiam ipsam ab ejus jurisdictione liberos et immunes; dictus archiepiscopus in personas eorum ob hujusmodi delictum conventus ejusdem excommunicatio-

nis sententiam auctoritate propria promulgavit, quam nunciari nullam humiliter petierunt. Ad quod jam dictus archiepiscopus ex adverso respondit, quod non ob conventus sed ipsorum delictum eandem in eos sententiam promulgavit. Auditis itaque ac plenius intellectis, quae fuerint proposita hinc et inde, de fratrum nostrorum consilio pronunciando decrevimus, praedictam sententiam, quatenus in personas eorum propter delictum memorati conventus noscitur promulgata, nullam penitus extitisse, ipsosque per eum aliquo vinculo non teneri, nec per denunciationem ipsius notandos esse aliquatenus vel vitandos. Super eo vero, quod idem proponit archiepiscopus, se in eos propter delictum ipsorum dictam sententiam protulisse, ipsum, sicut de jure fuerit, audiemus. Ideoque discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quate-

nus praedictae sententiae denunciationis, quas, ut dicitur, contra praefatos priorem et alios fieri facit archiepiscopus supradictus, quatenus in personas eorum ob delictum conventus est prolata, faciatis omnino cessare: contradictores au-

toritate nostra, appellatione postposita, compescendo. Quodsi non omnes his exequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Dat. Lugdun. quinto id. Octobris, pontificatus nostri anno octavo.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 8.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 7.

Anno Christi
1250.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 34.

Constitutiones provinciales Eboracenses per dominum Walterum Gray, quondam archiepiscopum Eboracensem. Ex MS. Cotton. Vitellius, D. v.

DECRETUM domini Walteri Gray, quondam archiepiscopi Eboracensis, Angliae primatis, et apostolicae sedis legati, editum apud Eboracum tempore visitationis suae, tam ad honorem Dei, et ecclesiae Eboracensis, ac omnium ecclesiarum per totam provinciam existentium, quam doctrinam, praesentium informationem, et memoriam omnium futurorum. Cum plerumque inter rectores ecclesiarum seu vicarios, in provincia Eboracensi constitutos, eorundemque parochianos super variis ornamentis, rebusque ecclesiasticis altercatio non modica sit exorta; ideo quanta, quae, et qualia ad rectorem, seu vicarios ecclesiarum, per totam provinciam Eboracensem constitutos, de sustentatione et reparatione pertineant, quae autem ad parochianos eorum de rebus, ac ornamentis ecclesiasticis reparandis pertinere noscuntur, per subscripta sole clarius omnibus elucescat. Et ideo ordinamus et statuimus, ut parochiani nostri omnes et singuli existant sic docti in singulis subsequenti- bus, ut sciant et intelligant, atque observent totaliter universi, viz. quod calix, missale, vestimentum ipsius ecclesiae principale, viz. casula, alba munda, amictus, stola, manipulus, zona, cum tribus tuellis, corporalia, et alia vestimenta pro diacono honesta, juxta facultates parochianorum et ecclesiae cum cappa serica principali, pro principalibus festis; et cum duabus aliis, pro choris regendis in festis supradictis; crux processionalis, et alia crux minor pro mortuis; et feretrum pro mortuis, vas ad aquam benedictam; osculatorium, candelabrum ad cereum paschale, thuribulum, lucerna cum tintinnabulo; velum quadragesimale, duo candelabra pro ceroferariis: de libris, legenda, antiphonare, gradale, psalterium, troparium, ordinale, missale, manuale, frontale ad magnum altare, tria superpellicia: pixis pro corpore Christi honesta; vexilla pro rogationibus, campanae magnae cum cordis suis; fons sacer cum serura; chrismatorium, imagines in ecclesia. Imago principalis in cancello, de quo sancto dedicatur ecclesia. Reparatio librorum et vestimentorum, quoties contigerit emendari, cum omnibus supradictis. Luminare in ecclesia: reparatio navis ecclesiae, et constructio ejusdem, cum campanili, interiorius et exteriorius; scil. fenestris vitreis, cum clausura coemeteriorum, cum aliis navis ecclesiae, et singulis aliis, quae ad ipsos pertinere noscuntur.

Ad rectores vero vel vicarios, juxta varias ordinationes, omnia alia pertinebunt; scil. can-

cellus principalis cum ejusdem reparatione, tam parietibus, quam tecturis, et fenestris vitreis eidem pertinentibus, cum discis et scamnis, et aliis ornamentis honestis; ut cum propheta cantare valeant, "Domine, dilexi decorem domus tuae," etc. cum manso rectoriae, et ejus reparatione hinc inde; et alia, quae non sunt scripta in libro hoc, noverint se rectores, vel vicarios a locorum ordinariis compelli posse, secundum constitutionem, et alias in hac parte probatas, etc.

De decimis foeni, agnorum, lacticinii, molendinorum, pasturae, piscariorum, apum, et lucri negotiationis.*

Quoniam, propter diversas consuetudines in petendo decimam, propter diversas causas, inter rectores ecclesiarum et parochianos suos rixae, et contentiones, scandala et odia permaxima oriuntur; volumus, quod in cunctis ecclesiis parochialibus, per archiepiscopatum nostrum constitutis, uniformis sit petitio decimarum, et proventuum ecclesiasticorum.

Inprimis volumus, quod decimae de frugibus, non deductis expensis, integre et sine aliqua diminutione solvantur, et etiam de fructibus arborum, et seminibus omnibus, et herbis hortorum, nisi parochiani competentem pro talibus decimis velint facere redemptionem.

Volumus etiam, quod decimae de foenis, ubicunque crescant, sive in magnis pratis, sive in parvis, sive in hortis exigantur; et, prout expedit, ecclesiae persolvantur.

De nutrimentis autem animalium, volumus, si de agnis, quod pro sex agnis, et infra, sex oboli dentur; pro decima septimus agnus, et supra, semper detur pro decima; ita tamen, quod rector ecclesiae, qui septimum agnum receperit, det parochiano suo, a quo decimam illam receperit, tres obolos in recompensationem. Qui octavum agnum receperit, det denarium parochiano. Qui nonum agnum receperit, det obolum parochiano; vel expectet rector ecclesiae ad alterum annum, donec possit decimum agnum habere, si maluerit; et qui ita expectaverit, semper exigat secundum meliorem agnum, vel tertium ad minus de agnis secundi anni; et hoc pro expectatione primi anni. Et ita intelligendum est de decima lanarum: quod si oves alibi in hyeme, et alibi in aestate nutriuntur, decima est dividenda; similiter, si quis in medio tempore emerit, vel vendiderit oves, et certum sit, de qua parochia illae venerunt, dividenda

* Constitutio haec Bonifacio archiepiscopo Cantuar. adscribitur in MS. Regio ix. B. 2. sub hoc titulo: *Statutum generale London. celebratum per venerabilem virum dominum Bonifacium, archiepiscopum Cantuar.* Ex quo MS. sequentia exhibemus.

est, sicut de re, quae sequitur domicilia; si autem incertum fuerit, habeat illa ecclesia decimam, infra cujus limites tempore tonsionis oves inveniuntur.

De lacte, volumus, quod decimae solvantur, dum durat; viz. de caseo tempore suo; et de lacte in autumnno et hyeme, nisi parochiani competentem velint pro decimis talibus facere redemptionem; et hoc ad valorem decimae et commodum ecclesiae.

De proventibus autem molendinorum, volumus, quod decimae exigantur et solvantur, ad valorem proventuum, et hoc nisi domini pro valore proventuum faciant redemptionem.

De pasturis autem et pascuis, tam communibus quam non communibus, statuimus, quod decimae fideliter persolvantur, et hoc per numerum animalium, et dierum, si expedit ecclesiae.

De piscationibus autem et apibus, sicut de omnibus aliis bonis iuste acquisitis, quae renovantur per annum, statuimus, quod decimae exigantur, sed debito modo. Statuimus etiam, quod decimae personales solvantur de artificibus, de mercatoribus, et de lucro negotiationis, similiter de carpentariis, fabris, textoribus, pandoxatoribus, et omnibus aliis stipendiariis opera-

riis; videlicet quod dent decimas de stipendiis suis, nisi ipsi stipendiarii aliquod certum velint dare ad opus, vel ad lumen ecclesiae, si rectori placuerit.

In petitione autem principalis legati volumus, quod consuetudo provinciae cum possessione ecclesiae observetur; ita tamen quod rector ecclesiae in petitione sua, si fuerit vicarius, siue capellanus annuus, habeat Deum prae oculis.

Sed quoniam multi inveniuntur decimas dare nolentes; statuimus, quod parochiani admoneantur primo, secundo, et tertio, ut decimas Deo et ecclesiae fideliter solvant, quod si se non emendaverint, primo ab ingressu ecclesiae suspendantur; et sic demum ad solutionem decimarum per censuram ecclesiasticam, si necesse fuerit, compellantur. Si tamen dictae suspensionis relaxationem vel absolutionem petierint, ad ordinarium locorum mittantur absolvendi, et debito modo puniendi. Rectores autem ecclesiarum, seu vicarii, seu capellani annui, qui praedictas decimas praedicto modo, seu propter formidinem hominum, seu favorem, Dei timore postposito, cum effectu non petierint, poena suspensionis innodentur, donec dimidiam marcam argenti pro sua inobedientia archidiacono persolverint.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 8.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 7.

Anno Christi
1250.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 34.

Bulla Innocentii papae IV. Roberto episcopo Lincolnensi missa, pro vicariis instituendis. Ex Matth. Paris. in ann.

SUB ejusdem autem anni curriculo, episcopus Lincolnensis Robertus, ut religiosorum proventus mutilaret, et partes vicariorum adaugeret, hujusmodi mandatum a sede apostolica ante expectatum est adeptus:

Innocentius episcopus, etc. venerabili Lincolnensi episcopo, etc. Cum, sicut accepimus, in tua civitate et dioecesi, nonnulli religiosi et alii collegiati ecclesias parochiales in proprios usus obtineant, in quibus nimis exiles, aut nullae taxatae sunt vicariae, fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus in eisdem ecclesiis de ipsarum proventibus vicarias instituas, et institutas exiles adaugeas vice nostra; prout juxta consuetudinem patriae, secundum

Deum, videris expedire. Non obstantibus si praedicti exempti sint, aut alias muniti apostolicis privilegiis, siue indulgentiis, per quae id impediri vel differri possit; et de quibus specialem oporteat in praesentibus fieri mentionem: contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo. Datum Lugduni septimo calend. Octob. pontificatus nostri anno octavo.

Episcopus igitur memoratus (plus, ut dicitur, et videtur, in odium religiosorum, quam vicariorum dilectionem et promotionem) multis, hujus auctoritate mandati, religiosiis damna intulit et gravamina.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 8.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 8.

Anno Christi
1250.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 35.

Bulla Innocentii IV. quod familiares clerici domini regis de caetero non coarctentur ad exhibitionem ecclesiasticorum proventuum primi anni per Cantuariensem archiepiscopum. Ex Foeder. Rymer, vol. I. pag. 462.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Henrico, illustri regi Angliae, salutem et apostolicam benedictionem. Ut tuis insistentes obsequiis, praerogativa favoris et gratiae prosequamur, tuae sinceritatis precamina nos hortantur. Cum igitur olim venerabili fratri nostro . . . . archiepiscopo Cantuariensi omnium vacaturorum beneficiorum suae provinciae primi anni proventus usque ad

certum temporis spatium, pro exoneratione debitorum Cantuariensis ecclesiae, duxerimus concedendos; nos, volentes tibi famulantibus, tui consideratione, specialem gratiam facere in hac parte, tuis precibus inclinati, auctoritate tibi praesentium indulgemus, ut familiares clerici tui ad exhibitionem proventuum hujusmodi nequeant de caetero coarctari, sed ab eorum praestatione sint liberi penitus et immunes. Nulli ergo om-

nino

700 BULLA INNOCENT. IV. DE FAMILIARIBUS CLERICIS REGIS.

nino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et B. Petri

et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat. Lugdun. tertio non. Martii, pontificatus nostri anno octavo.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 9.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 9.

Anno Christi
1252.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 36.

Alia bulla ejusdem de querela facta per clerum Angliae de gravibus oppressionibus Anglis illatis per curiam Romanam, ratione provisionum et collationum spiritualium, etc. Ex Rymer Foeder. vol. I. pag. 471.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis regni Angliae, salutem et apostolicam benedictionem. Habet ecclesia Romana humeros communibus oneribus assuetos, et pronos ad sublevanda gravamina singulorum: habet et animum, qui charitatis necessitudine suggerente quibuscumque non afflictionis cogitet consilia, sed medelae, quam experiuntur assidue in apostolicae sedis uberibus non deesse, qui ejus implorare coguntur in necessitate praesidium, diversis laboribus fatigati. Si qua ergo super his, quae ab eadem sede pro tempore imponuntur, aliquorum tanquam haec eorum gravent obedientiam, querela submurmurat, facile paterna compatitur pietas et succurrit, quae tanquam propriis afficitur incommodis proximorum. Nuper sane per communes nuncios, quos ad nostram praesentiam destinastis, fuit ex parte vestra propositum coram nobis, quod Anglicana ecclesia in beneficiorum provisionibus pro alienigenis intolerabiliter per sedem apostolicam est gravata, in ejusdem grave dispendium et scandalum Anglicorum; cum eadem provisiones summam quinquagint. millium marcarum annis singulis excedere afferantur; super quo provideri per apostolicae sedis clementiam iidem nuncii vestro nomine supplicarunt. Novit Deus, conscientiae nostrae testis, quod quibuscumque ejusdem ecclesiae gravaminibus ex internis cordis nostri visceribus condolemus, his maxime, quae nostris temporibus sunt adjecta. Quia etsi ex merito devotionis, qua Romanam ecclesiam Anglicana semper coluisse recolitur, onera sibi quibuscumque temporibus ingesta, nos premant; ipsiusque gemitus ex quibuscumque nobis causis expressi, animam nostram amaritudine compassionis afficiant, tamen quae nostris noscuntur causam habuisse temporibus, gravius nos conturbant. Sed malitia fratrum nostrorum temporum longam futuris seculis relictura memoriam et majorem posteris, qui haec acceperint, illatura stuporem, quam percipiat aetas ista, sensibus praesentium exercitata malorum; necnon et importunitas plurimorum aut temporis, aut causae, aut personae, sive loci sulta suffragiis, nos ad multa, quae displicent nec habere debent consequentiam, interdum invitos, interdum parum voluntarios impulserunt, qua ratione perpensa, piis potest mentibus in multis saltem aequanimitas patientiae suaderi. Quod autem aliquibus clericis provisionis apostolicae gratiae in regno Angliae prosequentibus, post sumptuosos labores attritis multipliciter et exhaustis, paterna sumus miseratione compassi, eis per aliquod providae ordi-

nationis vel decisionis compendium consulendo. Quod etiam quibusdam, quibus provisionis nostrae manus claudi non potuit, pro quibus interdum non solum ipsorum, verum etiam ecclesiarum, in quibus eis providendum videtur, interpellat utilitas, a principio ne ipsi damnoса difficultis prosecutionis dispendia patiantur, per aliquam praeventiois gratiam duximus praecavendum; quod quidem justiore praestare potest laudi materiam, quam querelae, cum per hoc et hominum obvietur malitiis, quod non ambigitur prudentis justitiae opus esse. Et non minus interdum ecclesiarum quam personarum incommodis occurratur, quod laudabili est circumspeditionis consilio ascribendum; comperit enim per quot malorum incommoda, per quot difficultatum anfractus clerici hujusmodi distrahantur, quamque acceptos ipsos efficiat in gratia et judicio consequendis aut meritum proprium, aut alienus favor, aut reverentia mandatoris. Vota itaque vestra nobis super hoc praedictorum nunciorum supplicationibus intimata, in pectoris nostri secreto colligimus, diligenti meditationis examine digerenda, et nobis modos, per quos honeste a praedictis provisionum oneribus Anglicana relevari possit ecclesia, recolentibus diligenter, hoc remedium relevationis occurrit, si super eo cum cogitationibus nostris convenient sensus vestri; ut videlicet aliquorum de clericis Italicis per sedem apostolicam in regno Angliae beneficia consecutis, prout vobis videbitur, usque ad summam octo millium marcarum, in bonae voluntatis patientia provisionibus toleratis (quoniam nec possumus nec debemus privare quemquam sine causa legitima jure suo, qui sumus omnibus in justitia contra injuriam defensores) cogendo caeteros, quibus in eodem regno est apostolicae sedis auctoritate provisum ad personalem residentiam in suis beneficiis faciendam, et susceptionem ordinum, sicut beneficia ipsa requirunt, ac privandos eisdem beneficiis residere aut ordinari contumaciter recusantes, eaque aliis, qui haec implere velint et valeant, conferendi libera singulis vestrum in suis dioecesibus a sede apostolica possibilitas, cui nulla obstat obtenta vel obtinenda indulgentia concedatur. Nos insuper, qui pluribus haecenus annis ita cessavimus a beneficiis in regno Angliae conferendis, ut fere nulli vel paucissimi debeant, aut possit se dolere gravatos; deinceps ab eis nostrae potestatis plenitudinem taliter curabimus continere, quod singuli benignitatem apostolicam sentiant vobis in multa honorificentia detulisse, et nihilominus de praedicta octo millium marcarum summa, si unquam tolerabiliter fieri poterit,

poterit, adimemus ut charitati vestrae uberius satisfiat. Nec volumus aut intendimus, quod huiusmodi octo millium marcarum summa in posterum ad consequentiam protrahatur, ut usque ad eam Anglicana ecclesia per sedem apostolicam gravari debeat in provisionibus faciendis, vel manere gravata. Sed propositi ac desiderii nostri esse scitote, ut eadem ecclesia et a provisionibus factis etiam intra summam eandem, in qua etiam duximus aequanimiter tolerandas, taliter relevetur, et a faciendis in posterum sic habeatur immunis, quod super his, nulla eidem suppetat ratio gemitus aut querelae. Hoc fiat tempore nostro, prout vita nobis comes fuerit, et ad hoc praestiterit in rebus humanis dispositio divina favorem; fiet quoque plenius

successorum nostrorum, Deo dante, temporibus, prout illis Deus inspirabit, et plenior dabit exequendi huius propositi facultatem. Itaque si hoc, quod super praemissa supplicatione nostra excogitavit attentio, vobis videatur acceptum, id nobis per vestras communes literas declaretis, ut in effectum congruum animi nostri conceptio, secundum communem approbationis vestrae libitum proferatur. Et ut super hoc melius procedatur, singuli vestrum clericorum nomina, beneficia in suis dioecesibus ex provisione praedictae sedis obtinentium, et quam summam secundum existimationem communem attingant beneficia singulorum, nobis studeant fideliter intimare. Dat. Assisii undecimo cal. Junii, pontificatus nostri anno decimo. *

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 10.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 9.

Anno Christi
1252.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 36.

Bulla ejusdem pro clericis familiaribus regis de non residendo. Ex Rymer Foeder. vol. I. pag. 481.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio H. illustri regi Angliae, salutem et apostolicam benedictionem. Cum, sicut tua nobis serenitas intimavit, olim nos, tuis precibus inclinati, clericis, qui tuis insistant obsequiis, quod ad susceptionem ordinum, et ad residentiam in ecclesiis, in quibus beneficia obtinent, faciendam a quoquam compelli non possint (dummodo in eisdem ecclesiis obsequia Deo debita, faciant exhiberi) auctoritate literarum nostrarum usque ad decennium duxerimus indulgendum, et elapsum sit jam septennium et amplius de decennio supradicto; nos obtentu precum, quas nuper ex

parte tua dilectus filius magister Robertus Auketil clericus, et nuncius tuus, nobis super hoc porrexit, volentes huiusmodi gratiam ampliare ipsis clericis, ut post completum ipsum decennium, per biennium uti eadem gratia valeant, auctoritate praesentium indulgemus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Perusii quinto cal. Octobris, pontificatus nostri anno decimo.

Bulla ejusdem de orando pro rege Angliae, et societate sua ad terram sanctam transeuntibus. Ibid. pag. 484.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, abbatibus, prioribus, et conventibus sancti Benedicti, Cisterciensium sancti Augustini, et aliorum quorumlibet ordinum, ac religiosis aliis universis, constitutis per regnum Angliae, Hiberniam, Vasconiam et alias terras ditioni charissimi in Christo filii nostri H. illustris regis Angliae, subjectas, salutem et apostolicam benedictionem. Tactus dolore cordis intrinsecus charissimus in Christo filius noster H. illustris rex Angliae, ac intimae confusionis rubore perfusus, quod civitas regis magni, terra nativitatis ejus, videlicet domina gentium nunc imperio domini subdita Babylonis, tributa sibi servitutis ignominiose persolvit; quodque nostra haereditas Christi pretioso sanguine dedicata, nunc gentis immundae spurcitiis graviter infecta sordescit; ac propter hoc, velut princeps catholicus zelo fidei et devotionis vehementer accensus, regales humeros devote supposuit ad bajulandum honorabile signum crucis; et sicut fidus athleta fidei, regni et terrarum suarum abdicatis pro Deo deliciis, cum honorabili commilitonum exercitu vexillo

crucis explicito intendit, operante Domino, ad redemptionem procedere dictae terrae. Cum itaque ad felicem consummationem tam ardui sui consideratione negotii et assumpti hactenus a multis mundi principibus, cognoscat idem rex humanam potentiam, nisi divino fulciatur auxilio, non posse sufficere, quia non in multitudine exercitus est belli victoria, sed fortitudo de caelo, ac per hoc vestrorum aliorumque fidelium orationibus, et aliis ecclesiae suffragiis indigeat adjuvari; universitatem vestram rogamus et hortamur attente per apostolica vobis scripta, in virtute obedientiae districtae praecipiendo mandantes, quatenus pro ipso rege, ac societate sua, exnunc et postquam ad terram ipsam transeunt, thus orationum vestrarum in corde contrito et humili pure Domino adolentes, ac offerentes vestrorum vitulos labiorum, instetis suppliciter apud ipsum processionibus et litanis, praecipue diebus dominicis et festivis, quod de abundantia pietatis suae, quae merita supplicum excedit et vota, ejusdem regis et comitivae suae gressus feliciter dirigat, et ipsum in proposito bono corroboret et conservet; ac terram, quam

* Rectius *novo*; quia die 24. mensis Junii sequentis annum decimum pontificatus inchoabat.

ipse Christus proprio sanguine consecravit, praedicti regis studio mediante, de manibus inimicorum crucis eripiens, restituat cultui christiano, votum ejusdem regis et sequentium eum ad

ejus liberationem instantium in viam salutis aeternae misericorditer dirigendo. Dat. Perusii 14. cal. Novemb. pontificatus nostri anno decimo.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 10.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 9.

Anno Christi
1252.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 37.

Concilium Londinense. Ex Matt. Westmon. pag. 351.

IN festo S. Edwardi fuit magnum concilium Londini, ubi rex auxilium pecuniarium postulat: episcopus autem Lincolniae, Robertus primo contradixit, postea alii animati per eum resisterunt. Et anno sequenti (ita pergit M. Westm.) convocati tunc temporis in praesentia regis praelati Angliae, et instanter petentes

chartas suorum custodiri praedecessorum, regis super hoc quam citius obtinuerunt assensum. Et data super hoc sententia, candelis accensis hoc manifestarunt in publicum, unde grater annuerunt contributionem, quam ab eis rex petierat, non modicam. H. I.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 10.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 10.

Anno Christi
1252.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 37.

Bulla Innocentii IV. de statutis ab ordine S. Benedicti observandis. Ex MS. Cod. Dunelm. B. iv. 26. fol. 67. b.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Dunelm. salutem et apostolicam benedictionem. Cum, sicut accepimus, abbates, priores, et monachi ordinis S. Benedicti tuae civitatis et dioeceseos statuta pro reformatione ipsius ordinis a felicis recordationis B. papa praedecessore nostro edita, quae tibi sub bulla nostra non retinenda, sed transcribenda, ut exinde certior habearis, transmittimus, non observent; fraternitati tuae per apostolica scripta in virtute obedientiae firmiter praecipiendo mandamus, quatenus inquisita super hac parte et alias diligentius veritate, statuta ipsa facias ab universis personis ejusdem ordinis praedictae civitatis et dioeceseos, tam exemptis quam non exemptis, exacta diligentia observari, in transgressores eorum exercens rigorem ecclesiasticae ultionis. Non obstante, si eisdem abbatibus, prioribus, aut monachis, vel eorum collegiis, quod excommunicari, suspendi, vel interdicti non valeant, a sede apostolica sit indultum; si quibuscunque indulgentiis, privilegiis, libertatibus,

immunitatibus, seu literis apostolicis obtentis, vel etiam obtinendis, et quibuscunque aliis, per quae hoc impediri, vel differri valeat, et de quibus vel quorumlibet ordinibus, vel locis, aut eorum nominibus in praesentibus specialem et expressam oporteat fieri mentionem. Denuncians dispensationes vel absolutiones super mitigatione, vel transgressione statutorum ipsorum quibuscunque absque speciali sedis apostolicae auctoritate concessas, vel in posterum concedendas, nullius existere firmitatis. Per te quoque in tua civitate et dioecesi volumus diligenter inquiri, si quae dictarum personarum statuta ipsa haecenus non servarunt, et si quas illarum eadem inveneris non servasse, nobis tuis literis studeas fideliter intimare; contra actores per censuram ecclesiasticam, appellatione praeposita, compescendo. Dat. Perusii idus Martii, pontificatus nostri anno 10.

Innocentius IV. pontifex electus A. MCCXLIII. hanc epistolam Waltero de Kirkham, episcopo Dunelm. scripsit.

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 11.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 11.

Anno Christi
1253.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 38.

Bulla ejusdem, privilegium speciale priori Dunelm. concedens dispensandi super observatione statutorum. Ibid. fol. 68.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio priori (Bertramo de Middleton) monasterii Dunelm. ordinis S. Benedicti, salutem et apostolicam benedictionem. Ex parte tua fuit nobis humiliter supplicatum, ut cum observantia tui ordinis ab ipsa sui institutione multum sit rigida et difficilis ad ferendum, fuerintque postmodum per felicis recordationis Gregorium papam praedecessorem nostrum, et quosdam alios tam auctoritate sedis apostolicae, quam legatorum ipsius superaddita statuta gravia et praecepta, diversarum poenarum adjectione valata, ne contingat sub tantis oneribus deficere oneratos, providere super hoc paterna solitudine

curaremus. Attendentes igitur, quod expedit calamum quassatum non conteri, et in erasione aeruginis vas non frangi, devotionis tuae precibus inclinati, auctoritate tibi praesentium duximus concedendum, ut super observatione statutorum et praeceptorum ipsorum, quae de tuae substantia regulae non existunt, tu ac successores tui monasterii tui ejusque membrorum monachis praesentibus et futuris possis libere dispensare; his casibus duntaxat exceptis, super quibus in eadem regula est dispensatio interdicta, in quibus casibus dispensandi super poenis adjectis et irregularitatibus, quas subditi tui haecenus incurrerunt, vel incurrunt de caetero, eosque ab-

fol-

solvendi ab interdicti, suspensionis, aut excommunicationis vinculo, quo ipsos ob transgressionem praedictorum statutorum involvi contigit, vel continget, in injuncta sic absolutis poenitentia salutari libera sit tibi tuisque successoribus de nostra permissione facultas: suppriori nihilominus tuo, ac ipsius successoribus concedendi tibi, tuisque successoribus hujusmodi dispensationis beneficium, si opportunum fuerit, indulgentes

per easdem literas facultatem, non obstantibus aliquibus literis venerabili fratri nostro Cantuar. archiepiscopo, seu cuicunque alii ab apostolica sede, sub quocunque tenore directis, et processibus habitis per easdem, de quibus forsitan oporteat fieri mentionem, et etiam obtinendis. Nulli ergo omnino homini liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, etc. Dat. Lateran. 3. cal. Martii, pontificatus nostri anno 11.*

Papae Rom.
INNOCENT. IV. 12.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. II.

Anno Christi
1254.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 38.

Sententia excommunicationis contra violatores libertatum ecclesiasticarum, cum bulla papae Innocentii IV. quae A. C. MCCLIV. conscripta fuit. Ex regist. Giffard, Wigorn. episc. fol. 28.

UNIVERSIS Christi fidelibus, ad quos praesentes literae pervenerint, magister Hugo de Mortuo Mari, officialis curiae Cant. salutem in Domino sempiternam. Noverit universitas vestra, de verbo ad verbum nos inspexisse literas apostolicae sedis, non vitiatas, non cancellatas, nec in aliqua parte abolutas, vel corruptas, tenorem hujusmodi continentes: Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, universis archiepiscopis, et episcopis regni Angliae, salutem et apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod justum est et honestum, tam vigor aequitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Cum itaque sicut ex parte vestra fuit propositum coram nobis, vos cupientes, prout ad vestrum spectat officium, libertatem ecclesiasticam in regno Angliae illibatam ab omnibus servari, cum voluntate et beneplacito charissimi in Christo filii nostri, illustrissimi regis Angliae, in omnes illos, qui malitiose ac scienter ecclesias ipsius regni suo jure privaverint, et spoliaverint, et libertates ecclesiasticas, et antiquas regni consuetudines, et praecipue illas libertates, et liberas consuetudines, quae continentur in chartis communium libertatum, et de forestis concessis a dicto rege vobis ac aliis ejusdem regni praelatis, violaverint, infregerint, diminuerint, seu mutaverint, et qui contra illa statuta ediderint, vel edita observaverint, consuetudines introduxerint, vel servaverint introductas, necnon in scriptores, executores, et consiliarios statutorum ipsorum excommunicationis sententias duxeritis proferendas, prout in literis super hoc confectis plenius continetur; nos vestris supplicationibus inclinati, quod a vobis perinde factum est in hac parte, ratum habentes et gratum, id de fratrum nostrorum consilio, auctoritate apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus, tenorem literarum ipsarum praesentibus inferi facientes, qui talis est:

Auctoritate Dei omnipotentis Patris, Filii, et Spiritus Sancti, gloriosae virginis et Dei genitricis Mariae, beatorum apostolorum Petri et Pauli, omniumque apostolorum, beati Thomae, archi-

episcopi et martyris, omniumque sanctorum martyrum, beati Edwardi regis Angliae, omniumque sanctorum confessorum, atque virginum, omniumque sanctorum Dei, nos B. miseratione divina Cant. archiepiscopus, Angliae primas, F. London. H. Eliens. R. Linc. W. Wigorn. W. Norw. P. Hereford. W. Sarum. W. Dublinens. R. Exon. S. Carliol. W. Bathon. L. Roffens. Th. Meneven. episcopi, de assensu et voluntate venerabilis patris W. Dei gratia Ebor. archiepiscopi, anathematizamus, et a limitibus sanctae matris ecclesiae sequestramus omnes illos, qui amodo scienter et malitiose ecclesias pervaserint, et spoliaverint suo jure. Item omnes illos, qui ecclesiasticas libertates, vel antiquas regni consuetudines approbatas, et praecipue libertates et liberas consuetudines, quae in chartis communium libertatum, et de foresta continentur, a domino rege concessis archiepiscopis, episcopis, et caeteris Angliae praelatis, comitibus, baronibus, militibus, et liberis tenentibus, quacunque arte vel ingenio violaverint, infregerint, diminuerint, seu mutaverint, clam vel palam, scripto, verbo, vel consilio contra illas, vel earum aliquas in quocunque articulo temere veniendo. Item omnes illos, qui contra illas vel earum aliquas statuta ediderint, vel edita servaverint, consuetudines introduxerint, vel servaverint introductas, scriptores etiam statutorum ipsorum, necnon et consiliarios, et executores, et qui ea praesumpserint indicari. Qui omnes et singuli superius memorati hanc nostram sententiam incursum se noverint ipso facto, qui scienter aliquid commiserint de praedictis. Qui vero ignoranter, nisi commoniti infra quindenam a tempore commonitionis se correxerint, et arbitrio ordinariorum plene satisfecerint de commissis; extunc sint hac sententia involuti. Eadem etiam sententia innodamus omnes illos, qui pacem regis et regni praesumpserint perturbare. In cujus rei memoriam sempiternam nos signa nostra praesentibus duximus apponenda. Act. in majori aula regia apud Westm. A. D. MCCLIII. 3. Id. Maii, sub praesentia et assensu Henr. Dei gratia regis Angliae illustris, et dominorum R. egregii comitis

* Bulla haec multis de causis videtur esse spuria, tum ob relaxationem disciplinae, tum quod recentiori manu conscripta sit, eadem scil. qua bulla Eugenii IV. scripta anno MCCCCXXXIX. de eadem materia.

Cornubiae fratris sui, R. com. Norfolk et mar-
reschalli Angliae, H. com. Hereford. H. com.
Oxford. et J. com. Warwic. et aliorum opti-
matum Angliae ad hoc quasi ad concilium spe-
cialiter vocatorum. Nulli ergo omnino homi-
ni liceat hanc paginam nostrae confirmationis

infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si-
quis autem hoc attemptare praesumpserit, indi-
gnationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri
et Pauli apostolorum ejus se noverit incurfu-
rum. Dat. Anagn. 2. calendar. Octob. pontif.
nostri anno XII.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 1.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 12.

Anno Christi
1255.

Reg. Angliae.
HENRIC. III. 39.

*Constitutiones Walteri de Kirkham, episcopi Dunelmensis, A. D. MCCLV. vel circiter,
editae. Ex vet. codice MS. Dunelm. ecclesiae B. iv. 41.*

*Prologus constitutionum synodaliū Walteri, Du-
nelmensis episcopi.*

CUM sit ars artium regimen animarum; nul-
li, sicut credimus, vertitur in dubium, quin
pastores super cura et custodia gregis domini-
ci vigilantes esse debeant; solcite intendentes,
quod oves suae a luporum moribus defendantur,
et pabula sibi competentia ministrentur: et nos,
ex officii nostri honore et onere teneamur gre-
gem nostrum contra surgentes ex adverso, juxta
scientiam nobis datam a Domino defensare, im-
bres evangelicae doctrinae, pro alimentis spiri-
tualibus adhibentes; quibus mediantibus vita et
salus subditorum valeat reparari: nostrorum ita-
que praedecessorum vestigiis inhaerentes, quas-
dam constitutiones ad salutem subditorum et re-
parationem multorum in hac sancta synodo vo-
bis duximus publicandas, statutis bonae memo-
riae Richardi, quondam episcopi Dunelmensis,
quatenus observata fuerint, et admissa, in suo ro-
bore duraturis.

*Hic incipiunt constitutiones Walteri, episcopi Du-
nelmensis.*

Cum igitur in decalogi observatione salus ani-
marum consistat, monemus, exhortamur, et
praecipimus in Domino, firmiter injungentes, ut
unusquisque pastor animarum, ac quilibet sacer-
dos parochialis sciat decalogum; hoc est, decem
mandata legis Mosaicae, quae populo sibi cre-
dito frequenter ac diligenter exponat.

Insuper sciat, quae sunt septem criminalia;
quae non solum verbo, sed exemplo sanctae con-
versationis similiter populo sibi subiecto praedi-
cet saepius fugienda.

Sciat quoque saltem similiter septem ecclesia-
stica sacramenta, et eorum effectus, quae dili-
genter exponat populo, quoties fuerit opus.

Hi etiam, qui sunt sacerdotes, maxime sciant,
quae exiguntur ad verae confessionis et poeniten-
tiae sacramentum, formamque baptizandi dili-
genter attendant; atque solennibus diebus et
dominicus doceant fideles laicos ipsam in com-
muni idiomate et vulgari, ut cum necessitas in-
gruerit, sciant laici, qualiter baptizandi sint par-
vuli in domibus eorum, non expectato ecclesiae
sacerdote.

Habeat quoque unusquisque eorum simplicem
intellectum fidei, sicut in symbolo, tam majori
quam minori, quod est in psalmo, "Quicumque
vult, et etiam "Credo in Deum" expressius con-

tinentur: necnon in oratione dominica, quae di-
citur "Pater noster; ac salutatione beatae Ma-
riae," et qualiter se debeant crucis caractere in-
signire; ne cum laici super hoc requisiti fuerint,
se conficte valeant excusare occasione negligen-
tiae sacerdotum.

Super quibus omnibus et singulis, saltem in
Quadragesima, fideles levi * in foro poenitentiae
requirantur. In singulis autem decanatibus ali-
qui discreti poenitentarii eligantur, qui Deum
habentes prae oculis, in illo decanatu confessio-
nes audiant sacerdotum.

Ante omnia diligenter attendant sacerdotes,
ac omnes alii in sacris ordinibus constituti, si in
sacri ordinis susceptione ante vel post susceptum
ordinem irregularitatem contraxerint, nisi cum
eis dispensatum fuerit ab eo, qui dispensare po-
terit, quod ab executione sui officii noverint in
nostra dioecesi se suspensos, quod hujus synodalis
statuti auctoritate duximus publicandum.

Et qui sunt casus, in quibus propter injuriam
irregularitatis, secundum canones sunt suspensi,
diligenter inquirant a juris peritis; inspicientes
diligenter, secundum capitulum constitutionum
venerabilis patris Richardi, quondam episcopi
Dunelmensis.

Districte quoque praecipimus archidiaconis,
et injungimus, quod in capitulis suis generali-
bus, ac quoties opus fuerit, sane et simplicibus
verbis catholicae fidei expositionem in generali
concilio promulgatam declarent; et quod eccle-
siasticis officiis, ac aliis honestis et bonis studiis
se exerceant, divinum officium debite, distin-
cte, ac reverenter horis statutis, et locis ad hoc
deputatis, sine negligentia exequantur, nec ce-
lebrent de aceto aut vino corrupto.

Eucharistia autem, quae est sacramentum do-
minici corporis, in loco mundo et signato, et sub
fida custodia honorifice collocetur, [ac] devote
sub fera et fideliter conservetur.

Doceat vero sacerdos plebem suam, ut cum in
celebratione missarum sublevetur hostia salutaris,
se reverenter inclinet. Idem faciat, cum ipsam
hostiam portet presbyter ad infirmos.

Vestimenta altaris, et alia ornamenta ejusdem,
et ministrorum decentia, ac vasa munda habe-
ant; et se honeste habeant, et indumentis et ha-
bitu exteriori secundum statuta concilii, ne re-
prehensibiles videantur.

Statuimus et praecipimus, quod cum ferri de-
beat corpus Christi ad infirmos, hoc faciat reve-
renter et in decenti habitu, superposito mundo

* f. solennes pro fideles levi.

velamine ferat, et referat, manifestet autem peccatus cum omni reverentia et timore, semper lumine praecedente, cum sit candor lucis aeternae et cum tintinnabulo; ut ex hoc apud omnes fides augeatur et devotio, sicut in generali concilio continetur.

Caveant insuper sacerdotes cum omni diligentia, ut in ecclesiis suis sint chrisma, oleum sanctum et infirmorum, et sub fideli custodia, feris adhibitis, conserventur, ne possit ad illa, et etiam ad eucharistiam, modo simili custoditam, temeraria manus extendi, ad aliqua horribilia vel nefaria exercenda: et si per incuriam, ad quem spectat custodia, aliquid nefandum inde contigerit, tribus mensibus ab officiis suspendatur.

Item de fontibus praecipimus observari.

Caveant etiam, ne sancta eucharistia per vasis vitium aut diutinam conservationem contrahat humiditatem, aut humorem, unde reddatur aut gustui abominabilis, aut turpis aspectu: et inspiciant super hoc constitutionem venerabilis Richardi patris, quondam episcopi Dunelmensis.

Sacerdotes autem prompti et paratissimi sint, non solum diebus, sed etiam noctibus, ut aegrotantes, cum requiruntur, visitent; ne per eorum negligentiam moriatur infirmus sine confessione, et dominici corporis communione, vel extrema unctione.

Et ut haec liberius faciant, jubemus, adjurantes per Viventem in secula, omnes sacerdotes, et omnes ecclesiarum ministros, maxime in sacris ordinibus constitutos; ut non sint ebriosi, aut gulosi, aut exercentes tabernas, ne morte aeterna moriantur, juxta legis comminationem ad Aaron a Domino in Levitico promulgatam, qua dicitur, "Vinum, et omne quod inebriare potest, non bibas tu et filii, ne moriamini."

Adjicimus etiam, ne viri ecclesiastici negotiationes exerceant, ne aliquid vendant ad usuram; sed juxta evangelicam doctrinam mutuum dent nil inde sperantes. Et quia fide dignorum relatione ad aures nostras pervenit, quod usuraria venditio in nostra dioecesi tam in clero quam in populo quasi communis morbus irrepsit; sub poena canonica usurariis debita, et sub ostentatione divini judicis prohibemus, et interdiciamus; ut nullus, occasione dilationis de solutione facienda, quicquam carius vendat, neque det, aut recipiat ecclesias, aut vicarias, aut ecclesiastica aedificia ad firmam, nisi in casibus a jure aut conciliis sanctorum patrum concessis, et interventu licentiae nostrae specialis.

Statuimus etiam, et jubemus, ne quis beneficiatus decimas suas ante tempus, quod de ipsis poterit condere testamentum, vendat; nec etiam tunc laicis, nec aliquo tempore antequam separantur a solo, juxta canonicas sanctiones.

Interdiciamus etiam insuper, ne quis viris religiosus quibuscunque solvat indebitas pensiones, aut minus canonice impositas: debitas vero et canonicas solvi jubemus. De quarum vero impositione canonica ratione praevia dubitatur, ipsas sequestrari decernimus, et in aede sacra deponi, donec de ipsarum impositione canonica plenius cognoscatur.

Adhaec praecipimus, ut qui in aliqua eccle-

sia adeptus fuerit personatum, in subdiaconatum ordinetur: qui vero ad vicariam secundum legitima instituta promoveatur, ad ordinem sacerdotii, personaliter resideat in eadem, si canonicam voluerit effugere ultionem,

Ut autem in ecclesiis religiosorum, propriis usibus deputatis, secundum statuta Lateranensis concilii, vicarii ordinentur; praecipimus, et injungimus, ut vicarios in suis ecclesiis, in quibus nondum sunt vicarii constituti, nobis personas idoneas repraesentent, qui in ipsis in ordine, quem cura requirit, velint et valeant residere; alioquin taxatis, juxta ecclesiarum facultates, vicariis ad disponendum de impio, quatenus jura permiserint, disponente Domino, procedemus.

Statuimus insuper, ut diligenter inquirent archidiaconi in suis visitationibus, quae ecclesiae sunt dedicatae, et quae non; et quae dos in ecclesiae dedicatione sit assignata.

Insuper, quae altaria fuerunt consecrata; et si consecrata sint, crucis caractere sigillata: firmiter injungentes, ne colores super ea molantur aliqui, aut ad usus profanos alios quoslibet deputentur.

Panni etiam chrismales in usus seculares nullatenus convertantur, cum sacro fonte renati munditiam significant, qua ablatus est parvulus a peccatis; in cujus candore vita aeterna, et futura resurrectio figuratur.

Nec uni parvulo propter necessitatem aut pauperiem pannus aliquis deputetur per avaritiam, aut incuriam sacerdotis.

Exhortantes etiam praecipimus, ut beneficiati, et infra sacros ordines constituti vitium luxuriae, omnem voluptatem, carnis immunditiam fugiant, servantes continentiae puritatem. Nullusque eorum uxorem ducat: et si, antequam sacros ordines suscepit, uxorem duxerit, seu postea; si beneficium habeat, ipso privetur, et ab executione sui officii suspendatur, nisi in casu a jure concessio.

Solenniter renovantes sacrorum canonum constitutiones, quibus cavetur, quod sacerdotes et rectores, cum filiabus spiritualibus luxuriantes, beneficiis priventur, et ab executione sui officii suspendantur.

Districte etiam inhibemus, ne personae ecclesiarum, aut vicarii seu sacerdotes, aut etiam clerici, maxime in sacris ordinibus constituti, publice fornicarias suas habeant; nec in domibus suis vel aliis locis suspectis, de quibus sinistra suspicio oriatur. Quod si facere praesumpserint, canonicae subiaceant ultioni, prout ordinarii eorum melius viderint expedire. Presbyteri vero, et alii viri ecclesiastici, qui hujus macula respersi fuerint, a divinis suspendantur officiis, donec per ordinarios locorum ad emendam venerint competentem. Hanc autem distractionem non tantum de sacerdotibus parochiam habentibus, sed etiam de quibuscunque capellanis praecipimus observari; cum omnes pari voto continentiae sunt astricti. Concubinae praedictorum presbyterorum seu clericorum, si quae deprehendantur, vel publice convincantur, nisi monitae respuerint, nominatim excommunicentur, quousque ad condignam venerint emendam. Si quae autem,

excommunicationis sententia contempta, in peccato tam foetidissimo perseveraverint animo indurato; in vita etiam communione careant fidelium, et si decesserint, denegetur eis ecclesiastica sepultura. Nec quisquam excommunicatas scienter et prudenter concubinas clericorum, nisi forte transitum facientes, hospitio suscipiat; et tunc cautius provideatur, ne cum suis fornicatoribus hospitentur.

Quodsi rectores dictarum ecclesiarum in quibus ministrant praefati capellani, decanis, officialibus, aut archidiaconis non denunciaverint, antequam per inquisitionem suam, vel famam ad eorum notitiam pervenerint, sed ausu temerario praedictas personas retinuerint, aut sustinuerint quacunque occasione in eorum obsequiis, poenam expressam in constitutione bonae memoriae Richardi, quondam Dunelm. episcopi, se noverint incurfuros. Et cum non solum a malo, sed ab omni specie mali fuerit abstinendum; firmiter etiam inhibemus, ne clerici cujusbet ordinis monialium monasteria sine rationabili causa frequentent.

De excessibus autem parochianorum suorum tam sacerdotes quam rectores diligenter inquirent; et quae sine denunciatione evangelica corrigere non poterunt, decanis, locorum officialibus, vel archidiaconis sine mora referant corrigenda: et ad hoc fideliter faciendum, sacerdotes, qui in ecclesiis sunt praefecti, sacramento arctius astringantur, quod nec propter amorem, nec favorem, nec aliquid aliud id omittant. Ad singula etiam capitula decanorum suorum, vel archidiaconorum suorum, vel officialium suorum rectores, vicarii, vel eorum capellani compareant; qui ibidem praedictos excessus ostendant; et aliis, quae in capitulis tractabuntur, intersint.

Statuimus etiam et volumus, quod si aliqua ecclesia, ab antiquis temporibus divisa, et aliis temporibus habuerit duos capellanos, duos diaconos et subdiaconos; et postea quacunque occasione eadem ecclesia fuerit consolidata, vel redintegrata, quod cultus divinus, praetextu consolidationis praemissae diminutionem minime patiatur, sed rector tot numero capellanos, diaconos, et alios ecclesiae ministros sustineat, quot ecclesia prius divisa necesse habuit sustinere.

De capellis vero sic disponimus ordinandis; quod in eisdem, de novo constructis, non celebretur sine auctoritate episcopi speciali. Quodsi eo inconsulto constructae fuerint; aut in ipsis ausu temerario celebratum; per archidiaconum in suis visitationibus, hoc comperto; cantaria sine morae dispendio suspendatur, quousque super hoc per episcopum gratiam meruerint specialem, sine juris praejudicio alieni. Hoc idem decrevimus in capellis ab antiquo constructis, quae non sunt episcopali munimine roboratae, prohibentes, ne aliquae de novo, sine nostra licentia construantur quam in casibus a jure concessis. Volumus etiam et ordinamus, quod cum capellae plures sitae sint in parochiis, propter parochiarum amplitudinem, diligenter et arctius inquirent de praedictis: et sacramento simili astringantur, quod excessus subditorum sine aliqua fraude, vel scrupulo demonstrabunt; et in capellis compareant, quoties opus fuerit aucto-

ritate.

Injungimus etiam, quod sacerdotes in ecclesiis aut capellis qualitercunque celebrantes, quod ad minus bis in anno in generalibus capitulis coram archidiaconis suis aut eorum officialibus compareant, quae ab ipsis proponenda fuerint, audiri.

Hujus etiam synodalis congregationis constitutione sancimus, ut sacerdotes qualitercunque celebrantes, harigotis aut cappis manicatis in locis publicis non utantur; sed, juxta tenorem concilii, in decenti habitu incedant in publico, ut tenentur.

Statuimus etiam, ut ordinati non a suis episcopis, vel alias minus idonei; vel de quorum ordinibus ignoratur, in nostra dioecesi, sine legitimis documentis nullatenus admittantur; sed de quorum prius constiterit ordinatione canonica, et conversatione, et caeteris conditionibus personarum. Quare volumus et praecipimus, ut rectores, et vicarii ecclesiarum presbyteros suos, suis ecclesiis quos praeponere voluerunt, locorum archidiaconibus, vel eorum officialibus repraesentent; ut, per eos diligenter examinati, si idonei inventi fuerint ad deservendum ecclesiis, admittantur; ut eis stipendia necessaria ministrantur, juxta constitutiones praedecessorum nostrorum alias promulgatas.

Rectores etiam ecclesiarum, et vicarii, quorum interest, attente provideant, aut quantum ad eos pertinet, fabricis ecclesiarum suarum, necnon et aedificiis ecclesiae mansionum, in hiis quae reparatione indigent, ut sine difficultate et mora aliqua reparentur; librorum et ornamentorum defectibus, ac quorumcunque aliorum et eadem forma reparandis.

Firmiter etiam inhibemus, ne beneficiati, vel ad ordines sacros promoti ballivis intendant secularibus; unde, et pro quibus obligantur reddere rationes.

Item, ne quis rector, aut vicarius inter stipendia sacerdotibus assignata, denarios missales, triennalia, aut annualia ex pacto suo deputet sacerdoti: sed, sicut praedictum est, ipsis honesta sustentatio assignetur, ne compellantur sacerdotes lucris turpibus inhiare, aut inter seculares in suscepti ordinis ignominiam mendicare.

Praecipimus quoque et interdicimus sub poena anathematis, ne quis die Paschae, aut quovis altero, quo communicandum est, eadem hora offerat et communicet, sed diversis, et ne cuiquam dominicis diebus propter debitum pecuniarum communio, aut aliqua alia sacramenta, vel ipsa sepultura per importunam creditoris instantiam denegentur, nisi forte juxta juris exigentiam, pro hoc fuerit prius excommunicationis sententia innodatus. Et per hanc constitutionem nostram contra laudabilem et approbatam dioecesis consuetudinem nostram et legitimam nolumus ecclesiarum rectoribus, vel aliis ecclesiarum praelatis derogari.

Adjicimus etiam, et hortamur, praecipientes, ut mimis, jocularibus, taxillorum ludis, aut aleis non intendant, aut ludentibus affideant, vanitatibus ex frequentia intendentes, secundum canonum sanctiones.

Monemus insuper, praecipientes, ne clerici ar-

ma portent, praesertim aggressione, nisi forsan belli tempore ingruente, et causa rationabili compellente; ita ut ex hac occasionem delinquendi, vel audaciam non assumant.

Adhoc autem interdicimus, ne sacerdotes a laicis pecuniam extorqueant pro poenitentia injungenda, seu quibuscumque sacramentis a sacerdotibus laicis dispensandis.

Nec poenitentias injungant furibus, latronibus, raptoribus, praedonibus, incendiariis, alios exhaeredantibus, et his similibus, nisi prius facta restitutione, dum tamen taliter delinquentibus ad id faciendum suppetant facultates; cum non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum. Dum tamen ipsi, contra quos commissum fuerit, superstites sint, aut eorum haeredes; alioquin rapta, per malitiam adquisita, in usus pauperum per ordinarium deputentur.

Nihilominus pro commissio contra Deum, injecta poenitentia salutari. Et ne quisquam sacerdos, caeca cupiditate ductus, injungat poenitentiam in foro poenitentiae annualia et triennialia, vel consimilia, ut emolumentum consequi valeat, in salutis suae dispendium, et gravamen. Et quia solis sacerdotibus est potestas ligandi et solvendi commissi; prohibemus, ne diaconi confessiones audiant, aut admittant, poenitentias injungant, quaevis sacramenta dispensent, quae solis sacerdotibus ministrantur, nisi necessitas urgeat, aut compellat, ut in casu mortis per absentiam sacerdotis.

De residentia vero rectorum cum luce clarius jura loquantur, hoc volumus observari; quod in canonicis constitutionibus, et conciliis alias est statutum.

Ad augendum vero divini cultus obsequium ordinamus et disponimus; ut in singulis ecclesiis, quarum facultates ad hoc sufficiunt, sint diaconi et subdiaconi, sicut decet, Deo ministrantes. In aliis vero ecclesiis saltem unus clericus idoneus, et honestus, qui in tonsura decenti congruo habitu deserviat sacerdoti, ne ecclesiae debitis officiis defraudentur; ita quod idem clericus nullatenus uxoratus existat, nec deserviat in altari.

Interdicimus etiam firmiter injungendo, ne in sacris locis habeantur mercato, aut diebus dominicis mercimonia exponantur, cum Dominus de templo ementes et vendentes ejecerit. Injungentes sub poena canonica, ut coemeteria in circuitu decenter claudantur, et ut ornamenta, et vasa ecclesiae sub honesta custodia conserventur.

Insuper interdicimus levationes arietum super rotas, et ludos, in quibus decertatur ad bravium assequendum.

Insuper et scotallorum potationes, et ludos in locis sacris quoscumque arctius prohibemus, prout in patrum et praedecessorum constitutionibus est constitutum.

Moneantur insuper matres parvulorum soleniter die festo, ne parvulos suos in lectis suis juxta se collocent, suffocatione saepius contingente.

Clam destinata quoque matrimonia haec saepius in ecclesiis publicentur, et ne quisquam praesu-

mat his contractibus interesse, si poenam secundum canonem debitam, necnon ad nostrum arbitrium alias infligendam, voluerit evitare. Ideoque singulis Dominicis, ne quis fidem det de matrimonio contrahendo nisi publice in praesentia sacerdotis, et propter hoc testibus convocatis, [jubemus] quod si qui inventi fuerint transgressores, canonice puniantur; et omnes illi, qui hujusmodi tractatibus clandestinis interesse praesumunt, sint acerba poena canonica feriendi. Quod quidem jubemus per nostros archidiaconos diligenter publicari, et executioni debitae demandari.

Provideant autem rectores, vicarii, et sacerdotes, ne passim laici sedeant et stent in cancello, dum divina officia celebrantur, nisi forsan patroni, aut alia venerabilis persona ad hoc ob reverentiam admittatur.

Praeterea quaedam statuta a nostris praedecessoribus, et a domino archiepiscopo promulgata, alia renovantes, cum servata non fuerint, vobis duximus publicanda; sed haec sub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi, seu quilibet religiosi negotientur lucri causa, maxime, cum hoc sit viris ecclesiasticis interdictum.

Item, ne vir vel mulier ad bigamiam transiens, a presbytero benedicatur; quia, cum alia vice sint benedicti, benedictio eorum non debet iterari.

Item prohibemus, ne abbates aut alii viri religiosi passim ante tempus probationis a canone definitum, aliquem ad professionem admittant; et si contra factum fuerit, animadversione debita corrigantur, cum in subsidium fragilitatis humanae probationis spatium sit regulariter institutum.

Praecipimus etiam, ut si per negligentiam aliquid de sanguine Christi stillaverit super terram, lambatur lingua, tabula radatur, super quam stillaverit; si non fuerit tabula, non conculcetur locus, sed radatur et igne consumatur, et cinis intra altare condatur, sacerdos quinque diebus poeniteat. Si autem super altare stillaverit calix, sorbeat stillam minister, et tribus diebus poeniteat. Si super linteum altaris etiam aliquod stillae pervenerit, quatuor diebus poeniteat. Si usque ad quartum, viginti diebus poeniteat, et linteamina, quae tetigerit stilla, per ministros idoneos tribus vicibus abluantur, calice supposito, et aqua ablutionis juxta altare cum reverentia recondatur, prout in capitulo Pii papae expressius continetur.

Prudenter vero caveant rectores, vicarii, et sacerdotes parochiales, ne aliquis extraneus ad trahendum numerum in eorum parochiis admittatur, nisi prius ipsis de ejus humilitate legitimis constiterit documentis.

Item, cum ecclesiastici pluries periclitantur per insufficientem examinationem, et indiscretam quorundam; volumus et disponimus, quod in singulis decanatibus sex vel quatuor discretiores per locorum archidiaconos eligantur, qui eminent testes in singulis causis producendos, et dicta eorum in scriptis redacta, et sub figillis eorum inclusa, officialibus et decanis, qui parati erunt in capitulis, pro loco et tempore porrigantur:

tur: quodsi aliqui praedictorum in capitulis aliquando praesentes non fuerint, alii de ipsis, qui praesentes fuerint, in locum eorum, sine difficultate aliqua subrogentur. Et quia ecclesia Anglicana oppressionibus suarum libertatum in pluribus articulis multipliciter deformatur, quos dissimulare non possumus, sine interitu salutis aeternae, in illos, qui haec attentare praesumpserint, excommunicationis sententiam promulgamus.

Item excommunicationis sententia innodamus omnes illos, qui pacem regni perturbare, aut libertates ecclesiasticas infringere, seu malitiose ecclesias suo jure privare praesumpserint, aut invadere, aut ad bona ecclesiastica malitiose manus extenderint contra ecclesiasticas libertates.

Item omnes illos, qui in ecclesias vel in ecclesiastica beneficia per violentiam, vel malitiose, [involant] et ipsa per potentiam laicalem, vel quamvis aliam violentiam, per malitiam contra mandatum nostrum detinent occupata; et praecipue omnes illos, qui libertates ecclesiae Dunelmensis infringunt vel perturbant.

Item simili censura percellimus omnes incendiarios, ecclesiarum fractores, veneficos et veneficas, ac utentes magicis incantationibus, denunciamus excommunicationis sententia innodatos.

Praeterea omnes illos, qui falsum perhibent testimonium, vel procurant perhiberi malitiose; seu exceptiones opponunt, quominus causa matrimonialis debitum sortiatur effectum, vel ut contra justitiam processus diutius suspendatur.

Item illos quoque omnes, qui tales producant vel subornant, per quorum dicta aliqui fraudulenter exhaeredantur, vel per malitiam et injuste.

Excommunicamus insuper omnes illos, qui gratia lucri, odii, vel favoris false et malitiose alicui crimen imponunt, ut infamato apud bonos et graves purgatio indicatur, vel alio modo gravetur.

Similiter etiam prohibemus, ne quis advocatus nostrae civitatis vel dioeceseos ad praestandum patrocinium in causis, et in consistoriis de caetero admittatur, nisi praestiterit sacramentum, quod causam, quam sciverit injustam esse, vel probabiliter, habita summaria cognitione, esse talem praesumpserit, et praecipue in causa matrimoniali, tractandam non recipiat.

Istas autem sententias quater in anno; scilicet in majoribus festis anni, publice et solenniter volumus publicari; injungentes in virtute obedientiae archidiaconibus, officialibus, et decanis, ut promulgationem praedictarum sententiarum diligenter et fideliter exequantur.

Injungimus etiam archidiaconis nostris, ut cum omni diligentia in suis visitationibus et capitulis superscriptas constitutiones nostras omnes et singulas faciant inviolabiliter observari; negligentes, desides, aut rebelles in ipsarum observatione, animadversione condigna per censuram ecclesiasticam compescendo. Quodsi archidiaconi et eorum officiales vel decani in executione praefatorum negligentes extiterint, vel remissi, detenti cupiditatis vitio vel favore; in eorum defectu, subditorum desidiam, aut eorum negligentiam, prout jura permiserint, puniemus. Volumus etiam, quod archidiaconi has constitutiones nostras in suis capitulis faciant evidenter exponi, in singulis ecclesiis ipsarum copiam facientes.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. I.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 12.

Anno Christi
1255.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 39.

Synodus Norwicensis, in qua constitutio synodalis domini Walteri de Suthfeld, Norwicensis episcopi, de libera dispositione primorum fructuum per curatos testantes edita est. Ex vet. MS. penes S. Roper de hosp. Lincoln. f. 136. b. citante Spelm.

WALTERUS, Dei gratia episcopus Norwicensis, dilectis in Christo filiis universis, abbatibus, prioribus, archidiaconis, officialibus, decanis, ecclesiarum rectoribus, vicariis, et omnibus Christi fidelibus per dioecesim nostram constitutis, salutem, gratiam, et benedictionem. Ad officium pastorale licet indigne assumpti, et loco eminenti immerito constituti, summo et pio desiderio affectantes, nunc bene operando, nunc mala extirpando, dignos Domino fructus ex nostro impendere officio; sane recolimus, dum adhuc in minori officio essemus constituti, vulgariter esse dictum et obtentum, quod quilibet rector, sive vicarius nostrae dioecesis, qui vivus diem Paschae expectaret, de omnibus fructibus, nomine ecclesiae seu vicariae suae, usque ad synodum sancti Michaelis proximo sequente percipiendis libere, ut vellet, suum conderet testamentum. Sed contra hanc consuetudinem, a fundatione ecclesiae Norwicensis, prout novimus obtentam, a quibusdam voluntarie extitit introductum et servatum, quod fructus et bona ec-

clesiarum vacantium a die Paschae, usque ad synodum Paschae, non in usus decedentium et condentium legitime testamenta cederent, ut praemisimus, sed voluntati et dispositioni loci dioecesani relinquerentur omnino: propter quod, status decedentium graviter laedebatur, et testantium frequenter non processit voluntas. Ut igitur status ecclesiae et singulorum reparetur, et ad consuetudinem et libertatem debitam singula revocentur, nos Walterus de Suthfeld, episcopus Norwicensis, in synodo sancti Michaelis Norwicensis praesidentes, de consensu capituli dioecesani, et praesentis synodi auctoritate, omnibus existentibus in sancta synodo in hoc consentientibus, definimus, statuimus, praecipimus, et concedimus, ut juxta antiquam consuetudinem, quam renovamus, redintegramus, approbamus, et confirmamus, omnes rectores, et vicarii viventes die Paschae, et extunc quicunque morientes usque ad synodum sancti Michaelis, de fructibus et obventionibus beneficiorum suorum libere, secundum Deum sua condant testamenta. Salvis.

Salvis nobis et successoribus nostris fructibus ecclesiarum ante diem Paschae vacantium, et in quibus rector die Paschae non reperitur institutus. Et caveat sibi episcopus, qui praest, et qui pro tempore fuerit, ne causa lucri inhonesti canonice praesentatos, absque causa rationabili, usque post diem Paschae, voluntarie differat admittere. Omnes autem illos, qui hanc nostram constitutionem, concessionem, et libertatem infringere, immutare, vel perturbare praesumpse-

rint, sententiam excommunicationis nostra et praesentis sacrosanctae synodi auctoritate incurrant. In cujus rei testimonium praesentibus sigillum nostrum, et sigillum capituli nostri sunt appensa. Acta die synodi die Lunae proximo post festum sancti Michaelis, in ecclesia sanctae Trinitatis Norwicensis anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quinto, et consecrationis nostrae undecimo.

Declaratio dictae constitutionis per dominum W. Bateman, episcopum Norwicensem, super quadam consultatione sibi facta per vicarium de Myldenhale.

TUA devotio postulavit a nobis, an ad te, qui in vicariam de Myldenhale per nos eras noviter institutus, an ad executores praedecessoris tui, qui post synodum Paschae proximam praeteritam diem suum clausit extremum, fructus et obventiones dictae vicariae post inductionis tuae tempus provenientes debeant pertinere: tibi que taliter respondemus; quod oblationes, mortuaria, ac caetera omnia, quae ad altare perveniunt de consuetudine, vel de jure, ad te, qui ad faciendam continuam residentiam et servendum altari juramenti vinculo es astrictus, debent

integraliter pertinere; decimae vero garbarum, et talia extrinseca jura, quae ex compositione ad vicariam pertinere noscuntur, ad defunctum et executores ejusdem, si de praedictis decimis, et juribus, seu obventionibus specificè in testamento disposuerit, pertinebunt. Si autem testamentum fecerit, et in testamento suo nil de dictis decimis seu obventionibus specificè vel expresse disposuerit; licet alia legata pecuniaria generalia vel specialia fecerit; tunc ad te, et non ad defunctum, vel ad suos executores praedicta omnia et singula pertinebunt.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. I.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 12.

Anno Christi
1255.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 39.

Concilium Londinense legatinum. Ex Matth. Paris. in ann.

RUSTANDUS, legista, natione Gasconienfis, subdiaconus et legatus papae Alexandri IV. tunc temporis universos Angliae praelatos convocavit auctoritate papali Londinum conveniendos; ut ibi domini papae praeceptum obedientes audirent in quindena sancti Michaelis, et de arduis tam domini regis quam papae negotiis contrectantes tanquam filii obedientiae, discrete ac favorabiliter de rebus postulatis, et postulandis responderent; ubi cum dictis loco et tempore convenissent, lectis et intellectis Rustandi potestatibus, fecit idem sermonem fieri, ab universis exigendo infinitam pecuniam per scripta plena injuriis et iniquitate, quae possent patientissimi cor virulenter sauciare. Quae pecunia, si consideretur et colligeretur, ecclesia Anglicana, imo totum regnum vilissimae subjaceret servituti, et irreparabili laederetur paupertate. Erat autem onus importabile, quod aliis imposuit bajulandum, "nolens illud digito movere." Ut enim de aliis fileam, soli domui sancti Albani injunxit sexcentas marcas domino papae numerare; exceptis usuris et gravibus conditionibus, quibus ipsam domum arctarent mercatores usurarii; quibus concessa potestas ad suae voluntatis fuerit arbitrium ecclesias opprimendi. Praeterea conabantur Rustandus et episcopus Herefordensis, et eorum complices terminum solutionis festinando abbreviare, sub poena suspensionis et excommunicationis: quem terminum nullo modo tenere possent obligati. Sed hoc factum est, ut cogerentur praelati mu-

tuo accipere ipsam pecuniam a mercatoribus, et eorum usuris illico intricati subjacere. Quod omnibus et singulis non tam difficile sed impossibile videbatur. Et cum strictissimum concilium super his per plures dies haberetur, longa trahens praecordialiter suspiria, episcopus Londinensis Fulco ait: "Antequam tantae ecclesiae consentiam servituti et injuriae ab intolerabili oppressione, profecto decapitabor." Cujus constantiam cum audisset episcopus Wigorniensis Walterus, ait in-propatulo: "Et ego, priusquam tali subiaceat ecclesia sancta subversioni, suspendio condemnabor." Quorum salubribus assertionibus omnes alii firmiter animati, constanter promiserunt se vestigia beati Thomae martyris, qui pro libertate ecclesiae se permisit excerebrari, pedetentim secuturos. Attamen arctabantur undique, rex adversabatur, papa pecuniae inhians inimicabatur, magnates matri suae ecclesiae non compatiebantur; Rustandus homo literatus et efficax ad nocendum stimulabat: archiepiscopus Cantuariensis, qui vacillantis ecclesiae Petri ac naviculae fluctuantis nauclerus esse teneretur, in partibus transmarinis ac remotis, terrenis negotiis implicatus, gregem suum minus quam expediebat, gubernavit. Eborac. archiep. vir magni consilii et profundi pectoris, in fata concessit. Electus Winton. tum quia Pictavien. tum quia frater regis persequentis, tum quia non episcopus, suspectus habebatur atque idcirco vitabatur. Herefordensis vero episcopus non suspectus sed manifestus adversarius habebatur.

Invocata igitur Sancti Spiritus consolatione, appellantes ad praesentiam papae, qui sinum refugii pandere habet omni oppresso, super tam intolerabili et inaudita exactione contradixerunt voluntariis et impetuosis magistri Rustandi oppressionibus et comminationibus. Et illico acclamatum est Londini voce praeconia, auctoritate episcopi London. ne aliquis auctoritate literarum magistri Rustandi placita moveret, vel exequeretur diebus pluribus. Quod cum eidem Rustando intimaretur, conquestus est regi gravissime; asserens, quod episcopus London. omnes alios praelatos animavit, ad contradicendum voluntati regiae ac papali. "Rex autem iratus valde conviciabatur episcopo, asserens, quod nec ille episcopus, nec aliquis de genere ejus ipsum regem dilexisset. Et quod efficaciter procuraret, ut papa animadverteret in ipsum et puniret." Ad quod episcopus: "Auferant episcopatum, quem tamen non possunt de jure auferre, papa et rex, qui me fortiores sunt. Tollant mitram, galea remanebit." Ipso etiam tempore instillatum est multorum auribus quoddam incredibile, quod quidem absurdum est et nefas credere; quod scilicet quidam falsarii bulla nequiter abutebantur, et schedulis vacuis bullam appendebant, ut, quid placeret eis, postea inscriberetur. Dicebant etiam adinvicem: non placeat Christo, ut dominus papa, qui proculdubio vir sanctissimus est, talibus consentiret enormitatibus, quem constat esse ad tantum apicem divinitus sublimatum. Qui fecit quod nunquam aliquem papam fecisse meminimus, postulavit enim ab ecclesia precum devotionem sibi impendi: et quomodo credi potest, quod hic faciat pejora prioribus? absit. Et ita quaerentes solatium suae imperi-

tiae et angustiae, falsariis talia deliramenta sub involucro imputabant.

Procurare interim summo opere nitebantur episcopus Herefordensis et Rustandus et alii Transalpini suscitare schisma et divisionem inter praelatos Angliae, ne concorditer cohaerentes dominum papam in viam dirigerent veritatis, et sic a proposito frustrarentur, pecuniis inhiantes, secundum illud evangelicum: "Omne regnum in se divisum desolabitur."

Per idem tempus dum omnium Angliae praelatorum universitas iterum coram magistro Rustando Londini congregarentur, et nimis quotidianis deceptionibus vexarentur; tandem propter absentiam archiepiscopi Cantuar. qui in ultramarinis partibus morabatur; et propter ecclesiam Eboracensem, quae secunda est in regno, vacantem, et propter aliquorum episcoporum absentiam; cepit certa responsio super postulatis a domino papa per magistrum Rustandum, dilationem usque ad festum S. Hilarii, et tunc omnes ibidem congregati efficaciter et praecise responderent, et sic divisi, singuli post multa damna, expensas et taedia nescientes, quid acturi forent, ad propria remearunt. Si enim sive juste sive injuste per dictum magistrum Rustandum suspenderetur quis vel excommunicaretur, rex quasi leo in abscondito "quaerens quem devoraret," post quadraginta dies omnia deriperet infiscata. Papa et rex velut pastor et lupo in ovium exterminium confederati, omnibus ruinam minabantur. Extunc igitur quasi caeci palpantes ad parietem, divisi sunt, et quilibet sibi consulere more Anglicorum satagebat. Qui si de communi assensu communem syndicum et prolocutorem ad Romanam curiam destinassent, felici pace congauderent communiter.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. I.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. I2.

Anno Christi
1255.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 39.

Bulla Alexandri IV. pro archiepiscopo Armachano, ut rex favorabilem se praebeat eidem, et quod non credat detractionibus factis contra eum. Ex Rymer Foeder. vol. I. p. 538.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Henrico, illustri regi Angliae, salutem et apostolicam benedictionem. Cum inter alia, quae majestati sunt odiosa divinae, detractores et seminatores discordiae juxta sententiam Sapientis plurimum altissimus detestetur digne, et talibus suum advertat auditum regia excellentia, per quos depravatur multoties veritas, et absque reatu vel culpa innocentia noxie condemnatur. Nuper siquidem ad audientiam nostram pervenit, quod quidam iniquitatis filii, qui velut incentores malorum, nonnunquam labiis doloris loquuntur, linguas suas ad nocendum, more serpentum, malevole accuentes, arcum detractionis adversus venerabilem fratrem nostrum [Reinerum sive Reginaldum] archiepiscopum Armacanum, nequiter tenderunt, et sagittis dolosis, quas in pharetra parant mendacii regalis conscientiae laedere integritatem nitentes, prava de ipso, quibus regii affectus ad eum turbari possit sinceritas, tuis di-

cuntur auribus inculcasse; mendaciter astruentes, quod idem archiepiscopus apud apostolicam sedem regiae serenitati detraxerat, et in ea tibi, cui plurimum de tanto filio complacet, et complacere in Christo affectat, tanquam adversarius extiterit noxius ac molestus; sicque suis virulentis suasis regalem adversus eundem archiepiscopum dicuntur mansuetudinem provocasse, quod archiepiscopalia bona direptioni et praedae in ipsius absentia pateant, et adversus diripientium, et molestantium ausus sacrilegos opportuna defensionis, te subtrahente munimen et censuram aequitatis regiae remittente, gravia in bonis et redditibus suis incurrit jugiter idem archiepiscopus detrimenta. Occasione insuper sumpta ex eo, quod nullus in regno Angliae absens procuratorem, qui attornatus vulgariter dicitur, constituere secundum antiquam regni ejusdem consuetudinem valeat; nonnulla praetextu ipsius consuetudinis in praefati archiepiscopi et ecclesiae Armacan. gravamen suorumque laesionem reddituum

BULLA ALEXANDRI IV. PRO ARCHIEP. ARMACHANO. 711

redituum intentantur; cum ipsum super causis civilibus interdum in curia regali citatum, vel jura ejusdem nullus tueri possit in absentia procurator. Cum igitur idem archiepiscopus super hoc et aliis, quae mansuetudinem regalem offenderent, existat innoxius, et alias a se relegasse credatur omnia, quae in offensam cederent Regis regum, sitque ab hujusmodi malorum inventionibus et fictionibus malignantium alienus; serenitatem tuam adinstar felicis recordationis Innocentii papae praedecessoris nostri attente rogandum duximus et hortandum, quatenus, si talia de ipso archiepiscopo magnificentiae sunt regali suggesta, credulitatem his, tanquam pravis susurrorum suasis, nequaquam adhibeas, ac si quod exinde affectibus tuis nubilum turbationis inhaesit, illud ob reverentiam dictae sedis erga ipsum archiepiscopum in gratiae serenum convertas, alias eum plena profe-

quens benevolentia et favore. Et quia minus indignum existeret, ut mora, quam apud sedem ipsam pro ecclesiae suae protraxit negotiis, praedictum sibi et ipsi ecclesiae pareret vel gravamen, si quid occasione praedictae consuetudinis adversus eum et Armacan. ecclesiam in suis jurebus est praesumptum, nostrae interventionis obtentu serenitas tua censeat, et faciat revocari, et eidem archiepiscopo benigne concedat, quod in absentia per suas literas, vel quod ejus officialis suo nomine constituere valeat attornatos; preces nostras super hoc et aliis, erga eundem archiepiscopum taliter adimplendo, quod speratum ex eis consequatur effectum, et regalis magnificentiae de zelo devotionis sincerae ab eadem sede possit non immerito commendari. Dat. Neapoli id. Januarii, pontificatus nostri anno primo.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 2.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 13.

Anno Christi
1255.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 40.

Concilium Londinense. Ex Matth. Paris. in ann.

IN festo sancti Hilarii congregati sunt Londini episcopi Angliae, et archidiaconi, undique vehementer angustati, ut darent responsum magistro Rustando, papae et regis clerico, papae nuncio, regis procuratori. Coram quo cum magister Leonardus, quasi cleri advocatus et prolocutor universitatis, verba faceret pro episcopis; et inter caetera responderet Rustando, qui se erigebat contra magistrum Leonardum, dicens: "Quod omnes ecclesiae sint domini papae," et diceret satis modeste, "Verum est tuitionem non fruitionem vel appropriationem;" secundum quod dicimus, "Omnia esse principis;" ac si diceretur, "Defensione, non dispersione: et haec intentio fundatorum." Ad haec iratus magister Rustandus ait: Loquatur de caetero quisque pro se, ut sciat tam papa quam rex, quid quis in eorum dicat negotio. In quo verbo omnes ita fuerunt attoniti, quod mutire vel non audebant vel ignorabant. Patuit enim jam luce clarius, quod papa et rex in gravamen ecclesiae et cleri confoederabantur. Contra igitur postulata appellatum est. Noluit enim magister Rustandus mutare unum iota unius scripti, quod scripserat: in quo insertum fuit, ut affirmarent praelati, se recepisse mutuo a mercatoribus Transalpinis pecuniae memoratae quantitatem non minimam, et ipsam fuisse conversam in suarum commodum ecclesiarum, quod profecto manifeste falsum esse constitit universis. Unde affirmabant, nec sine ratione, quod mori in hac causa, via fuisset martyrii manifestior, quam fuerat in causa beati Thomae martyris. Cum autem magister Rustandus videret omnes usque ad amaritudinem spiritus contristari, mansuetior effectus, dissimulavit dicens, se velle cum domino papa super hoc habere colloquium. Veruntamen missus est Romam decanus Londinensis, scilicet S. Pauli, et quidam alii, pro universitate ecclesiae Anglicanae. Timebatur autem super omnia, ne in hac causa occumberent praelati prae duplici impetu tam validorum adversa-

riorum, videlicet papae et regis, et ne haec servitus detestanda et oppressio ecclesiae et cleri, traheretur in consequentiam; quod esset per secula deplorandum.

Provisumque est salubriter, ut magnae chartae regis Johannis, quas sponte promisit baronagio Angliae, et iste rex praesens iterum et nunc iterum de novo in magna aula Westmonasteriensi sponte et liberaliter concessit, sub poena horribilis anathematis, conserventur. Et propter regis tyrannidem, quam non desinit exercere in ecclesiis vacantibus, alia charta, quam memoratus rex Johannes concessit regno, conspectibus papae praesentaretur. Quam propter sui utilitatem, si inviolabiliter observaretur, praesenti paginae duximus annexendam.

Innocentius III. etc. venerabilibus fratribus, et dilectis filiis, et universis ecclesiarum praelatis, per Angliam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Dignis laudibus attollimus magnificentiam Creatoris, postquam idem, qui est mirabilis et terribilis in consiliis super filios hominum, aliquandiu toleravit sui spiritus tempestates, quasi ludens taliter in orbe terrarum, ut sic ostenderet infirmitatem et insufficientiam nostram nobis statim cum voluit, dicens "Aquilonidae et austro noli prohibere," imperansque ventis, et mari statuit procellam in auram, ut nautae portum obtineant praeoptatum. Cum enim inter regnum et sacerdotium Anglicanum, non sine magno periculo atque damno, super electionibus praelatorum gravis fuerit controversia diutius agitata, illo tandem, cui nil est impossibile, quique ubi vult spirat, mirabiliter operante, charissimus in Christo filius, Johannes, rex Anglorum illustris, liberaliter ex mera et spontanea voluntate, de communi consensu baronum suorum, pro salute animae suae ac praedecessorum et successorum suorum concessit, et suis literis confirmavit, ut de caetero in universis et singulis ecclesiis et monasteriis, cathedralibus et conventualibus totius regni Angliae, in perpetuum

um liberae fiant electiones quorumcunque praelatorum majorum, et etiam minorum. Nos igitur hoc ratum et gratum habentes, concessionem hujusmodi vobis, et per vos ecclesiis, et successoribus vestris, prout in eisdem literis regis perspeximus contineri, auctoritate apostolica confirmamus, ac praesentis scripti patrocinio communimus. Ad majorem autem firmitatem, et perpetuam memoriam hujus rei, praefatas regis literas super hoc confectas, praesentibus fecimus annotari, quarum tenor talis est.

Johannes, Dei gratia rex Angliae, dominus Hiberniae, dux Normanniae, Aquitanniae, comes Andegaviae, archiepiscopis, episcopis, comitibus, baronibus, militibus, ballivis, et omnibus has literas visuris, salutem. Quoniam inter nos et venerabiles patres nostros Stephanum, Cantuariensem archiepiscopum, totius Angliae primatem, et sanctae Romanae ecclesiae cardinalem, Willielmum Londinensem, Eustachium Eliensem, Aegidium Herefordensem, Jocelinum Bathoniensem et Glastonensem, et Hugonem Lincolnensem episcopos, super damnis et ablatis eorum tempore interdicti, per Dei gratiam de mera et libera voluntate utrius partis plene convenit; volumus non solum eis, quantum secundum Deum possumus, satisfacere, verum etiam toti ecclesiae Angliae salubriter et utiliter in perpetuum providere. Inde est, quod qualiscunque consuetudo temporibus nostris, et praedecessorum nostrorum haecenus in ecclesia Anglicana fuerit observata; et quicquid juris nobis haecenus vendicaverimus in electionibus quorumcunque praelatorum; nos ab ipsorum petitione pro salute animae nostrae et praedecessorum et successorum regni Angliae liberaliter, mera et spontanea voluntate, de communi consensu baronum nostrorum, concessimus et constituimus, et hac praesenti charta nostra confirmamus de caetero universis et singulis ecclesiis, et monasteriis cathedralibus, et conventualibus totius regni Angliae, ut liberae sint in perpetuum electiones quorumcunque praelatorum majorum et minorum, salva nobis et haeredibus nostris custodia ecclesiarum, et monasteriorum vacantium, quando ad nos pertinent. Promittimus insuper, quod nec impediemus, nec impedire permittemus per nostros, nec procurabimus, quin in universis et singulis ecclesiis et monasteriis, postquam vacaverint praelaturae, quandoque voluerint, libere sibi praeficiant electores pastorem, petita tamen a nobis prius et haeredibus nostris licentia eligendi, quam non denegabimus, nec differemus. Et si forte, quod absit, denegemus, aut differamus, nihilominus procedant electores ad electionem canonicam faciendam. Et similiter post celebratam electionem, noster requiratur assensus; quem non denegabimus, nisi aliquid rationabile proposuerimus, et legitime probaverimus, propter quod non debeamus consentire. Quare volumus, et firmiter jubemus, ne quis vacantibus ecclesiis vel monasteriis contra hanc nostram concessionem et constitutionem in aliquo veniat, vel venire praesumat. Si quis vero contra hoc aliquo unquam tempore venerit, maledictionem Dei omnipotentis et nostram incurrat. His testibus Petro,

Wintoniensi episcopo, W. Marescallo, comite de Pembroke, W. comite Warenniae, R. comite Cestriae, S. comite Wintoniae, G. de Mandevilla, comite Gloverniae et Essexiae, W. comite de Ferrariis, W. Briw. W. filio Giroldi, W. de Cantelupo, H. de Nevilla, R. de Ver, W. de Huntunthfeld. Datum per manum magistri R. de Marisco, cancellarii nostri, 15. die Januarii apud novum Templum London. anno regni nostri xvi. anno sc. Domini mcccxvi. Nulli ergo omnino homini liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, et ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum. Dat. Laterani tertio calend. Aprilis, pontif. nostri anno xviii.

Diebus sub eisdem (scilicet idibus Maii) magister Rustandus vocavit omnes abbates Cisterciensis ordinis in Anglia auctoritate apostolica, ut coram eo quarta Dominica post Pascha apparent, mandatum domini papae ibidem audituros. Qui cum convenissent loco et die, quo eos vocaverat, Rustandus facto prologo satis prolixo, postulat ab eis ad opus papae, et ad opus regis juvamen pecuniarium non modicum, quantum ascendit pretium lanarum suarum, vel amplius. Et novit mundus, quod in lanis eorum omnis eorum subsistit commoditas et sustentatio. Quod cum audissent abbates, communicato consilio omnes constanter responderunt unanimiter, quod non licuit tali ac tantae exactiōi praecise respondere; irrequisito assensu et consilio abbatis et capituli Cisterciensis, cujus membra erant et filii. Et sic irato valde magistro Rustando, ad sua coenobia remearunt. Magister igitur Rustandus, sicut solet infans laesus et querulus ad finem matris, ad regem festinavit quantocypus pervenire, asserendo enarrans et conquestus, quod abbates Cisterciensis ordinis uno spiritu procaci et superbo responderunt, se nullo modo ipsum in hac sua necessitate adjuturos. Rex igitur iratus juravit, quod singulos damnificaret, quos omnes nequiverat flectere ad consensum; et quia dixerat, quod regem plus decuit orationes ab eisdem exigere quam pecuniam; juravit, quod voluit et orationes habere ab eis, et pecunia non destitui. Erat autem tunc forte in curia abbas de Bilde-was ordinis Cisterciensis, quem rex objurgans jussit sibi accersiri, et ait: "Quid est abbas, quod mihi indigenti et humiliter postulanti auxilium pecuniare denegasti? nonne sum patronus vester?" cui abbas: "Utinam patronus, pater, et defensor. Veruntamen non expedit vobis nos in extorsione pecuniae damnificare, sed potius cum devotione orationum suffragia postulare, exemplo pii regis Francorum salubriter informatus." Cui rex: "Utrumque exigo, pecuniam videlicet cum orationibus." Cui abbas: "Non credo hoc posse contingere; alterutro oportet te carere. Si enim substantiolas nostras a nobis violenter extorqueas, quomodo devote et sinceris cordibus pro te orabimus? oratio nempe sine devotione parum vel nihil prodesse praevallebit." Rex autem, licet satis eleganter respondisset abbas, tamen abbatibus Cisterciensibus tacitus insidiabatur universis.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 2.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 13.

Anno Christi
1256.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 40.

Concilium Westmonasteriense legatinum. Ex annal. Burton p. 372.

DIE dominica post dominicam, qua cantatur "Laetare Jerusalem," in capitulo Westmonasterii coram praelatis, clero, et populo in magna multitudine congregatis, exposuit archiepiscopus Messenensis (papae legatus) negotium Siciliae, pro quo venit, sermone, verbo, literis apostolicis fatagens ipsos inducere ad as-

sumendum ipsum negotium cum domino rege finaliter prosequendum. Super quo habita deliberatione per dies aliquot, communiter tam a clero quam populo fuerat contradictum per rationes tam domino regi quam dicto archiepiscopo traditas.

Constitutiones Aegidii de Bridport, episcopi Sarum, editae anno Dom. MCCLVI. Ex vet. cod. MS. in collegio Corp. Christi Oxon.

HAE sunt consuetudines usitatae et servatae in episcopatu Sarum. Inprimis de decimis omnium rerum, quae renovantur per annum; scil. de decima bladi et foeni, quam percipient personae, vel vicarii tempore messis, et foenationis: de omnimodis fructibus hortorum et virgultorum, et omnibus seminatis in campis, hortis, et virgultis; quorum decimationem praedictae personae vel vicarii percipient temporibus suis.

Et si forte aliqua terra inculta, quae aliquando fuerit culta, vertenda fuerit in pasturam, praedictae personae, vel vicarii percipient decimum denarium venditionis.

Eodem modo de prato ad pasturam vendito, percipient decimum denarium venditionis.

Percipient etiam decimam de pullis equinis; de vitulis et agnis, porcellis, aucis, quorum totius anni .... colligi hebdomada proxima ante Pascham: percipient de decima pulli i. denar. de decima vituli obolum.

Et percipient decimam plenariam casei, et butyri; decimam lini et lanae.

Et si forte ..... vaccae vel oves aliquis habuerit, quod non possit facere caseum, dabit pro vaccis alicubi i. denar. alicubi denar. et ob. prout usitatum fuerit in diversis parochiis.

Et pro iv. ovibus i. denar.

Et si forte aliquis non habuerit nisi septem agnos, dabit septimum ad decimam.

Similiter et decimum vellus ovium, et septimum, si plura non habuerit.

Et si forte aliquis habuerit in custodia sua oves alienas, licet fuerint plurimum hominum, nobis plenarie et integre dabit decimam agnorum.

Aut si fuissent sui proprii, similiter decimam vellerum omnium.

Et ubicunque pulli, equi, et vituli, aucae, porcelli, et agni fuerint exorti, ibi debent decimari.

Et si forte extraneae vaccae, vel oves pascantur in parochiis alicujus, et cubent in alia parochia de nocte, ubicunque proprium fuerit domicilium; persona, in cujus parochia pascantur, et persona, in cujus parochia mulctae fuerint, decimam habebunt butyri et lanae, si in parochia, in qua pascebantur, fuerint hyematae.

Et si forte alicujus oves post festum S. Mar-

tini occisae vel mortuae fuerint, de mortua dabit decimam pellem, sicut et lanam.

Nec aliquis parochianus praesumat post festum sancti Martini vendere oves suas, vel aliquomodo alienare extra parochiam, nisi prius satisfaciatur personae de decima lanae.

Et si forte oves alienae tonsae fuerint in parochia alicujus personae, idem percipiet decimam lanae, nisi aliquid aliud rationabiliter impediatur. Percipiet etiam persona vel vicarius de artificio fabrorum, carpentariorum, futorum, textorum, textricum, pellipariorum, piscicorum; et de omnimodis artificiis; et de lucro negotiatorum; et de melle, et de molendino ad ventum, et aquaticis; et de columbariis, de pomario, et omnibus aliis, de quibus ecclesia consueverit percipere.

Parochiani cujuscunque parochiae debent offerre, ex debito, quater in anno; scilicet in die natalis Domini, in die Paschae, in die solennitatis ecclesiae, et in dedicatione ecclesiae; et quod singuli, desponsatus et desponsata, omnes terram tenentes offerant obolum.

Caeteri omnes, tam masculi quam foeminae, dent praedictis diebus, nisi illos excuset inopia. In Quadragesima omnes debent accedere ad confessionem, et debent offerre quicquam voluerint, nisi illos excuset inopia.

Similiter in die .... omnes parochiani veniant ad crucem adorandam, et offerant ibi pro velle suo.

Nec aliquis praesumat in die Paschae accedere ad corpus Christi, nisi prius confessus fuerit, et crucem adoraverit.

Mulieres desponsatae, et mulieres post parientes, debent accedere ad ecclesiam, cum candelis accensis; et .... mulieres sequentes debent offerre chrisimalia infantum; nec chrisimalia debent alienari, nec in aliquos usus mitti debent, nisi in usus ecclesiae.

Item persona, seu vicarius, in obitu cujuscunque terram tenentis, de tenemento defuncti percipiet melius averium post dominum; et si forte non fuerint ibi plura averia, executores defuncti tenentur satisfacere personae vel vicario de bonis, quae fuerint defuncti, prout facultates suppetunt, antequam alibi aliqua executio de testamento fiat defuncti.

8 T

Similiter

Similiter de testamento mulieris desponsatae, et omnium parochianorum, tam masculorum quam foeminarum, eadem fiat executio testamenti.

Et capellanus ministrans ecclesiae moneat ex-ecutorem, ut diligenter provideat et disponat, quod pars bonorum, quae defuncto contingit, rationabiliter distribuatur.

Tricennalia et missae non sint alibi celebrandae, quam in ecclesia, cujus fuerint parochiani, nisi de assensu dicti capellani.

Persona debet providere, quod cancellum suum sit honestum, et bene coopertum: similiter et altare: sacramentum chrismatorium sit sub fera: corporalia sint de panno linteo delicato. Provideat etiam de vialis honestis ad vinum et ad aquam; de thuribulo; de candelabris, et lanterno, et tintinnabulo deferendo ante sacerdotem in visitatione infirmorum legitime praecedente: et personae vel vicarii debent invenire duos cereos processionales.

Item parochiani debent providere, quod ecclesia sit honesta, cooperta bene; et quod campanile sit bene coopertum, et securum contra omne periculum; et debent invenire campanas et chordas campanarum, crucifixum, cruces, et imagines; et calicem argenteum, missale, et casulam de serico; libros sufficientes, et omnimoda vestimenta ad altare spectantia.

Item capellanus ecclesiae debet providere, quod mensalia, et caetera vestimenta ecclesiae ad altare spectantia, sint munda et honesta: et si forte contingat, quod calix . . . . vel libri, vel vestimenta furto vel aliquo alio infortunio subtrahantur, persona vel vicarius, vel capellanus, vel aliquis, per cujus negligentiam substracta fuerint, restaurabit.

Provideant etiam de vexillo; de velo quadragesimali; de fonte, quod sit honestus, et sub fera; de campanellis ante funus deferendis, cum perveniatur ad sepeliendum.

Provideant etiam parochiani, quod coemeterium eorum sit bene clausum, et bene mundatum ab urticis, et aliis herbis nocivis.

Parochiani tenentur invenire cereum paschalem et alios cereos in cancello; et lumen sufficiens per totum annum, tam ad matutinas quam ad vespertinas, et ad missam; et debent invenire panem benedictum, cum candelis, qualibet dominica per annum, in omni ecclesia de mundo christiana.

Provideant etiam personae et vicarii, quod habeant domos competentes et honestas; familiam honestam sine suspitione aliqua; et debent

esse hospitales; et debent esse eleemosynarii, prout facultates eorum suppetunt; et sint residentes; nec alibi nimis . . . . moram facientes, praeterquam in propriis domiciliis, nisi de licentia domini episcopi vel archidiaconi. Nec ullus praesumat ire ad confessionem, vel ad communionem alibi quam in parochia sua, nisi de licentia domini sui. Capellani, personae, vel vicarii ecclesiarum debent synodalia; scilicet intra quindecim dies quilibet capellanus solet dare archidiacono xii. denar. ad natale Domini.

Item archidiaconus, si voluerit, visitabit omnes capitales ecclesias, semel in anno et ser . . . . personae vel vicarii decenter eum etiam procurabunt. Submon . . . . non decet aliquem in alicujus parochia, nisi habuerit capellatum, clericum consortem, qui verum testimonium perhibeat de iusta occasione. Personae vel vicarii dabunt beneficium aquae benedictae clerico pauperi scholari, ita quod veniat omnibus solennibus diebus ad ecclesiae serviendum, de qua habet dictum beneficium.

Item sponsalia non debent fieri in aliqua ecclesia, antequam fiat solennius trina denunciatio: nec debet fieri in ecclesia excommunicatio, nisi praecedente prius trina admonitione.

Notandum, quod ter debet fieri in qualibet ecclesia generaliter excommunicatio per annum. Personae, vel vicarii, et parochiales capellani debent parem obedientiam canonicam domino episcopo et archidiacono.

Duo debent esse inquisitores docti et discreti, et duo capellani confessores, quibus personae, vel vicarii et capellani debent confiteri in Quadragesima, vel in alio tempore, si necesse fuerit, qui scient discernere inter lepram et lepram, etc.

Salva sanctorum reverentia, duximus statuendum, quod exceptis solennitatibus Nativitatis dominicae, cum quatuor diebus sequentibus, Circumcisionis, Epiphaniae, Resurrectionis, et Ascensionis, et Pentecostes, cum tribus sequentibus, singulisque solennitatibus dominicis exceptis, etiam virginis gloriosae, apostolorum, evangelistarum festivitatibus, et Sanctae Crucis, S. Michaelis, S. Johannis Baptistae, S. Laurentii, et translationis S. Thomae, festis S. Martini, et S. Mariae Magdalenae, et S. Catharinae: festis quoque de dedicatione in parochiis suis; nec non et sanctorum, in quorum honore singulae ecclesiae construuntur; nullius alterius festivitas ab agricultura et laboribus, sine quibus terrae coli non possint, parochianis suis indicetur per presbyteros ferianda.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 2.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 13.

Anno Christi
1256.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 40.

Aliae constitutiones Aegidii, Saresbiriensis episcopi. Ex MS. cod. membr. bibliothecae collegii S. Johannis Cantabrigiae A. iii. 8. in quarto.

RATIONALIS et proprii arbitrii factus homo, de factoris sui bonitate potestatem assumpsit in permanentis vitae gaudio sine mortis obstaculo persistendi; si tamen factori suo prosperitatis acceptae non immemor obedientiae debitum exsolvisset; sed dum mandati ejus, qui

fecit eum, transgressor esse non timuit, et ignorantiae et concupiscentiae miseriis iusto Dei iudicio in se et posteros suos sententiam mortis et corruptionis excepit. A statu enim completae perfectionis deficiens, dum esse, quod non potuit, et scire quod non debuit, infeliciter appetivit, per

per ea, per quae peccavit, punitus, de immortali mortale, de sciente inscius damnabiliter est effectus; sed cum ruina tam enormis naturali vel scripta lege seu prophetarum oraculis reparari minime potuisset, altiori consilio, quod ipse novit, missus est consilii angelus de sinu Patris in sinum virginis. In virgine ex virgine nostrae mortalitatis naturam assumpsit per operationem Sancti Spiritus conceptus; et cum integritate virginis natus verus Deus verus homo, mundo per discipulos suos legem salutis annuncians, morte sua genus redemit humanum, solo duntaxat officio pietatis. Porro licet lex evangelica sufficeret ad fidem et morum instructionem populis convertendis, quia tamen post conversionem multorum adeo invaluit infidelitas et malitia in converfis, decreverunt apostoli et eorum successores in sonitu Spiritus Sancti converforum ad fidem erroribus et malitiis per canones occurrendis. Ex hoc primum apostoli, deinde concilia constitutiones canonicas super fide et moribus ediderunt, qualiter videlicet ecclesia Dei reformari debuit in utroque, inter alia statuentes, quod provincialia, episcopalia, et synodi convenirent; in quibus de reformatione, et reparatione status ecclesiastici communiter et concorditer ageretur, et generalium conciliorum statuta executioni debitae mandarentur. Nos igitur, qui ex professionis nostrae debito ad veteris et novi paginam testamenti et sanctorum canonum observantiam arctius obligamur, ex curae pastoralis officio, et nostri capituli concilio, invocata Sancti Spiritus gratia, hanc sanctam et venerabilem synodum duximus convocandam. In qua pleraque generalium et provincialium conciliorum statuta; quaedam etiam praedecessorum nostrorum, et ex nostris aliqua pro subditorum nostrorum correctione et reformatione duximus recitanda, praedecessorum nostrorum statuta, quae per praesentem synodum revocata non fuerint, in suo robore duraturis.

De residentia canonicorum.

Beati Osmundi praedecessoris nostri circa residentiam personarum et canonicorum Sarum ecclesiae pias institutiones, quas pro cultu divini nominis ampliandas, et ecclesiae Sarum honore, capituli sui accedente consensu, condidit, ac in scriptis redegit, per negligentiam seu per incuriam non ut et * apertum decuit observatas, praesenti statuto duximus innovandas, praecipientes in virtute Spiritus Sancti, et sub juramenti debito, tam a personis quam ab aliis canonicis de ecclesiae statutis et consuetudine approbatis observandis corporaliter interposito, quod omnes et singuli tam personae quam canonici Sarum ecclesiae in ipsa cathedrali ecclesia debitam facere residentiam non omittant, nisi causa rationabili excusentur, si poenas contra non residentes sancitas voluerint evitare.

Cum inter totius orbis ecclesias ecclesia Sarum in divino officio et ministris, tanquam sol in rota claruerit, adeo radios suos undique diffundens, defectus suppleverit aliarum, ne per ministros dignos claritas sua nobis non curantibus

eclipsetur, statuimus, ut nullus de caetero ad officium vicarii in ipsa ecclesia praesentetur, nec aliquatenus admittatur, nisi praeter alia merita honestatis, quae in ministris hujusmodi requiruntur, instrumentum habeat idoneum modulandi, et cantus peritiam, sine quibus ecclesiae gloria, quam ministrorum maculavit indignitas, ad antiquae laudis praeconium minime poterit reparari.

De procuratione archidiaconorum.

De archidiaconis quoque statuimus, ut ecclesias utiliter et fideliter visitent, de sacris vasis et vestibus, et qualiter diurnis et nocturnis officiis ecclesiae serviant, et generaliter de temporalibus et spiritualibus inquirendo, et quae corrigenda invenerint, corrigant diligenter. Ecclesias autem superfluis non gravent expensis, sed procuraciones exigant duntaxat, cum visitant, moderatas.

De eodem.

Clamor validus ad aures nostras ascendit, quem dissimulare non possumus nec debemus, quod licet archidiaconi non nisi procuracionem unicam annuatim ab ecclesiis, quas personaliter visitaverint, percipere valeant juxta canonicas sanctiones, ad aliud genus extorquendi victualia, ne dicamus, ut suis propriis parcant, se transferunt, dum a subditis suis ante vel post receptam procuracionem debitam, hospitium postulant sub specie charitatis. Et cum timore ac pudore urgentibus postulati repellere nequeant, vel non audeant postulantes, per expensas indebitas plus forsitan quam per debitas praegraventur. Quia vero divini plenum est animadversione iudicii, tales impietates, quae sub pietatis pallio obumbrantur, et tale genus charitatis, quae non aedificat et plantat, sed destruit et disperdit, conniventibus oculis pertransire, statuimus, et statuendo praecipimus, quod ab hujusmodi hospitiorum exactione, taliter studeatur abstinere, ne praeter concussionis infamiam, quam de facto incurrunt, non solum nostram sed etiam divinam indignationem merito debeant formidare.

De capitulis celebrandis.

Statuimus et statuendo praecipimus, ut capitula archidiaconorum per singulos decanatus nostrae dioecesis celebranda, in locis convenientioribus, in quibus victualia reperiuntur venalia, et ubi convenientium evectiones commodius recipi valeant, de caetero celebrentur.

De correctione excessuum.

Statuimus etiam, quod emendas pecuniarias non exigant pro redemptione criminum, praesertim in casibus, in quibus nequeunt dispensare; nec de causis, quae ordinis dispositionem vel beneficii privationem inducunt, se aliquatenus intromittant.

De decanis instituendis.

Statuimus, ut cum decani rurales idonei ab archidiaconis fuerint instituti, nobis et successo-

* loco et apertum, forte capitulum legendum.

ribus nostris praesententur ad sacramentum corporale praestandum.

De juribus episcopalibus conservandis.

Cum in jure tantum existat, quod archidiaconi vel decani rurales nullas exactiones seu tallias in presbyteros sive clericos exercere praesumant, firmiter praecipiendo statuimus, quod sub nullius necessitatis forsitan imminentis specie, sine conscientia nostra, tallias faciant vel collectas.

De apparitoribus.

Cum ex causis diversis ecclesiarum rectores et vicarii variis oppressionibus praegraventur, cordi nobis est, eos ab insolitis et omnino inutilibus sumptibus et stipendiis relevare. Olim siquidem apparitores per decanatus singulos constituti, adinstar cursorum papalium, et aliorum praelatorum, sine alicujus evectionis onere, soli cum presbyterorum parochialium testimonio suum officium fideliter explicabant. Sed diebus istis eorum insolentia surrepente, propria temeritate possunt se in equis duobus sibi, vel ad minus uno, servitoribus sociatis, qui per totum anni circulum, simulata officii instantia discurrentes, ac imprudenter undique exigentes in alienis domibus jugiter hospitati sumptuosa quaerendo, nec communibus contenti, in victualibus et aliis viros aggravant hospites. Cum igitur scriptum sit; "Non transgredieris terminos, quos posuerunt patres tui," volentes apparitorum officium antiquis finibus limitare, statuimus praesenti synodo approbante, quod apparitores nostrae dioecesis officium suum de caetero sine cujuslibet evectionis genere, quantum eis Deus dedit, fideliter exequantur. Et cum in causis vel negotiis citatio, executio, vel alias praeceptio superioris, quae testimonio egeat, immineant faciendae, in presbyteri parochialis, diaconi, seu clerici, ut testimonium perhibere valeant, praesentia, in quorum parochia hujusmodi exequenda mandantur, quae sibi mandata fuerint, studeant explicare. Quodsi subditorum nostrorum aliqui in suis vel alienis equis apparitores susceperint hospitandos, vel fraudem huic nostrae constitutioni fecerint, ipso facto noverint ab officio se suspensos: apparitoribus nihilominus a suo ministerio removendis. Si vero citationes extraordinariae occurrant, eorum ministerio faciendae, nullatenus eas admittant, nisi prius juxta Londinensis concilii formam eis vincta ministrentur.

De clericis ad beneficia praesentandis.

Cum ecclesiarum rectores et vicarii ac presbyteri seculares teneantur sacramenta ecclesiastica dispensare, prohibendo statuimus, et statuendo prohibemus, ut sacramentorum ecclesiasticorum notitiam saltem non habentes necessariam, ad animarum regimen vel presbyteratus se nullatenus ingerant praesentandos; cum quos sacri canones rejiciunt, merito repelli debeant ut indigni; ecclesiarum patronos praesertim ecclesiasticos exhortantes, ut a praesentandis talibus se

abstineant, si ea vitae privari potestate noluerint praesentandi.

Quoniam nimis iniquum existeret, si per quorumlibet cupiditatem vel avaritiam ecclesiae debitis obsequiis fraudarentur, statuimus, ut rectores in ecclesiis suis debitam faciant residentiam personalem; etiamsi super pluribus beneficiis retinendis cum eis per sedem apostolicam dispensatum sit, nisi ab onere residendi per spirituale privilegium doceant se immunes; statuto bonae memoriae praedecessoris nostri de rata residentiae non obstante; alioquin transgressores poenam debitam non amittant.

De residentia clericorum.

Quoniam de habitu clericorum, qui non clericalis videtur, sed potius militaris, grave scandalum laicis generatur, firmiter statuendo praecipimus, ut ad formam tam de vestibus clericorum, quam etiam de ornamentis equorum in generali concilio editam, per subtractionem beneficiorum compellantur. Ita quod in mensura decenti vestes habeant, et cappis clausis utantur in sacris ordinibus constituti. Et maxime in ecclesia et coram praelatis suis, et in conventibus clericorum, et ubique in parochiis suis, qui cum cura animarum regendas ecclesias susceperunt. Et ut possint episcopi alios melius ad honestatem vestium, et tonsuram, et coronas decentes, et equorum ornamenta idonea coarctare, provideant, ut a suis clericis commensalibus haec prius faciant observari, habentes eos in vestibus talaribus, fraenis et sellis, clericalis gerentes habitum honestatis. Quoniam omne, quod non propter necessitatem, sed propter venustatem accipitur, elationis habet calumniam; statuimus firmiter prohibentes, ne presbyteri vel clerici in sacris ordinibus constituti, modulis, fibulis, aut uncis aureis, argenteis, aut de aurifrigio vel gemmis quibuscumque utantur de caetero, in scandalum ordinis clericalis. Usus etiam coffarum in ecclesiis, et conventibus clericorum penitus prohibemus. Alioquin contravenientes ab officio suspendantur.

De continentis clericorum.

Licet ad profligandum * a laribus ecclesiae putridum illud turpitudinis libidinosae contagium, quo decor ecclesiae graviter maculatur, statuerunt super hoc ecclesiastici rectores ipsum remove, cum tantae improbitatis existit, ut semper se ingerat impudenter. Nolentes igitur tantam ecclesiae ignominiam conniventibus praeterire oculis incorruptam, statuta Romanorum pontificum, et maxime decretalem Alexandri papae super hoc exequentes, statuimus et statuendo praecipimus, ut clerici, et maxime in sacris ordinibus constituti, qui in domibus suis vel alienis detinent publice concubinas, nisi a se moveant infra mensem, ipsas vel alias nullatenus de caetero retenturi, ab officio et beneficio sint suspensi, usquequo super hoc digne satisfecerint. Volumus quoque et districte praecipimus, ut archidiaconi diligenter faciant super hoc inquisitionem per omnes decanatus; et quod statuimus

* Principium hujus capituli in MS. mendosum ex aliis constitutionibus restituimus.

observari, praedicti concilii auctoritate officialibus nostris super praemissis committimus inquirendum.

De concubinis clericorum.

Item, quoniam putridum spurcitiae libidinosae contagium adeo apud clericos et presbyteros invaluit, quod auctoritas evangelica nec canonica severitas illud haecenus extirpare potuerint, quin in suae perpetuae damnationis periculum, et ordinis ecclesiastici ignominiam, adhuc suas detinent concubinas publice; cupientes subditos nostros ad statum honestatis debite reformari, praesentis synodi approbatione statuimus, quod omnes mulierculae cum presbyteris secularibus et religiosis quibuscunque, clericisque in sacris ordinibus constitutis, scienter de caetero fornicantes publice, post praesentis statuti denunciationem ipso facto, ratione sacrilegii quod committunt, sententiam excommunicationis incurrant. Et si cum taliter excommunicatis presbyteri vel clerici quicunque seculares vel regulares ex certa conscientia post denunciationem commisceant, sciant se similis sententiae laqueo innodatos; quorum absolutionem nobis et poenitentiariis nostris specialiter reservamus. Hanc autem constitutionem nostram in parochialibus ecclesiis praecipimus frequentius publicari.

Ex concilio Oxon.

* Ut veri videamur evangelicae legis sectatores, cum non nisi in vinea laboranti sit retributionis denarius porrigendus, nec nisi qui altari servit, vivere debeat de altari, statuimus ut ecclesiae certis personis deputatae, nulli dentur ad firmam, nisi forte iusta causa subfuerit, et a suo episcopo approbata; et tunc de ejus consensu, alicui personae honestae et ordinatae dentur ad firmam, de qua verisimiliter praesumi debeat, quod fructus ecclesiae in bonos usus convertat.

De eodem.

Praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, conventiones firmarum absque nostra vel praedecessorum nostrorum approbatione contractas, penitus infirmamus. Statuentes sub poena fructuum unius anni, quod beneficia foranea sine auctoritate nostra et licentia, nulli tradantur ad firmam. Quod ad firmam praebendarum extendi nolumus, nisi decani et capituli nostri interveniente consensu, nostra et successorum nostrorum sint auctoritate fulcitae. Quodsi ex causa personis aliquibus hoc duxerimus indulgendum, aequanimiter tolerabimus, quod de praebendis in decanatu Sarum, et de foraneis beneficiis in locis archidiaconi per praesentiam firmae conventio ineatur.

De vicariis admittendis. Ex concilio London.

Ad vicariam statuimus nullum de caetero fore admittendum, nisi jam in presbyterum ordinatum, vel saltem diaconum, in proximis quatuor temporibus ordinandum, qui renunciens aliis beneficiis, si quae habet curam animarum habentia, juret residentiam ibi facere

corporalem; alioquin institutionem illius decrevimus fore nullam, et vicariam alii fore conferendam. De jam institutis vicariis, qui non sunt presbyteri, cum vicarii teneantur in propriis personis ecclesiis deservire, statuendo praecipimus, ut infra annum ad minus se faciant in presbyteros ordinari. Alioquin, si per eos steterit, quominus infra annum, ut diximus, ordinentur, eos extunc fore vicariis eisdem decernimus privatos. Et de residentia circa eos statuimus, quod de institutis supra duximus statuendum.

“ In ima margine ab alia et recentiori manu uncis inclusa hic inseruntur.”

[De violatione sequestri. Quoniam quidam filii Belial obedientiae jugum praesumptione temeraria conculcantes sequestrum, quod in vacantibus ecclesiis et ex aliis causis, exigente iustitia, ponimus excommunicationis sententiam in sequestrorum violatores publice promulgandam penitus vilipensam non verentur violare; nos eorum malitiis occurrere satagentes, violatores hujusmodi, si clerici fuerint, ab officio et beneficio tamdiu manere suspensos, donec excessus tam gravis et enormis satisfactione debita corrigatur; si vero laici scienter et prudenter sequestrum violaverint, cum ipso facto excommunicati existant, et communicantes cum eis monitione praemissa simili sententia percellantur.]

De eodem.

Audivimus quod nonnulli in nostra dioecesi contra statutum concilii Londoniensis de facto, cum ipso jure sint privati, perpetuas detinent vicarias. Quia vero detentores hujusmodi et animas damnabiliter decipiunt, et furtum committunt nihilominus vel rapinam; vicarias sic vacantes, ad manus nostras sequestramus, sub poena excommunicationis, quam contravenientes incurrere volumus ipso facto, districtius inhibentes, ne spiritualium vel temporalium administrationi se de caetero audeant immiscere, cum vicarias hujusmodi donationi nostrae generalis auctoritate concilii duximus reservandas; praefertim eas, in quibus contra praesentatores per negligentiam est praescriptum.

De eodem.

Cum ex praecepto divino necnon auctoritate canonica ad solvendum Deo de nocte nocturnum, sicut de die diurnum officium inexcusabiliter obligemur, statuendo praecipimus, quod seculares praelati necnon parochiales presbyteri, qui ex causa rationabili de nocte non surgunt ad matutinarum officium exequendum, surgere studeant in aurora, ut cum dies illuxerit, officium inchoetur, cujusunque parochiani absentia non obstante.

De capellanis admittendis.

Subditorum nostrorum pericula, negligentia damnabili tolerata, gravi nos dolore percellunt, et eo gravius, quod eis occurrere festinato remedio non valemus. Nonnullos quidem presbyteros et clericos non solum ratione originis et sa-

* Totum hoc caput ex aliis constitutionibus corrigendum esse monuit codex mendosus.

cri baptismatis, sed etiam inferiorum ordinum, et aliquos sacrorum ratione nostros effectos, ab alienis episcopis absque nostra vel praedecefforum nostrorum licentia, sacros ordines non ambigimus recepisse, et huiusmodi manuum impositione rata, ut expedierit, non habita, se in tanta executione ordinum taliter susceptorum, propter quod ipso jure in irregularitatis dispendium incidunt; et quod flebilius est plangendum, irregularitatem huiusmodi irregularitati attrita fronte ingesserunt, et ingerunt se divinis. Tales igitur universos non suspendimus, sed suspensos auctoritate canonum nunciamus; statuentes ut nullus de nostra civitate vel dioecesi oriundus, a nobis vel praedecefforibus nostris ordinatus, et absque nostra vel eorum licentia, ordine postmodum ab alieno episcopo suscepto, nec a proprio episcopo approbato; qui executioni se immiscuit ordinis sic suscepti, ab aliquo subditorum nostrorum religioso vel seculari clam vel palam, donec cum eo legitime fuerit dispensatum, ad executionem officii aliquatenus admittatur. Tales autem scienter admittentes, et per mensem retinentes, ipso facto noverint se suspensos.

De eodem.

Praeterea cum quidam alienae originis se clericos sacri ordinis vel presbyteros asserentes, tam literis quam signis per falsitatis vitium fabricatis, quod diebus nostris accidit, non suspectos se mentiantur ordines suscepisse; et sic per colorem huiusmodi, ad officii executionem minus provide admittantur; tam gravi scandalo et animarum periculo occurrere cupientes, districtius praecipiendo statuimus, ut quicumque alterius ordinationis literas coram nobis vel officialibus nostris exponat, quibus fidem imponat, si de eis forsitan dubitetur, ut sic scrupulo cujuslibet dubitationis amoto, ad executionem sui ordinis admittatur, prout visum fuerit expedire.

De religiosis.

Cum secundum regulas sanctorum patrum religiosi viri psalmos, hymnos, et quaedam alia legenda et canenda, tam in nocturno quam in diurno officio secundum suas observantias teneantur cordetenus retinere, statuimus ne nunc monasterium ingressus, nec de caetero ingressurus in nostra dioecesi, nisi officium suum cordetenus memoriter retineat, cessante ignorantia invincibili, alicui obedientiae praeponatur. Quod si secus fuerit incaute praesumptum, et praepo- nens et praepositus suspendatur. Ad haec sub poena excommunicationis, qua transgressores huius statuti nostri ipso facto volumus innodari, districtius prohibemus, ne aliqui religiosi ex quacunque necessitate, nobis inconsultis, rem immobilem monasterii sui, quocunque alienationis titulo, in aliam religiosam secularemve personam transferre praesumant. Sub poena consimili nihilominus inhibentes, ne fidejussores existant, aut etiam pro aliorum obligationibus se constituent principales, neque per sigillum suum autentificum pro aliis se obligent, quanquam abbates vel priores sui hoc eis sub obedientiae debito, a quo eos absolvimus in hac parte, praecipiant vel injungant.

De mortuariis.

Statutum felicis recordationis R. praedecefforis nostri super mortuariis editum, praesentis synodi approbatione duximus declarandum. Satagens siquidem idem R. praedeceffor noster, saluti consulere animarum, quia considerabat laicos utriusque sexus subditos suos, quandoque per ignorantiam, nonnunquam vero per negligentiam et incuriam in decimarum et oblationum suarum subtractione graviter deliquisse; quod non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, prudenter attendens salubriter statuit, quod pro recompensatione decimarum taliter subtractarum, licet causam statuto suo non inferuerit, secundum melius animal in bonis defuncti, ecclesiae damnum passae, debuit applicari. Quoniam vero huius occasione statuti inter ecclesiarum rectores et parochianos suos lites, quas extinguere cupimus, frequentius oriuntur, illud synodali duximus interpretatione declarandum. Quod si decedens tria ad minus vel plura cujusunque generis in bonis suis habuerit animalia, optimo, cui de jure fuerit debitum, reservato, ecclesiae suae, a qua sacramenta percepit, dum viveret, sine dolo, fraude, et contradictione qualibet, pro decimarum tam personalium quam praedialium, necnon et oblationum subtractionis compensatione, ad liberationem animae suae, melius post optimum reservetur. Quod si duo tantum in bonis decedentis extiterint animalia, de mansuetudine ecclesiae exactio quaelibet mortuarii nomine remittatur.

De eodem.

Hoc autem adjiciendum duximus, quod si materfamilias viro suo superstiti praeobierit, ad praestationem mortuarii minime coarctetur. Quod si post obitum mariti in domus et familiae regimine vidua per annum supervixerit, juxta formam superius scriptam ad mortuarium obligetur. Hac autem nostra constitutione seu interpretatione consuetudini laudabili super mortuariis in nostra dioecesi hactenus observata, nolimus praejudicium generari. Quod si decedens huiusmodi numerum animalium non habuerit, super praestatione mortuarii consuetudo ecclesiastica observetur. Ad solutionem vero debiti de jure mortuarii retinentes volumus per locorum ordinarios censura ecclesiastica coarctari.

De matrimoniis contrahendis, et nunciis praemittendis.

Cum matrimoniis contrahendis per denunciationum omissionem, et sacerdotum parochialium absentiam nonnullis pericula contigerint et contingant, firmiter statuendo praecipimus, quod sine sacerdote et aliis legitimis testibus, bannisque tribus diebus solennibus in parochianorum praesentia, ante contrahendum matrimonium promulgatis, in nostra dioecesi de caetero nullatenus matrimonia contrahantur. Quod si denunciationibus omissis, reperiantur aliqui absque sacerdotis et testium legitimorum praesentia matrimonialiter contraxisse; tam contrahentes, quam qui talibus contractibus clandestinis con-

tra ecclesiae interdictum interfuerint, excommunicationi praecipimus subjacere. Hanc autem constitutionem nostram in Nativitatis, Resurrectionis, et Ascensionis dominicae, et Omnium Sanctorum diebus, in qualibet parochiali ecclesia nostrae dioecesis, per eorum sacerdotes sub obedientiae debito praecipimus solenniter publicari.

De prohibitione scotallarum.

Prohibitionem scotallarum et alias communium potationum pro salute animarum et corporum introductam, synodali approbatione prosequentes, rectoribus, vicariis, et aliis presbyteris parochialibus praecipimus, sub obedientiae debito firmiter injungendo; quod parochianos suos crebra exhortatione diligenter inducant, ne prohibitionis hujus temerarii violatores existant. Alioquin quos in hac parte culpabiles invenerint, ab ecclesiae ingressu et sacramentorum communione tamdiu suspensos denuncient, donec aliis poenis cessantibus, ad poenitentiarium nostrum accesserint, quod ab eo pro transgressione hujusmodi eis poenitentiae nomine injunctum fuerit, humiliter recepturi, et prout eis Deus dederit impleturi.

De eodem.

Communes autem potationes declaramus, quoties virorum multitudo, quae numerum denarium exceßerunt ejusdem parochiae, in qua cervisia venalis extiterit, vel etiam vicinarum in tabernis hujusmodi, vel infra septa ejusdem domicilii, potandi gratia commorantur. Viatores vero peregrinos, et in nundinis ac mercatis convenientes, quamvis in tabernis convenerint, sub prohibitione ista nolumus comprehendere.

De mancipiis Judaeorum.

Licet in concilio Lateranensi et Oxoniensi prohibitum sit expresse, ne Judaei mancipia habeant christiana, plerique tamen Judaei nostrae dioecesis, ut dicitur, hujusmodi prohibitionem contempta, nutrices, obstetrices, et alia mancipia christiana damnabiliter praesumunt retinere; nec hujusmodi transgressione contenti, in graviores prorumpunt audaciam, ut non solum cum christianis solutis, sed in nostrae fidei scandalum, et in suae legis contemptum, et cum mulieribus se commisceant conjugatis. Unde praesentis synodi approbatione statuimus, ut mulieres tam solutae quam conjugatae, super hujusmodi crimen confessae vel convictae, nominatim excommunicationis sententia percellantur; et donec ad arbitrium nostrum vel officialium nostrorum satisfecerint, arctius evitentur. Judaeis vero super hoc convictis vel confessis, donec hoc competenter emendaverint, omnis christiana communio per censuram ecclesiasticam denegetur. Quod vero circa distinctionem habitus dictum est, propter pericula, quae ex habitus confusione contingunt, omni diligentia statuimus observandum.

De poenitentia excommunicatis infligenda.

Praesentis synodi approbatione statuimus, ut quicumque subditorum nostrorum in excommu-

nicationis sententiam, contra jura ecclesiastica spoliatores et alios criminosos in Oxoniae conciliis promulgatam, convicti fuerint incidisse, praeter notam infamiae, quam incurrunt, ipso facto toties in civitate Sarum, et in partibus illis, ubi crimen commiserint, nisi clerici fuerint, publice fustigentur, quoties nobis vel successoribus nostris visum fuerit expedire, nisi causa rationabilis nos introduxerit ad poenitentiam committendam.

Cum ut mutus anni dies illucescat, qui non alicujus vel aliquorum sanctorum venerandis natalitiis decoretur; in quorum laudibus et meritorum praeconiis, totum tempus a Christi fidelibus, quorum suffragiis indigent, expendi non indigne meruerunt; hominis tamen conditio cui dictum est, "In sudore vultus tui vesceris pane tuo," nequaquam potest omnis propter occupationes mundanas sanctorum venerationibus jugiter insistere, quin necesse habeat corporis necessitatibus providere; ideoque, salva sanctorum reverentia, duximus statuendum; quod exceptis solennitatibus gloriosae virginis Mariae, apostolorum, et evangelistarum, festivitatis sanctae Crucis, sancti Michaelis, sancti Johannis baptistae, sancti Laurentii martyris, et translationis sancti Thomae martyris, festis etiam sancti Martini, sancti Nicolai confessoris, sanctae Mariae Magdalenae; festisque dedicationum in suis parochiis, necnon et sanctorum, in quorum honore ecclesiae singulae construuntur; nullius alterius sancti festivitas ab agricultura et laboribus, sine quibus terrae coli non possunt, parochianis suis per presbyteros indicatur ferianda.

Quoniam propter diversas consuetudines in petendo decimas, propter diversas ecclesias, inter rectores ecclesiarum et parochianos suos rixae et contentiones, scandala et odia permaxima oriuntur, volumus, quod in cunctis ecclesiis per archidiaconatus constitutis, uniformis sit petitio decimarum. Inprimis volumus, quod decimae de frugibus, non deductis expensis, integre et sine aliqua diminutione solvantur; et etiam de fructibus arborum, et seminibus omnibus, et herbis hortorum, nisi parochiani competentem pro talibus decimis velint facere redemptionem. Volumus etiam quod decimae de foenis, ubicunque crescant, sive in magnis pratis, sive in parvis, sive in cheminis, exigantur, et prout expedit ecclesiae persolvantur. De nutrimentis autem animalium volumus, sc. de agnis; quod pro sex agnis et infra sex oboli dentur pro decima. Septimus agnus et supra detur pro decima. Ita tamen quod rector ecclesiae, qui septimum agnum receperit, det parochiano, a quo decimam illam receperit, tres obolos in recompensatione. Qui octavum agnum receperit, det parochiano unum denarium. Qui nonum agnum receperit, det obolum parochiano, vel expectet rector ecclesiae usque ad alterum annum, donec possit decimum agnum habere, si maluerit. Et qui ita expectabit, semper exigat secundum meliorem, vel tertium agnum ad minus, de agnis secundi anni; et hoc pro expectatione primi anni. Et ita intelligendum est de decima lanae. Sed si oves alibi in hyeme et alibi in aestate nutriuntur, decima est dividenda.

Simi-

Similiter si quis in medio tempore emerit vel vendiderit oves, et certum sit de qua parochia oves illae venerint; dividenda est decima, sicut de re, quae sequitur domicilia; si autem incertum fuerit, habeat ecclesia illa decimam, infra cuius limites tempore tonsionis oves inveniantur. De lacte, volumus, quod decima solvatur, dum durat; videlicet de caseo, tempore suo, et de lacte, in autumnno et hyeme; nisi parochiani competentem pro talibus decimis velint facere redemptionem; et hoc ad commodum ecclesiae. De piscationibus autem et apibus, sicut de omnibus aliis bonis iuste adquisitis, quae renovantur per annum, statuimus, quod decimae exigantur. Sed debito modo. De proventibus autem molendinorum, volumus quod decimae exigantur, et solvantur ad valorem proventus, nisi ad valorem proventus domini faciant redemptionem. De pasturis autem et pascuis, tam communibus quam non communibus, statuimus, quod decimae fideliter solvantur; et hoc, per numerum animalium, et dierum, si expedit, ecclesiae. Statuimus etiam quod decimae de artificibus, de mercatoribus, et de lucro negotiationis, similiter de carpentariis, fabris, textricibus, pandoxatricibus, et omnibus aliis stipendiariis, operariis; videlicet quod dent de-

cimas de stipendiis suis, nisi ipsi stipendiarii aliquid certum velint dare ad opus vel lumen ecclesiae, si rectori placuerit. In petitione autem principalis legati, volumus quod consuetudo provinciae cum possessione ecclesiae observetur; ita tamen quod rector ecclesiae in petitione sua, si fuerit vicarius, si capellanus annuus, Deum habeat prae oculis. Sed quia multi inveniuntur decimas dare nolentes, statuimus, quod parochiani admoneantur primo et secundo et tertio, ut decimas Deo et ecclesiae fideliter solvant; quod si se non emendaverint, primo ab ingressu ecclesiae suspendantur; et sic demum ad solutionem decimarum per censuram ecclesiasticam, si necesse fuerit, compellantur. Sed cum dictae suspensionis relaxationem vel absolutio- nem petierint, ad ordinarium loci mittantur absolvendi, et debito modo puniendi. Rectores autem ecclesiarum, seu vicarii, seu capellani annui, qui praedictas decimas praedicto modo, seu propter formidinem hominum, seu favorem, Dei timore postposito, cum effectu non petierint, poena suspensionis innodentur, donec dimidiam marcam argenti, pro sua inobedientia, archidiacono persolverint.

Expliciunt statuta venerabilis patris Aegidii, Sarum episcopi.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 2.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 13.

Anno Christi
1256.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 40.

Alexandri IV. papae bulla quod episcopi solvant decimam de maneriis propriis, non obstantibus alio servitio aut indulgentiis. Ex Rymer Foed. vol. I. p. 595.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio magistro Rustando capellano, et nuncio nostro, salutem et apostolicam benedictionem. Cum decima omnium proventus ecclesiasticorum regni Angliae et aliarum terrarum charissimi in Christo filii nostri, Henrici regis Anglorum illustris, sit eidem regi usque ad certum tempus ab apostolica sede concessa; volumus et praesentium tibi auctoritate mandamus, quatenus universos praelatos, et alias personas ecclesiasticas eorundem regni et terrarum, ut de proventibus maneriorum suorum,

quae largitione regali habere noscuntur, huiusmodi decimam solvant, monitione praemissa, auctoritate nostra per te vel per alium seu alios, appellatione remota, compellas. Non obstantibus, si forte pro ipsis maneriis eidem regi servitium facere, sicut laicales vel seculares personae sibi pro feudis, quae tenent ab ipso, faciunt, teneantur, et quibuscumque apostolicis indulgentiis, per quas posset effectus praesentium impediri.

Dat. Anagninae id. Junii, pontificatus nostri anno secundo.

Alia ejusdem quod fructus, etc. beneficiorum vacantium in Anglia, quorum collatio pertinet ad papam, colligantur ad opus regis Angliae pro complendo voto suo ad terram sanctam. Ibidem, p. 597.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio magistro Rustando capellano, et nuncio nostro in Anglia, salutem et apostolicam benedictionem. Ad impendendum charissimo in Christo filio nostro Henrico illustri regi Angliae gratiam et favorem, crucis reverentia (qua insignitus crucifixi obsequio se devovit) ac sincerae devotionis affectus, quem ad nos et Romanam ecclesiam habere dignoscitur, merito nos inducunt. Hinc est quod nos ipsius supplicationibus inclinati, discretioni tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus fructus, redditus, et proventus omnium dignitatum et personatum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum praebendali-

um, et aliorum regni Angliae, et aliarum terrarum ejusdem regis, quae tanto tempore vacasse inveneris, quod ipsarum collatio est ad sedem apostolicam secundum Laterani statuta concilii devoluta, per te vel per alium, seu alios, ab eo tempore, quo taliter ad praedictam sedem fuit ipsorum devoluta donatio, integre colligens (de- tentores illorum ad exhibendum eos tibi, monitione praemissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, nisi per apostolicam dispensationem seu indulgentiam super hoc ostenderint se munitos) quicquid de his collegeris in tuto loco deponere, ac ad opus ipsius regis, ut votum suum efficacius exequi valeat,

leat, conservare procures; contradictores autem super hoc, si qui fuerint, vel rebelles, monitione praemissa, censura simili, appellatione re-

mota, compescas. Dat. Anagniae 12. calend. Septembr. pontificatus nostri anno secundo.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 2.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 13.

Anno Christi
1256.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 40.

Bulla papae Alexandri IV. quod praelati Angliae compellantur ad dandam in scriptis taxationem bonorum suorum, et ad solvendam decimam de praedictis. Ex Rymer vol. I. p. 602.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio magistro Rustando capellano, et nuncio nostro in Anglia, salutem et apostolicam benedictionem. Cum, sicut intellexeris, bona venerabilium fratrum nostrorum archiepiscoporum et episcoporum regni Angliae, et religiosorum subjectorum eisdem taxari mandavimus, ut secundum taxationes huiusmodi de bonis ipsis decima persolvatur; eisdem archiepiscopis, et episcopis in virtute obedientiae duximus injungendum, ut taxationes huiusmodi tibi in scriptis assignare, sublata qualibet difficultate, procurent, praefatam decimam etiam de maneriis eorum tam pro biennio praeterito, quam pro anno praesenti secundum taxationes easdem integre persolvendo. Quocirca discretioni tuae per aposto-

lica scripta mandamus, quatenus, si dicti archiepiscopi, et episcopi super hoc mandatum apostolicum neglexerint adimplere, tu eos ad haec monitione praemissa, auctoritate nostra per te vel per alium, seu alios, sublato cujuslibet appellationis impedimento, compellas; non obstante, si eisdem archiepiscopis, et episcopis, vel eorum alicui a sede apostolica sit indultum, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari, seu extra ipsorum dioeceses vel alia certa loca in causam trahi non possint, per literas apostolicas, plenam et expressam non facientes de indulto huiusmodi mentionem; et constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Dat. Anagniae quarto non. Septembr. pontificatus nostri anno secundo.

Ejusdem bulla de episcopis taxandis per totum regnum, non obstantibus privilegiis et indultis. Ibidem.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus universis archiepiscopis, et episcopis per regnum Angliae constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Cum, sicut intelleximus, dilectus filius magister Rustandus capellanus, et nuncius noster in Anglia, bona vestra et religiosorum vobis subjectorum per vos taxari mandaverit, ut secundum taxationem huiusmodi de bonis ipsis decima persolvatur; volumus, et fraternitati vestrae per apostolica scripta in virtute obedientiae districte praecipiendo mandamus, quatenus taxationes huiusmodi eidem capellano in scriptis assignare, sublata qualibet difficultate, curetis; praefatam decimam etiam de maneriis vestris tam pro biennio praeterito, quam pro anno praesenti se-

cundum taxationes easdem integre persolvendo. Alioquin praedicto capellano literis nostris injungimus, ut vos ad haec monitione praemissa, auctoritate nostra per se vel per alium, seu alios, sublato cujuslibet appellationis impedimento, compellat; non obstante, si vobis vel vestrum alicui a sede apostolica sit indultum, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari, aut extra vestras dioeceses vel alia certa loca in causam trahi non possitis, per literas apostolicas, plenam et expressam non facientes de indulto huiusmodi mentionem; et constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Dat. Anagniae quarto non. Septembris, pontificatus nostri anno secundo.

Bulla Alexandri IV. episcopo Norwicen. et abbati monasterii sancti Petri de Burgo, quod colligant decimam et legata et huiusmodi ad opus regis Angliae. Ibid.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Norwicen. et dilecto filio abbati monasterii sancti Petri de Burgo, ordinis sancti Benedicti Lincoln. dioec. salutem et apostolicam benedictionem. Cum nos venerabili fratri nostro archiepiscopo Cantuar. et dilecto filio magistro Rustando, capellano nostro, negotium crucis in regno Angliae, et aliis terris charissimi in Christo filii nostri Henrici, illustris regis Angliae cruce signati, necnon et collectionem decimae ecclesiasticorum proventuum

eorundem regni et terrarum, praedicto regi usque ad certum tempus concessae ab apostolica sede, ac redemptionem votorum cruce signatorum et legatorum indistincte per nostras diversas literas, sub diversis formis duxerimus committenda; volumus et praesentium vobis auctoritate in virtute obedientiae districte praecipiendo mandamus, quatenus huiusmodi decimam, redemptiones, et legata; necnon et obventiones ex quacunque causa provenientes, subsidio terrae sanctae integre colligere, ac ad opus ipsius regis, ut votum

tum suum efficacius exequi valeat, conservare curetis. Et in praedicto crucis negotio, juxta formam quarumcunque literarum nostrarum eisdem archiepiscopo et capellano super his directarum, per vos vel per alium seu alios efficaciter, secundum datam vobis a Domino gratiam, procedatis; ita quod crescatis exinde meritis apud Deum, et penes nos, et praedictum regem gratia, et apud homines clara fama: contradicto-

res auctoritate nostra, appellatione postposita, compescendo; non obstante, si personis aliquibus a sede apostolica sit indultum, quod in causam trahi vel ad iudicium evocari non possint, per literas apostolicas, plenam et expressam non facientes de indulto huiusmodi mentionem, et constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Dat. Anagniae quarto non. Septembris, pontificatus nostri anno secundo.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 2.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 13.

Anno Christi
1256.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 40

Ejusdem bulla pro Johanne le Despenfer de capella constituenda in fundo proprio.
Ex Rymer vol. I. p. 610.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio . . . . electo Sarisbirien. salutem et apostolicam benedictionem. Dilectus filius nobilis vir Johannes le Despenfer nobis humiliter supplicavit, ut cum ipse a matrice ecclesia adeo sit remotus, quod propter inundationes aquarum, hyemali praecipue tempore, pro divinis audiendis officiis, et recipiendis ecclesiasticis sacramentis accedere commode nequeat ad eandem; constituendi capellam in fundo pro-

prio, et habendi proprium capellanum in ea, cui paratus est de bonis propriis pro sustentatione sua sufficientes redditus assignare, licentiam sibi concedere curaremus. Volentes igitur tibi, qui loci dioecesanus existis, in hac parte deferre, discretionem tuam per apostolica scripta mandamus, quatenus eidem nobili facienti quod offert, si expedire videris postulata concedas, sine juris praejudicio alieni. Dat. Anagniae 2. calend. Octob. pontificatus nostri anno secundo.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 3.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 14.

Anno Christi
1257.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 41.

Concilium Londinense archidiaconorum coram legato papae. Ex Annal. Burton
pag. 373.

DIE dominica de Passione publicavit magister Rustandus, nuncius papae, coram archidiaconis, de singulis episcopatibus ibi convenientibus, plures literas apostolicas, quas obtinuit ad multa gravia committenda. Et inter caetera haec habuit: quod posset jure ordinario omnes causas cruce signatorum, et super omnibus legatis in subsidium terrae sanctae, certis similiter et de indistincte legatis decidere, sublata cujuslibet appellatione objecta in hac parte.

Item habuit potestatem inquirendi de cunctis beneficiis, quae tanto tempore vacaverunt, quod collatio eorundem ad dominum papam fuerat devoluta.

Item, quod de non residentibus in suis beneficiis, ut tenentur, habere vult integros fructus eorundem, quatenus non resideant in eisdem; exceptis illorum beneficiis, qui in scholis sunt, secundum suorum licentiam praelatorum, aut cum quibus super hoc a sede apostolica fuerit dispensatum, aut qui in peregrinatione existunt, aut qui in obsequiis ecclesiarum immorantur, ubi habere beneficia talia dignoscuntur.

Item, quod papa vult habere per quinquennium fructus primi anni omnium beneficiorum, interim vacantium, sive in dignitatibus, seu in personatibus, seu aliis quibuscunque existant; exceptis duntaxat episcopis, et regularium praelaturis.

Habet insuper literam de inquirendo de clericis plura beneficia habentibus contra concilium, et de meritis dispensationum obtentorum

in hac parte, super quibus quod invenerit, domino papae referret, ut ipse super his faciat, quod sibi salubre fore visum fuerit faciendum.

Item ostendit literas apostolicas, per quas adhuc dominus papa vult continuare decimam per biennium, secundum verum valorem cujuslibet beneficii persolvendam, et de jam elapso triennio, ut creditur, iterandam. Super quarum quidem exactione et collectione, per regni archidiaconos faciendis, alias literas ostendit eis directas, et sibi alias, ipsos ad hoc, si necesse fuerit, compellendos. Alias etiam literas ostendit, per quas dicti archidiaconi, et alii, qui in hoc facto laboraverint, reputantur residentes in omnibus beneficiis suis ubicunque, et non compellantur ad ulteriorem ordinum susceptionem, quam quos habent. Tandem ostendit literam directam Norwicensi episcopo, et electo Sarisbiriensi, et magistro Rustando, ut super dicta decima componant cum clero. Super quo commune concilium super hoc resedit, quod decani, praelati, regulares, archidiaconi tractabant cum suis capitulis et clericis super his, ita quod ad mensem post Pascha redeant Londonias per procuratores instructos ad plene respondendum seu componendum; alioquin idem R. procedet in suis gravaminibus comminatis.

Monitio archiepiscopi Messenensis.

In nomine Domini, Amen. Nos frater Johannes, miseratione divina archiepiscopus Messenensis,

senensis, auctoritate domini papae monemus vos archidiaconos, et in virtute obedientiae monendo vobis et cuilibet vestrum praecipimus, quatenus infra octavas Paschae proximas residuas procuraciones ecclesiarum existentium in archidiaconatibus vestris, quae consueverunt solvere, colligere procuretis, ipsam pecuniam nobis vel procuratori nostro infra praedictum terminum persolvendo. Illis exceptis duntaxat ecclesiis, quae in literis solutionis nobis factae sigillis nostris munitis expressim, et nominatim plenius

continentur. Caeterum si aliqui fuerint in hac parte rebelles, ipsos in ipsum terminum teneamini excommunicare, et excommunicatos publice et solenniter nunciare. Quorum excommunicatorum nomina et excommunicationis formam nobis sub eodem termino, sub sigillis vestris mittatis; alioquin vos et quemlibet vestrum auctoritate domini papae, qua fungimur, exnunc excommunicamus in scriptis, et denunciamus publice excommunicatos. Dat. Londoniis die Martis post Dominicam de Passione.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 3.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 14.

Anno Christi
1257.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 41.

Concilium provinciale Cantuar. ab archiepiscopo Cant. Londoniis convocatum. Ex Matth. Paris. in ann. et Annal. Burton p. 381. seq.

Hoc anno Bonifacius, archiepiscopus Cantuar. episcopos et archidiaconos provinciae suae convocavit ad subveniendum ecclesiae a papa et rege fere oppressae. M. Paris. ita de hoc loquitur: "Diebus sub eisdem archiepiscopus Cantuar. Bonifacius convocavit episcopos et archidiaconos provinciae suae, ut invocata devote Spiritus Sancti gratia, ecclesiae jam vacillantis Anglicanae, quae novis oppressionibus modernis annis solito gravioribus et intolerabilioribus opprimitur, statui subvenirent, communiter tractantes.

Mandatum archiepiscopi Cant. pro synodo.
Ex Annal. Burton p. 381.

"Adam Eyton, officialis archidiaconi Staffordiae, dilecto sibi in Christo decano de Thameworth et Tothelbiri salutem in Domino. Mandatum venerabilis patris domini Coventrensis et Lichefeldensis episcopi suscepi in haec verba: Viro venerabili archidiacono Staffordiae vel ejus officiali, magister J. de Attleberg, officialis venerabilis patris Coventrensis et Lichefeldensis episcopi, salutem. Mandatum domini Cantuar. archiepiscopi suscepimus in haec verba:

Bonifacius, miseratione divina Cantuar. archiepiscopus, totius Angliae primas, dilecto sibi in Christo officiali Coventrensis et Lichefeldensis dioecesis, salutem, gratiam, et benedictionem. Cum necessitas immineat, et utilitas persuadeat, quod nos et venerabiles patres suffraganei nostri una cum aliis praelatis Cantuar. provinciae de communibus negotiis Anglicanae ecclesiae tractaturi convenire debeamus, discretionis vestrae mandamus, in virtute obedientiae firmiter injungentes, quatenus in octavis assumptionis beatae Mariae, omni occasione et dilatione postpositis, Londoniis personaliter interfitis, ad tractandum nobiscum una cum coepiscopis nostris de negotiis supradictis. Nihilominus citetis decanum Lichefeldensis et priorem Coventrensis cathedralium ecclesiarum, necnon abbates et alios priores, qui non subsunt abbatibus, archidiaconos Lichefeldensis et Coventrensis dioec. in virtute obedientiae praecipiendo, ut praedicti decanus, et prior dictarum cathedralium ecclesiarum, abbates, et alii priores cum literis procu-

ratoriis nomine congregationum suarum confectis, ac dicti archidiaconi cum literis similibus factis ex parte clericorum, qui subsunt eisdem, super ratificatione eorum, quae opitulante Domino ad honorem Dei, et commodum praedictae ecclesiae inter nos communiter tractabuntur, omnibus aliis praetermissis, dictis die et loco personaliter debeant interesse. Dat. apud Otteford, etc. Exemptos vero ad dictos diem et locum similiter convocetis. Hujus igitur auctoritate mandati vobis mandamus, quatenus praedictum mandatum domini Cantuariensis archiepiscopi in archidiaconatu vestro diligenter et efficaciter exequamini. Dat. die dominica proxima ante festum beati Jacobi apostoli, anno supradicto."

Causae expositae per dominum Bonifacium, Cantuariensem archiepiscopum, de convocatione facta super statu ecclesiae Anglicanae in melius reformandae.

"Cum in ultima convocatione de communi consensu et voluntate praelatorum et cleri Londoniis praesentium, et procuratorum absentium, oblata esset domino regi quaedam certa summa pecuniae, scilicet lxx. M. lib. argenti, sub certis conditionibus, ut omnes exactiones, quas "Gratias" vocant, a domino papa domino regi concessae, et per magistrum Rustandum publicatae, omnino cessent, et talia infuturum... et ecclesia Anglicana per dominum regem suis penitus releveretur, ut praelati absentes oblationem praedictam duxerint acceptandam; et rex responderet super his se velle deliberare usque in reditu nunciorum suorum, quos ad Franciam miserat, qui jam noviter redierunt; deliberandum est a clero, an expediat mittere ad dominum regem, ad audiendum responsum suum, an velit accipere dictam oblationem vel non.

Item, an expediat ut confestim mittatur ad curiam sedis apostolicae super compositione praelocuta, per oblationem dictae pecuniae confirmanda, vel alia ineunda ad utilitatem ecclesiae Anglicanae; vel talis missio nunciorum sit differenda usque in adventum responsionis domini regis super praemissis.

Item

Item, qualiter posset provideri libertatibus ecclesiae, et personis ecclesiasticis super oppressio- nibus indebitis, quibus per seculares iudices mul- tipliciter aggravatur, sicut in articulis talium gravaminum plenius continetur.

Item, cum dominus rex prohibuerit praelatis ecclesiae sub forisfactura omnium terrarum sua- rum, quas de eo tenent, ne venirent ad hujus- modi convocationem, auctoritate domini archi- episcopi factam, an liceat et deceat et expediat tractare in hujusmodi convocacione de negotiis ecclesiae a praelatis, vel potius, quod absit, pro- hibitioni regiae parere, praesertim cum dominus archiepiscopus se offerat ad prosequendam cau- sam ecclesiae in praemissis, et in aliis omnibus in propria persona, si necesse fuerit, nulliscun- que damnis vel expensis volens parcere, dum ta- men suffraganei et clerus provinciae suae assiste- re velit sibi concorditer in defensione jurium praedictorum, in consiliis et auxiliis impenden- dis."

Ut remedium aliquod salubre excogitaretur ad subveniendum calamitatibus, quibus ecclesia per exactiones papae et regis vexabatur, archiepi- scopus Cantuar. concilium hoc sola sua auctori- tate convocavit; rex autem cunctis praelatis sub forisfactura omnium bonorum suorum prohibuit mandato vel summonitioni archiepiscopi morem gerere. Prohibitionis autem regiae hic fuit te- nor:

Rex H. Lincoln. episcopo, salutem. Cum pro exercitu nostro, cum quo tendimus ad partes Cestriae, contra Wallenses inimicos nostros, vos et omnes alios praelatos et magnates regni nostri fecerimus summoneri, ad eundem nobiscum cum toto servitio suo, nobis debito, pro defensione terrae nostrae contra praedictos Wallenses; et archiepiscopus Cantuar. quandam convocationem episcoporum fieri fecerit London. in octav. as- sumptionis beatae Mariae, ut audivimus; quae quidem convocatio, aut alii tractatus, vel con- cilia, nobis existentibus et agentibus in exercitu nostro, fieri non debent, eo quod singuli tam praelati quam alii in propriis personis venire de- beant ad defensionem coronae et regni nostri, et per absentiam eorundem grave nobis et terrae nostrae periculum posset imminere; inhibuimus districte praefato archiepiscopo, ne dictam con- vocationem faciat, sed convocationem illam, dum fuerimus in exercitu nostro, penitus revocet, et suspendat; unde sub debito fidelitatis, qua no- bis tenemini, et forisfactura omnium terrarum, et tenementorum, quae in regno nostro tenetis, vobis districte prohibemus, ne ad convocationem hujusmodi, dum fuerimus in exercitu nostro, ac- cedere praesumatis, sed ad nos versus Walliam pro defensione nostra et terrae nostrae contra praedictos Wallenses, sine morae dispendio ve- niatis, servitium vestrum nobis debitum perso- naliter impensuri, ne pro defectu vestri exhae- reditationem perpetuam patiamur. Teste me- ipso apud Wodef. 19. die Julii.

Ast episcopi et praelati regiam despiciatui ha- bentes prohibitionem, archiepiscopique manda- to assurgentes, in concilio variis de rebus tra- ctabant.

Isti articuli sunt concessi in concilio archie- piscopi:

"Quod in ecclesiis non intrudantur clerici per laicos, sed per suos ordinarios instituantur, vel destituantur.

Item, quod non trahantur in foro seculari, ut respondeant, quare excommunicaverint.

Item, quare dedicaverint ecclesiam, vel ca- pellam.

Item, quod non respondeatur brevi quod di- citur, "Quare non admisit clericum."

Item, quod illis, qui fugerint ad ecclesiam pro immunitate, non denegentur alimenta, nec postquam regnum abjuraverint, extrahantur a via, nec interficiantur; cum hoc sit tam contra regi- am dignitatem, quam contra ecclesiasticam li- bertatem.

Item, quod clerici degradati pro crimine, non priventur postea bonis mobilibus vel immobili- bus temporalibus, ne bis puniantur in idem, cum non sint damnati in foro seculari, nec dam- nari possint, et nullus debeat privari mundanis, nisi prius damnatus fuerit in foro seculari.

Item, si clerici irretiti de crimine liberentur ecclesiae, quod eorum bonis mobilibus seu im- mobilibus non priventur.

Item, quod dominus rex non impediatur testa- menta episcoporum, nec extendat manum ad bladum, quod seminaverint, vel ad alia bona epi- scoporum defunctorum.

Item, quod mortuo aliquo laico sine testa- mento, non capiantur bona ipsius in manus do- minorum, sed inde solvantur debita ipsius, et residua in usus filiorum suorum, et proximo- rum indigentium, et pro salute animae defuncti in pios usus per ordinarios convertantur, nisi qua- tenus fuerit domino suo obligatus. Idem de ser- vis, salvis servitiis et consuetudinibus dominorum suorum.

Item, quod damnentur brevina facta sine con- silio, et quod de caetero non fiant.

Item, quod non capiantur hospitium clericorum seu praelatorum violenter, quod sit multoties, fractis ostiis et verberatis custodibus, contra li- bertatem. Nec carectae vel equitaturae eccle- siasticarum personarum ad cariandum res suas vel commercia capiantur.

Item, quod ecclesiarum praelati habeant pa- cifice libertates antiquas, quibus usa est ecclesia ante memoriam hominum. Nec cogantur o- stendere quo jure vel warranto utantur eisdem, nec impediuntur uti eis.

Item, quod episcopi, qui habent amercia- menta hominum suorum ex antiqua consuetu- dine, seu per chartam regum concessa, petunt ipsa amerciamenta eis ipsis allocari in scaccario, ita quod de caetero non veniant in summoni- tionem.

Item, cum dominus rex mittit per diversos co- mitatus inquisitores super certis articulis, qui de levi possunt inquiri, summonentur omnes villatae et liberi de comitatu, et illi, qui non ve- nerint, amercientur, ac si essent justitarii ad om- nia placita.

Item gravatur tam clerus quam populus in hoc, quod cum aliquis summonitus sit ad cu- riam

riam domini regis ad respondendum de aliquo placito, per quod debeat attachiari, si fecerit defaultam, ponetur per vadium salvos plegios et postmodum per meliores plegios. Ad primam vel ad secundam defaultam amerciatur, attachiatur, priusquam comparuerit in curia, et hoc contra legem terrae, cum primam summonitionem posset defendere, et primam et secundam defaultam dediscere et salvare in aliis casibus.

Quantum ad primum articulum, communiter sentimus in casu primo procedendum. Cum dominus rex distulerit responsum suum super oblatione sibi dudum facta, usque ad reditum nunciorum suorum de Francia, qui jam redierunt, videtur honestum, quod mittatur ad ipsum ad audiendum responsum suum.

Ad secundum, de necessitate oportet quod mittantur confestim ad curiam Romanam simplices nuncii, ad renitendum impetrationibus contra ecclesiam Anglicanam. Et post responsum domini regis mittantur nuncii celebres et solennes.

Ad tertium articulum, cum ecclesia Anglicana jam triennio elapso gravibus exactionibus et concussionibus sit oppressa, quod per bonorum suorum direptionem ac indebitam subtractionem ecclesiasticae personae nimium sint depressae, ita quod nec pastoralis officii sollicitudo debite valeat adimpleri, sic sentimus, esse resistendum. Quod si contingat clericum vel laicum per potestatem secularem de caetero bona ecclesiarum diripere, diminuere, vel aliter expilare, sanguinem testamenti pollutum ducendo, principes ecclesiae, successores videlicet apostolorum, huiusmodi sacrilegos invasores publice excommunicent, et faciant per dioeceses suas in singulis ecclesiis publice et solenniter excommunicari, et excommunicatos denunciari. Insuper loca et terrae huiusmodi invasorum interdicto ecclesiastico supponantur, in quos statuantur aliae poenae sacrilegii, antequam absolutionis beneficium mereantur. Insuper fautores et cooperatores re et facto, aut consilio poenis similibus subjiciantur: hoc addito, quod si clerici fuerint, ab officio ecclesiastico et beneficio ipso facto sint suspensi. Et si contingat viros ecclesiasticos resistentes, ob istam causam capi aut incarcerari, captoribus et detentoribus poenae superiores sint inflictae. Et loca, ubi huiusmodi personae detinentur, interdicto ecclesiastico supponantur.

Item, quia credimus, quod praeter certam scientiam sedis apostolicae multa gravamina sunt impetrata in praejudicium et ruinam ecclesiae Anglicanae, dominum papam apostolum . . . . . veruntamen postposita appellatione nos praelati cum clero, nos et bona nostra protectioni sedis apostolicae submittentes. Nequaquam vero ambigimus nos et vos de diuturno dicti temporis silentio graviter deliquisse, eo quod credimus efficacius posse resistere in praemissis.

Item magister Rustandus in recessu suo voluit et decrevit, quod ab executionibus gravaminum inchoandis omnino maxime superseatur, donec nuncii domini regis a curia revertantur Romana.

Quantum vero ad resistentiam aliarum oppressionum contra libertatem ecclesiasticam, sen-

timus discussionem fieri articulorum et gravaminum, et separationem de eisdem, usque in his in quibus dissimulari non potest sine periculo animarum. Licet vero absque rerum discrimine, ut in primo casu contra huiusmodi sacrilegos procedatur in forma praemissa, in secundo casu via procedendi provideatur secundum ordinationem patrum venerabilium episcoporum.

Concilium archiepiscopi et omnium episcoporum super articulis praepositis apud Londonias.

Petit persona ecclesiastica decimas coram iudice ecclesiastico. Judicanti et petenti porrigitur regia prohibitio, nomine patroni ecclesiae, cujus rector convenitur, ne super advocatione seu patronatu ecclesiae iudex ille cognoscat. Si actor prosequatur et iudex judicantis officium assumat, uterque attachiatur, et attachiati veniunt. Consilium tale est: quod si iustitarii causam decimarum sub colore querelae advocationis ecclesiarum ad se trahere velint, et de non prosequendo ulterius causam decimarum in foro ecclesiastico, a iudice sive a parte securitatem exigunt, in nullo eis caveatur. Et si propter hoc arrestentur, per loci dioecesanum requirantur, sive per episcopum proprium. Et si libere non tradantur ecclesiae, competenti monitione praemissa, excommunicentur judicantes, et detentores. Et si quaeratur a iudice quota pars vel quanta petatur, non respondeatur.

Episcopo ecclesia appropriata, vacante episcopatu, si rex ratione custodiae baroniae per suos ballivos ad ecclesias appropriatas, seu ad quaecunque alia spiritualia manus extendat, per ipsum, ad quem vacante sede devolvitur iurisdictio, et spiritualis custodia, ballivi monitione praemissa excommunicentur.

Hoc idem fiat per episcopum in vacantibus abbatibus seu prioratibus, si laici patroni ad ecclesias appropriatas seu alia spiritualia occupanda se convertant. Et sententias, quas successor invenerit, inviolabiliter observet.

Ordinarii iudices ad querelam laici de laico feodo vel catallis non cognoscant, si tamen huiusmodi, fide data vel sacramento adhibito de fidei transgressionem, seu sacramenti violationem, per inquisitionem sive per facti evidentiam, seu alio modo legitime constiterit, mortaliter sic peccans legitime commonitus ad condignam poenitentiam agendam compellatur.

Clericus super actione personali trahitur ad forum seculare; non veniet, nisi de conscientia et consensu episcopi, et suum alleget privilegium, sed non respondeat. Si arrestetur, per suum requiratur episcopum; et si non tradatur eidem, judicantes et detentores, si sint de iurisdictione episcopi, qui eum requirit, monitione praemissa, excommunicentur; et si non sint de iurisdictione sua, ad ejus denunciationem per proprium episcopum, post canonicam admonitionem, excommunicationis sententia innodentur.

Vocantur laici ut compareant coram suis ordinariis, ad inquirendum super excessibus subditorum. Si non compareant, eorum contumacia per excommunicationis et interdicti sententias puniatur. Hoc idem fiat de eorum dominis, si per eos impediuntur.

Attachiatur praelatus ut compareat in foro regio, ostensus quare tenuit placitum contra prohibitionem regiam. Comparet et negat, per testimonium duorum ribaldorum indicitur ei purgatio. Consilium Dei est, et omnium praelatorum, ut nullo modo juret coram iudice seculari, cum ratione dignitatis et officii major sit eo. Quid ergo? Arrestabitur? patienter sustineat. Et si princeps vel iudex ille aliquam terram habeat in sua dioecesi, illam interdicat. Quod si sic non fuerit liberatus, archiepiscopus et omnes episcopi celeriter ac fortiter insurgentes, gladium spiritualem assumentes, huiusmodi detentores unanimiter feriant, et per interdicti et excommunicationis sententias tam in terris quam in personis coerceant.

Clericus in actione personali ad mandatum regis foro sistitur seculari; requiritur et liberatur, et postea amerciat. Scribitur ordinario ut compellat eum ad satisfaciendum de amerciamiento. Non compellet eum ordinarius, quoniam clericus jam sic non esset ecclesiae libere traditus. Quodsi distringatur episcopus ad ipsum compellendum ut satisfaciatur, per interdicti et excommunicationis sententias se defendat, ut in casibus supradictis.

Hoc idem faciat episcopus, quodcumque clericus amerciat in causa, de qua non potest secularis iudicare. Si autem pro illo amerciamiento ad opus regis servando, scribatur eidem, quod si causa cognita, vel facti evidentia, vel alio modo legitime de sua injuria coram ordinariis legitime constiterit, per ipsum ordinarium, sive domino regi, sive alii querelanti injuriam passio, satisfactionem condignam impendat.

Hoc autem ab omnibus archiepiscopis et episcopis summa sollicitudine observandum est. Quodsi aliquis episcopus ob quamcunque causam, sive seipsum solummodo contingentem, pro aliqua transgressione libertatis ecclesiae in suo episcopatu facta, vel pro personali injuria, vel reali, suum episcopatum ecclesiastico interdicto supponat, caeteri episcopi universi injuriam unius propriam reputantes, ac quod injuriatum existit in uno episcopatu, in suo episcopatu latam injuriam existimabunt. Simile etiam interdictum in suis episcopatibus singuli ex condicto faciant. Idem de excommunicatis et interdicti sententiis observetur sub ista forma.

De . . . . .

Et super istis articulis praenotatis fecit Bonifacius, Cantuar. archiepiscopus, suorum suffraganeorum sibi subditorum universorum, praelatorum pariter et cleri procuratorum, convocationem isto anno apud Londonias semel et secundo propter gravamina et oppressiones de die in diem per summum pontificem et dominum Henricum regem ecclesiae Anglicanae irrogatas.

In hac convocatione, quae semel et secundo, dicentibus Annalibus Burtonensibus, coadunata fuit, quinquaginta circiter articuli a clero provinciae Cant. excogitati sunt, quos cum occasione eorum, uti a Matth. Parisii continuatore recitantur, pag. 816. et 1118. hic exhibemus.

“Circa idem tempus praelati Angliae miserabiliter enervati et meticulosi constantiam Cisterciensium minime consequentes (qui regi pecuniam inaeestimabilem exigenti in faciem restiterunt) concesserunt regi quadraginta duo millia marcarum, in enormem ecclesiae et regni laesionem et jacturam irreparabilem; et concessa fuit haec pecunia vel domino regi, vel ipsi, ad mancipandum regnum Apuliae, Edmundo filio regis. Sed illius regni acquisitio diuturnum cepit incrementum desperationis. Rex autem, qui parum hoc munus acceptavit, promisit se citissime ecclesiae oppressiones temperando, ad statum debitae libertatis revocare. Unde formati sunt articuli circiter quinquaginta, quos praelati in scripta redegerunt, ut apto tempore coram rege, et magnatibus, et praelatis lecti, effectum debitum sortirentur. Qui articuli vel capitula similia fuerunt illis, pro quibus beatus Thomas, archiepiscopus Cantuariensis martyr dimicavit, victor effectus gloriosus.

Articuli pro quibus episcopi Angliae fuerant pugnaturi.

I. Inprimis, quod vacantibus ecclesiis cathedralibus seu conventualibus, conventus talliantur, terrae relinquuntur incultae, vastantur nemora, parci, et vivaria, corruunt aedificia, diripiuntur bona, depauperantur villani, et male tractantur; ita quod mendicare coguntur praelati succedentes per tempora diuturna; quod est contra domini regis chartam, et etiam ecclesiasticam libertatem. Et in tantum jam crevit malitia, quod eschaetores non ad bona abbatum et priorum usui decedentium deputata, manus extendunt, verum etiam ad blada instaurata, et alia, quibus conventus sustentari debet; ita quod occasione talis custodiae quandoque religiosi debitis gravibus onerati, et alias multipliciter depauperati, resurgere non possunt, nec ad statum debitum pervenire temporibus diuturnis.

II. Item, cum ecclesiae cathedrali seu monasterio ecclesiasticum beneficium sit annexum, si curam habeant animarum, illud occupant custodes gardarum, decimas, et obventiones, et alios proventus inde percipientes, contra Deum et omnia jura, cum talia beneficia non pertineant ad baroniam, et ratione laicalium bonorum tantum ad dominum regem custodem devolvuntur.

III. Item, cum electiones in ecclesiis cathedralibus seu conventualibus debeant esse liberae, tot et tales preces regales interveniunt, quibus electores perterriti, saepius divinae humanam praeferunt voluntatem. Eodem modo fit de ecclesiis vel praebendis, ad opus regaliu clericorum, cum eas vacare contingit.

IV. Item, celebratis electionibus et praesentatis domino regi electis, interdum differt adhibere consensum electo, vel electioni absque causa rationabili se opponens, ut sic electi per timorem cedere, vel electores precibus regis et voluntati acquiescere compellantur, ex quibus multa pericula tam spiritualia quam temporalia contingunt ecclesiis.

V. Item, cum aliquando in casu a jure non concessio, ad praelatum superiorem devolvitur potestas ordinandi de ecclesia cathedrali vel collegiata

legiata vacante, dominus rex privilegium Christi concessum de licentia eligendi ab electoribus ante electionem celebrandam ab eo petenda, ad hujusmodi ordinationem nititur extendere, in suae salutis dispendium, et scandalum plurimorum, et etiam contra patris sui chartam, super electionibus concessam.

VI. Item in ecclesiis parochialibus et prae-bendalibus curam animarum habentibus, intrudit clericos per laicam potestatem, ordinariis penitus irrequisitis, et saepius institutos ab ordinariis destituit et ejicit. Destitutos etiam ab eisdem, licet degradatos, restituit, tam in monasteriis quam parochialibus ecclesiis, et sic restitutos armata manu defendit.

VII. Item praelatos trahit ad forum suum, ut ibi respondeant, quare subditos suos excommunicaverint, vel denunciaverint excommunicatos; sicut quare non admiserit clericum idoneum praesentatum ad aliquam ecclesiam etiam parochialem.

VIII. Item, si quis laicus vel etiam clericus sibi vel suis justitiariis de clerico conqueratur super aliqua violentia, vel alia injuria, de debitis etiam vel aliis personalibus actionibus, si clericus laicum feodum habeat, per illud distringitur ad comparandum in foro suo super talibus responsurus. Quod si tale feodum non habeat, distringitur episcopus per baroniam suam, quod clericum ipsum ad hoc faciendum illuc venire faciat. Idem etiam facit de religiosis interdum.

IX. Item, cum praelati ecclesiastici inquirere volunt de peccatis subditorum, prohibentur laici, ne de veritate dicenda, aut de credulitate aliquod juramentum exponant, aut praelatis super hujusmodi obediant; propter quod multorum excessus, et peccata mortalia, incorrecta et impunita relinquuntur, et sic praestatur audacia delinquendi, et peccati facultas.

X. Item, cum quis excommunicatus pro offensa vel contumacia post xl. dies ad mandatum ecclesiae, secundum consuetudinem, per breve domini regis capitur; et postea sine assensu sui praelati, ad cujus instantiam capitur, et absque aliqua satisfactione, contra jus et consuetudinem regni ac ecclesiae libertatem, per breve domini regis liberatur.

XI. Item vicecomites tales excommunicatos ad mandatum domini regis non capiunt, et si capiant, liberant sine mandato regio, et satisfactione.

XII. Item dominus rex, justitiiarii, et ballivi sui passim et indifferenter excommunicatis communicant tam in divinis, quam in judiciis. Et etiam dominus rex excommunicatos et claves ecclesiae contemnentes, ad mandatum suum captos, facit liberari, ad causam, si quam habent, in curia laicali personaliter prosequendam; nec admittitur exceptio excommunicationis contra eos etiam probata, per literas ordinariorum.

XIII. Item dominus rex mandat literis suis, quod non vitentur excommunicati, licet per ordinarios publice denuncientur excommunicati.

XIV. Item, cum clericus super aliquo crimine, furto vel homicidio, vel aliqua alia feloniam per laicorum diffamationem aut latronum ap-

pellationem irretitus existat, pro quo detentus sit in carcere laicali; cum ab ecclesia et suo praelato requiritur, ipsum liberum habere non potest. Nec reddunt captos clericos libere iudicandos, sed ut eos habeant coram justitiariis domini regis proximo in comitatu itinerantibus, per intervallum aliquando sex vel quinque annorum, licet ab eis judicari non possit.

XV. Item clerici sic capti plerumque in habitu clericali, inventi, antequam ab ordinariis ecclesiasticis repetantur, seu repeti possint, suspenduntur; et quandoque capita eorum raduntur, ut clerici non appareant, et sicut laici iudicantur. Quandoque cum repetuntur, differtur eorum liberatio ad tempus, et interim suspenduntur de nocte, vel hora prandii, ne ad notitiam ordinariorum valeat pervenire.

XVI. Item justitiiarii et vicecomites per patriam itinerantes, et inquirentes de criminosis patriae, si laici clericos de crimine homicidii, rapinae, vel latrocinii, vel aliquo alio defamant (licet non fugitivum, non crimine repertum) statim clericos incarcerant et detinent, et si non inveniuntur in comitatu, per quatuor comitatus vocati non veniant, forbaniant eosdem sicut laicos, nec prodest eis ordo clericalis.

XVII. Item, quod si idem clericus irretitus super objectis sibi criminibus coram iudice suo ecclesiastico canonice se purgaverit, nihilominus laica potestas ad bona sua mobilia et immobilia manum extendit.

XVIII. Item, si clericus criminofus pro objecto et probato contra ipsum facinore degradatus existat, laica potestas bona sua mobilia et immobilia occupat et invadit; et sic contingit clericum pro eodem delicto bis in idipsum puniri.

XIX. Item, cum contingit clericum pro delicto forestae defamari, per inquisitionem viridariorum et forestariorum super captione venationis, vocatur coram justitiariis, et licet ab ordinariis repetatur, nisi prius carceri laicali mancipetur, suo ordinario nullatenus liberatur, et post liberationem factam episcopo, per inquisitionem factam per laicos poena pecuniaria condemnatur.

XX. Item similiter condemnantur absentes et ignorantes, ad simplicem vocem viridariorum et forestariorum, cum ad inquisitionem per laicos factam non debeant condemnari clerici, vel aliquo aliter iudicari; et tam isti quam illi compelluntur solvere amerciamenta per possessiones laicales, si quas habent. Sin autem, distringuntur episcopi per baronias suas, ut dictos clericos compellant de suis beneficiis solvere condemnationem.

XXI. Item per eandem distractionem attachantur et coguntur clerici in actionibus personalibus, et in his, quae ex contractibus oriuntur in foro seculari; et etiam delictis respondere querelantibus.

XXII. Item, cum aliquis ad immunitatem ecclesiae fugitivus existat, per laicos custodes coemeterium vel scalarium ecclesiae circumdatur, et vallatur, quod vix potest fugitivus in alimentis ab ecclesia sustentari. Aliquando fugitivus eripitur violenter; aliquando postquam secundum regni consuetudinem terram abjuraverit, ut infra

xl. dies

xl. dies exulet se, a publica strata positus infidiis extrahitur, suspenditur, et damnabiliter quandoque interficitur.

XXIII. Item, cum a regia dignitate et libera voluntate concessa sit episcopis libera testamenti factio, licet hoc a jure habeant et consuetudine, et sacrilegium sit, quod semel est ecclesiae concessum, illud infringere vel turbare, ultimaque voluntate nihil debeat esse liberius; dominus tamen rex non permittit executores testamentorum eorundem episcoporum de bonis ipsorum administrare, quousque causa cognita ipsius facinoris, gratiam mereantur super his obtinere.

XXIV. Item, cum quis tenens laicum feodum de domino rege decedat, ballivi regis omnia bona defuncti faisiunt; nec permittunt ejus executores de eis disponere, donec inquisitum fuerit a scaccario, utrum aliquid debeat regi. Et hoc juri dissonum est, et chartae contrarium; quia cavetur, quod licet ballivis sic facere, cum literas domini regis de summonitione talis debiti patentes ostendunt, et sic possunt attachiare catala aliqua ad honorem ipsius debiti, per visum legalium hominum, donec illud debitum persolvatur in aliis catallis, libera administratione executoribus omnino dimissa.

XXV. Item, mortuo laico intestato, dominus rex et caeteri domini feodorum, bona defuncti sibi applicantes, non permittunt de ipsis debita solvi, nec residuum in usus liberorum et proximorum suorum, et alios pios usus per loci ordinarium, quorum interest, aliqua converti.

XXVI. Item ecclesiastico judici cognoscenti super decimis vel capellis, porrigitur regia prohibitio judici, videlicet ne procedat: actori similiter, ne prosequatur. Ea tamen ratione, quod si eviscerentur decimae vel capella, diminueretur jus patronatus illius, qui est patronus ecclesiae, qui est in possessione capellae petitaе, vel decimarum, et fieret regi praejudicium, ad quem spectat juris patronatus cognitio; et sic impedit, ne cognoscat judex ecclesiasticus de decimis, licet rex et justitarii sui de his cognoscere non possint; per quod justitia perit.

XXVII. Similiter fit idem, si cognoscat judex ecclesiasticus de aliis ad forum ecclesiasticum spectantibus. Verbi gratia; si inter laicos in contractibus interveniat fidei datio, vel infringat iusjurandum quis juramentum vel fidem, et judex velit cognoscere de tali peccato mortali (saltem ad poenitentiam injungendam) porrigitur regia prohibitio; et salus animarum impeditur in damnationem plurimorum, ea occasione, quod ratione catallorum praestitum fuerat iusjurandum.

XXVIII. Item, si ecclesia petat ceragium, vel herietum, vel alia, quae ad ecclesiam vel ad usus ecclesiarum deputata; ut petatur pecunia ad ecclesiam cooperiendam, vel coemeterium claudendum, et parochiani ad hujusmodi praestanda extiterint rebelles; si conveniantur coram loci ordinariis, statim porrigitur regia prohibitio, et sic impeditur cultus ecclesiae, et honor eidem diutius impensus. Idem fit, si convicti de adulterio, vel alio crimine, puniantur pecunialiter, vel aliis in causis mere spiritualibus fuerint in expensis condemnati: et sic vilipenditur ecclesiastica censura damnabiliter, et quasi a nemine timetur.

XXIX. Item, si quis commiserit sacrilegium, res ecclesiasticas invadendo, vel ecclesias libertatibus suis spoliando, vel perturbando, vel etiam violaverit libertates in chartis libertatum contentas, et propter hoc inciderit in sententiam excommunicationis, vel sit excommunicandus, et judex ecclesiasticus secundum formam juris velit contra tales transgressores procedere, impeditur propter prohibitionem regiam, ne procedat; ea assignata ratione, quod delicta laicorum, et specialiter ballivorum regis, ad ipsum pertinent corrigenda. Idem fit in omnibus casibus, in quibus ratione ejusdem delicti diversae debentur emendae; quarum una in foro ecclesiae, et alia in foro regio debet injungi.

XXX. Item in quibus omnibus casibus et similibus, si judex ecclesiasticus contra prohibitionem regiam procedat, attachiatur comparens coram justitiariis, compellitur judex exhibere acta sua, ut per ea decernant, utrum negotium pertineat ad forum ecclesiasticum, vel seculare. Et si videatur eis, quod pertineat ad forum regium, querelatur judex, qui, si confiteatur se post prohibitionem processisse, amerciat; si neget, indicitur ei purgatio per judicem secularem ad testimonium duorum vilissimorum ribaldorum. Et si purgare se noluerit, incarceratur, donec justitiariis sacramentum praestiterit corporale, quod non processerit contra prohibitionem; et si facere noluerit, in carcere retinetur similiter actor, si sequatur.

XXXI. Item, si contingat praelatos vel clericos attachiari, quia dicuntur in causis etiam spiritualibus contra regiam prohibitionem processisse, licet iudicio laicorum conquerens de mandato vincatur; in nullo tamen providetur iudicibus, vel partibus attachiatis, pro laboribus et expensis, nec in aliquo punitur protervitas vel malitia conquerentis; sed vice versa, si iudices vel clerici ibidem fuerint convicti, secundum eorum opinionem sine aliquo remedio carceri mancipantur; et ad beneplacitum regis et justitiariorum, quoad usque amerciatii fuerint, detinentur. Unde fit, quod tam ordinarii quam delegati, ut vitent tales vexationes et expensas hujusmodi, deferunt prohibitionem; et sic perit justitia, et remanent peccata impunita; cum praelati ecclesiastici iurisdictionem suam exercere non audeant, nec rex velit contra ballivos suos in talibus casibus procedere; nec de jure possit tum ratione rerum nostrarum spiritualium, ut sunt decimae et capellae, tum ratione personarum, ut sunt clerici et religiosi, tum ratione delictorum, ut sunt sacrilegia, et excommunicationes, et interdicta.

XXXII. Item, cum Judaeus in ecclesiasticam personam delinquat, vel super rebus ecclesiasticis, aut super sacrilegio, aut etiam violenta manu iniectione in clericum, vel super adulterio cum Christiana conveniatur coram iudice ecclesiastico; per regiam prohibitionem causae cognitio impeditur, quia allegavit, quod iudicem habent proprium, vicecomitem locorum, et justitios proprios deputatos, qui super talibus cognoscere non possunt, nec debent. Et tamen, si a clerico et laico super hujusmodi conveniantur coram eis, persona solam negationem et alterius

alterius Judaei et unius Christiani simplicem asserptionem absque omnis juramenti praestatione se purgant, probatione actoris penitus recusata.

XXXIII. Item, si per ecclesiam denegetur eis communio, pro eo, quod tabulam seu signum non deferunt, vel quia nutrices christianas contra praecepta ecclesiae retinent, vel propter aliquos alios excessus extiterint excommunicati; ballivi regis communicantes cum eis, ex parte ipsius domini regis praecipunt, ne aliquibus evitentur, et faciunt eos ad communionem admitti et recipi.

XXXIV. Item, licet aliqua possessio vel libertas data sit a regibus, et principibus, vel aliis fidelibus, qui eas libertates poterant donare ecclesiis in liberam, et puram, et perpetuam eleemosynam, nullo retento servitio, vel onere imposito; tamen si super eis quaestio moveatur inter ecclesiasticas personas, vel laicas et ecclesiasticas, compelluntur possessores earum in foro litigare seculari. Idem fit, si libertas ecclesiae data per laicos revocetur in dubium, cum secundum jura, hujusmodi cognitio ad forum ecclesiasticum pertineat.

XXXV. Item ratione hujusmodi possessionum, rex et alii magnates nituntur compellere episcopos, praelatos, et religiosos, et rectores ecclesiarum facere sectam ad curiam laicalem.

XXXVI. Item eisdem possessionibus, vel earum possessoribus ratione earum, telonium et alia onera graviora imponunt laici contra ecclesiasticam libertatem.

XXXVII. Item ad sectam et alia onera facienda, et ad comparendum in foro vetito compelluntur per captionem animalium suorum, et rerum aliarum Deo dedicatarum, quae sancta sanctorum dicuntur, contra Deum et ecclesiae libertatem.

XXXVIII. Item, si aliquis laicus consueverit facere sectam in curia domini sui, ratione possessionis, quam tenet ab eo, et partem possessionis dederit ecclesiae vel religiosis in liberam, et puram, et perpetuam eleemosynam, et partem sibi retinuerit in domino, vel servitio eam alii dando, capitales domini faciunt distinctiones suas in possessionibus datis in eleemosynam pro secta curiae, vel aliis servitiis sibi debitis, omissa possessione, quam dator retinuerit, vel alii dederit in feudum sibi servitium debitum faciendo, vel domino capitali. Et haec videntur in fraudem fieri et contra ecclesiae libertatem.

XXXIX. Item, si episcopi et alii praelati ad forum extraordinarium evocantur, non possunt attornatos per literas seu procuratores in causis civilibus constituere; sed necesse habent, licet cum gravi dispendio, personaliter comparere.

XL. Item, si de possessionibus datis ecclesiis vel monasteriis in puram et liberam eleemosynam, vel etiam in feudum, monasterium vel ecclesia spoliatur, committitur sacrilegium; et si super hoc spoliatus iudici ecclesiastico conquerratur, vel iudex officio suo contra spoliatores et sacrilegos velit procedere, vel super aliis injuriis proximo annotatis, per prohibitionem regiam impeditur spoliatis vel oppressis iustitiam exhibere.

XLI. Item, si rex concesserit alicui civitati

Vol. I.

vel burgo, quod possit accipere muragium, vel aliquibus novum concedat telonium, non solum a laicis sed etiam a viris ecclesiasticis, et eorum hominibus talia extorquent et exigunt contra jura.

XLII. Item domicilia et hospitia clericorum per dominum regem et laicam potestatem capiuntur, et licet in sanctuario existant, coguntur clerici inhabitantes, vel ipsis absentibus, sui servientes laicos recipere; et frequenter expulsis clericis de propriis domibus, eas occupant, res suas ibidem inventas dissipant, et consumunt, nequiter contradicentes verberando.

XLIII. Item capiuntur carectae clericorum, et religiosorum, et capiuntur in foro publico; et aliquando in sanctuario nequiter, aliquando in mercatis, et violenter abducuntur ad transvehendum victualia, et caeteras res et commercia domini regis, iustitiariorum, et ballivorum suorum; similiter res, quas clerici habent venales, compelluntur sibi vendere, et ad pretium domini regis inviti tradere; pretio aut raro aut nunquam soluto.

XLIV. Item in cancellaria domini regis nova brevja juri ecclesiastico, legi terrae, et consuetudini contraria passim fiunt sine concilio regni, principum et praelatorum assensu; quod fieri non debet.

XLV. Item, cum dominus rex pro aliqua expeditione vel ex quacunque causa regnum exierit, vel intraverit, vel ad diversas partes in ipso regno se transfulerit, compellit religiosos per vicecomites suos, et per captionem averiorum suorum, ut obviam sibi veniant, et munera ei deferant. Idem in singulis comitatibus faciens.

XLVI. Item amerciamenta, quae episcopi et religiosi terrae per chartas regias debent habere, iustitarii et ballivi regii convertunt in finem, ut sic eos suis defraudent amerciamentis.

XLVII. Item, cum non consueverint praelati, vel viri ecclesiastici amerciari pro communibus summonitionibus in adventu iustitiariorum, modernis temporibus amerciantur passim indifferenter, et graviter, si non compareant prima die tam coram iustitiariis itinerantibus, quam coram iustitiariis de foresta.

XLVIII. Item accidit interdum, quod ecclesia gavisam est aliquarum rerum possessione seu libertatum ab antiquis temporibus; et licet rex ecclesiis et viris ecclesiasticis in principio Magnae Chartae suae de libertatibus datis Anglicis, dederit et confirmaverit ecclesiis et ecclesiasticis personis omnes libertates, quibus antea usi fuerant; passim tamen compellit praelatos respondere, quare vel quo warranto talibus utantur libertatibus. Et si praelatus compulsus comparens chartam donatoris exhibeat, licet contineatur in ea, quod donator tales ac tales dederit libertates, et omnes alias, quas in rebus datis habuerat, vel habere potuerat, vel alias in instrumento donationis quantumcunque generali clausula contineatur; et dicat, quod in illa generali clausula libertas, de qua agitur, includitur, nil proderit ei, nisi in charta de eadem libertate expressa fiat mentio. Et sic secundum opinionem regalium verbum illud omnino pro nihilo supponit, quod secundum jura et omnem rationem nihil exceptum

ptum reliquit, praefertim in donationibus piis locis factis.

XLIX. Item, licet in charta de libertate, de qua agitur, expressa fiat mentio, dicunt regales, quod charta sine possessione vel usu non valet, et, quod ecclesia non sit usa tali libertate, paratus est rex se opponere in recognitione patriae, licet certum sit ecclesiam ea libertate usam fuisse. Et sic, quod certum est, revocant in dubium, et jus et possessionem ecclesiae ponere nititur in ore, seu iudicio laicorum, et ecclesiae persecutorum. Si vero non fiat expressa mentio in charta, de qua contenditur libertate, sed nota sit possessio vel usus, et dicat praelatus, quod licet non nominatim sed per generalia verba data sit libertas illa ecclesiae, vel, quod aliquando habuit ecclesia chartam, expressam facientem de huiusmodi libertate mentionem, quod perditum est, vel vetustate consumptum, vel alleget donationem sine scriptis factam morte regum antiquorum; et per hoc habuerit ecclesia justum titulum, bonam fidem, et possessionem longissimam, et sic firmo jure tueatur; dicunt regales, quod non sufficit, quia talis possessio est usurpatio, vel occupatio illicita, cum sit regi contra-

ria. Et quidem mirabile est dictu, quod longissima possessio talis non possit prodesse ecclesiis contra regem; cum e contrario in hiis, quae a rege nullatenus possideri possunt, ratione consuetudinis five usus, jus sibi vendicet contra ecclesias: sicut in omnibus oppressionibus supradictis, et aliis consimilibus, in quibus loco tituli succedit sacrilegium, vel injuria manifesta; loco bonae fidei oppressio; loco consuetudinis actus unus vel diutina corruptela, si saepius fuerit attentatum.

L. Item, cum dominus rex juraverit in coronatione sua conservare jura et libertates ecclesiis datas, et eas confirmaverit in principio Magnae Chartae; incessanter tamen a ministris suis impugnantur, turbantur, et mutilantur; non solum generales, sed etiam speciales, datas scilicet a praedecessoribus suis, et ab ipso confirmatas, et etiam de novo datas, et donationes, quas ipse dedit, et alias, quas ipse defendere et warrantizare deberet, impugnat, et sustinet impugnari, et impugnatores defendit; sicut patet in facto Bothon, et aliis casibus, quos ad praefens taceamus; sperantes, quod ad singulorum querelas, singulares injurias faciet emendari.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 3.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 14.

Anno Christi
1257.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 42.

Bulla Alexandri IV. de electione Abraam, archiepiscopi Armachanensis.
Ex Rymer Foeder. vol. I. pag. 648.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Henrico, regi Angliae illustri, salutem et apostolicam benedictionem. Suae dona gratiae circa te virtutum Dominus ita munifice dispensavit, ut id potissime tuo sit cordi delectabile, quod suae possit majestatis oculis et etiam humano conspectui complacere. Nos siquidem ex hoc exultantes in Domino, et illum cordis consequentes affectum, ut te in charitatis visceribus, quasi praecipuum habeamus, securam concipimus de tua persona fiduciam, ut acceptum et gratum tibi reputes, quod ex providentia sedis apostolicae salubriter noscitur processisse. Sane praesentata nobis electione, quae de venerabili fratre nostro Abraam archiepiscopo, tunc archipresbytero Armachano, capellano dilecti filii nostri A. titulo sanctae Sabinae presbyteri card. in Armachan. ecclesia, olim pastore carente, a capitulo ipsius celebrata extitit, et ea cassata, pro eo quod in ipsa formam generalis concilii non invenimus observatam, dictum A. cui clara morum, et vitae, ac scientiae merita suffragantur, fratrum nostrorum communicato consilio eidem ecclesiae in pastorem praefecimus, de nostrae plenitudine potestatis. Firma concepta fiducia, quod cum

idem A. sit in spiritualibus providus, et temporalibus circumspectus, per ejus ministerium ipsi ecclesiae prosperitatis et honoris, Deo propitio, desideratum proveniat incrementum, maxime si dictus archiepiscopus ad hoc tui favoris auxilio roboretur. Quem in hac parte meruit invenire promptissimum, et opportunis experiri temporibus fructuosum, pro eo, quod ipse purus et fervens amator tui nominis diligentiam vigilantem in his habuit, quae tibi ad honorem et commodum redundarent. Digne itaque serenitatem tuam affectuose rogandam duximus et monendam, in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus te sibi pro divina et nostra reverentia reddens affectu benevolum, et opere gratiosum, ei bona ejusdem ecclesiae, quae, ipsius sede vacante, ad manus tuas dignosceris tenuisse, sine dilationis seu difficultatis obstaculo restituas, et restitui facias, ac ejusdem ecclesiae jura, quantum in te fuerit, benigno favore protegas et defendas. Ita quod tibi propter hoc a clementia Regis aeterni proveniat vitae felicitis ac longae spatium, et tandem perceptio perennium gaudiorum. Dat. Viterbii 15. cal. Januarii, pontificatus nostri anno tertio.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 4.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 15.

Anno Christi
1257.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 42.

Bulla Alexandri IV. papae confirmans privilegia ecclesiastica archiepiscoporum et episcoporum Angliae. Ex reg. Giffard Wigorn.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis

et episcopis per regnum Angliae constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Venerabilis

bilis frater noster Roffensis episcopus vestro et suo nomine in nostra proponit praesentia constitutus, quod vos cupientes, prout ad vestrum spectat officium, libertatem ecclesiasticam in regno Angliae illibatam ab omnibus conservari, in omnes illos, qui malitiose et scienter ecclesias dicti regni suo jure privarent, vel spoliarent, et libertates ecclesiasticas, et antiquas ipsius regni consuetudines, et praecipue illas libertates et liberas consuetudines, quae continentur in chartis communium libertatum, et de foresta a charissimo in Christo filio nostro rege Anglorum illustri vobis et aliis ipsius regni praelatis concessas, violarent, infringerent, seu mutarent, et qui contra illas statuta ederent, vel edita observarent, consuetudines introducerent, vel servarent introductas; necnon et in scriptores, executores, et consiliarios statutorum ipsorum de beneplacito et voluntate regis ejusdem excommunicationis sententiam pertulistis, et felicitis recordationis Innocentius, P. P. praedecessor noster, quod a vobis in hac parte factum extitit, ratum habens et gratum, id de fratrum suorum consilio, auctoritate apostolica confirmavit: sed quia nonnulli clerici, et laici diversarum civitatum et dioecesium regni praefati in hanc sententiam, suis culpis exigentibus, incidentes, in illis civitatibus et dioecesium, in quibus culpas hujusmodi contrahunt, non morantur interdum, sed ad alias civitates et dioeceses se transferunt, quamvis in ipsis beneficia ecclesiastica et domicilia certa non habeant, et quandoque in illis, in quibus beneficia et domicilia hujusmodi obtineri noscuntur, sic ligati communicare aliis non verentur, procurantes sibi licere illicita, dum non eis communio fidelium denegatur, et impune propter haec diversa loca commutant, non sine animarum periculo, et ecclesiarum praejudicio, quas offendunt, propterea quod pro ecclesiis et personis ecclesiasticis varias et multiplices passis per eos injurias et jacturas contra tales plerumque non poterit opportunum remedium adhiberi; vos ad Dei et ecclesiae honorem, et animarum salutem respectum habentes, communiter providistis, et deliberatione provida ordinastis, ut mutuum exhibeatis vobis consilium et auxilium sine trepidatione qualibet, et ad mutuas requisitiones adinvicem teneamini, ac non solum ipsam sententiam per vestras dioeceses publicetis, sed ut delinquentes hujusmodi secundum regni consuetudinem, si fortassis per quadraginta dies scienter in hujusmodi excommunicatione persistierint, per potentiam regiam capiantur, et tamdiu detine-

antur, quousque super injuriis, molestiis, gravaminibus, sive damnis commissis ab eis in ecclesias seu earum etiam libertates, satisfactionem exhibeant congruentem, interponatis efficaciter partes vestras, et super captione talium eidem regi vestras patentes literas destinatis; hoc favore alicujus vel odio minime omittendo. Porro si qui alii, diabolo instigante, in vestras vel quorumlibet subditorum vestrorum personas aliquid forte commiserint, propter quod vel ipsi in canonem latae sententiae incidant, vel ligari vinculo excommunicationis mereantur, vel aliquod aliud faciant ita grave delictum, propter quod aliquis vestrum civitatem aut dioecesim suam ecclesiastico interdicto supponat; et generaliter si aliquis vestrum in se, vel in subditis suis regularibus et secularibus, seu etiam sua vel ecclesiae libertate, aut alio quovis modo realem vel personalem injuriam patiat, vel offensam, propter quam injuriatores hujusmodi in excommunicationem incidant ipso facto, seu forte suspendi, vel excommunicari, aut terra interdicti ipsorum ratione praevia mereantur; vos omnes et singuli vestrum vestras et ecclesiarum vestrarum injurias, molestias, et offensas hujusmodi, quasi proprias reputantes, pro vobis omnibus et singulis facere teneamini, quae quilibet vestrum in causa propria, et ecclesiae suae, secundum Dominum facere teneatur. Hoc adjecto modamine, quod ubi qualitas facti, vel dignitas personarum fortasse deliberationem consilii plenioris requirat, ut majora pericula evitentur, et gravius subinde scandalum exoriri non possit, quilibet vestrum teneatur in hoc casu omnium aliorum coepiscoporum, vel partis majoris ipsorum super hos opportunum consilium et auxilium invocare. Item, quod vos ad eorum vocationem convenire, si res exegerit, et impendere vobis vicissim teneamini medelam consilii et auxilii salutaris. Nos igitur vestris devotis precibus benignum impertientes assensum, provisionem et ordinationem hujusmodi, sicut pro salute animarum, et ecclesiarum utilitate provida facta sunt, ratas habentes et gratas, illas auctoritate apostolica duximus confirmandas. Quocirca universitatem vestram rogamus et hortamur attente, per apostolica vobis scripta districte praecipiendo mandantes, quatenus provisionem et ordinationem hujusmodi, sublato cujuslibet difficultatis obstaculo, firmiter observetis. Dat. Viterb. 2. non. Martii, pontificatus nostri anno quarto.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 4.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 15.

Anno Christi
1257.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 42.

Statuta synodalia Walteri et Simonis, Norwicensium episcoporum. Ex MS. Digby in Bodl. Oxon. xcix.

DEBENTES de vobis bonam rationem reddere, quae ratio secundum Augustinum est dicere, non sub silentio transire possumus, quin vobis dicamus, quod vos scire et observare credimus. Quia igitur sine decalogi observatione salus animarum non consistit, exhortamur in

Domino firmiter injungentes, ut unusquisque pastor animarum, et quilibet sacerdos parochialis sciat decalogum, id est, decem praecepta legis Mosaeicae, eademque populo sibi subiecto frequenter praedicet, et exponat. Sciat etiam septem criminalia quae sint, eademque populo praedicet

praedicet fugienda. Sciat etiam similiter septem sacramenta ecclesiastica, et hii, qui sunt sacerdotes, maxime sciant, quae exiguntur ad verae confessionis et poenitentiae sacramentum, formamque baptizandi doceant frequenter laicos in idiomate communi. Habeant quoque eorum simplicem intellectum fidei, sicuti continetur in symbolo, tam majori quam minori, et in tractatu, qui dicitur "Quicumque vult," qui quotidie ad Primam psallitur.

Eucharistia autem, quae est sacramentum dominici corporis, in loco mundo et signato semper honorifice collocata, devote sub sera, ac fideliter conservetur.

Sacerdos vero quilibet frequenter doceat plebem suam, ut cum in celebratione missarum elevatur hostia salutaris, se reverenter inclinet. Idemque faciat, cum eam presbyter ad infirmum quendam in decenti habitu, supposito mundo velamine, ferat et referat manifeste ac honorifice ante pectus cum reverentia et timore, semper lumine praecedente, cum sit candor lucis aeternae, ut ex hoc fides apud omnes et devotio augeatur, quemadmodum generali concilio scribitur. Tintinnabulum quoque semper cum lumine venerandam corporis Christi hostiam praecedat, ut ejus sonitu excitetur fidelium devotio ad tanti sacramenti debitam venerationem.

Sacerdotes autem promptissimi sint et paratissimi non solum diebus sed et noctibus, ut aegrotantes visitent cum requirantur, ne eorum negligentia, quod absit, moriatur infirmus sine confessione, aut dominici corporis communione, aut unctione extrema.

Superaltaria quoque sint honesta, et congruae magnitudinis, firmiterque fixa in circumdante ligno; non moveantur ab ipso, neque usurpentur ad alios usus quam ad divinorum celebrationem, ut videlicet non violentur in ea colores, vel aliqua fiant confimilia.

Panni etiam chrismales non convertantur in usus seculares.

In ecclesia quoque divinum officium integre fiat devote, ut videlicet lectiones, hymni, et alia, quae in Dei laudem recitantur in ecclesia, integram habeant verborum prolationem, mentis quoque ad sensus devotam attentionem, ne, quod absit, pro hostia viva et integra offeratur hostia mutilata et mortua.

Provideant attentius ecclesiarum rectores, et sacerdotes parochiales, ut pueri parochiarum suarum diligenter doceantur, ut sciant dominicam orationem, et symbolum, et salutationem beatae virginis, et crucis signacula sibi recte consignare. Et quia, ut audivimus, quod quemadmodum adulti hoc ignorant, praecipimus, ut cum laici ad confessionem accedant, diligenter examinentur, utrum sciant praedicta, et, secundum quod expedit, in eis a sacerdotibus instruantur. Et quia justus ex fide vivit, ut articuli fidei plenius exponantur, statuimus praecipientes, ut quilibet sacerdos parochialis singulis diebus ad Primam et ad Completorium orationem dominicam, et symbolum dicat coram suis parochianis, in audientia, distincte, et aperte ad intelligendum.

Quia mundi debent esse, ut ait Esaias, qui

sint vasa Domini, pollutumque non tangere, exhortantes praecipimus, ut omnes beneficiati et infra sacros ordines constituti vitium luxuriae fugiant, omnemque voluntariam carnis immunditiam, continentiae servantes puritatem, nullusque illorum uxorem ducat; et si quis, antequam esset in sacros ordines constitutus, uxorem duxerit, beneficium ecclesiasticum non teneat, neque in sacris ordinibus, si eos postea acceperit, ministrare praesumat.

Attentius itaque inhibemus, ne quis sacerdos in domo sua concubinam retinens, vel alibi ad aliam habens consuetudinem, in tam gravi permanens peccato, ad sacrum altare celebraturus praesumat accedere, cum consecratio illius in execrationem, et benedictio sibi vertatur in maledictionem. Et si aliquis hac de causa suspensus, praesumpserit celebrare divina, non solum ecclesiasticis beneficiis spoliatur, verum etiam pro duplici culpa, arbitrio episcopi, suspendatur: praelati vero, qui tales praesumpserint sustinere, maxime obtentu pecuniae, aut alicujus commodi temporalis, pari subiaceant ultioni. Cumque non solum a malo, sed et ab omni specie mali abstinendum sit, inhibemus firmiter, ne clerici non nisi rationabili et manifesta ex causa frequentent sanctimonialium monasteria, et ne quis sacerdos retineat foeminam in domo sua, sive cognatam, sive aliam, unde rationabiliter mala de ipsa possit oriri suspicio.

Firmiter inhibemus, ne quiquam beneficiati aut in sacris ordinibus constituti sint ebriosi, aut gulosi, aut tabernas exercentes, ne morte aeterna secundum legis comminationem moriantur, sed actu abstinentiae, et sobrietatis seipsos habiles reddant, ut secundum doctrinam Dei habeant scientiam discernendi inter sanctum et profanum, mundum et pollutum, [et] doceant populum omnia legitima, quae Dominus locutus est per manum Moysi.

Quia etiam Levitis dictum est, quod non habent partem inter filios Israel, per quod abscindatur a ministris ecclesiae omnis fomes cupiditatis, et turpis lucri; exhortantes praecipimus, ne beneficiati, aut sacris ordinibus ornati negotiationes exercent, nec aliquid accommodent ad usuram, sed sicut praecipit doctrina evangelica, mutuum dent nihil inde sperantes; neque dent neque recipiant ecclesias, aut ecclesiastica beneficia ad firmam, nisi in casibus concilii concessis. Sententiam sanguinis non dictet clericus aut proferat, nec sanguinis vindictam, aut ubi exerceatur intersit, nec literas dictet aut scribat per vindictam sanguinis destruendas, nec luatuariis, vel balistariis, aut hujus sanguinis viris praeponatur. Ad amputandam quoque cupiditatis speciem, firmiter inhibemus, ne beneficiati vel in sacris ordinibus constituti sint vicecomites, vel justitarii seculares, vel ballivas laicas teneant, aut earum firmas, unde potestatibus obligantur ad rationabilia reddenda de ballivis.

Inhibemus quoque districtius, ne aliquis rector ecclesiae faciat hujusmodi pactum cum capellano, videlicet quod ipse sacerdos praeter certa stipendia poterit recipere annualia aut tricennalia, quia hujusmodi pactio manifestum est indicium, quod sacerdos eo ipso recipit duplex stipendium.

neceffe

Neceſſe ergo eſt, ut aut non percipiat ſuſcepta annualia vel tricennalia, aut in eccleſia non rite efficiat divina obſequia; iſtis quoque ſacerdotibus ſufficiens et honeſta tribuatur ſuſtentatio ab eccleſiarum rectoribus, ne propter diminutam ſuſtentationem oporteat eccleſia divinis carere obſequiis, aut ipſos ſacerdotes lucris turpibus inhiare, ſeu victum mendicare.

Inhibemus etiam firmiter, ne laicis aliquibus committantur ad firmam liberae terrae eccleſiarum de decimis, niſi forte iidem laici ſint eccleſiarum ſervi, et tunc hoc fiat de licentia dioceſani; et ne rectores vel vicarii de bonis eccleſiae aedificent in laico feodo extra fundum eccleſiae; et ſimiliter ne decimae in laico feodo reponantur, ſed in feodo ipſius eccleſiae.

Praecipimus etiam, ut redditus assignati ad luminaria, non convertantur ad alios uſus per ipſos rectores vel vicarios.

Hortamur etiam praecipientes, ne mimis, jocularibus, aut hiſtrionibus intendant, neque ad aleas, aut taxillos ludant, aut ludentibus affideant; quia licet quibuſdam videantur levia, tamen ſecundum ſanctorum patrum doctrinas, qui talia faciunt, daemonibus praestant ſacrificia. Et quia in clero nihil magis debet ſplendere, niſi Jeſu Chriſti humilitas, et evangelica perfectio, quae conſulit, “quod ſi quis te percufferit in dexteram maxillam, praebeas illi et alteram;” monemus ſub poena excommunicationis praecipientes, ne clerici torneamenta aut haſtiludia exerceant, nec arma portent, niſi per loca hoſtilitatis ſuſpecta oporteat eos tranſire; ſed tonſuram et coronam ac raſuram habeant ordini congruentem, et habitum convenientem tam ſibi et ſuis equitaturis, ſecundum quod determinant ſancta concilia, nec plus ſolito; alioquin ipſos per ſubtractionem beneficiorum ad haec compellemus. Ut autem habitus diverſitas clericos a laicis faciat diſcrepare, ſtatuiſmus firmiter praecipientes, ut officarii, decani, et ſubdecani in ſuis capitulis in congregationibus clericorum coram ſuis praelatis clauſis cappis utantur. Et ne facilitas veniae intentionem tribuat delinquendi, ſi quos huius ſtatuti invenerimus tranſgreſſores, ſciant ſe abſque gratia et favore graviter puniendos. Adhaec ſtatuiſmus ut ſinguli ſacerdotes in ſuis parochiis coram ſuis praelatis, et ubique, niſi caſus neceſſitatis in itinere requiratur manifeſte habitum transformare, clauſis cappis utantur, gulionum penitus uſu interdicto. Si quis autem in praesentia noſtra aut officiariorum noſtrorum, ſive in eccleſia eis uſus non fuerit, per xl. dies noverit ſe ſuſpenſum.

Praecipimus etiam, ne aliqui retineant plures curas animarum, cum quibus per ſedem apoſtolicam ſuper haec non fuerit diſpenſatum. Similiter quod proximi adminiſtrantium eccleſias, in quibus immediate ſucceſſerunt, prioribus penitus reſignent, et patroni idoneos ad eandem eccleſias praesentent. Subjectis quoque viris diſtrictius inhibemus, ne quis ſacerdos in duabus eccleſiis miniſtrare praesumat, cum vix unus uni ſufficere poſſit. Quilibet autem rector eccleſiae honeſtum et idoneum vicarium habeat, qui, ſicut expedierit, curam gerat animarum.

VOL. I.

Audivimus etiam, de quo non mediocriter dolemus, quod quidam ſacerdotes extorqueant pecuniam a laicis pro poenitentiis ſeu aliis ſacramentis adminiſtrandis; et quod quidam turpis lucri cauſa varias injungant pecunias, videlicet quod a viro cognita mulier poſt partum ante ſuam purificationem deportet deinceps ad altare oblationem, cum qualibet muliere purificanda in eadem parochia; et quod homicida, vel qui alterius mortem procuravit, offerat pro quolibet mortuo in eadem parochia. Haec ſi ſunt huiusmodi, quia cupiditate ſunt plena, penitus inhibemus. Et ne quiſquam ſacerdos injungat annualia, vel tricennalia, ex conſilii cupiditate, ut inde conſequatur emolumentum. Audivimus quoque, quod quidam ſacerdotes faciant ſuos diaconos audire confeſſiones parochianorum ſuorum; quod quam ſit abſurdum non opus eſt dicere, cum evidenter verum ſit, quod diaconis non eſt tradita poteſtas, nec quaerat ex hoc niſi occaſionem aut ſpatium intendendi negotiis ſecularibus. Propterea firmiter inhibemus, ne diaconi confeſſiones audiant, aut poenitencias injungant, aut alia ſacramenta miniſtrent, quae conſeſſa ſunt ſolis ſacerdotibus miniſtrare. Volumus quoque et praecipimus, ut ſinguli beneficiati ad ordines promoveantur, quos cura, quam ſuſceperint, exigit.

Ad haec praecipimus, ut omnes rectores eccleſiarum, et vicarii reſidentiam faciant in ſuis beneficiis, converſantes in eiſdem laudabiliter et honeſte, niſi fuerit ob cauſam rationabilem, ut in eccleſiis ſuis non reſideant, cum eis diſpenſatum.

In ſingulis quoque eccleſiis, quarum facultates ad hoc ſufficiunt, ſint unus diaconus et ſubdiaconus, in eiſdem, ut decet, miniſtrantes. In aliis vero eccleſiis ſit ſaltem clericus unus honeſtus, qui ſacerdoti cum habitu convenienti in divinis miniſtret officiis.

Praecipimus etiam firmiter auctoritate evangelica, ne in locis ſacris habeatur mercatum, cum Dominus ementes et vendentes deiecit de templo, ne domus orationis fiat ſpelunca latronum. Ad haec adjicientes, ut coemeteria ſint bene clauſa, et tam eccleſiae quam domus ad eas pertinentes competenter ſecundum eccleſiarum facultates aedificatae, ipſae quoque eccleſiae decenter ornatae tam in libris, quam in ſacris vasis et veſtimentis, et quod veſtimenta et vaſa ſacra ſint de noctibus ſub tuta et honeſta cuſtodia, nec deponantur in domibus laicorum, nec ſub eorum cuſtodia, niſi rationabilis et evidens ad hoc compulerit neceſſitas.

Inhibemus quoque, ne aliqui ſacerdotes celebrent cum aceto.

Frequenter quoque commoneantur matres aut nutrices, ne parvulos ſuos juxta ſe in lecto collocent.

Clandestina matrimonia quoque diſtinctius inhibeantur.

Omnes quoque ludi et placita ſecularia a locis ſacris omnino arceantur.

Subjectis quoque noſtris ſub interminatione anathematis inhibemus, ne de eccleſiis ſuis citra auctoritatem noſtram penſiones ſolvere, aut ve-

terea augere, aut aliquid sub collusionem promittere praesumant. Interdicimus quoque, ne quis inter minores, quorum alter aut uterque ad annos canonibus aut legibus determinatos nondum pervenerunt, nuptias audeat celebrare. Rectoribus ecclesiarum nobis subditos indultum esse volumus, ut parochianos suos, qui decimas suas, quas hucusque persolvere solebant, detinere praesumpserint, post tertiam commotionem excommunicationis sententia feriant. In aliis autem casibus citra conscientiam aut auctoritatem nostram quidem excommunicare non praesumant nominatim. Nulla persona five rector ecclesiae nobis subditus, decimas suas pro vendere valeat ante Pascha; fructus autem percepti five in coemeterio five libera terra ponantur, ut si clericus defunctus fuerit, illius debiti solutionem vel dispositionem nullus ex malitia laicus valeat impedire. Praeterea sub interminatione anathematis inhibemus, ne quis clericus decimas aut ecclesiasticum beneficium laico dimittat ad firmam sub aliquo colore. Decimae enim et ecclesiastica beneficia laicis temerarie et contra statuta canonum tenenda, a clericis concessa, ad manus nostras recipiantur; nec aliquis sacerdos alium a cantaria pensionis per augmentum, aut alio modo, tanquam esset commercium, supplantare praesumat.

Praecipimus etiam, quod nec abbates, nec priores obligent se, aut domum suam pro singulari poena, sine nostra licentia speciali.

Pensiones et decimas separatas, quas viri religiosi, qui non sunt de episcopatu nostro, percipiunt in nostra dioecesi, in manus nostras sequestramus. Inhibemus eisdem etiam in posterum administrationem earundem, quousque de eorum jure coram nobis docuerint evidenter.

Nullus praedicator quaestuarium in ecclesiis nostrae dioeceseos admittatur, nisi nostra super hoc fulciatur auctoritate, quam ei sine litera decani, aut archidiaconi sufficere decernimus. Contra quos praedicatores siquidem talem cautelam duximus adhibendam, quod capellani ecclesiarum indulgentias in literis nostris contentas, subditis suis exponant, eleemosynas colligant, et cum collegerint, decanis tradant, nobis annuali cursu completo assignandas; ut quaestuariorum domini, quantum collectum fuit, per nos aut per alium intendimus Deo auctori dedicare. Praelati vero non permittant illos, qui ad eorum ecclesias causa venerationis accedunt, variis documentis, aut falsis figmentis decipi, sicut in plerisque locis occasione quaestus fieri consuevit.

Cum sanctorum reliquiis magna debeat reverentia, illius corpori, qui sacrosanctus est, et in sanctis suis gloriosus alios faciat sanctos, summus honor est etiam pendendus. Ipsi itaque, cui honor est et gloria, debitum honorem conservare volentes, sub interminatione anathematis firmiter inhibemus, ne in coemeteriis, aut aliis locis ecclesiarum ludi aut luctae fiant, nec mulieres choreas, luxuriosa carmina canendo, lascive ducere praesumant, cum ex his, Domini reverentia et sanctorum honore contempto, rixae et contentiones soleant evenire. Similiter ne lai-

corum aedificia in coemeterio fiant, districtius inhibemus. Suppellectilia in ecclesiis quoque non dimittantur, nisi propter hostiles incurfus, aut incendia repentina, aut alias necessitates urgentes ad eas oporteat habere refugium; sic tum necessitate cessante, res ad pristina loca reportentur. Tuguria et domus laicorum erectae in coemeteriis tempore guerra amoveantur, propter immunditiam fornicationis vitandam, et propter occupationem coemeteriorum.

Districtius inhibemus insuper, ne decani aut subdecani nostrae dioeceseos causas trahant, aut terminent matrimoniales, aut criminales, nisi cuiquam ex nostra speciali gratia concedatur, quam ei sine cujusquam contradictione sufficere decernimus.

A sanctis patribus nostris non sine ratione provide novimus statutum, ne in aliis locis quam Deo dedicatis, nisi casu necessitatis, officium altaris, quod in se tam sublime est, celebretur. Quare volumus et praecipimus, ut ecclesiae non dedicatae ad dedicationem properentur competenter, quod non solum de majoribus, verum etiam de minoribus volumus intelligi, cum majoribus et minoribus aequae simus debitores; minores ecclesias, ex nostri officii debito absque procuratoris honore per nos aut per alium volumus Deo auctori dedicari.

Dolentes referimus, quod nonnulli maledictionem ut aquam bibentes, sanctuarium Dei polluant, dum sacra venundant et mercantur. Quapropter saltem poenae timore eos a tanto facinore cupientes revocari, illos omnes, qui interventu pecuniae, aut cujusvis pecuniarii quaestus, aut pacto et promissione quicquam recipiendi intervenientibus, quemquam ad sacrum ordinem tempore examinationis aut altero fecerit ordinari, aut ordinari procuraverit, sententia excommunicationis innodamus. Eos etiam eadem sententia excommunicationis involvimus, qui officialitatem vel decanatum ad firmam dabunt, cum cedat in dispendium animarum et ecclesiae Dei scandalum gravissimum. Et eandem sententiam ad patres eorum, qui haec officia sibi recipiunt ad firmam, volumus firmiter extendere.

Dolentes referimus, quod dum nostri subditi statuta nostra synodalia non observant, seipsum illaqueant, nosque contemnere non formidant. Cum igitur refragante nostra constitutione capellani parochiales cum anachoretis in domibus suis colore quaesito, cum ancillis eorundem extra reclusorium transmissis fabulentur frequenter, in ecclesiae Dei scandalum, et animarum dispendium non modicum; singulis decanis nostris in virtute obedientiae injungimus, ut omnes capellanos, ecclesiis, ubi degunt anachoretae, deservientes, sacramento astringant, quod intra septa domorum earundem cum ipsis non loquantur, sed tantummodo ad fenestras earundem versus ecclesias requisiti honestum impendant colloquium, nisi infirmitas eorundem aliud requirat manifeste. Praecipimus etiam quod brevibus se expediant, et praecipue de his, quae ad salutem animarum pertinent, tractantes cum eisdem.

Et quia non proficit saepius legere, et non intelligere,

telligere, statuimus, ut unusquisque decanus "Statuta synodalia" penes se habeat, et copiam fieri procuret in singulis ecclesiis sui decanatus. Itaque si dominus episcopus vel ejus officialis per aliam ecclesiam transitum fecerit, et Statuta in ea non invenerit, ipsi, per cujus negligentiam steterit, quominus Statuta synodalia in ea inveniuntur, poenam infligat.

Inhibemus etiam sub poena excommunicationis, ne bedelli archidiaconorum seu decanorum habeant equitaturas, sed pedites incedant, ne sint onerosi provinciae.

Ut autem habitus diversitas clericos a laicis faciat discrepare, et habitus exterior conveniat officio et honori; statuimus firmiter injungentes, ut universi decani et vicedecani in suis capitulis, et ubi coram eis judicium exercetur, et coram suis praelatis, ac in congregationibus clericorum cappis clausis decenter utantur. Ne vero facilitas veniae intentionem tribuat delinquendi, adjicimus statuendo, quod si quis hujus constitutionis transgressor existat, per nos sciat absque favore et gratia puniendum.

Sciant quoque rectores et vicarii se graviter puniendos, si scienter luxuriosos ecclesiis suis faciant deservire. Praecipimus insuper, quod rectores, vicarii, et capellani in superpelliciis ad minus, aut alias in albis, aut in cappis sericis interfint nostris synodis, sub poena canonica.

Executores testamentorum sint solliciti, alioquin amovebuntur. Et quia nonnullos testamentorum executores in venditione bonorum defunctorum fraudem committere saepius reperimus; sub poena excommunicationis firmiter inhibemus, ne cujusquam testamenti executor de bonis ipsius, cujus fuerit executor, a se aut a coexecutoribus suis per se aut personam ad emendum bona defuncti, ad opus suum fraudulenter suppositam, emere de caetero quicquam praesumat; decernentes si secus actum fuerit, venditionem non tenere, et tam venditores quam emptores hujusmodi nihilominus puniendos.

Praecipimus etiam, ut omnes certificationes de citationibus de caetero fiant per literas patentes, et non clausas.

Custodias ecclesiarum seu decanatum formas per praedecessorem nostrum sanctitas similiter revocamus, et exnunc non tenere denunciamus.

Rectores ecclesiarum, et sacerdotes, et alii ministri ecclesiae in divinis officiis tam ad vespertas quam ad matutinas, tum aliis horis superpelliciis honestis utantur, aut clausis desuper vestimentis saltem sive indumentis, et quod nullus sacerdos celebret, quousque Prima canonice sit completa; quodsi secus agere praesumpserit, usque ad satisfactionem se noverit suspensum aut suspendendum.

Sacerdotibus districtius duximus injungendum, ne pro benedictione nubentium, aut sepultura mortuorum, aut poenitentia, aut pro aliquibus sacramentis aliquid exigant a subditis suis, aut extorquere praesumant ultra debitam consuetudinem parochiae suae et consuetam.

Si forte aliquis voluerit se alii confiteri quam proprio sacerdoti, ab eodem modeste petita licentia non neget, dum tamen sacerdoti per asserptionem alicujus sacerdotis distincte constiterit, quod ei conscientiae suae vulnera patefecit, alioquin pro non confesso teneatur. Adhaec omnes tam praelatos quam decanos, rectores, et vicarios monemus, et eisdem in virtute obedientiae injungimus, ut honeste viventes, habitum suis dignitatibus, statui, et ordinibus deferant congruentem, et plus solito tenentes indubitanter; quodsi quos tales invenerimus, ipsos per subtractionem beneficiorum graviter puniemus. Clerici vero non beneficiati, qui reprehensibiles fuerint in tonsura, ut ad superiores ordines, aut ad beneficium admittantur, quousque per tantum tempus tonsuram gefferint competentem, quo judicant praeteriti temporis scandalum redemisse.

Praecipimus etiam, quod omnes sacerdotes ordinationis alienae, et qui locum mutaverint, ad parochias custodiendas, quae in dioecesi nostra sunt, aut etiam ad celebranda divina fuerint admittendi, citra initium Septembris singulis annis archidiacono aut officiali nostro per ipsos, quorum interest, praesententur, ut per ipsum, pensatis eorum meritis, approbentur, aut, si justum fuerit, reprobandentur.

Praecipimus quod nullus aut leprosus aut alius deferat tintinnabulum in sacramenta publica, cum suo sonitu, nisi sacerdos sit eucharistiam ad infirmos deferens; et haec est causa devotionis et reverentiae excitandae. Excommunicati arctius ab omnibus evitentur, donec lumine* constiterit de eorum absolutione, exemplo de Lazaro quod Dominus solvi praecepit ab apostolis, licet a seipso prius resuscitato. Et quia in multis ecclesiis non est receptum, ut credimus, Oxoniense concilium, et principium ipsius de excommunicationibus in eodem concilio factis ad terrorem malitiosorum, et eorum malitiae refraenationem duximus adjungendum eisdem, et in eodem concilio (quod adhuc scriptum est) praecipientes, ut dictae excommunicationes singulis annis quater in singulis ecclesiis denuncientur.

Praeter haec autem superius injuncta, ea, quae in concilio Oxoniensi et Londinensi provida et sancta deliberatione antea sunt statuta, vobis injungimus observanda: cujus principii tenor talis est: Ex auctoritate Dei patris omnipotentis et beatae Mariae virginis, et omnium sanctorum, et praesentis concilii excommunicamus omnes, qui ecclesiasticam consuetudinem antiquam a Domino Jesu Christo electam, et a principio concessam archiepiscopis, episcopis, et sanctis patribus approbatam, ob aliquam malam voluntatem, vel cordis inflationem, aut rancorem infringere, et violare contendunt, aut aliquo modo, arte, ingenio, consilio, auxilio, praecepto sponsam Jesu Christi, id est sanctam ecclesiam, suo jure contendunt, aut contradicere procurant, etc.

* Forte ita legendum: "donec expresse constiterit de eorum absolutione, juxta exemplum Lazari, quod Dominus servari praecepit ab apostolis."

Expliciunt statuta synodalia alias in synodo promulgata per Walterum, quondam Norwicensem episcopum, et additiones postea per Simo-

nem successorem suum, quae firmiter praecipimus observari.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 4.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 15.

Anno Christi
1258.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 42.

Concilium Mertonense. Ex Annal. Burton pag. 388. seqq.

INCRESCENTIBUS indies oppressionibus papalibus, archiepiscopus Cantuar. aliud concilium suffraganeorum et praelatorum indixit apud Mertonam, ut magistri Arloti papae subdiaconi et notarii novis exactionibus obviam eundo, animos cleri Anglicani ab obedientia eis praestanda alienaret.

Mandatum de convocatione apud Merton.

“ Rogerus, Dei gratia Coventrensis et Lichfeldensis episcopus, dilecto filio archidiacono Staffordiae, salutem, gratiam, et benedictionem. Mandatum venerabilis patris Bonifacii, Dei gratia Cantuar. archiepiscopi, totius Angliae primatis, recepimus in haec verba :

Bonifacius, permissione divina Cantuar. archiepiscopus, totius Angliae primas, venerabili in Christo fratri, R. Dei gratia Coventrensi et Lichfeldensi episcopo, salutem et fraternae dilectionis in Domino semper augmentum. Cum propter ecclesiae Anglicanae eventus et causas, quas fraternitatem vestram ignorare non convenit, fratrum nostrorum congregationem videamus opportunam, devotionem vestram rogamus, monemus, et exhortamur in Domino, sub obedientiae debito firmiter injungentes, quatenus die Jovis proxima ante instans festum S. Barnabae apostoli apud Mertonam curetis vestram praesentiam exhibere, qualibet occasione cessante, ut in hac urgente necessitate ecclesia nostro regimini commissa, per vos et alios fratres nostros gratum habeat providi consilii fulcimentum. Vocetis etiam decanos cathedralium, et aliarum ecclesiarum, necnon etiam abbates, priores, majores, insuper et archidiaconos vestrae dioeceseos universos, ut cum literis suorum subditorum procuratoriis loco et die antedictis compareant, ut quod communi deliberatione provisum fuerit, ex membrorum cohaerentia firmitus roboretur. Dat. apud Lamhedam 13. cal. Maii, anno Dom. MCCLVIII. Hoc igitur mandatum vice nostra diligentius exequamini, ac nihilominus vosipsi compareatis dictis die et loco, cum literis procuratoriis cleri totius archidiaconatus vestri, ut vestri praesentia firmitus roboretur, quod ad utilitatem ecclesiae Anglicanae de consilio et assensu vestro contigerit provideri. Dat. 6. cal. Maii, pontificatus nostri anno primo.

Congregatis igitur praedicto die apud Merton, in praesentia domini Bonifacii, Cantuariensis archiepiscopi, suis suffraganeis, praelatis et regni clero, super reformatione status Anglicanae ecclesiae et emendatione provisi sunt isti articuli subsequentes.

Articuli provisi apud Merton.

Tria sunt genera articulorum, de quibus agitur in praesenti. Sunt enim quidam articuli, in quibus praelati nullo modo dissimulare possunt. Sunt alii, in quibus possunt indicio charitatis, non perturbatione infirmitatis dissimulare. Sunt et alii, in quibus dissimulare possunt sine discrimine salutis aeternae et periculo animarum.

Articuli, qui dissimulari non possunt absque interitu salutis aeternae, animarumque periculo, et subversione ecclesiasticae libertatis, ac ecclesiasticarum personarum praepudio manifesto.

* Cum ecclesia Anglicana non solum contra jura divina et statuta canonica, sed etiam contra libertates, a regibus, principibus, et aliis regni magnatibus sibi concessas, ausibus sacrilegis, novis irruptionibus, diris concussionibus, et oppressionibus nefariis multipliciter attrita sit; et hoc absque perpetuo animarum periculo praelatorum, domini regis, et aliorum regni magnatum, sub dissimulationis silentio nequaquam valeat ulterius pertransiri; de unanimi assensu et concilio praelatorum, religiosorum, et totius cleri ecclesiae memoratae salubriter est provisum, ut machinis secularium potestatum salutis moenia laborantis ecclesiae dilapsa, inflexibili reparentur instantia per statutorum remedia, quae sequuntur.

Quia igitur saepe contingit, archiepiscopos, episcopos, et alios praelatos inferiores per literas domini regis ad seculare iudicium evocari, ut ibi respondeant super his, quae mere ad ipsorum officia, et forum ecclesiasticum pertinere noscuntur; ut si forte clericos ad ecclesias et cappellas vacantes seu non vacantes admiserint, vel non admiserint, rectores instituerint in eisdem, suos subditos excommunicaverint, excommunicatos denunciaverint, interdixerint, ecclesias dedicaverint, ordines celebraverint, de causis mere spiritualibus cognoverint; ut puta de decimis, oblationibus, limitibus parochiarum, et similibus, quae non possunt ad seculare forum aliquatenus pertinere; seu etiam cognoverint de peccatis et excessibus subditorum, sicut de perjurio, fidei transgressione, sacrilegio, violatione, ac perturbatione ecclesiasticae libertatis, praesertim cum ipsius violatores, necnon et libertatum per chartas domini regis ecclesiae concessarum, in sententiam excommunicationis incidant ipso facto: et si inter clericos suos cognoscant, vel inter laicos conquerentes, et clericos defendentes, in personalibus actionibus super contractibus vel debitis; si personas ecclesiasticas ad mandatum

* Hic sequentes articulos sub nomine *Constitutionum domini Bonifacii archiepiscopi in concilio provinciali de Westminister editarum*, habes in biblioth. coll. Omn. Anim. Oxon.

domini regis in foro seculari amerciatos non compulerint ad amerciamenta hujusmodi exsolvenda, seu ipsa non solverint pro eisdem: si jurisdictionem suam in ecclesiis et capellis, episcopatibus seu monasteriis annexis, per mortem praelatorum aut cessionem vacantibus exercuerint canonicam et consuetam, et si quae alia his similia fecerint, vel non fecerint, pertinentia ad officia ordinariorum; providemus, quod dicti archiepiscopi, episcopi, et caeteri praelati non veniant taliter evocati, sed cum honore deferatur, et majores praelati domino regi scribant, quod hujusmodi mandatis regiis parere non possunt, absque subversione ecclesiasticae libertatis, et ad hoc ideo non tenentur, eidem nihilominus literas exhortatorias dirigendo, ut animae suae saluti consulendo, ab hujusmodi mandatis ulterius desistat. Et si dominus rex, hujusmodi spretis exhortationibus, ad attachiationes vel districtiones processerit eorundem, tunc vicecomites, et alii quicunque ballivi ipsos attachiantes et distringentes, per eosdem attachiatos et districtos in forma juris excommunicentur, et loca, in quibus commorantur, et terrae eorum, quas habent in regno Angliae, per locorum dioecesanos ad denunciationem attachiati et districti interdicto ecclesiastico supponantur. Et si clerici fuerint beneficiati, suis beneficiis priventur; non beneficiati, per quinquennium ad beneficium ecclesiasticum, si forte praesentati fuerint, minime admittantur. Clerici autem, qui hujusmodi brevibus attachiationum seu districtionum dictaverint, scripserint, signaverint, consilium et auxilium adhibuerint, solenniter excommunicentur, et excommunicati denuncientur; nec aliqui de praemissis certa ratione suspecti ad aliquod beneficium ecclesiasticum, donec se super his canonice purgaverint, admittantur. Et si dominus rex monitus hujusmodi districtiones non revocaverit; episcopus, qui districtus fuerit, terras, villas dominicas, et castra, quae rex habet in suo episcopatu, ecclesiastico supponat interdicto. Et si rex in sua duritie perseverat, caeteri coepiscopi districtiones unius quasi communem omnium et etiam communem injuriam ecclesiae reputantes, civitates, terras dominicas, burgos, castra, et villas ipsius regis in suis episcopatibus consistentes simili supponant interdicto. Et sic nec sit infra xx. dies postmodum attachiationes et districtiones hujusmodi revocaverit, aut ob hoc manum contra ecclesiam aggravaverit, singuli archiepiscopi et episcopi suas dioeceses ecclesiastico supponant interdicto. Et si aliquis episcoporum in hac parte inventus fuerit negligens et remissus, per suum metropolitanum graviter arguatur, et si perseveraverit in negligentia, canonice puniatur per eundem, et nihilominus sua dioecesis, omni praelatorum et sua auctoritate et consensu in praesenti ordinatione adhibitis, ecclesiastico subiaceat interdicto.

Adhaec, quia frequenter accidat, quod nonnulli clerici per laicam potestatem ecclesias occupant parochiales, et praebendales, etiam curam animarum habentes, et in eis absque auctoritate ecclesiastica intrudantur; providemus, quod clericus per se sic intrusus, forma juris servata, anathemate feriatur, et talis per loci dioe-

sanum publice denunciatur, et illo beneficio careat in perpetuum ipso facto. Et si sic in sua pertinacia per duos menses persistit, per locorum dioecesanos, ubi habet alia beneficia ecclesiastica, ad denunciationem episcopi illius, in cujus dioecesi se intrusit, cujusque monitionem per dictum tempus contempsit, proventus illorum beneficiorum, quousque congrue satisfecerit, eidem subtrahantur; et si per annum idem intrusus in hujusmodi excommunicationis sententia perseveraverit, extunc ad aliquod beneficium in regno Angliae minime admittatur. Si vero per procuratorem clericum fuerit intrusus, contra eundem procuratorem modo simili procedatur, et poenis subiaceat supradictis. Si vero procurator talis laicus fuerit, in forma juris excommunicetur, et talis publice nunciatur. Dominus autem absens citetur, qui, si comparens ratificaverit factum cujusque procuratoris sui in hac parte, poenis subiaceat supradictis. Si vero per contumaciam absentet se, post spatium trium mensium expectatus, si sit in regno, majoris excommunicationis sententia innodetur, et insuper poenas incurrat praetaxatas, maxime cum sacrilegio adjecerit contemptum. Si vero fuerit extra regnum, contra ipsum vocatum post dilationes transmarinas, simili forma procedatur. Ecclesiae etiam vel praebendae, in quibus sit intrusus, interdicto ecclesiastico supponantur. Auctores autem et coadjutores hujusmodi intrusionis, si clerici fuerint, praefatas poenas clericis impositas incurrant; si laici, poenas perferant contra laicos superius annotatas. Loca vero et terrae hujusmodi intrudentium, si infra unum mensem non satisfecerint, ecclesiastico subaceant interdicto. Si vero hujusmodi intrusiones factae fuerint ex regia potestate, moneatur dominus rex per loci dioecesanum, quod eas faciat infra competens tempus revocari. Alioquin terrae et loca, quae idem rex habuerit in illa dioecesi, in qua fuerit intrusio, ecclesiastico interdicto supponantur. Si vero per alium magnatem vel potentem fiat talis intrusio, per suspensionis et excommunicationis sententias, ut superius, arceatur. Et si infra duos menses factum hujusmodi non correxerit, terrae et loca, quae obtinet in illa dioecesi, per dioecesanum loci interdicto ecclesiastico supponantur.

Praeterea cum excommunicati, et de mandato praelatorum secundum consuetudinem capti, et carceri mancipati, aliquando per regem, et quandoque per vicecomitem, aliosque ballivos, sine consensu praelatorum, et satisfactione congrua liberentur, plerumque etiam hujusmodi excommunicati non capiantur, neque de ipsis capiendis literae regiae concedantur; nonnunquam etiam dicti rex et ballivi sui cum hujusmodi excommunicatis et denunciatis publice communiceant, claves ecclesiae contemnendo, in subversionem ecclesiasticae libertatis; providemus, quod excommunicati, et sic capti, et taliter exeuntes, ad majorem sui detestationem publice et solenniter, pulsatis campanis, accensis candelis, excommunicentur, et denuncientur excommunicati in locis, ubi ordinariis locorum eorum videbitur expedire. Vicecomites autem, et alii ballivi, qui eos liberaverint, non praelati, praestita

satisfactione ecclesiae vel emenda, publice excommunicentur anathemate, et excommunicati solenniter denuncientur. Si tamen de mandato regio ad hoc processerint, mitius cum eis, arbitrio ordinarii, agatur. Clerici, qui hujusmodi brevia dictaverint, scripserint, signaverint, consilium et auxilium adhibuerint, puniantur, sicut superius in primo remedio plenius continetur. Moneatur dominus rex, quod hujusmodi excessus corrigat, et a talibus desistat mandatis. Et si dominus rex monitionibus non paruerit, locus, in quo captus detinebatur, interdicto ecclesiastico supponatur. Et si denegetur litera consueta de excommunicato capiendo, moneatur rex per praelatum, qui super hoc descripsit, quod eam concedat et faciat pertransire. Quod si non fecerit, civitates, castra, burgi, et villae, quas habet in dioecesi sic scribentis, per ipsum scribentem interdicto ecclesiastico supponentur. Contra communicantes quoque cum excommunicatis procedatur secundum censuram ecclesiasticam.

Clerici quoque sine delectu personarum, quanquam in furto deprehensi non fuerint, tanquam facinorosi, vel suspecti de crimine, seu foresta, capiuntur, et in carcere detinentur, nec redduntur ordinario, secundum canones libere judicandi. Et si clerici, quibus crimina imponuntur, coram iudicibus secularibus vocati non comparuerint, forbanniuntur a regno. Quare providemus, quod si clerici sic capti, noti fuerint et honesti, capientes ipsos, et etiam detinentes, in forma juris solenniter excommunicentur per locorum ordinarios, et excommunicati denuncientur. Loca etiam, in quibus fuerint detenti, et terrae capientium eos, et detinentium, ecclesiastico interdicto supponantur, donec eosdem dimiserint, et libere abire permiserint, ac alias super hoc satisfecerint competenter. Illi etiam, qui eis talia falsa crimina imposuerint, seu malitiose, propter quae capti fuerint et detenti, excommunicentur, et excommunicati publice denuncientur, usque ad satisfactionem condignam.

Clerici quoque vagi et ignoti, capti et detenti, si in possessione clericatus fuerint inventi, per locorum ordinarios requirentur libere per ecclesiam judicandi; et si denegentur, punientur, ut superius detentores; et si tradentur, non expectatis iustitiariis quibuscunque. Et si iustitarii, eisdem clericis coram eis non exhibitis, episcopum contemnent in poena pecuniaria, poenae superiores, in ipsos iustitarios, prout clerici fuerint, sive laici, proferantur. Clerici autem domini regis, vel quicunque alii, qui excommunicationem hujusmodi prosequuntur, dictando, scribendo, figillando, vicecomiti vel aliis ballivis hujusmodi mandata dirigendo, poenis subjaceant in clericis superius promulgatis.

Clericus tamen super transgressione forestae coram suo ordinario canonice convictus, domino regi, vel alii damnum et injuriam passus, per eundem ordinarium satisfacere compellatur, et alias, arbitrio ordinarii sui, canonica poena puniatur.

Si vero clerici canonice se purgaverint super sibi impositis ac objectis, et laica potestas nihilominus bona detineat eorundem; occupantes et

detinentes bona hujusmodi clericorum, per saepedictam censuram ecclesiasticam compescantur. Quodsi sic capti, malitiose tempore intermedio abrahi fuerint seu suspensi, abradentes seu etiam suspendentes, consilium et auxilium impendentes, poenis subjaceant supradictis. Forbannientes quoque poenis similibus percellantur.

Sane, cum nulli clerici adinvicem et plerumque cum clericis contrahentes, ipsos contractus fidei datione vellent, aut corporaliter praestito sacramento, qui super fidei aut sacramenti praestiti religione contempta coram iudice ecclesiastico conventi, regiam prohibitionem impetraverint, ut super perjurio et fidei laesione examen ecclesiastici iudicis sic declinent; providemus, quod si laicus fuerit impetrator, per excommunicationis sententiam, ut superius, arceatur. Quodsi nec sic destiterit, et possessor immobilium existat, terra sua supponatur ecclesiastico interdicto; si autem immobilia non habeat, mercenarii sui et non necessariae personae moneantur, quod infra viii. dies ab eo recedant, alioquin consimilis feratur excommunicationis sententia in eosdem.

Si autem reus clericus fuerit, vel religiosus, exerceantur poenae canonicae contra eos, et si clericus reus in sua pertinacia perduraverit, procedatur contra eum secundum poenas superius contra pertinaces clericos annotatas. Si autem actor laicus sit, trahens laicum feodum, et per corpus et feodum suum distringatur; contra distringentes omnes procedatur, prout clerici fuerint vel laici, per poenas, quae contra eos superius statuuntur.

Et si actor timore regiae prohibitionis se subtraxerit, ne peccata maneant impunita, iudex ex officio suo procedat, prout viderit expedire. Si autem iudex habens laicum feodum distringatur, contra distringentes procedatur, et dominum regem, ut superius annotatur. Et si non habet laicum feodum, episcopus non exhibeat eum. Et si distringatur episcopus, procedatur contra dominum regem, et distringatur; ut superius expressum est.

Et hoc idem in consimilibus prohibitionibus observetur. Idem fiat et si tertius nuncius veniat ex transverso, et porrigat seu porrigi faciat prohibitionem talem, dum tamen ille eam verbo vel facto ratificat pro quo apparuerit impetrata.

Cum insuper praelati ecclesiastici ex officii sui debito inquirent de morum disciplina, peccatis, et excessibus subditorum; quia rex, magnates, et alii potentes seculares ipsorum officia impediunt in praemissis, laicis sibi subditis inhibendo, ne ad mandatum ipsorum praelatorum de veritate dicenda subeant juramentum: et quia iidem non permittunt dictos praelatos, subiectos suos in causis seu negotiis ecclesiasticis corporaliter, seu pecunialiter, seu alias canonice punire, secundum personarum et delictorum qualitatem; providemus, quod laici ad praestandum hujusmodi juramenta, et ad solvendum quaslibet poenas per praelatos suos canonice inflictas, nihilominus praecise per excommunicationis sententiam compellantur. Impedientes vero, ne hujusmodi juramenta praestentur, aut poenae exolvantur, per interdicti et excommunicationis senten-

sententias praedictas arctius compescantur; et si per hoc ad distractionem processum fuerit praelatorum, contra distringentes, sicut dictum est superius, procedatur.

Et quia modo consimili praelatorum officium impeditur, cum contingat, quod Judaeus delinquens in rebus ecclesiasticis et personis, super his conventus fuerit coram ipsis, et super aliis, quae ad forum ecclesiasticum pertinent; providemus, quod Judaeus per interdictum commercii, contractuum, et communionis fidelium ad respondendum in his casibus nihilominus compellatur. Inhibentes quoque impeditores et distringentes, poenas interdicti et excommunicationis incurrant.

Porro quoniam ad immunitatem ecclesiae confugientibus tam arcta ibi imponitur custodia laicorum, quod vix eis in alimentis poterit subveniri, aliquando iidem confugientes, ab ecclesiis, coemeteriis, viis publicis, post terrae abjuratiorem secundum regni consuetudinem, violenter extrahuntur, et sic extracti scelerate in praejudicium immunitatis ecclesiasticae occiduntur; providemus, quod qui hujusmodi alimenta impediunt ministrari, per discretionem ordinarii poena excommunicationis districtius arceantur. Extrahentes autem eos ab ecclesia vel coemeterio, seu via publica, per insidias post abjuratiorem terrae, vel taliter extractos occidentes, cum sub ecclesiae protectione consistant, omnibus poenis sacrilegii percellantur. In ecclesia autem vel coemeterio non fiat custodia confugientium ad ecclesiam; et si fiat, custodes in forma juris, districtioris excommunicationis sententia compescantur.

Rursus multoties invadunt aliqui bona ecclesiastica, et perturbant ac infringunt ecclesiasticas libertates, unde providemus, quod malefactores hujusmodi ac sacrilegi, excommunicati per locorum ordinarios nuncientur. Et si in sua pertinacia per unum mensem perseveraverint, tunc terrae suae, et loca, in quibus morantur, ecclesiastico supponantur interdicto, et neutra relaxetur sententia, donec de damnis aut injuriis satisfecerint competenter. Et si quis ecclesiam possessionibus aut libertatibus suis spoliaverit, poenis subiaceat supradictis, et in ipsum usque ad plenam restitutionem et satisfactionem condignam, in forma juris excommunicationis sententia solenniter proferatur. Et si iidem sacrilegi faciant iudices aut praelatos propter hoc attachiari aut distringi, tam ipsi quam distringentes poenas in attachiatores et districtores editas perferant saepedictas.

Adhaec cum contingat, quod domicilia et hospitia clericorum suis servientibus occupentur, bonaque ipsorum clericorum ibidem inventa per sacrilegos hujusmodi consumantur, reclamantes et renitentes convitiis afficiantur, verberibus affligantur, et alias viliter pertractentur; et quandoque etiam carectae et equitaturae dominicae praelatorum, religiosorum, aut clericorum in itinere publico, in mercatis, et alibi etiam in sanctuariis capiantur, et abducantur violenter, ad dictorum magnatum recommercia et victualia transvehenda; providemus, quod hujusmodi violenti et sacrilegi in forma juris excommu-

nificentur, et solenniter excommunicati denunci-entur, donec ablata et abducta restituerint, et de illatis injuriis satisfecerint competenter.

Compelluntur etiam clerici et religiosi res suas, quas habent licite venales, ad pretium domini regis sibi et suis ministris vendere, et inviti tradere pretio non soluto; unde providemus, quod taliter competentes cogantur per sententiam excommunicationis justum pretium supplere, vel rem restituere sic extortam, et nihilominus de commisso sacrilegio satisfacere, prout decet.

Domino insuper rege ecclesiarum cathedralium vel conventualium vacantium custodiam obtinente, bona earundem ecclesiarum per ballivos suos dissipat et consumit, non solum contra libertates ecclesiae, sed contra jura ecclesiastica, et chartam suam communium libertatum; propter quod providemus, quod ecclesiasticus iudex loci dictos sacrilegos per excommunicationis sententiam coerceat, usque ad satisfactionem condignam, et si rex prohibuerit, non parcatur eidem; et si attachiationes et distractiones intervenerint, ad remedia contra attachiatores et distringentes superius praemissa, habeatur recursus.

Archiepiscopi utique et episcopi, ratione patrimonii ecclesiastici, per communem summotionem coram iustitiariis itinerantibus evocati, per attornatos seu procuratores suos literatorie constitutos, contra libertatem et consuetudinem ecclesiae, minime admittuntur: supplicandum est ergo domino regi, ut sustineat, quod per literas procuratorias admittantur procuratores seu attornati eorundem, et iustitarii moneantur, quod tales cum literis competentibus admittant attornatos. Si vero sic non admittantur, et quia personaliter non venerit praelatus, condemnetur, et postmodum distringatur; providemus, quod procedatur contra attachiantes et distringentes, prout superius est expressum.

Praelati etiam et clerici venire coram magistratibus secularibus distringuntur, ostensuri quo jure aut quo warranto utuntur libertatibus, quibus a longe retro temporibus ipsi seu praedecessores sui usi sunt pacifice nomine ecclesiarum suarum; alioquin impediuntur uti libertatibus praedictis; [unde] providemus, quod sic vocati de jure aut warranto suo non respondeant; et si super hoc distringantur, vel alias condemnentur, procedatur contra condemnantes et distringentes, ut superius annotatur. Et si retineatur praelatus, archiepiscopus cum episcopis requirat eum, et puniat detentores. Et si libere non dimittatur, ad interdicta, ut superius, procedatur.

Aliquando quidem ecclesiis et praelatis principes et alii Christi fideles possessiones et libertates dant et concedunt per suas chartas, in quibus hujusmodi clausula vel similis continetur: "Omnia, quae ad me vel haeredes meos de tali feodo, vel possessione pertinent, vel poterunt pertinere, tali eidem ecclesiae, vel monasterio, ac eorum praelatis, et ministris, sine aliquo retinemento, do, concedo, et praesenti charta confirmo." Si postmodum super aliquo articulo de pertinentiis, qui in charta ipsa non fuerit specialiter expressus, in iudicio seculari contentio moveatur, dicunt iudices seculares, chartam illam

illam esse vacuum et inanem, eo quod nominatim articulus ille non exprimitur in eadem: et sic hoc verbum "omnia," secundum eos, nihil continet, nisi quod fuerit specialiter expressum. Et si articulus libertatum contentiosus in charta specialiter exprimat, dicunt iidem iudices, chartam ipsam esse vacuum, et invalidam, si ecclesia vel monasterium usa non fuerit huiusmodi libertate; providemus, quod iustitarii et alii iudices seculares, ecclesiasticos vel loca religiosa, perversa interpretatione huiusmodi suis possessionibus seu libertatibus defraudantes, moneantur per locorum ordinarios, in quibus talia iudicia exercentur, quod sub talis interpretationis velamento, possessiones, libertates, et jura ecclesiastica perturbare seu intervertere non praesumant; quod si monitionibus non adquieverint eorundem, per excommunicationis et interdicti sententias dictorum iustitiariorum, et iudicum, prout clerici fuerint vel laici, iniquitas per formam superius annotatam reprimatur.

Licet etiam dominus rex, magnates, alique Christi fideles terras, possessiones, in liberam, puram, et perpetuam eleemosynam, ecclesiis et viris ecclesiasticis pie duxerint conferendas; nihilominus cum vicecomites, ac sui ballivi compellunt huiusmodi personas ecclesiasticas pro dictis terris et possessionibus sectam facere ad suam curiam laicalem, contra donationis formam, et officium pietatis, et jura ecclesiarum, et possessiones, quibus usi sunt a longis et antiquis temporibus retroactis, perturbantes, nisi de concessionibus originalibus, et chartis suis, forte vetustate vel alio modo deperditis, vel consumptis, fidem fecerint coram eis; providemus, quod si distinctio fiat pro huiusmodi sectis a donatoribus et fundatoribus, sive eorum haeredibus, vel aliis eorum successoribus succedentibus qualitercunque, per censuras praemissas ecclesiasticas penitus reprimantur: si vero a capitalibus domi-

nis fiat distinctio pro dicta secta, quam ecclesia vel monasterium ante facere non solebat; compellentes et distringentes modo simili arceantur.

Quandoque etiam laicis intestatis decedentibus, domini feodorum non permittunt ipsorum debita solvi de bonis mobilibus eorundem, nec in usus liberorum suorum, et parentum, vel alias per dispositionem ordinariis pie distribui pro defunctis; providemus, quod domini et eorum ballivi, ut a talibus impedimentis desistant, moneantur, et monitionibus non parentes, saltem pro illa portione, quae defunctum contingit, per excommunicationis sententiam compescantur. Eodem modo procedatur contra eos, qui adscriptorum et aliorum servilis conditionis testamenta impediunt, contra consuetudinem Anglicanae ecclesiae hactenus approbatam.

Praedicta denique remedia tam ad praesentia quam ad futura gravamina se extendunt; praesertim a tempore excommunicationis de consensu regis et magnatum regni, Londini per praelatos solenniter promulgatae in transgressores chartae communium libertatum.

Archiepiscopi et episcopi, de consensu et approbatione inferiorum praelatorum, capitulorum cathedralium et conventualium, necnon universitatis totius cleri Angliae, pro reformatione status ecclesiae Anglicanae, et reparatione ecclesiasticae libertatis, haec praedicta communiter et concorditer providerunt.*

De hoc concilio Mertonensi paucula recitat MS. Digby in bibl. Bodlej. Oxon. n. ii. f. 184. b. et 185. a. "A. D. MCCLVIII. fuit concilium Bonifacii archiepiscopi, et omnium suffraganeorum suorum apud Mertone, scil. die Jovis in festo S. Barnabae apostoli, ad quassandam decimam totius ecclesiae Anglicanae per Alexandrum papam concessum."

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 4.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 15.

Anno Christi
1258.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 42.

Synodus Oxoniensis. Ex Matth. Paris. in ann.

CIRCA idem tempus convocati fuerunt praelati Angliae universaliter, ut Oxoniae convenientes, Anglicanae ecclesiae vacillantis et multipliciter impulsae, ne penitus cadat, statum reformarent. Convenerant autem ibi quatuor episcopi ad hoc specialiter deputati, scilicet Norwicensis et Cicestrensis, alique duo, quorum nomina non recolo. Qui convocaverunt exemptos omnes abbates, et alios alterius ordi-

nis, vel eorum idoneos procuratores; scire volentes, si eorum statutis vellent acquiescere, et eorum defensionem et sustentationem uniformiter adhaerere. Sed quia quidam excusatione absentes, quidam in assensu dubitantes, nullum tunc potuerunt dare responsum, recesserunt omnes, imperfectum relinquentes negotium. Haec Matth. Paris.

* MS. codex collegii O. A. Oxon. (de quo supra) paucis interjectis addit: Datum apud Westmonasterium in solenni conventionem praelatorum et cleri Anglicanae ecclesiae 6. idus Junii, A. D. MCCLVIII. in quorum omnium robur et testimonium nos praedicti archiepiscopus et suffraganei nostri cum quibusdam aliis vice universitatis religiosorum et cleri huic scripto figilla nostra duximus apponenda, etc.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 5.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 16.

Anno Christi
1258.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 43.

Bulla Alexandri IV. papae pro episcopo Elfinensi in archiepiscopum Tuamensem elato. Ex Rymer Foeder. vol. I. pag. 672.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Henrico, regi Angliae illustri, salutem et apostolicam benedictionem. Licet continuata supervenientium negotiorum instantia nostrum animum (cum, disponente Domino, universali regimini, quamvis immeriti, praesideamus) insultibus impetat successivis, sollicitudo tamen omnium ecclesiarum nostris incumbens humeris, tanto arctius nos quotidiana meditatione perurget, quanto ad id sumus ex injuncto nobis apostolatus officio specialius, immo principalius deputati. Praesentatam igitur nobis ex parte dilectorum filiorum . . . . decani, . . . archidiaconi, et capituli Tuamens. postulationem de venerabili fratre nostro . . . archiepiscopo Tuamensi, tunc Elfinensi episcopo, in ecclesia eorum factam examinari fecimus diligenter. Et quia eam invenimus canonice de persona idonea celebratam ipsam (non obstante quod magister Guillelmus de Cornelio, canonicus Dublinen. capellanus noster pro se et quibusdam aliis, quos asserbat esse canonicos, Tuamensi huic postulationi se minus rationa-

biliter opponebat, cum nobis non constiterit eos ipsius ecclesiae Tuamensis esse canonicos) de fratrum nostrorum consilio admittentes, eum a vinculo, quo tenebatur Elfinensi ecclesiae, absolutum, praefecimus eidem Tuamensi ecclesiae in archiepiscopum et pastorem, ei licentia transfundi ad praedictam ecclesiam Tuamensem et pallio (quod est officii pontificalis insigne) ac plena ipsius ecclesiae administratione concessis; firma spe fiduciaque retenta, quod per ipsius industriam eadem ecclesia Tuamensis, auctore Deo, spiritualibus proficiet institutis, et temporalibus augebitur incrementis. Quocirca serenitatem tuam rogandam duximus attentius et hortandam, quatenus eundem archiepiscopum pro apostolicae sedis et nostra reverentia celsitudinis tuae prosequens mansuetudine, consueta ei ecclesiae Tuamensis regalia, sine difficultatis dispendio, faciat assignari; ipsam et suam ecclesiam a malignorum incurfibus regalis potentiae brachio defensurus. Dat. Anagniae 10. cal. Aprilis, pontificatus nostri anno quinto.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 5.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 16.

Anno Christi
1259.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 43.

Concilium Scoticum, praesente rege Alexandro, Perthi, id est, in oppido S. Johannis habitum. Ex Hect. Boet. histor. lib. xiii. f. 284.

HABITUM deinde est concilium primatum ecclesiae, praesente rege, Perthi; id oppidum nunc, ut antea significatum est, sancti Johannis dicitur. Eo concilio edita sunt statuta

provincialia, approbante rege et regni primoribus; quae et hoc tempore in ecclesia observata manent.

Consuetudines et statuta ecclesiae Sarisburiensis. Ex regist. capituli Glasgauen. in bibl. juridica Edinburg. pag. 2.

VIRIS venerabilibus et discretis W. decano, et capitulo Glasgauen. ecclesiae, R. decanus et capitulum Sarisburien. salutem in Domino sempiternam. Quum nobis supplicastis humiliter ac devote, ut libertates et approbatas consuetudines, quibus utitur ecclesia nostra, ad vestram, et ecclesiae vestrae informationem vobis scribere curaremus; vestris supplicationibus inclinati, praesens scriptum vobis transmittimus, personas et earum officia, dignitates et consuetudines, quibus ecclesia Sarisb. ordinatur et regitur juxta institutionem felicitis memoriae Osmundi, ejusdem ecclesiae fundatoris et episcopi, praesens tractatus explanat. Quatuor itaque sunt personae principales in ecclesia Sarisb. decanus, cantor, cancellarius, thesaurarius. Quatuor archidiaconi, videlicet archidiac. Dorset. Berkfir. et duo Wiltesir. praeterea subdecanus et succentor. Decani officium est, cum omnibus canonicis et vicariis in animarum regimine et morum correctione praeemineat, causas omnes ad capitulum spe-

ctantes audire et judicio capituli terminare, excessus clericorum corrigere, et delinquentium personas juxta delicti quantitatem et personarum qualitatem digna animadversione punire. Canonici ab episcopo institutionem, a decano vero possessionem de praebendis accipiunt. Decani est etiam canonicis jam institutis ecclesiae communiam suo jure conferre, et eis stallum in choro, et in capitulo locum assignare. Vicarias etiam vacantes ad praesentationem canonicorum praesentium, vel ex justa et rationabili causa de licentia decani et capituli ob quamcunque causam absentium de clericis idoneis ordinare, verum si ultra mare, absente canonico quacunque de causa, vicaria aliqua vacaverit, decanus vicariam sua auctoritate citra assensum ipsius canonici, cui voluerit clerico idoneo poterit conferre. Praeterea nullus clericorum de superiore gradu, vel de secunda forma in choro admittitur, nisi auctoritate decani. Cantoris officium est chorum in cantuum elevatione et deprecatione regere,

gere, cantores et ministros altaris in tabulam ordinare. Ad illum etiam pertinet puerorum instructio et disciplina, et eorundem in choro admissio et ordinatio. Praeterea in majoribus festis duplicibus tenetur interesse regimini chori. Praeterea in omni duplici festo rectores chori de cantibus injungendis et incipiendis tenetur instruere. Praeterea omnes cantus ab episcopo incipiendos ipsi episcopo in propria persona tenetur injungere. Cancellarii officium est in scholis regendis et libris reparandis et corrigendis curam impendere, lectiones auscultare, et terminare, sigillum capituli custodire; literas et chartas componere, et literas in capitulo legendas legere; lectores in tabula notare; omnes etiam lectiones ad missam, quae non scribuntur in tabula, tenetur injungere. Thesaurarii officium est ornamenta et thesauros ecclesiae conservare; luminaria administrare, magnum etiam cereum paschalem; sacristas quoque suis expensis tenetur thesaurarius exhibere; campanas ecclesiae congrue suspensas in statu congruo conservare, et earum usibus necessaria providere. Ornamenta etiam ecclesiae suis expensis reficere, panem, vinum, aquam, et candelas singulis altaribus ecclesiae, excepto parochiali, administrare; incensum, carbonem, stramen, juncum, et mattas statutis temporibus per totum annum ecclesiae comparare. Subdecani officium est, si decanus defuerit ecclesiae, vices ejus supplere, curam archidiaconatus in urbe et suburbio gerere. Succentoris officium est vices cantoris absentis supplere, scholam cantus per officialem suum regere. Si quis canonicorum sive ad dedicationem ecclesiarum sive alias cum episcopo ejusdem ecclesiae fuerit, partem oblationis, sicut alius capellanus, habebit. Item, si episcopus ecclesias vel capellas praebendarum dedicaverit, nihil ibi percipient capellani episcopi, nec alii, nisi solus canonicus, cujus fuit praebenda. Quando vero aliquis constituitur canonicus,

debet jurare coram fratribus praesente evangelio, se dignitates et consuetudines Sarisb. ecclesiae inviolabiliter observaturum.

Dignitas decani et omnium canonicorum est, ut episcopo in nullo respondeant, nisi in capitulo cathedrali ecclesiae Sarisb. et judicio tantum ejusdem capituli pareant. Habent etiam curiam suam in omnibus praebendis suis, et jurisdictionem archidiaconalem, ubicunque praebendae assignatae fuerint in dioecesi Sarisb. sive in ecclesiis, vel decimis, vel terris, ita quidem ut nulla exigentia omnino in dono, vel assisa, aut aliqua alia consuetudine ab episcopo vel aliquo alio fiat in praebendis eorum, vel omnes libertates eorum et omnes dignitates plenarie et pacifice habeant, quas praedictus Osmundus episcopus in eisdem praebendis habuit, cum eas in suo haberet dominio. In quibus episcopi et archidiaconi nec visitationem, nec procuracionem ratione visitationis, nec pecuniarum auxilium hactenus habuerunt, sic enim obtentum est ex libera et approbata consuetudine a tempore, cujus non extat memoria. Eisdem etiam libertatibus et consuetudinibus gaudet ecclesia nostra in ecclesiis, terris, et decimis ad communiam ipsius infra Sarisb. dioecesim assignatis, quas habet in praebendis infra eandem dioecesim existentibus, exceptis quibusdam ecclesiis de novo ad communiam assignatis, in quibus praemissas libertates nondum obtinuit. Praeterea noveritis, quod communia ecclesiae nostrae inter residentes tantum clericos, vel qui pro negotiis capituli sunt absentes, distribuitur secundum consuetudinem hactenus approbatam. Istud etiam notorium est, quod libera electio decani ad canonicos ecclesiae pertinuit a tempore beati Osmundi praedicti. In cujus rei testimonium praesens scriptum capituli nostri sigillo roboravimus. Dat. Sarisb. die ascensionis Domini, anno gratiae MCCLIX.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 6.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 17.

Anno Christi
1260.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 44.

A. Brechinnensis episcopi, et archidiaconi ejusdem loci charta, quod pertineat episcopo Moravien. visitatio decani et capituli et dignitatum. Ex chartulario Moravienfi veteri fol. 22. recto. in biblioth. Ebredunenfi.

OMNIBUS Christi fidelibus hoc scriptum viris vel auditoris A. Dei gratia Brechinnensis episcopus, ac ejusdem loci archidiaconus, iudices a domino papa delegati, salutem in Domino. Quanto salus animarum ex motae quaestionis controversia magis accenditur, tanto celerius ad decisionem litis convenit properare. Cum igitur inter venerabilem patrem dominum Archebaldum, Dei gratia Moravien. episcopum, ex parte una, et decanum et canonicos Moravien. de dignitatibus et aliarum liberalium praebendarum ex altera, super praebendarum suarum et ecclesiarum ad easdem pertinentium visitatione et morum reformatione, tam decani quam aliorum canonicorum et clericorum, et etiam ministrorum, vicariorum, capellanorum et parochianorum dictarum praebendarum, necnon et

jurisdictione ad easdem praebendas et ecclesias pertinente, suborta fuisset materia quaestionis; tandem auctoritate apostolica nobis in hac parte commissa, vocatis omnibus, quos causa tangit, et partibus coram nobis constitutis, fuit ex parte ipsius episcopi petatum, quod cum ex diligentia pastoralis officii ad hoc teneatur de jure communi, quod sibi liceat omnes ecclesias et praebendas, tam de dignitatibus quam caeteras universas visitare, ac secundum formam juris, quae ad visitationis officium spectat, in eis adimplere, necnon et excessus tam decani quam canonicorum universorum, et singulorum, et clericorum de choro, et ministrorum eorundem vicariorum et capellanorum et parochianorum praedictarum ecclesiarum corrigere, ac eorum mores, ne ipsorum sanguis de manibus requiratur,

tur, libere valeat reformare, et quae ad jurisdictionem ordinariam pertinent inviolabiliter exercere. Nos igitur auditis et intellectis totius causae meritis, finem litibus imponere volentes, de voluntate et consensu partium, habita deliberatione diligenti, et virorum prudentum communicato consilio, auctoritate praedicta, ita duximus ordinandum, ut dictus Moraviensis episcopus et ejus successores, tam ad visitationem decani et capituli quam canonicorum, cleri eorum chori ac ministrorum vicariorum, et ecclesiarum praebendalium, de dignitatibus et aliarum liberalium praebendarum, et ad excessum correctionem capellanorum et parochianorum ad praedictas praebendales ecclesias pertinentium, ac morum reformationem liberaliter admittantur. Ita scilicet quod dictus episcopus et ejus successores singulis annis pro decanatu procuracione unica sit contentus, pro praecentoria, thesauraria, archidiaconatu, et pro praebenda de Spyny, pro qualibet earum singulis annis, unica similiter procuracione sit contentus. Alias vero praebendas, et dignitates, et omnes ecclesias ad ipsas pertinentes, prout animarum cura requirit, et quoties opus fuerit, visitare non omittat, et ab eis, sicut convenit, procuretur pro visitatione in ecclesia cathedrali facienda, procuratio a capitulo non praestetur. Reservatis tamen dicto deca-

no et canonicis liberalium praebendarum omnimoda jurisdictione sua, quam hactenus in praebendis suis habere consueverunt, nisi in his casibus, in quibus causae secundum canones a praelatis inferioribus ad superiores devolvuntur. Excessus vero canonicorum cathedralis ecclesiae, qui consueverant corrigi per decanum et capitulum, per ipsos juxta ejusdem ecclesiae consuetudinem hactenus pacifice observatam, et commotionem et jussionem episcopi et successorum suorum infra competentem terminum eis ab episcopo vel ejus successoribus praefigendum corrigantur. Alioquin episcopus et ejus successores Dominum prae oculis habentes, ut animarum cura requirit, per censuram ecclesiasticam corrigere non omittant. In hujus rei testimonium ad supradicta omnia firmiter et inviolabiliter et perpetualiter observanda, illi parti hujus scripturae in modum chirographi confectae, quae penes dominum episcopum et suos successores remanet, una cum sigillis nostris appositum est sigillum capituli Moraviensis cum subscriptione canonicorum. Reliquae vero parti, quae penes praedictos decanum et canonicos remanet, una cum sigillo dicti episcopi, sigilla nostra fecimus apponi. Actum apud Munros pridie cal. Maii, anno Domini MCCLX.

Papae Rom.
URBAN. IV. I.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 17.

Anno Christi
1260.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 45.

Canonizatio S. Richardi, episcopi Cicestrensis in Anglia, ejusque relatio in numerum sanctorum confessorum, cum institutione suae festivitatis pro die 3. mensis Aprilis.
Ex Bullar. Rom. vol. I. p. 149. edit. MDCLXXIII.

URBANUS papa quartus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, praepositis, archipresbyteris, et aliis ecclesiarum praelatis, ad quos literae istae pervenerint, salutem et apostolicam benedictionem.

Exultet angelica turba caelorum, exultent divina mysteria, summi namque Regis victoria et salutaris suae passionis effectus in humani reluctant generis creatura. Exultent in gloria sancti, et in suis laetentur cubilibus de novo caeli concive, qui habitator dum domus luteae terrenum fundamentum habentis, post carnem cum vitiis, mundum cum deliciis superatum, post habitum de hoste antiquo triumphum, corporis ergastulo resoluti, factus compatriota caelestium, caelesti quiescit in patria, fidereas incolit mansiones. Exultet mater ecclesia novae prolis foecunditate jucunda, cujus meritis fidem catholicam supra firmam petram stabili firmitate firmatam, claris inspicit clarere prodigiis, et signis insignibus insigniri, quibus fallaces haereticorum confutantur fallaciae, Judaeorum confunditur obstinata protervia, inexcusabilis ignorantia Paganorum, omni prorsus excusationis velamento *frangatur. Anglia prorumpat in jubilum, et celebri memoria se virum produxisse meditetur angelicum, consortem gloriae angelo-

rum. Exultet et gaudeat Cicestrensis ecclesia, quae tantum meruit habere pastorem, qui eam vivus salutaribus instituit monitis, laudabilibus instruxit exemplis, moriens favore munit apud homines, intercessionibus protegit apud Deum. Gaudens igitur et exultans cum jucunditate, commemoret se illum in terris habuisse patrum, cujus in caelo patrocinio communitur. Plaudant et jubilent profusis cuncti christicolae gaudiis, dum passionis hujus seculi, ad aeternam considerant gloriam profecisse, ut temporalibus poenis affecti, aeternis gaudiis potiantur, dum mundi mundanorumque contemptum, ad aeternae haereditatis participium convalescere intuentur, ut terrena spernentes, superna participent, et fiant Christi Domini cohaeredes. Plaudant itaque manibus, exultationis voce jubilent, plausus exultet operum, jubilet vox psalmodum, piis plaudant manus operibus, orationum devota tripudia voces sonent, resonent cymbala bene sonantia, labia cordi concinna, concors concrepet harmonia, cor amet, lingua clamet, manus operetur instanter. Laeti diem agant laetitiae plebs et clerus, ex immensitate gratiae mensuram laudis et laetitiae metiantur. Laudent igitur Dominum secundum multitudinem infinitae suae magnitudinis sine fine. Laudent eum in venerandae memoriae B. Richardo,

* In margine *instruatur*.

quondam episcopo Cicestreysi, mirabilem, quem ipse sua immensa bonitate, virtutum operatione mirificans et gratia sanitarum, sic immensis illustravit miraculis, quod in diversitate graduum sui status, in gratia et gloria gradatim ascendit. In subiectionis namque statu quasi stella matutina promicuit in medio nebulae, dum in ipsa juvenilis aetatis ignorantia, innocentiae firmato vestigio, imitando vixit exemplo. In praelationis gradu quasi luna in diebus suis plena resplenduit, potius de virtutum crescentium meritis incrementa suscipiens, quam de auctae gloria dignitatis. Post felicem vero transitum de hac vita, quasi sol refulgens, sic ipse in templo Dei refulsit, dum signis evidentibus, quasi radiantibus solis radiis coruscavit. Felix principium feliciori continuatum medio, felicissimo meruit fine concludi, cuius vitae talis exitus debebatur. Sic dedit ei largitor bonorum omnium, praesentis curricula vitae decurrere, ut mundo moriens, ipsi Deo felicius vivere mereatur. Cujus vitam, per quam verae vitis palmes effectus vivit aeterna plantatus in vita. Cujus processum, per quem sibi ad caeleste palatium misericordiarum Pater paravit accessum, cuius miranda miracula, quibus miraculose per ipsius merita dominantium Dominus suam mirificavit ecclesiam, ad suae laudis praeconium, ad instruendum novis propugnaculis christianae religionis aedificium, ad praesentium et futurorum instructionem et gladium, grato compendio, gratia divina favente sermoni, compendiosus sermo perstringet. Hic nempe a primaevae juventutis suae primitiis, Ducis illius ducatu deductus, illius Regis rectus et directus regimine, in cuius cellaria ipsum sequens, ipsi obsequens, semper optavit anxius, et tandem obtinuit, ut credimus firmiter, gloriosius introduci. Vacans studiosè virtutibus, virtutum Domino votive reddidit vota sua omnia, quae juvenilis aetas perniciose solet amplecti, velut in annosa jam constitutus aetate, discreta maturitate devitans. Continentiae studuit, adolescentiae ac juventutis vias incertas adeo impolluto nixus calle transire, quod famam suam ab omni contagii carnalis infamia servavit illaesam. Quinetiam a fratre primogenito per grati obsequii ejus inducto gratiam, non seducto per alicujus calliditatis astutiam, cum oblatione cedendi patrimonii, quod secundum morem patriae idem frater totaliter obtinebat, invitatus ad conjugale cuiusdam nobilis puellae consortium, mundi hujus corde mundo immundis declinatis illecebris, ut in sortem Domini cederet, cessit huiusmodi cessionem, et animam suam firmo proposito caelesti sponso desponsans, sponsae terrenae sponsalia sponte sprexit, ad castitatis aspirans privilegium, non execrans carnalis matrimonii sacramentum. O negotiatio provida! O utilis et ingeniosa mercatio! terrena pro caelestibus commutavit, transitoria pro mansuris, temporalia pro aeternis. Contempsit temporale patrimonium, ut particeps fieret haereditatis aeternae. Carnalis conjugii voluptates appetentibus anxias, satietatis penitus ne plenas, abhorruit, ut immaculati

thori delicias, desiderantibus suaves et placidas, fruentibus gratas et avidas obtineret. Et ut eo plenius in incepta negotiatione proficeret, quod uberius scientia et virtutibus impleteretur, impendit studio sollicitas operas, virtutibus se virtuose devovit. Et quia vas novum, animum scilicet peccatorum maculis non infectum, vero attulit Elyseo, ipse sapientiae sal misit in illud, ipsumque virtutibus, ac famae nitentis oleo adeo fecundavit, quod proficiens prae coetaneis suis in literarum scientia in tantum virtutibus profecit et fama, quod inter caeteros, imo cum caeteris beatus Edmundus, tunc Cantuarien. archiepiscopus, currens in scientiae suae praeconio, et laudabilis conversationis odore, ipsum in participem singularis familiaritatis, et ad officium cancellariae Cantuarien. assumpsit. Cumque datam illi a Domino gratiam, pleniorē *exolveret familiaris experientia, quam vulgaris fama promiserat, circa totius archiepiscopatus administrationem ipsius ministerio utebatur. Ipsam suam dextram reputabat, fidum sui pectus consilii, fidelem ministrum iustitiae, ac eruditam linguam fructuosae doctrinae. In his autem et aliis inferioribus administrationibus suae curae commissis, vir Dei divina ipsum prosequente gratia, taliter ministravit quod in veracitate sermonis, censura iustitiae, mansuetudinis lenitate, humilitatis cultu, omnibus se amabilem exhibuit, omnibus utilem, pauperes auxilio, divites consilio refovendo. In iis quasi stella matutina resplendens suis crescentibus meritis in plenae lunae claritatem excrevit. Licet enim soleant interdum virtutes tepescere, et otio cedere, desideratae dignitatis culmine accedente, dum student aliqui vivere quietius, et persistunt in optata et obtenta dignitate diutius, in isto tamen cum altioris gradus incremento creverunt. Ipse namque vocatus ad regimen ecclesiae Cicestrensis, factus est solito longe magis vigil ad curam, non segnis ad opus, suavis ad mores. Extunc ei fuit pauperum cura major, habitus abjectior, gestus et affatus humilior. Extunc ipse in persecutionem perpeffione fortior, in libertatis ecclesiasticae defensione constantior, in iustitiae censura inflexibilior, in oratione ferventior, in eleemosynarum largitione profusior, in proprii corporis castigatione rigidior, districtior in observantia disciplinae, in carnis et spiritus lucta prudentior. Horum colluctatione frequenter in ipsa luctatus, prudenter attendit, studuit lucrari prudenter, carnem coegit servire spiritui, abiecit ancillam et filium ejus, carnem et carnis incentiva prosterbens vigiliis, quas spreto cubili pervigil observabat, refocillavit spiritum, pavit jejuniis, multa orationum assiduitate nutrit. O virum industrium! O circumspetti athletae prudentiam! Carni arma debilitationis imposuit, ut armis fortitudinis spiritus armaretur. Illi dedit arma terrestria, ut spiritus arma caelestia commodius toleraret. Ut enim carnis carie caute careret effectu, vere Mardocheus effectus, ipse et nomen et omen assumpsit, dum nominis interpretationem implevit, impudentis carnis factus amara contritio, et ipsam amare conte-

* In margine excoleret.

rens impudentem. Posuit enim vestimentum ejus cilicium, et ipsius stimulos corrigia ligneis et ferreis pungente stimulis, se nudum compri-
mendo repressit, loricamque superinduens arma macerationis adjecit. O pugnantis cauta sagacitas, sagaxque cautela! O dole bone in hostem! Sic amavit adversarium, ut armis debilitaret armatum, cum debilitatio secure confligeret, in conflictu quietius vinceret, de armato virtuosius obtineret. Haec miranda, haec laudanda belli victoria, non in exercitus multitudine, sed de caelo veniens fortitudo. Hoc opus illius, in cujus conspectu non est differentia in multis liberare vel paucis. Hoc opus illius, qui docuit lucernam accensam non poni sub modio, sed candelabro superponi. Hoc illius opus, qui quod verbo docuit, opere in beato Richardo complevit. Ipse enim Pater luminum, qui * edidit per tenebras mundi hujus in suo lumine ambulare, in ipso meritorum lucernam accendit, ipse illam candelabro mirabilium operum superimposuit, ut per clara merita, quasi luna resplendens, tandem per miraculorum evidentiam, in solis fulgorem proficeret, et quasi sol in templo christianae fidei refulgeret, nec laterent in abditis tantae opera claritatis, quae idem summus opifex per eum non solum cum ipso regnantem, sed etiam adhuc, licet praeter carnem, tamen in carne viventem, dignatus est mirabiliter operari, patientibus ad beneficium, videntibus et audientibus admirandum imitationis exemplum, et proficiendi doctrinam. Quorum de multis aliqua, onerosae multitudinis vitandae gratia, brevis series referabit. Quodam siquidem edulitatis tempore ad ejusdem beati viri eleemosynam inopinata concurrente inopum copia, panem, qui ad nonaginta refectiorem pauperum, distributione solita aestimatus, occurrentis multitudinis vix parti minimae concurrebat in numero, vivus panis, qui de caelo descendit, ad ipsius benedictionem abundare fecit in tantum, quod praeter aestimationem astantium, refectis abunde fere tribus millibus pauperum consuetas recipientium portiones de supernae abundantia pietatis superabundaverunt partes, quae secundum eandem distributionem centum adhuc pauperes refecissent. Hic dissolutionis sui corporis tempore propinquante, per plures dies ante horam mortis certam, licet ipsa nihil incertius, facti subsecuta veritate dictum certificare, praedixit. Post cujus transitum corpus ipsius antea gravatum vigiliis, terrae duritia, in qua frequenter solebat decubare confractum, jejuniis maceratum, macerationibus multis afflictum praeter humanum morem, nitidissimum apparuit, ut probaretur pressuris talibus non oppressum, sed potius expolitum. Ad ipsius invocationem, contractus cujus membra naturaliter gressui ministrantia, ita totaliter plurium annorum paralytis inveterata contraxerat, ut eisdem membris hujus ministerio ineptis redditus, nulla omnino daretur gradiendi facultas, ille cujus mira sunt opera subito membris ipsis in solitam virtutem erectis, in liberi gressus libertatem erexit. Antiquatas fistulas plurium ossium extractione concavas, et

sine spe sanitatis stillantes faniem, ejusdem sancti meritis, ulceribus etiam repente sanatis, divinae pietatis affluentia desiccavit. Tres mortuos, quorum unum currentis currus per medium rota compresserat, reliquos vero febris extinxerat, ille, qui mortem moriendo destruxit, precibus sub ejusdem porrectis nomine inclinat, suscitavit ad vitam. Et quod non est praetereundum silentio, sed solenni vulgandum gaudio, in humanum corpusculum e vestigio inhumandum, utpote de corpore matris natum exanime, de utero transferendum ad tumulum, ejus invocato nomine, animam viventem, animarum Creator infundit. Sane iis et aliis miris operibus sancti hujus astruentibus sanctitatem, et christianae fidei veritatem miraculorum lingua loquente, concurrunt undique populus, crevit devotio, laudatur Dominus de salutiferis gratiis, salutis auctori gratiae referuntur. Invaluit super his fama communis et celebris in auribus felicitis recordationis Alexandri papae praedecessoris nostri, de Anglorum tabernaculis vox exultationis et salutis innotuit. Ad ipsum charissimum in Christo filii nostri N. regis illustris, praeclarorum, et aliorum magnatum Angliae, supplicationis humilis instans clamor ascendit, praedecessoris ipsius auctoritate, inquisitionem fieri super praedictis obtinuit. Nos et fratres nostros, per praelatos, religiosos, comites, barones, et alios fide dignos in inquisitione ipsa probata veritas et auctoritate nostra, primo per venerabilem fratrem nostrum N. episcopum Tusculan. ac demum per nos et eosdem fratres diligenti examinatione discussa, de sancti ejusdem vita mirabili, miraculis et meritis gloriosis instruxit. Exultet itaque caelum laudibus, resultet terra gaudiis, et hujus sancti solennia laeto concentu concinat populus christianus. Molliatur duritia Judaeorum, paganorum ignorantia instruat, fileant haereses, haereticorum dolosa labia conticescant, nec molliantur amplius dolosae vulpeculae religionis christianae segetem caudis ignitis, et dolosis fraudibus demoliri. Virtutem vereantur ecclesiae tanti ac talis et similium patronorum defensione munitae, nec ipsorum praesumptuosa temeritas de caetero in ipsam praesumat insidias, evidentium operum, et signorum propugnaculis tantis instructam: signis saltem evidentibus acquiescant, qui in veri dogmatis testimoniis non quiescunt. Operibus saltem credant, qui pertinaciter evangelicae doctrinae non credunt. Avertantur ab errorum inviis, veritatis convertantur ad viam, ut in Domini veritate directi, rectius hujus B. viri vias fidei et operis vestigiis investigent, ipsumque sequi studeant, qui ambulans in via immaculata, Domino fideliter ministravit. Caeterum quia sicut de ipso pro certo tenet concepta ex his certa et indubitata credulitas, Rex caelestis sic eum honorari decrevit in caelis, ut aeternae claritatis lumine quasi regis vestimentis amictus, et sempiternae gloriae diademate decoratus, sedi supernae quieti sinistat; decet ut nostro ministerio per omnem christiani cultus ambitum vehiculo debitae venerationis incedens, profusis per

* Forte ei dedit.

orbem gaudiis et effusis undique laudibus honoretur in terris. Propter quod de fratrum eorundem, ac praelatorum omnium apud sedem apostolicam existentium, unanimi consilio et concordii consensu, in festo B. Vincentii 11. cal. Februarii eum, hostis humani generis, carnis et mundi victorem, sanctorum catalogo cum celebri gaudio duximus adscribendum. Ideoque universitati vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus 3. non. Aprilis (quo utique die ipse beatus spiritus de vitae praesentis exilio transivit ad patriam, et mundi huius egressus tenebras, ac luminis abyssum ingressus, ad inaccessible lucem accessit, ipsam felix * habitans, et habetur feliciter ab eadem) celebriter ejus festa celebria, modulatis vocibus et cordibus, annis singulis celebretis, et a vestris faciatis subditis celebrari, ut eundem gloriosum confesorem et inclytum venerantes in terris, sentiat

intercessorem assiduum, et defensorem perpetuum in excelsis. Ut autem ad venerabile sepulchrum ipsius eo affluentius, quo utilius, confluat populi multitudo, et colatur solennius ejusdem confessoris veneranda solennitas, omnibus vere poenitentibus et confessis, qui cum devotione ad illud in die solennitatis ipsius accesserint, ejus implorando suffragia, singulis annis, quibus illuc venerint, de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus auctoritate confisi, unum annum et quadraginta dies; accedentibus autem ad praedictum sepulchrum infra ejusdem festi quindenam, quadraginta dies de injuncta eis poenitentia, misericorditer relaxamus. Dat. Viterbii 10. cal. Martii, pontificatus nostri anno primo. [Bulla haec quarto post concilium Lambeth. loco collocari debuisset.]

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 7.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 18.

Anno Christi
1261.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 45.

Concilium Lambethense, in quo constitutiones provinciales per Bonifacium, Cantuar. archiepiscopum, editae sunt tertio idus Maii, A. D. MCCLXI. et regni regis Henrici tertii xlv. Ex MSS. Cott. Otho A. xv. et Vitell. A. ii. collat. cum MS. Lambeth. n. 17. et MS. Elien. n. 235.

UNIVERSIS sanctae matris ecclesiae filiis per Cantuariensem provinciam constitutis, Bonifacius, miseratione divina Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliae primas, ejusque suffraganei, ad certitudinem praesentium, et memoriam futurorum. Aeternae sanctio voluntatis, quae rerum ordinem omnium, cunctarumque semina naturarum in pondere, numero, et mensura decrevit, ad exemplar caelestium procedere censuit regimen terrenorum, humanumque genus, quod caeteris praestare^a voluit dignitatis excellentia creaturis, constringens a sensualitatis prurigine naturalibus regulis^b, et ab arbitrii lubricitate legalibus cohibens institutis, ut potentiores laxatam sibi passim non crederent in subiectos^c imperandi licentiam; et inferiores^d, quos etsi natura pares, causarum facit series inflexa praelatis dissimiles, superiorum^e non contemnerent disciplinam, et sicut terrenae domicilium mansionis pro caelestium luminum qualitate^f lucis vices ac noctis continuis successionebus mutatur, et caelestium subjicitur moderamini potestatum; sic ordo rectorum ecclesiasticus, spiritalis videlicet et terrenus, sacerdotalis et regius^g concessae sibi praelationis^h habenas dirigeret, quod unius impetus processum alterius non turbaret nec impediret; sed accederet unus alteri suffragator in mutuae charitatis subsidium, quo sibi invicem ad humanae noctis tenebrasⁱ dissolvendas suscepti participarent luminis ornamentum.

Sane attendentes olim patres et praedecessores nostri Cantuarienses archiepiscopi, totius Angliae primates, et suffraganei eorundem, et potissimum^k temporibus parum retro decursis, amicus

Dei, beatus Edmundus, praedecessor noster, cuius memoria in benedictione, et inter electos Dei fors ejus est computata; nos, qui licet immeriti, in locum regiminis sibi immediate successimus, cum fratribus et coepiscopis nostris suffraganeis Cantuariensis ecclesiae nostris temporibus solcite ponderantes, quod gravamina et oppressiones, quibus in Anglia libertas ecclesiastica premitur^l et calcatur, illustri domino regi nostro nequaquam accedunt ad commodum; sed potius, ad non modicum salutis suae et nostrae simul periculum, et honoris tam personae suae, quam totius regni sui notorium detrimentum, ipsum frequenter monuimus et supplicavimus ei, ac supplicari fecimus cum instantia saepius reverenter; necnon apud principes, magnates^m, et consiliarios, quorum moderamine disponuntur regni negotia, precibus et exhortationibus pulsavimus importuna opportunitate, et opportuna importunitate frequenter, quatenus intra memoriam revolvantes, quot plagis Aegyptii fuerunt percussi, pro eo quod populum Domini filios Israel, typum gerentes ministrorum altaris, in luto cogeant fervire et latere; subicientes eos indebitae servituti, contra praeceptum Dei, et juris privilegium naturalis; quo quis tenetur alteri non facere, quod nolle ab alio sustinere. Pensantesque prudenter, quod Christus sponsam suam in tantum dilexit ecclesiam, cuius hodie, peccatis exigentibus, patres angariantur a filiis, et oves desaeiunt in pastores, quod vetustae chirographum servitutis in protoplasti praevaricatione conscriptum, proprio cruore delevit, et sanguine martyrum, armis fidei dimicantiumⁿ, adversus mundi prin-

* In margine habens.

^a praeferre MSS. Lamb. et Eli.

^b humiles vel subditos L. et E.

^c mundanus addunt L. et E.

^d regni addunt L. et E.

^e humiles L.

^f dominationis L. et E.

^g expugnantium mundi L. et E.

^h praeceptis, aliis regulis, et arbitrii praeceptis legalibus cohibens

ⁱ majorum L.

^j claritate L. et E.

^k pontificum E.

^l deprimitur L. et E.

cipes, et seculi potestates rubricavit, privilegium libertatis e caelo prius^o concessum ecclesiae, et in terris postmodum a principibus hujus mundi fidelibus innovatum.

Huic inquam, privilegio tam pio tamque nobili pretio comparato, deferrent humiliter ob reverentiam Redemptoris, permittendo clerum Angliae in solitudine libertatis, laudis sacrificium Domino immolare; ne persecutores submergi contingat in fluctibus irae caelestis; si, contemptis divinis imperiis, ipsum cogant ad paleas servitutis. Licet autem in precibus inculcandis diu laboraverimus sustinendo, et sustinuerimus laborando; adhuc tamen instantia nostra saepius iterata, ad exauditionis gratiam ingressum mereri non potuit, nec effectum sortiri diutius expectatum. Quia vero periculose negligitur, quod contra caeli principem usurpatur, contra gravamina praelibata, quae absque Dei offensa ulterius connivere non possumus, nec debemus, ad arma justitiae, quod est verbum Dei, penetrabilius omni gladio ancipiti, cum fiducia recurrentes, certa^p remedia adversis conatibus opponenda providimus, quae, sacro concilio approbante, nuper providae deliberationis iudicio statuenda duximus sub hac forma.

I. Quod clerici non veniant ad summonitiones laicorum.

In nomine sanctae et individuae Trinitatis, Patris, Filii, et Spiritus Sancti, Amen. In messem dominicam, in qua non reges et principes seculi, sed regnorum victores et regum per fidem, apostolos, et successores eorum Christus mittendos elegit, falcem terrenae dominationis, charitate frigescente, cernentes effraenatius currere, quam caelestis regula patiatur, qua reddi jubentur Caesari, quae sunt ejus, et quae sunt Dei, Deo; dolore cordis concurtimur, et amaritudine replemur horroris, timentes, quod dum occurrere malis negligimus, indignationis periculum incurramus. Cum igitur ecclesia Anglicana, non contemnenda portiuncula divinae messis, non solum contra jura divina et statuta canonica, sed etiam contra libertates a regibus, principibus, et aliis regni magnatibus concessas eidem, ausibus sacrilegis, novis irruptionibus^q, diris concussionibus, et oppressionibus nefariis multipliciter sit attrita, et hoc non absque superni regis offensa, et perpetuo animarum regis nostri temporalis, et aliorum regni magnatum, ac nostrarum, et subditorum nostrorum periculo, sub dissimulationis conniventia ulterius pertransire non possumus; auctoritate praesentis sacri concilii inhibemus, et inhibendo statuimus, ut si contingat ab hac die inantea, quod Deus avertat a sensibus fidelium, sanctae matris ecclesiae filiorum, quemquam archiepiscopum, vel alium praelatum inferiorem per literas domini regis, vel alicujus alterius potestatis ad seculare iudicium evocari, ut ibi respondeat super his,

quae mere ad ipsius^r officium et forum ecclesiasticum pertinere noscuntur, prout temporibus retroactis usurpative contra Deum et justitiam, ac libertatem ecclesiasticam pluries est praesumptum; statuimus, inquam, et statuendo inhibemus, quod archiepiscopi, episcopi, et caeteri ecclesiarum praelati, majores et minores, ad seculare iudicium, ibidem subituri iudicium, non veniant, sicut nec venire tenentur pro hujusmodi spiritualibus evocati; utpote si forte vocetur praelatus responsurus in seculari iudicio, pro eo quod clericos ad ecclesias vel capellas vacantes admiserit, vel non admiserit, rectores instituerit, vel non instituerit in eisdem, suos subditos excommunicaverit, suspenderit, vel interdixerit, excommunicatos suspensos vel interdictos denunciaverit; aut pro eo quod ecclesias dedicavit, vel ordines celebravit, aut de causis mere spiritualibus cognovit, ut puta de decimis, oblationibus, limitibus parochiarum, et similibus, quae non possunt ad seculare forum aliquatenus pertinere: aut quia cognovit de peccatis, et excessibus subditorum, sicut de perjurio, et fidei transgressione^s, sacrilegio, violatione ac perturbatione ecclesiasticae libertatis, cujus^t violatores et perturbatores, necnon et libertatum per chartas domini regis ecclesiae concessarum contradictores, in sententiam excommunicationis incidant ipso facto.

Item, si vocetur praelatus ad iudicium seculare, pro eo quod cognovit inter clericos suos, vel inter laicos conquerentes, et clericos defendentes in personalibus actionibus super contractibus aut delictis, vel quasi; aut pro eo, quod personas ecclesiasticas ad mandatum domini regis, in iudicio^u seculari non exhibet; seu clericos in foro seculari, pro negotiis ad forum ecclesiasticum pertinentibus, amerciatos non compulit ad amerciamenta^w exolvenda, seu ipsa pro eisdem non solvit: vel quia in ecclesiis et capellis annexis episcopatibus, aut monasteriis vacantibus, per mortem aut cessionem praelatorum aut alio iusto modo jurisdictionem suam ecclesiasticam, canonicam, et consuetam exercet; vel si quae his similia facit, vel non facit praelatus, pertinentia ad officium^x pastorale, et ad forum seu jurisdictionem ecclesiasticam evidenter; pro talibus, inquam, et his similibus, praelati ad iudicium seculare vocati, ut ibidem pro his iudicium subeant, nullatenus venire praesumant, cum judicandi christos Domini nulla sit laicis attributa potestas, apud quos manet necessitas obsequendi. Ut tamen honori regio deferatur, majores praelati dominum regem adeant, vel sibi scribant, quod hujusmodi mandatis regiis parere non possunt, absque periculo sui ordinis, et subversione ecclesiasticae libertatis. Et si forte dominus rex in suis inhibitionibus vel summonitionibus, non de decimis, sed de jure patronatus; non de fide mentita seu perjurio, sed de catallis; non de sacrilegio vel per-

^o a Deo L. et E. ^p L. et E. ita: *infra scripta remedia sacro approbante concilio providimus, adversus conatus perversorum statuendo provide, sub hac forma.* ^q usurpationibus L. et E. ^r episcopi E. ^s laesione L. et E. ^t praesertim L. et E. ^u ipse pro cuius E. ^w foro L. et E. ^x hujusmodi persolvenda L. et E. ^y L. et E. post officium ita legunt: *Ad tantas abusiones tollendas, et libertates ecclesiae conservandas, statuimus auctoritate praesentis concilii, ac etiam ordinamus, quod praedicti archiepiscopi, episcopi, et caeteri praelati non veniant praedicto modo evocati, nec ibidem pro his iudicium subeant, cum judicandi christos.*

turbatione ecclesiasticae libertatis, sed de transgressionibus subditorum vel ballivorum suorum, quorum correctiones ad se tantum asserit pertinere, fecerit mentionem; tunc intiment ei praelati praedicti, quod non de^z patronatu, cujus cognitionem rex de facto exercet, neque de cattallis seu aliis ad forum ipsius pertinentibus cognoscunt seu cognoscere intendunt; sed de decimis, peccatis, et aliis mere spiritualibus, ad officium et jurisdictionem eorum pertinentibus, et ad animarum salutem; monendo et rogando eundem, quod ipsos non impediat in praemissis: et nihilominus episcopus, cujus res agitur, dominum regem iterato moneat, ut animae suae salutem consulat, et ab hujusmodi^a mandatis omnino desistat. Et si non desiterit, tunc ad denunciationem episcopi, archiepiscopi, convocatis episcopis tribus vel pluribus, quos duxerit evocandos, si in provincia extiterit; alioquin Londonensis episcopus tanquam decanus episcoporum, duobus episcopis vel tribus sibi adjunctis, dom. regem adeant, et ipsum moneant, diligentius requirendo, quod mandatum supersedeat ejus; et si dominus rex expressis exhortationibus hujusmodi et monitionibus additis ad attachiationes vel distractiones per se vel per alios processerit, tunc vicecomites, et alii quicunque ballivi^b attachiantes et distringentes, ne procedant contra ipsos attachiatos, per locorum dioecesanos, in forma iuris, per suspensionis, et excommunicationis^c sententias arceantur.

Idem fiat, si vicecomites aut ballivi ad attachiationes et distractiones processerint, pendentibus supradictis monitionibus domino regi taliter^d faciendis.

Sed si vicecomites aut ballivi in duritia sua perseveraverint, loca, in quibus commorantur, et terrae eorum, quas habent in provincia Cantuar. per locorum dioecesanos, ad denunciationem dioecesani, in cujus episcopatu tales fuerint distractiones, interdicto ecclesiastico, auctoritate praesentis concilii supponantur. Et si taliter attachiantes clerici fuerint et beneficiati, ab officio suspendantur; et si in eorum malitia perseveraverint, ad desistendum et satisfaciendum per subtractionem proventuum beneficiorum suorum, quae obtinent, compellantur^e. Non beneficiati vero in poenam suae malitiae per quinquennium, si ad beneficium ecclesiasticum in provincia Cantuar. praesentati fuerint, minime admittantur.

Clerici vero, qui brevibus hujusmodi attachiationum seu distractionum dictaverint, scripserint, signaverint, consilium aut auxilium^f ad hoc praestiterint faciendum, canonice puniantur. Et si de hoc fuerint certa ratione suspecti, ad aliquod beneficium ecclesiasticum obtinendum, donec super his canonice se^h purgaverint, praecipimus non admitti. Et si dominus rex vel alia quaelibet secularis potestas, super hoc competenter monitus, hujusmodi distractiones seu attachiationes non revocaverit; episcopus, qui distractus fuerit, terras, villas, dominiaⁱ, et castra,

quae dominus rex, vel alia secularis potestas^k taliter distringens in suo episcopatu obtinet, ecclesiastico supponat interdicto. Et si^l rex vel alia secularis potestas, contemptis poenis hujusmodi, in sua duritia perseveret, tunc archiepiscopus ad denunciationem episcopi conquerentis, convocatis duobus episcopis, vel tribus, aut pluribus, quos duxerit evocandos, si in provincia praesens extiterit; alioquin, episcopus London. tanquam decanus episcoporum, duobus episcopis vel pluribus sibi adjunctis, dominum regem adeant, et ipsum moneant diligenter, requirentes, quod a mandatis supersedeat supradictis.

Et si dominus rex hujusmodi exhortationibus et monitionibus obauditis, ad attachiationes vel distractiones per se, vel per alios processerit; tunc caeteri coepiscopi distractiones hujusmodi quasi communem omnium causam, et privatissimam singulorum, et etiam communem injuriam ecclesiae reputantes, civitates, terras, dominia, burgos, castra, et villas ipsius regis, vel alterius potestatis in suis episcopatibus consistentes, auctoritate praesentis concilii, ecclesiastico supponant interdicto. Et si nondum propter hoc infra 20. dies postmodum attachiationes et distractiones rex, vel potestas attachians vel distringens revocaverit, sed ob hoc manum contra ecclesiam aggravaverit, et effectus cum Pharaone durior inter flagella poenarum, extunc archiepiscopus et episcopi suas dioeceses ecclesiastico supponant interdicto. Idem fiat de terris, castris, burgis, et villis magnatum regalia habentium in provincia memorata.

Si vero episcoporum aliquis circa^m executionem praemissarum poenarum in suis casibus negligens inventus fuerit, aut remissus, per suum metropolitanum graviter arguatur. Et si perseveraverit in sua negligentia, per eundem canonice puniatur; et nihilominus suae dioecesis, omnium praelatorum, et sua auctoritate, voluntate et consensu in praesenti concilio interpositis et expressis, ecclesiastico subiaceat interdicto.

Item statuimus, ut si forte ab hac die inantea, ab aliquo episcopo, vel iudice ecclesiastico vel praelato inferiori compulsio per distractiones, vel sponte comparente coram domino rege vel iustitiariis suis, ut alleget privilegium suum et fori, nisi in casu a jure concessioⁿ, vel ut eos moneat, ut a praedictis desistant injuriis, acta processus sui exigi contingat, ut per ea appareat, utrum contra prohibitionem regiam in aliquo praedictorum casuum vel consimilium processerit, vel petatur ab eo super his juramentum excusationis vel purgationis, nullo modo exhibeant acta vel jurent, cum instrumenta hujusmodi five acta possint ab alterutra partium, si necesse fuerit, exhiberi. Et si clericus^o propter hoc fuerit arrestatus, dioecesanus taliter arrestatus, vel aliter impetiti clerici, vel archiepiscopus vel episcopus London. tanquam decanus episcoporum, cum aliquibus episcopis sibi associatis, si episcopus sit ille, qui fuerit arrestatus, requirant eum et

^a jure patronatus neque de L. et E.

^b humanis E.

^c episcopos addit E.

^d et interdicti addunt L. et E.

^e ut supra

dictum est L. et E.

^f arceantur L. et E.

^g auxilium praebuerint E. adhibuerint L. canonice.

^h L. ita: Nec aliqui

praemissorum de his aliqua ratione suspecti.

ⁱ admittantur L. et E.

^j vicos E.

^k persona L. et E.

^l dominus addit E.

^m contra E.

ⁿ permissio L. et E.

^o super hoc arrestetur L. et E.

puniant detentores; et si necesse fuerit in hoc casu, ad poenas procedatur^p superius annotatas.

Item, si aliquo evincente^q jus patronatus contra alium in foro regio, scribat rex episcopo, vel alteri, ad quem institutio pertinet, quod praesentatum ab illo, qui evicit, admittat; si vacaverit beneficium, ne patrono fiat injuria, et aliter nihil canonicum obstat, admittat libere hujusmodi praesentatum; si vero non vacat beneficium, hoc domino regi, vel suis justitiariis studeat intimare praelatus, excusando se, quod quia beneficium tale non vacat, non potest mandatum regium adimplere. Liceat autem patrono, si voluerit, possidentem iterum praesentare, ut sic evincentis jus patronatus in posterum declaretur.

De intrusis.^r

^sAd haec quoniam ambitio pravissima, imitatrix virtutis, nihil ducit illicitum, quod sibi aestimat fructuosum; nec curat quibus studiis avare sitim reficiat voluntatis, dum quaestum reputans pietatem, abominandis et damnabilibus pretiis commercium venatur honoris; sacro approbante concilio districtius inhibemus clericis quibuscunque, cujuscunque conditionis existant, aut ordinis, ne parochiales aut praebendales ecclesias, curam animarum habentes, sive alia beneficia ecclesiastica, dignitates, vel personatus propria auctoritate audeant occupare, vel in ipsis se faciant per laicalem potentiam intrudi. Quod si quis nostrae hujusmodi inhibitionis salutiferae temerarius transgressor extiterit, et absque ecclesiastica auctoritate, per laicalem potentiam intrusus fuerit in ecclesia, vel praebenda, sive capella, aut ecclesiastico beneficio, servato juris ordine, excommunicationis sententia percellatur, et excommunicatus per loci dioecesanum publice denunciatur, et ipso beneficio in perpetuum careat ipso facto. Et si post latam in se sententiam excommunicationis, in intrusione hujusmodi et detentione sic occupati beneficii, pertinaci animo, per duos menses persisterit, per locorum dioecesanos, ^tin quorum dioecesi- bus habet alia beneficia ecclesiastica, ad denunciationem illius episcopi, in cujus civitate vel dioecesi se intrudit, vel procuravit intrudi, cujusque monitionem et excommunicationem per^u dictum tempus contempserit, proventus illorum beneficiorum ei subtrahantur omnino, quousque satisfecerit competenter^w. Et si per^x annum idem intrusus in hujusmodi excommunicationis sententia perseveraverit, extunc ad aliquod^y beneficium ecclesiasticum in provincia Cantuar. minime admittatur. Si vero per clericum procuratorem^z fuerit intrusus, contra eundem clericum procuratorem modo simili procedatur, et poenis subiaceat supradictis. Si vero procurator talis laicus fuerit, in forma juris excommuni-

tur, et excommunicatus publice nunciatur. Dominus autem absens citetur, qui si comparens factum procuratoris ratificaverit in hac parte, poenis subiaceat supradictis. Si vero per contumaciam se absentaverit, post spatium trium mensium expectatus, si sit in regno, majoris excommunicationis sententia innodetur, et poenas nihilominus praetaxatas^a incurrat, maxime cum sacrilegio inobedientiam adjecerit, et contemptum. Si vero fuerit extra regnum, contra ipsum vocatum post dilationes transmarinas modo simili^b procedatur; et ecclesia vel praebenda, in qua facta fuerit talis intrusio, supponatur ecclesiastico interdicto. Fautores vero et cooperatores hujusmodi intrusionis, si clerici fuerint, praefatas poenas contra clericos editas perferant; et si laici fuerint, poenis plectantur contra laicos superius constitutis^c. Loca vero, et terrae hujusmodi intrudentium et intrusorum, si infra unum mensem non satisfecerint, ecclesiastico supponantur interdicto.

Si vero hujusmodi intrusiones factae fuerint ex regia potestate, moneatur dominus rex per loci dioecesanum, in quo facta fuerit intrusio, quod eas faciat infra tempus competens revocari; alioquin terrae et loca, quae dominus rex habet in illa dioecesi, in qua facta fuerit intrusio, supponantur ecclesiastico interdicto, secundum formam superius annotatam. Si vero per alium magnatem seu potestatem fiat talis intrusio, per interdicti et excommunicationis sententias, ut superius dictum est, arceatur. Et si per duos menses sententiam^d sustinuerit propter hoc in se latam, extunc terrae et loca, quae obtinet in illa dioecesi, per loci dioecesanum supponantur ecclesiastico interdicto, nec^e relaxentur sententiae praetaxatae, donec de injuria, inobedientia, et contemptu satisfecerit competenter.

De excommunicatis capiendis.^f

Praeterea contingit interdum, quod excommunicati, de mandato praelatorum, secundum consuetudinem regni, capti, et carceri mancipati, aliquando per regem, quandoque per vicecomites aliosque ballivos, sine consensu praelatorum, qui eos capiendos procurarunt, et ad quorum mandatum sic captorum deberet liberatio fieri, nulla^g satisfactione praestita, liberantur. Et plerumque etiam hujusmodi excommunicati non capiuntur, neque de ipsis capiendis literae regiae conceduntur; nonnunquam etiam dicti rex, et sui ballivi cum hujusmodi excommunicatis et denunciatis publice communicant, claves ecclesiae contemnendo, in subversionem ecclesiasticae libertatis, et suarum periculum animarum. Huic igitur morbo congruam volentes adhibere medelam^h, statuimus quod excommunicati sic capti, ac taliter exeuntes de carcere, ad majorem confusionem liberatorum et

^p poenas alias accedant L. et E. ^q imminente placito circa jus L. et E. ^r De his qui ecclesias per laicalem potestatem obtinent L. et E. occupant pro obtinent E. ^s L. et E. ita: Item quia frequenter accidit, quod nonnulli clerici per laicalem potestatem ecclesias occupant parochiales et praebendales, et curam animarum habentes, et in easdem absque auctoritate ecclesiastica intrudantur; statuimus, quod clericus sic per se, vel per laicalem potestatem intrusus in ecclesiam vel praebendam, servata juris forma, excommunicetur, et excommunicatus per loci — ^t ubi habet alia L. et E. ^u ad praedictum L. et E. ^w congrue L. et E. ^x eundem annum intrusus E. ^y aliud beneficium per ecclesiam E. ^z clericus addunt L. et E. ^a praedictas L. et E. ^b praedicto L. et E. ^c annotatis L. et E. ^d hujusmodi sententias — latas L. et E. ^e exalligentur nec E. ^f Ne excommunicati liberentur a carcere sine consensu episcopi L. De excommunicatis liberatis a carcere sine consensu episcopi E. ^g sine satisfactione congrua L. et E. ^h medicinam L. et E.

liberantium, publice et solenniter, pulsatis campanis, et candelis accensis, excommunicentur, et denunciarentur excommunicati in locis, ubi ordinariis eorundem locorum videbitur expedire. Vicecomites autem et ballivi alii, qui eos liberaverint, non praestita satisfactione ecclesiae, vel emenda, innodentur^k sententia simili, et tales publice nuncientur. Si tamen de mandato regio ad hoc processerint, mitius cum eis, arbitrio ordinariorum, agatur. Si autem contingat, quod littera consueta pro excommunicato capiendo denegetur, cum ipsam requiri contingat, in casu quo dari debet, secundum regni consuetudinem approbatam; moneatur dominus rex per episcopum^l repraesentantem capiendum, qui super hoc scribit, quod eam concedat et faciat pertransire; quod si non fecerit, civitates, castra, burgi, et villae, quae habet in dioecesi sic^m scribentis episcopi, per ipsum supponantur ecclesiastico interdicto, donec petitaⁿ taliter litterae concedantur, et executionem debitam^o fortiantur. Contra communicantes vero, et participantes cum excommunicatis, procedatur secundum censuram ecclesiasticae disciplinae.

De clericis captis a laicis propter crimina.

Contingit etiam aliquando, quod clerici sine delectu personarum, quanquam in facto deprehensi non fuerint, vel convicti, tanquam facinorosi vel suspecti de crimine seu delicto, vel injuria personali, capiuntur per potentiam laicalem, et in carcere detinentur^q, nec redduntur suis ordinariis eos requirentibus, secundum canones libere judicandi. Et si clerici, quibus crimina imponuntur^r, coram iudicibus secularibus evocati, non comparuerint, forisbanniuntur a regno. Quia vero in hoc libertas ecclesiastica confunditur, cum clericus a laico judicatur; statuimus, quod si clerici sic capti noti fuerint et honesti, capientes ipsos et etiam detinentes, et contra requisitionem ordinariorum eos reddere recusantes, per locorum ordinarios excommunicati publice nuncientur. Loca etiam, in quibus fuerint detenti, et terrae capientium, et eos detinentium, supponantur ecclesiastico interdicto, donec reddantur ordinariis eorum corpora, et super huiusmodi excessu satisfecerint competenter. Illi autem, qui eis falsa crimina taliter imposuerint, seu malitiose confinxerint^s commenta vel fraudes, propter quae capti fuerint et injuste detenti, excommunicati similiter publice nuncientur, cum^t vinculum excommunicationis incurrant, auctoritate Oxoniensis concilii, ipso facto. Clerici vero vagi et ignoti, capti ex causis aliquibus et detenti, si in possessione inventi fuerint clericatus, per locorum ordinarios requirantur a domino rege, vel ab alio, qui habet potestatem reddendi eosdem, ut ipsos restituat per ecclesiam libere judicandos. Et si denegentur, procedatur contra denegantes et detentores per poenas superius annotatas. Et si reddantur, libere

judicentur, non expectatis iustitiariis quibuscunque. At si iustitiiarii, clericis eisdem coram iis non exhibitis, episcopum condemnent in poena pecuniaria, poenae superiores in ipsos iustitiiarios, si clerici fuerint si laici, proferantur. Clerici autem domini regis, vel quicunque alii, qui executionem huiusmodi poenae prosequuntur dictando, scribendo, figillando, vicecomitibus vel aliis ballivis huiusmodi mandata dirigendo, poenis subiaceant in clericos promulgatis, superius annotatis.

De clericis amerciatis per iudicem secularem.

Et si clerici ecclesiae redditu pro transgressione aliqua personali amerciati fuerint a iudice seculari, praelati ad huiusmodi amerciamenta solvenda^u, praedictos clericos non compellant, cum a non suis iudicibus fuerint condemnati. Et si propter hoc^v praelatos distringi vel attachiari contingat, contra huiusmodi attachiationes vel distractiones utantur remediis antedictis. Idem fiat, quotiescunque amerciati fuerint viri ecclesiastici per iudicem secularem pro his, quae ad forum ecclesiasticum mere pertinere noscuntur.

De clericis diffamatis de foresta.

Item statuimus, ut si aliquis clericus de transgressione forestae seu parci alicujus diffamatus fuerit, et convictus legitime coram suo ordinario vel confessus; idem per suum dioecesanum^x, si bona habeat, pro qualitate transgressionis graviter redimatur, et illi, cui noxa^y vel injuria est illata, huiusmodi redemptio assignetur. Si autem bona non habeat, suus episcopus ipsum, prout culpa poposcerit, graviter puniat in persona; ne, propter impunitatis fiduciam, pateat praesumptoribus licentia delinquendi.

Quod restituantur bona clericorum se purgantium.

Adhaec si clerici se canonice purgaverint super sibi impositis et objectis, ac laica potestas^z, nihilominus, bona occupet, vel occupata detineat eorundem; occupantes et detinentes bona huiusmodi clericorum, ad restituenda ea per censuram ecclesiasticam compellantur.

De clericis captis et abasis, seu suspensis.

Quod si aliqui clerici capti fuerint, tonsuram et^b habitum clericalem habentes, et tempore medio malitiose abasi fuerint, vel suspensi, vel alio modo puniti; abradentes, vel suspendentes, vel alio modo punientes eosdem, et ad hoc consilium, favorem, et auxilium impendentes, poenis subiaceant supradictis. Forisbannientes quoque huiusmodi clericos poenis consimilibus percellantur.

De poenis impositis male impetrantibus prohibitionem domini regis.

Itaque, cum nonnulli adinvicem, et plerum-

ⁱ in quibus L. et E. ^k excommunicentur servato juris ordine, et excommunicati solenniter nuncientur L. et E. ^l praelatum procurantem L. et E. ^m ejus, qui sic scribit, per episcopum scribentem supponantur L. et E. ⁿ denegatae tales L. et E. ^o legitimam L. et E. ^p licentia praelatorum L. et E. ^q carcerem detruduntur L. et E. ^r opponuntur L. et E. ^s et composuerint addunt L. et E. ^t cum sint excommunicati ex auctoritate L. et E. ^u per solvenda L. et E. ^v eos addunt L. et E. ^x ordinarium L. et E. ^y damnum L. et E. ^z potestate bona detineantur eorundem L. et E. ^a saepedictam addunt L. et E. ^b et clericatum L. et E. ^c De modo procedendi contra impetrantes brevibus vel prohibitiones regias in causis ad forum ecclesiasticum pertinentibus E.

que cum a clericis contrahentes ipsos contractus fidei datione vallantes, aut corporali praestito juramento firmantes, qui fidei sibi aut sacramenti praestiti religione contempta, coram iudice, ecclesiastico conventi, regiam prohibitionem impetrant, ut super perjurio et fidei laesione examen ecclesiastici iudicis sic declinent; providemus, quod si laicus fuerit impetrator, per excommunicationis sententiam, prout superius dicitur, arceatur; quodsi vero non destiterit, et possessor immobilium existat, terra supponatur ecclesiastico interdicto; si immobilia non habeat, mercenarii sui, non vacatae personae, moneantur, quod infra octo dies ab eo recedant, alioquin confimilis poena, five excommunicationis majoris sententia feratur in eosdem. Si clericus autem reus fuerit, aut religiosus, exerceantur poenae canonicae contra eos; et si in sua pertinacia perseveraverint, procedatur contra eos secundum poenas, superius contra pertinaces clericos annotatas. Si autem laicus actor sit, et non habeat laicum feodum, episcopus non exhibeat eum, et si distringatur episcopus, procedatur contra dominum regem et distringentem, ut superius est expressum. Et hoc idem in prohibitionibus confimilibus observetur. Idem fiat etsi tertius veniens ex transverso porrigat vel porrigi faciat prohibitionem talem, dum cum ille eam verbo vel facto ratificavit, pro quo apparuit impetrata. Et quia quidem domino regi et suis iustitiariis falso suggeratur, quod praelati et iudices ecclesiastici de jure patronatus, catallis, et aliis ad forum regium pertinentibus cognoscant, in domini^d regis praejudicium, cum iidem praelati et iudices super decimis, et peccatis officii sui debitum exercuerint, ac super excessibus suorum subditorum suae jurisdictionis officium, prout ad eos pertinet, interponant; moneantur hujusmodi suggestores et delatores iniqui, ut a tali suggestionem et delatione desistant. Quodsi praelatos, iudices ecclesiasticos, sic delatos et accusatos principi vel alteri potestati, propter delationem et inculpationem hujusmodi damnificari contigerit seu vexari, tales suggestores et delatores Deo odibiles, et quantum in ipsis est, fratrum necatores excommunicati publice nuncientur, tanquam violatores et impugnatores christianae unitatis et ecclesiasticae pacis, ac etiam libertatis, donec de expensis, damnis, et injuriis tam iudicibus, quam partibus, quas laeserint, satisfactionem exhibuerint competentem.

De juramento veritatis praestando a laicis coram ordinariis, cum de excessibus subditorum inquiritur^f.

Evenit etiam interdum, quod cum^g praelati ecclesiastici, ex officii sui debito, de morum di-

sciplina, peccatis, et excessibus subditorum inquirunt, dominus rex, caeterique magnates et aliae potestates seculares et milites officia impediunt eorundem, personis^h laicisⁱ inhibendo, ne ad mandatum patrum^k et praelatorum suorum spiritualium, quibus vulnera tenentur tegere, ut medicinae consilium valeant reportare, de veritate dicenda subeant juramentum; nec permittunt aliquoties dictos praelatos subditis suis, in causis seu negotiis ecclesiasticis pro excessibus five culpis eorum, corporalem^m vel poenam pecuniariam imponere, secundum canonicas sanctiones pro culparum et poenarum delinquentium qualitate. Quia vero tam jure poli, quam jure fori hominibus idcirco metus poenae, et praemium virtutis proponitur, ut appetitus noxius refraenetur, et ad culpam facile prorrerent homines, si poena non reprimeret transgressores, cum ex infelici felicitate peccantium poenalis nonnunquam nutriatur impunitas, et mala voluntas, velut hostis interior roboretur; statuimus, quod laici ad praestandum hujusmodi juramentum, et ad exsolvendum quaslibet poenas, tam corporales quam pecuniarias, canoniceⁿ per praelatos suos eis inflictas^o praecise per excommunicationis sententiam compellantur. Impedientes vero ne juramenta praedicta^p praestentur, aut poenae hujusmodi exsolvantur, per interdicti, et excommunicationis sententias arceantur^q. Et si propter hoc ad distractiones praelatorum processum extiterit, contra distringentes^r per poenas dictatas superius procedatur.

Quod Judaeus delinquens in rebus ecclesiasticis, respondeat coram iudice ecclesiastico^s.

Et quia modo confimili ecclesiastica censura confunditur, et praelatorum officium impeditur, cum Judaeus delinquens in rebus ecclesiasticis et personis, super his vel super aliis, quae ad forum ecclesiasticum pertinent, mero jure coram ecclesiastico iudice convenitur, et per dominum regem seu per vicecomites, aut ballivos super praemissis^t non permittitur coram ecclesiastico iudice stare juri, sed potius declinare compellitur ad forum ejus; statuimus, ut hujusmodi Judaei per interdictum commercii, contractuum, et communionis fidelium ad respondendum in his casibus coram ecclesiastico iudice compellantur; et quod inhibentes et impedientes^u in hoc casu jurisdictionem ecclesiasticam, et hac de causa iudices vel alios distringentes et molestantes, per excommunicationis et interdicti sententias arceantur.

De his, qui ad ecclesiam confugiunt^w.

Porro cum ad immunitatem ecclesiae fugientibus aliquando vix in alimentis valeat sub-

^d in juris sui praejudicium L. et E. ^e L. et E. ita: vexari, per secularem potestatem procuraverint, nisi canonice moniti destiterint, publice nuncientur excommunicati tanquam impugnatores ecclesiasticae libertatis, donec de expensis, damnis et injuriis tam iudicibus quam partibus fatigatis satisfecerint competenter. ^f De juramentis a laicis in correctionibus praestandis L. et E. ^g Omittendo initialia verba L. et E. legunt Cum vero praelati. ^h in praemissis L. et E. ⁱ sibi subditis addunt L. et E. ^k ipsorum pro patrum L. et E. ^l et quia quidem non permittunt E. et quod iidem L. ^m corporaliter vel pecunialiter punire secundum personarum et delictorum qualitatem L. et E. ⁿ a praelatis suis canonice impositas L. et E. ^o nihilominus praecise E. ^p hujusmodi L. et E. ^q praedictas arctius compescantur E. L. tantum compellantur. ^r sicut superius dictum est procedatur L. et E. ^s De Judaeis compellendis respondere coram iudicibus ecclesiasticis L. Quod Judaei respondere cogantur Christianis coram iudicibus ecclesiasticis per censuras E. ^t praedictis L. et E. ^u eosdem, et hac de causa iudices vel alios L. et E. ^w De impunitate ecclesiarum et fugientibus ad eas L. De confugiens ad ecclesias E.

veniri propter arctam custodiam¹, quae frequenter apponitur circa ipsos; ac aliquando confugientes hujusmodi ab ecclesiis, vel coemeteriis, aut viis publicis post terrae abjurationem violenter saepius extrahantur, ac sic extracti² in praejudicium immunitatis ecclesiasticae crudeliter³ occidantur; statuimus, quod qui talibus confugis, quos quidem ecclesia tenetur tueri, alimenta impedierint ministrari, secundum arbitrium ordinariorum per censuram ecclesiasticam castigentur⁴. Illos vero, qui hujusmodi confugas ab ecclesia, vel coemeterio, vel ab alio quocunque loco ecclesiasticam immunitatem habente, post abjurationem patriae⁵, aut a via publica extrahentes, vel extractos taliter ausu sacrilego occidentes, cum tunc sub ecclesiastica protectione consistant, omnibus poenis sacrilegii⁶ decrevimus puniendos, una reliquas minime consumente. In ecclesia autem vel coemeterio⁷ nulla omnino deputetur custodia contra confugientes ad ecclesiam per potentiam⁸ laicalem; quodsi secus praesumptum fuerit, tam custodientes quam qui eos apposuerint, in forma juris per excommunicationis sententiam arceantur⁹. Illos autem tantummodo tueatur ecclesia, quos canones praecipunt esse tuendos.

De invadentibus res ecclesiasticas, et earum libertates infringentibus¹⁰.

Item, ut invadentibus bona ecclesiastica, et infringentibus ecclesiasticas libertates¹¹, ac violatoribus et perturbatoribus earundem debitis remediis obviatur, praesenti statuto praecipimus, quod hujusmodi malefactores¹² sacrilegi, excommunicationis vinculo irretiti, per locorum ordinariorum nuncientur, et si in sua malitia et pertinacia per unum mensem post hujusmodi denunciationem pertinaciter perseveraverint; extunc terrae ipsorum et loca, in quibus commorantur, supponantur ecclesiastico interdicto, nec ante utraque relaxetur sententia, quam¹³ de damnis et injuriis satisfactum¹⁴ fuerit competenter. Illos¹⁵ autem, qui divino non deferentes honori, ecclesias possessionibus, juribus, aut libertatibus suis spoliare¹⁶ praesumpserint, in forma juris censemus anathemate feriendos, poenis aliis editis contra sacrilegos, usque ad restitutionem et satisfactionem condignam percelli. Et si iidem sacrilegi faciant aut procurent iudices seu praelatos propter hoc attachiari vel distringi, tam ipsi quam distringentes poenis in attachiatores et distrinctores superius editis percellantur.

De laicis clericos aggravantibus¹⁷.

Adhoc etiam cum contingat, quod domicilia et hospitia clericorum per magnates terrae, quan-

quam in sanctuario existant, invitis ipsis clericis, et nonnunquam expulsis suis servientibus, bonaque ipsorum ibidem inventa occupantur, et per sacrilegos hujusmodi consumuntur; reclamantes et renitentes convitiis afficiuntur, verberibus affliguntur, et multipliciter pertractantur injuriis quandoque ecclesiarum carectae et equitaturae dominicae praelatorum, religiosorum, aliorumque clericorum in itinere publico ac mercatis, et aliquando in sanctuariis, et consimilibus capiuntur et abducuntur violenter ad dictorum magnatum res, commercia, et victualia transferenda; providemus, quod omnes hujusmodi sacrilegi in forma juris excommunicentur, et solenniter excommunicati nuncientur, donec ablata et abducta restituerint, et de illatis injuriis satisfecerint competenter. Compelluntur etiam clerici et religiosi suas res quas [habent] venales, licite vel illicite, ad pretium domini regis, sibi et suis ministris vendere, et nonnunquam tradere, pretio non soluto; unde providemus, quod taliter compellentes cogantur per sententiam excommunicationis justum pretium supplere, vel restituere sic extorta; nihilominus de sacrilegio commisso, prout decet, satisfacere competenter.

De custodia cathedralium ecclesiarum et conventualium¹⁸.

Accidit etiam aliquando, quod domino rege vel alio magnate ecclesiarum cathedralium vel conventualium¹⁹, de regni consuetudine, custodiam exercente²⁰, cum secundum chartam libertatum ab eodem domino rege, et suis praedecessoribus ecclesiae concessarum, tantummodo rationabiles exitus capere debeat, et rationabiles consuetudines ac rationabilia servitia talis custos, et hoc sine destructione, dissipatione, et vastatione rerum et hominum; ballivi tamen regis²¹ vel magnates tutelam sive custodiam exercentes, praeter tallagia immoderata, quae imponunt hominibus et tenentibus ecclesiarum vacantium minus juste, bona mobilia et immobilia plerumque hominum et tenentium praedictorum sic vacantis ecclesiae, in tali custodia, seu cruciatu potius constitutae, consumunt prodigaliter, ac dirimunt violenter parcos, nemora, et vivaria destruentes, et domos, habitationes, et grangias, caeteraque aedificia, quae sustineri deberent in bono statu, ex negligentia vel malitia quandoque dissipari, et ruere permittentes; bona dilapidant, pauperes ac alios male tractant²², et non solum ad ea, quae ratione custodiae obtinere consueverant, manus extendunt; sed etiam ad bona superstitum²³, et ad ea, de quibus conventus ecclesiarum ipsarum sustentari deberet; et ad ea etiam, quae ratione baroniae²⁴ ad dominum regem, vel magna-

¹ abstra- L. et E. ² scelerate E. ³ arceantur L. et E. ⁴ terrae L. et E. ⁵ percellantur, alia aliam constitutente L. et E. ⁶ coemeterio non fiat custodia confugientium L. et E. ⁷ potestatem laicalem. Et si fiant custodiae L. et E. ⁸ districtius compefcantur L. et E. ⁹ De invadentibus bona ecclesiastica, et infringentibus libertates ecclesiae L. et E. ¹⁰ vel perturbantibus obviatur, provide duximus statuendum quod hujusmodi L. et E. ¹¹ invasores videl. et perturbatores ecclesiasticorum bonorum, et libertatum violatores sacrilegi excommunicati per locorum L. et E. ¹² et neutra L. et E. ¹³ donec L. et E. ¹⁴ satisfecerint L. et E. ¹⁵ Et si aliquis ecclesias L. et E. ¹⁶ spoliaverit, poenis subjaceat antedictis, et in ipsum usque ad plenam satisfactionem et restitutionem condignam in forma juris excommunicationis sententia solenniter proferatur. Et si idem L. et E. ¹⁷ De laicis occupantibus bona clericorum E. ¹⁸ De bonis cathedralium ecclesiarum vacantium a domino rege possessis L. per dominum regem E. ¹⁹ Contingit insuper, quod L. et E. ²⁰ vacantium addunt L. et E. ²¹ obtinente L. et E. ²² ejus per tallias immoderatas bona tenentium vacantium ecclesiarum auferunt violenter parcos L. et E. ²³ domos consumere festinant et bona dissipant, pauperes L. et E. ²⁴ et destruunt addunt L. et E. ²⁵ Ut blada et instauralia, quibus conventus sustentari debent, et alia, quae ratione L. et E. ²⁶ ad ipsum spectare non possunt, videl. decimas L. et E.

tes alios, vel ad eorum administrationem seu dispositionem, cum sint spiritualia, vel annexa spiritualibus, pertinere non possunt, utpote ad decimas et oblationes altaris, episcopatibus seu monasteriis appropriatas, et ad similia, ^z quae profanis usibus applicari non debent. Ut igitur tali morbo salubris medicinae remedio succurratur; quia talis custodiae ratio, quae in favorem ecclesiae dignoscitur introducta, non debeat in ejus laesionem retorqueri; praesenti statuto praecipimus, quod statim cum eschaetores vel ballivi domini regis, vel aliorum magnatum hujusmodi custodias ingressi fuerint; praelati, qui jurisdictioni praesunt, publice et solenniter interdiciant ^a dictis eschaetoribus seu ballivis regiis, et ^b aliis quibuscunque, et sub poena excommunicationis districtè inhibeant, ne talia attemptare praesumant: quodsi contrafecerint, denuncient eos ^c in sententiam excommunicationis latam in violatores et perturbatores ecclesiasticae libertatis incidisse, donec de damnis et injuriis satisfecerint competenter; quam sententiam si post denunciationem hujusmodi contempserint, contra eos procedatur per interdicta, et alias poenas superius recensitas ^d. Et nisi dominus rex, super his competenter monitus restituerit, seu restitui fecerit sic ablata, et damna resarciverit, vel resarciri fecerit per suos illata, et alii magnates similiter, procedatur contra eos, sicut in aliis casibus regem et magnates tangentibus, superius est statutum ^e.

De libertate ecclesiae, et longa possessione^f.

Archiepiscopus itaque et episcopus ratione patrimonii ecclesiastici per communem monitionem sive submonitionem coram justitiariis itinerantibus evocati, per attornatos vel procuratores literatorie constitutos per libertatem ecclesiae et consuetudinem minime admittuntur. Supplicatum est domino regi, ut sustineat, quod per literas procuratorias admittantur procuratores sive attornati eorum, et justitiiarii moneantur, quod tales cum literis competentibus admittant attornatos. Si vero sic non admittantur, sed quod personaliter non veniat praelatus, condemnatur postmodum et distringatur; providemus, quod procedatur contra attachiatores distringentes, ut superius est expressum. Quia insuper praelati et clerici venire coram magistratibus secularibus distringuntur, ostensuri quo jure, ac quo warranto utuntur libertatibus, quibus a longis retro temporibus ipsi et praedecessores sui usi sunt pacifice, nomine ecclesiarum suarum, alioquin impediuntur uti libertatibus praedictis; ordinamus, quod sic vocati non respondeant, nec quod allegent longam possessionem ecclesiae suae; et si revocent eam in dubium, non ponant se ad inquisitionem laicorum; et si propter hoc spolientur, attachientur, distringantur, vel alias condemnentur, procedatur contra spoliantes, atta-

chiantes, condemnantes, et dominum regem, sicut superius annotatur. Et si retineatur praelatus, archiepiscopus cum episcopis requirat eum, et puniat detentores; et si libere non dimittatur, ad interdicta, ut superius, procedatur.

De malitia judicis secularis contra libertates ecclesiasticas^g.

Aliquando quidem ecclesiis et praelatis principes, et alii Christi fideles possessiones ac libertates dant per suas chartas, in quibus hujusmodi clausula, vel similes continetur; "Omnia, quae ad me, vel haeredes meos de tali feodo, seu feudo, vel possessione pertinent, vel pertinere poterunt, tali ecclesiae vel monasterio, ac eorum praelatis vel ministris sine aliquo retinemento do, concedo, et hac praesenti charta mea confirmo." Et si postmodum super articulo aliquo de pertinentiis, qui in charta ipsa non fuerit specialiter expressus, in judicio seculari contentio moveatur, dicunt judices seculares chartam ipsam esse vacuum, eo quod articulus ille nominatim non exprimitur in eadem, ut sic verbum "omnia" secundum eos nihil contineat, nisi specialiter expressum. Et si articulus libertatis contentiosus in charta specialiter exprimatur, dicunt iidem judices chartam ipsam esse vacuum et invalidam, si ecclesia vel monasterium usa non fuerint hujusmodi libertate; providemus, quod justitiiarii et alii judices seculares, ecclesias vel loca religiosa perversa interpretatione hujusmodi possessionibus vel libertatibus defraudantes, moneantur per locorum ordinarios, in quibus talia judicia exercentur, quod sub talis interpretationis velamento possessiones, libertates, et jura ecclesiastica perturbare seu intervertere non praesumant. Quodsi monitionibus non acquieverint eorundem, per excommunicationis et interdicti sententias dictorum justitiiariorum et judicum, sive clerici fuerint, sive laici, iniquitas, secundum formam superius annotatam, arceatur.

Quod ecclesiastici viri non teneantur facere sectam ad curiam laicorum pro ecclesiae libertate^h.

Licet autem dominus rex, et magnates, aliique fideles terras et possessiones in liberam, puram, et perpetuam eleemosynam ecclesiis et viris ecclesiasticis perduxerint conferendas, nihilominus ipsi et ballivi sui compellunt hujusmodi personas ecclesiasticas pro praedictis possessionibus et terris sectam facere ad curiam suam laicalem, contra donationis formam et officium pietatis et jura ecclesiarum, et possessiones, quibus usae sunt a longis temporibus, et antiquis, ac retroactis, perturbantes eosdem nisi de concessionibus, originalibus chartis suis forte vetustate, vel alio modo deperditis, vel consumptis, fidem fecerint coram eis; ordinamus, quod si distinctio fiat pro hujusmodi sectis a donatoribus, fun-

^z occupare praesumunt. Ut huic morbo facilius succurratur, ordinamus, quod statim cum L. et E. ^a sub poena excommunicationis addit E. ^b omnibus aliis in genere, ne talia L. et E. ^c in dictam sententiam incidisse, et etiam in sententiam latam contra illos, qui libertates in Magna Charta concessas, necnon libertates ecclesiasticas confringunt, et tales usque ad satisfactionem congruam excommunicati publice nuncientur; quam sententiam L. et E. ^d annotatas L. et E. ^e ordinatum L. et E. ^f Qualiter archiepiscopi et episcopi coram justitiariis comparebunt E. ^g De justitiariis male interpretantibus ecclesiasticas libertates E. ^h Quod non distringantur viri ecclesiastici sectam facere ad curiam secularem E.

datoribus, vel eorum haeredibus, seu aliis suis successoribus qualitercunque succedentibus, per praemissas censuras ecclesiasticas penitus reprimantur. Si vero a capitalibus dominis districtio fiat pro huiusmodi sectis faciendis, compellentes et distringentes modo simili arceantur. Iustitarii autem et alii iudices forenses, qui per fraudem convertunt amerciamenta libertatum episcoporum et praelatorum inferiorum, contra chartam domini regis, omnium libertatum, tanquam transgressores dictae chartae arctius puniuntur.

De bonis laicorum ab intestato decedentium¹.

Caeterum ^k contingit interdum, quod laicis divino iudicio decedentibus intestatis, domini feodorum non permittunt debita defunctorum ^l solvi de bonis mobilibus eorundem, nec in usus liberorum suorum, aut parentum, vel aliter ^m pro dispositione ordinariorum, bona praedicta pie distribui sustinent pro defunctis; unde ⁿ statuimus, quod huiusmodi domini et eorum ballivi diligentius moneantur, ut a talibus impedimentis omnino desistant; quod si monitis ^o parere contempserint, et bona huiusmodi intestatorum non permiserint pie distribui in usus misericordiae, pro dispositione ordinariorum, saltem pro ea portione, quae defunctum contingit, secundum ^p consuetudinem patriae, eorum praesumptio per excommunicationis sententiam compescatur. Modo ^q simili procedatur contra eos etiam, qui ascriptitiorum et aliorum servilis conditionis hominum testamenta et ultimas voluntates impediunt, et deinceps praesumpserint impedire, contra consuetudines ecclesiae Anglicanae hactenus approbatas. Praedictas autem provisiones extendi volumus ad omnes personas, tam ecclesiasticas quam seculares, jura regalia habentes, quibus hactenus consueverant uti.

De testamentis, et eorum executoribus^r.

Inhibemus ^s etiam hoc salubri statuto, ne cuiquam executori permittatur administrare de bonis testatoris, nisi prius de omnibus bonis ipsius defuncti fiat fidele inventarium, quod loci ordinario ostendatur; et ^t postquam coram ordinario, juxta morem probatum fuerit testamentum, non permittatur aliquibus executio seu administratio in bonis defunctorum, nisi talibus, qui ^u debitam administrationis suae possint reddere, si necesse fuerit, rationem, cum super hoc, per locorum ordinarios, canonice fuerint requisiti.

Item statuimus praesentis auctoritate concilii, ne aliqui religiosi, cujuscunque professionis existant, sint executores testamentorum, nisi de licentia ^w ordinariorum et voluntate concedatur.

Item, testamentis coram ordinariis locorum probatis, et approbatis, eorundem probatio seu approbatio testamentorum a laicis nullatenus exigatur. Nec impediunt laici nec impedire procurent, quominus ultimae voluntates defunctorum procedant, in his praesertim, ^x quae legari possint de consuetudine, vel de jure. Si qui vero contra hoc statutum ausu temerario venire praesumpserint, sciant se auctoritate praesentis sacri concilii esse excommunicationis sententia involutos et ^y in eos tanquam ecclesiasticarum libertatum violatores et perturbatores censurae gladium spiritualem decernimus exercendum.

De testamento conjugatae sive solutae^z.

Item statuimus, ne quis alicujus solutae mulieris, sive conjugatae, ^a alienae vel propriae, impediat vel perturbet, seu impediri aut perturbari faciat, seu procuret justam et consuetam testamenti liberam factionem; quod si fecerit, sciat se excommunicationis ^b innodatum sententia ipso facto.

Item statuimus, quod de portione, quae ^c defunctum contingit, ecclesia jus percipiat consuetum, deductis tamen prius de communi his, quae debentur, et quod domino debetur ac expensis funerariis.

Item statuimus, quod nullus executor aliquid retineat de bonis defuncti, cujus testamentum exequitur, emptionis titulo, vel aliquo modo alio, nisi fuerit sibi a testatore inter vivos donatum, vel in ^d testamento seu ultima voluntate relictum.

De sacramentis confessionis et poenitentiae^e.

Praeterea cum sacramentum confessionis et poenitentiae, secunda post naufragium tabula, vel ultimus humanae navigationis portus, ac finale refugium sit unicuique peccatori perneccesarium ad salutem; sub poena excommunicationis districtius praecipimus, ne aliquis impedire praesumat, quod huiusmodi sacramentum poenitentiae unicuique petenti libere impendatur, et spatium liberum confitendi, quod propter incarceratos potissime suadetur; quibus huiusmodi sacramentum saepius inhumaniter denegatur, ne dicamus infideliter; et si interdum confitendi eis spatium datur, hoc eis ita breve et inopportune conceditur, quod potius miseri cedat in desolationem, ac desperationis periculum, quam in consolationem gaudii spiritualis.

De apparitoribus sive bedellis^f.

Item contra gravamina et excessus, quae per bedellos sive apparitores archidiaconorum et decanorum subditis inferri didicimus, remedium

¹ De laicis dominis testamenti factionem impediuntibus, et de bonis intestatorum L. MS. E. addit nostro titulo et de executionibus. ^k Quoniam quandoque laicis ab intestato decedentibus domini L. et E. ^l ipsorum L. et E. ^m alias sec. diffinitionem L. et E. ⁿ providemus, quod dicti domini L. et E. ^o moniti non paruerint L. et E. ^p ut in pios usus per locorum ordinarios distribui libere valeant, per excommunicationis L. et E. ^q Eodem modo L. et E. ^r Hoc caput, cum priore conjungitur in MSS. ^s Item statuimus et praecipimus, ne L. et E. ^t Item, probato testamento coram ordinariis, non committatur alicui vel aliquibus L. et E. ^u competentem L. et E. ^w voluntate ordinarii procedatur L. et E. ^x qui de jure vel consuetudine testari possunt L. et E. ^y tanquam earundem libertatum violatores contra eos per censuram ecclesiasticam procedatur L. et E. ^z Hoc caput cum priore conjungitur in MSS. ^a vel propriae vel alterius L. et E. ^b sententiam incurrisse L. et E. ^c defuncti habeat ecclesia jus suum, deductis L. et E. ^d ex testamento legatum L. et E. ^e De spatio confitentibus concedendo et poena non concedentium L. De sacramento confessionis, ne incarceratis denegetur E. ^f De bedellis, et apparitoribus archidiaconorum et aliorum praelatorum MSS.

adhibere volentes; statuimus, ut cum pro faciendis executionibus, aut pro aliis necessitatibus ad hospitia rectorum, vicariorum, seu capellanorum, vel aliorum sacerdotum vel clericorum aut religiosorum eos declinare contigerit, nihil omnino ratione procurationis vel alterius servitii exigant ab eisdem, sed cum gratiarum actione recipientes ea, quae eis ab hospitibus apponuntur, illis contenti existant: neque per nuncios aut subbedellos, sed per seipsos executiones faciant praeceptorum. Sententias autem excommunicationis, interdicti, seu suspensionis per se non ferant, neque per alios latas denuncient, sine specialibus literis dominorum suorum. Et si secus praesumptum fuerit, sententiae sic latae, ipso facto^g non teneant, neque servantur, cum in veritate non ligent. Et bedelli, qui contra hoc statutum fecerint, et onerosi seu injuriosi subditis dominorum inventi fuerint, graviter puniuntur, et gravatis duplum restituere teneantur vel compellantur.

De tonsura clericorum et corona.^h

Item statuimus, quod episcopi in suis synodis, et aliis convocationibus, et singuli archidiaconi, et decani in suis capitulis, et rectores, vicarii, five capellani ecclesiarum parochialium in suis ecclesiis ter in anno publice denuncient omnibus, qui privilegio clericali gaudere voluerint, quod tonsuram decentem, et coronam rasi capitis deferant competentem; maxime coram ordinariis suis, et in ecclesiis, et in congregationibus clericorum. Nec erubescant ipsius portare stigmata, qui pro eis spineam non dedignatus est portare coronamⁱ; factus Patri usque ad mortem obediens, ut eos suae resurrectionis tribueret esse participes, et haereditatis pretio sui sanguinis adquisitae consortes. Comminaturi eis, quod qui contra denunciationem istam secus praesumpserint attentare, quod sui signum Salvatoris

erubuerint frontibus suis imprimere, frustra Salvatoris debebunt auxilium implorare, cum privilegium dignitatis mereatur amittere, qui concessa sibi abuti detegitur dignitate.

De carceribus in qualibet dioecesi habendis.ⁱ

Item speciali praecepto statuimus, quod quilibet episcopus in suo episcopatu habeat unum vel duos carceres, prout competentius et securius poterit providere, pro clericis flagitiosis deprehensis in crimine, vel convictis, juxta censuram canonicam, detinendis.

Item statuimus, quod si clericus aliquis adeo malitiosus et incorrigibilis fuerit, et ad flagitia committenda consuetus, quod si esset laicus, secundum leges seculi, ultimum deberet pati supplicium, talis clericus carceri perpetuo addicatur. In his autem, quae non ex voluntate et proposito, sed casu fortuito vel iracundia, aut infania talia commiserit, antiqua decrevimus^k jura servari.

Praedicta denique remedia tam ad praesentia quam ad futura gravamina se extendant, praesertim cum sententiae excommunicationis de consensu regis et magnatum regni London. per praelatos solenniter fuerint promulgatae in transgressores chartae omnium libertatum, archiepiscopi et episcopi, de consensu et approbatione inferiorum praelatorum, capitulorum cathedralium et conventualium, necnon universitatis totius cleri Angliae, ad reformationem status ecclesiae Anglicanae, et reparationem ecclesiasticae libertatis, haec praedicta concorditer et communiter ordinaverunt; retenta sibi potestate addendi, mutandi, et corrigendi prout viderit expedire.

Dat. apud Westm.^l 6. idus Junii, Ann. Dom. MCCLXI. et anno pontificatus Alexandri papae IV. vii. et anno illustris regni Henrici regis xlv. per Bonifacium, Cant. archiepiscopum*.

Papae Rom.
ALEXAND. IV. 7.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 18.

Anno Christi
1261.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 45.

*Concilium Londinense et Beverlacense die Lunae ante festum S. Dunstani.
Ex Matth. Westmonast. in ann.*

CONCILII hujus utriusque provinciae mentionem debemus Matthaeo Westmonasteriensis, qui ad annum MCCLXI. sequentia recitat: "Mense Maii, summonitis omnibus Angliae praelatis, scilicet archiepiscopis, episcopis, et

abbatibus, tam exemptis quam non exemptis, prioribus, archidiaconis, et aliis ecclesiarum ordinariis, ut scilicet, auditis domini papae mandatis, certis eidem satisfacerent in responsis; die Lunae ante festum S. Dunstani convenerunt om-

^g jure MSS. ^h Qualiter clerici moneri debeant, ut deferant tonsuram et coronam. L. et loco et coronam E. habet clericalem.

ⁱ De carcere episcoporum, et qui clerici incarcerationentur L. Quod quilibet episcopus habeat carcerem pro clericis criminosis. E.

^k volumus L. et E. ^l in conventionem cleri ecclesiae Anglicanae E. addit.

* Matthaeus Westmonasteriensis ad hunc annum "Post Pascha" inquit, "Bonifacius, archiepiscopus Cantuariensis, auctoritate fretus apostolica, concilium celebravit provinciale apud Lambetham, juxta Londinum, consilio praefulum provinciae suae super executione praefati mandati apostolici contra Tartaros, qui jam orbem terrae maxima ex parte graviter opprimebant, prout superius plenius demonstratur. Ad quod quidem divinae indignationis flagellum, Deo duce, eruendum, sanxerunt sancti patres concilio huic assistentes, ad processiones, et jejunia, et alia hujusmodi pietatis opera recurrendum; per quae, si in spiritu humilitatis et in animo contrito Domino offerrentur, divina cessante iracundia, propter peccata populi ad vindictam succensa, fideles populos fore confiderent misericorditer liberandos." Walterus de Reygate (Cossartius in conciliis ad h. l. audis) legatus in Angliam a pontifice missus, ut auxilio contra Tartaros aliisque rebus provideret, "Veniens," inquit Westmonasteriensis, "fecit summoneri omnes Angliae praelatos, ut in quindena Paschae coram ipso Londini conveniant, et mandatis auditis papalibus, de responsis salutaribus tractare non omittant." Videri ergo posset interfuisse huic concilio, quando celebratum est illo ipso, quod indixerat, tempore. Sed cum nulla neque in actis concilii, neque apud Westmonasteriensem sit legati mentio; non dubito, quin indictum ab ipso concilium dilatum sit ad 17. cal. Junias, quo die Londinensi concilio praefuit, uti mox intelliges. H. Cossartius ad locum.

nes australes Londini coram archiepiscopo Cantuariæ Bonifacio et prædicto fratre Gualthero, nuncio domini papæ; die vero Lunæ sequente aquilonares apud Beverley coram archiepiscopo Eboracensi negotium idem exequentes. Celebratoque hinc inde concilio super prædictis articulis, statuta tunc quaedam nova providerunt hic et ibi super statum ecclesiæ Anglicanæ; quæ, una cum aliis quondam apud Oxoniam provis, statuerunt custodiri.

Super his autem et aliis, maxime ad resistendum Tartaris, communiter provis, nuncios discretos et generales providerunt Romam dirigere, qui communi eorum bursa victuri, dominum papam possent super eorum responsis in concilio Romæ celebrando, certificare. Hi, ut communiter dicitur, juraverunt coram prædictis episcopis, quod nihil contra ipsos procu-

rabunt, aut patienter pertransire; sed contra religiosos, et maxime exemptos, studebunt contendere. Unde ipsi exempti, omnibus aliis certa responsa dantibus, ita tunc una voce responderunt: Vos, pro quibus tantum, et contra nos legatos mittitis ad curiam, et ad hoc nos cogitis vobis contribuere; si nuncios velitis generales pro communi nostrum utilitate transmittere, vobiscum libenter contribuemus; sin autem, non consentimus. Quo audito, episcopi suam exinde sumpserunt excusationem, rescribentes papæ, se propter divisionem exemptorum certam dare non posse responsionem. Ipsi igitur exempti timentes, nuncios post ipsos quamcitus destinarunt speciales, qui contra prædictos procurarent, aut eorum contradicendo annullarent impetrationes." Haec Westmon.

Papæ Rom.
ALEXAND. IV. 7.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 18.

Anno Christi
1261.

Reg. Angliæ
HENRIC. III. 45.

Compositio litis inter Bonifacium, archiepiscopum Cantuar. et capitulum Lincoln. super jurisdictione et potestate episcopali, sede Lincoln. vacante. Ex MS. Cott. Cleop. E. i. fol. 195.

UNIVERSIS sanctæ matris ecclesiæ filiis, præfentis scripti continentiam auditoris, Bonifacius, miseratione divina archiepiscopus Cantuar. totius Angliæ primas, et magister Robertus de Mariscis, decanus, et capitulum Lincoln. perpetuam memoriam rei gestæ. Ima summis in se reconcilians auctor pacis, humanæ fortis miseriis miseratus, de Patris secreto descendit in mundum, ut carnem nostram suæ copulans, scissuram, quam inter Creatorem et creaturam serpentis antiqui malitia procurarat, medicinae cælestis doctrina consueret, et divisionem, quam inter cælestia et terrena fieri prævaricatio protoplasti meruerat, suæ pietatis antidoto refarciret; ascensurus ad Patrem luminum, discipulis injungens pacem et salem habere, ut pax unionis in fide ipsos magistro similes faceret, et sal sapientiae eos a via dissimilitudinis revocaret. Sane considerantes, quod lites sunt prodigæ sumptuum, quietis avaræ, vexatrices corporum, et mentium distractrices, quaestionem, quæ inter nos super jurisdictione et potestate episcopali, sede Lincoln. vacante, in Romana curia diutius fuerat agitata, mediantibus bonis viris per amicabilem compositionem duximus terminandam, recedentes a litis strepitu sub hac forma: videl. quod quoties infuturum sedem Lincoln. per mortem vel cessionem episcopi vel alio quocunque casu vacare contigerit, decanus et capitulum Lincoln. tres vel quatuor de canonicis ipsius ecclesiæ nominabunt infra biduum vel triduum, cum certum fuerit capitulo sedem Lincoln. vacare; quorum nomina cum ea celeritate, qua fieri poterit, domino archiepiscopo, si fuerit in provincia, vel officiali suo, si fuerit extra provinciam, per suam literam destinabunt. De quibus unum eliget, faciet, et constituet dominus archiepiscopus, vel ejus officialis, ipso existente extra provinciam, officialem Lincoln. ad exercendam jurisdictionem episcopalem in civitate

et dioecesi toto tempore vacationis. Qui quidem officialis domino archiepiscopo corporale præstabit sacramentum, vel alii, cui committet dictum juramentum in civitate vel dioecesi Lincoln. recipiendum, si fuerit in provincia; si vero extra provinciam, tunc jurabit officiali Cantuar. vel alii, cui committet recipiend. quod officium sibi commissum legaliter et fideliter exequatur, et dicto archiepiscopo, vel ejus mandato de obventionibus et proventibus ratione jurisdictionis seu officii provenientibus fideliter respondebit: archiepiscopus autem competentes sibi ministrabit expensas, et idem officialis subditos, clericos et laicos, religiosos et seculares, civitatis et dioecesis per malitiam vel injuriam non concutiet, vel in rebus seu in personis injuste gravabit scienter, nec indebite molestabit, immo ab oppressionibus et illicitis exactionibus abstinebit. Jurabit etiam coram dicto decano et capitulo, vel ipsius decani vicesgerente, si decanus absens fuerit, quod fidelis erit ecclesiæ Lincoln. et in executione jurisdictionis, sicut præmittitur, fideliter se habebit. Et si forte vacatione durante idem officialis decesserit, vel cesserit, vel ex justa causa amotus fuerit, prædicti decanus et capitulum tres vel quatuor de canonicis in forma præmissa nominabunt, de quibus dominus archiepiscopus unum eorum officialem constituet, vel ejus officialis, sicut prius. Et sciendum, quod decanus vel gerens vices ipsius jurisdictionem episcopalem in civitate Lincoln. et suburbio ejusdem civitatis exercebit toto tempore vacationis, hoc salvo, quod si aliquis de civitate prædicta vel suburbio contra alium ejusdem civitatis vel suburbii voluerit experiri, ipsius decani vel prædicti officialis archiepiscopi examen libere subeat, prout duxerit eligendum. Item dictus decanus, vel gerens vices ejus, toto tempore vacationis libere exercebit jurisdictionem episcopalem in ecclesia Lincoln.

coln. tam in canonicis quam in clericis, vicariis, ministris, et famulis eorundem, et in beneficiis eorum praebendalibus, et in ecclesiis de communia, et in omnibus aliis beneficiis, quae in civitate et dioecesi Lincoln. obtinent, et obtinebunt in futurum, dum tamen ea teneant tempore vacationis: et in domibus religiosis quae sunt de patronatu Lincoln. ecclesiae, videlicet Eynesham et Dorkcestriae abbatis, ac sancti Johannis Northampton, et de mere hospitalibus, et ecclesiis parochialibus, videlicet Karleton, Hameldon, Nettleham, Eysfordeby, Kylldesby, Whathampsted, Paxton, Tyngehurst, Woborum, Stilton, quae similiter sunt de patronatu ecclesiae Lincoln. cum clero et populo dictarum ecclesiarum seu beneficiorum praedictorum. Nec archiepiscopus vel ejus officialis, vel alius nomine ipsius jure dioecesano jurisdictionem episcopalem exercebit in praemissis, durante vacatione; appellationibus tamen legitimis in suo robore duraturis, cum a decano jure decanali cognoscente, fuerit appellatum. Visitabit etiam dictus decanus Lincoln. jure episcopali in singulis archidiaconatibus duo monasteria, exceptis monasteriis quae sunt de patronatu domini regis, et non plura, omnibus aliis, excepta visitatione ac procuracione in dictis monasteriis, domino archiepiscopo reservatis. In praedictis vero domibus religiosis, quae sunt de patronatu ecclesiae Lincoln. visitabit decanus, et habebit electionum examinationes et confirmationes. Et in praedictis hospitalibus praeficiet custodes, prout episcopus facere consuevit, ac aliam jurisdictionem in eisdem domibus exercebit, sicut superius est expressum; ita quod nec illa monasteria seu loca, nec alia per archiepiscopum vel decanum, vel alium nomine eorundem visitantur, quae per episcopum illo anno fuerint visitata, nisi causa rationabilis id exposcat. Item licebit dicto decano et capitulo vel ipsius decani

vicegerenti vocare aliquem episcopum, si voluerit, pro ordinandis canonicis, vicariis, et clericis canonicorum deservientibus in ecclesia vel praebenda Lincoln. ecclesiae jure episcopali, si dominus archiepiscopus in civitate vel dioecesi Lincoln. ordines non celebraverit; si autem fuerit in civitate vel dioecesi, et ordines celebraverit, canonicos et clericos praedictos ad praesentationem decani libere ordinabit. De archidiaconis autem ita ordinatum est, etc. Item decanus et capitulum et canonici, necnon archidiaconi omnes et singuli de ecclesia Lincoln. habent et exercent jurisdictionem, consuetudines, libertates, et omnia alia, quae habent et habuerunt hactenus, plena sede.

Haec autem omnia et singula, prout superius sunt expressa, per nos et successores nostros bona fide, sine fraude et dolo, inter nos et ecclesias nostras perpetuis temporibus tenere et observare promittimus, et vovemus, et quod contra praemissa vel aliqua de praemissis non veniemus scienter. Super quibus tenendis perpetuis temporibus et servandis nos archiepiscopus praesentialiter, et nos decanus pro nobis et successoribus nostris praesentialiter, et in animabus canonicorum nostrorum Lincoln. procuratorio nomine, tactis sacrosanctis evangelis, corporale praestitimus ad robur plenae firmitudinis juramentum.

Act. apud Lamhith 11. cal. Junii, anno Dom. MCCLXI. praesentibus et ad hoc vocatis testibus et rogatis M. Stephano archidiacono Cant. Hugone, etc. In cujus rei testimonium plenius et munimen praesenti instrumento, in modum chirographi confecto, sigilla nostra alternatim apposuimus. Et ut praesens compositio firmior habeatur, prior et capitulum Cant. ipsam expresso ratificantes consensu praesens instrumentum sigilli sui munimine roborarunt.

Papae Rom.
URBAN. IV. I.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. IX.

Anno Christi
1261.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 46.

Concilium Pontanum in Hibernia a Patricio, archiepiscopo Armachano, celebratum.
Ex MS. penes Rev. episcopum Clogherensem, Synod. MCCLXII. Pontanae, fol. 282. A.

FERIA 2. Lunae, 18. mensis Januarii, anno Dom. MCCLXII. frater Patricius Oscanlan, archiepiscopus Armachanus, et Hiberniae primas, concilium celebravit apud Pontem cum suffraganeis provinciae suae, et quibusdam suffraganeis provinciae Tuam, sibi jure primatice subjectis, et quibusdam canonicis cathedralibus et consilio domini Dublin. cui interfuerunt justitiarius, et quidam magnates Hiberniae, et ibidem privilegia ecclesiae Armachanae de jure primatiae post revocationem in curia Romana publicata fuerunt.

Item in eodem concilio fuerunt multa statuta et constitutiones editae et publicatae, ad ornamentum ecclesiae et salutem nostram, sicut patet in iisdem.

Item in eodem concilio contentio, quae orta fuerat inter praedict. dominum nostrum, et episcopum, et clerum Midensem, fuerat sedata, post multas appellationes et magnas expensas Midsensium ad curiam Romanam; licet in fine nihil obtinuissent. In cujus causae procuracione ipsorum procurator magister Gilbertus archidiaconus Slenanensis in curia Romana ingressus est viam universae carnis, et sic demum ad hoc devenerunt, quod liceret praedicto Armachano et suis successoribus perpetuo sine aliquo offendiculo praedict. episcopum et clerum Midenfes, et suos successores tam in capite quam in membris visitare, sicut patet in praedict. Midsensium instrumentis super hoc confectis.

Papae Rom.
URBAN. IV. I.Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 19.Anno Christi
1262.Reg. Angliae
HENRIC. III. 46.

Compositio de jurisdictione sedis Londinensis vacantis exercenda, facta inter Bonifacium archiepiscopum Cantuariensem, et decanum ac capitulum S. Pauli London.
Ex reg. eccl. Cant. apud H. Wharton. Histor. episc. et dec. Lond. et Assaven.
pag. 255. seqq.

UNIVERSIS sanctae matris ecclesiae filiis praesentis scripti continentiam audituris, Bonifacius, miseratione divina Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliae primas, et decanus et capitulum S. Pauli London. ad perpetuam memoriam rei gestae. Litium, quas effraenata saepenumero parit cupiditas, quas mendacii pater, ut gregem dominicum a via deviet veritatis, seminare satagit, fluctibus involuti, ad pacis serenitatem, cujus auctor est altitonans, qui exuberat omnem sensum, quam sequentes qui pax vera dicitur, priorum beatificat appellatione filiorum; quatenus multiplex discordiae calamitas pacis lenitate sopiatur, juxta divinae legis et humanae testimonium cogitatione quadam verecundia se convertunt: hinc est, quod nos litem, quae super jurisdictione et potestate episcopali in civitate et dioecesi Londinensi, sede London. vacante, inter nos coram iudicibus a summo pontifice delegatis erat exorta, totaliter relinquentes, excelsi dextra hanc mutationem faciente, mediantibus bonis viris ecclesiarum nostrarum indemnitati consulendo, formam pacis minutius infra scriptam, videlicet quod decanus et capitulum London. quoties in futurum sedem London. per mortem episcopi, vel cessionem, seu alio quoquomodo vacare contigerit, duos vel tres de majoribus canonicis, vel unum de minoribus canonicis, cum uno vel duobus de majoribus, nominabunt infra tres vel quatuor dies, cum certum fuerit praedicto capitulo sedem London. vacare, quorumn omina cum ea festinatione, qua fieri poterit, domino archiepiscopo, si fuerit in provincia, vel ejus officiali, si fuerit extra, destinabunt; de quibus unum eliget, faciet, et constituet idem dominus archiepiscopus, vel ejus officialis, ipso archiepiscopo agente extra provinciam, officialem London. ad exercendam omnimodam et plenariam jurisdictionem episcopalem nomine dicti archiepiscopi toto tempore vacationis in civitate et dioecesi Londoniensi. Idem vero officialis antequam jurisdictionem praedictam incipiat exercere, praedicto domino archiepiscopo corporale praestabit juramentum, vel alii, cui committatur hujusmodi juramentum in civitate vel dioecesi recipiendum, si fuerit in provincia; si vero extra provinciam, officiali Cantuariensi, vel ei cui simpliciter idem officialis simile juramentum praestabit; quod officium sibi commissum legaliter et fideliter exequetur; et quod subditos, clericos et laicos, religiosos et seculares praedictarum civitatis et dioecesis per malitiam seu injuriam non concutiet, vel in rebus seu personis injuste gravabit scienter, nec indebite molestabit; immo ab oppressione et illicitis exactionibus penitus abstinebit. Jurabit etiam coram decano

et capitulo, vel ipsius decani vicesgerente, si decanus absens fuerit, vel coram capitulo, vacante decanatu; quod libertates et consuetudines ecclesiae London. pro posse suo in omnibus, officium suum et jurisdictionem tangentibus, conservabit illaefas; et quod in executione jurisdictionis fideliter se habebit, ut superius est expressum. Et si forte, vacatione durante, idem officialis cesserit vel decesserit, vel ex justa causa amotus fuerit; praedicti decanus et capitulum duos vel tres de canonicis in forma praedicta nominabunt; de quibus dictus archiepiscopus vel ejus officialis in dictis civitate et dioecesi officialem constituet, sicut prius. De proventibus autem et obventionibus, et de caeteris emolumentis omnibus, ratione jurisdictionis vel officii in quibuscunque consistant, quae quidem episcopus consuevit percipere, plena sede, in locis in quibus jurisdictionis officium exercebit, idem officialis duas partes domino archiepiscopo vel ejus officiali, decano et capitulo tertiam partem fideliter persolvat; expensis ejusdem officialis Londoniensis de praedictis proventibus et obventionibus prius deductis. Et credetur eidem per juramentum prius praestitum de quantitate dictorum proventuum, et obventionum, et suarum expensarum sine ulteriori ratiocinio. Si vero proventus et obventiones ad expensas officialis non sufficiant; tunc archiepiscopus vel ejus officialis pro rata duarum partium, decanus et capitulum pro rata tertiae partis, dicto officiali expensas suas supplebunt de suo. Praedicto autem officiali Londoniensi fient praesentationes ad beneficia vacantia, qui instituet et destituet; conferet etiam beneficia vacantia, quae quoquomodo per episcopum jure episcopali possunt conferri. Examinabit etiam electiones et personas electas; et hujusmodi electiones confirmabit vel infirmabit. Visitabit etiam religiosos et seculares, clericos et laicos, et correctiones faciet; et omnem jurisdictionem ac officium ratione jurisdictionis exercebit, nomine dicti archiepiscopi, quam episcopus London. exerceret, sede plena. Decanus vero et capitulum vel capitulum tantum, decanatu vacante, toto tempore vacationis libere exercebunt jurisdictionem episcopalem in ecclesia Londoniensi, tam in canonicis quam in clericis, vicariis, et ministris, et famulis eorundem, et in beneficiis eorum praebendabilibus, et in ecclesiis de communia, et in aliis omnibus beneficiis, quae in civitate et dioecesi Londoniensi obtinent, et obtinebunt in futurum, de cujuscunque patronatu existant (dum tamen ea teneant tempore vacationis) et in domibus religiosorum, quae sunt de patronatu episcopi, videlicet in abbazia S. Osithae, prioratu monasterium de Halliwelle, in novo hospitio extra Bishopsgate;

shopesgate; item praeter haec in prioratibus canonicorum de Dunnowe, de Clerkenwelle monialium; cum clero et populo dictarum ecclesiarum seu beneficiorum praedictorum. Ita quod nec archiepiscopus vel ejus officialis, vel alius nomine ipsorum infra dioecesim jurisdictionem episcopalem exercebit in praemissis. Item decanus, capitulum, et canonici, necnon archidiaconi omnes et singuli de ecclesia Londoniensi, habeant et exercent jurisdictionem, consuetudines, libertates, et omnia alia quae habent et habuerunt hactenus, sede plena. Item licebit dicto decano et capitulo, vacante decanatu, vocare aliquem episcopum, si voluerint, pro ordinandis clericis canonicis ecclesiae, vicariis et clericis canonicis deservientibus in ecclesia, vel praebendis jure episcopali, si dominus archiepiscopus in civitate Londoniensi ordines non ce-

lebraverit. Si autem fuerit in civitate vel dioecesi, et ordines celebraverit, canonicos et clericos praedictos ad praesentationem decani et capituli libere ordinabit. Haec autem omnia et singula, prout superius sunt expressa, per nos et successores nostros bona fide, sine fraude et dolo, inter nos et ecclesias nostras perpetuis temporibus tenere et observare promittimus et vovemus; et quod contra praemissa, vel aliqua de praemissis non veniemus scienter. Super quibus tenendis perpetuis temporibus et servandis, nos archiepiscopus personaliter, et nos decanus pro nobis et successoribus nostris praesentialiter, et in animabus canonicorum nostrorum Londoniensium, procuratorio nomine, tactis sacrosanctis evangeliiis, corporale praestitimus ad robur plenae firmitatis juramentum. Actum apud Mortlake 12. calend. Septembris, A. D. MCCLXII.

Papae Rom.
URBAN. IV. 2.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 19.

Anno Christi
1262.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 46.

Urbani papae IV. bulla concessa archiepiscopo Cantuar. de disponendis oblationibus ad pios usus et aedificanda domo apud Lambith. Ex MS. Cott. Cleop. E. i. fol. 199.

URBANUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri [Bonifacio] Cantuar. archiepiscopo, apostolicae sedis legato, salutem et apostolicam benedictionem. Tanto fraternae charitatis affectu personam et ecclesiam tibi commissam pro reverentia beati Thomae martyris Christi diligimus, quod nihil, quod alicui fratri nostro debeamus, tibi statuerimus denegandum; ideoque praesentium auctoritate fraternitati tuae duximus indulgendum, ut quarta parte oblationum, quae ad reliquias beati martyris

offerantur monachorum usibus concessa, quarta fabricis ecclesiae deputata, quarta pauperibus erogata, alia quarta liceat tibi in alia opera bona pro tuae voluntatis arbitrio ordinare. Concedimus quoque tibi ut antiqua aedificia tua in loco congruo apud Lambiam reaedicandi, vel nova construendi, sine alieni juris dispendio, sicut praedecessores tui a quadraginta retro annis habuisse noscuntur, liberam habeas facultatem. Dat. Veron. cal. Octob.

Papae Rom.
URBAN. IV. 2.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 20.

Anno Christi
1263.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 47.

Convocatio cleri Angliae apud Westmonasterium. Ex Matt. Westmon. in ann.

DE ea ita Matt. Westmonaster. "Fuit autem convocatio magna pontificum et cleri Angliae post festum S. Trinitatis apud Westmonasterium ad mandatum domini papae summonita, coram Leonardo et Berardo, nunciis ejusdem, ad extorquendam pecuniam ab Anglis ad opus imperatoris Constantinopolitani, a suo imperio jamdudum ejecti. Quibus nil velle sibi in hujusmodi contribuere tam a regno quam sacerdotio,

praetensis in publico rationibus multiplicibus, tum propter dissidium regni, tum propter depressionem et inopiam, quae jam diu gleba deficiente in populo grassata est, tum propter multas alias causas evidentissimas responsum est praecise; domino suo regi et sibimetipsis, in tanto necessitatis articulo fore potius subveniendum quam extraneo principi." H. I.

Bulla Urbani IV. papae de statutis per archiepiscopum Cantuariensem editis, inconsulto rege, non confirmandis. Ex Rymer Foeder. vol. I. pag. 755.

URBANUS episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio, Henrico, illustri regi Angliae, salutem et apostolicam benedictionem. Cum ad ea quae justitiam sapiunt, et continent honestatem, celsitudinem regiam precibus invitamus, promptum in his tuae serenitatis assensum credimus invenire. Scimus enim, et hactenus nos experientia docuit, quod ad Deum et ecclesiam, eorumque ministros ex

tui cordis promptuario dirigens charitatis affectum, eis in suis manutenendis juribus, propitius, favorabilis, et benignus existis, tanquam divini honoris zelator, et praecipuus persecutor. Ex parte siquidem venerabilium fratrum nostrorum . . . . . archiepiscopi Cantuariensis et suffraganeorum suorum fuit propositum coram nobis, quod cum Anglicana ecclesia in multis articulis contra Deum et justitiam per abusum laicalis pote-

potestatis oppressa, subjaceret miserabiliter servituti, ipsi ad ipsius ecclesiae statum, prout eorum incumbere officio, pium respectum habentes, de consensu concilii provincialis ad hoc specialiter congregati, quaedam statuta salubria et honesta, deliberatione provida ediderunt pro conservatione hujusmodi libertatis. Quare fuit ex parte ipsorum nobis humiliter supplicatum, ut benevolum eisdem super hoc adhibere favorem, et ipsa statuta dignaremur auctoritate apostolica confirmare. Porro dilecto filio magistro Johanne de Hemmingford, capellano nostro, procuratore tuo apud sedem apostolicam, se super his tuo nomine apponente, ac asserente, quod eadem statuta tibi et juri tuo praepjudicialiter videbantur; nos ipsa coram nobis fecimus exhiberi; quae licet ex sui forma viderentur honestatem et justitiam continere, tamen celsitudini tuae deferre volentes illa distulimus confir-

mare, super hoc celsitudini regiae scripta nostra permittere decentius existimantes. Quocirca serenitatem regiam rogamus, et hortamur attente, quatenus ecclesias et ecclesiasticas personas regni tui in suis juribus ac libertatibus confovens ob reverentiam apostolicae sedis et nostram, ipsis adesse studeas favorabiliter et prodesse, et ab his, quae ad forum ecclesiasticum pertinent, et personas ecclesiarum contingere dignoscuntur, devotus abstineas, et ea tuis officialibus interdicas: permittens, quod eadem personae libere suis juribus uti possint, ita quod non oporteat iterato super praemissis ad nos haberi recursum, nec aliud per sedis apostolicae providentiam remedium adhiberi, ac exinde praeter laudis humanae praeconium, divinae retributionis tibi proveniat incrementum. Dat. apud Urbem Veterem tertio cal. Februarii, pontificatus nostri anno secundo.

Papae Rom.
URBAN. IV. 3.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 21.

Anno Christi
1263.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 48.

Bulla Urbani papae IV. Bonifacio archiepiscopo Cantuar, etc. directa, condemnans omnia statuta et conspirationes magnatum regni Angliae Oxoniae factas. Ex originali in MS. Cott. Cleopat. E. 1. fol. 198.

URBANUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri [Bonifacio] archiepiscopo Cantuar. et dilecto filio . . . . . abbati sancti Dionysii in Francia Parisien. dioec. salutem et apostolicam benedictionem. Charissimum in Christo filium nostrum [Henricum] regem Anglorum illustrem, et regnum ejus, quod Deo et apostolicae sedi multa fore dignoscitur subjectione devotum, et devotione subiectum, necnon incolas ipsius regni tanquam dictae sedis filios speciales paternae dilectionis brachiis amplectentes, desideramus eis statum procurare pacificum, ipsorumque dispendiis Deo propitio salubriter obviare. Cum igitur, sicut ad nostrum pervenit auditum, nonnulli magnates et alii ejusdem regni diversas provisiones, ordinationes, obligationes, conjurationes, colligationes, et conspirationes, et nonnulla statuta adinvicem apud Oxoniam fecerint, vallantes ea propriis juramentis, et diversarum adjectione poenarum, nos intelligentes quod ex his in eodem regno gravis extititurbationis materia suscitata, quodque illa possunt praedictae sedi multiplex generare praepjudicium, et libertati ecclesiasticae non modicum detrimentum; cupientes quoque ut regnum ipsum, extincto dissensionis et scandali fomite, in tranquillitate persistat, et pacis affluat ubertate; provisiones, ordinationes, statuta, obligationes, conjurationes, colligationes, et conspirationes hujusmodi, quocunque nomine censeantur, de potestatis apostolicae plenitudine cassavimus et irritavimus, cassa et irrita et nullius firmitatis existere nunciavimus, poenas quascunque super hoc adjectas et juramenta praestita relaxantes, ac discernentes quoscunque ad observationem juramentorum hujusmodi et ad poenas easdem aliquatenus non teneri. Quocirca discretionis vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel alter vestrum per vos, vel alium, seu alios provisiones, ordinationes, obligationes, con-

juraciones, colligationes, conspirationes, et statuta hujusmodi in locis, in quibus expedire videritis, publice ac solenniter cassa et irrita nunciantes, venerabilibus fratribus nostris universis archiepiscopis et episcopis, ac dilectis filiis abbatibus, prioribus, ac aliis ecclesiarum praelatis, necnon comitibus, baronibus, magnatibus, et aliis praedicti regni personis ecclesiasticis et secularibus, cujuscunque dignitatis, status, ordinis, et conditionis fuerint, firmiter praecipiat ex parte nostra, ut provisiones, ordinationes, obligationes, conjurationes, colligationes, conspirationes, et statuta praemissa pro cassis et irritis penitus habeant, eis nihilominus districtius inhibendo, ne contra cassationis et irritationis nostrae tenorem aliquid attentare praesumant. Illos autem, qui contra cassationem, irritationem, seu praepceptum aut inhibitionem hujusmodi quomodolibet venire praesumpserint, a tali praesumptione auctoritate nostra, appellatione postposita, compescatis. Non obstante si aliquibus a sede apostolica sit indultum quod excommunicari, interdicti nequeant aut suspendi, et indulgentia dictae sedis qua illis de regno Angliae dicitur esse concessum, ut extra regnum ipsum vel citra mare Anglicanum in causam trahi, vel ad iudicium evocari non possint per literas apostolicas, non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, et quolibet alia indulgentia dictae sedis, cujuscunque tenoris existat, per quam mandati nostri executio possit quomodolibet impediri, et de qua in nostris literis mentio fieri debeat specialis, et constitutione de duabus dietis edita in concilio generali, et illa quam felicis recordationis Innocentius papa praedecessor noster edidisse dignoscitur de aliquibus per generalem clausulam "quidam alii" ultra quatuor ad iudicium non trahendis. Dat. apud Urbem Veterem 9. cal. Aprilis, pontificatus nostri anno tertio.

Prae-

Papae Rom.
URBAN. IV. 3.Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 21.Anno Christi
1264.Reg. Angliae
HENRIC. III. 48.

Praeceptum regis Henrici III. episcopo Herefordensi contra non residentiam praelatorum. Ex MS. Cotton. Cleopatra E. i. fol. 202. v. Pryn. vol. ii. Rec. p. 1011.

REX episcopo Hereford. salutem. Pastores gregibus praeponuntur, ut diei noctisque vigilias exercendo super eos, qui pecoris vultum agnoscant, et oves famelicas in fertilitatis pascua introducant, errantes vero per verbum salutis et virgam correctionis in unius ovilis conservatione studeant indissolubilem unitatem. Sed sunt nonnulli, qui hanc doctrinam damnabiliter contemnentes, ac sua ab aliis pecora distinguere nescientes, lac et lanam tollunt, qualiter dominicus grex alatur non curantes, temporalia rapiunt, et quis in parochia fame pereat, aut periclitetur in moribus non attendunt; qui non pastores sed mercenarii potius dici promerentur. Hoc siquidem, dum his diebus ad disponendum de regni nostri praesidiis in partes marchiae nos transferremus, in ecclesia vestra Hereford. dolenter referimus, nos invenisse, quam adeo invenimus pastoris solatio destitutam, ut nedum episcopum, sed nec officialem haberet, vicarium aut decanum, qui quicquam spiritualitatis exercere posset in eadem, sed ecclesia ipsa, quae olim deliciis affluere consuevit, etiam canonicis, qui ibidem nocturnis et diurnis officiis vacare, et opera charitatis exercere deberent, eam deserentibus et longe degentibus in remotis, stola jucunditatis exuta, cecidit in terram, viduitatis suae detrimenta deplorans, nec est, qui consoletur eam ex omnibus charis ejus. Sane dum haec vidimus et consideravimus diligenter, pietatis aculeus viscera nostra commovit, et compassionis gladius intima cordis nostri acrius vulneravit, ut tantam ecclesiae matris nostrae injuriam ulte-

rius dissimulare non possimus, nec pertransire incorrectam. Quapropter vobis mandamus firmiter injungentes, quatenus ad ecclesiam vestram praedictam, occasione quibuscunque postpositis, cum ea, qua poteritis, celeritate vos transferre curetis; commissum vobis in eadem curae pastoralis officium personaliter executuri; nos enim de salvo et securo conductu tam in veniendo quam morando, si opus fuerit vobis, dum tamen super his, quae contra vos rationabiliter objici poterunt, juri parere volueritis, provideri faciemus. Quodsi aliqua justa causa, quam ignoramus, subfuerit, quominus hoc personaliter facere possitis, ipsam nobis rescribentes alicui discreto de regno nostro vices vestras in omnibus, quae ad jurisdictionem episcopalem pertinent, committatis, ut vestra saltem ad tempus absentia tolerabilior habeatur. Alioquin scire vos volumus pro constanti, quod si neutrum istorum facere curaveritis, bona temporalia et omnia, quae ad baroniam ipsius ecclesiae pertinent, quae pro spiritualibus in eadem exercendis pia progenitorum nostrorum devotione constat eidem fuisse collata, et quae haecenus colligi, et salvo custodiri praecipimus, in commodum et utilitatem ipsius ecclesiae convertenda, cessante jam causa in manu nostra totaliter capiemus; nec ulterius sustinebimus, quod temporalia metat, qui spiritualia, ad quae ex officii sui debito tenetur, irreverenter subtrahere non formidat, aut quod emolumenta percipiat, qui incumbencia eisdem onera subire recusat. Teste rege apud Hereford. primo die Junii.

Walteri, episcopi Exon. literae pro communi utilitate ecclesiae et regni Angliae.

Ex Reg. Walteri primi, episcopi Exon. fol. 31. b.

Ex condictione majoris partis praelatorum Cant. provinciae London. congregatorum ad communem defensionem ecclesiae et regni Angliae, ad singulos dioeceseos quaedam literae emanarunt; et dominus Exon. scripsit sub hac forma:

W. miseratione divina Exonien. episcopus, dilecto filio mag. Everard. officiali nostro, salutem, gratiam, et benedictionem. Cum multa fieri prohibeantur, quae alias utilitatis causa et necessitatis urgentis articulo permittuntur, non debet vester animus commoveri, si aliqua forsitan statuantur, quae aliquorum judicio duritiam faciant et gravamen. Hinc est, quod cum re-

VOL. I.

gnum et sacerdotium jam diversimode diversis rerum eventibus laesum extiterit et turbatum, ac gravioris laesionis et vehementiorisurbationis timor et rumor, videl. de hostili alienigenarum adventu in regni subversionem et confusionem publicam, indigenarum corda jam invaserit, ut audistis, ponderatis periculis, quae regnum et incolae universos nisi a Domino defensore propitio tueatur, circumveniunt, et attentis; praejudiciale et molestum reputari non debet, si aliqua ad relevationem status ecclesiae Anglicanae, quae in se et suis libertatibus multipliciter, et plus solito, est depressa, et ad defensionem patriae, ad

9 H

quod

quod unumquemque naturale foedus obligat et invitat, a viris ecclesiasticis de bonis spiritualibus conferantur. Cum igitur, sicut supra diximus, ut ecclesia etiam relevetur, et ut contra alienigenarum hostiles incursus, qui, cujuscunque conditione rejecta, loco non parcerent nec personae, cum fortitudinis gravitate resisti valeat, et virtute; et de consilio episcoporum regnique praelatorum et cleri nuper apud London. congregatorum ordinatum extitit et provisum, ut omnes viri ecclesiastici, religiosi, et alii de bonis suis ecclesiasticis decimam partem secundum taxationem communem contribuere debeant, excusatione in contrarium omnino rejecta; devotionem eorum in utilitatem communem et

profectum proprium praesentibus excitantes, propensius consulendo mandamus, quatenus omnium proventuum ecclesiasticorum decimam partem aliquibus certis personis, per nos auctoritate nostra ad praedicta exequenda maturius deputandis, omni rejecto subterfugii obstaculo, assignetis. Insuper quoniam tempus pro homine interpellat, et de hostium adventu in proximo comminatur, oportet quod sibi cum maturitate debita resistatur; expedit, sicut provisum est, quod praedictae decimae medietas citra festum decollationis S. Jo. Baptistae persolvatur. Dat. apud Tanrigg. in crastino S. Laurentii, A. D. MCCLXIV et consecrat. nostrae septimo.

Papae Rom.
CLEMENT. IV. I.

Archiep. Cantuar.
BONIFAC. 22.

Anno Christi
1265.

Reg. Angliae
HENRIC. III. 50.

Bulla papae Clementis IV. de fratribus Minoribus. Ex Reg. Giffard, archiep. Ebor.

CLEMENS episcopus, etc. dilectis filiis generali et provincialibus ministris, ac universis fratribus ordinis Minorum fratrum salutem et apostolicam benedictionem. Sane non sine quadam turbatione animi frequenter audivimus, quod inter vos et religiosos aliquos illa de causa aemulationis et dissensionis materia oriretur, quod ipsi domos et ecclesias regulares juxta loca vestra, non sine vestro gravi praepjudicio et dispendio manifesto quandoque construere praesumebant— auctoritate praesentium ordinamus et districtius inhibemus, quod nulli liceat amodo de Praedicatorum, poenitentia Jesu Christi, beatae Mariae de monte Carmeli, heremitarum, sancti Augustini, sanctae Clarae, aliisque ordinibus in paupertate fundatis, nullique mulierum de praedictis, seu quibuscunque aliis ordinibus aliquod monasterium, ecclesiam, vel oratorium aedificare seu construere. Nulli quoque seculari vel religioso, cujuscunque professionis, ecclesiam, vel monasterium, seu oratorium jam aedificatum in aliquem transferre de ordinibus

memoratis infra spatium 300. annorum a vestris ecclesiis mensurandarum, per aerem etiam, ubi alias recte mensurari loci dispositio non permittit. Praeterea statuimus, ut quicquid contra hujus ordinationis et inhibitionis nostrae tenorem exnunc inantea aedificatum fuerit, diruatur. Et ne de notitia ordinum, et quantitate annorum hujusmodi aliqua possit dubitatio exoriri, illos ordines intelligi volumus in paupertate fundatos, qui ex regula, vel ex constitutionibus suis extra septa ecclesiarum, monasteriorum suorum, vel officinarum eorum et claustrum ipsorum nullas debent possessiones habere. Quodsi aliqui de ordinibus ipsis possessiones in aliquibus membris suis habere, in aliis vero non habere noscantur, cum quo ad ordinationem, inhibitionem, et statutum hujusmodi praedictis ordinibus in paupertate fundatis, annumerari volumus, et quamlibet annorum ipsarum octo palmorum longitudinem continere.— Dat. Petrus. 10. cal. Dec. pontif. i.

Concilium Northamptoniense legatinum. Ex MSS. Cotton. et Chron. Hemingford. in ann.

CARDINALIS Ottobonus a papa in Angliam missus ad firmandas regis partes contra Simonem de Monteforti, concilium tenuit in eodem loco, ubi rex parliamentum. De hoc ita loquitur chronicon MS. in bibliotheca Cottoniana Titus A. xiii. "Ottobonus, legatus, in concilio apud Northampton. sententiam excommunicationis tulit in omnes episcopos et clericos, qui comiti Simoni contra regem praestiterunt auxilium aut favorem, et nominatim, qui Romam iverunt papae gratiam expectantes; eadem etiam sententia innodavit omnes regi adversan-

tes." Et in chronico prioratus Dunstaplenensis in MS. Cotton. Tiberius A. x. sequentia leguntur: "Anno MCCLXV. circa festum Omnium Sanctorum Ottobonus legatus in Angliam venit, et convocato parlamento apud Northampton per dom. regem—Eodem tempore infra Quadragesimam fecit legatus convocari episcopos, videl. Winton. London. Lincoln. Cicestrensem, Londini coram eo, ad respondendum quare erant in consilio et auxilio cum baronibus ad resistendum, ne dom. legatus, qui anno praecedente erat in Angliam venturus; et auditis ipsorum respon-

sponsionibus, statum eis diem in 15. Paschae, quo comparerent apud London. coram eo; quibus comparantibus, praefixit eis tempus adeundi curiam Romanam, ut coram dom. papa se praesentarent, plenius responsuri. Qui quidem papa tempore suae legationis ne in Angliam veniret, est repulsus." Annales Eversden anno praecedente hoc concilium legatinum Londini apud Novum Templum circa festum S. Nicolai assignant. Walterus Hemingford in Chron. c. 32. ita ait: "Tenuit rex parliamentum suum mense Novembri apud Northampton. et exhaeredati sunt omnes, qui comiti Simoni astiterunt, et uxor ejus cum liberis; tenuitque ibidem concilium Ot-

tobon. legatus domini papae, et excommunicavit omnes episcopos, qui eidem comiti Simoni auxilium praestiterant et favorem. Misitque quosdam eorum ad praesentiam papae pro beneficio absolutionis obtinendo, publicavitque quaedam statuta, quae fecerat, et concessionem domini papae Clementis, quam fecerat regi et reginae, et decima Anglicanae ecclesiae concessa eisdem per sex annos sequentes, fiebatque cito post taxatio Norwicensis per Walterum, Norwicensem episcopum, qui ad hoc onus electus est." Rishangerus iisdem fere verbis negotium concilii hujus exponit, ast ad A. C. MCCLXVII. refert. V. continua. M. Paris. p. 858.

FINIS VOLUMINIS PRIMI.

INDEX

I N D E X

R E R U M V O L U M I N I S P R I M I .

A.

A BBAS, <i>Abbatissa</i> . vid. <i>Monachi</i> .	
Abbates regulariter vivant	95
Abbates quibus subiecti	105
Abbas indiscretus quomodo puniendus	105
Abbates et abbatissae quales	169
Nomina abbatum	325, 364
Abbas S. August. Cant. ab arch. Cant. ad obedientiam compellitur	427
Abbates capellanos suos annuatim mutant	591
Modus creandi abbatem exemptum	631
Electio et constitutio abbatis S. Albani	631 <i>seqq.</i>
Abbatum ordinis Cisterciensis conventus	683
<i>Abendoniae</i> coenobium.	
Abbas ejus Adelmus	325
<i>Abolutio</i> . Constitutio archiep. Cant. super casibus, de quibus sacerdos absolvere non potest	597
<i>Abstinentia</i> ciborum	4
Votiva vel legalis a cibis	5
<i>Accidia</i> vitanda	643
<i>Acephali</i> damnantur a Virgilio papa	9
Clerici acephali	112
<i>Accleensis</i> synodus	153
<i>Adderbournense</i> concilium	68
<i>Adelmus</i> , abbas <i>Abendoniae</i>	325
<i>Adelstanus</i> , episcopus Cornubiensis	200
<i>Adelvaldus</i> rex ad fidem Christianam perducitur	31, 32
<i>Adeodatus</i> , papa Romanus.	
Privilegium monachis Cantuar. concedit	43, 44
<i>Adulter</i> , <i>Adulterium</i> .	
Adultera excommunicanda	3, 4
Post poenitentiam recipienda	6
Monachus adulter quomodo puniendus	105
De adulterii poena	215, 308
Adulterium vitandum	636
<i>Advocati</i> non stent contra matrimonium	591
Officium eorum	655
Clerici non sint advocati	674
<i>Aegrotus</i> . v. <i>Poenitentia</i> , <i>Jejunium</i> , <i>Baptismus</i>	
Quis aegrotis potum non debeat dare	618, 639
<i>Aelfheah</i> , episcopus Winton.	285
<i>Aelfricus</i> , canones ejus	250, <i>seqq.</i>
Quis	255, <i>seq.</i>
<i>Aelfricus</i> , archiep. Cantuar.	283, 285
<i>Aenhamense</i> concilium	285
<i>Aethelbaldus</i> rex.	
Libertas ecclesiarum Cantii confirmatur ab eo	86, 100
Laus ejus et infamia	87
Ad poenitentiam incitatur	<i>ibid.</i>
Vitia ejus et gentis Anglorum	90, <i>seqq.</i>
<i>Aethelnotus</i> , London. episcopus	169
<i>Aethelredus</i> , Merciorum rex.	
Agathonis papae epistola ad eum	49
VOL. I.	

<i>Aethelredus</i> , rex Angliae.	
De pace inter eum et Rich. ducem Norman.	264
Monachos in eccles. Cant. introduxit, iisque terras donavit	282, <i>seqq.</i>
Leges ejus ecclesiasticae	295
<i>Aethelstanus</i> rex, constitutio ejus	205, 206
<i>Aethelvulfus</i> , Selesegae episcopus	169
<i>Aethelwulfus</i> rex dotavit ecclesiam Anglicanam	184, 185
Diploma ejus	185
Quando regnavit, quando mortuus est	<i>ibid.</i>
<i>Affinis</i> , <i>Affinitas</i> . v. <i>Nuptiae</i> .	
Affinitatis gradus a nuptiis prohibiti	109
Progenies ad septimam generationem servanda	110
Consanguinitas manet in sextum gradum	<i>ibid.</i>
Cognata non ducenda	<i>ibid.</i>
<i>Agatensis</i> synodus	104
<i>Agatho</i> , papa Romanus.	44
Privilegium monasterii Medhamsted ab eo concessum	48, <i>seq.</i>
Epistola ejus Aethelredo, Merciorum regi	50
<i>Agelmarus</i> , Estanglorum episcopus, degradatur	322
<i>Agelricus</i> , Cicestrensis episcopus	323, 325
<i>Agricola</i> , Pelagianismum in Britanniam introduxit	1
<i>Ailwinus</i> , Elmhamensis episcopus	297
<i>S. Albanus</i> , sepulturae ejus locus exquiritur	154
Multas terras Offa rex ei donat	157
Fredericus abbas coenobii S. Albani	325
Albanense concilium	514, 540, 629
Electio et constitutio abbatis S. Albani	631, <i>seqq.</i>
<i>Alclud</i> insula Elidano datur	8
<i>Alcuinus</i> , epistola ejus ad Athelard. arch. Cant.	159
<i>Aldhelmus</i> abbas.	
Librum scribere jubetur contra errorem de Paschate	66
<i>Aldiberga</i> , regina Anglorum	12
<i>Aldibertus</i> , rex Anglorum	<i>ibid.</i>
<i>Alexander II.</i> papa Romanus.	
Interdicit Stigandum arch. Cant.	315
Hortatur regem Willelmum ut persistat in fide	326
Lanfranci epistola ad eum de primatu eccles. Cant. super Eboracen.	326
Epistola ejus ad Lanfranc. de conservando monasterio in Dorobernia	328
<i>Alexander III.</i> papa Romanus.	
Epistola ejus ad omnes Angliae episcopos de sua electione	432
Victor antipapa Alex. III.	<i>ibid.</i>
Concilium Novomercatense de receptione ejus	433
Bulla ejus de canonizatione Edw. regis Angliae	434
Alia archiepiscopo Ebor. privilegia quaedam concedens	437
9 I	Epi.

I N D E X.

- Epistolae ejus in gratiam Thomae Becket
443, 444, 449, 456.
- Bulla ejus Thomae primum concedens 446
- Litterae ejus, ne rex coronetur absque praestito
juramento 458
- Aliae ejus, ne quis coronet regem praeter arch.
Cant. 459
- Aliae de suspensione arch. Ebor. et Dun. et ex-
commun. Lond. et Saresb. episc. 460, 461
- Bulla ejus infligens poenitentiam episcopis, qui
regem coronarunt sine consensu T. B. 460
- Alia privilegia episc. Scotiae confirmans 461
- Epistola de absolutione Lond. et Saresb. episco-
porum 473
- Alia ad Rogerum, Wigorn. episc. 477
- Decretum ejus episcopo Norwicensi 478
- Bulla ejus arch. Ebor. et Dun. episc. de pace
eccles. et Longobardorum 487
- Alexander IV.* papa Romanus.
- Bulla ejus pro archiep. Armachano 710
- Alia quod episcopi solvant decimam de maneriis
propriis 720
- Alia quod beneficia vacantia impendantur regi
pro terra S. *ibid.*
- Alia quod praelati compellantur ad dand. in
scriptis taxationem bonorum suorum 721
- Alia pro Joh. le Despenfer de capella in fundo
proprio constituenda *ibid.*
- Alia de episcopis taxandis per totum regnum *ibid.*
- Alia episc. Norwic. et abbati monast. Petriburg.
de decima *ibid.*
- Alia de electione Abraam, arch. Armachan. 730
- Alia confirmans privilegia eccles. archiepiscop.
et episc. Angliae *ibid.*
- Alia pro episcopo Elfinensi in archiep. Tuam.
electo 741
- Alexander,* Scotorum rex.
- Epistolae ejus de morte Turgodi, episc. S. Andr.
393, 394
- Alia Radulpho, arch. Cant. de abitu Eadmeri
e Scotia 395
- Alfredus* rex. Lges ejus ecclesiasticae 186, *seqq.*
- Quis, quando, et unde leges suas condiderit 194
- Quando regnavit 204
- Alfridus,* rex Deirorum.
- Concilium sub eo Londoniae habitum 64
- Papae epistola ad eum de Wilfrido, arch. Ebor.
68, 69
- Albredus,* rex Nordanhumborum.
- Epistola ejus ad Lullum, archiep. Cant. 145
- Alienigenae.* Lex de iis 204
- Rex iis patronus 306
- Libidinosi ejiciendi 309
- Alnensis* synodus 72
- Altare.* v. *Oblatio.*
- Canon Chalcedonensis de altaribus ungendis 104
- Foeminae ad altare non accedant in celebratione
267
- Aluvibus,* Lindisfarn. episcopus 94
- Ambresbiria.* Concilium ibi 263
- Anatbolus,* vir sanctus 39
- S. Andreae* episcopus. v. *Scotia.*
- Privilegia ejus a papa Alex. III. confirmantur 461
- Controversia electionis episcopi S. Andreae 487
- Compositio inter eum et conventum de Chelchou
509
- Anglia, Anglus.* v. *Pallium, Pascha, Episcopi, Rex.*
- Gregorius M. Anglos hortatur ut persistant in
fide 9
- Augustinus in Angliam venit 10
- De conversione Anglorum epistolae Gregorii M.
10, *seqq.*
- Gregorius M. studet convertere Anglos 15
- Controversia inter Anglos et Scotos de tempore
celebrationis Paschae 37 — 40, 66, 75, *seqq.*
- Cultus imaginum introducit in Angliam 72, 73
- Gentis Anglorum vitia 90, *seqq.*
- De successione in regnum Angliae post Henric. I.
393
- Charta Henrici I. de libertatibus Angliae 394
- Concilium Lond. confirmans antiquas regum An-
gliae leges 426
- Angli ab Hibernis in libertatem restituuntur 471
- Joh. Ferentinus pecuniam colligit in Anglia 515
- Regnum Angliae interdicatur a papa Innoc. III.
525, *seqq.*
- Angliae magnatum statuta et conspirationes Oxon.
facta condemnantur a papa 760
- Animae* symbolum 302
- Anschitillus,* archidiaconus. Cantuar. 364
- Anselmus,* archiep. Cantuar. v. *Litterae.*
- Consecratur 370
- Utrum Anselmus regi fidem praestare possit, salva
sedis apostol. reverentia 371, *seqq.*
- Epistola ejus Urbano II. de afflictionibus, quas
in Anglia passus est 373
- Primas Hiberniae rogatur, ut Waterfordensem
episcopatum erigat 374
- In Angliam mittitur ad synodos celebrandas 377
- Anselmo primatus Angliae a papa Paschali II.
confirmatur *ibid.*
- Ejus epistola Paschali II. de investituris eccles.
378
- Rescriptum ejus de reditu suo in Angliam 385
- Anselmi litterae ad Tho. arch. Ebor. de conse-
cratione et professione sua 388, 389
- Ejus litterae de pallio ab arch. Ebor. et episc.
Lond. expetito 389
- Apostatae* quomodo tractandi 202
- Apparitores* quomodo itinerari, et quomodo recipi de-
beant 716, 754
- Appellatio* ad sedem apostolicam 6
- A legato ad papam 544
- Aqua benedicta* a quibus in domos deferenda 641
- Archidiaconus.* v. *Lincoln.*
- Archidiaconus Cant. Anschitillus 363
- Lanfranci epistola de archidiaconis 368
- Quomodo archidiaconi visitare debent
588, 596, 654, 662, 671, 690
- Procuraciones archidiaconorum 600, 715
- Concilium Londinense archidiaconorum 722
- Archiepiscopus.* v. *Menevensis, Metropolitanus, Con-
cilium, Lichfeld. Cantuar. Dunstanus, Stigandus,
Lanfrancus, Anselmus, Radulphus, Guilielmus,
Theobaldus, Becket, Richardus, Baldwin. Regi-
naldus, Hubertus, Langton, Richardus M. S.
Edmund. Bonifacius.*
- Dubricius archiep. urbis Legionum designatur 7
- Dubricius sedem archiepiscopalem reliquit *ibid.*
- Sampson, archiep. Dolensis *ibid.*
- Epistola episcoporum Angliae ad Leonem III. de
successione archiep. Cant. 166
- Archiep. Cant. degradatur 322
- Concil. Lond. et Cant. de electione novi archi-
episcopi 494
- Quomodo archiepisc. cum subjectis hospitari de-
bet 505
- Bulla Innocent. III. definitiva de electione arch.
Cant. 512
- Archiepiscopus et episcopi a legato appellant ad
papam 544
- Archiepiscopo Cant. jus patronatus conceditur
episcopatus Roffensis 546
- Archiepiscoporum officium 654
- Archiep. et episcopi conqueruntur de oppressioni-
bus papalibus 694
- Bulla Alex. IV. confirmans privilegia eccles. ar-
chiepiscopo et episc. Angliae 730
- Arfractus,* orientalium Saxonum episcopus 323
- Arma-*

I N D E X.

<i>Armachanus.</i> Concilium Armachanum	471
Reynardi, arch. Armach. charta de indulgentiis reliquias sanguinis Christi visitantibus concessis	696
Bulla Alexand. IV. pro arch. Armach. ut rex	
Henr. III. ei se favorabilem praebeat	710
Alia ejus pro Abraam, arch. Armach.	730
Patricius, arch. Armach. concilium celebrat	757
<i>Arthbur</i> rex clericis beneficia ecclesiastica confert	7
<i>Afyla</i> ecclesiae. v. <i>Ecclesia.</i>	
De asyilis ecclesiasticis servandis	210
Rex excommunicatur ob violatum refugium ecclesiae	310
De reis ad ecclesiam fugientibus	311, 313
<i>Atbelardus</i> , archiep. Cantuar.	
Caroli M. epistola ad eum	154
Synodus ab eo coacta	158
Alcuini epistola ad eum	159
Leonis papae III. epistola ad eum	160
Decretum ejus de libertate ecclesiarum	167
<i>Atbelemus</i> , episcopus Wellensis	200
<i>Atbelredus</i> , archiep. Cantuar.	
Epistola Johannis VIII. papae ad eum	195
<i>Avaritia</i> vitanda	643
<i>Augustineas</i> ac.	24
<i>Augustinus</i> , episc. Aureliensis.	
Canon ejus de sacerdotibus	101
<i>Augustinus</i> , episcopus Anglorum. vid. <i>Gregorius M.</i>	
<i>Ethelbertus.</i>	
In Angliam venit	10, 15, 16
Laus ejus	13
Recipitur cum fociis sub dio ab Ethelberto	16
Mansionem in civitate Dorobernensi obtinet	<i>ibid.</i>
Orat cum fociis in ecclesia B. Martini Cant.	<i>ibid.</i>
Sede metropolitana donatur	<i>ibid.</i>
Responsiones B. Gregorii ad Augustinum	18 <i>seqq.</i>
Unitatem fidei et Paschatis introducere studet	25
Caecum sanat	<i>ibid.</i>
Humilitatem ejus Britones tentant	<i>ibid.</i>
Britones eum rejiciunt	<i>ibid.</i>
Responsio ad Augustinum, petentem subjectionem eccl. Romanae	26, 27
Augustini cum Dynocho, abbate Bangor. collatio	27
Synodus Lond. ab eo et coepiscopis habita	29
S. Augustini festivitas colenda	97
Abbas coenobii S. Augustini, Scollandus	325
<i>Aurelius</i> rex in concilio Cambrico factus	7
Liberalis et bonus	<i>ibid.</i>
<i>Auxilius</i> , episcopus Hibernus. Synodus ejus	2

B

BACCANCELDENSE concilium	56, 57, 162
<i>Bajocensis</i> episc. Odo, comes Cantiae	325. v. <i>Odo.</i>
<i>Baldwinus</i> , abbas coenobii S. Edmundi	<i>ibid.</i>
<i>Bangor.</i> Numerus monachorum in monasterio Bangor.	25, <i>seq.</i>
Responsio abbatis Bangor. ad Augustinum	26
Augustini cum Dynocho, abbate Bangoren. collatio de monast. Bangor.	27
<i>Baptismus.</i> v. <i>Susceptor.</i>	
Baptismus advenae non dandus absque episcopi permissione	3
De incerto baptismo	5, 505
Qua aetate baptizandi	5
Gentilis poenitens baptizandus	6
De baptizatis ab haereticis non rebaptizandis	14
An mulier praegnans baptizari possit	21
Forma baptismi	29, 58, 575, 576, 586, 593, 614, 636, 650, 656, 666, 688
Testes baptismi	104
In baptismo non est aqua miscenda cum vino	104

Juxta canones peragendum baptisma	146
Parvulus aegrotus baptizandus	269
Litterae Lanfranci de baptismo et S. communionem	361, 362
Baptisterium bene fervetur	636
<i>Barrow</i> , campus albus in Hibernia	34
<i>Bateman</i> Will. episcopus Norwicensis.	
Constitutio Walt. de Suthfeld per eum declaratur	709
<i>Bathonensis.</i> v. <i>Wellensis.</i>	
Bathonense concilium	259
Bulla Honorii III. de dissolutione unionis Bath. et Glaston. eccles.	569
<i>Becket</i> Thomas, archiep. Cantuar. v. <i>Alex. III.</i>	
Eligitur in archiep. Cant. in concilio Lond.	434
Rationem reddere jubetur de bonis episcopat. et abbatiar. vacantium	437
Charta ejus de privilegiis Cant. ecclesiae	438
Epistola ejus ad Alex. III. de calamitatibus suis	441, 465
Alia episcopis suffragan. de eisdem	441, <i>seqq.</i>
Alia regi Henr. II. conquerens de calamitate, et monens restitutionem libertat. et jurium eccl.	445
Primatus ei conceditur a papa Alex. III.	446
Epistola ejus episcopo Hereford. de servandis juribus ecclesiae	447, 455
Alia ad Alex. III. de literis suis ad Henr. II. et de excommunicatione inimicor. ecclesiae	448
Epistola suffragan. ad Tho. Becket	449, <i>seqq.</i>
Epistola T. B. ad Gilleb. Lond. episcopum, exprobrans ei infidelitatem suam	451
Epistola suffraganeorum ad papam de Th. Becket	453, 454
Epistola T. B. ad Gilleb. Lond. episc. de sententia in eum prolata	454
Alia ejus ad capitulum Lond. de vitandis excommunicatis	455
Papa legatos mittit ad cognoscend. causam inter Henr. II. et T. B.	456, <i>seqq.</i>
Pax fit inter eum et regem Henr. II.	463
Vita Tho. Becket	<i>ibid.</i>
Rediit in Angliam	<i>ibid.</i>
Trucidatur Cantuariæ	464
Epistola Ludowici, regis Franc. ad Alex. III. de morte ejus	467
Alia Will. Senonensis arch. de eadem	467, 469, 470
Alia Theobaldi, comitis Blefensis, de eadem	468
Canonizatio T. Becket	475
Concil. Cantuar. de translatio corporis T. Becket	572
<i>Beda</i> Romam transmittendus	63
<i>Bedelli.</i> v. <i>Apparitores.</i>	
<i>Bello</i> abbas de.	
Variae disceptationes inter eum et episc. Cicestr. de obedientia canonica	427, <i>seqq.</i>
<i>B. Benedictus.</i> Regula ejus	363
Statuta ab ordine B. Benedicti observari jubentur	702
Bulla Innoc. IV. dispensans super observatione eorum	<i>ibid.</i>
<i>Beneficium.</i> v. <i>Ecclesia, Laici, Praesentatio, Residentia.</i>	
Non renunciand. sub pactis	587
Residenti conferendum	<i>ibid.</i>
Quando et quibus plura beneficia conferenda	591, 600, 716
Nemo se intrudat in beneficium eccles.	609
Quae sint mansiones beneficiatorum	<i>ibid.</i>
Bulla Gregor. IX. de beneficiis idoneis personis conferendis	629
Uxorati a beneficiis amovendi	653, 672
Beneficiati non sint illiterati	673
Bulla Alex. IV. quod beneficia vacantia impendantur regi ad terram S. eunti	720
<i>Ben-</i>	

I N D E X.

<i>Benningdonense concilium</i>	181	
<i>Beormodus</i> , Roffensis episcopus	169	
<i>Bereta</i> regina in ecclesia B. Martini Cantuar. orat	16	
<i>Berghamstedenſe concilium</i>	60, <i>ſeq.</i>	
<i>Berthguinus</i> , Landaven. episcopus	196	
<i>Berthuti</i> medico vis infertur a rege Walliae, qui ideo		
excommunicatur	314	
<i>Bertulfus</i> , rex Merciorum	181	
<i>Beverlacenſe concilium</i>	755	
<i>Bigamia</i> . Tempus ejus	108	
<i>Bingeham</i> Rob. de eligitur episcopus Sarum.	567, 568	
<i>Birhwaldus</i> , arch. Cantuar.		
Bulla Constantini papae ei	71	
<i>Bifi</i> , orientalium Saxonum episcopus	42	
<i>Bleſenſis</i> comes, Theobaldus.		
Epistola ejus ad Alexand. III. de morte T. Bec-		
ket	468	
<i>Bleys</i> Will. de, episcopus Wigorn.		
Constitutiones ejus	570 <i>ſeq.</i> 623	
<i>S. Bonifacius</i> .		
Dies ejus natalitius quovis anno celebrari decer-		
nitur	144	
Origo, laus, et mors ejus	<i>ibid.</i>	
<i>Bonifacius</i> V. papa Romanus.		
Epistolae ejus Edwino regi	30	
Aliae ad Justum, Roffen. episc. deinde arch. Cant.	31, 32	
Pallium mittit Justo, archiep. Cant.	32	
Epistola ejus Edelburgae reginae	33	
Hortatur Edelburgam reginam, ut Edbaldum re-		
gem ad Christian. religionem hortetur	33	
Munuscula mittit Edelburgae	<i>ibid.</i>	
<i>Bonifacius</i> , archiep. Cantuar.		
Constitutiones ejus	746	
Compositio litis inter eum et capitulum Lincoln.		
de jurisdictione	756	
Compositio inter eum et dec. ac capit. London.		
de jurisdictione	758	
Statuta ejus inconsulto rege edita non confirman-		
tur a papa	759	
<i>Bonifacius</i> , Moguntinus archiep.		
Epistolae ejus	87, 90, <i>ſeqq.</i>	
<i>Brandanſordenſe concilium</i>	224	
<i>Brechinensis</i> , A. episcopus.		
Charta ejus, quod episcopo Moravien. pertineat		
visitatio decani et cap. Moravien.	742	
<i>Brevi</i> . Synodus apud Brevi in Wallia	8	
<i>Bridport</i> Aegidius de, episc. Sarum.		
Constitutiones ejus	713, <i>ſeqq.</i>	
<i>Bristolienſe concilium</i>	546	
<i>Britannus</i> , Britannia. v. <i>Concilium</i> , <i>Ecclesia</i> , <i>Pascha</i> .		
Pelagianismus introductus, et refutatus in Britan-		
nia	I	
Quomodo Britanni episcopi cum Gallis agere de-		
beant	21	
Britones Augustini humilitatem tentant	25	
Britones Augustinum rejiciunt	<i>ibid.</i>	
Primatus ecclesiarum Britan. archiepiscopo Cant.		
conceditur	35	
<i>Brocbvail</i> , rex Walliae	199	
<i>Brocmailus</i> , dux Britonum.		
Ab Edilfrido rege vincitur	26	
<i>Broneſcomb</i> Walter. episc. Exon.		
Litterae ejus pro communi utilitate ecclesiae et re-		
gni Angliae	761	
<i>Brunichilda</i> , regina Francorum	10	
<i>Bulla</i> . v. <i>Nicolaus</i> II. <i>Litterae</i> , <i>Cantuar.</i> <i>Honorius</i> , <i>In-</i>		
<i>noc.</i> II. <i>Lucius</i> II. <i>Eugen.</i> III. <i>Hadrian.</i> IV. <i>A-</i>		
<i>lexand.</i> III. <i>Paschalis</i> .		
Bullae papales de subjectione eccles. Scotie. Ebo-		
racensi prov.	480, 481	
<i>Burgo</i> abbas de, Thoroldus	325	
		C.
<i>CADWALADRUS</i> , rex Britonum.		
Filia ejus Guala, uxor Inae	74	
<i>Calcutenſe concilium</i>	145, <i>ſeqq.</i> 157. 169	
Celchyta ubi	157	
<i>Callixtus</i> II. papa Rom. v. <i>Radulphus</i> .		
<i>Calnenſe concilium</i>	263	
<i>Cambria</i> . v. <i>Wallia</i> .		
Concilium Cambricum	7	
Regula ejus ecclesiastica stabilitur	8	
<i>Camerarius</i> , officium ejus	592	
<i>Campana</i> pulsetur, quando corpus Domini erigitur	667	
<i>Cancellarius</i> . De officio ejus	534	
<i>Candidus</i> , presbyter	10	
<i>Canones</i> ecclesiastici.		
Pro episcopis et clericis	101, <i>ſeqq.</i>	
Augustini, Aurelien. episc. de sacerdotibus ca-		
non	101	
Canon Africanus de tempore poenitentiae	104	
Chalcedonenſis de ordinatione per episcopos: de		
altaribus ungendis	<i>ibid.</i>	
Carthaginenſis de consilio fratrum	<i>ibid.</i>	
Cypriani de consensu plurimorum	<i>ibid.</i>	
Romanus de referendis causis ad sedem Roman.	<i>ibid.</i>	
Nicenus de ordinatione	<i>ibid.</i>	
Epaonenſis de oblationibus	<i>ibid.</i>	
Aurelianenſis de pauperibus	<i>ibid.</i>	
Canones ſervandi	169	
Canones ecclesiastici sub Edgardo rege	225, <i>ſeqq.</i>	
Canones Aelfrici ad Wulffinum episcopum,	250, <i>ſeqq.</i>	
Canones veteres ex conciliis et decretis pontificum		
renovantur	363	
Canones concilii Londinenſis	417	
Canones editi sub Richardo, arch. Cant.	474	
<i>Canonici</i> . v. <i>Praebenda</i> .		
Vita et habitus eorum qualis	147	
Residere debent	715	
<i>Cantilupo</i> Walt. de, Wigorn. episc.		
Constitutiones ejus	665, <i>ſeqq.</i>	
<i>Cantium</i> . v. <i>Aethelbaldus</i> rex.		
<i>Cantor</i> . De officio ejus	534	
<i>Cantuar.</i> , <i>Cantuarienſis</i> . v. <i>Honorius</i> , <i>Pallium</i> , <i>Do-</i>		
<i>robernia</i> , <i>Archiepiscopus</i> , <i>Monachus</i> , <i>Aethelber-</i>		
<i>tus</i> , <i>Abbas</i> .		
Primatus ecclesiarum Britanniae archiep. Cantuar.		
conceditur	35, 41	
Privilegium monachis Cantuar. a papa concessum	43, 44	
Bulla Constantini papae de privilegiis ecclesiae		
Cantuar.	74	
De jure et privilegiis Cantuar. archiepiscopatus		
	160, 324, <i>ſeqq.</i> 376, 378, 390	
De ſucceſſione archiep. Cantuar.	166	
Privilegium Joh. XII. papae Cant. monachis con-		
cessum	223, 224	
Cantuar. ecclesia mater et domina omnium ec-		
cles. regni	296	
Cantuar. archiep. Ebor. archiepiscopi vices agit		
	315	
Cantuar. archiep. terrae liberae	323, 324	
Jura, quae rex Guil. habuit in terris eccles. Can-		
tuar.	324	
Archiepiscopus Ebor. paret jussionibus archiepisc.		
Cantuar.	369	
Wulstani, Wigorn. episc. epistola de jurisdictione		
eccles. Cant.	373	
Injuriae Cant. ecclesiae illatae	380, 396, <i>ſeqq.</i>	
Sedes Ebor. subjacet Cantuar.	391, 396, <i>ſeqq.</i>	
Controversia inter Theobaldum, arch. Cant. et		
abbatem, ac monachos Cant. eccles.	422	
Thomae		

I N D E X.

Thomae Becket charta de privilegiis eccles. Cant. 438
 Concordia inter archiep. Ebor. et archiep. Cant. 482
 Privilegium Coelestini III. monachis Cant. datum 494
Cantus ecclesiastici 295
Canutus rex
   Ecclesiam Cantuar. ecclesiarum regni matrem facit 296
   Concilium Winton. sub eo 297
   Epistola ejus de papa Joh. XIX. *ibid.*
   Charta ejus de abbate insulae Glaftoniae 298, 299
   Leges ejus ecclesiasticae 299
Capella, Capeliani. v. Despenfer.
   Capellae regiae a jurisdictione episcopali eximuntur 546
   Capellani conducendi 618, 625
   Capellani annui in parochiis, quid observent 692
   Literae regis Henr. III. quod capellae regiae sint liberae 697
   Quomodo capellani admittendi 717
Capitula. v. Concilium.
   Capitula celebranda sunt 715
Captivus. A quibus pecunia pro captivis colligenda 7
   Incarcerati ab episcopo die dominico pascendi 107
   Mulier a captivitate redux mariti est 109
Carbani vallis abbas, Concen 17
Carceres in quavis dioecesi habeantur 755
Cargucaunus, rex Walliae.
   Familia ejus excommunicatur ob vim illatam me dico 314
Carlegion 7, 25
Carliolense concilium 417
   Episcopatus Carliol. conceditur archiepiscopo Ragufinenfi 512
Carolus M. Epistola ejus ad Athelardum, archiep. Cant. 154
   Alia ad Offam, Merciorum regem 158
Cassileense concilium 471
Castillons abbas de 413
Castellae rex, Alphonfus.
   Lis inter eum et regem Navarrae de terris 486
Catgen, abbas Ildute 17
Causa. v. Judex, Curia.
   Causa non deferatur in alienum judicium 3
   De referendis causis ad sedem Romanam 104
   De causis inter curiales et ecclesiasticos 212
Cedda, episcopus Scotus,
   Disputat de Paschate 38, 39
Cenedriiba abbatissa
   Reconciliatur Wulfredo, arch. Cant. 171, *seqq.*
Census.
   Novi census ecclesiae non imponendi 609, 616
Ceolfrius abbas.
   Sergii I. papae epistola ad eum de Beda 63
   Epistola ejus ad Naitanum, regem Pictorum 75
Cerenbirus, episc. Landavenfis 197
Cereus paschalis ad ecclesiam praesentandus 626, 676
Certesejense coenobium. Wlnodus abbas ejus 325
Cestrensis episcopus, Petrus mittitur ad consecrand. episcopum Scotiae 362
   Rodbeartus, Cestrensis episcopus 368
Chelchou. Charta confirmationis de ecclesiis monachorum de Chelcho 509
   Compositio inter abbatem et convent. de Chelchou, et episc. S. Andr. et Glasguen *ibid.*
Chinum. Concilium ibi 440
Chrisma. Canon Chalcedonensis de eo 104
   Chrismales panni pertinent ad ecclesias 636
Christianus. v. Ethelbertus.
   Vol. I.

Quando patriam relinquere debet 5
 Summa fidei christiana 30, 31
 Rex Edwinus ad religionem christianam monetur 30, *seq.*
 Rex Adelvaldus ad fidem christianam perducitur 31, *seq.*
 Eadbaldus ad fidem christianam revertitur 32, 33
 Ecclesiae Britannicae confessio fidei 52
 Christianus non judaizet 111
 Non sequatur superstitiones paganas *ibid.*
 Non vendendus in manus Judaeorum vel Gentilium *ibid.*
 Non famuletur Judaeis 591, 719
 Non commisceatur cum Judaeis in matrimonio 591
 Christiani non nutrant Judaeorum infantes 675
 Non credant bona sua Judaeis *ibid.*
Christus, v. Jesus.
Cicestrensis episcopus. v. Agelricus, Stigandus, Newill, Wich, Richardus.
   Incarceratur 323
   Synodus Cicestrensis 427
   Variae disceptationes inter episc. Cicestren. et abbatem de Bello *ibid.*
   Literae decani et cap. Cicestren. de praebendis decedentium canonicorum 696
Cisterciense capitulum 424
   Monachi Cistercienses spernunt interdictum Innoc. III. 527
   Conventus abbatum ordinis Cisterciensis 683
Citatio. v. Concilium.
   Quomodo citationes ad curias faciendae 655
Civeilliaucus, episcopus Landaviae 199
Clarendonia. v. Concilium, Henricus II.
Clemens IV. papa Romanus.
   Bulla ejus de fratribus Minoribus 762
Clericus. v. Religiosi, Presbyteri, Sacerdos.
   Monita clericis data 2
   Clericus non vagetur. Non incedat aliqua parte nudus. Non sit negligens 2, 43
   Non sit fidejussor pro gentili homine 3
   Clericus advena non baptizet *ibid.*
   Clericus conductus ad interficiend. hostem *ibid.*
   Clericus, qui juvat furem vel latronem *ibid.*
   Clericus Britannus in Hiberniam veniens *ibid.*
   Portiones clericorum et laicorum 5
   Judicium clericorum non sit apud infideles aut iniquos 6
   Rex Arthur clericis beneficia eccles. confert 7
   Quomodo episcopi cum clericis conversari debent 19
   An clerici matrimonium contrahere possint *ibid.*
   Clerici nullo fungantur officio in aliena parochia absque licentia 43
   De ministrorum Dei regula 58
   Officium clericorum 92, 213, 265, 274, 368
   Clerici non habitent inter laicos 100
   Simultates inter laicos et eos cohibendae *ibid.*
   Quae portio bonorum ministris ecclesiae tribuenda 103
   Praesentia clericorum in episcopi curiis 104, 266
   Clerici obediant episcopis 105, 612
   Clericum alterius furripiens 105, 269
   Clerico nocens 105, 307
   Laicus non sit testis contra clericum 110
   Habitus clericorum 112, 609, 652
   Clericus non utatur armis 112
   Non sit judex in causa mortis 112, 586
   Clerici literas et artificia discant 112, 266
   Clerici acephali 112
   Non comedant in secreto 147
   De correctione ordinatorum 202, 204, 300
   Clerici sint modesti et casti 214, 301, 573, 574, 581, 589, 609, 616, 626, 670, 673, 689, 716
   9 K Lex

I N D E X.

Lex Edgari de ejiciendis clericis uxoris, et introducendis monachis	239, seq.	Communio S. post lapsum	5
Controversia inter monachos et clericos uxoratos	261, seq.	An quis post illusionem per somnum corpus Domini accipere valeat	23
Sacerdotibus reverentia praeftanda	300	An sacerdos post illusionem talem S. mysteria celebrare potest	24
De homicidio clerici	306, 638	S. Communio a monasterialibus et a laicis sumenda	98
Rex patronus clericis et alienigenis	306	A S. communione expulsus non recipiatur ab alio	104
Clericus homicida	307	Elementa in S. synaxi sint mundissima	266
De ordinato capitis reo	ibid.	Sacerdos solus non celebret	267
Sacer ordo non violandus	308	S. communio crebro percipienda	281, 304
Clerici non tenentur facere sectam ad curiam laicorum	753	Lanfranci, arch. Cant. literae de S. communione	361, 362
Dispensatio de promovendis presbyterorum filiis ad sacra officia	387	Quomodo sanis, quomodo aegrotis administranda	578, 579, 615
Concilium adversus incontinentes clericos	ibid.	Quomodo consecranda et celebranda	586, 594, 615, 636, 638, 657
Constitutio de debitis clericorum defunctorum	412, 664	Hostiae ecclesiarum conservandae	667
Clerus traditur judici seculari	482	Campana pulsetur, quando corpus Domini erigitur	ibid.
Clerici non teneant focarias	507	Quomodo ad aegrotos deportanda	667
Rex Johan. a clero subsidium expetit, sed non obtinet	515	Pauperes non compellantur ad offerend. cum communicantibus	671
Pax inter regem Joh. et clerum stabilitur per xv. dies	546	Conaciae annales	431
Clericus non sit negotiator	586, 610	Conblus, rex Walliae	198
Fructus ecclesiast. in loco laicali non reponat	590	Concen, abbas Carbari vallis	17
Testamentum clericorum observandum	596	Concilium Verolamii contra Pelagium	1
Clerici constitutiones synodales habeant	601	Britannicum	2, 7
Clericus non tradatur ad forum seculare	611, 753	Patricii, Auxilii, Ifernini episcoporum in Hibernia	2
Poenam incestus clericorum	614	Cambricum	7
Quid clericus successori relinquere debeat	616	Synodus Britannica	ibid.
Clerici capti a laicis propter crimina	750	Conventus Britannicus	ibid.
Clerici amerciat per judicem secularem	ibid.	Synodus Menevensis	8
Clerici diffamati de foresta	ibid.	Apud Brevi in Wallia	ibid.
Poenam clericorum incontinentium	625, 635, 639	Synodus Victoriae in Wallia	ibid.
Clerici comam habentes, si capiantur	626, 750	Synodi Landavenfes	17, 18, 196, 197, 198, 199, 222, 264, 310, 314
Clerici non potent nimium, neque scotillos faciant	635, 672	Synodus Wigornensis	24, 86, 369
Domus clericorum ruinosae reparandae	638	Concilium Cantuariense	28
Confessiones clericorum	669, 673	Synodus Londinensis ab Augustino et coepiscopis habita	29
Clerici non sint invidi	670	Concilium Cantianum	30
Sint humiles	ibid.	Synodus Lechleniensis	34
Non negligent visitare infirmos	ibid.	Conventus archiepiscopi, episc. etc. de monasterio Petriburg.	37
Clerici non emant bladum crescent. in terra	671	Synodus Pharensis	ibid.
Nihil accipiant pro sepultura	ibid.	Concilium Herudfordense	41
Non reddant laicis computationem	672	Synodus bis in anno celebretur	43, 146
Non interfint ludis inhonestis	673	Concilium Romano Britannicum	44, seqq.
Non sint advcati	674	Concilium Hedtfeldense	51
Non se immisceant secularibus rebus	681	Quinque synodi universales	52
Bulla Innoc. IV. de primi anni proventibus eccles. clericorum	699	Synodus Lateranensis	53, seqq.
Alia clericis regis de non residendo	701	Synodus Northumbrensis	55
Clerici resideant	716	Twifordensis synodus	ibid.
De tonsura et corona clericorum	755	Baccanceldense concilium	56, 162
Clerici habentes concubinas excommunicatas, sunt excommunicati	717	Concilium Berghamstedense	60
Laici non aggravent clericos	752	Concilium sub Alfrido rege London. habitum	64
Non veniant ad summonitiones laicorum	747	Synodus Merciana	66, 169
Clericis se purgantibus bona restituantur	750	Concilium Niddense	67
Clotri, rex Walliae, excommunicatur	196	Concilium Adderbournense	68
Terras donat ecclesiae Landaven.	197	Synodus sub Ina rege	70
Cloueshoviense concilium	86, 161, 162, 166, 172	Synodus Alnenfis	72
Coelestinus III. papa Romanus.		Concilium Londinense DCCXII. 72. DCCCXXXIII. 176. DCCCXLIV. 214. DCCCXLVIII. 217. DCCCCLXX. 256. MLXXV. 367. MCII. 382. MCIII. 384. MCVII. 386. MCVIII. 387. MCIX. 390. MCXXVI. 406. MCXXIX. 411. MEXXXII. 412. MCXXXVIII. 416. MCXLI. 419. MCXLIII. 421. MCLI. 424. MCLIV. 426. MCLXII. 434. MCLXX. 458. MCXCI. 494. MCC. 505. MCCVII. 515. MCCX. 531. MCCXIII. 540. MCCXXV. 558, 602, 606.	
Coemeterium.			
Constitutio Guil. arch. Ebor. de arboribus et herba in coemeteriis	425		
Reverentia coemeteriis facienda	600, 666		
Nulla placita in coemeteriis habeantur	611, 666		
Coenobium. v. Abbas, Monasterium.			
Cognatus. v. Affinis.			
Colmannus disputat. de Paschate in synodo Pharensi	38, 39		

I N D E X.

606. MCCXXXVII. 647. MCCXXXVIII. 663.
MCCXXXIX. *ibid.* MCCXLIV. 684. MCCXLVI.
686. MCCLII. 702. MCCLV. 709. MCCLVI.
711. MCCLVII. 722. MCCLXI. 755.
Concilium omnium episcoporum sub Ina 74, 370
Concilium Cloveshovienſe 86, 94, 161, 162,
166, 167, 172
Quae in ſynodis episcoporum tractanda 93
Cuthberti, arch. Cant. ſynodus 94, 144
Synodorum praecepta per parochias publicentur
98
Synodus Agatenſis 104
Concilium Calchutenſe 145, 157, 169
Concilium Finchenhallenſe 153, 161
Synodus Acleenſis 153
Concilium Verolamienſe 155, 157
Synodus ab Aethelhardo coacta 158
Concilium ſub Wulfredo 171
Concilium apud Oſlaveſhlen. *ibid.*
Concilium Kingſtonienſe 178, 179
Concilium Benningdonenſe 181
Concilium Kingſburienſe *ibid.*
Judicia ſynodorum 170
Concilium Wintonienſe 183, 261, 297, 322,
323, 367, 419, 422
Synodus Edwardi ſenioris 199
Concilium Scoanenſe 204
Concilium Grateleanum 205
Concilium Brandanfordenſe 224
Synodalis epiſtola Odonis, arch. Cant. ad epi-
ſcopos 214
Concilium ſub Dunſtano, arch. Cant. 247
Concilium Bathonenſe 259
Concilium Kyrtlingtonenſe 262
Concil. Calnenſe 263
Concil. Ambreſbiriae *ibid.*
Concilium Siricii, arch. Cant. 264
Concil. Aenhamenſe 285
Conventus Weſtmonaſterienſis 316, 367, 410,
413, 421, 474, 476, 485, 486, 493, 504,
508, 540, 607, 620, 622, 713, 759
Concilium Windeſorenſe 324, 381, 483, 488
Concilium generale ſub Lanfranco 362
Ordo episcoporum Angliae in conciliis 363
Decreta concilii Sardicenſis, Eliberitani, Tole-
tani XI. *ibid.*
Concilii Winton. capitula eccleſiaſtica 365
Concilium Gloceſtrenſe 368, 404
Concilia celebrata per Lanfrancum 369
Concilium Rockinghamiae 371
Concilium Hibernicum 374, 425
Concilium eccleſiaſticum 375
Synodus Uſneachenſis in Hibernia 392
Concilium Sareſburienſe 393
Roxburgenſe 409
Herefordenſis ſynodus 413
Concilium Northamptoniae 413, 427, 436, 483,
485, 531, 679, 762
Concil. Carliolenſe 417
Capitulum Ciſterciienſium 424
Synodus Cicetrenſis 427
Synodus Roſcomaniae 431
Concilium Anglican. epiſcop. Normanniae apud
Novum Mercatum 433
Concil. Clarendoniae 436
Concil. Oxon. 438, 515, 585, 682, 697, 740
Concil. apud Chinum 439
Concil. Ardmachienſe 471
Caſſilienſe *ibid.*
Carthaginenſe III. 477
Toletanum III. *ibid.*
Agathenſe *ibid.*
Carthaginen. et Chalcedon. *ibid.*
Triburienſe. *ibid.*
Meldenſe 478

Rothomagenſe *ibid.*
Remenſe *ibid.*
Concilium apud Wodeſtock 482
Dublinenſe 483, 488
Archiepiſcopus Ebor. fuſtigatur in concilio 485
Concilium Cantuarienſe 493, 495, 572
Gloceſtrenſe 493
Edinburgenſe 486, 665
Synodus episcoporum et cleri Angliae 488
Concil. apud Marlebergam *ibid.*
Concilium apud Egenetham 490
Concil. Gaintingtonenſe 491
Pipewellenſe 492
Eboracenſe 501
Perthufanum in Scotia 508, 514, 532, 584,
684, 741
Colloquium Oxonii 511
Concilium Albanenſe 514, 540, 629
Synodus Radingenſis 515, 540, 546, 678
Concil. Dunſtaplenſe 544
Briſtolienſe legatinum 546
Dunelmienſe 572
Citationes ad Concil. Londinenſe 603, 604
Concilium prov. Scoticanum 607
Bulla Honorii III. de concilio provinciali Scoti-
cano *ibid.*
Modus procedendi in eo 607, 608
Conſervator concilii Scoticiſis quis eligendus 608
Concilium Lewellini cauſa celebrari jubetur 629
Regis Henr. III. literae de concilio Lond. cele-
brando 630
Synodus Wexfordenſis 681
Rex Henr. III. proteſtatur ne aliquid in concilio
tractetur contra honorem regni 682
Synodus Roſſenſis 685
Norwicenſis 708
Cauſae convocationis London. pro reformando
ſtatu eccleſiae Anglic. 723, *ſeqq.*
Concilium Mertonenſe 736
Articuli proviſi in convocatione Merton. *ibid.*
Concilium Lambethenſe 746
Concilium Beverlacenſe 755
Concilium Pontanum 757
Concubinae. v. Sacerdotes.
Concil. Londini de prohibendis ſacerdotum con-
nubiis 411, 607, 653, 673, 692
Concubinae ſacerdotum non admittantur in eccle-
ſiam 618, 635
Confefſio, Confefſor 151, 754
De confefſore pro damnato 203
Modus confefſionis apud Saxones 229, 230
Peccata in confefſione enumeranda 276
Confirmatio puerorum 505
Quomodo peragenda 576, 594, 614, 638, 657,
667, 688
Non iteretur 667
Conjugium. v. Matrimonium.
Conradus imperator Canutum, regem Angliae, be-
nigne excipit 297
Conſecratio. v. Eccleſia, Ordinationes.
Deo dicata ſic perpetuo remaneant 170
Constantinus, papa Romanus.
Bulla ejus Birthwaldo, arch. Cant. 71
Alia de privilegiis eccleſiae Cant. 74
Conſtitutiones eccleſiaſticae. v. Canones, Eccleſia, Ina.
Ethelberti regis 29
Conſtitutio Earcomberti regis de deſtruendis ido-
lis 37
Conſtitutio quomodo damna ſacris ordinibus il-
lata compenſanda 62
Conſtitutio de paſtu reddendo epiſc. Wigorn. 168
Aethelſtani regis 205, *ſeq.*
Conſtitutio de nuptiis 216
Decreta ſynodalia ad eccleſiae politiam ſpectantia
286 — 294
Pla-

I N D E X.

Placitum in Pinendena	323	Crucesignati ab ecclesia defendendi	611
Capitula et injunctiones concilii Winton.	365	Crucesignatorum officium	661
Capitula concilii Londinensis	408, 409	Cruciferi falsi apparent in synodo Roffensi	685
Statuta concilii Westmonast.	410, 415, 416	<i>Cuchawalda</i>	144
Constitutio Thurstani, arch. Ebor. de debitis clericorum defunctorum	412	<i>Cumbria.</i> David princeps ejus inquit de possessionibus eccl. Glasguensis	392
Constitutio Theobaldi, arch. Cant. de fugitivis et ejectis de monasterio	423	<i>Curia.</i> Clericorum praesentia in episcopi curiis	104
Constitutio Guil. Ebor. arch. de arboribus et herbis in coemeteriis	425	Quomodo citationes in curiis faciendae	655
Statuta regis Henr. II. in concilio Clarendon.	436	Sigilla autentica officiorum custodienda	<i>ibid.</i>
Constitutiones eccles. Lichfeld. per Hugon. Nonant.	496, <i>seqq.</i>	Quomodo et quae sententiae in curiis praefrendae	661
Constitutio de cautiore observatione diei Dominicae	510, <i>seq.</i>	Quomodo litigatores procedant in curia	691
Constitutiones provinciales Lambeth. Steph. Langton.	530	<i>Cuthbertus</i> , archiep. Cant. episcopus electus	55
Constitutiones Lincoln. ecclesiae	534	Bonifacii Mogunt. archiep. epistola ad eum	90, <i>seqq.</i>
Constitutiones Sim. Midenfis episcopi	547	Synodus ejus	94, 144
Constitutiones W. de Bleys, Wigorn. episcopi	570, 623	<i>Cynuetu</i> a rege Mourico interfectus	17
Constitutiones Rich. de Marisco, Dunelm. episc.	572, <i>seqq.</i>	D.	
Statuta legenda in concilio Oxon.	593	D A E N E B E R H T U S, Huiciorum episc.	169
Constitutio Steph. arch. Cant. super casibus, de quibus sacerdos absolvere non potest	597	Damasus papa, decreta ejus	363
Decretum de exemptione monasterii Westmon. et parochiae S. Margar. a jurisdictione London.	598	<i>Danegeldum.</i> Tributum Danis solutum	264
Constitutiones Rich. Poore, Sarum episcopi	599, 600	Quid, et qua occasione solutum	311
Statuta generalia ecclesiae Scoticae	608	<i>David.</i> v. <i>Menevensis.</i>	
Constitutiones S. Edmundi, arch. Cant.	635, <i>seqq.</i>	Archiepiscopus urbis Legionum	7
Constitutiones Alex. de Stavenby, Coventr. episc.	640, <i>seqq.</i>	Davidis fanum in Wallia	8
Constitutiones Othonis card. papae legati	649	Archiep. Meneven. refutat Pelagianismum	<i>ibid.</i>
Constitutiones synodales	656, <i>seqq.</i>	<i>Debitum.</i> Fraudans debitum excommunicetur	3
Statuta synodalia Sodorensia	664	Debita ecclesiae non detineantur	308
Constitutiones Walt. de Cantilupo, Wigorn. episc.	665, <i>seqq.</i>	Debita mortuorum persolvantur	664
Statutum Joscelini B. W. pro reaedificatione ecclesiae S. Andr. Wellen.	683	Quae debita clerico persolvenda	<i>ibid.</i>
Statuta synodalia Rich. de la Wich, Cicestren. episc.	688	<i>Decanus.</i> De officio decani	535
Constitutiones per Walt. Gray, arch. Ebor.	698, <i>seq.</i>	Decani rurales instituendi	715
Statuta ordinis B. Benedicti observari jubentur	702	<i>Decimae</i> unde et quomodo solvendae	107, 203, 213, 214, 245, 302, 311, 578, 596, 611, 617, 625, 638, 644, 660, 664, 674, 681, 698, 699.
Constitutiones Walt. de Kirkham, Dunelm. episc.	704, <i>seqq.</i>	Decimae aliorum parochianorum non contrahendae	269
Constitutio Walt. et Will. episc. Norwicensium	708, 709	Decimatio Thainorum	295
Constitutiones Aegidii de Bridport, Sarum episcopi	713, <i>seqq.</i>	De decimis apum	311
Statuta synodalia Walt. et Sim. episc. Norwic.	731, <i>seqq.</i>	De decimis Saladinis exigendis	491
Consuetudines et statuta ecclesiae Sarisb.	741, <i>seq.</i>	Decima non minuaturn occasione mercedis servientium	507
Constitutiones Bonifacii, arch. Cant.	746	Decimae non sunt impediendae, nec furandae	612, 617
Inconsulto rege editae non confirmantur a papa Urbano IV.	759	Concilium Westmon. pro decimis papae Gregor. IX. solvendis	622, <i>seq.</i>
<i>Contentio.</i> v. <i>Pugna.</i>		Decimae non vendantur ante annunciat. B. Mariae	638
De contentione duorum	6	Episcopi et praelati solvant decimam de bonis suis	720, 721
Inter laicos et ecclesiasticos cohibenda	100	<i>Denarius</i> S. ecclesiae	295, 302. <i>vid. Offa.</i>
<i>Coronatio.</i> v. <i>Rex.</i>		Solvendus	312, <i>seqq.</i>
<i>Coventre.</i> v. <i>Stavenby.</i>		<i>Despenser</i> Joh. le. Bulla Alex. IV. pro eo de capella construenda in fundo proprio	721
Lewinus, abbas de Coventre	364	<i>Deus.</i> De pace Dei. Deus debite colendus	299
<i>Crimina.</i> v. <i>Peccata.</i>		<i>Diaconus</i> non vagetur sine licentia abbatis	3
<i>Croylandiae</i> monasterium. Siwaldus abbas ejus	176	Qua aetate diaconi consecrandi	106
Terminus et limites ejus	176, <i>seqq.</i>	Diaconus homicida	112
Injuriae ei illatae	181, 182	<i>Diffamatus.</i> Diffamatis publica fama indicatur purgatio	507
Ethelbaldus, fundator ejus	181	<i>Diurvanus</i> fit episcopus Guintoniae	8
S. Guthlacus ejus protector	182	<i>Dominicus</i> dies. De poenis operantibus eo die infligendis	58
<i>Crux, Crucesignati.</i>		Observandus	96, 107, 273, 317
De cruce suscipienda et decimis Saladinis exigendis	491	Dominicae festivitates et martyrum nativitates celebrantur	96
		Incarcerati ab episcopo die Dominico pascendi	107
		Die Dominico a mercatura abstinendum	303
		Constitutio de cautiore observatione diei Dominicae	510, <i>seq.</i>
		<i>Domus.</i>	

I N D E X.

<i>Domus.</i> De nummo in singulas domos imposito	245
<i>Donaemuthe</i>	144
<i>Donatus</i> , Hibernia episcopus	361
<i>Dorcacastrensis</i> ecclesia, <i>Dorcacensis</i> .	
Bulla Nicolai II. confirmans privilegia ejus	315
Remigius, <i>Dorcacensis</i> episcopus	325
<i>Dorobernia</i> , <i>Dorobernensis</i> . v. <i>Cantuaria</i> .	
Monachi in monasterio <i>Dorobern.</i> constituuntur	28
Ethelbertus rex monasterio <i>Dorobern.</i> dat possessiones	<i>ibid.</i>
Civitas <i>Dorobernia</i> metropolitana	32
Hadrianus I. papa et rex <i>Offa</i> ecclesiam <i>Dorobern.</i> spoliabant	163
Epistola <i>Kenulphi</i> regis de restituenda eccles. <i>Dorobern.</i> dignitate	<i>ibid.</i>
De jure et primatu ecclesiae <i>Dorobern.</i>	324, <i>seqq.</i>
Alex. II. epistola de conservando monasterio in <i>Dorobernia</i>	328
<i>Douglas</i> Bricius, episcopus <i>Moraviensis</i> .	
Charta ejus, constituens ecclesiam <i>S. Trin.</i> de <i>Spyny</i> , cathedr. episc. <i>Moravien.</i>	532, <i>seqq.</i>
<i>Dublin.</i> v. <i>concilium</i> .	
Canones synodi <i>Dublin.</i>	548, <i>seqq.</i>
Laurentii, arch. <i>Dublin.</i> canonizatio	619, <i>seq.</i>
<i>Dubricius</i> archiepiscopus urbis <i>Legionum</i> designatur	7
Sedem archiepiscopalem reliquit	<i>ibid.</i>
Ad synodum contra <i>Pelagium</i> venit	8
<i>Dunelmensis</i> episcopus. v. <i>Concilium</i> , <i>Marisco</i> , <i>Kirkham</i> .	
Suspenditur a papa	459, 461
Concordia inter arch. <i>Ebor.</i> et eum	476
<i>Dunnus</i> , episcopus <i>Roffensis</i>	94
<i>Dunstanus</i> , archiep. <i>Cantuar.</i> Ab exilio revocatur	224
Concilium sub <i>Dunstano</i>	247
Poenitentia comiti, item regi <i>Edgaro</i> a <i>Dunstano</i> imposita	249
<i>Dynochus</i> , abbas <i>Bangorensis</i> . <i>Augustini</i> collatio cum eo	27

E.

EADBERTUS , rex <i>Nordanhumbr.</i> Epistola ad eum	144
Monasteria occupat	<i>ibid.</i>
<i>Eadbertus</i> , rex <i>Cant.</i> captus	161
<i>Eadmerus</i> ad episcopatum <i>S. Andr.</i> in <i>Scotia</i> vocatur	394, 405
Rex <i>Henr. I.</i> eum in <i>Scotiam</i> abire concedit	395
Redit e <i>Scotia</i>	395, 396
Epistola ejus, causam exponens, quare episcopatum in <i>Scotia</i> recusavit	404
<i>Eadmundus</i> , abbas <i>Perforae</i>	364
<i>Eadulfus</i> , episcopus <i>Cridiensis</i>	200
<i>Eadvulfus</i> , <i>Lindisfarorum</i> episc.	169
<i>Eadwardus</i> , abbas de <i>Cernel.</i>	364
<i>Eanbaldus</i> , archiepisc. <i>Ebor.</i>	161
<i>Eansfleda</i> regina <i>Pascha</i> celebrat diverso a rege <i>Oswio</i> tempore	38
<i>Earcombertus</i> , rex <i>Cantiorum</i> . Constitutio ejus de destruendis idolis	37
<i>Eborum.</i> v. <i>Wilfridus</i> , <i>Gerardus</i> , <i>Guilielmus</i> , <i>Gray</i> .	
Episcopus ad <i>Eboracum</i> mittitur ad docendam fidem	15
Episcopus <i>Eboracensis</i> metropolitanus fit	<i>ibid.</i>
Tres episcopatus in <i>Ebor.</i> dioec. constituuntur	44
Archiepiscopatus <i>Ebor.</i> <i>Wilfrido</i> decernitur restituendus	48, 55, 64, <i>seqq.</i>
Archiep. <i>Ebor.</i> vices <i>Cantuar.</i> archiep. agit	315
Controversia inter <i>Wulstanum</i> , episc. <i>Wigorn.</i> et <i>Thomam</i> , arch. <i>Ebor.</i>	324
Lanfrancus consecrat <i>Thomam</i> , arch. <i>Ebor.</i>	<i>ibid.</i>
Thomas, <i>Ebor.</i> arch. episcopos postulat ex prov. <i>Cant.</i> ad consecrand. <i>Scotiae</i> episc.	362
VOL. I.	

Paret jussionibus archiepiscopi <i>Cant.</i>	369
Jura archiepiscopat. <i>Ebor.</i> conservari mandantur a papa <i>Paschali</i> II.	376
Pallium ab arch. <i>Ebor.</i> expetitur a papa <i>Paschali</i> II.	389
Concilium in causa <i>Thomae</i> , <i>Eborac.</i> archiep.	390, <i>seq.</i>
<i>Ebor.</i> sedes subjacet <i>Cantuariensi</i>	391, 396, <i>seqq.</i>
Querela inter archiep. <i>Cant.</i> et <i>Ebor.</i>	393
Controversia inter arch. <i>Ebor.</i> et episcopos <i>Scotiae</i>	407, 409
Bulla <i>Honorii</i> II. privilegia eccles. <i>Ebor.</i> confirmans	407
Bulla <i>Alex.</i> III. privilegia concedens ecclesiae <i>Ebor.</i>	437
Archiep. <i>Ebor.</i> suspenditur a papa	459, 461
Concordia inter archiep. <i>Ebor.</i> et episc. <i>Dunelm.</i>	476
Ecclesia <i>Scotica</i> subjecta est <i>Eboracensi</i>	480, 481
Concordia inter arch. <i>Cant.</i> et <i>Ebor.</i>	482
Archiep. <i>Ebor.</i> fustigatur in concilio	485
Concilium <i>Eboracense</i> per <i>Hubertum</i> , archiep. <i>Cantuar.</i>	501
<i>Coelestini</i> III. privilegium <i>Ebor.</i> ecclesiae indultum	503
Rex <i>Johannes</i> deprædat bona eccles. <i>Ebor.</i>	529
<i>Ebrietas</i> fugienda	97
<i>Ecclesia.</i> vid. <i>Cantuar.</i> <i>Ebor.</i> <i>London.</i> <i>S. Martini,</i> <i>Christianus,</i> <i>Fides,</i> <i>Withredus,</i> <i>Ina,</i> <i>Aflya,</i> <i>Concilium,</i> <i>Patroni,</i> <i>Scotia,</i> <i>Investitura.</i>	
Ecclesia nova consecranda	3, 110, 624, 650, 66
Furtum in ecclesia peractum	4, 106
De vindictis ecclesiae	4
De reis abstractis ab ecclesia	5, 310
Insipiens non praesit ecclesiae	6
De iis qui ecclesiae <i>S.</i> reconciliandi	14
Consuetudo optima in ecclesias introducenda	20
Poenā auferenti aliquid de ecclesia	20, 106, 752
Ecclesiae <i>Britannicae</i> professio fidei in concilio <i>Hedtfeldenfi</i>	52
<i>Inae</i> regis leges ecclesiasticae	58
Ecclesiae census solvendi	59, 149, 203, 245.
Immunitates ecclesiae	59, 100, 212, 245, 300, 610, 611, 636, 753
Constitutio quomodo damna sacris ordinibus illata compensanda	62
Forma institutionis ecclesiasticae	82 — 86
Libertas ecclesiarum <i>Cantii</i> confirmatur ab <i>Aethelbaldo</i> rege	86
Privilegium <i>Aethelbaldi</i> regis ecclesiis concessum	100
Refugium ad ecclesiam violans	106, 191, 310, 616, 752
Egressus ex ecclesia	106
Ecclesiae dedicati	107, 170
Donatio vel venditio vel commutatio rei eccles. quomodo confirmanda	110
Quomodo sacra ecclesiastica peragenda	147, 586, 624
Decretum <i>Athelardi</i> , arch. <i>Cant.</i> de libertate ecclesiarum	167
Ecclesias consecrandi modus	169
Ecclesiasticae leges <i>Alfredi</i> regis	186, <i>seqq.</i>
De pace ecclesiastica	192, 202, 213, 299, 311, 313
Leges ecclesiasticae <i>Edwardi</i> senioris, <i>Guthruni</i> regum	202
De fractura templi	206, 650
Leges eccles. <i>Hoeli</i> <i>Dda</i> regis	208
De causis inter curiales et ecclesiasticos	212
De instauratione templi	215, 608, 623
Nihil mundanum vel impurum in ecclesiis collocetur	267, 616
Mortui qui in ecclesiis sepeliendi	267
9 L	In

I N D E X.

In ecclesiis non sint vaniloquia	268	Bonif. VI. hortatur eam, ut Edbaldum regem ad christian. relig. hortetur	33
Alterius ecclesia non ambienda	269	Papa ei munuscula mittit	<i>ibid.</i>
Decreta synodalia ad ecclesiae politiam spectantia	286, <i>seqq.</i>	Edgarus rex. v. <i>Glaston. Malmesbur.</i>	
Leges ecclesiasticae Aethelredi regis	295, <i>seq.</i>	Canones eccles. sub eo	225, <i>seqq.</i>
De denario S. ecclesiae	295	Lex ejus de ejiciendis clericis uxoratis et introducendis monachis	239, 240
Ecclesiastici cantus	<i>ibid.</i>	Leges ejus ecclesiasticae	245
Ecclesiae Thani decimatio	302	Oratio ejus de propagando monachatu	246, 247
Ecclesiae debita non detineantur	308	Genealogia ejus	247
Leges ecclesiasticae Maccabaei, regis Scotor.	310	Poenitentia ei a Dunstano injecta	249
Leges ecclesiae S. Edwardi regis	<i>ibid.</i>	Edilfridus rex, vincit Brocmailum ducem Briton.	26
De justitia ecclesiae	311	Edinburgense concilium	486, 665
De malitia judicis secularis contra libertates eccl.	753	S. Edmundi monasterium. Liberum	297
	311	Baldwinus, abbas ejus	325
De tenentibus de ecclesia	311	S. Edmundus, archiep. Cantuar. Constitutiones ejus	635, <i>seq.</i>
Will. I. charta, qua ecclesiastica placita fecernit a causis secularibus	368	Canonizatio ejus	694, <i>seqq.</i>
De investituris eccles. literae paparum	378, 379	Edwardus senior synodum congregat	199
	381	Excommunicatur a papa	<i>ibid.</i>
Gerardi, arch. Ebor. literae de damnis ecclesiae	384	Monetur a papa episcopatus vacantes implere	<i>ibid.</i>
Edictum regis Henrici I. de viduatis ecclesiis	405	Leges ejus ecclesiasticae	202
Charta regis Stephani de libertatibus eccles. Anglicanae concessis	412	Quando regnavit	204
Capitula de doctrina et disciplina ecclesiae	415, <i>seq.</i>	S. Edwardus rex, Confessor.	
Concilium contra rerum et personarum eccles. invasores	421	Leges ejus ecclesiasticae	310
Bulla Lucii II. papae, ne filii succedant patribus in ecclesiis	423	Lex ejus de usurariis	312
Charta regis Henr. II. ecclesiae concessa	426	Conventus Westmon. sub eo	316
Ecclesia Scotica subjecta est ecclesiae Anglicanae 479. Eboracensi	480, 481	Chartae et privilegia ab eo ecclesiae Westmon. datae	316, <i>seqq.</i>
Bulla Alex. III. de pace ecclesiae et Longobardorum	487	Leonis papae IX. epistola ad eum	317
Bona ecclesiae non alienanda	580, 590, 591, 593, 596, 609, 626	Epistola ejus ad Nicol. II. papam de possessionibus eccles. Westmon. datis	319
Ecclesiae non tradantur ad firmam	580, 588, 651, 672	Innoc. II. epistola de canonizatione ejus	419
Idonei presentandi ad beneficia ecclesiastica	585	Concilium London. confirmans ejus consuetudines	426
Vasa et ornamenta ecclesiae servanda	587, 589, 666, 668, 670, 672, 688, 691, 692	Alex. III. bulla de canonizatione ejus	434
Una ecclesia non dividatur in plures	587, 652	Innoc. III. indulgentia visitantibus ecclesiam S. Edw. Westmon.	530
In magnis ecclesiis plures sint presbyteri	588	Gregor. IX. bulla de celebrando festo S. Edwardi	622
Bona ecclesiastica nemo invadat	596, 752	Edwinus rex ad religionem Christianam monetur	30, 31, 34
Reverentia ecclesiae exhibeatur	600, 623	Edwinus rex. Decreta ejus rescinduntur	224
Ecclesiastici non praestent fidelitatem laicis	600	Egveblank Petrus de, episc. Hereforden.	
Novi census ecclesiae non imponendi	609, 616	Praeceptum regis Henr. III. ei contra non residentiam praelator.	761
Nulla placita in ecclesiis habeantur	611, 618	Eleemosyna gentilis non recipienda	3
Subvertentes libertatem ecclesiae sunt excommunicati	613, 703	Quomodo danda eleemosyna	98, 213, 276, 278, 295
Ecclesia ultra quinquennium non detur ad firmam	651	De eleemosynariis praelatorum	585
Ecclesia absentis non conferatur alteri	<i>ibid.</i>	Elewinus, abbas de Middeltune	364
Ad luminaria ecclesiarum redditus	672	Elfwaldus, rex Nordanhumborum	153
Clericus non deferat ecclesiam et solum ejus	<i>ibid.</i>	Elfwinus, abbas Ramesejensis coenobii	325
Bona rectorum defunctorum defectus ecclesiae reparent	672, 675	Eliberitanum concilium. Decretum ejus	363
Bulla Innoc. IV. confirmans privilegia eccles. Angliae et Hiberniae	686	Elidanius infulam Alclud obtinet	8
Intrusi in ecclesiam quomodo tractandi	749	Eliensis coenobii abbas, Thurstanus	325
De custodia cathedral. ecclesiarum et conventualium	752	Elmbamensis episcopus, Ailwinus	297
De longa possessione ecclesiae	753	Elnodus, Glastoniensis abbas	325
Walteri episcopi Exon. literae pro communi utilitate ecclesiae	761	Elphinenfis episcopus in archiepisc. Tuamensem eligitur	741
Egbertus, archiep. Eborum. Dialogus ejus	82 — 86	Elsi, abbas de Bada	364
Vir doctus	82, 101	Elstanus, Shireburnensis episcopus	182
Excerptiones ejus	101, <i>seqq.</i>	Elwinus, abbas coenobii Evesham	325
Poenitentiale ejus	113, <i>seqq.</i>	Emptores. Lex de iis	207
Ecgulfus, episc. London.	94	Episcopi. v. Landavia, Dubricius, Alclud, Guintonia, Augustinus, Concilium, Canones, Agelmarus, Arfractus, Scotia.	2
Edbaldus rex. Vitia ejus et infortunium	30	Hiberniae episcoporum synodus	6
Ad fidem christianam revertitur	32	De falsis episcopis	<i>ibid.</i>
Edelburga regina	33	Portiones eorum	19
		Quomodo episcopi cum clericis conversari debent	19
		An propter absentiam unius episcopi alius ordinare possit	21
		Quo-	

I N D E X.

Quomodo episcopi Britanni cum Gallis agere debeant	21
Bisi, orientalium Saxonum episcopus	42
Wilfridus, Nordanhumbr. episcopus	<i>ibid.</i>
Putta, episcopus Roffensis	<i>ibid.</i>
Leutherius, episcopus occidental. Saxonum	<i>ibid.</i>
Vinfridus, episcopus Merciorum	<i>ibid.</i>
Episcopus alterius parochiam non invadat	43, 171
Episcopus non se praeferat alteri	43
Numerus episcoporum augendus	<i>ibid.</i>
Tres episcopatus in Eboracen. dioec. constituuntur	44
Episcopatus occidental. Saxonum in duas parochias dividitur	70
Gregor. II. papae epistola episcopis Angliae	81
Officium episcopi	91, 92, 213, 305, 654
Quae in synodis episcoporum tractanda	93
Episcopi pastoralia non secularia negotia prosequantur	95, 105
Quotannis parochias suas peragrent	95
Clerici obediant episcopis	105, 212
Conjurantes in episcopum	105
Percutiens prope episcopum	<i>ibid.</i>
Episcopi ordinatio	107
Bis in anno synodum cogant episcopi	146
Episcoporum Angliae epistola ad Leonem III. papam de successionem arch. Cant.	166
Episcoporum judicia firma sint	170
Episcoporum exequiae	171
Litterae papae ad episcopos Angliae	200
Septem episcopatus in Demetia in Wallia	211
Estanglorum episcopus degradatur	322
Cicestrensis episcopus incarceratus	323
Ordo episcoporum Angliae in conciliis	363
Honorii II. bulla episcopis Angliae de concilio a legato celebrando	407
Concil. Winton. de captione episcoporum	419
Quomodo episcopi cum subiectis hospitari debent	505
Bulla Innoc. III. episcopis Angliae et Walliae in favorem Steph. Langton	519, 523, 525, <i>seqq.</i>
Episcopi praedicatores recipiendi	600
Episcopi conqueruntur de oppressione papalibus	694
Jura episcopalia conservanda	716
Bulla Alex. IV. quod episcopi solvant decimam de bonis suis	720
Alia ejusdem de episcopis taxandis per totum regnum Angliae	721
Alia ejusdem confirmans privilegia eccles. episcoporum Angliae	730
Ernostus, Roffensis episcopus	324
Edwardus, abbas Abbatuheriae	364
Ethelbaldus rex fundator monasterii Croyland	181
Ethelbertus rex Augustinum et socios sub dio recepit	16
Baptizatur	<i>ibid.</i>
Monasterio Dorobernen. dat possessiones	28
Constitutiones ejus	29
Ethelelmus. v. Athelelmus.	200
Eucharistia. v. S. Communio.	
Evesham monasterium	72, 325
Eugenius III. papa Romanus.	
Epistola ejus Stephano regi in favorem Rob. London. episcopi	424
Alia Matildae reginae de eodem	<i>ibid.</i>
Exactiones papales. Concilium Northampt. de exactionibus papalibus	679, <i>seqq.</i>
Concilium Londinense de papae exactionibus	686, 709
Archiep. et episcopi conqueruntur de oppressionibus papalibus	694
Bulla Innoc. IV. de querelis contra oppressiones papales	700

Excommunicatio. v. Teudur, Gurcan, Hovel, Hi, Clotri, Mouricus, Edwardus senior.	
Excommunicatus non recipiendus	3, 4, 309
Ecclesiam non introeat	3
Non maneat in eadem domo	<i>ibid.</i>
Non offerat, nec consecret	<i>ibid.</i>
Adultera excommunicanda	3, 4
Fraudans debitum excommunicetur	3
Excommunicati non excluderentur in V. T.	4
Excommunicatus peccans in gradu clericali	6
Mouricus, rex Glamorganiae, excommunicatur	17
Guidnerth excommunicatur	18
Mouricus, rex Gualamorcant, anathematizatur	310
In comitem de Mellento promulgatur	380
Epistola Tho. Becket de vitandis excommunicationibus	455
Excommunicatio quomodo proferenda	506, 578, 585, 589, 601, 602, 613, 618, 636, 682, 693.
Subvertentes libertatem ecclesiae sunt excommunicati	613, 703
Laici non extorqueant absolutionem excommunicationis	614
Non communicandum cum excommunicatis	625, 636
Bulla Innoc. IV. redarguens praelatos Angliae, quod absque pecunia absolvere nolint excommunicatos	686
Innoc. IV. relaxatio excommunicationis factae per arch. Cant.	697
Qualis poenitentia excommunicatis infligenda	714
Excommunicati capiendi	749
Exon. episcopus, Osbernus	325, 378
Guil. de Warawast.	413
Walt. Bronescomb.	761
Exorcistae	106
Extrema unctio. v. Unctio.	

F

F ERENTINUS Johannes, legatus papae.	
Magnam pecuniae summam colligit in Anglia	515
F estum. v. Gregorius, Augustinus.	
De solennitate diei festi	194, 203, 245, 675
Nulla judicia diebus festis	303
Festa celebranda in ecclesia Sarisb.	677
Festa in ecclesia Wigorn.	677, 678
F idejussiones	193
F ides. v. Christianus, Jesus Christus.	
Credendum est, quod ecclesia catholica et 5. synodi tradunt	54
Dogmata 5. universal. synodorum vellicare haereticum est	55
Fides Nicaena servanda	146
Fides servanda	169, 608
F ilia. Guorthigernus filiam in uxorem ducit	2
Non detur duobus viris	3
F ilius. Bulla Lucii II. papae, ne filii succedant patribus in ecclesiis	423
Filius non succedat patri in ecclesia	653
F inanus episcopus, contra morem Scotorum Pascha celebrari vult	37, 38
F inchenballense concilium	153, 161
F lay abbas de. Constitutio ejus de cautiori observatione diei dominicae	510
F ormosus papa. Epistola ejus ad episcopos Angliae	200
Quando fuit papa	201
F ornicatio cum duabus cognatis	110
De fornicatoribus	192
F rancia	

I N D E X.

<i>Francia.</i> Ludovici, regis Fr. epistola ad Alex. III.	
de morte T. Becket	467
Philippi, regis Fr. ordinatio de subsidio terrae S.	490
<i>Fratres</i> peccatores vitandi, sed corrigendi	4
De thoro fratris defuncti	6, III
An duo germani fratres singulas sorores accipere possint	20
Canon Carthaginensis de consilio fratrum	104
<i>Fredericus</i> , abbas S. Albani	325
<i>Fridestanus</i> , Winton. episcopus	200
<i>Frioc</i> , filius regis Mourici	17
Occiditur a Morcant	<i>ibid.</i>
<i>Fugitivus</i> . Constitutio Theob. arch. Cant. de fugitivis et ejectis de monasterio	423
<i>Fur</i> , <i>Furtum</i> . Furtum in ecclesia peractum	4
Poena auferenti aliquid de ecclesia	20, 106
Monachus fur quomodo puniendus	105
De furibus profligandis	216

G.

G ALANUS, abbas de Winchelcumbe	364
Gallia. v. Britannia, Francia.	
Gentilis poenitens baptizandus	6
Gerardus, arch. Ebor. Literae ejus de damnis ecclesiae	384
Germanus, Altissiodorensis episcopus	
Pelagianismum in Britannia refutat	1, 2
Corripit Guorthigernum ob incestuosas nuptias	2
Gilbodus, quis	664
Gillebertus, London. episcopus. v. Becket.	
Excommunicatur a papa Alex. III.	459
Absolvitur per Bituricens. arch. et Nivernen. episcopum	473
Giso, Wellensis episcopus	325
Glasguensis episcopus.	
Inquisitio de possessionibus Glasguensis ecclesiae	392
Compositio inter episc. Glasguens. et conventum de Chelchou	509
Glastenburia, Glastonia.	
Unde ita dicta	80
Charta Inae regis monachis Glastenb. concessa	79, 80
Donatio et privilegia ecclesiae B. M. Glastoniae	217, 256, <i>seqq.</i>
Abbatis judicio omnes causae insulae Glastoniae subjacent	298, 299
Elnodus, abbas Glastoniensis	325
Charta Henr. II. de restauratione ecclesiae Glastenbur.	489
Bulla Honorii III. de dissolutione unionis Bath. et Glaston. ecclesiarum	569
Gloucestrensis. v. Concilium.	
Serlo, abbas Gloucestrensis	364
Episcopus Glocestrensis eligitur	404
Godwinus, Rossensis episcopus	182
Goisfridus, Constantiensis episcopus	324, 325
Gosfridus, abbas coenobii S. Petri prope London.	325
Grateleanum concilium	205
Gray Walter. archiep. Ebor. Constitutio ejus	698, <i>seq.</i>
Gregorius Magnus. v. Hibernia, Anglia, Augustinus, Literae.	
Epistolae ejus Britannicae	9, <i>seqq.</i>
Alia de Augustino in Angliam eunte	10
Aliae de conversione gentis Anglorum	10, 11, 12, 15
Hortatur Augustinum, ut non gloriatur in operationibus malorum	11
Mittit Augustinum in Angliam cum plurimis monachis	15

Responsiones ejus ad Augustinum	18, <i>seqq.</i>
S. Gregorii festivitas colenda	97
Dialogus et decreta Gregorii	363
Gregorius II. papa Romanus. Epistola ejus episcopis Angliae	81
Gregorius IX. papa Rom.	
Bulla ejus de canonizando Osmundo, Sarum episcopo	561
Alia de electione praelatorum	621
Alia de celebrando festo S. Edwardi	622
Concilium pro decimis papae Gregorio IX. folvendis	622, <i>seq.</i>
Bulla ejus de beneficiis idoneis personis conferendis	629
Grosthed Robert. episc. Lincoln.	
Innoc. IV. bulla ad eum de vicariis instituendis	699
Guala, filia Cadwaladri regis Britonum, uxor Inae	74
Gucanus, Landavenensis episcopus. Synodus sub eo	264
Guidnerth fratrem suum Merchion occidit	18
Excommunicatur, et poenitentiam agit	<i>ibid.</i>
Guilielmus Conquestor confirmat leges Edw. Confessoris	310
Leges ejus	313
Jura, quae habet in terris Cant. ecclesiae	324
Charta ejus, qua fecernit placita eccles. a causis civilibus	368
Guilielmus, arch. Cantuar. summonitio ejus ad concilium	408
Honorii II. bulla data ei pro legatina potestate	409
Guilielmus, arch. Ebor. Constitutio ejus de arboribus et herbis in coemeteriis	425
Alia de pecunia a successoribus impendenda in usus a decessoribus destinatos	<i>ibid.</i>
Guintoniae episcopatus in Wallia Diuvanio datur	8
Gula vitanda	643
Gulfridus, episc. Landaven.	199
Guorthigernus filiam in uxorem habuit	2
Corripitur a Germano, episcopo Gallic.	<i>ibid.</i>
Gurcan, rex Walliae, excommunicatur	197
Dotat ecclesiam Landaven.	<i>ibid.</i>
Gurvan, episcopus Landaviae	196
Guthlacus S. monasterii Croyland. protector	182
Guthbrunus, rex Danorum. Leges ejus ecclesiasticae	202
Quando regnabat	204

H.

H ADRIANUS I. papa ecclesiam Dorobernensem spoliavit	163
Hadrianus IV. papa privilegium concedit Henr. II. ad oppugnand. Hiberniam	426
Haereditaria terra	194
Haeresis, Haereticus.	
Haereticum est dicere, unam in Christo voluntatem, unam operationem	53, <i>seq.</i>
Haereticum est negare Christum Deum esse et hominem	54
Haeretici ecclesiae qui	<i>ibid.</i>
Haereticum est dogmata V. universal. synodorum vellicare	55
Hardulphus, episc. Dunmoe.	94
Henricus I. rex. v. Eadmer.	
Causa matrimonii inter eum et Matildem ventilata	375
Investituras cedit, ecclesiasque pastoribus donat	386
De successione in regnum Angliae post Henric. I.	393
Charta ejus de libertatibus Angliae	394
Edictum ejus de viduatibus ecclesiis	405
Henricus	

INDEX.

VOL. I.

I N D E X.

- Haereticum est negare, Christum Deum esse et hominem 54
 In precibus et oblationibus an ad Deum Patrem, an ad Filium dirigenda mens 104
Imago. Cultus imaginum comprobatur a papa, et introducit in Angliam 72, 73
 Locuta esse fingitur pro monachis 261, 262
Ina rex. Leges ejus ecclesiasticae 58
 Synodus sub eo 70, 74
 Guala, uxor ejus 74
 Charta ejus monachis Glaftenburiae 79, 80
Incantator. v. *Veneficium.*
 Lex de fagis, incantatoribus 204
 Sortilegia abolenda 306
Incestus. v. *Matrimonium.*
 Incestus vitandus 43, 202
 Incestuosa conjugia prohibenda 149
 Coena incestus 308, 614
Inclusi quomodo tractandi 693
Infangethese quid 312
Infantes quomodo suscipiendi in ecclesiam 106
 Castigatio infantum 107
Infirmi. v. *Aegrotus.*
 Infirmi visitandi 617
Innocentius II. papa Romanus.
 Epistola ejus ad Henr. Winton. episc. dans ei facultatem audiendi querimonias monach. Westmonast. 418
 Alia conventui Westmon. de canonizatione Edw. regis 419
Innocentius III. papa Rom.
 Bulla ejus de episcopatu Carleol. concessio archiep. Ragusiniensi 512
 Alia definitiva de electione arch. Cant. 512, *seq.*
 Alia priori et conv. Cant. de electione Stephani Langton. in arch. Cant. 515
 Alia regi Johanni de eadem 517
 Alia episcopis Angliae de Stephani consecratione, et habitu in Angliam 518
 Alia iisdem, ut favorem regis Joh. archiepiscopo Cant. conciliarent 519
 Alia exhortans eos ad obedientiam Stephano praestandam 523
 Alia interdicti sententiam promulgans in ecclesias Angl. et Walliae 524
 Alia magnatibus Angliae, ut regem Joh. inducant in favorem Stephani *ibid.*
 Alia episcopo Rossen. ut excommunicet eos, qui Cant. ecclesiam spoliaverunt 525
 Alia episcopis Angliae, ut regalia conferant archiepiscopo Cant. *ibid.*
 Alia iisdem de sententia interdicti in regnum Angliae lata *ibid.*
 Alia informans eos de statu eccles. tempore interdicti regni Angliae 526
 Alia regi Joh. admonens eum ad pacem cum ecclesia *ibid.*
 Bulla episcopis Angliae de spreto interdicto papae a monachis Cisterciensibus 527
 Alia decano et cap. Lincoln. de eligendo episcopo *ibid.*
 Bulla anathematizationem minitans regi Johanni 528
 Alia episcopis Angliae de depraedatione bonorum ecclesiae Ebor. a rege Joh. commissa 529
 Alia indulgentiam concedens ad eccles. S. Edw. Westmon. accedentibus 530
 Charta Innoc. III. regi Johanni regnum reddens 541
 Charta Joh. de libera electione praelatorum a papa Innoc. III. confirmatur 545
 Regias capellas eximit a jurisdictione episcopali 546
 Bulla ejus super electionibus praelatorum 621, 711
Innocentius IV. papa Romanus.
 Bulla ejus redarguens praelatos, quod absque pecunia absolvere nolint excommunicatos 686
 Alia confirmans privilegia eccles. Angl. et Hiberniae *ibid.*
 Alia, ut statutum Hibernicum, quo Angli in canonicat. Hiber. admitti prohibentur, revocetur 697
 Relaxatio excommunicationis factae contra priorem et convent. per arch. Cant. *ibid.*
 Bulla episcopo Lincoln. pro vicariis instituendis 699
 Alia, ut clerici regis non coarctentur ad exhibitionem eccles. proventuum primi anni *ibid.*
 Alia de querela facta per clerum Angliae ob oppressiones papales 700
 Alia pro clericis regis de non residendo 701
 Alia ad orandum pro rege Henr. III. et societate ad terram S. transeuntibus *ibid.*
 Alia de statutis ab ordine S. Benedicti observandis 702
 Alia concedens privilegium priori conv. Dunelm. dispensandi super observatione statutorum *ibid.*
Inquisitio. v. *Visitatio.*
Interdictum. Quomodo sententia interdicti pronuncianda 589
 Interdicta observanda 610
Intestati. Bona intestatorum 314, 664, 675, 754
Intrusi in ecclesiam quomodo tractandi 749
Investiturae. Paschalis II. Anselmo, arch. Cantuar. literae de investituris ecclesiae 378, 379, 381, 385
 Concilium Londinense super investituris eccles. 384
 Rex Henricus I. investituras cedit 386
Invidia vitanda 642, 643
Johannes VII. papa Romanus.
 Epistola ejus de Wilfrido, archiep. Ebor. 68, 69
Johannes VIII.
 Epistola ejus ad Athelredum, arch. Cant. 195
Johannes XII.
 Privilegium ejus monachis Cantuar. concessum 223, *seq.*
 Aliud concessum Glafton. coenobio 257, *seqq.*
Johannes XV.
 Epistola ejus de pace inter Aethelredum, Angl. regem, et Richardum, Norman. ducem 264
Johannes XIX. Canutum regem benigne excepit 297
Johannes, rex Angliae. v. *Langton.* *Innoc. III.* *Otto.*
 Literae ejus de episcopatu Carleol. concessio archiep. Ragusiniensi 512
 Aliae clero Hiberniae de subsidio contra regem Franciae *ibid.*
 Anathematizatio minitatur ei a papa Innoc. III. 528
 Depraedat bona ecclesiae Ebor. 529
 Regi Joh. regnum redditur, papae Innoc. III. ab eo traditum 541
 Forma pacis inter regem Joh. et sacerdotium Stephano, arch. Cant. libertatem concedit in Angliam veniendi 543
 Charta ejus de libera electione praelatorum 545, 712
 Archiepiscopo Cant. concedit jus patronatus episcopatus Rossensis 546
 Pax inter eum et clerum stabilitur per XV. dies *ibid.*
Josephus, episcopus Landaven. 310
Ira vitanda 643
Iserminus, episcopus Hiberniae. Synodus ejus 2
Judaei. Christianus non judaizet 111
 Christianus non vendendus in manus Judaeorum *ibid.*
 Jura Judaeorum 313, 693
 Christiani non famulentur Judaeis 591, 675, 719
 Non

I N D E X.

Non commisceantur in matrimonio cum Christianis	591
Christiani non nutrant Judaeorum infantes	675
Christiani non credant bona sua Judaeis	<i>ibid.</i>
Judaeus delinquens in rebus eccles. respondeat coram iudice eccles.	751
<i>Judex, Judicium. v. Causa, Romanus, Matrimonium, Coemeterium, Judaei.</i>	
Causa non deferatur in alienum iudicium	3
Nemo iudicandus ante diem iudicii	4
Judicium clericorum non sit apud infideles aut iniquos	6
Quomodo iudicium in secularibus, quomodo in eccles. dicendum	110
Monachus non iudicet	<i>ibid.</i>
Clerici non sint iudices in causa mortis	112
Judicia iuste ferenda	149
Judicia episcoporum firma sint	171
Judicia synodorum	<i>ibid.</i>
Officium iudicis	295, 296, 655
Nulla iudicia diebus festis	303
Cavendum ab extremo iudicio	305
Iustitia et misericordia in iudicio facienda	305, 309
De iudicio ferri et aquae	311
De malitia secularis iudicis contra libertates eccles.	753
<i>Julius, papa Romanus. Decretum ejus</i>	478
<i>Juramentum. Quando et quomodo jurandum</i>	5
De iuramentis	191
Juramentum calumniae quomodo praestandum	654
Juramentum veritatis praestand. a laicis coram ordinariis	751
<i>Iustus, episc. Rossensis, deinde archiep. Cantuar.</i>	
Epistola Bonifacii V. papae ad eum	31, 32
Pallium a Bonifacio V. papa accipit	<i>ibid.</i>

K.

K ENETHUS rex. Leges ejus civiles et religioae	179, <i>seq.</i>
<i>Kenulfus, rex Merciorum, ad papam Leonem III. scribit de ecclesia Dorobern.</i>	163, 164
<i>Kinewulfus, rex occident. Saxonum.</i>	
Epistola ejus ad Lullum, Moguntin. archiep.	145
<i>Kingsburiense concilium</i>	181
<i>Kingstonense concilium</i>	178, 179
<i>Kirkham Walterus de, episc. Dunelm.</i>	
Constitutiones ejus	704, <i>seqq.</i>
<i>Kyrtlingtonense concilium</i>	262

L.

L AICI. Clerici non habitent inter eos	100
Similitates inter laicos et ecclesiasticos cohibendae	<i>ibid.</i>
Non praedicent	106
Laicus non sit testis contra clericum	110
Nemo beneficia eccles. a laicis absque episcopi licentia accipiat	507
Non faciant testamentum sine sacerdote	583, 639
Ecclesiastici non praestent fidelitatem laicis	600
Non extorqueant absolutionem excommunicationis	614
Laici non intromittant se de bonis clericorum	640
Non stent in cancellis ecclesiae	666
Clerici non reddant laicis computationem	672
Clerici non veniant ad summonitiones laicorum	747
Non aggravent clericos	752

Clerici non tenentur facere sectam ad curiam laicorum	753
De bonis laicorum ab intestato decedentium	754
<i>Lambeth. v. Concilium.</i>	
Bulla Urban. IV. de aedificanda domo apud Lambeth.	759
<i>Landavia, Landavensis. v. Gurvan, Oudoceus, Berthguinus, Cerenbirus, Teudar, Gulfridus, Civeilliaucus, Pater, Gucan, Josephus, Hergualdus.</i>	
Thelias fit episcopus Landaviae	7
Synodi Landavenfis ab Oudoceo episcopo convocatae	17, 18
Synodi Landavenfes	196, <i>seqq.</i> 222, 264, 310, 314
Terrae donantur Landavenfi ecclesiae	196, <i>seqq.</i>
Summonitio Landaven. episcopi ad concilium per Will. arch. Cant. facta	403
Controversia inter episc. Landav. et episc. Meneven.	412
<i>Lanfrancus, archiep. Cantuar.</i>	
Placitum inter eum et Bajocens. episc.	323
Consecrat Thomam arch. Ebor.	324
Monita Lanfranci	326
Epistola ejus ad papam de primatu eccles. Cant. super Eboracen.	326, 327
Papae epistola ad eum de conservando monasterio in Dorobernia	328
Constitutiones ejus	328, <i>seqq.</i>
Litterae ejus de baptismo, et sacra communione	361, 362
Concilia celebrata per eum	369
<i>Langton Stephanus, archiep. Cant. v. Innoc. III.</i>	
Eligitur in arch. Cant.	515, <i>seqq.</i>
Consecratur, et abit in Angliam	518
Epistola ejus suffraganeis de electione sua in arch. Cant.	<i>ibid.</i>
Alia conquerens de tribulationibus eccles. Anglicanae	520, <i>seq.</i>
Episcopo London. auctoritatem in dioec. Cant. concedit	522
Salvum conductum a rege in Angliam expetit	529
Constitutiones ejus provinciales Lambethen.	530
Libertatem obtinet a rege Stephano in Angliam veniendi	543
Constitutiones ejus Oxonienses	585
Constitutio ejus super casibus, de quibus sacerdos absolvere non potest	597
Decretum ejus de exemptione monasterii Westm. a jurisdictione Londin.	<i>ibid.</i>
<i>Lapsi post gradum</i>	5
<i>Lateranensis synodus</i>	53, <i>seqq.</i>
<i>Latrones non receptentur</i>	588, 653
<i>Laurentius, archiep. Dublin. Canonizatio ejus</i>	619, 620
<i>Lechleniensis synodus</i>	34
<i>Legacestr.</i>	25
<i>Leo papa III. Epistola ejus ad Athelardum, archiep. Cant.</i>	160
Responsio ejus ad epistolam Kenulfi regis	165
<i>Leo papa IX. Epistola ejus ad Edwardum Confesorem</i>	317
<i>Leprosi coemeterium et capellam propriam habeant</i>	507
Monendi	617
<i>Leutherius, episcopus occident. Saxonum</i>	42
<i>Lewardus, abbas Muchelamiae</i>	364
<i>Lewellinus, princeps Walliae.</i>	
Litterae regis Henr. III. de eo	629
<i>Lewinus, abbas de Coventre</i>	364
<i>Lex. v. Judex, Ecclesia, Constitutio.</i>	
De legum contemptoribus	207
De legum latoribus	<i>ibid.</i>

Lichfeldensis

I N D E X.

<i>Lichfeldensis</i> episcopatus. v. <i>Orkenwaldus</i> , <i>Nonant</i> .		<i>Leonis IX.</i> papae ad regem Edward, Confessorem	
Ab Offa in archiepiscopatum designatur	152	Regis Edwardi ad Nicolaum II. papam	317
Qui episcopatus ad eum pertinere designatur	<i>ibid.</i>	Litterae citatoriae ad concilium legatinum Wintoniense	319
<i>Liberi.</i> v. <i>Filius</i> , <i>Parentes</i> .		Alexandri II. Willelmo regi Anglorum de fide et monitis Lanfranci	323
Mutuam officium parentum et liberorum	277	Lanfranci ad Alex. II. de primatu eccl. Cant. super Ebor.	326
<i>Lincoln.</i> Bulla Honorii II. episcopo Lincoln. ecclesiae ejus privilegia confirmans	406	Alex. II. ad Lanfranc. de conservando monasterio in Dorobernia	326, <i>seq.</i>
Bulla Innoc. III. decano et cap. Lincoln. de eligendo episcopo	527	Litterae Lanfranci de baptismo et S. communionem	328
Constitutiones Lincoln. ecclesiae	534	Paschalis papae Rom. II. confirmans privilegia eccl. Cant.	361, 362
Charta Lincoln. ecclesiae de consuetudinibus et libertat. ejusdem ecclesiae	537	Aliae Henrico I. ut jura archiepiscopatus Ebor. conservet	376
Bulla Alex. III. decano et cap. Lincoln. confirmans privilegia Rob. episc. Lincoln.	539	Aliae, — Anselmum ad synodos celebrand. in Angl. mittit	<i>ibid.</i>
Inquisitiones per archidiaconatus Lincoln. faciendae	627, 628	Aliae quod episcopus Roffen. se inconsulto ad eccl. Cant. transfulerit	377
Compositio litis inter Bonif. arch. Cant. et cap. Lincoln. de jurisdictione, sede Lincoln. vacante	756, <i>seq.</i>	Aliae, — primatum Angliae Anselmo confirmat	<i>ibid.</i>
<i>Lismorensis</i> episcopus Christianus. Legatus papae in Hibernia	425	Aliae Osberno, Exon. episcopo, de sepultura monachorum	<i>ibid.</i>
<i>Litania.</i> Dies litaniarum servandi	97	Alia Anselmo privilegia Cant. eccles. pristina confirmans	378
<i>Litterae</i> Gregorii M. epistolae Britannicae	9	Aliae de presbyterorum filiis	378, 390
Ejusdem ad Hibernos, de servanda fidei integritate	<i>ibid.</i>	Aliae de investituris ecclesiarum	378
Alia Theodorico et Theodeberto, regibus Francorum, de Augustino	10	Aliae Anselmum ad munus suum obeund. exhortantes	379, 381
Alia Brunichildae, reginae Francorum, de eodem	<i>ibid.</i>	Aliae de injuriis ecclesiae Cant. illatis	379
Alia Augustino, episcopo Anglorum	10, 11, 14	Aliae de simonia	380
Alia Aldibergae, reginae Anglorum	12	Anselmi de consecratione et professione Tho. arch. Ebor.	<i>ibid.</i>
Alia Aldiberto, regi Anglorum	<i>ibid.</i>	Aliae ejus Paschali II. papae de pallio pro Ebor. et London.	388
Alia Quirino, episcopo — et episcopis in Hibernia	13	Aliae ejus Exon. episcopo de Ebor. arch. subjectione sedi Cant. promittenda	389
Bonifacii V. papae Edwino regi	30	Alexandri regis Scotorum, de morte Turgodi, episc. S. Andreae	391
Ejusdem ad Justum, Roffensem episcopum	32	Radulphi, arch. Cant. epistola Henrico I. de Eadmero	393
Alia Edelburgae reginae	33	Alex. regis Scotorum, de habitu Eadmeri e Scotia	394, 396
Honorii I. papae Edwino, regi Nordanhumbrensi	34	Radulphi, arch. Cant. Callixto II. de injuriis Cant. ecclesiae illatis	395
Ejusdem Honorio, archiep. Cantuar.	34, 35	Eadmeri de episcopatu S. Andreae in Scotia	396
Alia ad gentem Scotorum de observatione Paschae	36	Radulphi, arch. Cant. litterae Alexandro, regi Scotorum de Eadmero	404
Johannis IV. papae epistola ad episcopos Scotiae de eadem	<i>ibid.</i>	Innocentii II. papae episcopo Winton. de querelis monach. Westm.	405
Vitaliani papae ad Oswium regem	40	Aliae ejus de canonizatione Edwardi regis	418
Ejusdem Theodoro, archiep. Cant.	41	Eugenii III. papae in favorem Rob. episc. Lond.	419
Agathonis papae Aethelredo, Merciorum regi	49, 50	Alexandri III. ad omnes episcopos Angliae de sua electione	424
Sergii I. papae ad Ceolfridum, abbatem de Beda	63	Thomae Becket, arch. Cant. variae	441, <i>seqq.</i>
Johannis VII. papae ad Ethelredum, Merciorum regem	68	Alex. III. epistolae in favorem Tho. Becket	443
Ceolfridi abbatis ad Naitanum, regem Pictorum	75	Litterae regis Johannis de episcopatu Carleol. concessio archiep. Ragusini	444, 449, 456, <i>seqq.</i>
Gregorii papae II. episcopis Angliae	81	Aliae ejus clero Hiberniae de subsidio contra regem Franciae	<i>ibid.</i>
Bonifacii Moguntini archiepiscopi	87, 90, <i>seqq.</i>	Litterae Stephani Langton de sua electione in arch. Cant.	512
Pauli I. papae Rom. epistola ad Eadbertum, Nordanhumbr. regem	144	Otonis imperat. Johanni regi de pace cum Stephanano, arch. Cant.	518, <i>seqq.</i>
Kinewulfi regis ad Lullum, Mogunt. archiep.	145	Litterae regis Henrici III. Radulpho Nevill, episc. Cicestrensi, de auxilio sibi praestando	527
Alhredi regis ad eundem	<i>ibid.</i>	Aliae de immunitate praelatorum	621
Caroli M. ad Aethelhardum, archiep. Cant.	154	Aliae Rogero Niger, episcopo London. de Lewellino	628
Ejusdem ad Offam regem	158	Aliae quod ballivus non impediat testamentum archiep.	629
Alcuini ad Aethelhardum, archiep. Cant.	159		630
Leonis III. papae ad eundem	160		Aliae
Kenulphi regis ad Leonem III.	163, 164		
— Responso	165		
Episcoporum Angliae ad Leonem III.	166		
Johannis VIII. ad Athelredum, arch. Cant.	195		
Sergii III. (male Formosi) papae ad episcopos Angliae	200		
Johannis XV. de pace inter Aethelredum, regem Angliae, et Rich. Norman. ducem	264		
Canuti regis quod papa Joh. XIX. eum benigne exceperit	297		

I N D E X.

Aliae arch. Ebor. de concilio London. habendo	630	An male conjuncti separandi	20
Poena literis falsis utentium	655	Matrimonium cum uxore consobrini, quae velata fuerat	29
Litterae decani et cap. Cicestren. de praebendis decedentium canonicorum	696	Legitime est contrahendum	43, 108
Litterae regis Henr. III. quod capellae regiae sint liberae	697	Conjugati communicantes	107
<i>Litigatores</i> quomodo procedant in curia	691	Conjugati sint casti	108
London. v. <i>Aethelnothus, Swithulphus, Ecgulfus, Wulfstanus, Willielmus</i> , de Sigillo, Becket, Gillebertus, Niger.		Conjugum separatio	<i>ibid.</i>
Pallium episcopo London. concessum	14	Defertus ab uxore post 7. annos nubat alteri	<i>ibid.</i>
Privilegium London. episcopi	15	Puberes matrimonio se jungant	<i>ibid.</i>
Synodus ibi ab Augustino et coepiscopis habita	29	De matrimonio servorum	109
Concilium Londinense 64, 72, 176. v. <i>Concilium</i> .		Illicita conjunctio	109, 213, 301
Gosfridus, abbas coenobii S. Petri prope London.	325	De conjugii forma et modo antiquo ex V. et N. T.	110
Mauritius, episc. Londin.	368	Mandatum de conjugio Judaeis carnale, Christianis spirituale	111
Pallium ab episcopo London expetitur	389	Incestuosa conjugia prohibenda	149
Concilium Londinensis episcopi causa coactum	412	De prohibendis sacerdotum connubiis	411
Episcopus London. auctoritatem in dioec. Cant. obtinet	522	Quis et quomodo matrimonium contrahere potest	507, 581, 582, 595, 616, 660, 668, 669, 690, 718.
Compositio inter Bonifac. arch. Cant. et decan. ac cap. London. de jurisdictione, sede vacante	758, seq.	Causae matrimoniales quibus committendae	588, 654
<i>Longaspata</i> Will. de moritur in castro Sarum.	559	Perjuri in causa matrimoniali ad episcopum mittendi	617, 624, 673
<i>Longobardi</i> . Bulla Alex. III. de pace ecclesiae et Longobard.	487	Matrimonia sine bannis non contrahantur	618
<i>Loumarch</i> , rex Walliae, ecclesiam Landaven. dotat	198	Fides danda in contractu matrimoniali	625
<i>Luctae</i> non fiant in ecclesiis	617	Neuter conjugum ad religionem transeat sine consensu episcopi	639
<i>Lucius</i> II. papa Romanus.		<i>Mauganius</i> , episcopus Silcestriae in Wallia	8
Bulla ejus, ne filii succedant patribus in ecclesiis	423	<i>Mauritius</i> , episcopus Londin.	368
<i>Ludus</i> . v. <i>Clerici</i> . Iudi non fiant in ecclesiis	617	<i>Medhamstedense</i> monasterium.	
Non fiant in coemeteriis	666	Privilegium ei a papa Agathone concessum	48, seqq.
<i>Lullus</i> , Moguntin. archiepiscopus.		<i>Mellento</i> comes de excommunicatur	380
Kinewulfi et Alhredi regum epistolae ad eum	145	<i>Melun</i> Robertus de, episc. Hereforden.	
<i>Lupus</i> , Trecasinus episcopus.		Epistola Tho. Becket ad eum de servandis jurbus ecclesiae	447
Pelagianismum in Britannia refutat.	I	<i>Menevensis</i> . v. <i>Concilium</i> .	
<i>Luxuria</i> vitanda	643	David, archiepisc. Menevensis	8
		Discordia inter episc. S. David, et episc. Landav.	412
		<i>Merciana</i> synodus	66
		<i>Mercion</i> occiditur a fratre suo Guidnerth.	18
		<i>Meretrix</i> . De conjugere meretrice	6
		<i>Mertonense</i> concilium	736, seqq.
		<i>Metropolitanus</i> . Episcopus Eboracen. fit metropolitani	15
		Augustinus sede metropolitana donatur	16
		Civitas Dorovernia metropolitana	32
		Officium metropolitani	91
		Differentia inter metropolit. et primatem statuitur	370
		<i>Midenfis</i> episcopus. Constitutiones ejus factae in Villa Nova	547
		<i>Milredus</i> , episc. Wigorniae	94
		<i>Minores</i> fratres.	
		Bulla Clement. IV. de iis	762
		<i>Missae</i> . Una missa in uno die	104, 505, 586
		Quomodo celebranda	107, 615
		In loco sacro celebranda	268
		Missae publicae non officiat peculiaris	281
		Non celebretur in privatis locis	608
		Quot collectae in missis dicendae	617
		Non vendatur	636
		<i>Monachus, Monasterium</i> . v. <i>Bangor, Dorobernensis, Medhamsted, Scriptura S. Croylandia, Glaftenburia, Cistercienses, Westmonaster. Regulares</i> .	
		Monachus non sit in eodem hospitio cum virgine	3
		Non vagetur sine licentia abbatis	<i>ibid.</i> 43, 105, 592
		De praeposito monachorum	5
		Portiones eorum	<i>ibid.</i>
		Monachi quando retinendi, quando dimittendi	<i>ibid.</i>
			9 N
			Au-

INDEX.

Augustinus cum pluribus monachis in Angliam mittitur	15	Monialium indumenta quae	
Monachorum numerus in monasterio Bangor.	25, seqq.	Moniales servientes nil recipiant nisi necessaria	590
Monachi in monasterio Dorobernensi constituuntur	28	Moniales ad alia loca transferendae	592
Conventus episcoporum de monast. Petriburgensi	37	Non comedant solae	ibid.
Monasteriorum privilegia	43, 158	Moraviensis episcopus.	593
Privilegium monachis Cant. a papa concessum	ibid. 44, 223, 224, 494	Charta quod ei pertineat visitatio decani et cap. Moravien.	742
Privilegium monasterio Wirimuthenfi concessum a papa	64	Morcant, filius Arthuris, occidit Frioc.	17
Evesham monasterium	72	Poenitentia pro homicidio ei injuncta	ibid.
Charta Inae regis monachis Glaftenburiae	79	Mortuaria quomodo solvenda	664, 718
Coenobium de Wudiandun in Wigorn. agro	86	Mortuus. v. Rectores.	
Monasteria secularium	95	Qui mortui in ecclesiis sepeliendi	267
Quales mores et habitus monasterialium	97	Honorii III. bulla, quod defunctus gaudere possit fructibus praebendae post mortem	597
Monasterium non recipiat plures, quam sustentare potest	99	Quomodo exequiae mortuis fiant	617
Monachi quibus obediant	105	Debita defunctorum persolvenda	664
Votum monachi tenendum	ibid.	Mouricus, rex Glamorganiae, excommunicatur	17
Monachus sodomita, fur, vel adulter, quomodo puniendus	ibid.	Pro poenitentia villas concedit Oudoceo	ibid.
Manumissio servi monasterii	ibid.	Cynuetu a rege Mourico interfectus	ibid.
Monachi carnes non edant	ibid.	Mouricus, rex Gualtormcant, anathematizatur	310
Homicidium in monasterio commissum	106	Mulier. v. Uxor.	
Monachus non judicet	110	N.	
Monasterium Staningagrave	144	NAITANUS, rex Pictorum.	
Eadbertus monasteria occupat	ibid.	Epistola Ceolfredi abbatis ad eum	75
Monasteriorum praefecti sint vitae probatae	147	Decretum ejus de Paschate et Romana tonsura	79
Praedia et tellographia monasteriorum non alienentur	170	Nami non capiantur per laicos in terris eccles.	611
De nummo monacho concredito	193	Navarrae rex, Sanctius.	
Officium monachorum	213	Lis inter eum et regem Castellae de terris	486
Edgari regis lex de introducendis monachis	239, 240	Nestorius. Reversi ab errore Nestorii quomodo recipiendi	14
Monachis Hydensibus leges datae ab Edgario rege	240, seqq.	Nevil Radolphus, episc. Cicestrensis.	
Charta Edgari regis de monachis Winton. coenobii	244	Regis Henr. III. literae ad eum de auxilio sibi a clero praestando	621
Oratio Edgari de propagando monachatu	246, 247	Nicaena fides servanda	146
Controversia inter monachos et clericos uxoratos	261, seq.	Nicolaus II. papa Romanus.	
Imago locuta esse fingitur pro monachis	ibid.	Bulla ejus de privilegiis Dorcastrensis ecclesiae	315
Controversia de monachis et presbyteris facientibus	263	Alia pro privilegiis eccles. Westmonast.	319, seqq.
Aethelredus rex monachos in eccl. Cant. introducit	282, seqq.	Niddense concilium	67
Nomina abbatum monasteriorum Angliae	325	Niger Rogerus, episc. Londinensis.	
Epistola papae de conservando monasterio in Dorobernia	328	Litterae regis Henr. III. ad eum de Lewellino, et de concilio ejus causa convocando	629
Constitutiones Lanfranci de vita, studiis, ritibus, et doctrina monachorum	328, seqq.	Nonant Hugo, episc. Lichefeld. Constitutiones ejus	496, seqq.
Paschalis II. epistola de sepultura monachorum	378	Norfolc. Will. episcopus Norfolc.	368
Constitutio Theobaldi de fugitivis, et ejectis de monasterio	423	Normanniae dux, Richardus	264
Monachus non fit solus in cella	583	Northamptonia. v. Concilium.	
Monachi ad alia loca transferendi	592	Northumbrensis synodus	55
Duos socios secum habeant	593	Northumbrensiū presbyterorum leges ecclesiastic.	218, seqq.
Non comedant soli	ibid.	Quando leges illae editae	222
Ab esu carnium abstineant	653	Norwicensis. v. Suthfeld, Bateman, Walton, Alex. IV.	
De statu monachorum	660	Ecclesiae Norwicen. foundationis charta confirmatur	381
Quomodo religiosi se in monasteriis gerere debent	718	Synodus Norwicensis	708
Monetarii. Lex de monetariis	206	Novomercatense concilium	433
Moniales. Adulterium et stuprum monialium	87, 215	Nuptiae. v. Matrimonium, Sponsus.	
Non ducendae	110	Nuptiarum tempora prohibita	107
De educatione monialis e templo	152	Affinitatis gradus a nuptiis prohibiti	109
De contrectatione monialis	193	Constitutio de nuptiis	216
An virgines a Normannorum libidine ad monaster. confugientes, ad seculum redire possint	362, seq.	O.	
		O BEDIENTIA canonica.	
		Variae disceptationes de ea inter abbatem de Bello et episcop. Cicestren.	427
		Oblaciones fratrum peccatorum	4
		De oblatione pro defunctis	5
		Oblaciones altarum dividendae	19
		Canon	

I N D E X.

Canon Epaonensis de oblationibus	104	Bonifacius V. Justo, archiep. Cant. pallium mit-	
In oblationibus an ad Deum Patrem, an ad Fi-		tit	31
lium dirigenda mens	<i>ibid.</i>	Honorius I. papa Honorio, arch. Cant. et Pau-	
Ante eucharistiam non extorquendae	617	lino, arch. Ebor. pallia mittit	34
Bulla Urbani IV. de disponendis oblationibus ad		Ab archiep. Ebor. et episcopo London. expeti-	
pios usus	759	tur	389
<i>Octavianus</i> cardinalis, antipapa Alexandri III. papae	432	<i>Papa Romanus.</i> v. <i>Gregorius M. Bonifacius V. Ho-</i>	
Rejicitur in concilio Novomercatenfi	433	<i>norius I. Johan. IV. Vitalianus, Adeodatus,</i>	
<i>Odo</i> , archiep. Cantuar. Constitutiones ejus	212	<i>Agatbo, Formosus, Sergius I. Sergius III. Jo-</i>	
Synodalis ejus epistola ad episcopos	214	<i>han. XII. Johan. XV. Nicol. II. Alex. II.</i>	
<i>Odo</i> , Bajocensis episc. Placitum inter eum et arch.		<i>Paschal. II. Honor. II. Innoc. II. Lucius II.</i>	
Cantuar.	323	<i>Eugen. III. Hadrian. IV. Alex. III. Coelest. III.</i>	
<i>Offa</i> , rex Merciorum. v. <i>Carolus M.</i>		<i>Innoc. III. Honor. III. Gregor. IX. Innoc. IV.</i>	
Lichefeld. episcopatum in archiepiscopatum de-		<i>Alex. IV. Urb. IV. Clem. IV. Pelagius, Julius,</i>	
signat	152	<i>Ormisdæ, Callixt. II. Exactiones.</i>	
Decimam bonorum suorum ecclesiae concedit	154	Papae legati in Anglia	322
Denarium annuum scholae Anglorum Romae con-		<i>Octavianus</i> card. antipapa Alexandri III.	432
fert	155, <i>seqq.</i>	Exactiones papales	679, <i>seqq.</i>
Multas terras S. Albano donat	157	<i>Parentes.</i> v. <i>Pater.</i> Mutua officia parentum et li-	
Ecclesiam Dorobernensem spoliavit	163	berorum	277
<i>Officialis.</i> Quomodo hospitari debet cum subjectis		<i>Parochia.</i> Episcopi et cleri non fungantur officio in	
episcoporum	505	aliena parochia absque licentia	43
Nihil exigit a clericis in beneficium constitutis	671	Pax inter parochianos conservetur	635
<i>Officium.</i> v. <i>Curia.</i>		Quid parochiani invenire et custodire debent in	
<i>Ordalium</i>	203, 311	ecclesiis	698
<i>Ordinationes.</i> v. <i>Episcopus, Clericus.</i>		<i>Pascha, Paschalis.</i> v. <i>Eanfleda, Oswius, Hilda, Col-</i>	
Ordinandi examinentur	95, 651	<i>mannus, Wilfridus, Cædæ.</i>	
Canon Africanus de ordinatione per episcopos	104	De sacrificio paschali	5
Canon Nicaenus de ordinatione	<i>ibid.</i>	Epistolae paparum de observatione Paschae	36
Canon Chalcedonensis de eadem	<i>ibid.</i>	Controversia inter Anglos et Scotos de tempore	
Palam arrepti non sunt ordinandi	106	celebrationis Paschae	37 — 40
Ordinatio presbyteri, episcopi; tempus ordina-		Ronan Scotus defensor Paschae	37
tionum	107, 147	Finanus episcopus contra morem Scotorum Pascha	
Sacer ordo non violandus	308, 641, 642	celebrari vult	37, 38
Ne quis ordinetur sine titulo	506	Pascha quando Romae celebratur	39
Quis et quomodo ordinandus	595, 689	Liber contra errorem Britonum in Paschate cele-	
De ordinandorum irregularitatibus	635	brando	66
<i>Orkenwaldus</i> , Lichefeld. episcopus	182	Tempus catholici Paschatis	75 — 79
<i>Ormisdæ</i> , papa Romanus. Decretum ejus	478	Dies paschalis servandus	107
<i>Osbernus</i> , Exon. episcopus	325, 378	<i>Paschalis II.</i> papa Romanus. v. <i>Literae.</i>	
<i>Oscaulan</i> Patricius, archiep. Armachan.		Responsum ejus regi Henrico II. super investitu-	
Celebrat concilium Pontanum in Hibernia	757	ris	385
<i>Oslaveshlen.</i> concilium	171	<i>Pater.</i> v. <i>Matrimonium, Filius.</i>	
<i>Osmundus</i> , Sarum episcopus. Bulla Gregor. IX. de		De voluntate virginis et patris in conjugio	6
canonizatione ejus	561	Relicta patris non ducenda	111
<i>Oswaldeslaw.</i> Lex Edgari de ejiciendis clericis ux-		<i>Pater</i> , episcopus Landavenfis	222
ratis, et introducendis monachis	239, <i>seq.</i>	<i>Patria.</i> v. <i>Regnum.</i> Nemo extra patriam venda-	
<i>Oswich</i> , abbas de Hortuna	364	tur	295, 306
<i>Oswius</i> rex diverso tempore ab Eanfleda regina ce-		<i>Patricius</i> , Hibern. episcopus. Synodus ejus	2
lebrat Pascha	38	Canones ejus	6
Vitaliani papae epistola ad eum de Paschate	40	<i>Patroni ecclesiae.</i> De contentione inter patronos ec-	
<i>Otho</i> , papae legatus. Maxima ei dona offeruntur		clesiae	586
in Anglia	647	Si patronus occidat rectorem ecclesiae	600
Rex Scotiae eum in Scotiam abire dissuadet	648	<i>Paulinus</i> , archiep. Ebor.	8
Constitutiones ejus	649, <i>seqq.</i>	Pallium ei a papa mittitur	34
<i>Otto</i> , imperator. Epistola ejus regi Johan. de pace		<i>Paulus I.</i> papa Romanus.	
cum Stephano Langton	527	Epistola ejus ad Eadbertum Nordanhumbr.	144
<i>Oudoceus</i> episcopus Landaven.		<i>Pauperes.</i> Canon Aurelianensis de pauperibus	104
Synodi Landaven. ab eo convocatae	17, 18	<i>Pax.</i> v. <i>Unitas, Parochia.</i>	
A Mourico rege pro poenitentia obtinet 4. vil-		<i>Peccata.</i> v. <i>Pœna.</i> Peccata exitialia fugienda	304
las	17	Peccatum in diebus et locis sacris turpius	306
<i>Oxonia.</i> Concilium Oxoniense	438, 515, 585, 740	Crimina in quolibet decanatu denuncientur	637
Colloquium Oxonii	511	<i>Pecunia.</i> v. <i>Captivus, Monachus, Denarius, Roma-</i>	
Statuta et conspirationes magnatum Angliae Ox-		<i>nus, Danegeldum.</i>	
onii factae, condemnantur a papa Urb. IV.	760	Pro lucernis, pro sepulturis	302
		Pecuniae a legato papae collectae	515
		<i>Pedreda.</i> Concilium ibi	324
		<i>Pelagius, Pelagianismus.</i> v. <i>David.</i>	
		Pelagianismus in Britanniam introductus ab Agri-	
		cola I.	1
		Refutatur per episcopos Galliae	1, 2
		Synodus apud Brevi contra Pelagium	8
		Pelagiana haeresis reviviscit in Wallia	<i>ibid.</i>
		<i>Pelagius</i> , papa Romanus. Decretum ejus	478
		<i>Perjurium, Perjurus.</i>	
		Lex	

P.

PAGANUS. Ritus paganorum abjiciendi 150
Pallium. De usu pallii in ecclesia Anglorum 14
Episcopo London. concessum *ibid.*

I N D E X.

Lex de perjuriis 204, 207, 215
 Perjurium vitandum 273
 Perjuri in causa matrimoniali ad episcop. mit-
 tendi 617, 624
Perthusanum concilium 508, 514, 532, 584, 684,
 741
Petriburgense monasterium 37
 Bulla Alex. IV. abbati monast. S. Petri de Burgo
 de decima 721
Pharensis synodus 37, *seqq.*
Pinendena. Placitum ibi inter arch. Cant. et Bajo-
 cen. episcopum 323
Podda, episcopus Herefordiae 94
Poen. Ubi peccatum, ibi poena 106
Poenitentia. v. *Princeps*, *Adulter.*
 Pro homicidio, fornicatione, aruspiciis, furto 3
 Quomodo peragenda 4, 104, 151, 303, 307, 505,
 576, 577, 585, 595, 614, 624, 644, *seqq.* 659,
 688, 754
 Gentilis poenitens baptizandus 6
 Aegroto danda *ibid.*
 Pro poenitentia 4. villas concedit rex Mouricus 17
 Poenitentia Morcanti pro homicidio injuncta
 17, 18
 Quomodo, a quibus, et propter quae crimina
 peragenda; in poenitentiali Ecgberti
 113, *seqq.*
 Modus imponendi poenitentiam apud Saxones
 231, *seqq.*
 De poenitentia magnatum 238, 239
 Poenitentia incestuoso comiti, item regi Edgardo
 a Dunstano injuncta 248, 249
 Facienda ante Quadragesimam 268
 Conjugatis non injungenda 689
 Qualis poenitentia excommunicatis infligenda 719
Poore Richard. episcopus Sarum. Constitutiones ejus
 599, *seqq.*
Praebenda. Bulla Honorii III. quod defunctus gau-
 deat fructibus praebendae suae post mortem
 597
 Papa duas praebendas sibi reservari petit
 620, *seq.*
 Non tradatur ad firmam 651, 690
 Literae dec. et cap. Cicestr. de praebendis dece-
 dentium canonicorum 696
Praelati. Charta regis Joh. de libera electione prae-
 latorum confirmata a papa Innoc. III.
 545, 711, 712
 De eleemosynariis praelatorum 585
 Praelati administrationis rationem reddant 590
 Non vendant corrodia 591
 Regis Henr. III. literae de immunitate praelato-
 rum 628, 629
 Bulla Alex. IV. quod praelati dent in scriptis
 taxationem bonorum, et solvant decimam 721
 Praeceptum Henric. III. contra nonresidentiam
 praelatorum 761
Praesentatio. v. *Patroni*, *Ecclesia.*
 Idoneus praesentandus ad beneficium 585, 600
 Juramentum praesentati ad beneficium 588
 Nova pensio non praestanda praesentanti 639
Preces. In precibus an ad Deum Patrem, an ad Fi-
 lium dirigenda mens 104
 Preces mane et vesperi faciendae 272
 Formula orandi apud Saxones 275
 Oratio dominica et symbolum apostol. omni chri-
 stiano addiscend. 304
 Bulla Innoc. IV. pro precibus pro transeuntibus
 ad terram S. 701
Presbyteri non ducenda 109
Presbyteri. v. *Clericus*, *Sacerdos.*
 Officium suum diligenter considerent 96, 213
 Diligenter praedicent 96, 586
 Symbolum et missarum verba addiscant in vul-
 gari 96

Uno modo ministeria sua peragant 96
 Voce modesta et simplici canant sancta *ibid.*
 Presbyteri a quibus custodiendi et expellendi 105
 Presbyteri ordinatio 107
 Non mittantur per diversa loca 112
 Presbyter homicida *ibid.*
 Presbyteri alterius parochiam non invadant 171
 Controversia de monachis et presbyteris seculari-
 bus 263
 Paschalis II. papae epistola de presbyterorum fi-
 liis 378
 Dispensatio de promovendis presbyterorum filiis
 ad sacra officia 387
 Presbyteri non celebrent bis in die 505, 586,
 671
 In magnis ecclesiis plures sint presbyteri 588
Primas. Differentia inter metropolitanum et pri-
 matem statuitur 370
Primitiae feminum 302
 Constitutio de libera dispositione primorum fru-
 ctuum per curatos 708, 709
Princeps. v. *Rex.* Populus principi subjectus 6
 Poenitentia blasphemantis principem bonum *ibid.*
 Officium principum 212
Procuratorum officium 654
Professionis forma bis in anno legenda 585
Prohibitionem regis male impetrantes puniantur 750
Psalmodiae utilitas in ecclesiis 99
Publicani. Concilium Oxon. contra eorum dogmata
 439
Puerpera. Quando ecclesiam intrare, et sacramenta
 percipere potest 21, 22
 Quando maritus uxori post puerperium conjungi
 potest 22
Pugna. v. *Contentio*, *Vulnus.*
 Poenae pugnarum in diversis locis diversae 59
 De pugnis 193
 De pugnis in templo et oppido 215
Putta, episcopus Rossensis 42

Q.

QUADRAGESIMA. v. *Confessio*, *Poenitentia*,
Jejunium
 Quomodo observanda 279, 307
Quaestionarii semel in anno admittantur 612
Quirinus episcopus. Gregorii M. epistola ad eum 13

R.

RADINGA. v. *Concilium.*
 Abbas monasterii Rading. benedicatur ab epi-
 scopo Sarum 559
Radulphus, archiepisc. Cantuar. 394
 Literae ejus Henrico I. de Eadmero
 Aliae Alexandro, regi Scotorum, de eodem
 395, 396, 405
 Epistola ejus Callixto II. de injuria sibi et eccle-
 siae Cant. illata 396, *seqq.*
Raethuanus, Merciorum episcopus 169, 182
Rameiseiense coenobium. Elfwinus abbas ejus 325
Rectores ecclesiae resideant in ecclesiis. 617, 652,
 673
 Bona rectorum defunctorum defectus ecclesiae re-
 parent 672, 675
 Non suspendantur 673
 Officium rectorum ecclesiae 691
 Quid rectores in ecclesiis invenire et custodire
 debent 698
Regulares. Honesta sit conversatio eorum 592, 597,
 660
 Quid monachis regularibus observandum 692

Re-

I N D E X.

<i>Religiosi.</i> Dona eorum distribuenda pro arbitrio episcopi	3	Ebrietatem et convivia evitet	268
Religiosorum dona non invadat clericus	<i>ibid.</i>	Sacerdos non cogatur uxorem dimittere	367
A conversis nihil extorqueant	591	Ordinandus uxorem non habeat	367, 653, 672
Nemo religiosus aliquid proprium habeat	593	Concilium Londin. de prohibendis sacerdotum	
Non sint gulosi	<i>ibid.</i>	connubiis et concubinis	411, 607
De reditu ad religionem	600	Forma pacis inter Johan. regem Angliae, et sacerdotium	542, 543
Neuter conjugum ad religionem transeat sine consensu episcopi	639	Stipendia sacerdotum	600, 653, 673, 692
Non accipiant maneria ad firmam	672	Concubinae sacerdotum non admittantur in ecclesiam	618, 635
Sectentur hospitalitatem	<i>ibid.</i>	Quinam sacerdotes et quomodo in choro ministrare debent	668
Quomodo se in monasteriis gerere debent	718	Quae subditos suos docere debent	669
<i>Reliquiae</i> Sixti martyris	21	De sacerdotibus alienae ordinationis	675
Indulgentia visitantibus reliquias sanguinis Christi concessa	696	<i>Sacramenta.</i> Quando puerpera, quando maritus uxori permixtus sacramenta percipere potest	21, <i>seqq.</i>
<i>Remigius,</i> Dorcacenſis episcopus	325	Nihil exigatur pro sacramenti administrat.	506, 576, 650
<i>Residentia.</i> Constitutio ecclesiae Lincoln. de residentia	534, 539	Septem sacramenta	575
Beneficium residentibus conferendum	587	Sacramenta non deneganda	589
Rectores resideant in ecclesiis	617, 652, 716	Diligenter ministrentur	608, 640
Bulla Innoc. IV. clericis regis de non residendo	701	De usu sacramentorum constitutiones	641
Praeceptum regis Henr. III. contra non residentiam praelatorum	761	<i>Sacrificium</i> paschale	5
<i>Reus</i> abstractus ab ecclesia	5	<i>Sacrilegus, Sacrilegium</i>	106, 192
<i>Rex, Regnum.</i> v. <i>Princeps, Patria, Anglia.</i>		<i>Sagae.</i> v. <i>Incantator.</i>	
Officium, honor, et ordinatio regum	148, 299	<i>Sampson,</i> Dolensis archiepisc. successorem habet The- liaum	7
Christianus non vendatur extra regnum	306	<i>Sanctus.</i> v. <i>Vasa sacra.</i>	
Rex clericis et alienigenis patronus	<i>ibid.</i>	Vitae sanctae instituendae praecepta	270, <i>seqq.</i>
De multimoda pace regis	312	<i>Sardicenses</i> concilium. Decreta ejus	363
Litterae Alex. III. ne rex coronetur absque praestito juramento	458	<i>Sarum, Saresburiensis</i> episcopus. v. <i>Osmund, Bingham, Poore, Bridport.</i>	
Aliae ejusdem ne quis coronet regem praeter arch. Cantuar.	459	Episcopus Sarum excommunicatur ab Alex. III.	459
<i>Richardus,</i> archiep. Cant. Canones editi in concilio sub eo	474	Abolvitur a Bituricen. archiep. et Nivernen. episc.	473
<i>Richardus,</i> Ciceſtrenſis episcopus. Canonizatio ejus	743	Historia et acta capituli ecclesiae Sarum	551, <i>seqq.</i>
<i>Roboria</i> vitanda	295	Herbertus, Sarum episc. ecclesiam Sarum in alium locum transferre coepit	551
<i>Roffensis.</i> v. <i>Justus, Dunnus, Beormodus, Godwinus, Ernſtus, Siwardus</i>		Honorius III. confirmat translationem ecclesiae Sarum	<i>ibid.</i>
Roffensis episcopus excommunicare jubetur spoliantes eccles. Cant.	525	Nummus ad erigendam fabricam Sarum ecclesiae colligitur	552
Archiepiscopo Cant. conceditur jus patronatus episcopatus Roffensis	546	Decanus Sarum eligitur	555
<i>Roma, Romanus.</i> v. <i>Papa, Tonsura, Causa.</i>		Ecclesia Sarum noviter erecta consecratur	<i>ibid.</i>
Urbs Romana ab hostibus occupata	9	Canonici ecclesiae Sarum	555, 567
Quando Pascha Romae celebratur	39	Controversia de substituendo canonico Sarum	560, 563, <i>seqq.</i>
Scholae Anglorum Romae denarius annuus datur	155	Bulla Gregorii IX. de canonizando Osmundo, Sarum episcopo	561
Romam transeuntes privilegia obtinent	297	Litterae decani et cap. Sarum de electione R. de Bingham in episc. Sarum	567, 568
De nummo Romano	302	Festa celebranda in ecclesia Sarsb.	677
<i>Romescottum.</i> Prohibitio regia de eo colligendo	514	Consuetudines et statuta ecclesiae Sarsb.	741, <i>seq.</i>
<i>Ronan</i> Scotus. Defensor Paschae	37	<i>Saxones.</i> Confessionis mos apud eos	229, 230, 275
<i>Roscomanensis</i> synodus in Hibernia	431	Modus imponendi poenitentiam apud eos	231, <i>seqq.</i>
<i>Rualodus,</i> abbas monasterii Winton.	325	Formula orandi apud eos	275

S.

SABBATUM. v. <i>Dominicus dies.</i>		<i>Scholae.</i> v. <i>Offa, Roma.</i>	
<i>Saca</i> quid	312	In ecclesiis et per villas tenendae	270
<i>Sacerdos.</i> v. <i>Clericus, Presbyter.</i>		<i>Scoanense</i> concilium	204
An post illusionem per somnum S. mysteria celebrare potest	24	<i>Scollandus,</i> abbas coenobii S. Augustini	325
Canon Augustini Aurelian. episcopi de sacerdotibus	101	<i>Scotallae</i> non sunt exercendae	719
Jus sacerdotale	102	<i>Scotia, Scoti.</i> v. <i>Concilium, Eadmer, Alexander, Carlolense, Perthum, Edinburgum.</i>	
Sacerdotes non nubant	112	Epistola Honorii I. papae ad gentem Scotorum de Paschate	36
Sacerdotum excellentia	148, 265	Epistola Joh. IV. papae ad episcopos — Scotiae de eodem	<i>ibid.</i>
Sacerdos domesticus	209	Scoti non admittentur ad sacra ministranda	170
Sacerdos reginae	<i>ibid.</i>	Collis Credulitatis in Scotia	204
Sacerdos solus non celebret S. synaxin	267	Episcopus Scotiae consecratur ab arch. Ebor.	362
Foemina non habitet cum sacerdote	268, 609	Eadmerus ad episcopatum in Scotia vocatur	394, <i>seqq.</i>

I N D E X.

Controversiae inter archiep. Ebor. et episcopos Scotiae	407, 409
Bulla Alex. III. episcopis Scotiae privilegia con- firmans	461
De subjectione ecclesiae Scoticae ecclesiae An- glicanae	479
Bullae de subjectione eccles. Scotic. Eboracensi ecclesiae	480, <i>seq.</i>
Ecclesia Scotica apostolicae fedi subicitur	495
Joh. cardinalis legatus in Scotia	509
Concilium provinciale Scoticanum	607, <i>seqq.</i>
Statuta generalia ecclesiae Scoticae	608
Conservator concilii Scotic. quis eligendus	<i>ibid.</i>
Scriptura sacra. Lectio ejus per monasteria dili- genda	95, 96
Seculares. Ante tonsuram probentur	98
De causis inter curiales et ecclesiasticos	212
Senonensis archiepiscopus, Willielmus.	
Epistolae ejus ad Alexand. III. de morte Th. Becket	467, 469, <i>seq.</i>
Sepulchrum. v. Sepultura.	
Violator sepulchri quomodo puniendus	106
Mortui qui in ecclesiis sepeliendi	267
Sacerdotes nihil accipiant pro sepultura	671
Sequestri violatio	717
Sergius I. papa Romanus.	
Epistola ejus ad Ceolfridum, abbatem de Beda	63
Privilegium monasterio Wirimuthensi concessum ab eo	64
Sergius III. Epistola ejus ad episcopos Angliae	200
Quando fuit papa	201
Serlo, abbas Glocestrensis	364
Servorum matrimonium	109
Severus, episcopus Galliae, in Britanniam redit con- tra Pelagium certaturus	2
Sexus. De separatione sexuum post gradum	5
Shireburnensis episcopus, Herewaldus	94
—— Werstanus	200
—— Hermannus	325
Sibbanus, oriental. Saxonum episcopus	169
Sicga, episcopus Seliensis	94
Sidemannus episcopus	263
Sigillo Robertus de, episcopus London.	
Eugenii III. papae epistolae duae in favorem ejus	424
Sigillum officiorum auctenticum custodiendum	655
Silcestriae episcopatus in Wallia Mauganio datur	8
Simonia. Paschalis II. epistola de simonia	380
Siricius, archiep. Cantuar. Concilium sub eo	264
Siwaldus, abbas Croylandiae	176
Sixwardus, episcopus Roffensis	325
Sixtus martyr. Reliquiae ejus	21
Sodomita quomodo puniendus	105
Sodorense statuta synodalia	664
Somnus. An post illusionem per somnum quis cor- pus Domini accipere valeat	23
An post illusionem — sacerdos sacra mysteria celebrare potest	24
Soror. An duo germani fratres singulas sorores ac- cipere possint	20
Sortilegia. v. Incantator.	
Sponsus, Sponsa, Sponsalia.	
Quomodo sponsus et sponsa benedicendi	106
Ritus sponsalium	216
Spurius non succedat in haereditatem	149
Spyny. Ecclesia S. Trinit. de Spyny cathedralis fit episcopatus Moraviensis	532, <i>seqq.</i>
Staningrave monasterium	144
Starvenby Alexander de, episcopus Coventr.	
Constitutiones ejus	640
Stephanus, rex Angliae.	
Charta ejus de libertatibus eccles. Anglic.	412
Charta haec spuria est	417
Concilium de incarceratione et liberatione regis Stephani	419

Conqueritur de injuriis sibi a populo suo illatis	
<i>Stigandus</i> , archiep. Cant. Interdicitur a papa Alex. II.	421
Degradatur	315
<i>Stigandus</i> fit Suthsaxonum episcopus	322
<i>Strenaeſhalb</i>	323
<i>Stuprum</i> . v. <i>Monialis</i> , <i>Incestus</i> .	37
<i>Subſidium</i> . v. <i>Henricus</i> III.	193
Rex Joh. ſubſidium a clero expetit, ſed non ob-	
tinet	
Regi Henr. III. a clero conceditur	605, 606
Charta regis archiepiſcopo et epiſc. ne ſolutio	
ſubſidii iis cedat in praejudicium	634
Conventus abbatum Ciftercien. ordinis ad ſubſi-	
dium regi dandum	683
<i>Sulgen</i> , abbas Docguinni	17
<i>Suſceptor</i> in baptiſmo. v. <i>Baptiſmus</i> .	
Officium ejus	146
<i>Suſpenſionis</i> ſententia quomodo pronuncianda	589
<i>Suthfeld</i> Walter de, epiſcopus Norwicensis.	
Conſtitutio ejus ſynodalis	708, 731, ſeqq.
<i>Swithulphus</i> , epiſcopus London.	182
<i>Swithunus</i> , epiſc. Winton.	ibid.
<i>Sylveſter</i> , abbas S. Auguſtini Cant.	
Ad obedientiam ab arch. Cant. compellitur	427
<i>Symbolum</i> animae	302
Apoſtolicum addiſcendum omni chriſtiano	304
<i>Synodus</i> . v. <i>Concilium</i> .	
T.	
T <i>ATWINUS</i> , archiep. Cantuar. Commendatio	
ejus	81
<i>Taxatio</i> . Bulla Alex. IV. de taxandis praelatis et	
epiſcopis	721
<i>Tedwinus</i> , abbas Eligenſis	364
<i>Templum</i> . v. <i>Eccleſia</i> .	
<i>Terra ſancta</i> . v. <i>Beneficium</i> .	
Ordinatio Henr. II. et Philippi regis Franc. de	
ſubſidio terrae S.	490
Bulla Innoc. IV. ad orand. pro tranſeuntibus ad	
terram S.	701
<i>Teſtamentum</i> . Laici non faciant teſtamentum ſine	
ſacerdote	583, 639
Clericorum obſervandum	596
Teſtamenta ſunt exequenda	610, 754
Teſtamentorum probationes	664, 674
De teſtamento conjugatae ſive ſolutae	754
<i>Teſtis</i> , <i>Teſtimonium</i> .	
De teſtibus mendacibus	59
Quales teſtes in judiciis admittendi	110
Falſum teſtimonium quomodo puniendum	274
<i>Teudur</i> , rex Brechemaniae, excommunicatur	196
Donat terras eccleſiae Landaven.	ibid.
<i>Thainorum</i> decimatio	295, 302
<i>Theam</i> quid	312
<i>Theliaus</i> fit epiſcopus Landaviae	7
Succedit Sampſoni, Dolenti archiep.	ibid.
<i>Theobaldus</i> fit archiep. Cant. in concilio Weſtm.	414
Controverſia inter eum et monachos Cantuar. ec-	
cleſiae	422
Conſtitutio ejus de fugitivis et ejeſtis de mona-	
ſterio	423
<i>Theodebertus</i> , rex Francorum	10
<i>Theodora</i> Auguſta damnatur a Virgilio papa	9
<i>Theodoricus</i> , rex Francorum	10
<i>Theodorus</i> , archiep. Cantuar.	
Vitaliani papae epiſtola ad eum de primatu eccl.	
Cant.	41
De vita et ſcriptis ejus	42
Tres epiſcopatus in Ebor. dioec. conſtituit	44
Supplantat Wilfridum, Ebor. archiep.	44, 45
Reſtituit eum	64, ſeqq.
<i>The</i>	

I N D E X.

<i>Thesauri</i> in terra absconditi et inventi	312
De officio thesaurarii	534
<i>Tbol</i> quid	312
<i>Thoroldus</i> , abbas de Burgo	325
<i>Thurstanus</i> , abbas coenobii Elien.	<i>ibid.</i>
<i>Thurstanus</i> , archiep. Ebor. Bulla ei de privilegiis eccl es . Ebor.	407
Constitutio ejus de debitis clericorum defunctorum	412
<i>Tidfrithus</i> , orientalium Saxonum episcopus	169
<i>Toletanum</i> XI. concilium. Decreta ejus	363
<i>Tonsura</i> Romana	78, <i>seq.</i>
Ecclesiastica. S. Petri	111
<i>Totta</i> , episcopus Legecestriae	94
<i>Tributum</i> Danis solutum	264
<i>Trinitas</i> S. Doctrina de ea	53
<i>Tuamensis</i> archiepiscopus. v. <i>Elphinenfis</i> .	
<i>Turgodus</i> , episcopus S. Andreae.	
Alexandri, Scotorum regis, epistola de morte ejus	393
<i>Twifordensis</i> synodus	55

V.

VADIMONII violatio	191
Vasa sacra non profananda	269, 270
<i>Veneficium</i> . v. <i>Incantator</i> .	
Lex de beneficiis	206, 215
<i>Verolamiensis</i> synodus	1, 155, 157
<i>Vicarius</i> , <i>Vicaria</i> . Quibus vicariae conferendae	587, 651, 717
Vicarii constituendi	600, 699
Sufficientem habeat sustentationem	609
Vicarii sint residentes	673
Non suspendantur	<i>ibid.</i>
Quid vicarii in ecclesiis invenire et custodire debent	698
<i>Victoria</i> in Wallia. Synodus ibi	8
<i>Viduae</i> verae	4
Portiones earum	5
Non violandae	308
<i>Vindictae</i> ecclesiae	4
<i>Vinfridus</i> , episcopus Merciorum	42
<i>Virgo</i> Deo consecrata non nubat	3
Monachus non sit in eodem hospitio cum virgine	<i>ibid.</i>
De voluntate virginis et patris in conjugio	6
Qua aetate virgines consecrandae	106
Virginem seducens	108
<i>Virgilius</i> papa, Theodorum Augustam, et Acephalos damnat	9
<i>Visitatio</i> ecclesiae, et ornamentorum ejus	589
Infirmi visitandi	617
Inquisitiones per archidiaconatus Lincoln. faciendae	627, <i>seq.</i>
<i>Vitalianus</i> papa. Epistola ejus ad Oswium regem	40
Alia Theodoro, archiep. Cant.	41
<i>Vivianus</i> cardinalis celebrat concilium Edinburgense	486
<i>Umbringstan</i>	154
<i>Unctio</i> extrema quomodo peragenda	583, 595, 615, 659, 669, 690
<i>Unitas</i> . v. <i>Rex</i> , <i>Ecclesia</i> .	
Subditorum colenda	4, 95, 169, 654
De pace ecclesiastica	192, 213
De violatione pacis	194
Pax inter partes non impedienda	589
<i>Votum</i> . De primis et secundis votis	6
Monachi votum tenendum	105
Vota fideliter reddenda	150
<i>Urbanus</i> , papa Rom. Decretum ejus	477
<i>Urbanus</i> IV. papa Romanus.	
Bulla ejus de canonizatione Rich. Cicestren. episcopi	743

Bulla ejus de disponendis oblationibus	759
Alia de statutis per archiep. Cant. inconsulto rege editis	<i>ibid.</i>
Alia condemnans omnia statuta et conspirationes magnatum Angliae Oxon. facta	760
<i>Ufurarii</i> . Edwardi Confess. lex de iis	312
<i>Vulnus</i> . v. <i>Pugna</i> .	
De membro corporis truncato	204
<i>Uxor</i> . v. <i>Matrimonium</i> , <i>Puerpera</i> , <i>Maritus</i> .	
Non repudianda	4
An mulier praegnans baptizari possit	21
Mulier non doceat	106
Mulier a captivitate redux mariti est	109
Uxor fratris non ducenda	<i>ibid.</i>
De repudio uxoris	195
Foeminae ad altare non accedant in celebratione	267
Foemina non habitet cum sacerdote	268
Maritus non faciat votum sine consensu mulieris	639

W.

WALCELINUS , Winton. episcopus	323, 325
<i>Waldenses</i> . Concilium Oxon. contra eorum dogmata	439
<i>Wallia</i> . v. <i>Cambria</i> , <i>Concilium</i> , <i>Menevensis</i> , <i>Episcopus</i> , <i>Pelagius</i> , <i>Britannia</i> , <i>Landavia</i> , <i>Excommunicatio</i> .	
Davidis fanum in Wallia	8
Unde nomen habet	74
Septem episcopatus in Demetia in Wallia	211
Episcopi Walliae ab Innoc. III. monentur ad obedientiam Stephano, arch. Cant. praestandam	523
Sententia interdicti promulgari jubetur in nonnullas ecclesias Walliae	524
<i>Walterus</i> , Hereforden. episcopus	325
<i>Walton</i> Simon de, episc. Norwicensis.	
Statuta ejus synodalia	731, <i>seqq.</i>
<i>Warawast</i> Will. de, episcopus Exon.	413
<i>Warinus</i> , abbas Meldunensis	364
<i>Waterfordensis</i> episcopus.	
Anselmus, arch. Cant. rogatur ut erigat Waterford. oppidum in episcopatum	374
<i>Wellensis</i> episcopus. v. <i>Bathon</i> . <i>Athelelmus</i> , <i>Giso</i> .	
Jocelini Well. statutum pro reaedificanda eccles. S. Andreae Well.	683
<i>Werstanus</i> , episcopus Shirebournensis	200
<i>Westmonasterium</i> . v. <i>Concilium</i> , <i>Edwardus</i> .	
Conventus Westmonaster.	316, 759
Charta Edw. Confessoris ecclesiae Westmon. confecta	316, <i>seqq.</i>
Episcopo Winton. facultas datur audiendi querimonias monachorum Westmon.	418
Arch. Cant. decretum de exemptione monaster. Westmon. et eccles. paroch. S. Margaret. a iurisdic ti o. London.	598, 599
<i>Wexfordensis</i> synodus	681
<i>Wich</i> . Richardus de la, Cicestren. episcopus.	
Statuta ejus synodalia	688, <i>seqq.</i>
<i>Wigbertus</i> , occidental. Saxonum episc.	169
<i>Wigornensis</i> . v. <i>Milredus</i> , <i>Wulstanus</i> , <i>Cantilupo</i> .	
Synodus	24, 86, 369
Constitutio de pastu reddendo episcopo Wigorn.	168
Privilegium S. Elenae et Wulstani Wigorn. concessum	369
Abbas Winchelc. ordinatur ab episc. Wigorn.	413
Festa celebranda in eccl. Wigorn.	677, <i>seq.</i>
<i>Wigtbegn</i> , occidental. Saxonum episcopus	169
<i>Wilfridus</i> , Nordanhumbr. episcopus	42
Disputat	

I N D E X.

Disputat de Paschate in synodo Pharenfi	38, 39	<i>Witbredus</i> rex. Privilegium ecclesiis suae ditionis concessum	63
Ob injuriam ab arch. Cant. ei illatam, Romam appellat	44, seq.	<i>Willafius</i> , rex Merciorum	176
A Theodoro, arch. Cant. supplantatur	45, seqq.	<i>Wlnodus</i> , abbas coenobii Certeseiensis	325
Archiepiscopatus Ebor. ei decernitur restituendus	47, 48, 55	<i>Wodestock</i> . Concilium ibi	482
<i>Willielmus</i> , London. episcopus	325	<i>Wudiandun</i> coenobium de, in agro Wigorn.	86
<i>Winchelcumba</i> . Synodus Merciana apud Winchelcumbam	169	<i>Wulfbeard</i> , Herefordensis episc.	169
Galanus abbas	364	<i>Wulfredus</i> , archiep. Cantuar.	
Abbas Winchelcumbiae ab episcopo Wigorn. ordinatur	413	Concilium sub eo	171
<i>Windeforense</i> concilium	324, 381, 483	Cenedritha reconciliatur ei	172, seqq.
<i>Wintonia</i> . v. <i>Swithunus</i> , <i>Humfredus</i> , <i>Fridestanus</i> , <i>Aelfbeab</i> , <i>Walcelinus</i> .		<i>Wulfsinus</i> episcopus. Aelfrici canones ad eum	250, seqq.
Concilium ibi	183, 261, 297, 322, 323, 367, 419, 420, 422	<i>Wulstanus</i> , London. episcopus	283, 285
Charta Edgari regis de monachis Wintoniensis coenobii	244	<i>Wulstanus</i> , Wigorn. episcopus	322, 325
Rualodus, abbas coenobii Wintoniae	325	Controversia inter eum et Thomam, arch. Ebor.	324
Episcopus Winton. audit querimonias monachorum Westmon.	418	Mittitur ad consecrand. episcopum Scotiae	362
Henr. Winton. episcopus, legatus papae, frater regis Stephani	420	Deponitur, sed restituitur tamen	367
<i>Wirimuthense</i> monasterium. Privilegium ei concessum	64	Epistola ejus de jurisdictione eccles. Cant.	373

X.

XENODOCHIUM fundare licet in parochia 583

LONDINI, imprimebat GUILLIELMUS BOWYER.

Wilkins, David, 1685-1745

Concilia Magnae Britanniae Et Hiberniae A Synodo Verolamiensi A.D.
CCCCXLVI. Ad Londinensem A.D. MDCCXVII. Accedunt Constitutiones Et Alia Ad
Historiam Ecclesiae Anglicanae spectantia. [Quatuor voluminibus
comprehensa]
Bd.: 1

Londini 1737

Bamberg, Staatsbibliothek -- .25 C 19
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11405332-0